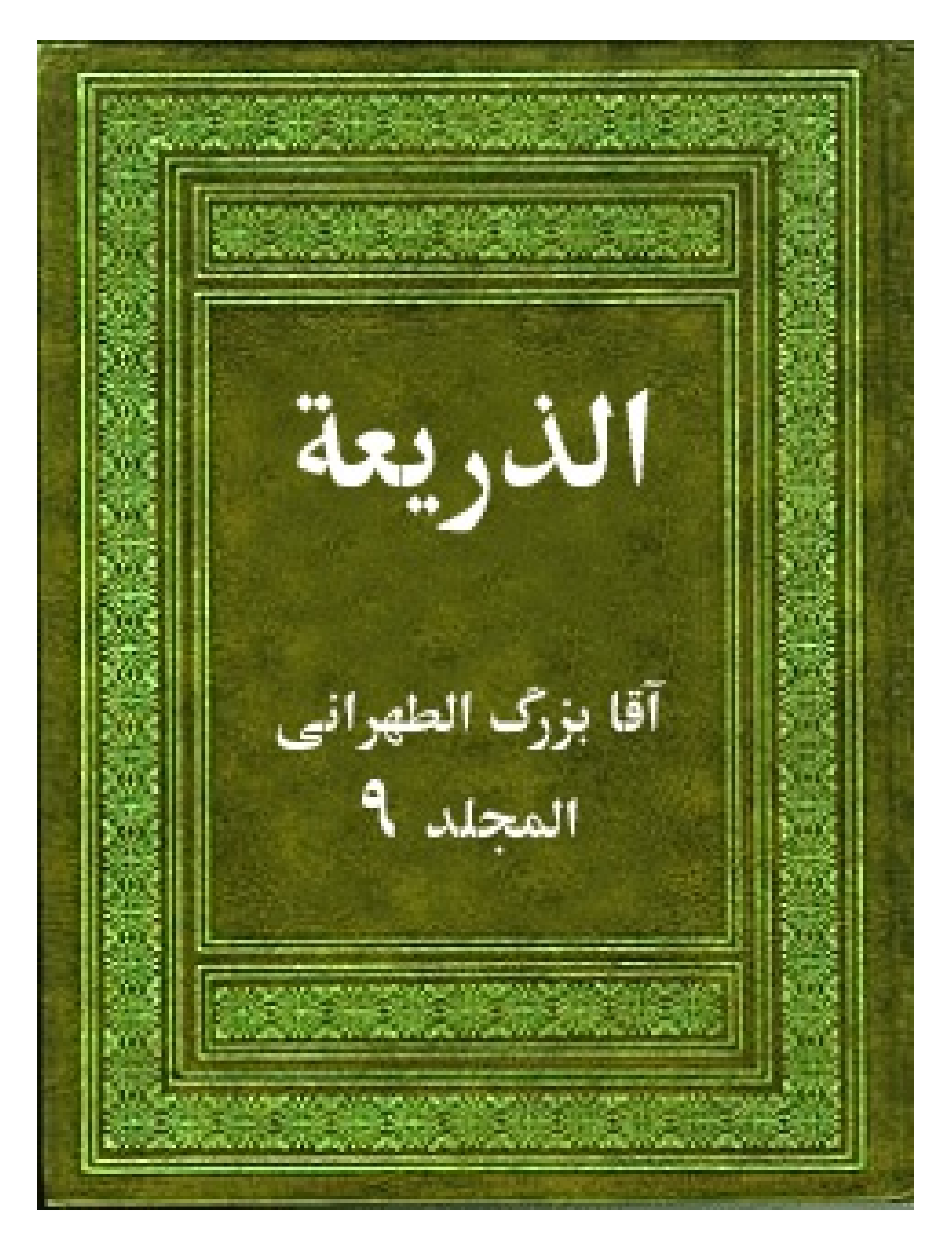

الذريعة
آقا بزرگ الطهرانی
المجلد ٩

الذریعه الی تصانیف الشیعه

کاتب:

آغا بزرگ طهرانی

نشرت فی الطباعهٔ:

مطبعه الغری

رقمی الناشر:

مرکز القائمیهٔ باصفهان للتحریات الکمبیوتریهٔ

الفهرس

الذریعه الی تصانیف الشیعه-۹

اشارهٔ

سرشناسه : آقابزرگ طهرانی، محمدمحسن، ۱۲۵۵ - ۱۳۴۸ .
عنوان و نام پدیدآور : الذریعه الی تصانیف الشیعه/ تالیف محمدمحسن نزیل سامراءالشهیر بالشیخ آغا بزرگ الطهران.
مشخصات نشر : [بی‌جا: بی‌نا](نجف: مطبعه الغری،)۱۳.-
مشخصات ظاهری : ج.
یادداشت : فهرستنویسی براساس جلد دوم، ۱۳۵۵ق = ۱۳۱۳.
یادداشت : عربی.
موضوع : کتاب‌های چاپی -- کتابشناسی
موضوع : نویسندگان شیعه-- کتابشناسی
موضوع : نسخه‌های خطی فارسی -- فهرست‌ها
موضوع : نسخه‌های خطی عربی -- فهرست‌ها
رده بندی کنگره : Z۷۸۳۵ /الف۵آ۷ ۱۳۰۰ی
رده بندی دیویی : ۰۱۱/۸۸۲۹۷۴۱۷۲
شماره کتابشناسی ملی : م۸۳-۱۸۷۴۳

المجلد-۹

صفحه ۰۰۱

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۱ - الصفحة ۱
الشعر والشعراء من الذریعة إلی تصانیف الشیعة تألیف آقا بزرگ الطهرانی القسم الأول من الجزء التاسع دیوان آئینه دیوان دیهیم
الطبعة الأولی حقوق الطبع محفوظة تهران چاپخانه مجلس ۱۳۳۲ - ۱۳۳۳ ش، ۱۳۷۳ - ۱۳۷۴، ۱۹۵۳ - ۱۹۵۵ م
(۱)

صفحه ۰۰۲

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۱ - الصفحة ۲
بسم الله الرحمن الرحیم الحمد لله رب العالمین والصلاة علی خیر خلقه محمد وآله الطاهرین.
وبعد فلا یخفی ان الشعر أثر لناظمه، ودواوین الشعراء تألیفات مستقلة یلیق ان یذکر فی عداد المصنفات. وکان قد ذکر فی " الذریعة "الاشعار المدونة للشعراء بعنوان " دیوان فلان " فی حرف الدال واشعار الذین لم یدون اشعار هم بعنوان " شعر فلان " فی الشین، ثم رأینا ان الفصل بین الشعر المدون والغیر المدون عسیر، وقل ما یکون أحدا یعد شاعرا ولم یدون عدة قطعات من شعره، فلأکثر الشعراء دواوین وان کان صغیر الحجم، فرأینا أن من الأولی جمع الآثار المنظومة فی باب واحد مرتبا لها علی حروف الهجاء مع إشارة اجمالیة إلی کونها مدونة أم لا، فالأشعار التی رأیناها أو سمعنا بها مدونة ذکرناها بعنوان " دیوان فلان " مضافا إلی اللقب الشعری

للناظم والمعبر به عند الفرس " تخلص " والاشعار التی کانت قلیلة ولم نسمع بکونها مدونة عبرنا عنها " دیوان فلان أو شعره."
وهکذا جمعنا قسم الشعر والشعراء من الذریعة فی الجزء التاسع الذی سیخرج فی عدة مجلدات. وسیکون فی آخره خاتمة نبین فیها مدارک هذا الجزء والرموز المستعملة فیه، ویشتمل علی بیان مختصر حول تاریخ الشعر والشعراء.
وسیکون الاستدراکات أیضا فی آخر الجزء التاسع.
(۲)
مفاتیح البحث: الصّلاة (۱)، الطهارة (۱)

صفحه ۳۰۰

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۱ - الصفحة ۱
(دیوان آئینه مشروطه) یأتی بعنوان " دیوان مهندسی."
(۱ دیوان آبانی) طهرانی للمیرزا نصر الله الذی کان عطارا ثم صار من أهل الکمال وکان قد ینظم الشعر. ترجمه فی مجمع الفصحاء (ج ۲ ص ۶۴) فی عداد معاصریه من الشعراء وأورد بعض اشعاره.
(۲ دیوان آتش) الأصفهانی الذی کان أصله من الحلة ونزل فریدن من نواحی أصفهان وکان نایب الصدارة فیها کما ترجمه معاصره فی مجمع الفصحاء (ج ۲ ص ۶۴) وأورد شعره ومطلع غزله.
(۳ دیوان آتش) الأصفهانی. للمیرزا حسن. ولد (۱۲۶۸) وتوفی (۲۱ رجب ۱۳۴۹) وقال حسام الدولت آبادی فی تاریخه.
طبع حسام از پی تاریخ گفت * آتش ما سرد شدی زود بود ودفن فی تکیة سراب قرب تخت فولاد بأصفهان. وقد طبع دیوانه.
وذکرت ترجمته فی هامش تذکرة القبور فی طبع السید مصلح الدین (ص ۲۸) بعنوان رجال أصفهان.
(۴: دیوان آتش) اللکهنوی. للمیر حیدر علی اللکهنوی من تلامیذ مصحفی من أهل القرن الثالث عشر. طبع بنو لکشور بالأردویة. ذکره السید علی نقی فی " مشاهیر علماء الهند."
(دیوان آتش پاره) مر فی (ج ۱ ص ۴) بعنوان آتش پاره.
(۵: دیوان آتشی بغدادی) من أصحاب الصناعة. أورد ذکره عهدی البغدادی المتوفی (۱۰۰۲) فی " گلشن شعرا " وعنه نقل فی " العراق بین الاحتلالین ج ۴ ص ۱۳۶."
(۶: دیوان آتشی الشیرازی) المشهدی. ترجمه الحکیم شاه محمد القزوینی فی ترجمة مجالس النفایس فی البهشت الثامن (ص ۳۸۸) وذکر انه کان خبازا وأورد مطلع غزلین
(۱)
مفاتیح البحث: دولة العراق (۱)، شهر رجب المرجب (۱)، مدینة إصفهان (۳)، الهند (۱)، القبر (۱)

صفحه ۴۰۰

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۱ - الصفحة ۲
له، بعد ذکره لصبوحی الخباز. وقال سام میرزا فی " تحفهء سامی ص ۱۷۴ " أنه من شعراء مشهد وشیراز، وأورد بعضا آخر من شعره وکان معاصرا لصبوحی الشیرازی وکان بینهما مهاجات. وتوجد " دیوان آتشی " فی غزوات علی (ع) وکلها قصاید نظمت فی (۹۱۰) عند (محمد النخجوانی).
(۷: دیوان آتشی الشیروانی) ترجمه فی " دجا ص ۲ " وأورد بیتین من شعره نقلا عن تذکرة " کعبه ء عرفان."

(٨: ديوان آتشى المراغى) كان شيخ الاسلام بها فى عهد الفتح على شاه ومن مشاهير شعرائها. وديوانه بالتركية كما حكاه فى " دجا ص ٢ " عن كتاب " حديقة الشعراء."

(٩: ديوان آتونى) الفاضلة الشاعرة كما وصفها مير على شيرلودى فى " مرآت الخيال ص ٣٣٦ " وهى زوجة ملابقائى الذى كان مرادا للمير على شير النوائى. أقول ذكر فى " مجن " رجلين باسم ملابقائى.

(١٠: ديوان آثار) ترجمه معاصره النصر آبادى فى (نر ص ٤٣٤) بعنوان ملاـ آثار، وذكر انه كان من أجزاء دفتر خانه لسلطان بخارا فصار مغضوبا للسلطان فهرب منه إلى أصفهان وذهب من طريق شيراز إلى الهند وذكر عدة من اشعاره.

(١١: ديوان آثار) للحاج ملا محمد شفيع بن ملا على عسكر. ذكره فرصت فى (عم ص ٢٤٩) وقال إنه كان خطاطا استادا فى النسخ وكان شاعرا وأكثر شعره الغزل.

مات والده على عسكر فى (١٣٠٢).

(١٢: ديوان آجرى اليزدى) للمير محمد حسين، كان من أهل الثروة فاغتال قتله عدة من الأراذل ونهبوا أمواله فى (١٠٤٧) كذا ذكره آيتى التفتى فى (تش يز ص ٢٦٩) وأورد بعض شعره.

(١٣: ديوان آخوند زاده) ميرزا فتحعلى بن ميرزا محمد تقى بن أحمد المولود فى شكه حدود (١٢٢٧) ترجمه فى (دجا ص ٢) وأورد بعض شعره.

(١٤: ديوان آدمى اليزدى) ذكره المير تقى الدين محمد الحسينى الأوحدى الأصفهانى الذى دخل بلاد الهند فى (١٠٠٥) وتوفى (١٠٣٠) فى تذكرته الموسوم " بعرفات العاشقين " الذى فرغ من تأليفه (١٠٢٥) ونسخته فى مكتبة (المجلس) و (الملك) (٢)

مفاتيح البحث: الإمام أمير المؤمنين على بن ابى طالب عليهما السلام (١)، مدينة إصفهان (١)، محمد الحسينى (١)، الهند (٢)، القتل (١)، الزوج، الزواج (١)

صفحه ۰۰۵

الذريعة – آقا بزرگ الطهرانى – ج ٩ق١ – الصفحة ٣

بطهران، وذكرانه معاصرا مع مولانا غياث الدين نقشينه ومناظرا معه، وبينهما مطارحات ومطاردات هزلية فكاهية.

(١٥: ديوان آذربايجانى) لگوهر بيگم خانم، الشاعرة الأديبة. ذكرها. فى (خير ج ٣ ص ٤٧) وذكر بعض أشعارها.

(١٦: ديوان آذر البيگدلى) اسمه الحاج لطف على بيك مؤلف " آتشكده آذر " المذكور فى (ج ١ ص ٤) قال السيد عبد اللطيف فى (تعا ص ١٤١) أن ديوانه يزيد على عشرة آلاف بيت. ونقل جملة من أشعاره الفارسية. كان يتخلص أولا بواله ثم نكهت، ثم عدل عنها وتخلص بآذر. قال هاتف فى تاريخ وفاته ١١٩٥.

كلك هاتف از پى تاريخ سال رحلتش * زد رقم از (بلبل گوياى أين باغ) آه آه راجع (ديوان هاتف ص ١١٥) طبعة (١٣١٣ ش). وقال صباحى فيه:

نوشت كلك صباحى براى تاريخش * (مقام آذر بادا بسايه طوبى) توجد نسختان من ديوانه فى مكتبة (الملك) كما فى فهرسها المخطوط وهى فى عشرة آلاف بيت كلها قصايد وغزليات وتركيبات ويأتى ديوان أخيه عذرى.

(١٧: ديوان آذر القمى) لآذر ابن أخگربن الحاج رشيد خان المتخلص بشرر، ويأتى ديوان والده اخكر وجده شرر والكل فارسى فى غاية الجودة. وراجع الهامش ص ٥١٠ (١٨: ديوان آذرى) للشيخ العارف نور الدين محمد (١) بن عبد الملك الآذرى الأسفراينى الطوسى من الشعراء المعاصرين لشاهرخ سلطان، واتصل فى دكن بالسلطان احمد شاه البهمنى، ونظم له " بهمن نامه " الذى فاتنا

ذکره فی الباء. وسمی بآذری لولادته فی شهر آذر فکان یتخلص به فی شعره. نقل فی " ص ۲۹۶ " من " مجالس المؤمنین " عن تذکرهٔ دولتشاه ان اسمه حمزهٔ بن علی ملک، وبعد رجوعه عن دکن إلی اسفراین عمر مدهٔ ثلاثین سنهٔ وبها توفی فی (۸۶۶) کما ذکره فی (خز ص ۲۱) وذکر له بیتا من ترکیب بند الذی نظمه فی رثاء الحسین (ع) وقبله النبی صلی الله علیه وآله علی ما روئی فی المنام وأورده القاضی نور الله فی (لس) مع کثیر من أشعاره الاخر المصرح فیها بکونه من الامامیهٔ الاثنی عشریهٔ، وقال القاضی ان أکثر دیوانه فی مناقب أهل البیت (ع) وصرح فی (خز) بکون دیوانه حاضرا عنده وفیه القصاید والغزلیات والمقطعات

(۱) کما کتبه بخطه فی مشیخهٔ " کنز السالکین " المذکور فی (ج ۸ ۱۸۷).

(۳)

مفاتیح البحث: الإمام الحسین بن علی سید الشهداء (علیهما السلام) (۱)، الرسول الأکرم محمد بن عبد الله صلی الله علیه وآله (۱)، مدینهٔ طهران (۱)، حمزهٔ بن علی (۱)، الحج (۲)

صفحه ۰۰۶

الذریعهٔ - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۱ - الصفحهٔ ۴

وغیرها، وذکر أن بعض من لم یتحل بفضیلهٔ الانصاف انتحل بهمن نامه له وغیر أبیاتا من دیباجته ونسبه إلی نفسه أیضا وذکر انه رأی مثنویه الموسوم بالمرآهٔ والمشتمل علی أربعهٔ کتب، قد عین لکل منها أسماء خاصهٔ بهذا التفصیل ۱ الطامهٔ الکبری ۲ عجائب الدنیا ۳ عجائب الاعلی ۴ سعی الصفا. أقول ظنی ان العجائب الاعلی هذا هو الموجود فی مکتبهٔ (المجلس) بعنوان " عجائب الغرائب " الذی ذکر ابن یوسف تفصیله فی فهرسها (ص ۵۱۳) وقد أحال فیه إلی عجائب الدنیا الذی نظمه قبله مکررا وکذا أحال فیه إلی الطامهٔ الکبری بقوله.

درکتاب نخست از مرآت * گفتم آنجا مراتب حضرات ونسب إلیه فی (کفظ ج ۱ ص ۴۰۸ ") جواهر الاسرار " وذکر مؤلف (مع ج ۲ ص ۶) انه رأی " جواهر الاسرار " له وقد ذکرناه فی (ج ۵ ص ۲۶۰ س ۲۵) (۱) وترجمه فی " حبیب السیر " و " ریاض الجنهٔ " للزنوزی و (تش ص ۸۳) و " مرآت الخیال ص ۶۸. " و (مجن ص ۱۰ و ۱۸۵) وقالوا ان دیوانه مشهور وذکروا مطلعا منه. وقال احمد المستوفی فی تاریخ وفاته.

چو أو مانند خسرو بود در شعر * ازآن تاریخ فوتش گشت (خسرو) (۱۹: دیوان آذری) لإبراهیم بن معلم زاده. من الشعراء الترک فی القرن الحاد یعشر رأیت له " نقش خیال " مثنوی ترکی نظمه فی (۱۰۱۴) عند (الملک).

(۲۰: دیوان آذری) الشاعر واسمه نجف البروجردی. کان من شعراء عصر الفتح علی شاه علی ما ذکره محمود میرزا بن الفتح علی شاه المولود (۱۲۱۴) والمتوفی بعد (۱۲۷۱) فی تذکرته الموسومهٔ " سفینهٔ ء محمود."

(۲۱: دیوان آرام الیزدی) للمیرزا صادق الشاعر المتخلص بآرام. وهو من المعاصرین للمیرزا رضا قلیخان هدایت وترجمه فی (مع ج ۲ ص ۶۲) وذکر أنه من مداحی الشاهزاده محمد ولی میرزا بن السلطان فتح علی شاه وذکر قصایده.

(۲۲: دیوان آرامی) بالترکیهٔ للشاعر المعروف بدرویش آرامی المتوفی بقونیهٔ (۱۰۴۰) ذکر فی (ذکظ ج ۱ ص ۴۸۳).

(۱) لکن وقع هناک غلط فجاء عجائب الدنیا معطوفا علی جواهر الاسرار فلیصحح.

(۴)

مفاتیح البحث: الوفاهٔ (۱)، السفینهٔ (۱)

صفحه ۰۰۷

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۱ - الصفحة ۵

(۲۳: ديوان آرزو) للشاعر الإيرانی آرزو الذی سافر إلی بلاد الهند، وبقی بها مدة إلی أن توفی بها. ذكر بعض اشعاره الفارسية فی (مع ج ۲ ص ۶۲) وقال لا يحضرنی ديوان اشعاره.

(۲۴: ديوان آرزو) للسيد أنور حسين اللكهنوی المتخلص بآرزو مطبوع بالهند كما يظهر من بعض فهارس مكتباتها.

(۲۵: ديوان آرزو الأكبر آبادی) للفيلسوف سراج الدين علی خان بن الشيخ حسام الدين الشهير بخان آرزو مؤلف مجمع النفايس الآتی فی الميم ترجمه البلكرامی فی (خز ص ۱۱۶) وذكر أنه ولد فی كواليار فی (۱۱۰۱) وانتقل منها إلی شاهجهان آباد (۱۱۳۲) فعاضده هناك مؤتمن الدولة إسحاق خان الشوشتری وكان يوصله فی كل شهر ماية وخمسين روپيه، وبعده ولده نجم الدولة كذلك وبعده ولده الآخر سالار جنك، ثم ذهب إلی اوده وبواسطة سالار جنك قرر له شجاع الدولة كل شهر ثلاثماية روپية. وفی أواخر امره نزل إلی لكهنو وبها توفی (۳ ع ۲ ۱۱۶۹) وذكر ديوانه الذی رتبه علی الحروف إلی رديف الدال، وذكر انه كتب إليه ملتمسا لترجمة نفسه وبعض شعره فاجابه بانجاح ملتمسه وايصال ترجمته مع بعض نتايج طبعه من اشعاره الفارسية. وله " تذكرة مجمع النفائس "و" تنبيه الغافلين " و " چراغ هدايت " و " سراج اللغة " وجواب ديوان بابافغانی (المتوفی ۹۲۵) وجواب ديوان كمال خجندی (المتوفی ۸۹۲).

(۲۶: ديوان آرزو الأكبر آبادی) المذكور باللغة الأردوية ذكر فی (ذكظ ج ۱ ص ۴۸۳) (۲۷: ديوان آرزوئی) لآرزوئی السمرقندية الشاعرة. ترجمها مير علی شيرلودی فی " مرآت الخيال ص ۳۳۷ " المؤلفة فی (۱۱۰۲) وذكر شعرها، وكذا فی " تذكرة الخواتين ص ۵۹ ".

(۲۸: ديوان آزاد البلكرامی) الملقب بحسان الهند أيضا. وهو السيد المير غلام علی المتخلص بآزاد البلگرامی المتوفی (۱۲۰۰) مؤلف خزانهء عامرة المذكور فی (ج ۷ ص ۱۵۷) وذكر هو فيه عند ترجمة نفسه فی (ص ۱۲۳) ان له دوانين بالعربية فی ثلاثة آلاف بيت وديوان فارسی. وذكر فی معجم المطبوعات العربية فی (ص ۱) انه طبع له ثلاثة دواوين أحدها وهو أتم الجميع وقد فرغ من جمعه (۱۱۸۷) وطبع

(۵)

مفاتيح البحث: الهند (۳)، الوفاة (۳)

صفحه ۰۰۸

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۱ - الصفحة ۶

الثانی فی (۵۹ ص) وطبع الثالث بغير تاريخ للطبع. وكلها طبع بحيدر آباد. وظاهره ان الجميع عربيات.

(۲۹: ديوان آزاد البلگرامی) وهو فارسی للمير غلام علی المذكور كما ذكرنا انه صرح بنفسه فی ترجمته. وذكره فی (ذكظ ج ۱ ص ۴۸۳) مستقلا أيضا.

(۳۰: ديوان آزاد حافظ) لغلام محمد من شعراء لاهور. كان فی شاه جهان آباد ثم دهلی وتلمذ علی مير شمس الدين وتوفی (۱۲۰۹).

(۳۱: ديوان آزاد الحبشی) لالماس الذی كان مملوك السيد محمد السحاب، فاشتراه السلطان فتح علی شاه منه، ولما رأی جودة طبعه الموزون أعتقه وبذل له معونته كما ذكره فی (مع ج ۲ ص ۶۳) وأورد جملة من اشعاره.

(۳۲: ديوان آزاد الدهلوی) هو شمس العلما المولوی محمد حسين مؤلف آب حياة المذكور فی (ج ۱ ص ۱).

(۳۳: ديوان آزاد الكشميری) لمير غلام رسول المشهور بالميرزا محمد علی. قال معاصره فی مجمع الفصحاء (ج ۲ ص ۶۵) وفی رياض العارفين (ص ۴۲۱) ان مثنوياته وغزلياته فی عدة آلاف بيت منها " هفت دفتر " فی بحر الرمل ومثنوی " خمخانه " و " ميخانه

"وقد فاتنا ذکره فی محله وهو الذی رتب دیوان غزلیاته وأورد بعضها.

(۳۴: دیوان آزاد کشمیری) محمد مقیم، کان تلمیذ سام الکشمیری، ومات بأکبر آباد (۱۱۵۰). ذکره فی (گلشن).

(۳۵: دیوان آزاد الیزدی) اسمه محمد صدیق وکان تلمیذ المولی شرف الدین علی الیزدی صاحب ظفرنامه الذی توفی (۸۵۸) ذکره آیتی فی (تش یز ص ۲۶۹).

(دیوان آزاد الیزدی) ذکره معاصره سام میرزا فی (تس ص ۱۵۴) وذکر انه قلیل الشعر وانه یعیش فی حریته فیظهر حیاته حین تألیف التحفهٔ فهو متأخر عن سابقه.

(۳۶: دیوان آسوده) محمد مهدی بن حاج حیدر علی الشیرازی الأدیب الحکیم. کان حیا حین تأیف فرصت لآثار العجم فذکره فی (عم ص ۳۵۳). وطبع له مثنوی فی تقریظ سالارنامه فی ذیله فی (۱۳۱۶).

(۳۷: دیوان آسی) من قبیلهٔ آس. ترجمه سام میرزا وذکر شعره فی (تس ۱۶۴).

(۶)

صفحه ۹۰۰

الذریعهٔ - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۱ - الصفحهٔ ۷

(۳۸: دیوان آشفتهء استرابادی) قصه خوان. ترجمه سام میرزا وأورد شعره فی (تس ص ۸۴).

(۳۹: دیوان آشفتهء ایروانی) نزیل طهران. واسمه کلب حسین بیک، کان مکرما عند شاهزاده ظل السلطان بن فتح علی شاه، ذکر بعض شعره فی (مع ج ۲ ص ۶۴)، وترجمه (دجا ص ۱۲) نقلا عن تذکره ء دلگشا.

(۴۰: دیوان آشفته فارسی) للحاج کاظم الشیرازی المتوفی (۱۲۷۸) والمدفون فی النجف ذکر فی (ذکظ ج ۱ ص ۴۸۳). وقد رأیت نسخهٔ ناقصهٔ الأول والآخر منه، فیها الغزلیات والمدایح للمعصومین ومراثی الشهید المظلوم یقرب من سبعمایهٔ وخمسین بیتا، ضمن مجموعهٔ عند السید محمد الموسوی الجزائری فی النجف. ومن قصایده فی مدح أمیر المؤمنین وتهنئهٔ یوم مولده فی العام الذی أبلغ فیه ناصر الدین شاه إلی جمیع مملکته بجعله یوم عید رسمی، وکان الوالی یومئذ فی شیراز مؤید الدولهٔ أبو الفتح میرزا، وذلک (۱۲۷۷) فتخلص هو فی آخر القصیدهٔ بمدح ناصر الدین شاه وأمین السلطان ومؤید الدولهٔ. وفی إحدی قصایده ذکر ما حدث من الزلزلهٔ بشیراز ودعی لأهلها.

(۴۱: دیوان آشنا) میرزا محمد طاهر بن ظفر خان أحسن الشاهجهانی الملقب من السلطان بعنایت خان. أرسل دیوانه مع کتب أخر إلی معاصره النصر آبادی کما فی (نر ص ۵۸) وتوفی قبل سنتین من تألیف التذکرهٔ أو (۱۰۸۱) کما فی (تغ ص ۲). وذکر أیضا فی " سرو آزاد " و " سرخوش ص ۵."

(۴۲: دیوان آشوب) الإیروانی، من شعراء السلطان فتح علی شاه ومادحیه. ترجمه فی (دجا ص ۱۳).

(۴۳: دیوان آشوب) الدیلمقانی من شعراء القرن الثالث عشر. ترجمه فی (دجا ص ۱۳) وصرح بأنه غیر الإیروانی وأورد بعض شعره.

(۴۴: دیوان آشوب نطنزی) ذکره فی (گلشن ص ۶) وقال أنه کان خطاطا ماهرا بالنستعلیق.

(۴۵: دیوان آشوب المازندرانی) من قریهٔ (سورکست). واسمه المولی محمد حسین هاجر إلی الهند واتصل هناک بظفرخان أحسن والد آشنا المذکور وتوفی بها. کذا ترجمه

(۷)

مفاتیح البحث: ناصر الدین شاه القاجاری (۲)، مدینهٔ النجف الأشرف (۲)، مدینهٔ طهران (۱)، الهند (۱)، الطهارهٔ (۱)، الشهادهٔ (۱)، الظلم (۱)، الوفاهٔ (۱)

صفحه ۱۰

الذریعهٔ - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق ۱ - الصفحهٔ ۸

النصرآبادی فی (نر ص ۳۰۹) وأورد بعض شعره وکذا فی (گلشن ص ۳۰) وقال.

فی (تغ ص ۲) انه توفی (۱۰۹۹).

(۴۶: دیوان آشوب) الهمدانی ترجمه معاصره النصر آبادی فی (نر ص ۳۲۵) بعنوان میر آشوب الهمدانی وذکر انه کان ملازما لمرتضی قلیخان قورچی باشی المقتول. ثم قال إنه کان قصاصا وأن فی حقه کتب لطیفهٔ حاتم بیک. وأورد بعض شعره وکذا ذکره فی (گلشن: ۶).

(۴۷: دیوان آصف) باللغهٔ الأردویهٔ للمیرزا أمانی یحیی أعلی خان نواب أوده بالهند والمتوفی بها (۱۲۱۲). ذکره فی (ذکظ ج ۱ ص ۴۸۳). وکذا فی سرو آزاد.

(۴۸: دیوان آصفا) اسمه محمد قلی من ایل بهارلو نزل بقم ثم أصفهان ثم الهند، وکان بها حین تألیف النصرآبادی تذکرته کما ترجمه فی (نر ص ۳۲۵) وأورد بعض شعره وکذلک فی (سرخوش ص ۶).

(۴۹: دیوان آصف البهبهانی) وزیر اما مقلیخان کما ذکره النصرآبادی فی (نر ص ۴۸۲) وأورد رباعیهٔ له فی تاریخ عزل أبی الولی الانجو ونصب المیر معز الدین فی (۱۰۱۵).

(۵۰: دیوان آصف التوی سرکانی) واسمه المیرزا امین بن المیرزا محمد. وهو أخ المیرزا طاهر وقایع نویس للشاه عباس. ترجمه النصرآبادی فی (نر ص ۸۲) وأورده شعره.

(۵۱: دیوان آصفی هروی) للشاعر المعروف بخواجه آصفی بن نعمهٔ الله القهستانی، ترجمه کذلک فی المجلد السابع من " روضهٔ الصفاء " وذکر أنه کان من الشعراء الکملین من تلامیذ نظام الدین علی شیر وبدیع الزمان میرزا. ودیوان غزلیاته مشهور. منها قوله:

بسی خود را در آب دیده چون ما هی وطن دیدم * که تا قلاب زلفش را بکام خویشتن دیدم قال. وتوفی فی السادس عشر من شعبان (۹۲۳) وقال فی تاریخه المیر سلطان إبراهیم هذه الرباعیهٔ:

چون آصفی آن چشم خرد را مردم * درابر اجل گشت نهان چون انجم پرسید دل از من که چه آمد تاریخ؟ * گفتم: ز برات آمده روز دوم وأرخ وفاته المولی شهاب الدین الحقیری بقوله (اجل خواه رسید) ومن الغریب تاریخ أنشأه آصفی لنفسه، کما ذکره النصرآبادی فی (نر ۴۷۱):

(۸)

مفاتیح البحث: شهر شعبان المعظم (۱)، مدینهٔ إصفهان (۱)، الهند (۲)، الطهارهٔ (۱)، القصاص (۱)

صفحه ۱۱

الذریعهٔ - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق ۱ - الصفحهٔ ۹

سالیکه رخ آصفی بهفتاد نهاد * هفتاد تمام کرد واز پای فتاد شد در هفتاد ومصرع تاریخست * پیمود ره بقا بگام هفتاد ترجمه فی (لت ص ۳۴۷) وکذا فی (تش ص ۱۴۶) و " حبیب السیر " و " مرآت الخیال ص ۷۵ " وذکر ان والده کان وزیر السلطان أبو سعید میرزا ولذا کان یتخلص بآصفی. قال ودیوان غزله تام، وأورد بعض غزلیاته منها ما مطلعه [بسی خود را..] المذکور انفا. لکن ذکر ان وفاته (۹۲۰) والأصح الأول لمطابقته للتاریخ المنظوم والمنثور. رأیت نسخهٔ منه یقرب من ألفی بیت فی أربعمایهٔ غزل عند السید محمد بن السید نعمهٔ الله الموسوی التستری فی النجف.

اوله: ساز آباد خدايا دل ويرانى را * يا مده مهر بتان هيچ. مسلمانيرا إلى قوله: آصفى كيست كه توحيد تو گويد هيهات * حد وصفت نبود هيچ سليمانيرا نسخة منه فى مكتبة (المجلس) بعنوان آصفى الهروى، ونسخة فى مكتبة عاشر أفندى باستانبول قرب باب البستان، وأخرى فى مكتبة راجه محمد مهدى فى ضلع فيض آباد فى المارى رقم (۶) كما فى فهارسها، ونسخة عند صادق وحدت (أديب حضور) بطهران.

وترجمه فى مجالس النفايس مختصرا فى (ص ۵۸ و ۲۳۱) وأورد بعض شعره ومعمياته.

وذكر سام ميرزا فى (تس ص ۹۷) انه دون بنفسه ديوان غزله. وله مثنوى نظير " مخزن الاسرار."

(۵۲: ديوان آغاجى) المذكور فى " تش ص ۳۱۹ " قال واسمه أبو الحسن وهو من رجال العهد السامانى (كذا).

(۵۳: ديوان آغنه دوست) بنت درويش قيام السبزوارى، الفاضلة الشاعرة العالمة بالعروض والشعر كما ذكرها فى " مرآت الخيال ص ۳۳۷ ".

(ديوان آغورلو خان) يأتى بعنوان " ديوان زيادى " و " ديوان اغورلو."

(ديوان آغولى شيرازى) يأتى بعنوان ديوان تركى شيرازى.

(۵۴: ديوان آفاق بيگه جلاير) الشاعرة الهراتية معاصرة السلطان حسين بايقرا.

ترجمها مير على شير اللودى فى " مرآت الخيال ص ۳۳۶ ۳۳۷ " لكن سماها آقابيگه غلطا والصحيح ما عبر عنه مير على شير النوائى فى " مجالس النفائس " كما فى (لط ص ۱۶۴).

(۹)

مفاتيح البحث: مدينة النجف الأشرف (۱)، مدينة طهران (۱)

صفحه ۱۲

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانى - ج ۹ق۱ - الصفحة ۱۰

(۵۵: ديوان آفتاب) أبو المظفر مروج الدين آخر الامراء المسلمين المستقلين فى دهلى، وهو الذى اعطى منطقة بنگاله للانگليز، فخالفه فى ذلك غلام قادرخان، فحبس أبو المظفر (آفتاب) واسمل عينيه، وله فى هذا الموضوع قصيدة يسمى " شهرآشوب " ذكر فيها ما جرى عليه بيد غلام قادرخان. ومات (۱۲۲۱). ذكره فى (گلشن ص ۷).

(۵۶: ديوان آفتى) التونى المشهدى الخراسانى. ترجمه فى ترجمة مجالس النفائس (ص ۲۲ و ۲۴۳) وكذا فى (گلشن ص ۷).

(۵۷: ديوان آفرين أصفهانى) اسمه زين العابدين. مات (۱۱۲۵). ترجمه فى (تش ص ۳۷۰) و " ريحانة الأدب " عن قاموس الاعلام التركية. وتوجد " ديوان آفرين " فى (۵۰۰۰ بيت) عند (محمد آقا النخجوانى).

(۵۸: ديوان آفرين الله آبادى) واسمه شاه فقير الله. كان من أكابر مجوس لاهور بالهند ثم أسلم وديوانه فارسى مرتب. مات (۱۱۴۳) أو (۱۱۵۳). ذكره فى (گلشن ص ۷) و " سرو آزاد " و (تغ ص ۳).

(۵۹: ديوان آنى) واسمه الحمد يارخان من شعر الهند بالفارسية. له مثنوى الأمير والفقير باسم " گلزار خيال. " ذكره " ريحانة الأدب "نقلا عن قاموس الاعلام التركية.

(ديوان آقا بيگم) يأتى بعنوان " ديوان آقائى."

(ديوان آقا بيگه) مر بعنوان " ديوان آفاق بيگه."

(۶۰: ديوان آقاجان أهرى) ذكره فى (دجا ص ۹) قال وشعر تركى كما فى " حديقة الشعراء."

(۶۱: ديوان آقاجان طبرستانى) ولد بطهران وتوفى بالنجف (بعد ۱۳۱۰) واسمه ميرزا محد صادق. طبع ديوانه الفارسى بإيران.

(دیوان آقاسی) محمد امین المتخلص بخازن. یأتی.

(۶۲: دیوان آقالر) حاج آقا اللرستانی ترجمه فی (تس ۱۸۷) وأورد بعض شعره.

(دیوان آقامیرک) یأتی بعنوان " دیوان میرک النقاش."

(۱۰)

مفاتیح البحث: دولة ایران (۱)، مدینة النجف الأشرف (۱)، مدینة طهران (۱)، الهند (۲)، الموت (۲)

صفحه ۰۱۳

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۱ - الصفحة ۱۱

(۶۳: دیوان آقا میر همدانی) الخواجة آقا میر من مصاحبی الصادقی کان مکثرا لنظم الرباعیات، حتی اشتهر بخواجه رباعی. وکان یعرض شعره علی الصادقی کما ذکره فی (خص ص ۲۵۲).

(دیوان آقائی) یأتی بعنوان " دیوان فانی."

(۶۴: دیوان آقایی) یأتی بعنوان (دیوان السید نعمة الله).

(۶۵: دیوان آقایی) آقا بیگم بنت مهتر قرائی الخراسانیة. کانت مع والدها فی خدمة محمد خان ترکمان. ذکر ترجمتها وشعرها فی (تخ ص ۹۵) و (گلشن ص ۷) و (تش ص ۲۵۴).

(۶۶: دیوان آقائی همدانی) ذکره فی (گلشن ص ۷ و ۸) وقال یعرف بخواجه آقائی الهمدانی وفی شعره حلاوة.

(۶۷: دیوان أمیر آق ملک) المذکور فی (لط ص ۲۳) یأتی بعنوان " دیوان میرشاهی."

(۶۸: دیوان آگاه) اسمه ملاندر النسفی المشتغل بالعلم فی بخارا. ترجمه النصرآبادی فی (نر ص ۴۴۲) وأورد شعره.

(۶۹: دیوان آگاه قاجار) واسمه أردشیر میرزا رکن الدولة ابن عباس میرزا بن فتح علی شاه. کان فی حیاة والده عباس میرزا الذی ولد (۱۲۰۳) وتوفی (۱۲۴۹) والی کروس، وکان حاکما فی گیلان فی زمن تألیف مجمع الفصحاء (۱۲۷۴) کما ترجمه فیه فی (ج ۱ ص ۱۵) وأورد مایة ونیف من غزلیاته ورباعیاته وقصائده ومنها رباعیة:

آگاه امشب باده ات در جام است * وز وصل نگار ماهرویت کأم است بامهر بگوچه وقت تابیدن تواست * بامرغ بگوچه بأنک بی هنگام است ونسخة من دیوانه عند (الملک) کما فی فهرسها. وله مقدمة فی شرح أحواله تحت رقم (۶۳).

(۷۰: دیوان آگاه) بالترکیة. لمحمد بلاق السمرقندی نزیل آمد والمتوفی بها فی حدود (۱۱۳۰).

(۷۱: دیوان آگاه) بالفارسیة. أیضا لمحمد بلاق المذکور. ذکرهما فی (ذکظ ۴۸۳).

(۱۱)

مفاتیح البحث: عبد الله بن عباس (۱)

صفحه ۰۱۴

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۱ - الصفحة ۱۲

(۷۲: دیوان آگه) لآقا علی أشرف بن الآقا علی ناظر الشیرازی المتوفی (۱۲۴۴) هو أصغر من أخیه الحاج آقا علی أکبر النواب المتخلص ببسمل الآتی ذکره. وابنه عبد الله المتخلص بکلامی یأتی ذکره فی (مع ج ۲ ص ۶۴) وأورد بعض غزلیاته الفارسیة.

وکذا ترجمه فی (ض ص ۴۱۴).

(۷۳: دیوان آگهی التبریزی) ترجمه فی (تس ص ۱۷۰) وذکر انه قلیل الشعر.

(۷۴: دیوان آگهی الخیاط الیزدی) من قدماء شعراء یزد کما ذکره فی (تش ص ۲۵۹) و (تغ ص ۳) وفی (تش یز ص ۲۷۳) ونقل بعض اشعاره الفارسیهٔ. وترجمه معاصره سام میرزا فی (تس ص ۱۳۳).

(۷۵: دیوان آگهی الیزدی) المعاصر. واسمه أبو الحسن، وشغله صیاغهٔ المینا، وتوفی (۱۳۰۵) وجده الشهلاء صاحب تذکره ء شبستان المذکور فی (ج ۴ ص ۳۵). ذکره فی (تش یز ص ۲۷۴) بعد ذکر ما قبله وذکر بعض اشعاره أیضا.

(۷۶: دیوان آگهی) الخراسانی المنشی الشاعر المولع بالقصاید. منها شهرآشوب لأهل هرات، علی روی " دریای أبرار " لأمیر خسرو. ترجمه معاصره سام میرزا فی (تس ص ۱۱۷) وأورد جملهٔ من اشعاره وانه توفی بعد أربعهٔ أعوام من قطع لسانه فی هراهٔ فی (۹۳۲) وهو من أحفاد المولی جلال الدین محمد القائنی. ترجمه فی (مجتس ص ۱۴۲) مفصلا.

(دیوان آملی) یأتی بعنوان " دیوان طالب آملی."

(۷۷ دیوان آنی) ترکی من نظم الأدیبهٔ الفاضلهٔ فاطمهٔ بنت عبد الله الرومیهٔ من آل حسنجان المتوفات فی بلدهٔ یکی شهر (۱۲۲۲) ذکر کذلک فی (ذ کظ ص ۴۸۴).

(۷۸: دیوان آواره) للمیرزا عبد الحسین الآیتی الیزدی مؤلف " آتشکده یزدان " فی تاریخ یزد. ذکر هو فی (تش یز ص ۲۷۶) انه فی مدهٔ ثمان عشرهٔ سنهٔ کان سیاحا فی الغرب والشرق، نظم اشعارا کثیرهٔ یتخلص منها بآواره وبعد استقراره بیزد بدل تخلصه بآیتی.

(۷۹: دیوان آهنک شیرازی) واسمه میرزا محمد بن فرهنک الشیرازی المتوفی (۱۳۰۹) ذکره فی " آثار العجم ص ۳۵۴. " وراجع والده فرهنگ ص ۸۲۹ (۸۰: دیوان آهی تبریزی) کلها مراثی بالترکیهٔ. ذکره فی " دجا ص ۱۳."

(۱۲)

مفاتیح البحث: جلال الدین (۱)، الحج (۱)، الوفاهٔ (۱)

صفحه ۰۱۵

الذریعهٔ - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق ۱ - الصفحهٔ ۱۳

(۸۱: دیوان آهی ترشیزی جغتائی) ذکره سام میرزا فی (تس ص ۱۸۲) قال کان من الأتراک ومن امراء سلطان حسین میرزا وذکره له عدهٔ أبیات فارسیهٔ. وترجمه فی (تش ص ۱۰) وکذا فی " ریحانهٔ الأدب ج ۱ ص ۳۱ " وقال کان من امراء الوس، أتراک جغتا، ومن شعراء غریب میرزا ابن السلطان حسین بایقرا ومات فی (۹۲۷) ثم زاد فی ریحانهٔ انه کان یتخلص أولا به (نرگسی) ثم بدله ب (آهی) وقال فی (تغ ص ۳) ان اسمه سلطان قلی بیک وانه ماته بتبریز.

(۸۲: دیوان آهی هروی) الذی کان یتخلص سابق ب (نرگس). قال میر علی شیر فی مجالس النفائس انه کان یسرق الشعر. قال القزوینی فی ترجمهٔ مجالس النفائس (ص ۲۳۸) أنه بدل تخلصه بآهی وعنه أخذ صاحب قاموس الاعلام الترکیهٔ، لکن فی ترجمهٔ الهروی للمجالس (ص ۶۵) جاء آیتی بدل آهی. ذکره فی ریحانهٔ الأدب نقلا عن السفینهٔ وقاموس الاعلام الترکیهٔ وقال مات (۹۳۸) فی السنهٔ الثمانین من عمره فی قندهار. وله دیوان مرتب.

(۸۳: دیوان آهی المشهدی) ذکره أیضا فی مجالس النفایس (ص ۱۹۱) وقال إنه نظم خمسهٔ مقابل خمسهٔ للنظامی لکنه لم یشتهر کما ذکرناه فی (ج ۷ ص ۳۵۷).

(۸۴: دیوان آیت) لمحمد حسن بن محمد حسین القزوینی المتخلص بآیت. وقد انشاء هو فی (۱۲۸۶) دیباجهٔ دیوان دشتی المطبوع (۱۳۱۹).

(۸۵: دیوان آیتی) البیرجندی محمد تقی بن الشیخ محمد باقر البیرجندی المتوفی شابا فی حیاهٔ أبیه فی (۱۳۴۷) عن خمس وعشرین سنهٔ یقرب من الف بیت قال اخوه الشیخ محمد حسین فی تاریخ قهستان ان شعره یشبه شعر ایرج میرزا جلال الممالک.

(۸۶: دیوان آیتی) الأصفهانی معلم الأطفال. ترجمه سام میرزا (ص ۱۴۳) و (تش ص ۱۶۸).

(۸۷: دیوان آیتی) المیرزا عبد الحسین بن الحاج الشیخ محمد الیزدی. ولد بتفت فی (۱۲۸۸) وله " خرد نـامه " وغیره قال فی تاریخ یزد المسمی آتشکده ء یزدان الذی الفه (۱۳۱۷ ش) أن تخلصه فی اشعاره الأول " آواره " ثم بدله بآیتی.

(۸۸: دیوان آیتی یزدی) ترجمه فی (گلشن ص ۷) وأورد بعض شعره فی

(۱۳)

مفاتیح البحث: الموت (۱)، الحج (۱)، الوفاة (۱)، السفینة (۱)

صفحه ۰۱۶

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۱ - الصفحة ۱۴

وصف الفرس.

(۸۹: دیوان ابدال) نسخه شایعة عند الأکراد الکاکائیة والعلی اللهیة. وأظنه هو الآتی بعد هذا.

(۹۰: دیوان ابدال أصفهانی) کان عطارا وابتلی بهجر معشوقه فتخبل ثم برأ.

وغزلیاته لطیفـة أورد بعضـها فی (تش ص ۱۶۹) وکـذا ذکره معاصـره سام میرزا فی (تس ص ۱۱۹) فلا- یصـح ما ذکره فی " ریحانة الأدب " من أنه من شعراء القرن الثالث عشر. وقال فی (تغ ص ۳) أنه قتل فی حرب قندهار.

(۹۱: دیوان ابدال البلخی) ثم الأصـفهانی. کان فی خدمة السـلطان یعقوب ترکمان بآذربایجان. وبعده نزل بأصفهان وتقرب إلی الشاه إسماعیل الصفوی. ذکره فی (تش ص ۲۹۹) و (گلشن ص ۸).

(دیوان إبراهیم أدهم) یأتی بعنوان (دیوان أدهم).

(۹۲: دیوان السـید إبراهیم) الأردوبـادی. ترجمه فی ریـاض العـارفین ص ۶۵ وفی " گلشـن " و (دجـا ص ۱۴) وأوردوا بعض شـعره وسـفره إلی بلاد الهند فی حدود (۱۰۴۰) نقلا عن سـفینة ء خوشـگو. وذکر النصـر آبادی أنه توفی بأصفهان بعد رجوعه عن الهند فی لباس الفقر.

(۹۳: دیوان المولی إبراهیم) الاسترآبادی منشی الروضة الرضویة. ترجمه معاصره سام میرزا فی (تس ص ۸۲) وذکر مطلع غزله.

(۹۴: دیوان إبراهیم) المعروف بخلیفه إبراهیم البـدخشانی العارف المولود بدهلی والمتوفی بلکنهو (۱۱۶۰) ترجمه فی ریاض العارفین (ص ۱۱) وذکر بعض مثنویاته.

(۹۵: دیـوان المـولی إبراهیـم) التبـریزی وقیـل القزوینی الخطـاط. ترجمه سـام میرزا فی (تس ص ۸۲) وأورد مطلعـا لـه وذکر أن ابنه إسماعیل شاعر خطاط تخلصه نجاتی.

(۹۶: دیوان) الشـیخ إبراهیم بن إبراهیم فخر الـدین العـاملی تلمیـذ الشـیخ البهـائی والشـیخ محمـد السـبط والسـید حسین بن صـاحب المـدارک وله فی مدحهم ومراثیهم قصاید. قال الشـیخ الحرفی " أمل الآمل " دیوان صـغیر کان عندی بخطه وتوفی بطوس فی زماننا ولم أره.

(۱۴)

مفاتیح البحث: مدینة إصفهان (۲)، إبراهیم بن إبراهیم (۱)، الهند (۲)، اللبس (۱)، القتل (۱)، الحرب (۱)، السفینة (۱)

صفحه ۰۱۷

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۱ - الصفحة ۱۵

(۹۷: دیوان إبراهیم بیک الشیرازی) ترجمه معاصره الصادقی فی مجمع الخواص (ص ۲۶۴) وأورد بعض رباعیاته.

(دیوان إبراهیم) ابن بهرام میرزا الصفوی. یأتی بعنوان " دیوان جاهی."

(۹۸: دیوان) المیرزا إبراهیم بن المیرزا شاه حسین، معاصر صادقی کتابدار. ترجمه فی مجمع الخواص (ص ۷۰) وأورد بعض رباعیاته.

(دیوان) السید إبراهیم بن الحسین بن السید رضا بن بحر العلوم. یأتی بعنوان دیوان الطباطبائی.

(۹۹: دیوان) المیر إبراهیم حسین) من السادة آل المختار بسبزوار. ترجمه سام میرزا فی (تس ص ۴۲) وأورد مطلع غزله.

(۱۰۰: دیوان) الشیخ إبراهیم بن حسن بن محمد علی آل عز الدین الحنوی العاملی المتوفی (۱۳۳۲) ذکر فی أعیان الشیعة (ج ۴ ۱۵۰) أن دیوانه کبیر.

(۱۰۱: دیوان) الشیخ إبراهیم بن محمد علی بن تقی الدین آل شمس الدین الفوغانی العاملی المتوفی (۱۳۵۷) توجد عند أحفاده فی بلدته الفوعی من قری حلب.

(۱۰۲: دیوان) السید إبراهیم بن حیدر بن إبراهیم بن محمد العطار الحسنی الحسینی البغدادی. کانت نسخة خط الناظم فی (مکتبة الخوانساری).

(۱۰۳: دیوان) الشیخ إبراهیم الخطی توجد نسخته فی مکتبة (السماوی).

(۱۰۴: دیون) المیرزا إبراهیم بن محمد خلیل. ذکر فی لطائف نامه (ص ۱۱۱) أنه کان حاکم نیمروز (سیستان) فی سنین وأورد شعره الترکی.

(۱۰۵: دیوان) الشیخ إبراهیم بن صادق بن إبراهیم بن یحیی العاملی الخیامی المتوفی بها (۱۲۸۳) دونه الشیخ محمد بن الشیخ طاهر الساوی النجفی المعاصر المتوفی (۱۳۷۰) ورتبه علی قسمین أولهما فی تخامیسه والثانی فی قصائده. وقال فی أعیان الشیعة انه رآه فی مجموعة. وحدثنی بتاریخه ولده الشیخ عبد الحسین ناظم أرجوزة الفقه المذکور فی (ج ۱ ص ۴۸۹).

(۱۰۶: دیوان) المیر سلطان إبراهیم الصدر. أطراه فی (لط ص ۱۳۸) وأورد مطلع غزله وبعض تتبعاته. وأظنه ناظم " فتوحات شاهی" للشاه إسماعیل الصفوی واسمه

(۱۵)

مفاتیح البحث: کتاب أعیان الشیعة للأمین (۲)، إبراهیم بن یحیی (۱)، إبراهیم بن الحسین (۱)، إبراهیم بن محمد (۳)، الطهارة (۱)، الوفاة (۲)

صفحه ۰۱۸

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۱ - الصفحة ۱۶

المیر صدر الدین سلطان إبراهیم الأمینی. وتوجد الفتوحات عند (سلطان القرائی) بطهران.

(۱۰۷: دیوان) الشیخ محمد إبراهیم الأسراری ابن المولی عبد الوهاب الأسراری السبزواری المعاصر المولود (۱۲۹۱) من ابنة المولی محمد أکبر الذی هو ابن الحکیم السبزواری الحاج مولی هادی المتخلص بأسرار. قال الناظم فیما کتبه إلینا انه یقرب من ثمانیة آلاف بیت فارسی وعربی فی المعارف والمصائب والغزلیات وغیرها.

(۱۰۸: دیوان إبراهیم الفاروقی) مؤلف " شرفنامهء منیری " فی لغة الفرس. وقد أورد کثیرا من شعره فی هذا الکتاب.

(۱۰۹: دیوان) المیر إبراهیم القانونی ابن الخواجة موسی کما فی (مجتس ص ۱۳۹).

هو من الخطاطین والمهرة فی استعمال القانون (آموسیقیة) ترجمه معاصره سام میرزا فی (تس ص ۴۶) وأورد رباعیته. وکذا فی (گلشن).

(۱۱۰: ديوان) الميرزا إبراهيم بن قباد بيك القاجارى. أطراه معاصره النصرآبادى فى (نر ص ۵۳۲) بالفضل والديانة ونصب مدرسا بالمشهد الرضوى أخيرا وأورد جملة من معمياته.

(۱۱۱: ديوان) إبراهيم اللارى. نقل فى رياض العارفين (ص ۶۸) ترجمته وشعره عن تذكرة واله الداغستانى.

(۱۱۲: ديوان) السيد إبراهيم بن السيد محمد العطار الحسنى الحسينى البغدادى، أخ السيد أحمد بن محمد العطار الآتى ديوانه. وكلا الديوانين موجودان فى مكتبة (السماوى) (۱۱۳: ديوان) الميرزا إبراهيم الهمدانى حفيد الميرزا إبراهيم الهمدانى الذى توفى (۱۰۲۸) متولى امامزاده سهل على (۱) ترجمه معاصره النصرآبادى فى (نر ص ۹۷).

(۱۱۴: ديوان) الشيخ إبراهيم بن الشيخ يحيى بن الشيخ فياض بن عطوة المخزومى القرشى العاملى المتوفى (۱۲۱۴) جد الشيخ إبراهيم بن صادق المذكور. توجد نسخته فى مكتبة السيد محسن الأمين فى الشام وفى مكتبة (السماوى) ونسخة خط ولد الناظم الشيخ نصر الله فى الكاظمية عند جعفر چلبى ومعه قصيدتان فى رثاء الشيخ نصر الله لوالده الشيخ إبراهيم بخطه أوله [الحمد لله حمدا يليق بجلاله] ذكر انه جمعه بعد رجوعه إلى الشام بالتماس بعض، ورتبه على حروف القافية وبدأ بأرجوزته الموسومة بالدرة المضيئة

(۱) وفى الجنوب الشرقى من طهران اليوم مقبرة تنمى امامزاده أهل على، أو عهد على.

(۱۶)

مفاتيح البحث: مدينة مشهد المقدسة (۱)، الحكم القاجارى (القاجاريون) (۱)، مدينة الكاظمين (۱)، مدينة طهران (۲)، إبراهيم الهمدانى (۲)، أحمد بن محمد (۱)، محمد العطار (۱)، الشام (۲)، الحج (۱)، الوفاة (۱)

صفحه ۰۱۹

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانى - ج ۹ق ۱ - الصفحة ۱۷

فى الأصول الدينية، المذكور (ج ۸ ص ۱۰۷) وأكثره مطبوع فى أعيان الشيعة (ج ۵ ص ۵۱۴ ۶۹۵) ومر له " بخميس التريه."

(۱۱۵: ديوان ابله البغدادى) هو أبو عبد الله محمد بن بختيار البغدادى. ذكره ابن خلكان. له ديوان شعر مشهور وتوفى (۵۷۹) أو (۵۸۰).

(۱۱۶: ديوان أبكم) وشعره معروف بالهند، وهو أخو ناطق الشاعر، ولكن النصرآبادى ذكر فى (نر ص ۴۵۱) انه لم يسمع شعره.

(ديوان ابن أبى حجلة المغربى) لأحمد بن يحيى التلمسانى (۷۲۵ ۷۷۶) المعروف بابن أبى حجلة صاحب شكردان السلطان يأتى بعنوان ديوان الصبابة.

(۱۱۷: ديوان ابن أبى الحديد) للشيخ عز الدين أبى حامد عبد الحميد بن هبة الله بن محمد بن محمد بن الحسين بن أبى الحديد الأنبارى البغدادى المعتزلى ناظم السبع المعلومات وشارح نهج البلاغة. ولد فى مدائن فى مستهل ذى الحجة (۵۸۶) ومات (۶۵۵) قبل انقراض بنى العباس بسبعة عشر يوما. ترجمه السيد ضياء الدين يوسف فى نسمة السحر فيمن تشيع وشعر، فعده من شعراء الشيعة ووصفه بقوله البغدادى المعتزلى المتشيع. وذكر ديوانه فى (ذكف ص ۴۸۴) فراجعه.

(۱۱۸: ديوان ابن أبى الشيص) واسمه عبد الله بن محمد بن عبد الله بن رزين. قال ابن النديم شعره نحو سبعين ورقة. وسيأتى ديوان أبيه وهو أبو الشيص محمد الذى هو ابن عم دعبل الخزاعى. ويأتى ديوان ابن دعبل بن على بن رزين واسمه الحسين بن دعيل، كما يأتى ديوان ابن رزين.

(۱۱۹: ديوان ابن أمير الحاج) هو السيد محمد بن بن الحسين الحسينى من ذرية الحسين الأصغر كما سرد نسبه فى " الآيات الباهرات "له المذكور فى (ج ۱ ص ۴۴) وله تاريخ " نور البارى " الذى فرغ من نظمه (۱۱۷۷) كما مر فى (ج ۳ ص ۲۹۲) وقد اهدى الآيات الباهرات إلى أستاذه السيد نصر الله المدرس الحائرى وأشار فيه إلى ديوانه العربى هذا بقوله الآتى وتوجد نسخة منه فى مكتبة

(السماوی) لو کان للشعر سلطان لکان به * دیوان شعری سلطان الدواوین ویمکن أن یکون من أحفاد أمیر الحاج صاحب الدیوان الآتی.

(۱۷)

مفاتیح البحث: إبن أبی الحدید المعتزلی (۲)، شهر ذی الحجهٔ (۱)، کتاب أعیان الشیعهٔ للأمین (۱)، کتاب نهج البلاغهٔ (۱)، بنو عباس (۱)، عبد الله بن محمد بن عبد الله (۱)، محمد بن محمد بن الحسین (۱)، الحسین الحسینی (۱)، أبو عبد الله (۱)، أحمد بن یحیی (۱)، ابن الندیم (۱)، دعبل بن علی (۱)، عبد الحمید (۱)، الهند (۱)، الحج (۲)

صفحه ۰۲۰

الذریعهٔ - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۱ - الصفحهٔ ۱۸

(۱۲۰: دیوان ابن الأخفش) من شعراء الفاطمیین بمصر.

(۱۲۱: دیوان ابن بابک) للشیخ أبی القاسم عبد الصمد بن منصور بن الحسن الشهیر بابن بابک. رأیت نسخهٔ عتیقهٔ منه فی خزانهٔ کتب (العطار ببغداد) وعلیها تملک السید حسین بن عبد الرؤف الصادقی البحرانی الذی توفی والده عبد الرؤف (۱۰۰۶) ترجمه ابن خلکان فی (ج ۱ ص ۲۹۷) قال هو أحد الشعراء المجیدین المکثرین ودیوانه فی ثلاث مجلدات وتوفی (۴۱۰). أقول هو من شعراء الصاحب بن عباد ولما قدم علیه قال ابن عباد: أنت بابک الشاعر؟ فقال انا ابن بابک. فاستحسن الصاحب جوابه واجازه وأجزل جائزته.

(۱۲۲: دیوان ابن بسام) أبو الحسن علی بن محمد بن نصر بن منصور بن بسام الشاعر الهجاء المتوفی (۳۰۳) ذکر دیوانه وکتبه ابن الندیم. ونقل الشیخ هلال الدین إسماعیل الخوئی المعاصر فی. مجموعته رباعیهٔ له:

هبک عمرت عمر عشرین نسرا * أتری اننی أموت وتبقی (۱۲۳: دیوان ابن التعاویذی) وهو أبو الفرج (أبو الفتح) محمد بن عبید الله بن عبد الله الکاتب الشهیر بسبط ابن التعاویذی المولود (۵۱۹) المتوفی (۵۸۳) کما مر تفصیله فی (ج ۶ ص ۲۵۴) مع ذکر کتابه " الحجبهٔ والحجاب " ونقلنا هناک قول ابن خلکان ی (ج ۲ ص ۱۹) وکلام " معجم الأدباء " أیضا فی وصف هذا الدیوان وترجمه فی "نسمهٔ السحر فیمن تشیع وشعر " وذکر قصیدته فی رثاء الحسین والابیات التی کتبها إلی ابن المختار العلوی نقیب مشهد الکوفهٔ وفیها التصریح بتشیعه. وقد جمع الدیوان بنفسه قبل عماه، وعمل له خطبهٔ ورتبه علی أربعهٔ فصول وطبعه مرجلیوث بمصر (۱۹۰۳ م) فی (۵۱۹ ص).

(۱۲۴: دیوان ابن جاجرمی) هو ولد بدر الدین الجاجرمی الأصفهانی. رثی السلطان أبو سعید کما فی (تغ ص ۴).

(۱۲۵: دیوان ابن جلال) أورد ذکره فی (تغ ص ۴).

(۱۲۶: دیوان ابن الحجاج) الکاتب الشاعر الامامی المشهور، وهو أبو عبد الله الحسین ابن أحمد بن محمد بن جعفر بن الحجاج البغدادی المتوفی بالنیل فی الثلاثاء (۲۷ ج ۲ ۳۹۱)

(۱۸)

مفاتیح البحث: مدینهٔ الکوفهٔ (۱)، عبید الله بن عبد الله (۱)، أحمد بن محمد بن جعفر (۱)، أبو عبد الله (۱)، ابن الندیم (۱)، علی بن محمد (۱)، الفرج (۱)، الشهادهٔ (۱)، الوفاهٔ (۳)، الهلال (۱)

صفحه ۰۲۱

الذریعهٔ - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۱ - الصفحهٔ ۱۹

وحمل إلی مشهد موسی بن جعفر (ع) حسب وصیته بان یدفن عند رجلیه ویکتب علی قبره ": وکلبهم باسط ذراعیه بالوصید، " کما

فصله ابن خلکان فی (ج ۱ ص ۱۵۵) وقال دیوانه کبیر أکثر ما یوجد فی عشر مجلدات. وحکی أنه سئل عن حاله فی المنام فقال شعرا منها:

لم یرض مولای علی * سبی لأصحاب النبی أقول: أورد شیخنا فی (ج ۱ ص ۱۴۸) من کتابه " دار السلام " ما حکی من الرؤیا الصادقة فی حقه فلاحظه. ومر فی (ج ۷ ص ۱۶) الحسن من شعر الحسین أو النظیف من السخیف الذی هو المنتخب من هذا الدیوان، کما مر أیضا " درة التاج فی عشر ابن الحجاج " للبدیع الأسطرلابی، اختاره من هذا الدیوان ورتبه علی مایة واحد وأربعین بابا. وقد رأیت قطعة من هذا الدیوان فی خزانة (العطار ببغداد) فی قطع بیاضی نسخة عتیقة جدا یوجد فیها ما یقرب من ستة آلاف بیت وأول ما فی النسخة قوله یطلب مشروبا:

بالخبز والملح یا غلامی * بادر إلی سیدی السلامی وفی هذه القطعة ما کتبه علی ظهر ما جمعه الشریف الرضی من جید شعره الذی مر بعنوان " الحسن من الحسین " وقد فاتنا ان نذکره هناک وهو قوله:

تعرف شعری إلی من ضوی * فاضحی علی ملکه یحتوی إلی البدر حسنا إلی سیدی * الشریف أبی الحسن الموسوی وتوجد قطعة من دیوان ابن الحجاج فی مکتبة (حسینة کاشف الغطاء) ویوجد جزئان منه فی مکتبة (السماوی).

(۱۲۷: دیوان ابن حجة الحموی) أبو المحاسن نقی الدین أبو بکر علی بن عبد الله (۷۶۷ ۸۳۷) توجد نسخ منه بمکتبات الموصل کما فی فهرس مخطوطاتها (ص ۴۷ و ۲۲۹).

(دیوان ابن حجة) أو ابن الحجاج عیسی المتوفی (۸۰۷) أورد له فی کشف الظنون القصیدة البدیعیة. یأتی بعنوان " دیوان عویس."

(۱۲۸: دیوان ابن حسام خوافی) الهروی السرخسی، جمال الدین. وهو غیر ابن حسام صاحب خاوران نامه. کان معاصرا لملوک هرات ولد فی بعض قرا نیشابور وسافر إلی الهند.

(۱۹)

مفاتیح البحث: الإمام موسی بن جعفر الکاظم علیهما السلام (۱)، کتاب کشف الظنون لحاجی خلیفة (۱)، العلامة الشیخ کاشف الغطاء (۱)، علی بن عبد الله (۱)، جمال الدین (۱)، الشریف الرضی، أبو الحسن محمد بن الحسین (۱)، الهند (۱)، الشهادة (۱)، الحج (۲)، الدفن (۱)، الوفاة (۱)

صفحه ۲۲۰

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق ۱ - الصفحة ۲۰

ومات (۷۳۷) ذکره فی (گلشن ص ۹) وأورد بعض شعره. وکذا فی (تش ص ۷۷).

(۱۲۹: دیوان ابن حسام) هو شمس الدین محمد بن حسام الجوسفی مؤلف خاورنامه الذی مر فی (ج ۷ ۱۳۷۷). ترجمه فی (لت ۴ ص ۱۴۸). وینقل عنه القاضی فی (لس ص ۵۰۸) وذکر أنه توفی (۸۷۵) وقال المولی البیرجندی المعاصر فی " بغیا الطالب ص ۱۵۷ " انی رأیت دیوانه وحکی المولی هلال الدین الخوئی المعاصر نظم ابن حسام روایة الطیر الآکل لجسد ابن الملجم العرویة فی مناقب الخوارزمی قال رایته مطبوعا فی مشهد خراسان فی خمسة وسبعین بیتا: أوله:

أی کبریای ذاتت برتر زجسم وجوهر * خلاق ما سوی الله رزاق بنده پرور وآخره:

ابن حسام وطبعش در وصف أو چه گوید * جائیکه بأشد أو را روح الأمین ثناگر (۱۲۰: دیوان ابن حماد) هو أبو الحسن علی بن حماد بن عبید الله بن حماد العدوی.

وقد سرد نسبه کذلک النجاشی الذی ولد (۳۷۲) فی آخر ترجمة من روی عنه ابن حماد وهو أبو أحمد عبد العزیز الجلودی. ثم قال: وقد رأیت أبا الحسن بن حماد الشاعر رحمه الله.

فيظهر انه بقى إلى أواخر المايـة الرابعـة، ويروى عنه بالإجازة الشيـخ أبو عبد الله الحسـين ابن عبيد الله بن الغضائرى الذى توفى (٤١١) كمـا صرح به النجاشـى. وترجمه الأـمينى فى (الغـدير ج ۴ ص ١٢۵ ص ١۵٢) وأورد الغـديريات من اشـعاره وغيرهـا بمـا يقرب من خمسـماية بيت. ومن قصايـده ما رواه مؤلف المجـدى المعاصـر للشـريف المرتضـى منه عن أبى على بن دانيال الذى كان من أرحامه وقال ابن دانيال أنشدنى إياه ابن حماد لنفسه. والظاهر أن هذا الشاعر هو غير ابن حماد الذى باسم وضع خطبة ابن حماد كما ذكرنا فى (ج ٧ ص ١٩۴ ١٩۶).

(١٣١: ديوان ابن حماد) المتأخر عن سابقه. وهو محمد بن حماد كما يظهر من آخر بعض قصائده، والمذكور تلك القصائد فى بعض المجاميع على ما ذكره الأمينى فى (الغدير ج ۴ ص ١۵١) وهو قوله:

لعل ابن حماد محمد عبدكم * له فى غد خير البرية شافع (١٣٢: ديوان ابن الخضرى) القاضى جمال الدين عبد الصمد ابن إبراهيم بن خليل.

(٢٠)

مفاتيح البحث: الشيخ أبو عبد الله (١)، على بن حماد بن عبيد (١)، الشريف المرتضى (١)، الحسن بن حماد (١)، شمس الدين محمد (١)، جمال الدين (١)، محمد بن حماد (١)، عبد العزيز (١)، الخوارزمى (١)، خراسان (١)، الشهادة (١)، الهلال (١)

صفحه ٠٢٣

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانى - ج ٩ق١ - الصفحة ٢١

مدح تقى الدين الزريرانى ورثاه ورثى ابن تيمية. مات ببغداد فى (رمضان ٧۶۵) كذا فى الشذرات والدرر.

(١٣٣: ديوان ابن الخطيب الگنجه) اسـمه تاج الـدين احمـد معاصـر السـلطان محمود الغزنوى ترجمه الحكيم شاه محمـد القزوينى فى (بهش ص ٣٢٧).

(١٣۴: ديوان ابن الخيـاط الدمشـقى) أحمـد بن محمـد بن على بن يحيى بن صدقـة التغلبى المعروف بابن الخياط أوله مـدح الأمير أبا القوام وثاب نصـر بن صالح رأيت نسخة منه فى مكتبة (العطار ببغداد) وفى آخرها نقل صورة ما كتبه ابن الخياط بخطه إجازة لمن قرا عليه ديوانه، وهو أبو عبـد الله محمد بن نصـر بن صـغير، وتاريخ الإجازة (۵١٧). أقول هى سـنة وفاته لأنه توفى (١١ رمضان) من هذه السنة كما ذكره ابن خلكان فى (ج ١ ص ۴۶) وذكر أنه ولد بدمشق (۴۵٠) وتوفى بها وهو من شعراء دمشق ودخل بلاد فارس قال ولا حاجة إلى ذكر شئ من شعره لشهرة ديوانه. وترجمه فى شذرات الذهب (ج ۴ ص ۵۴) وحكى فيه عن السلفى وهو صدر الدين أحمد بن محمد الأصفهانى المتوفى (۵٧۶) انه قال قـد اخترت من شـعر ابن الخياط مجلدة لطيفة فسـمعتها منه. وقد طبع الديوان بالنجف فى (١٣۴٣) فى (٢٣۶ ص).

(١٣۵: ديوان ابن الخياط الصـنعانى) الحسـين بن على بن موسـى الخياط الصـنعانى، ترجمه كذلك معاصره السيد ضياء الدين يوسف فى " نسمة السحر فيمن تشيع وشعر " وكتب فى هامش النسخة انه توفى (١١۴٠).

(١٣۶: ديوان ابن داغر) الحلى. هو الشـيخ مفـامس بن داغر الحلى المتوفى بأواسـط القرن التـاسع، المتفرقـة اشـعاره الكـثيرة فى الكتب والمجاميع. وقد دون الشيخ محمد السماوى المتوفى (١٣٧٠) بعضها فى مجموع يقرب من الف وثلاثماية وخمسين بيتا وهو من شعراء الغدير كما ذكر فى (الغدير: ج ٧ ص ٢۴).

(١٣٧: ديوان ابن دباس (١) النحوى اللغوى. وهو الحسين بن محمد بن عبد الوهاب بن

(١) لا يخفى ان ابن دباس البارع النحوى هذا مع ما ترى من شهرته وترجمته فى كتب كثيرة قد فاتت ترجمته عن ده خذا فى محله من المجلـد الأول ولعله يتداركه بعناوين اخر كما أنه قد فاته ترجمة ابن درباس الحلى بالراء المهملة بين الدال والباء المفردة. وهو الشـيخ

الصالح الورع التقى العالم زين الدين (زينة الدين) جمال الاسلام الحسين بن محمد بن يحيى بن أبى الجود بن بدر بن درباس المعاصر للسيد رضى الدين على بن طاوس الحلى الذى توفى (۶۶۴) وقد وصفه بعين ما ذكرناه شيخه المجيز له وهو السيد كمال الدين حيدر بن محمد بن زيد بن محمد بن عبد الله الحسينى فيما كتب له من الإجازة بخطه فى (۶۲۹) على ظهر نسخة من مصباح المتهجد تأليف الشيخ الطوسى بعد قرائته المصباح عليه، وتلك النسخة رايتها عند الشيخ أبى المجد الرضا المدعو بآقا رضا الأصفهانى المتوفى بها فى المحرم (۱۳۵۲) والسيد كمال الدين حيدر هذا كان من مشايخ السيد رضى الدين على بن طاوس الحلى أيضا، وقد قرا عليه فى الحلة فى (۶۲۰) كما صرح به ابن طاوس فى كتابه اليقين الباب الرابع والتسمين بعد المائة، فوصفه بقوله السيد كمال الدين حيدر إلى آخر نسبه. وأرخ قرائته عليه فى الحلة فى يوم السبت السادس عشر من جمادى الثانية سنة عشرين وستماية. وبالجملة قد استفدنا من هذه الإجازة الموجودة بخط مجيزها ترجمة ابن درباس المذكور الذى هو من علماء القرن السابع بشهادة شيخه ولم يذكر اسمه فى كتبنا.

(۲۱)

مفاتيح البحث: مدينة النجف الأشرف (۱)، شهر رمضان المبارك (۲)، محمد بن عبد الوهاب (۱)، محمد بن على بن يحيى (۱)، أبو عبد الله (۱)، الحسين بن على (۱)، ابن تيمية (۱)، ابن الخياط (۵)، أحمد بن محمد (۱)، محمد بن نصر (۱)، دمشق (۲)، الموت (۱)، الوفاة (۳)، التصدّق (۱)، شهر جمادى الثانية (۱)، محمد بن عبد الله (۱)، محمد بن يحيى (۱)، الشيخ الطوسى (۱)، حيدر بن محمد (۱)، الجود (۱)

صفحه ۰۲۴

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانى - ج ۹ق۱ - الصفحة ۲۲

أحمد بن محمد بن الحسن بن عبد الله بن القاسم بن عبيد الله بن سليمان بن وهب أضر فى آخر عمره، وكان نحوى زمانه، وله ديوان شعر. هكذا وصفه وذكر نسبه الشيخ شمس الدين محمد بن على الجبعى المولود (۸۲۲) والمتوفى (۸۸۶) فى مجموعته التى كتبها بخطه وحصلت تلك المجموعة عند المجلسى فنقل صورة خطه بعينها فى مجلد إجازات البحار (ص ۱۵) وتلك المجموعة رايتها فى مكتبة شيخنا النورى، وتوجد الآن بمكتبة (الملك) والسيوطى فى " بغية الوعاة ص ۲۳۶ " سرد نسبه إلى احمد وقال الحارثى البكرى الدباسى المعروف بالبارع النحوى ثم نقل قول ابن النجار والصفدى انه كان نحويا لغويا مقربا حسن المعرفة بصنوف الآداب اقرأ القرآن وهو من بيت الوزارة (۱) وبينه وبين

(۱) فان جده الاعلى سليمان بن وهب، استوزره المعتمد على الله أحمد بن المتوكل الذى تسنم الملك (۲۵۶ ۲۷۹) ثم استوزر المعتضد بالله أحمد بن الموفق بن المتوكل الذى جلس بعد موت المعتمد فى (۲۷۹ ۲۸۹) ابن سليمان هذا وهو عبد الله بن سليمان بن وهب. ثم استوزر المكتفى بالله على بن المعتضد الذى جلس بعد موت أبيه إلى ست سنين أو خمس سنوات: ولد عبيد الله وهو القاسم بن عبيد الله بن سليمان بن وهب الذى مات فى أيام المكتفى فى (۲۹۱) عن نيف وثلاثين، كما أرخه ابن خلكان (ج ۱ ص ۳۵۲).

ثم استوزر ابن القاسم المقتدر بالله أبو الفضل جعفر أخ المكتفى على، الذى جلس بعد موت أخيه لى ان قتل (۳۲۰: وهو الحسين بن القاسم بن عبيد الله بن سليمان بن وهب. وبالجملة عدة من أجداده كانوا قائمين بوزارة العباسيين قرب ستين سنة كما هو مسطور فى تواريخ الخلفاء ومذكور فى دستور الوزراء الفارسى فى (ص ۷۲، ۷۳، ۷۵، ۸۱) ويظهر من كتاب الوزراء للجهشيارى (ص ۹۶) ان جد سليمان بن وهب كان من أهل الذمة واسمه ساهويه الواسطى، وقد قطع يده حمادا التركى الذى قلده المنصور تعديل السواد فى الأنبار.

ومن فضلاء هذا البیت أبو الحسین إسحاق بن إبراهیم بن سلیمان بن وهب، کما یظهر من کتابه الموسوم بالبرهان فی وجوه البیان الموجود فی مکتبات لندن کما کتبه إلینا الفاضل مجتبی المینوی مستظهرا انه من الامامیهٔ وکذلک آبائه الوزراء المذکورون، وانه مطابق لنقد النثر المطبوع مکررا والمنسوب إلی قدامهٔ بن جعفر البغدادی المتوفی (۳۱۰).

(۲۲)

مفاتیح البحث: جلال الدین السیوطی الشافعی (۱)، العلامهٔ المجلسی (۱)، محمد بن الحسن بن عبد الله (۱)، سلیمان بن وهب (۴)، قاسم بن عبید (۲)، محمد بن علی (۱)، القرآن الکریم (۱)، إبراهیم بن سلیمان (۱)، عبد الله بن سلیمان (۱)، الحسین بن القاسم (۱)، الموت (۱)، الوفاهٔ (۱)

صفحه ۰۲۵

الذریعهٔ – آقا بزرگ الطهرانی – ج ۹ق۱ – الصفحهٔ ۲۳

ابن الهباریهٔ مداعبات (۱) إلی قوله وله شعر فی الغایهٔ وأضر بآخر عمره. ولد (۴۴۳) ومات لیلهٔ الثلاثاء (۱۷ ج ۲ ۵۲۴).

(۱۳۸: دیوان ابن دعبل) هو الحسین بن دعبل بن رزین بن سلیمان [وفی النجاشی بدل سلیمان، عثمان] بن عبد الله بن بدیل بن ورقاء الخزاعی. نحو مائتی ورقهٔ. ذکره ابن الندیم (ص ۲۲۹) وذکر أباه وجده وجد أبیه رزین بن سلیمان وقال کلهم شعراء. ویأتی دیوان أبی الشیص ابن عم دعبل. ومر دیوان ابن أبی الشیص. وذکر تمام نسبه ابن خلکان فی (ج ۱ ص ۱۷۸).

(۱۳۹: دیوان ابن رزیک) الملک الصالح أبو الغارات طلایع بن رزیک فارس المسلمین نصیر الدین وزیر الخلیفهٔ الفاطمی الفائز بالله المتوفی (۵۵۵) ثم العاضد بالله المتوفی (۵۶۷) وهو آخر من ولی من الفاطمیین بمصر، وفی أیامه قوی السلطان صلاح الدین یوسف بن أیوب بن شادی بن مروان الکردی، فاستقل هو بالملک فی مصر (۵۶۷) إلی أن مات (۵۸۹).

ولد ابن رزیک (۴۹۵) وولی (۵۴۹) وقتل (۵۵۶) کما أرخه ابن خلکان (ج ۱ ص ۲۳۸) وقال وقفت علی دیوان شعره وهو فی جزئین، ثم ذکر بعض شعره. وترجمه ضیاء الدین یوسف فی "نسمهٔ السحر فیمن تشیع وشعر."

(۱۴۰: دیوان ابن رزین) هو علی بن رزین بن سلیمان الخزاعی والد دعبل الخزاعی.

قال ابن الندیم فی (ص ۲۲۹) الرزین بن سلیمان له شعره. ثم قال علی بن رزین شاعر شعره نحو خمسین ورقهٔ ثم قال دعبل بن علی نحو ثلاثمایهٔ ورقهٔ قد عمله الصولی.

(۱۴۱: دیوان ابن روح آرانی) واسمه محمد رضا بن محمد الآرانی من اعمال کاشان.

هو والد بیضائی الآتی دیوانه المطبوع. ذکر فی مقدمهٔ دیوان البیضائی الآتی.

(۱) ولا بن الهباریهٔ أیضا دیوان یأتی.

(۲۳)

مفاتیح البحث: کتاب الغارات لإبراهیم بن محمد الثقفی (۱)، الشاعر دعبل الخزاعی (۱)، عثمان بن عبد الله (۱)، ابن الندیم (۲)، دعبل بن علی (۱)، الموت (۱)، القتل (۱)، الوفاهٔ (۲)

صفحه ۰۲۶

الذریعهٔ – آقا بزرگ الطهرانی – ج ۹ق۱ – الصفحهٔ ۲۴

(۱۴۲: دیوان ابن الرومی) هو أبو الحسن علی بن العباس بن جریج (جورجیس) البغدادی المولود بها فی (۲۲۱) والمتوفی بها مسموما فی الأربعاء (۲۸ ج ۱ ۲۸۳) وقد دس علیه السم الوزیر أبو الحسین القاسم بن عبید الله بن سلیمان بن وهب، کما فصله ابن خلکان فی

(ج ۱ ص ۳۵۱) وقال إنه لم یرتب شعره وانما عمله بعده أبو بکر الصولی علی الحروف، ورتبه أیضا وراق بن عبدوس وزاد علی ترتیب الصولی وغیره نحو الف بیت. وترجمه فی " نسمة السحر " وابن الصباغ فی " الفصول المهمة " عده من شعراء الإمام الهادی. وحکی عن الصفدی فی الغیث انه اختار شعره الخالدیان وابن نباته المصری.

ومن شعره قوله:

تراب أبی تراب کحل عینی * اذار مدت جلوت به قذاها تلذ لی الملامة فی هواه * لذکراه وأستحلی أذاها وترجمه ابن الندیم (ص ۲۳۵) وذکر أن الصولی عمل شعره فی مأتی ورقه، وذکر أیضا جمعا من غلمان ابن الرومی الذین عملوا شعره فی مایة ورقة، وقال إن الوراق زاد علی جمیع تلک النسخ نحو الف بیت. وقد طبع هذا الدیوان فی هلند مرة، وفی مصر مرتین ناقصا وتاما، ومنتخبه لابن سینا یأتی فی المیم، وقصیدته فی رثاء أبی الحسین یحیی بن عمر بن یحیی بن الحسین ذی الدمعة بین زید الشهید الذی خرج فی أیام المستعین أحمد بن المعتصم المتوفی (۲۵۲) فی مایة وعشرة أبیات، أدرجها أبو الفرج الأصفهانی فی مقاتل الطالبین (ص ۴۱۰) عند ذکره لاخبار أبی الحسین یحیی المذکور کما ذکر فی رسالة الغفران (ج ۲ ص ۵۸). وأورد السید بن طاوس فی فرج المهموم (ص ۱۳۲) مدیح ابن الرومی للمنجمین من بنی نوبخت ووصفه بقوله ابن الرومی الشیعی. وقد اختار کامل الگیلانی من هذا الدیوان قطعات بغیر ترتیب وجعلها فی ثلاثة أجزاء، وطبعها فی مجلد واحد فی (۴۰۲ ص) فی (۱۹۲۴ م) بمصر ثم کتب فی آخره فهرسا مرتبا فیه للقطعات علی الحروف مع تعیین الصفحات. ویذکر أیام الحجة المنتظرة فی الرثاء المذکور بقوله:

فیدرک ثأر الله أنصار دینه * ولله أوس آخرون وخزرج ویقضی امام الحق فیکم قضائه * تماما وما کل الحوامل تخدج (۱۴۳: دیوان ابن زریق) أبو الحسن علی الکاتب. أورد فی کشف الظنون له قصیدة فی إحدی

(۲۴)

مفاتیح البحث: کتاب الفصول المهمة لإبن صباغ المالکی (۱)، أبو الفرج الإصبهانی (الإصفهانی) (۱)، کتاب کشف الظنون لحاجی خلیفة (۱)، السید إبن طاووس (۱)، یحیی بن الحسین (۱)، سلیمان بن وهب (۱)، علی بن العباس (۱)، یحیی بن عمر (۱)، قاسم بن عبید (۱)، ابن الندیم (۱)، القتل (۱)، الشهادة (۱)

صفحه ۰۲۷

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۱ - الصفحة ۲۵

وأربعین بیتا وأطراه.

(۱۴۴: دیوان ابن الساعاتی) هو بهاء الدین أبو الحسن علی بن رستم بن هردوز الخراسانی المولود (۵۵۳) والمتوفی (۶۰۴) هو أخو رضوان بن رستم الفیلسوف. طبع دیوانه فی مجلدین کبیرین ثانیهما فی بیروت بمکتبة الأمریکائیة فی (۱۹۳۹ م). وفی (ص ۳۱۹) من هذا المجلد قوله فی مدح أمیر المؤمنین (ع):

أمجادلی فیمن رویت صفاته * عن هل اتی وشرفن من أوصاف أتظن تأخیر الامام نقیصة * النقص للأطراف لا الاشراف زوج البتول ووالد السبطین * والفادی النبی ونجل عبد مناف أو ما تری ان الکواکب سبعة * والشمس رائقة بغیر خلاف وله دیوان آخر لطیف سماه " مقطعات النبیل " ذکره فی " کفظ ج ۱ ص ۴۹۹."

(۱۴۵: دیوان ابن سنان الخفاجی) هو أبو محمد عبد الله بن محمد بن سعید الحلبی الشاعر الشیعی. قتله محمود بن صالح بالسم فی (۴۶۶). نقل عنه ابن طاوس فی اللهوف قوله:

أعلی المنابر تعلنون بسبه * وبسیفه نصبت لکم أعوادها کان أمیر الموصل وله نذر قندیل ذهب وشمعدان فی کل سنة لمشهد أمیر المؤمنین (ع) فجمع فی الخزانة الغرویة أربعین قندیلا مکتوب علیها اسمه. وله " سر الفصاحة " المطبوع فی برلین وطبع دیوانه فی

بیروت فی (۱۳۱۶) فی (۱۱۶ ص).

(۱۴۶: دیوان ابن سناملک) توجد نسخته بمدرسهٔ جامع الپاشا بالموصل کما فی فهرس مخطوطات الموصل (ص ۴۷).

(۱۴۷: دیوان ابن سودون) توجد نسخهٔ منه فی مدرسهٔ حسن پاشا بالموصل کما فی الفهرس المذکور (ص ۱۳۶).

(۱۴۸: دیوان ابن سهل الإسرائیلی) أبو إسحاق إبراهیم بن سهل الإشبیلی. ولده (۶۰۵) ومات غریقا (۶۴۹). جمع دیوانه الشیخ حسن العطار. طبع بمصر (۱۲۷۹) و (۱۳۰۲) وبیروت (۱۸۸۵ م) ومنتخبه بمصر (۱۲۹۲).

(۱۴۹: دیوان ابن سهل الأندلسی) جمعه وشرحه حسین القرنی. طبع بمصر فی (۱۹۲۶ م) فی (۱۲۴ ص).

(۲۵)

مفاتیح البحث: الإمام أمیر المؤمنین علی بن ابی طالب علیهما السلام (۲)، کتاب الأشراف للشیخ المفید (۱)، مدینهٔ بیروت (۳)، کتاب اللهوف فی قتلی الطفوف (۱)، إبراهیم بن سهل (۱)، عبد الله بن محمد (۱)، القتل (۱)

صفحه ۲۸۰

الذریعهٔ - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۱ - الصفحهٔ ۲۶

(۱۵۰: دیوان ابن سینا) أبو علی الحسین بن عبد الله بن سینا. ذکر فی أکثر التذاکر اشعار فارسیهٔ له، والقصیدهٔ العینیهٔ له معروفهٔ. ویأتی له " منتخب دیوان ابن الرومی."

(۱۵۱: دیوان ابن شهاب العلوی) أبو بکر ابن شهاب المتوفی (۱۳۴۰) نابغهٔ الیمن.

طبع کما فی مجلهٔ المرشد البغدادیهٔ.

(۱۵۲: دیوان ابن الصائغ) شمس الدین محمد بن الحسن (محمد بن عبد الرحمان). (۷۲۰ ۷۷۷). أورد له فی کشف الظنون قصیدهٔ فی فنون شتی.

(۱۵۳: دیوان ابن طباطبا) العلوی کذا ذکره ابن الندیم (ص ۱۹۶) وذکر سائر تصانیفه ومنها " عیار الشعر. " وهو السید الشریف النسابهٔ أبو الحسن محمد بن أحمد بن محمد مؤلف تقریظ الدفاتر المذکور مع تمام نسبه فی (ج ۴ ص ۳۸۷) (۱) وهو أبو الحسن ابن طباطبا الشاعر الأصفهانی. وهو غیر أبی القاسم بن طباطبا الرسی المصری المتوفی بها (۳۴۵) المترجم فی ابن خلکان (ج ۱ ص ۴۰) وقد نقل ابن خلکان فی تلک الصفحهٔ بعض اشعار هذا الدیوان وقال لا ـ أدری من هذا أبو الحسن ولا ـ وجه النسبهٔ بینه وبین أبی القاسم المذکور. أقول هما ابنا عم بعید فان أبا الحسن الشاعر الأصفهانی وصاحب هذا الدیوان هو محمد بن أحمد بن محمد بن أحمد الرئیس بن إبراهیم طباطبا، واما أبو القاسم الرسی المصری فهو أحمد بن محمد بن إسماعیل الدیباج ابن إبراهیم طباطبا، فالأول من أحفاد احمد الرئیس، والثانی من أحفاد إسماعیل الدیباج وهما اخوان.

(۱۵۴: دیوان ابن عبدون) هو أبو محمد عبد المجید محمد بن عبد الله الوزیر الفهری المتوفی (۵۲۹). ذکر فی (کفظ) قصیدته" البسامهٔ " فی الأدب والتاریخ. المطبوعهٔ مع شرحها فی (۱۳۴۰) فی (۳۲۰ ص).

(۱۵۵: دیوان ابن العربی) محیی الدین. ودیوانه یسمی " ترجمان الأشواق " وقد ترجمه نیکلسون بالانگلیزیهٔ وطبعت مکررا. وطبع دیوان ابن العربی أو الدیوان الأکبر بالحروف الفارسیهٔ بمصر (۱۲۷۱) فی (۴۷۸ ص) وعلی الحجر بالهند فی (۲۴۴ ص).

(۱۵۶: دیوان ابن العرندس) هو الشیخ صالح بن عبد الوهاب بن العرندس الحلی المتوفی

(۱) وقد جاء فی (ج ۴ ۲۱۴) أیضا هذا الکتاب غلطا بعنوان تعریض الدفاتر. ووقع الغلط فی نسب المؤلف أیضا ووفاته. والصحیح ما جاء فی (ج ۴: ۳۸۷).

(۲۶)

مفاتیح البحث: کتاب کشف الظنون لحاجی خلیفة (۱)، أحمد بن محمد بن إسماعیل (۱)، الحسین بن عبد الله (۱)، أحمد بن محمد بن أحمد (۱)، إبراهیم طباطبا (۲)، محمد بن أحمد بن محمد (۱)، محمد بن عبد الرحمان (۱)، محمد بن عبد الله (۱)، شمس الدین محمد (۱)، ابن الندیم (۱)، الهند (۱)، الوفاة (۳)

صفحه ۰۲۹

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۱ - الصفحة ۲۷

حدود (۸۴۰) کما أرخه السماوی فی الطلیعة وترجمه فی (الغدیر ۷ ص ۳).

(۱۵۷: دیوان ابن عماد) صاحب دهنامه المذکور فی (ج ۸: ۲۸۳) وله " روضة المحبین " المثنوی الفارسی اللطیف الموجود نسختان منه فی مکتبة الملک تحت رقمی (۱۰۲ و ۱۸۲) وقد ترجم أحواله دولتشاه فی الطبقة الخامسة.

(۱۵۸: دیوان ابن عنین) بضم العین المهملة وفتح النون کما ضبطه ابن خلکان (ج ۲ ص ۲۷). لأبی المحاسن محمد بن نصر الله بن مکارم بن حسین بن عنین الأنصاری الکوفی الدمشقی المولد (ولد فی الاثنین ۹ شعبان ۵۴۹) وتوفی فی ربیع الأول (۶۳۰) عن إحدی وثمانین سنة ذکره فی الشذرات (ج ۵ ص ۱۴۰) وقال بعد الاطراء بفضله: انه لم یکن فی دینه بذاک، وان دیوانه مشهور. وترجمه ابن خلکان فی (ج ۲ ص ۲۵) وقال رایته باربل (۶۲۳) وقال لم یکن له غرض فی جمع شعره، لکنه یوجد منه مقاطیع فی أیدی الناس، وجمع له بعض أهل دمشق دیوانا صغیرا. ورمی الشذرات فی دینه إشارة إلی اخلاصه للصدیقة (ع) وما انشائه من الشعر فی الاعتذار عنها المروی فی عمدة الطالب (ص ۱۱۳) طبع الهند و (ص ۱۱۹) طبع النجف، وقد أسقطوا هذه الاشعار عن جملة من نسخ الدیوان ولکن فی الطبع الأخیر فی دمشق فی (۱۳۶۵) أدرج فیه الاشعار حکایة عن العمدة وهو طبع جید، وفیه مقدمة للطبع وفهارس عدیدة. وأورد الاشعار أیضا البادرانی فی کتابه الدر النظیم، وغیره من المصنفین کما فی عمدة الطالب. ونقله عنه السماوی فی ظرافة الأحلام (ص ۵۲) ولکن الدر النظیم هذا مما لم نظفر به حتی الیوم.

(۱۵۹: دیوان ابن فارض) هو أبو حفص [أو أبو القاسم] عمر بن أبی الحسن علی بن مرشد الصوفی المصری وأصله من حماه. ولد (۴ ذی القعدة ۵۷۶) وتوفی (۲ ج ۱ ۶۳۲). أورد الشیخ البهائی قصائده فی الکشکول والقاضی فی المجالس. جمع دیوانه سبطه علی، نقلا عن ابنه جمال الدین محمد، وجعل له مقدمة فی أحواله، وقد ألفوا فی شرح هذا الدیوان وشرح اجزائه کالتائیتین الصغری والکبری وکذا فی رده کتبا ذکر بعضها فی کشف الظنون. وطبع الدیوان مکررا. وتوجد نسخة منه کتابتها (۷۷۵) فی مکتبة (المشکاة) (مکتبة جامعة طهران) کما فی فهرسها (ج ۲ ص ۹۲).

(۱۶۰: دیوان ابن الفقیه العاملی) توجد نسخته فی مکتبة (السماوی).

(۲۷)

مفاتیح البحث: شهر ذی القعدة (۱)، کتاب کشف الظنون لحاجی خلیفة (۱)، مدینة النجف الأشرف (۱)، شهر شعبان المعظم (۱)، مدینة طهران (۱)، الشیخ البهائی (۱)، شهر ربیع الأول (۱)، جمال الدین (۱)، محمد بن نصر (۱)، الهند (۱)، إربل (۱)، دمشق (۲)، الکرم، الکرامة (۱)

صفحه ۰۳۰

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۱ - الصفحة ۲۸

(۱۶۱: دیوان ابن کمال) توجد نسخته فی مکتبة مدرسة جامع الپاشا بالموصل کما فی فهرس مخطوطات الموصل (ص ۴۷).

(۱۶۲: دیوان ابن کمبار) للشیخ محمد بن یوسف بن علی بن کمبار الصمیری النعیمی البلادی الشهید بید الخوارج (۱۱۳۱) کما فی "

الفیض القدسی " أو (۱۱۳۰) كما فی اللؤلؤة. وهو من تلامیذ الشیخ محمد بن ماجد البحرانی والسید المحدث الجزائری ویروی عنه الشیخ عبد الله السماهیجی كما فی اجازته. ودیوانه هذا فی المراثی كما ذكر فی أنوار البدرین وغیره.

(۱۶۳: دیوان ابن كمونة) الحاج محمد علی بن الشیخ محمد كمونة الأسدی النجفی الأصل الحائری المسكن. كان هو وأخویه الحاج مهدی والشیخ محمد حسن كمونة من سدنة الحرم الحسینی، وتوفی بالوباء، لیلة الأحد من جمادی الآخرة (۱۲۸۲) وهو مناهز الثمانین. طبع دیوانه (۱۳۶۷) مع مقدمة فی ترجمته بقلم جامع الدیوان والمعلق علیه والمباشر لطبعه الفاضل محمد كاظم بن الشیخ كاتب الطریحی النجفی.

(۱۶۴: دیوان ابن لعلی) كان والده سلطان بدخشان، وترجمهما شاه محمد القزوینی فی (مجن ص ۲۰۹) وفی (لط ص ۳۶) بعنوان شاه بدخشان المتخلص بلعلی و " ابن لعلی. " ثم أورد بیتین من شعره.

(۱۶۵: دیوان ابن لؤلؤ الذهبی) هو بدر الدین بن یوسف بن لؤلؤ الذهبی المتوفی (۶۸۰) یوجد بالكاظمیة بمكتبة الشیخ محمد رضا الخالصی المعروف بشالچی موسی والظاهر أنه غیر محمد بن علی بن لؤلؤ الأندلسی الخطیب المتوفی (۷۵۰) فراجعه.

(۱۶۶: دیوان ابن المتوج) الشیخ عبد الله بن سعید بن المتوج البحرانی والد الشیخ فخر الدین أحمد بن عبد الله بن سعید الذی كان من مشایخ أبی العباس أحمد بن فهد الحلی الذی توفی (۸۴۱) حكی صاحب الریاض عن المولی محمد سعید المرندی فی كتابه " تحفة الاخوان " الفارسی ترجمة هذا المؤلف وذكر تصانیفه إلی قوله وكان مراثیه عشرین الف بیت فی مجلدین ولكن فی المحكی عن المرندی فی الریاض عند ترجمة عبد الله بن سعید بن المتوج اجمال بحیث یحتمل أن یكون التصانیف لهذا الشیخ أو لولده فخر الدین الذی ذكرنا أنه كان من مشایخ أحمد بن فهد الحلی، كما أن معاصره المشارك

(۲۸)

مفاتیح البحث: مدینة الكاظمین (۱)، شهر جمادی الثانیة (۱)، أحمد بن فهد الحلی (۲)، محمد بن یوسف بن علی (۱)، أحمد بن عبد الله (۱)، عبد الله بن سعید (۲)، محمد بن ماجد (۱)، محمد بن علی (۱)، الخوارج (۱)، الشهادة (۱)، الحج (۲)، الوفاة (۱)

صفحه ۰۳۱

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۱ - الصفحة ۲۹

معه فی الاسم واسم الأب والجد الاعلی والمباین معه فی جملة من الممیزات الاخر وهو الشیخ جمال الدین أحمد بن عبد الله بن محمد بن محمد بن علی بن الحسن بن الفتوح البحرانی كان من مشایخ أحمد بن فهد الأحسائی. وقد ذكرنا ترجمة هذین الأحمدین فی " الضیاء اللامع لبیان عباقرة القرن التاسع " ورجحتا تعددهما لاختلاف اللقب والنسب وبعض المشایخ والتلامیذ والتصانیف، ومال إلی التعدد السید الأمین فی الجزء التاسع من " أعیان الشیعة " فذكر ترجمة فخر الدین فی (ص ۲۴) وترجمة جمال الدین فی (ص ۳۸) ونقل عنا ما رجحناه فی (ص ۲۸) لكنه وقع فی الطبع فی السطر التاسع الحلی والصحیح الأحسائی ووقع فی السطر الثالث عشر الأحسائی والصحیح الحلی.

(۱۶۷: دیوان ابن مطروح) أبو الحسن یحیی بن عیسی بن إبراهیم بن حسین بن علی.

كان یلقب بجمال الدین المصری ولد بأسیوط فی (۵۹۲) ومات بالقاهرة (۶۴۹) ترجمه ابن خلكان. وأكثر دیوانه فی مدح السلطان الملك الصالح أبی الفتح أیوب. طبع مع دیوان ابن الأحنف باستانبول (۱۲۹۸).

(۱۶۸: دیوان ابن معتوق) وهو السید شهاب الدین أحمد بن ناصر بن معتوق الموسوی الحویزی المتوفی (الأحد ۱۴ شوال ۱۰۸۷) عن اثنتین وستین سنة. جمع الدیوان ولد الناظم معتوق بن شهاب الدین بعد فوت والده ورتبه علی ثلاثة فصول: المدایح، والمراثی، والمتفرقات " وصدره باسم السید علی خان بن خلف الحویزی، وطبع مرة علی الحجر بمصر (۱۲۷۱) وأخری علی الحروف بمطبعة

شرف (۱۳۰۲) وأخرى بالإسكندرية (۱۲۹۰) وأخرى بـبيروت (۱۸۸۵ م) فى (۲۳۹ ص). أول قصائده فى مديح النبى صلى الله عليه وآله نظمه فى (۱۰۶۲). أوله:

هـذا العقيق وتلـك ثم رعـانه * فافرج لجين الـدمع فى عقيانه (ديوان ابن معصوم) يأتى بعنوان ديوان السـيد على خان المـدنى. توجد نسخ منه بهذا العنوان فى الخديوية ومكتبات موصل وغيرها كما فى فهارسها.

(۱۶۹: ديوان ابن المعلم) هو نجم الـدين أبو الغنائم محمد بن على بن فارس بن على بن عبد الله بن الحسـين بن القاسم المعروف بابن المعلم المولود (۱۷ ج ۲ ۵۰۱) والمتـوفى رابع رجب (۵۹۲) ترجمه كـذلك ابن خلكـان فى (ج ۲ ص ۲۲) وقال ديوانه مشـهور كثير الوجود بأيدى الناس وذكر قصيدته فى وقعة الجمل المشعر بحسن عقيدته

(۲۹)

مفاتيح البحث: الرسول الأكرم محمـد بن عبـد الله صـلى الله عليه وآله (۱)، كتـاب الفتوح لأحمـد بن أعثم الكوفى (۱)، كتاب أعيان الشيعة للأمين (۱)، شهر رجب المرجب (۱)، مدينة بيروت (۱)، شهر شوال المكرم (۱)، أحمد بن فهد الأحسائى (۱)، أحمد بن عبد الله بن محمد (۱)، عبد الله بن الحسـين (۱)، عيسى بن إبراهيم (۱)، محمـد بن على بن الحسن (۱)، جمال الدين (۳)، ابن المعلم (۲)، محمد بن على (۱)، الوفاة (۱)، الغنيمة (۱)

صفحه ۰۳۲

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانى - ج ۹ق۱ - الصفحة ۳۰

ويوجد نسخة منه فى مجلد كبير فى مكتبة السيد (هبة الدين) الشهرستانى.

(۱۷۰: ديوان ابن المقرب الأحسائى العيونى) هو جمال الـدين أبو عبـد الله محمـد بن على بن مقرب. ذكر ترجمـة أحواله فى مقـدمة ديوانه المطبوع فى مكـة (۱۳۰۷) وفى بمبئى (۱۳۱۰) والأمل والرياض والأنوار الساطعـة. وله البائيـة فى ملك الأحساء فى (۶۰۵) وقد رحل إلى الموصل فى (۶۱۸). ومات (۶۵۱) كما فى الطليعة راجع ديوان العبدلى ابن المقرب.

(۱۷۱: ديـوان ابن المقرى اليمنى) هو شـرف الـدين إسـماعيل المولود (۷۵۵) المتوفى (۸۳۷) أورد له فى (كفظ) القصـيدة التائيـة فى التذكير، شـرحها الشيخ إبراهيم بن محمد الحلبى فى (۹۱۵) باسـتانبول. توجد نسـخة من ديوانه فى مكتبة امين بك بالموصل كما فى فهرس مخطوطاتها (ص ۲۶۴) وقد جمع ديوانه مؤلف كتاب " سـلك الذهب فى فصـحاء العرب " وطبع ديوانه فى بمبئى (۱۳۰۵) فى (۳۹۹ ص) وقد طبع من تصانيفه " الارشاد " و " روض الطالب " و " عنوان الشرف " والعروض كما فى معجم المطبوعات العربية.

(۱۷۲: ديوان ابن الملا) هو الشيـخ محمد بن حمزة بن الحسـين بن نور على التسترى الأصل والحلى المولد والمسكن. ولد بها (۱۲۵۴) وتوفى (ج ۲ ۱۳۲۲) ترجمه السـماوى فى " الطليعة " مفصلا وذكر أن قصائده طويلة بين ثلاثماية بيت إلى الماية والسبعين وفى جملة منها الصـدر تاريـخ والعجز تاريخ. وقد نظم ما يزيد على خمسـين ألف بيت واستقصـى حروف القافية مرتين أو ثلاثا فى رثاء الحسـين (ع).

(۱۷۳: ديوان ابن منظور أو شـعره) جمال الدين محمد بن مكرم الخزرجى الإفريقى المصـرى (۶۳۰ ۷۱۱) مؤلف لسان العرب المطبوع (۱۲۹۹ ۱۳۰۸) ترجمه فى بغية الوعاة (ص ۱۰۶) وأورد شعره وقال عنده تشيع بلا رفض.

(ديوان ابن المنير) يأتى بعنوان " ديوان عين الزمان " وابن المنير هو ناظم الترية التى مر تخميسها فى (ج ۴ ص ۹).

(۱۷۴: ديوان ابن نباتة) المصـرى الشاعر الشـهير من أحفاد عبد الرحيم ابن نباتة الخطيب الذى توفى (۳۷۴) وقد ذكرنا خطبه فى (ج ۷ ص ۱۸۷) ونقلنا عن القاضـى فى المجالس عدة من خطباء الشيعة، وينتهى نسب هذا الحفيد إليه بثمانية آباء، فأنه جمال الدين أبو عبد الله محمد بن محمد بن محمد بن الحسن بن أبى الحسن بن صالح بن يحيى بن طاهر بن محمد بن عبد الرحيم المذكور. ولد بالقاهرة

(۶٨۶) وتوفى (٧۶٨). وقد طبع ديوانه

(٣٠)

مفاتيح البحث: الإمام الحسين بن على سيد الشهداء (عليهما السلام) (١)، مدينة مكة المكرمة (١)، العلامة السيد هبة الدين الشهرستانى (١)، الحسن بن أبى الحسن (١)، محمد بن محمد بن محمد (١)، أبو عبد الله (٢)، جمال الدين (٣)، محمد بن حمزة (١)، محمد الحلبى (١)، محمد بن على (١)، محمد بن عبد (١)، الطهارة (١)، الرفض (١)

صفحه ٠٣٣

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانى - ج ٩ق١ - الصفحة ٣١

مكررا فى (١٢٨٩) و (١٣٢٣) كما طبع أيضا ديوانه الصغير المشهور " بالمؤيدات " الآتى فى حرف الميم كما يأتى " شرح العيون " له.

(١٧۵: ديوان ابن نباتة) هو أبو نصر عبد العزيز بن عمر بن سعد، شاعر سيف الدولة حمدان وابن الوزير العميد ولد (٣٢٧) وتوفى (۴٠۵).

(١٧۶: ديوان ابن النبيه) أبو الحسن على بن محمد بن الحسن بن يوسف المصرى مادح بنى الأيوب. سكن مدة بنصيبين وتوفى (۶١٩) عن ستين سنة. طبع ديوانه باعتناء عبد الله پاشا فكرى بمصر (١٢٨٠) و (١٣١٣) وبيروت (١٢٩٩) وتوجد نسخ منه فى مكتبات الموصل كما فى فهرس مخطوطاتها.

(١٧٧: ديوان ابن النحاس) فتح الله بن النحاس الحلبى المدنى. ترجمه فى خلاصة الأثر وأعلام النبلاء. مات بالمدينة ودفن بالبقيع. طبع ديوانه بمصر (١٢٩٠) وبيروت (١٣١٣) مع اختلاف فيهما. وتوجد نسخة منه فى مكتبة إبراهيم الچلبى بالموصل كما فى فهرس مخطوطات الموصل.

(١٧٨: ديوان ابن نصار) ويقال له النصاريات أيضا نظمه الشيخ محمد بن على بن إبراهيم آل نصاو الشيبانى أو الشبانى المعروف بابن نصار، كان عالما فاضلا أديبا شاعرا ماهرا من أسرة أدب وعلم، أصلهم من لملوم (بنواحى البحرين) سكنوا النجف لتحصيل العلم وتوفى منهم بالطاعون الجارف فى (١٢۴۶) قرب أربعين رجلا كلهم طلبة العلم، وتوفى هو فى (ج ١ ١٢٩٢) ودفن قرب الباب الطوسى من الصحن الغروى. ترجمه مفصلا سيدنا الحسن صدر الدين فى تكملة أمل الآمل وقد لخصنا منه. وهذا الديوان كله فى مراثى الحسين (ع) ونعيه بلسان أهل البادية والعربى المكسر واللسان الدراج المعرف بحسكة. وقد جمع كثيرا منه السيد المحسن الأمين وسماه النعى بلسان الحسكة. وقد تداوله القراء للتعزية فيقرا على المنابر فى مجالس العزاء، وقد طبع هذا الديوان بمطبعة المظفرى والحق به فى الطبع اشعار اخر لبعض الشعراء غير ابن نصار، ولا يخفى أنه ليس ابن نصار هذا صاحب الديوان من بيت الشيخ العالم الفقيه الشيخ نصار بن أحمد العبسى الحكيمى النجفى الذى كان من تلاميذ الشيخ مهدى الفتونى العاملى النجفى والمعاصر للسيد محسن الأعرجى والشيخ جعفر كاشف الغطا وكان ابنه الشيخ راضى نصار من تلاميذ الشيخ

(٣١)

مفاتيح البحث: الإمام الحسين بن على سيد الشهداء (عليهما السلام) (١)، عمر بن سعد لعنه الله (١)، مقبرة بقيع الغرقد (١)، مدينة النجف الأشرف (١)، مدينة بيروت (٢)، محمد بن على بن إبراهيم (١)، محمد بن الحسن بن يوسف (١)، عبد العزيز (١)، الموت (١)

صفحه ٠٣۴

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانى - ج ٩ق١ - الصفحة ٣٢

جعفر، وقد كتب نسخة كشف الغطاء لأستاذه وصححه بخطه. وأخوه الشيخ سعد بن أحمد العبسى أيضا كان من العلماء الأتقياء كما نبه به العالم النقى الشيخ عبد الرسول بن الشيخ سعد. قال سيدنا فى التكملة ان الشيخ نصار العبسى هو أول من أسس إقامة مجالس التعزية فى النجف، ومن عصره كثرت المجالس وأجريت سنته حتى يومنا وكانت وفاته حدود (۱۲۴۰).

(۱۷۹: ديوان ابن نصوح) وهو صاحب " دهنامه " المذكور فى (ج ۸ ص ۲۸۴) توجمه فى (لت) و (تش ص ۲۶۳) وقال أن دهنامه ليست بجيدة أنشأه للخواجه غياث الدين ابن رشيد الدين وزير السلطان أبى سعيد. وهو معاصر لسلمان الساوجى الشاعر (۱۸۰: ديوان ابن نوبخت) هو أبو عبد الله أحمد بن عبد الله النوبختى فىماية ورقة ذكره ابن النديم (ص ۲۳۸).

(۱۸۱: ديوان ابن نوبخت) هو سليمان بن أبى سهل بن نوبخت. فى خمسين ورقة. ذكره ابن النديم (ص ۲۳۷).

(۱۸۲: ديوان ابن نوبخت) هو أبو الحسن على بن أحمد بن نوبخت المتوفى (۴۱۶).

(۱۸۳: ديوان ابن نوبخت) المذكور أيضا وهو صغير الحجم ذكره فى " كشف الظنون " بعد ذكر الأولى فى (كفظ ج ۱ ص ۵۰۰).

(۱۸۴: ديوان ابن نوبخت) هو أبو الحسين على بن عباس النوبختى. فى مائتى ورقة.

ذكره ابن النديم (ص ۲۳۸).

(۱۸۵: ديوان ابن وصيف) هو أبو الحسن (الحسين) على بن عبد الله بن وصيف الناشئ الصغير الحلاـ البغدادى المولود (۲۷۱) والمتوفى (۳۶۰) أو قبلها أو بعدها بقليل فى باب الطاق ببغداد. ترجمه فى (جما ج ۱۳ ص ۲۸۰) وحكى عن الخالع ان الناشئ استنفد عمره فى مديح أهل البيت (ع) حتى عرف بهم، واشعاره مدون ومديحه فيهم لا تحصى كثرة، وذكر مولده كما مر ووفاته فى (۳۶۵) وشيع جنازته أهل الدولة كلهم ودفن فى مقابر قريش وقبره معروف هناك. وفى معالم العلماء أنه من مجاهرى شعراء أهل البيت (ع) وحرق بالنار ولعله أراد احراق تربته فى (۴۴۳) كما فى ابن الأثير. وفى ابن خلكان أن له تصانيف كثيرة. وبالجملة هو غير خشكناكه الكاتب البغدادى الآتى أنه

(۳۲)

مفاتيح البحث: أهل بيت النبى صلى الله عليه وآله (۲)، كتاب معالم العلماء (۱)، كتاب كشف الظنون لحاجى خليفة (۱)، مدينة النجف الأشرف (۱)، إبن الأثير (۱)، على بن عبد الله بن وصيف (۱)، أحمد بن عبد الله (۱)، أبو عبد الله (۱)، على بن أحمد (۱)، على بن عباس (۱)، ابن النديم (۳)، القبر (۱)، الوفاة (۱)

صفحه ۰۳۵

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانى - ج ۹ق۱ - الصفحة ۳۳

كان فى موصل وبها توفى.

(۱۸۶: ديوان ابن وصيف) الملقب (خشكناكه) لكاتب كما فى فهرس ابن النديم (ص ۲۰۰) قال ما لفظه: هو من أهل بغداد وكان أكثر مقامه بالرقة ثم انتقل إلى الموصل، واسمه على بن وصيف أبو الحسن، كان من البلغاء وألف عدة كتب ونحلها عبدان صاحب الإسماعيلية، وكان لى صديقا وأنيسا وتوفى بالموصل وكان يتشيع وله من الكتب..

إلى قوله: وديوان شعره. ومن ذكر وفاته بالموصل ظهر انه توفى قبل تصنيف ابن النديم فهرسه فى (۳۷۷). وعن كتاب طبقات الشعراء تأليف أبى سعيد محمد بن الحسين ابن عبد الرحيم انه وصفه بعنوان أبى الحسن على بن عبد الله بن وصيف الناشئ المتكلم الشاعر لأهل البيت (ع) والمتوفى (۳۶۵) وذكر أنه كان حكاكا ماهرا فى صنعه، يحك الفلزات جميعا ولا سيما الذهب حكا جيدا منها قنديل الذهب الذى صنعه بأمر معز الدولة أحمد بن على البويهى الذى توفى (۳۶۶) وبامره حك عليه اسم معز الدولة وتاريخ وقفه له.

(۱۸۷: ديوان ابن هانى) أبى القاسم أو أبى الحسن محمد بن هانى الأندلسى الأزدى الشهيد للتشيع، وقد خنق بكرة الأربعاء لسبع ليال

بقین من رجب (۳۶۲) کما فی ابن خلکان (ج ۲ ص ۴) وقال [لیس فی المغاربـة من هو أفصح منه، لا متقدمیهم ولا متأخریهم بل هو أشعرهم علی الاطلاق، وهو عنـد المغاربـة کالمتنبی عند المشارقة، وکانا متعاصـرین وکان عمره سـتا وثلاثین سـنة أو اثنتین وأربعین، ودیوانه کبیر ولولا ما فیه من الغلو فی المدح والافراط المفضـی إلی الکفر لکان من أحسن الدواوین] وفی أمل الآمل قال فاضل شاعر أدیب صـحیح الاعتقـاد له شـعر کثیر فی مـدح الأمیر (ع) وعـده ابن شـهرآشوب فی " معالم العلماء " من شـعراء أهل البیت (ع). طبع دیوانه فی بولاق (۱۲۷۴) وفی بیروت (۱۳۲۶). ویأتی دیوان أبی الطیب المتنبی واسمه أحمد بن الحسین المتوفی (۳۵۴).

(دیوان ابن هانی الأهوازی) یأتی بعنوان دیوان أبی نواس الحسن بن هانی المولود بالأهواز.

(۱۸۸: دیوان ابن الهباریة) هو نظام الدین أبو یعلی محمد بن محمد بن صالح بن حمزة بن عیسـی الهاشمی العباسی البغدادی المتوفی بکرمان فی (۵۰۴) أو (۵۰۹). ودیوانه کبیر فی أربع مجلـدات کما ذکر فی ترجمته. وله الصادح والباغم علی وتیرة کلیلة ودمنة، نظمه لسیف الدولة صدقة بن دبیس الشیعی صاحب الحلة فی مدة عشر سنین وأرسله بید ولده

(۳۳)

مفاتیـح البحث: أهـل بیت النبی صـلی الله علیه وآله (۲)، کتـاب معالم العلماء (۱)، شـهر رجب المرجب (۱)، مدینـة بیروت (۱)، معز الدولة الدیلمی (۲)، علی بن عبـد الله بن وصـیف (۱)، أحمد بن الحسـین (۱)، محمـد بن هانی (۱)، ابن شـهرآشوب (۱)، محمد بن الحسین (۱)، مدینة بغداد (۱)، علی بن وصیف (۱)، صالح بن حمزة (۱)، أحمد بن علی (۱)، ابن الندیم (۱)، محمد بن محمد (۱)، الوفاة (۲)، التصدّق (۱)

صفحه ۰۳۶

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۱ - الصفحة ۳۴

إلیه. فـأجزل صـلته وأسـنی جائزته. وذکر السـمعانی ان له فی رثاء الحسـین ومـدح آل الرسول (ع) اشـعار کثیرة. ومر دیوان ابن دباس الشیعی الـذی کـان مـداعبا مع ابـن الهباریـة. وراجع ص ۱۲۰۴ (۱۸۹: دیـوان ابـن الهرمـة) إبراهیـم بـن علی بـن هرمـة من الشـعراء المخضرمین. جمع اشعاره أبو بکر الصولی فی خمسمایة ورقة.

(۱۹۰: دیوان ابن هنـدو) أبو الفرج علی بن الحسـین بن هنـدو الطبیب الفیلسوف الشاعر تلمیـذ حسن بن سوار. مدح الصاحب بن عباد وأطری شـعره الثعـالبی. مات (۴۱۰ أو ۴۲۰) (۱۹۱: دیـوان ابن یمین) المیر فخر الـدین محمـود بن یمین الـدین الطغرائی الفریومـدی الخراسانی، مادح طغاتمر خان. قال فصـیحی خوافی تلف دیوانه فی فتنة الملوک السـربداریة فی (۷۶۳) کما ذکره فی مجمع الفصحاء وهفت إقلیم وآتشکده ودولتشاه وأوردوا قوله فی مدح الرضا:

بنـده ابن یمین گفت دوستی که توئی * که شـعر توست که بر آسـمان رسـیده سـرش چرا مدیـح سـرای رضـا همی نشوی * که در جهان نبود کس بپاکی گهرش بگفتمش که نیارم سـتود امامیرا * که جبرئیل امین بوده مادح پـدرش قال فصـیحی خوافی فی مجمله فی تاریخ وفاته:

بود از تاریخ هجرت هفتصد باشـصت ونه * روز شنبه هشتم ماه جمادی الآخرین وألف رشید یاسمی المتوفی (۱۳۷۰) کتابا فی شرح أحوال ابن یمین، وطبع بطهران فی (۱۳۰۳ ش) فی (۱۴۸ ص). وطبع القطعات والرباعیات الفلسفیة له سعید النفیسی بطهران فی (۱۳۱۸ ش) فی (۲۸۳ ص) خالیـا عن الغزلیـات، وطبع أیضا دیوانه فی بمبئی فی (۱۸۶۵ م) وطبع ترجمته الألمانیـة فی وینه عام (۱۸۵۲ م) قال المستر براون انه یظهر من اشعاره عقاید مالتوزیانیسم ومانی کئیسم.

(۱۹۲: دیوان ابهری أو شعره) وهو أبو عمرو وزیر طغرل بن ألب أرسلان السلجوقی.

ثم استقال ولبس الصوف وتزهد. ذکره فی (تش ص ۲۲۲).

(۱۹۳: ديوان الأبهرى) أثير الدين مفضل بن عمر الفيلسوف الأبهرى من قرى قزوين أو أصفهان، وله الايساغوجى المشهور المشروح مكررا. ورسالات فى المنطق والهيئة والنجوم و " هداية الحكمة " المذكورة فى (ج ۶ ص ۱۳۸). وله إضافات على منطق

(۳۴)

مفاتيح البحث: مدينة إصفهان (۱)، مدينة طهران (۲)، إبراهيم بن على (۱)، على بن الحسين (۱)، الفرج (۱)، الموت (۱)، الوفاة (۱)، الطب، الطبابة (۱)

صفحه ۰۳۷

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانى - ج ۹ق۱ - الصفحة ۳۵

أرسطو. و " حواشى على الملخص " للكاتب، و " تنزيل الأفكار " و " كشف الحكمة " و " الحصول " و " الزبدة " و " الإشارات "و " البيان " وغيرها مما ذكر فى كشف الظنون و (بهش ص ۳۲۲) وقال إن له اشعارا.

(۱۹۴: ديوان الخواجة أبى إسحاق أو شعره) بن الخواجة مؤيد مهنه، ترجمه شاه محمد قزوينى فى (مجن ص ۲۱۰) وأورد شعره.

(ديوان أبى إسحاق أطعمه) ويخفف فيقال بسحاق فيأتى بعنوان ديوان بسحاق.

(ديوان أبى إسماعيل) يأتى بعنوان ديوان الخواجة عبد الله الأنصارى.

(۱۹۵: ديوان أبى الأسود ظالم بن عمرو الدؤلى) المتوفى بالبصرة بالطاعون الجارف فى (۶۹) وله خمس وثمانون سنة ترجمه فى " نسمة السحر فيمن تشيع وشعر " وترجمه ابن خلكان (ج ۱ ص ۲۴۱) وذكر تمام نسبه وقال إن فى اسمه ونسبه اختلاف كثير. وذكر الخلاف فى وفاته أيضا. قال وله ديوان شعر وذكر بعض شعره وعن ابن النديم انه جمع شعره الأصمعى وأبو عمرو العلا. وقد شك فى وجود هذا الشخص فى " لغتنامه الألف ۳۷۱ " ورأيت منه نسخة فى خزانة (العطار ببغداد) يقرب من مأتين وخمسين بيتا أول الموجود منه.

تروحت من رزداق جئ عشية * وغادرت فى رزداق جئ أخالكا ونسخة منه فى مكتبة (السماوى).

(۱۹۶: ديوان أبى الأسود) الشيبانى قال ابن النديم فى (ص ۲۳۲) أنه فى خمسين ورقة فراجعه.

(۱۹۷: ديوان أبى إسحاق الغزى) توجد نسخة تامة منه كتابتها (۹۹۴) فى مكتبة امين بيك بن أيوب الجليلى بالموصل كما فى فهرس مخطوطات الموصل (ص ۲۶۴).

(۱۹۸: ديوان أبى إسحاق الكسائى المروزى) واسمه مجد الدين. ولد (۳۴۱) كان شاعرا عارفا تبعه ناصر خسرو فى الزهديات أورد بعض شعره " لغتنامه الألف ۳۶۹."

(ديوان أبى إسحاق الجويبارى) يأتى بعنوان ديوان الجويبارى.

(۱۹۹: ديوان أبى البحر الخطى) نسبة إلى خط بفتح الخاء المعجمة وكسرها، من قرى البحرين. هو الشيخ شرف الدين جعفر بن محمد بن الحسن بن على بن ناصر بن عبد الامام العبدى من عبد القيس. ترجمه فى " خلاصة الأثر " و " سلافة العصر ۵۳۲ " وغيرهما. وفى ديوانه ما انشائه

(۳۵)

مفاتيح البحث: محمد بن الحسن بن على (۱)، ظالم بن عمرو (۱)، ابن النديم (۲)، الوفاة (۱)، العصر (بعد الظهر) (۱)

صفحه ۰۳۸

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانى - ج ۹ق۱ - الصفحة ۳۶

فی (۱۰۰۱) کما فی السلافة فی أوان صباه وفی دیوانه أیضا ما انشائه فی (۱۰۰۵) وما انشائه (۱۰۱۰) وفی نسخة منه رأیتها فی مکتبة (العطار ببغداد) بعض قطعات انشائه فی تاریخ (۱۰۲۸) وفی السلافة انه توفی فی (۱۰۲۸) لکن الظاهر أن هذا تاریخ وفات مساجله السید ماجد وانه بقی بعد هذا التاریخ سنین مع تصریح السلافة انه فی (۱۰۰۱) کان فی أوان صباه، فلو کان تاریخ وفاته (۱۰۲۸) لکان هو من المختطفین وکان یصرح بذلک فی ترجمته، مع أنه فی رسالة ترجمة السید شبر بن ثنوان الحویزی المنضمة إلی مجموعة کلمات الشعراء فی کتب التراجم برقم (۴۸) فی مکتبة (کاشف الغطاء) ذکر مؤلف الرسالة ان السید خلف الذی صار والیا بعد موت أخیه السید مبارک فی (۱۰۲۵) طلب من الشیخ جعفر أبی البحر أن یقدم إلی حضرته فلم یقبل منه الذهاب إلیه، ولما أسمل السید منصور أخاه السید خلف فی (۱۰۳۸) عمل أبو البحر قصیدة واخذها معه إلی أن تلاقی السید خلف بشیراز، فقرا علیه القصیدة فی التسلیة بما وقع علیه من الأذی من أخیه السید منصور، فیظهر انه کان حیا (۱۰۳۸). ثم إن الشیخ الحر المولود (۱۰۳۳) لم یوصف أحدا ممن توفی قبل ولادته بالمعاصریة، مثل السید ماجد والشیخ البهائی وغیر هما، ولکنه صرح فی ترجمة أبی البحر بأنه معاصره فیظهر انه أدرک برهة من زمن حیاة أبی البحر وان وفاته کانت حدود (۱۰۴۰) أو بعدها. و (السماوی) استنسخ بخطه هذا الدیوان لکن لا یمکن الوصول إلی نسخته ولا إلی نسخة موقوفة (العطار ببغداد) حتی نطلع بهذه القصیدة المذکورة فی رسالة ترجمة الشبر ونعرف حقیقة الحال. أوله [اما بعد حمد الله الذی جعل الحمد] ذکر فیه بعض مادة تواریخ ینطبق علی (۱۰۲۸) وذکر لی الشیخ محمد صالح ان الموجود عنده قطعة منه فیها ما عارض به قصیدة الشیخ البهائی التی مطلعها: (سری البرق من نجد فجدد تذکاری).

(۲۰۰: دیوان أبی البرکة القندهاری أو شعره) أورد بعض ألغازه فی (نر ص ۵۲۴).

(۲۰۱: دیوان أبی البرکة) قاضی سمرقند وسبزوار وخراسان. ترجمه میر علی شیر فی (مجن ص ۱۱۵ وص ۲۸۶) وله ولدان شاعران صابر وأیوب أبی البرکة، ذکرهما فی (ص ۱۴۷ ۱۴۶) وکان قد قرأ الأمیر بعض شعره غلطا واعترض علی الشاعر، فاحتج أبو البرکة علی الأمیر وبعث إلیه بقطعة یحاجه فیه. وذکره فی (گلشن ص ۹).

(۳۶)

مفاتیح البحث: العلامة الشیخ کاشف الغطاء (۱)، الشیخ البهائی (۲)، خراسان (۱)

صفحه ۰۳۹

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۱ - الصفحة ۳۷

(۲۰۲: دیوان أبی البرکات بیهقی أو شعره) وهو مجد الدین. مادح تاج الدین رئیس خراسان.

(۲۰۳: دیوان أبی البرکات اللاهوری أو شعره) مر نقل أحواله عن " تذکره ء روشن " فی (ج ۷ ص ۲۶۳).

(۲۰۴: دیوان المیرزا أبی البقا) ابن المیر محمود القهپائی الطباطبائی. ترجمه معاصره النصر آبادی فی (نر ص ۱۰۳).

(۲۰۵: دیوان المیر أبی البقاء الأبرقوهی أو شعره) هو ابن الشاه أبی الولی بن أبی الفتح الأبرقوهی نزیل أصفهان. ترجمه النصر آبادی فی (نر ص ۱۱۶)، وأورد شعره.

(دیوان أبی البقاء التفرشی) یأتی بعنوان " دیوان بقائی تفرشی."

(۲۰۶: دیوان أبی بکر الکرمانی أو شعره) أورد بعض شعره فی (تش ص ۱۱۸) و (گلشن ص ۱۰).

(۲۰۷: دیوان أبی بکر الطبرخزی الخوارزمی) محمد بن عباس الشاعر الأدیب المعروف بالطبرخزی، ابن أخت المؤرخ محمد بن جریر الطبری. له دیوان معروف وطبع رسائله بعنوان رسائل الخوارزمی. سافر إلی الشام وأقام بحلب ثم رجع وتقرب عند الصحاب ابن عباد عندما کان بأرجان ثم أقام بنیشابور وبها توفی (۳۸۲).

(۲۰۸: دیوان أبی بکر) ابن عبد الرحمن بن محمد بن شهاب الدین العلوی الحسینی الحضرمی المولود بقریة حصن آل فلوقه (۱۲۶۲)

والمتوفی بحیدر آباد دکن (۱۳۴۱) طبع فی سنگاپورا فی (۱۳۴۴) وترجمه فی ظهره مفصلا السید محمد بن عقیل مؤلف " النصایح الکافیة " ورثاه السید أحمد بن عبد الله بن محسن بن علوی سقاف بقصیدة ذکر فیها تصانیفه وادرج فی دیوانه " الثناء العاطر " المذکور فی (ج ۵ ص ۱۶) والقصیدة الموسومة " سواد العین فی رثاء الحسین."

(۲۰۹: دیوان أبی بکر الروحانی أو شعره) أورد له النصرآبادی لغزا فی (نر ص ۴۹۳).

(۲۱۰: دیوان أبی بکر میرزا أو شعره) وهو حفید الأمیر تیمور گورکان. ترکی، ذکره فی (لط ص ۱۲۴).

(۲۱۱: دیوان أبی تراب بیگ الکاشانی) ذکر النصرآبادی فی (نر ص ۴۹۷) ان دیوانه یقرب من ألفی بیت. ثم أورد بعض ألغازه الفارسیة راجع دیوان فرقتی.

(۳۷)

مفاتیح البحث: محمد بن جریر الطبری (۱)، کتاب الکافئة للشیخ المفید (۱)، مدینة إصفهان (۱)، أحمد بن عبد الله (۱)، بکر الکرمانی (۱)، محمد بن شهاب (۱)، محمد بن عقیل (۱)، الخوارزمی (۲)، خراسان (۱)، الشام (۱)

صفحه ۰۴۰

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق ۱ - الصفحة ۳۸

(۲۱۲: دیوان المیرابی تراب العلوی) الطبیب بهمدان، من السادة الصحیح النسب ترجمه معاصره الصادق المولود (۹۴۰) فی (الخواص ص ۸۰) وأورد نموذج شعره.

وذکر ان مصاحبه المولی حیرتی الهروی فرق دیوانه وألقاه فی رودخانه (النهر الکبیر) ویأتی دیوان ولده المیر بزمی.

(دیوان) میر أبی تراب المتخلص بمحروم یأتی.

(دیوان أبی تراب) یأتی بعنوان " دیوان جوزاء " ومر بعنوان " دلگشا."

(۲۱۳: دیوان) أبی تمام حبیب بن أوس الطائی مادح أهل البیت (ع) وصاحب الحماسة الأولی والثانیة المذکورتین فی (ج ۷ ص ۸۳ ۸۴) وقد جمعها بنفسه کما بیناه مفصلا واما دیوانه فلم یکن مرتبا إلی أیام الصولی الذی مات (۲۴۳) فرتبه هو علی الحروف وشرحه کما یأتی فی الشین فی ثلاثمایة ورقة. وبعد ترتیب الصولی رتبه علی بن حمزة الأصفهانی أیضا فجود فیه علی غیر الحروف بل علی الأنواع کما ذکره ابن الندیم (ص ۲۳۵) وکذا ابن خلکان فی (ج ۱ ص ۱۲۳) ولیس مرادهما من الأصفهانی علی بن حمزة البصری التمیمی الذی دون شعر أبی طالب کما یأتی، بل المراد منه هو أبو الحسن علی بن حمزة بن عمارة بن حمزة بن یسار بن عثمان الأصفهانی، الذی ترجمه مع ذکر نسبه کذلک فی " معجم الأدباء " قبل ترجمة البصری فی (ج ۱۳ ص ۲۰۳) وحکی فیه عن حمزة بن الحسن صاحب " تاریخ أصفهان " أن عثمان جد علی بن حمزة هذا هو والد أبی مسلم الخراسانی المقتول فی (۱۲۷) وانما سمی بعثمان بعد اسلامه [أقول المشهور من اسم أبی مسلم الخراسانی هو عبد الرحمن بن مسلم الخراسانی] إلی أن قال: وکان بین علی بن حمزة الأصفهانی هذا وأبی الحسن بن طباطبا محمد بن أحمد المتوفی بأصفهان فی (۳۲۲) مفاوضات طوال وجوابات لجماعة من شعراء أصفهان، یوجد نسخة ترتیب الصولی فی مکتبة (شیخ الاسلام بزنجان) وفی الخزانة المصریة أیضا بخط قدیم، وقد طبع ترتیب علی بن حمزة الأصفهانی مکررا فی (۱۲۹۲) فی القاهرة وفی (۱۳۲۳) و ۱۸۸۹ فی بیروت، وفهرس الأنواع (۱) المدیح (۲) الهجاء (۳) المعاتبات (۴) الأوصاف (۵) الفخر (۶) الغزل (۷) المراثی ورأیت من مخطوطه نسخة فی خزانة (العطار ببغداد) وهی بخط السید حسین بن السید محمد الزینی فرغ من کتابتها (۲ شعبان ۱۲۰۰) وعدد أبیاته

(۳۸)

مفاتیح البحث: أهل بیت النبی صلی الله علیه وآله (۱)، شهر شعبان المعظم (۱)، مدینة إصفهان (۳)، مدینة بیروت (۱)، حمزة بن

عمارة (۱)، حبیب بن أوس (۱)، ابن الندیم (۱)، محمد بن أحمد (۱)، الصدق (۱)، الموت (۱)، الوفاة (۱)، الطب، الطبابة (۱)

صفحه ۰۴۱

الذریعة – آقا بزرگ الطهرانی – ج ۹ق۱ – الصفحة ۳۹

سبعة آلاف وثلاثمایة وثمانین بیتا. ونسخة أخری مخرومة فی مکتبة السید عبد الحسین بکربلا. ومن شعره فی الرائیة الغدیریة:

ویوم الغدیر استوضح الحق أهله * بفیحاء لا فیها حجاب ولا ستر (۲۱۴: دیوان أبی جابر الغزنوی أو شعره) کان یمدح بهرام شاه ابن السلطان مسعود الغزنوی بخراسان. ذکره (تغ: ۷).

(۲۱۵: دیوان أبی حامد الکرمانی أو شعره) ذکره فی (تش ص ۱۱۸). ولعله حامد.

(۲۱۶: دیوان أبی الحب) للخطیب الشیخ محسن بن الحاج محمد الحویزاوی الحائری المتوفی بها فی (۱۳۰۵) کان متکلما شاعرا. وکان دیوانه عند ولده الخطیب فی الحائر الشیخ حسن أبی الحب وانتقل منه إلی ولده الخطیب المعاصر الشیخ محسن ابن الحسن بن محسن أبی الحب المتوفی فی أوائل (۱۳۶۹).

(۲۱۷: دیوان أبی الحسن الأنجوی أو شعره) للسید المیرزا أبی الحسن بن المیر محمد قاسم من السادة الأنجویة بشیراز، جاء إلی أصفهان واشتغل بتحصیل العلوم مدة ثم عاد إلی شیراز کما ترجمه معاصره النصرآبادی فی (نر ص ۱۸۸) وأورد جملة من غزله ورباعیاته.

(دیوان میرزا أبی الحسن بیگانه) یأتی بتخلصه بیگانه.

(دیوان میرزا أبی الحسن تسلی) یأتی بتخلصه.

(۲۱۸: دیوان الحاج أبی الحسن ترک أو شعره) ترجمه فی (مجن ۱۱۶) وقال إنه لیس له نظیر فی فن المعما.

(۲۱۹: دیوان أبی الحسن التهامی) العاملی الکاتب الشاعر الشهیر علی بن محمد بن الحسن بن محمد بن الحسن بن عبد العزیز. ترجمه الباخرزی فی دمیة القصر وابن خلکان وأمل الآمل ونسمة السحر. توفی بمصر فی (۹ ج ۱ ۴۱۶) وله فی رثاء ولده: [حکم المنیة فی البریة جار] إلی قوله [یا کوکبا ما کان أقصر عمره] طبع دیوانه بالإسکندریة (۱۸۹۳ م) وهو غیر التهامی الذی عده ابن شهرآشوب من شعراء أهل البیت فإنه الشجاع بن منصور التهامی.

(دیوان أبی الحسن جلوه) یأتی بعنوان "دیوان جلوه."

(۲۲۰: دیوان أبی الحسن الخرقانی أو شعره) وهو بسطامی من مشاهیر العرفاء. ذکر له

(۳۹)

مفاتیح البحث: مدینة کربلاء المقدسة (۱)، مدینة إصفهان (۱)، الحسن بن محمد بن الحسن (۱)، ابن شهرآشوب (۱)، علی بن محمد (۱)، عبد العزیز (۱)، خراسان (۱)، الحج (۲)، الوفاة (۱)

صفحه ۰۴۲

الذریعة – آقا بزرگ الطهرانی – ج ۹ق۱ – الصفحة ۴۰

فی التذاکر اشعارا کثیرة. ترجمه فی النفحات ص ۲۷۵ وقال مات (۴۲۵).

(۲۲۱: دیوان أبی الحسن شیرازی أو شعره) هو من سادات شعراء عهد الشاه سلیمان.

ذکره فی (گلشن ص ۱۰) وأورد بعض شعره. وکذا فی قاموس الاعلام الترکیة.

(۲۲۲: دیوان أبی الحسن الفراهانی الحسینی أو شعره) ترجمه معاصره النصر آبادی فی (نر ص ۲۷۶) وأورد جملة من اشعاره وذکر

من تصانيفه شرح ديوان الأنورى المشهور الموجود نسخته بمكتبة المشكاة كما فى فهرسها لابنى (ج ٢ ص ١٢٥ ١٢٩).

(ديوان أبى الحسن الكرمانى) يأتى بعنوان تخلصه " ديوان نعمت على الكرمانى."

(٢٢٣: ديوان أبى الحسن مهنه الخراسانى أو شعره) وهو ابن احمد مهنه، واستاد أفضل الدين كان مدرسا بكاشان كما فى (تغ ص ۴).

(٢٢۴: ديوان أبى الحسين الجزائرى) موجود فى مكتبة (السماوى).

(٢٢۵: ديوان أبى حفص الخوزى أو شعره) وهو ابن الشيخ عبد الله الخوزى المتوفى (۴٧٢) من المعاصرين للشيخ أبى سعيد أبى الخير. أورد له رباعية فى " رياض العاوفين ص ۶٩."

(٢٢۶: ديوان أبى حنيفة ء اسكافى المروزى) قال فى (تش ص ١٣٠) أنه من تلامذة المعلم الثانى أبى نصر الفارابى وذكر له اشعارا. وقال فى (تغ: ٧) أنه توفى (٣٨۶).

(٢٢٧: ديوان أبى حنيفة المغربى) هو نعمان بن محمد نزيل مصر والمتوفى بها (٣۶٣) مؤلف دعائم الاسلام وغيره وقد استقصى تصانيفه فى نيف وأربعين، الأستاذ ايفانوف فى كتابه المرشد إلى أدب الإسماعيلية وذكر منها الأرجوزة فى العقايد وقصيدة ذات المحنة وقصيدة ذات المنن والقصيدة المختارة والقصيدة المنتخبة فى الفقه.

(ديوان أبى حيان الشيرازى) المتخلص بمانى يأتى.

(٢٢٨: ديوان أبى دهبل) الجمحى (الجماحى) وهب بن ربيعة (زمعة) من شعراء قريش وتوفى (۶٣) ذكر الشريف المرتضى علم الهدى فى الغرر والدرر: ان له مراثى الحسين (ع) وذكر فى بعض المجلات أنه طبع بمباشرة بعض الألمانيين.

(٢٢٩: ديوان أبى ذئب) الموجود فى مكتبة السماوى.

(٢٣٠: ديوان أبى ذر البوزجانى أو شعره) من قدماء العرفاء ترجمه فى " النفحات ص ٣٢٢ " و " رياض العارفين ص ۶٨ " وأورد شعره العربى والفارسى. مات (٣٨٧).

(۴٠)

مفاتيح البحث: الإمام الحسين بن على سيد الشهداء (عليهما السلام) (١)، الحسن الكرمانى (١)، الشريف المرتضى (١)، الموت (٢)، الوفاة (١)

صفحه ۰۴۳

الذريعة – آقا بزرگ الطهرانى – ج ٩ق١ – الصفحة ۴١

(٢٣١: ديوان أبى رجاء أو شعره) وهو الشاه شهاب الدين الغزنوى. ذكره فى (تغ: ٧) وقال إنه توفى (۵٩٧) وكان معاصر بهرام بن مسعود.

(٢٣٢: ديوان الميرزا أبى سعيد أو شعره) هاجر من إيران بلاد الهند وتقرب عند السلطان شاهجهان. ترجمه النصر آبادى فى (نر ص ۶١) وأورد بعض شعره، وكذلك فى (گلشن).

(٢٣٣: ديوان أبى سعيد برغش أو شعره) الشيرازى من العرفاء وأصحاب شهاب الدين السهروردى ترجمه فى نفحات الانس ص ۴٢٢ و " رياض العارفين ص ٢٨۵ " وأورد له رباعية.

(٢٣۴: ديوان الخواجة أبى سعيد مهنه أو شعره) ابن الخواجة مؤيد الديوانه، من أحفاد أبى سعيد أبى الخير. ترجمه فى (تش ص ١٣١) و (مجن ص ١٠۴ و ٢٧٧) وأورد شعره ويظهر منه انه من المعاصرين للمير على شير الذى توفى (٩٠۶) وكان يبكى عند انشاد شعره.

(٢٣۵: ديوان السلطان أبى سعيد أبى الخير) وهو فضل الله بن أبى الخير المعاصر للشيخ الرئيس أبى على سينا والمتوفى (١۴ شعبان ۴۴٠) وترجمه شاه محمد القزوينى فى (بهش ص ٣١٧) والجامى فى النفحات ٢٧٧ وأورد بعض رباعياته الكثيرة فى رياض العارفين

ص ۴۸ وترجمه فی نـامه ء دانشـوران (ج ۱ ص ۶۰۸) وذکر ان عمره الـف شـهر. ودفن بنیشـابور. وفی بعض الکتب انه تـوفی بمهینة ودفن بها.

(۲۳۶: دیوان أبی سـعید کالیبی الهندی أو شـعره) وهو من المرتاضـین فی الهند. ترجمه فی " ریاض العارفین ص ۲۸۳ " وأورد شعره وترجمه فی (گلشن ص ۱۰) وقال: جاء من إیران إلی الهند وتقرب عند شاهجهان ثم اعتزل عن المناصب.

(۲۳۷: دیوان أبی شکور البلخی أو شعره) وهو من شعراء نصر بن أحمد السامانی.

ذکر شعره فی أکثر التذاکر ومات (۳۳۴).

(۲۳۸: دیوان أبی الشیص) هو أبو جعفر محمد بن عبد الله بن رزین بن سلیمان الخزاعی الشهید فی (۱۹۶) وهو ابن عم دعبل بن علی بن رزین بن سلیمان الخزاعی قال ابن الندیم

(۴۱)

مفاتیح البحث: دولة ایران (۲)، شهر شعبان المعظم (۱)، عبد الله بن رزین (۱)، ابن الندیم (۱)، دعبل بن علی (۱)، الهند (۳)

صفحه ۰۴۴

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۱ - الصفحة ۴۲

فی (ص ۲۳۰) ان شـعره نحو خمسـین ورقة، عمله ورتبه الصولی الشطرنجی المتوفی (۲۴۳) ومر دیوان ولده ابن أبی الشـیص المسمی بعبد الله بن محمد. حکی سیدنا فی تأسیس الشیعة عن أبی خالد العامری انه قال لابن المعتز. من أخبرک بأنه کان فی الدنیا أشعر من أبی الشـیص فکـذبه، والله لکـان الشـعر أهون علیه من شـرب الماء علی العطشان. وکانت ولادة دعبل (۱۴۸) ووفاته (۲۴۵) کما ذکره النجاشی فی ترجمة أخ دعبل وهو علی بن علی ابن رزین الذی ولد (۱۷۲) وتوفی (۲۸۳) وکان عمره (۱۱۱) کما ذکره ولده إسماعیل ابن علی فی ترجمته.

(۲۳۹: دیـوان أبی طـاپو) هـو الأـدیب السـید مهـدی بن محمـد بن الحسن بن إبراهیم بن ناصـر بن قـاسم الموسـوی البغـدادی النجفی المولود (۱۲۷۷) والمتوفی فی (۱۳۲۹) جمعه الشـیخ عبد المولی بن الشـیخ عبد الرسول بن الشـیخ نعمة بن علاء الدین بن امین الدین ابـن محیی الـدین الطریحی النجفی. وقـد أشـرنا إلی أرجـوزته فی المعـانی والبیـان الموسومـة بـاللؤلؤ والمرجـان فی (ج ۱ ص ۴۹۷) وأرجوزة فی سلسلة نسبه کما ذکره ولده السید صالح وذکرناها فی (ص ۴۷۹) وله أرجوزة فی المنطق وأخری فی الشطرنج.

(۲۴۰: دیـوان المیرزا أبی طـالب القمی أو شـعره) وهـو ابن المیرزا إبراهیم الرضـوی القمی القاضـی بهـا برهـة والمفوض إلیه الخطـابة بمسجد الإمام العسکری. ترجمه النصر آبادی فی (نر ص ۷۸) وأورد جملة من شعره.

(۲۴۱: دیوان مولانا أبی طالب البدخشانی أو شعره) کان نزیل هرات للتحصیل.

أورد شعره فی (لط ص ۷۰).

(دیوان الحکیم أبی طالب التبریزی) المتخلص بطالب یأتی.

(۲۴۲: دیوان المیرزا أبی طالب الفندرسکی) الأصـفهانی الشاعر الذی تمم " حمله ء حیدری " نظم باذل الخراسانی المتوفی (۱۱۲۴) کما مر فی (ج ۷ ص ۹۲).

(دیوان المیر أبی طالب) سبط المیر الفندرسکی اسمه " غزوات حیدری " وآخر اسمه ساقی نامه. ویمکن اتحاده مع ما قبله.

(۲۴۳: دیوان أبی طـالب) وذکر اسـلامه. وهو أبو طـالب بن عبـد المطلب ابن هاشم بن عبـد مناف إلی آخر نسب النبی صـلی الله علیه وآله جمعه علی بن حمزة البصری التمیمی اللغوی المکنی بابی نعیم والمتوفی

(۴۲)

مفاتيح البحث: الإمام الحسن بن على العسكرى عليهما السلام (۱)، الرسول الأكرم محمد بن عبد الله صلى الله عليه وآله (۱)، محمد بن الحسن بن إبراهيم (۱)، عبد الله بن محمد (۱)، السجود (۱)، الوفاة (۲)

صفحه ۰۴۵

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانى - ج ۹ق۱ - الصفحة ۴۳

صقلية (سيسيل) فى شهر رمضان (۳۷۵) وصلى عليه قاضى صقلية فى الجامع وكبر عليه خمسا كما أرخه كذلك فى (جما ج ۱۳ ص ۲۰۹) وهو متأخر عن على بن حمزة بن عمارة الأصفهانى الذى عمل ديوان أبى تمام، كما أشرنا إليه عند ذكر ديوان أبى تمام، وقلنا ان الأصفهانى كان معاصرا مع ابن طباطبا الأصفهانى الذى توفى (۳۲۲) وبينهما مفاوضات طوال وجوابات لجماعة من شعراء أصفهان. والبصرى التميمى توفى بعد ابن طباطبا بنيف وخمسين سنة.

ويروى فى ما جمعه من شعره الدال على اسلامه فى هذا الديوان عن أبى محمد هارون بن موسى التلعكبرى المتوفى (۳۸۵) بأسانيده وعن جمع آخر من مشايخ الشيعة ومن أسانيده العالية روايته عن محمد بن الحسن بن دريد صاحب الجمهرة والمتوفى (۳۲۱) وهو رواه عن والده الحسن بن دريد، وهو عن هشام بن محمد بن السائب الكلبى الذى توفى (۲۰۶). وقد رأيت نسخة منه فى خزانة (العطار فى بغداد) كتبها لنفسه فى أصفهان المولى كلب على بن جواد الكاظمى وفرغ من الكتابة فى (۲۲ رمضان ۱۰۷۱) وقد ذكرناه مختصرا فى (ج ۲ ص ۵۱۳) (۱) بعنوان ايمان أبى طالب.

(ديوان) أبى طالب الذى جمعه أبو هفمان المهزمى. يأتى فى حرف الشين بعنوان شعر أبى طالب كما يعبر عنه به.

(۲۴۴: ديوان الخواجة أبى طاهر أو شعره) وهو ابن الخواجة عبد الله مهنة. ترجمه فى (لط ص ۱۰۵) وأورد مطلع غزله. وفى بعض النسخ ظاهر بالمعجمة.

(۲۴۵: ديوان أبى الطفيل) الصحابى عامر بن واثلة الكنانى. أدرك ثمان سنين من حياة النبى صلى الله عليه وآله ولد فى عام أحد، وهو آخر من مات من الصحابة كما فى مختصر الذهبى انه مات (۱۱۰). ترجمه الكشى والشيخ الطوسى فى رجاله مرة فى أصحاب النبى صلى الله عليه وآله وأخرى فى أصحاب أمير المؤمنين (ع) وذكر فى بعض المجلات ان بعض الألمانيين باشر طبع ديوانه وهو غير ديوان عامر بن الطفيل الشاعر الجاهلى وابن عم لبيد، المطبوع مع ديوان عبيد بن الأبرص كما فى (جمط ص ۱۲۶۱) وغير ديوان طفيل بن عوف الغنوى الشاعر الجاهلى المتوفى أول البعثة، وهو صغير مطبوع مع ديوان طرماح بنفقة لجنة تذكار الكتب بانگلترا وترجمهما إلى الانگليزية (كرنكو) كما فى بعض الفهارس. ومن

(۱) وقد وقع هناك غلطا فى (ص ۱۵) فالصحيح [ليس له] بدل [وله أيضا].

(۴۳)

مفاتيح البحث: صحابة (أصحاب) رسول الله (ص) (۱)، الإمام أمير المؤمنين على بن ابى طالب عليهما السلام (۱)، إيمان أبى طالب عليه السلام (۱)، الرسول الأكرم محمد بن عبد الله صلى الله عليه وآله (۱)، شهر رمضان المبارك (۲)، مدينة إصفهان (۲)، محمد بن الحسن بن دريد (۱)، كلب على بن جواد (۱)، هارون بن موسى (۱)، عامر بن واثلة (۱)، حمزة بن عمارة (۱)، مدينة بغداد (۱)، الشيخ الطوسى (۱)، هشام بن محمد (۱)، الطهارة (۱)، الموت (۱)، البعث، الإنبعاث (۱)، الصّلاة (۱)، الوفاة (۲)

صفحه ۰۴۶

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانى - ج ۹ق۱ - الصفحة ۴۴

شعر أبى الطفيل هذا فى ديوانه ما رثى به ولده طفيل بن عامر أحد الشجعان الخارج مع ابن الأشعث فى ثورته على الحجاج بالعراق

وقد قتل فی وقعة یوم الزاویة عام (۸۲) فرثاه أبوه بقصیدة مطلعها: [خلی طفیل علی الهم فانشعبا].

(۲۴۶: دیوان أبی الطیب المتنبی) هو أحمد بن الحسین بن الحسن بن عبد الصمد الجعفی الکندی الکوفی المولود بها (۳۰۳) والمقتول (۳۵۴) عده القاضی فی " مجالس المؤمنین " من شعراء الشیعة وذکر بعض شعره الدال علیه وترجمه فی " نسمة السحر" وذکر أن له قصاید فی مدح أمیر المؤمنین (ع) سماها العلویات. طبع دیوانه مکررا مع الشرح وبغیر شرح وذکر فی " جمط ص ۱۶۱۶ "تواریخ کل طبع وخصوصیاته واما شروحه فقد حکی ابن خلکان عن بعض مشایخه انه وقف علی أکثر من أربعین شرحا له. وذکر فی " کشف الظنون " جملة من الشروح وقال إن الأکثر فائدة منها هو شرح أبی الحسن الواحدی علی بن أحمد المتوفی (۴۶۸) ومن شعره فی دیوانه المطبوع قوله وترکت مدحی للوصی تعمدا * إذ کان نورا مستطیلا شاملا. (۲۴۷: دیوان أبی العباس الأرسجی أو شعره) مدح الأمیر نصر بن أحمد السامانی فی اللیلة الحادیة والثلاثین من السدة التی کان یقام رسومها سنویا، بقصیدة أولها:

مهتر آباد خدایا ملک بغدادا * شبک سی ویکم بر تو مبارک بادا کذا ذکره فی " ثمار القلوب ص ۱۴۷ " للثعالبی المطبوع (۱۹۰۸ م).

(۲۴۸: دیوان أبی العباس البخاری أو شعره) وهو فضل بن العباس من شعراء بخارا، المعاصر لرودکی وقد رثا نصر بن أحمد ونوح بن منصور السامانی. وقد ذکر شعره فی التذاکر، مات عام (۲۰۰) کما فی (تغ ص ۵). وأظنه عین ما قبله.

(۲۴۹: دیوان أبی عبد الله الشیرازی أو شعره) وهو من قدماء العرفاء. ترجمه فی " ریاض العارفین ص ۶۸ " وذکر بعض شعره وانه توفی (۳۹۱) عن (۱۲۴) سنة.

(دیوان أبی العرفاء الخوارزمی) ذکره فی (تش ص ۳۱۱) وقال إنه من رجال التصوف وأظنه أبو الوفاء.

(۲۵۰: دیوان أبی العلا الگنجوی) وهو أستاد الخاقانی الشروانی وأبی زوجته ترجمه فی (دجا ص ۲۷) وترجمه علی شیر فی (مجن ص ۳۲۸) و (لت ص ۴۱) و (تش

(۴۴)

مفاتیح البحث: الإمام أمیر المؤمنین علی بن ابی طالب علیهما السلام (۱)، دولة العراق (۱)، کتاب کشف الظنون لحاجی خلیفة (۱)، أحمد بن الحسین بن الحسن (۱)، علی بن أحمد (۱)، الخوارزمی (۱)، الزوجة (۱)، القتل (۱)، الموت (۱)، الوفاة (۱)

صفحه ۰۴۷

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۱ - الصفحة ۴۵

ص ۵۱). کان ملک الشعراء فی عهد ملوک شیروان ودیوانه مشحون بمدائحهم ومات (۵۵۴) کما فی (تغ ص ۵).

(۲۵۱: دیوان) أبی العلاء المعری أحمد بن عبد الله بن سلیمان المولود بمعرة النعمان (۳۶۳) والمتوفی بها (۴۴۹) ترجمه فی " نسمة" وله دواوین سقط الزند ولزوم مالا یلزم والمنتخبات منه، کلها مطبوعات، ولها شروح یأتی فی محالها. وأورد سیدنا فی تأسیس الشیعة شواهد تشیعه. وذکره ابن شهرآشوب فی آخر شعراء أهل البیت. وکتب ابن أبی جوادة المتوفی (۶۶۰) فی تبرئة المعری عمارمی به کتابا سماه " دفع الظلم والتحری علی أبی العلاء المعری. " والف فی تبرئته أیضا کتاب صرف المعرة عن المعری تألیف السید العالم أبی علی المعروف بابن حاجب الدار وهو مظفر بن الحافظ لکتاب الله فضل بن یحیی المنتهی نسبه إلی إسحاق بن الإمام جعفر الصادق (ع) ذکر فی " عمدة الطلاب (" ص ۲۴۲) طبع النجف و (ص ۲۴۰) طبع الهند.

(دیوان أبی علی بن سینا) الشیخ الرئیس مر بعنوان " دیوان ابن سینا."

(۲۵۲: دیوان أبی علی الرودباری أو شعره) وهو أحمد بن محمد بن قاسم بن منصور من العرفاء ومرید الشیخ أبی القاسم جنید البغدادی ترجمه فی ریاض العارفین ص ۶۴ وأورد شعره العربی.

(۲۵۳: دیوان أبی علی المصری أو شعره) وهو الحسن بن أحمد، کان من العرفاء ومن مریدی الشیخ أبی علی الرودباری. ترجمه فی (ریاض العارفین ص ۶۵) وأورد شعره العربی.

(دیوان أبی الغازی) السلطان حسین میرزا بای قرا. یأتی بعنوان تخلصه الحسینی السلطان حسین.

(۲۵۴: دیوان أبی الغوث) أسلم بن مهوز المنبجی المعاصر للبحتری المنبجی الطائی الذی مات (۲۸۶) قال ابن عیاش الجوهری فی مقتضب الأثر (ص ۵۳) ان أبا الغوث المنبجی کان شاعر آل محمد صلی الله علیه وآله وکان البحتری یمدح الملوک وهذا یمدح آل محمد ثم أورد الجوهری قصیدة من قصاید أبی الغوث التی أنشدها البحتری عن أبی الغوث وهی فی مدح آل محمد وذکره الأئمة الاثنی عشر (ع) إلی تمام خمسة عشر بیتا. وقال وهی طویلة کتبنا منها موضع الحاجة فیظهر منه أن دیوان أبی الغوث فی مدایحهم. وقد مر حماسة البحتری فی (ج ۷ ص ۸۹) ویأتی دیوانه المطبوع مکررا.

(۴۵)

مفاتیح البحث: أهل بیت النبی صلی الله علیه وآله (۱)، الإمام جعفر بن محمد الصادق علیهما السلام (۱)، أبو علاء المعری (۲)، مدینة النجف الأشرف (۱)، عبد الله بن سلیمان (۱)، ابن شهرآشوب (۱)، الحسن بن أحمد (۱)، أحمد بن محمد (۱)، الهند (۱)، الظلم (۱)، الموت (۱)، الحاجة، الإحتیاج (۱)

صفحه ۰۴۸

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۱ - الصفحة ۴۶

(۲۵۵: دیوان الملک أبی الفتح أو شعره) وهو أخو الملک حمزة. أورد شعره فی (نر ص ۳۷).

(۲۵۶: دیوان أبی الفتح البستی) علی بن محمد بن الحسین بن یوسف بن محمد بن عبد العزیز الکاتب الشاعر المتوفی (۴۰۰) أو (۴۰۱) طبع فی بیروت (۱۲۹۴). ولد فی بست بسجستان وهو من شعراء الیتیمة) وعده ابن شهرآشوب من شعراء أهل البیت (ع) فی (معالم العلماء ص ۱۴۱) من طبقة المتقین منهم. وهو صاحب القصیدة النونیة المترجمة والمشروحة بشروح کثیرة مطلعها [زیادة المرء فی دنیاه نقصان] وله قصیدة فی مدح أبی الطیب محمد بن علی الکاتب البیهقی کما فی " تاریخ بیهق ص ۷۱ " فیها قوله المشعر إلی عقیدته:

معاشر الناس أو عواما أبوح به * أسماعکم انه من خیر أقوالی محمد وعلی ثم بعدهما * محمد بن علی رکن آمالی وله شعر فارسی أیضا نقله فی " مع ج ۱ ص ۷."

(۲۵۷: دیوان المیر أبی الفتح السبزواری أو شعره) العالم الحکیم المقتدی لأهلها ترجمه معاصره سام میرزا فی (ص ۳۶ تس).

(دیوان أبی الفتح) مر بعنوان دیوان ابن التعاویذی.

(دیوان أبی الفتح کشاجم) مر فی (ج ۵ ص ۷) بعنوان " الثغر الباسم " وله " خصائص الطرب " المذکور فی (ج ۷ ص ۱۶۹) وقال ابن خلکان فی (ج ۱ ص ۲۰۱) ان السری بن أحمد الرفاء کان یدس فی دیوان کشاجم أحسن شعر الخالدیین لمعاداته معهما فیوجد فی بعض نسخ دیوان کشاجم زیادات.

(۲۵۸: دیوان الحکیم أبی الفتح اللاهجی) ابن الحکیم الدوانی کذا ترجمه فی (نر ص ۳۷۶) وذکر له مثنوی " مظهر الاسرار " ومثنوی "ضیاء النیرین " وأورد بعض غزلیاته وقال فی (تغ ص ۵) أنه کان معاصرا لجلال الدین أکبر پادشاه ومات (۹۹۹).

(۲۵۹: دیوان أبی الفتح گیلانی أو شعره) وهو أبو الفتح الطبیب ابن ملا عبد الرزاق.

جاء من وطنه إلی الهند ومعه الحکیم همام ونور الدین القراری فی (۹۸۳) وتقرب عند أکبر پادشاه. ومات فی (۷ رمضان ۹۹۷) حین السفر إلی کابل فی حسن ابدال.

ذكره في (گلشن ١٢ ١٣) وأورد بعض شعره. وأظنه هو أبو الفتح الدواني المذكور آنفا.

(٤۶)

مفاتيح البحث: أهل بيت النبي صلى الله عليه وآله (١)، كتاب أمالي الصدوق (١)، كتاب معالم العلماء (١)، شهر رمضان المبارك (١)، مدينة بيروت (١)، علي بن محمد بن الحسين (١)، محمد بن علي الكاتب (١)، محمد بن عبد العزيز (١)، ابن شهرآشوب (١)، جلال الدين (١)، محمد بن علي (١)، الهند (١)، الوفاة (١)، الطب، الطبابة (١)

صفحه ۰۴۹

الذريعة - آقا بزرگ الطهراني - ج ٩ق١ - الصفحة ٤٧

(ديوان أبي فراس الفرزدق) همام بن غالب بن صعصعة التميمي يأتي " ديوان فرزدق."

(٢۶٠: ديوان أبي فراس) الحارث بن أبي العلاء سعيد بن حمدان بن حمدون الحمدوني ابن عم ناصر الدولة وسيف الدولة ابني حمدان الملقب بملك الشعراء. كان الصاحب بن عباد يقول: بدء الشعر بملك وختم بملك، يعني بامرء القيس وأبي فراس. وله الميمية الموسومة بالشافية (١) في نصرة الأئمة من آل محمد ردا على ابن المعتز الناصب لهم ولد (٣٢٠) وختم له بالشهادة في (٣٥٧) ورتب ديوانه الشيخ أبو عبد الله الحسين بن خالويه نسخة قديمة منه عند الفاضل الأردوبادي في النجف. وطبع في بيروت بالمطبعة السليمية في (١٨٧٣ م).

(ديوان أبي الفرج) مر بعنوان " ديوان ابن التعاويذي " لأنه يكنى بابي الفرج أيضا.

(٢۶٢: ديوان أبي الفرج الروني) نسبة إلى رون من قرى نيشابور المعاصر للأمير مسعود سعد سلمان المتوفى بعد (٥١٥) ويقال انه تسبب لحبسه في حصار ناي الذي مر ذكره في (ج ٧ ص ٢٣) وهو فارسي طبع في مطبعة أرمغان بمباشرة وحيد الدستكردي وتصحيح چايكين الروسي في (١٨٠ ص) في (١٣٠۴ ص) وذكر في " مع ج ١ ص ٧٠ " أن ديوانه يقرب من ألفي بيت، موجود عنده ونقل جملة من اشعاره.

(٢۶٣: ديوان أبي الفضل الطهراني) أحمد بن أبي القاسم الكلانتري ابن محمد علي بن هادي النوري الطهراني ولانتسابهم إلى خالهم محمود خان كلانتر الذي صلبه ناصر الدين شاه في عام المجاعة، لقبوا بكلانتري. وله " حاشية رجال النجاشي " المذكور في (ج ۶ ص ٨٨) و " حاشية المكاسب " و " الدر الفتيق " وهذا الديوان، ويشتمل على القصائد العربية والفارسية. توجد نسخة الأصل عند ولده الميرزا محمد بطهران وقد قام بتصحيحه وطبعه السيد جلال الدين المحدث الأرموي بطهران في (١٣٧٠).

(ديوان أبي الفضل أحمد) ابن الحسين الشهير ببديع الزمان الهمداني. يأتي باسمه

(١) وقد شرحها كثيرون، منها شرح يسمى شافية أبي فراس في مناقب آل الرسول ومثالب بني العباس امر بتأليفه أبو جعفر محمد بن أمير الحاج الحسيني. توجد نسخته بخط الشيخ حسن بن محمد بن النصار الشيباني النجفي كتبه بالنجف في (١١ شوال ١٢١٧)، عند مرتضى المدرس بطهران.

(٤٧)

مفاتيح البحث: كتاب رجال النجاشي (١)، كتاب حاشية المكاسب للآخوند الخراساني (١)، ناصر الدين شاه القاجاري (١)، مدينة النجف الأشرف (٢)، مدينة بيروت (١)، مدينة طهران (٣)، الشاعر الفرزدق (٢)، الشيخ أبو عبد الله (١)، الحسين بن خالويه (١)، جلال الدين (١)، الفرج (٢)، الشهادة (١)، الوفاة (١)، بنو عباس (١)، شهر شوال المكرم (١)، الحج (١)

صفحه ۰۵۰

الذریعهٔ - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۱ - الصفحهٔ ۴۸

المشهور بدیع الزمان.

(۲۶۴: دیوان أبی الفضل مهنه أو شعره) وهو من شعراء مهنه بخراسان ومن أولاد أبی سعید أبی الخیر کما فی (تغ ص ۶). وأظنه هو أبو سعید المذکور وأخ أبی القاسم الآتی.

(۲۶۵: دیوان) المیرزا أبی القاسم بن المولی حسین الشفتی الشهیر بالمحقق القمی صاحب " جامع الشتات " المذکور فی (ج ۵ ص ۵۹). هو عربی وفارسی حکاه صاحب الروضات عن بعض أرحامه مصرحا بأنه یقرب من خمسهٔ آلاف بیت.

(۲۶۶: دیوان) الشیخ أبی القاسم بن عبد الحکیم الکاشانی نزیل بمبئی. ذکر ولده الشیخ محمد حسن أنه ولد فی النجف (۱۲۷۵) وتوفی بها (۱۳۵۱) وقال انی جمعته وسمیته بمنظومات الشیخ. ویزید علی ألفی بیت فارسی وعربی.

(۲۶۷: دیوان) المیر أبی القاسم الفندرسکی من أعاظم السادات، السماکی الاسترآبادی.

سافر إلی الهند وعاد إلی أصفهان فی عصر الشاه صفی فأکرم قدومه وکان بها إلی أن توفی ودفن بمقبرهٔ بابا رکن الدین فی أصفهان.

ترجمه النصر آبادی فی (نر ص ۱۵۲) وأورد بعض شعره منها القصیدهٔ التی مطلعها:

چرخ با أین اختران نغز وخوش وزیباستی * صورتی در زیر دارد هرچه در بالاستی وأورد القصیدهٔ بتمامها مع بعض اشعاره فی " ریاض العارفین ص ۲۷۶."

(دیوان) المیرزا أبی القاسم بن المیر السید علی البیضاوی الشولستانی یأتی بعنوان تخلصه (قاسم).

(۲۶۸: دیوان الخواجهٔ أبی القاسم أو شعره) وهو ابن الخواجهٔ شهاب الدین أحمد الخوافی. ترجمه فی " لط ص ۱۴۹ " وأورد شعره. قال فی (تغ ص ۶) انه کان خطاطا بالنستعلیق.

(۲۶۹: دیوان الخواجهٔ أبی القاسم مهنهٔ أو شعره) وهو أخ الخواجهٔ أبی الفضل مهنهٔ المتخلص بقاسمی. ترجمه لطائف نامه (ص ۱۴۵) وأورد شعره.

(۲۷۰: دیوان أبی القاسم الاسترآبادی أو شعره) ذکره فی (تغ: ۶) وقال: کان من شعراء عهد الشاه عباس الأول الصفوی.

(دیوان أبی القاسم الذهبی) الشیرازی یأتی بعنوان دیوان ذهبی.

(۴۸)

مفاتیح البحث: مدینهٔ النجف الأشرف (۱)، مدینهٔ إصفهان (۲)، خراسان (۱)، الهند (۱)

صفحه ۵۱

الذریعهٔ - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۱ - الصفحهٔ ۴۹

(دیوان أبی القاسم الکازرونی أو شعره) ذکره فی (تغ: ۶) وقال إنه من شعراء عهد الشاه عباس الأول. ولعله المذکور آنفا والآتی بعنوان تخلصه " قاسم."

(دیوان أبی القاسم قائم مقام) یأتی بعنوان " دیوان قائم مقام " ومر الجهادیهٔ فی (ج ۵ ص ۲۹۶) ومر له انشاء قائم مقام فی (ج ۲ ص ۳۹۳) توجد نسخهٔ من هذا الدیوان فی تبریز فی مکتبهٔ الحاج محمد آقا النخجوانی أوله.

نوبهار است بیا تا طرب از سر گیریم * سال نو بار غم کهنه زدل بر گیریم (۲۷۱: دیوان السید أبی القاسم) المعاصر ابن الأمیر السید محمد السنگلجی بن الآقا السید صادق الطباطبائی ولد (۱۲۸۷) فیه المدایح والمراثی والمواعظ بالفارسیهٔ والعربیهٔ کما حکاه لنا السید محمد علی هبهٔ الدین الشهرستانی.

(۲۷۲: دیوان أبی القاسم میرزا أو شعره) وهو ابن النواب میرزا محسن الرضوی وسبط الشاه عباس الماضی. ترجمه فی (نر ص ۱۱)

وأورد شعره.

(۲۷۳: ديوان الميرأبى الكريم الفراهانى أو شعره) وهو أخ الميرأبى الحسن نزيل شيراز ترجمه فى (نر ص ۳۸۳) وأورد بعض شعره.

(۲۷۷: ديوان أبى المحاسن الحائرى) وهو الشيخ محمد حسن بن حماد بن محسن الجناجى القاطعى الكربلائى الفاضل الأديب وزير المعارف فى بغداد سابقا. تلمذ على الميرزا محمد حسين الشهرستانى المتوفى (۱۳۱۵) والشيخ كاظم الهر الحائرى المتوفى (۱۳۳۰) إلى أن توفى فجأة فى (۱۳۳۴) كما ذكره صاحب " الأدب العصرى " لكن رأيت نسخة خط الناظم عند الشيخ محمد على يعقوب الخطيب النجفى ليس مرتبا على الحروف، وفيه تواريخ ومراثى، ومنها رثاء السيد إسماعيل الصدر المتوفى بالكاظمية (۱۸ ج ۱ ۱۳۳۸).

(۲۷۵: ديوان أبى المعالى الأصفهانى أو شعره) كان من الأدباء ومشرف اصطبل الشاه عباس الأول الصفوى كما فى (تغ: ۶).

(۲۷۶: ديوان أبى المعالى الرازى) المعروف بده خدا الرازى المتوفى (۵۴۱) كان معاصر الحكيم سنائى. ترجمه فى (مع ج ۱ ص ۷۹) وأطراه وأورد بعض قصايده فى مدح الأئمة منها قوله فى قصيدته البائية:

زأوليا بامارت جز أو كه بود سزا * زمصطفى بامامت جز أو كه يافت خطاب

(۴۹)

مفاتيح البحث: مدينة الكاظمين (۱)، العلامة السيد هبة الدين الشهرستانى (۱)، مدينة بغداد (۱)، الكرم، الكرامة (۱)، الحج (۱)، الوفاة (۴)

صفحه ۰۵۲

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانى - ج ۹ق۱ - الصفحة ۵۰

بمصطفى نرسى تا بمرتضى نشوى * مقال أين بنمايد تو را مدينه وباب (ديوان الملا أبى المعالى) الخوافى المتخلص بسامعى يأتى.

(۲۷۷: ديوان أبى المعالى الرازى أو شعره) ذكره فى (تغ: ۷) وقال إنه معاصر نادر شاه، ولا يخلو شعره من لطف.

(۲۷۸: ديوان أبى المعالى النحاس أو شعره) وهو أصفهانى توفى (۵۱۲) ترجمه فى (مع ج ۱ ص ۷۸) وأطرى فضله وأورد بعض شعره، منها قوله فى التحسر على آل الرسول.

گرهمه سأله بود كامروا مردم نيك * پس چه بود آن همه ناكامى پيغمبر وآل (۲۷۹: ديوان أبى المعالى شوشترى أو شعره) وهو أخو علاء الملك المرعشى الشوشترى.

ذكره (گلشن ۱۳) وقال إن له غير هذا الديوان الفارسى رسالة فى العدالة، وتفسير سورة الاخلاص، وأنموذج العلوم.

(۲۸۰: ديوان أبى المفاخر رازى أو شعره) كان معاصرا للخاقانى الشاعر (م ۵۰۲) وكان له مع الخاقانى مراسلات. ذكره دولتشاه فى الطبقة الثانية وقال كان معاصرا للسلطان غياث الدين محمد بن ملكشاه السلجوقى وكان فاضلا أديبا.

(ديوان الميرأبى المكارم) وتخلصه حاضرى يأتى انه من نقباء المشهد الرضوى.

(۲۸۱: ديوان أبى نزار) الملقب بملك النحاة الحسن بن صافى بن نزار بن الحسن التركى المولود ببغداد بالجانب الغربى بشارع دار الرقيق فى (۴۸۹) وتوفى بالشام ودفن بباب الصغير فى (الثلاثاء ثامن شوال ۵۶۸) كذا أرخه ابن خلكان (ج ۱ ص ۱۳۵) قال وله ديوان شعر. وذكر بعض شعره وفى (كفظ) عند ذكر كتابه العمدة فى النحو، عبر عنه بملك الرافضة.

(۲۸۲: ديوان الخواجة أبى النصر أو شعره) وهو ابن الخواجة مؤيد مهنة ذكر فى (لط ص ۱۰۵) انه من أهل الصلاح وأورد شعره والقزوينى ترجمه بضده فى (مجن ص ۲۷۹) وكان معاصرا للسلطان حسين ميرزا باى قرا (م ۹۱۱) كما فى (تغ: ۸).

(۲۸۷: ديوان أبى نواس الحسن بن هانى بن عبد الأول بن الصباح على خلاف فى سلسلة آبائه، الحكمى الدمشقى الأصل المولود فى

أهواز (۱۴۵) أو (۱۴۶) أو غیر ذلک علی

(۵۰)

مفاتیح البحث: مدینة مشهد المقدسة (۱)، شهر شوال المکرم (۱)، سورة الإخلاص (۱)، الشام (۱)

صفحه ۰۵۳

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۱ - الصفحة ۵۱

خلاف فیه. توفی ببغداد سنة خمس أو ست أو ثمان بعد التسعین والمایة أو غیر ذلک إلی تمام المائتین. وظاهر الاخبار بأنه أدرک الإمام الرضا مع المأمون ومدحه کثیرا ینفی هذه الأقوال المتخالفة کلها، بل یظهر منها أنه عاد مع المأمون إلی بغداد فی (۲۰۲) وتوفی بها. وتشیعه یظهر مما رواه الشیخ الصدوق من اشعار مدحه. وعده ابن شهرآشوب من شعراء أهل البیت المجاهرین. وجزم بتشیعه صاحب الریاض ومؤلف نسمة السحر. واعتذر الشیخ أبو علی الحائری فی منتهی المقال عما ینسب إلیه من المنکرات بعدم ثبوت شئ منها، وحکم بأنه من خلص المحبین. وقد عمل شعره جماعة من أهل الأدب من الأصحاب. ذکرهم سیدنا الحسن فی تأسیس الشیعة، منهم الشیخ أبو یوسف یعقوب بن إسحاق السکیت، جمعه فی ثمانمایة ورقة علی عشرة أنواع. والشیخ أبو الحسن علی بن محمد الشمشاطی کتب أخبار أبی نواس والمختار من شعره والانتصار له. وصنف فارس بن سلیمان أبو شجاع الأرجانی کتاب " مسند أبی نواس " وعمل شعره علی الأنوار العشرة أیضا یحیی ابن الفضل. وکذا أبو سعید السکری لکنه لم یتجاوز مقادر ثلثیه فی ألف ورقة. وأبو بکر الصولی عمله علی الحروف وأسقط المنحول منه. وکذا علی بن حمزة الأصفهانی. وإبراهیم ابن أحمد الطبری المعروف بتوزون. وقد ذکر فی (کفظ ج ۱ ص ۵۰۳) خصوص الصولی والأصفهانی وابن توزون، ثم قال فلهذا یوجد دیوانه مختلفا. وابن توزون هو إبراهیم بن محمد الطبری المعروف بپیروز الرویانی المترجم فی تأریخ بغداد ومعجم الأدباء، وکان من تلامیذ أبی عمرو الزاهد الذی مات (۳۴۵) وقال فی تأسیس الشیعة أیضا انه عمل یوسف الدایة اخباره والمختار من شعره. وکذلک أیضا أبو هفان. وأبو الطیب بن الوشا.

وکتب ابن عمار رسالة فی مساویه وسرقاته، قال وآل المنجم کلهم عملوا اخباره والمختار من شعره. أقول وممن کتب اخبار أبی نواس هو محمد بن مکرم صاحب لسان العرب وقد فاتنا ذکر هذه الکتب فی اخبار أبی نواس فی محله من (ج ۱ ص ۳۱۹). وطبع دیوان أبی نواس مکررا، ففی القاهرة (۱۲۷۷) وفی بیروت (۱۳۰۱) وغیر ذلک مما فصله فی " جمط ص ۳۵۲ " وقد بسط القول فی ترجمة أبی نواس السید الأمین فی " أعیان الشیعة ج ۲۴ ص ۱ ۲۴۹).

(۲۸۴: دیوان أبی الوجد أو شعره) ترجمه شاه محمد القزوینی فی (بهش ۳۸۳)

(۵۱)

مفاتیح البحث: کتاب تاریخ بغداد للخطیب البغدادی (۱)، کتاب أعیان الشیعة للأمین (۱)، مدینة بیروت (۱)، أبو علی الحائری (۱)، الشیخ الصدوق (۱)، فارس بن سلیمان (۱)، ابن شهرآشوب (۱)، مدینة بغداد (۱)، علی بن محمد (۱)، محمد الطبری (۱)، الموت (۱)

صفحه ۰۵۴

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۱ - الصفحة ۵۲

وأورد شعره.

(۲۸۵: دیوان الأبیوردی) هو أبو المظفر محمد بن أبی العباس أحمد بن محمد بن إسحاق الأموی المعاوی نسبة إلی معاویة الأصغر بن محمد بن عثمان، علی ما فصلناه مع تواریخه فی تعلة المشتاق له المذکور فی (ج ۴ ص ۲۱۹) وقد قسم شعره علی، العراقیات

المقطعات، النجدیات، الوجدیات، وغیر ذلک. طبع فی بیروت (۱۳۲۷) وطبع المقطعات خاصة أیضا علی الحجر فی مصر فی (۴۴ ص) فی (۱۲۷۷) وتوجد نسخة النجدیات منه خاصة فی مکتبة (الملک) بطهران وهی بخط محمد بن إبراهیم بن أبی القاسم الأدیب فرغ من الکتابة فی (منتصف رجب ۷۲۳).

(۲۸۶: دیوان الخواجة أبی الوفا الخوارزمی) المعروف ببیر فرشته. ترجمه شاه محمد القزوینی فی (مجن ص ۱۸۵) والجامی فی " النفحات: ۳۸۸. " وأورد رباعیته. وترجمه فی " ریاض العارفین ص ۵۳ " وسماه فی (تش ۳۱۱) بابی العرفاء وذکر وانه توفی (۸۳۵) وله رسالة کنز الجواهر.

(۲۸۷: دیوان أبی الوفا التبریزی) ذکره فی (دجا ص ۲۹) عن " عرفات العاشقین."

(۲۸۸: دیوان دیوان أبی الهادی التبریزی أو شعره) ترجمه فی (دجا ص ۲۹) وأورد شعره عن " عرفات العاشقین."

(۲۸۹: دیوان أبی الهادی الدیلمی) ابن أخت المولی ملک الدیلمی القزوینی الخطاط الشهیر. وأبو الهادی أیضا کان شاعرا خطاطا ماهرا فی الموسیقی. ترجمه معاصره الصادقی المولود (۹۴۰) فی (خص ص ۲۶۰) قال توفی بقزوین ودفن قرب شاهزاده حسین.

(۲۹۰: دیوان أبی هاشم الجعفری) البغدادی. هو داود بن القاسم بن إسحاق بن عبد الله بن جعفر بن أبی طالب المعروف بأبی هاشم الجعفری، لأنه من ولد جعفر الطیار، شاهد الأئمة، الرضا والجواد والهادی والعسکری والحجة (ع) وروی عنهم، وکان جلیلا عندهم وله فیهم اشعار. دون شعره أبو عبد الله أحمد بن محمد بن بن عباس الجوهری کما ذکره النجاشی فی ترجمة الجوهری وذکر أنه الف أیضا کتابا فی أخبار أبی هاشم الجعفری غیر کتاب شعره.

(۲۹۱: دیوان أبی هاشم الموسوی أو شعره) کتب بعض اشعاره بخطه فی سنة (۱۰۰۲)

(۵۲)

مفاتیح البحث: الإمام المهدی المنتظر علیه السلام (۱)، جعفر بن أبی طالب علیهما السلام (۱)، شهر رجب المرجب (۱)، مدینة بیروت (۱)، مدینة طهران (۱)، القاسم بن إسحاق بن عبد الله (۱)، أحمد بن محمد بن إسحاق (۱)، محمد بن إبراهیم (۱)، أبو عبد الله (۱)، محمد بن عثمان (۱)، أحمد بن محمد (۱)، الخوارزمی (۱)، الشهادة (۱)

صفحه ۵۵

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۱ - الصفحة ۵۳

فی مشیخة کنز السالکین المذکور فی (ج ۸ ص ۱۸۷).

(۲۹۲: دیوان مولانا اتالی أو شعره) وهو من أحفاد المولی إسماعیل اتا البلخی کان شعره الترکی مشهورا. ودفن ببلخ ترجمه فی (مجن ص ۵۰ و ۲۲۴).

(۲۹۳: دیوان أتابک) فارسی للمیرزا علی أصغر خان بن الآقا باقر خان آبدار. ترقی أمره عند ناصر الدین شاه من منصب أبیه الآبداریة إلی أن لقب بأمین السلطان، وباسمه أشتهر المسکوک الفضی الجدید فی إیران، المعمول بالمکائن، فیقال " منگنه " أو " قران أمین السلطانی " ثم لقب بالصدر الأعظم أیضا فی سنین. وفی الأواخر لقب بالأتابک الأعظم وظهرت قوة قلبه وسیاسته یوم قتل الشاه. وکنت أنا یومئذ فی کرمانشاه سائرا إلی العراق والوالی بها الأمیر نظام الکروسی. وبقی لقبه إلی تغییر الأمور وظهور الدستور فعند خروجه من المجلس الملی قتل غیلة بالرصاص فی (۱۳۲۷) وسمعت أن دیوانه طبع بإیران.

(دیوان أثر لاری) واسمه آخوند شفیعا. عمی بصره فی مرض الجدری ابتلی به فی التاسعة من عمره، لکنه ترقی فی الأدب. وکلیاته تحتوی علی عشرة آلاف بیت من أنواع الشعر ومات بلار فی (۱۱۱۳) کذا فی (تغ ص ۸).

(۲۹۴: دیوان أثر مازندرانی أو شعره) واسمه الملا محمد زمان بن الملا محمود المازندرانی.

هاجر إلى أصفهان للتحصيل، ونزل بعض مدارسها. أطراه معاصره فى (نر ص ۳۵۷) وأورد بعض شعره. وبدل فى (روشن) مازندران بدماوند.

(۲۹۵: ديوان اثر التبريزى أو شعره) نقل عنه فى (دجا ص ۳۰).

(۲۹۶: ديوان أثر الهندى). مطبوع بالأردوية للسيد امداد امام الملقب بشمس العلماء الزيدى المذهب، المستبصر إلى الاثنى عشرية، المعاصر العظيم آبادى، المتخلص فى شعره بالأثر. هكذا وصفه بعض فضلاء الهند.

(۲۹۷: ديوان أثر) فارسى لبعض الأدباء الإيرانيين. لم أعلم اسمه ولا عصره وانما رأيت عدة قصائد منه فى مدح المعصومين وقصيدتين فى مدح الحجة (ع) كلها ضمن مجموعة نفيسة فى كتب (الخوانسارى) وتأريخ كتابة المجموعة (۱۱۳۰).

(ديوان أثير الدين الأبهرى) مر بعنوان " ديوان الأبهرى."

(۵۳)

مفاتيح البحث: الإمام المهدى المنتظر عليه السلام (۱)، دولة ايران (۲)، دولة العراق (۱)، ناصر الدين شاه القاجارى (۱)، مدينة إصفهان (۱)، كرمانشاه (۱)، الهند (۱)، القتل (۲)، المرض (۱)

صفحه ۰۵۶

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانى - ج ۹ق۱ - الصفحة ۵۴

(۲۹۸: ديوان أثير الدين اخسيكتى) واخسيكت من اعمال فرغانة من تركستان. ترجمه فى (مع ۱: ۱۰۲) و (تش ص ۳۱۸). ودولتشاه فى الطبقة الثانية وقالوا كان بينه وبين الحكيم الخاقانى مناظرات وكان مداح ملوك آل طغرل السلجوقى وتوفى (۵۶۲) وأورد هدايت بعض شعره البالغ إلى المأتين بيتا وفى " رياض العارفين ص ۲۸۱ " ذكر وفاته فى خلخال فى (۶۵۷). توجد نسخة ديوانه فى (الرضوية) وأخرى كتابته (۸۶۱) عند (فخر الدين) ومعه ديوان مجير البيلقانى.

(۲۹۹: ديوان أثير الدين أومانى المولى) عبد الله الهمدانى المتوفى (۶۵۶) فارسى أورد كثيرا منه فى (مع ج ۱ ص ۱۰۶) وقال إنه يقرب من خمسة آلاف بيت وهو من المعاصرين لكمال الدين إسماعيل الأصفهانى ومن المستفيدين عن الخواجة نصير الدين الطوسى. وترجمه شاه محمد القزوينى فى (بهش ص ۳۲۶).

(۳۰۰: ديوان أثير الدين الفرغانى أو شعره) وفرغانة من بلاد ما وراء النهر. ترجمه القزوينى فى (بهش ص ۳۲۶) وأورد شعره.

(ديوان أثيرى) يأتى بعنوان " ديوان نظامى أثيرى."

(۳۰۱: ديوان أثيرى) لشمس الدين محمد الگيلانى المتخلص بأثيرى، مؤلف " مفاتيح اعجاز در شرح گلشن راز " موجود فى دزفول عند الميرزا جعفر بن الشيخ مرتضى المدعو بشيخ بزرك بن الشيخ محمد حسن بن الشيخ منصور الذى هو أخ الشيخ الأنصارى. وهو شمس الدين محمد بن يحيى بن على اللاهيجى الگيلانى الذى شرع فى شرح گلشن راز (۸۷۷).

(۳۰۲: ديوان أجرى) المير محمد حسين اليزدى المثرى المقتول بقرية اشكذر فى (۱۰۴۷) ترجمه آيتى فى " تش يز ص ۲۶۹ " وذكر أن له شعر كثير. وترجمه النصر آبادى فى (نر ص ۲۹۳) وقال إنه من السادة الحسينية المتمكنين فى يزد. ولقبه فى (تغ: ۹) بالجفرى.

(۳۰۳: ديوان احسان) للمولى مقيما المشهدى المقيم بأصفهان غالبا. ترجمه معاصره النصرآبادى فى (نر ص ۳۵۶) وأورد شعره. وكذا فى (گلشن) وقال فى (تغ: ۹) كان فراشا من شعراء عهد الشاه سليمان الصفوى.

(۵۴)

مفاتيح البحث: مدينة إصفهان (۱)، يحيى بن على (۱)، شمس الدين محمد (۲)، الوفاة (۱)

صفحه ۰۵۷

الذريعة - آقا بزرگ الطهراني - ج ۹ق۱ - الصفحة ۵۵

(۳۰۴: ديوان أحسن) للميرزا أحسن الله الملقب بظفرخان بن الخواجة أبي الحسن نزيل الهند في عهد السلطان أكبر پادشاه. ترجمه النصرآبادي في (نر ص ۵۷) وذكر جملة من اشعاره وقال أنه توفي قبل سنين. وترجمه أيضا في " سرو آزاد. " و (گلشن). وقال في (سرخوش ص ۴) ان صائب التبريزي جاء إلى الهند لزيارته. وقال في (تغ: ۹) ان وفاته (۱۰۷۳) وكان واليا لكشمير.

(۳۰۵: ديوان أحسن) واسمه محمد أحسن بن المنشي محمد أحمد البلگرامي الأصل الصفي پوري الموطن. ينسب نفسه إلى أبي بكر كما ذكره في (گلشن ص ۱۵) ولد (۱۲۴۴) وكان حيا في زمن تأليف " صبح گلشن " في (۱۲۹۴) وله " ارتنگ فرهنگ " و " كارنامه ء فرهنگ " و " آئينه أحسن " و " صحيفة ء شاهجهاني " و " لغت شاهجهاني " و " مصطلحات شاهجهاني " و " تحفه ء صديقيه ء " وغيرها.

(۳۰۶: ديوان أحسن دهلوي أو شعره) وهو أحسن الله من أحفاد السيد شاه عزيز الله خليفة السيد شاهمير اللاهوري. ذكر في (گلشن ص ۱۷) أنه جاء إلى لكهنو فأعزه النواب آصف الدولة، وذهب إلى فرخ آباد فأكرمه النواب مظفر جنگ وشوكت جنگ.

(۳۰۷: ديوان أحسني الخوانساري أو شعره) ذكر معاصره في (نر ص ۳۱۸) وكذا في (گلشن ۱۷) وأورد أشعره وقالا كان خياطا وقد سماه بعض بيميني.

(۳۰۸: ديوان أحسني السمناني أو شعره) ذكره في (گلشن ص ۱۷) وأورد شعره.

(۳۰۹: ديوان أحسني پياله) من أهالي بلدة پياله. ذكره في (گلشن ص ۱۷) وقال إنه ابن مير عبد الفتح، ولد ببلدة پياله ومات (۱۱۱۱) وله مثنويات " دلبر وشيدا " و " شاه وماه."

(۳۱۰: ديوان أحسني گوالياري أو شعره) وهو ابن مير غلام علي. ذكره في (گلشن ص ۱۷) وأورد شعره.

(ديوان الشيخ احمد) يأتي بعنوان ديوان شيخ زاده ء لاهجي.

(۳۱۱: ديوان الشيخ احمد) بن الشيخ حسن النحوي المقيم بالنجف تارة وبالحلة أخرى وتوفي (۱۱۸۳) كان من العلماء الأدباء ومعاصرا للسيد نصر الله المدرس الحائري ومقرظا للقصيدة الكرارية للشيخ شريف الكاظمي التي نظمها (۱۱۶۶) والناظم عند ذكر ما نظمه

(۵۵)

مفاتيح البحث: مدينة النجف الأشرف (۱)، الهند (۲)

صفحه ۰۵۸

الذريعة - آقا بزرگ الطهراني - ج ۹ق۱ - الصفحة ۵۶

الأدباء من التقريظات لنظمه قدم تقريظ النحوي على تقريظ المدرس الحائري. وقد جمع ديوان شعر الشيخ احمد النحوي الشيخ محمد بن طاهر السماوي المتوفى (۱۳۷۰) ورتبه في قسمين أولهما في التخميسات وثانيهما في المساجلات وغيرها في قرب خمسين صفحة أكثر من الف بيت كتبه بخطه في مجلد، وبعد موته اشتراه الشيخ محمد علي يعقوب الخطيب النجفي، وترجمه في (ص ۱۶۳) من الجزء الأول من كتابه البابليات المطبوع. وترجم الشيخ احمد النحوي ودون شعره أيضا الشيخ علي الخاقاني في (ج ۱) من شعراء الحلة إلى نيف وستين صفحة وأورد من شعره كلما ظفر به وعبر عنه بديوان النحوي وعده من المصادر المخطوطة لكتابه شعراء الحلة أو البابليات.

(۳۱۲: ديوان السيد احمد) ابن السيد رضا بن السيد محمد الموسوى الهندى النجفى، مؤلف قصص الأنبياء المطبوع. وطبع فى ذكرى السيد ماجد قصيدة تابينية منه فى (۶۹ ص) بالنجف.

(۳۱۳: ديوان الشيخ أحمد) ابن الشيخ عبد السلام البحرانى المعاصر للمولى محمد تقى المجلسى الذى توفى بأصفهان (۱۰۷۰) وتوفى الشيخ أحمد هذا بشيراز، ودفن بمشهد علاء الدين حسين كما ذكره الشيخ سليمان بن عبد الله الماحوزى المتوفى (۱۱۲۱) فى رسالته فى تأريخ علماء البحرين، وقال [انى رأيت الديوان عند ولده الصالح الفاضل صاحبنا الشيخ حسن وشعره ليس فى مرتبة انشائه] أقول مراده ان كتاب خطبه الذى مر فى حرف الخاء (ج ۷ ص ۱۸۳ ۱۸۴) أحسن من ديوانه.

(ديوان أحمد بن عبد الله النوبختى) فىماية ورقة. مر بعنوان " ديوان ابن نوبخت."

(۳۱۴: ديوان السيد أحمد) ابن السيد محمد بن على بن سيف الدين الحسنى الحسينى البغدادى العالم الشهير بالسيد أحمد العطار لوقوع داره فى بغداد بسوق العطارين كان من تلاميذ السيد بحر العلوم. ومر له " التحقيق " فى أصول الفقه فى (ج ۳ ص ۴۸۰) كبير زهاء خمسة آلاف بيت توجد عند أحفاده وغيرهم.

(۳۱۵: ديوان أحمد) ابن محمد التبريزى المؤرخ فى القرن الثامن. له " تأريخ النوادر " ونظم شاهنشاه نامه من عهد يافث بن نوح إلى (۷۳۸) باسم السلطان أبو سعيد خان بهادر نقل بعضه فى (دجا ص ۳۲).

(۵۶)

مفاتيح البحث: مدينة النجف الأشرف (۱)، أصول الفقه (۱)، مدينة إصفهان (۱)، العلامة المجلسى (۱)، سليمان بن عبد الله (۱)، أحمد بن عبد الله (۱)، علاء الدين حسين (۱)، مدينة بغداد (۱)، محمد بن طاهر (۱)، على بن سيف (۱)، الموت (۱)، الوفاة (۲)

صفحه ۵۹

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانى - ج ۹ق۱ - الصفحة ۵۷

(۳۱۶: ديوان السيد أحمد) بن السيد مطلب بن على خان بن خلف بن عبد المطلب المشعشعى الحويزى، كان معاصرا للسيد عبد الله الجزائرى، وكان عالما ورعا أديبا لم يتداخل فى شئ من امر اخوته ولاة الحويزة. وفى جواب مسائله كتب السيد عبد الله " الذخيرة الأبدية " كما كتب السيد عبد الله " كاشفة الحال فى معرفة القبلة والزوال " باسم أخيه السيد على خان الصغير بن مطلب بن على خان بن خلف. وترجمه السيد عبد الله فى اجازته الكبيرة التى كتبها (۱۱۶۸) ويظهر منها وفاته قبل التأريخ.

(ديوان) السيد نظام الدين أحمد بن معصوم يأتى بعنوان " ديوان السيد أحمد الدشتكى."

(۳۱۷: ديوان) الأمير الأديب الشيخ أحمد بن الشيخ مهدى بن أحمد بن نصر الله آل أبى السعود الخطى القطيفى المتوفى (ع ۱ ۱۳۰۶) وهو فى أربع مجلدات ضخام كما ذكره فى " أنوار البدرين."

(ديوان احمد أصفهانى) يأتى بعنوان " ديوان هاتف."

(۳۱۸: ديوان احمد أطعمه الشيرازى) ذكره حبيب الله الأصفهانى فى مقدمة طبع " ديوان بسحاق أطعمه " باستانبول، وقال إنه متداول معروف ولكن شعر بسحاق أحسن منه واسجم. (أقول) وقد أورد كثيرا من اشعاره فى " مجمع الفرس " لسرورى.

(۳۱۹: ديوان احمد بيگ أصفهانى أو شعره) ذكر شعره فى (گلشن ص ۱۸) وقال:

جاء إلى بنگاله وذهب إلى شاجهان آباد وتقرب عند شاه جهان پادشاه.

(۳۲۰: ديوان) احمد بيك التبريزى أو شعره) وهو أخ الميرزا محمد المجذوب الآتى فى الميم. ترجمهما النصرآبادى فى (نر ص ۱۹۳) وأورد شعرهما.

(ديوان خان احمد پادشاه) يأتى فى الخاء.

(دیوان السید احمد الپیشاوری) یأتی بعنوان دیوان الپیشاوری.

(دیوان احمد جام) یأتی بعنوان دیوان جامی احمد.

(۳۲۱: دیوان احمد جلایر أو شعره) وهو السلطان أحمد بن السلطان أویس بن الشیخ حسن النویان المقتول (۸۰۸). ترجمه فی (مع ۱: ۸) و (دجا: ۳۰).

(۳۲۲: دیوان احمد چه رازی أو شعره) عده من شعراء الشیعهٔ فی کتاب " بعض مثالب النواصب ص ۲۳۹."

(۵۷)

مفاتیح البحث: الوفاهٔ (۱)

صفحه ۶۰

الذریعهٔ - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۱ - الصفحهٔ ۵۸

(۳۲۳: دیوان) النواب السید احمد حسن خان بن النواب احمد خان الحسینی الصادقی الکابلی أخ السید سجاد علی خان، کان نزیل بغداد أخیرا إلی أن توفی حدود (۱۳۴۰) وهو فارسی کبیر رأیت نسخته.

(دیوان أحمدی أو شعره) وهو من أحفاد أمیر کیا ملاطی الحسنی. رشحه الشاه إسماعیل الثانی لحکومهٔ گیلان. وفی عصر الشاه عباس فر إلی النجف ومات هناک فی (۹۲۰) کما ذکره فی (گلشن: ۱۸) و (تغ: ۱۰).

(۳۲۴: دیوان میرزا احمد خان الأصفهانی القومشهی أو شعره) وهو أخ المیرزا سعید، وهما من الوزراء. ترجمها النصرآبادی فی (نر ص ۷۷) وأورد شعرهما.

(۳۲۵: دیوان احمد خان بیک الأفشار أو شعره) وهو أخ القاسم خان بیک الأفشار ترجمه النصر آبادی فی (نر ص ۳۴) وأورد شعره، وقال فی (تغ: ۱۰) جاء إلی الهند ومات (۱۰۴۲) وکان یلقب بلنگ وأصله رازی.

(۳۲۶: دیوان الشیخ احمد الخلخالی أو شعره) وهو المعاصر للصادقی ترجمه فی (خص ص ۲۶۲) وأطری فضله وأورد بعض مشهورات شعره.

(دیوان احمد خوانساری) یأتی بعنوان دیوان (درویش احمد خوانساری).

(۳۲۷: دیوان احمد الدشتکی) هو السید نظام الدین احمد الدشتکی المتوفی (۱۰۸۵) ابن محمد معصوم الحسینی. وهو والد السید علی خان المدنی. ذکره فی أمل الآمل، وأورد شعره فی السلافهٔ. وتوجد نسخهٔ من دیوانه فی استانبول بمکتبهٔ " نور عثمانیهٔ " کما فی فهرسها.

(دیوان احمد دیلمی) القزوینی. من الکتاب. ذکره معاصره سام میرزا فی (تس ص ۵۸) وأورد شعره وفی (گلشن ص ۱۸) وقال إنه من أحفاد مالک الأشتر. وکذا فی (تش ۲۲۳).

(۳۲۸: دیوان احمد ساوجی أو شعره) توجد شعره بخطه فی " گنجینه ء گرانمایه " الموجود عند (فخر الدین).

(دیوان احمد السراج) یأتی بعنوان " دیوان سراج سبزواری."

(دیوان احمد سهیلی) یأتی بعنوان " دیوان سهیلی."

(۵۸)

مفاتیح البحث: مدینهٔ النجف الأشرف (۱)، مالک الأشتر (۱)، مدینهٔ بغداد (۱)، الهند (۱)، الوفاهٔ (۱)

صفحه ۶۱

الذريعهٔ - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۱ - الصفحهٔ ۵۹

(۳۲۹: ديوان احمد شيرازى) له " سالارنامه " فى تاريخ إيران، نظمه بأمر الشاه زاده عبد الحسين ميرزا حاكم شيراز وطبع بأمره فى (۱۳۱۶) فى (۴۵۵ ص) وعليه تقريظ لآسوده الشاعر المعاصر للناظم.

(ديوان احمد شيرازى) يأتى بعنوان " ديوان رسوا."

(ديوان احمد الصافى) مر أحدها بعنوان " الأمواج " فى (ج ۲ ص ۳۵۱) والآخر " التيار " فى (ج ۴ ص ۵۷۱).

(ديوان احمد الطهرانى) يأتى بعنوان " ديوان قانعى."

(ديوان احمد العطار) مر بعنوان " ديوان أحمد بن محمد العطار."

(۳۳۰: ديوان احمد الغزالى) المدفون بقزوين أخ حجهٔ الاسلام محمد الغزالى. ترجمه فى " النفحات ص ۳۳۶ " وقال توفى (۵۲۷) ودفن بقزوين. وترجمه الحكيم شاه محمد القزوينى فى (مجن ص ۳۱۸) وترجمه فى " رياض العارفين ص ۵۹ " وذكر ان له سوانح العشاق نظما ونثرا الفه لتلميذه ومريده عين القضاهٔ الهمدانى.

(۳۳۱: ديوان احمد غفارى أو شعره). ذكره بيگدلى فى (تش ص ۲۲۳) وأورد شعره.

(ديوان احمد فكرى) يأتى بعنوان " ديوان فكرى همدانى."

(۳۳۲: ديوان احمد كاسه گر) ذكره فى (تغ: ۹).

(۳۳۳: ديوان احمد كاشى) ابن أخ أميدى الكاشانى. ترجمه سام ميرزا فى (تس ص ۱۷۶) وأورد شعره.

(۳۳۴: ديوان احمد الكافى أو شعره) كان من تلاميذ مير حسين القاضى الكاشانى. ذكره سام ميرزا فى (تس: ۱۵۶). وفى (تغ: ۱۰) لقبه بفريد الدين.

(۳۳۵: ديوان احمد كمانچه أو شعره) كان يعرف بأمير قاضى. وأخوه قاضى بيگ كان واليا على دكن. ذكره فى (گلشن ص ۱۸) وقال جاء إلى الهند وتقرب عند أكبر شاه ثم عاد مع أخيه إلى إيران وتقرب عند الشاه عباس الأول. كان متخصصا فى فن الموسيقى وبالأخص الكمانچه وبها اشتهر ومات (۹۷۰).

(۳۳۶: ديوان احمد مسلم) توجد نسخهٔ منه فى مكتبهٔ داود چلپى بموصل كما فى

(۵۹)

مفاتيح البحث: دولهٔ ايران (۲)، أحمد بن محمد (۱)، الهند (۱)، الحج (۱)

صفحه ۰۶۲

الذريعهٔ - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۱ - الصفحهٔ ۶۰

فهرسها (ص ۲۶۷) قال وشعره فى التصوف ومديح السيد احمد الرفاعى والنبى صلى الله عليه وآله وغيره (۳۳۷: ديوان احمد المداح السلماسى) له فى مدح الشيخ صفى الأردبيلى جد الصفويهٔ مائهٔ وأربع عشرهٔ قصيدهٔ. ترجمه فى (دجا ص ۳۵) نقلا عن " صفوهٔ الصفا ("۳۳۸: ديوان السيد احمد ميرزا) السلطان السليم النفس والطبع. غزلياته ومثنوياته مشهورهٔ. ترجمه فى (لط ص ۱۲۶) وأورد شعره التركى والفارسى.

(۳۳۹: ديوان السيد أحمدى الترك الكرمانى الكاسه گر أو شعره) ترجمه النصرآبادى فى (نر ص ۱۴۸) وأورد رباعيته.

(۳۴۰: ديوان أحمدى الشيرازى أو شعره) ترجمه سام ميرزا فى (تس ص ۱۵۴) وأورد شعره وقال إنه اكله جائع فى القحط.

(۳۴۱: ديوان أحول) توجد نسخته فى (الرضويهٔ) كما فى فهرسها المخلوط.

(۳۴۲: ديوان احياء الهمدانى أو شعره) وهو الميرزا محمد هاشم الحكيم المدرس بمدرسهٔ همدان والشهيد فى فتنهٔ الأفغان. ترجمه فى

ریاض العارفین ص ۲۸۲ وأورد رباعیته.

(۳۴۳: دیوان الاخباری) فارسی کبیر للمیرزا محمد بن عبد النبی الشهیر بالأخباری مؤلف دوائر العلوم المذکور فی (ج ۸ ص ۲۶۷).

(۳۴۴: دیوان الاخباری) أیضا للمیرزا محمد المذکور لکنه عربی ذکره وما قبله فی روضات الجنات وقال بعض تلامیذه فی کتابه محمی الحدید المؤلف (۱۲۴۲):

[ان دیوان الأستاذ لیس حاضرا عندی..] لکنه أورد جملة من شعره نقلا عن تصانیفه، منها قوله فی تسلیة القلوب:

میوه ء علم امام منتظر * میرسد هر لحظه ما را تازه تر کوری چشم حسود ومدعی * نیست ایشانرا از أین معنی خبر میتوان در آب دیدن آفتاب * نیک با شرط محاذاة نظر ومنها قوله فی المیمیة المذکورة فی قلع الأساس.

ألا مبلغا عنی سلالة حیدر * وصفو بنی الزهراء خیر فواطم بان بنی مروان قاموا بأجمع * علی سوقهم فی قتل نسل الکوائم ولا غرو ان لو رام قتلی جعفر * فقد قتلت ابائه ابن فاطم

(۶۰)

مفاتیح البحث: الرسول الأکرم محمد بن عبد الله صلی الله علیه وآله (۱)، علم المعصوم (۱)، محمد بن عبد (۱)، القتل (۲)، الأکل (۱)

صفحه ۰۶۳

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۱ - الصفحة ۶۱

أقول حدة لسانه قد بلغت الغایة حتی قتل بعد خمس سنوات من وفاة الشیخ جعفر کاشف الغطا.

(۳۴۵: دیوان اختر) فارسی طبع بإیران.

(۳۴۶: دیوان اختر) وهو أبو منصور ناصر الدین محمد واجد علی شاه. ملک مملکة أود بالهند جلس فی (۱۲۶۴) بعد والده أمجد علیشاه فی لکهنو، وهو آخر سلاطین أود وبقبوله حمایة الانگلیز فی (۱۲۷۲) ختمت استقلال الهند. ذکره فی (گلشن ص ۲۰) وله " دستور موسیقی " و " ارشاد خاقانی " فی العروض و " صوت مبارک " فی الموسیقا.

وستة دواوین وعدة مثنویات.

(۳۴۷: دیوان اختر أو شعره) وهو اختر مراد أخو روشن اختر محمد شاه وهما ابنا خجسته اختر جهان شاه ابن محمد معظم بهادرشاه ابن أورنگ زیب عالمگیر شاه ذکره فی (گلشن ص ۱۹).

(۳۴۸: دیوان اختر اجمیری) الشیخ سعد الله. کان یتخلص أولا بعالی ثم عدل عنه واتخذ اختر تخلصا. کان یمدح علی أصغر خان شجاع وسعادتخات النیشابوری، ومات (۱۱۵۳) وله " مثنوی گلشن محمود " و " شعله ء عشق " و " گیتی آشوب " و " عجب نامه "و " سرمه ء حیرت " و " طلسم وحدت " وغیرها.

(۳۴۹: دیوان اختر شیرازی أو شعره) لمحمد علی بیک من الطائفة الفیلیة. ذکره فی (عم ص ۵۵۴) وقال کان یتخلص باختر، وکان بشیراز، ومات (۱۳۰۲) وأورد بعض شعره.

(۳۵۰: دیوان اختر طوسی) رأیت له " گلزار حسینی " فی المکتبة (الرضویة).

(۳۵۱: دیوان اختر الگرجی) المعاصر لفتح علی شاه واسمه احمد بیک، وله تذکرة جمع فیها شعراء عصره لم، تتم فأتمه بعد وفاته اخوه محمد باقر بیگ، کما ذکرناه فی (ج ۴ ص ۲۹).

(۳۵۲: دیوان اختری گونابادی أو شعره). ذکره فی (گلشن ص ۲۱) وأورد شعره.

(۳۵۳: دیوان اختری یزدی أو شعره) من قدماء شعراء یزد، وهو دیوان مفصل وعمر شاعره طویلا کما ذکره آیتی فی تاریخ یزد (ص ۲۶۹) نقلا عن تذکره ء شبستان، وذکر

(۶۱)

مفاتیح البحث: دولة ایران (۱)، الهند (۲)، القتل (۱)، الوفاة (۱)

صفحه ۰۶۴

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق ۱ - الصفحة ۶۲

انه کان منجما بارعا وسافر إلی الهند سنین، ولما رجع کان له إحدی وثمانین سنة، فتأهل یومئذ وتوفی بعد سنین. وذکر النصرآبادی انه بعد تأهله رزق ولدا باقیا فی یزد ورجع هو إلی الهند وبها توفی. وذکره أیضا فی (تش: ۲۵۹) و (تغ: ۱۰) وقالا انه من معاصری الشاه عباس الأول الصفوی.

(۳۵۴: دیوان اختیار) واسمه السید اختیار کما ذکره علی شیر فی (مجن ص ۹۵ و ۲۷۱) وقال: کان کاتبا فی محکمة القاضی نظام الدین، ومتقنا فی الفقه والعربیة.

وفی ترجمة القزوینی للمجالس (ص ۲۷۱) عبر عنه بالقاضی بدل کاتب القضاء والسجلات وترجمه سام میرزا فی (تس ص ۳۰) وقال: قاضی اختیار تربتی خراسانی معاصر للسلطان حسین بای قرا کان قاضی القضاة بهراة وکان ممسکا یجمع المال. وله " مختار الأنوار" والمثنوی الموسوم "عدل وجود " فی (۵۰۰۰ بیت) نظمه باسم السلطان صاحب قران أی والد المؤلف وهو الشاه إسماعیل الصفوی فی أواخر عمره. توجد نسخة من غزلیاته فی (۲۷۰ بیت) بمکتبة (المشکاة) کما فی فهرسها لابنی فی قسم الأدب (ص ۲۴۵).

(دیوان: الاخستیکی) مر بعنوان " دیوان أثیر الدین الاخسیتکی."

(۳۵۵: دیوان الأخضری أو شعره) وهو السید علی المغربی. من شعراء القرن الحاد یعشر کما ذکره فی (فه ص ۵۸۱) وهو غیر المغربی الآتی.

(۳۵۶: دیوان اخگر الکرمانی) واسمه میرزا محمد یوسف من حکام کرمان. ترجمه معاصره فی ریاض العارفین ص ۴۲۰ وأورد رباعیته وذکر ان طبعه حسن فی نظم القصاید (۳۵۷: دیوان اخگر قمی) للأدیب الشاعر القمی المتخلص باخگر بن الأدیب الشاعر الحاج رشیدخان المتخلص بشرر وله دیوان یأتی، کما مر دیوان ولد اخگر المتخلص بآذر ص ۵۱۰ (۳۵۸: دیوان اخلاص أو شعره) وهو من شعراء لکهنو. کان یمدح محمد علی شاه ملک الأود بلکهنو. ذکره فی (گلشن ۲۱) وأورد شعره.

(۳۵۹: دیوان اخی البلگرامی أو شعره) واسمه غلام محمد بن المولوی بدر الدین البلگرامی. ذکره فی (گلشن ص ۲۱) وأورد شعره.

(۳۶۰: دیوان أدا جاجرمی) وهو الشاعر الماهر المیرزا محمد کاظم بن المیرزا محمد الجاجرمی مجموع بالقطع البیاضی دون فیه بخطه بعض اشعار نفسه ومنها قصیدته الفارسیة

(۶۲)

مفاتیح البحث: الهند (۲)، الإختیار، الخیار (۳)

صفحه ۰۶۵

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق ۱ - الصفحة ۶۳

الرائیة فی الصنایع الشعریة تبلغ مایة وخمسین بیتا، فرغ من نظمها فی رجب (۱۱۷۷).

وفیه انتخابه لمنشئات محمد امین الوقاری الموسوم بگلدسته ء اندیشه وانتخابه لمنشات یوسفی، واختصاره لرسالة الصنایع الشعریة التی ألفها الحسن بن محمد الملقب بأشرف الرامی، ووشحها باسم السلطان شیخ أویس المتوفی (۷۷۵) وأکثر هذا المجموع البیاضی بخطه کتبه فی (۱۱۷۷) توجد نسخته فی مکتبة السید أبی القاسم الموسوی الریاضی الخوانساری بالنجف. والمظنون ان هذا الشاعر هو

والد المولى أبى الحسن بن محمد كاظم الجاجرمى ناظم الأرجوزة فى الدراية الموسومة بالهدية المكية لأنها نظمها فى سفره إلى مكة للحج فى (۱۲۴۵) نظمها لولده المسمى بحسين وعلق عليها كثيرا ولده الآخر الفاضل الماهر الميرزا نصر الله بن أبى الحسن محمد كاظم الجاجرمى الذى الف رسالة فى العروض فى (۱۲۵۸) وله كشكول موجود مع بعض تصانيفه فى المدرسة النور بخشية ببروجرد. وهو غير الميرزا نصر الله الفارسى المشهدى المدرس بالروضة الرضوية والمتوفى (۱۲۹۰) وقام مقامه ولده الميرزا عبد الرحمان فلا يتوهم الاتحاد وان كان للفارسى أيضا رسالة فى العروض والقافية كما ذكر فى مطلع الشمس.

(۳۶۱: ديوان أدائى أصفهانى أو شعره) وهو من مشاهير شعراء أصفهان. له شعر كثير مع الغلط فى قوافيها كما ذكره معاصره سام ميرزا فى (تس ص ۱۳۲).

(۳۶۲: ديوان أدائى البخارائى أو شعره) ترجمه سام ميرزا فى (تس: ۱۴۸) وأورد شعره وقال هو من الشعراء الجدد. وأظنه أدائى سمرقندى الآتى.

(۳۶۳: ديوان أدائى البفروئى اليزدى أو شعره) وهو الأمير محمد مؤمن القاضى فى ميبد وارد كان سنين وكان يحضر فى كل جمعة فى جامع يزد للخطبة كما ذكره آيتى فى تاريخ يزد (ص ۲۷۰) وذكر شعره وانه فى اخر عمره سافر إلى الهند وتوفى بسورات. وترجمه فى رياض العارفين ص ۲۸۵ وأورد بعض اشعاره وكذا فى " سرو آزاد " و (تش ص ۲۵۹) وقال فى (تغ: ۱۱) توفى (۱۰۳۰).

(۳۶۴: ديوان أدائى الشيرازى) مولانا بهاء الدين على (محمد) رحالة البر والبحر ونظم تواريخ السلطان سليم فى بحر شاهنامه وتوفى بالطاعون فى استانبول (۹۲۸) وله قصيدة فى المنقبة أورد القزوينى مطلعها وبعض غزلياته فى (بهش ص ۳۶۵).

(۶۳)

مفاتيح البحث: مدينة مكة المكرمة (۱)، مدينة النجف الأشرف (۱)، شهر رجب المرجب (۱)، مدينة إصفهان (۱)، الحسن بن محمد (۲)، عبد الرحمان (۱)، الهند (۱)، الحج (۱)، الوفاة (۱)

صفحه ۶۶

الذريعة – آقا بزرگ الطهرانى – ج ۹ق۱ – الصفحة ۶۴

(۳۶۵: ديوان أدائى سمرقندى أو شعره). ذكر فى (گلشن ص ۲۲) وقال جاء إلى الهند ومات فى (۱۰۰۴) وكذا ذكره فى ريحانة الأدب نقلا عن قاموس الاعلام التركية، وأظنه ما مر بعنوان أدائى بخارائى.

(۳۶۶: ديوان أدهم التويسركانى الاريتمانى أو شعره) لميرزا إبراهيم بن الميرزا رضى الاريتمانى من محال تويسركان من توابع همدان. ترجمه النصرآبادى فى (نر ۳۵۹).

وترجم والده أيضا فى محله وأورد شعرهما، وقال ذهب أدهم إلى الهند، وكان مكرما عند السلطان [شاه جهان] لكنه لسوء عمله حبسه وتوفى فى السجن، ولم يوصفه بالسيادة، ولكن فى رياض العارفين صرح بكونه من السادة الاجلاء فى بلده ووالده من مشاهير العرفاء (أقول) ولعله الذى يأتى بعنوان " أدهم الصفوى " الموسيقار. وقال فى (تغ: ۱۱) انه توفى (۱۰۶۰).

(۳۶۷: ديوان أدهم بيگ أو شعره) وهو أدهم القزوينى ابن شاه قلى بيگ تركمان، كان أجداده من مقربى البلاط الصفوى وكان هو مقربا عند الشاه سليمان. ترجمه النصر آبادى فى (نر ص ۴۸) وكذا ذكره فى (گلشن ص ۲۲).

(۳۶۸: ديوان أدهم بيگ القزوينى أو شعره) كان أستاذا فى فن الموسيقى والألحان.

سافر من إيران إلى الهند وسلك فى خدمة همايون پادشاه. ذكره فى (گلشن ص ۲۲) وأورد شعره.

(۳۶۹: ديوان أدهم الرازى أو شعره) ترجمه معاصره سام ميرزا فى (تس ۱۷۷) وأورد شعره.

(۳۷۰: ديوان أدهم الصفوى أو شعره) وهو الميرزا إبراهيم الصفوى المتخلص بأدهم ذكره سرخوش فى (ص ۳) وقال جاء إلى الهند

فی عصر شاهجهان پادشاه وکان هزالا وقد یتجنن ثم ذکر شعره. وأظنه أدهم التویسرکانی المذکور، وقد اخذ تخلصه من حسن الراهب کما نقله فی (نر: ۱۰۸، ۱۰۹).

(۳۷۱: دیوان أدهم الکاشانی أو شعره) وهو من مشاهیر شعرائها کما ذکره سام میرزا فی (تس ص ۲۳۹) وقال رأیت دیوانه. وکان أکثر أوقاته فی بغداد وتبریز. وقد قتل أخیرا بتبریز. وقال فی (تغ: ۱۱) انه توفی (۹۶۹).

(۳۷۲: دیوان أدهم بغدادی أو شعره) ذکره فی (تغ: ۱۱) وقال کان معاصرا للسلطان

(۶۴)

مفاتیح البحث: دولهٔ ایران (۱)، مدینهٔ بغداد (۱)، الهند (۴)

صفحه ۶۷

الذریعهٔ - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۱ - الصفحهٔ ۶۵

سلیمان العثمانی.

(۳۷۳: دیوان أدهمی أو شعره) کان من الشعراء القاطنین فی تبریز فی (۱۰۵۰) کما حکاه فی (دجا ص ۲۲۰) عن السیاح العثمانی فقال إن فی التاریخ المذکور اجتمع فی تبریز ثمانیهٔ وسبعون شاعرا کلهم صاحب دیوان، ومنهم أدهمی المذکور.

(دیوان الأدیب) اسمه الکواکب الدریهٔ یأتی انه مطبوع. وهو للسید العالم الشاعر المولوی محمد مهدی المصطفی آبادی المتخلص بادیب کان من تلامیذ السید المفتی میر محمد عباس الشوشتری والجالس مجلسه فی تدریس الأدبیات إلی أن توفی (۱۳۱۷) کذا فی "التجلیات."

(دیوان الأدیب البیشاوری) یأتی بعنوان دیوان البیشاوری.

(دیوان الأدیب صابر) یأتی بعنوان دیوان صابر.

(۳۷۴: دیوان أدیب الکرمانی) للحکیم قاسم بن زین العابدین المعروف بالسیستانی.

ولد فی النصف الثانی من القرن الثالث عشر. سافر إلی طهران ورجع بعد الدستور إلی کرمان. وله: ۱ ") خارستان " علی زنهٔ گلستان مر فی (ج ۷ ص ۱۳۲)، ۲ ") نیستان " علی زنهٔ "بوستان " لسعدی الشیرازی. توجد نسخته بشیراز، ۳ ") آتش زنه " وهی رباعیات طبع بإیران، ۴) تاریخ منظوم مختصر لایران باسم " تاریخ تلگرافی " مطبوع، وکان یدرس فی المدارس الابتدائیهٔ فی أوایل الدستوریهٔ، ۵) مثنوی عرفانی علی زنهٔ خسرو شیرین للنظامی، توجد نسخته عند بنت الناظم بکرمان کما ذکرها لی السید محمد الهاشمی الکرمانی نزیل طهران، قال وقد توفی الناظم فی أوائل شعبان (۱۳۴۸).

(۳۷۵: دیوان أدیب الکرمانی) للشیخ أحمد بن ملا حافظ العقیلی الکرمانی. کان هو وأبوه متبحرین فی الأدب الفارسی والعربی نثر أو نظما، وخطاطین ماهرین وکان هو أفضل من أبیه. له: ۱) دیوانه الفارسی وفیه القصاید وغیرها فی ثلاثهٔ آلاف بیت، کان نسخته عند السید محمد الهاشمی الکرمانی بطهران، ۲) دیونه العربی المشتمل علی القصاید أیضا ومنها القصیدهٔ التبریدیهٔ الهجائیهٔ، ۳") سالارنامه " فی تاریخ إیران ذیلا للشاهنامه للفردوسی إلی عصر مظفر الدین شاه قاجار، وقد طبع علی الحجر بإیران وقد توفی الناظم فی (۱۳۲۹) کما کتبه لنا السید محمد الهاشمی الکرمانی المذکور.

(۶۵)

مفاتیح البحث: دولهٔ ایران (۴)، شهر شعبان المعظم (۱)، مدینهٔ طهران (۳)، محمد الهاشمی (۳)

صفحه ۶۸

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۱ - الصفحة ۶۶

(۳۷۶: دیوان أدیب الکرمانی) لافضل الملک غلام حسین بن مهدی خان بن علی خان زند، المتخلص بأدیب. له دیوانان عربی وفارسی. سافر من کرمان إلی خراسان وطهران. وکان یصرف أوقات فراغته من المشاغل الدیوانیة بالتألیفات فی التاریخ والجغرافیا وعدة سفرنامات. کان مترجما لناصر الدین شاه وجعله مظفر الدین شاه وقایع نگار للبلاد. له " سفرنامه خراسان " " سفرنامه عراق عرب " و " تاریخ و جغرافیای مازندران " وکان حیا إلی حدود (۱۳۳۰) وقد قال فضل الله بدایع نگار فی مدحه:

یا أفضل الملک یا من فی بلاغته * ما کان یبلغه قس وسحبان (۳۷۷: دیوان أدیب الممالک) هو أبو عیسی المیرزا صادق خان أمیر الشعراء ابن الحاج میرزا حسین بن المیرزا صادق بن میرزا معصوم المتخلص بمحیط أخ المیرزا أبی القاسم القائم مقام الفراهانی، وولدهما سید الوزراء المیرزا عیسی الحسینی مؤلف الجهادیة ولد بقریة کازران من بلوک شرا من توابع سلطان آباد أراک فی (۱۴ محرم ۱۲۷۷) مطابق (پیغمبر پاک) وتوفی عن ثمان وخمسین سنة فی (۱۳۳۶) وتوفی والده (۱۲۹۱) ذکر أحواله وتواریخه تلمیذه الوحید الدستکردی مدیر مجلة أرمغان فی مقدمة طبع هذا الدیوان فی (۱۳۱۲ ش) مرتبا علی قسمین أولهما فیما کتبه هو نفسه من تاریخ ولادته وأحوال آبائه إلی قائم مقام وبعض سوانحه، وثانیهما فیما الحقه به الدستگردی ودیوانه جمع بعد موته باعتناء تلمیذه الدستگردی مرتبا علی الحروف. فیه القصاید والمقطعات والغزلیات ومادة التواریخ والمدیح والهجاء، وعلق علیه الدستکردی حواشی وتصحیحات، وجمع بعده الرباعیات والمسمطات، وألحق بها فرهنک له یشبه " نصاب الصبیان. " کلها فی (۷۵۶ ص) وکان قد طبع قطعا من هذا الدیوان فی (۱۳۰۱ ش) فکرر طبعه. ویأتی دیوان پروانه لجده وسمیه المیرزا صادق بن معصوم. ومن آثاره مباشرة طبع " اثبات الوصیة " للمسعودی کما أشرنا إلیه فی (ج ۱ ص ۱۱۰).

(۳۷۸: دیوان أدیب النیشابوری) هو الشیخ عبد الجواد بن الملا عباس نزیل المشهد الرضوی، المولود (۱۲۸۱) والمتوفی فی (۱۳۴۴) قال رشید الیاسمی المتوفی (۱۳۷۰) فی " أدبیات معاصر ص ۱۴ " انه فی قرب ستة آلاف بیت، وذکر بعض غزلیاته

(۶۶)

مفاتیح البحث: کتاب إثبات الوصیة للمسعودی (۱)، دولة العراق (۱)، ناصر الدین شاه القاجاری (۱)، مدینة طهران (۱)، خراسان (۲)، الموت (۱)، الجود (۱)، الوفاة (۱)

صفحه ۶۹

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۱ - الصفحة ۶۷

وترجمة أحواله. وقد طبع أخیرا فی (۲۹۶ ص).

(۳۷۹: دیوان الأربلی) هو الوزیر الصاحب بهاء الدین أبو الحسن علی بن فخر الدین عیسی بن أبی الفتح الأربلی المتوفی (۶۹۲) ودفن بداره فی غربی بغداد. وهو العالم المحدث مؤلف " کشف الغمة " الذی قرئه علیه جمع کثیر، قد کتب لهم الإجازة فی روایتهم عنه فی (۶۹۱) فصلناهم فی (ج ۱ ص ۲۱۹). ترجمه الشیخ الحر فی أمل الآمل وذکر تصانیفه ومنها الدیوان هذا. وفیه مدایح کثیرة ومراثی للأئمة (ع).

(دیوان أرجاسب تهرانی) یأتی بتخلصه امیدی طهرانی.

(۳۸۰: دیوان الأرجانی) موجود فی مکتبة الأزهر بمصر وفی الموصل کما فی فهرسیهما. وأرجان متوسطة بین شیراز وأهواز وإلیها ینسب جمع من أهل العلم ذکرهم فی معجم البلدان (ج ۱ ص ۱۸۱) قال ومنهم القاضی أبو بکر أحمد بن محمد بن الحسین الأرجانی الشاعر الشهیر کان قاضی تستر. ولد حدود (۴۶۰) وتوفی بتستر (۵۴۴) أقول هو ناظم هذا الدیوان ورایته فی طهران فی مکتبة السید جلال الدین المحدث الأرومی نزیل طهران، وفیه قصاید فی مدح الوزیر الشیعی الشهیر الخواجة شرف الدین أنو شیروان بن خالد

المتوفى بكاشان (۵۳۲) يقرب من مائتى بيت، وفيه أيضا مديح نقيب النقباء شرف الدين على بن طراد الزينبى أيام وزارته للمسترشد الذى قتل (۵۲۹) وفيه ما عمله بأصفهان فى (۵۲۱) فى غلام تركى طبال الدبوق وذكره فى " كفظ ج ۱ ص ۵۰۴ " وقال إن شعره لطيف. وقد طبع ببيروت بتصحيح احمد الأزهرى (۱۳۰۷) فى (۴۵۳ ص) (ديوان أردستانى) يأتى بعنوان ديوان پير جمال أردستانى.

(۳۸۱: ديوان أردو أو شعره) للميرزا رحيم الأردوبادى. ولد بتبريز. ترجمه فى " دجا ص ۳۶ " ونقل شعره عن " حديقة الشعراء."

(ديوان أردوى) لبعض شعراء الهند مر باسمه " خزينة الخيال " فى (ج ۷ ص ۱۵۸).

(ديوان أرسلان) يأتى بعنوان ديوان قاسم طوسى " لاشتهاره به.

(۳۸۲: ديوان ارشاد أو شعره) وهو من شعراء آذربايجان بالتركية. ترجمه فى " دجا ص ۳۶ " عن " حديقة الشعراء."

(۳۸۳: ديوان أرشد الشيرازى) كان يتعشق للمير السيد الشريف الجرجانى وكان

(۶۷)

مفاتيح البحث: كتاب كشف الغمة للإربلى (۱)، كتاب معجم البلدان (۱)، مدينة إصفهان (۱)، مدينة بيروت (۱)، مدينة طهران (۲)، أحمد بن محمد بن الحسين (۱)، آذربيجان (۱)، على بن فخر الدين (۱)، مدينة بغداد (۱)، على بن طراد (۱)، جلال الدين (۱)، الهند (۱)، القتل (۱)، الوفاة (۲)

صفحه ۷۰

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانى - ج ۹ق۱ - الصفحة ۶۸

أكثر شعره له. ترجمه الحكيم شاه محمد فى (بهش ص ۴۰۰) وأورد مطلع غزلين له وكذا فى (تش ۲۹۸) توجد نسخته ب التحف البريطانى كما فى فهرس ريو وسماه فى نگارستان سخن " أرشد كازرونى."

(ديوان أرشدى سمرقندى) يأتى بعنوان ديوان رشيدى السمرقندى كذا فى (خزانه عامره) وقال فى (روشن) انه هو رشيد الوطواط صاحب حدائق السحر.

(۳۸۴: ديوان ميرارغون أو شعره) وهو من قدماء الشعراء فى هراة وتوفى بها.

وغالب شعره معميات منها باسم محمود ذكره شاه محمد القزوينى فى (مجن ص ۲۱۷) (۳۸۵: ديوان ارفع التبريزى أو شعره) هو الشيخ عماد بن إبراهيم التبريزى. ترجمه فى (نر ص ۴۰۴) وأورد بعض شعره، وكذا فى (گلشن ص ۲۲).

(ديوان ارفع) لپرنس ارفع الدولة. يأتى بعنوان " ديوان دانش."

(۳۸۶: ديوان الأزرقى) للحكيم (زين الدين) أفضل الدين أبى بكر بن إسماعيل الوراق الهروى المتوفى قبل (۴۶۵) وكان والده إسماعيل الوراق قد آوى الفردوسى المتوفى (۴۱۱) حين اختفائه عن السلطان محمود مدة ستة أشهر، وفيه مدح طغانشاه بن أرسلان الحاكم فى هرات من طرف السلطان محمود عضد الدين أبو شجاع ألب أرسلان بن چغربيك السلجوقى الذى ولد (۴۲۱) ومات (۴۶۵) كما صرح بذلك فى خزانة عامره ص ۱۱، وليس الممدوح هو طغانشاه بن المؤيد الذى توفى (۵۸۱) كما فصل ذلك أيضا فى فهرس (سپهسالار ج ۲ ص ۵۵۸) يوجد قصائده فى مكتبة (سپهسالار) فى (۱۷۹۵) بيتا وفى مكتبة (المجلس) القصايد والرباعيات فى (۲۴۰۶) بيتا. أوله:

چه جرمست اينكه هر ساعت زموج نيلگون دريا * زمين را سايه بان بندد بپيش گنبد خضرا ترجمه فى (تش ۱۴۳) ودولتشاه فى الطبعة الثانية. وذكر له فى مجمع الفصحاء (ج ۱ ص ۱۳۹) (۷۶۲) بيتا، وفى لباب الباب (۲۲۴) بيتا، ومجموع ما طبع منه فى الكتابين (۹۸۶) ولم يطبع بقيته ومن شعره فى فتح سيستان قوله:

بدربند سجستان آنچه أو كرد * على كرد از دل بازو بخيبر هكذا فى (خز ص ۱۱): ولكن فى مجمع الفصحاء نقل البيت هكذا:

بدربند سجستان أو چها کرد * مثال کرده حیدر بخیبر

(۶۸)

مفاتیح البحث: الوفاة (۱)

صفحه ۰۷۱

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۱ - الصفحة ۶۹

والاختلاف من تصرفات النساخ. وتوجد نسخة من الدیوان عند (محمد آقا النخجوانی) وأخری فی (الرضویة). وخمسة نسخ فی مکتبة (الملک) کما فی فهرسها المخطوط بأرقام (۱۲، ۴۶، ۱۴۴، ۲۵۷ و ۵۳) والأخیر تشتمل علی القصاید فقط فی (۱۵۰۰ بیت).

ونسخة نفیسة عند سعید النفیسی بطهران.

(۳۸۷: دیوان الآزری) للحاج عبد الحسین الآزری المعاصر المولود (۱۲۹۲) وهو منشئ جریدة المصباح فی (۱۹۱۱ م) وله " تاریخ العراق قدیما وحدیثا " المذکور فی (ج ۳ ص ۲۶۴) لم یطبع دیوانه وفیه القصیدة التی عارض بها الرصافی، فی قوله بحریة النساء فأثبت فیها وجواب الحجاب وأنکر التساوی.

(۳۸۸: دیوان الآزری) للشیخ کاظم بن الحاج محمد بن الحاج مراد بن الحاج مهدی بن إبراهیم ابن عبد الصمد بن علی التمیمی البغدادی المولود (۱۱۴۳) والمتوفی (۱ ج ۱ ۱۲۱۱) والمدفون بالکاظمیة تجاه المقبرة المنسوبة إلی الشریف المرتضی، کما وجد بها علی لوحة قبره. وهو صاحب الهائیة المخمسة المطبوعة مستقلة، جمع دیوانه ورتبه علی الحروف السید محمد رشید بن السید داود السعدی البغدادی ولم یدرج فیه الهائیة متعذرا بأنها مستقلة، وطبع بمطبعة المصطفویة فی بمبئی (۱۳۲۰) فی (۱۹۲ ص) ورأیت عند (السبزواری) مجموعة من قصاید الآزری وفیها الهائیة أیضا، وهی بخط الشیخ رضا بن محمد المرندی فیظهر انه جمع آخر لهذا المقدار من شعره لغیر السید محمد رشید، ولعل الجامع هو الکاتب نفسه.

ورأیت للآزری هذا تقریظ القصیدة الکراریة فی (۱۱۶۶) فی خمسة وثلاثین بیتا، وهو اخر المقرظین الثمانیة عشرة للقصیدة. وترجمه سیدنا الحسن صدر الدین فی التکملة مفصلا، وذکر انه کان من المحترمین عند السید بحر العلوم ویعظمه کثیرا الحسن مناظرته مع الخصوم، وترجم أیضا أخویه الشیخ محمد یوسف الأکبر المتوفی (۱۲۱۲) کما أرخه محمد الزینی فی قصیدة رثائه والشیخ محمد رضا الآتی ذکره، ونقلت نسبهم کذلک عن خط الشیخ محمد یوسف المذکور فی اخر شرح النخبة له فی النحو فی (۱۱۷۰).

(۳۸۹: دیوان الآزری الصغیر) وهو الشیخ محمد رضا بن محمد بن مراد الآزری. وهو أصغر الاخوة الثلاثة. ولد فی نیف وستین ومایة والف وتوفی (۱۲۴۰) أو بعدها بقلیل ترجمه أیضا سیدنا فی التکملة وقال إنه امام الأدب ولسان العرب المفضل عند علماء الأدب

(۶۹)

مفاتیح البحث: دولة العراق (۱)، مدینة الکاظمین (۱)، مدینة طهران (۱)، عبد الصمد بن علی (۱)، الشریف المرتضی (۱)، الحج (۳)، الوفاة (۱)

صفحه ۰۷۲

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۱ - الصفحة ۷۰

علی أخیه الشیخ کاظم الآزری، ودیوان شعره کله ملیح، وله نظم حدیث الکساء ومجارات المعلقات السبع فی مدح أمیر المؤمنین (ع) وقد فاق فیها علی أربابها، وله قصاید کثیرة کل شطر منها تاریخ، منها قصیدة فی مدح بحر العلوم فی (۱۲۰۵).

(۳۹۰: دیوان الآزری) للشیخ مسعود الشاعر الشهیر فی عصره بالآزری. وهو ابن الشیخ محمد یوسف الذی مر أنه توفی (۱۲۱۲) وکان

له ولدان عالمان فاضلان أحدهما الشیخ مسعود هذا والاخر الشیخ راضی. ترجمها سیدنا فی التکملۀ وذکر انهما توفیا (۱۲۴۶) وصرح بان الشیخ مسعود له تصانیف ودیوان شعر.

(۳۹۱: دیوان أسامۀ) بن مرشد بن مقلد بن نصر بن منقذ الملقب بمؤید الدولۀ مجد الدین الکنانی الکلبی الشیرازی، ذکر تمام نسبه فی (جمد ج ۵ ص ۸۸ ۲۴۹) وترجمه ابن خلکان (ج ۱ ص ۶۳) وقال دیوانه فی جزئین فی أیدی الناس، ورأیته بخطه. وقد ولد (۴۸۸) فی شیزر بالقرب من حماۀ والمعرۀ وحمص ومات بدمشق فی (۲۳ رمضان ۵۴۸) نسخۀ منه فی مکتبۀ شیخ الاسلام السید احمد عارف حکمۀ بن السید إبراهیم عصمۀ الحسینی المدنی المتوفی (۱۳۷۰) بالمدینۀ المنورۀ، وهو اثنی عشر الف بیت یظهر من بعض اشعاره تشیعه.

(۳۹۲: دیوان استرآبادی أو شعره) هو الأمیر امین الدین الاسترآبادی. کان له مشاعرات مع کاتبی الشاعر والخواجۀ علی. أورد له فی "خیال ص ۷۰ "قطعۀ فی رد قصیدۀ لکاتبی اسمها " شتر حجره "ویأتی دیوان أمین متعددا.

(۳۹۳: دیوان استعداد أو شعره) وهو المیرزا إبراهیم، ویقال ان أصله من عرب قطنوا الهند. ولد بالله آباد ونشاء بشاه جهان آباد، وتلمذ علی عبد الغنی قبول الکشمیری ومحمد أفضل ثابت وعبد الرضا متین الأصفهانی. أورد شعره فی (گلشن ص ۲۲).

(۳۹۴: دیوان استغناء أو شعره) وهو المیرزا عبد الرسول استغناء من شعراء الهند بالفارسیۀ، أورد شعره فی (سرخوش ص ۹) وقال: له شعر کثیر بالطراز القدیم.

(۳۹۵: دیوان السید المیرزا إسحاق البروجردی أو شعره) وهو شیخ الاسلام بها توفی (۱۰۵۹) أدرکه النصرآبادی فی أصفهان وترجمه فی (نر ص ۱۱۷) وأورد شعره، وقال أنه نصب ولده مقامه بعد موته. ونسبه فی (روشن ۴۳) إلی یزد.

(۷۰)

مفاتیح البحث: الإمام أمیر المؤمنین علی بن ابی طالب علیهما السلام (۱)، حدیث الکساء (۱)، شهر رمضان المبارک (۱)، مدینۀ إصفهان (۱)، المدینۀ المنورۀ (۱)، الهند (۲)، دمشق (۱)، الموت (۱)، الوفاۀ (۱)

صفحه ۰۷۳

الذریعۀ - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۱ - الصفحۀ ۷۱

(دیوان أسد بخاری) یأتی بعنوان " دیوان قاصد."

(۳۹۶: دیوان أسد بیگ قزوینی) ذکره فی القسم الثالث من " تذکره میخانه " وکذا فی (تش ص ۲۲۳).

(۳۹۷: دیوان اسدخان أو شعره) وهو ابن ملا حیدر قصه خوان البارع فی قرائۀ شاهنامه. ذهب إلی الهند وتقرب عند جهانگیر پادشاه ومات بالهند فی (۱۰۴۸) ذکره فی (گلشن ص ۲۳) وأورد شیئا من شعره.

(۳۹۸: دیوان أسد شوشتری أو شعره) هو ابن الحاج إبراهیم التستری. ترجمه معاصره فی (نر ص ۱۳۷) وأورد بعض شعره وکذا فی (گلشن ص ۲۳).

(دیوان أسد عریان) یأتی بعنوان " دیوان عریان " ذکر فی (نر ۱۳۲).

(۳۹۹: دیوان أسد کاشی) وهو القاضی أسد القهپائی. ولد بقریۀ بدر من کوهپایه ساوه وهو من العرفاء، اخذ عن الشیخ مؤمن المشهدی والشیخ کمال السبزواری، وسکن بکاشان للارشاد مدۀ فاشتهر به ومات هناک وقبره مزار کما ذکر فی (تش ۲۴۰) وفی (ص ص ۲۸۳) قال ابتلی أخیرا بالعشق. وترجمه أیضا فی (نر ص ۲۰۹) و (گلشن ۲۳).

(۴۰۰: دیوان أسد الله أو شعره) ترجمه فی (لط ص ۹۷) وأورد بعض معمیاته.

(۴۰۱: دیوان أسد الله تبریزی أصفهانی أو شعره) هو صهر زاهد بیگ. ترجمه فی فی (نر ص ۳۱۰) وکذا فی (گلشن ص ۲۷).

(۴۰۲: دیوان أسد الله سیرجانی أو شعره) من شعراء زیدآباد سیرجان بکرمان فی القرن الثالث عشر. أورد شعره السید محمد الهاشمی الکرمانی عضو المجلس بطهران فی تذکرته المخطوطهٔ.

(۴۰۳: دیوان أسدی أو شعره) توجد له ترجمهٔ ۲۹ کلمهٔ من الکلمات القصار نظما فی مکتبهٔ (المشکاهٔ) وفی آخره تخلصه کما فی فهرس المکتبهٔ (ج ۲ ص ۱۴۰ ۱۴۱).

(۴۰۴: دیوان أسدی طوسی) هو أبو نصر علی بن أحمد الأسدی الطوسی کما کتبه بخطه فی آخر نسخهٔ من حقایق الأدویهٔ فی (عام ۴۴۷) الموجودهٔ فی برلین. له گرشاسبنامه نظما فیما یقرب من (۹۰۰۰ بیت) وقصائد فی المناظرهٔ بین: السماء

(۷۱)

مفاتیح البحث: مدینهٔ طهران (۱)، محمد الهاشمی (۱)، علی بن أحمد (۱)، الهند (۲)، الحج (۱)، الدواء، التداوی (۱)

صفحه ۰۷۴

الذریعهٔ - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۱ - الصفحهٔ ۷۲

والأرض، المسلم والمجوس، القوس والرمح، اللیل والنهار، العرب والعجم. ولم أر إلا خیر منها. ویقال ان أربعهٔ آلاف بیت من آخر الشاهنامه للفردوسی، هو من نظم الأسدی هذا. وله فرهنگ أسدی وهو أقدم کتاب فی لغهٔ الفرس طبع بأوربا وطهران قال فی (مع: ۱: ۱۰۷) مات الأسدی فی (۴۶۵) وقال فی شاهد صادق مات فی (۴۲۵).

ترجمه فی " مجالس المؤمنین " وفی " دولتشاه " و " آتشکده آذر " و " مجمع الفصحاء " ومرآت الخیال وغیره. وقد جمع أخلاقیات گرشاسبنامه رشید الیاسمی وطبعها مستقلا باسم " اندرز نامه اسدی."

(۴۰۵: دیوان أسرار تبریزی) لعلی شاه التبریزی المولود فی (۱۲۶۵) قال فی (دجا ص ۴۰) انه مشتمل علی خمسهٔ وعشرین الف بیت، وله أیضا حدیقهٔ الشعراء الذی فاتنا ذکره فی محله ولهجهٔ الشعراء الآتی فی حرف اللام. وأورد بعض غزلیاته الفارسیهٔ.

(۴۰۶: دیوان أسرار سبزواری) فارسی للعارف المتأله الحکیم السبزواری المتخلص بأسرار الحاج المولی هادی بن مهدی المتوفی (۱۲۸۹) ترجمه ریاض العارض ص ۴۱۷ وهو مؤلف " أسرار الحکم " المذکور فی (ج ۲ ص ۴۴) نسخهٔ منه بخط المیرزا رجب علی المتخلص بفرصت ابن المیرزا رخصت السبزواری فرغ من الکتابهٔ (۱۲۸۷) کانت عند السید مهدی العلوی السبزواری المتوفی (۱۳۵۰) وانتقلت إلی ولده المشتغل بسبزوار السید محمد حسن. وفیه قوله:

گوش اسرار شنو نیست وگرنه اسرار * برش از عالم معنی خبری نیست که نیست موسیی نیست که دعوای انالحق شنود * ورنهٔ أین زمزمه در هیچ شجر نیست که نیست طبع له ساقی نامه وسؤال وجواب وغزلیات فی (۱۲۴ ص) علی الحجر بطهران فی (۱۳۵۶)

(دیوان أسراری) لیحیی سیبک. یأتی بعنوان " دیوان فنائی " فإنه تخلصه الأشهر.

) دیوان أسراری) مر فی (ص ۱۶) بعنوان " دیوان الشیخ محمد إبراهیم أسراری."

(دیوان الأسطر لأبی) یأتی بعنوان " دیوان بدیع الأسطر لأبی."

(۴۰۷: دیوان أسعد أفندی) توجد نسخته فی الموصل کما فی فهرس مکتباتها (ص ۲۵۷).

(۴۰۸: دیوان أسعد قمی أو شعره) عده فی " بعض مثالث النواصب ص ۲۳۹ " من شعراء الشیعهٔ.

(۷۲)

مفاتیح البحث: شهر رجب المرجب (۱)، مدینهٔ طهران (۲)، الموت (۲)، الشهادهٔ (۱)، الحج (۱)، الوفاهٔ (۲)

صفحه ۰۷۵

الذریعهٔ - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۱ - الصفحهٔ ۷۳

(۴۰۹: دیوان أسعد نائب) من الدواوین الترکیهٔ المتداولهٔ فی کرکوک. ذکره عباس العزاوی فی " الکاکائیهٔ فی التاریخ ص ۴۵."

(دیوان اسفرنگ) یأتی بعنوان " دیوان سیف اسفرنگ."

(دیوان اسکافی) مر بعنوان أبی حنیفهٔ اسکافی.

(۴۱۰: دیوان اسلام أو شعره) وهو المیر اسلام من أحفاد حجهٔ الاسلام الغزالی. أورد بعض قصائده المؤرخهٔ (۸۴۹) فی (مجن ص ۴ و ۱۸۹).

(۴۱۱: دیوان أسلم) البلگرامی. وهو محمد أسلم بن غلام حسین، کان بارعا فی النظم والنثر العربی والفارسی. کان فی کلکتهٔ وذهب إلی لکهنو کما ذکره فی (گلشن ص ۶۳) ولعله هو الحاج محمد أسلم سالم الذی ذکره فی (سرخوش ص ۴۷) و (روشن ص ۴۴). وراجع سالم کشمیری ص ۴۲۱.

(۴۱۲: دیوان إسماعیل أو شعره) وهو ابن السید میرزا عبد الکریم. وأمه بنت أخت الشیخ البهائی. تلمذ علی آقا حسین، ودخل فی سلک مرید میرزا ملک التویسرکانی الصوفی ومات (۱۰۷۵). أورد له النصرآبادی عدهٔ معمیات فی (نر ۵۳۱).

(۴۱۳: دیوان إسماعیل استرآبادی أو شعره) وهو ابن إبراهیم الاسترآبادی. ترجمه وأباه فی (روشن ص ۴۴ و ۱۴) وظن والده هو المذکور فی (ص ۱۴) والوالد هو نجاتی کما یأتی.

(۴۱۴: دیوان المیرزا إسماعیل أو شعره) وهو ابن أخ المیرزا نوری توفی سنهٔ قبل النصرآبادی کما ذکره فی (نر ص ۱۹۴) وأورد شعره.

(۴۱۵: دیوان آقا إسماعیل) الأصفهانی. وتخلصه کاشف یأتی.

(۴۱۶: دیوان إسماعیل الأصفهانی) کان معاصرا لشفیعا أثر، مات فی (۱۱۳۲) کما فی (گلشن ص ۲۴).

(دیوان) المولی إسماعیل بن المولی إبراهیم الاسترآبادی، وتخلصه نجاتی.

(دیوان) إسماعیل بن عباد یأتی بعنوان دیوان صاحب بن عیاد.

(۴۱۷: دیوان إسماعیل بیک) الغراچه داغی ترجمه فی (دجا ص ۳۷) وأورد شعره عن جنک مخطوط.

(دیوان إسماعیل کمال) یأتی بعنوان دیوان خلاق المعانی ویأتی دیوان والده بعنوان

(۷۳)

مفاتیح البحث: الشیخ البهائی (۱)، إسماعیل بن عباد (۱)، عبد الکریم (۱)، الموت (۱)، الحج (۲)

صفحه ۷۶

الذریعهٔ - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۱ - الصفحهٔ ۷۴

دیوان جمال الدین.

(۴۱۸: دیوان الحاج إسماعیل خان أو شعره) وهو من تجار التبارزهٔ العباس آبادیهٔ بأصفهان. ترجمه النصرآبادی فی (نر - ص ۱۳۷) وأورد رباعیتین له ز (۴۱۹: دیوان المیر إسماعیل الجرفادقانی الگلپایگانی أو شعره) وهو من السادات البوترابیین. ترجمه النصر آبادی فی (نر ص ۳۹۶) وأورد رباعیاته. کذا فی (گلشن ۲۴).

(دیوان) إسماعیل ذبیح یأتی یتخلصه " ذبیح."

(۴۲۰: دیوان إسماعیل القزوینی) من شعراء عهد طهماسب الأول الصفوی. ذکره فی (گلشن ص ۲۴) وأورد شعره.

(۴۲۰: دیوان إسماعیل القزوینی) من شعراء عهد طهماسب الأول الصفوی. ذکره فی (گلشن ص ۲۴) وأورد شعره.

(۴۲۱: ديوان الميرزا إسماعيل النصرآبادى أو شعره) وهو ابن الميرزا محمد ابن عمة النصرآبادى ذكر شعره فى (نر ص ۴۵۴) وقال نزل إلى بلاد الهند وبها توفى.

(۴۲۲: ديوان ملا اسمى الهروى أو شعره) كان طالب العلم كما ذكر فى (تش ص ۱۴۶) وفى (روشن ۴۵) وفى (لط ۱۵۷) وأورد معماه باسم بابا.

(۴۲۳: ديوان اسمى خان أو شعره) كان يقلب (شيشه گر) الزجاجى. حكى النصر آبادى فى (نر ص ۳۷۹) عن آخوند عقيلا أن أشعاره كثيرة وأورد بعضها.

(۴۲۴: ديوان الأسنانى) الشيخ تقى الدين عبد الملك بن الأغر بن عمران الثقفى الأسنانى نسبة إلى أسنا مدينة على شاطئ الفيل من الجانب الغربى. ترجمه العسقلانى فى الدرر الكامنة. ووصفه بقوله كان فاضلا أديبا الا انه يميل إلى الرفض. وله ديوان شعره ومات سنة سبع وسبعماية. ثم أورد رباعيا من شعره.

(ديوان اسود) يأتى بعنوان تخلصه " فنائى."

(۴۲۵: ديوان أسير أصفهانى) هو الميرزا جلال بن ميرزا مؤمن الشهرستانى من اعمال أصفهان. من السادة الاشراف وصهر الشاه عباس الأول ابتلا بالشرب فمات فى شبابه وديوانه فى عشرين الف بيت، فيه القصايد والغزل والمثنوى وفيه الرطب واليابس كذا فى (نر ص ۹۵ و ۹۶) أقول توفى فى (۱۰۴۹) وطبع ديوانه بنولكشور بالهند.

وتوجد كلياته فى (الرضوية) وترجمه فى (تش ص ۱۶۹) و (سرخوش ص ۳) ومرآت الخيال (ص ۷۵ ۷۶).

(۷۴)

مفاتيح البحث: كتاب الأشراف للشيخ المفيد (۱)، مدينة إصفهان (۲)، جمال الدين (۱)، الهند (۲)، الحج (۱)

صفحه ۰۷۷

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانى - ج ۹ق۱ - الصفحة ۷۵

(۴۲۶: ديوان أسير تبريزى أو شعره) واسمه الميرزا محمد حسين. ترجمه فى (دجا ص ۴۱) عن نگارستان دارا.

(۴۲۷: ديوان أسير اللكهنوى أو شعره) وهو المنشى السيد مظفر على خان من تلاميذ آتش المير حيدر على المذكور آنفا. ذكره السيد على نقى النقوى.

(۴۲۸: ديوان أسيرى أو شعره) واسمه مختار بيگ أخو مرادخان من السادة. ذكره فى (نر ص ۴۶) توفى (حدود ۱۰۸۷) أى قبل تأليف التذكرة بسنتين.

(۴۲۹: ديوان أسيرى أو شعره) ترجمه المير على شير فى (مجن ص ۸۵ و ۲۵۹) وقال إنه شاب جديد الشعر لم يشتهر بعد.

(۴۳۰: ديوان أسيرى أصفهانى أو شعره) واسمه مقصود كليچه پز. أورد شعره فى (روشن ص ۴۷).

(۴۳۱: ديوان أسيرى أصفهانى أو شعره) واسمه حسين خان، كان أبوه صاحب جمع زرگرخانه لنادر شاه فتصوف بعد موت أبيه. ذكره فى (تش ص ۳۷۰) و (روشن ص ۴۶) وقال فى رياض العارفين (ص ۶۷) ان له (۱۰۰۰۰ بيت) على طراز بوستان.

(۴۳۲: ديوان أسيرى تربتى أو شعره) كان معاصرا لصادق كتابدار المولود (۹۴۰) فترجمه فى (خص ص ۲۵۳) وأورد شعره وكذا فى (روشن ص ۴۶).

(ديوان أسيرى ترك) ذكره فى هامش (لط ص ۱۸) والصحيح: أميرى كما يأتى.

(۴۳۳: ديوان أسيرى رازى أو شعره) هو السيد الفاضل القاضى المعاصر لصادقى فترجمه فى (خص ص ۸۲) وأورد بعض غزله، وقال فى " آفتاب عالم تاب " أنه قزوينى كما يأتى واسمه أبو القاسم بن قاضى مسعود، وقال فى (روشن ص ۴۶) أنه تلميذ حكيم الملك.

(۴۳۴: دیوان أسیری شیرازی أو شعره) هو ابن صحیفی الشاعر الخطاط الشیرازی ذکره مع والده فی (نر ص ۳۰۵) و (گلشن ۲۴).

(۴۳۵: دیوان أسیری قاینی أو شعره) أورد بعض شعره فی (گلشن ۲۴).

(دیوان أسیری قزوینی أو شعره) واسمه أمیر قاضی أو أبو القاسم المعروف بأمیر قاضی ابن قاضی مسعود القزوینی الرازی کما مر. جلس للقضاء ثلاثین سنهٔ وله دستور الانشاء أو دستور البیان. ذکر فی (تش ص ۲۲۳) و (روشن ص ۴۶) عن " آفتاب عالم تاب."

(۷۵)

صفحه ۰۷۸

الذریعهٔ - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۱ - الصفحهٔ ۷۶

(۴۳۶: دیوان أسیری لاهجی) وهو شمس الدین محمد بن یحیی بن علی اللاهجی المتوفی (۹۱۲) کان خلیفهٔ السید محمد النور بخش (۷۹۵ ۸۶۹). له شرح گلشن راز الموسوم " مفاتیح الاعجاز " المطبوع ومثنوی " أسرار الشهود " الموجود نسخته عند (الملک) وقد فاتنا ذکره. عده فی مجالس المؤمنین من شعراء الشیعهٔ. وقال فی ریاض العارفین (ص ۶۳) أن دیوانه فی (۵۰۰۰ بیت) وترجمه أیضا فی (عم ص ۴۶۲). توجد نسخهٔ من دیوانه عند المدرس الرضوی بطهران فی (۴۰۰۰ بیت) وأخری فی (المجلس) کما فی فهرسها (ج ۳ ص ۶۷۱) و (سپهسالار) کما فی فهرسها (ج ۲ ص ۵۵۹) أوله:

أی أسیری چون گرفتار شدی * دائما خون دل از دیده بیار وآخره: ما مست شراب وصل یاریم * از هر دو جهان خبر نداریم (۴۳۷: دیوان أسیری هندی) من شعراء أکبر پادشاه. مات (۱۰۱۰) أورد شعره فی (گلشن ۲۴).

(دیوان اشتها) یأتی بعنوان " دیوان سرگشته " طبع فی (۸۰ ص) بإیران.

(۴۳۸: دیوان اشتیاق سر هندی أو شعره) واسمه شاه ولی الله، من أحفاد الشیخ احمد السرهندی له تصانیف بعضها فی التفسیر. سکن شاه جهان آباد، وتلمذ علی عبد الغنی قبول، ومات هناک (۱۱۵۰). أورد شعره فی (گلشن ص ۲۴) و (تغ - ص ۱۴).

(۴۳۹: دیوان اشتیاق گنجوی أو شعره) وشعره بالترکیهٔ. مات فی القرن الثالث عشر، ترجمه فی (دجا ص ۴۱) عن حدیقهٔ الشعراء.

(۴۴۰: دیوان اشراق أصفهانی) للمیر الداماد، محمد باقر بن محمد الحسینی المتوفی (۱۰۴۱) وقد نقل النصرآبادی تاریخ وفاته عن ملا عبد الله أمانی فی (نر ص ۴۸۲) وهی:

خرد از ما تمش گریان شد وگفت * عروس علم ودین را مرد داماد ترجمه وأورد شعره أیضا فی (نر ص ۱۴۹) وریاض العارفین (ص ۲۷۸) وفیه القصاید والغزل والرباعیات بالعربیهٔ والفارسیهٔ، وطبع معه مثنویه " مشرق الأنوار " فی تتبع مخزن الاسرار للنظامی، وتوجد هذا بخطه أیضا ضمن مجموعهٔ " گنجینه گرانمایه (" ص ۲۲۶ ۲۳۸) الموجودهٔ عند (فخر الدین).

(۷۶)

مفاتیح البحث: دولهٔ ایران (۱)، مدینهٔ طهران (۱)، محمد باقر بن محمد (۱)، یحیی بن علی (۱)، شمس الدین محمد (۱)، الموت (۲)، الوفاهٔ (۱)

صفحه ۰۷۹

الذریعهٔ - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۱ - الصفحهٔ ۷۷

(۴۴۱: دیوان اشراق أصفهانی) واسمه عبد الرزاق بن الحاج السید محمد، من معاصری رضا قلیخان هدایت. ترجمه وأورد شعره فی (مع ص ۶۲ ج ۲).

(۴۴۲: دیوان اشراق مراغی) لشیخ الاسلام بمراغه المیر فتاح المتوفی بها (۱۲۷۵) وله " ریاض الفتوح. " کان یتخلص فی شعره

الفارسی باشراق وفی الترکی باسمه (فتاح) ترجمه فی (دجا ص ۴۱) عن ریاض الجنة للزنوزی. وترجمه أیضا فی مطلع الشمس ودیوانه الفارسی موجود.

(۴۴۳: دیوان اشراقی أو شعره) واسمه میر حسین. ذکره فی (تغ ص ۱۴).

(۴۴۴: دیوان أشرف أشعره) لمیرزا أشرف. طبع مع عقاید النساء له.

(۴۴۵: دیوان أشرف تبریزی أو شعره) واسمه علی أشرف من أحفاد جابر بن عبد الله الأنصاری. کان معاصرا لهدایت فترجمه فی (مع ج ۲).

(۴۴۶: دیوان أشرف جرجانی أو شعره) هو المیر مخدوم من المیر شمس الدین محمد بن المیر السید شریف أورد شعره المتخلص فیه بأشرف فی (خص ص ۴۲). وهو والد السید أبی الفتح الشریفی صاحب تفسیر شاهی.

(۴۴۷: دیوان أشرف طسوجی) واسمه علی أشرف بن أحمد شیخ الاسلام بن عبد النبی ابن شرف الدین محمد بن زین الدین الطسوجی، من نواحی خوی بآذربایجان. دونه لولده آقا احمد سمی جده فی (۱۲۴۰) فیه قصاید المدیح والرثاء والغزل والرباعیات وغیرها.

قال فی تاریخ وفات جده عبد النبی مؤلف التفسیر المذکور فی ج ۴: ۲۸۱ والمتوفی (۱۲۰۳):

چون عبد نبی وشیخ اسلام * در دار سلام یافت انجام تاریخ وفات أو خرد گفت ": * افتاده ستون دین اسلام " یقرب مجموع أبیاته الفارسیة والترکیة من (۲۴۰۰ بیت). نسخة منه عند المیرزا محمد علی بن محمد باقر القاضی الطباطبائی بتبریز کما کتبه إلینا.

(دیوان أشرف السمرقندی) السید معین الدین یأتی بتخلصه أشرفی.

(۴۴۸: دیوان المولی أشرف العراقی أو شعره) من علمائها. ترجمه معاصره سام میرزا فی عداد العلماء فی (تس ص ۵۵) وأورد مطلعا له.

(۷۷)

مفاتیح البحث: کتاب الفتوح لأحمد بن أعثم الکوفی (۱)، جابر بن عبد الله (۱)، محمد بن زین الدین (۱)، شمس الدین محمد (۱)، علی بن محمد (۱)، دولة العراق (۱)، الحج (۱)، الوفاة (۱)

صفحه ۰۸۰

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق ۱ - الصفحة ۷۸

(دیوان أشرف الغزنوی) للسید أشرف الدین حسن بن ناصر الغزنوی. یأتی باسمه الحسن الغزنوی لاشتهاره به وان کان تخلصه أشرف.

(۴۴۹: دیوان أشرف فرخ آبادی أو شعره) واسمه أشرف علی الهندی قاری التعزیة (کتابخوان = روضه خوان) أورد شعره فی (گلشن ۲۵).

(۴۵۰: دیوان أشرف کاشانی) للسید جمال الدین الکاشی. ترجمه الحکیم شاه محمد القزوینی فی بهشت الثامن من ترجمة المجالس، وقال إنه من شعراء عصر ابقاخان وذکر ترجیع بند له. وفیه قوله: من أشرف ثانیم نه صابر. ومات ۷۷۹.

(۴۵۱: دیوان أشرف مازندرانی) للمولی محمد سعید بن المولی محمد صالح المازندرانی سبط المجلسی الأول. ترجمه النصر آبادی فی (نر ۱۸۱) وکذا فی (سرو آزاد) وأورد أشعره. وقال فی (تغ ص ۱۴) انه مات (۱۱۱۶). وقال فی (تش ۱۶۵) انه ولد بأصفهان وسافر إلی الهند وترجمه فی (سرخوش ۷) مفصلا واثنی علی قدرته فی الشعر. وله " مثنوی قضا وقدر. " وقد تلمذ فی الشعر علی صائب وفی الخط علی عبد الرشید الدیلمی الخطاط. توجد نسخة من دیوانه فی (الرضویة).

(۴۵۲: دیوان أشرف مراغی خیابانی) ابن الشیخ الامام السعید قدوة أرباب الحدیث أبی علی الحسین بن الحسین المراغی التبریزی

علی ما هو المکتوب فی دیباجة کلیاته. وقد کتب فی حیاة الناظم فی (۸۵۹) لأنه توفی (۸۶۴) والا وحدی فی العرفات وصفه بأشرف الخیابانی، وقال إنه کان درویشا یلبس النمد الملفوف بقورجوق وفی تذکرة علیقلیخان واله ترجمه بعنوان درویش أشرف وکذا فی دانشمندان فی (ص ۱۴۷) وذکران نسخة کلیاته المؤرخة بما مر فی مکتبته، وهو مشتمل علی القصاید والغزلیات والرباعیات والترجیعات وغیرها، رتبها بنفسه فی أربعة دواوین بعناوین خاصة ۱ عنوان الشباب ۲ خیر الأمور ۳ باقیات الصالحات ۴ مجددات التجلیات وله أیضا الخمسة علی نسق الخمسة النظامیة کما مر. وله نظم مائة کلمة لأمیر المؤمنین (ع) بالفارسیة کما یأتی.

(۴۵۳: دیوان أشرفی سمرقندی) للسید معین الدین حسین المتخلص بأشرفی والمشهور بأشرف سمرقندی أو أشرف ثانی فی قبال أشرف الغزنوی السابق علیه. توفی بسمرقند (۵۹۵) ترجمه فی (تش ۳۳۲) ویاض العارفین (ص ۲۸۱) و (مع: ۱: ۱۰۱)

(۷۸)

مفاتیح البحث: الإمام أمیر المؤمنین علی بن ابی طالب علیهما السلام (۱)، مدینة إصفهان (۱)، العلامة المجلسی (۱)، الحسین بن الحسین (۱)، جمال الدین (۱)، الهند (۱)، الموت (۱)، اللبس (۱)

صفحه ۰۸۱

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۱ - الصفحة ۷۹

وأوردوا کثیرا من اشعاره.

(۴۵۴: دیوان أشعری) من شعراء عصر فتح علی شاه إلی محمد شاه القاجاری. توجد الدیوان بخط الناظم عند (النخجوانی) بطهران ونسخة أخری فی (۱۰۵۰۰ بیت) فی (المجلس) کما فی فهرسها (۳: ۲۲۰).

(۴۵۵: دیوان أشک لکهنوی أو شعره) واسمه المولوی هادی علی البجنوری من قرا لکهنو. مات (۱۲۸۱) ودفن عند قبر فخر الدین شهید، بها. أورد شعره مع الاطراء علیه فی (گلشن ۲۵).

(۴۵۶: دیوان أشکی القمی) للمیراشکی، أخو حضوری القمی، ومعاصر غزالی مشهدی ومعاصر الصادقی کتابدار الشاه عباس الماضی المولود (۹۴۰) ترجمه فی (خص ص ۷۷) وذکر ان له دیوانین وانه ذهب إلی بلاد الهند أخیرا وصار مقبول القول عند ملوکها فبذلوا فی مجلس واحد مائة الف سکة فمات من شده الشوق. وقال فی (تغ ۱۴) مات (۹۷۲) توجد دیوانه فی المتحف البریطانی کما فی فهرس (ریو ج ۴ ص ۱۹۵).

(۴۵۷: دیوان اشهری نیشابوری) واسمه جمال الدین شاهپور بن محمد من أولاد عمر الخیام ومن تلامیذ ظهیر فاریابی ومن شعراء السلطان محمد بن تکش. قال فی (تش ۱۳۴) انه تصدی الاستیفاء ومات بتبریز ودفن بمقبرة الشعراء بکوه سرخاب. وله " رسالهٔ شاپوری " ودیوان مرتب کما فی (گلشن: ۲۶) ونقل عنه فی قاموس الاعلام الترکیة وعنه ریحانة الأدب.

(۴۵۸: دیوان أصدق أو شعره) وهو محمد أصدق ابن الشاه إسماعیل الصفوی مات فی (۹۸۴) بهمدان کما فی (تغ ص ۱۵).

(۴۵۹: دیوان أصغر أو شعره) وهو ابن المیر غیاث الدین عزیز من نقباء مشهد خراسان.

ترجمه فی (لط ص ۱۳۷) وأورد مطلعین له وفی (روشن ۵۲) انه سبزواری.

(دیوان أصغر نهاوندی) یأتی باسمه علی أصغر لاشتهاره به.

(دیوان اصلی دماوندی شیرازی أو شعره) وسماه النصرآبادی، بابا أصلی کما یأتی.

(۴۶۰: دیوان اصلی قمی أو شعره) واسمه میر محمود وأصله من سادات جاسب من بلوکات قم. ذکره فی (تش ص ۲۲۹) وأورد بیتین له.

(۷۹)

مفاتیح البحث: الحکم القاجاری (القاجاریون) (۱)، مدینة طهران (۱)، جمال الدین (۱)، خراسان (۱)، الهند (۱)، الشهادة (۲)، القبر (۱)، الموت (۲)

صفحه ۰۸۲

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۱ - الصفحة ۸۰

(۴۶۱: دیوان الأمیر أصیلی أو شعره) وهو من سادات سرقه. ترجمه معاصره سام میرزا فی (تس ۳۸) وأورد مطلع غزله.

(۴۶۲: دیوان مولانا أصیل المشهدی أو شعره) ترجمه فی (لط ص ۶۸) والقزوینی فی (مجن ص ۲۴۲) وأورد أشعره، وسماه فی (روشن ۵۳) بمحمد علی وذکره فی (تش ص ۸۵) بعنوان أصلی مشهدی وقال إنه خطاط بالنستعلیق وکذا قال فی (گلشن ۲۶).

(دیوان أطعمه) أو دیوان بسحاق أطعمه یأتی.

(دیوان أطعمه) مر بعنوان دیوان احمد أطعمه. وقد خلط بعض بین بسحاق أطعمه واحمد أطعمه.

(۴۶۳: دیوان أطوار کرمانی) الحاج آقا صادق بن آخوند ملا علی، کان فقیها فیلسوفا تلمذ علی الحاج ملا هادی السبزواری، بها. ثم رجع إلی کرمان ودرس الفلسفة وسافر إلی العراق ورجع فی (۱۳۱۱) ومات. کان له مکتبة فیها أکثر من ألفی مجلد له شرح دیوان مجنون بنی عامر، عرفانیا. وله قصیدة فی رثاء أستاذه السبزواری. کذا وصفه لی السید محمد الهاشمی الکرمانی بطهران.

(۴۶۴: دیوان أظهر دهلوی أو شعره) وهو میر غلام علی تلمیذ شمس الدین فقیر. هاجر إلی عظیم آباد فی (۱۱۷۰) ومات هناک (۱۱۸۲) أورد بعض شعره فی (گلشن ۲۶) وعنه فی قاموس الاعلام الترکیة، وعنه فی ریحانة الأدب.

(۴۶۵: دیوان أظهر شاهجهان پوری أو شعره) وهو احمد خان. أورد شعره فی (گلشن:

۲۶) وعنه فی قاموس الاعلام فریحانة الأدب.

(۴۶۶: دیوان أظهری شیرازی) اسمه بوداق کما صرح به فی آخر هذا الدیوان الموجود فی مکتبة مدرسة سپهسالار. وقد فصل الحوال الناظم وخصوصیاته فی فهرس المکتبة (ج ۲ ص ۵۶۱) یظهر من شعره انه شیرازی الأصل وکان له فی (۱۰۱۲) إحدی وعشرون سنة وسمی کل قصیدة منه باسم خاص مثل ضیاء القلوب وسویداء الضمیر وغیرها وکلها فی مدیح النبی والأئمة (ع) والملوک الصفویة. ذکر فی آخره انه فرغ منه فی (۱۷ ع ۱۰۵۴۱) وعمره یومیذ ثلاث وستون سنة. أوله:

أی زیور رخساره ء جان از کرمت * سرمایه ء گردش زبان از کرمت

(۸۰)

مفاتیح البحث: دولة العراق (۱)، مدینة طهران (۱)، محمد الهاشمی (۱)، الحج (۲)

صفحه ۰۸۳

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۱ - الصفحة ۸۱

ولیس بوداق بیک بن حصار بیک الترکی میر آخور للشاه طهماسب، والمترجم فی (تس ص ۱۸۶).

(۴۶۷: دیوان أظهری قهپایه ئی أصفهانی) الذی کان کاتبا ثم تجنن وفی الأخیر غسل رجله بماء الورود ثم نام وتوفی، کذا ترجمه النصر آبادی فی (نر ص ۴۱۲) و (روشن ۵۵).

(۴۶۸: دیوان أظهری موصلی دهلوی أو شعره) واسمه حیدر علی من أقرباء ملا ظهر الکشمیری. جاء والده من موصل إلی دهلی فولد أظهری وتر بی هناک. وله مطایبات مع ملاـ شیدا. مات فی (۱۰۴۴) وترجمه فی (گلشن ص ۲۷) وعنه فی قاموس الاعلام الترکیة فریحانة الأدب.

(۴۶۹: دیوان اعتصامی) لپروین اعتصامی بنت میرزا یوسف خان اعتصامی مؤلف فهرس مکتبة المجلس فی مجلدین المتوفی (۱۳۱۶ ش). وبنته پروین کانت شاعرة فاضلة أدیبة تربت فی بیت علم وتعلمت العربیة والانگلیزیة ولها شعر رقیق. ماتت فی شبابها أربع سنین بعد موت أبیها فی (۱۳۲۰ ش = ۱۳۶۰) لها " زاغ وطاوس " و " جوان وپیر " وطبع دیوانها فی (۱۳۱۴ ش) ثم أعید طبعه بعد موتها فی (۱۳۲۰ ش) مع مقدمة فی أحوالها وقال سالار سعید حیدری فی تاریخ فوتها (۱۳۶۰):

تاریخ فوت هجری جستم زحیدری گفت * مرده ادیبه ء دهر پروین اعتصامی (۴۷۰: دیوان اعتماد خراسانی أو شعره) واسمه خواجة اعتماد. سکن شیراز. أورد بعض شعره فی (گلشن: ۲۷).

(۴۷۱: دیوان اعجاز دهلوی أو شعره) واسمه ملا محمد سعید معاصر بیدل وفطرت.

قال فی (تغ ص ۵) مات فی (۱۱۱۷) (کذا) مطابق اعجاز بفردوس رفت.

(۴۷۲: دیوان اعجاز هراتی أو شعره) واسمه ملا عطاء. وصفه النصرآبادی بقطب فلک النظم فی (نر ص ۴۰۸) وعنه فی (گلشن ص ۲۷).

(۴۷۳: دیوان اعجازی مازندرانی أو شعره) قال فی (تغ ۱۵) ملا اعجازی معاصر للسلاجقة.

(دیوان أعجم ترکمان) یأتی بعنوان " دیوان ترکمان."

(۴۷۴: دیوان أعرجی مراغی) للمعروف بقاضی لنگ. ترجمه معاصره (صادقی

(۸۱)

مفاتیح البحث: حکم السلاجقة (۱)، الموت (۲)، الوفاة (۱)، النوم (۱)

صفحه ۰۸۴

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۱ - الصفحة ۸۲

م ۹۴۰) فی (خص: ۲۹۱) وحکی فی (دجا ۴۵) عن هفت إقلیم ان غالب أشعاره ترکیة.

(۴۷۵: دیوان الأعرجی) هو السید عبد المهدی ناظم أرجوزة سلسلة النسب المذکور فی (ج ۱ ص ۴۷۸) فی أنواع من الشعر مرتبا علی الحروف رتبه بنفسه وتوفی غریقا فی شط الحلة (۱۳۵۸) والنسخة بخط أخیه الخطیب السید حبیب ساکن النجف عند الشیخ عبد المولی الطریحی وقد کتب له مقدمة بقلمه لیقدم للطبع.

(۴۷۶: دیوان الأعسم الکبیر) للشیخ محمد علی بن الشیخ حسین بن محمد الأعسم النجفی المتوفی بها (۱۲۳۳) صاحب أرجوزة الإرث المذکور فی (ج ۱ ص ۴۵۴) وأرجوزة الرضاع المذکور فی (ص ۴۷۶) وأرجوزة الأطعمة المذکور فی (ص ۴۶۲) وفی جمیعها ذکرناه بعنوان محمد علی بن محمد، نسبته إلی الجد المتعارفة الشایعة وفی دیوانه مدیح آیة الله بحر العلوم ورثائه ومدایح اخر، موجود عند أحفاده وبیت الأعسم من بیوت العلم نشاء فیهم جمع من الاعلام الفقهاء المصنفین منهم ولده الشیخ عبد الحسین الشارح للأراجیز المذکورة والشاعر الآتی.

(۴۷۷: دیوان الأعسم الصغیر) للشیخ عبد الحسین بن الشیخ محمد علی الأعسم المذکور دون بعض قصایده مع قصائده غیره ضمن مجموعة فی مکتبة الملک، کتابتها فی (۱۳۰۲) والمدون لها هو السید العلوی الحسینی الأرومی واحدی القصائد للحاج میرزا محمود الأمینی القزوینی.

(۴۷۸: دیوان أعظم شاملو) اسمه علی قلیخان بن أرشد حسن خان الشاملو، من امراء الشاه عباس الصفوی، ذکر النصرآبادی فی (نر ص ۲۴) ان ما رآه من شعره یقرب من ألفی بیت، وعنه فی (گلشن: ۲۸) و (تغ ۱۵).

(۴۷۹: دیوان اعلائی تورانی أو شعره) أو شعره فی (گلشن ص ۲۸).

(۴۸۰: دیوان الأعور) الحائری هو الشیخ علی بن ناصر الشهیر بالأعور الحائری المتوفی حدود (۱۳۰۰) یقرب من ألفی بیت فی مواضیع شتی. توجد عند الشیخ محمد علی الیعقوبی فی النجف.

(۴۸۱: دیوان أغبری کرمانی) وهو درویش عابد المداح (روضه خوان) وکان منجما رمالا أیضا. وقد جمع مکتبة اشتریها بعد وفاته مع دیوانه المخطوط المشتمل علی أکثر

(۸۲)

مفاتیح البحث: مدینة النجف الأشرف (۳)، ترکیا (۱)، علی بن محمد (۱)، الطعام (۱)

صفحه ۰۸۵

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۱ - الصفحة ۸۳

من (۴۰۰۰ بیت) السید محمد الهاشمی الکرمانی بطهران، وقال الهاشمی انه مات بکرمان فی (صفر ۱۳۵۵) وللشاعر ابن هو الآن فی صدد طبع دیوان أبیه.

(دیوان اغورلو) تخلصه زیادی کما فی (نر ص ۲۵).

(۴۸۲: دیوان اغورلوبیک) بن امامقلیخان حاکم فارس سلب عنه بصره فی أیام الشاه صفی کما فی (نر ص ۳۵) وأورد شعره وقال فی (روشن: ۵۷) انه قد أعماه أخواه.

وأغور باللغة اللریة اسم سلسلة من امراء لرستان (لر کوچک).

(۴۸۳: دیوان افتخار شیرازی أو شعره) أورد شعره فی (روشن: ۵۷).

(دیوانی الأفتونی) الشیخ أبو صالح محمد مهدی الملقب بالصالح الفتونی المذکور فی (ج ۱ ص ۴۶۷) یأتی.

(۴۸۴: دیوان أفراشته) الشاعر الشعبی الإیرانی محمد علی افراشته الرشتی، مدیر جریدة " چلنگر " الفکاهیة السیاسیة. وقد طبع له مجموعة شعر بعنوان " آی گفتی."

(۴۸۵: دیوان أفسر أصفهانی أو شعره) نزل الهند فی عهد عالمگیر ولقب منه بمعززخان ومات ببنگاله أورد شعره فی (گلشن ص ۲۹) و (روشن ۵۸) وقال فی (تغ ص ۱۶) انه معاصر لفرخ سیر بن عظیم الشأن.

(۴۸۶: دیوان أفسر أردوبادی) اسمه المیرزا عبد الله الأردوبادی من شعراء عصر محمد شاه القاجار وشعره بالترکیة. حکی ترجمته فی (دجا ص ۴۶) عن حدیقة الشعراء.

(۴۸۷: دیوان أفسر القزوینی) فی مدیح النبی صلی الله علیه وآله رأیت منه قصیدتین فی مدحه قرب ثمانین بیتا إحدیهما بقافیة محمد. والآخر رائیة. وآخر القصیدة الثانیة:

حبیبان تودائم شاد وخندان درجهان بادا * بحق شاه مردان شیر یزدان ساقی کوثر رأیتهما ضمن مجموعة عند السید محمد الجزائری فی النجف.

(۴۸۸: دیوان أفسر الکاشانی أو شعره) وهو محمد علی بن المیر سنجر ساقر إلی الهند کما فی (نر ص ۲۸۱) وکذا فی (گلشن ص ۲۹) وقال فی (تغ ص ۱۶) انه معاصر جلال الدین أکبر شاه.

(۴۸۹: دیوان أفسر کردستانی أو شعره) وهو میرزا مرتضی بن عبد الکریم. مات شابا فی (۱۲۶۲) کما فی ریحانة الأدب.

(۸۳)

مفاتیح البحث: الرسول الأکرم محمد بن عبد الله صلی الله علیه وآله (۱)، مدینة النجف الأشرف (۱)، مدینة طهران (۱)، محمد الهاشمی (۱)، جلال الدین (۱)، عبد الکریم (۱)، الهند (۲)، الموت (۲)

صفحه ۰۸۶

الذريعة - آقا بزرگ الطهراني - ج ۹ق۱ - الصفحة ۸۴

(۴۹۰: ديوان أفسر كرماني) وهو مهدى قلى ابن الحاج أبو القاسم من شعراء عهد ناصر الدين شاه القاجار. له ديوانان فيهما القصايد والغزل وغيرهما زهاء سبعة آلاف بيت كما وصفه لى السيد محمد الهاشمى الكرمانى بطهران. وقال مات بعد الثلاثمائة والألف بكرمان. توجد ديوانه عند حفيده عباس أفسرى.

(۴۹۱: ديوان أفسر مشهدى أو شعره) وهو من شعراء بابر ميرزا ومن أدباء عصره.

له رسالة فى المعما. أورد شعره فى (گلشن ص ۲۹) و (تغ ۱۶).

(۴۹۲: ديوان أفسر همدانى أو شعره) واسمه باقر على خان أخو على نقى ايجاد، ابنا نقد على قاجار الهمدانى، من أقرباء الشيخ على خان وزير شاه سليمان الصفوى. نزل حيدر آباد، وتقرب عند آصفجاه، أورد شعره فى (گلشن ص ۲۹).

(۴۹۳: ديوان افسرى دهلوى) واسمه الشيخ كمال بن محمد الأديب العارف. له المثنوى الفارسى " راح وريحان " وديوان مرتب كذا فى (گلشن ص ۳۰).

(۴۹۴: ديوان افسرى گلپايگانى أو شعره) وأصله من وانشان من محال جرفادقان ترجمه النصرآبادى فى (نر ص ۳۸۱) وأورد شعره وقال ابتلى بمرض " آتشك " وكذا قاله فى (گلشن ص ۲۹).

(۴۹۵: ديوان افسرى الهروى) ترجمه فى (لط ص ۱۶۳) وأورد شعره.

(۴۹۶: ديوان أفشار أو شعره) اسمه الدكتور محمود بن محمد صادق الأفشار، منشئ مجلة آينده فى سنين. ترجمة آيتى فى (تش يز ص ۲۷۰).

(ديوان أفصح سبزوارى) يأتى بعنوان " ديوان كمالى سبزوارى."

(۴۹۷: ديوان أفصح هندى أو شعره) هو المير محمد على أفصح ابن شاه ميرزا الرضوى المشهدى من أولاد السيد أخيار الذى كان صهر تيمور لنگ وهاجر من خراسان إلى سمرقند فى عهد تيمور، ووالده شاه ميرزا الملقب بشاه نواز. نزل الهند وتزوج بابنة سربلند خان وقتل (۱۱۵۰) أورد شعره فى (گلشن ص ۳۰) وعنه فى قاموس الاعلام التركية فريحانة الأدب.

(ديوان أفصح يزدى) السيد إبراهيم المتخلص به جلال يأتى بعنوان ديوان جلال يزدى.

(۸۴)

مفاتيح البحث: ناصر الدين شاه القاجارى (۱)، مدينة طهران (۱)، محمد الهاشمى (۱)، محمود بن محمد (۱)، خراسان (۱)، الهند (۱)، المرض (۱)، الموت (۱)، القتل (۱)، الحج (۱)

صفحه ۰۸۷

الذريعة - آقا بزرگ الطهراني - ج ۹ق۱ - الصفحة ۸۵

(۴۹۸: ديوان أفضل أردستانى أو شعره) للمير أفضل بن السيد عبد الكريم الطباطبائى الأردستانى. أورد شعره معاصره فى (نر ص ۱۹۵) ثم فى (روشن ۵۹).

(۴۹۹: ديوان أفضل أصفهانى أو شعره) أورد فى (تغ ۱۶) ثلاثة أسماء بهذا العنوان أحدهم أفضل الدين تركه الآتى ذكره، والآخر ان أحدهما معاصر للشاه عباس الأول والآخر معاصر للشاه طهماسب.

(۵۰۰: ديوان أفضل پانى پتى أو شعره) من أدبائها فى أواسط المائة الثانية عشر.

أورد شعره فی (گلشن ص ۳۰).

(دیوان أفضل البافقی الیزدی) وتخلصه همتی. ذکره النصرآبادی فی (نر ص ۳۰۷).

(دیوان أفضل البخاری) المتخلص بوالی ذکره النصرآبادی فی (نر ص ۴۳۶).

(۵۰۱: دیوان أفضل ترکه أو شعره) لخواجه أفضل الدین محمد ترکه. ترجمه معاصره صادقی فی (خص ص ۴۳) وذکر انه من مقربی بلاط الشاه طهماسب، وتخلصه فی شعره أفضل. وقال فی (تغ ۱۶) نقلا عن أوحدی انه رآه فی صغر سنه وانه توفی (۹۹۱) وقد تلمذ علیه القاضی نور الدین الأصفهانی والعلامی چلبی.

(۵۰۲: دیوان أفضل سارانی) محلۀ من قصبۀ طهران، أکثر شعره هجو وهزل. ترجمه سام میرزا فی (تس ص ۱۶۲) ثم فی (روشن ۶۱).

(دیوان أفضل طهرانی) المتخلص بنامی الطهرانی المتوفی شابا کما فی (تس ص ۱۲۶).

(۵۰۳: دیوان أفضل القاینی) ترجمه النصرآبادی فی (نر ص ۲۰۲) وذکر انه من تلامیذ المیر محمد باقر، وانشاء رباعیۀ فی مدحه، والظاهر أن مراده الداماد.

(دیوان أفضل کاشانی) یأتی بعنوان بابا أفضل کاشانی.

(۵۰۴: دیوان أفضل الکرمانی) ترجمه شاه محمد القزوینی فی (مجن ص ۲۹۶) وأورد مطلع غزله وسماه الطهرانی فی (مجن ص ۱۱۹) فضل الله. وقال فی (تغ ۱۶) انه أفضل الدین بن ضیاء الدین من وزراء بایقرا وکذا فی (روشن ۶۱).

(دیوان میر أفضل موسوی) هو ابن سلطان علی خواب بین. ذکر معاصره سام میرزا فی (تس ص ۴۶) ان دیوان فی الغزلیات، وأورد مطلع غزلین منه. ترجمه فی (لط ص ۱۳۸)

(۸۵)

مفاتیح البحث: مدینۀ طهران (۱)، عبد الکریم (۱)، الوفاۀ (۱)

صفحه ۰۸۸

الذریعۀ - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۱ - الصفحۀ ۸۶

وقال إنه تمم دیوانه فی الغزلیات. وتخلصه فیه الموسوی فیأتی بهذا العنوان.

(۵۰۵: دیوان أفضل هندی أو شعره) واسمه شاه محمد من أحفاد أبی المعالی من عرفاء لاهور. عده الشیخ ناصر علی السرهندی من الشعراء الأدباء. وأورد بعض شعره فی (گلشن ص ۳۱).

(۵۰۶: دیوان أفغان) لمحمد سلیم بیک الگرمرودی ترجمه فی (دجا ص ۴۷) وقال عندی دیوانه المشتمل علی الغزلیات والرباعیات قرب ستمایۀ بیت، منها رباعیته فی بناء مسجده فی (۱۳۰۷). وأورد شعره فی (روشن ۶۱).

(۵۰۷: دیوان أفغان کرمانی) من شعراء القرن الثالث عشر بها. نقل السید محمد الهاشمی الکرمانی بطهران انه رأی له عدۀ قصاید.

(۵۰۸: دیوان أفقری) لمحمد کمال الدین، مرید السید محمد الکالپی الدهلوی. له مثنوی روح وریحان. أورد شعره فی (روشن ص ۶۲).

(۵۰۹: دیوان أفکار) للمولی أفکار السمرقندی. ترجمه النصرآبادی فی (نر ص ۴۴۱) وأورده شعره. وکذا فی (گلشن ص ۳۱).

(۵۱۰: دیوان أفلاکی التبریزی أو شعره) ترجمه فی (دجا ص ۴۷) ونقل بعض شعره عن بیاض المیرزا صائب. ترجمه أیضا النصرآبادی فی (نر ص ۳۱۴) وفی (گلشن ۳۱).

(۵۱۱: دیوان أمیر أفندی أو شعره) وهو ملا- نور الله الأسد آبادی الأصفهانی أورد النصرآبادی معما له فی (نر ص ۵۲۴). وقال فی (روشن ۶۲) انه کان یتخلص أولا " بدیهی."

(۵۱۲: دیوان اقبال کازرونی أو شعره) واسمه السید محمد من أحفاد میرزا شهرت الیزدی المعمر. ترجمه فی (تش یز ص ۲۷۳).

(۵۱۳: دیوان اقبال لاهوری) وهو محمد اقبال ابن نور محمد الکشمیری. ولد بسیالکوت من بلاد پنجاب فی (۲۴ ذی الحجة ۱۲۸۹) له "أسرار خودی (" ط ۱۹۱۵ م) و " رموز بی خودی (" ط ۱۹۱۶ م) و " زیور عجم " طبع ثلاث مرات من ۱۹۲۳ م إلی ۱۹۴۴ م، و " گلشن راز جدید " و " پیام مشرق " طبع ست مرات من ۱۹۲۳ م إلی ۱۹۴۶ م، و " جاوید نامه " باسم ولده جاوید اقبال. طبع مرتین فی ۱۹۳۲ و ۱۹۴۷ م،

(۸۶)

مفاتیح البحث: شهر ذی الحجة (۱)، مدینة طهران (۱)، محمد الهاشمی (۱)

صفحه ۰۸۹

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۱ - الصفحة ۸۷

و " مسافر (" ط ۱۹۳۴ م) کلها منظومات فارسیة. وفی (۱۹۲۴ م) طبع له مجموعة " بانگ درا " بالأردویة. وله أیضا بالأردویة " بال جبرئیل " و " ضرب کلیم " وطبع بعد وفاته " أرمغان حجاز " ثلاث مرات. وهذا الأخیر ربعه بالفارسیة وثلاثة أرباع منه أردویة. وله بالانگلیزیة نثرا " تجدید الفلسفة الإلهیة فی الاسلام " وقد مات اقبال فی (۱۹۳۸ = ۱۳۱۷ ش). ولا یشتبه هذا الشاعر الفارسی الباکستانی مع البروفیسر الدکتور محمد اقبال أستاذ جامعة پنجاب بپاکستان. وقد طبع بطهران فی أحوال الشاعر هذا فی (۱۳۶۷") اقبال لاهوری " وفی (۱۳۷۰) اقبال نامه.

(۵۱۴: دیوان اقبالی أو شعره) وهو ندیم السلطان محمد. ذکره فی بعض مثالب النواصب (ص ۲۳۹) فی عداد شعراء الشیعة.

(۵۱۵: دیوان أقدس هندی أو شعره) وهو عبد الواسع بن محمد خان قدسی. ترجمه النصرآبادی فی (نر ۲۸۷) وقال نزل الهند فی خدمة بنت اورنگ زیب. وقال فی (گلشن ۳۱) انه هندی المنشأ.

(۵۱۶: دیوان أقدس شوشتری أو شعره) للسید رضی الدین بن نور الدین بن نعمة الله الجزائری المتوفی (۲۴ ج ۱ ۱۱۹۴). ذکر فی تحفة العالم. وفی (تغ ۱۷) انه أخذ العلم عن أبیه، وجاء إلی الهند، وتقرب عند شجاع الدولة ناظم بنگاله ثم آصف جاه نظام الملک.

(۵۱۷: دیوان أقدسی مشهدی أو شعره) ترجمه الصادقی فی (خص ص ۲۲۲) وأورد بعض غزلیاته وکذا فی (تش ۸۵) وفی (تغ ص ۱۶) انه توفی (۱۰۰۴) وفی تذکره ء میخانه ان له " ساقینامه."

(۵۱۸: دیوان أکبر أصفهانی) العراقی الأصل الأصفهانی واسمه محمد أکبر. سافر إلی الهند ثم توران ومدح ندر (۱) محمد خان المتوفی (۱۰۵۶). توجد نسخة من دیوانه المشتمل علی (۷۲۰۰ بیت) فی مکتبة (المجلس) کما فی فهرسها (۳: ۲۲۱) ویظهر منه خصوصیات حیاته، وانه غیر محمد أکبر الأصفهانی المذکور فی (نر ص ۱۰۹) وکذا

(۱) قال فی منتظم ناصری ج ۲ ص ۱۹۴ و ۱۷۵ أن ندر محمد حاکم بخارا ارسل سفیرا إلی إیران فی (۱۰۳۱). ثم انه فی (۱۰۵۶) التجأ إلی إیران ومات بسبزوار.

(۸۷)

مفاتیح البحث: مدینة طهران (۱)، الهند (۳)، الوسعة (۱)، الموت (۱)، دولة العراق (۱)، الضرب (۱)، البول (۱)، الوفاة (۲)، دولة ایران (۲)

صفحه ۰۹۰

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۱ - الصفحة ۸۸

غير المذكور فى (نر ص ٨۴).

(۵١٩: ديوان أكبر أصفهانى) واسمه على أكبر. كان معمارا وقد عمر مسجد الجامع بأصفهان كما فى (تغ ١٧) وقال فى (گلشن ٣٢) ان له ديوان مرتب.

(۵٢٠: ديوان أكبر دولت آبادى) وهو المير محمد أكبر بن آقا ميرزا الذى كان مستوفيا للشاه عباس الصفوى الأول. له " مثنوى زاهد نامه " و " خسرو وشيرين " وقد أورد فى (نر ص ١٠٩) شطرا من الثانى. وقال فى (گلشن ص ٣٢) انه غير الأصفهانى.

(۵٢١: ديوان أكبر قزوينى أو شعره) وهو محمد أكبر ابن ميرزا نصير. قال فى (نر ٨۴) ان والده كان من نجباء قزوين وله قدم صدق وقلم صادق، وكذا أولاده ومنهم مير محمد حسين ومحمد أكبر هذا، ثم أورد شعره. وكذا فى (گلشن ٣٢) وقال فى (تغ ١٧) انه معاصر للشاه سليمان الصفوى.

(۵٢٢: ديوان أكبر گلپايگانى أو شعره) أورد من شعره فى (روشن ۶۴).

(۵٢٣: ديوان أكبر قمى أو شعره) أورد شعره فى (روشن ص ۶۴).

(۵٢۴: ديوان أكرم بغدادى) هو أكرم بيك ابن قايتمز بيك من طائفة قره قوينلو وابن عم پاشا حاكم بغداد. نقل فى العراق بين الاحتلالين (ج ۴ ص ١٣۶) عن " گلشن شعراء " لعهدى بغدادى المتوفى (١٠٠٢) انه شاعر فى اللغات الثلاث وقد صاحب عهدى فى استانبول.

(۵٢۵: ديوان أكرم قزوينى أو شعره) المير عماد الدين. أورد شعره فى (روشن ۶۵) (۵٢۶: ديوان أكسير) لمحمد عظيم الأصفهانى المتخلص فى شعره بأكسير. نسخة منه بخط الناظم وعلى ظهرها خاتمان نقش أحدهما " عظيم " ونقش الآخر " أكسير " موجودة فى مكتبة ميرزا جعفر التبريزى السلطان القرائى، مشتمل على (٩٣٢۶) بيتا كما كتبه إلينا مالك النسخة وذكر ان أوله:

الهى لوح محفوظ سخن كن تارو پودمرا * بكن صرف نوشتن چون قلم بود ونبود مرا وآخره: حرره العبد الفقير محمد عظيم الأكسير فى قرية كالبى من بلاد الهند (١١۵٠) وذكر شمس الدين السامى فى قاموس الاعلام التركية انه توفى الناظم فى بنگاله فى (١١۶٩) تسع وستين وماية والف. وقال فى (گلشن ص ٣٢) انه من تلاميذ فايض الأبهرى وله مثنويات.

(٨٨)

مفاتيح البحث: دولة العراق (١)، مدينة إصفهان (١)، مدينة بغداد (١)، الهند (١)، التصديق (١)، الكرم، الكرامة (٣)، السجود (١)، الوفاة (١)

صفحه ٩١

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانى - ج ٩ق١ - الصفحة ٨٩

(۵٢٧: ديوان أكسير أصفهانى أو شعره) ميرزا عوض بيگ. جاء فى عهد شاهجهان إلى الهند ولازم ديوان انشائه. أورد شعره فى (روشن ص ۶۵).

(۵٢٨: ديوان أكسير دهلوى أو شعره) المير امام الدين معلم الأطفال. أورد شعره فى (روشن ۶۵).

(۵٢٩: ديوان أكسير قمى أو شعره) لمير نور الدين المتوفى فى فتنة الأفاغنة. كذا فى (تغ ص ١٧). وفى (روشن ۶۵) سماه محمد نور أصفهانى.

(۵٣٠: ديوان الله قلى ترك أو شعره) أصله من بخارا نزل أصفهان فى عهد الشاه طهماسب الأول الصفوى. ذكره فى (تس ص ١٨۶) و (تغ ص ١٧) و (روشن ۶۶).

(۵٣١: ديوان ألبسه) نظام قارى. وهو محمود بن أمير احمد نظام قارى اليزدى. لم يعرف عصره غير ما يذكر من أسماء معاصريه فى

(ص ۱۳۶ ۱۳۸) من طبع استانبول، حيث ذكر قاسم الأنوار (م ۸۳۷) وخواجة عصمت البخارى (م ۸۲۹) وكاتبى (م ۸۳۸) وخيالى البخارى (۸۵۰) وأمير شاهى (م ۸۵۷) وشيخ آذرى (م ۸۶۶) وقد جمع الديوان الناظم بنفسه وقدم له ديباجة وقال: لما رأيت ديوان الأطعمة لبسحاق جمعت هذا الديوان فى الملبوسات واصطلاحات الخياطين بأنواعها. ثم شرع بقصايد سماها: آفاق وأنفس، وجنگنامه موئينه وكتان، وأسرار ابريشم. ثم قطعات فى جواب بعض الشعراء المتقدمين عليه والمعاصرين له، ثم قطعات تثرية باسم: مناظره ء أطعمه وألبسه، ورؤياى حمام، وأوصاف الشعراء، حكايت سارق ألبسه، نامه پشم بابريشم، وآرايش نامه، وده وصل فى تعريف أسماء الألبسة، وصد وعظ ومخيط نامه وغيرها. طبعه كذلك باستانبول ميرزا حبيب الله أصفهانى فى (۱۳۰۳) مع فهرس للغاته واصطلاحاته. قال نظام فى ديباجته [اما بعد چنين گويد نساج أين جامه ء رنگين، وخياط أين خلعت بانمكين، از لباس رعونت عارى محمود بن أمير احمد المدعو بنظام قارى، كساه الله لباس التقوى.. چون شيخ بسحاق دراطعمه، ديك خيال برآتش فكرت نهاد من نيز درالبسه، اقمشه ء معانى در كارگاه دانش ببارنهم.. چنانچه ازمأكول ناگزير است از ملبوس نيز چاره نيست.. فى الجملة از أو كشكينه واز مابشمينه].

(۵۳۲: ديوان الغ بيك ميرزا أو شعره) وهو السلطان العالم الفاضل صاحب الزيج المشهور

(۸۹)

مفاتيح البحث: مدينة إصفهان (۱)، الهند (۱)، اللبس (۴)، الطعام (۱)، الوفاة (۱)

صفحه ۰۹۲

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانى - ج ۹ق۱ - الصفحة ۹۰

ترجمه فى (لط ص ۲۴) وأورد شعره وكذا فى (روشن ص ۶۷).

(۵۳۳: ديوان الف الابدال البلخى) كان تخلصه أولا مطيعى ثم تخلص بألف. ترجمه سام ميرزا فى (تس ص ۱۱۱) وكان أولا من شعراء سلطان يعقوب فى تبريز، وبعد موته هاجر إلى أصفهان وتقرب عند الشاه كما فى (روشن ۶۸).

(۵۳۴: ديوان الفت أصفهانى) للحاج الشيخ محمد باقر المتخلص بالفت ابن الشيخ محمد تقى المعروف بآقا نجفى الأصفهانى. ولد (۲ ج ۱ ۱۳۰۱). له " فهرس روضات الجنات " و " مجمع الإجازات " و " كشف الحجب " و " خاندان من " ومر له " داستان هفت برادر " وديوانه موجود بأصفهان.

(۵۳۵: ديوان الفت أصفهانى) وهو محمد كاظم بن زين العابدين بيگ النورى الأصفهانى المسكن ترجمه فى المآثر (ص ۲۱۶) توجد ديوانه المشتمل على (۳۴۰۰) بيت فى (المجلس) ويظهر منه انه ولد (۱۲۵۳) وتوفى بين (۱۲۹۹) و (۱۳۰۶) كما حققه فى فهرسها (۳: ۲۲۳).

(۵۳۶: ديوان الفت الله آبادى أو شعره) المير محمد خفيف أخو محمد أفضل ثابت. مات قبل أخيه فى (۱۱۳۰) أورد شعره فى (گلشن ص ۳۳).

(۵۳۷: ديوان الفت الخراسانى أو شعره) اسمه المير عبد الله سافر إلى الهند وبها توفى ترجمه معاصره النصرآبادى فى (نر ص ۳۹۷) وأورد شعره وكذا فى (گلشن ۳۳).

(۵۳۸: ديوان الفت الشوشترى أو شعره) واسمه داود غلب عليه السوداء وتعرض للمولى حسن على بن المولى عبد الله التسترى ترجمه النصر آبادى فر (نر ص ۴۱۳) وذكر شعره.

(۵۳۹: ديوان الفت شيرازى) كان معاصرا لظل السلطان الحاكم القاجارى. وذكر فى فارسنامه ء ناصرى توجد ديوان قصايده وغزله فى (۴۵۰۰ بيت) فى مكتبة (الملك).

(۵۴۰: دیوان الفت عظیم آبادی أو شعره) وهو لاله أو جاگر چند. من قوم کایتهه.
تلمذ علی محمد علیم تحقیق السمرقندی وتخلص أولا بغریب ثم بدله بالفت. أورد شعره فی (گلشن ص ۳۳) و (روشن ۶۸).
(۵۴۱: دیوان الفت الکاشانی) المیرزا محمـد قلی من أیل الافشار المتوفی (۱۲۴۰) ترجمه فی (مع ج ۲ ص ۷۲) وذکر ان دیوانه یقرب من خمسهٔ آلاف بیت وأورد بعض
(۹۰)
مفاتیح البحث: الحکم القاجاری (القاجاریون) (۱)، مدینهٔ إصفهان (۲)، الهند (۱)، الغلّ (۱)، الوفاهٔ (۱)

صفحه ۰۹۳

الذریعهٔ - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق ۱ - الصفحهٔ ۹۱
غزلیاته ولغزه. کان یخدم دیوان حسن علی میرزا شجاع الدولهٔ. ونقل عن تذکره ء ثمر أصفهانی أن أصله من آذربایجان.
(۵۴۲: دیوان الفت لکهنوی) وهو رأی بهادر بن راجه لالجی بهادر. من قوم کایتهه، من امراء واجـد علیشاه، ودیوانه الفارسـی یشـتمل علی القصاید والغزل والمدیح والرثاء لسید الشهداء. ذکره فی (گلشن ص ۳۲).
(۵۴۳: دیوان الفتی سـاوجی أو شـعره) هو ابن حسـینی السـاوجی سـافر إلی الهنـد وتقرب عنـد عبـد الله قطب شاه وباسـمه ألف رسالهٔ العروض والقافیهٔ، وفی آخر عمره جاء إلی أصفهان فلقیه النصرآبادی وذکره فی (نر ص ۳۲۶) و (روشن ۶۹).
(۵۴۴: دیوان الفتی هنـدی) وهو راجه پیـاری لآـل من قوم کـایتهه العظیم آبادی له " مثنوی نیرنگ تقـدیر " ودیوانه مرتب. ذکره فی (گلشن ص ۳۳).
(۵۴۵: دیوان الفتی بدخشی أو شعره) له حواش علی فصوص الحکم وفتوحات مکیهٔ.
ولقبه الظرفاء " وکیل فرعون " ومات (۱۰۰۷) بالهند کما فی (روشن) ص ۶۹).
(۵۴۶: دیوان الفتی کمره یی أو شعره) هو أخو الشیخ علی نقی کمره یی. أورد شعره فی (روشن ۶۹).
(۵۴۷: دیوان الفتی یزدی) المیر حسین. ذکره فی (تغ ص ۱۸) وأطرأ علیه وقال جاء إلی الهند فی عصر همایون پادشاه. وقال فی (تش یز ص ۲۷۴): کان ماهرا فی الریاضیات. وکان معاصرا لوحشی بافقی وسافر إلی الهند.
(۵۴۸: دیوان القا الهنـدی) لمحمـد صادق المتخلص " بالقا " الهنـدی الشاه جهان آبادی تلمیـذ میرزا عبد القادر بیدل. کان ماهرا فی نظم مواد التاریخ ونظم آلافا منها کما فی (گلشن) ص ۳۴) و (سرخوش ص ۸).
(۵۴۹: دیوان القاص میرزا أو شـعره) وهو ابن الشاه إسـماعیل الصـفوی، وبعد أبیه نازع أخیه الشاه طهماسب فی الملک وفر إلی الروم ورجع ومات فی مشهد خراسان فی (۹۴۰) ذکره شعره فی أکثر التذاکر ک، (مع ۱: ۱۰) و (تش: ۹) و (خص: ۲۳) وغیرها.
(۹۱)
مفاتیح البحث: مدینهٔ إصفهان (۱)، آذربیجان (۱)، خراسان (۱)، الهند (۴)، البدخشی (۱)، الشهادهٔ (۲)

صفحه ۰۹۴

الذریعهٔ - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق ۱ - الصفحهٔ ۹۲
(۵۵۰: دیوان الهام أصـفهانی أو شـعره) للسـید المیرزا شـریف من أقرباء میر صدری الأصـفهانی. وفی بیتهم تولیهٔ مقبرهٔ إمامزادهٔ قیس علی الواقع فی گنـدمان أصـفهان. قـال فی (نر ص ۳۴۲) انه سـافر إلی الهنـد ورجع إلی أصـفهان (۱۰۶۸) وکـذا فی (گلشن ص ۳۴)

وأورد بعض شعره.

(۵۵۱: دیوان آلهی أردبیلی أو شعره) للشیخ کمال الدین حسین بن شرف الدین عبد الحق الأردبیلی المتخلص بآلهی المتوفی (۹۵۰) من تلامیذ الدوانی وغیاث الدین منصور. ترجمه فی (دجا ص ۴۷) وسماه فی (روشن ۶۶) بملا- حسین وقال إنه ندیم میر علی شیرنوائی ومات (۹۳۷). الف " تاج المناقب أئمه ء اثنی عشر " وصدره باسم الشاه إسماعیل الصفوی. وله " منهج الفصاحهٔ فی شرح نهج البلاغهٔ."

(دیوان آلهی أردبیلی) یأتی بعنوان " دیوان حکیم آلهی."

(۵۵۲: دیوان آلهی استرآبادی أو شعره) کان قصابا سخی الطبع. أورد شعره فی (تس ص ۳۷).

(۵۵۳: دیوان آلهی تبریزی أو شعره) واسمه میرزا مهدی. نشاء فی أصفهان فی عصر نادرشاه. ترجمه فی (دجا ۴۹) نقلا عن تذکره ء حزین، وأورد شعره وکذا فی (گلشن ۳۵) و (روشن ۶۷) وقال مات بأصفهان.

۵۵۴: دیوان آلهی دیلمی أو شعره) واسمه أمیر فرامرز من أولاد الدیالمهٔ، أورد شعره فی (روشن ۶۶).

(۵۵۵: دیوان آلهی شیروانی أو شعره) أورد شعره فی (دجا ص ۵۰) نقلا عن جنگ مخطوط. واسمه میر آلهی.

(۵۵۶: دیوان آلهی قمشهی) اسمه " نغمه ء عشاق " یأتی.

(۵۵۷: دیوان آلهی قمی أو شعره) وهو الحکیم صدر الدین مسیح الزمان. جاء إلی الهند وتقرب عند جهانگیر پادشاه، وفی (۱۰۳۲) سافر إلی الحج ورجح ومات، کذا فی (تغ ۱۸) وسماه فی (گلشن ۳۵) آلهی هندی. ولعله متحد مع رقم ۴۳۱۸.

(۵۵۸: دیوان آلهی قندهاری أو شعره) من شعراء عهد بابرشاه. أورد شعره فی (روشن ۶۶).

(۹۲)

مفاتیح البحث: کتاب شرح نهج البلاغهٔ لابن أبی الحدید (۱)، مدینهٔ إصفهان (۴)، الهند (۲)، الحج (۱)، الموت (۱)، الوفاهٔ (۱)

صفحه ۰۹۵

الذریعهٔ - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۱ - الصفحهٔ ۹۳

(۵۵۹: دیوان آلهی الهمدانی أو شعره) وهو السید عماد الدین محمد الحسینی من سادات أسد آباد الهمدانیین، معاصر الشاه عباس الأول وتوفی بکشمیر فی (۱۰۶۳) کما أرخه حکمت فی هامش مقدمهٔ (مجن ص کح) سافر إلی الهند وبها توفی. ترجمه النصر آبادی فی (نر ص ۲۵۵) وأورد شعره. وقال فی (تغ ۱۸) انه کان معاصرا لشفائی وتقی الدین أوحدی واسمه محمود. وقال فی (سرخوش ص ۲) دیوانه مشهور. وقال فی (تش ص ۲۵۵) انه لم یر دیوانه. وینقل ریو عن تذکره ء آلهی، فی فهرسه مکررا.

(۵۶۰: دیوان آلهی گیلانی أو شعره) هو الخلیفهٔ سدید الدین محمد. ذکره فی (تغ ۱۸) و (روشن ۶۶) وقال قد یتخلص بسدید أیضا.

(۵۶۱: دیوان امام الدین الرافعی القزوینی) المنتهی إلیه معرفهٔ مذهب الشافعی وصاحب الفتح العزیز والمحرر. وهو أبو القاسم عبد الکریم بن محمد بن عبد الکریم المتوفی (۶۲۳) فی قزوین عن ست وستین سنهٔ کما أرخه وذکر تمام نسبه فی الشذرات (ج ۵ ص ۱۰۸) وترجمه فی طبقات الشافعیهٔ (ص ۸۳) وترجمه شاه محمد القزوینی فی (بهش ص ۳۲۱) وأورد جملهٔ من اشعاره، وهو متأخر عن امام الدین أبی القاسم بن أبی سعید بابویه المشهور برافعی النیشابوری الآتی بعنوان الرافعی الذی کان معاصر السلطان محمود بن سبکتکین المتوفی (۴۳۱) وقد مدحه ومدح وزیره المیمندی الذی توفی (۴۲۴).

(۵۶۲: دیوان امام بخاری أو شعره) واسمه امامقلی خان حاکم بخارا أورد شعره بهذا العنوان فی (گلشن ۳۵) و (تش ص ۹).

(دیوان امامقلی بختیاری) یأتی بعنوان تخلصه " وحشت."

(۵۶۳: دیوان امامقلی قاینی أو شعره) المعمار وکان یلقب بزاره. عمر ارک قندهار وتجنن أخیرا ومات. کذا فی (روشن ص ۷۰).

(۵۶۴: ديوان امـام وردى انتخابى أو شـعره) أطراه شـير على لودى فى مرآت الخيال (ص ۲۲۴) وقـال هو ساذج كثير العمل اخترم فى شبابه.

(۵۶۵: ديوان إمامى خلخالى) نقل فى (دجا ۵۱) عن هفت إقليم انه كثير الشعر.

وكذا فى (گلشن ص ۳۶).

لكهنوى أو شعره) واسمه خواجهٔ امام الدين ابن القاضى خان

(۹۳)

مفاتيح البحث: محمد بن عبد الكريم (۱)، محمد الحسينى (۱)، عبد الكريم (۱)، الهند (۱)، العزّة (۱)، الوفاة (۱)

صفحه ۰۹۶

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانى - ج ۹ق۱ - الصفحة ۹۴

ابن خواجهٔ پادشاه خان. تلمذ على قتيل، وله رسالهٔ فى القافيهٔ نظما. وقتل فى كانپور.

أورد شعره فى (گلشن ص ۳۵).

(۵۶۷: ديوان امامى هروى) هو أبو عبد الله محمد بن أبى بكر بن عثمان. المعاصر لمجد الدين همگر، وقد مدح أحدهما الآخر. وكان بكرمان يمدح الوزراء والحكام ومنهم فخر الملك شـمس الدولهٔ. توفى بأصـفهان فى (۶۷۶ أو ۶۸۶) وهو الأصح كما أرخه الفخرى. ترجمه فى (مع ۱: ۹۸) وقـال إن ديوانه يتجـاوز عن ألفى بيت، نقل عنه ما يقرب من (۱۵۰ بيتا) وتوجد نسـخته فى (المجلس) كما فى فهرسها (ج ۳ ۲۲۶). وأورد النصرآبادى ألغازه فى (نر ۴۹۳) وترجمه القزوينى فى (بهش ۳۲۷) وآذر فى (تش ۱۴۷) و (مرآت الخيال ص ۴۰). (۵۶۸: ديوان امام قزوينى أو شـعره) وهو أمان الله المعروف بملا أمان جان المتوفى (۹۵۰): ترجمه فى (تس ص ۵۳) وأورد مطلع غزله.

(۵۶۹: ديوان أمان قهسـتانى أو شعره) وهو أمان الله. ولد بقسيان من اعمال نطنز بكاشان ومسكن بهرات، وعرف بقهستانى. أورد شعره فى (مجتس ص ۱۴۹) و (گلشن ص ۳۷) و (روشن ص ۷۰).

(۵۷۰: ديوان أمانت هندى أو شعره) هولاله امانت رام من تلاميذ عبد القادر بيدل. أورد شعره فى (گلشن ص ۳۷).

(۵۷۱: ديوان أمانى بايبورتى أو شـعره) من أهل بايبورت قصـبهٔ فى شـمال شـرقى آسـيا الصـغرى، واسمه محمد بيك. كان حاكم يزد وكان يعرض شعره على الصادقى فذكره فى (خص ص ۳۷) وأورد شعره بالتركيهٔ.

(۵۷۲: ديوان أمـانى كابلى أو شـعره) ويعرف هو بمير أمانى، من سادات كابل، أسـتاذ فى نظم مواد التاريـخ. نزل الهنـد فى (۹۸۱) فى عهد أكبر شاه، ومات بجونپور. أورد شعره فى (گلشن ص ۳۷) وقال فى (تغ ۱۹) انه توفى (۱۰۴۷).

(۵۷۳: ديوان أمـانى كرمانى) هو ملا عبـد الله. سافر إلى الهنـد وتقرب عنـد مير جمله الشهرسـتانى، وعاد إلى أصـفهان ذامكنـهٔ، ونظم تاريخ وفات الداماد فى (۱۰۴۱) وديوانه يشتمل على عشرهٔ آلاف بيت، كذا فى (نر ص ۳۰۹ و ۴۸۲) و (گلشن ص ۳۷).

(۹۴)

مفاتيح البحث: مدينهٔ إصفهان (۲)، أبو عبد الله (۱)، محمد بن أبى بكر (۱)، الهند (۲)، القتل (۱)

صفحه ۰۹۷

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانى - ج ۹ق۱ - الصفحة ۹۵

(۵۷۴: ديوان أمانى مازندرانى أو شعره) ذكر المستر براون فى تاريخ أدبيات إيران (ج ۴ ص ۱۶۷ و ۱۷۲) انه توفى (۱۰۶۱).

(۵۷۵: دیوان أمانی میخچه أو شعره) هو المیرزا أمانی المعروف بمیر میخچه. أورد له رباعیة فی تاریخ فوت سلطان جغتای فی (۹۵۳) فی (نر ص ۴۷۰).

(۵۷۶: دیوان أمانی همدانی أو شعره) قال فی (خص ص ۲۷۱) انه یشتغل بگل کاری وأورد مطلع غزله.

(۵۷۷: دیوان أمانی هندی) وهو المیر أمان الله بن مهابت خان سپهسالار من امراء شاه جهان. ترجمه معاصره فی (نر ص ۵۹) وأورد شعره. وقال فی (سرخوش ص ۴) ان دیوانه لطیف وکان له ید فی علم الطب أیضا.

(۵۷۸: دیوان أمانی هندی أو شعره) وهو الشیخ أمان الله الدهلوی. ترجمه فی (روشن ص ۷۱) عن نگارستان سخن وأورد شعره.

(۵۷۹: دیوان أمتی تربتی خراسانی) وهو إبراهیم أمتی من امراء السلطان حسین میرزا گورکان ومعتمدیة. وقد مدح القاضی سلطان حاکم مشهد خراسان فی عصر الشاه عباس الأول الصفوی. وترجمه فی (نر ص ۲۶۱) و (گلشن ص ۳۸) وعنهما اخذ قاموس الاعلام الترکیة فریحانة الأدب. وأورد وأشعره. راجع " دیوان أمنی (" ۵۸۰: دیوان امتیاز هندی أو شعره) هو المیر محسن المدراسی مات فی (۱۱۹۰) أورد شعره فی (گلشن ۳۸).

(۵۸۱: دیوان امداد بلگرامی أو شعره) واسمه امداد علی. أورد شعره فی (گلشن ص ۳۸).

(۵۸۲: دیوان امداد لکهنوی أو شعره) واسمه امداد الله خان بن کفایت الله خان الرامپوری ساکن لکهنو. أورد شعره فی (روشن ص ۷۱).

(۵۸۳: دیوان امری الشیرازی) واسمه قاسم. کان له الید الطولی فی العلوم الغریبة.

ترجمه فی ریاض العارفین (ص ۲۸۴) وذکر اتهامه من أعدائه بالزندقة حتی کحله الشاه طهماسب (۹۳۲) واستشهد بید العوام (۹۹۹) وذکر جملة من اشعاره منها ما انشائه عند شهادته وأرسله إلی معاصره الخواجة محمود الدهدار. والظاهر اتحاده مع رقم ۶۱۹.

(۹۵)

مفاتیح البحث: دولة ایران (۱)، خراسان (۱)، الشهادة (۱)، الموت (۱)، الطب، الطبابة (۱)

صفحه ۰۹۸

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۱ - الصفحة ۹۶

(۵۸۴: دیوان أمری برسوی) بالترکیة. توجد نسخته فی المدرسة الاسلامیة بالموصل کتبت (۱۰۲۲).

(۵۸۵: دیوان أم نزار الملائکة) وهی بنت عبد الرزاق بن الشیخ محمد حسن کبة البغدادی، وزوجة صادق الملائکة الآتی دیوانه أیضا. ولدت (۱۳۲۶) رأیت الدیوان بخط زوجها صادق الملائکة. ویأتی دیوان ابنتهما نازک الملائکة.

(۵۸۶: دیوان أمنی تبریزی) واسمه المیرزا محمد. کان معاصرا لصادقی کتابدار (المولود ۹۴۰) فترجمه فی (خص ص ۲۷۸) وقال إنه تمم دیوانه، ثم أورد شعره.

وفی (روشن ص ۷۱) اشتبه بینه وبین أمتی تربتی المذکور آنفا فسماهما أمنی یزدی.

وهو الذی قتله الأزبک فی (۹۴۱).

(۵۸۷: دیوان أم هانی أو شعره) وهی بنت الحاج عبد الرحیم خان بیگلر بیگی یزد. کانت فاضلة أدیبة ما تزوجت الا أخیرا وماتت بلا عقب نقل فی (تش یز ص ۲۷۵) عن أحفاد أخیها ان اشعارها توجد فی ظهر کتب وقفتها وأورد غزلا لها علی طریقة " یک ودو" (۱).

(۵۸۸: دیوان أمی شیرازی أو شعره) قال فی (روشن ص ۷۱) انه ما کان یعلم الکتابة والقرائة جاء إلی الهند فی عهد شاه جهان ورجع إلی وطنه.

(۵۸۹: ديوان اميد بلخى أو شعره) اسمه هو ميرزا امتياز وكان بن أكابر بلخ وبها توفى كما فى (گلشن ص ۳۸).

(۵۹۰: ديوان اميد طوسى) واسمه حسن بن محمد الحسينى الطوسى الشاه نعمة اللهى توجد له منظومة " قدسية " فى (الرضوية).

(۵۹۱: ديوان اميد كرمانشاهى) وهو عباس الشاعر نزيل طهران. ترجمه فى (مع ص ۶۸ ج ۲) وصرح بحياته (حدود ۱۲۷۵) وأورد أكثر من (۱۵۰ بيتا) من شعره.

(۱) أوله:

خال بكنج لب يك طره ء مشك فأم دو * وأى بحال مرغ دل دانه يكى ودام دو وقد استقبلها فى هذا الغزل دوستعلى خان أبرقوهى. وأول غزله:

غير دو زلف آن صنم بر رخ دل فريب أو * كس نشنيده درجهان صبح يكى وشام دو قال آيتى وقد ينسب غلطا: غزل يك ودو لام هانى إلى قرة العين القزوينية. أقول غزلى يك ودو قديم آورد منه مير على شير غزلا لمفلسى فى (مجن ۲۹ ۳۰) اوله:

أى ورق رخ ترا ميم يكى ولام دو * وزرخ وزلف تومرا صبح يكى وشام دو راجع " ديوان يك ودو. ("ع. م)

(۹۶)

مفاتيح البحث: مدينة طهران (۱)، محمد الحسينى (۱)، الهند (۱)، القتل (۱)، الزوج، الزواج (۲)، الحج (۱)

صفحه ۰۹۹

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانى - ج ۹ق۱ - الصفحة ۹۷

وترجمه فى " مدايح معتمديه " ضمن من مدحوا منوچهر خان گرجى حاكم أصفهان فى سنوات (۱۲۴۰ إلى ۱۲۶۳) وقال إنه مازندرانى الأصل.

(۵۹۲: ديوان اميد نهاوندى) وهو الميرزا أبى الحسن، من شعراء فتح على شاه ولقبه هو بخان، وكان نديم محمود ميرزا ابن فتح على شاه وكتابدار مكتبته حين كان هذا حاكم نهاوند قبل (۱۲۴۹) وكان مريد مجذو بعليشاه (المتوفى ۱۲۳۹) فمدحه، ومدح أيضا محمد شاه قاجار (المتوفى ۱۲۶۴). ولم يمدح ناصر الدين شاه ولعله لم ير جلوسه.

ترجمه فى (مع ج ۲ ص ۷۱) وقال إن ديوانه فى خمسة آلاف بيت، ولكن نسخته الموجودة بمكتبة المجلس لا يزيد على (۲۵۰۰ بيت) كما فى فهرسه (ج ۳ ص ۲۳۰).

(۵۹۳: ديوان أميد هروى أو شعره) أورد بعض شعره فى (روشن ص ۷۱).

(۵۹۴: ديوان أميد همدانى) واسمه محمد رضا من تلاميذ ميرزا طاهر وحيد والمعاصر لنجات وفائض أبهرى. سافر من أصفهان إلى الهند وتقرب عند آصف جاه بد كن ثم شاه جهان آباد فمات بها (۱۱۵۹) أورد ذكره فى (تغ ص ۱۹). وقال فى (تش ص ۳۷۰) ان اسمه آقا رضا سافر فى عهد الشاه سلطان حسين إلى الهند وتلقب هناك بقزلباشخان وكان ماهرا فى الموسيقا وقد رأيت ديوانه.

(۵۹۵: ديوان أميد هندى أو شعره) للسيد محمد جعفر بن منصف الدولة السيد محمد باقر ابن السيد دلدار على النقوى المتوفى (۱۲۹۳). ذكره السيد على نقى فى تذكرته.

(۵۹۶: ديوان أميد هندى أو شعره) وهو أميد على خان بن جهان خان ناظم بلدة هوگلى ومعاصر محمد صادق أختر. مات فى أواسط المائة الثالث عشرة. أورد شعره فى (روشن ص ۷۱).

(۵۹۷: ديوان أميد ترك) قال فى كشف الظنون (ج ۱ ص ۵۰۴) انه توفى (۹۴۶) وديوانه تركى وله فى " زبده الاشعار (" المؤلف ۱۰۲۳) تسعة عشر بيتا. أقول هو موجود فى مكتبة السلطان عثمان الثالث باستانبول كما ذكر فى فهرسها راجعه.

(۵۹۸: ديوان أميد الطهرانى) المولد والمدفن. وهو الخواجة ارجاسب من فضلاء تلاميذ المولى المحقق جلال الدين الدوانى الذى

توفی (۹۰۷) ومعاصر الشاه إسماعیل الفاتح الذی توفی (۹۳۰) ترجمه فی (مع ج ۲ ص ۷) وقال إن اسمه ارجاسب وقتل (۹۷)

مفاتیح البحث: ناصر الدین شاه القاجاری (۱)، کتاب کشف الظنون لحاجی خلیفهٔ (۱)، مدینهٔ إصفهان (۲)، جلال الدین (۱)، الهند (۲)، الطهارهٔ (۱)، الموت (۱)، القتل (۱)، الوفاهٔ (۳)

صفحه ۱۰۰

الذریعهٔ - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۱ - الصفحهٔ ۹۸

بتحریک الشاه قوام الدین النوربخشی. ونقل بعض قصایده فی مدیح الصفویهٔ ووزرائهم وجملهٔ من غزلیاته ونقل أیضا عن " ساقی نامه " له وکلها بالفارسیهٔ وتخلصه فی آخر غزلیاته بیاء النسبهٔ أمیدی.

ترنج غبغب أو را بود نهال بلند * تو دست کوته أمیدی چرا دراز کنی ولکن الخیابانی نقل عنه فی مواضع من کتابه وقایع الأیام بعنوان مولانا أمید طهرانی فالظاهر سقوط الیاء من قلمه ومما نقله عنه قوله:

کتاب فضل تو را آب بحر کافی نیست * که ترکنی سر انگشت وصفحه بشماری وأورد النصرآبادی جملهٔ من معمیاته فی (نر ۱۴ ص ۵۲۶) أیضا بعنوان أمیدی. وترجمه بعنوان أمیدی أیضا فی (تس ۵ ص ۱۰۱) وقال إن أستاذه الدوانی غیر اسمه وسماه مسعود. وقرأ أکثر الکتب المتداولهٔ وأکثر الجد فی الطب بشیراز. وفی الأخیر استقر بمولده طهران واحدث هناک بستانا سماه " باغ أمید" وقتل مظلوما فی (۹۲۵) وترجمه شاه محمد القزوینی فی (بهش ۲ ص ۳۹۹) بعنوان أمیدی وذکر اسمه ارجاسب واسم أخیه لهراسپ وثالثهما کشتاسپ وذکر بعض قصیدته فی بیان أحوال نفسه فیما یزید علی ثلاثمایهٔ بیت. وقد ترجمه فی (مجتس ۳ ص ۱۴۱) ضمن علماء الاسلام الذین نظموا الشعر بما لفظه: أفصح الفصحاء وأملح الشعراء رکن الاسلام والمسلمین سعد الدین مسعود الأمیدی. ثم ذکر انه کان یسمع فضله إلی أن تشرف بخدمته، وشعره یشبه شعر ابن یمین وهو الآن بدار الخلافهٔ ری وله مزرعهٔ بقریهٔ طهران. وترجمه فی (تش ص ۲۱۰) وقال کان معاصرا للشاه إسماعیل ومیله إلی القصیدهٔ أکثر منه إلی الغزل، وقد نظم تاریخ قتله تلمیذه أفضل الطهرانی بقطعهٔ فیها [آه از خون ناحق من آه = ۹۲۵] ولکن فی (نر ۱۲ ص ۴۷۱) سما هذا التلمیذ نامی طهرانی. وترجمه فی هفت إقلیم و " میخانه ص ۱۲۶ ۱۳۱) وطبع له ساقینامه هناک وکله ستون بیتا. وتوجد بعض قصایده فی مجموعهٔ بمکتبهٔ (المجلس) کما فی فهرسها (ج ۳ ص ۶۶۱) وفی المتحف البریطانی کما فی فهرس ریو.

(۵۹۹: دیوان أمیر بدخشانی أو شعره) سماه کذلک القزوینی فی ترجمته لمجالس النفائس (قزمج ۱ ص ۱۹۳) وسماه الهروی بامیری فی (لط ۱ ص ۱۸) وقالا: ان أکثر شعره

(۹۸)

مفاتیح البحث: مدینهٔ طهران (۲)، القتل (۲)، الظلم (۱)، الطب، الطبابهٔ (۱)

صفحه ۱۰۱

الذریعهٔ - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۱ - الصفحهٔ ۹۹

بالترکیهٔ، وقد تتبع فی الفارسیهٔ الشیخ کمال. وأوردا مطلعین من غزله. وقد دفن بارهنگ وسرفی بدخشان.

(۶۰۰: دیوان أمیر بیگ أصفهانی أو شعره) قال فی (نر ۹ ص ۴۱۹) کان قصابا وعمر سبعین سنهٔ، وتلمذ علی الحکیم شفائی. وترجمه أیضا فی (تش ص ۱۶۹) و (روشن ۷۲) وأوردوا شعره.

(۶۰۱: دیوان أمیر بیگ نطنزی) التبریزی الأصل ابن میر إبراهیم بن زکریا الکججی (من قرا مهران رود بتبریز) من أحفاد غیاث الدین

محو التبریزی. وکان من رجال عهد طهماسب الصفوی الأول ومهردار الملک. وکان وزیر بغداد ثم عزل وفی إلی کرمان، ثم حبس بتهمه الزندقهٔ بقلعهٔ قهقهٔ، ثم بقلعهٔ الموت بقزوین حتی مات بها فی (۹۸۳) کان عالما بالریاضیات والطلسمات. ترجمه فی (دجا ص ۵۱ ۵۲) عن خلاصهٔ الاشعار وأحسن التواریخ وتکمله الاخبار وترجمه أیضا فی (تش ص ۲۷) و (گلشن ص ۳۸).

(۶۰۲: دیوان أمیر بیگ همدانی أو شعره) کان ملازما لنجف قلی خان حاکم شیروان وبعد موته رجع إلی همدان. ترجمه فی (نر ۵ ص ۱۴۶) وأورد شعره.

(۶۰۳: دیوان أمیر بیگ یزدی أو شعره) هو الأمیر خان بیگ بکشلو الشاعر بالترکیهٔ والفارسیهٔ والعربیهٔ. ترجمه معاصره وأخوه فی الطریقهٔ صادقی کتابدار فی (خص ۷ ص ۱۱۹) وقال توفی بیزد ودفن فی مزارات برجی.

(دیوان أمیر بیگ أفشار) یأتی بعنوان دیوان أمیری.

(۶۰۴: دیوان أمیر الحاج الحسینی) الجنابذی من السادهٔ الجنابذیهٔ. لم یقبل من أحد شیئا. ذکر بعض غزلیاته (تس ۱ ص ۲۵) المؤلف (۹۵۷) وحکی حمل أمیر علی شیر الوزیر جمیع أثاث البیت إلی حجرته وفرار السید عن تلک الحجرهٔ وترجمه القاضی فی (المجالس ص ۵۰۷) وقال له نظم " لیلی ومجنون " وأورد بعض قصایده فی مدح الأمیر والأئمهٔ وفی آخر بعضها.

أی میر حاج بعد ثنای أئمهٔ گو * یا رب دعای خسته دلان مستجاب کن وتخلصه فی غزلیاته انسی ولیس هو والد ابن أمیر الحاج السابق دیوانه کمالا یخفی من ملاحظهٔ تواریخهما، ولعله جده. ویأتی دیوان غزله بعنوان دیوان انسی.

(۹۹)

مفاتیح البحث: مدینهٔ بغداد (۱)، الموت (۳)، الحج (۲)

صفحه ۱۰۲

الذریعهٔ - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۱ - الصفحهٔ ۱۰۰

(دیوان أمیر حسن دهلوی) یأتی بعنوان " حسنی دهلوی."

(۶۰۵: دیوان أمیر حسینی غوری) وهو حسن بن عالم بن حسین الحسینی الغوری الأصل. ترجمه دولتشاه فی الطبقهٔ الرابعهٔ. وکان هو وفخر العراقی والشیخ أوحدی ثلاثتهم من تلامیذ شهاب السهروردی. فألف العراقی اللمعات، والأوحدی الترجیعات، ومیر حسینی الف " زاد المسافرین " وعرض کل تألیفه علی الأستاذ فزاد فی الاطراء علی الأخیر. مات بهرات أو قتل کما قیل (۷۱۹) ودفن بقهندز بها. وله " سی نامه " أی ثلاثون مکتوبا نظمها فی شبابه و " کنز الرموز " و " نزهۀ الأرواح " و " زاد المسافرین " و " طرب المجالس " نظمها فی کبر، سنه، وله " عنقای مغرب " نثرا فی العرفان. لم یره دولتشاه، وترجمه براون فی أدبیات إیران (ج ۳ ص ۱۶۰).

(۶۰۶: دیوان أمیر حیدر بلگرامی) هو ابن نور حسین بن غلام علی آزاد البلگرامی ولد (۱۹ ج ۱ ۱۱۶۵) وتلمذ علی جده آزاد، ومات (۱۲۱۷). له " منتخب الصرف " و " منتخب النحو " ترجمه فی (گلشن ص ۳۹) وأورد شعره.

(دیوان أمیر خسرو دهلوی) یأتی بعنوان " دیوان خسرو دهلوی."

(۶۰۷: دیوان أمیر خیزی) وهو الحاج محمد إسماعیل بن الحاج محمد تقی التبریزی ولد بأمیر خیز تبریز فی (۱۲۹۴) وفی وقایع سنهٔ (۱۳۳۰) هاجر إلی استانبول وفی (۱۳۳۰) جاء إلی العراق محاربا للانگلیز. کذا ذکره فی مجلهٔ " أرمغان ج ۱۳ ص ۱۰۲ " وذکر من اشعاره. وله ترجمهٔ مقدمهٔ مجالس النفایس الترکیهٔ بالفارسیهٔ، أدرجت فی مقدمهٔ طبع ترجمهٔ المجالس فی (۱۳۲۳ ش).

(دیوان أمیر شاهی) یأتی بعنوان دیوان شاهی.

(دیوان أمیر شمس حروفی أو شعره) هو من الحروفیهٔ نقل عنه فی جاودان نامه.

(دیوان أمیر شیخ نظام الدین) یأتی بتخلصه سهیلی.
(۶۰۸: دیوان أمیر کرمانی) ترجمه دولتشاه فی الطبقة الرابعة وأطرا غزله. (۶۰۹: دیوان أمیر مازندرانی) کله رباعیات باللهجة الطبریة.
أورد بعضها فی ریاض العارفین (ص ۶۸).
(دیوان أمیر معزی) یأتی بعنوان دیوان معزی.
(۱۰۰)
مفاتیح البحث: دولة ایران (۱)، دولة العراق (۳)، القتل (۱)، الموت (۱)، الحج (۲)

صفحه ۱۰۳

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۱ - الصفحة ۱۰۱
(۶۱۰: دیوان أمیر مغیث) توجد شعره فی " گنجینه ء گرانمایه " الموجود عند (فخر الدین).
دیوان أمیر المؤمنین علی (ع) لقد عددت الذین قاموا بعمل حول دیوان علی (ع) فی " فهرست کتابخانه ء دانشگاه تهران (" ج ۲ ص ۱۱۶ ۱۲۵) سبعة عشر شخصا منهم من جمع الدیوان ومنهم من شرحها ولا نکررها هنا. وقد عد فی معجم المطبوعات سبع طبعات لهذا الدیوان.
ویأتی شروحها فی حرف الشین (ع. م.).
(دیوان أمیر المؤمنین (ع) الموسوم بأنوار العقول مر فی (ج ۲ ص ۴۳۱) مفصلا.
(دیوان) أمیر المؤمنین (ع) الذی عبر عنه النجاشی بکتاب " شعر علی " لأبی أحمد عبد العزیز الجلودی المتوفی (۳۳۲) وهو أقدم من جمع دیوانه.
(دیوان) أمیر المؤمنین (ع) الموسوم بالحدیقة الأنیقة مر فی (ج ۶ ص ۳۸۱).
(دیوان أمیر المؤمنین (ع) الموسوم بسلوة الشیعة وتاج الاشعار مر فی (ج ۳ ص ۲۰۵) لأبی الحسن الفنجگردی المتوفی (۵۱۳) أو قبلها علی الخلاف الآتی.
(دیوان) أمیر المؤمنین (ع) بعض الأصحاب الذی استخرجه عن کتاب محمد بن إسحاق صاحب السیرة المتوفی (۱۵۱) وما وجده فی متون الکتب منسوبا إلیه وهو ثانی الدواوین الثلاثة التی عمد إلیها مؤلف " أنوار العقول " فجمع فیه بین هذا الدیوان ودیوان الفنجکردی ودیوان أبی السعادات الآتی. قال مؤلف " الأنوار " ان هذا الدیوان أبسط مما جمعه الفنجگردی.
(۶۱۲: دیوان) أمیر المؤمنین (ع للسید أبی السعادات هبة الله بن علی بن محمد المعروف بابن الشجری المتوفی (۵۴۳) وهو مؤلف الأمالی فی علوم الأدب المذکور فی (ج ۲ ص ۳۱۶) هو ثالث مصادر " کتاب أنوار العقول " کما ذکرناه.
(۶۱۳: دیوان) أمیر المؤمنین (ع) من جمع المولی قاسم علی بن محمد تقی الخوانساری جمعه بغیر ترتیب المطبوع. وذکر أسانید بعض الاشعار وکتبه بخطه الجید، وینقل فیه عن تحفة الزائر للمجلسی. رایته ضمن مجموعة فی کتب الشیخ موسی الأردبیلی مؤلف تاج العروس المذکور فی (ج ۳ ص ۲۰۶).
(۱۰۱)
مفاتیح البحث: الإمام أمیر المؤمنین علی بن ابی طالب علیهما السلام (۹)، کتاب أمالی الصدوق (۱)، هبة الله بن علی (۱)، محمد بن إسحاق (۱)، علی بن محمد (۱)، عبد العزیز (۱)، الوفاة (۴)

صفحه ۱۰۴

الذريعة - آقا بزرگ الطهراني - ج ۹ق۱ - الصفحة ۱۰۲

(۶۱۴: ديوان) أمير المؤمنين أيضا من جمع بعض الأصحاب على الترتيب الذى أوله [الناس من جهة التمثال اكفاء] وقد طبع هذا المجموع مكررا فى إيران وغيرها. منها طبعه فى بولاق فى أول شهر الصيام (۱۲۵۱) طبع جيد عليه بعض الحواشى فى (۷۲ ص) والحق باخره الأرجوزة المنسوبة إليه فى بيان دعاء جنة الأسماء وكيفية عمله التى أولها (الحمد لله العلى الصادق) وطبع أيضا فى مصر (۱۲۷۶) وطبع بمطبعة العلمية بجوار جامع الأزهر فى (۱۳۱۱) والحق باخره العينية لعبد الباقى العمرى وهى تمام الخمسة والسبعين بيتا له فى مدح أمير المؤمنين (ع) وفى طهران (۱۲۸۴) وفى (۱۳۱۱) و (۱۳۱۲) وطبع بليدن مع شرح لاتينى فى (۱۷۴۵ م) كما فصلها فى معجم المطبوعات ص ۱۳۵۴ ويأتى شروحه فى الشين.

(۶۱۵: ديوان) أمير المؤمنين (ع) على الروايات الصحيحة. للسيد محسن الأمين مؤلف " أعيان الشيعة " دونها (۱۳۶۰) وطبع بمطبعة الاتقان فى دمشق (۱۳۶۶) أورد فى أوله أمورا منها فى الايعاز إلى أبيات ليست من انشائه جز ما أو ظنا أو نقلا مما نسب إلى غيره (ع) وقد رتبه على الحروف فى ۱۴۹ ص.

(۶۱۶: ديوان أمير لكهنوى) وهو الخواجة أمير خان ابن پادشاه خان حفيد قمر الدين خان، من أحفاد خواجة عبيد الله أحرار، من امراء الهند. تلمذ على قتيل وله " منظومهء عروض. " أورد شعره فى (گلشن ص ۳۹ ۴۰).

(ديوان أمير همايون پادشاه) يأتى بعنوان " ديوان همايون پادشاه."

(ديوان أمير همايون أسفرائينى) يأتى بعنوان " ديوان همايون أسفرائينى."

(۶۱۷: ديوان أمير هندى) للسيد أمير الدين. طبع بنولكشور بالهند. (۶۱۸: ديوان أميرى أو شعره) هو الأمير بيگ الأفشار. ترجمه معاصره كتابدار فى (خص ۷ ص ۱۲۷) وأورد شعره.

(ديوان أميرى) مر بعنوان ديوان أمير بدخشانى.

(۶۱۹: ديوان أميرى شيرازى) الميرزا قاسم الماهر فى الاعداد واسرار النقطة فاتهم بالنقطوية فأسمل عينه فى (۹۷۳) ثم قتل بشيراز فى (۹۹۹). كذا فى (تغ ص ۱۹).

(۶۲۰: ديوان امين) سافر إلى الهند فى عهد عالمگير وفى زمان محمد شاه حارب معه

(۱۰۲)

مفاتيح البحث: الإمام أمير المؤمنين على بن ابى طالب عليهما السلام (۲)، دولة ايران (۱)، كتاب أعيان الشيعة للأمين (۱)، مدينة طهران (۱)، الهند (۳)، دمشق (۱)، الصدق (۱)، القتل (۱)، الصيام، الصوم (۱)، الترتيب (۱)

صفحه ۱۰۵

الذريعة - آقا بزرگ الطهراني - ج ۹ق۱ - الصفحة ۱۰۳

نادرشاه وقتل فى المعارك ولم يوجد جنازته. وديوانه فى ألفى بيت. ذكره فى (گلشن ص ۴۰) وأظنه ساكت التبريزى الآتى.

(۶۲۱: ديوان أمينا أوشى أو شعره) أورد شعره فى (گلشن ص ۴۱).

(ديوان أمينا الأصفهانى) يأتى بتخلصه فائق. ذكره النصرآبادى فى (نر ۹ ص ۳۴۹).

(۶۲۲: ديوان أمينا الرشتى) ترجمه فى (نر ۹ ص ۳۸۰) وأورد شعره.

(۶۲۳: ديوان أمينا الرودسرى) من اعمال لاهيجان. ترجمه النصر آبادى فى (نر ۹ ص ۳۸۰) و ۳۵۲) وذكر له غزل " افتادگى " ونقل عنه فى (گلشن ص ۴۲) ويأتى ولده باقر رودسرى.

(۶۲۳: ديوان أمينا الشيرازى) ترجمه معاصره النصر آبادى فى (نر ۵ ص ۱۲۳).

(۶۲۴: ديوان أمينا الفراهانى) المعمر المجاور للنجف. ترجمه النصرآبادى فى (نر ۶ ص ۱۸۳) وأورد جملة من شعره. وعنه اخذ (گلشن ص ۴۱).

(۶۲۵: ديوان أمينا الكرمانى) كاسه گر (صانع القصعات) ترجمه النصرآبادى فى (نر ۹ ص ۳۸۲) وذكر رباعيته وعنه اخذ (گلشن ص ۴۱).

(۶۲۶: ديوان أمينا النجفى) هو ابن المولى محمود (كليد دار) للحضرة الغروية. ترجمه النصرآبادى فى (نر ۹ ص ۳۰۶) وأورد شعره.

(۶۲۷: ديوان أمينا اليزدى) المعروف بدقاق ترجمه النصر آبادى فى (نر ۶ و ۹ ص ۱۹۹ و ۳۸۰) وأطراه بمهارته فى التاريخ والمعمى واللغز وساير الصنايع وسمى ولده بابى الآداب وله مثنوى فى تاريخ الوزارة الثانية لخليفة سلطان. وعنه اخذ فى (تش ۲۵۹) و (گلشن ۴۲).

(۶۲۸: ديوان أمينا اليزدى) واسمه محمد متصدى. كان يتصدى أوقاف يزد كما فى (تش يز ص ۲۷۶).

(ديوان امين استرآبادى) ذكر كذلك فى تاريخ أدبيات إيران للمستر براون (ص ۵۵۰ ج ۳) وقد ذكرناه بعنوان ديوان استرآبادى.

(ديوان امين أصفهانى) يأتى بعنوان ديوان امين نصرآبادى.

(۶۲۹: ديوان امين أصفهانى أو شعره) هو ابن ميرزا عبد الله بن على شاه، حفيد الميرزا شاه حسين الأصفهانى كان وزيرا لشيروان سنة سنين. أورد شعره فى (نر ۴ ص ۷۸).

(۶۳۰: ديوان امين الأصفهانى أو شعره) وهو الخواجة امين الدين معاصر خواجة حافظ

(۱۰۳)

مفاتيح البحث: دولة ايران (۱)، عبد الله بن على (۱)، القتل (۱)

صفحه ۱۰۶

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانى - ج ۹ق۱ - الصفحة ۱۰۴

توفى بشيراز (۷۴۴) كما فى (تغ ص ۲۰).

(۶۳۱: ديوان امين بلخى استرآبادى أو شعره) هو محمد امين البلخى من شعراء بابر ميرزا كان ساذجا مات باسترآباد. وهو والد أمينى البلخى الآتى. ذكر فى (معجن ۲ ص ۴۳ و ۲۱۶).

(ديوان امين بليانى) يأتى بعنوان " ديوان أمين فارسى."

(ديوان امين التبريزى) ذكره كذلك فى (دجا ۵۳) ولكن الصحيح أمنى تبريزى كما ذكرناه فى (ص ۹۶).

(ديوان امين تبريزى) يأتى بعنوان " ديوان نورى تبريزى."

(۶۳۲: ديوان امين تبريزى) الصياغ، معاصر سام ميرزا. أورد شعره فى (تس ۵ ص ۱۳۲) وأخطأ محمد على تربيت فسماه فى (دجا ص ۵۴) بامينى.

(ديوان امين تبريزى) يأتى بعنوان ديوان ساكت تبريزى.

(۶۳۳: ديوان امين تبريزى أو شعره) هو الميرزا امين ابن نورى بيگ التبريزى نزيل عباس آباد أصفهان، ومستوفى شيراز. ترجمه وأورد شعره فى (نر ۴ ص ۹۳).

(۶۳۴: ديوان امين خوانسارى أو شعره) كان قاضيا ولم يحكم بغير حق هكذا وصفه معاصره فى (نر ۶ ص ۲۰۰) وكذا فى (گلشن ص ۴۱).

(۶۳۵: ديوان أمين شوشترى) الشيخ أسد الله أمين الواعظين الأنصارى الدزفولى التسترى، صاحب التصانيف التى مر منها: أخبار

الخلفاء فی (ج ۱: ۳۲۸) وتذكرة العروض، والمواعظ وحدائق الأدب. والدیوان عربی فارسی كما كتبه هو إلینا فی (۱۳۴۴) وتوفی حدود (۱۳۵۳).

(دیوان امین طبسی) یأتی بعنوان " دیوان وقار."

(دیوان الأمین العاملی) السید محسن مؤلف أعیان الشیعة المتوفی (۳ رجب ۱۳۷۱) یأتی باسمه " الرحیق المختوم فی المنثور والمنظوم ".

(۶۳۶: دیوان أمین فارسی أو شعره) هو أمین الدین محمد بن علی بن ضیاء الدین مسعود البلیانی من نواحی كازرون، من مشاهیر العرفاء. ترجمه فی ریاض العارفین ص ۵۳ وقال توفی ۷۴۵. وأورد بعض رباعیاته. وهو ابن أخ أبو عبد الله البلیانی ابن ضیاء الدین مسعود

(۱۰۴)

مفاتیح البحث: كتاب أعیان الشیعة للأمین (۱)، شهر رجب المرجب (۱)، مدینة إصفهان (۱)، علی بن ضیاء الدین (۱)، أبو عبد الله (۱)، الموت (۱)، الوفاة (۱)

صفحه ۱۰۷

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۱ - الصفحة ۱۰۵

المذكور فی نفحات الانس ص ۲۴۳ الذی كان عارفا شاعرا مات فی ۶۸۰. ذكرا فی مجمع الفصحاء وآثار العجم أیضا.

(۶۳۷: دیوان أمین قزوینی أو شعره) أورد شعره فی (تش ص ۲۲۳).

(۶۳۸: دیوان أمین قمی أو شعره) وهو محمد امین ابن المیر أبی الفتح البزاز القمی. ترجمه معاصره النصرآبادی فی (نر ۵ ص ۱۱۵) وأورد شعره الذی رواه عنه مشفقی.

(۶۳۹: دیوان أمین كاشانی) هو محمد أمین كوسج الكاشانی من أعاظم كاشان، له دیوان مرتب رآه لطف علی فذكره فی (تش ۲۴۱). واخذ عنه فی (گلشن ۴۱). ولعله والد كاظم كاشی الآتی.

(۶۴۰: دیوان أمین مشهدی أو شعره) هو محمد امین الطبیب الماهر فی المعمی كذا وصفه فی (خص ۸ ص ۲۶۸) وأورد شعره. ولعله خواجة امین بن ملا محمود كلیدار للآستانة الرضویة كما فی (تغ ص ۲۰).

(۶۴۱: دیوان أمین نصرآبادی) حفید خال النصرآبادی صاحب التذكرة فترجمه فی (نر ۱۱ و ۱۲ ص ۴۵۳ و ۴۸۶) وأطرأ فضله وكیاسته وخطه وشعره الجید المصنوع ونظمه للتواریخ وأورد اشعاره. وعنه اخذ فی (تش ۱۶۹).

(۶۴۲: دیوان أمین همدانی أو شعره) كان كلانترزاده فی قصبة توی بهمدان. أورد شعره فی (خص ۸ ص ۳۰۰).

(۶۴۳: دیوان أمین هندی) وهو محمد امین الإسرائیلی من بلدة محمد پور بالهند.

له " گلشن سعادت " ودیوان مرتب كما ذكره فی (گلشن ۴۱).

(دیوان امین یزدی) ذكره فی (نر ۱۲ ص ۴۸۶) وهو الآتی بعنوان وقاری یزدی.

ولیس هو أمینا یزدی.

(۶۴۴: دیوان أمینی استرآبادی أو شعره) وهو المیر السید أمینی. ترجمه معاصره صادقی كتابدار فی (خص ۶ ص ۹۵) وأورد شعره، وقال إنه قلیل الشعر.

(۶۴۵: دیوان أمینی إیرانی أو شعره) وهو الذی مدح الشاه سلیمان العثمانی فی جلوسه (۹۲۶). أورد شعره المستر براون فی أدبیات إیران ج ۴ ص ۶۳.

(۶۴۶: دیوان أمینی بلخی سمرقندی أو شعره) هو ابن الشاعر امین بلخی المذکور آنفا.

(۱۰۵)

مفاتیح البحث: دولة ایران (۱)، الهند (۱)، الموت (۱)، الطب، الطبابة (۱)

صفحه ۱۰۸

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۱ - الصفحة ۱۰۶

ترجمه المیر علی شیر فی (مجن ۳ ص ۷۵ و ۲۵۰) وفی (بهش ۲ ص ۴۰۶) لقبه بسمرقندی. ولعله الذی سماه فی (تغ ص ۲۰) بإبراهیم وقال توفی (۹۴۱).

(دیوان أمینی تبریز) الصیاغ. کذا فی (دجا ص ۵۴) ولکن الصحیح امین تبریزی.

(دیوان أمینی ساوجی) راجع " دیوان أنسی ساوجی."

(۶۴۷: دیوان أمینی مشهدی أو شعره) من شعراء طوس. ذکره فی (تش ص ۸۵) وفی (گلشن ص ۴۲) وقال هذا الأخیران اسمه حسن، فهو غیر امین مشهدی المذکور فان اسمه محمد امین.

(۶۴۸: دیوان أمینی مراغی) للمیرزا محمد تقی المراغی المسکن والمولد والمدفن، کان من العلماء توفی (حدود ۱۳۳۰) عن بنت واحدة، وقد تلف أکثر اشعاره وسائر اثاره والباقی من اشعاره یقرب من خمسمایة بیت فیها الغزل والقصیدة بالفارسیة والترکیة توجد نسخة منه بخط جید علی ورق أخضر فی مکتبة (سلطان القرائی).

(دیوان انتخابی) مر بعنوان امام وردی انتخابی. أصله من خراسان وسکن الهند.

(دیوان انتظام کرمانی) یأتی بعنوان " دیوان ثابت."

(۶۴۹: دیوان انجام هندی) واسمه أمیر بهادرخان من أحفاد الشاه نعمة الله ولی، وله انتساب مع الصفویة کما ذکر فی (گلشن ص ۴۲). کان حاکم کابل من قبل محمد پادشاه ثم نقل إلی الله آباد فی (۱۱۵۲) وقتل فی (۱۱۵۹) أورد شعره فی (گلشن ۴۲).

(۶۵۰: دیوان انجب دهلوی أو شعره) واسمه حاجی ربیع مغربی. تلمذ علی مرتضی قلی بیگ الأصفهانی أورد شعره فی (روشن ص ۷۸).

(۶۵۱: دیوان انجب کشمیری أو شعره) هو ابن میر نعمة الله. أورد شعره فی (روشن ۷۸).

(دیوان انجدانی) یأتی بعنوان " دیوان شاه طاهر."

(دیوان انجدانی) یأتی بعنوان " دیوان طیفور."

(۶۵۲: دیوان انجمن شیرازی) واسمه إسحاق الشیرازی. ترجمه وأورد شعره فی " مدایح معتمدیه " التذکرة التی ألفها محمد علی بهار وجمع فیها الشعراء الذین مدحوا معتمد الدولة منوچهر خان حاکم أصفهان فی (۱۲۵۰) وهم ۸۷ شاعرا. والنسخة موجودة بالمجلس کما فی فهرسها (ج ۳ ص ۶۸۳).

(۱۰۶)

مفاتیح البحث: مدینة إصفهان (۱)، خراسان (۱)، الهند (۱)، الطهارة (۱)، القتل (۱)

صفحه ۱۰۹

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۱ - الصفحة ۱۰۷

(دیوان انجوی) مر فی العدد (۲۱۷).

(ديوان اندجانى) يأتى بعنوان " ديوان پردل."

(۶۵۳: ديوان انسان أكبر آبادى أو شعره) واسمه أسد يارخان، من امراء محمد پادشاه.

مات بدهلى فى (۱۱۵۸) أورد شعره فى (روشن ص ۷۸).

(۶۵۴: ديوان أنسى أصفهانى أو شعره) وهو حسن بيگ معاصر شفائى وكان من طائفة ذو القدر بنواحى أصفهان. الف تذكرة للشعراء ولم يتمه. أورد شعره فى (نر ۹ ص ۳۰۲) وقال فى (تغ ص ۲۰) ان انسى تخلصه فى الهند واما فى إيران فإنه كان يتخلص به (دليرى).

(۶۵۵: أنسى ساوجى قزوينى) واسمه القاضى نور الله، ابن أخى القاضى عيسى. كان قاضيا لبلاد عراق (أراك) ثم قاضيا لبلاد خراسان إلى أن مات هناك. قال فى (مجتس ۳ ص ۱۴۲) انه تمم ديوان غزل كامل. وسماه فى (تس ۴ ص ۷۳) باميني وقال بعثه الشاه رسولا إلى الأزبك وهو قريب للقاضى " وصالى " الشاعر والقاضى صفى الدين قضاة قزوين.

(۶۵۶: ديوان انسى سياه دانى أو شعره) وهو عبد الرحمان بن بختيار العارف السياح المتوفى بالهند (۱۰۲۵). ترجمه فى رياض العارفين ص ۲۸۳ و (روشن ۷۹).

(۶۵۷: ديوان أنسى شاملو أو شعره) واسمه إسماعيل بيگ. ذهب إلى الهند وتقرب عند شاه جهان پادشاه، وقتل (۱۲۰۶). أورد شعره فى (گلشن ص ۴۴) وقال فى (تغ ص ۲۰) انه اخترم فى شبابه.

(۶۵۸: ديوان أنسى قندهارى أو شعره) واسمه محمد شاه، كان معاصرا لهمايون پادشاه الهندى أورد ذكره فى (تغ ص ۲۰).

(۶۵۹: ديوان أنسى گون آبادى) السيد قطب الدين أمير الحاج من أحفاد الشاه نعمة الله ولى. ترجمه فى رياض العارفين (ص ۶۵) وذكره فى (تغ ص ۲۰) و (تش ص ۷۰) وقالا مات (۹۲۰) له ديوان غزل وديوان قصايد، وكان يتخلص فى ديوان قصايده بأمير حاج وقد ذكرناه بهذا العنوان فى العدد " ۶۰۴. " وفى الغزل بأنسى فذكرناه هاهنا.

وكان ماهرا فى الشعر حتى أجاب أربعين قصيدة لأمير خسرو دهلوى فى مجلس واحد.

(۶۶۰: ديوان الأنسى اليمنى أو شعره) وهو شهاب الدين أحمد بن محمد، ترجمه فى السلافة

(۱۰۷)

مفاتيح البحث: دولة ايران (۱)، دولة العراق (۱)، مدينة إصفهان (۱)، أحمد بن محمد (۱)، عبد الرحمان (۱)، خراسان (۱)، الهند (۳)، الموت (۲)، القتل (۱)، البعث، الإنبعاث (۱)، الحج (۱)

صفحه ۱۱۰

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانى - ج ۹ق۱ - الصفحة ۱۰۸

(ص ۴۷۰) وقال إن بعض شعره ملحون. مدح شريف مكة زيد بن محسن.

(۶۶۱: ديوان انشاء الله خان) الهندى. طبع بنولكشور.

(۶۶۲: ديوان أنصارى قمى) من شعراء السلطان يعقوب آق قوينلو. ترجمه فى (تس ۵ ص ۱۳۸) وعنه فى (تش ص ۲۲۹) وقال فى (روشن ص ۷۹) ان له مثنوى لطيف فى مدح السلطان يعقوب ومات (۸۹۵).

(۶۶۳: ديوان أنصار قمى) للمير محمد على بن حسين القمى المعاصر المولود (۱۳۲۹) فيه مدايح للأيمة والعلماء وطبع له " خزائن المراثى " و " ديوان المناقب " فى (۱۵۰۰۰ بيت) و " درياى نور " وله " آئينه دل " وطبع له " نهج البلاغة ء منظوم " فى (۲۸۱ ص).

(ديوان أنصارى هروى) يأتى بعنوان خواجة عبد الله أنصارى.

(۶۶۴: ديوان انصاف جونپورى أو شعره) وهو الشيخ محمد يحيى مريد الخواجة الله آبادى. أورد شعره فى (روشن ص ۷۹).

(۶۶۵: دیوان انصاف خراسانی هندی) واسمه محمد مقیم کما فی (مرآت الخیال ص ۳۰۴ و ۳۰۵) أو محمد إبراهیم کما فی (سرخوش ص ۸) و (روشن ص ۷۹) و (گلشن ص ۴۵) وعنهم اخذ سامی فی قاموس الاعلام الترکیهٔ وعنه فی ریحانهٔ الأدب، والصحیح ما ذکره معاصره شیر علی لودی المتوفی (۱۱۰۲). وعلی أی فان أصله من خراسان ونشأ فی پنجاب الهند ومات (۱۱۰۴) فی شبابه کما فی (تغ ۲۱).

(۶۶۶: دیوان انصاف قاجار) لایرج میرزا ابن فتح علی شاه. ولد (۱۲۲۲) وجاور مشهد خراسان عشرین سنهٔ، وأنشأ القصاید فی مدح الرضا (ع). وفی أواسط عمره سکن طهران إلی زمن تألیف مجمع الفصحاء فی (۱۲۷۴) فترجمه فیه (ج ۱ ص ۱۲) وأورد ما یقرب من مائتی بیت من دیوانه.

(۶۶۷: دیوان انصاف هند) واسمه میرزا نقی خان بن نقد علی خان. کان یتخلص أولا به " نظم " ثم ترکه واخذ " انصاف " تخلصا. ومات فی (۱۱۹۵) ذکره فی (گلشن ص ۴۵). وراجع علی نقی انصاف ص ۷۶۳.

(۶۶۸: دیوان الأنواء) للسید میر علی أبو طبیخ النجفی المتوفی (۱۳۶۱) عن نیف

(۱۰۸)

مفاتیح البحث: الإمام علی بن موسی الرضا علیهما السلام (۱)، مدینهٔ مکهٔ المکرمهٔ (۱)، کتاب نهج البلاغهٔ (۱)، مدینهٔ طهران (۱)، خراسان (۲)، الهند (۱)، الوفاهٔ (۲)

صفحه ۱۱۱

الذریعهٔ - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۱ - الصفحهٔ ۱۰۹

وخمسین من سنه. وهو ابن السید عباس بن راضی بن حسن بن مهدی بن عبد الله بن محمد بن السید هاشم النجفی. جمعه بعد موته جعفر الخلیلی ورتبه علی ثلاثهٔ أبواب: ۱ الخواطر والأحلام ۲ العواطف والانعام ۳ الشجون والآلام. وطبعه بمطبعهٔ الراعی فی النجف (۱۳۶۲).

(دیوان أنوار) یأتی بعنوان قاسم الأنوار.

(۶۶۹: دیوان أنوار بخارائی) واسمه الملا بقا البخاری. ترجمه النصرآبادی فی (نر ۱۰ ص ۴۴۳) وأورد شعره وقال إنه حدیث السن.

(۶۷۰: دیوان أنوار همدانی أو شعره) قال فی (تس ۵ ص ۱۳۵) ان مولانا أنوار من أهل همدان وأطری طبعه وشعره وذکر بعض شعره. وعنه اخذ فی (تش ص ۲۵۵) وقال فی (روشن ۸۰) انه مات (۹۳۳).

(۶۷۱: دیوان أنور کوپاموی) واسمه نور الدین محمد خان بهادر، من أحفاد أنور الدین خان. له دیوانان فارسیان یتخلص فی أحدهما بأنور وفی الثانی " دل " مات (۱۲۱۲) ذکره فی (گلشن ۴۷).

(۶۷۲: دیوان أنور لاهوری أو شعره) واسمه ملا نور محمد، من شعراء عهد جهانگیر وشاه جهان أورد شعره فی (گلشن ص ۴۷) و (تذکره ء میخانه) وقال فی (روشن ص ۸۰) نقلا عن " آفتاب عالم تاب " انه مات (۱۰۴۰).

(۶۷۳: دیوان أنوری أصفهانی أو شعره) قال فی (روشن ص ۸۱) ان اسمه علی نقی کان صحافا، ولکن أظنه متحدا مع ما بعهده.

(۶۷۴: دیوان أنوری بلخی أو شعره) قال فی (روشن ص ۸۰) انه بخارائی وکان من کتاب مکتبهٔ میر علی شیر ثم أورد شعره. وترجمه المیر علی شیر فی (مجن ۳ ص ۶۶ و ۲۳۹) وقال کان حاد المزاج ولم یذکر کتابته له.

(۶۷۵: دیوان أنوری) هو الشاعر الحکیم (۱) أوحد الدین علی بن إسحاق الأبیوردی

(۱) ولم یکن هذا الحکیم بشاعر وانما أجبره الزمان علی مدح السلاطین، وقد ظهر علمه فی شعره حتی احتیج فی فهم اشعاره إلی الشرح والتفسیر والمعروف من شروح دیوانه اثنان، شرح شادی آبادی محمد بن محمود الموجود منه نسختان بسپهسالار، والآخر

شرح الفراهانی الموجود نسخه کثیرا ومنها نسخهٔ مکتبهٔ (المشکاهٔ) بجامعهٔ طهران وقد ذکر هما ابنی فی فهرس المکتبهٔ (ج ۲ ص ۱۲۵ ۱۲۹).

(۱۰۹)

مفاتیح البحث: مدینهٔ النجف الأشرف (۲)، عبد الله بن محمد (۱)، علی بن إسحاق (۱)، الموت (۴)، مدینهٔ طهران (۱)

صفحه ۱۱۲

الذریعهٔ - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۱ - الصفحهٔ ۱۱۰

الخاورانی، ولذا کان تخلصه أولا- خاوری ثم غیره بأمر أستاذه کما حکاه مجالس المؤمنین (ص ۴۸۸) کان مداح السلطان سنجر ووزرائه وبقی بعده ورثاه وأرخ وفاته فی (۵۵۲) کما أرخه دولتشاه فی بعض نسخه تذکرته، وحقق ذلک میرزا محمد خان القزوینی فی المقالهٔ العشرین من " بیست مقالهٔ ص ۲۹۰ " توجد نسخهٔ منه فی مکتبهٔ فینهٔ فی النمسا کما فی فهرسها. وقد طبع فی تبریز فی (۱۲۶۶) ویأتی کلیاته المطبوع فی کلکتهٔ وحکی عن صاحب الریاض انه ترجمه فی باب الألقاب مصرحا بأنه من حکماء الشیعهٔ. وطبع فی بمبئی أیضا فی (۱۳۱۴) وأورد النصرآبادی فی (نر ۱۳ ص ۴۹۴) ألغازا کثیرهٔ للحکیم الأنوری.

وترجمه شاه محمد القزوینی فی (بهش ۱ ۳۲۴) وفی ریاض العارفین (ص ۲۸۶) و (مرآت الخیال ص ۳۱) وغیرها من التذاکر وأوردوا کثیرا من اشعاره الحکمیهٔ وغیرها.

(۶۷۶: دیوان أنیس تبریزی أو شعره) وهو حیدر بیک بن أستاذ شیخی توپچی توفی فی الموت حدود (۹۶۴) وترجمه فی (دجا ص ۵۴) عن شرفنامه وفی (روشن ص ۸۱).

(۶۷۷: دیوان أنیس فارسی) مطبوع بالهند ویأتی کلیاته أیضا وهو المیر ببر علی صاحب الهندی المتخلص بأنیس. وتوجد منظومهٔ" شاهکار أنیس " فی الرضویهٔ.

(۶۷۸: دیوان أنیس النهاوندی) اسمه میرزا یوسف من ملازمی شاهزاده محمود میرزا ابن فتح علی شاه وتوفی (۱۲۳۷) قال فی (مع ج ۲ ص ۷۰) ان دیوانه یقرب من ألفی بیت وأورد منها ما یقرب من ثلاثین بیتا.

(۶۷۹: دیوان أنیسی الخوارزمی) الخطاط، من شعراء السلطان یعقوب. ترجمه سام میرزا فی (تس ۴ ص ۸۱).

(۶۸۰: دیوان أنیسی الخطیب الهمدانی) معاصر صادقی. ترجمه فی (خص ۸ ص ۲۷۵).

(۶۸۱: دیوان أنیسی الکاتب) الخطاط هو وأخوه، ذکره شاه محمد قزوینی فی (قزمج ۶ ص ۳۰۱).

(۶۸۲: دیوان أنیسی) من نظم یولقلی (علی قلی) بیک الشاملو ناظم مثنوی " محمود وایاز " ترجمه معاصره صادقی کتابدار الشاه عباس المولود (۹۴۰) فی (خص ۷ ص ۱۰۷) وکذا فی (تش ص ۹) وذکر له " محمود وایاز " وأورد شطرا منها. وذکره أیضا فی" سرو آزاد " وقال فی (تغ ۲۱) انه توفی (۱۰۱۳).

(۱۱۰)

مفاتیح البحث: الخوارزمی (۱)، الهند (۱)

صفحه ۱۱۳

الذریعهٔ - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۱ - الصفحهٔ ۱۱۱

(۶۸۳: دیوان أوجی (۱) کشمیری أو شعره) ذکره فی (روشن ص ۸۱) وفی (تغ ص ۲۱) انه مات ۱۰۳۲).

(۶۸۴: دیوان اوجی (۱) در جزینی) ترجمه معاصر صادقی المولود فی (۹۴۰) فی (خص ۸ ص ۲۶۸).

(٦٨٥: ديوان ملا أوجى النطنزى) قال معاصره النصرآبادى فى (نر ٩ ص ٢٤٩) أن ديوانه يبلغ عشرة آلاف بيت تخمينا. وقال فى (تش ص ١٦٩) انه كان فى خدمة حسين خان شاملو بهرات وكذا فى ميخانه و " سرو آزاد. " توجد نسخة منه فى المتحف البريطانى وأخرى فى (المجلس) فى (٢٠٠٠ بيت) فى فهرسها (ج ٣ ص ٢٣١).

(٦٨٦: ديوان أوحد سبزوارى) لوحيد الزمان الخواجة أوحد الدين السبزوارى المتخلص فى شعره بأوحد. ترجمه فى مجالس المؤمنين ص ٥٠٤ حكاية عن تذكرة دولتشاه وذكر فضله وتبحره فى العلوم ولا سيما الطب والحساب واحكام النجوم وانه جمع عنده الف كتاب بين ما كتبه بخطه أو صححه ونقحه وعلق عليه ولم يتخذا هلا ولم يأنس بغير كتبه إلى أن توفى (٨٦٨) وديوانه مشتمل على القصايد والمقطعات والغزليات، وأورد منها قصيدته فى مدح الامام الثامن أبى الحسن على بن موسى الرضا (ع). وقد تمم مطلعين للأمير شاهى السبزوارى. وترجمه فى (مجن ٢ ص ٢٦ و ٢٠٠) قال وكان يلقب بكدو (أو كردو) وترجمه فى (تش ٧٨) و (تغ ٢١) ودولتشاه فى الطبقة السابعة.

(ديوان أوحد كرمانى) أوحد الدين. يأتى بعنوان " ديوان حامد."

(ديوان إحدى بليانى أصفهانى) يأتى بعنوان " تقى أوحدى."

(ديوان أوحدى كاشانى) يأتى بعنوان " تقى كاشى."

(ديوان أوحدى لنبانى) كما فى (نر ٩ ص ٣٠٣) يأتى بعنوان " تقى أوحدى."

(٦٨٧: ديوان أوحدى مراغى الأصفهانى) الشيخ العارف ركن الدين. كان يتخلص أولا ب (صافى) ولما دخل فى خلفاء أبى حامد أوحد الدين الكرمانى المتوفى (٦٣٤) تخلص ب (أوحدى) وتوفى (٧٣٧) مر له جام جم المطبوع بطهران فى (١٣٠٧ ش) فى (٢٧٨ ص). ترجمه دولتشاه فى الطبقة الرابعة و (تش ص ٥٢) و (دجا ص ٥٥)

(١) أوجى اسم لطائفة من الأتراك كما يظهر من (نر ص ٤٣).

(١١١)

مفاتيح البحث: الإمام على بن موسى الرضا عليهما السلام (١)، مدينة طهران (١)، الموت (١)، الوفاة (١)، الطب، الطبابة (١)

صفحه ١١٤

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانى - ج ٩ق١ - الصفحة ١١٢

و (مع ج ١ ص ٩٤) وتاريخ گزيده (ص ٨١٦) وديوانه يشتمل على خمسة عشر الف بيت. توجد نسخه فى مكتبات المتحف البريطانى و (الرضوية) و (المجلس).

(٦٨٨: ديوان أوحدى مشهدى) الخواجة عماد الدين تلميذ الحاج محمد الخبوشانى.

قتله محمد خان الشيبانى للتشيع فى (٩١٤) ودفن بمشهد خراسان كما فى (روشن ٨٢).

(٦٨٩: ديوان أورنگ شيرازى) أخو آهنگ شيرازى المذكور، وهما ابنا أبو القاسم فرهنگ المتوفى (١٣٠٩) وهو رابع أبناء وصال الشيرازى. وقد كتب فى أحوال هذا البيت الجليل الذى أكثر افراده أدباء شعراء فضلاء، كتاب " گلشن وصال " وطبع أخيرا.

ولأورنگ " نصاب الرجال " منظومة انتقادية طبع على الحجر بتبريز فى (١٣٠٩ ش) فى (٢٤ ص).

(ديوان أومانى أثير الدين) ذكرناه بعنوان " أثير الدين " وترجمه دولتشاه فى الطبقة الثالثة وتاريخ گزيده ص ٨١٤ و (تش ص ٢٥٣) وتوجد نسخته ضمن مجموعة فى المجلس كما فهرسها (ج ٣ ص ٦٥٧).

(٦٩٠: ديوان اوكتائى) للحاج اوكتاى قاآن ميرزا القاجار. توجد نسخة من ديوانه فى الرضوية.

(٦٩١: ديوان أويس السلطان) للشيخ أويس جلاير بن الشيخ حسن الايلكانى. ترجمه دولتشاه مع السلطان شاه شجاع فى تذكرته فى

ذیل جلال طبیب (ص ۳۰۰) طبع لیدن.

اخذ الشعر عن سلمان الساوجی وترجمه أیضا فی (روشن ص ۸۳).

(۶۹۲: دیوان أویس القاضی) الشیخ أویس بن محمد. کان قاضی أردبیل مدة خمسین سنة. ترجمه فی (دجا ص ۵۶) نقلا عن هشت بهشت وأورد شعره.

(۶۹۳: دیوان الأهدل الحسین) السید حاتم بن أحمد الحسینی الأهدل. أطراه السید علی خان فی (السلافة ص ۴۵۱ ۴۵۵) وأورد شعره.

(۶۹۴: دیوان أهلی الترشیری الخراسانی) نزیل تبریز کما یظهر من شعره وتوفی بها فی (۹۳۴) کما أرخه شمس الدین سامی فی قاموس الاعلام ترجمه معاصره سام میرزا مفصلا فی (تس ۵ ص ۱۰۷) وکذا فی (تش ص ۶۸) و (مجن ۳ ص ۸۰ و ۲۵۱) ودیوانه مشتمل علی الغزلیات والرباعیات والمتفرقات مرتبا علی الحروف. لکن النسخة الموجودة منه فی مکتبة (سلطان

(۱۱۲)

مفاتیح البحث: خراسان (۱)، الحج (۱)، الوفاة (۱)

صفحه ۱۱۵

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۱ - الصفحة ۱۱۳

القرائی) ناقص من أوله إلی أول حرف التاء، وهو فی (۷۷۲) بیتا، وهی منضمة إلی دیوان نور الدین هلالی الاسترآبادی الهروی المقتول فی (۹۳۶) بخط واحد فی حدود سنة (۱۰۰۰) أول الموجود منه.

من ازغم تو هلاکم تو فارغ از غم من * مراست غم که هلاک توأم تو را چه غم است وفیه قوله:

هوای ملک بغداد ازخراسان بود أهلی را * ولی بردند از ره ماه رخساران بتبریزش ومن شعره قوله:

دوش افغان من از چشم خلایق خواب برد * خرمن مه را زطوفان سر شکم آب برد ترجمه فی (مجن ۳ ص ۲۵۱ و ۸۰) والنسخة التامة منه فی مکتبة سپهسالار منضمة إلی أربعة دواوین أخر وهی (همایون) و (کاتبی) و (شاهی) و (لسانی) ذکر تفصیلها فی فهرس المکتبة ج ۲ ص ۵۷۱.

(۶۹۵: دیوان أهلی الشیرازی) واسمه محمد. توفی (۹۴۲) بشیراز ودفن بالحافظیة عن عمر فوق الثمانین. ترجمه القاضی فی (لس ص ۵۱۴) وذکر بعض اشعاره فی مدح أمیر المؤمنین (ع) وذکر رثاء الملا میرک له مؤرخا بقوله:

سال فوتش زخرد جستم گفت * پادشاه شعراء بود أهلی ودیوانه مشتمل علی الف ومأتین بیت. ویأتی له القصاید المصنوعة المذکورة فی (کفظ ج ۲ ص ۳۲۳) وأورد النصرآبادی فی (نر ۱۵ ص ۵۱۲) عدة معمیات له. وله " سحر حلال " المطبوع وفی اخره ترجمة الناظم، وله " گنجفه " طبعه ابنی بطهران فی (۱۳۳۲ ش) مع ترجمة الناظم أیضا، وله " شمع وپروانه " الموجود نسخه کثیرا بالمکتبات. ترجمه فی (تش ص ۲۶۳) وفهرس (ریو ص ۶۵۷) وفهرس مکتبة (دانشگاه تهران) لابنی (ج ۲ ص ۱۸۳ و ۲۰۹).

(۶۹۶: دیوان أیاز طالش) واسمه ایاز بیک بن إبراهیم بیک، من أعاظم طالش آذربایجان کما فی ریاض العارفین ص ۴۲۲ وذکر شعره.

(۶۹۷: دیوان أیازی) العجیب الغریب شکله وأطواره ونظمه واشعاره. ترجمه معاصره المیر علی شیر فی (مجن ۲ ص ۴۴ وص ۲۱۷) وأورد شعره.

(۱۱۳)

مفاتیح البحث: الإمام أمیر المؤمنین علی بن ابی طالب علیهما السلام (۱)، مدینة طهران (۱)، آذربیجان (۱)، مدینة بغداد (۱)

صفحه ۱۱۶

الذريعة – آقا بزرگ الطهراني – ج ٩ق١ – الصفحة ١١۴

(۶۹۸: ديوان اياز منجم) من غلمان زينت بيگم عمة الشاه عباس (١٠٠٣ ١٠٣٧).

ترجمه (تغ ص ٢٢). و (روشن ص ٨۴) وأورد أشعره. وقالوا كان مشعبذا يؤذى الناس فقتله الشاه عباس.

(۶۹۹: ديوان ايجاد) السيد مير محمد حسن المتوفى بآكراه الهند فى (١١٣٣) وأصله من سامانه بخراسان. نظم شاهنامه لفرخ سير ملك الهند. ترجمه فى (سرخوش ص ٨) و (تغ ص ٢٢) و " سرو آزاد."

(٧٠٠: ديوان ايرج التبريزى) المعاصر للشاه طهماسب الصفوى. ترجمه فى (دجا ص ۵٧) نقلا عن " عرفات العاشقين " وأورد بعض شعره، منها قوله.

كربدستان بستد از دستم فلك ديوان من * آنكسش ميساخت ديوان شكر يزدان بامن است (ديوان ايرج ميرزا) مر بعنوان " ديوان انصاف."

(٧٠١: ديوان ايرج ميرزا) جلال الممالك ابن غلام حسين المولود بتبريز فى (رمضان ١٢٩١) والمتوفى بطهران فى (شعبان ١٣۴۴) جمعه بعد وفاته ولده خسرو ميرزا وطبعه ونشره فى طهران فى (١٣١١ ش) وبعده مكررا. وترجمه رشيد ياسمى فى (أدبيات معاصر ص ۴٣).

(٧٠٢: ديوان ايزدى قزوينى أو شعره) واسمه محمد شريف. الماهر فى المثنوى كما ذكر فى (تغ ص ٢٣) و (گلشن ص ۴٨).

(٧٠٣: ديوان ايزدى يزدى أو شعره) كان عارفا. سافر إلى الهند فى عصر أكبر پادشاه وبها توفى. ترجمه فى رياض العارفين ص ۶۴ وأورد رباعياته. وأظنه هو المذكور فى (گلشن ص ۴٨) بعنوان ايزدى شيرازى.

(٧٠۴: ديوان أيما أصفهانى أو شعره) الميرزا إسماعيل علاقة بند بأصفهان. مات (١١٣٢) كما فى (تغ ص ٢٣) و (روشن ص ٨۵). وكان له مطارحات مع شفيعا ونجات وأظنه متحدا مع ما بعده.

(٧٠۵: ديوان أيما مشهدى أو شعره) الميرزا محمد هادى. جاء من مشهد إلى أصفهان ومات هناك عند الانقلاب (للأفاغنة) كذا فى (تغ ص ٢٣).

(١١۴)

مفاتيح البحث: شهر رمضان المبارك (١)، شهر شعبان المعظم (١)، مدينة إصفهان (٢)، مدينة طهران (٢)، خراسان (١)، الهند (٣)، الشهادة (١)، الوفاة (١)

صفحه ۱۱۷

الذريعة – آقا بزرگ الطهراني – ج ٩ق١ – الصفحة ١١۵

(٧٠۶: ديوان ايمان تبريزى أو شعره) وهو الملا مؤمن، من تلاميذ ملا عبد المحسن (ظ محسن الفيض) ومنه أخذ تخلصه، وآبائه كانوا نقباء الأشرف بتبريز إلى زمن تأليف النصرآبادى تذكرته، كما ذكره فى (نر ۶ ص ١٩۴). وترجمه أيضا فى (گلشن ص ۴٨).

(٧٠٧: ديوان ايمان فرخ آبادى أو شعره) وهو رحيم على خان بن بهره مند خان بن پردل خان. له تذكرة " منتخب اللطائف " مات (١٢٢۶) كما ذكره فى (گلشن ص ۴٨) وعنها فى قاموس الاعلام التركية فريحانة الأدب.

(٧٠٨: ديوان ايمان همدانى أو شعره) وهو شاهميرخان من سادات همدان، خدم مدة نجفقلى خان بن قزاق خان. ترجمه وأورد شعره معاصره فى (نر ۵ ص ١٢٣) و (گلشن ص ۴٨) و (روشن ص ٨۵).

(۷۰۹: دیوان أیمن دهلوی قمی أو شعره) وهو احمد قلی خان. کان والده من أهل قم جاء مع نادرشاه إلی الهند وقتل بالحروب وبقی ابنه هناک. أورد شعره فی (روشن ص ۸۵).

(۷۱۰: دیوان أیمن کرمانی) المیرزا عبد الغنی من شعراء القرن الثالث عشر بکرمان.

کان یمدح محمد إسماعیل خان وکیل الملک الحاکم العالم بها من قبل ناصر الدین شاه. وکان حیا إلی ۱۲۹۹ ودیوانه فی عشرة آلاف بیت وتتبع سمندر الکرمانی، کما نقل لی السید محمد الهاشمی الکرمانی. وقد رأیت مجموعة دونها شاعر متخلص بمداح عند السید محمد الموسوی الجزائری فی النجف وفیها قصیدة فی مدح النبی صلی الله علیه وآله لأیمن هذا.

(دیوان ایمنی) یأتی بعنوان دیوان سروری.

(۷۱۱: دیوان ایواغلی) میر محمد القورچی، الشاعر بالفارسیة ترجمه صادقی فی (خص ۷ ص ۱۲۶) وأورد الفارسی والترکی من شعره.

(۷۱۲: دیوان أیوب) ابن أبی البرکة الخراسانی. ذکره معاصره الصادقی الکتابدار المولود (۹۴۰) فی (خص ۸ ص ۳۱۲) وأورد بعض اشعاره، ووالده أبو البرکة ذکرناه فی (ص ۳۶).

(۱۱۵)

مفاتیح البحث: الرسول الأکرم محمد بن عبد الله صلی الله علیه وآله (۱)، ناصر الدین شاه القاجاری (۱)، مدینة النجف الأشرف (۱)، محمد الهاشمی (۱)، الهند (۱)، الموت (۱)، القتل (۱)

صفحه ۱۱۸

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۱ - الصفحة ۱۱۶

"ب (" دیوان بابا (۱) أصفهانی) یأتی بعنوان " دیوان گرامی أصفهانی."

(۷۱۳: دیوان بابا أصلی دماوندی أو شعره) ساح البلاد ثم سکن شیراز. ترجمه النصر آبادی فی (نر ۸ ص ۲۱۱) وأورد شعره.

(۷۱۴: دیوان بابا أفضل کاشانی) أفضل الدین محمد المرقی معاصر الخواجة نصیر الدین الطوسی (المتوفی ۶۷۲) کان عارفا متصوفا. له رسالات فارسیة عرفانیة وشعار کثیرة متفرقة. وقد طبع الأستاذ سعید النفیسی ۴۸۳ رباعیة مع عدة من غزلیاته مع مقدمة فی شرح أحواله بطهران فی (۱۳۱۱ ش) قال ولد حدود (۵۸۲ إلی ۵۹۲) ومات (۷۰۷) کما قال تقی کاشانی فی تذکرته نظما:

تاریخ وفات خواجة أفضل * از (عشق) بجوی و (عقل أول) ولکن یبعد أن یعمر ۱۱۵ سنة، ودفن بمرق کاشان. وطبع جامعة طهران مجموعة رسائله فی مجلدین بتصحیح الدکتور مهدوی ومجتبی مینوی أخیرا.

(دیوان: بابا جان) یأتی بعنوان تخلصه " عشرتی."

(دیوان: بابا حسامی) یأتی بعنوان " دیوان حسامی."

(دیوان بابا حسینی) یأتی بعنوان تخلصه " مطلعی."

(۱ ") بابا " کلمة فارسیة بمعنی الأب. وکان یستعمل فی الشیوخ والمعمرین ووجوه القوم، وفی القرن الثامن إلی العاشر کان یلقب به شیوخ الصوفیة کما یظهر من نفحات الانس للجامی، وکان لقب " بابای شاعران " عنوانا رسمیا فی بلاط السلطان یعقوب آق قوینلو فی آذربایجان (۸۸۴ ۸۹۶) کما یظهر من أحوال فغانی حیث حاز هذا اللقب ومن ثم عرف ببابافغانی. ویمکن ان یکون " باب " مخففا عن هذه الکلمة فی بعض الموارد، فان الجامی قال فی نفحات الانس ص ۲۶۲ عند ترجمة (باب فرغانی):

والصوفیة فی بلاد فرغانة یسمون مشایخهم " باب (" انتهی) وهذا التخفیف قدیم، ومنه اسم بایشاذ جدایی الحسن بن بایشاذ المتوفی (۴۶۹) ولکن المتأخرین استعملوه لقبا بمعنی باب العلم. (ع. م.).

(۱۱۶)

مفاتیح البحث: مدینة طهران (۲)، الوفاة (۲)، آذربیجان (۱)

صفحه ۱۱۹

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۱ - الصفحة ۱۱۷

(دیوان بابا ذهبی) مر بعنوان أبی القاسم، ویأتی بتخلصه " راز."

(۷۱۵: دیوان بابا رضی الدین) وهو السید رضی الدین حاکم دیار بکر. من طرف اباقاخان ترجمه فی تاریخ گزیده " ص ۸۱۹" وأورد شعره الذی أرسله إلی الخواجة شمس الدین الجوینی عند عزله إیاه ونصبه جلال الدین سرابی الختنی مکانه.

(دیوان بابا سلطان قلندر) یأتی بتخلصه " لوائی."

(دیوان بابا سودائی) له تخلصان " سودائی " و " خاوری " یأتیان.

(دیوان: بابا شاه عراقی) الخطاط معاصر الشاه عباس الأول. ترجمه فی ریاض العارفین (۶۹ ص) وهو الآتی بعنوان (حالی أصفهانی).

(۷۱۶: دیوان بابا شوریده أو شعره) ترجمه فی (مجن ۳ ص ۷۶ و ۲۶۰) وأورد مثنویه.

(دیوان: بابا شهیدی) یأتی بعنوان " شهیدی قمی."

(۷۱۷: دیوان بابا طاهر عریان) الهمدانی العارف صاحب الرباعیات (الفهلویات) باللغة العامیة فی عصره فی القرن الخامس. مات بهمدان وقبره فی غربی همدان معروف إلی الیوم طبع دیوانه بطهران فی (۱۳۰۶ ش) ثم أعاد طبعه وحید الدستگردی ومعه الکلمات القصار له فی (۱۳۱۱ ش) فی (۱۰۷ ص) ثم طبع بمطبعة خاور، ثم بمطبعة نهضت، ثم بمطبعة فرهومند وبعد ذلک أیضا طبع مکررا.

(۷۱۸: دیوان بابا عبد الله چشمه مالان أو شعره) ترجمه وأورد شعره فی (مجتس ۲ ص ۱۴۴).

(دیوان بابا فغانی) یأتی بتخلصه " فغانی."

(۷۱۹: دیوان بابا کوهی) طبع بهذا العنوان بشیراز فی (۱۳۴۷) فی (۱۵۲ ص) علی الحجر، وهو مشتمل علی ۲۴۵ غزلا و ۲۰ رباعیة کلها اشعار سخیفة لا تتقدم عن القرن التاسع حتما، وقد قوبلت مع نسخ أقدمها کتبت (۱۰۸۸) وقد نسبها الناشر إلی أبی عبد الله محمد بن عبد الله المعروف بباکویه الشیرازی العارف الشهیر تلمیذ أبی عبد الله الخفیف الشیرازی وأبی سعید أبی الخیر وغیرهما. توفی بشیراز (۴۲۰ أو ۴۴۲) بعدان سافر وساح البلاد الکثیرة. کما ترجم فی شد الإزار (ص ۳۸۰ ۳۸۴) مع حواشی القزوینی علیه فی (ص ۵۵۰ ۵۶۶). قال وأول من نسب هذا الدیوان الموجود، إلی باکویه هو رضاقلی خان هدایت فی

(۱۱۷)

مفاتیح البحث: مدینة طهران (۱)، محمد بن عبد الله (۱)، جلال الدین (۱)، الجوینی (۱)، الطهارة (۱)، الموت (۱)

صفحه ۱۲۰

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۱ - الصفحة ۱۱۸

ریاض العارفین. ولکن یظهر بعد التأمل ان هذا الدیوان مصنوع أحد الدراویش المتأخرین.

(۷۲۰: دیوان بابا محمد علی أصفهانی) شال فروش. سکن قیصریة بأصفهان، وصحب الحکیم الشفائی وکان ماهرا فی نظم المثنوی، ومات سنتین قبل تألیف النصرآبادی لتذکرته کما ذکره فی (نر ۹ ص ۴۲۶) وعنه فی (گلشن ۳۸۰).

(دیوان بابا ندیمی) یأتی بعنوان " دیوان ندیمی."

(۷۲۱: دیوان بابر میرزا أو شعره) وهو السلطان العارف المیرزا أبو القاسم. کان ینظم الشعر ویتخلص " بابر " کما أورد غزلا له بهذا

التخلص فی مرآت الخیال (ص ۶۹ ۷۰) حکم علی خراسان وهرات واستوزر الخواجة وجیه الدین محمود بن إسماعیل السمنانی. ومات (۸۶۱) وقال عزیزی الشاعر فی تاریخ وفاته:

بود راسخ چو درسخا وکرم * گشت تاریخ فوت أو " راسخ " وباسمه الف الجامی فی (۸۵۶) حلیلة الحلل فی المعمی الذی ذکرناه فی (ج ۷ ص ۸۱) وفی (ج ۸ ص ۱۶۷) بعنوان " دستور معما الکبیر " والموجود نسخته فی مکتبة (المشکاة) کما کتبه ابنی فی فهرسها. وترجمه المیر علی شیر فی (مجن ۷ ص ۱۲۶ و ۳۱۵).

(۷۲۲: دیوان بابرشاه أو شعره) وهو ظهیر الدین بابر حاکم هرات المتوفی (۹۳۷) ابن عمر شیخ بن بو سعید بن میرانشاه بن تیمور. عده فی (تس ۱ ص ۱۵ و ۱۶) و (تغ ص ۲۳) من الشعراء.

(۷۲۳: دیوان باجی أو شعرها) وهی آغابیگم بنت إبراهیم خان جوانشیر، وأخت أبی الفتح خان " طوطی " وزوجة فتح علی شاه قاجار. ماتت فی (۱۲۴۸) ودفنت فی قم. أورد شعرها فی " دجا ص ۸ و ۹."

(دیوان الباخرزی) یأتی بعنوان " سیف الباخرزی."

(۷۲۴: دیوان الباخرزی أو شعره) وهو علی بن الحسن بن علی بن أبی الطیب، المکنی بابی القاسم أو أبی الحسین الباخرزی من نواحی نیشابور، الشاعر بالعربیة والفارسیة. له " دمیة القصر " ذیلا لیتیمة الدهر للثعالبی. قتل بباخرز فی ذی القعدة (۴۶۷) أورد شعره فی (مع ج ۱ ۳۹۵) وترجمه ابن خلکان وغیره.

(۷۲۵: دیوان باذل) المیرزا محمد رفیع المشهدی المتخلص فی شعره بباذل وهو ناظم

(۱۱۸)

مفاتیح البحث: شهر ذی القعدة (۱)، مدینة إصفهان (۱)، علی بن الحسن بن علی (۱)، خراسان (۱)، القتل (۱)، الزوج، الزواج (۱)، الوفاة (۱)

صفحه ۱۲۱

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۱ - الصفحة ۱۱۹

"حمله ء حیدری " المذکور فی (ج ۷ ص ۹۱) ترجمه فی (سرخوش ص ۱۰).

(۷۲۶: دیوان باذلی ساوجی أو شعره) ترجمه معاصره صادقی فی (خص ۸ ص ۳۰۷) وأظنه هو التفرشی المذکور فی (روشن ۸۶).

(دیوان البارع البغدادی) مر بعنوان دیوان ابن الدباس النحوی اللغوی المعروف بالبارع.

(۷۲۷: دیوان بازاری استرآبادی أو شعره) أورد شعره فی (تش ص ۱۵۱) وقال إن اسمه خواجة علی. ولکنه لم یستحسن شعره.

(۷۲۸: دیوان باسطی لکهنوی) وهو بنده علی خان، مرید عبد الباسط. کان یتخلص أولا " شیرافکن " فاتخذ باسطی نسبة إلیه. له تذکرة للشعراء تسمی " تذکره ء باسطی. " ومات (۱۱۶۰). أورد شعره فی قاموس الاعلام الترکیة نقلا عن تذاکر شعراء الهند، وعنه فی ریحانة الأدب.

(۷۲۹: دیوان باعث أصفهانی) هو محمد نصیر المذهب (زرکش) للسلطان شاه حسین الصفوی المتوفی (۱۱۳۵) أورد شعره فی (روشن ۸۶).

(دیوان باغ بان) یأتی بعنوان " دیوان ضمیری " راجع (ج ۷ ص ۲۶۰ و ۲۶۱).

(۷۳۰: دیوان مولانا باطنی البلخی) حج البیت بقدم التوکل وعدم الزاد. ترجمه فی (مجن ۳ ص ۸۲ وص ۲۵۶) وذکر شعره.

(۷۳۱: دیوان مولانا باطنی) ترجمه الشاه محمد القزوینی فی البهشت السادس (قزمج ۶ ص ۳۰۶) وذکر أنه من شعراء السلطان الشهید (أبی سعید) وذکر له شعرا غیر ما ذکره للبلخی المذکور أولا ویظهر تعددهما.

(۷۳۲: دیوان باقر) توجد بهذا العنوان نسخة فی (الرضویة) ونسخة فی مكتبة السلطان عثمان الثالث باستانبول كما فی فهرسیهما. ولعله المذكور فی العدد (۷۵۰).

(۷۳۳: دیوان باقر أصفهانی أو شعره) كان له الید الطولی فی المعما كما ذكره وأورد شعره فی (گلشن) وقال فی (نر ۱۵ ص ۵۳۵) انه ابن ملا عنایت البرلشتی كاتب القاضی شیخ الاسلام. كان خطاطا بالنسخ وسافر إلی الهند.

(۷۳۴: دیوان باقر بیرجندی) وهو الشیخ محمد باقر بن الحسن مؤلف " بغیة الطالب " المذكور فی (ج ۳ ص ۱۳۳) ذكره هو فی فهرس تصانیفه. ویأتی دیوان ضیائی لولده

(۱۱۹)

مفاتیح البحث: الهند (۲)، الشهادة (۱)، الحج (۱)، الوفاة (۱)

صفحه ۱۲۲

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۱ - الصفحة ۱۲۰

محمد حسین.

(۷۳۵: دیوان میرزا باقر تبریزی أو شعره) المعروف بایبک من تبارزة عباس آباد بأصفهان.

كان عالما فاضلا كما ذكره فی (نر ۶ ص ۱۹۹) وأورد شعره. وأظنه متحدا مع ما بعده.

(۷۳۶: دیوان باقر تبریزی أو شعره) هو حفید القاضی زین العابدین. كان عالما فاضلا، تلمذ علی آقا حسین (ظ الخوانساری) ومهر فی المعما، كان یدرس بمدرسة " قطبیة " وكان تقسیم الغلات والغنم لتبارزة أصفهان بیده بعد جده. أورد شعره فی (نر ۶ و ۱۴ ص ۱۷۵ و ۵۳۲) و (سرخوش ص ۱۰).

(۷۳۷: دیوان باقر الجایسی الحائری) بالعربیة والفارسیة. للسید كلب باقر المتوفی بكربلاء (۱۳۲۹) رایته عند ولده السید كلب مهدی. ترجمه فی مجلة العلم المجلد الثانی (ص ۸۱) وله الإبریق فی غسل الدم بالریق مر.

(۷۳۸: دیوان باقر جهرمی أو شعره) هو محمد باقر بیگ بن محمد قاسم بیگ وزیر جهرم جلس مكان والده ثم انتقل إلی وزارة یزد ثم رجع إلی وزارة جهرم. أورد رباعیاته فی (نر ۴ ص ۸۶). ولعله الذی ذكره آیتی فی (تش یز ص ۲۷۸). بعنوان محمد باقر یزدی حاكم یزد السیئ الخلق.

(دیوان محمد باقر خوانساری) یأتی بعنوان " دیوان صاحب الروضات."

(دیوان محمد باقر داماد) مر بعنوان دیوان اشراق.

(۷۳۹: دیوان باقر درجزینی أو شعره) جاء من دره ء جزین إلی أصفهان ثم ذهب إلی الهند.

ترجمه فی (نر ۹ ص ۳۲۵) وعنه فی (گلشن).

(۷۴۰: دیوان باقر رشتی أو شعره) هو ملاباشی واسمه باقر خان بن صادق خان زند. أورد شعره فی (روشن ص ۸۶).

(۷۴۱: دیوان باقر رودسری) وهو محمد باقر بنی أمینا الرودسری المذكور، كان یمدح وزراء لاهجان كما فی (نر ۹ ص ۳۸۳).

(۷۴۲: دیوان محمد باقر سبزواری أو شعره) هو المحقق السبزواری، محمد باقر بن محمد مؤمن المتوفی (۱۰۹۰) ترجمه وأورد شعره فی (نر ۶ ص ۱۵۱).

(۷۴۳: دیوان باقر سمنانی أو شعره) من سادات سمنان ترجمه فی (تس ۱ ص ۴۵)

(۱۲۰)

مفاتیح البحث: مدینة كربلاء المقدسة (۱)، مدینة إصفهان (۳)، محمد باقر بن محمد (۱)، الهند (۱)، الغسل (۱)، الوفاة (۱)

صفحه ۱۲۳

الذریعهٔ - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق ۱ - الصفحهٔ ۱۲۱

وأورد شعره.

(دیوان باقر سوداگر) یأتی بعنوان تخلصه "عزت."

(۷۴۴: دیوان باقر شاملو أو شعره) جاء مع نادرشاه إلی الهند، ولما غضب علیه نادر انتحر کما ذکره فی (گلشن) وأورد شعره.

(۷۴۵: دیوان باقر شیرازی أو شعره) کان ماهرا فی التذهیب والریاضی والفقه أیضا.

تلمذ علی المیرزا إبراهیم بن الملا صدرا الشیرازی، ثم سافر إلی الهند وتقرب عند إبراهیم خان بن علی مراد خان عالمگیر ثم رجع وذهب فی هذه السنهٔ [سنهٔ تألیف النصر آبادی ۱۰۸۳ إلی ۱۰۸۹] إلی مکهٔ. أورد شعره فی (نر ۶ ص ۲۰۲) وکذا فی (گلشن).

(۷۴۶: دیوان باقر شیرازی أو شعره) وهو الحاج باقر بن آقا شکر الله الکحال الجراح الشاعر. ولد بشیراز وسافر إلی أصفهان وتقرب عند مهدی قلی ایشک آقاسی ثم آغورلو خان ولتنافر بینهما ذهب إلی بندر عباسی لیسافر إلی الهند لکنه أجبره حاکم فارس من العودهٔ إلی أصفهان عند آغورلو، ولکنه لم یبق بأصفهان فسافر إلی العراق ومات بالنجف کذا فی (نر ۹ ص ۳۸۵).

(۷۴۷: دیوان السید باقر الطالقانی) بالعربیهٔ. وهو السید باقر بن السید رضا من البیت المعروف بالطالقانی. ولد (۱۲۱۴) ومات بالنجف (۱۲۹۴). جمع دیوانه الشاب المعاصر السید محمد حسن الطالقانی.

(۷۴۸: دیوان باقر علی خان هندی) ابن المنشی ثابت علی خان بن امین الانشاء رونق علی خان. کان ماهرا فی الخط الشکسته والنظم والنثر الفارسی. له "مرآت الجمال" و "شعله ء جانسوز" ودیوانه صغیر. مات فی شبابه فی العشرین سنهٔ من عمره. کذا فی (گلشن).

(۷۴۹: دیوان السید باقر القزوینی) ابن السید هادی بن المیرزا صالح بن معز الدین بن السید مهدی القزوینی. ولد (۱۳۰۴) وتوفی بالحلهٔ (۱۳۳۳) ودفن فی مقبرتهم فی النجف جمع الدیوان بعده اخوه السید مهدی المتوفی (۱۳۵۵) والنسخهٔ بخطه فی الف بیت عند الشیخ محمد علی الخطیب الیعقوبی بالنجف.

(۷۵۰: دیوان باقر کاشی خرده یی) قال فی (روشن ۸۶) ان خرده من قرا کاشان ولیس شغله (خرده فروش) کما فی " آفتاب عالمتاب "کان مثریا ومریدا لمحمود النقطوی وفی

(۱۲۱)

مفاتیح البحث: دولهٔ العراق (۱)، مدینهٔ مکهٔ المکرمهٔ (۱)، مدینهٔ النجف الأشرف (۴)، مدینهٔ إصفهان (۳)، الهند (۳)، الموت (۱)، الحج (۱)، الوفاهٔ (۱)

صفحه ۱۲۴

الذریعهٔ - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق ۱ - الصفحهٔ ۱۲۲

نکبهٔ النقطویهٔ والحروفیهٔ فی (۱۰۰۲) قبض الشاه عباس علی باقر هذا أیضا ولکنه تبرء عن محمود وادعی انه کان مغرما بأحد مریدی محمود ولیس مرید اله فعفی الشاه عنه بشفاعهٔ بعض علماء خراسان. وقال (تش ص ۲۴۱) ان له دیوانا. وقال فی (تغ ۲۴) مات بدکن فی (۱۰۳۷) ولعله المذکور فی العداد (۷۳۲). وله شعر لطیف، منها:

گشت باقر روزی من هر کجا قسمت پذیر * دانه أم در دام وآبم در دم شمشیر بود (۷۵۱: دیوان باقر کاشی أو شعره) هو المیر محمد باقر من سادات العبد الوهابیهٔ بکاشان، ومن الاشراف بها. أورد شعره فی (نر ۵ ص ۱۱۵).

(۷۵۲: ديوان باقر كاشى أو شعره) هو الحاج شاه باقر الپشت مشهدى الكاشانى صاحب مصنع النساجة بها. أورد شعره فى (نر ۵ ص ۱۳۸). وفى (تغ ص ۲۳) قال جاء إلى الهند.

(۷۵۳: ديوان السيد باقر الكاظمى) هو ابن السيد حيدر الحسينى. توفى بالكاظمية (۱۲۹۰) وجمع الديوان ولده السيد محمد حسن.

(۷۵۴: ديوان باقر كجورى) هو الحاج المولى باقر الواعظ الكجورى نزيل طهران.

قال فى أول كتابه " الخصائص الفاطمية " ان الديوان فى عشرين الف بيت فيها القصايد والمثنويات بالعربية والفارسية. ومر له جنة النعيم (ج ۵ ص ۱۶۰).

(۷۵۵: ديوان باقر محلاتى شفائى) كان حلاجا يعرف بحكيم باقر شفائى لمعاشرته مع الشفائى الأصفهانى. وكان له ديوان سخيف ذكره فى (نر ۹ ۴۲۲).

(۷۵۶: ديوان باقر مشهدى أو شعره) وهو الميرزا باقر ابن أخت الخواجة حسين الثنائى المشهدى. ترجمه معاصره فى (خص ۸ ص ۲۶۱) وقال سافر إلى الهند. وأظنه المترجم فى (روشن ص ۸۸) بعنوان باقر ابن ميرزا عرب وقال إن زوجته كانت تسمى " گل."

(۷۵۷: ديوان باقر وزير نطنزى) قال فى (نر ۴ ص ۶۹) انه ابن مير أبو على كان من سادات جزء برخوار من اعمال أصفهان ولكن أجداده سكنوا نطنز فعرفوا به. وكان جده مير أبو المعالى واقعه نويس للشاه عباس، وأبوه مير أبو على كان وزير سر كارقورچيان، وبعد موته جلس مكانه ولده الأكبر محمد شفيع ثم ولده الأصغر ميرزا باقر هذا. أورد شعره فى (تش ص ۱۶۹) وقال: له ديوان. وقال فى (تغ ص ۲۴) انه مات فى (۱۰۰۰) فى سلطنة الشاه سليمان الصفوى والظاهر أنه اشتبه فى اسم الشاه.

(۱۲۲)

مفاتيح البحث: مدينة الكاظمين (۱)، كتاب الأشراف للشيخ المفيد (۱)، مدينة إصفهان (۱)، مدينة طهران (۱)، خراسان (۱)، الهند (۲)، الزوجة (۱)، الموت (۲)، الحج (۲)

صفحه ۱۲۵

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانى - ج ۹ق۱ - الصفحة ۱۲۳

(۷۵۸: ديوان باقر وزير بصرى خارى أو شعره) قال فى صبح گلشن ان أصله من جزيرة خار (لعله خارك) سكن آبائه البصرة فعرفوا به، وتقرب عند الشاه سليمان الصفوى، ومات فى أواسط المائة العاشرة. وأظنه متحدا مع ما قبله وانه من أغاليط " صبح گلشن."

(۷۵۹: ديوان باقرور نوسفادرانى أو شعره) الزاهد العابد الماهر فى المعما. كان معلما للأطفال بها. أورد شعره فى (نر ۹ ص ۴۱۷).

(۷۶۰: ديوان باقر هروى أو شعر) كان تلميذ ملا شهاب الهروى. أورد معماله فى (نر ۱۵ ص ۵۲۰).

(۷۶۱: ديوان السيد باقر الهندى) ابن السيد محمد بن هاشم بن شجاعت على الهندى المولود بالنجف (۱۲۸۴) والمتوفى يوم الثلاثاء غرة المحرم (۱۳۲۹) وديوانه يشتمل على القريض والحسكة، قصايد مديح ومراثى عند ولده السيد صادق الهند ببليدة " بلد " بين سامراء وبغداد. ونسخة أخرى توجد عند الشيخ حسن بن على الحلى، دونه فى (۱۳۳۰) وفيها الغديرية:

كل عذر وقول افك وزور * هو فرع عن جحد نص الغدير (ديوان باقر يزدى) حاكم يزد. مر بعنوان باقر جهرمى.

(۷۶۲: ديوان باقر يزدى أو شعره) كان يشتغل بالصياغة (زرگر) بأصفهان. أورد شعره فى (نر ۹ ص ۴۲۴) و (روشن ص ۸۷) ولعله المذكور فى (گلشن) والموصوف بالسيادة.

(۷۶۳: ديوان باقيا) عده فى تذكره ء ميخانه ممن نظم ساقى نامه.

(۷۶۴: ديوان باقى بلخى أو شعره) أورد شعره فى (گلشن) وقال إنه من علماء بلخ.

(۷۶۵: ديوان باقى تبريزى) هو المير عبد الباقى الخطاط بالنسخ الجيد الصوفى التبريزى نزيل بغداد. والمعاشر مع دده مصطفى فى "

مولویخانه " دعاه الشاه لکتابـة کتیبـة المسـجد الجامع بأصـفهان فلم یجب، لکنه بعـد فتـح الشاه قنـدهار، أجاب فنزل أصـفهان وکتب الکتیبة کذا فی (نر ۷ ص ۲۰۶) وقال فی ریاض العارفین انه بعد فتح بغداد أتوا به إلی أصفهان والظاهر أن هذا أصح. وکذا ترجمه فی (دجا ص ۱۴۴) و (تش ص ۲۸) وأوردوا شعره.

(۷۶۶: دیوان باقی تویسرکانی) للسید المیرزا عبد الباقی التوی سرکانی شیخ الاسلام

(۱۲۳)

مفاتیح البحث: مدینة سامراء المقدسة (۱)، مدینة النجف الأشرف (۱)، مدینة إصفهان (۴)، مدینة البصرة (۱)، مدینة بغداد (۲)، محمد بن هاشم (۱)، الهند (۱)

صفحه ۱۲۶

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق ۱ - الصفحة ۱۲۴

بها وهو من أحفاد المیر السید رضی. فیه القصاید والغزلیات والرباعیات یقرب من سبعمایة بیت. ذکر فیه ان عمره کان عشرین سنة فی فتنـة الأفغان بأصـفهان، وکان عمره سـبع سـنین عنـد وفات والـده الـذی قرأ علیه القرآن، وقـد جاوز الخمسـین سـنة عنـد نظمه لأنیس العاشـقین. یوجد نسـخته بخط غلام رضا بن محمد مهدی التوی سرکانی فی (۱۲۲۷) منضـما مع مثنویه الموسوم بأنیس العاشقین عند الشیخ محمد علی الأصفهانی فی النجف. وتخلصه فی جمیعها باقی مطلع أول غزلیاته.

أی یافته ز قـدر تو هربی بهابها * تشـریف تواست برقد هر نارسارسا وآخره: باقی بدین دو روزه ء دنیا مبند دل * بر هیچ کس نکرده چه أین بی وفـا وفا (۷۶۷: دیوان باقی چلبی) من شـعراء الترک. لاقاه صادقی فی حلب وترجمه وأورد شـعره الترکی فی (خص ۷ ص ۱۱۶) ولعل له النسختین من الدیوان الموجدین فی الموصل کما فی فهرسها (ص ۴۸ و ۱۳۳).

(۷۶۸: دیوان باقی دماوندی أو شعره) ترجمه وأورد شعره فی (گلشن).

(۷۶۹: دیوان باقی کاشی) قال فی (تش ص ۲۴۱) أنه رأی دیوانه. وأورد شعره فی (گلشن).

(۷۷۰: دیوان باقی ما وراء النهری) أورد شعره فی (گلشن ص ۵۵).

(۷۷۱: دیوان باقی نعمة اللهی) للسید المیر عبد الباقی من أحفاد الشاه نعمة الله الولی، والصدر فی دولة الشاه إسماعیل الصفوی الفاتح، والمقتول فی محاربته مع سلطان الروم فی أوائل رجب (۹۲۰) ترجمه فی (تش ۱ ص ۲۱) و (تش ۱۱۹) و (گلشن ۵۴) وقال إنه أکمل دیوان غزله. وتخلصه باقی وأورد مطلع بعضها.

کارسامان نرسد تا که پریشان نشود * شرط آنستکه تا أین نشود آن نشود ویأتی دیوان عبد الباقی متعددا.

(۷۷۲: دیوان باقی نهاوندی أو شـعره) کان ملازما لخان خانان فی الهند. وألف فی أحواله وأحوال آبائه کتابه " آثار رحیمی " وکان حیا فی (۱۰۳۳) فی معسکر شاهزاده پرویز شاه جهان. أورد شعره فی (گلشن ص ۵۵) وعنه فی قاموس الاعلام الترکیة فریحانة الأدب.

(۱۲۴)

مفاتیح البحث: مدینة النجف الأشرف (۱)، شهر رجب المرجب (۱)، مدینة إصفهان (۱)، القرآن الکریم (۱)، الهند (۱)

صفحه ۱۲۷

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق ۱ - الصفحة ۱۲۵

(۷۷۳: دیوان باقی هروی أو شعره) أورد شعره فی (گلشن ص ۵۵).

(۷۷۴: دیوان بالی خوش طبع أو شعره) قتل باسترآباد بید التراکمة. ترجمه معاصره فی (خص ۷ ص ۱۲۴).

(۷۷۵: دیوان بایزید البسطامی) العارف الشهیر طیفور بن عیسی المتوفی (۲۳۴ ۲۶۱ أو ۲۶۲) عن تسعین سنة. ترجمه فی (نفحات ص ۹۵) و (تش ص ۶۶) و (ض ص ۴۶) ونسبوا إلیه بعض الرباعیات، ولکنها مشکوکة. وکتب اقبال یغمائی فی أحواله رسالة طبع بطهران فی (۸۰ ص).

(دیوان مولانا بایزید) من الشعراء الملازمین للسلطان میرزا بایقرا ذکره الشاه محمد القزوینی فی (قزمج ۱ ص ۱۹۳) ولکن الصحیح ان اسم الشاعر " برندق " کما فی (لط ۱ ص ۱۹).

(دیوان با یزید الحروفی أو شعره) جاء ذکره فی جاودان نامه الکبیر ولعله أراد بایزید البسطامی.

(۷۷۶: دیوان بایسنقر میرزا أو شعره) وهو ابن شاهرخ بن تیمور، السلطان الفاضل الأدیب الخطاط. ترجمه فی (مجن ۷ ۱۲۵ و ۳۱۴) وقال ترقی الفنون فی عصره. وأورد غزله وبیت تخلصه.

غلام روی أو شد بایسنقر * غلام خوب رویان پادشاهست ولد (۸۳۲) ومات (۸۶۵) وکان ماهرا فی الشعر الفارسی والترکی. أورد ذکره فی (گلشن) أیضا. (۷۷۷: دیوان بایقرا میرزا أو شعره) وهو ابن السلطان منصور بن بایقرا الگورکانی، وأخ السلطان حسین میرزا بایقرا الذی توفی (۹۱۱) ترجمه فی (لط ۷ ص ۱۲۷) وذکر انه المربی للسلطان حسین میرزا بایقرا وأورد مطلع غزله.

(۷۷۸: دیوان البحتری) أبی عبادة الولید بن عبید الله بن یحیی المنسوب إلی جده بحتر وتمام نسبه فی (جما ج ۱۹ ص ۲۴۸) وله الحماسة کورة فی (ج ۷ ص ۷۹) قال یاقوت انه مات (۲۸۶) وکانت ولادته (۲۰۶) فی منبج من اعمال حلب. ورتب الصولی دیوانه علی الحروف فی مجلدین، ورتبه علی بن حمزة الأصفهانی علی الأنواع کما صنع بشعر أبی تمام. أقول

(۱۲۵)

مفاتیح البحث: مدینة طهران (۱)، القتل (۱)، الموت (۱)، الوفاة (۱)

صفحه ۱۲۸

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۱ - الصفحة ۱۲۶

قد ذکرنا دیوان أبی تمام وأنواعه واما دیوان البحتری فقد رأیت فی موقوفة الشیخ عبد الحسین نسخة منه مرتبا علی سبعة فصول ۱ المدیح ۲ الفخر ۳ المراثی ۴ العتاب والاستبطاء ۵ الهجاء ۶ المکاتبات ۷ الغزل. ورأیت فی موقوفة (العطار ببغداد) نسخة کتابتها (۱۲۰۷) فی جزئین أحد هما دیوان المدیح والآخر دیوان الهجاء وفی (جمط ص ۵۳۰) ذکر انه طبع فی الجوائب فی الاستانبول (۱۳۰۰) وبالهند (۱۳۲۹) وفی بیروت عن طبع الجوائب أیضا ونسخة منه بالمکتبة الحمیدیة فی استانبول وأخری بمکتبة راغب پاشا وثالثة فی مکتبة باریس کما فی فهارس هذه المکتبات. واختصر هذا الدیوان أبو العلاء المعری وسماه " عبث الولید " کما فی ابن خلکان (ج ۱ ص ۳۴) ومر فی (ص ۴۵) دیوان أبی الغوث أسلم بن مهوز الطهوی المنبجی شاعر آل محمد ومعاصر البحتری المنبجی. وقد ذکر هذان المنجبیان.

فی " مقتضب الأثر ص ۳۵ " وقد ترجم القاضی فی (لس ص ۴۶۹) البحتری مفصلا وذکر ان الشیخ عبد الجلیل الرازی عده من شعراء الشیعة. وسیدنا الحسن صدر الدین فی " تأسیس الشیعة " أکثر الشواهد علی تشیعه، ومنها ما حکاه عن الیافعی من قوله بأنه من شعراء الشیعة.

(۷۷۹: دیوان بحثی قزوینی أو شعره) واسمه الحاج إسماعیل ترجمه فی (تش ص ۲۲۳) وأورد شعره، ولعله المذکور فی (العدد ۴۲۰) قال فی " آفتاب عالم تاب " وبعض ذکره بعنوان " یحیی " فی حرف الیاء، کذا فی (روشن ص ۸۹).

(۷۸۰: دیوان بحر العلوم) السید حسین بن السید رضا بن السید مهدی بحر العلوم الطباطبائی، المولود فی النجف فی (۱۲۳۱) والمتوفی بها (۱۳۰۶) مجلد کبیر مرتب علی فصلین أولهما فی مدایح المعصومین والثانی فی مراثیهم ومراثی بعض العلماء من مشایخه مثل

صاحب الجواهر، وفیه تخمیسه للاثنی عشریات فی المراثی لجده آیة الله بحر العلوم. وله شرح الدرة لجده منظوما أیضا.

(دیوان بحر العلوم) الشاب الفاضل السید محمد صالح المولود فی النجف (١٣٢٨) اسمه " العواطف " یأتی فی العین.

(٧٨١: دیوان بحر العلوم) السید محمد بن هبة الله الحسینی القزوینی نزیل مشهد خراسان، ومؤلف " حوادث الأیام " المذکور فی (ج ٧ ص ٩۴) ذکر فی فهرس تصانیفه انه

(١٢۶)

مفاتیح البحث: أبو علاء المعری (١)، مدینة النجف الأشرف (٢)، مدینة بیروت (١)، محمد بن هبة الله (١)، خراسان (١)، الحج (١)

صفحه ١٢٩

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ٩ق١ - الصفحة ١٢٧

مشتمل علی الف وخمسمایة بیت.

(٧٨٢: دیوان بحر العلوم) السید محمد مهدی بن مرتضی بن محمد الطباطبائی البروجردی النجفی المتوفی (١٢١٢) نسخة خطه توجد عند أحفاده. وله " الدرة " المذکورة فی (ج ٨ ص ١٠٩). وله القصیدة فی حساب عقود الأنامل، شرحها بالفارسیة المیرزا محمد علی المدرس الچهاردهی.

(٧٨٣: دیوان بحری میانجی) کان من الوعاظ فی أوائل عصر القاجاریة فی تفلیس وباکو، ودیوانه بالفارسیة والترکیة توجد عند (محمد النخجوانی) کما کتبه إلینا.

(دیوان بخاری) یأتی بعناوین " ناصر بخاری " و " عمعق بخاری " و " عصمت بخاری " و " والی بخاری."

(٧٨۴: دیوان بختیار کاکی) واسمه الخواجة قطب الدین. طبع الدیوان فی نولشکور بالهند.

(٧٨۵: دیوان بختی تبریزی أو شعره) من شعراء تبریز الساکنین بشیراز کما ذکر فی (گلشن ص ۵۶) وأورد شعره.

(دیوان بدایع نگار مشهدی) صاحب أزهار الربیع وبدایع الاشعار. مر بعنوان اسمه " البدایع " فی (ج ٣: ۶٠).

(دیوان بدایع نگار تفرشی) یأتی بعنوان " دیوان لاهوتی."

(٧٨۶: دیوان بدایع نگار طهرانی) وهو المیرزا محمد إبراهیم المتوفی (١۵ ع ١ ١٢٩٩) کما فی منتظم ناصری (٣: ٣٨٧). له منظومة" خسروی نامه " ببحر التقارب، طبع عدة أبیات منها فی حاشیة " مخزن الانشاء " المذکور فی (ج ۴ ص ١١٨ و ١١٩).

(٧٨٧: دیوان بدایعی بلخی) قال فی هدیة الأحباب انه من شعراء عهد السلطان محمود واسمه محمد بن محمود، وأورد بعض شعره.

(دیوان بدخشان شاه) یأتی بعنوان تخلصه " دیوان لعلی."

(٧٨٨: دیوان بدخشی أو شعره) واسمه میربقا أورد شعره فی (نر ١٣ ص ۴٧١).

(٧٨٩: دیوان بدخشی أو شعره) وهو الملا کمال الدین محمد البدخشی تلمیذ المیر حسین

(١٢٧)

مفاتیح البحث: الهند (١)، البدخشی (٣)، الوفاة (٢)

صفحه ١٣٠

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ٩ق١ - الصفحة ١٢٨

المعمائی. له رسالة فی المعما تسمی " ضابطه ء حل معما " نقل عنها مؤلف شرح رسالة میر حسین فی المعما وکذا میر علی شیر فی

(مجن ۴ ص ۹۵ و ۲۷۱) وکذا فی (نر ۱۵ ص ۵۰۸) وتوجد نسخته فی المجلس کما فی فهرسها (ج ۳ ۱۳۰) وسماه فی (گلشن ص ۵۶) بحمید البدخشی القندهاری.

(۷۹۰: دیوان مولانا بدخشی سمرقندی) من الفضلاء والشعراء فی عصر المیرزا الغ بیک (المتوفی ۸۵۳) فی سمرقند. ترجمه المیر علی شیر فی (مجن ۱ ص ۱۹ وص ۱۹۳) وترجمه فی حبیب السیر الجزء الثالث من المجلد الثالث ص ۱۶۱ وقال فی (لت ۶) و (تش ص ۳۲۷) انه من أعظم شعراء عصره ودیوانه معروف.

(۷۹۱: دیوان بدر جاجرمی) واسمه بدر الدین وهو والد مؤلف " مونس الأبرار فی دقایق الاشعار " أتمه فی رمضان (۷۴۱). وجاجرم من محال خراسان لکنه نشاء فی أصفهان واختص بالخواجه شمس الدین محمد صاحب الدیوان الجوینی المقتول (۶۸۳) وتعلم الشعر من مجد الدین همگر الشیرازی. وله اشعار مصنوعة کالقصیدة الخالیة من الحروف المنقوطة. أورد بعضها مع سائر اشعاره فی (مع ج ۱ ص ۱۶۸) وقال فی (تغ ۲۵) انه توفی (۶۹۰) ترجمه فی (هفت) و (لت ۴) و (تش ص ۷۱).

(۷۹۲: دیوان بدر چاچی) هو بدر الدین الچاچی (الشاشی) (۱) من شعراء السلطان محمد تغلق شاه (۷۲۵ ۷۳۰) وغیره من ملوک الهند بدهلی وتلقب بفخر الزمان ومات هناک ودیوانه فی ألفی بیت کما ذکره فی (مع ج ۱ ص ۱۶۹) و (هفت) وجمع دیوانه بنفسه فی (۷۴۵) وقال فی تاریخه:

سال تاریخ عرب " دولت شه " بود بعقد * کاسمان عقد گهرهای مرا داد نظام نسخة مصححة منه عند (فخر الدین) ونسخة بمکتبة (المجلس) کما فی فهرسها (۳: ۲۳۷) وطبع قصایده بنولکشور. وشرح قصایده مولانا غیاث الدین. وتخلصه فی غزله " بدرچاچ " واشتبه فی تذکرة خوشگو بینه وبین بدر جاجرمی.

(۷۹۳: دیوان بدر الدین الفارسی أو شعره) أورد فی (مع ج ۱ ص ۱۶۹) اشعاره

(۱) وچاچ أو شاش اسم لقریة بری، ولم ینسب إلیه أحد، وقریة من نواحی بناکت من بلاد وراء سیحون کما فی معجم البلدان.

(۱۲۸)

مفاتیح البحث: شهر رمضان المبارک (۱)، مدینة إصفهان (۱)، شمس الدین محمد (۱)، الجوینی (۱)، خراسان (۱)، الهند (۱)، البدخشی (۲)، الوفاة (۱)، کتاب معجم البلدان (۱)

صفحه ۱۳۱

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۱ - الصفحة ۱۲۹

فی وصف السیف وکذا فی (هفت ص ۲۳۲) لأمین احمد الرازی المؤلف فی (۱۰۰۲).

(۷۹۴: دیوان بدر الدین عبد الرحمان أو شعره) المسجف الکنانی الشاعر الهجاء المتوفی (۵۸۳) قال فی مطر مطرت یوم عاشوراء:

والله ما جاء الغمام وانما * بکت السما لزوال آل محمد ترجمه فی قاموس الاعلام الترکیة.

(۷۹۵: دیوان بدر الدین الکرمانی) نقل فی (مع ج ۱ ص ۱۶۹) بعض أشعاره عن تذکرة " العرفات " لتقی الدین الأوحدی وکذا فی (تغ ۲۵).

(۷۹۶: دیوان بدر شاکر السیاب) المسمی بالأساطیر طبع بالغری (۱۳۶۹) فی (۹۳ ص) من منشورات دار البیان، وله دیوان آخر اسمه" زئیر العاصفة " وفی الأساطیر خطاب إلی یزید فی (ص ۸۵) وهو تفجع علی الامام الشهید.

(۷۹۷: دیوان بدر شیروانی أو شعره) ترجمه فی (لت ۶) وعنه (براون ج ۳ ص ۵۴۸) وأورد شعره وقال لاقی کاتبی وناظره فی شیروان.

(۷۹۸: دیوان بدر هروی أو شعره) هو الامام بدر الدین بن نور الدین. کان معاصرا لمؤلف " لباب الألباب " فذکره فی (ج ۱ ص ۲۵۰) وعنه فی (تغ ص ۲۵).

(دیوان بدری أو شعره) ذکره عبد الجلیل القزوینی فی عداد شعراء الشیعة فی (کتاب النقض ص ۲۳۹) وأظنه أحد البدور المذکورین.

(۷۷۹: دیوان بـدیع) هو محمـد حسن بن ملا رضا خان نصـرة الوزارة، صاحب " داسـتان باسـتان " المذکور. ترجمه مفصـلا فی مجلة أرمغان (ج ۲۱ ص ۱۴۷). ویشتمل الدیوان علی القصاید والمسمطات والغزل وغیرها. ط بمبئی ۱۳۳۲.

(۸۰۰: دیوان بدیعا تبریزی) هو بدیع الزمان ابن علی رضا عباسی الخطاط الشاعر الأدیب اخذ الخط عن أبیه، وتخلص فی شعره بدیعا. مات فی شبابه وکان حیا إلی (۱۰۳۵) توجد خطه فی المکتبة الشاهیة بطهران کما فهرسها (ص ۱۴۷).

(۸۰۱: دیوان بدیعا خشگهء أو شعره) من شعراء خشگه من محال یزد. سکن أصفهان.

کذا فی (نر ۹ ص ۳۵۳).

(۸۰۲: دیوان بدیع أردستانی أو شعره) هو ابن القاضی شمس الدین. سکن أصفهان فی

(۱۲۹)

مفاتیح البحث: یوم عاشوراء (۱)، مدینة إصفهان (۲)، مدینة طهران (۱)، عبد الرحمان (۱)، البکاء (۱)، الموت (۱)، الشهادة (۱)

صفحه ۱۳۲

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۱ - الصفحة ۱۳۰

عهد الشاه عباس الأول الصفوی. کذا فی (تغ ص ۲۶).

(۸۰۳: دیوان بدیع الأسـطر لأبی) هو أبو القاسم هبة الله بن الحسـین مؤلف " درة التاج فی شـعر ابن الحجاج " قال فی (کفظ ج ۱ ص ۵۰۴) أنه کان یستعمل المجون فی اشعاره حتی یفضی إلی الفاحش فی اللفظ. ترجمه فی (جما ۱۹: ۲۷۳) وابن خلکان وغیرهما.

(۸۰۴: دیوان بدیع انجدانی أو شـعره) هو بدیع الدین اتابک معاصـر رشید الوطواط والسلطان سنجر. ذکره فی (تغ ص ۲۶) وسماه فی (روشن ۹۱) ببدیع کاتب.

(۸۰۵: دیوان بدیع الزمان أکبر آبادی أو شعره) ترجمه وأورد شعره واله داغستانی فی " ریاض الشعراء " وعنه فی (گلشن).

(۸۰۶: دیوان بدیع الزمان سبزواری أو شعره) ترجمه وأورد شعره بهذا العنوان فی (تش ص ۷۸) وفی (گلشن) بعنوان " بدیع سبزواری . "وقـال فی (تـغ ص ۲۵) مات فی عهـد الشاه سـلیمان الصـفوی، وقال فی (نر ۵ ص ۱۰۱) انه من أولاـد کلاـنتر سبزوار ومن ساداتها وتخبط أخیرا بأصفهان فرجع إلی سبزوار.

(دیوان بدیع الزمان میرزا) الصفوی یأتی بتخلصه " بدیعی صفوی."

(۸۰۷: دیوان بـدیع الزمـان میرزا أو شـعره) وهو ابن السـلطان حسـین میرزا بایقرا. نازع أخاه مظفر حسـین ومحمـد ازبک الشـیبانی فی الملک فی (۹۱۳) فانهزم واسـتجار بالشاه إسـماعیل وسافر إلی الهنـد ورجع إلی تبریز. وبعـد سـقوط تبریز بیـد آل عثمان اخـذوه إلی اسـتانبول وبقی هناک أربعة عشر شهرا عند السلطان سلیم إلی أن مات فی (۹۲۱) بالطاعون، واما ولده محمد مؤمن الشاعر أیضا فبقی فی هرات ونازع عمه المذکور وانکسر منه فقتله عمه، ورثاه والده بدیع الزمان بقصیدة قال فیه:

وزیـدی أی صـبا بر همزدی گلهـای رعنارا * شـکستی زآن میان شاخ گل نورسـته ء مارا ترجمه فی (مجن ۷ ص ۱۲۷ و ۳۱۵) وفی (تش ص ۱۰) وفی (تس ۱ ص ۱۲).

(۸۰۸: دیوان بدیع الزمان نصـرآبادی أو شعره) هو ابن محمد طاهر صاحب " تذکره ء نصرآبادی " قال فی (تغ) انه مات (۱۱۲۱) وله قصـیدة کل بیت منه تاریخ لعمارة چهل سـتون بأصـفهان فالمصـرع الأول تاریخ شـروع البناء والمصـرع الثانی تاریخ لختم البناء. ولقبه الشاه سلطان حسین بملک حسین بملک الشعراء. وترجمه والده فی (نر ۱۲ ص ۴۵۵).

(۱۳۰)

مفاتيح البحث: مدينة إصفهان (٢)، الهند (١)، الطهارة (١)، الموت (٢)

صفحه ١٣٣

الذريعة - آقا بزرگ الطهراني - ج ٩ق١ - الصفحة ١٣١

(٨٠٩: ديوان بديع الزمان نطنزى أو شعره) ذو اللسانين بديع الزمان أبو عبد الله حسين ابن إبراهيم النطنزى المتوفى (٤٩٧) صاحب دستور اللغة المسمى بالخلاص المذكور فى (ج ٨ ص ١٦٥) كان ينظم بالفارسية والعربية أورد بعض شعره فى البغية وتوجد كثير من شعره الفارسى والعربى فى كتابه دستور اللغة.

(٨١٠: ديوان بديع الزمان الهمدانى) هو أبو الفضل أحمد بن الحسين بن يحيى المتوفى (٣٩٨) كما أرخه فى أمل الآمل وهو صاحب المقامات الذى نسج الحريرى مقاماته على منواله وقد طبع هذا الديوان بمصر فى (١٣٢١).

(ديوان بديع سبزوارى) مر بعنوان بديع الزمان سبزوارى.

(٨١١: ديوان بديع سمرقندى أو شعره) من أكابر سمرقند وكان فى خدمة سبحان قلى خان، ومات قبل هذا. كذا فى (نر ١٠ ص ٤٤٢). وعنه فى (گلشن).

(ديوان بديع سمرقندى) يأتى بتخلصه " مليح."

(٨١٢: ديوان بديع سيستانى أو شعره) هو بديع الدين تركو السيستانى. أورد شعره بهذا العنوان فى (گلشن) وسماه فى (روشن ٩٢) ببديع الدين تونى ابن القاضى سلطان.

(٨١٣: ديوان بديع شيرازى أو شعره) هو الميرزا فتح الله من سادات شيراز. وتوفى بطهران فى (١٢٩٨) ترجمه فى (عم ص ٥٥٤) وعنه فى ريحانة الأدب.

(٨١٤: ديوان بديعى أو شعره) ذكره عبد الجليل القزوينى فى عداد شعراء الشيعة فى كتابه بعض مثالب النواصب المعروف ب (النقض ص ٢٣٩).

(٨١٥: ديوان بديعى اندجانى سمرقندى) الملا يوسف. أصله من اندجان وتلمذ فى سمرقند على صفائى واشتهر بملا يوسف صفائى، وكان يبغضه هذه النسبة، وتتبع قصيدة " مرآت الصفا " وله رسالة فى المعمى. ومات بسرخس ودفن بخانقاه الشيخ لقمان. ترجمه مفصلا فى (مجن ٢ ص ٤٨ و ٢٢٢). قال فى (تغ ص ٢٦) و (روشن ٩١) مات (٨٩٧).

(٨١٦: ديوان بديعى تبريزى أو شعره) وهو الحكيم الأديب الشاعر بالفارسية والتركية المعاصر لصادقى كتابدار. ترجمه فى (خص ٨ ص ٢٦٠) وفى (تش ٢٨).

(ديوان بديعى سمرقندى) ذكره فى (روشن ص ٩٢) وأظنه بديعى اندجانى.

(١٣١)

مفاتيح البحث: مدينة طهران (١)، الحسين بن يحيى (١)، أبو عبد الله (١)، الموت (١)، الوفاة (١)

صفحه ١٣٤

الذريعة - آقا بزرگ الطهراني - ج ٩ق١ - الصفحة ١٣٢

(٨١٧: ديوان بديعى صفوى أو شعره) واسمه بديع الزمان ميرزا ابن بهرام ميرزا ابن الشاه إسماعيل الأول الفاتح الصفوى، كان حاكم سيستان وقتل هناك بأمر الشاه إسماعيل الثانى كما فى " عالم آراى عباسى."

(ديوان بديهى أصفهانى) مر بعنوان " ديوان أفندى."

(٨١٨: ديوان بديهى سجاوندى أو شعره) وهو مجد الدين احمد معاصر السلطان سنجر.

كان من العرفاء وترجمه فى (ض ص ٢٩١).

(٨١٩: ديوان بديهى سيستانى أو شعره) اسمه المير عرب. كذا فى (روشن ص ٩٢).

(٨٢٠: ديوان بديهى همدانى أو شعره) أورد شعره فى (تس ۵ ١۴۵).

(ديوان برخوردار بيگ) يأتى بعنوان " ديوان خان عالم."

(ديوان برخوردار بيگ) يأتى بتخلصه " ديوان منصور نائنى."

(ديوان بردعى زاده) يأتى بتخلصه " حمدى."

(٨٢١: ديوان البرسى) الشيخ رجب بن محمد بن رجب البرسى الحلى الذى فرغ من بعض تصانيفه (٨١٣) كما ذكره فى " رياض العلماء. " وتوجد فى تصانيفه اشعار كثيرة له، جمعها الشيخ محمد بن طاهر السماوى المتوفى (١٣٧٠) من مواضع متفرقة. كلها فى مدايح الأئمة ومراثيهم. تقرب من سبعماية بيت. والنسخة بخط الجامع، السماوى، اشتراها بعد موته الشيخ محمد على اليعقوبى فى النجف. وقد ترجم الشيخ على الخاقانى هذا الشاعر فى شعراء الحلة (ج ٢ ص ٣۶٨ ٣٩۴) وأورد خمسماية، بيت من شعره.

(٨٢٢: ديوان برشته لكهنوى أو شعره) وهو الميرزا محمد حسين من أحفاد الشيخ محمد حسن التبريزى نزيل الهند والمدرس فى عصر أكبر شاه. ترجم جده فى طبقات أكبرى (ج ٢ ص ۴۶١) وترجم الشاعر فى (دجا ص ٨) وكذا فى (روشن ص ٩٢).

(٨٢٣: ديوان البرعى اليمنى) لعبد الرحيم بن أحمد البرعى العارف اليمنى من شعراء القرن الخامس. ترجمه الشرواتى فى " حديقة الأفراح " وفيه القصايد الربانية ثم النبوية ثم الصوفيات ثم الوعظيات. طبع على الحجر بمصر فى ١٢٨٣ و ١٢٨٨ و ١٢٩٧ و ١٣٠٠ و ١٣٠١ و ١٣٠٣ ١٣٠٩ و ١٣١٠ و ١٣١٣ فى (١۶۴ ص) وفى بمبئى ١٢٩١ فى (١۵۵ ص). كذا فى (جمط ص ۵۵٠)

(١٣٢)

مفاتيح البحث: مدينة النجف الأشرف (١)، شهر رجب المرجب (٢)، عبد الرحيم بن أحمد (١)، محمد بن طاهر (١)، الهند (١)، القتل (١)، الوفاة (١)

صفحه ١٣۵

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانى - ج ٩ق١ - الصفحة ١٣٣

(٨٢۴: ديوان برق هندى) ولد ببنگالة ومدح محمد جعفر خان حاكمها. والديوان فى (١۵٠٠ بيت). رآى نسخة منه صاحب (گلشن) قال وكتبت حدود القرن الثانى عشر.

(ديوان برقى استرآبادى). كذا فى (تش ص ١۵١) و " شمع انجمن " والصحيح بزمى.

(٨٢۵: ديوان بركت دهلوى أو شعره) وهو محمد بركت الله خان ابن أخ اسديار خان ترجمه وأورد شعره فى (روشن ص ٩٣).

(٨٢۶: ديوان برلاس) وهو محمود برلاس. أورد شعره فى (مجن ۶ ص ٢١۶ و ٢٨٧) وقال كان حاكم كرمان ونظم " دهنامه. (" گلشن ص ٣٨٢).

(٨٢٧: ديوان برندق سمرقندى أو شعره) هو المير بهاء الدين بن المير نصرت شاه البخارى السمرقندى من شعراء بايقر ابن عمر شيخ بن تيمور. كان سلسا فى الهجاء وكان يخافه الشعراء فيحترمونه، وقد هجا عصمت بخارى ومات بسمرقند فى (٨١۵). ترجمه وأورد شعره فى (لت ۶) و (تش ص ٣١٩) ومرآت الخيال (ص ۶٣) و (روشن ص ٩۴) و (تغ ص ٢۶) والمستر براون فى (ج ٣ ص ۵۵۶).

(٨٢٨: ديوان برهان) واسمه خسرو برهان فارسى طبع فى (٩۵ ص) كما فى الفهارس.

(٨٢٩: ديوان برهان ابرقوهى أو شعره) من سادات الصوفية بها، ومن تلاميذ قاضى أسد الكاشى. كذا فى (نر ٩ ص ٣٠١) و (تش ص

262) و (روشن ص 95) و (تغ ص 26).

(830: دیوان برهان تبریزی أو شعره) الأدیب الشاعر اللغوی محمد حسین بن خلف، أقام بالهند وکتب " برهان قاطع " فی اللغة الفارسیة باسم عبد الله قطب شاه فی (1082) وکان یتخلص فی شعره ببرهان.

(831: دیوان برهان جامی أو شعره) هو الخواجة یوسف المتخلص ببرهان من أحفاد شیخ الاسلام احمد جام. کان عارفا صوفیا تلمذ علیه أکثر أساتیذ الموسیقا، ومنهم المیر علی شیر النوائی. مات بجام ودفن بمقبرة الجامی، کذا فی (مجن 2 ص 42 و 215).

(832: دیوان برهان رازی أو شعره) هو المولی برهان الدین عطاء الله الرازی الهروی من أولاد أعاظم هرات والمدرس بمدرسة شاهرخ میرزا. له " جواهر الأسماء " فی علم المعما کتبه باسم بابرشاه (ظ المتوفی 937) أورد فی (مجن 4 ص 91 و 26) تاریخه لمهرداریة میر علی شیر فی (876) وبعض شعره.

(133)

مفاتیح البحث: الهند (1)، الموت (1)، الوفاة (1)

صفحه 136

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج 9ق 1 - الصفحة 134

(833: دیوان برهان سبزواری) هو السید عبد الله بن الحسن الموسوی السبزواری المولود (1300) الملقب ببرهان الواعظین. فیه قصاید فارسیة وعربیة کما حکاه لنا شفاها.

(834: دیوان برهان کرمانی أو شعره) وهو الشاه خلیل الله بن الشاه نعمة الولی.

ولد (847) وادراک الشاه قاسم الأنوار. ترجمه فی (ض ص 69) وأورد شعره. وتوجد، شعره فی مشیخة " کنز السالکین " المذکور فی (ج 8 ص 187).

(835: دیوان برهان مازندرانی أو شعره) اسمه محمد صالح. کان معاصرا لمحمد شاه، وجاء إلی شاه جهان آباد وقتل فی قتل عام (شاه جهان آباد) دهلی علی ید الجیش النادری فی (1151) ذکره فی (گلشن ص 61) و (تغ ص 26).

(836: دیوان برهان مشهدی) هو السید برهان الدین المشهدی. من علماء هرات وعمی بصره أخیرا ورجع إلی مشهد ومات (919) له رسائل فی العروض والقوافی وقصاید متعددة کذا فی (روشن ص 94).

(837: دیوان برهمن گرجی أو شعره) واسمه شیر مردان بیگ من عبید الشاه الخاصة، کان یتخلص ببرهمن کذا فی (نر 2 ص 47) وسماه فی (گلشن ص 62) بسربدال بیگ الگرجی وقال إنه من عبید الشاه سلیمان.

(838: دیوان برهمن لاهوری أو شعره) واسمه جگت رأی. جاء إلی یزد وتعلم عند النصر آبادی ورجع إلی الهند. کذا فی (روشن ص 95).

(839: دیوان برین دهلوی أو شعره) هو المولی وجیه الدین من ملازمی شاه علالم ومن تلامیذ فاخر مکین. أورد شعره فی (روشن ص 95).

(840: دیوان بزمی أردبیل أو شعره) ذهب فی عهد جهانگیر إلی الهند ورجع. کذا فی (روشن ص 96).

(841: دیوان بزمی استرآبادی أو شعره) واسمه الخواجة غیاث الدین محمد. قیل إنه قتل هناک نعم ولا یموت باسترآباد أحد حتف أنفه. کذا فی (خص 8 ص 229) وفی (تش ص 151) سماه " برقی " غلطا وعنه اخذ " شمع أنجمن " وفی آفتاب عالمتاب ونشتر عشق و (روشن) انه قتل بید الأفاغنة وفی (گلشن) انه مات فی المایة العاشرة. وفی (تغ ص 26) انه مات (950).

(842: دیوان بزمی خراسانی أو شعره) واسمه ملاشاه حسین الخراسانی. أورد شعره فی

(۱۳۴)

مفاتیح البحث: عبد الله بن الحسن (ع) (۱)، الهند (۲)، الشهادة (۱)، القتل (۳)، الموت (۳)

صفحه ۱۳۷

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق ۱ - الصفحة ۱۳۵

(مجتس ۶ ص ۱۶۲).

(۸۴۳: دیوان بزمی دهلوی) وهو ابن منورخان، معاصر جهانگیر پادشاه. له مثنوی " رت پدم " بالفارسیة. کذا فی (گلشن) و " پدم" معشوقة " رت."

(۸۴۴: دیوان بزمی قزوینی أو شعره) الحذاء. أورد شعره فی (تس ۵ ص ۱۴۹) و (روشن ص ۹۶).

(۸۴۵: دیوان بزمی همدانی) هو ابن السید المیر أبی تراب العلوی المذکور فی العدد (۲۱۲) کان طبیبا بهمدان، سید صحیح النسب. کذا فی (خص ۶ ص ۸۷) وفی (تش ص ۲۵۵) قال إن اسمه میر عقیل، وقال فی (تغ ص ۲۷) ان اسمه عبد الشکور وکان طبیبا فی جیش الشاه عباس الأول. وله مثنوی " فرهاد وشیرین. " وکذا فی (گلشن ص ۶۲).

(۸۴۶: دیوان البزی) للشیخ حسین بن محمد بن سعد البزی العاملی المتوفی فی بنت جبیل، من قری جبل عامل حدود (۱۳۴۲) وکان اشتغاله علی علماء النجف سنین. والف فی الفقه " ناموس الاحکام " الذی قرظه الشیخ حسن مطر والشیخ أحمد بن الشیخ محمد حسین الکاظمی مصرحین باجتهاده. ودیوانه بخطه بغیر ترتیب ولا تهذیب عند محمد رضا شمس الدین العاملی فی النجف.

(۸۴۷: دیوان بساطی سمرقندی) قال فی (لت ۶) ترقی أمره فی أیام خلیل بهادر بن امیرانشاه گورکان المتوفی (۸۴۰) وکان یتخلص أولا بحصیری لاشتغاله بصناعة الحصیر، ولما تلمذ علی عصمت بخاری المتوفی (۸۲۹) لقبه ببساطی. قال فی (مجن ۱ ص ۱۳ و ۱۸۸) انه سلس البیان قلیل العلم. وترجمه أیضا فی (تش ص ۳۳۳) و (تغ ص ۲۷) توجد نسخة من دیوانه عند (المحیط) وأخری فی مکتبة (المشکاة) کما فی فهرسها (ج ۲ ص ۲۴۲) (۸۴۸: دیوان بساطی شوشتری أو شعره) سافر إلی ما وراء النهر وتقرب عند عبد الله أزبک وتوفی (۹۵۵) أورد شعره فی (روشن ص ۹۶).

(دیوان بستی) هو أبو الفتح المذکور فی العدد (۲۵۶) قال العوفی فی (لباب الألباب ج ۱ ص ۶۴): بستی را دو دیوان است بدوزبان، فارسی ودیگر تازی، ومن هردو دیده أم.

(۸۴۹: دیوان بسحاق أطعمه) واسمه جمال الدین أبو إسحاق الشیرازی المتوفی (۸۱۴ أو ۸۱۹ أو ۸۲۷ أو ۸۳۰) من شعراء إسکندر بن عمر شیخ حفید أمیر تیمور الذی حکم شیراز

(۱۳۵)

مفاتیح البحث: مدینة النجف الأشرف (۲)، جمال الدین (۱)، محمد بن سعد (۱)، الوفاة (۴)

صفحه ۱۳۸

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق ۱ - الصفحة ۱۳۶

وأصفهان فی (۸۱۲ ۸۱۷). ویظهر من اشعاره انه کان حلاجا. ذکر ترجمته فی (لت ۶) و " هفت ص ۲۵۷ ۲۵۸ " و (تش ص ۲۶۴) و (مرآت الخیال ص ۶۲) وریحانة الأدب وقالوا انه کان من مریدی شاه نعمة الله ولی الصوف. قال فی مقدمة دیوانه الذی جمعه بنفسه [اما بعد چنین گوید.. أبو إسحاق المعروف بحلاج.. چند روز در أین فکر بودم که با وجود أوصاف فردوسی.. ومثنویات نظامی.. وطیبات سعدی.. وغزلیات سلمان.. وبا دستکاه طبع خواجو.. ومقالات عماد فقیه.. ودقائق معانی حافظ.. من چه خیال پزم که خلائق

محظوظ گردند؟..] وقال فی سبب جمعه هذا الدیوان: کما أنهم ألفوا القصص الغرامیۀ لتحریک الشهوۀ الجنسیۀ کذلک نظمت هذا الدیوان لتحریک شهوۀ الاکل لمن ضعف شهوۀ الاکل فیه. ثم شرع فی منظومۀ سماه " کنز الاشتهاء " مع دیباجته النثریۀ، ثم منظومۀ آفاق وأنفس، ثم قطعات فی جواب قصاید لبعض الشعراء، ثم قصۀ " مزعفر وبغرا " و " خوابنامه ء بسحاق " و " فرهنگنامه. " وطبع الدیوان هکذا فی استانبول بتصحیح میرزا حبیب الله الأصفهانی فی (۱۳۰۲) فی (۱۸۴ ص) وأضاف فی آخره ملحقات للدیوان وفهرس کثیر الفایدۀ لتفسیر اعلام قسم من الأغذیۀ المذکورۀ فی الدیوان. وقد تبعه فی هذا القسم من الشعر نظام قاری کما سیأتی دیوانه للألبسۀ وتوجد نسخۀ من الدیوان کتبت فی (۸۵۵) عند (محمد آقا النخجوانی) کما کتبه إلینا. وطبع أخیرا بشیراز فی (۱۳۷۰) فی (۲۰۰ ص) مع مقدمۀ مأخوذۀ عن تاریخ أدبیات إیران للمستر براون مع تصویر لمقبرۀ بسحاق فی شیراز.

(۸۵۰: دیوان بسمه چی هروی أو شعره) ترجمه فی (مجتس ۴ ص ۱۶۶) وقال کان یشتغل بالبسمۀ (۱) والآن رمال ثم أورد شعره.

(۸۵۱: دیوان بسمل أصفهانی أو شعره) وهو المیرزا محمد بن عبد الحسین، أخ عبد مناف.

أورد شعره فی (نر ۵ ص ۱۱۰) فی السادات.

(۸۵۲: دیوان بسمل بدخشانی أو شعره) واسمه محمد یوسف بن المیر امام. جاء إلی دکن حیدر آباد وتقرب عند أمیرها مبارزخان، وقتل فی (۱۱۳۷) أورد شعره وترجمته کذلک

(۱) بسمۀ لغۀ ترکیۀ وهی اسم لآلۀ یطبع بها النقوش والکلمات علی المنسوجات، کما یختم القرطاس بالخاتم، ومن ثم کان الإیرانیون فی القرن الثالث عشر یسمون المطابع التی یسمونها الیوم " چاپخانه " بهذا الاسم، فیقولون " بسمه خانه. " راجع الحاشیۀ فی الصفحۀ ۱۴۵.

(۱۳۶)

مفاتیح البحث: دولۀ ایران (۱)، مدینۀ إصفهان (۱)، محمد بن عبد الحسین (۱)، القتل (۱)، الأکل (۱)، الشهوۀ، الإشتهاء (۲)، ترکیا (۱)

صفحه ۱۳۹

الذریعۀ - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۱ - الصفحۀ ۱۳۷

فی (گلشن).

(۸۵۳: دیوان بسمل دامغانی شیرازی أو شعره) وهو الحاج محمد تقی بن الحاج مؤمن الدامغانی، مات والده فی شیراز بعد أن رجع عن حجه الثالث فولد بها بسمل ونشأ بها وجاء إلی أصفهان فی خدمۀ شیخ الاسلام المیر علی رضا. ترجمه وأورد شعره فی (نر ۹ ۳۵۴) و (گلشن).

(۸۵۴: دیوان بسمل شیرازی) للحاج میرزا علی أکبر النواب الشیرازی، ناظم اندرز نامه وتذکره ء دلگشا. رأیت دیوانه المشتمل علی أنواع الشعر بطهران عند المدرس الرضوی أستاذ جامعۀ طهران. ترجمه وأورد شعره فی (مع ۲: ۸۲) و (ض ص ۴۴۲) و " المدایح المعتمدیۀ. " وریحانۀ الأدب.

(۸۵۵: دیوان بسمل کاشانی کرمانشاهی) وهو المیرزا حسن بن المولی سمیع بن المولی حسین المدرس بن علم الهدی بن المولی محسن الفیض الکاشانی الکرمانشاهانی.

وهو أخ المولی محسن صاحب " الدرر البهیۀ. " ذکر لی الحاج آقا مهدی المعاصر الذی هو حفید أخ الشاعران نسخۀ هذا الدیوان کانت عنده فسرقت من مکتبته. ترجمه وأخاه فی " مرآت الأحوال " الآقا أحمد بن الآقا محمد علی الکرمانشاهی.

(۸۵۶: دیوان بسمل گور که پوری أو شعره) وهو عبد العزیز بن أبی الفتح خان " جنون."

أورد شعره فی (گلشن ص ۶۴).

(۸۵۷: دیوان بسمل هندی أو شعره) وهو المیر حسن خان بن عاشق علی خان، من شعراء عهد نصیر الدین حیدر پادشاه. تلمذ علی غلام مینا. أورد شعره فی (گلشن).

(۸۵۸: دیوان بسملی قزوینی أو شعره) أورد شعره فی (روشن ص ۹۷) وقال مات بقزوین (۹۵۵) عن سبعین سنهٔ من عمره.

(۸۵۹: دیوان بسیج) طبع منتخبات من شعره فی (۷۰ ص) بإیران.

(۸۶۰: دیوان بشار بن برد) العقیلی ولدا عمی. قال الأصمعی له: لم أر أذکی منک. کذا ذکر الخطیب فی تاریخ بغداد. قال ابن الندیم فی (ص ۲۲۷) انه لم یجتمع شعره.. ورأیت منه نحو الف ورقهٔ، منقطع، وقد اختار شعره جماعهٔ. وترجمه ابن خلکان فی (ج ۱ ص ۸۸) مفصلا وذکران فی الأغانی أورد أسماء ستهٔ عشر من أجداده کلها فارسیهٔ. وذکر من أحواله فصولا کثیرهٔ. ورمی بالزندقهٔ ففتشت کتبه فلم یوجد فیها شئ مما وهی به، وامر المهدی

(۱۳۷)

مفاتیح البحث: کتاب تاریخ بغداد للخطیب البغدادی (۱)، دولهٔ ایران (۱)، مدینهٔ إصفهان (۱)، مدینهٔ طهران (۲)، ابن الندیم (۱)، عبد العزیز (۱)، الحج (۴)، الموت (۱)

صفحه ۱۴۰

الذریعهٔ - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۱ - الصفحهٔ ۱۳۸

العباسی بضربه سبعین سوطا فمات بذلک فی البطیحهٔ قرب البصرهٔ فحمل إلیها فی (۱۶۷) أو (۱۶۸) وقد نیف علی تسعین سنهٔ. ویظهر من بعض کتبه انه کان شدید الحفظ لقرابهٔ رسول الله ص فضلا عن أبنائه.

(۸۶۱: دیوان بشارهٔ) للشیخ محمد علی بن بشارهٔ آل موحی النجفی ذکره الشیخ احمد النحوی فی قصیدهٔ یمدح بها الناظم. وذکر أیضا بعض تصانیفه الأخر ک " ریحانهٔ النحو " ونشوهٔ السلافهٔ وشرح النهج.

(۸۶۲: دیوان الشیخ بشیر) وهو ابن مصطفی جواد. ولد بشوکین من قری جبل عامل (۱۳۲۴) وتوفی فی بیروت فی (۱۳۶۴) طبع بمطبعهٔ العرفان بصیدا فی (۱۳۶۵) فی (۵۵ ص) وفیه رثاء الشیخ عبد الحسین بن إبراهیم صادق الذی توفی (۱۳۶۱).

(۸۶۳: دیوان بشیر اللکهنوی أو شعره) وهو محمد بشیر بن نظام الدین فقیر بن الشاه خواجهٔ حسین المودودی الچشتی من أحفاد محمد صالح أکبر أولاد قطب الدین مودود الچشتی.

ترجمه فی (گلشن ص ۶۵) وأورد بعض شعره.

(۸۶۴: دیوان بصیر أصفهانی أو شعره) وهو محمد إبراهیم البصیر ترجمه بهار أصفهانی فی " المدایح المعتمدیهٔ " وأورد قصایده وقال إنه شاب.

(۸۶۵: دیوان البصیر الحلی) وهو الشیخ محمد مهدی البصیر الحلی المعاصر. ذکره صاحب " الأدب العصری."

(۸۶۶: دیوان بصیر سمرقندی أو شعره) قال فی (روشن ص ۹۹) انه الشیخ نور الدین السمرقندی من أدباء العصر التیموری وقبیله.

(۸۶۷: دیوان بصیر سیستانی أو شعره) قال فی (روشن ص ۶۶) انه القاضی بصیر أخو القاضی لاغر السیستانی. أقول وقد ترجم لاغر فی (تس ۴ ص ۷۰) ولم یذکر له أخا.

(۸۶۸: دیوان بصیری عجمعی أو شعره) ترجمه فی (بهش ۲ ص ۳۸۱) وأطری علمه وفضله وأورد شعره، والعجمی لیمتاز عن بصیری بغدادی ظاهرا.

(۸۶۹: دیوان بصیری بغدادی) ذکر فی (کفظ) انه توفی (۹۴۱) وتوجد دیوان بصیری أفندی بالترکیهٔ فی الموصل کما فی فهرسها

(ص ۲۹۸).

(۸۷۰: دیوان بقا أصفهانی أو شعره) وهو أشرف الکتاب السید محمد الخطاط الأصفهانی

(۱۳۸)

مفاتیح البحث: الرسول الأکرم محمد بن عبد الله صلی الله علیه وآله (۱)، الدکتور مصطفی جواد (۱)، مدینة بیروت (۱)، الحسین بن إبراهیم (۱)، مدینة البصرة (۱)، العصر (بعد الظهر) (۱)

صفحه ۱۴۱

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق ۱ - الصفحة ۱۳۹

المتخلص ببقا نزیل طهران فی (۱۳۰۶) فی زمن تألیف " المآثر والآثار " فترجمه فی (ص ۲۰۲) وقد مدح أبا الفضل الکلانتری بقصیدة طبعت فی (ص عا) من مقدمة دیوانه المذکور فی (العدد ۲۶۳).

(دیوان بقا بخاری) مر بعنوان دیوان أنوار ویأتی أخری بعنوان " دیوان علیم بخاری."

(دیوان بقا بدخشی) یأتی بعنوان بقائی بدخشی.

(۸۷۱: دیوان بقا هندی أو شعره) واسمه محمد السهارنپوری. کان من أحفاد الخواجة عبد الله الأنصاری. له " مرآت جهان نما " فی التاریخ وقد رتبه أخوه محمد رضا، ومات فی السنة السادسة والعشرین من جلوس اورنگ زیب عالم گیر پادشاه. کذا فی (گلشن ص ۶۷).

و (روشن ص ۱۰۰).

(دیوان بقائی ابرقوهی) واسمه المیر أبو البقاء. مات (۹۴۸) کذا فی (تغ ص ۲۷) والتاریخ غلط ولم یذکر معاصره النصر آبادی تخلص بقائی له فذکرناه بعنوان أبی البقاء فی (العدد ۲۰۵).

(۸۷۲: دیوان بقائی بدخشی أو شعره) ذکره فی (نر ۹ و ۱۳ ص ۳۹۳ و ۴۸۱) وقال إنه بدخشی سکن تبریز، وأورد له مثنویا فی تاریخ زلزال تبریز العظیم فی (۱۰۶۰) ولکن سماه فی (ص ۴۸۱ ") بقا " بدل بقائی.

(۸۷۳: دیوان بقائی تفرشی) للمیر أبی البقاء محمد عارف التفرشی، الذی ألف تذکرة " لطائف الخیال " بعد (۱۰۵۰) کما یظهر من (دجا ص ۱۶۶ و ۱۹۲). ترجمه فی (خص ۶ ص ۱۰۰) وقال فی (تغ ص ۵) ان له تذکرة لم یتمه. والظاهر أنه غیر بقائی أبرقوهی. راجع الهامش ص ۱۰۵۲.

(۸۷۴: دیوان بقائی خوارزمی أو شعره) أورد شعره فی (مجن ۶ ص ۱۱۷ و ۲۸۸) وفی نسخة اسمه لقائی. قال وحج بأمه من غیر زاد.

(۸۷۵: دیوان بقائی سمرقندی أو شعره) الماهر فی الموسیقا والعلم والأدب والشعر.

کذا فی (بهش ۲ ص ۳۷۹).

(۸۷۶: دیوان بقائی کمانگر أو شعره) القواس، الماهر فی المعما. أورد شعره فی (مجن ۳ ص ۶۸ و ۲۴۱).

(۱۳۹)

مفاتیح البحث: مدینة طهران (۱)، الخوارزمی (۱)، البدخشی (۴)، الموت (۱)، الحج (۱)

صفحه ۱۴۲

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق ۱ - الصفحة ۱۴۰

(۸۷۷: دیوان بقائی قهستانی أو شعره) الماهر فی المعانی والبیان. أورد شعره فی گلشن ص ۶۷).

(۸۷۸: دیوان بقائی هندی أو شعره) وهو ابن یادگار خان حالتی، کما ذکره صاحب طبقات أکبری المتوفی (۱۰۰۳) فی (ج ۲ ص ۵۱۵) وقال إنه متهم بقتل والده.

(۸۷۹: دیوان بقائی هندی أو شعره) قال فی طبقات أکبری (ج ۲ ص ۵۱۱) انه شاب ومعاشر معی. ولعله هو بقا الهندی المذکور فی (العدد ۸۷۱).

(۸۸۰: دیوان بلائی بخاری أو شعره) المقلد أحیانا. ترجمه فی (مجتس ۶ ص ۱۵۹) و (روشن ص ۱۰۱).

(۸۸۱: دیوان بلاغی نائنی) وهو السید عبد الحجة بن حسن الحسینی النائنی الشیرازی الأصفهانی، نزیل طهران أخیرا. ولد (۱۳۱۳) وقد یتخلص فیه ب " حجت."

(۸۸۲: دیوان البلاغی النجفی) وهو الشیخ محمد جواد بن الشیخ حسن بن طالب البلاغی المتوفی یوم الاثنین (۲۲ شعبان ۱۳۵۲). وله قصاید فی رثاء السید عبد الکریم ابن الحسن الأعرجی المتوفی (۱۳۰۸) وغیره مما أورد السید جعفر الأعرجی فی " نفحة بغداد فی نسب الأعرجیة الأمجاد " وطبع بعض قصایده مع حاشیة المکاسب، منها القصیدة فی جواب القصیدة البغدادیة.

(۸۸۳: دیوان البلاغی النجفی) وهو الشیخ حسین بن الشیخ طالب، عم الشیخ جواد البلاغی المذکور، له مراثی السادة الأعرجیة، أوردها السید جعفر أیضا فی کتابه نفحة بغداد المذکور، منها رثاء السید حسن بن مهدی المتوفی (۱۲۸۹) والسید عبد الکریم المتوفی (۱۳۰۸) الأعرجیین.

(دیوان بلالی أو شعره) ذکره فی (مجن ۲ ص ۵۳ و ۲۲۶) وقال إن اسمه فی بعض النسخ هلالی وبعضها " هلال " و " بلال " و " بلالی " و " کابلی " وأورد شعره.

(۸۸۴: دیوان بلبل کوچک أو شعره) هو السید محمد حسین بن إسماعیل الخراسانی.

ولد بکربلا (۱۲۷۱) وهاجر إلی دکن حیدر آباد ثم کلکتة وکان حیا فی (۱۲۹۵) سنة تألیف (گلشن) فاورد شعره فیه.

(۸۸۵: دیوان بلبل یزدی أو شعره) أورد شعره فی (روشن ص ۱۰۱) و (تغ ص ۲۷).

(۱۴۰)

مفاتیح البحث: مدینة کربلاء المقدسة (۱)، کتاب حاشیة المکاسب للآخوند الخراسانی (۱)، شهر شعبان المعظم (۱)، مدینة طهران (۱)، مدینة بغداد (۲)، عبد الکریم (۲)، الجود (۱)، القتل (۱)، الوفاة (۴)، الهلال (۱)

صفحه ۱۴۳

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۱ - الصفحة ۱۴۱

(دیوان بلخی) جلال الدین محمد. راجع دیوان شمس تبریزی ودیوان ملای روم.

(دیوان بلخی) یأتی بعنوان شریف بلخی.

(دیوان بلگرامی) مر بعنوان دیوان آزاد بلگرامی.

(۸۸۶: دیوان بلند اقبال أو شعره) المیرزا رضی. کان حیا فی زمن تألیف آثار العجم فی (۱۳۱۳) وترجمه وولده بهائی فیه (ص ۵۴۰) وعنه فی ریحانة الأدب وأوردوا شعره.

(۸۸۷: دیوان بلندی ادرنه یی أو شعره) وهو إبراهیم الادرنه یی المتوفی (۱۰۳۵) أو (۱۰۲۹) له شرح معمیات میر حسین المعمائی. کذا فی کشف الظنون.

(۸۸۸: دیوان بلندی عراقی أو شعره) من ملازمی إبراهیم میرزا الصفوی. أورد شعره فی (روشن ص ۱۰۲).

(۸۸۹: دیوان بلیغ شاه جهان پوری أو شعره) من ملازمی واجد علی شاه ملک الأود بهند. أورد شعره فی (روشن ص ۱۰۲).

(۸۹۰: دیوان بلیغ فرخ آبادی أو شعره) وهو امانت خان بن محمد خان. أورد شعره فی (روشن ص ۱۰۲).

(دیوان بمان علی) واسمه مانی. یأتی بعنوان دیوان راجی.

(۸۹۱: دیوان بناء یزدی أو شعره) واسمه حسین. ترجمه وأورد شعره (تش یز ص ۲۷۸) عن " تاریخ مفیدی."

(دیوان) بنائی تونی) جاء إلی الهند فی عهد همایون پادشاه. أورد شعره فی (گلشن) وأظنه متحد مع ما بعده.

(۸۹۲: دیوان بنائی هروی) کان والـده یشـتغل بالبناء فتخلص به ولد بهراهٔ ومهر فی الموسـیقا وله رسالتان فی الأدوار الموسـیقیهٔ، ومهر فی الخـط أیضـا، وتتبـع شـعر الحافـظ الشـیرازی، وکـان یهجو کـثیرا فهجـا میر علی شـیر وفر منه إلی العراق فآذربایجـان، وتقرب عند السلطان یعقوب آق قوینلو والقاضـی عیسـی، وبعـد موته رجع إلی خراسـان وتقرب عنـد شـاهی بیـک اوزبـک، وبعـد موته کـان مع الازبک وقتل فی حربهم مع الصوفیـهٔ. (یرید الصـفویهٔ) هذا ما یظهر من (مجن ۳ ص ۶۰ و ۲۳۲ و ۷۴ و ۲۹۳) قال فی (تش ص ۱۴۷) انه کان یتخلص أخیرا بحالی وکان فی خدمهٔ الأمیر محمد الشیبانی وفی (۹۱۸) قتل فی مقتلهٔ

(۱۴۱)

مفاتیـح البحث: دولهٔ العراق (۱)، کتاب کشف الظنون لحاجی خلیفـهٔ (۱)، محمد الشیبانی (۱)، جلال الدین (۱)، خراسان (۱)، الهند (۱)، القتل (۳)، الموت (۲)، الوفاهٔ (۱)

صفحه ۱۴۴

الذریعهٔ - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۱ - الصفحهٔ ۱۴۲

قصبـهٔ " قرشی " بما وراء النهر علی ید النجم الثانی من امراء الشاه إسماعیل الصفوی، وعنه نقل المستر براون فی (ج ۴ ص ۶۵ و ۷۶) وفی قـاموس الاعلام الترکیـهٔ وعنه فی ریحانـهٔ الأدب. له مثنوی " بهرام وبهروز " نظمه باسم السـلطان یعقوب ودیوانه فی سـتهٔ آلاف بیت، وتتبع شعره، ضمیری الأصفهانی کما ذکرناه فی (ج ۷ ص ۲۶۱).

(دیوان بناکتی) أو پناکتی أو فناکتی یأتی بعنوان " فخر بناکتی."

(۸۹۳: دیوان بنت أو شـعرها) وهذا تخلص شـعری لبنت حسام سالار، من معاصری الشاه عباس الأول الصفوی. أورد شعره فی (گلشن ص ۶۸).

(۸۹۴: دیوان بندار رازی) وهو الخواجهٔ کمال الدین، من قهسـتان ری، وقد یلقب بملک الکلام. رباه الصاحب بن عباد ومدحه الظهیر الفاریابی، له الشعر بالفارسیهٔ والعربیهٔ والدیلمیهٔ. قال المستوفی فی تاریخ گزیده (ص ۸۱۶) ان دیوانه مشهور. مات (۴۰۱).

ترجمه فی (مع ۱: ۱۷۱) و (ض ص ۲۹۰) و (تغ ص ۲۷) و (روشن: ۱۰۳) وسفینهٔ الشعراء، وغیرها.

(۸۹۵: دیوان بنده تبریزی أو شـعره) واسمه المیر محمد رضی بن المیر محمد شفیع الخطاط کان منشی الممالک. وله " زینهٔ التواریخ "ومات (۱۲۲۲) کان ینظم الشعر بالفارسیهٔ والعربیهٔ والترکیهٔ. ترجمه فی (مع: ۲: ۸۰).

(۸۹۶: دیوان بوحفص خوزی أو شعره) المعاصر لأبی سعید أبی الخیر. ترجمه فی (ض ص ۶۹) وأورد شعره.

(۸۹۷: دیوان بوعلی أو شعره) من معاصری میر علی شیر. فترجمه فی (مجن ۳ ص ۸۰ و ۲۵۵) وقال یتخلص ببوعلی وأورد شعره.

(۸۹۸: دیوان بوق العیش أو شعره) قال المستر براون فی (ج ۴: ص ۸۷) انه ممن هجی الشاه طهماسب الصفوی.

(۸۹۹: دیوان البویهی الأحسائی أو شـعره) وهو الشـیخ ناصـر بن إبراهیم بن صباغ الأحسائی المنتسب إلی آل بویه، وتلمیذ الشیخ ظهیر الدین العاملی. له الحاشـیهٔ علی القواعد المذکور فی (ج ۶) ورسالهٔ فی الحساب رآهما الشـیخ الحر فذکره فی الامل. وترجم أیضا فی ریاض العلماء والروضات. مات (۸۵۳) وأوردا بعض شعره.

(۱۴۲)

مفاتيح البحث: ناصر بن إبراهيم (۱)، الموت (۲)

صفحه ۱۴۵

الذريعة - آقا بزرگ الطهراني - ج ۹ق ۱ - الصفحة ۱۴۳

(۹۰۰: ديوان بها أو شعره) ترجمه وأورد شعره في (بهش ۲ ص ۳۹۳).

(۹۰۱: ديوان بهاء الدين البغدادي أو شعره) وهو محمد بن المؤيد الخوارزمي، معاصر تكش خوارزمشاه. مات في سجن شمس الدولة مسعود في (۵۴۵) له الشعر العربي والفارسي.

ترجم في (هفت ص ۱۱۷) وفي (مع ج ۱ ص ۱۷۲) وأورد شعره، وكذا في (روشن ص ۱۰۷) ص ۹۹۰ (ديوان بهاء الدين زكريا الملتاني) يأتي بعنوان " زكريا الملتاني."

(۹۰۲: ديوان بهاء الدين ساوجي أو شعره) قال المستوفي في تاريخ گزيده ص ۸۱۶ له قصايد متعددة.

(ديوان بهاء الدين سلطان ولد) يأتي بعنوان " ديوان سلطان ولد."

(ديوان بهاء الدين صابر) يأتي بعنوان صابر.

(۹۰۳: ديوان بهاء الدين العاملي) محمد بن الحسين بن عبد الصمد المتوفى (۱۰۳۱).

جمع من شعره الفارسي الأستاذ سعيد النفيسي (۲۵۵۳ بيتا) والف في أحواله رسالة وعدد تصانيفه إلى ثمان وثمانين تصنيفا. له المثنويات الفارسية ": نان وحلوا " في (۴۰۸ بيتا) و " نان وپنير " في (۳۰۹ بيتا) و " توتي نامه " في (۱۴۴۳ بيتا) لم يطبع بعد و " شير وشكر " في (۱۴۲ بيتا) وشيخ أبو اليشم وبي بي تميز خالدار، كلها مطبوعات الاتوتي نامه. أورد شعره في (تش ۱۷۰) و (خص ۴ ص ۴۰) و (نر ۶ ص ۱۵۰) وأورد في تاريخ فوته ": أفسر فضل اوفتاد وبي سر وپاگشت شرع، وقال مير لوحي في تاريخ وفاته في (۱۰۳۱): طلب كرديم تاريخ وفاتش را زدل گفتا: * بهاء الدين محمد شد مه شوال از عالم ودون شعره أيضا الشيخ محمد رضا بن الشيخ الحر (المتوفى ۱۱۱۰) فذكره في الامل في ترجمة البهائي، ولعله جمع شعره العربي.

(ديوان بهاء الدين علي) مر بعنوان " ديوان أدائي شيرازي."

(ديوان بهاء الدين مرغيناني) يأتي بعنوان مرغيناني.

(۹۰۴: ديوان بهائي أصفهاني أو شعره) وهو الميرزا جان أخو ميرزا واهب الأصفهاني معاصر الشاه عباس الأول. مات ودفن بطوس كما في (تغ ص ۲۸) وقال في (روشن - ص ۱۰۷) انه والد السيد محسن.

(۱۴۳)

مفاتيح البحث: شهر شوال المكرم (۱)، محمد بن الحسين بن عبد الصمد (۱)، الخوارزمي (۱)، الموت (۲)، الوفاة (۲)

صفحه ۱۴۶

الذريعة - آقا بزرگ الطهراني - ج ۹ق ۱ - الصفحة ۱۴۴

(۹۰۵: ديوان بهائي شيرازي أو شعره) وهو الميرزا بهائي بن الميرزا رضي الشيرازي المذكور بعنوان " بلند اقبال. " ترجمه مع والده في (عم ص ۵۴۰) وعنه في ريحانة الأدب.

(ديوان الشيخ البهائي العاملي) مر بعنوان " بهاء الدين العاملي."

(۹۰۶: ديوان بهار الأصفهاني) وهو محمد علي بن أبي طالب المتخلص أولا ـ ببهار ثم فرهنگ. كان مذهبا شاعرا بأصفهان. مدح محمد شاه قاجار، والف في (۱۲۵۹ ") مدايح معتمدية " في تذكرة الشعراء الذين مدحوا معتمد الدولة منوچهر خان (۱) الگرجي

حاكم أصفهان، فألف بعض معاصريه تذكرة مثل هذا الكتاب ونسبوا إليه سرقة الاشعار، فغضب عليهم والف " يخچالية " في قبال" آتشكده ء آذر " وهجا فيها شعراء زمانه. وطبع يخچاليه هذا في (١٢٩٠) وللمرة الثالثة في (١٣٢١ ش) مع مقدمات للطبع لأحمد گلچين ومحمد محيط الطباطبائي ومحمد حسين أديب. ونسخة " المدايح المعتمدية " موجودة بالمجلس كما في فهرسها (ج ٣ ص ٦٨٢) فيها ترجمة سبعة وثمانين شاعرا، وفي آخره شرح أحوال نفسه. وكان حيا إلى (حدود ١٢٦٤).

(١) وهو منوچهر خان معتمد الدولة الخواجة الذي كان مملوكا ورضت بيضته، ولكن ترقى امره في البلاط القاجاري حتى لقبه فتح على شاه بمعتمد الدولة وجعله وزير گيلان وحاكمها بعد عزل الحاج آقا بزرگ المنجم باشي في (٢٥ ع ١ ١٢٤٦) وهي سنة الطاعون كما ذكر في تاريخ گيلان لعباس كديور. (ص ١١٠) ثم عين وزيرا لسيف الدولة حاكم أصفهان. ومن (١٢٥٤) استقل منوچهر خان بحكومة أصفهان من طرف الشاه، ثم بعثه الشاه لتدمير ثورة محمد تقي خان البختياري في (١٢٥٧) وتمرض في (١٢٦٢) فبعث الميرزا آقا سي الصدر الأعظم، حاكما لأصفهان ولكن الحاكم لم يجرأ من دخول أصفهان فبقي ستة أشهر في الطريق حتى مات منوچهر خان في (١٢٦٣) فدخلها الحاكم الجديد، وفي طول تلك المدة كان يسعى في اعمار أصفهان واحياء الخربة والموات من أبنيتها وبساطينها وقراها حتى حصل له من هذا السبيل مال جزيل تملكه السلطان بعد موته بعنوان انه كان مملوكا ولا وارث له، على خلاف رأي الأمير السيد حسن المدرس الذي كان أستاذ سيدنا الشيرازي بتفصيل ذكره المعاصر الجابري الأنصاري في " تاريخ أصفهان وري ص ٢٦٠. " والمعتمد هذا هو أول من أسس المطبعة في إيران وطبع فيها كتبا دينيا كثيرة يوصف كلها بالطبع المعتمدي. ويوجد في المكتبات مثل " القرآن المجيد " و " الصحيفة السجادية " و " زاد المعاد " للمجلسي و " حق اليقين " و " عين الحياة " و" حياة القلوب " و " جلاء العيون " و " الإشارات " و " النخبة " للكلباسي وبعض الأدعية والرسائل العملية وغير ذلك، من كتب السيد حجة الاسلام الرشتي وشريعتمدار الاسترآبادي. وله اعمال خيرية أخرى، لكونه من أهل الخير جعله جدنا الاعلى وصيه في (١٢٤٦) وهي سنة الطاعون التي نصب فيها المعتمد حاكما لگيلان بعد عزل المنجم باشي، وكان الجد يومئذ في گيلان ولبروز الطاعون كتب الوصية وفوض إليه أمر مطالباته ومستغلاته وقراه التي كانت له في گيلان. ونسخة الوصية المكتوبة في دار المرزرشت عندنا، ولفظه في أواخرها: [بنده گان خداوند گاری معتمد الدولة العلية العالية در اخذ مطالبات گيلان وفروش دهات وكيل ووصي ميباشند، وبعد از وصول مبلغ سه هزار تومان نزد آقايان سيد مهدي وجناب شيخ على وحاجي سيد محمد باقر سلمه الله بفرستند وبقيه را تسليم أوصيا نمايند، عند الله وعند الرسول صلى الله عليه وسلم ضايع نخواهد بود، وفروش دهات برضاى أوصيا بفرمايند، باري خداوند عمرش بيفزايد كه نهايت تدين دارند، حقير ايشانرا شناخته أم] إلى آخر الوصية، وكانه أراد ايصال ثلاثة آلاف تومان إلى حجج الاسلام القاطنين في البلاد البعيدة في ذلك العصر وهم السيد مهدي بن صاحب الرياض الأمير السيد على الطباطبائي الحائري المتوفى بها (١٢٤٩) والشيخ على بن الشيخ الأكبر الشيخ جعفر كاشف الغطاء النجفي المتوفى بها (١٢٥٣) والسيد محمد باقر حجة الاسلام الشفتي نزيل أصفهان المتوفى بها (١٢٦٠) وأراد ايصال الباقي إلى وصيه وناظره المذكورين أولا والمفوض إليهما أمور متروكاته في مسكنه ومحل تجارته بطهران، فإنه لم تكن في رشت الا شعبة من تجارته وكان يتردد إليها في السنة أحيانا. وعندنا نسخة حق اليقين التي اشتراها في رشت في بعض أسفاره إليها في (١٢٤٤) وكتب تملكه عليها بخطه بما لفظه: كيف أقول هذا ملكي والله مالكي وانا العبد الأقل الحاج محسن بن المرحوم الحاج محمد الطهراني بن مرحمت پناه ملا على أكبر بن مرحمت وغفران پناه حاج باقر أعلى الله مقامهم ودرجاتهم في الجنان بحق سيد ولد عدنان. وكتب بخطه أيضا على ظهر هذه النسخة فهرس الكتب التي اشتراها في رشت في هذه السنة وهي تسعة كتب أولها هذا المجلد حق اليقين والخمسة منها باسمة بالطبع المعتمدي ١ القران ٢ زاد المعاد ٣ عين الحياة ٤ الأول من حياة القلوب ٥ جلاء العنون. وكانه اشترى هذه النسخ ترويجا لهذه المطبوعات الجديدة. ولم يذكر اسم منوچهر في ورقة الوصية اجلالا له مع عدم مشترك معه في هذا اللقب في تاريخ الوصية (١٢٤٦) فأن الميرزا عبد الوهاب الشاعر المتخلص بنشاط بعد ما طلبه السلطان فتح على شاه من أصفهان وادى ديونه لقبه بمعتمد الدولة لكن النشاط توفي (١٢٤٤) قبل تاريخ الوصية بسنتين

فاطلاق المعتمد لا ينصرف فى تاريخ الوصية الا إلى منوچهر خان الذى هو ممدوح الشعراء المترجمين فى " المدايح المعتمدية" وتوفى الحاج محسن بعد تاريخ الوصية بأربع سنين فى (۱۲۵۰) ومن آثاره الباقية بناء حمام القيصرية فى جنب الجامع العتيق بطهران الموقوف عوايده لمصارف الجامع وجعل نصفه ثلثا للحاج محسن فى تصرف ولديه الحاج محمد امين وجدى المولى محمد رضا رحمهم الله وحملت جنازته إلى وادى السلام فى النجف فى صحبة العلامة الحاج مولى على الكنى على ما حدثنى والدى عن أبيه المولى محمد رضا وبقى العلامة الكنى فى النجف متلمذا على العلامة صاحب الجواهر، ثم رجع بعد موت أستاذه إلى طهران.

(۱۴۴)

مفاتيح البحث: مدينة إصفهان (۱۰)، الشيخ البهائى (۱)، على بن أبى طالب (۱)، الرسول الأكرم محمد بن عبد الله صلى الله عليه وآله (۱)، الحكم القاجارى (القاجاريون) (۱)، دولة ايران (۱)، العلامة الشيخ كاشف الغطاء (۱)، كتاب الصحيفة السجادية (۱)، مدينة النجف الأشرف (۳)، كتاب حق اليقين للسيد الشبر (۳)، القرآن الكريم (۲)، مدينة طهران (۳)، الموت (۲)، الحج (۷)، البعث، الإنبعاث (۱)، الوصية (۸)، الوفاة (۳)، الوراثة، التراث، الإرث (۱)، الجنابة (۱)، العصر (بعد الظهر) (۱)

صفحه ۱۴۷

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانى - ج ۹ق۱ - الصفحة ۱۴۵

ومات بأصفهان قبل (۱۳۰۶) كما فى (المآثر - ص ۲۱۳). ترجمه فى (مع - ج ۲ ص ۳۹۹) وقال: ألف " طرب الأحباب " فى المطايبة.

(۹۰۷: ديوان بهار خراسانى) وهو ملك الشعراء للآستانة الرضوية محمد تقى المتخلص ببهار المولود (۱۳۰۴) والمتوفى (۱۳۷۰) بطهران. مؤلف " سبك شناسى " المبتكر

(۱۴۵)

مفاتيح البحث: مدينة إصفهان (۱)، مدينة طهران (۱)

صفحه ۱۴۸

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانى - ج ۹ق۱ - الصفحة ۱۴۶

فى فنه، وتاريخ أحزاب سياسى، وچهار خطابة المذكور فى (ج ۵) وغيرها. وديوانه فى أربعين الف بيت طبع كثيرا من قصايده وغزله ومسمطاته متفرقة.

(۹۰۸: ديوان بهار دارابى أو شعره) وهو الميرزا محمد على بن الميرزا إسحاق شيخ الاسلام وحاكم دارا بجرد بفارس. ترجمه معاصره هدايت فى (ض ص ۴۲۴) وأورد شعره، وقال فى (عم ص ۱۰۳) انه مات (۱۲۶۰).

(۹۰۹: ديوان بهار شيروانى) للميرزا نصر الله. فارسى مختصر كانت نسخة منه عند السيد محمد على (السبزوارى) والظاهر أنه نصر الله الشيروانى الشماخى نزيل هند سنين والراجع إلى إيران قاصدا زيارة مشهد خراسان فى (۱۲۷۵) فأدركه مؤلف مجمع الفصحاء وترجمه فى (ج ۲ ص ۸۱) وأورد جملة من اشعاره. كان فى طهران ثم هاجر إلى ساوج بلاغ مع احمد خان وكيل الرعايا المكرى أحد امراء حرب هرات وحرب بوشهر. فسكن ساوج بلاغ معلما لأولاد الأمير المذكور، كذا ذكره فى مجلة " أرمغان ج ۱۳ ص ۷۱ " وقال فى ريحانة الأدب ان اشعاره فارسية وتركية. وله مثنويان " تحفة العراقين " و " نرگس وگل " ومات فى (۱۳۰۰) عن أربع وخمسين سنة.

(۹۱۰: ديوان بهار عرب) طبع بنولكشور بالهند.

(۹۱۱: ديوان بهار هندى أو شعره) من قوم كايته الهنود. تعلم الفارسية وكتب قاموس " بهار عجم " وتلمذ على سراج الدين على خان

آرزو. أورد شعره فی (گلشن ص ۶۹).

(۹۱۲: دیوان بهاری أصفهانی أو شعره) هو أخو أدائی أصفهانی، وكان معاصرا للشاه طهماسب مات (۹۵۰) كذا فی (روشن ص ۱۰۴) و (تس ۵ ص ۱۶۸).

(۹۱۳: دیوان بهاری كازرونی) وهو نوروز شاه حاكم قلعة هرمز كما وصفه وأورد شعره فی (تش ص ۲۹۸) و (روشن ص ۱۰۵).

(۹۱۴: دیوان بهبهانی) لآقا محمود ابن محمـد علی بن آقا باقر البهبهانی. توجد دیوان غزله الفارسـی مع بعض تصانیفه عند حفیده آقا احمد مدیر مكتبة سپهسالار كما ذكر فی فهرس سپهسالار (ج ۱ ص ۵۴۴).

(۹۱۵: دیوان بهجت أصـفهانی أو شعره) واسمه محمد باقر ولد فی بیت علم بأصفهان ومهر فی خط النستعلیق. ترجمه بهار الأصفهانی فی " المدایح المعتمدیة " ضمن من مدح

(۱۴۶)

مفاتيح البحث: دولة ايران (۱)، مدينة إصفهان (۱)، مدينة طهران (۱)، خراسان (۱)، الهند (۱)، الشهادة (۱)، الموت (۲)، الحرب (۱)، الزيارة (۱)

صفحه ۱۴۹

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۱ - الصفحة ۱۴۷

معتمد الدولة منوچهر خان الگرجی وقال خدم محمد شاه فی أوایل جلوسه، وهو والد محمد مهدی فروغ أصـفهانی صاحب " تذكرة الشـباب " المذكور فی (ج ۴ ص ۳۵). ومـا ذكر فی ریحانـة الأدب (ج ۱ ص ۱۸۵) من أن بهجت تخلص للولـد فلیس بصـحیح فان بهجت تخلص للوالد وفروغ تخلص للولد، ولم یذكر الوالد فی مجمع الفصحاء مستقلا.

(۹۱۶: دیوان دهلوی أو شعره) واسمه شاه بهجت. أورد شعره فی (روشن - ص ۱۰۸).

(۹۱۷: دیوان بهجت شـیرازی أو شـعره) وهو المیرزا جعفر بهجت بن المیرزا كاظم المتخلص " شرفا. " كان مقیما بأصفهان وجاء بعد موت والده بحیدر آباد دكن فی (۱۲۳۵) هاجر من أصفهانی إلی شیراز وتزوج ببنت رجب علی المتخلص بتسلی فولدت له " فرصت "مؤلف " آثار العجم " ومات بهجت بشیراز فی (۱۲۹۶) عن خمس وستین سنة من عمره.

ترجمه ولده فرصت فی (عم ص ۱۰۵ و ۳۲۰) وقال فی تاریخ وفاته:

خواست تاریخ وفاتت عقل گفت ": * بهجتی زو یافته دار السـلام (" ۹۱۸: دیوان بهجت شـیرازی أو شعره) وهو العارف المیرزا عبد الحمید بن عبد الغفار.

ترجمه معاصره هدایت فی (ض ص ۴۳۵) وأورد شعره.

(۶۱۹: دیوان بهرام بخارائی أو شـعره) واسمه الحاج بهرام. ترجمه فی (تش ص ۳۱۹) وأورد شعره. ولقبه فی (نر ۱۰ ص ۴۳۵) بملك الشعراء وقال كان مدرسا ببخارا، وقال فی (گلشن): له شرح شبستان، ومكاتبات مع صائب ومات فی (۱۰۹۹) وكذا فی (تغ).

(۹۲۰: دیوان بهرام بیگ دهلوی أو شعره) أورد شعره فی (روشن ص ۱۰۸).

(۹۲۱: دیوان بهرام شاه) ابن فرخ شاه. توجد نسـخة منه بهذا العنوان فی المدرسة الاسـلامیة بالموصل كتبت فی (۹۰۰) كما فی فهرس مخطوطات الموصل (ص ۴۱).

(۹۲۲: دیوان بهرام صـفوی أو شعره) وهو بهرام میرزا ابن الشاه إسماعیل وأخو الشاه طهماسب الصفوی. حكم علی خراسان فی (۹۳۶ إلی ۹۴۱) ترجمه أخـوه فی (تس ۱ ص ۹) وقال اخترم فی شـبابه وقال فی (تش ص ۱۰) توفی (۹۵۶) وقال فی مجمع الفصحاء توفی (۹۵۵) وفی قاموس الاعلام التركیة (۹۵۷) وأطری شعره فی (خص ۲ ص ۲۲).

(۱۴۷)

مفاتيح البحث: شهر رجب المرجب (۱)، مدينة إصفهان (۱)، عبد الحميد (۱)، خراسان (۱)، الحج (۱)

صفحه ۱۵۰

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۱ - الصفحة ۱۴۸

(ديوان بهرام وبهروز) مر فی (ج ۳ ص ۱۶۵) راجع ديوان وقار.

(۹۲۳: ديوان بهرام هندى) وهو درويش بهرام السقاء الصوفى، مات بسرانديب، وله ديوان شعر ذكره فى طبقات أكبرى (ج ۲ ص ۵۰۹) وأورد شعره الفارسى.

(۹۲۴: ديوان بهرامى أردبيلى أو شعره) واسمه المولى ظهير الدين. أورد شعره فى (روشن ص ۱۰۸).

(۹۲۵: ديوان بهرامى سرخسى أو شعره) واسمه أبو الحسن، له رسالة " خجسته " فى العروض مات (۵۰۰) كما فى (مع ج ۱ ص ۱۷۳).

(۹۲۶: ديوان بهشتى حصارى أو شعره) نزل هرات لتحصيل العلم. ترجمه فى (مجن ۳ ص ۸۰ و ۲۵۱) وقال فى (روشن ص ۱۰۸) انه تتبع قصيدة لكاتبى تعرف " شتر حجره."

(۹۲۷: ديوان بهشتى گيلانى أو شعره) أورد شعره فى (نر ۱۳ ص ۴۸۱) فى تاريخ بناء بمازندران فى (۱۰۲۱).

(۹۲۸: ديوان بهشتى هروى) واسمه عبد الله. من شعراء القرن الحادى عشر. له نور المشرقين فى جواب تحفة العراقين للخاقانى الشيروانى فى (۱۹۰۰ بيتا) توجد نسخته عند (الملك). كان تلميذ فصيحى هروى.

(۹۲۹: ديوان بهشتى هروى أو شعره) هو ابن المولى عبد الوهاب وأخ مولانا حميد.

أورد شعره فى (مجن ۳ ص ۸۶ و ۲۶۱) و (روشن ص ۱۰۹).

(۹۳۰: ديوان بهلول) هو الشيخ محمد تقى بن نظام الدين بن زين الدين بن محمد صادق الگونابادى الشهير ببهلول الجنابذى المولد حدود (۱۳۲۰) السبزوارى المسكن له شعر كثير يزيد على الآلاف فى المناقب والمثالب سمعت بعضها من لفظه ورأيت له منظومة تقرب من الف ومائتى بيت عبر عنها بمجموعه دينى نظمها فى شهر واحد من (۱۳۵۳) شرح فيها بعض أحواله وعقيدته ومسلكه وذكر بعض وقايع عصره وحوادث دهره أوله:

بنام كردگار حى دانا * مريد ومدرك وحى وتوانا وبعد التحميد والتمجيد والصلاة والسلام على النبى والوصى والحسين والأئمة عليهم السلام بما يقرب من مائتى بيت يقول:

(۱۴۸)

مفاتيح البحث: زين الدين بن محمد (۱)، الموت (۲)، الصّلاة (۱)

صفحه ۱۵۱

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۱ - الصفحة ۱۴۹

منهم بهلول عبد روسياهى * كه نبود مثل من غرق گناهى ز أفعال بد خود شرمسارم * بفضل ايزدى اميدوارم مرا بأشد محمد باتقى نام * نظام الدين پدر معصومه أم مام كنابادست أصل مولد من * زمانى سبزوارم بود مسكن وذكر فى سبب نظمه انه عرض عليه الحمى الشديد فى (۱۳۵۳) فعزم على هذا النظم ليكون كاشفا عن شرح أحواله لمن ينظر فيه وقال فى سبب تسميته ببهلول.

شدم معروف از آنرو من ببهلول * كه كارم نيست پيش خلق معقول چه مقصود مرا مردم ندانند * از آنرو بنده را بهلول خوانند إلى

قوله: بسال سیصد وپنجاه وسوم * زبعد الف اندر ماه دوم بمشهد شد مکانم بار دیگر * در أین نوبت بهمره بود مادر زیکسو نوبه وتب روی بنمود * زیکجانب مخالف درصدد بود در اینحالت بسر زد ناگهان شور * برای جمع أین تألیف مذکور وقال فی اخره.

بغره عین أول ابتدا شد * بسلخ عین أول انتها شد وذکر لی بعض أحواله ابن عمه المطلع علی خصوصیاته وهو الشیخ ناصر بن سلیمان بن زین الدین نزیل النجف. وذکر ان نظام الدین وأخویه قوام الدین والشیخ محمد الحکیم نزیل أصفهان کلهم علماء فضلاء، توفوا جمیعا فی عام واحد (۱۳۵۶) وان والدهم المولی زین الدین أیضا کان من العلماء.

(دیوان بیاضی) یأتی بعنوان "دیوان ولی دشت بیاضی."

(۹۳۱: دیوان بیاضی استرآبادی أو شعره) وهو الشاعر الهجاء معاصر سام میرزا. قال فی (تس ۵ ص ۱۳۲) ذهب إلی کاشان وبها توفی. أورد شعره فی (گلشن ص ۷۰) وسماه فی (روشن ص ۱۰۹) بأکبر آبادی وقال هجا قاسم کاهی وغزالی مشهدی.

(۹۳۲: دیوان بیاضی حصاری أو شعره) من حصار شادمان. جاء مع محمود برلاس إلی هرات ورجع. أورد شعره ف (مجن ۶ ص ۱۲۲ و ۳۱۲) وفی نسخة بیضائی.

(دیوان بیاضی دشت بیاضی) واسمه عبد السلام قال فی (روشن ص ۱۰۹)

(۱۴۹)

مفاتیح البحث: مدینة النجف الأشرف (۱)، مدینة إصفهان (۱)، ناصر بن سلیمان (۱)، النوم (۱)

صفحه ۱۵۲

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۱ - الصفحة ۱۵۰

ان فی " نگارستان سخن " سماه بیانی بدل بیاضی. وأظنه پیامی الجبل عاملی الآتی.

(۹۳۳: دیوان بیان أصفهانی أو شعره) وهو الآقا مهدی ابن أخت أبی طالب کلیم. نشأ بهمدان وأصفهان وجاء إلی الهند فی عهد عالمگیر ومات بوباء کلگنده کذا فی (گلشن ص ۷۰) عن تذکرة واله، وقال فی تذکره بی نظیر انه مات بکشمیر فی أواخر المایة الحادیة عشرة.

(۹۳۴: دیوان بیان هندی أو شعره) وهو الخواجة أحسن الله. أورد شعره فی (گلشن ص ۷۰).

(۹۳۵: دیوان بیانی) عده فی کتاب " النقض ص ۲۳۹ " من شعراء الشیعة.

(دیوان بیانی أو شعره) عده فی (قزمج ۶ ص ۳۰۰) من شعراء السلطان یعقوب آق قوینلو المتوفی (۸۹۶). وأظنه بیانی تبریزی.

(۹۳۶: دیوان بیانی استرآبادی أو شعره) کان رمالا لطیف الشعر. أورد ذکره فی (تس ۵ ص ۱۵۷).

(۹۳۷: دیوان بیانی تبریزی أو شعره) واسمه بهرام بیگ بن نقدی بیک الماهر فی الخط النستعلیق، وهو من تبارزة عباس آباد. أورد شعره فی (نر ۹ ص ۳۹۰).

(۹۳۸: دیوان بیانی تبریزی أو شعره) أورد شعره معاصره فی (خص ۸ ص ۲۷۱).

وقال کان یشتغل بالزرکشة والتصویر.

(۹۳۹: دیوان بیانی جوینی أو شعره) وهو خراسانی. أورد شعره فی (تس ۵ ص ۱۷۲) وقال مات بمرض الجدری فی الخمسین من عمره. وأظنه بیانی کرمانی. اوبیانی قلندر.

(۹۴۰: دیوان بیانی کرمانی) هو الخواجة شهاب الدین عبد الله الصدر ابن الخواجة شمس الدین محمد مروارید الکرمانی، المتخلص ببیانی. کان والده أمیرا علی القطیف والبحرین من طرف التیموریین، ولما رجع اهدی إلی الملک عدة قطعات من الدر والمرواريد فلقبه الملک بمروارید. وکان هو ماهرا فی الانشاء والنظم والموسیقا والخط، وکان مدة مهردار حسین میرزا بایقرا مکان میر علی شیر،

ثم اعتزل واخذ يستكتب المصاحف، ولما ملك الشاه إسماعيل خراسان عززه وقربه ولكنه اعتزل من الامر لمرض " ابله فرنگى " الذى كان به، فأمره بتأليف تاريخ لسلطنته فألف تاريخا ولم يتمه ومات كذا

(۱۵۰)

مفاتيح البحث: مدينة إصفهان (۱)، شمس الدين محمد (۱)، الجوينى (۱)، خراسان (۱)، الهند (۱)، المرض (۱)، الموت (۲)، الوفاة (۱)

صفحه ۱۵۳

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانى - ج ۹ق۱ - الصفحة ۱۵۱

فى (تس ۴ ص ۶۳) و (مجن ۴ ص ۱۰۶ و ۲۸۱) و (تش ۱۱۹) وأرخ وفاته فى (تس) (۹۳۲) وفى (كفظ) (۹۲۲) وهذا أصح. له" تاريخ شاهى " و " منشآت بيانى " أو منشآت شهاب مرواريد وتاريخ منظوم و " خسرو وشيرين " وهذين الأخيرين غير تامين، وديوانه المشتمل على القصايد والغزل والرباعيات يسمى " مونس الأحباب " كذا فى (تس) ولكن توجد نسخة من " مونس الأحباب "بمكتبة (المشكاة) تشتمل على رباعيات خاصة وقد صرح فى المقدمة بان مونس الأحباب اسم لهذه الرباعيات خاصة.

فليس اسما لجميع ديوانه كما فصله ابنى فى " فهرس مكتبة دانشگاه تهران ج ۲ ص ۲۸۶ ۲۸۸ " وقال فى حبيب السير (الجزء الثالث من المجلد الثالث ص ۳۳۰) ان الأمير صدر الدين السلطان إبراهيم الأمينى رثى البيانى بقصيدة قال فيها مؤرخا عام وفاته (۹۲۲):

بر لوح دل نوشت أمينى بدود آه * تاريخ آنكه ": قدوه أهل كمال رفت (" ديوان بيانى قلندر هروى أو شعره) أورد شعره فى (گلشن ص ۷۱) وقال تصدر لبابر ميرزا فى ما وراء النهر، ولعله أراد بيانى كرمانى أو بيانى جوينى.

(۹۴۱: ديوان بيانى يزدى أو شعره) واسمه خسرو شاه. أطراه معاصر فى (تس ۴ ص ۷۵).

(۹۴۲: ديوان بيتاب بلگرامى أو شعره) واسمه محمد حياة. مدح غازى الدين حيدر ملك الأود، فلقبه الملك به " أميد " بدل " بيتاب "كذا فى (روشن ص ۱۱۱).

(۹۴۳: ديوان بيتاب تهانيسرى أو شعره) واسمه محمد جعفر أورد شعره فى (روشن ص ۱۱۰).

(۹۴۴: ديوان بيجان جايسى أو شعره) وهو الميرزا حيدر تلميذ الشيخ على الحزين.

مهر فى الخط والتصوير ومات فى المايهٔ الثالث عشرهٔ.

(۹۴۵: ديوان بيجه كرمان أو شعرها) كانت منجمة عالمة استخرجت التقويم، وهى أخت علاء الدين الكرمانى، وقد بنت مسجدا جنب دار الجامى. أورد شعرها فى (بهش ۱ ص ۳۵۰).

(۹۴۶: ديوان بيخبر كشمير أو شعره) وهو غوث خان الكشميرى. أورد شعره فى

(۱۵۱)

مفاتيح البحث: الجوينى (۱)، الجنابة (۱)

صفحه ۱۵۴

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانى - ج ۹ق۱ - الصفحة ۱۵۲

(روشن ص ۱۱۲) و " نگارستان سخن."

(۹۴۷: ديوان بيخود جنابذى أو شعره) قال فى (تش ص ۷۱) انه كان ماهرا فى قرائة الشاهنامه فاستخدمه الشاه عباس ولم يقبل، وكذا فى (روشن ص ۱۱۲). راجع ديوان بيخودى شيرازى.

(۹۴۸: ديوان بيخود دهلوى أو شعره) قال فى (روشن ص ۱۱۲) ان أصله من كشمير ومات بعظيم آباد فى (۱۲۰۱) وأورد شعره.

(۹۴۹: ديوان بيخود لاهورى) واسمه جامى نامدار خانى. وهو أستاذ محمد أفضل (سرخوش) له مثنوى " حسن نامدار خانى " فى قصة حسن ودل. قال فى (سرخوش ص ۱۱ ۱۳) انه كان سجع خاتمه " جامى از جام حمد بى خود شد " ولما توفى (۱۰۸۴) قلت فى تاريخه:

هاتفم گفت مصرع تاريخ ": * جامى از جام حمد بى خود شد " وطبع بنو لكشور ديوانه باسم " ديوان خيال."

(۹۵۰: ديوان بيخودى سمنانى أو شعره) اطرى شعره فى (مجتس ۶ ص ۱۶۲) وسماه فى (گلشن ص ۷۲) بيخودى بلخى.

(۹۵۱: ديوان بيخودى سمنانى أو شعره) كان معاصرا للشاه عباس الأول الصفوى أورد شعره فى (گلشن ص ۷۲).

(۹۵۲: ديوان بيخودى شيرازى) كان شاهنامه خوان للشاه عباس الأول. له مثنوى على زنة شاهنامه كذا فى (گلشن ص ۷۲) وأظنه متحدا مع " بيخود جنابذى."

(۹۵۳: ديوان بيخود قزوينى أو شعره) من طائفة روملو. أورد شعره فى (تش ص ۱۱).

(۹۵۴: ديوان بيدل دهلوى لاهورى) وهو المولى عبد القادر. ولد (۱۰۵۴) ونشاء بدهلى ولازم الشاهزاده محمد أعظم ولكن لم يمدح أحدا ولذلك استعفى عن خدمة الأمير ومات (۱۱۳۰). ولا يوجد فى ديوانه المشتمل على العشرين الف بيت، بيت فى المديح. ترجمه كذلك معاصره (سرخوش ص ۱۴) وفى (مرآت الخيال ص ۲۹۴ ۳۰۳) وأورد تمام رسالته الصغيرة المنثورة المسماة " سرمه اعتبار." ترجمه أيضا فى (ض ص ۷۰) طبع ديوانه فى (۱۲۹۹) و غزلياته بمبئى فى (۱۹۱۴ م) ثم بلاهور فى (۱۳۴۲) مع " نكات بيدل " وبعده مكررا. وتوجد نسخة من رباعياته فى مكتبة (الملك) تشتمل على (۸۳۰) رباعية. وأورد شعره فى (نر ۱۱ ص ۴۵۱)

(۱۵۲)

صفحه ۱۵۵

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانى - ج ۹ق۱ - الصفحة ۱۵۳

(۹۵۵: ديوان بيدل رودبارى أو شعره) وهو قربان بن رمضان مؤلف " مقتل بيدل " المذكور فى (ج ۳: ص ۱۸۶).

(۹۵۶: ديوان بيدل ساوجى أو شعره) كان خياطا بهراة. أورد شعره فى (گلشن ص ۷۲).

(۹۵۷: ديوان بيدل شيرازى أو شعره) وهو الحاج ميرزا رحيم بن محمد الطبيب الأصفهانى الذى نزل شيراز بأمر من كريم خان زند فولد هناك بيدل. وأخوه الميرزا محمد باقر الملا باشى مؤلف " بحر الجواهر " المذكور فى (ج ۳ ص ۳۴) وكان أجداده أطباء البلاط الصفوى. ترجمه فى (مع ۲: ۱۸۲) وكان يلقب بفخر الدولة. كان طبيا ببلاط الفتح على شاه وبعد موته وجلوس محمد شاه (۱۲۵۰) سافر إلى الحج ورجع ومات بقم. وابنه الميرزا على فخر الدولة يتخلص " فخر " وابن فخر، محمد حسين المتخلص " همدم "وابن همدم ميرزا قاسم المتخلص " ضياء " المعاصر كلهم شعراء.

(۹۵۸: ديوان بيدل مازندرانى) وهو الحاج محمد بن الميرزا على محمد المازندرانى الكرمانشاهى مؤلف " تحفة الذاكرين " و" دستور ماتم " المعروف " بيدل " المذكور فى (ج ۳ ص ۱۸۶ و ۴۳۳ و ج ۸ ص ۱۴۹). ترجمه بهار الأصفهانى فى " المدايح." وفى (المآثر ص ۲۰۴) وتوجد نسخة من ديوانه فى مكتبة (الملك).

(۹۵۹: ديوان بيدل نيشابورى أو شعره) وهو محمد امين بيك النيشابورى. ترجمه وأورد شعره فى (مع ۲: ۸۲).

(۹۶۰: ديوان بيدلى أو شعرها) وهى زوجة الشيخ عبد الله ديوانه، وأم الشيخ زاده الأنصارى. ترجمها وأورد شعرها فى (مجن ۴ ص ۱۰۲ و ۲۷۷) و " مرآت الخيال ص ۳۳۸).

(۹۶۱: ديوان بيدلى لنگ أو شعره) وهو بيدلى الهروى الخيابانى. ترجمه وأورد شعره فى (مجتس ۶ ص ۱۵۷).

(۹۶۲: دیوان بیدلی همدانی أو شعره) کان کاتبا. ترجمه معاصره صادقی فی (خص ۸ ص ۲۷۴) وقال إنه قلیل الشعر.

(دیوان بیزری) راجع دیوان نشاطی.

(دیوان بیضائی) مر بعنوان بیاضی.

(۱۵۳)

مفاتیح البحث: شهر رمضان المبارک (۱)، الحج (۳)، الموت (۱)، الزوج، الزواج (۱)، الکرم، الکرامهٔ (۱)، القتل (۱)، الطب، الطبابهٔ (۱)

صفحه ۱۵۶

الذریعهٔ – آقا بزرگ الطهرانی – ج ۹ق۱ – الصفحهٔ ۱۵۴

(۹۶۳: دیوان بیضائی) علی محمد الأدیب المتخلص " بیضائی " ابن محمد رضا المتخلص " ابن الروح " المذکور فی (العدد ۱۴۱) الآرانی من اعمال کاشان. ولد ۱۲۹۹ وتوفی ۱۳۵۲. طبع الجزء الأول من دیوانه باهتمام ولده پرتو بیضائی فی (۱۳۲۷ ش) فی (۲۰۶ ص) بطهران.

(۹۶۴: دیوان بی غش) للخواجه محمد صادق المنشئ الکرمانی، فارسی کبیر مع أنه تلف منه مقدار عشرین الف بیت فی فتنهٔ آقا محمد خان بکرمان فی (۱۲۱۰) کما ذکره سبط الناظم وهو السید المیرزا محمد علی بن محمد باقر الیزدی المتوفی (۱۲۵۵) المتخلص بوامق فی تذکرهٔ " میکده " الذی مر فی (ج ۴ ص ۵۰) ونسخهٔ میکده بخط ولد مؤلفه موجودهٔ فی طهران عند السید احمد المدرس عضو وزارهٔ المعارف وقد نقل عنه السید علی رضا الریحانی فی آیینه دانشوران (ص ۴۸).

(۹۶۵: دیوان بیغم) کلها مثنویات. توجد نسخته فی مکتبهٔ (آقا محمد النخجوانی) کما کتبه إلینا.

(۹۶۶: دیوان بیکسی استرآبادی أو شعره) أورد شعره فی (تس ۵ ص ۱۴۷).

(دیوان بیکسی سبزواری) أورد شعره فی (گلشن ص ۷۴) وأظنه الاسترآبادی المذکور أو الشیرازی الآتی.

(۹۶۷: دیوان بیکسی شوشتری) أطری شعره معاصره فی (تس ۵ ص ۱۴۷) وقال لیس له نظیر فی القصیدهٔ.

(۹۶۸: دیوان بیکسی شیرازی أو شعره) من معاصری کتابدار القدماء. ذم غزالی مشهدی حین ورد شیراز. ترجمه فی (خص ۸ ص ۳۰۷) وعنه فی (تش ۲۶۴).

(۹۶۹: دیوان بیگانه نیشابوری) للمیرزا أبی الحسن بن المیرزا محمد تقی بن المیر أبی المعالی من سادات نیشابور وفی بیتهم کانت النقابهٔ والکلانتریهٔ بنیشابور، وکان قد کتب الشاه عباس لجدهم أبی المعالی طومارا فوض امر الأراضی الموات إلیه بتلک البلدهٔ وقد نازع بیگانه أخاه فی التولیهٔ وجاء أصفهان للترافع وغلب علی أخیه مع أن الحق کان لأخیه ومات بعد قلیل کذا فی (نر ۵ ص ۱۰۰) وعنه فی (گلشن ص ۷۴) وتوجد دیوان بیگانه عند النخجوانی بتبریز وتوجد دیوانه بالهند أیضا کما فی (سرخوش ص ۱۰)

(۱۵۴)

مفاتیح البحث: مدینهٔ إصفهان (۱)، مدینهٔ طهران (۲)، علی بن محمد (۱)، الهند (۱)، الوفاهٔ (۱)

صفحه ۱۵۷

الذریعهٔ – آقا بزرگ الطهرانی – ج ۹ق۱ – الصفحهٔ ۱۵۵

(دیوان بیگم) مر بعنوان باجی.

(دیوان بیگم) یأتی بعنوان " نسائی (" ۹۷۰: دیوان بیگی أو شعرها) وکانت تسمی بیگی سلطان، وهی أخت درویش گنج المداح.

توجد شعرها بخطها فی " كنز السالكین " المذكور فی (ج 8 ص 187) كتبها فی مشهد خراسان فی یوم تاسوعاء عام (907).

(دیوان بیلقانی) یأتی بعنوان " مجیر بیلقانی."

(971: دیوان بینا گیلانی أو شعره) وهو المیرزا صدرا. أورد شعره فی (گلشن - ص 74).

(972: دیوان بینش) لمحمد تقی آق أولی المولود بطهران فی (ج 1 1303) وفی أوایل الدستور نشر جریدة " بهلول " الانتقادیة الفكاهیة كما فی أدبیات معاصر لیاسمی (ص 32) طبع اشعاره فی تلك الجریدة كثیرا، وطبع له " دغلنامه " فی (40 ص) ودیوانه طبع فی " 32 ص " والجز الأول والثانی من الكتاب الثانی من دیوانه طبع فی (126 ص) بطهران فی (1320 ش) والجزء الثالث من الكتاب الثانی منه فی (96 ص) (973: دیوان بینش شیرازی) الملقب بحقجو المعاصر. طبع له " هزار رباعی " فی (160 ص) فی بیروت فی (1308 ش).

(974: دیوان بینش كشمیری) محمد جعفر بیگ من شعراء شاه جهان آباد مات فی أواخر المایة الحادی عشرة حدود (1100). له دیوان نقل عنها فی (گلشن ص 75).

و (تش 350) و (سرخوش ص 10) و (تغ ص 30).

(975: دیوان بینش مدراسی أو شعره) هو السید مرتضی من أحفاد الشاه إبراهیم مصطفی الحسینی خال السید محمد گیسودراز. جاء آبائه من مشهد خراسان إلی دكن وولد بینش هناك فی (1226) كما فی (گلشن ص 75 76) وأورد شعره.

(976: دیوان بینش مشهدی أو شعره) واسمه المیر بدیع. سكن الهند فی عهد شاه جهان. كذا فی (تغ) ص 30).

(977: دیوان بین الشعور والعاطفة) للشیخ محمد مهدی الجواهری المعاصر النجفی.

طبع بمطبعة النجاح ببغداد فی (1347).

(978: دیوان بینوا بدخشی أو شعره) واسمه الشاه خلیل الله بن إبراهیم البدخشانی.

(155)

مفاتیح البحث: مدینة بیروت (1)، مدینة طهران (2)، خراسان (2)، الهند (1)، البدخشی (1)، الشهادة (2)، الموت (1)

صفحه 158

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج 9ق1 - الصفحة 156

أورد شعره فی (ض ص 70) وله رباعیات صوفیة، سكن دهلی فی عهد محمد شاه كما فی (تغ ص 30).

(979: دیوان البیهقی) لأبی الحسن علی بن أبی القاسم زید البیهقی مؤلف " تاریخ بیهق " و " درة الوشاح " وغیرهما وتوفی (565) ذكره فی فهرس تصانیفه المدرج فی كتابه " مشارب التجارب " ونقله فی " معجم الأدباء ج 13 ص 226 " ویظهر منه انه دونه بنفسه لأنه عبر عنه بقوله: كتاب اشعاره مجلد.

(980: دیوان البیهقی) لأبی عبد الله محمد بن عبد الرزاق البیهقی المولود بسبزوار قال فی (تاریخ بیهق ص 162) انه من آل بدیل بن ورقاء الخزاعی القاطنین فی بیهق.

وقد جمع اشعاره السید أبو الحسن محمد بن علی العلوی السویزی فی خمس مجلدات، ونقل منه بعض شعره منها مطلع القصیدة التی أجاب بها عن قصیدة قیصر الروم التی أرسلها إلی المطیع العباسی المخلوع فی (334).

أوهنا وغزو الروم ضربة لازم * أریثا وقد جاؤوا بتلك العظائم

(156)

مفاتیح البحث: علی بن أبی القاسم (1)، محمد بن علی (1)، محمد بن عبد (1)

صفحه ۱۵۹

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق ۱ - الصفحة ۱۵۷

(پ) (۹۸۱: دیوان پاکی غلام أو شعره) کان حلاقا بهراة. أورد شعره فی (تس ۵ ص ۱۷۱).

(۹۸۲: دیوان پرتو لنجانی) وهو المیر علی رضا اللنجانی الأصفهانی نشأ بأصفهان ومهر فی خط النسخ. توجد خطه فی المکتبة الشاهیة کما فی " فهرس خطوط خوش ص ۲۸ " وقد مدح منوچهر خان الگرجی کما ترجمه وأورد له قصیدتین وغزلین بهار الأصفهانی فی "المدایح المعتمدیة. " وترجمه أیضا فی (المآثر ص ۲۰۵) وکان حیا فی عام تألیفه (۱۳۰۶). ورأیت فی بعض الفهارس انه طبع بإیران دیوان پرتو فارسی للمیرزا علی رضا، وأظنه متحدا مع آقاجان پرتو الآتی بعده.

(دیوان پرتو لنجانی) للمیرزا آقاجان الماهر فی النسخ، أستاذ الخطاطین والمسلم فی الشعر ومقدم الشعراء. وکان قد مات فی (۱۳۰۶) عام تألیفات المآثر فترجمه فیه (ص ۲۱۶) وکان حیا إلی (۱۲۹۷) وأظنه اشتباها. راجع جدول الاستدراک.

(۹۸۳: دیوان پرتوی الشیرازی) المنجم الماهر، استخرج تقویما للشاه إسماعیل الفاتح الصفوی ترجمه فی (بهش ۲ وأورد شعره) وقال فی (تش ۲۶۴) أن جلال الدوانی قال فی حقه: ما رأیت أتم فقرا ومسکنه منه وعندی أنه من السالکین، مات بشیراز ودفن بجوار سعدی. له " ساقینامه " وکذا ذکره فی " تذکره میخانه " و (هفت ص ۳۱۱) و (تس ۵ ص ۱۲۶).

(۹۸۴: دیوان پردل اندجانی أو شعره) وهو المیرزا محمد تقی بن محمد مسعود. أورد شعره فی مرآت الخیال) ص ۲۵۷. ولعل کنیته أبو الحسن الذی قال فی کشف الظنون ان له معمیات أدرجها سیفی بخاری فی آخر شرحه علی معمیات میر حسین النیشابوری.

(۹۸۵: دیوان پروانه أصفهانی) واسمه المرزا محمد حسین الأصفهانی اللنجانی. أورد له بهار الأصفهانی قصیدة وغزلا فی " المدایح ".

(۱۵۷)

مفاتیح البحث: دولة ایران (۱)، کتاب کشف الظنون لحاجی خلیفة (۱)، مدینة إصفهان (۱)، الموت (۲)

صفحه ۱۶۰

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق ۱ - الصفحة ۱۵۸

(۹۸۶: دیوان پروانه تفرشی أو شعره) وهو المیرزا محمد صادق بن معصوم قائمقام الکبیر المیرزا عیسی الفراهانی. ترجمه فی (المآثر ص ۲۱۷) وأورد بهار الأصفهانی له قصیدة فی " المدایح. " ومر دیوان حفیده وسمیه أدیب الممالک. راجع جدول الاستدراک

(دیوان پروین اعتصامی) مر بعنوان " دیوان اعتصامی."

(۹۸۷: دیوان پروین شیرازی أو شعره) وهو المیرزا خلیل الشاعر. کان حیا فی (۱۳۱۳) حین تألیف آثار العجم فترجمه فیه (ص ۵۳۹).

(۹۸۸: دیوان پروین طهرانی) وهو الحاج أبو القاسم التاجر الطهرانی المتوفی نیف وثلاثمایة بعد الألف ومؤلف " آمال العارفین " توجد نسخته عند صدیقی الشیخ عبد المجید الهمدانی المتوفی بمشهد خراسان (۱۳۳۶).

(دیوان پروین همدانی) مر بعنوان " آتشکده پروین."

(۹۸۹: دیوان پری بیک ترکمان أو شعرها) أورد شعرها فی (روشن ص ۹۵).

(۹۹۰: دیوان پریشان شیرازی أو شعره) واسمه المیرزا آقا. کان حیا فی (۱۳۱۳) فترجمه فی (عم ص ۵۳۹) وأورد شعره.

(۹۹۱: دیوان پریشان کرد) کان تلمیذ الشیخ رجب البرسی ومن شعراء القرن التاسع، توجد دیوانه بالکردیة فی أکثر من الف بیت وفیه "معراج نامه " ومنه:

ژذات چون عـاجز مـانی بوس لب * ژصـفات درک کر تتمه مطلب بگـذر ژی بلواتها وبن * کوری کار نـداشت ویش مکب (۹۹۲: دیوان پریشان یزدی أو شعره) وهو محمد بن مهجور، وأخو علی أکبر واحمد آقا أصلهم من تفت وسکنوا یزد. ترجمهم فی (تش یز ص ۲۷۸).

(۹۹۳: دیوان پژمان بختیاری) واسمه حسین بن علی مراد میر پنجه. وأمه عالم تاج المتخلصة " ژاله " من بیت أبی القاسم قائمقام. ولد پژمان فی (۱۳۱۸) بطهران. وطبع له " محاکمه ء شاعر " و " زن بیچاره " ومجموعة " بهترین اشعار " وترجمة " وفای زن " و " سیه روز " وتصحیح دیوان حافظ.

(۹۹۴: دیوان پژوهی یزدی أو شعره) واسمه غلام رضا الطبیب الحاذق مات (۱۳۱۳) ترجمه وأورد شعره فی (تش یز ص ۲۷۸).

(۱۵۸)

مفاتیح البحث: شهر رجب المرجب (۱)، مدینة طهران (۱)، خراسان (۱)، الموت (۱)، الحج (۱)، الوفاة (۲)، الطب، الطبابة (۱)

صفحه ۱۶۱

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۱ - الصفحة ۱۵۹

۹۹۵: دیوان پناه دهلوی أو شعره) أورد شعره فی (روشن ص ۱۲۱).

(۹۹۶: دیوان پناهی داراب جردی) له دیوان غزل نقل عنه فی (تس ۵ ص ۱۳۷) وعنه فی (روشن ص ۱۲۱).

(۹۹۷: دیوان پناهی همدانی أو شعره) کان من سادات همدان وهو ابن الخواجة میرم بیک الکلانتر أورد شعره فی (خص ۸ ص ۲۷۶) وعنه فی (روشن ص ۱۲۱).

(دیوان پندار رازی) کما فی (لت) وقد مر بعنوان بندار.

(دیوان پورانی) یأتی بعنوان شیخ زاده پورانی.

(دیوان پوربهای اسفزاری) راجع پوربهای جامی.

(۹۹۸: دیوان پورهای جامی) تاج الدین بین القاضـی بهاء الدین نشاء بهراة وتلمذ علی رکن الدین قیائی الجنابذی، ثم سافر إلی تبریز وتقرب عنـد شـمس الـدین صاحب الـدیوان وشاعر مع الخواجة همام الدین المتوفی (۷۱۳). کان أجـداده قضاة جام وکان یعمـد إلی ادخال الکلمات المغلیة فی شـعره الفارسـی، کذا فی (لت ۳). قال المسـتوفی فی تاریخ گزیده (ص ۸۱۶) ان دیوان معروف. وترجمه فی (تش ص ۷۳) و (گلشن ص ۷۷) و (روشن ص ۱۲۱) والمسـتر براون فی (ج ۳ ص ۱۳۵ و ۱۳۶) وفی ص (۱۹۷) بعنوان پورهای اسفزاری. ومات فی عهد السلطان أبی سعید گوکان.

(۹۹۹: دیوان پورحسن أسـفرائینی) واسمه عز الدین. کان مریدا لجمال الدین احمد خلیفة الشیخ علی لالا المتوفی (۶۴۲) قال فی (لت ۴) ان دیوانه الترکی معروف بآذربایجان والروم (آسیا الصغری) وأورد له غزلا فارسیا، آخره:

چون خـدا در دو جهان روی نکودارد دوست * من که پور حسـنم دوست نـدارم چه کنم (۱۰۰۰: دیوان پورداود) لإبراهیم پورداود أسـتاذ جامعـة طهران الیوم ومؤلف " فرهنگ إیران باسـتان " وغیره. طبع ۴۸ غزلاـ وقصـیدة منه باسم " پوران دخت نامه " فی بمبئی (۱۳۰۷ ش) فی (۱۲۰ ص) مع ترجمته الانگلیزیة.

(۱۰۰۱: دیوان پور فریدون شـیرازی أو شعره) قال فی (تش ص ۲۶۴) ان أصله من شیراز لکن شعره باللهجة الرازیة. وعده فی (روشن ص ۱۲۲) من العرفاء.

(۱۰۰۲: دیوان پوریاولی) واسمه پهلوان محمود الخوارزمی المعروف بقتالی. أصله

(۱۵۹)

مفاتيح البحث: دولة ايران (۱)، مدينة طهران (۱)، جمال الدين (۱)، الخوارزمی (۱)، الوفاة (۲)

صفحه ۱۶۲

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۱ - الصفحة ۱۶۰

من گنجه وكان شجاعا عارفا شاعرا طبع له مثنوی " كنز الحقايق " ومات (۷۲۲) فی خيوق. ترجمه فی (گلشن ۳۸۲) وعنه فی قاموس الاعلام التركية ثم ريحانة الأدب (۱۰۰۳: ديوان پوست فروش همدانی) أو شعره. وهو محمد حسين بن محمد ابن الحاج علی الهمدانی اليوست فروش نشأ بالكاظمية ورثی السيد حسن الأعرجی المتوفی (۱۲۸۹).

ذكر فی " نفحة بغداد. ولأخيه عبد المحسن بن محمد بن علی أيضا رثاء بعض الأعرجيين.

(ديوان پهلوان حسين) يأتی يتخلصه " ديوانه."

(۱۰۰۴: ديوان پهلوان كاتب أو شعره) كان كاتب المولی عبد الرحمان الجامی المتوفی (۸۹۸) ترجمه وأورد شعره فی (مجن ۳ ص ۸۸ و ۲۶۲) وأظنه المذكور فی (روشن ص ۱۲۲) بعنوان درويش محمد يزدی تلميذ الجامی وكان لجامی كاتب آخر أيضا اسمه درويش قاينی.

(۱۰۰۵: ديوان ديوان پهلوان محمد أبو سعيد) أو شعره. وهو من معاصری مير علی شير ترجمه وأورد شعره فی (مجن ۴ ص ۸۹ و ۲۶۴) وقد الف رسالة مستقلة فی أحواله.

(ديوان پهلوان يزدی) يأتی بعنوان " ديوان مراد پهلوان الشيرازی " ولعله المذكور فی (روشن ص ۱۲۲) بعنوان درويش محمد يزدی تلميذ الجامی.

(۱۰۰۶: ديوان پيارة گجراتی أو شعره) واسمه الملك محمود. أطری شعره فی طبقات أكبری (ج ۲ ص ۴۹۳).

(۱۰۰۷: ديوان پيامی شيرازی أو شعره) أورد شعره فی (روشن ص ۱۲۲).

(۱۰۰۸: ديوان پيامی جبل عاملی) أورد شعره فی (روشن ص ۱۲۲) وقال جاء فی عهد الشاه عباس الأول من أصفهان إلی دكن حيدر آباد فی عهد نظامشاه. وقال فی (تغ ص ۳۱) اسمه الشيخ عبد السلام وكان من تلاميذ العلامة الدوانی واستوزره الشاه علاء الملك بن نور الدهر اللاری، ثم عزله فذهب إلی دكن وتقرب عند نظامشاه.

(ديوان پيامی لاری) راجع ديوان پيامی الجبل عاملی.

(۱۰۰۹: ديوان پيامی مروی أو شعره) قال فی (مجتس ۶ ص ۱۵۳) كان ملا پيامی صوفيا وتصدر الوزارة لبابر ميرزا وأورد شعره.

(۱۰۱۰: ديوان پيدا أصفهانی أو شعره) واسمه مخلص خان. ذهب إلی الهند فی عهد

(۱۶۰)

مفاتيح البحث: مدينة الكاظمين (۱)، مدينة إصفهان (۱)، مدينة بغداد (۱)، المحسن بن محمد (۱)، عبد الرحمان (۱)، الهند (۱)، الوفاة (۱)

صفحه ۱۶۳

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۱ - الصفحة ۱۶۱

عالمگير ومات بعهد بهادر شاه. أورد شعره فی (روشن ص ۱۲۲).

(ديوان پير اردستانی) يأتی بعنوان پيرجمال اردستانی.

(ديوان پيرجامی) يأتی بعنوان ديوان جامی احمد.

(۱۰۱۱: دیوان پیر جمال اردستانی) وهو جمال الدین محمد الأردستانی السیاح فی البلاد، من عرفاء عصر شاهرخ، کان یوصل سلسلة طریقته إلی المعروف الکرخی. وهو المؤسس للطریقة المعروفة " پیرجمالی " ویتجاوز شعره الموجود علی الخمسین ألف بیت. له " احکام المحبین " و " استقامت نامه " و " بدایة المحبة " و " بدایة المعرفة " و " تنبیه العارفین " و " دیوان قصاید " و " روح القدس " و " شرح کنوز الواصلین " و " دیوان الغزل والترجیع " و " فتح الأبواب " و " کشف الأرواح " و " کنز الدقایق " و " محبوب الصدیقین " و " مرآت الافراد " و " مشکاة المحبین " و " مصباح الأرواح " و " معلومات " و " مفتاح الفقر " و " مهر افروز " و " ناظر ومنظور " و " نور علی نور " و " نهایة الحکمة " ومات (۸۷۹) کما فی طرایق الحقایق ج ۲ ص ۱۵۹ ونسب إلیه فی (دجا ص ۱۷۵) نظم " یوسف وزلیخا " أیضا. وتوجد شعره بخطه فی مشیخة " کنز السالکین " المذکور فی (ج ۸ ص ۱۸۷) وترجمه أیضا فی (تش ص ۱۷۰) و (ض ص ۸۵) وتوجد دیوانه والخمسة من مثنویاته و " کشف الأرواح " المنظوم له کلها فی مکتبة (الملک).

(دیوان پیر درویش) یأتی بعنوان پیر صوفی.

(۱۰۱۲: دیوان پیر سلیمان هفشوئی) من قری أصفهان. وسکن مدرسة " والدة " بأصفهان وتلمذ علی المولی نصیرا. أورد معمیاته فی (نر ۱۵ ص ۵۳۸).

(دیوان پیر سیصد سأله) یأتی بعنوان پیر صوفی.

(دیوان پیر صد سأله) یأتی بعنوان پیر صوفی.

(۱۰۱۳: دیوان پیر صوفی أو شعره) هو ابن المولی محمد خاجو وحفید پیر درویش حسین. کان طبیبا صوفیا یعرف بپیر سیصد سأله أو صد سأله أیضا. ترجمه وأورد شعره فی (مجن ۴ ۱۰۱ و ۲۷۴).

(دیوان پیر فرشته) مر بعنوان أبی الوفاء الخوارزمی.

(۱۶۱)

مفاتیح البحث: کتاب نهایة الحکمة للسید محمد حسین الطباطبائی (۱)، کتاب فتح الأبواب للسید ابن طاووس (۱)، مدینة إصفهان (۲)، جمال الدین (۱)، معروف الکرخی (۱)، الخوارزمی (۱)

صفحه ۱۶۴

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۱ - الصفحة ۱۶۲

(۱۰۱۴: دیوان پیر قلی بیک) وکان من أقرباء یوسف بیگ استاخلو. وکان مربیا للسلطان حسین میرزا وتمم دیوانه بیده. ترجمه فی (خص ۷ ص ۱۲۸).

(۱۰۱۵: دیوان پیر مستی) وهو محمد أفضل بن محمد أشرف الصدیقی الهروی. له " أفضل التذکار فی ذکر الشعراء والاشعار " الفه (۱۳۳۲) وطبع مع مجالس النفائس الترکیة لمیر علی شیر فی تاشکند سنة (۱۳۳۶).

(۱۰۱۶: دیوان پیروز أو شعره) ترجمه بعنوان ملا پیروز وأورد شعره معاصره فی طبقات أکبری (ج ۲ ص ۵۱۸).

(۱۰۱۷: دیوان پیروی ساوجی) من شعرائها. أورد شعره فی (گلشن ص ۷۷).

(دیوان پیر هری) یأتی بعنوان دیوان الخواجة عبد الله الأنصاری الهروی.

(۱۰۱۸: دیوان پیری أصفهانی) المصاحب لضمیری أصفهانی. وقد سمی دیوانه " سفینهٔ ء مراد " کذا ترجمه فی (روشن ص ۱۲۲) وأظنه المذکور فی (گلشن ص ۷۷).

(۱۰۱۹: دیوان پیری بیک ترکمان) سماه معاصره فی (خص ۷ ص ۱۲۰) پیر بیک دو کرا. وتخلصه فی شعره " پیری. "

(۱۰۲۰: دیوان پیشاوری) للسید أحمد بن شهاب الدین الرضوی المعروف بأدیب الپیشاوری نزیل طهران فی (۱۳۰۰) المولود (۱۲۵۵) والمتوفی فی ثالث صفر (۱۳۴۹) ودفن بمزار الإمامزادهٔ عبد الله فی طریق عبد العظیم بناحیهٔ ری. طبع بعضه فی هامش دیوان ناصر خسرو، وطبع جمیعه المشتمل علی مأتین وأربعهٔ آلاف بیت بالفارسیهٔ، وثلاثمایهٔ وسبعین بیتا بالعربیهٔ، من القصاید والغزلیات مع مقدمهٔ الطبع بقلم ناشره فی ترجمهٔ أحوال المؤلف الذی أدرک الحکیم السبزواری المتوفی (۱۲۸۷) (۱۰۲۱: دیوان پیشرو میرزا أو شعره) الیسق چی للشاه طهماسب الصفوی. أورد شعره فی (روشن ص ۱۲۳).

(۱۶۲)

مفاتیح البحث: مدینهٔ طهران (۱)، الوفاهٔ (۱)، السفینهٔ (۱)

صفحه ۱۶۵

الذریعهٔ - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۱ - الصفحهٔ ۱۶۳

(ت) (۱۰۲۲: دیوان تائب تبریزی) للشیخ إسماعیل بن الحاج حسین التبریزی المعروف بمسألهٔ گو، نزیل مشهد خراسان ومؤلف " تذکرهٔ المتقین " المذکور فی (ج ۴ ص ۴۶) فیه القصاید فی المدایح والمراثی للمعصومین (ع) وجملهٔ من المقطعات والرباعیات فی ثمانیهٔ آلاف بیت مطلع إحدی قصایده:

مژده أی دل که یار یار من است * گردش دهر سازگار من است وله منظومات کثیرهٔ تذکر بعناوینها.

(۱۰۲۳: دیوان تائب تفرشی أو شعره) واسمه ملا فخرا. سافر إلی الهند وشاعر ملا فرج الله. أورد شعره فی (نر ۹ ص ۲۶۰) وفی (گلشن ص ۷۸).

(۱۰۲۴: دیوان تائب خراسانی أو شعره) وهو السیاح الصوفی، سافر إلی الهند ثم رجع.

أورد شعره فی (گلشن ۷۸). لعله المذکور فی (سرخوش ص ۲۰) بعنوان محمد تقی.

راجع تقی نیشابوری.

(۱۰۲۵: دیوان تائب کرمانی أو شعره) هو من شعراء کرمان. ترجمه وأورد شعره فی (نر ۹ ص ۲۶۰) و (گلشن ص ۷۸).

(۱۰۲۶: دیوان تائب کشمیری أو شعره) واسمه الخواجهٔ أبو الحسن الکشمیری.

کان تاجرا فی فرخ آباد وینظم الشعر جیدا. أورد شعره فی (گلشن ص ۷۸).

(۱۰۲۷: دیوان تائب ماکوئی) واسمه الحاج خداوردی، وأصله می‌قصبهٔ چورمس من اعمال ماکو ومات بها فی (۱۲۰۱) ودیوانه ترکی وفارسی، یشتمل علی تواریخ کثیرهٔ، أورد غزلا منها فی (دجا ص ۸۴).

(۱۰۲۸: دیوان تائب مراغه یی أو شعره) وهو الملا شرف الدین المراغی. مرید الشیخ

(۱۶۳)

مفاتیح البحث: خراسان (۱)، الهند (۲)، الشهادهٔ (۱)، الحج (۲)

صفحه ۱۶۶

الذریعهٔ - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۱ - الصفحهٔ ۱۶۴

إبراهیم والشیخ مجاهد. کان خططا شاعرا مات (۹۳۰) کما ترجمه فی (دجا ص ۸۴ ۸۵).

(۱۰۲۹: دیوان تابع) واسمه السید حسن صدر المعاصر. طبع القسم الأول منه بطهران فی (۱۳۳۱ ش) فی (۴۰ ص).

(۱۰۳۰: دیوان تابع قمی أو شعره) وهو المیر محمد باقر بن غیاث الدین محتسب قم.

تلمذ علی العلامهٔ محمد طاهر. کان ماهرا فی الخط الشکسته. أورد شعره فی (نر ۵ ص ۱۱۴) وقال فی (روشن ص ۱۲۳) مات (۱۰۵۰).

(۱۰۳۱: دیوان تابع کوه کیلویه أو شعره) واسمه غلام رضا. کان معاصرا للشیخ محمد علی الحزین وساح البلاد ثم توطن أصفهان. أورد شعره فی (روشن ص ۱۲۳).

(۱۰۳۲: دیوان تابعی دماوندی أو شعره) قال معاصره فی (خص ۸ ص ۲۹۲) أنه من أبناء أعیان دماوند، وله طبع حسن فی الشعر.

(۱۰۳۳: دیوان تابعی سبزواری أو شعره) أورد شعره فی (روشن ص ۱۲۳).

(۱۰۳۴: دیوان تابعی هروی أو شعره) نقاش الاقداح. أورد شعره فی (مجتس ۶ ص ۱۶۷) وعنه فی (گلشن ص ۷۷) وقال کان ماهرا فی المزمار والتصویر.

(۱۰۳۵: دیوان تابعی یزدی أو شعره) واسمه آدینه قلی بیک. کان معاصرا لوحشی بافقی. هجا وحشی وانهزم من یزد إلی قزوین فی (۹۹۰) وتقرب عند الأمیر شمس الدین الکرمانی، وتولی أوقاف خوانسار ومات هناک (۱۰۱۸) أورد شعره فی " شبستان خیال " و (تش یز ص ۲۷۹) و (گلشن ص ۷۷).

(۱۰۳۶: دیوان تأثیر تبریزی) واسمه المیرزا محسن من بیت التبارزهٔ الذین اتی بهم الشاه عباس من تبریز إلی أصفهان. ولد بأصفهان فی (۱۰۶۰) کما أرخه فی شعره ومات فی (۱۱۲۸) کما فی (خوشگو) کان مستوفیا فی البلاط الصفوی وانعزل فی (۱۱۲۰) ومات بأصفهان معتکفا فی بیته. وقد بعث بدیوانه إلی الهند عند الحکیم شهرت فاشتهر هناک. وقال فی (نر ۵ ص ۱۱۹) انه من أحفاد أبی الخان التبریزی من طرف الأب وحفید محمد حسین چلبی من طرف الام وهو الیوم شاب. وترجمه أیضا فی (تش ص ۱۷۰) و (دجا ص ۷۷) عن تذکره ء حزین ورياض الشعراء وخلاصهٔ الأفکار. وکلیات اشعاره تشتمل علی " منهاج المعراج " و " جهان نما " و " دعوهٔ العاشقین " و " گلزار سعادت "

(۱۶۴)

مفاتیح البحث: مدینهٔ إصفهان (۴)، مدینهٔ طهران (۱)، الهند (۱)، الطهارهٔ (۱)، الموت (۲)

صفحه ۱۶۷

الذریعهٔ - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۱ - الصفحهٔ ۱۶۵

و " ثمرهٔ الحجاب " و " معما " و " حسن اتفاق " و " میمنت نامه " وتوجد کلیاته فی (سپهسالار) و (المجلس) وغیرهما کما فی فهارسها.

(دیوان تأثیر) قال فی (تش یز ص ۲۷۹) ان اسمه محمد حسن وهو من أحفاد میرزا جعفر القزوینی وکان حاکما لیزد فی عصر الشاه عباس. والظاهر أنه محسن تأثیر وقد اشتبه آیتی فی اسمه واسم جده فان میرزا جعفر توفی فی العشر الثامن من المایهٔ الحادیهٔ عشرهٔ کما فی (نر ۴ ص ۸۶).

(۱۰۳۷: دیوان تاج الدین آبی أو شعره) وهو الصدر الاجل فخر الرؤساء السرخسی الآوجی من أدباء وزراء خراسان. ترجمه وأورد شعره فی (لباب الألباب ۶ ص ۱۴۵). وهو الذی سبب تمایل أولیجاتو إلی التشیع کما فی تاریخ أدبیات للستر براون (ج ۳ ص ۵۴).

(دیوان تاج الدین احمد) ذکر مناظر انه مع زوجته مهستی فی (تاریخ گزیده ص ۸۱۶) و (دجا ص ۷۶) وقد مر بعنوان ابن خطیب گنجه فی (ص ۲۱).

(دیوان تاج الدین باخرزی أو شعره) واسمه إسماعیل. أورد شعره فی (تش ص ۷۷).

(دیوان تاج الدین تبریزی أو شعره) أورد ذکره فی (تغ ص ۳۱).

(دیوان تاج الدین تربتی أو شعره) أورد شعره فی (روشن ص ۱۲۳).

(دیوان تاج الدین رومی أو شعره) أورد شعره فی (روشن ص ۱۲۴).

(۱۰۳۸: دیوان تاج الدین سرخسی أو شعره) کان من أعیانها، ولقبه شرف الرؤساء.

سافر إلی الهند ومات (۹۳۵) قال فی (روشن ص ۱۲۴) انه کاشانی وفی (تغ ص ۳۱) انه سرخسی خراسانی.

(۱۰۳۹: دیوان تاج الکتاب السرخسی أو شعره) وهو السید ظهیر الدین، منشی دیوان السلطان، ترجمه فی قسم الوزراء الشعراء فی (لباب الألباب ۶ ص ۱۳۷) وأورد رباعیاته.

(۱۰۴۰: دیوان تاجی اندجانی أو شعره) وهو معصوم علی خان من معاصری شیر علی لودی ترجمه وأورد شعره فی (مرآت الخیال ص ۳۰۳).

(دیوان تاجی لاهجی أو شعره) أورد شعره فی (گلشن ص ۷۷) وأظنه تاجی اندجانی المذکور آنفا.

(۱۰۴۱: دیوان تاراج أصفهانی) اسمه محمد حسین التاجر. کان یکتسب المعیشة بکد یده

(۱۶۵)

مفاتیح البحث: خراسان (۱)، الهند (۱)، الزوجة (۱)

صفحه ۱۶۸

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق ۱ - الصفحة ۱۶۶

وینظم الغزلیات الجیدة ودیوانه فی عشرة آلاف بیت. ترجمه کذلک فی (مع ج ۲ ص ۸۳) وترجمه أیضا بهار الأصفهانی فی " المدایح."

(۱۰۴۲: دیوان تاراج شیرازی أو شعره) أورد له غزلین، بهار الأصفهانی أیضا فی " المدایح " وقال لم أعرفه. وانا أظن اتحاده مع ما قبله.

(۱۰۴۳: دیوان تارک شیرازی) مرید الشیخ محمد نور بخش المتوفی (۹۱۲) وفی الدیوان مدایح له وتاریخ لوفاته ویظهر من الدیوان انه من معاصری الشاه إسماعیل الصفوی، وقد مدحه وأرخ وروده بشیراز فی (۹۰۸) ونسخة الدیوان فی (۱۰۰۰ بیت) فی (المجلس) کما فی فهرسها (ج ۳ ص ۲۴۲).

(۱۰۴۴: دیوان تازه دهلوی أو شعره) أورد شعره فی (روشن ص ۱۲۴) وقال إنه من تلامیذ محمد أفضل " ثابت بدخشانی."

(۱۰۴۵: دیوان تأیید هندی) وهو الخواجة عبد الله، کان عند مؤتمن الملک حاکم بنگاله، ثم جاء إلی بنارس، واشترک فی تألیف" صحف إبراهیم " لابراهیم علی خان ثم اعتزل ومات بعظیم آباد فی (۱۵ رجب ۱۱۸۶) أورد شعره فی (گلشن ص ۷۹).

(۱۰۴۶: دیوان تجرد لاهوری أو شعره) وهو الشیخ محمد علی. ولد بلاهور وتلمذ علی خیر الله " فدا گجراتی " معاصر " واقف." مات (۱۱۷۹) معتکفا فی جبال پنجاب.

أورد شعره فی (گلشن ص ۸۰) و (نشتر عشق) واعترض علیهما فی (روشن ص ۱۲۶) وسماه میان علی تجرد.

(۱۰۴۷: دیوان تجرید لاهوری أو شعره) وهو السید محمد علی بن عبد الله تلمیذ غلام محمد فی برهان پور. حج البیت وبعد رجوعه سکن سورات. قال فی (روشن ص ۱۲۶) ان صاحبی (گلشن ص ۷۹) و (نشتر عشق) اشتبها فی اسمه، فذاکرا تخلصه " تجرید " و اسمه السید عبد الله.

(۱۰۴۸: دیوان تجرید أصفهانی أو شعره) واسمه محمد شریف، من أعیان أصفهان، کان ماهرا فی خط النسخ، کذا وصفه وأورد شعره معاصره فی (نر ۹ ص ۳۹۸).

(۱۰۴۹: ديوان تجريد هندی أو شعره) من تلاميذ سراج الدين " آرزو " ذهب إلى سورات ومات (۱۱۵۰) أورد شعره فی (گلشن ص ۸۰) وسماه فی (روشن

(۱۶۶)

مفاتيح البحث: شهر رجب المرجب (۱)، مدينة إصفهان (۱)، علی بن عبد الله (۱)، الموت (۱)، الحج (۱)، الوفاة (۱)

صفحه ۱۶۹

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق ۱ - الصفحة ۱۶۷

ص ۱۲۴) مير حيدر سوراتی " تجريد."

(۱۰۵۰: ديوان تجلی أصفهانی) واسمه محمد محسن. ولد أعمى ومهر فی الشعر. وله اليد الطولى فی الرمل. وهو من مشايخ اشترجان أورد رباعياته وغزله معاصره فی (نر ۹ ص ۲۶۲) ولقبه بالحافظ والظاهر أنه حافظ للقرآن وكذا فی (تغ ص ۳۱) و (روشن ص ۱۲۴).

(۱۰۵۱: ديوان تجلی بخاری أو شعره) قال فی (تش ص ۳۲۷) كان من بخارا ومات ببلخ. ثم أورد شعره.

(۱۰۵۲: ديوان تجلی دزفولی أو شعره) وهو الشيخ عبد الحسين. ولد (۱۲۷۴) وهاجر إلى أصفهان فی (۱۳۰۸) ومات بدزفول (۱۳۳۸). أورد شعره الشيخ مرتضى المدرسی الچهاردهی فی تذكرته.

(۱۰۵۳: ديوان تجلی سبزواری) المعاصر. طبع له " تجدد نامه " ببمبئی فی (۶۴ ص) على الحجر.

(۱۰۵۴: ديوان تجلی سمنانی أو شعره) أورد شعره فی (روشن ص ۱۲۴).

(۱۰۵۵: ديوان تجلی شيرازی) وهو الميرزا علی رضا بن كمال الدين حسين الأردكانی الشيرازی. تلمذ فی أصفهان على آقا حسين الخوانساری، وسافر إلى الهند وعلم أولاد علی مردان خان ورجع إلى إيران والف فی الفقه والكلام والتفسير ومات بشيراز (۱۰۸۵) أو (۱۰۸۸). ترجمه فی رياض العلماء وقال إن براعته فی الشعر محی سائر فضائله فهو ملك الشعراء وتخلصه فی ديوانه الفارسی " تجلی "وترجمه معاصره فی قصص الخاقان أيضا. له تفسير القرآن بالفارسية و " سفينة النجاة " فی الإمامة ومنظومة " معراج الخيال " طبع ببمبئی فی (۱۳۱۳) وهو غرامی عرفانی قال فی أواخره:

يا رب از عشقت دلم را بخش نور * تا شود جان تجلی شمع طور ويظهر بعض أحواله من ديوانه الموجود فی (المجلس) كما فی فهرسها (ج ۳ ص ۶۶۶) وجملة من قصايده فی مكتبة (الخوانساری) ترجمه وأورد شعره فی (تش ص ۲۶۵) و (سرخوش ص ۱۹) و (نر ۶ ص ۱۶۸) و (روشن ص ۱۲۴) و (تغ ص ۳۱).

(۱۰۵۶: ديوان تجلی كاشی أو شعره) كان يشاعر ملا نظيری واسمه ملا علی ومات فی

(۱۶۷)

مفاتيح البحث: دولة ايران (۱)، كتاب تفسير القرآن لعبد الرزاق الصنعانی (۱)، كتاب سفينة النجاة للسرابی التنكابنی (۱)، مدينة إصفهان (۲)، الهند (۱)

صفحه ۱۷۰

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق ۱ - الصفحة ۱۶۸

(۱۰۲۱) كما تذكره ء حسينی (ص ۲۷) وسماه فی (گلشن ص ۸۰ ۸۱) محمد حسين كاشانی. وقال ذهب إلى گجرات ومات (۱۰۴۱) وعنه اخذ قاموس الاعلام التركية وعنه فی ريحانة الأدب. وقد أورد تخلصه فی (تش ص ۲۴۱) ولم يسمه باسم وقال سافر إلى الهند فی شبابه.

(۱۰۵۷: ديوان تجلى لاهجى أو شعره) قال النصر آبادى فى (نر ۹ ص ۳۰۴) أنه نشأ بالهند وكان يتخلص أولا " خاورى " ثم بدله بتجلى وأورد أبياتا من غزله ورباعياته.

(۱۰۵۸: ديوان تجمل لكنهوى أو شعره) وهو عظيم الدين حسين. ذهب إلى مدراس ونصب للفتوى من طرف الإنجليز وكان يتطبب وينظم الشعر أيضا ومات (۱۲۲۰) أورد شعره فى (گلشن ص ۸۱).

(۱۰۵۹: ديوان تحسين پانى پتى أو شعره) وهو الحافظ القاضى عبد الرحمان من أحفاد ثناء الله، تلمذ على غالب الدهلوى فى شاه جهان آباد. ومات (۱۲۹۴) أورد شعره فى (گلشن ص ۸۲) وعنه فى قاموس الاعلام التركية وعنه فى ريحانة الأدب.

(۱۰۶۰: ديوان تحسين دهلوى أو شعره) واسمه الشيخ غلام على من شعراء عالمگير پادشاه. قتل بالسم. أورد شعره فى (روشن ص ۱۲۴).

(۱۰۶۱: ديوان تحسين رضوى أو شعره) وهو المير عطا حسين مرصع قلم ابن المير محمد باقر " شوق " من السادة الرضوية بالهند. أورد شعره فى (گلشن ص ۸۳) وعنه فى قاموس الاعلام التركية فريحانة الأدب.

(۱۰۶۲: ديوان تحسين شيرازى أو شعره) واسمه الميرزا تقى. أورد شعره فى (روشن ص ۱۲۴).

(۱۰۶۳: ديوان تحسين لاهورى أو شعره) وهو عبد العظيم. تلمذ على فقير الله آفرين.

أورد شعره فى (گلشن ص ۸۲).

(۱۰۶۴: ديوان تذروى قزوينى) هو ابن أخت نرگسى أبهرى. ذهب إلى استانبول وتقرب عند سلطانها، ثم سافر إلى الهند وتقرب عند أكبر شاه وقتل بيد السراق فى (۹۷۵) ودفن بأكبر آباد. له " جواب دهنامه ء ابن عماد " ومثنوى " حسن يوسف " وديوانه معروف بالهند. ترجمه فى (تش ص ۲۲۳) و (گلشن ص ۸۳).

(۱۶۸)

مفاتيح البحث: عبد الرحمان (۱)، الهند (۵)، القتل (۲)

صفحه ۱۷۱

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانى - ج ۹ق۱ - الصفحة ۱۶۹

(۱۰۶۵: ديوان تذهيبى أصفهانى أو شعره) ذو الصنايع البديعة فى التذهيب. لاقاه صادق كتابدار بأصفهان وترجمه فى (خص ۸ ص ۲۳۹).

(۱۰۶۶: ديوان ترابا أصفهانى أو شعره) وهو أبو تراب الخطاط الشاعر تلميذ ملا فايضى ثم مير عماد، الخطاطين الشهيرين واستاد جمع من الخطاطين المعاريف. كان يتتبع القدماء فى شعره. رثى مير عماد عند قتله. ومات هو بأصفهان فى (۱۰۷۲) ودفن بمسجد لنبان بأصفهان. وله ولد خطاط اسمه نور الدين محمد. ترجمه فى (نر ۷ ص ۲۰۸) و (نمونه ء خطوط خوش نستعليق) للدكتور بيانى.

(۱۰۶۷: ديوان تراب أصفهانى أو شعره) وهو الميرزا أبو تراب بن محمد طاهر الأصفهانى توفى (۱۱۴۳) كما فى (تغ ص ۳۲).

(۱۰۶۸: ديوان تراب كاشى) طبع ديوانه قصايده فى (۱۹۸ ص).

(۱۰۶۹: ديوان ترابى پانى پتى أو شعره) أورد شعره فى (گلشن ص ۸۴).

(۱۰۷۰: ديوان ترابى بلخى أو شعره) كان معتكفا بمزار الإمام على (ع) ببلخ مدة عمره. ومدح امام قلى خان. كذا فى (نر ۱۰ ص ۴۴۰) و (تغ ص ۳۲) وسماه فى (گلشن ۸۴) ترابى هروى.

(۱۰۷۱: ديوان ترخانى أو شعره) من بلدة (اندخود) أورد شعره الفارسى والتركى فى (مجن ۲ ص ۴۱ و ۲۱۴).

(۱۰۷۲: ديوان تركمان شيرازى أو شعره) واسمه أعجم قلى. أصله من شيراز ولد بالهند. أطرى شعره فى (مرآت الخيال. ص ۲۵۶).

(۱۰۷۳: دیوان ترکی شیرازی) هو محمد حسین الملقب آغولی. ترجمه فی " آثار العجم ص ۵۴۸ و ۵۳۱). ودیوانه فی جزئین أولهما "حدیقة البکاء " فی المراثی والثانی " لاله زار " فی الغزل. طبعا فی مجلد واحد بمبئی فی (۱۳۱۴) وله " کتاب السفره فی ذم الریاء "مثنوی فی ذم مجالس الطعام الذی کان یقیمه الأغنیاء باسم عزاء الحسین. طبع فی بمبئی (۱۳۰۹) فی (۴۸ ص).

(دیوان ترکی همدانی أو شعره) أورد شعره فی (روشن ص ۱۳۰). وأظنه الشیرازی.

(۱۰۷۴: دیوان ترمذی بلگرامی أو شعره) واسمه محمد تقی بن علی رضا من الشعراء

(۱۶۹)

مفاتیح البحث: الإمام أمیر المؤمنین علی بن ابی طالب علیهما السلام (۱)، مدینة إصفهان (۳)، الهند (۱)، البکاء (۱)، السجود (۱)، الطعام (۱)، الطهارة (۱)، القتل (۱)، الزیارة (۱)، الریاء (۱)

صفحه ۱۷۲

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۱ - الصفحة ۱۷۰

السادات هناك. ولد (۱۱۶۰) أورد شعره فی (گلشن ص ۸۴).

(۱۰۷۵: دیوان تزریقی أردبیلی أو شعره) من شعراء بیاجند وکان دلالا ببلدة شماخی ماهرا فی الشعر الهزلی. أطری شعره فی (تس ۵ ص ۱۶۸ وتس ۷ ۱۸۹). وتزریق من الصنایع البدیعیة فی الشعر الفارسی، اشتهر فی العهد الصفوی. قال طرزی الشاعر فیه:

بطرز طرز طرزی، طرز طرزیدن نه تزریق است * که طرزیدن بطرز طرز طرزی محض تزریق است (۱۰۷۶: دیوان تسکین تبریزی أو شعره) واسمه المیرزا فتح علی اخوه داراب بیگ " جویا " وثالثها " گویا " سکنو کشمیر فی عهد عالمگیر (۱۱۱۸ ۱۰۶۸). ترجمه فی (دجا ص ۸۷) عن سفینة ء خوشگو وسماه فی (روشن ص ۳۳) تسلیم کشمیری.

(۱۰۷۷: دیوان تسکین دهلوی أو شعره) وهو میرزا باقر. أورد شعره (روشن ص ۱۳۰).

(۱۰۷۸: دیوان تسلی استرآبادی أو شعره) وهو المیر معصوم بن محمد امین المعروف بمیر حی الاسترآبادی. سافر والده میر حی إلی الهند ورجع واستأجر " قمارخانه ء مشهد " لسعة کان فی مشربه. واما الولد فسافر إلی الهند أیضا وله مهارة فی الشعر والرمل وألف رسالة فیه. أورد شعره فی (نر ۹ ص ۴۰۲) و (گلشن ص ۸۵).

(۱۰۷۹: دیوان تسلی أصفهانی أو شعره) من أحفاد أوحد الدین الحسینی البلیانی ساح البلاد وجاء الهند ورجع وسکن کاشان. أورد شعره فی (روشن ص ۱۳۱).

(۱۰۸۰: دیوان تسلی شیرازی أو شعره) وهو أبو الحسن بن المیرزا جعفر من سادات شیراز المعروفین بدست غیب. کان تولیة مزار الامام زاده محمد بید آبائه. تلمذ بشیراز علی المیر أبی الولی وفی أصفهان کان عند الحکیم هدایت، طبیب البلاط، وسافر إلی العراق وحج مع الحکیم صدر الدین الآلهی. ترجمه وأورد شعره فی (نر ۶ ص ۱۸۷) و (گلشن ص ۸۵). سماه فی (تغ ص ۳۴) محمد إبراهیم وقال کان مرید ملا قاسم ومعاصر أبو الفضل الفیضی ومسیح الزمان الآلهی، وتلمیذ فهمی.

(۱۰۸۱: دیوان تسلیم أصفهانی) واسمه حسن صدر الأفاضل. ترجمه فی المآثر (ص ۲۲۵) وقال کان أدیبا شاعرا. له رسالة " صبح صادق " وأورد معاصره هدایت فی (ض ص ۴۲۷) بعض شعره من دیوانه البالغ إلی خمسة آلاف بیت.

(۱۷۰)

مفاتیح البحث: دولة العراق (۱)، مدینة إصفهان (۱)، الهند (۳)، السفینة (۱)

صفحه ۱۷۳

الذريعة - آقا بزرگ الطهراني - ج ۹ق۱ - الصفحة ۱۷۱

(۱۰۸۲: ديوان تسليم أصفهاني) وهو الميرزا زين العابدين بن الميرزا معين الدين وزير بكتاش خان حاكم بغداد. كان هو منشيا لمحمد زمان حاكم كوه كيلويه. أورد شعره من ديوانه في (نر ۴ ص ۹۳) و (گلشن ص ۸۶) و (روشن ص ۱۳۲) أول الديوان:

بنامش ميكنم أول رقم منشور ديوانرا * چه تاج شمع زرين ميكنم طغراى عنوانرا (۱۰۸۳: ديوان تسليم خراساني أو شعره) واسمه شاه رضا كان مريدا لميرزا حسين السبزواري وسكن في مزاره بكشمير. أورد شعره في (نر ۹ ص ۴۰۱).

(۱۰۸۴: ديوان تسليم سندي أو شعره) وهو المولى معين الدين الملقب بدل. أورد مطايباته مع محمد عطاء " تعظيم " في (روشن ص ۱۳۲).

(۱۰۸۵: ديوان تسليم سهسواني) وهو محمد أنوار حسين. له تاج المدايح في مدايح كلب على خان بهادر حاكم رامپور. أورد منها في (روشن ص ۱۳۳).

(۱۰۸۶: ديوان تسليم شيرازي أو شعره) واسمه محمد هاشم. سافر إلى الهند في عهد أكبر پادشاه، كما في (گلشن ص ۸۵) وعنه في قاموس الاعلام التركية وعنه في ريحانة الأدب.

(۱۰۸۷: ديوان تسليم شيرازي أو شعره) واسمه محمد طاهر الصحاف. أورد شعره في (گلشن ص ۸۵).

(ديوان تسليم كاشاني أو شعره) وهو من سادات كاشان. أورد شعره في (تش ص ۲۴۱) واحتمل في (روشن ص ۱۳۳) اتحاده مع تشبيهي كاشي.

(ديوان تسليم كشميري) راجع ديوان تسكين تبريزي.

(۱۰۸۸: ديوان تسليم هندي) واسمه أمير الله. طبع كليات ديونه بنولكشور.

(۱۰۸۹: ديوان تشبيهي كاشي) السيد مير على أكبر مصاحب أبو الفضل الفيضي بالهند أربعين سنة. ساح البلاد وكان في زمرة الدراويش. أورد شعره في (خص ۶ ص ۹۹) و (تش ص ۲۴۱) وطبقات أكبرى (ج ۲ ص ۵۰۴) و (ض ص ۷۸). وله ديوان كما في (تغ ص ۳۲).

(۱۰۹۰: ديوان تشنه ء طهراني) واسمه محمد تقى ابن أخت مهدى بيك شقاقي. ولد

(۱۷۱)

مفاتيح البحث: مدينة بغداد (۱)، الهند (۲)، الطهارة (۱)

صفحه ۱۷۴

الذريعة - آقا بزرگ الطهراني - ج ۹ق۱ - الصفحة ۱۷۲

بمراغه (۱۲۱۰). كان يشتغل بكلاه دوزى، ولما ذم بعض الأعاظم فر من طهران إلى كرمان ثم سافر إلى كربلا وجرح هناك في الفتنة، ثم رجع ومدح منوچهر خان الگرجي.

كذا في " المدايح المعتمدية " لبهار الأصفهاني. وتوفى بعد (۱۲۶۴) لان في ديوانه مديح ناصر الدين شاه الذى جلس في (۱۲۶۴) وذكر عزل الحاج ميرزا آقاسي المتوفى منفيا بالعراق (۱۲۶۵) توجد نسخته في (المجلس) كما فصله ابن يوسف في فهرسها (ج ۳ ص ۲۴۴).

(ديوان تصنيف أصفهاني) واسمه الحاج أبو طالب كان تاجرا ويعد من شعراء الشاه سليمان الصفوي. سافر إلى الهند كما في (تغ ص ۳۲). واطنه متحدا مع تصنيفي الخوانساري.

(۱۰۹۱: ديوان تصنيفي خوانساري أو شعره) اتخذ هذا التخلص الشعري لمهارته في الموسيقا. أورد شعره في (تش ص ۲۰۸) وعنه في

(گلشن ص 86) راجع ما قبله.

(1092: دیوان تعظیما قمی أو شعره) کان من تلامیذ صائب. أورد شعره فی شمع انجمن وصححه فی (گلشن ص 86) وقال فی (تغ 32) انه جاء إلی الهند.

(1093: دیوان تعظیم مازندرانی) واسمه الملا محمد تقی مات (1100) کما فی (تغ ص 32) قال وکان ماهرا فی النجوم وله غزلیات.

(1094: دیوان تعین کاشانی أو شعره) واسمه جلال. نشاء بأصفهان. أورد شعره فی (گلشن ص 86).

(دیوان تفاحی) وهو یحیی سیبک. یأتی بتخلصه المشهور " فتاحی."

(1095: دیوان تفته ء هندی) من تلامیذ غالب الدهلوی. له خمسة دواوین، کل واحد حدود (13000 بیت) ترجمه فی (گلشن ص 86).

(1096: دیوان تقیا شوشتری أو شعره) واسمه مؤرج خان. له کتاب فی الهیئة. توجه إلی الهند وتقرب عند أکبر پادشاه وجهانگیر ومات (1020) أورد شعره فی (گلشن ص 88) وعنه فی قاموس الاعلام الترکیة فریحانة الأدب. ولعله الذی ترجمه نظام الدین احمد فی قسم العلماء من طبقات أکبری (ج 2 ص 471).

(1097: دیوان تقی أدب الکرمانشاهی أو شعره) فاتنا ذکره فی " أدب " ترجمه

(172)

مفاتیح البحث: دولة العراق (1)، مدینة کربلاء المقدسة (1)، ناصر الدین شاه القاجاری (1)، مدینة إصفهان (1)، مدینة طهران (1)، الهند (3)، الموت (1)، الحج (2)

صفحه 175

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج 9ق1 - الصفحة 173

بهار الأصفهانی فی " المدایح " وأورد قصیدته وقال: ولد بکرمانشاه ومهر فی الخط الشکسته (1098: دیوان تقی أصفهانی أو شعره) واسمه محمد تقی بیگ من خدام میرزا داود حفید میرزا شفیع المستوفی أورد شعره فی (نر 5 ص 146) و (گلشن ص 88).

(1099: دیوان تقی أصفهانی أو شعره) واسمه آقا تقی بن آقا ملک من بیت " معرف " بأصفهان ترجمهم فی (نر 5 ص 130 و 131) و (تش ص 170) وقال فی (تغ ص 33) کان ماهرا فی الخط الشکسته. سافر فی عهد جهانگیر إلی الهند وبها مات.

(1100: دیوان نقی أصفهانی درکانی أو شعره) سافر إلی الهند وتقرب عند إبراهیم قطب شاه وکیل الدولة ثم ذهب إلی الحج ومات فی الطریق. أورد شعره فی (تش ص 170) وقال در کان من قری جوشقان بأصفهان.

(1101: دیوان تقی أوحدی بلیانی) وهو تقی الدین محمد بن سعد الدین محمد الحسینی الأوحدی الدقاقی البلیانی الکازرونی الأصفهانی ولد یوم الأربعاء ثالث محرم (973) وتربی فی بلاط طهماسب الأول (930 984) وإسماعیل الثانی (984 985) ومحمد خدابنده (985 1003) وعباس الأول (1003 1038) وسافر إلی الهند فی (1005) والف " عرفات العاشقین " هناك فی (1023) تذکرة للشعراء فی (70000 بیت) ومات (1030) ثم لخصه وسماه " عرفان " ومات (1030) وهو من أحفاد أوحد الدین أبی عبد الله البلیانی الصوفی المتوفی (680) المذکور فی (النفحات ص 243). وله " سرمه ء سلیمانی " فی لغة الفرس توجد نسخته بمکتبة (المشکاة) کما فی فهرسها لابنی (ج 2 ص 397) وله " یعقوب ویوسف " و " کعبه ء مراد " ودیوان مرتب کما فی (گلشن ص 88 و 89) وعنه فی قاموس الاعلام الترکیة. وقد وقع الغلط فی نسخ التذکرة النصر آبادیة فسماه کتاب النسخ فی (ص 303) بلنبانی بدل بلیانی ولنبان من نواحی أصفهان، واشتبه آخرون فسموه " أوحدی کاشی " وظنوه متحدا مع تقی کاشی مؤلف تذکرة " خلاصة الاشعار " الآتی. وترجمه أیضا فی (تش ص 298) و (تغ ص 33).

(۱۱۰۲: دیوان آقا تقی الخوئی) من العرفاء، ولقبه صمد علیشاه. ذکر السید عبد الحجة فی تذکرة شمس العرفاء (ص ۱۸۲) انه ولد (۱۲۶۸) وله دیوان الغزلیات.

(۱۷۳)

مفاتیح البحث: مدینة إصفهان (۳)، کرمانشاه (۱)، محمد الحسینی (۱)، محمد بن سعد (۱)، الهند (۳)، الحج (۱)، الموت (۱)، الوفاة (۱)

صفحه ۱۷۶

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۱ - الصفحة ۱۷۴

(۱۱۰۳: دیوان تقی شوشتری أو شعره) العالم بالمعقول والمنقول. ذهب إلی الهند وتقرب عند أکبر پادشاه. ترجمه معاصره فی قسم الشعراء من (طبقات أکبری ج ۲ ص ۵۱۳) وقال فی (گلشن ص ۸۸) ان له " نثر شاهنامه " لم یتم.

(۱۱۰۴: دیوان تقی شیرازی أو شعره) وهو محمد تقی بن المیرزا شفیع. کان محاسبا لوزیر جهرم لاقاه النصر آبادی فی مسجد لنبان بأصفهان فی (۱۰۸۹) وأورد شعره وأطراه فی (نر ۵ ص ۱۲۱).

(دیوان المیرزا محمد تقی الشیرازی) یأتی بعنوان " دیوان گلشن. (" ۱۱۰۵: دیوان تقی شیرازی أو شعره) واسمه ملا محمد تقی، کان ندیما لامام قلیخان حاکم شیراز وسافر إلی أصفهان. وقد رآه النصرآبادی فترجمه فی (نر ۶ ص ۱۷۹).

(۱۱۰۶: دیوان تقی قمی) وهو شاهمیر تقی. له مثنوی فی قبال " تحفة العراقین " للخاقانی، والف تذکرة للشعراء. ترجمه الأوحدی فی تذکرته، وعنه نقل فی (تش ص ۲۳۲) وسماه فی (تغ ۳۳) بالحکیم تقی الدین. وقال فی (روشن ص ۱۳۳) انه کان طبیبا.

(دیوان تقی قورچی) راجع " دیوان مثال."

(۱۱۰۷: دیوان تقی قورچی أو شعره) حفید شاه علی المستوفی للشاه عباس الأول.

کان خطاطا وتلمذ علی میر عماد.

ونصب وزیرا للاهجان ثم لأصفهان ثم مستوفیا للقورچیه للشاه سلیمان الصفوی. أورد شعره فی (نر ۴ ص ۸۳) و (گلشن ص ۸۹).

(۱۱۰۸: دیوان تقی کاشی أو شعره) وهو صاحب التذکرة (۱) المذکورة فی (ج ۴ ص ۳۰ و ۳۱) و (ج ۷ ص ۲۱۲) توجد اشعاره الکثیرة فی تذکرته.

(دیوان تقی کاشی أو شعره) الحافظ الموسیقار، یأتی بعنوان " عندلیب کاشی " و آخر بعنوان " مروارید کاشی."

(۱) ذکر والدی هذا الکتاب فی (ج ۴ ص ۳۰) بعنوان " تذکره ء میر تقی کاشی " وفی (ص ۳۱) بعنوان " تذکره ء خلاصة الأفکار " وفی (ج ۷ ص ۲۱۲) بعنوان " خلاصة الاشعار. " وقد رأیت النسخة الموجودة عند صادق الأنصاری بطهران ذکر خصوصیاتها فی مقدمته فنقلها هنا: یشتمل هذا الکتاب علی مقدمة، وأربعة فصول، وأربعة أرکان، وخاتمة: الفصل الأول: تاریخ العشق، الثانی شرف العشق، الثالث أقسامها، الرابع شرائطها. والرکن الأول: الشعراء المتقدمین أولو القصاید من عنصری إلی بابا أفضل الکاشی، وهم ۴۱ شاعرا. الثانی أولو الغزل من سعدی شیرازی إلی کافی مازندرانی.

الثالث من حافظ إلی فنائی. الرابع متأخری المتأخرین من جامی إلی غزالی مشهدی. والخاتمة فی معاصریه، وهذا علی ترتیب البلدان: کاشان، أصفهان، قم، ساوه، قزوین، گیلان، تبریز، یزد، کرمان، شیراز، همدان، بغداد، ری، سمنان، استرآباد، خراسان، وکان قد ألف مجلدا خاصا لبلاد الهند لم یذکر فهرسها فی المقدمة. وعبر عن نفسه فی المقدمة بتقی الدین محمد الحسینی الکاشانی وعن الکتاب بخلاصة الاشعار وزبدة الأفکار. ویظهر مما ذکره فی أحوال عثمان مختاری ان الکتاب کان تاما فی (۹۸۹) ولکن یظهر مما ذکره فی أحوال بعض معاصریه انه کان یزید فیه إلی (۱۰۱۲).

(١٧٤)

مفاتيح البحث: مدينة إصفهان (۴)، الهند (۲)، السجود (۱)، مدينة طهران (۱)، مدينة بغداد (۱)، محمد الحسينى (۱)، خراسان (۱)

صفحه ۱۷۷

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانى - ج ٩ق١ - الصفحة ١٧٥

(١١٠٩: ديوان تقى مازندرانى أو شعره) من أكابرها. سافر إلى حيدر آباد. ترجمه معاصره فى (نر ۵ ص ١٢٠) وأورد شعره فى (گلشن ص ٨٩).

(١١١٠: ديوان تقى مشهدى أو شعره) جاء من مشهد إلى أصفهان، وتلمذ على المير الفندرسكى، ورجع إلى مشهد لكنه مات فى الطريق فى حيات والده. أورد شعره فى (نر ۶ ص ١۶٠).

(١١١١: ديوان تقى نيشابورى أو شعره) كان من أقرباء نظيرى وسافر معه إلى الهند. ترجمه وأورد شعره فى (روشن ص ١٣۴) و (تغ ص ٣٣) ولعله تائب خراسان المذكور (١١١٢: ديوان تقى همدانى أو شعره) ذهب إلى الهند فى عصر جهانگير پادشاه.

أورد شعره فى (گلشن ص ٨٩).

(ديوان تكلو) يأتى بعنوان شأنى تكلو، وولده حسن تكلو.

(١١١٣: ديوان تلاش دهلوى أو شعره) واسمه الحافظ محمد جمال من تلاميذ بيدل.

مات (١١٢٧) ترجمه أستاذه الآخر، محمد أفضل سرخوش فى تذكرته (ص ٢١) وكذا فى (گلشن ص ٩٠).

(١١١۴: ديوان التلمسانى) للشيخ عفيف الدين سليمان بن على بن عبد الله بن على التلمسانى المتوفى بدمشق فى (۶٩٠) كما أرخه ابن شاكر فى فوات الوفيات والجامى فى (النفحات ص ۵١٧). وتلمسان بلدان متجاوران بالمغرب كما فى معجم البلدان. وقال سيدنا فى " تأسيس الشيعة " انه الحكيم المتكلم اللغوى الشاعر قوى الايمان متصلب

(١٧۵)

مفاتيح البحث: كتاب معجم البلدان (۱)، مدينة إصفهان (۱)، على بن عبد الله بن على (۱)، خراسان (۱)، الهند (۲)، دمشق (۱)، الشهادة (۲)، الموت (۱)، الوفاة (۱)

صفحه ۱۷۸

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانى - ج ٩ق١ - الصفحة ١٧۶

فى التشيع. طبع ديوانه بمصر فى (١٣٠٨) وله نسخ فى مكتبات باريس والأزهر ومكتبة لعله لى باستانبول كما فى فهارسها. ورأيت نسخة فى موقوفة آل السيد عيسى (العطار ببغداد) قد كتبت لخزانة الشيخ حسين بن عبد الله البحرانى فى (١١٢١) أولها:

منعتها الصفات والأسماء * ان ترى دون برقع أسماء وله شرح منازل السائرين نقل عنها الجامى فى (النفحات ص ۵١٧).

(١١١۵: ديوان تمكين رامپورى أو شعره) واسمه المير هدايت على. أورد شعره فى (گلشن ص ٩١).

(١١١۶: ديوان تمكين شيروانى) وهو الحاج زين العابدين بن الملا إسكندر، تخلصه " تمكين " ولقبه " مست على شاه " ولد بشماخى فى (١۵ شعبان ١١٩۴) ومات بطريق الحج (١٢۵٣) له " بستان السياحة " و " حديقة السياحة " المذكوران و " رياض السياحة " الآتى. كان مريدا لمحمد جعفر قره گوزلو الهمدانى. ساح بلاد الشرق الأوسط وعاشر الأقوام والملل. ترجمه هدايت فى (ض ص ۴٢۵) و (مع ج ٢ ص ٨٣) وفى (دجا ص ١۶٩).

(١١١٧: ديوان تمكين كرمانى أو شعره) واسمه السيد رضا خان، من قصبة بم بكرمان وهو من أحفاد الشاه نعمة الله الولى الكرمانى.

ولد (۱۰۸۵) وذهب إلى الهند وتقرب عند فرخ سیر محمد شاه، واستفاده من دروسه سراج الدين آرزو. ترجمه فی (ض ص ۷۷) و (تغ ص ۳۳) وأورد شعره بعنوان كرمانشاهی غلطا فی (گلشن ص ۹۰) وأخذ الغلط عنه فی قاموس الاعلام التركية ثم فی ريحانة الأدب الفارسية.

(۱۱۱۸: ديوان تمكين كشميرى أو شعره) واسمه الميرزا محمد على ابن أخ عبد الرسول استغناء وتلميذه. مات (۱۱۳۲) أورد شعره فی (گلشن ص ۹۱) وعنه فی القاموس التركية وعنه فی ريحانة الأدب.

(۱۱۱۹: ديوان تمكين كشميرى أو شعره) وهو المولوى رحمة الله من أحفاد الملا محمد امين. تلمذ على عبد الغنى قبول، ومات فی أواسط المایة الثانية عشرة. أورد شعره فی (گلشن ص ۹۰) وعنه بالواسطة فی ريحانة الأدب بعنوان تمكين مولوى.

(۱۱۲۰: ديوان تمنا سنديلوى) واسمه محمد عباد على. له ديوان مرتب نقل عنه

(۱۷۶)

مفاتيح البحث: النصف من شعبان (۱)، الهند (۱)، الحج (۲)، الموت (۱)

صفحه ۱۷۹

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۱ - الصفحة ۱۷۷

فی (گلشن ص ۹۲ ۹۴) وعنه فی قاموس الاعلام ثم ريحانة الأدب. قال ومات (۱۲۹۰).

(۱۱۲۱: ديوان تمنا شاه جهان آبادى أو شعره) وهو المير محمد على. أورد شعره فی (گلشن ص ۹۵).

(۱۱۲۲: ديوان تمنا شيرازى أو شعره) وهو الميرزا أبو الحسن المعاصر للشاه سليمان الصفوى (۱۰۷۸ ۱۱۰۵) والشاه سلطان حسين (۱۱۰۵ ۱۱۳۵). أورد شعره فی (تش ص ۲۶۵) وعنه فی قاموس الاعلام التركية ثم ريحانة الأدب.

(۱۱۲۳: ديوان تمنا عظيم آبادى) وهو الخواجة محمد على بن الخواجة عبد الله تأييد العظيم آبادى. تلمذ على أبيه. وله ديوان فی (۲۰۰۰ بيت) ومات (۱۲۳۲) أورد شعره فی (گلشن ص ۹۱ ۹۲) وعنه فی القاموس التركى ثم الريحانة.

(۱۱۲۴: ديوان تمنا كابلى أو شعره) وهو الميرزا محمد على من أقرباء على مرادخان.

ولد بكابل وتلمذ على عبد اللطيف خان " تنها " وسافر إلى دهلى. ونثر شاهنامه بأمر من فرخ سير. ثم ذهب إلى بنگاله ومات بها فی (۱۱۶۰).

أورد شعره فی (گلشن ص ۹۵) وترجمه فی (تغ ص ۳۳).

(۱۱۲۵: ديوان تمنا لكهنوى) الهندى الشكوه آبادى. ديوانه فارسى فی (۱۵۰۰۰ بی) نقل عنه فی (گلشن ص ۵۴).

(۱۱۲۶: ديوان تمنائى حروفى أو شعره) من شعراء عصر محمد خان بن بايزيد العثمانى.

ترجمه لطيفى فی تذكرته التركية، وقال أحرق هو وعدة معه بالنار حيا لكفره وزندقته.

كذا فی (براون ج ۳ ص ۴۰۰).

(۱۱۲۷: ديوان تميم) أبى سعد الأمير تميم بن المعز الدين الله بن المنصور بن القائم ابن المهدى العبيد لى. كان والده المعز، الخليفة الفاطمى الذى توفى (۳۶۵) طبع بمصر أخيرا وترجمه ضياء الدين فی " نسمة السحر فيمن تشيع وشعر " وذكر انه توفى تميم (۳۷۴) ولم يل الخلافة بعد أبيه لان ولاية العهد كانت لأخيه نزار بن المعز.

(۱۱۲۸: ديوان أبى يحيى تميم) وهو ابن المعز لدين الله بن باديس الصنهاجى من ملوك إفريقية ولد بها (۱۳ رجب ۴۲۲) وتولى الملك بعد أبيه (۴۵۴) وطال ملكه إلى أن مات (۵۰۱).

ترجمه أيضا فی نسمة السحر وذكر بعض شعره وهو من الشيعة الإسماعيلية.

(١٧٧)

مفاتيح البحث: شهر رجب المرجب (١)

صفحه ١٨٠

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانى - ج ٩ق١ - الصفحة ١٧٨

(ديوان التميمى) للشيخ صالح التميمى معاصر عبد الباقى الفاروقى يأتى باسمه.

(١١٢٩: ديوان تندرى) واسمه محمود خان. ترجمه فى أدبيات معاصر (ص ٩٩) وطبع له خردنامه ء تندرى فى (٢٤ ص) على الحجر بطهران فى (١٣٠۵ ش).

(١١٣٠: ديوان التنوخى الحفيد) هو القاضى أبو القاسم على بن أبى على المحسن بن أبى القاسم على بن محمد بن أبى الفهم التنوخى. ولد (٣٦۵) وتوفى (۴۴٧) كما أرخه فى مجالس المؤمنين بعد ذكر أبيه وجده. وترجمه صاحب الرياض وذكر أنه يروى عن جماعة منهم والده وانه صاحب الشريف المرتضى وهو المخبر عن عدد ما حوته مكتبته من الكتب. وترجمه نسمة السحر فى ذيل ترجمة أبيه.

(١١٣١: ديوان التنوخى الصغير) القاضى أبى على محسن بن القاضى أبى القاسم على ابن محمد بن داود بن أبى الفهم التنوخى المولود بالبصرة (٣٢٩) والمتوفى ببغداد فى ليلة الاثنين (٢۵ المحرم ٣٨۴). أرخه كذلك فى نسمة السحر وقال إنه بتشديد السين وترجمه أيضا فى (لس ص ٢٢۵) وهو صاحب الفرج بعد الشدة ونشوار المحاضرة والمستجاد من فعلات الأجواد. حكى ترجمته فى معجم الأدباء (ج ١٧ ص ٩٢) عن غرس النعمة وهو أبو الحسن محمد بن أبى الحسين هلال بن أبى على محسن بن أبى إسحاق إبراهيم الصابى الذى ذيل نشوان المحاضرة بكتاب سماه كتاب الربيع وله كتاب الهفوات الذى نقل عنه فى معجم الأدباء ترجمة الشريف المرتضى علم الهدى. قال غرس النعمة اخبرنى أبو نصر سهل بن المرزبان انه رأى ديوان شعر القاضى محسن ببغداد وهو أكبر حجما من ديوان شعر أبيه ونقل عنه بعض شعره منها:

خرجنا لنستسقى بيمن دعائه * وقد كاد هدب الغيم ان يبلغ الأرضا فلما ابتدا يدعو تقشعت السما * فما تم الا والغمام قد انفضا

(١١٣٢: ديوان التنوخى الكبير) هو القاضى أبو القاسم على بن محمد بن أبى الفهم التنوخى المذكور تمام نسبه فى ابن خلكان (ج ١ ص ٢۵٣) المولود بأنطاكية فى ذى الحجة (٢٧٨) والمتوفى بالبصرة فى (ع ١ ٣۴٢) وتولى قضاء البصرة والأهواز بضع سنين وهو الراد على ابن المعتز الناصب فى قصيدته البائية. ترجمه ابن خلكان فى (ج ١ - ص ٢۵٣) وفى آخر الترجمة ذكر ديوانه وديوان ابنه المحسن. وعده ابن شهرآشوب

(١٧٨)

مفاتيح البحث: شهر ذى الحجة (١)، مدينة طهران (١)، على بن أبى على (١)، مدينة البصرة (١)، الشريف المرتضى (٢)، ابن شهرآشوب (١)، محمد بن داود (١)، على بن محمد (٢)، الفرج (١)، الهلال (١)

صفحه ١٨١

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانى - ج ٩ق١ - الصفحة ١٧٩

من الشعراء المجاهرين فى مدح أهل البيت. وترجمه فى نسمة السحر أيضا. وأورد ذكره فى كتاب النقض (ص ٢۴٦) وحكى فى تأسيس الشيعة ترجمته عن عدة كتب وأورد ابن اسفنديار فى تاريخ طبرستان مطلع قصيدة ابن المعتز وقصيده التنوخى فى جوابه فى (ص ١٠٠) فالمطلع:

أبی الله الا ما ترون فمالکم * غضا بأعلی الاقدار یا آل طالب ثم القصیدهٔ وهی خمسهٔ عشر بیتا أولها هذا:

من ابن رسول الله وابن وصیه * إلی مدغل فی عقدهٔ الدین ناصب وآخرها:

فهـذا جواب للـذی قال مالکم * غضا بأعلی الاقدار یا آل طالب (۱۱۳۳: دیوان تنها پنجابی) وهو المیرزا عبـد اللطیف ابن أخت میرزا جلال " أسیر أصفهانی. " ترجمه فی (سرخوش ص ۲۰) و (شمع انجمن ص ۹۸) وقال کان بیده حکومهٔ " صوبه پنجاب. " ومات فی (۱۱۱۶) کما فی (تغ ص ۳۴).

توجد دیوانه ب (المجلس) کما فی فهرسها (ج ۳ ص ۶۶۷).

(۱۱۳۴: دیوان تنها قمی) واسـمه محمد سعید بن الحکیم باقر الذی کان طبیب الشاه عباس الثانی. أورد قطعا من مثنویاته ورباعیاته فی (گلشن ص ۹۵) قال فی (تغ ص ۳۴) انه ابن عم جلال " أسیر أصفهانی " وقد یتخلص " سعید " أیضا، ودیوانه فی عشرهٔ آلاف بیت وهو متداول معروف.

(۱۱۳۵: دیوان تنهائی بیک أو شعره) عده صادقی فی (خص ۷ ص ۱۳۰) من الشعراء بالترکیهٔ والفارسیهٔ وأورد بعض شعره الفارسی.

(۱۱۳۶: دیوان توپچی أو شـعره) واسـمه محمـد علی سـلطان من أهـل هریس خـانمرود فی أوایـل القرن الرابع عشـر. وشـعره بالترکیهٔ والفارسیهٔ. أورد له غزلا فارسیا بتخلص " توپچی " فی (دجا ص ۸۷).

(۱۱۳۷: دیوان توحید شـیرازی) اسـمه المیرزا إسـماعیل بن المیرزا محمد شـفیع المشهور بمیرزا کوچک والمتخلص بوصال الشیرازی ذکر فی گلشن وصال (ص ۴۳۲) انه الخامس من أولاد وصال. ولد (۱۲۳۶) وتوفی بالوباء فی (۱۲۸۶) ولم یعقب نسلا (۱۷۹)

صفحه ۱۸۲

الذریعهٔ - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۱ - الصفحهٔ ۱۸۰

ولم یجمع دیوانه وانما جمع اخوه المتخلص بیزادنی اشعاره المتفرقات بتعب کثیر حتی بلغ الفین وخمسمایهٔ بیت، وذکر بعض اشعاره. وذکرت جملهٔ من اشعاره فی (مع ج ۲ ص ۸۴) وترجمه فی (المآثر ص ۲۰۵) و (عم ص ۳۶۰) وعنه فی ریحانهٔ الأدب.

(۱۱۳۸: دیوان توسن تبریزی أو شعره) کان من شعراء أکبر پادشاه. أورد شعره فی (روشن ص ۱۳۶) و (دجا ص ۸۸).

(۱۱۳۹: دیوان توفیق کشمیری أو شعره) واسمه الشیخ محمد. مات عن تسع وثمانین سنهٔ. أورد شعره فی (روشن ص ۱۳۶).

(دیوان التهامی) مر بعنوان دیوان أبی الحسن التهامی.

(۱۱۴۰: دیوان التهامی) اسمه الشجاع بن منصور التهامی. عده ابن شهرآشوب فی آخر المعالم من الفرقهٔ الثالثهٔ من الشعراء المقتصدین فی شعرهم لأهل البیت وهم من أصحاب الأئمهٔ (ع) مثل فرزدق ودعبل والکمیت والمفجع الذین دونت أشعارهم ورویت عنهم. (۱۸۰)

مفاتیح البحث: الشاعر الفرزدق (۱)، ابن شهرآشوب (۱)، الموت (۱)

صفحه ۱۸۳

الذریعهٔ - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۱ - الصفحهٔ ۱۸۱

"ث (" ۱۱۴۱: دیوان ثابتای کاشـی أو شعره) کان واقعه نویسا، ومات فی العشر الثامن من المایهٔ الثانیهٔ عشرهٔ کما یظهر من (نر ۹ ص ۳۷۱).

(۱۱۴۲: دیوان ثـابت انـدبیلی) من شـعراء أواسط المایـهٔ الثالثـهٔ عشرهٔ، ولـد بانـدبیل من قری رودقات من اعمال تبریز، وسـکن تبریز،

ودیوانه فی حدود فی حدود الألفین والخمسمایهٔ بیت فارسیهٔ وترکیهٔ أکثرها فی المصائب، أورد ذکره فی (دجا ص ۸۸) وریحانهٔ الأدب وأورد من شعره:

ثابت از زاهد پشمینه حذر کن بگریز * گرگ طبع است ولی آمده در صورت میش (۱۱۴۳: دیوان ثابت بخاری أو شعره) من شعراء عبد العزیز خان الأوزبک حاکم بخاری أورد ذکره فی (نر ۱۰ ص ۴۳۸).

(۱۱۴۴: دیوان ثابت بدخشانی) للمیر محمد أفضل البدخشانی الآلة آبادی المتوفی بشاهجهان آباد فی (۱۱۵۱ = رحیل ثابت) ترجمه البلکرامی فی " خزانه ء عامره ص ۱۷۳ " وقال ما معناه انه کان أستاذ زمانه وسحبان الهند وأکثر فی اطرائه، وقال إنه نظم وقایع الطف نظیر ما نظمه مقبل الأصفهانی المتوفی بکجرات (۱۱۵۷) ویسمی " دیوان المراثی " قال ومطلع الوقایع:

محرم است دلا سیل خون زدیده ببار * ز شاه تشنه لبان آب چشم بازمدار ثم أورد منتخبا من غزلیاته فیظهر ان له دیوان فی المراثی ودیوان آخر فی الغزلیات وذکران جده میر ضیاء الدین حسین الملقب بألقاب کثیرهٔ عن اوربک زیب عالم گیر الذی ملک تمام الخمسین سنهٔ وتوفی (۱۱۱۸) ویعبر عنه بخلد مکان. فلقبه الأول همت خان ثم لقب باسلام خان ثم معظم خان وتوفی (۱۰۷۴) وقام مقامه ولده المیر عیسی الملقب أولا

(۱۸۱)

مفاتیح البحث: یوم عاشوراء (۱)، عبد العزیز (۱)، الهند (۱)، الوفاهٔ (۱)

صفحه ۱۸۴

الذریعهٔ - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۱ - الصفحهٔ ۱۸۲

بلقب أبیه همت خان ثم ألقاب أخر إلی أن توفی (۱۰۹۲) وفی مفتاح التواریخ ذکر ان اسلام خان اسمه میر عبد السلام المشهدی. وترجم ثابت البدخشانی فی (ض ص ۷۸) وأورد بعض شعره وفی (تش ص ۳۷۰) ورياض الشعراء. طبع دیوانه فی (۳۴۶ ص).

وله رسالهٔ فی لغهٔ الفرس أیضا.

(۱۱۴۵: دیوان ثابت تبریزی) الحاج محمد علی الصحاف. ودیوانه فارسی وترکی.

ومات (۱۳۱۳) ترجمه فی ریحانهٔ الأدب و (دجا ص ۸۹).

(۱۱۴۶: دیوان ثابت تبریزی أو شعره) من شعراء تبریز المعاصرین لصائب المتوفی (۱۰۸۷) ومن تلامیذه. أورد شعره فی (روشن ص ۱۳۷) ثم ریحانهٔ الأدب و (دجا ص ۸۸) (۱۱۴۷: دیوان ثابت تفرشی أو شعره) واسمه فخر الدین التفرشی القمی. أورد شعره فی (تش ص ۲۲۹).

(۱۱۴۸: دیوان ثابت خلخالی أو شعره) واسمه صادق بیگ المعمر من سکان اسپرلو من نواحی خلخال کان معاصرا لنگارستان دارا. أورد شعره الفارسی والترکی فی ریحانهٔ الأدب و (دجا ص ۸۹) عن نگارستان دارا.

(۱۱۴۹: دیوان ثابت خوئی) وهو الملا حسین المعاصر. سکن برههٔ بگنجه ثم رجع إلی خوی. ودیوانه یشتمل علی الاشعار الفارسیهٔ والترکیهٔ کذا فی ریحانهٔ الأدب و (دجا ص ۹۰) (دیوان ثابت کاشانی) أورد شعره فی (گلشن ص ۹۶) وأظنه ثابتا کاشی المذکور.

(۱۱۵۰: دیوان ثابت کرمانی) واسمه انتظام السادات گلستانه الکرمانی، ناشر جریدهٔ " طوفان " بکرمان فی أوائل الدستور الإیرانی له أربعهٔ آلاف بیت جمع حدود الألف منها السید محمد الهاشمی الکرمانی بطهران، أکثرها بخط الشاعر الجید. وقد مات بطهران فی (۱۳۲۷ ش).

(۱۱۵۱: دیوان ثابت هروی أو شعره) واسمه علی أکبر من امراء همایون وأکبر پادشاه. وله کتاب فی علم الصرف. مات (۱۱۰۵) کما فی (روشن ص ۱۳۷).

(دیوان ثابت هندی أو شعره) وهو أفضل حسین المذکور فی (ج ۷ ص ۱۱۸).

(۱۱۵۲: دیوان ثاقب) واسمه محمد حسین. مات فی (۱۲۵۸) أورد له بهار الأصفهانی فی " المدایح " عدهٔ قصاید. قال وهو الذی الف "تاریخ جهان آرا " بأمر من الشاه.

(۱۸۲)

مفاتیح البحث: مدینهٔ طهران (۲)، محمد الهاشمی (۱)، الموت (۳)، الحج (۱)

صفحه ۱۸۵

الذریعهٔ - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۱ - الصفحهٔ ۱۸۳

فالظاهر أنه غیر " تاریخ جهان آرا " المذکور فی (ج ۳ ص ۲۴۷) و (ج ۵ ص ۲۹۸). وأظن الثاقب هذا هو الذی خمس دوازده بند للمحتشم الکاشانی کما ذکرته فی (ج ۸ ص ۲۶۹).

(۱۱۵۳: دیوان ثاقب ازمیری) الشیخ مصطفی من مشایخ المولویهٔ. سکن أدرنهٔ ومات (۱۱۴۸) ودیوانه مرتب. أورد ذکره فی قاموس الاعلام الترکیهٔ وعنه فی ریحانهٔ الأدب.

(دیوان ثاقب بخاری أو شعره) أورد شعره فی (گلشن ص ۹۶) وأظنه ثابت بخاری المذکور آنفا.

(۱۱۵۴: دیوان ثاقب سرهندی أو شعره) واسمه مفاخر حسین (تفاخر حسین) وهو عم محمد زمان راسخ. مات بسرهند. أورد شعره فی (سرخوش ص ۲۱).

(۱۱۵۵: دیوان ثاقب مدراسی أو شعره) واسمه السید مهدی الحسینی اخوبینش السید مرتضی. أورد شعره فی (گلشن ص ۹۸).

(۱۱۵۶: دیوان ثاقب هندی أو شعره) وهو نجم الدین خان بن حمید الدین بن الملا محمد غوث. کان والده حمید الدین معلما لاورنگ زیب عالمگیر پادشاه. أورد ذکره فی (گلشن ص ۱۴۳). وذکر فی قاموس الاعلام الترکیهٔ شاعرا هندیا باسم ثاقب مات (۱۲۲۹).

(۱۱۵۷: دیوان ثانی) وهو الشاه عباس الثانی ابن الشاه صفی حفید الشاه عباس الأول.

جلس علی سریر الملک قبل ان یبلغ الحادیهٔ عشرهٔ من عمره فی (۱۰۵۲) بعد موت أبیه وطال ملکه خمسا وعشرین سنهٔ وتوفی (۱۰۷۷). أورد بعض شعره تیمنا فی (نرا ص ۱۰) وذکر انه کان یتخلص فی اشعاره " ثانی " وذکره فی (مع ج ۱ ص ۴۰) مع أغلاط فی تواریخه وکذا فی ج ۸ من روضهٔ الصفا الناصری.

(دیوان ثانی) هو المولی حسن بن المولی شانی تکلو من شعراء الشاه عباس الماضی کما یأتی قال فی خزانه ء عامره بعد ترجمهٔ أبیه فی (ص ۲۷۰) انه توفی ابنه هذا شابا فی (۱۰۶۷) وأورد بعض شعره. وکذا فی (تغ ۳۴) ولکن فی (نر ۹ ص ۲۹۵) لم یذکر تخلصه وانما ذکره بعنوان حسن بیگ ولعله تصحیف شانی.

(دیوان ثانی هندی أو شعره) من امراء همایون وأکبر پادشاه. أورد شعره فی (گلشن

(۱۸۳)

مفاتیح البحث: الموت (۲)

صفحه ۱۸۶

الذریعهٔ - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۱ - الصفحهٔ ۱۸۴

ص ۹۸) ولعله ثابت هروی المذکور.

(۱۱۵۸: دیوان ثبات) للمیر محمـد عظیم بن میر محمد أفضل البدخشانی الاللہ آبادی المذکور ترجمه أیضا فی خزانه ء عامرهٔ فی (ص ۱۷۶) ذکر انه بعد موت والده تمحض فی انشاء الشعر ومهر، فیه لکنه توفی شابا (۱۱۶۲) وحکی عن مجمع النفایس تألیف خان آرزو انه رأی دیوانه البالغ أربعهٔ آلاف بیت وأصلحه علی حسب استدعاء ناظمه، ونقل عنه بعض اشعاره. أورد شعره فی (تش ص ۳۷۰).

(۱۱۵۹: دیوان ثباتی اردوبادی أو شـعره) کان عالما بالتاریخ والمعما. أورد ذکره وأطری شـعره فی خلاصهٔ الاشعار وعنه فی (دجا ص ۹۱).

(۱۱۶۰: دیوان ثریا شـیرازی) للمیرزا علی أکبر المسـتوفی الشـیرازی ابن الحاج میرزا فتح الله الشـیرازی الشـهیر بنوری لأنه کان منشـئ الحضـرات النوریهٔ بشـیراز وکان مالک البسـتان المعروف بباغ حبیب آباد فی شیراز وتوفی بها (۱۳۰۵) کمـا ذکره فی (عم ص ۵۱۲) والمیرزا علی أکبر الثریـا هو والـد المیرزا حسن علی الشـاب الشـاعر المتخلص برونق کمـا یأتی. ذکره معاصره فی (عم ص ۵۳۴) فی الهامش وأورد رباعیهٔ. من شعره وقد الف آثار العجم (۱۳۱۳) وتوفی مؤلفه (۱۳۳۹).

(۱۱۶۱: دیوان ثریـا طهرانی) وهو المولی حیـدر علی الملقب بمجـد الأدبـاء المعلم لفرح السـلطنهٔ بنت الشاه ناصـر الـدین التی ولـدت (۱۲۹۵) ومدایحه للأئمهٔ یسـمی " خیر الأنام " مر فی (ج ۷ ص ۲۸۴) له اشعار کثیرهٔ فی تواریخ وفیات العلماء منها تاریخ وفات الملا علی الکنی (۱۳۰۶) والسید إسماعیل البهبهانی (۱۲۹۵) أوردها فی (المآثر ص ۲۲۵) وکان ماهرا فی الخط والصحافهٔ. یوجد نسخهٔ من دیوانه فی حدود (۴۰۰ بیت) وأخری ضمن مجموعهٔ بخط المولی حسن علی المداح کلتاهما عند السید محمد الموسوی الجزائری فی النجف. وفیها الغدیریهٔ التی فی آخرها مدیح اعلم العلماء السید إسماعیل (ولعله البهبهانی) المذکور.

(دیوان ثریا قاجار أو شعره) ذکرنا بعض أحواله فی (ج ۳ ص ۲۴۵ و ج ۵ ص ۱۱۶).

(۱۱۶۲: دیوان ثمر) للمیرزا محمد حسین خان المتخلص بثمر مطبوع بإیران.

(۱۸۴)

مفاتیح البحث: دولهٔ ایران (۱)، مدینهٔ النجف الأشرف (۱)

صفحه ۱۸۷

الذریعهٔ - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۱ - الصفحهٔ ۱۸۵

(۱۱۶۳: دیوان ثنا کشمیری أو شعره) للشیخ هبهٔ الله من تلامیذ الشیخ علی الحزین.

مات فی أواسط المایهٔ الثانیهٔ عشرهٔ. أورد شعره فی (گلشن ص ۹۹).

(۱۱۶۴: دیوان ثنائی مشـهدی) للخواجه حسـین المشـهدی ترجمه معاصـره صادقی الکتابـدار المولود (۹۴۰) فی (خص ۸ ص ۱۴۹) وعده فی مطلع الشـمس من شعراء مشهد خراسان وقال إن دیوانه فی خمسهٔ آلاف بیت. أقول توجد نسخهٔ منه عند (الملک) ونسختان فی مکتبهٔ سپهسالار کما فی فهرسها (ج ۲ ص ۵۷۶) إحدیهما بخط محمد حسین المشهدی فی (۱۰۱۴) منضما مع دیوان ولی الدشت بیاضـی، والأخری منضـما إلی دیوان نظام الاسترآبادی، وکتب فی مقدمهٔ دیوانه دیباجهٔ منثورهٔ ذکر فیها اسـمه ونسـبه ونسبته وتخلصه وانه خواجـهٔ حسـین بن غیـاث الـدین محمـد المشـهدی المتخلص بثنـائی وفیه القصایـد والغزلیـات والقطعـات والرباعیات وساقی نامه وقصایـد کـثیرهٔ فی مـدح الشـاهزاده إبراهیـم میرزا بـن بهرام میرزا أخ الشـاه طهمـاسب المتخلص بجـاهی الـذی قتلـه مع عشـرهٔ من الشاهزادات فی یوم واحد الشاه إسـماعیل الثانی الصـفوی فی (۹۸۵) وصـرح بـأنه کان من نـدماء إبراهیم میرزا، وتوفی هو بلاهور فی (۹۹۶) کمـا أرخه فی تـذکره ء خوشـگو وقال إن ابن خاله المیر محمـد باقر بن المیر عربشاه حمل جنازته إلی مشـهد خراسان ورأیت نسخهٔ عصر الناظم فی موقوفهٔ (العطار ببغداد) یقرا من تاریخها التسعمایهٔ ولا یقرا الباقی ونسخهٔ ناقصهٔ فی کتب الشیخ موسی الأردبیلی فی النجف أوله:

در روش حسن ونازهست بسی خوشنما * غمزه بطرز ستم عشق برنگ جفا إلی قوله:

ماه شفاعت ضیا مهر هدایت فروغ * نقد علی ولی شاه خراسان رضا وفیه مدیح الأمیر والصدیقهٔ والرضا وصاحب الزمان (ع) ترجمه فی " میخانه " وروضهٔ الصفا وطبقات أکبری (ج ۲ ص ۴۸۹) وفهرس ریو وقاموس الاعلام الترکیهٔ ناقصا وعنه فی ریحانهٔ الأدب.

(۱۱۶۵: دیوان ثنائی فراهانی) هو الوزیر المیرزا أبو القاسم القائم مقام بن سید الوزراء المیرزا عیسی الحسینی الفراهانی المقتول (۱۲۵۱) ترجمه فی (مع ج ۲ ص ۸۷) وهو الذی سبب جلوس محمد شاه بن عباس میرزا بن فتح علی شاه علی تخت الملک بعد موت

(۱۸۵)

مفاتیح البحث: مدینهٔ النجف الأشرف (۱)، خراسان (۳)، الشهادهٔ (۱)، القتل (۱)

صفحه ۱۸۸

الذریعهٔ – آقا بزرگ الطهرانی – ج ۹ق ۱ – الصفحهٔ ۱۸۶

جده فتح علی شاه وسلب حق أعمامه، ولکن محمد شاه لم یصبر علی مرور سنهٔ عن هذه الخدمهٔ، حتی امر به فخنق، ثم صادر أمواله ومحی آثار قبره وتألیفاته المنظومهٔ والمنثورهٔ. ولکن فرهاد میرزا ابن عباس میرزا جمع بعضها وطبعها بطهران فی (۱۲۸۰) وسماها" منشآت قائمقام " وهی فی (۱۶۰۰۰ بیت) وجعل دیوانه فی ذیله، وکتب محمود صبا ملک الشعراء، له دیباچهٔ. ثم أعید طبعه فی تبریز (۱۲۹۴). ثم طبع دیوانه مستقلا وحید الدستگردی فی حدود (۲۰۰۰ بیت) بطهران فی (۱۲۹۸ ش) معها ترجمهٔ مفصلهٔ للشاعر بقلم حفیده عبد الوهاب قائمقام. وقد طبع منتخب منشأته مع بعض منشآت میرزا مهدی خان الاسترآبادی وزیر نادرشاه ومنشآت صاحب دیوان علی آبادی وفاضل گروسی ومعتمد الدولهٔ نشاط باسم " مخزن الانشاء " بطهران فی (۱۲۷۳).

واحدی مثنویاته تسمی " جلایر نامه " الذی نظم ایرج " عارفنامه " فی قباله. وله شمایل خاقان الموجود نسخته فی مکتبهٔ (المشکاهٔ) المهداهٔ إلی دانشگاه تهران کما فصله ابنی فی فهرسها (ج ۲ ص ۱۵۳).

(۱۸۶)

مفاتیح البحث: عبد الله بن عباس (۱)، مدینهٔ طهران (۳)، الصبر (۱)، القبر (۱)

صفحه ۱۸۹

الذریعهٔ – آقا بزرگ الطهرانی – ج ۹ق ۱ – الصفحهٔ ۱۸۷

"ج (" دیوان جائی) کذا فی طبقات أکبری (ج ۲ ص ۵۱۳) وسیأتی بعنوان " دیوان حالتی (" دیوان جابر أبی النوادر) وهو الشیخ جابر بن عبد الحسین البغدادی. جمعه بنفسه وسماه " سلوهٔ الغریب " یأتی فی السین.

(۱۱۶۶: دیوان جابر أبی النوادر) المذکور. جمعه ورتبه علی الحروف الشیخ راضی ابن عبد الحسین بن باقر بن محمد حسن آل یاسین. دونه إلی حرف الدال فی المبیضهٔ والباقی موجود فی المسودهٔ بخطه.

(۱۱۶۷: دیوان السید جابر الأهوازی) هو ابن مشعل نزیل الأهواز المولود بالدورق (۱۲۸۵).

(۱۱۶۸: دیوان الشیخ جابر الکشمیری) هو ابن الشیخ مهدی آل عبد الغفار الکشمیری القزوینی الکاظمی نزیل " بلد " بقرب سامرا بأمر السید المجدد الشیرازی وتوفی بها حدود (۱۳۲۲) رایته عند ولده القائم مقامه الشیخ محمد الجواد رحمه الله. وانتقل عنه إلی ولده الشیخ عبد الهادی المتوفی شابا فی (۱۳۶۴).

(دیوان جاجرمی) مر بعنوان " بدر جاجرمی."

(دیوان جاجرمی) یأتی بعنوان " دیوان طالب جاجرمی."

(۱۱۶۹: دیوان جاروبی أو شعره) من بلدة مرو. وصفه الهراتی فی (مجتس ۶ ص ۱۶۶) بالجنون ووصفه السامی فی (تس ۵ ص ۱۶۷) بأنه کان یعشق الامراء. وأوردا بعض شعره.

(۱۱۷۰: دیوان جامع شیرازی) للمیرزا محمد علی بن المیرزا حسین خان بن المیرزا جانی عزتی الشیرازی ترجمه فی (نر ۴ و ۹ ص ۹۰ و ۹۱ و ۲۵۶) وذکر بعض شعره الذی أرسله إلیه.

وذکر أیضا ترجمة جده المتخلص " عزتی " الشیرازی وترجمة والده المیرزا حسین وأورد شعرهما

(۱۸۷)

مفاتیح البحث: الجود (۱)، الوفاة (۱)

صفحه ۱۹۰

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۱ - الصفحة ۱۸۸

(دیوان جامه باف مشهدی) واسمه السید محمد یأتی بتخلصه " فکری مشهدی."

(۱۱۷۱: دیوان جامی احمد) وهو شیخ الاسلام، أبو نصر احمد الملقب به ژنده پیل وپیرجام واحمد جام، الصوفی الکبیر المولود بقریة نامق من توابع قصبة جام من اعمال ترشیز بخراسان ومات (۵۳۶) مطابق (احمد جامی قدس سره) له: الاعتقادات، أنیس التائبین، بحار الحقیقة، التذکیرات، دیوان شعره، روضة المذنبین الفه فی (۵۲۶) للسلطان سنجر الزهدیات، سراج السائرین، السمرقندیة، فتوح الروح، کنوز الحکمة، مفتاح النجاة.

ترجمه فی (لس ص ۱۲۹) والکنی والألقاب للقمی (ج ۲ ص ۱۲۵) والروضات (ص ۸۰) و (تش ص ۷۳) وأعیان الشیعة ورياض العارفین وغیرها. ویوجد الیوم فی دیوانه اشعار یدل علی حسن حال قائله. وطبع دیوانه بنو لکشور.

(۱۱۷۲: دیوان جامی بهاء الدین أو شعره) أورد فی (نر ۱۳ ص ۴۶۹) شعره فی تاریخ فوت تیمور فی (۸۰۷).

(دیوان جامی پوربها) مر بعنوان " پوربهای جامی."

(۱۱۷۳: دیوان جامی) الشیخ نور الدین عبد الرحمن بن أحمد المولود (۸۱۷) والمتوفی ل (۸۹۸) مر فی الدرة الفاخرة له مسرته بانشاء قصیدته فی مدح الأمیر (ع) ولعل تلک القصیدة بعینها توجد فی الدیوان الموجود فی مکتبة سپهسالار کما فی فهرسها (ج ۲ ص ۵۷۷) فإنه ذکر فی دیباجته انه رتب دیوانه سابقا علی ترتیب حروف القافیة ثم بدا له فی ترتیب قصایده خاصة علی الأنواع (۱) ما انشائه فی حمد الله وثنائه (۲) ما انشائه فی نعت النبی صلی الله علیه وآله ومناقبه ونعت أمیر المؤمنین والأئمة (ع) (۳) ما انشائه فی مدیح سلطان عصره الشاه سلطان حسین میرزا بایقرا المتوفی (۹۱۱) (۴) ما انشائه فی النصایح والمواعظ ثم راعی ترتیب حروف القافیة فی الغزلیات والمقطعات والرباعیات وفرغ من هذا الترتیب کما یظهر من رباعیة تاریخه المعمائی فی (۸۸۴ = ضدف) ومجموع أبیاته کما حصره فی فهرس سپهسالار (۸۷۵۰) بیتا واحتمل من نفاسة هذه النسخة خطا وتذهیبا ونقشا انها المهداة إلی السلطان حسین المذکور، وهناک أیضا نسخة أخری بخط مقصود التربتی فی (۹۴۹) مشتملة علی الغزلیات والمقطعات والرباعیات فقط، ونسخة ثالثة فی غایة النفاسة کتابتها (۹۳۵) مشتملة علی خصوص ترکیب بند له. ونسخة أخری فی مکتبة (المشکاة) فصل ذکرها

(۱۸۸)

مفاتیح البحث: الرسول الأکرم محمد بن عبد الله صلی الله علیه وآله (۱)، کتاب الدرة الفاخرة للملا حبیب الله الشریف الکاشانی (۱)، کتاب أعیان الشیعة للأمین (۱)، خراسان (۱)، الوفاة (۱)

صفحه ۱۹۱

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق ۱ - الصفحة ۱۸۹

ولدی فی فهرسها (ج ۲ ص ۱۸۶ - ۱۲۹) وقال: انه جمع اشعاره بنفسه ثلاث مرات، الأولی فی سنة (۸۸۴) وجعل له دیباجة منثورة أولها:

بسم الله الرحمان الرحیم * هست صلای سرخوان کریم الثانیة ما اضافه إلی دیوانه فی (۸۸۵) وجعل له دیباجة منثورة أولها:

بسم الله الرحمان الرحیم * املی حمد المنان الکریم ولثالث مرة جمع اشعاره فی (۸۹۷) وفرقها ثلاثة اقسام، القسم الأول اشعاره القدیمة سماها " فاتحة الشباب " القسم الثانی سماها " وسط العقد " والثالث اشعاره الأخیرة سماها " خاتمة الحیاة " قال فی دیباجة الدیوان الثالث انه اجری هذا التقسیم بأمر من المیر علی شیر وتبعا للأمیر خسرو الدهلوی. أوله:

بسم الله الرحمان الرحیم * طرفه خطابیست زسفر کریم وقد عدد فی (تس ص ۸۶) أسماء ۴۴ تألیفا للجامی، وقال فی مرآت الخیال (ص ۷۳) انه له تسعا وتسعون تألیفا ولم یسمها. هذا وأول من شرح أحوال الجامی هو تلمیذه رضی الدین عبد الغفور اللاری المتوفی (۹۱۲) فی رسالة مستقلة توجد عند عباس اقبال الآشتیانی بطهران وفی المتحف البریطانی. وترجمه أیضا علی بن الحسین الکاشفی فی "رشحات عین الحیاة " المؤلفة (۹۰۹) وترجمه المیر علی شیر فی رسالة ترکیة سماها " خمسه ء متحیره " وترجمها بالفارسیة محمد آقا النخجوانی. ثم ترجم فی مجالس العشاق وتذکرة دولتشاه ومجالس النفائس وحبیب السیر ولطائف الطوائف والشقائق النعمانیة وکذا فی أکثر التذاکر المتأخرة. ثم إن الکاپیتان ناسولیس ترجمه مفصلا فی مقدمة الطبع لنفحات الانس (ط. کلکتة ۱۸۵۹ م) ثم المستر براون فی (ج ۳ ص ۵۶۲ - ۵۹۷) من الترجمة الفارسیة، وجمع جمیع ذلک علی أصغر حکمت فی کتاب سماه " الجامی " طبع بطهران فی (۱۳۲۰ ش) فی (۴۱۲ ص) وقد طبع کلیاته مکررا، منها بالهند فی (۵۶۸ ص) فی (۱۹۰۴ م) وطبع دیوانه مکررا أیضا منها بتصحیح حسین پژمان بختیاری المذکور بطهران فی (۴۱۶ ص) وطبع یوسف زلیخا له مکررا أیضا منها بشیراز فی (۱۳۱۰ ش) فی (۲۰۸ ص). وطبع سلامان وابسال مع مقدمة رشید یاسمی.

(۱۸۹)

مفاتیح البحث: مدینة طهران (۳)، ترکیا (۱)، علی بن الحسین (۱)، الهند (۱)، الوفاة (۱)

صفحه ۱۹۲

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق ۱ - الصفحة ۱۹۰

(۱۱۷۴: دیوان جانبی تبریزی) وکان یشتغل بگلکاری. أورد شعره فی (تس ۵ ص ۱۳۹) وخلاصة الاشعار وعنهما فی (دجا ۹۲) وحکی فی (دجا ص ۲۲۰) عن سیاحتنامه لاولیا چلبی العثمانی انه کان فی تبریز سنة (۱۰۵۰) ثمان وسبعین شاعرا صاحب دیوان، ومنهم جانبی تبریزی. ولکنی أظنه الذی ترجمه سام میرزا المتوفی (۹۶۶) (۱۱۷۵: دیوان جانی اسفرائنی أو شعره) واسمه مولانا محمد. قال فی (تش ص ۶۵) ان سام میرزا نسبه إلی سبزوار وغیره ینسبه إلی اسفرائین. وقد مدح الخواجة حبیب الله الساوجی. وترجمه فی قاموس الاعلام الترکیة وعنه فی ریحانة الأدب. ولکنی لم أره فی تذکره ء سامی ولعله جانی طهرانی الآتی.

(۱۱۷۶: دیوان جانی بخاری أو شعره) من امراء همایون پادشاه بکابل. قتله غلام له بالسم فی (۹۸۵) أورد شعره فی (گلشن ص ۱۰۰).

(۱۱۷۷: دیوان جانی جوزجانی أو شعره) کان یتخلص أولا ـ " ریحانی " ثم بدله باسم مولده " جوزجان " بجانی أورد شعره فی (مجن ۳ ص ۷۲ و ۲۴۲).

(دیوان جانی سبزواری) راجع جانی اسفرائین.

(دیوان جانی شیرازی) یأتی بعنوان " دیوان عزتی شیرازی."

(دیوان جانی طهرانی أو شعره) کان من أولاد العلماء بها. أورد شعره فی (تس ۵ ص ۱۶۲) ولعله جانی اسفرائین.

(۱۱۷۸: دیوان جانی قراچه داغی أو شعره) وهو المیرزا آقاجان من أواخر القرن الثالث عشر. له الید الطولی فی الهزل وأکثر شعره بالترکیهٔ. أورد شعره فی (دجا ص ۹۲).

(۱۱۷۹: دیوان جانی لکزی أو شعره) أورد شعره علی قلیخان واله فی ریاض الشعراء وعنه فی (تش ص ۱۱).

(۱۱۸۰: دیوان جانی همدانی أو شعره) واسمه أسد الخلیق الخطاط المصاحب لصادقی کتابدار فترجمه فی (خص ۸ ۲۷۳) ووصفه بالمعمائی. وأورد معماه.

(۱۱۸۱: دیوان جاوید مازندرانی أو شعره) واسمه ملا علی. کان یدعی اتصال نسبه إلی بلال الحبشی فاشتهر بحبش. کان قاضیا بالکاء مازندران ومات بأصفهان فی (۱۰۷۰)

(۱۹۰)

مفاتیح البحث: مدینهٔ إصفهان (۱)، القتل (۱)، الوفاهٔ (۱)

صفحه ۱۹۳

الذریعهٔ - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۱ - الصفحهٔ ۱۹۱

ودفن بمزار بابا رکن الدین وکان یتخلص أولا " دانش " فبدله بجاوید. ترجمه وأورد شعره فی (نر ۹ ص ۳۷۴) وعنه فی (تش ص ۱۶۵) و (تغ ص ۳۵).

(۱۱۸۲: دیوان جاهد) للمیر محمد علی بن عباسقلی (امین حضور) المعروف بأمیر جاهد مدیر سالنامهء " پارس " ولد (۱۳۱۳) وأسس السالنامه فی (۱۳۴۰). طبع قطعا من اشعاره لثالث مرهٔ فی (۱۳۴۸) فی (۲۴ ص) وهو الآن یجدد طبعه فی مجلد کبیر معه تاریخ للموسیقی الإیرانی والإفرنجی.

(۱۱۸۳: دیوان جاهی صفوی) الشاهزداه إبراهیم میرزا بن بهرام میرزا ابن الشاه إسماعیل الأول الصفوی المقتول ظلما فی السبت خامس ذی الحجهٔ (۹۸۴) عن أربع وثلاثین سنهٔ بحکم من الشاه إسماعیل الثانی. کان ماهرا فی الموسیقا والخط وقد جمع من اشعاره بالفارسیهٔ والترکیهٔ ما یقرب من ثلاثهٔ آلاف بیت فی دیوان بقلم الحاج أحمد بن میر منشی القمی وأنشأ له دیباجهٔ ثم أورد بعض اشعاره وذکر ان تخلصه فی شعره جاهی وله فرهنک إبراهیمی الآتی فی الفاء ترجمه فی (تش ص ۱۱) و (تغ ص ۳۵) و (مع ج ۱ ص ۲۰) و (دجا ص ۱۸) عن " خلاصهٔ التواریخ " و " تذکرهٔ السلاطین والامراء " و " گلستان هنر " وثلاثتها للحاج أحمد بن المیر منشی القمی، ثم فی " ریحانهٔ الأدب " والمستر براون فی (ج ۴ ص ۷۹) وریحانهٔ الأدب. توجد نسخهٔ من دیوانه بخط جمال المشهدی المتخلص بواقعی کتبه فی (۹۸۹) وذهبه عبد الله المذهب الشیرازی فی المکتبهٔ الشاهیهٔ بطهران کما فی " خطوط خوش کتابخانه ء سلطنتی (" ص ۱۳۶).

(۱۱۸۴: دیوان جبلی الغرجستانی) للسید عبد الواسع بن المیر عبد الجامع بن عمر بن ربیع المتوفی (۵۵۵) کما رجحه فی مجمع الفصحاء علی الأقوال الاخر فی (ج ۱ ص ۱۸۵) وعده من مادحی السلطان سنجر السلجوقی وبهرامشاه بن مسعود الغزنوی وأطراه وأورد کثیرا من اشعاره. توجد نسخهٔ من دیوانه فی (سپهسالار) تشتمل علی زهاء (۴۷۰۰ بیتا) کما فی فهرسها (ج ۲ ص ۶۳۷). وذکر أحواله فی لباب الألباب (ج ۲ ص ۱۰۴) ودولتشاه فی الطبقهٔ الثانیهٔ و (تش ص ۹۶) ومرآت الخیال (ص ۲۸) وهفت إقلیم وتاریخ گزیده وغیرها.

(۱۱۸۵: دیوان جدائی أو شعره) واسمه المیر سید علی المصور. لقب بهمایون شاه

(۱۹۱)

مفاتیح البحث: شهر ذی الحجهٔ (۱)، مدینهٔ طهران (۱)، الوسعهٔ (۱)، الحج (۱)

صفحه ۱۹۴

الذريعة - آقا بزرگ الطهراني - ج ۹ق۱ - الصفحة ۱۹۲

(نـادر الملك) من أكبر شاه. أورد شـعره فی طبقات أكبری (ج ۲ ص ۵۰۴) ونسـبه فی (تش ص ۲۱۸) إلی بلـدة ساوه وفی (دجا ص ۹۳) إلی تـبريز. وأورد شـعره فی (گلشن ص ۱۰۰) أيضا. وقال فی " صـحف إبراهيم " انه الف قصـة أمير حمزة فی سـتة عشـر مجلدا كلها مصور بتصاوير يذكر الناظر نقوش مانی وبهزاد. ثم سافر إلی الحج ورجع إلی الهند وهاجا غزالی مشهدی.

(۱۱۸۶: ديوان جديـدی قزوينی أو شـعره) كـان نزيلا بتبريز. ترجمه معاصـره السامی فی (تس ۵ ص ۱۵۰) وأورد شـعره ورأيت بعض شعره فی جنگ مخطوط عند (فخر الدين).

(۱۱۸۷: ديـوان جـذبه ء كاشـانی أو شـعره) ترجمه معاصـره فی (تش ص ۳۷۱) وكـذا فی (روشن ۱۴۲) وقـال كـان طبيبا صوفيا مبتلا بالأفيون.

(ديوان جذبی خوانساری أو شـعره) أورد شـعره فی (گلشن ص ۲۰۰) و (نر ۹ ص ۳۱۹) وقال: كان والده من اشـراف خوانسار ونسبه فی (روشن) إلی أصفهان.

وسماه فی (تغ ص ۳۶) جذلی. وأظنه جذبی كرد.

(۱۱۸۸: ديـوان جـذبی كرد أو شـعره) وهو پادشـاه قلی بن شـاه قلی. قـال فی طبقـات أكـبری (ج ۲ ص ۵۰۳) انه من امراء أكـبر شـاه القدماء. وقال فی (تش ص ۱۱) ان أصله من أكراد بغداد وذهب إلی الهند، وأظنه متحدا مع ما قبله.

(۱۱۸۹: ديوان جذوی جغتائی أو شـعره) أصله من قبيلة اولوی سكن أصفهان وبها مات فی (۹۱۰) أورد شعره فی (تش ص ۱۱) وعنه فی قاموس الاعلام التركية وعنه فی ريحانة الأدب.

(۱۱۹۰: ديوان جرأت أصفهانی أو شعره) واسمه ملا ظفر علی. أورد شعره فی (گلشن ص ۱۰۰).

(۱۱۹۱: ديوان جرأت شاه جهان آبادی أو شـعره) كان فی جيش محمد شاه بالهند. أورد شعره فی (گلشن ص ۱۰۰) ولعله نجف قلی جرأت المذكور فی (سرخوش ص ۳۰).

(۱۱۹۲: ديوان جرأت گيلانی أو شـعره) وهو المير موسوی خان بن محمد شـفيع. سـكن اورنگ آباد ومات (۱۱۷۵) كما فی (تغ ص ۳۶).

(۱۱۹۳: ديوان جرار) طبع بنولكشور بالهند.

(۱۹۲)

مفاتيح البحث: مدينة إصفهان (۲)، مدينة بغداد (۱)، الهند (۴)، الحج (۱)

صفحه ۱۹۵

الذريعة - آقا بزرگ الطهراني - ج ۹ق۱ - الصفحة ۱۹۳

(۱۱۹۴: ديوان جرس طهرانی) وهو الميرزا محمد مهدی بن الميرزا جامی كدخدا من أحفاد الحكيم هاشم الطبيب المعاصـر للصفوية. كـان حيا فی (۱۳۰۶) فـترجمه وأطراه فی (المـآثر ص ۲۰۷) وترجمـه فی گنـج شايگـان (ص ۲۶۷) قـال وله الآـن خمسون سـنة وهو يعاشرنی، وأطری قصايده وغزله ومثنويه ومقطعاته ورباعياته وأورد قصيدته فی مدح آقا خان النوری فی (۵۵ بيتا). وتوجد ديوان غزله فی (المجلس) كما فی فهرسها (ج ۳ ص ۲۴۵).

(۱۱۹۵: ديوان جرعه) وهو الميرزا شـمس الـدين أبو الفتـح المتخلص بجرعه التبريزی الخطـاط الـذی كان حيا فی (۱۲۷۳) حيث طبع

بخطه دیوان قاآنی فی تبریز. توجد دیوانه عند (محمد النخجوانی) کما کتبه إلینا وقال فی (دجا ص ۹۳) ان دیوانه فی (۶۰۰۰ بیت) له خسرو وشیرین فی (۱۵۰۰ بیت) لم یتم. طبع بخطه " جهان نما " فی تبریز (۱۲۶۷) وکلیات قاآنی فی (۱۲۷۳) بتبریز أیضا. ونسخة من دیوانه فی (۷۲۰ بیتا) فی المجلس کما فی فهرسها (۳: ۲۴۷).

(۱۱۹۶: دیوان جرمی بخاری أو شعره) أورد شعره فی (مجتس ۶ ص ۱۶۰).

(۱۱۹۷: دیوان جرمی تبریزی أو شعره) واسمه آقا محمد من شعراء تبریز فی أوایل القرن الرابع عشر. هجاه یوسف الباکوئی الشاعر، ودافع عنه عظیم الشیروانی کما نقل فی (دجا ص ۹۴) عن دیوان عظیم.

(۱۱۹۸: دیوان جریر) ابن عطیة بن الخطفی المتوفی (۱۱۰) الشاعر الشهیر المعاصر والمطارح والمهاجی مع الفرزدق. وقد جمع أبو عبیدة معمر بن المثنی المتوفی (۲۰۹) نقایضها فی کتاب طبع فی لیدن (۱۹۰۵ م) وطبع دیوان جریر فی مصر (۱۳۱۳) فی جزئین (۱۷۴ و ۲۲۳ ص).

(۱۱۹۹: دیوان میرجزمی العطار التبریزی) السید البذول للشعراء بالبرش والتریاک.

ترجمه معاصره الصادقی فی مجمع الخواص (خص ۶ ص ۸۶) وأورد بعض شعره منها تاریخ فوت صنعی نیشابوری.

(۱۲۰۰: دیوان جزوی أو شعره) هو من شعراء العراق (إیران الغربی) فی بلاط آق قوینلو.

سافر إلی هرات ورجع أورد شعره فی (مجتس ۶ ص ۱۵۸) وفی (قزمج ۲ ص ۳۰۵).

(۱۹۳)

مفاتیح البحث: أبو عبیدة معمر بن المثنی (۱)، دولة ایران (۱)، دولة العراق (۱)، الشاعر الفرزدق (۱)، الوفاة (۲)، الطب، الطبابة (۱)

صفحه ۱۹۶

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۱ - الصفحة ۱۹۴

(۱۲۰۱: دیوان جسمی همدانی أو شعره) ذهب إلی الهند فی عهد أکبر وجهانگیرشاه کما فی (تغ ص ۳۶).

(دیوان جعفر أصفهانی) سماه فی (روشن ص ۱۴۵) زرکوب. وقال فی (نر ص ۴۱۸) ان تخلصه " مذهب " فیأتی فی المیم.

(۱۲۰۲: دیوان الشیخ جعفر البحرانی) هو ابن کمال الدین محمد البحرانی الأوالی المعروف بجعفر بن کمال المولود (۱۰۱۴) والمتوفی (۱۰۸۸) کما ارخ فی اللؤلؤة أو (۱۰۹۱) کما ارخ فی خاتمة المستدرک (ص ۳۸۱) نقل عنه بعض اشعاره المتفرقات ومن شعره الأرجوزة المبسوطة الکبیرة فی التجوید المرتب علی ثلاثین بابا أوله:

قال الفقیر الطالب الغفران * من ربه جعفر البحرانی ترجمه فی السلافة وفی أمل الآمل موصوفا بقوله: فاضل عالم صالح ماهر شاعر معاصر، رأیته بمکة وتوفی بحیدر آباد. أقول رأیت من شعره بخطه علی ظهر بعض ما ملکه من الکتب هذه الرباعیة.

هذا کتاب لدی ملکا خالصا * وانا المقصر جعفر بن کمال وکتبته من بعد الف قد مضت * مع أربعین بمنتهی شوال ترجمه فی الروضات (ص ۱۴۹) وتوجد أرجوزته التجویدیة " الکامل فی الصناعة " فی مکتبة (المشکاة) کما فصلها ابنی فی فهرسها (ج ۱ ص ۱۷۸ ۱۸۱).

(دیوان الشیخ جعفر البحرانی) مر بعنوان " دیوان أبی البحر."

(۱۲۰۳: دیوان الشیخ جعفر البحرانی العوامی) وهو ابن محمد العوامی المعاصر، مؤلف " جذوة الحق " المذکور فی (ج ۵ ص ۹۳) ودیوانه یقرب من أربعة آلاف بیت فی مدایح الأئمة عند ولد الناظم الشیخ علی بن جعفر.

(۱۲۰۴: دیوان جعفر تبریزی أو شعره) الخطاط فی النسخ والتعلیق. واستاد مولانا أظهر، وشهاب الدین عبد الله آشپز، والشیخ محمود، أساتذة الخط الفارسی. وکان مدیر مکتبة بایسنقر. ترجمه فی حبیب السیر الجزء الثالث من المجلد الثالث (ط: طهران ۱۲۷۱:

ص ۱۵۰) وخط وخطاطان وعنهما فی (دجا ص ۹۵).

(۱۲۰۵: دیوان جعفر تبریزی أو شعره) هو أخو إسماعیل خان التبریزی. أورد شعره

(۱۹۴)

مفاتیح البحث: مدینهٔ مکهٔ المکرمهٔ (۱)، مدینهٔ طهران (۱)، شهر شوال المکرم (۱)، جعفر بن کمال (۲)، علی بن جعفر (۱)، الهند (۱)

صفحه ۱۹۷

الذریعهٔ - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۱ - الصفحهٔ ۱۹۵

فی (دجا ص ۹۵) عن بیاض صائب.

(دیوان السید جعفر الحلی) المتوفی (۱۳۱۵) یأتی فی السین باسمه " سحر بابل."

(۱۲۰۶: دیوان جعفر الحیدری أو شعره) وهو السید محمد جعفر النجفی. طبع تقریظه لفرهنگ خداپرستی فی (۱۲۸۱) وکذا تخمیسه لقصیدهٔ عبد الحسین شکر النجفی.

(۱۲۰۷: دیوان السید جعفر خرسان) وهو ابن السید أحمد بن السید درویش بن السید محسن ابن السید شکر بن مسعود الملقب بعیشی المعروف بالسید جعفر خرسان لانتمائه إلی أبی الفتح الأخرس المنتهی نسبه إلی محمد العابد ابن الإمام موسی بن جعفر (ع) النجفی المولود بها (۱۷ ذی الحجهٔ ۱۲۱۶) والمتوفی (۲ رجب ۱۳۰۳) وتوفی أبوه السید احمد (۹ ع ۱ ۱۲۴۶) وتوفی جده درویش (۲۵ ع ۱ ۱۲۲۷). هو وأبوه وجده علماء فضلاء شعراء أدباء. وقد کتب السید جعفر بخطه مجموعتین إحدیهما فی مکتبهٔ (السماوی) والأخری بمکتبهٔ (حسینیهٔ کاشف الغطاء) وأورد فیهما کثیرا من اشعاره نفسه قصیدهٔ ورباعیهٔ، تهنیهٔ ورثاء، من غیر أن یرتبها. وقد استخرج السید حسن بن السید عبد الهادی بن السید موسی بن السید حسن بن السید علی بن السید شکر الذی هو الجد الاعلی للسید جعفر، کثیرا من الفوائد التاریخیهٔ والاشعار المدرجهٔ فی مجموعهٔ السید جعفر الموجودهٔ بمکتبهٔ (السماوی).

(۱۲۰۸: دیوان جعفر رازی) المعروف بخواجه جعفر. هو ابن السید محمد نوربخش واخوشاه قاسم. سافر إلی هرات فعزه بایقرا وأقطعه أرضا قلم یقبل وسافر إلی الحج. له دیوان معروف وکان یعتقد بمهدویهٔ والده. کذا وصفه فی (مجن ۴ ص ۹۶ و ۲۷۲) وأظنه الذی سماه فی (گلشن ص ۱۰۱) تارهٔ بعنوان جعفر رازی وأخری بعنوان طهرانی وقال کان متطبا ماهرا فی المعما سافر إلی أصفهان ومنها إلی مشهد لفتنهٔ وقع بأصفهان.

(۱۲۰۹: دیوان السید جعفر الزوینی) هو ابن السید حسین بن السید حسن بن السید حبیب الزوین النجفی المولود (۱۲۶۴) وتوفی بالجعارهٔ (۱۳۰۷) وحمل إلی النجف. وقد جمع شعره بنفسه فی مجموعهٔ توجد عند ذویه. وله انجال أکبرهم السید عبود کما ذکره الشیخ عبد المولی الطریحی فی مجلهٔ العدل الاسلامی النجفیهٔ العدد (۱۱) من السنهٔ الثانیهٔ.

(دیوان جعفر ساوجی) أورد شعره فی (گلشن ص ۱۰۱) وأظنه جعفری الساوجی.

(۱۹۵)

مفاتیح البحث: الإمام موسی بن جعفر الکاظم علیهما السلام (۱)، شهر ذی الحجهٔ (۱)، العلامهٔ الشیخ کاشف الغطاء (۱)، مدینهٔ النجف الأشرف (۲)، شهر رجب المرجب (۱)، مدینهٔ إصفهان (۲)، بابل (۱)، الحج (۱)، الشهادهٔ (۱)، الوفاهٔ (۱)

صفحه ۱۹۸

الذریعهٔ - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۱ - الصفحهٔ ۱۹۶

(۱۲۱۰: دیوان جعفر شاملو أو شعره) وهو محمد جعفر بیگ أخو محمد مؤمن بیگ أورد شعره فی (نر ۲ ص ۳۵).

(۱۲۱۱: دیوان جعفر الطائی) هو ابن عفان الطائی، شاعر أهل البیت، حکی الکشی دخوله علی الإمام الصادق (ع) وأنشده شعرا حتی بکی علیه السلام وبشره بالجنة. وفی کامل الزیارة لابن قولویه أورد شعره ورثائه بمحضر الصادق (ع) أوله:

لیبک علی الاسلام من کان باکیا * فقد ضیعت احکامه واستحلت وفی فهرس ابن الندیم (ص ۲۳۴) جعفر بن عفان الطائی من شعراء الشیعة وشعره مائتا ورقة.

(۱۲۱۲: دیوان السید جعفر العاملی) وهو ابن أبی الحسن الموسوی القمی المتوفی (۱۲۹۷) صاحب حاشیة القوانین المذکور فی (ج ۶ ص ۱۷۵) ذکره سیدنا فی التکملة.

(۱۲۱۳: دیوان جعفر قاجار) یعبر عن نفسه بدهقان گم نام کما فی مناظراته المطبوع (۱۳۲۹ ش) ذکر فیها بعض شعره فی مدح شمس العرفاء وتخلصه فیه " جعفر " یظهر منها انه ولد (۱۲۸۳) وسکن سعادت آباد من قری درکه، وسافر مدة ثلاث وسبعین سنة، وخدم أربعة وخمسین مرشدا آخرهم شمس العرفاء، وبامره الف شرح دعاء الصباح المطبوع (۱۳۲۹).

(دیوان جعفر فراهانی) قال فی (تغ ص ۳۶) ان اسمه أبو الحسن جلال الدین وتخلصه " جعفر " ثم نقل عن واله الداغستانی ان تخلصه " أبو الحسن " والظاهر أنه خلط بین الفراهانی أبو الحسن الذی ذکرناه فی (ص ۴۰) الذی هو فی القرن الحادی عشر، وبین جلال الفراهانی الآتی، الذی هو فی القرن الثامن.

(۱۲۱۴: دیوان جعفر قزوینی أو شعره) وهو جعفر بیک بن أبی القاسم وابن عم حاتم بیک اعتماد الدولة " صافی. " کان وزیر قزوین، وفی زمان حکومة نجفقلی خان، نصب وزیرا لإیروان ومات بها. أورد شعره فی (دجا ص ۹۴) عن " سفینهٔ ء خوشگو " وزاد فی (نر ۴ ص ۷۳) انه کان حسن الخط.

(۱۲۱۵: دیوان جعفر قزوینی أو شعره) المنشی لمحراب خان حاکم استرآباد ثم نصب وزیرا للاهجان ثم شکاه الناس فعزل ونصب وزیرا لیزد، ثم شکاه الناس فانعزل وبقی

(۱۹۶)

مفاتیح البحث: الإمام جعفر بن محمد الصادق علیهما السلام (۲)، ابن قولویه (۱)، ابن الندیم (۱)، جلال الدین (۱)، النوم (۱)، السفینة (۱)

صفحه ۱۹۹

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق ۱ - الصفحة ۱۹۷

بأصفهان، ومات قبل تألیف النصرآبادی (۱۰۸۹) بقلیل، ذکره فی (نر ۴ ص ۸۶).

(۱۲۱۶: دیوان جعفر کاشی أو شعره) کان معلما معاصرا للشاه عباس الأول. واسمه المیر جعفر. ترجمه وأورد شعره فی (نر ۹ ۲۹۷) و (تغ ص ۳۶) و (روشن ص ۱۴۵).

(۱۲۱۷: دیوان جعفر کشمیری) وهو ابن أبی الحسن الرضوی الکشمیری اللکهنوی وأخ السید محمد هادی والسید محمد باقر مؤلف اسداء الرغاب. جمع شعره ودونه حفید أخیه السید ابن الحسن بن محمد حسن بن محمد هادی المذکور.

(۱۲۱۸: دیوان جعفر لاهجی أو شعره) واسمه جعفر بیک ابن بهزاد بیک وزیر لاهجان فی عهد الشاه عباس الأول. کان حیا بأصفهان فی زمن تألیف النصرآبادی فذکره فی (نر ۲ ص ۵۱) وأورد شعره.

(۱۲۱۹: دیوان الشیخ جعفر الهر) بن الشیخ صادق بن أحمد الحائری الملقب بالهر المولود (۱۲۷۲) کما فی الطلیعة والمتوفی (۱۳۴۷) ودفن فی الرواق الحسینی قرب صندوق صاحب الریاض. ذکره ولده الشیخ موسی. وهو تلمیذ الحاج الشیخ زین العابدین المازندرانی والفاضل الأردکانی والشهرستانی.

(۱۲۲۰: دیوان جعفری أو شعره) السید حمزة. عده فی (کتاب النقض ص ۲۵۲) من شعراء الفرس الشیعة.

(دیوان جعفری تبریزی) واسمه المیر محمد جعفر من سادتها کان خفافا بتبریز ولا یرتزق من الشعر. أورد شعره معاصره الصادقی فی (خص ۶ ص ۹۶) و (تغ ص ۳۶) و (تش ص ۲۸) وأورد مناظرته مع میر جنونی وبعض تواریخه وغزله فی (دجا ص ۹۶) عن خلاصة الاشعار. وأظنه هو جعفری ساوجی.

(۱۲۲۱: دیوان جعفری ساوجی أو شعره) وهو مولانا میرخود الجعفری المعاصر لصادقی أیضا. کان غنی الطبع ولا یرتزق من الشعر وینظم الشعر بأنواعه أورد شعره فی (خص ۸ ص ۲۲۱) و (تغ ص ۳۷) وقال فی (تش ص ۲۱۸) ان أصله من ساوه وسکن بتبریز. وأظنه متحدا مع ما قبله.

(۱۲۲۲: دیوان جعفری شیرازی أو شعره) واسمه الملا مقیم. کان صالحا ورعا ملازما

(۱۹۷)

مفاتیح البحث: مدینة إصفهان (۲)، الحسن بن محمد (۱)، الغنی (۱)، الحج (۱)

صفحه ۲۰۰

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق ۱ - الصفحة ۱۹۸

للشیخ علی نقی الکمره یی. سافر معه إلی أصفهان وتلمذ علی علی رضا شیخ الاسلام ومات فی (۱۰۷۴) أورد ذکره فی (نر ۹ ص ۱۸۶) و (روشن ص ۱۴۷).

(۱۲۲۳: دیوان جعفری قزوینی) وهو المیرزا قوام الدین جعفر بن بدیع الزمان.

سافر إلی الهند وتقرب عند جهانگیر شاه فاستوزره ولقبه آصف خان. قال فی (نر ۳ ص ۵۳): ظنی أنه لم ینظم " خسرو وشیرین" أحسن من جعفری أحد الا النظامی الگنجوی. وأورد شعره فی (تش ص ۲۲۳) وترجمه أیضا فی (تغ ص ۳۶).

وقال مات (۱۰۲۱).

(دیوان جعفری مشهدی أو شعره) تلمذ علی علماء أصفهان. أورد شعره فی (گلشن ص ۱۰۱ ۱۰۲) وأظنه الشیرازی.

(دیوان جغتائی) یأتی بعنوان " هلالی جغتائی " وآخر " نوائی جغتائی."

(۱۲۲۴: دیوان جفائی استرآبادی أو شعره) أورد شعره فی (گلشن ص ۱۰۲) وقال حارب رقیبه وقتل بیده فی (۹۰۱) وقل فی (تس ۵ ص ۱۴۱) قتل کل منهما الآخر (دیوان جفری یزدی أو شعره) وهو السید جلال الدین جعفر بن محمد بن الحسن المتخلص " جعفری "له تاریخ یعرف تارة بتاریخ جفری وتارة تاریخ جعفری نسبة إلی اسمه وتخلصه.

وهو فی تاریخ یزد وأظنه الذی ینقل عنه فی حبیب السیر کما ذکرناه فی (ج ۳ ص ۲۴۶) وقد ألفه فی القرن التاسع وذکر فیه حوادث تلک البلدة إلی سنة (۸۴۵) وفیها اشعار کثیرة له جاء بعضها فی " تاریخ جدید یزد " من دون ذکر لاصله. نقل ذلک کله فی (تش یز ص ۱۷ و ۲۸۰).

(۱۲۲۵: دیوان جلال اردستانی أو شعره) وهو السید جلال الدین محمد من شعراء شاه جهان پادشاه الثانی، کذا فی (تغ ص ۳۷).

وأورد شعره وسماه جلالی فی (روشن ص ۱۵۱).

(۱۲۲۶: دیوان جلال أصفهانی أو شعره) هو جلال الدین الطبیب الأصفهانی. اخذ الطب عن صدر الدین علی الشیرازی. سکن گیلان ثم حضر أصفهان طبیبا خاصا للشاه إسماعیل.

ترجمه وأورد شعره فی (تس ۲ ص ۵۲) و (روشن ص ۱۵۰). ویأتی جلال طبیب.

(دیوان جلال بخاری رضوی) یأتی بتخلصه الثانی " رضائی."

(۱۹۸)

مفاتيح البحث: مدينة إصفهان (۳)، جعفر بن محمد بن الحسن (۱)، جلال الدين (۳)، الهند (۱)، القتل (۲)، الموت (۱)، الطب، الطبابة (۱)

صفحه ۲۰۱

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانى - ج ۹ق۱ - الصفحة ۱۹۹

(۱۲۲۷: ديوان جلال تبريزى أو شعره) هو جلال الدين محمد. نصبه الشاه إسماعيل الصفوى وزيرا بعد أن قتل وزيره السابق، الميرزا شاه حسين الأصفهانى فى (۹۲۹) وقام بهذه المهمة حتى جلس الشاه طهماسب فى (۹۳۰) وبعد أيام قليلة من جلوسه امر به فلف فى حصير واحرق وكان ذلك بسعاية ديو سلطان المربى للشاه طهماسب. كذا فى (دجا ص ۹۷ ۹۸) نقلا عن تذكره ء سامى، ولكن المطبوع فى (تس ۳ ص ۵۶) جاء (۹۲۰) بد (۹۳۰) غلطا.

(۱۲۲۸: ديوان جلال دركانى) وهو الخواجة جلال. تلميذ ظهير الفاريابى، كان يمدح الامراء الأتابكية، وكان شاعرا خاصا لقزل أرسلان. كان يسكن تبريز ثم نزل خراسان وتلمذ على نجم الدين الكبرى.

أورد شعره فى (تش ص ۱۷۰) وسمى والده فى (روشن ص ۱۴۹) شهاب الدين. رأى سنگلاخ ديوانه.

(ديوان جلال الدوانى) قال فى (روشن ص ۱۵۰) انه كان يتخلص تارة " جلال " وتارة " دوانى " وقال غيره ان تخلصه " فانى "

أورد شعره فى (تس ۲ ص ۴۸) و (نر ۱۴ ص ۴۹۶) و (مجتس ۳ ص ۱۴۱) و (قزمج ۶ ص ۳۰۹).

(ديوان جلال الدين بلخى) يأتى بعنوان ديوان المولوى الرومى. (۱۲۲۹: ديوان جلال سيستانى أو شعره) من معمارى الشاه عباس الأول. واسمه الملك جلال الدين. أورد شعره فى (گلشن ص ۱۰۵) وكذا ترجمه فى (تغ ص ۳۷).

(ديوان جلال الشهرستانى) مر بعنوان ديوان أسير أصفهانى.

(۱۲۳۰: ديوان جلال صدر الصدور أو شعره) وهو السيد جلال الدين صدر الصدور.

أورد شعره فى (گلشن ص ۴۸۰) بعنوان مير جلال.

(۱۲۳۱: ديوان جلال طبيب) قال دولتشاه فى (لت ۵) انه شيرازى ومن أطباء آل مظفر والشاه شجاع. له مثنوى " گل ونوروز " لا يخلو من فتور. فرغ من نظمه (۷۳۴).

وله شهرة عظيمة كان يستنسخ نسيمى النيشابورى فى الشهر عشرين نسخة منه وهذا يدل على سرعته فى الكتابة، ثم أورد له غزلا يتخلص فيه " جلال " وترجمه أيضا زكريا بن محمد المتوفى (۶۸۲) فى آثار البلاد طبعة وستن فلد الألمانى.

(ص ۲۵۷).

ونسبه فى (تغ ص ۳۷) إلى شيروان بآذربايجان بدل شيراز وكذا فى القاموس التركى

(۱۹۹)

مفاتيح البحث: جلال الدين (۴)، خراسان (۱)، القتل (۱)، الوفاة (۱)

صفحه ۲۰۲

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانى - ج ۹ق۱ - الصفحة ۲۰۰

وعنه فى ريحانة الأدب.

(ديوان جلال طبيب) مر بعنوان جلال أصفهانى.

(ديوان جلال عتيقى) يأتى بعنوان " عتيقى."

(۱۲۳۲: ديوان جلال عضد) هو السيد جلال الدين ابن السيد عضد الدين اليزدى.

كان والـده وزير الأمير مبارز الـدين محمـد آل مظفر، وكان هو يمدح أبا إسـحاق اينجو بشـيراز وآل مظفر وطغا تيمور. سافر مع عماد إلى الحج. وله القصيدة المعروفة " هفت رنگ. " قال فى (تش ص ۲۵۹) انه كان وزيرا كوالده، وقال إن ديوانه فى أربعة آلاف بيت ولكن نسـخة (المجلس) تشتمل على (۲۷۰ غزلا) ونسـخة مكتبة (المشكاة) تشتمل على (۱۳۱ غزلا) فى (۹۵۰ بيت) وهناك نسخ أخر فى مكتبـة (الملك) وغيره. ترجمه فى (لت ۵) ومرآت الخيال (ص ۵۰) و (هفت ص ۱۷۲) وفهارس (مجلس ۳: ۶۵۰) و (دانشگاه ۲: ۲۴۰) وريحانة الأدب و (تش يز ص ۲۸۱) وغيرها.

(ديوان جلال عكاشة) يأتى بعنوان " عكاشة."

(۱۲۳۳: ديوان جلال فراهانى) وهو السيد جلال الدين بن جعفر الفراهانى الهمدانى ترجمه فى (لت ۴) وأورد قطعة من مثنوية فى تتبع المخزن الذى هو أكبر من مخزن الاسرار للنظامى بألف بيت، وقال تتبع شعرى سعدى أيضا.

وترجمه أيضا فى (روشن ص ۱۴۹) وقال ولدى فى فهرس مكتبة دانشگاه (ج ۲ ص ۴۲) انه مات (۷۳۶) وراجع " جعفر فراهانى."

(۱۲۳۴: ديوان جلال لكهنوى) للسيد رضا بن على المتخلص بجلال مطبوع بالأردوية.

(۱۲۳۵: ديوان جلال نائنى) الماهر فى السـياق كان مستوفيا لدار المرز. وهو ابن أخت طاهرى نائنى الشاعر وقيل إن جلالا سرق ديوان خاله طاهر هـذا بعد موته وجعله باسـمه. وكان لجلال مهاجاتا مع الحكيم شـفائى هجى كل منهما الآخر برباعية ذكرت مع ترجمته فى (نر ۴ ص ۹۴ ۹۵) و (تش يز ص ۲۸۲).

(۱۲۳۶: ديوان جلال نيشابورى أو شـعره) واسـمه جلال الـدين حسـين. ذهب إلى دكن فى عهد جهانگير. أورد شـعره فى (روشن ص ۱۴۸).

(۲۰۰)

مفاتيح البحث: جلال الدين (۳)، الحج (۱)، الطهارة (۱)، الموت (۱)، السرقة (۱)

صفحه ۲۰۳

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانى - ج ۹ق۱ - الصفحة ۲۰۱

(۱۲۳۷: ديوان جلال هروى أو شعره) من أقرباء عبد الرحمان الجامى. كان يدرس بهراة كذا فى (لط ۴ ص ۱۰۴) و (روشن ص ۱۴۰) ولكن فى ترجمة القزوينى فى (قزمج ۴ ص ۲۷۸) ذكره بعنوان جمال الدين.

(ديوان جلال همدانى) مر بعنوان جلال فراهانى.

(۱۲۳۸: ديوان جلال همدانى أو شـعره) وهو السيد الفقيه الورع جلال الدين الأسد آبادى الهمدانى. ترجمه وأورد شعره فى (نر ۶ ص ۲۰۱).

(ديوان جلال يزدى) السيد جلال الدين وزير السلطان محمد المظفرى بشيراز. كذا فى (تغ ص ۳۷) وأظنه جلال طبيب.

(۱۲۳۹: ديوان جلال يزدى) السيد إبراهيم بن الحسين بن على نقى. العالم الجليل " الوقت ساعتى " ولد (۱۲۸۳) ومات (۱۳۴۵) ولقبه مظفر الـدين شاه بأفصـح الملك وأمه بنت النواب ميرزا محسن. وتاريخ فوته " جات خالى أفصـح الملك. " ترجمه فى (تش يز ص ۲۷۱) وعنه فى الريحانة (ج ۱ ص ۹۵).

(۱۲۴۰: ديوان جلالـى خـاورى أو شـعره) ترجمه زكريـا بن محمـد القزوينى فى آثار البلاد " كما فى طبعـة وستن فلـد الألمانى (ص ۲۴۳).

(۱۲۴۱: دیوان جلالی خراسانی أو شعره) کان من شعراء السلطان حسین میرزا.

أورد شعره فی (گلشن ص ۱۰۵).

(۱۲۴۲: دیوان جلالی قزوینی أو شعره) وهو المیرزا علی رضا القزوینی. أورد شعره فی (روشن ص ۵۱) ونقل عن القاضی اختر عن المیر محمد القزوینی انه مات فی شبابه عن ثلاثین سنة من عمره فی أواسط المایة الثالثة عشرة.

(دیوان جلالی کاشانی أو شعره) هو ابن شاه جلال الکاشی. أورد شعره فی (گلشن ص ۱۰۵). وأظنه جمالی کاشانی.

(دیوان جلایر ازغدی خراسانی) راجع " دیوان ساقی ازغدی."

(دیوان جلایر هروی) راجع " دیوان طفیلی هروی."

(۱۲۴۳: دیوان جلون آبادی أو شعره) مدح حضرة آصف جاه المیر شمس الدین

(۲۰۱)

مفاتیح البحث: إبراهیم بن الحسین بن علی (۱)، زکریا بن محمد (۱)، جلال الدین (۲)، جمال الدین (۱)، عبد الرحمان (۱)، الموت (۱)

صفحه ۲۰۴

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۱ - الصفحة ۲۰۲

محمد نور کمال. رأیت المدیح فی گنجینه ء گرانمایة الموجود فی مکتبة (فخر الدین النصیری) بطهران.

(۱۲۴۴: دیوان جلوه أصفهانی) وهو المیرزا أبو الحسن الحکیم المتأله بن الأدیب الماهر السید محمد الطباطبائی الأصفهانی نزیل طهران والمتخلص بجلوه. مؤلف الحاشیة علی الاسفار المذکور فی (ج ۶ ص ۱۹). طبع دیوانه فی (۱۱۲ ص) علی الحروف بطهران فی (۱۳۰۷ ش) وهو فارسی جمعه المیرزا علی خان رسولی ومقدمة طبعه فی ترجمة الناظم لأحمد السهیلی مؤلف حصارنای المذکور فی (ج ۷ ص ۲۳) وترجمة نفسه بقلمه مذکورة فی نامه ء دانشوران (ج ۱ ص ۵۲۱) ذکر انه ولد بأحمد آباد الکجرات (۱۲۳۸) وان والده السید محمد المتخلص بمظهر من أحفاد الآقا رفیعا النائنی.

وکانت وفاته فی الجمعة سادس ذی القعدة (۱۳۱۴) ودفن بمقبرته الخاصة بجوار الشیخ الصدوق، ومادة تاریخه (بو الحسن جلوه کنان شدسوی فردوس برین = ۱۳۱۴).

(۱۲۴۵: دیوان جلی) واسمه أبو تراب. له قطعات شعبیة کثیرة. طبع بعضها بعنوان " ترانهها " فی (۶۰ ص) فی (۱۳۶۵) بطهران یشتمل علی الغزل والمثنویات. وطبع له مثنوی " کتاب إبراهیم " اللطیفة فی لزوم کسر الأصنام فی هذا العصر فی (۳۲ ص) أیضا بطهران فی (۱۳۷۲).

(۱۲۴۶: دیوان جم مشهدی أو شعره) واسمه محمد شریف. ذهب إلی الهند، وتقرب عند المیرزا جعفر آصف جاه خان أکبری، ثم شاه جهان وقتل فی حروبه. أورد شعره فی (گلشن ص ۱۰۶).

(دیوان جمال اردستانی) مر بعنوان دیوان پیرجمال فی (ص ۱۶۱).

(۱۲۴۷: دیوان جمال الدین أصفهانی) وهو جمال الدین محمد بن عبد الرزاق الأصفهانی الأدیب الماهر فی الشعر، وبیته کانوا ماهرین فی صنعتی الصیاغة والتصویر بأصفهان، وهو أول من دخل منهم فی سلک الشعراء وبعده ابنه کمال الدین إسماعیل الأصفهانی أکثر لکن دولتشاه قال فی (لت ۳) ان السلطان سعید الغ بیگ گورکان، کان یرجح شعر جمال علی کمال. وکانا یمدحان آل خجند وآل ساعد والملوک الخوارزمشاهیة. وله رثاء الحسین (ع) ولجمال الدین أربعة أبناء: کمال الدین إسماعیل (خلاق المعانی)

(۲۰۲)

مفاتیح البحث: الإمام الحسین بن علی سید الشهداء (علیهما السلام) (۱)، شهر ذی القعدة (۱)، مدینة إصفهان (۱)، مدینة طهران (۵)، الشیخ الصدوق (۱)، جمال الدین (۳)، محمد بن عبد (۱)، الهند (۱)، القتل (۱)، العصر (بعد الظهر) (۱)

صفحه ۲۰۵

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق ۱ - الصفحة ۲۰۳

وکمال الدین محمود، ومعین الدین عبد الکریم والآخر مجهول. کان معاصرا للخاقانی ومجیر البیلقانی وتوفی (قبل ۵۹۹) ترجمه فی (تش ۱۷۱) و (مع ۱: ۱۷۷) و (ض ص ۲۹۲) والوحید الدستگردی مفصلا فی مجلة (ارمغان السنة ۲۲ ص ۶۵ ۷۷ و ۱۶۹ ۱۸۲) طبع دیوانه بتصحیح الأدیب النیشابوری فی (۱۳۱۰ ش) بطهران فی (۲۶۳ ص) فیها (۴۰۰۰ بیت) وبتصحیح الدستگردی المذکور أیضا هناک فی (۵۰۴ ص) فی (۱۳۲۰ ش) ونسخة المجلس تشتمل علی (۷۰۰۰ بیت) وکذا نسخة (الملک).

(دیوان جمال الدین أصفهانی) راجع "جمال منشی."

(۱۲۴۸: دیوان جمال الدین أمیر بیک أو شعره) العراقی المولد من أحفاد الشیخ محمد الکجی. قال معاصره فی (تس ۳ ص ۵۷) انه وحید فی الآفاق. ثم أورد بعض شعره.

(۱۲۴۹: دیوان جمال الدین أمیر خسرو) یوجد نسخة منه فی مکتبة محمد مراد أفندی باستانبول کما فی فهرسها.

(۱۲۵۰: دیوان جمال الدین بروجردی أو شعره) ترجمه معاصره سام میرزا وقال کان صوفیا منزویا عن الخلق ثم أورد شعره.

(۱۲۵۱: دیوان جمال الدین الحلی أو شعره) وهو محمد بن عواد الهیکلی. قال فی السلافة (ص ۵۶۶) دخل الهند ومدح الوزراء هناک.

(۱۲۵۲: دیوان جمال الدین خلخالی أو شعره) تلمیذ غیاث الدین منصور بشیراز. سکن قزوین. أطری شعره فی (تس ۴ ص ۷۹).

(۱۲۵۳: دیوان جمال الدین رستق أو شعره) ورستق محلة بقزوین. أورد شعره الفارسی فی (تاریخ گزیده ص ۸۱۶) و (بهش ۱ ص ۳۲۹) وقال کان ینظم الشعر بالسنة مختلفة.

(۱۲۵۴: دیوان جمال الدین کاشانی أو شعره) وهو السید جمال الدین معاصرا بقاخان الملک المغلی. أورد شعره المستوفی فی تاریخ گزیده (ص ۸۱۷) من طبع أوربا.

الفتوغرافیة و (بهش ۱ ص ۳۳۰).

(۱۲۵۵: دیوان جمال الدین گیلانی أو شعره) الشاعر بالفارسیة والعربیة. أورد من شعره العربی فی (بهش ۱ ص ۳۲۰).

(۲۰۳)

مفاتیح البحث: مدینة طهران (۱)، جمال الدین (۱۰)، عبد الکریم (۱)، الهند (۱)، دولة العراق (۱)، الجهل (۱)

صفحه ۲۰۶

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق ۱ - الصفحة ۲۰۴

(۱۲۵۶: دیوان جمال الدین النجفی أو شعره) وهو محمد بن عبد الله الأشتری النجفی من أحفاد مالک الأشتر. قال فی السلافة (ص ۵۴۴) دخل الهند ومدح حکامها. ثم أورد قصیدته فی مدیح السید حسین بن شدقم وکتابه إلی السید علی فی (۱۰۷۳).

(دیوان جمال مشهدی) یأتی بتخلصه واقعی مشهدی.

(۱۲۵۷: دیوان جمال منشی أو شعره) قیل إنه کرمانی والصحیح انه أصفهانی من معاصری الخواجة شمس الدین صاحب دیوان. أطری قصایده فی (تش ص ۱۷۱) وقال لم أر له دیوانا. وأورد شعره فی (روشن ص ۱۵۳). وراجع جمال نقاش.

(دیوان جمال نقاش أصفهانی أو شعره) قال محمد الاقبال الهندی فی حواشیه علی راحهٔ الصدور طبعهٔ لیدن (ص ۴۷۷) انه غیر جمال الدین عبد الرزاق أصفهانی فعده من الشعراء المجیدین والنقاشین والخطاطین الماهرین. لکن وحید الدستگردی أصر فی مقدمته المفصلهٔ علی دیوان جمال الدین عبد الرزاق انهما رجل واحد لا رجلین. أقول ولعله جمال منشی المذکور آنفا.

(دیوان جمال هروی) کما فی (قزمج ۴ ص ۲۷۸) والصحیح ما ذکر بعنوان جلال هروی.

(دیوان جمال همدانی) کما فی (گلشن ص ۱۰۶) والصحیح جلال همدانی.

(دیوان جمالی اردستانی) مر بعنوان پیرجمال فی (ص ۱۶۱).

(۱۲۵۸: دیوان جمالی تبریزی) وهو الشیخ محمد التبریزی. کان شیخ الاسلام بشیراز ومراد أهلها، وکان الخطاطون یکتبون دیوانه والمذهبون یذهبونه تبرکا به. أورد شعره المتخلص فیه بجمالی فی (بهش ۲ ص ۴۰۱ ۴۰۲).

(۱۲۵۹: دیوان جمالی تبریزی أو شعرها) وهی بنت الأمیر یادگار. أورد شعرها فی (مرآت الخیال ص ۳۳۸) وعنه فی (دجا ص ۹۸).

(۱۲۶۰: دیوان جمالی دهلوی) ترجمه فی (ض ص ۸۴) وذکر أنه کان معاصر الجامی ولاقاه فی هراهٔ وأورد بعض شعره.

(۱۲۶۱: دیوان جمالی کاشانی أو شعره) هو ابن الحاج شاه الحلاج (نداف) الکاشانی الکثیر الهجاء وابنه جمالی عکس والده. ترجمه فی (تس ۶ ص ۱۵۵) و (روشن

(۲۰۴)

مفاتیح البحث: محمد بن عبد الله (۱)، مالک الأشتر (۱)، جمال الدین (۳)، الهند (۱)، الحج (۱)

صفحه ۲۰۷

الذریعهٔ - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۱ - الصفحهٔ ۲۰۵

ص ۱۵۳). وأورد شعره.

(۱۲۶۲: دیوان جمالی کاشانی أو شعره) بیاع الکرباس بها. ترجمه أیضا فی (تس ۶ ص ۱۵۷) و (روشن ص ۱۵۳).

(۱۲۶۳: دیوان جمشید بیک دیلمی أو شعره) هو ابن شاه صدر بن شاه عنایهٔ الله الدیلمی.

ترجمه سام میرزا فی (تس ۳ ص ۶۲) وذکر شعره وذکر فیه (ص ۵۹) والده شاه صدر الذی کان وزیر امراء الترک وتوفی (۹۵۵) وذکر عمه المیر کریم أخ شاه صدر، وذکر اخوته وهم أولاد شاه صدر: شاه قاضی، عنایهٔ الله، بهرام بیک، وذکر اشعار جمیعهم. والظاهر أنه غیر جمشید المعمائی الذی ذکر فی (نر ۱۵ ص ۵۲۲). و (لط ۳ ص ۶۹).

(۱۲۶۴: دیوان جمشید معمائی أو شعره) شاب کاتب شاعر ماهر فی المعما کما قال فی (لط ۳ ص ۶۹) وأورد معماه فی (نر ۱۵ ص ۵۲۲).

(۱۲۶۵: دیوان جمشید منجم أو شعره) کان هرویا شابا شاعرا ماهرا فی علم النجوم.

أورد شعره فی (مجتس ۵ ص ۱۴۹).

(۱۲۶۶: دیوان جمیل کالپی أو شعره) هو ابن الشیخ جلال الدین من شعراء العهد الأکبر شاهی بالهند. أورد بعض شعره فی مرآت الخیال (ص ۲۵۷) و (گلشن ص ۱۰۶).

(۱۲۶۷: دیوان جمیلهٔ الأصفهانیهٔ أو شعرها) سافرت إلی الهند ورجعت إلی وطنها.

أورد شعرها فی (گلشن ص ۱۰۷).

(۱۲۶۸: دیوان جناب أصفهانی أو شعره) وهو المیر أبو طالب ابن المیر نصیر الشاعر الخطاط بالشکسته وکان " سر خطنویس " أی رئیس الخطاطین للشاه سلطان حسین ومات (۱۱۳۵) أورد شعره فی (گلشن ص ۱۰۸) وعنه فی القاموس الترکی ثم الریحانهٔ.

(۱۲۶۹: دیوان جناب أصفهانی أو شعره) وهو المیرزا فتح الله الخوزانی من قری أصفهان کان من أحفاد الأمیر نجم الثانی الذی حارب ما وراء النهر بأمر الشاه إسماعیل وقتل بها. وقد ترجم جناب، معاصره لطف علی فی (تش ص ۳۷۱) (۱) ثم صدیق حسن خان فی

(۱) وفی نسخهٔ آتشکده جاء " حباب " بالمهملهٔ غلطا، وتاریخ قتله أیضا غلط.

(۲۰۵)

مفاتیح البحث: مدینهٔ إصفهان (۱)، جلال الدین (۱)، الهند (۲)، الکرم، الکرامهٔ (۱)، القتل (۱)

صفحه ۲۰۸

الذریعهٔ - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۱ - الصفحهٔ ۲۰۶

(گلشن ص ۱۰۷) وهدایت فی (مع ۲: ۹۲) وعنها فی القاموس الترکی ثم فی الریحانهٔ قالوا سافر جناب إلی الهند فی شبابه ورجع فنصبه الشاهزاده طهماسب الثانی الصفوی (۱۱۳۵ ۱۱۴۴) کلانترا لأصفهان. ثم بعثه نادرشاه مأمورا لخراسان. ثم أن نادرشاه امر به فقتل مع المیرزا رحیم الاشتهاردی والمیرزا کاظم الأصفهانی کلهم فی (۱۱۴۸) فی صحراء المملحهٔ بین ری وکاشان.

(دیوان جناب ساوجی) یأتی بتخلصه " شهاب ساوجی."

(دیوان جناب گرگانی) وهو المیرزا محمد حسین المتخلص بربانی یأتی فی الراء.

(۱۲۷۰: دیوان جناب نیشابوری أو شعره) أورد شعره فی (تش ص ۱۳۴) و (روشن ص ۱۵۶).

(۱۲۷۱: دیوان جنتی أصفهانی) واسمه المیر زین الدین الجزی من اعمال أصفهان لم یکن سیدا ولکن حفیده ادعی السیادهٔ. ودیوانه یقرب من عشرین الف بیت ولکن لم یرتبه. وله مثنوی " شاپور وشهناز " أورد منه فی (نر ۹ ص ۳۱۴) ثم فی (تش ص ۱۷۴).

(۱۲۷۲: دیوان جنتی خراسانی أو شعره) أطری شعره فی (مجن ۳ ۶۷ و ۲۳۹).

(۱۲۷۳: دیوان جنون کشمیری أو شعره) وهو المیرزا أرجمند بن عبد الغنی قبول الکشمیری تملذ علی أبیه، وکان یتخلص أولا آزاد ثم عدل عنه إلی جنون ومات (۱۱۳۴)، وله أخ أکبر منه أورد شعره فی (گلشن ص ۱۰۹).

(۱۲۷۴: دیوان جنون کشمیری أو شعر) وهو الخواجهٔ أبو الفتح خان حاکم بلدهٔ گور گهه پور، من قبل عالم گیر پادشاه. تلمذ علی محمد طاهر غنی الکشمیری ومحمد أفضل، الله آبادی. أورد شعره. فی (گلشن ص ۱۰۹ و ۳۰۱).

(۱۲۷۵: دیوان جنونی أردبیلی) فارسی للشاعر الأدیب جنونی نزیل أردبیل فی (۱۱۰۷) کما یظهر من شعره. توجد دیوانه المشتمل علی الغزل والترجیع والقصاید والرباعیات فی (۳۲۵۴ بیت) فی (۱۵۶ ص) منضما إلی " جنگ نامه (" ۱) المنظومهٔ

(۱) وقد فاتنا ذکر جنگنامه فی محله وفیه مناظرهٔ بین الاخلاص والصدق مبدوهٔ بالحمد لله والصلاهٔ علی النبی والوصی. وقد نظمه احمد الکرمانی حدود (۹۸۰).

(۲۰۶)

مفاتیح البحث: مدینهٔ إصفهان (۲)، خراسان (۱)، الهند (۱)، القتل (۱)، الطهارهٔ (۱)، البعث، الإنبعاث (۱)، الغنی (۱)، الصّلاهٔ (۱)

صفحه ۲۰۹

الذریعهٔ - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۱ - الصفحهٔ ۲۰۷

الترکیهٔ فی مکتبهٔ (سلطان القرائی) أوله:

چه از خلوت بصحرا جلوه گر شد حسن بی پروا * بسر هر ذره را سودای شور وعشق شد پیدا وآخره: جنونی محو روی دلستان خود چه میداند * که مجنونست می‌آید برش یا میرود لیلی (دیوان جنونی بخاری) أورد فی (نر ۱۵ ص ۵۱۲) معماه وقال له رسالهٔ مستقلهٔ

فی المعما.

وسماه فی (روشن ص ۱۵۷) بجنونی بدخشانی وقال کان ماهرا فی الصنایع البدیعة وله قصاید مصنوعة.

(۱۲۷۶: دیوان جنونی قندهاری أو شعره) قال معاصره الصادقی فی (خص ۸ ص ۲۸۷) کان معزرا عند الناس وکان یدعی العلم بالکمیا، ویعرف بقالی پوش، ثم أورد شعره.

(۱۲۷۷ دیوان جنونی هروی) من شعراء الأمیر غیاث الدین سلطان حسین بن الأمیر فیروز شاه. والمعروف بذو فنون. کان هزالا هجاء. هجی الحافظ الشربتی وغیره من الشعراء. ترجمه فی (لت ۷) وفی ریحانة الأدب عن القاموس الترکی وسفینة الشعراء وفی (مجن ۱ ص ۱۹ و ۱۹۴).

(۱۲۷۸: دیوان جنونی همدانی أو شعره) الحافظ للقرآن کان معلما للأطفال. ترجمه وأورد شعره فی (تس ص ۱۴۴) و (روشن ص ۱۵۷).

(۱۲۷۹: دیوان جنی أصفهانی أو شعره) قال فی (تس ۵ ص ۱۵۰) هو من نوادر الدهر نظم الشعر علی لسان الطیور والوحوش وله أشیاء غریبة.

(۱۲۸۰: دیوان جنی قزوینی أو شعره) کان قصابا. ترجمه وأورد شعره فی (تس ۵ ص ۱۷۴).

(۱۲۸۱: دیوان جنید شیرازی) وهو معین الدین أبو القاسم جنید الشیرازی مؤلف " شد الإزار فی حط الأوزار عن زوار المزار " من شعراء شیراز ووعاظها فی النصف الثانی من القرن الثامن. طبع دیوانه بطهران مع مقدمة لسعید النفیی فی (۱۳۲۰ ش) فی (۴۰ ص) نشره مکتبة أحمدی بشیراز.

(۱۲۸۲: دیوان محمد جواد البغدادی) هو ابن عبد الرضا العواد البغدادی الفاضل الشاعر الأدیب المطارح مع السید نصر الله الحائری المدرس الشهید. رأیت نسخة منه فی الکتب التی

(۲۰۷)

مفاتیح البحث: مدینة طهران (۱)، الجود (۱)، الشهادة (۱)

صفحه ۲۱۰

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۱ - الصفحة ۲۰۸

وقفها (العطار ببغداد) فیه القصاید والمقاطیع وجملة من التواریخ إلی (۱۱۴۲) وجواباته للسید نصر الله الحائری، کما أن جوابات السید نصر الله ومدیحه له مذکور فی دیوانه. وقد ترجمه الفاضل عصام الدین العمری الموصلی فی " الروض النضر فی علماء العصر " بقوله: (هذا الذی رکب جواد الأدب فذلله ورقیها مم عطارد وانتعله) ویوجد فی النجف نسخة أخری فی مکتبة (السماوی).

(۱۲۸۳: دیوان الشیخ محمد الجواد الجزائری) وهو ابن الشیخ علی الجزائری صاحب حل الطلاسم المذکور فی (ج ۷ ص ۶۹) موجود عنده.

(۱۲۸۴: دیوان السید جواد سیاه پوش) وهو ابن السید محمد الزینی ابن أحمد بن زین الدین الحسنی الحسینی السجاعی البغدادی. ذکر نسبه فیما کتبه من تملکه لایضاح فضل بن شاذان فی (۱۲۲۹) وتوفی هو (۱۲۴۷) ووالده السید محمد الزینی کان معاصرا لسیدنا بحر العلوم وتوفی (۱۲۱۶) ورثاه ولده بقصیدة فی دیوانه هذا وتاریخه (محمد غاب عنا) رأیت نسخة منه فی کربلا عند السید عیسی البزاز السندی ومر له " دوحة الأنوار فی الرائق من الاشعار."

(۱۲۸۵: دیوان السید جواد اللاریجانی أو شعره) کان من أصدقاء الشیخ هلال الدین إسماعیل الخویی نزیل النجف. سافر إلی خراسان ورجع فی (۱۳۱۱) توجد شعره فی مجموعة بخطه عند الشیخ محمد علی الیعقوبی الخطیب فی النجف.

(دیوان الشیخ جواد المحولاتی) یأتی بعنوان دیوان المحولاتی.

(۱۲۸۶: دیوان الشیخ جواد الهرملی أو شعره) وهو ابن الشیخ موسی بن الشیخ حسین محفوظ العاملی الهرملی المعاصر المولود (۱۲۸۱) والمتوفی بهرمل (۱۳۵۸) له أرجوزة فی النحو فی ثلاثمایة بیت عند حفیده الحسین بن علی بن جواد محفوظ صاحب الدواوین المذکورة بعناوینها الخاصة.

(دیوان السید جواد الهندی) الحائری الخطیب بکربلا- تشتمل علی قصاید منها فی رثاء المولی أبی الحسن المازندرانی المتوفی (۱۳۰۶).

(دیوان جواهر رقم) یأتی بتخلصه " سید (" دیوان جواهر الاسرار) مر بعنوان خزائن الاشعار لعباس الجوهری المتخلص بذاکر (۲۰۸)

مفاتیح البحث: مدینة کربلاء المقدسة (۲)، مدینة النجف الأشرف (۳)، الحسین بن علی (۱)، خراسان (۱)، الجود (۸)، الوفاة (۱)، الهلال (۱)، العصر (بعد الظهر) (۱)

صفحه ۲۱۱

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۱ - الصفحة ۲۰۹

ویأتی دیوان ذاکر.

(۱۲۸۷: دیوان الجواهری) للشیخ محمد مهدی بن الشیخ عبد الحسین بن الشیخ عبد علی بن صاحب الجواهر، الشاعر الشعبی المعاصر. طبع بمطبعة الغری فی النجف. وله حلیة الأدب المطبوع ببغداد کما مر فی (ج ۷ ص ۶۲).

(دیوان الجویباری أو شعره) أبو إسحاق محمد إبراهیم (کذا) ابن محمد البخاری المتخلص بجویباری من علماء الدورة السامانیة وکان ینظم الشعر أیضا. کذا فی لغتنامه (الألف ص ۳۷۰) أقول ولعله أبو إسحاق المروزی الفقیه المتوفی (۳۷۰) أو أبو إسحاق الکسائی الشاعر المولود (۳۴۱).

(دیوان جودت دهلوی أو شعره) واسمه المیرزا أیوب بیگ. مات (۱۱۲۵) کما فی (تغ ص ۳۹).

(۱۲۸۸: دیوان جودی تبریزی) فی المراثی بالترکیة. للشاعر الراثی للحسین (ع) ملا ستار التبریزی المتخلص بجودی.

حکاه فی (دجا ص ۱۰۰) عن حدیقة الشعراء تألیف علی شاه المتخلص بأسرار والمولود (۱۲۶۵) المذکور دیوانه.

(دیوان جودی تبریزی) مر بعنوان الدر المنثور فی (۸: ۷۵) وهو فارسی مطبوع.

(۱۲۸۹: دیوان جودی خراسانی) مقتل فارسی منظوم للأدیب الشاعر الخراسانی عبد الجواد المتخلص بجودی المتوفی (۱۳۰۲) طبع بإیران مکررا ولثالث مرة بطهران فی (۱۶۰ ص) فی (۱۳۱۰) وطبع فی موضوع مراثی الحسین والأیمة (ع):

"حیدربیک " ۲۴ ص.

معراج نامه ۳۲ ص. دوازده بند محتشم ۱۶ ص. فضایل پیغمبر ۱۶ ص. بازار شام ۱۶ ص. تعزیه ء سجاد ۳۲ ص. تعزیه ء رقیه خاتون ۳۲ ص. تعزیه ء فاطمة زهراء ۳۲ ص. شهادت مسلم ۳۲ ص. شهادت علی أکبر ۳۲ ص. وفات پیغمبر ۳۲ ص. شهادت قمر بنی هاشم ۳۲ ص. شهادت حر ۳۲ ص. حسن وحسین ۳۲ ص.

وغیرها کما فی فهرس " خاور."

(۱۲۹۰: دیوان جوزا نطنزی) لأبی تراب بن الحسن الحسینی من أهل قریة چشمه بنطنز بکاشان. توجد نسخة منه بمکتبة (المجلس) کما فی فهرسها (ج ۳ ص ۲۵۰) وتشتمل النسخة علی (۳۵۰۰ بیت) قصاید وغزلیات وترجیعات ورباعیات ومثنوی

(۲۰۹)

مفاتیح البحث: أبو الفضل العباس بن علی أمیر المؤمنین علیهما السلام (۱)، الإمام الحسین بن علی سید الشهداء (علیهما السلام) (۱)، دولة ایران (۱)، مدینة النجف الأشرف (۱)، مدینة طهران (۱)، الموت (۱)، الجود (۱)، القتل (۱)، الوفاة (۲)

صفحه ۲۱۲

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۱ - الصفحة ۲۱۰

ویظهر منه ان له اشعارا غیرها ولکن شعره سخیف. والنسخة کتبت فی (۱۲۸۸۷) ولعله بخط الناظم الذی کان الدیوان بیده فی هذه السنة. وتوجد بمکتبة (الملک) دیوان حکیم جوزا تحت رقم (۱۷۷).

(دیوان جوزیانی) یأتی بعنوان رستم جوزیانی.

(دیوان جوشقانی) له وامق وعذراء فی مکتبة (الملک). ویأتی بعنوان " دیوان فرقتی کاشانی).

(۱۲۹۱: دیوان جولان سنامی أو شعره) واسمه المیر سید علی السنامی من اعمال سرهند. تلمذ فی شاه جهان آباد. أورد شعره فی (گلشن ص ۱۰۹).

(دیوان جوهری بخاری) یأتی بعنوان جوهری زرگر.

(۱۲۹۲: دیوان جوهری البغدادی أو شعره) وهو السید حسنی البغدادی، ترجمه وأورد شعره فی " گلشن شعراء " لعهدی بغدادی المتوفی (۱۰۰۲) وشعره فی المأسی والبکاء. کذا فی " العراق بین الاحتلالین ج ۴ ص ۱۳۶ و ۱۵۰."

(۱۲۹۳: دیوان جوهری تبریزی أو شعره) وهو المیرزا مقیم بن المیرزا علی زرگر (الصیاغ) من شعراء تبارزة عباس آباد بأصفهان فی القرن الحادی عشر وبعد فوت والده لم یصبر علی صنعته (الصیاغة) واشتغل بالتجارة وسافر عدة مرات إلی الهند، ولطلاقة لسانه وطراوة شعره تقرب عند أمرائها ورجع ومات بأصفهان. ترجمه معاصره فی (نر ۵ ص ۱۳۶) وأورد مدیحه لحسن خان حاکم هرات وذمه لفرس کان للشاعر نفسه. وکذا فی (تش ص ۲۸) و (گلشن ص ۱۱۰) و (دجا ص ۱۰۰) عن تذکرة خوشگو. وقد خلط فی" ریحانة الأدب " بینه وبین جوهری زرگر البخاری.

من شعراء القرن السادس.

(۱۲۹۴: دیوان الجوهری الجرجانی أو شعره) وهو الأدیب الماهر المشهور، أبو الحسن علی بن أحمد الجرجانی صاحب القصاید الکثیرة الفاخرة فی مناقب أهل البیت ومصائب شهدائهم. ترجمه کذلک فی الروضات (ص ۱۱۱) نقلا عن الریاض.

وقال سنگلاخ فی امتحان الفضلاء (ج ۱ ص ۲۹۲) انه رأی دیوان قصاید الحکیم جوهری بخط إبراهیم بن المیر عماد الخطاط.

(۲۱۰)

مفاتیح البحث: دولة العراق (۱)، مدینة إصفهان (۲)، علی بن أحمد (۱)، الهند (۱)، الصبر (۱)، الوفاة (۱)

صفحه ۲۱۳

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۱ - الصفحة ۲۱۱

(دیوان جوهری حسینی) راجع دیوان ذاکر.

(۱۲۹۵: دیوان جوهری زرگر) البخارائی الأصل سکن مدة بأصفهان وکان مثریا یعطی الشعراء تلمذ علی الأدیب صابر المتوفی (۵۴۶) وکان معاصرا لأثیر الدین الاخسیتکی وله قصاید فی مدح مغیث الدین سلیمان شاه بن محمد بن ملکشاه. وله نظم قصة " احمد ومهستی " وقیل إنه للنظامی لا الجوهری. أورد شعره فی (لت ۲) و (تش ص ۳۱۹) وقد خلط فی ریحانة الأدب بینه وبین جوهری المیرزا مقیم التبریزی.

(دیوان جوهری زرگر) راجع دیوان جوهری تبریزی.

(۱۲۹۶: دیوان جوهری سمرقندی) الماهر فی العروض. له نظم سیر النبی صلی الله علیه وآله ومنها:

فلك بسكه در مو كبش تاخته * بهر ماه نعلی بینداخته وقد مات ودفن بسمرقند، كما فی (مجن ۲ ص ۴۷ و ۲۲۰).

(۱۲۹۷: دیوان الجوهری الشامی أو شعره) وهو الأدیب محمد الجوهری. أورد شعره وأطراه فی (السلافهٔ ص ۳۹۵).

(۱۲۹۸: دیوان جوهری شاه جهان آبادی أو شعره) واسمه محمد امین. أورد شعره فی (گلشن ص ۱۱۰).

(۱۲۹۹: دیوان جوهری عراقی أو شعره) أورد شعره فی (گلشن ص ۱۱۰).

(۱۳۰۰: دیوان جوهری قندهاری أو شعره) أورد شعره فی (گلشن ص ۱۱۰).

(۱۳۰۱: دیوان جوهری مكی أو شعره) وهو الشیخ أحمد بن محمد علی. هاجر فی أوائل شبابه إلی الهند ورجع إلی مكهٔ بعد خمسهٔ وعشرین سنهٔ لكنه لم یقدر البقاء لظلم أمیرها فخرج إلی " مخا " ثم إلی فارس ثم نزل الهند فی (۱۰۷۵) ومات بها فی (۱۰۷۹) ترجمه وأورد شعره فی (السلافهٔ ص ۱۹۲ ۲۰۴).

(۱۳۰۲: دیوان جوهری هروی) وهو المیرزا محمد باقر الهروی الأصل القزوینی المسكن الأصفهانی المدفن المتوفی نیف وأربعین ومائتین بعد الألف بأصفهان. كان ماهرا فی نظم مراثی الأیمهٔ بالفارسیهٔ. وله " طوفان البكاء فی مقاتل الشهداء " وغیر ذلك بالفارسیهٔ. ترجمه كذلك فی الروضات (ص ۱۱۱) وهدیهٔ الأحباب للقمی. ونقل فی الریحانهٔ

(۲۱۱)

مفاتیح البحث: الرسول الأكرم محمد بن عبد الله صلی الله علیه وآله (۱)، مدینهٔ مكهٔ المكرمهٔ (۱)، مدینهٔ إصفهان (۲)، أحمد بن محمد (۱)، الهند (۲)، البكاء (۱)، الموت (۱)، القتل (۱)، الشهادهٔ (۱)، الوفاهٔ (۲)

صفحه ۲۱۴

الذریعهٔ - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۱ - الصفحهٔ ۲۱۲

ان اسمه إبراهیم بن محمد باقر وانه مات (۱۲۵۲) ودفن بگورستان آب بخشان من توابع بیدآباد بأصفهان وكتبت علی حجر قبره:

همچو إبراهیم مردی كز عرض در روزگار * شد مجرد گوهر ذاتش كه آمد جوهری أصل دانش شاخ حكمت باد فضل ومعرفت * بحر ذوق وكوه عشق وطبع ابر انوری عنصری عنصر نظامی نظم وفردوسی مقام * حافظی مشرب ظهیری طبع وچاكر انوری (۱۳۰۳: دیوان جویا تبریزی) واسمه میرزا داراب بیك وأخواه كامران " گویا " وفتح علی " تسكین " أصلهم من تبریز وولدوا فی كشمیر. كان جویا معاصرا لسالك القزوینی وطالب كلیم. قال آزاد البلگرامی ان أكثر شعراء الهند فی أوایل القرن الثانی عشر كانوا من تلامیذ جویا ومنهم عبد العلی " طالع " وعبد العزیز " قبول " و " ساطع."

ودیوان جویا یشتمل علی الغزل والقصاید والرباعیات والمقطعات وعدهٔ مثنویات بأسماء " حاتمیهٔ " و " حسن معنی " فی وصف كشمیر. وله أیضا مقدمهٔ علی دیوان صائب ومقدمهٔ علی مرقعات المیرزا هدایهٔ الله وله أیضا عدهٔ مرقعات و " خطبه ء نوروزیه " ومات (۱۱۱۸ = سخن پرور) أورد ترجمته فی (دجا ص ۱۰۱) عن تذكرهٔ یوسف علی خان وفی ریحانهٔ الأدب عن قاموس الاعلام التركیهٔ و (گلشن ص ۱۱۰) و (تغ ص ۳۹).

(۱۳۰۴: دیوان جویا سرهندی أو شعره) واسمه الشیخ محمد فاضل الهندی. أورد شعره فی (گلشن ص ۱۱۰).

(۱۳۰۵: دیوان جهان قاجار) للشاهزاده زبیدهٔ بنت السلطان فتح علی شاه وزوجهٔ نصرهٔ الملك علی خان بن رستم خان قره گوزلو، ووالدهٔ حسین خان حسام الملك. أورد شعرها نقلا عن دیوانها فی الكنی والألقاب للقمی وخیرات حسان وعنهما فی الریحانهٔ.

(۱۳۰۶: دیوان جهانبخش جمهری) طبع له " كلیله ودمنه ء منظوم " بطهران فی (۱۳۲۳ ش) فی (۳۸۹ ص) (۱۳۰۷: دیوان دیوان

جيحون يزدى) واسمه محمد ولقبه تاج الشعراء اليزدى.

المتوفى ١٣١٨ طبع ديوانه بمبئى فى (١٣١۶) وأكثر قصايده فى المدايح والمراثى.

وله نمكـدان ويوجـد بعض اشـعاره الغير المطبوعة عند ولده عبد اللطيف كما ترجمه فى (تش يز ص ٣٨٢) وكذا فى الكنى والألقاب وعنه فى الريحانة وأخوه سيحون

(٢١٢)

مفاتيح البحث: مدينة إصفهان (١)، مدينة طهران (١)، إبراهيم بن محمد (١)، عبد العزيز (١)، الهند (١)، الموت (١)، القبر (١)

صفحه ۲۱۵

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانى - ج ٩ق١ - الصفحة ٢١٣

طبيب ماهر بيزد.

(١٣٠٨: ديـوان جيشـى هنـدى أو شـعره) وهو الميرزا عبـد الرحيم تلميـذ ملا- خيـالى ومعاصـر محمـد على " مـاهر. " أورد شـعره فى (سرخوش ص ٢٩) و (گلشن ١١٢).

(١٣٠٩: ديوان جيشـى أو شـعره) وهو من تراكمة آذربايجان رباه السـلطان يعقوب آق قوينلو وصار ملك الشعراء للشاه إسماعيل. كذا فى (روشن ص ١٥٩) وتذكرة يوسف على خان وعنهما فى (دجا ص ١٠٢) واحتمل اتحاده مع حبيبى.

(١٣١٠: ديوان جيوهندى) واسمه آصف خان من امراء جهانگير پادشاه بالهند.

ترجمه فى (سرخوش ص ٢٩) وقال له ديوان ومثنوى خسرو وشيرين.

(٢١٣)

مفاتيح البحث: آذربيجان (١)، الهند (١)

صفحه ۲۱۶

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانى - ج ٩ق١ - الصفحة ٢١۴

"چ (" ١٣١١: ديوان چاكر أفشار أو شـعره) واسـمه حسـين قلى حفيـد ذو الفقار خان حاكم خمسه كان من شـعراء محمد ميرزا ولى العهد وشعره تركى وفارسى. أورد الفارسى منه فى (دجا ص ١٠٣) عن نگارستان دارا.

(٣١٢: ديوان چاكر بروجردى أو شعره) واسمه الميرزا نصر الله التاجر. أورد له بهار الأصفهانى عدة قصايد فى " المدايح المعتمدية."

(٣١٣: ديوان چاكر شاملو أو شعره) أورد شعره فى (روشن ص ١۶٠) وقال اسمه على مردان خان.

(٣١۴: ديوان چاكر كاشانى أو شـعره) واسـمه السـيد محمد هادى ابن عم شـيخ الاسلام بكاشان ونديم يحيى ميرزا برشت. وقد تصدر الموقوفات مدة بأصفهان. أورد له بهار الأصفهانى عدة قصايد فى " المدايح."

(١٣١۵: ديوان چاكر مازنـدرانى أو شـعره) وهو محمـد قاسم خان بن ميرزا حسن المازندرانى المعروف بغازى من شـعراء عهد محمد شـاه بمازنـدران. ومات هناك فى (١٢٧١). أورد شـعره فى (مع ٢ ص ٣۶٧) بعنـوان غـازى وهو ابن أخت " شـحنه " وأورد له بهـار الأصفهانى عدة قصايد فى " المدايح " بعنوان چاكر.

(ديوان چاكر مازندرانى) وهو رضا قلى خان " هدايت " فإنه قال فى " مع ٢ ص ۵٨١) انه كان يتخلص أولا چاكر وديوانه بمازندران بهذا التخلص، ولكنه بدله بهدايت وغير تخلص غزلياته القديمة.

(٣١۶: ديوان چـاكرى تبريزى) حكى فى (دجـا ص ٢٢٠) عن سـياحتنامه لاوليا چلبى العثمانى انه كانت عدة الشـعراء الفصـحاء الذين

لهم دواوین مدونه فی تبریز عام

(۲۱۴)

مفاتیح البحث: مدینۀ إصفهان (۱)

صفحه ۲۱۷

الذریعۀ - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۱ - الصفحۀ ۲۱۵

(۱۰۵۰) ثمانیۀ وسبعین شاعرا ومنهم چاکری.

(دیوان چپ نویس) أو چپ دست. یأتی بعنوان حسن چپ دست ومجنون چپ نویس.

(دیوان چرگر) راجع " دیوان فراقی. " کما فی (دجا ص ۱۰۳) نقلاـ عن تحفه ء سامی وهو الصحیح لا کما فی تحفه ء سامی (ص ۸۴): چرکین.

(۱۳۱۷: دیوان چشتی اجمیری) وهو الخواجۀ معین الدین من أکابر الصوفیۀ ومعاصر شمس الدین الغوری وقبره باجمیر بالهند کما فی (تش ص ۳۴۹) وقد طبع دیوانه بنولکشور کما فی فهرس مطبوعاتها.

(۱۳۱۸: دیوان چشتی دهلوی) واسمه الشیخ حسن. کان مریدا للشیخ سلیم الچشتی الفتح پوری ومعاصر مؤلف طبقات أکبری کما ذکره فی (ج ۲ ص ۵۰۹) منها وسماه فی (روشن ص ۱۶۰) حسین بدل حسن. وله مثنوی " دل وجان (" دیوان چکنی) راجع " وارسته."

(دیوان چلبی تبریزی) یأتی بتخلصه " عنوان تبریزی (" ۱۳۱۹: دیوان چلبی تبریزی أو شعره) واسمه محمد حسین خان الماهر فی النظم والنثر ومجلسه مجمع أهل الأدب بعباس آباد أصفهان. وهو من بیت التبارزۀ القاطنین بها. أورد شعره فی (نر ۵ ص ۱۱۸).

(۱۳۲۰: دیوان چلبی تبریزی أو شعره) وهو محمد قاسم أخو محمد حسین المذکور.

سافر فی عهد عالمگیر إلی الهند ومات بها. أورد شعره فی (نر ۵ ۱۱۹).

(۲۱۵)

مفاتیح البحث: مدینۀ إصفهان (۱)، الهند (۲)

صفحه ۲۱۸

الذریعۀ - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۱ - الصفحۀ ۲۱۶

ح (۱۳۲۱: دیوان الحائری أو شعره) الشیخ عبد الله المازندرانی ابن الشیخ زین العابدین. کان من مشایخ الصوفیۀ. وشعره عرفانی. أورد بعضها مرتضی المدرسی الچهاردهی فی تذکرته. نقلا عن الطرائق ۳: ۲۵۴.

(دیوان حاتم أردوبادی أو شعره) ویأتی بتخلصه " صافی اردوبادی."

(۱۳۲۲: دیوان حاتم دهلوی أو شعره) واسمه ظهور الدین محمد بن فتح الدین الناظم بالفارسیۀ والأردویۀ کان یتخلص رمزی فبدله بحاتم ومات (۱۲۹۷) عن تسعین سنۀ.

أورد شعره فی (روشن ص ۱۶۱).

(۱۳۲۳: دیوان حاتم العربی) من بنی سعید الشاعر بالعربیۀ والفارسیۀ فهو ذو لسانین.

ترجمه معاصره سام میرزا فی (تس ۵ ص ۱۷۷).

(۱۳۲۴: دیوان حاتم الکاشی) ترجمه معاصره الصادقی الکتابدار المولود (۹۴۰) وأطراه وأورد بعض شعره وأورد أحواله فی " خلاصۀ

الاشعار " وقد ذمه معاصره حسرتی کاشی وقال فی (تش ص ۲۴۲) ان اسمه هدایت الله وکان یتخلص أولا (هدایت) ثم بدله بحاتم وقد رأیت دیوانه. وکذا ذکره براون فی (۴: ۸۸) وقال فی (تغ ص ۳۹) انه توفی (۹۹۷).

(۱۳۲۵: دیوان حاتم همدانی أو شعره) وهو حاتم بیک بن أحمد بیک الهمدانی العطار. ترجمه معاصره فی (نر ۹ ص ۳۲۴) وأورد بعض شعره وعنه فی (گلشن ۱۱۲) (وتغ ۳۹).

(۱۳۲۶: دیوان حاجب) واسمه حیدر علی. طبع دیوانه بطهران فی (۹۸ ص).

(۱۳۲۷: دیوان حاجب أصفهانی أو شعره) واسمه آقا جواد. ذهب إلی الهند وتقرب عند سعادت علی خان حاکم أود کما فی (گلشن ص ۱۱۲) و (روشن ۱۵۷).

(۲۱۶)

مفاتیح البحث: مدینة طهران (۱)، محمد بن فتح (۱)، الهند (۱)، الجود (۱)

صفحه ۲۱۹

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۱ - الصفحة ۲۱۷

(۱۳۲۸: دیوان حاجب شیرازی) للمیرزا عبد الرحیم مطبوع فی ثلاثة اجزاء صغار الأول فی (۳۲ ص) فی (۱۳۰۸ ش).

(۱۳۲۹: دیوان حاجب طهرانی) المیرزا غلام حسین الطهرانی المتوفی حدود (۱۳۳۲) والمدفون ببهجت آباد طهران. ذکر غزلا من دیوانه فی جنگ " الظلیلة ج ۲ " اوله أین فراخای جهان تنگ است بر ما چون قفس * کی پرد سیمرغ آنجائیکه می‌پرد مگس

(۱۳۳۰: دیوان حاجت شیرازی) واسمه آقا یادگار. کان عطارا بشیراز لم یتزوج إلی السبعین سنة من عمره، وسافر إلی الحج کذا فی (تش ص ۳۷۱) المؤلف فی أواخر المایة الثانیة عشرة وأورد فی تحفة العالم (ص ۱۵۸) مدیحه لدرویش مجید الطالقانی الشاعر الخطاط المتوفی (۱۱۸۵) وقال فی (مع ۲: ۹۳) انه توفی (۱۱۸۵).

(۱۳۳۱: دیوان حاجی) للحاج المولی محمد حسین المتخلص بحاجی مطبوع.

(۱۳۳۲: دیوان حاجی ابرقوهی) من شعراء القرن العاشر. ترجمه معاصره سام میرزا فی (تس ۶ ص ۱۸۷) المؤلفة (۹۵۷) وقال کان من أولاد اتابکیة لرستان. وکان مدة رئیس مضیف البلاط ثم صار یوزباشیا. ولو لم ینظم الشعر لکان أحسن. قال ابن یوسف فی فهرس مکتبة (المجلس ج ۳ ص ۲۵۱ ۲۵۴) انه سافر إلی الهند ونظم " ناظر ومنظور " وجمع دیوانه بنفسه وأهداه إلی مصطفی خان من امراء الهنود ویظهر من دیوانه انه عمر أکثر من ستین سنة وکان حیا إلی (۹۷۲). ومدح محمد قلی قطب شاه بدکن وحینئذ ذاک کان عمره ثلاثین سنة. وله قصیدة ذکر فیه أحوال نفسه وما جری علیه فی عمره (۱). ودیوانه یشتمل علی القصاید فی مدح الأیمة الاثنی عشر والشاه

(۱) منها:

من بی سروپا که گشتم زخاصان * پدر کرد ومادر بود از لرستان فلک در ابر قوه افکند ما را * که بأشد گل ابیض باغ رضوان بداماں مادر چو یکساله گشتم * پدر زین جهان شد بدانجای پاکان بشش سالگی دل بکاری نهادم * کزو بگذرانم معاش خود آسان سه سال از پی گله رفتم بصحرا * شدم از برای سگ نفس چوپان سه سال دگر گرد گاوان دویدم * بنوعی که آسوده گشتند گاوان سه سال دگر بنده خربنده بودم * بکف چوب ودایم بدنبال خویشان سه سال دگر هیزم عالمی را * زکوه فلک ساکشیدم بمیدان سه سال دگر تخم ذرت فشاندم * چو آن عاشقی کوبود أشک پاشان سه سال دگر کار گل پیشه کردم * رساندم بسی طاق ایوان بکیوان سه سال دگر کرده أم ره رویها * که خورشید گردیده در کرد پنهان سه سال دگر سود وسودا نمودم * که هرگز نکردم در آن کار نقصان بهنگام سی سالگی خواجة گشتم * مرا چون فلک کرد تاجر بدوران پی سود وسودای خود میدویدم *

گهی سوی شیراز وگه سوی کرمان وقال فی قصیدة یمدح فیه محمد قلی قطب شاه أمیر دکن:

شها در دکن بنده سی سال گشتم * زحکم قضا وبامر آلهی وقال فی مثنویه " ناظر ومنظور:"

مادر طبع من أین طفل خیال * زاد در نهصد وهفتاد ودوسال چون فلک قرعه پی نامش زد * نام أین " ناظر ومنظور " آمد بیت افسانه ء عشقم ز قلم * صدوپنجاه وشش آمد برقم

(۲۱۷)

مفاتیح البحث: مدینة طهران (۱)، الهند (۱)، الحج (۱)، الزوج، الزواج (۱)، الوفاة (۱)، النوم (۱)

صفحه ۲۲۰

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۱ - الصفحة ۲۱۸

طهماسب وملوک الهند، ۲ - ناظر ومنظور ۳ - غزلیاته ۴ - رباعیاته وکلها فی (۲۵۰۰ بیت) والنسخة موجودة بمکتبة (المجلس) تحت رقم (۹۶۴). (۱۳۳۳: دیوان حاجی أردبیلی أو شعره) أورد شعره فی (گلشن - ص ۱۳۳).

(دیوان حاجی بغدادی) راجع دیوان " روشنی بغدادی."

(۱۳۳۴: دیوان حاجی بیگ قزوینی أو شعره) الحافظ کما فی (تش ص ۲۲۳) و (خص ۸ - ۲۹۵) وقال فی (روشن - ص ۱۶۲) انه من شعراء الشاه عباس وأورد أشعره.

(دیوان حاجی روشنی) راجع دیوان " روشنی بغدادی."

(دیوان حاجی سبزواری) أورد شعره فی (گلشن - ص ۱۱۴) والظاهر أنه أراد " أسرار سبزواری."

(دیوان حاجی سمرقندی) أورد شعره فی (گلشن - ص ۱۱۳) ولم اعرفه.

(۳۳۳۵: دیوان حاجی طبسی أو شعره) سافر إلی الهند ومات بفراه. أورد شعره فی (گلشن - ص ۱۱۴).

(۱۳۳۶: دیوان حاجی طهرانی أو شعره) أورد شعره فی (گلشن - ص ۱۱۳ - ۱۱۴) وفی (تغ - ص ۳۹) سماه الحاج محمد.

(۲۱۸)

مفاتیح البحث: الهند (۲)، الحج (۱)

صفحه ۲۲۱

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۱ - الصفحة ۲۱۹

(۱۳۳۷: دیوان حاجی عرب أو شعره) من طلاب العلم بشیراز. ذهب إلی أصفهان عند لطف علی بیک ثم سافر إلی الهند ومات هناک. أورد شعره فی (نر ۶ ۲۰۳).

(۱۳۳۸: دیوان حاجی قزوینی أو شعره) توطن بکاشان. أورد شعره فی (گلشن ص ۱۱۳) ولعله حاجی بیگ المذکور.

(۱۳۳۹: دیوان حاجی گیلانی أو شعره) وهو الحاج محمد، أصله من کوچ أصفهان من اعمال گیلان وجاء (تش ص ۱۶۲) وقال فی (نر ۹ ص ۳۴۵) أصله من کرج من اعمال گیلان وجاء إلی أصفهان وتلمذ علی المولی محمد باقر الخراسانی والمولی حسن الگیلانی، ثم أورد شعره. وقال فی (روشن ص ۱۶۲) انه کان معاصرا للشیخ علی الحزین.

(دیوان حاجی لر) راجع دیوان حاجی ابرقوهی.

(۱۳۴۰: دیوان حاجی هندی أو شعره) واسمه شاه عبد الهادی. ذهب إلی الحج ورجع وسکن مدارس ومات بها فی أواخر المایة الثانیة عشرة. أورد شعره فی (گلشن ص ۱۳۳).

(۱۳۴۱: دیوان حاذق گیلانی) وهو الحکیم کمال الدین بن الحکیم همام بن المولی عبد الرزاق هو ابن أخ الحکیم أبی الفتح الگیلانی ویعد من شعراء شاه جهان. کتب دیوانه مزینا فی مجلد مرصع، کلما أدخله فی مجلس یقوم عظماء المجلس احتراما له ومات (۱۰۶۷). ذکر فی (نر ۳ ص ۶۱) و (تغ ص ۴۰) وفهرس ریو للمتحف البریطانی (ص ۳۲۵) و (سرخوش ص ۳۰).

(۱۳۴۲: دیوان حاذق لکهنوی) وهو محمد إسحاق بن علی حسین الماهر فی الطب له دیوان فی مدایح النبی صلی الله علیه وآله ولقب بحسان الهند وتلمذ علی محمد أحسن البلگرامی أورد شعره فی (گلشن ص ۱۳۳).

(دیوان حارث بن سعید) مر بعنوان " دیوان أبی فراس."

(۱۳۴۳: دیوان الحارثی المروی) علاء الدین شیخ الاسلام بمرو وبلخ أکثر شعره عربی فی مدایح المعصومین وخصوصا الرضا (ع). ترجمه العوفی فی (اللباب ج ۱ ص ۲۰۹) وهدایت فی (ض ص ۳۱۳) وأورد بعض رباعیاته الفارسیهٔ وکذا فی (تغ ص ۴۰) عن العوفی. وکذا فی (روشن ص ۱۶۳).

(۲۱۹)

مفاتیح البحث: الإمام علی بن موسی الرضا علیهما السلام (۱)، الرسول الأکرم محمد بن عبد الله صلی الله علیه وآله (۱)، مدینهٔ إصفهان (۳)، الهند (۲)، الحج (۲)

صفحه ۲۲۲

الذریعهٔ - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۱ - الصفحهٔ ۲۲۰

(دیوان الحاروفی) راجع دیوان الحومانی.

(۱۳۴۴: دیوان حاسبی أو شعره) واسمه شمس الدین الحاسبی. اقتبس من شعره مجد الدین همگر فی دیوانه. وأورد له قصیدهٔ فی مجلهٔ أرمغان (العدد ۱۰ السنهٔ ۱۵) وکمله النفیسی فی رسالته " مجد الدین همگر ص ۷۰."

(۱۳۴۵: دیوان حاصل مشهدی أو شعره) واسمه الشاه باقر من خدام الحضرهٔ الرضویهٔ بخراسان. سافر إلی الهند وتقرب عند جهانگیر پادشاه. ومات فی الف ومایهٔ وبضع وثلاثین. أورد شعره فی (گلشن ص ۱۱۵) وقال فی (تغ ص ۴۰) مات (۱۱۴۰) (۱۳۴۶: دیوان حاصلی تبریزی أو شعره) وهو القزاز المعاصر لسام میرزا. أورد شعره فی (تس ۵ ص ۱۴۲).

(۱۳۴۷: دیوان حاضری خراسانی أو شعره) کان من نقباء مشهد واسمه أبو المکارم.

ترجمه معاصره فی (تس ۱ ص ۴۶). وکان عمره فی (۹۵۷) عشرین سنهٔ. وکذا فی (روشن ص ۱۶۳).

(۱۳۴۸: دیوان حاضری سمنانی أو شعره) کان تاجرا. ترجمه معاصره فی (تس ۵ ص ۱۴۷).

(دیوان حافظ أصفهانی) مر بعنوان " دیوان تجلی."

(۱۳۴۹: دیوان حافظ أصفهانی) وهو أبو الحسن طاهر بن عرب (اوعربشاه) بن إبراهیم تلمیذ محمد بن محمد الجزری (المتوفی ۸۳۳) ذکرناه فی (ج ۳ ص ۳۶۸ و ج ۸ ص ۶۸) ذکر. له قصیدتان فارسیتان فی کشف الظنون کلاهما فی التجوید وقال مات (۷۸۶) والظاهر أنه تصحیف (۸۸۶).

(۱۳۵۰: دیوان حافظ اوبهی) وهو الشاعر الخطاط المثری، علی الخراسانی أورد شعره معاصره فی (مجتس ۳ ص ۱۴۴) وقال فی روضهٔ الصفا (ج ۷) انه کان حیا فی (۹۲۹) فما ذکر فی (ج ۳ ص ۴۱۰) من تاریخ وفاته غلط (۱) ص ۴۵۷ الهامش (دیوان حافظ بخاری) یأتی بعنوان " دیوان سعد بخاری."

(۱) والمصراع الذی ذکر هناک (بسال هشتصد وسی وچهار در شوال) انما هو فی تاریخ وفات الحافظ أبرو أوردها عبد الرزاق السمرقندی فی مطلع السعدین. راجع مقدمهٔ الطبع لتاریخ حافظ أبرو للدکتور مهدی بیانی ع. م.

(۲۲۰)

مفاتيح البحث: كتاب كشف الظنون لحاجى خليفة (۱)، أبو المكارم (۱)، محمد بن محمد (۱)، خراسان (۱)، الهند (۱)، الشهادة (۱)، الطهارة (۱)، الموت (۱)، الوفاة (۱)، شهر شوال المكرم (۱)

صفحه ۲۲۳

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانى - ج ۹ق۱ - الصفحة ۲۲۱

(۱۳۵۱: ديوان حافظ پناهى) الملقب بكمان أبرو الخراسانى معاصر مير على شير (المتوفى ۹۰۶) عده فى (مجتس ۴ ۱۴۷) من الشعراء الفضلاء وقال جمع ديوانه بنفسه.

(ديوان حافظ تبريزى) مر بعنوان ديوان چرگر ويأتى " ديوان خرامى."

(ديوان حافظ تبريزى) يأتى بعنوان " ديوان حافظ مجلسى."

(۱۳۵۲: ديوان حافظ تبريزى) وهو محمد حسين التبريزى الأصل نزيل أصفهان، كان قارى روضة الشهداء أولا ثم ترقى امره باتصاله بالميرزا حبيب الله الصدر الذى توفى حدود (۱۰۶۰) لان ولده الميرزا على رضا نصب لشيخوخة الاسلام فى مرض موت والده الصدر فى (۱۰۶۰) ذكره فى (نر ۹ ص ۳۸۹).

(ديوان حافظ تبريزى) يأتى بعنوان حافظ صدر.

(ديوان حافظ تبريزى) راجع " ديوان سعد بخارى."

(ديوان حافظ تربتى) راجع " حافظ خراسانى " و " حافظ شربتى."

(۱۳۵۳: ديوان حافظ جامى أو شعره) واسمه على الصوفى الكبير القارى أستاذ قراء عصره ومرشد مير على شير (م ۹۰۶) ودرويش منصور السبزوارى. أورد شعره فى (مجن ۲ ص ۳۳ و ۳۴ و ۲۰۶ و ۲۰۷) وقال نقل الجامى فى النفحات (۱) عن كتابه " شرح قصيدة طلسم " للعطار التى أولها:

أى روى دركشيده ببازار آمده * خلقى بدين طلسم گرفتار آمده ودفن بمقبرة الشيخ بهاء الدين عمر. وراجع رجال حبيب السير ص ۱۳۳. والظاهر أنه مقدم على الحافظ على البيرجندى القارى والد سرورى البيرجندى الشاعر.

(ديوان حافظ جلال) راجع " حافظ سعد " و " حافظ هروى."

(۱۳۵۴: ديوان حافظ حلوائى أو شعره) من شعراء شاهرخ شاه التيمورى. أورد غزله فى (لت ۷) و (روشن ص ۱۶۳).

(۱۳۵۵: ديوان حافظ خراسانى أو شعره) كان من تربت خراسان واسمه الحافظ بابا جان. ترجمه معاصره سام ميرزا فى (تس ۴ ۸۲) وأورد شعره.

(۱) نقل الجامى فى النفحات ص ۵۴۱ فى أحوال العطار عن هذا الكتاب بدون ان يذكر اسم مؤلفه فقل وشرح هذا القصيدة بعض الأهالى..

(۲۲۱)

مفاتيح البحث: مدينة إصفهان (۱)، على الصوفى (۱)، خراسان (۱)، المرض (۱)، الشهادة (۱)، الوفاة (۱)

صفحه ۲۲۴

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانى - ج ۹ق۱ - الصفحة ۲۲۲

(ديوان حافظ سعد بخارى) يأتى بعنوان " ديوان سعد بخارى."

(۱۳۵۶: دیوان حافظ شیرازی) وهو الخواجة شمس الدین محمد المدعو بحافظ الشیرازی وذلک لکونه حافظا للقرآن کما صرح به نفسه فی بعض اشعاره وهو قوله:

ندیدم خوشتر از شعر تو حافظ * بقرآنیکه اندر سینه داری ویقال لدیوانه لسان الغیب لخلوه عن التکلف کما ذکره الجامی أو لاخبار تفاؤلاته عن الغیب کما فی خزانه ء عامره ص ۱۸۰، ویقال له قرآن فارسی لموافقة أکثر مضامین اشعاره للقرآن کما ذکر فی ترجمته فی مجالس النفایس ص ۳۵۵ وهو أشهر الدواوین الفارسیة واسم ناظمه محمد وأشهر ألقابه الحافظ الشیرازی المولد. ولد بها حدود (۷۲۹) وتوفی حدود (۷۹۲) علی خلاف فی تاریخی الولادة والوفاة. وقبره فی شیراز معروف بالحافظیة یتبرک به وبزیارته، ویتفال بدیوانه حتی أنه الف الشیخ محمد بن الشیخ الهروی رسالة فارسیة فی مطابقة تفاؤلاته، والف المولی حسین الکفوی المتوفی بعد (۹۸۰) رسالة ترکیة فی ذکر تفاؤلاته کما ذکرهما کشف الظنون (ج ۱ ص ۵۰۸) وذکر ثلاثة من شروحه:

شرح المولی سروری، وشرح المولی شمعی، وشرح المولی سودی، ومما الف فیما یتعلق بهذا الدیوان فی (۱۰۳۸) اللطیفة الغیبیة فیما یتعلق بلسان الغیب تألیف المولی محمد الدرابی کما یأتی فی حرف اللام. ثم إن الحافظ لم یرتب الدیوان فی حیاته بل انما جمعه بعض مصاحبیه بعد وفات الحافظ وبدء بمقدمة موجودة حتی الیوم مذکورة بعین عبارتها الفارسیة فی من مقدمة تاریخ عصر حافظ وانتشرت النسخ من تلک النسخة المفقود أصلها مع بعض التصرفات الاجتهادیة من النساخ، فیری فی بعضها زیادة أو نقصان أو تغییر بتقدیم أو تأخیر أو غیر ذلک. وطبع قدیما عن بعض تلک النسخ علی ما فی النسخة من التصرفات من غیر عنایة ودقة، ولکن الأفاضل المتأخرین من المعاصرین لم یقصر وافی بذل الجهد والجد فی الخدمة بهذا الدیوان واحیائه وابرازه بصورته الصحیحة فی عدة طبعات اعتمد وافیها علی النسخ العتیقة القریبة من عصر الحافظ التی ظفروا بها فی هذه الأواخر، وقدموا لکل طبع مقدمة شرحوا فیها أحوال الحافظ وتواریخه وخصوصیات النسخ المأخوذ عنها، مثل مقدمة طبعه بقلم حسین پژمان ومقدمة طبعه بقلم عبد الحسین هژیر ومقدمة طبع الکروالی لعباس نهضت (۱۳۱۹) وأسوة هؤلاء فی هذه الفکرة وأسبقهم إلی

(۲۲۲)

مفاتیح البحث: کتاب کشف الظنون لحاجی خلیفة (۱)، ترکیا (۱)، شمس الدین محمد (۱)، الوفاة (۱)

صفحه ۲۲۵

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۱ - الصفحة ۲۲۳

هذه الخدمة المیرزا محمد خان بن المولی عبد الوهاب القزوینی کان والده من أعضاء لجنة تألیف نامه ء دانشوران وربی ولده أحسن تربیة وساعده التوفیق للسیر فی مکتبات الغرب فحصل منها من الکشفیات العلمیة والتاریخیة ما لم یتیسر لأمثاله وأقرانه ویظهر سبقه فی هذا المیدان من أول مقدمته لتاریخ عصر الحافظ فی مقاله مع الدکتور قاسم غنی فی (۱۳۰۲ ش) ثم بسط مقالته فی مقدمة طبع الحافظ بنفقة وزارة الفرهنگ فی أزید من مائة صفحة وساهمه فی هذه الخدمة الفاضل السید عبد الرحیم الخلخالی فطبعه علی النسخة القریبة من عصر الحافظ المؤرخة (۸۲۸) وضم إلیه مقدمة فی ثلاثین صفحة وفرغ من طبعه بطهران (۱۳۰۶ ش) ونشر المیرزا محمد خان القزوینی بعض نظراته علی هذه المقدمة فی مجلهء (علم وهنر) المنطبعة فی ألمانیا فی (۱۳۰۷ ش) وجمع من الأفاضل المعاصرین کتبوا رسائل بعناوین خاصة مستقلة أیضا فی ترجمة أحوال الحافظ وآثاره وما یتعلق بعصره ومصره وغیر ذلک طبع منها شرح حال لسان الغیب وداستان زندگانی حافظ بقلم حسین پژمان وبهترین اشعار دیوان حافظ بقلمه أیضا، وحافظ شیرین سخن فی ۴۰۰ ص للدکتور محمد معین طبع (۱۳۱۹ ش) وبحث در آثار وأحوال حافظ فی ثلاث مجلدات للدکتور قاسم غنی خرج مجلده الأول من الطبع بعنوان " تاریخ عصر حافظ " فی ۵۰۶ ص مع مقدمتین للقزوینی وللمؤلف یبلغ (ص ۷۶) وتم طبعه فی (۱۳۶۱) مطابق (۱۳۲۱ ش) وکذا " دل شیدای حافظ " لمسعود فرزاد المطبوع بطهران وحافظ شناسی لمحمد علی بامداد فی (۱۷۴ ص) وحافظ چه میگوید

للکسروی والف هو من فی رده کتابا فی (۲۶۳ ص) وشرح حال " لسان الغیب " لسیف پور فاطمی و " درسی از دیوان حافظ " لعلی أصغر حکمت و " سخن حافظ " لسلیم نیساری ومر حافظ تشریح لهژیر المقتول (۱۳۷۰) وأقدم الطبعات التی رأیتها لهذا الدیوان ما طبعه برکهاوس فی لایبزیک عام (۱۸۵۴ م) وأحسنها طبعة سودی الشاعر الترکی باستانبول (۱۸۷۰ م). ثم طبعة قدسی فی بمبئی (۱۳۲۲) فی (۴۹۶ ص) ثم طبعة علی نقی بها فی (۳۱۶ ص) ثم ما طبع علیها بطهران (أیضا فی ۳۱۶ ص) ثم طبعة عبد الرحیم الخلخالی فی (۱۳۰۶ ش) بطهران فی (۳۵۶ ص) ثم فی (۱۳۲۰ ش) بتصحیح حسین پژمان بطهران فی (۴۸۸ ص) ثم بتصحیح مجید یکتائی علی طبعة قدسی بمطبعة " علمی " بطهران فی (۴۹۰ ص) فی (۱۳۰۹ ش) ثم تصحیح هو من فی (۳۲۸ ص)

(۲۲۳)

مفاتیح البحث: مدینة طهران (۶)، الغنی (۲)

صفحه ۲۲۶

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۱ - الصفحة ۲۲۴

بطهران. وطبع خلاصة دیوان حافظ لمحمد علی فروغی فی (۲۲۷ ص) ولکوهی کرمانی مع خلاصة سعدی فی (۳۹۱ ص) ثم شرکت طبع کتاب فی (۳۳۴ ص) وقد طبع فالنامهء حافظ بأمریکا. وفال حافظ فی (۴۸ ص) لروحی وغیره یأتی فی الفاء متعددا وطبع شروح الدیوان بالهند خاصة لأنه فی إیران لم یحتج إلی شرح، فمنها شرح " لطیفه ء غیبیة " وشرح یوسفی طبع بنولکشور، وطبع شرح بالأردویة بلاهور قبل ۱۳۴۲ وقد ترجم دیوان الحافظ باللغات الأوروبیة أکثر من عشرین مرة. وراجع ترجمة أحوال الحافظ الشیرازی فی نفحات الانس ومرآت الخیال وهفت إقلیم والمستر براون فی (ج ۳) وغیرها.

(۱۳۵۷: دیوان حافظ صابونی أو شعره) کان من قزوین. أدرکه وتلمذ علیه الصادقی افشار کتابدار الشاه عباس الأول فی شبابه فترجمه فی (خص ۸ ص ۱۷۹) (۱۳۵۸: دیوان حافظ صدر أو شعره) وکان من خیابان تبریزه ترجمه فی (تس ۴ ص ۸۲) وقال کان حافظا للقرآن وأورد غزله.

(۱۳۵۹: دیوان الحافظ علی الغوری) هو ابن المولی نور الخطاط الهروی عده سام میرزا فی (تس ۴ ص ۶۹) من الأفاضل الناظمین للشعر قلیلا وقد تتبع مکررا القصیدة المصنوعة للخواجه سلمان.

(دیوان حافظ علی) الخطاط الشاعر عده فی ج ۷ روضة الصفا من الشعراء الموجودین فی (۹۲۹) راجع حافظ اوبهی.

(دیوان حافظ علی جامی) راجع " دیوان حافظ جامی."

(دیوان حافظ قزوینی أو شعره) راجع حاجی بیگ قزوینی.

(دیوان حافظ قزوینی) راجع " دیوان حافظ صابونی. (" دیوان حافظ کاشانی) راجع " عندلیب کاشانی."

(دیوان حافظ کمان ابرو) مر بعنوان دیوان حافظ پناهی.

(۱۳۶۰: دیوان حافظ لاهوری أو شعره) وهو السید علی أکبر ابن أخت حیران اکرام الدین. کان ینتسب إلی جعفر الکذاب وکان من أحفاد جلال الدین بخاری.

أورد شعره فی (گلشن ص ۱۱۵ ۱۱۶).

(۱۳۶۱: دیوان حافظ مجلسی أو شعره) من حفاظ القرآن بمحله ء خیابان بتبریز کما

(۲۲۴)

مفاتیح البحث: دولة ایران (۱)، مدینة طهران (۱)، جلال الدین (۱)، القرآن الکریم (۱)، الهند (۱)

صفحه ۲۲۷

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانى - ج ۹ق ۱ - الصفحة ۲۲۵

صرح به سام ميرزا فى (تس ۴ ص ۸۳) وعنه فى (دجا ص ۱۱۰) وكان يذكر له نيف وعشرين صناعة منها القانون و " الشترغو " ثم أورد مطلع غزله.

(۱۳۶۲: ديوان حافظ مير أو شعره) عده فى (مجتس ۳ ص ۱۴۴) من شعراء قرية سينان كان حيا حين ترجمة الهروى فى (۹۲۸).

(۱۳۶۳: ديوان حافظ نورى أو شعره) هو المولى ولى بن المولى نور الدين محمد النورى الشاعر الذى كان حيا فى (۹۲۹) كما فى (روضة الصفا ج ۷).

(۱۳۶۴: ديوان حافظ هروى أو شعره) وهو جلال الدين محمود، شيخ خانقاه الاخلاصية بهراة وخطيبها وامام الجماعة بها أورد شعره فى (قزمج ۴ ص ۲۷۵) ولكن فى (لط ۴ ص ۹۸) بعنوان جمال الدين.

(۱۳۶۵: ديوان حافظ هروى أو شعره) واسمه احمد. أورد شعره فى (مجتس ۶ ص ۱۵۲).

(ديوان حافظ همدانى) راجع ديوان جنونى.

(۱۳۶۶: ديوان حافظ يارى أو شعره) القارى والحافظ للقرآن. أورد شعره فى (مجن ۲ ص ۳۹ و ۲۱۲) وقال كان مصاحبا للمير على شير وتوفى بالمدرسة الاخلاصية ودفن بكوچه ء صفا بهراة. وهو غير الحافظ يار محمد بن خداداد القارى السمرقندى مؤلف" القواعد القرآن " فى قرائة عاصم للسلطان عبد الله قطب شاه.

(ديوان حافظى) راجع التحفة الطهماسبية فى (ج ۳ ص ۴۵۰).

(۱۳۶۷: ديوان حافظى كرمانى أو شعره) كان حكاكا بكرمان ونزل هرات. أورد الهروى شعره فى (مجتس ۶ ص ۱۵۳) المؤلف (۹۲۸) وقال فى (گلشن ص ۱۱۶) انه عمر تسعين عاما وكان يعظ الناس فى عهد الشاه عباس (كذا).

(۱۳۶۸: ديوان حاكم لاهورى أو شعره) وهو الحكيم بيك خان بن شادمان خان المعاصر لغلام على آزاد البلگرامى. ترجمه فى (خزانه ء عامرة ص ۲۰۰) المؤلفة (عام ۱۱۷۶) وذكر كثيرا من شعره. وذكر تذكرته الذى سماه أولا " تحفة المجالس " فغيره آذر وسماه " مردم ديده " وقال فى (تغ ص ۴۱) انه مات بلاهور فى (۱۱۸۲).

(۱۳۶۹: ديوان حاكمى خوافى أو شعرها) قال فى (روشن ص ۱۶۳) انها كانت أخت حاكم خواف ومن مثريات زمانها وحكمت مدة بعد أخيها.

(۲۲۵)

مفاتيح البحث: جلال الدين (۱)، جمال الدين (۱)، القرآن الكريم (۱)، الموت (۱)، الجماعة (۱)

صفحه ۲۲۸

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانى - ج ۹ق ۱ - الصفحة ۲۲۶

(۱۳۷۰: ديوان حالت هندى أو شعره) وهو المير مرتضى. أورد شعره فى (روشن ص ۱۶۳).

(۱۳۷۱: ديوان حالتى تبريزى) قال فى (روشن ص ۱۶۴) ان ديوانه فى الف بيت ومات سنة الألف.

(۱۳۷۲: ديوان حالتى تركمان) للشاعر قاسم بيك تركمان المتخلص بحالتى. تربى بطهران، وفى عهد طهماسب الصفوى توطن قزوين وأسقط من اسمه (بيگ) وأضاف إليه (ملا) فصار ملا قاسم حالتى وكان يدرس بمقبرة شاهزاده حسين. ذكره فى (خص ۷ ص ۱۰۹) و (تش ص ۱۱) وأضاف ان له ديوانا يحتوى على الغزل والرباعيات. وهو فى ستة آلاف بيت كما فى تذكره ء حسينى أو عشرة آلاف

كما فى گلشن و (دجا ص ١١١) ولعله الموجود نسخته فى مكتبة عاشر أفندى باستانبول كما فى فهرسها. وتوجد شعره بخطه فى گنجينه ء گرانماية عند (فخر الدين) وقال فى (تغ ص ۴۱) انه مات عام (١٠٠٠).

(١٣٧٣: ديوان حالتى گيلانى أو شعره) وهو الشاعر الخطاط المتخلص بحالتى من سادات لاهيجان بگيلان. ذكره فى قاموس الاعلام التركى وذكر شعره، وكذا فى (گلشن ص ١١٧) و (روشن ص ١۶۴).

(١٣٧۴: ديوان حالتى هندى أو شعره) واسمه يادگار خان من طوائف جغتائى من عساكر أكبر شاه أورد شعره فى طبقات أكبرى (ج ٢ ص ۴٩٢) وقال فى (ص ۵١۵) انه قتله ولده المتخلص " بقائى " ولكن فى (روشن ص ١۶۵) سماه حالى گجراتى.

(١٣٧۵: ديوان حالى أردبيلى أو شعره) وهو الميرزا محسن الخطاط المعروف بعماد الفقراء مترجم الغرر المذكور فى (ج ۴ ص ١٢١).

(١٣٧۶: ديوان حالى أصفهانى) وهو السيد عبد الله بن السيد يحيى من سدنة حائر الحسين بكربلا. سكن عباس آباد أصفهان. أورد شعره معاصره فى (نر ٩ ص ٣۴٣) وقال فى (گلشن ص ١١۶) انه مدنى الأصل، وكان خطاطا بالنسخ الجيد وقال فى (تغ ص ۴١) ان ديوانه فى عشرين الف بيت غزليات وقصايد. تتبع فيها صائب.

(١٣٧٧: ديوان حالى أصفهانى أو شعره) وهو باباشاه الشاعر الخطاط فى النصف

(٢٢۶)

مفاتيح البحث: مدينة كربلاء المقدسة (١)، مدينة إصفهان (١)، مدينة طهران (١)، القتل (١)

صفحه ٢٢٩

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانى - ج ٩ق١ - الصفحة ٢٢٧

الأخير من القرن العاشر. تلمذ على مير على الهروى الخطاط ثمان سنين. سافر إلى العراق وخراسان وسكن مدة ببغداد ومات بها أو بتبريز فى (١٠١٢) كما ذكره الميرزا حبيب أو (٩٩۶) كما فى گلستان هنر. أورد نموذجا من خطه الجيد فى " نمونه ء خطوط خوش كتابخانه ء شاهنشاهى (" ص ١۴٠). وترجمه فى (روشن ص ٨۶) و (ض ص ۶٩) و (امتحان الفضلاء ج ١ ص ١٩٠ ١٩٩) (١٣٧٨: ديوان حالى پانى پتى أو شعره) واسمه الطاف حسين. نشأ بشاه جهان آباد.

أورد شعره فى نگارستان سخن وعنه فى (گلشن ص ١١۶ ١١٧).

(ديوان حالى سبزوارى أو شعره) واسمه دوست محمد. أطرى ذكائه فى (تس ۵ ص ١١۶) وفى (روشن ص ١۶۴) انه مات (٩٣٧) بهرات. وله قصايد كثيرة وأظنه الذى سماه فى (تش ص ۶۵) جانى فذكرناه بعنوان جانى اسفرائنى.

(١٣٧٩: ديوان حالى كاشانى أو شعره) واسمه ملا على. ترجمه سام ميرزا فى (تس ۵ ص ١۵۵).

(ديوان حالى كربلائى) مر بعنوان حالى أصفهانى.

(ديوان حالى هروى) راجع ديوان بنائى هروى.

(١٣٨٠: ديوان حالى يزدى أو شعره) سماه فى (تغ ص ۴١) شمس الدين وقال كان معاصر الشاه عباس الأول. وكذا فى (روشن ص ١۶۴).

(١٣٨١: ديوان حامد الاصطهبانانى) المشتمل على الغزليات والقصايد الفارسية يمدح فى بعضها الشاهزاده أبا الفتح ميرزا ابن الفتح على شاه واحدى قصايده فى تهنية علامة الدهر الحاج ميرزا بابا عند فراغه من بنائه للحمام باصطهبانات فى (١٢۶۴) وقصيدة أخرى فى بنائه للمدرسة بها، وفيها اللعن والتبرية عن البابية والدعاء للسلطان ناصر الدين شاه فى (١٢۶۵) نسخة منه عند السيد آقا التسترى فى النجف.

(١٣٨٢: ديوان حامد بهبهانى أو شعره) أورد شعره فى (تش ص ٢۶٢) وعنه فى (روشن ص ١۶۵) ثم القاموس التركى.

(۱۳۸۳: دیوان حامد شیرازی أو شعره) وهو السید محمد علی بن المیر محمد الحسینی الحسنی الحمزوی، متولی مقبرة علی بن موسی بن جعفر بشیراز. تلمذ علی سلطان العلماء شاه

(۲۲۷)

مفاتیح البحث: دولة العراق (۱)، ناصر الدین شاه القاجاری (۱)، مدینة النجف الأشرف (۱)، سلطان العلماء (۱)، محمد الحسینی (۱)، موسی بن جعفر (۱)، خراسان (۱)، الموت (۱)، الحج (۱)

صفحه ۲۳۰

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۱ - الصفحة ۲۲۸

أبو الولی، وأدرک المیر محمد الاسترآبادی. نظم الشعر بالعربیة والفارسیة. أورد شعره الفارسی فی (نر ۶ ص ۱۸۳).

(۱۳۸۴: دیوان حامد کرمانی) هو أوحد الدین حامد بن أبی الفخر الکرمانی المتوفی (۶۳۵) من تلامیذ رکن الدین السجاسی ومعاصر ابن العربی حیث نقل عنه فی الفتوحات، ومعاصر شمس تبریزی. ترجمه زکریا القزوینی فی آثار البلاد (ص ۱۶۴) والجامی فی النفحات (ص ۵۳۲) وحبیب السیر (ص ۶۷ ج ۱ ج ۳) وشد الإزار (حاشیة ص ۳۱۰ إلی ۳۱۲) والحوادث الجامعة (ص ۷۳) وتاریخ گزیده (ص ۷۸۸) ومجمل فصیحی خوافی (عام ۶۳۵) وهفت إقلیم وخزینة الأصفیاء (۲: ۲۶۵) و (مع ج ۱ ص ۸۹) وطرایق الحقایق (۲: ۲۸۱) و (بهش ۱ ص ۳۱۸) وفی (تش ۱۱۸) غلط فسماه أبا حامد. له " مصباح الأرواح " نظما عند الملک وتوجد نسخة من دیوان رباعیاته فی استانبول وتصویره بطهران.

(۱۳۸۵: دیوان حامدی شوشتری أو شعره) أستاذ الملا جلمی. کان من شعراء واخشنو خان کما ذکره السید عبد الله الجزائری فی " تاریخ تستر " وقال فی (گلشن ص ۱۱۸) انه من شعراء الشاه عباس الأول وکذا فی (تغ ص ۴۱).

(۱۳۸۶: دیوان حامدی قزوینی أو شعره) ترجمه معاصره صادقی فی (خص ۸ ۳۰۴) وقال یری نفسه أعظم الشعراء ما عدا الأمیر حسن الدهلوی.

(۱۳۸۷: دیوان دیوان حامدی قمی أو شعره) من شعراء الشاه طهماسب الأول. أورد شعره فی (گلشن ۱۱۸) وفی (تغ ص ۴۱) سماه میرزا حامد حامدی.

(۱۳۸۸: دیوان حامی فارسی) توجد نسخة منه فی مکتبة السید محمد مهدی فی فیض آباد، ذکر فی فهرسها نمره (۶) وأورد فی القاموس الترکی شاعرین بهذا الاسم.

(۱۳۸۹: دیوان حاوی السندجی) واسمه حسینقلی خان بن أمان الله خان والی کردستان والمتوفی فی ریعان شبابه فی (۱۲۶۳) ترجمه فی (مع ج ۲ ص ۹۸ ۱۰۲) وأورد ما یقرب من ثلاثمایة بیت من أنواع شعره وأمان الله خان الوالی هو الذی الف المیرزا عبد الله المتخلص برونق تذکرته لشعراء کردستان وسماه " حدیقه ء أمان اللهی " باسمه، وقد فاتنا ذکره فی حرف الحاء.

(۲۲۸)

مفاتیح البحث: مدینة طهران (۱)

صفحه ۲۳۱

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۱ - الصفحة ۲۲۹

(دیوان حباب أصفهانی) کذا فی (تش ص ۳۷۱) وعنه فی آفتاب عالم تاب و (روشن ص ۱۶۵) ولغتنامه، والصحیح جناب کما ذکرناه فی ص ۲۰۵.

(دیوان حبش مازندرانی) راجع دیوان جاوید.

(۱۳۹۰: دیواه حبابی کاشی أو شعره) سافر من وطنه إلی الهند فی عهد جهانگیر ومات بها. أورد شعره فی (روشن ص ۱۶۵).

(۱۳۹۱: دیوان الحبوبی الکبیر) وهو المجاهد السید محمد سعید بن محمود بن قاسم بن کاظم بن حسین الذی ینتهی نسبه مع نسب معاصره السید احمد العطار البغدادی الذی توفی (۱۲۱۵) إلی حمیضة أخ رمیثة الذی هو جد شریف حسین شریف مکة أیضا. کان فی شبابه اشعر شعراء العراق وصار من أعظم علمائها وجاهد فی سبیل الله ورجع بعد انکسار عسکر الاسلام فی الشعیبة وتوفی قبل وصوله إلی النجف فی ناصریة المنتفک فحمل إلی النجف ودفن فی الایوان القبلی الکبیر المواجه لمیزاب الذهب فی النجف ورثته أدباء العصر وأرخ وفاته الشیخ جواد الشبیبی بقوله ومن لاقی المنیة أرخوه ": * سعید فی الجهاد قضی سعیدا (= " ۱۳۳۳) ودیوانه مطبوع فی بیروت (۱۳۳۱) فی (۳۳۰ ص) مع تذییل الشیخ عبد العزیز الجواهری واعتناء ولد الناظم السید علی، وطبع بعض شعره بعنوان العراقیات.

(۱۳۹۲: دیوان الحبوبی الصغیر) السید محمود بن السید حسین بن محمود إلی اخر نسب عمه السید محمد سعید المذکور. طبع فی (۱۳۶۷) الجزء الأول منه وأهداه إلی عمه السعید ولد فی النجف (۱۳۲۳) ونشأ بین الأدباء ویظهر قوة أدبه من دیوانه الذی رتبه علی عشرین نوعا مبتکرا فی کثیر منها، وفیها ما انشائه فی (۱۳۵۹) عند مروره علی إیوان کسری فی المدائن من قصیدة رائیة یزید علی خمسین بیتا.

(۱۳۹۳: دیوان حبی النیشابوری) ترجمه معاصره سام میرزا فی (تس ۵ ص ۱۵۴).

وأطری اشعاره وأورد مطلعا من غزله وقال فی (روشن ص ۱۶۶) ان اسمه حبیب الله وقد سکن أصفهان.

(۱۳۹۴: دیوان حبیب) رأیت قصیدته فی نیف وخمسین بیتا فی مدیح الرسول الخاتم صلی الله علیه وآله

(۲۲۹)

مفاتیح البحث: دولة العراق (۱)، مدینة مکة المکرمة (۱)، مدینة النجف الأشرف (۴)، مدینة إصفهان (۱)، مدینة بیروت (۱)، سبیل الله (۱)، عبد العزیز (۱)، الهند (۱)، الجود (۱)، العصر (بعد الظهر) (۱)

صفحه ۲۳۲

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۱ - الصفحة ۲۳۰

أوله:

از سروش وحدتم بر گوش آمد أین خطاب * یا فتی لا تبطل الأوقات فی عهد الشباب إلی قوله:

خسرواتا درفشان گردیده در مدحت حبیب * گشته خورشید از فروغ حکمتش در احتجاب وهی ضمن مجموعة المولی حسن علی المتخلص بمداح عند السید محمد الجزایری فی النجف.

ویوجد مثنوی باسم " أسرار الولایة " له عند (الملک) بطهران. هو القاآنی ص ۸۵۷ (۱۳۹۵: دیوان حبیب أصفهانی أو شعره) وهو الخواجة حبیب الله ترکه. أطری علمه وأورد جملة من رباعیاته معاصره الصادقی کتابدار فی (خص ۴ ص ۴۴) وکذا فی (تش ص ۱۷۵).

(۱۳۹۶: دیوان حبیب رازی أو شعره) وهو الملا حبیب من الطلبة القاطنین بناحیة عبد العظیم. أطری ایمانه معاصره النصرآبادی فی (نر ۶ ص ۲۰۳) وعنه فی (روشن ص ۱۶۶).

(۱۳۹۷: دیوان حبیب سبزواری أو شعره) أورد شعره فی (تش ص ۷۸) واسمه حبیب الله.

(۱۳۹۸: دیوان حبیب شیرازی أو شعره) وهو حبیب الله بن المیرزا شفیع المستوفی أخ المیرزا عبد الله. ترجمهما فی (نر ۵ ص ۹۸)

وتوفی حبیب الله بشیراز أوان مأموریته بها من قبل الشاه عباس الثانی. وأظنه المذکور فی (گلشن ص ۱۱۸) وقال فی (تغ ص ۴۲) انه عم میرزا داود.

(۱۳۹۹: دیوان حبیب قیزی أو شعره) واسمه حبیب الله الأندجانی ابن المیر شمس الدین سربرهنه وزیر السلطان حسین میرزا. کان ماهرا فی استعمال القیز (من أنواع الموسیقا).

أورد شعره فی (روشن ص ۱۶۶).

(۱۴۰۰: دیوان حبیب کاتب أو شعره) من أقرباء ملا فتح الله الکاتب. أورد شعره فی (بهش ۲ ص ۳۹۴).

(۱۴۰۱: دیوان حبیب کاشی کار أو شعره) کن یشتغل بالخزف فی الروم وکان خططا شاعرا معاصرا لبردعی زاده وشیخ زاده شبستری. أورد شعره فی (بهش ۲ ص

(۲۳۰)

مفاتیح البحث: مدینة النجف الأشرف (۱)، مدینة طهران (۱)، الباطل، الإبطال (۱)

صفحه ۲۳۳

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۱ - الصفحة ۲۳۱

۳۷۹ و ۳۸۱) (۱۴۰۲: دیوان حبیب کاشی) واسمه حبیب الله وهو من المعاصرین. رأیت له " نصیحت نامه " نظما فی المواعظ فی (۴۴ ص) طبع فی (۱۳۱۰ ش) وهو الساوجی رقم ۵۹۴۴ (۱۴۰۳: دیوان حبیب الله أو شعره) هو ابن میر صدر (حیدر) کان ماهرا فی العود.

أورد شعره فی (مجن ۵ ص ۱۱۲ و ۲۸۴).

(دیوان حبیب الله ترکه) راجع حبیب أصفهانی.

(۱۴۰۴: دیوان حبیب مسگر أو شعره) هو أبو القاسم الیزدی المعاصر لفتح علیشاه القاجاری وقد أدرکه جیحون. أورد شعره فی (تش یز ص ۲۸۴).

(۱۴۰۵: دیوان الحاج میرزا حبیب المشهدی) هو السید المدعو بحاج میرزا حبیب بن الحاج میرزا هاشم بن الحاج میرزا هدایة الله بن الحاج میرزا مهدی الشهید الرضوی الموسوی المشهدی المتوفی بها فی نیف وعشرین وثلاثمایة بعد الألف. فارسی مرتب علی الحروف.

وکان هو من أفاضل تلامیذ سیدنا الشیرازی بسامراء، وفی حیاته رجع إلی المشهد وصار مرجعا للأمور إلی أن توفی. وشعره فی غایة اللطافة. رأیت نسخة منه عند الفاضل الأردوبادی فی النجف. ومن رباعیاته قوله:

بنده أم بنده ولی بی خردم * خواجة با بی خردی میخردم خواجة أم دید وپسندید وخرید * بود آگاه ز هر نیک وبدم (دیوان حبیب یزدی) راجع حبیب مسگر.

(۱۴۰۶: دیوان حبیبی آذربایجانی أو شعره) من قصبة برکشاد من نواحی چای بآذربایجان. خدم السلطان یعقوب آق قوینلو، ثم لقب من الشاه إسماعیل الصفوی بملک الشعراء و " گرزالدین " أورد شعره الترکی وترجمته فی (دجا ص ۱۱۲) عن تحفه ء سامی ولکنی لم أره فی المطبوع منه. ثم نقل قصة ملاقاة السلطان یعقوب له حین کان الملک مشغولا بالصید وحبیبی یشتغل برعی الأغنام وما دار بینهما من الکلمات. ونقل عن تذکرة حسن چلبی أن حبیبی سافر إلی ترکیة فی عهد السلطان بایزید الثانی ومات هناک فی عهد السلطان سلیم (۹۲۶ ۹۱۸). وقد صحفه فی (روشن) به جیشی کما مر فی (ص ۲۱۳).

(۲۳۱)

مفاتیح البحث: الحکم القاجاری (القاجاریون) (۱)، مدینة سامراء المقدسة (۱)، مدینة النجف الأشرف (۱)، ترکیا (۱)، الشهادة (۲)،

الحج (۳)، الوفاة (۱)

صفحه ۲۳۴

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانى - ج ۹ق۱ - الصفحة ۲۳۲

(۱۴۰۷: ديوان حجاب أصفهانى أو شعره) واسمه السيد أبو تراب من السادات التبارزة القاطنين بعباس آباد أصفهان. أورد شعره وأطراه معاصره البيگدلى فى (تش ص ۳۷۱) وقال فى (روشن ص ۱۶۶) انه مات فى عهد نادرشاه. وكذا فى روضة الصفا.

و (دجا ص ۱۲۲).

(۱۴۰۸: ديوان حجاب شيرازى أو شعره) هو فتحعلى بن محمد جعفر الشاعر الخطاط الشيرازى. مات بشيراز فى (۱۲۶۹) ودفن بشاه چراغ كما فى (عم ص ۵۴۴) توجد سبحة الأبرار واللوايح كلاهما للجامى بخطه الجيد بالمكتبة (الشاهية) بطهران كما فى نمونه ء خطوط خوش كتابخانه ء شاهنشاهى (ص ۱۵۳ ۱۵۵).

(۱۴۰۹: ديوان حجاب قزوينى أو شعره) وهو الميرزا إسماعيل. سافر إلى الهند فى عهد عالمگير. أورد شعره فى (روشن ۱۶۷).

(۱۴۱۰: ديوان حجاب يزدى أو شعره) هو الحاج على نقى بن مدرس يزد. كان من معاصرى الفتح عليشاه، وأورد شعره فى (تش يز ص ۲۸۵).

(۱۴۱۱: ديوان حجابى أردبيلى أو شعره) أورد شعره فى (روشن ص ۱۶۷) وكذا فى (دجا ص ۱۱۲) عن عرفات العاشقين.

(۱۴۱۲: ديوان حجابى استرآبادى أو شعرها) هى بنت الخواجة هادى الاسترآبادى.

أورد شعرها وأطراه فى مرآت الخيال ص ۳۳۷ وسمى والدها فى روشن " هلالى استرآبادى."

(۱۴۱۳: ديوان الحجار) للشيخ مهدى بن الحاج داود الحجار النجفى نزيل معقل (مارگيل) من نواحى البصرة وعالمها والمتوفى بها (يوم السبت ثامن شعبان ۱۳۵۸) وحمل إلى النجف ودفن بوادى السلام يوم التاسع من شعبان وله المنظومة الموسومة بفوز الدارين فى نقض العهدين المطبوع جزئه الأول مع شرحه (۱۳۴۹).

(۱۴۱۴: ديوان الحجاف أو شعره) هو السيد زيد بن على بن إبراهيم. أورد شعره السيد على خان فى قسم شعراء اليمن من السلافة (ص ۴۵۵) نقلا عن أستاذه جعفر بن كمال البحرانى (المذكور فى ص ۱۹۴) أنشده فى سنة (۱۰۶۸).

(۱۴۱۵: ديوان الحجاف أو شعره) السيد إسماعيل ابن إبراهيم. أورد شعره أيضا فى

(۲۳۲)

مفاتيح البحث: مدينة النجف الأشرف (۲)، شهر شعبان المعظم (۲)، مدينة إصفهان (۱)، مدينة طهران (۱)، على بن إبراهيم (۱)، مدينة البصرة (۱)، جعفر بن كمال (۱)، الهند (۱)، الموت (۲)، الحج (۲)

صفحه ۲۳۵

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانى - ج ۹ق۱ - الصفحة ۲۳۳

السلافة (ص ۴۵۷) عن السيد زيد المذكور فوقا.

(ديوان حجت أصفهانى أو شعره) أورد شعره فى (روشن ص ۱۶۷) ولعله ناصر خسرو.

(۱۴۱۶: ديوان حجت ايروانى أو شعره) واسمه الميرزا محمد معاصر فتح على شاه. أورد شعره فى (دجا ص ۱۱۳).

(ديوان حجت علوى) يأتى بعنوان اسمه المعروف ناصر خسرو علوى.

(۱۴۱۷: ديوان حجت مشهدى) هو السيد مهدى بن السيد غياث الدين پيشنماز المشهدى أطرى علمه وفضله الذى اكتسبه فى حداثة

سنه، معاصره النصر آبادی فی (نر ۵ ص ۱۰۲) وقال إن دیوانه یشتمل علی أربعة آلاف بیت ولکنه لم یره.. وذکره أیضا فی " مطلع الشمس " وذکر دیوانه ولکنه لم یعرف عصره، وکذا فی (تغ ص ۴۲).

(دیوان حجت نائنی) مر بعنوان بلاغی نائنی.

(دیوان الحچامی) یأتی باسمه " لطائف الحب."

(دیوان الحداد) یأتی باسمه ظافر بن القاسم بن منصور الحداد الإسکندری.

(دیوان الحداد الحدادی) مر بعنوان الدر المنظوم لباعلوی.

(۱۴۱۸: دیوان الحدیدی) لوهاب زاده المعاصر مقیم رشت. ودیوانه یشتمل علی أکثر من عشرة آلاف بیت کما ذکره مرتضی المدرسی الچهاردهی.

(۱۴۱۹: دیوان حذر کاشی أو شعره) أورد شعره فی (روشن ص ۱۶۷).

(۱۴۲۰: دیوان حرزی قمی) ترجمه معاصره سام میرزا فی (تس ص ۱۳۸) بعنوان مولانا حرزی وأطری شعره ولا سیما غزلیاته وأورد مطلع واحد منها.

(دیوان الحر العاملی) یأتی باسمه " منتظم الدر " للشیخ عبد الغنی الحر المتوفی (۱۳۵۸).

(۱۴۲۱: دیوان الحر العاملی أو شعره) وهو محمد بن علی الشامی أطری شعره فی (سلافة العصر ص ۳۶۸).

(۱۴۲۲: دیوان الحر العاملی) للشیخ محمد بن الحسن بن علی بن محمد بن الحسین الحر العاملی المولود بها (۱۰۳۳) والمتوفی بمشهد خراسان (۱۱۰۴) رأیت فی خزانة (العطار ببغداد) نسخة خط ید الناظم فیها زیادات والحاقات فی الحواشی وتغییرات فی المتن والعناوین کلها بخطه وهو مرتب علی ترتیب الحروف یبلغ مع بعض منظوماته إلی عشرین

(۲۳۳)

مفاتیح البحث: الشیخ الحر العاملی (۴)، محمد بن الحسن بن علی بن محمد بن الحسین (۱)، محمد بن علی (۱)، خراسان (۱)، الوفاة (۱)

صفحه ۲۳۶

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۱ - الصفحة ۲۳۴

الف بیت أول خطبته (الحمد لله الذی جعل نجوم المعانی مصابیح سماء الأفکار) ومرت أرجوزة الهندسة وأرجوزة تواریخ المعصومین (ع) فی (ج ۱) کما مر فی الخاء خلاصة الأبحاث فی المیراث کلها له. وقد أورد شعره فی (السلافة ص ۳۶۷).

(۱۴۲۳: دیوان الحرفوشی) للشیخ محمد بن علی بن أحمد الحرفوشی العاملی الکرکی الشامی المتوفی (۱۰۵۱) أو (۱۰۵۹) کما ارخ فی الامل والسلافة (ص ۳۱۵) مصرحا بأن له دیوان.

(دیوان حرفی الأصفهانی) ابن أخت مولانا نیکی ترجمه معاصره سام میرزا فی (تس ۵ ص ۱۵۳) وأورد بعض شعره وقال فی (تغ ص ۴۲) انه مات (۹۷۱). وقال فی (روشن ص ۱۶۷) مات (۹۹۱). وأظنه حزنی أصفهانی.

(۱۴۲۴: دیوان حریف ایروانی أو شعره) أورد فی (دجا ص ۱۱۳) مدیحه لعباس میرزا (المتوفی ۱۲۴۹) ابن فتح علی شاه.

(۱۴۲۵: دیوان حریف الجندقی أو شعره) واسمه السید أبو الحسن توفی فی تبریز (۱۲۳۰) ترجمه فی (مع ج ۲ ص ۹۴).

(۱۴۲۶: دیوان حریفی الساوجی) الذی قطع لسانه ومع ذلک کان یتکلم ترجمه معاصره الصادقی فی (خص ۸ ص ۳۰۸) وذکر المشهور من شعره ولعله حریفی رازی المذکور فی (تش ص ۲۱۸).

(۱۴۲۷: دیوان حریف النهاوندی) معاصر سام میرزا ترجمه فی (تس ۵ ص ۱۵۳) وأورد شعره. (۱۴۲۸: دیوان حزنی أصفهانی) أورد

شعره معاصره الصادقی کتابدار فی (خص ۸ ص ۱۶۲) وقال فی (تش ص ۱۷۵) کان ابن أخت ملانیکی. وفی (تغ ص ۴۲) سماه تقی الدین وقال مات (۹۷۷) وله شعر کثیر. راجع حرفی أصفهانی.

(۱۴۲۹: دیوان حزنی عراقی أو شعره) قال فی طبقات أکبری انه جاء من عراق (أراک) إلی الهند، وأورد له شعرا تخلصه فیه " حزنی "وقال فی (تش ص ۲۶۰) ان تخلصه حزینی وکان تاجرا ولم أر دیوانه. والأول أصح کما فی روضهٔ الصفا.

(۱۴۳۰: دیوان حزین شماخی) له مثنوی ذکره فی (دجا ص ۱۱۳) وهو غیر حزین الگیلانی بل هو من شماخی بآذربایجان.

(۲۳۴)

مفاتیح البحث: دولهٔ العراق (۱)، محمد بن علی بن أحمد الحرفوشی (۱)، الهند (۱)، الموت (۳)، الوراثهٔ، التراث، الإرث (۱)، الوفاهٔ (۱)

صفحه ۲۳۷

الذریعهٔ - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۱ - الصفحهٔ ۲۳۵

(۱۴۳۱: دیوان الحزین النائنی) للمیرزا محمد النائنی المتخلص بحزین نقل عن نسخهٔ مخطوطهٔ منه الفاضل المعاصر فی " نفایس اللباب المستخرجهٔ من ألفی کتاب " کثیرا من اشعاره فی المصائب وذکر ان اشعاره کلها بالعربیهٔ.

(۱۴۳۲: دیوان الحزینهٔ) فی المدایح والمراثی والمواعظ وغیرها. فارسی من نظم الفاضلهٔ الأدیبهٔ درهٔ العلماء الشهیرهٔ بخانم قرائت. طبع فی حیاهٔ الناظمهٔ فی (۱۳۳۲).

(۱۴۳۳: دیوان الحزینی الاسترآبادی) واسمه المیر سید حسن القاضی وتخلصه الحزینی ترجمه المیر علی شیر فی مجالس النفائس کما فی (لط ۳ ص ۷۸) واستحسن طبعه وأورد شعره. وترجمه سام میرزا فی (تس ۱ ص ۳۳) بعنوان السید حسین القاضی وذکر انه قتل بحکم عبیدخان اوزبک ظلما فی (۹۳۹) وذکر شعره وسماه فی (تش ص ۱۵۱) حسن وکذا فی (روشن ص ۱۶۹) عن نگارستان سخن.

(۱۴۳۴: دیوان الحزین الگیلانی) للشیخ محمد علی بن أبی طالب الزاهدی الگیلانی الأصفهانی المدعو بالشیخ علی الحزین المولود (۱۶۹۲ م = ۱۱۰۳) المتوفی ببنارس الهند (۱۱۸۱ ه = ۱۷۷۹ م) قال فی مرآهٔ الأحوال وکذا فی تحفهٔ العالم ان له أربعهٔ دواوین تشتمل علی ثلاثین الف بیت. وقد طبع دیوانه بالهند مع السوانح العمریهٔ له. وفی أوله قصیدهٔ فی التوحید وأخری فی مدح النبی والأمیر والحجهٔ. أول شعره:

سخن صریح سرائیم عشق پنهانرا * بخون دیده طرازیم لوح دیوانرا وهذا غیر دیوان الغزلیات له کما یأتی. وکان ینسب نفسه إلی الشیخ الزاهد مرشد الشیخ صفی الصفوی. وسافر إلی الهند فی (۱۷۳۴ م) والف هناک " تاریخ الصفویهٔ " بالفارسیهٔ فی (۱۷۴۱ م) وقد طبع هذا الکتاب فی (۱۸۳۱ م) بعنایهٔ (ف. ث. بلفور) ومعه ترجمته بالإنجلیزیهٔ. ومر له تذکرهٔ الشعراء فی (ج ۴ ص ۳۸) وکلیاته الموجود فی (المجلس) کما فی فهرسها (ج ۳ ص ۲۵۹) یشتمل علی: ۱ القصاید ۲ مثنوی فی وصف النبی صلی الله علیه وآله ۳ مقطعاته ۶ صفیر دل (مثنوی) ۵ حدیقه ء ثانی، فی قبال حدیقهٔ السنائی ۶ خرابات، ۷ چمن وانجمن ۸ مطمح الأنظار ۹ فرهنگ نامه ۱۰ تذکارات العاشقین علی زنهٔ لیلی ومجنون. کلها فی (۶۵۰۰ بیت) وترجمه فی (تش ص ۳۷۱).

(۲۳۵)

مفاتیح البحث: الرسول الأکرم محمد بن عبد الله صلی الله علیه وآله (۱)، علی بن أبی طالب (۱)، الهند (۳)، الوفاهٔ (۱)

صفحه ۲۳۸

الذريعة – آقا بزرگ الطهرانی – ج ۹ق۱ – الصفحة ۲۳۶

(۱۴۳۵: ديوان حزين مشهدی أو شعره) واسمه السيد محمد. أورد شعره فی (روشن ص ۱۶۸).

(۱۴۳۶: ديوان حزينی گونابادی) ترجمه معاصره الصادقی المولود (۹۴۰) فی (خص ۸ ص ۲۶۲) وأطراه وأورد بعض شعره وقال فی (تش ص ۷۱) كان تاجرا.

(۱۴۳۷: ديوان حزينی گيلانی) ترجمه الصادقی فی (خص ۸ ص ۲۹۰) وذكر ان له قصائد كثيرة فی مدح أمير المؤمنين (ع) وفی بعضها قوله:

خون حرام آمد ولی خون عدو مرتضی * گر همه خون پدر بأشد چه شير مادراست (۱۴۳۸: ديوان حزينی هندی أو شعره) واسمه محمد رضی الرضوی. أورد شعره فی (گلشن ص ۱۱۹).

(۱۴۳۹: ديوان المير حزينی اليزدی) من السادة التجار فی يزد ترجمه الصادقی فی (خص ۶ ص ۸۸) وأطراه وأورد جملة من اشعاره.

(۱۴۴۰: ديوان حسابی نطنزی أو شعره) ترجمه صادقی فی (خص ۸ ص ۱۶۱) وأطری معرفته للعلوم الرسمية ومهارته فی الموسيقی. وأورد بعض شعره وقال فی (گلشن ص ۱۱۹) انه من أقرباء مستوفی الملك. وكان يسكن قزوين. وقال فی (تش ص ۱۷۵) انه أصفهانی واسمه ميرزا سلمان، وقيل إن له تذكرة ولكن لم نره. وذكره براون فی (ج ۴ ص ۸۸).

(۱۴۴۱: ديوان حسام خويی) وهو حسام الدين حسن بن عبد المؤمن المتخلص بحسام والملقب بمظفری من أدباء القرن السابع فی ماردين بالعراق. له منظومات كثيرة منها " نصيب الفتيان " مثل نصاب الصبيان فی لغة العرب بالفارسية، و " تحفه ء حسام " فی لغة الفرس بالتركية، و " ملتمسات " فيها ماية رباعية و " نزهة الكتاب " أحاديث وأمثال موجود فی مكتبة (المشكاة) كما فهرسها لابنی (ج ۲ ص ۲۹۲) و " قواعد الرسائل " فی الانشاء بالفارسية الخالصة ألفها فی رجب (۶۸۴) والف النزهة فی محرم تلك السنة أورد شعره فی (دجا ص ۱۱۳) (ديوان حسام رشتی) يأتی يتخلصه دانش.

(ديوان حسام الدين الطريحی) ناظم التذكرة الحسامية المذكور فی (ج ۳ ص ۳۱۶)

(۲۳۶)

مفاتيح البحث: الإمام أمير المؤمنين علی بن ابی طالب عليهما السلام (۱)، دولة العراق (۱)، شهر رجب المرجب (۱)، عبد المؤمن (۱)

صفحه ۲۳۹

الذريعة – آقا بزرگ الطهرانی – ج ۹ق۱ – الصفحة ۲۳۷

(۱۴۴۲: ديوان حسامی قراكولی) (من توابع بخاری) وأصله من خوارزم ترجمه سام ميرزا فی (تس ۵ ص ۱۲۲) وقال إن اشعاره الحسنة كثيرة، منها قوله:

هر كس كه رسد بر سر آنكوی كشندش * زنهار حسامی برس ومگذر از آنجا وترجمه فی (رياض العارفين ص ۳۱۵) وذكر انه عمر ثلاث وستين سنة ولم يلبس الا ثوبی صوف يسمی (كپنك) وتوفی (۹۲۳) وترجمه فی (تش ص ۳۱۱) ولكن فی (روشن ص ۱۶۴) بعنوان حالتی غلطا.

(۱۴۴۳: ديوان المولی حسامی الواعظ القهستانی) ترجمه المولی سلطان محمد بن أميری الملقب بفخری فی (مجتس ۳ ص ۱۴۳) وقال كان يطعن فی تشيع ملا حسين الكاشفی وينسبه إلی التسنن، وأورد له رباعية:

صد شكر كه مداح شه مرادنم * ثابت بثناء وثانی حسانم اكنون نه كمينه بنده ء فرمانم * ديرينه غلام قنبر وسلمانم (۱۴۴۴: ديوان حسامی هندی) والد سراج الدين آرزو. واسمه الشيخ حسام الدين كان منشيا للسلطان، وله منظومة " قصه ء كامروپ. " أورد شعره فی (گلشن ص ۱۲۰).

(۱۴۴۵: دیوان حسان) ابن ثابت بن المنـذر بن حرام الأنصاری الخزرجی المولود قبل النبی صلی الله علیه وآله بثمان سنین وعاش هو وأبوه وجده الأدنی وجده الاعلی کل واحد منهم مایة وعشرین سنة. کان هو أولا شاعر رسول الله صلی الله علیه وآله وشیعة أمیر المؤمنین (ع) وهو أول من نظم حدیث الغدیر کما فصله الأمینی فی ج ۲ من الغدیر ص ۳۲ فی قصیدة صدرها بقوله:

ینادیهم یوم الغدیر نبیهم.. إلی قوله:

فقال لهم قم یا علی فإننی * رضیتک من بعدی إماما وهادیا ففسر المولی بالامام الهادی بمحضر من النبی والألوف من الصحابة الحضار فی ذلک الیوم وقرروه علیه وأقروا له. ومدح الأمیر أیضا باشعار کثیرة أخری مسطورة فی الکتب، ومسقطة عن دیوانه المطبوع مکررا، حیث إنه لعبت فی دیوانه الأیادی الجانیة، کما لعبت فی دیوان الفرزذق باسقاط المیمیة، ودیوان أبی فراس وکشاجم وکتب أخری باسقاط مناقب أهل البیت (ع) إرادة لاطفاء نور الله. ومع ما ظهر عن حسان من حمایة الاسلام حتی سمی بالحسام وکنی بابی الحاسم، آل امره إلی الخذلان علی المشهور فذهبت فی آخر عمره بصیرته کبصره

(۲۳۷)

مفاتیح البحث: الإمام أمیر المؤمنین علی بن ابی طالب علیهما السلام (۱)، الرسول الأکرم محمد بن عبد الله صلی الله علیه وآله (۲)، حدیث الغدیر (۱)، اللبس (۱)

صفحه ۲۴۰

وصار عثمانیا بعد کونه علویا أعاذنا الله من سوء الخاتمة. وانما ذکرناه لکون مدایحه فی حال استقامته کما ذکرنا کتاب التکلیف للشلمغانی أیضا لذلک. واما طبعاته علی ما فی طبعاته علی ما فی معجم المطبوعات فهی: تونس ۱۲۸۱، ۱۳۰ ص. بمبئی علی الحجر ۱۲۸۱، فی ۱۰۴ ص.

لاهور ۱۲۹۵ مع شرح فیض الحسن. طبعة أوقاف گیب باعتناء هرنویج هرشفیلد فی لیدن ۱۹۱۰ م فی (۱۲۰ و ۹۲ ص) بعد مقابلته علی النسخ الخطیة الموجودة فی مکتبات لندن وبرلین وباریس وپترس بورگ. طبع مصر ۱۳۳۱ فی (۳۵۴ ص) بشرح محمد العنانی.

وطبع أیضا بمصرفی (۱۳۴۷).

(دیوان حسان العجم) یأتی بعنوان دیوان خاقانی.

(دیوان حسان الهند) مر بعنوان دیوان آزاد بلگرامی.

(۱۴۴۶: دیوان حسرت أصفهانی أو شعره) واسمه علی خان ملازم محمد رضا میرزا حاکم گیلان ومعاصر هدایت فترجمه فی (مع ۲: ۹۳) (۱۴۴۷: دیوان حسرت دهلوی أو شعره) معاصر محمد علی فروغ، ونور العین واقف، ومات برامپور. أورد شعره فی (روشن ص ۱۷).

(۱۴۴۸: دیوان حسرت سندیلوی أو شعره) واسمه المیر محمد أشرف من أعیان سندیله من اعمال لکهنو ومن تلامیذ عبد القادر بیدل. أورد شعره فی (گلشن ص ۱۲۰).

(۱۴۴۹: دیوان حسرت مشهدی أو شعره) واسمه السید محمد من خدام الحضرة الرضویة.

أورد شعره معاصر البیگدلی فی (تش ص ۳۷۱) وفی (روشن ص ۱۷۰) قال إنه کان معاصرا للحزین الگیلانی.

(۱۴۵۰: دیوان حسرت همدانی أو شعره) ترجمه معاصره هدایت فی (مع ۲: ۹۳) و (ض ص ۴۴۴) وفی (گلشن ص ۱۲۰) قال إن اسمه إبراهیم وکان أدیبا صوفیا.

(۱۴۵۱: دیوان حسرت هندی أو شعره) واسمه المولوی محمد سعید العظیم آبادی.

أطرى نظمه ونثره فى (روشن ص ۱۷۰) (۱۴۵۲: ديوان حسرت هندى أو شعره) واسمه الميرزا محمد جعفر بن أبى الخير. كان أستاذ جرأت اللكهنوى وتلميذ الميرزا فاخر مكين. أورد شعره فى (روشن ص ۱۷۱).

(۱۴۵۳: ديوان حسرتى كاشى أو شعره) أورد شعره فى خلاصة الاشعار ومنها ما ذم فيه

(۲۳۸)

مفاتيح البحث: الهند (۱)

صفحه ۲۴۱

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانى - ج ۹ق۱ - الصفحة ۲۳۹

الشاعرين فهمى كاشى وحاتم كاشى، وقال فى (گلشن ص ۱۲۰) انه من تلاميذ محتشم الكاشى.

(۱۴۵۴: ديوان حسرتى هندى أو شعره) وهو محمد مصطفى خان بن مرتضى خان الفرخ آبادى الهندى. كان يتخلص فى شعره الفارسى " حسرتى " وفى الأردوية " شيفته."

كان مريدا العبد الغنى مجددى النقشبندى ومات (۱۲۸۶). أورد شعره فى (گلشن ص ۱۲۱).

(۱۴۵۵: ديوان حسن بن أحمد بن يعقوب) ابن يوسف بن داود الصنعانى مؤلف كتاب الإكليل فى الأنساب المذكور فى (ج ۲: ص ۲۷۰): ترجمه السيوطى فى " البغية ص ۲۱۷ " وقال إن ديوانه فى ست مجلدات.

(۱۴۵۶: ديوان حسن بن الحسين) وهو الشيخ حسن بن الشيخ حسين الحر العاملى المتوفى (۱۲۹۸). قال فى " أعيان الشيعة " ان له مجموع جمع فيه شعره.

(۱۴۵۷: ديوان الشيخ حسن بن زين الدين الشهيد) وهو صاحب المعالم المتوفى (۱۰۱۱) كبير جمعه تلميذه الشيخ نجيب الدين على بن محمد بن مكى كما ذكره فى " أمل الآمل " وقال حفيد النظام الشيخ على بن الشيخ محمد البسط فى الدر المنثور: ان هذا الديوان بخط الناظم موجود فى بلادنا وسمعت ان منه مجلد عند أولاد الشيخ نجيب الدين. انتهى. وأورد شعره فى (السلافة ص ۳۰۴) أيضا.

(۱۴۵۸: ديوان حسن بن شدقم أو شعره) هو ابن شدقم الحسينى المدنى قال فى السلافة (ص ۲۴۹) دخل الهند فى عنفوان شبابه وتزوج ابنة أحد ملوكها وترقى امره وكان يرسل أموالا إلى بلده، وبعد ان مات أبو زوجته هاجر باهله إلى وطنه لكنه لم يقدر البقاء فرجع إلى الهند وبها مات. ثم أورد شعره وشعر ابنه السيد محمد بن الحسن فى (ص ۲۵۰) والسيد حسين بن على بن الحسن بن شدقم فى (ص ۲۵۳).

(ديوان الحسن بن صافى) مر بعنوان " ديوان أبى نزار."

(ديوان الحسن بن عبد الرحيم) يأتى بعنوان " ديوان طائر."

(۱۴۵۹: ديوان الحسن بن على) بن أحمد الماهابادى هو الشيخ الامام أفضل الدين كما وصفه تلميذه الشيخ منتجب الدين الذى توفى بعد (۵۸۵) وذكر له " ديوان النثر " أيضا كما يأتى.

(۱۴۶۰: ديوان الشيخ الحسن بن على) بن أحمد العاملى الحاينى، تلميذ الشيخ مفلح والشيخ

(۲۳۹)

مفاتيح البحث: جلال الدين السيوطى الشافعى (۱)، الشيخ الحر العاملى (۱)، كتاب أعيان الشيعة للأمين (۱)، على بن أحمد العاملى (۱)، الحسن بن على بن أحمد (۱)، على بن الحسن بن شدقم (۱)، على بن محمد بن مكى (۱)، أحمد بن يعقوب (۱)، محمد بن الحسن (۱)، نجيب الدين (۲)، الهند (۲)، الزوجة (۱)، الغنى (۱)، الموت (۲)، الشهادة (۱)، الوفاة (۱)

صفحه ۲۴۲

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۱ - الصفحة ۲۴۰

إبراهيم الميسى والمجاز من صاحبی المعالم والمدارک. قال فی أمل الآمل ان ديوان شعره يقارب سبعين الف بيت.

(۱۴۶۰: ديوان الحسن بن علی الشهابی) مداح السلطان أرسلانشاه السلجوقی. أورد اشعاره محمد العوفی فی تذكرته ونقلها عنه فی (مع: ج ۱ ص ۱۹۷).

(۱۴۶۱: ديوان الشيخ حسن بن علی) ابن نجم السعدی الرياحی القفطانی النجفی الذی كان فی عصر كاشف الغطا وعمر إلی عصر صاحب الجواهر وله أولاد علماء أجلاء: الشيخ إبراهيم والشيخ احمد والشيخ علی والشيخ محمد والشيخ مهدی والشيخ حسين الذی توفی فی حياة والده فی حدود (۱۲۵۵) يوجد بعض اشعاره فی مجموعة السيد يوسف بن محمد العلوی الحسينی المكتوبة (۱۳۰۲) رايتها فی مكتبة (الملک) بطهران.

(ديوان حسن بن فتح الله) مر بعنوان خمسه ء سيد حسن فی (ج ۷: ۲۵۷).

(ديوان السلطان حسن) بن السلطان محمد المكفوف ابن الشاه طهماسب الصفوی الحسينی الذی قتله الشاه إسماعيل الثانی. حكی رباعية منه فی مجمع الفصحا ج ۱ ص ۲۲ وهو الأخ الأكبر للشاه إسماعيل الأول. وعبر عنه الصادقی فی (خص ۲ ص ۲۶) بسلطان حسن ميرزا.

(۱۴۶۲: ديوان حسن اردشير أو شعره) قال المير علی شير فی (مجن ۲ ص ۵۴ و ۲۲۸) انه كان بمنزلة والدی، وكان عالما متصوفا ثم أورد شعره.

(۱۴۶۳: ديوان الحسن الأسدی الدزفولی) وهو الشيخ حسن بن مرتضی آل الشيخ أسد الله الدزفولی الكاظمی صاحب المقايس. له دواوين متعددة كلها فی مدايح أهل البيت ومراثيهم. ورأيت قصيدته المطبوعة فی رثاء السيد ماجد بن هاشم العوامی القطيف المتوفی بالكاظمية فی (۱۳۶۷).

(۱۴۶۴: ديوان حسن إشكوری) وهو السيد حسن الإشكوری المقيم برشت وتلميذ السيد محمد كاظم اليزدی والمير محمد علی الچهاردهی. ذكره مرتضی المدرسی الچهاردهی.

(۱۴۶۵: ديوان حسن أصفهانی) وهو المير حسن أخ الحاج عبد الله العطار فی جنب " الامامزاده إسماعيل " بأصفهان. ترجمه معاصره فی (نر ۵ ص ۱۴۲) وذكر شعره ومثنويه الموسوم " خروسيه."

(۲۴۰)

مفاتيح البحث: مدينة الكاظمين (۱)، مدينة إصفهان (۱)، مدينة طهران (۱)، ماجد بن هاشم (۱)، الحسن بن علی (۱)، يوسف بن محمد (۱)، القتل (۱)، الحج (۱)

صفحه ۲۴۳

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۱ - الصفحة ۲۴۱

(۱۴۶۶: ديوان حسن أصفهانی أو شعره) واسمه حسن علی كان متوليا ل " شهيديه " المكان الذی قتل فيه صفی ميرزا المعارض لأبيه الشاه عباس الأول. ترجمه النصرآبادی فی (نر ۶ ص ۲۰۰). وقال فی (تغ ص ۳۳) ان تخلصه " حسن."

(ديوان السيد حسن بحر العلوم) راجع " التاريخ المنظوم " فی (ج ۳ ص ۲۸۹).

(۱۴۶۷: ديوان حسن بروجروی أو شعره) واسمه حسن بيک محرر الأرقام، كما وصفه معاصره فی (نر ۴ ص ۷۸).

(دیوان حسن تاریخی أو شعره) وهو من شعراء القرن التاسع. سمی بذلک لکثرة نظمه التواریخ. أورد تاریخه المنظوم لو فات بابرشاه فی (نر ۱۳ ص ۴۶۹).

(دیوان حسن ترک) الملقب من الشاه عباس بسگ لوند. کما فی (تش ص ۱۲) ولعله الآتی بعنوان " گرامی ترک " کما فی (نر ۹ ص ۲۸۹) (دیوان حسن تکلو) راجع " دیوان ثانی " المذکور فی (ص ۱۸۳) أورد شعره فی (روشن ص ۱۷۲).

(دیوان حسن چپ دست أو شعره) أورد شعره فی (روشن ص ۱۷۲).

(دیوان حسن حکاک آذربایجانی أو شعره) من شعراء القرن الثالث عشر وشعره ترکی أورد ترجمته فی (دجا ص ۱۱۵) عن " حدیقة الشعراء " ویأتی دیوان الحکاک.

(۱۴۶۸: دیوان الحسن الحلی) وهو الشیخ حسن بن الشیخ علی بن حمود المعاصر. ولد بالنجف (۱۳۰۰) وتوفی بالحلة (۱۳۳۵) جمع دیوانه فی ذی القعدة (۱۳۳۰) ومنها اللامیة فی ۶۰ بیتا فی رثاء الحسین (ع). والنسخة عند السید محمد حسن الطالقانی فی النجف، ونسخة عند ولد الناظم الشیخ احمد وأخری بمکتبة (بیت الطریحی) (۱۴۶۹: دیوان آقا حسن الخراسانی أو شعره) وهو حفید الشیخ حسین داود الذی کان من خدام الآستانة الرضویة وقرابة المیرزا جعفر المشهور بسروقد من أکابر مشهد خراسان ترجمه النصرآبادی فی (نر ۵ ص ۱۲۹) وذکر أنه جاء إلی أصفهان عازما للرواح إلی الهند لکن سمعت انه توفی. ثم أورد کثیرا من شعره. وقال فی روضة الصفا ان اسمه الشیخ حسن داود بن الشیخ محمد داود خادم باشی وکلیددار الحضرة.

(دیوان حسن خراسانی) راجع دیوان رفیع قزوینی.

(۲۴۱)

مفاتیح البحث: الإمام الحسین بن علی سید الشهداء (علیهما السلام) (۱)، شهر ذی القعدة (۱)، مدینة النجف الأشرف (۲)، مدینة إصفهان (۱)، خراسان (۱)، الهند (۱)، الشهادة (۱)، القتل (۱)

صفحه ۲۴۴

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۱ - الصفحة ۲۴۲

(۱۴۷۰: دیوان حسن دشتی) الکبکانی. فارسی. توجد نسخته فی دشتستان.

(۱۴۷۱: دیوان حسن دهلوی أو شعره) للمولوی محمد حسن علی الماهلی من أحفاد الشاه فتح الله. تلمذ علی الملا محمد عمر فی بنارس (الهند) ودرس فی مدارس مدرس، ومات (۱۲۵۸) أورد شعره فی (گلشن ص ۱۳۴).

(۱۴۷۲: دیوان حسن دهلوی) واسمه الحسن بن علی الدهلوی السنجری الملقب بنجم الدین والمتخلص بحسن معاصر أمیر خسرو الدهلوی ومحبوبه، وکانا کلاهما مریدی نظام الدین أولیاء وکان حسن شاعرا عارفا خطاطا. قال فی النفحات (ص ۵۴۹): له عدة دواوین وله " فرائد الفوائد " ومات حسن ببلدة دیوگر بالهند فی (۷۲۷) أو (۷۳۱) کما فی شاهد صادق و (تغ ص ۴۳) وترجمه فی (لت ۴) ومجالس العشاق (المجلس ۳۴) و (بهش ۱ ص ۳۵۷). و (مع ۱ ص ۱۹۶) و (تش ص ۳۴۶) ومرآت الخیال (ص ۴۸) وتذکره ء خوشگو وهفت إقلیم وقد رأی سنگلاخ کتابه " فرائد الفوائد " بخط علی رضا عباسی فذکره فی (امتحان الفضلاء ج ۱ ص ۲۳۷) توجد نسخ دیوانه عند محمد آقا النخجوانی و (سپهسالار) فیها (۶۴۰۰ بی) و (المشکاة) فیها (۶۰۰۰ بیت) وأکثرها فی مدایح علاء الدین فیروز (محمد شاه) کما فی فهرس کتابخانه ء دانشگاه لابنی (ج ۲ ص ۵۳).

(۱۴۷۳: دیوان المولی حسن الدیلمانی الگیلانی) الحکیم الصوفی المدرس فی الجامع الکبیر العباسی بأصفهان الماهر فی العلوم الحکمیة المحب لزمرة الحکماء والصوفیة والذاب عنهم. توفی بعدما اختل دماغه فی هذه الاعصار. ترجمه کذلک صاحب الریاض ثم ذکر ولده العالم الصالح الفاضل الکامل المولی محمد حسین، وقال إنه شریکنا فی القراءة علی الأستاذ الاستناد (المجلسی) أقول

مراده المولی حسین الدیلمانی اللنبانی (بالنون بعدها الباء الموحدة) الذی ترجمه فی (روضات الجنات ص ۱۹۸) ووالده المولی حسن ترجمه النصر آبادی فی (نر ۶ ص ۱۵۷) بعنوان المولی حسن الگیلانی وأطراه وأورد بعض رباعیاته.

(دیوان حسن ذو القدر) مر بعنوان انسی أصفهانی.

(دیوان الحسن السبیتی) راجع السبیتی.

(۱۴۷۴: دیوان حسن سرابی) واشعاره معروفة عند العامة بآذربایجان. وله منظومة فی مراثی الأئمة. ترجمه فی (دجا ص ۱۱۵) عن حدیقة الشعراء.

(۲۴۲)

مفاتیح البحث: مدینة إصفهان (۱)، العلامة المجلسی (۱)، الحسن بن علی (۱)، الهند (۲)، الشهادة (۱)

صفحه ۲۴۵

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۱ - الصفحة ۲۴۳

(۱۴۷۵: دیوان حسن سندی أو شعره) کان ببنارس الهند. أورد شعره فی (گلشن ص ۱۳۲) عن تذکرة " نشتر عشق."

(۱۴۷۶: دیوان حسن شاملو) وهو الحسن خان بن حسین خان. قال معاصره النصر آبادی فی (نر ۲ ص ۲۰): رأیت دیوانه وهو یقرب من ثلاثة آلاف بیت، وقال فی (تش ص ۱۲) انه کان حاکم هرات فی عهد الشاه عباس الأول وکان خطاطا، وصفه بصاحب السیف والقلم. وقال فی " نمونه ء خطوط خوش نستعلیق انه مات (۱۰۵۲) (ص ۱۴۸) وکذا فی (روشن ص ۱۷۲) وفی (تغ ص ۴۳) انه مات (۱۱۰۰). وقال فی امتحان الفضلاء (ج ۲ ص ۴۰) ان الخطاطین یعبرون عن حسن شاملو والحسن الکرمانی بالحسنین تم ترجمه مستقلا فی (ج ۲ ص ۲۳۵ ۲۵۰). وراجع سگ لوند ص ۴۵۴ رقم ۲۶۱۳.

(۱۴۷۷: دیوان حسن طهرانی أو شعره) واسمه حسن بیک. أورد شعره فی (نر ۶ ص ۲۰۶) وقال ذهب إلی أصفهان لتحصیل العلم وسکن مدرسة " جدة " ثم رجع. ولیس هو تاج الدین حسن الرازی تلمیذ ملا میرزا جان الشیرازی المذکور فی (تغ ص ۴۴).

(۱۴۷۸: دیوان المولی حسن علی) ابن المولی عبد الله التستری نزیل أصفهان، مؤلف کتاب التبیان فی الفقه المذکور فی (ج ۳ ص ۳۳۲) وحاشیة قواعد الشهید المذکورة فی (ج ۶ ص ۱۷۳) ترجمه فی السلافة مختصرا فی ذیل ترجمة أبیه وأرخ وفاته بسنة (۱۰۶۹) لکن فی تاریخ الخاتون آبادی ارخ وفاته بسنة (۱۰۷۵) وهو الأصح لأنه یظهر من بعض الإجازات حیاته فی (۱۰۷۰) وترجمه النصرآبادی فی (نر ۶ ص ۱۵۴) وأورد عدة من رباعیاته ومن شعره:

دور شو از آنکه مردود بزرگان میشود * کوچه باید دادسنگی را که میغلطد زکوه وأورد شعره فی (گلشن ص ۱۳۲) و (تغ ص ۴۴).

(۱۴۷۹: دیوان حسن علی معمائی أو شعره) من أقرباء دوست محمد. أورد شعره فی (قزمج ۳ ص ۲۵۲).

(۱۴۸۰: دیوان میرزا حسن علی النصرآبادی ترجمه النصرآبادی فی (نر ۱۲ و ۱۳ ص ۴۵۱ و ۴۸۵) وذکر انه کان مصافیا مع الشیخ البهائی ومعاشرا معه بحیث ینزل الشیخ فی داره کثیرا. قال وکان والدی ابن أخته. وأورد بعض رباعیاته وبعض قصیدته فی مدح الأمیر (ع).

(۲۴۳)

مفاتیح البحث: کتاب التبیان للشیخ الطوسی (۱)، مدینة إصفهان (۲)، الشیخ البهائی (۱)، الحسن الکرمانی (۱)، الهند (۱)، الموت (۲)، الشهادة (۱)

صفحه ۲۴۶

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانى - ج ۹ق ۱ - الصفحة ۲۴۴

(۱۴۸۱: ديوان حسن غزنوى) وهو مفخر اللسانين وذو الشهادتين الأشرف أبو محمد الحسن بن محمد الحسينى كما وصفه أبو الحسن البيهقى فى " لباب الأنساب " المؤلفة (۵۵۵) والراوندى فى راحة الصدور. ولكن جامع ديوانه الذى يدعى انه تلمذ عليه وصفه فى أول الديوان هكذا: ذو الشهادتين أبو العلى (يعلى) حسن بن أحمد الحسينى الغزنوى...

ثم إن العوفى فى لباب الألباب خلط بينه وبين حسن الغزنوى جمال الدين وسمى والده ناصر العلوى وسرى الغلط منه إلى أصحاب التذاكر بعده مثل تاريخ گزيده (ص ۸۱۷) و (لت ۲) و (تش ص ۱۰۱) وهفت إقليم ومجمع الفصحاء. قال جامع الديوان: ان حسن الغزنوى وصاه عند الوفاة بجمع ديوانه باسم الأمير محمود وبما ان هذا الأمير جلس (۵۵۲) ومات (۵۵۷) فيظهر ان الديوان جمع قبل التاريخ. وكذا يظهر ان وفات السيد حسن كان أيضا قبل التاريخ، فما فى خلاصة الاشعار وعنه فى (مع ۱: ۱۹۲) انه مات (۵۶۵) فليس بصحيح. وقال بعضهم مات (۵۳۵ أو ۵۳۶) والصحيح ما ذكره البيهقى فى لباب الأنساب من أنه مات (۵۴۸). طبع الديوان على عدة نسخ بطهران بتصحيح السيد محمد تقى المدرس الرضوى فى (۳۴۸ ص) مع مقدمة فى أحواله فى (۷۲ ص) وضميمة فيها تصحيحات دهخدا وفروزانفر للديوان فى (۳۴ ص).

(۱۴۸۲: ديوان حسن غزنوى أو شعره) قال المدرس الرضوى فى مقدمة طبع " ديوان حسن غزنوى أشرف: " هو السيد جمال الدين حسن بن ناصر العلوى أخ السيد محمد بن ناصر.

وقد مدحهما السنائى فى " كارنامه بلخ " فقال:

شرف الدين محمد ناصر * عقل از أو كند ووهم ازوقاصر شاخ ديگر جمال دين حسنى * كه چو نام خود از نكوسخنى هركجا هست شاعر علوى * اوچو صدراست وديگران چوروى.

وقد اخترم قبل الثلاثين من عمره قبل سنة (۵۰۰) فرثاه مسعود سعد سلمان بقصيدة قال فيها:

بر تو سيد حسن دلم سوزد * كه چو تو هيچ غمگسار نداشت سى نشد سال تو ويحك * سال زاد تورا شمار نداشت وقد خلط العوفى بينه وبين حسن الغزنوى الملقب بأشرف ثم سرى الغلط منه إلى التذاكر

(۲۴۴)

مفاتيح البحث: مدينة طهران (۱)، ذو الشهادتين (۲)، محمد الحسينى (۱)، جمال الدين (۲)، محمد بن ناصر (۱)، الموت (۳)، النوم (۱)

صفحه ۲۴۷

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانى - ج ۹ق ۱ - الصفحة ۲۴۵

المتأخرة.

(ديوان حسن فراهانى) واسمه أبو الحسن رأى ديوانه آذر بيگدلى فقال فى (تش ص ۲۳۰) انه يقرب من ألفى بيت وأكثر غزلياته لا تخلص فيه. أقول وقد وقع فيه خلط وقد ذكرناه فى (ص ۴۰) بعنوان أبو الحسن وراجع أيضا جعفر فراهانى فى (ص ۱۹۶).

(ديوان حسن قزوينى) يأتى بعنوان رفيع.

(۱۴۸۳: ديوان حسن قزوينى أو شعره) القاضى حسن. كان فى خدمة الأكبر شاه وحاكم گجرات. أورد شعره فى (گلشن ص ۱۳۳) و (تغ ص ۴۴).

(ديوان الحسن القيم) راجع " ديوان القيم الحلى."

(ديوان الحسن كاشى) من شعراء عصر خدابنده المغلى. راجع ديوان كاشى.

(۱۴۸۴: دیوان محمد حسن کبة) وهو الفقیه الحاج محمد حسن بن محمد صالح بن مصطفی کبة البغدادی المولود (۱۲۶۹) والمتوفی (۹ رمضان ۱۳۳۶) ودفن بمقبرة والـده فی النجف قرب باب الطوسـی. له أرجوزة فی الف بیت باسم الرحلة المکیة نظمها فی (۱۲۹۲) وله قصاید ومقطعات عالیة.

(۱۴۸۵: دیوان حسن گیلانی أو شـعره) وهو الحکیم حسن. له رسالة " ربط الحکمة بالتصرف " کما فی (گلشن ص ۱۳۳) وقد أطری تصوفه فی (نر ۶ ص ۱۵۷).

(۱۴۸۶: دیوان حسن لکهنوی أو شـعره) وهو الخواجـة حسن بن إبراهیم بن غیاث الـدین محمد من أحفاد قطب الدین مودود الچشتی العارف. أورد شعره فی (روشن ص ۱۷۲).

(دیوان حسن مال میر) یأتی بعنوان " دیوان راهب " وراجع " واهب " أیضا.

(دیوان حسن الماهآبادی) مر بعنوان الحسن بن علی.

(دیوان حسن متکلم) راجع حسن نیشابوری.

(۱۴۸۷: دیوان حسن مذهب أو شعره) ترجمه وأورد شعره کتابدار فی (خص ۸ ص ۲۵۷).

(دیوان حسن مشهدی) مر بعنوان حسن خراسانی ویأتی آخر بعنوان دیوان رفیع.

(۱۴۸۸: دیوان حسن نهاوندی أو شعره) وهو الملا حسن من علماء نهاوند فی أوائل العهد الناصری فی النصف الثانی من القرن الثالث عشر. ترجمه وأورد شعره فی (مع: ۲: ۹۳) و (ض ص ۴۴۴).

(۲۴۵)

مفاتیح البحث: مدینة النجف الأشرف (۱)، شهر رمضان المبارک (۱)، حسن بن إبراهیم (۱)، الحسن بن علی (۱)، الحج (۱)

صفحه ۲۴۸

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۱ - الصفحة ۲۴۶

(۱۴۸۹: دیوان حسن نیشـابوری أو شـعره) وهو المعروف بـالمتکلم. ترجمه فی (لت ۵) وقـال کان تلمیـذ المولی مظفر الهروی. والف رسالـة فی الصـنایع البدیعة باسم الملک غیاث الدین کرت وقال فی شاهد صادق انه مات (۷۷۱). وأورد فی (مع: ۲: ص ۱۴) قصیدته فی مایة وخمسین بیتا. ویظهر من شعره انه کان ینتسب إلی آل سامان وکذا فی (تغ ص ۴۳).

(۱۴۹۰: دیوان حسن یزدجردی أو شعره) واسمه حسن بیگ. أورد شعره فی (گلشن ص ۱۳۲).

(۱۴۹۱: دیوان حسن یزدی أو شـعره) لحسن علی أخ العطار الیزدی. سافر إلی مصـر والحجاز والهند ورجع إلی یزد ومات عن تسـعین سنة. أورد شعره فی (تش ص ۲۶۰) و (گلشن ص ۱۳۳) و (تغ ص ۴۴).

(۱۴۹۲: دیوان حسنی أصفهانی أو شعره) کان معرکه گیرا کما وصفه الصادقی فی (خص ۸ ص ۲۵۹) وذکر شعره.

(۱۴۹۳: دیوان حسنی کاشانی أو شعره) ترجمه سام میرزا فی (تس ۵ ص ۱۳۳).

وقال مات بکاشان فی (۹۴۱) وأورد شعره. وقال فی (تش ص ۲۴۲) انه طباطبائی وسـماه میر حسنی، ولکن فی فهرس الاعلام لتذکرة سامی سماه " حسینی " وکذا فی (گلشن ص ۱۳۷) فإنه قال: هو حسینی ابن أخت المیر حیدر المعمائی.

(دیوان حسین آشوب) مر بعنوان آشوب فی (ص ۷).

(دیوان حسینا خوانساری) یأتی بعنوان " صبوحی."

(۱۴۹۴: دیوان السید حسـین بن المیر إبراهیم الحسـینی القزوینی أو شـعره) توفی (۱۲۰۸) وکان من مشایـخ السـید مهدی بحر العلوم. صرح فی اجـازته له بـان له أرجوزة " نظم البرهان وسـمط الایمان " فی أصول الـدین والعقایـد، وشـرحها أیضا. وهما موجودان الآن

بخط الناظم الشارح عند السيد شهاب الدين التبريزى النجفى القمى.

(١٤٩٥: ديوان الميرزا محمد حسين بن ميرزا إبراهيم) حفيد المير شمس الدين محمد الحسينى الكرمانى، الصدر الصدر فى عصر الشاه طهماسب. ترجمه فى (نر ۵ ص ١٠٢) وذكر أنه توفى شابا وأورد بعض شعره وكذا فى (روشن ص ٧٨).

(ديوان الحسين بن محمد بن جعفر بن محمد بن الحجاج) مر بعنوان "ديوان ابن الحجاج"

(٢۴۶)

مفاتيح البحث: الحسين بن محمد بن جعفر (١)، محمد بن الحجاج (١)، شمس الدين محمد (١)، أصول الدين (١)، الهند (١)، الموت (٢)، الشهادة (١)

صفحه ۲۴۹

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانى - ج ٩ق١ - الصفحة ٢۴٧

انتخب منه الشريف الرضى وسماه "الحسن من شعر الحسين" ورتبه البديع الأسطر لأبى على أبواب فى فنون الشعر وسماه درة التاج. يوجد الجزء السادس منه المكتوب فى حدود القرن السابع بمكتبة السماوى وكان فى مكتبة (حسينية كاشف الغطاء) الجزء الثامن من حرف الميم إلى آخر الياء بخط عمر بن إسماعيل بن أحمد الموصلى فى (۶٢٠) ونقله امين الخانجى إلى مصر واخذ عنه صورا فوتوغرافية متعددة فى (١٣۴٢).

(ديوان حسين بن الأبرز) يأتى بعنوان حسين بن كمال الدين.

(١۴٩۶: ديوان الآقا حسين بن الآقا جمال) الخوانسارى المتوفى (١٠٩٨) ترجمه فى (نر ۶ و ١۵ ص ١۵٢ و ۵٢٨) و (تش ص ١٠٨) وأورد جملة من رباعياته ومعمياته.

(١۴٩٧: ديوان المولى حسين بن الحسن) الكاشانى مطبوع.

(١۴٩٨: ديوان الشيخ محمد حسين بن محمد حسن الأصفهانى الكنپانى) النجفى المتوفى بها (١٣۶١) وهو عربى اسمه الأنوار القدسية قد طبع فى (١١٠ ص) بعد وفاته وفاتنا ذكره فى محله. وهو فى مدايح أهل البيت (ع) وفى اخره بعض المراثى وفى أوله ترجمة الناظم تزيد على ألفى بيت. وديوانه الفارسى الذى يتخلص فيه "مفتقر" يأتى فى الميم.

(١۴٩٩: ديوان السيد حسين بن حسن) الغريفى البحرانى المترجم فى (السلافة ص ۵٠۴) جمع بعض اشعاره حفيده المعاصر السيد مهدى بن على الغريفى النجفى المنتهى نسبه إليه والمتوفى (١٣۴٣) فى مجموع يقرب من ثلاثماية بيت. أوله سحاب جفونى بدموع هوامى * لرزء أمير المؤمنين امامى إلى تمام النيف والخمسين بيتا ثم قصائد اخر. رأيت النسخة بخط السيد مهدى عند ولده المشتغل فى النجف، السيد عبد المطلب.

(ديوان الحاج محمد حسين بن حسن) القزوينى الشيرازى المتخلص بالحسينى يأتى بعنوان تخلصه.

(١۵٠٠: ديوان الشيخ حسين بن حسن نور الدين العاملى) وقد توفى الناظم ببلدة جوبا فى (١٣۶٩) كما حكاه لى حفيده الطالب فى النجف. وقد طبع ديوانه الصغير فى العرفان بعنوان "عقود الدر والجوهر."

(ديوان حسين بن خاندار) يأتى بعنوان حسين بن شهاب.

(٢۴٧)

مفاتيح البحث: أهل بيت النبى صلى الله عليه وآله (١)، كتاب الأنوار القدسية للشيخ محمد حسين الأصفهانى (١)، العلامة الشيخ كاشف الغطاء (١)، مدينة النجف الأشرف (۴)، عمر بن إسماعيل (١)، الشريف الرضى، أبو الحسن محمد بن الحسين (١)، الحج (١)، الوفاة (٢)

صفحه ۲۵۰

الذريعة - آقا بزرگ الطهراني - ج ۹ق١ - الصفحة ٢٤٨

(١٥٠١: ديوان السيد حسين بن المير رشيد الرضوي) النجفي الحائري المتوفى (١١٧٠) يقرب من أربعة آلاف بيت استنسخه (السماوي) واسمه " ذخيرة المآل " كان من تلاميذ السيد نصر الله المدرس الحائري وبينهما مطارحات ومراسلات. ويوجد منه نسخة بمكتبة يعقوب سركيس ببغداد، وأخرى في النجف بمكتبة الشيخ على الخاقاني. ومر له البديعية في (ج ٣ ص ٧٥).

(١٥٠٢: ديوان السيد حسين بن السيد رضا) ابن السيد مهدى بحر العلوم الطباطبائي المتوفى في النجف (١٣٠٦) مرتب على فصلين أولها في المدايح والمراثي للمعصومين (ع) وفيه تخميس الاثنى عشريات لجده بحر العلوم. وثانيهما في مراثي بعض العلماء مثل شيخه صاحب الجواهر والشيخ عباس ابن المولى على البغدادي تلميذ صاحب الجواهر وغيرهما أوله [أحمدك اللهم على تظافر آلائك] رأيت نسخة منه عند السيد جعفر بن السيد باقر بن السيد على بن السيد رضا بن بحر العلوم، ونسخة مجدولة مذهبة بمكتبة (الملك) ونسخة خط يد الشاعر نفسه عند السيد على بن الحسين الهاشمي الخطيب النجفي، واستنسخه السماوي والسيد محمد صادق بحر العلوم.

(١٥٠٣: ديوان حسين بن شدقم) وهو السيد حسين بن على بن حسن بن شدقم.

أطراه وأورد شعره في (سلافة العصر ص ٢٥٣).

(١٥٠٤: ديوان الشيخ حسين بن شهاب الدين) ابن الحسين بن محمد بن حيدر (خاندار) العاملي الكركي، معاصر الشيخ الحر. سكن برهة بأصفهان ثم نزل الهند. ذكر في (السلافة - ص ٣٥٥) انه توفي (١٠٧٦) بحيدر آباد الهند. وله شرح نهج البلاغة ومختصر الأغاني وأرجوزة في المنطق ومسائل في الطب وهداية الأبرار والحاشية على تفسير البيضاوي كما ذكر في (ج ٦ ص ٤١) ذكره في" الروضات ص ٦٥٧ " و " أمل الآمل " وقد طبع ديوانه بالإسكندرية في (١٢٩٠) على الحجر.

(١٥٠٥: ديوان المولى محمد حسين بن المولى محمد صالح) المازندراني وسبط التقى المجلسي وأخ المولى محمد سعيد الأشرف. له مثنوى " قضا وقدر " ترجمه في (نر ۶ و ۱۵ ص ۱۸۲ و ۵۴۲) وأورد شعره وبعض معمياته. وقال في (گلشن ص ۱۳۵) انه نزل الهند أيضا.

(٢٤٨)

مفاتيح البحث: كتاب شرح نهج البلاغة لابن أبي الحديد (١)، كتاب تفسير البيضاوي للبيضاوي (١)، مدينة النجف الأشرف (٣)، مدينة إصفهان (١)، العلامة المجلسي (١)، على بن الحسين (١)، على البغدادي (١)، الحسين بن محمد (١)، الهند (٣)، الوفاة (١)، الطب، الطبابة (١)، العصر (بعد الظهر) (١)

صفحه ۲۵۱

الذريعة - آقا بزرگ الطهراني - ج ۹ق١ - الصفحة ٢٤٩

(ديوان حسين بن عالم) كما في نفحات الانس. مر بعنوان " أمير حسيني غوري " في (ص ١٠٠).

(١٥٠٦: ديوان الشيخ عز الدين حسين بن عبد الصمد) الحارثي العاملي المتوفى في هجر لانه بالبحرين (٩٨٤) عن ست وستين سنة، والد الشيخ البهائي وتلميذ الشهيد الثاني.

ذكره الشيخ الحر في الامل.

(١٥٠٧: ديوان الإمام الحسين بن على بن أبي طالب (ع) جمعه مما ينسب إليه من الاشعار الشيخ محمد حسين المتخلص بضيائي ابن

الشیخ محمد باقر البیرجندی القائنی المعاصر مؤلف بغیة الطالب المذکور فی (ج ۳ ص ۱۳۳) ذکره الخیابانی فی هامش وقایع الأیام وقد جمع شعره أیضا الشیخ محمد علی المدرس الخیابانی فی " دیوان المعصومین " الآتی.

(دیوان الحسین بن علی الطغرائی) یأتی بعنوان " دیوان الطغرائی."

(دیوان الحسین بن علی) الوزیر المغربی یأتی بعنوان " دیوان الوزیر المغربی."

(۱۵۰۸: دیوان الحسین بن علی بن جواد محفوظ) العاملی الهرملی الکاظمی. کان جده الشیخ جواد بن الشیخ موسی بن الشیخ حسین محفوظ ممن نزل بسامرا والنجف سنین مستفیدا من بحث المیرزا الشیرازی وتلامیذه وغیرهم، ورجع إلی هرمل وکان عالمها المطاع إلی أن توفی بها (۱۳۵۸) وکانت ولادته کما حدثنی هو بها فی (۱۲۸۱) وله تصانیف رأیت بعضها عنده بالکاظمیة وسائرها توجد عند حفیده الحسین بن علی هذا الناظم للدواوین التی لکل منها عنوان خاص ۱ عبث الصبا ۲ روائح الشباب ۳ یواقیت الوشاح ۴ شقاشق ۵ الدرمعیات فیما نظمه أوان تلمذه فی دار المعلمین ۶ المنة ۷ غمزات الحیاة. وله أرجوزة فی نسب آل محفوظ تبلغ الجمیع بضعة آلاف بیت ولجده الجواد الهرملی أرجوزة النحو کما مر فی (ص ۲۰۸).

(۱۵۰۹: دیوان السید محمد حسین بن کاظم) بن السید احمد الموسوی الکاظمی النجفی المعروف بالکشوان المولود (۱۲۹۵) والمتوفی (۱۳۵۶) رتبه بنفسه علی السنین أول قصائده فی تهنئة عرس الشیخ علی بن الشیخ باقر صاحب الجواهر فی (۱۳۱۵) وآخره عن لسان بعض أصدقائه فی رثاء بعض فی (۱۳۴۷) رأیته بخطه عند ولده السید نوری تبلغ عدة الموجود إلی (۱۵۸۲ بیتا) وجملة من اشعاره توجد فی المسودات بخطه أیضا.

(۲۴۹)

مفاتیح البحث: الإمام أمیر المؤمنین علی بن ابی طالب علیهما السلام (۱)، مدینة الکاظمین (۱)، مدینة النجف الأشرف (۱)، الشیخ البهائی (۱)، المیرزا الشیرازی (۱)، الحسین بن علی (۴)، الجود (۲)، الشهادة (۱)، الوفاة (۱)

صفحه ۲۵۲

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۱ - الصفحة ۲۵۰

(۱۵۱۰: دیوان حسین بن کمال الدین بن الأبرز أو شعره) وهو الحسینی الحلی. أورد شعره فی (السلافة ص ۵۴۵) وقال له " درر الکلام ویواقیت النظام " فی البدیع. وله إجازة للشیخ ناصر بن علی الحویزی تاریخها شوال (۹۴۲) بخطه. طبع فتوغرافیا فی " فهرست کتابخانه دانشگاه ج ۲ ص ۵۶۷ " ولعله الذی ذکر فی (ص ۲۸) بعنوان ابن کمال.

(دیوان الحسین بن محمد) مر بعنوان ابن الدباس النحوی.

(۱۵۱۱: دیوان الشیخ حسین بن محیی الدین) ابن عبد اللطیف بن علی بن أحمد بن أبی جامع العاملی. ذکره معاصره الشیخ الحر، وقال إنه یروی عن أبیه عن جده عن الشیخ البهائی.

(۱۵۱۲: دیوان الشیخ حسین بن الحاج نجف) ابن محمد التبریزی الأصل النجفی المولد والمتوفی بها (۱۲۵۱) مؤلف الحسن والقبح الموسوم " بالدرة النجفیة " ترجمه سبطه الشیخ محمد طه برسالة مستقلة، وذکر دیوانه المشتمل علی نیف وعشرین قصیدة کبیرة کلها فی مدیح أهل البیت (ع) منها الرائیة التی تزید علی أربعمایة وخمسین بیتا ومنها الهائیة التی تزید علی مائتی بیت، وقد خمس الهائیة الملا عباس الصفار، وقد جمع الشیخ محمد (السماوی) جمیع ما وجده من شعره فی مجلد بخطه موجود فی مکتبته.

ونسخة أخری عند الشیخ علی الخاقانی استنسخها عن نسخة الشیخ موسی نجف من أحفاد الناظم، والنسخة فی (۱۲۰ ص) کل صفحه ۲۰ سطرا وهو مرتب علی الحروف (ا ی) کتبت فی النجف (۱۳۶۲) ویلیها دیوان الشیخ حسین التلمسانی، ونسخة أخری عند جلال الدین المحدث بطهران یقرب من الف وخمسمایة بیت.

(۱۵۱۳: دیوان محمد حسین الأرجانی) مطبوع. راجع الأرجانی ص ۶۷.

(۱۵۱۴: دیوان حسین الأصفهانی أو شعره) وهو المعمر الصراف بأصفهان. أورد شعره فی (نر ۹ ص ۲۹۴) و (گلشن ص ۱۳۶).

(دیوان حسین بایقرا) یأتی بتخلصه حسینی گورکانی.

(۱۵۱۵: دیوان المیرزا حسین البرمکی الخطیب أو شعره). طبع بعض شعره فی مدیح السید ماجد العوامی المتوفی (۱۳۶۷) فی (۳۲ ص).

(دیوان حسین بیک) التبریزی المتخلص بخروشی. یأتی فی الخاء، وآخر بعنوان

(۲۵۰)

مفاتیح البحث: أهل بیت النبی صلی الله علیه وآله (۱)، مسألة الحسن والقبح (۱)، مدینة النجف الأشرف (۲)، مدینة إصفهان (۱)، مدینة طهران (۱)، الشیخ البهائی (۱)، شهر شوال المکرم (۱)، عبد اللطیف بن علی (۱)، الحسین بن محمد (۱)، جلال الدین (۱)، الحج (۱)، الوفاة (۱)

صفحه ۲۵۳

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۱ - الصفحة ۲۵۱

"دیوان سهوی " وآخر بعنوان " دیوان معلوم."

(۱۵۱۶: دیوان الشیخ حسین التلمسانی) توجد نسخته فی (۵۰ صفحة) ذیل دیوان الشیخ حسین نجف، عند الشیخ علی الخاقانی فی النجف.

(۱۵۱۷: دیوان حسین چلبی التبریزی أو شعره) جامع الکمالات وبانی المسجد والحمام والسوق المشهور باسمه فی تبریز. ترجمه فی (نر ۵ ص ۱۱۸) وأورد شعره.

(دیوان حسین خاندار) مر بعنوان حسین بن شهاب الدین.

(۱۵۱۸: دیوان الحسین الخوارزمی) غزلیات وترجیع بند فی المعارف وقصاید فی مدح الأئمة (ع) طبع فی بمبئی ونسب فی الطبع إلی الحسین الحلاج مع أن فیه التصریح بأنه للخوارزمی، نعم کثیرا ما یذکر فیه الحلاج ویشبه نفسه به. وأظنه کمال الدین حسین بن الحسن الخوارزمی المذکور فی (مجن ۱ ص ۹ و ۱۸۵) الذی کفرته حنفیة هرات فحاکمه شاهرخ، ثم خلی سبیله وفی الأخیر قتلته الأزبک فی (۸۳۷ أو ۸۴۰) وکان تلمیذ أبی الوفاء الصوفی وله " شرح مثنوی مولوی " و " مقصد أقصی در ترجمه مستقصی " و " شرح قصیدة البردة " بالترکیة الخوارزمیة و " کنوز الحقایق " کما فصله ابنی فی (فهرس کتابخانه دانشگاه ج ۲ ص ۱۴۶ ۱۵۰) ویظهر من بیت شعر أورده هناک أنه کان یتخلص بحسین، وهو غیر کمال الدین حسن الهروی الخطاط المتوفی بمشهد خراسان فی (۹۸۳).

(دیوان حسینا الخوانساری) المتخلص بصبوحی یأتی بتخلصه.

(۱۵۱۹: دیوان حسین الخوانساری أو شعره) کان قاضی خوانسار برهة فی عصر الشاه عباس الأول ومن أهل الثروة. ترجمه النصرآبادی وأورد بعض رباعیاته وقال فی (گلشن ص ۱۳۵) انه تلمیذ میرزا جان الباغنوی الشیرازی.

(دیوان آقا حسین الخوانساری) مر بعنوان حسین بن جمال الدین.

(۱۵۲۰: دیوان الشیخ حسین الخراسانی) هو ابن محمد صادق المتوفی بمشهد خراسان (۹ شوال ۱۳۴۹) فارسی فی المدایح والمراثی رأیته عند أبی زوجته الشیخ علی أکبر النهاوندی.

(۱۵۲۱: دیوان مولانا حسین الرازی) کذا ترجمه فی (تس ۵ ص ۱۷۷) وأورد شعره.

(۲۵۱)

مفاتیح البحث: مدینهٔ النجف الأشرف (۱)، شهر شوال المکرم (۱)، جمال الدین (۱)، الخوارزمی (۳)، خراسان (۲)، القتل (۱)، الزوجهٔ (۱)، السجود (۱)، الوفاهٔ (۱)

صفحه ۲۵۴

الذریعهٔ - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۱ - الصفحهٔ ۲۵۲

(۱۵۲۲: دیوان محمد حسین رکنا) لأنه ابن حکیم رکنا. مات شابا ورثاه والده برباعیهٔ ذکره النصرآبادی فی ترجمهٔ أبیه وأورد بعض رباعیات محمد حسین أیضا فی (نر ۹ ص ۲۸۹) (۱۵۲۳: دیوان میرزا حسین ری شهری) کان نزیل بوشهر ولد (۱۲۵۳ ش) وطبع الدیوان بالهند ویقرب من الف بیت.

(دیوان مولانا حسین الشیرازی) راجع (مشتاقی شیرازی).

(۱۵۲۴: دیوان حسین شیرازی أو شعره) وهو ابن المیرزا جانی عزتی. أطری فضله فی (نر ۴ ص ۹۰) وأورد شعره.

(دیوان میر حسین طفیلی) یأتی بعنوان تخلصه طفیلی.

(۱۵۲۵: دیوان الشیخ حسین العصفوری) وهو ابن محمد بن أحمد بن إبراهیم البحرانی المتوفی بشاخور (۲۱ شوال ۱۲۱۶) قال فی " أنوار البدرین " انه فی تسعهٔ آلاف بیت کلها فی مراثی الحسین (ع).

(۱۵۲۶: دیوان المولی حسین علی الیزدی أو شعره) ترجمه النصرآبادی فی (نر ۶ ص ۱۵۷) وأطرا علمه وفضله ورحلاته فی البلاد، الروم ومصر والحجاز والهند، وعوده إلی یزد وبلوغه التسعین، ونقل بعض شعره عمن أدرکه.

(۱۵۲۷: دیوان الحاج حسین علی خان) مطبوع. وفیه القصیدهٔ فی مدح ابن أخته الحاج میرزا أبی الفضل الکلانتری. نقله عنه فی مقدمهٔ دیوان الکلانتری (ص عه) (دیوان السید حسین الغریفی) مر بعنوان حسین بن الحسن.

(۱۵۲۸ دیوان حسینقلی میرزا شاملو أو شعره) کان أبوه میر آخر للشاه إسماعیل الفاتح. وقام ولده فی عمله مدهٔ. ثم انتقل إلی الشاه همایون فی الهند. ترجمه سام میرزا فی (تس ۶ ص ۱۸۳) وأورد بعض شعره.

(دیوان ملا حسین الکاشفی) یأتی بعنوان " دیوان کاشفی سبزواری."

(۱۵۲۹: دیوان حسین کرد) لملک حسین خان فعله کری المتوفی (۱۳۰۰) یقرب من الف بیت بالکردیهٔ ومنه:

آفریده بیت ژقطره منی * سزاوار نین ژمنی منی منی ژافعال دیو بد کارند * رجیم درگاه پرور گارند

(۲۵۲)

مفاتیح البحث: الإمام الحسین بن علی سید الشهداء (علیهما السلام) (۱)، شهر شوال المکرم (۱)، محمد بن أحمد بن إبراهیم (۱)، الهند (۳)، الموت (۱)، الحج (۱)، الوفاهٔ (۱)

صفحه ۲۵۵

الذریعهٔ - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۱ - الصفحهٔ ۲۵۳

همنشین بد مکروت ذلیل * لباس تقوات مبروت ونیل پریت باورم ژقرآن دلیل * ژ لم اتخذ فلانا خلیل (۱۵۳۰: دیوان حسین کسماوی) لمیرزا حسین خان الرشتی باللهجهٔ الگیلکیهٔ.

طبع برشت.

(دیوان حسین الکیشوان) مر بعنوان حسین بن کاظم.

(۱۵۳۱: دیوان ملا حسین گیلانی أو شعره) أورد النصر آبادی فی (نر ۱۵ ص ۵۴۴) بعض معمیاته.

(دیوان حسین مازندرانی) مر بعنوان حسین بن صالح.

(۱۵۳۲: دیوان میرزا حسین مالمیری) (مال أمیری) أصفهانی (۱) ترجمه النصرآبادی فی (نر ۵ ص ۱۰۷) وأطری علمه وفضله فی المعقول وأورد بعض شعره ورباعیاته وذکر أنه فی (۱۰۷۲) صار مأمورا ببندر عباس ولما رجع توفی بشیراز. ویأتی دیوان أخیه المیرزا حسن بعنوان " دیوان راهب " و " دیوان واهب."

(۱۵۳۳: دیوان حسین المشهدی أو شعره) أورد شعره فی (سرخوش ص ۳۱) (۱۵۳۴: دیوان السید المیر حسین المعمائی) النیشابوری ترجمه میرزا بابر فی " بابر نامه " والنصر آبادی فی (نر ۱۵ ص ۵۰۰) وأورد هذا بعض معمیاته، وحکی قول الجامی انه لو علمت بمجیئ المیر السید حسین المعمائی لما أنشأت المعما أصلا. وصرح بأنه من سادات نیشابور ومعاصر للجامی المتوفی (۸۹۸) وقال فی شاهد صادق و (تغ ص ۴۴) انه مات (۹۰۴). وأما القاضی المیر حسین المیبدی فلم یکن سیدا وتوفی (۹۱۱) فهو متأخر عن هذا السید المعمائی، وکان یتخلص شفیعی کما قال ابنی فی (فهرست

(۱) وفی (تش یز ص ۲۸۰ و ۲۸۶) أورد شاعرین باسم حسین أحدهما أخو حسن واهب بالواو وقد نصبته النوابة زینب بیگم بنت الشاه طهماسب متصدیا لأوقاف یزد، وترقی امره بعد وفات أخیه واهب ونصب فی (۱۰۵۸) مستوفیا لیزد ثم منح شغله لابنه همایون، ونصب هو مستوفیا لرشت ومات ۱۰۷۲. وثانیهما حسین المالمیری کان مستوفی یزد وحاکم کاشان وقد استفاد من کتب بابا أفضل ثم قال فی (تش یز ص ۳۳۸) ان الأخوین هذین کانا من أولاد الخواجة قوام الدین الوزیر ممدوح الخواجة حافظ الشیرازی، وجدهما خواجة نعمت الله المال میری کان وزیر الشاه طهماسب (۹۸۴ ۹۳۰) مدة ثلاثین سنة وقد نصب واهب مستوفیا لیزد من قبل الشاه صفی (۱۰۵۲ ۱۰۳۸) ولکنی أظن الحسینین شخصا واحدا وهو الذی ذکره فی (نر ۵ ص ۱۰۷) وأخوه راهب بالراء فی (نر ۵ ص ۱۰۸).

(۲۵۳)

مفاتیح البحث: اللبس (۱)، الموت (۱)، الشهادة (۱)، الوفاة (۱)

صفحه ۲۵۶

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۱ - الصفحة ۲۵۴

کتابخانه دانشگاه ج ۲ ص ۴۰۱).

(۱۵۳۵: دیوان القاضی المیر حسین المیبدی) ابن المولی معین الدین نزیل یزد وشارح دیوان أمیر المؤمنین (ع) والمتوفی (۹۱۱) مطابق لفظ (قاضی) ترجمه النصرآبادی فی (نر ۱۵ ص ۵۱۲) وأورد تسعة من معمیاته منها باسم علی. ترجمه فی (تس ۲ ص ۴۸) و (هفت ص ۱۷۴) وذکران تخلصه " منطقی " وترجمه فی (تش یز ص ۳۳۲) باسمه میر حسین وتخلصه المنطقی، فظهر ان تسمیته بمیر حسین لیست لأجل سیادته کما زعمه کشف الظنون فوصفه فی (ج ۲ ص ۶۵۶ س ۷) بالحسینی.

(دیوان الشیخ حسین نجف) مر بعنوان حسین بن نجف.

(دیوان الحاج میرزا حسین النوری) یأتی بتخلصه " دیوان نوری."

(دیوان المیر حسین النیشابوری) مر بعنوان میر حسین المعائی ویأتی بعنوان شفیعی.

(۱۵۳۶: دیوان حسینی الرضوی) الخراسانی الهندی. للسید فتح علی خان المشهدی المقیم بالهند والمتوفی بشاه جهان آباد فی (۱۲۲۴) وهو ابن عوض علی خان بن المیر عثمان خان الرضوی النقوی. نزل جده المذکور من خراسان إلی الهند فی عهد فرخ سیر ومحمد شاه. ونصب عوض علی حاکما للاهور، ونشاء فتح علی هناک، وتلمذ علی صدر جهان فی العرفان. ومات عن خمس وتسعین من عمره ودفن عند قبر والده بجوار ترکان شاه بشاه جهان آباد، کذا فی (گلشن ص ۱۳۷) وقال إن دیوانه یقرب من خمسة عشر الف بیت وفی " مطلع الشمس " انه فی أربعة عشر الف بیت.

(دیوان حسینی سادات) مر بعنوان أمیر حسینی فی (ص ۱۰۰).

(دیوان حسینی شیرازی) راجع حسینی قزوینی.

(دیوان حسینی غوری) راجع أمیر حسینی فی (ص ۱۰۰).

(۱۵۳۷: دیوان حسینی قزوینی) وهو الحاج محمد حسین بن محمد حسن بن معصوم القزوینی الأصل الشیرازی المسکن تلمیذ أبی القاسم سکوت. وتوفی (۱۲۴۹) ترجمه فی طرائق الحقائق وفی (ض ص ۴۲۸ و ۴۴۵) ومر له " خمسه حسینی " فی (ج ۷ ص ۲۵۷) و "الهی نامه " فی (ج ۲ ص ۲۸۴).

(دیوان حسینی کاشانی) مر بعنوان حسنی کاشانی.

(۲۵۴)

مفاتیح البحث: الإمام أمیر المؤمنین علی بن ابی طالب علیهما السلام (۱)، کتاب کشف الظنون لحاجی خلیفة (۱)، خراسان (۱)، الهند (۲)، القبر (۱)، الحج (۲)

صفحه ۲۵۷

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق ۱ - الصفحة ۲۵۵

(۱۵۳۸: دیوان حسینی گورکانی) وهو السلطان حسین میرزا بن منصور بن بایقرا ابن حسن بن عمر شیخ بن الأمیر تیمور گورکان. رباه بعد موت والده أخوه بایقرا ولذا ینسب إلیه ویقال له السلطان حسین میرزا بایقرا. وبعد ان غلب علی یادگار محمد البایسنقری قتله بهراة فی (۸۷۵) واستقل بالملک فی خراسان وأفغانستان إلی أن توفی (۹۱۱) قال فی (تس ۱ ص ۱۱) انه کان خیرا یدر الأرزاق للعلماء وکان الموظفون منهم عنه اثنی عشر الف عالما، وکان یطعم الفقراء فی عشرة عاشوراء ویذبح شاتین فی کل یوم توسلا إلی الحسین (ع) وقال میرزا بابر فی " بابر نامه " انه فی سبعة أعوام أول ملکه کان خیرا وبعدها شرب الخمر کل یوم بعد صلاة الصبح وما کان یسکر قبل الصلاة، وکان ملتذا من دنیاه کثیرا. وله دیوان بالترکیة کلها علی زنة واحدة یتخلص فیها " حسینی " وألف کمال الدین حسین گازر گاهی " مجالس العشاق " وأظهر بین الناس انه تألیف السلطان حسین میرزا، وفیها أکاذیب ومناکیر ینسب العشق والغرام إلی الأنبیاء فی قصص مکذوبة. ترجمه فی (مجن ۸ ص ۱۳۰ و ۳۱۶) و (مع ج ۱ ص ۲۱) و (تش ص ۱۲) وبراون ج ۳ ص ۵۱۶.

(۱۵۳۹: دیوان حسینی لاهوری أو شعره) واسمه غلام من شعراء جهانگیر پادشاه.

أورد شعره فی (گلشن ص ۱۳۷).

(دیوان حسینی هراتی) مر بعنوان أمیر حسینی فی (ص ۱۰۰).

(دیوان حسینی هندی) مر بعنوان حسینی رضوی.

(۱۵۴۰: دیوان حسینی هندی) وهو محمد حسین الأودی صاحب الشیخ علی الحزین.

مات ببنارس الهند ودفن عند قبر الحزین فی (۱۲۰۵) ودیوانه یشتمل علی ستة آلاف بیت من جمیع اقسام الشعر، أورد بعضه فی (گلشن ص ۱۳۶).

(۱۵۴۱: دیوان حسینی یزدی) قال آیتی فی (تش یز ص ۲۸۶) ان اسمه حسین وکان من سادات یزد وشعره کثیر.

(۱۵۴۲: دیوان حشری تبریزی) وهو الملا محمد امین الأنصاری التبریزی الأصل. سکن بعباس آباد أصفهان. وکان له راتبا فقطع فنظم حشری قصیدة مدح فیها المیر حبیب الله صدر فأعاده وهو الذی نظم غزوات الشاه عباس بأمره. ثم رجع إلی تبریز وبهامات. ترجمه فی

(۲۵۵)

مفاتيح البحث: الإمام الحسين بن على سيد الشهداء (عليهما السلام) (١)، شرب الخمر (١)، يوم عاشوراء (١)، مدينة إصفهان (١)، أفغانستان (١)، خراسان (١)، الهند (١)، القبر (١)، القتل (١)، الطعام (١)، الغلّ (١)، الصّلاة (١)

صفحه ۲۵۸

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ٩ق١ - الصفحة ٢٥٦

(نر ٩ ص ٢٨٠) و " خزانه عامره ص ٢٩٣ " و (دجا ص ١١٧). وله أيضا " روضة الأبرار " على زنة " مخزن الاسرار " للنظامى، أورد الحشرى ذكر منظومته هذه فى مقدمة كتابه " روضه أطهار " الذى هو فى مزارات العرفاء بتبريز وقد ألفه فى (١٠١١ = روضه) وقال إنه نظم روضه أبرار أيضا فى هذه السنة، وقال فى أوله ان ظهور القائم سيكون فى هذا العصر وهو عصر الشاه عباس بن محمد بن طهماسب الصفوى. وقد طبع روضة الأطهار فى (١٣٠٣) بتبريز.

(١٥٤٣: ديوان حشم) من شعراء الفرس بالهند فى القرن الثانى عشر كما ذكره ابن يوسف فى فهرس المجلس (ج ٣ ص ٢٦٤). كان اسمه حسن كما صرح به فى الديوان.

توجد نسخة من ديوانه فى (المجلس) يشتمل على الف بيت. أوله:

أى سحاب لطف ترگوهر زبالا ريخته * درد كان هر صدف صد در لالا ريخته وكتابة النسخة فى أوائل القرن الثالث عشر.

(١٥٤٤: ديوان حشمت بدخشى) وهو المير محتشم على خان بن المير باقى البدخشانى الأصل. نزل جده بالهند وتلمذ هو على عبد الرضا متين الأصفهانى وآرزو وغيرهما، ومات (١٢٦٣) وديوانه يشتمل على سبعة آلاف بيت كما فى (گلشن ص ١٣٩) و (تغ ص ٤٦).

(١٥٤٥: ديوان حشمت قاجار) واسمه همايون ميرزا من شعراء القاجار فى العهد الناصرى. له " تذكره سفينة " و " گلشن محمود " كما فى (مع ج ١ ص ٢٢) وريحانة الأدب وله مثنوى يوسف زليخا كما فى (دجا ص ١٧٥).

(١٥٤٦: ديوان حشمتى خوانسارى) واسمه ملا-على بيگ الزاهد الخطاط. كان معلم النوابة حوابيگم ثم عزل وانزوى بنصرآباد أصفهان واشتغل بكتابة القرآن، وله ديوان فى خمسة آلاف بيت رآه النصر آبادى فنقل عنه كما فى (نر ٩ ص ٣٢٠) ثم فى (گلشن ص ١٣٩).

(١٥٤٧: ديوان حشمتى رشتى أو شعره) ترجمه وأورد شعره فى (خص ٨ ص ٢٣١).

(١٥٤٨: ديوان حشمتى هندى) ترجمه وأورد شعره فى (سرخوش ص ٣١) وقال له ديوان فخيم على الطراز القديم.

(٢٥٦)

مفاتيح البحث: مدينة إصفهان (١)، القرآن الكريم (١)، الهند (٢)، البدخشى (١)، السفينة (١)، العصر (بعد الظهر) (١)

صفحه ۲۵۹

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ٩ق١ - الصفحة ٢٥٧

(١٥٤٩: ديوان الحصكفى) من حصن كيفا قرية بديار بكر. لأبى الفضل يحيى بن سلام ابن حسين بن محمد الخطيب الحصكفى المتوفى (٥٥١) ذكره فى رياض العلماء، وترجمه فى (جما ج ٢٠ ص ١٨) بعنوان يحيى بن سلامة وذكر ان له ديوان شعر وديوان رسائل، وانه ولد (٤٥٩) وتوفى كما مر، وذكر جملة من شعره. توجد نسخة ديوانه فى مكتبة جامع الپاشا بالموصل كما فى فهرسها (ص ٤٨). وترجمه أيضا فى مجالس المؤمنين ص ١١٣ وغيره.

(١٥٥٠: ديوان المير حضورى القمى) واسمه المير عزيز الله أخ الميراشكى السابق ذكره ترجمه الصادقى أيضا فى (خص ٦ ص ٧٦)

وأورد بعض رباعياته وشعره وكذا فى روضة الصفا.

وقال فى (تش ص ۲۳۰) كان معاصرا للشاه طهماسب وسكن النجف وله ديوان. وقال فى (تغ ص ۴۶) انه مات (۱۰۰۰).

(۱۵۵۱: ديوان حفظى أصفهانى) اسمه الحاج محمود. ترجمه معاصره النصرآبادى فى (نر ۹ ص ۴۰۹) وذكر تنقلاته إلى مكة والهند وأطرى زهده وتقواه وأورد بعض شعره ورباعياته بما يظهر منه كثرة شعره وحياته زمن التأليف (۱۰۸۳) ونسبه فى (دجا ص ۱۱۸) إلى تبريز وترجمه أيضا فى (روشن ص ۱۸۱).

(۱۵۵۲: ديوان حفظى طهرانى) ذكر سام ميرزا فى (تس ۵ ص ۱۶۲) ان والده كان معمارا وأورد مطلع غزل له، وكذا فى (روشن ص ۱۸۱).

(ديوان حفظى تبريزى) واسمه الحاج محمود. حكى ترجمته وشعره فى (دجا ص ۱۱۸) عن مؤلف لطائف الخيال المؤلف (۹۲۷) وأظنه الحفظى الأصفهانى المذكور.

(۱۵۵۳: ديوان حفيد يزدى أو شعره) وهو حفيد المدرس اليزدى، واسمه الحاج ميرزا باقر. أورد شعره فى (تش يز ص ۲۸۶).

(۱۵۵۴: ديوان حفيظ أصفهانى أو شعره) كان حفيد المير الداماد سافر إلى الهند ثم رجع إلى أصفهان. أورد شعره فى (گلشن ص ۱۴۰) وقال فى (تغ - ص ۴۶) انه مات (۱۱۶۰) واسمه حفيظ الله.

(۱۵۵۵: ديوان الحقايق) للسيد محمد بن مصفى بن جعفر الدار أبى الشهير بالكشفى.

مجموعة فيها خصوص قصايده فى مدايح المعصومين (ع) جمعها ابن الناظم وهو السيد موسى

(۲۵۷)

مفاتيح البحث: مدينة مكة المكرمة (۱)، مدينة النجف الأشرف (۱)، مدينة إصفهان (۱)، يحيى بن سلام (۱)، الهند (۲)، الموت (۱)، الحج (۲)، الوفاة (۱)

صفحه ۲۶۰

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانى - ج ۹ق ۱ - الصفحة ۲۵۸

ابن جعفر بن مصفى المذكور، يقرب من الف بيت. وتوفى الناظم (۱۳۲۷) وقد قرأ قصيدته الفارسية فى مديح النبى صلى الله عليه وآله على السيد موسى فى يوم مولد النبى (۱۳۷۳) فى النجف.

(۱۵۵۶: ديوان حقايق) لميرزا على خان المتخلص " حقايق " ابن الميرزا جعفر حقايق نگار. مات والده (۱۳۰۱) وكان هو حيا إلى (۱۳۱۳) حين تأليف آثار العجم فذكره وأورد شعره فيه (ص ۵۴۲).

(ديوان حقايقى) هو التخلص السابق لخاقانى الشيروانى فيأتى فى الخاء.

(۱۵۵۷: ديوان حقى دهلوى) للشيخ عبد الحق المحدث. وقد عددوا فهرس تصانيفه بمائة وثلاثين. ولد (۹۵۸) ومات (۲۲ ع ۲ ۱۰۵۲) ودفن بشاه جهان آباد وديوانه يشتمل على أنواع الشعر وأكثره قصايد كما فى (گلشن ص ۱۶۱)، (۱۵۵۸: ديوان حقى خوانسارى أو شعره) وهو الآقا حقى الخطيب الخوانسارى المتوفى بها (۱۰۳۷) ترجمه النصرآبادى فى (نر ۹ ص ۲۹۷) و (ض ص ۱۱۱) وأورد بعض رباعياته.

(۱۵۵۹: ديوان مولانا حقى الرازى) الساكن فى بعض مزارات الرى. وصفه سام ميرزا فى (تس ۵ ص ۱۶۳) بأنه من النطاقين، وأورد مطلع غزله. وقد فرغ سام ميرزا من التحفة (۹۵۷).

(۱۵۶۰ ديوان حقير، الله آبادى أو شعره) وهو العالم الحكيم الشيخ كمال الدين محمد بن محمد أفضل. أورد شعره فى (گلشن ص ۱۴۰).

(۱۵۶۱: دیوان حقیر دزفولی) وهو الملا- حسین بن أبی الحسن بن فضل علی بن کاظم بن صادق خلیفة الواعظ الشاعر المولود (۱۲۶۰) والمتوفی (۱۳۴۷). له " مخزن الدار " المطبوع ببمبئی فی (۱۳۰۴) وأورد فیها اشعار معاصریه. وابنه أبو الحسن تجلی دزفولی معاصر وهو فی الحیاة.

(۱۵۶۲: دیوان حقیر أو شعره) للحاج میرزا عبد الغفار المرندی ترجمه فی دانشمندان آذربایجان ص ۱۱۸ وأورد قطعة أنشأها فی (۱۲۸۲) نقلا عن حدیقة الشعراء.

(۱۵۶۳: دیوان حقیری تبریزی) ترجمه الصادقی فی (خص ۸ ص ۲۸۸) وذکر بعض شعره وقال إنه یعمل نسج الشعریات (مویینه دوزی) وکذا فی (تش ص ۲۹).

(۲۵۸)

مفاتیح البحث: الرسول الأکرم محمد بن عبد الله صلی الله علیه وآله (۱)، مدینة النجف الأشرف (۱)، آذربیجان (۱)، الموت (۱)

صفحه ۲۶۱

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۱ - الصفحة ۲۵۹

(۱۵۶۴: دیوان حقیری التبریزی) الشهید فی فتنة الروم بها فی (۹۹۴) حکی فی (دجا ص ۱۱۹) ترجمته عن مؤلف " خلاصة الاشعار " وقال إنه توقف بکاشان أربع سنین وهناک لاقی مع محتشم وأنا أیضا رأیته حینئذ. ثم فی (۹۸۱) سافر إلی خراسان ورجع ورأیت یومئذ دیوانه البالغ إلی ستة آلاف بیت، ولصغر سنی لم انتخب منه شیئا وترجمه أیضا فی (تس ۵ ص ۱۴۲).

(۱۵۶۵: دیوان حقیری هروی) واسمه الملا- شهاب الدین ابن نظام الدین. نقل عنه فی (نر ۱۳ و ۱۵ ص ۵۰۹ و ۴۷۱) تاریخ وفاة الخواجة آصفی فی (۹۲۳) وقال هو من مشاهیر شعراء عصر السلطان حسین میرزا بایقرا، ورأیت له عدة قصاید فاخرة. ثم نقل عنه سبعة معمیات. وقال فی (مجن ۲ ص ۷۰ و ۲۳۹) انه شاب. وله منظومة فی المعما فی (۱۴۶ بیتا) نظمها فی (۹۱۸) توجد ضمن مجموعة فی المجلس کما فی فهرسها (ج ۳ ص ۱۳۲).

وفهرس کتابخانه دانشگاه (ج ۲ ص ۳۹۳).

(۱۵۶۶: دیوان حقیقی) للسلطان أبی المظفر المیرزا جهانشاه خان بن قرا یوسف خان الجالس علی سریر الملک فی تبریز خمس وثلاثین سنة إلی أن قتل فی (۸۷۲) ودفن فی الزاویة المظفریة التی أسس بنیانها فی حیاته المعروفة (کوک مسجد) أو مسجد کبود.

وقد فرغ الدوانی من شرح الهیاکل فی تلک الزاویة بعین تلک السنة کما صرح فی آخره ترجمه فی (دجا ص ۱۲۰) وذکر أنه ارسل الحقیقی دیوانه إلی المولی العارف عبد الرحمان الجامی فقرظه الجامی بقطعة آخرها.

بصورت پرستان کوی حجاز * زشاه حقیقی نشانداده باز وسمی الخمسة من ولد جهان شاه أحدهم حسن علی. وقد أورد تاریخ مسجد کبود المعروفة فی " تاریخ تبریز " لنادر میرزا المطبوع بطهران، وأورد غزلا لحقیقی وفرمانا له فی ترجمة أدبیات براون (ج ۳ ص ۴۴۱).

(۱۵۶۷: دیوان حقیقی بغدادی أو شعره) واسمه مصطفی ابن عم عثمان بیک من امراء الدولة العثمانیة، وشعره بالفارسیة والترکیة. هاجر من بغداد لتنافر وقع بینه وبین الوالی خضر پاشا فی (۹۶۳). ذکره فی العراق بین الاحتلالین (ج ۴ ص ۱۳۵).

(۱۵۶۸: دیوان حقیقی گجراتی أو شعره) واسمه المیرزا محمد بیک الأحمد آبادی. ترجمه فی

(۲۵۹)

مفاتیح البحث: دولة العراق (۱)، مدینة طهران (۱)، مدینة بغداد (۱)، عبد الرحمان (۱)، خراسان (۱)، القتل (۱)، الشهادة (۱)، السجود (۳)، الوفاة (۱)

صفحه ۲۶۲

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۱ - الصفحة ۲۶۰

(خیال ص ۲۰۷) مع أساطیر عن مراوداته مع الأجنة. وکذا فی (سرخوش ص ۳۱).

(۱۵۶۹: دیوان حکاک أصفهانی) واسمه سراج الدین ویعرف " سراجا حکاک " کان ماهرا فی صنعة حک الخواتیم ومات بأصفهان قبل (۱۰۸۹) کما فی (نر ۵ ۱۴۳ ۱۴۴) قال سنگلاخ انه رأی منتخب قصایده بخط جمشید بیک خوش نویس فی بلدة بیضاء کما فی امتحان الفضلاء ج ۲ ص ۱۵۲. وتوجد نسخة دیوان الحکاک بمکتبة لعله لی باستانبول کما فی فهرسها وکونه للحافظی الکرمانی المذکور فی (ص ۲۲۵) بعید.

(۱۵۷۰: دیوان حکاک شیرازی) واسمه میرزا منعم الهندی. له مثنوی فی وصف أکبر آباد. مات فی أوائل جلوس عالمگیر شاه بالهند. وقد أدرکه محمد أفضل سرخوش فی صغر سنه فذکره فی (سرخوش ص ۱۰۹) وکذا فی (تغ ص ۴۶).

(دیوان حکاک شیرازی) یأتی بعنوان شمیم شیرازی.

(۱۵۷۱: دیوان حکمی هندی أو شعره) واسمه ملاحکمی ابن أخت عرفی شیرازی.

تقرب عند قاسم خان حاکم بنگاله. أورد شعره فی (گلشن ص ۱۴۲).

(۱۵۷۲: دیوان الحکیم أبی الحسین الشیرازی أو شعره) کان حاذقا فی الطب وأصله من شیراز سافر إلی الهند ورجع فی (۱۰۷۵) أطری شعره فی (السلافة ص ۴۸۹).

(دیوان حکیم أبو طالب) کما فی (نر ص ۶۸) یأتی بتخلصه " طالب تبریزی."

(دیوان حکیم أبو الفتح لاهجی) مر فی (ص ۴۶).

(دیوان حکیم أبو المکارم) السرخسی. قال سنگلاخ رأیت اشعاره بخط عبدی نیشابوری فذکره فی (امتحان الفضلاء ج ۱ ص ۹۷). وقد مر بعنوان حاضری فی (ص ۲۲۰).

(۱۵۷۳: دیوان الحکیم أبی الهیثم) أحمد بن الحسن الجرجانی أو البوزجانی. ترجمه البیهقی المتوفی (۵۶۵) فی تتمة صوان الحکمة. له قصیدة فارسیة فی الحکمة تعرف " چون وچرانامه " فی (۸۲ بتیا) شرحها أولا تلمیذه أبو سعد محمد بن سرخ النیشابوری أو النشوی، ثم شرحها ناصر خسرو العلوی بشر حین صغیر طبع مع دیوان الناصر، وکبیر سماه " جامع الحکمتین " طبع مستقلا بطهران فی (۱۳۳۱ ش) فی (۳۴۷ ص) مع مقدمة للدکتور محمد معین. قال فیه ان الناظم والشارحین کلهم إسماعیلی المذهب. أوله:

یکیست صورت هر نوع ونیست زینت گذار * چرا که هیئت هر صورتی بود بسیار

(۲۶۰)

مفاتیح البحث: مدینة إصفهان (۱)، مدینة طهران (۱)، أبو المکارم (۱)، أحمد بن الحسن (۱)، الهند (۲)، الموت (۱)، الوفاة (۱)، الطب، الطبابة (۱)

صفحه ۲۶۳

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۱ - الصفحة ۲۶۱

ولمعزی أیضا قصیدة فی هذا الموضوع " چون وچرا."؟

(۱۵۷۴: دیوان حکیم اردستانی أو شعره) وهو الملا فضل الله من شعراء الشاه عباس الأول الصفوی. أورد شعره فی (روشن ص ۱۸۳) وکذا فی (تغ ص ۴۶).

(ديوان حكيم أشرفى سمرقندى) رأى سنگلاخ ديوانه بخط شفيعا فنقل عنه فى امتحان الفضلاء وقد ذكرناه فى (ص ٧٨).

(ديوان حكيم افسرى ترمذى) رأى سنگلاخ نسختين من ديوانه، أحدهما بخط عبدى نيشابورى، والأخرى بخط جعفر هروى فذكرهما فى امتحان الفضلاء ج ١ ص ٩٧ و ١٥٨ وأظنه المذكور بعنوان افسرى هروى فى (ص ٨٤).

(١٥٧٥: ديوان حكيم الهى أردبيلى أو شعره) الشاعر بالتركية. مات (١٢٩۶) كما فى (دجا ص ۴٩) عن حديقة الشعراء.

(ديوان الحكيم أنورى) مر بعنوان أنورى.

(ديوان حكيم باقر) مر بعنوان ديوان باقر محلاتى فى (ص ١٢٢).

(ديوان حكيم حاذق) مر بعنوان حاذق.

(ديوان حكيم حاضرى) مر بعنوان حكيم أبو المكارم.

(ديوان حكيم خباز) يأتى بتخلصه " طبعى."

(ديوان حكيم ركنا) يأتى بتخلصه " مسيحا."

(١٥٧۶: ديوان حكيم ركن الدين قمى أو شعره) والد الحكيم سديد الدين الآتى.

ترجمه معاصره فى (نر ٢ ص ٥٠) فى ذيل ترجمة ولده السديد، وقال كان طبيب البلاط.

وله " نجم اللئالى " فى الطب، ومات بقم، وله قصايد غراء. وهو غير ركن الدين القمى من شعراء القرن السابع كما يأتى فى الراء.

(١٥٧٧: ديوان الحكيم الساوجى) وهو الميرزا على رضا المتخلص " حكيم " الطبيب الماهر. وديوانه بالعربية فى المدايح والمراثى وغيرهما عند ولده المعاصر مشكاة الأطباء.

ونقل القصيدة الغديرية منه فى مجلة دنياى اسلام الأسبوعية بطهران للسيد محمد على التقوى. العدد ۴٠ السنة (٢).

(١٥٧٨: ديوان حكيم سديد قمى أو شعره) وهو ابن الحكيم ركن الدين القمى المذكور

(٢۶١)

مفاتيح البحث: مدينة طهران (١)، أبو المكارم (١)، الموت (١)، الطب، الطبابة (٢)

صفحه ٢۶۴

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانى - ج ٩ق١ - الصفحة ٢۶٢

كان ماهرا فى الطب وطبعه لطيف. ذكر شعره ورباعياته فى (نر ٢ ص ٥٠).

(١٥٧٩: ديوان حكيم سورى) من فكاهيات الميرزا تقى دانش ضياء لشكر ابن الميرزا حسين الوزير التفرشى المولود (١٢٨٨) طبع مكررا منها فى (١٣١٩ ش) فى (١۴٠ ص) بطهران. أوله:

أين گفته سورى كه گرفته است جهانرا * سر مشق بود طائفة سورچران را ويأتى ديوانه الآخر باسم ديوان دانش لتخلصه به.

(ديوان حكيم سوزنى) يأتى بعنوان سوزنى.

(ديوان حكيم شاه رضا) يأتى ديوان رضا شيرازى.

(١٥٨٠: ديوان حكيم شاه محمد قزوينى أو شعره) وهو الشاه محمد بن المبارك المدعو بحكيم كما عبر عن نفسه. نزل بلاد الروم، وترجم مجالس النفائس (١) لمير على شير النوائى باسم السلطان سليم بن بايزيد العثمانى المتوفى (٩٢۴) ويعبر فيه عن الشاه إسماعيل الصفوى بالشاه إسماعيل الصوفى ولكن فى ترجمة ما يلى فى (ص ٢۴٨) قال: وميگويند باآل على محبتى ندارد گرراست بود آدمى خوبى نيست.. وقد ترجم المجالس السلطان محمد فخر الهراتى أيضا وطبع الترجمتان بطهران بتصحيح على أصغر حكمت فى (١٣٢٠ ش).

(دیوان حکیم شریف) یأتی بعنوان " دیوان شریف."

(دیوان حکیم شفائی) یأتی " دیوان شفائی " ومر بعنوان " دیوان باقر محلاتی."

(۱۵۸۱: دیوان حکیم شیرازی) للشیخ غلام علی المتخلص " حکیم " المتوفی (حدود ۱۳۳۰) بطهران. نشاء بشیراز وجاء إلی طهران واشتغل بمدرسهٔ سپهسالار، وعلم أولاد محمد کاظم ملک التجار ومات فی بیت تلمیذه الحاج حسین ملک التجار مؤسس مکتبهٔ

(۱) وقد جعلت ومز مجالس النفائس فی هذا المجلد من الذریعهٔ (مجن) وأومأت إلی فصوله برقم اجعله بعده، فما ذکر فی المجلس الثانی فی کلاـ الترجمتین، کتبته (مجن ۲ ص..) والمجلس الثالث منهما (مجن ۳ ص..) وهکذا وجعلت رمز ترجمهٔ القزوینی لهذا الکتاب (قزمج) فأقول: ذکر فی (قزمج ۱) أو (قزمج ۵) وهکذا. وجعلت رمز ترجمهٔ الهروی للمجالس المسمی " لطائف نامه (" لط) فأقول (لط ۱) أو (لط ۲) إلی آخر المجالس الثمانیهٔ، ثم اجعل رقم صفحات المطبوع بطهران (۱۳۲۰ ش) بعدها. (ع. م.)

(۲۶۲)

مفاتیح البحث: مدینهٔ طهران (۵)، الحج (۱)، الوفاهٔ (۲)، الطب، الطبابهٔ (۱)

صفحه ۲۶۵

الذریعهٔ - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۱ - الصفحهٔ ۲۶۳

(الملک) توجد قصایده فی مکتبهٔ (الملک) ودیوان غزله بمکتبهٔ المجلس کما فی فهرسها (ج ۳ ص ۳۶۶).

(۱۵۸۲: دیوان حکیم شیرازی) هو للمیرزا محمود بن الوصال الشیرازی المتخلص بحکیم وهو الشاعر الخطاط المولود (۱۲۳۴) المتوفی (۱۲۷۴ = عاقبت محمود شد کار حکیم) ترجمه فی (گلشن وصال ص ۲۷۵ ص ۲۹۳) وترجمه فی (مع ج ۲ ص ۱۰۲) بعنوان "حکیم الشیرازی " وأرخ وفاته (۱۲۶۸) والصحیح ما ذکرناه. وترجمه أیضا فی (المآثر ص ۲۰۵).

(۱۵۸۳: دیوان حکیم صوفی شیرازی أو شعره) کان تاجرا ترجمه وأورد شعره فی (نر ۵ ص ۱۳۴).

(دیوان الحکیم الطبری) وهو أبو اللیث، کما ذکره سنگلاخ فی (امتحان الفضلاء ج ۲) وقال رأیت دیوانه بخط المیر محمد الخطاط. وأظنه أراد أبا الهیثم المذکور انفا.

(۱۵۸۴: دیوان حکیم عبد الله یزدی) الملقب بحافظ الصحهٔ جد الدکتور حافظی المعاصر. له منظومهٔ فی الطب بالفارسیهٔ. أورد ذکره فی (تش یز ص ۲۸۷).

(دیوان حکیم عبد الله کاشی) یأتی " دیوان راغب."

(دیوان حکیم غزنوی) یأتی بعنوان مختاری غزنوی.

(دیوان حکیم قبلی) یأتی " دیوان قبلی."

(دیوان حکیم قطران) یأتی دیوان قطران.

(دیوان حکیم کاشی) عبد الله. یأتی بعنوان " دیوان راغب " و " وحدت."

(دیوان حکیم کاشی) واسمه ضیاء الدین أو صدرین مهر فی الطب وسافر إلی الهند وتلقب من الشاه سلیم بمسیح الزمان. أورد شعره فی (نر ۳ ص ۶۱).

(دیوان حکیم کاظما) یأتی دیوان کاظما.

(دیوان حکیم گیلانی) مر دیوان حسن گیلانی.

(۱۵۸۵: دیوان حکیم نوری) لمیرزا یوسف بن محمد حسین خان النوری نزیل طهران.

کان أبوه وجده من أعیان الدولهٔ القاجاریهٔ، وکان هو معاصرا لهدایت فترجمه فی (مع ۲:

ص ۹۴) وأورد قصیدتین منه تبلغ سبعین بیتا. وترجمه أیضا فی المدایح المعتمدیهٔ.

(۲۶۳)

مفاتیح البحث: مدینهٔ طهران (۱)، یوسف بن محمد (۱)، الهند (۱)، الوفاهٔ (۱)، الطب، الطبابهٔ (۲)

صفحه ۲۶۶

الذریعهٔ - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق ۱ - الصفحهٔ ۲۶۴

(۱۵۸۶: دیوان حکیم هاشمی) له مثنوی " مظهر الآثار " رأی سنگلاخ نسخهٔ منه بخط أبی محمد غریب زاده الهندی. فذکره فی (امتحان الفضلاء ج ۲ ص ۳۰۸).

(۱۵۸۷: دیوان حکیم یزدی أو شعره) واسمه أبو الفضل کان ماهرا فی الطب. أورد شعره فی (تش یز ص ۲۸۶).

(۱۵۸۸: دیوان حکیمی طبسی أو شعره) قال فی (مجالس العشاق ص ۱۶۸) انه کان یحب الخواجهٔ علی وتوفی (۸۸۱) وقال فی (ض ص ۳۱۷) ان اسمه محبوب علی، وکان من العرفاء ومریدا للسید نسیمی. وفی (مجتس ۲ ص ۱۳۸) سماه سید حکیمی.

وأوردوا شعره وسماه فی (گلشن ص ۱۴۲) حکیمی استرآبادی، وراجع ما بعده أیضا.

(دیوان حکیمی طبسی أو شعره) واسمه المیر شهاب الدین سکن سبزوار وتلمذ علی المیر شاهی ومهر فی الطب ودخل فی أطباء السلطان حسین میرزا المتوفی (۹۱۱) کما فی (روشن ص ۱۸۳). ولعله متحد مع ما قبله، وقد سماه فی (گلشن ص ۱۴۲ ") حکیمی استرآبادی."

(۱۵۸۹: دیوان حلمی الأردبیلی أو شعره) السیاح نزیل أصفهان ترجمه فی (دجا ص ۱۳۳) و (گلشن ص ۱۴۲) وأورد بعض اشعاره.

(۱۵۹۰: دیوان حلمی أصفهانی أو شعره) أورد شعره فی (تش ص ۱۷۵).

(۱۵۹۱: دیوان حلمی شوشتری) کان تلمیذ المولی حامدی التبریزی المذکور آنفا.

قال السید عبد الله الجزائری التستری المتوفی (۱۱۷۳) فی تاریخ تستر المعروف بالتذکرهٔ والمذکور فی (ج ۳ ص ۲۴۳) ان هذا الدیوان موجود یقرب من سبعهٔ عشر الف بیت فیه قصیدهٔ فی مدح الحجهٔ (ع) أنشأها بأمر أستاذه المولی حامدی التستری وقصیدهٔ فی مدح علی پاشا وقطعات فی التواریخ منها فی تاریخ وفاهٔ أستاذه المولی حامدی ووفاهٔ المولی عیشی والمولی عبائی والمولی غیبی والمولی سلیمان ورشید وغیرهم وهؤلاء کلهم من الشعراء فی تستر فی عصر واخشتو خان الحاکم فی تستر من (۱۰۴۲ ۱۰۷۸).

(۱۵۹۲: دیوان حلمی کاشانی أو شعره) واسمه المولی مقیما. ترجمه النصر آبادی فی (نر ۹ ص ۳۰۲) و (تش ص ۲۴۲) وذکر انه سافر إلی الهند وتقرب إلی الشاهزاده داراشکوه وبذل له السلطان اورنک زیب عالم مصرف الحج، فحج سالما ورجع إلی الهند

(۲۶۴)

مفاتیح البحث: الإمام المهدی المنتظر علیه السلام (۱)، مدینهٔ إصفهان (۱)، الهند (۲)، الحج (۲)، الوفاهٔ (۳)، الطب، الطبابهٔ (۲)

صفحه ۲۶۷

الذریعهٔ - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق ۱ - الصفحهٔ ۲۶۵

وتوفی بها وأوصی بکتبه و (۷۰۰ روپیه) من ترکته إلی الشیخ بدر الدین العرب والمیرزا إبراهیم الفانی، وأورد بعض شعره ورباعیاته.

(۱۵۹۳: دیوان حلوائی أو شعره) واسمه محمود بیک. أورد شعره فی (گلشن ص ۳۸۲).

(دیوان حلوائی أصفهانی) یأتی بعنوان دیوان ضمیر لتخلصه به.

(دیوان مولانا حلوائی سمرقندی) المقبور بها شابا ترجمه فی (مجن ۲ ص ۴۷ و ۲۲۱) والظاهر أنه غیر ما ذکر فی (بهش ۳۸۲) وذکرا

مطلع غزله.

(۱۵۹۴: دیوان حلوائی شیرازی أو شعره) ویعرف بغیاثا الشیرازی المعاصر لملا ملهمی والمیرزا نظام. سافر إلی أصفهان وسکن بدار الشفا جنب القیصریة وابتلی بالجدری وعمی بصره وکان ماهرا فی الغزل والقصیدة. ووقع من سطح الدارومات، کذا ترجمه معاصره فی (نر ۹ ص ۲۳۸) وأورد شعره. وکذا فی (تش ص ۲۹۰).

(دیوان حلوائی هروی) یأتی بعنوان " نکوئی."

(۱۵۹۵: دیوان حلیم سندی أو شعره) وهو الشاه زاده المیرزاجانی کما فی (تغ ص ۴۶) أو میرزا خانی کما فی (روشن ص ۱۸۳) وقال هذا: کان ماهرا فی الأرغنون وأوردا شعره.

(۱۵۹۶: دیوان حلیمی شیروانی أو شعره) أورد بعض شعره عن خط تاریخه (۹۴۵) فی (دجا ص ۱۲۳).

(۱۵۹۷: دیوان حلیمی طهرانی أو شعره) وهو المیر محمد، کان والده رئیس قریة طهران وأعرض هو عن الشغل. أطری بذله معاصره سام میرزا فی (تس ۵ ص ۱۵۷) وأورد شعره.

(۱۵۹۸: دیوان الشیخ حمادی الکواز) وهو ابن حمزة آل نوح الشمری الحلی المتوفی (۱۲۷۹) جمعه اخوه الشیخ صالح کواز ولم یستوفها لکثرة شعره.

(۱۵۹۹: دیوان الشیخ حمادی نوح) الشاعر الشهیر الذی یقال فیه انه متنبی عصره. وهو أبو هبة محمد بن سلمان بن نوح الغریبی الکعبی الأهوازی نزیل الحلة والمتوفی بها فی صفر (۱۳۲۵) عن تسعین سنة وقیل مایة وخمس سنین. ودیوانه کبیر فی مجلدین یزید علی اثنی عشر الف بیت، جمعه هو بنفسه ورتبه علی عدة فصول عناوینها: الآلهیات، الحسینیات، القزوینیات، الشیرازیات، الرشتیات، وهکذا. توجد نسخة منه فی مکتبة (السماوی).

(دیوان الحماسة) مر بعنوان " الحماسة " متعددا فی (ج ۷).

(۲۶۵)

مفاتیح البحث: مدینة إصفهان (۱)، مدینة طهران (۱)، الوصیة (۱)، الجنابة (۱)

صفحه ۲۶۸

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۱ - الصفحة ۲۶۶

(۱۶۰۰: دیوان الحمانی أو شعره) وهو علی بن محمد بن جعفر بن محمد بن زید الشهید العلوی الامامی الشاعر. وحمان محلة بالکوفة. هو فی العلویین کابن المعتز فی العباسیین، کذا فی نسمة السحر وقال فی (عمدة الطالب ص ۲۸۶) ان کثیرا من اشعاره دخل فی دیوان صاحب الزنج. عبر عنه الرضا فی مجلس المأمون ببعض فتیاننا ووصفه الهادی (ع) باشعر الناس. أورد شعره ابن شهرآشوب فی المناقب والمفید فی العیون والمحاسن والصدوق فی عیون أخبار الرضا.

(۱۶۰۱: دیوان المولی حمد الله الأردبیلی) أطری فضله تقی الدین فی تذکرة عرفات العاشقین المؤلف (۱۰۲۵) والموجود بمکتبة (الملک) وذکر انه رآه بشیراز قبل (۱۰۰۰) وأورد رباعیة له. وعنه فی (دجا ۱۲۳) وسماه فی (گلشن ص ۱۴۳) حمید أردبیلی.

(۱۶۰۲: دیوان مولانا حمد الله الرازی) کان والده من المتمولین فی ری ولکن ولده زهد عن المال. وصفه کذلک معاصره سام میرزا فی (تس ۵ ص ۱۷۸) وأورد مطلع غزله.

(۱۶۰۳: دیوان حمدی أو شعره) لبردعی زاده شمس الدین من أولاد المولی محمد البردعی.

هاجر من بلاد خراسان إلی الروم فی (۹۱۷) فأکرمه السلطان سلیم خان. وله تصانیف ترجمه فی (بهش ۲ ص ۳۷۰) وأورد بعض قصیدته المصنوعة فی تتبع قصیدة مولا شرف. ولعلهم ینتسبون إلی البردعی المذکور فی (النفحات ص ۱۴۵).

(دیوان حمدی سیستانی) أورد شعره فی (روشن ص ۱۸۳) ولعله حمزه سیستانی.

(۱۶۰۴: دیوان حمدی قزوینی أو شعره) أورد شعره فی (روشن ص ۱۸۵).

(۱۶۰۵: دیوان حمدی کشمیری أو شعره) أورد شعره وأصر علی أنه غیر القزوینی فی (روشن ص ۱۸۴).

(دیوان حمزه سیستانی) یأتی بعنوان تخلصه " دیوان غافل."

(دیوان حمید الهمدانی) ترجمه معاصر کذلک فی (نر ۶ ص ۱۹۲) راجع حمید همدانی.

(دیوان حمید أردبیلی) راجع حمد الله أردبیلی.

(۱۶۰۶: دیوان حمید بخارائی أو شعره) واسمه حمید الدین ابن عمعق البخاری. هجی الحکیم سوزنی ومات (۶۷۰) کما فی (تغ ص ۴۷).

(۱۶۰۷: دیوان حمید تبادکانی أو شعره) وهو حمید الدین ابن المولی محمد التبادکانی.

(۲۶۶)

مفاتیح البحث: کتاب عیون أخبار الرضا علیه السلام (۱)، الإمام علی بن محمد الهادی علیه السلام (۱)، کتاب الإرشاد للشیخ المفید (۱)، مدینة الکوفة (۱)، علی بن محمد بن جعفر (۱)، ابن شهرآشوب (۱)، محمد بن زید (۱)، خراسان (۱)

صفحه ۲۶۹

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۱ - الصفحة ۲۶۷

ترجمه فی (مجن ۴ ص ۹۴ و ۲۷۰) وقال کان من الصوفیة الملامتیة وأورد شعره.

(۱۶۰۸: دیوان حمید کل أو شعره) لملا حمید بن الملا عبد الوهاب. ترجمه وأورد شعره معاصره فی (مجن ۳ ص ۸۶ و ۲۶۰).

(دیوان حمید معمائی) کذا ترجمه القزوینی فی (قزمج ۳ ص ۲۳۹) والصحیح انه ملا جمشید معمائی کما فی (لط ۳ ص ۶۹).

(۱۶۰۹: دیوان حمید ناگوری أو شعره) الشیخ حمید الدین تلمیذ الخواجة معین الدین الچشتی ولد ببخارا ونصبه السلطان معز الدین سام حاکم دهلی قاضیا بناگور، ومات بها فی (۶۴۳) وقد سافر إلی بغداد والشام والحجاز ولاقی الشهاب السهروردی هناک. أورد شعره فی (روشن ص ۱۸۴) وکذا فی (تغ ص ۴۷).

(۱۶۱۰: دیوان حمید همدانی) من شعراء الدورة الصفویة. توجد دیوان غزله فی مکتبة (المجلس) کم فی فهرسها (ج ۳ ص ۲۶۶) فی (۱۵۷۰ بیتا) یظهر منه تشیعه وانه همدانی یتخلص " حمید " قال ابن یوسف ولعله حمید الهمدانی المذکور فی (نر ۶ ص ۱۹۲).

(۱۶۱۱: دیوان حمیدی بلخی) واسمه حمید الدین عمر بن محمود وقد یعرف باسم أبیه فیقال " محمودی " وهو صاحب " مقامات حمیدی " بالفارسیة فی قبال المقامات للحریری.

توفی (۵۹۹) کما فی شاهد صادق. ترجمه وأورد شعره فی (مع ج ۱ ص ۱۹۷) وقال سنگلاخ انه رأی خلاصة دیوانه بخط محمد طاهر اعتماد الدولة. فذکره فی (امتحان الفضلاء ج ۲ ص ۹۰).

(۱۶۱۲: دیوان حمید شیرازی) للدکتور مهدی الحمیدی الشیرازی أستاذ الأدب بجامعة طهران الیوم وشعره کثیر. طبع بعضها بعناوین مختلفة مثل " شکوفهها " أو " نغمه های جدید " فی (۱۳۱۷ ش) وبعدها بطهران فی (۱۷۵ ص).

(۱۶۱۳: دیوان حمیدی کشمیری أو شعره) أورد بعض شعره فی (گلشن ۱۴۴).

(۱۶۱۴: دیوان حمیدی مازندرانی أو شعره) لمیرزا عبد الحمید المازندرانی المتوفی (۲۱ محرم ۱۳۲۲) ترجمه وأورد شعره مرتضی المدرس الچهاردهی.

(۱۶۱۵: دیوان السید الحمیری) هو أبو هاشم إسماعیل بن محمد بن نوید بن ربیعة الحمیری المتوفی (۱۷۳) صاحب العینیة المشهورة

واحد الثلاث الذين قيل فى حقهم أنهم اشعر

(۲۶۷)

مفاتيح البحث: مدينة طهران (۲)، إسماعيل بن محمد (۱)، مدينة بغداد (۱)، عبد الحميد (۱)، الشام (۱)، الطهارة (۱)، الشهادة (۱)

صفحه ۲۷۰

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانى - ج ۹ق۱ - الصفحة ۲۶۸

الناس كما فى الأغانى. وعن أبى عبيدة انه اشعر المحدثين، وعن تذكرة ابن المعتز أن له أربع بنات كل منهن تحفظ أربعمائة قصيدة! لأبيها، وقد نظم كلما سمعه فى فضل على (ع) وقد ترحم عليه الإمام الصادق (ع) ثلاثا. كما فى رجال الكشى. ترجمه الزركلى أيضا فى قاموس الاعلام (ج ۱ ص ۱۱۲) وقد جمع المستشرق الافرنسى بربيه دومينار اخباره وطبع فى باريس فى (۱۰۰ ص) وترجمه وأورد شعره فى أعيان الشيعة (ج ۱۲ ص ۱۳۳ ۲۷۸) توجد نسخة ديوانه فى إحدى مكتبات اليمن كما ذكره بعض، وكذا فى المكتبة الظاهرية بدمشق كما فى فهرسها. ودون شعره أيضا الشيخ محمد بن طاهر (السماوى) ويوجد فى مكتبته.

وقد ترجم الحميرى فى كتاب مستقل باسم " شاعر العقيدة " السيد محمد تقى بن سعيد الحكيم النجفى المعاصر، وقد طبعه السبيتى وجعله الجزء الحادى عشر من " حديث الشهر. " وقد جمع الشيخ على الخاقانى صاحب مجلة البيان النجفية الغراء أحوال الحميرى وشعره فى (۱۳۵۳).

(۱۶۱۶: ديوان الحومانى) للشيخ محمد على بن محمد امين العاملى الحومانى الحاروفى للمعاصر المولود (۱۳۱۵) نزيل بيروت. له عدة دواوين منها ديوان الحومانى فى جزئين طبعا بصيدا حدود (۱۳۴۴).

(ديوان الحويزى) راجع دواوين "عبد العلى الحويزى " و " فرج الله الحويزى " و " خلف الحويزى " و " السيد على خان الحويزى ".

(۱۶۱۷: ديوان حيا أكبر آبادى) واسمه شيورام من قوم كايتهه. تلمذ على بيدل عبد القادر. له " مثنوى گلگشت بهارارم " على سياق "چار عنصر " لبيدل. مات فى (۱۱۴۴) أورد بعض شعره فى (گلشن ص ۱۴۴).

(۱۶۱۸: ديوان حياتى أو شعره) قال سام ميرزا ان والد حياتى كان يداخل فى نيابة القضاء ولكن هو لم يتداخل فيه وكان منشيا خطاطا، وأورد شعره فى (تس ۵ ص ۱۳۵).

وأظنه هو المذكور فى (گلشن ص ۱۴۴) بعنوان حياتى قزلباش من امراء الشاه طهماسب الصفوى.

(۱۶۱۹: ديوان حياتى كاشانى) قال فى " خلاصة الاشعار " كان حياتى يشتغل بالسقاية وهذا سبب تخلصه " حياتى " وكان يمدح المير نعمة الله النقيب، ثم مال إلى النقطوية فطرد من كاشان وانتقل إلى قزوين لابتلائه بغرام صراف. وترقى امره عند النقطوية فى قزوين فاعتقل

(۲۶۸)

مفاتيح البحث: الإمام جعفر بن محمد الصادق عليهما السلام (۱)، الإمام أمير المؤمنين على بن ابى طالب عليهما السلام (۱)، كتاب رجال الكشى (۱)، كتاب أعيان الشيعة للأمين (۱)، مدينة بيروت (۱)، محمد بن طاهر (۱)، على بن محمد (۱)، دمشق (۱)، الموت (۱)

صفحه ۲۷۱

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانى - ج ۹ق۱ - الصفحة ۲۶۹

فی نکبتهم مع عدة فحکم علیه بالحبس سنتین والنفی إلی شیراز فبقی هناک سنین ورجع إلی کاشان فی (۹۸۶) ثم سافر إلی (احمد نکر) الهند ودیوانه فی (۲۰۰۰ بیت). ونقل فی (خص ۸ ص ۲۴۰) من مشهور شعره وقال ولکنی لم أره. وقال فی (تغ ص ۴۷) نقلا عن التقی الأوحدی انه مات بالهند فی (۱۱۰۰).

(۱۶۲۰: دیوان حیاتی گیلانی أو شعره) نشأ فی الهند. ترجمه معاصره فی (نر ۹ ص ۳۱۳) وأورد شعره، وکذا فی القسم الثالث من تذکرة میخانه وکذا فی طبقات أکبری (ج ۲ ص ۶۰۶) وکذا فی (تش ص ۲۴۲) وقال فی (تغ - ص ۴۷) انه جاء إلی الهند فی عهد أکبر شاه وان جهانگیر پادشاه وزنه بالذهب صلة ومات (۱۰۱۵).

(۱۶۲۱: دیوان حیدر ترک) وهو المولی حیدر من شعراء الترک کما وصفه فی (لط ۷ - ص ۱۲۴) وقال: له " مخزن الاسرار " بالترکیة. کان بشیراز یمدح السلطان إسکندر میرزا حفید تیمور لنگ فی (۸۱۲ ۸۱۷).

(۱۶۲۲: دیوان حیدر تونیانی أو شعره) قال فی (مجتس ۶ ص ۱۶۷) کان قلندرا ماهرا فی الموسیقا وأورد شعره. وقال فی (گلشن ص ۱۴۵) مات (۹۶۶) وأورد قصته مع ملک المنجمین.

(۱۶۲۳: دیوان السید حیدر الحلی) وهو السید حیدر بن السید سلیمان بن داود بن سلیمان المولود (شعبان ۱۲۴۶) والمتوفی (۹ ع ۲ ۱۳۰۴) طبع باسم " الدر الیتیم " فی بمبئی علی الحجر، وسرد فیه تمام نسبه إلی زید بن علی بن الحسین (ع) وجامع الدیوان هو ابن أخ الناظم السید عبد المطلب بن داود بن سلیمان. ثم إن الشیخ علی الخاقانی مدیر " البیان " الغراء رتبه علی ترتیب جید فی مجلدین طبع الأول فی (۱۳۶۹) فی النجف.

(۱۶۲۴: دیوان حیدر طهماسبی کاشی أو شعره) قال فی (تش ص ۲۴۲) و (روشن ص ۱۸۳) انه لما امر الشاه طهماسب باجبار الناس ان یلبسوا القلنسوة الطهماسبیة، کان حیدر هذا أول من روجها فی کاشان ولهذا اشتهر به، ثم أوردا شعره. وأظنه غیر حیدر الکاشی الآتی.

(دیوان حیدر علی أردبیلی) یأتی بتخلصه " فائض."

(۲۶۹)

مفاتیح البحث: الإمام علی بن الحسین السجاد زین العابدین علیهما السلام (۱)، مدینة النجف الأشرف (۱)، شهر شعبان المعظم (۱)، داود بن سلیمان (۱)، سلیمان بن داود (۱)، الهند (۴)، الموت (۲)، الیتم (۱)

صفحه ۲۷۲

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۱ - الصفحة ۲۷۰

(دیوان حیدر علی کشمیری) یأتی بتخلصه " فنا."

(دیوان حیدر علی کمالی أصفهانی) طبع باستانبول. وطبع له أیضا زمان فارسی باسم " لازیکا " یأتی بتخلصه کمالی.

(۱۶۲۵: دیوان المیر حیدر الکاشی) من السادة المعتبرین بکاشان. ترجمه الصادقی فی (خص ۶ ص ۸۴) وقال إنه قصیر القامة قلیلا لکنه طویل الباع ولا- سیما فی التواریخ والمعمیات ثم ذکر بعض معمیاته. وترجمه النصر آبادی فی (نر ۱۳ ص ۴۷۵) وذکر بعض أحواله وأسفاره وعدة من التواریخ له منها لجلوس الشاه إسماعیل الثانی ووفاته:

"شهنشاه روی زمین = ۹۸۴ " گشت ثبت " شهنشاه زیر زمین = ۹۸۵ " شد رقم وآخر تواریخه ما ذکره عند اهداء ملک الهند منظرة إلیه فقال، مصراع (عینک پادشه ملک نهادیم بچشم = ۱۰۰۷).

(۱۶۲۶: دیوان میر حیدر کرهرودی أو شعره) وهو حیدر بن علاء الدین منصور. ترجمه فی (خص ۶ ص ۸۳) وأورد شعره.

(۱۶۲۷: دیوان حیدر کلیچه پز) الهروی. ترجمه سام میرزا فی (تس ۵ ص ۱۱۴) وقال هو عامی لا یفهم معنی بعض ما یستخرج من

طبعه کما اعترف هو فی بعض شعره القریب من عشرهٔ آلاف بیت. وأورد غزله المتخلص فیه بحیدر وبعض رباعیاته. وترجمه النصر آبادی (نر ۱۴ ص ۴۹۶) وأورد معماه باسم السیف وتذیله بمدح الشاه طهماسب الأول. وترجمه الصادقی فی (خص ۸ ص ۱۶۸) بعنوان " حیدر کلیچ " وقال إنه من أهل خراسان ومعاصر لمیر صنعی الذی هو أستاذ الصادقی. ومات (۹۵۸) کما فی (تغ ص ۴۷) و (تش ص ۱۴۹) وقال فی (روشن ص ۱۶۸) انه من قریهٔ " کلیچ " من نواحی طارم. توجد نسخهٔ من دیوان حیدر فی (الرضویهٔ) وآخر فی مکتبهٔ النخجوانی ولعله هذا.

(دیوان میر حیدر معمائی) أورد النصر آبادی فی (نر ۱۵ ص ۵۱۴ ۵۱۷) خمسهٔ عشر من معمیاته. یأتی بتخلصه " رفیعی الکاشی."

(دیوان میر حیدر معمائی) یأتی بتخلصه " صبوحی."

(دیوان حیدر هروی) مر بعنوان حیدر کلیچه.

(۱۶۲۸: دیوان درویش حیدر الیزدی) ترجمه النصر آبادی فی (نر ۹ ص ۴۳۲) وقال إنه فی

(۲۷۰)

مفاتیح البحث: خراسان (۱)، الهند (۱)

صفحه ۲۷۳

الذریعهٔ - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۱ - الصفحهٔ ۲۷۱

سلک الدراویش لکنه لا یطلب من أحد، ثم أورد رباعیته الکاشفهٔ عن حاله.

(۱۶۲۹: دیوان حیدر یزدی أو شعره) لمیرزا سلطان حیدر من سادهٔ یزد. ترجمه فی (نر ۹ ص ۲۹۸) وأورد غزله المتخلص فیه " حیدر ".

(۱۶۳۰: دیوان حیدری یزدی أو شعره) للمولی حیدر قلی بیک المتخلص " حیدر " کان ناظر یزد. ترجمه معاصره فی (نر ۹ ص ۲۹۹) وأورد غزله المتخلص فیه " حیدر."

(۱۶۳۱: دیوان حیدری تبریزی) لمولانا حیدری التبریزی. سافر إلی الهند کرارا وفی (طبقات أکبری ج ۲ ص ۵۰۹) ثلاث مرات. ترجمه معاصره الصادقی فی (خص ۸ ص ۲۱۷) وترجمه فی خلاصهٔ الاشعرا وعنه فی (دجا ص ۱۲۵) وقال رأیته فی (۹۸۵) وان دیوانه فی ستهٔ آلاف بیت، وعن عرفات العاشقین انه فی ستهٔ عشر ألف بیت، وعن منتخب التواریخ للبدوانی انه فی أربعهٔ عشر ألف بیت، وترجمه فی (خز ص ۱۸۶ ۱۸۹) وقالوا انه نظم " لسان الغیب " فی قبال " سهو اللسان " للشریف التبریزی. وعن نتایج الأفکار انه مات أواخر المائهٔ العاشرهٔ وقال فی (تغ ص ۴۷) انه مات (۱۰۰۰) وقد هجاه وحشی بافقی بمثنوی کامل. وترجمه أیضا فی (تش ص ۲۹).

(۱۶۳۲: دیوان حیدری سبزواری) قال فی (تش ص ۷۸) کان عظیم الانف وله دیوان ولکنی لم أره. وأورد فی (روشن ص ۱۸۴) شاعرا باسم حیدر سبزواری.

(۱۶۳۳: دیوان حیدری ساوجبلاغی) صغیر فی الف بیت من نظم علی خان سالار المتخلص بحیدری ابن احمد خان وکیل ابن إبراهیم بن رستم بن حیدر الذی کان معاصرا لنادر شاه. وقد ولد الشاعر فی (۱۲۹۰) فی ساوج بلاغ وکان والده من الامراء فی حرب هرات وحرب بوشهر، ذکر کذلک فی مجلهٔ " أرمغان ج ۱۳ ص ۷۰ " وکذا اخوه مصباح دیوان.

(دیوان حیران) فی المراثی مطبوع بإیران. ولعله أحد الآتین بعده.

(۱۶۳۴: دیوان حیران أصفهانی أو شعره) أطری فضله وشعره معاصره النصر آبادی فی (نر ۹ ص ۴۲۲) وذکر اصلاحه لشعر طالبا الآملی الذی ذکره فی (نر ۹ ص ۲۲۴) ثم أورد رباعیاته. وکذا فی (روشن ص ۱۸۹).

(۱۶۳۵: دیوان حیران أفجه ء) للحاج السید عباس بن أبی الحسن سیف بن جلیل بن جعفر

(٢٧١)

مفاتيح البحث: دولة ايران (١)، كتاب نتائج الأفكار للسيد الگلپايگانى (١)، الهند (١)، الموت (٢)، السهو (١)

صفحه ٢٧۴

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانى - ج ٩ق١ - الصفحة ٢٧٢

ابن السيد مهدى الافجه ء (١). فيه أكثر من أربعة آلاف بيت فى المراثى والمدايح رأيته بخط الناظم الذى ولد يوم عاشوراء ١٣٢٩ وهو وفقه الله سبط عمى الحاج حبيب الله بن المولى محمد رضا بن الحاج محسن المؤسس لطبع الجزء الأول من هذا الكتاب والمتوفى بالنجف (٢٠ ع ١ ١٣۶٠).

(١۶٣۶: ديوان حيران دنبلى) وهى حيران خانم من بنات الخوانين الدنابلة. يقرب من (۴۵٠٠ بيت) فيه القصايد والغزل فارسية وتركية، وأكثرها فى مدايح أم عباس ميرزا ابن فتح على شاه قاجار. أورد فى (دجا ص ١٢۶) قطعة من شعرها فى وباء (١٢۴٧).

(١۶٣٧: ديوان حيران كرد) للشيخ محمد بن الشيخ امام الدين من فحول فضلاء كردستان كما وصفه فى (مع ج ٢ ص ١٠٢) نقلا عن "حديقه ء أمان اللهى " تأليف الميرزا عبد الله المتخلص " رونق " الذى هو تذكرة لشعراء الكرد، قال وله مثنوى " مرشد العشاق."

(١۶٣٨: ديوان حيران لكهنوى أو شعره) وهو المير حيدر على الكهنوى ملازم آصف الدولة بهادر. قال فى (روشن ص ١٨٩) ان أكثر شعره بالأردوية وينظم أيضا بالفارسية.

كان تلميذ سرب سنگه ديوانه، واستاد مير شيرعلى افسوس.

(١۶٣٩: ديوان حيران هندى أو شعره) وهو الشيخ محمود. تتبع شعر مير ناصر على ولكن لم يقدر على ذلك. أورد شعره فى (سرخوش ص ٣٢).

(١۶۴٠: ديوان حيران يزدى أو شعره) وهو السيد الميرزا محمد على (٢) بن محمد بن مرتضى

(١) وقد طلب منى ان ادرج نسب السيد مهدى هذا الذى هو والد حجة الاسلام الآقا جمال الدين الافجه ء أيضا فى هذا الكتاب، وهو السيد مهدى بن المير قوام الدين بن المير محمد بن قوام الدين المدفون بقرية أفجه بن محمد زمان بن شريف بن على بن غياث الدين بن جلال الدين بن غياث الدين بن الشاه محمد العالم المتوفى بقرية نور ابن نظام الدين بن نصر الله بن مير كمال (ملك إسماعيل) بن أحمد بن شرف الدين ملك محمود دفين قرية دولو ابن على بن أحمد فاتح نكسار والمدفون بها ابن الشاه محمد الخوارزمى نقيب العسكر ابن أحمد بن على بن أحمد بن حيدر بن محمد بن محمد بن أحمد بن محمد بن مير محفظ بن زين الدين بن على بن محمود بن عمر الأشرف بن على بن الحسين بن على بن أبى طالب (ع). (٢) وهو المعروف بميرزا محمد على المدرسى الكبير. كان له سبعة أولاد، منهم المير السيد حسن لم يعقب ومنهم الحاج ميرزا إبراهيم المذكور فى (تش يز ص ٢۴٢) وكان هذا ميناثا وقد تزوج السيد محمد على المدرسى [المعروف بالمدرسى الصغير والمتوفى ١٣٣٩] بابنتيه واحدة بعد أخرى. والمدرسى الصغير هو ابن المير محمد صادق بن محمد بن نصير الدين بن صدر الدين بن نصير الدين بن صدر الدين [مؤلف مرصع الحواشى] وقد رزق من أولى هما الحاج السيد محمد والد الأخوين السيد مهدى [زوج ابنتى بتول خانم] والسيد حسين، ومن الثانية ميرزا على رضا والد محمد على. والخمسة الاخر كلهم معقبون وهم: السيد محمد، السيد مرتضى، الميرزا محسن، المير سيد على، المير على نقى. ورأيت مشجر أعقابهم بخط السيد حسين المذكور الأصغر من أخيه صهرى السيد مهدى.

(٢٧٢)

مفاتيح البحث: يوم عاشوراء (١)، مدينة النجف الأشرف (١)، محمد بن مرتضى (١)، الحج (۵)، الإمام أمير المؤمنين على بن ابى طالب عليهما السلام (١)، على بن غياث الدين (١)، زين الدين بن على (١)، محمد بن (محمد بن) أحمد (١)، أحمد بن على (١)،

علی بن أحمد (۱)، جلال الدین (۱)، جمال الدین (۱)، محمد بن نصیر (۱)، الخوارزمی (۱)، الزوج، الزواج (۲)، الوفاهٔ (۱)

صفحه ۲۷۵

الذریعهٔ - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۱ - الصفحهٔ ۲۷۳

ابن السید محمد الاخباری ابن السید صدر الدین مؤلف " مرصع الحواشی " بن نصیر الدین بن محمد بن صالح الطباطبائی الأردکانی الیزدی معاصر الصفویهٔ. کان حیران یدرس فی المدرسهٔ الإسحاقیهٔ فی مصلی جدید (مصلی صفدرخان) وینهی نسبه إلی إبراهیم طباطبا ثم إلی الامام المجتبی (ع). وکتب حیران نسبه بخطه الجید علی " مرصع الحواشی " تألیف جده وتوجد عنده أحفاده بیزد. ترجم حیران ابن عمته السید محمد علی بن محمد الحسینی الیزدی المتخلص " وامق " المتوفی (۱۲۵۵) فی تذکرته " میکده (" ۱) وعنه فی آئینه ء دانشوران المطبوع (۱۳۵۳) فی (ص ۴۵) وکذا فی انجمن الرابع من " انجمن خاقان " المؤلف (۱۲۳۴) وعنه نقل هدایت فی مجمع الفصحاء وریاض العارفین وقد اشتبه الآیتی فی ترجمته فاورد فی (تش یز ص ۲۴۰ ۲۴۲) أغلاطا متعددهٔ.

(۱۶۴۱: دیوان حیران یزدی) واسمه آخوند ملا غلام رضا. کان معلم الأطفال بمصلی صفدرخان بیزد وکان خطاطا ماهرا کتب عدهٔ نسخ من دیوانه وتوجد الآن بیزد کما ذکره فی (تش یز ص ۲۸۷). وأورد بعض شعره الموجود فی نسخهٔ دیوانه الموجودهٔ بطهران بخطه فی مکتبهٔ (المجلس) کتابتها (۱۲۷۹) کما فی فهرسها (ج ۳ ص ۲۶۸) ونسخهٔ أخری رأیته بمکتبهٔ (الملک).

(۱۶۴۲: دیوان حیراتی دهلوی) وهو المفتی اکرام الدین بن نظام الدین ابن محب الحق ابن نور الحق بن محب الله من أحفاد عبد الحق " حقی دهلوی. " تلمذ علی والده وعلی الحافظ محمد کاظم وفائق علی وغیرهم. کان آبائه قضاهٔ پانی پت ودهلی. ولد حیران (۱) وکان مؤلف " میکدهٔ " ارسل نسخهٔ منه قبل موته بشهرین إلی ولده السید یحیی المتخلص " فدائی " المتوفی [۱۲۸۰] وفرغ فدائی من استنساخها فی [۱۲۶۲] وبعد موته ورثه الحاج میرزا حسین " وامق " ابن فدائی والمتوفی [۱۳۰۷] والمدفون بیزد فی مقبرهٔ جوی هرهر، والنسخهٔ موجودهٔ الان بطهران عند السید احمد المدرسی عضو وزارهٔ المعارف سبط الحسین الوامق المذکور کما فی آئینه ء دانشوران ص ۴۵.

(۲۷۳)

مفاتیح البحث: مدینهٔ طهران (۲)، إبراهیم طباطبا (۱)، محمد بن صالح (۱)، علی بن محمد (۱)، الوفاهٔ (۲)، الموت (۲)، الحج (۱)

صفحه ۲۷۶

الذریعهٔ - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۱ - الصفحهٔ ۲۷۴

بشاه جهان آباد فی (۱۱۹۱) ودیوانه یشتمل علی الف بیت کما فی (گلشن ص ۱۴۵).

(۱۶۴۳: دیوان حیرانی رواسی) وهو المولی حیرانی من أحفاد الشیخ صدر الدین الرواسی قال فی (تس ۵ ص ۱۳۱) انه رتب دیوان غزله بنفسه، ثم أورد بعض غزله.

(۱۶۴۴: دیوان حیرانی قزوینی) ترجمه فی (تس ۵ ص ۱۷۲) وقال إنه درویش سعی فی طلب العلم وقد یأخذه جذبهٔ العشق. توجد نسخهٔ من دیوانه عند (محمد آقا النخجوانی) کما کتبه إلینا.

(۱۶۴۵: دیوان حیرانی قمی) کان قمی الأصل وسکن بکاشان فأحب غلاما فحکم قاضی کاشان باخراجه فهجی القاضی بقصیدهٔ قرئه عنده وخرج إلی همدان ومات بها فی (۹۰۳) کذا فی (تش ص ۲۳۱) وقال فی (تس ۵ ص ۱۱۲) انه کان حافظا لمایهٔ الف بیت، وهو من ندماء السلطان یعقوب آق قوینلو (المتوفی ۸۹۶) وذکر له أربع مثنویات " بهرام وناهید " و " مناظره ء آسمان وزمین " و" مناظره ء سیخ ومرغ " و " مناظره ء شمع وپروانه " وأول الأخیر:

أی جمالت چراغ هر خانه * شمعی وصد هزار پروانه.

وهو الذی ترجمه فی (قز مج ۶ ص ۳۰۷).

(دیوان حیرانی همدانی) راجع حیرانی قمی.

(۱۶۴۶: دیوان حیرت) طبع بطهران فی (۵۶ ص) ولعله أحد الآتین بعده.

(۱۶۴۷: دیوان حیرت أصفهانی) واسمه قیام الدین وله " تذکره ء مقالات الشعراء " ومات (۱۱۷۴) کما فی قاموس الاعلام الترکی. ولعله متحد مع ما بعده.

(دیوان حیرت أصفهانی) واسمه میرزا احمد. أورد شعره فی (گلشن ص ۱۴۶) ولعله متحد مع ما قبله، أو مع حیرتی أصفهانی الآتی.

(۱۶۴۸: دیوان حیرت تبریزی أو شعره) واسمه آقا حسین علی التبریزی من الأطباء المعاریف المعاصرین لمیرزا عبد الرزاق الدنبلی مؤلف " نگارستان دارا " المؤلف (۱۲۴۱) أورد شعره فی (دجا ص ۱۲۷) عن نگارستاران دارا.

(۱۶۴۹: دیوان حیرت قاجار) للشاهزاده أبی الحسن میرزا المعروف بشیخ الرئیس ابن

(۲۷۴)

مفاتیح البحث: مدینة طهران (۱)، الوفاة (۱)

صفحه ۲۷۷

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۱ - الصفحة ۲۷۵

محمد تقی میرزا حسام السلطنة المتخلص " شوکت " والمتوفی (۱۲۷۸) ابن السلطان فتح علی شاه المولود فی تبریز (۱۲۶۴) والمتوفی حدود (۱۳۳۳). اشتغل بتحصیل العلوم من صغره بطهران ثم برع فی الأدب والمعقول والمنقول فی مشهد خراسان علی علمائها.

وکان أواخر اشتغاله فی العراق برهة فی سامراء عند السید الشیرازی. وله تنقلات فی البلاد وتصانیف طبع منها کتاب " الأبرار " المشار إلیه فی (ج ۱ ص ۶۵) وکتاب " المنتخب النفیس من تصانیف شیخ الرئیس " ودیوانه الفارسی والعربی، وطبع معه أرجوزته فی أصول الفقه ناقصة. ترجمه فی " آثار العجم ص ۵۳۰ " وفی (دجا ص ۱۲۷) ذکر غزله الذی. انشائه فی اختلاف الأحزاب فی الدورة الثانیة من المجلس النیابی بطهران وکان هو یومئذ من وکلاء مازنداران، وأخوه الأکبر منه بکثیر أورنگ زیب میرزا مؤلف شرح المختصر النافع الموسوم " مجمع الجوامع " وکان بعض اشتغالاته فی بروجرد أیام ولایة حسام السلطنة بها علی علماء ذلک العصر مثل الحاج المولی أسد الله البروجردی وأخیه الحاج المولی علی والحاج السید رفیع الجاپلقی والسید جعفر الکشفی وغیرهم.

یظهر جمیع ذلک من کتابه المذکور الموجود عند السید شهاب الدین بقم.

(۱۶۵۰: دیوان حیرت هندی أو شعره) وهو المیرزا إسماعیل الذی ترجم تاریخ سرجان مالکم. راجع (ج ۳ ص ۲۳۹) (۱۶۵۱: دیوان حیرتی) من شعراء القرن الثالث عشر فی آذربایجان کذا فی (دجا ص ۱۶۸) عن کتاب " حدیقة الشعراء " المؤلف فی عصر السلطان ناصر الدین شاه.

(۱۶۵۲: دیوان حیرتی استرآبادی أو شعره) واسمه المیر حسن المتوفی (۸۳۹) أورد ذکره فی (گلشن ص ۱۴۶ ۱۴۷) وعنه فی القاموس الترکی ثم فی الریحانة.

(دیوان حیرتی أصفهانی أو شعره) توفی (۹۸۹) کما فی القاموس الترکی ولعله حیرت أصفهانی.

(۱۶۵۳: دیوان حیرتی بخاری أو شعره) قال فی (روشن ص ۱۸۹) انه ترک التسنن وتشیع، فطرد من بلده بخارا والتجأ إلی الشاه طهماسب فأکرمه. ثم لما حرم الدولة الصفویة شرب الخمر علی الناس قال حیرتی فی غزل له:

از حسد امروز زاهد منع ما ازباده کرد * ورنة کی آن نا مسلمان را غم فرادی ماست فأراد الشاه قطع لسانه، فقال أیها الملک انی ترکت التسنن وتبرأت من الخلفاء فان قطعت

(۲۷۵)

مفاتیح البحث: شرب الخمر (۱)، دولة العراق (۱)، ناصر الدین شاه القاجاری (۱)، کتاب المختصر النافع للمحقق الحلی (۱)، مدینة سامراء المقدسة (۱)، أصول الفقه (۱)، مدینة طهران (۲)، آذربیجان (۱)، خراسان (۱)، الشهادة (۱)، المنع (۱)، الحج (۲)، الوفاة (۱)، العصر (بعد الظهر) (۱)

صفحه ۲۷۸

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۱ - الصفحة ۲۷۶

لسانی ثبت قول أعدائی فعفی الشاه عنه. راجع حیرتی هری.

(۱۶۵۴: دیوان حیرتی تبریزی أو شعره) حکی تربیت فی دانشمندان آذربایجان فی (ص ۱۷۸) عن کتاب تحفه ء سامی انه من الشعراء المشهورین وأورد مطلع غزله له ولکنا لم نجده فی تحفة السامی المطبوع فلعله کان فی النسخة المخطوطة عنده والمطلع قوله:

بگشاید آن نگارچه زلف دوتای خویش * سازد هزار دلشده را مبتلای خویش (دیوان حیرتی تونی) راجع حیرتی هری.

(۱۶۵۵: دیوان المولی حیرتی قزوینی أو شعره) ترجمه سام میرزا فی (تس ۵ ص ۱۲۸) وذکر ان قلیلا من الشعراء یبلغ رتبته فی الشعر ثم أورد مطلعین من غزلیاته أولهما قوله:

مه من شام عید از کوشه ء بنمود ابرورا * فلک چندین چراغ افروخت تاپیدا کند اورا وقال فی (تش ۲۲۲) کان سراجا ساح خراسان والعراق وغیرها. وکذا فی القاموس الترکی ثم الریحانة.

(۱۶۵۶: دیوان حیرتی هروی) المشهور بالمروی للمولی حیرتی التونی الأصل نشأ بمرو وسافر إلی بلاد کثیرة وقتله السراق بکاشان فی (۹۷۰) کما فی (تش ص ۶۷) له مهاجاة مع وحیدی القمی (المتوفی ۹۴۲) کما ذکره فی " تس ۵ ص ۱۰۵ " وهو الذی نظم تاریخ وفاة الشاه إسماعیل الصفوی فی (۹۳۰) کما ذکره فی " نر ص ۴۷۰ " توجد دیوانه فی مجلدین عند (محمد النخجوانی). وقال سنگلاخ فی (امتحان الفضلاء ج ۱ ص ۱۱۵) انه رآی دیوانه بخط سلطان محمد نور الخطاط.

(۱۶۵۷: دیوان حیص وبیص أو شعره) وهو أبو الفوارس شهاب الدین سعد بن محمد بن سعد بن صیفی التمیمی الأدیب المعاصر للمقتفی لأمر الله (۵۳۰ ۵۵۵) ینتسب إلی أکثم ابن صیفی التمیمی، احتمل فی الروضات تشیعه، وقال ابن خلکان انه شافعی، ویظهر من شعره فی رثاء الحسین حسن حاله. مات ببغداد فی (۵۵۴) کما فی طبقات الشافعیة أو (۵۷۴) کما فی شاهد صادق وهدیة الأحباب.

(۱۶۵۸: دیوان حیفی ساوجی أو شعره) قال فی طبقات أکبری (ج ۲ ص ۴۹۸) صاحبته فی گجرات وسافر مع فیضی إلی دکن وحج البیت. وأورد شعره.

(۲۷۶)

مفاتیح البحث: دولة العراق (۱)، آذربیجان (۱)، أبو الفوارس (۱)، سعد بن محمد (۱)، خراسان (۱)، الموت (۱)، الشهادة (۱)، الحج (۱)، القتل (۱)، الوفاة (۱)

صفحه ۲۷۹

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۱ - الصفحة ۲۷۷

"خ (" ۱۶۵۹: دیوان خائف شیرازی) طبع بإیران.

(۱۶۶۰: دیوان خائف قمی) للشیخ عبد الرزاق بن المولی علی أصغر القمی. طبع بطهران.

(۱۶۶۱: دیوان خاتمی أصفهانی أو شعره) الخطاط. أورد شعره فی (تش ص ۱۷۵) و (روشن ص ۱۹۲).

(۱۶۶۲: دیوان خاتمی تبریزی أو شعره) من شعراء السلطان یعقوب آق قوینلو (المتوفی ۸۹۶). أورد شعره فی (قزمج ۶ ص ۳۰۸) ولیس موجودا فی الأصل الترکی.

(۱۶۶۳: دیوان خاتمی تبریزی أو شعره) کان بیاع الکتب کما ترجمه فی (تس ۵ ص ۱۴۶) وأورد غزله وعنه فی (دجا ص ۱۲۸).

(دیوان خاتمی کسوئی) کما فی (لط ۲ ص ۴۹) وفی (قزمج ۲ ص ۲۲۳) ولکن فی الأصل الترکی جاء خاکی وهو الصحیح.

(۱۶۶۴: دیوان خاتمی مشهدی أو شعره) کان حکاکا أورد شعره فی (روشن ص ۱۹۳) (۱۶۶۵: دیوان خاتمی هروی أو شعره) سافر إلی الهند ومنها إلی الحجاز وبهامات. أورد شعره فی (روشن ص ۱۹۳).

(دیوان خاتونی) وهو أبو طاهر الخاتونی المذکور فی آثار البلاد لزکریا بن محمد القزوینی طبعهٔ وستن فلد ص ۲۵۹.

(دیوان خاجه) یأتی بعنوان " خواجهٔ " لأنه یکتب بالواو وان قرء بالألف.

(۱۶۶۶: دیوان خادم أصفهانی) اسمه بابا قاسم ابن أخت المیرنجاتی ورئیس خدمهٔ الجامع العباسی بأصفهان. مات بأصفهان فی (۱۱۵۶ = خادم بجنت آمد باز) ذکر ذلک فی (تش ص ۳۷۲) ثم قال: له دیوان وان لم یکن حسن الشعر الا ـ انه ماهر فی نظم التواریخ.

(۲۷۷)

مفاتیح البحث: دولهٔ ایران (۱)، مدینهٔ إصفهان (۲)، مدینهٔ طهران (۱)، زکریا بن محمد (۱)، الهند (۱)، الطهارهٔ (۱)، الموت (۱)، الخوف (۲)

صفحه ۲۸۰

الذریعهٔ - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۱ - الصفحهٔ ۲۷۸

وأورد شعره أیضا فی (مع ج ۲ ص ۱۱۱) وفی (روشن ص ۱۹۳) سماه بابا علی قاسم وقال سافر إلی الهند ومکث هناک مدهٔ ورجع فی أواخر عهد نادرشاه وکذا فی ذیل کشف الظنون.

(۱۶۶۷: دیوان خادم أصفهانی أو شعره) واسمه المیر أبو تراب. أورد شعره فی (روشن ص ۱۹۳).

(دیوان خادم تبریزی) راجع خادم عطار.

(۱۶۶۸: دیوان خادم دهلوی أو شعره) واسمه میرزا نظربیگ. تلمذ علی المیر محمد أفضل " ثابت " الله آبادی. وکان یتخلص أولا" سبقت " فبدله بخادم وتوفی (۱۱۶۰) فی عصر محمد پادشاه کذا فی (گلشن ص ۱۴۸) و (روشن ص ۱۹۳).

(دیوان خادم شیرازی) راجع دیوان خادم قیری.

(۱۶۶۹: دیوان خادم عطار) وهو من شعراء تبریز ویعرف بنوحه خوان وتوفی (۱۲۹۰) ذکره فی (دجا ص ۱۲۸) نقلا عن حدیقهٔ الشعراء. ودیوانه مطبوع.

(۱۶۷۰: دیوان خادم قمی أو شعره) ترجمه فی " المدایح المعتمدیهٔ " وأورد شعره فی مدیح منوچهر خان معتمد الدولهٔ. قال وکان سرکشیک حرم المعصومهٔ (ع) بقم.

(۱۶۷۱: دیوان خادم قیری) وقیر قریهٔ من قشلاق فارس. قال فی (مع ج ۲ ص ۱۱۰) انه لازم آقا محمد سعید الشاعر المعروف باقاجان والمتخلص " سائل " وابتلی بغرام شاب قصاب (جزاز) فشاع خبره حتی أحضره الشاه فتح علی القاجار فسأله عن مولده فأجاب مرتجلا:

شاها زسیاه بختی من * پیدا است که از دیار قیرم وسیأتی فی دیوان سائل ذکر انتحال خادم لدیوانه.

(۱۶۷۲: دیوان خادم کیتهلی أو شعره) واسمه الحافظ خادم علی وهو صهر قادر علی خان کان خطاطا بالنسخ والتعلیق وشفیعا والشکسته. کذا ذکره وأورد شعره فی (گلشن ۱۴۷).

(۱۶۷۳: دیوان خادم لکهنوی أو شعره) هو خادم حسین خان صدر الصدور بکانپور ابن المولوی عبد القادر خان الجایسی من اعمال لکهنو، وأمه بنت السید دلدار علی النقوی.

(۲۷۸)

مفاتیح البحث: کتاب کشف الظنون لحاجی خلیفة (۱)، الهند (۱)

صفحه ۲۸۱

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۱ - الصفحة ۲۷۹

مات بجونپور فی (۱۲۷۵). أورد شعره فی (گلشن ص ۱۴۷).

(۱۶۷۴: دیوان خادمی بغدادی أو شعره) وهو شاعر صوفی من محلة قنبر علی ببغداد، ومن شعراء القرن العاشر بها. ترجمه معاصره عهدی بغدادی المتوفی (۱۰۰۲) فی تذکرته " گلشن شعراء " ونقل عنه فی العراق بین الاحتلالین ج ۴ ص ۱۳۶.

(۱۶۷۵: دیوان خادمی خراسان أو شعره) أورد شعره فی (روشن ص ۱۹۳) وقال قتله شاه بیگ خان حاکم قندهار.

(۱۶۷۶: دیوان خادمی قزوینی) السلمانی. ترجمه معاصره کتابدار فی (خص ۸ ص ۲۶۶) وأورد شعره.

(دیوان خاری) یأتی بعنوان دیوان خواری.

(۱۶۷۷: دیوان خاری أصفهانی أو شعره) ویعرف بقلندر. أصله من أصفهان وسکن سمنان. أورد شعره فی (گلشن ص ۱۴۸).

(۱۶۷۸: دیوان خازن تبریزی أو شعره) واسمه المیرزا شریف بن نوری بیگ من تبارزة عباس آباد بأصفهان. کانوا خمسة اخوة وهذا أفضلهم. کان مستوفیا لأوقاف مسجد الجامع العباسی والآن هو وزیر لیوسف خان حاکم بختیاری ویتخلص " خازن. " ترجمه کذلک وأورد شعره فی (نر ۴ ص ۹۲) وعنه فی (دجا ص ۱۲۹) و (تغ ص ۴۸) و (روشن ص ۱۹۳).

(۱۶۷۹: دیوان خازن تبریزی أو شعره) واسمه محمد امین الملقب بآقاسی ابن ضیاء الدین. أیضا من تبارزة عباس آباد أصفهان. سافر إلی شیراز وسکن بها وقتله هناک عیسی خان قورچی باشی للغرام. وکان خازن یحذو حذو والده فی أعماله کذا فی (دجا ص ۹) نقلا عن تذکرة النصرآبادی ولکن النصر آبادی فی النسخة المطبوعة (نر ۶ ص ۲۰۶) قال: وقتل والده بید علی خان قورچی باشی وقرچقای خان معروف، وکان الولد کأبیه ولکنه سیئ الخلق وسافر هذا إلی شیراز وبهامات. فلیراجع النسخ الصحیحة.

(دیوان خازن هندی) راجع قاسم خازن.

(۱۶۸۰: دیوان خاشع) للمولی علی نقی المتخلص " خاشع " رأیت منه القصیدة الغراء فی مدیح الأمیر (ع) ضمن مجموعة کتابتها (۱۱۳۰) ولعله خاشع کشمیری الإیرانی

(۲۷۹)

مفاتیح البحث: دولة العراق (۱)، مدینة إصفهان (۳)، خراسان (۱)، الموت (۱)، السجود (۱)، القتل (۲)، الوفاة (۱)

صفحه ۲۸۲

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۱ - الصفحة ۲۸۰

الأصل الذی أورد شعره فی (گلشن ص ۱۴۸) وقال فی (روشن ص ۱۹۴) انه جرفادقانی.

(۱۶۸۱: دیوان خاصی أو شعره) وصفه معاصره فی (مجتس ۶ ص ۱۶۵) بالبلاهة وشعره لطیف.

(۱۶۸۲: دیوان خاطر أشرفی أو شعره) واسمه المیر محمد حسین المازندرانی الأشرفی، وهو والد المیر أسد الله والسید شکر الله. ترجمه فی (تش ص ۳۷۲) وفی (مع ج ۲ ۱۲۵) وعنهما فی (روشن ص ۱۹۴).

(۱۶۸۳: دیوان خاقان) وهو السلطان فتح علی شاه بن جانسوز شاه القاجار الذی استقل بالملک (۱۲۱۲) وتوفی بأصفهان فی (۱۲۵۰) عن سبع وستین من العمر وحمل نعشه إلی جوار السیدة فاطمة بقم. وخلف بعده من نسله تسعة وخمسین ذکرا وست وأربعین أنثی وقدم من الأولاد فی حیاته مایة وخمسین وقد کتبت فی تواریخه وتواریخ شعراء عصره عدة تصانیف مستقلة سوی ما أدرجت فیه ترجمته مثل (مع ج ۱ ص ۲۳) وأورد مطالع کثیر من غزلیاته وغیرها. وقد دون مستقلا وطبع فی طهران (۱۲۷۵) وفی بمبئی (۱۳۰۴). وقال فی (روشن ص ۱۹۴) ان خاقان تخلص فتح علی خان صبا الذی کان أستاذ فتح علیشاه وهو اشتباه.

(دیوان خاقانی الخلخالی) من شعراء القرن الثالث عشر. ترجمه فی (دجا ص ۱۳۹) عن کتاب أوصاف الأمین لپروین قاجار المؤلف (۱۳۰۵).

(۱۶۸۴: دیوان خاقانی شیروانی) وهو الحکیم أبو بدیل أفضل الدین إبراهیم أو عثمان ابن علی النجار المعروف بحسان العجم والمتوفی (۵۸۲) کما فی شاهد صادق أو (۵۹۰) وناظم " تحفة العراقین " المذکور فی (ج ۳ ص ۳۵۳) وانما تخلص به نسبة إلی الخاقان الکبیر منوچهر شروانشاه الذی کان یصله بکل قصیدة یمدحه فیها بألف دینار کما فی (خز ص ۲۰۴) وکان تخلصه سابق " حقایقی " کما فی تحفة العراقین. وفی (مع ج ۱ ص ۲۰۰) قال انی شرحت بعض اشعاره مختصرا وسمیته " مفتاح الکنوز " وقال دولتشاه: ولشیخ آذری شرح لدیوان الخاقانی وفی فهرس کتابخانه ء دانشگاه تهران ج ۲ ص ۱۳۳ ان لجامی (المتوفی ۸۹۸) أیضا شرح لهذا الدیوان توجد نسخته فی الآصفیة وشرح آخر لمحمد بن داود الشادی آبادی صاحب شرح دیوان أنوری وشرح آخر لعبد الوهاب بن

(۲۸۰)

مفاتیح البحث: مدینة إصفهان (۱)، مدینة طهران (۱)، محمد بن داود (۱)، الشهادة (۱)، الوفاة (۱)

صفحه ۲۸۳

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۱ - الصفحة ۲۸۱

محمد الحسینی المعموری المتخلص " غنائی " موجد فی مکتبة دانشگاه تهران وهذا الشروح لما فی الدیوان من الاغلاق وذلک لان الخاقانی آذربایجانی ولغته الآذریة فی تلک الاعصار وهی تختلف عن الفارسیة الدریة، لغة إیران الیوم، فإنها کانت فی ذلک العصر لغة خراسان فقط، وترجم الخاقانی فی (بهش ۱ ص ۳۳۱) ومرآت الخیال ص ۲۹ وتاریخ گزیده ص ۸۱۸ ولباب الألباب ج ۲ ص ۲۲۱ ودولتشاه فی الطبقة الثانیة ونفحات الانس ص ۵۴۶ وهفت إقلیم والمجلس الثانی عشر من مجالس المؤمنین. وطبع الدیوان علی الحجر بالهند فی ۱۲۹۵ وإیران فی مجلدین ثانیها فی الغزل وطبع بتصحیح ومقدمة لعبد الرسولی بطهران فی ۱۳۵۶. وقیل إن هناک شاعر فارسی آخر یتخلص " الخاقانی " ورد اشعاره فی دیوان الخاقانی الشیروانی والظاهر أن هذا غیر الخاقانی الصوفی المتوفی (۲۷۹) المذکور فی نفحات الانس ص ۱۱۳ وغیر موسی بن عبید الله بن یحیی الخاقانی المتوفی (۳۲۵) صاحب القصیدة الرائیة فی الانشاء والقصیدة الخاقانیة فی التجوید المذکوران فی کشف الظنون وغیر ایاس پاشازاده الترکی المذکور دیوانه فی کشف الظنون أیضا.

(۱۶۸۵: دیوان خاقانی محلاتی) اسمه المیرزا حبیب الله وأصله من شیراز نزل مع والده وأخیه الأکبر منه المیرزا فرج الله المتخلص بطرفة إلی محلات قم ثم إلی طهران، وتقرب إلی السلطان ناصر الدین شاه. کان تخلصه باسمه فغیره السلطان بخاقانی. ترجمه کذلک

فی (مع ج ۲ ص ۱۰۷) وأورد بعض شعره وترجمه أیضا فی (المآثر ص ۲۰۵).

(۱۶۸۶: دیوان خاکی خراسانی) واسمه امامقلی. کان معاصرا للشاه عباس الصفوی الأول والشاه عباس الثانی المتوفی (۱۰۷۷) والظاهر أنه توفی فی أوائل سلطنة عباس الثانی.

کـان عارفـا من أهل قریـة دزآباد بین مشـهد خراسان ونیشابور قلیل العلم. وجـد دیوانه المشـتمل علی ۲۲۰ غزلاـ و ۳۵ قصیدة وتسعة ترجیعات ومثنویین، المستشـرق الروسـی ایوانف المتخصـص بأحوال الإسـماعیلیة فانتخب منه مائة غزل وصـححه وطبعه مع مقدمة فی (۲۰ صفحة) وکلها فی (۱۲۸ ص) فی بمبئی (۱۳۵۹) وفیها ما نظمه فی سـنة (۱۰۵۶) ونسـخة الدیوان کانت مکتوبة فی القرن الحادی عشر. وله غیر هذا الدیوان مثنوی " طلوع الشمس " أو " طوالع الشمس."

(۱۶۸۷: دیوان خاکی خراسانی) واسمه لطفعلی البروجردی الأصل العارف، ولد

(۲۸۱)

مفاتیح البحث: دولة ایران (۲)، ناصر الدین شاه القاجاری (۱)، کتاب کشف الظنون لحاجی خلیفة (۲)، مدینة طهران (۲)، موسی بن عبید (۱)، محمد الحسینی (۱)، خراسان (۲)، الهند (۱)، الشهادة (۱)، الوفاة (۳)، العصر (بعد الظهر) (۱)

صفحه ۲۸۴

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۱ - الصفحة ۲۸۲

بمشهد خراسان واشتغل بالعلم حتی برع، وسافر وادراک المشایخ إلی أن نزل بشیراز ومات هناک (۱۲۳۴) ودفن فی الحافظیة. ترجمه فی (مع: ۲: ۱۰۹) و (ض: ۴۴۵) وقال تشـرفت بخدمته کرارا وکان ینظم الشـعر الفارسـی ومنه مثنویه المختصـر فی الوصـیة إلی ولده المولی محمد هاشم، ثم أورد أبیاتا من مثنویه.

(۱۶۸۸: دیوان خاکی دهلوی أو شعره) لمیرزا محمد صالح معاصره محمد پادشاه بدهلی أورد شعره فی (روشن ص ۱۹۵).

(۱۶۸۹: دیوان خاکی شیرازی أو شعره) من امراء عهد الشاه طهماسب الصفوی الأول.

أورد شعره فی (گلشن ص ۱۴۸) وأظنه المذکور فی (تش ص ۱۳) وسماه فی (تغ ص ۴۸) بمیرزا جانی.

(۱۶۹۰: دیوان خاکی شیرازی) المیرزا محمد امین. قال فی (مع ج ۲ ص ۱۰۸) ویقال له خاکی شاه وقد تحمل المشاق وساح العراقین واتصل بالعرفاء، وبعـد اخراج شـیخه محب علیشاه الچشتی عن شـیراز، کان یجلس بصومعـة خارج البلـدة فی تکیة هفت تنان، وکنت اسـتفیض من صـحبته کثیرا، وفی الأواخر أتی طهران وبعـد مـدة توفی بها ودفن بمقبرة الحاج میرزا حسـین (۱) وکان لا یدون شـعره. أقول توجـد له قصـیدة خالیـة عن النقطـة (الاـ فی لفظـة خـاکی تخلصه) وهو فی جنـگ کتابته ۱۲۷۴ عنـد السـید محمد الجزائری فی النجف

(۱) لم یبق لهـذه المقبرة اثر فی هـذه الأیـام مع أنهـا کانت مقبرة کبیرة تـدفن فیها الأموات فی نیف ومایـة سـنة وکان لها مغتسل کبیر ویعرف بقبرسـتان حاج میرزا حسـین لأنه وقفها فی سـنة نیف ومأتین وهو الجـد الاعلی لوالدی من قبل أمه المدعوة خانم بزرگ بنت الحاج میرزا محمـد علی بن الحاج میرزا حسـین الواقف لهـذه المقبرة، الواقعـة فی جهـة قبلة البلدة متصـلة بالخندق القدیم، ممتدة من طرف یمین الخارج من باب البلدة لزیارة عبد العظیم، إلی قرب المقبرة المعروفة بسـر قبر آقا، المؤسـسة من لدن دفن الحاج میرزا أبی القاسم امام الجمعـة الخاتون آبادی بها فی (۱۲۷۱) حیث لم یـدفنوه اجلالا له فی هـذه المقبرة العامـة بل میزوه بمقبرة خاصة بعد هذه المقبرة علی یمنی جادة عبـد العظیم أیضا. ثم بعـد توسـیع ناصـر الـدین شاه البلدة بحفر الخندق الجدید فی (۱۲۸۴) صارت سر قبراقا أیضـا فی داخـل دار الخلافـة. واما عرض المقبرة العامـة فکـان اقـل من طولها بقلیل، وکانت تـدفن فیها الأموات إلی (۱۳۰۹) فمنعت الحکومـة عن الدفن فیها رعایة لحفظ صـحة البلدة، حیث ظهرت آثار الوباء فی إیران من المشـرق وناحیة خراسان، فکان الخلق الکثیر

المتوفين بالوباء فی (۱۳۱۰) يغتسلون فی مغتسل هذه المقبرة ويحملون إلی مقبرة جديدة فی خارج الخندق الجديد تسمی بقبرستان چهارده معصوم. وبقيت المقبرة القديمة متروكة ينتقص من أطرافها ببناء الدور شيئا فشيئا حت لم يبق منها الا القليل الذی جعل فی عصر البهلوی من المتنزهات وسمی بباغ فردوس.

(۲۸۲)

مفاتيح البحث: مدينة النجف الأشرف (۱)، مدينة طهران (۱)، خراسان (۲)، الوصية (۱)، دولة ايران (۱)، ناصر الدين شاه القاجاری (۱)، القبر (۱)، الغسل (۲)، الحج (۳)، الدفن (۴)

صفحه ۲۸۵

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۱ - الصفحة ۲۸۳

وله قصيدة أخری فی (۳۵ بيتا) آخره.

خاكی درويش گشت از دل وجان در روز وشب * مادح شير خدا شاه جهان أبو الحسن وقد طبع ديوان خاكی الفارسی فی المراثی بإيران كما فی الفهارس.

(۱۶۹۱: ديوان خاكی كاشغری أو شعره) أورد بعض شعره فی (گلشن ص ۱۴۹).

(۱۶۹۲: ديوان مولانا خاكی كسوئی) من الشعراء المعاصرين للوزير الأمير علی شير ترجمه فی مجالس النفايس التركی بهذا العنوان وكذا فی ترجمته ص ۲۲۳ لشاه محمد القزوينی واما فی ترجمة لطائف نامه ذكره بعنوان مولانا خاتمی كما أشرنا إليه، وفی كليهما ذكر انه كان من خدام الخواجة كوسوئی وأورد من شعره قوله:

نيازمند توايم أی نياز پرورده * تو را از مانه عجب دلنواز پرورده ولعله الذی سماه فی " شاهد صادق " بشمس الدين وقال مات (۹۰۲).

(۱۶۹۳: ديوان خالد كرد) للشيخ خالد البغدادی من أهل السليمانية ومن المشايخ النقشبندية ذكر فی (مع ج ۲ ص ۱۱۱) بعض شعر ديوانه وقال إن جمعا من المعاصرين من مريديه، وقال فی ذيل كشف الظنون ان اسمه ضياء الدين بن الحسين الشهرزوری نزيل دمشق وتوفی (۱۲۴۲). وقد طبع له عدة رسائل كما فی معجم المطبوعات ص ۸۱۳.

(۱۶۹۴: ديوان خالدی) معاصر المير علی شير ذكر فی (مجن ۶ ص ۱۲۰ و ۲۹۸) انه من أهل حصار شادمان ومن ولد خالد بن الوليد، واشتغل بتحصيل العلم فی هرات حتی برع. وأورد مطلع غزله.

(۱۶۹۵: ديوان الخالديين) هما الاخوان الكبير والصغير فالكبير هو أبو بكر (أبو هاشم) محمد بن هاشم بن وعلة الخالدی المتوفی حدود (۳۸۰) نسبة إلی خالد قرية من اعمال موصل. والخالدی الصغير المتوفی بعد أخيه هو أبو عثمان سعيد بن هاشم بن وعلة مؤلف الحماسة الذی مر فی (ج ۷ ص ۸۸) هما من شعراء اليتية وقد قال الثعالبی فی حقهما انهما لساحران اتصلا بسيف الدولة بن حمدان فی حلب ونادماه وفوض إليهما تولية مخزن كتبه ومن شعرهما ما أرسلاه إلی الشريف أبی الحسن محمد بن عمر الزيدی لما أبطأ بهما عن صلة مدحهما له، مضمون أوله انه لو لم يأتنا عطائنا:

لنشاركن بنی أمية فی الضلال المشتهر * ونقول لم يغصب أبو بكر ولم يظلم عمر

(۲۸۳)

مفاتيح البحث: دولة ايران (۱)، كتاب كشف الظنون لحاجی خليفة (۱)، محمد بن عمر الزيدی (۱)، خالد بن الوليد (۱)، بنو أمية (۱)، محمد بن هاشم (۱)، دمشق (۱)، الموت (۱)، الشهادة (۱)، الضلال (۱)، الوفاة (۲)

صفحه ۲۸۶

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۱ - الصفحة ۲۸۴

ونری معاویة إماما من یخالفه کفر * ونقول ان یزید ما قتل الحسین ولا امر ونعد طلحة والزبیر من المیامین الغرر * ویکون فی عنق الشریف دخول عبدیه سقر وقد تتبعهما فی نظم هذا المضمون عین الزمان أحمد بن المنیر الطرابلسی المتوفی (۵۴۸) بقصیدته التریة التی خمسها الشیخ إبراهیم یحیی العاملی المتوفی (۱۲۱۴) کما مر فی (ج ۴ ص ۹) وقد بسط فی نامه دانشوران ترجمة الخالدیین فی (ص ۴۲۸ ۴۳۶ ج ۱).

(۱۶۹۶: دیوان خالد القطیفی) الشاعر المعروف خالد فرج. رأیت له الرائیة فی تأبین السید ماجد العوامی المتوفی (۱۳۶۷) طبعت فی رسالة " ذکری السید ماجد ص ۴۹ (" ۱۶۹۷: دیوان خالص أصفهانی) وهو السید حسین، لقبه عالمگیر بامتیاز خان، ومات (۱۱۲۲) ترجمه فی (تغ ص ۴۸) و (سرخوش ص ۳۴) ودیوانه یقرب من ثلاثة آلاف بیت (ع) (۱۶۹۸: دیوان خالص) رأیت قصیدته فی مدح الأمیر فی نیف وثلاثین بیتا فی بیاض عند السید محمد الجزایری فی النجف کتابته (۱۲۷۴) ولعله خالص مشهدی المذکور فی (گلشن ص ۱۴۹).

(۱۶۹۹: دیوان خالص هانسوی أو شعره) لعبد الواسع الهانسوی الهندی. أورد شعره فی (روشن ص ۱۹۵) وقال له " دستور القدسی " فی النحو والصرف والعروض الفارسی.

(دیوان خالص هندی أو شعره) وهو السلطان محمد الدرانی الهندی المتخلص " خالص " صاحب " تاریخ سلطانی."

(۱۷۰۰: دیوان خالص یزدی أو شعره) واسمه الحاج السید محمد رضا المیبدی. المعاصر نزیل یزد له. اشعار عربیة وفارسیة ومادة تواریخ کثیرة. ترجمه فی (تش یز - ص ۲۸۸).

(۱۷۰۱: دیوان خالص یزدی أو شعره) وهو سبحان وردی. کان یتخلص " طوغری " ثم بدله ب " خالص " بأمر من ذبیحی الیزدی الشاعر. وکانا معاصرین للشاه حسین الصفوی (۱۱۰۵ ۱۱۳۵) وقد نصب مدة متصدیا لخالصجات یزد ثم استقیل عنه فانزوی بقریة خور میزومات بها. ترجمه فی (تش یز ص ۲۸۷).

(۱۷۰۲: دیوان خالص یزدی أو شعره) وهو السید مرتضی من أحفاد المدرسی الیزدی ومن علماء عصرا لقاجار. ترجمه وأورد شعره فی (تش یز ص ۲۸۸).

(۱۷۰۳: دیوان خالصی تبریزی أو شعره) ترجمه وأورد شعره فی (تس ۵ ص ۱۶۸) وقال

(۲۸۴)

مفاتیح البحث: مدینة النجف الأشرف (۱)، الوسعة (۱)، القتل (۱)، الحج (۱)، الوفاة (۳)

صفحه ۲۸۷

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۱ - الصفحة ۲۸۵

کان یحب الذهب وجمعه حتی مات فی التسعین من عمره وخلفه للباقین، وعنه فی (دجا ص ۱۳۲).

(۱۷۰۴: دیوان خاله بغدادی) وهو شمس الدین محمد بن المؤید المعروف بخاله من أقرباء خواجة نظام الملک ترجمه فی هفت إقلیم ص ۱۲۰، وقال سنگلاخ انه رآی دیوانه بخط ملا معروف وذکره فی امتحان الفضلاء (ج ۱ ص ۱۷۳). راجع رقم ۲۹۸۷.

(۱۷۰۵: دیوان خالی هندی أو شعره) واسمه حسن بیک. کان ینظم بالعربیة والفارسیة.

حکم منطقة بهار فی عهد جهانگیر پادشاه، ومات (۱۰۲۱). أورد بعض شعره فی (گلشن ص ۱۴۹). (۱۷۰۶: دیوان خاموش) واسمه

صالح. توجد له مجموعة أربعة عشر قصيدة فارسية فى مديح المعصومين الأربعة عشر فى (۶۶ ص كبيرة) عند السيد محمد على الروضاتى بأصفهان.

وشعره سخيف كما وصفه الروضاتى.

(ديوان خاموش بلخى) هو التخلص السابق للمولوى جلال الدين محمد البلخى المعروف بملأى رومى ويوجد عدة غزليات له بهذا التخلص.

(ديوان خاموش شيرازى) واسمه الميرزا أبى القاسم. كذا فى المسودة.

(۱۷۰۷: ديوان خاموش شيرازى كاشانى أو شعره) أصله من كاشان ومات بشيراز. أورد شعره فى (روشن) ص ۱۹۶).

(ديوان خاموش هندى أو شعره) واسمه رأى صاحب رام. أورد شعره فى (گلشن ص ۱۵۰).

(۱۷۰۸: ديوان خاموش هندى) ولد بدهلى وكان يسكن بنگاله كما يظهر من (ص ۸۲) من نسخة ديوانه الموجود عند (الملك) وهو فى خمسة آلاف بيت كتبت فى القرن الثالث عشر، وقد مدح فيه ظهور الخطاط المختلص شاد.

(۱۷۰۹: ديوان خاموش يزدى) الحائرى الطويريجى، النجفى الجوار، هو الميرزا على خان عضو القنصلية الإيرانية فى النجف قرب أربعين سنة. ومر له تقليد وطهارت فى (ج ۴ ص ۳۸۹) وأشرنا إلى بعض منظوماته الاخر، وديوانه فى ثلاث مجلدات، مدايح المعصومين والغزليات، والرباعيات، يقرب جميعها من ستين الف بيت. ومر له " خلافتنامه

(۲۸۵)

مفاتيح البحث: مدينة النجف الأشرف (۲)، مدينة إصفهان (۱)، شمس الدين محمد (۱)، جلال الدين (۱)، الموت (۱)

صفحه ۲۸۸

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانى - ج ۹ق۱ - الصفحة ۲۸۶

امام حسن " و " خلافتنامه حيدرى " فى (ج ۷ ص ۲۳۸).

(۱۷۱۰: ديوان خاموش يزدى أو شعره) وهو الميرزا إبراهيم بن المدرس اليزدى. أطرى شعره فى (تش يز ص ۲۸۹).

(۱۷۱۱: ديوان خاموشى) لمولانا هاشمى المتخلص خاموشى. ترجمه المولى شاه محمد القزوينى فى (بهش ۲ ص ۳۹۴) وذكر مطلع غزله وعده من شعراء عصر السلطان سليم خان العثمانى.

(ديوان خان) مر بعنوان آرزو.

(۱۷۱۲: ديوان خان احمد پادشاه أو شعره) وهو ابن سلطان حسن من ملوك كاركيا.

كان حاكم گيلان من ۹۴۳ إلى أن عزله الشاه طهماسب فى (۹۷۵) ترجمه الصادقى فى (خص ۱ ص ۱۲) وأورد بعض شعره.

(ديوان خان حاتم) والصحيح " خان عالم " كما يأتى.

(ديوان خان خانان) اسمه محمد رحيم خان بن بيرام خان قرامانلو، ذهب والده مع همايون پادشاه إلى الهند فى عصر الشاه طهماسب، وفيها ولد خان خانان. ترجمه النصر آبادى فى (نر ۳ ص ۵۵) وذكر ان منشآت الشيخ أبى الفضل وتاريخ الأكبرى دليلان على فضل هذا الرجل وأورد بعض غزلياته، وفى (ص ۴۷۴ منه) أورد أيضا بعض تواريخه بالفارسية والعربية والتركية والهندية ويأتى بعنوان" ديوان رحيمى " وان اسمه عبد الرحيم خان ابن بيرامعليخان.

(ديوان خان سهامى) يذكر بعنوان تخلصه فى السين.

(۱۷۱۳: ديوان خان عالم) واسمه برخوردار بيگ. أرسله جهانگير شاه ملك الهند سفيرا إلى الشاه عباس الأول ولما رجع إلى الهند جعل يمدح الدولة الصفوية وإيران إلى أن غضب عليه جهانگير پادشاه. ترجمه فى (نر ۳ ص ۵۶) وكذا فى (گلشن ص ۱۵۱) وفى

بعض نسخ النصرآبادی خان حاتم بدل خان عالم.

(ديوان خانلارخان) يأتی بتخلصه " فرخ."

(۱۷۱۴: ديوان خـان ميرزا أو شـعره) وهو من أحفـاد معصوم بيک الصـفوی. ترجمه فی (خص ۵ ص ۶۳) وأطراه وأورد شـعره، وذکر شدة اشتياقه إلی الشعر والشعراء. وترجمه

(۲۸۶)

مفاتيح البحث: دولة ايران (۱)، الهند (۳)

صفحه ۲۸۹

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۱ - الصفحة ۲۸۷

فی (دجا ص ۱۳۲) نقلا عن هفت إقليم وذکر انه کان وکيل شاه طهماسب فی سنين وکان من الفقهاء.

(۱۷۱۵: ديوان خـاور دنبلی) وهو محمود خـان بن شـهباز خـان من رؤسـاء أکراد آذربايجـان الغربيـة. کان آبائه حکام آذربايجان فی العهـد الصـفوی، وکان هو عالما باللغات الإفرنجية. سـکن مدة طهران مترجما للبلاط، ثم نصب حاکما للرسـتان وأصـفهان، ومات بها ودفن عند قبر المير الفندرسـکی. أطری فضله فی " المدايح المعتمدية " وقال فی (مع ج ۲ ص ۱۲۴) انه فوض منصبه فی الأواخر إلی ولده شـهبازخان سمی جده. وترجمه فی (دجا ص ۱۳۲) عن نگارسـتان دارا وتذکره دلگشا، وترجمه فی أواخر روضة الصفا الناصری وقال رأيت ديوانه، وقد مات فی (۱۲۶۰).

(۱۷۱۶: ديوان خاور قاجار) وهو الشاهزاده حيـدر قلی ميرزا بن فتح علی شاه، کان حاکم گلپايگان فی عهد والده، وعاد بعد موته إلی طهران واتصل بمحمـد شاه. ترجمه فی (مع ج ۱ ص ۲۵). توجد نسـخة ديوانه فی (الرضوية) وأخری فی (المجلس) فی (۴۰۰۰ بيت) ونسخة أخری فی بريتش موزيوم کما فی فهرسها تحت رقم (۳۵۹).

(۱۷۱۷: ديوان خـاور کـابلی أو شـعره) واسـمه الميرزا محمـد أکبر بن الميرزا مهـديخان میفرقـة قزلباش بنواحی کابل، سـکن لکهنو. ترجمه فی نگارستان سخن، وعنه فی (روشن ص ۱۹۶).

(۱۷۱۸: ديوان خـاور کردشـتی) وهو الميرزا علی الملقب " معلم کـل " ابن الميرزا خرم الکردشـتی المتوفی بعـد (۱۳۰۲) عن تسعين سنة من عمره. وکان طبيبا کوالده. ترجمه فی (دجا ص ۱۳۳) وله " درافشان " فی قبال گلستان فاتنا ذکره. وتتبع يغما الجندقی.

(ديوان خاوری ابيوردی) مر بعنوان انوری.

(ديوان خاوری ابيوردی) يأتی بعنوان " سودائی " کما فی (مجن ۱ ص ۱۸ و ۱۹۲).

(۱۷۱۹: ديوان خـاوری تبريزی) وهو الميرزا معصوم الکوزه کنـانی التبريزی ويقال انه من أحفاد شـمس التبريزی أسـتاذ جلال الـدين الرومی، وله مثنوی " تحفـة الحرمين " نظمه فی سـفره إلی الحجاز وأهداه إلی فتح علی شاه. ترجمه فی (مع ج ۲ ص ۱۲۵) وکذا فی (ض ص ۴۴۷).

(۲۸۷)

مفاتيح البحث: مدينة إصفهان (۱)، مدينة طهران (۲)، آذربيجان (۲)، جلال الدين (۱)، القبر (۱)، الموت (۲)، الوفاة (۱)

صفحه ۲۹۰

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۱ - الصفحة ۲۸۸

(۱۷۲۰: ديوان خاوری تونی أو شعره) ترجمه وأورد شعره فی (تس ۵ ص ۱۷۳) و قال إن له شعر کثير.

(۱۷۲۱: دیوان خاوری سمرقندی أو شعره) کان خیاطا معاصرا للمیر علی شیر النوائی.

ترجمه فی (مجن ۲ ص ۴۷ و ۲۲۱). وأورد له ترجیعا، وکذا فی (گلشن ص ۱۵۱).

(۱۷۲۲: دیوان خاوری سمنانی أو شعره) ترجمه وأورد شعره فی (روشن ص ۱۹۶).

(۱۷۲۳: دیوان خاوری شیرازی) واسمه المیرزا فضل الله الحسینی بن عبد النبی ولد (۱۱۹۰) وکان حیا فی (۱۲۶۳). وجده الأمی المیرزا محمد هاشم الذهبی. وله " ذو القرنین " فی تاریخ القاجاریة. ترجمه فی (مع ج ۲ ص ۱۲۶) وفی " المدایح المعتمدیة، " توجد دیوانه عند (محمد النخجوانی) ونسخة أخری کتبت فی (۱۲۴۲) عند (الملک) وأخری فی بریتش موزیوم کما فی فهرس ریو برقم (۳۵۸) وله یوسف وزلیخا. قال فی خاتمته نظم جامی یوسف وزلیخا فی أربعة آلاف بیت فی ستة سنوات ونظمته انا فی سبعة آلاف بیت فی ستة أشهر فی سنة (۱۲۴۰) وقال فی تاریخه:

بسال " مرغ = ۱۲۴۰ " أین ششماهه مولود چو یحیی لب بشکر خنده بگشود (دیوان خاوری لاهجی) مر بعنوان تجلی لاهجی ولعله المذکور فی (روشن ص ۱۹۶).

(۱۷۲۴: دیوان خاوری هروی أو شعره) وهو المیرزا محمد باقر. جاء إلی طهران بعد فتح هرات. أطری فضله وأورد له عدة قصاید فی "المدایح المعتمدیة " وقال إن شعره علی السبک الشرقی الخراسانی القدیم.

(دیوان خواجة خاوند) کما فی بعض نسخ مجالس النفالس. یأتی بعنوان خواجة خواند.

(۱۷۲۵: دیوان السید خاوند شاه) وهو السید برهان الدین محمد بن السید کمال الدین محمود من ولد زید الشهید وینتهی إلی السید خاوند سپید جل بخمسة آباء. وهو والد السید المیر خواند المؤرخ صاحب روضة الصفا. توفی والده وهو صغیر فجد فی تحصیل العلوم حتی صار اعلم العلماء فی قبة الاسلام بلخ کما ذکره فی (مجن ۴ ص ۹۴ و ۲۷۰) وترجمه مفصلا خواند میر فی حبیب السیر وذکر أولاده المبرز منهم مؤلف روضة الصفا.

(دیوان حکیم خباز) اسمه عنایة الله الأصفهانی وتخلصه طبعی یأتی فی العطاء.

(۱۷۲۶: دیوان الخباز البلدی) اسمه محمد بن أحمد بن حمدان أبو بکر الشاعر الشهیر

(۲۸۸)

مفاتیح البحث: مدینة طهران (۱)، محمد بن أحمد بن حمدان (۱)، الشهادة (۱)

صفحه ۲۹۱

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق ۱ - الصفحة ۲۸۹

المعروف بالخباز البلدی الموصلی. ترجمه الثعالبی فی الیتیمة وقال: من عجیب أمره أنه کان أمیا وشعره کله ملح، وکان حافظا للقرآن وکان یتشیع ویتمثل فی شعره بمذهبه ویقتبس فیه القرآن، وذکر من شعره قوله:

جحدت ولاء مولانا علی * وقدمت الدعی علی الوصی وله اشعار فی المراثی، وترجمه فی " نسمة السحر " و " أمل الآمل " وهو غیر الخبزارزی الآتی بعد.

(۱۷۲۷: دیوان خبازی نیشابوری أو شعره) من شعراء آل سامان معاصر عماره، ورودکی، وکسائی، ودقیقی، وعجمی، وأحزابهم. ترجمه فی (مع ج ۱ ص ۱۹۹) قال وتوفی (۳۴۲) ولیس فی التذاکر من شعره الا قلیلا وذکر بعضه. وترجمه العوفی فی " لباب الألباب ج ۲ ص ۲۷ " والعروضی فی " چهار مقاله ص ۲۸ " أیضا.

(۱۷۲۸: دیوان الخبزارزی) لأبی القاسم نصر بن أحمد بن نصر بن مأمون البصری الشاعر الشیعی المشهور بالخبزارزی، کان أمیالا یتهجی ولا- یکتب وکان یخبز هذا النوع من الخبز فی دکانه بمربد البصرة والناس یجتمعون علیه لیسمعوا عنه غزلیاته، ومنهم أبو

الحسين محمد بن محمد المعروف بابن لنكك الشاعر البصرى الشهير، وهو الذى جمع ديوان الخبزارزى، وذكر الخطيب فى " تاريخ بغداد ج ۱۳ ص ۹۶ " أنه قرأ عليه ديوانه خلق كثير وذكر منهم أحمد بن منصور النوشرى الذى سمع منه فى بغداد بباب خراسان فى (۳۲۵) ومنهم معافى بن زكريا النهروانى، المعروف بابن طراز والمتمذهب بمذهب الجريرى، والمتوفى (۳۹۰) عن خمس وثمانين سنة، وترجمه ابن خلكان (ج ۲ ص ۱۵۳) وهو من شعراء اليتيمة وذكر الجميع فى ترجمة مطارحة ابن لنكك معه فى الشعر وآخر شعر الخبزارزى قوله برواية الخطيب:

فإن كان التغزز فيه خير * فلم يكنى الوصى أبا تراب وفى ابن خلكان الترفه بدل التغزز وترجمه أيضا فى (جما ج ۱۹ ص ۲۱۸) وقالوا مات ۳۲۷.

(۱۷۲۹: ديوان خبوشانى) وهو زين الدين الخبوشانى. قال سنگلاخ فى " امتحان الفضلاء ج ۲ ص ۷ " انه رآى ديوانه بخط أبى تراب الأصفهانى الخطاط. وأظنه زين الدين الخوا فى الآتى فى الزاى.

(۲۸۹)

مفاتيح البحث: كتاب تاريخ بغداد للخطيب البغدادى (۱)، مدينة البصرة (۱)، مدينة بغداد (۱)، محمد بن محمد (۱)، القرآن الكريم (۱)، خراسان (۱)، الموت (۱)، الوصية (۱)

صفحه ۲۹۲

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانى - ج ۹ق۱ - الصفحة ۲۹۰

(ديوان ختائى) كما هو الصحيح. يأتى بعنوان " خطائى " لاشتهارده به.

(ديوان ختمى) لسلطان حسين بن الشيخ بهلول انكه بيك. ترجمه فى (مجن ۵) الموضوع لذكر أولاد الامراء بخراسان فذكر فى (لط ۵ ص ۱۱۰) مطلع غزله ويظهر من ترجمة القزوينى فى (قرمج ۵ ص ۲۸۳) انه أيضا مثل والده صار حاكم خوارزم من قبل السلطان حسين ميرزا بايقرا.

(۱۷۳۰: ديوان خجسته أصفهانى أو شعره) لميرزا محمد الشاعر المتوفى (۱۱۹۰) والمدفون فى صحن امامزاده احمد جنب مسجد شاه بأصفهان، كما حكاه فى " رجال أصفهان ص ۲۷۱ " عن آقا نجفى.

(۱۷۳۱: ديوان خجسته كاشانى) لميرزا محمد خان بن محمد حسين خان عندليب بن فتح على خان صبا ملك الشعراء. كان أصغر من أخيه محمود خان ملك الشعراء بن عندليب، وكان تلميذ عمه أبى القاسم فروغ بن صبا. ترجمه معاصره فى (مع ج ۲ ص ۱۱۱) وأورد قرب (۸۰۰ بيت) من شعره.

(ديوان خجندى) يأتى بعنوان " كمال خجندى " وآخر " ضياء خجندى."

(۱۷۳۲: ديوان خجندى) له فى الطب " تشريح منظوم " بالفارسية. منه نسختان فى مكتبة كلية الطب بطهران كما فى فهرسها (ج ۱ ص ۱۴۵ و ۳۹۰) ولا يعلم هل هو فخر الدين محمد بن محمد بن أبى النصر الخجندى مؤلف " تنقيح المكنون من كتاب القانون" ومختصره الموسوم " التلويح إلى أسرار التنقيح " الموجود بمكتبة دانشگاه تهران كما فى فهرسها (ج ۳ ص ۴۷۲) أم غيره.

(ديوان خديجة داغستانى) راجع " ديوان سلطان داغستانى."

(۱۷۳۳: ديوان خراسانى خان أو شعر) وهو الشاعر اللارى العالم البارع من تلاميذ العلامة المحقق الدوانى. ترجمه سام ميرزا فى (تس ۴ ص ۶۸) وذكر بعض شعره فى المناقب وغيره.

(۱۷۳۴: ديوان خرامى تبريزى أو شعره) أطراه معاصره سام ميرزا فى (تس ۵ ص ۱۴۲) وأورد مطلع غزله، ومن اطرائه قوله (وحافظ كلام است) والظاهر أن المراد انه حافظ كلام الله المجيد كما فهمه فى (دجا ص ۱۳۴).

(۲۹۰)

مفاتيح البحث: مدينة إصفهان (۲)، مدينة طهران (۱)، خراسان (۱)، السجود (۱)، الوفاة (۱)، الطب، الطبابة (۲)، الجنابة (۱)

صفحه ۲۹۳

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۱ - الصفحة ۲۹۱

(۱۷۳۵: ديوان خرد نوری) نزيل أصفهان. واسمه ميرزا عليمردان ترجمه فی (مع ج ۲ ص ۱۱۱) وذكر ان له اهاج ركيكة وذكر أحسن اشعاره وقال إنه تاب عن الهجاء وتوفی فی نخجوان (۱۰۹۸) ولعله (۱۱۹۷) لان التاريخ مناف لكونه من معاصريه الا أن يقال ان هدايت يعد شعراء القرن الحادی عشر من معاصريه.

(۱۷۳۶: ديوان خرد بلخی أو شعره) واسمه المير محمود خان هاجر من بلخ إلى الهند ولازم عالمگير شاه، وكان ماهرا فی الأدب ومات ۱۱۶۱، أورد شعره فی (روشن ص ۱۹۷) (ديوان قاضی خرد سمرقندی) راجع " خسرو سمرقندی."

(۱۷۳۷: ديوان خرد لاهوری أو شعره) واسمه الخواجة محمد يحيی خان اللاهوری من أحفاد زكريا خان. أورد شعره فی (روشن ص ۱۹۷).

(ديوان خرده كاشانی) واسمه محمد باقر كما رأيته فی بعض الفهارس.

(ديوان الخرسان) مر بعنوان السيد جعفر الخرسان النجفی.

(۱۷۳۸: ديوان خرسندی كازرونی) وهو الميرزا إسماعيل الكازرونی الأصل الشيرازی المولد، نزل طهران من سنة (۱۲۵۹) ولازم محمد شاه، ثم نصبه ناصر الدين وقايع نگارا لكرمان ثم أصفهان فی عهد وزارة محمد تقی الفراهانی. ترجمه فی (مع ج ۲ ص ۱۰۹) وذكر شعره، ويظهر حياته حين التأليف (۱۲۸۲).

(ديوان خرقانی) مر بعنوان أبی الحسن الخرقانی.

(۱۷۳۹: ديوان خرم أصفهانی) واسمه عباس علی. طبع بأصفهان فی (۱۳۱۸) وبطهران بلا تاريخ ومر بعنوان " دشت خرم " فی (ج ۸ ص ۱۷۱).

(۱۷۴۰: ديوان خرم شيرازی أو شعره) وهو ميرزا محمود الحمزوی المتوفی بشيراز فی (۱۳۰۶) ودفن بشاه چراغ كما ترجمه وأورد شعره فی (عم ص ۵۵۵).

(۱۷۴۱: ديوان خرم شيرازی) اسمه الميرزا أبو الحسن الشاعر المتخلص بخرم. فيه قصايد فی مدح ناصر الدين شاه وولی عهده وسائر ولده وغزليات طبع. فی بمبئی فی (۴۰ ص) فی (۱۳۰۹) وله " الشجاعة الحسنية " نظير " الحملة الحيدرية " مطبوع تلك السنة أيضا.

(۱۷۴۲: ديوان خرم شيرازی) واسمه نجفقلی الشيرازی من خدام حضور صاحبقران ميرزا ابن فتح علی شاه، ينظم كل أسبوع غزلا يقرئه علی السلطان ويأخذ جايزته، وقد جمع

(۲۹۱)

مفاتيح البحث: ناصر الدين شاه القاجاری (۱)، مدينة إصفهان (۳)، مدينة طهران (۱)، الهند (۱)، الوفاة (۱)

صفحه ۲۹۴

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۱ - الصفحة ۲۹۲

ديوانه فی ثلاثة آلاف بيت. كذا ترجمه فی (مع ج ۲ ص ۱۱۰).

(۱۷۴۳: ديوان خرم كردشتی) القراچه داغی ترجمه فی (دجا ص ۱۳۴) وذكر انه توفی فی أهر مبعدا فی (۱۲۴۱) وطبع ديوانه الذی

جمعه وله سبعون من العمر فی (۱۳۰۷).

(۱۷۴۴: دیوان خرم مازندرانی زانوسی) من محال کجور. اسمه حسین وأصله من خراسان نزل إلی ساری مازندران واشتغل بالعطارة. ومشربه التصوف، ومذهبه التعشق، کذا وصفه معاصره فی (مع ج ۲ ص ۱۱۱) وأورد رباعیة له. قال فی المدایح المعتمدیة ان والده پاشا قاسم کان عامل کجور، وترک هو العمل وخدم حیدر قلی میرزا " خاور قاجار " ثم أورد قصیدته.

(۱۷۴۵: دیوان خرم مشهدی أو شعره) هو من خراسان، واسمه عبد الحمید، هاجر من مشهد إلی یزد، وجد فی تحصیل العلوم الرسمیة حتی فرغ منها. ترجمه معاصره فی (مع ج ۲ ص ۱۱۱) وأورد بعض شعره.

(۱۷۴۶: دیوان خرمی هروی أو شعره) معاصر الأمیر علی شیر. وقد ذمه فی (مجن ۳ ص ۶۳ وص ۲۳۶) وادعی انه مع زیارته الحرمین وقبور الأنبیاء وسایر المشایخ فی بیت المقدس ماشیا مرتین، لم یؤثر ذلک کله فی قبح سریرته شیئا، وذکر مطلعا من غزله.

(۱۷۴۷: دیوان مولانا خرمی) من شعراء السلطان یعقوب خان الترکمان من اق قوینلو. أورد ترجمته شاه محمد القزوینی فی ما الحقه بترجمة مجالس النفایس فی البهشت السادس فی (ص ۳۰۱) ووصفه بأنه لاحد لفضائله، وأورد مطالع بعض غزلیاته.

(۱۷۴۸: دیوان خروشی تبریزی أو شعره) واسمه حسن بیک. أخو تقی خان الذی نصبه الشاه عباس سلطانا علی أحد بلدان آذربایجان، وکان هو قبچاچی باشی للشاه، فبعثه إلی ملک الهند ورجع واعتزل عن الامرة، وجالس الأدباء والشعراء. کذا ترجمه فی (نر ۴ ص ۷۵) وقال کنت اجتمع معه مرارا، ثم أورد شعره، وترجمه فی (گلشن ص ۱۵۱) و (تغ ص ۴۹) وکذا فی (دجا ص ۱۳۵) عن تذکره سامی اشتباها.

(دیوان الخزاعی) یأتی بعنوان دعبل، (۱۷۴۹: دیوان مولانا خزانی سمرقندی أو شعره) وهو ابن مولانا یحیی السمرقندی.

ترجمه شاه محمد القزوینی فی (بهش ۲ ص ۳۷۷) وذکر انه سافر من طریق قبچاق إلی

(۲۹۲)

مفاتیح البحث: آذربیجان (۱)، عبد الحمید (۱)، خراسان (۲)، الهند (۱)

صفحه ۲۹۵

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۱ - الصفحة ۲۹۳

الروم ومنها إلی مکة المعظمة مع والده فی (۹۲۸) وأورد بعض شعره.

(۱۷۵۰: دیوان خزانی قمی أو شعره) ترجمه معاصره فی (تس ۵ ص ۱۶۴) وقال کان یلازم المقابر والموتی، وکان فیه غرام شدید، وأورد شعره.

(۱۷۵۱: دیوان خسرو بن معین) له " طب نامه " نظما بالفارسیة فی الطب. نظمه للشاه منصور من آل مظفر فی ستة فصول. توجد نسخته فی مکتبة کلیة الطب بطهران، کما فی فهرسها ج ۱ ص ۳۲۷ و ۳۹۱.

(۱۷۵۲: دیوان الخسروانی) وهو الحکیم أبو طاهر الطیب بن محمد الخراسانی الخسروانی من شعراء آل سامان فی القرن الرابع. ترجم أحواله وأورد شعره فی التذاکر کما فی (مع ۱ ص ۱۹۹).

(۱۷۵۳: دیوان أمیر خسرو دهلوی) وهو أبو الحسن خسربن الأمیر سیف الدین محمود.

کان آبائه من طائفة لاخین من امراء هزاره وبلخ وکش فی ترکستان، وبعد هجوم المغول هربوا إلی الهند، فولد حسن ببلدة أکره (مؤمن آباد) فی (۶۵۱) وتربی هناک، ومات أبوه وهو صغیر فرباه اخوه فی دهلی، ولقبه أستاذه المیر نظام الدین أولیاء " ترک الله " و "کاسه لیس " ومات بعد ستة أشهر من موت أستاذه هذا فی (۷۲۵) کما فی شاهد صادق وغیره. ترجمه فی تاریخ فرشته (ج ۲ ص ۷۵۳) و (تش ص ۳۴۶) و (مجالس العشاق ص ۱۳۰) و (مع ج ۱ ص ۲۱۳) ودولتشاه فی الطبقة الرابعة و (خز ص ۲۰۹) وترجمة شعر

العجم (ج ۲ ص ۷۷) والمستر براون فی تـاریخه للأدب الفارسـی (ج ۳ ص ۱۳۰) وفی فهرس مکتبـهٔ دانشـگاه (ج ۲ ص ۱۷۵ ۱۸۲) وکلها مأخوذهٔ مما کتبه هو فی مقدمات دواوینه. قال هو: وشعری یزید علی أربعمائهٔ الف بیت. قال دولتشاه وقد هم السلطان أبو سعید بایسنقر (المتوفی ۸۳۸) بجمع شـعره فلم یقـدر علی ذلک. وقد جمع بنفسه خمسهٔ دواوین من شـعره فی حیاته مرتبهٔ علی سـنین عمره، وکتب لکل دیباجهٔ، وهی " تحفهٔ الصغر " و " وسط الحیاهٔ " و " غرهٔ الکمال " و " بقیه نقیه " ونهایهٔ الکمال " وله غیر ذلک خمس مثنویـات هی: مطلع الأنوار " و " خسـرو وشـیرین " و " مجنون ولیلی " وائینه اسـکندری " و " هشت بهشت " وله غیر ذلک نظما" قران السـعدین " و " دولرانی خضـر خـانی " و " نـه سپهر " وغیرهـا. وکلهـا مطبوعـات کمـا یـأتی فی محالهـا وطبـع منتخب دیـوانه بنولکشور فی ۱۹۱۰ م. وذکر له فی

(۲۹۳)

مفاتیح البحث: مدینهٔ مکهٔ المکرمهٔ (۱)، مدینهٔ طهران (۱)، الهند (۱)، الطهارهٔ (۱)، الشهادهٔ (۱)، الطب، الطبابهٔ (۲)

صفحه ۲۹۶

الذریعهٔ - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۱ - الصفحهٔ ۲۹۴

کشف الظنون قصیدهٔ شینیهٔ فی (۱۵۰ بیتا) فی قبال شینیهٔ الخاقانی، سماه " مرآت صفا."

(۱۷۵۴: دیوان خسـرو سـمرقندی أو شـعره) وهو الخواجـهٔ خسـرو. کان قاضـیا بسـمرقند ومـدرسا لمدرسهٔ الغ بیگ میرزا. أطری تقواه وزهـده ومهارته فی نظم التاریخ فی (مجن ۶ ص ۱۱۴ و ۲۸۶) ولکن سـماه فی الأول " خواجهٔ خورد " بدل " خواجهٔ خسرو " غلطا، وأورد مادتی تاریـخ من منشأته أحدهما " مجذوب سالک = ۸۶۲ " لموت العارف بابا خداداد، والآخر " من وقف علیشـیر = ۸۹۶" لأوقاف الوزیر المذکور، فیظهر حیاته فی التاریخین. وسماه فی (روشن ص ۱۹۹) خسروی هروی، وقال کان معاصرا للجامی (المتوفی ۸۹۸) وأظنه الذی ذکره فی (گلشن ص ۱۵۱ ۱۵۲) بعنوان خسروی سمرقندی، وقال کان یمدح عبد الله خان أوزبک حاکم ترکستان.

(۱۷۵۵: دیوان خسـرو عراقی أو شـعره) واسـمه المیر خسـرو من أقرباء میر محمـد یوسف، جاء به من العراق (أصـفهان ظ) إلی هرات ورباه کولد له. أطری شعره فی (مجتس ۲ ص ۱۳۸) وترجم المیر محمد یوسف فی (ص ۱۷۲).

(دیوان خسـرو قزوینی أو شـعره) أورد شـعره فی (روشن ص ۱۹۹) ولعله أراد درویش خسـرو النقطـوی القزوینی المقتـول فی مجزرهٔ قزوین فی (۱۰۰۲).

(۱۷۵۶: دیوان خسـرو گرجی أو شـعره) أورد شـعره فی (مع ج ۲ ص ۱۱۰) وقـال کان مملوک إبراهیم خان اعتضاد الدولـهٔ، ثم لازم محمد تقی میرزا ابن فتح علی شاه، ومات قبل (۱۲۸۲).

(دیوان خسرو یزدی) راجع بیانی یزدی.

(دیوان خسروی بخارائی أو شعره) مادح السلطان ملک خسرو شاه الغزنوی وانتسب إلیه.

سمـاه فی (مع ج ۱ ص ۱۹۹) جمـال الـدین أبـو المشاهـد، ولکـن فی (روشن ص ۱۹۹) کنـاه أبو بکر، والظـاهر أنه غیر الخسـروانی المذکور آنفا. وأظنه متحدا مع السرخسی الآتی بعد هذا.

(۱۷۵۷: دیوان خسـروی سرخسـی أو شـعره) وهو الحکیم أبو بکر محمـد بن علی من شـعراء عصـر قابوس (۳۶۶ ۴۰۳) وناصر الدولهٔ سیمجور (۳۷۷) والصاحب ابن عباد (۳۲۶ ۳۵۸) ومات قبل (۳۸۳) ورثاه أبو بکر محمد بن عباس الخوارزمی کما فی دمیهٔ

(۲۹۴)

مفاتیح البحث: دولهٔ العراق (۱)، کتاب کشف الظنون لحاجی خلیفـهٔ (۱)، مدینهٔ إصفهان (۱)، جمال الدین (۱)، محمد بن علی (۱)، الخوارزمی (۱)، الشهادهٔ (۱)، الوفاهٔ (۱)

صفحه ۲۹۷

الذريعة - آقا بزرگ الطهراني - ج ۹ق۱ - الصفحة ۲۹۵

القصر وذکره العوفی فی (اللباب ج ۲ ص ۱۸) وقال نظم الشعر بالعربیة والفارسیة.

وأظنه متحدا مع ما قبله.

(دیوان خسروی سمرقندی) راجع خسرو سمرقندی.

(دیوان خسروی غزنوی) وهو المذکور بعنوان خسروی سرخسی.

(۱۷۵۸: دیوان خسروی قاجار) الشاهزاده محمد قلی میرزا ملک آرا ابن السلطان فتح علی شاه. کان والی مازندران وأستر آباد فی عصر والده سنین، وبعده رجع إلی طهران وسکن همدان وبها توفی (۱۲۶۰) ترجمه فی (مع ج ۱ ص ۲۵) وأورد قرب عشرین بیتا من دیوانه منها قوله:

بحال خسروی میسوزدم دل * که یکجان دارد وجانانه یی چند (۱۷۵۹: دیوان خسروی الکرمانشاهی) للشاهزاده محمد باقر میرزا ابن محمد رحیم میرزا ابن الشاهزاده محمد علی میرزا المتخلص " دولت " والملقب بدولتشاه. ولد خسروی فی کرمانشاه (۱۲۶۶) وتوفی بطهران فی (۱۳۳۸) وطبع دیوانه فی (۱۳۰۴ ش) فی (۲۶۳ ص) مع مقدمة لرشید الیاسمی. وله مؤلفات نثریة منها " شمس وطغرا " کما ذکره حسین شجره فی " مجلة ارمغان ج ۱۷ ص ۸۴ " وذکرنا له " دیبای خسروی " فی ج ۸ ص ۲۸۹.

(۱۷۶۰: دیوان خسروی گونابادی) ابن أخت قاسم گونابادی. من شعراء أکبر پادشاه. أورد شعره فی (طبقات أکبری ج ۲ ص ۵۰۶).

(۱۷۶۱: دیوان ملا خسروی هروی) کان یدعی لنفسه مقام الخسرویة فی الشعر ویجبر الناس علی تحسین شعره. ودیوانه متداول. کذا ذکره المیر علی شیر فی (مجن ۲ ص ۳۹ وص ۲۱۳).

(۱۷۶۲: دیوان خشاب نیشابوری أو شعره) وهو رضی الدین النیشابوری أو الکاشانی، معاصر الشیخ سیف الدین الباخرزی وکثیر الاخلاص له، ومعاصر الخواجة صاحب الدیوان، والشاه غیاث الدین. وقد مدحهم جمیعا. أورد شعره فی (ض ص ۳۳۱) ومنها:

چورسی بکوه سینا انی مگو وبگذر * که نیرزد أین تمنی بجواب لن ترانی (۱۷۶۳: دیوان خشکنا که) أو خشکنانچه. لأبی الحسن علی بن وصیف الکتاب البغدادی.

(۲۹۵)

مفاتيح البحث: مدینة طهران (۲)، کرمانشاه (۱)، علی بن وصیف (۱)

صفحه ۲۹۸

الذريعة - آقا بزرگ الطهراني - ج ۹ق۱ - الصفحة ۲۹۶

کان مقامه بالرقة فی بغداد ثم انتقل إلی موصل وبها توفی. ترجمه ابن الندیم (ص ۲۰۰) قال وکان لی صدیقا وأنیسا وکان یتشیع، وکان من البلغاء وفی معناه الف عدة کتب نحلها عیدان صاحب الإسماعیلیة، ثم ذکر فهرس کتبه ومنها دیوانه. وترجمه أیضا فی (جما ج ۱۵ ص ۱۰۲).

(۱۷۶۴: دیوان خصالی جغتائی أو شعره) من امراء طائفة الوس. سکن خراسان ببلدة تون. واسمه حیدر بیگ کما فی (تش ص ۱۳) و (تغ ص ۴۹) والقسم الثالث من میخانه، ولکن فی ریحانة الأدب نقلا عن القاموس الترکی سماه حسن بیگ، وقد سافر إلی الهند أیضا.

(۱۷۶۵: دیوان خصالی کاشانی أو شعره) کان من تلامیذ محتشم کاشی (المتوفی ۹۹۶) ومن شعراء الشاه طهماسب الصفوی (۹۳۰ - ۹۸۴). أورد شعره فی (تش ص ۲۴۲) و (گلشن ص ۱۵۲) وعنهما اخذ القاموس الترکی ثم ریحانة الأدب.

(۱۷۶۶: دیوان المیرزا خصمی أصفهانی) قال (خوشگو) ان دیوانه متداول. وترجمه معاصره النصرآبادی فی (نر ۹ ص ۲۸۸) وذکر انه سافر إلی الهند ولم یستحسن بعض حالاته، فرجع إلی أصفهان وبها توفی وذکر بعض شعره، منها قوله:

تو را بیند چه بیند خویشتن را * از آن خصمی همیشه خود پسنداست (۱۷۶۷: دیوان خضر خراسانی) واسمه خضر، وکان من المعمرین المعاصرین لهدایت ترجمه فی (مع ج ۲ ص ۱۱۰) وذکر ان له غزلیات وذکر شعرا منها. توجد نسخة من دیوانه فی (الرضویة).

(۱۷۶۸: دیوان خضر شاه استرابادی) اسمه الخواجة حسین (حسن. خ. ل.) الخطاط الشهیر المدفون باسترباد. ترجمه معاصره المیر علیشیر فی (مجن ۲ ص ۳۸ و ۲۱۱) وذکر مطلع غزله، وقال له مثنوی علی طریق " لیلی ومجنون " فی واقعة زید وزینب.

وأورد بیتا منه. راجع " دیوان فانی جرجانی (" ۱۷۶۹: دیوان السید خضر القزوینی) ابن علی بن محمد بن جواد الحسینی. ولد فی النجف (۱۳۲۳) وقرض الشعر وهو ابن عشرین. وقد أکثر وأجاد ورتب دیوانه علی خمسة أبواب ۱ الرثاء ۲ الحاجیات والتاریخ ۳ الغزل ۴ الاجتماعیات ۵ السیاسیات یوجد

(۲۹۶)

مفاتیح البحث: مدینة النجف الأشرف (۱)، مدینة إصفهان (۱)، مدینة بغداد (۱)، ابن الندیم (۱)، علی بن محمد (۱)، خراسان (۱)، الهند (۲)، الجود (۱)، الوفاة (۱)

صفحه ۲۹۹

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۱ - الصفحة ۲۹۷

بخطه فی ۱۲۴ صفحة عند ابن عمه الخطیب السید یاسین بن طاهر القزوینی. وهو توفی بالسل شابا فی (۳ رجب ۱۳۵۷) ودفن بإیوان الذهب فی النجف.

(۱۷۷۰: دیوان خضری) الملوک الذی یسیر سیرة الأحرار. ترجمه المیر علیشیر فی (مجن ۳ ص ۸۱ وص ۲۵۶) وذکر شعره.

(۱۷۷۱: دیوان خضری استرآبادی) ترجمه معاصره سام میرزا فی (تس ۵ ص ۱۵۲) وأورد مطلع غزله، وقال فی (روشن ص ۱۵۲) انه مع کونه أمیا فان دواوینه الأربعة تشتمل علی الغزل والقصاید من الجد والهزل فی وصف الأطعمة کما صنعه بسحاق أطعمه.

(۱۷۷۲: دیوان خضری خوانساری) معاصر الحکیم زلالی. ترجمه معاصره النصرآبادی فی (نر ۹ ص ۲۸۳) من تذکرته المؤلفة (۱۰۸۳) وأورد جملة من مطالع غزلیاته وقال آذر فی (تش ص ۲۰۸) انه جمع اشعاره ومیزها عن شعر خضری القزوینی وخضری اللاری.

(۱۷۷۳: دیوان خضری القزوینی) ترجمه النصرآبادی أیضا فی (نر ۹ ص ۲۸۳) وأورد جملة من اشعاره ورجحها علی الخوانساری المذکور واللاری الآتی، وقال آذر فی (تش ص ۲۲۳) انه میز اشعاره عن شعر الخوانساری المذکور واللاری، شریکیه فی التخلص. وذکره أیضا معاصره صادقی کتابدار المولود (۹۴۰) وذکر له بیتین من شعره فی (خص ۸ ص ۳۰۹) وترجمه فی (روشن ص ۲۰۰) وقال فی (تغ ص ۴۹) انه تبریزی معاصر للجامی.

(۱۷۷۴: دیوان خضری لاری) من ملازمی امامقلیخان. ذکره معاصره النصرآبادی فی (نر ۹ ص ۲۸۲) وذکر عدة من اشعاره. وذکره فی (تش ص ۲۹۸ و ۲۰۸ و ۲۲۳) وفی (خوشگو) وقال فی (تغ ص ۴۹) انه توفی (۱۰۴۰).

(۱۷۷۵: دیوان الخضری النجفی) هو الشیخ محسن بن الشیخ محمد بن موسی بن عیسی ابن حسین بن الشیخ خضر بن یحیی المالکی. وینهی نسبه إلی مالک الأشتر. الجناجی أصلا النجفی مولدا، وتوفی بها فی صفر (۱۳۰۲) وقد جمع شعره فی ۱۵۹ صفحة، سبطه الفاضل الشیخ عبد الغنی بن الحسن بن إسماعیل أخ الشیخ محسن الناظم الخضری، وبعد مشغول بجمع شوارده، وترجمه الشیخ علی کاشف الغطاء فی " الحصون المنیعة " وأطراه وقال ذهب أکثر شعره إلا ما کان محفوظا.

(۱۷۷۶: دیوان خطأ شوشتری) للأدیب الشاعر المولی محمد التستری نزیل لکهنو

(۲۹۷)

مفاتیح البحث: العلامة الشیخ کاشف الغطاء (۱)، مدینة النجف الأشرف (۱)، شهر رجب المرجب (۱)، محمد بن موسی بن عیسی (۱)، الحسن بن إسماعیل (۱)، مالک الأشتر (۱)، الطهارة (۱)، الطعام (۱)

صفحه ۳۰۰

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۱ - الصفحة ۲۹۸

فی أیام آصف الدولة. وکان قاری التعزیة فی " تعزیة خاتة " آصف، إلی آخر عمره، وقد أدرکه السید عبد اللطیف بها حدود (۱۲۱۰) وذکر تفصیل حاله وان دیوانه فی اثنی عشر ألف بیت فی کتابه " تعا ص ۳۵ " وکذا فی (روشن ص ۲۰۰).

(۱۷۷۷: دیوان خطائی) ومن شعره مثنوی یوسف زلیخا بالترکیة، نظمه باسم السلطان یعقوب الترکمانی المتوفی (۸۹۶) وقال تربیت فی (دجا ص ۱۳۷) ان عنده نسخته.

(۱۷۷۸: دیوان خطائی سمرقندی أو شعره) لمولانا میر قرشی (میرویس. خ. ل.) ترجمه المیر علی شیر فی (مجن ۲ ص ۴۷ وص ۲۲۰) ذکر ان دکانه الصحافی فی السوق کان مجمع الظرفاء الأدباء، وکان هو یعد نفسه أستاذهم إلی أن توفی ودفن بسمرقند، وذکر بعض شعره.

(۱۷۷۹: دیوان خطائی صفوی) للسلطان الشاه إسماعیل بن حیدر الملقب بالفاتح مؤسس الدولة الصفویة ولد فی الثلاثاء (۲۵ رجب ۸۹۲) وخرج مع جملة من مردة آبائه وهو ابن أربعة عشر عاما فی (۹۰۶) وبعد مضی عامین من ملکه امر باظهار شعائر المذهب الجعفری إلی أن توفی (۹۳۰) ودیوانه ترکی مرتب علی ثلاثة اقسام لکل قسم منها دیباجة مستقله ۱) نصیحت نامه ۲) ده نامه ۳) مجموعة الغزلیات، وعدد أبیات المجموع (۳۸۱۵) بیتا. نسخة منه مجدولة مذهبة لکل قسم منها سر لوحا وهی بخط یاری الشیرازی الذی کان تلمیذ سلطان محمد خندان الخطاط الشهیر، فرغ من الکتابة فی (۹۵۳) وقد کتبه لخزانة الأمیر محمد خان، والیوم هی فی تبریز فی مکتبة (سلطان القرائی) ونسخة أخری فی المکتبة الشاهیة بطهران کما فی فهرسها (ص ۱۳۰ و ۱۵۰) ویظهر من سام میرزا فی (تس ۱ ص ۹) وآذر البیگدلی فی (تش ص ۱۳) انه له الاشعار الفارسیة وتخلصه فیها أیضا الخطائی. وله " بهجة الاسرار " أیضا.

(۱۷۸۰: دیوان خطائی گجراتی أو شعره) أصله إیرانی نزل گجرات الهند. أورد شعره فی (گلشن ص ۱۵۲) وعنه فی القاموس الترکی ثم الریحانة.

(۱۷۸۱: دیوان الخطائی الیزدی العقدائی) واسمه آقا محمد علی هاجر من عقدا إلی أصفهان ولازم خدمة الوزیر عبد الله خان امین الدولة ابن محمد حسین خان وزیر فتح علی شاه قاجار، ثم ذهب برهة إلی گیلان ثم عاد إلی یزد. ترجمه هدایت فی (مع ج ۲ ص ۱۰۸)

(۲۹۸)

مفاتیح البحث: شهر رجب المرجب (۱)، مدینة إصفهان (۱)، مدینة طهران (۱)، إسماعیل بن حیدر (۱)، الهند (۱)، الوفاة (۱)

صفحه ۳۰۱

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۱ - الصفحة ۲۹۹

وأورد بعض شعره.

(دیوان الخطی) الشیخ إبراهیم البحرانی. توجد نسخته فی مکتبة (السماوی) کما ذکره هو فی فهرس المکتبة کما ذکرناه فی (ص

١٥).

(ديوان الخطى) الشيخ جعفر. مر بعنوان أبى البحر فى (ص ٣٥) وتوجد نسخة منه عند عباس العزاوى جمعها السيد الشريف جعفر بن عبد الجبار الموسوى لما كان بينهما من الألفة والاختصاص، كذا صرح به عند ايراد قصيدة فى مدحه. وفى الديوان فوايد تاريخية عن جزائر البحرين. كذا ذكره فى " العراق بين الاحتلالين ج ۴ ص ١۴١ و ٢٩۴."

(١٧٨٢: ديوان الخطيب التبريزى) أبى ذكريا يحيى بن على (۴٢١ ۵٠٢) من شعراء دمية القصر وله القصيدة الغراء فى مدح نظام الملك فى (۴۶۴) ترجمه فى (دجا ١٣٧).

(١٧٨٣: ديوان الخطيب الخلخالى) شمس الدين محمد بن مظفر المتوفى (٧۴۵) له قصيدة فى المنطق. ترجمه وذكر شعره العربى فى (دجا ص ١٣١).

(١٧٨۴: ديوان الخطيبى الأرموى أو شعره) الحسين بن الحسن من شعراء دمية القصر.

وقد مدح نظام الملك بقصيدة غراء فى (۴۶٢) حكاه فى (دجا ص ١۴٠).

(١٧٨۵: ديوان خطير الدين الجرجانى أو شعره) كان نزيل لاهور. ترجمه (فى مع ج ١ ص ١٩٩) وعده من الشعراء قبل الثمانماية، وأورد بعض شعره.

(١٧٨۶: ديوان الخفاجى) الأمير عبد الله بن محمد بن سعيد بن سنان، أبو محمد الخفاجى الحلبى الشاعر الأديب. كان يرى رأى الشيعة وتوفى (۴۶۶) بما دس إليه من خشكنانچه المسمومة، على تفصيل ذكر فى ترجمته فى " فوات الوفيات " وغيره. وطبع ديوانه فى بيروت فى (١٣١۶) فى ص ١١۶).

(١٧٨٧: ديوان الخفاف أو شعره) قد استشهد بأشعاره كثيرا فى شرح ديوان الأنورى، وغيره والظاهر أنه غير أبى محمد الخفاف الصوفى المذكور فى (النفحات ص ٢٣١).

(١٧٨٨: ديوان خلاصى أو شعره) أورد شعره فى (گلشن ص ١۵٣).

(ديوان خلاق المعانى) يأتى بعنوان كمال الدين إسماعيل.

(ديوان الخلعى) راجع الخليعى.

(١٧٨٩: ديوان موناخلف تبريزى) من أبناء مشايخ النجق. هاجر من مولده لتحصيل

(٢٩٩)

مفاتيح البحث: دولة العراق (١)، مدينة بيروت (١)، عبد الله بن محمد (١)، الحسين بن الحسن (١)، يحيى بن على (١)، شمس الدين محمد (١)، سعيد بن سنان (١)، الشهادة (١)، الوفاة (١)

صفحه ٣٠٢

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانى - ج ٩ق١ - الصفحة ٣٠٠

العلم إلى خراسان وصاحب ابن السلطان بديع الزمان ميرزا. ترجمه فى (مجن ٢ ص ۶۵ و ٢٣٨) وأورد معماه باسم عبدى، وفى " عرفات العاشقين " سماه خلقى كما يظهر من (دجا ص ١۴١) (١٧٩٠: ديوان السيد خلف المشعشعى) وهو ابن عبد المطلب بن حيدر بن محسن بن محمد بن فلاح المشعشعى الحويزى. كان واليا فى الحويزة إلى أن تغلب عليه اخوه السيد منصور فى (١٠٣٢) وأزال بصره، فصار جليس داره مشغولا بالتصنيف والتأليف إلى أن توفى (١٠٧۴) كما أرخه السيد شهاب فى قصيدة رثائه. وترجمه صاحب الرياض وذكر سائر تصانيفه ومنها ديوانيه العربى والفارسى، وذكرهما فى أمل الآمل وكشف الحجب أيضا.

(١٧٩١: ديوان خلقى بخارائى أو شعره) البزاز التاجر أخيرا. ترجمه فى (مجتس ۶ ص ١۵٨) وأورد مطلع غزله.

(دیوان خلقی التبریزی) کذا حکاه فی (دجا ص ۱۴۱) نقلا عن " عرفات العاشقین " وذکر انه هو المذکور فی مجالس النفایس بعنوان خلف التبریزی.

(۱۷۹۲: دیوان خلقی شوشتری أو شعره) عده فی (تغ – ص ۵۰) من شعراء أکبر شاه وقال: رجع أخیرا إلی شیراز.

(۱۷۹۳: دیوان خلقی طهرانی أو شعره) واسمه المیرزا علی. کان من المترددین فی الإدارات. ترجمه معاصره سام میرزا فی (تس ۵ ص ۱۵۸) وذکر شعره.

(۱۷۹۴: دیوان خلقی هروی) وهو المیر محمد یوسف بن السید الأمیر معز الدین یوسف، الذی کان من سادة خراسان وسافر لتحصیل العلوم إلی هراة فی عصر السلطان حسین میرزا بایقرا وصار صدرا فی أیام الشاه إسماعیل الفاتح فی خراسان، إلی أن قتل بأمر حاکم خراسان الأمیر خان فی یوم الأربعاء من رجب (۹۲۷) وشعره فی وقت شهادته مشهور، ترجمه معاصره سام میرزا فی (تس ۱ ص ۲۳) وأورد مطلعین من غزلیاته. وقال فی (تش ص ۲۱۲) انه من سادات ری، وبعد موت والده هناک جاءت به أمه إلی هرات وتربی هناک. وذکره فی (خص ۸ ص ۲۹۹) بعنوان خلقی مشهدی وفی (مجن ۲ ص ۸۲ و ۲۵۷) بعنوان خلقی هروی وفی (سرخوش ص ۳۸) وفی (تغ ص ۵۰) انه کان تاجرا وأورد کل واحد منهم بعض اشعاره منها:

(۳۰۰)

مفاتیح البحث: شهر رجب المرجب (۱)، خراسان (۴)، القتل (۱)، الشهادة (۱)

صفحه ۳۰۳

الذریعة – آقا بزرگ الطهرانی – ج ۹ق۱ – الصفحة ۳۰۱

چه بیقدری در آن کو، یک دو روز آنجا مرو خلقی * که استغنای عاشق گاه گاهی خوب میباشد (۱۷۹۵: دیوان خلوتی تبریزی) اسمه الخواجة عبد الرحیم بن شمس الدین محمد الأقطابی الخطاط الشهیر المتوفی (۸۵۹) وتوفی والده العارف فی (۸۱۲) وفی (دجا ص ۱۴۱) حکی ترجمته وشعره عن روضة الأطهار. وله تصانیف منها تعلیقاته علی مشکلات " گلشن راز."

(۱۷۹۶: دیوان خلوتی) لمیرزا إبراهیم المتخلص خلوتی من شعراء عصر ناصر الدین شاه القاجار. توجد نسخة منه عند (محمد النخجوانی) کما کتبه إلینا، وقد طبع دیوان فارسی باسم خلوتی بإیران کما فی الفهارس.

(۱۷۹۷: دیوان خلوص چشتی) واسمه السید محمد المدرسی ابن الخواجة حسن من تلامیذ شاه عبد القار الفخری، من شعراء القرن الثالث عشر بالهند. أورد شعره فی (گلشن ص ۱۵۳) وقتل فی حرب کما فی (النتایج ص ۲۲۳).

(۱۷۹۸: دیوان الخلیعی) (الخلعی) لان الشاعر کان یتخلص بهما وهو الشیخ جمال الدین أبو الحسن علی بن عبد العزیز بن أبی محمد الموصلی الأصل نزیل الحلة إلی أن توفی بها حدود (۷۵۰) وقبره یزار. ترجمه القاضی فی (لس ص ۴۶۳) وحکی قصة نذر والدته لسلب الزوار وما رآه فی المنام فصار من شعراء أهل البیت (ع). لم یوجد فی مجموع قصائده البالغة التسع وثلاثین قصیدة وفیها الف وستمایة وستة وخمسون بیتا الا مدیح أهل البیت أو رثائهم، ومنها الغدیریات الثلاثة التی ذکرها الأمینی مع مطالع سائر قصائده فی (الغدیر فی الکتاب والسنة والأدب ج ۶ ص ۸ إلی ص ۱۷) وقال فی " مجمع البحرین " ان الخلیعی أدرک أواخر عصر البرامکة ومراده الحسین بن الضحاک بن یاسر الخراسانی الأصل الذی سکن مصر وتوفی (۲۵۰) الذی ذکره ابن خلکان فی (ج ۱ ص ۱۶۹)

(۱۷۹۹: دیوان خلیفة أسد الله أصفهانی أو شعره وهو من کبار ساداتها، مشغول بدرسه غالبا، کذا وصفه معاصره سام میرزا فی (تس ۱ ص ۳۰) وأورد رباعیة له.

(۱۸۰۰ دیوان خلیفة الخلفائی) محمد بیک أرشد أولاد الخلفاء، الشاب الجامع للصنایع والکمالات. ترجمه الصادقی فی (خص ۵ ص ۷۳) وأورد جملة من شعره ورباعیاته

(۳۰۱)

مفاتيح البحث: أهل بيت النبى صلى الله عليه وآله (۱)، دولة ايران (۱)، على بن عبد العزيز (۱)، شمس الدين محمد (۱)، جمال الدين (۱)، الهند (۱)، الحرب (۱)، القتل (۱)، الوفاة (۱)

صفحه ۳۰۴

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانى - ج ۹ق۱ - الصفحة ۳۰۲

وأطرا فضله.

(۱۸۰۱: ديوان خليفة سديد) الگيلانى. بلغ الرتبة العليا فى أوائل حكومة خان أحمد ثم تنزل. ترجمه سام ميرزا فى (تس ۴ ص ۷۷) وأورد شعره.

(۱۸۰۲: ديوان خليفة سلطان أو شعره) السيد المير علاء الدين حسين بن رفيع الدين محمد، من أحفاد المير بزرگ المرعشى المازندرانى. كان صهر الشاه عباس الماضى ووزيره وعزل فى أوائل عصر الشاه صفى، فهاجر من أصفهان إلى قم، وبعد قتل الميرزا تقى خان اعتماد الدولة المعروف بساروتقى فى (۱۰۵۵) نصب ثانيا للوزارة إلى أن توفى (۱۰۶۴) ترجمه النصرآبادى فى (نر ۲ ص ۱۵) وأورد عدة من رباعياته. وأشهر تصانيفه حاشية المعالم كما مر فى (ج ۶) وترجمه فى رياض العارفين (ص ۳۲۸) وأورد إحدى رباعياته التى ذكرها النصر آبادى.

(ديوان خليفة محمد) تركى مطبوع وتخلصه " عاجز " كما يأتى.

(۱۸۰۳: ديوان خليفة ميرك) أطراه معاصره سام ميرزا فى (تس ۴ ص ۷۸) وذكر أنه لا نظير له تحت الفلك الأطلس فى نظم الشعر، ثم أورد بيتا له.

(ديوان خليل بن شاه نعمة الله الكرمانى) مر بعنوان برهان كرمانى.

(۱۸۰۴: ديوان خليل بيات أو شعره) واسمه خليل بيك. كان يسكن الهند فى زمن تأليف النصرآبادى (۱۰۸۳) فاورد شعره فى (نر ۹ ص ۴۰۰) وكذا فى (خوشگو).

(۱۸۰۵: ديوان خليل تبريزى أو شعره) العالم الخبير. أورد شعره فى (دجا ص ۱۴۲) عن تحفه سامى وترجمه أيضا فى (روشن ص ۲۰۲).

(۱۸۰۶: ديوان خليل حلى أو شعره) أورد معمياته فى (نر ۱۵ ص ۵۴۳) و (روشن ۲۰۲) (۱۸۰۷: ديوان خليل خراسانى أو شعره) ولد بخراسان ونشأ بالهند. وكان يسكن پتنه فى (۱۱۰۲) حين تأليف مير شير على لودى لمرآت الخيال وعمره حينئذ أربعون سنة أورد شعره وقطعة نثرية له هناك فى (ص ۲۵).

(۱۸۰۸: ديوان خليل خلخالى أو شعره) حكى فى (دجا ص ۱۴۲) ترجمته عن تحفه سامى. وسماه فى (روشن ص ۲۰۲) تيرگير.

(۱۸۰۹: ديوان خليل وهو الشاه خليل سلطان بن ميرانشاه بن تيمور الذى

(۳۰۲)

مفاتيح البحث: مدينة إصفهان (۱)، علاء الدين حسين (۱)، رفيع الدين محمد (۱)، خراسان (۱)، الهند (۲)، القتل (۱)

صفحه ۳۰۵

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانى - ج ۹ق۱ - الصفحة ۳۰۳

جلس على سرير الحكم بسمرقند بعد تيمور. ترجمه فى (لط ۷ ص ۱۲۵). ومات (۸۱۰) كما فى (تغ ص ۵۰) أو (۸۱۴). وله ديوان

قرظه الخواجة عصمت البخاری بقصیدة ذکر فی (مجن ۱ ص ۱۲ و ۱۸۷) أوله:

أین بحر پرگهر که جهانی است در برش * غواص عقل کل نبرد پی بگوهرش (۱۸۱۰: دیوان خلیل شوشتری أو شعره) توفی بشوشتر فی حیاة والده المیرزا شکر الله المستوفی. ترجمه النصرآبادی فی (نر ۴ ص ۹۵) و (روشن ص ۲۰۱) وأورد شعره.

(۱۸۱۱: دیوان خلیل طارخانی أو شعره) واسمه خلیل الله من أعیان طارخان من نواحی أصفهان ومات بها. أورد بعض شعره فی (گلشن ص ۱۵۴).

(۱۸۱۲: دیوان الخلیل العروضی) النحوی وهو أبو الصفا الخلیل بن أحمد الفراهیدی البصری المتوفی (۱۷۰) علی قول، نسخة منه توجد فی باریس.

(۱۸۱۳: دیوان خلیل کاشانی) واسمه باقرا، سکن بمشهد خراسان ومات بها فی عهد شاه سلیمان کما فی (تغ ص ۵۰) وترجمه تقی کاشی وفی (نر ۹ ص ۳۳۲) وقال إن دیوانه فی أربعة آلاف بیت. وقیل إن بمکتبة (المجلس ") دیوان خلیلا_ کاشانی " فی (۱۹۵ ورقة).

(۱۸۱۴: دیوان خلیل لاهجی أو شعره) وهو خلیل بیک. ترجمه فی (نر ۴ ص ۸۸) وأورد شعره. وقال فی (روشن ص ۲۰۲) کان داروغه لطالب خان.

(۱۸۱۵: دیوان خلیل نخجوانی أو شعره) ترجمه وأورد شعره فی (دجا ص ۱۴۲) عن تحفه سامی، وذکر أنه کان وزیر نخجوان، ثم کلانترا بها، وله آثار بها، وعمی بصره فی آخر عمره.

(۱۸۱۶: دیوان خلیل همدانی أو شعره) وهو أخ المیرزا إبراهیم قاضی زاده، اعلم علماء همدان کما ادعی الصادقی فی (خص ۶ ص ۹۳) وقال أدرکته فی شبابه، وقد مات فی طریق الهند شابا.

(۱۸۱۷: دیوان خلیل هندی أو شعره) وهو محمد إبراهیم بن السید مظفر الوزیر بحیدر آباد دکن. أورد شعره معاصره فی (سرخوش ص ۳۲).

(۱۸۱۸: دیوان خلیل هندی أو شعره) کان شاعر زیب النساء بنت عالمگیر ملک الهند.

(۳۰۳)

مفاتیح البحث: مدینة إصفهان (۱)، الخلیل بن أحمد (۱)، خراسان (۱)، الهند (۲)، الموت (۱)، الوفاة (۱)

صفحه ۳۰۶

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق ۱ - الصفحة ۳۰۴

أورد شعره فی (سرخوش ص ۳۳) ولعله المذکور فی (گلشن ص ۱۵۳).

(دیوان خموش) راجع دیوان خموش.

(۱۸۱۹: دیوان خموش شیرازی) واسمه محمد شریف توجد کثیرا من شعره فی کتابه " مدائن الأحزان " الذی الفه باسم السلطان محمد شاه قاجار. والنسخة عند السید محمد الجزائری فی النجف. ولا احتمل اتخاذه مع محمد شریف خیال شیرازی.

(۱۸۲۰: دیوان خموش طالقانی) واسمه درویش عبد المجید الطالقانی کما سیجیئ. ولد بطالقان من قری قزوین وسافر فی أول عمره إلی أصفهان وتعلم خط النستعلیق، ثم مهر فی الشکسته فأکملها کما أکمل المیر عماد خط النستعلیق ترجمه فی امتحان الفضلاء وذیل کشف الظنون. وتاریخ جل خطوطه الموجود بین سنوات (۱۱۷۰ ۱۱۸۵) ومات فی شبابه بأصفهان فی (۱۱۸۵) ودیوانه موجود فی (۱۵۰۰ بیت) کما ذکره فی " خطوط خوش کتابخانه شاهنشاهی ص ۲۸۹ " وقد یتخلص أیضا " مجید."

(۱۸۲۱: دیوان خموش طهرانی) ولد بطهران ونشأ بشیراز کان خیاطا أمیا یملی شعره علی الکاتب فیکتبه، فبلغ ما یقرب من عشرة

آلاف بیت أکثرها فی مدایح المعصومین (ع) سوی الغزلیات والمعارف ترجمه معاصره فی (مع ج ۲ ص ۱۵۰) وأورد جملة من اشعاره.

(۱۸۲۲: دیوان خموشی رازی أو شعره) ترجمه معاصره سام میرزا فی (تس ۵ ص ۱۶۳) وأورد رباعیة له.

(۱۸۲۳: دیوان السید خنجر أو شعره) من أهل جیجکتو، هاجر من بلده إلی هرات لتحصیل العلم، لکنه صار جندیا. کذا ترجمه فی (مجن ۳ ص ۸۸ و ۲۶۲) وأورد مطلع غزله.

وأظنه خنجر جغتائی من امراء همایون شاه والمذکور فی (خوشگو).

(دیوان خندان) راجع " سلطان محمد خندان."

(۱۸۲۴: دیوان خواجو کرمانی) وهو کمال الدین أبو العطا محمود بن علی الکرمانی المتخلص خواجو (۶۸۹ ۷۵۳) الملقب " نخلبند شعراء " له مثنوی " گل ونوروز " نظمه باسم الوزیر تاج الدین أحمد بن علی العراقی، ومدحه أیضا بقصائد کثیرة فامر الوزیر العراقی جمعا من الکتاب بجمع دیوان الخواجو فی حمایته، فجمعوا من شعره قرب خمسة وعشرین الف بیت وسموه " صنایع الکمال " وذکر وافی دیباجته ان ما ینظمه بعد ذلک

(۳۰۴)

مفاتیح البحث: کتاب کشف الظنون لحاجی خلیفة (۱)، مدینة النجف الأشرف (۱)، مدینة إصفهان (۲)، مدینة طهران (۱)، أحمد بن علی (۱)، محمود بن علی (۱)، دولة العراق (۱)

صفحه ۳۰۷

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۱ - الصفحة ۳۰۵

سیجمعوه ویسموه " بدایع الجمال " وقد فاتنا ذکره فی حرف الباء. ویوجد قطعة من " بدایع الجمال " بعنوان " الشوقیات " یقرب من ثلاثة آلاف بیت فی مکتبة (المجلس) کما فی فهرسها (ج ۳ ص ۶۵۶) وکذا قطعة من الصنایع. وقد مر له الخمسة فی حرف الخاء. ترجمه فی (مرآت الخیال ص ۴۹) و (تش ص ۱۱۹) ورجال حبیب السیر ص ۴۷، و (بهش ۱ ص ۳۳۳) وأحسن تراجمه ما کتبه سعید النفیسی فی رسالة بعنوان " نخلبند شعراء، وأحوال خواجوی کرمانی " وطبع (۱۳۰۷ ش) وجعله ذیلا واستدراکا لما کتبه قبله مسرور، وجعله فی مقدمة طبع " روضة الأنوار " الخواجوئی وصرح بأن ما یقال من أن شعره یقرب من خمسة وعشرین الف بیت خطأ، وان جمیع أنواع شعره من الغزلیات والقصاید والرباعیات وغیرها لا یتجاوز عن تسعة آلاف بیت، وذکران أغلب قصایده فی مدیح أهل البیت ولا سیما أمیر المؤمنین (ع). وله " هما وهمایون " نظمه ببغداد وطبع فی (ص ۲۹۶). وطبع له " سامنامه " فی بمبئی فی (۱۳۱۹) فی (۴۳۲ ص) وطبع منتخب دیوانه لکوهی کرمانی بطهران.

(۱۸۲۵: دیوان خواجو زاده کابلی أو شعره) أورد شعره فی (گلشن ص ۵۴) وقال کان من شعراء عهد أکبر شاه وهمایون شاه.

(دیوان خواجة) بما أن لفظ خواجة من الألقاب للأعاظم نظیر الأمیر، والسید، والمولی، والقاضی، والشیخ، وأمثال ذلک، فلم نراعی الترتیب الا فی الکلمة المضاف إلیها لفظ الخواجة مثلا الخواجة آقا، الخواجة أبو القاسم، الخواجة باقر، الخواجة حسن، الخواجة خلیل، الخواجة سمیع، الخواجة نصیر، وهکذا.

(۱۸۲۶: دیوان خواجکی بلخی أو شعره) ذکر له فی کشف الظنون " شرح معمیات میر حسین " وأورد فی (هفت ص ۲۸۶) خواجکی الشریف وقال صار محرما خاصا للمجلس الخاقانی وأطری فضله وأورد شعره.

(دیوان خواجة آصفی) مر بعنوان آصفی.

(۱۸۲۷: دیوان خواجة اختیار گونابادی) واسمه الحسن بن علی الگونابادی الخطاط المنشی. توجد قطعات من منشأته بخطه الجید فی

المكتبة الشاهية بطهران كتابتها بين سنوات (۹۳۵ ۹۷۰) فهو غير السيد القاضى اختيار بن غياث الحسينى المذكور

(۳۰۵)

مفاتيح البحث: الإمام أمير المؤمنين على بن ابى طالب عليهما السلام (۱)، كتاب كشف الظنون لحاجى خليفة (۱)، مدينة طهران (۲)، الحسن بن على (۱)، الإختيار، الخيار (۲)، الترتيب (۱)

صفحه ۳۰۸

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانى - ج ۹ق۱ - الصفحة ۳۰۶

ديوانه فى (ص ۶۲) وصاحب " أوائل التحرير " الذى الفه فى (۸۹۷) المذكور فى فهرس مكتبة " دانشگاه تهران (" ج ۲ ص ۶۸۹). وقد خلط الدكتور بيانى فى " نمونه خطوط خوش شاهنشاهى ص ۱۰۹ " بين هذين الشاعرين وقال البيانى انى رأيت بخط اختيار هذا انه سافر إلى محولات وزاوه فى (۹۳۵) وترجمه فى " گلستان هنر " أيضا.

(۱۸۲۸: ديوان خواجة أصفهانى أو شعره) ذهب إلى ازبكستان وتقرب عند شيبك خان، ثم سافر إلى استانبول ومدح السلطان سليم بقصيدة فارسية ومات (۹۲۷). أورد شعره المستر براون فى (ج ۴ ص ۶۳) من تاريخه للأدب الفارسى.

(۱۸۲۹: ديوان خواجة عبد الله أنصارى) هو ابن أبى منصور محمد بن أبى أيوب على المولود فى أو أخ القرن الرابع والمتوفى (۴۸۱) كما فى شاهد صادق وغيرها. كان ينهى نسبه إلى أبى أيوب الأنصارى وله مؤلفات ترجمه فى الروضات (ص ۴۵۰) وهدية الأحباب و (مع ج ۱ ص ۶۵) ومجالس العشاق (ص ۵۶). طبع رسائله الفارسية باعتناء وحيد الدستگردى بطهران فى (۱۸۰ ص) وطبع له منازل السائرين بالعربية وشرحه للكاشانى كمال الدين عبد الرزاق. وطبع ديوان شعره الفارسى فى (۵۶ ص) بطهران.

(ديوان خواجة عصمت بخارى) يأتى فى العين.

(ديوان خواجة مسعود قمى) يأتى فى الميم.

(۱۸۳۰ ديوان خواجة نصير الدين طوسى) المتوفى (۶۷۲) له شعر كثير بالفارسية ذكر بعضها فى (مع ج ۱ ۶۳۳) و (تش ۲۳۶) ويوجد له فى مكتبة كلية الطب بطهران مدخل فى علم النجوم بالنظم الفارسى كما ذكر فى فهرسها (ج ۱ ص ۴۴۱) آخره:

كردم آغاز " مدخل منظوم * " ياد كردم درو بسى ز علوم به تشريف خويش أول أين * كردم از مدحت جمال الدين وقد طبع ديوان شعره الفارسى بطهران فى (۶۲ ص).

(ديوان خوارزمى) مر بعنوان " حسين الخوارزمى " لتخلصه " حسين."

(۱۸۳۱: ديوان خوارى تبريزى) قال فى خلاصة الاشعار انه من أعظم شعراء

(۳۰۶)

مفاتيح البحث: أبو أيوب الأنصارى (۱)، مدينة طهران (۴)، جمال الدين (۱)، الخوارزمى (۲)، الشهادة (۱)، الإختيار، الخيار (۱)، الوفاة (۱)

صفحه ۳۰۹

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانى - ج ۹ق۱ - الصفحة ۳۰۷

آذربايجان وأصحاب الغزل بتبريز، وكان يتتبع اشعار لسانى ومات (۹۷۴) ثم أورد قريبا من (۱۰۰ بيت) من شعره وقال كان ينسب نفسه إلى هرات. كذا فى (دجا ص ۱۲۸) وترجمه أيضا فى (خص ۸ ص ۲۱۶) و (تش ص ۲۹).

(ديوان خوارى رازى) أورد شعره فى (گلشن ص ۱۹۳) ولعله متحد مع ما قبله.

(دیوان خوافی) مر بعنوان دیوان ابن حسام.

(دیوان الخوافی) واسمه تاج الدین. قال سنگلاخ فی امتحان الفضلاء (ج ۲ ص ۷۵) انه رأی دیوانه بخط أبی تراب الأصفهانی الخطاط. وأظنه أحد المذکورین فی (ص ۱۶۵).

(۱۸۳۲: دیوان خواجهٔ خواند سمرقندی أو شعره) هو ابن الخواجهٔ فضل الله اللیثی کما فی (لط ۶ ص ۱۱۶) وسماه فی (قزمج ص ۲۸۷) خواجهٔ فضل الله بن أبی اللیث، وقالا کان عالما ولکنه هزال.

(دیوان الخوانساری) یأتی بعنوان " دیوان صاحب الروضات."

(۱۸۳۳: دیوان مولانا میرخواند) المؤرخ ابن السید برهان الدین محمد خاوند شاه بن السید کمال الدین محمود، حفید السید خاوند سپید جل البخاری بخمسهٔ آباء. کان والده من اعلم علماء بلخ وقد جد هو فی تحصیل العلوم والأدب وبلغ فی علم التاریخ والانشاء حدا لم یکن له نظیر فکتب بالتماس الأمیر علی شیر تاریخا عاما من بدء العالم إلی زمان دولهٔ الشاه سلطان حسین میرزا وهذا التاریخ ثانی تاریخ الحافظ أبرو، هکذا وصفه فی (مجن ۴ ص ۹۴ و ۲۷۰) وذکر انه تتبع " دریای أبرار " من نظم الأمیر خسرو تتبعا حسنا، وذکر بعض شعره أقول مراده من التاریخ العام هو " روضهٔ الصفا."

(۱۸۳۴: دیوان السید الخواند میر أو شعره) هو غیاث الدین محمد بن همام الدین الشیرازی الأصل الهروی المدعو بخواند میر صاحب "حبیب السیر " المذکور فی (ج ۶ ص ۲۴۴) و " خلاصهٔ الاخبار " وغیرهما وقد ذکرنا انه ابن بنت المیر خواند المؤرخ مؤلف روضهٔ الصفا واشعاره فی طی تصانیفه کثیرهٔ.

(۱۸۳۵ دیوان الخواجهٔ خورد بیلدار) کان شجاعا یکثر تلاوهٔ القرآن وتوفی (۹۵۳) ترجمه سام میرزا (تس ۷ ص ۱۹۰) وأورد بعض شعره.

(دیوان الخواجهٔ خورد) کما فی بعض نسخ (مجن ص ۱۱۴) مر بعنوان خسرو سمرقندی.

(۳۰۷)

مفاتیح البحث: آذربیجان (۱)، محمد بن تمام (۱)، القرآن الکریم (۱)

صفحه ۳۱۰

الذریعهٔ - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق ۱ - الصفحهٔ ۳۰۸

(دیوان خوزانی) راجع " فاضل خوزانی."

(۱۸۳۶: دیوان خوشتر أو شعره) وهو فضل الله بن محمد أفضل المتخلص " سرخوش، " کان یتخلص فی شعره خوشتر کما فی مقدمهٔ "کلمات الشعراء " لوالده (ص ۶) المطبوع بلاهور فی ۱۹۴۲ م.

(۱۸۳۷: دیوان خوشدل هندی) واسمه رأی امن سنگه الهندی. ذکره فی ذیل کشف الظنون وقال فی (روشن ص ۱۵۵) انه ابن جیون رام من قوم کایتهه ببانکی پور، تقرب عند محمد شاه بواسطهٔ أبی منصور صفدر جنگ، ثم استخدمه الانکلیز فی علی کره. له " تاریخ فرمانروایان هنود " ومنظومهٔ " بهار دانش " مات (۱۲۲۵) و دیوانه فی (۵۰۰۰ بیت).

(۱۸۳۸: دیوان خوشدل هندی أو شعره) هو من شعراء شاه جهان آباد کما ذکر فی (گلشن ص ۱۵۶) قال ومات (۱۱۶۶).

(۱۸۳۹: دیوان خوشگو هندی أو شعره) وهو صاحب تذکرهٔ خوشگو المذکور فی (ج ۴ ص ۳۲). وننقل فی الذریعهٔ کثیرا عن نسخته الموجودهٔ بمکتبهٔ سپهسالار وجعلنا رمزه (خوشگو) ولکونه مخطوطا لم نذکر رقم الصفحهٔ فیه.

(۱۸۴۰: دیوان خوشنام أو شعره) حکی فی (دجا ص ۱۴۲) ترجمته عن " روضهٔ الأطهار " وقال إن اسمه الخواجهٔ محمد، ولد بنخجوان ودفن فی قریهٔ خواجهٔ خوشنام وکان مریدا لأخی فرج الزنجانی المتوفی (۴۵۷).

(۱۸۴۱: ديوان خوشی شيرازی أو شعره) أورد شعره فی (روشن ص ۲۰۶) وفی (گلشن ص ۱۵۶) لم ينسبه إلی شيراز. وفی (خوشگو) قال خوشی لاهوری واسمه محمد. وکل أورد له شعرا.

(۱۸۴۲: ديوان خوفی همدانی أو شعره) ترجمه الصادقی فی (خص ۸ ص ۳۰۶).

وأورد شعره.

(۱۸۴۳: ديوان الخيابانی الهروی أو شعره) ترجمه وأورد شعره فی (مجتس ۶ ص ۱۶۲).

(ديوان خيابانی) راجع "ديوان شرف."

(۱۸۴۴: ديوان خيال أصفهانی) وهو السيد غياث الدين محمد بن الميرزا صدرا بن المير

(۳۰۸)

مفاتيح البحث: کتاب کشف الظنون لحاجی خليفة (۱)، الموت (۱)، الوفاة (۱)

صفحه ۳۱۱

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۱ - الصفحة ۳۰۹

محمد باقر الداماد الحسينی. ترجمه فی (ض ص ۳۲۸) وقال: کان جامع المعقول والمنقول وکان صهر المحقق آقا جمال الخوانساری وتلميذه. وتوفی فی فتنة الأفاغنة بأصفهان. وله ترکيب بند فی المناقب وسماه فی (تغ - ص ۵۱) خيال شيرازی، ولعله محمد شريف المتخلص خيال الشيرازی الکاتب لنسخة من جواهر التفسير للکاشفی فی شيراز فی (۱۰۹۶) کما فی فهرس مکتبة دانشگاه تهران (ج ۲ ص ۷۰۲).

(ديوان خيال شيرازی) راجع خيال أصفهانی.

(۱۸۴۵: ديوان خيالی بخاری) تلميذ الخواجة عصمت البخارائی (المتوفی ۸۲۸).

توفی ودفن ببخارا (حدود ۸۵۰) کما فی تاريخ براون (ج ۳ ص ۳۷۲). ترجمه فی (دولت الطبقة ۶) وقال إن ديوانه مشهور ببدخشان. وترجمه فی الريحانة نقلا عن القاموس الترکی وسفينة الشعراء، وترجمه المير علی شير فی (مجن ۱ ص ۱۲ و ۱۸۸) و (گلشن ص ۱۵۷). وقال فی (روشن ص ۲۰۷) ان صاحب "شمع انجمن" سماه حياتی اشتباها. وقال سنگلاخ فی امتحان الفضلاء (ج ۱ ص ۱۱۵) انه رأی ديوان خيالی خوارزمی بخط قاسم شاديشاد، وفی (ج ۱ ص ۱۵۹) منه انه رأی (۴۰ غزلا) لخيالی فراهی بخط جعفر هروی. وتوجد اليوم فی (الرضوية) نسخة ديوان خيالی هروی ونسخة أخری فی مکتبة دانشگاه تهران کما فی فهرسها (ج ۲ ص ۲۴۲).

(۱۸۴۶: ديوان خيالی ترک) کان يمدح امراء الترک ثم اتصل بالشاه إسماعيل الفاتح الصفوی، وتوفی (۹۵۰) ودفن بمشهد خراسان. وديوانه تام کذا ترجمه فی (تس ۶ ص ۱۸۵).

(ديوان خيالی خوارزمی) راجع "خيالی بخاری."

(ديوان خيالی فراهی) راجع "خيالی بخاری."

(۱۸۴۷: ديوان خيالی کاشانی) کان معلما للأطفال. أورد شعره فی (روشن ص ۲۰۷).

توجد نسخة منه عند محمد آقا النخجوانی کما کتبه إلينا.

(۱۸۴۸: ديوان خيالی کشميری أو شعره) وهو الحافظ محمد. أورد شعره فی (روشن ص ۲۰۷) وعده من شعراء جهانگير شاه الهندی، وفی (خوشگو) سماه الحافظ محمود حفيد الحاج محمد.

(۱۸۴۹: ديوان خيالی لکهنوی) من قوم کايتهه ومن تلاميذ احسان الله ممتاز. له

(۳۰۹)

مفاتيح البحث: مدينة إصفهان (۱)، الخوارزمى (۲)، خراسان (۱)، الحج (۱)، الوفاة (۱)

صفحه ۳۱۲

الذريعة - آقا بزرگ الطهراني - ج ۹ق۱ - الصفحة ۳۱۰

أكثر من مائة تأليف. مات (۱۲۸۹) عن عمر يناهز السبعين. أورد بعض قصايده في (گلشن ص ۱۵۷ ۱۵۸) في مديح واجد عليشاه، يستخرج من جميع أبيات أحدها التاريخين الهجرى والميلادى.

(ديوان خيالى هروى) راجع " ديوان خيالى بخارى."

(۱۸۵۰: ديوان خيام) كما هو المعروف اليوم أو الخيامى كما هو الصحيح من نسبته، وهو الحكيم الفيلسوف أبو الفتح عمر بن إبراهيم النيشابورى الخيامى المتوفى (۵۱۵ أو ۵۱۷ أو ۵۲۵) (۱). ينسب إليه ما ينيف على ثمانمائة رباعية حكمية فلسفية لطيفة دقيقة جلها فارسية وعدة منها عربية، وقد لفتت إليها أنظار الأدباء في العالم كله حتى لم يبق لسان حتى على الكرة الأرضية الا وقد ترجم بها هذه الرباعيات، وظاهر ان هذه الرباعيات لم يكن لرجل واحد بل هى أفكار عرفانية ظهرت في قرون مختلفة وقد نسبها قائليها إلى أول من بدر منه مثلها وهو الفيلسوف الصريح الخيامى، وقد تكلف المحققون المعاصرون في النظر في مجموعة رباعيات خيام (۲) وتفكيك ما قاله خيام مما نسب إليه وله شروح كثيرة يأتى كشرح كيوان باسم " ميوه زندگانى " المطبوع بإيران. وطبع خلاصة رباعيات خيام وبابا طاهر باهتمام كوهى كرمان في (۴۸ ص) بطهران وخلاصته باهتمام مكتبة علمى بطهران في (۶۴ ص) ومكتبة اقبال بطهران في (۱۲۴ ص) و " ترانه هاى خيام " لصادق هدايت الذى انتحر بباريس في (۱۳۲۹ ش) طبع بطهران في (۱۴۱ ص). ويأتى تراجمه بالعربية للسيد احمد الصافى النجفى وغيره.

(۱۸۵۱: ديوان خير العلى) من شعراء الترك ذكر في (دجا ص ۱۴۳) ترجمته عن

(۱) ترجم الخيام في تاريخ گزيده ص ۸۱۷ و (مع ج ۲ ص ۲۰۰) والروضات ص ۵۰۰ وهدية الأحباب و (تش ص ۱۳۴) و (بهش ۱ ص ۳۳۰). وريحانة الأدب وغيرها وجل تذاكر الشعراء وترجمه مفصلا الدكتور تقى أرانى في مقدمة طبع رسالة الجبر والمقابلة للخيامى، وكذا حسين شجرة في رسالة مستقلة طبعت (۱۳۲۰ ش) مع رسالة " كون وتكليف " و " جواب المسايل الثلاثة " للخيامى وقد كتب الصديقى النخجوانى رسالة باسم " خيام پندارى " أثبت ان أكثر الرباعيات هذه ليست للخيامى الفيلسوف وتعسف في انشاء رباعيات يخالف تلك الرباعيات ويجيب عنها. وجمع أيضا كل ما قيل في جواب الرباعيات، ومنها ما نسب إلى الخواجة الطوسى وانشاء رباعيات أجاب بها عن البعض الآخر وطبع لثانى مرة في تبريز (۱۳۲۰ ش) في (۲۱۶ ص).

(۲) وبعضها معلوم النسبة إلى غيره. فان الرباعية: [مى خوردن من حق بازل ميدانست..] لسراج قمرى كما ذكر في (بهش ۱ ص ۳۳۸).

(۳۱۰)

مفاتيح البحث: دولة ايران (۱)، مدينة طهران (۴)، عمر بن إبراهيم (۱)، الطهارة (۱)، الموت (۱)، الوفاة (۱)

صفحه ۳۱۳

الذريعة - آقا بزرگ الطهراني - ج ۹ق۱ - الصفحة ۳۱۱

حديقة الشعراء وقال إن ديوانه تركى.

(۱۸۵۲: ديوان خيرى تبريزى أو شعره) أورد شعره معاصره في (تس ۵ ص ۱۴۴) و (دجا ص ۱۴۳). ولعله متحد مع ما بعده.

(ديوان خير تربتى أو شعره) أورد شعره في (روشن ص ۲۰۸) ولعله متحد مع ما قبله.

(۱۸۵۳: ديوان خيرى خوارزمى أو شعره) أطرى غرازة شعره في (مجن ۶ ص ۱۱۷ و ۲۸۹) ولكن في نسخة (قزمج ص ۲۸۹) سماه"

صبری " بدل خیر ولکن هذا أصح.

(٣١١)

مفاتيح البحث: الخوارزمی (١)

صفحه ٣١۴

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ٩ق١ - الصفحة ٣١٢

"د (" ١٨٥۴: ديوان دائمی استرآبادی أو شعره) كذا سمی فی (لط ٣ ص ٨۶) ولكن فی (قزمج ٣ ص ٢۶٠) سماه " دامی استرآبادی "وعلی أی فهو معاصر للمير علی شير وقد أورد شعره هناك.

(١٨٥٥: ديوان دائمی أصفهانی أو شعره) من شعرائها الغير المشهورين كما ذكره معاصره سام ميرزا فی (تس ٥ ص ١۴١) وذكر مطلع غزله والمكتوب فی الطبع دايمی بالياء.

(١٨٥۶: ديوان دائمی سبزواری أو شعره) نزيل هراة والحداد بها. ذكره سام ميرزا أيضا فی (تس ٥ ص ١٥٠) وذكر مطلع غزله.

(ديوان دارا) يأتی بعنوان " صاحب."..

(١٨٥٧: ديوان دارائی رازی) للشاعر الفارسی، واسمه الميرزا محمد باقر الرازی المتخلص " دارائی " طبع فی إيران. وقد وسماه الشاعر " طرفة " كما نشير إليه فی الطاء.

(ديوان دارا شكوه) يأتی بعنوان تخلصه " قادری."

(١٨٥٨: ديوان دارای قاجار) لعبد الله ميرزا بن فتح علی شاه ولد (١٢١١) ونصب واليا لخمسة وزنجان فی حياة أبيه سنين، وبعد موته لازم السلطان محمد شاه إلی أن توفی (١٢٧٠) وديوانه يبلغ خمسة آلاف بيت، ذكر بعض أبياته فی (مع ج ١ ص ٢٧) وفيه القصايد والغزليات. طبع فی إيران، ويوجد نسخة جيدة منه عند حفيده حسين علی خان بن كاظم خان بيك لربيكی فی دولت آباد العراق (أراك)، وله أيضا " ديوان المراثی " مطبوع بإيران فی (١٩٥ ص).

(ديوان دارای هروی) يأتی بعنوان " صاحب هروی."

(٣١٢)

مفاتيح البحث: دولة ايران (٣)، دولة العراق (١)، الموت (١)

صفحه ٣١٥

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ٩ق١ - الصفحة ٣١٣

(١٨٥٩: ديوان داعی أستر آبادی أو شعره) أورد شعره فی (تش ص ١٥١).

(١٨۶٠: ديوان داعی أصفهانی) هو الملا ميرك ابن مولانا ضميری الأصفهانی. ترجمه صادقی الكتابدار فی (خص ٨ ص ٢٧٧) وآذر فی (تش ص ١٧٥) وفی (روشن ص ٢٠٩) وفی (خوشكو) وأوردوا بعض شعره. ويأتی والده فی محله وانه نظم ماية الف بيت، لم يمدح فيها أحدا من الامراء والملوك.

(١٨۶١: ديوان داعی انجدانی تفرشی) واسمه المير محمد مؤمن بن جمال الدين وأصله من محال تفرش، اشتغل بتحصيل الفنون عدة سنين وكان معاصر هاتف وآذر كذا ترجمه فی (مع ج ٢ ص ١٢٨) وأورد جملة من اشعاره. وقد جمع ديوانه أبو القاسم المتخلص" سحاب التفرشی " المولود (١٣٠۴) كما ذكره لی شفاها وأنشدنی بعض اشعاره.

أقول ترجمه آذر بيگدلی فی (تش ص ٣٧٢) فی ضمن من عاصره من الشعراء مفصلا وقال مات (١١٥٥) عن تسعين وكذا فی"

روضه ء صفویه " و (روشن ص ۲۰۹).

(۱۸۶۲: دیوان داعی انجدانی کاشانی أو شعره) وهو الأخ الأصغر للملک طیفور الانجدانی وهما معاصران لملک قمی (المتوفی ۱۰۲۶) وکان یسکن کاشان کما ترجمه فی (تغ ص ۵۱) وأورد شعره فی (تش ص ۲۳۲).

(۱۸۶۳: دیوان داعی بغدادی) ترجمه فی " العراق بین الاحتلالین ج ۴ ص ۱۳۵ " نقلا عن " گلشن شعراء " لعهدی بغدادی (المتوفی ۱۰۰۲) وذکر دیوانه.

(۱۸۶۴: دیوان داعی دزفولی) واسمه السید عبد الله، عمر ثمان وتسعین سنة وتوفی (۱۲۵۶) ترجمه کذلک فی (مع ج ۲ ص ۱۲۹) وأورد بعض شعره أقول هو السید عبد الله بن محمد باقر الموسوی الصفوی من أحفاد السید سلطان علی رودبند المعروف بخواجه علی سیاه پوش من أجداد الملوک الصفویة. جمعه المیرزا جعفر بن الشیخ مرتضی المعروف بشیخ بزرک ابن الشیخ محمد حسن بن الشیخ منصور الذی هو أخ العلامة الدزفولی الأنصاری المولود ۲۳ الصیام ۱۳۱۲ ورتبه علی الغزلیات والقصاید والرباعیات فی مجلدین کما حکاه لی شفاها أوان زیارته للنجف فی ربیع الأول (۱۳۷۰) وانشد لی من شعره فی تاریخ وفاة السلطان فتح علی شاه وجلوس السلطان محمد شاه وغیره.

(۳۱۳)

مفاتیح البحث: دولة العراق (۱)، شهر ربیع الأول (۱)، عبد الله بن محمد (۱)، جمال الدین (۱)، الموت (۱)، الصیام، الصوم (۱)، الوفاة (۳)

صفحه ۳۱۶

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق ۱ - الصفحة ۳۱۴

وتوفی جامع الدیوان فجأة فی (۲۷ ذی القعدة ۱۳۷۰) وتوجد له عند (الملک) (رقم ۴۷۴۳) مجموعة فی تاریخ خوزستان نظما ونثرا سماها " دولت خاقانیة " کما فی الورقة (۱۸) منها.

(۱۸۶۵: دیوان داعی سرخسی) ترجمه معاصره المیر علی شیر فی (مجن ۳ ص ۷۳ و ص ۲۴۹) وقال إنه کان فی سرخس ملازم مقبرة الشیخ لقمان مستفیضا من فتوحه، ثم ذکر مطلع غزله، وکذا فی (گلشن ص ۱۵۹).

(۱۸۶۶: دیوان داعی الشیرازی) السید نظام الدین محمود الواعظ الملقب بداعی إلی الله الحسینی الشیرازی المتوفی بها بین (۸۶۵ ۸۶۷ ۸۶۹ ۸۷۰) (۱) وقبره یزار فی خارج البلدة. ترجمه هدایت فی (ض ص ۱۱۹ ۱۲۵) وأورد کثیرا من شعره، وکذا فی (مع ج ۲ ص ۱۸) وترجمه فرصت الدولة فی (عم ص ۴۸۵) وذکر جملة من تصانیفه، وقد جمعوا فی حیاته دیوانه البالغ إلی خمسین الف بیت فی ثلاث مجلدات، سمی أحدها " القدسیات " والثانیة " الواردات " والثالثة " الصادرات " وله المثنویات الست المعروفة " ستة داعی " ولکل منها اسم خاص. وترجم أیضا فی " طرائق الحقایق ج ۳ ص ۲۲ " و " فارسنامه ء ناصری ج ۲ ص ۱۳۶ " و (تغ ص ۵۱).

(۱۸۶۷: دیوان داغ هندی) طبع بنولکشور کما ذکر فی فهرس مطبوعاتها. وله أیضا " گلزار داغ " طبع هناک أیضا.

(۱۸۶۷: دیوان دافع لاهجی) لمحمد صالح اللاهجی ابن طالش مراد. کان من السپهدارین للسلطان خان احمد الگیلانی، وسافر إلی الهند ورجع والحال هو ملازم للشاهزاده ابن الشاه عباس الثانی کان أولا یتخلص " صالح " کذا ترجمه النصرآبادی وأورد بعض مثنویه فی وجع الجنب فی (نر ۹ ص ۳۷۷).

(دیوان المیر الداماد) مر بعنوان تخلصه اشراق.

(دیوان دامی الاسترآبادی) کذا ترجمه فی (قزمج ۳ ص ۲۶۰) وأطری قصایده وأورد مطلع غزله وقد مر بعنوان دائمی کما ذکر فی (لط ۳ ص ۸۶.

(۱) وان کـان المجیز لسالک الـدین محمـد فی (۸۶۸) والمـذکور فی (ج ۸ ص ۱۸۷ س ۲۱) هو هـذا الرجل فیکون وفاته بعـد هذا التاریخ.

(۳۱۴)

مفاتیح البحث: شهر ذی القعدهٔ (۱)، الهند (۱)، الوفاهٔ (۱)

صفحه ۳۱۷

الذریعهٔ - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۱ - الصفحهٔ ۳۱۵

(۱۸۶۹: دیوان دامی همـدانی) الملا عبـد الواسع بن کلب علی الهمـدانی ولـد بأصـفهان ومهر فی العلوم ومات بها فی شـبابه عن سـبع وعشرین سـنهٔ من عمره فی (۱۱۷۳) وقـال رفیـق فی تـاریخه [بنومیـدی ز دنیـا رفت عبـد الواسع دامی = ۱۱۷۳] وأورد شـعره ترجمه کذلک وأورد شعره فی (تش ص ۳۷۳) وقال فی (مع ج ۲ ص ۱۲۹) انه کان من العلماء المدرسین فی عصره.

(۱۸۷۰: دیوان دانای کشـمیری) واسـمه فخر الدین المعاصر لفرخ سیر ملک الهند فجاء من کشمیر إلی شاه جهان آباد واشترک مع " فارغـای قمی " فی نظم " شاهنـامه ء فرخ سـیر " ثم رجع إلی وطنه ومـات (۱۱۵۰) أورد شـعره فی (گلشن ص ۱۵۹ ۱۶۰) وأظنه هو المذکور فی (سرخوش ص ۳۹).

(۱۸۷۱: دیوان دانش أصـفهانی) واسـمه آقا محمد علی المشـهور بآقا بزرک من النجباء المعاریف بأصـفهان. ترجمه کذلک معاصره فی (مع ج ۲ ص ۱۲۸) وأورد بعض شعره (۱۸۷۲: دیوان دانش التبریزی) المیرزا رضا خان ارفع الدولـهٔ المولود فی تبریز (۱۲۷۰) ابن الشیـخ حسن الإیروانی ترجمه فی (دجا ص ۱۴۴) وقال (فی ص ۱۲۲) انه من أولاـد الحکیم قبلی. وذکر انه طبع " منتخبـات دانش " فی (۱۳۰۷) وهو الذی مثل إیران فی مؤتمر لاهای فلقب بپرنس صلح فی (۱۳۱۷) وله " گوهر خاوری."

(۱۸۷۳: دیوان دانش تبریزی) للمیرزا نجفعلی خـان بن المیرزا حسن علی التبریزی ترجمه (دجـا ص ۱۴۳) وقال إنه هاجر بعد تکمیل العلوم الرسـمیهٔ فی (۱۲۷۳) إلی اسـتانبول وکـان قنسول إیران بهـا إلی (۱۳۰۳) وأسـس " روزنـامه ء اختـر " من (۱۲۹۲) إلی إحدی وعشرین سنهٔ مرتبا بمدیریهٔ آقا محمد طاهر. وطبع له " مجمع الأوصاف " فی شعراء المیرزا سنگلاخ و " میزان الموازین فی امر الدین "وذکر مطلع بعض قصایده العربیهٔ، وله أیضا " الریحان " مجموع أدبی شبه الکشکول.

(۱۸۷۴: دیوان دانش التفریشـی) المیرزا تقی خان بن المیرزا حسین الوزیر جمعه فی طهران من محفوظاته بعد حرق النسخهٔ الأولیهٔ منه فی رشت. ذکره " أدبیات معاصر " فی (ص ۴۸) وطبع له " دیوان حکیم سوری " مکررا کمـا مر. وطبع له " کتاب سور " فی بمبئی علی الحجر فی (۱۳۰۹ ش) فی (۳۸ ص).

(۳۱۵)

مفاتیح البحث: دولهٔ ایران (۲)، مدینهٔ إصفهان (۲)، صلح (یوم) الحدیبیهٔ (۱)، مدینهٔ طهران (۱)، الهند (۱)، الوسعهٔ (۲)، الطهارهٔ (۱)

صفحه ۳۱۸

الذریعهٔ - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۱ - الصفحهٔ ۳۱۶

(۱۸۷۵: دیوان دانش جعفری) واسمه زین العابدین بن آصف الذی کان یتخلص " جعفر " ترجمه وأورد شعره فی (خوشگو).

(۱۸۷۶: دیوان دانش الرشتی) من نظم حسام الاسلام الرشتی. مطبوع کما یظهر من الفهارس.

(دیوان دانش شوشـتری) هو المولی حسن علی التستری المـذکور فی (ص ۲۴۳) نقلاـ عن (گلشن ص ۱۳۲) و " نشـتر عشق " و (تغ ص ۴۴) ولکن فی (روشن ص ۲۱۱) اعترض علیهم وقال إن تخلصه " دانش."

(١٨٧٧: ديوان دانش الشيرازى) للحكيم العارف الملقب بصدر الأفاضل، واسمه الميرزا لطف على الشيرازى المولد فى (١٢٦٨) ووالده الميرزا محمد كاظم امين السفراء الشيروانى الأصل التبريزى ويعرف أيضا بالأديب، وتخلصه فى شعره " دانش " وترجمه فى (دجا ص ١۴۴) وعده تبريزيا باعتبار أصله وذكر ان له النظم والنثر الفارسى والعربى. وقد كتب ولده الفاضل مجد الدين النصيرى الأمينى رسالة فى ترجمة والده مبسوطة رأيت مسودتها عنده فى طهران فى (١٣۶۵) وذكر انه نزل بطهران أوائل امره وقرا المعقول على الآقا على الزنوزى المدرس والميرزا أبى الحسن الجلوه، وذكر من شعره رثائه لأستاذه الآقا على ورثائه للحاج الشيخ فضل الله النورى وغير ذلك، ومن تصانيفه " مفتاح الخط الكوفى " و " مقدمة اصلاح المنطق " وايضاح الأدب المطبوع (١٣١٠) الذى ذكرناه فى (ج ٢ ص ۴٩٢) وقد رأيت مجد الدين هذا فى النجف مسافرا فى (١٣۵۶) وبعد تسع سنين رأيت فى طهران مكتبته الجليلة المحتوية على نفايس الكتب العتيقة أكثرها بخطوط مؤلفيها وعليها آثار العلماء، وكان من عزمه ان يأخذ تصاوير تلك الآثار وينشرها وفقه الله لبلوغ أمنيته.

وقد عد من تصانيف دانش " هزار دستان فى المخاطرات " و " تذكرة الشعراء " الموسوم بالملخص وجواهر البلاغة فى منشاته و" نمكدان " و " اندرز نامه " وله " ترجمان الحال " فى أحوال نفسه مختصرا طبع (١٣٣٠ ش) فى أربع صفحات فى مقدمة كتابه" قصيدة ء انصافيه وشرح آن " وقد كتب ابن ابنه الدكتور صدر الدين النصيرى ابن مجد الدين فهرس

(٣١۶)

مفاتيح البحث: مدينة النجف الأشرف (١)، مدينة طهران (٣)

صفحه ٣١٩

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانى - ج ٩ق١ - الصفحة ٣١٧

كتبه فى المقدمة أيضا وأنهاها إلى حدود المائة والثلاثين مؤلفا. وعلى هذا الكتاب حواشى للشيخ مهدى الإلهى القومشهى.

(١٨٧٨: ديوان دانش قزوينى) واسمه الميرزا حسين خان القزوينى سافر إلى تركية وسكن استانبول وأنقرة، وترجم عدة كتب من الافرنسية بالتركية منها قصص لافونتن، وترجم رباعيات خيام بالتركية وطبعه بمساعدة رضا توفيق فى (١٣۴٠) وله " دستور زبان فارسى " طبع باستانبول وله تاريخ الأدب الفارسى بعنوان " سرآمدان سخن " ترجم فيه خمسة عشر شخصا من مشاهير شعراء الفرس من رودكى البخارى إلى حافظ الشيرازى، طبع (١٣٢٧) باستانبول ومات (٣ع ١ ١٣۶٢) كما فى ريحانة الأدب.

(١٨٧٩: ديوان دانش لكهنوى أو شعره) وهو المنشى دانش على خان أخ رونق على خان الملا نومى الأصل اللكهنوى كان هو وأخوه فى خدمة سعادت على خان حاكم منطقة أود بالهند. أورد شعره فى (گلشن ص ١۶٠).

(ديوان دانش مازندرانى) مر بعنوان " جاويد."

(١٨٨٠: ديوان دانش المشهدى) واسمه الميرزا رضى من السادة الرضوية فى خراسان ترجمه النصرآبادى فى (نر ٩ ص ٢۵٢) وقال إنه سافر إلى الهند عند دارا شكوه، ثم إلى دكن عند السلطان قطبشاه، ثم عاد إلى مشهد خراسان موظفا عن السلطان فى سنة التأليف حدود (١٠٨٣) وذكر جملة من اشعاره. وكذا ترجمه فى مرآت الخيال ص ١۶٨ و (تش ص ٨۶) و (سرخوش ص ٣٨) و (خوشگو)، مفصلا وقال فى (تغ ص ۵١) انه مات (١٠۶۵) بعد رجوعه إلى وطنه.

(ديوان دانشمند) مر بعنوان تخلصه " باقى تبريزى " فى (ص ١٢٣) ومات (١٠٣٩).

(١٨٨١: ديوان دانه يى أو شعره) ودانه قرية بنواحى نيشابور. أورد شعره فى حق معاصره " الفتى " الشاعر فى (روشن ص ٢١١) وكذا فى (خوشگو).

(ديوان داود بن القاسم) مر فى (ص ۵٢) بعنوان ديوان أبى هاشم.

(۱۸۸۲: دیوان الملا داود الکعبی) نزیل الأحساء، وهو الخطیب الماهر المؤرخ المعاصر الملا داود بن الشیخ سلمان بن محمد بن عبد الله بن شهاب المنتهی نسبه إلی کعب بن عامر المولود فی دورق (۱۳۱۳) ودیوانه کبیر فی مراثی أهل البیت، وقد خرج من الطبع فی (۳۱۷)

مفاتیح البحث: محمد بن عبد الله بن شهاب (۱)، داود بن القاسم (۱)، ترکیا (۱)، خراسان (۲)، الهند (۲)، الشهادهٔ (۱)، الموت (۱)

صفحه ۳۲۰

الذریعهٔ - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۱ - الصفحهٔ ۳۱۸

(۱۳۷۱) کتابه الموسوم " الدروع الداوودیهٔ " فی معاجز العترهٔ الأحمدیهٔ فی أربع مجلدات فی تواریخ الأئمهٔ الثمانیهٔ من ولد الحسین من الإمام السجاد إلی العسکری، کل اثنین منهم فی مجلد، وأورد فی کل مجلد بعض المراثی الموجودهٔ فی دیوانه، وهو شرح لثمانیهٔ قصاید من القصائد التی نظمها السید العالم السید صالح بن السید مهدی الحسینی القزوینی النجفی البغدادی وسمی مجموعها " الدرر الغرویهٔ فی رثاء العترهٔ المصطفویهٔ " والمجموع أربعهٔ عشر قصیدهٔ بعدد المعصومین کما ذکرناه فی (ج ۸ ص ۱۲۸).
(۱۸۸۳: دیوان داود الأصفهانی) کذا عبر عنه فی ریاض العارفین لهدایت فی (ص ۳۳۰) وعبر عنه النصرآبادی فی (نر ۱ ص ۱۴) بمیرزا داود وأورد رباعیهٔ أنشأها بدیههٔ فی مدیح هذا الشاعر، ولکن یظهر من أول دیوانه الموجود فی (مکتبهٔ سپهسالار) بطهران کما فی فهرسها (ج ۲ ص ۵۹۵) ان اسمه محمد داود وصرح به کذلک فی بعض اشعاره، وهو ابن المیرزا عبد الله بن المیرزا محمد شفیع المستوفی من أجلاء سادات أصفهان، وکان من طرف أمه من أسباط الشاه عباس الماضی. ولد بأصفهان فی (۱۰۶۵) کما صرح به فی دیوانه وافتخر بمصاهرته للشاه سلیمان الصفوی کما فی (ض ص ۳۳۰) وبعده افتخر بتولیته للآستانهٔ المقدسهٔ الرضویهٔ فی (۱۱۰۹) کما صرح به فی مطلع الشمس (ج ۲ ص ۳۳۷) وکان حیا إلی (۱۱۳۱) کما یظهر من تاریخه لوفاهٔ المیرزا محسن فی هذا الدیوان المشتمل علی ثمانیهٔ آلاف بیت. وقال فی (تغ ص ۵۲) انه مات (۱۱۳۳) وترجمه أیضا فی (خوشگو) عن تذکره ء حزین. وقد ذکر باقی خصوصیات الدیوان فی فهرس المکتبهٔ، منها اشتماله علی مثنویه الموسوم " نمکدان دین " ومثنوی سفرنامه نظمه حسین سافر من أصفهان إلی خراسان منصوبا للتولیهٔ فی (۱۱۰۹) وقد توفی بالمشهد کما فی (تش ص ۱۷۵) وکان یتخلص باسمه. وله " سلطان الأنساب " فی نظم نسب الشاه سلطان حسین الصفوی إلی قصی بن کلاب وقد نظمه حین کان عمره ست وستین سنهٔ. ویأتی ان والده المیرزا عبد الله تخلصه " عشق " کما فی ریاض العارفین ص ۳۳۰.
(۱۸۸۴: دیوان محمد داود التوی سرکانی) ابن أخ القاضی حسن التوی سرکانی، هاجر
(۳۱۸)

مفاتیح البحث: الإمام علی بن الحسین السجاد زین العابدین علیهما السلام (۱)، مدینهٔ إصفهان (۳)، مدینهٔ طهران (۱)، خراسان (۱)، الموت (۱)

صفحه ۳۲۱

الذریعهٔ - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۱ - الصفحهٔ ۳۱۹

إلی أصفهان لتحصیل العلم، واشتغل علی علاء الدین حسین سلطان العلماء، وسافر أخیرا إلی الهند ثم دکن وبها توفی، کذا ترجمه معاصره النصرآبادی فی (نر ۶ ص ۲۰۱) و (روشن ص ۲۱۱).
(۱۸۸۵: دیوان الشیخ داود الجد حفصی) توجد مراثیه فی مجموعهٔ المراثی التی دونها الشیخ لطف الله بن علی بن لطف الله الجد حفصی فی (۱۲۰۱) والمجموعهٔ موجودهٔ فی النجف عند الخطیب محمد علی الیعقوبی.

(۱۸۸۶ ديوان داور شيرازى) هو الشيخ مفيد بن محمد نبى بن كاظم البحرانى الشيرازى المعاصر المتخلص بداور المذكور فى (ج ۱ ص ۳۰۲) المتوفى (۱۳۲۵) لا (۱۳۰۷) كما فى ذيل كشف الظنون والمؤلف لگنج گوهر الذى طبعه فى (۱۳۲۰) وقد ترجمه مفصلا تلميذه ميرزا فرصت فى (عم ص ۲۶ ۳۱) وذكر تصانيفه المنظوم والمنثور وانه جمع ديوانه الذى يتخلص فى اشعاره " داور " ولده الفاضل الشيخ عبد الحى المرتب لبعض تصانيفه الاخر.

(۱۸۸۷: ديوان داور قاجار أو شعره) للشاهزاده امام ويردى ميرزا ترجمه فى (مع ج ۱ ص ۲۷) وذكر شعره.

(۱۸۸۸: ديوان داور همدانى) الشاعر المعاصر. طبع ديوانه بعنوان " روان الوند " فى (۱۵۰ ص) بطهران.

(۱۸۸۹: ديوان داورى آرانى) كان قاضى آران من قرى كاشان وكان كريه المنظر فهجاه المولى غياث النجومى الكاشانى. ترجمه معاصره النصرآبادى فى (نر ۹ ص ۳۰۸) وذكر عدة من رباعياته وذكر فى (نر ۱۳ ص ۴۷۵) هجائه لمير حيدر الكاشانى الذى ذكرناه فى (ص ۲۷۰). وترجمه أيضا فى (تش ص ۲۴۲) وسماه سلطان إبراهيم داورى وذكر سفره إلى خراسان وكذا فى (روشن ص ۲۱۲).

(۱۸۹۰: ديوان داورى شيرازى) واسمه محمد، وهو ثالث ولد الميرزا كوچك الوصال الشيرازى ولد (۱۲۳۸) وتوفى (۱۲۸۴) ترجمه فى " گلشن وصال ص ۲۹۴ ۳۹۹ " وأورد أنواعا من شعره وكذا ترجمه وأورد كثيرا من شعره فى (مع ج ۲ ص ۱۳۰) وفى (المآثر ص ۲۰۵) و (عم ص ۳۵۱) و (روشن ص ۲۱۲) وقد طبع ديوانه بشيراز

(۳۱۹)

مفاتيح البحث: كتاب كشف الظنون لحاجى خليفة (۱)، مدينة النجف الأشرف (۱)، مدينة إصفهان (۱)، مدينة طهران (۱)، علاء الدين حسين (۱)، سلطان العلماء (۱)، خراسان (۱)، الهند (۱)، الوفاة (۱)

صفحه ۳۲۲

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانى - ج ۹ق۱ - الصفحة ۳۲۰

فى (۱۳۳۰ ش).

(ديوان الدباس) راجع ابن الدباس فى (ص ۲۱).

(۱۸۹۱: ديوان دبير لكهنوى) وهو الميرزا سلامت على. له كليات مطبوع ومراثى كثيرة بالفارسية والأردوية. مات (۹ محرم ۱۲۹۲). ترجمه فى (گلشن ص ۱۶۳) وكتب فى ترجمته أفضل حسين رسالة مستقلة كما مر فى (ج ۷ ص ۱۱۸) ولابنه الميرزا أوج أيضا ديوان فى المراثى فاتنا ذكره وسنذكره باسمه " سبع المثانى."

(۱۸۹۲: ديوان دبير هندى أو شعره) وهو المنشى ترائن ابن المنشى رام ابن جسونت، من تلاميذ سراج الدين خان آرزو. مات (۱۲۰۵). أورد شعره فى (گلشن ص ۱۶۱).

(۱۸۹۳: ديوان دبيرى أو شعره) أورد شعره فى (گلشن ص ۱۶۵).

(۱۸۹۴: ديوان الدجيلى) للشيخ حسن بن محسن بن أحمد بن عبد الله الدجيلى الأصل النجفى، المولود بها فى (۱۳۰۹) والمتوفى (۱۳۶۶) كان من تلاميذ الميرزا محمد حسين النائنى وكتب من تقرير بحثه حاشية الكفاية، فرغ من مجلده الأول (۱۳۴۵) ومن الثانى (۱۳۴۶) يوجد ان عند ولده الشيخ أحمد بن الحسن، ويوجد عنده ديوان والده أيضا. وقد فاتنا ذكر الحاشية فى حرف الحاء.

(۱۸۹۵: ديوان الدجيلى) للشيخ حسين والشيخ طاهر والشيخ محسن الاخوة الثلاثة كلهم أبناء الشيخ أحمد بن عبد الله الدجيلى النجفى، وقد جمعه الشيخ حسن بن محسن المذكور ويوجد عند ولده الشيخ أحمد بن الحسن أيضا.

(۱۸۹۶: ديوان الدجيلى) للشيخ كاظم الدجيلى ذكره فى " الأدب العصرى."

(۱۸۹۷: ديوان دخلى أصفهانى أو شعره) ذهب إلى الهند فى عهد أكبر پادشاه وسلك فى خدمته. أورد شعره فى (گلشن ص ۱۶۴).

وترجمه أيضا فى (خوشگو) عن هفت إقليم.

(۱۸۹۸: ديوان دخيل مراغه ئى) وهو المولى حسين المراغى من شعراء القرن الثالث عشر، كلها فى المراثى وقضايا الطف فى ست مجلدات بالتركية. طبع فى تبريز. ذكره (دجا ص ۱۴۶) وريحانة الأدب.

(ديوان دخيل) المعبر عنه بكليات دخيل، فارسى مطبوع كما فى بعض الفهارس.

(۳۲۰)

مفاتيح البحث: يوم عاشوراء (۱)، أحمد بن عبد الله (۲)، أحمد بن الحسن (۲)، الهند (۱)، الطهارة (۱)، الموت (۲)

صفحه ۳۲۳

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانى - ج ۹ق۱ - الصفحة ۳۲۱

(۱۸۹۹: ديوان دخيلى گيلانى) هو الملا آقا جان الملقب " شمس " ولد بقرية " گراب سر " فى (۱۲۵۳) ومات بقرية " آقا دو برادران " من نواحى رشت فى (۲۶ محرم ۱۳۵۳) عنماية سنة.

ترجمه حفيده حسن شمس گيلانى ابن اعتماد بن الناظم، فى كتابه " تاريخ علما وشعراى گيلان ص ۶۶ " ونقل عن ديوانه المخطوط.

(۱۹۰۰: ديوان دردى أصفهانى أو شعره) وهو الميرزا إسماعيل بن إبراهيم، من شعراء أوائل القرن الرابع عشر بأصفهان كما ذكرناه فى (ج ۸ ص ۱۵۷) ويأتى فى " ديوان غمگين أصفهانى."

(۱۹۰۱: ديوان دردى أفشار) من المعاصرين لصادقى ترجمه فى (خص ۷ ص ۱۲۸) وذكر مطلع غزله المشتمل على تخلصه " دردى " وفى (دجا ص ۱۴۶) نقل بعض شعره الآخر أيضا مع ما ذكره الصادقى لكنه نقله عن " منتخبات اسحق بيك " المتخلص " عذرى التبريزى " الذى كان من شعراء عصر الشاه عباس الماضى، لا عن كتاب الصادقى.

وترجمه أيضا فى (تش ص ۱۳).

(۱۹۰۲: ديوان دردى تويسركانى) من توابع همدان. واسمه المير إبراهيم، ترجمه الصادقى فى (خص ۶ ص ۹۲) وقال إنه فى عنفوان شبابه هاجر إلى همدان وكان مرتبطا معى، وفى برهة قليلة تعلم الشعر والتصوير واختار العزلة أخيرا فى كرمان فى آستانة الشاه ولى، وأورد عدة من اشعاره المشتمل بعضها على تخلصه.

(۱۹۰۳: ديوان دردى سمرقندى) ترجمه فى (تش ص ۲۳۳) وقال: له شعر كثير.

وكذا فى (روشن ص ۲۱۲).

(۱۹۰۴: ديوان درر الجواهر) للشيخ محمد تقى بن عبد الرسول آل صاحب الجواهر المولود فى النجف (۲۵ ذى الحجة ۱۳۴۱) فى المناقب والمراثى. رأيته بخطه.

(ديوان دركانى) هو جلال الدين المذكور فى (ص ۱۹۹). قال سنگلاخ فى " امتحان الفضلاء ج ۱ ص ۱۳۳ " انه رأى ديوانه بخط شفيعا.

(۱۹۰۵: ديوان دركى قمى) للمولى دركى القمى. ترجمه النصرآبادى فى (نر ۹ ص ۲۶۷) وقال إنه من شيبة الشعراء، أدركته قبل ذلك بسنين فى أصفهان، ورأيت كلياته تقرب من عشرين الف بيت، ورجع إلى قم وبها توفى. ثم أورد بعض شعره. وكذا فى

(۳۲۱)

مفاتيح البحث: شهر ذى الحجة (۱)، مدينة النجف الأشرف (۱)، مدينة إصفهان (۲)، إسماعيل بن إبراهيم (۱)، جلال الدين (۱)

صفحه ۳۲۴

الذریعهٔ - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق ۱ - الصفحهٔ ۳۲۲

(تش ص ۲۳۱) و (تغ ص ۵۲) وفی (خوشگو) ان دیوانه فی ألفی بیت. ویوجد نسخهٔ منه فی مکتبهٔ (الملک) تحت رقم (۵۱۴۶) یشتمل علی (۶۵۰۰ بیت) وفیها تواریخ کثیرهٔ.

(۱۹۰۶: دیوان درکی نهاوندی أو شعره) واسمه آقا بابا من سکان " جولک " من قری نهاوند، وکان والده وزیر همدان فی عهد الشاه إسماعیل. کذا ترجمه وأورد شعره فی (روشن ص ۲۱۳).

(۱۹۰۷: دیوان الدرمکی) الذی ترجمه السماوی فی الطلیعهٔ، ودیوانه موجود فی مکتبته کما ذکره لنا شفاها.

(۱۹۰۸: دیوان درونی تبریزی) ترجمه فی (دجا ص ۱۴۶) ونقل جملهٔ فی اشعاره التی دونها المیرزا صائب التبریزی المتوفی (۱۰۸۱) فی بیاضه.

(۱۹۰۹: دیوان الخواجهٔ درویش أو شعره) ترجمه سام میرزا فی (تس ۳ ص ۵۸) وذکر انه وزیر کپک میرزا، وذکر مطایبتهما وأورد مطلع غزله:

چنان ضعیف شدم از غمش من درویش * که سایه را نتوانم کشیدن از پس خویش (۱۹۱۰: دیوان درویش) للمیرزا إبراهیم خان الصحاف باشی المعاصر طبع (۱۳۲۲).

(۱۹۱۱: دیوان درویش احمد خوانساری أو شعره) ترجمه النصرآبادی فی (نر ۹ ص ۳۸۱) وأورد رباعیته وکذا فی (روشن ص ۱۶۴).

(دیوان درویش أشرف) مر بعنوان " دیوان أشرف " کما هو المکتوب فی صدر کلیاته ولکن " واله " وتربیت عبرا عنه بدرویش أشرف.

(۱۹۱۲: دیوان درویش بلبل أو شعره) وهو المیرزا محمد تقی التبریزی من الشعراء بالترکیهٔ وکان حیا فی (۱۲۶۵) ترجمه فی (دجا ص ۱۴۹). وحکی ترجمته عن " حدیقهٔ الشعراء."

(۱۹۱۳: دیوان درویش بیک أو شعره) وهو المیرزا علی بن اوبکو تیمور. ترجمه الأمیر علی شیر فی (مجن ۲ ص ۵۴ و ۲۲۷) وذکر ان نسبه إلی أهل العلم ظاهر ولا یقل حسبه عن نسبه، وأورد مطلع غزله.

(۱۹۱۴: دیوان مولانا درویش التربتی أو شعره) ترجمه سام میرزا فی (تس ۵ ص ۱۴) وأورد من اشعاره.

(۱۹۱۵: دیوان درویش حیدر أو شعره) کان من سلک الدراویش فی یزد لکنه لم یسأل

(۳۲۲)

مفاتیح البحث: الوفاهٔ (۱)

صفحه ۳۲۵

الذریعهٔ - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق ۱ - الصفحهٔ ۳۲۳

أحدا. ذکره النصرآبادی فی (نر ۹ ص ۴۳۲) وذکر رباعیهٔ له.

(۱۹۱۶: دیوان درویش سرخسی أو شعره) قال فی (مجتس ۶ ص ۱۶۸) انه کان عامیا وأورد شعره.

(۱۹۱۷: دیوان درویش دهکی) ودهک محلهٔ من محلات قزوین. واشعاره متین. بلغ خبره إلی سلطان یعقوب المتوفی (۸۹۶) فأحضره فأنشأ بدیهةً بیتا عرف الحاضرون منه قوهٔ طبعه. ترجمه سام میرزا فی (تس ۵ ص ۱۰۷) وأورد بعض شعره الذی استحسنه الجامی وترجمه الأمیر علی شیر فی (مجن ۶ ص ۱۱۸ و ۲۹۰) وذکر أنه من أول ما نظم الشعر إلی حین تألیفه للمجالس لم یصل إلیه شعر من

طرف العراق أحسن من شعر دهكى وقال الحكيم شاه محمد فى ترجمته فى (قزمج ۶ ص ۲۹۲) ان لدرويش دهكى من دون مبالغة ألفى مطلع لا نظير لها. وترجمه فى (تش ص ۲۲۴) وقد رأى سنگلاخ نسختين من ديوانه فذكرهما فى امتحان الفضلاء (ج ۱ ص ۱۶۰ و ج ۲ ص ۱۴۲) وترجمه فى (خوشگو) عن هفت إقليم والمجالس وذكر فى (حسينى ص ۱۲۲) مدح جامى له وذمه للجامى وذكر ديوانه.

(۱۹۱۸: ديوان درويش سهراب) يأتى فى الهاء بتخلصه همائى.

(۱۹۱۹: ديوان درويش صادق أو شعره) وهو الذى بنى له مرتضى قليخان فى أصفهان تكية فى مزار بابا ركن الدين. ذكره النصرآبادى فى (نر ۹ ص ۲۱۱).

(۱۹۲۰: ديوان درويش محمد صالح الأصفهانى أو شعره) وهو الذى بنى له الشاه عباس الثانى تكية مصفاة مغصوبة فنزل هو بها ولم يطل حتى توفى ودفن بها. ترجمه النصرآبادى فى (نر ۸ ص ۲۰۹) وأورد جملة من اشعاره ومنها الملمع من الفارسية والتركية.

(ديوان درويش عبد المجيد الطالقانى) مر بعنوان خموش طالقانى. ويأتى " درويش مجيد."

(ديوان درويش عزيز الله) راجع اسمه " عزيز الله."

(۱۹۲۱: ديوان مولانا درويش على أو شعره) وهو الطبيب الماهر المسلم عند معاصريه وكان والده شماعا، ترجمه الأمير على شير فى (مجن ۳ ص ۸۳ و ۲۵۷) وذكر مطلع غزله ومعمى من معمياته التى كان يتوجه إلى نظمها غالبا.

(۱۹۲۲: ديوان الخواجة درويش غياث أو شعره) وهو أخ الخواجة مظفر بن الخواجة فخر الدين التپكچى، ترجمه سام ميرزا فى (تس ۳ ۵۷) وأورد مطلع غزله.

(۳۲۳)

مفاتيح البحث: دولة العراق (۱)، مدينة إصفهان (۱)، الوفاة (۱)، الطب، الطبابة (۱)

صفحه ۳۲۶

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانى - ج ۹ق۱ - الصفحة ۳۲۴

(۱۹۲۳: ديوان درويش قائنى أو شعره) كان نزيل أصفهان سنين، ترجمه معاصره فى (مع ج ۲ ص ۱۲۹) وأورد شعره.

(۱۹۲۴: ديوان درويش كاهن أو شعره) وهو التبريزى الأصل، القزوينى ثم الشيرازى المأوى، جال العالم بزى الدراويش. ترجمه فى (دجا ص ۱۴۹) وحكى بعض رباعياته عن النصرآبادى الذى ترجمه فى (نر ۹ ص ۳۰۹).

(ديوان درويش مجيد طالقانى) مر بعنوان " خموش طالقانى " وذكرناه هنا لاشتهاره به، فقد ذكر سنگلاخ فى امتحان الفضلاء (ج ۲ ص ۴۰) ان الخطاطين يعبرون عن درويش عبد المجيد وعن الملا درويش " الدرويشين. " وقيل إن عبد المجيد كان يتخلص " مجيد "كما سيجئ فى الميم. وقيل فى تاريخ وفاته [جعل الجنة مثواه] كما فى ريحانة الأدب عن (عم ص ۵۴۵).

(۱۹۲۵: ديوان ملا درويش محمد خراسانى أو شعره) كان تلميذ بهزاد النقاش وفى مدة يسيرة أكمل هذه الصنعة. ترجمه وذكر شعره فى (مجتس ۶ ص ۱۵۴).

(۱۹۲۶: ديوان درويش مشهدى أو شعره) ترجمه المير على شير فى (مجن ۳ ص ۶۳ و ۲۳۶) وقال إنه هجاء بذى اللسان. وزاد الفخرى فى الترجمة قال إنه فوق ما وصفه المير على شير ولكن عفى عنه بهذا المطلع:

آلهى شيوه ء روزى كن أين نفس سگ آسا را * كه از در هاى دو نان بهر نان فارغ كند ما را (۱۹۲۷: ديوان درويش مقصود تيرگر) رآى سنگلاخ ديوانه بخط سلطان محمد نورا، فذكره فى (ج ۱ ص ۱۱۵) من امتحان الفضلاء.

(ديوان درويش ناصر بخارى) يأتى فى النون بعنوان تخلصه " ناصر."

(۱۹۲۸: دیوان درویش نصیرا القزوینی) واسمه آخوند نصیر. ذکر النصرآبادی مهاجرته من قزوین مع أستاذه فی الحساب درویش طفیل الیزدی، ووروده بأصفهان وتلمذه علی مولانا محمد مؤمن التبریزی فی أکثر العلوم وقرائته علی الآقا حسین الخوانساری أیضا، وذکر شدۀ مصاحبته معه واحتراق قلبه بوفاته فی (۱۰۷۹) وذکر بعض معمیاته فی (نر ۱۵ ص ۵۳۰).

(۳۲۴)

مفاتیح البحث: مدینۀ إصفهان (۲)

صفحه ۳۲۷

الذریعۀ - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۱ - الصفحۀ ۳۲۵

(دیوان درویش محمد هاشم) یأتی فی الهاء بعنوان " هاشم."

(۱۹۲۹: دیوان درویش یوسف کشمیری أو شعره) کان نزیل أصفهان ومتصلا بوقایع نویس وأقاربه. ذکر النصرآبادی فی (نر ۶ ص ۲۰۴) انه توفی قبل حال التألیف (۱۰۸۳) وأورد شعره.

(۱۹۳۰: دیوان درویش یوسف اللاری أو شعره) وهو الذی اعتنق الدین الاسلامی وترک ملۀ الیهود واشتغل بالعلوم حتی برع فیها. ترجمه النصرآبادی أیضا فی (نر ۶ ص ۲۰۴) وذکر انه فی حال التألیف ابتلی بالازدواج ودعی لنجاته منه، وأورد بعض رباعیاته. ثم انه فی (نر ۱۵ ص ۵۳۷) أورد معمیاته.

(۱۹۳۱: دیوان دریای چهار محالی أصفهانی) وهو المیرزا لطف الله بن المیرزا عبد الوهاب قطرۀ الأصفهانی، من شعراء السلطان محمد شاه القاجار، ترجمه معاصره فی (مع ج ۲ ص ۱۲۹) وذکر انه من أول شبابه کان شاعرا مداحا، وله دیوان لکنه لیس حاضرا عندی، ثم أورد جملۀ من شعره وأورد فی " المدایح المعتمدیۀ " قصیدته.

(۱۹۳۲: دیوان دری شوشتری أو شعره) وهو المرتب لکتاب " تذکره ء خوشگو " بأمر من السید محمد بن السید عبد الکریم الجزائری، واصل التذکرۀ لخوشگو شاعر محمد شاه روشن اختر کما ذکرناه فی (ص ۳۰۸) وفی (ج ۴ ص ۳۲) وقد رتبه دری فی (۱۲۴۰) وکان حیا إلی (۱۲۴۴) کما یظهر من نسخته الموجودۀ فی (سپهسالار).

(۱۹۳۳: دیوان دری کابلی أو شعره) وهو محمد إبراهیم حسین، المتوفی (۱۰۴۰).

أورد شعره فی (حسینی ص ۱۲۴).

(دیوان دست غیب شیرازی) یأتی بعنوان " نظام دست غیب."

(دیوان دست غیب) یأتی بعنوان " صادق دست غیب. " ومحسن دست غیب ص ۹۷۷.

(۱۹۳۴: دیوان دستور) واسمه المیر رفیع الحکیم الماهر فی الرباعی. سافر مع الشیخ محمد الخاتونی إلی الهندی وبها توفی. ترجمه النصرآبادی فی (نر ۹ ص ۲۷۰) وأورد شعره وقال فی (سرخوش ص ۳۹) انه مات فی أول العهد الجهانگیری. وذکره فی (تغ ص ۵۲) و (خوشگو) و (روشن ص ۲۱۵).

(دیوان دشت بیاضی) یأتی بعنوان " ولی دشت بیاضی."

(۳۲۵)

مفاتیح البحث: مدینۀ إصفهان (۱)، عبد الکریم (۱)، الموت (۱)، الوفاۀ (۱)

صفحه ۳۲۸

الذریعۀ - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۱ - الصفحۀ ۳۲۶

(ديوان الدشتكى) يأتى بعنوان السيد على خان والمير معصوم.

(۱۹۳۵: ديوان دشتى) للشاعر الأديب محمد خان بن الحاج خان الدشتى المولود (۱۲۴۶) فيه مدايح وغزليات ومراثى ورباعيات. وديباجته من انشاء محمد حسن بن محمد حسين القزوينى المتخلص " آيت " فى (۱۲۸۶) وقد طبع فى بمبئى فى (۱۳۱۹) فى (۴۳۶ ص) فى (۶۵۰۰ بيت) وذكر فى الديباجة سائر أحوال الناظم وتصانيفه ": كلام الملوك " " نمكدان " " طريق السلوك " " شيرين وخسرو " ويوجد منه فى (المجلس) نسختان إحديهما كتبت فى (۱۲۷۰) يظهر منها ان حسين خان الدشتى الأخ الأكبر للناظم أوصل مقدارا من هذا الديوان إلى شيراز عند عبد الرحيم الهمدانى المتخلص " خادم " وهو جمعه ورتبه وكتب له ديباجة فى التاريخ المذكور، وفى آخره ذكر أسماء الشعراء الستة عشرة المقرظين لهذا الديوان وهى نسخة جيدة مذهبة منقشة، ذكر جميع مزاياها فى فهرس المكتبة (ج ۳ ص ۲۷۹) والنسخة الأخرى دون النسخة الأولى فى النفاسة وتاريخ كتابتها (۱۲۸۷) مبدوة بديباجة محمد حسن القزوينى المتخلص بآيت. وترجمه أيضا فى " فارسنامهء ناصرى (" ديوان دشتى) هو التخلص القديم لنور الدين عبد الرحمان. ومر بعنوان " ديوان جامى (" ۱۹۳۶: ديوان دعائى خراسانى) ترجمه معاصره سام ميرزا فى (تس ۵ ص ۱۵۹) وأورد شعره، وذكر انه كان يدعى على الرؤس انه اشعر الناس وأحسن الشعراء.

(۱۹۳۷: ديوان دعائى دهلوى) عده فى (خوشگو) من شعراء أكبر شاه وذكر ديوانه.

وسماه فى (روشن ص ۲۱۵) شاه دعائى.

(۱۹۳۸: ديوان دعبل الخزاعى) المكنى بابى على وأبى جعفر محمد بن على بن رزين بن سليمان بن تميم، المنتهى نسبه إلى بديل بن ورقاء الصحابى، قال ابن النديم فى (ص ۲۲۹) ان شعره فى ثلاثماية ورقة وقد عمله الصولى وذكر له أيضا " طبقات الشعراء " وترجمه فى معجم الأدباء (ج ۱۱ ص ۹۹ ۱۱۲) وفى الصفحة الأخيرة قال: ولدعبل كتاب " طبقات الشعراء " وديوان شعر مات سنة (ست وأربعين ومأتين) وحكى النجاشى فى ترجمة أخ دعبل وهو أبو الحسن على بن على بن رزين عن ولد أبى الحسن على هذا وهو أبو القاسم إسماعيل بن على بن على بن رزين باسناده إليه انه قال: ولد عمى دعبل (۱۴۸) فى خلافة

(۳۲۶)

مفاتيح البحث: على بن على بن رزين (۲)، الشاعر دعبل الخزاعى (۱)، ابن النديم (۱)، عبد الرحمان (۱)، محمد بن على (۱)، الموت (۱)، الحج (۱)

صفحه ۳۲۹

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانى - ج ۹ق۱ - الصفحة ۳۲۷

المنصور ورأى موسى بن جعفر ولقى الرضا (ع) ومات (۲۴۵) أيام المتوكل. وترجمه أيضا فى " نسمة السحر " وقد جمع الشيخ محمد السماوى (المتوفى ۱۳۷۰) ديوانه فى الف بيت وجعله فى قسمين ۱) مدايحه للأيمة ۲) مدايحه لغيرهم. وبعد موت السماوى اشترى النسخة الشيخ محمد على اليعقوبى وزاد عليه كثيرا.

(۱۹۳۹: ديوان دعوى) وهو القاضى ركن الدين قاضى قم ومداح جمال الدين عبد الرزاق ذكر ديوانه المشتمل على الفارسى والعربى وفى (روشن ص ۲۱۵) نقلا عن تذكرة " نگارستان سخن."

(ديوان دقاق يزدى) مر بعنوان أمينا اليزدى والظاهر أنه اخذ اسمه عن اسم حسن بن على النيشابورى الدقاق الصوفى المتوفى (۴۰۵) ولكن فى (خوشگو) سماه " دقايق."

(ديوان دقايق) راجع ديوان دقاق.

(۱۹۴۰: ديوان دقايقى مروزى) شمس الدين محمد، مداح الخواجة فخر الدين حميد الوزير. أورد فى (مع ج ۱ ص ۲۱۸) قطعة من

مدیحه له، وقد طبع له " بختیارنامه " باهتمام وحید الدستگردی فی (۱۳۱۰ ش) فی (۹۲ ص) ومعه فهرس مجلة أرمغان لاثنتی عشر سنة فی (۲۴ ص).

(۱۹۴۱: دیوان دقت) وهو الحاج جواد الکربلائی. وهو قصاید مرتبة علی حروف القوافی فی مدایح الأئمة (ع). رأیت نسخته ضمن مجموعة ضخمة عند الشیخ علی بن محمد رضا آل کاشف الغطاء فی النجف.

(۱۹۴۲: دیوان دقیقی مروزی) للأستاذ أبی منصور محمد بن أحمد معاصر الأمیر نوح السامانی، وبامره نظم حکایة " گشتاسب " فی ألف بیت، أدخلها الفردوسی فی شاهنامه، وأورد قطعة منه فی (مع ج ۱ ص ۲۱۴) وترجمه الحکیم شاه محمد فی (بهش ۱ ص ۳۳۴) والمستوفی فی " تاریخ گزیدة ص ۸۱۸ " وقال آذر فی (تش ص ۳۳۳) انه لم یر له دیوانا، الا أن سنگلاخ ادعی فی (امتحان الفضلاء ج ۲ ص ۱۸۴) انه رأی دیوانه بخط أبی البقاء رستم الخطاطین، وأظنه أراد " گشتاسبنامه. " وفی (تغ ص ۵۲) ارخ وفاته (۳۴۱).

(۱۹۴۳: دیوان دل هندی) هو الدیوان الثانی لأنور کوپاموی المذکور فی (ص ۱۰۹)

(۳۲۷)

مفاتیح البحث: الإمام علی بن موسی الرضا علیهما السلام (۱)، العلامة الشیخ کاشف الغطاء (۱)، مدینة النجف الأشرف (۱)، شمس الدین محمد (۱)، جمال الدین (۱)، موسی بن جعفر (۱)، محمد بن أحمد (۱)، الجود (۱)، الحج (۱)، الوفاة (۲)

صفحه ۳۳۰

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۱ - الصفحة ۳۲۸

(۱۹۴۴: دیوان دل أصفهانی أو شعره) وهو المیر قاسم من سادات أرتمان قتل فی محاصرة أصفهان بید الأفاغنة. أورد شعره فی (گلشن ص ۱۶۴). وسماه فی (روشن ص ۲۱۶) محمد هاشم وقال إنه ابن رضی الارتیمانی الآتی ابن إبراهیم الأدهم. وکان تلمیذ الشیخ محمد علی الحزین المتوفی (۱۱۸۱).

(۱۹۴۵: دیوان المیر دلال) من شعراء عصر السلطان یعقوب خان الترکمانی المتوفی (۸۹۶) ذکره الحکیم شاه محمد القزوینی فی (ص ۳۱۲) من ترجمة مجالس النفایس، وهذا مما زاده فی (قزمج ۶) ولیس فی الأصل الترکی.

(۱۹۴۶: دیوان دلخون آذربایجانی) اسمه الحاج محمد المشهور بشجاع الملک من شعراء القرن الثالث عشر. کان بینه وبین الملابزمی الخوی مناظرات فی الأواخر فی طهران.

ودیوان اشعاره بالترکیة حکی فی (دجا ص ۵۱) ترجمته کذلک عن " حدیقة الشعراء."

(۱۹۴۷: دیوان دلریش تبریزی) اسمه کربلائی علی أصغر، کان مدیر الهیئة الحسینیة فی تبریز وشعره ترکی، نقله فی (دجا ص ۱۵۱) عن الحدیقة.

(۱۹۴۸: دیوان دلسوز تبریزی) المیرزا محمد امین التبریزی الملقب " أستاذ " قال فی (دجا ص ۱۵۱) انه کان أستاذ المیرزا سروش ومیرزا مظهر، ودیوانه مرکب من الفارسی والترکی، وطبع مکررا فی تبریز وترجمه کذلک أیضا فی ریحانة الأدب.

(۱۹۴۹: دیوان دلگیر) لکربلائی محمد العطار من شعراء الغزل فی آذربایجان توفی بالوباء (۱۲۸۲) کذا فی (دجا ص ۱۵۱) عن حدیقة الشعراء.

(۱۹۵۰: دیوان دلیرهندی) أورد فی (گلشن ص ۱۶۵ و ۱۶۴) شاعرین بهذا الاسم وذکر لأحدهما خمسة مثنویات بالأردویة، وقال: وله "قصة کامروپ " علی سیاق " قران السعدین " لخسرو الدهلوی.

(دیوان دلیری أصفهانی) کذا فی (روشن ۲۱۶) و (مرآت الخیال ص ۳۰۴) راجع " دیوان انسی أصفهانی " فی (ص ۱۰۷) وراجع " دیوان ذو القدر."

(۱۹۵۱: دیوان دلیری هندی أو شعره) ترجمه وأورد شعره فی (خوشگو) وقال کان أستاذ جلال الدین الجلالی. وعنه اخذ فی (روشن ص ۲۱۶).

(۱۹۵۲: دیوان دلیل ایروانی) من شعراء السلطان فتح علی شاه ذکره فی (دجا ص ۱۵۱)

(۳۲۸)

مفاتیح البحث: مدینة إصفهان (۱)، مدینة طهران (۱)، آذربیجان (۱)، جلال الدین (۱)، محمد العطار (۱)، القتل (۱)، الحج (۱)، الوفاة (۱)

صفحه ۳۳۱

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۱ - الصفحة ۳۲۹

وأورد من شعره قصیدة مدحه له، وفیها تاریخ بنائه لمسجد إیروان:

دلیل از بهر تاریخش رقم زد: * (از ایشان مسجد نیکوست برپا ۱۲۳۸) (۱۹۵۳: دیوان الدمستانی الصغیر) للشیخ أحمد بن الشیخ حسن بن محمد بن علی بن خلف بن إبراهیم بن ضیف الله الدمستانی، هو قصایده فی مدیح المعصومین (ع) الحقها بآخر دیوان والده، وصرح فی آخرها باسمه ونسبه ونسب أبیه، وقد کتبها بخطه بعد وفاة أبیه فی أواخر ذی الحجة (۱۱۹۰) ودعی لوالده بقدس سره.

(۱۹۵۴: دیوان الدمستانی الکبیر) هو الشیخ حسن والد الشیخ احمد المذکور الذی مر نسبه کما وجدناه بخطه، وهو الذی جمع دیوان والده الشیخ حسن هذا وکتبه بخطه فی مجلد مشتمل علی المایة وتسع صفحات فی کل صفحة خمسة عشر سطرا کلها قصاید فی مدیح المعصومین (ع) وذلک بعد وفاة والده لأنه دعی له بقدس سره. أوله:

هو السعد وافی مقبلا أی اقبال * بوصل حبیب کان یؤثر بلبالی (دیوان دوائی شیرازی) واسمه عین الملک الطبیب الکحال لأکبر شاه الهندی.

مات (۱۰۰۴) کذا ترجمه فی (خوشگو) والظاهر أنه دوائی گیلانی.

(۱۹۵۵: دیوان دوائی سبزواری أو شعره) ترجمه صادقی الأفشار فی (خص ۸ ص ۲۹۵) وذکر شعره ووصفه بأنه متواضع خلیق.

(۱۹۵۶: دیوان دوائی گیلانی أو شعره) ترجمه فی (ض ص ۳۳۰) ذاکرا انه من المعاصرین لأکبر شاه الهندی ویشتغل بالطبابة وفصل ترجمته نقی الدین الأوحدی وقال إنه قلیل الشعر وذکر له مطلعین وکذا فی (روشن ص ۲۱۷) ولعله الذی سماه فی (خوشگو) عین الملک ونسبه إلی شیراز وقال کان کحالا لأکبر شاه ومات (۱۰۰۴).

(۱۹۵۷: دیوان الدوانی) للمولی المحقق جلال الدین محمد بن أسعد الصدیقی الدوانی الکازرونی الشیرازی، المولود فی بضع وعشرین وثمانمایة کما یظهر من " الضوء اللامع ج ۷ ص ۱۳۳ " قال: هو حی فی سنتنا سبع وتسعین وهو ابن بضع وسبعین. وتوفی حدود (۹۰۲) کما فی " سلم السماوات " لأبی القاسم الکازرونی أو (۹۰۷) وهو المشهور کما فی " أعلام الزرکلی " أو (۹۰۹) کما فی شاهد صادق أو (۹۲۸) کما فی " الشذرات " و " النور السافر " أو (۹۱۸) کما فی " الکنی والألقاب " واما نسبه علی ما ذکره فی

(۳۲۹)

مفاتیح البحث: شهر ذی الحجة (۱)، جلال الدین (۱)، محمد بن علی (۱)، السجود (۲)، الشهادة (۱)، الوفاة (۱)، الطب، الطبابة (۱)

صفحه ۳۳۲

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۱ - الصفحة ۳۳۰

آخر اجازته لعفيف الدين حفيد صفى الدين عبد الرحمن الصفوى فى (٨٩٣) هكذا محمد بن أسعد بن محمد بن عبد الرحيم بن على الصديقى الدوانى، وذكر فيها انه اخذ العلوم العقلية عن والده الامام سعد الملة والدين أسعد المحدث بالجامع المرشدى واخذها أيضا مع العلوم النقلية عن العلامة مظهر الدين محمد المرشدى وذكر من مشايخ اجازته فى الحديث لفظا وكتبا الشيخ المحدث الرحلة شهاب الاسلام عبد الله بن ميمون الكرمانى المشهور بالجبلى، وذكرنا بعض هذه الإجازة فى (ج ١ ص ٢٣١) وقد ترجمه القاضى فى (المجالس ص ٣٣۶) وعده من حكماء الشيعة، وترجمه هدايت فى " ض ص ٣٢٨ " وأورد كثيرا من مقالة القاضى نور الله وبعض غزله ورباعياته، وترجمه الفاضل المعاصر فى " روضات الجنات ص ١۶٢ " وأورد كثيرا من شعره الفارسى وبعض شعره العربى، وحكى أكثر ترجمته عن " سلم السماوات " وترجمه سام ميرزا فى (تس ٢ ص ۴٨) وأورد رباعيته فى تاريخ وفاة السلطان أبو سعيد وترجمه فى (هفت ص ٢٠٩) وأورد شعره فى (نر ١۴ ص ۴٩۶) وقال سنگلاخ رأيت ديوانه بخط جعفر الهروى كما فى (امتحان الفضلاء ج ١ ص ١۵٩) ومر فى (ص ١٩٩) ثلاثة أقوال فى تخلصه.

(ديوان دوانى) مر فى (ص ۴۶) بعنوان أبى الفتح اللاهجى الگيلانى.

(١٩۵٨: ديوان دوپيازه أو شعره) وهو الشاعر الهزال الهندى الملا عبد المؤمن بن الملا ولى محمد. قال فى (روشن ٢١٧ ٢٢٢) انه كان فى خدمة آصف جاه نظام الملك فتح جنگ، وأورد شعره ثم أورد عدة صفحات من قاموسه الهزلى الذى تتبع فيه قاموس عبيد الزاكانى المذكور فى (ج ٨ ص ٢٨٣). أوله: [الخدا: خوان يغما.. الپادشاه:

كاهل زبان. الوزير: هدف تير آه بيچارگان.. الشاعر: كان كذب..] وهكذا.

(١٩۵٩: ديوان دورى أصفهانى أو شعره) ذكر فى (روشن ص ٢٢٢) شاعرين بهذا الاسم سمى أحدهما مصطفى تكلو والآخر الآقا رضا.

(١٩۶٠ ديوان دورى هندى) واسمه سلطان بايزيد الخطاط فى عهد أكبر شاه والملقب منه " كاتب الملك " ترجمه فى (طبقات أكبرى ج ٢ ص ۴٩۴) و (خوشگو) وذكرا ديوانه.

(١٩۶١: ديوان الملا دوست اسفزارى أو شعره) ترجمه فى (مجتس ۶ ص ١٠۶) وأطراه بقوله انه أنورى عصره فى انشاء القصيدة. وذكر مطلع غزله.

(٣٣٠)

مفاتيح البحث: عبد الله بن ميمون (١)، عبد المؤمن (١)، محمد بن عبد (١)، الكذب، التكذيب (١)، الوفاة (١)

صفحه ٣٣٣

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانى - ج ٩ق١ - الصفحة ٣٣١

(١٩۶٢: ديوان دوست حسين أو شعره) كان خازن السلطان أبى الفتح محمد خان أوزبك الشيبانى المعروف بشاهى بيك خان، سلطان ما وراء النهر وهو ابن بداق سلطان بن أبى الخير خان بن دولت شيخ اوغلان بن شيبانى خان بن جوجى خان بن چنگيز خان الذى قتله جيش الشاه إسماعيل فى محمود آباد مرو فى (٩١۶) ترجمه فى (مجتس ٨ ص ١٧٢) وأطراه وارد شعرا من مثنوياته.

(١٩۶٣: ديوان دوست كشميرى أو شعره) وهو دوست محمد. كان ماهرا فى الشطرنج.

أورد شعره فى (گلشن ص ١۶۵).

(١٩۶۴: ديوان دوست محمد هروى أو شعره) اتصل أخيرا بالشاه طهماسب، وسافر إلى الحج وتوفى بمكة فى (٩۴٩) ترجمه سام ميرزا فى (تس ۴ ص ٨٣) وأورد رباعيته وذكره القزوينى فى ذيل ترجمة حسن على فى (قزمج ٢ ص ٢۵٢).

(ديوان دوست محمد حالى) كذا فى (روشن ص ٢٢٣) مر بعنوان تخلصه " حالى السبزوارى."

(دیوان دوست محمد کوشوان) یأتی بتخلصه " گامی " وکوشوان قریهٔ فی محال هراهٔ.

(۱۹۶۵: دیوان دوست هروی أو شعره) ترجمه وأورد شعره فی (مجن ۲ ص ۷۱ و ۲۵۱) ففی لطائف نامه ذکره تحت العدد (۱۸۱) بعنوان مولانا وقد حذفت من النسخهٔ کلمهٔ " دوست " وفی (قزمج) ذکره تحت العدد (۱۸۹).

(۱۹۶۶: دیوان دوستاق) وهو بهزاد بیک بن سهراب بیک قورچی. کان أبوه من غلمان الشاه عباس الأول وترک الخدمهٔ وتثقف وهو ابن أربعین سنهٔ، وابنه بهزاد ماهر فی النستعلیق والنسخ ویرتزق منه. ترجمه وأورد شعره فی (نر ۵ ص ۱۴۷) وفی (خوشگو) صحف اسم أبیه فسماه محراب بیک الگرجی وصحف اسمه فسماه " دوش باف."

(دیوان دوش باف) راجع دوستاق.

(۱۹۶۷: دیوان دولت) للشاهزاده محمد علی میرزا بن الفتح علی شاه المعروف بدولتشاه والمتخلص فی شعره بدولت ولد (۱۲۰۳) ومات (۱۲۳۷) ترجمه فی (مع ج ۱ ص ۲۶) وأورد ما یقرب من سبعین بیتا من شعره، وقال انی فصلت خصوصیات أحواله فیما کتبته من " تاریخ دولت " وظاهره انه کتاب مستقل فی تاریخه ولیس مراده ما فصله من

(۳۳۱)

مفاتیح البحث: مدینهٔ مکهٔ المکرمهٔ (۱)، القتل (۱)

صفحه ۳۳۴

الذریعهٔ - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۱ - الصفحهٔ ۳۳۲

أحواله فی المجلد التاسع من روضهٔ الصفا الناصری، وحقیق ان یکتب له تاریخ مستقل والدیوان طبع فی طهران (۱۳۲۰) ونسخهٔ عصر الناظم بخط نصیر الخطاطین مع مقدمهٔ بلیغهٔ من انشاء الأدیب الشاعر صادق المتخلص " ناطق " أنشأها فی (۱۲۲۸) توجد فی مکتبهٔ (المجلس) بطهران کما فصله ابن یوسف فی فهرسها (ص ۶۷۴ ج ۳).

(۱۹۶۸: دیوان دولتشاه سمرقندی أو شعره) وهو ابن فیروز شاه وابن عم الأمیر علاء الدولهٔ الأسفراینی، هکذا ذکره الأمیر علی شیر فی مجالس النفایس فی (ص ۲۸۲) علی ترجمهٔ الحکیم شاه محمد القزوینی وقال: هو وآبائه کانوا من امراء خراسان معززین مشهورین وأطراه بأنه ترک الدنیا واختار الفقر والقناعهٔ وأورد مطلع غزله. ولکن فی ترجمهٔ لطائف نامه ذکر انه ابن عم الأمیر فیروز شاه وابن الأمیر علاء الدولهٔ الأسفراینی وذکر انه الف مجمع الشعراء فی مضمون هذا المجالس کل من طالعه یطلع علی مقدار استعداده وکمالاته. ومراده من المجمع هو کتابه المعروف بالتذکرهٔ الدولتشاهیهٔ الذی الفه باسم الشاه سلطان حسین میرزا بایقرا فی (۸۹۲) وصدره باسم الوزیر الأمیر علی شیر، ورتبه علی مقدمهٔ فی شعراء العرب وسبع طبقات فی سائر الشعراء وخاتمهٔ فی بعض معاصریه ومجموع من فصل فیه ترجمته مایهٔ وخمسون شاعرا، وفی آخره مختصر من تاریخ الشاه سلطان حسین. وأورد فی أثناء التراجم کثیرا من اشعار نفسه وطبع بالهند (۱۳۰۵) ثم طبع فی أوربا (۱۳۱۸) مع مقدمهٔ فارسیهٔ وانگلیسیهٔ. وقد سماه الأمیر علی شیر فی خطبهٔ مجالس النفایس بتذکرهٔ الشعراء وذکر انه أتعب نفسه فی تألیف هذا الکتاب کثیرا، وترجمه أیضا ریوفی فهرس بریتش موزیوم والمستر براون فی أدبیات إیران وابنی فی فهرس مکتبهٔ دانشگاه تهران (ج ۲ ص ۵۳۴ ۵۳۵). وقد ترجم تذکرهٔ دولتشاه بالألمانیهٔ لافون همر (۱۸۱۸ م) وبالترکیهٔ سلیمان فهمی (۱۸۴۳ م) ونظمه لطف الله محمد معاصر اورنک زیب بالفارسیهٔ وسماه آسمان سخن کما عن القاموس الترکی (دیوان دهخدا رازی) وهو أبو المعالی النحاس الرازی الأصفهانی من شعراء آل سلجوق. وقد عد أصحاب التذاکر رجلین بهذه الکنیهٔ أحدهما أبو المعالی الرازی والآخر أبو المعالی الأصفهانی وأول من فرق بینهما هو امین احمد الرازی فی هفت إقلیم ثم هدایت فی مجمع الفصحاء وعنهم أخذنا فی (ص ۴۹ و ۵۰) ولکن الصحیح اتحادهما

(۳۳۲)

مفاتيح البحث: دولة ايران (۱)، مدينة طهران (۲)، خراسان (۱)، الهند (۱)

صفحه ۳۳۵

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۱ - الصفحة ۳۳۳

كما حققه القزوينی فی حاشية (جهانگشای جوينی ج ۲ ص ۲) (ط ۱۹۱۶ م) واقبال الآشتيانی فی حاشية " حدائق السحر ص ۱۱۹ ۱۲۱."

(۱۹۶۹: ديوان دهخدا قزوينی) لعلی أكبر دهخدا القزوينی المعاصر مؤلف " أمثال وحكم " فی أربعة مجلدات و " لغتنامه " ولد حدود (۱۲۹۰). طبع اشعاره فی الجرايد فجمعها طهوری خلخالی وطبع بعضها فی قطع صغير فی (۶۴ ص) مع تصوير الناظم فی (۱۳۳۳ ش) فلم يجز الناظم نشرها. فجمعه الدكتور محمد معين مع نظر الناظم وطبعه بقطع أكبر بعد تلك السنة.

(ديوان دهدار) واسمه محمود. يأتی بعنوان تخلصه " عيانی."

(۱۹۷۰: ديوان دهقان أصفهانی) وهو أبو الفتح خان السامانی نسبة إلی سامان فی شمال غربی چهار محال من نواحی أصفهان والملقب " سيف الشعراء " والمتخلص " دهقان " ولد (۱۲۶۵) كما يظهر من شعره:

بهشتاد وهفت وهزار ودويست * چو گرديد سالم دوافزون زبيست وتوفی (۱۳۲۶) كما فی " ريحانة الأدب. " نظم " الف ليلة وليلة" باسم ميرزا سليمان خان ركن الملك الشيرازی بالفارسية فی خمسين الف بيت وطبع بطهران مع مقدمة.

ويأتی فی الشين " شكرستان " له.

(۱۹۷۱: ديوان دهقان رشتی) وهو إسماعيل بن الحاج الميرزا إبراهيم بن المير صادق أرباب بن الحاج حسن. ولد برشت فی (رجب ۱۳۰۴) ومات فی (۱۳۶۵) كان أديبا فاضلا خطاطا. جمع ديوانه ولده فريدون دهقان، وطبعه برشت فی (۱۳۲۸ ش) فی (۲۷۲ ص) مع مقدمة فی أحوال والده ونموذج من خطه الجيد.

(ديوان دهقان قاجار) مر بعنوان جعفر قاجار لتخلصه به.

(۱۹۷۲: ديوان دهقانی رازی أو شعره) ترجمه معاصره سام ميرزا فی (تس ۵ ص ۱۶۲) وذكر أنه كان معلم الأطفال وكانه مبتلا بمرض الجوع، وذكر مطلع غزله وعنه اخذ فی (روشن ص ۲۲۳).

(ديوان دهكی) مر بعنوان " ديوان درويش دهكی."

(ديوان دهلوی) مر بعنوان " حسن دهلوی " وآخر " خسرو دهلوی."

(۳۳۳)

مفاتيح البحث: شهر رجب المرجب (۱)، مدينة إصفهان (۱)، مدينة طهران (۱)، الجوينی (۱)، المرض (۱)، الحج (۲)

صفحه ۳۳۶

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۱ - الصفحة ۳۳۴

(۱۹۷۳: ديوان ديباجی سمرقندی) ترجمه فی (مع ج ۱ ص ۲۱۸) وعده من الحكماء الفضلاء وقال كان معاصر الحكيم قطران التبريزی والأسدی الطوسی، وكان مداح الملك فضلون وغيره من ملوك عصره ثم أورد قطعة من شعره.

(۱۹۷۴: ديوان ديده) للميرزا نصر الله بيك، ترجمه فی (دجا ص ۱۵۱) وذكر انه من شعراء القرن الثالث عشر فی تبريز، وتوفی فی شماخی فی (۱۲۸۷) وديوانه مركب من الاشعار الفارسية والاشعار العربية.

(۱۹۷۵: ديوان ديری قمی أو شعره) ترجمه وأورد شعره فی (روشن ص ۲۲۳).

(۱۹۷۶: دیوان دیری) لرحمتخان ابن أخت الحكیم ركنا. نزل الهند وصار من أعیانها ترجمه النصرآبادی فی (نر ۳ ص ۵۵) وأورد بعض شعره ومنها فی الكشف عن الحق قوله:

محمد سال وفصل أو چهار است * علی زان فصلها فصل بهار است وأظنه دیری ذو القدر المذكور فی (گلشن ص ۱۶۵).

(۱۹۷۷: دیوان دیك الجن) هو أبو محمد عبد السلام بن رعنان بن عبد السلام بن حبیب ابن عبد الله رغبان بن زید بن تمیم الكلبی الشاعر المشهور أصله من سلمیة بالشام وكان یفجر علی العرب ولا یری لهم فضلا ولد بحمص (۱۶۱) ونزل الشام ولم یفارقها ولم یتنجع بمدحه أحدا إلی أن توفی فی أیام المتوكل (۲۳۵) أو (۲۳۶) كان یتشیع تشیعا حسنا وله مراثی فی الحسین (ع) كذا ترجمه ابن خلكان فی (ج ۱ ص ۲۹۳) وأبو الفرج فی الأغانی. وقیل إن أبا تمام أخذ الشعر عنه. وترجمه أیضا فی " مجالس المؤمنین " و " نسمة السحر فیمن تشیع وشعر " و " تأسیس الشیعة ص ۲۰۱ " و " هدیة الأحباب " وغیرها، وأورد الأحسائی فی الجزء الرابع من شرحه للزیارة الجامعة ذكره مفصلا. هذا وقد جمع دیوان الشیخ محمد السماوی المتوفی فی النجف (۱۳۷۰) فی قسمین الأول مدایحه للایمة وثانیهما فی مدایحه لغیرهم وهو قریب من خمسمایة بیت، وبعد موت السماوی انتقلت إلی الخطیب محمد علی الیعقوبی.

(۱۹۷۸: دیوان الدیلمی أو شعره) ترجمه فی (تش ص ۲۲۴) وعنه اخذ ظاهرا فی (روشن ص ۲۲۴) و (مع ج ۱ ص ۲۱۸) وذكر انه من قدماء الشعراء العلماء. نسبه بعض إلی قزوین لكن تخلصه الدیلمی. ثم ذكر قطعة من شعره.

(۳۳۴)

مفاتیح البحث: الإمام الحسین بن علی سید الشهداء (علیهما السلام) (۱)، مدینة النجف الأشرف (۱)، الزیارة الجامعة للأئمة علیهم السلام (۱)، الشام (۲)، الهند (۱)، الفرج (۱)، الوفاة (۱)

صفحه ۳۳۷

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۱ - الصفحة ۳۳۵

(دیوان الدیلمی) یأتی بعنوان " مهیار الدیلمی."

(دیوان دیوانه) یأتی بتخلصه " محبتی."

(دیوان دیوانه) هو تخلص صدر دیوانه یأتی فی الصاد لشهرته بالصدر.

(۱۹۷۹: دیوان دیوانه ء آذربایجانی) ترجمه فی (دجا ص ۱۵۲) حكایة عن " حدیقة الشعراء. " وذكر انه من شعراء عصر السلطان فتح علی شاه واشعاره بالتركیة.

(۱۹۸۰: دیوان دیوانه ء أصفهانی) وهو لعلی بن باقر المعاصر ولد (۱۲۷۷ ش) وكان عامیا لا یقرأ حتی أربعین سنة فتعلم الكتابة حینئذ وطبع دیوانه فی (۱۳۱۸ ش) فی (۱۳۳ ص) (۱۹۸۱: دیوان دیوانه ء بغدادی أو شعره) أورد شعره فی (گلشن ص ۱۶۶) وفصل قصة غرامه فی (روشن ص ۲۲۴ ۲۲۵) و (حسینی ص ۱۲۱).

(۱۹۸۲: دیوان دیوانه ء بلخی أو شعره) ترجمه الحكیم شاه محمد فی (بهش ۲ ص ۳۸۶) وذكر انه كان یكتب سبعة أنواع من الخطوط جیدا وینظم الشعر أیضا جیدا وأورد بعض شعره.

(۱۹۸۳: دیوان دیوانه پهلوان حسین أو شعره) وهو المقتول فی قراباغ ترجمه فی (مجن ۲ ص ۵۲ و ۲۲۵) وأورد شعره.

(۱۹۸۴: دیوان دیوانه ء قمشهی) هو الشیخ أسد الله بن المشهدی جعفر القمشهی، تلمذ علی الحكیم میرزا نصر الله القمشهی من تلامیذ أسرار السبزواری بقمشه، ثم سافر إلی أصفهان وسكن مدرسة چهارباغ ومهر فی الأدب والفلسفة وتعلم اللغة الافرنسیة. ولكنه مات فی شبابه وله ست وثلاثون سنة فی (۱۳۳۴) ودفن بتخت فولاد. كذا ترجمه محمد باقر ألفت فی أول دیوانه الذی طبع منه (۱۶ ص) ضمن " دانشنامه " بأصفهان فی (۱۳۴۲) ثم طبع مرة أخری فی (۱۳۱۴ ش) باهتمام شهشهانی مستقلا بقطع صغیر.

(۱۹۸۵: دیوان دیوانه ء مشهدی) واسمه محمد قاسم من تلامیذ صائب. ترجمه فی (سرخوش ص ۹۳) وقال لم یأت الهند ولکن اشتهر بها وأیضا فی (حسینی ص ۲۶۹) (أقول) وطبع دیوانه بنولکشور کما فی فهرس مطبوعاتها. وهو غیر أرسلان الآتی بعنوان قاسم طوسی وراجع " قاسم دیوانه."

(۱۹۸۶: دیوان دیوانه ء نقاش تبریزی أو شعره) من ندماء السلطان یعقوب المتوفی

(۳۳۵)

مفاتیح البحث: مدینة إصفهان (۲)، الهند (۱)، الوفاة (۱)

صفحه ۳۳۸

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق ۱ - الصفحة ۳۳۶

(۸۹۶) ترجمه سام میرزا فی (تس ۷ ص ۱۹۰) وأورد مطلع غزله. وعنه فی (دجا ص ۱۵۱).

(۱۹۸۷: دیوان دیوانه ء نیشابوری أو شعره) ترجمه فی (مجتس ۳ ص ۱۶۱) وذکر انه من قدماء الشعراء وأورد رباعیة له. وعنه اخذ فی (روشن ص ۲۲۶).

(۱۹۸۸: دیوان دیولی) ترجمه فی (مع ج ۱ ص ۲۱۸) وذکر انه من أهل دیول من توابع تته بالهند، ومعربه دیبل، وذکر انه لم یر دیوانه لکنه نقل جملة من اشعاره عن " تذکر الشعراء."

(۱۹۸۹: دیوان دیهیم أصفهانی) واسمه محمد علی بیک. أورد شعره فی (روشن ص ۲۲۶).

(۱۹۹۰: دیوان دیهیم قزوینی أو شعره) واسمه إسماعیل بیک. أورد شعره فی (روشن ص ۲۲۶).

(۱۹۹۱: دیوان دیهیم لاهجانی) المعلم فی طهران والمتوفی (۱۳۷۴) کان یعد شاعر البلاط. رأیت بعض شعره.

(۳۳۶)

مفاتیح البحث: مدینة طهران (۱)، الهند (۱)

المجلد-۹

صفحه ۰۰۱

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق ۲ - الصفحة ۳۳۵

الذریعة إلی تصانیف الشیعة الشعر والشعراء العلامة الشیخ آقا بزرگ الطهرانی القسم الثانی من الجزء التاسع دیوان ذاتی - دیوان عبد الصمد دار الأضواء بیروت ص. ب ۴۰ / ۲۵

(۳۳۵)

مفاتیح البحث: مدینة بیروت (۱)

صفحه ۰۰۲

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق ۲ - الصفحة ۳۳۶

بسم الله الرحمن الرحیم الحمد لله رب العالمین. والصلاة علی خیر خلقه محمد وآله الطاهرین. وبعد فهذا هو القسم الثانی من الجزء التاسع من الذریعة الخاص بالشعر والشعراء نقدمه إلی القراء الکرام راجین منهم اصلاح الخطاء الذی لا یخلو منه انسان.

المؤلف

(٣٣٦)

مفاتيح البحث: الصّلاة (١)، الطهارة (١)

صفحه ٣٠٠

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانى - ج ٩ق٢ - الصفحة ٣٣٧

(ذ) (١٩٩٢: ديوان ذاتى كبانى) من شعراء قم. ترجمه سام ميرزا فى (تس ٥ - ص ١٧٤) وذكر انه كان ماهرا فى الصنايع الشعرية، وله تمام الميل بنظم القصيدة والغزل وله:

بكنه ذات توهر گز نميرسد ذاتى * يكى ز ذات توميگويد از صفات يكى (١٩٩٣: ديوان ذاتى هروى أو شعره) أطرى شعره معاصره المير على شير فى (مجن ٣ - ص ٨٨ و ٢٦٢) ثم فى (روشن - ص ٢٢٦).

(ديوان ذاكر) مر بعنوان خزائن الاشعار فى (ج ٧ ص ١٥٣).

(١٩٩٤: ديوان ذاكر كشميرى) وهو محمد دائم. سافر فى شبابه من وطنه إلى لاهور ثم بنارس وبها تزوج ثم ساح بلاد الصين ورجع، ومات عن خمس وستين سنة من عمره وله ديوان مختصر. كذا ترجمه فى (روشن - ص ٢٢٦).

(١٩٩٥: ديوان ذاكر قراباغى) قاسم بيك بن على بيك من قرية خضر فى قراباغ ولد فى شيشه (١٢٠٥) وتوفى (١٢٧١) وديوانه تركى. أورد مطلعا منه فى (دجا - ص ١٥٢) ثم ذكر ان فى كتاب (أشعار شعراء آذربيجان) تأليف آدولف برژه الافرنسى المطبوع فى لبسيك (١٨٦٧) أورد من (ص ۴۶ - إلى ١١٣) أشعار ذاكر.

(١٩٩٦: ديوان ذاكر الثانى) المسمى بقاسم أيضا، وهو حفيد القاسم الأول، وديوان اشعاره أيضا تركى. وتوفى (١٣١۴) كما فى (دجا - ص ١٥٢). عن كتاب (رياض العاشقين).

(١٩٩٧: ديوان ذبيح گنجوى) الآقا إسماعيل من أهل گنجه. مشتمل على الاشعار الفارسية والتركية. حكاه فى (دجا - ص ١٥٢) عن الجزء الثالث من كتاب (تاريخ أدبيات آذربايجان) لفريدون كوچولى.

(٣٣٧)

مفاتيح البحث: آذربيجان (٢)، الزوج، الزواج (١)

صفحه ٣٠٠

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانى - ج ٩ق٢ - الصفحة ٣٣٨

(١٩٩٨: ديوان ذبيح أصفهانى) قال النصر آبادى فى (نر ٩ - ص ٢٩٩) انه كان منزويا، وأورد شعره، ومنها هائية مع رديف (توفرنگى) وتخلصه فيه (ذبيحى) وهى:

از قتل ذبيحى مكن انديشه كه عيسى * خواهد ز خدا عذر گناه تو فرنگى ومنها تاريخه لبناء مزار الامام زاده فى (١٠٧٢) وتخلصه فيه (ذبيح) وهى:

لبيك زنان ذبيح تاريخش گفت: * (أين كعبه صفا يافته از إبراهيم = ١٠٧٢) ولعله الذى أورد شعره فى (گلشن - ص ١۶۶) بعنوان إسماعيل ذبيح.

(ديوان ذبيحى أصفهانى) راجع ذبيح أصفهانى.

(١٩٩٩: ديوان ذبيحى أفشار) وهو النواب إسماعيل ميرزا من أحفاد نادر شاه. كان خطاطا بالنسخ الجيد، أحضره الشاه من خراسان إلى

طهران، وبعد مدة سكن كرمان فی حمایة والیها إبراهیم خان قاجار، ثم سكن مدة بأصفهان ومدح منوچهر خان معتمد الدولة بقصاید أوردها بهار فی (المدایح).

(۲۰۰۰: دیوان ذبیحی یزدی) واسمه إسماعیل، كان ماهرا فی الأسطر لأب والعلوم الغریبة، وكان منشیا لحسن غبغب حاكم یزد وبامره نظم مثنوی (نرگسدان) وتاریخ نظمه [نرگس دان ذبیحی = ۱۱۱۵] وله مثنوی نظمه فی جلوس الشاه سلطان حسین الصفوی فی (۱۱۰۵) كل مصرع منه تاریخ. هذا ما ذكره فی (تش یز - ص ۲۸۹) مع أغلاط، وقال مات فی (۱۱۵۰) ودفن بصفة قبلی میدان شاه القدیم جنب العباسیة.

ولكن بقائه إلی هذا التاریخ بعید.

(۲۰۰۱: دیوان ذره) واسمه عابد سلطان. نسخة منه كتبت (۱۳۰۲) عند (الملك) تحت رقم (۵۵۶۲) وأظنه بخط الناظم وقد كتب فی آخر فصل غزله بخط إسماعیل بن علی أكبر آجودان باشی توپخانه: انه اشتری النسخة من ولد الناظم. وهی تقرب من (۳۰۰۰ بیت).

(۲۰۰۲: دیوان ذرهء أصفهانی أو شعره) وهو المیرزا عبد الله بن محمد باقر المجلسی. سكن بخرم آباد بعد محاصرة أصفهان وسقوطه بید الأفاغنة. ومات بخرم آباد فی رمضان (۱۱۳۷) كذا ترجمه وأورد شعره فی (تغ - ص ۵۳) وفی (گلشن - ص ۱۶۶) وعنه فی القاموس التركی ثم الریحانة مغلوطا. ولكن المولی عبد الله هو ابن المولی محمد تقی المجلسی الأول (المتوفی ۱۰۷۰) كما ذكرناه فی (ج ۲ - ص ۹۴) وفی (نجوم السماء - ص ۱۳۰).

(۳۳۸)

مفاتیح البحث: شهر رمضان المبارك (۱)، مدینة إصفهان (۲)، العلامة المجلسی (۲)، مدینة طهران (۱)، إسماعیل بن علی (۱)، عبد الله بن محمد (۱)، خراسان (۱)، القتل (۱)، الموت (۱)، الوفاة (۱)، الجنابة (۱)

صفحه ۰۰۵

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۲ - الصفحة ۳۳۹

(۲۰۰۳: دیوان ذره بلگرامی أو شعره) وهو السید افتخار علی بن خورشید علی.

ولد (۱۱۷۹) ومات (۱۲۴۰) وتلمذ علی والده وأحسن البلگرامی. كذا فی (روشن - ص ۲۲۷).

(۲۰۰۴: دیوان ذرهء پنجابی) كان یتخلص فی شعره الفارسی (ذره) وفی الأردویة (مهر). أورد شعره فی (گلشن - ص ۱۶۶).

(۲۰۰۵: دیوان ذرهء شیرازی أو شعره) واسمه آقا بزرگ. مات حدود (۱۲۹۰) كما فی (عم - ص ۵۵۶).

(۲۰۰۶: دیوان ذكاء) اسمه میر أولاد محمد بن المیر غلام امام البلگرامی، ووالده أخ المیر غلام علی الآزاد البلگرامی الذی مر دیوانه. ترجمه عمه فی (خز - ص ۲۲۸) وذكر انه ولد (۲۷ رجب - ۱۱۵۱) وأنشأ تاریخه فی رباعیة بعد ما طلبه عمه فی أورنگ آباد فی (۱۱۷۲) وعلمه قوانین العروض وأورد جملة من اشعاره.

(۲۰۰۷: دیوان ذكری أردبیلی) حكی فی (دجا - ص ۱۵۲) عن كتاب (حدیقة الشعراء) انه من شعراء القرن الثالث عشر واشعاره بالتركیة.

(دیوان ذكری كاشانی) وهو تقی الدین محمد من ملازمی إبراهیم عادلشاه البیجاپوری وهو المؤلف لتذكرة (خلاصة الاشعار). كذا ذكره فی (روشن - ص ۲۲۹) ثم أورد له شعرا بهذا التخلص، ولكنی لم أر لمؤلف التذكرة هذه تخلصا فذكرته فی (ص ۱۷۴) باسمه فلیراجع.

(۲۰۰۸: دیوان ذكری كوزه كنانی) لكربلائی نجف البازارچی من شعراء القرن الثالث عشر بتبریز، وشعره تركی، حكاه أیضا فی (دجا - ص ۱۵۲) عن الحدیقة.

(ديوان ذكى) كما فى التذاكر الهندية. راجع ديوان زكى.

(۲۰۰۹: ديوان ذليل آذربايجانى) لكربلائى محمد جعفر. ترجمه فى (دجا - ص ۱۵۲) عن حديقة الشعراء، وذكر كتبه الاخر ومنها (مخزن المصائب).

(ديوان ذو الرياستين) للميرزا عبد الحسين بن على آقا الشيرازى الملقب بمونس على يأتى بعنوان تخلصه (مونس).

(۲۰۱۰: ديوان ذو الفقار شيروانى) - كما يتلفظون به - وهو السيد قوام الدين حسين بن

(۳۳۹)

مفاتيح البحث: شهر رجب المرجب (۱)، ذو الرياستين (۱)، الحسين بن على (۱)، الموت (۱)

صفحه ۳۰۶

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانى - ج ۹ق۲ - الصفحة ۳۴۰

السيد صدر الدين على الشروانى المعاصر للخاقانى ومعاصريه والمتوفى فى تبريز (۶۷۹) ودفن فى سرخاب فى (مقبرة الشعراء) ترجمه فى الرياض وقال إنه اشعر شعراء الفرس، وقال دولتشاه لم يكن فى البديع أحسن منه قبل سلمان ساوجى. وترجمه أيضا فى (خوشگو) وكذا فى (تش - ص ۴۹) و (تغ - ص ۵۴) وعده فى تذكرهء خوشنويسان (ص ۳۶) من الخطاطين وترجمه أيضا فى (مع - ج ۱ ص ۲۱۹) وأورد كثيرا من اشعاره فى مدح يوسف شاه لر الذى ملك من (۶۷۰ إلى ۶۷۹) ووزيره قوام الملك وترجمه (دجا - ص ۱۵۳) وأورد أوائل قصيدته المصنوعة الموسومة (مفاتيح الكلام فى مدايح الكرام) التى مدح فيها الصدر الأعظم وزير شروانشاه محمد الماسترى (قرية بين قم وهمدان) فوصله بسبعة حمول من الإبريسم، وهى رائية طويلة تتبعها جمع من الشعراء بقصائد مصنوعة فاخرة مثل (بدايع الأسحار فى صنايع الاشعار) لقوامى المطرزى و (مخزن البحور) لشمس الفخرى الأصفهانى و (مخزن المعانى) لأهلى الشيرازى و (الصرح الممرد) لسلمان الساوجى. وترجمه البلگرامى فى (خز - ص ۲۲۴) وذكر من المتتبعين له خصوص سلمان الذى مدح بقصيدته الخواجة غياث الدين محمد رشيد صاحب الديوان وزاد فيها صنايع اخر، ولكن لم يصله الا القليل، فلما بلغ الخواجة استقلال سلمان لصلته قال هذا الفارق بين أمير المؤمنين على وسلمان، إشارة إلى أن صلته كانت لسيادته. ثم قال البلگرامى عندى اثنتان وعشرون قصيدة ستة منها مصنوعة، وعندى ثلاث تركيب بندات كلها مصنوعة، ولكثرة اشعاره اقتصر على ما يقرب من ستين بيتا من شعر السيد، وقد رأى سنگلاخ ديوانه بخط مير عبدى نيشابورى تلميذ ذو الكمالين والد مير على الهروى، فاورد ذكره فى (امتحان الفضلاء - ج ۱ - ص ۹۷). وتوجد نسخة من ديوانه فى مكتبة الملك (رقم ۵۲۸۳) كتبت (۱۲۲۶) وقد طبع فى لند فى (۱۹۳۴ م) نسخة فتوغرافية عن نسخة كتبت فى (۷۴۵) وقد وصف الكاتب فى آخر صفحة منها وهى صفحة (۴۶۵) الشاعر بقوله: ملك السادة، فريد الزمان، سحبان الوقت، قوام الدين ذو الفقار. وتخلص الشاعر فى بعض غزلياته (قوام شيروانى) وفى بعضها (ذو الفقار) ويشتمل الديوان المطبوع على حدود تسعة آلاف بيت.

(۲۰۱۱: ديوان ذوق كاكورى) وهو المولوى محمد محيى الدين بن محمد حكيم الدين

(۳۴۰)

مفاتيح البحث: الإمام أمير المؤمنين على بن ابى طالب عليهما السلام (۱)، الكرم، الكرامة (۱)

صفحه ۳۰۷

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانى - ج ۹ق۲ - الصفحة ۳۴۱

ابن نجم الدين بهادر ثاقب. تلمذ فى الأدب الفارسى على المنشى محمد مهدى جهان آبادى وفى الأردوية على نوازش اللكهنوى.

أورد بعض شعره فی (گلشن - ص ۱۶۷) وقد طبع دیوانه بنو لکشور کما فی فهرس مطبوعاتها.

(دیوان ذو القدر) واسمه المیرزا محسن. و (ذو القدر) فی مصطلح الأتراک بمعنی الذی لا یخطئ فی رمی السهام، کذا ذکره معاصره لودی فی مرآت الخیال المؤلف (۱۱۰۲) فی (ص ۳۰۴) وأورد له غزلاـ تخلصه فیه (ذو القدر) ویبعد ان یکون متحدا مع (انسی أصفهانی) معاصر شفائی (المتوفی ۱۰۳۷).

(۲۰۱۲: دیوان ذوقی اردستانی) واسمه ملا علی شاه. أورد شعره فی (نر ۹ - ص ۲۷۵) و (تش - ص ۱۷۶) وذکر دیوانه. وکذا فی (ض - ص ۱۲۵) و (تغ - ص ۵۳) و (حسینی ص ۱۲۶) وکان بینه وبین الحکیم شفائی مهاجاة. ومات بأصفهان (۱۰۴۵).

(۲۰۱۳: دیوان ذوقی أصفهانی) واسمه أبو القاسم طبع دیوانه بطهران علی الحجر فی (۱۳۳۶) فی (۳۲۹ ص) مع مقدمة لکاظم غمگین، قال فیه انه کان یمدح شعاع السلطنة ونظام السلطنة. ومات ۱۲ محرم ۱۳۳۶ (= ذوقی ما بجنان شد پویان).

(۲۰۱۴: دیوان ذوقی تنکابنی أو شعره) وهو ضیاء الدین محمد مهدی بن داود المذکور فی (ج ۳ - ص ۴۵).

(۲۰۱۵: دیوان ذوقی بسطامی خراسانی) اسمه المیرزا فتح الله، وکان یدعی ان أصله من بنی عامر، نزل بعض أجداده إلی بسطام وکانوا من ولاتها وذهب برهة إلی شیراز، وحصلت بینه وبین مؤلف مجمع الفصحاء صحبة أکیدة هناک. ثم فی عصر السلطان محمد شاه نزل إلی طهران - وهکذا مؤلف مجمع الفصحاء - وکان حیا بها فی (نیف وسبعین ومأتین والف) وتوفی بعد ذلک. ثم أورد جملة من اشعاره. وقال فی (المدایح) انه مهر فی العروض والقافیة والخط الشکسته وجاء من شیراز إلی أصفهان ومدح منوچهر خان.

(۲۰۱۶: دیوان ذوقی تونی أو شعره) عده فی (روشن - ص ۲۲۹) من شعراء القرن العاشر، وقال مات (۹۷۵).

(۲۰۱۷: دیوان ذوقی سمرقندی) ترجمه فی (خز - ص ۲۲۸) وذکر انه ترقی امره فی أیام قل احمد خان فصار ملک الشعراء له، ونظم باسمه منظومة (ناز ونیاز) علی بحر

(۳۴۱)

مفاتیح البحث: مدینة إصفهان (۲)، مدینة طهران (۲)، الموت (۱)، الوفاة (۱)

صفحه ۰۰۸

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۲ - الصفحة ۳۴۲

(خسرو وشیرین).

(۲۰۱۸: دیوان ذوقی کاشانی) واسمه میر محمد أمین وأصله من الترکمانیة وتحصیلاته فی کاشان کما فی (نر ۹ - ص ۲۷۶) و (تغ - ص ۵۳) وکان من تلامیذ المولی میرزا جان الشیرازی معاصر الشاه طهماسب. وتوفی بلاهیجان (۹۶۹) أو (۹۴۹) وله شعر کثیر أورد بعضه فی (ض - ص ۳۳۱) و (حسینی - ص ۱۲۶) و (تش - ص ۱۳) و (سرخوش - ص ۴۰).

(۲۰۱۹: دیوان ذو النون قزوینی) الطبیب. ترجمه سام میرزا فی (تس ۲ - ص ۵۳) وقال الف باسمی رسالات (حفظ الصحة) و (رساله بحران) و (معما) وکان مولده جنارح من اعمال قزوین، وصاحبنی عشر سنین، وغاب فلم یعثر له علی خبر. وکان تلمذ الطب علی جلال احمد الطبیب. وأورد شعره فی (گلشن - ص ۱۶۷ - ۱۶۸).

(دیوان الذهبة) یأتی بتخلصه (دیوان عبد الله).

(دیوان الذهبی) لبدر الدین یوسف بن لؤلؤ الأربلی الدمشقی المذکور فی (ص ۲۸) بعنوان ابن لؤلؤ. وقد نشره الشیخ علی الخاقانی صاحب مجلة البیان النجفیة الغراء.

(دیوان ذهبی شیرازی) راجع (دیوان راز) و (دیوان عبد النبی).

(دیوان ذهبی کاشانی أو شعره) کما فی (خز - ص ۴۱۱) والصحیح ذهنی کاشانی.

(۲۰۲۰: ديوان ذهنى بغدادى أو شعره) واسمه عبد الدليل ذهين چلپى المشهور بالموسيقى. أورد ذكره فى (العراق بين الاحتلالين ج ۴ – ص ۱۳۶) عن كتاب (گلشن شعراء) لعهدى بغدادى.

(۲۰۲۱: ديوان ذهنى تبريزى) كـان والـده معروفا بسيراب پز وصار هو من الشعراء. كـذا ترجمه معاصره سام ميرزا فى (تس ۵ – ص ۱۷۱) وأورد مطلع غزلـه وعنه فى (دجـا – ۱۵۲) (۲۰۲۲: ديوان ذهنى تـبريزى) ترجمه معاصره فى (دجـا – ص ۱۵۳) وقال إن اسـمه المشهدى على أصغر من شعراء تبريز. وقد نظم ديوان المراثى وسماه (ديوان الحسينية) وقد طبع فى تبريز (۱۳۴۹).

(۲۰۲۳: ديوان ملا ذهنى كابلى أو شعره) طلب العلم وتعلم الخط ونظم الشعر. ترجمه كذلك فى (مجتس ۶ – ص ۱۶۰) وأورد مطلع غزله.

(۳۴۲)

مفاتيح البحث: دولة العراق (۱)، الطب، الطبابة (۳)

صفحه ۰۰۹

الذريعة – آقا بزرگ الطهرانى – ج ۹ق۲ – الصفحة ۳۴۳

(۲۰۲۴: ديوان ذهنى كاشانى أو شعره) واسمه المير حيدر. أورد شعره فى (تش – ص ۲۴۳) وقال لم أر ديوانه. وسماه فى (تغ – ص ۵۴) و (ميخانه – ص ۲۶۰) مير حيدر أصفهانى النقاش النراد ساكن دكن حيدر آباد. وعده ظهورى ترشيزى فى (خوان خليل) من شعراء إبراهيم عادلشاه الدكنى، كما فى (فهرس مكتبة دانشگاه – ج ۲ ص ۲۸۴) وأورد فى (خز – ص ۴۱۱) مديحه لعادلشاه المذكور

(۲۰۲۵: ديوان ذهنى كشميرى) أورد ذكره فى (ميخانه ۳ – ص ۵۷۲) ونقل فى الحاشية عن (واقعات كشمير) أحواله وعن (مخزن الغرايب) ذكر ديوانه.

(۲۰۲۶: ديوان ذهنى يزدى أو شعره) كـان نقاشا. أطرى شعره معاصره سام ميرزا فى (تس ۵ – ص ۱۳۵) وأورد مطلع غزله. وأورد ذكره أيضا فى (تش يز – ص ۲۹۰).

(۲۰۲۷: ديوان ذى الرمة) وهو أبو الحارث غيلان بن عقبة بن يونس بن مسعود العدوى.

ذكر تمام نسبه ابن خلكان فى (ج ۱ ص ۴۰۴) وذكر وفاته فى (۱۱۷) قال وذكر هو عند وفاته انه ابن أربعين سنة فتكون ولادته (۷۷) تقريبا. وفى اعلام الزركلى: انه توفى بأصفهان. أقول توجد نسخة منه فى مكتبة (السماوى) ومن اجزائه القصيدة الرائية التى شرحها أبو عبد الله محمد بن أبى بكر بن عثمان الهروى الشاعر الشهير المتخلص بالإمامى لولائه للأئمة ومدحه لهم. وتوجد نسخة الشرح فى مكتبة المجلس كما ذكره ابن يوسف فى فهرسها (ج ۳ – ص ۲۲۸) وقد طبع ديوانه كارليل هانرى هيس مكارتنى فى مطبعة كلية كامبريج فى ۱۹۱۹ م = ۱۳۳۷ فى ۶۷۶ ص مع فهارس.

(ديوان ذى اللسانين) مر بعنوان بديع الزمان النطنزى ويأتى آخر بعنوان فنائى.

(۳۴۳)

مفاتيح البحث: مدينة إصفهان (۱)، أبو عبد الله (۱)، محمد بن أبى بكر (۱)، أبو الحارث (۱)

صفحه ۰۱۰

الذريعة – آقا بزرگ الطهرانى – ج ۹ق۲ – الصفحة ۳۴۴

(ر) (ديوان رائج) كما هو الصحيح، نحو القائم والنائم والصائم، ولكنا سنذكره فى (رايج) بالياء على ما يعبر به الفرس، لان الاسم فارسية فالمتبع ما يتلفظون به، – وهذا سيرتنا فى ذكر أسماء الكتب – وهم يتلفظون الهمزة هذه ياء، ويعدونه بحساب الجمل عشرة.

(۲۰۲۸: دیوان رابط أردبیلی أو شعره) وهو المعروف بشاه كاظم، ترجمه معاصره النصر آبادی فی (نر ۹ – ص ۳۸۲) وعنه فی (دجا – ص ۱۵۵) وذكر انه سافر إلی الهند ولا اعلم موته وحیاته وذكر شعره، وكذا فی (روشن – ص ۲۳۱) (۲۰۲۹: دیوان رابط أصفهانی أو شعره) واسمه ملك محمد بن نورا الأصفهانی الصحاف حفید آقا ملك كدخدا بأصفهان. قال معاصره فی (نر ۹ – ص ۴۲۳) انه یتتبع شعر نظامی ثم أورد شعره وأطراه، وكذا فی (گلشن – ص ۱۶۸).

(۲۰۳۰: دیوان رابعة بنت كعب البلخی أو شعرها) وتسمی زین العرب، ولها النظم الفارسی والعربی، وهی عربیة الأصل ظاهرا. كانت تسكن قزدار من حوالی بلخ فی عصر آل سامان ورودكی الشاعر. ترجمها فی (اللباب – ج ۲ ص ۶۱) و (تغ – ص ۵۴) وقال فی (مع – ج ۱ ص ۲۲۲) ان لها فی خاتمة نفحات الانس للجامی ترجمة مفصلة (۱) وفی مثنویات العطار ذكر بعض ما یتعلق بها، ثم قال وانی قد نظمت المثنوی الموسوم (كلستان ارم) فی حكایات رابعة هذه، ثم أورد بعض شعره الفارسی والعربی واحدی رباعیاتها الفارسیة. وقد أورد اعتماد السلطنة محمد حسن خان فی كتابه (خیرات حسان) هذه الرباعیة بعینها فی ترجمة رابعة الأصفهانیة التی كانت فی عصر آل سامان.

(۲۰۳۱: دیوان رابعة الشامیة أو شعرها) ترجمها فی (خیرات حسان – ج ۱ – ص ۱۳۹)

(۱) ولا یوجد فی النفحات المطبوع غیر رابعة الشامیة ورابعة العدویة الآتیتین.

(۳۴۴)

مفاتیح البحث: مدینة إصفهان (۱)، الهند (۱)، الموت (۱)

صفحه ۳۱۱

الذریعة – آقا بزرگ الطهرانی – ج ۹ق۲ – الصفحة ۳۴۵

و (نفحات الانس – ص ۵۵۴) وریحانة الأدب. وأوردوا بعض شعرها العربی وعدها من النساء العارفات.

(۲۰۳۲: دیوان رابعة العدویة) أم الخیر بنت إسماعیل العدوی، المتوفاة فی القدس الشریف فی (۱۳۵) أو (۱۸۵) كانت تضرب الأمثال بزهدها وعرفانها وكانت فی عصر سفیان الثوری والحسن البصری، وقد خطبها البصری فلم تجبه. ترجمها فی (خیرات حسان ص ۱۳۸) وأورد بعض اشعارها وابن خلكان فی (ص ۱۸۲) أورد رباعیة لها، وكذا فی (تذكرة الأولیاء – ج ۱ ص ۵۹) و (نفحات الانس – ص ۵۵۲) و (أعیان الشیعة) و (ریحانة الأدب).

(۲۰۳۳: دیوان راجه) المعروف بمیرزا راجه. كان من أعاظم راجات الهند، وهو خال سلطانها شهاب الدین محمد شاه جهان الذی ینسب إلیه شاهجهان آباد، ومات فی (۱۰۷۷) مطابق [ز عالم سفر كرد شاه جهان]. ذكره معاصره النصر آباد فی (نر ۲ – ص ۵۵) وقال إن له طبع موزون وأورد شعره، ویوجد فی (بنگاله) نسخة دیوان راجه كتبت فی (۱۱۵۱) كما فی فهرسها.

(۲۰۳۴: دیوان راجی تبریزی) لمیرزا أبی الحسن بن علی أكبر التبریزی المولود (۱۲۴۷) مات غریقا فی البحر عند رجوعه عن الحج فی (۱۲۹۳ = أیا غفار) ودیوانه فارسی تركی، طبع فی (۱۲ – ۱۳۱۳) علی الحجر وقبلها مكررا بتبریز وغیرها. ترجمه فی (دجا – ص ۱۵۵) وكذا فی ریحانة الأدب. ویأتی ابنه عبد المجید بتخلصه (ناجی) (۲۰۳۵: دیوان راجی سدهی) واسمه محمد آقا المعاصر. طبع قسم منه فی (۱۳۷۱) فی (۱۶ ص).

(۲۰۳۶: دیوان راجی كرمانی) وهو المولی بمانعلی (مانی) المستسلم بعد أن كان مجوسیا، وناظم (حملهء حیدری) المذكور فی (ج ۷) ومات بین (۱۲۳۷) و (۱۲۴۱) ونسبه فی (روشن – ص ۲۳۲) إلی یزد. والدیوان فارسی فی المراثی والغزل، وتخلصه فیه راجی مطبوع.

(۲۰۳۷: دیوان راز أصفهانی) وهو میر میران نوازشخان بن علی مردان. ذهب من أصفهان سفیرا عن الشاه سلطان حسین وبقی عند

فرخ سير، وبعد وفاته سكن بنگاله عند

(٣٤٥)

مفاتيح البحث: كتاب أعيان الشيعة للأمين (١)، مدينة إصفهان (١)، سفيان الثورى (١)، الحسن البصرى (١)، الحسن بن على (١)، الهند (١)، الحج (١)، الموت (١)

صفحه ٠١٢

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانى - ج ٩ق٢ - الصفحة ٣٤٦

حاكمها ومات (٦ - ع ١ - ١١٨٠) وصحح اشعاره آزاد البلگرامى. وأورد بعض شعره فى (گلشن - ص ١٦٨).

(٢٠٣٨: ديوان راز شيرازى ذهبى) للميرزا أبى القاسم بن محمد نبى الحسينى الشريفى المعروف بميرزا بابا، حفيد السيد محمد قطب الأقطاب المنتسب إلى المير سيد شريف الجرجانى. وتوفى (١٢٨٦) كان يتخلص راز، وفى بيتهم سدانة ضريح شاه چراغ بشيراز، وهو والد مجد الاشراف ومحمد رضا والميرزا هاشم المترجمين فى (عم - ص ٤٤٧) وترجم فى (ض - ص ٤٤٩) وأعيان الشيعة (ج ٨ - ص ١١٥ و ج ١٨ ص ١٦٢) وريحانة الأدب (ج ٢ ص ٥٩ و ج ٣ ص ٤٥٠) ومر له (آيات الولاية) و (تباشير الحكمة) وترجمة تفسير العسكرى، وله (كوثر نامه) الموجودة فى (الرضوية) وغيرها.

وقد طبع ديوانه فى (١٣١٢) و (١٣٢٠) بعنوان ديوان ميرزا بابا.

(ديوان رازى) مر بعنوان أبى المعالى الرازى، وأبى المفاخر الرازى، ودهخدا الرازى ويأتى غضائرى رازى وغيره.

(٢٠٣٩: ديوان رازى أصفهانى أو شعره) وهو الأخ الأصغر لمحمد شريف الهجرى، كان وزير أصفهان من قبل الشاه طهماسب الأول. أورد شعره فى (گلشن - ص ١٦٩).

(٢٠٤٠ ديوان رازى بغدادى أو شعره) أورد شعره فى (بهش ٢ - ص ٣٨٤) وقال إنه من أهل السر.

(ديوان رازى تبريزى) واسمه محمد رضا. سافر إلى الهند مرتين ورجع إلى وطنه.

أورد شعره فى (گلشن - ص ١٦٩) وهو راضى كما يأتى.

(٢٠٤١: ديوان رازى سبزوارى أو شعره) استحسن سام ميرزا شعره فى (تس ٥ - ص ١٦٤) وأورد شعره وقال فى (روشن - ص ٢٣٣) انه مات بشيراز.

(٢٠٤٢: ديوان رازى شوشترى) قال سام ميرزا فى (تس ٥ - ص ١٢٩) انه لم يخرج من تستر شاعر مثله حتى اليوم، وبعد الاطراء أورد له غزلا. ونسبه فى (تغ - ص ٥٤) وفى (حسينى - ص ١٣٣) إلى شيراز بدل تستر. وقال فى (تش - ص ٢٦٢) انه جاء من شوشتر إلى شيراز وترقى امره هناك ثم هاجر إلى آذربايجان ورجع إلى أصفهان وبها مات.

(٢٠٤٣: ديوان رازى هندى) وهو النواب عاقل خان يأتى فى العين.

(٣٤٦)

مفاتيح البحث: كتاب الأشراف للشيخ المفيد (١)، كتاب أعيان الشيعة للأمين (١)، مدينة إصفهان (٢)، آذربيجان (١)، القاسم بن محمد (١)، الهند (١)، الموت (٢)

صفحه ٠١٣

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانى - ج ٩ق٢ - الصفحة ٣٤٧

(٢٠٤٤: ديوان راستى تبريزى أو شعره) كان محتسب تبريز فى عصر الشاه طهماسب ترجمه الصادقى كتابدار فى (خص ٤ - ص ٤٣)

وأورد له رباعیة بالفارسیة فی (تش – ص ۲۹) و (گلشن – ص ۱۶۹) وفی (دجا – ص ۱۵۶) خلط بینه وبین کمال إسماعیل وادرج ترجمتهما نقلا عن تحفهء سامی فی مکان واحد وفی (تس ۱ – ص ۳۱) أن أصله من تبریز ونشأ بخراسان.

(۲۰۴۵: دیوان راسخ سرهندی) للمیر محمد زمان من نجباء سادات لاهور کما ترجمه معاصره فی (نر ۱۱ – ص ۴۵۱) وقال فی مرآت الخیال (ص ۳۰۶) ان أصله من العراق (إیران) وولد فی الهند وترقی امره عند الشاهزاده محمد أعظم. وقال تلمیذه فی (سرخوش ص ۴۲) هو سرهندی ومات بها فی (۱۱۰۷) وقال فی تاریخه:

چو تاریخ فوتش دل از عقل خواست * خرد گفت با دل که: (راسخ بمرد) وکذا (راسخ دم بود محمد زمان = ۱۱۰۷) وأورد ذکره فی (تغ – ص ۵۹) و (حسینی – ص ۱۳۶).

(۲۰۴۶: دیوان راشد دهلوی أو شعره) واسمه ملا محمد رضا. أورد شعره فی (روشن – ص ۲۳۳) عن دیباچته لمرقعات تصاویر زینب النساء بیگم.

(۲۰۴۷: دیوان راضی أصفهانی) واسمه زمانا النقاش الأصفهانی. کان یتخلص أولا (أنور) فبدله (راضی) کذا فی (تش – ص ۱۷۶) ونقل فی (گلشن – ص ۱۷۰) عن بعض التذاکر ان تخلصه (رضی) وقال فی القاموس الترکی ان له سوی الدیوان، مثنوی، وانه کان حیا إلی (۱۱۱۲) وأظن أن صاحب القاموس الترکی اشتبه بینه وبین (راضی هندی) الآتی. وسماه فی (تغ – ص ۵۴) رازی بالزای

(۲۰۴۸: دیوان راضی تبریزی) لمحمد رضا الصائغ التبریزی نزیل عباس آباد أصفهان.

ترجمه وأورد شعره فی (نر ۹ – ص ۳۹۳) وأظنه أحد الثمانیة والسبعین شاعرا صاحب الدیوان، الموجودین فی تبریز فی (۱۰۵۰) الذین ادرکهم السیاح العثمانی، المنقول حکایته فی (دجا – ص ۲۲۰).

(۲۰۴۹: دیوان السید راضی القزوینی) وهو ابن السید صالح بن السید مهدی بن السید رضا الحسینی القزوینی النجفی نزیل بغداد مع والده الآتی، وتوفی قبل والده المعمر بسنین فی (۱۲۸۷) فی تبریز مسافرا إلیها. وکان من أفاضل شعراء عصره، وله، مساجلات

(۳۴۷)

مفاتیح البحث: دولة ایران (۱)، دولة العراق (۱)، مدینة إصفهان (۱)، مدینة بغداد (۱)، خراسان (۱)، الهند (۱)

صفحه ۳۱۴

الذریعة – آقا بزرگ الطهرانی – ج ۹ق۲ – الصفحة ۳۴۸

معهم، مثل الشیخ عباس الملا والشیخ موسی شریف والشیخ عبد الحسین محیی الدین وغیرهم، رأیت بعض شعره فی (المجموع الرائق) للسید محمد صادق آل بحر العلوم.

وکان شعره متفرقا فی المجامیع فدونه المولی المعاصر الشیخ محمد بن الشیخ طاهر السماوی ورتبه قسمین، التخامیس والقصاید، وترجمه مفصلا فی الطلیعة.

(۲۰۵۰: دیوان راضی کشمیری) واسمه أحسن الله خان الملقب بفصاحت خان من طائفة قاضیخان الکشمیری. تلمذ علی عبد الغنی قبول، وجاء إلی دهلی وترقی امر عند محمد شاه ولازم النواب صلابت خان ومات فی العشر الخامس من المائة الثانیة عشر کذا ترجمه فی (روشن – ص ۲۳۳ – ۲۳۴) وقال إن صاحب (صبح گلشن) اشتبه فیه وسماه (ریاضی) تبعا لتذکرة (نشتر عشق). وتوجد نسخة من دیوانه فی (بنگاله) کتبت (۱۱۸۴) کما فی فهرسها.

(۲۰۵۱: دیوان راغب أردبیلی أو شعره) واسمه میر یوسف. ترجمه وأورد شعره فی (تش – ص ۲۵) وعنه فی (روشن – ۲۳۴) ونگارستان سخن ثم فی القاموس الترکی وعنه فی ریحانة الأدب و (دجا – ص ۱۵۷) عن (روز روشن).

(۲۰۵۲: دیوان راغب تبریزی أو شعره) واسمه کلب حسین. ترجمه وأورد شعره فی (تش – ص ۲۹). ونگارستان سخن، وعنه فی

(روشن - ص ٢٣٥) و (دجا - ص ١٥٧) نقلا عن مجمع الخواص ولم أره فيه.

(٢٠٥٣: ديوان راغب تبريزى أو شعره) واسمه كلب على. قال فى (دجا - ص ١٥٧).

انه بعد مقتلة تبريز هاجر إلى گيلان عند خان احمد پادشاه گيلان، ولكنه هجاه بعد مدة بقصيدة.

(٢٠٥۴: ديوان راغب شيرازى أو شعره) واسمه الميرزا غلام حسين، مات (١٣٠٣) ترجمه وأورد شعره فى (عم - ص ۵۵٧) وعنه فى ريحانة الأدب.

(٢٠۵۵: ديوان راغب كاشانى) الحكيم عبد الله بن الحكيم إسماعيل الكاشانى الأصل القمى المسكن العالم الماهر فى أكثر العلوم. أطراه النصر آبادى فى (نر ١٣ و ٩ - ص ۴٧٨ وص ٣۶۴) وذكر انه كان يتخلص فى أوائل حاله راغب واليوم (١٠٨٣) يتخلص وحدت. وتوجد خطه فى مرقع فى المكتبة الشاهية بطهران كما فى (نمونهء

(٣۴٨)

مفاتيح البحث: مدينة طهران (١)، الموت (١)، القتل (١)

صفحه ٠١۵

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانى - ج ٩ق٢ - الصفحة ٣۴٩

خطوط خوش شاهى - ص ١١٠).

(٢٠۵۶: ديوان راغب لكهنوى أو شعره) واسمه الميرزا سبحان قلى بيگ من أصدقاء سعادتيار (رنگين) أورد شعره فى (روشن - ص ٢٣۵) وقال إنه غير (راغب لكهنوى) الشاعر الذى تلمذ على محمد باقر منير.

(٢٠۵٧: ديوان راغب هندى) واسمه المير مبارك بن السيد عاصم بن عبد الله. كان أجداده من قصبة امام بنواحى بلخ، نزلوا حيدر آباد دكن ثم مدراس، وبها ولد فى (١٢٠٣) وله غير الديوان هذا مثنوى (ساقى نامه) و (فراقنامه) ترجمه وأورد شعره فى (گلشن - ص ١٧٠) وعنه فى القاموس التركى ثم الريحانة.

(٢٠۵٨: ديوان راغب يزدى أو شعره) واسمه محمد سعيد اليزدى المال ميرى. ترجمه وأورد شعره فى (تش يز - ص ٢٩٠) وقال: سافر إلى الهند وبها مات.

(٢٠۵٩: ديوان رافت شوشترى أو شعره) وهو الآقا قاسم أخو آقا جواد وزير. ذكره وأورد شعره معاصره (فقير شوشترى) المتوفى (١١٧٣) فى تذكرهء شوشتر (ص ١۵٠ و ١۵۴) وقال قتل فى حرب وقع بين كريم خان زند وعلى مردان خان فى كرمانشاه فى ذى حجة (١١۶۵).

(٢٠۶٠: ديوان رافت لكهنوى أو شعره) وهو الميرزا عبد الله بن كاظم. أورد شعره فى (گلشن - ص ١٧١).

(٢٠۶١: ديوان رافع كشميرى أو شعره) ترجمه فى (خز - ص ٢۴۵) وأورد شعره فى مديح صمصام الدولة (المقتول ١١۵١) فى حروب نادرشاه فى الهند. وسماه فى (حسينى - ص ١٣۶) محمد رافع كشميرى، ولعله رافع يزدى.

(٢٠۶٢: ديوان رافع هندى أو شعره) وهو السيد محمد كاظم أخو السيد احمد حسين ابنا أبى القاسم. أورد شعره فى (گلشن - ص ١٧١).

(ديوان رافع يزدى أو شعره) وهو السيد محمد رفيع، جاء من وطنه إلى دهلى فتعين فى كشمير وسكن بها. كذا فى (روشن - ص ٢٣۵). وأظنه رافع كشميرى.

(٢٠۶٣: ديوان رافعى أسفرائينى أو شعره) وهو عز الدين من رؤساء اسفرائين. ترجمه العوفى فى اللباب (ج ١ - ص ١۵١) وكذا فى (خوشگو) و (روشن - ص ٢٣۵). وأوردوا شعره.

(۳۴۹)

مفاتیح البحث: کرمانشاه (۱)، الهند (۲)، الجود (۱)، القتل (۱)، الموت (۱)، الحج (۱)، الحرب (۱)، الکرم، الکرامهٔ (۱)، الوفاهٔ (۱)

صفحه ۳۱۶

الذریعهٔ - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۲ - الصفحهٔ ۳۵۰

(دیوان رافعی قزوینی) مر بعنوان امام الدین فی (ص ۹۳) وقال فی (خوشگو) مات فی ذی القعدهٔ (۶۲۳ أو ۶۳۳) وترجمه أیضا فی (تش - ص ۲۲۴) و (روشن - ص ۲۳۶) وسماه فی (تغ - ص ۵۵) أبو سعید بابویه.

(۲۰۶۴: دیوان رافعی النیشابوری أو شعره) الحکیم الفاضل من شعراء العصر الغزنوی.

کان معاصرا مع الحکیم أبی القاسم الحسن بن أحمد العنصری الذی توفی فی عصر السلطان مسعود بن محمود الغزنوی فی (۴۳۱) وکان بینهما مشاعرات کما ذکره فی (مع - ج ۱ - ص ۲۲۰) وأورد اشعاره فی مدح السلطان محمود بن سبکتکین الغزنوی المتوفی (۴۲۱) ومدح وزیره الخواجهٔ أحمد بن الحسن المیمندی المتوفی (۴۲۴) وعلیه فهو من شعراء أوائل القرن الخامس، ومقدم علی من ترجمه فی (ض - ص ۱۲۶) بعنوان رافعی النیشابوری وذکر انه امام الدین أبو القاسم مؤلف الشرح الصغیر والشرح الکبیر والمتوفی بقزوین (۶۳۳) وذکر ان والد هذا الشاعر أبو سعید الرافعی من العرب ثم ذکر أبا سعید فی (ض - ص ۳۳۲) بقوله الرافعی القزوینی اسمه أبو سعید بابویه والد امام الدین الرافعی وذکر من شعره رباعیهٔ فارسیهٔ. وترجم امام الدین هذا فی (مع - ج ۱ ص ۲۲۱) بعنوان الرافعی القزوینی امام الدین أبو القاسم بن أبی سعید مؤلف الشرح الصغیر والکبیر المتوفی بقزوین (۶۳۳) وأورد بعض شعره الذی أورده فی (ض - ص ۱۲۶) للرافعی النیشابوری. وعلی أی فهذا الشاعر الرافعی النیشابوری مقدم بکثیر علی الرافعی القزوینی (۱) الذی ذکرنا دیوانه أیضا فی (ص ۹۳).

(۱) الظاهر أنه اختلط رضا قلیخان فی ریاض العارفین فی ترجمهٔ امام الدین وفی نسبه وفی تاریخه وتصنیفه مع أنه من مشاهیر علماء الشافعیهٔ ترجمه ابن العماد الحنبلی المتوفی (۱۰۸۹) فی شذرات الذهب (ج ۵ ص ۱۰۸) فی عداد المتوفین فی (۶۲۳) بهذا العنوان: أبو القاسم عبد الکریم بن محمد بن عبد الکریم بن الفضل بن الحسین بن الحسن الامام العلامهٔ امام الدین الشافعی صاحب الشرح الکبیر علی الوجیز (اسمه الفتح العزیز) وصاحب المجرد. انتهت إلیه معرفهٔ المذهب ودقائقه، وأطری علمه وزهده وکراماته ونسکه - إلی قوله -: قال ابن خلکان: توفی هذه السنهٔ (۶۲۳) بقزوین وعمره نحو ست وستین سنهٔ. أقول: لم توجد ترجمته فی النسخ المطبوعهٔ من ابن خلکان فلعلها کانت فی المخطوط منه أو مراده فوات الوفیات لابن شاکر. وترجم امام الدین هذا أیضا، ابن هدایهٔ الله الکردی الشهرزوری المتوفی (۱۰۱۴) فی کتابه (طبقات الشافعیهٔ - ص ۸۳) قال هو شیخ الاسلام امام الدین أبو القاسم عبد الکریم بن محمد بن الفضل القزوینی صاحب العزیز الذی لم یؤلف مثله فی المذهب وأطراه قریبا مما أطراه فی الشذرات. وترجم والد امام الدین أیضا فی (ص ۸۰) فقال: والد الامام الرافعی هو أبو الفضل محمد بن عبد الکریم بن فضل القزوینی، وذکر تفقهه فی بلده ثم هجرته إلی بغداد فی النظامیهٔ ثم رحلته إلی نیشابور. قال وتوفی فی شهر رمضان (۵۰۸) والظاهر أنه غلط الطبع والصحیح (۵۸۰) حتی یلائم تاریخ فوت ولده امام الدین فی (۶۲۳) وقد ذکرنا هذا الرافعی بعنوان امام الدین.

(۳۵۰)

مفاتیح البحث: شهر ذی القعدهٔ (۱)، أحمد بن الحسن (۱)، الحسن بن أحمد (۱)، الوفاهٔ (۳)، العصر (بعد الظهر) (۱)، کتاب الشرح الکبیر لعبد الرحمن بن قدامه (۱)، شهر رمضان المبارک (۱)، محمد بن عبد الکریم (۱)، الحسین بن الحسن (۱)، مدینهٔ بغداد (۱)، محمد بن الفضل (۱)، عبد الکریم (۳)، العزّهٔ (۲)

صفحه ۰۱۷

الذریعهٔ - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۲ - الصفحهٔ ۳۵۱

(۲۰۶۵: دیوان راقم بخاری أو شعره) واسمه الخواجهٔ عابد البخاری. ترجمه النصر آبادی فی (نر ۱۰ - ص ۴۳۹) وذکر انه اتی إلی أصفهان قبل سنین وذهب إلی الهند وأورد شعره وکذا فی (روشن - ص ۲۳۶).

(۲۰۶۶: دیوان راقم مشهدی) واسمه المیرزا سعد الدین محمد المشهدی ابن الخواجهٔ غیاث الدین الذی کان یتجر فی بلاد الهند فسافر ولده سعد الدین أیضا إلی الهند واتصل باسلام خان المشهدی الشاهجهانی ونال من احسانه کثیرا ورجع إلی أصفهان فنصبه الشاه سلیمان وزیرا لهراهٔ ثم وزیرا لجمیع ممالک خراسان کما فصل ذلک فی (نر ۴ - ص ۸۵) والبلگرامی فی (خز - ص ۲۳۸) وذکر انه ظفر بنسخهٔ من دیوان راقم فی مجلد ضخم أکثره غزلیات وبعض القصائد والقطعات والرباعیات، والنسخهٔ مبدوهٔ بدیباجتین أولیهما لسعد الدین نفسه فی غایهٔ المتانهٔ، والثانیهٔ لمحمد صادق المشهدی ثم نقل عنه مایهٔ ونیف وعشرین بیتا. وأورد أحواله فی (تش یز - ص ۲۹۰). وقال فی (تغ ص ۵۵) انه کان ممدوح عظیما النیشابوری وشوکت ومقیما المشهدی، ومات (۱۱۰۰). توجد نسخهٔ من دیوانه فی مکتبهٔ (الملک) برقم ۵۲۹۷ و (بنگاله) وبریتش موزیوم کما فی فهرسها لریو (ص ۳۳۲).

(۲۰۶۷: دیوان راقم مشهدی) من شعراء خراسان فی آخر القرن الثالث عشر، وکان حیا حین طبع دیوانه فی (۱۲۹۴) بمشهد فی (۱۹۰ ص) وأقدم اشعاره فی تاریخ ورود تاج الشعراء المرحوم المیرزا نصر الله شهاب الأصفهانی إلی مشهد وذلک (۱۲۸۷) والدیوان کله فی مدایح الأئمهٔ والحکام والعلماء، ویسمی نفسه (راقم مداح).

(۲۰۶۸: دیوان رامش کازرونی) نزیل شیراز، واسمه السید رضا. ترجمه فی (مع - ج ۲ ص ۱۳۵) وأطراه، وذکر انه توفی (۱۲۵۰) ثم قال انی جمعت دیوانه وکتبت له دیباجهٔ وذکر بعض شعره فی مدح الفتح علی شاه وحسینعلی میرزا فرمانفرما بفارس

(۳۵۱)

مفاتیح البحث: مدینهٔ إصفهان (۲)، خراسان (۲)، الهند (۳)، الشهادهٔ (۱)

صفحه ۰۱۸

الذریعهٔ - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۲ - الصفحهٔ ۳۵۲

ورضا قلی میرزا ابن فرمانفرما والنواب محمد علی خان بن جعفر علی خان الهندی والمیرزا أبی الحسن خان الفسائی وغیرهم.

(۲۰۶۹: دیوان رامی الأردوبادی) ترجمه معاصره صادقی فی (خص ۸ - ص ۲۳۲) وأورد بعض شعره ورباعیاته وعنه فی (دجا - ص ۱۵۷).

(دیوان رامی تبریزی) یأتی بعنوان شرف تبریزی.

(۲۰۷۰: دیوان رامی هندی) واسمه الشیخ خضر سکن بلدهٔ پتنه فی أیام تسلط الأفاغنهٔ علی صوبهء بهار، ولم یتزوج تمام عمره، تسع وسبعین سنهٔ ومات (۱۰۲۷) رآی دیوانه فجز الزمانی فی ستهٔ آلاف بیت فذکره فی (میخانه ۳ - ص ۵۷۴).

(۲۰۷۱: دیوان رامی یزدی أو شعره) واسمه قلی، وشغله الحلاقهٔ فی بلدهٔ یزد. ترجمه وأورد شعره فی (تش - ص ۲۶۰) و (تش یز - ص ۲۹۰) و (روشن - ص ۲۳۷).

(۲۰۷۲: دیوان رامین) وهو الشاعر الشاب الفارسی مهدی موافق المعاصر. صاحب (دوشیزهء سیه روز) المذکور فی محله.

(۲۰۷۳: دیوان الراوندی) للسید الامام ضیاء الدین أبی الرضا فضل الله بن علی بن عبد الله (هبهٔ الله: خ. ل.) الحسنی الراوندی الکاشانی المتوفی قبل (۵۴۷) ترجمه العماد الکاتب الأصفهانی فی خریدهٔ القصر وذکر انه رآه فی قاسان فی (۵۳۳) وهو یعظ الناس فی

المدرسـة المجدیـة، ثم انه رجع إلی أصـفهان فی (۵۴۷) فرأی ولـده السـید کمال الـدین أبی المحاسن أحمـد بن أبی الرضا فضل الله ورأی عنده تصانیف والده منها (رمل یبرین) ومنها دیوانه الذی کان بخطه. ثم أورد العماد فی الخریدة عن هذا الدیوان تمام القصـیدة التی أنشأها أبی الرضا فضل الله فی مدح عم المؤلف العماد، وهو الصدر الشـهید عز الدین أحمد بن حامد. وأورد السید علی خان فی (الطبقات الرفیعـة) جملـة من اشـعار هذا الدیوان بعد اطرائه له. وقد طبع هذا الدیوان السـید جلال الدین المحدث الأرومی بطهران فی (۱۳۷۴) وللراونـدی هـذا ولـد آخر اسـمه أبو الحسن عز الدین علی مؤلف التفسـیر وقد ترجم فی الامل وخاتمة المسـتدرک ص ۳۲۴ وغیره.

(۲۰۷۴: دیوان راوی گروسـی) واسمه محمد الملقب بفاضلخان والمتخلص (راوی) وأصله من طائفة بایندر الترکمان. ولد فی گروس (۱۴ ذی الحجة - ۱۱۹۸) وکان فی

(۳۵۲)

مفاتیـح البحث: شـهر ذی الحجة (۱)، مدینة إصـفهان (۱)، مدینـة طهران (۱)، فضـل الله بن علی (۱)، جلال الـدین (۱)، الشهادة (۱)، الزوج، الزواج (۱)، الوفاة (۱)

صفحه ۱۹۰

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق ۲ - الصفحة ۳۵۳

تربیـة أبیه إلی أن توفی (۱۲۱۴) فهاجر هو إلی بلاد عراق العجم واشـتغل بالعلوم إلی أن نزل بطهران فی عصـر السـلطان فتح علی شاه فتقرب إلیه بواسـطة أستاذه ملک الشـعراء فتـح علی خان صـبا الکاشانی، والف بأمره تـذکرة شـعراء عصـره ومادحیه وسـماه (انجمن خاقان) الموجود فی مکتبات المیرزا جعفر (سلطان القرائی) و (سپهسالار) کما فی فهرسها (ج ۲ ص ۴۵۹) و (مجلس) کما فی فهرسها (ج ۳ ص ۱۴۴) وذکرناه فی (ج ۲ ص ۳۶۵) و ج ۴ ص ۲۹) ونعبر عنه فی قسم الشـعر والشعراء میالذریعة (خاقان) ترجمه فی (مع - ج ۲ ص ۱۵۲) وأورد بعض شعره ومات (۱۲۵۲).

(۲۰۷۵: دیوان راهب أصـفهانی) أصـله من قریة زنان من اعمال أصـفهان. سافر لفقره إلی الهند. ترجمه معاصره فی (نر ۹ - ص ۴۱۴) وقال کتب راهب کثیرا من شعره فی مجموعة الملا قدرتی الأصفهانی. وقال فی (کلشن - ص ۱۷۲) سافر إلی الهند ورجع إلی وطنه.

(۲۰۷۶: دیوان راهب أصـفهانی) قال معاصـره فی (تش - ص ۳۷۳) هو میرزا جعفر الطباطبائی الـذی ینتهی نسبه من طرف الأب إلی المیرزا رفیع النـائنی ومن طرف الام إلی خلیفـة سـلطان، وکـان مـاهرا فی أنواع الشـعر الا انه لم یجمع دیوانه بنفسه ومات (۱۱۶۶) [= راهب صد حیف کز جهان رفت]. وذکر معاصره الآخر فی (حسینی - ص ۱۳۶) قصته مع معاصره المیرزا عبد الکریم وأضاف فی (تغ - ص ۵۵) انه أخو امامقلی میرزا مصاحب آزاد بلگرامی فی سفر لاهور، وسماه (پژمان - ص ۱۴۲) راهب نائنی وأورد شعره.

(دیوان راهب أصفهانی) المال میری. یأتی بعنوان واهب کما أشرنا إلیه فی (ص ۲۵۳).

(۲۰۷۷: دیوان راهب گیلانـی أو شـعره) أورد شعره فی (گلشن - ص ۱۷۲) وتاریخ علما وشـعرای گیلان (ص ۸۷) و (پژمـان - ص ۱۳۳).

(دیوان راهب هروی) أستاذ تقی الدین الأوحدی. یأتی بعنوان دیوان صبری هروی (دیوان راهبی غضنفر) یأتی بعنوان (صبری).

(۲۰۷۸: دیوان رایـج) الهنـدی السـیالکوتی من سـادات سـیالکوت. أطراه فی (ض - ص ۱۳۱) وذکر بعض شـعره وقـال إنه تـوفی فی (۱۰۱۶) أقول فی التاریخ غلط فإنه ترجمه فی (خز - ص ۲۴۴) وذکر ان اسمه المیر محمد علی بن المیر دوست محمد

(۳۵۳)

مفاتیح البحث: دولة العراق (۱)، مدینة إصفهان (۱)، مدینة طهران (۱)، عبد الکریم (۱)، الهند (۲)

صفحه ۰۲۰

الذریعة – آقا بزرگ الطهرانی – ج ۹ق۲ – الصفحة ۳۵۴

المتخلص (صانع) اخذ فن الشعر عن والده وعمر حدود مائة سنة فی الاعتزال والقناعة وتوفی (۱ – ع ۲ – ۱۱۵۰) [= رفت رایج بعالم باقی] کما انشائه الحاکم اللاهوری فی مادة تاریخه. ثم ذکر ان دیوانه مجلد ضخم مملو من الهجاء، وذکر بعض شعره منها قوله:

دل رایج چه فغانها که چو ناقوس نکرد * هیچ اثر در دل أین کافر بی درد نشد وأورد ذکره فی (سرخوش – ص ۴۱) و (تغ – ص ۵۶) أیضا.

(۲۰۷۹: دیوان ملاـ رئیس شاختی أو شعره) من قریة شاخت من بلوک قائن. ترجمه فی (مجتس ۶ – ۱۵۵) وذکر مطلع غزله (دیوان شیخ الرئیس أبو الحسن میرزا) مر بعنوان (حیرت قاجار).

(دیوان شیخ الرئیس أبو علی) مر بعنوان ابن سینا.

(دیوان رئیس نور الدین هرمزی) یأتی بتخلصه (نوری) (۲۰۸۰: دیوان شیخ رباعی مشهدی) ترجمه معاصره الصادقی فی (خص ۸ – ص ۲۶۵) وقال کان ملازم إبراهیم میرزا وذکر شدة حرصه فی نظم الرباعیات وأورد بعضها وفیها قوله:

پیر گشتی بجهان شیخ رباعی وهنوز * بخیه بر چشم هوس دوخته‌ء خود نزدی ترجمه سام میرزا فی (تس ۵ – ص ۱۳۲) وأورد رباعیتین له وذکر انه مشهدی ومنزوی بها، وزاد فی (خوشگو) وقال سافر إلی الهند فی عهد أکبر شاه. وترجم أیضا فی (گلشن – ص ۱۷۲) و (تغ – ص ۵۶) والقاموس الترکی وعنه فی الریحانة.

(دیوان رباعی همدانی) مر بعنوان آقا میر همدانی فی (ص ۱۱).

(۲۰۸۱: دیوان ربانی گرگانی) ذکرنا له أرجوزة فی الفقه فی (ج ۱ ص ۴۵۷) و (أبدع البدایع) المطبوع فی سنة تألیفه (۱۳۲۸) و (الانتصار للشیعة) وترجمه فی (طرائق الحقائق – ج ۳ ص ۳۵۴) واسمه شمس الدین ولقبه (جناب) (وشمس العلماء الگرگانی) وأورد شعره (پژمان – ص ۱۴۳) أیضا.

(۲۰۸۲: دیوان ربیعا بلخی أو شعره) أورد شعره فی (روشن – ص ۲۳۸) وقال کان تلمیذ شوکت البخاری.

(۲۰۸۳: دیوان ربیع خوانساری أو شعره) وهو محمد ربیع بن آقا رضی الخوانساری أورد شعره فی (روشن – ص ۲۳۸) وقال سافر فی عهد محمد شاه إلی الهند فأکرمه

(۳۵۴)

مفاتیح البحث: الهند (۲)

صفحه ۰۲۱

الذریعة – آقا بزرگ الطهرانی – ج ۹ق۲ – الصفحة ۳۵۵

المیرزا نجف خان. ویأتی والده (رضی خوانساری).

(۲۰۸۴: دیوان ربیع کابلی أو شعره) واسمه الملا محمد عالم. وسماه فی نگارستان سخن، ربیعی، هذا ما قاله فی (روشن – ص ۲۳۹) وأورد شعره.

(۲۲۸۵: دیوان ربیع گرگانی مازندرانی) توجد نسخة منه فی مکتبة الملک (تحت رقم ۶۴۱۲) کلها فی مدایح الحکام ومظفر الدین شاه ولی العهد. وتاریخ إحدی قصایده (۱۳۰۳) والدیوان یشتمل علی حدود (۳۰۰۰ بیت) وفیها قصیدة باللهجة الگرگانیة القدیمة ومعها ترجمة اللغات.

(۲۰۸۶: دیوان الربیعی النجفی) فی المراثی. طبع بالنجف فی (۱۳۶۰) للشیخ عبد العظیم الربیعی.

(۲۰۸۷: دیوان رجاء زفره یی) الأصفهانی المولود (محرم ۱۲۸۱) والمتوفی بطهران (۲۷ محرم ۱۳۶۱) طبع کما فی الفهارس، وله (قواعد الرمل) و (عمان الحساب) و (قواعد النجوم) و (تجوید القرآن).

(۲۰۸۸: دیوان رجاء غزنوی) للحکیم شهاب الدین. قال سنگلاخ فی (امتحان الفضلاء – ج ۲ ص ۹۰) انه رأی بعض مثنویاته بخط محمد طاهر اعتماد الدولة.

(۲۰۸۹: دیوان رجائی أصفهانی أو شعره) واسمه محمد جعفر الصحاف، من شعراء أصفهان فی أوائل القرن الرابع عشر. عده محمد باقر ألفت من أعضاء انجمن دانشکده بأصفهان وأورد له غزلا فی (دانشنامه) المطبوع (۱۳۴۲).

(۲۰۹۰: دیوان رجائی الأصفهانی أو شعره) واسمه سیف الدین محمود الکاتب الرسمی فی دفتر خانه للشاه طهماسب کما ذکره فی (خص ۴ – ص ۵۹) وأورد شعره ورباعیته قال فی (گلشن – ص ۱۷۳) کان من أقرباء کمال الدین إسماعیل (؟) وکان ماهرا فی العلوم الریاضیة وقتل بید الأوباش فی (۹۶۲). وترجمه فی (خوشگو) و (تغ – ص ۵۲) أیضا.

(۲۰۹۱: دیوان رجائی شیرازی) الحاج السید محمد محسن الشیرازی، طبع فی بمبئی وله أیضا فی المدایح والمراثی دیوان سماه (مفرح الفؤاد ومبکی العباد) وهو أیضا مطبوع فی بمبئی.

(۲۰۹۲: دیوان رجائی هروی أو شعره) واسمه حسن علی وکان خراسا، اخذ تخلصه

(۳۵۵)

مفاتیح البحث: مدینة النجف الأشرف (۱)، مدینة إصفهان (۲)، مدینة طهران (۱)، القرآن الکریم (۱)، الطهارة (۱)، القتل (۱)، الحج (۱)

صفحه ۰۲۲

الذریعة – آقا بزرگ الطهرانی – ج ۹ق۲ – الصفحة ۳۵۶

فی المنام عن النظامی الگنجوی، وحین السفر إلی الحجاز نزل قزوین وصحب المیرزا شرف جهان. هذا ما ذکره فی (تش – ص ۱۴۹) وقال فی (گلشن – ص ۱۷۳) انه روی عن المحدث میرک شاه وعبد الرحمان الجامی، ولما عاد من الحج نزل قزوین ثم زنجان وبها مات فی (۹۶۵) ودفن بجوار أبی الفرج الزنجانی.

(دیوان الشیخ رجب البرسی) الحروفی مر بعنوان دیوان البرسی فإنه یتخلص فی بعض الاشعار المنسوالیه بالبرسی وفی بعضها بالحافظ البرسی وفی البعض باسمه رجب.

(دیوان الملا رجب علی التبریزی) یأتی بتخلصه (واحد).

(۲۰۹۳: دیوان رجوی) فارسی لکاظم رجوی المعلم بمدارس طهران. طبع جزئه الأول، وهو یترجم الاشعار الترکیة.

(۲۰۹۴: دیوان رحمت أصفهانی أو شعره) وهو المیرزا محمد. ترجمه هدایت فی (ض – ص ۴۵) و (مع – ج ۲ – ص ۴۵۲) أصله من کوزه کنان تبریز وتوطن أصفهان ثم نزل طهران وبامر من فتح علی شاه نظم (زینت الحکایات) فی خمسین الف بیت. وکان فی طریقة الصوفیة الذهبیة. وترجمه فی (دجا – ص ۱۵۸) عن سفینهء محمود ونگارستان دارا.

(دیوان رحمتخان) مر بتخلصه (دیری) (۲۰۹۵: دیوان رحمت شیرازی أو شعره) وهو المیرزا عبد الله بن محمود بن وصال الشیرازی. کان ماهرا فی الریاضی والأدب. ومر دیوان والده المتخلص حکیم.

وترجمه فرصت فی (عم – ص ۳۶۲).

(۲۰۹۶: دیوان رحمت شیرازی) للسید علی بن عباس بن حسین الکازرونی الشیرازی المولود (۱۲۷۷) والمتوفی (۱۳۴۳) ودفن

بالحافظية بشيراز. نسخة منه عند ولده السيد محمد المشتغل اليوم بالتحصيل فى النجف، وكلها فى مدايح المعصومين (ع).

(٢٠٩٧: ديوان رحمت على شاه) طبع قطعا منه فى (١٣ ص) فى ذيل ديوان نور عليشاه ورضا عليشاه فى طهران فى (١٣٧٤) باعتناء مكتبة مير كمالى.

(٢٠٩٨: ديوان رحمتى تبريزى) كان أسودا خطاطا بالنسخ والثلث، وديوانه يشتمل على سبعة أو ثمانية آلاف بيت. قال صاحب (عرفات العاشقين): رأيته بشيراز عند مسافرته إلى الهند، وقد مات فى آكره. كذا فى (دجا - ص ١٦٨).

(٣٥٦)

مفاتيح البحث: مدينة النجف الأشرف (١)، شهر رجب المرجب (٣)، مدينة إصفهان (١)، مدينة طهران (٣)، عبد الله بن محمود (١)، على بن عباس (١)، عبد الرحمان (١)، الهند (١)، الحج (١)، الفرج (١)، الموت (٢)

صفحه ٠٢٣

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانى - ج ٩ق٢ - الصفحة ٣٥٧

(٢٠٩٩: ديوان رحمى بخارى أو شعره). قال فى (خوشگو) انه ينظم الشعر على السبك القديم.

(٢١٠٠: ديوان رحمى لاهجى أو شعره) الساكن فى لاهيجان. ترجمه معاصر الصادقى فى (خص ٨ ص ٢٢٣٤) وعده من الشعراء المسلمين عند الكل، وأورد بعض شعره منها قوله:

درون سينهء رحمى چه ميطپى ايدل * قرار گير زمانيكه يار ميگذرد (٢١٠١: ديوان رحمى أصفهانى أو شعره) من الشعراء المعاصرين لسام ميرزا، ترجمه فى (تس ٥ - ص ١٧٠) وذكر انه كان لا يحترز عن المآثم لكن يرجى حسن عاقبته برباعيته:

چون نامهء جرم ما بهم پيچيدند * بردند وبميزان عمل سنجيدند بيش از همه كس گناه ما بود ولى * ما را بمحبت على بخشيدند (ديوان رحيم أصفهانى) كما فى (گلشن ص ١٧٤) يأتى بتخلصه كافى.

(ديوان رحيم هندى) راجع رحيمى هندى.

(٢١٠٢: ديوان رحيمى) لمصطفى رحيمى. له منظومة (بهشت گمشده) مطبوع.

(٢١٠٣: ديوان رحيمى تونى أو شعره) واسمه السيد زين العابدين الحسينى التونى الخراسانى كما فى (تغ - ص ٥٦).

(٢١٠٤: ديوان رحيمى طهرانى أو شعره) كان مطلعا فى علم النجوم. ترجمه معاصره سام ميرزا فى (تس ۴ - ص ١٦٢) وأورد شعره.

(٢١٠٥: ديوان رحيمى هندى) لعبد الرحيم خان خانان ابن بيرام على خان (أو محمد بيرام خان) الذى كان حاكم قندهار من قبل الدولة الصفوية ففر إلى الهند وترقى هناك امره، وهو ابن سيف خان بن على بيك بن يار على بن پير على بن على شكر من ايل بهارلو التركمانى. ترجمه كذلك فى (نر ٣ - ص ٥٥) و (سرخوش - ص ٣۴) و (تش ص ١٣) و (تغ - ص ٥٦) و (هفت إقليم) و (خوشگو) و (مع - ج ١ ص ٢٩). ولد بالهند فى (١۴ صفر - ٩٦۴) وقتل والده وعمره حينئذ خمس سنين فرباه أكبر شاه.

قالوا وكان ينظم الشعر بأربع لغات الفارسية والهندية والعربية والتركية. ومات فى (١٠٣٦) وكان من أعاظم امراء الهند، وباسمه الف المير عبد الباقى كتابه (مآثر رحيمى).

(٢١٠٦: ديوان رزمى) واسمه گرگين بيک ابن سياوش سلطان. ترجمه معاصره فى

(٣٥٧)

مفاتيح البحث: الهند (٣)، القتل (١)

صفحه ٠٢۴

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۲ - الصفحة ۳۵۸

(نر ۲ - ص ۴۳) وتوجد نسخة من ديوان رزمى فى (بنگالة) والظاهر اتحادهما.

(۲۱۰۷: ديوان رسا شاه جهان آبادى أو شعره) واسمه محمد تقى الجغتائى. ولد بشاه جهان آباد، وسكن لكهنو ومات بفيض آباد فى (۱۲۲۳). ترجمه وأورد شعره فى (گلشن - ص ۱۷۴).

(۲۱۰۸: ديوان رسا أكبر آبادى أو شعره) واسمه ايزد بخش. تلمذ على عبد العزيز (عزت) وأطرى شعره فى (حسينى - ص ۱۳۵)

(۲۱۰۷: ديوان رستم بيك أو شعره) المشهور (كوسه رستم) ترجمه معاصره الصادقى فى (خص ۳ - ص ۳۸) وأورد له رباعية بالتركية.

(۲۱۱۰: ديوان رستم خوريانى) وخوريان أو (خريان) من اعمال بسطام. كان مداح عمر شيخ بن ميران شاه. ترجمه دولتشاه فى الطبقة السادسة وأورد غزله بتخلص رستم نقلا عن ديوانه المشهور وكذا فى (مرآت الخيال ص ۶۶) و (گلشن - ص ۱۷۴) ويظهر انه كان حيا فى (۸۰۹).

(۲۱۱۱: ديوان رستم خان الشيبانى أو شعره) وهو ابن جانى بيك سلطان بن أبى الخير خان. حكى فى (مع - ج ۱ ص ۲۹) قطعة من شعره عن تذكرة (مذكر الأحباب) لنقيب الاشراف الخواجة السيد حسن.

(ديوان رستم دارى) وتخلصه رشدى فيأتى بتخلصه.

(۲۱۱۲: ديوان مير رستمعلى أو شعره) وهو ابن الأمير قاسمعلى من أبناء الامراء بخراسان. ترجمه فى (مجتس ۸ - ص ۱۷۱) وأورد مطلع غزله، وكذا فى (گلشن - ۱۷۴).

(۲۱۱۳: ديوان رسمى سمرقندى أو شعره) كان نزيل تبريز. ذكره فى (تس ۵ - ص ۱۴۴) وقال هو من شعراء سمرقند وسكن تبريز، وأورد مطلع غزله وأظنه هو المذكور فى (خوشگو) بعنوان رسمى هروى من معاصرى أكبر شاه (۹۶۱ - ۱۰۱۴).

(ديوان رسمى لاهجى) من ساداتها. قال فى (تش - ص ۱۶۳) انه بدل تخلصه فجعله (فغفور) فيأتى فى الفاء.

(۲۱۱۴: ديوان رسمى ميانجى أو شعره) وهو من شعراء القرن الثالث عشر بآذربايجان ترجمه فى (دجا ص ۱۵۹) عن (حديقة الشعراء).

(۳۵۸)

مفاتيح البحث: كتاب الأشراف للشيخ المفيد (۱)، عبد العزيز (۱)، خراسان (۱)

صفحه ۰۲۵

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۲ - الصفحة ۳۵۹

(۲۱۱۵: ديوان رسمى يزدى أو شعره) أشار إليه فى (تش - ص ۱۶۳) فى ذيل فغفور ورسمى لاهجى وفى (تغ - ص ۵۶) سماه رسمى قلندر يزدى وفى (روشن - ص ۲۴۱) عبد الرزاق رسمى يزدى سافر إلى الهند.

(۲۱۱۶: ديوان رسوا شيرازى أو شعره) للمولى احمد الشيرازى الطالب للعلم ومعاشه من العبادة والكتابة كما ذكره النصر آبادى فى (نر ۶ - ص ۲۰۱) وأورد بعض شعره ونسبه فى (روشن - ص ۲۴۱) إلى شيروان.

(۲۱۱۷: ديوان رسوا هندى) فارسى لأحمد حسن خان. غزليات. طبع فى (۱۳۱۶ = ۱۸۹۹ م) بلكهنو على الحجر فى (۱۵۰ ص) وفى أوله مدح الخلفاء والصوفية.

(۲۱۱۸: ديوان رسوائى همدانى أو شعره) وهو الذى كان من الكتاب وتزيا بالقلندرية، ترجمه كذلك معاصره فى (تس ۵ - ص ۱۴۶) وأورد شعره.

(۲۱۱۹: ديوان رسول) طبع بإيران كما فى بعض الفهارس.

(٢١٢٠: ديوان رشحهء أصفهانى) كان معاصر هدايت فترجمه فى (مع - ج ٢ ص ١٤۶) وقال إنه اكتسب الكمال عن محمد كاظم واله وأورد جملة من شعره، وأظنه محمد باقر الشيرازى المتخلص رشحة الموجود ديوانه فى (الرضوية).

٢١٢١: ديوان رشحهء أصفهانى) واسمها بيگم بنت هاتف أصفهانى الشاعر. تزوجها على أكبر المتخلص (نظيرى) فولدت منه احمد المتخلص (كشته). ترجمها ميرزا محمود قاجار فى تذكرة (نقل مجلس) وقال إن ديوانها فى ثلاثة آلاف بيت أكثرها فى مديحى ومديح النواب همايون. هذا وقد طبع ستة صفحات من ديوانها فى آخر ديوان والدها هاتف أصفهانى بطهران من نشريات مجلهء ارمغان فى (١٣٣٢ ش).

(ديوان رشحهء شيرازى) محمد باقر موجود فى (الرضوية). راجع رشحهء أصفهانى.

(٢١٢٢: ديوان رشدى بافقى يزدى أو شعره) أورد شعره فى (روشن - ص ٢۴٢).

(٢١٢٣: ديوان رشدى رستمدارى أو شعره) ترجمه فى (نر ٩ و ١۵ - ص ٣٧٩ و ۵٣٨) وذكر بعض أحواله ومسافرته إلى أصفهان وقم ووفاته بمشهد طوس، ثم أورد بعض رباعياته.

(٢١٢۴: ديوان رشدى زواره يى أو شعره) واسمه ملا محمد. توجد شعره فى مجموعة (گنجينهء گرانماية) عند (فخر الدين) ولعله الذى سماه فى (تغ - ص ۵۶) رشدى قمى

(٣۵٩)

مفاتيح البحث: دولة ايران (١)، مدينة إصفهان (١)، مدينة طهران (١)، الهند (١)

صفحه ٠٢۶

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانى - ج ٩ق٢ - الصفحة ٣۶٠

(٢١٢۵: ديوان رشكى سبزوارى أو شعره) قال فى (تش - ص ٧٨) ان اسمه ملا شرف السبزوارى. سكن مدة بكاشان ثم هاجر أخيرا إلى گيلان وهو مشغول بانشاء المهملات نظما ونثرا. ثم أورد له عدة أبيات. ولكنى لم أر فيها ضعفا بل يظهر منها قوة نظمه.

(٢١٢۶: ديوان رشكى قمى) قال (خوشگو) فى حرف الراء انه أخو مير حضورى ولكن المير حضورى ينكره، وهو كثير الشعر، وقد سافر مع غزالى مشهدى إلى الهند ولما قرب وفاته اعطى دواوينه. لفدائى وأوصاه بجمعه فجمع فدائى دواوينه وجعله باسمه فقال اوجى فيه:

رشكى نامراد را كشتى تو * عقل حيران ز خون خفتهء أو بهر خود ساختى چار ديوانش * شعر وامانده‌ء تو گفته‌ء أو (أقول) هو تصحيف اشكى كما مر فى (ص ٧٩).

(٢١٢٧: ديوان رشكى همدانى أو شعره) سماه فى (تش - ص ٢۵۵) محسن بيك ولم يسم والده، ولكن فى (خص ٨ - ص ١٩٧) قال إنه ابن حسن بيگ، لنگ، الدرود آبادى.

وقالا كان ماهرا فى شغله (علاقة بند) ولكنه وقيح خليع ولهذا صار عسسا فى تبريز ولم يطل أيامه حتى أعطاه الأجامر والأوباش جزائه. والظاهر أن آذر أخذ ترجمته عن الصادقى فهو المعتمد، وأطرى شعره فى (حسينى - ص ١٣۴) و (خوشگو) وسماه فى (تغ - ص ۵۶) محمد محسن وقال كان عسس تبريز فى عهد الشاه طهماسب وقتل بها.

(٢١٢٨: ديوان رشيد شوشترى أو شعره) هو من شعراء تستر فى عصر واخشنو خان كما يظهر من (تذكرهء شوشتر - ص ١١٩) للسيد عبد الله (فقير) وأشرنا إليه (فى ص ٢۶۴) فى ديوان حلمى شوشترى الذى ارخ وفاته.

(٢١٢٩: ديوان رشيدى تبريزى أو شعره) وهو التبريزى الأصل الساكن بعباس آباد أصفهان. ترجمه فى (نر ٩ - ص ٣٨٨) وقال كان شغله زرگر (صياغ) ومينا كار وذكر بعض حالاته ومسافرته إلى الهند وعودته ووفاته قبل حال تأليفه وأورد بعض رباعياته ومطلع بعض

غزلیاته. وعنه فی نگارستان سخن وآفتاب عالم تاب وعنهما فی (روشن - ص ۲۴۲) وأورد فی (دجا - ص ۱۵۹) أشعاره نقلا عن بیاض صائب وعن النصر آبادی انه توفی (۱۰۸۱) ولکن لیس فی المطبوع منه.

(۳۶۰)

مفاتیح البحث: مدینة إصفهان (۱)، الهند (۲)، القتل (۱)

صفحه ۰۲۷

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۲ - الصفحة ۳۶۱

(۲۱۳۰: دیوان رشیدی قزوینی أو شعره) کان نزیل الهند وتوفی فی بیجاپور ترجمه فی (نر ۹ - ص ۳۱۲) وأورد بعض رباعیاته ومطلع غزلیاته. وقال فی (روشن - ص ۲۴۲) اسمه جمال الدین الحکیم وکان من العلماء.

(۲۱۳۱: دیوان رشید بن بنجیر الشیرازی) من شعراء شیراز فی القرن السادس والسابع ومعاصر اتابک تکله بن زنگی (۵۷۱ - ۵۹۱) وأخوه اتابک سعد بن زنگی (۵۹۱ - ۶۲۳).

قال ابن الفوطی فی باب العین من (تلخیص مجمع الألقاب): عز الدین أبو رشاد رشید بن بنجیر بن محمود الشیرازی الأدیب ذکره لی الشیخ العالم عز الدین إبراهیم بن أبی علی الشیرازی، قال: کان أدیبا فصیحا له دیوان موجود وهو بین الفضلاء معدود، وأنشدنی بالرصد (۱) سنة تسع وستین وستمایة ونقل فی (تاریخ وصاف - ص ۱۵۰ و ۱۵۳) اشعار رشید هذا فی مدیح سعد بن زنگی ووقایع (سنة ۶۰۰). هذا ما ذکره القزوینی فی حواشی شد الإزار (ط: طهران ۱۳۲۸ ش - ص ۵۳۴).

(۲۱۳۱: دیوان رشید اسفزاری أو شعره) واسمه رشید الدبن محمد بن محمود بن مسعود من الفضلاء المشاهیر بخراسان، وله مرتبة عالیة فی الفضیلة والکمال، کذا وصفه فی (مع ج ۱ ص ۲۳۱) ولم یذکر عصره وانما ذکر قصیدة مدحه لبعض الملوک وسماه فی (خوشگو) مجد الدین عزیزی المتخلص رشید.

(دیوان رشید أفشار أو شعره) واسمه میرزا رشید وشعره ترکی وفارسی. أطراه معاصره فی (المآثر - ص ۲۱۵).

(۲۱۳۲: دیوان رشید جغتائی) من الخوانین الچنگیزیة. کان حاکم کاشغر وتوابعها وتوفی (۷۷۱) کما فی (مع - ج ۱ ص ۲۸) وذکر ان غالب شعره ترکی جغتائی وأورد له مطلع غزل بالفارسیة.

(۲۱۳۳: دیوان رشید ختنی أو شعره) وهو السلطان عبد الرشید خان ملک الختن الذی جلس (۹۵۰). ترجمه فی هفت إقلیم وعنه فی (خوشگو) وأورد شعره.

(۲۱۳۴: دیوان رشید کازرونی أو شعره) ترجمه الحکیم شاه محمد القزوینی فی (بهش ۲ - ص ۳۸۹) وذکر أن مولانا رشید الکازرونی کان جامع أنواع الفضل والکمال لذید

(۱) کان ابن الفوطی کتابدار رصد خانهء مراغه مدة عشر سنین من قبل الخواجة الطوسی.

(۳۶۱)

مفاتیح البحث: مدینة طهران (۱)، جمال الدین (۱)، خراسان (۱)، الهند (۱)

صفحه ۰۲۸

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۲ - الصفحة ۳۶۲

الصحبة، سلیم الطبع، مستقیم العقل، وأورد مطلعین من غزلیاته. قال فی (روشن - ص ۲۴۳) نقلا عن (نگارستان سخن) ان له شرح فارسی علی فصوص الحکم) ومات (۹۲۰).

(٢١٣٥: ديوان رشيد كاشانى) واسمه شاه رشيد. كان معمرا، وله مطارحات مع طالب آملى وسكن مدة بالهند. كذا فى (خوشگو) ثم أورد شعره.

(ديوان رشيد وطواط) راجع ديوان الوطواط.

(٢١٣٦: ديوان رشيد الهمدانى) للوزير الشهير الخواجة رشيد الدين فضل الله الهمدانى الشهيد، مؤلف (جامع التواريخ) الرشيدى الذى ذكرناه فى ج ٣ ص ٢٦٩ بعنوان (تاريخ غازانى) ترجمه فى (مع - ج ١ ص ٢٣٦) وأورد إحدى رباعياته الفارسية وقد اخذها ظاهرا من (تش - ص ٢٥٥) وكذا فى (روشن - ص ٢٤٢) و (تغ - ص ٥٧).

(٢١٣٧: ديوان رشيدى أو شعره) وهو الملا قاضى رشيدى أخو أفضل همتى. أورد شعره فى (خوشگو). ولعله الكرمانى الآتى.

(٢١٣٨: ديوان رشيد ياسمى) واسمه غلام رضا الكرمانشاهى مؤلف (أدبيات معاصر) المطبوع (١٣١٦ ش) ويوجد فيه بعض شعره منها فى (ص ٢٤) وقد طبع ديوانه بطهران.

(٢١٣٩: ديوان رشيدى سمرقندى) ترجمه البلگرامى فى (خز - ص ٢٣٠) وذكر انه من شعراء السلطان خضر بن إبراهيم خان. وكان معاصر عمقق البخارى، وذكر المراسلات الشعرية بينه ومن مسعود سعد سلمان، وذكر بعض شعره وكذا فى (تش - ص ٣٣٣) قال فى (تغ - ص ٥٧) له (مهر ووفا) وسماه الأستاذ أبو محمد وقال فى (شاهد صاق) انه مات (٥٦٢).

(٢١٤٠: ديوان رشيدى أصفهانى أو شعره) كان معاصر الشاه طهماسب الأول. أورد شعره فى (گلشن - ص ١٧٤) وفى (روشن - ص ٢٤٥) سماه محمد رشيد رشيدى. والظاهر أنه غير رشيدى عباسى ومتقدم عليه.

(٢١٤١: ديوان رشيدى عباسى) توجد نسخة منه فى مكتبة (الملك) فى سبعة آلاف بيت تحت رقم (٥٢٦٦) كتبت فى القرن الحادى عشر يشتمل على: (حسن گلوسوز) و (نقش ارژنگ) و (سبعهء سياره) الذى نظمه فى ١٠٦٠ وقال فى تاريخه:

بهر تاريخ سبعهء سيار * (گل باغ ابد) شد آينه دار

(٣٦٢)

مفاتيح البحث: مدينة طهران (١)، الهند (١)، الشهادة (١)

صفحه ٠٢٩

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانى - ج ٩ق٢ - الصفحة ٣٦٣

ثم (قضا وقدر) و (ساقينامه) و (جواهر الاسرار) وهذه فى ثمانية أبواب وأظنه غير رشيد الأصفهانى الخطاط ابن أخت المير عماد الخطاط وتلميذه الذى فر من أصفهان بعد قتل المير عماد إلى الهند وصار أستاذ الخط لدار أشكوه ومات بأكبر آباد (١٠٨١).

(٢١٤٢: ديوان رشيدى كرمانى أو شعره) وهو الملا قاضى بن الملا يعقوب خوشنويس.

كان مشتغلا بخدمة الديوان. أورد شعره فى (تش - ص ١٢٠). ولعله أخو همتى المذكور فى (خوشگو).

(٢١٤٣: ديوان الرصافى البغدادى) وهو معروف أفندى بن عبد الغنى البغدادى ولد بالرصافة (١٢٩٣) وسافر إلى استانبول ورجع إلى سورية وفلسطين فبغداد وبها توفى أخيرا. له (دفع الهجنة فى ارتضاح اللكنة) فى الألفاظ العربية التى استعملها الترك فى غير معناها. طبع باستانبول (١٣٣١) و (نفح الطيب فى الخطابة والخطيب) و (الأدب العربى) و (الآلة والأداة) و (ودفع المراق فى لغة العامة من أهل العراق) وغيرها. وديوان شعره الذى طبع قصايده محيى الدين أفندى ببيروت فى (١٩١٠ م = ١٣٢٧) وطبع كله فى مجلدين فى (١٣٦٩):

(ديوان الشيخ محمد رضا الآزرى) مر بعنوان (ديوان الآزرى الصغير) وتوجد نسخة منه فى مكتبة الشيخ محمد رضا آل مظفر فى النجف.

(ديوان رضا أصفهانى) يأتى بتخلصه (فكرى).

(دیوان رضا أصفهانی) راجع (دیوان رضا پاشا).

(۲۱۴۴: دیوان رضا أصفهانی أو شعره) وهو محمد رضا ابن الآخوند محمد باقر المجلسی کما وصفه وأطری شعره فی (تغ - ص ۵۷) وذکر له رسالة (معراج النفس) وقال مات فی أیام استیلاء الأفاغنة علی أصفهان.

(۲۱۴۵: دیوان الشیخ محمد رضا الأصفهانی) وهو أبو المجد الرضا بن الشیخ محمد حسین ابن محمد باقر الأصفهانی صاحب (الایراد والاصدار) المتوفی (۲۴ محرم - ۱۳۶۲) دون شعره بنفسه وهی عربیة وفارسیة، ونسخة خطه موجودة بأصفهان عند صهره وقد اشتریها من ولده آقا مجد الدین.

(۲۱۴۶: دیوان رضا أصفهانی أو شعره) وهو السید رضا الحسینی، الذی نصبه الشاه سلطان

(۳۶۳)

مفاتیح البحث: دولة العراق (۱)، مدینة النجف الأشرف (۱)، مدینة إصفهان (۳)، العلامة المجلسی (۱)، مدینة بیروت (۱)، الهند (۱)، الوفاة (۱)

صفحه ۰۳۰

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۲ - الصفحة ۳۶۴

حسین الصفوی نقیبا بأصفهان ومات بها. أورد شعره فی (تش - ص ۱۷۶). ولعله هو المذکور فی (گلشن - ص ۱۷۶) المذکور بعد هذا.

(۲۱۴۷: دیوان رضا أصفهانی أو شعره) واسمه المیرزا رضا بن شاه تقی میرزا من سادات أصفهان، وکان یعرف (نمک خوان أصفهان) أورد شعره فی (روشن - ص ۲۴۶) نقلا عن (گلشن - ص ۱۷۶) ونگارستان سخن.

(۲۱۴۸: دیوان رضا بلگرامی أو شعره) واسمه محمد رضا تلمیذ سلامة الله الکشفی فی العربیة وتلمیذ ذره بلگرامی المذکور فی النظم الفارسی. أورد شعره فی (روشن - ص ۲۴۷).

(۲۱۴۹: دیوان محمد رضا پاشا) من تبارزة عباس آباد بأصفهان، وهو من بنی أعمام محمد حسین چلبی کایتخلص باسمه، وسافر إلی الروم وعین پاشا لمصر ثم پاشا للحبشة ثم عزل وجاور مکة إلی أن توفی بها. ترجمه فی (نر ۳ - ص ۶۹) وأورد شعره وکذا فی (تش - ص ۱۷۶) وزاد فی (گلشن - ۱۷۴) انه سافر إلی الیمن أیضا وانه اعتزل الحکم فی (۱۰۳۴). وذکره فی (تغ - ص ۵۸).

(دیوان رضا تبریزی) راجع رضا پاشاه.

(۲۱۵۰: دیوان رضا جوینی أو شعره) وهو الخواجة محمد رضا المعروف (سارو خواجة) ابن خواجة ملک. ولد فی جوین من اعمال قزوین. وکان وزیر ذو الفقار خان حاکم آذربایجان وبعد ان قتل ذو الفقار نصب محمد رضا هذا مکانه وزیرا لجمیع آذربایجان.

ترجمه وأورد قطعة من نثره وقطعات من شعره فی (نر ۴ - ص ۷۴) ومنها فی تاریخ عرسه بأمر الشاه فی (۱۰۲۹):

بهر تاریخ أین عطا گفتم: * (خانهء شاه باد آبادان) وأورد شعره فی (روشن - ص ۲۴۵) أیضا.

(۲۱۵۱: دیوان الشیخ محمد رضا الخالصی) المعاصر المعروف بشالچی موسی نسبة إلی أمه. ووالده الشیخ محمد علی بن الشیخ عزیز الخالصی الکاظمی، ولد (۱۳۰۲) ذکر دیوانه حسین علی محفوظ فی (خزائن کتب الکاظمیة).

(دیوان رضا خراسانی) مر بعنوان (تسلیم خراسانی) وهو غیر رضا الخراسانی الکاشانی

(۳۶۴)

مفاتیح البحث: مدینة الکاظمین (۱)، مدینة مکة المکرمة (۱)، مدینة إصفهان (۴)، آذربیجان (۲)، الجوینی (۱)، القتل (۱)

صفحه ٠٣١

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ٩ق٢ - الصفحة ٣٦٥

محرر المحكمة المذكور شعره فی (تش - ص ٣٧۴).

(٢١٥٢: ديوان الشيخ محمد رضا الخزاعی) وهو ابن إدريس الخزاعی المعاصر. دون الشيخ حسن الحلی بعض مراثيه، منها ما ذيل به قصيدة السيد باقر الهندی فی رثاء مسلم ابن عقيل.

(٢١٥٣: ديوان السيد رضا الخطيب) مؤلف (الخبر والعيان) المذكور فی (ج ٧ - ص ١٣٩) وهو خطيب بطوريج. دون ديوانه بخطه.

(٢١٥۴: ديوان أستاذ محمد رضا خوانساری أو شعره) وهو الشاعر المعمر حدود الثمانين سنة ترجمه وأورد غزلياته ورباعياته فی (نر ٩ - ص ٣٨١) و (گلشن - ص ١٧۴).

و (تغ - ص ۵٧).

(٢١۵۵: ديوان الشيخ محمد رضا الدزفولی) الكاظمی وهو ابن الشيخ إسماعيل بن الحسن ابن الشيخ أسد الله الدزفولی الكاظمی. ولد (١٣٠١) ومات فی (رمضان - ١٣۶٩) وكان تلميذ السيد عدنان البحرانی. جمع ديوانه حسين علی محفوظ.

(٢١۵۶: ديوان رضا دهلوی أو شعره) وهو محمد محسن من أولاد الشيخ محمد شجاع المعاصر لمحمد شاه الهندی. كان حافظا للقرآن، سكن فرخ آباد. أورد شعره فی (گلشن - ص ١٧۵).

(٢١۵٧: ديوان رضا رازی نور بخشی) واسمه الشاه رضا بن الشاه بهاء الدولة من أولاد الشاه قاسم النور بخش. أورد منتخبا من شعره وترجمه كذلك فی (تش - ص ٢١٢) وكذا فی (خوشگو) ولكن فی (گلشن - ص ١٧٧) سماه رضائی، وزاد أنه كان ماهرا فی الشطرنج.

(ديوان رضا رضوی) وهو محمد رضا بن عبد الحی يأتی يتخلصه (قاضی رضوی) كما فی (نر ۵ - ص ١١۶ - ١١٧).

(ديوان رضا سارو خواجة) مر بعنوان (رضا جوينی).

(٢١۵٨: ديوان رضا سبزواری أو شعره) واسمه شرف الدين السبزواری أورد شعره فی (روشن - ص ٢۴۶).

(٢١۵٩: ديوان رضا سمنانی أو شعره) كان من سادات هرات، ولاشتغاله بقضاء سمنان

(٣۶۵)

مفاتيح البحث: شهر رمضان المبارك (١)، إسماعيل بن الحسن (١)، الجوينی (١)

صفحه ٠٣٢

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ٩ق٢ - الصفحة ٣۶۶

عرف به. أورد شعره فی (روشن - ص ٢۴۶).

(٢١۶٠: ديوان رضا شوشتری) وهو والد الحاج ملا علی الطبيب المعاصر. يوجد نسخته بخطه عند ولده، ومنها:

سر انجام جهانرا از كتابی * تفائل كردم آمد خوش جوابی له الملك ينادی كل يوم * لدوا للموت وابنوا للخراب (٢١۶١: ديوان رضا شيرازی أو شعره) اسمه الحكيم شاه رضا الشيرازی من الفضلاء الحكماء، سافر إلی الهند فی عصر السلطان أكبر پادشاه وتوفی بها ترجمه الهداية فی (ض - ص ٣٣٢) وأورد له رباعيتين. وسماه فی (روشن - ص ٢۴۵) رضا فارسی الحكيم.

وفی (روشن - ص ٢۴۶) رجل آخر باسم رضا شيرازی.

(٢١۶٢: ديوان رضا عظيم آبادی) وهو محمد رضا المعروف (مير محمدی) ولد بعظيم آباد وسكن مرشد آباد، وجاء لكهنو لزيارة

السید دلدار علی فی (۱۲۱۶) ورجع فی السنة إلی مرشد آباد ومات بها فی تلک السنة عن عمر یناهز الخمس والخمسین سنة، وکان یصحح شعره عند ضیاء الدین المتخلص (ضیاء) الشاه جهان آبادی.

(۲۱۶۳: دیوان رضا علیشاه دکنی) من العرفاء السادات المتأخرین. عمر لما یقارب المایة والأربعین سنة حتی أدرکه بعض المعاصرون کذا وصفه هدایت فی (ض – ص ۴۵۱) وذکر أنه کان من السلسلة النعمة اللهیة بواسطة شمس الدین الدکنی، وانه بعث معصوم علیشاه الدکنی إلی إیران لترویج هذه السلسلة الصوفیة.

(۲۱۶۴: دیوان رضا علیشاه هروی) وهو ممن رباه معصومعلیشاه الدکنی حین وصل إلی هرات فی طریقه إلی إیران، وکان اسمه رضا علی فلقبه رضا علیشاه. ترجمه فی (ض – ص ۴۵۲). وأورد بیتین من دیوانه. وقد طبع دیوان رضا علیشاه کما فی الفهارس.

ثم أعید طبعه بطهران (۱۳۷۴) فی (۴۲ ص) فیها حدود المایة غزل وتخلصه فیه (نور) طبعه مکتبة میر کمالی فی ذیل دیوان نور علیشاه ورحمتعلیشاه.

(۲۱۶۵: دیوان رضا قزوینی أو شعره) من مقربی بلاط الشاه عباس الأول الصفوی.

أورد شعره فی (گلشن – ص ۱۷۶).

(۲۱۶۶: دیوان رضا قلی همدانی أو شعره) واسمه المیرزا رضاقلی قراگوزلو مدح

(۳۶۶)

مفاتیح البحث: دولة ایران (۲)، مدینة طهران (۱)، الهند (۱)، الموت (۱)، الحج (۱)، الخمس (۱)، الطب، الطبابة (۱)

صفحه ۳۳۰

الذریعة – آقا بزرگ الطهرانی – ج ۹ق۲ – الصفحة ۳۶۷

منوچهر خان معتمد الدولة بأصفهان، فاورد شعره بهار الأصفهانی فی (المدایح) وهو غیر رضاقلی المازندرانی المتخلص (نغمة) المذکور فی المدایح أیضا.

(دیوان رضا قلی خان) یأتی بتخلصه (هدایت) ومر چاکر.

(۲۱۶۷: دیوان محمد رضا قمشهی) ترجمه وأورد شعره فی (نر ۵ – ص ۱۲۹) وقال هو المیرزا محمد رضا بن المیرزا حیدر من نجباء قومشه، وکان وکیل میرزا حسن بن خلیفة سلطان. وکان خطاطا وماهرا فی فن المعمار والشعر ومات قبل سنتین من تألیف النصر آبادی (۱۰۸۳) وأورد شعره ورباعیاته. وأورد شعره أیضا فی (حسینی – ص ۱۳۴) وقال فی (گلشن – ص ۱۷۶) ان شعره مقبول عند الهنود والفرس.

(۲۱۶۸: دیوان میرزا محمد رضا قمی) قال فی (نر ۵ – ص ۱۱۲) انه الولد الأرشد لآقا رضی وزیر قم، ثم أطری شعره وفضله، وقال نصب وزیرا لقم بعد استعفاء والده، وحسن سلوکه، ولکن سعایة الحساد سبت اعتزاله، فسکن أصفهان إلی الیوم (۱۰۸۳) وأورد شعره فی (روشن – ص ۲۴۷) وذکر فی (تغ – ص ۵۸). (أقول) یوجد فی (الرضویة) مثنوی (ریاض حسینی) لحاج رضا القمی ولعله لهذا الرجل.

(دیوان ملا رضا کاشانی) راجع رضا خراسانی. وراجع (رضائی کاشی).

(۲۱۶۹: دیوان رضا کشمیری أو شعره) واسمه محمد رضا. أورد شعره فی (حسینی – ص ۱۳۵). ثم فی (روشن – ص ۲۴۶) ولعله الذی سماه فی (سرخوش – ص ۴۳) محمد رضی کشمیری.

(۲۱۷۰: دیوان رضا لاهجی أو شعره) أورد شعره فی (گلشن – ص ۱۷۵) و (تاریخ علما وشعرای گیلان ص ۸۷) ولعله المذکور فی (روشن – ص ۲۴۷) بعنوان (رضا گیلانی).

وقال فی (تغ - ص ۵۷) انه من العلماء ومات فی أیام استیلاء الأفاغنة علی أصفهان.

(۲۱۷۱: دیوان رضا مشهدی أو شعره) قال فی (گلشن - ص ۱۷۶) انه کان سیاحا سافر إلی الهند ثم أورد شعره (أقول) ولعله الذی ذکره فی طبقات أکبری (ج ۲ - ص ۵۱۴) وقال کان عالما بالنجوم، أو لعله الآتی بعنوان رضائی مشهدی المذکور فی (خص ۸ - ۲۵۰).

(۲۱۷۲: دیوان الشیخ محمد رضا النحوی) ابن الشیخ أحمد بن الحسن النحوی الذی مر

(۳۶۷)

مفاتیح البحث: مدینة إصفهان (۳)، أحمد بن الحسن (۱)، الهند (۱)

صفحه ۰۳۴

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۲ - الصفحة ۳۶۸

دیوانه فی (ص ۵۵)، ودیوان الشیخ محمد رضا أیضا موجود فی مکتبة (السماوی) کدیوان أبیه وفیه تخمیسه لمقصورة ابن درید، وتحویلها إلی مدیح بحر العلوم، وتخمیسه لقصیدة البردة الذی فرغ منه فی (۱۴ - رجب - ۱۲۰۰) وقرض هذا التخمیس سبعة من شعراء عصره منهم اخوه الشیخ هادی بن الشیخ احمد النحوی، وأول تقریظه:

ذی زبدة الشعر بل ذی نخبة الأدب * حاشا تعالی من زور ومن کذب وقد طبع فی النجف فی (۱۳۷۴) مع مقدمة الشیخ علی الخاقانی. وقد توفی بالحلة فی ۲۶ رجب (۱۲۲۶) وحمل إلی النجف.

(۲۱۷۳: دیوان رضا نور نعمة اللهی) المعاصر، قال مرتضی المدرسی الچهاردهی: ان دیوانه فی عشرة آلاف بیت.

(دیوان رضا الهروی) مر بعنوان دیوان رضا علیشاه الهروی، و (رضا سمنانی).

(۲۱۷۴: دیوان المیرزا محمد رضا الهمدانی) الواعظ الشهیر نزیل طهران والمتوفی بها فی (۱۳۱۸) مؤلف (تثنیة الثلاثة) المذکور فی (ج ۳ ص ۳۴۶) ذکر مع سائر تصانیفه فی مقدمة طبع کتابه (الأنوار القدسیة) وفیه القصاید العربیة والفارسیة المطبوع بعضها فی آخر (الأنوار القدسیة).

(۲۱۷۵: دیوان محمد رضا بیک همدانی أو شعره) ذکر النصر آبادی فی (نر ۴ - ص ۸۷) ان آبائه وأجداده کانوا کلانتر همدان وذهب هو إلی بغداد منشیا لحاکمها بکتاش خان، ثم انتقل إلی أصفهان منشیا للوزیر الشهیر بسارو تقی، وبعد قتله صار وزیر خلیفة سلطان وتوفی فی زمن وزارة المیرزا مهدی وأورد رباعیة له. وأورد شعره فی (روشن - ص ۲۴۷) وذکر فی (تغ - ص ۵۷) أیضا.

(۲۱۷۶: دیوان السید رضا الهندی) وهو ابن السید محمد، وأخ السید باقر الهندی وصاحب (بلغة الراحل). رتبه بنفسه بخطه ورأیت عدة من قصاید رثائه فیما دونه الشیخ حسن بن علی الحلی فی (۱۳۳۰) کانت ولادته (۱۲۹۰) ووفاته (۱۲ - ج ۱ - ۱۳۶۲).

وطبع له (الکوثریة) بالنجف مکررا.

(۲۱۷۷: دیوان رضا هندی أو شعره) وهو الشیخ محمد رضا البهکهری الهندی تلمیذ عبد الجلیل البلگرامی مات (۱۱۴۳). أورد شعره فی (گلشن - ص ۱۷۵).

(۳۶۸)

مفاتیح البحث: کتاب الأنوار القدسیة للشیخ محمد حسین الأصفهانی (۲)، مدینة النجف الأشرف (۳)، شهر رجب المرجب (۲)، مدینة إصفهان (۱)، مدینة طهران (۱)، مدینة بغداد (۱)، القتل (۱)، الموت (۱)

صفحه ۰۳۵

الذريعة – آقا بزرگ الطهرانی – ج ٩ق٢ – الصفحة ٣٦٩

(٢١٧٨: ديوان رضائی أصفهانی أو شعره) أورد شعره المتخلص فيه (رضائی) فی (روشن – ص ٢٤٧) وذكر أيضا فی (تغ – ص ٥٨).

(٢١٧٩: ديوان رضائی بخاری أو شعره) وهو السيد جلال الدين الرضوی البخاری ابن السيد محمد البخاری. كان مقربا عند شاه جهان وكان يتخلص أولا (جلال) ثم بدله (رضائی) ترجمه كذلک وأورد شعره فی (روشن – ص ١٤٩).

(٢١٨٠: ديوان رضائی تبريزی) للميرزا علی رضا تبيان الملک التبريزی المعاصر المولود (١٢٧٨) تخلصه فی شعره (رضائی) ولقبه الوقايعی لان والده ميرزا داود كان لقبه (وقايع نگار) قال فيما كتبه إلينا ان فيه آلاف بيت من القصايد العربية والفارسية والغزليات والقطعات والرباعيات والتهانی والمدايح والمراثی والتواريخ والقضايا المهمة والألغاز والمعميات والأهاجی والفكاهيات.

(٢١٨١: ديوان رضائی تتوی) له داستان (زيبا نگار) قصة غرامية محزنة نظمها فی (١٠٧١) فی (٥٥٠٠ بيت) وأورد مضمونها نثرا فی مجلة (سخن) الطهرانية (العدد ١ – السنة ۶) المؤرخة (اسفند ١٣٣٣ ش) بقلم الدكتور سدار نگانی الهندی.

(٢١٨٢: ديوان رضائی دار ابجردی أو شعره) ترجمه سام ميرزا فی (تس ۵ – ص ١٣٧) وقال إنه لم يخرج من تلک البلدة اشعر منه، وأورد مطلع غزله.

(ديوان رضائی رازی) كما فی (گلشن – ص ١٧٧) والصحيح (رضا رازی) كما مر.

(٢١٨٣: ديوان رضائی رشتی أو شعره) ترجمه معاصر النصر آبادی فی (نر ٩ – ص ٣٧٨) وذكر انه كثير الشعر والهجاء وذكر رباعيته فی الهجو وغيره.

(ديوان رضائی رضوی) راجع رضائی بخاری.

(ديوان رضائی كاشی أو شعره) أورد شعره فی (تش – ص ٢٤٣) ولعله الآتی بعد هذا.

(٢١٨٤: ديوان رضائی كاشی) ترجمه صادقی كتابدار فی (خص ٨ – ص ٣١٠) وذكر انه عند الشعراء مقبول القول، وأورد مطالع غزلياته. قال فی (خوشگو) ان الظرفاء كانوا يسمونه (قاری سامره) لأنه كان يؤدی الكلمات عن مخارجها وهاجر أخيرا إلی خراسان وقتل بها بأيدی التوران. أورد شعره (پژمان – ص ١٤٩). وسماه فی (حسينی ص ١٣٣) رضا كاشی، وزاد فی (گلشن – ص ١٧٧) انه قتل فی وقعة عبد الله ازبک

(٣۶٩)

مفاتيح البحث: جلال الدين (١)، خراسان (١)، القتل (٢)

صفحه ٣۶٠

الذريعة – آقا بزرگ الطهرانی – ج ٩ق٢ – الصفحة ٣٧٠

بخراسان فی (٩٨٠) وعنه اخذ القاموس والريحانة ولعله متحد مع ما قبله.

(٢١٨۵: ديوان رضائی گنگ أو شعره) ترجمه سام ميرزا فی (تس ۵ – ص ١٧١) وقال إنه سافر إلی بلاد الروم وانقطع خبره، وكان من أهل العراق سريع الكتابة يكتب فی كل يوم الف بيت، وكان مسلما عند الشعراء فی معرفة الشعر، وأورد مطلع غزله.

(٢١٨۶: ديوان رضائی مازندرانی) واسمه محمد رضا النوری ابن الميرزا محمد حسين وزير خراسان. مدح معتمد الدولة بأصفهان فذكره البهار الأصفهانی فی (المدايح) وقال كان آبائه حكام مازندران من لدن عصر الصفوية.

(٢١٨٧: ديوان رضائی مشهدی أو شعره) وهو من افراد الموظفين فی الكفشدارية للحضرة الرضوية كما ذكره صادقی فی (خص ٨ – ص ٢۵٠) وذكر انه فی الحال مسافر إلی هرات، وأورد مطلع غزله. ولعله رضا مشهدی المذكور فی (ص ٣۶٧).

(٢١٨٨: ديوان رضوان) واسمه الميرزا رضا خان القاضی. توجد نسخة مخطوطة من ديوانه فی (الرضوية) كما فی فهرسها المخطوط.

(۲۱۸۹: دیوان رضوان شیرازی) سافر من وطنه إلی الهند وسکن فی اورنگ آباد وبها مات فی أوایل عهد عالمگیر وله دیوان کبیر کذا ذکره فی (خوشگو).

(۲۱۹۰: دیوان رضوان قاجار) للشاهزاده سام میرزا قاجار الملقب (شمس الشعراء) - وذلک بعد وفات سروش الأصفهانی (شمس الشعراء) - وکان حیا فی سنهٔ تألیف المآثر (۱۳۰۶) کما ترجمه فیه فی (ص ۱۹۰) وتخلصه رضوان، وکان ینظم المدایح والقصاید الطوال ویلقیها فی مجالس السلام الشاهیهٔ أورد شعره (پژمان - ص ۱۵۰).

(۲۱۹۱: دیوان رضوان کرندی) کان من الصوفیهٔ بکرمانشاه. رأیت دیوانه عند المرحوم صادی وحدت (أدیب حضور) المتوفی بطهران (۱۳۷۳).

(۲۱۹۲: دیوان رضوان لاهوری) ترجمه (سرخوش - ص ۴۴) وقال إن شعره سخیف، وقد جاء من وطنه إیران وسکن لاهور. وسماه فی (حسینی - ص ۱۳۴) محمد حسین رضوان وأطری شعره، وکذا فی (گلشن - ص ۱۷۷).

(۲۱۹۳: دیوان رضوانی فسوی) وهو السید محمد فصیح الزمان ابن السید أبی القاسم ولد بفسا فی (۱۲۴۰ ش) وسافر إلی أصفهان فی (۱۲۵۶ ش) ثم سافر إلی قم بعد

(۳۷۰)

مفاتیح البحث: دولهٔ ایران (۱)، دولهٔ العراق (۱)، مدینهٔ إصفهان (۲)، مدینهٔ طهران (۱)، کرمانشاه (۱)، خراسان (۲)، الهند (۱)، الموت (۱)، الوفاهٔ (۱)

صفحه ۰۳۷

الذریعهٔ - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق ۲ - الصفحهٔ ۳۷۱

سنتین لتحصیل العلوم، وبعد عشر سنین هاجر إلی طهران وتقرب عند ناصر الدین شاه فلقبه فصیح الزمان، ثم تقرب عند مظفر الدین شاه ولقبه سلطان الواعظین، ومات (۱۳۲۴ ش) ودیوانه فی خمسهٔ آلاف بیت. طبع منتخب منه فی شیراز کذا ذکره (البرقعی - ج ۲ - ص ۱۳۵).

(۲۱۹۴: دیوان رضوانی یزدی) واسمه السید رضا المعروف (أمیر رضوانی) هاجر من یزد إلی طهران وأسس جریدهٔ (گلشن) من (۱۲۹۶ ش) ومات (۲۵ اسفند ۱۳۱۴ ش) وقال ساعی مدیر نسیم شمال فی تاریخه:

بکاه چار عدد از أمیر رضوانی * که تا شود تو سال وفات أو پیدا وترجمه فی (تش یز - ص ۲۹۱) وتاریخ جراید لصدر هاشمی (ج ۴ - ص ۱۶۳).

(۲۱۹۵: دیوان رضی آرتیمانی) ترجمه النصرآبادی فی (نر ۹ ص ۲۷۳) بعنوان میرزا رضی وذکر أن آرتیمان من محال توی سر کان من توابع همدان، وذکر جملهٔ من غزله ورباعیاته، ولم یصرح بالنقل عن دیوانه. وکذا ترجم ولده المیرزا إبراهیم المتخلص (أدهم) فی (نر ۹ - ص ۳۵۹). من غیر تعرض للسیادهٔ، ولکن فی (تش - ص ۲۵۵) وفی (ض - ص ۱۲۹) ذکرا أن اسمه المیرزا محمد رضی وانه من السادات العظماء والأفاضل من العرفاء ودیوانه بالغ إلی الف بیت وذکرا بعضه. والظاهر أنه اشتبه بینه وبین الرضی الأصفهانی. وترجمه أیضا فی (خوشگو) وقال فی (گلشن ص ۱۷۹) کان کاتب الشاه عباس وکذا فی (تغ - ص ۵۸) وتوجد نسخهٔ من دیوانه عند (الملک) کتب فی القرن الثالث عشر تحت رقم (۴۵۸۶). وقال فی (روشن - ص ۲۱۶) فی ترجمهٔ (دل أصفهانی) انه ابن رضی ارتیمانی ابن إبراهیم أدهم، وهو غلط ولعل الصحیح ان دل ابن إبراهیم أدهم بن رضی ارتیمانی هذا.

(۲۱۹۶: دیوان رضی أصفهانی أو شعره) وهو من سادات أصفهان. سافر إلی الهند ورجع ومات فی (۱۰۲۴ = آه از رضی) کذا ترجمه فی (حسینی - ص ۱۳۳) و (تش ص ۱۷۶) و (سرو آزاد - ۳۱) و (گلشن - ص ۱۷۸) وسماه فی (تغ - ص ۵۸) قاضی محسن وأطری

حدهٔ ذهنه. وهو غیر رضی الارتیمانی الهمدانی المذکور، وقد اشتبه بینهما هدایت فعد فی (ض – ص ۱۲۹) رضی الارتیمانی من السادات کما فعل بیگدلی فی (تش – ص ۲۵۵). ولیس کذلک.

(۳۷۱)

مفاتیح البحث: ناصر الدین شاه القاجاری (۱)، مدینهٔ إصفهان (۱)، مدینهٔ طهران (۲)، الهند (۱)

صفحه ۰۳۸

الذریعهٔ – آقا بزرگ الطهرانی – ج ۹ق۲ – الصفحهٔ ۳۷۲

(۲۱۹۷: دیوان الرضی البغدادی) للسید الشریف أبی الحسن محمد بن الحسین بن موسی بن محمد بن موسی بن إبراهیم بن الإمام موسی الکاظم (ع) ولد فی بغداد (۳۵۹) وولی النقابهٔ (۳۸۰) وتوفی (۶ – المحرم – ۴۰۶) لم یعرف من قریش مجید مکثر سواه.

ودیوانه بالنسبهٔ إلی حماسهٔ أبی تمام التی فیها جید شعر العرب کالشمس وضحیها والقمر إذا تلیها. طبع علی الحجر فی بمبئی فی (۱۳۰۶) فی (۵۴۹ ص) وطبع فی بیروت فی (۱۳۱۰) فی (ص ۹۸۶) فی مجلدین وطبع أخیرا فی مصر فی أربع مجلدات وهو مرتب علی خمسهٔ أبواب ۱) فی المدیح ۲) فی الافتخار وشکوی الزمان ۳) فی المراثی ۴) فی النسیب والمشیب ووصف طیف الحبیب ۵) فی الفنون المختلفهٔ، وکل باب مرتب علی حروف المعجم. رأیت النسخهٔ المکتوبهٔ منه فی (۵۱۵) فی کتب السید محمد بن سیدنا الیزدی، ونسخهٔ خط السید علی خان المدنی فی مکتبهٔ (السماوی) ونسخهٔ بقلم النسخ الجید فی مکتبهٔ آل السید عیسی (العطار ببغداد) فی ثلاثمایهٔ وتسع وسبعین ورقهٔ فی کل ورقهٔ اثنان وأربعون سطرا، أول اشعاره فی مدح بها الدولهٔ الدیلمی:

بهاء المجد من هذا البهاء * وضوء المجد من هذا الضیاء (دیوان رضی تبریزی) ذکرناه بتخلصه (بنده) وله رسالهٔ (عشق وروح) و (جنگ روس – اتریش – فرانسه) ورسالهٔ (حسن ودل) الذی نسبناه فی (ج ۷ – ص ۱۶ – ۱۷) إلی المیر رضی المستوفی مؤلف (ربیع المنجمین) و (المطلع) فی نقد الشعر، من علماء القرن الحادی عشر، والصحیح انه لمیر رضی هذا المتوفی (۱۲۲۲) فلیصحح.

(دیوان الرضی التستری) فارسی للسید رضی الدین ابن السید نور الدین التستری.

مر بتخلصه (أقدس شوشتری).

(۲۱۹۸: دیوان رضی خراسانی) واسمه المیرزا أرشد ابن آقا شفیعا الخراسانی.

ترجمه النصر آبادی فی (نر ۴ – ص ۸۰) وقال کان یشتغل فی الدفاتر الخاصهٔ وعزل ثم نصب مستوفیا لمازندران، ثم وزیرا لاعتماد الدولهٔ الشیخ علی خان وأورد بعض شعره، وکذا فی (گلشن ص ۱۷۸).

(دیوان رضی الدین بابا) ترجمه الحکیم شاه محمد فی (بهش ۱ – ص ۳۳۸) و (تغ – ص ۵۸) وذکر انه کان حاکم دیار بکر فی عصر ابقاخان وله شعر کثیر، ثم أورد له رباعیهٔ

(۳۷۲)

مفاتیح البحث: الإمام موسی بن جعفر الکاظم علیهما السلام (۱)، مدینهٔ بیروت (۱)، موسی بن محمد بن موسی (۱)، محمد بن الحسین (۱)، مدینهٔ بغداد (۱)، الوضوء (۱)، الوفاهٔ (۱)

صفحه ۰۳۹

الذریعهٔ – آقا بزرگ الطهرانی – ج ۹ق۲ – الصفحهٔ ۳۷۳

أنشأها بعد عزله عن الحکومهٔ. وقد ذکرناه بعنوان (بابا رضی الدین).

(دیوان رضی الدین الخشاب) النیشابوری أو الکاشانی. مر بعنوان الخشاب.

(دیوان رضی الدین الغزنوی) هو الشیخ العارف علی بن الشیخ سعید بن عبد الجلیل یأتی بعنوان (رضی لا لا).

(۲۱۹۹: دیوان رضی الدین النیسابوری) ترجمه فی (ض - ص ۱۲۶) وأورد بعض اشعاره، ووصفه بأنه من الشعراء العارفین بفنون الشعر، لکن الغالب علیه نظم القصائد، وکان فی أوائل امره مداح السلطان أرسلان بن طغرل السلجوقی. ترجمه فی (تش - ص ۱۳۵) وأورد قصة سفره ومرضه وتأخره عن العیر وسفره إلی الحجاز وارادته للشیخ معین الدین عم الشیخ سعد الدین الحموی، ومات فی آخر الدولة السلجوقیة، وفی القاموس الترکی انه مات (۵۹۸) وترجمه أیضا فی (مع - ج ۲ ص ۲۳۱) و (گلشن - ص ۱۷۸) و (تغ - ص ۵۸). وقد خلط بعضهم بین الرجل هذا وبین الخشاب النیشابوری المذکور فی محله.

(دیوان رضی شریفی) راجع (رضی شیرازی).

(دیوان رضی شوشتری) مر بعنوان (أقدس شوشتری) وترجمه فی (نجوم السماء ص ۲۶۲) و (روشن - ص ۲۴۸) أیضا وهو ابن السید نور الدین شیخ الاسلام بتستر.

(۲۲۰۰: دیوان رضی شیرازی أو شعره) واسمه السید مرتضی، وهو من السادة الشریفیین فی شیراز، وکان قاضی القضاة بها، وقد بنی تکیة فی مقبرة شاه چراغ فباعها بعده ولده المیر السید شریف للوزیر معین الدین محمد. کذا ذکره وأورد شعره فی (خوشگو) وکذا فی (گلشن - ص ۱۷۹) و (روش - ص ۲۴۸) عن نگارستان سخن، وکلهم اخذوا التفصیل عن (نر ۶ - ص ۱۷۸).

(۲۲۰۱: دیوان الآقا رضی القزوینی) ترجمه النصر آبادی فی (نر ۶ - ص ۱۷۲) وأورد حملة من اشعاره. أقول هو العلامة المحقق المدقق رضی الدین محمد بن الحسن القزوینی مؤلف (لسان الخواص) والمتوفی (۱۰۹۶) وحج (۱۰۵۳) وبعد رجوعه الف رسالة (میزان المقادیر) وکانت فی مکتبة (التقوی) بطهران مجموعة من رسائله تاریخ کتابتها (۱۱۰۰) فیها (النوروزیة) فی تعیین النوروز و (الوقتیة) فی تعیین أوقات الصلوات و (العیاریة) فی تعیین عیار الفلزات والمولودیة فی تعیین المولد النبوی ورسالة (الفراسة)

(۳۷۳)

مفاتیح البحث: مدینة طهران (۱)، محمد بن الحسن القزوینی (۱)، الموت (۱)، الحج (۱)

صفحه ۰۴۰

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۲ - الصفحة ۳۷۴

وله ترجمة فی الامل وفیها بعض تصانیفه الاخر، وترجمه فی (نجوم السما - ص ۱۳۷) مفصلا، ثم ذکر فی النجم الثانی منه مختصرا فی (ص ۲۲۸) وترجمه أیضا فی (خوشگو).

(دیوان رضی القزوینی أو شعره) واسمه ملک رضی الدین من أحفاد افتخار الدین البکری، کان مدة حاکم دیار بکر. ترجمه فی (خوشگو) وقد ذکرناه بعنوان (رضی الدین بابا) و (بابا رضی الدین).

(۲۲۰۲: دیوان آقا رضی قمی) وهو ابن المیر محمد مؤمن الذی هو من أحفاد المیر مکی من السادة وبعض آبائه کانوا شیخ الاسلام بقم. ترجمه النصر آبادی فی (نر ۵ - ص ۱۱۵) وأورد شعره. وکذا فی (گلشن - ص ۱۷۹).

(دیوان محمد رضی کشمیری) کما فی (سرخوش - ص ۴۳) مر بعنوان (رضا کشمیری).

(۲۲۰۳: دیوان رضی لالا أو شعره) وهو العارف الشیخ علی بن سعید بن عبد الجلیل لالا، المونوی المعروف (علی لالا) قال هدایت و (تغ - ص ۵۸) انه مات فی (۶۴۳) وقبره فی حوالی أصفهان یعرف (گنبد لالا) وقال غیره مات بغزنة فی (۶۴۲ أو ۶۴۳) ودفن عند قبر السلطان محمود الغزنوی. ومادة تاریخه [سید أکرم علی بن سعید = ۶۴۲] أو [شهباز هوای عالم قدس = ۶۴۳]. قالوا کان من أحفاد عم الحکیم سنائی أو من أحفاده، وانه أخذ الخرقة عن مایة وأربع وستین شیخا وعمدتهم الشیخ نجم الدین الکبری المقتول بخوارزم (۶۱۸) وعن (خزینة الأصفیاء ص ۲۶۷) انه سافر إلی الهند واخذ عن أبی الرضا العارف الهندی واخذ منه المشط الذی کان یدعی انه

كان للنبى (ص) وترجمه فى مجالس المؤمنين (ص ۱۴۷) والقاموس التركى والريحانة. و (ض - ص ۱۲۷) و (گلشن - ص ۱۷۸).

(۲۲۰۴: ديوان آقا رضى لاهيجى) وهو ابن جمال الدين احمد. هاجر من وطنه إلى أصفهان وهو حسن المعاشرة مع الناس. ترجمه معاصره النصر آبادى فى (نر ۵ - ص ۱۱۸) وأورد شعره ورباعيته:

(ديوان رضى مشهدى) مر بعنوان (دانش مشهدى) وأورد شعره فى (گلستان مسرت ص ۱۳۸).

(۳۷۴)

مفاتيح البحث: الرسول الأكرم محمد بن عبد الله صلى الله عليه وآله (۱)، مدينة إصفهان (۲)، جمال الدين (۱)، على بن سعيد (۲)، الهند (۱)، القبر (۱)، الكرم، الكرامة (۱)، الموت (۲)

صفحه ۰۴۱

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانى - ج ۹ق۲ - الصفحة ۳۷۵

(ديوان رضى نيشابورى) مر (رضى الدين نيشابورى) و (الخشاب النيشابورى).

(ديوان رضى همدانى) قال فى (تش - ص ۲۵۵) انه من سادات آرتيمان من محال همدان ويتخلص باسمه. والظاهر أنه هو رضى آرتيمانى المذكور.

(۲۲۰۵: ديوان رعدى آذرخشى تبريزى) هو الدكتور غلام على المعاصر. له شعر كثير طبع بعضها فى (پژمان - ص ۸۲۳) وفى (كنگرهء نويسندگان - ص ۱۲۰) ولد بتبريز (۱۲۸۸ ش) وسافر إلى أوربا (۱۳۱۵ ش) ورجع (۱۳۲۰ ش).

(۲۲۰۶: ديوان رعد هندى) للحكيم نادر على المعاصر. طبع غزلياته الفارسية بحيدر آباد دكن.

(۲۲۰۷: ديوان رعناى أصفهانى أو شعره) وهو المير سيد عبد الله. عده الشيخ محمد باقر ألفت من أعضاء انجمن دانشكده بأصفهان. وأورد غزله فى (دانشنامه) المطبوع (۱۳۴۲) بأصفهان وكذا جاء شعره (پژمان - ص ۸۲۴).

(۲۲۰۸: ديوان رغمى هروى) اسمه قاسم بيك الهروى، أخ زوجة عليقيخان بيكلربيكى فى هرات كما ذكره الصادقى فى (خص ۷ - ص ۱۲۲) وأورد غزله وتخلصه فى قوله:

باز بيتابى تو كردى رغمى ورفتى برش * ورنة ايندل يكدوروزى خو بهجران كرده بود وسماه فى (روشن - ص ۲۴۸) رغمى استرآبادى.

(۲۲۰۹: ديوان الرفا) لأبى الحسن السرى ابن أحمد بن السرى الرفا الكندى الموصلى الشاعر المجيد المتوفى (۳۶۲) ترجمه السيد ضياء الدين يوسف فى (نسمة السحر بذكر من تشيع وشعره) ورأيت نسخة من ديوانه فى خزانة كتب آل السيد عيسى (العطار ببغداد) ويوجد أيضا فى مكتبات باريس ولندن وخديوية مصر. أوله:

خذوا طربا فى أوان الطرب * وانجب اقدامه بالنجب وله غير الديوان (الديرة) و (المحب والمحبوب) و (المشموم والمشروب) سافر إلى حلب ومدح سيف الدولة ابن حمدان وبعد وفاته سافر إلى بغداد. وكان شغله تعمير الفرش والزوالى، وقال فيه:

وكانت الإبرة فيما مضى * صائنة وجهى وأشعارى

(۳۷۵)

مفاتيح البحث: مدينة إصفهان (۲)، أحمد بن السرى (۱)، مدينة بغداد (۱)، الزوج، الزواج (۱)، الوفاة (۱)

صفحه ۰۴۲

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانى - ج ۹ق۲ - الصفحة ۳۷۶

ترجمه ابن خلكان (ج ۱ – ص ۲۱۸) و (جما – ج ۱۱ – ص ۱۸۲) و (الروضات ص ۳۰۸).

(۲۲۱۰: دیوان رفاهی) وهو الحاج میرزا حسن خان معتضد الدولة. توجد نسخة منه بخط الناظم الجید عند دهخدا بطهران، وفیه غزلیات وقصیدة باسم (جهان نامه) فی (۲۵۱ بیت) قال فی آخره:

أین جهاننامهء رفاهی را * كامل از عین لطف بر خوانش وقال فی تاریخه:

سیصد وسی وهفت بعد هزار * گفتم أین داستان بطهرانش (۲۲۱۱: دیوان ملا رفعا بخاری أو شعره) واسمه ملا رفعا أو ملا رافع، علی اختلاف نسخ النصر آبادی فیه. قال فی (نر ۱۰ – ص ۴۳۳) انه سافر إلی الهند ولازم أبا الفضل مدة ورجع إلی إیران ونقل عن آثار البخاری – الذی ذكرناه فی (ص ۲) وقد كان معه فی سفر الهند – قصة قطع اذنه بأمر السلطان. ثم أورد شعره، وكذا ذكره فی (روشن – ص ۲۵۱) بعنوان ملا رفعی.

(۲۲۱۲: دیوان رفعت أصفهانی أو شعره) للمیرزا رفیع الدین محمد بن المیر محمد حسین وابن بنت الحاج باقر المعروف (مسگر) ترجمه معاصره فی (نر ۶ – ص ۱۸۹) وأطری شعره وخطه النسخ تعلیق، ثم أورد غزله بتخلص (رفعت).

(۲۲۱۳: دیوان رفعت رامپوری) واسمه غلام جیلانی وأصله من شاه چهان پور.

كان معلما ونظم قصة محاربة آصف الدولة وغلام محمد خان روسیله بالفارسیة. ترجمه وأورد شعره فی (روشن – ص ۲۵۰).

(۲۲۱۴: دیوان رفعت فیروز آبادی أو شعره) للمولی شاه محمود الفیروز آبادی الشیرازی.

ترجمه وأورد شعره معاصره فی (نر ۹ – ص ۴۱۱) (۲۲۱۵: دیوان رفعت قاجار أو شعره) وهو فتح الله میرزا بن محمد علی دولت شاه. حكم مدة فی كرمانشاه عن فتح علیشاه، ومات عن ثلاثین سنة من عمره فی (۱۲۵۰) كان ماهرا فی الخط النسخ. أورد شعره فی (المدایح المعتمدیة).

(۲۲۱۶: دیوان رفعت هندی) واسمه غلام أشرف. له مثنوی (میباید شنید) أورد بعضها فی (روشن – ص ۲۴۸).

(۳۷۶)

مفاتیح البحث: دولة ایران (۱)، مدینة طهران (۱)، كرمانشاه (۱)، رفیع الدین محمد (۱)، الهند (۲)، الحج (۲)

صفحه ۰۴۳

الذریعة – آقا بزرگ الطهرانی – ج ۹ق۲ – الصفحة ۳۷۷

(۲۲۱۷: دیوان رفعت هندی) وهو محمد عباس بن الشیخ احمد الشیروانی الیمنی ابن المیرزا محمد تقی (الشیخ محمد الشیروانی) ابن محمد علی خان مستوفی الممالك ابن المیرزا إبراهیم الهمدانی. كان جده إبراهیم وزیرا لنادر شاه فعزله فسكن النجف، وابنه محمد علی خان المستوفی قتله نادر ففر ابنه محمد تقی إلی شیروان وبدل اسمه بالشیخ محمد، ثم سافر إلی بنارس ثم لكهنو ثم نزل الیمن فولد له هناك الشیخ احمد، ثم نزل الشیخ احمد كلكتة ونصب مدرسا بمدارسها العالیة، ثم نزل لكهنو وهناك ولد له الشیخ محمد عباس المتخلص رفعت فی (۲۲ شوال – ۱۲۴۱) ومات الشیخ احمد والد رفعت فی (۱۲۵۶) وسافر رفعت بعد موت والده إلی أكثر بلاد الهند وصنف تصانیف كثیرة منها (انشای عجب العجاب) و (نفحة الیمن) و (مناقب حیدریة) و (حدیقة الأفراح) و (منهج البیان الشافی فی علمی العروض والقوافی) و (بحر النفائس) و (تاج الاقبال فی تاریخ ملك بهوپال) وغیرها. وكان حیا إلی (۱۲۹۵) الذی الف فیها صبح گلشن فاورد فیه بعض شعره فی (گلشن – ص ۱۸۱ – ۱۸۲).

(۲۲۱۸: دیوان ملا رفعتی تبریزی) اسمه المیرزا إبراهیم وأصله من تبریز، سافر إلی الهند ورجع وفی الأخیر كان فی خدمة عرب خان حاكم شیروان إلی أن توفی بها.

كذا ترجمه النصر آبادی فی (نر ۹ – ص ۳۹۹) وعنه فی (دجا – ص ۱۶۰) وذكر بعض شعره، وكذا فی (خوشگو) و (گلشن – ص

(۱۸۲).

(۲۲۱۹: دیوان مولانا رفقی) ترجمه الحکیم شاه محمد فی (بهش ۲ - ص ۴۰۳) وذکر انه ظریف الطبع لطیف الشعر وأورد مطلع غزله.

(۲۲۲۰: دیوان رفیعا نائینی أصفهانی) کان أصله من نائین کما ذکره النصر آبادی فی (نر ۵ - ص ۱۲۸) ووصفه بکونه من أولیاء بالا وپائین وسیع المشرب، وقال کان یلازم المیرزا حبیب الله صدر ثم هاجر إلی إیروان فی خدمة نجفقلیخان ابن قزاق خان وبعد موته ذهب مع نعشه إلی مشهد خراسان، وبقی عند قبره سنتین ورجع إلی أصفهان فی سنة تألیف النصر آبادی، ثم أورد جملة من شعره، وکذا فی (تغ - ص ۵۹) و (گلشن - ص ۱۸۲) وریحانة الأدب، ولکن فی (خوشگو) بعنوان (رفیقا). وفی (ض - ۱۳۱) أیضا سماه (رفیقا یزدی) وهذا الرجل غیر رفیع الدین محمد بن حیدر الحسینی صاحب

(۳۷۷)

مفاتیح البحث: مدینة النجف الأشرف (۱)، مدینة إصفهان (۱)، شهر شوال المکرم (۱)، محمد بن حیدر الحسینی (۱)، خراسان (۱)، الهند (۲)، الشهادة (۱)، القتل (۱)، القبر (۱)

صفحه ۰۴۴

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۲ - الصفحة ۳۷۸

الحواشی المذکورة فی (ج ۶) والمتوفی (۱۰۸۰) فان الشاعر لیس من السادة ظاهرا ولعل الصحیح فی اسمه رفیقا.

(دیوان رفیعا نائینی أو شعره) ولد بنائین ونشأ بیزد وسافر إلی أصفهان کان فی أواخر العهد الصفوی وبقی إلی أوایل العهد الأفشاری فهو فی القرن الثانی عشر. ترجمه فی (تش - یز - ص ۲۹۱).

(۲۲۲۱: دیوان رفیع آمدی) فارسی یوجد فی مکتبة حالت أفندی باستانبول کما ذکر فی فهرسها. (أقول) ولعله رفیقی آملی.

(۲۲۲۲: دیوان رفیع الدین الأبهری القزوینی) المعاصر والمصاحب مع کمال الدین إسماعیل الشهید فی أصفهان بید التتار فی (۶۳۵) کما فی (تغ - ص ۵۹). ودیوانه فی ثلاثة آلاف بیت کما فی (مع - ج ۱ ص ۲۳۴).

(۲۲۲۳: دیوان رفیع الدین البکرانی أو شعره) الأبهری الأصل المعاصر لغازان خان الذی ملک (۶۹۴ - ۷۰۳) کما ذکر الحکیم شاه محمد فی (بهش ۱ - ص ۳۳۵) وأورد له رباعیة، ولا یحتمل اتحاده مع سابقه لبعد الزمان بین معاصریهما.

(۲۲۲۴: دیوان میر رفیع دستور) قرا کتب المعقول وهاجر مع الشیخ شمس الدین محمد بن خاتون العاملی تلمیذ الشیخ البهائی ومترجم شرح أربعینه إلی الهند، کما ذکره النصر آبادی فی (نر ۹ - ص ۲۷۰) وأورد عدة من رباعیاته.

(دیوان میرزا رفیع الدین رفعت) مر بتخلصه بعنوان دیوان رفعت أصفهانی مسگر.

(۲۲۲۵: دیوان رفیع الدین کرمانی) ترجمه مختصرا وأورد شعره فی (تاریخ گزیده ص ۸۱۸) وأطری شعره. وقال سنگلاخ فی (امتحان الفضلاء - ج ۲ - ص ۷) أنه رأی دیوانه بخط أبی تراب الأصفهانی. وترجمه وأورد شعره أیضا فی (تش - ص ۱۲۰) و (ض - ص ۳۳۱) نقلا عن علیقلیخان واله الداغستانی مؤلف (ریاض الشعراء) المتوفی (۱۱۷۰). وأطری دقة ذهنه فی (تغ - ص ۵۹) و (روشن - ص ۲۵۳).

(۲۲۲۶: دیوان رفیع الدین لنبانی) من شعراء أصفهان فی آخر القرن السادس. ترجمه العرفی فی (اللباب - ج ۲ - ص ۴۰۰) وفی (دولت - الطبقة ۳) بهذا العنوان. وزاد فی (هفت إقلیم) فسماه رفیع الدین مسعود اللنبانی وبعد ذلک ترجم شاعرا آخر

(۳۷۸)

مفاتیح البحث: مدینة إصفهان (۳)، الشیخ البهائی (۱)، محمد بن خاتون العاملی (۱)، الهند (۱)، الشهادة (۱)

صفحه ۰۴۵

الذريعة - آقا بزرگ الطهراني - ج ٩ق٢ - الصفحة ٣٧٩

بعنوان رفيع الدين عبد العزيز، وفي (تش - ص ١٧٧) سماه عبد العزيز مسعود، ثم جاء هدايت وسماه عبد العزيز بن مسعود وعنه اخذ ريو في فهرسه (ص ٢٣٩) و (گلشن - ص ١٨٣) و (تغ - ص ٥٩) و (روشن - ص ٢٥٣) وقالوا جميعا مات في عنفوان شبابه، وقال في شاهد صادق انه مات (٦٣٩) وفي (تغ - ص ٥٩) انه مات بأصفهان وقال دولتشاه: وديوانه في العراق معروف وفي خراسان متروك. قال هدايت وديوانه في عشرة آلاف بيت. ولكن نسخته الموجودة في (المجلس) تشتمل على (١٣٠٠ بيت) كتبت في القرن الحادي عشر كما في فهرسها (ج ٣ ص ٢٨٥) مدح فيها ركن الدين مسعود بن صاعد قاضي أصفهان المقتول (٦١٩). وله في الديوان عدة قصايد عربية أيضا.

(٢٢٢٧: ديوان رفيع الدين النسوي) أورد النصر آبادي في (نر ١٤ - ص ٤٩٢).

لغزا له في ستة أبيات باسم السيف (شمشير).

(٢٢٢٨: ديوان رفيع الدين النيشابوري) ذكر في (مع - ج ١ ص ٢٣٤) انه من قدماء الحكماء وقد أطراه مؤلف تذكرة عرفات العاشقين وأورد رباعيته.

(٢٢٢٩: ديوان الميرزا رفيع الصدر الشهرستاني) كان من السادة الاجلاء الشهرستانيين بأصفهان، وكان صهر الشاه عباس الماضي وصدرا في دولته وعزل في عصر الشاه صفي.

ترجمه النصر آبادي في (نر ٢ - ص ١٦) وأورد بعض رباعياته وعنه اخذ (روشن - ص ٢٥٢).

وقال في (خوشگو) ان مجموعة منشأته مشهورة.

(ديوان رفيع شيرازي) واسمه مرزبان الشيرازي. عده في بعض التذاكر من معاصري حنظلة وأبو سليك، وبعض عده من شعراء آل سلجوق. كذا ترجمه وأورد شعره في (گلشن - ص ١٨٣). راجع (رفيع مرزبان).

(٢٢٣٠: ديوان رفيع قزويني) واسمه حسين بيك القزويني الأصل ساكن مشهد خراسان كما في (حسيني - ص ١٣٥) و (سرو آزاد ص ١٠٧). هاجر إلى بلخ وفوض إليه محمد خان، ازبك مكتبته ودار انشائه، ثم طلبه شاه جهان الذي عزل (١٠٦٨) ومات (١٠٧٧) فذهب إلى الهند ووصل شاه جهان آباد في (١٠٥٤) وتقرب عنده وبعد ذلك نصبه عالمگير على بيوتات كشمير. وقد فصل ترجمته النصر آبادي في (نر ٩ - ص ٢٦٨) وأورد مطالع من غزله ورباعياته وترجمه في (خز - ص ٢٣٣) وذكر انه اشترى ديوان غزله

(٣٧٩)

مفاتيح البحث: دولة العراق (١)، مدينة إصفهان (٣)، عبد العزيز (٣)، خراسان (٢)، الهند (١)، الموت (٣)، الشهادة (١)

صفحه ۰۴۶

الذريعة - آقا بزرگ الطهراني - ج ٩ق٢ - الصفحة ٣٨٠

ورباعياته ولم يظفر بديوان قصايده ومثنوياته ومنها مثنوى التهنئة ل (ع ١ - ١٠٦٦) الذي كان صلته عشرة آلاف (روپية، وترجمه في (خوشگو) أيضا وقال في (سرخوش - ص ٤٠) انه مات بدار الخلافة (شاه جهان آبان) وله مثنوى في وصف تلك البلدة.

وقال في (تغ - ص ٥٩) انه مات (١١٠٠). وكثير من شعره وردت في (گلستان مسرت).

(ديوان رفيع قزويني) صاحب أبواب الجنان. يأتي بتخلصه ديوان واعظ.

(٢٢٣١: ديوان رفيع گنجوى أو شعره) أورد شعره في (دجا - ص ١٦٠) نقلا عن (حديقة الشعراء) وقال إنه من شعراء القرن الثالث

عشر.

(۲۲۳۲: دیوان رفیع مرزبان أو شعره) ترجمه وأورد شعره فی (هفت – ص ۲۲۹).

وذكر أن قیل فیه انه معاصر أبی سلیك الگرگانی وقیل أنه من شعراء آل سلجوق وهذا أصح. وسماه فی (گلشن – ص ۱۸۳) رفیع شیرازی.

(دیوان رفیع مشهدی) مر بعنوان (رفیع قزوینی).

(دیوان رفیع مشهدی) مر بعنوان دیوان باذل وترجمه فی (نجوم السماء – ص ۲۲۰) وأورد شعره فی (گلستان مسرت – ص ۲۹) أیضا.

(۲۲۳۳: دیوان رفیعی أصفهانی أو شعره) وهو محمد جواد بن أبی القاسم القهفرخی من اعمال أصفهان. معاصر، ولد (۱۳۲۰) أورد مخمسه الذی یذكر فیه أسماء اثنین وثلاثین شاعرا من شعراء قهفرخ فی (شعراء أصفهان – ص ۲۱۶).

(۲۲۳۴: دیوان رفیعی كاشانی) وهو المیر رفیع الدین حیدر الطباطبائی المعمائی الكاشانی سافر إلی الهند فی (۹۹۹) وترقی بوسیلهٔ میرزا جعفر آصف خان عند أكبر شاه وسافر إلی الحجاز فنهب أمواله السراق فرجع إلی الهند فرای ان ولده محمد هاشم (سنجر) قد هاجر من وطنه إلی آكره. وقال فی (تش – ص ۲۴۳) مات فی (۱۰۳۲) وفی (تغ – ص ۵۹) انه مات (۱۰۲۵) بكاشان ترجمه فی خزانهء عامره وطبقات أكبری (ج ۲ – ص ۴۹۵) وفی (میخانه – ص ۲۴۹) وعالم آرای عباس – ص ۱۳۱ وبدیوانی (۳: ۲۳۲) و (نر – ۱۳ و ۱۵ ص ۴۷۵ و ۵۱۴) وذكرناه فی (ص ۲۷۰) بعنوان حیدر كاشی. وتوجد ثمان صفحات من دیوان رفیعی بمكتبهٔ كلیهٔ الطب بطهران كما فی فهرسها (ص ۲۲) ولعله

(۳۸۰)

مفاتیح البحث: مدینهٔ إصفهان (۲)، مدینهٔ طهران (۱)، الهند (۲)، الجود (۱)، الموت (۴)، الطب، الطبابهٔ (۱)

صفحه ۰۴۷

الذریعهٔ – آقا بزرگ الطهرانی – ج ۹ق۲ – الصفحهٔ ۳۸۱

هذا. وطبع بعض شعره فی (پژمان – ص ۱۵۲ و ۵۹۹ و ۸۱۲) وسماه فی (حسینی – ص ۱۳۳) رفیقی بدل رفیعی وعلی أی فهو غیر رفیعی الترك الشاعر الحروفی تلمیذ نسیمی.

(۲۲۳۵: دیوان رفیق أصفهانی) قال فی (انجمن – ۴) انه ملا حسین سبزی فروش ترقی امره ومات (۱۲۱۲) بأصفهان ودفن فی النجف ودیوانه فی (۶۰۰۰ بیت). وقال فی (مع ۲ – ص ۱۴۲) هو معاصر لهاتف وآذر ودیوانه یشتمل علی ثمانیهٔ آلاف بیت، ثم أورد بعض أبیاته. ویوجد منه نسخهٔ فی مكتبهٔ المجلس كما ذكره ابن یوسف فی فهرسها (ج ۳ ص ۲۸۸) وحكی ترجمته عن انجمن خاقان ونقل بعض شعره فی نفایس اللباب وقال فی (تش – ص ۳۷۴) أصله من أصفهان وأورد اشعاره فی جواب شعر وفا. ونسخهٔ منه فی المتحف البریطانی كما فی فهرس ریو (ص ۳۵۰) وقال فی (روشن – ص ۲۵۴) انه ولد (۱۱۵۰) وكان حیا إلی (۱۲۲۶).

(۲۲۳۶: دیوان مونا رفیقی أو شعره) كذا ترجمه الحكیم شاه محمد القزوینی فی (بهش ۲ – ص ۳۸۵) وذكر انه كان رفیقا شفیقا من أهل الطریق ثم أورد رباعیهٔ له فی تكذیب المدعین للعشق والظاهر أنه كان من معاصریه، ولعله الذی ذكره فی (حسینی – ص ۱۳۲) وسماه میر علی دوست رفیق معاصر مولانا جامی.

(۲۲۳۷: دیوان رفیقی آملی أو شعره) سافر من وطنه إلی الحجاز ثم نزل دكن حیدر آباد. كان ماهرا فی المعمار والتاریخ. أورد بعض شعره وترجمه كذلك فی (گلشن – ص ۱۸۳). وراجع رفیع آمدی فی (ص ۳۷۸).

(۲۲۳۸: دیوان رفیقی أصفهانی أو شعره) أورد شعره فی (روشن – ص ۲۵۵) وقال إن اسمه المیر مرتضی.

(۲۲۳۹: دیوان رفیقی تبریزی أو شعره) من المغنین بها. أورد شعره فی (دجا – ص ۱۶۰) عن تحفهء سامی ولكن لم أره فیه.

(٢٢٤٠: ديوان رفيقى تفريشى أو شعره) من السادة الطباطبائية فى تفرش من محال قم واسمه الميرزا محمد على اشتغل بتحصيل العلوم فى أصفهان سنين ومهر فى الرياضيات.

ترجمه معاصره كذلك فى (مع - ج ٢ ص ١٤٣) وذكر بعض غزلياته وكذا فى (انجمن - ۴) ووصفه بأنه قليل الشعر.

(٣٨١)

مفاتيح البحث: مدينة النجف الأشرف (١)، مدينة إصفهان (٣)

صفحه ۰۴۸

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانى - ج ٩ق٢ - الصفحة ٣٨٢

(ديوان رفيقى كاشى) راجع رفيعى كاشى.

(٢٢٤١: ديوان رفيقى همدانى أو شعره) ترجمه الحكيم شاه محمد القزوينى فى (بهش ٢ - ص ٣٠۴) وصرح بأنه من شعراء عصر السلطان يعقوب المتوفى (٨٩۶) وذكر انه مىالمعمرين والمصاحبين لمولانا الطوسى.

(٢٢٤٢: ديوان رقمى تربتى أو شعره) وهو الملا زين العابدين. أورد شعره فى (روشن - ص ٢٥۶).

(ديوان ركنا كاشانى) يأتى بعنوان (مسيح كاشانى) ومر ابنه (حسين ركنا) فى (ص ٢٥٢).

(ديوان ركن الدين رازى) أورد شعره فى (گلشن - ص ١٨۴) وأظنه ركن الدين سمنانى.

(٢٢٤٣: ديوان ركن الدين زيارتگاهى أو شعره) وهو ابن القاضى أبى المعانى أورد شعره فى طبقات أكبرى (ج ٢ ص ٥١٥) ولعله الذى ذكره فى (تغ - ص ۶٠) بعنوان ركن الدين مسعود الكاشانى معاصر جلال الدين أكبر شاه.

(ديوان ركن الدين سمنانى) وهو علاء الدولة السمنانى يأتى بهذا العنوان.

(٢٢٤٤: ديوان ركن الدين قبائى) من شعراء قبا بتركستان من ما وراء النهر. جاء من وطنه إلى العراق العجمى. كان تلميذ أثير الدين الاومانى واستاد پوربها الجامى، وناظر فى أصفهان بدر الدين الجاجرمى، وكان شعره أفضل من شعر بدر. ترجمه دولتشاه فى الطبقة الثالثة كذلك وأورد شعره فى حق الخواجة عز الدين. وفى (تش - ص ٣۴۴) سمى ممدوحه معز الدين طاهر بدل عز الدين، وعنهم اخذ فى (روشن - ص ٢٥٧) وقد رآى سنگلاخ نسختين من اشعاره أحدهما بخط خليل قلندر الهروى والثانى بخط إبراهيم بن المير عماد فذكرهما فى (امتحان الفضلاء - ج ١ ص ٢٥۶ و ٢٩٢).

(ديوان ركن الدين قمى) مر بعنوان (حكيم ركن الدين) فى (ص ٢۶١).

(٢٢٤٥: ديوان ركن الدين قمى) أصله من قم ويصل نسبه بثلاثة آباء إلى دعويدار القمى ولذلك كان يعرف بالقاضى ركن الدين دعويدار. كان ماهرا فى النظم والنثر العربى والفارسى وكان معاصرا للسلاطين الأتابكية ومدحهم بقصايد كثيرة وقد نصبوه

(٣٨٢)

مفاتيح البحث: دولة العراق (١)، مدينة إصفهان (١)، جلال الدين (١)، الطهارة (١)، الوفاة (١)

صفحه ۰۴۹

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانى - ج ٩ق٢ - الصفحة ٣٨٣

قاضيا مفتيا بقم، كذا وصفه فى (تش - ص ٢٣١) وفى (مع ١ ص ٢٣۶) ذكر انه كان معاصرا لكمال إسماعيل الأصفهانى وأثير الدين الأومانى (المتوفى ۶٥۶) وقال سنگلاخ فى (امتحان الفضلاء - ج ٢ ص ١٥٢) انه رآى (٨٥ ورقة) من قريضه بخط جمشيد خوشنويس. (أقول) ولعله من ولد الشيخ هبة الله بن دعويدار الراوى عن الدوريستى الذى عده شيخنا النورى فى (خاتمة المستدرك -

ص ۴۹۰) السادس عشر من مشایخ القطب الراوندی (المتوفی ۵۷۳).

(دیوان رکن الدین کاشی) راجع دیوان رکن الدین زیارتگاهی و (مسیح کاشانی).

(دیوان رکن الدین مکرانی) من شعراء عهد غازان خان. أورد شعره فی (روشن – ص ۲۵۵) وأظنه (رکن کرمانی) الآتی.

(دیوان رکن سمنانی) مر بعنوان رکن الدین سمنانی.

(۲۲۴۶: دیوان رکن سمنانی) واسمه رکن الدین صاین من أولاد قضاة سمنان نصبه طغاتیمور – الذی جلس مکان السلطان أبی سعید حاکما علی استر آباد وجرجان وقتل (۷۵۴) – إماما للجماعة ثم حبسه. وله (دهنامه) ودیوانه معروف فی العراق العجمی.

کذا ترجمه وأطری غزله دولتشاه فی الطبقة الرابعة. وعنه نقل فی (تش ص ۸۰) و (خوشگو) وعن هفت إقلیم انه هروی معاصر للمیر مظفر، ودیوانه متداول. وهو غیر رکن الدین الاسترآبادی المتوفی (۷۲۵) المذکور فی شاهد صادق. ولأصحاب التذاکر فیه خلاف فقد یذکرونه بتخلص (صاین ترک أصفهانی) أو (صاین هروی) ومات (۷۶۵) کما فی (روشن – ص ۲۵۶) وگلشن. وراجع دیوان صاین.

(۲۲۴۷: دیوان رکن کرمانی) هو رکن الدین بن رفیع الدین الکرمانی – المذکور فی ص ۳۸۸ – معاصر حمد الله المستوفی. ذکره فی تاریخ گزیده (ص ۸۱۸) وقال طلبت منه دیوانه. وله شعر حسن. (أقول) وجاء فی فهرس دیوان الهند بلندن (العدد ۹۳۴) دیوان ظهیر الدین شفروه، وأورد علیه القزوینی فی تعلیقاته علی اللباب (ص ۳۶۰) أن تلک النسخة هی دیوان رکن الکرمانی لا شفروه. وتخلص الشاعر (رکن) ویمدح فیه ملوک آل مظفر مثل مبارز الدین محمد المظفر (۷۱۸ – ۷۵۹) وابنه جلال الدین شاه شجاع (۷۵۹ – ۷۸۶) ثم ابنه الآخر قطب الدین شاه محمود (۷۵۹ – ۷۷۶) ویذکر الشاه

(۳۸۳)

مفاتیح البحث: دولة العراق (۱)، جلال الدین (۱)، الهند (۱)، الشهادة (۱)، الوفاة (۳)

صفحه ۰۵۰

الذریعة – آقا بزرگ الطهرانی – ج ۹ق۲ – الصفحة ۳۸۴

(أبو إسحاق) الذی حارب مبارز الدین، بقوله:

صریح اکنون بگویم تا بدانی * أبو إسحاق ابن محمود شاهست ورأیت نسخة أخری منه فی مکتبة (التقوی).

(۲۲۴۸: دیوان ملا رکنی نیشابوری أو شعره) تلمیذ السید المیر حسین بن محمد الحسینی الشیرازی النیشابوری المعروف بالمیر حسین المعمائی المتوفی (۹۰۴) وقد نظم تاریخه هذا التلمیذ فی رباعیة أوردها النصر آبادی فی (نر ۱۳ – ص ۴۷۱) ثم فی (نر ۱۵ – ص ۵۲۱) أورده بعنوان رکنی النیشابوری وقال إنه شرح رسالة المعما تألیف أستاذه وأورد له شعرا واحدا یستخرج منه أسماء کثیرة.

(۲۲۴۹: دیوان رمزی أصفهانی أو شعره) کان رمال الشاه طهماسب، ومات بقم. أورد شعره فی (روشن – ص ۲۵۸).

(۲۲۵۰: دیوان رمزی تبریزی أو شعره) سماه فی (دجا – ص ۱۶۱) رمزی بابا وقال هو من شعراء أواخر القرن الثالث عشر بتبریز، وسکن استانبول. وکان معاصر لعلی، وآهی وراجی، وشکوهی الذی رآه فی (۱۳۰۲) وذکره فی دیوانه وجاء شعره فی (پژمان – ص ۸۲۴).

(۲۲۵۱: دیوان رمزی کاشانی) معاصر النصر آبادی الذی ذکره فی (نر ۹ و ۱۳ ص ۳۷۳ و ۴۸۴) ومعاصر المؤرخ ولی قلی شاملو ابن داود قلی مؤلف قصص الخاقانی المرتب علی مقدمة وثلاثة أبواب وخاتمة، وکان تألیفه باسم الشاه عباس الثانی (۱۰۷۳) واسمه تاریخه وقد ذکر فی الخاتمة جمعا من العلماء والشعراء المعاصرین له، ومنهم المولی رمزی الذی اسمه هادی ووالده حبیب وقال النصر آبادی ان اسمه محمد هادی ووالده الحاج حبیب الله الکاشانی وأطریاه حتی قال النصر آبادی لا یوجد لطیفة أو مثل فی العالم

الاـ وقد نظمها رمزی وهو ماهر فی (چوب تراشی) ثم أورد بعض رباعیاته وغزله وذکر شاملو ان رمزی نظم أکثر من اثنی عشر الف بیت وعمره نیف وثلاثون سنهٔ فی وقت تألیفه، فیظهر انه ولد حدود (۱۰۴۰) وصرح النصر آبادی بکونه حیا فی أصفهان فی حین تألیفه (۱۰۸۳) وله مثنویان أحدهما رمز الریاحین الموجود منتخب منه فی مکتبهٔ (المجلس) وذکر ابن یوسف خصوصیاته فی فهرسها (ج ۳ – ص ۷۰۶) والآخر (رمز الحقایق) وترجمه

(۳۸۴)

مفاتیح البحث: مدینهٔ إصفهان (۱)، محمد الحسینی (۱)، الحج (۱)، الوفاهٔ (۱)

صفحه ۰۵۱

الذریعهٔ – آقا بزرگ الطهرانی – ج ۹ق۲ – الصفحهٔ ۳۸۵

أیضا فی (تش – ص ۲۴۳) مختصرا، وأورد شعره. وقال فی (خوشگو) ان شغله (چوب تراشی) وکذا فی (گلشن – ص ۱۸۴).

(۲۲۵۲: دیوان رمزی همدانی أو شعره) ترجمه معاصره سام میرزا فی (تس ۵ – ص ۱۴۸) وأورد مطلع غزله.

(۲۲۵۳: دیوان رمزی هندی) کان فی جند الشاهزاده محمد شجاع. وله دیوان مختصر أورد منه فی (خوشگو).

(دیوان مولانا رمضان) یأتی بتخلصه فنائی. واسمه رمضان الصحاف الاسترآبادی.

(۲۲۵۴: دیوان رند) طبع بنولکشور بالهند کما فی فهرس مطبوعاتها.

(۲۲۵۵: دیوان رندی البغدادی) ترجمه معاصره سام میرزا فی (تس ۵ – ص ۱۵۱) وأورد مطلع غزله الفارسی. وهو معاصر لروحی بغدادی المتوفی (۱۰۱۴) وقد ذکره فی قصیدته فنقل عنها العزاوی فی (العراق بین الاحتلالین – ج ۴ – ص ۱۵۰). وجاء شعره فی (گلستان مسرت – ص ۲۴۳) و (روشن – ص ۲۵۹).

(۲۲۵۶: دیوان رنگین دهلوی) وهو سعادت یار خان بن محکم الدولهٔ المیرزا طهماسب المتوفی (۱۲۵۱). له أربعهٔ دواوین بالأردویهٔ. أورد شعره الفارسی فی (روشن – ص ۲۵۹).

(۲۲۵۷: دیوان روانی أکبر آبادی أو شعره) قال فی (خوشگو) ان اسمه المیر حیدر من شعراء آخر عهد شاه جهان، وکان ألکن اللسان قلیلاـ واما فی (گلشن – ص ۱۸۴ و ۳۵۶) فقد ذکره مرتین وأورد شعره مرهٔ بعنوان (لکنتی لاهوری) فقال هو الملا حیدر أخو ناطق، کان یتخلص أولا (روانی) ثم بدله (لکنتی) وأخری بعنوان (روانی أکبر آبادی) فقال إن اسمه (وحید) والظاهر أنه تصحیف. وذکر فی (نر ۱۱ – ص ۴۵۱) ثلاث اخوهٔ شعراء بتخلص (ناطق) و (أبکم) الذی ذکرناه فی (ص ۱۷) و (لکنتی) وقال إنهم من کشمیر وأتی بشعر ناطق حسب. وهو غیر روانی ترک، الیاس ابن شجاع چلپی الأدرنوی المتوفی (۹۳۰) المذکور فی أسماء المؤلفین (ج ۱ – ۲۲۶).

(دیوان روح) یأتی بعنوان روح عطار.

(۲۲۵۸: دیوان روحانی) فکاهیات نشرت فی جریدهٔ (امید) من نظم غلامـ رضا بن شکر الله المولود بطهران (۱۳۱۴) کما ذکر فی (أدبیات معاصر) للیاسمی (ص ۵۴).

(۳۸۵)

مفاتیح البحث: دولهٔ العراق (۱)، شهر رمضان المبارک (۲)، مدینهٔ طهران (۱)، الهند (۱)، الوفاهٔ (۲)

صفحه ۰۵۲

الذریعهٔ – آقا بزرگ الطهرانی – ج ۹ق۲ – الصفحهٔ ۳۸۶

(۲۲۵۹: دیوان روحانی تبریزی أو شعره) کان معاصر السلطان حسین بایقرا. أورد شعره فی (روشن – ص ۲۶۱) وعنه فی (دجا – ص

.(۱۶۱)

(۲۲۶۰: دیوان روحانی سمرقندی أو شعره) قال دولتشاه فی الطبقة الثانیة انه تلمیذ رشیدی سمرقندی وسیف اسفرنگ وأورد له بیتین فی صفتین ذمیمتین. وسماه فی (تش – ص ۳۳۳) أبو بکر محمد. وقال فی (حسینی – ص ۱۳۲) انه کان معاصر بهرام شاه والسلطان شمس الدین وأورد القطعة الا انه ثلاثة أبیات فی ثلاث صفات وأورد فی (نر ۱۴ – ص ۴۹۳) له لغزا. ثم إن هدایت ترجمه فی (مع – ج ۱ ص ۲۴۰) بعنوان الحکیم أبی بکر بن علی الروحانی، ولکن فی (ض – ص ۳۳۱) سماه روحی وقال هو تلمیذ رشیدی المعروف (ارشدی) وقال سنگلاخ فی (امتحان الفضلاء – ج ۱ – ص ۱۵۷) انه رآی دیوانه بخط محمد سبزواری. وأورد ذکره فی (تغ – ص ۶۰) وقال مات (۶۲۴).

وفی (روشن – ص ۲۶۱) أورد له قصیدة نظمها فی (۶۲۳).

(۲۲۶۱: دیوان روحانی شیرازی) وهو المیرزا علی بن المیر عبد الوهاب یزدانی بن وصال الشیرازی. ولد بشیراز فی (۱۲۵۷ ش) ومهر فی الأدب والخط والتصویر وسافر إلی بمبئی فی (۱۲۸۸ ش) وساح مع نجفقلی میرزا تلک البلاد، وکتب ما رآه بعنوان (سفر نامه) ثم سافر مرة ثانیة إلی الهند فی (۱۲۹۷ ش) ورجع، ومن آثاره نظم (بینوایان) لویگتور هوگو و (گلشن وصال) فی أحوال أقربائه أولاد وصال. ترجمه مختصرا فی (عم – ص ۳۶۴) وعنه فی الریحانة وفصله البرقعی فی (سخنوران نامی معاصر ج ۲ – ص ۱۳۹). وأورد شعره (پژمان – ص ۱۵۷ و ۸۲۵).

(۲۲۶۲: دیوان روح الأمین) الملقب بمیر جملة الأصفهانی ناظم الخمسة المذکورة مفصلا فی (ج ۷ ص ۲۶۰) ودیوان غزلیاته هذا مرتب علی حروف الفواقی. نسخة منه فی مکتبة المجلس وقد أسقط منها قافیة المیم والنون والهاء، ویقرب البقیة من خمسة آلاف بیت کما ذکره ابن یوسف فی فهرسها مفصلا (ج ۳ – ص ۲۹۱) وترجمه مفصلا فی (خوشگو) و (تغ – ص ۶۰) و (روشن – ص ۲۶۱).

(۲۲۶۳: دیوان روح الأمین البلگرامی) هو ابن القاضی محمد سعید. توجد نسخة مخطوطة منه فی (بنگاله).

(۳۸۶)

مفاتیح البحث: بکر بن علی (۱)، الهند (۱)، الموت (۱)

صفحه ۰۵۳

الذریعة – آقا بزرگ الطهرانی – ج ۹ق ۲ – الصفحة ۳۸۷

(۲۲۶۴: دیوان روح عطار شیرازی) کما یظهر من بعض اشعاره وصرح بتخلص (روح عطار) فی أول أشعاره وکذا فی شعره الأخیر، وقد یتخلص بروح فقط فی بعض اشعاره، وفی بعضها بروحی عطار، وفی أوائله یمدح الخواجة قوام الدین محمد بن علی المعروف بصاحب عیار والمقتول (۷۶۴) وفیه محاکمته بین شعر الحافظ وسلمان الساوجی، وأورد المحاکمة فی مقدمة (تاریخ عصر حافظ (الصفحة – لو). توجد منه نسخة فی مکتبة المجلس تاریخ کتابتها (۸۵۵) فصل ابن یوسف خصوصیاتها فی فهرسها (ج ۳ – ص ۶۵۳).

(دیوان قاضی روح الله قزوینی) هو عم المیرزا شرف جهان القاضی بقزوین أورد شعره فی (خوشگو). (أقول) ولعله الآتی بعنوان شرف قزوینی.

(۲۲۶۵: دیوان روحی أو شعره) من شعراء السلطان یعقوب آق قوینولو المتوفی (۸۹۶) ذکره الحکیم شاه محمد فی (قزمج – ص ۳۰۸) وأورد مطلع غزله. ولعله المذکور فی (سرخوش – ص ۴۳) بعنوان میر روحی ولم یعرفه وأورد شعره.

(۲۲۶۶: دیوان روحی بخارائی أو شعره) من ملازمی شیبک خان المحارب مع السلطان حسین میرزا بابقرا. وقد ولاه معدن الفیروزج کما فی (مجتس ۶ – ص ۱۵۹) وأورد بعض شعره فیه، وکذا فی (روشن – ص ۲۶۱).

(۲۲۶۷: دیوان روحی أنارجانی) من شعراء آذربایجان. قال فی (دجا - ص ۱۶۱) ان له دیوانا ومنشآت فارسیة ولعله المذکور آنفا عن (قزمج - ص ۳۰۸).

(۲۲۶۸: دیوان روحی بغدادی) واسمه عثمان بن عبد الله، أصله من الروم وکان والده من ممالیک أمیر الامراء ببغداد (ایاس پاشا) ونبغ فی الشعر الفارسی الترکی وطبع دیوانه الترکی فی (۱۲۸۷). تجول بلاد العراق والشام وقونیة ومات (۱۰۱۴) ومذهبه حروفی بکتاشی واعرف شعره (ترکیب بند) و (قصیدهء حیرت انگیز) وقصیدتین أرسلهما من الشام إلی بغداد ذکر فیهما أسماء ثلاث وخمسین من شعراء بغداد من معاصریه ذکر ترجمته فی (العراق بین الاحتلالین ج ۴ - ص ۱۴۸ - ۱۵۲) نقلا عن (خلاصة الأثر) و (تذکرهء شعراء) لعهدی بغدادی وعن قاموس الاعلام الترکیة. وکذا ذکره فی (الکائیة فی التاریخ ص ۴۳ - ۵۳) وفی (أسماء المؤلفین - ج ۱ ص ۶۵۷).

(۲۲۶۹: دیوان روحی تبریزی أو شعره) کان حکاکا. ذکره الصادقی کتابدار فی

(۳۸۷)

مفاتیح البحث: دولة العراق (۲)، آذربیجان (۱)، عثمان بن عبد الله (۱)، مدینة بغداد (۲)، محمد بن علی (۱)، الشام (۲)

صفحه ۰۵۴

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۲ - الصفحة ۳۸۸

(خص ۸ - ص ۲۷۶) وأورد شعره، وعنه فی (دجا - ص ۱۶۱).

(۲۲۷۰: دیوان روحی خراسانی) ترجمه معاصر الأمیر علی شیر فی (مجن ۱ - ص ۱۵ - ۱۹۰) وذکر أنه من أفاضل خراسان، وأکثر شعراء سرخس وسمرقند من تلامیذه، وأورد مطلعا من غزله. وذکر ان له مناظرة (گل وبلبل) ومناظرة (شمع وپروانه) أورد شعره فی (روشن - ص ۲۶۱).

(۲۲۷۱: دیوان روحی رازی) ذکر سام میرزا فی (تس ۵ - ص ۱۶۳) ان طبعه حسن وشعره مرغوب وهو أخ نیستی الذی هو أیضا من شعراء ری وأورد مطلع غزله.

(۲۲۷۲: دیوان روحی رنبیری) واسمه السید جعفر من أولاد السید محمود الذی هو من أحفاد السید نعمة الله ولی الکرمانی. نزل السید محمود من وطنه إلی الهند ونزل أحفاده فی رنبیر - بفتح المهملة کفعلیل - وتلمذ السید جعفر روحی علی المیر لطف الله البلگرامی، ثم سافر إلی شاه جهان آباد وصحب عبد القادر بیدل، ثم نزل لکهنو وصحب عبد الرضا (متین أصفهانی) وعبد العلی (تحسین کشمیری) وداود أکبر آبادی ومات فی غرة رمضان (۱۱۵۴) ودفن برنبیر. أورد شعره وترجمه کذلک فی (سرو آزاد - ص ۲۰۷) و (تغ - ص ۶۰) وأورد شعره فی گلستان مسرت (ص ۴۷۶ و ۵۴۳) وقال آزاد فی تاریخ وفاته:

سال تاریخ أو شود پیدا * وقت تکرار (جعفر روحی) (۲۲۷۳: دیوان روحی ساوجی أو شعره) قال سام میرزا فی (تس ۵ - ص ۱۵۳) انه تاجر شاعر ثم أورد له مطلع غزله. وکذا فی (رورشن - ص ۲۶۱).

(۲۲۷۴: دیوان روحی سمرقندی أو شعره) هو من شعراء عصر الأزبکیة، وکان مشهورا بنظم القطعات. ذکره سام میرزا فی (تس ۵ - ص ۱۵۱) وأورد قطعة من نظمه.

(دیوان روحی سمرقندی) سماه کذلک فی (ض - ص ۳۳۱) والصحیح ما مر بعنوان روحانی.

(۲۲۷۵: دیوان روحی شارستانی) ترجمه فی (مع - ج ۱ ص ۲۴۰) وذکر انه من أماجد الشعراء وکان مداح أبی المظفر طغماج خان ونقل بعض شعره عن تذکرة تقی الدین الأوحدی ونسبته فی (گلشن - ص ۱۸۴) سیوستانی بدل شارستانی. وقال کان معاصر طغماج

(۳۸۸)

مفاتيح البحث: شهر رمضان المبارک (۱)، خراسان (۱)، الهند (۱)

صفحه ۵۵

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۲ - الصفحة ۳۸۹

حاكم ما ورا النهر وأورد شعره.

(۲۲۷۶: ديوان روحى كرمانى أو شعره) وهو الشيخ أحمد بن الشيخ محمد جعفر الكرمانى. كان أديبا نطاقا شاعرا. ولد (۱۲۷۲) وتلمذ على والده العالم الجليل بكرمان وجاء إلى طهران وسافر إلى استانبول فصحب السيد جمال الدين الأسد آبادى المعروف بالأفغانى هناك وشاركه فى كفاحه للتحرر، فقبض عليه البوليس العثمانى فى (۱۲ رجب ۱۳۱۳) ومعه الميرزا آقا خان الكرمانى والميرزا حسن خبير الملك وذلک بطلب من سفير الشاه، ثم سلمتهم إلى السلطات الإيرانية فحبسوا فى تبريز وفى هذا الحين قتل ناصر الدين شاه فى طهران فى (الجمعة ۱۷ ذى القعدة - ۱۳۱۳) بيد الميرزا رضا خان الكرمانى. فذبح الشيخ احمد ورفيقاه فى سجن تبريز فى (۶ ذى حجة - ۱۳۱۳) بأمر من محمد على ميرزا بن مظفر الدين بن ناصر الدين شاه، وذلک بعدا أن عذبهم بأنواع العذاب.

(۲۲۷۷: ديوان روحى همدانى أو شعره) كان معاصر الشاه عباس الأول. هجا الشاه فقطع يعقوب خان لسانه. أورد شعره فى (گلشن - ص ۱۸۴) و (تغ - ص ۶۰) و (پژمان - ص ۱۵۸).

(۲۲۷۸: ديوان رودكى بخارى) الشاعر الشهير أبو الحسن محمد أو أبو عبد الله جعفر بن محمد الرودكى من قرى نسف المعروف بنخشب. كان مكفوفا من صغره ومع ذلک حفظ القرآن بالقراءات السبعة وله ثمان سنوات كما فى (قزمج - ص ۳۳۶) كان من شعراء الأمير نصر بن أحمد بن إسماعيل السامانى الذى ملک بعد موت والده فى (۳۰۱) وتوفى (۳۳۱). وبامره نظم كتاب كليلة ودمنة فأعطى صلته أربعين ألف درهم كما فى (خز - ص ۲۳۰) وترجمه فى (تاريخ گزيده - ص ۸۱۹) و (تش ص ۳۲۰) وچهار مقاله للعروضى. وفى (تغ - ص ۶۰) سماه فريد الدين عبد الله وقال مات (۳۰۴) وليس بصحيح. وأورد فى (مع - ج ۱ ص ۱۳۸) جملة من أشعاره. وقد طبع ديوانه بأمر فريدون ميرزا قاجار فى (۱۱۴ ص). فى طهران (۱۳۱۵) وادرج فيه كثير من أشعار الحكيم شرف الزمان قطران بن منصور الأزدى التبريزى المتوفى (۴۶۵) كما فى مقدمته، وقد كتب سعيد النفيسى فى أحواله ثلاث مجلدات ضخام طبع بطهران، وكتب غيره أيضا فيه كتابا مستقلا. قال سنگلاخ فى (امتحان الفضلاء - ج ۱ ص ۱۳۳) انه رآى

(۳۸۹)

مفاتيح البحث: ناصر الدين شاه القاجارى (۲)، شهر ذى القعدة (۱)، شهر رجب المرجب (۱)، مدينة طهران (۴)، أحمد بن إسماعيل (۱)، أبو عبد الله (۱)، جمال الدين (۱)، جعفر بن محمد (۱)، القرآن الكريم (۱)، الموت (۱)، الحج (۱)، العذاب، العذب (۱)، الوفاة (۱)

صفحه ۵۶

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۲ - الصفحة ۳۹۰

ديوانه بخط شفيعا. وتوجد نسخة من ديوانه فى (الرضوية) وقد جمع اشعاره فى كرمانشاه سنة (۱۲۸۰) بأمر حسين قلى كلهر (سلطانى) فى (۲۱ ورقة) مذهبة توجد عند دهخدا بطهران. وطبع بعض رباعياته فى (سخنان بو سعيد بو الخير) بطهران فى (۱۳۷۴) كما فى (ص ۵۸) منه.

(۲۲۷۹: ديوان روزبه أو شعرها) هى من النساء الشاعرات. ترجمها الحكيم شاه محمد القزوينى فى (بهش ۲ ص ۴۰۰) من ترجمة مجالس النفايس وأورد مطلعين لغزلين لها.

(٢٢٨٠: ديوان روزبهان) النسوى ثم الشيرازى من المشايخ العرفاء يعرف بالشيخ الشطاح وكنيته أبو محمد بن أبى نصر البقلى، وأصله من نسا من نواحى خراسان كما ترجمه مفصلا فى (نفحات الانس – ص ٢۴٠) و (مجالس العشاق – ص ٨٠) و (هفت – ص ٢١۵) و (خزينة الأصفياء ج ٢ ص ٢۵٣) ولكن فى (حسينى – ص ١٢٧) و (عم – ص ٨٣) (مع – ج ١ ص ٢٣۵) و (ض – ص ١٢٨) وغيرها أنه من فسا من نواحى شيراز. وذكروا فى ترجمته انه اشتغل فى الإسكندرية بالعلوم سنين وجاور مكة أيضا سنين، وكان يعظ الناس فى الجامع العتيق بشيراز خمسين سنة إلى أن ماته بها (١۵ محرم – ۶٠۶) ودفن فى بقعته فى محلة (بال كفت) التى يزار حتى اليوم. وأورد وافى المآخذ المذكورة عدة من اشعاره (والشطحيات) له موجود فى الرضوية كما فى فهرسها (ج ١ – ص ۴٨) وتفسيره (العرايس) من أقدم تفاسير الصوفية توجد بمكتبة (دانشگاه تهران) كما ذكر فى فهرسها (ج ١ ص ١٧٠) وقد طبع بعض رباعياته ضمن رباعيات أبى سعيد كما نبه عليه النفيسى فى مقدمته (ص ۵٩) من المطبوع (١٣٣۴ ش).

(٢٢٨١: ديوان روشن أصفهانى) للميرزا محمد صادق بن محمد طاهر بن الملاـ محمد صادق الأردستانى الأصفهانى الذى كان معاصرا للعلامة المجلسى وقبره يزار بتخت فولاد فى مقبرة پلوى. وكان روشن يسكن أصفهان ثم سكن مشهد خراسان ثم طهران وبهات (١٣٠۵) كان معاصرا لهدايت وساعده فى تصحيح روضة الصفا ومجمع الفصحاء وغيره.

طبع ديوانه بتصحيح أسد الله بن محمد صادق معين الحكماء الطبيب الكاشانى فى (١٣١٧) على الحجر بطهران فى (۴٧۵ ص) وفى آخره قسم من ديوان محتشم فى (۵٠ ص) ترجمه فى (مع ٢ – ص ١۴٣) وشمس التواريخ و (المدايح المعتمدية).

(٣٩٠)

مفاتيح البحث: مدينة مكة المكرمة (١)، مدينة إصفهان (١)، العلامة المجلسى (١)، مدينة طهران (۴)، كرمانشاه (١)، محمد بن أبى نصر (١)، خراسان (٢)، الشهادة (١)، الطهارة (١)، البول (١)، الطب، الطبابة (١)

صفحه ۰۵۷

الذريعة – آقا بزرگ الطهرانى – ج ٩ق٢ – الصفحة ٣٩١

(٢٢٨٢: ديوان روشن أصفهانى) وهو الميرزا هاشم خان بن فضل الله. كان من أعضاء انجمن دانشكده بأصفهان فأورد شعره فى (دانشنامه – ط ١٣۴٢) وطبع بعض آخر من شعره فى مجلة (آتشكده) بأصفهان. وهو م يسكن يزد كما فى (شعراء أصفهان ص ٢٢٢) ومر (بستان السعادة) لميرزا روشن. (٢٢٨٣: ديوان روشن ضمير أو شعره) الإيرانى نزيل بلاد الهند والمفوض إليه من قبل سلطانها بندر سورت. ذكره النصر آبادى فى (نر ٣ ص ۶٠) وأطراه وأورد رباعيه وبعض شعره. وقال فى (خيال – ص ١۴٩) انه مهر فى الموسيقا وصنف مقامات عربية وفارسية وهندية ومات (١٠٧٧) وكذا فى (روشن – ص ٢۶٣). ولعله هو روشن المذكور فى (حسينى ص ١٣٨).

(٢٢٨۴: ديوان روشندل شهر كردى) وهو الشيخ حسين الشهر كردى الأصفهانى ولد حدود (١٣٢٠) وقد عمى بصره وهو فى الثالثة من عمره بمرض الجدرى، وحفظ القرآن وهو ابن اثنى عشر سنة، وتعلم الخط أيضا وهو اليوم من وعاظ شهر كرد وله (مصيبت نامه) فى ألفى بيت نظما و (مناجاة نامه). وكان يتخلص سابقا (ذاكر) فبدله (روشن دل) كذا ترجمه فى (شعراء أصفهان – ص ٢٢٣).

(٢٢٨۵: ديوان روشنى بغدادى) وسماه فى (تس ٧ – ص ١٨٩) حاجى روشنى وقال إنه منزو عن الناس يشتغل بالكتابة، ثم أورد شعره. ولعله عمر ضياء الدين روشنى الرومى الصوفى المتوفى (٩٠٧) بتبريز، الذى ذكره فى (أسماء المؤلفين – ج ١ – ص ٧٩۴) وذكر له (آثار عشق) نظما وشرح المثنوى للمولوى بالفارسية.

(ديوان روشنى تبريزى) راجع روشنى بغدادى.

(٢٢٨۶: ديوان روشنى همدانى أو شعره) من شعراء عهد أكبر شاه فى الهند. أورد شعره فى (روشن – ص ٢۶۴).

(٢٢٨٧: ديوان روغنى استرآبادى أو شعره) الشاعر الهجاء سافر إلى الهند وتقرب عند أكبر شاه ومات فى سفره إلى گجرات فى

(۹۸۰) ترجمه وأورد شعره فی طبقات أکبری (ج ۲ ص ۵۰۱) و (تش - ص ۱۵۱) و (خوشگو) و (پژمان - ص ۱۵۸).
(دیوان رومی) وهو گرگین المذکور بعنوان رزمی، أصفهانی. قال فی (روشن - ص ۲۶۴) ان قاضی اختر یعتقد ان تخلصه رومی، واما (رزمی) فتصحیف، وقد ترجمه
(۳۹۱)
مفاتیح البحث: مدینهٔ إصفهان (۴)، القرآن الکریم (۱)، الهند (۳)، المرض (۱)، الوفاة (۱)

صفحه ۰۵۸

الذریعهٔ - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۲ - الصفحهٔ ۳۹۲
معاصره تقی الدین الأوحدی.
(۲۲۸۸: دیوان رومی آذربایجانی أو شعره) وهو من شعراء القرن الثالث عشر ترجمه فی (دجا - ص ۱۶۱) نقلا عن (حدیقهٔ الشعراء).
(دیوان الرومی) یأتی بعنوان (دیوان مولوی رومی) و (دیوان شمس تبریزی).
(۲۲۸۹: دیوان رونق برهان پوری أو شعره) عارف الدین بن الحافظ محمد. سکن مع والده بمدراس، ثم نزل حیدر آباد. أورد شعره فی (گلشن - ص ۱۸۴ - ۱۸۵).
(۲۲۹۰: دیوان رونق تبریزی أو شعره) مات فی أوائل القرن الرابع عشر. له الشعر بالفارسیهٔ والترکیهٔ کما ذکره فی (دجا - ص ۱۶۱).
(۲۲۹۱: دیوان رونق شوشتری) السید محمد بن أبی الفتح خان المرعشی. مر له نظم (تحفهٔ المقلدین) فی (ج ۳: ۴۷۰) وله (راز ونیاز) وذکر فی (ج ۴: ۴۱۱) و (ج ۲: ۶۹) و (ج ۵ - ص ۳۱۲) و (ج ۱ ص ۵۹).
(۲۲۹۲: دیوان رونق کرمانی) وهو المیرزا محمد حسین الملقب رونق علیشاه والمتخلص (رونق) العارف الشهیر وخلیفهٔ نور علیشاه المتوفی (۱۲۱۲) فی بلدهٔ کرمان والمتمم لجناته کما ذکر فی (ج ۵ - ص ۱۵۲) وله (مرآت المحققین) و (غرایب) فی أحوال مشتاق علی شاه الفه عام (۱۲۱۳ = غرایب) وترجمه فی (المدایح المعتمدیهٔ).
وقال هدایت فی (مع ۲ - ص ۱۴۶) و (ض - ص ۴۵۲) انه توفی (۱۲۲۵) وقال فی (نور الابصار - ص ۴۲ - ۴۳) انه توفی (۱۲۳۰) وخلفه نظام علیشاه. وقال آیتی فی (کشف الحیل) (ج ۲ - ص ۶۸ - ط ۳) ان أکثر دیوان (پروین اعتصامی) سرقات من دیوان رونق علیشاه، ولکن المعلم الحبیب آبادی والسید محمد علی الروضاتی بأصفهان قابلا نسخهٔ من دیوان رونق علیشاه فلم یجدا فیه ولا بیتا یشابه دیوان پروین، ونسخهٔ الدیوان بأصفهان یشتمل علی حدود (۲۵۰۰ بیت).
(۲۲۹۳: دیوان رونق لکهنوی) وهو رام سهای المنشی من قوم کایته. مات (۱۲۹۰) قال فی (أسماء المؤلفین - ج ۱ ص ۳۶۴) ان له دیوان فارسی ومثنوی، وأورد شعره فی (گلشن - ص ۱۸۵).
(۲۲۹۴: دیوان رونق لکهنوی أو شعره) لرونق علی خان الملا نوائی من - اعمال لکهنو -
(۳۹۲)
مفاتیح البحث: کتاب نور الأبصار للشبلنجی (۱)، مدینهٔ إصفهان (۲)، الموت (۲)، الوفاة (۱)

صفحه ۰۵۹

الذریعهٔ - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۲ - الصفحهٔ ۳۹۳
کان امین الانشاء لسعادت علی خان یمین الدولهٔ حاکم منطقهٔ الأود. له خط جید. أورد بعض شعره فی (گلشن - ص ۱۸۶).
(۲۲۹۵: دیوان رونق هندی أو شعره) وهو سهراب بیک من شعراء عالمگیر، ترجمه وأورد شعره فی (خوشگو). ولعله المذکور فی

(حسینی - ص ۱۳۴) وقال کان یتخلص سابقا (سمندر) فبدله إلی (رونق).

(۲۲۹۶: دیوان رونقی بافقی أو شعره) واسمه محمد زمان. ولد ببافق وسکن مریم آباد یزد فی أواخر العهد الصفوی. ترجمه وأورد شعره فی (تش یز - ص ۲۹۲).

(۲۲۹۷: دیوان رونقی بخاری أو شعره) کان ینظم علی طریقة القدماء. کذا وصفه وأورد شعره فی (خوشگو).

(۲۲۹۸: دیوان ملا رونقی همدانی) ترجمه النصر آبادی فی (نر ۹ و ۱۳ ص ۲۵۷ و ۴۷۹) وذکر مسافرته إلی الهند ومشاعرته بها مع اختری الیزدی نزیل الهند، قال ورجع إلی العراق ثم عاد إلی الهند وبها توفی، وأورد جملة من اشعاره. وقال فی (میخانه ۳ - ص ۵۴۱) کان تلمیذ شراری ورأیته فی (۱۰۲۵) وکان عمره (۲۷ سنة) وقد جاء من إیران أخیرا وکان متینا ودیوانه یشتمل إذ ذاک علی (۳۵۰۰ بیت) ونقل فی الحاشیة عن (سراج) وفاته فی (۱۰۳۱) ونقل أیضا عن (مخزن الغرایب) انه جاء إلی الهند فی عهد شاه جهان وانه کان ماهرا فی الموسیقا. ثم قال إن تاریخ وفات رونقی ینافی ذلک، ولعله شاعر آخر بهذا الاسم. ونقل عن (نشتر عشق) انه من أقرباء اختری وأبی طالب کلیم، جاء الهند ورجع فی (۱۰۲۶) ثم جاء ثانیا وبها مات (۱۰۲۷) وجاؤا به إلی النجف وکان ماهرا فی الموسیقا وقال فی (خز - ص ۳۰۹) تاریخا لوفاته:

رقم زد از پی تاریخ رونقی کلکم: * (بکاوش مژه از هند تا نجف آمد = ۱۰۲۷) وترجمه فی (خوشگو) و (حسینی - ص ۱۳۴) وأورد شعره فی (نر ۹ و ۱۳ - ص ۲۵۷ و ۴۷۹) و (تش - ص ۲۵۶) و (تغ - ص ۶۰) و (روشن - ص ۲۶۵) و (پژمان ص ۱۵۸) و (قاموس الاعلام الترکیة) وعنه فی الریحانة وأورد شعره فی (گلستان مسرت - ص ۵۳۵).

(دیوان رونی) مر بعنوان أبی الفرج الرونی.

(۳۹۳)

مفاتیح البحث: دولة ایران (۱)، دولة العراق (۱)، مدینة النجف الأشرف (۱)، الهند (۵)، الفرج (۱)، الموت (۱)

صفحه ۶۰

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۲ - الصفحة ۳۹۴

(۲۲۹۹: دیوان رهائی خوافی) وهو مولانا سعد الدین من أحفاد الشیخ زین الدین الخافی ذکر له فی طبقات أکبری (ج ۲ - ص ۴۹۴) دیوانه الفارسی و (خمسة) وقال کان فی بلاط أکبر شاه. وکذا ذکره وأورد شعره فی (حسینی - ص ۱۳۳) و (تش - ص ۷۷) وفی (خوشگو) انه تتبع الخمسة للنظامی وسماه (پنج گنج) وفی القاموس الترکی انه توفی (۹۸۰) وعنه فی الریحانة وجاء شعره فی (روشن - ص ۲۶۵) و (پژمان - ص ۸۲۵).

(۲۳۰۰: دیوان رهائی سبزواری أو شعره) أورد ذکره فی (روشن - ص ۲۶۵) نقلا عن معاصره التقی الأوحدی.

(۲۳۰۱: دیوان رهائی تورانی أو شعره) من شعراء توران، انتقل إلی شیروان وتعشق سلطان خلیل الشروانی وأتعب نفسه فی تعشقه حتی مات کذا ذکره سام میرزا فی (تس ۵ ص ۱۶۶) وأورد له ثلاثة مطالع من غزلیاته. وکذا فی (روشن - ص ۲۶۵).

(۲۳۰۲: دیوان رهائی ما وراء النهری أو شعره) ترجمه فی (مجتس ۶ - ص ۱۵۹) ذکر انه سافر إلی الهرات فی لباس القلندریة ومنها إلی الکعبة، وأورد مطلع غزله. وکذا فی (روشن - ص ۲۶۵).

(۲۳۰۳: دیوان رهبان أصفهانی أو شعره) وهو المیرزا محمد علی بن عبد الله الطبیب - تعلم الطب عند أخیه محمد نصیر ومهر فیه. ترجمه وأورد شعره فی (تش - ص ۳۷۸).

ولکن سماه فی المتن (رامیان) وفی الفهرس (رهبان) وهذا هو الصحیح کما فی (روشن - ص ۲۶۶).

(دیوان رهبری أصفهانی أو شعره) کما فی (حسینی - ص ۱۳۵) والصحیح انه رهی شاملو.

(ديوان رهى أصفهانى) راجع رهى شاملو.

(٢٣٠۴: ديوان رهى أصفهانى أو شعره) واسمه محمد على. ذكره وأورد شعره معاصره آذر البيگدلى فى (تش - ص ٣٧٨). وكذا فى (روشن - ص ٢۶۶) وقال جاء إلى الهند ورجع. وأورد شعره فى (پژمان - ص ١۵٩).

(٢٣٠۵: ديوان رهى أصفهانى أو شعره) واسمه محمد إبراهيم. كان قصابا فترك شغله ولازم رفيق الأصفهانى المذكور واخذ تخلصه منه وتوفى بأصفهان (١٢٢۶) ودفن بها. كذا ترجمه وأورد شعره فى انجمن خاقان وكذا فى (مع ٢ ص ١۴٣).

(٣٩۴)

مفاتيح البحث: مدينة إصفهان (١)، على بن عبد الله (١)، الهند (١)، اللبس (١)، الموت (١)، الطب، الطبابة (٢)

صفحه ۶١٠

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانى - ج ٩ق٢ - الصفحة ٣٩۵

(ديوان رهى تركمان) راجع ديوان رهى شاملو.

(٢٣٠۶: ديوان رهى خراسانى أو شعره) المجاور لمشهد خراسان. واسمه الشاه محمود. ترجمه وأورد شعره فى (خص ٨ - ص ٢۶۴).

(٢٣٠٧: ديوان رهى شاملو) وهو سلطان على بيگ حفيد عليقليخان شاملو تركمان - ايشك آقاسى للشاه عباس - كان فى عداد (يساولان) وما كان قانعا بمنصبه، وكان مفرطا فى الشرب فاخترم فى شبابه. كذا ترجمه فى (نر ٢ - ص ٢٧) وقال لم أر ديوانه ورأيت مثنويه على زنة (تحفة العراقين) وكذا ذكره فى (تش - ص ١۴) و (خوشگو) و (تغ - ص ۶١) ولكن فى (حسينى - ص ١٣۵) سماه رهبرى غلطا.

(ديوان رهى شيرازى) هو التخلص السابق لمجد الدين (همگر) الآتى فى الهاء.

(٢٣٠٨: ديوان رهى قاضى أو شعره) واسمه القاضى محمد. أورد فى (نر ١٣ - ص ۴٨١) شعره فى تاريخ صلح الشاه طهماسب وقيصر الروم فى (٩۶٩) بهذا التخلص.

(٢٣٠٩: ديوان رهى معيرى) المعاصر ولد بطهران (١٢٨٨ ش). وله اشعار كثيرة مطبوعة فى الجرايد والمجلات، وترجمه فى (گنگرهء نويسندگان - ص ١٠٢).

(٢٣١٠: ديوان رهين لكهنوى) واسمه برهان على خان بن معز الدين خان. كان يتخلص سابقا (عاشق) فبدله (رهين). تلمذ على الميرزا فاخر (مكين). أورد شعره فى (گلشن - ص ١٨۶) و (پژمان - ص ٨٢٧).

(٢٣١١: ديوان رياض همدانى) وهو الميرزا جعفر. ترجم فى (المآثر والآثار) ونسبه فى (مع ٢ - ص ١۴٧) إلى بروجرد غلطا. وله مقالات على طراز المقامات للحميدى والمقامات لبديع الزمان و (گنج شايگان) على طراز گلستان، ورسالة فى الموسيقى وكان ماهرا فيه وفى الخطين النسخ والشكسته، والنجوم والحساب، وله غزليات فارسية وعربية. تلمذ على المير أبى القاسم ذى الرياستين. وبعد موت ذى الرياستين. سافر إلى طهران وبقى منزويا حتى عرفه أمير كبير الميرزا تقى خان وقربه، وبعد نكبة الأمير الكبير مرض ومات بها شابا. طبع ديوان غزله بطهران فى (١٣١٣ ش) فى (٧٣ ص) بتصحيح وتقدمة من السيد نصر الله التقوى عن نسخة بهاء الدين ساعد الملك حفيد ذى الرياستين المذكور. وتوجد له قصيدة فى مديح الرضا (ع) فى أربعين بيتا فى مجموعة

(٣٩۵)

مفاتيح البحث: الإمام على بن موسى الرضا عليهما السلام (١)، صلح (يوم) الحديبية (١)، مدينة طهران (٣)، يوم عرفة (١)، خراسان (١)، المرض (١)

صفحه ۰۶۲

الذریعۀ - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۲ - الصفحۀ ۳۹۶

کتبت (۱۲۷۴) عند السید محمد الجزائری فی النجف.

(۲۳۱۲: دیوان ریاضی زاوئی) - زاوۀ قصبۀ قریبۀ من محولات، من محال خراسان - وکان هو قاضیا بها من قبل السلطان حسین میرزا بایقرا مدۀ، ثم عزل عن القضاء. ونظم بأمر السلطان حسین میرزا تاریخ وقایع عصره، ومنها فتح خراسان وقتل شیبک خان الأوزبک وذکره سام میرزا فی (تس ۵ - ص ۱۱۰) قال وقد بلغ ثمانیۀ آلاف بیت. وتوفی فی (۹۲۱) وترجمه المیر علی شیر فی (مجن ۳ - ص ۷۷ وص ۲۵۳) وذکر انه کان یعظ الناس بعد عزله ویقرأ علی المنبر شعره مع الحال والوجد والبکاء، وذکر مطلع غزله. وکذا فی (خوشگو) و (روشن - ص ۲۶۶).

(۲۳۱۳: دیوان ریاضی سمرقندی) ترجمه المیر علی شیر أیضا فی (مجن ۲ - ص ۴۸ - ۲۲۱) وذکر اعجابه بنفسه وتکبره وصحبته معه ووفاته بسمرقند، وأورد مطلع غزله الذی أسقط فیه (کاف الرابطۀ) فغیره المیر علی شیر لکنه لم یرتضه:

فمطلع غزله:

ستاره ایست در گوش آن هلال ابرو * ز روی حسن بخورشید میزند پهلو ومطلع المیر:

ز روی حسن در گوش آن هلال أبرو * ستاره ئیست که با ماه میزند پهلو ویوجد نسخۀ منه فی مکتبۀ (دانشگاه) یشتمل علی (۵۱۸ بیتا) کما فی فهرسها (ج ۲ ص ۲۴۳) وأخری فی مکتبۀ المتحف البریطانی کما فی فهرس ریو (ص ۲۹۵) وأخری عند (سلطان القرائی) بتبریز علی ما ارسل إلینا فهرسها المخطوط وهی نسخۀ جیدۀ خطا ونفیسۀ ملوکیۀ مجدولۀ مذهبۀ، تشتمل علی (۴۸۶ بیتا) کلها غزلیات مرتبۀ علی حروف القوافی لم یذکر فیها اسم الکاتب ولا التاریخ. ویظهر من رسم الخط وغیره کونه کتابۀ القرن الحادی عشر من الهجرۀ أوله:

گر طبیب آیدکه گیرد نبض جانان مرا * من همی میرم که میگیرد رگ جان مرا وکذا فی (خوشگو) و (حسینی - ص ۱۳۵) و (تغ - ص ۶۱) وقال سنگلاخ فی (امتحان الفضلاء - ج ۱ ص ۱۱۵) انه رآی دیوان الحکیم ریاضی السمرقندی بخط محمد خندان، وأورد شعره فی (گلستان مسرت - ص ۷۹) أیضا.

(۳۹۶)

مفاتیح البحث: مدینۀ النجف الأشرف (۱)، خراسان (۲)، القتل (۱)، الهلال (۲)

صفحه ۰۶۳

الذریعۀ - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۲ - الصفحۀ ۳۹۷

(دیوان ریاضی کشمیری) کما فی (گلشن - ص ۱۸۷) والصحیح (راضی) کما مر.

(۲۳۱۴: دیوان ریاضی لاهوری أو شعره) هو امام الدین بن لطف الله المهندس بقلعۀ شاه جهان آباد. مات (۱۱۴۵). أورد شعره فی (گلشن - ص ۱۸۷).

(۲۳۱۵: دیوان ریاضی هروی) الموسوم ببحر الفوائد لمحمد یوسف بن محمد حسن المهاجر الهروی المتخلص فی شعره بالریاضی والمنتهی نسبه إلی فیروز خان (السلطان الابدالی فی سنۀ ۱۰۱۵). ولد بهراۀ وحضر فی المکتب (المدرسۀ) وله ثمان سنین وهاجر والده إلی مشهد خراسان فی (سنۀ ۱۳۰۹) له کتاب فارسی کبیر طبع (۱۳۲۴) بمشهد فی (۵۴۷ ص) بقطع کبیر رحلی، وذلک فی حیات مؤلفه، مرتب علی اثنی عشر کتابا لکل واحد منها عنوان خاص (۱) بیان الواقعۀ فی أحوال المؤلف (۲) ضیاء المعروفۀ (۳) عین

الوقائع (۴) دفتر دانش (۵) پاسخ وپرسش (۶) فیض روحانی (۷) منبع البکاء فی المراثی (۸) التخمیسات (۹) الرباعیات (۱۰) پریشان فی التاریخ (۱۱) أوضاع البلاد فی الجغرافیا (۱۲) خاتمة الکتاب فی تاریخ الحرب الروسیة الیابانیة. وکل منها کتاب مستقل. وله دیباجة.

ورتبه علی اثنی عشر عنوانا بعدد الأئمة.

(۲۳۱۶: دیوان ریحان أصفهانی) اسمه یحیی سمیعیان بن محمد باقر. أصله من أصفهان ولد بطهران فی (۱۳۱۳) وفی (۱۳۳۴) نشر جریدة (گل زرد) وفی (۱۳۴۰) حبسه السید ضیاء الدین فی دار المجانین بطهران فألف قصة (یکشب در دار المجانین) وطبعه ثم نشر جریدة أخری باسم (نوروز) وله اشعار کثیرة فی الجراید ومن آثاره (باغچهء ریحان) مطبوع فی (۱۳۳۸) فی (۶۸ ص). ثم سافر إلی نیویورک. ترجمه فی (تاریخ جراید - ج ۴ - ص ۱۵۷) و (سخنوران نامی معاصر) للبرقعی (ج ۲ - ص ۱۴۲) و (شعراء أصفهان - ص ۲۲۶).

(۲۳۱۷: دیوان ریحان طوسی أو شعره) قال فی (مع ۱ - ص ۲۴۱) انه من قدماء الشعراء، وأورد بعض شعره المدرج فی تذکرة (عرفات العاشقین) ولیس هو ریحان العارف العربی المذکور فی (نفحات الانس - ص ۵۲۷).

(دیوان ریگستان) یأتی فی الراء بعنوان (ریگستان نجف).

(۲۳۱۸: دیوان ریگی) للحاج غلام حسین التاجر من أهل بندر (ریگ) علی بحر عمان. ترجمه فرصت فی (عم - ص ۳۷۲) وأورد شعره.

(۳۹۷)

مفاتیح البحث: مدینة إصفهان (۲)، مدینة طهران (۲)، یوسف بن محمد (۱)، خراسان (۱)، البکاء (۱)، الشهادة (۱)، الموت (۱)، الحرب (۱)

صفحه ۶۴۰

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۲ - الصفحة ۳۹۸

(ز) (دیوان زائر) یأتی بالیاء لما مر فی دیوان رائج من متابعة العرف العام فیما یتلفظون به.

(۲۳۱۹: دیوان زاجری أو شعره) واسمه السید حسن، وکان معاصر الشاه عباس.

أورد شعره فی (حسینی - ص ۱۳۹) ولعله زجری.

(۲۳۲۰: دیوان زاری أو شعره) اسمه المیر سدید بن القاضی محمد المشهور. أطراه الصادقی (حدود ۱۰۱۰) فی (خص ۶ - ص ۷۹) وذکر انه نقاد الشعر ماهر فی الموسیقا، وأورد مطلع غزله وسماه فی (تغ - ص ۶۱) نقلا عن التقی الأوحدی (زاری کمانچه) ولعله زاری مشهدی.

(۲۳۲۱: دیوان زاری أو شعره) عده المیر علی شیر المتوفی (۹۰۶) فی (مجن ۳ - ص ۸۸ و ۲۶۲) من الشعراء المتجددین فی زمانه وأورد مطلع غزله ولعله متحد مع ما بعده.

(دیوان زاری شیرازی أو شعره) أورد شعره فی (گلشن - ص ۱۸۸) وعنه فی القاموس الترکی ثم الریحانة ولعله متحد مع ما قبله.

(۲۳۲۲: دیوان زاری مشهدی أو شعره) واسمه محمد قاسم المؤرخ. قتله قطاع الطریق بأصفهان فی (۹۷۹) أورد شعره فی (گلشن - ۱۸۸) وعنه فی القاموس والریحانة.

(دیوان زاکانی) راجع دیوان عبید زاکانی.

(۲۳۲۳: دیوان مولانا زاهد) المعاصر لبابا سودائی الذی کان مادح السلطان محمد بایسنقر میرزا وکان عاشقا له. ترجمه المیر علی شیر

فی (مجن ١ – ص ١٩٣) وذكر انه تتبع المير خسرو فی مثنوی (دريای أبرار) وله نظيرة تجنيسات الكاتبی. وله فی المناجاة:

زهره را چنگک يار باب كه داد * لعل درسنگک يا رب آب كه داد ويأتی ان فی (لط ١ – ص ١٨) ذكر بعنوان زاهدی بياء النسبة.

(٢٣٢٤: ديوان زاهد الآذربايجانی) من شعراء صائن قلعه، واسمه كربلائی نوروز

(٣٩٨)

مفاتيح البحث: مدينة إصفهان (١)، القتل (١)، الوفاة (١)

صفحه ۶۵

الذريعة – آقا بزرگ الطهرانی – ج ٩ق٢ – الصفحة ٣٩٩

وشعره بالتركية. ترجمه فی (دجا – ص ١٦٢) حكاية عن حديقة الشعراء.

(٢٣٢٥: ديوان زاهد الأصفهانی التبريزی) الأصل نزيل عباس آباد أصفهان. اسمه الميرزا قاسم بن الميرزا محسن التبريزی كذا ترجمه فی (نر ٥ – ص ١٢٠) وأطراه وأبدی فضائله وأورد جملة من اشعاره. وترجمه أيضا فی (تغ – ٦١) و (حسينی – ص ١٣٨) و (دجا – ص ١٦٢) وأورد هذا شعره نقلا عن النصر آبادی وصحف إبراهيم وذكر ان ديوانه مدون (٢٣٢٦: ديوان زاهد التبريزی) المدعو بفقيه زاهد. واسمه معين الدين محمد بن رمضان وهو من الأولياء المدفونين بمقبرة كجيل فی تبريز كما فی (دجا – ص ١٦٢) وأورد رباعيته عن (روضات الجنان).

(٢٣٢٧: ديوان زاهد فراهی أو شعره) معاصر السلطان حسين. سافر إلی هرات.

أورد شعره فی (حسينی – ص ٣٢١).

(٢٣٢٨: ديوان زاهد گيلانی) ترجمه فی (ض – ص ٤٥٣) وذكر انه من أحفاد الشيخ زاهد الگيلانی المشهور الذی هو شيخ الشيخ صفی الدين الأردبيلی والجد الاعلی للشيخ علی الحزين الزاهدی، وذكر استكماله للمعقول وكونه من العرفاء النعمة اللهية، وقد سافر بعزم الحج وتوفی بالكاظمية (١٢٢٢) وأورد رباعية له. وعنه أخذ فی الريحانة.

(ديوان زاهدی) بيا النسبة كما فی (لط – ص ١٨) ومر بغير ياء كما فی ترجمة القزوينی (٢٣٢٩: ديوان زاهدی گيلانی أو شعره) وهو الشيخ إبراهيم بن عبد الله بن عطاء الله الزاهدی الگيلانی الأصفهانی مؤلف (توضيح أقليدس) و (رافع الخلاف) والمتوفی (١١١٩) ترجمه ابن أخيه الحزين فی تذكرته (ط. أصفهان. ص ٢١) وقال كان ماهرا فی الشعر والمعما واللغز.

(٢٣٣٠: ديوان الزاهی) هو أبو القاسم علی بن إسحاق بن خلف البغدادی المعروف بالزاهی الشاعر المشهور كذا ترجمه ابن خلكان فی (ج ١ – ص ٣٥٥) وقال [ذكر عميد الدولة أبو سعيد بن عبد الرحيم فی طبقات الشعراء انه ولد فی (٣١٨) وتوفی (٣٥٢) ودفن فی مقابر قريش، وشعره فی أربعة اجزاء وأكثره فی أهل البيت] ... وعده ابن شهرآشوب فی آخر (معالم العلماء) من المجاهرين فی مدح أهل البيت (ع) وترجمه فی نسمة السحر فيمن تشيع وشعر. وذكر فی كشف الظنون (ج ٢ – ص ٩٣) (طبقات

(٣٩٩)

مفاتيح البحث: أهل بيت النبی صلی الله عليه وآله (١)، مدينة الكاظمين (١)، كتاب معالم العلماء (١)، كتاب كشف الظنون لحاجی خليفة (١)، شهر رمضان المبارك (١)، مدينة إصفهان (٢)، إبراهيم بن عبد الله (١)، علی بن إسحاق (١)، الحج (١)، القبر (١)

صفحه ۶۶

الذريعة – آقا بزرگ الطهرانی – ج ٩ق٢ – الصفحة ٤٠٠

الشعراء) تأليف أبی سعيد محمد بن الحسين بن عبد الرحيم الوزير المتوفی (٣٨٨). وترجم الراهی فی (لس – ص ٢٨٨) وتاريخ بغداد

(ج ۱۱ ص ۳۵۰) وریحانهٔ الأدب. و (زاه) قریهٔ بنیشابور.

(۲۳۳۱: دیوان زایر دامغانی أو شعره) واسمه إسماعیل. یشتغل فی محکمهٔ شیخ الاسلام بها. ذکره النصرآبادی فی (نر ۹ – ص ۴۰۶) وأورد شعره.

(۲۳۳۲: دیوان زایر شوشتری) وهو الخواجهٔ عبد المحمد التستری الذی ذکره السید عبد الله التستری فی تذکرهء شوشتر (ص ۱۳۹ و ۱۶۲) وأورد بعض شعره عن دیوانه، وقال إنه من تلامیذ المولی کاسبی المسمی بمحبعلی والمعاصر لواخشتو خان حاکم تستر إلی (۱۰۷۸) قال وعمر طویلا وتوفی (۱۱۲۶). وقال الحزین فی تذکرته (ص ۹۹) انه سافر إلی أصفهان فلاقیته هناک.

(۲۳۳۳: دیوان زایر همدانی أو شعره) واسمه الحاج امید. کان والده من الملاکین فی همدان، وبعد موته أتلف الأموال وهاجر إلی بلاد الهند ثم رجع وصار ملازم بوداق سلطان الکمرئی، کذا وصفه النصر آبادی فی (نر ۹ – ص ۳۲۴) وأورد جملهٔ من شعره. وأورد شعره فی (گلشن – ص ۱۸۹).

(۲۳۳۴: دیوان زایر هندی أو شعره) وهو المیر أولاد علی الهندی. أورد شعره فی (گلشن – ص ۱۸۹).

(۲۳۳۵: دیوان زایر هندی) وهو الشیخ محمد فاخر بن محمد یحیی. أورد شعره فی (سرو آزاد – ص ۲۱۰). وقال ولد (۱۱۲۰) ومات ببرهان پور (۱۱۶۴) وله دیوان أورد منها شعره.

(۲۳۳۶: دیوان زایری أصفهانی) أو شعرها وهی من شاعرات أصفهان کما فی (آفتاب عالمتاب) و (نشتر عشق) و (نتایج الأفکار) و (شمع انجمن) أورد شعرها بعد الاطراء فی (روشن – ص ۲۶۸) و (تغ – ص ۶۱).

(دیوان زبانی یزدی أو شعره) قال فی (تش یز – ص ۲۹۲) انه من سادات الشعراء فی العصر الصفوی. وأورد شعره هناک وفی (گلستان مسرت – ص ۲۹۱) ولعله زمانی.

(دیوان زبیده) بنت السلطان فتح علی شاه من الفضلیات الشاعرات کثیرهٔ الخیرات والمرات

(۴۰۰)

مفاتیح البحث: کتاب تاریخ بغداد للخطیب البغدادی (۱)، کتاب نتائج الأفکار للسید الگلپایگانی (۱)، مدینهٔ إصفهان (۲)، محمد بن الحسین (۱)، الهند (۱)، الموت (۱)، الحج (۱)، الوفاهٔ (۱)

صفحه ۰۶۷

الذریعهٔ – آقا بزرگ الطهرانی – ج ۹ق۲ – الصفحهٔ ۴۰۱

کما ذکر فی ترجمتها. مرت بعنوان تخلصها (جهان قاجار). وأورد شعرها فی (پژمان – ص ۱۶۰).

(۲۳۳۷: دیوان زجری أو شعره) من معاصری الشاه طهماسب الأول. کذا ترجمه وأورد شعره فی (گلشن – ص ۱۸۹) و (تغ – ص ۶۱) ولعله زاجری المذکور فی (حسینی – ص ۱۳۹). (۲۳۳۸: دیوان زخمی هندی) کان برهمنیا فاسلم فی (۱۱۶۴) ونظم الشعر باللغات الفارسیهٔ والترکیهٔ والعربیهٔ والانگلیزیهٔ والسانسکریتیهٔ والأردویهٔ. کذا فی ریحانهٔ الأدب نقلا عن القاموس الترکی.

(دیوان زرد تبریزی) یأتی بعنوان (شرف زرد تبریزی).

(۲۳۳۹: دیوان زرکش أو شعره) اسمه آقا زمان. کان یتخلص أولا (فریبی) فبدله (زرکش). نظم قصهٔ غرام محمد رضا قهوه چی، ثم سافر إلی الهند وبها مات. کذا ترجمه وأورد شعره فی (نر ۹ – ص ۳۳۲).

(۲۳۴۰: دیوان زرکش رشتی أو شعره) واسمه مقیما الرشتی الماهر فی العروض، اشتغل أولا بشغل أبیه (شاهنامه خوانی) ثم اشتغل ب (زرکشی). أورد شعره فی (نر ۹ – ص ۳۷۹).

(۲۳۴۱: دیوان زرکش یزدی أو شعره) واسمه محمد باقر من شعراء عهد کریم خان زند.

أورد شعره فی (تش یز - ص ۲۹۳).

(۲۳۴۲: دیوان زرکوب أصفهانی أو شعره) وهو المیرزا جعفر الهزال، معاصر مجید شبستری. أورد اشعاره الهزلیة فی (حسینی - ص ۳۲۹).

(۳۳۴۳: دیوان زرکوب تبریزی) اسمه الشیخ نجم الدین معاصر ابقا خان کما فی (تاریخ گزیده - ص ۸۲۵). وهو غیر الشیخ نجم الدین الرازی کما ذکر فی (ض - ص ۱۳۱) وغیر الشیرازی جد فخر الدین احمد مؤلف شیراز نامه. وقد ذکر جملة من اشعاره وترجمته فی (دجا - ص ۱۶۵) وذکر ان بدر الدین الجاجرمی أورد فی (مونس الأبرار) ترجیع بندا له یقرب من مایة بیت، وذکر أیضا أن له (فتوت نامه) وأورد إحدی غزلیاته وما هو المکتوب علی لوح قبره فی مقبرة کجیل من ألقابه واسمه ونسبه وتاریخ فوته فی (۵ رجب ۷۱۲).

(۴۰۱)

مفاتیح البحث: شهر رجب المرجب (۱)، الهند (۱)، الموت (۱)، القبر (۱)، الکرم، الکرامة (۱)

صفحه ۰۶۸

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۲ - الصفحة ۴۰۲

(دیوان زرگر أصفهانی) مر (جرهری زرگر) وقال فی (شاهد صادق) انه مات (۵۵۲).

(دیوان زرگر أصفهانی) راجع زرگر تبریزی.

(۲۳۴۴: دیوان زرگر أصفهانی) واسمه محمد حسین وتخلصه زرگر. ترجمه فی (مع - ج ۲ ص ۱۵۱) وقال إنه توفی (۱۲۷۰) وأورد عدة من غزلیاته. طبع دیوانه فی (۴۲ ص) ضمن (دانشنامه) لمحمد باقر ألفت بأصفهان فی (۱۳۴۲) ثم مستقلا فی (۱۳۵۳) ثم (۱۳۵۹). وسماه فیه محمد حسن وقال ألفت فی مقدمته انه کان صایغا. وقد مدح منوچهر خان معتمد الدولة فذکر فی (المدایح المعتمدیة).

(۲۳۴۵: دیوان زرگر تبریزی) الأصفهانی المسکن. ترجمه فی (ض - ص ۱۳۳) وذکر ان اسمه الشیخ نجیب الدین رضا من المریدین للعارف الشیخ محمد علی المؤذن الخراسانی من مشایخ السلسلة الذهبیة. وکان أمیا وله مثنوی (السبع المثانی) ومثنوی (خلاصة الحقایق) ودیوانه هذا غزلیات کله، وقد یتخلص فیه (جوهری) و (رضا) و (نجیب الدین) قال وانا رأیت هذه الثلاثة من منظوماته وأورد بعضا منها وتوفی (۱۰۸۰).

ولعله المیرزا مقیم المذکور فی (ص ۲۱۰) بعنوان جوهری تبریزی.

(۲۳۴۶: دیوان زرگر رشتی) اسمه خلیل وکان صرافا فی رشت. ترجمه صادقی کتابدار فی (خص ۸ - ص ۲۳۶) وذکر انه نظم (جمشید نامه) لکنه لم یشتهر وأورد عدة من أبیاته (۲۳۴۷: دیوان زکریا ملتانی أو شعره) هو بهاء الدین زکریا. ترجمه فی (ض - ص ۲۹۱) وأورد شعره. وکذا فی (روشن - ص ۱۰۵) وقال هو ابن وجیه الدین بن الشیخ کمال الدین القرشی. جاء جده من مکة إلی ملتان. ومات زکریا فی (۹ صفر ۶۰۵).

(۲۳۴۸: دیوان زکی) واسمه المیرزا محمد. توجد نسخته ضمن مجموعة تحت رقم (۴۵۸۳) عند (الملک) کتابتها (۱۲۹۵) فی (۱۸ ورقة). أوله:

أی کاینات را بدرت التجابجا * بر درگهت دلیل ره مدعا دعا إلی قوله:

روز ظهور قایم آل محمد است * در حفره میزنند نقیبان صلا صلا (۲۳۴۹: دیوان زکی شیرازی أو شعره) وهو عبد الله بن أبی تراب بن بهرام بن زکی أستاذ القاضی البیضاوی والقطب الشیرازی وأبی البحاش ظهیر المرغش، وقد نسب إلیه البیضاوی

(۴۰۲)

مفاتيح البحث: مدينة مكة المكرمة (۱)، مدينة إصفهان (۱)، نجيب الدين (۲)، الموت (۱)، الشهادة (۱)

صفحه ۰۶۹

الذريعة – آقا بزرگ الطهراني – ج ۹ق۲ – الصفحة ۴۰۳

كرامة الحياة بعد الموت في (۶۷۷) كما نقل عنه في (ض – ص ۳۳۳) وترجمه في (مع – ج ۱ ص ۲۴۴) وأورد رباعيته.

(۲۳۵۰: ديوان زكي كاشغرى) المولد والمراغي الأصل، واسمه لطيف الدين، توفى (۶۰۷) ترجمه كذلك في (دجا – ص ۱۶۷) وأورد رباعيته، ونقل عن لباب الألباب ان لطائف اشعاره خارج عن الحد والعد وكلها مقبولة، وأورد رباعية مدحه بها أبو الفرج الرونى وترجمه في (تغ – ص ۵۳) في باب الذال، وفى (مع – ج ۱ ص ۲۴۱) وأورد عدة من اشعاره وقد دخل بعض رباعياته في رباعيات أبي سعيد أبي الخير المطبوعة بطهران في (۱۳۳۴ ش) ورأيت بعض شعره في جنگ كتابته (۷۵۵) عند (فخر الدين).

(ديوان زكي مشهدى) المتوفى (۱۱۶۳) المتخلص (نديم) يأتي. وفي (گلستان مسرت – ص ۲۰۳) أورد شعرا لزكي نديم.

(۲۳۵۱: ديوان زكي مراد آبادي أو شعره) ملك الشعراء في منطقة أود بالهند. أورد شعره في (گلشن – ص ۱۹۰).

(۲۳۵۲: ديوان زكي همداني) الوحيد في نظم الغزليات وكان مشاركا مع المولى شكوهي في التلمذ عند العلامة الميرزا إبراهيم الهمداني الحسيني (المتوفى ۱۰۲۵ أو ۱۰۲۶) المترجم في (عالم آرا – ص ۱۱۱ و ۶۴۴) المعاصر والمراسل مع الشيخ البهائي، ترجمه النصر آبادي في (نر ۹ – ص ۲۳۶) وذكر انه توفى (۱۰۳۰) وأورد كثيرا من شعره وعبر عنه بملا زكي الهمداني، فيظهر ان اسمه زكي وكان يتخلص به أيضا كما في قوله:

زكي از بيخوديهاى جرس در ناله دانستم * كه ره گم كردهء سرد رپى أين كاروان دارد قال في (ميخانه – ص ۲۹۶) انه ولد بهمدان وسافر إلى شيراز وتقرب عند محمد قليخان پرناك ثم رجع وجاء إلى الهند ورجع إلى وطنه. ورأيت ديوانه في الهند يشتمل على خمسة آلاف بيت. ثم أورد له (ساقى نامه). ونقل في (سرو آزاد – ص ۳۶) عن ناظم تبريزى، وفاته في (۱۰۲۵) وفي حاشية ميخانه نقل وفاته عن (نشتر عشق) (۱۰۳۰ وقيل ۱۰۳۵) وترجمه أيضا في (حسينى – ص ۲۳۸) و (تغ – ص ۵۱). (۱)

(۱) قد ذكر في التذاكر الهندية، سرخوش، سرو آزاد، مخزن الغرايب، تذكرة غنى: – ذكى بالذال وفي التذاكر الإيرانية، خلاصة الاشعار، وآتشكده آذر: – زكى بالزاى.

(۴۰۳)

مفاتيح البحث: مدينة طهران (۱)، الشيخ البهائي (۱)، إبراهيم الهمداني (۱)، الهند (۳)، الفرج (۱)، الموت (۱)، الوفاة (۲)، الغنى (۱)

صفحه ۰۷۰

الذريعة – آقا بزرگ الطهراني – ج ۹ق۲ – الصفحة ۴۰۴

(۲۳۵۳: ديوان زكي همداني) ترجمه الصادقي في (خص ۸ – ص ۲۰۸) وذكر انه يعيش من كسبه الضعيف وعمله الشاق وهو نعلگرى ترفعا من نفسه عن ملق الشعر وأورد كثيرا من اشعاره، وكذا في (تش – ص ۲۵۶) نقلا عن ديوانه الذي رآه، وكذا (سرخوش – ص ۴۴). ولعله متحد مع ما قبله.

(۲۳۵۴: ديوان زكيا يزدى أو شعره) الأصفهاني المسكن واليزدي الأصل، هو ابن عم الخواجة سيف الدين محمود من أحفاد الخواجة غياث النقشبند كما ذكر النصر آبادي في (نر ۹ – ص ۴۱۳) قال وله اليد الطولى في صناعة النقشبندية، وأورد قطعة من شعره ورباعيته وغيرهما وعنه اخذ في (گلشن – ص ۱۹۰).

(۲۳۵۵: ديوان زلالي تبريزى أو شعره) ترجمه سام ميرزا في (تس ۵ – ص ۱۴۵) وأورد مطلعين له وذكر انه ترك الشعر أخيرا وصار

خفافا. ونقل فی (دجا - ص ۱۶۸) ترجمته عن تحفهء سامی لکن مع اختلاف فی أحد المطلعین. ونسبه فی ریحانهٔ الأدب إلی القرن الحادی عشر اشتباها. وأورد شعره فی (روشن - ص ۳۷۱) أیضا.

(۲۳۵۶: دیوان زلالی خوارزمی) المولد وکان اشتغاله فی هرات، وینظم القصائد الحسنهٔ کما وصفه کذلک مع ذکر مطلع غزله فی (مجتس ۴ - ص ۱۴۶) الذی صرح فی أوله انه الحقه بمجالس النفائس لیذکر فیه من لم یذکر فی المجالس الثمانیهٔ. وقد ترجم فی المجلس الثالث زلالی الهروی الآتی ذکره، کما أن المترجم القزوینی أیضا ذکره فی البهشت الثالث، فلعله غیر هذا الخوارزمی المولد الهروی التحصیل والاشتغال، ویحتمل الاتحاد أیضا. وترجمه وأورد شعره فی (حسینی - ص ۱۳۹) أیضا. ونقل فی (روشن - ص ۳۷۱) عن (نگارستان سخن) و (آفتاب عالم تاب) انه کان یبیع الخل.

(۲۳۵۷: دیوان زلالی خوانساری) للحکیم الشاعر محمد حسن المعروف بزلالی ناظم المثنویات السبعهٔ التی منها (حسن گلوسوز) الذی مر فی (ج ۷ ص ۱۵) ترجمه النصر آبادی فی (نر ۹ - ص ۲۳۰ - ۲۳۴) وأورد أسماء سائر المثنویات السبعهٔ، محمود وایاز، آذر و سمندر، شعلهء دیدار، میخانه، ذره وخورشید، سلیمان نامه. وذکر بعض الاشعار من کل منها. توجد نسخهٔ من دیوانه فی (الرضویهٔ). ومثنویاته السبعهٔ عند (الملک) وتوجد دیباچهٔ طغرائی لکل من مثنویاته فی مکتبهٔ (المجلس) و (دانشگاه) کما فی فهرسها (ج ۲ ص ۲۰۰)

(۴۰۴)

مفاتیح البحث: الخوارزمی (۲)، البیع (۱)

صفحه ۷۱

الذریعهٔ - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۲ - الصفحهٔ ۴۰۵

وقال براون فی أدبیات إیران (ج ۴ ص ۱۶۷) انه توفی (حدود ۱۰۲۴) وفی (شمع انجمن) و (سرو آزاد - ص ۴۱) (۱۰۳۱ = از جهان رفت زلالی بجنان) وأورد شعره فی (تش - ص ۲۰۸) و (مرآت الخیال - ص ۷۷).

(۲۳۵۸: دیوان زلالی درویش أو شعره) أو درویش زلالی بن صفائی. توجد اشعاره بخطه فی مشیخهٔ کنز السالکین المذکور فی (ج ۸ ص ۱۸۷).

(۲۳۵۹: دیوان زلالی شیرازی أو شعره) من تلامذهٔ أهلی شیرازی. سافر إلی الهند ومات بگجرات (۹۴۸) ترجمه وأورد شعره فی (تش - ص ۲۶۹) والقاموس الترکی ثم الریحانهٔ (۲۳۶۰: دیوان زلالی شیروانی) بالترکیهٔ. واسمه المیرزا حسین ذکره فی (دجا - ص ۱۶۸) نقلا عن تاریخ أدبیات آذربایجان لفریدون کوچولی (ج ۲).

(۲۳۶۱: دیوان زلالی گیلانی أو شعره) ذکره الصادقی فی (خص ۸ - ص ۲۹۷) وأورد شعره.

(۲۳۶۲: دیوان زلالی لاری أو شعره) کان صحافا فی تبریز. ذکره سام میرزا فی (تس ۵ - ص ۱۷۰) وأورد مطلعه فی مدح تبریز.

(۲۳۶۳: دیوان زلالی هروی أو شعره) وهو المتوفی (۹۳۱) کما ترجمه سام میرزا فی (تس ۵ - ص ۱۲۷) وقال أکثر شعره القصاید وأورد بعض قصیدته فی ذم بعض الشعراء.

هو معاصر المیر علی شیر کما ذکره فی (مجن ۳ - ص ۷۲ و ۲۴۳) وذکر انه یبیع الغزل وأورد مطلع غزله، وذکره فی (تش - ص ۱۴۹) وأورد شعرا آخر له ولم یر دیوانه.

وکذا فی (گلشن - ص ۱۹۱) وعنهم فی القاموس الترکی ثم الریحانهٔ. راجع زلالی خوارزمی.

(دیوان زمانا حنا تراش) أی نجار خشب السروج تخلصه (مشهور) فیأتی بتخلصه فی المیم.

(۲۳۶۴: دیوان زمانا لاهجی أو شعره) الذی کان تلمیذ المیر معز الدین محمد فی یزد عدهٔ سنین. ذکره کذلک معاصره النصر آبادی

فی (نر ۹ – ص ۳۹۹) وأورد شعره. والظاهر أن المیر معز الدین محمد المذکور هو الأردکانی (الأردستانی) الحسینی الذی الف تفسیر سورة هل أتی بالفارسیة فی (۱۰۴۴) وسماه فی (گلشن – ص ۱۹۱) زمانی لاهجی، وعنه اخذ فی القاموس الترکی ثم الریحانة.

(۲۳۶۵: دیوان زمانای نقاش أو شعره) قال النصرآبادی فی (نر ۹ – ص ۲۹۶): أظن

(۴۰۵)

مفاتیح البحث: دولة ایران (۱)، آذربیجان (۱)، الخوارزمی (۱)، الهند (۱)، البیع (۱)، الوفاة (۱)

صفحه ۰۷۲

الذریعة – آقا بزرگ الطهرانی – ج ۹ق۲ – الصفحة ۴۰۶

انه والد الحکیم إسماعیل الطبیب، ثم أورد شعره نقلا عن سعیدای نقشبند. وقال فی (نش – ص ۱۷۶) ان تخلصه راضی وأورد له تلك الاشعار أیضا، فذکرناه فی (ص ۳۴۷) بعنوان (راضی أصفهانی) وسماه فی (گلشن – ص ۱۹۱) زمانی اردستانی، وقال فی (تغ – ص ۶۲) انه المیر شاهکی المتخلص زمانا النقاش الأردستانی، فهو غیر رازی النقاش الأصفهانی – الذی ذکرناه فی (ص ۳۴۷) بعنوان راضی أصفهانی – (أقول) ولکنی أظنهما واحدا. وفی (روشن – ص ۲۷۱) خلط بینه وبین (زمانا حنا تراش).

(دیوان زمان أصفهانی) مر بعنوان (زرکش أصفهانی) وآخر (زمانای نقاش).

(۲۳۶۶: دیوان محمد زمان بندگانی) من أعمال جرفادقان. کان محررا لشیخ الاسلام بها، وله مثنوی (مدینة الأحباب) ترجمه النصر آبادی (نر ۹ – ص ۳۸۲) وأورد بعض مثنویه (دیوان محمد زمان بیك) الأردبیلی المتخلص (همت) یأتی بتخلصه.

(۲۳۶۷: دیوان المیر محمد زمان الرضوی أو شعره) المتوفی (۱۰۴۱) بمشهد خراسان العالم الجلیل الذی ترجم فی (سلافة العصر) وأمل الامل وغیرهما. وله (صحیفة الرشاد) فی رد الصوفیة وأورد النصر آبادی فی (نر ۶ – ص ۱۶۰) شعره فی طعن الصوفیة.

(دیوان آقا زمان زرکش) الأصفهانی مر بتخلصه (زرکش أصفهانی).

(۲۳۶۸: دیوان حاج زمان الشیرازی) الکفاش المصاحب مع العلماء ترجمه النصر آبادی فی (نر ۹ – ص ۳۸۲) وأورد شعره وکذا فی (تش – ص ۲۶۹).

(دیوان زمان لاهوری) مر بعنوان (راسخ سرهندی).

(دیوان آقا زمان لنجانی) من بلوکات أصفهان یأتی بتخلصه (واضع).

(۲۳۶۹: دیوان زمانی آملی أشعره) وهو ابن المولی محمد الآملی. کان والده من تلامیذ المولی شرف الدین علی الیزدی المعمائی کما ذکره الأمیر علی شیر فی (مجن ۳ – ص ۷۶ وص ۲۵۲) قال وکان تخلصه أولا (وفائی) فالتمس منه تغییره إلی (زمانی) بمناسبة انه من شعراء السلطان بدیع الزمان میرزا ولأن أمیر احمد حاجی یتخلص (وفائی) وشعره مشهور بتخلصه، وله دیوان فلا یناسب الاشتراك مع الکبار فی التخلص. ثم أورد مطلع غزله. وفی (حسینی – ص ۱۳۹) سماه محمد زمان بن محمد امین.

(دیوان زمانی اردستانی) راجع زمانای نقاش.

(۴۰۶)

مفاتیح البحث: مدینة إصفهان (۱)، خراسان (۱)، الوفاة (۱)، الطب، الطبابة (۱)، العصر (بعد الظهر) (۱)

صفحه ۰۷۳

الذریعة – آقا بزرگ الطهرانی – ج ۹ق۲ – الصفحة ۴۰۷

(۲۳۷۰: دیوان زمانی سیستانی أو شعره) ترجمه وأورد شعره فی (گلشن – ص ۱۹۱) بعد ذکر الأردستانی وعنه اخذ القاموس الترکی

ثم الريحانة. وأظنهما رجلا واحدا.

(ديوان زماني لاهجي) كما في (گلشن - ص ۱۹۱) والصحيح (زماناي لاهجى) كما مر عن النصر آبادى.

(۲۳۷۱: ديوان زماني يزدى) ذكره النصر آبادى في (نر ۹ - ص ۲۴۴) و (تش - ص ۲۶۰) وقال إن له اليد الطولى في الشعر، والمشهور انه عمل ديوانا في الجواب عن ديوان الخواجة حافظ الشيرازى وعرضه على الشاه عباس الماضي، ثم أورد بعض مثنوياته وغزلياته ورباعياته.

وقال في (سرو آزاد - ص ۲۸) انه كان يعتقد بالتناسخ وكان يدعى انه هو النظامى الگنجوى دفن بگنجه وخرج من يزد. وكلياته في عشرة آلاف بيت. قال في (شاهد صادق) انه مات (۱۰۲۱) وقال ناظم تبريزى انه مات (۱۰۱۷) وقد تتبع (خمسه نظامى) كما في فهرس مكتبة دانشگاه (ج ۲ ص ۴۵) ترجمه في القاموس والريحانة و (تش يز - ص ۲۱۳) وفي گلستان مسرت قد يعبر عنه بالكاشانى. أيضا وأظنه المذكور في (سرخوش - ص ۴۴) و (هفت - ص ۱۸۸) و (تغ - ص ۶۱).

(ديوان زنده پيل) أو ژنده پيل. مر بعنوان (ديوان جامي احمد) في (ص ۱۸۸).

(۲۳۷۲: ديوان زنده دل ساوجي أو شعره) أورد شعره في (تش - ص ۲۱۸) و (گلشن ص ۱۹۱) و (گلستان مسرت - ص ۲۶۵) وقالوا انه كان متخبط العقل.

(۲۳۷۳: ديوان زنگى شيرازى أو شعره) من شعراء اتابك مظفر الدين الزنگى. أورد شعره في (هفت - ص ۲۴۹) ثم في (گلشن - ص ۱۹۱). وليس هو الزنجى الصوفى المذكور في نفحات الانس.

(ديوان زنگنه) راجع ديوان نجف قلى خان.

(ديوان زنوزى) يأتي بعنوان ديوان (فنا) عبد الرسول وولده (فاني) حسن.

(۲۳۷۴: ديوان زيادى أو شعره) واسمه اغورلو خان كما مر في (ص ۹ و ۸۳) ابن محمد قليخان زياد أغلى بيگلربيگى قره باغ، وكان مدة داروغه (مستحفظا) بقم، وتلمذ هناك على المولى عبد الرزاق اللاهجى، وبعد موت عمه مرتضى قليخان، صار هو بيگلربيكى أصفهان. كذا ترجمه وأورد شعره في (نر ۲ - ص ۲۵) وعنه في (دجا -

(۴۰۷)

مفاتيح البحث: مدينة إصفهان (۱)، الموت (۱)، الشهادة (۱)

صفحه ۰۷۴

الذريعة - آقا بزرگ الطهراني - ج ۹ق۲ - الصفحة ۴۰۸

ص ۱۶۸).

(۲۳۷۵: ديوان زياني أو شعره) واسمه أبو القاسم أخ المير عناية الله. ترجمه معاصره في (تش - ص ۳۷۸) وأطرى ذكائه وقال هو الآن وزير بكرمان. وقال في (روشن ص ۲۷۳) انه كان وزير كرمان من قبل نادر شاه.

(۲۳۷۶: ديوان زيب النساء) أو شعرها واسمها زيب النساء بنت اورنگ زيب عالمگير ملك الهند. أورد شعرها في التذاكر ومنها في (گلستان مسرت - ص ۴۵۵) وأورد شعر أختها زينت الحافظة للقرآن في (گلشن - ص ۱۹۱).

(۲۳۷۷: ديوان مولانا زيبائى أو شعره) ترجمه المير على شير وأورد مطلع غزله في (مجن ۳ - ص ۸۲ و ۲۵۷) والظاهر أنه لم يره، وكذا في (حسينى - ص ۱۳۹).

(۲۳۷۸: ديوان زيبق أو شعره) من شعراء آذربايجان. ترجمه في (دجا - ص ۱۶۹) وأورد شعره نقلا عن حديقة الشعراء.

(۲۳۷۹: ديوان زيرك أو شعره) ويقال له زيركى. ترجمه المير على شير في (مجن ۳ ص ۷۵ و ۲۵۰) وقال مولانا زيرك المشهور

بزیرکی، وأورد مطلع غزله. وقد تتبع الحکیم شاه محمد القزوینی أحد غزلیاته بأمر السلطان سلیم المتوفی (۹۳۶).

(۲۳۸۰: دیوان مولانا زین کیسه دوز أو شعره) کذا ترجمه المیر علی شیر فی (مجن ۱ ص ۲۳ و ۱۹۷) وأورد له: - بازین که منعت کند از مردم نا جنس * بیگانه چنانی که غم خویش نداری (۲۳۸۱: دیوان میرزا زین نطنزی أو شعره) ترجمه النصر آبادی فی (نر ۵ - ص ۱۴۴) وذکر قطعته فی طلب لوازم المعیشة عن شهریاری الحاج هدایت.

(۲۳۸۲: دیوان زینبی علوی محمودی أو شعره) هو عبد الجبار العلوی من شعراء عصر محمود ومسعود الغزنویین، وسماه العوفی فی (اللباب - ج ۲ ص ۳۹) زینتی، ولکن أبا الفضل البیهقی فی تاریخه (ص ۱۳۱) من طبع الدکتور فیاض بطهران سماه زینبی، وهو الصحیح لانتسابه إلی آل الزینبی ببغداد کما ذکره السمعانی. جاء شعره فی (ترجمان البلاغة) و (حدائق السحر) و (لغت فرس) ولباب الألباب والمعجم وعیره. وترجمه اقبال فی حواشی (حدایق السحر) والدکتور صفا فی تاریخ أدبیات إیران (ج ۱ ص ۴۶۵).

(۴۰۸)

مفاتیح البحث: دولة ایران (۱)، مدینة طهران (۱)، آذربیجان (۱)، الهند (۱)، الحج (۱)، الوفاة (۱)

صفحه ۰۷۵

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۲ - الصفحة ۴۰۹

(۲۳۸۳: دیوان زینتی أصفهانی أو شعره) هو السید حسن من سادات نطنز. ترجمه النصر آبادی فی (نر ۹ - ص ۳۲۷) وأورد بعض غزلیاته. وفی (تش - ص ۱۷۷) سماه (زینت أصفهانی). وکذا فی (تغ - ص ۶۲). وفی (روشن - ص ۲۷۵) عن نگارستان سخن و (آفتاب عالمتاب) بعنوان (زینت لنبانی) وعن (شمع انجمن) بعنوان (زینتی لنبانی) وترجم رجل آخر بعنوان (زینتی بلیانی) نقلا عن التقی الأوحدی، وقال أنه استر آبادی. وقد ذکر فی (نگارستان سخن) بعنوان (زینتی استرآبادی) (أقول) الظاهر أنه خلط بین (زینتی أصفهانی) و (زینتی سبزواری).

(۲۳۸۴: دیوان زینتی سبزواری أو شعره) الملازم لمحمد ظهیر الدین بابر شاه. کذا ترجمه وأورد شعره فی (روشن - ص ۲۷۵) بعد أن ذکر زینتی بدخشانی ولکن الظاهر اتحادهما.

(۲۳۸۵: دیوان زینتی مشهدی أو شعره) واسمه محمد حسین المشهدی. ترجمه الصادقی فی (خص ۸ - ص ۲۹۹) وأورد عدة من رباعیاته.

(دیوان زین الدین أستر آبادی) راجع زین الدین خوافی.

(۲۳۸۶: دیوان زین الدین تابیادی أو شعره) من مشایخ الطریقة وکان الأمیر تیمور گورکان من مریدیه. ترجمه فی (ض - ص ۱۳۴) وأورد رباعیته فی تخویف الملک غیاث الدین ووعظه إیاه بترک الظلم.

(۳۳۸۷: دیوان زین الدین أصفهانی أو شعره) واسمه محمود العارف، جاء إلی الهند ورجع فی عهد أکبر شاه. أورد شعره فی (روشن - ص ۲۷۶).

(۳۳۸۸: دیوان شیخ زین الدین خوافی خراسانی أو شعره) المتوفی (۸۳۸) کما فی (شاهد صادق) أو ثانی شوال (۸۳۳) کما ذکره فی ریاض العارفین. کان من مشایخ السهروردیة.

اخذ الطریقة عن الشیخ عبد الرحمان النظری عن الشیخ جمال الدین عن الشیخ حسام الدین عن الشیخ عبد الصمد عن الشیخ نجیب الدین علی السرخسی عن شهاب الدین السهروردی عن نجیب الدین السهروردی عن الشیخ احمد الغزالی. ثم أورد بعض اشعاره وکان الشیخ زین الدین الخوافی معاصرا مع الأمیر قاسم الأنوار المتوفی (۸۳۷) وقد کان الشیخ صفی الدین جد الصفویة متمائلا إلی إرادة الأمیر قاسم الأنوار، لکنه انصرف عنه وصحب الشیخ

(۴۰۹)

مفاتیح البحث: شهر شوال المکرم (۱)، جمال الدین (۱)، نجیب الدین (۲)، عبد الرحمان (۱)، الهند (۱)، الظلم (۱)، الشهادهٔ (۱)، الخوف (۱)، الوفاهٔ (۲)

صفحه ۰۷۶

الذریعهٔ - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۲ - الصفحهٔ ۴۱۰

زین الدین الخوافی کما ذکر فی (مجن ۱ ص ۶ وص ۱۸۴) وذکر فی (مجن ۲ - ص ۲۷ و ۲۰۲) ان مولانا محمد التباد کأنی کان من خلفاء الشیخ زین الدین، وذکر فی (مجن ۲ - ص ۲۸ و ۲۰۲) ان الشیخ صدر الدین الرواسی أیضا کان من خلفاء الشیخ زین الدین. وقال فی (خوشگو) انه کان یتخلص (فانی) (أقول) توجد شعره فی جنک عند (فخر الدین) وفی (گلشن - ۱۹۲) سماه زین الدین الاسترآبادی.

(۲۳۸۹: دیوان زین الدین خبوشانی) واسمه صاعد الکلید دار للسلطان إسکندر.

کذا وصفه وأورد رباعیته فی (تش - ص ۷۶) وقال سنگلاخ فی (امتحان الفضلاء - ج ۱ ص ۱۵۲) انه رآی دیوان رباعیاته بخط احمد المشهدی غزال العین. وذکره فی (مع ج ۱ - ص ۲۴۲) بعنوان زین الدین السکزی وقال إنه رأی مجموعهٔ قصایده، ونقل بعض شعره عن (عرفات) للتقی الأوحدی، ومنها فی مدیح علاء الدین ومدیح الوزیر علی بن أحمد. وترجمه فی (گلشن - ص ۱۹۲) بعنوان زین الدین سیستانی.

(دیوان زین الدین السکزی) السیستانی کما فی (مع - ج ۱ ص ۲۴۲) راجع الخبوشانی.

(دیوان ملا زین الدین علی) ملازم بدیع الزمان میرزا ابن السلطان حسین میرزا بایقرا ترجمه فی (مجتس ۶ - ص ۱۶۸) من لطائف نامه وأورد مطلع غزله.

(۲۳۹۰: دیوان الشیخ زین الدین) ابن الشیخ محمد ابن صاحب المعالم ولد (۱۰۰۹) وتلمذ علی أبیه المدعو بالشیخ محمد السبط وعلی الشیخ البهائی وعلی المولی محمد امین الاسترآبادی، وجاور مکهٔ إلی أن دفن بها عند قبر خدیجهٔ فی (۱۰۷۴) ترجمه تلمیذه الشیخ الحر وقال رأیت دیوانه الصغیر بخطه.

(۲۳۹۱: دیوان زین الدین النسوی أو شعره) من شعراء شهرستان من توابع دشت خاوران بخراسان، وکان من أعاظم العرفاء أیضا. ترجمه فی (ض - ص ۳۳۳) وأورد رباعیهٔ له.

(۲۳۹۲: دیوان میرزا زین العابدین أو شعره) هو ابن آصف خان. أطراه معاصره النصر آبادی فی (نر ۳ - ص ۶۰) وأورد بعض شعره.

(دیوان میرزا زین العابدین) المتخلص (تسلیم) مر بتخلصه.

(۲۳۹۳: دیوان المولی زین العابدین) تکلو خان. ترجمه سام میرزا فی (تس ۴ - ص ۸۳) وذکر انه کان مقربا عند الشاه إسماعیل الفاتح بما لم یحصل لاحد من طائفته مثله

(۴۱۰)

مفاتیح البحث: مدینهٔ مکهٔ المکرمهٔ (۱)، الشیخ البهائی (۱)، علی بن أحمد (۱)، خراسان (۱)، القبر (۱)، الدفن (۱)

صفحه ۰۷۷

الذریعهٔ - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۲ - الصفحهٔ ۴۱۱

وکان بینهما ظرائف لم یذکرها تأدبا. وأورد بعض شعره.

(۲۳۹۴: دیوان الشیخ زین العابدین) ابن الحسن بن علی بن محمد الحر العاملی، أخ الشیخ الحر والمتوفی بصنعاء بعد رجوعه عن الحج (۱۰۷۸) ترجمه اخوه فی الامل وقال دیوانه یقارب الخمسهٔ آلاف بیت. ومر دیوان أخیه بعنوان دیوان الحر. وذکر فی (السلافهٔ ص ۵۰) أیضا، ولکن فی (نجوم السماء ص ۱۴۴) ذکر بعنوان زین الدین (دیوان زین العابدین الخورانی) الذی کان یتخلص فی شعره فاضل یأتی بتخلصه.

(دیوان الحاج زین العابدین الشروانی) المتخلص فی شعره تمکین مر بتخلصه.

(۲۳۹۵: دیوان المیرزا زین العابدین الشهرستانی أو شعره) کان من أعاظم سادات شهرستان من نواحی أصفهان. هو وأخوه الأکبر المیر علاء الدین محمد المتخلص (صایبا) سبطا السلطان الشاه عباس الماضی. ووالدهما المیرزا رفیع الشهرستانی کان صدر الممالک الخاصهٔ. ترجمه النصر آبادی فی (نر ۱ – ص ۱۳) وأورد بعض شعره. وترجمه فی (دجا – ص ۱۷۱) بعنوان زین العابدین میرزا نقلا عن (شمع انجمن).

(۲۳۹۶: دیوان میرزا زین العابدین منشی الممالک أو شعره) قام مقام والده المیرزا عبد الحسین النصیری منشی الممالک المنسوب إلی الخواجهٔ نصیر الدین الطوسی کما ذکره النصر آبادی فی (نر ۴ – ص ۷۲) وأورد بعض شعره، وقال إنه توفی بعد سنین، وقام مقامه اخوه وعدیله فی الفضیلهٔ.

(۲۳۹۷: دیوان زینل بیک أو شعره) ابن أصلانخان الگرجستانی، کان والده والی مرو فی أیام الشاه عباس الثانی کما ذکره النصر آبادی فی (نر ۲ – ص ۳۲) وأطراه وأورد بعض شعره.

(۲۳۹۸: دیوان زینی سیاه) ترجمه معاصره سام میرزا فی (تس ۵ – ص ۱۵۴) وذکر انه کان کثیر التعرض للناس بالهجاء ولذا هجاه الحافظ چرکین (چرگر) واخرج فی تاریخ وفاته (خرس سیاه = ۹۵۶) وقال إن شعره کثیر ونقل منه مطلع غزل واحد له.

(۲۳۹۹: دیوان زینی لاهیجانی أو شعره) ترجمه سام میرزا فی (تس ۵ – ص ۱۴۹) قال هو من شعراء لاهیجان وأورد مطلعا له.

(۲۴۰۰: دیوان الزینبی النجفی) السید محمد بن أحمد بن زین الدین الحسنی الحسینی

(۴۱۱)

مفاتیح البحث: الشیخ الحر العاملی (۱)، مدینهٔ إصفهان (۱)، الحسن بن علی بن محمد (۱)، علاء الدین محمد (۱)، محمد بن أحمد (۱)، الحج (۲)

صفحه ۰۷۸

الذریعهٔ – آقا بزرگ الطهرانی – ج ۹ق۲ – الصفحهٔ ۴۱۲

البغدادی النجفی المتوفی (۱۲۱۶) قال السید محمد صادق آل بحر العلوم انه رآه وهو مجلد کبیر.

(۲۴۰۱: دیوان زینی مشهدی) کان والده درویش الدهان، واشتغل هو فی تحصیل العلم وهاجر إلی العراق وبها توفی. ذکره سام میرزا فی (تس ۵ – ص ۱۷۲) وقال له اشعار حسنهٔ وأورد مطلع واحد من غزلیاته.

(۲۴۰۲: دیوان زیور یزدی أو شعره) واسمه محمد تقی علاقهٔ بند. ولد فی یزد (۱۲۵۰) کما ذکره وأورد شعره فی (تش یز – ص ۲۹۴).

(۴۱۲)

مفاتیح البحث: دولهٔ العراق (۱)، الوفاهٔ (۱)

صفحه ۰۷۹

الذريعة - آقا بزرگ الطهراني - ج ۹ق۲ - الصفحة ۴۱۳

(ژ) (۲۴۰۳: ديوان ژالهء سلطاني) الأصفهانية الأصل ولدت بطهران في (۱۳۰۰ ش).

طبع لها منظومة (گلهاي خودرو) في (۱۳۲۳ ش). ترجمها وأورد شعرها في (كنگرهء نويسندگان - ص ۱۸۸) و (سخنوران نامي معاصر - ص ۱۴۶) وشعراء أصفهان (ص ۲۲۹).

(ديوان ژنده پيل) مر بعنوان احمد جامي في (ص ۱۸۸). وله رباعيات دخلت بعضها في مجموعة (رباعيات أبي سعيد أبي الخير) كما ذكر في مقدمته (ص ۵۹).

(۲۴۰۴: ديوان ژوليده شيرازي) واسمه عبد الله، توجد نسخة منه كتبها محمد إبراهيم الشيرازي لأخيه كربلائي باشي القناد، في القرن الثالث عشر في (۲۵۴ ورقة) تحتوي على حدود (۲۵۰۰ بيت) عند (الملك) برقم (۵۴۵۹) وقد يعبر عنه بهدايت الفقراء ويذكر في بعض اشعاره اسم السيد المير فتح علي، ولعله كان مرشده، وقال في قصيدة أخرى:

گه باشي وإبراهيم، گه مونس ژوليده * گه همدم وگه دوريم، يلي يللي يلا

(۴۱۳)

مفاتيح البحث: مدينة إصفهان (۱)، مدينة طهران (۱)

صفحه ۰۸۰

الذريعة - آقا بزرگ الطهراني - ج ۹ق۲ - الصفحة ۴۱۴

(س) (ديوان سائر) يأتي بعنوان ديوان ساير...

(ديوان سائل) يأتي بعنوان ديوان سايل...

(۲۴۰۵: ديوان سابق ترك) واسمه الحاج فريدون. ترجمه في (نر ۹ - ص ۳۴۵) وقال ليس له عديل في الشعر وانه ملك في لباس البشر، وأنه حج سنة تأليف النصر آبادي لتذكرته في (۱۰۸۳) أقول وتوجد ديوانه في (بنگاله) وأورد شعره في (گلستان مسرت ص ۱۵۱) وغيرها مكررا. وذكره في (تغ - ص ۶۲) و (روشن - ص ۲۷۷).

(۲۴۰۶: ديوان سابق مازندراني أو شعره) وهو المولى علي نقي بن محمد صالح المازندراني سبط محمد تقي المجلسي، وقد ذهب إلى الهند ومدح اورنك زيب عالمگير وتوفي هناك سنة تأليف النصر آبادي لتذكرته حدود (۱۰۸۳) فذكره في (نر ۶ - ص ۱۸۲) و (گلشن ص ۱۹۲) ومر اخوه (أشرف) في (ص ۷۸).

(۲۴۰۷: ديوان ساحري ترك أو شعره) كان سياحا أورد شعره في (تش - ص ۱۴) في الشعراء الامراء، وفي (روشن ص ۲۷۹) و (پژمان - ص ۱۶۴).

(۲۴۰۸: ديوان ساحري توني أو شعره) أورد شعره في (روشن - ص ۲۷۹) عن التقي الأوحدي، وفي (پژمان - ص ۸۳۰) بعنوان ساحري گونابادي.

(ديوان سادات حسيني غوري) قال في (تش - ص ۱۱۶) ان محمود شبستري نظم (گلشن راز) في جواب مسائل سادات هذا. وقد مر ذكره في (ص ۱۰۰) بعنوان (ديوان حسيني غوري). وأورد شعره في (گلستان مسرت - ص ۵۱۷) وغيره.

(۲۴۰۹: ديوان سادات سمرقندي أو شعره) وهو الخواجة سميع. ترجمه في (نر ۱۰ - ص ۴۴۰) وأورد شعره، وقال كان يتخلص (شاداب) فلما رآي غيره قد تخلص به، غيره

(۴۱۴)

مفاتيح البحث: العلامة المجلسي (۱)، الهند (۱)، اللبس (۱)، الحج (۲)

صفحه ۰۸۱

الذريعة - آقا بزرگ الطهراني - ج ۹ق۲ - الصفحة ۴۱۵

إلى (سادات).

(ديوان سارو خواجة) مر بعنوان رضا جويني.

(۲۴۱۰: ديوان ساري) كلها غزليات، توجد نسخته عند (محمد النخجواني) كما كتبه إلينا، وتاريخ كتابة النسخة (۱۲۵۱).

(۲۴۱۱: ديوان ساطع) واسمه الملا أبو الحسن بن ملا علي الكشميري، تلميذ داراب بيك (جويا) من شعراء الهند بالفارسية. أورد شعره في (گلستان مسرت) مكررا وقال في (روشن - ص ۲۷۹) انه ألف (گلشن اسلام) ونظم مثنوي (جنك فيلان) لمحمد شاه وانتخب برهان قاطع وسماه (حجت ساطع) ومات (۱۱۵۶).

(۲۴۱۲: ديوان ساعي) فارسي. نسخة منه مخرومة في (بنگاله) (۲۴۱۳: ديوان ساغر) الموجود نسخة منه في مكتبة آقا جعفر بن أبي القاسم (سلطان القرائي) التبريزي بخط الشكسته في (۱۴۰ ص) للناظم نفسه، عدد أبياته (۷۱۹۴) بيتا أوله:

بنام آنكه نام أو بود سر دفتر دلها * زنامناميش گرديده آسان جمله مشكلها نگردد راهبر گر خضر فيض لطف أو مارا * براه عشق نتوانيم كردن طي منزلها غزلياته مرتبة على الحروف وبعدها الرباعيات، ومن حرف الميم ناقص قليلا، لكن ليس في هذا النسخة شئ مما نقل عن ساغر السرابي والشيرازي في الكتب، فالظاهر أن ساغر هذا غير السرابي والشيرازي الآتيين كما كتبه إلينا.

(۲۴۱۴: ديوان ساغر الأصفهاني أو شعره) اسمه الميرزا محمد إبراهيم رأيت في بعض المجاميع شعره في استنهاض الحجة (ع) وترجمه في (المآثر - ص ۲۱۶) وقال كان استادا في الخط النسخ ومات (۱۳۰۲) واخرج ماني الأصفهاني تاريخه [يك ساغر بده] وقد مدح معتمد الدولة فترجم في (المدايح المعتمدية) لبهار الأصفهاني.

(۲۴۱۵: ديوان ساغر سرابي أو شعره) الميرزا عبد الرحيم بن الميرزا سعيد كلانتر في سراب. ترجمه في (دجا - ص ۱۷۱) نقلا عن نگارستان دارا وأطرى فضله وكماله وخطه وأورد شعره.

(۲۴۱۶: ديوان ساغر شيرازي) هو الشيخ محمد بن الشيخ مؤمن نزيل شيراز وكان يدعي أن أصله من العرب من بني خزاعة. ترجمه معاصره في (مع - ج ۲ - ص ۱۸۱) وفي

(۴۱۵)

مفاتيح البحث: الإمام المهدي المنتظر عليه السلام (۱)، الجويني (۱)، الهند (۱)، النوم (۱)

صفحه ۰۸۲

الذريعة - آقا بزرگ الطهراني - ج ۹ق۲ - الصفحة ۴۱۶

(ض - ص ۴۵۳) وأطرى علمه وزهده وورعه وأخلاقه وامامته في المسجد الجامع بشيراز وأورد في كل منهما عدة أبيات من غزلياته وشعره. وترجمه في (انجمن خاقان) وفي (طرائق الحقائق) أيضا وأورد أيضا شعره. وتوجد نسخة من ديوانه في (۷۰۰ بيت) عند (الملك برقم (۵۴۰۸).

(۲۴۱۷: ديوان ساغري أو شعره) منسوبا إلى بلدة ساغر كما في (مجن ۲ ص ۳۲ وص ۲۰۵) وذكر انه من شعراء هراة معاصر للمولى جامي وويسي وأورد شعره وقصة عدم مسافرته إلى الحج مع جامي. وعنه اخذ ظاهرا في (سفينة الشعراء) وزاد عليه، ثم عنه اخذ في (گلشن - ص ۱۹۲) والقاموس التركي ثم الريحانة. وكذا براون (ج ۳ - ص ۵۷۱).

(۲۴۱۸: ديوان ساغري كاشاني أو شعره) ترجمه في (تس ۵ - ص ۱۵۱) وأورد شعره (۲۴۱۹: ساقي أصفهاني أو شعره) واسمه الميرزا

شاه حسین. کان بناء فترقی إلی منصب الداروغة فی أصفهان ثم نصبه الشاه إسماعیل الصفوی وزیرا وکان مؤذیا فتقله مهتر شاه قلی. کذا ترجمه وأورد شعره فی (تش - ص ۱۷۷) مع أغلاط فیه، وأورد شعره فی (روشن - ص ۲۸۱) و (پژمان - ص ۱۶۴).

(۲۴۲۰: دیوان ساقی بخشی أو شعره) وهو ابن جعفر، وکان شاعرا بالفارسیة والترکیة ترجمه فی (مجن ۵ - ص ۱۱۳ و ۲۸۵) وأورد مطلعا لغزله الفارسی.

(۲۴۴۱: دیوان ساقی جزائری أو شعره) کان معاصرا لأکبر شاه أورد شعره فی (گلشن - ص ۱۹۳).

(۲۴۲۲: دیوان ساقی خراسانی) للعارف السالک الحاج محمد زمان بن کلب علی خان جلایر الکلائی المتوفی بطهران فی لیلة الاثنین (۲۱ رجب - ۱۲۸۶) وکان من أولاد حکام کلات وتلمذ علی محمد إسماعیل وجدی ازغدی. ترجمه مؤرخا فی (مع - ج ۲ ص ۱۹۵) وفی (المآثر - ص ۲۰۵) وذکرا تصانیفه: (نفحات غیبیة) (درج اللئالی) ودیوان المناقب هذا وهو المشتمل علی مناقب الأئمة (ع) والغزلیات والرباعیات والترجیعات و (ساقی نامه) و (الهی نامه) وغیر ذلک مما یوجد فی النسخة الموجودة فی مکتبة (المجلس) کما فی فهرسها (ج ۳ - ص ۲۹۵) وله أیضا (خلاصة مشارق الأنوار) کما مر فی (ج ۷ ص ۲۳۳) ومثنوی (سلسلهء مشایخ طریقت). (۴۱۶)

مفاتیح البحث: شهر رجب المرجب (۱)، مدینة إصفهان (۱)، مدینة طهران (۱)، الحج (۲)، السجود (۱)، الوفاة (۱)، السفینة (۱)

صفحه ۳۸۰

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۲ - الصفحة ۴۱۷

(دیوان ساقی قزوینی) کما فی (شمع انجمن) راجع دیوان سامی قزوینی.

(۲۴۲۳: دیوان ساقی هروی أو شعره) کان طالب العلم وینظم الشعر کما فی (مجتس ۶ ص ۱۶۳) وأورد شعره.

(۲۴۲۴: دیوان ساکت أصفهانی) والمیرزا محمد حسن القناد ابن المیرزا احمد، من الصوفیة الصفی علیشاهیة بأصفهان. ولد (۱۲۸۵ أو ۱۲۷۷ أو رجب ۱۲۷۸) بأصفهان ومات بها فی رجب (۱۳۵۶) کان تاجرا فی معاملات الأفیون، وقد أقعده فی آخر عمره اخترام ولده المیرزا عباس. وله دیوان مدون. ترجمه فی (نامهء سخنوران - ص ۸۰) وشعراء أصفهان - ص ۲۳۱ نقلا عن جلال همائی والمعلم الحبیب آبادی، وکان من أعضاء انجمن دانشکده بأصفهان فأورد ألفت غزله فی (دانشنامه) المطبوع فی (۱۳۴۲) وکذا فی (پژمان - ص ۸۳۰).

(۲۴۲۵: دیوان ساکت تبریزی) واسمه المیرزا محمد امین بن المیرزا مؤمن بن الخواجة میرزا بیک من أعاظم تبریز ومعاصر لصائب التبریزی الذی اختار هو له هذا التخلص. سکن مشهد خراسان برهة ثم سافر إلی الهند فی بنگاله وأکرمه عالمگیر شاه. نقل ترجمته کذلک فی (دجا - ص ۱۷۱) عن تذکرة یوسف علی خان و (صحف إبراهیم) وترجمه النصر آبادی فی (نر ۵ - ص ۱۳۲) نقلا عن أخیه الذی کان بأصفهان بعنوان میرزا امین بن المیرزا مؤمن بن میرزا بیک. وهو مقدم علی امین المذکور فی (ص ۱۰۲) وقد أورد شعره فی (گلشن - ص ۱۹۳) و (تغ ص ۶۳) و (پژمان ۸۳۱).

(۲۴۲۶: دیوان ساکت شیرازی أو شعره) وهو غلام رضا من شعراء أوائل القرن الحاضر بشیراز. کان حیا حین تألیف فرصت لکتابه فی (۱۳۱۳) فترجمه فی (عم - ۵۴۵).

وعنه فی الریحانة. وأورد شعره فی (پژمان - ص ۱۶۵).

(۲۴۲۷: دیوان ساکت یزدی أو شعره) واسمه شاه إبراهیم. أورد شعره فی (روشن ص ۲۸۱).

(۲۴۲۸: دیوان ساکتی قمی أو شعره) وهو من أحفاد الخواجة عبد الله الأنصاری کما ترجمه وأورد شعره فی (روشن - ص ۲۸۱).

(۲۴۲۹: دیوان ساکن شاه جهان آبادی أو شعره) وهو المیرزا عنایت الله. ذهب

(۴۱۷)

مفاتیح البحث: شهر رجب المرجب (۲)، مدینة إصفهان (۵)، خراسان (۱)، الهند (۱)

صفحه ۰۸۴

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۲ - الصفحة ۴۱۸

إلی لکهنو فی (۱۱۶۰) وتقرب عند شجاع الدولة ثم اعتزل الامر وتزهد ونزل ببنارس وبایع شاه نظر علی صانع وتلمذ علی محمد فاخر (مکین) أورد شعره فی (گلشن - ص ۱۹۳).

(۲۴۳۰: دیوان المولی ساکنی سمرقندی أو شعره) ترجمه فی (مجتس ۴ ص ۱۴۷) وقال إنه طالب العلم وناظم الشعر وأورد مطلع غزله. وکذا فی (گلشن - ص ۱۹۳).

(۲۴۳۱: دیوان سالک أو شعره) واسمه درویش حسین. أطری شعره الأمین أحمد فی (هفت - ص ۲۹۹).

(۲۴۳۲: دیوان سالک أردوباری أو شعره) ترجمه فی (دجا - ص ۱۷۲) وقال إنه من شعراء القرن الثالث عشر بالترکیة.

(دیوان سالک أصفهانی) راجع (سالک بروجنی) و (سالک پیر أصفهانی).

(دیوان سالک أصفهانی) کما فی (تش - ص ۱۷۷) و (روشن - ص ۲۸۲) والظاهر أنه (سالک قزوینی).

(۲۴۳۳: دیوان سالک أصفهانی أو شعره) واسمه محمد حسین. ترجمه وأورد شعره معاصره هدایت فی (مع - ج ۲ ص ۲۱۱) وأطری حسن خطه وأخلاقه. وترجمه أیضا فی (انجمن خاقان).

(۲۴۳۴: دیوان سالک بروجنی) وهو الله کرم الملقب (رؤفی). ولد بقریة بروجن من اعمال أصفهان فی (۱۳۲۲) وکان بزازا طالب علم شاعرا. له دیوان مدون کما ترجمه وأورد شعره ایزد گشسب فی (نامهء سخنوران - ص ۱۵۸) وکذا فی (شعراء أصفهان ص ۲۳۲).

(۲۴۳۵: دیوان سالک پیر أصفهانی أو شعره) واسمه شاطر حسن. ولد (۱۲۸۸) ومات بها (۱۳۵۶) وکان من أعضاء انجمن أدبی لشیدای أصفهانی. کان یتخلص (سالک) فبدله إلی (سالک پیر). ترجمه وأورد شعره فی (شعراء أصفهان - ص ۲۳۳).

(۲۴۳۶: دیوان سالک تبریزی) ترجمه فی (دجا - ص ۱۷۲) وذکر انه من شعراء آذربایجان فی القرن الثالث عشر وان دیوانه یقرب من الف بیت ونسخة منه فی مکتبة

(۴۱۸)

مفاتیح البحث: مدینة إصفهان (۳)، آذربیجان (۱)

صفحه ۰۸۵

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۲ - الصفحة ۴۱۹

الحاج حسین آقا النخجوانی فی تبریز، ونقل عنها مثنویه المختصر الذی نظمه فی (۱۲۳۸) فی وصف مرض الوباء الحادث فی تلک السنة. ویوجد شعره فی (گلستان مسرت ص ۵۱۶).

(دیوان سالک الحموئی) راجع سالک شیرازی.

(۲۴۳۷: دیوان سالک خوی) واسمه المولی حسین من شعراء القرن الثالث عشر. کان حیا فی (۱۲۴۶) ودیوانه یقرب من الف وخمسمایة بیت. ترجمه کذلک فی (دجا - ص ۱۷۲) وأورد بعض شعره وتوجد دیوانه عند (محمد النخجوانی) کما کتبه إلینا

(۲۴۳۸: دیوان سالک شیرازی أو شعره) وهو سالک الدین محمد بن نجم الدین صاحب (کنز السالکین) المذکور فی (ج ۸ - ص ۱۸۷) أورد فیه کثیرا من شعره الفارسی.

(۲۴۳۹: دیوان سالک قزوینی) واسمه إبراهیم. ولد (۱۰۲۱) کما صرح به نفسه فی مثنویه الموسوم (محیط کونین) الذی فرغ من نظمه (۱۰۶۱) وله یومئذ أربعین سنهٔ. وهو موجود مع دیوانه فی مکتبهٔ (المجلس) ودیوانه مشتمل علی (ساقی نامه) والغزلیات والرباعیات والقصائد فی حدود عشرهٔ آلاف بیت. ذکر سائر خصوصیاته فی فهرس المکتبهٔ فی (ج ۳ – ص ۲۹۶) وتاریخ اتمام کتابهٔ النسخهٔ فی قزوین للحاج محمد صادق فی (۱۰۸۴) وهی نسخهٔ عصر الناظم وعلیها خطوطه وتصحیحاته ویظهر وفاهٔ الناظم حین تألیف النصر آبادی لتذکرته فی (۱۰۸۳) کما یظهر من (نر ۹ – ص ۳۲۸) وذکر انه کان بأصفهان وسافر إلی الهند مرتین وسکن بقزوین ومات بها وذکره فی (تش – ص ۲۲۴) فی شعراء قزوین ثم أورد فی (ص ۱۷۷) رجلا باسم سالک أصفهانی وان ظنهما واحدا. وأورد شعره فی (سرخوش – ص ۴۵) و (تغ – ص ۶۲) و (سرو آزاد – ص ۱۰۹) و (پژمان – ص ۱۶۶) و (گلستان مسرت) ص ۴۶۹ وغیرها.

(۲۴۴۰: دیوان سالک کاشانی) وهو المیرزا حبیب الله المذکور فی (ج ۷ – ص ۹۶ و ۲۷۱) ذکر الدیوان لنفسه فی کتابه (لباب الألقاب فی ألقاب الأطیاب) الذی جمع فیه تراجم علماء کاشان وغیرها والموجودهٔ عند السید احمد الروضاتی بأصفهان، استنسخها عن نسخهٔ کانت بقم عند السید شهاب الدین التبریزی النجفی. له منظومات مختلفهٔ و (گلزار أسرار).

(۴۱۹)

مفاتیح البحث: مدینهٔ إصفهان (۲)، محمد بن نجم الدین (۱)، الهند (۱)، المرض (۱)، الحج (۱)، الوفاهٔ (۱)

صفحه ۰۸۶

الذریعهٔ – آقا بزرگ الطهرانی – ج ۹ق۲ – الصفحهٔ ۴۲۰

(۲۴۴۱: دیوان سالک کاشانی أو شعره) واسمه المیر محمد علی. ترجمه وأورد رباعیته فی (تش – ص ۲۴۴). وکذا فی (گلشن – ص ۱۹۴) و (تغ – ص ۶۳) و (پژمان – ص ۱۶۷).

(۲۴۴۲: دیوان سالک نائنی أو شعره) وهو الملا محمد رضا بن الحاج محمد حسین، أخ الملا محمد حسن المرتاض والحاج محمد صادق المعین. کان تاجرا. له رسالهٔ فی تاریخ عرفاء نائین وفی آخره بعض اشعاره، طبعها فی (۱۳۵۵) ومات بعدها. کذا فی (تاریخ نائین – ص ۱۹۰ – ج ۱) للبلاغی النائنی.

(۲۴۴۳: دیوان سالک یزدی أو شعره) ترجمه مجالسه ومصاحبه فی (مع – ج ۲ – ص ۱۸۱) وذکر ان اسمه محمد جعفر. هاجر إلی أصفهان للتحصیل ثم إلی شیراز واتصل هناک بحسین علی میرزا فرمان فرما بفارس وکان من أعضاء مجلس حضوره وفی الأواخر کان بیاشر الطبابهٔ، ثم أورد جملهٔ من شعره، وکذا فی (تش یز – ص ۲۹۴). وقال فی (انجمن خاقان) ان له شرح مشکلات تاریخ وصاف الحضرهٔ.

(۲۴۴۴: دیوان سالک یزدی) کان مدهٔ بشیراز فسکن أصفهان، ثم ذهب إلی الهند وخدم عبد الله قطبشاه (۱۰۲۰ – ۱۰۸۳) فی دکن، وبعد اخراج المغل منها جاء إلی شاه جهان آباد عند دانشمند خان وهناک توفی. کذا ترجمه وأورد شعره فی (نر ۹ – ص ۳۲۹) و (تش – ص ۲۶۰) و (سرخوش – ۴۵) و (حسینی – ۱۵۸) وقال فی (سرو آزاد – ص ۱۱۰) ان الملا شفیعائی الیزدی المخاطب دانشمند خان المتوفی (۱۰۸۱) أکرم سالک فی شاه جهان آباد إلی أن توفی فی (۱۰۶۶) وقال فی (روشن – ص ۲۸۲) انه کان تلمیذ الحکیم رکنا الکاشانی.

(۲۴۴۵: دیوان سالم أردبیلی أو شعره) ترجمه فی (دجا – ص ۱۷۳) وقال إنه من شعراء القرن الثانی عشر وأورد شعره عن جنگ کتبت فی (۱۱۲۵).

(۲۴۴۶: دیوان سالم أصفهانی أو شعره) واسمه المیر محمد علی من أحفاد خلیفهٔ سلطان. مات ببغداد فی (۱۱۸۷) کما ترجمه وأورد شعره فی (تش – ص ۳۷۸).

(دیوان سالم بلگرامی) راجع دیوان أسلم بلگرامی فی (ص ۷۳). وسالم کشمیری.

أورد شعره کثیرا فی (گلستان مسرت).

(۴۲۰)

مفاتیح البحث: مدینة إصفهان (۲)، الهند (۱)، الکرم، الکرامة (۱)، الموت (۱)، الحج (۱)، الوفاة (۱)

صفحه ۰۸۷

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۲ - الصفحة ۴۲۱

(۲۴۴۷: دیوان سالم تبریزی) محمود بیک بن أبی الفتح بیک ترکمان، ناظم مثنوی (یوسف زلیخا) فی (دجا - ص ۱۷۳) نقلا عن خاتمة (خلاصة الاشعار) قائلا ان مجموعة اشعاره تزید علی ثمانیة آلاف بیت. وله مثنویات أخر (مهرو وفا) علی زنة (مخزن الاسرار) و (لیلی ومجنون) و (شاه نامهء شاه طهماسب) وترجمه الصادقی المعاصر له فی (خص ۷ - ص ۱۱۰) وأورد بعض أبیات (یوسف زلیخا) وبعض أبیات (مهرو وفا) وذکر ان الشایع انه تتبع الخمسة لکن لم یصل إلینا. أورد شعره فی (تش - ص ۱۴) بعنوان سالم ترکمان و (گلستان مسرت - ص ۱۶۰) و (پژمان - ص ۱۶۷ و ۸۳۱).

(دیوان سالم ترکمان) راجع دیوان سالم تبریزی.

(دیوان سالم شیرازی) کما فی (نر ۹ - ص ۳۸۴) راجع (دیوان ناظم شیرازی).

(۲۴۴۸: دیوان سالم کاشانی أو شعره) واسمه عبد الغفار. أورد شعره فی (تش - ص ۲۴۴) وکذا فی (روشن - ص ۲۸۳).

(۲۴۴۹: دیوان سالم کشمیری أو شعره) وهو السید المیر لطف الله بن السید میر علی من سادات کشمیر. ترجمه النصر آبادی فی (نر ۱۱ - ص ۴۵۰) وذکر تنقلاته إلی أکثر البلاد ومنها إلی أصفهان واستفادته عن المحقق السبزواری، وکان فی جمیع تلک التحولات یجتمع مع أرباب الذوق وأهل المعرفة، کتأثیر ونجات، وکان حیا إلی (سنة تألیف النصر آبادی ۱۰۸۱ - ۱۰۸۳) ثم أورد بعض اشعاره، وترجمه أیضا فی (روشن - ص ۲۸۳).

(دیوان سالم کشمیری) کما فی (تغ - ص ۶۳) مات (۱۱۱۹) وکان محمد أسلم برهمنیا ثم أسلم. ومر بعنوان أسلم فی (ص ۷۳). وهو غیر أسلم المذکور فی (روشن - ص ۴۴) لأنه من القرن الثالث عشر.

(دیوان سالمی تفرشی) ترجمه وأورد شعره فی (گلشن - ص ۱۹۴) وأظنه اشتبه بسایلی قرشی الآتی.

(۲۴۵۰: دیوان سالمی خراسانی أو شعره) أصله من العراق واکتسب العلم بخراسان ومهر فی المعما. والخط والموسیقا. ترجمه فی (مجن ۳ - ص ۶۶ و ۲۳۸) ولکن جاء اسمه فی الأول سائلی وکذا فی (گلشن - ص ۱۹۶) والصحیح ما ذکرناه.

(۴۲۱)

مفاتیح البحث: دولة العراق (۱)، مدینة إصفهان (۱)، خراسان (۱)، الموت (۱)

صفحه ۰۸۸

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۲ - الصفحة ۴۲۲

(۲۴۵۱: دیوان سامانی بختیاری) معتمد همایون المعاصر. هو وأبوه وجده شعراء کلهم یتخلصون سامانی. أورد شعرهم فی (پژمان - ص ۱۶۷).

(۲۴۵۲: دیوان سامانی بخاری أو شعره) ترجمه فی (مجتس ۶ - ص ۱۶۰) وذکر ان اسمه ملا سرکاری من طلبة العلم وأورد شعره.

(۲۴۵۳: دیوان سامانی جونپوری أو شعره) واسمه المیر محمد ناصر، کان من امراء خانخانان. وقتل فی (۱۱۴۷) أورد شعره فی (گلشن

- ص ۱۹۴) وعنه فی القاموس الترکی ثم الریحانهٔ (۲۴۵۴: دیوان سامانی شیرازی) اسمه محمد حسن بن المیرزا حبیب الله المعروف بالحکیم القاآنی. ترجمه فی (مع - ج ۲ ص ۲۰۳) وذکر انه ولد بشیراز ونزل مع والده بطهران واشتغل بالتحصیل حتی برع فی فنون. وتوفی شابا فی (۱۲۸۵) وأورد من اشعاره ما تقرب من مأتین وخمسین بیتا وکذا ترجمه فی (المآثر - ص ۲۰۴).

(۲۴۵۵: دیوان سامری تبریزی أو شعره) هو ابن حیدری التبریزی، ترجمه فی (دجا ص ۱۷۶) وذکر انه سافر إلی الهند بزی التجار واتصل بخان خانان ونقل عدهٔ من اشعاره عن خاتمهٔ (خلاصهٔ الاشعار) وکذا فی (گلشن - ص ۱۹۵) و (تغ - ص ۶۲) و (پژمان - ص ۸۳۱).

(دیوان سامعا تبریزی) واسمه بیرام بیک. ترجمه کذلک فی (دجا - ص ۱۷۶) والصحیح انه همدانی کما یأتی.

(۲۴۵۶: دیوان سامعا مازندرانی أو شعره) ترجمه معاصره النصر آبادی فی (نر ۹ - ص ۳۸۱) وذکر اشتغاله بالعلم وسفره إلی الهند وعودته إلی أصفهان ووفاته بها. وأورد بعض شعره.

(۲۴۵۷: دیوان سامعا همدانی أو شعره) ترجمه النصر آبادی فی (نر ۹ - ص ۳۲۳) قال اسمه بیرام بن باقر بیک الهمدانی الذی کان ملازم رستم خان سپهسالار وقتل فی قزوین وذکر انه کان ماهرا فی علم الموسیقا ونظم التصنیف، وابتلی بمرض حمل إلی البیمارستان المؤسس فی ورنوسفادران وبها توفی. وأورد جملهٔ من شعره، وکذا فی (تغ - ص ۶۳) و (پژمان - ص ۸۳۱) و (گلشن - ص ۱۹۵) ولکن فی (دجا - ص ۱۷۶) نسبه إلی تبریز اشتباها.

(۲۴۵۸: دیوان سامع شوشتری) وهو الحاج محمد حسن بن علی رضا (ناجی) ابن محمد

(۴۲۲)

مفاتیح البحث: مدینهٔ إصفهان (۱)، مدینهٔ طهران (۱)، الهند (۲)، المرض (۱)، القتل (۲)، الحج (۱)

صفحه ۸۹۰

الذریعهٔ - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۲ - الصفحهٔ ۴۲۳

طاهر نزیل بمبئی هاجر والده إلی بمبئی حدود (۱۲۴۰) فتزوج بابنهٔ الملا علی التستری التاجر بها فرزق منها محمد حسن هذا وأخته فماتت، فتزوج بأختها فرزق منها شاکرهٔ فی (۱۲۴۴) ومحمد حسین فی (۱۲۴۷) ومحمد علی (حزین) فی (۱۲۶۶) وترجمهم جمیعا عباس بن محمد علی الحزین فی مقدمهٔ (ناله‌ء حزین) المطبوع (۱۹۳۸ م) وذکر انه تلمذ علی الفاضل الأردکانی، وکان یتجر فی بمبئی ومات فی الکاظمیهٔ فی (۱۲۹۷) وحمل إلی النجف ودفن عند أبیه، وله من الأولاد محمد واحمد وعلی. وترجمه أیضا اخوه محمد علی الحزین فی (تحفهٔ الأحباب) وأورد شعره.

(۲۴۵۹: دیوان سامعی هندی) له ذیل لمثنوی (بهمننامه) للشیخ (آذری) حمزهٔ بن علی، کما رأیته فی بعض الفهارس.

(دیوان سام نیشابوری) کما فی (تش - ص ۱۳۸) والظاهر أنه سامی نیشابوری کما یأتی.

(دیوان سامی أصفهانی) راجع دیوان سامی چرکسی.

(۲۴۶۰: دیوان سامی چرکسی) واسمه لطف علی بیگ ابن إسماعیل من امراء چرکس. سماه فی (شمع انجمن) ساقی غلطا. وقال کان یتخلص سابقا (نجیب) ثم اتخذ سامی تخلصا. کذا ترجمه فی (گلشن - ص ۱۹۶) و (تغ - ص ۶۳) ومختصرا فی (تش - ص ۱۴) وتوجد نسخهٔ من دیوانه عند (الملک) برقم (۵۱۲۱) یشتمل علی أکثر من (۵۵۰۰) بیتا کتبت فی القرن الحادی عشر. ولعله صاحب مثنوی (یوسف وزلیخا) المذکور فی (روشن - ص ۲۸۴).

(دیوان سامی خراسانی) یأتی بعنوان سامی نیشابوری.

(دیوان سامی دامغانی) کما فی النسخهٔ الترکیهٔ لمجالس النفائس، ولکن فی ترجمته فی (مجن ۳ ص ۶۲ و ۲۳۵) جاء شامی فیأتی فی

الشين.

(۲۴۶۱: ديوان سامى صفوى) وهو الشاهزاده سام ميرزا ابن الشاه إسماعيل الأول المؤسس للدولة الصفوية وأخ الشاه طهماسب والمعارض معه. ولد فى الثلاثاء (۲۱ - شعبان - ۹۲۳) ومات حين هدم عليه السقف فى الزلزال فى (۹۷۴) حين كان محبوسا فى حصن قهقهة. كما فى (دجا - ص ۱۷۶) أو قتل (۹۸۳) كما فى حبيب السير. له

(۴۲۳)

مفاتيح البحث: مدينة الكاظمين (۱)، مدينة النجف الأشرف (۱)، شهر شعبان المعظم (۱)، ابن إسماعيل (۱)، حمزة بن على (۱)، القتل (۱)، الطهارة (۱)

صفحه ۰۹۰

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانى - ج ۹ق۲ - الصفحة ۴۲۴

تذكرة (تحفهء سامى) المؤلف (۹۵۷) والمشتمل على (۶۶۴) ترجمة كما ذكر تربيت وقال رأيت ديوانه البالغ ستة آلاف بيت. وترجمه فى (تش - ص ۱۴) و (حسينى - ص ۱۴۸) و (مع - ج ۱ ص ۳۱) والقاموس التركى وعنه فى الريحانة. وفى مقدمة طبع التحفة المطبوعة (۱۳۱۷ ش).

(۲۴۶۲: ديوان سامى قزوينى أو شعره) قال فى (حسينى - ص ۱۵۳) اسمه عز الدين ومات (۹۵۰) وأورد شعره. وفى (گلشن - ص ۱۹۵) سماه كذلك ولكن تاريخ وفاته (۹۵۶) ونقل عن (شمع انجمن) ان اسمه (نصير الدين) وتخلصه (ساقى) وعنه اخذ فى القاموس التركى وعنه فى الريحانة.

(۲۴۶۳: ديوان سامى لاهورى أو شعره) واسمه الخواجة عبد الله. كان من أولاد أتراك كوهپايه وولد هو بلاهور، وله مع بيدل فى شاه جهان آباد مناظرات ومات (۱۱۵۵) كذا ترجمه وأورد شعره فى (گلشن - ص ۱۹۵) وفى القاموس التركى مات (۱۱۱۵) كما فى الريحانة. وأورد شعره فى (گلستان مسرت - ص ۴۶۸).

(ديوان سامى ميانجى) أورد شعره بهذا العنوان فى (حسينى - ص ۱۵۴) بعد ذكره (سامى قزوينى) وأظنهما رجلا واحدا.

(۲۴۶۴: ديوان سامى نيشابورى أو شعره) كان من شعراء خراسان من عهد السلطان حسين بايقرا (المتوفى ۹۱۱) إلى عهد السلطان طهماسب الصفوى (المتوفى ۹۸۴) ترجمه كذلك بعنوان (سامى خراسانى) فى (گلشن - ص ۱۹۵) وعنه فى القاموس التركى وعنه فى الريحانة و (پژمان - ص ۱۶۸) والظاهر أنه متحد مع سام نيشابورى الذى ذكره فى (تش - ص ۱۳۸) وقال إن اسمه غياث الدين احمد.

(ديوان سامى هندى) راجع ديوان سامى لاهورى.

(۲۴۶۵: ديوان سامى هزار جريبى) للميرزا على بن الميرزا حسن الذى كان ناظر حسين على ميرزا فرمانفرما بشيراز قديما. واشتغل بتحصيل العلوم والكمالات من أول عمره وصار جامعا لها. ترجمه معاصره فى (مع - ج ۲ ص ۱۸۲) وذكر مفارقته معه فهو فى شيراز وهدايت بطهران. قال وسمعت انه يتخلص (هشيار) وأورد ما يقرب من خمسين بيتا من شعره.

(۲۴۶۶: ديوان ساير أردوبادى أو شعره) ترجمه النصر آبادى فى (نر ۹ - ص ۲۸۱)

(۴۲۴)

مفاتيح البحث: مدينة طهران (۱)، خراسان (۱)، الموت (۱)، الوفاة (۲)

صفحه ۰۹۱

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۲ - الصفحة ۴۲۵

وحکی عن میرزا صایبا أنه مشهدی رآه فی الهندو کأنه مات بها وسمع انه من أهل المشهد وأورد رباعیة له وشعرا وهو قوله: بنوش ولعنت حق بر یزید کن سایر * اگر بدست تو در کربلا شراب دهند أقول سیأتی سایر المشهدی الذی کان بأصفهان واهدی دیوانه إلی الشاه سلیمان الصفوی وحکی فی (دجا - ص ۱۷۸) عن سفینة خوشگو ان سایر الأردوبادی لم یخرج من بلده والذی کان بالهند هو المشهدی.

(دیوان سایر تبریزی أو شعره) ترجمه وذکر له رباعیتین فی (دجا - ص ۱۷۸) نقلا عن نسخة جنک مخطوط.

(۲۴۶۷: دیوان سایر تفریشی أو شعره) الذی ذکره (خوشگو) فی سفینته وأورد شعره وذکر انه غیر الأردوبادی وغیر المشهدی.

(۲۴۶۸: دیوان سایر مشهدی) نزیل أصفهان فی تکیة حیدر فی چهار باغ. ذکره النصر آبادی فی (نر ۹ - ص ۳۴۴) وأطری قناعته وزهده عن الدنیا وأورد بعض رباعیاته وشعره، ویظهر من الوحید الدستگردی فی حاشیة (ص ۲۸۲) من تذکرة النصر آبادی ان نسخة دیوان سایر المشهدی الذی کتبها بخطه للشاه سلیمان الصفوی موجودة فی مکتبته. وترجمه فی (تش - ص ۸۶) و (سرخوش - ص ۴۶) و (سفینهء خوشگو) کما فی (دجا - ص ۱۷۴) وجاء شعره فی (گلستان مسرت) و (پژمان - ص ۱۶۹).

(دیوان ساوجی) یأتی بعناوین (سوزی ساوجی) و (سلمان ساوجی) وصرفی ساوجی) و (سیفی ساوجی).

(۲۴۶۹: دیوان ساوجی هندی) فارسی لفرخنده خانم الرشیدیة، مطبوعة، کما فی أدبیات معاصر للیاسمی (ص ۹۹).

(۲۴۷۰: دیوان سایل أصفهانی) وهو السید حسین الحسینی بن السید حسن القاری (روضه خوان) ولد بأصفهان فی (النیریز سنة ۱۲۸۹ ش). جمع (۲۱۰ رباعیا) من رباعیاته فی کتاب سماه (دویست وده رباعی) وهو تاریخ جمعه (۱۳۳۳ ش). کذا ترجمه وأورد شعره فی (شعراء أصفهان - ص ۲۲۹).

(۲۴۷۱: دیوان سایل بختیاری أو شعره) أورد شعره فی (پژمان - ص ۱۶۸).

(۴۲۵)

مفاتیح البحث: مدینة کربلاء المقدسة (۱)، مدینة إصفهان (۴)، الهند (۱)، الموت (۱)، السفینة (۱)

صفحه ۰۹۲

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۲ - الصفحة ۴۲۶

(دیوان سایل دماوندی) راجع سایل همدانی.

(دیوان سایل رازی) راجع دیوان سایل همدانی.

(۲۴۷۲: دیوان سائل شیرازی) محمد سعید والمشهور بآقا جانی ذکر فی (مع - ج ۲ ص ۱۸۲) ان آبائه کانوا من عمال قیر وکازرین من اعمال فارس، وهو خلف أخاه مکانه وسکن شیراز مجالسا مع فضلائها إلی أن توفی بها قبل ورودی إلیها فی (۱۲۲۵) وله دیوان یقال انه نحله منه (خادم القیری) واخرج غزلیاته باسمه - وقد أشرنا إلیه فی ترجمة خادم - وأورد بعض غزلیاته. وتوجد نسخة منه فی مکتبة (المجلس) أورد خصوصیاتها ومحتویاتها ابن یوسف فی فهرسها (ج ۳ - ص ۲۹۴) وهی فی (۷۰۰۰ بیت) وقال الگروسی فی (انجمن خاقان - ۴) ان دیوانه فی (۸۰۰۰ بیت).

(۲۴۷۳: دیوان سائل کاشانی) ترجمه سام میرزا فی (تس ۲ - ص ۳۵) وذکر رغبته بنظم القصائد وتتبعه (دریای أسرار) للأمیر خسرو، وأورد بیتا منه، وقال إنه من سادات کاشان.

(دیوان سائل نهاوندی) راجع سائل همدانی.

(۲۴۷۴: دیوان سائل همدانی) قال فی (تش - ص ۲۱۲) ان أصله من ری وسکن بنهاوند من همدان وساح بلاد عراق وآذربایجان

وخاصم شعراء عصره فآذوه فتجنن واحرق رأسه بنفسه فمات بیزد. وقال فی (تس ۵ – ص ۱۲۲) انه من دماوند (ظ: نهاوند) وسکن همدان من شبابه فاشتهر به، وبعد اطراء فضائله قال: ذمه حیرتی فقال:

سایل آن کهنه فاسق همدان * که سرشتش ز بغض وکین بأشد واختل دماغه فی آخر عمره ومات (۹۴۰) وقال فی (خص ۸ – ص ۱۸۰) انه من نهاوند من جلگهٔ همدان وکان جامعا بین علوم الظاهر والباطن حتی اتهم بالجنون وأورد أشعاره التی جاء بعضها فی (تس ۵ – ص ۱۲۲) وبعضها فی (تش – ص ۲۱۲).

وکذا فی گلستان مسرت و (گلشن – ص ۱۹۶) والقاموس الترکی وعنه فی الریحانهٔ.

وعلی أی فهو غیر هاشم بن کوچک الفراهی المتخلص سائل الذی کتب سفینهٔ بخطه فی (۱۱۰۴ – ۱۱۰۶) الذی نقل عنه السعید النفیسی فی (سخنان منظوم أبی سعید أبی الخیر – ص ۱۸۵).

(۴۲۶)

مفاتیح البحث: دولهٔ العراق (۱)، السفینهٔ (۱)

صفحه ۰۹۳

الذریعهٔ – آقا بزرگ الطهرانی – ج ۹ق۲ – الصفحهٔ ۴۲۷

(۲۴۷۵: دیوان سایلی جوینی) ترجمه وأورد شعره فی (مجن ۳ – ص ۶۷ و ۲۴۱) وزاد المترجم القزوینی فی (قزمج ۳ – ص ۲۴۱) انه الیوم یسکن بلاد الروم کاتبا لسلطانها وهو صایم الدهر یتجنب أکل الحیوانیات، وقد نظم جوابا لبوستان، وجوابا لگلستان سعدی. والظاهر أن المترجم القزوینی خلط بینه وبین سایلی قرشی.

(دیوان سایلی خراسانی) کما فی (لط ۳ – ص ۶۶) و (گلشن – ص ۱۹۶) ولعل الصحیح ما ذکره فی (قزمج ۳ – ص ۲۳۸) کما مر سالمی.

(۲۴۷۶: دیوان سائلی طهرانی أو شعره) اسمه زین الدین، سلطان کان والده من الرؤساء فی طهران کما ذکره سام میرزا فی (تس ۵ – ص ۱۶۳) وأورد مطلع غزله ولیس هو سائل رازی همدانی لأنه ذکره فی (تس ۵ – ص ۱۲۲).

(۲۴۷۷: دیوان سائلی عراقی أو شعره) أورد شعره فی (گلشن – ص ۱۹۶) وقال إن أصله من العراق ونزل خراسان. وأورد شعره (پژمان – ص ۱۶۸).

(۲۴۷۸: دیوان سایلی قرشی) نسبهٔ إلی قرش بالفتح بلدهٔ بخراسان. قال فی (مجن ۶ – ص ۱۱۸ و ۲۸۹) انه ساذج القلب سریع الکتابهٔ یکتب فی الیوم خمسمایهٔ بیت وأنه رتب دیوانه علی الحروف، وزاد المترجم القزوینی فی (قزمج ۶ – ص ۲۸۹) انه الیوم (عام ۹۲۷) یسکن الروم وهو دائم الصیام، الف کتابا فی قبال گلستان ولکن لا یطالعها غیره. أقول الظاهر أن المترجم القزوینی خلط بین سایلی قرشي وسایلی جوینی.

(۲۴۷۹: دیوان سایلی قزوینی أو شعره) واسمه سعد الملک الحسینی. کان امام الجماعهٔ بالمسجد الجامع. أورد شعره فی (تش – ص ۲۲۴) و (پژمان – ص ۱۶۸).

(۲۴۸۰: دیوان سائلی هراتی أو شعره) ترجمه سام میرزا فی (تس ۵ – ۱۴۷) وأورد شعره.

(۲۴۸۱: دیوان السبتی الکبیری) الشیخ کاظم بن الشیخ حسن بن علی السبتی النجفی المولود بها فی (۱۲۵۸) والمتوفی (۲۹ – ع ۱ – ۱۳۴۲) بالقریض اللطیف العالی دونه ولده القائم مقامه الشیخ حسن الآتی بعدا. أکثره فی مراثی الحسین (ع) ومدایحه وفیه رثاء، بعض من عاصرهم من العلماء. یقرب من خمسهٔ آلاف بیت.

(۲۴۸۲: دیوان السبتی) باللغهٔ الدارجهٔ فی العراق المعروفهٔ بالحسکهٔ کلها فی رثاء الحسین (ع) یقرب من ثلاثهٔ آلاف بیت. أیضا للشیخ

کاظم المذکور. دونه ولده الشیخ حسن.

(۴۲۷)

مفاتیح البحث: الإمام الحسین بن علی سید الشهداء (علیهما السلام) (۲)، دولة العراق (۲)، مدینة طهران (۱)، الجوینی (۲)، خراسان (۲)، الصیام، الصوم (۱)، السجود (۱)، الأکل (۱)

صفحه ۰۹۴

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۲ - الصفحة ۴۲۸

(۲۴۸۳: دیوان السبتی الصغیر) للشیخ حسن بن الشیخ کاظم المذکور الخطیب بعد أبیه والمتوفی (صفر ۱۳۷۴) فی المراثی والمدائح للمعصومین. یقرب من ستة آلاف بیت بالشعر القریض دونه بنفسه وله (أنفع الزاد) و (الکلم الطیب) و (أنیس الجلیس) کما مر ویأتی.

(۲۴۸۴: دیوان السبتی أیضا) بلسان الحسکة یقرب من أربعة آلاف بیت کلها فی المدیح والرثاء للمعصومین (ع) للشیخ حسن المذکور دونه بنفسه أیضا.

(۲۴۸۵: دیوان سبحانی) للمیر صالح بن السید عبد الله (وصفی) مشکین قلم، الأکبر آبادی العارف المنشئ الخطاط الشاعر. کان یتخلص فی شعره الفارسی (کشفی) وفی الهندیة (سبحانی) وکان أمیرا فی بلاط شاه جهان آباد. ومات (۱۰۶۰ = قطب هادی میر صالح متقی) ترجمه فی خزینة الأصفیاء (ج ۲ - ص ۳۵۰).

وعنه فی الریحانة.

(دیوان سبحانی شوشتری) کما فی (تغ - ص ۶۳) راجع سحابی شوشتری.

(دیوان سبط ابن التعاویذی) مر بعنوان دیوان ابن التعاویذی. نسخة منه کتبت فی المدینة (۱۱۱۲) أصح من المطبوع فی المقتطف (۱۹۰۳ م) عند الخطیب الیعقوبی فی النجف.

(دیوان سبقت دهلوی) راجع (دیوان خادم) ... وتوجد شعر بهذا التخلص فی (گلستان مسرت - ص ۵۱۷) ولعله لما بعده.

(۲۴۸۶: دیوان سبقت لکهنوی) وهو سکراج الکایته من ملازمی أسد خان وزیر عالمگیر. کان ماهرا فی العلوم والآداب والتأریخ. تلمذ علی عبد القادر بیدل. وقتل (۱۱۳۸). له منظومة (جنگنامهء حسین علی خان). أورد شعره فی (گلشن - ص ۱۹۷).

(۲۴۸۷: دیوان سپاهی أو شعره) واسمه الشاه حسن. أورد شعره فی (گلشن - ص ۱۹۷).

(۲۴۸۸: دیوان سپاهی أندجانی أو شعره) واسمه خدا دوست، حفید الخواجة کلان بیگ الأندجانی. مات (۹۷۹) أورد شعره وترجمه فی (گلشن - ص ۱۹۷) وعنه أخذ فی القاموس الترکی ناقصا، ثم عنه فی الریحانة.

(۲۴۸۹: دیوان سپاهی هروی أو شعره) واسمه یامغورچی بیک (یغمور چی: خ. ل.)

(۴۲۸)

مفاتیح البحث: مدینة النجف الأشرف (۱)، الموت (۱)

صفحه ۰۹۵

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۲ - الصفحة ۴۲۹

ابن المیر ولی بیگ، ووالده أعظم شأنا من المیر علیکه. ترجمه وأورد شعره فی (مجن ۵ - ص ۱۱۱ و ۲۸۳) وأطری جندیته.

(۲۴۹۰: دیوان سپنتای أصفهانی) وهو عبد الحسین بن غلام رضا ولد بطهران (۱۲۸۲ ش) وسافر إلی الهند ورجع فی (۱۳۱۶ ش) وسکن أصفهان إلی الیوم. له غیر هذا الدیوان (أخلاق إیران باستان) و (پرتوی از فلسفهء إیران باستان) و (نو آموز مزدیسنا) و (پیام

راستی) و (آنچه را دنیا مرهون تمدن إیران میباشد) و (حافظ چه میگوید) وجریدة (دورنمای إیران) أصدره فی بمبئی الهند أربعة أشهر بالفارسیة فی (۱۳۰۷ ش) و (زرتشت که بود وچه کرد) و (أشک سپنتا) و (اسرار جنگل) وأفلام سینمائیة أخلاقیة متعددة. ترجمه ایزد گشسب فی (سخنوران نامی ص ۹۰) وفی (تاریخ جرائد ومجلات) وفی شعراء معاصر أصفهان (ص ۲۳۵).

(۲۴۹۱: دیوان سپهر بخارائی أو شعره) من شعراء السامانیة، ومعاصر أبی المؤید البلخی وأبی المثل البخارائی. کذا ذکر فی (مع - ج ۱ ص ۲۴۴) وأورد شعره.

(۲۴۹۲: دیوان سپهر ثانی) واسمه عباسقلی خان مشیر افخم بن محمد تقی سپهر. له (تحفهء مظفری) فی نقد الشعر و (خلاصة تاج المآثر) أو (مختصر مظفری) نظما، وهو المذکور فی (ج ۷ ص ۲۱۶) - قال فی أول (شامل التواریخ) انه مختصر من کتابی (آئین اکبری) للفیضی و (تاج المآثر) لصدر الدین حسن النظامی الهندیین - وله أیضا (سلوک الملوک) و (شامل التواریخ) فی تاریخ المغل فرغ منه (۱۳۱۶) توجد نسخة منه بخط المؤلف عند (سلطان القرائی) وله (طراز المذهب) فی أحوال زینب (ع) تعد من مجلدات (ناسخ التواریخ) لوالده وتکمیلا له. وله مجلدات أخر فی أحوال موسی بن جعفر (ع) فرغ منه (۱۳۴۰) وله (محمود التواریخ) فی أحوال سبکتکین ترجمه فی (المآثر - ص ۱۹۰) وریحانة الأدب فی ترجمة والده لسان الملک سپهر کاشانی.

(۲۴۹۳: دیوان سپهر کاشانی) المیرزا محمد تقی خان لسان الملک الملقب بسپهر الکاشانی المولود بکاشان (۱۲۱۶) کما ترجم نفسه فی مقدمة دیوانه الأول الموسوم (محمود القصاید) المؤلف (۱۲۴۱) الموجود فی (المجلس) کما فی فهرسها (ج ۳ - ص ۶۸۰) والمتوفی بطهران (۱۲۹۷) وأشهر تصانیفه المطبوعة (ناسخ التواریخ) ومر له

(۴۲۹)

مفاتیح البحث: الإمام موسی بن جعفر الکاظم علیهما السلام (۱)، السیدة زینب بنت أمیر المؤمنین علی علیهما السلام (۱)، دولة ایران (۴)، مدینة إصفهان (۲)، مدینة طهران (۲)، الهند (۲)

صفحه ۰۹۶

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۲ - الصفحة ۴۳۰

(براهین العجم) فی (ج ۳ ص ۸۱) مع ذکر بعض أحواله. وصرح نفسه فی أول مجلد أحوال فاطمة (ع) من ناسخه بان دیوانه هذا فارسی فی عشرین الف بیت من مختار شعره البالغ إلی مایة الف بیت. ترجمه معاصره ومصاحبه فی (مع - ج ۲ ص ۱۵۶) وأورد ما یزید علی الف وخمسمایة بیت من دیوانه الموجود عنده. وتوجد نسخة من دیوانه الثانی عند (الملک) تحت رقم (۴۹۰۵) کتب فی (۱۲۶۵) فی (۱۲۶۰۰ بیت) علیها خطه فی (۱۲۸۲) وخط ابنه عباسقلی مشیر أفخم وزیر تألیفات فی (۱۳۲۷) کما فی فهرسها لابنی. ونسخة فی (۵۵۰۰ بیت) موجودة فی (المجلس) علیها خط (۱۲۶۲) کما فی فهرسها (ج ۳ ص ۲۹۹).

(۲۴۹۴: دیوان سپهری) واسمه سهراب. له منظومة (در کنار چمن) المذکور فی (ج ۸ ص ۱۴۳).

(۲۴۹۵: دیوان سپهری زوارجی) ترجمه صادقی فی (خص ۸ - ص ۲۴۶) المؤلف (۱۰۱۶) بما یظهر منه حیاته فی زمن التألیف وأورد بیتین من شعره، والظاهر أنه نسبة إلی بلد الشاعر زوارة فی نواحی أصفهان. وقال فی (تش - ص ۱۷۷) من زوارهء اردستان، وهو صوفی له أشعار کثیرة. وکذا فی القاموس الترکی وعنه فی الریحانة.

(۲۴۹۶: دیوان سپهری هندی) ترجمه فی (مع ۱: ۳۱) و (خص ۱ - ص ۱۸) قال هو تخلص السلطان نظام شاه من ملوک الهند فی (۱۰۱۶ - ۸۹۶) حسن الصحبة لم یوجد فی ملوک الهند أحد مثله فی محبته أهل العراق (الإیرانیین) والمغل. ولذلک یفد إلیه کل من سافر من إیران إلی الهند الا ان یرده القضاء إلی السلطان همایون الهندی. وأورد مطلعا ومقطعا من شعره، وظاهر کلامه انه کان حیا فی زمن تألیفه. وکان یفد إلیه الوفود من العراق. وتواریخ الملوک النظامشاهیة مبسوطة فی تاریخ فرشته، وذکر فیه ان سلطان العصر

فى (١٠١۶) منهم السلطان مرتضى الثانى نظامشاه بن شاه على بن برهان شاه الأول الذى مات (٩۶١) فيحتمل ان سپهرى هو هذا أو من كان قبله، وهم أحد عشر ملكا كما فى طبقات لين پول (ص ٢٩٠).

(٢۴٩٧: ديوان ستار تبريزى) اسمه محمد صالح. سافر إلى الهند فى عهد شاه جهان الذى مات (١٠٧۶) وصاحب فى بنگاله منعم خان. حكى ترجمته كذلك مع بيتين له (دجا -

(۴٣٠)

مفاتيح البحث: السيدة فاطمة الزهراء سلام الله عليها (١)، دولة ايران (١)، دولة العراق (٢)، مدينة إصفهان (١)، الهند (۴)، الموت (١)، العصر (بعد الظهر) (١)

صفحه ٠٩٧

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانى - ج ٩ق٢ - الصفحة ۴٣١

ص ١٧۴) وتذكرة (حسينى - ص ١۵٧) وترجمه (سرخوش ۴٧) والنصر آبادى فى (نر ٩ - ص ٣٠٨) وتردد هذا فى تخلصه فكتب بدله سيار.

(٢۴٩٨: ديوان ستاك يزدى) واسمه طلعت يزدى. طبع ديوانه ببمبئى فى (١٣۴٧).

(٢۴٩٩: ديوان السجاد) ينسب إلى الإمام زين العابدين على بن الحسين بن على بن أبى طالب (ع). والديوان فى حدود (١۵٠ بيتا) مرتب على حروف القوافى، لكل حرف خمسة أبيات وقد عد (لا = اللام الف) حرفا مستقلا. وكان الشيخ البهائى أورد قافية الألف منه فى الجزء الرابع من كشكوله مع الترديد فى نسبته إلى الامام، ثم إن عبد الغفار نجم الدولة ناشر الكشكول أورد جميع الديوان فيه وصرح بذلك فى مقدمة طبعه على الحجر بطهران فى (١٢٩۶) وتوجد نسخة من هذا الديوان عند مجيد موقر بطهران فى مجلد يشتمل على (٢٣ ورقة) وذكر فى آخره: [تم الكتاب فى السابع من محرم سنة ثمان وتسعين ومأتين، ويليه (٣٧ ورقة) نثرا أوله بعد البسملة روى عن الزهرى أنه حكى عن على بن الحسين زين العابدين عليه السلام انه كان يحاسب نفسه ويناجى ربه جل ذكره: يا نفس حتى م إلى الحياة سكونك والى الدنيا] ... وآخره [وكتب هذا كله أبو سعد رافع بن نوح بن إدريس الغنوى فى ٩ صفر ٢٩٩ والحمد لله] ...أقول وصحة التواريخ هذه مشكوك فيها. وقد شرح الديوان هذا عدة مرات منها ما أوله:

[الحمد لله الذى هو بالحمد جدير ... قال الشيخ الامام ... زين العابدين بن الحسين..

فى قافية الألف:

تبارك ذو العلى والكبرياء * تفرد بالجلال وبالبقاء تبارك تفاعل من البركة بفتحتين وهى] ... وقد طبع الديوان هذا فى ضمن (ديوان المعصومين) أيضا.

(٢۵٠٠: ديوان سجادى بروجردى) وهو السيد على أكبر بن عبد الرحيم المتخلص (سجادى) البروجردى المعاصر. طبع بطهران فى (١٣٢٨ ش) فى (١٠٣ ص) وهو قصايد وغزليات ومراثى ورباعيات.

(٢۵٠١: ديوان سجاوندى) هو ملك الكلام مجد الدين احمد ابن أبى بديل محمد السجاوندى. ذكره فى (لباب الألباب) (ج ٢ - ص ٢٨٢) ووصفه: [سلطان جهان

(۴٣١)

مفاتيح البحث: الإمام على بن الحسين السجاد زين العابدين عليهما السلام (٣)، مدينة طهران (٣)، الشيخ البهائى (١)

صفحه ٠٩٨

الذريعة – آقا بزرگ الطهراني – ج ۹ق۲ – الصفحة ۴۳۲

علم ومالك أعنهء فضل وقايد أزمهء عمل، منشى حقايق] ... وقال إن له مصنفات مقبولة عند العلماء، ومنها (انسان عين المعانى) فى التفسير و (ذخائر الثمار در معانى أخبار سيد مختار) ثم أورد له أبياتا فارسية لطيفة. وقد ذكر الكتابين فى كشف الظنون (۱) وخلط فى مؤلفها بين مجد الدين أحمد بن أبى بديل المفسر الشاعر الفارسى السجاوندى وشمس الدين أبى الفضل محمد بن أبى يزيد طيفور السجاوندى القارى المتوفى (۵۶۰) مؤلف (الوقوف) ومؤلف (عين المعانى فى تفسير السبع المثانى). كذا فى (فهرس مكتبة دانشگاه تهران – ج ۱ ص ۲۴۲).

(۲۵۰۲: ديوان سجودى سمرقندى أو شعره) كان من فضلاء شعراء سمرقند. وصفه فى (تس ۵ – ص ۱۶۵) وأورد شعره.

(۲۵۰۳: ديوان سحاب الأردوبادى الأصفهانى) هو السيد محمد بن السيد احمد الحسينى المتخلص هاتف. نزل جده الاعلى من اردوباد إلى أصفهان ويأتى والده الطبيب الماهر الشاعر المتوفى (۱۱۹۸) وكان سحاب من شعراء عصر الفتح على شاه ولقبه (مجتهد الشعراء) وباسمه الف تذكرة (رشحات سحاب) وله (سحاب البكاء) وتوفى (۱۲۲۲) وحمل إلى العراق. ترجمه (مع – ج ۲ ص ۲۰۷) وقال إن ديوانه يقرب من خمسة آلاف بيت وترجمه فى (دجا – ص ۱۷۶) نقلا عن (نگارستان دارا) وذكر ان ديوانه فى ثمانية آلاف بيت. توجد نسخة منه فى (الرضوية). وثلاث نسخ عند (الملك) ونسخة فى (سپهسالار) أقل من (۴۰۰۰ بيت) ونسخة دانشگاه تهران أقل من (۲۰۰۰ بيت) كما فى فهرسها (ج ۲ – ص ۵۴) وترجم فى (انجمن خاقان) أيضا.

(۲۵۰۴: ديوان سحاب تفريشى أو شعره) هو أبو القاسم بن محمد زمان التفريشي المولود بها (۱۳۰۴) طبع بعض اشعاره فى تصانيفه منها فى مديح الإمام الصادق (ع) فى كتابه زنده گانى امام صادق. وطبع له (فرهنگ خاور شناسان).

(۲۵۰۵: ديوان سحاب سامانى) وهو ابن عبد الله محيط. ولد بسامان من قرى أصفهان فى (۱۳۰۱ ش) ذكره فى (شعراء معاصر أصفهان – ص ۲۳۷) وقال إنه من عمال أصفهان وأورد من شعره وأطراه.

(۱) لكنه غلط فى اسم الكتاب أيضا وسماه (ذخائر نثار)

مفاتيح البحث: الإمام جعفر بن محمد الصادق عليهما السلام (۱)، دولة العراق (۱)، كتاب كشف الظنون لحاجى خليفة (۱)، مدينة إصفهان (۴)، محمد بن أبى يزيد (۱)، القاسم بن محمد (۱)، البكاء (۱)، الوفاة (۲)، الطب، الطبابة (۱)

صفحه ۰۹۹

الذريعة – آقا بزرگ الطهراني – ج ۹ق۲ – الصفحة ۴۳۳

(۲۵۰۶: ديوان سحاب همدانى) الشيخ حسن على من أعضاء انجمن دانش بهمدان كما وصفه وأورد شعره فى (دانشنامه) لمحمد باقر ألفت الأصفهانى، ويوجد ديوان سحاب فى مكتبة (المحيط) بطهران.

(۲۵۰۷: ديوان سحابى استرآبادى) النجفى الجوار أصله من جرجان ومولده تستر ومسكنه النجف. ترجمه معاصره الصادقى فى (خص ۸ – ص ۳۰۴) وذكر لقائه فى النجف بعد رياضاته بها فى سبعة عشر سنة. ومع اعترافه بأنه كان فى ظاهر حاله فى كسوة التفريد والتجريد ادعى انه كان مرائيا مزورا وأورد رباعية له. ولكن فى (مع – ج ۲ ص ۲۱) وفى (ض – ص ۱۳۸) ذكر انه جاور النجف أربعين سنة فى الرياضات النفسانية المجاهدات فى عصر الشاه عباس الماضى وبها توفى (۱۰۲۱) وله ستة آلاف رباعيا غير ما له من الغزليات، وأورد فى الكتابين جملة من رباعياته وعد رباعياته فى (مرآت الخيال ص ۸۴) باثنتى عشر الف رباعية وفى (سرو آزاد – ص ۱۴) نقل عن (صبح صادق) ان له سبعين الف رباعية، وكذا فى (شمع انجمن – ص ۱۹۸) وليس بصحيح. وفى (نر ۹ – ص ۲۵۴) قارنه بالخيام من كثرة رباعياته ولم يترجمه مستقلا. وترجمه فى هفت إقليم وفى (تش – ص ۱۵۱) ولكن غلطا، وفى (تغ – ص ۶۳)

سماه کمال الدین. وفی فهرس ریو (ص ۶۷۲) وعنه فی (براون ج ۴ – ص ۱۶۸) وذکر هذا وفاته فی (۱۰۱۰) وهو مأخوذ عن سرو آزاد. ونسخۀ من دیوانه توجد عند (الملک) تشتمل علی (۴۴۵۲) رباعیۀ کتبت (۱۰۹۱) تحت رقم (۴۹۹۵). ونسخۀ (المجلس) تشتمل علی (۶۲۵۰ رباعیۀ) وفی مقدمتها رسالۀ عرفانیۀ فارسیۀ لسحابی ظاهرا، واسمه (عروۀ الوثقی) تشتمل علی أربعۀ فصول وبعد الرباعیات مثنوی لسحابی أیضا. ونسخۀ پارسای توسرکانی بطهران تشتمل علی (عروۀ الوثقی) ثم الرباعیات ثم المثنوی المذکور فی (۳۴۳ بیتا) کما ذکر ذلک مفصلا فی مجلۀ ارمغان الطهرانیۀ (السنۀ ۱۴ – ص ۵۱۵ – ۵۱۸) وسماه فی فهرس الآصفیۀ (ص ۲۹۸) سحابی شوشتری.

(دیوان سحابی شوشتری) ذکر دیوان رباعیاته فی فهرس الآصفیۀ (ص ۲۹۸) وفی (تغ – ص ۶۳) سبحانی شوشتری. والظاهر أنه هو الاسترآبادی المذکور آنفا.

(دیوان سحابی نجفی) راجع سحابی أستر آبادی.

(۲۵۰۸: دیوان سحری خوانساری) المعروف بقعلبا. کان قاضی خوانسار ووالده القاضی

(۴۳۳)

مفاتیح البحث: مدینۀ النجف الأشرف (۴)، مدینۀ طهران (۲)

صفحه ۱۰۰

الذریعۀ – آقا بزرگ الطهرانی – ج ۹ق۲ – الصفحۀ ۴۳۴

امین الخوانساری. ترجمه النصر آبادی وأطراه فی (نر ۹ – ص ۳۱۸) وأورد رباعیۀ له.

وکذا فی (گلشن – ص ۱۹۸).

(۲۵۰۹: دیوان سحری زواره یی أو شعره) أصله من أردستان، وکان عطارا بأصفهان.

أورد شعره فی (گلشن – ص ۱۹۸).

(۲۵۱۰: دیوان ملا سحری طهرانی) ترجمه معاصره النصر آبادی فی (نر ۹ – ص ۴۰۹) وذکر صحبته مع المولی صبوحی الخوانساری المتوفی (۱۰۷۸) فی طهران وذکر شعره فی حق مقصود علی الأرباب الطهرانی وأورد کثیرا من اشعاره التی أنشأها باللهجۀ الطهرانیۀ. وترجمه فی (مع – ج ۲ – ص ۲۱) وأورد بعض اشعاره الطهرانیۀ، وکذا فی (گلشن – ص ۱۹۸).

(۲۵۱۱: دیوان سحیم) ابن وثیل العاملی الریاحی. ذکره (ابن الندیم – ص ۲۲۴) جمع شعره الأصمعی وابن السکیت.

(۲۵۱۲: دیوان سخای أصفهانی) واسمه محمد زمان خان بن نظام الدولۀ الحاج محمد حسین خان الصدر الأعظم للسلطان فتح علی شاه. وکان حاکم یزد کما ترجمه فی (مع – ج ۲ ص ۱۸۱) وأورد بعض شعره. وکذا فی انجمن خاقان.

(۲۵۱۳: دیوان سخای لاری) المیرزا زاهد علی المتخلص (سخا) ابن المیرزا سعد الدین اللاری. کان هو بعد والده ضابط مالیات بنادر فارس. ترجمه فی (تذکرهء حزین) (ص ۹۵) قال وبعد الانقلابات ترک عمله وفر إلی الهند ومات بدهلی. أقول أورد اشعاره فی گلستان مسرت مکررا. وقال فی (لارستان کهن – ص ۱۹۹) انه فی محاربات محمد خان بلوچ فر إلی دهلی ومات بها فی (۱۱۴۶) ودیوانه ذکر فی التذاکر ولعله یوجد فی مکتبات الهند. وأضاف فی (تغ – ص ۶۳) انه فر من نادر شاه. وزاد فی (أسماء المؤلفین – – ج ۱ ص ۷۶۷) انه مات مسموما.

(۲۵۱۴: دیوان سخن أکبر آبادی أو شعره) واسمه عبد الصمد. کان من تلامیذ عبد القادر بیدل، ومن أساتیذ سراج الدین آرزو. مات بأحمد آباد گجرات فی (۱۱۴۱) أورد شعره فی (گلشن – ص ۱۹۹) والقاموس الترکی ثم الریحانۀ.

(۲۵۱۵: دیوان سخن أصفهانی) سافر إلی الهند للتجارۀ فلازم بهادر والی. له دیوان مختصر. ومات (۱۲۲۶) أورد شعره فی (گلشن –

ص ۱۹۹) وأضاف فی الریحانة نقلا عن

(۴۳۴)

مفاتیح البحث: مدینة إصفهان (۱)، مدینة طهران (۱)، ابن الندیم (۱)، الهند (۳)، الموت (۲)، الحج (۱)، الوفاة (۱)

صفحه ۱۰۱

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۲ - الصفحة ۴۳۵

القاموس الترکی ان اسمه السید محمد خان ومات (۱۲۱۶).

(۲۵۱۶: دیوان سخن شیرازی أو شعره) واسمه آقا نبی المنشی العلاقة بند. أورد شعره فی (گلشن - ص ۱۹۸).

(۲۵۱۷: دیوان سخی کرمانی أو شعره) من شعراء عصر السلطان الشاه عباس الماضی المتوفی (۱۰۳۸) ترجمه النصر آبادی فی (نر ۹ - ص ۲۴۵) وأورد بعض قصیدته فی مدح الشاه عباس وبعض غزله ورباعیته، وکذا فی (تغ - ص ۶۴).

(۲۵۱۸: دیوان سخنور بلگرامی أو شعره) واسمه الشیخ محمد صدیق ابن القاضی احسان الله قاضی بلگرام. تلمذ علی نوازش علی. ترجمه وأورد شعره فی (سرو آزاد - ص ۳۴۹). وأورد شعره فی (گلستان مسرت).

(۲۵۱۹: دیوان سدید أعور) وهو سدید الدین محمد من طائفة أکراد کرماج ومعاصر أثیر الدین اخسیتکی (المتوفی ۵۶۲) والمعارض معه فی الشعر. ترجمه فی (مع - ج ۱ ص ۲۴۵) وأورد شعره المنبئی عن کونه أعور العین. وکذا فی (تش - ص ۱۴) و (تغ - ص ۶۴) والقاموس الترکی ثم الریحانة. وقال سنگلاخ فی (امتحان الفضلاء - ج ۲ ص ۳۳۳) أنه رأی دیوانه فی خمسین ورقة بخط محمد رضا صدر الکتاب.

(۲۵۲۰: دیوان سدید بیهقی أو شعره) واسمه سدید الدین الخراسانی. قال فی (مع - ج ۱ ص ۲۴۵) کانت بینه وبین الحکیم انوری (المتوفی ۵۵۲) مهاجات شعریة وأورد شعره.

(۲۵۲۱: دیوان سدید قزوینی أو شعره) کان طبیبا للسلطان العثمانی. ترجمه الشاه محمد القزوینی فی (بهش ۲ - ص ۳۸۱) وأورد مطلع غزله.

(دیوان سدید قمی) مر بعنوان (حکیم سدید) فی (ص ۲۶۱).

(۲۵۲۲: دیوان سدید طبیب گیلانی) ابن المولی نعمة الطبیب الگیلانی. کان والده یهودیا فأسلم بعد معاشرته مع مرضی المسلمین. وابنه سدید ترقی من الطبابة وغلب علیه حب السلطنة فکان معارض السلطان کما ذکره القزوینی فی (بهش ۲ - ص ۳۸۴) وأورد بعض شعره. وأورد شعره المذکور عینا فی (خص ۸ - ص ۲۸۵).

(۲۵۲۳: دیوان سرابی) السید مصطفی الخراسانی المعاصر. طبع له (مناظرهء غنچه

(۴۳۵)

مفاتیح البحث: الوفاة (۲)، الطب، الطبابة (۱)

صفحه ۱۰۲

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۲ - الصفحة ۴۳۶

وگل) فی الحجاب فی (۱۳۱۰ ش) وطبع دیوانه فی (۱۳۳۲ ش) بطهران مع مقدمة فی تقریظه کلها فی (۷۶ ص).

(۲۵۲۴: دیوان سراجا أصفهانی) ابن أخت ترابا الشاعر الخطاط المذکور دیوانه.

ترجمه النصر آبادی فی (نر ۹ - ص ۳۹۴) وذکر انه کان أولا نقاشا لکنه ترکه وکان مشاعرا فی أصفهان مع المیرزا حسن واهب.

ویمکن اتحاده مع سراجا نقاش.

(دیوان سراجا حکاک) الأصفهانی المذکور فی (ص ۲۶۰) ترجمه فی (تش - ص ۱۸۷) و (روشن - ص ۲۸۹).

(۲۵۲۵: دیوان سراجا نقاش أو شعره) ترجمه النصر آبادی فی (نر ۵ - ص ۱۳۹) وذکر ان اسمه محمد قاسم وأطری انسانیته ومهارته فی صنعته وانه تتبع أکثر الشعراء المتقدمین والمتأخرین وأورد بعض ما أنشأه بدیهة من غیر فکر. ویمکن اتحاده مع سراجا أصفهانی. والظاهر أنه هو الذی أمره خان خانان فی (۱۰۲۴) بجمع آثار عرفی، فجمع دیوانه فی مدة سنة ونصف فی (۱۴۰۰۰ بیت) وقد جاء ذکره فی دیوان فوقی یزدی.

(دیوان سراج آرزو) مر بعنوان دیوان آرزو الأکبر آبادی ویعرف (سراج الشعراء) أیضا.

(۲۵۲۶: دیوان سراج اروسانی أو شعره) واسمه محمد قاسم نصاص. لاقاه الحزین بمشهد خراسان وکان معمرا. ترجمه وأورد شعره فی (تذکرهء حزین - ص ۱۲۳). و (گلستان مسرت - ص ۱۴۳) و (روشن - ص ۲۸۹).

(۲۵۲۷: دیوان سراج أورنگ آبادی أو شعره) وهو السید سراج الدین العارف بدکن حیدر آباد. وشعره بالفارسیة والأردویة. ومات (۱۱۷۷) أورد شعره فی (گلشن - ص ۲۰۰) والقاموس الترکی ثم الریحانة.

(۲۵۲۸: دیوان سراج بلخی) اسمه سراج الدین علا، مداح خوارزمشاه، کما ذکر فی (تش - ص ۳۰۳) وفی (مع - ج ۱ ص ۲۴۷) وقال سنگلاخ انه رأی دیوانه بخط إبراهیم ابن المیر عماد الخطاط کما فی (امتحان الفضلاء - ج ۱ ص ۲۹۲). وترجم فی القاموس الترکی والریحانة.

(۲۵۲۹: دیوان سراج الدین سکزی) ترجمه فی (مع - ج ۱ - ص ۲۴۵) وذکر انه مداح نصرة الدین السیستانی. وأدرک ناصر الدین أیضا. وحج البیت ومن قصایده فی نعت

(۴۳۶)

مفاتیح البحث: مدینة إصفهان (۱)، مدینة طهران (۱)، خراسان (۱)، الحج (۱)

صفحه ۱۰۳

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۲ - الصفحة ۴۳۷

النبی ص بردیف (مصطفی) وقد انتخب اشعارا من دیوانه فی تذکرة (عرفات العاشقین) وترجمه أیضا فی (تغ - ص ۶۴).

(دیوان سراج الدین غزنوی) یأتی بعنوان (مختاری غزنوی).

(۲۵۳۰: دیوان سراج سبزواری أو شعره) واسمه الملا احمد الماهر فی اللغز. أطری شعره فی (مجتس ۶ - ص ۱۶۳).

(دیوان سراج سکزی) راجع (سراج الدین سکزی).

(۲۵۳۱: دیوان سراج سمرقندی أو شعره) واسمه سراج الدین منهاج. ولد بلاهور وتعهد القضاء من عهد شمس الدین التتمش إلی عهد ناصر الدین محمود. ولقب بصدر جهان وألف (طبقات ناصری) باسمه. أورد شعره فی (گلشن - ص ۲۰۰) والقاموس الترکی ثم الریحانة. وفی (تش - ص ۳۵۰) بعنوان سراج لاهوری نقلا عن هفت إقلیم.

(دیوان سراج الشعراء) هو دیوان آرزو الأکبر آبادی المذکور فی (ص ۵). وهو مؤلف (تنبیه الغافلین) فی لغة الفرس.

(دیوان سراج قزوینی) راجع (سراج قمری).

(۲۵۳۲: دیوان سراج قمری) ترجمه فی (تاریخ گزیده - ص ۸۲۰) والطبقة الرابعة من تذکرة دولتشاه. کان سراج الدین هذا من قزوین ولازم مجلس السلطان أبی سعید خان (۸۵۵ - ۸۷۲) وله هزلیات مع قنقرات خاتون أخت السلطان وبی بی صفیة العارفة، وله معارضات مع معاصریه سلمان الساوجی وعبید الزاکانی وشبهه فی (بهش ۱ - ص ۳۳۸) بعمر الخیام (۱) وفی (مرآت الخیال - ص

۵۴) نسبه إلی ما وراء النهر وسماه فی (گلشن - ص ۲۰۱) سراجی قزوینی وقال یتخلص تارة (سراجی) وتارة (قمری) وسافر إلی الحجاز ومدح النبی (ص) وأورد شعره فی (گلستان مسرت - ص ۴۵۰) وفی نسخة (تذکرهء شعراء

(۱) ونسب إلیه الرباعیة المنسوبة إلی خیام وهی.

من می‌خورم وهر که چو من أهل بود * می‌خوردن من بنزد أو سهل بود می‌خوردن من حق بازل میدانست * گرمی نخورم علم خدا جهل بود قال: وأجاب عنه عز الدین گرجی بقوله ...: علم أزلی علت عصیان بودن * نزد عقلا ز غایت جهل بود أقول: والرد أیضا قد ینسب إلی الخواجة نصیر الدین الطوسی.

(۴۳۷)

مفاتیح البحث: الرسول الأکرم محمد بن عبد الله صلی الله علیه وآله (۲)، الجهل (۲)

صفحه ۱۰۴

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۲ - الصفحة ۴۳۸

المخطوط الموجود فی (المجلس) کما فی فهرسها (ج ۳: ۱۵۹).

(دیوان سراج لاهوری) راجع (دیوان سراج سمرقندی).

(دیوان سراج یزدی) معاصر الشاه سلیمان الصفوی. کذا ذکره فی (تش یز - ص ۲۹۴) وأورد شعره. وأظنه أراد به أحد المذکورین آنفا.

(دیوان سراج هندی) راجع (آرزو) و (سراج اورنگ آبادی) و (سراج سمرقندی).

(۲۵۳۳: دیوان سراجی أو شعره) أطری شعره وقصیدته التی التزم فیها بذکر العناصر الأربعة فی (بهش ۱ - ص ۳۳۸) قبل ذکره لسراج قمری. وقد خلط بینهما فی (گلشن - ص ۲۰۱) فسماه (سراجی قزوینی).

(۲۵۳۴: دیوان سراجی خراسانی) قال فی (مع - ج ۱ ص ۲۴۵) ان اسمه جمال الدین محمد بن علی وکان مداح خسرو ملک الذی توفی (۵۸۳).

(دیوان سراجی قزوینی) راجع سراجی و (سراج قمری).

(۲۵۳۵: دیوان سرافراز سمرقندی أو شعره) واسمه محمد امین بن الأستاذ عوض السمرقندی بهله دوز (دستکش چرمی) ترجمه النصر آبادی فی (نر ۱۰ - ص ۴۳۹) وذکر انه من طلبة العلم وعارف بصنعة أبیه، وأورد بعض شعره وکذا فی (روشن - ص ۲۹۰).

(۲۵۳۶: دیوان سرباز) اسمه المیرزا إسماعیل خان البروجردی المتخلص فی شعره بسرباز صاحب دیوان المراثی المطبوع الموسوم بأسرار الشهادة کما مر فی (ج ۲ ص ۴۶) ودیوانه هذا غزلیات کله رأیت فی کتب السید محمد علی السبزواری نسخة منه کتبت فی بروجرد وتاریخ کتابتها (۱۲۶۰) فی عصر الناظم. ترجمه بعد وفاته فی (المآثر - ص ۲۰۷) وقال إنه متوسط. وقد طبع فی (۱۲۸۳) کما فی الفهارس.

(۲۵۳۷: دیوان سید سربرهنه أو شعره) ترجمه میر علی شیر فی (مجن ۴ - ص ۹۱ و ۲۶۵) وذکر انه من السادة المحترمین بغایة الاحترام فی ترکستان وکان صدرا فی خراسان مدة واستعفی عن الصدارة بعلو همته وأورد رباعیته الفارسیة. ومر تفسیر محمود سربرهنه: فی (۴: ۳۱۳) وقال فی شاهد صادق مات السید شمس الدین محمد سربرهنه فی (۹۹۸).

(۲۵۳۸: دیوان سرتیپ) هو معتمد السلطان الحاج احمد خان وکیل الرعایا المولود

(۴۳۸)

مفاتیح البحث: شمس الدین محمد (۱)، جمال الدین (۱)، محمد بن علی (۱)، خراسان (۱)، الموت (۱)، الشهادة (۲)، الحج (۱)

صفحه ۱۰۵

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۲ - الصفحة ۴۳۹

بمسقط والمتوطن ببوشهر صاحب تذكرة شعراء العرب الموسوم (نبراس) وكان حاكم بندر عباس من قبل السلطان ناصر الدين شاه. ترجمه فرصت فی (عم - ص ۳۷۲) وذكر انه جمع ديوانه بنفسه ويتخلص فيه باسمه، وذكر ان ولده محمد علی خان سرهنك يتخلص فی شعره (عاری).

(۲۵۳۹: ديوان سرحدی بختياری) القهفرخی الأصفهانی. أورد كثيرا من شعره وقطعة من مثنويه (سفر نامهء كاج) فی (پژمان - ص ۱۷۳ - ۱۷۶).

(۲۵۴۰: ديوان سرخوش أصفهانی) الميرزا الحاج عبد المحمود بن الحاج محمد صادق الأصفهانی. ولد فی (شوال - ۱۲۸۲) بأصفهان وكان من أعضاء انجمن شيدا فاورد الفت غزله فی (دانشنامه) المطبوع (۱۳۴۲) ومات بعدها. وترجمه كذلك فی شعراء معاصر أصفهان - ص ۲۳۹.

(۲۵۴۱: ديوان سرخوش تفرشی) الميرزا يحيی بن عبد الغنی منشی السفارة البريطانية بطهران. طبع ديوانه فی (۱۳۱۶) مع مقدمة فی أحواله بقلم زين العابدين بن محمد رضا حكيم آلهی الشيرازی، ومعه مختصر جغرافيا بلدة تفرش وأحوال إخوانه محمد علی والميرزا علی (رقی) ونصر الله (حيران). وقد ترجم سرخوش هذا غبرت فی (نامهء فرهنگيان الموجود نسخته بمكتبة (المجلس) كما فی فهرسها (ج ۳ ص ۶۹۴). وأورد شعره فی (پژمان - ص ۱۷۷).

(۲۵۴۲: ديوان سرخوش لاهوری) الملا محمد أفضل بن محمد زاهد. ولد (۱۰۵۰) ومات (۱۱۲۶) بدهلی. وهو الشاعر الفارسی الهندی. له مثنوی (حسن وعشق) المذكور فی (ج ۷) ومثنوی (ساقينامه) ومثنوی (قضا وقدر) و (نور علی نور) فی تتبع المثنوی للمولی الرومی، و (شاهنامهء محمد عظيم) و (كلمات شعرا) تذكرة للشعراء و (ديباچهء ديوان) نظما ومثنوی (أحوال هند) و (جوش وخروش) نثرا ومثنوی (خمخانه) و (روائح) نثرا فی قبال (لوايح) للجامی. ذكر كلها فی مقدمة طبع (كلمات الشعراء) بقلم دلاوری مصحح المطبوع فی (۱۹۴۲ م) بلاهور. وترجمه أيضا فی (نر ۱۱ - ص ۴۵۰) و (سرو آزاد - ص ۱۴۳) و (خيال - ص ۲۹۰) و (حسينی - ص ۱۵۸) وكذا نفسه فی كتابه (كلمات شعرا) الذی نعبر عنه فی قسم الشعراء من الذريعة (سرخوش - ص ۵۱)

(۴۳۹)

مفاتيح البحث: ناصر الدين شاه القاجاری (۱)، مدينة إصفهان (۲)، مدينة طهران (۱)، شهر شوال المكرم (۱)، زين العابدين بن محمد (۱)، الحج (۲)

صفحه ۱۰۶

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۲ - الصفحة ۴۴۰

وكذا فی (تغ - ص ۶۴) وقاموس الاعلام التركية وعنه فی الريحانة.

(۲۵۴۳: ديوان سرشار) القفقازی الذی كان حيا إلی (۱۱۹۰). نسخة منه يشتمل علی الغزليات والقصائد موجودة عند (محمد النخجوانی) كتابتها (۱۲۴۸) كما كتبه إلينا.

(۲۵۴۴: ديوان سرشار كاكوروی) واسمه هيرالال، ويشتهر بسيام سندر من قوم كايته من امراء الأود. مات (۱۲۸۴) وديوانه الفارسی موجود كما ذكره فی (گلشن - ص ۲۰۲ - ۲۰۱).

(۲۵۴۵: ديوان سرشكی كابلی أو شعره). أورد شعره الفارسی فی (گلشن - ص ۲۰۲).

(۲۵۴۶: دیوان سرعت مازندرانی) هو السید المیر محمد حسین، من نجباء سادات آمل مازندران والمجاور للحائر. ترجمه معاصره النصر آبادی فی (نر ۹ – ص ۴۱۱). وذکر مسافرته إلی أصفهان قبل سنتین وعودته إلی کربلا وأورد جملهٔ من اشعاره. وکذا فی (پژمان ص ۸۳۴) وکذا فی (گلشن – ص ۲۰۲).

(دیوان سرکای بخاری) مر فی (ص ۴۲۲) سامانی. وجاء اسمه سرکاری غلطا.

(۲۵۴۷: دیوان سرگشته أصفهانی گرجی) وهو المیرزا عبد الله بن الحاج فریدون الگرجی. کان قد جاء محمد شاه قاجار بوالده. من گرجستان، فولد سرگشته بأصفهان فی (۱۲۴۵) وتربی هناک فتخلص أولاـ (سرگشته) ثم بدله ب (اشتها) ومات (۱۲۸۹) فقال عباسقلی بختیاری خرم فی تاریخه:

گفتا پی تاریخ وفاتش خرم: * (أی وأی که اشتها نداریم دگر) طبع علی الحجر بطهران فی (۸۰ ص) مع مقدمهٔ فی أحواله مغلوطا. وتوجد نسخهٔ منه فی (المجلس) کما فی فهرسها (۳: ۲۱۷) تشتمل علی (۱۵۰۰ بیت) کلها غزلیات فی الأطعمهٔ نظیر دیوان بسحاق. وقد کتب له دیباچهٔ ذکر فیها ان جامع الدیوان هو المیرزا نصر الله بن محمد شفیع الخطاط بأصفهان الذی کان سرگشته یعلم أطفاله. وکتب الدیباچهٔ علی محمد المنشی بن محمد علی المنشی.

(۲۵۴۸: دیوان سرمد) واسمه صادق یسکن طهران، ویعد من شعراء البلاط. رأیت کثیرا من شعره فی جراید طهران وغیرها وکذا فی (پژمان – ص ۱۸۰ و ۸۳۴).

(۲۵۴۹: دیوان سرمد کاشی) اسمه سعیدا وأصله من یهود کاشان واسلم کما فی

(۴۴۰)

مفاتیح البحث: مدینهٔ کربلاء المقدسهٔ (۱)، مدینهٔ إصفهان (۳)، مدینهٔ طهران (۳)، الموت (۱)، الطعام (۱)، الحج (۱)

صفحه ۱۰۷

الذریعهٔ – آقا بزرگ الطهرانی – ج ۹ق۲ – الصفحهٔ ۴۴۱

(نر ۹ – ص ۳۱۰) أو من أرامنهٔ الإفرنج کما فی (مرآت الخیال – ص ۱۴۰) وقرأ علی المیر الفندرسکی والمولی صدر الشیرازی ولازم العرفاء وأدرک المشایخ وصار مجذوبا فسافر إلی بندر سوت کما فی (مع – ج ۲ ص ۲۰) و (ض – ص ۱۴۱) عن (دبستان مذاهب) وقال فی مرآت الخیال انه سافر إلی تته واستولی علیه غرام ولد، قال النصر آبادی انه ابن راجهٔ وقال (حسینی – ص ۱۴۵) ان اسمه أبهی چند، من الهنود فتجنن فکان یمشی مکشوف الرأس والعورهٔ، وکان دارا شکوه یحبه فأکرمه ولما مات دارا شکوه فی (۱۰۶۹) وانهدم مآثر أکبر شاه وبدعه، امر به عالمگیر شاه فحاکمه قاضی القضاهٔ ملا عبد القوی الماوراء النهری أمام جمع من العلماء والملک نفسه، فأجاب عن سؤالات الملک بشدهٔ فغضب الملک فحکم علیه بالموت ولما أراد الجلاد ان یشد علی عینه سترا امتنع عن ذلک فضرب عنقه فی (۱۰۷۲) کما فی (مرآت الخیال) أو (۱۰۷۰) کما فی شعر غلام سرور المنقول فی ریحانهٔ الأدب عن (خزینهٔ الأصفیاء – ج ۲ ص ۳۵۲) وهو:

سال قتلش چو از خرد جستم * گشت پیدا که (سرمد وسرمست) وقال فی (تش – ص ۲۴۴) انه قد اقتص من القاضی المذکور بعد ذلک. وترجمه أیضا النصرآبادی فی (نر ۹ – ص ۳۱۰) وأورد شعره فی ذم التنباک وأورد فی مرآت الخیال و (سرخوش – ص ۵۰) شعره فی تأویل المعراج. ویظهر من قتله بیدا ورنگ زیب عالمگیر بتهمهٔ الزندقهٔ ومصاحبته لدارا شکوه، حسن حاله. وسرمد أیضا تخلص لفیض الله بن محمد الرومی المتوفی (۱۲۰۲) ودیوانه ترکی کما فی أسماء المؤلفین (ص ۸۲۴ – ج ۱).

(۲۵۵۰: دیوان سرمدی أصفهانی أو شعره) ولقبه شریف. کان من ملازمی أکبر شاه فترجمه فی طبقات أکبری (ج ۲ ص ۵۱۱) وأورد شعره. وسماه فی (روشن – ص ۲۹۰) السید محمد شریف وقال ورد الهند ولازم راجه مان سنگه ومات (۱۰۱۵).

(۲۵۵۱: دیوان سرمست کفری أو شعره) واسمه باقر الکفری. ترجمه فی (دجا – ص ۱۸۱) عن حدیقة الشعراء.

(دیوان سرمست) واسمه حسن المتخلص (مستی) یأتی بتخلصه، وهو غیر سرمست عبد الکریم المذکور فی (ج ۶ – ص ۳۸۰).

(۲۵۵۲: دیوان سرود رشتی أو شعره) ترجمه النصر آبادی فی (ص نر ۹ – ۳۷۸) بعنوان

(۴۴۱)

مفاتیح البحث: عبد الکریم (۱)، الهند (۱)، القتل (۱)، الموت (۲)، الوفاة (۱)

صفحه ۱۰۸

الذریعة – آقا بزرگ الطهرانی – ج ۹ق۲ – الصفحة ۴۴۲

ملا سرود، وذکر انه ماهر فی فنون الشعر ولا سیما التاریخ حتی أنه کان ینظم تاریخ بعض الاحیاء وأورد شعره.

(۲۵۵۳: دیوان سرودی خراسانی أو شعره) واسمه الملا سرود أیضا. أورد شعره فی (روشن – ص ۲۹۰) وأطراه فی (تغ – ص ۶۴).

(۲۵۵۴: دیوان سرودی الخوانساری) ذکر سام میرزا فی (تس ۵ – ص ۱۵۸) المؤلف فی (۹۵۷) انه کان تخلصه أولا (ایمنی) ثم غیره بسرودی بمناسبة شغله، ثم ذکر ثلاثة مطالع من شعره کلها غیر ما ذکره الصادقی الآتی.

(۲۵۵۵: دیوان سرودی قمی) من قصبة تسمی بخوانسار. ترجمه کذلک الصادقی فی حیاته علی الظاهر فی (خص ۸ – ص ۲۴۳) المؤلف (۱۰۱۰) وأورد شعره فی فن من الموسیقی ومن ملاحظة تاریخ تألیف التحفة والمجمع یظهر تأخر القمی هذا عن الخونساری الذی کان ممن غیر تخلصه الأول فی زمن تألیف التحفة (۹۵۷).

(۲۵۵۶: دیوان سرور خوانساری) اسمه المیرزا محمد حسین بن المیرزا محمد علی وتخلصه (سرور) برائین بینهما الواو. کان من بدو سلطنة محمد شاه ثم ناصر الدین شاه نازلا فی طهران مادحا لهما إلی زمن تألیف مجمع الفصحاء کما ذکر فی (مع – ج ۲ ص ۲۱۱) قال وله دیوان وأورد بعض اشعاره.

(۲۵۵۷: دیوان سرور شاه جهان پوری) واسمه لاله هیت پرشاد، من قوم کایتهه. له تذکرة (تراجم الشعراء) نظما، فاورد فی تاریخ کل شاعر رباعیا. وکان ماهرا فی نظم التواریخ وکان حیا حین تألیف (آفتاب عالمتاب) کما ذکره فی (روشن – ص ۲۹۰ – ۲۹۱).

(۲۵۵۸: دیوان سرور شاه نعمة اللهی أو شعره) واسمه کربلائی شکر الله، وشعره ترکی.

ترجمه فی (دجا – ص ۱۸۱) نقلا عن (حدیقة الشعراء).

(۲۵۵۹: دیوان سرور شیرازی أو شعره) وهو المیرزا محمد بن کاظم بن الحاج محمد الطبیب المولود بشیراز والمتوفی بها (۱۳۱۵) له (رشحات الفنون) فی الأدب. ترجمه فرصت فی (عم – ص ۱۱۶) ثم أورد فی (ص ۴۸۹) فی تاریخ موته:

فرصت دل خسته بتاریخ گفت: * (از دل ما رفت پس ازوی سرور)

(۴۴۲)

مفاتیح البحث: ناصر الدین شاه القاجاری (۱)، مدینة طهران (۱)، الموت (۱)، الحج (۱)

صفحه ۱۰۹

الذریعة – آقا بزرگ الطهرانی – ج ۹ق۲ – الصفحة ۴۴۳

وله مهاجات مع (مشتری) و (فروغی) فی طهران عند ناصر الدین شاه.

(۲۵۶۰: دیوان سروری کابلی أو شعره) واسمه عالم بیک. کان فی خدمة خان خانان کما فی (نر ۳ – ص ۶۲) وخدمة جهانگیر کما فی (سرو آزاد – ص ۵۷) و (تغ – ص ۶۴) و (پژمان – ص ۸۴۵) وأوردوا شعره. وفی نسخة من النصر آبادی سرور بدل سروری

(۲۵۶۱: دیوان سروری کاشانی) وهو محمد قاسم بن الحاج محمد، صاحب (مجمع الفرس الذی الفه فی أصفهان (۱۰۰۸) ولخصه باسم (خلاصة المجمع) (۱) فی (۱۰۱۸) باسم حاتم بیک وزیر الشاه عباس، ثم سافر فی (۱۰۳۲) إلی الهند وکان بلاهور فی (۱۰۳۶) قال النصر آبادی فی (نر ۹ – ص ۲۹۱) انه أکمله فی الهند وأورد شعره بتخلص (سروری) وکذا فی (گلشن – ص ۲۰۳) و (ریاض الشعراء) و (مرآت العالم) وفهرست (سپهسالار) (ج ۲ ص ۲۱۹) وکشف الظنون وفهرس ریو (ج ۲ ص ۴۹۸) و (تغ – ص ۶۴).

(۲۵۶۲: دیوان سروری لکهنوی) واسمه رأی بنس دهر، من قوم کایتهه من أولاد لاجی بهادر. تلمذ علی احسان الله ممتاز. واستبصر وتشیع. أورد شعره فی (گلشن – ص ۲۰۲). وقد طبع فی نولکشور بلکهنو (دیوان سروری) ویحتمل انه له، أو لما بعده (۲۵۶۳: دیوان سروری هندی أو شعره) وهو الشیخ رضی الدین غلام مرتضی ابن الحافظ غلام محمد وتلمیذ نظام الدین معجز. أورد شعره فی (گلشن – ص ۲۰۳ – ۲۰۲) ومات فی أواسط القرن الثالث عشر کما فی (روشن – ص ۲۹۱).

(۲۵۶۴: دیوان سروری هندی) واسمه سکندر المتوفی (۱۱۳۶). توجد نسخته فی مکتبة المتحف البریطانی برقم (۳۳۵)، وله دیباجة کتبها مستعد خان ساقی. أوله:

[الحمد لله علی نواله والصلاة علی محمد وآله سرور دلهای دانش] ... وأول الدیوان:

الهی در طریق عشق آسان ساز مشکلها * بیا بأنها خطر ناک وبسی دورست منزلها والنسخة تشتمل علی غزلیات ومقطعات ورباعیات وقصاید ومنها قصیدة (عمان المعانی) کما فصلها ریو فی فهرسه (ج ۴ ص ۲۱۱).

(۲۵۶۵: دیوان سروش أصفهانی) الملقب شمس الشعراء، المیرزا محمد علی بن قنبر

(۱) وقد فاتنا ذکره فی محله ونسخته موجودة فی (المجلس) کما ذکرته فی فهرس مکتبة دانشگاه تهران (ج ۲ ص ۴۴۳).

(۴۴۳)

مفاتیح البحث: ناصر الدین شاه القاجاری (۱)، مدینة إصفهان (۱)، مدینة طهران (۱)، الهند (۲)، الصّلاة (۱)، الظنّ (۱)، الحج (۱)، الوفاة (۱)

صفحه ۱۱۰

الذریعة – آقا بزرگ الطهرانی – ج ۹ق۲ – الصفحة ۴۴۴

علی من محال سه ده. اشتغل بنظم الشعر من شبابه وجال فی بلاد إیران إلی أن تمکن واستقر فی تبریز مادحا لأعاظمها ولا سیما ولی العهد، ناصر الدین شاه وسافر فی خدمته إلی طهران ولقب منه (شمس الشعراء) ونظم غزوات أمیر المؤمنین (ع) إلی أن توفی (۱۲۸۵) عن ۵۷ سنة. ترجمه فی (مع – ج ۲ ص ۱۸۴) وأورد فیه ما یقرب من سبعمایة بیت من شعره. ومر له فی (ج ۲ – ص ۲۹۴) ترجمة اشعار الف لیلة نظما بالفارسیة. وقد اعترض علی اشعاره آخوند زاده القفقازی فی رسالة توجد فی مکتبة (سپهسالار) کما فی فهرسها (ج ۲ – ص ۹۶). وتوجد نسخة من دیوانه عند (الملک) برقم (۵۰۵۳) وتوجد له هناک منظومة (تحفة الوزراء) أیضا برقم (۴۸۸۵). وبعد موته انتقل لقب (شمس الشعراء) إلی رضوان قاجار کما فی ترجمته فی (انجمن – ۴).

(۲۵۶۶: دیوان سروش تفرشی) لمیرزا إبراهیم بن محمد مهدی بن رضا قلی التفریشی الطهرانی الملقب (مدایح نگار) قبلا و (مدیح الملک) أخیرا، والمتخلص (سروش) ولد (۱۲۹۰) وتوفی (۱۳۲۵) کما فی جریدة (کانون شعراء) لإسماعیل پور. وله (انجمن ناصری) فی تاریخ القاجاریة و (دقایق النظر فی حقایق السفر) و (ملستان) طبع بخراسان فی عهد والیها آصف الدولة.

(۲۵۶۷: دیوان سروشی أو شعره) وهو المرتضی قلی بیک من غلمان البلاط الصفوی.

ترجمه وأورد شعره بعد الاطراء فی (نر ۲ ص ۴۶ – ۴۷) وفی (تغ – ص ۶۴) سماه سروش.

(۲۵۶۸: دیوان المولی سروی بیرجندی أو شعره) هو ابن الحافظ علی البیرجندی القاری الذی لم یوجد له نظیر فی علم القراءة

والتجوید فی عصر الفخری الذی الف (لطائف نامه) فی (۹۲۸) کما ذکره فی (مجتس ۶ - ص ۱۵۷) فی عداد من لم یذکرهم الأمیر علی شیر، وذکر غریب هیئته وأورد مطلع غزله. والظاهر اتحاده مع سروی خراسانی الآتی ویحتمل کونه ابن حافظ جامی المذکور (۱).

(دیوان المولی سروی الخراسانی) ترجمه کذلک الحکیم شاه محمد القزوینی فی (بهش ۲ - ص ۳۹۲) وأورد مطلع غزل له غیر ما ذکره الفخری. ویحتمل اتحاده مع البیرجندی المذکور، لکون خراسان شاملا لبیرجند وغیرها.

(۱) وقد احتملنا فی (ص ۲۲۱) خلافه وسمیناه سروری غلطا.

(۴۴۴)

مفاتیح البحث: الإمام أمیر المؤمنین علی بن ابی طالب علیهما السلام (۱)، دولة ایران (۱)، ناصر الدین شاه القاجاری (۱)، مدینة طهران (۱)، إبراهیم بن محمد (۱)، خراسان (۲)، الموت (۱)

صفحه ۱۱۱

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۲ - الصفحة ۴۴۵

(۲۵۶۹: دیوان سرهنگ أو شعره) واسمه موسی خان. ترجمه وأورد شعره فی تذکرهء ممیز، الموجودة فی (المجلس) کما فی فهرسها (۳: ۱۶۴) وقال لاقاه فی (۱۲۹۹) وکان یتخلص (سرهنک).

(۲۵۷۰: دیوان سرهنگ تبریزی) اسمه حسن خان، لقب (سرهنک) من قبل نائب السلطنة عباس میرزا. وآبائه کانوا من أهل الدیوان فی تبریز کما ترجمه معاصره فی (مع ج ۲ ص ۱۸۳) وفی (دجا - ص ۱۸۱) وأورد بعض شعره، وتاریخه لوفاة الحاج میرزا مهدی القاضی الطباطبائی التبریزی بقوله (مسکن ببهشت کرده سید مهدی) مطابق (۱۲۴۱).

وأورد شعره فی (پژمان - ص ۱۸۲).

(۲۵۷۱: دیوان سری پوده ئی) هو المیر إبراهیم بن أبی القاسم. ولد فی (۱۳۱۰) بقریة پوده من سمیرم السفلی بأصفهان وتلمذ علی المیرزا یحیی البید آبادی الکاشی وصهره.

له (آخرین قانون) و (دیوان شعر) یشتمل علی خمسة آلاف بیت ومجموعة طبع فی (۲۴ ص) فی (۱۳۴۶) ومثنوی (مرغابیة) أو سفر نامه و (مکاشفات) ومات فی رمضان (۱۳۶۹) فی أحد المارستانات بطهران ودفن بقم. ترجمه وأورد شعره فی (شعراء معاصر أصفهان - ص ۲۴۲). وابنه أبو القاسم بن إبراهیم بن أبی القاسم شاعر یتخلص سری أیضا وهو حی یرزق، ولد (۱۳۵۱).

(۲۵۷۲: دیوان مولانا سری ترشیزی أو شعره) وهو ابن علی شهاب الدین الترشیزی ملازم السلطان محمد بای سنغر الآتی. ترجمه المیر علی شیر فی (مجن ۳ - ص ۶۷ و ۲۴۰) کما ترجم والده فی (لط ۱ - ص ۱۷) وأورد مطلع غزلهما.

(دیوان سری الرفاء) مر بعنوان (دیوان الرفاء).

(۲۵۷۳: دیوان سعادت أصفهانی) واسمه حسین سعادت النوری الأصفهانی یسکن طهران. وله (گلهای سعادت) و (شهرهای تاریخی إیران) و (هشت سال در میان ایرانیان) کلها مطبوعات وله شعر کثیر. ترجمه وأورد شعره فی (شعرای معاصر أصفهان - ص ۲۴۴ - ۲۴۶).

(۲۵۷۴: دیوان میر سعادت لاهوری أو شعره) ترجمه معاصره النصر آبادی فی (نر ۱۱ - ص ۴۵۱) وذکر له مطلعین وهذه الرباعیة:

(۴۴۵)

مفاتیح البحث: دولة ایران (۱)، شهر رمضان المبارک (۱)، مدینة إصفهان (۳)، مدینة طهران (۲)، القاسم بن إبراهیم (۱)، الحج (۱)

صفحه ۱۱۲

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۲ - الصفحة ۴۴۶

مدح علی از عین یقین است مرا * رکن دوم از أصول دین است مرا آنرا کنم آشکار واینرا پنهان * ذکر خفی وجلی همین است مرا

(۲۵۷۵: دیوان سعدای اردستانی أو شعره) من نواحی أصفهان. کان من شعراء عصر الشاه عباس الأول الصفوی. سافر إلی الهند ورجع. ترجمه وأورد شعره فی (تش - ص ۱۷۷) و (روشن - ص ۲۹۱). وسماه فی (گلشن - ص ۲۰۴) و (ید بیضا) سعدی بدل سعدا.

وسماه فی (نر ۹ - ص ۲۸۳) سعیدا وقال مات بعد رجوعه من دکن وأورد قصیدته فی مدح الشاه عباس.

(۲۵۷۶: دیوان سعد بخاری) وهو الحافظ سعد من أهل بخاری کما وصفه کذلک فی (نر ۱۵ - ص ۵۲۷) وقال المیر علیشیر فی (مجن ۱ ص ۸ و ۱۸۴): کان من مریدی المیر قاسم الأنوار (المتوفی ۸۳۷) وقد طرده المیر من الخانقاه. توجد نسخة من دیوانه فی مکتبة دانشگاه طهران کما ذکر فی فهرسه (ج ۲ ص ۲۴۱) تشتمل علی (۳۶۰ بیت = ۶۱ غزلا) وقد خلط فی (دجا - ص ۱۸۱) بین سعد البخاری وسعد التبریزی.

(۲۵۷۷: دیوان سعد بها جامی أو شعره) ترجمه وأورد شعره فی تاریخ گزیده للمستوفی (ص ۸۲۸) من طبع أوربا وکذا فی (بهش ۱ - ص ۳۳۹) للشاه محمد القزوینی. ورجال حبیب السیر (ص ۲۷).

(۲۵۷۸: دیوان سعد تبریزی أو شعره) واسمه جلال الدین سعد الله التبریزی الحافظ معارض سعد الدین الخطیب فی منصب الخطابة، کذا وصفه فی (دجا - ص ۱۸۱) ثم قال إنه کان مرید القاسم أنوار وأورد کلما قیل فی حق سعد بخاری فخلط بینهما. والظاهر أن منشأه اشتباهه ما وقع فی (روشن - ص ۲۹۱).

(دیوان سعد تهرانی) مر بعنوان (دیوان أمیدی الطهرانی) فی (ص ۹۷).

(۲۵۷۹: دیوان سعد تونی أو شعره) وهو سعد الله بن مقصود بیک التونی سافر إلی الهند ورجع إلی إیران. وسماه فی (آفتاب عالمتاب) سعید، کذا فی (روشن - ص ۲۹۳) وأورد شعره.

(دیوان سعد جامی) مر بعنوان (سعد بها جامی).

(دیوان سعد حموی) راجع (دیوان سعد الدین الحموی).

(۴۴۶)

مفاتیح البحث: دولة ایران (۱)، مدینة إصفهان (۱)، مدینة طهران (۱)، جلال الدین (۱)، الهند (۲)، الموت (۱)، الوفاة (۱)

صفحه ۱۱۳

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۲ - الصفحة ۴۴۷

(دیوان سعد دهلوی) راجع (دیوان سعد الدین خلیفة).

(۲۵۸۰: دیوان سعد الدین الحموی أو شعره) وهو محمد بن المؤید بن أبی بکر بن حسن بن محمد بن حموه الجوینی المتوفی (۶۵۰) وهو والد صدر الدین إبراهیم مؤلف (فرائد السمطین) کان من أصحاب نجم الدین الکبری. ارخ وفاته فی الشذرات وترجمه بعنوان محمد بن المؤید بن عبد الله بن علی الصوفی، سکن صفح قاسیون مدة ثم رجع إلی خراسان وتوفی هناک. أقول أورد شعره (حسینی - ص ۱۴۰) وفی (تش - ص ۷۲) وقال إنه توفی یوم الأضحی وان له (سجنجل الأرواح) وغیره. وقد خلط بعض شعره فی اشعار أبی سعید أبی الخیر کما فی مقدمة دیوان الأخیر (ص ۵۶) من طبع طهران. وترجمه أیضا فی (ض - ص ۱۳۵) و (مع - ج ۱ ص ۲۴۴) و

(تغ - ص ۶۵) و (گلشن - ص ۲۰۳) وتوجد شعره فی مشیخة کنز السالکین المذکور فی (ج ۸ ص ۱۸۷).

(۲۵۸۱: دیوان سعد الدین خلیفهء دهلوی أو شعره) کان معلما. أورد شعره فی مدح شاه جهان فی (روشن - ص ۲۹۲) وأورد شعره فی (مع - ج ۱ ص ۲۴۷).

(دیوان سعد شیرازی) راجع (دیوان سعد گل).

(۲۵۸۲: دیوان سعد گل أو شعره) وهو من شعراء شیراز ومن مریدی الخواجة حافظ الشیرازی، ودفن عند قبره کما فی (حسینی - ص ۱۵۲) وأورد شعره فی (هفت - ص ۲۵۸).

(۲۵۸۳: دیوان سعد هروی أو شعره) ترجمه وأورد شعره فی (مجن ۳ - ص ۸۵ و ۲۵۹) وأورد شعره وقال لم یعرف مولده وفی نسخة جاء سعید. وعده فی شاهد صادق من المتوفین فی (۷۶۶). فهو غیر سعید الهروی المتوفی (۶۴۹) المذکور فی (دولت ۳) وقد خلط بینهما فی (مع - ج ۱ ص ۲۴۸). وکذلک هو غیر سعید کاشغری النقشبندی المتوفی (۶۶۰) کما فی شاهد صادق وقبره مزار کما یظهر من (مجن ۱ ص ۲۳) والمترجم فی خزینة الأصفیاء وریحانة الأدب.

(دیوان سعدی اردستانی) مر بعنوان (سعدای اردستانی).

(۲۵۸۴: دیوان سعدی شیرازی) هو الحکیم العارف مشرف بن مصلح الشیرازی، أکبر

(۴۴۷)

مفاتیح البحث: کتاب فرائد السمطین (۱)، مدینة طهران (۱)، عبد الله بن علی (۱)، الجوینی (۱)، خراسان (۱)، الشهادة (۲)، القبر (۱)، الوفاة (۲)

صفحه ۱۱۴

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۲ - الصفحة ۴۴۸

شعراء إیران فی القرن السابع وأعظمهم فی الغزل علی الاطلاق (۱) کان یمدح السلطان سعد الدین زنگی فتخلص باسمه فی شعره. ولد فی العشر الأول من تلک المائة، ومات فی (۱۷ ذی الحجة - ۶۹۱) بشیراز ظاهرا، ورأیت تاریخ وفاته نظما فی ظهر نسخة من شرح گلستان بالعربیة موجودة فی مکتبة دانشگاه تهران برقم (۲۳۰) وهو:

همای روح پاک شیخ سعدی * مه ذی حجة بود ودر (خصا) سال شب سه شنبه وهنگام صبح * بیفشاند از غبار تن ید وبال (۲) وقد عده فی شاهد صادق من المتوفین فی (۶۹۱) واما غیره فقد ذکروا (۶۹۰ إلی ۶۹۴) وترجم سعدی فی الحوادث الجامعة وفی مرآت الخیال (ص ۴۴) و (تش - ص ۲۶۹) و (حسینی - ص ۱۴۲) و (دولت ۴) وجمیع التذاکر المؤلفة بعده. ثم فی (۱۳۵۶) بمناسبة مضی سبعمائة عالم علی تألیف گلستان أقیم فی طهران مهرجان لسعدی وکتب فی أحواله من المقالات ما لا یحصی ورسالات کثیرة رأیت منها (حیات سعدی) لنصر الله سروش فی (۱۴۱ ص) و (سرگذشت شیخ بزرگوار) لمحمد حسن الأنصاری فی (۶۴ ص) و (تعلیم وتربیت از نظر سعدی) لجناب زاده فی (۱۶۴) و (سخن سعدی) لقاسم توسرکانی فی (۸۴ ص) و (سعد ینامه) ضمیمة لمجلة تعلیم وتربیت فی (۲۲۲ ص) و ((زندگی سعدی) لبدیع پاک بین فی (۱۵ ص).

والموجود الیوم من دیوان سعدی هو القسم المنظوم من کلیاته المطبوعة مکررا وهو:

بوستان (أو سعد ینامه) القصاید العربیة القصاید الفارسیة الملمعات طیبات البدایع الخواتیم صاحبیة مقطعات الرباعیات المفردات الخبیثات

(۱) وعده فی (بهش ۱ ص ص ۳۳۷) نقلا عن بعض الشعراء نبیا فی الغزل فقال:

در شعر سه تن پیمبرانند * هر چند که لانبی بعدی أوصاف وقصاید وغزلرا * فردوسی انوری وسعدی (۲) وقال أبو بکر القطبی

الاهری فی (تاریخ شیخ أویس) المطبوع بلاهاوی (۱۳۷۳) فی (ص ۱۴۱) انه توفی تاسع عشرین ذی الحجة (۶۹۰) وأورد هذا البیت مغلوطا هکذا:

همای روح پاک شیخ سعدی * مه ذی الحجة از ح ص ان سال شب سه شنبه ازمه کز روز * بیفشاند از غبار تن بر وبال ولعله أراد من (کز) السابع والعشرین من الشهر.

(۴۴۸)

مفاتیح البحث: دولة ایران (۱)، شهر ذی الحجة (۳)، مدینة طهران (۱)، الشهادة (۱)، الحج (۱)

صفحه ۱۱۵

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۲ - الصفحة ۴۴۹

ورابعة منها (۵ و ۶ و ۷ و ۸) غزلیات کل منها مرتبة علی الحروف فی القوافی. ولا یعلم علی التحقیق من الجامع لاشعار سعدی وهل هو الذی جمعها فی حیاته، أو جمعت بعد وفاته والدیباچة المنسوبة إلیه موضوعة، وعلی أی فقد جاء رجل اسمه علی بن أحمد بن أبی بکر المشهور ب (بیستون) ورتب غزلیات الکتب الأربعة علی ترتیب حروف أول شعر من الغزل فی (۷۲۶) ثم فی (۷۳۴) بدی له ورتبه علی ترتیب القوافی وکتب لها دیباچه أخری وهو الترتیب المتداول الیوم ولا- یعلم الترتیب الذی کان قبله. ویوجد فی مکتبة (الملک) نسخة من کلیات سعدی علی غیر ترتیب بی ستون، وکذا نسخة فی مکتبة (المحیط) ثم إن فروغی (محمد علی ذکاء الملک) جمع الکتب الأربعة وجعله کتابا واحدا یشتمل علی جمیع غزلیات سعدی مرتبا لها علی الحروف فی القوافی وطبعها (۱۳۱۸ ش). وقد ترجم أکثر کتب کلیات سعدی إلی الألسنة الأوربیة المختلفة وأکثرها ترجمة (گلستان) الذی هو أقدم کتاب مطبوع بالفارسیة کما سیأتی فی الکاف. وقد طبع کل من کتبه مستقلة ونذکرها فی محالها وطبع کلیاته مجموعا مرارا فی إیران والهند منها فی بمبئی فی (۲۱۰ ص) علی الحجر وطهران بخط محمد باقر الخوانساری فی (۱۲۵۹) وهناک أیضا علی الحجر سنة (۱۳۰۶) وبخط سراج الکتاب فی (۴۲۲ ص) وتصحیح شوریده فی (۴۳۲ ص) علی الحجر، وتصحیح فروغی طبعة علی أکبر علمی فی (۹۸۸ ص) وطبعه محمد علی علمی فی (۸۸۴ ص) وطبعه بروخیم کلها علی الحروف، وطبعه علمی علی طبعة شوریده بطهران علی الحجر، وطبعه السید محمد صاحب بمبئی، وطبعه عباس اقبال فی (۱۳۱۷ ش)، وعدة کتب منها فی برلن. وطبع خلاصة دیوان سعدی لکوهی کرمانی فی (۲۳۹ ص) علی الحروف بطهران وطبع بوستان فی تبریز (۱۳۰۱ ش) وطهران (۱۳۰۷ ش) وتبریز (۱۳۱۰ ش) وبرلن (۱۳۰۴ ش) وطهران (۱۳۲۸ = ۱۲۸۸ ش) علی الحجر و (۱۳۱۶ ش) بتصحیح فروغی وفی (۱۳۱۷ ش) فیها بتصحیح محیط، وطبع أیضا علی الحجر بتصحیح محمد رضا الطهرانی ساکن کربلا بلا تاریخ ومعه قاموس للغاته المعضلة (۱)

(۱) وفهرس الکتب المنثورة المحتوی علیها کلیات سعدی هو: ۱ دیباچة بی ستون ۲ الدیباچة المنسوبة إلی سعدی نفسه ۳ المجالس الخمسة ۴ خمسة أجوبة أجاب بها عن أسئلة صاحب الدیوان. الجواب عن سعد الدین النطنزی ۶ نصیحة الملوک ۷ ثلاث رسائل إلی اباقاخان وانکیانو وشمس الدین تازی ۸ کلستان.

(۴۴۹)

مفاتیح البحث: دولة ایران (۱)، مدینة کربلاء المقدسة (۱)، مدینة طهران (۵)، علی بن أحمد (۱)، الهند (۱)، الترتیب (۲)

صفحه ۱۱۶

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۲ - الصفحة ۴۵۰

ولشهرة سعدی فقد لقب کثیر من العلماء بهذا اللقب فذکر إسماعیل پاشا ثمانیة، رجال منهم فی الجزء الأول من أسماء المؤلفین ص

۱۲۱ و ۱۹۰ و ۱۹۷ و ۱۹۹ و ۳۳۲ و ۳۸۶ و ۵۸۷ و ۶۳۴ (۲۵۸۵: دیوان سعدی مشهدی أو شعره) کان شغله کاسه گر فعرف به، استحسن شعره المیر علیشیر فاورد منه ذو قافیتین فی (مجن ۲ ص ۴۳ و ۲۱۶). وفی (روشن – ص ۲۹۵) سماه سعیدی کاسه گر.

(دیوان سعید اردستانی) مر بعنوان دیوان سعدای اردستانی.

(دیوان سعید أشرف) مر بعنوان دیوان أشرف.

(۲۵۸۶: دیوان سعید تبریزی أو شعره) أورد شعره فی (روشن – ص ۲۹۳) وعنه فی (دجا – ص ۱۸۲).

(دیوان السید سعید الحبوبی) مر بعنوان دیوان الحبوبی.

(۲۵۷۸: دیوان سعید خوارزمی أو شعره) واسمه سعید بیگ أو نور سعید توفی بمرور دفتن بجوار الخواجة یوسف الهمدانی. ترجمه وأورد شعره معاصره فی (مجن ۲ ص ۵۲ و ۲۲۵) وأطری شعره.

(۲۵۸۸: دیوان سعید الدین لاری) نقل سرجان مالکم عن فهرس پرج ان له اشعار کثیرة کذا فی (لارستان کهن – ص ۱۳۹). وفی (گلستان مسرت – ص ۱۷۶) نقل شعر سعید الدین ولعله هذا. وأورد فی (روشن – ص ۲۹۲) شعر سعد الدین الاله وقال هو من قدماء الشعراء، والاله اسم قبیله (کذا) (۲۵۸۹: دیوان سعید سبزواری أو شعره) أورد شعره فی (روشن – ص ۲۹۳) وأظنه الشیرازی (۲۵۹۰: دیوان سعید سیاه أو شعره) کان اسودا بلون الهنود فکان یظن عبدا.

أطری شعره معاصره فی (مجن ۳ ص ۸۳ و ۲۵۷) وعنه اخذ فی (روشن – ص ۲۹۴) (دیوان سعید شیرازی) یأتی بتخلصه (متین).

(۲۵۹۱: دیوان سعید الطائی) ترجمه العوفی فی الألباب وعنه فی مع ۱ – ص ۲۴۸) وقال سنکلاخ فی امتحان الفضلاء (ج ص ۱۲۲ و ج ۲ ص ۸۹) أنه رأی نسختین من دیوانه بخط المیر محمد والأخری بخط محمد طاهر اعتماد الدولة

(۴۵۰)

مفاتیح البحث: الخوارزمی (۱)، الطهارة (۱)، الظنّ (۱)

صفحه ۱۱۷

الذریعة – آقا بزرگ الطهرانی – ج ۹ق۲ – الصفحة ۴۵۱

(۲۵۹۲: دیوان سعید عضیم آبادی) وهو المولوی محمد معاصر عاقل خان الرازی. کان یتخلص أولا (غالب) فبدله إلی (سعید) له شرحان علی الشافیة والکافیة.

أورد شعره وترجمة فی (روشن – ص ۲۹۴). وأورد فی (گلستان مسرت) کثیرا من شعر محمد سعید.

(۲۵۹۳: دیوان سعید قرشی) وهو المولی محمد سعید الملتانی کان ملازم السلطان.

مراد بخش بأحمد آباد کجرات ثم ذهب إلی شاه جهان آباد وتقرب عند داراشکوه ثم عالم کیر ومات فی (رمضان ۱۰۸۷) ترجمة وأورد کثیرا من شعره فی مدیح الرضا (ع) وغیر فی تذکره (مرأت الخیال ص ۱۶۹ – ۱۷۵) قال وکان معبرا للرؤیا، عالما بمعرفة الانسان (علم الفراسة) فاورد فی التذکرة بالمناسبة بحثا مفصلا عن هذین العلمین وترجمه أیضا فی (حسینی ص ۱۵۶) (۲۵۹۴: دیوان سعید قصاب) تلمذ علی صایب فی الشعر. وکان أمیا ودیوانه یشتمل علی عشرین الف بیت. ترک شغله وسکن مشهد خراسان ومات عن کبر ودفن بها ترجمة کذلک فی تذکرهء حزین (ص ۱۲۰) (۲۵۹۵: دیوان سعید قمی أو شعره) واسمه آقا سعید أخ المیر محمد باقر تابع المذکور فی (ص ۱۶۴) وابن المیر غیاث الدین المحتسب بقم. ترجمه معاصره فی (نر ۵ – ص ۱۱۴ و ۱۱۵) وترجم أخاه وقال إنه من أولاد خدام الإمام العسکری (ع). قال وجاء سعید من قم إلی أصفهان وشرفنی فی جامع لنبان وأورد شعره. وذکره فی (تغ – ص ۶۵) أیضا.

(۲۵۹۶: دیوان سعید قمی) وهو المیرزا محمد سعید بن الحکیم محمد باقر القمی الطبیب الحاذق. کان هو وأخوه المیرزا محمد حسین

طبيبى بلاط الشاه عباس الثانى (١٠٥۴ - ١٠٧٨) وكان ماهرا فى العلوم النظرية أيضا، فعزل وحبس فى قلعة الموت ثم نفى إلى قم وسكن هناك إلى زمن تأليف النصر آبادى (١٠٨٣) فاورد شعره فى (نر ۶ - ص ١۶٧). وقال فى (تش - ص ١۶٧). وقال فى (تش - ص ٢٣١) انه مات بقم وأورد شعره نقلا عن ديوانه وفهو متقدم على القاضى سعيد القمى بن محمد مفيد الذى كان قاضيا بقم (١٠٩٩). وقال فى امتحان الفضلاء. (ج ٢ ص ١۴٢) انه رأى (۴۴ ورقه) من ديوان الحكيم سعيد الله خان بخط عبد الجبار صدر الصدور، ولعله هذا. وقال فى (روشن - ص ٢٩٣) انه بدل

(۴۵١)

مفاتيح البحث: الإمام الحسن بن على العسكرى عليهما السلام (١)، الإمام على بن موسى الرضا عليهما السلام (١)، شهر رمضان المبارك (١)، مدينة إصفهان (١)، خراسان (١)، الشهادة (١)، الموت (٢)

صفحه ١١٨

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانى - ج ٩ق٢ - الصفحة ۴۵٢

تخلصه فى أخر عمره ب (حكيم). وذكره فى (تغ - ۶۵) أيضا (٢۵٩٧: ديوان ميرزا سعيد قومشهى) ترجمة النصر آبادى فى (نر ۴ - ص ٧۶) وترجم أخواه الميرزا عبد الواسع والميرزا احمد خان وذكر انهم جميعا وزراء صلحاء والميرزا سعيد لم يفته صلاة الليل مدة مديدة. وأورد عدة من رباعياته. وعنه اخذ فى (گلش - ص ٢٠۴) (٢۵٩٨، ديوان المير سعيد الكابلى أو شعره) ترجمة المير عليشير فى (مجن ٢ ص ۵٣ وص ٢٢۶) وذكر انه خال المؤلف وانه كان ينضم الشعر بالتركية غالبا واستشهد فى فتنة أبى سعيد ميرزا فى سرخس ودفن فى البلدة. وذكر أيضا أخاه المير محمد على الكابلى الذى يتخلص غريبى وأورد بعض شعرهما بالتركية.

(ديوان سعيد كاشى) مر بعنوان سرمد كاشى.

(٢۵٩٩: ديوان سعيد كاكورى أو شعره) واسمه ممتاز العلماء القاضى محمد سعيد الدين خان بهادر ابن القاضى محمد نجم الدين خان ثاقب، كان أديبا فى اللغتين الفارسية والأردوية وكان قاضيا فى فرخ آباد واعتزل أخيرا ومات (١٢۶٢). ترجمه كذلك وأورد شعره فى (گلشن - ص ٢٠۴).

(٢۶٠٠: ديوان سعيد كشميرى أو شعره) واسماه فى (روشن - ص ٢٩٣) بابا سعيد وأورد شعره.

(ديوان سعيد گوينده) وتخلصه فى شعره فغانى. يأتى. اوان فغانى ابن سعيد گوينده كما فى (مجن ٣ - ٨٠ و ٢۵۵).

(٢۶٠١: دوان سعيد لاهيجى أو شعره) واسمه سعيد ابن الخواجة على اللاهجى التاجر. معاصر الشاه سليمان. أطرى النصر آبادى شعره وتذهيبه وتصويره فى الذهب والفضة فى (نر ٩ - ص ٣٧٧). و (روشن - ص ٢٩٣) و (شعراء گيلان ص ١٠١).

وسماه فى (خوشكو) سعيدا گيلانى.

(ديوان سعيد مازندرانى) مر بعنوان ديوان أشرف.

(ديوان سعيد ملتانى) مر بعنوان ديوان سعيد قريشى (ديوان سعيد نفيسى) راجع ديوان نفيسى.

(٢۶٠٢: ديوان سعيد نقشبند أو شعره) يزدى سكن أصفهان ومهر فى صناعة التصوير

(۴۵٢)

مفاتيح البحث: صلاة الليل (١)، مدينة إصفهان (١)، الوسعة (١)

صفحه ١١٩

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانى - ج ٩ق٢ - الصفحة ۴۵٣

والنقوش وله أبناء. ترجمه وأورد شعره فی (نر ۹ - ص ۳۳۴). ونقل فی (سروآزاد - ص ۵۵) مدح صائب له یسمیه فیه سعیدای نقشبند وكذا فی (تش - ص ۲۶۰).

(۲۶۰۳: دیوان سعید وزیر أو شعره) وهو المیرزا سعید حفید الخواجۀ شهاب الوزیر.

ترجمه وأورد شعره معاصره النصر آبادی فی (نر ۴ - ص ۸۷) وقال توفی فی وزارۀ مرو.

(۲۶۰۴: دیوان سعید هروی أو شعره) من أقران القاضی شمس الدین الطبسی ومداح الخواجۀ عز الدین ظاهر الفریومدی. وكان فی حكومۀ أولاد چنگیز وزیر الخراسان ویسكن بطوس فغزله هولاكوخان وصادر أمواله ومات فی (۶۴۹) كذا ترجمه وأورد شعره دولتشاه فی الطبقۀ الثالثۀ، قال كان سعید أستاذ پور بها الجامی. وقد خلط فی (مع ۱ - ص ۲۴۸) بین الرجل وبین سعد الهروی المذكور فی (ص ۴۴۷).

(۲۶۰۵: دیوان سعید همدانی أو شعره) هو ابن حجۀ الله المولود بسعد آباد (ظ: أسد آباد) بهمدان. ترجمه وأورد شعره فی (روشن - ص ۲۹۴).

(دیوان سعید یزدی) مر بعنوان دیوان سعید نقشبند.

(۲۶۰۶: دیوان میرزا سعید یزدی أو شعره) هو ابن المیرزا محمد امین من السادۀ الحسینیۀ الاجلاء فی یزد وهو من أسباط السید صدر الدین بن نصیر الدین بن السید المیر محمد صالح الأردكانی نزیل یزد والمدرس بالمصلی، جد السادۀ المدرسیین الطباطبائیین. ذكر حفیده المیرزا محمد علی الحسینی الیزدی فی كتابه (میكده) ان المیرزا سعید هذا جده من طرف الأب بواسطتین. وكان وحید عصره فی حل اشعار الأنوری والخاقانی والنظامی، وبیان المعمیات والألغاز المشكلۀ، وكان ینظم الشعر حسب مذاق أهل عصره وكذا والده المیرزا محمد امین كان ینظم الشعر المتین.

(۲۶۰۷: دیوان سعیدی بدخشی أو شعره) من شعراء الهند، وملازم بیرم خان، خانخانان. ترجمۀ وأورد شعره فی (روشن - ص ۲۹۵).

(۲۶۰۷: دیوان سعیدی كاسه گر أو شعره) ترجمه وأورد شعره فی (زوشن - ص ۲۹۵) والظاهر أنه هو سعدی مشهدی المذكور.

(۲۶۰۸: دیوان سفیر فاریابی أو شعره) رأیت شعره فی بعض المجامیع ومنها فی گلستان مسرت (ص ۴۴۸).

(۴۵۳)

مفاتیح البحث: خراسان (۱)، الهند (۱)، البدخشی (۱)، الحج (۱)

صفحه ۱۲۰

الذریعۀ - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۲ - الصفحۀ ۴۵۴

(۲۶۰۹: دیوان سقا) الحاج بهرام. توجد نسخۀ من دیوانه فی (بنكالۀ) كما فی فهرسها وسماه فی (تغ - ص ۶۵) سقائی بخاری، وفصل أحواله فی (روشن - ص ۲۹۵) نقلا عن (نگارستان سخن) وقال وجاء من بخارا إلی الهند فأكرمه محمد أكبر پادشاه وبعد مدۀ ترك الدنیا وحمل قربۀ یسقی الماء فی سبیل الله وینشد اشعاره الفارسیۀ والتركیۀ فجمعت دیوانا. وسافر إلی سیلان ومات هناك. ونقل عن قاضی اختران قبره فی بنگالۀ معروف وأورد له غزلا تخلصه فیه (سقا).

(۲۶۱۰: دیوان سقیما آباده ئی أو شعره) أطری صلاحه وفقره النصر آبادی فی نر ۹ - ص ۳۸۵) وأورد بعض شعره ورباعیاته، وكذا فی (گلشن - ص ۲۰۵) وفی (روشن - ص ۲۹۶) سماه سقیم أصفهانی.

(دیوان سكاكی) وهو التخلص السابق (فغانی) راجع دیوان فغانی.

(۲۶۱۱: دیوان سكاكی) الماوراء النهری نزیل سمرقند والمتوفی بها ترجمه المیر علی شیر فی (مجن ۲ - ص ۵۱ وص ۲۲۵) وأورد شعره بالتركیۀ وتوجد شعره فی مكتبۀ دانشگاه تهران كما فی فهرسها (ج ۲ ص ۲۵۱).

(۲۶۱۲، دیوان سکوت شیرازی أو شعره) ترجمه طرائق الحقائق (ج ۳ ص ۱۱۱) نقلا عن (وصف الحال) وقال تلمذ فی أصفهان علی نور علیشاه ومشتاق علیشاه رجع إلی وطنه شیراز فأراد حسین علی میرزا فرمانفرا ان یقتله طلبا لمرضاة العوام فنجا من المهلکة بحلمه وسکوته. ومات (۱۲۳۹) وخلف فی مقامه الحاج محمد حسین ودفن بشاه چراغ شیراز. ورثاه وصال شیرازی. وقیل فی تاریخه (هو الذی لا یموت). وذکره فی (عم – ص ۵۶۰) فی الحاشیة. ومدحه تلمیذه الحسینی فی آلهی نامه.

(۲۶۱۳: دیوان سگ أو شعره) وسماه بعضهم سگ لوند، وهو سمی نفسه فی بعض شعره سگ علی أی کلب علی. ترجمه النصر آبادی فی (نر ۹ – ص ۴۳۱) وقال کان مزاحا من الأتراک مقربا عند الشاه عباس الأول، وهو الذی نبه الملک علی نقض حکم ضیق به علی الناس، وهو انه کان قد أجبر الناس علی تزیین الأسواق لأجله، وذکر أیضا فی (هفت إقلیم) وعنهما اخذ فی (خوشکو) مفصلا و (حسنی – ۱۵۴). وفی (گلشن ص ۲۰۵) اسماه حسن بیگ.

(۴۵۴)

مفاتیح البحث: مدینة إصفهان (۱)، سبیل الله (۱)، الهند (۱)، الموت (۱)، القبر (۱)، القتل (۱)، الحج (۲)

صفحه ۱۲۱

الذریعة – آقا بزرگ الطهرانی – ج ۹ق۲ – الصفحة ۴۵۵

(۲۶۱۴: دیوان القاضی سلام الله الکاشی أو شعره) ترجمه شاه محمد القزوینی فی (بهش ۲ – ص ۳۹۵) وأورد شعره وقال فی (روشن – ص ۲۹۶) مات (۹۱۱).

(۲۶۱۵: دیوان مولانا سلامی أو شعره) ترجمه فی (قزمج ۶ – ص ۳۱۱) وذکر انه من شعراء سلطان یعقوب الترکمانی المتوفی (۸۹۶).

(۲۶۱۶: دیوان سلامی أردبیلی أو شعره) کان وزیرا لمعصوم بیک بن صدر الدین خان. ترجمه الصادقی فی (خص ۸ – ص ۲۷۹) وأورد قصة ملاقاته مع سلامی هذا وحزینی گیلانی فی مجلس وذکر قصیدته المسماة (بردیة) وذکر ان له رفیقا اسمه (کلامی) ولیس له طبع حسن وفی حقهما قیل:

دو چیزند بدتر زتیر حرامی * سلام کلامی کلام سلامی وقال فی (نر ۹ – ص ۲۸۹) فی أحواله (کلامی أصفهانی): سمعت صابیا یقول إن کلامی أخو سلامی ولم اسمع بشعر سلامی وراجع (سلامی أصفهانی).

(۲۶۱۷: دیوان سلامی أصفهانی أو شعره) کان قابض أردو بازار. ترجمه سام میرزا فی (تس ۵ – ص ۱۴۳) وأورد شعره وکذا فی (گلشن – ص ۲۰۶). ولعله متحد مع ما قبله.

(۲۶۱۸: دیوان السلامی البغدادی) وهو أبو الحسن محمد بن عبید الله بن محمد بن یحیی المخزومی من أحفاد الولید بن مغیرة المخزومی. ذکرنا شرح قصیدته فی (ج ۴ – ص ۳۵۰) وکتابه (الثار) فی (ج ۵ – ص ۳) وذکر فی أحواله ان له دیوانا وکان من شعراء الصاحب بن عباد. ترجمه فی الیتیمة وکذا فی (نسمة السحر فیمن تشیع وشعر).

(۲۶۱۹: دیوان سلامی هروی أو شعره) واسمه محمد. کان یشتغل بالابریشم. أورد شعره فی (گلشن – ص ۲۰۶) وفی (لط ۳ – ص ۶۹): مولانا سلامی کان فی جامع هرات خادما لقبه ملکان وأورد شعره (۲۶۲۰: دیوان سلجوق شاه أو شعره) وهو ابن سلغر بن محمد بن سعد بن زنگی السلغری من اتابکة فارس. جلس فس فارس من قبل هولاکو بعد أخیه اتابک محمد فی (۶۶۱). ترجمه فی (حسینی – ص ۱۴۷) و (مع ۱ – ص ۳۰) وأورد رباعیته التی أنشأها حین کونه محبوسا بأمر أخیه وأرسلها إلیه، وکذا فی (روشن – ص ۲۹۷).

و (پزمان – ص ۲۰۹).

(۴۵۵)

مفاتیح البحث: عبید الله بن محمد (۱)، محمد بن سعد (۱)، الموت (۱)، الوفاة (۱)

صفحه ۱۲۲

الذریعة – آقا بزرگ الطهرانی – ج ۹ق۲ – الصفحة ۴۵۶

(۲۶۲۱: دیوان سلطان أصفهانی أو شعره) واسمه محمد التاجر بأصفهان أورد بعض شعره فی (گلشن – ص ۲۰۷).

(دیوان سلطان بابر) مر بعنوان دیوان بابر میرزا أبو القاسم. أورد غزله فی (مرآت الخیال ص ۷۰) وعینه فی (بهش ۲ – ص ۳۷۸).

(دیوان سلطان بدیع الزمان) مر بعنوان بدیع الزمان فی (ص ۱۳۰).

(دیوان سلطان جابری أو شعره) کان ینسب نفسه إلی جابر بن عبد الله الأنصاری.

ولد بأصفهان واستوزره السلطان محمد خدابنده وقتل (۹۹۰). أورد شعره فی (خوشکو) وعنه اخذ ظاهرا فی (کلشن – ص ۲۰۶) والصحیح سلمان أصفهانی.

(دیوان سلطان حسن کیا) راجع سلطان کیا.

(دیوان سلطان حسین بایقرا) مر بعنوان (دیوان حسینی گورکانی).

(دیوان سلطان الخطاطین) راجع سلطان علی مشهدی.

(دیوان سلطان خدیجة) راجع دیوان سلطان داغستانی.

(۲۶۲۲: دیوان سلطان داغستانی أو شعرها) وهی خدیجة بنت حسن علی خان داغستانی عم علی قلیخان (واله) مؤلف (ریاض الشعراء) کانت معشوقة ابن عمها علی قلی خان هذا. وبعد فراره إلی الهند فی (۱۱۴۴) تزوجها میرزا احمد وزیر إبراهیم شاه، فبعث علی قلی خان رجلا اسمه میرزا شریف لیأخذها من أصفهان فخاب سعیه وقد نظم غرامهما شمس الدین فقیر ومر بعنوان داستان واله وسلطان فی (ج ۸ ص ۴۰ – ۴۱). ترجمها (تغ – ص ۶۵) وأورد شعرها فی (دجا ص ۱۸۳) و (ازرابعه تاپروین ص ۱۵۲) و (گلشن – ص ۲۰۶). وتوجد اشعار سلطان علی نسخة من (داستان واله وسلطان) المذکور فی (ج ۸ – ص ۴۰) عند (سلطان القرائی) بتبریز.

(۲۶۲۳: دیوان السلطان سلغر شاه أو شعره) هو ابن سعد زنکی وأخ أبی بکر اتابک بن سعد بن زنگی الذی کان ملقبا بقتلق خان سلطان فارس من (۶۲۳) و (۶۵۸) وکان الشیخ سعدی یتخلص باسمه. ترجمه فی (مع – ج ۱ ص ۳۰) وأورد رباعیته التی أنشدها باکیا عند أخیه. وکذا فی (روشن – ۲۹۸).

(۲۶۲۴: دیوان سلطان سلکی أو شعره) وسلک من مضافات قندهار. واسمه محمد.

(۴۵۶)

مفاتیح البحث: مدینة إصفهان (۳)، جابر بن عبد الله (۱)، الهند (۱)، القتل (۱)

صفحه ۱۲۳

الذریعة – آقا بزرگ الطهرانی – ج ۹ق۲ – الصفحة ۴۵۷

نقل فی (خوشگو) عن (چهار عنصر) لیبدل ان سلطان محمد هذا مدح الأمیر علیقلیخان أزبک المتخلص أیضا (سلطان) فطلب منه الأمیر الممدوح ان ترک هذا المتخلص له وهدده بالقتل فلم یقبل الشاعر ذلک. وغلی قلیخان المتخلص سلطان هو أخو محمد سعید عرف بهادر وهما ابنا حیدر سلطان ازبک وکلاهما شاعران أیضا.

کذا فی (خوشکو). وأورد القضیة فی (روشن – ص ۲۹۷) ولکن ذکر الممدوح باسم خانزمان سیستانی بدلا من الأمیر علی قلیخان ازبک.

(ديوان السلطان سليمان) يأتى باسمه سليمان خان.

(ديوان السلطان سنجر) بن ملكشاه بن الب أرسلان السلجوقى المولود (۴۷۹) والمتوفى (۵۵۲) أو (۵۵۵) ترجمه فى (مع - ۱ ص ۳۱) وأورد بعض شعره.

(۲۶۲۵: ديوان السيد سلطان الشدقمى أو شعره) وهو ابن السيد محمد بن خضر الشدقمى المدنى. كتب بخطه (منهاج النجاة) للفيض وفرغ منه فى الثلاثاء (۶ رجب - ۱۱۵۹) وكتب فى آخره ما لفظه: لكاتبه:

ان ترى عيبا فغطيه وكن * ساتر العيب ككهف مؤتمن جل ربالم يكن عيب به * وهو ستار له الفعل الحسن والنسخة فى مكتبة فى مكتبة الشيخ جواد الجزائرى وقد كان من كتب السيد خليفة الأحسائى.

(۲۶۲۶: ديوان السلطان شاه الخوارزمى أو شعره) هو ابن ايل أرسلان بن اتسز. جلس بعد أبيه من (۵۵۸) أورد شعره فى (مع - ج ۱ ص ۳۰).

(۲۶۲۷: ديوان السلطان عبد الله أو شعره) هو ملك بخارا والشاعر بالتركية والفارسية.

ترجمه القزوينى فى (بهش ۲ - ص ۳۷۸) وأورد شعره.

(ديوان سلطان العلماء) مر بعنوان (خليفة سلطان) فى (ص ۳۰۲) ترجمه فى (تاريخ نائين ص ۲۹۹ - ۳۰۰) وذكر قوله بانقراض الجن فى زمن النبى ص وعدم وجودهم اليوم.

(ديوان سلطان على أو بهى) وهو المذكور بعنوان حافظ أو بهى فى (ص ۲۲۰) قال سنگلاح فى (امتحان الفضلاء - ج ۱ ص ۱۵۹) انه رأى رباعياته بخط جعفر هروى الخطاط (۱)

(۱) فعلى هذا فله ديوان دون فيه رباعيته. فكلمة (أو شعره) فى (ص ۲۲۰ - ص ۱۹) زائدة فليصحح.

(۴۵۷)

مفاتيح البحث: الرسول الأكرم محمد بن عبد الله صلى الله عليه وآله (۱)، شهر رجب المرجب (۱)، سلطان العلماء (۱)، الخوارزمى (۱)، الجود (۱)، القتل (۱)

صفحه ۱۲۴

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانى - ج ۹ق۲ - الصفحة ۴۵۸

(ديوان سلطان على بيگ) مر بعنوان رهى شاملو.

(ديوان سلطان على شاملو) راجع ديوان رهى شاملو.

(ديوان سلطان على قائنى أو شعره) كان ملازما للمولى عبد الرحمان الجامى الذى توفى (۸۹۸) وكاتبا لتصانيفه بخطه الجيد النسخ التعليق ترجمه فى (مجن ۴ - ص ۲۷۴ و ۱۰۱) وأورد مطلعا لغزله وذكر انه كان يغالى فى قيمة كل بيت من خطه لكن أهل الادراك ينكرون قوله فيظهر انه غير الخطاط المشهور الآتى بعد.

(ديوان سلطان على كاتب) راجع سلطان على مشهدى.

(ديوان سلطان على مشهدى) الخطاط المعروف بملا سلطان على. ترجمه فى (مجن ۴ ص ۱۰۰ و ۲۷۳) ووصفه بقبلة الكتاب، وأورد له مطلعا:

گل در بهار از آنرخ گلگونه شمه ايست * چون أشك من ازدل پرخون نمونه ايست وترجمه سام ميرزا فى (تس ۴ ص ۶۹) وقال إن خطه النسخ التعليق أشهر من أن يذكر ويوصف. وأورد بيتين من مثنوية:

مرا عمر شصت وسه بيش است وكم * هنوزم جوانست مشكين رقم توانم هنوز از حفى وجلى * نويسم: العبد سلطان على أقول:

وهذا من مثنویه (صراط السطور) وهو منظومة فی علم الخط فی (۲۷۰ بیت) وفی أوله مقدمة نثریة.

وأول المنظوم:

با أین همه بیحاصلی وبو الهوسی * درمانده بپارسائی وهیچ کسی قال فی أوله ان والده مات عن أربعین سنة من عمره وله آنئذ سبعة سنین. وقال فی تاریخ نظمه فی آخر المنظومة:

سال تاریخ نظم أین نامه * نهصد وبیست زد رقم خامه أی (۹۲۰) وعمره إذ ذاک ثمانون سنة وهو مبتلی بآبله فرنگی وقد أقعده المرض خمس سنین وقد طبع المنظومة فی آخر المجلد الثانی من امتحان الفضلاء (ص ۳۵۹ – ۳۷۱) ومع هذا فقد قال سنگلاخ انه توفی (۹۱۵ أو ۹۰۹) وعدة فی شاهد صادق من المتوفین (۹۱۹)

(۴۵۸)

مفاتیح البحث: عبد الرحمان (۱)، المرض (۱)، الموت (۱)، الشهادة (۱)

صفحه ۱۲۵

الذریعة – آقا بزرگ الطهرانی – ج ۹ق۲ – الصفحة ۴۵۹

وکذا فی (حبیب السیر) الجزء الثالث من المجلد الثالث – ص ۳۴۴) وترجمه فی (لس – ص ۳۵۲) فی عداد الکتاب والوزراء. وقال فی (پیدایش خط وخطاطان – ص ۱۵۸) انه تلمذ علی أظهر هروی وتقرب عند السلطان حسین بایقرا والمیر علی شیر، وتوجد بخطه أکثر کتایب المساجد فی هرات حتی الیوم، وکان عمره ست وستین سنة ولم یشتغل رأسه شیبا بعد. ومات (۹۱۹). وأورد شعره فی (گلشن – ص ۲۰۷).

(دیوان مولانا سلطان علی الهروی) أخ المولی هلاکی الذی کان مصاحبا مع المولی عبد الرحمان الجامی فی سفر الحج ترجمه فی (مجتس ۶ – ص ۱۵۱) وأورد شعره.

(۲۶۲۸: دیوان سلطان قاجار) لشاهزاده سلطان محمد میرزا الملقب بسیف الدولة ابن الفتح علی شاه المولود (۱۲۲۷) من أمه الکرجیة تاج الدولة، وتولی الحکومات فی عهد والده، وحج فی (۱۲۷۹) ترجمه مفصلا فی (مع – ج ۱ ص ۳۱) وذکر من مثنویاته (ملوک الکلام) و (تحفة الحرمین) و (سیف الرسائل) وقال إن دیوانه یقرب من عشرین الف بیت من الغزلیات والترجیعات. توجد نسخة الدیوان فی (الرضویة). وله (تذکرة السلاطین) و (بزم خاقان) توجد الأول فی مکتبة سپهسالار والثانی فی (المجلس) کما فصلهما فی فهرس سپهسالار (ج ۲ ص ۴۷۷ – ۴۷۹) وهما فی أحوال الشعراء.

(۲۶۲۹: دیوان السلطان قاجار أو شعرها) وهی بنت محمود میرزا بن فتح علی شاه. ترجمها وأورد شعرها والدها فی تذکرة (نقل مجلس) وعنه فی (از رابعه تا پروین – ص ۱۵۱). وکذا فی (پزمان – ص ۲۱۰).

(۲۶۳۰: دیوان سلطان قمی أو شعره) واسمه ملک سلطان محمد ابن رئیس شهاب الدین القمی المعمائی. ترجمه فی (خص ۸ – ص ۲۷۱) و (تغ – ص ۶۶) و (تش – ص ۲۳۲) وزاد هذا انه صار کلانتر قم. وأورد شعره (پزمان – ص ۲۱۰). ولا أظن والده شهاب الدین (حقیری) المذکور فی (ص ۲۵۹).

(دیوان سلطان کرمانشاهی) کما فی (مع ۲ – ص ۱۵۲) یأتی بعنوان (سلطانی).

(۲۶۳۱: دیوان سلطان کیا أو شعره) وهو السلطان حسن والی گیلان ولاهیجان بن کارکیا السلطان احمد من أحفاد الأمیر کیا الملاطی. ملک بعد قتل عمه سلطان علی إلی أن توفی (۹۰۳) ترجمه سام میرزا فی (تس ۱ ص ۱۰) وأورد مطلع عزله.

(۴۵۹)

مفاتیح البحث: عبد الرحمان (۱)، الحج (۲)، القتل (۱)، السجود (۱)

صفحه ۱۲۶

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ٩ق٢ - الصفحة ۴۶۰

(٢۶٣٢: ديوان سلطان محمد استرآبادی أو شعره) أخ المولى إبراهيم الخطاط الذى كان منشئا للروضة الرضوية. ذكره سام ميرزا فى (تس ۴ - ٨٢) وذكر شعره.

(ديوان سلطان محمد استرآبادى) الكاشانى يأتى بعنوان تخلصه (ديوان صدقى).

(٢۶٣٣: ديوان سلطان محمد خندان أو شعره) خطاط معروف من أهل كابل. ذكره فى (روشن - ص ٢٩٨) بتخلص (سلطان) وأورد شعره وقال إنه من أطراف كابل.

وقال فى الريحانة انه تلمذ الخط على سلطان على المشهدى قبلة الكتاب، ومات (٩۵٠).

قال سنگلاخ فى امتحان الفضلاء (ج ٢ - ص ٣٩) ان الخطاطين يعرفون السلطان على المشهدى وتلميذه السلطان محمد خندان به (السلطانين) وترجمه الخوند مير فى الجزء الثالث من المجلد الثالث من حبيب السير (ص ٣۵٠) والمير معصوم فى طرائق الحقائق (ج ٣ ص ۵١).

(ديوان سلطان محمد سبزوارى) من مادحى أهل البيت (ع) يأتى بتخلصه (نوشى).

(٢۶٣۴: ديوان سلطان محمد سلجوقى أو شعره) هو ابن السلطان ملكشاه بن السلطان الب أرسلان بن چغرى داود بن ميكائيل بن سلجوق بن تقاق ويعرف غياث الدين أبو شجاع محمد، وتوفى (۵١١) ترجمه فى (مع - ج ١ ص ٣٠) وأورد رباعيته التى أنشأها بديهة عند موته وقراها على أخيه وولى عهده محمود. ولكن قام بعده اخوه الاخر السلطان سنجر.

(٢۶٣۵: ديوان سلطان محمد شارختى هروى أو شعره) ترجمه فى (مجن ۴ - ص ٩٩ و ٢٧۶) وأورد مطلع غزله.

(٢۶٣۶: ديوان سلطان محمد ميرزا أو شعره) ترجمه سام ميرزا فى (تس ١ - ص ١٠) وأورد شعره ومراده اخوه السلطان محمد المكفوف ابن الشاه طهماسب المعروف بشاه خدا بنده الثانى، الذى جلس بعد أخيه الشاه إسماعيل الثانى فى (٩٨۵) إلى أن عزل وجلس مكانه ابنه الشاه عباس الماضى فى (٩٩۶) ومات معزولا فى (١٠٠٣).

(٢۶٣٧: ديوان سلطان محمود ميرزا أو شعره) وهو ابن السلطان أبى سعيد ميرزا المعروف بمحمود الغازى.

(٢۶٣٨: ديوان سلطان محمود أو شعره) وهو ابن الخواجة شمس الدين محمد من بيت بتكچى الجرجانى. كان ماهرا فى النجوم. ترجمه فى (مجن ٣ - ص ٨۵ و ٢۵٩) وأورد مطلع غزله.

(۴۶٠)

مفاتيح البحث: أهل بيت النبى صلى الله عليه وآله (١)، حكم السلاجقة (١)، شمس الدين محمد (١)، الموت (١)

صفحه ۱۲۷

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ٩ق٢ - الصفحة ۴۶١

(ديوان السلطان مسعود) ابن السلطان محمود الغازى. فارسى تخلصه فيه (عارفى وتركى تخلصه فيه (شاهى) يأتى بتخلصه.

(ديوان سلطان مشهدى) راجع ديوان سلطان على مشهدى.

(٢۶٣٩: ديوان سلطان مصطفى ميرزا أو شعره) وهو ابن السلطان على ميرزا بن السلطان الشاه طهماسب الصفوى. ترجمه فى (مع - ج ١ ص ٣١) وأورد شعره وذكر انه قتله الشاه إسماعيل الثانى مع غيره من الشاهزادات فى (٩٨۴) لكنه سهو من قلمه فإنه ترجمه النصر آبادى فى (نر ١ - ص ١٠) وذكر ان والده كان مقربا عند الشاه صفى الذى توفى (١٠۵١) وتوفى فى عصره، وتوفى ولده السلطان

مصطفى بعده بثمانية أشهر، وكان مع ذهاب بصره عالما فقيها صالحا ورعا لم يفته شئ من الآداب والسنن الشرعية. وأورد شعره في (پژمان – ص ۲۱۰).

(ديوان سلطان ولد) يأتي بتخلصه (ولد).

(۲۶۴۰: ديوان سلطان ولى أو شعره) واسمه الأمير سلطان ولى حفيد الأمير ولى بيگ. ترجمه وأورد شعره في (مجتس ۸ – ص ۱۷۲).

(۲۶۴۱: ديوان سلطان هندى) للشاهزاده محمد أعظم الدين. طبع على الحجر بالهند بدون تاريخ. ودخل في مكتبة (بنگاله) سنة (۱۸۶۸ م) كما في فهرسها.

(۲۶۴۲: ديوان سلطانى بختيارى) الكرمانشاهى الكلهرى. لحسين قليخان بن مصطفى قليخان بن الحاج شهباز خان كلهر – بانى المسجد والمدرسة والحمام، والواقف للمستغلات بكرمانشاه، الذى توفى بها (۱۲۵۷) – مر له (باغستان) و (تمثال البديع) ويأتى له (نجات الثقلين) و (نور اليقين) و (وشكرستان) وغيرها. ولد (۱۲۴۷) وتوفى (۱۳۰۳) رأيت من ديوانه نسخة كتبت عن نسخة خط الناظم في (۱۳۳۳) في مكتبة (التقوى) بطهران ونسخة عند (الملك) ونسختان من (گلستان مراد) له هناك أيضا. وترجمه في (انجمن ۳) وفى (المآثر – ص ۲۰۵).

(ديوان سلطانى كلهر) راجع ديوان سلطانى بختيارى.

(۲۶۴۳: ديوان سلطانى مازندرانى أو شعره) واسمه الحاج ميرزا رضا قلى. وأصله من قرية نوا، وقد لقبه السلطان فتح على شاه بمنشى الممالك كما في (مع – ج ۲ ص ۱۸۱) وذكر

(۴۶۱)

مفاتيح البحث: مدينة طهران (۱)، كرمانشاه (۱)، الهند (۱)، السجود (۱)، الحج (۲)، السهو (۱)

صفحه ۱۲۸

الذريعة – آقا بزرگ الطهرانى – ج ۹ق۲ – الصفحة ۴۶۲

بعض غزله، وأورد شعره (پژمان – ص ۲۱۰).

(ديوان سلغر) راجع ديوان سلطان سلغر.

(۲۶۴۴: ديوان سلمان أصفهانى) الوزير الأعظم والأمير الأكرم الميرزا سلمان.

ولد بأصفهان وصار من أهل الدفتر في عصر الشاه طهماسب الصفوى واستوزره الشاه إسماعيل الثانى وصار الوزير الأعظم في عصر السلطان محمد بن الشاه طهماسب وقتل في (۹۹۰) ترجمه صادقى الكتابدار في (خص ۴ – ص ۴۱) وقال إنه جمع ديوانه بنفسه وأورد بعض اشعاره منها قوله:

رقيبان مست خواب ويار بيدار است أى سلمان * اگر درد دلى دارى مجال گفتن است امشب وترجمه وأورد شعره في (تش – ص ۱۷۷) أيضا وقال إنه قتل بيد الامراء القزلباشية.

وقال في (روشن – ص ۲۹۸) انه كان من أحفاد جابر الأنصارى واستوزه خدا بنده وقتله الفزباشية في نواحى هرات. وسماه في (خوشگو) سلطان جابرى كما مر.

(۲۶۴۵: ديوان سلمان ساوجى) هو جمال الدين سلمان بن علاء الدين محمد المولود حدود (۷۰۹) كما استظهره رشيد ياسمى فيما كتبه في (ص ۶) من ترجمة سلمان المطبوع أو (۷۰۰) أو (۶۹۲) والمتوفى (۱۲ صفر – ۷۷۸) مطابق (بساط دار قرار) على ما في رثائه المكتوب في آخر نسخة من هذا الديوان التى حصلت عند آزاد البلگرامى في حين تأليفه ل (خزانهء عامرة) وذكر في (ص ۲۵۴) منه خصوصيات تلك النسخة وانها بخط ناصرين بوذرجمهر قد فرغ من كتابتها بعد وفات سلمان بثلاثة عشر عاما في المحرم من (۷۹۱)

وذكر خمسة أبيات من رثائه المشتملة على تاريخ الوفاة، ثم أورد جملة من مطالع غزلياته تقرب من خمسين بيتا. ومر له (جمشيد وخورشيد) أو (خورشيد وجمشيد) ويأتى (ساقى نامه) و (فراق نامه) وكلها مدرج فى كلياته. توجد نسخة منه فى مكتبة المجلس فيها القصايد والترجيعات والمقطعات والغزليات وحدود عشرة آلاف بيت كما فى فهرسها لابن يوسف فى (ج ۳: ص ۳۰۰) ونسخة أخرى فى مكتبة سپهسالار كما ذكره أيضا وقال فيها زيادة الف بيت. وعند (سلطان القرائى) نسخة تاريخها (۸۵۶) وفيها (فراق نامه) و (خورشيد وجمشيد) والقصائد

(۴۶۲)

مفاتيح البحث: مدينة إصفهان (۱)، جابر بن عبد الله الأنصارى (۱)، علاء الدين محمد (۱)، جمال الدين (۱)، القتل (۱)، الكرم، الكرامة (۱)

صفحه ۱۲۹

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانى - ج ۹ق۲ - الصفحة ۴۶۳

والقطعات والترجيعات والغزليات والرباعيات. وعدد أبيات الجميع (۱۵۰۲۷) بيت وفى أكثر قصائده مدح السلطان أويس ووالده الشيخ حسن وأمه دلشاد خاتون وقال فى تاريخه رباعية.

برسم حضرت سلطان عصر شاه أويس * كه عهد سلطنتش باد متصل بدوام شد أين ربيع معانى جميدى الثانى * سنة. ثلاث وستين سبعمائة تمام وأول القصائد التى هى أول هذه المجموعة هر دل كه در هواى هويت مجال يافت * عنقاى همتش دو جهان زير بال يافت وأول غزلياته.

اگر حسن تو بگشايد نقاب از چهره دعوى را * بگل رضوان براندايد در فردوس اعلى را وتوجد نسخة من مثنوياته عند (الملك). وطبع بالهند (بمبئى) فى (۲۳۶ ص) بغير تاريخ بعنوان (كليات سلمان ساوجى) وفيه ثمانية آلاف وخمسماية بيت. وطبع قصايده المصنوعة فى آخر مجموعة تشتمل على رباعيات خيام وبابا طاهر وأبو سعيد أبو الخير والخواجة عبد الله و (خلد برين) لوحشى على الحجر بطهران فى (۱۳۱۳) كلها فى (۱۶۰ ص) وطبع قصايده مستقلا بطهران فى (۶۴ ص) وترجم سلمان فى أكثر التذاكر فذكر فى (دولت - ۵) و (بهش ۱ - ص ۳۵۳) ومرآت الخيال (ص ۵۳ - ۵۴) وعده فى (شاهد صادق) من المتوفين فى (۷۷۹) و (حسينى - ص ۱۴۸) و (تش - ص ۲۱۸ - ۲۲۱). و (لس - ص ۴۹۹) وأورد مديحه للأمير ومرثيته للحسين (ع) و (خز - ص ۲۵۴) مفصلا عن دولتشاه وناظم تبريزى وكذا فى (مع - ج ۲ ص ۱۹) و (تغ - ۶۶) واقبال فى (تاريخ مغول - ص ۵۵۳) وريحانة الأدب عن القاموس التركى. وجمع كلها وحقق تواريخه غلام رضا رشيد ياسمى المتوفى (۱۳۷۰) فى رسالة اختصه به وطبعه فى (۱۲۹ ص) وفى (حسينى - ص ۱۴۸) سماه غلطا سليمان.

(۲۶۴۶: ديوان سلوكى) واسمه محمد زمان. كان نديم اسلام خان. أورد شعره فى

(۴۶۳)

مفاتيح البحث: الإمام الحسين بن على سيد الشهداء (عليهما السلام) (۱)، مدينة طهران (۲)، الهند (۱)، الطهارة (۱)، الشهادة (۱)، البول (۱)

صفحه ۱۳۰

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانى - ج ۹ق۲ - الصفحة ۴۶۴

(خوشگو).

(۲۶۴۷: دیوان سلیم بهوپالی أو شعره) وهو المیر علی حسن خان بن السید صدیق حسن خان بهادر. ولد فی بهوپال من اعمال دکن (۴ ع ۲ – ۱۲۸۳) وألف تذکرة للشعراء باسم (صبح گلشن) فی (۱۲۹۵) وننقل عنه فی قسم الشعراء من الذریعة ب (گلشن)... ترجمه والده فی (اتحاف النبلاء) وترجم نفسه فی کتابه المذکور (گلشن – ص ۲۰۸ – ۲۱۰) وأورد بعض شعره وله (موارد المصادر) طبع فی (۶۴۰ ص).

(۲۶۴۸: دیوان سلیم شاملو) قال بیگدلی فی (تش – ص ۱۴) ان اسمه محمد قلی وهو من طائفة اویماق شاملو، یسکن طهران وقزوین. وله دیوان. ولعله متحد مع سلیم طهرانی الآتی.

(۲۶۴۹: دیوان سلیم طهرانی) واسمه المیرزا محمد قلی وأصله من طرشت وتوفی (۱۰۵۷) رأیت جملة من قصایده فی مدح أمیر المؤمنین وثامن الأئمة والحجة (ع) فی ضمن مجموعة تاریخ کتابها (۱۱۲۹) فی مکتبة (الخوانساری) ویوجد النسخة الناقصة من دیوانه عند (الملک) برقم (۵۵۳۹) والتامة فی مکتبة راجه فیض آباد فی الماری (۶) کما فی فهرسها المخطوط. ونسختان فی مکتبة المجلس ذکر ابن یوسف خصوصیاتهما فی فهرس المکتبة فی (ج ۳ ص ۳۰۲ و ۶۶۸) ومحتویاتها: القصاید والمقطعات والغزلیات والرباعیات ومثنوی (قضا وقدر) ومدح کشمیر وذم التذویر. وحکی عن تذکرة خوشکو انه مات فی کشمیر ودفن فی جنب قدسی وکلیم وغنی. ونسخ ثلاثة فی (بنگاله) کما فی فهرسها.

وترجمه معاصره النصر آبادی فی (نر ۹ ص ۲۲۷) وذکر صحبته مع ملا واصبا وملا صبوحی للمیرزا عبد الله وزیر لاهیجان وتزویجه هناک وولادة ابن له بها، ونظمه للمثنوی فی وصف لاهیجان وانه بعد ذهابه إلی الهند جعل ذلک المثنوی بعینه فی مدح کشمیر، ولما اتصل بمیر عبد السلام المشهدی الوزیر لشاه جهان والمخاطب باسلام خان أنشأ قصائد ومثنویات فی مدحه، وتوفیا معا فی سنة واحدة، ثم أورد النصر آبادی کثیرا من اشعاره الغزلیات وغیرها. وترجمه (خوشگو) و (سرخوش – ص ۴۵) و (تغ – ۶۶) و (حسینی – ص ۱۵۵). و (سرو آزاد – ص ۶۳) و (براون – ج ۴ ص ۱۶۷) وفی (تش – ص ۱۴) سماه سلیم شاملو من طائفة اویماق. وأورد بعض شعره فی مشیخة کنز السالکین المذکور فی

(۴۶۴)

مفاتیح البحث: الإمام المهدی المنتظر علیه السلام (۱)، مدینة طهران (۱)، الهند (۱)، الجنابة (۱)

صفحه ۱۳۱

الذریعة – آقا بزرگ الطهرانی – ج ۹ق۲ – الصفحة ۴۶۵

(ج ۸ ص ۱۸۷) بخطه، ومتفرقة فی (آنندراج) و (گلستان مسرت) ولا تشتبه بینه وبین معاصره ملا محمد سلیم الرازی مؤلف شرح الصحیفة السجادیة المذکورة فی فهرس مکتبة دانشگاه تهران (ج ۱ ص ۱۴۱). وراجع دیوان سلیم (شاملو) و (سلیما طهرانی).

(دیوان سلیم عثمانی) راجع دیوان سلیمی عثمانی.

(۲۶۵۰: دیوان سلیم کردستانی أو شعره) اسمه میرزا سلیم، وتوفی (۱۲۱۴) کما ترجمه فی (مع – ج ۲ ص ۱۸۲) وأورد بعض شعره.

(۲۶۵۱: دیوان سلیم همدانی أو شعره) واسمه المیرزا أبو الفضل من أعضاء انجمن دانش بهمدان. أورد غزله فی (دانشنامه) لمحمد باقر الفت المطبوع (۱۳۴۲) وأورد شعره (پژمان – ص ۲۱۱).

(۲۶۵۲: دیوان سلیما) واسمه محمد شفیع الطراح فی الذهب والفضة، المسلم عند أساتذة فنه والماهر فی نظم الشعر. کان یذکر ان شعره قد بلغ إلی مایة الف بیت، کذا ترجمه معاصره النصر آبادی فی (نر ۹ – ص ۴۲۴) وأورد بعض شعره.

(۲۶۵۳: دیوان سلیما طهرانی أو شعره) ترجمه النصر آبادی فی (نر ۶ – ص ۱۸۴) وذکر انه کان من تلامیذ خلیفة سلطان فی أصفهان فی سنین وصار شیخ الاسلام بطهران ثم عزل فی صدارة النواب المیرزا مهدی واضطر من ضیق المعیشة إلی المسافرة إلی الهند وبها

توفی، وأورد ما سمع من شعره عند سفره إلی الهند. وسماه فی (گلشن - ص ۲۱۱) سلیمان طهرانی وراجع أیضا (سلیم طهرانی).

(دیوان سلیمان) کذا فی (قزمج ۱ - ص ۱۹۴) وعبر عنه فی (لط ۱ - ص ۲۱) بسلیمانی کما یأتی.

(۲۶۵۴: دیوان سلیمان بن أبی سهل) ابن نوبخت فی خمسین ورقة. ذکره ابن الندیم فی فهرسه.

(۲۶۵۵: دیوان سلیمان بیک أو شعره) حفید محبعلی بیک المشهور بلله بیک. ترجمه معاصره النصر آبادی فی (نر ۲ - ص ۳۲) وأورد شعره وکذا فی (روشن - ص ۳۰۱).

(۲۶۵۶: دیوان سلیمان ترکمان أو شعره) ترجمه وأورد شعره فی (محتس ۶ - ص ۱۶۱) واستحسن شعره وأورد مطلع غزله.

(۴۶۵)

مفاتیح البحث: کتاب الصحیفة السجادیة (۱)، مدینة إصفهان (۱)، مدینة طهران (۱)، ابن الندیم (۱)، الهند (۲)

صفحه ۱۳۲

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۲ - الصفحة ۴۶۶

(۲۶۵۷: دیوان المولی سلیمان التستری) من شعراء عصر واخشنو خان حاکم تستر من (۱۰۴۲) إلی (۱۰۷۸) ذکر تاریخ وفاته المولی حلمی فی دیوانه کما مر.

(۲۶۵۸: دیوان السید سلیمان الحلی) هو بن داود بن سلیمان الحلی الآتی والد السید حیدر الشاعر الشهیر وتوفی (۱۲۴۷) وله خلاصة الاعراب المذکور فی (ج ۷ ص ۲۱۴) وله (الدرر الحلیة) المذکور فی (ج ۸ ص ۱۲۴) ونسخة دیوانه فی مکتبة السماوی.

(۲۶۵۹: دیوان سلیمان الخزاعی أو شعره) ترجمه وأورد شعره فی (لس - ص ۳۷۶) وقال إنه من طائفة دعبل الخزاعی.

(۲۶۶۰: دیوان سلیمانشاه میرزا أو شعره) هو ابن یاد گار ناصر میرزا الگورکانی ابن عمر شیخ بن السلطان أبی سعید بن الغ بیک صاحب الزیج. ترجمه فی (مع - ج ۱ ص ۳۱) وأورد رباعیة فی رثاء ولده إبراهیم میرزا. قال وکان والیا لنواحی بدخشان من قبل عمه السلطان بابر شاه بن عمر شیخ الذی مات (۹۳۷).

(دیوان سلیمان طهرانی) راجع دیوان سلیما طهرانی.

(۲۶۶۱: دیوان سلیمان ظاهر) العاملی النبطی المولود (۱۲۹۰). طبع قسم منه بمطبعة العرفان بعنوان (الذخیرة إلی المعاد) فذکرناه فی (ج ۱۰ ص ۱۹).

(۲۶۶۲: دیوان سلطان سلیمانخان عثمانی أو شعره) هو ابن السلطان سلیم العثمانی المولود (۹۰۰) والمتوفی (۹۷۴) ترجمه سام میرزا فی (تس ۱ - ص ۱۹) و (مع - ج ۱ ص ۳۰) وأوردا شعره، وکذا فی (پژمان - ص ۲۱۰).

(۲۶۶۳: دیوان الشیخ سلیمان الماحوزی) ابن عبد الله بن علی بن الحسن بن أحمد ابن یوسف بن عماد الماحوزی السراوی البحرانی المولود (۱۰۷۵) والمتوفی (۱۷ رجب - ۱۱۲۱) صاحب (البلغة) المذکور فی (ج ۳ ص ۱۴۶) جمعه تلمیذ الناظم بأمره وهو السید علی بن إبراهیم بن علی بن إبراهیم الأول ابن أبی شبانة البحرانی. حکاه سیدنا فی التکلمة عن السید ناصر البحرانی المعاصر نزیل البصرة والمتوفی (۱۳۳۱) صاحب (خصایص المؤمنین) المذکور فی (ج ۴ ص ۱۷۴).

(۲۶۶۴: دیوان الشیخ سلیمان الماحوزی) المذکور. من جمع الفقیه المحدث الشیخ یوسف البحرانی. رتبه علی حروف القوافی کما قاله فی (اللؤلؤة) وذکر انه لم یتم

(۴۶۶)

مفاتیح البحث: شهر رجب المرجب (۱)، عبد الله بن علی بن الحسن (۱)، الشاعر دعبل الخزاعی (۱)، إبراهیم بن علی (۱)، داود بن سلیمان (۱)، مدینة البصرة (۱)، الموت (۱)

صفحه ۱۳۳

الذریعهٔ - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۲ - الصفحهٔ ۴۶۷

وقد ضاع منه. وله منظومهٔ (درهٔ البحرین فی رثاء الحسین) أدرجه فی (ازهاز الریاض) کما ذکر فی فهرس مکتبهٔ دانشگاه تهران (ج ۲ ص ۶۸۵). وتوجد مراثیه فی مجموعهٔ الشیخ لطف الله الموجودهٔ عند الشیخ محمد علی الیعقوبی فی النجف.

(۲۶۶۵: دیوان السید سلیمان النجفی) هو ابن داود بن حیدر بن أحمد بن محمود الحسینی النجفی المولد فی (۱۱۴۱) الحلی المسکن من (۱۱۷۵) المتوفی بها فی (۱۲۱۱) والمحمول إلی النجف فی ثلاثمایهٔ من المشیعین استقبلهم أهل النجف ومقدمهم السید بحر العلوم ودفن بالصحن الغروی خلف الحرم الشریف المرتضوی کما ترجمه کذلک ولده السید داود بن سلیمان جد السید حیدر الشاعر الحلی الذی توفی (۱۳۰۴) فیما أفرده من رسالهٔ فی ترجمهٔ أبیه ذکرناها فی (ج ۴ ص ۱۵۷) وأورد فیها تراجم بعض معاصریه من العلماء وبعض الشعراء الراثین له وغیرهم ورأیت نسخهٔ الدیوان بخط الناظم ضمن مجموعهٔ بیاضیهٔ عند الشیخ محمد (السماوی) فیه قصایده فی مدح الأمیر (ع) وقصاید المراثی والمثالب و (تخمیس قصیدهٔ ابن سبع) و (تشطیر العینیهٔ الحمیریهٔ) و (تشطیر قصیدهٔ الشیخ رجب البرسی). ویصرح فی آخر القصاید باسمه، سلیمان، أو سلیمان ابن داود.

(۲۶۶۶: دیوان سلیمانی أو شعره) کما ذکره فی (لط ۱ - ص ۲۱) قال وکان ملازما لخدمهٔ بابر میرزا بن عمر شیخ، وکان مسلطا علی نظم البدیههٔ ومتبعا لغزلیات الحافظ غالبا. ثم ذکر بعضها، وضعف قول من ینسب بعض تلک الغزلیات إلی (مهری) زوجهٔ مولانا الحکیم طبیب شاهرخ. ولکن مؤلف اللطائف فی (قزمج ۱ ص ۱۹۴) اختار الثانی.

وسماه سلیمان ونقل قصهٔ لمهری الآتیهٔ فی المیم.

(۲۶۶۷: دیوان سلیمی أو شعره) واسمه سلیم. رأیت فی مجموعهٔ لبعض الأصحاب نقل عنه بعض قصایده فی مدح أمیر المؤمنین (ع) وبعض غزلیاته.

(۲۶۶۸: دیوان سلیمی تونی) واسمه حسن. أصله من تون سکن سبزوار. قال دولتشاه فی (دولت - ۷) انه اشتغل فی أول عمره بعلمداری (الجابی) وکان یظلم الناس ویعین الظالمین کسائر علمداریهٔ هذا الزمان (أی القرن التاسع) ثم إن عجورا سببت توبته فلبس الفقر وحج البیت وزار مراقد الأئمهٔ (ع) ومدح الأمیر وأولاده المعصومین (ع)

(۴۶۷)

مفاتیح البحث: الإمام أمیر المؤمنین علی بن ابی طالب علیهما السلام (۱)، مدینهٔ النجف الأشرف (۵)، شهر رجب المرجب (۱)، داود بن سلیمان (۱)، حیدر بن أحمد (۱)، الظلم (۱)، الحج (۱)، الوفاهٔ (۱)

صفحه ۱۳۴

الذریعهٔ - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۲ - الصفحهٔ ۴۶۸

بقصاید ورثاهم ولم ینظم أحد مثله (ولایتنامه) ومات عند زیارته لمشهد الرضا (ع) فی (۸۵۴) ونقل جنازته إلی سبزوار ودفن بها. وکذا فی الریحانهٔ نقلا عن (السفینهٔ - ص ۲۱۲). وفی شاهد صادق عده فی المتوفین (۸۵۴) وفی (تش - ص ۶۷) قال مات (۳۲۷) وهذا من غلط الطبع. وذکره فی (روشن - ص ۳۰۲) أیضا مغلوطا. وله (حرز النجاهٔ) منظومهٔ فی أصول الدین وفروعه طبق القواعد الامامیهٔ وصرح فی مقدمته النثریهٔ باسمه هکذا: تاج الدین حسن بن سلیمان التونی المتخلص (سلیمی) وقال فیه انه سکن مع أهله فی شبابه شیراز. والنسخهٔ فی مجموعهٔ برقم (۱۱۸۴) فی (المجلس) کما فی فهرسها (ج ۳ - ص ۶۶۲). فالظاهر أن سبزوار تصحیف لشیراز.

(۲۶۶۹: دیوان سلیمی تهرانی) واسمه علی أکبر بن علی أصغر (شیر دربار) حفید سلیم طهرانی. ولد (۱۲۷۹ ش) وأسس جریدة اطلاعات فی (۱۳۰۴ ش) ثم فی (۱۳۰۵ ش) فوضه إلی مسعودی، وله مجموعة (گلهای رنگارنگ) خرج منها (۸۶ مجلدا صغیرا) وطبع منتخب من شعره باسم (مهر جاوید) فی (۱۳۳۰ ش) وکتب السید محمد باقر البرقعی له مقدمة فی أحواله. وترجمه فی (سخنوران نامی معاصر - ج ۲ ص ۱۵۱ - ۱۵۵) وهو الذی جمع دیوان السید رضا میرزاده عشقی وطبعه مکررا بعنوان (کلیات مصور عشقی).

(۲۶۷۰: دیوان سلیمی عثمانی) للسلطان سلیم بن بایزید المنتهی نسبه إلی قرا عثمان بستة آباء. طال ملکه ثمان سنین ومات (۹۲۶) ذکر تمام نسبه وتاریخه سام میرزا فی (تس ۱ - ص ۱۹) وترجمه مفصلا شاه محمد القزوینی فی (بهش ۲ - ص ۳۵۹) و (روشن - ص ۲۹۷) وأورد کثیرا من اشعاره الفارسیة وتخلصه فیها سلیمی، وسلیم. کان یعد نفسه من أولاد فریدون ملک الفرس ویعد الشاه إسماعیل الصفوی من أولاد افراسیاب ملک الترک. وکان سلیم یقول الشعر بالفارسیة والشاه إسماعیل ینظم بالترکیة. وقد طبع دیوانه الفارسی الدکتور پل هرن فی برلن وأهداه الامپراطور الألمانی إلی السلطان عبد الحمید فی (۱۹۰۴ م).

۲۶۷۱: دیوان سلیمی فیروز کوهی أو شعره) هو من المعاصر بن لسام میرزا. ذکره وذکر مطلع غزله فی (تس ۵ - ص ۱۵۲).

(۴۶۸)

مفاتیح البحث: الإمام علی بن موسی الرضا علیهما السلام (۱)، أصول الدین (۱)، عبد الحمید (۱)، الشهادة (۱)، السفینة (۱)

صفحه ۱۳۵

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۲ - الصفحة ۴۶۹

(۲۶۷۲: دیوان سمائی کحال أو شعره) من شعراء العهد الصفوی مات (۱۰۰۱).

أورد شعره فی (گلشن - ص ۲۱۱) فالقاموس الترکی وعنه فی الریحانة و (پژمان - ص ۸۴۷).

(۲۶۷۳: دیوان سمائی مروزی أو شعره) وهو الحکیم محمود بن علی من شعراء العهد السلجوقی ومعاصر الحکیم سوزنی وکان بینهما مهاجاة. ترجمه وأورد شعره فی (مع - ج ۱ ص ۲۴۸) و (گلشن - ص ۲۱۱) فالقاموس الترکی ثم الریحانة.

(۲۶۷۴: دیوان السماوی) الشیخ محمد بن الشیخ طاهر بن الشیخ حبیب بن الحسین ابن المحسن من آل فضل احلاف المنتفک. المولود فی (۲۷ - ذی الحجة ۱۲۹۲) فی بلدة سماوة وهاجر مع أبیه إلی النجف (۱۳۰۴) وبها توفی یوم الأحد الثانی من المحرم (۱۳۷۰) فصلت ترجمته ومشایخه وتصانیفه فی الجزء الثانی من نقباء البشر واشعاره مدرج فی عدة مجامیع بخطه تبلغ العشرین الف بیت. وله أراجیز فی فنون کثیرة:

أرجوزة فی النحو وأخری فی الصرف وأخری فی علم الخط وأرجوزة فی المعانی والبیان والبدیع وأرجوزة فی أصول الفقه وأرجوزة فی الأسطرلاب وأرجوزة فی الهیئة وأرجوزة فی الربع المجیب وأرجوزة فی الطبیعی والإلهی وأرجوزة فی تواریخ المعصومین (ع) رأیت جمیع ذلک بخطه فی مکتبته النفیسة التی تفرقت بعد موته بعدة أیام لأنه ورثتها بنت واحدة لم تعرف قدرها. وقد طبع من شعره (شجرة الریاض) و (ثمرة الشجر) فی المدایح وأراجیز فی (تاریخ النجف) وکربلا والکاظمیة وسامراء. ومن ولوعه فی علم الأدب قد دون اشعار جمع من الشعراء مما اقتطفه من مواضع متفرقة فدون (اشعار السید الحمیری) و (اشعار الشیخ حسین نجف) و (اشعار الصنوبری) و (اشعار الشیخ رجب البرسی) و (اشعار الشیخ مفلح الصیمری) و (اشعار الشیخ مغامس) و (اشعار أبی ذیب) و (اشعار الشیخ حسن قفطان) و (اشعار دعبل) و (اشعار دیک الجن) و (اشعار السید نعمان الحلی) و (اشعار الشیخ شریف الکاظمی) و (اشعار الدرمکی) و (اشعار العربی) وغیر ذلک.

وبما انه بعد ستة أیام من وفاته توفی عدیله فی الفضل والأدب والقضاء والمنصب، الشیخ جعفر النقدی قاضی الجعفریة ببغداد، فی

السبت الثامن من المحرم فجأة، وکانا من أصدقاء السید محمد صادق بحر العلوم فرثاهما وأرخ وفاتهما فی قطعة وهی قوله:

(۴۶۹)

مفاتیح البحث: مدینة کربلاء المقدسة (۱)، مدینة الکاظمین (۱)، شهر ذی الحجة (۱)، مدینة سامراء المقدسة (۱)، مدینة النجف الأشرف (۲)، شهر رجب المرجب (۱)، أصول الفقه (۱)، محمود بن علی (۱)، الطهارة (۱)، الموت (۲)

صفحه ۱۳۶

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۲ - الصفحة ۴۷۰

قد دهی الکون رنة وعویل * ورزایا مثلها لیس یوجد ألان الأنام تندب شجوا * شهر عاشور سبط طه محمد ألان الأیام جاءت بخطب * اثر خطب فالعیش أضحی منکد ابها قد قضی الحسین فأرخ * أقضی جعفر بها ومحمد (۲۶۷۵: دیوان السماهیجی) الشیخ عبد الله بن صالح المتوفی (۱۱۳۵) مر له (تحفة الرجال) نظما فی (ج ۳ ص ۴۳۳) وله (مصائب الشهداء) خمس مجلدات یأتی.

(۲۶۷۶: دیوان سمر) من شعراء عصر محمد شاه قارجار. رأیت نسخة منه عند (الملک) برقم (۵۴۰۴) یشتمل فی أولها علی عدة خطب فارسیة وعربیة مصنوعة. وکلها قصاید فی مدیح الامراء. جمعها الناظم بنفسه باسم محمد شاه. وتخلصه فیها (سمر) (دیوان السمری أو شعره) واسمه أبو الحسن. عده ابن شهرآشوب فی (معالم العلماء - ص ۱۳۷) فی شعراء الشیعة ولعله أراد علی بن محمد السمری النائب الخاص المتوفی (۳۲۹). ولکنا لم نر له شعرا.

(۲۶۷۷: دیوان سمطوری الأردبیلی أو شعره) ترجمه فی (دجا - ص ۱۸۳) وقال إنه من الشعراء المترجمین فی (حدیقة الشعراء) لأحمد بن أبی الحسن الشیرازی المتوفی (۱۳۱۰).

(۲۶۷۸: دیوان سمندر بوانائی أو شعره) وبوانا من نواحی فارس. واسمه المیر رونق، وکان فی الأواخر یتخلص باسمه (رونق) ترجمه معاصره النصر آبادی فی (نر ۹ - ۴۱۰) وذکر انه بعد سفر قندهار ورجوعه مع العساکر إلی طهران توفی بها.

(۲۶۷۹: دیوان سمند گیلانی أو شعره) واسمه آقا علی ابن الخواجة عبد الصمد المعروف فی جیلان بسمند. هو أخ حسین خان کلانتر أردو. ترجمه وأورد شعره معاصره ومعاشره النصر آبادی فی (نر ۵ - ص ۱۳۷).

(۲۶۸۰: دیوان سموری سجزی أو شعره) الأمیر ظهیر الدین [نصر] السموری السجزی الوزیر الشاعر الخطاط. سافر من سیستان إلی غور سفیرا ومدح الصدر الاجل فخر الدین مبارکشاه بها. أورد قصیدته فی (اللباب ۶ - ج ۱ ص ۱۳۳).

(۲۶۸۱: دیوان سموی تبریزی أو شعره) ترجمه فی (دجا - ص ۱۸۳) وحکی

(۴۷۰)

مفاتیح البحث: علی بن محمد السمری (۱)، کتاب معالم العلماء (۱)، مدینة طهران (۱)، أحمد بن أبی الحسن (۱)، عبد الله بن صالح (۱)، ابن شهرآشوب (۱)، الشهادة (۱)، الوفاة (۱)

صفحه ۱۳۷

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۲ - الصفحة ۴۷۱

شعره عن خلاصة الأفکار للمیر محمد تقی الکاشی الذی کان إلی حدود الألف الهجری.

(دیوان خواجة سمیع) مر بعنوان تخلصه (سادات).

(۲۶۸۲: دیوان سمیعی أو شعره) هو الشاعر البلخی. ترجمه النصر آبادی فی (نر ۱۰ - ص ۴۴۱) وذکر انه من طلاب العلوم ببلخ وذکر رباعیته.

(دیوان سنائی حروفی) یأتی بعنوان (کمال سنائی).

(۲۶۸۳: دیوان سنائی غزنوی) لأبی المجد مجدود بن آدم المتخلص (سنائی) المولود حدود (۴۶۴) والمتوفی (۵۲۵) کما فی شاهد صادق وقیل فی تاریخه:

سال نقلش برتبه ومکنت * گفت هاتف (زهی گل جنت) کما فی (گلستان مسرت - ص ۳۸۴). وترجمه فی (نفحات الانس - ص ۵۳۷) و (لس - ص ۱۹۰) و (تاریخ گزیده - ص ۸۲۱) و (مرآت الخیال - ص ۳۳) و (تش - ص ۱۰۳) و (مجالس العشاق - ص ۶۵) و (بهش ۱ - ص ۳۳۹) و (تغ - ص ۶۶).

و (روشن - ص ۳۰۳) و (مع - ج ۱ - ص ۲۵۴) و (ض - ص ۳۳۳ - ۳۶۰) وجمیع التذاکر المتأخرة. واسمه أبو المجد مجدود بن آدم. أو أبو الحسن علی بن آدم کما فی نسخة کلیاته المکتوبة فی حیاته والموجودة فی المکتبة الملیة بطهران، وذکرنا تفصیله فی (ج ۶ ص ۳۸۲) عند ذکر کتابه (حدیقة الحقیقة) وهذه النسخة کانت سابقا عند (فخر الدین النصیری) ابن مجد الدین بن صدر الأفاضل المیرزا لطف علی الشیرازی نزیل طهران والمتخلص فی شعره بدانش کما مر، وقد کتبت برسم خزانة (قیرانـدلغ امکناش الب قتلغ جیوفا الغ اتابک أبو سعید أرسلان أمه بن آق سنقر اتابک ظهیر أمیر المؤمنین) أقول کان آق سنقر اتابک معاصر السلطان سنجر، وهذه النسخة مرتبة علی عشرة أبواب، وبینها وبین سائر نسخها المطبوعة والمخطوطة فروق ومخالفات کثیرة.

ومر له (الانتخابات) و (بهروز وبهرام) وطبع له (سیر العباد) مع مقدمة للنفیسی علیه فی (۱۳۱۶ ش) وطبع دیوانه فی طهران فی (۱۲۷۴) وفیه القصاید والغزلیات والمقطعات والرباعیات. وقد طبع المدرس الرضوی دیوان سنائی فی (۸۷۲ ص) فی (۱۳۲۰ ش) کما طبع حدیقة الحدیقة المذکور فی (ج ۶). ثم انه کان قد جمع السنائی دیوان مسعود سعد، فاعترض علیه خواجة طاهر ثقة الملک بأنه قد أدخل فیه اشعارا لیس لمسعود، فاجابه

(۴۷۱)

مفاتیح البحث: مدینة طهران (۳)، الطهارة (۱)، الشهادة (۱)

صفحه ۱۳۸

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۲ - الصفحة ۴۷۲

السنائی بقصیدة طبع فی دیوان مسعود من طبع یاسمی بطهران (ص ۷۳۲ - ۷۳۳) (۲۶۸۴: دیوان سنای أصفهانی) للمیر جلال الدین همائی المتخلص (سنا) أستاذ جامعة طهران. ولد فی (رمضان - ۱۳۱۷) هو ابن المیر أبی القاسم (طرب) ابن هما الشیرازی وهما شاعران یأتی دیوانهما. ترجمه ایزد گشسب فی (نامهء سخنوران - ص ۸۱) و (شعرای معاصر أصفهان ص ۲۴۷ - ۲۵۰) وأورد شعره فی (پژمان - ص ۲۱۳ و ۷۵۵ و ۸۹۳). طبع منتخب دیوانه فی (۵۰۰ بیت) فی دانشنامه لالفت فی (۱۳۴۲) بأصفهان. والدیوان کله فی (۷۰۰۰ بیت).

(۲۶۸۵: دیوان سنای هندی أو شعره) واسمه فیلان بیگ. سافر من هند إلی إیران سفیرا لملکها وصاحب صائب. ترجمه وأورد شعره (حسینی - ص ۱۵۷).

(۲۶۸۶: دیوان السنجاری) للأمیر حسن بن مکرون السنجاری الجامع لفنون من التصوف والمنطق والبیان والعروض. وفیه قصیدة فی مدح (مشارق الأنوار) للحافظ البرسی المتوفی (۸۱۳) وقصاید فی معارضة ابن الفارض عمر بن علی المتوفی (۶۳۲) أورد بعضها زکی مبارک فی بعض تصانیفه. ولعله مقدم علی تقی الدین بن یحیی السنجاری المعاصر للسید صدر الدین علی صاحب السلافة ولذا لم یذکره فیه، أو متأخر عنه.

ونسخة الدیوان هذا موجودة فی اللاذقیة بسوریا عند السید أحمد بن محمد بن حیدر کما کتبه إلینا.

(دیوان سنجانی) یأتی بعنوان شاه سنجان رکن الدین.

(۲۶۸۷: دیوان سنجانی) أو قاضی سنجانی. کان من أولاد شاه سنجان الآتی کما ذکره فی (تس ۴ – ص ۸۰ – ۸۱) قال وله منظومة (منظر الابصار) نظمه بأمر المیر علی شیر، ومثنوی آخر نظم فیه (تاریخ وقایع بدایع) للشاه إسماعیل الصفوی وعمر إلی تسعین سنة ومات فی (۹۴۱) وفی کشف الظنون سمی مثنویه (منظر الأبرار) وقال مات (۸۴۱) وهو غلط.

(دیوان سنجر) راجع دیوان سلطان سنجر.

(۲۶۸۸: دیوان سنجر کاشانی) وهو محمد هاشم بن رفیع الدین حیدر المعمائی الکاشانی الطباطبائی. ولد بکاشان، وبعدما هاجر والده فی (۹۹۹) إلی الهند سافر هو أیضا

(۴۷۲)

مفاتیح البحث: دولة ایران (۱)، کتاب کشف الظنون لحاجی خلیفة (۱)، شهر رمضان المبارک (۱)، مدینة إصفهان (۲)، مدینة طهران (۲)، أحمد بن محمد بن حیدر (۱)، جلال الدین (۱)، عمر بن علی (۱)، الهند (۱)، الموت (۱)، الوفاة (۲)

صفحه ۱۳۹

الذریعة – آقا بزرگ الطهرانی – ج ۹ق۲ – الصفحة ۴۷۳

إلیها وعمره حینئذ عشرون سنة وترقی عند جلال الدین أکبر شاه، ثم هاجر إلی بیجاپور فقربه عادلشاه وتزوج بابنة (ملک قمی) الشاعر. ثم طلبه الشاه عباس إلی أصفهان ولما أراد الخروج إلی إیران مرض بالاسهال ومات فی (۱۰۲۱) عن إحدی وأربعین سنة من عمره. وقال باقر کاشی خورده یی فی تاریخه:

تاریخ أو به تعمیه گفتم بوالدش: * افکنده (پادشاه سخن) چتر سنجری بحذف الباء الذی عبر عنه بچتر سنجری، عن جملة (پادشاه سخن = ۱۰۲۳). ودیوانه فی اثنی عشر الف بیت وله (ساقینامه) فی (۵۰۰ بیت) کذا فی (میخانه – ص ۲۴۹ – ۲۵۸) و (مخزن الغرائب) وقال فی مآثر رحیمی ان سنجر کان مدة فی حبس أکبر شاه ثم سافر إلی بیجاپور، وکذا فی (سرو آزاد – ص ۲۶) و (تش – ص ۲۴۴) و (سر خوش – ص ۴۷) و (خز – ص ۴۷). و (خوشگو) و (تغ – ص ۶۷) ونسخة دیوانه فی بریتش موزیوم تشتمل علی (۲۶۰۰ بیت) ونسخة (بنگاله) تشتمل علی (۵۲۰۰ بیت) ونسخة عند (الملک) برقم (۵۱۵۸) کتبت فی القرن الحاد یعشر. ورأیت النقل عن دیوانه فی بعض المجامیع بلقب (سید الشعراء).

(۲۶۸۹: دیوان سنجری) واسمه أبو الفرج. کان أستاذ عنصری ومداح آل سیمجور حکام خراسان، وبامر الأمیر علی سیمجور هجا السلطان محمود الغرنوی وبعد انقراض آل سیمجور امر السلطان محمود بقتله وبشفاعة تلمیذه العنصری نجی من القتل. قال فی (تش – ص ۸۰) بما أنا لم نعرف شاعرا فی عهد سنجر باسم أبی الفرج فالمظنون انه سجزی بالسین المفتوحة والجیم والزای نسبة إلی بلاد سگز (سجستان) وشعره قلیل وما نسب إلی أبی الفرج فهو للرونی (المذکور فی ص ۴۷) ظاهرا لا السنجری هذا.

أقول ولکن سنگلاخ ادعی فی (امتحان الفضلاء ج ۱ ص ۳۱۹) انه رأی دیوان أبی الفرج السنجری بخط عبد الرزاق بن أخت المیر عماد المعروف.

(۲۶۹۰: دیوان سنجری خراسانی أو شعره) من شعراء السلطان سنجر السلجوقی ترجمه فی (مع – ج ۱ ص ۲۴۹) وأورد رباعیته ولا یحتمل کونه السجزی (السگزی) المذکور قبل هذا، لقول الأنوری فی قصیدة رائیة له:

(۴۷۳)

مفاتیح البحث: دولة ایران (۱)، مدینة إصفهان (۱)، جلال الدین (۱)، خراسان (۱)، الفرج (۳)، القتل (۲)، المرض (۱)

صفحه ۱۴۰

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۲ - الصفحة ۴۷۴

اینکه پرسد هرزمان أین کون خران ریش گاو * کانوری به فتوحی در سخن یا سنجری وسماه فی (تغ - ص ۶۷) زین الدین سنجری وعده غیر شمس الدین سنجری سمرقندی وأورد شعره (پزمان - ص ۲۱۸) أیضا. واحتمل فی فهرس سپهسالار (ج ۲ ص ۲۹۶) اتحاده مع مؤلف (مهذب الأسماء فی مرتب الأشیاء) وهو محمود بن عمر الربنجنی (الزنجی) السمرقندی.

(۲۶۹۱: دیوان سنجری سمرقندی) قال فی (تغ - ص ۶۷) ان اسمه الحکیم شمس الدین. قال وولد بکلاش سمرقندی، ودیوانه یشتمل علی أربعة عشر الف بیت.

(۲۶۹۲: دیوان میرسند کاشانی) من نجباء السادات بکاشان ساکن فین. حمه السمر آبادی فی (نر ۹ - ص ۳۲۷) وذکر ان له شعر کثیر أورد بعضه. وکذا فی (گلشن - ص ۲۱۱) و (گلستان مسرت - ص ۴۸۳).

(دیوان سنگ ریزه أو شعره) واسمه تاج الدین. کان من شعراء غیاث الدین بلبان حاکم دهلی. عند شمس الدین سامی من شعراء إیران وعنه فی الریحانة ولعله أحد المذکورین فی (ص ۱۶۵).

(۲۶۹۳: دیوان سنگلاخ خراسانی) الشاعر الخطاط الماهر فی النستعلیق. سکن بمصر ۲۵ سنة ومدة باستانبول ولم یتزوج، وعمر مائة وعشرة سنین ومات بتبریز فی (۱۲۹۴) کذا وصفه فی (المآثر والآثار - ص ۲۱۶) وطرائق الحقائق (ج ۳ ص ۲۱۵) طبع دیوانه باستانبول علی الحجر بخط نستعلیق (قبل طبع المآثر ۱۳۰۶) مدح فیها عبد المجید العثمانی ومحمد علی پاشا وغیرهما من الامراء. وقد رأیت من المطبوع نسخة ناقصة لم اعرف تاریخها. وله اشعار کثیرة فی وصف الخطاطین فی کتابه (امتحان الفضلاء) المذکور فی (ج ۴ ص ۳۱) - الذی الفه فی (۱۲۸۳) کما یظهر من (ص ۱۱۹) من المطبوع (۱۲۹۵) بتبریز فی مجلدین - وشعره ثقیل. ومر فی (ص ۳۱۵) (مجمع الأوصاف) فی مدایح نظمها الشعراء فی حق سنگلاخ جمعها دانش وطبعها باستانبول فی (۱۲۷۳) فی (۱۳۱ ص).

و (سنگلاخ) اسم کتاب فی لغة الترک الفه مهدیخان منشی نادر کما سیجیئ فی السن.

(۲۶۹۴: دیوان سودائی أبیوردی) أو بابا سودائی خاوری کما یعرف به. هو من معاریف

(۴۷۴)

مفاتیح البحث: دولة ایران (۱)، الزوج، الزواج (۱)

صفحه ۱۴۱

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۲ - الصفحة ۴۷۵

شعراء خراسان. کان مالکا لقریة (سگان) من قری باورد (أبیورد) وکان ینازعه مالک قریة اشترجان، فشکی إلی شاهرخ فی قصیدة مدحه بها فحکم له. واتفق ان کان فی أبیورد (= باورد) قاض اسمه أبو سعید خر، وکان العامل بها جلال الاشترجانی والداروغة صدر الدین سگ، ومحصل المالیة محمد گله گاو، فانشد سودائی:

باورد بسان آسیائی است * چرخش همه غصه است وغم ناو داروغه سگست وقاضیش خر * عامل شتر ومحصلش گاو زینها چه بود نصیب رعیت * لت خوردن زر شمردن وداو وله قصاید فی مدیح الأمیر (ع) وذم الامراء والسلاطین وله اشعار فیها لطایف وظرایف موجودة فی دیوانه وتجاوز عمره عن الثمانین وتوفی (۸۵۳) ودفن بسگان کذا ترجمه دولتشاه فی الطبقة السادسة وقال کان یتخلص (خاوری) فأصابه الجذبة فبدله إلی (سودائی). وترجمه أیضا فی (مجن ۱ - ص ۱۸ و ۱۹۲) وفی بعض نسخة بابا سودائی وزاد انه عقب ولدین وانه کان یمدح بایسنقر میرزا ویتعشق به ثم أورد قصة عنهما.

وترجم سودائی فی (هفت - ص ۸۸) و (روشن - ص ۳۰۵) والجزء الثالث من المجلد الثالث (ص ۱۴۹ - ۱۵۰) من حبیب السیر وطرائق الحقائق (ج ۳ ص ۲۸).

(۲۶۹۵: دیوان سودائی أصفهانی) واسمه الآخوند ملا عبد الکریم أدیب الشریعهٔ ابن عبد الرزاق بن إسماعیل الدستگردی من اعمال أصفهان. ولد ۱۲۸۱ وتأدب وتفقه بأصفهان وصار مرجعا للشرعیات بدستگرد وکان شاعرا فحلا وکان عضوا بأنجمن شیدا وله (دیوان قصاید ومراثی) اثنی عشر الف بیت، و (دیوان غزلیات ورباعیات) ستهٔ آلاف بیت، و (أنوار سهیلی منظوم) نظم هذا الکتاب فی البحر الخفیف فی اثنی عشر ألف بیت، و (شمس وقهقههٔ) تتبع فیه (خسرو وشیرین) للنظامی فی أربعهٔ وعشرین ألف بیت، و (ترجمه الدرر نظم لکلمات الأمیر (ع) و (ضیاء الابصار فی أحوال الأطهار) و (خمسهء طبیهٔ) و (اجمالی در أحوال رسول ص) و (ملتقط اللغهٔ) و (گلزار) فی المصائب. ومات فی دستگرد فی (۱۳۵۲) وعقب ولدین شاعرین أحدهما طبیب هو إبراهیم المتخلص (أنواری) والآخر اسمه باقر المتخلص (لمعه). ترجمه ایزد گشسب فی نامهء سخنوان (ص ۸۳) وشعرای معاصر أصفهان (ص ۲۵۰).

(۴۷۵)

مفاتیح البحث: الرسول الأکرم محمد بن عبد الله صلی الله علیه وآله (۱)، مدینهٔ إصفهان (۳)، عبد الکریم (۱)، خراسان (۱)

صفحه ۱۴۲

الذریعهٔ - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۲ - الصفحهٔ ۴۷۶

(۲۶۹۶: دیوان سودای گجراتی أو شعره) کان یلازم نظیری الشاعر وبعد موته لازم قبره حتی مات (۱۰۳۱) کذا فی (میخانه - ص ۵۳۱) نقلا عن (ریاض الشعراء) لواله داغستانی. وترجمه وأورد شعره فی (گلشن - ص ۲۱۲). وفی (خوشگو) سماه سودائی گجراتی.

(۲۶۹۷: دیوان سودای هندی) وهو المیرزا محمد رفیع الدهلوی اللکهنوی. له قصاید وهجویات کثیرهٔ. ومات (۱۱۹۵) ترجمه فی الریحانهٔ نقلا عن القاموس الترکی.

وقد طبع دیوان سودا الفارسی فی نولکشور بالهند کما فی فهرس مطبوعاتها.

(دیوان سوری) مر بعنوان دیوان حکیم سوری للمیرزا تقی دانش.

(۲۶۹۸: دیوان سوزنی سمرقندی) الحکیم شمس الدین محمد (مسعود) بن علی. أصله من کلاش من محال سمرقند، النسفی کما فی (بهش ۱ ص ۳۵۱) ولد بنسف واشتغل فی بخارا ولازم الحکیم السنائی وتوفی (۵۶۹) کما فی شاهد صادق و (روشن - ۳۰۶) ورياض العارفین (ص ۳۱۶) أو (۵۶۲) کما فی (مع - ج ۱ ص ۲۴۹) وقال إن دیوانه اثنا عشر الف بیت وقال فی (تغ - ۶۷) انه فی أربعهٔ عشر الف. وترجمه ابن یوسف فی فهرس سپهسالار (ج ۲ ص ۶۰۹ - ۱۱۱) وفی فهرس المجلس (ج ۳ ص ۳۰۴ و ۳۱۱) وذکر الخلاف فی اسمه وفی وفاته، وما یظهر من اشعاره من حسن عقیدته وقصیدته فی مدح الأمیر (ع) وتوجد نسخهٔ الدیوان فی (الرضویهٔ) و (الملک) وعند دهخدا بطهران.

وترجمه أیضا فی (تاریخ گزیده - ص ۸۲۰) ودولتشاه فی الطبقهٔ الثانیهٔ و (تش - ص ۳۳۳).

(دیوان سوزی أصفهانی) راجع سوزی ساوجی.

(۲۶۹۹: دیوان سوزی بخاری أو شعره) واسمه المیر جمیل. أصله من قبهٔ الاسلام بخارا، ولد ونشأ بالهند. أورد شعره مع الاطراء معاصره فی (مرآت الخیال - ص ۲۵۷ - ۲۵۸). وقال: وفی أوان هذا التألیف (۱۱۰۲) توجه إلی ربه.

(۲۷۰۰: دیوان سوزی ساوجی) واسمه ملا حسن علی. أصله من ساوه وسکن أصفهان ولذا عرفه بعض بالأصفهانی. وکان یشتغل بالکتابهٔ بمدرسهٔ هارون ولایت. کان یتخلص سابقا (جفا کش) وبعد سفره إلی خراسان بدله ب (سوزی). قیل إن له عشرین إلی ثلاثین ألف بیت. کذا ذکره فی (تش - ص ۲۱۸) فی شعراء ساوه ومات بأصفهان فی (۱۱۴)

(۴۷۶)

مفاتيح البحث: مدينة إصفهان (٢)، مدينة طهران (١)، يوم عرفة (١)، شمس الدين محمد (١)، مسعود بن على (١)، خراسان (١)، الهند (٢)، الموت (١)، الشهادة (١)، القبر (١)

صفحه ۱۴۳

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۲ - الصفحة ۴۷۷

كذا فی المطبوع ولعله أراد (۱۰۱۴) كما فی أسماء المؤلفين (ص ۲۹۱) وذكر ديوانه.

وفی (تغ - ص ۶۷) انه مات (۱۰۰۲). وفی ريحانة الأدب عن القاموس التركی وفاته (۱۱۱۴) وهو غلط لأنه أورد شعره فی (خص ۸ - ص ۲۴۵) المؤلف (۱۱۱۰) بعنوان سوزی أصفهانی. وترجمه أيضا فی (حسينی - ص ۱۵۳) و (روشن - ص ۳۰۷) نقلا عن (شمع انجمن) وأورد شعره (پزمان - ص ۲۲۳) و (كلستان مسرت - ص ۲۸۹).

(ديوان سوزی هندی) راجع سوزی بخاری.

(۲۷۰۱: ديوان سوسنی أو شعره) المجرد التارك للمعاشرات والعيالات. كان منزويا فی مدرسة مهد عليا گوهر شاد بيكم. ترجمه فی (تغ - ص ۶۷) و (مجن ۴ - ص ۷۶ وص ۲۵۲) وأورد من شعره.

مجردان كه زقيد زمانه آزادند * نه صيد گشته بدام كسی نه صيادند (۲۷۰۲: ديوان سوسنی بيگ أو شعره) كما فی (خص ۷ - ص ۱۱۸) وذكر بعض شعره التركی أو سوسنی من دون قدی كما فی (تس ۶ - ص ۱۸۷) ذكرا كلاهما انه من التراكمة. كان أولا قورجی باشی. وفصل سام ميرزا أحواله وانه كان ينسب نفسه شعر غيره وطلبت عنه مرة شعره فكتب إلی شعر سوسنی القديم المذكور فی مجالس النفايس.

(۲۷۰۳: ديوان السوسی) وهو الأمير أبو عبد الله محمد بن عبد الله بن عبد العزيز. ذكره فی معالم العلماء (ص ۱۳۵) من شعراء أهل البيت المجاهرين وأورد كثيرا من شعره فی المناقب ومات (۳۷۰) وكان فی مكتبة (السماوی) نسخة من ديوان السوسی. وهو غير أبی بكر السوسی (المتوفی ۳۸۶) المذكور فی النفحات (ص ۱۸۸) وغير أبی يعقوب السوسی البصری المذكور فيها (ص ۱۳۰).

(۲۷۰۴: ديوان سها تبريزی) واسمه إبراهيم. ترجمه فی (دجا - ص ۱۸۰) وأورد بعض شعره العربی فی مديح الصدر الأعظم النوری الميرزا آقا خان الذی صار صدرا بعد الأمير الكبير الميرزا تقی خان المقتول (۱۲۶۸) نقلا عن كتاب (گنج شايگان) تأليف ميرزا طاهر ديباچه نگار المؤلف (۱۲۷۳).

(۲۷۰۵: ديوان سها شيرازی) لمحمد تقی خان الشيرازی المشهور بخان سها نسخة منه فی مكتبة (المجلس) ذكر خصوصياته ابن يوسف فی فهرسها (ج ۳ ص ۳۱۲) وذكر

(۴۷۷)

مفاتيح البحث: كتاب معالم العلماء (۱)، محمد بن عبد الله (۱)، أبو عبد الله (۱)، عبد العزيز (۱)، الموت (۱)، الصيد (۱)، الوفاة (۱)

صفحه ۱۴۴

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۲ - الصفحة ۴۷۸

مندرجاته الستة من القصايد، و (ترجمة العوامل) فی النحو، والغزليات، والرباعيات، ومثنوی (عاشق ومعشوق) والمقطعات فی حدود (۲۸۰۰) بيتا. وان الشاعر كان حيا بعد (۱۲۵۰).

(۲۷۰۶: ديوان سها شيرازی) واسمه محمد، وهو ثانی أولاد (هما) الشيرازی.

ولد (۱۲۶۲) ومات (۱۳۳۸) ودفن بأصفهان. نسخة من دیوانه فی عشرین الف بیت عند ابن أخیه جلال همائی (سنا) بطهران کما وصفه لنا.

(۲۷۰۷: دیوان سهائی ما وراء النهری) کان سیدا، ماهرا فی نظم التواریخ. أورد بعض شعره فی (گلشن - ص ۲۱۲) ورأیت فی بعض الفهارس انه طبع دیوان سهائی.

(۲۷۰۸: دیوان سهامی) واسمه میرزا خان وهو أخ المیرزا حسین والمیرزا حسن المالمیریان من سکنة أصفهان، ترجمه النصرآبادی فی (نر ۵ - ص ۱۰۹) وذکر أنه صار برهة وزیر کاشان وتوفی شابا، وأورد بعض شعره.

(۲۷۰۹: دیوان سهراب بیک أو شعره) هو من أقارب رستم خان سپهسالار. ترجمه النصرآبادی وذکر بعض شعره فی (نر ۲ - ص ۳۴) و (گلشن - ص ۲۱۲). وقال فی (خوشگو) انه انتحر بعد وفات الشاه عباس حزنا.

(۲۷۱۰: دیوان سهروردی أو شعره) وهو الشیخ شهاب الدین أبو حفص عمر بن محمد ابن عبد الله البکری العارف. ولد فی رجب (۵۳۹) وتوفی (۶۳۲) له (عوارف المعارف) المطبوع و (رشف النصایح) و (اعلام الهدی) ترجمه کذلک فی نفحات الانس (ص - ۴۲۰) وابن خلکان (ج ۱ - ص ۴۱۴) و (لس - ص ۱۷۸) وأورد شعره فی (مع - ج ۱ ص ۳۱۲) وقد جاء شعره فی ضمن اشعار أبی سعید کما ذکره النفیسی فی مقدمة مجموعة (سخنان منظوم أبو سعید أبو الخیر) (ص ۶۰) وطبع شرح عز الدین الآملی لإحدی رباعیات السهرودی فی آخر تلک المجموعة (ص ۱۵۱ - ۱۵۴) وهو غیر صاحب التلویحات شیخ الاشراق یحیی بن حبیش السهروردی المقتول (۵۸۱).

(۲۷۱۱: دیوان سهمی بخاری أو شعره) کان ابن سهام یعمل السهام، فتخلص هو به ونظم الشعر فی العاشر من سنین عمره. سافر إلی الهند فی عهد أکبر شاه وتقرب عنده.

أورد شعره فی (گلشن - ص ۲۱۲) و (طبقات أکبری - ج ۲ ص ۵۰۷) وأورد فی (خوشگو) شعره الذی اعترف فیه بأنه سنی.

(۴۷۸)

مفاتیح البحث: شهر رجب المرجب (۱)، مدینة إصفهان (۲)، مدینة طهران (۱)، عمر بن محمد (۱)، الهند (۱)، الحزن (۱)

صفحه ۱۴۵

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۲ - الصفحة ۴۷۹

(۲۷۱۲: دیوان سهوی تبریزی أو شعره) وهو المیر محمد حسین الخطاط وتلمیذ المیر محمد حسین (محزون) التبریزی. فر من تبریز عند هجوم العثمانیین إلیها، وسکن کاشان اثنی عشر سنة. ثم سافر إلی الهند ومات بها (۱۰۰۳) ترجمه تقی الدین الأوحدی فی (خلاصة الاشعار) وکذا فی (کلام الملوک) وطبقات أکبری (ص ۵۱۶ ج ۲) و (خوشگو) و (گلشن - ص ۲۱۳) و (دجا - ص ۱۸۴) و (خط وخطا؟ - ص ۱۵۶) والقاموس الترکی وعنها فی الریحانة. وقد أورد نموذجا من خطه فی (نمونهء خطوط خوش - ص ۲۲۵) وترجمه فی (ص ۱۴۱ منها).

(۲۷۱۳: دیوان سهیلی أو شعره) لمهدی بن غلام رضا مدیر جریدة (متلک) ثم (نوشخند) وهما فکاهیتان سیاسیتان. واشعاره أیضا فکاهیة انتقادیة. ولد (۱۳۰۳ ش) بطهران. ترجمه وأورد شعره فی (سخنوران نامی معاصر - ج ۲ - ص ۱۵۶) (۲۷۱۴: دیوان سهیلی تبریزی) وهو المیرزا احمد الشهید فی سبیل حریة وطنه.

صلبه المستعمرون عمال التزار من الروس فی یوم عاشوراء. طبع فی تبریز مجموعة من شعره ومعها (شاه ودرویش) لهلالی و (جم وگل) لأهلی. أورد شعره وترجمه فی (دجا - ص ۱۸۵).

(۲۷۱۵: دیوان سهیلی جغتائی) الشیخ نظام الدین احمد، من الوس جغتائی، وکان أجداده امراء الترک من عصر تیمور. قال دولتشاه

فی خاتمة التذکرة انه سمع من سهیلی انه قال: اخذت تخلصی من الشیخ آذری وأورد من شعره الفارسی والترکی من دیوانیه الفارسی والترکی. وقال فی (تش – ص ۱۲) ان له (لیلی ومجنون) ومات (۹۱۸) وفی (تغ – ص ۶۸) انه مات (۹۰۷) وزاد فی (تس ۶ – ص ۱۸۱) ان ملا حسین الکاشفی باسمه کتب (أنوار سهیلی) الذی ذکرناه فی (ج ۲ ص ۴۳۰) وسماه فی (رجال حبیب السیر – ص ۱۴۱) بالسید نظام الدین سلطان احمد. ونقل المستر بروان فی (ج ۳ ص ۵۱۷) أحواله عن بابر نامه لمیرزا بابر – المذکور فی (ص ۱۱۸) – بعنوان شیخیم وقال إن شعره مخوف، أتعرض الجامی علیه فی ذلک، وأورد شعره فی (حسینی – ۱۵۳) بعنوان (سهیلی شیخم) وترجمه أیضا فی (مع – ج ۱ – ص ۳۱) وقاموس الاعلام الترکیة وعنه فی الریحانة. قال سنگلاخ فی (امتحان الفضلاء – ج ۱ ص ۱۶۰ و ج ۲ – ص ۳۳۳)

(۴۷۹)

مفاتیح البحث: یوم عاشوراء (۱)، مدینة طهران (۱)، الهند (۱)، الموت (۱)، الشهادة (۱)

صفحه ۱۴۶

الذریعة – آقا بزرگ الطهرانی – ج ۹ق۲ – الصفحة ۴۸۰

انه رآی منتخب دیوانه بخط محمد رضا صدر الکتاب وغزلیاته بخط جعفر هروی. وتوجد نسخته فی مکتبة (بنگاله) کما فی فهرسها. وکانت نسخته فی مکتبة الشیخ صفی الدین باردبیل فی العهد الصفوی.

(۲۷۱۶: دیوان سهیلی خوانساری أو شعره) لأحمد بن غلام رضا الخوانساری، صاحب (حصارنای)) المذکور فی (ج ۷ ص ۲۳) طبع قریب الألفی بیت منه فی المجلات والجراید. أورد شعره (پزمان – ص ۲۲۳).

(۲۷۱۷: دیوان سیادت لاهوری) وهو المیر جلال الدین. ترجمه وأورد شعره فی (حسینی – ص ۱۵۸) و (سرخوش – ص ۴۹) وقال فی حاشیته انه کتب سیادت جزوتین من اشعاره بخطه فی بیاض لی. وأورد شعره فی (گلستان مسرت) مکررا. وذکر فی (تغ – ص ۶۸) أیضا.

(دیوان سیار) کما فی (نر ۹ – ص ۳۰۸) و (خوشگو) والصحیح ما مر بعنوان ستار (۲۷۱۸: دیوان سیار أصفهانی) واسمه قلیخان یشتغل بالاسکاف. ولد بأصفهان (۱۲۹۵ ش) وهو من أعضاء انجمن کمال. أورد وأطری شعره الکثیر فی (شعراء معاصر أصفهانی – ص ۲۵۳).

(۲۷۱۹: دیوان سیار أصفهانی أو شعره) واسمه محمود بن أمان الله من أحفاد قطرهء أصفهانی الآتی. أورد شعره فی تاریخ وفات أستاذه دهقان سامانی المذکور فی (ص ۳۳۳) وأطراه فی (شعراء معاصر أصفهان – ص ۲۵۳).

(۲۷۲۰: دیوان سیارهء أصفهانی) واسمه هاشم الشهرضائی المعاصر. له (جنگل مولی) و (گلشن معرفت) مطبوعان. أورد شعره فی (شعراء معاصر أصفهان – ص ۲۵۳).

(۲۷۲۱: دیوان سیارهء بختیاری أو شعره) واسمه حسینقلی خان ایلخان بختیار.

رأیت شعره متفرقا. وأورد له (پزمان – ص ۲۲۳).

(۲۷۲۲: دیوان سیاسی أصفهانی) واسمه محمد بن حسین ولد بها فی (۱۳۱۱ ش) وتعلم بکلیة الطب بأصفهان. طبع له (بی پناه). أورد شعره فی (شعراء معاصر أصفهان ص ۲۵۴).

(۴۸۰)

مفاتیح البحث: مدینة إصفهان (۵)، جلال الدین (۱)، الطب، الطبابة (۱)

صفحه ۱۴۷

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۲ - الصفحة ۴۸۱

(۲۷۲۳: دیوان سیاف شیرازی) واسمه الحاج علی أصغر المتوفی (۱۲۶۲) من الصوفیة. توجد له منظومة (گنج اسرار) فی المکتبة (الرضویة) وهو فی خمس مجلدات وله (جنان وصال) مثنوی فی سبع مجلدات ذکرها فی أسماء المؤلفین (ج ۱ ص ۷۷۵) وأظنه الموجود فی مکتبة دانشگاه تهران، المذکور فی فهرسها (ج ۴ ص ۲۱۷۸).

(دیوان سیاهپوش) ذکره بهذا العنوان فی الریحانة نقلا عن (منن الرحمان ج ۱ ص ۵۳) وذکرناه بعنوان جواد سپاهپوش فی (ص ۲۰۸).

(دیوان سپاهپوش) کما فی الریحانة یأتی بتخلصه (علی).

(دیوان سیاه دانی أو شعره) واسمه عبد الرحمان. مر بعنوان (انسی سیاهدانی).

(دیوان ساهی اندجانی) کما فی (خوشگو) قال ومات (۹۷۳) والصحیح ما ذکرناه بعنوان (سپاهی اندجانی).

(دیوان سیبک) یأتی بعنوان (فتاحی) فی الفاء.

(دیوان سیبویه الثانی) راجع دیوان الشبستری.

(۲۷۲۴: دیوان سیحون یزدی أو شعره) لتاج الأطباء حسین، وهو أخ محمد جیحون المذکور فی (ص ۲۱۲). ترجمه وأورد شعره فی (تش یز - ص ۲۹۵) قال وتوفی (۱۳۵۱) عن سبع وسبعین سنة من عمره.

(۲۷۲۵: دیوان السید آقائی) واسمه السید نعمة الله بن السید نور الدین المحدث الجزائری، وتخلصه سید. فارسی فی ثلاثة آلاف بیت. وتوفی الناظم (۱۱۵۱) کما ذکره فی (تحفة العالم).

(دیوان سید أصفهانی) ذکرناه فی (ص ۳۶۴) بعنوان رضا أصفهانی. ثم رأینا فی (تذکرهء حزین - ص ۹۳) ان تخلصه (سید) وانه کان معاشرا مع حزین ومات (۱۱۳۳) وعنه خذ (گلشن - ص ۱۷۶) علی ما ذکرناه.

(۲۷۲۶: دیوان سید أصفهانی أو شعره) واسمه ضیاء الدین بن صادق بن طاهر بن علی ابن السید علاء الدین حسین المعروف بسلطان العلماء. مر له (تذکرة الشعراء المعاصرین).

فی (ج ۴ - ص ۳۷). ونسبه فی (تغ - ص ۶۸) إلی کاشان وسماه عبد الله.

(۲۷۲۷: دیوان سید أصفهانی) وهو السید مرتضی بن السید محمد أشرف بن عبد الحسیب

(۴۸۱)

مفاتیح البحث: علاء الدین حسین (۱)، طاهر بن علی (۱)، سلطان العلماء (۱)، عبد الرحمان (۱)، الجود (۱)، الحج (۱)، الوفاة (۱)، الطب، الطبابة (۱)

صفحه ۱۴۸

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۲ - الصفحة ۴۸۲

ابن أحمد بن زین العابدین العلوی العاملی. ذکر ذلک حفیده السید محمد جعفر المیر دامادی ابن محمد حسین بن محمد جعفر بن محمد حسین المقدس بن المیر أحمد بن المیر عبد الله بن محمد رحیم الکبیر بن السید مرتضی هذا، فی رسالة ألفها فی أحوال السادة المیر دامادیة بسده من أصفهان، وأورد شعره وقال کان یتخلص (سید) کتب لنا ذلک الشیخ محمد علی المعلم الحبیب آبادی من أصفهان.

(۲۷۲۸: دیوان سید تبریزی أو شعره) واسمه السید محسن والملقب گلستان النقاش وتوفی حدود (۱۳۳۰) طبع له منظومة (مرآة البکاء)

فی المراثی فی تبریز. ترجمه فی (دجا - ص ۱۲).

(دیوان سید جواهر رقم) راجع (سید کشمیری) و (دیوان علی جواهر رقم).

(دیوان السید الحمیری) مر فی الحاء. وتوجد شرح بهاء الدین محمد بن الحسن الأصفهانی المعروف بالفاضل الهندی لقصیدته کتبت فی عصر الشارح عند (فخر الدین).

(۲۷۲۹: دیوان سید زاده منشی أو شعره) ترجمه وأورد شعره فی (مجن ۳ - ص ۷۸) و ۲۵۴).

(۲۷۳۰: دیوان سید سوراتی أو شعره) واسمه صلابت خان، من امراء فرخ سیر بالهند تلمذ علی الغنی قبول الکشمیری، ومات (۱۱۳۷). أورد شعره وترجمته فی (خوشگو) وکذا فی (گلشن - ص ۲۱۳).

(۲۷۳۱: دیوان سید شاه عبد العظیمی أو شعره) وهو أخ الأمیر نور الله الذی کان من خدا حرم عبد العظیم بری، وقد کان ابن أخیه وهو الأمیر عنایة الله بن نور الدین متولی الحرم عند تألیف سام میرزا لتذکرته فی (۹۵۷) فذکره فی (تس ۱ - ص ۴) وقد کان کثیر من أعضاء هذا البیت من الشعراء، ومنهم ابنا عنایة الله، الأمیر شاهمیر والأمیر قاسم.

(۲۷۳۲: دیوان سید شوشتری) للمفتی المیر محمد عباس بن أکبر الجزائری التستری الکهنوی المتوفی (۱۳۰۶) ذکر فی التجلیات ان دیوانه العربی فی مجلدین ودیوانه الفارسی فی ثلاث مجلدات وهذا غیر (رطب العرب) ولابنه (دیوان وزیر) یأتی.

(۲۷۳۳: دیوان سید شیروانی) واسمه الحاج السید عظیم الشیروانی المتخلص (سید ولد (۱۲۵۱) وتوفی (۱۳۰۸). طبع دیوانه بتبریز فی (۱۳۱۳ - ۱۳۱۵)

(۴۸۲)

مفاتیح البحث: مدینة إصفهان (۲)، أحمد بن زین العابدین (۱)، عبد الله بن محمد (۱)، محمد بن الحسن (۱)، جعفر بن محمد (۱)، الهند (۱)، البکاء (۱)، الغنی (۱)، الحج (۱)، الوفاة (۱)

صفحه ۱۴۹

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۲ - الصفحة ۴۸۳

بخط احمد بصیرت فی مجلدین فیه أسماء جمع من شعراء معاصریه ومعاشریه، نورس، عاصی، صفی، جرمی، یوسف، سالک، ثریا، مصور، ترجمه فی (دجا - ص ۱۸۵ - ۱۶۸) نقلا عن (أدبیات آذربایجان) لفریدون کوچرلی.

(دیوان السید علی خان المدنی) یأتی فی العین. وکذا السید علیشاه وغیرهما.

(۲۷۳۴: دیوان سید فرخ آبادی أو شعره) واسمه المیر بهادر علی. أورد شعره فی (گلشن - ص ۲۱۳).

(۲۷۳۵: دیوان سید قلمدانی أو شعره) رأیت له فی بعض المجامیع قصاید فی مدح الأمیر وسایر المعومین (ع) تخلصه فیها (سید).

(دیوان سید قهستانی) للسید نعمة الله الکرمانی الماهانی المتخلص (ولی) یأتی فی الواو.

(دیوان سید کاشانی) راجع سید أصفهانی.

(۲۷۳۶: دیوان سید کشمیری أو شعره) واسمه السید میر علی بن میر رضی. کان خطاطا بکشمیر ویتخلص (سید) وأخوه الأکبر میر احمد خان صهر شاه نوازخان.

لم ینزل إلی الهند وانما جاء بشعره إلی الهند معاشره المیر معز. کذا ترجمه وأورد شعره فی (سرخوش - ص ۴۸) وأورد بعد ذلک ترجمة السید علی جواهر رقم الخطاط الشاعر الذی لیس له تخلص. ثم خلط فی (گلشن - ص ۲۱۳) وذکر تخلص (سید) لعلی جواهر رقم. وهو غیر من نسب فی (مطلع الشمس - ص ۴۳۳) إلی مشهد.

(دیوان سید گیسود راز) یأتی بعنوان گیسود راز.

(۲۷۳۷: دیوان سید میرزا جندقی) وتخلصه (جندقی) فاتنا ذکره. طبع له منظومة (قاب پلو) فی (۹۶ ص) صغیرة بطهران (۱۳۷۰). وتوفی بکرج طهران فی (۱۳۷۳).

(۲۷۳۸: دیوان سیرتی قزوینی) لمحمد حسین غفاری الخطاط. سافر إلی الهند وترقب عند پرویز بن جهانگیر پادشاه. وبعد وفاته سافر إلی الحج. أورد شعره فی (گلشن – ص ۲۱۴) توجد نسخة منه عند (محمد النخجوانی) کما کتبه إلینا. وسماه فی (تغ – ص ۶۸) سیری قزوینی.

(۲۷۳۹: دیوان سیری استرآبادی البسمه چی أو شعره) ترجمه الصادقی فی (خص ۸

(۴۸۳)

مفاتیح البحث: مدینة طهران (۲)، آذربیجان (۱)، الهند (۳)، الحج (۱)، الشهادة (۱)

صفحه ۱۵۰

الذریعة – آقا بزرگ الطهرانی – ج ۹ق۲ – الصفحة ۴۸۴

ص ۲۹۲) وذکر انه کان لتشیعه محبوبا عند السلطان وعند أهل استرآباد، وأورد شعره، وفی (تش – ص ۱۵۲) انه کان پاشنه ساز.

(۲۷۴۰: دیوان ملا سیری جرفادقانی أو شعره) ملازم امامقلی حاکم فارس. ترجمه النصرآبادی فی (نر ۹ – ص ۲۶۹) وذکر انه حج فی آخر عمره وتوفی فی طریقه.

وکذا فی (تش – ص ۲۰۷) و (خوشگو) وفی (تغ – ص ۶۸) سماه المیرزا محسن وکذا فی (روشن ۳۱۲) نقلا عن (نگارستان) سخن.

(۲۷۴۱: دیوان سیری رازی) النور بخشی. سافر إلی حیدر آباد دکن واستفاد من شاه طاهر دکنی وبدل تخلصه إلی (فکری) أورد شعره بالعنوان الأول فی (خوشگو) وبالعنوان الثانی فی (گلشن – ص ۳۱۹). وفی (روشن) سیری طهرانی، اسمه ملا محمد، ابن عم فهیمی من شعراء الشاه طهماسب الأول، ثم نقل عن نگارستان سخن انه خیرآبادی.

(دیوان سیری طهرانی) راجع سیری رازی.

(۲۷۴۲: دیوان سیری غزنوی أو شعره) جاء إلی الهند فی عهد أکبر شاه خان ماهرا فی العروض والقافیة والمعمی. ترجمه فی (خوشگو) وأورد شعره. وفی (روشن – ص ۳۱۲) نقلا عن (نگارستان سخن) انه مات (۹۷۷).

(دیوان سیری قزوینی) راجع سیرتی قزوینی.

(۲۷۴۳: دیوان ملا۔ سیری مروزی أو شعره) من طلبة العلم. له الید الطولی فی نظم البدیهة. کذا فی (مجتس ۶ – ص ۱۶۵) وأورد شعره.

(۲۷۴۴: دیوان سیری مشهدی أو شعره) قال فی (حسینی – ص ۱۵۵) انه کان یسکن مشهد وذکر مباحثته مع ملا حسین کاشی. وکان یلقب ((تافته) وکان ملک الشعراء لإبراهیم خان حاکم شیراز. وذکره فی (تغ – ص ۶۸) و (روشن – ص ۳۱۳) و (پزمان – ص ۲۲۵) و (مطلع الشمس – ص ۴۳۴).

(۲۷۴۵: دیوان سیف اسفرنگ) واسمه سیف الدین ولقبه الدین أعرج وینتسب إلی اسفرنگ (اسفره) کما فی معجم البلدان، من توابع سغد سمرقند، قال امین احمد الرازی فی هفت إقلیم، منه وبین مرغنان تسعة فراسخ. ولد (۵۸۱) کما ذکره بنفسه فی شعره.

مرا مادر پس أر تاریخ هجرت * بسال پانصد وهشتاد ویک زاد

(۴۸۴)

مفاتیح البحث: کتاب معجم البلدان (۱)، الهند (۱)، الطهارة (۱)، الموت (۱)، الحج (۱)

صفحه ۱۵۱

الذریعهٔ - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۲ - الصفحهٔ ۴۸۵

وقال فی (تش - ص ۳۱۷) انه عمر خمسهٔ وثمانین سنهٔ فیکون وفاته (۶۶۶) لا (۶۵۲ کما فی (شمع انجمن - ص ۲۱۳) وفی (شاهد صادق) ولا (۶۷۲) کما فی (مع - ج ۱ ص ۲۵۲) ولم یعقب کما ذکره بنفسه:

نهال عمر من هفتاد ونه سال * چو طوبی هرزمانی نوبری داد اگر فرزنـد جسـمانی نبودم * که گیرد در جهان از نام من یاد مرا فرزند روحانی بسی هست * که جان غمز ده زیشان شودشاد ودیوانه یشتمل علی اثنی عشر الف بیت کما ذکره دولتشاه فی الطبقهٔ الثانیهٔ، وفی (سپهسالار) نسختان ناقصتان کتبا فی القرن العاشر تحتویان علی أحد عشر الف بیت کما فی فهرسها (ج ۲ ص ۶۱۲ - ۶۱۴) فما ذکره هدایت من أن له عشرهٔ آلاف لیس بصحیح، ونسخهٔ عند (الملک) برقم (۴۷۱۲) کتبت (۱۰۳۰) ونسخهٔ فی (الرضویهٔ) ونسخهٔ فی (المجلس) کتبت (۱۰۲۶) کما فی فهرسها (۳: ۳۱۴) وقد مدح فیها الملوک الخوارزمشاهیهٔ والأئمهٔ الاثنی عشر، وشعره قصاید علی طراز ظهیر الفاریابی، ولیس فیها تخلص وانما یعرف باسمه. وترجمه أیضا فی تاریخ گزیده (ص ۴۹۴) و (مرآت الخیال - ص ۴۳) وهفت إقلیم وحبیب السیر الجزء الرابع من المجلد الثانی (ص ۱۷۷) و (تاریخ مغول - ص ۵۳۴) لعباس اقبال، وکذا فی الریحانهٔ و (تغ - ص ۶۸).

(۲۷۴۶: دیوان سیف أصفهانی أو شعره) واسمه سیف الدین محمود من أحفاد کمال إسماعیل. أورد شعره فی (گلشن - ص ۳۸۴).

(دیوان سیف أعرج) مر بعنوان سیف اسفرنگ.

(۲۷۴۷: دیوان سیف باخرزی) وهو سیف الدین سعید بن مظفر الخبوشانی. کان معاصرا للعطار النیشابوری ورضی لالا وسعد الدین الحموی وخلیفهٔ نجم الدین الکبری ترجمه وأورد شعره فی (خزینهٔ الأصفیاء ج ۲ ص ۲۷۴) و (بهش ۱ - ص ۳۲۰) (مجالس العشاق - ص ۱۱۳) و (حسینی - ص ۱۴۰) قال فی نفحات الانس (ص ۳۸۵) انه مات (۶۵۸) وفی ((شاهد صادق) انه مات (۶۵۳) وترجمه أیضا فی (تش - ص ۷۷) وطرائق الحقائق (ج ۲ ص ۱۵۳). و (مع - ج ۱ ص ۲۴۴) و (ض - ص ۱۳۶) و (گلشن - ص ۲۱۴ - ۲۱۵) وطبع بعض رباعیاته ضمن مجموعهٔ رباعیات أبی سعید أبی الخیر بطهران

(۴۸۵)

مفاتیح البحث: مدینهٔ طهران (۱)، الموت (۱)، الشهادهٔ (۲)، النوم (۱)

صفحه ۱۵۲

الذریعهٔ - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۲ - الصفحهٔ ۴۸۶

(۱۳۳۴) کما ذکر فی مقدمته وحواشیه.

(۲۷۴۸: دیوان سیف تبریزی أو شعره) واسمه سیف الدین. ترجمه فی (دجا - ص ۱۸۶) وقال إنه من الشعراء المتقدمین وأورد شعره نقلا عن (عرفات العاشقین).

(دیوان سیف الدین) متعدد ذکرناها بحذف المضاف إلیه لاشتهارها کذلک.

(۲۷۴۹: دیوان سیف الدین دبیر أو شعره) ترجمه فی (مع - ج ۱ ص ۲۵۴) وأورد قصیدته المیمیهٔ نقلا عن (عرفات العاشقین) وأظنه غیر ما قبله.

(۲۷۵۰: دیوان سیف هندی أو شعره) واسمه سیف خان بن تربیت خان. کان ماهرا فی الموسیقا والف رسالهٔ فیها وفی الرقص الهندی. وتوفی (۲۵ رمضان - ۱۰۹۵). أورد شعره فی (گلشن - ص ۲۱۵).

(۲۷۵۱: دیوان سیفی آشوری) واسمه سیف الله بن المیرزا باقر الأصفهانی المتخلص (خاص) ابن مرتضی. ولد بأصفهان فی (۱۳۰۲ ش) ونشأ بها ولم یحصل العلم فی المدارس لعدم استعداد والده اقتصادیا، ولما کان ذهینه وقادا تلقف العلم خارج وقت اشتغاله فی المعمل، وجعل ینظم الشعر، واشترک فی (انجمن أدبی پروانه) وطبع دیوانه بأصفهان أخیرا. کذا ترجمه وأورد شعره فی شعرای معاصر أصفهان (ص ۲۵۷).

(۲۷۵۲: دیوان سیفی بخاری) عده المیر علی شیر فی (مجن ۳ ص ۵۷ و ۲۳۰) من معاصریه. قال: جاء من بخارا إلی هرات لتحصیل العلم ونظم الشعر والأمثال، والمعما، وله شعر یخص أهل الحرف والصنایع والشبان والعامة. وله رسالة فی المعما. وقال فی حبیب السیر (الجز الثالث من المجد الثالث ص ۳۴۱) انه کان فی خدمة المیر علی شیر بهرات ثم رجع إلی وطنه بخاری ومات بها. وله دیوان خاص لأهل الصنایع والحرف. وذکر فی (نر ۱۵ ص ۵۱۳) معمیاته. وذکره دولتشاه مع سیفی آخر من امراء تیمور، فی ضمن ذکره لأحوال سیفی نیشابوری فی الطبقة الثانیة مستطردا. ووعد ان یذکره فی الخاتمة ونسی. وعنه اخذ فی (حسینی - ص ۱۵۲) وترجمه فی (بابرنامه) کما نقل عنه براون فی (ج ۳ - ص ۵۲۰) وقال فی (تش - ص ۳۲۱) انه مات بهراة فی (۹۹) فلعله أراد (۹۰۹). وقال فی (گلشن - ص ۲۱۶) مات سیفی عروضی (۸۹۸) قال فی کشف الظنون ان رسالته فی المعما مشتمل علی مقدمة وأربعین قاعدة وخاتمة وادرج فی الخاتمة

(۴۸۶)

مفاتیح البحث: کتاب کشف الظنون لحاجی خلیفة (۱)، شهر رمضان المبارک (۱)، مدینة إصفهان (۳)، الموت (۲)، الرقص (۱)

صفحه ۱۵۳

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۲ - الصفحة ۴۸۷

معمیات شرف الدین الیزدی بإشارة (الألف) ووالجامی بإشارة (العین) وحاجی أبو الحسن الاندجانی بإشارة (اللام). أقول ویوجد دیوانه فی مکتبة دانشگاه تهران کما فی فهرسها (ج ۲ ص ۲۴۴) یشتمل علی تسعة وأربعین غزلا وقطعتین کلها فی (۲۶۰ بیتا). وله رسالة فی العروض فارسی. رأیت نسختها بأصفهان فی مجموعة کلها بخط محمد امین وقاری کتبها (۱۰۹۵) فی (۴۶ ورقة) عند أبی الحسن الکتابی، ولذلک قد یعرف بسیفی عروضی کما فی (گلشن - ۲۱۶) و (تغ - ص ۶۹) و (خوشگو).

(۲۷۵۳: دیوان سیفی ترمذی) رآی سنگلاخ نسخة من قصایده بخط سلطان محمد نورا، فذکره فی (امتحان الفضلاء - ج ۱ ص ۱۱۵) ولعله الخراسانی المذکور فی (بهش ۲ - ص ۴۰۳) أو أنه هو سیفی هروی مؤلف تاریخ هرات فی (۷۲۰).

(۲۷۵۴: دیوان سیفی خراسانی) من الامراء الظرفاء. أورد غزله فی (بهش ۲ - ص ۴۰۳). وقال دولتشاه فی أحوال سیفی نیشابوری فی الطبقة الثانیة ان هناک سیفی آخر اسمه الحاج سیف الدین وهو من امراء تیمو، قد نظم الشعر الفارسی والترکی جیدا وعنه اخذ فی (حسینی - ص ۱۵۲). ولعله متحد مع ما قبله.

(۲۷۵۵: دیوان سیفی ساوجی أو شعره) وصناعته عمل السیوف. ترجمه وأورد شعره فی (تس ۵ - ص ۱۶۸).

(دیوان سیفی عروض) کما فی (گلشن - ص ۲۱۶). و (خوشگو) وهو سیفی البخاری المذکور.

(۲۷۵۶: دیوان السیفی القزوینی) السید قوام الدین محمد السیفی الحسینی القزوینی قال الحزین فی تذکرته (ص ۲۷) ان بیت السیفی من بیوت السادة الاجلاء بقزوین ومنهم السید قوام الدین هذا. له الشعر بالفارسیة والعربیة ونظم اللمعة الدمشقیة، وله مهارة خاصة فی نظم التواریخ. وعنه اخذ فی (نجوم السماء - ص ۱۹۴) أقول مر أرجوزاته فی (ج ۱ و ج ۷ - ص ۲۲۵) وقد توفی (۱۱۵۰).

(۲۷۵۷: دیوان سیفی نیشابوری) اسمه علی بن أحمد وهو مداح سلطان تکش الخوارزمشاه. ترجمه دولتشاه فی الطبقة الثانیة، وعنه اخذ فی (تش - ص ۱۳۸) (ومع - ج ۱ ص ۲۵۲) وأورد منتخبا من اشعاره منها قصیدة سیم وسنک الملتزم فی کل مصرع

(۴۸۷)

مفاتيح البحث: كتاب اللمعة الدمشقية للشهيد الأول (۱)، مدينة إصفهان (۱)، على بن أحمد (۱)، الحج (۱)

صفحه ۱۵۴

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانى - ج ۹ق۲ - الصفحة ۴۸۸

بذكر هذين اللفظين و (روشن - ص ۳۱۵) و (گلشن - ص ۲۱۵).

(۲۷۵۸: ديوان سيفى هروى) هو سيف بن محمد بن يعقوب الهروى. ولد بهرات (۶۸۱) وكان يمدح الملك فخر الدين، وقال مدحته بثمانين قصيدة وماية وخمسين قطعة من الشعر. ومدح أيضا الملك غياث الدين كرت وفى (۷۲۰) باسمه ألف (تاريخ نامهء هرات) أو (تاريخ سيفى) الذى طبعه وصححه محمد زبير الصديقى معلم الألسنة الشرقية فى كلية كلكتة فى (۱۳۶۲). وترجمه المستر براون فى (ج ۳ - ص ۱۹۶ - ۱۹۷).

(۲۷۵۹: ديون سيلى بلخى أو شعره) ترجمه النصر آبادى فى (نر ۱۰ - ص ۴۳۹) وقال كان فى خدمة سبحان قلى سلطان. وعنوانه هناك (سيلى مستقيم بلخى) ولعل مستقيم أيضا لقبه أو تخلصه. وترجمه فى (حسينى - ص ۱۵۴) ولكن لم يذكر هذه الكلمة، وكذا فى (گلشن - ص ۲۱۶) فلعله زائد. (۲۷۶۰: ديوان سيما طالخانى) ميرزا عبد الكريم ولد بطالخان من سميرم السفلى وسافر إلى أصفهان وتعلم الأدب والنجوم، وسافر إلى گيلان ورجع وله خمسة دواوين (الهى نامه) و (رياض المحبين) و (شقايق الحقايق) و (مشرق الأنوار) و (مجموعة القصايد). كان مريدا لقربانعلى شاه ثم مجذوب عليشاه، وسافر إلى كاشان وبقى عند ملا احمد النراقى. وترجمه فى المدايح المعتمدية.

(۲۷۶۱: ديوان سيمائى مشهدى) كان مقلدا، وكان قد قرر على نفسه ان ينظم ماية بيت فى كل ساعة. ترجمه سام ميرزا فى (تس ۵ - ص ۱۳۸) وأورد شعره. وفى (روشن - ۳۱۵) سماه (سيما مشهدى). وكذا فى (مطلع الشمس - ص ۴۳۴).

(ديوان سيمى بغدادى) قال فى شاهد صادق: مات (۸۳۰) وأظنه متحدا مع ما بعده.

(۲۷۶۲: ديوان سيمى نيشابورى) كان بنيشابور فسكن مشهد خراسان واشتغل بتعليم الصبيان، كان يكتب بستة أقلام (ستة أنواع من الكتابة) وكان ماهرا فى المعما والشعر والتصوير وتلوين الأوراق والتحبير والتذهيب والترسل والانشاء، وتلمذ عليه كثير، منهم عبد الحى الخطاط. يقال انه كما ينظم ويكتب فى اليوم ثلاثة آلاف بيت وهذا غريب. هكذا ترجمه دولتشاه فى الطبقة السادسة وقال: كان معاصرا لعلاء الدولة ابن بايسنغر

(۴۸۸)

مفاتيح البحث: مدينة إصفهان (۱)، محمد بن يعقوب (۱)، عبد الكريم (۱)، خراسان (۱)، الشهادة (۲)، الموت (۱)

صفحه ۱۵۵

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانى - ج ۹ق۲ - الصفحة ۴۸۹

وذكر فى الجزء الثالث من المجلد الثالث من حبيب السير (ص ۱۷۴) قصة من ابتلائه بمرض الجوع. وقال فى (مجن ۱ ص ۱۶ و ۱۹۱) انه كان يدعى انه ينظم ويكتب ألفى بيت فى كل يوم، وكان قد حك على خاتمه هذا البيت.

يك روز بمدح شاه پاكيزه سرشت * سيمى دو هزار بيت گفت وبنوشت وترجمه فى أعيان الشيعة (ج ۴۰) ومطلع الشمس (ص ۴۳۴) و (تغ - ص ۶۹) و (روشن.

ص ۳۱۶) وطرائق الحقائق (ج ۳ ص ۲۴۵) وفى شاهد صادق مات سيمى بغدادى (۸۳۰).

وکان معاصرا لکاتبی الشاعر المتوفی (۸۳۹) وقد نسبه کاتبی إلی سرقة الشعر حین قال:

میان شهر نیشابور سیمی * چو اشعار ملیح کاتبی دید بمشهد رفت وبر نام خودش بست * نمک خورد ونمک دان رابد زدید وتوجد بالمکتبة الملیة بطهران نسخة من دیوان مولانا لطف الله نیشابوری بخط سیمی هذا.

(۲۷۶۳: دیوان سیمین بهبهانی) من المعلمات الشاعرات. تسکن بطهران. طبع دیوانها بعنوان (جای پا) وهو مجموعة من اشعارها فی (۱۳۳۵ ش). فی (۲۴۱ ص) مع مقدمة فی تطور النثر الفارسی. وترجمها فی تذکرهء علوی (ص ۱۲).

(۲۷۶۴: دیوان سینا أصفهانی) واسمه مصطفی قلی بن محمد التیرانی الکرونی من نواحی أصفهان ولد فی (رمضان – ۱۲۹۳) ومهر فی الغزل وخبط عقله (حدود ۱۳۵۳) ومات بکرون. طبع قسم من دیوانه فی (۱۳۲۷) فی (۲۴۰ ص) علی الحجر وکان عضوا بانجمن أدبی دانشکده فاورد الفت غزله فی دانشنامه المطبوع (۱۳۴۲).

ترجمه ایزد گشب فی (نامهء سخنوران – ص ۸۶) وشعرای معاصر أصفهان (ص – ۲۵۸) وأورد شعره (پژمان – ص ۲۲۵).

(۲۷۶۵: دیوان سینا کرمانی) واسمه جواد بن محمد علی المعلم. ولد بکرمان فی (۱۲۹۷) وتلمذ علی علمائها ومهر فی الشعر الفارسی والعربی والخط. طبع له أرجوزة فی النحو بالعربیة مع ألفیة ابن مالک فی کرمان (۱۳۲۹) بتصحیح أخیه الأصغر منه احمد بهمنیار أستاذ جامعة طهران والمتوفی بطهران أخیرا فی (۱۳۷۴) وتوفی الناظم فی (۱۳۳۶) بکرمان. توجد کثیرا من شعره عند تلمیذه السید محمد الهاشمی الکرمانی بطهران.

(۴۸۹)

مفاتیح البحث: کتاب أعیان الشیعة للأمین (۱)، شهر رمضان المبارک (۱)، مدینة إصفهان (۲)، مدینة طهران (۵)، محمد الهاشمی (۱)، الجود (۱)، الموت (۱)، الشهادة (۱)، الوفاة (۱)، النوم (۱)

صفحه ۱۵۶

الذریعة – آقا بزرگ الطهرانی – ج ۹ق۲ – الصفحة ۴۹۰

(ش) (دیوان شائق) کما هو الصحیح. راجع (شایق) کما یتلفظون به.

(دیوان شاپور) راجع دیوان شاهپور.

(۲۷۶۶: دیوان شاپور رازی) ولقبه شرف الدین کما فی خلاصة تقی الدین الکاشی.

واسمه ارجاسب کما فی ریاض الشعراء للداغستانی وکذا فی أکثر التذاکر. وهو من بیوت أکابر طهران من قری الری ووالده (خواجة خواجگی) أخو محمد شریف الهجری الذی هو والد اعتماد الدولهء جهانگیری والد نور جهان بیگم کما فی (سرو آزاد – ص (۵۱) وهو ابن أخت أمیدی تهرانی کما فی (نر ۹ – ص ۲۳۷) و (خوشگو) وقال فی (تش – ص ۲۱۳) و (مع – ج ۲ – ص ۲۳) و (تغ – ص ۶۹) انه من أولاد أمیدی المذکور ومن أقرباء امین احمد الرازی. ولد بطهران وتخلص فی شعره (فریبی) ولکن تقی کاشی سماه (قریبی) وتقی أوحدی سماه (قربی) وقال عبد النبی فی (میخانه – ص ۲۸۲):

رأیته فی (۱۰۲۵) بلاهور فقال: انی ترکت التخلص (فریبی) واتخذت اسمی (شاپور) تخلصا. ونقل فی حاشیة میخانه ان تقی أوحدی لاقی شاپور فی قزوین فی (۹۹۶) ثم سافر شاپور فی تلک السنة إلی الهند للتجارة ورجع فی (۱۰۰۳) إلی وطنه، ثم سافر ثانیا فی (۱۰۱۹) إلیها ورجع فی (۱۰۲۵) فلاقاه ناظم تبریزی فی أصفهان فی (۱۰۲۶) ثم سافر إلی الحجاز فی (۱۰۲۷) ومات (۱۰۲۸) أو (حدود ۱۰۳۰) وله مثنوی فی قبال (خسرو وشیرین) وقد رأی دیوانه آزاد والنصر آبادی فقال فی (نر ۹ – ص ۲۳۷) انه فی أربعة آلاف بیت. وتوجد عدة نسخ منه فی المتحف البریطانی وبانکی پور وفی (بنگاله) نسخة من دیوان ملک الشعراء شاپور کما فی فهرسها. قالوا وهو ماهر فی القصاید وجاء شعره فی (گلستان مسرت) مکررا.

(۴۹۰)

مفاتيح البحث: مدينة إصفهان (۱)، مدينة طهران (۲)، الهند (۱)

صفحه ۱۵۷

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۲ - الصفحة ۴۹۱

(۲۷۶۷: ديوان شاپور قاجار أو شعره) واسمه شيخعلی ميرزا ابن السلطان فتح علی شاه. وكان سمی جده الأمی. ترجمه وأورد شعره فی (مع ۱ - ص ۳۶) و (انجمن ۲) و (پژمان ص ۲۲۶).

(۲۷۶۸: ديوان شاپور كاشانی) ترجمه سام ميرزا فی (تس ۵ - ص ۱۵۵) وعده من شعراء كاشان الذين لهم دواوين خاصة وأورد شعره. ويوجد نظم خطبة البيان لشاپور كاشانی فی مكتبة دانشگاه تهران كما فی فهرسها (ج ۲ ص ۱۱۵) نظمها فی (۸۴۶).

(ديوان شاپور نيشابوری) راجع شاهپور نيشابوری كما اشتهر به.

(۲۷۶۹: ديوان الشاخوری أو شعره) وهو السيد حسين بن علی الشاخوری. توجد مراثيه ضمن مجموعة دونها الشيخ لطف الله بن علی بن لطف الله بن محمد الجد حفصی فی (۱۲۰۱) وفيها منظومات لأربعة وعشرين شاعرا، والنسخة عند الخطيب الشيخ محمد علی يعقوب فی النجف.

(۲۷۷۰: ديوان الشاخوری أو شعره) وهو السيد محمد. توجد شعره فی المجموعة المذكورة قبل هذا.

(ديوان شاداب) راجع ديوان سادات فی (ص ۴۱۴).

(۲۷۷۱: ديوان شادابی جونپوری أو شعره) واسمه محمد حسين. كان ماهرا فی الموسيقی. الهندی أورد بعض شعره فی (گلشن - ص ۲۱۶).

(۲۷۷۲: ديوان شادمان أصفهانی) وهو الحاج ميرزا أبو الفضل الهمائی بن أبی القاسم (طرب) واخ (سنا). ولد (۱۳۲۴) له (سير وتحول نثر فارسی) و (رهبر ايمان در ترجمهء قرآن) وديوان شعره هذا. نقل عنه فی شعرای معاصر أصفهان (ص ۲۶۰) و (پژمان - ص ۸۵۰).

(۲۷۷۳: ديوان شادمان گكهر) من أولاد الامراء بنواحی گكهر بين پنجاب وحسن ابدال بالهند كان معاصرا لعالمگير پادشاه وشاه جهان، وترك المناصب واعتزل عن الناس، ورتب لنفسه ديوانا أورد منه فی (سرخوش - ص ۵۹ - ۶۰) نقلا عن عبد العزيز داروغه المتخلص (عزت). وترجمه فی (خوشگو) و (تغ - ص ۶۹) أيضا وذكره فی (حسينی - ص ۱۷۷) بعنوان شاديان غلطا. وطبع ديوان فارسی لسلطان شادمان

(۴۹۱)

مفاتيح البحث: مدينة النجف الأشرف (۱)، مدينة إصفهان (۱)، عبد العزيز (۱)، الهند (۱)، الحج (۱)

صفحه ۱۵۸

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۲ - الصفحة ۴۹۲

خان گكهر سارنگ آل، بلاهور (۱۸۹۹ م) فی (۸۸ ص) بتصحيح ممتاز علی.

(۲۷۷۴: ديوان شادی هروی أو شعره) كان رمالا شاعرا. أورد شعره فی (تش - ص ۱۴۹) فی شعراء هرات، وكذا فی (پژمان - ص ۲۲۷).

(۲۷۷۵: ديوان شارق بروجنی) البختياری واسمه مهدی كان طبيبا للأسنان ببروجن من نواحی أصفهان. ولد (۱۲۹۳) وتوفی (۱۳۶۸) له اشعار كثيرة. ذكره (پژمان - ص ۲۲۸) وكذا فی شعرای معاصر أصفهان (ص ۲۶۱) وترجم ابنه بهمن، الشاب الشاعر المتخلص

بتخلص أبيه أيضا.

(۲۷۷۶: ديوان شارق يزدى أو شعره) واسمه غلام حسين المحامى بيزد. ترجمه وأورد شعره في (تش يز – ص ۲۹۵).

(ديوان شاطر عباس) المتخلص (صبوحى) راجع تخلصه.

(۲۷۷۷: ديوان شاعر بلگرامى) وهو المير السيد محمد بن المير عبد الجليل البلگرامى المولود (۱۴ –ع ۱ – ۱۱۰۱) والمتوفى (۸ شعبان – ۱۱۸۵) ورثاه آزاد كما ذكره في كتابه (خز – ص ۲۸۴) وأورد كثيرا من شعره عن ديوانه. وترجمه أيضا آزاد هذا في حياته في (سرو آزاد – ص ۲۸۹ – ۲۹۱) المؤلف (۱۱۶۶) قال: وتلمذ على المير طفيل محمد. وكان والده حاكم سيوستان واستعفى عنه واجلس مكانه ابنه هذا في (۱۱۳۳) وفي (۱۱۴۳) اتخذ آزاد هذا نائبا له. ولما توجه نادر شاه إلى الهند فر شاعر هذا من سيوستان ونزل وطنه بلگرام في (۱۱۵۶) ثم أطرى شعره في اللغات الثلاث العربية والفارسية والهندية.

(۲۷۷۸: ديوان شاعر شاهجهانى أو شعره) واسمه محمد من امراء محمد شاه. ولقبه (معنى ياب خان) تلمذ على (بيدل) و (فائق). أورد شعره في (سرو آزاد – ص ۲۳۵).

(ديوان شاعر الفلاسفة) هو لقب أبي العلاء المعرى المذكور في (ص ۴۵) كما طبع على منتخبات اللزوميات له المطبوع (۱۳۱۹) بالإسكندرية بمصر.

(۲۷۷۹: ديوان شافى حيدر آبادى أو شعره) واسمه امداد حسين بن غلام امام. كان يشتغل بآصفية حيدر آباد دكن بالهند. مات نيف وستين ومأتين والف. أورد شعره

(۴۹۲)

مفاتيح البحث: أبو علاء المعرى (۱)، شهر شعبان المعظم (۱)، مدينة إصفهان (۲)، الهند (۲)، الموت (۱)

صفحه ۱۵۹

الذريعة – آقا بزرگ الطهراني – ج ۹ق۲ – الصفحة ۴۹۳

في (گلشن – ص ۲۱۶).

(۲۷۸۰: ديوان شاكر أصفهانى أو شعره) وهو محمد قلى بيك من تبارزة عباس آباد بأصفهان كان ماهرا في الصياغة والنقش. ترجمه وأورد شعره معاصره في (نر ۹ – ص ۳۹۲) وعنه في (دجا – ۱۸۶). وفي (گلشن – ص ۲۱۷) سماه محمد على شاكر تبريزى.

(۲۷۸۱: ديوان شاكر تبريزى أو شعره) من شعراء القرن الثالث عشر بالتركية.

كذا ترجمه في (دجا – ص ۱۸۷) نقلا عن (حديقة الشعراء).

(ديوان شاكر تبريزى) راجع ديوان شاكر أصفهانى.

(۲۷۸۲: ديوان شاكر دزفولى أو شعره) اسمه المولى نصر الله تراب بن المولى فتح على الدزفولى، من تلاميذ الشيخ الأنصارى والمتخلص في شعره (شاكر) والمتوفى (۱۳۱۱) أورد كثيرا من اشعاره في المجموع الشبيه بالكشكول المسمى (لمعات البيان) الموجود في أهواز عند الشيخ مرتضى بن الشيخ محمد جعفر بن مرتضى الدزفولى المعاصر وله (مظهر البينات ومظهر الدلالات) ترجمة لشرح ابن أبي الحديد لنهج البلاغة بالفارسية، توجد في مكتبة دانشگان تهران كما في فهرسها (ج ۲ ص ۲۵۳ – ۲۶۴).

(۲۷۸۳: ديوان شاكر طهرانى أو شعره) أو شاكرا – والألف للتكريم – سكن أصفهان ترجمه وأورد شعره مصاحبه مدة مديدة الشيخ على الحزين في تذكرته (ص – ۹۶) وقال مات قبل مدة. وعنه اخذ ظاهرا في (گلشن – ص ۲۱۷) وفي (تغ – ص ۶۹) انه كان ماهرا في العروض وشعره قليل ولكنه جيد.

(۲۷۸۴: ديوان شاكر هندى أو شعره) وهو عبد الرحمان بن الحاج محمد روشن خان ابن محمد نواز خان تلميذ السيد ناصر على

نصیر، له (گلستان مسرت) بالفارسیة فی خمسة حدائق ۱ فی الحمد والثناء ۲ فی الغرام والعشق ۳ فی الخط ۴ فی المطایبات ۵ فی النصایح. جمع فی کل حدیقة اشعار کثیرة من الشعراء مما یناسب الموضوع الفه فی (۱۲۶۱) باسم محمد أمجد علیشاه وابنه محمد واجد علیشاه بالهند. وطبع هناک فی (۵۶۲ ص) فی (۱۲۶۷) وله فیه اشعار کثیرة لکنها غیر جیدة.

(۲۷۸۵: دیوان شاکرة هندیة) باللغة الهندیة. للفاضلة شهربانو بنت الحاج علی رضا

(۴۹۳)

مفاتیح البحث: إبن أبی الحدید المعتزلی (۱)، کتاب نهج البلاغة (۱)، مدینة إصفهان (۲)، عبد الرحمان (۱)، الهند (۱)، الموت (۱)، الثناء (۱)، الحج (۲)

صفحه ۱۶۰

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۲ - الصفحة ۴۹۴

ابن محمد طاهر التستری المولودة ببمبئی (۱۲۴۴) وتزوجت آغا علی عسکر الشیرازی (۱۲۶۸) وتوفت (۱۳۱۹) ترجمها اخوه المولی محمد علی المتخلص (حزین) فی کتابه (تحفة الأحباب) ونقل عنه فی مقدمة (نالهء حزین) المطبوع بالهند فی (۱۹۳۸ م) علی نفقة المیرزا إسماعیل الشیرازی امین الملک حفید الآقا علی عسکر المذکور.

(دیوان شاملو قیصر) یأتی فی القاف بعنوان قیصر.

(دیوان شاملو مرتضی) یأتی بتخلصه (مرتضی) کما فی دیوانه الموجود عند الملک (دیوان شاملو ولی قلی) یأتی باسمه وقلی کما فی (نر ۴ - ص ۹۳).

(دیوان شاملو هروی) أورد شعره المتخلص فیه (حسن) فی (نر ۲ - ص ۲۲) واسمه أیضا حسن. مر فی (ص ۲۴۳). وتوجد فی شعره فی (گلستان مسرت) أیضا.

(۲۷۸۶: دیوان شاملی أو شعره) أورد شعره فی (گلشن - ص ۲۱۷) و (پژمان - ص ۸۵۰).

(۲۷۸۷: دیوان شامی دامغانی أو شعره) ترجمه فی (مجن ۳ - ص ۶۲ وص ۲۳۵) وأورد شعره.

(۲۷۸۸: دیوان شانی تکلو) مداح الشاه عباس الماضی. وزنه بالفضة فی صلة بعض مدایحه فی (۱۰۰۱) کما ترجمه فی خزانة عامره (ص ۲۶۹) وذکر بالمناسبة جمعا کثیرا ممن کانت صلة شعرهم وزنهم بالفضة قال وتوفی الشانی بمشهد خراسان (۱۰۲۳) ومر ولده حسن المتخلص (ثانی) ورأیت قصیدة طویلة فارسیة فی مدح أمیر المؤمنین (ع) لشانی هذا ضمن مجموعة، کتب کثیر منها فی (۱۱۳۰) وترجمه الصادقی فی (خص ۷ - ص ۱۱۲) وذکر انه تمم دیوانه بنفسه (أقول) توجد نسخة من دیوان شأنی تکلو فی مکتبة الآقا جعفر (سلطان القرائی) وهی بخط عبد اللطیف بن نظام الدین، فرغ من الکتابة فی یوم الاثنین الثانی والعشرین من شوال (۱۰۷۳) وکتبه بأمر الفاضل المولوی مولانا بدیع الزمان الفیروز آبادی، فیه القصاید والغزلیات والرباعیات فی (۶۲۵۷) بیتا. أول القصاید فی مدح النبی (ص) والبتول الطاهرة والأئمة الاثنی عشر (ع) ثم مدائح الملوک والامراء فی إیران والهند. أول القصائد قوله:

(۴۹۴)

مفاتیح البحث: الإمام أمیر المؤمنین علی بن ابی طالب علیهما السلام (۱)، الرسول الأکرم محمد بن عبد الله صلی الله علیه وآله (۱)، دولة ایران (۱)، شهر شوال المکرم (۱)، خراسان (۱)، الهند (۲)، الطهارة (۱)

صفحه ۱۶۱

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۲ - الصفحة ۴۹۵

أی ز سودا سایة بر زلف ایاز انداخته * گردن محمود را در دام ناز انداخته وأول غزلیاته:

أی بأدای حمد تو زمزمه عقل ورای را * از تو حلاوت سخن طبع سخن سرای را وآخر الدیوان یختم برباعیة:

دلبستهء همت بلندم دارد * در گوشهء فقر پایبندم دارد هر چند که من قابل بزم تونیم * دوری رفیقان گله مندم دارد ونسخة أخری منه فی (بنگاله) کما فی فهرسها. وترجم شانی هذا فی (سرو آزاد – ص ۲۸) و (حسینی – ص ۱۷۲) و (سرخوش – ص ۵۶) و (خوشگو) و (تش – ۱۵) و (خز – ص ۲۶۹) و (تغ – ص ۷۰) وله مثنوی تتبع فیه (مخزن الاسرار). کما فی فهرس مکتبة دانشگاه تهران (ج ۲ ص ۴۴). والظاهر أن شانی الرومی المتوفی (۱۱۸۰) والمذکور فی أسماء المؤلفین (ص ۴۱۵) اخذ تخلصه من هذا الرجل.

(۲۷۸۹: دیوان شانی شبستری أو شعره) من الشعراء المذکورین فی (حدیقة الشعراء) کما نقل عنه فی (دجا – ص ۱۸۷).

(دیوان شاه آفرین هندی) مر فی (ص ۱۰) بعنوان آفرین.

(دیوان شاه إسماعیل صفوی) مر بعنوان دیوان خطائی.

(دیوان شاه بابا أصفهانی) مر فی (ص ۲۲۶) بعنوان حالی. وترجمه فی روضة الصفا.

(۲۷۹۰: دیوان شاه باز تبریزی أو شعره) من شعراء القرن الثالث عشر بالترکیة.

ترجمه فی (دجا – ص ۱۸۷) نقلا عن (حدیقة الشعراء).

(دیوان شاه باقر کاشی أو شعره) ترجمه فی (خوشگو) ومر فی (ص ۱۲۲) بعنوان باقر کاشی.

(۲۷۹۱: دیوان شاه باقر لاری أو شعره) وهو ابن الحکیم شاه معصوم. کان کأبیه ماهرا فی الطب. أورد ذکره ووالده، معاصرهما الحزین فی تذکرته (ص ۸۸) وعنه فی (لارستان کهن – ص ۱۳۹).

(دیوان شاه بدخشان) یأتی بتخلصه (لعلی) فی اللام.

(۲۷۹۲: دیوان شاه بدخشانی) واسمه ملا شاه. ولد ببدخشان وسافر إلی الهند

(۴۹۵)

مفاتیح البحث: الهند (۱)، الوفاة (۱)، الطب، الطبابة (۱)

صفحه ۱۶۲

الذریعة – آقا بزرگ الطهرانی – ج ۹ق۲ – الصفحة ۴۹۶

ونزل کشمیر وتلمذ علی میان شاه وترقی امره بعد وفاته، وکان معجبا بنفسه. ترجمه ودمه النصر آبادی فی (نر ۳ – ص ۶۳) و (خوشگو) وترجمه مفصلا فی (خیال – ص ۱۲۷ – ۱۳۹) وقال مات (۱۰۷۰) لکن فی ذیل کشف الظنون (۱۰۶۹) ثم أورد المیر علی لودی تفسیره للجزء الأول من القرآن. وترجمه فی (ض – ص ۱۶۱) والریحانة نقلا عن القاموس الترکی وذکر تکفیر العوام له والسعی فی قتله. وذکر إسماعیل پاشا دیوانه الفارسی فی ذیل کشف الظنون.

(دیوان شاهپور) راجع دیوان شاپور.

(دیوان شاهپور اشهری) راجع دیوان شاهپور نیشابوری.

۲۷۹۳: دیوان شاهپور نیشابوری أو شعره) واسمه شاهپور بن محمد المتصل نسبه إلی عمر الخیام. تلمذ علی ظهیر الدین الفاریابی، وکان السلطان محمد بن تکش قد عهد منصب الانشاء إلیه. له (رسالهء شاهفوری) فی الاستیفاء ورسائل فی (الانشاء) ترجمه وأورد شعره دولتشاه فی الطبقة الثالثة، وأورد نهیه لنور الدین وزیر جلال الدین عن شرب الخمر. وقال فی (خیال – ص ۵۲) انه من تلامیذ الخواجة نور الدین الطبسی المذکور، وزیر جلال الدین محمد خوارزمشاه، وأورد القصة المذکورة مع زیادات.

مات بتبریز فی (۶۰۰) ودفن بمقبرة سرخاب جنب قبر الخاقانی والظهیر الفاریابی وعده فی شاهد صادق من المتوفین فی (۶۴۵) وسماه شاهپور اشهری نیشابوری. وترجمه أیضا فی (گلشن - ص ۲۳۰) ولا تشتبه هذا الرجل بشاهپور الأسفرائینی طاهر بن محمد المتوفی (۴۷۱) صاحب (تاج التراجم فی التفسیر للأعاجم) الذی ذكره إسماعیل پاشا فی أسماء المؤلفین (ج ۱ ص ۴۳۰).

(۲۷۹۴: دیوان شاه تراب كاكوروی) طبع دیوانه بهذا العنوان فی (نولكشور) بالهند. ولعله ترابی پانی پتی المذكور فی (ص ۱۶۹).

(دیوان شاه تقی میرزا) یأتی بتخلصه (واحد).

(۲۷۹۵: دیوان شاه جهان بیگم أو شعرها) وهی بنت جهانگیر خان حاكم بهوپال بالهند من قبل الحكومة الانگلیزیة. ولدت فی (۱۲۵۴) وأمها سكندر بیگم، تزوجت بالسید محمد صدیق حسن خان، وولدت له (سلیم بهوپالی) المذكور فی (ص ۴۶۴). وبعد

(۴۹۶)

مفاتیح البحث: شرب الخمر (۱)، كتاب كشف الظنون لحاجی خلیفة (۲)، طاهر بن محمد (۱)، جلال الدین (۲)، القرآن الكریم (۱)، الهند (۲)، القبر (۱)، القتل (۱)، الموت (۱)، الشهادة (۱)، الجنابة (۱)

صفحه ۱۶۳

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۲ - الصفحة ۴۹۷

موت والدها جهانگیر فی (۱۲۸۵) جلست فی مسند الحكم ولقبتها ویكتوریا ملكة بریطانیا، (گراون اف اینديا). ترجمها وأورد شعرها فی (تذكرة الخواتین - ص ۱۴۳) المؤلفة لها وكذا فی (شمع انجمن) و (نگارستان سخن) و (ماه درخشان) و (اختر تابان) و (طور كلیم) و (بزم سخن) و (خیرات حسان) (ج ۲ - ص ۲۰۳).

(۲۷۹۶: دیوان شاه حسین أردوبادی أو شعره). ترجمه فی (دجا - ص ۱۸۷) نقلا عن تحفهء سامی وقال إنه كان فی أوائل عمره قد سافر إلی خراسان وحضر مجالس الأمیر علی شیر الوزیر وتقرب إلیه ونال الجوائز والصلات، وأورد بعض شعره.

(۲۷۹۷: دیوان شاه حسین أصفهانی أو شعره) وهو اعتماد الدولة كمال الدین میرزا شاه حسین، الوزیر الأعظم للشاه إسماعیل الفاتح. قتل فی قصر (هشت بهشت) بتبریز بید مهتر شاهقلی غیلة فی (۹۲۵) كما ذكر مفصلا فی (حبیب السیر) و (أحسن التواریخ) وقد أضاف الهروی فی آخر ترجمته لمجالس النفائس فصلا فی أحوال هذا الوزیر فی (مجتس ۱۰ - ص ۱۷۶) وأورد شعره فی (تس ۳ - ص ۵۵) وخلط البیگدلی فی (تش - ص ۱۷۷) فجمع بین الرجل وبین شاه حسین المتخلص (ساقی) الآتی فجعل تخلص الوزیر (ساقی) فذكرناه فی (ص ۴۱۶) تبعا له.

(دیوان شاه حسین أوبهی) أصله من أوبه من نواحی خراسان. یأتی بعنوان تخلصه (كامی أوبهی).

(دیوان شاه حسین خراسانی) مر بعنوان (بزمی).

(دیوان شاه حسین ساقی أصفهانی) ترجمه سام میرزا فی (تس ۵ - ص ۱۲۱) وذكر انه توفی فی حوالی دامغان فی (۹۴۱) وأورد بعض شعره. وقد ذكرنا فی (ص ۴۱۶) ساقی تخلصا للوزیر المذكور قبل هذا. ولیس بصحیح.

(۲۷۹۸: دیوان شاه دار ابجردی) للمولی محمد الدارابی المتخلص (شاه) سافر إلی الهند ورجع إلی إیران حین تألیف النصر آبادی لتذكرته، فذكره فی (نر ۶ - ص ۱۸۶) وقال إنه مشغول بتألیف تذكرة الشعراء، وأطری علمه وفضله. وقد ذكرنا تذكرته فی (ج ۴ ص ۳۸) نقلا عن (گلشن - ص ۲۲۰). وأورد شعره فی (پژمان - ص ۸۵۱) (۲۷۹۹: دیوان شاهدای گیلانی أو شعره) ترجمه وأورد شعره معاصره فی (نر ۹ -

(۴۹۷)

مفاتیح البحث: دولة ایران (۱)، خراسان (۲)، الهند (۱)، القتل (۱)

صفحه ۱۶۴

الذريعة - آقا بزرگ الطهراني - ج ۹ق۲ - الصفحة ۴۹۸

ص ۳۷۵) وقال إنه من صلحاء أردبيل. وكذا في (گلشن - ص ۲۳۰).

(ديوان شاه داعي شيرازي) مر بعنوان ديوان داعي شيرازي.

(۲۸۰۰: ديوان شاهد شيرازي أو شعره) وهو المير مؤمن بن أبي القاسم. ولد في بلدة ايزد خواست، من محال شيراز واشتغل بشيراز. ترجمه معاصره هدايت في (ض - ص ۴۵۶) و (مع - ج ۲ - ۲۴۹) وعنهما في الريحانة.

(۲۸۰۱: ديوان شاهدي بلگرامي) وهو المير عبد الواحد الحسيني الواسطي البلگرامي، تلميذ الشيخ صفي السائي پوري والشيخ حسين سكندره. له (السنابل) و (حل شبهات) و (شرح كافيه) وديوان صغير. ومات (۳ رمضان - ۱۰۱۷) ترجمه في (سرو آزاد - ص ۲۴۷ - ۲۴۸). نقلا عن المير علاء الدولة القزويني في (نفائس المآثر) والبدواني في (منتخب التواريخ).

(۲۸۰۲: ديوان شاهدي دده) واسمه إبراهيم دده ابن صالح المغلوي. له (مفردات مثنوي) انتخب فيه مائة بيت من كل دفتر من الدفاتر الستة للمثنوي للمولوي، ثم شرح كل بيت بخمسة أبيات في (۹۴۰) وسماه (گلشن توحيد) موجودة في (المجلس) في (۳۷۴۹ بيتا) كما في فهرسها (ج ۳ ص ۶۳۲) وثلاث نسخ عند (الملك) ونسخة في بريتش موزيوم، وقال ريو في فهرسه ان له (تحفهء شاهدي) في لغة الفرس ومات (۹۵۷) وكذا إسماعيل پاشا في أسماء المؤلفين (ج ۱ - ص ۲۷) وفي كشف الظنون انه مات (۹۲۷).

(۲۸۰۳: ديوان شاهدي نيشابوري أو شعره) أورد شعره في (تش - ۱۳۸) و (پژمان ص ۲۲۹).

(۲۸۰۴: ديوان شاه رشيد كاشي) المعمر. ترجمه معاصره النصر آبادي في (نر ۹ - ص ۳۷۲) وذكر انه سافر برهة إلى الهند وأورد رباعية له وشعرا.

(ديوان شاه رضا) المتخلص بتسليم مر بعنوان تخلصه.

(۲۸۰۵: ديوان شاه سنجان أو شعره) وهو الخواجة ركن الدين محمود الخوافي السنجاني، من عرفاء الشعراء في القرن السادس ومن تلاميذ الخواجة مودود الچشتي وهذا هو الذي لقبه (شاه سنجان) وتوفي (۵۹۷) كما في (شاهد صادق) وقيل في تاريخه (عالي زبده دين شاه محمود) ترجمه في (خزينة الأصفياء) (ج ۱ - ص ۲۵۲) و (تش

(۴۹۸)

مفاتيح البحث: كتاب كشف الظنون لحاجي خليفة (۱)، شهر رمضان المبارك (۱)، الهند (۱)، الموت (۱)، الشهادة (۲)

صفحه ۱۶۵

الذريعة - آقا بزرگ الطهراني - ج ۹ق۲ - الصفحة ۴۹۹

ص ۷۷) و (تغ - ص ۷۰) وريحانة الأدب عن القاموس التركي، قال سنگلاخ في امتحان الفضلاء (ج ۱ ص ۳۱۹) انه رآى كتابه بخط عبد الرزاق ابن أخت المير عماد.

وقد دخل بعض رباعياته في رباعيات أبي سعيد أبي الخير كما ذكره النفيسي في مقدمته (ص ۵۹) من طبعة طهران (۱۳۳۴ ش) وتوجد بعض اشعاره في جنگ عند (فخر الدين النصيري) بطهران. ومر في (ص ۴۷۲) قاضي سنجاني الذي هو من أحفاد الرجل هذا.

(ديوان شاه سنجان) الخوافي أيضا المدفون بتربت من بلاد خراسان في (۹۹۹) كما في (مع ۲ - ص ۲۱). وأظنه متحدا مع قاضي سنجاني المذكور في (ص ۴۷۲) (۲۸۰۶: ديوان شاه شجاع) وهو ابن مبارز الدين محمد بن الأمير مظفر بن منصور بن پهلوان حاجي. كان جده هذا من خواف بخراسان، عمر ثلاث وخمسون سنة وملك خمسة وعشرون عاما ومات (۷۸۶) وقال حافظ الشيرازي في

تاریخه:

جانش غریق رحمت خود کرد تابود * تاریخ أین معامله رحمان لا یموت ترجمه فی (شد الإزار – ص ۴۵۶ – ۴۵۹) و (مع ۱ – ۳۵) وفی آثار العجم (ص ۴۷۸) واشعاره عربیهٔ وفارسیهٔ جمعها سعد الدین الانسی وکتب لها دیباچهٔ فارسیهٔ، توجد الدیباچهٔ وقطعهٔ من الدیوان فی سفینهٔ عبد الحی الماردینی المؤلفهٔ (۸۲۳) فی مکتبهٔ (التقوی) وطبع الدیوان فی بمبئی.

(۲۸۰۷: دیوان شاه شروان أو شعره) من شعراء القرن الثالث عشر. ترجمه فی (دجا ص ۱۸۸) نقلا عن (حدیقهٔ الشعراء).

(دیوان شاه شیرازی) راجع دیوان داعی شیرازی.

(۲۸۰۸: دیوان شاه صدر دیلمی أو شعره) وهو ابن شاه عنایهٔ الله الدیلمی. من وزراء الترک. توفی (۹۵۵). ترجمه سام میرزا فی (تس ۳ – ۵۹) وأورد شعره. ویأتی والده وولده الموسوم باسم جده عنایهٔ الله.

(دیوان شاه صفی صفوی) یأتی فی الصاد.

(دیوان شاه صفی نور بخشی) یأتی فی الصاد.

(۲۸۰۹: دیوان شاه طاهر انجدانی) وهو السید طاهر بن رضی الدین الکاشانی الانجدانی الحسینی، من تلامیذ محمد بن أحمد الخفری. ولد بهمدان وسکن کاشان،

(۴۹۹)

مفاتیح البحث: مدینهٔ طهران (۲)، محمد بن أحمد (۱)، خراسان (۲)، الطهارهٔ (۲)، السفینهٔ (۱)

صفحه ۱۶۶

الذریعهٔ – آقا بزرگ الطهرانی – ج ۹ق۲ – الصفحهٔ ۵۰۰

واتهم بالإسماعیلیهٔ ففر إلی الهند وسکن دهلی ودکن، وترقی وصار صدرا عند نظام شاه وعادلشاه وقطب شاه ومات (۹۵۲ أو ۹۵۶) باحمدنگر، ودفن بها. ترجمه مفصلا فی (مجالس المؤمنین ص ۱۷۰) و (تس ۲ ص ۲۹) والروضات (ص ۶۷۴) وأورد فی (نر ۱۳ – ص ۴۷۰) شعره فی تاریخ وفاهٔ الشاه إسماعیل الصفوی (۹۳۰) وتوجد شعره فی جنگ عند (فخر الدین).

(دیوان شاه طبیب هروی) یأتی بتخلصه (نامی هروی).

(دیوان شاه عادل) یأتی فی العین.

(دیوان شاه عباس) یأتی فی العین.

(دیوان شاه عنایت الله) یأتی فی العین.

(دیوان شاهفور اشهری) مر بعنوان شاهپور.

(دیوان شاه غریب میرزا) یأتی فی الغین.

(دیوان شاه قاسم الأنوار) یأتی فی القاف.

(دیوان شاه قاسم بدلا) یأتی بتخلصه (واقفی) کما فی (تس ۲ – ص ۳۴).

(۲۸۱۰: دیوان شاه قاضی أو شعره) وهو ابن الشاه صدر الدیلمی المذکور فی (ص ۴۹۹) ابن الشاه عنایهٔ الله الذی توفی (۹۵۵) ترجمه فی (تس ۳ – ص ۶۲).

(۲۸۱۱: دیوان شاه قلی خلخالی أو شعره) ترجمه وأورد شعره فی (تس ۲ – ص ۵۵) وکذا فی (دجا – ص ۱۸۹). نقلا عن جنگ محمد تقی بن هادی المازندرانی.

(دیوان شاه کبود جامه) یأتی فی الکاف.

(دیوان شاه کرم خوانساری) یأتی فی الکاف.

(۲۸۱۲: دیوان شاهکی أصفهانی أو شعره) من أقرباء المیر یوسف الرنانی - ورنان من قری ماربین أحد البلوکات التسعة بأصفهان - ترجمه وأورد شعره معاصره فی (تس ۵ - ص ۱۳۱) و (تش - ص ۱۷۸) و (خوشگو) و (پژمان - ص ۲۲۹).

(۲۸۱۳: دیوان شاهکی قمی أو شعره) من ساداتها. ترجمه وأورد شعره معاصره فی (تس ۲ - ص ۴۲).

(۵۰۰)

مفاتیح البحث: مدینة إصفهان (۱)، الهند (۱)، الوفاة (۱)

صفحه ۱۶۷

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۲ - الصفحة ۵۰۱

(دیوان شاه ملا) راجع دیوان شاه بدخشانی.

(دیوان شاه محمد دارابی) مر بعنوان شاه دارابجردی.

(دیوان شاه محمد شیرازی) یأتی بتخلصه عارف.

(دیوان شاه محمود فیروز آبادی) مر بعنوان (رفعت فیروز آبادی).

(دیوان شاه محمود نیشابوری) یأتی بتخلصه (مخلص).

(دیوان شاه مراد) یأتی فی المیم.

(دیوان المیر شاه مرتضی) یأتی فی المیم.

(دیوان شاه معصوم) المتخلص (مشرب). یأتی بتخلصه فی المیم.

(۲۸۱۴: دیوان شاه معصوم لاری أو شعره) ذکره معاصره الحزین فی تذکرته (ص - ۸۸) بعنوان الحکیم شاه معصوم اللاری، وقال: کنت معاشرا معه بها، وکان طبیبا ماهرا قلیل الشعر. فأورد شعره مع الاطراء. وعنه فی (لارستان کهن - ص ۱۳۹) ومر ابنه شاه باقر لاری فی (ص ۴۹۵).

(۲۸۱۵: دیوان شاهمیر الدیلمی أو شعره) هو أخ میرک بیک الوزیر للشاه إسماعیل الفاتح وصار وزیرا بعد أخیه قلیلا ثم استعفی عن الوزارة - ترجمه سام میرزا فی (تس ۳ - ص ۵۷) وأورد شعره وذکر علمه وفضله وانه کان من تلامیذ الحاج محمود التبریزی.

(۲۸۱۶: دیوان شاهمیر عبد العظیمی أو شعره) هو ابن الأمیر عنایة الله المتولی لحضرة عبد العظیم. ترجمه معاصره سام میرزا وأورد بعض شعره فی (تس ۲ - ص ۴۲).

(دیوان شاهمیر قزوینی) أورد شعره (پژمان - ص ۸۵۱) والظاهر أنه متحد مع ما بعده.

(۲۸۱۷: دیوان شاهمیر قمی أو شعره) أورد شعره فی (گلشن - ص ۲۲۰) وعنه أخذ ظاهرا فی تاریخ علما وشعرای گیلان (ص ۱۴۳). ولعله جد السید علی جواهر رقم الآتی.

وراجع شاهمیر قزوینی.

(دیوان شاهمیر همدانی) مر بعنوان ایمان.

(۲۸۱۸: دیوان شاه نظر) القومشهی من مشایخ قومشه أصفهان والمتولی لحضرة شاهرضا الواقعة فی قومشه. ترجمه معاصره النصر آبادی فی (نر ۹ - ص ۲۷۷) وذکر انه

(۵۰۱)

مفاتیح البحث: مدینة إصفهان (۱)، الحج (۱)

صفحه ۱۶۸

الذريعة - آقا بزرگ الطهراني - ج ۹ق۲ - الصفحة ۵۰۲

توفى بعد المراجعة عن مسافرة الهند، ولم يذكر تاريخه وأورد سبعا من رباعياته، وعنه اخذ ظاهرا فى (تش - ص ۱۷۸) و (پژمان - ص ۸۵۱). وترجمه أيضا فى ميخانه.

(ديوان شاه نعمة الله) يأتى بعنوان (ديوان نعمة الله) و (ديوان ولى).

(۲۸۱۹: ديوان شاه نياز هندى) وهو أحمد بن عبد الله الحسينى الچشتى المولوى المتوفى (۱۲۵۰) ذكر ديوانه إسماعيل پاشا فى أسماء المؤلفين (ج ۱ - ص ۱۸۶).

(۲۸۲۰: ديوان شاهوردى بيك أو شعره) هو ابن سلطان على بيگ وابن أخت حسين قلى خان قورچى باشى. ترجمه وأورد شعره معاصره النصر آبادى فى (نر ۲ - ص ۳۱) فهو غير حسن شاهوردى الشاعر الذى عده فى (شاهد صادق) فى المتوفين (۸۸۹).

(۲۸۲۱: ديوان شاه ولى أو شعره) واسمه الخواجة شاه ولى السمنانى من أولاد الأكابر بها. ترجمه معاصره سام ميرزا فى (تس ۷ - ص ۱۹۰) وأورد شعره.

(ديوان شاه هندى) راجع شاه بدخشانى وشاه دارابجردى.

(۲۸۲۲: ديوان شاهى اكرى) الشاعر المتصوف اللكهنوى. له مثنوى (موهو) شرح فيها الناظم غرام أخيه السيد موسى مع هندية اسمها موهو. ترجمه وأورد شعره فى (حسينى - ص ۱۷۳) و (خوشگو).

(۲۸۲۳: ديوان شاهى سبزوارى) أو مير شاهى. واسمه آق ملك بن ملك جمال الدين الفيروز كوهى، من أحفاد السر بداريهء، وابن أخت الخواجة على مؤيد. ولد بسبزوار وتجاوز عمره السبعين ومات بأسترآباد فى عهد بابر بهادر فى (۸۵۷) وحمل إلى سبزوار ودفن بخانقاه أجداده خارج البلدة فى جانب طريق نيشابور. وكان ماهرا فى الشعر والموسيقا والخط والتصوير، وكان نديم بايسنغر. وكان بايسنغر يتخلص أولا شاهى فلما رأى شهرة آق ملك باللقب تركه له، ثم ترك شاهى بايسنغر وسكن سبزوار بمزرعة له. هكذا ترجمه دولتشاه فى أول الطبقة السابعة وأورد له عدة غزليات جديدة لم يوجد فى نسخ ديوانه إذ ذاك. وترجمه أيضا مير على شير فى (مجن ۱ ص ۲۳ و ۱۹۷) وقال كان بيننا مراسلات ولكنى لم أره، قال المترجم الهراتى ان حاكم أستر آباد طلبه فمات هناك، وقال المترجم القزوينى انه مات باسترآباد حين كان حاكما بها. وذكره الجامى فى بهارستان. وترجم فى الجزء الثالث من المجلد الثالث من حبيب السير ص ۱۵۰ وفى (تش -

(۵۰۲)

مفاتيح البحث: أحمد بن عبد الله (۱)، جمال الدين (۱)، الهند (۱)، الموت (۱)، الشهادة (۱)

صفحه ۱۶۹

الذريعة - آقا بزرگ الطهراني - ج ۹ق۲ - الصفحة ۵۰۳

ص ۷۹) و (خيال - ص ۶۶) ومجالس المؤمنين (ص ۵۰۴) و (لس ۴۱۸) وهفت إقليم وعده فى (شاهد صادق) من المتوفين (۸۵۷) وفى (حسينى - ص ۱۶۸) و (گلشن - ص ۲۲۱) و (تغ - ص ۷۰) و (مع ۲ - ص ۲۳). قال فى هفت إقليم ان ديوانه فى الف بيت وحكى فى المجالس عن حبيب السير انه نظم اثنى عشر ألف بيت، دون الألف منها وغسل الباقى بالماء، ورثاه معاصره أوحدى السبزوارى بقوله فى قصيدة:

گو بشو زير وزبر از أشك وآهم سبزوار * زانكه شهر شاه بى شاهى نمى‌آيد بكار نسخة من ديوانه فى مكتبة موسكو كما فى

(فهرست کتابخانهء عمومی معارف) لجواهر الکلام (۲: ۷۵). ونسختان فی المکتبة (الشاهیة) بطهران کما فی (خطوط خوش سلطنتی – ص ۳۱ – ۳۲) ونسخة عند (محمد آقا النخجوانی) بتبریز ونسخة فی (سپهسالار) کما فی فهرسها (ج ۲ ص ۶۱۶). ونسخة مجدولة مذهبة بخط ... ابن میر علی فی (۸۲ ص) کتابتها (۹۸۷) تشتمل علی (۹۵۹ بیتا) فی تبریز فی مکتبة (سلطان القرائی) کما کتب إلینا هذه الخصوصیات أوله:

أی نقش بسته نام خطت باسرشت ما * اینحرف شد ز روز أزل سرنوشت ما وآخر رباعیاته:

بشتاب که از رهش بگردی برسی * در کوی وفا بأهل دردی برسی رو خاک شو اندر ره خدمت شاهی * بأشد که بپای بوس مردی برسی وباشر طبع بعض غزلیاته المستشرق الافرنسی سیلوستر دساسی فی آخر ما طبعه من (پندنامهء عطار) فی (۱۲۳۴) فی باریس کما ذکره فی (فرهنگ خاور شناسان – ص ۳۰۶) وطبع علی الحجر باستانبول فی (۱۳۲۴) فی (۷۲ ص) مع (نصایح حضرت لقمان) ورباعیات خیام کلها فی (ص ۱۲۰).

(۲۸۲۴: دیوان شاهین أصفهانی) واسمه علی البرزانی – من نواحی أصفهان – ابن محمد. لیس له تحصیلات عالیة، ولکن قریحته جیدة، ودیوانه فی ثلاثة آلاف بیت. کذا فی شعراء معاصر أصفهان (ص ۲۶۵).

(۲۸۲۵: دیوان شاهین فراهانی أو شعرها) من الشاعرات المعاصرات. أورد شعرها

(۵۰۳)

مفاتیح البحث: مدینة إصفهان (۲)، مدینة طهران (۱)، الشهادة (۱)، النوم (۱)

صفحه ۱۷۰

الذریعة – آقا بزرگ الطهرانی – ج ۹ق۲ – الصفحة ۵۰۴

(پژمان – ص ۸۵۱ – ۸۵۲).

(۲۸۲۶: دیوان شاهین کاشانی أو شعره) واسمه وتخلصه شاهین. سکن أصفهان ومدح بها منوچهر خان حاکمها فذکر فی (المدایح المعتمدیة) وأورد قصیدته.

(۲۸۲۷: دیوان شایان کرمانشاهی أو شعره) واسمه أسد الله شهریاری. ولد بکرمانشاه (۱۲۹۹ ش) ونشأ بمشهد خراسان وسکن بطهران معلما للمدارس. طبع اشعاره فی الجراید بأسماء مستعارة (شبکور) و (یارو) و (آقا معلم) و (معلم الأطفال) و (أسد) و (سرخلوتیان) و (قناص الشعراء) وغیرها. ترجمه وأورد شعره البرقعی فی سخنوران نامی معاصر (ج ۲ – ص ۱۶۰ – ۱۶۴).

(۲۸۲۸: دیوان شایق آذربایجانی أو شعره) واسمه الحاج ملا غفار من شعراء القرن الثالث عشر. ترجمه فی (دجا – ص ۱۸۹) نقلا عن حدیقة الشعراء.

(۲۸۲۹: دیوان شایق أصفهانی) محمد علی بن جعفر (أسیر) أطری فضله فی (میکدة) رأیت عدة قصاید فی مدح أمیر المؤنین والإمام الرضا (ع) ومراثی الحسین، ضمن مجموعة فی النجف عند السید محمد الجزائری لشایق أصفهانی ولعله لما یلیه.

(۲۸۳۰: دیوان شایق أصفهانی) الخیاط اسمه آقا علی أصغر من المعاصرین لصاحب مجمع الفصحاء. ترجمه فی (مع – ج ۲ ص ۲۴۹) وذکر انه أدرکه وکان ینظم الغزلیات ولم یظفر بشعره. وترجمه أیضا فی (أنجمن ۴). ولعله متحد مع ما قبله.

(۲۸۳۱: دیوان شایق سنندجی أو شعره) ملا أحمد الفاضل القاضی فی کردستان ترجمه معاصره فی (مع – ج ۲ ص ۲۴۶) وأورد بعض قصایده.

(۲۸۳۲: دیوان شایق لرستانی) اسمه هادی بیک من أهل ساکی. له دیوان مشتمل علی أربعة آلاف بیت، قدمه أخ الناظم حسین خان ساکی إلی مؤلف (مجمع الفصحاء) کما ذکره فی (مع – ج ۲ ص ۲۵۰) قال وتوفی بأصفهان (۱۲۲۹).

(۲۸۳۳: دیوان شائق نائینی أو شعره) واسمه الشیخ محمد القاری للتعزیة ابن علی محمد ابن جعفر. ترجمه وأورد شعره السید عبد الحجة البلاغی فی (تاریخ نائین - ج ۴ - ص ۱۶۲).

(۲۸۳۴: دیوان شایق هندی أو شعره) وهو المیر یوسف بیک العارف. کان أخوه من أمراء بلاط عالمگیر پادشاه، واعتزل هو عن الأمور، ولما أمر عالمگیر باخراج دیوان الحافظ

(۵۰۴)

مفاتیح البحث: الإمام علی بن موسی الرضا علیهما السلام (۱)، مدینة النجف الأشرف (۱)، مدینة إصفهان (۲)، مدینة طهران (۱)، کرمانشاه (۱)، علی بن جعفر (۱)، خراسان (۱)، الحج (۱)

صفحه ۱۷۱

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۲ - الصفحة ۵۰۵

الشیرازی من المکتبات واحراقه، لم یفعل ذلک، وکان یأول خمریاته. ومات (۱۰۹۸).

ترجمه وأورد شعره فی (خیال - ص ۲۲۴) وبمناسبته أورد أحوال ابن فارض وشرح خمریته. وتوجد شعره فی (گلستان مسرت - ص ۲۳۴) وغیرها.

(دیوان شایق یزدی) هو التخلص السابق للمیر السید علی المدرس الیزدی، المذکور فی (ج ۲ ص ۳۰۱). وتخلص أخیرا (مشتاق) فیأتی فی المیم.

(۲۸۳۵: دیوان شباب أصفهانی أو شعره) معاصر واسمه حسین بن حاجی بیگ.

ولد ببروجن من نواحی أصفهان فی (۱۳۲۰). أورد شعره فی (شعرای معاصر أصفهان ص ۲۶۶).

(۲۸۳۶: دیوان شباب رامینی أو شعره) واسمه الحاج محمد حسین، معاصر محمود الأفغان. أورد شعره فی (روشن - ص ۳۳۸) عن (نگارستان سخن) و (آفتاب عالمتاب).

(۲۸۳۷: دیوان شباب شوشتری) المعاصر. ولد بتستر فی (۱۲۵۰) وتوفی (۱۳۲۴) طبع کلیات دیوانه بقطع کبیر فی بمبئی فی (۱۳۱۲) وفی أوله (تحفة الأحباب) وآخره (الرباعیات). وکان قد أخذ تخلصه من أستاده الشیخ جعفر التستری المتوفی (۱۳۰۳) وقد مدحه فی دیوانه. أورد شعره فی (مخزن الدرر) وتوجد نسخة من دیوانه فی (الرضویة).

(۲۸۳۸: دیوان شباب قندهاری) للحاج محمد حسن بن الحاج محمد حسین التاجر القندهاری نزیل بغداد والمتوفی بها. حمل منها إلی النجف فرثاه جماعة من فضلاء عصره منهم الشیخ محمد مهدی الکشمیری والمیرزا جواد المتخلص (هشیار) والمیر محمد جان المتخلص (فیض) والسید زیرک حسین الملقب بضیاء الاسلام. طبع کلیاته بنفقة ولده المیرزا أبی الحسن خان فی جزئین منظوم ومنثور وتوجد کلیات دیوانه فی (الرضویة). وکان قد توفی والده التاجر ببغداد (۱۲۸۴).

(۲۸۳۹: دیوان شباب کرمانشاهی) واسمه محمد جواد. ولد بکرمنشاهان فی (۱۲۷۰) ونشأ بها، وأسس مجلة (فصاحت) فی (۱۳۴۴) وفی (۱۳۴۵) نشرها یومیا إلی (۱۳۴۹) وتوفی (۱۳۵۲) وله (شکرستان) و (مخزن لآلی) و (نشاط شباب) و (چشمهء نوش) و (دبستان معرفت) و (تیر شهاب) و (پریشان) و (لسان

(۵۰۵)

مفاتیح البحث: مدینة النجف الأشرف (۱)، مدینة إصفهان (۲)، مدینة بغداد (۱)، الجود (۲)، الحج (۲)

صفحه ۱۷۲

الذریعهٔ – آقا بزرگ الطهرانی – ج ۹ق۲ – الصفحهٔ ۵۰۶

العاشقین) و (کیمیای سعادت) کلها منظومات، وتزید الجمیع عن الخمسین ألف بیت.

ترجمه فی (سالنامهء پارس) لسنهٔ (۱۳۰۹ ش) مع تصویر منه. وترجمه أیضا فی (تاریخ جراید ومجلات) (ج ۴ ص ۸۱) و (سخنوران نامی معاصر – ۲: ۱۶۵).

(۲۸۴۰: دیوان شباهنگ طهرانی) اسمه المیرزا سید علی من نجباء عرفاء سادات طهران. ترجمه معاصره فی (مع – ج ۲ ص ۲۱۶) وأورد من شعره قرب مائتی بیت. وترجمه فی (المآثر – ص ۲۰۴) ونقل مدیحه للمیرزا أبی الفضل الساوجی فی (ص ۱۹۹ منه).

(۲۸۴۱: دیوان الشبر) السید حسن بن عدنان بن شبر الموسوی. له نظم (الدلیل القطعی) لوالده السید عدنان، کما ذکرناه فی (ج ۸ ص ۲۵۹) مطبوع ببروجرد فی (۱۳۶۰) مع أصله.

(دیوان شبستان خیال) یأتی فی الشین. ویأتی دیوان ناظمه یحیی سیبک بعنوان (دیوان فتاحی) فی الفاء.

(۲۸۴۲: دیوان شبستری) الشیخ إبراهیم بن الحسن النقشبندی، الملقب برهان الدین.

من عرفاء القرن العاشر من النقشبندیهٔ. له (انبیا نامه) و (نهایهٔ البهجهٔ) وهی منظومهٔ تائیهٔ لکافیهٔ ابن الحاجب، نظمها فی (۹۰۰) و (موزون المیزان) نظم لایساغوجی الأثیریهٔ و (تفسیر القرآن) إلی سورهٔ یوسف. وتوفی (۹۱۷) ذکرناه فی (ج ۳ ص ۲۰۱) وذکره فی أسماء المؤلفین (ج ۱ ص ۲۴) ولقبه فی کشف الظنون بسیبویه الثانی.

(۲۸۴۳: دیوان شبستری) وهو الشیخ محمود بن عبد الکریم بن یحیی المتوفی (۷۲۰) کما فی (شاهد صادق) له (سعادتنامه) و (گلشن راز) و (حق الیقین) منظومهٔ عرفانیهٔ. وقال فی (مجالس العشاق) وواله فی (ریاض الشعراء): أن السائل للأسئلهٔ التی أجاب عنها فی گلشن راز هو حسینی سادات الذی ذکرناه فی (ص ۱۰۰) بعنوان أمیر حسینی غوری. ولحسن مشحون (أحوال محمود شبستری) مطبوع فی (۵۳ ص) وفصل أحواله فی کتاب کبیر ألفه حسن شفیع زاده شبستری الساکن باستانبول وذکرناه فی (ج ۴ ص ۱۵۸). ویأتی شروح گلشن راز. وطبع گلشن راز بأصفهان فی (۱۳۰۹) فی (۱۰۴ ص) وغیرها. وترجم محمود فی (مجالس العشاق – ص ۱۲۸) و (تش – ص ۳۳)

(۵۰۶)

مفاتیح البحث: کتاب تفسیر القرآن لعبد الرزاق الصنعانی (۱)، کتاب کشف الظنون لحاجی خلیفهٔ (۱)، کتاب حق الیقین للسید الشبر (۱)، مدینهٔ إصفهان (۱)، مدینهٔ طهران (۱)، إبراهیم بن الحسن (۱)، سورهٔ یوسف (۱)، عبد الکریم (۱)، الشهادهٔ (۱)

صفحه ۱۷۳

الذریعهٔ – آقا بزرگ الطهرانی – ج ۹ق۲ – الصفحهٔ ۵۰۷

و (تاریخ مغول – ص ۵۴۵) لعباس اقبال الآشتیانی المتوفی (۱۳۷۵).

(۲۸۴۴: دیوان شبیب) ابن علی بیک الأسعد الوائلی العاملی. طبع باستانبول (مع العقد المنضد) الذی یضم دیوان شبیب پاشا الأسعد.

(۲۸۴۵: دیوان الشبیبی الصغیر) لسماحهٔ الأدیب الفاضل الشیخ محمد رضا بن الشبیبی الکبیر. المعاصر المولود (۱۳۰۶) کان وزیرا لمعارف العراق سنین وانتخب عضوا للمجلس النیابی ببغداد مکررا. ودیوانه مطبوع بمصر.

(۲۸۴۶: دیوان الشبیبی الکبیر) للشیخ المعمر المعاصر الشیخ جواد بن الشیخ محمد ابن الشیخ شبیب النجفی المولود حدود نیف وثمانین ومأتین والف والمتوفی فی (۱۳۶۳) وقد أرخه السماوی بقوله فی مصراع رثائه: [حل جواد الغرف]. کبیر فیه ما أنشأه من أوان شبابه إلی أواخر عصر الترک، فتلف بعض أوراق دیوانه فیما تلف منه. ثم انه أقدم الشاب الأدیب السید محمود الحبوبی وجمع متفرقات من شعره ودونها فی مجلد.

وقد جمع القديم والحديث من شعره سبطه الشيخ أحمد بن الشيخ محمد مظفر من غير ترتيب.
موجود عنده، كما أنه يوجد عنده نسخة من خط الشيخ جواد الناظم جده لامه.

(٢٨٤٧: ديوان شتاب أو شعره) واسمه الميرا يحيى. جاء من إيران إلى الهند فى عهد شاه جهان. أورد شعره فى (خوشگو). وجاء فى (روشن – ص ٣٣٩): شتابى گونابادى.

(٢٨٤٨: ديوان شجاع أصفهانى أو شعره) واسمه السيد شجاع الدين محمود ابن أخ خليفة أسد الله المتولى لمشهد الرضا (ع) ترجمه وأورد شعره فى (تش – ص ١٧٨) و (تغ – ص ٧٠) وقال فى (روشن – ص ٣٤٠) انه ابن خليفة سلطان ابن خليفة أسد الله وهذا غلط وقد ذكرنا الخليفتين فى (ص ٣٠١ – ٣٠٢) (٢٨٤٩: ديوان شجاع سيستانى أو شعره) ويعرف بملك شجاع ابن عم ملك حمزة حاكم سيستان المتخلص (غافل) جاء من سيستان إلى أصفهان. ترجمه وأورد شعره فى (نر ٢ و ١٥ ص ٣٧ و ٥٤٠) وفى (گلشن – ٢٢١) و (خوشگو).

(٢٨٥٠: ديوان شجاع شيرازى) وهو السلطان جلال الدين أبو الفوارس شاه شجاع بن محمد بن مظفر بن منصور. كان أديبا يحضر مجالس العلماء بلا تجشم، ملك نيفا وعشرين سنة،

(٥٠٧)

مفاتيح البحث: الإمام على بن موسى الرضا عليهما السلام (١)، دولة ايران (١)، دولة العراق (١)، مدينة إصفهان (١)، أبو الفوارس (١)، جلال الدين (١)، الهند (١)، الجود (٣)، الوفاة (١)

صفحه ۱۷۴

الذريعة – آقا بزرگ الطهرانى – ج ٩ق٢ – الصفحة ٥٠٨

وباسمه الف كتبا كثيرة، وله رسالة عربية بليغة فى فضيلة العلم ومات فى (شعبان – ٧٨٦) ودفن عند قطب الدين محمد. وديوانه يشتمل على العربيات والفارسيات ... كذا فى شد الإزار (ص ٤٥٦ – ٤٥٨) وهو ثانى ملوك آل مظفر غلب على أبيه وحبسه حتى مات. وجلس مكانه بعد وفاته ابنه زين العابدين بن شاه شجاع. ترجمه وأورد شعره فى (مع ١ ص ٣٥) و (تش يز – ص ٢٩٧ و ١٦٨ – ١٧٠) و (روشن – ص ٣٣٩).

(٢٨٥١: ديوان شجاع قاجار أو شعره) وهو شجاع السلطنة حسن على ميرزا ابن فتح على شاه المتوفى (١٢٧٠) أورد شعره فى (مع ١ ص ٣٥) و (پژمان – ص ٢٣٢). وهو ممدوح ألفت كاشى فى ديوانه المذكور فى (ص ٩٠).

(٢٨٥٢: ديوان شجاع كاشى أو شعره) ترجمه وأورد بعض اشعاره فى (تش – ص ٢٤٤) و (خوشگو) ونقل النصر آبادى فى (نر ١٣ – ص ٤٧٦) رثاء المير حيدر الكاشى لشجاع هذا وتأريخه لوفاته فى (٩٨٧) وقال فيه: انه كان جيد الشعر، ألكن اللسان. وذكره فى (تغ – ص ٧٠) أيضا. وأورد شعره (پژمان – ص ٢٣٢).

(ديوان شجاع نائنى) يأتى بتخلصه (طوبى).

(٢٨٥٣: ديوان شجاعى دماوندى أو شعره) ترجمه وأورد شعره فى (گلشن – ص ٢٢٢) قال وكان حاذقا فى الطب، سافر إلى الهند. وفى (خوشگو) ان اسمه (سيف الملوك) وقد صار ممرض السيد محمد جامه باف المتخلص (فكرى) فمدحه هذا بقصيدة وسماه فى (تغ – ص ٧١) سيف الحكماء.

(٢٨٥٤: ديوان شجاعى مشهدى أو شعره) ترجمه وأورد شعره فى (مطلع الشمس – ج ٢ ص ٤٣٥) و (گلشن – ص ٢٢٢). و (پژمان – ص ٢٣٢).

(٢٨٥٥: ديوان شحنهء خراسانى) محمد مهديخان بن محمد حسن بيك بن حاج محمد خان الاوبهى – من محال هرات – كان فى

الأوائل شحنة (داروغة) بشيراز، فاخذ تخلصه من شغله. ترجمه مصاهره فی (ض - ص ۴۵۷) وذكر ان ديوانه حاو لأنواع الشعر وفصل أحواله فی (مع - ج ۲ ص ۲۵۲) بعنوان شحنهء مازندرانی وذكر ان أصله من خراسان لكن والده نزل بمازندران. وذكر ان له عليه حق التعليم والتربية وانه كان ربيبه وصهره على بنته وانه توفی (۱۲۴۷) ودفن فی أصفهان بمقبرة ملا محمد سراب.

(۵۰۸)

مفاتيح البحث: شهر شعبان المعظم (۱)، مدينة إصفهان (۱)، خراسان (۱)، الهند (۱)، الموت (۱)، الغلّ (۱)، الوفاة (۱)، الطب، الطبابة (۱)

صفحه ۱۷۵

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۲ - الصفحة ۵۰۹

ترجمه وأورد شعره فی (انجمن - ۳) وأورد شعره أيضا فی (پژمان ۲۳۳).

(۲۸۵۶: ديوان شحنهء كاشانی أو شعره) من سادات البلدة. أورد شعره فی (روشن - ص ۴۴۱).

(ديوان شحنهء مازندرانی) راجع شحنهء خراسانی.

(۲۸۵۷: ديوان الشدقمی) السيد زين الدين علی بن بدر الدين الشدقمی الحمزی المدنی المولود (۹۵۰) والمتوفی (۱۰۳۳) ذكره حفيده السيد ضامن بن شدقم بن زين الدين علی المذكور، فی (تحفة الأزهار) الموجود فی مكتبة دانشگاه تهران كما فی فهرسها (ج ۲ ص ۵۳۰) ونقل عنه قصيدته التهليلية وقصيدته الكوثرية وغيرهما.

(ديوان الشذرات) للأديب الشاعر الشهير بالشيخ مهدی البصير الحلی البغدادی المولود (۱۳۱۳) المذكور فی (ص ۱۳۸). طبع فی (۱۳۴۰) ببغداد فی (۴۴ ص).

(۲۸۵۸: ديوان شراری أستر آبادی أو شعره) ترجمه وأورد شعره المير علی شير فی (مجن ۳ - ص ۸۷ و ۲۶۱) وقال كان احمر الوجه. وعنه أخذ ظاهرا فی (گلشن - ص ۲۲۲).

(۲۸۵۹: ديوان شراری همدانی) ولد (۹۶۴) قال فی (ميخانه - ص ۵۳۴) انه رآه باجمير فی (۱۰۲۵) وعمره (۶۱ سنة) وقال امين احمد الرازی فی هفت إقليم المؤلف (۹۹۶ - ۱۰۰۲) انه جاء شراری إلی الهند فی هذه السنة. وقال فی ميخانه انه سافر إلی الهند سبع مرات، ومدح خان خانان، ورجع وسافر إلی الحج. وديوانه فی (۳۰۰۰ بيت).

(۲۸۶۰: ديوان شربتی أو شعره) قال المير علی شير فی (مجن ۴ - ص ۱۰۳ و ۲۷۹) انه كان ماهرا فی الموسيقا والتصوير. وأورد شعره.

(۲۸۶۱: ديوان شرر بيگدلی) واسمه حسين علی بن لطف علی (آذر). كان يشتغل بالزراعة بأراضيه فی قم. وعمر سبعين سنة. وكان معظما عند وزراء فتح علی شاه ومن خواص كيكاوس ميرزا حاكم قم. ومات بقم فی (۱۲۴۸) ودفن عند آبائه بإيوان الذهب فی صحن المعصومة (ع). نسخة من ديوانه عند (الملک) فی (۱۲۰ ورقة) كل منها تحتوی علی (۲۶ بيتا) ونسخة أخری عند حفيد الناظم، وهو لطف علی البيگدلی الآذری بطهران فی (۱۲۶ ورقة) كذلک، وهذه بخط ابن الناظم وهو رشيد خان

(۵۰۹)

مفاتيح البحث: مدينة طهران (۱)، الهند (۲)، الحج (۱)

صفحه ۱۷۶

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۲ - الصفحة ۵۱۰

(اخگر (۱)) كتبه فی شبابه. وقد ترجم شرر، الفاضل الگروسی فی (انجمن - ۴) وفرهاد ميرزا فی (زنبيل). وجاء شعره فی (پژمان -

ص ۲۳۳ و ۸۵۳).

(۲۸۶۲: دیوان شرر خراسانی أو شعره) للسید العالم الحاج میرزا عسکری بن الحاج میرزا هدایهٔ الله بن المیرزا مهدی الشهید الرضوی المشهدی المتوفی (۱۲۸۰) عن سبعین سنهٔ کما أرخه فی (مطلع الشمس) وترجمه فی (مع – ج ۲ ص ۲۵۰) وأورد مطلع غزله. وأورد شعره فی (پژمان – ۲۳۳).

(۲۸۶۳: دیوان شرر شیرازی أو شعره) واسمه المیر هادی قلندر. ترجمه وأورد شعره معاصره فی (سرخوش – ص ۶۰) وعده فی (تذکرهء شوشتر – ص ۱۳۹). من معاصری المیر طاهر الوحید ونجیبای کاشی وشفیعای أثر وغیرهم. وجاء شعره فی (پژمان – ۲۳۳) و (گلستان مسرت – ص ۴۶۵). وقال فی (تغ – ص ۷۱) و (روشن – ص ۳۴۱) انه مات بشیراز (۱۱۰۷) وعمره ستون سنهٔ، وان ابنه معتمد الملک حکیم علوی خان.

(دیوان شرر قمی) راجع دیوان شرر بیگدلی.

(۲۸۶۴: دیوان شرر قمی أو شعره) واسمه المیر کاظم، أطری شعره فی (تغ – ص ۷۱).

(۲۸۶۵: دیوان شرطی قزوینی أو شعره) کان تاجرا. ترجمه معاصره سام میرزا فی (تس ۵ – ص ۱۶۵) وأورد شعره.

(دیوان شرف أصفهانی) یأتی بعنوان (دیوان شرف شفروه) الأصفهانی.

(۲۸۶۶: دیوان شرف بافقی) واسمه شرف الدین علی کما فی (تس ۲ – ص ۵۲) بعد الاطراء، ونقل فی (تش یز – ص ۲۹۶) عن (سلم السمات) قال وجاء من یزد إلی

(۱) ذکرنا اخگر قمی فی (ص ۶۲) وذکرنا انه ابن رشید خان، وهذا غلط منا والصحیح ان اخگر اسمه الحاج رشید خان ابن حسین علی بیک (شرر) ابن لطف علی بیک آذر البیگدلی مؤلف (آتشکده) کان ابتداء تحصیله بقم ثم سافر إلی أصفهان ومهر فی خط النستعلیق ثم الشکسته، وکان مریدا لمشتاق علیشاه (غلام رضا) ومدحه بمائهٔ وعشر غزلات سماها (مشتاقیهٔ) توجد بقم. ثم نصبه ناصر الدین شاه مستوفیا للوزارهٔ الخارجیهٔ، ثم رئیسا لعدلیهٔ مشهد خراسان ومات بها فی (۱۲۹۷) ودفن بتوحید خانه. هذا ما أعلمنا به لطف علی البیگدلی الآذری بن عبد الحسین بن الحاج رشید (اخگر) ابن حسین علی (شرر) بن لطف علی (آذر) الساکن بطهران الیوم. فلیصحح. هذا وقد أورد مدح اخگر لمنوچهر خان فی (المدایح المعتمدیهٔ) وترجمه أیضا فی (المآثر – ص ۲۰۴). (ع. م.).

(۵۱۰)

مفاتیح البحث: الطهارهٔ (۱)، الموت (۱)، الشهادهٔ (۲)، الحج (۳)، الوفاهٔ (۱)، ناصر الدین شاه القاجاری (۱)، مدینهٔ إصفهان (۱)، مدینهٔ طهران (۱)، خراسان (۱)

صفحه ۱۷۷

الذریعهٔ – آقا بزرگ الطهرانی – ج ۹ق ۲ – الصفحهٔ ۵۱۱

شیراز لتحصیل العلم، ثم سافر إلی الهند، ورجع وتقرب عند الشاه طهماسب (۹۳۰ – ۹۸۴) وکان أستاد وحشی بافقی وأخیه، وکان ثقیل السمع، وأورد قصته مع الشاه فی ذلک.

وفی (تش – ص ۱۲۰) و (حسینی ۱۷۱) سمیاه شرف الدین بافقی، ولم یذکرا اسمه علیا، وفی (کشف الظنون) ذکر دیوانه بعنوان (بافقی) وأورد شعره (پژمان – ص ۲۳۸ و ۸۵۵). ویأتی دیوان سمیه شرف یزدی. وقال فی (تغ – ص ۷۲) کان یعرف بشرف جهان ومات بقزوین (۹۶۲) وذلک بعد ذکره لشرف جهان القزوینی مستقلا ولکنی أظنه قد خلط بینهما. وقال فی (روشن – ص ۳۴۳) مات بقزوین (۹۷۴) عن ثمانین سنهٔ، وکذا فی (نگارستان سخن).

(۲۸۶۷: دیوان شرف تبریزی) وهو ملک الشعراء شرف الدین حسن بن محمد الرامی المتوفی (۷۹۵) ومؤلف (حدائق الحقائق)

المذكور فى (ج ۶ ص ۲۸۴) وله (أنيس العشاق) (۱) وله مثنوى فى قصة (بابا كوهى ودختر ملك) (۲) أوردها فى (تذكرهء شوشتر - ص ۲۹ - ۳۳) وهى (۷۳ بيتا) يتخلص فيها (رامى). وتوجد شعره فى (گنجينهء گرانمايه) عند (فخر الدين) وترجمه فى (دولت ۷) وكذا فى ريحانة الأدب عن القاموس التركى، وكشف الظنون، وفى (دجا - ص ۱۸۹ - ۱۹۱) أورد أحواله وشعره بتخلص (شرف).

(۱) فاتنا ذكره فى محله. الفه باسم السلطان أويس بهادر فى (شوال ۸۲۶) كما فى كشف الظنون فى تسعة عشر بالفارسية فى محاسن البدن وأعضاء الانسان: ۱ - الشعر (موى) ۲ - الجبين (پيشانى) ۳ - الحاجب (ابرو) ۴ - العين (چشم) ۵ (مژه) وهكذا ... أوله: [حمد وثنا خالقى راكه علت كلمهء ... اما بعد در تاريخ سنهء تسع وسبعين وسبعمائة در بلدة الموحدين مراغه] ... رأيت نسخته المكتوبة ۱۰۱۳ ضمن مجموعة عند النورائى (أحد طلاب مدرسة چهار باغ بأصفهان) ونسخة أخرى بخط الشيخ محمد الامامى كتبه فى (۸۸۷) فى المكتبة الشاهية بطهران كما فى نمونهء خطوط خوش شاهنشاهى (ص ۱۲۳). وقال فى (دجا - ص ۱۹۱) انه طبع (أنيس العشاق) بباريس.

أقول: وقد أعيد طبعه بطهران فى (۱۳۲۵) بتصحيح اقبال فى (۶۴ ص). (ع. م) (۲) ويقول فى أحوال بابا كوهى فى هذا المثنوى:

رفت بكوه أو بسه سال تمام * شد لقبش كوهى وباباش نام وجاء اسم بابا كوهى فى بوستان سعدى (المنظوم ۶۵۶) حيث قال:

ندانى كه باباى كوهى چه گفت * بمردى كه ناموس را شب نخفت وراجع ديوان بابا كوهى فى (ص ۱۱۷) المطبوع بتصحيح شعاع شيرازى. (ع. م)

(۵۱۱)

مفاتيح البحث: كتاب كشف الظنون لحاجى خليفة (۲)، الهند (۱)، الموت (۱)، الظنّ (۱)، مدينة إصفهان (۱)، مدينة طهران (۲)، شهر شوال المكرم (۱)

صفحه ۱۷۸

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانى - ج ۹ق۲ - الصفحة ۵۱۲

(۲۸۶۸: ديوان شرف تبريزى أو شعره) كان معاصرا لشاه جهان (۱۰۳۷ - ۱۰۶۸) بالهند. ترجمه وأورد رباعيته فى (خوشگو) وعنه فى (دجا - ص ۱۸۹) وجاء شعره فى (پژمان - ص ۸۵۳).

(ديوان شرف تبريزى) راجع ديوان شرف زرد.

(۲۸۶۹: ديوان الشرف الجد حفصى أو شعره) وهو السيد شرف بن إسماعيل الجد حفصى. رأيت مراثيه للأئمة فى مجموعة دونها الشيخ لطف الله بن على بن لطف الله فى (۱۲۰۱) الموجودة عند الشيخ محمد على اليعقوبى بالنجف. ومعها مراثى عبد الرؤف الجد حفصى المتوفى (۱۰۰۶) كما يأتى ومراثى الشيخ داود الجد حفصى.

(ديوان شرف جهان قزوينى) راجع شرف قزوينى.

(۲۸۷۰: ديوان شرف خراسانى) للسيد شرف الدين بن السيد عبد الله الخراسانى ولد بشيراز فى (۱۳۰۶ ش) وسافر إلى العراق وسكن طهران. له (زندگى أدبى أبو العلاء) و (فلسفهء اگزستانسياليسم) وعدة قصص وروايات أخلاقية، وله اشعار كثيرة يتخلص فيها (شرف). ترجمه فى (سخنوران نامى معاصر - ۲: ۱۶۷) ووالده من العلماء المعاصرين بطهران.

(ديوان شرف خيابانى) قال فى (مجن ۱ - ص ۱۱ و ۱۸۷) انه كان منزويا ومشغولا بتتبع الخمسة للنظامى. أقول: ومر خمسهء درويش أشرف خيابانى المراغى فى (ج ۷ ص ۲۵۹) كما مر ديوان أشرف فى (ص ۸۷).

(ديوان شرف الدين أصفهانى) راجع شرف شفروه.

(ديوان شرف الدين بافقى) راجع شرف بافقى.

(دیوان شرف الدین تبریزی) راجع دیوان شرف تبریزی.

(۲۸۷۱: دیوان شرف الدین حسین أو شعره) أورد شعره فی (سرخوش – ص ۶۰).

(دیوان شرف الدین سبزواری) ذکرناه بتخلصه (رضا سبزواری) ترجمه فی (دولت ۷) وقال إنه من السادات العریضیین. کان من وزراء الخواجهٔ علی مؤید سربدار، وفی عهد شاهرخ کان مقدم سبزوار، وقد حبسه الوزیر غیاث الدین پیر احمد وقتل فی زمان حکومهٔ الأمیر بابا حسن قوچین بید جباهٔ الضرایب للحکومهٔ فی (حدود ۸۵۶) ثم أورد

(۵۱۲)

مفاتیح البحث: دولهٔ العراق (۱)، مدینهٔ النجف الأشرف (۱)، مدینهٔ طهران (۲)، أبو العلاء (۱)، الهند (۱)، القتل (۱)، الوفاهٔ (۱)

صفحه ۱۷۹

الذریعهٔ – آقا بزرگ الطهرانی – ج ۹ق۲ – الصفحهٔ ۵۱۳

شعره فی تتبع شعر لأمیر خسرو الدهلوی وهی:

مابستهء دردیم ودوارا نشناسیم * تا تشنهء دردیم صفا را نشناسیم فقال هذا فی غزل تخلص فیه (رضا):

تا چند زمستی سروپارا نشناسیم * خودرا نشناسیم وخدارا نشناسیم وفی (تغ – ص ۷۳) سماه شریف سبزواری.

(دیوان شرف الدین شفروه) راجع دیوان شرف شفروه.

(دیوان شرف الدین عراقی) راجع شرف قلندر.

(دیوان شرف الدین علی) راجع دیوان شرف یزدی، ودیوان شرف فافقی.

(دیوان شرف الدین فراهی) راجع شرف فراهی.

(دیوان شرف الدین قلندر) راجع شرف قلندر. وهو غیر شرر شیرازی قلندر.

(دیوان شرف الدین کرمانی) راجع شرف کرمانی.

(دیوان شرف الدین منیری) راجع شرف منیری.

(دیوان شرف رامی) مر بعنوان شرف تبریزی. (دیوان شرف رضائی) کما فی بعض المواضع. راجع شرف الدین سبزواری.

(۲۸۷۲: دیوان شرف زرد) التبریزی. ترجمه معاصره المیر تقی الحسینی الأوحدی الأصفهانی فی (عرفات العاشقین) – المؤلف (۱۰۲۵) والموجود بمکتبهٔ (الملک) – وذکر انه کان معاصر المولی وحشی. وله (ساقی نامه) وأورد بعض شعره المیر تقی الکاشی المعاصر له أیضا فی (خلاصهٔ الاشعار) ونقل فی (دجا – ص ۱۹۱ – ۱۹۲) عن (لطائف الخیال) لمحمد عارف البقائی التفریشی، انه توفی شرف زرد التبریزی فی (۱۰۱۶). وترجمه أیضا فی (روشن – ص ۳۴۲).

(دیوان شرف سبزواری) کما فی (پژمان – ص ۸۵۴) راجع شرف الدین سبزواری وشریف سبزواری.

(۲۸۷۳: دیوان شرف شفروه) وهو شرف الدین محمد، أو عبد المؤمن ابن هبهٔ الله، أو فضل الله الأصفهانی المتوفی (۵۹۸) کما فی شاهد صادق. یظهر من دیوانه أنه کان یتخلص (شرف) قال العوفی فی (اللباب – ج ۱ – ص ۲۶۸) انه رآی دیوانه فی

(۵۱۳)

مفاتیح البحث: عبد المؤمن (۱)، الشهادهٔ (۱)، الوفاهٔ (۱)

صفحه ۱۸۰

الذریعهٔ – آقا بزرگ الطهرانی – ج ۹ق۲ – الصفحهٔ ۵۱۴

نیشابور فی أکثر من مائة طبق قرطاسا. وقال القزوینی فی تعلیقاته (ص ۳۵۶) ان الباقی من دیوانه قلیل یمدح فیه رکن الدین أرسلان (۵۵۵ – ۵۷۱) ورکن الدین طغرل (۵۷۱ – ۵۹۰) وشمس الدین محمد اتابک ایلدکز (۵۶۸ – ۵۸۲). قال فی (دولت ۳) وفی (تش – ص ۱۷۸) وفی (ریاض الشعراء) ان اتابک شیر گیر لقب شفروه هذا (ملک الشعراء) ویمکن ان یکون هو انوشتکین حاکم ابه (آوه) السلجوقی. وشفروه لقب جده ظاهرا، فان ابن عمه ظهیر الدین یلقب شفروه أیضا. ویظهر من تذکرة تقی الدین کاشی و (المعجم فی معاییر اشعار العجم) ان شفروه بالفاء والواو، ولکن واله فی (ریاض الشعراء) قال إنه بالقاف والدال، وشقرد قریة بأصفهان ینسب إلیها. ولیس بصحیح. وترجمه أیضا فی (تاریخ گزیده ص ۸۲۱) و (حسینی – ص ۱۶۹) و (بهش ۱ – ص ۳۳۹) و (تغ – ۷۲) و (روشن – ۳۴۲) وفی (مع ۱: ص ۳۰۲) قال إن دیوانه فی ثمانیة آلاف بیت. ومر له فی (ج ۲ ص ۲۱۶) (اطباق الذهب) فی قبال (أطواق الذهب) للزمخشری. ویأتی دیوان ابن عمه ظهیر شفروه.

(۲۸۷۴: دیوان شرف شیرازی أو شعره) واسمه شرف الدین عبد الله. ترجمه وأورد شعره فی (مع ۱ ص ۳۰۶) وحکی عن بعض اتحاده مع وصاف الحضرة صاحب (تجزئة الأمصار) المذکور فی (ج ۳ – ص ۳۵۸) ونقل عن آخرین انکار ذلک.

(أقول) اما مؤلف تجزئة الأمصار فهو عبد الله المتخلص (شرف) ابن عز الدین فضل الله مؤلف (المعجم فی آثار ملوک العجم). أصله من یزد وولد شرف بشیراز فی (۶۶۳) ترجمه فی (تغ – ص ۷۲) و (روشن – ص ۳۴۳) وسبک شناسی (۳: ۱۰۱) و (عم:

۴۷۵) وفارسنامه (۲: ۱۴۸) ولکن هذا لم یصفه بلقب وصاف الحضرة.

(دیوان شرف شیرازی) راجع دیوان شرف معرف.

(دیوان شرف طوسی أو شعره) أورد شعره فی (گلشن – ص ۲۲۲) وفی (تغ – ص ۷۱).

عده من قدماء الشعراء. ولعله الغزنوی.

(دیوان شرف عراقی) راجع شرف قلندر.

(۲۸۷۵: دیوان شرف غزنوی أو شعره) واسمه شرف الدین محمد بن رشید الدین محمد الکاتب المحاسب الغزنوی کما فی (تغ – ص ۷۱) و (روشن – ص ۳۴۳). ولعله (شرف طوسی) المذکور فی (گلشن – ص ۲۲۲).

(۵۱۴)

مفاتیح البحث: مدینة إصفهان (۱)، الزمخشری (۱)، شمس الدین محمد (۱)، محمد الکاتب (۱)

صفحه ۱۸۱

الذریعة – آقا بزرگ الطهرانی – ج ۹ق۲ – الصفحة ۵۱۵

(۲۸۷۶: دیوان شرف فراهی) قال العوفی فی (اللباب ۷ – ج ۲: ۲۵۹ – ۲۶۳) هو الامام شرف الدین محمد بن محمد الفراهی. ثم قال رأیته عند سفری إلی فره ثم أورد قطعة من منظومته باسم (کارنامه) فی الشکایة عن رجال عهده. وفی (نر ۱۴ – ص ۴۹۲) أورد الشعر ونسبه إلی محمد بن محمود الفراهی. وأورد العوفی فی (اللباب ۵.

ج ۲ ص ۴۹) مطلع قصیدته التی یهنئ فیها الأمیر ناصر الدین عثمان بن حرب السنجری فی انتصاره علی الملاحدة بترشیز. وقد اشتبه صاحب (جهان آرا) بین هذا الرجل وبین معاصره أبی نصر بدر الدین محمود (أو مسعود) ابن أبی بکر بن الحسین بن جعفر الفراهی صاحب (نصاب الصبیان) فنسب القصیدة إلی هذا الرجل، کما نبه علیه القزوینی فی تعلیقاته (ص ۳۵۳) من ذلک المجلد. وجاء شعره فی (خوشگو) وکذا فی (روشن – ص ۳۴۳).

(۲۸۷۷: دیوان شرف قزوینی) وهو المیر شرف جهان بن القاضی نور الهدی. کان والده قاضی قزوین فی عهد الشاه طهماسب فلقبه الشاه (قاضی جهان) ترجمه فی (میخانه – ص ۱۳۲) ونقل علو مقام والده عند الشاه، ثم سقوطه بسبب تسنن ولده شرف هذا، ثم ذکر

وفاته فی (۹۶۱) عن اثنین وأربعین سنة من عمره، ثم قال رأیت دیوانه ویشتمل علی (۸۵۵ بیتا) غیر ساقینامة. وقد تتبع غزلیاته جعفر القزوینی المذکور فی (ص ۱۹۷) وقرأها فی مجمع فی مکتب ملا- خلیل القاری القزوینی، وقد اجتمع فیه الشعراء مثل حسابی وضمیری أصفهانی، فلم یستحسنوه فغسله بالماء. ثم أورد له مثنوی (ساقینامه) ومر فی (ج ۷ ص ۲۶۱) تتبع ضمیری لشعره باسم (ترانهء وصال) وترجمه وأورد شعره فی (تس ۲ – ص ۲۴) و (تش – ص ۲۲۴) وقال فی (مع ۲ – ص ۲۳) انه تلمذ علی غیاث الدین منصور من علماء عصر الشاه طهماسب، وأورد شعره. وقال فی الریحانة نقلا عن القاموس الترکی انه مات (۹۶۸) وفی (تغ – ص ۷۱) مات (۹۶۳).

وترجمه أیضا (حسینی – ص ۱۷۵) و (خوشگو) و (پژمان ۲۳۴). ونقل شبلی فی (شعر العجم) (ج ۳ ص ۱۶) أحواله عن خزانهء عامرة. ثم قال وتوجد دیوانه عندی ومات (۹۶۲) ثم قال فی (ج ۵ ص ۵۰ منه) ان دیوانه فی الف بیت، وقال کان وزیر الشاه طهماسب وانه هو الذی حفر نهرا لسقی ارض کربلا، موجودة حتی الیوم، أقول: وهذا النهر

(۵۱۵)

مفاتیح البحث: مدینة کربلاء المقدسة (۱)، الحسین بن جعفر (۱)، محمد بن محمد (۱)، الموت (۲)، الحرب (۱)

صفحه ۱۸۲

الذریعة – آقا بزرگ الطهرانی – ج ۹ق۲ – الصفحة ۵۱۶

یسمی الیوم بالنهر الحسینی. وتوجد دیوانه الیوم فی (بنگاله) کما فی فهرسها وعند (الملک) برقم (۵۲۸۱) کتبت فی القرن الحادی عشر وفیها حدود (۸۰۰ بیت) من شعره.

ومر دیوان عمه روح الله فی (ص ۳۸۷).

(۲۸۷۸: دیوان شرف قزوینی) اسمه شرف الدین فضل الله ترجمه فی (مع – ج ۱ ص ۳۰۶) وأطری بدایعه وصنایعه الشعریة، وأورد قصیدته الخالیة عن الاعجام المسماة بالمحذوفة، لحذف النقط فیها. وعده (پژمان – ص ۲۳۸) اصفهانیا.

(۲۸۷۹: دیوان شرف قلندر أو شعره) وهو أبو علی شرف الدین بن سالار فخر الدین العراقی وأمه بی بی حافظ. یقال ان نسبه ینتهی إلی أبی حنیفة نعمان بن ثابت وهو من مشاهیر عرفاء السلسلة الچشتیة بالهند. یقال انه ألقی بتألیفاته فی البحر الهندی فی حال الجذبة. ومات (۱۳ رمضان – ۷۲۴) ببلدة پانی پت. وقال فی (تغ – ص ۷۱) مات (۷۰۱). أورد شعره فی (خزینة الأصفیاء – ج ۱ ص ۳۲۶) و (حسینی ص ۱۶۲ – ۱۶۶).

وعنهما فی الریحانة ویتخلص فی شعره (شرف). ومر (شرر شیرازی قلندر).

(۲۸۸۰: دیوان شرف کرمانی) وهو الشیخ شرف الدین الکرمانی. قال سنگلاخ فی (امتحان الفضلاء – ج ۱ ص ۱۹۴) انه رأی منتخب دیوانه بخط حالی بابا شاه الأصفهانی.

(۲۸۸۱: دیوان شرف معرف) کان معرفا للواردین فی مجالس الأکابر بشیراز. وهو أخ المیر شریف الآتی. ذکره معاصره النصر آبادی فی (نر ۵ – ص ۱۴۰) وذکر شعره فی تاریخ جلوس الشاه عباس الثانی (۱۰۵۲) وذکر نزاعه مع صایبا وتحکیمهما للنصر آبادی وحکمه لصایبا. ثم أخاه شرف.

(دیوان شرف منیری) صاحب شرفنامة فی لغة الفرس. قال إسماعیل پاشا فی أسماء المؤلفین (۱: ۶۲۰) أن تخلصه (منیری) وله مائة الف بیت من الشعر. فیأتی فی المیم.

(۲۸۸۲: دیوان شرف الملک نسوی) قال سنگلاخ فی (امتحان الفضلاء – ۱: ۱۲۲) أنه رآی دیوانه بخط المیر محمد.

(دیوان شرف یزدی) صاحب تاریخ وصاف. مر بعنوان شرف شیرازی.

(۵۱۶)

مفاتيح البحث: شهر رمضان المبارک (۱)، الهند (۱)

صفحه ۱۸۳

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانى - ج ۹ق۲ - الصفحة ۵۱۷

(۲۸۸۳: ديوان شرف يزدى) وهو شرف الدين على بن شيخ حاجى اليزدى. كان أبوه مريدا لشيخ انديان وعلى بليمانى من صوفية يزد، وكان هو مريدا لملا حسين الأخلاطى الحروفى. وهذا ما جعله يعتقد بخواص الحروف فاخذ يتكلف فى المعميات وألف فيها كتبا. له (ظفر نامه) فى تاريخ تيمور، ومر نظمه باسم (تمر نامه) وله (حقائق التهليل) و (شرح قصيدة البردة) وكتاب فى الأسطرلاب، وله أيضا (حلل مطرز در معما ولغز) و (منتخب حلل) و (كنه الزاد در علم وفق اعداد) و (مواطن) كلها فى المعما. ومات (۸۳۰) كما فى رياض العلماء أو (۸۳۴) كما فى (تغ - ص ۷۲).

أو (۸۵۰) كما فى (گنج دانش) وكشف الظنون أو (۸۵۳) كما فى شاهد صادق أو (۸۵۸) كما فى (مجالس العشاق - ص ۱۶۷) وترجمه أيضا فى (دولت ۶) و (خيال - ص ۶۷) و (هفت - ص ۱۷۳) و (نر ۱۵ - ص ۴۹۷) و (مجن ۱ - ص ۲۵ و ۱۹۹) و (تش - ص ۱۲۰) و (تش يز - ۲۹۵) و (ض - ص ۳۶۵) وعنهم فى الريحانة وابنى فى فهرس مكتبة دانشگاه تهران مفصلا فى (ج ۲ - ص ۶۱۶ - ۶۲۱). قال سنگلاخ فى (امتحان الفضلاء - ج ۱ - ص ۲۱۴) انى رأيت ديوانه بخط محمد حسين زره أسفرائينى. وتوجد اليوم نسخته فى مكتبة (الملك) برقم (۵۳۰۷) كتبت فى القرن الحادى عشر فى حاشية مجموعة تحتوى على أكثر من عشرين ديوانا لمعاريف الشعراء.

(۲۸۸۴: ديوان شرفى يزدى أو شعره) واسمه المولى محمد الشرفى بالفاء لأنه كان من أقارب شرف الدين على اليزدى صاحب (ظفر نامه). ترجمه سام ميرزا فى (تس ۴ - ص ۷۴) (۱) قال إنه كان راتقا فاتقا عند الشاه نور الدين نعمة الله - المتوفى ۸۳۲ - وأورد بعض شعره. وترجمه آيتى فى (تش يز - ص ۲۹۷) وذكر انه صار أخيرا من شعراء الشاه طهماسب ومادحيه. وترجم أيضا فى (روشن - ص ۳۴۴) وجاء شعره فى (پژمان - ص ۲۳۹).

(ديوان الشرق الكلبى) قال ابن النديم فى (ص ۱۳۲) الشرق بن القطامى ويكنى أبا المثنى الكلبى واسمه الوليد بن الحصين، أحد النسابين الرواة للاخبار والأنساب والدواوين - إلى قوله - وللشرقى (؟) قصيدة فى الغريب.

(۱) لكنه بالقاف وكذا فى (تش - ص ۲۶۰) وكذا فى (خوشگو)

(۵۱۷)

مفاتيح البحث: ابن النديم (۱)، الشهادة (۱)، الظنّ (۱)، الوفاة (۱)

صفحه ۱۸۴

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانى - ج ۹ق۲ - الصفحة ۵۱۸

(۲۸۸۵: ديوان شرق هندى لكهنوى) ترجمه معاصره فى (مع - ج ۲ - ص ۲۴۸) وذكر ان اسمه السيد محمد أفضل اللكهنوى، جاء إلى إيران للزيارة، وكان برهة عند النواب ملك آرا، وأورد بعض شعره.

(ديوان شرقى قزوينى أو شعره) الخياط المعروف بملا شرقى، معاصر الشاه عباس الماضى كذا طبع فى (نر ۹ - ص ۲۶۱) وكذا فى نسخة (خوشگو) وأورد رباعيته، ولكن الصحيح شرمى كما فى (نر ۱۳ - ص ۴۷۹).

(۲۸۸۶: ديوان الشرقى الصغير) للشيخ الأديب الفاضل المؤرخ الماهر المعروف بالشيخ على الشرقى ابن الشيخ جعفر بن الشيخ محمد

حسن الشرقى الآتى. وله عدة تصانيف. وديوانه المعروف بديوان الشرقى (الشروقى) موجود، أكثره فى السياسة والاجتماع والوجدانيات.

(۲۸۸۷: ديوان الشرقى الكبير) للشيخ الفاضل الأديب الشاعر الشيخ جعفر الشرقى (الشروقى) ابن الشيخ محمد حسن الشرقى النجفى المتوفى حدود (۱۳۰۹) كان صهر الشيخ عبد على بن صاحب الجواهر على بنته. ووالده الشيخ محمد حسن الشرقى كان صهر صاحب الجواهر على بنته. وشعره موجود عند ولده الشيخ على الشرقى المذكور.

(ديوان شرقى يزدى) راجع شرفى يزدى بالفاء.

(۲۸۸۸: ديوان شرمى قزوينى) واسمه نظام الدين أحمد بن مولانا مشقى قزوينى.

كان خياطا كما نقل فى حاشية (ميخانه ۳ – ص ۵۶۷) عن (منتخب الاشعار) لمبتلاـ و (مخزن الغرايب) وفهرس (بادلى) وقال إنه ولد بقزوين وكان ينظم الشعر باللهجة القزوينية، وكان هجاء وموذيا (سياه زبان) يهجو ويخرج مادة تاريخ موت الأشخاص فى حياتهم ايذاء، وتقرب عند الشاه عباس. وقال فى (عالم آرا ص ۷۵۸) انه استخرج مادة تاريخ جلوس الشاه صفى (۱۰۳۸) [= صفى پا براورنگ شاهى نهاد] وترجمه فى (نر ۹ ص ۲۶۱) ولكن جاء فى الطبع (شرقى) غلطا. قال كان خياطا بعباس آباد أصفهان وذكر قصة تهمته. ثم أورد فى (نر ۱۳ ص ۴۷۹) شعره فى تاريخ فتح گنجه فى (۱۰۲۰) بعنوان (شرمى) وكذا فى (خوشگو). و (تش – ص ۲۲۶) و (پژمان – ۲۳۹).

(۵۱۸)

مفاتيح البحث: دولة ايران (۱)، مدينة إصفهان (۱)، الوفاة (۱)

صفحه ۱۸۵

الذريعة – آقا بزرگ الطهرانى – ج ۹ق۲ – الصفحة ۵۱۹

(ديوان الشروقى) مر بعنوان الشرقى الكبير والصغير.

(۲۸۸۹: ديوان الشروقى) للشيخ باقر حيدر العالم الذى خرج مجاهدا إلى القورنة فى الحرب العامة (۳۲ – ۱۳۳۶) مع عشائر الجنوب محاربا للانگليز فمرض فحمل إلى سوق الشيوخ ومات فى (المحرم – ۱۳۳۳) وكان الديوان مع سائر تصانيفه عند ولده القائم مقامه، الشيخ جعفر المتوفى (۱۲ شوال – ۱۳۷۲).

(۲۸۹۰: ديوان شريعت طالخونچه) الشيخ محمد رضا بن ملا زين العابدين الأصفهانى ساكن طالخونچه من نواحى سميرم. سكن مدة بمدرسة جده بأصفهان، ورجع إلى طالخونچه ومات بها (۱۳۷۳). طبع ديوانه كما ذكر فى (شعراى معاصر أصفهان – ص ۲۶۷) وذكر ابنه محمد جواد أيضا.

(ديوان شريفا) ... والألف للتفخيم فليسقط.

(۲۸۹۱: ديوان شريف آملى أو شعره) واسمه محمد شريف بن حسن الآملى النقطوى من أقرباء طالب الآملى. حصل العلوم بأصفهان وفر إلى الهند بعد مقتلة النقطوية، واتصل بإبراهيم خان بن على مردان خان. – من امراء أكبر شاه وشاه جهان – ترجمه النصر آبادى فى (نر ۶ – ص ۱۸۷) وجاء شعره فى (گلشن – ص ۲۲۲) و (پژمان – ۸۵۵) وقال فى (تغ – ص ۷۳) انه مات (۱۱۰۵) ولعله الذى بعده.

(۲۸۹۲: ديوان شريف آملى أو شعره) واسمه محمد شريف بن حسين على. قال فى (خوشگو) أنه غير الأكبر شاهى المذكور فى النصر آبادى.

(ديوان الشريف ابن طباطبا الأصفهانى) كما فى معالم العلماء (ص ۱۴۱) لابن شهرآشوب مر فى (ص ۲۶).

(ديوان شريف أصفهانى) راجع شريف ورنوسفادرانى.

(دیوان شریف أصفهانی) یأتی بتخلصه (منشور) كما فی (نر ۹ - ص ۴۱۴).

(دیوان شریف أصفهانی) مر فی (ص ۹۲) بعنوان الهام.

(دیوان شریف أصفهانی) راجع دیوان سرمدی فی (ص ۴۴۱).

(دیوان شریف باقی) ابن شریف ثانی. كما فی (هفت - ص ۲۷۸). راجع شریفی شیرازی.

(۲۸۹۳: دیوان شریف بخاری أو شعره) كان فی خدمهٔ امام قلیخان حاكم بخارا.

(۵۱۹)

مفاتیح البحث: كتاب معالم العلماء (۱)، مدینهٔ إصفهان (۳)، شهر شوال المكرم (۱)، ابن شهرآشوب (۱)، الهند (۱)، الجود (۱)، الموت (۱)، القتل (۱)، الحرب (۱)، الوفاهٔ (۱)

صفحه ۱۸۶

الذریعهٔ - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۲ - الصفحهٔ ۵۲۰

ترجمه وأورد شعره النصر آبادی فی (نر ۱۰ - ص ۴۳۶) و (روشن - ص ۳۴۵).

(۲۸۹۴: دیوان شریف بلخی أو شعره) یأتی بعنوان شریفی بلخی.

(دیوان شریف تبریزی) مر بعنوان (خازن) فی (ص ۲۷۹).

(۲۸۹۵: دیوان شریف تبریزی) المتوفی بالوبا فی أردبیل فی (۹۵۶) كان تلمیذ لسانی الشیرازی المتوفی بتبریز فی (۹۴۲) وقد أساء إلیه بما جمعه من الاشعار الردیهٔ ونسبه إلی أستاذه وسماه (سهو اللسان) ترجمه فی (تس ۵ - ص ۱۲۱) وقال إن شرافهٔ شعره یظهر من دیوانه وكذا فی (تش - ص ۲۹) و (حسینی - ص ۱۶۷ - ۱۶۸) و (خوشگو) و (تغ - ص ۷۳) وقالوا انه مدح الخواجهٔ غیاث الدین المستوفی للشاه طهماسب فلم یصله بشئ فهجاه الشاعر، فأمر الشاه بقتله ثم عفی عنه. وترجمه مفصلا فی (دجا - ص ۱۹۲) ونقل ترجمته أیضا عن امین احمد الرازی فی هفت إقلیم وعن الأمیر تقی الدین محمد الأوحدی فی (عرفات العاشقین) وأورد كثیرا من شعره وترجمه فی (خز - ص ۲۶۵) وأورد أیضا شعره ومر حیدری التبریزی الذی رد (سهو اللسان) هذا بما سماه (لسان الغیب) كما یأتی أن الصادقی الأفشار انتقد لسان الغیب وسماه (هجو ثالث). ویوجد دیوان شریف هذا فی أكثر من الف بیت عند (الملك) برقم (۴۸۶۹) كتبت فی القرن العاشر ومعه دیوان أمیر خسرو، وفی (سپهسالار) كما فی فهرسها (ج ۲ - ص ۶۱۸) ونسخهٔ كانت عند صادق وحدت (۱) وجاء شعره فی (پژمان - ص ۲۳۹ و ۸۵۵).

(۲۸۹۶: دیوان شریف ترشیزی أو شعره) أورد شعره (سرخوش - ص ۶۱) نقلا عن سفینهٔ محمد علی المتخلص (ماهر).

(دیوان شریف ثالث) ابن شریف ثانی. راجع شریفی شیرازی.

(۲۸۹۷: دیوان شریف ثانی أو شعره) هو السید علی ابن بنت المیر السید شریف الجرجانی ولذلك یعرف بالشریف الثانی. نصب بعد القاضی محمد الكاشی صدرا للشاه إسماعیل، ثم عزل لمخالفهٔ المیر نجم الثانی، فذهب إلی العتبات فی العراق. وبعد قتل النجم رجع إلی منصبه وقتل فی حرب چالدران. كذا فی (هفت - ص ۲۷۸) وهو والد شریفی

(۱) الملقب أدیب حضور الكرمانشاهی المتوفی (۱۳۷۱) بطهران مؤلف (بزرگان همدان) المطبوع ضمن (راهنمای همدان) بطهران فی (۱۳۳۱ ش) قبل وفاته بقلیل.

(۵۲۰)

مفاتیح البحث: دولهٔ العراق (۱)، القتل (۳)، الحرب (۱)، الوفاهٔ (۳)، السهو (۲)، مدینهٔ طهران (۲)

صفحه ۱۸۷

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۲ - الصفحة ۵۲۱

شيرازى الآـتى. وقـال فى (بهش ۲ - ص ۳۸۴ - ۳۸۵) كان عالما فاضـلا ولكنه صار رافضـيا لمصاحبته عبـد الصـمد البغـدادى وبنى الرفض فى إيران وقتل فى حرب الصوفى (أى الشاه إسماعيل) وأوردا شعره. وفى (روشن - ص ۳۴۶) سماه شريفى.

(ديوان الشريف الجامعى) راجع الشريف محيى الدين.

(۲۸۹۸: ديوان الشـريف الجرجانى أو شعره) وهو المير السيد الشريف على بن محمد الجرجانى المتوفى (۸۱۶) أورد أصحاب التذاكر أشعاره الفارسيـة كمـا فى (ض - ص ۳۶۴) وفى فارسـنامه (۲: ۱۴۸) وأورد فى (گلسـتان مسـرت - ص ۳۸۹) شـعرا فى تاريخ وفاته يستخرج منه (۸۱۸) وهو:

سـال نقلش بگـو: (بهشت مكـان) * يـاتو (قطب بهشت) أورادان (۲۸۹۹: ديوان شـريف حكيم) للحكيم شـريف المتخلص فى شـعره (شـريف) ألحق مقـدار ثمـان صـفحات منه بآخر ديوان يوسف گرجى المكتوب (۱۲۹۷) والموجـود فى مكتبـة (المجلس) ذكره أين يوسف فى فهرسها (ص ۴۵۰ - ج ۳).

(۲۹۰۰: ديوان شريف سبزوارى أو شعره) واسمه الميرزا محمد. أورد شعره فى (روشن - ص ۳۴۶) و (تغ - ص ۷۳). قالوا كان يسكن مشهد خراسان، فهو المذكور فى (مطلع الشمس - ج ۲ ص ۴۳۵).

(ديوان الشريف الرضى) مر الرضى البغدادى فى (ص ۳۷۲).

(ديوان شريف سرمدى) مر فى (ص ۴۴۱) بعنوان سرمدى.

(ديوان شريف سمرقندى) يأتى فى الميم بتخلصه (موزون) كما فى (نر ۱۰ - ص ۴۴۰).

(ديوان شريف شيرازى) كما فى (تس ۲ - ص ۲۹) راجع شريفى شيرازى.

(ديوان شريف شيرازى) كما فى (فارسنامه - ۲: ۱۴۸). مر بعنوان شريف جرجانى.

(ديوان شريف شيرازى) كما فى (نر ۹ - ص ۲۵۱) يأتى بتخلصه (كاشف) فى الكاف.

(۲۹۰۱: ديوان شـريف شـيرازى أو شـعره) واسمه الخواجة شريف أورد شعره فى (خوشگو) و (گلشن - ص ۲۲۳) وفارسنامهء ناصرى (۲ - ۱۴۸). ولعله أخ شرف المعرف

(۵۲۱)

مفاتيح البحث: دولة ايران (۱)، الشريف الرضى، أبو الحسن محمد بن الحسين (۱)، خراسان (۱)، الشهادة (۱)، الحرب (۱)، القتل (۱)، الوفاة (۱)

صفحه ۱۸۸

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۲ - الصفحة ۵۲۲

المذكور فى (نر ۵ - ص ۱۴۰).

(۲۹۰۲: ديوان شـريف شـيرازى أو شـعره) هو القاضـى محمـد شـريف ابن الخواجة عبد الصـمد، كان ماهرا فى التصوير والخط. أورد شعره فى طبقـات أكبرى (ج ۲ ص ۵۱۲) وعـده من شـعراء بلاـط أكبر شاه، وكـذا فى (گلشن - ص ۲۲۳). وجاء شـعره فى (گلستان مسرت - ص ۲۵۲) و (روشن - ص ۳۴۵).

(۲۹۰۳: ديوان شـريف شـيرازى أو شـعره) الحـداد الزاهد. ترجمه وأورد شـعره الحزين فى تذكرته (ص ۱۲۱) - المؤلف فى النصـف

الثانی من القرن الثانی عشر – وقال مات أربعین سنة قبل هذا.

(دیوان شریف طهرانی) یأتی بتخلصه (کاشف) کما فی (نر ۹ – ص ۲۵۱).

(دیوان شریف طهرانی) یأتی بتخلصه (صبری) کما فی (تس ۵ – ص ۱۳۸).

(دیوان شریف طهرانی) ابن أخ أمیدی. یأتی بتخلصه (هجری). کما فی (تس ۵ – ص ۱۳۶).

(۲۹۰۴: دیوان الشریف العقیلی) ترجمه الشیخ محمد السماوی فی (الطلیعة) مفصلا ویوجد دیوانه فی مکتبته کما ذکره لی شفاها.

(دیوان شریف فارسی) راجع شریف شیرازی.

(۲۹۰۵: دیوان شریف کاشانی) حصل العلم من صباه وسافر من وطنه کاشان إلی سیستان فهراة وعند محاصرتها بید عبد الله خان ازبک فر إلی الهند وتقرب عند قطب شاه.

کذا فی (تش – ص ۲۴۵) و (خوشگو). توجد دیوانه الیوم فی (بنگاله) کما فی فهرسها وجاء شعره فی (پژمان – ص ۲۳۹).

(۲۹۰۶: دیوان الشریف الکاظمی) هو الشیخ محمد شریف بن فلاح الکاظمی ناظم القصیدة الرائیة الکراریة، التی کرر فیها ذکر الکرار. وقد نظمها فی (۱۱۶۶) مطابق (ختامه مسک) وأورد فی آخرها ثمانیة عشر تقریظا من علماء عصره وأدباء زمانه مصرحا فی بعض التقاریظ انه تقریظ لدیوان الناظم للکراریة مثل تقریظ الشیخ مهدی الفتونی بقطعة مشتملة علی تاریخ الدیوان فی (۱۱۵۵) وهو قوله:

یا ناظما عقودا، بنانه البیان * بمثلها ابتکارا، لم یسمح الزمان

(۵۲۲)

مفاتیح البحث: الهند (۱)

صفحه ۱۸۹

الذریعة – آقا بزرگ الطهرانی – ج ۹ق۲ – الصفحة ۵۲۳

تبنی بکل بیت، بمدحکم لسان * رقیتها بشعری، خوفا فلا تعان أرختها بقولی: (نظامکم جمان) وذلک یطابق (۱۱۵۵). ومنها تقریظ السید نصر الله المدرس الحائری المصرح بأنه تقریظ الدیوان. ومنها تقریظ الشیخ محمد علی بن الشیخ بشارة، قال فیه:

ان ذا الدیوان مسک وبه الدر منضد * أصبح الناظم فیه علما بالشعر مفرد ولئن نوزع فیه فله بالفضل اشهد ومنها تقریظ السید أحمد بن محمد العطار، فمما قاله فیه:

اتیت بمعجز دیوان شعر * تلقف سحر ما صنع الأوالی وأکثر هؤلاء المقرظین توفوا قبل المائة الثالث عشر. واما الشریف الناظم فقد ترجمه الشیخ عبد النبی القزوینی فی تتمیمه لأمل الآمل الذی ألفه (۱۱۹۱) وقال ... [سمعت جمعا من العلماء یصفونه بجودة الشعر ودقة المعانی المودعة فیه] ... یظهر منه انه لم یره وکان من المتوفین قبل تاریخ تألیفه. ودیوانه یوجد فی مکتبة (السماوی).

(۲۹۰۷: دیوان الشیخ شریف محیی الدین الجامعی) هو الشیخ شریف بن الشیخ محمد بن یوسف بن جعفر بن علی بن الحسین بن محیی الدین الثانی من آل أبی جامع العاملی النجفی المتوفی (۱۲۵۰) نسخة منه فی مکتبة (السماوی).

(دیوان الشریف المرتضی) یأتی بعنوان (دیوان علم الهدی).

(دیوان شریف مشهدی) أورد شعره فی (مطلع الشمس – ج ۲ ص ۴۳۵) والظاهر أنه السبزواری.

(۲۹۰۸: دیوان شریف معمائی أو شعره) وهو السید الشریف المعمائی الذی ألف (ألفیة الشریف) فی (۹۰۸) فی مقدمة وثمان وعشرین مقالة وخاتمة کما ذکره فی کشف الظنون شرح لاستخراج ألف اسم بطریق التعمیة من بیت واحد نظمه، وهو:

از قد وابرو بدید آن ماه چهر * موج آب دیده أم بالای مهر وقال فی اسمه وتاریخه من دون تطبیق:

بیتی که یـک کتاب بود در بیان أو * معلونسیت گفته کسی غیر أین ضعیف کرده شریف تعمیه دروی هزار نام * زا نرو ملقبست بالفیهٔ الشریف

(۵۲۳)

مفاتیح البحث: کتاب کشف الظنون لحاجی خلیفهٔ (۱)، علی بن الحسین (۱)، الشریف المرتضی (۱)، محمد بن یوسف (۱)، أحمد بن محمد (۱)، الوفاهٔ (۱)، النوم (۱)

صفحه ۱۹۰

الذریعهٔ - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۲ - الصفحهٔ ۵۲۴

وقد خلط احمد رفعت فی (لغات تاریخی - ۴: ۹۳) بینه وبین الشریف الجرجانی کما نقل عنه فی ریحانهٔ الأدب (ج ۲ ص ۳۲۴).

(۲۹۰۹: دیوان الشیخ شریف النجفی) یوجد بعض مراثیه فی مجموعهٔ من اشعار أهل القرن الثالث عشر دونها السید یوسف بن محمد الحسینی الأرومی أوان توقفه فی النجف وکتابتها فی (۱۳۰۲) والنسخهٔ فی مکتبهٔ (الملک) والناظم ان کان هو الشیخ شریف ابن الشیخ محمد بن الشیخ یوسف الجامعی النجفی المعاصر لصاحب الجواهر فقد مر بعنوان (الشریف محیی الدین) ولکن الظاهر أن هذا الناظم هو حفیده وسمیه الشیخ شریف بن الشیخ موسی بن الشیخ شریف الجامعی الذی توفی قرب (۱۳۰۰) فإنه أیضا کان أدیبا شاعرا کما أن دیوان والده الشیخ موسی بن شریف أیضا موجود بمکتبهٔ (السماوی) کما یأتی.

(۲۹۱۰: دیوان شریف ورنو سفادرانی) واسمه ملا محمد بن کلب علی الحجار، من قریهٔ ورنوسفادران بأصفهان. تلمذ علی ملا عبد الحق. اشتغل بشغل أبیه ثم نصب کاتبا للمحاکم والسجلات. کان ماهرا فی نظم التاریخ والمعما. وله منظومهٔ علی زنهٔ (مخزن الاسرار) للنظامی. وقد هجا المیر مؤید. أورد حاله النصر آبادی فی (نر ۹ - ص ۴۱۵ - ۴۱۶). وأورد تاریخه لبناء قبهٔ الرضا (ع) فی (۱۰۸۶) فی (نر ۱۳ - ص ۴۸۵). وأورد معماه فی (نر ۱۵ - ص ۵۴۲) وعنه أخذ ظاهرا فی (گلشن - ص ۲۲۳).

(دیوان شریفی بدخشانی) کما فی (گلشن - ص ۲۲۳) والظاهر أنه البلخی.

(۲۹۱۱: دیوان شریف بلخی) وهو مولانا صاحب ملک الشعراء لبلاط أمراء بدخشان الذین انقرضت حکومتهم بقتل سلطان محمد فی (۸۷۱) بأمر السلطان أبی سعید کما فی (دولت ۷) قال وکان ماهرا فی الطب والموسیقا والشعر، وأورد غزله بهذا التخلص ولکن المیر علی شیر فی (مجن ۱ - ص ۱۵ و ۱۹۰) ذم أخلاقه ولم یذکر تخلصه بل اکتفی باسمه (صاحب) وفی (خیال - ص ۷۰) ذکر کل ما فی دولتشاه ولکن جاء فی الطبع شریف بدل شریفی. وذکر أیضا فی (تغ - ص ۷۳) و (روشن - ص ۳۴۶).

(۲۹۱۲: دیوان شریفی تبریزی أو شعره) وهو السید معین الدین محمد الخطاط.

تلمیذ المیر علی (مجنون) الهروی الخطاط الذی مات (۹۵۱). ترجمه فی (دجا -

(۵۲۴)

مفاتیح البحث: الإمام علی بن موسی الرضا علیهما السلام (۱)، مدینهٔ النجف الأشرف (۱)، مدینهٔ إصفهان (۱)، محمد الحسینی (۱)، القتل (۱)، الموت (۱)، الطب، الطبابهٔ (۱)

صفحه ۱۹۱

الذریعهٔ - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۲ - الصفحهٔ ۵۲۵

ص ۱۹۷) وأورد شعره.

(۲۹۱۳: دیوان شریفی شیرازی) وهو المیر مرتضی ومن أحفاد المیر السید الشریف الجرجانی. تلمذ علی ابن حجر وسافر إلی الهند

ومات بها (٩٦٤) ونقل جثمانه إلى مشهد خراسان. كذا فى (روشن - ص ٣٤٦) وقال فى (هفت - ص ٢٨١) انه كان صدرا بخراسان ثم حج وسافر إلى الهند ومات بها. وله نظم الكافية. وديوان غزل. وترجمه أيضا فى (خوشگو).

(ديوان شريفى شيرازى) المير مخدم. راجع (ديوان أشرف جرجانى).

(ديوان شريفى شيرازى) راجع (ديوان شريف ثانى).

(٢٩١٤: ديوان شريفى شيرازى أو شعره) وهو السيد المير شريف الثالث بن الشريف الثانى ابن بنت المير سيد الشريف الجرجانى على بن محمد. ترجمه معاصر سام ميرزا فى (تس ٢ - ص ٢٩) وقال إنه الآن حاكم شيراز. وقال فى (هفت - ص ٢٧٨) انه نصبه الشاه طهماسب وزيرا للعراق (أراك) ثم نصب كلانترا لشيراز ثم اكتفى بداراب جرد، وأورد غزله بتخلص (شريفى). وله ولدان، الميرزا أمير، والمير معين لدين المتخلص أشرف المذكور فى (ص ٧٧) والمشهور بمير مخدوم. وترجمه فى (روشن - ص ٣٤٥) بعنوان شريف.

(٢٩١٥: ديوان شريفى الكرمانى أو شعره) المذكور فى (ج ٣ ص ٢٠٢ - ٢٠٣) وهو غير شرف الكرمانى المذكور فى (ص ٥١٦).

(٢٩١٦: ديوان شريفى مشهدى أو شعره) عده فى مطلع الشمس (ج ٢ ص ٤٣٥) من شعراء خراسان ومن أحفاد المير السيد شريف الجرجانى. وكذا فى (گلشن - ص ٢٢٣) وفى (مجتس ٢ - ص ١٣٩) و (حسينى - ص ١٦٩) ولكن لم يذكر نسبته وقالوا كان ماهرا فى الموسيقا.

(ديوان شصت كله) قال فى (تش - ص ٣٠٦) انه لقب مينوچهر البلخى مداح السلطان محمود الغزنوى. وأراد انه لقب الشاعر المعروف (منوچهرى دامغانى) الآتى فى الميم، كما يظهر من غيره من التذاكر. والحق أنه لقب أحمد بن منوچهر الآتى بعده.

(٢٩١٧: ديوان شصت كله أو شعره) واسمه شمس الدين أحمد بن منوچهر الملقب.

(٥٢٥)

مفاتيح البحث: دولة العراق (١)، كتاب الكافئة للشيخ المفيد (١)، على بن محمد (١)، خراسان (٣)، الهند (٢)، الشهادة (١)، الحج (١)

صفحه ١٩٢

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانى - ج ٩ق٢ - الصفحة ٥٢٦

(أمير الشعراء) و (سفير الكبراء) كما ترجمه فى (٥٨٠) معاصره الراوندى وذكر قصيدته (تتماج) فى (راحة الصدور - ص ٥٧) وقد فصل ذلك بهار فى مجلة (مهر - العدد ٥ - السنة ٦ - لسنة ١٣١٧ ش). الصادرة بطهران.

(ديوان الشطاح) كما فى (تش - ص ٢٨٦) و (فارسنامه - ٢: ١٤٨) و (روشن - ص ٣٤٦). مر بعنوان روزبهان فى (ص ٣٩٠).

(٢٩١٨: ديوان شطرنجى سمرقندى أو شعره) وهو أبو على السمرقندى من شعراء آل خاقان وكان ماهرا فى الشطرنج. ترجمه وأورد شعره فى (تش - ص ٣٣٢) و (گلشن ص ٢٢٤) والريحانة نقلا عن القاموس التركى و (تغ - ص ٧٣).

(٢٩١٩: ديوان شعاع أصفهانى) الشيخ غلام على صدر الملقب بشعاع الواعظين الواعظ بكرمان. طبع منتخب من شعره باسم (آثار مشعشع) بكرمان.

(١٩٢٠: ديوان شعاع شيرازى وهو الميرزا محمد حسين بن أبى الحسن شعاع الملك الشيرازى المولود (١٢٩٨) والمتوفى (١٣٦٤) له تذكرة (شكرستان فارس) وتذكرة (شعاعية) و (أشعهء شعاعية) (١) وديوان يشتمل على ثلاثين ألف بيت.

وهو الذى صحح (ديوان بابا كوهى) وطبعه فى (١٣٤٧) ترجمه فى آثار العجم (ص - ٥٥٩) و (سخنوران نامى معاصر - ج ٢ - ص ١٧١) وكان له مكتبة نفيسة بشيراز. وأورد شعره (پژمان ص ٢٤٠).

(٢٩٢١: ديوان شعاعى قاجار) وهو محمد حسين بن الحاج عيسى خان بيگلر بيگى قاجار دولو. توجد نسخته بخطه كتبه فى (ذى

الحجة - ۱۳۰۲) عند (الملك) برقم (۴۷۴۹) فی (۲۱۳ ورقة) بخط جلی. وهو صاحب (مصیبت نامه) المذكور فی فهرس مكتبة المعارف لجواهر الكلام (ج ۲ ص ۳ و ۷).

(۲۹۲۲: دیوان شعبان) هو الشیخ الأدیب شعبان بن سلیم بن عثمان الرومی الصنعانی.

ترجمه فی نسمة السحر فیمن تشیع وشعر وكتب بعض شعره إلی مؤلف النسمة فی المحرم (۱۱۱۴) ومكتوب فی هامش النسخة انه توفی هذا الشاعر (۱۱۴۹) ورأیت نسخة

(۱) فاتنا ذكره فی محله. وقال فرصت فی تاریخ تألیف التذكرة الشعاعیة فی (۱۳۱۶):

جستند چو از فرصت تاریخی از ین تألیف * گفتا: (ز شعاعیه گردید جهان روشن)

(۵۲۶)

مفاتیح البحث: شهر ذی الحجة (۱)، شهر شعبان المعظم (۲)، مدینة طهران (۱)، الحج (۱)

صفحه ۱۹۳

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۲ - الصفحة ۵۲۷

(دیوان شعبان الیمانی) فی مكتبة (السبزواری بالكاظمیة) والظاهر أنه لهذا الشاعر.

(۲۹۲۳: دیوان شعری) فارسی مطبوع بإیران كما فی بعض الفهارس. ولعله لاحد الآتین بعد هذا.

(۲۹۲۴: دیوان شعری أصفهانی) واسمه المیرزا طاهر الملقب بدیباچه نگار، مؤلف تذكرة (گنج شایگان) فی تراجم مادحی المیرزا آقا خان النوری المرتب علی درجین وسلك وترجم نفسه فی السلك وذكر انه من ولد الشیخ الزاهد الگیلانی وان قضاء أصفهان كان فی بیتهم من أوائل دولة القاجار وانه ولد بأصفهان فی (۱۲۲۴) وهاجر أول بلوغه إلی طهران مع أخیه الشیخ صالح ونزلا بمدرسة دار الشفا إلی أن صار اخوه معلما فی دار الفنون المؤسسة فی (۵ - ع ۱ - ۱۲۶۸) وكانت عدة التلامیذ مایة نفس إلی آخر كلامه. ترجمه فی (المآثر - ص ۲۰۴) و (مع - ج ۲ ص ۲۴۶) وذكر انه توفی (۱۲۷۰) وأورد قرب خمسین بیتا من شعره، وعنه فی الریحانة.

(۲۹۲۵: دیوان شعری شیرازی أو شعره) واسمه المیرزا أبی القاسم ترجمه معاصره فی (آثار عجم - ص ۵۵۹) وأورد شعره و (روشن - ص ۳۴۶).

(۲۹۲۶: دیوان شعری كشمیری) لمحمد حسن الكشمیری فرغ منه (۱۲۶۳) ذكر فی ذیل كشف الظنون.

(۲۹۲۷: دیوان شعری یزدی) وهو المیرزا محمد علی بن علی أكبر خان، وابن أخ عبد الرضا خان الیزدی. ترجمه معاصره فی (مع - ج ۲ ص ۲۴۸) وأورد بعض شعره المدرج فی بعض المجموعات. وترجمة آیتی فی (تش یز - ص ۲۹۷) وذكر انه صار مقربا عند محمد ولی میرزا القاجار.

(۲۹۲۸: دیوان شعف قمی) واسمه آقا عبد الله الكفاش ببلدة قم. قال فی (تش - ص ۳۷۹) ان أشعاره الكثیرة تفرقت فی فتنة الأفاغنة، واستمعت منه عند أبی بأصفهان.

(۲۹۲۹: دیوان شعلهء أصفهانی) واسمه السید محمد الأصفهانی الحكیم الآلهی الطبیب المتخلص (شعله) والمتوفی (۱۱۶۰) كما فی (مع - ج ۲ ص ۲۶۱) وأورد بعض شعره نقلا عن آتشكده لآذر البیكدلی الذی توفی (۱۱۹۵) وكذا فی (انجمن ۴) ولكن فی المطبوع من (تش - ص ۳۷۹) ذكر وفاته (۱۱۲۰) وفی (تغ - ص ۷۳)

(۵۲۷)

مفاتیح البحث: الحكم القاجاری (القاجاریون) (۱)، دولة ایران (۱)، مدینة الكاظمین (۱)، كتاب كشف الظنون لحاجی خلیفة (۱)، شهر شعبان المعظم (۱)، مدینة إصفهان (۳)، مدینة طهران (۱)، الطهارة (۱)

صفحه ۱۹۴

الذريعة - آقا بزرگ الطهراني - ج ۹ق۲ - الصفحة ۵۲۸

قال مات (۱۱۵۰) وعلى أى فليس هو متحدا مع شعلهء گلپايگانى كما زعمه فى (ج ۳ ص ۷۰۳) من فهرس (المجلس) وفى (دجا ۱۷۵) نسب إليه (يوسف وزليخا) والظاهر أنه خلط بينه وبين شعلهء گلپايگانى أيضا.

(۲۹۳۰: ديوان شعلهء تبريزى) واسمه محمد جعفر. طبع له (خسرو وشيرين) المذكور فى (ج ۷ - ص ۱۶۰).

(۲۹۳۱: ديوان شعلهء دهلوى) فارسى لميرزا كاظم على خان بن المير احمد على خان المتوفى (۱۳۰۸) ذكر فى ذيل كشف الظنون.

(۲۹۳۲: ديوان شعلهء شيرازى أو شعره) واسمه آغوپور خان ابن امام قليخان حاكم فارس ابن الله وردى خان أفشار. أسمل عينه الشاه صفى فى (۱۰۴۳) حين قتل والده امام قليخان. أورد شعره فى (حسينى - ص ۱۷۶) و (گلشن - ص ۲۲۴).

(۲۹۳۳: ديوان شعلهء گلپايگانى) المولود حدود (۱۱۲۴) لأنه نظم (يوسف وزليجا) فى (۱۱۷۵) وعمره إحدى وخمسين سنة فى أربعين يوما. توجد نسخة منه فى مكتبة (المجلس) كما فى فهرسها (ج ۳ ص ۷۰۲) تشتمل على خمسة آلاف بيت وفيها تاريخان لنظم الكتاب أحدهما (۱۱۷۵) والآخر (۱۱۸۰) ويذكر فيه (يوسف وزليجا) لآذر الذى نظمه فى (۱۱۷۶) وظن مؤلف الفهرس انه متحد مع شعلهء أصفهانى وليس بصحيح، وله أيضا (چاه وصال) المذكور فى (ج ۵ ص ۳۰۵).

(۲۹۳۴: ديوان شعورى تبريزى أو شعره) من شعراء القرن العاشر. ترجمه فى (دجا - ص ۱۹۹) نقلا عن سفينهء خوشگو، وأورد رباعية له. وسماه فى (خوشگو) مهدى تبريزى.

(۲۹۳۵: ديوان شعورى كاشى) ترجمه معاصره النصر آبادى فى (نر ۹ - ص ۲۹۵) وذكر ان قصايده وغزلياته يقرب من ستة آلاف بيت وأورد بعض شعره وقال كان يمدح حاتم بيك - وهو (صافى أردوبادى) المتوفى (۱۰۱۹) - وقال فى (گلشن - ص ۲۲۴) انه تلميذ محتشم كاشى. وقال فى (تش - ص ۲۴۵) انه كان مربى نفسه وفى (روشن - ص ۳۴۸) ان هناك شاعران بهذا الاسم وان لتلميذ المحتشم ديوان فى ستة آلاف بيت.

(۲۹۳۶: ديوان شعورى مشهدى أو شعره) الشاعر المعاصر للنصر آبادى. ذكر فى

(۵۲۸)

مفاتيح البحث: كتاب كشف الظنون لحاجى خليفة (۱)، القتل (۱)، الموت (۱)، الوفاة (۲)

صفحه ۱۹۵

الذريعة - آقا بزرگ الطهراني - ج ۹ق۲ - الصفحة ۵۲۹

(نر ۹ - ص ۲۹۵) بعض شعره وقال إن اشعاره غير مدونة. وعنه اخذ ظاهرا فى (مطلع الشمس - ج ۲ ص ۴۳۵) والريحانة.

(۲۹۳۷: ديوان شعورى هروى) نزل كابل ثم سافر إلى الحجاز ونزل الهند وتقرب عند أكبر شاه. له مثنوى (قند وشكر) أورد بعضه فى (گلشن - ص ۲۲۵) وفى (روشن - ص ۳۴۹) سماه شعورى نيشابورى.

(۲۹۳۸: ديوان شعيب جوشقانى) من أكابر أهل كاشان وصار من وزراء الشاه عباس الماضى. ونظم مثنوى (وامق وعذرا) كما ذكره النصر آبادى فى (نر ۴ - ص ۷۹) وهى فى (۳۳۰۵ بيتا) توجد نسخة منه فى أول ديوانه المشتمل على القصايد والغزل والمقطعات فى مكتبة (الملك) برقم (۵۵۷۷) كتبت فى القرن الحادى عشر. وقال فى آخر (وامق وعذرا):

نهد چون تاج دولت برسر آن * شود تاريخ (نيم شهر شعبان = ۱۰۳۲) اگر خواهى شمار نقد أين گنج * هزار آمد سه بار وسيصد وپنج پى أين نو رسيده نام لايق * نمودم (وامق وعذرا) موافق وأورد له تاريخا لسنة (۱۰۲۰) فى (نر ۱۳ - ص ۴۷۷) وترجمه أيضا فى

(حسینی - ص ۱۷۷) و (سرخوش - ص ۶۱) ولکن فی (تش - ص ۱۷۸) قال إن جوشقان من نواحی أصفهان. وترجمه أیضا فی (خوشگو). وقال فی (تغ - ص ۷۴) ان الشاه عباس لقبه (ملک الشعراء) واستوزره. وأورد شعره فی (روشن - ۳۴۹) و (پژمان - ص ۲۴۰).

(۲۹۳۹: دیوان شعیبا خوانساری) العالم الکامل من أخص تلامیذ المحقق الآقا حسین الخوانساری. کان ساکن مدرسهٔ جده بأصفهان وبها توفی (۱۰۸۳) کما ترجمه النصر آبادی فی (نر ۶ - ص ۱۹۴) وأورد بعض اشعاره. وکذا فی (تغ - ص ۷۳).

(۲۹۴۰: دیوان شغال أو شعره) واسمه ملا علی. أطری النصر آبادی اشعاره فی المعما فی (نر ۱۵ - ص ۵۰۴).

(۲۹۴۱: دیوان شفائی) من المعاصرین. طبع له منظومهٔ (صبح وعصر) بطهران فی (۱۳۳۴ ش) فی (ص ۲۸).

(۲۹۴۲: دیوان شفائی) هو الحکیم ملا شرف الدین حسن بن حکیم ملا الأصفهانی

(۵۲۹)

مفاتیح البحث: شهر شعبان المعظم (۱)، مدینهٔ إصفهان (۲)، مدینهٔ طهران (۱)، الهند (۱)، النوم (۱)

صفحه ۱۹۶

الذریعهٔ - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۲ - الصفحهٔ ۵۳۰

المشتهر بالشفائی قال فی ریاض العلماء [انه کان من علماء الدولهٔ الصفویهٔ فی عصر الشاه عباس الماضی، معاصر الشیخ البهائی والسید الداماد. کان من أفاضل العلماء ومشاهیر الأطباء ولاشتهار شعره عد فی الشعراء، وکان یقول فی وصف نفسه مطایبهٔ: ان طبابتی قد ستر تبحری فی سائر العلوم، وشعری قد ستر طبابتی، وکثرهٔ هجائی قد ستر شاعریتی. ومن دواوینه الفارسیهٔ ما سماه (شکر المذاقین) رأیته فی ساری مازندران. وله دواوین أخر فی الاشعار المدیحیهٔ والهجائیهٔ، ولعله صاحب کتاب القرابادین المعروف بقرابادین الشفائی...] انتهی ملخص قول صاحب الریاض (أقول) احتمال کونه صاحب القرابادین لاوجه له لما یأتی ان قرابادین الشفائی للسید مظفر بن محمد الحسینی الشفائی الکاشانی الذی استخرج معدن اللاجورد فی بعض الجبال علی فرسخ من قمصر کاشان فوهب السلطان المعدن له وبعده لذراریه المعروفین بالسادهٔ اللاجوردیین حتی الیوم کما فصلناه فی (ج ۳ ص ۱۸۸ - ۱۸۹). وقال فی (میخانه ۲ - ص ۳۷۵) ان دیوانه الذی وصل إلی الهند یبلغ خمسهٔ آلاف بیت، وقال محشیه: - انه رأی نسخهٔ منه کتبت (۱۰۴۱) فی تسعهٔ آلاف بیت. وتوجد الیوم منه نسخ فی بانکی پور. و (الملک) برقم (۵۱۴۴) وفی (بنگاله) نسخهٔ ناقصهٔ. وقال فی (عالم آرا - ط: تهران - ص ۱۰۸۲) انه کان طبیبا مقربا عند الشاه عباس، ولقبه (ملک الشعراء) و (ممتاز أمیران) ولکنه کان هزالا خلیعا وترجمه أیضا فی (ریاض الشعراء) للداغستانی و (هفت آسمان - ص ۱۳۴) و (سرو آزاد ص ۴۷) وفی (مخزن الغرایب) انه کان (حکیم باشی) للشاه. وقال فی (عالم آرا ط: هند - ص ۷۶۱ - وص ۱۰۸۲ ط: تهران) و (نر ۹ - ص ۲۱۱) انه مات فی (رمضان ۱۰۳۷) وترجم أیضا فی (هفت إقلیم) و (منتخب الاشعار) و (حسینی - ص ۱۷۸) و (مع - ج ۲ ص ۲۱ - ۲۳) و (خوشگو) و (تش - ص ۱۷۸) و (روضهٔ الصفا) و (تغ ۷۶) وقال فی میخانه انه ولد بأصفهان وسافر إلی خراسان للزیارهٔ ثم إلی هرات فلاقی المیرزا فصیحی، ورجع إلی أصفهان، وکان یعیش بالطبابهٔ وأورد مطایباته مع فغفور فی (ص ۳۳۲ منه) وله مثنوی (مهر ومحبت) موجود بخط علی رضا عباسی کما ذکر فی (نمونهء خطوط شاهنشاهی - ص ۱۴۶). وأورده النصر آبادی فی (نر ۹ - ص ۲۱۳) وله (دیدهء بیدار) (ونمکدان حقیقت) و (مجمع البحرین) فی قبال (تحفهٔ

(۵۳۰)

مفاتیح البحث: شهر رمضان المبارک (۱)، مدینهٔ إصفهان (۲)، الشیخ البهائی (۱)، محمد الحسینی (۱)، خراسان (۱)، الهند (۱)، الموت (۱)

صفحه ۱۹۷

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۲ - الصفحة ۵۳۱

العراقین) و (خمسة) مرت فی (ج ۷).

(دیوان شفائی محلاتی) کما فی (خوشگو). مر بعنوان باقر محلاتی فی (ص ۱۲۲).

(۲۹۴۳: دیوان شفای تبریزی) المولی رضا التبریزی، من تلامیذ الشیخ مهدی الفتونی والآقا باقر الهزاز جریبی والآقا باقر البهبهانی. وتوفی حدود (۱۲۰۸) کما أرخه وأطراه فی (دجا - ص ۱۹۸) نقلا عن (نگارستان دارا) وأورد مقدارا من (شاهنامهء حسینی) له. وهو والد صدر الدین تبریزی الآتی فی الصاد.

(دیوان شفروه) راجع ظهیر شفروه.

(دیوان شفروه) راجع شرف شفروه.

(۲۹۴۴: دیوان شفق أو شعره) قال فی (میکده) انه شاب اسمه المیرزا أحمد بن الملا محمد حسین بن الملا احمد الکاتب الشهیر بحمص. أدرکت والده وجده. وکان ماهرا فی الخط.

(۲۹۴۵: دیوان شفق قمی أو شعره) واسمه عبد الله. جاء فی شبابه إلی أصفهان، وکان یشتغل بالاسکاف نصف یومه ویتعلم فی نصفه الآخر حتی مهر فی الأدب والشعر فألبسه أصحابه لباس العلم وزار العراق، ومات بأرتیمان. کذا ترجمه وأورد شعره معاصره الحزین فی تذکرته (ص ۱۲۱ - ۱۲۲) وعنه ظاهرا فی علماء گیلان (ص ۱۴۰).

(۲۹۴۶: دیوان شفیعای اثر) مر مختصرا فی (ص ۵۳) بعنوان أثر لاری. قال الحزین فی تذکرته (ص ۷۴ - ۷۷) انه عمی بصره وهو فی التاسعة من عمره وحصل العلم بأصفهان وشیراز ومات بلار. وعنه أخذ فی (لارستان کهن - ص ۱۴۸). وقال فی (سرو آزاد - ص ۱۴۲) ان والده کان من قریة پرشگفت، من نواحی شیراز، وولد هو بشیراز ومات بعد (۱۱۲۰) وذکره أیضا فی (تذکرهء شوشتر - ص ۱۳۹) و (فارسنامه - ج ۲ ص ۱۴۸) وفی (روشن - ص ۳۵۰) عده طبیبا.

(۲۹۴۷: دیوان شفیعای خراسانی أو شعره) کان خطاطا ماهرا. ترجمه وأورد شعره النصر آبادی فی (نر ۹ - ص ۴۰۶) وقال مات (۱۰۸۱) وکذا فی (ریاض الشعراء) لواله الداغستانی و (روشن - ص ۳۵۰).

(دیوان شفیعای شیرازی) مر بعنوان شفیعای اثر.

(۵۳۱)

مفاتیح البحث: دولة العراق (۲)، مدینة إصفهان (۲)، اللبس (۱)، الموت (۱)

صفحه ۱۹۸

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۲ - الصفحة ۵۳۲

(دیوان شفیعای لاری) مر بعنوان شفیعای اثر.

(۲۹۴۸: دیوان شفیعای هروی أو شعره) واسمه محمد شفیع الحسینی من سادات هرات. کان ماهرا فی الخط الشکسته وباسمه اشتهر (خط شفیعایی) سافر إلی الهند ورجع وسکن مدة أصفهان، ومات عن خمس وثمانین سنة ودفن بمشهد. قال فی (نمونهء خطوط شاهنشاهی - ص ۲۸۶) انه رآی توقیعاته بتواریخ (۱۰۸۶ و ۱۰۹۲ و ۱۱۲۴ و ۱۱۲۸) فهو غیر شفیعای خراسانی المتوفی (۱۰۸۱) کما مر عن واله والنصر آبادی.

وأظنه الذی سماه فی (تغ - ص ۷۴) شفیع بخاری.

(دیوان شفیع بخاری) راجع شفیعای هروی.

(۲۹۴۹: دیوان میرزا شفیع تبریزی أو شعره) هو ابن شریف خان بن ملک محمد بیک التبریزی الأصفهانی. ترجمه معاصره النصر آبادی فی (نر ۵ - ص ۱۳۱) وذکر أشغاله فی دوائر الدولة الصفویة وانه أخیرا کان وکیل فتح علی خان حاکم تستر، وأورد کثیرا من شعره الرباعیات.

(۲۹۵۰: دیوان محمد شفیع رشتی أو شعره) من التجار برشت. وکان حیا عند تألیف النصر آبادی، فذکره فی (نر ۹ - ص ۳۷۹) وأورد شعره.

(دیوان شفیع شیرازی) راجع دیوان عشرت شیرازی بن وصال.

(۲۹۵۱: دیوان شفیع قزوینی أو شعره) وهو المولی محمد شفیع الواعظ ابن المولی محمد رفیع الواعظ القزوینی الجیلانی، صاحب (أبواب الجنان) الذی توفی (۱۰۸۹) وکان تخلصه (واعظ) وابنه محمد شفیع هذا له (تتمیم أبواب الجنان) کما مر فی (ج ۳ ص ۳۳۶) و (تحدیق النظر) المذکور فی (ج ۳ ص ۳۷۶) وترجمه النصر آبادی فی (نر ۶ - ص ۱۷۳) وصرح بأنه ابن الواعظ، والولد سر أبیه، وانه وعظ فی مسجد الحکیم بأصفهان فی (۱۰۷۷) وأورد بعض شعره، ولم یشر إلی تخلصه وانما صرح بتخلص والده (واعظ) کما یأتی. وأورد شعره فی (گلشن - ص ۲۲۵).

(۲۹۵۲: دیوان شفیع مازندرانی أو شعره) وهو المیر محمد شفیع من سادات مازندران المشهورین بعلاقة بند. ترجمه النصر آبادی فی (نر ۴ - ص ۷۱) وذکر بعد الاطراء علی فضله: انه کان فی اشغال الدولة وکان مستوفیا للأوقاف وفی أیام عزله ألف تاریخا

(۵۳۲)

مفاتیح البحث: مدینة إصفهان (۲)، الهند (۱)، السجود (۱)، الوفاة (۱)

صفحه ۱۹۹

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۲ - الصفحة ۵۳۳

عاما من أول الخلقة إلی عصر الشاه سلیمان الصفوی یقرب من ثلاثمایة ألف بیت کتابة.

وقد ینظم الشعر، وذکر بعضه. وترجمه أیضا فی (خوشگو) و (تغ - ص ۷۶) و (روشن ص ۳۵۰).

(۲۹۵۳: دیوان شفیعی أردوبادی أو شعره) واسمه ضیاء الدین صاحب (شرح معمیات المیر حسین النیشابوری الآتی بعنوان شفیعی نیشابوری. ذکره فی کشف الظنون.

وجاء فی الطبعة الأولی باستانبول شفیقی بدل شفیعی. ولعله هو الذی عده القزوینی فیما زاده علی مجالس النفائس فی (مجن ۶ - ص ۳۰۶) بعنوان شفیقی من شعراء السلطان یعقوب آق قوینولو.

(۲۹۵۴: دیوان شفیعی أصفهانی) حسین بن علی بن محمد شفیع. ولد بأصفهان (۱۳۳۱) له شرح خطبة الهمام وشرح وصیتنامهء علی (ع) و (لوامع العرفان) نظما بالعربیة ودیوان شعره هذا. ترجمه وأورد شعره فی (شعرای معاصر أصفهان - ص ۲۷۰).

(۲۹۵۵: دیوان شفیعی أصفهانی) السید محمد بن أحمد. ولد بأصفهان (۱۲۹۹ ش) له (در رآه میهن) و (شرح حال خواجة نصیر الدین طوسی) و (أمواج احساسات) و (مفسرین شیعه) ترجمه وأورد شعره البرقعی فی (سخنوران نامی معاصر - ج ۲ - ص ۱۷۴) وفی شعرای معاصر أصفهان (ص ۲۷۱).

(۲۹۵۶: دیوان شفیعی بخارائی أو شعره) کان فی خدمة امام قلیخان سلطان بخارا.

وبها توفی. ترجمه معاصره النصر آبادی فی (نر ۱۰ - ص ۴۳۶) وکذا فی (خوشگو).

(۲۹۵۷: دیوان شفیعی گیلانی أو شعره) ترجمه النصر آبادی فی (نر ۹ - ص ۳۷۶) وقال کان مدة فی أصفهان ثم رجع إلی گیلان

وبها توفى. وأورد له مطلع غزلين من شعره، وعنه أخذ ظاهرا فى شعراء گيلان (ص ٨٧).

(٢٩٥٨: ديوان شفيعى مشهدى أو شعره) ترجمه سام ميرزا فى (تس ٥ – ص ١٧٢) وأورد شعره.

(٢٩٥٩: ديوان شفيعى نيشابورى) وهو المير حسين بن محمد الحسينى المعمائى النيشابورى المتوفى (٩٠٤) تلميذ عبد الرحمان الجامى. وقد قال الجامى فى حقه: لو علمت أن المير حسين سيوصل بالمعما إلى هذا الحد لما أقدمت عليه. له رسالة فى المعمى

(٥٣٣)

مفاتيح البحث: الإمام أمير المؤمنين على بن ابى طالب عليهما السلام (١)، كتاب كشف الظنون لحاجى خليفة (١)، مدينة إصفهان (٥)، محمد الحسينى (١)، محمد بن أحمد (١)، عبد الرحمان (١)، على بن محمد (١)، الوفاة (١)

صفحه ٢٠٠

الذريعة – آقا بزرگ الطهرانى – ج ٩ق٢ – الصفحة ٥٣٤

وفى مقدمته غزل فى مدح المير على شير النوائى، يتخلص فيه (شفيعى) ذكر الرسالة فى كشف الظنون فى حرف الميم وذكر له عدة شروح. وتوجد له شرحان فى مكتبة جامعة طهران كما ذكر فى فهرسها (ج ٢ – ص ٤٠١ – ٤٠٥) أوله:

بنام آنكه از تأليف وتركيب * معماى جهان را داد ترتيب ورأيت مثنوى فى أسماء الله الحسنى بالمعمى فى (٦٢ بيتا) أظنه لهذا الرجل. وذلك عند السيد حسين الشهشهانى الأصفهانى بطهران آخره:

سوى فضلت چون شفيعى راست روى * آخر از جود تو دارد گفتگوى وقد ترجم بهذا العنوان فى (روشن – ص ٣٥١).

(٢٩٦٠: ديوان شفيق) للحاج الشيخ على أكبر المروج الكرمانى نزيل مشهد خراسان المعاصر المؤلف ل (نفايس اللباب المأخوذ من ألفى كتاب) موجود عنده.

(ديوان شفيهنى) يأتى بعنوان شهيفنى.

(ديوان شفيقى اردوبادى) راجع شفيعى أردوبادى.

(٢٩٦١: ديوان شفيقى گيلانى أو شعره) أورد شعره فى (گلشن – ص ٢٢٥).

(٢٩٦٢: ديوان شقاقى تبريزى) واسمه مهدى بيگ من طائفة اسپرلوى بسر آب تبريز. كان هجاء هتاكا. ذهب إلى أصفهان ومات بها فى (١٢١۴) ترجمه وأورد شعره فى (مع ٢ – ص ۴٨٨).

(ديوان شقيق بلخى أو شعره) نسبت إليه رباعية فارسية فى (لس – ص ١٢٦) و (تش – ص ٣٠۴) و (مع ١ ص ٣٠۴) و (ض – ص ١٥٦) ولكنه ليست له لأنه توفى فى النصف الأخير من القرن الثانى، كما ترجمه ابن خلكان، وفى (النفحات – ص ٥١) وفى الروضات (ص ٣٢٨) وغيرها.

(٢٩٦٣: ديوان شكر) للشيخ عبد الحسين شكر الشاعر النجفى الذى سافر إلى إيران وتوفى بطهران (١٢٨٥) وذلك فى حياة والده كما ذكره السماوى فى (الطليعة) وذكر شعره. وهو ابن الشيخ أحمد شكر الذى كتب اجازته للميرزا بهاء الدين نظام الدولة فى النجف (١٢٨٦) وقد رأيت بخطه مجلدا كبيرا عند أحفاده سماه بكشكول ونسبه على ما فى الطليعة هكذا: – الشيخ أحمد بن الحاج حسين بن محمد بن شكر بن محمود البرزچى

(٥٣۴)

مفاتيح البحث: دولة ايران (١)، كتاب كشف الظنون لحاجى خليفة (١)، مدينة النجف الأشرف (١)، مدينة إصفهان (١)، مدينة طهران (٣)، خراسان (١)، الجود (١)، الحج (١)

صفحه ۲۰۱

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانى - ج ۹ق۲ - الصفحة ۵۳۵

الجباوى النجفى. وله أيضا (زينة الأعياد) ينقل عنه شيخنا فى (دار السلام) ويروى عنه أيضا الميرزا محمد تقى المامقانى فى (صحيفة الأبرار) وذكر انه يروى عن السيد كاظم الرشتى.

(۲۹۶۴: ديوان شكر) للشاعر الأديب الذى رأيت بخطه بعض اشعاره فى ظهر الكشكول الذى بخط الشيخ احمد شكر، وامضاء الشاعر مرتضى شكر، ولعله أخ عبد الحسين شكر المترجم فى الطليعة والمذكور آنفا.

(۲۹۶۵: ديوان شكر ريز أو شعره) كان قنادا واخذ تخلصه من شغله. ترجمه وأورد شعره فى (ميكده).

(۲۹۶۶: ديوان شكر گنج) الشيخ فريد الدين الهندى، مريد نظام الدين أولياء بدهلى. ترجمه وأورد شعره فى (تش - ص ۳۴۹) وقال سنگلاخ فى (امتحان الفضلاء ج ۱ - ص ۲۹۲) انى رأيت شعره بخط إبراهيم بن المير عماد.

(ديوان شكر المذاقين) للشفائى الأصفهانى يأتى فى الشين.

(۲۹۶۷: ديوان شكرى شيرازى أو شعره) واسمه المير شكر أيضا. من سادات شيراز يشتغل بالصحافة والتجليد والموسيقا. ترجمه وأورد شعره فى (تس ۲ - ص ۴۵) و (روشن - ص ۳۵۱). وأورد فى (گلستان مسرت - ص ۵۹) شعر شكرى همدانى.

(۲۹۶۸: ديوان شكرى هروى أو شعره) ترجمه وأورد شعره فى (مجن ۳ - ص ۸۴ و ۲۵۹). وقال: يجارى فى شعره مولانا سيفى. وأورد فى (گلستان مسرت - ص ۵۹) شعر شكرى همدانى.

(ديوان شكرى همدانى) راجع ما قبليه.

(۲۹۶۹: ديوان شكسته) واسمه حسن على كان مداح فتح على شاه. توجد نسختان من ديوانه عند (الملك) إحديهما برقم (۴۹۲۲).

(۲۹۷۰: ديوان شكستهء كابلى أو شعره) واسمه محمد صالح من النقشبندية. ترجمه وأورد شعره معاصر فى مرآت الخيال (ص ۲۰۴ - ۲۰۵) وعنه فى الريحانة.

(۲۹۷۱: ديوان شكونى جرفادقانى أو شعره) واسمه مير حيدر. نشأ فى الهند.

ترجمه وأورد شعره (حسينى - ص ۱۷۸) و (خوشگو) و (تغ ۷۵).

(۵۳۵)

مفاتيح البحث: الهند (۱)

صفحه ۲۰۲

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانى - ج ۹ق۲ - الصفحة ۵۳۶

(۲۹۷۲: ديوان شكوه شيرازى) اسمه الميرزا عبد الحميد بن على محمد خان الفيروز آبادى. أطراه فى (مع - ج ۲ ص ۲۵۰) وأورد كثيرا من شعره فى مدح السلطان محمد شاه القاجار ووزيره الميرزا آغاسى وغيرهما، وكذا فى فارسنامهء ناصرى (ج ۲ ص ۱۴۸).

(۲۹۷۳: ديوان شكوهى تبريزى) للحاج مهدى التبريزى المتوفى (۱۳۱۴) عن تسع وستين سنة. وسافر إلى الحج فى (۱۳۰۳) طبع ديوانه المشتمل على الفارسيات والتركيبات بتبريز فى (۱۳۲۱) وفيها تاريخ ولادة ابنه جمال سنة (۱۳۰۳). ترجمه فى ريحانة الأدب. وقد اخذه ظاهرا من (دجا - ص ۱۹۹).

(۲۹۷۴: ديوان ملا شكوهى همدانى أو شعره) خطاط. تعلم النسخ التعليق عن ميرزا إبراهيم الهمدانى. ترجمه معاصره النصر آبادى فى (نر ۹ - ص ۲۳۹) وأورد جملة من شعره وكذا فى (خوشگو) و (حسينى - ص ۱۷۶) و (تغ - ص ۷۴). وأورد شعره فى (گلستان

مسرت – ص ۲۸۸). و (پژمــان – ص ۲۴۲). (۲۹۷۵: دیوان شکوهی یزدی أو شعره) السید حسن بن السید علی ملک السادات الموسوی البنادکی الیزدی المعاصر، من أحفاد المیرزا علی نقی العالم الجلیل المعروف بوقت ساعتی. ترجمه آیتی فی (تش یز – ص ۲۹۷) وأورد قطعهٔ من شعره وقال إنه الآن مفتش للمالیهٔ وکذا فی (پژمان – ص ۲۴۲).

(۲۹۷۶: دیوان شکیب أصفهانی) واسمه محمد رضا بن محمد حسین شمشیری.

ولد بأصفهان (۱۲۸۴ ش) وطبع قسم من دیوانه فی (۱۳۲۹ ش) بأصفهان فی (۱۷۸ ص) وهو من مریدی الذهبیهٔ بشیراز. ترجمه وأورد قسم من شعره فی (شعرای معاصر أصفهان – ص ۲۷۴).

(۲۹۷۷: دیوان شکیب أصفهانی أو شعره) ترجمه معاصره ومعاشره فی (مع – ج ۲ – ص ۲۵۲) وفی (ض – ص ۴۵۶) وصرح بقلهٔ شعره وانه مات بالهند. وسماه فی (انجمن ۴) السید محمد علی وقال سافر أخیرا إلی الروم.

(۲۹۷۸: دیوان شکیب شیرازی أو شعره) واسمه محمد علی بن محمد أمین السکاکی من تلامیذ مسیح الأنام. نصب مدرسا بشیراز. قال الحزین فی تذکرته (ص ۳۴) استفدت منه ما دمت بشیراز. وقتل بید الأفاغنهٔ فی (۱۱۳۵) عن عمر ناهز الستین. وقال هدایت فی (۵۳۶)

مفاتیح البحث: مدینهٔ إصفهان (۳)، إبراهیم الهمدانی (۱)، علی بن محمد (۱)، عبد الحمید (۱)، الهند (۱)، الحج (۱)، الموت (۱)، القتل (۱)، الوفاهٔ (۱)

صفحه ۲۰۳

الذریعهٔ – آقا بزرگ الطهرانی – ج ۹ق۲ – الصفحهٔ ۵۳۷

(ض – ص ۱۶۲) کان أبوه یعمل السیوف. وجاء فی (تش – ص ۳۷۹) حکاک بدل سکاک.

وترجمه أیضا فی (فارسنامه – ج ۲ – ص ۱۴۸).

(۲۹۷۹: دیوان شکیب شیرازی أو شعره) واسمه المیر عبد الوهاب تلمیذ میرزا کوچک وصال. ترجمه فی (روشن – ص ۳۵۰) عن (آفتاب عالمتاب) وأورد شعره.

(۲۹۸۰: دیوان شکیبی أصفهانی) وهو محمد رضا الامامی المتخلص (شکیبی) ابن ظهیر الدین عبد الله الامامی الأصفهانی. ولد بها فی (۹۶۴) کما فی (سرو آزاد – ص ۲۹) و (خز – ص ۲۶۷) نقلا عن نفسه. اکتسب العلم فی أصفهان وشیراز متلمذا علی المیر تقی الدین محمد الشیرازی. وکان عمره أربع وثلاثین سنهٔ حین سافر إلی الهند عن طریق جزیرهٔ هرمز وبندر چیول، وتقرب هناک عند خانخانان وترقی امره، وفی (۱۰۱۲) سافر إلی الحج، وبعد ثلاث سنوات رجع إلی الهند معسرا بعد أن أوقع البحر بسفینته إلی عدن وسرق اللصوص أمواله، فلازم خانخانان أیضا. قال فی (میخانه – ص ۲۳۶): وفی (۲۷ – ع ۱ – ۱۰۱۹) [أو ۱۰۱۸ کما فی خزانهء عامره] نصبه جهانگیر پادشاه صدرا لصوبهء دهلی، وبها مات فی (۱۰۲۲) [= شکیبی رفت] عن سبع وستین من عمره کما فی (میخانه) أو (۱۰۲۳) [= صدر دهلی رفت] کما فی الخزانهٔ. ودیوانه فی أربعهٔ آلاف بیت غیر مثنویه الذی نظمه علی زنهٔ (خسرو وشیرین) ومثنوی ساقی نامه المسماهٔ (عشرت آباد) الذی نظمه لخان خانان، وذکره فی کشف الظنون و (خوشگو) وطبقات أکبری (ج ۲ – ص ۵۰۲) و (تش – ص ۱۷۹) و (تغ – ص ۷۴).

(۲۹۸۱: دیوان شکیبی تبریزی أو شعره) واسمه مقصود علی. سافر من تبریز إلی قزوین فی عهد الشاه طهماسب ورجع إلی تبریز ومات بها فی (۹۷۱) ودفن بسرخاب کما عن (عرفات العاشقین) وعن (نفائس المآثر) انه دفن بشیراز. واحتمل فی الریحانهٔ اتحاده مع شکیب شیرازی. ولکن فی (تس ۵ – ص ۱۷۳) قال إنه تبریزی یشتغل بالزرکشهٔ وفی (دجا – ص ۲۰۰) نقل عنه وعن (خلاصهٔ الاشعار) وخزانهء عامره. وقد ذکروه مفصلا فهو غیر الشیرازی، والاشتباه من علاء الدولهٔ فی (نفائس المآثر).

(۲۹۸۲: ديوان شمالى دهستانى) الخراسانى. ترجمه فى (مع - ج ۱ ص ۳۰۹) وقال

(۵۳۷)

مفاتيح البحث: كتاب كشف الظنون لحاجى خليفة (۱)، مدينة إصفهان (۱)، الهند (۲)، الحج (۱)، الموت (۱)، الدفن (۱)

صفحه ۲۰۴

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانى - ج ۹ق۲ - الصفحة ۵۳۸

انه معاصر الأديب وبينهما مناظرات، وأورد كثيرا من شعره.

(۲۹۸۳: ديوان شمخال بيك أو شعره) من علمان خليفة سلطان، وقد ساح البلاد وأقام بالهند سنين. ترجمه النصر آباد فى (نر ۵ - ص ۱۴۷) وأورد شعره. وكذا فى (خوشگو) و (روشن - ص ۳۵۳).

(ديوان شمسا) وتخلصه (صغير) يأتى فى الصاد.

(۲۹۸۴: ديوان شمساى گيلانى أو شعره) وهو شمس الدين محمد بن مجتهد الزمان محمد سعيد الجيلانى، كان مريد الحاج عبد القادر العاشق آبادى الأصفهانى. وكان فذا وآية فى التحقيق والعرفان كما ذكره وأورد شعره معاصره الحزين فى تذكرته (ص - ۱۱۱) وفى تاريخه (ص ۱۸ - ۱۹). وقال مات قبل والده فى عنفوان شبابه.

قال وأخواه آقا مهدى الماهر فى الرياضيات يسكن جيلان، والحاج محمد يسكن أصفهان. وقد ذكرناه فى (ج ۶ ص ۲۹۵).

(ديوان شمساى قمى) راجع شمس الدين قمى، وراجع (صغير قمى).

(۲۹۸۵: ديوان شمس الأدباء) السيد محمد بن العالم الجليل الحاج السيد رضى اللاريجانى. ولد بأصفهان فى (۱۲۵۳) وبعد أربعة عشر عاما نزل إلى طهران وصاهر الحكيم آلهى ترجمه فى (مع - ج ۲ ص ۲۱۲) وأورد بعض قصايده الذى فيه تاريخ طبع (مجمع الفصحاء) (۱۲۹۲) وعنه اخذ فى (تذكرهء علوى - ص ۱۴). وقد لقبه ناصر الدين شاه (شمس الأدباء). (ديوان شمس اندجانى) واسمه شمس الدين محمد سربرهنه الاندجانى. توفى (۹۹۸) وهو من شعراء السلطان حسين بايقرا. أورد شعره فى (روشن - ص ۳۵۵). ومر بعنوان سربرهنه فى (ص ۴۳۸). (ديوان شمس أصفهانى) ايزد گشسب. راجع ديوان شمس گلپايگانى.

(۲۹۸۶: ديوان شمس أعرج أو شعره) أورد العوفى قصيدته فى مدح تاج الدين عمر بن مسعود بن أحمد صدر الشريعة فى (اللباب ۷ - ج ۱ ص ۱۶۹ - ۱۷۴) ومعه جواب صدر الشريعة له. ونسبه فى (تغ - ۷۵) إلى سمرقند وبلخ.

(ديوان شمس اورجندى أو شعره) هو القاضى شمس الدين منصور بن محمود المعروف

(۵۳۸)

مفاتيح البحث: ناصر الدين شاه القاجارى (۱)، مدينة إصفهان (۲)، مدينة طهران (۱)، شمس الدين محمد (۲)، مسعود بن أحمد (۱)، الهند (۱)، الموت (۱)، الحج (۲)

صفحه ۲۰۵

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانى - ج ۹ق۲ - الصفحة ۵۳۹

بصدر الشريعة. ترجمه فى (مع - ج ۱ ص ۳۰۶) وأورد شعره، وأظنه شمس نسائى.

(۲۹۸۷: ديوان شمس بخارى أو شعره) هو شمس الدين محمد بن المؤيد الحداد المعروف بشمس الدين خاله ترجمه وأورد شعره فى (تش - ص ۳۲۱) ولكن سماه احمد خالد. وقال فى (تغ - ص ۷۵) انه من أقرباء نظام الملك ببغداد. وأظنه متحدا مع شمس خراسانى وان ذكرا معا فى (مع - ج ۱ ص ۳۰۹ و ۳۱۲).

(۲۹۸۸: دیوان شمس بروجنی) واسمه محمد. ولد ببروجن من نواحی أصفهان فی (۲۰ صفر ۱۳۳۵) أورد شعره نقلا عن دیوانه فی (شعرای معاصر أصفهان - ص ۲۸۳).

(دیوان شمس بلخی) راجع شمس أعرج.

(۲۹۸۹: دیوان شمس تبریزی) هو دیوان جلال الدین محمد المعروف بملای رومی ناظم المثنوی المعروف المذکور فی (ج ۶ - ص ۱۹۱) وقد جمع هذا الدیوان باسم مرشده وشیخه الروحانی شمس الدین محمد بن علی بن ملک داود التبریزی الصوفی الرحالة الذی ورد قونیة فی (۶۴۲) وقتله العوام هناک فی (۶۴۵). کما فی (النفحات) و (شاهد صادق) أو (۶۴۴) کما فی شعر جاء فی (گلستان مسرت - ص ۳۸۶):

سال تاریخ نقل أو رضوان * زد رقم (شمس اوج عدن وجنان) وقال فی مادة (گجیل) من برهان قاطع ان قبر شمس فی محلة گجیل فی تبریز ولعله أراد رجلا آخر. والدیوان یشتمل علی الغزل العرفانی والترجیعات والرباعیات وغیرها موجود عند (الملک) وغیره کثیرا. وطبع بالهند، وتبریز فی (۳۷۸ ص) وطبع هدایت منتخبه فی طهران (۱۲۸۰) وطبع بطهران بتصحیح الهمائی فی (۱۳۳۵ ش) فی (۸۱۱ ص) وترجم شمس فی (النفحات - ص ۴۱۳) و (مجالس العشاق - ص ۱۰۶) و (تش - ص ۳۰) و (خزینة الاصفیا - ۲: ۲۶۸) و (مع ۱ ص ۲۸۶) و (روشن ۳۵۸) وفی الدیوان غزلیات کثیرة تختلف نسخه بین الخمسة آلاف والخمسین ألف بیت.

(۲۹۹۰: دیوان شمس الجوینی الصغیر أو شعره) هو صاحب الدیوان شمس الدین محمد بن بهاء الدین محمد بن شمس الدین محمد الجوینی الکبیر الآتی ترجمه فی (تش - ص ۷۲) و (مع - ج ۱ ص ۳۱۱) کان صاحب دیوان هلاکو، وابنه بها الدین محمد سمی جده مات فی حیاة والده فرثاه والده برباعیة، وابنه الاخر شرف الدین هارون قتل مع والده

(۵۳۹)

مفاتیح البحث: مدینة إصفهان (۲)، مدینة طهران (۲)، شمس الدین محمد (۳)، جلال الدین (۱)، الجوینی (۲)، الهند (۱)، القبر (۱)، القتل (۲)، الشهادة (۱)

صفحه ۲۰۶

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۲ - الصفحة ۵۴۰

فی (۶۸۳) وأخوه عطا ملک مؤلف (تاریخ جهانگشا) کما مر.

(۲۹۹۱: دیوان شمس الجوینی الکبیر أو شعره) هو شمس الدین محمد من أحفاد أبی المعالی الجوینی وهو جد صاحب دیوان المذکور. ترجمه فی (تش - ص ۷۲) و (روشن - ص ۳۵۴) و (مع - ج ۱ ص ۳۰۴) وأوردوا شعره.

(دیوان شمس الحکماء) راجع دیوان لعلی.

(دیوان شمس خراسانی) اسمه شمس الدین خالد الأمیر فی عصر السلطان طغرل السلجوقی. ترجمه فی (مع - ج ۱ ص ۳۱۲) وأورد شعره. وأظنه متحدا مع شمس البخاری.

(دیوان شمس الدین اورجندی) راجع شمس نسوی.

(دیوان شمس الدین بخاری) راجع شمس بخاری.

(دیوان شمس الدین بردعی) مر فی (ص ۲۶۶) بعنوان (حمدی) وترجمه فی (حبیب السیر) وکان حیا حین تألیفه.

(دیوان شمس الدین تبریزی) راجع (شمس تبریزی) و (شمس الدین قواس).

(دیوان شمس الدین جاسبی) راجع (شمس الدین قمی).

(دیوان شمس الدین الجرجانی) راجع (شریفی شیرازی) و (تفسیر شاهی).

(ديوان شمس الدين الجوينى) راجع شمس جوينى.

(ديوان شمس الدين خالد) راجع شمس بخارى.

(۲۹۹۲: ديوان شمس الدين شهرستانى أو شعره) وهو الميرزا شمس الدين محمد ابن محمد رضا بن المير عناية الله الشهرستانى، وأمه بنت رفيع الدين صدر. قال فى (نر ۵ - ص ۹۹ - ۱۰۰) انه نصب متوليا لأوقاف آذربايجان، وقبل ان يسافر إلى تلك البلاد زاد رجل آخر فى ثمن هذا المنصب فعزل شمس الدين عنه، ونصب على قرى ماربين بأصفهان ولكنه عزل عنه أيضا. ثم أورد شعره. وترجمه أيضا فى (خوشگو) و (تغ - ص ۷۵).

و (روشن - ص ۳۵۵).

(ديوان شمس الدين الطبسى) راجع شمس طبسى.

(ديوان شمس الدين فقير) راجع ديوان فقير فى الفاء.

(ديوان شمس الدين القاضى) قال سنگلاخ فى (امتحان الفضلاء - ج ۲ ص ۲۶۷)

(۵۴۰)

مفاتيح البحث: مدينة إصفهان (۱)، آذربيجان (۱)، شمس الدين محمد (۲)، الجوينى (۴)

صفحه ۲۰۷

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانى - ج ۹ق۲ - الصفحة ۵۴۱

انه رأى ديوانه بخط مختار بيگ القزوينى (مختار الخطاطين). وجاء بهذا العنوان أيضا فى (گلستان مسرت - ص ۴۹۷). وأظنه شمس طبسى أو شمس نسائى أو شمس هروى.

(۲۹۹۳: ديوان شمس الدين قمى أو شعره) وأصله من جاسب من توابع قم. ذكره فى (تش - ص ۲۳۲).

(۲۹۹۴: ديوان شمس الدين قواس أو شعره) تبريزى، أورد شعره فى (دجا - ص ۲۰۷) عن (عرفات العاشقين).

(۲۹۹۵: ديوان شمس الدين كاشى أو شعره) المتوفى بتبريز فى (۶۰۲) وهو الذى جمع ديوان ظهير الفاريابى. كما فى تاريخ گزيده (ص ۸۲۱). وتوجد فى مقدمة نسخة من ديوان ظهير الموجودة بمكتبة (سپهسالار) ان الجامع للديوان شاعر جاء من وطنه إلى تبريز لزيارة الظهير، وكان قد توفى الظهير فى (۵۹۸) فجمع ديوانه وأهداه إلى مجد الدين ملك الصدور قاسم الأيادى ... كما ذكر فى فهرسها (ج ۲ ص ۶۳۳). وليس هو شمس الدين كاشى المذكور بعد.

(۲۹۹۶: ديوان شمس الدين كاشى) ذكره فى تاريخ گزيده (ص ۸۲۱) بعد ذكره لشمس الدين كاشى المذكور آنفا، فقال له قصايد مصنوعة مدح بها الخواجة بهاء الدين صاحب الديوان الجوينى. ونظم تاريخا بالعربية، ومات فى هذه السنتين - وتأليف گزيده فى ۷۳۰ - (أقول) وقد وقع بين أدباء كاشان خلاف فى (۴ - ۶۷۳) هل ان شعر الظهير الفاريابى أقوى أم شعر الأنورى؟ فبعث شمس الدين الكاشى بقصيدة إلى مجد همگر يستفتيه فى ذلك، فاجابه بالقصيدة المعروفة. ولعل هذه القضية وقعت فى أوان شبابه. هذا قد خلط فى (حبيب السير) فى الجزء الأول من المجلد الثالث (ص ۱۰۹ ط: طهران على الحجر - و ج ۳ ص ۱۹۱ ط: طهران على الحروف) بين الشمسين الكاشانيين هذين.

(۲۹۹۷: ديوان شمس الدين كرت أو شعره) حارب المغول وكسرهم ثم كسروه واستسلم إلى چنگيز ومات (۶۷۶) ترجمه وأورد شعره فى (تش - ص ۱۶) و (تغ - ص ۷۵).

(۲۹۹۸: ديوان شمس الدين كرمانى أو شعره) واسمه المير شمس الدين، من أكابر البلدة. أورد شعره فى (تس ۲ - ص ۳۸).

(۵۴۱)

مفاتيح البحث: مدينة طهران (۲)، الجوينى (۱)، الوفاة (۱)

صفحه ۲۰۸

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانى - ج ۹ق۲ - الصفحة ۵۴۲

(۲۹۹۹: ديوان شمس الدين الكوفى) وهو أبو القاسم على، ناظر الكوفة. ولد (۵۳۶) ذكر ابن أنجب فى (الدر الثمين فى أسماء المصنفين) انه ناوله ديوانه بخطه على ما حكى عنه السيد تاج الدين ابن زهرة، وقال كان السيد شمس الدين بن المختار من آل الحسين الأصغر، سيدا متأدبا شاعرا نقيبا بالكوفة.

(ديوان شمس الدين گيلانى) راجع شمسا گيلانى.

(ديوان شمس الدين گيلانى) شارح گلشن راز مر بتخلصه (أثيرى) فى (ص ۵۴).

(ديوان شمس الدين لاهجى) راجع (اثيرى) فى (ص ۵۴).

(ديوان شمس الدين لاهجى) راجع شمس الدين معلم.

(ديوان شمس الدين لطيفى) يأتى فى اللام.

(۳۰۰۰: ديوان شمس الدين معلم) القاضى اللاهيجانى المولد، لازم السلطان الشاه إسماعيل الفاتح من أول ظهور الدولة الصفوية وصار صدر الممالك، وكان يعلم بعض الشاهزادات وترك الاشغال أخيرا، وتجاوز عمره التسعين، وكان حيا فى زمن تأليف التحفة السامية (۹۵۷) كما ذكر مع بعض شعره فى (تس ۲ - ص ۵۱) و (روشن - ص ۳۵۶).

(۳۰۰۱: ديوان شمس ساوئى أو شعره) هو السيد شمس الدين الحسينى الكاشانى الهجاء. كان والده متولى مقبرة بابا شجاع فى كاشان. ترجمه معاصره سام ميرزا فى (تس ۲ - ص ۴۴) وأورد شعره.

(ديوان شمس السمرقندى) مر بما اشتهر به بعنوان الحكيم سوزنى فى (ص ۴۷۶).

(ديوان شمس سمرقندى) راجع شمس أعرج.

(۳۰۰۲: ديوان شمس شيرازى أو شعر) ترجمه فى (ض - ص ۳۶۴) وذكر انه كان مراد الخواجة حافظ الشيرازى واستاد قوام الدين أبى إسحاق وغيره، وتوفى (۷۷۲) وأورد رباعيته. وكذا فى (گلشن - ص ۲۲۵) وقال كان ماهرا فى الموسيقا. وكذا فى (فارسنامه - ج ۲ ص ۱۴۸).

(۳۰۰۳: ديوان شمس شيرازى أو شعره) المعروف (تيشى) جاء من شيراز إلى أصفهان وكان ماهرا فى الموسيقا، فتقرب عند الشاه عباس الأول فأباح له بيع الخمر علنا فى چهار باغ. ترجمه وأورد شعره فى (نر ۵ - ص ۱۴۷)

(۵۴۲)

مفاتيح البحث: مدينة الكوفة (۲)، مدينة إصفهان (۱)، البيع (۱)

صفحه ۲۰۹

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانى - ج ۹ق۲ - الصفحة ۵۴۳

(۳۰۰۴: ديوان شمس طبسى) هو شمس الدين محمد بن عبد الكريم القاضى بهراة إلى أن توفى (۶۲۶) ترجمه فى تاريخ گزيده (ص ۸۲۱)، قال وديوانه مشهور.

وترجمه مفصلا فى (دولت - ۳) وفى (آثار البلاد - ص ۲۷۲) و (لباب الألباب - ۱۱) (ج ۲ ص ۳۰۷) و (تش - ص ۶۷) ومرآت الخيال (ص ۳۸) و (هفت - ص ۱۹) و (تغ ۷۶) و (روشن ۳۵۶) و (ض - ص ۳۶۱) ولكن فى (مع - ج ۱ ص ۳۰۶) ذكر انه توفى

(۶۲۴) قال ورأيت ديوانه بشيراز فى مكتبة النواب فريدون ميرزا فى حدود ألفى بيت. وقد خلط شعره مع شعر ظهير الفاريابى فطبع باسم ظهير فى أصفهان، وقال كاتب المقدمة للطبعة: ان ظهير قد يتخلص (شمس). وقال سنگلاخ فى (امتحان الفضلاء - ج ۱ ص ۱۲۲ وص ۱۵۲) انه رأى نسختين من ديوانه إحديهما بخط احمد مشهدى (غزال العين) والأخرى بخط المير محمد. وتوجد نسخة من ديوانه تشتمل على ألفى بيت فى (المجلس) كما فى فهرسها (۳: ۳۱۶ - ۳۱۸) وراجع شمس الدين قاضى.

(ديوان شمس كاشى) راجع ديوان شمس الدين كاشى.

(۳۰۰۵: ديوان شمس فخرى) هو شمس الدين بن فخر الدين الأصفهانى، من شعراء الشاه أبى إسحاق جمال الدين بن محمود، ومعاصر الخواجة حافظ الشيرازى. له (معيار جمالى) ألفه باسم الشاه المذكور فى العروض والقوافى والبديع واللغة ونظم لكل مادة فى لغته شعرا يستشهد به لمورد استعماله بالفارسية، وكلها مديح للشاه المذكور. وله (معيار نصرتى) الفه باسم اتابک نصرة الدين حاكم لرستان فى (۷۱۳). كان يسكن قم أولا فى (۷۳۲) وبها نظم (مخزن البحور ومجمع الصنايع) وبعد ذلک سافر إلى شيراز ولحق بالشاه أبى إسحاق.

(۳۰۰۶: ديوان شمس قيس رازى أو شعره) هو شمس الدين محمد بن قيس الرازى ويعبر عن نفسه فى شعره بشمس قيس. كان معاصرا لسعد بن زنگى (۵۹۹ - ۶۲۵) وابنه أبى بكر بن سعد (۶۲۸ - ۶۵۸). له (المعجم فى معايير أشعار العجم) مطبوع مرتين و (المعرب فى معايير اشعار العرب) و (الكافى فى العروضين والقوافى) وله فى كل منها اشعار كثيرة. وله (حدائق المعجم) ولعله اختصار من المعجم كما فى فهرس زيو، وتحقيق القزوينى فى مقدمة طبع المعجم فى بيروت (۱۳۲۷).

(۵۴۳)

مفاتيح البحث: مدينة إصفهان (۱)، مدينة بيروت (۱)، محمد بن عبد الكريم (۱)، شمس الدين محمد (۱)، جمال الدين (۱)، الشهادة (۱)

صفحه ۲۱۰

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانى - ج ۹ق۲ - الصفحة ۵۴۴

(۳۰۰۷: ديوان شمس گلپايگانى) وهو الشيخ أسد الله الملقب ايزد گشسب بن محمود الگلپايگانى نزيل أصفهان. ولد حدود (۱۳۰۳) وتوفى (۵ ج ۱ - ۱۳۶۶) مر له (تحفة السفر) وتذكرة (شمس التواريخ) و (جنة النفوس) و (حياة الانسان) وترجم نفسه فى شمس التواريخ وفى (نامهء سخنوران) (ص ۹۴). الآتى. وترجمه المهدوى فى (شعراى معاصر أصفهان - ص ۲۷۹) وذكر ديوان شعره.

(ديوان شمس گيلانى) راجع شمسا گيلانى.

(۳۰۰۸: ديوان شمس مشرقى) توجد مائتى غزل له أدخلت فى ديوان شمس تبريزى كما ميزها ونقحها بديع الزمان فروزانفر، وأشار إليه فى كتابه فى أحوال المولوى (ص ۱۵۰ - ۱۵۱).

(ديوان شمس المعالى) راجع ديوان قابوس وشمگير.

(ديوان شمس مغربى) يأتى بتخلصه (مغربى) الشيخ محمد.

(۳۰۰۹: ديوان شمس منشى أو شعره) وهو شمس الدين محمد بن فخر الدين هندو شاه النخجوانى له اشعار فى كتابه (دستور الكاتب) المذكور فى (ج ۸ ص ۱۶۵) وكتابه الآخر (صحاح الفرس) الذى صححه وعلق عليه وهيأه للطبع، عبد العلى طاعتى الرشتى بطهران كما سيأتى فى الصاد.

(۳۰۱۰: ديوان شمس نسائى) قال فى (تش - ص ۱۳۴) و (تغ - ص ۷۵) و (روشن - ص ۳۵۵) ان القاضى شمس الدين النسوى أصله من نسا وكان بنيشابور. وقال سنگلاخ فى (امتحان الفضلاء - ج ۱ - ص ۱۵۹) انه رأى (۸۸ قطعة) من ديوان شمس نسوى بخط جعفر

هروی الخطاط. وقال فیها (ج ١ - ص ١٩۴) انه رأی (٣٢ ورقة) من دیوان شمس نیشابوری بخط حالی أصفهانی باباشاه، والظاهر أنهما متحدان. کما أظن أنه هو الذی ذکر فی (مع ١ ص ٣٠۶) بعنوان شمس اورجندی، القاضی شمس الدین منصور بن محمود صدر الشریعة. وراجع شمس الدین القاضی.

(دیوان شمس نیشابوری) راجع شمس نسائی.

(٣٠١١: دیوان شمس هروی) واسمه القاضی شمس الدین محمد، توجد شعره فی جنگ عند (فخر الدین النصیری) قال فی (تغ - ص ٧۶) نشأ بهراة وتقرب عند

(۵۴۴)

مفاتیح البحث: مدینة إصفهان (٢)، مدینة طهران (١)، شمس الدین محمد (٢)

صفحه ۲۱۱

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۲ - الصفحة ۵۴۵

صدر الدولة نظام الملک وزیر السلطان جلال الدین بسمرقند ومات (۶٢۴) ودیوانه فی ألفی بیت، وأورد شعره فی (گلشن - ص ٢٢۵).

(٣٠١٢: دیوان شمسی أو شعره) عد بهذا العنوان من شعراء الشیعة فی کتاب (بعض مثالب النواصب) المؤلف فی القرن السادس (ص ٢۵٢).

(٣٠١٣: دیوان شمسی أو شعره) ذکره القزوینی فیما زاده علی مجالس النفائس فی (مجن ۶ ص ٣٠۵) وعده من شعراء سلطان سعید، وذلک بعد ذکره شمسی بدخشانی فی (ص ٢٨٩ منه) فیظهر تعددهما. وکذا أطلق ذکره فی (گلستان مسرت - ص ۶٧).

(٣٠١۴: دیوان شمسی بدخشانی) المعاصر للجامی. واسمه شمس الدین. ترجمه وأورد شعره. فی (حسینی - ص ١٧١) و (خوشگو) وفی (تغ - ص ٧۶) و (روشن - ص ٣۵٩) والمیر علی شیر فی (مجن ۶ - ص ١١٨ و ٢٨٩) نقلا عن ملا محمد بدخشی.

(٣٠١۵: دیوان شمسی بغدادی) ابن عبد الملک البغدادی ووالد عهدی البغدادی کان حیا فی (٩٧۵) فترجمه ابنه فی (گلشن شعرا) وقال اعتزل عن الخلق ونظم ثلاثة دواوین علی بحر المثنوی. وله دیوان فی الغزل وأورد شعره بالفارسیة والترکیة. ویوجد فی مکتبة کوپر لی برقم (٢٩۴ قسم الأدب) نسخة من مثنویه الفارسی (منظر الأبرار) فی قبال (مخزن الاسرار) للنظامی، قدمه للسلطان سلیمان. کذا ذکر فی (العراق بین الاحتلالین - ج ۴ - ص ١٠٩ و ٢٩٣) (٣٠١۶: دیوان شمسی شیروانی أو شعره) کان سراجا. ترجمه وأورد شعره معاصره فی (تس ۵ - ص ١۶۶) وعنه فی (دجا - ص ٢٠٨).

(٣٠١٧: دیوان شمسی همدانی أو شعره) ترجمه وأورد شعره فی (گلشن - ص ٢٢۶) وقال توفی (٨٢۵) وقیل فی تاریخه: [شهید کوی دوست].

(٣٠١٨: دیوان شمعی همدانی أو شعره) من أحفاد فرا حسن خان الحاکم بهمدان.

ترجمه معاصره النصر آبادی فی (نر ٢ - ص ۴٣) وحکی شعره عمن سمعه منه وأورد شعره فی (گلستان مسرت - ص ١٨٧).

(دیوان شمیم أصفهانی) راجع شمیم شیرازی.

(٣٠١٩: دیوان شمیم شیرازی) الحاج محمد علی المعروف (حکاک) سافر إلی

(۵۴۵)

مفاتیح البحث: دولة العراق (١)، جلال الدین (١)، البدخشی (١)، الشهادة (١)، الحج (١)

صفحه ۲۱۲

الذریعهٔ - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۲ - الصفحهٔ ۵۴۶

مشهد خراسان ولاقی الحاج ملا هادی السبزواری المتوفی (۱۲۸۹) وکان له ولد اسمه علی محمد شمیم، أیضا له شعر حسن، کان حیا عند تألیف فرصت لآثار عجم، فترجم الوالد وابنه فی (عم - ص ۵۵۹). وقد طبع دیوان شمیم بالهند فلعله له أو لمن بعده.

(۳۰۲۰: دیوان شمیم شیرازی) وهو المیرزا محمد حسین بن المیرزا عبد الکریم.

جاء آبائه من شیراز إلی أصفهان ونشأ شمیم بها. وصار قاضی العسکر للجیش النادری ثم نصب کلانترا لأصفهان وفی سنته قتله نادر شاه. وکان یکتب بالشکسته جیدا. کذا ترجمه فی (تش - ص ۳۸۰) فی زمرهٔ معاصریه. وترجم أیضا فی باب الصفویهٔ من روضهٔ الصفا. وطبع دیوان شمیم بالهند فلعله له أو لمن قبله.

(۳۰۲۱: دیوان شواء) هو شهاب الدین الکوفی الحلبی المولد والمنشأ والوفاهٔ أبو المحاسن یوسف بن إسماعیل الکوفی الحلبی، المولود (۵۶۲) والمتوفی (۶۳۵) المغالی فی التشیع کما ترجمه مصاحبه فی السنین، المؤرخ ابن خلکان فی (ج ۲ ص ۴۱۱) وبسط القول فی ترجمته. قال وله دیوان شعر کبیر یدخل فی أربع مجلدات. وترجمه فی (نسمهٔ السحر) وقال کان من کبار الشیعهٔ. وذکر دیوانه فی کشف الظنون.

(۳۰۲۲: دیوان شوخی خوانساری أو شعره) کان ماهرا فی الصنعهٔ فلاحا نجارا، عمر ثمانین سنهٔ. ترجمه وأورد شعره فی (تش - ص ۲۰۸) و (خوشگو) و (روشن - ص ۳۵۹) و (پژمان - ص ۲۴۵).

(۳۰۲۳: دیوان شوخی هروی أو شعره) وهو مولانا شوخی بن الشیخ أبی سعید لاده.

ذکره وأورد شعره فی (مجن ۳ - ص ۸۲ و ۲۵۷) ولادهٔ بمعنی الأحمق.

(۳۰۲۴: دیوان شوخی یزدی أو شعره) کان ماهرا فی الصنعهٔ أیضا، وقبره بمسجد فرط (فرد) بیزد. ترجمه وأورد شعره فی (تس ۵ - ۱۶۰) و (گلشن - ص ۲۲۶) و (تش یز - ص ۲۹۸). وقیل فی تاریخ وفاته فی (۹۹۰):

شوخی آن بی قرنیهء عالم * که نبودش درین زمانه قرین از عرب تا عجم بصنعت أو * ندهد کس نشان بروی زمین شرح تاریخ فوتش آن پرسید * گفتمش (جای أو بهشت برین) (۳۰۲۵: دیوان شورش أو شعره) مدح منوچهر خان فذکره فی (المدایح

(۵۴۶)

مفاتیح البحث: کتاب کشف الظنون لحاجی خلیفهٔ (۱)، مدینهٔ إصفهان (۲)، عبد الکریم (۱)، خراسان (۱)، الهند (۲)، السجود (۱)، الشهادهٔ (۱)، القتل (۱)، الحج (۱)، الوفاهٔ (۱)

صفحه ۲۱۳

الذریعهٔ - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۲ - الصفحهٔ ۵۴۷

المعتمدیهٔ).

(۳۰۲۶: دیوان شورش عشق) لسعد الدین صاحب القاری بالهند. طبع بدکن حیدر آباد فی (۱۳۰۹) علی الحجر فی (۴۴۸ ص).

(۳۰۲۷: دیوان شورش شیرازی أو شعره) واسمه أمیر أفشار الملقب (کریم پور) ابن قدمعلی، ینتسب إلی بیت الزند. ولد بفسا من توابع شیراز وتعلم هناک وجاء إلی طهران ودخل فی کلیهٔ الحقوق لکن الحکومهٔ طردته منها. وفی (۱۳۶۹) نشر جریدهٔ شورش. وبعد سقوط حکومهٔ تأمیم النفط زجوه فی السجن، ثم صبوا علیه النفط وأحرقوه هناک حیا. ولا حول ولا قوهٔ الا بالله فهو أحد الشهداء بید المغاربهٔ الصلیبیین.

(۳۰۲۸: دیوان شورش لکنهوی أو شعره) واسمه السید علی. ترجمه وأورد شعره فی (روشن - ص ۳۶۱) وقال کان تلمیذ میرزا قتیل.
(۳۰۲۹: دیوان شوری أصفهانی) المیرزا أحمد بن محمد هاشم الخطاط فی النسخ والوزیر لاماملی میرزا ابن محمد ولی میرزا ابن الفتح علی شاه. ترجمه معاصره فی (مع - ج ۲ - ص ۲۴۸) وفی (روشن - ص ۳۶۱).
(دیوان شوریده) مر بعنوان بابا شوریده. (۳۰۳۰: دیوان شوریده) الحاج محمد تقی بن عباس الشیرازی المولود (۱۲۷۴) أو (۱۲۸۰) کما فی مجلة أرمغان والمتوفی (۱۳۴۵) یزید علی أربعة عشر الف بیت کما ترجمه مفصلا فی (أدبیات معاصر - ص ۶۱) وترجمه فی (عم - ص ۲۶۶) وقید ولادته کما ذکر فس فارسنامه (ج ۲ ص ۱۴۸) والقی وزیر المعارف بإیران علی أصغر حکمت فی (۱۳۰۵ ش) خطابا مفصلا فی وصفه ادرج فی العدد السادس من السنة السابعة من مجلة أرمغان. توجد نسخة من دیوانه صححه ولداه حسن احسان وحسین شیفته، بمکتبة (المجلس) کما فی فهرسها (۳: ۳۱۸) وأخری عند (فخر الدین) تحت رقم (۵۲) وطبع غزلیاته ابنه الاحسان بطهران فی (۱۲۰ ص). وکان له خط جید، طبع بخطه کلیات سعدی علی الحجر ببمبئی فی (۱۲۹۶) وتعرف کلیات سعدی طبعة شوریدة بأنها من أحسن طبعات سعدی. وترجمه الشیخ أسد الله ایزد گشسب فی (نامهء سخنوران - ص ۱۱۱). وطبع له (آذر) فی (۵۳ ص) بطهران فی (۱۳۲۰ ش).
(۵۴۷)

مفاتیح البحث: دولة ایران (۱)، مدینة طهران (۳)، أحمد بن محمد (۱)، الهند (۱)، الشهادة (۱)، الکرم، الکرامة (۱)، الحج (۱)

صفحه ۲۱۴

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۲ - الصفحة ۵۴۸
(۳۰۳۱: دیوان شوق أکبر آبادی) واسمه الشیخ آلهی بخش. سافر من أکبر آباد إلی فرخ آباد وتقرب عند المیرزا مظفر بخت التیموری. ودیوانه فی (۳۰۰۰ بیت) مات فی أواسط المایة الثالث عشرة. أورد شعره فی (گلشن - ص ۳۲۶). ونقل عن دیوانه فی ذیل کشف الظنون.
(دیوان شوق حیدر آبادی) لمیرزا غلام محمد عرب. طبع فی (۱۳۵۱) مر باسمه (آتش پاره).
(۳۰۳۲: دیوان شوقی کاکوری أو شعره) واسمه محمد انعام الدین خان ابن محمد یحیی الدین، من أعیان تلک القصبة الهندیة. أورد شعره فی (گلشن - ص ۲۲۷).
(۳۰۳۳: دیوان شوقی اردستانی أو شعره) أورد شعره فی (خوشگو) وقال: هجاه شفائی.
(۳۰۳۴: دیوان شوقی أصفهانی) المیرزا جواد بن أبی القاسم ولد (۱۲۹۹) بأصفهان ومات بکربلا زائرا فی (۲۵ محرم - ۱۳۷۱) ودفن بها. طبع دیوان بأصفهان فی (۳۴۰ ص) فی (۱۳۳۳ ش) مع مقدمة لعزیز الله المسعودی فی أحواله. ترجمه فی شعرای معاصر أصفهان (ص ۲۸۴).
(۳۰۳۵: دیوان شوقی تبریزی) کان من شعراء سام میرزا وفی نکبته فر إلی الهند عند همایون پادشاه، ومات بکابل فی أواسط المایة العاشرة أورد شعره فی (تش - ص ۳۰) وعنه فی (گلشن - ص ۲۲۸) وعنهما فی القاموس الترکی ثم الریحانة. وقال فی (دجا - ص ۲۰۸): انه من المنسوبین إلی الخواجة رشید الدین الوزیر. وکان خطاطا بالنستعلیق وکامنشیا لسام میرزا، سافر إلی الهند ومات بکابل (۹۵۴) له دیوان مشتمل علی القصاید والغزل فی (۴۰۰ بیت) وله (ترجمة دیوان علی (ع)) نظما فارسیا، ترجمه فی (۸۸۵) للسلطان یعقوب آق قوینلو، توجد نسخته عندی (عند محمد علی تربیت بتبریز). (أقول) وبعض هذه الخصوصیات یطابق شوقی یزدی المذکور فی (تس ۵ - ص ۱۰۹) وذکرناه فی (ص ۵۵۰) فلعله صحف الیزدی بالتبریزی، أو انه الذی ذکر فی (تس ۶ - ص ۱۸۶) وقال إنه جالس الشعراء حتی صار شاعرا.

(۳۰۳۶: دیوان شوقی تفرشی أو شعره) من سادات تفرش. أورد شعره فی (روشن -

(۵۴۸)

مفاتیح البحث: الإمام أمیر المؤمنین علی بن ابی طالب علیهما السلام (۱)، مدینة کربلاء المقدسة (۱)، کتاب کشف الظنون لحاجی خلیفة (۱)، مدینة إصفهان (۳)، الهند (۲)، الجود (۱)

صفحه ۲۱۵

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۲ - الصفحة ۵۴۹

ص ۳۶۱).

(۳۰۳۷: دیوان شوقی خبوشانی أو شعره) ترجمه معاصره سام میرزا فی (تس ۵ - ص ۱۷۱) وأورد رباعیته.

(۳۰۳۸: دیوان شوقی خراسانی) الشیخ موسی الحائری بن محمد علی بن مراد الخراسانی نزیل الحائر الحسینی إلی أن توفی بها فی مدرسة البقعة فی حدود (۱۳۳۳) عن عمر طویل، وهو المشهور بالکیمیاوی، ناظم قصیدة (البتول العذراء) المذکور فی (ج ۳ - ص ۱۶) ودیوانه فارسی تخلصه فیه (شوقی) ذکره مصاحبه السید هبة الدین ومن شعره المطبوع قصة (ضامن آهو) للامام الثامن.

(۳۰۳۹: دیوان شوقی خوارزمی أو شعره) وهو مولانا شوقی من بلدة جیجك تو، وأصله من خوارزم، کثیر المطالعة والتفکر. ترجمه وأورد شعره الفارسی والترکی فی (مجن ۳ - ص ۶۴ و ۲۳۷).

(۳۰۴۰: دیوان شوقی داراب جردی أو شعره) من معاصری المیر تقی الأوحدی.

أورد شعره فی (گلشن - ص ۲۲۸).

(۳۰۴۱: دیوان شوقی ساوجی) المیر محمد حسن (حسین) بن المیر عزیز الله من سادات ساوه. وله شعر کثیر فیها الغث والسمین. کان فی شبابه فی خدمة الخواجة شعیب وزیر الأرامنة بکاشان، وبعد موته سافر إلی الهند ورجع، ثم أراد العودة إلی الهند لکنه بقی عند المیر جمال سلطان حاکم بندر عباس وتزوج هناك. وله ثلاثة أبناء، مات أحدهم وسافر الآخران إلی الهند. ترجمه وأورد شعره النصر آبادی فی (نر ۹ - ص ۳۳۱) وعنه فی (خوشگو) وزاد انه تقرب فی الهند عند جهانگیر. وکذا فی (تش - ص ۲۲۱) وفی (سرو آزاد - ص ۴۹) و (حسینی - ص ۱۷۴) انه حبسه جهانگیر پادشاه ونجاه قاسمخان، فرجع إلی إیران. ولعله المذکور فی (سرخوش - ص ۶۰) و (تغ - ص ۷۶).

(۳۰۴۲: دیوان شوقی شوشتری أو شعره) أورد شعره فی (خوشگو) وقال إنه الف دیباچة لدیوان خاقانی.

(۳۰۴۳: دیوان شوقی شیرازی أو شعره) ترجمه فی (تس ۵ - ص ۱۷۵) وقال إنه کان یمدح القاسم بیک پرناك وقد نال منه صلات جلیلة، وله قصاید فی مدیحه.

(۵۴۹)

مفاتیح البحث: دولة ایران (۱)، مدینة کربلاء المقدسة (۱)، الخوارزمی (۱)، الهند (۴)، الموت (۲)

صفحه ۲۱۶

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۲ - الصفحة ۵۵۰

(۳۰۴۴: دیوان شوقی عراقی) ذکرنا له فی (ج ۱۰ - ص ۱۶۴) منظومة (رجوم الشیاطین) فی رد المیرزا نعیم السیاح وفی (ج ۸ ص ۱۳۵) (درر المصائب) واسمه محمد شفیع بن محمد سمیع العراقی (اراکی) المیثمی.

(۳۰۴۵: دیوان شوقی کاشانی أو شعره) ترجمه وأورد شعره فی (تس ۵ - ص ۱۵۷) وقال إنه قلیل الشعر.

(۳۰۴۶: دیوان شوقی همدانی أو شعره) من المعاصرین. أورد شعره فی (پژمان – ص ۲۴۶).

(۳۰۴۷: دیوان شوقی یزدی أو شعره) أورد شعره فی (تش – ص ۲۶۱) وقال إنه کان خلعا. وقال فی (خوشگو) انه من أکابر یزد. وقال فی (گلشن – ص ۲۲۹) انه من أحفاد الخواجة رشید الوزیر. سکن هرات ومات بها (۹۶۳) ودفن بمقبرة الخواجة عبد الله الأنصاری. وعنه أخذ ظاهرا فی القاموس الترکی ثم عنه الریحانة. وأورد شعره (پژمان – ص ۲۴۷).

(۳۰۴۸: دیوان شوقی یزدی أو شعره) المنشی لسام میرزا الخطاط بالنستعلیق. ترجمه سام میرزا کذلک وأورد قصایده فی تتبع قصاید أمیدی تهرانی وکاتبی فی (تس ۵ – ص ۱۰۹) وراجع دیوان شوقی تبریزی.

(۳۰۴۹: دیوان شوکت بخاری) واسمه محمد إسحاق. قال النصر آبادی فی (نر ۱۰ ص ۴۴۲) انه جاء إلی هرات فی (۱۰۸۸) وهو الآن ساکن بها عند حاکمها صفی قلیخان وعند حاکم خراسان المیر سعد الدین راقم الشاعر المذکور فی (ص ۳۵۱) ثم فر منه إلی أصفهان وسکن عند علی بن سهل وبها مات (۱۱۰۷) کما فی (تذکرهء حزین – ص ۶۶) الذی أورکه فی صغره، و (تغ ص ۷۶) وذیل کشف الظنون. وقال فی (سرخوش – ص ۶۱) لم یخرج من توران شاعر مثله. ونقل المستر براون فی تاریخه (ج ۴ ص ۱۶۷) عن گیپ فی تاریخ الشعر العثمانی (ج ۱ – ص ۱۳۰) انه کان متبعا عند الأتراک مدة نصف قرن وترجم أیضا فی (سرو آزاد – ص ۱۲۰) و (حسینی – ص ۱۸۴) و (ض – ص ۳۶۴). توجد نسخ من دیوانه عند شیخ الاسلام ولی الدین أفندی وغیره من مکتبات ترکیا، (بنگاله) وأخری کتبت حدود الألف والمایة عند (فخر الدین – رقم ۶۴)

(۵۵۰)

مفاتیح البحث: کتاب کشف الظنون لحاجی خلیفة (۱)، مدینة إصفهان (۱)، ترکیا (۱)، علی بن سهل (۱)، خراسان (۱)، الموت (۱)، دولة العراق (۱)

صفحه ۲۱۷

الذریعة – آقا بزرگ الطهرانی – ج ۹ق۲ – الصفحة ۵۵۱

وأخری فی مکتبة مدرسة القزوینی فی النجف، وهاتان مجدولتان بالذهب. یقرب من دیوان الحافظ الشیرازی. وقد طبع بإیران کما فی بعض الفهارس.

(دیوان شوکت بلگرامی) مر بعنوان (جام شهادت) بالأردویة.

(۳۰۵۰: دیوان شوکت شیرازی) نزیل طهران. ترجمه معاصره فی (مع – ج ۲ ص ۲۴۸) وقال إن له مقاما عالیا فی الشعر وانما أذکر بعض اشعاره. ثم أورد عدة من غزلیاته فیما یقرب من أربعین بیتا. وله (یوسف وزلیخا) کما فی (دجا – ص ۱۷۵).

(۳۰۵۱: دیوان شوکت قاجار أو شعره) هو النواب محمد تقی میرزا حسام السلطنة ابن فتح علی شاه، المتوفی (۱۲۷۸) أرخه فی (آثار عجم – ص ۵۲۹) وترجمه فی (مع – ج ۱ ص ۳۶) و (انجمن – ۲) وأورد شعره. وهو والد شیخ الرئیس المتخلص (حیرت).

(۳۰۵۲: دیوان شوکت قاجار أو شعره) الأمیر الکبیر محمد قاسمخان أرشد أولاد اعتضاد الدولة سلیمان خان بن محمد خان القاجار. ترجمه فی (مع – ج ۱ ص ۳۶) وأورد بعض غزلیاته.

(۳۰۵۳: دیوان شوکت یزدی) لحسین بن محمد الیزدی الملقب (ناظم لشعراء) الملاقی أخیرا مع جیحون. وله دیوان مطبوع، ودیوان آخر غیر مطبوع، کما یظهر من آیتی فی (تش یز – ص ۳۰۰).

(۳۰۵۴: دیوان شوکتی أصفهانی أو شعره) واسمه محمد إبراهیم الأصفهانی نزیل الهند والمقتول بسوء نیة بها. ترجمه النصر آبادی فی (نر ۹ – ص ۳۳۶) وأورد جملة من اشعاره، وکذا فی (تش – ص ۱۷۹) و (خوشگو) و (روشن – ص ۳۶۱) عن (نگارستان سخن) و (تغ – ص ۷۶) و (پژمان – ص ۸۵۸).

(ديوان شـهاب) ذكر بهـذا الاـسم مطلقا رجلان فى (مجتس ۶ – ص ۱۵۶) و (بهش ۲ ص ۳۸۵) الأـول معمـائى والثانى هزال. وقال سنگلاخ فى (امتحان الفضـلاء – ج ۱ – ص ۳۱۹) انه رأى مختصـر ديوان شهاب بخط عبد الرزاق ابن أخت المير عماد. ولعلهما أحد الآتين بعـد هذا (۳۰۵۵: ديوان شـهاب أبيوردى) واسـمه شـهاب الدين. قال سـنگلاخ فى (امتحان الفضـلاء – ج ۱ – ص ۲۱۴) رأيت منتخب ديوانه بخط زره أسفرائينى محمد حسين. ولعله

(۵۵۱)

مفاتيح البحث: دولة ايران (۱)، مدينة النجف الأشرف (۱)، مدينة طهران (۱)، الهند (۱)، الوفاة (۱)

صفحه ۲۱۸

الذريعة – آقا بزرگ الطهرانى – ج ۹ق ۲ – الصفحة ۵۵۲

متحد مع شهاب باخرزى.

(۳۰۵۶: ديوان شـهاب ارسـنجانى أو شـعره) واسـمه حسن على وكان يلقب (صدر الشـعراء). أطرى شـعره وأدبه فى (عم – ص ۲۴۹ و ۵۶۰) وقال كان يسكن شيراز وكذا فى (پژمان – ص ۲۴۸).

(۳۰۵۷: ديوان شهاب أصفهانى) واسمه الميرزا نصر الله. مدح منوچهر خان گرجى بأصفهان قبل ان يصل الثلاثين من عمره فذكره فى (المدايـح المعتمديـة) وجاء إلى طهران فى (۱۲۵۴) وتقرب عنـد الميرزا آقاسـى، ولقبه الشاه (تاج الشـعراء). وكان آبائه قضاة الجيش القارجارى. وله شاهنامهء قاجاريـة. وترجمه أيضا فى (المآثر – ص ۲۰۴) و (مع – ج ۲ ص ۲۱۹ – ۲۲۴) و (ض – ص ۴۵۴) و (گنج شايگان – ص ۲۴۴ – ۳۲۴).

وتوجد نسخة من ديوانه فى (سپهسالار) كما فى فهرسها (ج ۲ – ص ۶۱۹) فى (۸۰۰۰ بيت) ونسخة عند (الملك) برقم (۵۳۱۸).

(۳۰۵۸: ديوان شهاب أصفهانى أو شعره) واسمه محمد طاهر. أصله من أصفهان وسافر إلى شيراز فى (۱۲۳۳) وتقرب عند حسين على ميرزا. ثم سكن حويزة بخوزستان ويعرف بشهاب لرستانى أيضا، وكان خطاطا جيدا بالنسخ، مدح منوچهر الگرجى فذكر فى (المدايح المعتمدية) بعد ذكره لشهاب أصفهانى المير نصر الله.

(۳۰۵۹: ديوان شـهاب باخرزى) واسـمه شهاب الدين شرف الملك. قال سنگلاخ (فى امتحان الفضلاء – ۲: ۹۰) رأيت ديوان قصايده بخط محمد طاهر اعتماد الدولة.

ولعله المذكور فى (اللباب – ۶) بعنوان الصدر الاجل شهاب الدولة والدين شرف الملك صاحب الاستيفائى.

(ديوان شهاب بخارى) راجع عمق بخارى، وشهاب سمرقندى.

(۳۰۶۰: ديوان شـهاب تبريزى) فى مصائب الحسين (ع) بالتركية طبع للمرة الثالثة فى مجلدين صغيرين، أولها فى (۲۶۴ ص) فى تبريز على الحجر.

(۳۰۶۱: ديوان شهاب ترشيزى أو شعره) واسمه على شهاب من شعراء القرن التاسع.

كان له مناظرات مع الشيـخ آذرى الـذى كان اسـمه حمزة فكان يفضل اسم حمزة على اسم على، وقـد اجابه شـهاب برباعيـة فضل فيه اسم على على حمزة. ترجمه وأورد شعره فى

(۵۵۲)

مفاتيح البحث: الإمام الحسين بن على سيد الشهداء (عليهما السلام) (۱)، مدينة إصفهان (۲)، مدينة طهران (۱)، الطهارة (۲)

صفحه ۲۱۹

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۲ - الصفحة ۵۵۳

(دولت - ۶) وقال كان يمدح محمد جوكى بن شاهرخ الذى مات (۸۴۸) وكذلك فى (تش - ص ۷۰) وترجمه فى (لط ۱ - ص ۱۷) وفى الريحانة نقلا عن سفينة الشعراء (ص ۱۹۴) والقاموس التركى، وفى (روشن - ص ۳۶۲). وترجم ولده السرى فى (مجن ۳ ص ۶۷ و ۲۴۰) وقد ذكرناه فى (ص ۴۴۵).

(۳۰۶۲: ديوان شهاب ترشيزى) واسمه الميرزا عبد الله خان بن حبيب الله خان الخطاط الماهر فى التصوير والعالم فى النجوم وقد عمر طويلا، فله شعر تاريخه (۱۱۳۳) ومات بتربت حيدرى فى (۱۲۱۵) كما فى (انجمن - ۴) و (مع ۲ - ص ۲۵۳) أو (۱۲۱۶) كما فى (ض - ص ۴۵۴). وكان بهراة فى عهد تيمور شاه الارانى (۱۱۸۷ - ۱۲۰۷) وكان ملازم ابنه محمود (۱۲۲۴ - ۱۲۴۵) حين كان ولى العهد. رتب ديوانه أولا ـ بنفسه فى (۱۲۰۶) على أربعة اقسام ۱ حمد الله ومدح السلطان ۲ مدايح الامراء. ۳ التواريخ ۴ الاهاجى، ثم الحق به إلى (۱۲۱۴) وكتب له مقدمة ذكر فيها لنفسه (خسرو وشيرين) و (يوسف وزليخا) الموجودتان فى (المجلس) كما فى فهرسها (۳: ۷۰۴) و (بهرام نامه) و (عقد گهر) فى النجوم، و (تذكرهء شعراء) و (مرادنامه) فى وقايع على مراد زند، و (تذكرهء وزراء) و (تاريخ مجدول). الستة الأولى منظومات والأخيران منثوران.

قال فى (انجمن ۴) ان ديوانه فى عشرين الف بيت، ولكن النسخة الموجودة فى (المجلس) تشتمل على (۷۵۰۰ بيت) كما فى الفهرس (۳: ۳۲۱) وقال فى رياض العارفين ان اشعاره تزيد على المايهٔ الف. وقد يعرف (شهاب خراسانى) أيضا. وله ولدان هما ميرزا اختيار شهابى ومرتضى محجوب كما سيأتى.

(ديوان الشهاب الحويزى) مر بعنوان ديوان ابن معتوق.

(ديوان شهاب خراسانى) مر بعنوان شهاب ترشيزى. ويأتى شهاب الدين الغزنوى.

(۳۰۶۳: ديوان شهاب دولت آبادى) وهو شهاب الدين أحمد بن شمس الدين بن عمر القاضى بدولت آباد بهند، الملقب (ملك العلماء) له (ارشاد النحو) و (بحر مواج) و (بديع البيان) و (شرح بانت سعاد) و (شرح الكافية) و (تفضيل العالم) و (مناقب السادات) و (شرح أصول البزدوى) مات (۸۴۸) ودفن بجونپور. ترجمه فى (خزينة الأصفياء - ج ۱ ص ۳۹۰) و (گلشن - ص ۲۲۹) وعنهما فى القاموس التركى

(۵۵۳)

مفاتيح البحث: كتاب الكافئة للشيخ المفيد (۱)، الموت (۲)، الإختيار، الخيار (۱)، السفينة (۱)

صفحه ۲۲۰

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۲ - الصفحة ۵۵۴

ومعجم المطبوعات فالريحانة.

(ديوان شهاب الدين) ذكر بهذا الاسم مطلقا فى (حسينى - ص ۱۷۱) وكذا فى (بهش ۱ - ص ۳۲۰) فقال وله تصانيف مشهورة. وقال سنگلاخ فى امتحان الفضلاء (ج ۱ - ص ۳۱۹) انه رأى مختصر ديوان شهاب بخط عبد الرزاق ابن أخت المير عماد.

ولعلهما أحد الآتين بعد هذا.

(۳۰۶۴: ديوان شهاب الدين استيفائى أو شعره) الصدر الاجل شهاب الدولة والدين شرف الملك. أورد شعره وأطراه فى (اللباب - ۶). ومر شهاب باخزرى.

(۳۰۶۵: ديوان شهاب الدين بخارى أو شعره) أورد شعره فى (تش - ص ۳۲۱) فى شعراء بخارا، وقال اسمه شهاب الدين احمد. ثم ذكر بعده فى شعراء سمرقند، شهاب الدين احمد السمرقندى فهما اثنان.

(دیوان شهاب الدین جمندی) راجع شهاب مرندی.

(دیوان شهاب الدین الحویزی) مر بعنوان دیوان ابن معتوق.

(دیوان شهاب الدین خاندار) مر بعنوان حسین بن شهاب الدین.

(۳۰۶۶: دیوان شهاب الدین الرازی أو شعره) من أبناء المشایخ فی ری. ذکر فضائله وأورد شعره فی (تس ۵ – ص ۱۳۶).

(۳۰۶۷: دیوان شهاب الدین السهروردی أو شعره) وهو شیخ الاشراق أبو الفتح یحیی بن حبیش المقتول بحلب (۵۸۷) ترجمه ابن خلکان والجامی فی النفحات (ص ۵۳۰) وأورد کثیرا من شعره العربی. وفی (مع ۱ – ص ۳۱۲) و (ض – ص ۳۶۲) و (روشن – ص ۳۶۲) أوردوا شعره الفارسی.

(دیوان شهاب الدین السهروردی) مر فی (ص ۴۷۸) وترجمه أیضا فی (تش – ص ۲۲۶) و (روشن – ص ۳۶۲) وأورد شعره فی گلستان مسرت (ص ۳۸۵) شعرا فی تاریخ ولادته، وهو:

سال مولود أو بدان بیقین * أکمل الاولیا شهاب الدین وفی تاریخ وفاته (۶۳۲):

شد رقم سال نقل آن بالا * (ساکن اوج جنت والا)

(۵۵۴)

صفحه ۲۲۱

الذریعهٔ – آقا بزرگ الطهرانی – ج ۹ق۲ – الصفحهٔ ۵۵۵

وراجع شهاب الدین العارف، وشهاب الدین عمر.

(۳۰۶۸: دیوان شهاب الدین طبیب) واسمه شهاب الدین بن عبد الکریم. قال فی (حسینی – ص ۱۷۳) له منظومهٔ (شفاء المرض) و (امساکی) وغیرهما فی الطب والمجربات الصحیهٔ، ثم أورد بعضها.

(۳۰۶۹: دیوان شهاب الدین طلحهٔ) قال فی. (اللباب – ۱۰) الاجل شهاب الدین أبو الحسن طلحهٔ، اشعاره کثیرهٔ وأکثرها الرباعیات.

(دیوان شهاب الدین العارف) قال سنگلاخ فی (امتحان الفضلاء – ج ۲ – ص ۲۶۸) انه رأی دیوانه بخط مختار بیگ، مختار الخطاطین. ومقصوده شهاب الدین السهروردی المذکور آنفا.

(دیوان شهاب الدین عمر) کما فی (حسینی – ص ۱۶۱) وقد مر بعنوان السهرودی آنفا وفی (ص ۴۷۸).

(۳۰۷۰: دیوان شهاب الدین غزنوی أو شعره) شهاب الدولهٔ والدین محمد بن رشید الرئیس. المتوفی (۵۹۸) ترجمه وأطری شعره الکثیر فی (اللباب – ۶). وقال فی (تش – ص ۱۱۳) ولد ونشأ بغزنهٔ ومدح بهرامشاه. وکذا فی (روشن – ص ۳۶۳).

و (پژمان – ص ۲۴۸).

(۳۰۷۱: دیوان شهاب الدین مدارانی) ومداران من بلاد الهند. واسمه شهاب الدین ابن جمال الدین ویقال له شهاب متمزه کما مدحه الأمیر خسرو الدهلوی. له قصاید ذات التزامات مشکلهٔ. أورد فی (مع ۱ – ص ۳۰۴) قرب مایهٔ بیت منها.

(۳۰۷۲: دیوان شهاب الدین الملکی أو شعره) واسمه شهاب الدین أحمد بن الملا علی بن الملا قاسم بن نعمهٔ الله الشیرازی الأصل المکی المولد. کان جده ظهیر الدین له مدرسهٔ بشیراز. وولد والده الملا علی بمکهٔ. أورد شعره الذی نظمه فی (۱۰۷۴) فی سلافهٔ العصر (ص ۱۸۲ – ۱۸۷) یمدح والد المؤلف.

(۳۰۷۳: دیوان شهاب زوزنی) قال سنگلاخ فی (امتحان الفضلاء – ج ۱ ص ۱۲۲) رأیت دیوانه بخط المیر محمد.

(۳۰۷۴: دیوان شهاب ساوجی) هاجر إلی الهند فی عهد همایون پادشاه. وبها مات

(۵۵۵)

مفاتيح البحث: مدينة مكة المكرمة (١)، جمال الدين (١)، عبد الكريم (١)، الهند (٢)، المرض (١)، الموت (١)، الوفاة (١)، العصر (بعد الظهر) (١)

صفحه ۲۲۲

الذريعة – آقا بزرگ الطهرانى – ج ٩ق٢ – الصفحة ۵۵۶

(٩۴٢ = شهاب الثاقب) كما فى تاريخ مير خوند. ترجمه كذلك وأورد شعره فى (گلشن – ص ٢٢٩).

(٣٠٧۵: ديوان شهاب ساوجى) واسمه الحاج جناب بن هداية الله الساوجى المتوفى بالنجف (١٣٣١) كان شاعرا معمرا. رأيت ديوانه بخطه الجيد عند السيد الحاج أبو محمد الساوجى المتوفى بالنجف (١٣٣٣). (٣٠٧۶: ديوان شهاب سمرقندى) الاجل الأفضل شهاب الدين احمد ابن المؤيد السمرقندى البخارى. له ديوان نقل عنه فى (اللباب – ١١) وسماه فى (مع – ج ١ – ص ٣١٠) شهابى سمرقندى، وقال ولد بنسف وسكن سمرقند، وأورد كثيرا من شعره.

وترجمه فى (تش – ص ٣٣۵) فى شعراء سمرقند وأورد شعره، و (تغ – ص ٧٧) و (روشن – ص ٣۶٢) عن (نگارستان سخن). (ديوان شهاب شيرازى) مر بعنوان شهاب ارسنجانى.

(٣٠٧٧: ديوان شهاب كرمانى) اسمه شهاب الدين. ترجمه وأورد شعره فى (روشن – ص ٣۶٣) ولعله بيانى المذكور فى (ص ١۵٠).

(ديوان شهاب لرستانى) مر بعنوان شهاب أصفهانى.

(٣٠٧٨: ديوان شهاب مازندرانى) واسمه ميرزا عمران بيگ. سافر إلى الهند وتقرب عند عبد المطلب خان بأكبر آباد. وقتل بأيدى اللصوص فيها. نظم (رزم نامه) لذى الفقار الدولة. نقل عنها فى (روشن – ص ٣۶۴) عن (آفتاب عالمتاب).

(٣٠٧٩: ديوان شهاب مرندى أو شعره) واسمه القاضى شهاب الدين. من الشعراء المعاصرين لسام ميرزا. ترجمه فى (تس ۴ – ص ٧٧) وأورد شعره، ولكن جاء فى الطبع غلطا (جمندى) بدل مرندى، والصحيح ما كان فى نسخة تربيت التى نقل عنها فى (دجا – ص ٢١٠). وكذا فى (روشن – ص ٣۶٣).

(ديوان شهاب معمائى) يأتى بعنوان شهاب هروى ومر (حقيرى).

(ديوان شهاب مؤيد) مر بعنوان شهاب سمرقندى.

(ديوان شهاب نسفى) مر بعنوان شهاب سمرقندى.

(ديوان شهاب هروى) المعمائى من مشاهير شعرائها ولا سيما فى المعما. له رسالة

(۵۵۶)

مفاتيح البحث: مدينة النجف الأشرف (٢)، الهند (١)، القتل (١)، الحج (٢)، الوفاة (١)

صفحه ۲۲۳

الذريعة – آقا بزرگ الطهرانى – ج ٩ق٢ – الصفحة ۵۵٧

(منظومة فى المعما). ذكره فى (تس ۵ – ص ١٢٧) وقال فى (روشن – ص ٣۶۴) ان اسمه ملا شهاب الدين. كان بهراة عند بابر شاه ظهير الدين، وجاء إلى الهند ومات (٩۴٢) وقد مر بتخلصه (حقيرى).

(٣٠٨٠: ديوان شهاب همام أو شعره) وهو شهاب الدين فخر الكتاب محمد بن همام المعروف بشهاب همام. ترجمه كذلك وأورد شعره فى (اللباب – ۶).

(٣٠٨١: ديوان شهاب همدانى أو شعره) واسمه الميرزا محمود الغمامى الهمدانى من أعضاء انجمن دانش بهمدان. أورد شعره محمد

باقر ألفت فی (دانشنامه) المطبوع (۱۳۴۲). و (پژمان - ص ۲۴۸).

(۳۰۸۲: دیوان شهاب هندی) واسمه القاضی شهاب. قال سنگلاخ فی (امتحان الفضلاء - ج ۱ ص ۱۶۰) انه رأی قصایده بخط جعفر الهروی. وأورد شعره أیضا فی (روشن - ص ۳۶۲).

(۳۰۸۳: دیوان شهابی ترشیزی) اسمه میرزا اختیار بن المیرزا عبد الله خان المتخلص بشهاب المذکور فی (ص ۵۵۳) وأخ مرتضی محجوب. ترجمه فی (مع - ج ۲ ص ۲۴۹) وذکر انه توفی قبل سنین من تألیفه وکان دیوانه فی المسودة، ولم أدر إلی ید من وقع. وذکر بعض رباعیاته التی کتبه بخطه فی دیوان (هدایت) مؤلف المجمع.

(۳۰۸۴: دیوان شهابی خجندی أو شعره) ترجمه وأورد شعره فی (اللباب - ۱۱) وسماه شهابی غزال خجندی. وذکر معارضته مع شمس خاله المذکور فی (ص ۵۳۹).

وذکر أیضا فی تاریخ بیهقی وتعلیقات النفیسی ج ۳ ص ۱۳۵۲ - ۱۳۵۵ و ۱۵۳۴ - ۱۵۵۰.

(دیوان شهابی سمرقندی) مر شهاب سمرقندی.

(دیوان شهابی غزال) راجع شهابی خجندی.

(۳۰۸۵: دیوان شهابی قزوینی) اسمه السید عبد الله من سادات قزوین. ترجمه سام میرزا فی (تس ۵ - ص ۱۳۶) وأورد شعره فی (تش - ص ۲۲۶) و (پژمان - ص ۲۴۸).

(۳۰۸۶: دیوان شهابی هروی) واسمه المیر عبد الوهاب بن عبد الرزاق اتکه، وابن أخت سهیلی جغتائی (شیخم) ترجمه وأورد شعره فی (مجن ۵ - ص ۱۰۹ و ۲۸۳) قال

(۵۵۷)

مفاتیح البحث: محمد بن تمام (۱)، الهند (۱)، الإختیار، الخیار (۱)

صفحه ۲۲۴

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۲ - الصفحة ۵۵۸

وجمع دیوانه بنفسه وسماه (أبدال نامه) وفی نسخة تخلصه (سهائی) فلعله المذکور فی (ص ۴۷۸).

(۳۰۸۷: دیوان شهباز أو شعرها) وهی شاعرة کردیة فارسیة بنت شهناز خان الدنیلی.

مدحت حسن علی میرزا قاجار ابن فتح علیشاه والی خراسان. ترجمها وأورد شعرها فی (خیرات حسان) وعنه فی (از رابعه تاپروین - ص ۱۶۰).

(دیوان شهر آشور) اسم لخمس قصاید فارسیة للفیض الکاشانی المولی محسن، میمیة ودالیة ونونیة تأتی فی الشین.

(۳۰۸۸: دیوان شهرت شیرازی) واسمه الشیخ حسین الطبیب. کان من الاعراب ونشأ بفارس وسکن الهند وتقرب عند محمد أعظم طبیا خاصا له. ولقبه فرخ سیر (حکیم الممالک) وفی عهد محمد شاه حج البیت، ومات بشاه جهان آباد فی (ذی الحجة - ۱۱۴۹) رأی دیوانه آزاد بلگرامی فذکره فی (سرو آزاد - ص ۲۰۱) ونقل عن منتخب دیوانه. وعنه أخذ ظاهرا هدایت فی (مع - ج ۲ - ص ۲۵۰) و (انجمن ۴) وقال (خوشگو) فی أحوال تأثیر تبریزی: انه بعث بدیوانه إلی حکیم الملک شهرت الشیرازی إلی الهند فاشتهر هناک. وتوجد شعره فی (گلستان مسرت - ص ۱۵۴) وتوجد دیوانه مع منتخب دیوان کمال خجندی فی (بنگاله). وترجمه فی (حسینی - ص ۱۸۴) وفی (تغ - ص ۷۷) قال إن دیوانه أربعة آلاف بیت.

(۳۰۸۹: دیوان شهرت لکنهوی أو شعره) وهو النواب افتخار الدین علی خان. تلمذ علی محمد حسن قتیل. أورد بعض شعره فی (گلشن - ص ۲۳۰).

(۳۰۹۰: ديوان شهرهء قاجار) واسمه على رضا ابن السلطان فتح على شاه وأخ محمد رضا ميرزا المتخلص (أفسر) لامه. قال فى ناسخ التواريخ انه الولد العشرين لفتح عليشاه. ولد (۱۲۱۸) وسكن ملاير يرتزق من اقطاع أعطاه والده ومات هناك. توجد ديوانه بمكتبة (المجلس) بخط زوجة الشاعر المسماة (دلدار خان) لرستانى، فى (۱۷۰۰ بيت) قصايد وغزليات ومثنويات، وعليه تقريظ لفريدون ميرزا كتبه فى (۱۳۲۳) كما فى فهرس المجلس (۳: ۳۲۳) وترجمه فى (مع - ج ۱ ص ۳۶) ورأيت قصيدة لشهرت فى مديح الرضا (ع) ضمن مجموعة دونها شاعر يتخلص (مداح) فى (۱۲۸۵) عند

(۵۵۸)

مفاتيح البحث: الإمام على بن موسى الرضا عليهما السلام (۱)، شهر ذى الحجة (۱)، خراسان (۱)، الهند (۲)، الحج (۱)، الزوج، الزواج (۱)، الطب، الطبابة (۱)

صفحه ۲۲۵

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانى - ج ۹ق۲ - الصفحة ۵۵۹

السيد محمد الجزائرى فى النجف. ولعله لهذا الرجل.

(۳۰۹۱: ديوان شهرهء قمى) واسمه أحمد نعمت اللهى من المعاصرين. طبع له هناك (انديشه هاى من، يا دامنه هاى خيال) فى (۲۲۷ ص).

(۳۰۹۲: ديوان شهريار أو شعره) وهو الشاهزاده ابن نور الدين جهانگير پادشاه وصهر نور جهان بيگم. جلس بعد أبيه ثم أسمل عينيه آضف خان. أورد بعض شعره فى (گلشن ص ۲۳۹).

(۳۰۹۳: ديوان شهريار تبريزى) قصايد وغزليات ورباعيات للميرزا محمد حسين المعاصر. طبع جزئه الأول فى (۱۳۱۰ ص) فى (۲۱۴ ص) ثم أعيد أخيرا فى (۶۱۹ ص) وجاء شعره فى (كنگرهء نويسندگان - ص ۲۱۲).

(ديوان شهريارى) راجع ديوان عمادى شهريارى.

(۳۰۹۴: ديوان شهريارى خراسانى أو شعره) قال فى (اللباب - ۱۱) ان قصايده غير مشهورة ولكن رباعياته معروفة سايرة.

(۳۰۹۵: ديوان شهرين أصفهانى) واسمه كاظم. ولد حدود (۱۳۰۱ ش) طبع له فى (۱۳۲۲ ش) (عشق وشاعرى) وعلى ظهره أن له (اشعار جديد) و (أفكار ومناظر) ترجمه وأورد شعره فى (شعراى معاصر أصفهان - ص ۲۸۹).

(ديوان شهسوار بيگ) يأتى بعنوان تخلصه (نادم).

(ديوان شهشهانى) راجع ديوان نيسان أصفهانى.

(ديوان شهفينى) راجع ديوان شهيفنى.

(۳۰۹۶: ديوان شهلاى يزدى) المير محمد على بن عبد الوهاب من بيت المدرسى بيزد، وصاحب (تذكرهء شبستان) المذكورة فى (ج ۴ ص ۳۵). ترجمه آيتى فى (تش يز - ص ۳۰۰) ومر حفيده آگهى يزدى.

(۳۰۹۷: ديوان شهنا) من المعاصرين اسمه احمد. ولد بمشهد خراسان حدود (۱۳۴۴) وطبع له (غنچه ها) بطهران.

(۳۰۹۸: ديوان شهناز اعلامى) وهى بنت الميرزا أبى تراب ثقة الاعلام النائنى الذى توفى (۱۳۴۶) ابن الميرزا أبى طالب بن محمد بن على رضا النائنى. ولدت بأصفهان.

(۵۵۹)

مفاتيح البحث: مدينة النجف الأشرف (۱)، مدينة إصفهان (۲)، مدينة طهران (۱)، محمد بن على (۱)، خراسان (۱)

صفحه ۲۲۶

الذريعة - آقا بزرگ الطهراني - ج ۹ق۲ - الصفحة ۵۶۰

في (۱۳۰۴) وتخرجت من كلية الآداب بطهران. ترجمها وأورد شعرها في شعراى معاصر أصفهان (ص ۴۲) وسخنوران نامي معاصر (ص ۲۷).

(۳۰۹۹: ديوان شهناز نائني أو شعره) واسمه عباس خان. أورد شعره معاصره آيتي في (تش يز - ص ۳۰۰) وعنه في تاريخ نائين في (ج ۴ ص ۱۴۹).

(۳۱۰۰: ديوان شهودي أصفهاني أو شعره) واسمه المير حسين الرمال. أطرى أخلاقه النصر آبادي في (نر ۹ - ص ۲۹۳) وقال عمر أكثر من سبعين سنة. ولم يذكر اسمه الحسين فنقلناه عن (تغ - ص ۷۷) و (گلشن - ص ۲۳۹) وقال هذا انه أصفهاني أو خراساني، ولذلك قال في (روشن - ۳۶۷) انه خراساني.

(۳۱۰۱: ديوان شهودي سبزواري أو شعره) ترجمه وأورد شعره في (خص ۸ - ص ۳۱۱) و (تغ - ص ۷۷).

(۳۱۰۲: ديوان شهودي لاهجي) معاصر السلطان يعقوب. ترجمه وأورد شعره نقلا عن ديوانه في (تش - ص ۱۶۲) وقال إن شعره ليس بشعر. وذكر حكم القاضي اللاهجي باهدار دمه.

(۳۱۰۳: ديوان شهودي يزدي) ترجمه وأورد شعره في (روشن - ص ۳۶۷) قال واسمه محمد على جاء إلى الهند في عهد أكبر شاه. وله مثنوي (عدم نامه).

(۳۱۰۴: ديوان شهي شيرازي أو شعره) ترجمه وأورد شعره معاصره في (تس ۵ - ص ۱۴۹).

(۳۱۰۵: ديوان الشهيد الأول) الشيخ شمس الدين محمد بن جمال الدين مكي بن محمد بن حامد الجزيني الشهيد في (۹ - ج ۲ - ۷۸۶) جمعه الشيخ محمد رضا بن الشيخ زين العابدين بن شمس الدين العاملي، من أحفاد شيخنا الشهيد الناظم. والجامع شاب فاضل معاصر.

(۳۱۰۶: ديوان شهيد بلخي) الشيخ أبو الحسن. من شعراء آل سامان. اعترف بفضله الرودكي ورثاه حين مات في (۳۲۵) بقطعة جاء في ترجمته في (اللباب - ۸). قال وكان ينظم بالعربية والفارسية ونقل شعره العربي عن (حماسة الظرفاء) لأبي محمد عبد الكافي الزوزني. وترجمه أيضا في (تش - ص ۲۹۹). والريحانة عن القاموس التركي. وقال

(۵۶۰)

مفاتيح البحث: مدينة إصفهان (۱)، مدينة طهران (۱)، شمس الدين محمد (۱)، جمال الدين (۱)، الهند (۱)، الشهادة (۴)، الموت (۱)

صفحه ۲۲۷

الذريعة - آقا بزرگ الطهراني - ج ۹ق۲ - الصفحة ۵۶۱

محمد دبير سياقي في مقدمة (گنج باز يافته) انه جمع اشعاره وانه سيطبع ديوانه.

(۳۱۰۷: ديوان شهيد دزفولي أو شعره) أورد شعره في (مخزن الدرر) لحقير الدزفولي المذكور في (ص ۲۵۸) وكان معاصرا له.

(۳۱۰۸: ديوان شهيد شيرازي أو شعره) واسمه الميرزا عبد الله الطبيب المتوفى (نيف و ۱۲۷۰) ترجمه في (آثار عجم - ص ۵۶۰).

(۳۱۰۹: ديوان شهيد قمي) ذكر النصر آبادي في (نر ۹ - ص ۳۶۷) انه نزل إلى أصفهان قبل سنين وهاجر منها إلى الهند وبها توفي، وذكر بعض شعره. ولعله متحد مع شهيدي قمي الآتي.

(۳۱۱۰: ديوان شهيد لاهيجاني) المير محمد هاشم كان يذكر انه من سادات لاهيجان، وسافر إلى البلاد ومنها إلى أصفهان في عصر

النصر آبادی کما ذکره فی (نر ۹ – ص ۳۵۰) وأشار إلی غزلیاته الکثیرة. وعنه اخذ فی الریحانة، وفی (روشن – ص ۳۶۹) سماه شهیدی لاهجی.

(۳۱۱۱: دیوان شهید لاهوری أو شعره) واسمه میر غازی. ابن أخت راسخ. مات (۱۱۳۰) ترجمه وأورد شعره فی (حسینی – ص ۱۸۴) وکذا فی (خوشگو).

(۳۱۱۲: دیوان شهیدی بختیاری) نزیل طهران فی عصر رضا قلیخان. وقد مدح السلطان محمد شاه ووزیره وسائر الأرکان. ترجمه (مع ۲: ۲۴۵) وأورد ما یقرب من أربعین بیتا من شعره.

(۳۱۱۳: دیوان شهیدی خراسانی) وهو الحاج میرزا حبیب الله بن المیرزا هاشم ابن المیرزا هدایة الله ابن المیرزا مهدی الخراسانی الشهید. ولد (۱۲۶۶). ترجمه فی مطلع الشمس وعبر عنه بسید المجتهدین امام الجماعة بمسجد گوهرشاد. وترجمه تلمیذه السید حسن المشکان الطبسی فی مجلة دبستان وقال کان یخطب ویعظ الناس أکثر من ساعتین متصلا. تلمذ علی المیرزا حسن الشیرازی بسامراء والمیرزا حبیب الله الرشتی فی النجف، وتعلم اللغة الافرنسیة وتوفی بمشهد (۲۷ شعبان ۱۳۲۷) ودفن بصفة الشاه طهماسب. طبع دیوانه حفیده حسن حبیب بطهران فی (۱۳۷۶) ویتخلص فیه (حبیب) و (حبیبا) وان اشتهر بالشهیدی. هذا ما ذکره محمد شهید نورائی فی خطاب ألقاه فی

(۵۶۱)

مفاتیح البحث: مدینة سامراء المقدسة (۱)، مدینة النجف الأشرف (۱)، شهر شعبان المعظم (۱)، مدینة إصفهان (۲)، مدینة طهران (۲)، الهند (۱)، السجود (۱)، الشهادة (۷)، الحج (۱)، الجماعة (۱)، الطب، الطبابة (۱)

صفحه ۲۲۸

الذریعة – آقا بزرگ الطهرانی – ج ۹ق۲ – الصفحة ۵۶۲

حفلة ذکری له. هذا وقد طبع مجموعة من شعره بعنوان (گنج گهر) فی (۱۳۷۰) جمعها عباس زرین قلم.

(۳۱۱۴: دیوان شهیدی قمی) أو بابا شهیدی. ترجمه وأورد بعض مطالعه سام میرزا فی (تس ۵ – ص ۱۰۶) وذکر انه کان (ملک الشعراء) للسلطان یعقوب وکان شعره مرعوبا ثم سافر إلی الهند وبعض بلاد گجرات وبها توفی (۹۳۵) وأورد بعض شعره أیضا. ونقل فی (حسینی – ص ۱۷۰) اخذه الصلة الکثیرة من عادلشاه بالهند. وترجمه فی (تش – ص ۲۳۲) وتتبع ضمیری دیوانه، بدیوان سماه (خجسته فال) کما ذکر فی (ج ۷ – ص ۲۶۱). وقال سنگلاخ فی (امتحان الفضلاء – ج ۱ ص ۱۱۵) انه رأی دیوان غزله بخط سلطان محمد نورا. وترجمه أیضا فی (مع ۲: ۲۳). وکذا فی (خوشگو) و (تغ – ص ۷۷) وحبیب السیر الجزء الرابع من المجلد الثالث (ص ۱۱۵) کما فی (رجال حبیب السیر).

(۳۱۱۵: دیوان شهیر رامپوری أو شعره) وهو الحافظ خان محمد خان بن غلام محمد خان بن غلام حسین خان، تلمیذ أسد الله غالب. کان والده من حکام الانگلیز بلکهنو ولقب (افتخار الشعراء). أورد شعره فی (گلشن ۲۳۰ – ۲۳۸).

(۳۱۱۶: دیوان شهی شیرازی أو شعره) ترجمه وأورد شعره فی (تس ۵ – ص ۱۴۹).

(۳۱۱۷: دیوان الشهیفنی) للشیخ أبی الحسن علی بن الحسین الحلی قال فی الریاض عندنا قصیدة من دیوانه وفی مجالس المؤمنین ذکره بعنوان علی بن الحسین الشهیفیة وقال إن الشیخ السعید محمد بن مکی الشهید فی (۷۸۶) قد شرح إحدی قصایده الکثیرة فی أهل البیت وهی التی فی مدح الأمیر (ع). ولما بلغ الناظم اعتناء الشهید بقصیدته وشرحه إیاها مدحه بقطعة فی عشرة أبیات وأرسلها إلی الشهید تشکرا منه. وفی الریاض عبر عنه بالشهیفیة تارة کما فی الامل والمجالس وتارة بالشفیهیة والظاهر أن الثانی تصحیف.

(۳۱۱۸: دیوان شیبانی کاشانی) أبو نصر فتح الله خان بن محمد کاظم بن حسین خان الکاشانی. کان آبائه حکام کاشان فی العهد

القاجاری. له (فواکه السحر) و (مقالات سگانه) و (خطاب فرخ) و (جواهر مخزون) و (لآلی مکنون) و (تنگ شکر) و (درج گهر) و (مسعود نامه) و (یوسفیه) و (کامرانیه) و (زبدة الآثار)

(۵۶۲)

مفاتيح البحث: الحكم القاجارى (القاجاريون) (١)، على بن الحسين (٢)، محمد بن مكى (١)، الهند (٢)، الشهادة (٣)

صفحه ۲۲۹

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۲ - الصفحة ۵۶۳

و (مطایبات) و (نصائح منظوم) و (عنوان بیان) و (شرف الملوک) و (فتح وظفر) کلها منظومات وتوجد الأخير فى المجلس كما فصلها فى فهرسها (۳: ۵۱۹) وقد انتخب من كل واحد منها مجموعة طبعت باستانبول فی (۱۳۰۸) وله دیباچة على (مظهر العجائب) للعطار طبعت (۱۳۲۳) وهذه كلها غير ديوانه المطبوع بطهران فی (۲۰۴ ص) ومات بطهران عن ثمان وستين سنة فی (۱۳۰۸) ترجمه فی (المآثر والآثار - ص ۲۰۴) وفی (مع ۲: ۲۲۴) وأورد ما يقرب من الف وثلاثماية بيت من قصايده. وتوجد نسخة من ديوانه كتبت فی دار النصرة هرات فی (شوال ۱۲۷۳) فی (۳۰۰۰ بیت) عند (الملک) برقم (۵۱۵۹).

(۳۱۱۹: ديوان شيبک خان) ابن براق خان اوزبیک من نسل چنگیز خان وسلطان ماورا النهر من (۹۰۶) واستأصل هو أولاد سلطان حسین میرزا بایقرا فی (۹۱۳) وبقی بعدها مدة إلى أن قتله بعض عسكره. ترجمه وأورد شعره فی (تس ۱ - ص ۱۹).

(ديوان شيخ آذری اسفراینی) المتوفى (۸۶۶) کما فی شاهد صادق مؤلف (جواهر الاسرار) قال سنگلاخ فی (امتحان الفضلاء - ۱: ۱۱۴) انه رأى ديوانه بخط محمد ابریشمی. ومر فی (ص ۳).

(ديوان شيخ أبو الحسن خرقانی) مر فی الألف.

(ديوان الشيخ أبو سعيد أبی الخبير) مر فی الألف (ص ۴۱) قال سنگلاخ فی (امتحان الفضلاء - ۱: ۶۰) انه رأى ديوان رباعياته بخط المير على الهروى. وقد طبع سعيد النفيسى ثمانمائة رباعية منسوبة إلى الشيخ بعنوان (سخنان منظوم أبو سعيد أبو الخير) بطهران فی (۱۳۷۴) مع مقدمة وتعليقات مفصلة.

(ديوان شيخ الاسلام بخارى) اسمه خواجة هاشم يأتى فی الهاء.

(ديوان شيخ الاسلامى) يطلق غالبا على الشيخ احمد الجامى نظير حجة الاسلام على الغزالى. مر فی (ص ۱۸۸).

(ديوان الشيخ جمال الدين البروجردى) ترجمه فی (تس ۵ - ص ۱۷۸)، ومر فی (ص ۲۰۳).

(ديوان الشيخ الحر) نسخته عند (الملک - ۹۰۲) ومر فی (ص ۲۳۳).

(۵۶۳)

مفاتيح البحث: مدينة طهران (۳)، شهر شوال المكرم (۱)، جمال الدين (۱)، القتل (۱)، الشهادة (۱)، الحج (۱)، الوفاة (۱)

صفحه ۲۳۰

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۲ - الصفحة ۵۶۴

(ديوان شيخ ذو النون) القزوينى الذى عاشره سام ميرزا عشر سنوات مر فی (ص ۳۴۲) (ديوان شيخ الرئيس) مر بعنوان حيرت قاجار فی (ص ۲۷۴).

(ديوان شيخ الرئيس) ابن سينا حسين بن عبد الله مر فی (ص ۲۶).

(ديوان شيخ رباعى) مر فی حرف الراء بعنوان رباعى فی (ص ۳۵۴). وترجمه فی (مطلع الشمس ج ۲ ص ۴۳۶).

(ديوان شيخ زاده) ذكره في (مجتس ۶ - ص ۱۶۴) ولعله اللاهجي المذكور في (بهش ۲ - ۳۸۳).

(۳۱۲۰: ديوان شـيخ زادهء الأنصـاري) ترجمه أيضا معاصره في (مجن ۴ - ص ۱۰۲ وص ۲۷۷) وذكر انه ابن الشـيخ عبـد الله ديوانه. وأورد شعره المعما وذكر شعر أمه وشعر أبيه أيضا. ومر أمه (بيدلي) في (ص ۱۵۳).

(۳۱۲۱: ديوان شـيخ زادهء پوراني) خليفـة الشـيخ أبي سـعيد البوراني العارف الخطاط الشـهير. ترجمه في (مجن ۴ - ص ۹۷ و ۲۷۵) وأورد شعره. وهو غير جلال الدين أبو يزيد پوراني المتوفي (۸۶۲) المذكور في النفحات (ص ۴۵۱).

(ديوان شـيخ زادهء لاهيجي) اسـمه الشـيخ أحمد بن الشيخ محمد اللاهيجي. يأتي تخلصه (فدائي) ترجمه سام ميراز في (تس ۴ - ص ۶۷) و (بهش ۲ - ص ۳۸۳) وذكرا شعره.

(۳۱۲۲: ديوان شـيخ زادهء زوزني) له (جام جمشيد) قال سنگلاخ في (امتحان الفضلاء - ۱: ۱۵۹) انه رأي (منتخب جام جمشيد) هذا بخط جعفر هروي.

(ديوان شـيخ شـطاح) مر في (ص ۵۲۶ و ۳۹۰) وتوجـد عـدة أوراق من شـعره في كتاب (تحفـة العرفان في أحوال روز بهان) لحفيده إبراهيم.

(ديوان شيخ صفي) جد الصفوية. نسبوا إليه اشعار يأتي في الصاد.

(ديوان شيخ علاء الدولهء رازي) يأتي في العين.

(ديون شيخ علاء الدولهء سمناني) يأتي في العين.

(ديوان شيخ كمال ديلمي) يأتي في الكاف.

(ديوان شيخ كمال سبزواري) يأتي في الكاف.

(ديوان شيخم جغتائي) مر بعنوان سهيلي جغتائي. وقد طبع في الهند في (۱۲۵۵)

(۵۶۴)

مفاتيح البحث: جلال الدين (۱)، الهند (۱)، الوفاة (۱)

صفحه ۲۳۱

الذريعة - آقا بزرگ الطهراني - ج ۹ق۲ - الصفحة ۵۶۵

منظومة كلمات قصار علي (ع) للجامي باسم (آيات جلي) فتوغرافيا بخط (شيخ نظام شيخم) الخطاط الأميراني في القرن العاشر. وأظنه هذا الرجل. الذي ترجم فن (مجن ۳ - ص ۵۶ و ۲۳۰) أيضا.

(۳۱۲۳: ديوان الخواجة شيخ محمد المستوفي) بأصفهان. ترجمه معاصره سام ميرزا في (تس ۳ - ص ۶۱) وأورد شعره.

(۳۱۲۴: ديوان شـيخ نجم ساوجي) من أقرباء قاضي عيسي قاضي عسكر (أو الصدر) للسلطان يعقوب. وبينه وبين الوزير المير علي شير مصافات ومراسلات. ترجمه سام ميرزا في (تس ۴ - ص ۷۲) و (مجن ۶ - ص ۱۱۹ و ۲۹۵) وأورد شعره.

(۳۱۲۵: ديوان شيخي أردبيلي أو شعره) ترجمه وأورد شعره في (رياض الشعراء) و (روشن - ص ۳۷۰) و (دجا - ص ۲۱۰).

(۳۱۲۶: ديوان شـيخي طبسـي أو شـعره) ترجمه وأورد شعره في (مجن ۳ - ص ۸۰ و ۲۵۵) وقـال سافر إلي العراق والحجاز ومهر في الموسيقا ورجع إلي هراة.

(ديوان شيخي فوشنجي) كما في (لط ۱ ص ۲۲) والصحيح (مسيحي) كما في (قزمج ۱ ص ۱۹۶).

(ديوان شيخي قهستاني) نظم تاريخ وفات الأمير قوام الدين نصر الله السنجاني في (۸۲۰) كما في رجال حبيب السير (ص ۵۹) ولا أظنه شيخي كرماني.

(3127: دیوان شیخی کرمانی) ترجمه معاصره سام میرزا فی (تس 5 - ص 152) وأورد شعره.

(3128: دیوان شیخی هروی یزدی) ترجمه آیتی فی (تش یز - ص 301) وذکر انه هاجر من هرات إلی یزد فی (968) وکانت فی لسانه لکنهٔ.

(3129: دیوان شیدای اردکانی أو شعره) واسمه آقا محمد من فقهاء یزد، وتوفی بها (1337). ترجمه وأورد شعره الآیتی فی (تش یز - ص 301) وقال بلغ عمره الخمس والثمانین.

(3130: دیوان شیدای أصفهانی) واسمه المیرزا عباس خان بن إسحاق بن ربیع الدهکردی. ولد فی السبت (14 ذی الحجهٔ - 1299) بشهر کرد. کان والده نائب

(565)

مفاتیح البحث: الإمام أمیر المؤمنین علی بن ابی طالب علیهما السلام (1)، دولهٔ العراق (1)، شهر ذی الحجهٔ (1)، مدینهٔ إصفهان (1)

صفحه 232

الذریعهٔ - آقا بزرگ الطهرانی - ج 9ق2 - الصفحهٔ 566

الحکومهٔ. وتلمذ علی علماء أصفهان وبرع فی الفقه والأدب والخط. فأسس بأصفهان جریدهٔ (بلدیهٔء أصفهان) ثم أسس مجمعا أدبیا سماه (انجمن دانشکده) وبقی هذا المجمع أربع عشر سنهٔ، ونشر مجلهٔ (دانشکده) لسان حال للمجمع خرجت منها سبعهٔ، اعداد فتوقفت ثم نشر ثانیا خمسهٔ اعداد وتوقفت أیضا. وتوفی شیدا بأصفهان فی (الثلاثاء 24 - ج 1 - 1369). وله دیوان. ترجم شیدا فی (نامهء سخنوران - ص 114) وأورد شعره فی مجموعهٔ (دانشنامه) لالفت، و (شعرای معاصر أصفهان - ص 291) و (تاریخ جراید ومجلات ج 2 ص 20 و 272) وتممه الشیخ محمد علی الحبیب آبادی.

(3131: دیوان شیدای أصفهانی) السید عبد الله بن محمد علی شاکر چالشتری ولد بچالشتر فی (1296) تلمذ علی جده لامه ملا علی جناب. وسکن أصفهان ودخل فی انجمن دانشکده. وطبع شعره فی مجلهٔ (دانشکده) کما ذکر فی مجموعهٔ (دانشنامه) لالفت فی (1342). ودیوانه یشتمل علی عدهٔ آلاف بیت کما فی (شعرای معاصر أصفهان ص 294).

(3132: دیوان شیدای أصفهانی) معاصر رضا قلیخان هدایت، واسمه محمد علی.

نشأ بشیراز ومات بها فی (1214). ترجمه وأورد شعره. فی (مع 2 - 249) و (انجمن - 4).

(3133: دیوان شیدای أکبر آبادی) للمولوی مهدی بن محمد متقی الکاکوری ولد ونشأ بفتحپور من توابع أکبر آباد. وتقرب عند جهانگیر (1014) وشاه جهان (1037). کان هجاء طعن فیه أقرانه وکان ممن غضب علیه جهانگیر تعصبا وأراد اخراجه من الهند، لأنه وصف الخمر، فاعتذر عنه وقال:

بوصف من ز صراحی دوباره قلقل می* به از چهار قلش گفت وفارغ از تکفیر وهو یومی إلی قول الجامی:

از صراحی دوباره قلقل می* نزد جامی به از چهار قل است فعفی عنه جهانگیر، وفی آخر أیامه اعتزل فی کشمیر ومات (1062) وله مثنوی (دولت بیدار) فی قبال (مخزن اسرار) للنظامی. ونقل فی (سرو آزاد - ص 82) عن (صبح

(566)

مفاتیح البحث: مدینهٔ إصفهان (7)، عبد الله بن محمد (1)، الهند (1)

صفحه 233

الذریعهٔ - آقا بزرگ الطهرانی - ج 9ق2 - الصفحهٔ 567

صادق) ان له مائة الف بیت من الشعر وفی (نر ۱۱ - ص ۴۴۴) خمسین الف. وترجمه فی (سرخوش - ۵۶) و (خیال - ص ۹۱) و (حسینی - ص ۱۷۸) و (خوشگو) و (گلشن - ص ۲۳۹) و (تغ - ص ۷۸) والقاموس الترکی ثم الریحانة. وتوجد (غزلیات شیدای هندی) عند دهخدا) بطهران.

(۳۱۳۴: دیوان شیدای تبریزی) کان والده المیرزا علی بیگ کلانتر تبریز فی عهد الشاه طهماسب، ثم فر إلی قندهار. واما شیدا فکان اسمه چلبی بیگ ویعرف بالعلامة جاء فی شبابه إلی شیراز وتعلم علی فضلائها مثل المیرزا جان الباغنوی ورجع إلی قزوین ولما سمع أکبر شاه صیت فضله دعاه إلی الهند. وکان أکبر شاه وسیع المشرب لا یتعصب للصحابة ولذلک اتهمه أصحاب السنة فی دینه، فلما تقرب شیدا عنده اتهم انه الف رسالة فی (رد الأنبیاء). ثم انه بدل تخلصه إلی (فارغ). ترجمه وأورد شعره فی (نر ۶ - ص ۱۵۸) وعنه فی الریحانة. وکأنه یخاطب من أعانهم فی ظلمهم من الحکام والملوک حیث یقول:

توتا بچند خوری خون خلق ومن تاکی * أثر زناله دلهای ناتوان دزدم (۳۱۳۵: دیوان شیدی توسرکانی أو شعره) أورد شعره (پژمان - ص ۲۵۸).

(دیوان شیدای چلپی) راجع شیدای تبریزی.

(۳۱۳۶: دیوان شیدای شبستری أو شعره) قال فی (دجا - ۲۱۰) نقلا عن (حدیقة الشعراء) ان شعره ترکیة.

(دیوان شیدای علامه) راجع شیدای تبریزی.

(۳۱۳۷: دیوان شیدای کردستانی) اسمه المیرزا عبد الباقی من أولاد الوزراء. له قرب ألفی بیت وتوفی (۱۲۴۴) کما ترجمه فی (مع ۲: ۲۴۶).

(۳۱۳۸: دیوان شیدای نسفی) نزیل بخارا وشاعر حاکمها فی عصر النصر آبادی. أورد شعره فی (نر ۱۰ - ص ۴۴۲).

(۳۱۳۹: دیوان شیدای همدانی أو شعره) جاء شعره مکررا فی (گلستان مسرت) (دیوان شیدای هندی) راجع شیدای أکبر آبادی.

(۳۱۴۰: دیوان شیدای یزدی) وهو المیرزا أبو الحسن من فضلاء سادات یزد، کان

(۵۶۷)

مفاتیح البحث: مدینة طهران (۱)، ترکیا (۱)، الهند (۱)

صفحه ۲۳۴

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۲ - الصفحة ۵۶۸

حافظا ثبتا راویة للقصاید. ترجمه فی (مع ۲ - ص ۲۵۰) وفی (انجمن - ۴) کان آبائه أیضا علماء فی اللغة والأدب. وفی (میکده) ان دیوانه فی ثلاثة آلاف بیت. وله (نصاب) التزم فی قطعاته الصنایع البدیعیة، ولیس فیها اللغات المذکورة فی نصاب الفراهی.

(دیوان شیر خان أو شعره) أورد شعره فی (گلستان مسرت) ولعله شیری لاهوری.

(۳۱۴۱: دیوان شیر علی أو شعره) العارف الماهر فی الخط والمعما والانشاء. ترجمه وأورد شعره فی (مجن ۴ - ص ۱۰۰ و ۲۷۳).

(دیوان شیر مردان) مر بتخلصه (برهمن).

(دیوان شیروانی) یأتی فی المیم (میرزای شیروانی) وفی الفاء فلکی شیروانی.

(۳۱۴۲: دیوان شیری لاهوری أو شعره) ترجمه وأورد شعره فی (طبقات أکبری ج ۲ ص ۴۹۰) و (خوشگو). وذکر فی (روشن - ص ۳۷۰) مکاتبته مع غزالی مشهدی وسماه غزالی سیالکوتی.

(دیوان شیرین مغربی) والمترجم فی (النفحات - ص ۵۵۰) یأتی بتخلصه مغربی.

(دیوان شیشه گر) مر بعنوان اسمی خان.

(۳۱۴۳: دیوان شیفتهء همدانی أو شعره) واسمه الشیخ أبو القاسم من أبناء الکبار والأعاظم. ترجمه فی (مع – ج ۲ – ص ۲۴۷) وأورد شعره.

(۳۱۴۴: دیوان شیوای سدهی) وهو السید علی الطاهری بن محمد رحیم من أحفاد السید صالح القصیر دفین (بیدهن) من نواحی خوانسار. ولد (۱۳۲۰) ونسأ بأصفهان.

طبع دیوانه بأصفهان (۱۳۷۳) فی (۱۶۰ ص).

(۳۱۴۵: دیوان شیوای شیرازی) المیرزا سید محمد بن المیرزا محمد رحیم الشیرازی المتخلص (زلال) ترجمه (پژمان – ص ۲۵۸) ومعاصره فی (آثار عجم ص ۵۶۰) وذکر شعره واعتذر من عدم ذکر والده المرحوم المتخلص (زلال) لعدم الظفر بشعره.

(۳۱۴۶: دیوان شیوای همدانی أو شعره) واسمه المیرزا علی الغمامی، من أعضاء (انجمن دانش) بهمدان. أورد غزله محمد باقر الفت فی (دانشنامه) المطبوع (۱۳۴۲) (۳۱۴۷: دیوان شیونی قاینی أو شعره). ترجمه وأورد شعره فی (تش – ص ۱۱۶) و (گلستان مسرت – ص ۲۳۵). و (روشن – ص ۳۷۰).

(۵۶۸)

مفاتیح البحث: مدینة إصفهان (۲)

صفحه ۲۳۵

الذریعة – آقا بزرگ الطهرانی – ج ۹ق۲ – الصفحة ۵۶۹

(ص) (۳۱۴۸: دیوان صائب أصفهانی) محمد علی بن عبد الرحیم التبریزی الأصل – وقال الحزین فی تذکرته (ص ۱۲۰) أن أصله من کاشان – ولد بأصفهان فی (۱۰۱۶) وهاجر منها فی (۱۰۳۴) فوصل هرات وکابل فی (۱۰۳۹) وورد دکن وبرهان پور وتلقب (مستعد خان) و (مک الکلام) هناک. وفی (۱۰۴۲) رجع لزیارة والده، وفی (۱۰۵۰) کان فی تبریز وبرهة کان فی قم وقزوین واردبیل ویزد. وصار (ملک الشعراء) للشاه عباس الثانی، وأنشأ له (فتحنامه قندهار) فی (۱۰۵۹) وتوفی بأصفهان ودفن فی تکیته فی (۱۰۸۱ أو ۱۰۷۷) کما فی (براون – ۴: ۱۶۷). ودواوینه متعددة تشتمل علی مأتی الف بیت غیر مثنوی (قندهار نامه) و (محمود وایاز) وله (بیاض) یشتمل علی خمسة وعشرین الف بیت من منتخبات اشعار له ولغیره، وسمی کل نوع من المنتخبات باسم خاص مثل (مرآة الجمال) و (آرایش نگار) و (میخانه) وسمی منتخب الغزلیات (واجب الحفظ). وترجمه فی (خز – ص ۲۸۷ – ۲۹۳) وذکر انه کان سنی المذهب. فیظهر منه انه فی مسافرته إلی الهند قرب عشر سنین کان یعمل بالتقیة، والا فصلته مع الصفویة تکفی لثبوت مذهبه، ثم مدیحه بعد عوده عن حج البیت، لثامن الأئمة علی بن موسی الرضا (ع) بقصیدة فیها قوله:

لله الحمد که بعد از سفر حج صائب * عهد خود تازه بسلطان خراسان کردم وترجمه فی (نر ۹ – ص ۲۱۷) و (ریاض الشعراء) و (تغ – ص ۷۸). و (سرو آزاد – ص ۹۸) و (حسینی – ص ۱۸۸) و (خیال – ص ۸۸) و (سرخوش – ص ۶۲) و (تش – ص ۳۰) و (خوشگو) والقاموس الترکی والریحانة وفی (دجا – ص ۲۱۷) عن خمس وعشرین کتابا. ونسخه کثیرة موجودة فی (سپهسالار) و (المجلس) و (الرضویة) و (الملک)

(۵۶۹)

مفاتیح البحث: الإمام علی بن موسی الرضا علیهما السلام (۱)، مدینة إصفهان (۲)، علی بن عبد الرحیم (۱)، خراسان (۱)، الهند (۱)، الحج (۲)

صفحه ۲۳۶

الذريعة - آقا بزرگ الطهراني - ج ۹ق۲ - الصفحة ۵۷۰

والموصل كما فى فهارس مخطوطاتها. وفى (نر ۱۲ - ص ۴۸۶) ذكر نسخة كتبه محمد امين النصر آبادى. وطبع اشعاره بنولكشور (۱۹۰۴ م) فى (۱۵۲ ص) وكذا فى (۱۹۱۹ م) وطبع منتخبه لكمالى حيدر على بطهران (۱۳۰۵ ش) فى (۱۶۸ ص) ثم اعاده فى (۲۲۴ ص) وطبع منتخبه بطهران فى (۱۲۰ ص) وطبع منتخب اشعاره الاجتماعية مع أحواله لشهيد نورائى بمشهد فى (۱۳۳۰ ش) وطبع كلياته بطهران فى (۱۳۳۴ ش).

(۳۱۴۹: ديوان صائب شيرازى) يوجد فى مكتبة على پاشا بإسلامبول كما فى فهرسها المطبوع وأظنه متحدا مع الأصفهانى التبريزى.

(ديوان صائب هندى) كما فى الريحانة نقلا عن القاموس التركى. وهو متحد مع التبريزى وليس غيره.

(۳۱۵۰: ديوان صائغ خراسانى أو شعره) وهو الحكيم شهاب الدين محمد بن على المعروف (شهاب زرگر) أورد شعره فى (اللباب - ۱۱) وقال كان ماهرا فى الشعر والصياغة.

(۳۱۵۱: ديوان الصائغ الرامهرمزى أو شعره) ترجمه الياقوت فى معجم الأدباء (ج ۴ ص ۶۵) نقلا عن القاضى التنوخى، وأطرى توسعه فى العلم والأدب والنحو والكلام وهو أستاذ أبى هاشم الجبائى. وكان مداح أهل البيت، خرج فى هيج من العامة فرموه بالمقاليع فأصابه حجر ومات بها فى (۳۱۲) وأورد شعره.

(۳۱۵۲: ديوان صائغ هروى أو شعره) هو الحكيم أبو المحامد محمود بن محمود الجوهرى الصايغ الهروى. ترجمه فى (اللباب - ۱۰). وقال كان ماهرا فى الصنعة وأورد قصيدة من أمهات قصايده.

(ديوان صائن تركه) راجع صائن الدين أصفهانى.

(۳۱۵۳: ديوان صائن الدين أصفهانى أو شعره) وهو على بن محمد بن أفضل الدين محمد تركه الأصفهانى المذكور فى (ج ۴ - ص ۴۳۴). كان آبائه من خجند ولذا عرفوا بالترك. تلمذ على أخيه الأكبر منه ومهر فى العلوم الغريبة والحروف والتصوف، ثم جاء به تيمور إلى سمرقند مع أخيه وأهليهم ونصبوا للقضاء، ثم سافر إلى مصر وتلمذ على سراج الدين البلقينى. ورجع وسكن أصفهان بعد موت تيمور لنگ، ثم ذهب إلى

(۵۷۰)

مفاتيح البحث: مدينة إصفهان (۱)، مدينة طهران (۳)، على بن محمد (۱)، محمد بن على (۱)

صفحه ۲۳۷

الذريعة - آقا بزرگ الطهراني - ج ۹ق۲ - الصفحة ۵۷۱

شيراز عند إسكندر وبعد غلبة شاهرخ على إسكندر ذهب معه إلى خراسان، وكتب له (نفثة المصدور) يتبرى فيه عما نسب إليه من التصوف والعلوم، ويتستر بالتسنن، وبقى هناك إلى أن اغتال احمدلر، شاهرخ فى (۸۳۰) ونجى شاهرخ من الموت ومات ضاربه احمد، فاخذ شاهرخ فى الضغط على العلماء والأدباء مثل قاسم أنوار وصائن هذا ونفاهم بعد التعذيبات إلى سجون بعيدة، فاتوا بالصائن إلى كردستان ثم تبريز ثم گيلان ثم نطنز ومات فى (۸۳۵) كما فى (شاهد صادق) أو (۸۳۶) كما فى نسخة حبيب السير لبهار، كما ذكره فى (سبك شناسى - ج ۳ - ص ۲۳۶) وليس (۸۳۰) كما فى روضة الصفا لأنه الف بعد التاريخ كتبا، وقد ذكر بهار تصانيفه، فالعربية منها: (شرح فصول الحكم) الفه (۸۱۴) (المفاحص) فى الحروف، (الرسالة البائية) فى الحروف. (الرسالة الانزالية). (الرسالة المحمدية). (حواش واصطلاحات). (التمهيد) المذكور فى (ج ۴ - ص ۴۳۴) (البسملة). (تعليقات على الكشاف) (المناهج) (شرح تائية ابن الفارض) ثم ذكر له بالفارسية: (شرح تائيه ابن فارض). (أسرار الصلاة) (الأطوار الثلاثة) فى شرح فمنهم ظالم لنفسه. (تحفهء علائيه). (مدارج افهام الأفواج) الفه ۸۳۱ (رسالة در اعتقاد) فى رد اتهامه بالتصوف (مناظرهء بزم ورزم) (شرح لمعات عراقى)

(شق القمر وبيان ساعت). (رساله‌ء انجام) (رساله‌ء نقطه) (معنى ده بيت از محيى الدين). (مبدأ ومعاد) الفه (۸۳۲) (سؤال الملوك) (سلم دار السلام) (ترجمه‌ء كلمات على (ع) (خواص علم الصرف) وأورد فى جلها اشعار فارسية وعربية لنفسه.

(۳۱۵۴: ديوان صائن الدين يحيى أو شعره) وهو ابن الخواجة عبد العزيز التبريزى العارف الشاعر الشهير المتوفى (۶۸۳) ترجمه فى (دجا – ص ۲۲۶) وعده من مشاهير الشعراء وأورد قول الشبسترى فى (سعادتنامه) فى حقه.

(ديوان صائن سمنانى) راجع صائن هروى.

(ديوان صائن شيرازى) راجع صائن هروى.

(ديوان صائن هروى) ذكرناه فى (ص ۳۸۳) بعنوان (ديوان ركن سمنانى) كان امام الجماعة عند طغاتيمور ثم عزله وحبسه، وبعد الافراج عنه ذهب إلى شيراز وتقرب عند

(۵۷۱)

مفاتيح البحث: الإمام أمير المؤمنين على بن ابى طالب عليهما السلام (۱)، عبد العزيز (۱)، خراسان (۱)، الموت (۱)، الشهادة (۱)، الصّلاة (۱)، الظلم (۱)، الوفاة (۱)، الجماعة (۱)

صفحه ۲۳۸

الذريعة – آقا بزرگ الطهرانى – ج ۹ق۲ – الصفحة ۵۷۲

شاه شجاع والأمير مظفر، ومات هناك (۷۶۵) كما فى (خيال – ۴۶) و (تش – ص ۲۱۷) و (گلشن – ص ۲۴۵) ولذلك يعرف بالشيرازى، وجاء شعره فى مجموعة محمد شفيع الحسينى فى الورق (۲۰۵) عند (فخر الدين).

(۳۱۵۵: ديوان صابر آئينه ساز أو شعره) عده من شعراء إيران وأورد شعره فى (گلشن – ص ۲۳۹).

(ديوان صابر أصفهانى) ترجمه وأورد شعره فى (روشن – ص ۳۷۲). راجع صابر زواره ئى.

(۳۱۵۶: ديوان صابر تبريزى) واسمه الحاج ميرزا عباس قلاى لمعاصر الساكن بمشهد خراسان. طبع له (توسلات صابر) فى المراثى بالتركية مع مقدمة لمصححه سعدى زمان فى (۱۳۳۴ ش) على الحجر بتبريز.

(۳۱۵۷: ديوان صابر ترمذى) شهاب الدين الأديب صابر بن الأديب إسماعيل الخراسانى. قال فى (لت – ۲) أصله من ترمذ وبخارا، جاء إلى مرو وعارض رشيد الدين الوطواط وتهاجيا. والخاقانى يرجحه على الوطواط. وقد مدح السيد أبا جعفر على بن الحسين قدامة الموسوى (۱) الرئيس بخراسان والساكن بنيشابور. وبعثه سنجر إلى خوارزم يتجسس له عند اتسز، فأخذه اتسز وأغرقه فى الجيحون وكان ذلك فى (۵۴۶) وأورد تاريخه كذلك فى (شاهد صادق) أيضا. وترجمه أيضا العوفى فى (اللباب – ۱۰) والقزوينى فى (بهش ۱ – ص ۳۴۷) وذكر مدح الأنورى (المتوفى ۵۸۰) له. وترجمه فى (تش – ۳۲۷) و (گلشن – ص ۲۳۹) و (مع – ج ۱ ص ۳۱۴). توجد ديوانه فى (سپهسالار – الفهرس – ۲: ۵۵۴) ونسخة أتم منه فى (المجلس – الفهرس – ۳: ۲۱۲) وثلاث نسخ عند (الملك) منها فى (۷۰۰۰ بيت) ونسخة عند (فخر الدين) وأخرى عند (محمد آقا النخجوانى).

(۳۱۵۸: ديوان صابر ديلمقانى أو شعره) واسمه الحاج رضا نزيل إيروان والمتوفى بها عن ستين من عمره فى (۱۳۱۲) ترجمه فى (دجا – ص ۲۱۰).

(۳۱۵۹: ديوان صابر رازى أو شعره) الشاعر الخطيب فى رى. ترجمه معاصره سام ميرزا

(۱) السيد أبو القاسم على بن جعفر بن حسين بن قدامة الموسوى (مع ۱ – ۳۱۴).

(۵۷۲)

مفاتيح البحث: دولة ايران (۱)، خراسان (۲)، الشهادة (۱)، الحج (۲)، الوفاة (۱)، على بن جعفر (۱)

صفحه ۲۳۹

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۲ - الصفحة ۵۷۳

فی (تس ۵ - ص ۱۷۶) و (تش - ص ۲۱۴) و (پژمان - ص ۲۵۹).

(۳۱۶۰: دیوان صابر زواره أی أو شعره) من سادات أصفهان سافر إلی الهند وتمول.

ترجمه معاصره فی (نر ۳ - ص ۶۵) وأورد شعره. وأظنه متحدا مع صابر أصفهانی الذی حمل عظام (عرفی شیرازی) الرمیم بعد وفاته (۹۹۹) من الهند إلی النجف فی (۱۰۲۷) وتوفی صابر أصفهانی فی (۱۰۷۰) کما فی (تغ ۷۸).

(۳۱۶۱: دیوان صابر سمرقندی أو شعره) هو الخواجة بهاء الدین. أورد شعره فی (گلشن - ص ۲۴۰).

(۳۱۶۲: دیوان صابر شماخی) واسمه المیرزا علی أکبر طاهر زاده. ولد بشماخی تبریز (۱۲۷۸) وتوفی (۱۳۲۹) طبع دیوانه الترکی مکررا وفیها اشعار اجتماعیة تلقته العامة بالقبول، وطبع بعضها فی جریدة (ملا نصر الدین) السیاسیة الانتقادیة التی کانت تنتشر فی باکو کما فی (دجا - ص ۲۱۰).

(۳۱۶۳: دیوان صابر شیرازی أو شعره) قال معاصره فی (نر ۹ - ۴۲۵) ان اسمه عبدی ویشتهر (دنبه) وهو من أواسط الناس یعمل التصانیف والألحان الموسیقیة وبعض تصانیفه من شعر نفسه، وقد سافر إلی الهند ومات بها أخیرا. فعلی هذا فهو غیر عبدی بیگ الشیرازی الذی ترجمه معاصره فی (تس ۳ - ص ۵۹) والمتخلص (نویدی).

المذکور فی (ج ۷ ص ۲۶۳).

(۳۱۶۴: دیوان صابر شیرازی) الخطاط واسمه آقا مهدی وتوفی (نیف و ۱۲۸۰) ترجمه فی (آثار عجم - ص ۵۶۰) و (فارسنامهء ناصری - ص ۱۴۹). وطرائق الحقائق (۳: ۱۱۲) له دیوان، ومثنوی (فرهاد وشیرین) ذیلا علی (فرهاد وشیرین) لوصال الذی هو ذیل علی (فرهاد وشیرین) لوحشی بافقی. قال فی أوله:

حدیثی راکه وحشی کرده عنوان * وصالش نیز ناورده بپایان بتوفیق خداوند یگانه * بپایان آرم آن شیرین فسانه وهو فی (۳۰۶ بیت) توجه نسخته فی (المجلس) کما فی فهرسها (۳: ۵۲۳).

(۳۱۶۵: دیوان صابر لاهجی أو شعره) واسمه محمد قاسم. کان یتجر مع الروس فغرق سفینته فی البحر، وهو الیوم خلیفة فی أحد محلات لاهجان. کذا ترجمه معاصره فی

(۵۷۳)

مفاتیح البحث: مدینة النجف الأشرف (۱)، مدینة إصفهان (۱)، الهند (۳)، الطهارة (۱)

صفحه ۲۴۰

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۲ - الصفحة ۵۷۴

(نر ۹ - ص ۳۷۶).

(۳۱۶۶: دیوان صابر مشهدی أو شعره) واسمه محمد علی. ترجمه وأورد شعره فی (تش - ص ۸۶) وکذا فی (مطلع الشمس: ۲: ۴۳۶) و (پژمان - ص ۲۵۹).

(۳۱۶۷: دیوان صابر همدانی أو شعره) وهو السید احمد من أعضاء انجمن دانش بهمدان. أورد ألفت غزله فی (دانشنامه) المطبوع (۱۳۴۲) وجاء ذکره فی (پژمان - ص ۲۵۹) وترجمه فی تذکرهء علوی (ص ۱۴) وقال إنه ابن محمد هادی. ولد بهمدان فی (۱۲۷۱) وجاء إلی طهران ودخل فی الوزارة الحربیة ویتتبع فی شعره صائب تبریزی.

(۳۱۶۸: دیوان صابری أو شعره) وصفه فی (دجا - ص ۲۱۰) نقلا عن (حدیقة الشعراء) بالارتجال، وقال شعره ترکی، وکان فی القرن الثالث عشر. وأورد شعر صابری فی (روشن - ص ۳۷۲).

(۳۱۶۹: دیوان صابر یزدی) الشاعر من السادة المدرسیة فی یزد. ترجمه آیتی فی تاریخ یزد فی ص ۳۰۲ وذکر ان له تذکرة أحوال المدرسین فی یزد سماه (تذکرهء سلسله) وأورد فیه کثیرا من شعر نفسه کما مر فی (۴: ۳۵).

(دیوان صابونی قزوینی) مر حافظ صابونی.

(۳۱۷۰: دیوان صابونی همدانی) واسمه عبد الوهاب. أصله من همدان بإیران. سافر إلی مصر والشام واستانبول. ومات (۹۵۴) له منظومات (نوای خروس) و (مناقب ملاـ خداوند گار) و (صراط مستقیم) أوردها فی کشف الظنون. وترجمه فی الریحانة نقلا عن القاموس الترکی.

(دیوان الصاحب ابن عباد) راجع دیوان الصاحب الوزیر.

(دیوان صاحب استر آبادی) راجع دیوان صاحب کبود جامه.

(دیوان الصاحب الاستیفائی) مر شهاب الدین الاستیفائی.

(دیوان صاحب بلخی) مر فی (ص ۵۲۴) بعنوان شریفی بلخی.

(دیوان صاحب بلگرامی) راجع صاحب قران بلگرامی.

(دیوان صاحب دارا) راجع دیوان صاحب کبود جامه.

(دیوان الصاحب الدیلمی) راجع الصاحب الوزیر.

(۵۷۴)

مفاتیح البحث: دولة ایران (۱)، کتاب کشف الظنون لحاجی خلیفة (۱)، مدینة طهران (۱)، الشام (۱)

صفحه ۲۴۱

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۲ - الصفحة ۵۷۵

(۳۱۷۱: دیوان صاحب دیوان جوینی أو شعره) وهو الخواجة شمس الدین محمد صاحب الدیوان وزیر السلطان جلال الدین. قتله ارغون. خان فی تبریز (۴ - شعبان - ۶۸۳) أورد شعره فی (خیال - ص ۳۹ - ۴۰) و (لس - ص ۳۴۵) وقال سنگلاخ فی (امتحان الفضلاء - ج ۱ ص ۱۷۳) انه رأی شعره بخط معروف الکاتب.

(دیوان صاحب دیوان علی آبادی) راجع صاحب علی آبادی.

(دیوان صاحب دیوان مازندرانی) راجع دیوان صاحب علی آبادی.

(۳۱۷۲: دیوان صاحب رام) من قوم کایتهه بلکهنو الشاعر بالفارسیة والأردویة.

له ید فی نظم التواریخ. وکان معاصرا لشاه زمن غازی الدین حیدر المتوفی (۱۲۴۳) ونصیر الدین حیدر من سلاطین أود. أورد شعره فی (گلشن - ص ۲۴۰).

(۳۱۷۳: دیوان صاحب الروضات) للسید المیرزا محمد باقر بن زین العابدین الموسوی الخوانساری الأصفهانی المتوفی (۱۳۱۳) ذکره فی ترجمه نفسه. مشتمل علی قصاید فی مدایح المعصومین، سمی کل قصیدة باسم خاص: (التحفة المحمودیة) (عنبة عسکریة) (شعشعة قمریة) (هدیة فیروزجیة) وغیر ذلک وکتب له خطبة خالیة عن الحروف المعجمة. أولها [الحمد لله الملک المالک المحمود والواحد الصمد والمصمود أهل الحمد ومسدد العهود] ... فرغ من نظمه (۱۲۵۱) یوجد عند حفیدیه السید محمد علی والسید احمد الروضاتیین بأصفهان. وقد کمله هذا الأخیر مما وجد من اشعاره الغیر المدونة. وقد طبع لصاحب الروضات منظومة (قرة العین فی

أصول الدين) فى (١١٧ ص) على الحجر فى (١٣٢٠) بأصفهان.

(٣١٧۴: ديوان صاحب الزنج) وهو على بن محمد العلوى الذين ثار بالبصـرة على الدولة العباسية خمسة عشر سنة لنجاة السودان، وقتل بيـد الموفق بن المتوكل فى أيام المعتمـد (٢٧٠) وقـد ذكرنا فى اخباره ثلاثـة كتب فى (ج ١ ص ٣٣٣ و ٣٣۶ و ٣٣٧) قال فى (عمدة الطالب – ص ٢٨۶ ط: النجف) [وله ديوان مفرد، رأيت كثيرا من نسـخه، وقد نحل كثيرا من أشـعار على بن محمد الحمانى] ... وقد أورد له رائية وهائية.

(٣١٧۵: ديوان صاحب على آبادى) واسمه الميرزا محمد تقى بن زكى العلى آبادى المازندرانى المعروف (آقا) المتوفى (١٢۵۶) كان وزيرا لعبد الله ميرزا حاكم خمسه

(۵٧۵)

مفاتيح البحث: الدولة العباسية (العباسيون) (١)، مدينة النجف الأشرف (١)، شهر شعبان المعظم (١)، مدينة إصـفهان (٢)، على بن محمد العلوى (١)، شمس الدين محمد (١)، أصول الدين (١)، جلال الدين (١)، على بن محمد (١)، الجوينى (١)، القتل (٢)، الوفاة (٣)

صفحه ۲۴۲

الذريعة – آقا بزرگ الطهرانى – ج ٩ق٢ – الصفحة ۵٧۶

وسهرورد، وجاء طهران فى (١٢٣۴) ولقبه الشاه (صاحب ديوان) فتخلص (صاحب) وصاحب ديوان) وكان قبل ذلك يتخلص (ملالى) كما فى نسخة قديمة فى (المجلس) ليس فيها تاريخ كما فصله فى فهرسها (٣: ۴٢٢ و ٣٢٨). وقال هدايت فى (مع ٢: ٢٩٨ – ٣١۶) ان ديوانه فى ستة آلاف بيت، وكلياته تشـتمل على قطعات نثرية هى: ١ – تاريـخ طائفهء قاجار ٢ – حكايات على طراز گلستان ٣ – مكـاتيب ومراسـلات. ثم القصايـد والقطعـات والغزل والرباعيـات والمثنويـات. توجـد نسـختان منه فى (المجلس) كتبت الجديدة (١٣٠٢) ونسخة بسپهسالار ونسخة عند (سلطان القرائى) كتبت (١٣٠٢) وترجم صاحب العلى آبادى فى (المدايح المعتمدية) و (انجمن ٣).

(٣١٧۶: ديوان صاحب قران بلگرامى) كان يتتبع معلم القائنى وديوانه مشحون بالأدب المكشوف المستهجن. أورد شعره فى (گلشن – ص ۴٣۶) (ديوان صاحب قران گوركانى) مر بعنوان حسينى گوركانى فى (ص ٢۵۵).

(٣١٧٧: ديوان صاحب كاشانى أو شـعره) واسـمه مسيحا. كان من تلاميذ آقا حسـين الخوانسارى أطرى نظمه ونثره بالعربية والفارسية فى (نر ۶ – ص ١٧۵) وأورد شعره.

وكذا فى (تذكرهء حزين – ص ٢٨) و (روشن – ص ٣٧۴).

(٣١٧٨: ديوان صاحب كبود جامه) من الشـعراء المعاصـرين للمير على شـير النوائى بهراة. وأصـله من كبود جامه من اعمال أستر آباد. ذكره المير على شير فى (مجـن ٣ – ص ٧٣ و ٢۴٣) وأطرى شـعره وانشـائه ومعمـاه. وقال إنه ماهر فى الشـطرنج حضورا وغيابا وزاد القزوينى فى (قزمج – ص ٢۴٣) انه رثى المير على شـير بقصيدة يستخرج من كل بيت تاريخ ولادة المير فى (٨۴۴) ووفاته فى (٩٠۶) وتخلصه صاحبا. وترجمه أيضا فى (تش – ص ١۵٢) وقال اسـمه فصيح الدين، وقال مات باسترآباد. وأورد النصر آبادى معماه فى (نر ١۵ – ص ۵٢۶) بعنوان (صـاحب دارا) والظـاهر أنه غلطا وفى (روشن – ص ٣٧٣) انه كان داروغه بمكتبـة الشاه بهراة ومات باسترآباد (١٠١٧) وهو بعيد.

(ديوان صاحب مازندرانى) مر بعنوان صاحب على آبادى.

(٣١٧٩: ديوان صاحب مشـهدى أو شعره) ذكر الحزين فى (ص ٢٢٣) من تذكرته ان اسـمه محمد مؤمن، الماهر فى النسخ والنستعليق،

كان بياع الكرباس، سافر إلى النجف

(۵۷۶)

مفاتيح البحث: مدينة النجف الأشرف (۱)، مدينة طهران (۱)، الموت (۱)

صفحه ۲۴۳

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانى - ج ۹ق۲ - الصفحة ۵۷۷

وتلمذ على هناك، وسمعت انه مات بالنجف.

(ديوان صاحب المعالم) مر فى (ص ۲۳۹) بعنوان حسن بن زين الدين.

(۳۱۸۰: ديوان الصاحب الوزير إسماعيل ابن عباد) هو ابن الحسن بن عباد الطالقانى المولود (۳۲۶) والمتوفى (۳۸۵) رتبه الشيخ محمد السماوى على الحروف. وقد جمعه مما ذكره رشيد الدين ابن شهرآشوب فى المناقب والثعالبى فى اليتيمة والسيد الأمين فى أعيان الشيعة فبلغ المجموع قريبا من الألف والمأتين بيتا فى مجلد بخطه. اشتراه بعد موته الشيخ محمد على يعقوب الخطيب فى النجف. وقد عده ابن شهرآشوب فى شعراء أهل البيت فى آخر كتابه (معالم العلماء - ص ۱۳۶).

(ديوان صاحب هروى) راجع صاحب كبود جامه.

(ديوان صادرات) فارسى للسيد نظام الدين المتخلص داعى المذكور فى (ص ۳۱۴).

(۳۱۸۱: ديوان صادق آذربايجانى أو شعره) واسمه الميرزا على خان الأصغر من أخيه مراد خان. أورد شعره التركى والفارسى فى (خص ۵ - ص ۶۷).

(۳۱۸۲: ديوان صادق آذربايجانى) من شعراء القرن الثالث عشر. وشعره بالتركية حكاه فى (دجا - ص ۲۱۱) عن (حديقة الشعراء).

(۳۱۸۳: ديوان صادق اردوبادى) واسمه الميرزا صادق ابن أخ الميرزا كافى الذى توفى بقزوين (۹۶۹) وهو من أحفاد الخواجة نصير الدين الطوسى. ترجمه فى (دجا - ص ۲۱۱) عن (خلاصة الاشعار) وذكر ان له رباعيات كرباعيات الجامى والمولى جلال الدوانى. وقد شرحها بنفسه. هاجر إلى الهند (۹۷۰) وكان حيا فى (۹۸۸) وهى سنة تأليف (خلاصة الاشعار). وترجمه صادقى فى (خص ۶ ص ۹۰) وقال سافر إلى مشهد خراسان وهجا رجال الآستانة فنفوه، فخرج إلى دكن. وقال فى (گلشن - ص ۲۴۲) تقرب بدكن عند نظامشاه ومات هناك حين تسلط أكبر پادشاه على البلاد. ويأتى صافى.

(ديوان صادق أصفهانى) المتخلص بصامت يأتى. وراجع (صادقى مينا) و (صادق گاو) و (صادق ملا رجب) و (نامى أصفهانى) ومر (درويش صادق) فى (ص ۳۲۳).

(ديوان صادق افشار) راجع صادقى كتابدار.

(۳۱۸۴: ديوان صادق بروجردى أو شعره) واسمه الحاج ميرزا صادق المعاصر.

(۵۷۷)

مفاتيح البحث: كتاب معالم العلماء (۱)، كتاب أعيان الشيعة للأمين (۱)، مدينة النجف الأشرف (۲)، شهر رجب المرجب (۱)، ابن شهرآشوب (۲)، الحسن بن عباد (۱)، خراسان (۱)، الهند (۱)، الشهادة (۱)، الموت (۲)، الحج (۱)

صفحه ۲۴۴

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانى - ج ۹ق۲ - الصفحة ۵۷۸

رأيت شعره فى جرايد كرمانشاه. وله قصيدة فى مديح السيد جمال الدين الأسد آبادى.

طبع فی آخر (أحوال جمال الدین) من طبع تبریز (ص ۱۲۰).

(دیوان صادق بلیانی) قال فی (روشن - ص ۳۷۶) هو صادقی مینا.

(۳۱۸۵: دیوان صادق بیدگلی أو شعره) هو من سادات کاشان حکی فی (مع - ۲:

۳۱۵) عن کتاب (تذکرهٔ الشعراء) تألیف السید عبد الرحیم المازندرانی المتخلص (منصف) بعض اشعار البیدگلی المذکور کما مر فی (۴: ۳۸).

(دیوان صادق بیک) یأتی بعنوان صادقی کتابدار.

(۳۱۸۶: دیوان صادق تفرشی) واسمه آقا محمد صادق من أهل تفرش قم، جاء فی شبابه إلی أصفهان، وتلمذ علی المولی محمد صادق الأردستانی الفیلسوف الزاهد، ورجع إلی وطنه. وبعد سقوط الصفویهٔ لازم رضا قلی بن نادر شاه، فغضب علیه یوما وعذبه أشد العذاب ثم عفی عنه. ثم أجبر علی مجاورهٔ مشهد خراسان ومعه بعض أهل تفرش وبعد قتل نادر (۱۱۶۰) رجع إلی وطنه ومات فی الطریق ودفن بالری فی جوار عبد العظیم. له مثنوی فی مظالم حکام زمانه ویخاطب المهضومین فیقول:

أی برون از خانمان افتادهها * در قفس از آشیان افتادهها ویقول انی وان کنت مظلوما ولکن لست بشاعر أبیع الشعر کالفردوسی واما هذا المثنوی فهو لبیان حالی. وله (شاهنامه) فی سبعمائهٔ بیت توجد نسخه فی (سپهسالار - برقم ۱۸۶۱) و (الملک) ومکتبهٔ کلیهٔ الآداب بطهران. ترجمه وأورد شعره فی روضهٔ الصفا وفی (تغ - ص ۷۸) و (تش - ص ۳۸۰) فی معاصریه، وقال یتخلص باسمه صادق. ویوجد له (سوزو گداز) فی (المجلس) کما فی فهرسها (۳: ۴۵۰).

(۱۳۸۷: دیوان صادق تویسرکانی أو شعره) واسمه المولی محمد صادق. ترجمه وأورد شعره معاصره فی (نر ۶ - ص ۱۹۵) وقال سافر إلی الهند.

(۳۱۸۸: دیوان صادق دست غیب) واسمه السید محمد صادق الحسینی الشیرازی.

کان هو ووالده قاضی القضاهٔ بشیراز. وهو ابن عم المیرزا نظام دست غیب الآتی فی النون.

کان کاتبا بمکتبهٔ الشاه صفی ثم جاء إلی شیراز ومات بها. أورد شعره المتخلص فیه (صادق) فی (نر ۹ - ص ۲۷۲) وأورد تاریخه لوزارهٔ آصف بشیراز فی (نر ۱۳ - ص ۴۸۱) وجاء فی

(۵۷۸)

مفاتیح البحث: مدینهٔ إصفهان (۱)، مدینهٔ طهران (۱)، کرمانشاه (۱)، جمال الدین (۲)، خراسان (۱)، الهند (۱)، الشهادهٔ (۱)، القتل (۱)، الظلم (۱)، العذاب، العذب (۱)

صفحه ۲۴۵

الذریعهٔ - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۲ - الصفحهٔ ۵۷۹

(گلستان مسرت) شعر صادق سبزواری والظاهر أنه تصحیف. وترجمه أیضا فی (مع ۲:

ص ۳۱۶). و (تغ - ۷۸).

(دیوان صادق رازی) راجع صادق طهرانی.

(۳۱۸۹: دیوان صادق رازی) واسمه محمد صادق رازی (رضا خانلو) التبریزی طبع له (آئین حج) نظما فارسیا بطهران فی (۱۳۲۸ ش) بالقطع الصغیر فی (۸۳ ص) ومعها ثلاث قطعات أخر.

(۳۱۹۰: دیوان صادق سمرقندی أو شعره) واسمه محمد صادق من أحفاد شمس الأئمهٔ الحلوائی، ومن تلامیذ المولی احمد الجنیدی. سافر من وطنه إلی الحجاز وذهب إلی الهند وتقرب عند بیرام خان حاکم لاهور، وجلس للتدریس هناک، ومدهٔ بکابل ثم رجع إلی

سمرقند ومات هناک. أورد شعره فی (گلشن - ص ۲۴۱).

(دیوان صادق سبزواری) کما فی (گلستان مسرت) مکررا ولعله تصحیف الشیرازی.

(۳۱۹۱: دیوان صادق شیرازی أو شعره) ترجمه وأورد شعره فی (فارسنامه ۲: ۱۵۱) ولقبه (تسبیح ساز). وقال مات (۱۲۵۰) بفسا وقال فی (آثار عجم - ص ۵۶۰) ان اسمه میرزا محمد صادق وکان من مریدی (سکوت).

(دیوان صادق شیرازی أو شعره) راجع صادق دست غیب.

(۳۱۹۲: دیوان صادق طهرانی) واسمه محمد صادق بن محمد حسن الطبیب الطهرانی المتوفی (۱۲۸۸) طبع له (ألفیة الفنون) نظما مع مقدمة للمولی علی الکنی بطهران فی (۱۲۷۵). ذکر فی (ج ۲ ص ۲۹۸).

(دیوان صادق طهرانی) راجع صادق رازی.

(۳۱۹۳: دیوان السید صادق الفحام) هو السید صادق بن محمد بن الحسن (الحسین) بن هاشم (هشام) بن عبد الله بن هاشم بن قاسم بن شمس الدین بن أبی هاشم سنان، قاضی المدینة ابن القاضی عبد الوهاب ابن القاضی کتیلة بن محمد بن إبراهیم بن عبد الوهاب کلهم قضاة المدینة ابن الأمیر أبی عمارة المهنا (جد آل المهنی) ابن الأمیر أبی هاشم داود بن الأمیر أبی احمد القاسم بن الأمیر أبی علی عبید الله بن الأمیر أبی الحسن طاهر المحدث، ممدوح المتنبی ابن یحیی النسابة بن الحسن بن جعفر الحجة بن عبید الله الأعرج (۵۷۹)

مفاتیح البحث: مدینة طهران (۲)، عبد الله بن هاشم (۱)، محمد بن الحسن (الحسین) (۱)، محمد بن إبراهیم (۱)، الحسن بن جعفر (۱)، الهند (۱)، الموت (۱)، الحج (۱)، الطب، الطبابة (۱)

صفحه ۲۴۶

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۲ - الصفحة ۵۸۰

ابن الحسین الأصغر بن الإمام السجاد (ع) ولد بقریة الحصین من نواحی الحلة فی (۱۱۴۵) وعاصر الأدباء الشیخ کاظم الآزری (م ۱۲۱۲) والشیخ محمد رضا النحوی (م ۱۱۹۵) والشیخ محمد علی الأعسم (م ۱۲۱۵) والسید سلیمان الحلی الکبیر (م ۱۲۱۱) والشیخ احمد النحوی (م ۱۱۷۹) والسید احمد العطار (م ۱۲۱۵) وتوفی هو (۱۲۰۵) ورثاه الشیخ مسلم بن عقیل (م ۱۲۲۰) بقوله [یسیئ الحدیث الیوم من رزء صادق] ... ودیوانه بخط السید أحمد بن حبیب الزوین الأعرجی فی (۱۲۳۲) فی مکتبة الشیخ محمد علی یعقوب بالنجف فی جزئین أولهما فی (۱۴۶ ص) فی کل (۲۱ بیتا) بالقریض، والثانی فی الدارج الرکبانی فی (۲۸ ص) ونسخة خط الناظم فی مکتبة (السماوی) وخلف ولدا صغیرا اسمه السید أحمد، صار من أهل العلم توفی (۱۲۷۴) ذکره الخاقانی فی (دلیل الآثار المخطوطة).

(دیوان صادق فراهانی) مر (دیوان أدیب الممالک).

(دیوان صادق کاشانی) راجع صادق بید گلی.

(دیوان صادق کتابدار) راجع صادقی کتابدار.

(۳۱۹۴: دیوان صادق گاو أو شعره) کان خادما بالمسجد الجامع القدیم بأصفهان ویتخلص صادق. أورد شعره معاصره النصر آبادی فی (نر ۵ - ص ۱۴۹) وکذا فی (تش - ص ۱۷۹) و (حسینی - ص ۱۸۸) و (گلشن - ص ۲۴۱) و (پژمان - ص ۲۶۰).

(۳۱۹۵: دیوان صادق گویا أو شعره) هو ابن أخ المیر أبی المعالی. ترجمه معاصره النصر آبادی فی (نر ۵ - ص ۱۱۲) وأورد شعره.

(دیوان صادق الملائکة) راجع دیوان الملائکة.

(۳۱۹۶: دیوان صادق ملا رجب) الأصفهانی الماهر فی خط النسخ. مات عن سبعین سنة من عمره ودفن بتخت فولاد. طبع بأصفهان

بمطبعة گلبهار فی (۱۳۰۹ ش) علی الحجر فی (۹۶ ص) وثالثا علی الحروف فی (۸۸ ص). وتوجد نسخة منه كتبت فی (۱۳۱۹) عند (فخر الدین - رقم ۵۴) وفیها هزلیات كثیرة.

(۳۱۹۷: دیوان صادق منشی الممالك أو شعره) واسمه میرزا صادق أرشد أولاد المیرزا عبد الحسین منشی الممالك، ترجمه وأورد شعره معاصره النصر آبادی فی (نر ۴ - ص ۸۴)

(۵۸۰)

مفاتیح البحث: الإمام علی بن الحسین السجاد زین العابدین علیهما السلام (۱)، مسلم بن عقیل علیه السلام (۱)، مدینة النجف الأشرف (۱)، شهر رجب المرجب (۱)، مدینة إصفهان (۲)، الموت (۱)، السجود (۱)

صفحه ۲۴۷

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۲ - الصفحة ۵۸۱

(۳۱۹۸: دیوان میرزا محمد صادق موسوی) ابن المیرزا محمد طاهر بن علی بن السید حسین سلطان العلماء الحسینی الموسوی المتوفی (۱۰۳۵). ذكر فی كشكوله الموجود.

(دیوان صادق مینا) راجع دیوان صادقی مینا.

(۳۱۹۹: دیوان صادق هندی) من شعراء أكبر پادشاه واسمه محمد صادق. أورد شعره فی (گلشن - ص ۲۴۱). ولعله المذكور شعره فی گلستان مسرت بعنوان جاجی محمد صادق.

(دیوان صادقی أصفهانی) راجع دیوان صادقی مینا.

(دیوان صادقی افشار) راجع صادقی كتابدار.

(دیوان صادقی تبریزی) راجع صادقی كتابدار.

(۳۲۰۰: دیوان صادقی قاینی أو شعره) ترجمه وأورد شعره فی (مجتس ۶ - ص ۱۵۱) وقال كان یشتغل بگلكاری.

(۳۲۰۱: دیوان صادقی كتابدار) غزلیات فارسیة وتركیة مرتبة علی الحروف لصادق بیك افشار من ایل خدابنده لو ومن رجال عهد الشاه عباس الماضی. ولد بتبریز فی (۹۴۰) ومات والده وهو فی العشرین من عمره، ومهر فی الشعر وتلمذ فن التصویر علی مظفر علی النقاش ابن أخت بهزاد، ونصب مدیرا لمكتبة الشاه عباس فاشتهر بكتابدار. له:

(زبدة الكلام) ومثنوی (فتحنامهء عباس نامدار) وحكایات علی زنة بوستان ومخزن الاسرار و (سعد وسعید) فی قبال خسرو وشیرین و (مجمع الخواص) ومنظومة (قانون الصور) فی فن التصویر و (منشآت) و (تذكرهء منظوم شعراء) و (خطبات) ترجمه وأورد شعره فی (نر ۲ - ص ۳۹) و (دجا - ص ۲۱۳) و (عالم آرا - ص ۱۷۵ [۱۲۷]) و (تش - ص ۱۶) و (حسینی ۱۸۶) وكشف الظنون والقاموس التركی وعنه فی الریحانة وفصله الدكتور خیام پور فی مقدمة طبع ترجمته لمجمع الخواص الذی هو فی ثمانیة اقسام وخاتمة. وهی: ۱ - الملوك ۲ - أولاد الملوك ۳ - امراء الترك ۴ - امراء الفرس ۵ - أولاد الامراء ۶ - السادات ۷ - شعراء الترك ۸ - شعراء الفرس والخاتمة شعر المؤلف نفسه. ونحن ننقل عن هذا الكتاب فی قسم الشعر والشعراء

(۵۸۱)

مفاتیح البحث: طاهر بن علی (۱)، سلطان العلماء (۱)، الظنّ (۱)، الوفاة (۱)

صفحه ۲۴۸

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۲ - الصفحة ۵۸۲

من الذريعة بعنوان (خص) ونجعل بعده رقم القسم ثم رقم الصفحة من طبع خيام پور تيزين لها بحرف (ص). فنقول ترجم صادقى نفسه فى (خص ۹ - ص ۳۱۴ - ۳۱۷) أى فى خاتمة (مجمع الخواص) فى الصفحات ۳۱۴ - ۳۱۷ من طبع خيام پور.

(۳۲۰۲: ديوان صادقى مينا) واسمه الميرزا صادق الأصفهانى الملقب (مينا) وتخلصه (صادقى) وهو ابن محمد صالح الذى كان ملازم عبد الرحيم خان خانان (۹۶۶ - ۱۰۳۶) بالهند، وجد الميرزا طاهر النصر آبادى مؤلف التذكرة. له (صبح صادق) الموجود فى بريتش موزيوم و (شاهد صادق) الموجود فى مكتبة (المشكاة) كما فى فهرسها (۲: ۵۹۴ - ۶۰۵). ترجم نفسه فى المطلع الثانى عشر من كتابه (صبح صادق) وقال ولدت ببندر سورات بالهند فى (۱۰۱۸) وجئت مع والدى إلى الله آباد فى (۱۰۲۷) وفى (۱۰۳۵) إلى حيدر آباد دكن، وفى (۱۰۳۶) نصبت واقعه نويس لشاه جهان وحاربت له الأفغان فى بنگاله. وفى (۱۰۴۸) زجونى فى السجن وبعد الافراج عنى اعتزلت الأمور. وقال حفيده النصر آبادى فى (نر ۳ - ص ۶۴) انه وقع من فرس وعمى إحدى عينيه فجعل مكانها عينا من (المينا = الخزف) فاشتهر بالميرزا صادق مينا. وكان ماهرا فى الحساب والهندسة والأسطرلاب وكان قائدا ماهرا فى الحروب. كان ينظم تاريخ محارباته ويبعث بشعره إلى أصفهان ومات بالهند (۱۰۶۱) ثم أورد بعض شعره. وقال ابن يوسف فى فهرس المجلس (۳: ۲۶۶) ان ديوان مينا هذا كان عند حميد همدانى الذى ذكرناه فى (ص ۲۶۷) وليس بثابت.

(ديوان صادقى نقاش) راجع صادقى كتابدار.

(۳۲۰۳: ديوان صادقى هراتى أو شعره) أصله من هراة. ولد بقندهار ومدح جلال الدين محمد أكبر پادشاه. أورد شعره فى (گلشن ص ۲۴۲).

(۳۲۰۴: ديوان صادقية) للحاج محمد صادق الخوئى. طبع بمباشرة ولده محمد إبراهيم فى بمبئى (۱۳۱۷).

(۳۲۰۵: ديوان صارم أو شعره) هو للمير عبد الحى الملقب بصمصام الدولة ابن صمصام الدولة الشهيد فى (۳ رمضان ۱۱۷۱) ترجمه فى (خز - ص ۲۹۶) وذكر انه ولد (۱۱۴۲) وكان تخلصه أولا (وقار) وغيره إلى (صارم) وذكر بعض شعره. وجاء شعره فى (گلستان ۵۸۲)

مفاتيح البحث: شهر رمضان المبارك (۱)، مدينة إصفهان (۱)، الهند (۳)، الطهارة (۱)، الشهادة (۲)

صفحه ۲۴۹

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانى - ج ۹ق۲ - الصفحة ۵۸۳

مسرت - ص ۵۳۵).

(۳۲۰۶: ديوان صارم الدين) محمد الشريف ابن الشيخ محمد إبراهيم بن محمد إسماعيل ابن محمد إبراهيم بن المولى محمد صادق الأردستانى اليزدى الحائرى، مؤلف (لواء الحمد) فى (۱۳۰۴) والمطبوع فى بمبئى (۱۳۰۵) أورد فى آخره قصيدتين من نظمه فى مدح أمير المؤمنين أولهما أربعة وسبعون بيتا، وثانيهما ثمانية وخمسون مخمسا فى اخرها.

صارم الدين عبدكم بفناكم * سادتى قد اتاكم ورجاكم مستجير بحبكم وولاكم * وهو يرجو فى النشأتين حباكم آملا وصلكم وخير تفون ورأيت بخطه بعض مراثيه الفارسية فهو شاعر ذو لسانين.

(۳۲۰۷: ديوان صاعد خبوشانى) الصدر الاجل زين الدين كان كليد دار للسلطان إسكندر، وبعد عزله رجع إلى خبوشان ومات بها. أورد شعره فى (اللباب ۶) وقال سنگلاخ فى (امتحان الفضلاء - ۱: ۱۷۳) انه رآى منتخب ديوانه بخط ملا معروف.

(۳۲۰۸: ديوان صاعد الشيرازى) اسمه محمد باقر نزيل النجف والمتوفى بها بين (۱۳۱۲) و (۱۳۱۵) كان أميا لكن رزق القريحة القويمة والسليقة المستقيمة فى نظم الأبيات المبتكرة بغير فكرة سابقة، ولم يرزق مالا ولا دارا ولا عيالا وكان يرتزق أخيرا بالجلوس مع

المتكدين على باب الصحن الكبير، ولما طرد الكليدار الفقراء من باب الصحن فى بعض الأيام وكان صاعد أحدهم، ذهب إلى محلهٔ المشراق ورجع إلى الصحن من الباب الطوسى وأنشأ يخاطب الأمير (ع) بقوله:

نميروم زديارت بكشور ديگر * گرم برانى از أين دردر آيم از در ديگر حدثنى من سمعه منه بان هذا البيت آخر ما سمع منه. ورأيت انا بعض قصائده ومديحه ورثائه للحسين (ع) فى بعض المجاميع المتأخرهٔ وتخلصه فيها صاعد.

(۳۲۰۹: ديوان صاعدى خبوشانى) قال فى قاموس الاعلام التركيهٔ ان اسمه زين الدين وهو من شعراء القرن السادس، وله مثنوى (ليلى ومجنون). وأظنه من أغلاطه، وقد اشتبه عليه (صاعد خبوشانى) المذكور آنفا.

(۳۲۱۰: ديوان صافى) كان من أبناء الأعاظم بجبل (صاف) ولذلك تخلص بصافى

(۵۸۳)

مفاتيح البحث: الإمام الحسين بن على سيد الشهداء (عليهما السلام) (۱)، مدينهٔ النجف الأشرف (۱)، إبراهيم بن محمد (۱)

صفحه ۲۵۰

الذريعهٔ - آقا بزرگ الطهرانى - ج ۹ق۲ - الصفحهٔ ۵۸۴

وكان يتبع شعر حافظ الشيرازى. ترجمه كذلك وأورد شعره معاصره النوائى فى (مجن ۳ ص ۷۹ و ۲۵۵) وقال فى (روشن ص ۳۷۸) انه نظم (الشاهنامه) بالتركيهٔ.

(۳۲۱۱: ديوان صافى أردوبادى أو شعره) هو الوزير اعتماد الدولهٔ حاتم بيگ الأردوبادى. ينتسب إلى الخواجهٔ نصير الدين الطوسى وكان ابن عم الميرزا كافى. استوزره الشاه عباس، ومات فجأهٔ عند محاصرته لقلعهٔ (دم دم) كما فى (روضه الصفا) أو قلعهٔ أروميهٔ كما فى ميخانه (ص ۴۰۲) وذلك فى (۱۰۱۹) وحمل إلى مشهد خراسان ذكره فى (تغ - ص ۳۹) بعنوان (حاتم) وقال كان وزير بكتاش خان بكرمان ثم استوزره الشاه عباس الأول. ترجمه فى (فهرس ريو - ۱۸۵) و (روشن - ص ۱۶۱) و (دجا - ص ۲۱۳) وجاء شعره فى (گلستان مسرت - ص ۷۱). أقول وكان تلميذ الشيخ البهائى وباسمه ألف (هفتاد باب أسطرلاب) كما فى مقدمته. وهو غير اعتماد الدولهٔ سارو تقى وزير الشاه عباس الثانى. ومر صادق اردوبادى.

(۳۲۱۲: ديوان صافى أصفهانى) اسمه السيد ميرزا جعفر من مشاهير السادهٔ الشعراء بأصفهان وبها توفى (۱۲۱۹) ودفن بمقبرهٔ المير الفندرسكى عن قرب سبعين سنهٔ.

حكى فى (مع - ۲: ۳۱۷) ان ديوانه اثنى عشر الف بيت وله كلشن خيال وشهنشامه فى معجزات النبى وغزواته وأورد منهما قرب ستمايهٔ بيت. عده فى (تش - ص ۳۸۱) من الشباب المعاصرين له، وقال فى (انجمن - ۴) رأيته بأصفهان فى (۱۳۱۷) ومات فى (۱۳۱۹) وقال وامق فى تاريخه: [ميرزا جعفر صافى بجنان جايش باد]. وذكر فى ذيل كشف الظنون. توجد نسخهٔ من ديوانه كتبت (۱۲۵۶) فى (المجلس) كما فى فهرسها (۳: ۳۲۸) وأخرى عند الفت بأصفهان فى (۱۲ الف بيت) كتبت فى (۱۲۶۸).

(ديوان صافى أصفهانى) مر بعنوان أوحدى مراغى. وقال فى (شاهد صادق) انه مات (۷۳۸).

(۳۲۱۳: ديوان صافى أصفهانى أو شعره) طبع شعره فى مجلهٔ دانشكده، وكان من أعضاء انجمن شيدا. كذا ترجمه وأورد شعره. فى (شعراى معاصر أصفهان - ص ۳۰۰).

(۳۲۱۴: ديوان صافى تبريزى) اسمه آقا كريم من بيت الحاج جعفر دائى وتوفى (۱۳۴۸) طبع ديوانه بتبريز. وترجمه فى (دجا - ص ۲۱۴).

(۵۸۴)

مفاتيح البحث: كتاب كشف الظنون لحاجى خليفهٔ (۱)، مدينهٔ إصفهان (۴)، الشيخ البهائى (۱)، خراسان (۱)، الشهادهٔ (۲)، الكرم،

الكرامة (۱)، الحج (۱)

صفحه ۲۵۱

الذريعة - آقا بزرگ الطهراني - ج ۹ق۲ - الصفحة ۵۸۵

(ديوان صافى تبريزى) السياح فى زى أهل السؤال. ترجمه فى (دجا - ص ۲۱۴) وأورد له شعرا ذكره النصر آبادى لصافى الشيرازى الآتى.

(ديوان صافى توزپوش) هو صافى الهروى الآتى قريبا.

(۳۲۱۵: ديوان صافى خراسانى أو شعره) واسمه المير صافى. هاجر من وطنه إلى خراسان ومات هناك بفتنة الازبك. ترجمه وأورد شعره فى (گلشن - ص ۲۴۳).

(۳۲۱۶: ديوان صافى خلخالى) له منظومة فى مدح تفليس. وذكره (دجا - ص ۲۱۴).

(۳۲۱۷: ديوان صافى شيرازى) قال النصر آبادى فى (نر ۹ ص ۳۸۷) ان أصله من كازرون ولكثرة سكونته بشيراز اشتهر بالشيرازى. وأورد له الشعر الذى ذكره (دجا - ص ۲۱۴) لصافى السياح التبريزى الأصل. وترجم أيضا فى (گلشن - ص ۲۴۲ - ۲۴۳) وفى (روشن ۳۷۷) قيل إنه تبريزى.

(۳۲۱۸: ديوان صافى قمى أو شعره) ترجمه وأورد شعره فى (تس ۵ - ص ۱۳۰) وقال: شعره كثير والمفيد منه قليل.

(ديوان صافى كازرونى) هو الشيرازى المذكور عبر عنه النصر آبادى بالكازرونى وقال فى (روشن - ص ۳۷۸) انه غير الشيرازى وهذا أصله من أصفهان.

(۳۲۱۹: ديوان صافى گلپايگانى) المولى محمد جواد بن المولى عباس المتخلص بصافى والمولود بگلپايگان (۱۲۸۸) وسافر إلى العراق (۱۳۶۶) وذكر لى شفاها هنا انه يقرب من خمسة عشر ألف بيت. وطبع له (گنجينهء گهر) الذى فرغ من نظمه (۱۳۵۶) وطبع أخيرا (صافى نامه) أو فيض ايزدى و (اشعارى شيوا) وابنه الشيخ لطف الله صافى مؤلف (منتخب الأثر) المطبوع (۱۳۷۳) فى حياة أبيه.

(ديوان صافى مراغى) مر بعنوان أوحدى راغى (ديوان الصافى النجفى) مر (احمد الصافى) فى (۹: ۵۹).

(ديوان صافى هروى) ذكر فى (مجتس ۶ - ص ۱۵۲) بعنوان مولانا صافى توزپوش من أبناء هراة وأورد رباعيته، وأورد فى (روشن - ص ۳۷۸) شعر صافى الهروى.

(۳۲۲۰: ديوان صالح) واسمه محمد صالح. ذهب إلى الهند وتقرب عند عبد الله قطب شاه. وديوانه فى ثلاثين الف بيت وأخذ صلة فى قبال مدح قطبشاه قدره (۳۰۰

(۵۸۵)

مفاتيح البحث: دولة العراق (۱)، مدينة إصفهان (۱)، خراسان (۱)، الهند (۱)، الجود (۱)

صفحه ۲۵۲

الذريعة - آقا بزرگ الطهراني - ج ۹ق۲ - الصفحة ۵۸۶

تومانا تبريزيا) كذا فى شعر وشاعرى صفوى لصدر هاشمى (ص ۳۳) وأظنه صالح البروجردى أو الأصفهانى. وجاء شعره فى گلستان مسرت أيضا. ومر فى (۷: ۲۶۱) استقبال ضميرى لديوان صالح.

(ديوان صالحاى مشهدى أو شعره) ترجمه وذكر شعره فى (نر ۹ - ص ۳۲۵) وأظنه متحدا مع صالحى مشهدى.

(ديوان صالح أصفهانى) مر بعنوان درويش محمد صالح.

(دیوان صالح أصفهانی أو شعره) کان من أحفاد طبیب الدین الأصفهانی. تقرب عند جهانگیر وشاه جهان، ومات (۱۳ شوال ۱۰۴۳) أورد شعره فی (گلشن – ص ۲۴۳).

(۳۲۲۱: دیوان صالح أصفهانی أو شعره) أورد شعره النصر آبادی فی (نر ۹ ص ۴۴۲) والظاهر أنه غیر درویش صالح المذکور فی الدال.

(۳۲۲۲: دیوان صالح باکوئی أو شعره) ترجمه وأورد شعره فی (دجا – ص ۲۱۴).

(۳۲۲۳: دیوان صالح البحرانی) وهو الشیخ صالح بن طعان بن ناصر بن علی الستری البحرانی البرکویانی المتوفی بالطاعون فی مکة (۱۲۸۱) والدیوان فی المراثی، مطبوع فی بمبئی. ورأیت رثائه للشیخ سلیمان بن أحمد بن عبد الجبار فی (۱۲۶۲) فی (۲۲ بیتا) بخط صاحب (أنوار البدرین) وولده الشیخ أحمد بن صالح المولود (۱۲۵۱) وله أیضا دیوان مطبوع بمبئی، وتوفی (۱۳۱۵) (۱).

(۳۲۲۴: دیوان صالح بدخشانی أو شعره) ترجمه وأورد شعره فی (گلشن – ص ۲۴۳).

(۳۲۲۵: دیوان صالح بروجردی أو شعره) ترجمه النصر آبادی فی (نر ۵ – ص ۱۱۱) وقال هو من سادات بروجرد وذهب إلی الهند وتقرب عند سلطانها.

(۳۲۲۶: دیوان صالح بیگ أو شعره) هو محمد صالح ابن المیرزا مؤمن ابن الخواجة میرزا بیک التبریزی أخ المیرزا امین المتخلص (ساکت) ترجمه فی (نر ۵ – ص ۱۳۳).

(۳۲۲۷: دیوان صالح بیک أو شعره) وهو محمد صالح بن مقصود بیک الوزیری.

ترجمه وأورد شعره فی (خص ۵ – ص ۷۲).

(۱) وقد فاتنا ذکره فی محله مع أنه کان قد ذکره لنا ولده الشیخ محمد صالح بن أحمد بن صالح بن طعان المذکور قبل وفاته (۱۳۳۳).

(۵۸۶)

مفاتیح البحث: مدینة مکة المکرمة (۱)، شهر شوال المکرم (۱)، سلیمان بن أحمد (۱)، الهند (۱)، محمد صالح بن أحمد (۱)

صفحه ۲۵۳

الذریعة – آقا بزرگ الطهرانی – ج ۹ق۲ – الصفحة ۵۸۷

(دیوان صالح تبریزی) راجع صالح بیک وصالح صوفی.

(۳۲۲۸: دیوان صالح تبریزی) واسمه المیرزا صالح کان شیخ الاسلام بتبریز فی عصر النصر آبادی فترجمه فی (نر ۵ – ص ۱۰۳) وقال لم یشتک عنه أحد، واشعاره فارسیة وترکیة. وترجمه أیضا فی (روشن – ص ۳۷۸) و (خوشگو) وعنه فی (دجا – ص ۲۱۵) وتوجد شعره فی جنگ کتبت (۱۰۸۱) عند (دهخدا) وتوجد دیوانه فی (۹۷۰ بیت) فی (المجلس) کما فی فهرسها (۳: ۳۳۱) یظهر منه تشیعه.

(۳۲۲۹: دیوان صالح تبریزی أو شعره) کان یشتغل ب (تفنک سازی) فی جیش الشاهزاده پرویز. أورد شعره فی رثاء فغفور گیلانی فی (۱۰۲۹) فی (میخانه – ص ۳۳۵ و ۶۶) ونقل فی الحاشیة عن (مخزن الغرائب) ان اشعاره سخیفة. وترجمه أیضا فی (خوشگو) وعنهما فی (دجا – ص ۲۱۵).

(۳۲۳۰: دیوان صالح ترکمان أو شعره) وهو محمد صالح بن علی خان الترکمان.

ترجمه وأورد شعره الصادقی فی خص ۵ – ص ۶۸).

(۳۲۳۱: دیوان الشیخ صالح التمیمی) ابن الشیخ درویش بن الشیخ زینی التمیمی المولود (۱۱۹۰) أو (۱۱۸۸) فی الکاظمیة والمتوفی بها (۱۶ شعبان ۱۲۶۱) مات أبوه وهو صغیر وهاجر إلی النجف وحضر درس سیدنا بحر العلوم وعاشر الأدباء والشعراء من أعضاء

معرکـة الخمیس کالنحوی والفحام والزینی والأعسـمی وغیرهم وبعـد وفاة بحر العلوم هاجر إلی الحلـة واتصل بمشایخ العشائر الفراتیة وغیرهـا وطلبه داود پاشـا إلی بغـداد فی (۱۲۳۲) فصار مقـدما عنـده موظفا منه. وجمع دیوانه بعـد موته ولـده الشـیخ کاظم بإشارة من مصاحبه عبـد الباقی العمری، فرتبه علی حروف القافیة، وطبعه علی الخاقانی صاحب مجلة (البیان) وکتب له مقدمة فی (۱۴ ص) وعلق علیه تعلیقات فی (۱۳۶۷) وفی المقدمة ترجمة الناظم وتواریخ حیاته، وتصانیفه (شـرک العقول) و (شاح الرود) و (الاخبار المسـتفادة) وغیرها.

(۳۲۳۲: دیوان الشـیخ محمد صالح الجامعی) ابن الشـیخ قاسم بن محمد بن أحمد بن علی بن الحسین بن الشیخ محیی الدین الجامعی العاملی المتوفی بالنجف فی نیف وعشرین وثلاثمایة بعد الألف. دونه السید احمد المدعو بالسید آقا التستری فی مجموعة (۵۸۷)

مفاتیـح البحث: مدینة الکاظمین (۱)، مدینة النجف الأشـرف (۲)، شـهر شعبان المعظم (۱)، علی بن الحسـین (۱)، مدینـة بغداد (۱)، صالح بن علی (۱)، محمد بن أحمد (۱)، الموت (۲)، الوفاة (۱)

صفحه ۲۵۴

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۲ - الصفحة ۵۸۸

له، وفیه قصاید کثیرة فی مدح السـید محمد بحر العلوم والسـید محسن وغیرهما من آل بحر العلوم وفیه رثاء السـید الشـیرازی والسـید إسماعیل العقیلی النوری وغیرهما.

(۳۲۳۳: دیوان صالح جغتائی أو شـعره) هو محمد صالح بن الأمیر نور سعد من أحفاد المیر شاه ملک من امراء تیمور لنگ. تلمذ علی الجامی ومات ببخارا فی (۹۴۱) کذا فی (تش - ص ۱۶) والعجب أنه أورد له شـعرا أوردها بعینه لهمایون أسـفرائینی فی (تش - ۶۶) وعنه کـذلک فی القـاموس الـترکی. ونسب إلیه (راز ونیـاز). وترجمه فی (مجن ۵ - ص ۱۱۰ و ۲۸۳) وسـمی والده نور سعید وأمیر سعید. وترجم أیضا فی (گلشن - ص ۲۴۳) و (تغ ۷۸) و (پژمان ۲۶۱).

(دیوان صالح خاموش) مر فی الخاء.

(۳۲۳۴: دیوان صالح خراسانی أو شـعره) تعلم العروض بعد أن مهر فی الشـعر، وسـکن حصار شادمان وصار کتابدارا لمکتبة حاکمها. ترجمـه المیر علی شـیر فی (مجن ۶ - ص ۱۱۸ و ۲۹۰) وأورد غزلـه بتخلص صالـح فی (ص ۲۹۰) ولکن جـاء اسمه فی (ص ۱۱۸) صالحی غلطا وکذا فی (گلشن - ص ۲۴۴). وفی (حسینی ص ۱۸۶) بعنوان صالحی کتابدار.

(دیوان صالح الستری) مر صالح البحرانی.

(دیوان صالح سیار) کما فی (نر ۹ - ص ۳۰۸) مر بعنوان دیوان ستار تبریزی.

(۲۳۳۵ دیوان صالح شوشتری أو شعره) واسمه محمد صالح، من طلاب العلم.

ترجمه النصر آبادی فی (نر ۹ - ص ۳۵۶) وأورد شعره.

(۳۲۳۶: دیوان محمد صالح شـیرازی أو شـعره) هاجر من شـیراز إلی أصفهان، وبها توفی، ذکره معاصره النصر آبادی فی (نر ۹ - ص ۴۲۵) مع بعض شعره. وذکر فی (روشن ص ۳۷۹) شعر صالح الشیرازی الزرکش.

(۳۲۳۷: دیوان صالح صوفی أو شـعره) من شـعراء عهد الشاه عباس الثانی ومعاصـر بقائی تفرشـی. أورد شعره فی (دجا ۲۱۷) نقلا عن (لطائف الخیال) للبقائی.

(۳۲۳۸: دیوان السـید صالـح القزوینی النجفی) ناظم (الـدرر الغرویـة) المـذکور فی (۸: ۱۲۸) جمع دیوانه هـذا الشـیخ إبراهیم صادق العاملی الذی توفی (۱۲۸۳) بخطه، وکتب

(۵۸۸)

مفاتیح البحث: مدینة إصفهان (۱)

صفحه ۲۵۵

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۲ - الصفحة ۵۸۹

بعض آخر دیباجة لهذه النسخة وذکر فیها ترجمة الناظم مفصلا. وقد اشتراه الأب انستاس وبعد موته نقل إلی مکتبة الآثار ببغداد مع الف وخمسمائة ونیف من مخطوطات کتب انستاس. وهو تحت رقم (۱۲۲۰) من مخطوطات انستاس، وهو کبیر القطع، ضخم لعله تبلغ عشرة آلاف بیت علی ما خمنه من رآه. هذا وقد جمع دیوانه الشیخ محمد السماوی أیضا کما أنه جمع أیضا دیوان السید راضی بن السید صالح المتوفی فی حیاة والده (۱۲۸۱) کما مر فی (ص ۳۴۷).

(دیوان صالح کابلی) کما فی (حسینی - ص ۱۸۵) مر بعنوان شکسته کابلی فی (ص ۵۳۵).

(۳۲۳۹: دیوان صالح کاشی أو شعره) سافر إلی الهند ومات بلاهور. أورد بعض شعره فی (گلشن - ص ۲۴۳).

(۳۲۴۰: دیوان الشیخ صالح الکواز) هو ابن حمزة الکواز آل نوح الشمری الحلی المتوفی (۱۲۹۱) وهو أصغر من أخیه حمادی نوح المتوفی (۱۲۷۹) وقد جمع دیوان أخیه أیضا. ورأیت کثیرا من مراثیه فیما دونه الشیخ حسن بن علی الحلی (۱۳۳۰).

(دیوان صالح لاهجی) کما فی (شعراء گیلان - ص ۱۰۲) مر بعنوان دافع لاهجی.

(۳۲۴۱: دیوان الشیخ محمد صالح المازندرانی) ابن المیرزا فضل الله بن المولی محمد حسن المازندرانی الحائری المولود بها (۱۲۹۷) ونزل مشهد خراسان وأخیرا سمنان وهو فارسی فی مدایح المعصومین فی (ص ۵۵۰) کما ذکره فی فهرس تصانیفه.

(۳۲۴۲: دیوان الشیخ محمد صالح) المذکور. فیه اشعاره بالعربیة ومنها المیمیة البدیعیة ونونیة العجم وغیرهما من القصائد الطوال ومر البدیعیة فی (۳: ۷۵).

(دیوان صالح مشهدی أو شعره) کما فی (مطلع الشمس - ۲: ۴۳۶) یأتی بعنوان صالحی مشهدی.

(۳۲۴۳: دیوان صالح ملهم أو شعره) ترجمه وأورد شعره فی (سرخوش - ص ۱۰۹).

(۳۲۴۴: دیوان صالح منشی أو شعره) هو ابن أخ إسکندر بیک مؤلف (تاریخ عالم آرا) ترجمه معاصره النصر آبادی فی (نر ۴ - ص ۷۹) وقال کان مدة وزیر لاهیجان وعزل عنها واستأصل حتی توفی من غصته وفی (روشن - ص ۳۷۹) انه مهر فی خط النستعلیق.

(۵۸۹)

مفاتیح البحث: خراسان (۱)، الهند (۱)، الشهادة (۱)، الموت (۱)، الوفاة (۲)

صفحه ۲۵۶

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۲ - الصفحة ۵۹۰

(۳۲۴۵: دیوان صالح نصر آبادی) نزیل الهند والمتوفی بها فی أوائل سلطنة شاه جهان الذی جلس علی الملک بعد موت أبیه فی (۱۰۳۷). وهو والد المیرزا صادق مینا الذی مر انه جد محمد طاهر النصر آبادی. ترجمه فی (نر ۱۲ - ص ۴۵۲) وأورد بعض شعره. وکذا فی (روشن ۳۷۹).

(دیوان صالح هروی) مر بعنوان صالح جغتائی.

(دیوان صالحی خراسانی) مر بعنوان صالح خراسانی.

(دیوان صالحی کتابدار) مر بعنوان صالح خراسانی.

(دیوان صالحی کرمانی) یأتی بعنوان صالحی مشهدی.

(۳۲۴۶: دیوان صالحی مشهدی أو شعره) واسمه مولانا محمد میرک من أحفاد الخواخه عبد الله مروارید الکرمانی. کان فی دار الانشاء للشاه، ترجمه وأورد شعره فی (خص ۴ ص ۴۸) و (تش ص ۸۶) وجاء شعره فی (گلستان مسرت - ص ۲۷۷) و (پژمان - ص ۲۶۳). وذکره فی (مطلع الشمس - ۲: ۴۳۶) بعنوان صالح مشهدی غلطا. وراجع صالحای مشهدی.

(۳۲۴۷: دیوان صالی أردستانی أو شعره) من معاصری صاحب صبح گلشن. ترجمه وأورد شعره فی (گلشن - ص ۲۴۴) و (پژمان - ص ۸۶۰).

(۳۲۴۸: دیوان صامت أصفهانی) واسمه حاج محمد صادق ابن آقا مؤمن. سافر إلی الهند مدة خمسة عشر سنة ورجع إلی أصفهان ثم عاد إلی الهند. ترجمه وأورد شعره معاصره فی (نر ۹ - ص ۳۴۷) وترجم والده نقلا عن کتاب صالح دست غیب فی (نر ۸ - ص ۲۱۰). وقال فی (سرخوش - ص ۶۸) انه تاجر جاء إلی الهند وله دیوان مختصر وقال الحزین فی تذکرته (ص ۸۸) ان مجموع اشعاره (۳۰۰۰ بیت) ومات قبل خمسین سنة وفی (تغ ص ۷۸) مات فی (۱۱۰۰) وجاء شعره فی (گلستان مسرت - ص ۷۳).

(۳۲۴۹: دیوان صامت بروجردی) واسمه محمد باقر. طبع دیوانه ست مرات وفیها الغزل والقطعات وغیرها. وطبع بطهران فی (۳۵۴ ص) کلها مراثی فی (۱۳۰۸ ش) علی الحجر.

(۳۲۵۰: دیوان صانع بلگرامی أو شعره) وهو نظام الدین احمد، ولد (۱۱۳۹)

(۵۹۰)

مفاتیح البحث: مدینة إصفهان (۱)، مدینة طهران (۱)، الهند (۴)، الطهارة (۱)، الموت (۱)

صفحه ۲۵۷

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۲ - الصفحة ۵۹۱

وتلمذ علی نوازش علی. ترجمه وأورد شعره فی (سرو آزاد - ص ۳۴۸) وجاء شعر صانع فی (گلستان مسرت - ص ۶۲).

(۳۲۵۱: دیوان صانع شاه جهان آبادی أو شعره) واسمه شاه نذر علی الصوفی. ذهب من دهلی إلی لکهنو وبنارس ومات (۱۱۸۰) ترجمه وأورد شعره فی (گلشن - ص ۲۴۴).

(۳۲۵۲: دیوان صانعی أو شعره) کان من شعراء الشاه طهماسب. أورد شعره فی (گلشن - ص ۲۴۴). وجاء ذکره فی (عبرتنامه) لطغرای مشهدی کما فی فهرس مکتبة دانشگاه طهران (۲: ۲۰۲).

(۳۲۵۳: دیوان صانعی باخرزی أو شعره) کان وزیرا وقتل بید الشاه ودفن بقریة له تسمی (زره). له اشعار فی مدح مراده وشیخه الجامی. ترجمه وأورد شعره معاصر فی (مجن ۲ - ص ۵۲ و ۲۲۶). و (حسینی - ص ۱۹۵).

(دیوان صایغ) مر بعنوان الصائغ.

(دیوان صاین) مر بعنوان الصائن.

(۳۲۵۴: دیوان الصبابة) المذکور فی (ص ۱۷) فیه نظم ونثر. توجد نسخه فی مکتبات الموصل کما فی فهرسها (ص ۴۸ و ۱۵۱ و ۱۸۹) وطبع علی الحجر بمصر فی (۱۲۷۹) فی (۲۵۹ ص) وعلی الحروف فی (۱۲۹۱) وبها مشه (تزیین الأسواق) کما فی معجم المطبوعات.

(۳۲۵۵: دیوان صباحی کاشانی) للحاجی سلیمان البیدگلی الکاشانی. ولد ببیدگل ونشاء بکاشان ومهر فی الهندسة والریاضی، تلمذ فی الأدب علی آذر فترجمه فی (تش ص ۳۸۲ - ۳۹۴) وترجمه أیضا تلمیذه الگروسی فی (انجمن ۴). وهدایت فی (مع ۲ - ۲۶۳) وقال مات (۱۲۰۶) وفی (تحفة العالم) انه مات (۱۲۱۵) والأصح (۱۲۰۷) حیث قال سحاب فی تاریخه:

سحاب از بهر ضبط سال تاریخ وفات أو * رقمزد (آه کز ملك فصاحت شد سلیمانی) توجد دیوانه عند (فخر الدین - رقم ۱۱۰) و

(الملک) و (دهخدا) و (المجلس) کما فی فهرسها (۳: ۳۳۵). تشتمل علی تواریخ منظومه وقصاید وغزلیات ومر فی (۸: ۲۷۰).

(۵۹۱)

مفاتیح البحث: مدینهٔ طهران (۱)، علی الصوفی (۱)، الموت (۲)، القتل (۱)

صفحه ۲۵۸

الذریعهٔ - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۲ - الصفحهٔ ۵۹۲

(۳۲۵۶: دیوان صبای شیرازی أو شعره) المیرزا نظام الدین بن المیرزا أبی القاسم شریف الحکما. ترجمه فی (آثار عجم ص ۵۶۱) وأورد شعره وذکر ان والده شریف الحکما کان طبیبا حاذقا توفی (۱۳۰۹) ودفن علی باب الحافظیهٔ.

(۳۲۵۷: دیوان صبای طهرانی أو شعره) وهو غلام علی بن غلام رضا المعروف (ندیم باشی) من أحفاد ملک الشعراء صبای کاشانی. ولد بطهران فی (۱۲۷۸) ترجمه وأورد شعره فی تذکرهء علوی.

(۳۲۵۸: دیوان صبای طهرانی أو شعره) واسمه علی رضا. أیضا من أحفاد ملک الشعراء صبای کاشانی بطهران.

(۳۲۵۹: دیوان صبای کاشانی) لفتح علی خان، ولد بکاشان وتلمذ علی صباحی الکاشانی المذکور وسکن یرههٔ بشیراز یمدح لطف علی خان زند وبعد انقراض الزندیهٔ مدح بابا خان قاجار حاکم شیراز، ولما مات محمد خان وجلس بابا خان هذا مکانه باسم فتح علی شاه جاء معه إلی طهران وتلقب منه (ملک الشعراء) و (احتساب الممالک) وباسمه نظم (شهنشاه نامه) ونصبه مدهٔ حاکما لکاشان وقم ثم سکن طهران. ومات (۱۲۳۸) ودیوانه یشتمل علی خمسهٔ عشر ألف بیت کما فی (مع ۲ - ص ۲۶۷) وله غیر الدیوان (خلاصهٔ الاحکام) منظومهٔ فی (۳۲۰ بیت) فی الصلاهٔ علی فتاوی المحقق القمی المتوفی (۱۲۳۱) و (عبرت نامه) فی قبال (تحفهٔ العراقین) للخاقانی فی (۹۵۰ بیت) موجود فی (الرضویهٔ) و (خداوند نامه) المذکور فی (۷: ۱۴۲) و (گلشن صبا) المطبوع بطهران فی (۱۳۰۸ ش) و (۱۳۱۳ ش) وفی مقدمته أحواله مفصلا بقلم بهار و (لیلی ومجنون) نظمه فی شبابه کما فی (انجمن ۳) و (هفت پیکر) ذکر أیضا فیها و (شکارستان) مثنوی فی (۲۴۰ بیتا) موجودهٔ عند بهار بطهران. وترجمه أیضا فی (المدایح المعتمدیهٔ) لأنه مدح منوچهر خان گرجی وفی ریحانهٔ الأدب وفهرس مکتبهٔ جامعهٔ طهران (۲: ۶۱۰). یوجد دیوانه فی (المجلس) کما فی فهرسها (۳: ۳۷۳) وعند (فخر الدین - رقم ۶۷). کتب (۱۲۴۵). وهو والد زوجهٔ محمد تقی خان سپهر وجد عباسقلی خان سپهر.

(۳۲۶۰: دیوان صبای هندی) وهو محمد صابر الحسینی السهوانی تلمیذ نجف علی خان

(۵۹۲)

مفاتیح البحث: مدینهٔ طهران (۷)، الموت (۱)، الزوج، الزواج (۱)، الصّلاهٔ (۱)

صفحه ۲۵۹

الذریعهٔ - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۲ - الصفحهٔ ۵۹۳

(شوکت خسروی) فی قبال (إسکندر نامه) للنظامی. أورد شعره فی (گلشن - ص ۲۴۵).

(۴۲۶۱: دیوان صبحی اوبهی أو شعره) ترجمه المیر علی شیر فی (مجن - ۳ ص ۷۴ و ۲۴۹) وقال إنه من (چشمه گویان) عرفته بواسطهٔ محمد البدخشی. ثم أورد شعره.

(۴۲۶۲: دیوان صبحی تویسرکانی أو شعره) واسمه میرم بیک بن کمالا. هو تلمیذ آقا حسین الخوانساری. ترجمه وأورد شعره فی (نر ۹ - ص ۳۲۳).

(۴۲۶۳: دیوان صبحی ساوجی أو شعره) ترجمه وأورد شعره فی (خص ۸ - ص ۲۸۱).

(دیوان صبحی سمرقندی) راجع صبوحی سمرقندی وصبحی کشمیری.

(۴۲۶۴: دیوان صبحی کشمیری) من شعراء سلطان شجاع أخو عالمگیر پادشاه (المتوفی ۱۱۱۸). ترجمه کذلک فی (خیال – ص ۱۶۳) وزاد فی (گلشن – ص ۲۴۷) أن له دیوان ومات فی أواخر المایهٔ الحادی عشرهٔ. وجاء شعر ملا صبحی فی (گلستان مسرت) مکررا. وسماه فی (حسینی ۱۸۸) صبحی سمرقندی.

(۴۲۶۵: دیوان صبحی مازندرانی أو شعره) کان من سادات مازندران ومن منسوبی خلیفهٔ سلطان. ترجمه وأورد شعره فی (نر ۹ – ص ۴۱۹).

(۴۲۶۶: دیوان صبحی همدانی أو شعره) سافر من وطنه إلی الهند وتقرب عند مهابت خان جهانگیر. ثم عند شاه جهان پادشاه. وقتل فی بعض الحروب. أورد شعره فی (گلشن – ص ۲۴۷) وعنه أخذ فی القاموس الترکی ثم عنه فی الریحانهٔ.

(دیوان صبحی هندی) راجع صبحی کشمیری وصبحی همدانی.

(۴۲۶۷: دیوان صبری) للشریف المعروف ب (علی زاده) موجود فی مکتبهٔ عاشر أفندی باستانبول کما فی فهرسها المطبوع.

(۴۲۶۸: دیوان صبری أصفهانی) کان من شعراء الشاه طهماسب (۹۳۰ – ۹۸۴) ویعرف ب (روز بهانی) ولعله لانتسابه إلی أولاد روز بهان الشیرازی الفارسی. کان یتخلص (فارسی) ثم بدله إلی (صبری) ترجمه وأورد شعره فی (تش – ص ۱۷۹) و (عالم آرای عباسی – ص ۱۸۵). وعنه فی القاموس الترکی ثم عنه فی الریحانهٔ وکذا فی روضهٔ الصفویهٔ و (خص ۸ – ص ۱۵۴) وفی (تغ ۷۹) ان له دیوانا. وقال فی

(۵۹۳)

مفاتیح البحث: الهند (۱)، البدخشی (۱)، القتل (۱)، الوفاهٔ (۱)

صفحه ۲۶۰

الذریعهٔ – آقا بزرگ الطهرانی – ج ۹ق۲ – الصفحهٔ ۵۹۴

(روشن – ص ۳۸۶) انه من أقرباء (ضمیری أصفهانی) وفی (ذیل کشف الظنون) ان دیوانه فارسی فی أربعهٔ آلاف بیت.

(۴۲۶۹: دیوان صبری بصری أو شعره) واسمه علی پاشا ابن افراسیاب پاشا. حکم علی البصرهٔ من قبل العثمانیین، وکان عالما بالعربیهٔ والفارسیهٔ والترکیهٔ وینظم الشعر وبعد موته جلس مکانه ابنه حسین پاشا. قال فی (نر ۳ – ص ۶۸) انهما کانا شیعیین ویتقیان عن القاضی المنصوب من قبل العثمانیین. وقد أظهر ابنه عقیدته فجهز علیه حاکم بغداد جیشا ففر حسین پاشا إلی الهند، ثم أورد شعر والده علی پاشا بالفارسیهٔ متخلصا فیه (صبری). وترجمه فی (روشن – ص ۳۸۶).

(دیوان صبری خوارزمی) مر فی (ص ۳۱۱) بعنوان خیری خوارزمی.

(دیوان صبری راهبی) راجع صبری غضنفر.

(دیوان صبری روز بهانی) راجع صبری أصفهانی.

(۴۲۷۰: دیوان صبری طهرانی أو شعره) واسمه شریف محمد. ترجمه وأورد شعره فی (تس ۵ – ص ۱۳۸).

(۴۲۷۱: دیوان صبری عراقی أو شعره) کان هو ووالده قاضیین بها. ترجمه وأورد شعره فی (تس ۵ ص ۱۴۰).

(۴۲۷۲: دیوان صبری غضنفر أو شعره) الهروی. واسمه غضنفر. کان یتخلص أولا (راهب) فسافر إلی الهند وبدله إلی (صبری) وتقرب عند جهانگیر. تلمذ عنده تقی الدین الأوحدی. أورد شعره فی (گلشن – ص ۲۴۷) و (حسینی ص ۱۸۶) وعنهما فی القاموس الترکی ثم الریحانهٔ.

(دیوان صبری هروی) راجع صبری غضنفر.

(٤٢٧٣: ديوان صبوح أصفهاني أو شعره) واسمه الميرزا محمد على. كان من أشراف أصفهان وكان ماهرا في چهار تار، نوع من الموسيقا. ترجمه وأورد شعره في (تش – ص ٣٩٤). وعنه في (روشن – ص ٣٨٥).

(٤٢٧٤: ديوان صبوحى بدخشاني أو شعره) ويعرف بالهروى والجغتائى. ترجمه وأورد شعره في (تش – ص ١٤٩). وقال في (گلشن – ص ٢٤٨) تعلم ببخارا وسافر إلى

(٥٩٤)

مفاتيح البحث: كتاب كشف الظنون لحاجي خليفة (١)، مدينة إصفهان (١)، مدينة البصرة (١)، مدينة بغداد (١)، الخوارزمي (٢)، الهند (٢)، الموت (١)

صفحه ٢٦١

الذريعة – آقا بزرگ الطهراني – ج ٩ق٢ – الصفحة ٥٩٥

الحج ونزل الهند وكان يشرب الخمر، ومات (٩٧٣) فقيل في تأريخه (صبوحى ميخوار = ٩٧٣) وعنه أخذ في القاموس التركى ثم ترجم ثانيا بالفارسية في ريحانة الأدب.

(٤٢٧٥: ديوان صبوحى بيرجندى) مولانا على أشرف، من ظرفاء الشعراء في أواخر القرن الثاني عشر. وأكثر شعره مجون انتقادية. ترجمه وأورد شعره في (بهارستان ص ٢٨٦ – ٢٩٢) للشيخ محمد حسين آيتى البيرجندى وتاريخ بعض شعره (١١٩٥) وكان يدعى انه من أحفاد الحكيم نزارى. وله منظومة (نصاب بيرجندى) يفسر فيها الكلمات من اللهجة البيرجندية باللسان الفارسي. كانت نسخته عند الشيخ هادى البيرجندى. استنسخ عنها السيد محمد (المحيط) بطهران وهو في مكتبته الآن ونسخة أخرى عند (دهخدا) بطهران.

(ديوان صبوحى جغتائى) راجع صبوحى بدخشانى.

(٤٢٧٦: ديوان صبوحى خوانسارى) واسمه حسين. ذهب إلى تبريز فعرفه اخوه إلى سپهسالار رستم خان، ثم ذهب مع ملا (واصب) إلى لاهجان فتقربا عند الميرزا عبد الله وزير لاهيجان. وكان ماهرا في قرائة (قصة حمزة) (١) و (الشاهنامه) وضرب چهار تار، نوع من الموسيقا، ومات (١٠٧٨) ونظم سبعة (مثنويات) أورد بعضها التى على زنة شاهنامه في ترجمته في (نر ٩ ص ٣٥٧) وأورد في (نر ۴ و ٩ ص ٧٨ و ٢٢٧) مصاحبته مع (سليم طهرانى) المذكور في (ص ٤٦٤) و (واصب) بلاهجان عند عبد الله وزيرها. وترجمه أيضا في (تش – ص ٢٠٨) و (گلشن – ص ٢٤٨) و (روشن ص ٣٨٦).

(٤٢٧٧: ديوان صبوحى سمرقندى أو شعره) واسمه ملا صبوحى ومات (٩٣٧).

وقال في (روشن: ٣٨٥) ان تخلصه صبحى.

(٤٢٧٨: ديوان صبوحى شيرازى أو شعره) كان خبازا، أورد شعره وترجمته في (بهش ٢ ص ٣٨٨).

(١) فيظهر ان كان لقصة حمزة التى ذكرناها في (٨: ٣٦) شأن في العهد الصفوى كما كان للشاهنامه وكان قرائتهما وتمثيلهما مما يشتغل به بعض الشعراء ويعرف به، كما كان يعرف البعض ب " مناقب كو."

(٥٩٥)

مفاتيح البحث: مدينة طهران (٢)، يوم عرفة (١)، الهند (١)، الحج (١)

صفحه ٢٦٢

الذريعة – آقا بزرگ الطهراني – ج ٩ق٢ – الصفحة ٥٩٦

(٤٢٧٩: ديوان صبوحى شيرازى أو شعره) أورد شعره في (تس ٥ – ص ١٤١) وقال كان يشتغل بنسج الحزام (كمربافى).

(۴۲۸۰: دیوان صبوحی قمی) وهو الشاعر الأمی المعاصر المعروف باسمه شاطر عباس الخباز ابن کربلائی محمد علی. ولد بقم فی (۱۲۷۵) ولم یحصل العلم والأدب وکلما ظهر له من الذوق فکان مما أودعه الله فی قلبه. ومات فی (۱۳۱۵) ببلده قم. وله دیوان طبع مکررا، وقد وقع موقع القبول من عامة الناس، رأیته فی ثلاثة أجزاء صغار کلها فی (۱۶۸ ص) طبعه الشهشهانی علی الحجر بطهران. وذکر فی (أدبیات معاصر – ص ۹۹) و (علما وشعرای گیلان – ص ۱۵۱).

(۴۲۸۱: دیوان صبوحی کابلی أو شعره) من شعراء أکبر شاه. أورد شعره فی طبقات أکبری (ج ۲ ص ۴۹۸).

(۴۲۸۲: دیوان صبوحی هروی أو شعره) واسمه المیر حیدر. کان ماهرا فی المعما وکان من شعراء السلطان حسین بایقرا. أطری شعره ومعماه فی (مجن ۵ – ص ۱۰۹ و ۲۸۲) وأظنه الذی ذکر فی (گلشن – ص ۲۴۸).

(دیوان صبور بواناتی) راجع صبور شیرازی.

(۴۲۸۳: دیوان صبور تبریزی) اسمه السید المیرزا علی أکبر من السادة الموسویة بتبریز. ترجمه فی (دجا – ص ۲۲۶) نقلا عن (نگارستان دارا) ثم قال رأیت مجموعة من شعره یقرب من ستة آلاف بیت.

(۴۲۸۴: دیوان صبور تبریزی) المعاصر للحاج أبی الحسن راجی، وقد نظم قطعة مفصلة فی رثائه واسمه المیرزا علی أکبر المتخلص بصبور. قال فی (دجا – ص ۲۲۷) انه غیر صبور المذکور، وان اشترک معه فی الاسم والتخلص لکنه لیس من السادة.

(۴۲۸۵: دیوان صبور تبریزی) أیضا اسمه محمد حسین التبریزی من شعراء القرن الثالث عشر فی تبریز. حکاه فی (دجا – ص ۲۲۷) عن قاموس الاعلام الترکیة ومات (۱۲۶۹) وشعره ترکی کما فی الریحانة.

(دیوان صبور ذهبی) راجع صبور شیرازی.

(۴۲۸۶: دیوان صبور شیرازی بواناتی أو شعره) من شعراء بوانات من شیراز وکان

(۵۹۶)

مفاتیح البحث: مدینة طهران (۱)

صفحه ۲۶۳

الذریعة – آقا بزرگ الطهرانی – ج ۹ق ۲ – الصفحة ۵۹۷

حیا فی عهد فرصت فترجمه فی (عم – ص ۴۹۰) فی الحاشیة، وقال اسمه المیرزا علی خان وکان من الصوفیة الذهبیة بشیراز، یتخلص (صبورا) ویلقب (أنواری) وشعره عرفانی.

(۴۲۸۷: دیوان صبور کاشانی) اسمه المیرزا احمد وهو ابن أخ فتح علی خان ملک الشعراء الکاشانی المتخلص بصبا. قتل فی محاربة الروس فی (۱۲۲۸) ترجمه فی (مع ج ۲ ص ۳۲۴) وذکر انه رأی دیوانه عند ولده المیرزا محمد وأورد قرب مایة وخمسین بیتا منه، وقال (ملک الشعراء) بهار الخراسانی فی مقدمة (گلشن صبا): انه کان ندیما لعباس میرزا بن فتح علیشاه وانه من أجداد صبوری خراسانی (ملک الشعراء) (والد بهار). وترجمه أیضا فی (طرائق الحقائق – ج ۳ – ص ۲۵۸). و (أنجمن ۳) ودیوان صبور کاشانی هذا موجود فی مکتبة (الملک) فی أربعة آلاف بیت.

(۴۲۸۸: دیوان صبوری أو شعره) کان ماهرا فی الموسیقا وله فیها عدة رسائل.

أورد شعره وأطراه فی (گلشن – ص ۲۴۹).

(۴۲۸۹: دیوان صبوری أصفهانی) المیرزا نصر الله خان بن أبی طالب عادل الأصفهانی.

ولد بأصفهان فی (۵ – ذق – ۱۲۷۹) وتوفی (۳ شعبان – ۱۳۵۳) طلب العلم ببلده وسافر إلی أنحاء إیران ولقب (ملک الأدب) ودیوانه یشتمل علی خمسین ألف بیت.

ترجمه کذلک فی (شعرای معاصر أصفهان ص ۳۰۲) وکذا فی (نامهء سخنوران) لا یزد گشب (ص ۱۶۰).

(۴۲۹۰: دیوان صبوری تبریزی) واسمه الحسین بن علی. قال إسماعیل پاشا فی هدیهٔ العارفین: قدم الروم ومات بها (۱۲۶۹) وله دیوان فارسی وترکی. فهو غیر سمیه الآتی الذی هو من شعراء القرن العاشر والحادی عشر.

(۴۲۹۱: دیوان صبوری تبریزی) ترجمه فی (دجا - ص ۲۲۷) عن (خلاصهٔ الاشعار) بان اسمه محمد حسین وان اشعاره کثیرهٔ ولا سیما فی وصف العشق وحکی عن (هفت إقلیم) انه ابن قرابیک الصباغ وقد ضیع جواهر اشعاره وذکر بعضا منها. وکذا فی (تش - ص ۳۱) و (تغ - ص ۷۹). راجع ما قبله.

(۴۲۹۲: دیوان صبوری تبریزی أو شعره) واسمه میر عباس المعلم من شعراء القرن الثالث عشر وشعره ترکی. حکاه فی (دجا - ص ۲۲۸) عن (حدیقهٔ الشعراء).

(۵۹۷)

مفاتیح البحث: دولهٔ ایران (۱)، شهر شعبان المعظم (۱)، مدینهٔ إصفهان (۲)، الحسین بن علی (۱)، القتل (۱)

صفحه ۲۶۴

الذریعهٔ - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۲ - الصفحهٔ ۵۹۸

(۴۲۹۳: دیوان صبوری تربتی أو شعره) واسمه مولانا محمد. أورد شعره فی (گلشن - ص ۲۴۹).

(۴۲۹۴: دیوان صبوری خراسانی) المیرزا کاظم من أحفاد المیرزا احمد صبور الکاشانی المذکور آنفا. جاء آبائه من طهران إلی خراسان وکانوا یشتغلون بالنسیج، وولد صبور بمشهد خراسان فی (۱۲۵۹) ونشأ بها ولما ظهر طبعه وقریحته الشعریهٔ لقبه ناصرین شاه (ملک الشعراء) للآستانهٔ الرضویهٔ. وتوفی فی (۱۳۲۲) وکان له أربعهٔ أولاد أکبرهم محمد تقی بهار خراسانی المذکور فی (ص ۱۴۵) فلقب بلقب أبیه بأمر من مظفر الدین شاه، ومر له (دوازده بند) فی (۸: ۲۷۰).

(۴۲۹۵: دیوان صبوری خوانساری أو شعره) واسمه محمد هاشم کان یسافر إلی کرمان ویزد، أورد شعره النصر آبادی وأطراه فی (نر ۹ - ص ۳۸۱) و (تغ - ص ۸۰) و (گلشن - ص ۲۴۸).

(۴۲۹۶: دیوان صبوری رشتی) واسمه المیرزا باقر خان الحکیم بن السید محمد.

ولد (۱۲۶۵) برشت وسافر إلی لبنان ومصر وأقام بها أربع وعشرین سنهٔ ورجع إلی وطنه ومات فی (۱۳۱۳) فحمل إلی وادی السلام بالنجف. کان متضلعا فی الفلسفهٔ القدیمهٔ، ماهرا فی الطب والموسیقا. له غزلیات تتبع فیها سعدی وحافظ، جمعها هادی جلوه وطبعها بطهران فی (۱۳۳۵ ش) وترجم فی مجلهٔ یغما (العدد ۲ السنهٔ ۴).

(دیوان صبوری گیلانی) راجع صبوری رشتی.

(۴۲۹۷: دیوان صبوری همدانی أو شعره) وهو کمال الدین حسین سافر إلی الهند فی عهد أکبر شاه، ولازم خان زمان. أورد شعره فی (گلشن - ص ۲۴۹) و (تغ - ص ۸۰).

(دیوان صبیحی سمرقندی) قال (حسینی - ۱۸۸) انه کان من الزهاد وأظنه اشتبه بالصبحی الکشمیری أو صبوحی سمرقندی.

(۴۲۹۸: دیوان صحاف) فی المراثی فارسی. لمحمد حسین الصحاف طبع. فی تبریز (۱۳۳۱).

(۴۲۹۹: دیوان صحبت أصفهانی أو شعره) کان شاعرا ماهرا وطبیبا حاذقا. جاء

(۵۹۸)

مفاتیح البحث: دولهٔ لبنان (۱)، مدینهٔ النجف الأشرف (۱)، مدینهٔ طهران (۲)، خراسان (۲)، الهند (۱)، الطب، الطبابهٔ (۱)

صفحه ۲۶۵

الذريعة - آقا بزرگ الطهراني - ج ۹ق۲ - الصفحة ۵۹۹

إلى الهند فى عهد عالمگير ومات فى عهد محمد شاه. كذا فى (روشن - ص ۳۸۷).

(۴۳۰۰: ديوان صحبتى تفرشى) الشاعر التفريشى له رثاء المولى عبد الله التسترى ومادة تاريخه (آه آه از مقتداى شيعيان) ذكره النصر آبادى فى (نر ۱۳ - ص ۴۸۴) و (عالم آرا - ص ۸۶۰) وهى تساوى (۱۰۱۶ أو ۱۰۱۸) على خلاف المشهور فى (۱۰۲۱).

(۴۳۰۱: ديوان صحبت لارى) اسمه تاج الدواوين وقد فاتنا ذكره فى حرف التاء وهو من نظم العالم فى لار المولى محمد باقر بن محمد على بن عبد الصمد بن الشاه منصور اللارى المتوفى (۱۲۵۱) عن (۸۹ سنة) من عمره ودفن فى مزار امامزاده مير على ابن الحسين. ترجمه الحاج على أكبر نواب الشيرازى فى تذكرة (دلگشا) وشمس التواريخ لا يزد گشسب، وقال فى (لارستان كهن - ص ۲۰۱) انه قد خلط شعره مع شعر سميه آخوند ملا محمد باقر لارى. طبع فى بمبئى فى (۱۳۱۲) بمباشرة حفيد الناظم وهو الميرزا على أكبر بن أبى الفيض بن الناظم. فيه الغزليات والرباعيات والمثنويات وفى آخره بعض مراثى الحسين (ع). وطبع بشيراز على الحروف فى (۱۳۱۷ ش) فى (۱۸۰ ص) وقد تتبعت طاهرة قرة العين البابية بنت الشيخ محمد تقى بعض، شعر صحبت هذا، فنسب البابية بعض أشعاره إلى قرة العين هذه.

(۴۳۰۲: ديوان صحرائى رازى) الشاعر الفارسى. ترجمه سام ميرزا فى (تس ۵ - ۱۶۳) وأورد مطلع غزله.

(۴۳۰۳: ديوان مولانا صحيفى شيرازى) الصحاف الكتبى والد أسيرى المذكور فى (ص ۷۵). ترجمه الصادقى فى (خص ۸ - ص ۲۱۸) وذكر ان له قصايد كثيرة بديهية فى أبناء الكبراء وشعره تركى وفارسى، وأورد بعض تركيه. وأورد النصر آبادى فى (نر ۹ - ص ۳۰۵) شعره ورباعية الفارسى فى وصف روضة بعض الأئمة (ع) وقال فى (ميخانه - ص ۲۴۴) انه من أحفاد صوفى خليل من أكابر طائفة ذو القدر، وكان ماهرا فى تنظيم المكتبات ومات (۱۰۲۲) ودفن فى (سه تنان) بجامع أصفهان. وقال شفائى فى تأريخه:

سال فوتش ز عقل جستم گفت: * (رفت ملا صحيفى از دنيا) وقدر آه تقى كاشى فى أصفهان فى (۹۸۷) وذكره فى تذكرته. وفى (هفت - ص ۳۰۷)

(۵۹۹)

مفاتيح البحث: الإمام الحسين بن على سيد الشهداء (عليهما السلام) (۱)، مدينة إصفهان (۲)، محمد باقر بن محمد (۱)، تركيا (۱)، الهند (۱)، الحج (۱)

صفحه ۲۶۶

الذريعة - آقا بزرگ الطهراني - ج ۹ق۲ - الصفحة ۶۰۰

ترجمه وقال كان خطاطا مذهبا صحافا كتبيا ماهرا. وترجمه أيضا فى (حسينى - ص ۱۸۸) و (تغ - ص ۸۰) (۴۳۰۴: ديوان صداقت گنجاوى) واسمه محمد ابن أخ غنيمت مولانا محمد أكرم.

كان من شعراء پنجاب الهند ومن مريدى عبد الرحمان نامى من السلسلة القادرية الصوفية بالهند. له (ثواب المناقب) مثنوى فى أحوال السلسلة المذكورة فى خمسة آلاف بيت. مات (۱۱۴۸) أورد شعره فى (گلشن - ص ۲۴۹) وعنه فى القاموس التركى ثم الريحانة. وكذا فى هدية العارفين ۲: ۳۲۲).

(۴۳۰۵: ديوان صدراى أصفهانى أو شعره) هو ابن المير عبد الحسيب بن زين العابدين العاملى المذكور فى (۴: ۱۵۰) وحفيد المير الداماد من بنته. قال النصر آبادى انه شاب رقيق الطبع وأورد شعره فى (نر ۵ - ص ۱۱۰) و (روشن: ۳۸۹).

(۴۳۰۶: دیوان ملا صدرای شیرازی) دون بعض شعره فی حیاته تلمیذه الفیض فی ضمن مجموعة کلها بخطه توجد فی کرمانشاه عند الحاج آقا ضیا بن الحاج آقا مهدی عنوانه لأستاذنا العارف صدر الدین محمد الشیرازی سلمه الله تعالی وأبقاه. ومن رباعیاته قوله:

گویم شخنی ز حشر چون برق ز میغ * بشنو که ندارم از تو این نکته دریغ این جان وتنت که هست شمشیر وغلاف * آنروز بود غلافش از جوهر تیغ وأنشأ بعد ذهاب بصره.

جهان بین من، گرچه رفت از نهاد * جهان آفرین بین من، کم مباد جهان بین اگر شد، جهان بان بجااست * جهانرا جهان بان، نه غیر از خدااست وترجم أحوال المولی صدرا فی الروضات (ص ۳۳۱) و (الکنی والألقاب ص ۳۷۲) وطبع ببغداد أخیرا بعنوان (صدر الدین الشیرازی) تحقیقا عن فلسفة هذا الحکیم الفارسی فی رسالة مستقلة.

(۴۳۰۷: دیوان صدر ابهری أو شعره) ترجمه وأورد شعره قی (مجتس ۶ – ص ۱۵۸) وقال یشتغل بلاجوردشوئی (دیوان صدر أعظم) مر بعنوان دیوان أتابک.

(دیوان صدر الأفاضل افشار) یأتی بتخلصه (نظام) کما فی منظومته (مصاب)

(۶۰۰)

مفاتیح البحث: کرمانشاه (۱)، عبد الرحمان (۱)، الهند (۲)، الکرم، الکرامة (۱)، الموت (۱)، الحج (۲)

صفحه ۲۶۷

الذریعة – آقا بزرگ الطهرانی – ج ۹ق۲ – الصفحة ۶۰۱

الموجود عند الدکتور سید علی شایگان أستاد جامعة طهران. وقد نظمه فی قبال (نصاب) وله (مقویم) فی قبال (تقویم) کما ذکر فی (المآثر – ص ۲۱۳) وقد خلطنا بینه وبین سمیه فی (ص ۳۱۶).

(دیوان صدر الأفاضل شیرازی) المیرزا لطف علی (۱۲۶۸ – ۱۳۵۰) کان یتخلص أولا ـ(فانی) وبعد (۱۲۹۴) تخلص (دانش) کما ذکرناه فی (ص ۳۱۶) (۱) ودیوانه یشتمل علی أکثر من عشرة آلاف بیت عند أحفاده المتسمین نصیری أمینی لأنهم ینسبون أنفسهم إلی الخواجة نصیر الدین الطوسی.

(۴۳۰۸: دیوان صدر أنصاری أو شعره) وهو المیر صدر الدین محمد من أعقاب جابر ابن عبد الله الأنصاری. جاء جده الاعلی من گرجستان إلی أصفهان بأمر من أمیر تیمور گورکان، وقتل جده سلیمان هناک وجاء والده إلی الهند عن طریق کابل وکشمیر.

ثم جاء صدر إلی لکنهو وبها مات فی (۱۱۸۰). أورد شعره فی (گلشن – ص ۲۵۱).

(دیوان الصدر التستری) یأتی بعنوان صدر شوشتری.

(۴۳۰۹: دیوان صدر جها پیانی أو شعره) کان من أحفاد السید کمال الترمذی کما یقال، وهو من خیر آباد بالهند. تقرب عند أکبر پادشاه فنصبه قاضی القضاة وفی (۹۹۴) بعثه مع الحکیم همام الگیلانی سفیرا إلی بلاط عبد الله أورنگ، وبعد موت أکبر شاه تقرب عند جهانگیر پادشاه ومات فی (۱۰۲۷) ودفن فی پهانی من نواحی لکهنو کما فی (سرو آزاد – ص ۹۲) وقال إن ملا قاطعی کتب رسالة فی وقایع سفارة صدر جهان هذا مع الحکیم همام المذکور. وأورد شعره فی (گلشن – ص ۱۵۰).

(دیوان صدر جهان سمرقندی) مر فی (ص ۴۳۷) بعنوان سراج سمرقندی.

(۴۳۱۰: دیوان صدر خیابانی أو شعره) هو من شعراء تبریز. وکان حافظا للقرآن ترجمه معاصره فی (تس ۴ – ص ۸۲) وأورد شعره وعنه فی (دجا – ص ۲۲۹).

(دیوان صدر دیلمی) مر فی (ص ۴۹۹) بعنوان شاه صدر.

(۱) لکن وقع منا هناک غلط فقد خلطنا بین الرجل وسمیه صدر الأفاضل نظام افشار الذی ذکر فی (المآثر والآثار – ص ۲۱۳).

فليشخط على جملات). (كما ذكره فى المآثر ... إلى ... فى تأليفه). وكذلك وقع فى (س ۱۱) الشيروانى بدل الشيرازى، فليصحح. (۶۰۱)

مفاتيح البحث: مدينة إصفهان (۱)، مدينة طهران (۱)، الهند (۲)، الموت (۱)، القتل (۱)، البعث، الإنبعاث (۱)

صفحه ۲۶۸

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانى - ج ۹ق۲ - الصفحة ۶۰۲

(۴۳۱۱: ديوان صدر الدين الأردبيلى أو شعره) هو ابن الشيخ صفى الدين إسحاق الأردبيلى المنسوب إليه الصفوية. اسمه موسى ولد فى عيد الفطر (۷۰۴) قام مع أبيه إحدى وثلاثين سنة واستقل بالارشاد تسع وخمسين سنة وتوفى (۷۹۴) ترجمه فى (دجا - ص ۲۲۸) وأورد غزلا من نظمه.

(۴۳۱۲: ديوان صدر الدين اردكانى أو شعره) وهو ابن الميرزا نصير الدين بن المير محمد صالح الطباطبائى الأردكانى نزيل يزد. ترجمه فى (آينهء دانشوران) صرح الميرزا محمد على وامق ان ابنة المير صدر الدين هذا كانت فاضلة أديبة شاعرة تتخلص فى شعرها (أسيرى) وكانت حاذقة فى الطب مع حسن الخط، وكانت والدة جده الاعلى (جد وامق) الميرزا سعيد بن الميرزا محمد أمين الحسينى اليزدى. قال وبقى من السيد صدر الدين أشعار كثيرة بالعربية والفارسية. أقول: وللمير صدر الدين هذا تصانيف كثيرة منها (مرصع الحواشى) الموجود عند أحفاده.

(۴۳۱۳: ديوان صدر الدين تبريزى أو شعره) هو ابن شفاى تبريزى المذكور فى (ص ۵۳۱) له (فرهنگ عباسى) ألفه فى (۱۲۲۵) فى اللغة الفارسية. سمى نفسه فى مقدمته بنائب الصدر تبريز ابن محمد رضا، محمد المدعو بصدر الدين التبريزى.

ترجمه فى (نگارستان دارا) وعنه فى (دجا - ص ۲۲۸ و ۳۷۰) وأورد شعره. توجد (فرهنگ عباسى) فى (سپهسالار - رقم ۶) كما فى فهرسها (۲: ۲۲۴).

(۴۳۱۴: ديوان صدر الدين الحسينى) رأيت فى بعض الفهارس أنها موجودة بالمكتبة الأهلية بباريس.

(۴۳۱۵: ديوان صدر الدين دزفولى) وهو السيد العارف صدر الدين بن السيد محمد باقر الموسوى الدزفولى. له مقدمة منثورة. أولها [شيرين تر سخنى كه طوطى زبان از آئينهء دل] ... وفيها القصايد والغزل وغيرها وجعل لبعضها أسماء خاصة مثل (أسرار الولاية) و (قوت القلوب) و (روح الأرواح) و (ماء الحياة) و (كن فيكون) و (أنوار الملكوت) و (الملأ الأعلى). ومر له فى (۴: ۱۴۵) (ترجمة نهج البلاغة). وكليات ديوانه موجودة عند (فخر الدين - رقم ۵۹) كتبت فى (۱۲۷۳).

(۴۳۱۶: ديوان صدر الدين رواسى أو شعره) من خلفاء الشيخ زين الدين. ترجمه (۶۰۲)

مفاتيح البحث: عيد الفطر (۱)، كتاب نهج البلاغة (۱)، الطب، الطبابة (۱)

صفحه ۲۶۹

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانى - ج ۹ق۲ - الصفحة ۶۰۳

وأورد شعره فى (مجن ۲ - ص ۲۸ و ۲۰۲) وفى حبيب السير (۳: ۳: ۱۹۷) أنه مات (۱۰ رمضان - ۸۷۱).

(۴۳۱۷: ديوان السيد صدر الدين العاملى) هو ابن السيد صالح بن محمد الموسوى نزيل أصفهان والمتوفى بالنجف (۱ - صفر - ۱۲۶۳) له (الرضاعية) أرجوزة وشرحها.

رأيت منها نسخا منها بخط الشيخ على بن إبراهيم القمى بالنجف فى (۱۳۴۰).

(دیوان صدر الدین القونوی) راجع صدر قونوی.

(۴۳۱۸: دیوان صدر الدین کاشانی أو شعره) قال فی (روشن - ص ۳۸۸) انه کان شاعرا طبیبا جاء إلی الهند فی عهد جهانگیر وتلقب منه (مسیح الزمان).

(۴۳۱۹: دیوان صدر الدین کرمانی أو شعره) واسمه محمد بن شاهمیر. کان وزیر کرمان أورد شعره فی (خص ۶ - ص ۱۰۱).

(دیوان صدر الدین گیلانی) مر مختصرا بتخلصه (بینا) فی (ص ۱۵۵) ترجمه مفصلا فی (تذکرهء حزین - ص ۴۵) وقال أصله من رشت مرکز حکومهٔ السلاطین الإسحاقیهٔ. وحصل العلم بأصفهان ورجع إلی وطنه وصار شیخ الاسلام بها. رأیته فی (۱۱۳۹) بها وقد عمر ثمانین سنهٔ. وکذا فی نجوم السماء - ص ۲۲۲). و (روشن - ص ۳۸۸).

(دیوان صدر الدین مجذوب) أو حیدر مجذوب. یأتی فی المیم. (۴۳۲۰: دیوان صدر الدین النیشابوری) صاحب دیوان الاستیفاء بنیشابور، له (تاریخ خوارزمشاهی) أحسن من تاریخ العتبی وشعره بالعربیهٔ. کذا ترجمه فی (اللباب - ۶). وأورد شعره بالفارسیهٔ والعربیهٔ. وقال هو الآن مشغول بتألیف (تاریخ سلطان سکندر). وترجمه فی (تش - ص ۱۳۸) و (مع ۱ ص ۳۱۲) وقال سنگلاخ فی (امتحان الفضلاء - ۱: ۱۹۴) أنه رأی دیوانه بخط بابا شاه، حالی أصفهانی وفی (۲: ۷ منه) نسخهٔ أخری بخط أبی تراب الخطاط الأصفهانی. وترجمه أیضا فی (روشن - ص ۳۸۸).

(۴۳۲۱: دیوان صدر دیوانه) ترجمه فی (بهش ۲ - ص ۳۸۶) وذکر معمیاته التسعهٔ والتسعین. لکل اسم من أسماء الله تعالی وانه کان یتعشق للمیر السید الشریف الجرجانی

(۶۰۳)

مفاتیح البحث: مدینهٔ النجف الأشرف (۲)، شهر رمضان المبارک (۱)، مدینهٔ إصفهان (۲)، علی بن إبراهیم (۱)، صالح بن محمد (۱)، الهند (۱)

صفحه ۲۷۰

الذریعهٔ - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۲ - الصفحهٔ ۶۰۴

وذکر شعره فیه. واحدی معمیاته باسم العلیم. ونسخته موجودهٔ فی (سپهسالار) ... وغیرها.

(۴۳۲۲: دیوان صدر الشعراء قاجار) لغلام حسین میرزا ابن ایرج میرزا المتخلص (انصاف) ابن فتح علیشاه، وهو والد ایرج میرزا المذکور فی (ص ۱۱۴). وکان من شعراء مظفر الدین شاه، وله (شکارنامه) منظوم فکاهی کتبه بخطه وأهداه إلی مظفر الدین المذکور. قال الشیخ محمد أمین الخوئی ان النسخهٔ عنده بطهران. ونسخهٔ أخری فی (المجلس) سماه فیه (نسبنامهء کرد مازندری) نظمه فی (۱۲۹۰) وأهداه إلی صاحب دیوان شیرازی المتوفی (۱۳۱۴) اخرج أحواله فی فهرس المجلس (۳: ۶۹۶) لابن یوسف عن المنظومهٔ هذه وعن (نامهء فرهنگیان).

(۴۳۲۳: دیوان صدر شوشتری) کما یتخلص أو صدر الذاکرین کما هو معروف به.

وهو الشیخ محمد رضا بن المولی حسین التستری المعاصر المولود (۱۲۷۷) وأخوه المولی حسن بن الحسین له المراثی وتخلصه (ملهم) کما یأتی. وقد جمع دیوان الصدر الشیخ محسن بن الشیخ محمد بن المولی جعفر بن محمد باقر شرف الدین التستری. فیه القصاید والمراثی والمطایبات والرباعیات. والنسخهٔ عند أخیه الشیخ مهدی شرف الدین. أوله قصیدهٔ فی مدح الحاج الشیخ محمد رضا الدزفولی فی تهنئهٔ رجوعه عن زیارهٔ مشهد خراسان. وکان الناظم حیا إلی (۱۳۶۹) الذی حدثنی فیه الشیخ مهدی المذکور.

قال وأم صدر الذاکرین کانت بنت الشیخ محمد باقر شرف الدین المذکور.

(دیوان صدر طوسی) واسمه الشیخ صدر الدین. کذا فی (امتحان الفضلاء - ج ۱ ص ۱۹۴) وهو صدر الدین النیشابوری المذکور.

(۴۳۲۴: دیوان صدر قزوینی أو شعره) هو المیرزا محمد حسین بن المیرزا فضل الله القزوینی صدر الوظائف ثم المتولی باشی للآستانۀ الرضویۀ فی ۱۲۸۷ عند تألیف مجمع الفصحاء کما ترجمۀ فی (ج ۲ ص ۳۳۳) وأورد نیفا وعشرین بیتا من شعره.

(۴۳۲۵: دیوان صدر قونوی) الشیخ صدر الدین محمد بن إسحاق وهو أستاذ المولوی الرومی، ترجمه فی (النفحات – ص ۵۰۴) و (مجالس المؤمنین – ص ۱۸۶) و (حسینی ۱۸۴) و (روشن – ص ۳۸۷) وأوردوا شعره.

(۶۰۴)

مفاتیح البحث: مدینۀ طهران (۱)، محمد بن إسحاق (۱)، جعفر بن محمد (۱)، خراسان (۱)، الزیارة (۱)، الحج (۱)

صفحه ۲۷۱

الذریعۀ – آقا بزرگ الطهرانی – ج ۹ق۲ – الصفحۀ ۶۰۵

(۴۳۲۶: دیوان صدر کاتب أو شعره) ترجمه وأورد شعره فی (مجن ۲ – ص ۴۴ و ۲۱۷) وقال مات بهراة.

(دیوان صدر کرمانی) مر صدر الدین کرمانی.

(دیوان صدر گیلانی) مر بعنوان شاه صدر دیلمی.

(دیوان صدر الممالک أردبیلی) یأتی بتخلصه (نصرت) (۴۳۲۷: دیوان صدر مشهدی أو شعره) هو المیرزا صدر الدین ابن المیر علی أکبر من سادات مشهد، وأمه بنت المیر سید علی وابن أخت الشیخ البهائی. تزوج بابنۀ الشیخ حسین بن عبد الصمد الذی هو ابن أخ البهائی. وهم من خدام الآستانۀ. وکان مدة محتسب هراة فعزل ونصب غیره، ثم نصب ابنه علی أفضل. ترجمه وأورد شعره فی (نر ۵ – ص ۱۱۷) وعنه أخذ ظاهرا فی (مطلع الشمس – ۲: ۴۳۷) و (روشن – ص ۳۸۸).

(دیوان صدر نیشابوری) راجع صدر الدین النیشابوری.

(دیوان صدر هروی) راجع صدر مشهدی.

(۴۳۲۸: دیوان صدر همدانی) واسمه علی أکبر صدر الاسلام المتوفی بالنجف (۱۳۲۵). طبع له مثنوی (صدریه) بطهران فی (۲۰۸ ص) فی (۱۳۰۲ ش).

(۴۳۲۹: دیوان صدقی استر آبادی) الکاشانی المدفن فی (۹۵۲) ترجمه سام میرزا فی (تس ۲ – ص ۵۰) و (تش – ۱۵۴) وذکر ان اسمه سلطان محمد وهو من العلماء فی أکثر الفنون وأکثر شعره القصاید وأورد بعضها وبیتا من (ساقی نامه) له وذکر أیضا فی (تغ – ص ۸۰). وقال فی (هدایۀ العارفین ۲: ۲۴۰) ان دیوانه فارسی. وله (شرح مطالع الأنوار) للأرموی. ونسخۀ ساقینامه عند (فخر الدین).

(۴۳۳۰: دیوان صدقی أصفهانی أو شعره) واسمه المیرزا باقر نقاش باشی ولد (۱۲۸۳) بسمیرم ومات بأصفهان فی (۱۳۵۲) أورد الفت غزله فی (دانشنامه) المطبوع (۱۳۴۲) وترجمه فی شعرای معاصر أصفهان (ص ۳۰۴).

(دیوان صدقی کاشانی) راجع صدقی أستر آبادی.

(۴۳۳۱: دیوان صدقی کرمانی) کان مرید مظفر علی شاه الکرمانی واسمه میرزا

(۶۰۵)

مفاتیح البحث: مدینۀ النجف الأشرف (۱)، مدینۀ إصفهان (۲)، مدینۀ طهران (۱)، الشیخ البهائی (۱)، الشهادة (۱)، الموت (۱)، الزوج، الزواج (۱)، الوفاة (۱)

صفحه ۲۷۲

الذریعۀ – آقا بزرگ الطهرانی – ج ۹ق۲ – الصفحۀ ۶۰۶

صادق فلقبه هو بصدق علیشاه. ترجمه وأورد شعره فی (ض – ص ۴۶۵).

(۴۳۳۲: دیوان ملا-صدقی هروی) ترجمه فی (مجتس ۶ – ص ۱۵۱) وأورد شعره وقال فی (روشن – ص ۳۸۹) ان فی (آفتاب عالم تاب) بالفاء وفی (نگارستان) بالقاف. وکذا فی (حسینی – ص ۱۸۶).

(۴۳۳۳: دیوان صراف أصفهانی أو شعره) أورد شعره فی (گلشن: ۳۸۹).

(۴۳۳۴: دیوان صراف تبریزی) للحاج رضا الصراف التبریزی المتوفی (۱۳۲۵ = مرد صراف سخن) طبع فی تبریز (۱۳۱۳) وبعده (۱۳۴۴) فی المراثی فارسی وترکی ترجمه فی (دجا – ص ۲۳۰) وآخر طبعه بتبریز فی (۱۸۰ ص) مع مقدمة موسی تبریزی ابن جعفر ابن أخ الشاعر.

(۴۳۳۵: دیوان صرام أصفهانی) واسمه علی رضا بن أبی القاسم. ولد (۱۳۱۵) له مثنویات منها (حجاب نامه) کان من أعضاء انجمن شیدا وجاء شعره فی (دانشنامه) المطبوع (۱۳۴۲) وترجمه فی شعرای أصفهان (ص ۳۰۵).

(۴۳۳۶: دیوان صردر) للرئیس أبی منصور علی بن الحسن بن علی بن الفضل الکاتب الشاعر المشهور المتوفی (صفر ۴۶۵) بخراسان. ترجمه ابن خلکان (ج ۱ ص ۳۵۹) بخراسان. نسخة منه فی الخدیویة کما فی فهرسها، ونسخة أخری فی مکتبة (السماوی) فیه قوله.

فیها بکائی وقل عناء البکاء * علی رزء خامس أهل العباء (۴۳۳۷: دیوان صرفی ژولیده موی أو شعره) ترجمه صادقی کتابدار فی (خص ۸ – ص ۲۷۸) وأورد شعره.

(۴۳۳۸: دیوان صرفی ساوجی) واسمه صلاح الدین من أحفاد أفصح المتکلمین الخواجة سلمان الساوجی. ترجمه صادقی فی (خص ۸ ص ۲۲۲) وأورد جملة مما سمعه من شعره. وفی (تش – ص ۲۲۱) انه تلمیذ محتشم الشاعر الکاشانی المتوفی (۹۹۶) وعنه اخذ فی القاموس الترکی ثم الریحانة. وجاء شعره فی (گلستان مسرت) وله (لیلی ومجنون) کما فی فهرس مکتبة جامعة طهران (۲: ۴۵).

۴۳۳۹: دیوان صریع الغوانی) اسمه مسلم بن الولید المتوفی بجرجان (۲۰۸)

(۶۰۶)

مفاتیح البحث: أهل الکساء (۱)، مدینة إصفهان (۱)، مدینة طهران (۱)، الحسن بن علی بن الفضل (۱)، خراسان (۲)، البکاء (۱)، الوفاة (۴)

صفحه ۲۷۳

الذریعة – آقا بزرگ الطهرانی – ج ۹ق۲ – الصفحة ۶۰۷

ذکر فی (جمـا – ۱۱: ۲۵۵) وتاریخ بغداد. طبع بلیدن (۱۸۷۵ م) والهند (۱۳۰۳) ونسخة بخط السید محمد حسین کاظم القزوینی النجفی کتابتها (۱۳۱۵) عند الشیخ محمد رضا بن زین العابدین العاملی. مرتب علی الحروف. والشاعر معاصر لأبی نواس الحسن بن هانی الذی توفی (۱۹۹) وهو مقدم علی صریع الدلاء علی بن عبد الواحد البغدادی الشاعر المعروف بصریع الدلاء والمتوفی (۴۱۲) کما نقله الزرکلی فی ص ۶۸۰ عن وفیات الأعیان وفی ابن الندیم ص ۲۲۸ بعد ذکر أبی نواس قال: مسلم بن الولید وأمره مشهور وشعره نحو مأتی ورقة علی الحروف عمله الصولی ورجل کان فی زماننا. أقول مراده من الورقة ما یحتوی علی صفحتین فی کل صفحة عشرون بیتا کما فسره بذلک فی ص ۲۲۷. هذا وقد جاء ذکره فی معالم العلماء لابن شهرآشوب فی (ص ۱۴۰) من طبعة طهران.

(۴۳۴۰: دیوان صعصعة بن صوحان أو شعره) العبدی من ربیعة. عده ابن شهرآشوب فی (المعالم: ۱۳۸) من شعراء أهل البیت، وعده ابن الندیم (ص ۱۸۱) من الخطباء وعده ابن عبد البر وابن مندة وأبو نعیم من الصحابة، وعده الشیخ فی رجاله والکشی والبرقی والنجاشی من أصحاب علی (ع)، وهو الراوی لعهد مالک الأشتر.

(۴۳۴۱: دیوان صعود گجراتی أو شعره) کان یدعی أنه من أحفاد الإمام الصادق وأن آبائه جاؤوا إلی الهند عن طریق إیران. ولد بأحمد آباد. أورد شعره فی (گلشن – ص ۲۵۲).

(۴۳۴۲: الدیوان الصغیر) لابن نباتة. مر فی (ص ۳۰).

(۴۳۴۳: دیوان صغیر أصفهانی) واسمه محمد حسین بن أسد الله. ولد ۱۳ رجب ۱۳۱۲ واشتغل بالنسیج ونظم الشعر وعمره ثمان سنوات وانتخب عضوا فی انجمن شیدا وبعد وفات شیدا صار مقدم الشعراء بأصفهان. له (مصیبت نامه) طبع مرتان فی (۲۴۷ ص) و (فضائل الأئمة) طبع فی (۱۳۰۱) فی (۱۶۰ ص) علی الحجر. وطبع دیوانه فی (۱۳۰۶) فی بأصفهان (۲۶۰ ص) ویشتمل علی الغزل والقصاید والترجیعات والمراثی مع مقدمة لحسن البدری، و (خطبة الغدیر) نظم للخطبة طبع فی (۸۵ ص) بطهران مع مقدمة لجلال الدین الهمائی أستاذ جامعة طهران فی (۱۳۳۰ ش) وله غزل فی (دانشنامه) المطبوع (۱۳۴۲) لألفت. ترجمه فی (سخنوران نامی معاصر (۶۰۷)

مفاتیح البحث: الإمام أمیر المؤمنین علی بن ابی طالب علیهما السلام (۱)، کتاب تاریخ بغداد للخطیب البغدادی (۱)، الحافظ أبو نعیم (۱)، دولة ایران (۱)، کتاب معالم العلماء (۱)، شهر رجب المرجب (۱)، مدینة إصفهان (۲)، مدینة طهران (۳)، صعصعة بن صوحان (۱)، مالک الأشتر (۱)، ابن شهرآشوب (۲)، ابن الندیم (۲)، جلال الدین (۱)، الهند (۲)

صفحه ۲۷۴

الذریعة – آقا بزرگ الطهرانی – ج ۹ق۲ – الصفحة ۶۰۸

ص ۱۸۷) وشعرای أصفهان (ص ۳۰۶).

(۴۳۴۳: دیوان صغیری أو شعره) واسمه إبراهیم. أورد شعره النصر آبادی فی (نر ۱۵ – ص ۵۲۰) وفی (تش: ۲۲۶) انه ابن ملک الدیلمی.

(۴۳۴۴: دیوان صفا آذربایجانی أو شعره) واسمه الحاج السید حسن من شعراء القرن الثالث عشر. ذکره فی (دجا – ص ۲۳۰).

(۴۳۴۵: دیوان صفا أصفهانی) اسمه المیرزا محمد علی ویعرف بمیرزا صفا من شعراء عصر ناصر الدین شاه. وله تقریظ فرهنگ خدا پرستی طبع معه فی (۱۲۷۹) وتوفی حدود (۱۳۱۰) رأیت نسخة منه بخط الحاج حسین آقا ملک التجار التبریزی فی مکتبته بطهران، کتبه لنفسه فی (۱۳۱۴ ش) فهو غیر اللواسانی وغیر صفائی أصفهانی.

(دیوان صفا أصفهانی) راجع صفا زواره ئی.

(۴۳۴۶: دیوان صفا ایروانی) المیرزا فضل علی بن عبد الکریم بن أبی القاسم ملا باشی بتبریز. ولد بتبریز (۱۲۷۸) وسافر إلی النجف وتلمذ علی الإیروانی والشرابیانی والاردکانی والمازندرانی وفی (۱۳۰۷) رجع إلی وطنه. وانتخب نائبا فی أول مجلس للأمة بطهران. وفی (۱۳۳۶) سافر إلی أوربا استعلاجا ومات ببرلن (۱۳۳۹) وهو صاحب (حدائق العارفین) المذکور فی (۶: ۲۸۹) ودیوانه یحتوی علی القصائد العربیة والفارسیة. ترجمه مفصلا فی ریحانة الأدب نقلا عن مطرح الأنظار، وذکر له خمسة عشر تصنیفا.

(۴۳۴۷: دیوان صفا تفرشی) واسمه المیرزا عبد الحمید نزیل طهران. کان أستاذا فی الشعر وماهرا فی الخط. قال معاصره فی (مع ۲: ۳۲۷) ان دیوانه فی خمسة آلاف بیت وترجمة أیضا فی (المآثر – ۲۰۵) و (نامهء سخنوران – ص ۱۱۵).

(۴۳۴۸: دیوان صفا دشتکی أو شعره) وهو المیرزا إبراهیم، من أولاد غیاث الدین منصور الفیلسوف الدشتکی. ترجمه معاصره البیگدلی فی (تش – ۲۹۴) وقال مات فی أواخر العهد النادری (المقتول – ۱۱۶۱) وأورد شعره الذی تتبع فیه حسن واهب.

وعنه أخذ فی القاموس الترکی مغلوطا وعنه فی الریحانة.

(۶۰۸)

مفاتیح البحث: ناصر الدین شاه القاجاری (۱)، مدینهٔ النجف الأشرف (۱)، مدینهٔ إصفهان (۱)، مدینهٔ طهران (۳)، علی بن عبد الکریم (۱)، عبد الحمید (۱)، الحج (۲)

صفحه ۲۷۵

الذریعهٔ - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۲ - الصفحهٔ ۶۰۹

(۴۳۴۹: دیوان صفا زواره ئی أو شعره) واسمه المیرزا عبد الواسع الطباطبائی الأصفهانی. ترجمه فی (المدایح المعتدیهٔ) المؤلف (۱۲۵۹) لأنه مدح منوچهر خان معتمد الدولهٔ حاکم أصفهان.

(۴۳۵۰: دیوان صفا شیرازی أو شعره) واسمه المیرزا علی أکبر الصحاف. ترجمه وأورد شعره فی (عم: ۵۶۱).

(۴۳۵۱: دیوان صفا شیرازی أو شعره) وهو میرزا إبراهیم المعروف بحاج آقا بن محمد حسین من بیت أولیا سمیع بشیراز. کان خطاطا سافر إلی بمبئی وکتب النسخ المطبوعهٔ من (تاریخ وصاف) و (المعجم) وغیرهما، وصار معلما بمدارس دکن حیدر آباد، وسافر إلی خراسان ومات (۱۳۰۱) وحمل إلی النجف. ترجمه وأورد شعره فی (عم: ص ۵۶۱).

(۴۳۵۲: دیوان صفا شیرازی أو شعره) وهو شیخ الاسلام ابن أبی القاسم البحرانی الأصل هاجر آبائه إلی شیراز بعد هجوم الاعراب علیها، وکان منصب شیخوخهٔ الاسلام فی بیتهم، ونصب صفا مقام أبیه وکان حیا فی (۱۳۱۳) عام تألیف (آثار عجم) فترجمه فی (عم: ۵۱۰) وله ولد شاعر یتخلص (وفا) واسمه محمد باقر.

(دیوان صفا شیرازی) راجع صفا محلاتی.

(دیوان صفا طهرانی) راجع صفا تفرشی.

(۴۳۵۳: دیوان صفا علیشاه) واسمه علی ظهیر الدولهٔ من صوفیهٔ طهران. طبع له (رعنا وزیبا) بطهران فی (۱۳۰۹ ش) فی (۱۱۷ ص)، و (مجمع الأطوار).

(۴۳۵۴: دیوان صفا قاینی) واسمه المیر علی رضا الحسینی القائنی الطبیب. کتب مجموعهٔ من شعره بخطه الجید فی (۱۳۰۸) وأهداه إلی ظل السلطان ابن ناصر الدین شاه. فی (۱۴ ورقهٔ) کلها (۱۳۰ بیتا) من الغزل. والنسخهٔ المذهبهٔ المجدولهٔ عند (سلطان القرائی).

(۴۳۵۵: دیوان صفا قمی أو شعره) وهو مهدی قلی بن علیقلی بن قرچغای خان.

وهو البانی للمدرسهٔ المعروفهٔ باسمه مدرسهء مهدی قلی الواقعهٔ فی گذر عبد الله خان بقم کما ذکر فی (۷: ۱۵۴) فی (۱۱۲۳). وهو مؤلف (سماء الأسماء) فی اللغهٔ، وقال

(۶۰۹)

مفاتیح البحث: مدینهٔ النجف الأشرف (۱)، مدینهٔ إصفهان (۱)، مدینهٔ طهران (۲)، خراسان (۱)، الوسعهٔ (۱)، الطب، الطبابهٔ (۱)

صفحه ۲۷۶

الذریعهٔ - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۲ - الصفحهٔ ۶۱۰

النصر آبادی فی (نر ۲ - ص ۳۱) ان والده کان متولیا بقم. أقول وعمه منوچهر خان کان مجازا من المجلسی فی (۱۰۶۰) ومر لوالده (احیاء حکمت) و (الایمان الکامل).

وأورد شعره فی (گلشن ۴۷۸).

(۴۳۵۶: دیوان صفا لواسانی) واسمه المیرزا علی محمد بن المیرزا حسن علی الخطاط نزیل طهران. ترجمه معاصره فی (مع ج ۲ ص ۳۳۳) قال هو أصغر من أخیه المیرزا جعفر الملقب بحکیم آلهی. وأورد ما یقرب من سبعین بیتا من شعره. وفی (المآثر - ص ۱۹۹) انه

کان شیخا ومات (۱۲۹۹) عن (۷۸ سنهٔ) ودفن جنب الحر بن یزید الریاحی وعنه اخذ فی (نمونهء خطوط خوش - ص ۱۰۷). (۴۳۵۷: دیوان صفا محلاتی أو شعره) واسمه محمد رضا سلطان الکتاب بن حبیب الله خاقانی الشیرازی الأصل. طبع بخطه (تذکرهء ناصری) المطبوع فی (۱۳۰۱) فی أحوال ناصر الدین شاه، وطبع بخطه أیضا (دیوان مجمر) فی (۱۳۱۲) بطهران وفی آخره قصیدهٔ له فی مدیح الحجهٔ.

(۴۳۵۸: دیوان صفا نائینی) وهو المولی محمد باقر بن المولی هدایت حسین، کان ینسب نفسه إلی جابر بن عبد الله الأنصاری. جاء آبائه من شیراز إلی نائین، وله رسالهٔ فی أصول الدین اسمه (مفتاح الأفق) وله دیوان کتب له دیباچهٔ، ترجمه وأورد شعره النصر آبادی فی (نر ۶ - ص ۱۹۷) وقال مات قبل سنهٔ (أی حدود ۱۰۸۰).

(دیوان صفائی) للمیرزا احمد المتخلص بصفائی. فارسی فی المراثی فی أحد عشر بندا. طبع بطهران فی (۱۳۱۵) ونقل عنه فی (نفائس اللباب) وهو اما الجندقی واما النراقی. ورأیت لصفائی مدایح للأمیر فی مجموعهٔ عند السید محمد الجزائری فی النجف.

(۴۳۵۹: دیوان صفائی أستر آبادی أو شعره) ویعرف ببابا صفائی. ترجمه وأورد شعره فی (تس ۵ - ص ۱۷۶) ووصفه بقلندر.

(دیوان صفائی أصفهانی) واسمه حسین علی بن سلیمان البروجنی. راجع صفائی بروجنی.

(۴۳۶۰: دیوان صفائی أصفهانی) واسمه محمد علی المبارکی الواعظ بأصفهان

(۶۱۰)

مفاتیح البحث: ناصر الدین شاه القاجاری (۱)، مدینهٔ النجف الأشرف (۱)، مدینهٔ إصفهان (۱)، العلامهٔ المجلسی (۱)، مدینهٔ طهران (۳)، جابر بن عبد الله (۱)، علی بن سلیمان (۱)، أصول الدین (۱)، الموت (۱)، الجنابهٔ (۱)

صفحه ۲۷۷

الذریعهٔ - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۲ - الصفحهٔ ۶۱۱

ولد بقریهٔ مبارکه فی (۱۷ ذی الحجهٔ ۱۳۱۷) ومات (۷ رجب ۱۳۶۱) له (تاریخ أصفهان) خمس مجلدات و (أماکن أصفهان) و (دانشوران أصفهان) ست مجلدات و (کشف المهمات) و (أسرار الاحکام) و (اسرار حج) و (اسلام خالص) و (زندگانی رسول) و (جامع العلوم) أربع مجلدات و (جنهٔ الأداء) و (سفرنامهء غرب) و (سوانح) و (دیوان اشعار). ترجمه فی شعرای أصفهان (ص ۳۱۳) وترجم ابنه کمال الدین صفائی أیضا.

(۴۳۶۱: دیوان صفائی أصفهانی) واسمه ملا محمد بن سبز علی الأصفهانی. کان ماهرا فی الحساب والموسیقی. مات بعد وفات مجمر اردستانی فی (۱۲۲۵) وله نونیهٔ تعرف (ارزنیه) أوله:

ارزن ز خواجهٔ أی طلبیدم سه چار من * تا قوت گردد آن بمن وبر عیال من چین بر جبین فکند وبسبلت فرود باد. * بر هم نهاد چشم وفروشد بخویشتن ترجمه وأورد شعره فی (حدیقهٔ الشعراء) لدیوان بیگی وفی (المدایح المعتمدیهٔ) ومجمع الفصحاء ومجلهٔ یادگار (سنهٔ ۳ العدد ۹) و (انجمن ۴).

(۴۳۶۲: دیوان صفائی أندیجانی) المتوفی بسمرقند. ترجمه فی (لط ۲ - ص ۴۸) وأورد شعره فی (گلشن - ۳۵۲) نسبه إلی خراسان. ولعله أستاذ بدیعی المذکور فی (ص ۱۳۱).

(۴۳۶۳: دیوان صفائی بروجنی) وهو حسین علی بن سلیمان. وبروجن من نواحی أصفهان. ولد بها (۱۲۹۶) وتلمذ علی والده. له دیوان فی ثلاثهٔ آلاف بیت. ترجمه فی (نامهء سخنوران - ص ۱۶۰) وشعرای أصفهان (ص ۳۱۰).

(۴۳۶۴: دیوان صفائی تبریزی) نزیل قزوین مع سائر المهاجرین من تبریز إلیها فی هجوم الروم (۹۹۴) وبها توفی (۱۰۱۶) له شعر کثیر ودیوانه غیر مرتب. قال فی (میخانه. ص ۵۶۸) کان فقیها عالما وذکر انه کان فی اللیل یکتب القرآن بخطه النسخ الجید ویبذله لمن لم

یکن قادرا علی هدیته، وفی النهار کان مزینا للرجال

(۶۱۱)

مفاتیح البحث: شهر ذی الحجة (۱)، شهر رجب المرجب (۱)، مدینة إصفهان (۶)، علی بن سلیمان (۱)، القرآن الکریم (۱)، خراسان (۱)، الموت (۱)، الحج (۱)، الوفاة (۱)

صفحه ۲۷۸

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۲ - الصفحة ۶۱۲

وحلاقا. ومات بقزوین فی (۱۰۱۶) وعنه نقل فی (دجا - ص ۲۳۰) و (گلشن ۲۵۲).

(۴۳۶۵: دیوان صفائی تبریزی أو شعره) کان صحفیا، بیاع الکاغذ. ترجمه معاصره سام میرزا فی (تس ۵ - ۱۷۱) وأورد شعره.

(۴۳۶۶: دیوان صفائی جندقی) وهو أحمد بن یغما الشاعر الجندقی. له دیوان یخص مواد التاریخ التی نظمها.

(۴۳۶۷: دیوان صفائی خراسانی أو شعره) کان سکاکا. ترجمه سام میرزا فی (تس ۵ - ص ۱۵۸) وأورد مطلع غزله، وعنه أخذ ظاهرا فی (حسینی - ص ۱۸۷).

(دیوان صفائی خراسانی) راجع صفائی اندیجانی.

(دیوان صفائی قلندر) راجع صفائی أستر آبادی.

(۴۳۶۸: دیوان صفائی قمی) واسمه شاطر غلام حسین بن نور محمد الخباز القمی.

ولد بقم فی (۱۲۷۳) وجاء مع والده إلی طهران فی (۱۲۸۳) وطبع دیوانه الفارسی فی (۱۳۴۷) بطهران فی (۵۶ ص) وذکر فی (أدبیات معاصر - ص ۹۹).

(۴۳۶۹: دیوان صفائی قمی) وهو محمد صفی صفائی بن شرف الدین وفائی. ذهب إلی الهند بعد وفات والده، وسکن لکهنو وتقرب عند آصف الدولة وتزوج ابنة علی خان له دیوان کبیر. کذا فی (گلشن - ۲۵۳) وفی هدیة العارفین (۲: ۳۵۳) انه مات فی (۱۳۱۵) بلکهنو.

(۴۳۷۰: دیوان صفائی کرمانی أو شعره) ترجمه وأورد شعره فی (مجتس ۳ - ص ۱۵۴).

(۴۳۷۱: دیوان صفائی ملایری) واسمه إبراهیم. ولد بها فی (۱۲۳۳) ونشأ بهمدان ونشر جریدة (عسس) بطهران. له (حقیقت تصوف) و (مقایسهء خیام ومترلینگک) وطبع غزلیاته فی (۱۳۱۹ ش) بطهران فی (۴۸ ص) صغیرة. ترجمه فی (سخنوران نامی معاصر - ص ۱۸۴ ج ۲).

(۴۳۷۲: دیوان صفائی مروی أو شعره) ترجمه فی (قزمج ۳ - ص ۲۵۵) وفی (لط - ۳ ص ۷۹) سماه صفاتی وذکر انه ظهر فی هذه الأزمنة وأورد شعره.

(۴۳۷۳: دیوان صفائی نراقی) المولی أحمد بن المولی مهدی بن أبی ذر النراقی

(۶۱۲)

مفاتیح البحث: مدینة طهران (۴)، الهند (۱)

صفحه ۲۷۹

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۲ - الصفحة ۶۱۳

ترجمه فی (ض - ص ۴۶۳) وفی (مع - ج ۲ ص ۳۳) وذکر انه رأی دیوانه ونقل عنه قرب مایة بیت. وهو غیر مثنویه الموسوم (طائر

قدسی) والمعروف بطاقدیس، المطبوع وغیر مثنوی (چهار صفر) المذکور فی ریاض العارفین. وأورد شعره فی (پژمان - ص ۳۰۲).

(۴۳۷۴: دیوان صفائی یزدی) اسمه المیرزا محمد علی. وتوفی (۱۲۳۴) ترجمه فی (مع ۲ - ص ۳۱۶) وذکر انه رأی له ترکیب بند فی بعض السفاین مشتمل علی أربع قطعات.

(۴۳۷۵: دیوان صفاتی أو شعره) من شعراء السلطان یعقوب خان بن حسن بیک خان المتوفی (۸۹۶) ترجمه شاه محمد القزوینی فی (قزمج - ص ۳۰۳) وقال إن له صفات حمیدة.

توجد دیوانه المشتمل علی ۳۶۰ بیتا فی مکتبة جامعة طهران کما فی فهرسها ۲: ۲۴۸.

(۴۳۷۶: دیوان صفدر بلگرامی) وهو المیر صفدر حسین تلمیذ السید محمد ابن المیر عبد الجلیل البلگرامی، فی العلوم، وتلمیذ نظام الدین صانع فی الشعر. قیل مات بفرخ آباد. أورد شعره فی (گلشن - ص ۲۵۳) وطبع دیوان صفدر فی نولکشور.

(۴۳۷۷: دیوان صفوت تبریزی) المیرزا محمد علی بن محمد حسن المعاصر التبریزی الملقب بصفوة. ذکر فی آخر کتابه (منابع الحکم) المطبوع (۱۳۴۱) - ومر له (دستهء گل) فی (۸: ۱۷۱).

(۴۳۷۸: دیوان صفوة الدین) ملکة کرمان برهة من الزمان. کانت من النسوان الفاضلات الکاملات، وهی من بنات الملوک القراختائیة. قامت بالحکومة بعد أخیها السلطان جلال الدین سیور غتمش بن قطب الدین حجاج القراختائی. ترجمها فی (مع ۱ ص ۳۷) وأورد عدة من اشعارها.

(دیوان صفوی) راجع بهرام صفوی، وصفی صفوی، وسامی صفوی، وجاهی صفوی أبو الفتح، وإبراهیم صفوی.

(دیوان صفیا) راجع صفی أصفهانی.

(دیوان صفی استرآبادی) راجع صفی چرکس.

(۴۳۷۹: دیوان صفی أصفهانی) واسمه صفی الدین. ترجمه فی (میخانه - ص ۵۴۸

(۶۱۳)

مفاتیح البحث: مدینة طهران (۱)، جلال الدین (۱)، علی بن محمد (۱)

صفحه ۲۸۰

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۲ - الصفحة ۶۱۴

ونقل فی الحاشیة عن (مخزن الغرایب) انه جاء إلی الهند فی عهد أکبر شاه وترقی فی عهد جهانگیر، وقال فی میخانه انه ذهب مع المیرزا جعفر آصف خان إلی کشمیر ورجع ولما وصل اگره تقرب عند مهابت خان ونصبه فی صوبهء کابل ولاقیته (القائل: عبد النبی فخر الزمانی) فی (۱۰۲۶) وکان عمره حدود الستین. ودیوانه فی ألفی بیت، وله مثنوی علی زنة (خسرو وشیرین) وآخر (ساقینامه) غیر تام. وترجمه فی هفت إقلیم بعنوان صفیا. وهو من أقرباء انسی ساوجی المذکور فی (ص ۱۰۷) وأورد شعره فی (گلشن ص ۲۵۴) مرتین أحدهما بعنوان صفیا الماهر فی الرمل المذکور فی (نر ۹ - ص ۳۰۵) والثانی صفی المعاصر لصحیفی شیرازی.

(دیوان صفی أصفهانی) راجع دیوان صفی علیشاه.

(۴۳۸۰: دیوان صفی أصفهانی) وهو صفی قلی بیک بن ملک سلطان جارچی باشی ملازم الشاه عباس. أعماه الشاه لقتل ارتکبه. وکان ماهرا فی الموسیقا. وله مثنوی أورد بعضها فی (نر ۲ - ص ۴۱).

(۴۳۸۱: دیوان صفی چرکس) واسمه صفی قلی بیک ابن قراخان من أعاظم چرکس کان والده بیگلربیگی شیروان ثم نصب حاکما لاسترآباد، واما ابنه هذا فکان عسکریا ثم اعتزل ولبس الصوف. أورد شعره وترجمه کذلک فی (نر ۲ - ص ۳۶) وعنه فی (خوشگو) توجد نسخة من دیوانه فی (المجلس) کما فهرسها (۳: ۶۶۳) وأخری عند الملک (برقم - ۴۵۸۶).

(دیوان صفی خراسانی) راجع صفی سبزواری.

(۴۳۸۲: دیوان صفی الدین الأردبیلی أو شعره) هو صفی الدین إسحاق الموسوی (۷۳۵) ترجمه فی (مع ۱ ص ۳۱۳) وأورد شعره ومر ولده صدر الدین موسی جد السلاطین الصفویهٔ وترجمه مفصلا مع ذکر بعض نسبه فی (دجا - ص ۲۳۱) وأورد بعض رباعیاته وذکر انه فی (۷۰۰) صار خلیفهٔ الشیخ زاهد الگیلانی. وترجمه أیضا فی (قزمج ۱ - ص ۱۸۳) و (تغ ۸۱).

(۴۳۸۳: دیوان الخواجهٔ صفی الدین البستی) ترجمه فی (ج ۱ ص ۳۱۳) وأورد بعض قصایده وقرب خمسین بیتا آخر من أشعاره.

(۶۱۴)

مفاتیح البحث: الهند (۱)، القتل (۱)

صفحه ۲۸۱

الذریعهٔ - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۲ - الصفحهٔ ۶۱۵

(۴۳۸۴: دیوان صفی الدین الحائری) وهو السید نصر الله بن الحسین بن علی الملقب بالمدرس الحائری. بعثه نادرشاه سفیرا إلی الروم فاستشهد هناک فی (۱۱۵۸) مر له (آداب تلاوهٔ القرآن) و (تخمیس قصیدهٔ فرزدق) فی (۴: ۱۱) ودیوانه موجود.

(۴۳۸۵: دیوان الشیخ صفی الدین الحلی) هو الشیخ أبو المحاسن صفی الدین عبد العزیز بن محاسن بن سرایا الحلی الطائی المنبسی ناظم البدیعهٔ المذکورهٔ فی (ج ۳ ص ۷۶) و (درر البحور) المذکور فی (ج ۸ ص ۱۲۰) ولد فی یوم الجمعهٔ (۵ - ع ۲ - ۶۷۷) وتوفی سنهٔ خمسین وسبعمائهٔ أو اثنتین وخمسین أو تسع وخمسین مرتب علی اثنی عشر بابا فی ثلاثین فصلا. أوله [الحمد لله الذی علم الانسان البیان ومن به علیه] ... وطبع مکررا منها فی بیروت فی (۱۸۹۲ م = ۱۳۰۷ ه) وفی دمشق (۱۳۰۰ ه) معه البدیعیهٔ والمجون والارتقیات. وهذا دیوانه الکبیر. ترجمه فی (لس - ص ۳۸۴) وریحانهٔ الأدب.

(۴۳۸۶: دیوان الشیخ صفی الدین الحلی) وهو دیوانه الصغیر وهو غیر الارتقیات.

ذکره جماعهٔ بعد ذکر الارتقیات. وذکر دیوانه الکبیر وهذا الدیوان الصغیر فی (کشف الحجب) وفهرس مکتبهٔ الأزهر بمصر وغیرهما.

(۴۳۸۷: دیوان صفی الدین یزدی أو شعره) معاصر طغان شاه ابن المؤید السلجوقی.

ترجمه فی (مع ۱ ص - ۳۱۳) وأورد بعض شعره. وترجمه آیتی فی (تش یز - ص ۳۰۲) وأورد بعض شعره غیر ما فی مجمع الفصحاء وترجمه أیضا فی (تغ - ص ۸۰) و (روشن - ص ۳۹۰).

(۴۳۸۸: دیوان صفیر تبریزی أو شعره) واسمه الملا شمس الدین الملقب شمسا. عده المیرزا صائب فی بیاضه من شعراء تبریز والنصر آبادی فی (نر ۹ - ص ۳۶۵) و (تش - ص ۲۳۳) و (روشن ۳۹۲). من شعراء قم. وقال کان ماهرا فی الصفیر (نوع من الموسیقا) وکالبهزاد فی التصویر. وفی (شمع انجمن) صحف اسمه به (شمشاد).

وترجمه فی (دجا - ص ۲۰۱) نقلا عن (عرفات العاشقین).

(۴۳۸۹: دیوان صفی رشتی أو شعره) وهو المیر صفی بن المیر منصور شیخ الاسلام برشت. أورد شعره فی (نر ۶ - ص ۱۹۹).

(۶۱۵)

مفاتیح البحث: مدینهٔ بیروت (۱)، الشاعر الفرزدق (۱)، الحسین بن علی (۱)، عبد العزیز (۱)، القرآن الکریم (۱)، دمشق (۱)، البعث، الإنبعاث (۱)

صفحه ۲۸۲

الذریعهٔ - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۲ - الصفحهٔ ۶۱۶

(دیوان صفیر قمی) راجع صفیر تبریزی.

(۴۳۹۰: دیوان صفیر لاهجی أو شعره) قال فی (روشن ۳۹۲) کان رمالا یطلب العلم وفی شعره الحاد. وأورد بعضها.

(۴۳۹۱: دیوان صفی سبزواری) هو صفی الدین علی بن المولی حسین بن علی الواعظ الکاشفی البیهقی مؤلف (حرز الأمان) المذکور فی (ج ۲ ص ۳۹۲) ترجمه فی (مجن ۴ - ص ۲۷۵ و ۹۷) بعنوان مولانا حسین الواعظ وذکر انه سافر من هرات إلی سمرقند واخذ الإجازة عن الخواجة عبید الله ورجع. ثم أورد شعره. وترجمه فی (حسینی - ۱۸۵) و (روشن ۳۹۰) بعنوان صفی خراسانی. وهو أخو فخر الدین.

(۴۳۹۲: دیوان صفی صفوی أو شعره) واسمه سام میرزا ویعرف بشاه صفی بن صفی میرزا ابن الشاه عباس الأول. ملك (۱۰۳۸ - ۱۰۵۲) ترجمه وأورد شعره فی (دجا - ص ۲۳۷) وهو غیر سام میرزا المذکور فی (ص ۴۲۳). وقد جاء شعره فی گلستان مسرت (ص ۱۳۶ و ۲۶۵). وفی (روشن - ص ۳۹۱) ارخ جلوسه (ظل حق = ۱۰۳۸).

(۴۳۹۳: دیوان صفی طبسی أو شعره) قال فی (روشن - ص ۳۹۰) انه من القدماء واسمه صفی الدین.

(۴۳۹۴: دیوان صفی شیرازی أو شعره) کان ماهرا فی العلوم الریاضیة، سافر إلی دکن ومات هناك فی (۹۷۴) أورد شعره فی (گلشن: ۲۵۴).

(۴۳۹۵: دیوان صفی علیشاه) الحاج میرزا حسن بن محمد باقر الأصفهانی نزیل طهران العارف الشاه نعمة اللهی المتخلص صفی المولود ۱۲۵۱ والمتوفی ۲۴ ذی القعدة (۱۳۱۶).

طبع أولا (۱۲۹۷) وهی سنة تألیفه وأخری فی رجب ۱۳۴۷ فی ص ۲۷ ویسمی (عرفان الحق) أو (دیوان الحقایق) أو (بحر الحقایق). وأخری مع رسائله. وطبع فی طهران فی (۱۳۷۶) فی (۳۸۶ ص) مع مقدمة فی أحواله للدکتور تقی تفضلی. وطبع أیضا فی (۱۳۷۷) فی (۱۹۲ ص) باهتمام کمالی وله (کرسی نامه). طبع فی (۴۶ ص) ترجمه فی (المآثر ص ۲۱۷) و (ریحانة الأدب) عن مقدمة تفسیره.

(دیوان صفی قلی بیک) راجع دیوان صفی چرکس ودیوان صفی یزدی.

(۴۳۹۶: دیوان صفی قلیخان) حاکم قندهار ابن ذو الفقار خان. وصفه بالشجاعة

(۶۱۶)

مفاتیح البحث: شهر ذی القعدة (۱)، شهر رجب المرجب (۱)، مدینة طهران (۲)، الحج (۱)

صفحه ۲۸۳

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۲ - الصفحة ۶۱۷

فی (نر ۲ - ص ۲۹) وکذا فی (روشن - ص ۳۹۱) و (تغ - ص ۸).

(۴۳۹۷: دیوان صفی مخمل باف أو شعره) واسمه محمد صفی بن محمد ظهیر مخمل باف، شاعر ذو قریحة. أورد شعره وأطراه فی (نر ۹ - ص ۲۹۹).

(۴۳۹۸: دیوان صفی نوربخشی أو شعره) وهو ابن شاه قوام الدین نوربخش.

ترجمه وأورد شعره فی (تس ۲ - ص ۲۴) واما آیتی فقد عده من شعراء یزد وخلطه مع صابر یزدی فی (تش یز - ص ۳۰۲) وقال إن اشعاره نسبت إلی صفی الدین الأردبیلی جد الصفویة وقال فی (حسینی - ص ۱۸۵) ان والده هو السید محمد نوربخش المعروف وکذا فی (تغ ۸۰).

(۴۳۹۹: دیوان صفی نیشابوری أو شعره) واسمه صفی الدین. أورد شعره فی (تش - ص ۱۳۸) وأظنه اشتبه بصنعی نیشابوری.

(۴۴۰۰: دیوان صفی یزدی أو شعره) من أولاد آخوند معزا وملا مؤمن حسین. أورد شعره فی (نر ۹ - ص ۲۹۸).

(۴۴۰۱: دیوان صفی یزدی أو شعره) واسمه صفی قلی بیک ابن محمد علی. بعث الشاه صفی والده إلی الهند حاجبا وبعد رجوعه نصبه وزیرا لأصفهان وبنی عدهٔ رباطات واما صفی قلی فقد نصبه العباس الثانی وزیرا لیزد ومات أخیرا. کذا فی (نر ۴ – ص ۷۲) المؤلف (۱۰۸۱) وعنه فی (تش یز – ص ۳۰۲) و (روشن ۳۹۱). قال وترجمه مع والده فی (تاریخ مفیدی) لیزد.

(دیوان صفی یزدی) راجع دیوان صفی الدین ودیوان صفی نوربخشی.

(۴۴۰۲: دیوان صلاح هندی) واسمه محمد هادی بن المیرزا علی. مر له (خلاصهٔ المصائب) فی (۷: ۲۳۳).

(۴۴۰۳: دیوان صلای أصفهانی أو شعره) وهو المیر جلال الدین الحسینی معاصر الشاه عباس الأول الصفوی. ترجمه فی (تغ ۸۱).

(۴۴۰۴: دیوان صلای أسفرائینی أو شعره) اسمه حسن بیک الخراسانی أو الکاشانی ورد الهند فی عهد أکبر شاه. أورد بعض اشعاره فی (روشن – ۳۹۳).

(۴۴۰۵: دیوان صلحی أصفهانی أو شعره) أورد شعره فی هجاء الأمیر احمد جگر

(۶۱۷)

مفاتیح البحث: مدینهٔ إصفهان (۱)، جلال الدین (۱)، الهند (۲)

صفحه ۲۸۴

الذريعة – آقا بزرگ الطهرانی – ج ۹ق۲ – الصفحة ۶۱۸

بخون فی (روشن – ۳۹۳) ثم أورد شعر صلحی یزدی المسمی محمد صالح، وصلحی مازندرانی، وصلحی خراسانی. ولعلهم متحدون.

(۴۴۰۶: دیوان صلواتی أصفهانی) واسمه الشیخ محمد لطیف ویعرف بالشیخ حیدر علی السدهی من وعاظ أصفهان. ولد (۱۳۲۱) له (نجم السهیل در نظم دعاء کمیل) ودیوان فی المراثی. أورد شعره فی شعرای أصفهان (ص ۳۱۴).

(۴۴۰۷: دیوان صمد همدانی أو شعره) هو المولی عبد الصمد الحائری الحکیم الفقیه اللغوی المتکلم العارف الشهید بید الوهابیهٔ فی الحائر یرم (؟) الغدیر (۱۲۱۶) ترجمه فی (ض – ص ۴۶۵) وترجمه فی (الروضات. ص ۳۵۳) وله (بحر المعارف) المذکور فی (ج ۳ – ص ۴۷).

(۴۴۰۸: دیوان صمد شیرازی أو شعره) من أولاد الشیخ سعدی الشیرازی معاصر الشاه طهماسب. اتهم بعدم التحفظ، فقطع بنفسه آلهٔ تناسله. أورد شعره فی (نر ۸ – ص ۲۱۱) و (گلشن: ۲۵۴).

(دیوان صمصام یزدی أو شعره) اسمه محمد علی بن الملا محمد المعروف بمجتهد الیزدی. ترجمه آیتی فی (تش یز – ص ۳۰۳) وأورد رباعیته.

(۴۴۰۹: دیوان صمیمی بروجردی) هو الشیخ أسد الله. ولد بلمس من قرا الیگودرز ببروجرد وتعلم بقم وبروجرد، وانتخب معلما لثانویهٔ بروجرد وتوفی شابا فی (۱۳۶۱) ببروجرد ودیوانه یشتمل علی ثلاثین الف بیت عند أمه. أخبرنا به السید جعفر الشهیدی البروجردی.

(۴۴۱۰: دیوان صندلی) وهو افتخار الحکماء مجد الدین أبو الشجری الصندلی کما وصفه فی (اللباب – ۱۱) ونقل عن دیوانه وأطراه، وعنه أخذ فی (مع – ۱: ۳۱۴).

(۴۴۱۱: دیوان صنعت شیرازی) واسمه المیرز آقا ساعت چی. توفی بشیراز ودفن بدار السلام بشیراز فی (۱۲۹۰) أورد شعره فی (آثار عجم – ص ۵۶۱) وعنه فی (ریحانهٔ الأدب).

(۴۴۱۲: دیوان صنعت فداغی) هی بنت کدخدا بقریهٔ فداغ من قرا لار. شاعرهٔ اشتهر شعرها فی حیاتها کما فی (لارستان کهن – ص ۱۴۱ و ۲۰۲) عن فارسنامهء ناصری.

(۶۱۸)

مفاتیح البحث: مدینة إصفهان (۲)، الشهادة (۱)

صفحه ۲۸۵

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۲ - الصفحة ۶۱۹

(۴۴۱۳: دیوان صنعتی أو شعره) کان یشتغل بنحت القوالب کما ذکره فی (خص - ص ۲۹۳) وأورد شعره. وفی (مطلع الشمس: ۲: ۴۳۷) صنعی مشهدی. وفی (روشن ۳۹۵) خلطه ب (صنعی نیشابور).

(۴۴۱۴: دیوان صنع الله کاشانی أو شعره) نزیل تبریز کان طبیبا ترجمه معاصره سام میرزا فی (تس ۲ - ص ۵۴) وذکر مطلع قصیدته فی فتح شروان فی (۹۴۴) ومن حسن صنعه فیها ان کل مصراع منها مطابق للتاریخ المذکور. وهو متأخر عن العارف المولی صنع الله الکوزه کنانی المرشد لخلق کثیر والمتوفی (۹۳۱) ومادة تاریخه (پیر طریقت) کما فی (دجا - ص ۲۳۷) و (حبیب السیر ۳: ۱۱۴) ولعله الذی أورد النصر آبادی معماه فی (نر ۱۵ - ص ۵۲۵) بعنوان صنع الله بافقی.

(۴۴۱۵: دیوان صنعی دزفولی) وهو المیرزا حسن خان ابن محمد رشید خان تفنگدار باشی. ولد (۱۲۲۹ ش) ومات بطهران (۱۲۸۶ ش = ۱۳۲۴) طبع دیوانه فی طهران (۱۳۲۸ ش) باهتمام ابنه بدر الدین رشید پور.

(۴۴۱۶: دیوان صنعی کشمیری أو شعره) ذکر شعره فی (روشن ۳۹۵).

(۴۴۱۷: دیوان صنعی کلیبولی) واسمه محمد. وتوفی ۹۴۱ قال إسماعیل پاشا فی (هدیة العارفین ۲: ۲۳۵) ان له (مایهء سعادت) فی قصة الامام حسین بن علی ع قال فی کشف الظنون ان دیوانه ترکی.

(دیوان صنعی مشهدی) راجع صنعتی مشهدی وصنعتی نیشابوری.

(۴۴۱۸: دیوان صنعی نیشابوری) من سادات نیشابور. ترجمه تلمیذه فی الصنایع الشعریة والقاری علیه أکثر رسائل الفن، صادقی الکتابدار فی (خص ۶ - ص ۷۴) وقال ما رایته فی أکثر من ثلاث سنین. یستریح علی فراش النوم مع بلوغه حدود التسعین وقد تعشق فی تبریز بولد عطار یمشی إلیه فی کل یوم میلا من غیر تعب. وتوفی بتبریز ودفن بفناء مسجد جهانشاه. قال ولا یمکن الانتخاب من دیوانه لکون أکثر اشعاره من المطبوعات المنتخبات. ثم أورد عدة أبیات منه. ومات (۹۷۶) کما فی (خص ۸۶) وقال جرمی فی تاریخ وفاته:

سال تاریخ وفاتش از دو طور * یافتم از شوق شعر وسوز عشق

(۶۱۹)

مفاتیح البحث: الإمام الحسین بن علی سید الشهداء (علیهما السلام) (۱)، کتاب کشف الظنون لحاجی خلیفة (۱)، مدینة طهران (۲)، السجود (۱)، النوم (۱)

صفحه ۲۸۶

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۲ - الصفحة ۶۲۰

(۴۴۱۹: دیوان الصنوبری) هو أبو بکر أحمد بن محمد بن الحسن بن مراد الضبی الأنطاکی الحلبی الشاعر الشهیر بالصنوبری المتوفی (۳۳۴) عده ابن شهرآشوب من شعراء أهل البیت، وقال ابن الندیم ان الصولی جمع دیوانه فی مائتی ورقة. وترجمه فی (نسمة السحر) وأورد بعض شعره فی أهل البیت ع منه:

حب النبی محمد ووصیه * مع حب فاطمة وحب بنیها أهل الکساء الخمسة الغرر التی * یبنی العلا بعلاهم بابیها إلی قوله:

أرجو شـفاعتهم فتلک شـفاعۀ * یلتذ برد رجائها راجیها وترجمه المعاصـر فی (أعیان الشیعۀ – ج ۹ ص ۳۵۶ – ص ۳۸۱) وأورد قرب أربعمایۀ بیت من شـعره. ثم إن الشـیخ محمد بن الشـیخ طاهر السـماوی جمع شعره مستقلا فی مجلد وضم إلی ما فی (نسمۀ السحر) و (أعیان الشـیعۀ) ما وجدها متفرقا من شـعر الصنوبری، وفرغ منه فی (۱۳۶۳) ثم الحق به ما وجده من شـعره بعد التاریخ ویقرب الملحق من مایۀ وخمسین بیتا وادرکه الاجل فی (۱۳۷۰) وهذه النسخۀ بخطه اشتراها الشیخ محمد علی یعقوب الخطیب المعاصر.

(۴۴۲۰: دیوان صوتی یزدی) اسـمه المیر سـید علی من سادات یزد. ترجمه آیتی فی (تش یز – ص ۳۰۳) وأطری مهارته فی الموسیقا ومنـادمته للملوک وانه نـادم الشـاه سـلیمان فی الأواخر إلی أن توفی (۱۰۸۰) وذکر انه بلغت رباعیـاته إلی ثلاثمایـۀ رباعیـۀ، وعنه فی الریحانۀ ظاهرا. ولعله المذکور فی (نر ۹ – ص ۴۲۶) بعنوان میر صوفی.

راجع صورتی أصفهانی.

(۴۴۲۱: دیوان صورتگر) وهو الدکتور لطف علی صورتگر الشـیرازی أسـتاذ جامعۀ طهران ورئیس کلیۀ الآداب بشیراز. رأیت له شعرا کثیرا.

(۴۴۲۲: دیوان صورتی أصـفهانی أو شـعره) اسـمه علی (معرکه گیر) وکان یعرض صور الملائکۀ ویصور ما یجری یوم الحشـر للناس فی میدان أصفهان. أورد شعره فی رثاء ابنه الرضا فی (روشن ۳۹۵). راجع صوتی یزدی.

(۴۴۲۳: دیوان الصوری) عبد المحسن. عده ابن شهرآشوب فی (المعالم – ص ۱۳۹)

(۶۲۰)

مفاتیـح البحث: أهل بیت النبی صـلی الله علیه وآله (۱)، أهل الکساء (۱)، کتاب أعیان الشـیعۀ للأمین (۲)، مدینۀ إصفهان (۱)، مدینۀ طهران (۱)، أحمد بن محمد بن الحسن (۱)، ابن شهرآشوب (۲)، ابن الندیم (۱)، الطهارۀ (۱)، الشفاعۀ (۱)، الوفاۀ (۱)

صفحه ۲۸۷

الذریعۀ – آقا بزرگ الطهرانی – ج ۹ق ۲ – الصفحۀ ۶۲۱

فی عداد أبو نواس والأدیب المرزوقی من الشعراء المعاصرین للإمام الباقر ع. توجد دیوانه فی مکتبۀ (السماوی).

(۴۴۲۴: دیوان الصوفی) أبو الحسن علی بن أبی الحسین عبد الرحمان الصوفی. له منظومۀ صور الکواکب المطبوعۀ ۱۳۷۳ بدکن کما مر فی (۱۱: ۲۰۴).

(۴۴۲۵: دیوان صوفی أو شعره) ذکر فی (بهش ۲ ص ۳۹۱) انه مال إلی الصوفیۀ وتلمذ علی الشیخ محمد اللاهجی وأورد شعره.

(۴۴۲۶: دیوان صوفی اردسـتانی أو شعره) ترجمه معاصره سام میرزا فی (تس ۵ – ص ۱۳۱) وأورد شعره. وقال فی (روشن ص ۳۹۸) ان اسمه محمد وهو من أقرباء جامی.

(۴۴۲۷. دیوان صوفی استر آبادی أو شعره) ترجمه وأورد شعره فی (مجن ۳ – ص ۸۶ و ۲۶۰).

۴۴۲۸: دیوان صوفی أصـفهانی أو شـعره) وهو المیرزا علاء الدین محمد بن قطب الأولیاء میر معز الدین محمد. أورد شعره مع الاطراء فی (نر ۹ – ص ۳۵۱) (۴۴۲۹: دیوان صوفی أصـفهانی أو شـعره) واسـمه ملا محمد. أورد شـعره فی (تش – ص ۱۸۰) وقال إنه خال المولی الجامی.

(۴۴۳۰: دیوان صوفی تبریزی أو شعره) واسمه المیر محمد علی السنجانی. ترجمه وأورد شعره. فی (روشن – ص ۳۹۸) وعنه فی (دجا – ص ۲۳۷).

(۴۴۳۱: دیوان صوفی جغتائی أو شعره) سافر مدۀ فی العالم. ترجمه وأورد شعره فی (تش – ص ۱۶). و (پژمان ۳۰۶).

(۴۴۳۲: دیوان صوفی زاده زوزنی) قال سنگلاخ فی (امتحان الفضلا – ۱: ۱۱۴) انه رأی دیوانه بخط محمد ابریشمی.

(۴۴۳۳: ديوان صوفى شيرازى أو شعره) أصله من كرمان ومات بها وكان يسكن شيراز. وله رباعيات كثيرة أورد منها فى (نر ۹ – ص ۳۱۲).

(۴۴۳۴: ديوان صوفى شيرازى أو شعره) ويعرف بالحكيم صوفى. حاذق فى الطب تاجر. أورد شعره فى (نر ۹ – ص ۱۳۴) وعنه فى (روشن ص ۳۹۷).

(ديوان صوفى صفوى) كما فى مجالس النفائس. وقد مر بتخلصه خطائى، الشاه

(۶۲۱)

مفاتيح البحث: الإمام محمد بن على الباقر عليه السلام (۱)، علاء الدين محمد (۱)، عبد الرحمان (۱)

صفحه ۲۸۸

الذريعة – آقا بزرگ الطهرانى – ج ۹ق۲ – الصفحة ۶۲۲

إسماعيل.

(۴۴۳۵: ديوان صوفى كاكورى أو شعره) هو تلميذ غلام اما شهيد. أورد شعره فى (گلشن – ص ۲۵۶).

(۴۴۳۶: ديوان صوفى كرمانى أو شعره) أصله من شيراز. ولد بكرمان. أورد شعره فى (گلشن – ص ۲۵۶).

(ديوان صوفى مازندرانى) كما فى هدية العارفين لإسماعيل پاشا ۲: ۲۷ يأتى بتخلصه محمد كما فى (ميخانه).

(ديوان صوفى هروى) مر بعنوان پير صوفى فى (ص ۱۶۱).

(۴۴۳۷: ديوان صوفى همدانى أو شعره) الساكن بأصفهان ذكر فى (نر ۹ ص ۳۱۳).

(۴۴۳۸: ديوان صوفى يزدى أو شعره) أورد شعره فى (نر ۹ – ص ۴۳۶).

(۴۴۳۹: ديوان صولت) للسيد محبوب بن على شير مكنت الدهلوى الهندى المتوفى ۱۲۸۶ فارسى ذكر فى ذيل كشف الظنون. وقال فى (گلشن ص ۲۵۵) و (روشن ۳۹۸) ان والده كان من رؤساء محسن پور بالهند وهو طبيب ماهر. وطبع ديوانه فى ألفى بيت.

(۴۴۴۰: ديوان الصولى) أبو بكر إبراهيم بن عباس بن محمد بن صولتكين الصولى المتوفى بشعبان ۲۴۲ فى سامراء. ترجمه فى معجم الأدباء ووفيات الأعيان وتاريخ بغداد. وعده فى معالم العلماء ص ۱۴۱ من شعراء الشيعة. وديوانه صغير مطبوع. وهو عم الصولى الشطرنجى.

(۴۴۴۱: ديوان صهبا آشتيانى) هو المير مصطفى بن الميرزا حسن الآشتيانى ولقبه افتخار وتخلصه صهبا. قتل فى ۱۳۲۷ غيلة بمشهد عبد العظيم بالرى. طبع له (افتخار – نامهء حيدرى) بطهران ۱۳۱۰ كما مر فى ۲. ۲۵۶.

(۴۴۴۲: ديوان صهبا بروجنى) واسمه على أكبر بن محمد جواد. ولد ۱۳۱۷ وديوانه فى ثلاثة آلاف بيت. ترجمه ايزد گشسب فى نامهء سخنوران ص ۱۵۹ وكذا فى شعراى معاصر أصفهان ص ۳۱۸.

(ديوان صبها شيرازى) راجع صهبا قمى.

(۶۲۲)

مفاتيح البحث: كتاب معالم العلماء (۱)، كتاب كشف الظنون لحاجى خليفة (۱)، مدينة سامراء المقدسة (۱)، شهر شعبان المعظم (۱)، مدينة إصفهان (۲)، مدينة طهران (۱)، مدينة بغداد (۱)، الهند (۱)، الجود (۱)، الشهادة (۱)، القتل (۱)

صفحه ۲۸۹

الذريعة – آقا بزرگ الطهرانى – ج ۹ق۲ – الصفحة ۶۲۳

(۴۴۴۳: صهبا قمشهی) الحکیم الإلهی الآقا محمد رضا القومشهی المتوفی بطهران یوم وفاة الحاج المولی علی الکنی ۲۷ محرم ۱۳۰۶. ترجمه تلمیذه الحاج میرزا أبی الفضل الکلانتری علی ظهر رسالة أستاذه فی الفرق بین أسماء الذات والصفات وقد استنسخها التلمیذ لنفسه وهی عند الحاج میرزا محمد الثقفی بطهران أطری أستاذه فی ظهر الرسالة. وفی اخرها مقدار نصف صفحة أوردها جلال الدین المحدث الأرومی فی مقدمة طبع دیوان التلمیذ. وفیه عدة من اشعاره.

(۴۴۴۴: دیوان صهبا قمی) ترجمه فی (تش ۳۹۵) واسمه آقا تقی بن ید الله وقد جمع دیوان شعره فی ثلاثة آلاف بیت وأورد بعض غزلیاته وذکر انه اخذ تخلصه عن مشتاق الأصفهانی. وأصله من دماوند. ولد بقم ثم سکن أصفهان ومات بشیراز فی ۱۱۹۱ وقال صباحی فی تاریخه.

کلک صباحیش زد نقش از برای تاریخ * دایم بود ز کوثر لبریز جام صهبا وترجمه أیضا فی (انجمن ۴) و (مع ۲: ۳۳۰) وتوجد نسخته فی (سپهسالار ۴۰۱) مع دیوان هاتف.

(۴۴۴۵: دیوان صهبائی چشتی أو شعره) وهو السید عبد الباقی من أحفاد قطب الدین مودود الچشتی. کان خطاطا ماهرا فی بلاط عالمگیر وشاه جهان. أورد شعره فی (گلشن – ص ۲۵۷).

(۴۴۴۶: دیوان صهبائی دهلوی) هو امام بخش الدهلوی. طبع دیوانه بنو لکشور وگانپور ۱۹۲۵ م. علی الحجر.

(۴۴۴۷: دیوان صیاد مشهدی أو شعره) أورد شعره فی (مطلع الشمس ۲: ۴۳۷) و (روشن ص ۴۰۰).

(دیوان صیدی شیرازی) کان صیدی التخلص السابق لعرفی شیرازی کما فی (میخانه ص ۱۷۶) راجع دیوان عرفی شیرازی.

(۴۴۴۸: دیوان میر صیدی طهرانی) ترجمه البلگرامی فی خزانهء عامره ص ۲۹۳ وذکر مسافرته من أصفهان إلی الهند وملازمته السلطان محمد شاه جهان صاحبقران الثانی ومدحه بقصیدة نال منها بصلة الف روپیة فی (۱۰۵۰) وحکی عن مجمع النفایس (۶۲۳)

مفاتیح البحث: مدینة إصفهان (۲)، مدینة طهران (۲)، جلال الدین (۱)، الهند (۱)، الحج (۳)، الوفاة (۲)

صفحه ۲۹۰

الذریعة – آقا بزرگ الطهرانی – ج ۹ق۲ – الصفحة ۶۲۴

لخان آرزو، وما ناله من صلة خمسة آلاف روپیة من النوابة جهان آرا بیگم بنت شاهجهان وذکر الصحیفة الحلویة لبعض غزلیاته وأورد مما انتخبه منها ما یقرب من أربعین مطلعا وکذا فی (سرو آزاد – ص ۱۱۱) و (نر ۹ – ص ۳۵۸) وفی تغ ۸۱ انه مات ۱۱۰۰ وذکر فی (سرخوش ص ۶۵) و (حسینی ص ۱۹۳) و (تش – ص ۲۱۴) توجد نسخه فی مکتبة بنگاله کما فی فهرسها ومکتبة (الملک – ۶۵) وعند دهخدا بطهران.

(۴۴۴۹: دیوان صیرفی ساوجی أو شعره) واسمه صلاح الدین. ترجمه فی (تغ ۸۱) وقال کان تلمیذ ملا محتشم الکاشانی.

(۴۴۵۰: دیوان صیرفی کشمیری أو شعره) واسمه المیر علی معاصر الشیخ یعقوب الصرفی. أورد شعره فی (گلشن ۲۵۸) و (حسینی ۱۸۶) (۴۴۵۱: دیوان صیرفی کور التبریزی) کان صرافا فی میدان تبریز کما ترجمه معاصره سام میرزا فی (تس – ص ۱۴۳) وأورد شعره. وعنه فی دانشمندان آذربایجان ص ۲۴۰ قالا ـ نقلا عن (خص ص ۲۶۹) و (خلاصة الاشعار) وکان یری نفسه اشعر من خسرو وجامی وهو متأخر عن الخواجة عبد الله الصیرفی التبریزی الخطاط الشهیر المتوفی (۷۴۲) ودفن بمقبرة چرنداب. ترجمه وترجم معه جمعا من الخطاطین فی (دجا – ص ۲۳۸) وقد اخذه عن تاریخ حشری تبریزی.

(۴۴۵۲: دیوان صیرفی همدانی) ترجمه صادقی کتابدار فی (خص ص ۲۴۸) و (تش ۲۵۶) وذکر انه تتبع دیوان أمیر شاهی وقصاید مولانا کاتبی وأورد بعض ما سمعه منه. وفی کشف الظنون دیوان صیرفی فارسی.

(۴۴۵۳: دیوان صیرفی الهندی) ترجمه فی (مع ۱ ص ۳۱۴) قال إنه کان قاضیا وبمدح السلطان فیروز شاه وأورد له ثلاثهٔ أبیات.

(۴۴۵۴: دیوان مولانـا صـیقلی بروجردی) الشـاعر السـکاک. ترجمه الصادقی فی (خص - ص ۲۶۷) وأورد اشعاره. وفی (تش ۲۵۶) وفی (تغ - ۸۱) ذکر مهاجاته مع صحیفی وشأنی.

(۶۲۴)

مفاتیح البحث: کتاب کشف الظنون لحاجی خلیفهٔ (۱)، مدینهٔ طهران (۱)، آذربیجان (۱)، الموت (۱)

صفحه ۲۹۱

الذریعهٔ - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۲ - الصفحهٔ ۶۲۵

(ض) (۴۴۵۵: دیوان ضابط خراسانی أو شعره) ترجمه وأورد شعره المتخلص فیه (ضابط) فی (روشن - ص ۴۰۱).

(۴۴۵۶: دیوان ضابـط گیلانـی أو شـعره) ترجمه الحزین فی تـذکرته (ص ۱۱۸) وقال اسـمه محمـد إبراهیم. وکـذا فی (روشن - ص ۴۰۱).

(۴۴۵۷: دیوان ضـامن لکهنوی) طبع بنو لکشور، وهو المولوی غلاـم ضامن أخ غلام ثامن. کان عالما بالمعقول کما فی (روشن - ص ۴۰۱).

(۴۴۵۸: دیوان السـید ضامن) ابن شـدقم بن زین الـدین علی بن بـدر الـدین حسن الحسـینی الخمری الشدقمی المدنی صاحب (تحفهٔ الأزهار) ذکر فیه تاریخ ولادهٔ بعض ولده فی (۱۰۸۸) فی أصفهان فیظهر حیاته بها فی التاریخ.

(۴۴۵۹: دیوان الضبی أو شـعره) وهو محمد بن حبیب. عده فی (معالم العلماء - ص ۱۳۹) من أصحاب الأئمهٔ الشعراء. وکذا فی (لس - ص ۳۸۱).

(۴۴۶۰: دیوان الضبی أو شعره) وهو أحمد بن إبراهیم الکافی الأوحد المتوفی ۳۹۷. ترجمه فی الیتیمهٔ وعده فی (المعالم ص ۱۳۶) من المجاهرین بمدح الأئمهٔ.

(۴۴۶۱: دیوان الضـحاک) ابن قیس بن معاویهٔ التمیمی الشـهیر بالأحنف. اسمه احمد ابن قیس. کان سیدا حلیما من التابعین وأصحاب أمیر المؤمنین ع. شهد صفین والنهروان.

ترجمه کذلک فی الجزء الأول من نسمهٔ السحر فیمن تشیع وشعر) الموجود نسخته فی مکتبهٔ کاشف الغطاء فی النجف.

(۴۴۶۲: دیوان ضـعیفی نیشـابوری أو شـعرها) سـماها فی (عرفات) بی بی ضـعیفی وقال کانت معاصرهٔ ل (بی بی آرزو) وسافرت فی آخر عمرها إلی مکهٔ. وقال فی (تذکرهٔ

(۶۲۵)

مفاتیـح البحث: الإمام أمیر المؤمنین علی بن ابی طالب علیهما السـلام (۱)، کتاب معالم العلماء (۱)، مدینهٔ مکهٔ المکرمهٔ (۱)، العلامهٔ الشیخ کاشف الغطاء (۱)، مدینهٔ النجف الأشرف (۱)، مدینهٔ إصفهان (۱)، أحمد بن إبراهیم (۱)، محمد بن حبیب (۱)، الشهادهٔ (۱)

صفحه ۲۹۲

الذریعهٔ - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۲ - الصفحهٔ ۶۲۶

الخواتین) انها کانت معاصرهٔ للحکیم آذری الأسفرائینی المتوفی ۸۶۶ ولکن فی (مجتس ۶ - ص ۱۶۸) و (حسینی - ص ۱۹۵) سماها ملا ضـعیفی وکذا فی (گلشن ص ۲۵۸) وأورد شـعرها فی (از رابعه تاپروین - ص ۱۶۱) لکشاوز صـدر. وفی (روشن ص ۴۰۲) أورد ذکر محمد قاسم ضعیفی ما وراء النهری.

(۴۴۶۳: دیوان ضـمیر أو شعره) الإیرانی أصلا الهندی مولدا. اسمه المیرزا روشن ضمیر معاصر السلطان شهاب الدین محمد شاه جهان الملقب بصاحبقران ثانی، وکان منصوبا من قبله فی (۱۰۶۶) بمناصب عدیدهٔ فی بندر سورت وعزل عن بعضها فی حادی عشر شهر رمضان من تلک السنهٔ ونصب لمنصب آخر بها إلی أن مات (۱۰۷۴) ونال من السلطان بصلات وجوائز کثیرهٔ کما فصله فی (خزانهء عامرهٔ ص ۲۹۷).

(۴۴۶۴: دیوان ضـمیر حلوائی أو شـعره) اسـمه تقی حلوائی. أورد النصر آبادی بعض شعره فی (نر ۹ - ص ۴۱۹) وذکر وصف المیر حمیدی له بقوله:

شعر تو آنروز که دیوان شود * کاغذ حلوا چه فراوان شود وله مطایبات مع معاصره صیدی وقد سافر إلی الهند ورجع. أورد شعره فی (گلشن - ص ۲۵۸).

(۴۴۶۵: دیوان ضـمیری) الأصـفهانی. اسـمه کمال الدین حسین من شعراء عصر الشاه طهماسب المتوفی (۹۸۴) کـان ماهرا فی النجوم والرمل ولـذا یتخلص بضـمیری. ترجمه فی تحفهء سامی المؤلف فی ۹۵۷ (ص ۱۲۴) وعالم آرا (ص ۱۸۷ [۱۲۹]) وذکر انه فی أوان شبابه، وأورد بعض شـعره. وترجمه صـادقی فی مجمع الخواص المؤلف (۱۰۱۶) (ص ۱۳۶) وذکر انه توفی ودفن بأصـفهان، وله من الشـعر مایـهٔ الف بیت لیس فی بیت واحـد منها مدح للملوک وذلک لعلو همته. وترجمه فی (مع - ج ۱ ص ۳۳۵) وذکر له المثنویات الستهٔ بأسامیها والدواوین السبعهٔ بأسامیها واحد عشر دیوانا فی مقابل دواوین سـعدی وحافظ وشرف جهان وکمال خجندی وغیرهم. وقال إنه لم یر فی الدنیا شاعرا أکثر شـعرا من ضمیری الأصفهانی ورأیت فی بعض المواضع انه مات فی ۲۸ شعبان ۹۸۷ وفی (تغ ۸۲) انه مات ۱۰۰۰ ومر فی (۷: ۱۶) وفـاته فی ۹۷۳ وذکرنا تفصـیل حاله فی (۷: ۲۶۱) وقـد جـاء ترجمته فی (تش - ص ۱۸۰) والروضهٔ الصفویهٔ وکذا فی

(۶۲۶)

مفاتیح البحث: شهر رمضان المبارک (۱)، شهر شعبان المعظم (۱)، مدینهٔ إصفهان (۱)، الهند (۱)، الموت (۳)، الوفاهٔ (۱)

صفحه ۲۹۳

الذریعهٔ - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۲ - الصفحهٔ ۶۲۷

هدیهٔ العارفین ۱: ۳۱۹. وقـد رأی المنتخب من خمسهٔ دواوینه سـنگلاخ وذکرها فی (امتحان الفضـلاء ۲: ۳۲۰) وفرهنگ ضمیری من مدارک فرهنگ جهانگیری.

(۴۴۶۶: دیوان ضـمیری بلگرامی) وهو نظام الدین من شـعراء بلگرام. کان یسـکن ناحیهٔ قاضی پوره، ومات أبوه وهو صغیر ورباه عمه الذی کان من ملازمی أکبر پادشاه.

ومات بقریهٔ سفیدون من توابع دهلی فی ۱۰۰۳ وقال مبارک خان فی تاریخه:

کردم اندیشه بهر تاریخش * خردم گفت: (آه آه نظام) ودیوانه مشـتمل علی الغزل والرباعی والصـنایع الشـعریهٔ فی خمسهٔ عشـر الف بیت. رآه السید محمد أشرف در گاهی. کذا ترجمه فی (سرو آزاد - ص ۲۴۴ - ۲۴۷) وتوجد دیوانه فی (بنکاله) کما فی فهرسها.

(۴۴۶۷: دیوان ضمیری قمی) الهمدانی الاشتهار وبها توفی ودفن بامزاده إسماعیل.

وهـو ابن المولی حیرانی القمی. ترجمه فی (خص ۸ - ص ۱۷۸) وذکر انه کان یحضـر مجالس الشاه طهماسب لکنه منع من حضوره فکان منزویا فی همـدان إلی أن توفی بها وترجمه أیضا سام میرزا فی (تس ۵ - ۱۲۴) وأوردا بعض شعره وفی (گلشن ص ۲۵۸) ان له عدهٔ مثنویات.

(دیوان ضمیری همدانی) راجع ضمیری قمی.

(دیوان ضیاء) قال فی (لط ۳ - ص ۸۷) انه تخلص آخر لفغانی فیأتی فی الفاء.

(۴۴۶۸: دیوان ضیاء) فارسی مطبوع فی المدایح والمراثی کما یظهر من بعض الفهارس.

(۴۴۶۹: دیوان ضیاء) رأیت بعضه فی ضمن مجموعۀ دونها المولی حسن علی المداح الذی کان حیا فی (۱۲۸۵) فی کتب السید محمد بن نعمۀ الله الموسوی من أحفاد المیر عبد الصمد التستری وهو القصیدۀ الطویلۀ فی نیف ومایۀ بیت فی مدح أمیر المؤمنین (ع) وفی المجموعۀ دیوان ثریا أیضا أول القصیدۀ:

باز جهان شد جوان چه طلعت خوبان * شد چه رخ دلستان فضای گلستان إلی قوله:

حیدر صفدر علی عالی اعلی * صهر پیمبر ولی ایزد منان

(۶۲۷)

مفاتیح البحث: الإمام أمیر المؤمنین علی بن ابی طالب علیهما السلام (۱)، المنع (۱)

صفحه ۲۹۴

الذریعۀ - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۲ - الصفحۀ ۶۲۸

وتخلص الشاعر:

بس کن وبگذر ضیا ز مدح ومزن دم * مدحت ذاتش بجد وجهد چه نتوان (۴۴۷۰: دیوان ضیاء أصفهانی) واسمه محمد حسین الأصفهانی وهو من الشعراء المداحین لمعتمد الدولۀ منوچهر خان خواجۀ والی أصفهان والمتوفی بها (۱۲۶۳) وقد ترجمه وأورد مدیحه له المیرزا محمد علی بن أبی طالب المذهب المتخلص (بهار) الأصفهانی فی کتابه (المدایح المعتمدیۀ) الموجود نسخۀ منه فی مکتبۀ (المجلس) کما فی فهرسها (ص ۶۸۴).

(۴۴۷۱: دیوان ضیاء أصفهانی أو شعره) وهو ضیاء الدین محمد ابن عم المیرزا سلیمان الخاوری. أورد شعره فی (حسینی - ص ۱۹۶) و (گلشن - ص ۲۵۹) وفی (روشن ۴۰۴) أوصل نسبه إلی جابر الأنصاری.

(۴۴۷۲: دیوان ضیاء أصفهانی) واسمه المیرزا نور الله الرودشتی. کان بقریۀ کفران من البلوکات التسعۀ لأصفهان ومن أکابرها فی عصر الشاه عباس الماضی المتوفی (۱۰۳۸) ومن کتاب دیوانه. ترجمه فی (الروضۀ الصفویۀ) و (تش ۱۸۱) و (مع - ج ۲ ص ۳۳۵) وأورد قرب خمسین بیتا من بعض قصایده. ونسخۀ دیوانه مع بعض اشعار محمد حسن الأصفهانی المتخلص (زرگر) والمتوفی (۱۲۷۰) توجد فی مکتبۀ (المجلس) و (الملک). و (روشن - ۴۰۳).

(۴۴۷۳: دیوان ضیاء بلگرامی أو شعره) وهو الحافظ ضیاء الدین کان مدرسا بمحلۀ میدان پوره فی بلگرام ومات ۲۵ شعبان ۱۱۰۳ وقال آرزو فی تاریخه:

خرد تاریخ أو در خواست از غیب * ندا آمد: (ضیاء منزل قدس) کذا ترجمه فی (سرو آزاد - ص ۲۵۰) وأورد شعره.

(دیوان ضیاء تبریزی) ترجمه فی (مجن ۳ - ص ۶۴ و ۲۳۷) وأورد له شعرا ذکره فی (حسینی ۱۹۴ وتش ۲۶) لضیائی اردوبادی الآتی.

(۴۴۷۴: دیوان ضیاء دهکردی أو شعره) واسمه یوسف بن شیخ علی خان الدهکردی ولد ۱۳۱۰ وتوفی ۱۳۶۶ کان منشیا للخانات البختیاریۀ. أورد شعره فی (شعرای معاصر أصفهان ص ۳۲۲).

(۶۲۸)

مفاتیح البحث: شهر شعبان المعظم (۱)، مدینۀ إصفهان (۳)، علی بن أبی طالب (۱)، جابر بن عبد الله الأنصاری (۱)

صفحه ۲۹۵

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۲ - الصفحة ۶۲۹

(۴۴۷۵: ديوان ضياء الدين) من غير نسبة من شعراء السلطان محمد بن تكش خوارزمشاه الملقب بسنجر. ترجمه فی (مع ج ۱ - ص ۳۲۶) وأورد بعض قصيدته فی مدح السلطان المذكور.

(۴۴۷۶: ديوان ضياء الدين استر آبادی) قال سنگلاخ فی (امتحان الفضلا ۱: ۱۵۸) انه رآی قصايده بخط جعفر هروی.

(ديوان ضياء الدين بلخی) الواعظ. ترجمه فی (مع - ج ۱ ص ۳۲۶) وذكر ملاقاة المولی محمد العوفی له ونقل شعره. ولعله ضياء الدين كابلی.

(۴۴۷۷: ديوان ضياء الدين تبريزی أو شعره) الچرندابی المدفون بها. ترجمه فی (دجا - ص ۲۴۱) وأورد شعره نقلا عن تاريخ گزيده وكذا فی (بهش ۱ - ص ۳۲۱) و (روشن ۴۰۲).

(ديوان ضياء الدين خجندی) الشيرازی الأصل. ترجمه فی (مع - ج ۱ ص ۳۲۵) راجع ضياء الدين فارسی.

(۴۴۷۸: ديوان ضياء الدين سمنانی) قال سنگلاخ فی (امتحان الفضلاء - ۲: ۷) انه رأی ديوانه بخط أبی تراب الأصفهانی.

(۴۴۷۹: ديوان ضياء الدين كابلی أو شعره) واسمه الحكيم ضياء الدين محمود الكابلی معاصر العوفی. ترجمه وأورد شعره فی (اللباب ۱۱).

(ديوان ضياء الدين كاشانی) الطبيب (مسيح الزمان) أورد شعره بهذا العنوان فی (نر ۳ - ص ۶۱) وفی نسخة اسمه صدر الدين فلعله هو صدر الدين الكاشانی المذكور فی (ص ۶۰۳).

(ديوان ضياء الدين كاشانی) راجع ضياء كاشانی.

(۴۴۸۰: ديوان ضياء الدين فارسی) أصله من فارس وسكن خراسان ومدح بيغو ملك السلجوقی. كذا فی (هفت ص ۲۲۳) وقال فی (تش ۳۳۰) ان أصله من خجند بخراسان وهو من أحفاد سلمان الفارسی ولذا قد يتخلص (فارسی) وله شرح علی (المحصول) للفخر الرازی وأورد له الاشعار التی نسبها إليه امين احمد فی هفت إقليم.

وسماه فی الريحانة عن القاموس التركی و (مع ۱: ۳۲۵) ضياء الدين الخجندی الشيرازی

(۶۲۹)

مفاتيح البحث: سلمان المحمدی (الفارسی) رضوان الله عليه (۱)، خراسان (۲)، الطب، الطبابة (۱)

صفحه ۲۹۶

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۲ - الصفحة ۶۳۰

الأصل الهروی المدفن. وكان يتخلص فارسی أيضا ومات فی ۶۱۰ وله مشاعرات مع رجل سماه شهاب (شمس الدين). وفی الترجمة خلط.

(۴۴۸۱: ديوان ضياء الدين ميرم أو شعره) هو ابن الخواجة علاء الدين أخ أفضل الدين محمد الكرمانی. كان عالما بالاستيفاء والسياق وماهرا فی الشعر. أورد اشعاره فی حبيب السير كما فی رجال حبيب السير ص ۲۱۷، ۲۳۳ ومنها ما تاريخه ۹۲۷.

(۴۴۸۲: ديوان ضياء الدين يوسف اليمانی) وهو السيد ضياء الدين يوسف بن يحيی ابن الحسين بن المؤيد بالله محمد المولود والمتوفی بصنعاء (۱۰۷۸ - ۱۱۲۱) والمؤلف لكتابه الجليل (نسمة السحر فيمن تشيع وشعر) الموجود فی مجلدين بمكتبة كاشف الغطاء فی النجف. وقد جعلت له فهرسا سميته (نزهة البصر) والمجلد الأول منه يشتمل علی ۱۱۲ رجلا والثانی علی ۵۸۰ رجلا أوردتهم فی شعراء الذريعة. وترجمته فی (مصفی المقال ص ۵۰۷ - ۵۰۸).

(۴۴۸۳: ديوان ضياء زنوزی أو شعره) من شعراء الترك فی القرن الثالث عشر بآذربايجان. واسمه كربلائی آقا. ترجمه فی (دجا - ص

(۲۴۱) نقلا عن (حديقة الشعراء) (۴۴۸۴: ديوان ضياء السلطنة أو شعرها) واسمها شاه بيگم بنت فتح عليشاه القاجار وأمها مريم كانت يهودية تزوجها الشاه فأسلمت وولدت ضياء هذه. أورد شعرها فى (از رابعه تاپروين - ص ۱۶۳) نقلا عن (تاريخ عضدى) و (سفينهء فرخ) وقد الف محمود ميرزا تذكرة (نقل مجلس) بأمر من ضياء السلطنة هذه.

(۴۴۸۵: ديوان ضياء شيرازى) وهو الميرزا قاسم بن محمد حسين (همدم) ابن ميرزا على (فخر) ابن ميرزا رحيم (بيدل) الشيرازى المذكور فى (ص ۱۵۳). أورد شعره فى (عم - ص ۵۲۸) والريحانة.

(۴۴۸۶: ديوان ضياء صفوى أو شعره) وهو صفدر على خان ابن عسكر على خان.

كان ينتسب إلى السلطان حسين بن بهرام ميرزا من أحفاد الصفوية. أورد شعره فى (گلشن - ص ۲۵۹).

(۴۴۸۷: ديوان ضياء طهرانى) ترجمه معاصره النصر آبادى وأطرى طبعه وأورد بعض شعره فى (نر ۹ - ص ۲۹۷) وذكر انه لاقاه المولى صبوحى الخوانسارى فى القرن الحادى عشر

(۶۳۰)

مفاتيح البحث: مدينة النجف الأشرف (۱)

صفحه ۲۹۷

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانى - ج ۹ق۲ - الصفحة ۶۳۱

وكذا فى (تغ - ۸۲).

(۴۴۸۸: ديوان ضياء قزوينى) ضابطه نويس، نزيل هند أخيرا والمتوفى بها. ترجمه النصر آبادى فى عداد المستوفين فى (نر ۴ - ص ۸۸) وأورد عدة من اشعاره ثم أورد بعض شعره فى (ص ۴۸۰) وترجمه فى (تش ۲۲۷) و (گلشن - ص ۲۵۹) ولعله المذكور فى عالم آرا ص ۹۹۸ بعنوان محمد يوسفا.

(۴۴۸۹: ديوان ضياء كاشانى) اسمه ضياء الدين محمد المعاصر للشاه عباس الماضى ويتخلص فى شعره بضياء. ومنه ما أنشأه فى تاريخ موت محمد خان اورنگ فى (۱۰۰۶) ولعله المولى محمد بن محمود تلميذ المقدس الأردبيلى وشيخ إجازة السيد حسين بن حيدر الكركى فى (۱۰۰۵) وخال المحقق الفيض الكاشانى وهو مقدم على ضياء الدين محمد بن آخوند نور الآتى ظاهرا.

(۴۴۹۰: ديوان ضياء كاشانى أو شعره) وهو ضياء الدين محمد بن العلامة الآخوند نور الرازى الكاشانى المتوفى ۱۰۲۴ كما ذكر فى (ض - ص - ۱۶۶) والريحانة نقلا عن القاموس التركى. ترجمه وأورد شعره فى (نر ۶ - ص ۱۶۱) وفى (حسينى - ص ۱۹۵) سماه ضيائى وقال مات بأصفهان ۱۰۴۴. ولكن تخلصه فى شعره ضياء. وذكر أيضا فى (تش - ۲۴۵).

(۴۴۹۱: ديوان ضياء كرمانى أو شعره) اسمه ضياء الدين. نصبه الشاه خدا بنده وزيرا لأصفهان وقتل فى ۹۸۸ بيد يوسف خان افشار. ترجمه وأورد شعره فى (حسينى ص ۱۹۴) و (روشن - ۴۰۴).

(۴۴۹۲: ديوان ضياء كرمانى) وهو الحاج رضا قلى خان بن محمد قلى خان الكرمانى.

توجد ديوانه عند أحفاده، ويشتمل على سبعة آلاف بيت مدايح عربية وفارسية كما ذكره السيد محمد الهاشمى الكرمانى بطهران.

(ديوان ضياء كفرانى) راجع ضياء أصفهانى.

(ديوان ضياء نخشبى) راجع ديوان النخشبى.

(ديوان ضياء نيشابورى) راجع ضيائى كمانگر.

(۴۴۹۳: ديوان ضياء نور اللهى أو شعره) هو حفيد ميرزا احمد كفرانى أورد شعره

(۶۳۱)

مفاتيح البحث: مدينة إصفهان (٢)، مدينة طهران (١)، محمد الهاشمى (١)، الموت (١)، القتل (١)، الحج (١)

صفحه ۲۹۸

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانى - ج ٩ق٢ - الصفحة ۶۳۲

فى (عالم آرا - ص ٧١۶).

(۴۴۹۴: ديوان ضيائى أصفهانى أو شعره) وهو الحاج مير سيد على المعروف بآقا بزرگ بن محمد مهدى امام الجماعة بقصبة ماربين بأصفهان. ولد ١٢۶۴ وتوفى ١٠ صفر ١٣٥٨ ذكره لنا المعلم الحبيب آباد نقلا عن حفيده السيد محمد باقر الصفوى ابن نور الله بن على هذا.

(۴۴۹۵: ديوان ضيائى اردوبادى) من الشعراء المعاصرين للمير على شير. ترجمه كذلك سام ميرزا فى (تس ٥ - ص ١١٩) وقال: له قصايد أكثرها بطريق اللغز. وترجمه فى (تش - ص ٢۶) و (حسينى ص ١٩۴) و (دجا - ص ٢۴١) وأورد من قصيدته الشطرنجية فى مدح غريب ميرزا المتوفى (٩٠٢) وأرخ وفاته (٩٢٧) نقلا عن عدة كتب وفى (مجن ٣ - ص ۶۴ و ٢٣٧) سماه ضياء تبريزى. وفى (نگارستان سخن) أردبيلى. وفى رجال حبيب السير (ص ٢٥١) سماه ضيا.

(۴۴۹۶: ديوان ضيائى بخارائى أو شعره) ترجمة سام ميرزا فى (تس ٥ - ص ١۶٥) وأورد شعره.

(۴۴۹۷: ديوان ضيائى بيرجندى) الشيخ محمد حسين بن الشيخ محمد باقر البيرجندى المعروف بآيتى المعاصر. طبع بطهران فى ١٣٧٨ فى مجلد كبير ومر له فى (ص ٢۴٩) ديوان الحسين الذى جمع فيه ما ينسب إلى الحسين ع. وطبع له (بهارستان در تاريخ قهستان) فى ٣٩٣ ص. بطهران فى ١٣٢٧ ش. ومر ديوان أخيه الآيتى.

(۴۴۹۸: ديوان ضيائى خبوشانى قوچانى) لم يعلم اسم الناظم. وتاريخ النظم كما يظهر من أواخره (١٢۴۶) وكان له يومئذ ست وستون سنة وتاريخ كتابة النسخة الموجودة فى مكتبة (المجلس) أيضا هذه السنة كما ذكره فى فهرسها (ج ٣ - ص ٣٣۶) هاجر إلى شيراز وهو ابن خمس وعشرين سنة وبقى فيها خمس وثلاثين سنة وتلمذ على الحاج محمد حسن القزوينى نزيل شيراز ومؤلف رياض الشهادة المتوفى ١٢۴٠ ومدحه بقصايد وفى ديوانه أنواع الشعر من الغزل والمثنوى والرباعيات وغيرها، يقرب من سبعة آلاف بيت.

(۴۴۹۹: ديوان ضيائى دزفولى) للحاج المولى رشيد بن الحاج بابا الدزفولى المتوفى

(۶۳۲)

مفاتيح البحث: الإمام الحسين بن على سيد الشهداء (عليهما السلام) (١)، مدينة إصفهان (١)، مدينة طهران (٢)، الشهادة (١)، الحج (٢)، الوفاة (٣)، الجماعة (١)

صفحه ۲۹۹

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانى - ج ٩ق٢ - الصفحة ۶۳۳

. ١٣٣٢ من تلاميذ الشيخ الأنصارى. كان يعيش من الكسب ولا يتصرف فى الوجوه البرية وهو فى غاية الورع. وديوانه فارسى فى المدايح والمراثى مطبوع. بطهران ١٣٩٣ فى ١٢٢ ص.

(۴۵۰۰: ديوان ضيائى دهلوى أو شعره) واسمه المير ضياء الدين. ترجمه وأورد شعره فى (سرخوش - ص ۶٩) و (حسينى - ص ١٩۶). وفى (روشن - ۴٠۴) ضياء دهلوى معاصر شاهجهان.

(۴۵۰۱: ديوان ضيائى شيرازى) عده فى (مع - ج ٢ ص ٣٣٧) من الشعراء المعاصرين له وقال إن اسمه ضياء الدين محمد شفيع من سادات كاورون وعلمائها وتوطن بشيراز وذكر بعض شعره.

(۴۵۰۲: دیوان ضیائی شیرازی) واسمه المیرزا سید علی الحکیم الفقیه الطبیب ترجمه معاصره المیرزا فرصت فی (آثار عجم - ص ۵۶۱) وأورد شعره.

(۴۵۰۳: دیوان ضیائی کاشانی أو شعره) وهو السید محمد العلوی ابن السید إبراهیم تلمیذ المولی حبیب الله الکاشانی المترجم فی (النقباء - ۳۶۰). طبع بعض شعره فی آخر تسهیل المسالک فی ۱۳۷۴ فی رثاء أستاذه المذکور.

(۴۵۰۴: دیوان ضیائی کمانگر أو شعره) وهو المیر نظام الدین المعاصر للجامی.

ترجمه وأورد شعره فی (حسینی - ص ۱۹۴) وفی (روشن - ص ۴۰۵) سماه ضیاء نیشابوری کمانگر.

(۴۵۰۵: دیوان ضیائی مرندی) اسمه المیرزا جهانگیر خان (ناظم الملک) بن محبعلیخان بن میرزا محمد تقی خوش نویس. ترجمه فی (دجا - ص ۲۴۲) وذکر انه ولد (۱۲۷۵) وتوفی بقم ودفن بها فی (۱۳۵۲) طبع دیوانه بعد وفاته بطهران فی ۱۳۱۳ ش فی ۲۶۳ ص. باهتمام زوجته. وله نظم وصایا أمیر المؤمنین ع بالفارسیة. طبع فی اسلامبول فی (۱۳۳۱) ومر له (حقیقت نامه) فی (۷: ۵۰) المطبوع ۱۳۶۷ وله وصیت نامه المطبوع ۱۳۴۷ وترجمه فی الریحانة مفصلا.

(۴۵۰۶: دیوان ضیائی ملتانی أو شعره) واسمه محمد علی. کان حیا بأکبر آباد إلی ۱۰۲۴. أورد شعره فی (گلشن - ص ۲۶۰). وفی (روشن - ۴۰۴) مولیانی بدل ملتانی.

(۶۳۳)

مفاتیح البحث: الإمام أمیر المؤمنین علی بن ابی طالب علیهما السلام (۱)، مدینة طهران (۲)، الزوجة (۱)

صفحه ۳۰۰

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۲ - الصفحة ۶۳۴

(۴۵۰۷: دیوان ضیائی موشحی جونپوری) من شعراء الهند فی القرن الحادی عشر ولد بجونپور وتربی به، وکان هو ووالده وجده شعراء، ولازم هو شمس الدین جهانگیر قلی خان فی گجرات وپتنه. ودیوانه فی أربعة آلاف بیت. وله مثنوی (ساقینامه) أورد شعره فی (میخانه ۳ - ص ۵۷۳).

(۴۵۰۸: دیوان ضیائی یزدی أو شعره) قال فی (تش یز - ص ۳۰۴) انه کان من أهل مروست قریة بیزد. وأورد شعره.

(۴۵۰۹: دیوان ضیغم مازندرانی أو شعره) واسمه علی نقی. سافر إلی الهند زمان تألیف (آفتاب عالمتاب) فقال کان ماهرا فی نظم القصائد. کذا فی (روشن - ص ۴۰۵).

(۶۳۴)

مفاتیح البحث: الهند (۲)

صفحه ۳۰۱

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۲ - الصفحة ۶۳۵

(ط) (۴۵۱۰: دیوان طائر جرفادقانی گلپایگان) اسمه السید محمد من أهل الذوق والعرفان والشوق والایمان کما وصفه معاصره فی (مع - ج ۲ ص ۳۳۹) وذکر انه توفی فی سفر حج بیت الله وأورد قرب ثلاثین بیتا من شعره.

(۴۵۱۱: دیوان طائر شیرازی) میرزا نصر الله الصیاغ. ترجمه أستاذه میرزا فرصت (فی آثار عجم - ص ۵۶۲) وأورد غزله مع تخلصه.

(۴۵۱۲: دیوان طائر شیرازی) المیرزا حسن خان بن عبد الرحیم خان وابن أخ إبراهیم خان اعتماد الدولة. ترجمه معاصره فی (مع - ج ۲ ص ۳۴۳) وذکر ان دیوان غزلیاته خمسة آلاف بیت من غیر قصایده. وکذا فی (فارسنامه - ۲: ۱۴۹). نسخة منه فی مکتبة (المجلس)

ذکر خصوصیاتها فی فهرسها فی (۳ - ص ۳۳۹) وذکر انه ولد ۱۱۹۲ وتوفی بالطاعون فی کرمانشاه (۱۲۴۷) نقلا عن عدهٔ مواضع. وأحصی قصایده وغزلیاته ورباعیاته علی هذا الترتیب إلی حدود خمسهٔ آلاف وسبعمایهٔ بیت وکتابهٔ النسخهٔ فی حیاهٔ الشاعر.

(۴۵۱۳: دیوان طائری استر آبادی أو شعره) أورد شعره فی (لط ۳ - ص ۷۷) وفی (حسینی - ص ۱۹۷) سماه طاهری استر آبادی.

(۴۵۱۴: دیوان طائری رازی أو شعره) الطهرانی ابن مولانا أمیدی الطهرانی المذکور فی الألف. ترجمه معاصره سام میرزا فی (تس ۵ - ص ۱۴۱) وأورد مطلع غزله وکذا فی (گلستان مسرت - ص ۱۸۳).

(۴۵۱۵: دیوان طائری مشهدی) ترجمه سام میرزا فی (تس ۵ - ص ۱۴۵) وذکر انه طالب العلم وصاحب الطبع الجمیل. وذکر مطلع غزله.

(۶۳۵)

مفاتیح البحث: کرمانشاه (۱)، الترتیب (۱)

صفحه ۳۰۲

الذریعهٔ - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۲ - الصفحهٔ ۶۳۶

(۴۵۱۶: دیوان طائری هروی أو شعره) أورد شعره فی (لط ۳ - ص ۱۷۸) و (روشن ۴۱۰) وفی (گلشن) سماه طاهری.

(دیوان الطائی) وهو أبو عبد الله جعفر بن عثمان. مر بعنوان جعفر فی (ص ۱۹۶).

(۴۵۱۷: دیوان طارمی أو شعره) واسمه میردوست من قریهٔ طارم. سکن مشهد اثنی عشر سنهٔ، ثم تقرب عند همایون پادشاه. أورد شعره فی (گلشن - ص ۲۶۰).

(۴۵۱۸: دیوان طاعتی رشتی) لعبد علی بن إسماعیل الرشتی المولود ۱۳۳۶ المذکور فی (۸: ۳۸) له اشعار رقیقهٔ کثیرهٔ طبع فی الجرائد وفی تذکرهء شعرای معاصر (ج ۲ ص ۹۰) وکنگره نویسندگان إیران وقد جمع بعضها بنفسه. وله تصحیح کتاب (صحاح الفرس) لهند وشاه.

(۴۵۱۹: دیوان طاقی بخاری أو شعره) الماهر فی التصویر والکتابهٔ والزخرفهٔ.

أورد شعره فی (روشن - ص ۴۰۵).

(۴۵۲۰: دیوان طائف گلپایگانی) المولی محمد علی بن الحاج محمد حسین الأصفهانی من أحفاد الشیخ کمال الدین حسین النجفی نزیل جرفادقان فی عصر الشاه إسماعیل الفاتح. نزل المولی محمد علی أصفهان مشتغلا بتحصیل العلوم عند المحقق الآقا حسین الخوانساری. أطراه معاصره النصر آبادی فی (نر ۹ - ص ۳۵۱) وأورد بعض مطالعه ورباعیاته، وکذا فی (گلشن - ص ۲۶۲) و (تغ - ص ۸۳).

(۴۵۲۱: دیوان طالب آملی) واسمه محمد طالب، ولد بآمل مازندران ونشأ بها ونظم الشعر وسافر إلی کاشان وتزوج هناک ثم خرج إلی مرو وتقرب عند حاکمها ملکس خان [ظ: بکتش، الذی حکم مرو ۱۰۰۸ - ۱۰۱۷] من قبل الشاه عباس وباسمه نظم (خسرو وشیرین) وطلب ترخیصه للعودهٔ إلی وطنه، فرخصه لکنه بدل العودهٔ إلی وطنه سافر إلی قندهار عند حاکمها من قبل جهانگیر شاه وهو المیرزا غازی ترخان ولما مات هذا فی (۱۰۲۰) سافر طالب إلی آگره فتقرب عند جهانگیر شاه وفی (۱۰۲۸) لقبه بملک الشعراء کما فی (میخانه - ص ۳۸۴) وعرض علیه المهرداریهٔ فأبی منها وقال:

چه مهر تو دارم چه حاجت بمهرت * مرا مهر داری به از مهر داری

(۶۳۶)

مفاتیح البحث: دولهٔ ایران (۱)، مدینهٔ إصفهان (۱)، علی بن إسماعیل (۱)، أبو عبد الله (۱)، جعفر بن عثمان (۱)، الموت (۱)، الحج

(۱)

صفحه ۳۰۳

الذریعهٔ - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۲ - الصفحهٔ ۶۳۷

وکذا امره السلطان بحلق لحیته فامتنع عنه وأنشأ قطعهٔ فیها الحلف بحاجبی السلطان بان قطع رأسه أهون علیه من حلق لحیته لو أجبر علیه. آخرها:

وگرنه بایمان ابروی تو * سراز صفحهء تن تراشیدمی ترجمه البلگرامی فی (خزانهء عامره - ص ۳۰۰) فی أربع صفحات منه وأورد تمام قصیدته القلمیهٔ وذکر أن جملهٔ من غزلیاته نسبت إلی غیره. وتوفی هو فی عین شبابه (۱۰۳۶ أو ۱۰۳۵) =[حشرش بعلی بن أبی طالب باد] وقال ریو فی فهرسه (ص ۶۷۹) انه تجنن فی آخر عمره وترجمه النصر آبادی فی (نر ۹ - ص ۲۲۳) وقال رأیت دیوانه مشتملا علی أربعهٔ عشر الف بیت وأورد نیفا وخمسین منه لکن النسخهٔ الموجودهٔ منه فی مکتبهٔ (المجلس) المکتوبهٔ (۱۰۴۲) تبلغ سبعهٔ عشر الف بیت قد ذکر خصوصیاتها ابن یوسف فی فهرسها (۳ ص ۳۴۰) وقال فی (سرو آزاد - ص ۴۳) ان أخت طالب المسماهٔ ستی النساء أیضا کانت فی بلاط جهانگیر. وقال ریو أن سبب سفره إلی کاشان هو زوج خالته الحکیم نظام الدین علی بکاشان وهو والد الحکیم رکن الدین مسعود (حکیم رکنا) وان سبب سفره إلی الهند هو سفر ابن خالته حکیم رکنا المذکور إلی الهند قبله. وجاء ترجمهٔ طالب فی (سرخوش - ص ۶۹) و (حسینی ۱۹۸) بعنوان طالب مازندرانی، وفی تاریخ أدبیات إیران لمستر براون (۴: ۱۶۷) وتوجد نسخته عند (دهخدا) و (الملک - ۱۷۵) وطبع کلیات طالب بالهند وإیران.

(دیوان طالب أصفهانی) یأتی بتخلصه نصیب.

(۴۵۲۲: دیوان میرزا طالب أصفهانی) التبریزی. کان والده الحاج میرزا خان بیک من تجار تبریز ونزل عباس آباد أصفهان وکانت مائدته مهیأهٔ لجمع من أهل الحال وأصحاب الکمال فی کل لیلهٔ إلی أن توفی. وبابه اقتدی عدی فی الکرم حتی نفذ المتروکات الکثیرهٔ من أبیه وبقی فقیرا. أطراه النصر آبادی فی (نر ۵ - ص ۱۲۵) وله (ساقی نامه) مثل ما لظهوری. وأورد کثیرا من مثنویه فی الجواب عن (تحفهٔ العراقین) وبعض غزله ورباعیاته ونقل عنه فی (دجا - ص ۲۴۴).

(۴۵۲۳: دیوان طالب أصفهانی أو شعره) أورد شعره فی طبقات أکبری) ص ۵۱۸.

(۶۳۷)

مفاتیح البحث: دولهٔ ایران (۲)، مدینهٔ إصفهان (۱)، علی بن أبی طالب (۱)، الهند (۳)، الحج (۱)، الزوج، الزواج (۱)، الکرم، الکرامهٔ (۱)

صفحه ۳۰۴

الذریعهٔ - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۲ - الصفحهٔ ۶۳۸

(۴۵۲۴: دیوان میرزا أبو طالب التبریزی أو شعره) مؤلف (خلاصهٔ الأفکار) و (مسیر طالبی فی بلاد الإفرنجی) المتوفی (۱۲۲۱) کما فی (دجا - ص ۲۴۳) ولاقاه فی کلکتهٔ مؤلف (تحفهٔ العالم) کما فی (ص ۲۹۱) وقد طبع له (مسیر طالبی) الذی هو رحلته إلی أوربا فی کلکتهٔ.

(۴۵۲۵: دیوان طالب جاجرمی) قال فی (لت ۶) کان تلمیذ الشیخ آذری وسکن شیراز ثلاثین سنهٔ. له منظومهٔ (گوی وچوکان) ومات حدود ۸۵۴ ودفن عند قبر حافظ وکذا فی (شاهد صادق) ولکن قد جاء شعره بخطه فی مشیخهٔ کنز السالکین المذکور فی (۸: ۱۸۷) وتاریخه رجب ۸۶۴ باسم طالب بسطامی شیرازی. وجاء ذکره فی (تش ۷۲) و (مجن ۱ - ۱۹ و ۱۹۳).

(۴۵۲۶: دیوان طالب تبریزی أو شعره) وهو الحکیم أبو طالب الطبیب الحاذق التبریزی المقتول بها فی عصر الشاه عباس الماضی. ترجمه النصرآبادی (نر ۳ - ص ۶۸) وأورد بعض شعره الذی تخلصه فیه (طالب) وهو غیر المیرزا طالب التبریزی ساکن عباس آباد بأصفهان وناظم (ساقی نامه) وأورد شعره فی (حسینی ص ۱۹۷).

(۴۵۲۷: دیوان الشیخ طالب الحویزی) هو ابن الشیخ أسد الله بن الشیخ جعفر الحلانی الحویزی المتوفی ۱۳۴۶ رأیته عند ولده الشیخ حسین فی النجف.

(۴۵۲۸: دیوان طالب گرجی شیرازی أو شعره) اسمه عبد الله خان بن أحمد خان الگرجی المملوک لحسین علی میرزا فرمانفرما بشیراز. ترجمه فی (آثار عجم ص ۵۶۲) وأورد شعره وذکر انه توفی (۱۳۰۶) ودفن فی خارج باب الحافظیة.

(۴۵۲۹: دیوان طالب گیلانی) ترجمه الصادقی فی (خص ۸ - ص ۲۸۳) وذکر انه أعلا رتبة من جمیع شعراء گیلان، ورتب دیوانه بنفسه ثم أورد بعضا منه. وترجمه سام میرزا فی (تس ۲ - ص ۵۵) وذکر انه الف رسالة فی الصنایع الشعریة. وذکر أیضا فی (تش - ص ۱۶۲) و (گلشن ۳۶۰) و (تغ - ص ۸۲).

(۴۵۳۰: دیوان طالبی سمرقندی أو شعره) أورد شعره فی (بهش ۲ - ص ۳۹۰).

(۴۵۳۱: دیوان طالع دهلوی أو شعره) أورد شعره فی (گلشن - ص ۲۶۰) وفی (تغ - ۸۲) سماه المیرزا نظام الدین احمد.

(۶۳۸)

مفاتیح البحث: مدینة النجف الأشرف (۱)، شهر رجب المرجب (۱)، مدینة إصفهان (۱)، القبر (۱)، الشهادة (۱)، الوفاة (۲)، الطب، الطبابة (۱)

صفحه ۳۰۵

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۲ - الصفحة ۶۳۹

(۴۵۳۲: دیوان طالع سبزواری أو شعره) أورد شعره فی (گلشن - ص ۲۶۱).

(۴۵۳۳: دیوان طالع شیرازی) المیرزا محمد الطبیب المتوفی شابا (۱۳۰۳) وحمل إلی العراق. ترجمه فی (آثار عجم ص ۵۶۲) وأورد غزله مع تخلصه.

(۴۵۳۴: دیوان طالع گیلانی أو شعره) واسمه محمد محسن الساکن بأصفهان. أورد شعره الحزین فی تذکرته (ص ۱۱۰).

(۴۵۳۵: دیوان طالعی أو شعره) معاصر السلطان محمد البایسنغری. أورد شعره فی مدیح الرضا ع. فی (مجن ۱ - ص ۱۷ و ۱۹۱).

(۴۵۳۶: دیوان طالعی یزدی أو شعره) الخطاط الصحاف هاجر من وطنه إلی أکبر آباد. أورد شعره فی (روشن - ص ۴۰۷).

(دیوان الطالقانی) مر بعنوان الصاحب الوزیر فی (ص ۵۷۷).

(۴۵۳۷: دیوان الطالقانی) للسید موسی بن جعفر الحسینی الطالقانی بن السید علی بن السید حسین بن السید حسن میر حکیم بن السید عبد الحسین. النجفی المولود بها فی (۱۲۳۰) والمتوفی بالوباء (۲۳ شعبان - ۱۲۹۸) اشتغل فی النجف حتی برع ونزل بالبدرة عند املاکه وبها توفی وحمل إلی النجف. ذکر فی أول دیوانه ان السید میرزا بن السید عبد الله الطالقانی المتوفی (۱۳۱۵) کان ابن خاله. ودیوانه فی (۴۰۰۰) بیت نسخة منه بخطوط مختلفة بمکتبة کاشف الغطاء، وأخری بمکتبة الشیخ نعمة الطریحی کما یظهر من ترجمة الشیخ عبد المولی للطالقانی، التی نشرها فی مجلة العرفان ج ۱ ص ۲۷۱ من سنة (۱۳۴۶) وهو مرتب علی الحروف ونسخة خط الناظم کانت عند ولده السید محمد تقی والیوم عند ابنه السید عبد الصاحب مقیم بدرة. وقد طبع الدیوان السید محمد حسن بن السید عبد الرسول آل الطالقانی مع تعلیقات ومقدمة وتراجم لآل الطالقانی من أجداد الناشر. وقد صحح النسخة وطبقها علی ثمانی نسخ إحدیها بخط الناظم وذیلها بثمانیة فهارس خرجت فی ۴۷۶ ص فی النجف فی ۱۳۷۶.

(۴۵۳۸: دیوان طاوس أو شعرها) هی تاج الدولة زوجة فتح علیشاه. تلمذت علی معتمد الدولة نشاط. وباسمها بدل الشاه اسم (تخت خورشید) فجعله (تخت طاوس) ترجمها وأورد شعرها فی (نقل مجلس) و (خیرات حسان) و (از رابعه تاپروین – ص ۱۶۴).

(۶۳۹)

مفاتیح البحث: الإمام علی بن موسی الرضا علیهما السلام (۱)، دولة العراق (۱)، العلامة الشیخ کاشف الغطاء (۱)، مدینة النجف الأشرف (۴)، شهر شعبان المعظم (۱)، مدینة إصفهان (۱)، موسی بن جعفر (۱)، الزوج، الزواج (۱)، الوفاة (۲)، الطب، الطبابة (۱)

صفحه ۳۰۶

الذریعة – آقا بزرگ الطهرانی – ج ۹ق۲ – الصفحة ۶۴۰

(۴۵۳۹: دیوان الشیخ محمد طاها الکرمی) المعاصر المولود (۱۳۱۷) هو ابن العالم الورع التقی الشیخ نصر الله بن الحسین بن نصر الله بن عباس بن محمد بن عبد الله بن کرم الله الحویزی. توفی جده الشیخ عبد الله بن کرم الله بعد (۱۱۳۱) بقلیل کما ترجمه مفصلا وأطراه السید عبد الله الجزائری فی أواخر اجازته الکبیرة، وکذا فصل الشیخ محمد الکرمی ترجمة والده الناظم للدیوان فی الحلقة الرابعة من الحیاة الروحیة (ص ۱۵۱ ص ۲۲۲) وأورد قرب الف وخمسمایة بیت من دیوانه.

(۴۵۴۰: دیوان الشیخ محمد طاها نجف) التبریزی الأصل النجفی المولد والمنشأ والمدفن. ترجمه فی (دجا – ص ۲۴۵) وذکر نسبه من والده الشیخ مهدی بن الشیخ محمد رضا بن الحاج نجف التبریزی وذکر ولادته فی (۱۲۴۹) ووفاته فی (۱۳۲۳) وذکر من تصانیفه کتاب (احیاء الموات فی أحوال الروات) کما ذکرناه فی (ج ۱ ص ۳۰۷) وقلنا انه عدل أخیرا عن هذا الاسم وسماه (اتقان المقال) کما هو المطبوع ولم یذکر شعره تنزیها له عن الشاعریة، لکنه کان قوی الشعر فی مدیح أهل البیت ع ولم یبرز له شعر الا فی مدحهم منها القصیدة العلویة فی مدح الأمیر ع وقد شرحها تلامیذه منهم السید مهدی البحرانی، سمی شرحه (الدرة النضیدة فی شرح القصیدة) کما فصلناه فی (ج ۸ ص ۱۱۴) ومنهم تلمیذه الاخر السید زین العابدین بن الحجة الحاج السید جواد القمی. سمی شرحه أخیرا (البراهین الجلیة) کما فصلناه فی الصفحة المذکورة وان فاتنا ذکره فی (ج ۳) ومنها القصیدة الرضویة فی مدح ثامن الأئمة ع نظمها عند زیارة المشهد علی تفصیل ذکره لی الشیخ حسین بن الحاج الشیخ إبراهیم خادم مسجد السهلة. وقد حکیت القضیة بتمامها للشیخ علی أکبر النهاوندی المتوفی بالمشهد (۱۳۶۹) وهو أدرجها فی کتابه (المسک الأزفر ص ۱۱۱).

(۴۵۴۱: دیوان طاهر أو شعره) وهو المیرزا محمد طاهر بن رضی، سبط الشاه عباس الصفوی الأول. ترجمه فی (نر ۱ – ص ۱۳) وأورد شعره.

(۴۵۴۲: دیوان طاهر ابیوردی أو شعره) کان معاصر السلطان بایسنغر. أورد شعره فی (لت – ۷) ذیل أحوال طاهر بخاری وفی (روشن – ۴۰۸).

(۴۵۴۳: دیوان طاهر أردبیلی أو شعره) وهو محمد کاظم ابن الآقا میرزا الصراف.

(۶۴۰)

مفاتیح البحث: أهل بیت النبی صلی الله علیه وآله (۱)، محمد بن عبد الله (۱)، الحسین بن نصر (۱)، الجود (۱)، الطهارة (۵)، السجود (۱)، الزیارة (۱)، الحج (۲)، الشهادة (۱)

صفحه ۳۰۷

الذریعة – آقا بزرگ الطهرانی – ج ۹ق۲ – الصفحة ۶۴۱

کان ماهرا فی الهجاء ومات ۱۰۸۵ بأصفهان.

(۴۵۴۴: دیوان طاهر أصفهانی أو شعره) وهو المیرزا محمد طاهر، من کتاب الدیوان بالبلاط الصفوی. سافر مع أخیه محمد علی إلی دکن فترقی أمرهما هناک فلقب الأول (التفات خان) والثانی (ملتفت خان) ومات طاهر التفات خان فی ۱۱۲۹.

أورد شعره فی (سرو آزاد – ص ۱۴۴).

(۴۵۴۵: دیوان طاهر أصفهانی أو شعره) وشغله شعر باف. سکن بمحلهٔ در کوشک بأصفهان ثم سافر إلی الهند وبها مات. أورد شعره فی (نر ۹ – ص ۴۲۳).

(دیوان طاهر انجدانی) ترجمه فی (تش – ص ۲۳۳) و (تغ – ص ۸۳). مر بعنوان شاه طاهر فی (ص ۴۹۹) و (۲: ۴۰۶) و (۶: ۱۴۲).

(۴۵۴۶: دیوان طاهر بخاری أو شعره) واسمه شیخ زادهء طاهر. معاصر السلطان بابر. أورد غزله فی (لت – ۷) وبعده ذکر طاهر ابیوردی. وعنه اخذ ظاهرا فی (خیال – ص ۷۱).

(۴۵۴۷: دیوان طاهر تفرشی أو شعره) جاء مع سفیر إیران إلی بلاط أکبر شاه بالهند. أورد شعره فی (روشن – ص ۴۰۸).

(۴۵۴۸: دیوان طاهر تویسرکانی أو شعره) هو ابن المیرزا محمد الذی کان وقایع نویس للشاه عباس الأول. ترجمه معاصره النصر آبادی فی (نر ۴ – ص ۸۳).

(۴۵۴۹: دیوان طاهر الجرزی أو شعره) هو شداد بن إبراهیم بن الحسن أبو النجیب من شعراء عضد الدولهٔ الدیلمی، مدح الوزیر المهلبی ومات ۴۰۱. ترجمه وأورد شعره فی (جما – ج ۱۱ ص ۲۷۰). وعده فی (معالم العلماء. ص ۱۳۷) من شعراء أهل البیت

(۴۵۵۰: دیوان طاهر چغانی أو شعره) هو أبو المظفر بن أبی الفضل ملک طخارستان ترجمه فی (مع ۱ – ۳۷ و ۳۲۷) وأورد شعره.

(دیوان طاهر حسینی) راجع طاهر طالقانی.

(دیوان طاهر دکنی) صاحب أنموذج العلوم المذکور فی (۲: ۴۰۶) والحاشیهٔ علی الشفا (۶: ۱۴۲) مر بعنوان شاه طاهر، وطاهر انجدانی.

(دیوان طاهر زاده قفقازی) ناظم (هوپ هوپ نامه) وغیرها من الاجتماعیات. مر

(۶۴۱)

مفاتیح البحث: دولهٔ ایران (۱)، کتاب معالم العلماء (۱)، مدینهٔ إصفهان (۲)، إبراهیم بن الحسن (۱)، الهند (۲)، الطهارة (۱۸)، الموت (۱)

صفحه ۳۰۸

الذریعهٔ – آقا بزرگ الطهرانی – ج ۹ق۲ – الصفحهٔ ۶۴۲

فی (ص ۵۷۳) بتخلصه (صابر).

(دیوان طاهر شاهجهانی) مر بتخلصه (آشنا).

(۴۵۵۱: دیوان طاهر طالقانی أو شعره) واسمه محمد الحسینی. جاء من طالقان إلی الهند وتقرب عند شاه جهان ولم یقبل خدمته واشتغل بالتجارة. أورد شعره فی (سرخوش – ص ۷۰) و (گلشن – ص ۲۶۱).

(دیوان طاهر عریان) وهو بابا طاهر الهمدانی ابن فریدون کما یظهر من شعره.

قال فی (مع ۱ ص ۳۲۶) انه کان حیا فی ۴۱۰ وفی شاهد صادق انه مات ۴۱۰ مر فی الباء فی (ص ۱۱۷).

(۴۵۵۲: دیوان طاهر علوی أو شعره) ترجمه معاصره النصر آبادی فی (نر ۹ – ص ۳۷۴) وأورد شعره. وکذا فی (روشن ۴۰۹).

(دیوان طاهر فاریابی) یأتی بتخلصه (ظهیر فاریابی).

(دیوان طاهر قزوینی) یأتی فی الواو بتخلصه (وحید).

(۴۵۵۳: دیوان طاهر قمی أو شعره) کان شیخ الاسلام بها. ترجمه فی (نر ۶ – ص ۱۶۴) وأورد شعره، وهو المعارض مع المجلسی کما ذکر فی (۱۰: ۲۰۷) و (۶:

۳۸۶).

(دیوان طاهر کاشی) یأتی فی النون بتخلصه (النقاش).

(۴۵۵۴: دیوان طاهر کشمیری أو شعره) أورد النصر آبادی شعره فی (نر ۱۱ ص ۴۴۸). وهو معاصره.

(۴۵۵۵: دیوان طاهر لکهنوی) هو محمد طاهر ابن المیرزا اوج ابن المیرزا دبیر المذکور فی (ص ۳۲۰) شاعر معاصر، ودیوانه فی المراثی مطبوع.

(دیوان طاهر مجلس نویس) یأتی بتخلصه (وحید قزوینی).

(۴۵۵۶: دیوان طاهر مشهدی أو شعره) قال فی (تش – ص ۸۶) کان عطارا ومات شابا وأورد شعره. وکذا فی (مطلع الشمس – ۲: ۴۳۷).

(دیوان طاهر نائنی) أورد شعره فی (تش – ص ۱۸۳) و (حسینی – ص ۱۹۶) راجع طاهری نائنی.

(۶۴۲)

مفاتیح البحث: العلامة المجلسی (۱)، محمد الحسینی (۱)، الهند (۱)، الطهارة (۱۵)، الموت (۱)، الشهادة (۱)

صفحه ۳۰۹

الذریعة – آقا بزرگ الطهرانی – ج ۹ق۲ – الصفحة ۶۴۳

(۴۵۵۷: دیوان طاهر نصر آبادی) وهو المیرزا محمد طاهر النصر آبادی حفید المیرزا صادق صادقی المذکور فی (ص ۵۸۲) نشأ بنصر آباد أصفهان وصرف شبابه فی الملاهی ثم تاب وسافر إلی مشهد خراسان وزار الرضا ع وحج بیت الله ورجع وسکن مسجد لنبان بأصفهان. وقد مات والده وهو ابن سبعة عشر سنة فی ۱۰۴۴ فولادته ۱۰۲۷ هکذا ترجم نفسه وأقربائه فی (نر ۱۲ ص ۴۵۱ – ۴۶۸) وله مثنوی تتبع فیه مثنوی (ذو البحرین) لأهلی شیرازی. وله غزلیات تخلصه فیها (طاهر) رأیته عند السید أبی الحسن الکتابی بأصفهان. وله (گلشن خیال) نثرا وهی قصة غرامیة رایتها أیضا هناک. وله تذکرة (۱) جمع فیها الشعراء المعاصرین له ذکرناها فی (۴: ۳۶) وفیها تواریخ ۱۰۷۷ (فی ص ۱۷۳) و ۱۰۸۵ (فی ص ۳۲۶) و ۱۰۸۶ (فی ص ۴۸۵) و ۱۰۸۸ (فی ص ۴۴۲) و ۱۰۸۹ (فی ص ۱۲۱) ولکنه فی (ص ۵) قال إنه شرع بتألیفه فی ۱۰۸۳.

(دیوان طاهر نقاش) یأتی بتخلصه نقاش کاشی.

(دیوان طاهر همدانی) مر بعنوان طاهر عریان.

(دیوان طاهری بخاری) کما فی (حسینی – ص ۱۹۹) مر بعنوان طاهر بخاری.

(۴۵۵۸: دیوان طاهری نائنی) وهو ملا طاهری. أورد شعره فی (نر ۹ – ص ۲۹۶) و (روشن – ص ۴۱۰) وعنه فی تاریخ نائین للبلاغی (۱: ۱۱۴ و ۴: ۱۴۸) وقد تعشق أحد غلمان الشاه عباس فاحرق الشاه شفتیه. وقال فی (نر ۴ – ص ۹۴) ان ابن أخته جلال النائنی المذکور فی (ص ۲۰۰) قد سرق دیوان هذا الشاعر وجعله باسمه. واما فی (تش ص ۱۸۳) و (حسینی – ص ۱۹۶) فقد سمیاه طاهر نائنی.

(دیوان طاهری هروی) کما فی (لط ۳ – ص ۷۹) راجع ظاهر هروی.

(۴۵۵۹: دیوان طاهری هروی أو شعره) أورد شعره معاصره المیر علی شیر فی

(۱) والتذکرة هذه مرتبة علی مقدمة وخمسة صفوف وخاتمة، کل صف علی فرق وحروف، فجاء الکتاب کله فی ثمانیة عشر قسما،

نقل عنه فی هذا الجزء من الذریعة کثیرا، وقد رمزنا له (نر) ونرمز عن أقسامه بأعداد نجعلها بعد هذه، ثم نذکر بعدها رقم الصفحة من طبعة وحید الدستگردی. وهذه التذکرة علی أنها تاریخ للشعر والأدب فإنها تکشف عن وضع المجتمع فی العهد الصفوی أیضا.

(۶۴۳)

مفاتیح البحث: الإمام علی بن موسی الرضا علیهما السلام (۱)، مدینة إصفهان (۳)، خراسان (۱)، الشهادة (۱)، الطهارة (۸)، الموت (۱)، الحج (۱)، السرقة (۱)

صفحه ۳۱۰

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۲ - الصفحة ۶۴۴

(مجن ۳ - ص ۸۲ و ۲۵۷) وفی بعض نسخه ظاهری بالمعجمة. وکذا فی (تش - ص ۱۵۰) و (گلشن ص ۲۶۲) وفی (حسینی - ص ۱۹۷) انه کان حذاء فصار کاتبا.

(۴۵۶۰: دیوان الطباطبائی) فی أنواع الشعر وضروبه لأشهر شعراء العراق السید إبراهیم بن الحسین بن رضا بن السید مهدی بحر العلوم الطباطبائی البروجردی النجفی (۱۳۲۰ - ۱۲۴۸) طبع بإجازة ولدیه السید حسن والسید محمد فی مطبعة العرفان بصیداء فی (۱۳۳۲) فی ۲۸۸ ص.

(۴۵۶۱: دیوان مولانا طبخی قزوینی) الطباخ. ترجمه معاصره الصادقی فی (خص ۸ ص ۱۹۹) وأورد بعض شعره. قال فی (عالم آرا) انه تتبع دیوان میر همایون. وذکر أیضا فی (تغ. ص ۸۳).

(۴۵۶۲: دیوان طبری) وهو الاصفهبد مرزبان بن رستم بن شروین پریم مؤلف (مرزبان نامه) قال ابن اسفندیار فی (تاریخ طبرستان) ۱: ۱۳۷ ان له دیوان باللهجة الطبریة یسمی (نیکی نامه).

(۴۵۶۳: دیوان طبعی اشتر خانی) من محال أصفهان، اسمه عبد بن شیخ محمد علی.

ترجمه معاصره النصر آبادی فی (نر ۹ - ص ۴۲۰) وأطری طبعه وأورد بعض شعره، وکذا فی (گلشن - ص ۲۶۲) وروضة الصفا.

(۴۵۶۴: دیوان طبعی أصفهانی أو شعره) وهو الحکیم عنایة الله الخباز الأصفهانی الواقف علی أکثر العلوم کما وصفه سام میرزا فی (تس ۲ - ص ۵۴) وأورد شعره. ولعله الذی ذکره روحی بغدادی فی شعره کما فی (تاریخ العراق بین الاحتلالین - ۴: ۱۴۹) وقال فی (روشن - ص ۴۱۱) انه مات ۹۴۴.

(۴۵۶۵: دیوان طبعی سیستانی) ترجمه النصر آبادی فی (نر ۹ - ص ۳۱۱) وأورد رباعیاته وشعره، وکذا فی (تش ص - ۸۱) ونسبه فی (گلشن - ۲۶۲) إلی سمنان وسماه فی (تغ - ۸۳) کمال الدین حسین طبیعی.

(۴۵۶۶: دیوان طبعی قزوینی) المصاحب للحکیم شفائی. ترجمه النصر آبادی فی (نر ۹ - ص ۳۰۴) وأورد شعره، وکذا فی (تش - ص ۲۲۷) و (روشن - ۴۱۱).

(۴۵۶۷: دیوان طبیب أصفهانی) المیرزا عبد الباقی بن المیرزا محمد رحیم من

(۶۴۴)

مفاتیح البحث: دولة العراق (۲)، مدینة إصفهان (۱)، إبراهیم بن الحسین (۱)، الموت (۱)

صفحه ۳۱۱

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۲ - الصفحة ۶۴۵

السادة الموسویة فی أصفهان. کان أبوه طبیب الشاه سلیمان وهو طبیب نادر شاه. قال فی (روشن - ۴۱۱) انه ولد ۱۱۷۰ ولعله أراد

۱۱۰۷ فإنه توفی (۱۱۶۸) ترجمه فی (تش - ۳۹۶) و (مع - ج ۲ ص ۳۴۰) وذکر ان دیوانه عندی ویقرب من ثلاثة آلاف بیت. وأورد قرب خمسین بیتا منه. ونسخة منه توجد فی مکتبة المجلس کتابتها (۱۲۴۵) وذکر خصوصیاتها ابن یوسف فی فهرس المکتبة (ج ۳ - ص ۳۴۲) ونسخته عند أحفاده المعروفین بکلانتری بأصفهان.

(۴۵۶۸: دیوان طبیب أصفهانی) اسمه المیرزا زین العابدین من السادات المعاصرین ومن الأطباء الماهرین کما وصفه کذلک فی (مع - ج ۲ ص ۳۴۱) وأورد شعره، وکذا فی (انجمن ۴).

(۴۵۶۹: دیوان طبیب شیرازی) آقا عبد الله بن الحاج علی أصغر الجراح. ترجمه فی مجمع الفصحاء المؤلف (۱۲۸۸) وذکر انه کان صدیقه وجلیسه وأنیسه فی سنین، وتوفی قبل تألیف المجمع بثلاثة سنین. وأورد شعره وترجمه فی (ریاض العارفین - ص ۴۶۶) و (فارسنامهء ناصری - ۲: ۱۴۹) وذکر انه اخذ الإلهیات عن المولی احمد الیزدی والطب عن المیر السید رضی الطبیب الشهیر.

(۴۵۷۰: دیوان طبیب کنجهء) ترجمه کذلک فی (دجا - ص ۲۴۵) وأورد قطعة له تخلصه فیها (طبیب) ونقلها عن مجموعة الاشعار للمیرزا احمد الجفار.

(دیوان طبیعی سیستانی) راجع طبعی سیستانی.

(۴۵۷۱: دیوان ملا طبیعی طبسی) ترجمه النصر آبادی فی (نر ۹ - ص ۲۲۳) وأورد رباعیته وشعره. وأطری مهارته فی الموسیقا.

(۴۵۷۲: دیوان الطحان) بدر الدین حسن بن مخزوم. مر له (البدیعة) فی (۳: ۷۴).

(۴۵۷۳: دیوان الطحان) هو الحسین بن الحسن بن علی البغدادی المعروف بابن الطحان.

له رثاء السید عبد الکریم بن الحسن الأعرجی المتوفی (۱۳۰۸) أوردها السید جعفر الأعرجی فی کتابه (نفحة بغداد فی نسب السادة الأعرجیة الأمجاد).

(۴۵۷۴: دیوان طراز یزدی) ترجمه فی (مع - ج ۲ ص ۳۳۹) مختصرا مصرحا بعدم

(۶۴۵)

مفاتیح البحث: مدینة إصفهان (۲)، الحسین بن الحسن (۱)، علی البغدادی (۱)، مدینة بغداد (۱)، عبد الکریم (۱)، الحج (۱)، الوفاة (۱)، الطب، الطبابة (۲)

صفحه ۳۱۲

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق ۲ - الصفحة ۶۴۶

لقائه. وترجمه آیتی فی تاریخ یزد مفصلا فی (ص ۳۰۵) وذکر ان اسمه المیرزا عبد الوهاب ابن الحاج عبد الکریم التاجر، وتوفی قبل الثلاثین من العمر فی (۱۲۲۱) ومع قلة عمره فاق أهل عصره فی صناعتی الشعر والخط، وأورد نموذجا من شعره وقطعة من خطه التی وصلت إلی آیتی لمناسبات کانت بین أقرباء أمه مع طراز. وتوجد نسخة دیوان طراز فی مکتبة المجلس ذکر خصوصیاتها فی فهرسها (ج ۳: ص ۳۴۴).

(۴۵۷۵: دیوان طراز یزدی) من المتأخرین وقد توفی حدود (۱۳۱۸) کما فی بعض المجامیع. ومن شعره.

بکاشانهء آگهان پاگذار * جهانرا باهل جهان واگذار أراد قوله تعالی (قل الله ثم ذرهم فی خوضهم یلعبون).

(۴۵۷۶: دیوان طرب أصفهانی) وهو المیرزا أبو القاسم محمد نصیر ابن همای شیرازی (۱۲۷۶ - ۱۳۳۰) له حدود عشرة آلاف بیت، قصاید وغزلیات وترجیعات وقطعات. طبع بعضها ابنه جلال الدین همائی المتخلص (سنا) فی ۱۳۲۷. والنسخة الکاملة منه عند ولده المذکور کما ذکره لنا.

(۴۵۷۷: دیوان طرب أصفهانی) النائنی الأصل المولود بأصفهان. اسمه المیرزا محمد جعفر بن المیرزا محمد حسین النائنی. ترجمه فی

(مع - ج ۲ ص ۳۳۷) و (انجمن ۳) وذکر انه اتصل بالسلطان فتح علی شاه فی (۱۲۲۳) بتوسط معتمد الدولة المیرزا عبد الوهاب نشاط وفی (۱۲۲۵) ورد طهران والف کتابا نظیر وصاف. وشعره الفارسی والعربی والترکی مدرج فی دیوانه الموسوم (بخزینهء طرب) المشتمل علی ثلاث حقق کما ذکرناه فی (ج ۷ ص ۱۵۷).

(۴۵۷۸: دیوان طرب شیرازی) اسمه محمد رفیع خان بن ربیع خان. کان من عمال فارس. ترجمه مصاحبه بها فی (مع - ج ۲ ص ۲۴۴) وأورد بعض شعره. وکذا فی (انجمن ۴).

(۴۵۷۹: دیوان طرب همدانی) اسمه المیرزا یوسف شیخ الاسلام بهمدان فی عصر حکومة الشاهزاده دولتشاه بها. وتوفی فی عصر السلطان محمد شاه القاجار کما ذکر فی (مع - ج ۲ - ص ۳۴۴) وأورد شعره.

(۶۴۶)

مفاتیح البحث: مدینة إصفهان (۱)، مدینة طهران (۱)، جلال الدین (۱)، عبد الکریم (۱)، الحج (۱)

صفحه ۳۱۳

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۲ - الصفحة ۶۴۷

(۴۵۸۰: دیوان طرزی أفشار) من شعراء عصر الصفویة. له طرز خاص فی التکلم والشعر باستعمال مصادر وصیغ جعلیة مخترعة، أورد عدة أبیات له الهدایة فی (مع - ج ۲ ص ۲۴) وترجمه فی (دجا ۸۶ و ۲۴۵) وأورد قطعته التی أنشأها فی النجف فی یوم المولود المتفق مع النیروز فی (۱۰۶۰) وطبع دیوانه مرة فی بلدة رضائیة ۱۳۰۹ ش. فی ۲۳۸ ص.

وأخری بطهران فی ۲۰۸ ص. بتصحیح تمدن. وترجمه النصر آبادی فی (نر ۹ - ص ۴۰۸) بعنوان المولی طرزی الطرشتی من اعمال ری ومن ایل افشار، وأورد بعض شعره کقوله:

مد نیدیم پس از مکیدن * نه بکس حیله ونه مکر یدیم مرقد پاک نبی طوفیدیم * عمر یدیم وأبا بکر یدیم وقال مات قبل هذا (۱۰۸۳).

(۴۵۸۱: دیوان طرزی دزفولی أو شعره) جاء من وطنه إلی بغداد وسکن بها وترجمه معاصره عهدی البغدادی فی (گلشن شعراء) فی القرن العاشر. وعنه نقل فی (العراق بین الاحتلالین - ج ۴ ص ۱۳۶).

(دیوان طرزی رازی) ذکر فی (دجا - ص ۲۴۵) انه غیر الأفشار وغیر الشبستری.

ولکن الظاهر أن الرازی هو الافشار الطرشتی، الذی ذکره النصر آبادی فی (نر ۹ - ۴۰۸).

(۴۵۸۲: دیوان طرزی شبستری) ترجمه فی (دجا - ص ۲۴۶) ونقل عن (کعبهء عرفان) انه من شعراء القرن العاشر وأورد شعره وعلیه فهو مقدم علی الأفشار لأنه من الحادی عشر کما مر.

(۴۵۸۳: دیوان طرزی شیرازی) أیضا ذکر فی (دجا - ص ۲۴۵) انه غیر الافشار والشبستری. وترجمه فی (تش - ص ۲۸۶) و (روشن - ص ۴۱۳).

(دیوان طرزی طرشتی) قال فی (روشن ۴۱۲ - ۴۱۳) ان طرزی طرشتی غیر طرزی أفشار وهو غلط. راجع طرزی افشار.

(۴۵۸۴: دیوان طرطری هندی) حکی فی (مع - ج ۱ ص ۳۲۷) عن التقی الأوحدی انه رأی مجموعة فیها ستة أو سبعة من القصاید الجیدة ثم أورد قرب عشرین بیتا منها

(۶۴۷)

مفاتیح البحث: دولة العراق (۱)، مدینة النجف الأشرف (۱)، مدینة طهران (۱)، مدینة بغداد (۱)، الموت (۱)

صفحه ۳۱۴

الذریعة – آقا بزرگ الطهرانی – ج ۹ق۲ – الصفحة ۶۴۸

وکذا فی (روشن – ص ۴۱۳).

(۴۵۸۵: دیوان طرفه) المحلاتی اسمه المیرزا فرج الله وأصله ومولده شیراز، نزل فی صغره مع والده بمحلات من أطراف قم. ترجمه فی (المآثر – ص ۲۰۵ – ۲۰۶) و (مع – ج ۲ – ص ۳۳۸) قال ونزل أخیرا إلی طهران وتقرب إلی ناصر الدین شاه بمدایحه له وبتوسط أدیب الملک وصار مأمورا من السلطان بجمع دیوان اشعاره، ثم ذکر بعض مدایحه وغزله. فیظهر من کلامه ان جامع دیوان ناصر الدین شاه هو المیرزا فرج الله المحلاتی.

(۴۵۸۶: دیوان الطریحی أو شعره) واسمه الشیخ سالم. رأیت مراثیه فی مجموعة عند السید محمد حسن آل الطالقانی فی النجف.

(۴۵۸۷: دیوان الطریحی) وهو الشیخ فخر الدین. له ثلاثة دواوین کبیر ووسیط وصغیر. ذکر کلها فی فهرس تصانیفه.

(۴۵۸۸: دیوان طریفی ساوجی أو شعره) کان من تلامیذ حریفی المذکور فی (ص ۲۳۴). ترجمه وأورد شعره فی (تش – ص ۲۲۱) و (تغ – ص ۸۳) وفی (طبق ۲:

۴۹۷) سماه طریقی.

(۴۵۸۹: دیوان طریقتی کرمانی) وهو مظفر علیشاه محمد تقی بن محمد کاظم.

طبع له (بحر الاسرار) فی تفسیر سورة الفاتحة المذکور فی (۳: ۲۹) طبع فی کرمان فی ۱۳۲۹ فی ۳۳۵ ص.

(۴۵۹۰: دیوان طغرائی فریومدی) الأمیر یمین الدین المتوفی ۷۲۴. هو والد ابن یمین الشاعر المذکور فی (ص ۳۴) ذکر فی (لس – ص ۲۵۲) وریحانة الأدب وغیرهما.

(۴۵۹۱: دیوان طغرائی) کبیر موسوم بالفرید طبع فی الجوائب (۱۳۰۰) لفخر الکتاب مؤید الدین أبی إسماعیل الحسین بن علی بن محمد بن عبد الصمد الطغرائی، صاحب لامیة العجم المشتملة علی الأدب والحکم والشهید ظلما فی (۵۱۳) أو (۵۱۵) أوله [قد انتهیت إلی ما اقترحه الشیخ الامام] ... ترجمه فی (جما ۱۰: ۵۶) وأمل الآمل والروضات وکشف الظنون وغیرها. نسخة منه بمکتبة السید عیسی العطار کتبت لخزانة السید الفاضل المؤید

(۶۴۸)

مفاتیح البحث: ناصر الدین شاه القاجاری (۲)، مدینة النجف الأشرف (۱)، مدینة طهران (۱)، الحسین بن علی بن محمد (۱)، سورة الفاتحة (۱)، الوفاة (۱)

صفحه ۳۱۵

الذریعة – آقا بزرگ الطهرانی – ج ۹ق۲ – الصفحة ۶۴۹

من عند الله السید محمد مؤمن فی (۱۰۵۹) (۴۵۹۲: دیوان طغرای مشهدی) ویعرف بملا طغرا ونسبه معاصره فی (نر ۹ – ص ۲۳۰ و ۳۳۹ – ۳۴۰) إلی تبریز وانتقد منشأته الغریبة. (۱). وفی (سرو آزاد ص ۱۲۴) أطری منشأته کثیرا. وقال فی (تغ – ص ۸۴) انه سکن کشمیر ومات بها فی (۱۱۰۰) وکذا فی (سرخوش – ص ۷۰) و (حسینی ص ۱۹۷) و (مطلع الشمس ۲ – ۴۳۷) وفصل فهرس منشأته فی فهرس مکتبة جامعة طهران (۲: ۱۹۵ – ۲۰۴) حیث توجد کلیاته هناک ونسخة أخری منه فی بریتیش موزیوم کما فی فهرس (ریو ۲: ۸۵۰).

(۴۵۹۳: دیوان طغرای مشهدی أو شعره) اسمه محمد علی التبریزی الأصل هو من شعراء القرن الثالث عشر کما حکاه فی (دجا – ص

۲۴۶) عن كتاب حديقة الشعراء.

(۴۵۹۴: ديوان طغرل السلجوقى أو شعره) ابن سلطان أرسلان السلجوقى. ترجمه فى (مع – ج ۱ ص ۳۷) وأورد شعره وكذا فى (تش ۱۶).

(۴۵۹۵: ديوان طغرل قاجار) اسمه محمد إبراهيم بن مهدى قليخان. كان ربيب السلطان فتح على شاه وابن عمه ولقبه ظهير الدولة. ترجمه فى (مع – ج ۱ ص ۳۸) وأورد بعض شعره. وكذا فى (انجمن ۲). وتوفى ۱۱۹۳ باستر آباد.

(۴۵۹۶: ديوان طفيلى أبدال أو شعره) ترجمه معاصره سام ميرزا فى (تس ۶ ص ۱۸۶) مصرحا بحياته حين تأليفه، وأورد قطعة من شعره بالتركية.

(۴۵۹۷: ديوان طفيلى بناء أو شعره) كان مملوكا لجهانشاه پادشاه كما ترجمه سام ميرزا فى (تس ۵ – ص ۱۳۹) وأورد شعره (۴۵۹۸: ديوان طفيلى حصارى أو شعره) ترجمه فى (مجتس ۵ – ص ۱۶۰) وأورد شعره ولعله المذكور فى (تغ ۸۴) بعنوان طفيلى مشهدى.

(۴۵۹۹: ديوان طفيلى لاهجى) ترجمه النصر آبادى فى (نر ۲ – ص ۵۰) وذكر انه حكيم حاذق من أطباء الشاه. رأى بعض منشأته وأورد بعض شعره. وذكر أيضا فى

(۱) وقد وقع فى النسخة المطبوعة من تذكرة النصر آبادى فى (ص ۳۴۰) خلط بين الرجل هذا وبين وحشت المذكور فيه أيضا فى (ص ۳۴۲) راجع فهرس مكتبة جامعة طهران (۲: ۱۹۵).

(۶۴۹)

مفاتيح البحث: مدينة طهران (۲)

صفحه ۳۱۶

الذريعة – آقا بزرگ الطهرانى – ج ۹ق۲ – الصفحة ۶۵۰

(تغ – ۸۴).

(۴۶۰۰: ديوان طفيلى هروى) اسمه أمير حسن بن على الجلاير. له قصايد مطبوعة للطباع فى مدح السلطان حسين الغازى ترجمه. فى (مجن ۵ – ص ۲۸۲ و ۱۰۸) و (تش – ص ۱۷) و (تغ ۸۴) وفى (مطلع الشمس ۲: ۴۳۷) وهو من أولاد امراء خراسان وأورد مطلع إحدى قصايده. وترجمه سام ميرزا فى (تس ۶ – ص ۱۸۳) بعنوان الأمير حسين الطفيلى من شعراء السلطان حسين ميرزا وأمرائه، وفى الأواخر هاجر إلى إيران وانشا قصايد فى مدح وزير الشاه إسماعيل الصفوى ووقع بينه وبين أميدى مهاجات.

وتوفى (۹۲۵).

(۴۶۰۱: ديوان طلايع بن زريك) فارس المسلمين ووزير الخلفاء الفاطميين بمصر الفائز بالله ثم العاضد. كانت ولادته (۴۹۵) واستشهد فى (۱۹ رمضان ۵۵۶) ترجمه فى (نسمة السحر) وفصل ترجمته ابن خلكان فى (ج ۱ ص ۲۳۸) وذكر انه وقف على ديوانه فى مجلدين.

(۴۶۰۲: ديوان طلعت أصفهانى) اسمه آقا محمد التاجر الأصفهانى. ترجمه فى (مع – ج ۲ ص ۳۴۴) وذكر ان فنه انشاء الغزليات وأورد مطالع بعض غزلياته، وكذا فى (انجمن ۴).

(۴۶۰۳: ديوان طلعت تبريزى) طبع له منظومة فى الانتقاد على (عارفنامه) لايرج ميرزا بتبريز فى ۱۳۰۴ ش. فى ۱۲۸ ص.

(۴۶۰۴: ديوان طلعت يزدى) واسمه محمد. طبع بمبئى فى ۱۳۴۷ فى ۶۴ ص على الحجر.

(۴۶۰۵: ديوان طلوعى أراكى) وهو السيد فخر الدين الهاشمى ابن السيد جلال.

ولد بسلطان آباد فى ۱۳۲۰ وتلمذ على الشيخ عبد الكريم اليزدى بقم وتوفى فى ۱۳۶۹ له شعر كثير يتخلص فيه طلوعى أورد بعضها

فی (سخنوران نامی معاصر - ص ۱۹۰ ج ۲).

(۴۶۰۶: دیوان طلوعی تبریزی أو شعره) واسمه عبد الرسول من شعراء القرن الثالث عشر بآذربایجان. ترجمه فی (دجا - ص ۲۴۶) نقلا عن (حدیقهٔ الشعراء).

(۶۵۰)

مفاتیح البحث: دولهٔ ایران (۱)، شهر رمضان المبارک (۱)، عبد الکریم (۱)، خراسان (۱)

صفحه ۳۱۷

الذریعهٔ - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۲ - الصفحهٔ ۶۵۱

(۴۶۰۷: دیوان طلوعی گیلانی) للشیخ علی أکبر الجیلانی. طبع فی ۲۱۹ ص.

(۴۶۰۸: دیوان طوبی أصفهانی أو شعره) واسمه إبراهیم. فیلسوف ریاضی مات بأصفهان ۱۱۷۴.

(۴۶۰۹: دیوان طوبی دزفولی أو شعره) ذکر فی (مخزن الدرر) ضمن شعراء دزفول.

(۴۶۱۰: دیوان طوبی شهرستانی) للسید الأدیب الشاعر المیرزا محمد حسن بن المیرزا محمد علی الشهرستانی الحائری. فارسی کتبه اخوه المیرزا محمد حسین الذی توفی (۱۳۱۵) بمداد الطبع وطبع علیه.

(۴۶۱۱: دیوان طوبی یزدی نائنی) وهو شجاع السلطان المیرزا عبد الوهاب حاکم ابرقوه. أورد شعره فی (تش یز - ص ۳۰۸) وتاریخ نائین (۴: ۱۵۸).

(۴۶۱۲: دیوان الخواجهٔ الطوسی) نصیر الدین محمد بن محمد بن الحسن الطوسی المتوفی (۶۷۲) دون المحقق الفیض الکاشانی جملهٔ من اشعار الخواجهٔ ضمن مجموعهٔ کتبها بخطه فی حیاهٔ المیر الداماد، منها اثنی عشر من رباعیاته وبعض قصائده. أولها:

هرکه از شهر خودی وبیخودی آواره نیست * در تماشا گاه وصلش زهرهء نظاره نیست (۴۶۱۳: دیوان طوسی) ترجمه فی (مجن ۱ - ص ۱۸ و ۸۴ و ۳۰۵ و ۱۹۲) وذکر ان فنه انشاء الأمثال والغزل وأورد مطلعین له، وقال: صاحب بهمدان دقیقی همدانی.

وقال دولتشاه: سکن مدهٔ بشیراز. ومات بها. وکان ماهرا فی الأمثال العامیهٔ وانشاء الغزل، وکان عالی الهمهٔ لا ینشأ القصاید فی المدیح کما قال:

گر نگویم قصیدهٔ باکی نیست * من خوشآمد نمی‌توانم گفت کذا فی (دولت ۷) و (حسینی - ص ۱۹۹) وجاء شعره فی (گلستان مسرت - ص ۲۰۳).

(دیوان طوسی) راجع دیوان منصور طوسی لتخلصه به.

(۴۶۱۴: دیوان طوطی اهری) اسمه المولی حسن من شعراء القرن الرابع عشر ترجمه فی (دجا - ص ۲۴۶) وقد طبع فی (۱۳۴۵) منظومته الموسومهٔ (سبیکهٔ المعانی) فی اللغهٔ وأخری فی توقیعات التقویم کما فی (فرهنگنامه های عربی بفارسی - ص ۲۶۷).

(۶۵۱)

مفاتیح البحث: مدینهٔ إصفهان (۱)، محمد بن محمد بن الحسن الطوسی (۱)

صفحه ۳۱۸

الذریعهٔ - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۲ - الصفحهٔ ۶۵۲

(۴۶۱۵: دیوان طوطی ترشیزی) من ملازمی بابر میرزا. مهر فی الطب وتتبع کاتبی فی الشعر، وعارض خاقانی فی القصاید. ترجمه فی (دولت ۷) وفی (حبیب السیر جزء ۳ جلد ۳) و (مجن ۲ - ص ۳۱ و ۲۰۴) ومات بهرات فی سنهٔ وفات آذری (۸۶۶) کما فی (شاهد

صادق) وقال مير على شير فى تاريخه (خروس) واعتذر بان (خسرو) كان تاريخ وفات آذرى المذكور فى (ص ۴) وهذا تاريخ المير على شير:

چو طوطى برفت أين عجب طرفه بود * كه تاريخ شد فوت اورا (خروس) (۴۶۱۶: ديوان طوطى سمرقندى) ترجمه النصر آبادى فى (نر ۱۵ - ص ۵۲۴) وأورد معماه باسم السلطان بابر و (گلشن - ص ۲۶۳). ولعله الذى أورد شعره الذى فيه تشبيه بالساعة فى (قزمج ۶ - ص ۳۰۸).

(۴۶۱۷: ديوان طوطى قراباغى) اسمه أبو الفتح خان بن إبراهيم خان بن پناه خان جوانشير والى قراباغ والمتوفى (۱۲۵۵) ترجمه فى (دجا - ص ۲۴۷) وأورد شعره نقلا عن تذكرهء بهمن ميرزا. وذكر فى (مع ۲: ۳۴۴).

(۴۶۱۸: ديوان طوطى قراباغى) اسمه عبد الله. ترجمه أيضا فى (دجا - ص ۲۴۷) وقال هو من شعراء القرن الثالث عشر نقلا عن (حديقة الشعراء).

(۴۶۱۹: ديوان طوطى همدانى) وهو الميرزا أبو الحسن الخياط المولود بهمدان ۱۳۲۹ وجاء إلى طهران فى ۱۳۴۹. له غير ديوانه هذا (شكرستان) فى المدايح والمراثى و (هشتاد قصيدة) و (گواهى نامه) و (شيطان نامه) فى مناظرة إبليس. وطبع له (مناجاة نامه) فى ۱۳۲۵ ش. فى ۲۸ ص بطهران.

(ديوان طوغرى) راجع ديوان خالص يزدى رقم ۱۷۰۱.

(۴۶۲۰: ديوان طوفان قاينى) واسمه آخوند ملا حسين ذاكر روضه خوان سكن مدة بطهران ومدح القائم مقام الفراهانى ورجع إلى قاين وامر أمير القاين محمد على خان ابن آصف الدولة بقتله ولكنه نجا منه، وكان يشتغل بالوعظ والتعزية ويتخلص (طوفان) كما فى تاريخ قهستان لآيتى القاينى (ص ۲۹۷).

(۴۶۲۱: ديوان طوفان مازندرانى) الهزار جريبى اسمه الميرزا طبيب. كان برهة فى أصفهان وجاور النجف أخيرا وتاب عن الهجاء وبدله بمديح أهل البيت وتوفى

(۶۵۲)

مفاتيح البحث: مدينة النجف الأشرف (۱)، مدينة إصفهان (۱)، مدينة طهران (۳)، الشهادة (۱)، القتل (۱)، الطب، الطبابة (۱)

صفحه ۳۱۹

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانى - ج ۹ق۲ - الصفحة ۶۵۳

بالنجف (۱۱۹۰) وديوانه سبعة آلاف بيت ذكر فى (مع - ج ۲ ص ۳۴۱) توجد نسختان منه عند (الملك) ونسخة فى سپهسالار تحتوى على ۳۳۰۰ بيت من القصايد والغزل والمثنوى والرباعيات و (شكر پاره) و (جنگنامه) والهجويات، وله مقدمة كتبه أحد أصدقائه فى النجف ۱۱۷۵. وذكر فى (تش - ص ۳۹۷) و (انجمن ۴).

(۴۶۲۲: ديوان طوفى تبريزى) السراج الشاعر واستاد الشعراء مثل عجزى وصبورى وحكيم أبو طالب وغيرهم. وله تذكرة الشعراء. ترجمه فى (دجا - ص ۲۴۷) نقلا عن خلاصة الاشعار وعن صحف إبراهيم. وترجمه فى (خص ۸ - ص ۱۷۰) وأورد جملة من شعره وكذا فى (حسينى - ص ۱۹۷) و (گلستان مسرت - ص ۲۳۰) و (تش - ص ۳۱) و (تغ - ص ۸۴).

(ديوان طهماسبى) راجع حيدر طهماسبى.

(ديوان طهماسب قليخان الكردى) القندهارى المتخلص (وهمى) يأتى فى الواو (۴۶۲۳: ديوان طهور) اسمه أبو القاسم بن محمد إسماعيل عماد الاسلام المولود بهمدان (۱۳۰۳) فيه قصيدة تبلغ ستماية بيت من غير نقطة.

(۴۶۲۴: ديوان الطهوى المنيحى أو شعره) وصفه ابن شهرآشوب فى معالم العلماء فى باب الشعراء وفصل المتقين منهم، بشاعر آل

محمد.

(۴۶۲۵: دیوان طیان کرمانی) البمی الحکیم الأدیب الشاعر. ترجمه فی (تش – ص ۱۲۰) و (مع – ج ۱ – ص ۳۲۸) و (گلشن – ۲۶۳) وذکر ان دیوانه قلیل النسخة.

وأورد منه قرب مایة بیت. ولقبه الأنوری الشاعر (ژاژخای) کما فی تعلیقات لباب الألباب.

(۴۶۲۶: دیوان طیری أصفهانی أو شعره) واسمه محمد ربیع زرکش. قال فی (تش – ص ۳۹۷) انه کان ینظم مادة تاریخ لوفاته کل سنة الا سنة وقع وفاته فیها وهی ۱۱۵۹. حیث ألقی نفسه فی بئر مات فیه.

(دیوان طیفور انجدانی أو شعره) کان یتخلص (کسری) فبدله إلی (ملک) راجع تخلصه.

(دیوان طیفور بسطامی) وهو بایزید المذکور فی ص ۱۲۵ دخل شعره فی شعر أبی سعید أبی الخیر کما فی مقدمة دیوان أبی سعید لسعید النفیسی (ص ۵۸) راجع بایزید بسطامی.

(۶۵۳)

مفاتیح البحث: کتاب معالم العلماء (۱)، مدینة النجف الأشرف (۲)، القاسم بن محمد (۱)، ابن شهرآشوب (۱)، الموت (۱)

صفحه ۳۲۰

الذریعة – آقا بزرگ الطهرانی – ج ۹ق۲ – الصفحة ۶۵۴

(ظ) (۴۶۲۷: دیوان ظافر الحداد) هو أبو منصور ظافر بن القاسم بن منصور بن عبد الله ابن خلف بن عبد الغنی الجذامی الإسکندری المولود بالإسکندریة (۴۷۸) والمتوفی بمصر (۵۲۹) صاحب الذالیة إحدی الأربعة التی لا تعارض. ترجمه فی (نسمة السحر فیمن تشیع وشعر) مفصلا وأورد جملة من بدیهیاته المؤرخ علی بن ظافر بن منصور فی کتابه (بدایع البدایة) کما فی ابن خلکان (ج ۱ – ص ۲۴۲) وذکر انه غیر الفقیه الشافعی المعروف بابن الحداد، فان اسمه محمد بن الحداد المصری الشافعی وأورد بعض الذالیة.

وفی دیوانه فنون الشعر وقد رتبه علی حروف المعجم واستنسخ الشیخ محمد السماوی نسخة منه بخطه ۱۳۵۳ فی ۱۱۵ ص. فی کل ص ستة وعشرون بیتا.

(دیوان ظالم) ابن عمرو بن جندل بن سفیان بن کنانة. مر بعنوان أبو الأسود الدئلی.

(دیوان ظاهر أردبیلی) اسمه محمد کاظم وشغله الصیاغة. ترجمه فی (دجا – ص ۲۴۸) وأورد شعره نقلا عن تذکرة (حسینی – ص ۲۰۱) وأظنه متحدا مع طاهر بالمهملة.

(۴۶۲۸: دیوان ظاهر نائنی أو شعره) ترجمه الآیتی فی (تش یز – ص ۳۰۸) وأورد له بیتا واحدا.

(۴۶۲۹: دیوان ظاهر هروی أو شعره) کان کفاشا فی صغره. ترجمه وأورد شعره فی (قزمج ۳ – ص ۲۵۳) ولکن فی (لط ۳ – ص ۷۹) سمی طاهری هروی. کما مر فی (ص ۶۴۳).

(دیوان ظاهری هروی أو شعره) کما فی (لط ۳ – ص ۸۲) ولکن فی (قزمج ۳ – ص ۲۵۷) سمی طاهری کما مر فی (ص ۶۴۳).

(۴۶۳۰: دیوان ظریف أصفهانی أو شعره) اسمه المیرزا محمد حسن من خواص

(۶۵۴)

مفاتیح البحث: أبو الأسود (۱)، محمد بن الحداد (۱)، الطهارة (۱)، الظلم (۱)

صفحه ۳۲۱

الذریعة – آقا بزرگ الطهرانی – ج ۹ق۲ – الصفحة ۶۵۵

الحاج محمد حسين خان نظام الدولة الصدر الأعظم الأصفهانی الذی توفی (۱۲۳۹) ترجمه فی (مع - ج ۲ ص ۳۴۹) و (انجمن ۴).

(۴۶۳۱: ديوان ظريف بغدادی أو شعره) ينتسب إلى العالم المشهور المولی محمد الشيرازی. ترجمه عهدی بغدادی فی (گلشن شعرا) وعنه فی (العراق بين الاحتلالين - ۴: ۱۳۶).

(۴۶۳۲: ديوان ظريفی تبريزی أو شعره) بياع المحقرات. ترجمه سام ميرزا المعاصر له فی (تس ۵ - ص ۱۷۰) وأورد شعره، وعنه فی (دجا - ص ۲۴۹) وفی (روشن - ص ۴۱۸) سماه ظرفی.

(۴۶۳۳: ديوان ظريفی تونی أو شعره) من شعراء تون وطبس. أورد شعره فی (مجتس ۶ - ص ۱۶۳).

(۴۶۳۴: ديوان ظريفی ساوجی أو شعره) ترجمه الصادقی فی (خص ۸ - ص ۳۰۹) وأورد شعره، وكذا فی (گلشن ۲۶۳).

(۴۶۳۵: ديوان ظفر كرمانی أو شعره) اسمه الميرزا كاظم بن العارف الشهير الميرزا محمد تقی مظفر عليشاه الكرمانی. ترجمه صديقه الهداية فی (ض - ص ۴۶۷) وفی (مع - ج ۲ ص ۳۴۵) وذكر انه طبيب معالج ومن مشاهير الشعراء وأورد قرب عشرين بيتا من شعره.

(۴۶۳۶: ديوان ظفر همدانی أو شعره) وهو الكافی الاجل ظفر الهمدانی كما وصفه فی (لب - ۱۰) فی شعراء همدان والعراق وأورد شعره الفارسی.

(ديوان ظفر هندی) اسمه حسن الله بن الخواجة أبی الحسن نزيل الهند ومصاحب الميرزا صايب بها وتخلصه أحسن كما مر فی (ص ۵۵) وقد طبع ديوان ظفر بنولكشور.

(۴۶۳۷: ديوان ظلی أو شعره) هو من سادات مشهد خراسان نزل برهة بأصفهان.

ترجمه معاصره النصر آبادی فی (نر ۹ - ص ۴۲۷) وأورد بعض شعره.

(۴۶۳۸: ديوان ظهور الحسين) للسيد ظهور الحسين البارهوی نزيل لكهنو، ترجمه فی مجلة الرضوان فی أول السنة الخامسة (المحرم ۱۳۵۸) ذكر فيها انه ولد فی ميران

(۶۵۵)

مفاتيح البحث: دولة العراق (۲)، مدينة إصفهان (۱)، خراسان (۱)، الهند (۱)، الشهادة (۱)، الحج (۱)

صفحه ۳۲۲

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۲ - الصفحة ۶۵۶

پور (۱۲۸۲) وسكن لكهنو (۱۳۰۲) وبها توفی أول ذی القعدة (۱۳۵۷) ومن تصانيفه (التقرير الحاسم) المذكور فی (ج ۴ ص ۳۶۶) والجامع الحامدی المذكور فی (ج ۵ ص ۴۸) وديوانه مجموعة من قصايده العربية التی نشر بعضها فی مجلة الرضوان والبقية مخطوطة.

(ديوان ظهوری تبريزی) ترجمه فی (دجا - ص ۲۴۹) نقلا عن (شمع انجمن) وأورد شعره ولم يعين عصره. وترجمه فی (خص ۸ - ص ۲۵۹) معبرا عنه بحكيم ظهوری التبريزی، وعنه فی (تش - ص ۳۱) و (سرخوش - ص ۷۲) و (حسينی - ص ۲۰۱) وأورد رباعية ذكر بيته الثانی فی دانشمندان وأظنه تصحيف الترشيزی. وراجع ظهوری شيرازی.

(۴۶۳۹: ديوان ظهوری تبريزی) ترجمه أيضا فی (دجا - ص ۲۴۹) نقلا عن (حديقة الشعراء) وذكر ان اسمه الحاج علی العطار المتخلص بظهوری وهو من شعراء القرن الثالث عشر.

(۴۶۴۰: ديوان ظهوری ترشيزی) واسمه نور الدين محمد. وقال فی (خوشگو) ولد بخجند من نواحی ترشيز، وعده أصحاب التراجم ترشيزيا عدی (ميخانه - ص ۲۶۷) ومرآت العالم فإنهما عداه طهرانيا وقالا ولد بطهران، وليس بصحيح. وعده فی هفت إقليم تربتيا. سافر فی شبابه من وطنه إلی شيراز. وقال فی (سرو آزاد - ص ۳۴) انه بقی مدة بيزد وشيراز، ثم سافر إلی دكن حيدر آباد، ثم سافر منها إلی الحج ورجع وديوانه الموجود نسخه فی بانكی پور يقرب من خمسة عشر الف بيت وكذا الموجود فی سپهسالار كما فی

فهرسها (ج ۲ - ص ۶۳۰) وشـهرته فی الهند أکثر من وطنه فقد عده ناصر علی السرهندی أقوی من النظامی الگنجوی کما فی مرآت الخیال (ص ۷۷) ونثره الفارسی الفنی أیضا مرغوب فیه عند الهنود ولیس بمعتبر عند الفرس.

قـال فی میخـانه انه لمـا نظم ملـک قمی (نورس نـامه) بأمر إبراهیم عادلشاه فی قبال (مخزن الاسـرار) للنظامی، نظم ظهوری أیضا بأمر إبراهیم عادلشـاه المـذکور الفی بیت فی قبال (مخزن الاسـرار) المـذکور ولکنهما لم یمکنهما الاتیان بمثله، ثم قال محشـی میخانه فی الحاشیهٔ ان (نورس نامه) موجود الیوم فی مکتبهٔ دیوان الهند باسم (منبع

(۶۵۶)

مفاتیح البحث: شهر ذی القعدهٔ (۱)، مدینهٔ طهران (۱)، الهند (۲)، الحج (۱)

صفحه ۳۲۳

الذریعهٔ - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۲ - الصفحهٔ ۶۵۷

الأنهار) فی أقل من أربعهٔ آلاف وخمسـمایهٔ بیت. وقال فی عالم آرای عباسـی (ص [۱۸۳] ۱۳۲ - ۷۵۲) ان ملک قمی وظهوری نظما معا کتاب نورس فی تسعهٔ آلاف بیت.

وقال ظهوری ترشـیزی فی (دیباچهء نورس) الموجود فی مکتبهٔ (دانشگاه تهران رقم ۸۹۰): ان من ألطاف الملک إبراهیم عادلشاه أنه ألف کتاب (نورس خیال).

راجع ما ذکر فی فهرس تلک المکتبهٔ (ج ۲ ص ۲۸۳). ویوجد هناک أیضا ثلاث رسائل منثورهٔ لظهوری، هی (خوان خلیل) و (گلزار إبراهیم) وأضـاف فی (تغ - ص ۸۵) (پنـج رقعه) و (مینـا بازار) و (سه نثر) قال البـدیوانی: قتل ظهوری مع أبی زوجته، ملک قمی فی ثـورهٔ وقع فی دکن فی (۱۰۲۴) وقـال نـاظم تبریزی مات ظهوری بسـنهٔ بعـد وفات ملک قمی. وقال فی میخانه مات (۱۰۲۴) عن أحد وثمانین سـنهٔ من عمره. وترجمه فی (خز - ص ۳۱۳) وقال مات (۱۰۲۵) وقال فی (تش - ص ۶۸) ان نثره عرف بالفصاحهٔ فی الهند، ولکنی لا أحبه. وترجم أیضا فی (الروضهٔ الصـفویهٔ) والصادقی کتابدار نسبه تارهٔ فی (خص ۸ - ص ۲۰۷) إلی شـیراز وتارهٔ فی (ص ۲۵۹ منه) نسبه إلی تبریز ولم یعرفه.

وقد طبع له (ساقی نامه) فی الهند ۱۲۶۳ فی ۲۲۴ ص. وطبع دیوانه بنولکشور.

(دیوان ظهوری شیرازی) ترجمه الصادقی فی (خص ۸ - ص ۲۰۷) وذکر انه کان من تلامیذ مولانا وحشی ولم یحصل لقائه للصادقی لکنه رأی اشعاره الکثیرهٔ، وأورد نیفا وعشرهٔ منها فی الصفحهٔ المذکورهٔ. وأظنه أراد الترشیزی فإنه سکن شیراز کما ذکرناه.

وقد ذکره بعنوان التبریزی أیضا فی (ص ۲۵۹ منه) کما مر. وعنه اخذ فی (تش - ص ۲۸۶).

(۴۶۴۱: دیوان ظهیر أستر آبادی) حکی النصر آبادی فی (نر ۹ - ص ۴۱۴) عن تقریره انه من سادات سماکه وأورد بعض شعره.

(۴۶۴۲: دیوان ظهیر أصـفهانی) دخـل شـعره فی دیوان ظهیر الفاریابی فی طبعـهٔ أصـفهان. قال الوحیـد الدسـتگردی فی مقدمـهٔ دیوان خمسهء نظامی (ص ۱۷۳) انه من شـعراء العهد الصفوی. وقال التفیسی فی تعلیقاته علی اللباب (ص ۷۳۳) ان غزلیات الظهیر الشیرازی من شعراء القرن الحادی عشر طبع باسم الفاریابی فی کانپور بالهند ۱۲۹۵. والظاهر أنه أراد الأصفهانی هذا.

(۶۵۷)

مفاتیح البحث: مدینهٔ إصفهان (۱)، الهند (۳)، الزوجهٔ (۱)، القتل (۱)، الموت (۳)

صفحه ۳۲۴

الذریعهٔ - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۲ - الصفحهٔ ۶۵۸

(ديوان ظهير أصفهانى) راجع (ديوان ظهير شفروه).

(۴۶۴۳: ديوان ظهير تفرشى) هو ابن المولى مراد بن على خان التفريشى الذى توفى (١٠٥١) كما أرخه فى (جامع الروات) وبقى هو إلى ما بعد (١١١١) تقريبا لأنه ترجمه الشيخ على الحزين المولود (١١٠٣) وذكر انه كان يستفيد من مجلس المولى ظهيرا عند اجتماعه مع والده الشيخ أبى طالب واستيناسه به، قال وله اشعار عالية. وترجمه النصر آبادى فى (نر ۶ – ص ١٧٠) وأطرى نظمه ونثره وخلقه وفضله، وأورد قرب عشرين بيتا من شعره. وعنه فى (گلشن – ص ٢۶۵) و (تغ – ص ٨۵).

(ديوان ظهير الدولة) صفا عليشاه على بن ظهير الدولة محمد ناصر الكرمانشاهى.

طبع له (مجمع الأطوار) و (واردات) بكرمانشاهان فى ١٣٠٧ ش. فى ۵۶ ص. ومر بعنوان صفا عليشاه.

(ديوان ظهير الدين) محمد بابر پادشاه ابن عمر شيخ. ترجمه فى (مجتس ٩ – ص ١٧۴) وأورد شعره وهو فاتح دهلى وأول ملوك المغول هناك وتوفى (٩٣٧) مر فى (ص ١١٨).

(۴۶۴۴: ديوان ظهير الدين سرخسى) اسمه السيد ظهير الدين يحيى. سافر إلى هند ومدح السلطان تاج الدين تمرانشاه ترجمه فى (لب ۶) وعنه فى (مع – ج ١ ص ٣٣٠) وذكر ما دار بينه وبين السلطان من الشعر.

(۴۶۴۵: ديوان ظهير الدين سكزى) الأمير ظهير الدين نصير السيستانى من الامراء الفضلاء بها. ترجمه فى (مع – ج ١ – ص ٣٢٩) وأورد نيفا وعشرين بيتا من منتخبات شعره.

(ديوان ظهير سمرقندى) راجع ظهيرى سمرقندى.

(۴۶۴۶: ديوان ظهير شفروه) وهو الأمير ظهير الدين عبد الله بن شفروه (شوروه) ابن عم شرف الدين شفروه. ذكره فى (لب – ج ١ – ص ٢٧٣) (١) وقد ذكر فى فهرس ديوان الهند بلندن (العدد ٩٣۴) وجود نسخة من هذا الديوان هناك، لكن القزوينى فى تعليقات لباب الألباب (ص ٣۶٠) قال إن تلك النسخة هى ديوان ركن الدين بن رفيع الدين الكرمانى (المذكور فى ص ٣٨٣) معاصر صاحب تاريخ گزيده ظاهرا. ومر

(١) وص ۶١٨ و ٢٢۵ ط ٢ طهران.

(۶۵٨)

مفاتيح البحث: كتاب جامع الرواة لمحمد على الأردبيلى (١)، مراد بن على خان (١)، الهند (١)، مدينة طهران (١)

صفحه ٣٢۵

الذريعة – آقا بزرگ الطهرانى – ج ٩ق٢ – الصفحة ۶۵٩

شرف الدين شفروه فى (ص ۵١٣). وفى ريحانة الأدب عن شمس الدين سامى فى القاموس التركى انه من شعراء الهند وقد اخذه السامى عن (گلشن – ص ٢۶۴) وقال فى (تش – ص ١٨٣) انه أخ شرف الدين شفروه وعلى اى فهو أصفهانى وليس هو الذى دخل شعره فى ديوان ظهير الفاريابى عند الطبع ظاهرا. وقد بحث سعيد النفيسى عن كلمة شفروة فى تعليقاته على لباب الألباب فى الطبعة الثانية (ص ۶۴٣) وأورد مأتى بيت من شعره فى (ص ٧٧٢ – ٧٨٣).

(ديوان ظهير شيرازى) من شعراء القرن الحادى عشر كما فى تعليقات النفيسى على اللباب (ص ٧٣٣) قال وطبع غزلياته باسم ظهير الفاريابى بكانپور الهند فى ١٢٩۵ والظاهر أنه متحد مع ظهير الأصفهانى.

(۴۶۴٧: ديوان ظهير فاريابى) وهو ظهير الدين أبو الفضل طاهر بن محمد الفاريابى من بلاد خراسان المتخلص (ظهير) المتوفى (ع ١ – ۵٩٨) والمدفون بمقبرة الشعراء (سرخاب) بتبريز. ترجمه المستوفى فى (تاريخ گزيده) والعوفى فى (لب – ١١) ودولتشاه فى تذكرته وأمين احمد الرازى فى (هفت إقليم) وآذر فى (آتشكده) و (حسينى – ص ٢٠٠) وهدايت فى (مع – ج ١ ص ٣٣٠) وذكر ان ديوانه

تقریبا فی أربعة آلاف بیت وأورد قرب أربعمایة بیت منها. وترجمه مفصلا فی (خزانه عامرة - ص ۳۰۳ - ص ۳۱۳) وترجمه ابن یوسف فی فهرس مکتبة سپهسالار (ج ۱ - ص ۶۳۱) وذکر خصوصیات أربع نسخ من الدیوان موجودات فی تلک المکتبة أقدمها ما کتب فی (۸۹۵) وأتم تلک النسخ یحتوی علی ثلاثة آلاف وخمسمایة بیت من الفارسی والعربی، القطعة والغزل وغیرها. وترجمه شاه محمد القزوینی فی ترجمة مجالس النفایس فی البهشت الثامن المهئ لذکر القدماء فی ص ۳۴۰ وأورد رباعیته التی مدح بها الاتابک أبی بکر بن محمد جهان پهلوان بن شمس الدین ایلدکز من اتابکة آذربایجان المتوفی (۶۰۷) والمذکور فی طبقات سلاطین اسلام - ص ۱۵۴ واعطاء اتابک ألف دینار جائزة لمدیحه، وتوهم مؤلف تاریخ صبح صادق ان الممدوح لظهیر الفاریابی هو الاتابک أبو بکر بن سعد بن زنگی بن مودود المتوفی (۶۵۸) وکان والده سعد ممدوح الشیخ سعدی الذی توفی (۶۹۴) وتخلص باسمه. وبالجملة الفاریابی

(۶۵۹)

مفاتیح البحث: آذربیجان (۱)، طاهر بن محمد (۱)، بکر بن محمد (۱)، خراسان (۱)، الهند (۲)

صفحه ۳۲۶

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۲ - الصفحة ۶۶۰

مقدم علی السعدی بما یقرب من مایة سنة وقد تنبه لهذا الوهم فی خزانه عامرة ص ۳۰۴.

قال المستوفی فی تاریخ گزیده ص ۸۲۱ ان الجامع لدیوان ظهیر هو شمس الدین کاشی المذکور فی (ص ۵۴۱). وجاء فی مقدمة نسخة سپهسالار رقم ۳۸۷ ان جامع الدیوان کان من الشعراء المعاصرین للفاریابی جاء من وطنه إلی آذربایجان لیزوره، ولما وصله کان قد مات الفاریابی، فجمع دیوانه وقدمه إلی مجد الدولة والدین عماد الاسلام ملک الصدور نظام الملوک قاسم الأیادی ... هذا وقد وقع اختلاف فی ترجیح شعر الظهیر هذا أو الأنوری الأبیوردی، فاستفتی الشعراء مجد همگر کما فی تذکرة دولتشاه، وأفتی همگر بأفضلیة شعر الأنوری کما ذکرناه فی (ص ۵۴۱ س ۱۶). ثم وقع خلاف فی ترجیح شعر عمادی علی الظهیر کما فی (خلاصة الاشعار) وقد طبع دیوان ظهیر بکانپور ۱۲۹۵ ولکهنو ۱۳۰۷ ولکهنو ۱۳۳۱ والله آباد، ثم بأصفهان مختلطة باشعار شمس طبسی المذکور فی (ص ۵۴۳) وظهیر أصفهانی المذکور آنفا، وادعی المقدم للطبع ان الظهیر کان قد یتخلص شمس. ثم فی سنة (۱۳۷۸) طبع مرتین أحدهما بمشهد خراسان بتصحیح تقی بینش یشتمل علی (۴۸۴۸ بیتا) والثانیة بطهران.

بتصحیح هاشم رضی یشتمل علی إضافات أخر کلها فی (۵۸۴۰ بیتا).

(۴۶۴۸: دیوان ظهیر کرمانی أو شعره) وهو ظهیر الدین حسن بن ناصر الدین یحیی الخطیب الکرمانی. کتب اشعاره بخطه فی ۹۲۶ فی مشیخة (کنز السالکین) المذکور فی (۸: ۱۸۷) والموجود الآن فی مکتبة جامعة طهران. وبیت الخطیب کانوا من مشاهیر کرمان ذکروا فی (مزارات کرمان) ومنهم حسن خطیب القاری الکرمانی مؤلف (مطالع الاسرار فی شرح مشارق الأنوار) للبرسی فی ۱۰۹۰ ولعله مؤلف (ملخص اللغات).

(۴۶۴۹: دیوان ظهیر کرمانی) نظم (مجموعة البحرین) فی ۱۱۶۲ کذا فی الریحانة نقلا عن القاموس الترکی.

(۴۶۵۰: دیوان ظهیر لاهجی) ترجمه النصر آبادی فی (نر ۹ - ص ۳۷۷) وذکر انه کان خبازا فترک شغله واشتغل بالعلم فی لاهیجان وکان برهة فی شیروان وأورد بعض شعره. وعنه اخذ فی (تاریخ علماء گیلان. ص ۱۰۲) و (روشن - ص ۴۱۸).

(۶۶۰)

مفاتیح البحث: مدینة إصفهان (۱)، مدینة طهران (۲)، آذربیجان (۱)، خراسان (۱)، الموت (۱)

صفحه ۳۲۷

الذريعة - آقا بزرگ الطهراني - ج ۹ق۲ - الصفحة ۶۶۱

(۴۶۵۱: ديوان ظهير مرعشى) وهو السيد مير ظهير الدين ابن نصير الدين ابن السلطان كمال الدين پادشاه طبرستان. ولد ۸۱۵. بآمل وتوفى ۸۹۲. وشرع بتأليف تاريخ طبرستان فى ۸۸۱ ترجمه السيد شهاب الدين التبريزى فى مقدمة الطبعة الثانية ۱۳۷۳ لكتابه المذكور فى (ج ۳ ص ۲۶۳) وذكر انه يتخلص فى ديوانه (ظهير) قال السيد شهاب الدين ان له غير الديوان هذا و (تاريخ طبرستان) و (تاريخ گيلان) المطبوعات (تاريخ جرجان) وقد رأيت النقل عنه فى المشجرات.

(۴۶۵۲: ديوان ظهير نسوى أو شعره) وهو ظهير الدين ولى النسوى. قال العوفى رأيته فى نسا بخراسان وأورد شعره فى (لب ۷).

(۴۶۵۳: ديوان ظهيرى سمرقندى أو شعره) هو صدر الكتاب ظهير الدين محمد ابن على بن محمد بن حسن السمرقندى الكاتب. مؤلف اغراض السياسة أو اعراض الرياسة الموجود بمكتبة جامعة طهران والمتحف البريطانى كما فى فهرسيهما وله شرحه أيضا، و (سندباد نامه) وتحريره بالفارسية الفنية. ترجمه فى (لب ۶) وأورد شعره وكذا فى مقدمة سندباد نامه لأحمد آتش بطبعة استانبول ۱۹۴۸ م. وفهرس مكتبة جامعة طهران (۳: ۶۵۰). وقد أجاب عن رباعية خيام برباعية ذكر فى (فرهنگ شعورى) وفى تعليقات چهار مقالهء عروضى (ص ۶۱۷). وسماه فى (تغ - ۸۶) ظهير سمرقندى.

(۶۶۱)

مفاتيح البحث: كتاب تاريخ جرجان لحمزة بن يوسف السهمى (۱)، مدينة طهران (۲)، على بن محمد (۱)، خراسان (۱)

صفحه ۳۲۸

الذريعة - آقا بزرگ الطهراني - ج ۹ق۲ - الصفحة ۶۶۲

(ع) (۴۶۵۴: ديوان عابد أصفهانى) للميرزا زين العابدين الأصفهانى. مر له (چهارده گنج) المسمى (روضة المؤمنين) أيضا. وترجم فى (انجمن ۴) و (گلشن - ۲۶۵) (۴۶۵۵: ديوان عابد بيرمى أو شعره) هو لارى اسمه زين العابدين المعروف بشاه زنده. له اشعار كثيرة عرفانية. كذا وصفه فى (مع - ج ۱ ص ۳۳۹) وأورد مطلع غزله بقافية يللى.

(ديوان عابد حسين) يأتى بعنوان تخلصه قيس فى حرف القاف.

(۴۶۵۶: ديوان عابد راقم أو شعره) هو بخارى ترجمه معاصره النصر آبادى فى (نر ۱۰ - ص ۴۳۹) وأورد شعره، وقال سافر إلى الهند.

(ديوان عابد سمرقندى أو شعره) وهو محمد بن المولى محمد الزاهد السمرقندى.

يأتى بتخلصه (ممتاز) الخطاط لسبعة أقلام. ترجمه النصر آبادى فى (نر ۱۰ - ص ۴۳۹) وأورد رباعيه.

(۴۶۵۷: ديوان عاجز سرابى) اسمه خليفة محمد السرابى الگرم رودى عمر اثنتين وسبعين سنة ودفن بمقبرة الشعراء سرخاب، وشعره بالتركية وديوانه مطبوع كما ذكره فى (دجا - ص ۱۴۱) نقلا عن نگارستان دارا.

(۴۶۵۸: ديوان عاجز قاجار) اسمه تيمور بن نجفقلى القاجارى الذى كتب نسخة (قيامت نامه) الموجودة فى (الرضوية) وفرغ من كتابتها (۱۳۱۲) وعبر عن نفسه بتيمور پاشاى قاجار، والحق بآخر النسخة جملة من اشعار نفسه التى أنشأها فى مدح أمير المؤمنين (ع).

(۴۶۵۹: ديوان عاجز مرندى أو شعره) هو الشاعر المرندى الحاج ميرزا يوسف.

(۶۶۲)

مفاتيح البحث: الإمام أمير المؤمنين على بن ابى طالب عليهما السلام (۱)، الحكم القاجارى (القاجاريون) (۱)، الهند (۱)، الحج (۱)

صفحه ۳۲۹

الذريعة - آقا بزرگ الطهراني - ج ۹ق۲ - الصفحة ۶۶۳

ذكره في (دجا - ص ۲۵۰) وقال إنه من الشعراء المذكورين والمترجمين في (حديقة الشعراء).

(۴۶۶۰: ديوان عاجز هندي) للسيد غلام دستگير صاحب النقشبندي. طبع ثانيا بعنوان (لخلخهء گلاب) في ۱۳۱۸ بحيد آباد في ۳۴۴ ص، وهي غزليات وقصايد ومقطعات.

(۴۶۶۱: ديوان عادل خراساني) المذكور في (۴: ۱۱۲، ۱۴۱) وهو عادل بن علي ابن عادل الحافظ المعلم كما وصف نفسه في آخر نسخة من (ترتيب ترجمان قرآن جرجاني) موجودة في مكتبة كلية الطب بطهران، كما ذكر في (فرهنگنامه هاي عربي بفارسي - ص ۱۷۴) وذكر هناك من آثار الشاعر هذا (ترجمهء صد كلمهء أمير ع بنظم) المطبوع بطهران وتبريز. و (نظم اللآلي) و (شرح قصيدة البستي) فرغ منه ۹۰۳ وتفسير للقرآن، و (ترتيب ترجمان قرآن) للشريف الجرجاني، رتبه على الحروف. ترجم الشاعر في (گلشن - ص ۲۵۶) والقاموس التركي وفهرس سپهسالار (۲: ۶۹) وفي (حسيني - ص ۲۱۰) سماه (عادلي).

(۴۶۶۲: ديوان عادل لاري أو شعره) واسمه شاه عادل من ملوك لار ابا عن جد إلى الف سنة! كما في (تس ۱ - ص ۲۰) وقتل غيلة في ۹۵۰ أو ۹۸۳ وجاء شعره في هفت إقليم أيضا.

(ديوان عادلشاه دكني) يأتي باسمه يوسف عادلشاه في حرف الياء.

(۴۶۶۳: ديوان عادل صفوي) هو الشاه طهماسب بن الشاه إسماعيل الفاتح. ملك قرب خمس وخمسين سنة وتوفي (۹۸۴) عن أربع وستين سنة كما أرخه في (مع - ج ۱ ص ۳۹) وأورد بعض شعره في (تش - ص ۱۷) و (تس - ص ۵).

(۴۶۶۴: ديوان عادلي أو شعره) هو الشاه إسماعيل الثاني بن الشاه طهماسب كما ذكره في مجمع الفصحاء بعد ذكر أبيه العادل المذكور، وأورد شعره. وفي (دجا - ص ۲۵۰) عبر عنه بعادل وذكر والده باسمه من دون تخلص، وكذا الصادقي في (خص ۱ - ص ۱۱) عبر عن والده باسمه الشاه طهماسب الحسيني من غير تخلص، ولكن ذكر الشاه إسماعيل بتخلص عادلي كما في مجمع الفصحاء وأوردا شعره.

(۶۶۳)

مفاتيح البحث: مدينة طهران (۲)، القتل (۱)، الطب، الطبابة (۱)

صفحه ۳۳۰

الذريعة - آقا بزرگ الطهراني - ج ۹ق۲ - الصفحة ۶۶۴

(۴۶۶۵: ديوان العادلي النجفي) للشيخ علي بن أحمد الفقيه العادلي العاملي النجفي المسكن المعاصر للسيد نصر الله المدرس الحائري الذي توفي قبل (۱۱۶۸) أوله [الحمد لله على ما ألهمنا معرفة نظم فرائد الألفاظ في سلوك المعاني] ... ذكر في أوائله انه نظمه أوائل شبابه واوان اغترابه إلى أصفهان. ومنها ما أنشأه في أوان خروجه منها في (۱۱۲۰) في مدح النبي ص وهي قصيدة طويلة في البسيط أنشأها بأمر السيد حيدر بن نور الدين المكي العاملي بعد ما سمع السيد حيدر المذكور ما أنشأه الشاعر الشامي في البسيط، ومطلع قصيدة الشامي قوله: [من ركب البدر في الرمح الرد بيني] ومطلع قصيدة العادلي:

بدت تهادى بثوب أرجواني * تفتر عن مبسم رطب يماني ثم انه بعد رجوعه إلى النجف امره السيد نصر الله الحائري ان يرتب ديوانه فرتبه على مقدمة وأبواب وخاتمة فجعل مدح النبي في المقدمة والباب الأول في مدح الأمير ع ثم ساير الأبواب والنسخة في مكتبة (السماوي).

(۴۶۶۶: ديوان عادلي هروي) غزليات فارسية للسلطان بايسنقر ميرزا ابن السلطان محمود ميرزا ابن السلطان أبي سعيد ميرزا ابن محمد بن جلال الدين ميرانشاه بن الأمير تيمور الگوركاني. كان سلطان ما وراء النهر من سنة وفات أبيه السلطان محمود ميرزا (۹۰۰) إلى

(۹۰۷) ترجمه فی (لط ۱ ص ۱۷۴) مصرحا بان دیوانه غزلیات وأورد مطلع غزل واحد فارسی. وقال إن خطه النستعلیق فی غایة الجودة یمدحه المولی سلطان علی الخطاط وذکر تاریخ ملکه وموته فی طبقات سلاطین الاسلام ص ۲۳۸ وهو متأخر بکثیر عن بایستقر بن شاهرخ المتوفی (۸۶۵) کما مر ذکره فی ص ۱۲۵.

(۴۶۶۷: دیوان عارض الأصفهانی أو شعره) اسمه آقا بابا الاسکاف. ترجمه معاصره فی (مع - ج ۲ ص ۳۴۵) وأورد بعض شعره. وکذا فی (انجمن ۴).

(۴۶۶۸: دیوان عارضی قمی) ترجمه معاصره الصادقی فی (خص ۸ - ص ۳۰۹) وأورد شعره وکذا فی (تش - ۲۳۴).

(۴۶۶۹: دیوان عارف) اسمه بایزید. ترجمه معاصره النصر آبادی فی (نر ۱۰ - ص ۵۲۲) وأورد بعض المعمیات عن دیوانه البالغ سبعة آلاف بیت.

(۶۶۴)

مفاتیح البحث: الرسول الأکرم محمد بن عبد الله صلی الله علیه وآله (۱)، مدینة النجف الأشرف (۲)، مدینة إصفهان (۱)، علی بن أحمد (۱)، جلال الدین (۱)، الوفاة (۱)

صفحه ۳۳۱

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۲ - الصفحة ۶۶۵

(۴۶۷۰: دیوان عارف أردبیلی) مثنوی سماه (فرهاد نامه) توجد فی مکتبة ایا صوفیة رآه تربیت کما فی (دجا - ص ۲۵۱) ونقل عنه وذکر ان الناظم کان معاصرا للسلطان أویس الجلایر الذی توفی ۷۷۷ وقال فی أوائله:

در أین گفتن چه جاری گشت خامه * نهادم نام آن (فرهاد نامه) (۴۶۷۱: دیوان عارف الاسترآبادی أو شعره) من مشاهیر الشعراء کما وصفه فی (مجتس ۶ - ص ۱۵۱) وأورد شعره وعنه فی (گلشن - ص ۲۶۶).

(۴۶۷۲: مولانا عارف الاصطهباناتی) هو العالم المتبحر المولی شاه محمد بن محمد الاصطهباناتی المولد والشیرازی المقام والمدفن کما صرح به تلمیذه الحاج المولی محمد مؤمن الجزائری المولود بشیراز ۱۰۷۴ عند ترجمته المفصلة فی کتابه طیف الخیال وقد نقل الترجمة بعین عبارتها المولوی محمد علی اللکهنوی فی نجوم السماء - ص ۱۷۲ وقد أطراه بمقدار ورقة وذکر فی الأخیر من تواضعه وحسن خلقه، انه کان یصف النعال ویقدمها لتلامیذه مع أنه شیخ کبیر جاوز التسعین، وکان یستعین به الناس ولا یستعین، ودعی له بطول البقاء. ثم نقل ترجمته عن تلمیذه الآخر الشیخ محمد علی الحزین المولود ۱۱۰۳ نقلا عن تذکرته (ص ۱۹) وعن سوانحه بعین عباراتهما الفارسیة، أطراه فیهما وذکر فی أولهما انه تجاوز عن العجز الطبیعی وان تخلصه (عارف) وانه قرا علیه فی شیراز بعض کتب الحدیث وتمام کتاب (حکمة العین) مع حواشیه وصرح فی ثانیهما بان عمره یقرب من مایة وثلاثین سنة وانه حضر وفاته بشیراز وان له عدة رسائل فی الحدیث والحکمة والتصوف، وله اشعار غراء ورباعیات عرفانیة إلی آخر ما فی نجوم السماء. أقول: وقد ترجمه أیضا تلمیذه الثالث وهو السید قطب الدین محمد الحسینی الذهبی الشیرازی المتوفی (۱۸ شعبان ۱۱۷۳) وکانت ولادته قبل (۱۱۰۰) لأنه کان یخدم مرشده فی حال شبابه سنین فی أصفهان کما ذکره فی کتابه (فصل الخطاب) ومرشده هو الشیخ علی نقی الاصطهباناتی الذی توفی بأصفهان ۱۱۲۹ وعبر عنه السید قطب بالمولی شاه محمد الدارابی وأطراه بالأوصاف العلمیة، فقال إنه کان أستاذ کل أفاضل دار العلم شیراز فی عصره، وذکر ان کتابه (معراج الکمال) عنده بخطه رحمه الله. ولم یذکر أحد من تلامیذه تاریخ وفاته، لکن یظهر من حضور الحزین

(۶۶۵)

مفاتیح البحث: کتاب فصل الخطاب لسلیمان أخ محمد بن عبد الوهاب (۱)، شهر شعبان المعظم (۱)، مدینة إصفهان (۲)، محمد

الحسینی (۱)، الوفاة (۱)، النوم (۱)

صفحه ۳۳۲

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۲ - الصفحة ۶۶۶

المولود ۱۱۰۳ وفاته بشیراز مع أنه قرأ علیه (حکمة العین) وحواشیه، ولا محالة تکون قرائته قرب الثلاثین من عمره، انه کانت وفاته حدود نیف وثلاثین ومایة والف وقد کان الحزین فی إیران إلی ۱۱۴۳ وفیها سافر إلی الهند کما هو مذکور فی ترجمته.

وبالجملة فالمولی شاه محمد العارف الاصطهباناتی مؤخر بقلیل عن المولی شاه محمد الدارابی أو الدار ابجردی، مؤلف تذکرة الشعراء المذکور فی ج ۴ ص ۳۸ المتخلص بشاه والمقتول فی بلاد الهند کما ذکره فی (صبح گلشن) وترجمه النصر آبادی فی (نر ۶ - ۱۸۶) کما نذکره بعنوان دیوان شاه محمد الدارابجردی فی حرف المیم. وذکر له روضة العارفین أو ریاض العارفین فی (۱۱: ۳۳۰).

(۴۶۷۳: دیوان عارف أصفهانی أو شعره) اسمه المیرزا إبراهیم أخ المیرزا آقاسی ساکن عباس آباد بأصفهان. سافر إلی الهند ومنها إلی مکة ورجع إلی الهند وبها مات.

أورد شعره فی (نر ۹ - ص ۴۳۱) و (گلشن ۲۶۸) و (تغ - ص ۸۶).

(۴۶۷۴: دیوان عارف أصفهانی أو شعره) وهو السید محمد علی آقا مجتهد ابن صدر الدین العاملی المتوفی ۱۲۷۴ صاحب (احیاء التقوی) المذکور. کتب لنا الشیخ محمد علی المعلم الحبیب آبادی اشعاره نقلا عن سبطه أبی المجد الرضا النجفی الأصفهانی.

(۴۶۷۵: دیوان عارف أصفهانی أو شعره) واسمه آقا محمد تقی. ولد بشیراز وکان تاجرا بأصفهان ومن مریدی الحاج زین العابدین الشیروانی (مستعلی شاه) ترجمه فی (طرائق الحقائق - ج ۳ - ص ۱۳۱) وعنه فی (مکارم الآثار - ۱: ۲۲) و (مع ۲ - ۳۴۶) و (ض - ص ۴۶۵).

(۴۶۷۶: دیوان عارف ایگی) وهو سراج الدین حسن بن غیاث الدین علی، ویعرف بحکیم عارف. کان والده کلانترا بقصبة ایگ (ایجه) مرکز شبانکاره فولد عارف بها فی (۹۷۶) ومات (۱۰۲۸) ببنگاله. ودیوان شعره متین علی السبک القدیم وخال عن الکلمات العربیة فی اثنی عشر الف بیت، قال فی (میخانه - ص ۴۲۱) عاشرته مدة فوصف لی یوما ما جری علیه فی عمره وقال: لی اثنی عشر الف بیت ومنها مثنوی (اندرز نامه) فی (۲۳۰۰ بیت) وصفت فیه وطنی شبانکاره وایگ، وقد نظمت الشعر وانی صغیر فشوقنی والدی وبعد موت والدی جلس مکانه أخی أثیر الدین حسن ومنعنی

(۶۶۶)

مفاتیح البحث: دولة ایران (۱)، مدینة مکة المکرمة (۱)، مدینة إصفهان (۲)، الهند (۴)، الموت (۱)، الحج (۱)، الوفاة (۱)، الکرم، الکرامة (۱)

صفحه ۳۳۳

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۲ - الصفحة ۶۶۷

حقی، فخرجت وانا ابن ثمان وعشرین إلی کرمان ثم یزد وسیستان والهند عند سلطان سلیم ببلدة الله آباد، فتقربت إلیه ولکن حسد الحاسدین أوقعنی فی السجن سنتین ثم عفی عنی وأکرمنی خمس سنین، ولکنی لم أتمکن البقاء ففررت من الله آباد إلی آگره فقربنی أکبر شاه وأقمت هناک خمس سنین، ولما مات أکبر شاه فی (۱۰۱۸) [کذا والصحیح ۱۰۱۴] وجلس مکانه السلطان سلیم فررت إلی گلکنده (دکن) عند محمد قلی قطب شاه، ثم رجعت عن طریق هرمز إلی وطنی بایگ وأقمت هناک خمس سنین أخر، فلم أتمکن من البقاء عندهم فسافرت إلی العراق فخراسان فقندهار ورجعت إلی الهند وجئت إلی آگره عند سلیم شاه المذکور فعفی

عنی وأکرمنی فأخذت أسیح بلاد الهند فقل ما بلدة هندیة لم أره ثم رجعت عند الملک سلیم شاه (جهانگیر) واخذت منه أرضا مساحته (۵۰۰ بیگه) اقطاعا من صوبهء بهار، والیوم (۱۰۲۸) وصل سنین عمری إلی الاثنین والخمسین. وفی حاشیة میخانه نقل عن (مخزن الغرایب) انه من معاصری تقی أوحدی، وعن خوشگو انه مات (۱۰۲۸) بینگاله. وترجم أیضا فی (هفت – ۱۹۷) وفی (گلشن – ص ۲۶۷) سماه عارف ریحی وهو مصحف ایجی وقال مات (۱۰۳۵) وعنه اخذ فی القاموس الترکی وسماه عارف إیرانی وعنه فی الریحانة.

(۴۶۷۷: دیوان عارف بلگرامی أو شعره) وهو محمد عارف ابن محمد رکن الدین البلگرامی. ولد فی (۹ – ذی القعدة ۱۱۲۲) وترجمه معاصره آزاد بلگرامی فی (سرو آزاد – ص ۲۴۷ و ۲۹۶) وأورد شعره الفارسی ثم الهندی. قال فی (نر ۱۴ – ص ۴۴۸) انه رآه سالک قزوینی وأطری شعره (۴۶۷۸: دیوان عارف تبریزی) الأصفهانی هو معاصر صائب التبریزی وکاتب بیاضه الکبیر فی (۱۰۸۸) وهو الموجود بمکتبة مدیر مجلة ارمغان وینقل عنه تربیت کثیرا وقد ذکره فی (دجا – ص ۲۵۲) وأورد شعره. وترجمه النصر آبادی فی (نر ۹ – ص ۳۹۲) بعنوان عارفا وعنه فی (گلشن – ص ۲۶۶) وفهرس سپهسالار (۲: ۶۲۳).

(۴۶۷۹: دیوان عارف تبریزی) واسمه آقا حسین من اخیار تبریز وهاجر منها إلی قراباغ وبها توفی (۱۲۲۰) ذکره فی (دجا – ص ۲۵۲) وأورد شعره.

(۴۶۸۰: دیوان عارف تبریزی) وهو الحاج عبد الله سافر إلی بلاد الهند وکان یطارح

(۶۶۷)

مفاتیح البحث: دولة العراق (۱)، شهر ذی القعدة (۱)، خراسان (۱)، الهند (۴)، الموت (۳)، الحج (۱)

صفحه ۳۳۴

الذریعة – آقا بزرگ الطهرانی – ج ۹ق۲ – الصفحة ۶۶۸

مع المیرزا محمد علی فروغ المتوفی ۱۲۱۰ وبعد برهة نزل إلی بنارس وبها توفی کما ذکره فی (دجا – ص ۲۵۳) وأورد شعره.

(۴۶۸۱: دیوان عارف تبریزی) واسمه محمد علی. جاء مع نادرشاه إلی الهند وأمره بنظم (شاهنامه) ورجع معه إلی إیران. ثم فر منه إلی الهند وبها مات. کذا فی (تغ – ص ۸۶).

(دیوان عارف تفرشی) مر بعنوان دیوان بقائی تفرشی.

(۴۶۸۲: دیوان عارفچهء نوحه گر) وهو محمد علی بن محمد حسین بن إسماعیل الطبسی الخراسانی ساکن أصفهان المعاصر المولود حدود ۱۲۹۰. طبع له (صد قصیدة) و (هدیة المعصومین) و (أفکار عارفچه) کلها منظومات فی المدایح والمراثی، وقد ورث لقب (عار فچه) من أبیه. ترجمه فی (شعرای معاصر أصفهان – ص ۳۲۶).

(۴۶۸۳: دیوان عارف دزفولی) للمولی عبد الحسین بن محمد هادی بن بشیر الدزفولی المتخلص بعارف والمعروف ب (مهرتویس) (حکاک) المولود ۱۲۸۱ فارسی یزید علی ستة آلاف بیت فرغ من جمعه فی ۱۷ رجب ۱۳۵۵ والنسخة بخط الناظم عنده أوله:

چه حد وصف وبیان است نطق طبع روان را * که شکر وحمد نماید خدای کون ومکان را * وقد ابتلی الناظم بالفلج أوائل ۱۳۷۳ وکان ملقی فی الفراش إلی ذی القعدة ۱۳۷۳ وله (نگارستان مانی) فرغ منه ۱۳۶۷ و (کلشن بدایع) فرغ منه ۱۳۶۷.

(۴۶۸۴: دیوان عارف شوشتری) الحاج محمد طاهر صهر المولی محمد جعفر شرف الدین وتوفی ۱۳۲۲ فیه المدایح والمراثی قصیدة ومخمسة فی أربعة اجزاء. أوله:

ایکه تو بودی ووجودی نبود * آدم خاکی وسجودی نبود مزرعهء عالم ایجاد را * بی گل روی تو نمودی نبود وآخره:

آه از آندم کز حرم آمد برون * با تن تب دار زین العابدین حدثنی به الشیخ مهدی شرف الدین التستری وقال نسخته عند الشیخ

محمد علی بن

(۶۶۸)

مفاتیح البحث: دولهٔ ایران (۱)، شهر ذی القعدهٔ (۱)، شهر رجب المرجب (۱)، مدینهٔ إصفهان (۲)، الحسین بن محمد (۱)، علی بن محمد (۱)، الهند (۲)، الطهارهٔ (۱)، الموت (۱)، الحج (۱)، الوفاهٔ (۱)

صفحه ۳۳۵

الذریعهٔ - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۲ - الصفحهٔ ۶۶۹

المولی احمد المتخلص بساجد التستری. ویأتی والده حاج حاجی المتخلص بفائز.

وابنه محمد جواد.

(دیوان عارف شیرازی) مر بعنوان عارف اصطهباناتی.

(دیوان عارف شیرازی) مر بعنوان عارف أصفهانی محمد تقی.

(۴۶۸۵: دیوان عارف شیرازی أو شعره) وهو المیرزا علی أکبر ابن أبی الحسن الشاعر الأدیب. سکن مدهٔ کربلا وسافر إلی الهند ومات بلکهنو ۱۲۶۱. ترجمه وأورد شعره فی (گلشن. ص ۳۶۸) والریحانهٔ عن القاموس الترکی.

(۴۶۸۶: دیوان عارف شیرازی) آقا نور محمد الکفاش الشیرازی. ترجمه معاصره المیرزا فرصت فی آثار عجم - ص ۵۶۲ وأورد غزله، وذکر فی الهامش انه توفی ودفن بشیراز ۱۳۰۵.

(۴۶۸۷: دیوان عارف شیرازی) معاصر النصر آبادی المولود حدود ۱۰۲۷ والنزیل عنده فی أوائل عصر الشاه صفی الذی جلس من ۱۰۳۸ إلی ۱۰۵۲ ترجمه فی (نر ۹ - ص ۳۸۷) وأورد شعره. قال وکان یوم وروده إلی أصفهان فی زی الدراویش وذهب منها وانقطع خبره. وقال فی (گلشن - ص ۲۶۷) انه ابن خال عرفی الشیرازی.

(۴۶۸۸: دیوان عارف طهرانی أو شعره) واسمه ملا محمد علی الطهرانی من شعراء عهد نادر وسافر إلی الهند. أورد شعره معاصره فی (تش - ۳۹۸).

(۴۶۸۹: دیوان عارف فرکتی) من نواحی سمرقند. ترجمه شاه محمد القزوینی وفخر الهروی. فی ترجمهٔ مجالس النفایس وأورد شعره فی (مجن ۶ - ص ۱۱۷ و ۳۸۸).

(۴۶۹۰: دیوان عارف قزوینی) واسمه أبو القاسم بن ملا هادی وکیل. ولد حدود ۱۳۰۰ بقزوین ومات ۱۳۵۲ (۲ بهمن ۱۳۱۲ ش) بهمدان وکتب أحواله بنفسه فی ۲۹ رمضان ۱۳۴۱ وأرسله إلی سیف آزاد فطبعه فی مقدمهٔ دیوانه ببرلن فی ۱۳۴۳ فی ۲۷۲ ص ۶۴ ص. وطبع متممه بطهران فی ۱۱۲ ص، ثم أعاد طبعه بطهران فی ۱۳۷۷ مع إضافات فی (۶۲۸ ص) وترجمه فی (نامهء سخنوران. ص ۱۲۲) للشیخ أسد الله ایزد گشسب.

(۴۶۹۱: دیوان عارف قمی) وهو الشیخ علی ابن أبی طالب القمی النجفی المعاصر

(۶۶۹)

مفاتیح البحث: مدینهٔ کربلاء المقدسهٔ (۱)، شهر رمضان المبارک (۱)، مدینهٔ إصفهان (۱)، مدینهٔ طهران (۱)، الهند (۲)، الجود (۱)

صفحه ۳۳۶

الذریعهٔ - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۲ - الصفحهٔ ۶۷۰

المتوفی بگیلان بعد خروجه عن النجف لمعالجهٔ ما ابتلی به من الأمراض المزمنهٔ فی حدود خمس وعشرین بعد الثلاثمایهٔ والألف

وقد وقف جميع كتبه وتصانيفه وصيه الميرزا عبد الحسين بن السيد جواد القمى وهى اليوم عند الشيخ محمد الجواد الجزايرى فى النجف، ومنها ديوانه العربى هذا. وله ديوان فارسى جمع فيه رباعياته الفارسيةٔ ولذا سماه (طومار الرباعيات) فى مجلدين أحدهما فى التوحيد والعرفان والثانى فى المناجاة والأخلاق، وتخلصه فيه عارف كما أشرنا إليه.

(۴۶۹۲: ديوان عارف كاشانى أو شعره) واسمه المير عبد الحسين. ترجمه وأورد شعره معاصره النصر آبادى فى (نر ۹ – ص ۳۶۸) وعنه فى (گلشن ۲۶۹).

(۴۶۹۳: ديوان عارف كرمانى) اسمه إسماعيل النقاش ترجمه معاصر النصر آبادى فى (نر ۹ – ص ۳۸۲) وذكر مطلع قصيدته فى مدح الأمير ع وعنه فى (گلشن – ص ۲۶۶).

(۴۶۹۴: ديوان عارف گيلانى) معاصر النصر آبادى. ترجمه فى (نر ۹ – ص ۴۲۹) وأورد شعره وعنه فى (گلشن – ص ۲۶۷) وعنه فى (علما وشعراى گيلان – ص ۹۰).

(۴۶۹۵: ديوان عارف لاهورى) كان مقربا عند همت خان. له غير الديوان مثنوى سماه (مهر وماه) ترجمه وأورد شعره فى (سرخوش – ص ۸۱). و (گلستان مسرت ص ۳۲۹). و (روشن – ۴۲۲) و (تغ ۸۶).

(۴۶۹۶: ديوان عارف مشهدى) أيضا ترجمه معاصره النصر آبادى فى (نر ۹ – ص ۴۲۹) وأورد شعره وعنه فى (گلشن – ص ۲۶۷).

(۴۶۹۷: ديوان عارف هروى أو شعره) كان خططا فى عصر السلطان حسين بايقرا. أورد شعره فى (روشن – ص ۴۲۳) وفى نگارستان سخن انه يزدى.

(ديوان عارف هندى) أدركه المولى سالك القزوينى وانشد عنه شعره كما ذكر النصر آبادى فى (نر ۱۱ – ص ۴۴۸) وهو غير المولى محمد عارف المتخلص بالبقائى مؤلف كتاب (تذكرةٔ الشعراء) المسمى (مجمع الفضلاء) الذى هو من مآخذ خزانهء عامرةٔ، وحكى عنه مكررا منها فى (ص ۴۶۲) والظاهر أنه البلگرامى المذكور فى (ص ۶۶۷).

(ديوان عارفى) فارسى للسلطان مسعود ميرزا ابن السلطان محمود الغازى المتوفى

(۶۷۰)

مفاتيح البحث: مدينة النجف الأشرف (۲)، الجود (۲)، الوفاة (۲)

صفحه ۳۳۷

الذريعة – آقا بزرگ الطهرانى – ج ۹ق۲ – الصفحةٔ ۶۷۱

(۹۰۱) وفى ديوانه التركى بتخلصه شاهى ويأتى بعنوان اسمه مسعود.

(۴۶۹۸: ديوان عارفى أفشار) وهو الآقا محمد رحيم نايب الصدر الأفشار كان مريد المير نصر الله صدر الأردبيلى. وتوفى حدود ۱۲۸۵ ترجمه فى (المآثر – ص ۲۲۲) قال ديوان غزله مشهور.

(۴۶۹۹: ديوان عارفى الرازى أو شعره) كان من دهاقين الرى كما ذكره معاصره سام ميرزا فى (تس ۵ – ص ۱۵۸) وأورد شعره.

(ديوان عارفى شيرازى) راجع عارفى هروى.

(۴۷۰۰: ديوان عارفى قزوينى) من طلاب العلوم. ترجمه سام ميرزا فى (تس ۵ – ص ۱۷۳) وأورد شعره.

(۴۷۰۱: ديوان عارفى هروى) وهو المولى محمود بن محمد (۷۹۱ – ۸۵۰) نظم مثنوى (حالنامه) أو (گوى وچوكان) بالفارسيةٔ فى (۵۰۰ بيت) فى سنةٔ ۸۴۲ فى أسبوعين. وقد طبع باهتمام گرين سيلز بلندن فى ۱۹۳۱ م. عن نسخةٔ كتبت ۹۵۲ موجودةٔ بكمبريج. ترجمه فى (مجن ۱ ص ۲۰ و ۱۹۴) و (دولت – ص ۳۰۲) و (تش – ص ۲۸۶) وقال دفن بهرات وكان يعرف (سلمان الثانى) لأنه تتبع سلمان الساوجى ونسبه فى (روشن – ص ۴۲۳) إلى شيراز، وترجمه براون فى (از سعدى تا جامى – ص ۵۰۰) وعد فى (هديةٔ العارفين

- ۲: ۴۱۱) حالنامه غير (گوی وچوكان) وتوجد ثلاث نسخ من حالنامه فى المكتبة الشاهية بطهران كتب أحدها فى (۸۷۴) كما فى (نمونهء خطوط خوش - ص ۱۲۴ و ۱۳۰ و ۱۳۵) ونسخة عند (الملك).

(۴۷۰۲: ديوان عارى بوشهرى أو شعره) واسمه محمد على خان بن معتمد السلطان احمد خان المتخلص سرتيپ المذكور فى (ص ۴۳۸) نقلا عن (عم - ص ۳۷۲).

(۴۷۰۳: ديوان عاشق) لم يعلم اسمه. نسخة منه عند الشيخ مهدى شرف الدين التسترى. أوله:

زهى مثالى كه چون مثالت * نبسته نقشى زمانه زيبا بخنده شيرين، ببذله شكر * بغمزه ليلى، بعشوه سلمى وقال فى تخلصه: (۶۷۱)

مفاتيح البحث: مدينة طهران (۱)، محمود بن محمد (۱)، الدفن (۱)

صفحه ۳۳۸

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانى - ج ۹ق۲ - الصفحة ۶۷۲

صلاى عيس و، صفاى محمل * ستاده ساقى، نشسته بيدل بخنده آن مه، چنانكه ساغر * بگريه عاشق، چنانكه مينا (۴۷۰۴: ديوان عاشق الأصفهانى) هو لآقا محمد الخياط الأصفهانى المتوفى بها فى (۱۱۸۱) عن سبعين سنة. وديوان غزلياته معروف وفيه مضامين غرامية كثيرة وأطراه السيد عبد اللطيف فى (تحفة العالم. ص ۱۴۴) وذكر انه أزيد من عشرة آلاف بيت وأورد بعض مختارها، وكذا أورد بعضها فى آتشكده آذر. ورأيت نسخة منه فى مكتبة (الخوانسارى) فى النجف كلها غزليات لطيفة. أوله:

غير از جمال شاهد حق در ميانه كيست * جز شاهباز حسن در أين آشيانه كيست إلى قوله فى التخلص:

عاشق زبان مبند در أين درگه سؤال * شايد كند سؤال كه بر آستانه كيست وتوجد نسخة عند ألفت بأصفهان و (فخر الدين) و (الملك) فيها اشعار من (۱۱۶۰) إلى (۱۱۸۰) و (المجلس) كما فى فهرسها (۳: ۳۴۶ و ۶۷۶) وترجمه فى (تش - ص ۳۹۸) و (مع - ج ۲ ص ۳۴۶) و (انجمن ۴) وفى مقدمة طبع الديوان فى (۱۳۱۸ ش) بطهران لحسين مكى. وتوفى (۱۱۸۱) وقال صباحى فى تاريخه:

زد كلك صباحى ش بتاريخ رقم * پيوسته جنان بود مكان عاشق (ديوان عاشق أكبر آبادى) راجع عاشق هندى.

(۴۷۰۵: ديوان عاشق سمرقندى أو شعره) يكنى أبا الخير الخوارزمى، من شعراء السلطان حسين بايقرا بهرات ومات فى ۹۵۷ بما وراء النهر. أورد شعره فى (گلشن - ص ۲۷۰) وعنه فى القاموس التركى ثم الريحانة.

(۴۷۰۶: ديوان عاشق شيرازى أو شعره) واسمه إبراهيم خان من الزندية بشيراز.

أورد شعره فى (عم - ص ۵۶۳).

(ديوان عاشق لكهنوى) مر بعنوان ديوان رهين لكهنوى.

(ديوان عاشق همت) راجع ديوان همت.

(۴۷۰۷: ديوان عاشق هندى أو شعره) وهو كرم الدين بن شكر الله بن عاقل خان

(۶۷۲)

مفاتيح البحث: مدينة النجف الأشرف (۱)، مدينة إصفهان (۱)، مدينة طهران (۱)، الخوارزمى (۱)، الشهادة (۱)، الوفاة (۱)

صفحه ۳۳۹

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانى - ج ۹ق۲ - الصفحة ۶۷۳

ترجمه وأورد شعره فى (سرخوش - ص ۸۰) و (تغ - ص ۸۶) وهدية العارفين ۱: ۸۳۸ مات ۱۱۲۵.

(۴۷۰۸: ديوان عاشق هندى) واسمه مهدى على خان ابن على مراد خان. له ديوانان بالفارسية وثلاثة دواوين بالأردوية ومنظومة فى غزوات الأمير ع اسمه (حمله‌ء حيدرى) مطبوع. ترجمه فى (گلشن – ص ۲۷۰) وعنه فى القاموس التركى ثم الريحانة.

(۴۷۰۹: ديوان عاشقى خراسانى) سافر ماشيا لحج البيت الحرام وزيارة النبى ص ودون ديوان غزلياته وقصايده الحسنة. ذكره سام ميرزا فى (تس ۵ – ص ۱۳۹) وأورد بعض غزلياته.

(۴۷۱۰: ديوان أمير عاشقى تربتى) بلغ عمره التسعين وكان حريصا فى نظم الشعر حتى أنه كان ينظم الشعر فى تشييعه لجنازة أخيه وتوفى ۹۴۵ كما ترجمه سام ميرزا فى (تس ۲ – ص ۳۴) وأورد شعره. وقال فى (روشن – ۴۲۵) ان ديوانه فى خمسة عشر الف بيت.

(ديوان عاشقى سيستانى) أورد شعره فى (تش – ص ۸۱) وأطراه. والظاهر أنه الخراسانى أو التربتى.

(۴۷۱۱: ديوان عاشقى عظيم آبادى) وهو حسينقلى ابن على خان الهندى (۱۱۹۴ – ۱۲۳۳) عمر أربعين سنة. وله تذكرة للشعراء اسمه (نشتر عشق) أورد شعره فى (گلشن – ص ۲۷۱) وعنه فى هدية العارفين ۱: ۲۲۹.

(ديوان عاشقى هروى) كما فى (لط ۲ – ص ۴۱) راجع عشقى هروى كما هو الصحيح والمذكور فى (قزمج ۲ – ص ۲۱۴).

(ديوان عاشقى هندى) راجع عاشقى عظيم آبادى.

(ديوان عاصمى هروى) كما فى (لط ۳ – ص ۷۸) والظاهر أن الصحيح عاصى كما فى (قزمج ۳ – ص ۲۵۴).

(۴۷۱۲: ديوان عاصى رشتى أصفهانى) اسمه الشيخ محمد رفيع. والده مؤلف (جواهر الأصول) المذكور فى ج ۵ ص ۲۶۳ وأخوه الشيخ محمد، تلميذ صاحب الجواهر.

وديوانه غزليات أورد بعضها فى كتابه (وسيلة النجاة) الفارسى فى الجبر والتفويض. فرغ

(۶۷۳)

مفاتيح البحث: زيارة النبى (ص) (۱)، مسألة الجبر والإختيار (الجبر والتفويض) (۱)، كتاب جواهر الأصول لتقرير بحث السيد الخمينى، للنگرودى (۱)، الحج (۱)

صفحه ۳۴۰

الذريعة – آقا بزرگ الطهرانى – ج ۹ق۲ – الصفحة ۶۷۴

منه فى ۱۲۶۹ بقزوين بعد تأليفه لمائة وستة عشر كتابا ورسالة. وله مثنوى (شش دفتر) و (شور وشيرين) نظير (نان وحلوا) و (معراج الشهادة) نظير (حمله‌ء حيدرى).

(۴۷۱۳: ديوان عاصى كشميرى) يعقوب بن حسن (۹۰۸ – ۱۰۰۳) له غير الديوان (ليلى ومجنون) وغيرها كما فى هدية العارفين (۲: ۵۴۷) و (گلشن – ۲۷۳).

راجعه.

(۴۷۱۴: ديوان عاصى هروى أو شعره) من أبناء التجار والمشتغلين بالعلم مع فراغة البال كما ترجمه شاه محمد القزوينى فى مجالس النفايس ص ۲۵۴ وأورد شعره بعنوان مولانا عاصى ولكن فى لطائف نامه ص ۷۸ بعنوان عاصمى. وفى (گلشن – ص ۲۷۳) عاصى مروزى.

(۴۷۱۵: ديوان عاطف) نسخة منه فى مكتبة عاشر أفندى فى اسلامبول قرب البستان الصغير كما فى فهرسها. راجعه.

(۴۷۱۶: ديوان عاقل دهلوى) اسمه هنرور خان الشاهجهان آبادى. ترجمه مفصلا آزاد البلكرامى فى خزانه‌ء عامرة ص ۳۴۷ وذكر بعض تنقلاته، منها مصاحبته مع صديقه النواب نظام الملك آصفجاه فى ۱۱۲۴ إلى اورنگ آباد التى صار آصفجاه واليها من قبل السلطان محمد فرخ سير. وبعد قليل جعله فرخ سير امين الخزانة وسيره إلى شاهجهان آباد وكان على منصبه إلى أن توفى بها. ثم أورد

بیتا لعاقل وجده فی دیوانه الذی کان بخطه مع أنه نسب البیت قبل ذلک فی کتابه سرو آزاد إلی نصرهٔ الشاعر حسب ما سمعه عن النواب صمصام الدولهٔ شاه نواز خان، ثم ذکر البیت الموجود فی دیوان أبی طالب الکلیم ودیوان ارادتخان الواضح وقال إن ذلک من التوارد، ثم أورد قرب مایهٔ وثلاثین بیتا من دیوان عاقل والظاهر أنه نقل الجمیع عن النسخهٔ الأصلیهٔ بخط عاقل.

(۴۷۱۷: دیوان عاقل طالقانی) اسمه محمد تقی کما ذکره معاصره النصر آبادی فی (نر ۹ – ص ۲۹۲) قال کان یأخذه الوجد من استماع المعانی اللطیفهٔ وما رأیت فی الشعراء مثله. وأورد مثنویه وبعض غزله. قال وتوفی فی عصر الشاه عباس الثانی.

(۴۷۱۸: دیوان عاقل هندی) واسمه المیر عسکری عاقل خان الرازی البلخی

(۶۷۴)

مفاتیح البحث: الشهادهٔ (۱)

صفحه ۳۴۱

الذریعهٔ – آقا بزرگ الطهرانی – ج ۹ق۲ – الصفحهٔ ۶۷۵

أصله من سادات خواف. ترجم قصهٔ (پدمادت) من السانسکریتیهٔ بالفارسیهٔ نظما، وله (گل وبلبل) و (شمع وپروانه) ومثنوی تتبع فیه المولوی الرومی. ولد بالهند ومات بها فی ۱۱۰۸ وقال ناصر علی سرهندی فی تاریخه (ناظم عادل بود) وکان مقربا عند عالم گیر پادشاه. ترجمه فی (خیال – ص ۲۳۸) و (سرخوش – ص ۴۰) و (گلشن – ص ۲۷۴) و (تغ – ص ۵۴) وقال هذا ان تخلصه (رازی).

(۴۷۱۹: دیوان عاقل هندی أو شعره) وهو الخواجهٔ محمد من أحفاد الشیخ احمد ژنده پیل الجامی. کان فی خدمهٔ محمد أعظم ومات ۱۱۴۳ کما فی الریحانهٔ نقلا عن القاموس الترکی.

(دیوان عالم کابلی) کان یتخلص أولا (بهار) ثم اتخذ (ربیعی) تخلصا. هذا ما ذکره فی (روشن – ص ۴۲۷) نقلا عن (نگارستان) و (نشتر عشق). ومر فی (ص ۳۵۵) بعنوان ربیع کابلی.

(۴۷۲۰: دیوان عالم هروی أو شعره) کان مدرسا معاصرا للخواجه مجد الدین محمد الوزیر وقد مدحه بقصیدهٔ. ترجمه فی (مجن ۳ – ص ۶۰ و ۲۳۴). وأورد شعره.

(۴۷۲۱: دیوان عاکفی سمرقندی) ذکره معاصره سام میرزا فی (تس ۵ – ص ۱۶۵) وأورد شعره.

(۴۷۲۲: دیوان میرزا عالم بخارائی) منشی عبد العزیز خان فی بخارا وبها توفی کما ذکره معاصره النصر آبادی فی (نر ۱۰ – ص ۴۳۶) وأورد شعره. وفی (حسینی ۲۱۰) سماه عالمی.

(دیوان عالم بیک) المتخلص بسروری کما مر. کان ملازم خان خانان. ترجمه معاصره النصر آبادی فی (نر ۳ – ص ۶۲) وأورد شعره.

(۴۷۲۳: دیوان عالم تبریزی) من تلامیذ المیرزا صائب التبریزی. ترجمه تربیت فی (دجا – ص ۲۵۳) وأورد شعره نقلا عن کلمات الشعراء ولکن فی (سرخوش – ص ۸۱) جاء عامل وفی (روشن – ص ۴۰۰) قال إنه قزوینی.

(۴۷۲۴: دیوان السید عالم حسین) الهندی المتوفی (۱۸ – ع ۱ – ۱۳۵۳) کان تلمیذ السید محمد باقر مؤلف اسداء الرغاب. وله رسالهٔ فی ترجمهٔ أستاذه طبعت فی آخر اسداء

(۶۷۵)

مفاتیح البحث: عبد العزیز (۱)، الهند (۱)، الوفاهٔ (۱)

صفحه ۳۴۲

الذریعهٔ – آقا بزرگ الطهرانی – ج ۹ق۲ – الصفحهٔ ۶۷۶

الرغاب وديوانه مشتمل على القصايد فى المراثى والمدايح عند ولده السيد خادم حسين.

(۴۷۲۵: ديوان عالمى) الدارابجردى نزيل شيراز والمتوفى بها من العلماء المتكلمين ترجمه الصادقى فى (خص ۸ – ص ۲۴۵) وأورد شعره وترجمه ميرزا فرصت مختصرا فى (عم – ص ۱۰۳) وكذا فى (هفت ۱۹۶) و (تش – ۲۶۲) وقال فى (حسينى – ص ۲۱۱) انه معاصر الشاه طهماسب. وفى (روشن ۴۲۸) سماه ميرزا سهراب.

(۴۷۲۶: ديوان ملا عالى بخارائى) اسمه ملا شاه محمد ترجمه معاصر النصر آبادى فى (نر ۱۰ – ص ۴۳۳) وأورد بعض شعره. وفى (گلشن – ۲۷۴) عالى بدخشانى.

(۴۷۲۷: ديوان عالى أصفهانى) اسمه عبد الغفور. ترجمه وأورد شعره فى (المدايح المعتمدية).

(۴۷۲۸: ديوان عالى جرفادقانى) نقل فى (روشن – ۴۲۸) عن (آفتاب عالم تاب) ان ديوانه يشتمل على الرباعيات.

(۴۷۲۹: ديوان عالى شيرازى) واسمه الميرزا محمد حسين بن الميرزا محمد، السيد الجليل الذى كان كلنتر فارس. ترجمه فى (مع – ۲: ۳۵۱) وأطراه وقال إن غالب اشعاره الغزليات. أورد بعضها وبعض مدايحه للنبى ص وللحجة صاحب الزمان ع وقال توفى حدود ۱۲۳۶ وأورد قرب خمسين بيتا له. وفى (انجمن ۴) عالى أصفهانى وكذا فى (عم ۴۴۶).

(۴۷۳۰: ديوان عالى شيرازى) الميرزا محمد الشيرازى المتخلص بعالى والملقب من السلطان اورنگ زيب عالم گير فى ۱۱۰۴ بنعمتخان، ثم بعد وفاة اورنگ زيب فى ۱۱۱۸ غير لقبه ولده الجالس على سريره شاه عالم محمد بهادر شاه بن اورنگ زيب، فلقبه بدانشمند خان وأمره بنظم شاهنامه فى أحواله فشرع فى شاهنامه وذكر فى أوله خمس رباعيات فى تاريخ وفاة اورنگ زيب يوما وشهرا وسنة ومدة سلطنته ومدة عمره.

ذكر الجميع فى (مفتاح التواريخ – ۴۴۲) وذكر انه توفى نعمتخان عالى فى ۱۱۲۰ وترجمه فى (خزانة عامرة – ۳۳۳) وذكر مؤلفه انه انتخب من ديوان نعمتخان عالى اشعار كثيرة فى بياض ثم رأى أن ستة أبيات منها متفقة مع اشعار مذكورة فى تذكرة خان آرزو، فترك الستة وأورد البقية وهى تقرب من خمسين بيتا، وأورد بعض تواريخه

(۶۷۶)

مفاتيح البحث: الإمام المهدى المنتظر عليه السلام (۱)، الرسول الأكرم محمد بن عبد الله صلى الله عليه وآله (۱)، الوفاة (۲)

صفحه ۳۴۳

الذريعة – آقا بزرگ الطهرانى – ج ۹ق۲ – الصفحة ۶۷۷

منها تاريخ فتح حيدر آباد للسلطان اورنگ زيب وهو المصراع الثانى من قوله:

آمد بقلم حساب تاريخ * (شد فتح بجنگ حيدر آباد = ۱۰۹۸) ومنها قطعة هزلية فى تزويج كامكار خان ابن خالة اورنگ زيب بابنة السيد مظفر وزير السلطان أبى الحسن وقطب شاه والى حيدر آباد. وقد تزوج بها بعد فتح حيدر آباد.

وبما ان فيها اصطلاحات علمية شرحها المؤلف مفصلا فى إحدى عشر صفحة أول الشرح:

يا رب يا رب رهين احسانم كن * مشمول عنايت فراوانم كن وله تفسير (نعمت عظمى) و (جنگنامه) و (حسن وعشق) و (دونامهء محاصرهء حيدر آباد) وغيرها. ترجمه فى (حسينى – ۲۱۵) و (سرو آزاد – ۱۳۶) و (فارسنامه ۲: ۱۴۹) و (سرخوش – ۷۹).

(۴۷۳۱: ديوان عالى كردستانى أو شعره) واسمه الميرزا محمد حسين. ترجمه فى (مع ۲: ۳۵۱) وقال كان سياحا وحج البيت ثم أورد شعره.

(۴۷۳۲: ديوان عالى مشهدى) واسمه الميرزا مهدى. قال الحزين فى تذكرته (ص ۹۰) انهم ستروا شعره الكثير وترجم أيضا فى (روشن – ۴۳۰) (۴۷۳۳: ديوان عامر) بن عامر البصرى. قال فى الدرر الكامنة ج ۲ ص ۲۳۴ رأيت له تصنيفا فى التصوف ذكر انه الفه ۷۳۱

أقول طبع له القصیدة التائیة (ذات الأنوار) فی دمشق فی ۱۳۶۷ مع تعلیق الشیخ عبد القادر المغربی علیه مرتبا علی اثنی عشر نورا وفی النور التاسع استنهاض الحجة ع بعد مدحه بقوله:

امام الهدی حتی متی أنت غائب * فمن علینا یا أبانا بأوبة مللنا وطال الانتظار فجد لنا * بربک یا قطب الوجود بلقیة فعجل لنا حتی نراک فلذة * المحب لقی محبوبه بعد غیبة إلی تمام خمسمایة ونیف بیت نظمها بسیواس فی ۷۳۱ (= ذال) فیها المطالب العرفانیة من معرفة الروح والنفس وخواصها والعقل والهیولی وذکر المعاد والقیامة وفیه الآداب والأخلاق وغیرها. رأیته أولا ضمن مجموعة بیاضیة عند الشیخ إبراهیم الکازرونی المتوفی بمدرسة القوام فی النجف حدود ۱۳۶۵.

(۴۷۳۴: دیوان عامر) ابن کثیر الحسنی ذکره فی کشف الظنون ج ۱ ص ۵۱۵.

(۶۷۷)

مفاتیح البحث: الإمام المهدی المنتظر علیه السلام (۱)، کتاب کشف الظنون لحاجی خلیفة (۱)، مدینة النجف الأشرف (۱)، دمشق (۱)، الحج (۱)، الزوج، الزواج (۲)

صفحه ۳۴۴

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۲ - الصفحة ۶۷۸

(دیوان عامر) ان واثلة الصحابی المتوفی (۱۰۰) آخر الصحابة موتا کما أرخه أبو الفرج وترجمه فی (نسمة السحر فیمن تشیع وشعر) مر بعنوان أبی الطفیل.

(۴۷۳۵: دیوان عامل بلخی) خرج من زی والده من خدمة السلطان ودخل فی کسوة الفقر وجال فی البلاد ونزل شیراز أخیرا وبها توفی. ترجمه معاصره النصر آبادی فی (نر ۹ ص ۴۱۰) و (گلشن ۲۷۵) وأورد أشعره، وفی (سرخوش) و (روشن) سمیاه بالقزوینی.

(۴۷۳۶: دیوان العاملی) مر بعنوان الشیخ البهائی فی (ص ۱۴۳) وقد جمع شعره العربی الشیخ حسین علی محفوظ فی جزء صغیر.

(۴۷۳۷: دیوان عامی أصفهانی أو شعره) کان بیاع الکرباس. ترجمه وأورد شعره فی (مع ۲: ۳۴۶) و (انجمن ۴).

(۴۷۳۸: دیوان عامی نهاوندی أو شعره) سافر من أصفهان إلی الهند وبها توفی ترجمه وأورد شعره النصر آبادی فی (نر ۹ - ص ۲۸۶).

(۴۷۳۹: دیوان عایشهء مقریة) عدها آذر فی (تش - ۳۵۰) من شاعرات سمرقند وکذا المستوفی فی تاریخ گزیده. ص ۸۲۹ وکذا فی تذکرهء کاظم الموجود فی (المجلس) و (روشن ۴۳۰) و (بهش ۱ ص ۳۴۰).

(دیوان عبائی) ذکرناه فی دیوان حلمی شوشتری.

(۴۷۴۰: دیوان السید الأمیر عباد الزنجانی) حدثنی بعض علماء زنجان انه کان من تلامیذ الشیخ الأنصاری، وله کتاب القضا والشهادات. وتوفی بعد وفات السید الکوهکمری وفی حیاة الإیروانی. وقال: له طبع سلس فی الشعر وغزلیاته ملمعة من العربیة والفارسیة والترکیة.

(۴۷۴۱: دیوان الشیخ عباس آل کشف الغطاء) ابن الشیخ حسن بن الشیخ جعفر (۱۲۶۳ - ۱۳۲۳) له (منظومة فی الحج) و (منظومة فی شرح الدرة) نظما کأصله.

(۴۷۴۲: دیوان الشیخ عباس الأعسم) النجفی ابن الحاج عبد السادة بن الحاج عبد بن الحاج مرتضی بن الحاج قاسم بن إبراهیم بن موسی بن الحاج محمد، الذی هاجر من خلیص إحدی ضواحی المدینة إلی النجف، ولد فی النجف ۱۲۵۳ وأمه بنت الشیخ محسن

(۶۷۸)

مفاتیح البحث: مدینة النجف الأشرف (۳)، مدینة إصفهان (۱)، الشیخ البهائی (۱)، إبراهیم بن موسی (۱)، الهند (۱)، الحج (۵)، الفرج

(۱)، الوفاة (۱)

صفحه ۳۴۵

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۲ - الصفحة ۶۷۹

الأعسم صاحب (كشف الظلام) الذی توفی ۱۲۳۸ وتعلم علی خاليه الشيخ جعفر والشيخ صادق ابنا الشيخ محسن، وعلی ساير علماء عصره. وفی ۱۲۹۰ هاجر إلی الحيرة مقيما بها إلی أن نفی منها مع بعض السادة من آل زوين برهة ورجع إليها فی ۱۲۹۸ بعد موت شبلی پاشا الذی نفاه فاتاه عند ذلك نعی ولديه المتوفيين بالنجف بالطاعون العام فی تلك السنة، فأنشأ قصيدة فی رثائهما ورجع إلی النجف ۱۳۰۷ إلی أن توفی بها ۱۳۱۴ وقام ابن أخته السيد محمد سعيد الحبوبی بوظائف فاتحته. نسخة من ديوانه بمكتبة (السماوی) وأخری عند ولده الشيخ محمد قاضی الجعفرية فی النجف المتوفی ۱۳۶۶ ونسخة خط الناظم عند ولده الآخر الشيخ عبد الحسين تقرب من ثلاثة آلاف بيت وقد رتبه بنفسه علی الحروف، ونسخة أخری عند الشيخ محمد رضا المظفر. ويأتی ديوان الشيخ محمد علی الأعسم.

(۴۷۴۳: ديوان الشيخ عباس البغدادی) ابن الشيخ ملا علی البغدادی الفاضل الكامل من تلاميذ صاحب الجواهر. توفی فی النجف ۱۲۷۶ حكی لنا الشيخ محمد علی بن الشيخ يعقوب الخطيب الشهير باليعقوبی انه ظفر بنسخة من ديوان الشيخ عباس ملا علی فی ۱۳۳۰ فی بعض اعمال الحلة بقلم بعض العوام البغداديين، قد جمعه فی ۱۳۰۹ ويبلغ ثلاثة آلاف بيت. لكنه لم يكن مرتبا علی الحروف، فاستنسخ عنه اليعقوبی نسخة مرتبة مهذبة مصححة، وعلق عليها حواشی من نفسه، لكنه نهبت منه تلك النسخة مع سائر ما نهب منه فی ۱۳۳۵.

(۴۷۴۴: ديوان المفتی مير عباس التستری) مر بعنوان ديوان السيد فی ص ۴۷۲ وله دواوين متعددة بأسماء خاصة منها (رطب العرب) المطبوع. ومر (رد دعوی) و (آب زلال) وقد ترجم أحواله الشاعر المتخلص (عزيز) فی كتاب سماه (التجليات) كما مر فی (۳: ۳۵۸) ويأتی ابنه (وزير).

(۴۷۴۵: ديوان الشاه عباس الثانی) هو ابن الشاه صفی الصفوی الحسينی، جلس علی سرير الملك ۱۰۵۲ إلی أن توفی ۱۰۷۸ ترجمه فی (مع: ج ۱ ص ۴۰) وأورد شعره وكذا فی (تش - ۱۸) و (نر ۱ - ص ۹) يوجد فی مكتبة شيخ الاسلام ولی الدين أفندی باستانبول. (۶۷۹)

مفاتيح البحث: الشيخ محمد رضا المظفر (۱)، مدينة النجف الأشرف (۴)، علی البغدادی (۱)

صفحه ۳۴۶

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۲ - الصفحة ۶۸۰

(۴۷۴۶: ديوان السيد عباس الشبر النجفی) نزيل البصرة وقاضيها. فيه أرجوزة نقلها فی مجلة البيان العدد الخاص بالقصة فی ص ۱۸ بعنوان وحی الغزلة، وله ترجمة فی عصور الأدب العربی للسيد محمد كاظم الكفائی.

(۴۷۴۷: ديوان الشاه عباس الصفوی الماضی) ترجمه فی (نر ۱ - ص ۸) وفی (تش - ص ۱۷) و (مع ج ۱ - ص ۳۹) و (دجا - ۲۵۳) وأوردوا غزله. ولد فی هرات ۹۷۸ وجلس للملك ۹۹۶ وتوفی ۱۰۳۸ ومدة ملكه ۴۲ سنة. وقد كتب إسكندر بيك تاريخ (عالم آرا) فی وقايع تلك المدة وهو الذی جعل أصفهان دار السلطنة فی ۱۰۰۰ بعد مقتلة الصوفية بقزوين.

(۴۷۴۸: ديوان الشيخ عباس العذاری) الحلی، أخ الشيخ عبد الله العذاری الآتی وكانت بينهما مساجلات شعرية. ذكره الخطيب اليعقوبی فی (البابليات. ج ۲ ص ۱۸۴).

(دیوان عباس فروغی) یأتی بتخلصه فی الفاء.

(۴۷۴۹: دیوان الشیخ عباس القرشی) ابن الشیخ محمد علی بن الشیخ عبد علی القرشی النجفی ولد بها ۱۲۴۴ وتوفی بحلب ۱۲۹۹ ترجمه فی (العدل الاسلامی) العدد الأول ص ۲۶ من السنة الثانیة تفصیلا. ویوجد دیوانه عند الشیخ حسن بن الشیخ محمد علی بن الحسن القرشی، کتبه بخطه وجعل فی مقدمته ترجمة الناظم وانه رحل إلی حلب ۱۲۸۷ وبعد أربعین یوما سافر إلی إیران واتصل بسفیر العثمانیین سنین ولما رجع السفیر إلی استانبول اخذه معه إلیها، فکان فی استانبول حتی اتاه نعی أخیه الشیخ موسی فی ۱۲۹۷ فرحل إلی إیران للفحص عن حال أخیه فلم یطلع علی شئ منه فرحل ثانیا إلی حلب فی رمضان ۱۲۹۹ ومرض بها وتوفی ۲۲ ذی الحجة ۱۲۹۹ واستنسخ دیوانه هناک السید احمد الوهبی الکتبی فی ۱۳۰۰ وذکر تفاصیل ذلک الشیخ محمد تقی الفقیه العاملی فی هامش صحیفة من الحلقة الثانیة من کتابه (جبل عامل فی التاریخ) ونسخة أخری عند الشیخ محمد رضا شمس الدین فی النجف.

(۴۷۵۰: دیوان عباسقلی خان أو شعره) هو ابن حسن خان شاملو حکم هرات بعد والده أربع وثلاثین سنة عن الشاه صفی. ترجمه وأورد شعره فی (نر ۲ و ۱۵ - ص ۲۲ و ۵۳۹) و (روشن ۴۳۱).

(۶۸۰)

مفاتیح البحث: دولة ایران (۲)، شهر ذی الحجة (۱)، مدینة النجف الأشرف (۲)، شهر رمضان المبارک (۱)، مدینة إصفهان (۱)، مدینة البصرة (۱)، علی بن الحسن (۱)، القتل (۱)

صفحه ۳۴۷

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۲ - الصفحة ۶۸۱

(۴۷۵۱: دیوان الشیخ عباس الکاظمی أو شعره) وهو ابن الشیخ محمد آل أسعد الکاظمی الفاضل المجاهد مع سائر علماء العراق فی وقعة الشعیبة وتوفی حدود ۱۳۴۵ ترجمه حسین بن علی بن جواد محفوظ فی (شعراء الکاظمیة) وذکر بعض شعره.

(دیوان عباس مروزی أو شعره) مادح المأمون بالشعر الفارسی، ولم یسبقه أحد بالقصیدة الفارسیة کما فی (لب - ۴) وکما ترجمه فی (خز - ۳۱۷) وأورد بعض القصیدة. وکذا فی (مع - ج ۱ ص ۳۳۶) وقال إنه توفی (۲۰۰) ومر أبو العباس فی ص ۴۴ وأظنهما متحدین.

(۴۷۵۲: دیوان مولانا عباس ناسخ أو شعره) ترجمه معاصره النصر آبادی فی (نر ۱۵ - ص ۵۴۱) وأورد عدة من معمیاته.

(دیوان میرزا عباس همدانی أو شعره) الهمدانی الیمانی الهندی، ابن المیرزا احمد الذی توفی فی بونة ۱۲۵۶ وهو المؤرخ الفاضل صاحب التصانیف، والشاعر المتخلص فی شعره برفعت. کما ذکر فی ص ۳۷۷.

(۴۷۵۳: دیوان الآخوند المولی عباس الیزدی أو شعره) هو ابن محمد رضا بن أحمد الابرند آبادی الیزدی الحائری المعروف باخفش لتبرزه فی الأدبیات. توفی ۱۳ رمضان ۱۳۲۹ ودفن فی حجرة صحن العباس بکربلا. رأیت مخمسا من شعره بخطه وامضائه موجود فی آخره. أوله:

یا علیا علت بک العلیاء * وتناهی فی وصفک الاطراء کل شئ سوی ولاک هباء * کنت نورا تجلی به الظلماء حین لا آدم ولا حواء

لمحرره عباس بن الرضا الیزدی (۴۷۵۴: دیوان عباس بیک أو شعره) هو ابن فرخ زاد الترکمان. ترجمه صادقی فی (خص ۵ ص ۷۱) وأورد شعره.

(۴۷۵۵: دیوان عباسقلیخان أو شعره) ابن حسن خان بن حسینخان شاملو کان حاکم هرات. ترجمه معاصره النصر آبادی فی (نر ۲ - ص ۲۲) وأورد بعض اشعاره، ثم أورد فی (نر ۱۵ ص ۵۳۹) بعض معمیاته منها باسم مهدی. ولوالده حسن خان دیوان یقرب

(۶۸۱)

مفاتیح البحث: دولة العراق (۱)، مدینة کربلاء المقدسة (۱)، مدینة الکاظمین (۱)، شهر رمضان المبارک (۱)، الجود (۱)

صفحه ۳۴۸

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۲ - الصفحة ۶۸۲

من ألف بيت كما مر.

(۴۷۵۶: ديوان عبدان الأصفهانی أو شعره) ترجمه ابن شهرآشوب فی (معالم العلماء - ۱۴۱) ضمن شعراء.

(ديوان عبدای أصفهانی) مر بعنوان طبعی اشتر خانی فی ص ۶۴۴.

(ديوان عبد الباقی أصفهانی) مر بعنوان طبيب أصفهانی فی ص ۶۴۴.

(۴۷۵۷: ديوان المولی عبد الأحد أو شعره) وهو ابن برهان الدين بن علی السيرجانی مؤلف (تفسير سورة) الروم فی عصر الشاه طهماسب.

(ديوان المولی عبد الباقی) الخطاط الصوفی المذكور فی (۱۲۳ ص). التبريزی نزيل بغداد المتخلص بباقی والملقب دانشمند وشارح نهج البلاغة المذكور فی فهرس سپهسالار (۲: ۱۳۱). والمتوفی بعد فوت الشاه عباس الماضی فی ۱۰۳۸ ترجمه فی (هفت) وأورد بعض شعره وترجمه الميرزا عبد الله فی رياض العلماء وذكر مراسلته مع الميرزا إبراهيم الهمدانی وأورد صورة مكتوب الميرزا إبراهيم إليه. ورأيت قطعة من ديوانه ضمن مجموعة فی كتب الشيخ موسی الأردبيلی فی النجف.

(۴۷۵۸: ديوان المير عبد الباقی) اليزدی من أحفاد الشاه نعمة الله الولی الكرمانی.

كان وكيل السلطنة للشاه إسماعيل واستشهد مع المير السيد محمد آل كمونة فی محاربة السلطان سليم فی ۹۲۱. ترجمه فی (مجتس ۲ - ص ۱۳۷) و (بهش ۲ ص ۳۸۲) وأوردا شعره المشهور:

تا پريشان نشود كار بسامان نشود * شرط دور استكه تا أين نشود آن نشود وترجمه فی الرياض بعنوان المير عبد الباقی سبط الشاه نعمة الله الولی، وحكی عن تحفة السامی ترجمة مفصلة له، وانه صار وكيل الدولة فی أوايل عصر الشاه إسماعيل وان ديوانه غزليات فارسية، تخلصه فيها (باقی) وأرخ وفاته بالشهادة فی أوايل رجب ۹۲۰ ولكن فی المطبوع من التحفة ليست فيه هذه الترجمة.

(۴۷۵۹: ديوان المير عبد الباقی أو شعره) هو ابن فلامرز الديلمی. ترجمه سام ميرزا فی (تس ۳ - ص ۶۳) وأورد شعره. ثم ترجم ولده مولا نفيس وأورد شعره أيضا.

(۴۷۶۰: ديوان المولی عبد الجليل) ترجمه معاصره فی (مجتس ۶ - ص ۱۵۵)

(۶۸۲)

مفاتيح البحث: مدينة النجف الأشرف (۱)، كتاب نهج البلاغة (۱)، شهر رجب المرجب (۱)، إبراهيم الهمدانی (۱)، ابن شهرآشوب (۱)، مدينة بغداد (۱)، سورة الروم (۱)، الشهادة (۱)

صفحه ۳۴۹

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۲ - الصفحة ۶۸۳

وذكر انه من أقرباء الشاعر المتخلص بآگهی وأورد شعره.

(۴۷۶۱: ديوان المير عبد الجليل) الحسينی الواسطی البلگرامی المولود ۱۳ شوال ۱۰۷۱ والمتوفی ليلة السبت (۲۳ - ع ۲ - ۱۱۳۸) ترجمه فی (خز - ۳۵۲) و (سرو آزاد - ۳۶۹) و (حسينی ۲۲۴) وذكر ملاقاته للسيد علی خان المدنی وقوله انی ما رأيت فی عمری جامعا لغرائب العلوم غير المير عبد الجليل، وذكر ان له الشعر العربی والفارسی والتركی والهندی، وأورد بعضها. وقال فی (هدية العارفين - ۱: ۵۰۱) ان له (آداب المرسلين) فی الانشاء والمراسلات.

(۴۷۶۲: دیوان عبد الجواد) طبع کلیات عبد الجواد بإیران. ولعله غیر أدیب نیشابوری المذکور فی ص ۶۶.

(۴۷۶۳: دیوان الشیخ عبد الحسین الأعسم) هو ابن الشیخ محمد علی بن الشیخ حسین بن محمد الأعسم النجفی شارح أراجیز والده الذی توفی ۱۲۳۳ وتوفی هو ۱۲۴۷ جمع اشعاره الشیخ محمد بن الشیخ طاهر السماوی المتوفی ۱۳۷۰ فی خمسین صفحهٔ، یقرب من الف وخمسمایهٔ بیت، وضمه مع شعر والده فی مجلد. واشتراه بعده الشیخ محمد علی الیعقوبی الخطیب. وهذا المجلد غیر ما مر. فی ص ۸۲ من جمع السید الأرومی.

(۴۷۶۴: دیوان الشیخ عبد الحسین الحویزی) نقل عنه الخطیب الشیخ حسن حلو جملهٔ من اشعاره فی مجامیعه.

(۴۷۶۵: دیوان الشیخ عبد الحسین شکر) هو ابن الشیخ أحمد بن الحسین بن محمد ابن شکر بن محمود البرزچی الجباوی النجفی المتوفی بطهران ۱۲۸۵. کان والده الشیخ احمد شکر من العلماء المصنفین. والشیخ عبد الحسین شاعر ماهر، ترجمه فی الطلیعهٔ وذکر مسافرته إلی طهران ومدیحه للسلطان. وطبع له قصیدهٔ فاخرهٔ فی تقریظ (فرهنگ خدا پرستی) المطبوع ۱۲۸۱ وخمسها السید محمد جعفر الحیدری النجفی.

ورأیت بعض شعره ومراثیه بخط الشیخ علی مؤلف (أنوار البدرین) فی ضمن مجموعهٔ له عند ولده الشیخ حسین بن علی القدیحی. وطبع الجزء الثانی من دیوانه فی المدیح مع تعلیق الشیخ محمد علی یعقوب فی النجف ۱۲۷۴.

(۶۸۳)

مفاتیح البحث: دولهٔ ایران (۱)، مدینهٔ النجف الأشرف (۲)، مدینهٔ طهران (۲)، شهر شوال المکرم (۱)، أحمد بن الحسین بن محمد (۱)، الطهارهٔ (۱)، الجود (۲)، الوفاهٔ (۲)

صفحه ۳۵۰

الذریعهٔ - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۲ - الصفحهٔ ۶۸۴

(۴۷۶۶: دیوان الشیخ عبد الحسین الطریحی) ابن الشیخ نعمهٔ بن علاء الدین بن امین النجفی المتوفی ۱۲۹۳ توجد فی مکتبهٔ (بیت الطریحی).

(دیوان عبد الحسین کاشانی) مر بعنوان عارف کاشانی.

(۴۷۶۷: دیوان الشیخ عبد الحسین المحلاتی) کان صهر الحاج آقا منیر الدین بأصفهان علی أخته. ویقال انه من أحفاد شفیعا الخطاط. له (مغتنم الدرر) شبه کشکول، منظوم ومنثور.

(۴۷۶۸: دیوان الشیخ عبد الحسین محیی الدین) هو ابن قاسم بن محمد بن أحمد بن علی بن الحسین بن محیی الدین الثانی من آل أبی جامع المتوفی بالنجف ۱۲۷۱. نسخهٔ منه فی مکتبهٔ (السماوی) بخطه. واشتراها بعده الشیخ محمد علی یعقوب الخطیب فی النجف.

(۴۷۶۹: دیوان الشیخ عبد الحسین محیی الدین) ابن الشیخ إبراهیم بن الشیخ صادق ابن إبراهیم بن محیی المخزومی (؟) القرشی الخیامی العاملی المولود ۱۲۷۹ والمهاجر إلی العراق فی ۱۳۰۰ والمستفید من علمائها حتی کمل وبرع ورجع إلی الخیام ۱۳۱۶ ثم نزل النبطیهٔ إلی أن توفی بها ودفن فی حسینیته فی (۱۲ حجهٔ ۱۳۶۱) وله (المنظومهٔ الفقهیهٔ) و (المنظومهٔ الکلامیهٔ) ودیوان شعره عند ولده القائم مقامه الشیخ محمد تقی. واسمه (سقط المتاع). ورأیت بعض مراثیه فی ما دونه الشیخ حسن بن علی الحلی فی ۱۳۳۰.

(۴۷۷۰: دیوان عبد الحق استر آبادی أو شعره) ترجمه فی (مجن ۲ - ۴۷ وص ۲۲۰) وأورد هجائه لقاضی خبوشان. وذکر فی الهامش ان فی بعض نسخ المجالس عبد الحی بدل عبد الحق. وکذا فی (تش ۱۵۲) و (حسینی ۲۰۸).

(۴۷۷۱: دیوان میر عبد الحق القمی) مصاحب المولی مشفقی القمی. ترجمه معاصره النصر آبادی وأورد بعض شعره فی (نر ۵ - ص

۱۱۳) وعنه فی (گلشن - ص ۲۷۵) وعنه فی تاریخ علمای گیلان ص ۱۴۵.

(۴۷۷۲: دیوان عبد الحق ورنو سفادرانی) قریهٔ کبیرهٔ من اعمال أصفهان. ترجمه النصر آبادی فی (نر ۶ و ۱۵ - ص ۲۰۵ و ۵۲۸) وقال إنه توفی ۱۰۶۳ وأورد بعض شعره.

(۶۸۴)

مفاتیح البحث: دولهٔ العراق (۱)، مدینهٔ النجف الأشرف (۳)، مدینهٔ إصفهان (۲)، محمد بن أحمد بن علی (۱)، الحج (۲)، الوفاهٔ (۲)

صفحه ۳۵۱

الذریعهٔ - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۲ - الصفحهٔ ۶۸۵

(۴۷۷۳: دیوان عز الدین عبد الحمید) هبهٔ الله بن أبی الحدید المعتزلی المتشیع کما فی (نسمهٔ السحر) المولود ۵۸۶ والمتوفی ۶۵۶ قبل انقراض بنی العباس بسبعهٔ عشر یوما. ترجمه فی (نسمهٔ السحر) وأورد شعره.

(۴۷۷۴: دیوان الشیخ عبد الحمزهٔ) ابن الأدیب الشیخ مهدی بن الشیخ أحمد بن الشیخ حسن القفطان النجفی المتوفی ۱۳۴۳ ذکره اخوه الشیخ محمد صالح نزیل مدینهٔ الحی.

(دیوان عبد الحی) راجع دیوان عبد الحق أستر آبادی.

(۴۷۷۵: دیوان عبد الخالق أو شعره) الغجدوانی البخارائی من العرفاء. ترجمه فی (مع ج ۱ ص ۳۳۸) وأورد له رباعیین. وقال النفیسی فی مقدمهٔ (سخنان أبو سعید أبو الخیر) (ص ۵۶) ان رباعیاته دخل فی رباعیات أبی سعید المذکور.

(۴۷۷۶: دیوان عبد الرافع الهروی أو شعره) مؤلف (الرسالهٔ الجلالیهٔ) فی شرح الأسماء الحسنی المذکور فی (ج ۱۱ - ص ۱۶۴) وهو ضیاء الدین عبد الرافع بن أبی الفتح الفاضلی ترجمه فی (مع ۱ ج ۱ ص ۳۳۶) وأورد نیفا وثلاثین بیتا له.

(دیوان عبد الرؤف الأمین) راجع دیوان فتی الجبل.

(۴۷۷۷: دیوان عبد الرؤف الجد حفصی) وهو السید أبو جعفر بن الحسین بن محمد ابن الحسن بن یحیی بن علی بن إسماعیل بن علی بن إسماعیل أخ الشریف المرتضی علم الهدی أبی القاسم علی بن الحسین بن موسی بن محمد بن موسی بن إبراهیم بن الإمام موسی ابن جعفر الکاظم ع. کذا سرد نسبه حفیده الآتی ذکره والمسمی باسمه الموسوی الحسینی البحرانی الجد حفصی المتوفی (۱۰۰۶) وقد رثاه ابن أخته وصهره علی بنته المسماهٔ بملوک، السید ماجد بن هاشم بن علی بن مرتضی الصادقی الجد حفصی الذی توفی هو ۱۰۲۸ کما أرخه السید علی خان فی (السلافهٔ) وکتب السید ماجد علی قبر جده الأمی السید عبد الرؤف اشعار ذکرها الشیخ یوسف البحرانی فی کشکوله وذکر فیه أیضا جملهٔ من اشعار دیوان السید عبد الرؤف هذا فی مدیح أصحاب الکساء المذکور فی (رقم ۲۸۶۹).

(۴۷۷۸: دیوان عبد الرؤف الجد حفصی) السید جلال الدین أبی المعالی عبد الرؤف

(۶۸۵)

مفاتیح البحث: الإمام موسی بن جعفر الکاظم علیهما السلام (۱)، إبن أبی الحدید المعتزلی (۱)، أهل الکساء (۱)، بنو عباس (۱)، علی بن الحسین بن موسی بن محمد (۱)، موسی بن إبراهیم (۱)، إسماعیل بن علی (۱)، الحسن بن یحیی (۱)، ماجد بن هاشم (۱)، الشریف المرتضی (۱)، الحسین بن محمد (۱)، جلال الدین (۱)، عبد الحمید (۱)، الوفاهٔ (۲)

صفحه ۳۵۲

الذریعهٔ - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۲ - الصفحهٔ ۶۸۶

ابن الحسين بن أحمد بن السيد أبى جعفر عبد الرؤف الموسوى الحسينى البحرانى الجد حفصى المذكور بقية نسبه آنفا. وقد ترجمه الشيخ الحر فى (الامل) وذكر بعض ما كتبه إليه من شعره وأطراه إلى أن قال: [رايته فى البحرين فرأيت منه العجب لكننى عرفت حينئذ فى البحرين بحر العلم وبحر الأدب] ... أقول قد جمع هذا الديوان الشيخ أحمد بن محمد بن مبارك السارى البحرانى بعد وفات الناظم بأمر ولده السيد أحمد بن عبد الرؤف وذكر فيه ان الناظم توفى ١١١٣ ورتبه على ثلاثة أبواب ١ المديح ٢ الرثاء ٣ المتفرقات. وفرغ من جمعه فى ١١١٨ وقد رأيته عند السيد محمد على (السبزوارى بالكاظمية) وفيه فوائد أدبية وتاريخية وكانت نسخة من هذا الديوان عند السيد شبر بن محمد بن ثنوان الموسوى الحويزى، نقل عنه فى رسالة عملها فى بيان نسب السيد على خان بن خلف الحويزى وذكر ان فى ثلاثة مواضع من هذا الديوان يصرح بسيادة السيد على خان وصحة نسبه.

(۴۷۷۹: ديوان السيد عبد الرؤف أو شعره) وهو السيد ماجد بن السيد هاشم بن على ابن مرتضى الجد حفصى البحرانى الذى توفى (١٠٢٨) سمى باسم جده الأمى، فان أمه المسماة (ملوك) على ما ذكر الشيخ يوسف فى كشكوله، كانت بنت السيد أبى جعفر عبد الرؤف السابق ذكره، وهو أيضا كان أديبا شاعرا. ومن شعره المناجاة التى أوردها له فى (الروضات. ص ۵۴۲) فى ذيل ترجمة والده السيد ماجد البحرانى.

(ديوان الميرزا عبد الرحمان البخارى) ابن القاضى بقا المتخلص (منعم).

يأتى فى الميم.

(ديوان المولى عبد الرحمان) الجامى مر فى حرف الجيم بتخلصه.

(۴۷۸۰: ديوان المير عبد الرحمان القمى) ابن كمال الدين. كان من نجباء السادات بقم ومتولى خاك فرج، وتلميذ الميرزا حسن بن المولى عبد الرزاق اللاهجى. ترجمه النصر آبادى فى (نر ۹ - ص ۳۶۵) وأورد شعره.

(۴۷۸۱: ديوان الشيخ عبد الرحيم السلطان آبادى) هو ابن الشيخ عبد الحسين بن محمد حسين صاحب الفصول (۱۲۹۴ - ۱۳ ذى القعدة ١٣۶٧) له غير هذا الديوان منظومة فى الدراية اسمه (موجز المقال) يأتى فى الميم. ومر رجاله فى (١٠: ١٢۵).

(۶۸۶)

مفاتيح البحث: مدينة الكاظمين (١)، شهر ذى القعدة (١)، يوم عرفة (١)، الحسين بن أحمد (١)، عبد الرحمان (٣)

صفحه ۳۵۳

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانى - ج ٩ق٢ - الصفحة ۶۸۷

(ديوان عبد الرحيم خان هندى) مر بعنوان خان خانان فى ص ٢٨۶.

(۴۷۸۲: ديوان الميرزا عبد الرحيم) النهاوندى نزيل طهران. حدثنى ولده الحاج الشيخ محمد مؤلف تفسير (نفحات الرحمان) ان والده كان ابن الميرزا نجف المستوفى ابن الميرزا محمد على الشيرازى الذى صار حاكما فى نهاوند من قبل السلطان محمد شاه وبقى أحفاده بها ومنهم والده هذا المولود فى نهاوند حدود ١٢٣٧ وكان من العمر له سبع وستون سنة حين توفى بطهران ١٣٠۴ قال إنه هاجر إلى العراق فى أيام الشيخ الأنصارى. وتلمذ عليه حتى برع وصار من المدرسين فى حياته وبعد وفاته. قال: ورجع إلى إيران فى عام ولادتى وهى ١٢٩١ فأقام سنة فى مشهد خراسان، ثم نزل إلى طهران وفوض إليه تدريس مدرسة المروى وكان مدرسا بها إلى أن توفى يوم الثلثا تاسع ربيع الثانى أو عاشره من السنة المذكورة. وبقى من تصانيفه الأصولية مقدار من أصل البراءة و (حاشية القوانين) ومن الفقهية كتاب العتق وكتاب الوقف وبعض اشعاره فى كراريس ويأتى ديوان ولده الشيخ محمد المذكور، فى حرف الميم وأكبر ولده الشيخ محمد حسن الذى تشرف بعد موت والده إلى سامراء وبعد سنين عاد إلى إيران وجاور مشهد خراسان إلى أن توفى حدود ١٣٢٩ وله ولدين آخرين من زوجته الطهرانية آقا ضياء الدين وآقا عيسى.

(دیوان عبد الرزاق دنبلی) راجع دیوان مفتون دنبلی.

(۴۷۸۳: دیوان عبد الرزاق سرخ قلب أو شعره) ترجمه وأورد شعره فی (مجن ۴ – ص ۱۰۴ و ۲۷۸).

(دیوان المولی عبد الرزاق اللاهجی) ابن علی بن الحسین المتخلص بفیاض تلمیذ، المولی صدرا وعدیل المحدث الفیض. توفی ۱۰۵۱ یأتی بتخلصه فیاض.

(۴۷۸۴: دیوان المولی عبد الرزاق) الهروی معاصر المولی عبد القهار ومصاحبه ترجمه فی (مجن ۲ – ص ۳۰ و ۲۰۳) وأورد شعره وذکر انه صاحب (مطلع السعدین) دفن فی قرب الامام فخر، وفی الهامش عن بعض النسخ، عبد الغفار.

(۴۷۸۵: دیوان الشیخ عبد الرسول أو شعره) الخادم للحضرة الغرویة، ابن محمد حسین الحمیری النجفی المترجم فی (نشوة السلافة) رأیت تقریظه المنظوم ل (الذخر الرایع

(۶۸۷)

مفاتیح البحث: دولة ایران (۲)، دولة العراق (۱)، مدینة سامراء المقدسة (۱)، مدینة طهران (۳)، شهر ربیع الثانی (۱)، علی بن الحسین (۱)، عبد القهار (۱)، خراسان (۲)، الشهادة (۲)، الزوجة (۱)، العتق (۱)

صفحه ۳۵۴

الذریعة – آقا بزرگ الطهرانی – ج ۹ق۲ – الصفحة ۶۸۸

فی شرح مفاتیح الشرایع) للسید عبد الله الجزائری فی ۱۱۴۸:

لقد راق ذا الشرح المصون عن الحظی * لناظر أرباب البصائر والذکر هو البحر الا انه العذب ورده * وألفاظه تسمو علی الأنجم الزهر یبین فیه المشکلات أخو الندی * سلیل رسول الله والسادة الغر فجاء کما شئناه سهلا بیانه * وصار به المشروح متضح الامر فلا زال من عند الآله مؤیدا * ولا زال مذخورا لنا سالف الدهر وبقیة شعر هذا الشاعر فی (نشوة السلافة ومحل الإضافة) فی تذییل (سلافة العصر) تألیف السید علی خان. ومؤلف النشوة هو الشیخ محمد علی بن الشیخ بشارة آل موحی النجفی.

(دیوان عبد الرسول شوشتری) یأتی بتخلصه (وفائی).

(۴۷۸۶: دیوان عبد الرشید هروی) وهو الخطاط المتوفی ۱۲۰۴. قال صباحی فی تاریخه:

کلک مشکین صباحی بهر تاریخش رقم * زد (زجنت باد آلهی کامجو عبد الرشید) قال سنگلاخ فی (امتحان الفضلاء ج ۲ ص ۸۹) رأیت مختصر دیوانه بخط محمد طاهر اعتماد الدولة.

(۴۷۸۷: دیوان الشیخ عبد الرضا الخطی) رأیت له فی بعض المجامیع عدة قصاید فی رثاء الحسین وأهل بیته.

(۴۷۸۸: دیوان عبد الرضا خلیفة) توجد نسخته فی مکتبة (السماوی).

(۴۷۸۹: دیوان الشیخ عبد الرضا المقری) الکاظمی المتوفی بها ۱۱۲۰ یوجد بالکاظمیة فی مکتبة الشیخ محمد رضا بن محمد علی بن الشیخ عزیز الخالصی المعروف بشالچی موسی المولود ۱۳۰۲.

(دیوان عبد الرضا هندی) راجع متین أصفهانی.

(دیوان عبد السلام السلمی) مر بعنوان دیک الجن.

(۴۷۹۰: دیوان عبد الصمد باکثیر) وهو ابن عبد الله الیمنی المتوفی بالشحر ۱۰۲۵.

ترجمه وأورد شعره عن دیوانه فی (السلافة. ص ۴۶۱) وهدیة العارفین ۱: ۵۷۴.

(۶۸۸)

مفاتیح البحث: مدینة الکاظمین (۱)، الوفاة (۳)، العصر (بعد الظهر) (۱)

المجلد-۹

صفحه ۰۰۱

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانى - ج ۹ق۳ - الصفحة ۶۸۷

الذريعة إلى تصانيف الشيعة العلامة الشيخ آقا بزرگ الطهرانى القسم الثالث من الجزء التاسع ديوان عبد الصمد - ديوان مينوى همدانى الطبعة الثالثة دار الأضواء بيروت ص. ب. ۴۰ / ۲۵

(۶۸۷)

مفاتيح البحث: مدينة بيروت (۱)

صفحه ۰۰۲

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانى - ج ۹ق۳ - الصفحة ۶۸۸

بسم الله الرحمن الرحيم الحمد لله رب العالمين. والصلاة على خير خلقه محمد وآله الطاهرين. وبعد فهذا هو القسم الثالث من الجزء التاسع من الذريعة الخاص بالشعر والشعراء، نقدمه إلى القراء الكرام، راجين منهم اصلاح الخطاء الذى لا يخلو منه انسان.

المؤلف

(۶۸۸)

مفاتيح البحث: الكرم، الكرامة (۱)، الصّلاة (۱)، الطهارة (۱)

صفحه ۰۰۳

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانى - ج ۹ق۳ - الصفحة ۶۸۹

(۴۷۹۱: ديوان مولى عبد الصمد بدخشانى) ناظم المثنويات ومعاصر المير على شير.

ترجمه فى (مجن ۲ ص ۳۶ و ۲۱۰) وأورد شعره.

(۴۷۹۲: ديوان المير عبد الصمد) من السادة الفقهاء القضاة فى رى من لدن جدهم القاضى سيف الدين. وكان هو قاضيا بها فى زمن تأليف سام ميرزا كما ترجمه فى (تس ۴ ص ۴۰) وأورد شعره وذكر ابنه القاضى مسعود وابن أخيه الأمير عين القضاة كما ذكر الأمير جعفر المتخلص (صادق) وصرح بأنه من سادة قاضى سيف الدين.

(۴۷۹۳: ديوان عبد الصمد) الخراسانى المشهدى الخطاط رنگرز، المخترع للألوان من السواد وغيره أيضا. كان معاصر المير على شير. ترجمه فى (مجتس ۶ ص ۱۵۰) وأورد شعره.

(۴۷۹۴: ديوان الشيخ عبد الصمد أو شعره) وهو الخامنئى مولدا التبريزى منشأ النجفى مقطنا، الأديب الماهر والفقيه الشاعر. له تقريظ فرهنگ خداپرستى لمحرم المطبوع ۱۲۸۱ بقصيدة هائية فى عشرين بيتا فى غاية الفصاحة. (ترجم فى المآثر ۲۲۰).

(ديوان عبد العالى) ابن المير محمد مؤمن الحسينى المستوفى الأصفهانى المتخلص (نجات). يأتى فى النون.

(ديوان عبد العزيز بن مسعود) راجع رفيع الدين لنبانى.

(۴۷۹۵: ديوان عبد العزيز الجواهرى) مؤلف (آثار الشيعة) وفهرس مكتبة المعارف بطهران. له نظم المثنوى لجلال الدين الرومى بالعربية. طبع بطهران فى ۸۴۳ ص. فى ۱۳۷۷.

(۴۷۹۶: ديوان عبد العزيز نقاش) ترجمه معاصره الصادقى فى (خص ۸ ص ۲۰۴) وأورد شعره.

(۴۷۹۷: دیوان عبد العزیز خان) ابن قدر محمد خان سلطان بخارا ومعاصر الشاه عباس الثانی. ترجمه فی (مع ج ۱ ص ۳۹) وذکر شعره.

(دیوان الشیخ صفی الدین عبد العزیز) ابن سرایا الحلی الطائی السنبسی المتوفی ۷۵۲ ترجمه فی (نسمهٔ السحر) وأورد شعره ومر له البدیعیهٔ. وذکر فی ص ۶۱۵.

(دیوان عبد العظیم أصفهانی) المعروف بمیرزا عظیما کما فی هدیهٔ العارفین ۱:

۵۸۶) مر بعنوان تخلصه (اکسیر أصفهانی) محمد عظیم. ویأتی عظیم نیشابوری.

(۶۸۹)

مفاتیح البحث: مدینهٔ طهران (۲)، جلال الدین (۱)، عبد العزیز (۵)

صفحه ۴۰۰

الذریعهٔ - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحهٔ ۶۹۰

(۴۷۹۸: دیوان عبد العلی تونی) العالم التقی معاصر المیر غیاث الدین منصور ترجمه سام میرزا فی (تس ۲ ص ۵۴) وأورد شعره وفی (تش ص ۸۶) نسبه إلی خراسان.

(۴۷۹۹: دیوان الشیخ عبد علی الحویزی) ابن جمعهٔ العروسی الحویزی نزیل شیراز، مؤلف (نور الثقلین) فی التفسیر الذی فرغ من مجلده الرابع نسخهٔ مکتبهٔ السید عیسی ببغداد فی ۱۰۷۲ وقرا علیه السید نعمهٔ الله المحدث الجزائری بشیراز، کما فی الریاض. وفی الامل انه کان عالما فاضلا فقیها محدثا ثقهٔ ورعا شاعرا أدیبا جامعا للعلوم، وله تفسیر نور الثقلین و (شرح لامیهٔ العجم). وترجمه فی نجوم السماء ص ۹۸ أیضا.

(۴۸۰۰: دیوان عبد العلی حویزی ترکی) (۴۸۰۱: دیوان عبد العلی الحویزی العربی) (۴۸۰۲: دیوان عبد العلی حویزی فارسی) للشیخ عبد العلی بن ناصر بن رحمهٔ الحویزی نزیل البصرهٔ والمتوفی بها ۱۰۷۵ کما فی هدیهٔ العارفین ۱: ۵۸۶ ترجم فی (السلافهٔ. ص ۵۴۶) و (نجوم السماء ص ۹۸) و (أمل الآمل). له رسائل فی الموسیقی والعروض وغیرها. وله منتخب من دیوانه سماه (مجلی الأفاضل) وفی السلافهٔ (حلی الأفاضل) کما ذکرناه فی (۷: ۷۹). وله (العقود الرفیعیهٔ) ذکر فی فهرس جامعهٔ طهران (۲: ۴۲۹) قال فی الامل: فاضل عارف بالعربیهٔ والعروض وغیرها شاعر أدیب منشی بلیغ وله دیوان شعر حسن، فیه مدح جماعهٔ من أهل عصره وذکر بعض تصانیفه إلی قوله وله ثلاث دواوین عربی وفارسی وترکی، قرا علی الشیخ البهائی، ومما ذکره من تصنیفه (کلام الملوک ملوک الکلام) و (شرح شواهد المطول) وهما مذکوران فی تصانیف الشیخ عبد علی بن ناصر بن رحمهٔ الذی ترجمه کذلک صاحب السلافهٔ وترجمه فی الامل أیضا بهذا العنوان ثالثا، نقلا لترجمته عن السلافهٔ، ظانا انه غیر من ترجمه قبله بعنوان عبد علی بن رحمهٔ، ولذا صرح فی الریاض باتحادهما. وقد مر فی (۶: ۴۳ و ۷: ۷۹) انه توفی ۱۰۵۳ نقلا عن فهرس مکتبهٔ لیدن ج ۶ ص ۴۷۱ ثم کتب لنا السید محمد علی الروضاتی من أصفهان ان عنده مجموعهٔ فیها ستهٔ رسائل لابن رحمهٔ هذا، کتبها ابن أخ المؤلف وهو ناصر بن سعید بن ناصر فی ج ۱ ص ۱۰۶۳ وذلک فی حیاهٔ المؤلف، وهی: (المشعشهٔ) فی العروض و (المعول فی شواهد المطول) و (مناهج الصواب فی علم الاعراب) و (مواهب الفیاض فی الجواهر والاعراض)

(۶۹۰)

مفاتیح البحث: مدینهٔ إصفهان (۱)، مدینهٔ طهران (۱)، عبد علی بن ناصر (۱)، عبد علی بن رحمهٔ (۱)، مدینهٔ البصرهٔ (۱)، خراسان (۱)

صفحه ۵۰۰

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحة ۶۹۱

و (معارج التحقیق) فی التصوف و (الکلمات التامة فی الأمور العامة) وقد فرغ من المعول فی ۱۰۶۲ وقال فیه: [ومن تصفح دیوان أشعارنا الفارسی وجد فیه من هذا المعنی ما یلیق به الاستحسان..]. فظهر انه کان حیا إلی ۱۰۶۳. وذکر فی الروضات ص ۳۵۸ و (ریحانة الأدب). وهو مقدم علی عبد علی مؤلف (نور الثقلین) الذی کان نزیل شیراز وتلمیذ السید نعمة الله.

(۴۸۰۳: دیوان عبد علی مؤید) هو ابن محمد باقر البیدگلی الکاشانی المعاصر الشاعر بالعربیة والفارسیة. ودیوانه مطبوع.

(دیوان المولی عبد الغفار الهروی) والصحیح عبد الرزاق کما مر عن بعض النسخ من مجالس النفایس ص ۲۰۳.

(۴۸۰۴: دیوان عبد الغفار تاشکندی) ملا زاده وطالب العلم. ترجمه فی (مجتس ۴ ص ۱۴۶) وأورد شعره.

(۴۸۰۵: دیوان عبد الغنی القطیفی) السنان الشاعر الشاب المعاصر. طبعت قصیدته التابینیة فی (ذکری السید ماجد العوامی. ص ۱۰۷) فی النجف.

(۴۸۰۶: دیوان عبد الغفور لاهیجانی) ترجمه معاصره الصادقی فی (خص ۸ ص ۲۳۳) وتشکر من احسانه إلیه وأورد بیتین من شعره.

(۴۸۰۷: دیوان عبد الغفور یزدی) نزیل أصفهان. ترجمه معاصره النصرآبادی فی (نر ۱۵ ص ۵۳۷) وأورد بعض معمیاته.

(دیوان المیر عبد الغفور) التفریشی المتلخص بغنی تلمیذ المیر أبی القاسم الکازرونی ومصاحب المولی محمد الصوفی فی عصر الشاه عباس الماضی. ترجمه النصرآبادی فی (نر ۹ ص ۲۶۴) وأورد شعره. والحزین فی تذکرته (ص ۸۹).

(۴۸۰۸: دیوان الشیخ عبد القادر) البدوانی تلمیذ الشیخ مبارک ومصاحب ولدیه الشیخ فیضی والشیخ أبی الفضل أربعین سنة. وتوفی (۱۰۰۴) ترجمه فی (خزانهء عامره ص ۳۳۳) وأورد شعره وهدیة العارفین ۱: ۵۹۹. وله (منتخب التواریخ).

(۴۸۰۹: دیوان المیرزا عبد القادر) التونی الأصفهانی. نظم (فتحنامه قندهار) للشاه عباس الثانی. ترجمه النصرآبادی فی (نر ۵ ص ۱۰۴) وأورد قرب ستین بیتا منه

(۶۹۱)

مفاتیح البحث: مدینة النجف الأشرف (۱)، مدینة إصفهان (۱)

صفحه ۶۰۰

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحة ۶۹۲

وعنه فی (تش ص ۶۸).

(۴۸۱۰: دیوان الشیخ عبد القاهر) ابن الحاج عبد بن رجب بن المخلص العبادی أصلا الحویزی مسکنا. ترجمه فی الامل ص ۴۸۱ وأورد تصانیفه ومنها دیوان شعره قال لقیته فی المشهد الرضوی.

(۴۸۱۱: دیوان عبد القادر نائنی أو شعره) ترجمه وأورد شعره فی (لت ۳).

(۴۸۱۲: دیوان عبد القادر هندی أو شعره) ترجمه وأورد شعره معاصره اللودی فی (خیال ص ۳۰۵) وهو غیر بیدل دهلوی الهندی المذکور فی ص ۱۵۲.

(۴۸۱۳: دیوان عبد القهار هروی أو شعره) ترجمه فی (مجن ۲ ص ۳۰ و ۲۰۳) وذکر انه خسر فی طلب الکیمیا کثیرا ولم یجده إلی أن توفی ودفن فی خیابان بجوار الامام فخر الرازی وذکر مطلع تتبعه للأمیر خسرو.

(۴۸۱۴: دیوان عبد القهار هروی أو شعره) هو ابن شیخ زاده محمد. ترجمه أیضا فی (مجن ۵ ص ۲۸۵ وص ۱۱۲) وذکر إحدی معمیاته.

(۴۸۱۵: دیوان الشیخ عبد الکاظم) ابن محمود بن سعید القبان المعاصر المولود ۱۲۰۷ نزیل الشنافیة وعالمها من ۱۳۴۶ حتی الیوم، وله

تصانیف أخر کلها عنده بخط. یرث دیوانه من الفین ومایهٔ بیت کلها فی المدائح والمراثی لأهل البیت.

(دیوان عبد الکریم النیشابوری) المتخلص بکاهی. ترجمه فی (لط ص ۱۶۶).

وأورد شعر:

(۴۸۱۶: دیوان المیرزا عبد الکریم خان) ابن المیر السید علی الثالث بن المیر إسحاق ابن المیرزا محمد شاهمیر المرعشی التستری المتوفی (۲۲ شعبان ۱۲۰۶) ذکره فی (تحفهٔ العالم) وقال إنه صغیر یقرب من خمسمایهٔ بیت وذکر شعره ونقل بعضها.

(۴۸۱۷: دیوان عبد الکریم الخطاط) أخ المولی أنیسی الخطاط. وکان یلقب بپادشاه.

ترجمه سام میرزا فی (تس ۴ ص ۸۱) و (گلشن ۲۷۶).

(۴۸۱۸: دیوان عبد الکریم آل شمس الدین) هو ابن الشیخ عباس العاملی المولود ۱۳۳۰ فی ابرنجا من قری عاملهٔ. جمعه فی النجف فی نحو ألفی بیت.

(۴۸۱۹: دیوان عبد الکریم الطحان) هو ابن الحاج عبد الهادی الطحان البغدادی

(۶۹۲)

مفاتیح البحث: مدینهٔ مشهد المقدسهٔ (۱)، مدینهٔ النجف الأشرف (۱)، شهر رجب المرجب (۱)، شهر شعبان المعظم (۱)، عبد القاهر (۱)، عبد القهار (۲)، عبد الکریم (۵)، الخسران (۱)، الحج (۲)، الوفاهٔ (۱)

صفحه ۵۰۷

الذریعهٔ - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحهٔ ۶۹۳

المعاصر المولود ۱۳۱۴ أدیب فاضل مشغول بالتجارهٔ. لغته الأصلیهٔ العربیهٔ ولکنه یتکلم بالترکیهٔ والافرنسیهٔ أیضا. وله مجموعهٔ أدبیهٔ بخطه فیها ما یقرب من ألفی بیت من قصائده فی مدیح الأئمهٔ ومراثی الحسین ومناقب المعصومین، ومنها الغدیریهٔ وبعض المقطعات ومدایح أخر، وفیها فوائد أخری تاریخیهٔ وغیرها.

(دیوان عبد الکریم سمیرمی) راجع سیما طالخانی.

(دیوان عبد اللطیف بخاری أو شعره) کان ملازم عبد العزیز خان. یأتی بتخلصه کرام.

(دیوان عبد اللطیف پنجابی) راجع تنها پنجابی.

(۴۸۲۰: دیوان عبد الطیف میرزا أو شعره) وهو ابن الغ بیک. ترجمه علی شیر وذکر شعره وانه قتل أباه للسلطنهٔ وذلک فی (مجن ۷ ص ۱۲۶ و ۳۱۵).

(۴۸۲۱: دیوان عبد الله بن أبی سفیان أو شعره) عده ابن شهرآشوب فی (معالم العلماء ص ۱۳۸) من شعراء الصحابهٔ، عبد الله بن أبی سفیان بن حرث بن عبد المطلب.

(۴۸۲۲: دیوان عبد الله بن أیوب الحریبی أو شعره) قال ابن شهرآشوب فی المعالم (ص ۱۴۰) کان انقطاعه إلی الإمام الرضا (ع) وعده من الشعراء.

(دیوان عبد الله بن أبی الشیص) وهو محمد بن عبد الله بن رزین ابن عم دعبل الخزاعی.

ذکره ابن الندیم فی (ص ۲۳۰). مر فی ص ۱۷ ومر دیوان والده فی ص ۴۱.

(۴۸۲۳: دیوان عبد الله بن دانیه أو شعره) عده ابن شهرآشوب فی معالمه ص ۱۴۱ من الشعراء المتقین.

(۴۸۲۴: دیوان عبد الله بن علی الحزانی أو شعره) عده ابن شهرآشوب فی المعالم ص ۱۴۰ من الشعراء المتقین.

(۴۸۲۵: دیوان عبد الله بن غالب الأسدی) عده فی مجالس المؤمنین ص ۳۷۶ من شعراء الشیعهٔ.

(۴۸۲۶: دیوان عبد الله بن مبارک أو شعره) عده ابن شهر آب فی المعالم (ص ۱۴۱) من الشعراء المتقین.

(۴۸۲۷: دیوان عبد الله بن معاویة أو شعره) هو ابن معاویة بن عبد الله بن جعفر بن أبی طالب المقتول فی سجن أبی مسلم الخراسانی. ترجمه فی (نسمة السحر)

(۶۹۳)

مفاتیح البحث: الإمام علی بن موسی الرضا علیهما السلام (۱)، جعفر بن أبی طالب علیهما السلام (۱)، معاویة بن عبد الله (۱)، عبد الله بن أیوب (۱)، الشاعر دعبل الخزاعی (۱)، عبد الله بن غالب (۱)، عبد الله بن رزین (۱)، عبد الله بن علی (۱)، ابن شهرآشوب (۴)، ابن الندیم (۱)، عبد العزیز (۱)، عبد الکریم (۱)، الکرم، الکرامة (۱)، القتل (۱)

صفحه ۵۵۸

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحة ۶۹۴

وأورد شعره.

(دیوان عبد الله بن نور الدین الجزائری) یأتی بتخلصه (فقیر).

(دیوان عبد الله بن هارون) راجع (المأمون).

(۴۸۲۸: دیوان عبد الله بن همام أو شعره) وهو ابن همام السلولی. عده ابن شهرآشوب فی المعالم ص ۱۴۱ من الشعراء المتقین.

(دیوان عبد الله بن یحیی) مر فی ص ۲۲۶ بعنوان (حالی أصفهانی).

(۴۸۲۹: دیوان عبد الله أصفهانی أو شعره) وهو المیرزا عبد الله ابن الخواجة علیشاه ابن شاه حسین الأصفهانی الذی کان وزیر الشاه إسماعیل، وهو والد شرف جهان احاکم شیروان فی ۱۰۸۳ کما قال النصر آبادی فی (نر ۴ ص ۷۷) وذکر أنه کان وزیر لاهجان ثم قزوین وبهامات.

(۴۸۳۰: دیوان عبد الله أفشان أو شعره) وهو عبد الله بن محمد صادق الفروشانی من قری أصفهان. أورد شعره وقصیدته فی (المدایح المعتمدیة).

(دیوان عبد الله أنصاری) مر بعنوان الخواجة.. فی ص ۳۰۶. وقال سعید النفیسی فی مقدمة طبع (سخنان أبو سعید أبو الخیر) ان أشعارهما قد اختلطتا. وفی (گلستان مسرت ص ۳۸۳) انه ولد (۳۹۶ = جان أنصار) ومات (۴۸۹ = أهل جنت):

سال مولود وسال رحلت أو * (جان أنصار) و (أهل جنت) گو وفی (گلشن ص ۴۴) انه نظم ستة آلاف بیت بالعربیة وفی الفارسیة أکثر. وطبع له (الهی نامه) مع ثمان رسائل له فی ۱۸۰ ص. فی ۱۳۵۹ بطهران.

(۴۸۳۱: دیوان السید عبد الله البحرانی أو شعره) هو ابن السید حسین البحرانی.

ترجمه وأورد شعره فی مدح السید علی خان المدنی فی (السلافة ص ۵۲۸).

(۴۸۳۲: دیوان عبد الله بلیانی أو شعره) وهو أوحد الدین أبو عبد الله عبد الله بن ضیاء الدین (امام الدین) مسعود بن محمد بن علی بن أحمد بن عمر بن إسماعیل بن ابن علی الدقاق الصوفی المتوفی ۶۸۶ المذکور فی (النفحات ص ۲۴۳ ۲۴۶) والیه ینتسب حفیده الأوحدی البلیانی المذکور فی ص ۱۷۳ والمتوفی ۱۰۳۰. ترجمه وأورد شعره فی (مع ۱ ص ۳۳۸) وقال توفی ۶۷۳.

(۶۹۴)

مفاتیح البحث: مدینة إصفهان (۱)، مدینة طهران (۱)، عبد الله بن هارون (۱)، عبد الله بن یحیی (۱)، علی بن أحمد بن عمر (۱)، عبد الله بن محمد (۱)، أبو عبد الله (۱)، ابن شهرآشوب (۱)، مسعود بن محمد (۱)، الوفاة (۱)

صفحه ۰۰۹

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحة ۶۹۵

(ديوان عبد الله بيانی) مر فی ص ۱۵۰.

(۴۸۳۳: ديوان عبد الله ترخانی أو شعره) واسمه درويش عبد الله بن الشيخ لقمان (سلمان) اتكه ترجمه وأورد شعره فی (مجن ۵ ص ۱۱۲ و ۲۸۵) مع اختلاف فی اسم والده.

(۴۸۳۴: ديوان الحاج عبد الله) الجد حفصی بن الحاج احمد ذهبة البحرانی الجد حفصی نزيل مسقط ثم بندر لنگة قال فی " أنوار البدرين " انه معاصر وديوانه فی أربع مجلدات. أقول: عندی قطعة منه بخط الشيخ أبی القاسم الكازرونی كتبها فی بندر لنجه وتخلصه عبد الله أو عبد الله بن أحمد.

(ديوان عبد الله) ابن سعد فی المراثی كما يأتی.

(ديوان عبد الله الجزائری) يأتی بتخلصه (فقير).

(۴۸۳۵: ديوان عبد الله چشمه مالان أو شعره) واسمه بابا عبد الله كما مر فی ص ۱۱۷ ترجمه وأورد شعره فی (مجتس ۳ ص ۱۴۴) و (حسينی ص ۲۰۷).

(۴۸۳۶: ديوان عبد الله چكنی أو شعره) واسمه عبد الله سلطان. ترجمه وأورد شعره فی (نر ۲ ص ۳۳).

(۴۸۳۷: ديوان الشيخ عبد الله الحويزی أو شعره) من شعراء القرن الثالث عشر. رأيت فی كتب السيد محمد خليفة الموسوی الأحسائی نسخة من متملكات السيد خليفة وعليها ثلاثة أبيات فی تهنئة مالكها السيد خليفة من انشاء هذا الشاعر الحويزی بخطه وامضائه، تاريخه ۱۲۴۴.

(۴۸۳۸: ديوان السيد عبد الله الحيدری) المولود بطهران ۱۲۹۸ ش. ابن السيد كاظم الحيدری اليزدی المولد، نزيل طهران. يقرب من الف بيت. وهو سبط عمی المرحوم الحاج حبيب الله المحسنی البانی لطبع ثلاث مجلدات من الذريعة. وقد أنشد فی بعض اشعاره من الغزل والمثنوی والقصيدة، لا يخلو من رقة ولطافة. ويتخلص فی شعره باسمه (عبد الله) وزار كربلاء فی الأربعين من ۱۳۷۵.

(ديوان عبد الله خبوشانی) راجع هاتفی.

(۴۸۳۹: ديوان الشيخ عبد الله الخفاجی أو شعره) رأيت فی بعض المجاميع قصايد

(۶۹۵)

مفاتيح البحث: مدينة كربلاء المقدسة (۱)، مدينة طهران (۲)، عبد الله بن أحمد (۱)، الحج (۲)

صفحه ۰۱۰

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحة ۶۹۶

له فی مراثی الحسين (ع).

(۴۸۴۰: ديوان الشيخ عبد الله الختلانی) من العرفاء له (كشف الحجاب) وشرح لغات فخر الدين العراقی. ترجمه فی (مع ج ۱ ص ۳۳۹) وأورد شعره.

(۴۸۴۱: ديوان عبد الله خويی أو شعره) وهو القاضی عبد الله ابن القاضی سعد الله الخويی السلماسی. وشعره بالفارسية والتركية كما فی (دجا ص ۲۶۶) وكان مع الشاه محمد والشاهزاده حمزة ميرزا فی سفر خراسان، وعند الرجوع مات بسبزوار فی شوال ۹۹۱ كما عن (گلستان هنر).

(دیوان عبد الله رازی) هو ابن القاضی محمد الرازی. یأتی بتخلصه (قاضی).

(۴۸۴۲: دیوان المنصور بالله عبد الله الزیدی أو شعره) هو ابن حمزة بن سلیمان بن حمزة امام الزیدیة المولود ۵۵۱ والقائم ۵۹۴ والمتوفی بکوکبان ۶۱۴. ترجمه فی (نسمة السحر فیمن تشیع وشعر).

(۴۸۴۳: دیوان عبد الله سودائی اردکانی أو شعره) وهو السید عبد الله الطباطبائی ابن عم حریف الشاعر وتلمیذ آذر البیگدلی وصباحی الکاشانی. وکان مدرسا بتفت واردکان بیزد. ترجمه وأورد شعره فی تذکرهء (میکده) وفاتنا ذکره فی السین.

(۴۸۴۴: دیوان السید عبد الله شبابه البحرانی أو شعره) هو ابن السید محمد بن عبد الله الحسینی ابن إبراهیم بن شبابة. صار والده السید محمد شیخ الاسلام بأصفهان بعد رجوعه عن الهند. عد الوالد والولد فی (السلافة ص ۵۰۵ ۵۲۲) فیمن مدح والد صاحب السلافة، وأورد شعرهما. ومن شعر السید عبد الله قصیدته فی (مدح المیرزا طاهر) وقایع نگار.

(۴۸۴۵: دیوان الشیخ عبد الله الشبستری) من أحفاد ناظم گلشن راز ترجمه شاه محمد القزوینی فی (بهش ۲ ص ۳۶۶) و (هشت بهشت) و (الشقایق النعمانیة) و (دجا ص ۲۶۶) فی حیاته ۹۲۹ وأورد کثیرا من شعره فی مدح سلطان سلیم. وله مثنوی (شمع وپروانه).

(۴۸۴۶: دیوان السید عبد الله الشهابی) من سادات قزوین معاصر سام میرزا. ترجمه فی (تس ۵ ص ۱۳۶) وأورد شعره.

(۶۹۶)

مفاتیح البحث: الإمام الحسین بن علی سید الشهداء (علیهما السلام) (۱)، مدینة إصفهان (۱)، شهر شوال المکرم (۱)، خراسان (۱)، الهند (۱)، الموت (۱)، دولة العراق (۱)

صفحه ۵۱۱

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحة ۶۹۷

(دیوان المیرزا عبد الله الشهرستانی) ابن المیرزا علاء الدین محمد. سمل مع أبیه فی صغره وزیدت بصیرته فی الفنون. ترجمه النصرآبادی فی (نر ۱ ص ۱۲) وأورد شعره وتخلصه (عرفان) کما یأتی.

(۴۸۴۷: دیوان عبد الله شهر أبی أو شعره) وهو الملا عبد الله الشهرابی من قری اردستان بأصفهان فی عصر یغما الجندقی. ذکر بعض اشعاره ولده الملا محمد حسین کما نقل المعلم الحبیب آبادی الأصفهانی.

(۴۸۴۸: دیوان الشیخ عبد الله الشیرازی) هو ابن الشیخ محمد الشیرازی المصری.

طبع بمصر کما فی بعض الفهارس.

(دیوان عبد الله صدر) مر بعنوان دیوان بیانی کرمانی فی (ص ۱۵۰).

(۴۸۴۹: دیوان الشیخ عبد الله العذاری) من شعراء الحلة الفیحاء. ترجمه الخطیب الیعقوبی فی (البابلیات ج ۲ ص ۱۸۲) وذکر انه ابن العالم الجلیل الشیخ علی بن الشیخ حسین بن عبد الله بن کاظم بن علی بن تریبان. سکن جده الاعلی قریة السادة قرب الحلة وتوفی والده العالم حدود ۱۲۸۱ وقام مقامه ولده هذا الذی تلمذ بعد والده علی أستاذه السید مهدی القزوینی الذی رثاه بقصیدة طویلة. وتوفی هو فی ۱۳۰۷ ومر اخوه الشیخ عباس العذاری ویأتی الشیخ محسن.

(دیوان عبد الله عرفان) راجع (عرفان هندی) و (عرفان شهرستانی).

(۴۸۵۰: دیوان عبد الله قزوینی أو شعره) أورد شعره فی (مجتس ۶ ص ۱۶۳) وقال له ید فی الحکمة وسکن هرات أربعین عاما. وراجع عبد الله شهابی أیضا.

(۴۸۵۱: دیوان عبد الله الکاتب) هو أبو محمد عبد الله بن محمد الکاتب الأصفهانی خازن الصاحب بن عباد، ومن شعرائه المذکورین فی الیتیمة. ترجمه فی (نسمة السحر) وأورد شعره.

(۴۸۵۲: دیوان عبد الله کاشانی أو شعره) هو الحکیم الکاشانی الأصل القمی المنشأ ابن الحکیم إسماعیل المتخلص (راغب) ثم (وحدت) یأتی فی الواو.

(دیوان عبد الله کربلائی) مر بعنوان حالی أصفهانی فی ص ۲۲۶.

(دیوان عبد الله کرمانی) مر بعنوان أمانی کرمانی فی ص ۹۴.

(۶۹۷)

مفاتیح البحث: مدینة إصفهان (۱)، عبد الله بن محمد (۱)، علاء الدین محمد (۱)

صفحه ۰۱۲

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحة ۶۹۸

(دیوان عبد الله گرجی) مر بعنوان (سرگشته) فی ص ۴۴۰.

(۴۸۵۳: دیوان عبد الله لاهجی أو شعره) هو القاضی زاده الگیلانی الحکیم تلمیذ الشیخ محمد اللاهجی وخلیفته فی الارشاد. ترجمه وأورد شعره فی (بهش ۲ ص ۳۹۰).

(دیوان عبد الله مثنوی گوی) هو عبد الله الهاتفی ابن أخت جامی، کما سماه بذلک فی (بابرنامه) راجع (از سعدی تاجامی ص ۵۲۰). یأتی فی الهاء (دیوان عبد الله مروارید) مر بعنوان بیانی فی ص ۱۵۰.

(دیوان عبد الله مستوفی) یأتی بتخلصه (عشق).

(۴۸۵۴: دیوان الشیخ عبد الله نعمة العاملی) ابن الشیخ محمد علی نعمة رأیته بخطه فی النجف.

(۴۸۵۵: دیوان میرزا عبد الله الیزدی أو شعره) وهو ابن أجری یزدی وتلمیذ المولی رجب علی. ترجمه النصرآبادی فی (نر ۶ ص ۱۹۰) وأورد بعض رباعیاته وقال ماهر فی الفنون.

(۴۸۵۶: دیوان المیر عبد الله الیزدی أو شعره) هو ابن المولی عرشی الیزدی نزیل هند. ترجمه النصرآبادی فی (نر ۹ ۳۹۹) وذکر شعره. وترجمه آیتی فی (تش یز ص ۳۱۰) وذکر انه کان یهدی رباعیاته من بلاد الهند التی نزل بها والده عرشی إلی بعض أقربائه. ویأتی والده عرشی الیزدی وانه غیر عرشی المترجم فی مجمع الخواص للصادقی.

(۴۸۵۷: دیوان عبد اللهی) غزلیات فارسیة من نظم حسین عبد اللهی المعاصر مؤلف (راهنمای اصلاح) فی مضرات حلق اللحیة المطبوع بأصفهان ۱۳۲۷ ش.

(دیوان العبدلی) مر فی ص ۳۰ بعنوان ابن المقرب محمد بن علی وسماه فی هدیة العارفین ۱: ۷۰۶ علی بن مقرب وتوفی ۶۲۹. توجد نسخه فی مکتبات الموصل کما فهرسها ص ۴۱ و ۱۳۴ و ۱۵۱ وطبع کما ذکرناه.

(دیوان عبد المجید طالقانی) کما فی (تش ص ۴۰۸) مر بعنوان (خموش) فی ص ۳۰۴ ودرویش مجید فی ص ۳۲۴ ویأتی بعنوان (مجید) فی المیم.

(۶۹۸)

مفاتیح البحث: مدینة النجف الأشرف (۱)، شهر رجب المرجب (۱)، مدینة إصفهان (۱)، علی بن مقرب (۱)، محمد بن علی (۱)، الهند (۱)

صفحه ۰۱۳

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحة ۶۹۹

(۴۸۵۸: ديوان عبد المجيد قمى) الآوجى، المتخلص (سيد) ويعرف بسليل الحسينى. سافر إلى النجف ورجع إلى قم. له منظومة اسمه "حملهء حسينى " حدود الألفى بيت فارسى. يوجد بخطه عند السيد مجيد بن محمد على بن الناظم بطهران.

ويوجد بخطه كتابة حاشية صحن امين السلطان بقم كما ذكره فى (آثار قم ص ۶۵) وتوفى عبد المجيد فى ۱۳۱۴ وقال جدا الشاعر فى تاريخه:

جداپى تاريخ وفاتش بفغان گفت: * (طوطى شكر ريز جهان سوى جنان شد) (۴۸۵۹: ديوان عبد المحسن الصورى) هو أبو محمد عبد المحسن بن محمد بن أحمد بن غالب بن غلبون الصبورى المتوفى يوم الأحد تاسع شوال ۴۱۹ عن ثمانين من العمر. ترجمه ابن خلكان (ج ۱ ص ۳۰۸) وقال إنه من محاسن أهل الشام وأحسن فى ديوانه كل الاحسان. نسخة منه بخط الشيخ جواد الشبيبى استنسخها فى ۲۸ ع ۱ ۱۳۴۱ عن نسخة عتيقة كتبت فى حدود القرن السادس كانت بمكتبة السيد عيسى (العطار ببغداد) أول قصائده فى مدح رئيس الرؤساء خطير الملك أبى الحسين محمد بن عماد بن محمد من وزراء الدولة الفاطمية. لقبه بذلك الظاهر لاعزاز دين الله. وكان على الوزارة إلى أن قتل ۴۱۲ وفيه قصيدة فى مدح على بن الحسين المغربى والد أبى القاسم الوزير المغربى. وكان هو من وجوه الدولة الفاطمية واتصل بهم من ۳۸۱ إلى عصر الحاكم ۴۰۰ واستنسخه السماوى بخطه أيضا وفرغ منه ۱۳۶۸ وهذه النسخة اشتراها الشيخ محمد على يعقوب الخطيب. وترجمه فى أمل الآمل مفصلا وعنه فى الرياض وعده ابن شهرآشوب من شعراء أهل البيت وأورد فى مناقبه جملة من اشعاره.

(ديوان المولى عبد المحسن الكاشانى) ابن أخت المولى ضياء ا لدين الكاشانى الشهير باخوند نورا. يقرب من عشرة آلاف بيت. كذا ترجمه النصر آبادى فى (نر ۶ ص ۱۵۵) وصرح بأنه تلميذ المولى صدرا الشيرازى وصهره على بنته. أقول هو المولى محسن المتخلص بالفيض الكاشانى. يأتى فى الفاء.

(۴۸۶۰: ديوان الشيخ عبد المحسن الكاظمى) نزيل مصر والمتوفى بها حدود ۱۳۵۰ مطبوع.

(۴۸۶۱: ديوان الشيخ عبد المحسن الهمدانى) ابن محمد بن الحاج على پوست فروش

(۶۹۹)

مفاتيح البحث: مدينة النجف الأشرف (۱)، مدينة طهران (۱)، شهر شوال المكرم (۱)، على بن الحسين (۱)، ابن شهرآشوب (۱)، المحسن بن محمد (۱)، الشام (۱)، الجود (۱)، القتل (۱)، الحج (۱)، الوفاة (۱)

صفحه ۱۴۰

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانى - ج ۹ق۳ - الصفحة ۷۰۰

الهمدانى الأصل الكاظمى. له رثاء السيد عبد الكريم بن الحسن الأعرجى المتوفى ۱۳۰۸ أورده السيد جعفر الأعرجى فى (نفحة بغداد فى نسب السادة الأعرجية الأمجاد)) ومر اخوه الشاعر أيضا الشيخ حسين.

(۴۸۶۲: ديوان السين عبد المطلب) ابن السيد داود بن سليمان بن داود بن سليمان الحلى. هو ابن أخ السيد حيدر الشاعر الشهير الذى توفى ۱۳۰۴ تخرج على عمه السيد حيدر وسكن الحلة إلى أن هدمت داره ۱۳۳۵ فنزل إلى قرية من اعمال الحلة وبها توفى مع ابن عمه السيد حسين بن حيدر فى يوم واحد (۱۳ ع ۱ ۱۳۳۹) وحملا معا إلى النجف. وقد جمع ديوانه فى حياته. وبعض مراثيه موجودة ضمن مجموعة مع مراثى السيد مهدى بن سليمان الآتى عند السيد محمد حسن الطالقانى فى النجف.

(۴۸۶۳: ديوان عبد الملك البعلبكى أو شعره) عده ابن شهرآشوب فى (المعالم ص ۱۳۹) من شعراء أهل البيت.

(ديوان عبد الملك سمرقندى) يأتى بتخلصه (عصامى) كما فى (روشن ص ۴۵۸) و (دولت ۵) (۴۸۶۴: ديوان عبد مناف قمى أو شعره) وهو الميرزا عبد مناف من السادة بقم.

ترجمه وأورد شعره فی (نر ۵ ص ۱۱۲) وکذا فی (روشن ۴۴۰).

(۴۸۶۵ دیوان عبد المنعم الفرطوسی) وهو ابن الشیخ حسین بن حسن المولود بالنجف ۱۳۳۳ یقرب من أربعة آلاف بیت فی مجلدین فی رثاء أهل البیت والعلماء.

طبع الأول فی ۱۳۷۸ فی النجف، وطبع قصیدته فی رثاء السید ماجد العوامی فی (ذکری السید ماجد. ص ۱۰۵) وقصیدته فی رثاء الشیخ محمد رضا آل یاسین فی عدد البیان الخاص به فی ۱۲۲ بیتا. وله دیوان آخر فی الاجتماعیات اسماه (معرض العواطف) یأتی فی المیم.

(دیوان عبد المؤمن هروی أو شعره) کان متولیا لمزار الجامی ولذلک یتخلص (مزاری) کما ترجمه فی (لط - ص ۱۴۵).

(۴۸۶۶ دیوان عبد المولی أصفهانی أو شعره) ذهب فی فتنة الأفغان إلی سیجان عند أقربائه بها. ترجمه وأورد شعره الحزین فی تذکرته ص ۱۰۳.

(۷۰۰)

مفاتیح البحث: مدینة النجف الأشرف (۴)، سلیمان بن داود بن سلیمان (۱)، عبد الملک البعلبکی (۱)، ابن شهرآشوب (۱)، مدینة بغداد (۱)، عبد الکریم (۱)، عبد المؤمن (۱)، الوفاة (۱)

صفحه ۱۵۰

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحة ۷۰۱

(۴۸۶۷: دیوان عبد المهدی الأعرجی) هو السید عبد المهدی بن راضی بن حسین بن محمد بن جعفر بن الشریف المرتضی المنتهی إلی أحمد بن عبید الله بن علی بن عبید الله الثانی بن علی الصالح بن عبید الله الأعرج بن الحسین الأصغر بن السجاد. ولد فی النجف ۱۳۲۲ وتلمذ علی خاله الخطیب الشاعر الشیخ قاسم الملا محمد الحلی فصار خطیبا شاعرا مبرزا علی أقرانه محسودا عندهم، فسقوه ما یهجن الصوت ولم یقدروا علی منع شعره، إلی أن جائه القضاء فاستحم فی شط الحلة وغرق فی الماء واخرج جسده بعد یوم ولیلة وحمل إلی النجف فی رجب ۱۳۵۸ فجمع دیوانه شقیقه الخطیب السید حبیب الأعرجی فی ۱۳۵۹ وجعله مجلدا تزید صفحاته علی ثلاثمایة صفحة وتواریخه وفوائد، وأرجوزة فی تواریخ المعصومین أکبر من أرجوزة الشیخ الحر.

(۴۸۶۸: دیوان الشیخ عبد المهدی مطر) ابن الشیخ عبد الحسین بن الشیخ حسن مطر النجفی المولود بها فی یوم السبت ۲۶ شوال ۱۳۱۸ یقرب من خمسة آلاف بیت بخطه.

أکثره فی مراثی أهل البیت فی یوم الطف وغیره.

(۴۸۶۹: دیوان الشیخ عبد المهدی الحجار) ابن الشیخ داود بن سلمان بن إسماعیل ابن مقلد بن مهیوب بن شرف المنتهی إلی عمرو بن معد یکرب الزبیدی من مذحج المعروف بالشیخ مهدی الحجار النجفی المولود فی الحیرة ۱۳۱۵ وبعد تحصیلاته بعث وکیلا من قبل السید أبی الحسن الأصفهانی إلی معقل البصرة وکان عالمها إلی أن توفی بمستشفی البصرة فی السبت ثانی شعبان ۱۳۵۸ وحمل إلی النجف. طبع له أرجوزة (البلاغ المبین) المذکور فی ج ۳ ص ۱۴۱ وطبع الجزء الأول من أرجوزته (فوز الدارین فی نقض العهدین) فی ۱۳۴۹ وکتب فی أواخر عمره (نقض الوشیعة) فی رد موسی جار الله منضما إلی رد النشاشیبی محمد اسعاف فی کتابه (الاسلام الصحیح) فی نیف وخمسین یوما، لأنه شرع فیه یوم النصف من رمضان وفرغ منه فی ثامن ذی قعدة من ۱۳۵۷.

(۴۸۷۰: دیوان الشیخ عبد النبی الخطی) فی مراثی الحسین (ع) وهو ابن الحاج احمد الخطی. أورد بعض مراثیه الشیخ لطف الله الجد حفصی فی مجموعته التی کتبها لنفسه فی ۱۲۰۱ عند الشیخ محمد علی یعقوب.

(۷۰۱)

مفاتیح البحث: الإمام الحسین بن علی سید الشهداء (علیهما السلام) (۱)، یوم عاشوراء (۱)، مدینة النجف الأشرف (۴)، شهر رجب المرجب (۱)، شهر رمضان المبارک (۱)، شهر شعبان المعظم (۱)، شهر شوال المکرم (۱)، عبید الله بن علی (۱)، مدینة البصرة (۲)، الشریف المرتضی (۱)، صالح بن عبید (۱)، محمد بن جعفر (۱)، المنع (۱)، الحج (۱)

صفحه ۰۱۶

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحة ۷۰۲

(۴۸۷۱: دیوان الشیخ عبد الواحد آل مظفر) هو ابن الشیخ احمد النجفی المولود ۱۳۱۰. رأیته بخطه عنده بالنجف.

(دیوان الحاج عبد الواسع أقدس) ابن الحاج محمد خان قدسی نزیل الهند عند السلطان اورنگ زیب. ترجمه النصر آبادی ومر فی ص ۸۷ (۴۸۷۲: دیوان عبد الواسع التونی أو شعره) هو مؤلف (ترجمة الرسالة الذهبیة الرضویة) باسم الشاه سلطان حسین الصفوی عند زیارته للمشهد الرضوی. ذکر فی الترجمة بعض اشعاره فی مدح السلطان والدعاء له، وذکر ان تاریخ زیارته (زیارات شاهی قبول الهی = ۱۱۱۹).

(۴۸۷۳: دیوان عبد الواسع جبلی) وهو بدیع الزمان عبد الواسع بن عبد الجامع ابن عمران بن ربیع المولود بغرجستان فی شمال غزنة والمتوفی ۵۵۵ کما فی (مع ۱:

۱۸۵) أو ۵۷۵ کما فی شاهد صادق. مدح بهرامشاه الغزنوی (۵۴۴۵۱۲) وسنجر السلجوقی (۵۵۲۵۱۱) له قصاید عربیة أیضا لکنها ضاعت. ودیوانه الفارسی فی ۷۵۰۰ بیت توجد فی (المجلس) کما فی فهرسها ۳: ۳۴۹ وعند (فخر الدین) و (سپهسالار ۳۹۳) ومکتبة لالا إسماعیل باستانبول وتصویره الفتوغرافی بجامعة طهران برقم ۱۹۹. ترجمه المستوفی فی تاریخ گزیده ص ۸۲۲ و (دولت ۲) و (بهش ۲ ص ۳۴۲).

(۴۸۷۴: دیوان مولانا عبد الواسع) المنشی الهروی. له خمسمایة بیت فی هجاء الخواجة مجد الدین ولغیره أزید من الف بیت، کما ذکر فی (مجن ۴ ص ۹۹ و ۲۷۶) وأظنه صاحب (الترسل) الموجود بجامعة طهران کما فی فهرسها (۲: ۱۹ و ۲۸۰).

(دیوان عبد الوهاب) راجع دیوان نشاط ودیوان گلشن ودیوان طراز.

(۴۸۷۵: دیوان مولانا عبد الوهاب) الأسفراینی قاضی سبزوار واستر آباد والمتوفی باسترآباد. له تتبع (دریای أبرار) للأمیر خسرو. ترجمه فی (مجن ۲ ص ۴۲ و ۲۱۴) وأورد مطلعه. ولعله عبد الوهاب بن علی الاسترآبادی المذکور فی (۲: ۴۰۲) الموجود شرحه علی الفصول فی جامعة طهران کما فی فهرسها ۳: ۵۹۳.

(۴۸۷۶: دیوان عبد الوهاب سمرقندی أو شعره) له الید فی الشعر الفارسی والترکی.

ترجمه فی (مجتس ۸ ص ۱۷۱) وأورد شعره.

(۷۰۲)

مفاتیح البحث: مدینة مشهد المقدسة (۱)، مدینة النجف الأشرف (۱)، مدینة طهران (۳)، عبد الوهاب بن علی (۱)، الهند (۱)، الوسعة (۵)، الشهادة (۱)، الحج (۲)

صفحه ۰۱۷

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحة ۷۰۳

(دیوان عبد الوهاب سهائی) دونه بنفسه ومر بتخلصه. ترجمه فی (مجن ۵ ص ۱۰۹ و ۲۸۳) ویأتی واهبی.

(۴۸۷۷: دیوان المیر عبد الوهاب الشیرازی) من سادات الانجو بشیراز. ترجمه النصر آبادی فی (نر ۹ ص ۸۵) وأورد شعره، وکذا فی

(روشن ۴۴۱) وقال یعرف (میرمجنون).

(۴۸۷۸: دیوان القاضی عبد الوهاب) قاضی المشهد والمدفون بها ولم یکن له نظیر فی الانشاء. ذکر بداهته فی المغلوب المستوی، مثل (برايد يا رب) ذکره فی (مجن ۲ ص ۲۶ و ۲۰۱).

(دیوان عبد الوهاب یزدی) ابن محمد علی بن هاشم زرگر أصفهانی. طبع له (فرهنگ خداپرستی) نظما فی ۱۲۸۱ و ۱۳۲۷ بطهران فی ۳۰۷ ص. یأتی بتخلصه محرم.

(۴۸۷۹: دیوان السید عبد الهادی الشیرازی أو شعره) وهو ابن المیرزا إسماعیل الحسینی الشیرازی النجفی المولود فی سنة وفاة أبیه وهی سنة ۱۳۰۵ وکان والده مع تفقهه فی الدین شاعرا ماهرا فی اللغتین الفارسیة والعربیة. طبع بعض شعرهما.

(۴۸۸۰: دیوان السید عبد الهادی العطار) المعروف بالقطان ابن السید جواد بن السید مهدی بن السید هاشم بن محمد بن السید عطیة الموسوی المولود بالنجف ۱۳۲۵ هو ثلاثة اجزاء ۱ المواهب الموسویة ۲ الخواطر الموسویة ۳ النفحات الموسویة. وله (الدرة الغراء) فی سلسلة نسبه. ذکر فی ج ۸ ص ۱۰۳ وتحتوی دواوینه الثلاثة علی الف ومایتین بیت.

(۴۸۸۱: دیوان الشیخ عبد الهادی الصنعانی) ابن محمد السودی الزیدی، معاصر الامام شرف الدین الذی مات ۹۹۵ ترجمه فی نسمة السحر وأورد شعره.

(دیوان عبد الهادی النحوی) یأتی بعنوان هادی فی حرف الهاء کما هو مشهور به.

(۴۸۸۲: دیوان العبدی أو شعره) وهو أبو أسماء. عده ابن شهرآشوب فی شعراء الشیعة فی (المعالم ص ۱۳۹).

(۴۸۸۳: دیوان العبدی أبی عبد الله أو شعره) وهو سفیان بن مصعب الکوفی من أصحاب الصادق. ذکره کذلک ابن شهرآشوب فی (المعالم ص ۱۳۹) وأورد شعره فی (المناقب) ونقل عن الصادق (ع) ایصائه بتعلیم اشعار العبدی للأطفال.

(۷۰۳)

مفاتیح البحث: الإمام جعفر بن محمد الصادق علیهما السلام (۱)، مدینة النجف الأشرف (۱)، مدینة طهران (۱)، علی بن هاشم (۱)، ابن شهرآشوب (۲)، سفیان بن مصعب (۱)، هاشم بن محمد (۱)، الصدق (۱)، الجود (۱)، الموت (۱)، الشهادة (۱)، الوفاة (۱)

صفحه ۰۱۸

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحة ۷۰۴

(دیوان العبدی) راجع المطرق العبدی، وابن حماد.

(۴۸۸۴: دیوان عبدی أصفهانی) هو المیرزا عبد الله بن المیر محمد علی طبعی.

قال فی (روشن ۴۴۲) ان له مثنوی باسم (آدم وپری) نظمه باسم الشاه طهماسب الصفوی.

(۴۸۸۵: دیوان عبدی أصفهانی) وهو المیر عبد الحسین الأصفهانی. طبع دیوانه بأصفهان ۱۳۶۸ فی ۱۰۴ ص. باسم (درر المصائب) ومات ۱۳۷۲ عن خمس وسبعین سنة. ترجمه فی (شعراء أصفهان. ص ۳۳۰).

(دیوان مولانا عبدی الجنابذی) ترجمه فی (خص ۸ ص ۱۸۴) وأورد شعره راجع عبدی گنابادی.

(۴۸۸۶: دیوان مولانا عبدی رازی أو شعره) کان معاصر سام میرزا ترجمه فی (تس ۵ ص ۱۶۱ وأورد شعره و (طبق ۲ ص ۴۹۹).

(دیوان عبدی شیرازی) اثنان، أحدهما یتخلص نویدی مفرده نویس یأتی فی النون ومر فی (۷: ۲۶۳). والآخر یتخلص صابر ویلقب (دنبه) مر فی ص ۵۷۳.

(۴۸۸۷: دیوان عبدی شیروانی أو شعره) تتبع أهلی شیرازی فی الغزل. وکان ماهرا فی الشطرنج ومات ۹۷۵ عن أربعین سنة کذا فی (دجا ص ۲۶۸).

(۴۸۸۸: دیوان عبـدی گنابادی) مصاحب جاهی صـفوی. له مثنوی (گوهر شاهوار) ترجمه وأورد شـعره فی (خص ۸ ۱۸۴) و (گلشن ۲۷۷) و (تغ ۸۷).

(دیوان عبدی قلندر) النیشابوری. راجع عبدی نیشابوری.

(۴۸۸۹: دیـوان عبـدی گیلانـی أو شـعره) ترجمه معاصـره سـام میرزا فی (تس ۵ ص ۱۴۹) وأورد شـعره وکـذا (گلشـن ص ۲۷۷) و (علمای گیلان ص ۸۵).

(۴۸۹۰: دیوان عبـدی نیشـابوری أو شـعره) وهو الخطاط بالتعلیق، وخال شاه محمود الخطاط، وأسـتاذه فی الخط. قال فی (تس ۴ ۸۱) تلمذ فی الخط علی سلطان علی مشهدی ومات فی هذه السنین (سنهٔ التألیف ۹۵۷) وکذا فی (روضهٔ الصفا) وقال سنگلاخ فی (امتحان الفضلاء ۱: ۹۷) انه تلمـذ فی الخط علی ذی الکمالین محمد باقر والد المیر علی الهروی المتوفی ۹۷۶ وکان حیا ترجمه فی (مجتس ۵ ص ۱۴۸)

(۷۰۴)

مفاتیح البحث: مدینهٔ إصفهان (۲)، الوفاهٔ (۱)

صفحه ۱۹۰

الذریعهٔ – آقا بزرگ الطهرانی – ج ۹ق۳ – الصفحهٔ ۷۰۵

بعنوان عبدی قلندر.

(۴۸۹۱: دیوان عبدی نیشابوری أو شعره) مداح الأئمهٔ (ع). أورد شعره فی (تس ۵ ص ۱۷۶).

(۴۸۹۲: دیوان عبدی یزدی) واسمه عبد علی. ترجمه وأورد شعره فی (تش یز ص ۳۰۸) قال: وله مثنوی فی قبال (مخزن الاسرار).

(۴۸۹۳: دیوان عبرت قاجار) هو عبـد العلی بن معتمـد الدولـهٔ فرهاد میرزا. تلمـذ علی المیرزا محمـد علی القاینی والمیرزا محمد رضـا القمشهی کما فی (المآثر: ۱۹۱) رأیت نسخهٔ من شرح فصوص الحکم تألیف الجامی، وهبه المولی لطف الله امین الاسلام ابن فتح الله شیخ الاسـلام لهذا الشاعر فی ۲۲ ع ۲ ۱۲۸۵ فکتب الشـاعر علی ظهره قصـهٔ رؤیا رآه فی ۱۰ ذی القعدهٔ ۱۳۰۰ وعبر عن نفسه بخـادم الفقراء النعمهٔ اللهیهٔ عبد علی.

(۴۸۹۴: دیوان عبرت نـائنی) وهو المیرزا محمـد علی المصـاحبی الملقب عـارفلی؟ لی ابن عبـد الخالق ابن حبیب الله بن علی أکبر بن یوسف بن حسن بن محمـد جعفر بن نظام الـدین حسـینا المعروف بمصاحب النائنی. ولد بأصـفهان فی رمضان ۱۲۸۵ وخرج منها فی ۱۳۰۴ ورجع إلیها فی ۱۳۲۱ ثم تزوج فی نائین وخرج إلی طهران وکان بها إلی أن مات فی ذی الحجـهٔ ۱۳۶۱ ودفن فی امامزاده عبد الله. مهر فی الشعر والخط وسلک طریق العرفان والتصوف. وطبع منتخب دیوانه بطهران فی ۱۳۱۳ ش. فی ۹۳ ص.

ترجمه ایزدگشسب فی (نامهء سخنوران. ص ۱۶۰) وتاریخ نائین. ص ۱۹۳، وشعرای معاصر أصفهان. ص ۳۳۱. وله (مدینهٔ الأدب) أو (نامهء فرهنگیان) یشـتمل علی تراجم ۳۵ شاعرا مع أشـعارهم. وهو الذی جمع (دیوان السـید علی ابن الحسـین الاخوی)) الموجود فی (المجلس) کما فی فهرسها ۳: ۶۹۲. کما سیجئ.

(۴۸۹۵: دیوان عبرت هندی أو شـعره) واسـمه احمد. کان ماهرا فی الموسـیقا، وتلمذ فی الشـعر علی بیدل. وکان یتخلص (مفتون) ثم بدله إلی (عبرت) ترجمه وأورد شعره فی (خیال ص ۲۹۰ ۲۹۱) وسماه فی (حسینی ص ۲۲۴) بمحمد علی عبرت.

(۷۰۵)

مفاتیح البحث: شـهر ذی القعدهٔ (۱)، شهر ذی الحجهٔ (۱)، شهر رمضان المبارک (۱)، مدینهٔ إصفهان (۲)، مدینهٔ طهران (۲)، الموت (۱)، الزوج، الزواج (۱)

صفحه ۰۲۰

الذريعة - آقا بزرگ الطهراني - ج ۹ق۳ - الصفحة ۷۰۶

(۴۸۹۶: ديوان عبقرى أو شعره) وهو الأمير خيزى التبريزى من شعراء القرن الثالث عشر. حكى ترجمته عن (حديقة الشعراء) فى (دجا ص ۲۶۹).

(۴۸۹۷: ديوان عبهرى أو شعره) واسمه الحكيم عبد المجيد الغزنوى معاصر الحكيم سنائى وأديب صابر وغيرهما. ترجمه فى (مع ج ۱ ص ۳۳۷) وأورد نيفا وعشرين من شعره. وكذا فى (گلستان مسرت ص ۲۵۲).

(۴۸۹۸ ديوان عبيد زاكانى) الشاعر المنشى الكاتب الظريف النقاد القزوينى. ترجمه فى رياض العلماء، قال وشهرة ظرافته أخرجته من ديوان العلماء وهزلياته بالفارسية، عندنا منه قطعة، وله ديوان شعر أيضا. انتهى كلام الرياض. وحكى فيه أيضا عن كتاب رجال المولى فرج الله الحويزى ان زاكان بالزاى اسم قبيلة من العرب سكنوا فى قزوين وفى تاريخ گزيده للمستوفى (ص ۸۴۵ و ۸۴۶) أورد منشورا ينسبونه إلى النبى صلى الله عليه وآله كتبه لاحد أجدادهم. اما هو فاسمه نظام الدين عبيد الله الزاكانى. سافر من قزوين إلى شيراز وتمكن عند شاه أبو إسحاق اينجو ورجع إلى قزوين، وتولى القضاء بها وتوفى ۷۷۱ كما فى شاهد صادق أو (۷۵۰) كما فى (تغ ۸۸) وكان لا يرومه اعمال الأعيان واضطهاد الاشراف للطبقة الدانية، فاخذ فى الانتقاد عن أخلاقهم وكتب فيها رسائل كثيرة مثل (أخلاف الأشرف) ألفه ۷۴۰ و (دلگشا) و (صدپند) الفه ۷۵۰ و (تعريفات) أو ((ده فصل) فى اصطلاحات أهل زمانه، و (ريش نامه) و (عشاق نامه) و (فالنامه) وأشهر من الكل (موش وگربه) كما يأتى. وله مهاجاة مع سلمان ساوجى ثم تصالحا، وكذلك مع غيره. طبع كليات هزله باستانبول مع مقدمة لميرزا حبيب الأصفهانى وفرته الافرنسى. وطبع له (سنگتراش) و (عشاق نامه) مع مقدمه النفيسى فى ۱۳۱۴ ش. فى ۴۸ ص. صغيرة. وطبع كليات ديوانه وحيد الدستگردى مع مقدمة لاقبال الآشتيانى فى ۱۳۲۱ ش. فى ۱۴۷ ص. ثم بتصحيح پرويز اتابكى فى ۱۳۳۷ ش.

فى ۳۸۳. ترجمه فى (خيال. ص ۵۴) و (تش ص ۲۲۷) و (حسينى ص ۲۱۱) و (روشن ۴۴۳) و (براون ۳: ۲۶۳ ۲۸۶) و (تاريخ مغل) لاقبال. ص ۵۵۰.

(۴۸۹۹: ديوان قاضى القضاة عبيد الله) ابن أحمد بن معروف، قاضى بغداد المولود ۳۰۶ والمتوفى ۳۸۱ وكان مجردا فى الاعتزال، صلى عليه فى داره أبو أحمد الموسوى

(۷۰۶)

مفاتيح البحث: الرسول الأكرم محمد بن عبد الله صلى الله عليه وآله (۱)، كتاب الأشراف للشيخ المفيد (۱)، مدينة بغداد (۱)، أحمد بن معروف (۱)، الشهادة (۱)

صفحه ۰۲۱

الذريعة - آقا بزرگ الطهراني - ج ۹ق۳ - الصفحة ۷۰۷

والد الشريفين المرتضى والرضى، وكبر عليه خمس تكبيرات، ثم حمل إلى جامع المنصور وصلى عليه ابنه بأربع تكبيرات. ترجمه فى تاريخ بغداد ج ۱۰ ص ۳۶۵ وأورد شعره.

وترجمه فى (نسمة السحر) أيضا.

(ديوان أبى احمد عبيد الله) ابن عبد الله بن اجل الملوك طاهر بن حسين بن مصعب ابن ذريق بن ماهان الخزاعى البغدادى المولود ۲۲۰ والمتوفى ۳۰۰ ترجمه فى (نسمة السحر) وأورد شعره.

(۴۹۰۰: دیوان عتابی گلپایگانی أو شعره) وهو المیر السید محمد، تلمیذ حضوری القمی. ذهب إلی الهند وتقرب عند عادلشاه، ثم سجنه سبعة سنین، ثم أفرج عنه وحج البیت. أورد شعره فی (هفت. ص ۱۳۳) و (تش ص ۲۰۷).

(۴۹۰۱: دیوان عتیقی تبریزی أو شعره) وهو قطب الدین التبریزی والد جلال الدین ومعاصر الخواجة رشید الدین الهمدانی المتوفی ۷۱۸ ترجمه فی (مع ج ۱ ص ۳۳۸) وأورد شعره.

(۴۹۰۲: دیوان عتیقی سمرقندی) وهو ملک الأفاضل جلال الدین بن قطب الدین التبریزی المتوفی ۷۴۱ ترجمه فی (دجا ص ۲۶۹) وأورد بعض مثنویه نقلا عن (عرفات العاشقین) و (روضات الجنان) وغیرهما. ونقل تقریظه الفارسی لتفسیر الخواجة رشید الدین الوزیر الذی توفی ۷۱۸ مطابق قوله (طاب ثراه) وهذا التفسیر قرظه مائتا فاضل فی عصره. وقال إن نسخة دیوانه الکبیر المؤرخة ۷۴۴ رأیتها فی مکتبة الفاتح باستانبول قبل خمس وعشرین سنة. وقال سنگلاخ فی امتحان الفضلاء (۱: ۲۵۶ ۲۹۲) انه رأی نسختین من قصایده أحدهما بخط خلیل قلندر هروی، والثانی بخط إبراهیم بن المیر عماد. وترجمه معاصره المستوفی فی (تاریخ گزیده. ص ۸۱۷) وفی (بهش ۱ ص ۳۲۹). وفی (تش ص ۳۳۵) قال إنه تلمیذ رشید الوطواط، ولیس بصحیح ولعله أراد الخواجة رشید الهمدانی کما ذکر.

(۴۹۰۳: دیوان عتیقی شروانی أو شعره) ذو اللسانین المولود بشماخی، معاصر صادقی ترجمه فی (خص ۸ ص ۲۴۳) وأورد شعره الفارسی والترکی.

(۴۹۰۴: دیوان عتیقی شروانی أو شعره) من قلندریة البکتاشیة، نزیل بغداد فی

(۷۰۷)

مفاتیح البحث: کتاب تاریخ بغداد للخطیب البغدادی (۱)، مدینة بغداد (۱)، جلال الدین (۱)، الهند (۱)، الطهارة (۱)، الوفاة (۲)

صفحه ۷۰۸

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحة ۷۰۸

أیام محمد علی تربیت، کما ذکره فی (دجا ص ۲۷۱) وأورد بیتین له.

(۴۹۰۵: دیوان عجایب وغرایب) لأمجد علی بالفارسیة والأردویة. طبع باکرا (الهند) فی ۱۲۶۶ فی ۱۴۸ ص.

(۴۹۰۶: دیوان عجزی) اسمه حسن بیک التبریزی معاصر صادقی ترجمه فی (حض ۸ ص ۱۹۰) وأورد فی (تش ص ۳۱) بعض مطالع غزلیاته ورباعیاته وحکی فی (دجا.

ص ۲۷۱). عن (خلاصة الاشعار) ان دیوان عجزی فی الجواب عن دیوان بابا فغانی وترجمه فی (تغ ۸۸) وفی (عالم آرا ص ۵۱۶ [۳۵۳]) ذکر قصته مع الشاه عباس فی الإسطبل بقزوین.

(دیوان عجزی یزدی) معاصر شاه أبو تراب القاضی نزل إلی أصفهان شاکیا عن عمال یزد ولم یعد، فسکن بها واشتغل بالصیاغة، وذکر رباعیة فی هجاء شاه أبو تراب. وذکره فی (نر ۹ ص ۳۰۶) بعنوان ملا عصری وأورد الرباعیة مستزادا. فراجع (عذری) و (عصری).

(۴۹۰۷: دیوان عجیب مازندرانی) اسمه محمد خلیل. هاجر إلی طهران مع أبیه فی عصر محمد شاه قاجار وترقی امره وصار من شعراء السلطان ناصر الدین شاه ترجمه فی (مع ج ۲ ص ۳۵۰) وأورد کثیرا من شعر دیوانه الذی جمعه بنفسه وفی (المآثر ص ۲۰۶) انه اخذ تخلصه بأمر من محمد شاه.

(۴۹۰۸: دیوان عجیبی جرجانی) اسمه شمس الدین محمد، معاصر الحکیم سنائی ترجمه فی (تش ص ۱۵۴) و (لب ۱۱) و (مع ج ۱ ص ۳۳۷) وأوردوا شعره. وأورد النصر آبادی بعض شعره فی وصف التفاح فی (نر ۱۴ ص ۴۹۲) ورأی سنگلاخ دیوانه بخط ملا

معروف كما فى (امتحان الفضلاء ۱: ۱۷۳) وترجمه فى (تغ ۸۸) و (روشن ۴۴۵) وفى (نر ۱۴ ص ۴۹۲) سماه جوزجانى.

(۴۹۰۹: ديوان السيد عدنان) ابن السيد شبر بن على بن محمد بن على بن أحمد ابن هاشم بن علوى عتيق الحسين بن السيد حسين الغريفى البحرانى. ولد بالبصرة ۱۲۸۳ ومات أبوه وهو صغير فرباه خاله السيد سلمان برعاية والدته، وهاجر من المحمرة (خرمشهر) إلى النجف وله أربعة عشر عاما، وبقى فى النجف يشتغل على العلماء، عمه السيد على والد السيد مهدى البحرانى والميرزا حبيب الله والشيخ محمد طاها والسيد

(۷۰۸)

مفاتيح البحث: ناصر الدين شاه القاجارى (۱)، مدينة النجف الأشرف (۲)، مدينة إصفهان (۱)، مدينة طهران (۱)، شمس الدين محمد (۱)، على بن أحمد (۱)، على بن محمد (۱)، الهند (۱)

صفحه ۰۲۳

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانى - ج ۹ق۳ - الصفحة ۷۰۹

محمد سعيد الحبوبى، وتلمذ عليه السيد ناصر الأحسائى والخطيب السيد صالح الحلى.

وأخصهم به الشيخ عيسى بن الشيخ ناصر الخاقانى القائم مقامه ووصيه وقيم أولاده الصغار، على، حسن، محمد على، شبير. وله (قبسة العجلان) و (حاشية العروة) و (حاشية القوانين) و (أرجوزة الحج) و (الأنساب المشجرة) عند ولده السيد حسن فى المحمرة ترجمه الخاقانى فى دليل الآثار المخطوطة قال وقد جمعت ديوانه من مختلف المجاميع الخطوطة تبلغ ماية وستين صفحة، وفرغت من جمعه فى النجف ۱۰ ذى القعدة ۱۳۶۱ وترجمه تلميذه وابن عمه السيد مهدى فى بعض إجازاته فذكر انه ولد بالبصرة غرة ج ۲ ۱۲۸۳ ومات أبوه العالم المصنف بالبصرة ۱۲۸۸ قال إنه مرض بالاستسقاء بالبصرة فحمل إلى الكاظمية مستشفيا وبها توفى (۵ شعبان ۱۳۴۰) وحمل ليومه إلى النجف، ودفن فى الحجرة على يسار الداخل إلى الصحن الغروى من الباب السلطانى. وذكر لنا حسين بن على بن جواد محفوظ العاملى الكاظمى أنه أيضا جمع اشعاره فى مجلد كبير وكتب فى أحواله (النابغة البحرانى) ومر له فى (۲: ۳۸۱) (انساب العرب).

(ديوان عذرى) كما سماه فى (تش ص ۳۱) و (روشن ص ۴۴۶) وعنه فى (دجا ص ۲۷۲) أو (عجزى) كما فى (تش يز ص ۳۰۹) والصحيح (عصرى) كما فى (نر ۹ ص ۳۰۶).

(۴۹۱۰: ديوان عذرى بيگدلى) واسمه إسحاق بيك أخ آذر البيگدلى المذكور فى (ص ۱۰) له (تذكرهء إسحاق بيك) الموجود فى (سپهسالار) مكررا. وله تذكرة أخرى للشعراء ركب فيه غزليات اشترك فيه شعراء متعدون. ومات بقم ۱۱۸۵ وقال صباحى فى تاريخه: [بادا در بهشت جاودان إسحاق بيك]. وترجم فى (انجمن ۴) وريحانة الأدب و (مع ۲: ۳۴۵) وفهرس المجلس (۳: ۱۵۲).

(۴۹۱۱: ديوان عراقى همدانى) هو فخر الدين إبراهيم بن شهريار وابن أخت السهروردى. قال الجامى ولد بهمدان وحفظ القرآن فى صغره، ولما بلغ السبعة عشر سافر إلى الهند وتلمذ على الشيخ بهاء الدين زكريا وتزوج ابنته فولدت له كبير الدين.

وجلس مكان بهاء الدين بعد موته، فطرده الملك ففر إلى مكة وجاء إلى قونية وبها الف (اللمعات) ثم ذهب إلى مصر وصار شيخ الشيوخ، ورجع إلى الشام فلحق به

(۷۰۹)

مفاتيح البحث: مدينة الكاظمين (۱)، شهر ذى القعدة (۱)، مدينة مكة المكرمة (۱)، مدينة النجف الأشرف (۲)، شهر شعبان المعظم (۱)، القرآن الكريم (۱)، الشام (۱)، الهند (۱)، الحج (۱)، الجود (۱)، الموت (۱)، المرض (۱)

صفحه ۰۲۴

الذريعة - آقا بزرگ الطهراني - ج ۹ق۳ - الصفحة ۷۱۰

ولده كبير الدين ولم يمض أكثر من ستة أشهر الا ومات بها في ثمان ذي القعدة ۶۸۸ ودفن بصالحية دمشق. له غير دوان غزله، مثنوى (عشاق نامه) طبع ۱۳۵۷ ببمبئي في عشرة فصول. أوله:

هر كه جان دارد وروان دارد * واجب است آنكه درد جان دارد وطبع ديوانه بنولكشور ۱۹۰۹ م. في ۲۴۴ ص. وفيها (ساقينامه). ودخل رباعياته في (سخنان أبو سعيد أبو الخير)) كما في مقدمته ص ۵۶. وتوجد نسخه المخطوطة عند (الملك) وفي مكتبة جامعة طهران وغيرها. وترجمه الجامي في (النفحات ص ۵۴۲) و (خيال ص ۷۱) و (تش ص ۲۵۶) و (حسيني ص ۲۰۳) و (ميخانه ص ۲۷ ۴۹) و (براون ۳: ۱۴۴) و (ريحانة الأدب) و (گلستان مسرت ص ۳۸۶) و (مع ۱: ۳۳۹) و (تغ ۸۸).

(ديوان عرب التبريزي) التاجر نزيل عباس آباد أصفهان المتخلص ب (ناصح) ترجمه معاصره النصرآبادي في (نر ۵ ص ۱۲۵) وأورد بعض شعره. يأتي في النون.

(۴۹۱۲: ديوان عرب شيرازي أو شعره) نزيل أصفهان والمتوفى أخيرا بالهند ترجمه معاصره النصرآبادي في (نر ۶ ص ۲۰۳) وذكر شعره، وعنه في (گلشن. ص ۲۷۸).

(۴۹۱۳: ديوان عرب آقا كرماني) ترجمه النصرآبادي في (نر ۵ ص ۱۴۸) وذكر انه توفي قريبا وأورد ما نقل عنه من الشعر، وعنه في (گلشن ص ۲۷۸).

(۴۹۱۴: ديوان عرشي أكبر آبادي) واسمه محمد مؤمن بن عبد الله الملقب (مشكين رقم) كان كوالده خطاطا. نصب معلما لسليمان بن دارا شكوه بدهلي، ومات بها في ۱۰۹۱ عن تسعين سنة. له ديوان موجود ومنظومة (شاهد عرشي) و (مهر ووفا) ترجمه في (گلشن ۲۲۹) وعنه في القاموس التركي وعنه في الريحانة. وجاء تاريخ وفاته ۱۰۹۱ في (گلستان مسرت ص ۳۹۷):

چو پرسند سال وصالش بجان * بگو (سيد عرشيان مير مؤمن) (ديوان عرشي تكلو) راجع عرشي تبريزي.

(۴۹۱۵: ديوان عرشي تبريزي) اسمه طهماسب قلي بيك تكلو. قال الصادقي في (خص ۴ ص ۶۱) انه يسكن يزد. وفي (تش ص ۱۸) انه كان يتخلص (عهدي) فبدله

(۷۱۰)

مفاتيح البحث: شهر ذي القعدة (۱)، مدينة إصفهان (۲)، مدينة طهران (۱)، الهند (۱)، دمشق (۱)، الشهادة (۱)

صفحه ۰۲۵

الذريعة - آقا بزرگ الطهراني - ج ۹ق۳ - الصفحة ۷۱۱

(عرشي) وأورد شعره. وقال النصر آبادي في (نر ۹ ص ۲۶۶) انه تبريزي. وديوانه يقرب من عشرة، آلاف بيت، فيه قصايد في مدح مير ميران وأورد بعض اشعاره. راجع عرشي يزدي.

(ديوان عرشي يزدي) ترجمه آيتي في (تش ص ۳۰۹) وأورد له البيت المذكور في (نر ۹ ص ۲۶۶) لعرشي تبريزي، وهو:

تخم ديگر بكف آريم وبكاريم زنو * كانچه كشتيم زخجلت نتوان كرد درو قال آيتي: ولما قرء البيت على ميرزا عبد الله بن عرشي خرج عبد الله من ليلته مع رحله إلى بلاد الهند وبها توفي، وذلك من شدة خجله. ولعله الذي ذكره الصادقي. وعبد الله بن عرشي مر ذكره في (ص ۶۹۸) وترجم في (گلشن ص ۲۷۹) و (تغ ۸۸) أيضا.

(۴۹۱۶: ديوان عرفان أصفهاني أو شعره) واسمه قديرا. ترجمه وأورد شعره في (گلشن ص ۲۸۰).

(۴۹۱۷: دیوان عرفان الشهرستانی) اسمه المیرزا عبد الله بن المیرزا علاء الدین محمد الشهرستانی. کان والده ابن أخت الشاه عباس، أعماهما الشاه صفی. ترجمه فی (مع ج ۱ ص ۴۰) وأورد شعره. وترجمه النصرآبادی فی (نر ۱ ص ۱۳) بعنوان اسمه کما مر وکذا فی (روشن ۴۴۷).

(۴۹۱۸: دیوان میر عرفان الطهرانی) احتمل النصر آبادی فی (نر ۹ ۴۰۹) انه طهرانی، وقال إنه یبیع الکتب فی أصفهان وأورد بعض شعره فی (گلشن ۲۸۰).

(۴۹۱۹: دیوان عرفان کالبی أو شعره) واسمه سلطان أبو سعید. کان خلیفة الشاه فضل الله بن السید احمد الکاشفی. توفی ۱۱۴۷. وقال آزاد البلگرامی فی تاریخه:

دریاب که از آیهء قرآن مجید * تاریخ نوشتم (یرثون الفردوس) ترجمه وأورد شعره فی (گلشن ۲۸۰).

(۴۹۲۰: دیوان عرفان هندی أو شعره) وهو ابن الخواجة مکی. ترجمه وأورد شعره فی (سرخوش ص ۸۱).

(۴۹۲۱: دیوان عرفان یزدی) اسمه المولی مطیع من أکابر علماء یزد. وله المدایح وسوم (المواهب السنیة فی المدایح العلیة). ترجمه آیتی فی (تش یز ص ۳۱۰)

(۷۱۱)

مفاتیح البحث: مدینة إصفهان (۱)، الهند (۱)، البیع (۱)

صفحه ۲۶۰

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحة ۷۱۲

وکذا فی تذکرهء (شبستان) المذکور فی ۴: ۳۵.

(۴۹۲۲: دیوان عرفی التبریزی) ترجمه سام میرزا فی (تس ۵ ص ۱۶۷) وذکر مثنویه (گوی وچوکان) وکذا فی (گلشن ۲۸۱). وفی (دجا ص ۲۷۲) حکی عن (سفینة خوشگو) ان له مایة وثلاثون قصیدة فی مدح الشاه عباس، واخذ منه خمسین تومانا جائزة مثنوی (گوی وچوکان).

(۴۹۲۳: دیوان عرفی شیرازی) وهو جمال الدین محمد الحسینی بن الخواجة بلوی زین الدین بن جمال الدین سید المعروف ب (چادرباف) کما وصفه فی (میخانه ص ۱۷۶) عن قول خال عرفی وهو شمس الأنام الشیرازی، وقال: ولد بشیراز فی ۹۶۳ واشتغل فی دیوان الحکم وکان یعرف (صیدی) ونظم الشعر شابا، وتخلص (عرفی) ثم سافر إلی الهند (۱) وتلمذ علی أبی الفتح الگیلانی وقربه أکبر شاه. وتوفی ۱۰۰۲ کما فی (میخانه) أو ۹۹۹ عن ست وثلاثین سنة. وتاریخ وفاته فی خزانهء عامرة تسع وتسعمایة فیه اسقاط لفظ تسعین فی الطبع. وحمل جثته میر صابر الأصفهانی إلی النجف فی ۱۰۲۷ کما فی (خز ص ۳۱۸) وقال إن أول مثنویه:

بسم الله الرحمن الرحیم * موج نخست است زبحر قدیم وقال لو یبدل لفظ (موج) بلفظ (مد)) یکون أحسن. ونقل کلام میرزا خان شارح قصاید عرفی، ونقل أیضا کلام المولی منیر اللاهوری شارح قصاید العرفی. وترجمه صادقی فی (خص ۸ ص ۱۵۰) وذکر جوابه (لمخزن الاسرار) للنظامی. أقول هو المطبوع بطهران ۱۳۰۸ وفی مقدمة طبعه ترجمة الشاعر، والشعراء الرائین له فی التاریخ المذکور.

قال فی میخانه: ولا ـ یعاب علی عرفی الا انه جسور وقح، تعرض لمولانا نظامی گنجوی فاخترم شابا. ثم ذکر قصة موته وما رآه فی منامه منه، ثم أورد فی میخانه قصیدته السینیة فی مدح علی (ع) الذی تخلصه:

عرفی بس است بیهده، بهر دعابرار * نزد جلیل عز وجل دست التماس

(۱) قال فی سبب خروجه من شیراز: در سن چهارده وپانزده حسن تمام عیار بهم رسانیده بود وآبله نکشیده، چون سال عمرش

ببیست رسید، آبله سرشاری برآورد، هرکس أو را میدید تنفر میکرد ومولوی أزین مقدمه بغایت آزرده ودرهم بود.. از غایت جهلی که داشت از وطن خروج کرد..

(۷۱۲)

مفاتیح البحث: الإمام أمیر المؤمنین علی بن ابی طالب علیهما السلام (۱)، مدینة النجف الأشرف (۱)، مدینة طهران (۱)، محمد الحسینی (۱)، جمال الدین (۲)، الهند (۱)، الموت (۱)، السفینة (۱)

صفحه ۰۲۷

الذریعة – آقا بزرگ الطهرانی – ج ۹ق۳ – الصفحة ۷۱۳

ورأیت عین هذه القصیدة مع بعض قصایده فی مجموعة عند السید محمد الموسوی الجزائری کتابتها ۱۲۷۱. وقد جمع عرفی دیوانه بنفسه فی ۹۹۶ وقال فی تاریخه:

مجموعهء طراز قدس تاریخش یافت * (أول دیوان عرفی شیرازی) وفیها ۲۷ قصیدة و ۲۷۰ غزلا و ۷۰۰ رباعیة. وعند موته أوصی إلی خان خانان بجمع بقیة اشعاره، ثم فی ۱۰۲۴ امر خان بجمع دیوانه فجمعها محمد قاسم (سراج أصفهانی) فی سنة ونصف سنة فی أربعة عشر الف بیت (۱) وقال فی تاریخه:

از خرد خواستم چو تاریخش * گفت (ترتیب داده) تادانی وهذا الدیوان یشتمل علی (مجمع الابکار) فی قبال (مخزن الاسرار) فی ۱۴۰۰ بیت و (خسرو وشیرین) فی ۴۴۰ بیتا. وکتب عبد الباقی النهاوند صاحب (مآثر رحیمی) دیباجة لهذا الدیوان فی تاریخ جمعه فی ۱۴ صفحة موجودة فی أول نسخة الدیوان فی (المجلس) کما فی فهرسها (۳: ۳۵۰). وتوجد (مجمع الابکار) فی (الرضویة) و (الملک) ودیوانه عند (الملک) و (فخر الدین) و (المجلس) وجامعة پنجاب ومکتبات استانبول والهند وغیرها. قال الچلبی وله قصیدة شینیة اسمه (جواهر عمان) فی ۱۵۰ بیتا مثل (جلاء روح) للجامی و (أنیس قلب) لفضولی بغدادی، وکلها فی قبال شینیة الخاقانی. أقول: وله (ترجمة الشوق) وهی قصیدة رائیة موجودة فی مکتبة (الصدر) کما ذکرناه فی (۴: ۱۱۰) قال فیها:

بکاوش مژه از گور تا نجف بروم * اگر بهند بخاکم کنند یا بتتار ثم لما جئ به إلی النجف قال رونقی فی تاریخ نقل جثمانه فی ۱۰۲۷:

رقم زد از پی تاریخ رونقی کلکم (۲) * بکاوش مژه از هند تا نجف آمد وله أیضا رسالة (نفیسة) توجد منه نسختان فی (سپهسالار ۲۹۷ و ۲۹۸). وطبع دیوان عرفی شیرازی فی کانپور ۱۸۸۰ فی ۱۷۷ ص. و ۱۲۹۴ وفی بمبئی ۱۳۰۸ فی ۳۲۱ ص. وکانپور ۱۳۳۳ فی ۲۸۶ ص. ولکهنو ۱۹۳۰ فی ۲۴۰ ص. وطبع مثنوی عرفی

(۱) وفی میخانه اثنی عشر الف وخمسمایة.

(۲) ذکرنا هذا البیت فی ص ۳۹۳ تاریخا لوفاة رونقی، والظاهر أنه خطأ من آزاد البلگرامی، والصحیح ما ذکرناه هنا. وان رونقی مات ۱۰۳۱

(۷۱۳)

مفاتیح البحث: مدینة النجف الأشرف (۱)، الهند (۱)، الموت (۲)، الوصیة (۱)

صفحه ۰۲۸

الذریعة – آقا بزرگ الطهرانی – ج ۹ق۳ – الصفحة ۷۱۴

فی بمبئی ۱۳۴۶ فی ۱۲۰ ص. وذکر ترجمة العرفی الشیرازی فی (نر ۱۳ ص ۴۷۹) و (سرخوش ۷۳) و (خص ۸ ص ۱۵۰) و (هفت

۲۸۷) و (میخانه ۱۷۵) و (طبق ۲ ۴۸۹) و (خیال ۸۱) و (خز ۳۱۸) و (حسینی ۲۱۲) و (تش ص ۲۸۶) و (فارسنامه ناصری ۲: ۱۴۹) و (مع ۲: ۲۴ ۲۵) و (تغ ۸۹) وفهارس سپهسالار والمجلس و (طرائق الحقائق ۱: ۱۳۹) وریحانـة الأدب. وفی هدیة العارفین ج ۲ ص ۵۹ سماه محمد وفی ج ۲ ص ۴۱۳ منه کرره بعنوان محمود. ودیوان عرفی هذا فی ترکیا والهند اعرف منه فی إیران.

(دیوان عروضی سمرقندی) راجع نظامی عروضی.

(۴۹۲۴: دیوان عریان) من سادات تبریز. اسـمه المیرزا أسد الله بیک. ترجمه فی (تش ص ۲۵۶) و (دجا ص ۲۷۳) و (مسرت ص ۲۶) وأوردوا شعره. وترجمه النصر آبادی بعنوان میرزا أسد فی (نر ۵ ص ۱۳۲) وذکر انه کـان وزیر هزار جریب، ثم سافر إلی دکن وصار وصی الشیخ شمس الدین محمد الخاتونی، وبعد عوده إلی أصفهان ادعی علیه ورثة الخاتونی وأغرموه.

(۴۹۲۵: دیوان عزت) للسید محمود خان الفسائی المتخلص بعزت فارسی مطبوع.

(۴۹۲۶: دیوان ملا عزت شیرازی) من الطلاب بشیراز. ترجمه معاصر النصر آبادی فی (نر ۶ ص ۲۰۶) وأورد شعره.

(۴۹۲۷: دیوان عزت شـیرازی) مجـاور الغری، واسـمه المیرزا بـاقر بن الحاج معزی العصار صاحب القصـیدة فی مـدح الأمیر (ع). وقد قبلها فی الرؤیا کما نقل ممن رآه المیر السـید شـرف الـدین علی الشولسـتانی. ترجمه فی (خز ص ۳۲۴) وأورد نیفا وسـبعین مطلعا من غزلیـاته. وترجمـه النصـرآبادی فی (نر ۵ ص ۱۴۲) بعنوان خواجـة بـاقر وقـال کان تاجرا. وفی (سـرخوش ۷۹) و (تـغ ۸۹) سـماه باقر سوداگر.

(۴۹۲۸: دیوان عزت قاجار) اسـمه سـلیمانخان بن محمـد خان، خان محمـد خان خواجـة ولقبه فتـح علی شاه باعتضاد الدولـة، وتوفی ۱۲۵۲. ترجمه فی (مع ج ۱ ص ۴۰) وذکر شعره وکذا فی (انجمن ۲).

(۴۹۲۹: دیوان عزت هروی أو شعره) واسمه عبد العزیز جاء من هرات إلی أکبر

(۷۱۴)

مفاتیح البحث: دولة ایران (۱)، مدینة إصفهان (۱)، ترکیا (۱)، شمس الدین محمد (۱)، عبد العزیز (۱)، الهند (۱)، الحج (۱)

صفحه ۰۲۹

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحة ۷۱۵

آباد وتقرب عنـد عالمگیر ثم عزل وفر إلی لاهور ومات ۱۰۸۰ کما فی (حسینی ۲۲۱) وجاء شـعره فی (گلستان مسرت ۱۴۲ و ۴۷۷). وترجمه فی (تغ ۸۹) و (سرخوش ۷۸) وفی نسخة منه عزیز.

(۴۹۳۰: دیوان عزتی شـیرازی) اسـمه المیرزا جانی نزیل مشهد خراسان والمتوفی بها بعد أن کان منشیا لا لله وردی خان حاکم لار ثم تـاب. ترجمه آبـادی فی (نر ۹ ص ۲۵۶) وأورد اشعاره وکـذا فی (تش ص ۳۹۰) و (گلشـن: ۲۸۱) و (روشـن ۴۴۸) وتوجد منتخب دیوانه عند دهخدا کتبت ۱۰۸۱. ومر ابنه الحسین الشیرازی فی ص ۲۵۲ وجامع الشیرازی ابن الحسین فی ص ۱۸۷.

(۴۹۳۱: دیوان عزتی فیروز آبادی أو شـعره) واسـمه المولی مؤمن. ترجمه النصـرآبادی وأطراه فی (نر ۹ ص ۲۷۸) وأورد بعض شعره ورباعیة.

(۴۹۳۲: دیوان عزتی قزوینی) لعبـد النبی فخر الزمانی بن خلف بیگ. ولد بقزوین ۹۹۸ ونشأ بها ومات والده ۱۰۰۱ وتخلص فی شعره (عزتی) وخرج منها إلی قنـدهار فی ۱۰۱۷ وهو ابن تسع عشر سنة. وفی ۱۰۱۸ وصل أکره وتقرب عنـد نور الدین محمد جهانگیر شاه إلی سنة ۱۰۲۸ التی تمم فیها تذکرته المسماة (میخانه) (۱) المطبوع بلاهور ۱۹۲۶ وترجم نفسه فیها (ص ۴۹۸) وفی هذه المدة الف (نوادر الحکایات) و (دسـتور الفصـحاء) و (میخانه) و (دیوان) یشـتمل علی ألف وخمسـمایة بیت، وتخلصه فی ساقینامـة (نبی) وتوفی ۱۰۳۷.

(۴۹۳۳: دیوان عز الدین أصفهانی أو شعره) کان مستوفی السلطان سنجر ثم تغیر علیه وسجنه فمات فی الحبس. ترجمه فی (مع ج ۱ ص ۳۳۹) وأورد شعره فی الحبس.

(۴۹۳۴: دیوان عز الدین رازی أو شعره) کان معلم الأطفال. ترجمه معاصره سام میرزا فی (تس ۵ ص ۱۷۷) وأورد شعره.

(۱) وهذه التذکرة من مصادر عملنا فی قسم الشعر والشعراء من الذریعة. وقد رتبه المؤلف علی ثلاثة اقسام I الشعراء المتوفین حال التألیف وقد نظم کل منهم) ساقینامه) ص ۹ ۳۴۳. II المعاصرون الذین نظموا ساقینامه ص ۳۴۴ ۵۲۴. III المعاصرون الذین لم ینظموا ساقینامه ص ۵۲۴ ۵۷۷ وقد رمزنا عن الکتاب وعن أبوابه هکذا) میخانهء ۱ ص.. (و) میخانه ۲ ص.. (و) میخانهء ۳ ص..).

(۷۱۵)

مفاتیح البحث: خراسان (۱)، الشهادة (۱)

صفحه ۰۳۰

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحة ۷۱۶

(۴۹۳۵: دیوان عز الدین سلجوقی أو شعره) واسمه کیکاوس بن غیاث الدین کیخسرو أخ علاء الدین کیقباد. ترجمه فی (مع ج ۱ ص ۳۹) وأورد شعره الذی أنشأه عند موته.

(۴۹۳۶ دیوان عز الدین شیروانی) معاصر الخاقانی الشیروانی فی القرن السادس. ترجمه فی (مع ج ۱ ص ۳۳۹) وأورد بعض قصیدته. وترجمه فی (دجا ص ۲۷۳). وأورد غزله وکذا فی (تش ص ۵۰) و (روشن ۴۴۹). قال سنگلاخ فی (امتحان الفضلاء ۱: ۱۵۲) انه رأی منتخب دیوانه بخط احمد (غزال العین) المشهدی.

(دیوان عز الدین العاملی) وهو حسین بن عبد الصمد المذکور فی ص ۲۴۹ له قصیدة رائیة فی مدح الأمیر (ع) شرحها بنفسه. رایتها بخط الشیخ علی القمی المعاصر، استنسخها عن خط الحاج بابا القزوینی تلمیذ البهائی الذی استنسخها عن خط الناظم.

(۴۹۳۷: دیوان عز الدین العاملی) الفقیه الکامل الأدیب الشهیر بالشیخ محمد علی عز الدین، الساکن فی خناویة من ضواحی صور، والمجاز من الحاج مولی علی الخلیلی الرازی النجفی. یوجد دیوانه عند الشیخ محمد رضا بن الشیخ زین العابدین آل شمس الدین. ویوجد بخط الناظم الجزء الأول من کفایة السبزواری، کتبه بخطه لنفسه وفرغ منه فی النجف یوم الجمعة ثامن رمضان ۱۲۶۳ وذکر نسبه فی آخره هکذا:

محمد بن علی بن محمد بن إسماعیل بن إبراهیم آل زین الدین العاملی.

(۴۹۳۸: دیوان عز الدین کاشانی أو شعره) واسمه عز الدین محمود. أطری شعره وفضله فی (تش ص ۲۴۵). ورأیت شعره فی مجموعة مخطوطة فی مکتبة بلدیة أصفهان برقم ۳ / ۲۲۴.

(۴۹۳۹: دیوان عز الدین گرجی أو شعره) من شعراء القرن التاسع. أورد شعره فی جواب شعر سراج الدین قمری المذکور فی (ص ۴۳۷) فی (بهش ۱ ص ۳۳۸) وکذا فی (تاریخ گزیده. ص ۸۲۲ ۸۲۰).

(۴۹۴۰: دیوان عزلت سوراتی) وهو المیر عبد الولی بن السید سعد الله السلونی.

کان ماهرا فی المسیقا الهندیة. ترجمه وأورد شعره عن دیوانه فی (سرو ص ۲۳۶) و (گلستان مسرت ص ۱۴۷، ۴۷۹).

(۴۹۴۱: دیوان عزلت شاه جهان آبادی أو شعره) واسمه عبد العزیز تلمیذ محمد

(۷۱۶)

مفاتیح البحث: مدینة النجف الأشرف (۲)، شهر رمضان المبارک (۱)، مدینة إصفهان (۱)، محمد بن إسماعیل بن إبراهیم (۱)، حکم السلاجقة (۱)، محمد بن علی (۱)، عبد العزیز (۱)، الموت (۱)، الحج (۲)

صفحه ۰۳۱

الذریعهٔ - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحهٔ ۷۱۷

أفضل ثابت. ترجمه وأورد شعره فی (گلشن ۲۸۲).

(۴۹۴۲: دیوان عزلتی) واسمه المولی أدهم الخلخالی الواعظ المعروف. له ترجمهٔ الباب الحادی عشر اسمه (لوازم الدین) ورسالهٔ فارسیهٔ اسمها (مشرق التوحید) الموجود فی (سپهسالار ۵۸۳۸) وفی آخرها بعض شعره مع تخلصه. ترجمه فی (دجا ص ۲۷۳).

(۴۹۴۳: دیوان عزلتی یزدی) الخطاط. اسمه زین العابدین، توفی أواخر عهد الشاه صفی. ترجمه آیتی فی (تش یز ص ۳۱۱) قال ویستشهد بأشعاره علماء البدیع فی کتبهم وأورد بعضها. ویوجد دیوانه فی جنگ عند (فخر الدین) فی ۲۵۰۰ بیت برقم ۶۵ من دواوینه.

(۴۹۴۴: دیوان عزمی تبریزی) اسمه سلطان محمد. ترجمه فی (دجا ص ۲۷۴) نقلا عن (خلاصهٔ الاشعار) وقال إن له قصاید کثیرهٔ أکثرها فی مدح النبی والمعصومین وکان من التجار المثرین وتوفی ۱۰۱۰ وله أربعون سنهٔ.

(۴۹۴۵: دیوان عزمی لاهجی أو شعره) ترجمه وأورد شعره فی (گلشن ۲۸۲) وتاریخ علمای گیلان (ص ۹۰).

(۴۹۴۶: دیوان عزمی فیروز آبادی) الشاعر الشیرازی. اسمه محمد مؤمن قال فی (تش ص ۲۹۰) ان دیوانه فی ثلاثمائهٔ بیت، وکذا فی (تغ ۸۹).

(۴۹۴۷: دیوان عزمی مشهدی أو شعره) من سادات مشهد کما فی (گلشن ۲۸۳) نقلا عن (خلاصهٔ الاشعار) لتقی الدین الکاشانی. وکذا فی (مطلع الشمس ۲: ۴۳۸).

(۴۹۴۸: دیوان عزمی یزدی أو شعره) مصاحب الامیرادائی. ترجمه معاصره النصر آبادی فی (نر ۹ ص ۴۱۲) وأورد شعره وکذا فی (تغ ۸۹).

(۴۹۴۹: دیوان عزیر استرآبادی) لعزیز بن اردشیر الاسترآبادی مؤلف " بزم ورزم " المطبوع باستانبول فی ۱۹۲۸ م. فی ۶۳۷ ص. سماه "صاحب عجائب المقدور " بعبد العزیز. أتی فی شبابه إلی بغداد ولما وردها تیمور فی ۷۹۵ فر منها إلی النجف وقبض علیه هناک وجئ به إلی میرانشاه فعفی عنه فذهب إلی سیواس فی ۷۹۶ وکتب هناک تاریخه باسم (بزم ورزم) للسلطان برهان الدین وبقی هناک إلی ۸۰۰ وقال نظمی زاده مرتضی: ان له دیوانان فارسی وعربی. وسکن القاهرهٔ ومات بها متردیا من سطح

(۷۱۷)

مفاتیح البحث: مدینهٔ النجف الأشرف (۱)، مدینهٔ بغداد (۱)، عبد العزیز (۱)، الشهادهٔ (۱)

صفحه ۰۳۲

الذریعهٔ - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحهٔ ۷۱۸

عال، میتهٔ صاحب الصحاح. کذا فی (العراق بین الاحتلالین ۲: ۴ - ۷) لعباس العزاوی.

(۴۹۵۰: دیوان عزیز اسفرائنی بوشعره) وهو عزیز الدین الرافعی الخراسانی.

أورد شعره فی (لب ۶). ولعله متحد مع النسفی الآتی.

(۴۹۵۱: دیوان عزیز قزوینی أو شعره) کان بیاعا بها. ترجمه سام میرزا فی (تس ۵ ص ۱۲۹) وأورد شعره.

(۴۹۵۲: دیوان عزیز جبلی أو شعره) من المعتبرین فی قزوین. ذکره سام میرزا أیضا فی (تس ۲ ص ۵۳) وذکر انه مبرز فی أکثر الفنون من المعقول والمنقول، وذکر مدحه لحاکم گیلان وشعره الاخر.

(۴۹۵۳: دیوان عزیز الـدین النسـفی) من مردهٔ سعد الدین الحموی. ترجمه فی (مع ج ۱ ص ۳۴۰) وذکر شعره وبعض تصانیفه. وکذا فی (مجالس العشاق ۱۱۵).

ولعله متحد مع عزیز اسفرائنی.

(۴۹۵۴: دیوان عزیز فرید أو شعره) کان مشرف ممالک خراسان کما وصفه وأورد شعره فی (لب ۶) ولقبه فخر الدین.

(دیوان عزیز قزوینی) کما فی (روشن ۲۵۲) راجع عزیزی.

(۴۹۵۵: دیوان عزیز قزوینی) وهو درویش عزیز الله القزوینی معاصر السلطان یعقوب والجامی. ودیوانه فی ثمانیهٔ آلاف بیت کما فی (تغ: ۵۲) والظاهر أنه الذی رثا بابرشاه فی ۸۶۱ کما فی (خیال: ۷۰) کما ذکرناه فی ص ۱۱۸.

(۴۹۵۶: دیوان عزیز کاشی) وهو عزیز الـدین محمود بن علی العارف الکاشانی النطنزی صاحب (ترجمهٔ العوارف) و (شـرح التائیهٔ) ومثنوی (عشق نامه) ومثنوی (عقل نامه) کما فی (ض: ص ۳۷۸) و (روشن ۴۵۰) وهو تلمیذ نور الدین عبد الصمد بن علی الأصفهانی الکاشانی المتوفی ۶۹۹ ومعاصر عبد الرزاق الکاشانی.

وتوفی عزیز فی ۷۳۵ وله (مصباح الهدایهٔ) الذی طبعه جلال الهمائی بطهران فی ۱۳۶۳ مع مقدمهٔ فی أحواله.

(۴۹۵۷: دیوان میر عزیز کمـانچه أو شـعره) کـان مصـاحب صـادقی کتابـدار، کما ترجمه فی (خص ۸ ص ۲۸۶) وذکر أنه قتله قطـاع الطریق وذکر بعض شعره:

(۷۱۸)

مفاتیـح البحث: دولهٔ العراق (۱)، مدینهٔ طهران (۱)، عبد الصـمد بن علی (۱)، محمـود بن علی (۱)، خراسان (۱)، القتل (۱)، الموت (۱)، الوفاهٔ (۱)

صفحه ۰۳۳

الذریعهٔ - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحهٔ ۷۱۹

غم عشق تو مهمـان عزیز است * بسـی شـیرین تر از جـان عزیز است (۴۹۵۸: دیوان عزیز کلکته) فی المدایـح مطبوع بالأردویـهٔ. وهو للمیرزا هادی مؤلف (التجلیات) والمتخلص بعزیز وابن محمـد علی مؤلف (نجوم أسـماء) ترجمته فی مصـفی المقال فی مصـنفی علم الرجال ص ۴۸۸.

(۴۹۵۹: دیوان عزیز اللاهجی) المیرزا یوسف الگیلانی، کان من شـعراء السلطان فتح علی شاه، وبعد موته هاجر من طهران إلی شیراز. ترجمه معاصره فی (مع ج ۲ ص ۳۴۹) وذکر شعره.

(دیوان عزیز هروی) مر بعنوان عزت هروی.

(۴۹۶۰: دیوان عزیز هندی) وهو الخواجهٔ عزیز الدین. طبع له (قیصر نامه) مثنوی فارسی فی ۶۴ ص بالهند.

(۴۹۶۱: دیوان عزیزی تبریزی أو شعره) وقد یلقب بعزیزی صباغ. ترجمه وأورد شعره فی (دجا ۲۷۴) عن تذکرهٔ یوسف علی خان.

(۴۹۶۲: دیوان عزیزی خراسانی أو شـعره) وهو مجـد الـدین ابن الرشـید من کتاب خراسان وفضـلائه. کان فی اسـفزار فی خدمهٔ علاء الملک. ترجمه وأورد قصایده فی (لب ۶).

(۴۹۶۳: دیوان عزیزی قزوینی أو شـعره) کـان نزیل تبریز ونائب القضاء بها. ترجمه فی (تس ۵ ص ۱۴۲) و (طبق ۲: ۵۱۷) و (تش ص ۲۲۷) و (گلشن ۲۸۴) وقال مات ۹۶۹ و (حسینی ۲۱۱) وعنها فی القاموس الترکی ثم الریحانهٔ.

(۴۹۶۴: دیوان عزیزی قزوینی) السیفی. سافر من قزوین إلی الهند فی عهد أکبر شاه وترقی امره عنده ولکنه عزله وقتله تعذیبا. نقل عن دیوانه ومثنویاته فی (گلشن:

۲۸۴). وفی (روشن ۴۵۲) أن تخلصه عزیز واسمه عزیز الله القزوینی الأبهری مات ۹۸۸ وله مثنوی (آشوب گل ومل).

(دیوان عزیزی صباغ تبریزی أو شعره) ترجمه فی (دجا ص ۲۷۴) وذکر شعره نقلاـ عن (تذکرهٔ یوسف علی خان). راجع عزیزی تبریزی.

(۴۹۶۵: دیوان عزیزی مستملی أو شعره) هو من متقدمی الشعراء ترجمه فی (مع

(۷۱۹)

مفاتیح البحث: مدینهٔ طهران (۱)، خراسان (۱)، الهند (۲)، الموت (۲)، القتل (۱)

صفحه ۰۳۴

الذریعهٔ - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحهٔ ۷۲۰

ج ۱ ص ۳۳۹) وأورد قصیدته المصنوعهٔ بتشبیه الشفه والعین بالسکر واللوز، التزم بذکر (لب وبادام وشکر وچشم) فی کل بیت منها.

(۴۹۶۶: دیوان عسجدی الحکیم أبو النصر عبد العزیز بن منصور معاصر العنصری والفرخی والفردوسی فی عصر السلطان محمود الغزنوی والمتوفی ۴۳۳ کما فی (شاهد صادق) أو ۴۳۲ کما فی (مع ج ۱ ص ۳۴۰) وأورد قرب مایهٔ بیت من شعره وحکی فی (بهش ۱ ص ۳۴۱) بدیهته فی المصاریع الثلاثهٔ مع معاصریه وقد تمم رابعها الفردوسی. قالوا وله ثلاثهٔ آلاف بیت لکن لم یبق منها غیر عدهٔ. وقال سنگلاخ فی (امتحان الفضلاء ۲: ۱۸۳) رأیت دیوانه بخط أبی البقاء رستم الخطاطین وفی (۱: ۱۳۳ منه) نسخهٔ أخری بخط شفیعا وترجم أیضا فی (تش ۱۳۱) و (لب ۹) و (لت ۱) و (خیال ۲۴) وطبع دیوانه بطهران بتصحیح طاهری شهاب فی ۱۳۳۴ ش. فی ۳۸ ص.

(۴۹۶۷: دیوان عسکری بلگرامی أو شعره) ترجمه وأورد شعره فی (گلشن ۲۸۵) و (میخانه).

(دیوان عسکری خراسانی). مر بعنوان شرر خراسانی.

(۴۹۶۸: دیوان عسکری کاشانی) وهو المیر حسن بن المیر حسین من أولاد أکابر کاشان. نشأ بها وسافر إلی الروم للتجارهٔ ورجع فسافر من طریق هرمز إلی دکن وبقی ثمان سنین هناک ولم یلازم محمد قلی قطب شاه، ثم سافر إلی مکهٔ فغرق سفینته ونجی هو وغلام له ورجع إلی سورات وگجرات ثم إلی آگره ثم کشمیر وبقی هناک عن هاشم خان قاسمخان. وفی ۱۰۲۳ عزل هاشم خان ونصب مکانه صفدر خان، وبقی عسکری هناک سنتین آخرین عنده ثم جاء فی ۱۰۲۵ مع صفدر خان إلی لاهور ثم سافر إلی إلی اجمیر. وله ثلاثهٔ آلاف بیت شعر. کذا ترجمه وأورد له مثنوی (ساقینامه) فی (میخانه ص ۴۷۷).

(۴۹۶۹: دیوان عسکری میرزا أو شعره) من أحفاد بابر میرزا. ترجمه معاصره سام میرزا فی (تس ۱ ص ۱۷) وأورد شعره وقال فی (گلشن ۲۸۵) اسمه محمد بن محمد بابر شاه وهو أخ همایون پادشاه، حارب أخاه وانکسر فحبسه همایون وفر من السجن إلی مکهٔ وبهامات فی ۹۲۳.

(۷۲۰)

مفاتیح البحث: مدینهٔ مکهٔ المکرمهٔ (۲)، مدینهٔ طهران (۱)، عبد العزیز (۱)

صفحه ۰۳۵

الذریعهٔ - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحهٔ ۷۲۱

(۴۹۷۰: دیوان عشرت بروجردی) من شعراء القرن الثالث عشر ببروجرد. توجد نسخته المحتویهٔ علی ۳۰۰ صفحهٔ بخط علی حسین الحاتمی ببروجود، وهی قصاید وغزلیات وتواریخ ومطایبات. ولعله الفراهانی.

(۴۹۷۱: دیوان عشرت شیرازی أو شعره) وهو المیرزا محمد شفیع الأخ الأصغر لحسین همت، وهما ابنا وقار بن وصال الشیرازی.

ترجمه وأورد شعره فی (عم ٣٦٣).

وتوفی ١٣٥٨ كما فی (ريحانة الأدب) وأورد قصة ازدواجه فی حاشية (از سعدی تا جامی ص ٣٤١).

(ديوان عشرت فراهانی بروجردی) وهو السيد مهدی ملك الكتاب الشاعر الخطاط ابن عم الوزير قائمقام الفراهانی. نشأ ببروجرد ولحق ببلاط فتح علی شاه ولقب ملك الكتاب. قيل كان يكتب الف بيت فی سبع ساعات. ومات ١٢٦٠ كما فی (خطوط خوش) للدكتور بيانی نقلا عن سپهر الكاشانی. وكذا فی (انجمن ۴) و (مع ٢: ٣۴٥).

(ديوان عشرت فروشانی) كما فی (تغ ٩٠) والصحيح عشرتی كما يأتی.

(۴٩٧٢: ديوان عشرت كشميری أو شعره) لازم النواب نجم الدولة اميرخان بهادر، ثم مؤتمن الدولة محمد إسحاق. ذكره فی (گلشن ٢٨٥).

(۴٩٧٣: ديوان عشرتی أصفهانی أو شعره) سافر إلی الهند ورجع إلی مشهد خراسان وقتل فی الطريق. ذكر فی (گلشن ٢٨۶).

(۴٩٧۴: ديوان ملا عشرتی فروشانی) من محلات ورنوسفادران. ترجمه النصر آبادی فی (نر ٩ ص ٣٣٨) وقال إن اسمه آقا علی بن الحاج عين علی الفروشانی الورنوسفادرانی الأصفهانی. كان تلميذ المولی حسن علی بن المولی عبد الله التستری. سافر إلی الهند ورجع ثم سافر إلی مشهد الرضا وبها توفی. وأخوه قطب العارفين محمد إسماعيل والاخر محمد إبراهيم الشاعر المتخلص (فارغ) يأتی. ترجم فی (تغ ٩٠) و (روشن ۴٥٥) ورأيت فی بعض الفهارس ان ديوان عشرتی مطبوع فارسی.

(۴٩٧٥: ديوان عشرتی قلندر أو شعره) ترجمه معاصره فی (تس ٥ ص ١٥٢).

(۴٩٧۶: ديوان عشرتی گيلانی أو شعره) ترجمه معاصره النصر آبادی فی (نر ٩ ص ٢٠۴) وأورد شعره. وترجمه أيضا فی (تش: ١٨٣). (٧٢١)

مفاتيح البحث: مدينة مشهد المقدسة (١)، خراسان (١)، الهند (٢)، الشهادة (١)، الحج (١)

صفحه ٧٣۶

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ٩ق٣ - الصفحة ٧٢٢

(۴٩٧٧: ديوان عشرتی يزدی) الخطاط بالنستعليق من سادات نجباء يزد ومن شعرائها فی العصر الصفوی. ترجمه وأورد شعره فی (تش ٢۶١) و (هفت ١٨۶) و (تش يز ٣١١) وفی (گلشن ٢٨۶).

(۴٩٧٨: ديوان عشرتی هروی أو شعره) واسمه باباجان. أطری شعره فی (مجتس ۶ ص ١۶۴) بعد أن ذكر عشرتی ابن حلبی طنبورچی التركی.

(۴٩٧٩: ديوان عشق أصفهانی) واسمه عبد الله بن الميرزا محمد شفيع المستوفی من سادات أصفهان. كان معاصر الشاه عباس الثانی ومداحا له. توجد نسخة منه عند حسين كوهی كرمانی بطهران، كتب فی عصر المؤلف فی حدود (٨٠٠ بيت) قصيدة وغزليات، آخره فی تاريخ بناء بناه الشاه عباس فی ١٠۶۴:

سال تاريخش طلب كردم زپير عقل گفت * با دعای عيش شه عباس أين عالی بنا وقد تتبع أحد غزلياته صائب. ونسخة أخری عند (الملك) ترجمه فی (نر ٥ ص ٩٨) وقال مات شابا قبل سنوات. ومر ولده داود أصفهانی فی (ص ٣١٨) وترجم فی (ض ص ٣٣٠) و (تش ١۶٥) ذيل ترجمة ابنه داود. وجاء شعره فی (گلستان مسرت.

ص ٢٥١) و (تغ ٩٠). وفی (روشن ۴٥٥ ۴٥۶) جعل (عشق) تخلص ابنه داود أيضا.

(۴٩٨٠: ديوان عشق هندی) مراثی ومدائح بالأردوية. للسيد حسين ميرزا صاحب الهندی. مطبوع وجزؤه الثانی (برهان غم) كما مر.

(۴٩٨١: ديوان عشقی) طبع بهذا العنوان مع مقدمة ر. سورن. فی بمبئی ١٣٠٩ ش.

= ۱۹۳۰ م فی ۲۳۲ ص.

(دیوان عشقی) موجود بهذا العنوان فی مکتبهٔ عثمان الثالث باستانبول ولعله لاحد المذکورین.

(دیوان عشـقی اسفراینی أو شعره) أورد شعره فی (روشن ص ۴۵۶) وقال هو من تلامیذ آذری. وهو مصـحف عفتی المذکور فی ص ۷۳۱ ظاهرا.

(۴۹۸۲: دیوان عشـقی بلگرامی) وهو السـید برکـهٔ الله بن أویس بن عبـد الجلیل بن عبد الواحد. تلمذ علی عبد النبی بلگرامی والسـید لطف الله، ومات ۱۱۴۲ وقال آزاد

(۷۲۲)

مفاتیح البحث: مدینهٔ إصفهان (۱)، مدینهٔ طهران (۱)، الموت (۱)، العصر (بعد الظهر) (۱)

صفحه ۰۳۷

الذریعهٔ - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق ۳ - الصفحهٔ ۷۲۳

بلگرامی فی تاریخه:

تاریخ وصـال أو خرد کرد رقم: * (صـاحب برکـات واصل منزل قـدس) له دیوان صـغیر ومثنوی (ریاض عشق). ترجمه کـذلک فی (سرو آزاد ص ۲۴۸ ۲۵۰).

(۴۹۸۳: دیوان عشقی تبریزی) له الید فی المعما. ترجمه سام میرزا فی (تس ۵ ص ۱۴۲) وأورد شعره. ونقل عنه فی (دجا ص ۲۷۴).

(۴۹۸۴: دیوان عشقی درگزینی أو شعره) کان معلم الأطفال. ترجمه معاصره سام میرزا وأورد شعره فی (تس ۵ ص ۱۵۰).

(۴۹۸۵: دیوان عشقی شیرازی أو شعره) کان محب أهل العلم. ترجمه سام میرزا فی (تس ۵ ص ۱۴۶) وأورد شعره.

(۴۹۸۶: دیوان عشقی طهرانی أو شعره) ترجمه سام میرزا فی (تس ۵ ص ۱۶۲) وأورد شعره.

(۴۹۸۷: دیوان عشـقی عظیم آبادی أو شعره) واسمه محمد وجیه الدین نزل جهانگیر نگر. أورد شعره تلمیذه فی (نشتر عشق) وعنه فی (روشن ۴۵۷). توجد نسخهٔ مخطوطهٔ بهذا العنوان فی مکتبهٔ (بنگاله).

(۴۹۸۸: دیوان عشـقی کاشانی أو شعره) ترجمه وأورد شعره فی (تس ۵ ۱۵۶) و (تش ۲۴۵) وفی (روشن ص ۴۵۶) سماه عزیز الدین محمود.

(۴۹۸۹: دیوان عشقی لکهنوی أو شعره) من تلامیذ محمد حسین قتیل أورد شعره فی (گلشن ص ۲۸۶).

(۴۹۹۰: دیوان عشـقی هروی أو شـعره) ترجمه وأورد شعره فی (مجن ۵ ص ۱۱۰ و ۲۸۳) وقال إنه من أحفاد جهان ملک. وکـذا فی (روشن ۴۵۷).

(۴۹۹۱: دیـوان مولانـا عشـقی هروی) ترجمـه فی (قز مـج ۲ ص ۲۱۴) وأورد شـعره وکـذا فی (حسینی: ۲۰۹) وفی (لـط ۲ ص ۴۱) عاشقی.

(۴۹۹۲: دیوان عشقی همدانی) ترجمه معاصره سام میرزا فی (تس ۵ ص ۱۴۸) وأورد شعره. ورجل آخر بهذا الاسم والنسبهٔ فی (تس ۵ ص ۱۴۴) و (روشن ۴۵۷).

(۷۲۳)

صفحه ۰۳۸

الذریعهٔ - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق ۳ - الصفحهٔ ۷۲۴

(۴۹۹۳: دیوان عشقی همدانی) فارسی. للمیر محمد رضا المعروف بمیرزادهء عشقی وهو ابن الحاج السید أبی القاسم الکردستانی المولود بهمدان فی ۱۳۱۲ وقتل فی ۱۳۴۲ وقد طبع دیوانه فی ۱۳۰۶ ش. ثم فی ۱۳۰۸ ش. ثم فی ۱۳۲۱ بتصحیح علی أکبر سلیمی فی ۲۰۰ ص. ترجمه فی أدبیات معاصر. ص ۷۱ وذکر انه نشر جریدهٔ قرن بیستم فی ۱۳۴۲ وقتل غیلهٔ فی تلک السنهٔ. وأورد غزله وبعض شعره. وطبع له منظومات (رستاخیز) فی بمبئی ۱۹۲۴ م. وبشیراز ۱۳۰۲ ش. و (کفن سیاه) ببمبئی و (أیده آل) بطهران فی ۱۳۰۶ ش. فی ۴۰ ص. وکذا فی ۱۳۱۰ ش. وبعدها مکررا و (سه تابلو) فی ۲۷ ص. بطهران. ترجمه فی (نامهء سخنوران ۱۲۴) لا یزد گشسب.

(۴۹۹۴: دیوان عصار تبریزی) وهو شمس الدین محمد بن أحمد، معاصر السلطان أویس الایلکانی، والماهر فی الریاضیات والفلکیات. له رسائل فی العروض والبدیع، وله (وافی در تعداد قوافی) نسخته عند (المحیط) وله مثنوی (مهر ومشتری) وهی قصهٔ غرام مهر بن شاپور حاکم اسطخر مع مشتری بنت وزیره. وفی (تغ ۹۰) سماه (مهر وماه) غلطا. نظمها فی عام ۷۷۸ فی ۵۱۲۱ بیتا. وقد ترجم بالترکیهٔ أیضا کما فی کشف الظنون. وتوجد نسخه عند (الملک) و (المجلس) کما فی فهرسها (۳: ۶۹۱) وله دیوان یشتمل علی الغزل والقصاید والقطعات. ترجمه فی (نش ص ۳۱) وفی تاریخ مفصل إیران لاقبال (ص ۵۵۳) انه توفی ۷۸۴ وفی (دجا ۲۷۵) نقلا عن (سلسلهٔ الأولیاء) انه توفی ۷۹۲ وفی (شاهد صادق) انه توفی ۷۷۲ وهذا لیس بصحیح وفی (تغ ۹۰) مات ۷۷۹ وکذا فی (گلشن: ۲۸۶).

(۴۹۹۵: دیوان عصار لواسانی طهرانی) نزیل المشهد الرضوی. هو السید محمد ابن محمود الحسینی المتوفی بها لیلهٔ تاسوعا المحرم ۱۳۵۶ ودفن فی الصحن الجدید عن نیف وتسعین من العمر وکان یتخلص أولا (آشفته) وفی الأخیر (عصار) کما ذکره فی أول (ناسخ التفاسیر) الفارسی له. واما (لسان الغیب) و (بیان الغیب) فجمیعها طبعت باسم الحاج محمد کریم الصابونی الطهرانی وتخلص فیها (ناظم) کما یأتی. ولکن شرح العصار لگلشن راز الذی یتخلص فیه (ناظم) أیضا، موجود بخطه عند محمود جم بطهران فیظهر ان (ناظم) تخلص للعصار کما یأتی.

(۷۲۴)

مفاتیح البحث: مدینهٔ مشهد المقدسهٔ (۱)، دولهٔ ایران (۱)، کتاب کشف الظنون لحاجی خلیفهٔ (۱)، مدینهٔ طهران (۳)، شمس الدین محمد (۱)، الموت (۱)، الشهادهٔ (۱)، القتل (۲)، الکرم، الکرامهٔ (۱)، الحج (۲)، الوفاهٔ (۱)

صفحه ۰۳۹

الذریعهٔ - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحهٔ ۷۲۵

(۴۹۹۶: دیوان عصام دهلوی) واسمه عصام الدین. رأی سنگلاخ منتخب دیوانه بخط قاسم شادیشاد فذکره فی (امتحان الفضلاء ۱: ۱۱۵).

(۴۹۹۷: دیوان العصامی الاسفرائنی) وهو عبد الملک ابن جمال الدین بن صدر الدین ابن عصام الدین العصامی الاسفرائنی ویشتهر بملا عصام. ولد فی ۹۷۸ ونزل المدینهٔ وبهامات فی ۱۰۳۷ ترجمه وأورد شعره فی (السلافهٔ ص ۱۲۲) وقال کان إماما فی العربیهٔ، وله ستون تألیفا فیها، وعده بعضها فی (هدیهٔ العارفین ۱: ۶۲۸) ومنها (الألغاز النحویهٔ) نظما.

(۴۹۹۸: دیوان العصامی الاسفرائنی أو شعره) وهو یحیی بن عبد الملک المذکور.

ترجمه وأورد شعره مؤرخا ولادهٔ صاحب السلافهٔ فیها (ص ۲۷۲ ۲۷۵) وقال له (أنموذج النجباء من معشارهٔ الأدباء). ثم ذکر أخاه الحسین بن عبد الملک فی ص ۲۷۶ وقال سکن الاخوان المدینهٔ بعد موت والدهما فیها. وکذا فی (هدیهٔ العارفین ج ۲ ص ۵۳۳). وفیها (ج ۱ ص ۶۲۸) ذکر ابن أخیه عبد الملک بن الحسین بن عبد الملک العصامی (۱۰۴۹ ۱۱۱۱) وذکر له (سمط النجوم العوالی) فی التاریخ (وقید الأوابد) (۴۹۹۹: دیوان عصامی سمرقندی) واسمه عبد الملک کان شیخ الاسلام بسمرقند فی عهد تیمور. وهو أستاذ

بساطی سمرقندی. أورد شعره المتخلص فیه (عصامی) فی (لت ۵). و (روشن ۴۵۸) وترجم فی تذکرة للشعراء موجودة فی (المجلس) کما فی فهرسها (۳: ۱۵۶). وطبع مثنوی (فتوح السلاطین) لعصامی فی تاریخ سلاطین الهند بالفارسیة فرغ من نظمه فی ۷۵۱ بتصحیح یوشع بمدارس فی ۷۸۰ ص. فی ۱۹۴۸ م.

(۵۰۰۰ دیوان عصری تبریزی أو شعره) الیزدی المنشأ نزیل أصفهان فی أیام شاه أبو تراب گلستانه. ترجمه النصر آبادی فی (نر ۹ ص ۳۰۶) وأورد جملة من اشعاره وعنه فی (دجا ص ۲۷۴) وذکره آیتی فی (تش یز ص ۱۰) بعنوان عجزی کما مر انفا، لکن رباعیة عصری مستزاد. قالوا: جاء من یزد إلی أصفهان شاکیا فلم یفز، فسکن بعباس آباد مع التبارزة الذین نزلوا إلیها من تبریز حینئذ. وفی (تش ص ۳۱) سماه (عذری) وفی (تغ ۹۰) ذکره باسم (عصری) وفی (تغ ۸۸) عجزی.

(دیوان العصفوری) راجع دیوان الشیخ حسین العصفوری فی (ص ۲۵۲).

(۷۲۵)

مفاتیح البحث: مدینة إصفهان (۲)، یحیی بن عبد الملک (۱)، الحسین بن عبد الملک (۲)، جمال الدین (۱)، الهند (۱)

صفحه ۰۴۰

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحة ۷۲۶

(دیوان العصفوری) راجع دیوان محمد بن أحمد آل عصفور البحرانی کما ذکرناه فی (۱۰: ۵۴).

(۵۰۰۱: دیوان عصمت بخاری) وهو الخواجة عصمت الله البخاری ابن الخواجة مسعود المتوفی ۸۲۹ کما فی (شاهد صادق) أو ۸۴۰ کما جاء فی (تغ ۹۰) وفی شعر فی حبیب السیر وهو:

تاریخ وفات خواجة عصمت * هر کس که شنید گفت: (تمت) کان یتخلص أولا (نصیری) لأنه یمدح نصیر الدین سلطان خلیل وزوجته شاد ملک آغا. ولما سجن سلطان خلیل فی ۸۱۱ ومات ۸۱۴ ومثل بزوجته، تخلص باسمه (عصمت) ویظهر انه کان من أقرباء الخواجة محمد پارسا المتوفی ۸۲۲ وابنه حافظ الدین أبو نصر پارسا المتوفی ۸۶۵ ویمدحهما ویمدح الطریقة النقشبندیة. وینهی فی بعض اشعاره نسبه ونسب پارسا إلی جعفر ابن أبی طالب. ویمدح شاهرخ والغ بیگ وبایسنقر وغیرهم من التیموریین ودیوانه فی ۷۵۰۰ بیت موجود فی (المجلس) کما فی فهرسها (۳: ۳۵۴) وترجمه فی (لت ۶) و (مجن ۱ ص ۱۲ و ۱۸۷) و (خیال ۶۱) و (تش ص ۳۲۱) و (رجال حبیب السیر ص ۷۵) و (روشن ۴۵۸) ورای سنگلاخ مقطعاته بخط سلطان محمد نورا، فذکره فی (امتحان الفضلاء ۱: ۱۱۵). وفی (لط ۱ ص ۱۲) نقل عن دیوانه.

(۵۰۰۲: دیوان عصمتی سمرقندی أو شعرها) هی بنت قاضی سمرقند. ترجمها وأورد شعرها فی (خیال ۳۳۸) و (تش ص ۳۵۰) و (خیرات حسان ۲: ۱۸۴) و (ازرابعه تا پروین ص ۱۷۳) وکذا فی (تذکرهء کاظم) الموجود فی (المجلس) کما فی فهرسها (۳: ۱۶۱).

(دیوان عضائری) بالعین المهملة کما حکاه فی (خز ص ۳۶۱) واختار انه بالغین المعجمة کما سیأتی.

(دیوان عضد) مر بعنوان جلال عضد فی (ص ۲۰۰) وفی (روشن ص ۴۵۹) ان الوالد أیضا شاعر وأورد شعره.

(۵۰۰۳: دیوان عطا) للمولی عطاء الله من أهل المائة الثانیة بعد الألف، فقد رأیت

(۷۲۶)

مفاتیح البحث: محمد بن أحمد (۱)، الشهادة (۱)، الموت (۱)، الوفاة (۳)

صفحه ۰۴۱

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحة ۷۲۷

بعض تملكاته للكتب العلمية ۱۱۲۹ ورأيت قطعة من شعره في بعض المجاميع التزم فيه بتكرار اللفظ المشترك في قافية كل بيت. أول القطعة:

أي ذات ذو الجلال تو از ما سوى، سوا * يابد زخوان مكرمتت بى نوا، نوا اشفاق تست شامل هر خاص وعام، عام * تشريف تست در بر هر نارسا، رسا گم كردگان باديهء تيه غفلتيم * راهى زروى لطف تو أى رهنما، نما از كثرت گناه بود قامتم دوتا * ميجويد از خزانهء غيبت عطا، عطا والظاهر أنه المذكور في (سرخوش ۸۰).

(۵۰۰۴: ديوان عطاء أمرو هوى أو شعره) أصله من مراد آباد من نواحي دهلي وتلمذ على عبد القادر (بيدل) ومات ۱۱۳۶ أورد شعره في (گلشن ص ۲۸۷).

(ديوان عطاء جونپوري) كما في (خوشگو) يأتي بتخلصه (معنوى) كما في (ميخانه). وفي (روشن ۴۶۲) سماه عطائي.

(ديوان عطاء رازى) راجع عطاء طهراني.

(۵۰۰۵: ديوان عطاء رازى) هو الخواجة العميد أبو العلاء عطاء بن يعقوب الكاتب المتوفى ۴۷۱ ترجمه في (لب ۱: ۷۲) ودمية القصر و (مع ج ۱ ص ۳۴۲) وأورد ما يقرب من مأة من شعره. وله ديوانان عربي وفارسي.

(۵۰۰۶: ديوان عطاء رشتي) وهو حسين خان سميعي ابن حسن خان أديب السلطنة ولد برشت ۱۲۲۵ ش. وتوفي ۱۳۳۳ ش. بطهران. جمع ديوانه بنفسه كما في مقدمة كتبه ابنه لكتابه (صرف ونحو فارسي) وترجمه في (نامهء سخنوران ص ۱۱۸).

(ديوان عطاء سمرقندي) المتخلص وإلهي يأتي.

(ديوان مير عطاء طهراني) ترجمه معاصره النصر آبادي في (نر ۹ ص ۲۴۱) وأورد شعره وتخلصه منهي يأتي.

(۵۰۰۷: ديوان عطاء طهراني أو شعره) ترجمه معاصر في (خص ۴ ۵۷) وأورد شعره في تاريخ صلح الشاه طهماسب مع السلطان سليم ومادته (الصلح خيز = ۹۶۹) وقال إنه أخ القاضي محمد الرازي. وترجم أيضا في (تش ص ۲۱۴) و (تغ ۹۱).

(۵۰۰۸: ديوان عطاء الله مشهدي أو شعره) ترجمه في (بابرنامه) كما في (از سعدى

(۷۲۷)

مفاتيح البحث: صلح (يوم) الحديبية (۲)، مدينة طهران (۱)، يعقوب الكاتب (۱)، أبو العلاء (۱)

صفحه ۰۴۲

الذريعة - آقا بزرگ الطهراني - ج ۹ق۳ - الصفحة ۷۲۸

تا جامى ص ۵۱۹) وقال: الف رسالة في القافية وأورد اشعاره كأمثلة لمسائله، و (بدايع الصنايع) في علم الشعر. أقول ولعله هو عطاء الله بن محمود الحسيني صاحب (تكميل الصناعة) المذكور في (۴: ۴۱۹) و (منتخب تكميل الصناعة) الموجود عند السيد آقا التستري بالنجف وعند على أصغر حكمت بطهران و (سپهسالار ۷۱۵۸).

(۵۰۰۹: ديوان عطاء ملك الجويني أو شعره) وهو علاء الدين عطاء الله ابن بهاء الدين محمد مؤلف (تاريخ جهانگشا) والمتوفى ۶۸۳ وهو الذي اجرى الماء من الفرات إلى جنوب النجف. وهو أخ شمس الدين محمد الجويني. ترجمه وأورد شعره في (لس ۲۲۷ و ۳۵۰) و (تش ص ۷۳) و (مع ۱: ۳۴۴) وعنها في القاموس التركي ثم الريحانة.

(۵۰۱۰: ديوان عطاء نسفي) وهو المير عطاء الله النسفي. رأى سنگلاخ نسختان من ديوانه فذكره في امتحان الفضلاء (۱: ۱۶۰ و ۱۱۵) وأظنه أراد عطاء الله النيشابوري المذكور في (مجن ۴ ص ۹۲ و ۲۶۶) وقال كان ماهرا في الصنايع الشعرية والمعما، وله رسالة (صنعت مقلوب مستوى) في الصنايع وأورد شعرا منه.

(ديوان عطاء نيشابوري) راجع عطاء نسفي وعطاء هروى.

(۵۰۱۱: دیوان عطاء هروی) وهو المولی عطاء الله ابن حسام الواعظ. له منظومهٔ (مختارنامه)) فی وقایع مختار الثقفی واخذه بثار الحسین (ع) ولعله من أولاد ناظم (خاور نامه) المذکور فی (ص ۱۹ ۲۰) وطبع منثور هذا الکتاب باسم (روضهٔ المجاهدین).

(۵۰۱۲: دیوان عطاء هروی) وهو الأمیر برهان الدین عطاء الله. ولد بنیشابور ونشأ بهرات، ومات مجاورا لمشهد خراسان فی شوال ۹۱۹ قال فی حبیب السیر له (منظومه در عروض) فی الصنایع الشعریهٔ.

(دیوان عطائی تبریزی أو شعره) ترجمه فی (دجا ص ۲۷۶) وأورد شعره نقلا عن (گلستان مسرت) وجاء شعره فیه (ص ۸۹).

(۵۰۱۳: دیوان عطائی سبزواری) الفقیه المنزوی عن الخلق. له (ترجیع بند) ذکره سام میرزا فی (تس ۵ ص ۱۶۴).

(۷۲۸)

مفاتیح البحث: الإمام الحسین بن علی سید الشهداء (علیهما السلام) (۱)، المختار بن أبی عبیدهٔ الثقفی (۱)، کتاب بدائع الصنائع لأبو بکر الکاشانی (۱)، مدینهٔ النجف الأشرف (۲)، نهر الفرات (۱)، مدینهٔ طهران (۱)، شهر شوال المکرم (۱)، شمس الدین محمد (۱)، الجوینی (۲)، خراسان (۱)

صفحه ۰۴۳

الذریعهٔ - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحهٔ ۷۲۹

(۵۰۱۴: دیوان عطائی کاشی أو شعره) واسمه المیر عبد الصمد النقاش. وینقل فی (روشن ۴۶۲) عن (نگارستان سخن) انه طهرانی وأورد شعره والظاهر أنه غیر عطاء طهرانی.

(۵۰۱۵: دیوان عطائی هندی) واسمه الشیخ محمد سانده یی الأودی. له منظومهٔ (عطائی نامه) مرتب علی الحروف، مطبوع یقرء فی المدارس بالهند کما فی (روشن ص ۴۶۱).

(دیوان العطار البغدادی) وهو السید أحمد بن محمد بن علی الحسینی المتوفی ۱۲۱۵. مر له (أرجوزهٔ فی الرجال) فی (۱: ۴۷۳) ومر دیوانه فی (ص ۵۶).

(۵۰۱۶: دیوان عطار بلخی) واسمه نعیم. ترجمه وأورد شعره نقلا عن دیوانه فی (گلشن ص ۲۸۸).

(دیوان عطار شیرازی) مر بعنوان روح عطار فی ص ۳۸۷.

(۵۰۱۷: دیوان عطار شیرازی أو شعره) وهو الشاه زاده محمد علی میرزا. ترجمه فرصت فی (عم ۵۶۳) وأورد شعره.

(۵۰۱۸: دیوان عطارد) للخواجه شهاب الدین عطارد ۶۵۰ = ۱۲۵۲ م. نسخهٔ بخط محمد حسین بلغاری کتبت ۱۲۶۸ فی مکتبهٔ تاشکند کما فی فهرسها (۲: ۶۵).

(۵۰۱۹: دیوان عطاردی خراسانی) الأبیوردی وهو عبد الرحمان بن محمد من شعراء محمود الغزنوی. ترجمه فی (تغ: ۹۱) و (مع ۱: ۲۴۲) وقد رأی سنگلاخ نسختین من دیوانه أحدهما بخط المیر محمد والآخر بخط محمد طاهر اعتماد الدولهٔ وذکرهما فی (امتحان الفضلاء ۱: ۱۲۲ و ۲: ۹۰).

(۵۰۲۰: دیوان عطار نیشابوری) الشیخ فرید الدین أبو طالب محمد بن إبراهیم (۱) الکوکنی النیشابوری المولود ۵۱۲ علی قول والمقتول فی فتنهٔ المغول ۶۲۷ أو ۶۵۹ کما فی (شاهد صادق) قیل وشعره أکثر من مایهٔ الف، وتصانیفه مأهٔ وتسعین مجلدا وصرح بدیوانه فی (تجلی عرفان) فی قبال مثنویاته. أقول هو دیوان قصایده وغزلیاته وقد طبع مع مقدمهٔ سعید النفیسی فی ۱۳۲۰ ش. وفیها ۷۵۴ غزلا ومطلع إحدی قصائده:

(۱) وفی هدیهٔ العارفین ۲: ۱۱۲ سماه محمد بن إبراهیم بن مصطفی بن شعبان الهمدانی.

(۷۲۹)

مفاتيح البحث: محمد بن على الحسينى (١)، عبد الرحمان بن محمد (١)، محمد بن إبراهيم (٢)، الهند (١)، الطهارة (١)، الشهادة (١)، شهر شعبان المعظم (١)

صفحه ۰۴۴

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانى - ج ۹ق۳ - الصفحة ۷۳۰

أى روى دركشيده ببازار آمده * خلقى بدين طلسم گرفتار آمده وقد شرح هذه القصيدة المولى على الجامى أستاذ المير على شير كما ذكره فى (مجالس النفايس ص ٢٠٧) وطبع ذيل ديوانه المذكور. وطبع له مستقلا (الهى نامه) فى ١٣٠۶ ش. فى ۴١٨ ص. و ١٣١۵ ش. وباستانبول ١٩۴٠ م. و (اسرارنامه) فى ١٣۵۶ بطهران بتصحيح حسن على الأصفهانى. (وارشاد البيان) فى ١٣۵۵ بها أيضا وطبع (منطق الطير) و (مصيبت نامه) و (مفتاح الفتوح) و (اشترنامه) و (پند نامه) و (طيور نامه) و (خسرو نامه) و (مختار نامه) و (بلبل نامه) و (بيسر نامه)) و (جمجمه نامه) و (جواهر الذات) و (رموز العاشقين) و (شهباز نامه) و (كنز الحقائق) و (گل وخسرو) و (مهر ومشترى) و (هفت آباد) و (هيلاج نامه) كل مستقلا ومكررا. وتوجد نسخة من منظومة (وصلت نامه) له عند يحيى دهخدا أخ على أكبر دهخدا بطهران. آخره.

چون وصال آمد بوصلت أين تمام * ختم شد أين بر محمد والسلام وله (تذكره الأولياء) ترجم فيه ٧٢ رجلا من الصوفية فى المتن و ٢۵ رجلا فى ذيله.

طبع بليدن ١٩٠١ م. وترجمته بالعربية موجودة بمكتبة جامعة طهران كما فى فهرسها (٢: ۵٣٨ ۵۴۵) وترجم أحوال العطار فى (النفحات ۵٢٠) و (لت ۴) و (هفت إقليم) و (خلاصة الاشعار) و (تغ: ٩٠) و (لس ص ١٩٨) و (سفينة الأولياء) والقزوينى فى مقدمة طبع تذكرته بليدن ١٩٠١ م. و (سبك شناسى) و (المغول ص ۵٣١) و (مع ١: ٣۶٧) و (حسينى ص ٢٠٢) و (خيال ص ۴١) ولسعيد النفيسى كتاب مستقل فى أحواله مر فى (۵: ١٠٨) و (تاريخ گزيده ص ٨٢٢) و (تش ص ١٣٨) وفهرس (المجلس) (٣: ۵٧١) وفهرس مخطوطات تاشكند (٢: ٨۵٢ و ٨۵٩) وريحانة الأدب. وقبل فى تاريخ وفاته = ۶٢۶:

سال ترحيل آن مه دوران * (قبله أهل جنت است) بدان (۵٠٢١: ديوان عطار يزدى أو شعره) واسمه حسين بن أخت المضطر اليزدى. ترجمه وأورد شعره فى (تش يز ص ٣٣١) وأورد شعره.

(۵٠٢٢: ديوان عظمت سمرقندى أو شعرها) هى من شاعرات سمرقند. أورد شعرها

(٧٣٠)

مفاتيح البحث: كتاب الفتوح لأحمد بن أعثم الكوفى (١)، مدينة طهران (٣)، السفينة (١)

صفحه ۰۴۵

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانى - ج ۹ق۳ - الصفحة ۷۳۱

فى (گلشن ص ٢٨٨).

(۵٠٢٣: ديوان عظيم أو شعره) واسمه المير هداية الله الشاه عبد العظيمى الرازى من ساداتها. ترجمه وأورد شعره فى (تس ٢ ص ۴٢).

(۵٠٢۴: ديوان عظيماى نيشابورى) هو ابن المولى قيدى الذى هو ابن أخ المولى نظيرى النيشابورى. له ديوان غزل وقصائد توجد (بينگاله) كما فى فهرسها. وله مثنوى اسمه (فوز عظيم) ومنظومة (گفت وگفتمش) وتوفى ١١١١. ترجمه فى (نر ٩ ص ٣١۶) ونقل فى (خز ۴۴٠) عن (مرآت الصفا) ان والده قيدى كان ابن نظيرى لا ابن أخيه. ثم ذكروا موت قيدى حين سفر البحر ونظم عظيما لتاريخه: [قيدى گهر محيط رحمت = ١٠٧۴] وترجمه أيضا فى (سرخوش ص ٧٨) و (تغ ٩١).

(۵۰۲۵: دیوان عظیم بلگرامی أو شعره) واسمه السید عظیم الدین ابن السید نجات. ولد ۸ ذی القعدهٔ ۱۱۱۳. ترجمه وأورد شعره فی (سرو ص ۳۳۷).

(۵۰۲۶: دیوان عظیم خیر آبادی أو شعره) واسمه فضل عظیم ابن فضل امام واخ فضل حق. أورد شعره فی (گلشن ص ۲۸۸).

(۵۰۲۷: دیوان عظیم شیروانی) للحاج السید عظیم الشیروانی المتوفی ۱۳۰۸.

طبع بتبریز علی الحجر فی ۱۳۱۳. وطبع له (مثنوی) فی ۱۳۱۵.

(۵۰۲۸: دیوان عفت شیرازی أو شعرها) وهی سکینهٔ بیگم بنت المیرزا عبد الله النسابهٔ بن مؤمن شیخ الاسلام. ماتت فی الف ومأتین ونیف وخمسین. ترجمها وأورد شعرها فی فصل محلهٔ سردرک بشیراز من کتاب (فارسنامهء ناصری ۱: ۹۴ و ۲: ۱۴۹) و (طرائق الحقائق ۳: ۱۰۵) و (از رابعه تا پروین ص ۱۹۶). ولدت ۱۱۹۲ ومدحت فتح علیشاه، واشترکت مع نشاط الأصفهانی فی ایجاد السبک الجدید للشعر الفارسی.

(۵۰۲۹: دیوان عفتی اسفرائنی) واسمها عفت. ترجمها وأورد شعرها فی (تش ص ۳۵۰) و (خیرات حسان ۲: ۱۸۶) وریحانهٔ الأدب. وتذکرهء کاظم الموجود فی (المجلس) کما فی فهرسها ۳: ۱۶۱ و (از رابعه تا پروین ص ۱۷۲) وقال فی (روشن ص ۴۶۳) انها کانت مملوکهٔ لآذری الشاعر. وکان لها دیوان فقدت. وجاء

(۷۳۱)

مفاتیح البحث: شهر ذی القعدهٔ (۱)، الوفاهٔ (۱)

صفحه ۰۴۶

الذریعهٔ - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحهٔ ۷۳۲

اسمها فی بعض الکتب عشقی أیضا.

(۵۰۳۰: دیوان عقاب شیرازی أو شعره) هو السید المیرزا فضل بن المیرزا أبی القاسم المشرف الشیرازی تلمیذ المیرزا (فرصت) ترجمه فی (عم ص ۵۶۳) وأورد شعره.

(۵۰۳۱: دیوان عقدائی) وهو المولی إسماعیل بن ملک الیزدی المتوفی ۱۲۳۰.

ترجمه فی (تش یز ص ۳۹۱) وتاریخ نائین ۴: ۱۵۰ له (منظومهٔ فی المعانی والبیان) ومر له الحسن والقبح وغیرها.

(۵۰۳۲: دیوان عقیبهٔ الأسدی أو شعره) عده ابن شهرآشوب فی (المعالم ص ۱۴۱) من الشعراء المتقین.

(دیوان عقیل همدانی) المتخلص کوثری یأتی فی الکاف.

(۵۰۳۳: دیوان العقیلی) وهو علی بن الحسین بن حیدرهٔ بن محمد بن عبد الله بن محمد العقیلی، أبو الحسن من ولد عقیل بن أبی طالب. توفی ۶۷۳. ذکر دیوانه فی (أسماء المؤلفین ۱: ۷۱۲) ولعله المذکور بعنوان الشریف العقیلی فی ص ۵۲۲.

(۵۰۳۴ دیوان عقیلی شیرازی أو شعره) من سادات دستی غیب بشیراز. أورد شعره فی (روشن ص ۴۶۳).

(۵۰۳۵: دیوان عکاشهٔ أو شعره) وهو جلال الدین فریدون ابن عکاشهٔ. ترجمه فی (راهنمای دانشوران ۲: ۱۸۱) وجاء قصایده فی مجموعهٔ من منشأته الموجودهٔ فی جامعهٔ طهران کما فی فهرسها ۲: ۲۷۶ ۲۸۱. وقبر عکاشهٔ کان مزارا ببلخ فی القرن التاسع کما ذکر فی (لط ۳ ص ۷۹). ولعل القبر لعکاشهٔ الصحابی.

(دیوان العکاشی) کما فی (لت ۷) ضمن أحوال شاهی سبزواری. مر بعنوان دیوان صدر الدین رواسی فی ص ۶۰۲.

(۵۰۳۶: دیوان علاء بهبهانی) وهو علاء الدین حسین بن أسد الله صاحب (أحسن تقویم) المذکور فی ۱۱: ۳۵ ودیوانه غزلیات فارسیهٔ. رأیته عنده بکربلا.

(ديوان علاء بيابانى) راجع علاء سمنانى وديوان علاء بيگ.

(ديوان علاء الدولة سمنانى) راجع علاء سمنانى.

(۵۰۳۷: ديوان علاء الدولة شوشترى أو شعره) هو أخ علاء الملك. أورد شعره فى

(۷۳۲)

مفاتيح البحث: مدينة كربلاء المقدسة (۱)، مسألة الحسن والقبح (۱)، مدينة طهران (۱)، عقيل بن أبى طالب عليه السلام (۱)، علاء الدين حسين (۱)، محمد بن عبد الله (۱)، على بن الحسين (۱)، ابن شهرآشوب (۱)، جلال الدين (۱)، القبر (۱)، الوفاة (۱)

صفحه ۰۴۷

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانى - ج ۹ق۳ - الصفحة ۷۳۳

(گلشن ص ۲۹۰).

(۵۰۳۸: ديوان علاء الدين الكندى أو شعره) وهو على بن مظفر صاحب (التذكرة الكندية) المذكور فى ۴: ۴۵ ذكر فى الروضات وهدية الأحباب وكشف الظنون.

(ديوان علاء الدين محمد الشهرستانى) وهو ابن النواب الميرزا رفيع الدين محمد صدر الممالك الشهرستانى المتخلص بفائز وهو سبط الشاه عباس الماضى. يأتى فى الفاء.

(۵۰۳۹: ديوان علاء الدين محمد صوفى أو شعره) هو ابن الميرزا معز الدين محمد قطب الأولياء، كذا وصفه معاصره فى (نر ۹ ص ۳۶۱) وأورد بعض شعره. ولعله الذى أورد معماه فى (نر ۱۵ ص ۵۲۴). وهو غير الصوفى المذكور فى ص ۶۲۲ (۵۰۴۰: ديوان علاء الدين غورى أو شعره) واسمه حسين بن حسين، من أولاد محمد سورى. ترجمه وأورد شعره فى (مع ۱: ۳۸).

(۵۰۴۱: ديوان علاء الدين هندى) أورد فى (روشن ص ۴۶۴) له (ترجيع بند) تتبع فيه ترجيع بند للعراقى. ونقل عن (آفتاب عالمتاب) ان أصله من خراسان جاء إلى الهند وسكن الأود وقتل بيد السراق فى ۹۹۸ عن تسعين سنة. وكذا فى (نتايج الأفكار ص ۴۶۷).

(۵۰۴۲: ديوان علاء سمنانى) وهو أبو المكارم ركن الدين أحمد بن محمد بن أحمد بن محمد البيابانى السمنانى العارف الصوفى (۶۵۹ ۷۳۶) جاء شعره بتخلص (علائى) و (علاء) فى الرسالة (الكمالية) الذى الفه المير عبد الله البرزش آبادى فى ۸۲۷ المطبوع بشيراز ۱۳۵۰. وجمع اشعاره النفيسى فى مقالة طبعت فى مجلة (يغما) الطهرانية العدد ۱۰ لسنة ۱۳۳۷ ش. وطبع آثار وأحوال علاء الدولة سمنانى لمظفر صدر القاضى بمحاكم طهران. ورآى سنگلاخ رباعياته بخط عبد الرزاق ابن أخت المير عماد فذكره فى (امتحان الفضلاء ۱: ۳۱۹). وترجمه فى (دولت ۴) (وحبيب السير) وقال كان عمره ۷۷ سنة وشهرين و ۱۴ يوما. وقليل فى تاريخه:

بيست وسوم مه رجب بود * اندر شب جمعهء مكرم از هجرت خاتم النبيين * هفتصد بگذشت وسى وشش هم وخلفه فى الارشاد نجم الدين محمد الموفق الاسفرائنى. وترجمه فى (تش ص ۸۰ و

(۷۳۳)

مفاتيح البحث: شهر رجب المرجب (۱)، مدينة طهران (۱)، أحمد بن محمد بن أحمد (۱)، علاء الدين محمد (۲)، رفيع الدين محمد (۱)، أبو المكارم (۱)، خراسان (۱)، الهند (۱)، الظنّ (۱)، القتل (۱)

صفحه ۰۴۸

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانى - ج ۹ق۳ - الصفحة ۷۳۴

۲۱۷) (۱) و (شاهد صادق) و (تغ ۶۰) و (گلشن ص ۲۹۰) و (هدية العارفين ۱: ۱۰۸) و (نتايج الأفكار. ص ۴۵۸) وعد مظفر صدر

مؤلفاته ۲۸ كتابا منثورا، منها: (مطلع النقط ومجمع اللقط) (السرابال) (سلوة العاشقين)) (رسالة فارسية عرفانية) (منازل المحاضر) (العروة لأهل الخلوة) (المفتاح) (المكاشفات) (حواشى فتوحات محيى الدين) (موضح مقاصد المخلصين) (آداب الخلوة) (الذكر الخفى المستجلب للاجر الوفى) (الصلاح) (بيان الاحسان) (مدارج المعارج) (قواعد العقايد) إلى ثمانية وعشرين كتابا. ورأيت له (مشارع أبواب القدس) الفه ۷۱۲ عند السيد حسين الشهشهانى بطهران كتبت فى ۹۱۵.

(۵۰۴۳: ديوان علاء شاشى أو شعره) ترجمه وأورد شعره فى (مجن ۲ ص ۲۷ و ۲۰۱) وأطرى شعره وقال: ان أهل سمرقند يعدونه عديل شرف الدين على اليزدى فى فن المعما ومات بسمرقند.

(۵۰۴۴: ديوان علاء مشكى أو شعره) ترجمه وأورد شعره بعنوان علا بيك مشكى بياع المسك فى (تس ۱۷۵) ونقد شعره.

(۵۰۴۵: ديوان علاء الملك سبزوارى أو شعره) قال فى (مجتس ص ۱۶۵) انه كان خطاطا وأورد شعره.

(۵۰۴۶: ديوان علاء الملك شوشترى أو شعره) كان معلما لمحمد شجاع بن شاه جهان. ترجمه وأورد شعره فى (گلشن ص ۲۹۰) وهو أخ علاء الدولة.

(۵۰۴۷: ديوان علاء الملك لارى أو شعره) وهو إبراهيم خان الثانى معاصر الشاه عباس قتله الله ويرديخان حاكم فارس. ترجمه وأورد شعره فى (مع ۱: ۴۱).

(۵۰۴۸: ديوان علائى آشتيانى أو شعره) أطرى فضله فى (تش ۲۳۴) فى شعراء قم، وقال إن لعب (گنجفه) المتداول فى إيران والهند والروم هى من مختراعاته.

وتوجد ديوان غزليات علائى مرتبا على الحروف عند احمد أفشار شيرازى ابن الشيخ إبراهيم الشماع بطهران.

(۱) قد كرر فى آتشكدهء آذر طبعة ۱۲۷۷ بمبئى، ذكر شعراء سمنان مرتين أحدهما بعد ذكر شعراء سبزوار والاخر بعد الرى. والثانى زائد.

(۷۳۴)

مفاتيح البحث: دولة ايران (۱)، كتاب نتائج الأفكار للسيد الگلپايگانى (۱)، مدينة طهران (۲)، الهند (۱)، الشهادة (۱)

صفحه ۰۴۹

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانى - ج ۹ق۳ - الصفحة ۷۳۵

(ديوان علائى سمنانى) راجع علاء سمنانى.

(ديوان علائى گنجفه يى) راجع علائى آشتيانى.

(۵۰۴۹: ديوان علاجى جراح أو شعره) كان جراحا فى عهد الشاه عباس الأول الصفوى. أورد شعره فى (گلشن ص ۲۸۹) وقال فى (روشن ص ۴۶۳) انه من شعراء دهلى.

(۵۰۵۰: ديوان علم الهدى) وهو الشريف المرتضى أبو القاسم على بن الحسين بن موسى (۳۵۵ ۴۳۶). قال فى الامل رأيت ديوانه فى أقل من عشرة آلاف بيت وعليها خط الناظم فاستنسخت عنها. ونقل عن ديوانه أيضا ابن خلكان. أقول: وديوانه كبير يقرب من عشرين الف بيت مرتب على سنى نظمه فى ست مجلدات. رأيت المجلد الأول والثانى منه بخط جديد فى مكتبة السيد محمد على بحر العلوم المتوفى ۱۳۵۵ وهو ابن السيد على نقى الشهيد بن محمد تقى بن محمد رضا بن السيد بحر العلوم الطباطبائى النجفى. أول قصايده فى الافتخار بآبائه وينتهى قصايده إلى ما انشائه فى سنة ثلاث وأربعماية. ونقل كاتب هذه النسخة فى آخرها صورة إجازة الشريف المرتضى المنقولة فى المنتسخ عنها عن النسخة الأصلية التى كانت عليها إجازة السيد بخطه (۱) وقال فى (تذكرة النوادر)) ان النسخة التى عليها إجازة الشريف المرتضى بخطه موجودة

(١) وهذه هی الصورة بعينها: قرأ علی الفقيه أبو الفرج يعقوب بن إبراهيم البيهقی، أدام الله توفيقه قطعة كبيرة من ديوان شعری، وأجزته الرواية جميعه عنی. فليروه كيف شاء. وكتب علی بن الحسين بن موسی الموسوی بخطه فی ذی القعدة سنة ثلاث وأربعماية. وأيضا علی النسخة الأصلية هذه الجملة: القسم بن عبد العزيز بن محمد بن عبد العزيز الامامی النيسابوری جعله الله من الفائزين برحمته وحشره مع محمد وعترته صلوات الله عليهم أجمعين إلی يوم الدين. أقول: ان الشيخ أبا القاسم عبد العزيز بن محمد بن عبد العزيز الامامی النيسابوری الملقب بالصائن (الصابر. خ. ل.) ترجمه الشيخ منتجب الدين فی فهرسه وذكر ان جد الشيخ أبی الفتوح الرازی يروی عنه. أقول: مراده من الجد هو الشيخ أبو سعيد محمد بن أحمد الخزاعی النيسابوری صاحب كتاب (الأربعين عن الأربعين) فقد قال فی كتابه المذكور: [الحديث السادس والثلاثون، حدثنا أبو القسم عبد العزيز بن محمد بن عبد العزيز الصائن رحمه الله لفظا بقم فی ذی الحجة سنة أربع وأربعين (يعنی بعد الأربعمائة) قال حدثنا الشيخ المفيد محمد بن محمد بن النعمان رضی الله عنه..] فظهر من سند هذا الحديث وتاريخ روايته ان الشيخ أبا القاسم عبد العزيز كان من تلاميذ الشيخ المفيد وبقی إلی هذا التاريخ ولعل القاسم المبدو به هذه الجملة اسم ولده، وقد نظر فی النسخة أو ملكها، فكتب اسمه ونسبه عليها تذكارا.

(٧٣٥)

مفاتيح البحث: علی بن الحسين (١)، الشريف المرتضی (٣)، الشهادة (١)، الوفاة (١)، كتاب الفتوح لأحمد بن أعثم الكوفی (١)، شهر ذی القعدة (١)، شهر ذی الحجة (١)، يوم القيامة (١)، عبد العزيز بن محمد بن عبد العزيز (٢)، الشيخ المفيد (قدس سره) (٢)، محمد بن محمد بن النعمان (١)، يعقوب بن إبراهيم (١)، عبد العزيز بن محمد (١)، الحسين بن موسی (١)، محمد بن أحمد (١)، عبد العزيز (١)، الفرج (١)، الصّلاة (١)

صفحه ۵۰

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحة ۷۳۶

عند السيد محمد علی داعی الاسلام فی حيدر آباد دكن. ورأيت المجلد الثالث والرابع منه فی مكتبة (السماوی) لكن ما استفدت منه شيئا ولا ادری إلی من انتقل بعده.

والمجلد الخامس والسادس رأيتهما فی مجلد كبير كتب فی عصر الشريف وعلی هامشه خطه، وقد كتب فی آخر النسخة ما لفظه [هذا آخر ما خرج من شعر الشريف الاجل المرتضی ذی المجدين إلی قوله أطال الله بقاه وكبت أعداه.] وكتب السيد بخطه علی هامش الصفحة ما صورته ولفظه [قوبل وصحح ولله الحمد والمنة] وهذان المجلدان شاملان لما أنشأه فی عام ستة عشر وأربعماية إلی ما أنشأه فی آخر شهر رمضان من سنة اثنتين وعشرين وأربعماية. وهذه النسخة رأيتها فی طهران فی مكتبة الأديب الحاج ميرزا أبی الفضل الطهرانی المطبوع ديوانه أخيرا. واليوم موجود عند ولده الحاج ميرزا محمد الثقفی بطهران فی محلة پامنار. وقد طبع أخيرا بمصر.

(۵۰۵۱: ديوان علمی خراسانی أو شعره) ترجمه وأورد شعره فی (لط ۶ ص ۱۵) و (روشن ص ۴۶۶).

(۵۰۵۲: ديوان علمی قزوينی أو شعره) وهو المير ظهير الدين إبراهيم من سادات قزوين.

خلف أولاده وزوجته بقزوين وسافر إلی العراق وتلمذ عند المولی احمد الأردبيلی واخذ تخلص (علمی) منه. ثم رجع إلی قزوين فرأی ولده المير ملكی وقد صار شاعرا فذا فكر راجعا مع ابنه إلی كربلاء ثم رجع إلی بغداد وركب السفينة إلی البصرة ومنها إلی بحرين وهرمز وكرمان ثم أصفهان فتقرب عند الشاه عباس الصفوی وسافر معه إلی مشهد ثم هرات. كذا ذكره وأورد شعره فی (ميخانه ص ۴۵۷).

(۵۰۵۳: ديوان السيد علوی) هو ابن السيد حسين بن السيد سليمان بن السيد حسين ابن السيد عبد القاهر بن السيد حسين التوبلی

البحرانی المولود حدود ۱۲۸۰ والمتوفی نیف وأربعین بعد الثلثمائة والألف. ذکر فی مقدمة طبع کتابه (دلیل المتعبد) وهو غیر (الروضة العلویة) له فی نظم وقایع الطف بلسان الحسکة المطبوع فی النجف.

(۵۰۵۴: دیوان العلوی) أو (الروضة العلویة) للشیخ إبراهیم البحرانی أبی الریاض صاحب (جامع الریاض) المذکور فی ج ۵ ص ۵۷ المشتمل علی أربع عشرة روضة بعدد المعصومین. استخرج منه هذا الدیوان المشتمل علی ثمانیة وعشرین قصیدة بعدد

(۷۳۶)

مفاتیح البحث: یوم عاشوراء (۱)، دولة العراق (۱)، مدینة کربلاء المقدسة (۱)، مدینة النجف الأشرف (۱)، شهر رمضان المبارک (۱)، مدینة إصفهان (۱)، مدینة طهران (۲)، مدینة البصرة (۱)، مدینة بغداد (۱)، عبد القاهر (۱)، الشهادة (۱)، الحج (۱)، السفینة (۱)

صفحه ۰۵۱

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحة ۷۳۷

حروف القافیة، کلها فی مناقب أمیر المؤمنین (ع) رأیت نسخة منه فی مکتبة سیدنا الحسن صدر الدین بالکاظمیة، مکتوب فی آخرها، انه فرغ الناظم من مقابلتها بالأصل المستخرج منه فی یوم الجمعة السابعة عشر من جمادی الأولی سنة خمسین ومایة والف من الهجرة).

(دیوان العلوی الحضرمی) مر بعنوان أبی بکر فی ص ۳۷ وترجم فی مجلة المرشد.

(۵۰۵۵: دیوان العلوی السبزواری) للسید حسین بن محسن (۱۲۶۸ ۱۳۵۲) مر أرجوزته فی الفلسفة فی ۱: ۴۹۱.

(۵۰۵۶: دیوان العلوی أو شعره) ترجمه وأورد شعره السید علی خان فی (السلافة ص ۵۲۷) وقال هو السید علوی بن إسماعیل البحرانی.

(دیوان العلوی الحمانی) علی بن محمد اختلط اشعاره باشعار صاحب الزنج. ترجمه فی (لس ۱۱ ص ۳۸۱) ومر بعنوان الحمانی.

(دیوان العلوی الزینبی) مر بعنوان الزینبی فی ص ۴۰۸ وذکر حاله النفیسی فی تعلیقاته علی (لباب الألباب ص ۶۶۸).

(۵۰۵۷: دیوان علوی کاشانی) وهو المیر محمد طاهر من شعراء الشاه سلیمان الصفوی سکن أصفهان ثم سافر إلی کشمیر ومات بها فی ۱۱۳۶. له منظومة (حداد وحلاج) ودیوانه مدون مشحون بأنواع النظم. أورد منها فی (گلشن ۲۹۰) وعنها فی القاموس الترکی ثم الریحانة و (هدیة العارفین ۲: ۳۱۷) وفی (نر ۹ ص ۳۷۴) سماه طاهر.

(۵۰۵۸: دیوان علوی همدانی) اسمه المیر أبی تراب الطبیب الهمدانی. ترجمه صادقی کتابدار فی (خص ۶ ص ۸۰) وذکر ان المولی حیرتی الهروی مصاحب المیر أبی ترات عمد إلی دیوانه وألقاه ورقة ورقة فی النهر الجاری الکبیر ولم یبق منه باقیة.

(۵۰۵۹: دیوان علوی هندی أو شعره) وهو الحکیم المیرزا محمد هاشم بن محمد هادی الشیرازی بن مظفر الدین حسین الخراسانی. کان یعرف علوی خان ویلقب معتمد الملوک، وتلمذ علی لطف الله الشیرازی. جاء علوی خان من شیراز إلی الهند فی ۱۱۱۱ وهو ابن ثلاثین سنة وتقرب عند الملک ودعاه نادرشاه إلی إیران فلم یجب ومات فی ۲۵ رجب ۱۱۶۲ وله فی الطب (جمع الجوامع) کذا ترجمه وأورد شعره فی (روشن

(۷۳۷)

مفاتیح البحث: الإمام أمیر المؤمنین علی بن ابی طالب علیهما السلام (۱)، شهر جمادی الأولی (۱)، دولة ایران (۱)، مدینة الکاظمین (۱)، شهر رجب المرجب (۱)، مدینة إصفهان (۱)، علوی بن إسماعیل (۱)، هاشم بن محمد (۱)، علی بن محمد (۱)، الهند (۱)، الطهارة (۲)، الطب، الطبابة (۲)

صفحه ۰۵۲

الذريعة - آقا بزرگ الطهراني - ج ۹ق۳ - الصفحة ۷۳۸

ص ۴۶۶).

(ديوان على آبادى) راجع صاحب على آبادى.

(ديوان على آتشى) راجع على آسى.

(۵۰۶۰: ديوان على آجر تراش أو شعره) من شعراء أصفهان أورد شعره معاصره فى (نر ۹ ص ۴۳۱).

(ديوان على آسى مشهدى) والصحيح آهى كما مر فى ص ۱۳ وفى (۷: ۳۵۷) وله (خيال ووصال) كما فى (لط ۱: ۱۷) وفى نسخة على آتشى.

(۵۰۶۱: ديوان السيد على آل الطالقانى) وهو ابن السيد مهدى بن السيد رضا بن السيد أحمد بن السيد حسين بن السيد حسن الطالقانى الحسينى النجفى الشهير بمير حكيم المولود فى النجف ليلة الخميس ۱۷ ذى القعدة ۱۳۰۰ والمتلمذ على والده وعلى الشيخ محمد حرز والشيخ محمد جواد الشبيبى، وديوانه هذا فى ۶۰۰ ص. أودعه فى البصرة مع سائر كتبه التى كانت معه عند الشيخ أحمد العصفورى الاخبارى حين سافر من النجف ۱۳۳۵ ومنها إلى بندر لنجة وتوفى فى لنجة ۱۳۳۷ فبيعت كتبه مع الديوان كذا فى ترجمته من كتاب (غاية الأمانى فى أحوال آل الطالقانى) للسيد محمد حسن ابن السيد عبد الرسول الطالقانى. وقد مر ديوان عمه السيد باقر بن السيد رضا ويأتى ديوان والده السيد مهدى وغيرهم من الطالقانيين النجفيين.

(۵۰۶۲: ديوان السيد محمد على بن أبى الحسن) ابن صالح بن محمد بن إبراهيم شرف الدين الموسوى العاملى ذكره حفيد عمه سيدنا الحسن بن السيد هادى ابن السيد صالح المذكور فى (تكملة أمل الآمل) وذكر أنه ولد ۱۲۴۷ من بنت الشيخ أسد الله الدزفولى صاحب (المقابيس)) وتوفى ۱۲۹۰.

(ديوان على بن أبى طالب أمير المؤمنين (ع)) من جمع السيد محسن الأمين مؤلف (أعيان الشيعة) المتوفى فى يوم الأحد ثالث رجب ۱۳۷۱ مر فى ص ۱۰۲.

(ديوان الشيخ على بن أبى طالب الزاهدى) المتخلص (حزين) مر بتخلصه المصرح به فى جميع غزلياته المرتبة على الحروف. رأيت نسخة ناقصة منه فى كتب الشيخ على الكتبى الترك بكربلا، تساوى غزليات الحافظ الشيرازى، فى أوله قصيدة بمنزلة

(۷۳۸)

مفاتيح البحث: الإمام أمير المؤمنين على بن ابى طالب عليهما السلام (۱)، مدينة كربلاء المقدسة (۱)، شهر ذى القعدة (۱)، كتاب أعيان الشيعة للأمين (۱)، مدينة النجف الأشرف (۳)، شهر رجب المرجب (۱)، مدينة إصفهان (۱)، على بن أبى الحسن (۱)، على بن أبى طالب (۲)، محمد بن إبراهيم (۱)، مدينة البصرة (۱)، الجود (۱)، الوفاة (۱)

صفحه ۰۵۳

الذريعة - آقا بزرگ الطهراني - ج ۹ق۳ - الصفحة ۷۳۹

الخطبة للغزليات. أوله:

أى دل افسرده خروشت كجاست * خامشى از زمزمه جوشت كجاست ملك سخن زير لواى تو بود * رامش دلها زنواى تو بود طنطنهء پرده گشائيت كو * دمدمهء نغمه سرائيت كو زمزمهء سينه خراشت چه شد * ناله الماس تراشت چه شد (ديوان الشيخ على بن أبى طالب القمى النجفى) الموجود نسخته عند الشيخ محمد الجواد الجزائرى فى النجف. مر بتخلصه (عارف قمى) فى ص ۶۶۹.

(۵۰۶۳: دیوان المیرزا محمد علی بن المیرزا أبی القاسم الأردوبادی) النجفی ولد فی تبریز ۲۱ رجب ۱۳۱۲. ذو الید الطولی فی الأدب، یقرب شعره من ستة آلاف بیت.

(دیوان علی بن أحمد الأحسائی) راجع علی نقی الأحسائی.

(دیوان علی بن أحمد العاملی) مر بعنوان دیوان العالی فی ص ۶۶۴.

(دیوان علی بن أحمد الکاشانی) راجع دیوان محتشم کاشانی.

(دیوان الشیخ النبیه علی بن أحمد الفقیه) کان معاصر السید نصر الله المدرس الشهید الحائری الفائزی، وقد قرظ السید نصر الله المذکور هذا الدیوان، ورأیت تقریظ السید نصر الله له فی دیوان السید نصر الله. والظاهر أنه هو علی بن أحمد العاملی المذکور آنفا

(دیوان علی بن أحمد المدنی) راجع علی خان المدنی.

(دیوان علی بن أحمد النوبختی) اثنان صغیر وکبیر، ذکرهما ابن خلکان فی (۱: ۳۵۸) ومر فی ص ۳۲ بعنوان ابن نوبخت.

(دیوان علی بن إسحاق البغدادی) راجع دیوان الزاهی البغدادی فی ص ۳۹۹.

(۵۰۶۴: دیوان علی بن إسماعیل الطباطبائی) هو السید أبی الحسین بن المتوکل علی الله إسماعیل بن المنصور القاسم بن محمد، المنتهی إلی القاسم الرسی الطباطبائی توفی جده الامام المنصور فی ۱۰۲۹ وتوفی والده المتوکل إسماعیل فی ۱۰۸۷ وتوفی السید علی بن إسماعیل ۱۰۹۶ ودفن فی قبة الکاظمی کما ذکره ضیاء الدین یوسف فی (نسمة السحر فیمن تشیع وشعر) وذکر تصانیفه ومنها الدیوان.

(۵۰۶۵: دیوان علی بن إسماعیل السنجانی) وهو السید أبی الفضائل علی بن السید

(۷۳۹)

مفاتیح البحث: مدینة النجف الأشرف (۲)، شهر رجب المرجب (۱)، علی بن أحمد العاملی (۲)، علی بن أبی طالب (۱)، علی بن إسماعیل (۳)، القاسم الرسی (۱)، علی بن إسحاق (۱)، القاسم بن محمد (۱)، علی بن أحمد (۵)

صفحه ۰۵۴

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحة ۷۴۰

إسماعیل بن زین العابدین الحسینی السنجانی المولد الغروی المسکن الملقب بالمحدث، مؤلف (حملات اللیث) فی الرد علی الأصولیین الذی کتبه بالتماس الحاج احمد میرزا اللکهنوی بعد رجوعه عن زیارة سامراء فی ۱۲۹۵ وذکر فیه بعض تصانیفه ومنها دیوان شعره.

(۵۰۶۶: دیوان محمد علی بن بشارة) آل موحی النجفی معاصر السید نصر الله المدرس الحائری الشهید. رأیت فی دیوان السید نصر الله تقریظه لهذا الدیوان. وله تذکرة الشعراء الموسوم (نشوة السلافة ومحل الإضافة) فی جزئین فی تذییل (سلافة العصر) للسید علی خان المدنی. والنسخة فی مکتبة (السماوی) کتابتها ۱۱۵۶.

(۵۰۶۷: دیوان علی بن الشیخ جعفر کاشف الغطاء) رأیت فی بعض المجامیع رثائه فی ست وستین بیتا. أوله:

دموع لیس تنقع من أوام * وان سحت کماء المزن عام.

(۵۰۶۸: دیوان علی بن حبیب الخطی) أورد بعض مراثیه الشیخ لطف الله الجد حفصی فی مجموعته المکتوبة ۱۲۰۱.

(۵۰۶۹: دیوان علی بن جعفر الخرقانی) ذکر فی (نتایج الأفکار. ص ۱۹) ومر فی ص ۳۹ ۴۰.

(دیوان علی الحسن الارانی) الکاشانی. له منظومة فی أصول الفقه سماه فی المقدمة (البهجة المرضیة) یشتمل علی ۵۲۱ بیتا. أوله:

یقول راجی الرب ذی الاحسان * علی ابن الحسن الآرانی توجد نسخة منه عند السید محمد علی الروضاتی بأصفهان، وآخر النسخة:

ذا الحكم معلوم من الشرع ولا ـ * يخفى على الحاوى به مفصلا (۵۰۷۰: ديوان على بن الحسن الأطروش أو شعره) وهو الشريف أبو الحسن على ابن الناصر لدين الله أبى محمد الحسن الأطروش بن على بن الحسن بن على بن عمر الأشرف ابن الإمام السجاد. ترجمه فى (نسمة السحر فيمن تشيع وشعر) وأورد رثائه لمحمد بن زيد الداعى الصغير المتوفى بعد ۳۰۳ وقال إنه من شعراء اليتيمة. ترجمه الثعالبى وغيره.

(۵۰۷۱: ديوان على بن الحسن الشدقمى) وهو السيد زين الدين على بن بدر الدين

(۷۴۰)

مفاتيح البحث: الإمام على بن الحسين السجاد زين العابدين عليهما السلام (۱)، كتاب نتائج الأفكار للسيد الگلپايگانى (۱)، العلامة الشيخ كاشف الغطاء (۱)، مدينة سامراء المقدسة (۱)، أصول الفقه (۱)، مدينة إصفهان (۱)، على بن الحسن بن على (۱)، على بن الحسن (۲)، على بن جعفر (۱)، الشهادة (۱)، الزيارة (۱)، الحج (۱)، الوفاة (۱)

صفحه ۵۵۰

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانى - ج ۹ق۳ - الصفحة ۷۴۱

الحسن بن على النقيب بن الحسن الشهيد بن على بن شدقم بن ضامن بن محمد الحمزى الحسنى المدنى المولود ۹۵۰ (= فضله له) والمتوفى بالمدينة ۱۰۳۳ ترجمه حفيده السيد ضامن بن شدقم بن زين الدين على المذكور فى كتابه (تحفة الأزهار) وقال إنه كان عالما فاضلا كاملا فقيها محدثا قرء على والده بدر الدين حسن صاحب (الجواهر النظامية) الذى الفه ۹۹۲ وقرء على السيد محمد بن جويبر بن محمد الثمارى الحسينى وقرء على الشيخ عبد الله بن حسن بن سليمان المدنى المعروف بالسليمانى، وقرء على الشيخ محمد بن أحمد بن خاتون العاملى، وقرء على الميرزا محمد بن إبراهيم الاسترآبادى مؤلف الكتب الثلاثة فى الرجال، وقرء على الشيخ محمد بن الشيخ حسن صاحب المعالم. وينقل فى (التحفة) كثيرا عن جده على، والظاهر أن نقله عن كتابه وقد يصرح باسم كتابه ويقول قال جدى على فى (زهرة المقول) وينقل بعض القصايد له عن ديوانه منها القصيدة (الكوثرية) والقصيدة (التهليلية) أقول وكتابه (زهرة المقول فى نسب ثانى فرعى الرسول) أى السادة الحسينية موجود بخطه عند الحسين ابن على محفوظ، كتبه فى (۱ ع ۲ ۱۰۱۳) وانما كتبه تتميما لكتاب والده بدر الدين حسن الموسوم (المستطابة فى نسب سادات طابه) ورد فيه من انتقد أباه وألحق بآخر (زهرة المقول) كتابا آخر اسماه (نخبة الزهرة الثمينة فى نسب اشراف المدينة)) وفرغ منه (۸ رجب ۱۰۱۴).

(ديوان على بن حسن زفره يى) المتخلص (رجاء) كما مر فى ص ۳۵۵. قال فى (شعراى معاصر أصفهان ص ۲۰۷) ان له أيضا (دبستان شعرا) فى العروض و (ركا؟ الدعوات) و (عمان الحساب) نظم لخلاصة الحساب البهائية، و (گلستان أدباء) و (مختصر النجوم).

(۵۰۷۲: ديوان على بن الحسين الأخوى) وهو الحاج المير السيد على بن السيد حسين بن إبراهيم بن حسن الشهير بالأخوى التقوى لأنه ينهى نسبه إلى موسى المبرقع ابن الإمام الجواد محمد التقى. توفى ۵؟ ۱۲ ومادة تاريخه (شد على پاک بخلدبرين) جمع ديوانه الميرزا محمد على عبرت وكتبه بخطه النسخ الجيد فى أربع مجلدات حكاه لى السيد عماد الدين أحمد بن الحاج السيد باقر بن أحمد بن محمد بن السيد حسن

(۷۴۱)

مفاتيح البحث: شهر رجب المرجب (۱)، مدينة إصفهان (۱)، محمد بن إبراهيم (۱)، أحمد بن خاتون (۱)، على بن الحسين (۱)، الحسن بن على (۱)، محمد بن جويبر (۱)، موسى المبرقع (۱)، أحمد بن محمد (۱)، الشهادة (۱)، الجود (۱)، الحج (۲)

صفحه ۵۵۶

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحة ۷۴۲

الأخوی المذكور. ونسبهم مذكور فی آخر فروع الكافی المطبوع بطهران ۱۳۱۵ وفی (مناهل الضرب فی أنساب العرب) للأعرجی.

(۵۰۷۳: دیوان علی بن الحسین الأصفهانی أو شعره) وهو أبو الفرج علی بن الحسین ابن محمد بن أحمد الأموی الأصفهانی البغدادی الكاتب الزیدی صاحب (الأغانی) و (مقاتل الطالبیین) (۲۸۴ ۳۵۶) ترجمه فی (نسمة السحر فیمن تشیع وشعر) وأورد شعره.

(دیوان علی بن الحسین الأعسم) النجفی المذكور فی ص ۸۲ جمعها الشیخ محمد السماوی المتوفی ۱۳۷۰ فی الف بیت وضمه مع دیوان ولده الشیخ عبد الحسین فی مجلد، اشتراه فی وفاته الخطیب محمد علی الیعقوبی فی النجف.

(۵۰۷۴: دیوان علی بن الحسین الجامعی أو شعره) هو ابن محیی الدین عبد اللطیف.

مر له فی ۳: ۴۶۴ (تحفة المبتدی) نظما. وله (تبصرة المبتدی) فی الهیئة. وأرجوزة النحو مر فی ۱: ۵۰۳.

(دیوان علی بن الحسین الجزائری) المتخلص (ناله) یأتی فی النون.

(دیوان علی بن الحسین الشهیفنی) مر فی ص ۵۶۲. وترجمه فی (لس ص ۳۸۲) أیضا.

(دیوان علی بن الحسین الشیرازی) مر فی ص ۱۸۷ بعنوان جامع شیرازی.

(۵۰۷۵: دیوان علی بن الحسین الصنعانی أو شعره) وهو السید جمال الدین علی بن الحسین بن محمد بن صلاح بن بدر الدین الحسنی الصنعانی المؤیدی المتوفی ۱۱۳۱ ترجمه فی (نسمة السحر) وأورد شعره. وذكر انه والد السید زید المؤیدی.

(دیوان علی بن الحسین الموسوی) مر بعنوان دیوان علم الهدی.

(۵۰۷۶: دیوان علی بن الحسین النیشابوری أو شعره) وهو السید الشریف أبو البركات علی بن الحسین بن جعفر بن محمد المنتهی إلی محمد الدیباج بن الإمام الصادق ترجمه ضیاء الدین فی (نسمة السحر فیمن تشیع وشعر) وقال إنه حسینی نیشابوری وقد عده العتبی فی تاریخه من فضلاء دولة محمود بن سبكتكین الذی توفی ۴۲۱.

(دیوان علی بن حماد البغدادی) مر بعنوان دیوان ابن حماد فی ص ۲۰ وترجمه

(۷۴۲)

مفاتیح البحث: كتاب مقاتل الطالبیین لأبو الفرج الأصفهانی (۱)، مدینة النجف الأشرف (۲)، مدینة طهران (۱)، علی بن الحسین (۱۱)، الحسین بن محمد (۱)، علی بن حماد (۱)، جمال الدین (۱)، محمد بن أحمد (۱)، جعفر بن محمد (۱)، الفرج (۱)، الوفاة (۲)

صفحه ۰۵۷

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحة ۷۴۳

فی (لس ص ۳۷۷) (دیوان علی بن خلف المشعشعی) الكبیر. راجع علی خان المشعشعی.

(دیوان علی بن سلیمان) راجع علی القطیفی.

(۵۰۷۷: دیوان علی بن صالح أو شعره) وهو القاضی جمال الدین أبو محمد علی بن صالح بن محمد بن علی بن أبی الرجال، معاصر ضیاء الدین یوسف مؤلف (نسمة السحر فیمن تشیع وشعر) ترجمه فیه وذكر انه صنعانی زیدی ینتمی إلی عمر بن الخطاب، وانه أخ أحمد بن صالح مؤلف (مطلع البدور) وأورد بعض شعره.

(۵۰۷۸: دیوان السید محمد علی بن السید صدر الدین الموسوی) العاملی الأصفهانی المتوفی بها ۱۲۷۴ فارسی لطیف. ذكره السید عبد الحسین شرف الدین فی (بغیة الطالبین).

(۵۰۷۹: دیوان علی بن صلاح الدین أو شعره) وهو الملك الأفضل نور الدین أبو الحسن علی بن السلطان صلاح الدین یوسف بن أیوب (۵۶۶ ۶۲۲) ترجمه ابن خلكان وذكر انه أكبر ولد أبیه وولی عهده وأورد شعره الذی أرسله إلی الناصر فی غصب حقه وجواب

الناصر بکونه ناصره علی الغاصبین.

(دیوان علی بن عباس بن جرجیس) مر فی ص ۲۴ بعنوان دیوان ابن الرومی.

(دیوان علی بن عباس کازرونی) وهو السید علی المعروف بالحاج مجتهد ابن عباس ابن الحسین الشیرازی. جاء إلی النجف وتلمذ علی الآخوند الخراسانی ومات بشیراز فی ۱۸ رجب ۱۳۴۳. ترجمه فی فارسنامهء ناصری. وله (فوائد مشروطیت) و (تقریرات أصول) ودیوانه مشتمل علی الشعر العربی والفارسی. طبع بشیراز فی ۱۳۳۶ ش. فی ۹۰ ص. منها ۳۰ ص. مقدمة فی أحواله وخاتمة فی خطبه النثریة وتخلصه فیها رحمت کما مر فی ص ۳۵۶ ولیس (رفعت) کما فی فهرس مشار).

(۵۰۸۰: دیوان السید محمد علی بن عباس اللکهنوی) التستری اللکهنوی المولود ۱۲۹۸ عربی کبیر. طبع بعضه وهو تخمیس القصیدة العلویة لوالده المفتی الذی توفی ۱۳۰۶ ونشر بعض قصایده فی مجلة (الرضوان) ومر والده (عزیز) ویأتی أخوه (وزیر لکهنوی).

(۷۴۳)

مفاتیح البحث: عبد الله بن عباس (۱)، الخلیفة عمر بن الخطاب (۱)، السید عبد الحسین شرف الدین (۱)، مدینة النجف الأشرف (۱)، شهر رجب المرجب (۱)، یوسف بن أیوب (۱)، علی بن سلیمان (۱)، علی بن صالح (۱)، علی بن عباس (۳)، جمال الدین (۱)، صالح بن محمد (۱)، علی بن خلف (۱)، الغصب (۱)

صفحه ۵۸۰

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحة ۷۴۴

(دیوان علی بن عباس النوبختی) مر فی ص ۳۲ بعنوان ابن نوبخت.

(دیوان علی بن عبد الرحمان) وهو أبو الحسن علی بن أبی سعید عبد الرحمان بن أحمد بن یونس بن عبد الاعلی الصدفی المصری المنجم المشهور صاحب الزیج الحاکمی المعروف بزیج ابن یونس فی أربع مجلدات، قد کتبه بأمر العزیز بالله بن المعز الفاطمی ووالده صاحب تاریخ مصر المعروف بتاریخ ابن یونس. وقد ترجمهما ابن خلکان، واما ابنه أبو الحسن علی ترجمه فی (نسمة السحر فیمن تشیع وشعر) وأورد شعره. وصرح ابن خلکان بان له شعر کثیر وتوفی بکرة الاثنین لثلاث خلون من شوال ۳۹۹.

(۵۰۸۱: دیوان علی بن عبد الله الحمدانی أو شعره) وهو سیف الدولة أبو الحسن علی بن عبد الله بن أحمد بن حمدان بن حارث بن نعمان بن راشد بن المثنی بن رافع بن الحارث بن عطیف بن محرثة بن حارثة بن مالک بن عبید بن عدی بن أسامة بن مالک بن بکر بن حبیب بن عمر بن غنم بن تغلب التغلبی ملک حلب والثغور ودمشق وحمص المولود ۳۰۳ والمتوفی ۳۴۷ ترجمه مع نسبه کذلک فی (نسمة السحر فیمن تشیع وشعر) وقال إنه اختار کل من أبی محمد عبد الله بن محمد بن فیاض وأبی الحسن علی ابن المحمد السمسمانی عشرة آلاف من مدایح الشعراء له.

(۵۰۸۲: دیوان علی بن عبد الله الطیار) وهو أبو الحسن علی بن عبد الله بن جعفر ابن إبراهیم بن محمد بن علی بن عبد الله بن جعفر الطیار الجعفری الحجازی. ترجمه کذلک فی (نسمة السحر) وحکی عن (مقاتل الطالبیین) لأبی الفرج انه حبسه المتوکل مع الطالبیین، وأورد جملة من اشعاره.

(۵۰۸۳: دیوان علی بن عبد الله الکندی) وهو علاء الدین أبو المظفر علی بن عبد الله الکندی الدمشقی المشهور بالوداعی الشاعر المشهور (۶۴۰ ۷۱۶) ترجمه فی (نسمة السحر فیمن تشیع وشعر) وحکی ترجمته عن (تذکرة الحفاظ) للذهبی (۵۰۸۴: دیوان علی بن عبد الله القزوینی) وهو السید تاج الدین أبو تراب علی بن عبد الله بن علی بن عبد الله بن أحمد القزوینی، ترجمه الشیخ منتجب الدین فی الفهرست وقال إن شعره عشرة آلاف بیت فی مدیح آل الرسول صلی وفنون شتی.

(۷۴۴)

مفاتيح البحث: عبد الله بن جعفر الطيار بن أبى طالب عليه السلام (٢)، كتاب مقاتل الطالبيين لأبو الفرج الأصفهانى (١)، كتاب تذكرة الحفاظ للذهبى (١)، شهر شوال المكرم (١)، إبراهيم بن محمد بن على (١)، عبد الرحمان بن أحمد (١)، على بن عبد الرحمان (١)، عبد الله بن أحمد (٢)، عبد الله بن على (١)، على بن عبد الله (٥)، عبد الله بن محمد (١)، حارثة بن مالك (١)، على بن عباس (١)، بكر بن حبيب (١)، دمشق (١)، الفرج (١)، العزّة (١)

صفحه ٥٩٠

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانى - ج ٩ق٣ - الصفحة ٧٤٥

(٥٠٨٥: ديوان على بن عبد الله الناشئ) وهو أبو الحسين على بن عبد الله بن وصيف الحلاء الناشئ المتكلم الأديب الشاعر المولود ببغداد ٢٧١ والمتوفى بها ٣٦٦ ترجمه النجاشى وذكر كتابه فى الإمامة. وقال ابن خلكان ان له فى أهل البيت قصايد كثيرة.

وقال الصفدى فى (الوافى بالوفيات) ان للناشى شعر مدون وان اشعاره لا تحصى كثرة فى مدح أهل البيت حتى عرف بهم.

(٥٠٨٦: ديوان على بن عثمان الأربلى) ابن على بن سليمان الصوفى المتوفى ٦٧٠ مر له (البديعية) فى ٣: ٧٧.

(٥٠٨٧: ديوان السيد على بن عدنان البحرانى) نزيل البصرة أخيرا والمتوفى هو بعد ١٣٥٥ جمع ديوانه اخوه السيد محمد على بن عدنان بعد وفاة السيد على وفيه قرب الف بيت، منها قصيدة فى رثاء الشيخ محسن بن الشيخ شريف الجواهرى الذى توفى فى التاريخ المذكور. والنسخة بخط جامع الديوان عند الشيخ محمد حسن بن الشيخ محسن المذكور. ومر ديوان والده السيد عدنان الذى توفى ١٣٤٠ فى ص ٧٠٨ ٧٠٩.

(٥٠٨٨: ديوان الشيخ على بن على رضا الخوئى) المولود ١٢٩٢ والمتوفى ١٣٥٠ فيه مثنوى فى سوانحه ومراثى سيد الشهداء وقصائد أخر عربية وفارسية جمعه بنفسه فى ١٦ شوال ١٣٣١ قال الأردوبادى فى (الحديقة المبهجة) انى رأيته بخط الناظم الجامع له.

(ديوان الوزير أبى الحسن على بن عيسى أبى الفتح الأربلى) مؤلف (كشف الغمة) الذى فرغ منه فى ٦٨٧ مر فى ص ٦٧.

(٥٠٨٩: ديوان السيد على بن ماجد الجد حفصى) المتوفى والده ١٢٠٨ الموجود مراثيه فى مجموعة دونها الشيخ لطف الله بن على الجد حفصى فى ١٢٠١ عند الشيخ محمد على يعقوب الخطيب فى النجف.

(ديوان القاضى أبى القاسم على بن أبى على المحسن) ابن أبى القاسم على الكبير ابن محمد بن أبى الفهم التنوخى المولود فى النصف من شعبان ٣٦٥ أو ٣٧٠ وتوفى ٤٤٧ ترجمه فى (معجم الأدباء ج ١٤ ص ١١٠ ١٤١) وذكر تمام نسبه إلى قضاعة وصرح بكونه شاعرا ابن خلكان عند ترجمته أيضا فى ذيل ترجمة أبيه المحسن قال

(٧٤٥)

مفاتيح البحث: النصف من شعبان (١)، كتاب كشف الغمة للإربلى (١)، مدينة النجف الأشرف (١)، شهر شوال المكرم (١)، على بن عبد الله بن وصيف (١)، على بن أبى على (١)، على بن عبد الله (١)، مدينة البصرة (١)، على بن سليمان (١)، على بن عيسى (١)، على بن عثمان (١)، الشهادة (١)، الوفاة (٣)

صفحه ٥٩٠

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانى - ج ٩ق٣ - الصفحة ٧٤٦

[اما ولده أبو القاسم على بن المحسن التنوخى فكان أديبا فاضلا له شعر لم اقف منه على شئ إلى قوله وكان يروى الشعر الكثير، وهم أهل بيت كلهم فضلاء أدباء ظرفاء ولكن ذكر انه ولد ٣٦٥ بغير ترديد وفى (معجم الأدباء) ذكر انه رزق فى قرب موته ولدا سماه أبا الحسن محمد بن على فربى يتيما وصار قاضيا، إلى أن توفى ٤٩٤ وانقرض بيته. ومر فى ١٧٨ بعنوان التنوخى الحفيد.

(دیوان القاضـی أبی القاسم علی بن محمـد بن أبی الفهم) داود بن إبراهیم التنوخی جـد أبی القاسم المذکور قبل، ترجمه فی (معجم الأدباء ج ۱۴ ص ۱۶۲ ۱۹۱) وذکر انه ولد بأنطاکیهٔ ۲۷۸ وذکر فی ترجمهٔ ولده أبی علی محسن بن علی بن محمد ان دیوانه أکبر من دیوان أبیه، وحکی عن القاضـی أحمد بن سعد الدین بن الحسین المسوری الیمانی الشهاری المتوفی ۱۰۷۹ ان التشیع کان دینه ودین أبیه وجده والظاهر أن مراد المسوری هو أبو القاسم علی الحفید وأباه المحسن بن علی وجده علی ابن محمد هذا الذی توفی بالبصـرهٔ ۳۴۲. وقد مر فی ص ۱۷۸ بعنوان التنوخی الکبیر.

(دیوان علی بن محمد بن نصـر ابن منصور) هو أبو الحسن ابن بسام کما مر فی ص ۱۸ وسماه فی (لس ص ۳۶۸) علی بن أحمد. قال ابن الندیم فی ص ۲۱۴ له (اخبار عمر بن أبی ربیعهٔ) وکتاب (الزنجیین) و (دیوان الرسائل) و (مناقضات الشـعراء) و (اخبار الأحوص). وهو غیر علی بن نصر التمیمی المذکور فی (معالم العلماء ص ۱۴۰).

(۵۰۹۰: دیوان علی بن محمد البرقی أو شعره) کما فی (معالم العلماء. ص ۱۳۵) وسماه فی (الغدیر) أبا محمد عبد الله بن عمار البرقی من شـعراء أهـل البیت، وهو نـاظم القصـیدهٔ النونیـهٔ التی مطلعهـا: [لیس الوقوف علی الأطلاـل من شـأنی] وفیها قوله خطابا لخلفاء بنی العباس:

فقلدوها لأهل البیت انهم * صـنو النبی وأنتم غیر صنوان قد قرأها الواشون به علی المتوکل العباسی فطار غضبا وامر بقطع لسان الشاعر واحراق دیوانه فلم یطـل الاـ أیامـا وتوفی لـذلک فی ۲۴۵. کـذا ذکر فی (الغـدیر ج ۴ ص ۱۲۴) ولکن فی آخر معـالم العلمـاء لابن شهرآشوب عند ذکره للشعراء المجاهرین

(۷۴۶)

مفاتیـح البحث: کتاب معالم العلماء (۳)، بنو عبـاس (۱)، عبـد الله بن عمار (۱)، ابن شهرآشوب (۱)، علی بـن المحسن (۱)، علی بن أحمد (۱)، ابن الندیم (۱)، علی بن محمد (۴)، محمد بن علی (۱)، علی بن نصر (۱)، الوفاهٔ (۱)

صفحه ۰۶۱

الذریعهٔ - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحهٔ ۷۴۷

فی مدح أهل البیت مثل السید الحمیری والعونی وغیرهما قال ما لفظه [علی بن محمد بن عمار البرقی خرقوا دیوانه وقطعوا لسانه].

(دیوان علی بن محمد البستی) مر بعنوان أبی الفتح فی ص ۴۶.

(۵۰۹۱: دیوان علی بن محمد البیاضی) النباطی المتوفی ۸۷۷ مر له (ذخیرهٔ الایمان) فی ۱۰: ۱۴.

(دیوان علی بن محمد التهامی) مر بعنوان أبی الحسن التهامی فی ص ۳۹.

(۵۰۹۲: دیوان علی بن محمد الحریری أو شـعره) الشاعر المذکور فی دمیهٔ القصـر للباخرزی. بلغ فی الغلو مبلغا کما فی (نسمهٔ السحر) عن الباخرزی.

(دیوان علی بن محمد الحمانی) مر بعنوان الحمانی فی ص ۲۶۶ قال فی ذیل کشف الظنون انه مات ۲۴۵.

(۵۰۹۳: دیوان علی محمد الصـنعانی أو شـعره) وهو القاضـی جمال الدین علی بن محمد بن أحمد العنسـی الصنعانی الزیدی المعاصر لصاحب (نسمهٔ السحر) ترجمه فیه وذکر شعره.

(دیوان المیرزا محمد علی الأردوبادی) راجع المیرزا محمد علی بن أبی القاسم فی ص ۷۳۹.

(دیوان الأـمیر الکبیر علی بن مقرب البحرانی) مر فی ص ۳۰ وص ۶۹۸ انه طبع ۱۳۱۰ بعنوان الأمیر جمال الـدین أبی عبد الله علی بن مقرب بن منصور بن مقرب العیونی الأحسائی، وطبع فی أوله ترجمهٔ أحواله وقصـصه فی البحرین إلی وروده للموصل فی ۶۱۸ ترجمه فی (أمل الآمل) کـذلک وقال عالم جلیل القـدر شاعر أدیب له دیوان کبیر، تاریخ بعض قصایده ۶۵۱ وکذا نقل عنه صاحب الریاض.

أقول هذا الديوان شرحه بعض الأصحاب المقارب لعصر الناظم، نسخة منه بخط محمد بن على الحساوى تاريخ كتابتها ۹۶۳ كانت فى مكتبة المدرسة (الفاضلية) وبعد خرابها انتقلت إلى (الرضوية) أوله [الحمد لله المتفرد باستحقاق وجوب الوجود لذاته..] وعبر فى الشرح عن الناظم بمحمد بن على بن مقرب بن منصور الإبراهيمى المتوفى ۶۲۹ وعدد الشارح فى آخر النسخة امراء القرامطة من ۲۸۹ إلى ۶۳۳ فيظهر انتهاء عصر الشارح إلى هذا

(۷۴۷)

مفاتيح البحث: على بن أبى القاسم (۱)، جمال الدين (۲)، محمد بن أحمد (۱)، محمد بن عمار (۱)، على بن محمد (۵)، على بن مقرب (۳)، محمد بن على (۱)، الموت (۱)، الوفاة (۲)، الوجوب (۱)

صفحه ۰۶۲

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحة ۷۴۸

التاريخ وكون وفات الناظم ۶۲۹ ينافى ما ذكر فى (الامل) من تاريخ بعض قصايده ۶۵۱ وقد جمع الشيخ محمد بن الشيخ طاهر السماوى النجفى المتوفى ۱۳۷۰ من شعر على ابن مقرب فى المراثى من المواضع المتفرقة ما يقرب من أربعماية بيت، لم توجد فى ديوانه المطبوع. كتبها بخطه فى مجموعة من الدواوين اشتراها بعد موته الشيخ محمد على اليعقوبى الخطيب فى النجف.

(۵۰۹۴: ديوان على بن ناصر بن زيدان العاملى) المعركى المتوفى ۱۲۸۹ ذكر فى (أعيان الشيعة ج ۱ ص ۴۰۵) فى طبقات شعرائهم.

(۵۰۹۵: ديوان على بن نصر التميمى أو شعره) ذكره ابن شهرآشوب فى (المعالم ص ۱۴۰).

(۵۰۹۶: ديوان على بن النعمان المغربى) وهو القاضى أبو الحسن على بن القاضى أبى حنيفة نعمان بن محمد بن منصور المغربى المصرى. كان والده مؤلف (دعائم الاسلام) قاضى مصر من قبل المعز الفاطمى إلى أن توفى ۳۶۳ فأقيم مقامه ولده أبو الحسن على إلى أن توفى ۳۶۴ فأقيم مقامه اخوه محمد بن النعمان إلى أن توفى هو أيضا ۳۸۹ ثم قام للقضاء الحسين بن أبى الحسن على. وبالجملة كان القضاء يدور فى بيت النعمان إلى ۴۰۱ فأخرجه الحاكم من بيته. وترجم أبو الحسن على هذا فى (نسمة السحر) وأورد شعره.

(۵۰۹۷: ديوان الشيخ محمد على بن الشيخ يعقوب) ابن الحاج جعفر بن الحسين الخطيب الشهير فى النجف المولود بها ۱۳۱۳ كبير مجموع بخطه فيه رثائه للشيخ محمد جواد البلاغى. وله (البابليات) أو تراجم أدباء الحلة طبع منه جز آن وستطبع الباقى. وطبع بعض قصائده بعنوان (الذخائر) فى ۱۳۶۹ بتصحيح ولده الشيخ موسى.

(ديوان على بن يوسف) مر بعنوان على بن صلاح الدين يوسف فى ص ۷۴۳.

(ديوان الشيخ على الأبيوردى) نزيل شيراز. تتبع قصيدة الخاقانى فى وصف (ايوان كسرى) وفى وصف (تخت جمشيد) الموجود تلاله فى شيراز. وطبعت القصيدة المتجاوزة عن ثلاثين بيتا فى كتاب (تذكرة المؤمنين)) المطبوع ۱۳۷۲. ولد الناظم

(۷۴۸)

مفاتيح البحث: آية الله الشيخ محمد جواد البلاغى (۱)، كتاب أعيان الشيعة للأمين (۱)، مدينة النجف الأشرف (۳)، على بن النعمان (۱)، محمد بن النعمان (۱)، ابن شهرآشوب (۱)، جعفر بن الحسين (۱)، على بن يوسف (۱)، محمد بن منصور (۱)، على بن نصر (۱)، الطهارة (۱)، الموت (۱)، الحج (۱)، الوفاة (۲)

صفحه ۰۶۳

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحة ۷۴۹

بقریة لاله گون فی ۱۲۸۲ وسافر إلی سامراء وتلمذ علی تلامیذ المیرزا حسن الشیرازی وتوفی فی رجب ۱۳۵۷ بشیراز، وطبع له (کنز النصایح) أو (گنج سعادت) نظما فی ۱۱۰ ص. بشیراز فی ۱۳۲۵ ش.

(۵۰۹۸: دیوان محمد علی أدیب طهرانی أو شعره) ترجمه وأورد شعره فی (المدایح المعتمدیة).

(۵۰۹۹: دیوان علی استرآبادی أو شعره) وهو الطالب للعلم والناظم للشعر. ترجمه معاصره سام میرزا (تس ۵ ص ۱۷۶) وأورد شعره.

(دیوان علی استر آبادی) راجع علی در دزد.

(۵۱۰۰: دیوان علی أصغر أشجاری). له مجموعة اشعار تحت عنوان (گمشده) طبعت بطهران ۱۳۷۶.

(۵۱۰۱: دیوان علی أصغر حکمت شیرازی) وزیر معارف إیران سابقا والناشر لتفسیر کشف الاسرار والمترجم للجزء الثالث من تاریخ أدبیات إیران للمستر براون ومؤلف (رمئو ژولیت مقایسه با لیلی ومجنون) و (جامی)) وغیرهما. طبع من منظوماته (شادباش) فی ۷ ص. فی ۱۳۲۶ ش. و (فرعون یکتاپرست) فی ۱۰ ص. فی ۱۳۳۸ ش.

و (تفسیر سوره‌ء روم) فی ۱۳۳۸ ش. فی ۱۲ ص.

(دیوان علی أصغر شمشیر گر) الحاج علی أصغر الشیرازی. طبع مثنویه فی ثلاث دفاتر فی ۲۹ ۱۳۳۳ ش. فی ۱۷۶، ۱۹۱، ۱۷۶ ص. بطهران. ومر بعنوان دیوان سیاف فی ص ۴۸۱.

(۵۱۰۲: دیوان علی أصغر شیرازی أو شعره) وهو المیر علی أصغر الحکیم الریاضی ترجمه وأورد شعره فی (هفت ۲۹۹).

(۵۱۰۳: دیوان علی أصغر شیرازی أو شعره) أصله من قهپایه وسکن شیراز، وفی عهد وزارة محمد قلی تصدی لعمل نواحی شیراز وعزله صدر جهان. ترجمه وأورد غزله وذمه لمیرزا إبراهیم ابن المولی صدرا الشیرازی فی (نر ۹ و ۱۵ ص ۳۸۶ و ۵۴۴).

(دیوان علی أصغر قهپایه) راجع علی أصغر شیرازی.

(۷۴۹)

مفاتیح البحث: دولة ایران (۲)، مدینة سامراء المقدسة (۱)، شهر رجب المرجب (۱)، مدینة طهران (۲)، الحج (۱)

صفحه ۶۴۰

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحة ۷۵۰

۵۱۰۴: دیوان علی أصغر نهاوندی) وتخلصه (أصغر) کان من شعراء القرن الثالث عشر. وبعض شعره مؤرخ ۱۲۸۷. توجد دیوانه فی (المجلس) کما فی فهرسها ۳: ۳۵۸ وفیها اشعار باللهجة النهاوندیة.

(دیوان علی أصفهانی) راجع علی آجر تراش، وعلی نقاش، وعلی مهابادی، وعلی نجف آبادی، ودیوان دیوانه‌ء أصفهانی، ومشتاق.

(۵۱۰۵: دیوان علی أصفهانی) یوجد بمکتبة السلطان عبد الحمید خان الأول فی استانبول کما فی فهرسها ولا أظنه أحد المذکورین.

(دیوان الشیخ علی الأعسم) راجع علی بن الحسین الأعسم.

(دیوان علی أکبر) راجع دیوان أکبر فی ص ۸۸.

(دیوان علی أکبر بروجردی) مر بعنوان سجادی بروجردی فی ص ۴۳۱.

(۵۱۰۶: دیوان علی أکبر خوشدل) لخوشدل النعمة اللهی الطهرانی. طبع دیوانه بطهران فی ۱۳۵۶ فی ۵۱ ص. وفی مشهد ۱۳۷۲ فی ۷۲ ص. وطبع له (عمدة الاسرار) بطهران ۱۳۴۰ فی ۴۰ ص. مع تصویر الناظم ولقب نفسه فیه (نور علیشاه ثانی).

(۵۱۰۷: دیوان علی أکبر سعیدی سیرجانی) طبع له (سوز وساز) فی ۱۳۷۲ بطهران فی ۱۱۹ ص.

(دیوان علی أکبر شیرازی) راجع دیوان بسمل وندیم شیرازی.

(۵۱۰۸: دیوان علی أکبر فردوسی) لدبیر نظام علی أکبر فردوسی. طبع له (عروسی تاج ماه) فی ۱۳۵۳ بطهران فی ۳۸ ص.

(ديوان على أكبر معمار الأصفهانى) معاصر النصرآبادى. ترجمه فى (نر ١ ص ١٣٨) وأورد رباعية. ومر فى ص ٨٨ بعنوان ديوان أكبر أصفهانى.

(٥١٠٩: ديوان على أكبر مشهدى أو شعره) هو ابن المير هادى المشهدى السخى الورع صاحب صادقى كتابدار. ترجمه فى (خصرة ص ٥٠) وذكر ان الأشخاص الذين لهم رواتب منه فى كل سنة يزيدون على المائة. وأورد بعض قصيدته فى ذم أبناء الدنيا.

(ديوان على أكبر وجهى) ترجمه معاصره النصر آبادى وأورد بعض شعره. يأتى بتخلصه (وجهى) فى الواو.

(٧٥٠)

مفاتيح البحث: مدينة طهران (۴)، على بن الحسين (١)، عبد الحميد (١)، الشهادة (١)

صفحه ۶۵۰

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانى - ج ٩ق٣ - الصفحة ٧٥١

(٥١١٠: ديوان على أكبر همدانى) وهو الحاج الميرزا على أكبر بن شير محمد صدر الاسلام دبير الهمدانى. طبع من منظوماته (مثنوى صدريه) بطهران فى ١٣۴٠ فى ٢٠٨ ص.

(ديوان أبى الحسن على الباخرزى) مؤلف (دمية القصر). ترجمه فى (مع ج ١ ص ٣۴٣) وصرح بديوانه العربى والفارسى.

(٥١١١: ديوان ملا على بخارى أو شعره) ترجمه وأورد شعره فى (مجتس ۶ ص ١۵٩.

(٥١١٢: ديوان الخواجة على بادام يارى أو شعره) قرية من نواحى دهخوارقان ترجمه فى (دجا ص ١٠٠) وذكر بعض شعره وذكر انه توفى فى عصر غازان فى ۶٩٩ ستماية وتسع وتسعين.

(٥١١٣: ديوان مير سيد على برقعى) وهو السيد على بن عبد الله الرضوى البرقعى القمى. طبع له بطهران (الهى نامه) فى ١٣۶۶ فى ١۵ ص. و (مثالى نامه) أيضا بها فى ١٣۶٣ فى ٢۴ ص.

(ديوان على بيگ) مر بعنوان حشمتى فى ص ٢۵۶.

(٥١١۴: ديوان على پاشا) هو ابن افراسياب پاشا. كان والى البصرة بعد أبيه من قبل ملك الروم العثمانى، وكان عارفا بالفارسية والعربية والتركية ومن خلص الشيعة وكذا ولده القائم مقام أبيه بعده وهو حسين پاشا والى البصرة ولكنه لبعض الأسباب.

هاجر إلى بلاد الهند أخيرا وبها توفى. ترجمه النصر آبادى فى (نر ٣ ص ۶٧) وأورد بعض شعره.

(٥١١۵: ديوان على پرست كابلى السياح أو شعره) ترجمه معاصره فى (مع ج ٢ ص ٣۴۶) وأورد ما سمعه منه من شعره.

(٥١١۶: ديوان على پيام) وهو شرف الدين على الأكبر آبادى الهندى المتخلص (پيام) والمتوفى حدود ١١۵٠ وديوانه فى حدود السبعة آلاف بيت كما فى (نتايج الأفكار ص ١٢١).

(ديوان على تبريزى) راجع ديوان على جواهر رقم.

(٧۵١)

مفاتيح البحث: مدينة طهران (٢)، على بن عبد الله (١)، مدينة البصرة (٢)، الهند (١)، الحج (١)

صفحه ۶۶۰

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانى - ج ٩ق٣ - الصفحة ٧۵٢

(٥١١٧: ديوان على تبريزى أو شعره) وهو ظهير الدين المير على الحسينى التبريزى الخطاط الشاعر الملقب (قدوة الكتاب) و (واضع) لان وضع الخط المعروف بالنستعليق ينسب إليه. وفى (آئين اكبرى ص ٧۵) طبعة لكهنو ١٨٩٣ م.

قال: رأيت خط النستعليق قبل مير على هذا. وتوفى ٨٥٠ كما فى (شاهد صادق) وليس ٨٨٥ كما فى (امتحان الفضلاء). ترجمه مفصلا الدكتور مهدى بيانى فى مجلة (پيام نوين ١: ۶) لسنة ١٣٣٧ ش. نقلا عن (مداد الخط) لمير على الهروى و (تاريخ رشيدى) و (گلستان هنر) و (مرآت العالم) و (مناقب هنر وران) و (حالات هنروران) و (دجا ص ٣٧٨) و (امتحان الفضلاء ج ١) وأورد شعره بتخلص (على) عن ظهر نسخة من كليات سعدى كتابتها فى ٨۴٠:

بحال زار على رحمتى نماى وبخوان * حديث بى زرى از رنگ وروى همچو زرير اگر چه شعر من از جنس قيمتى است چو خط * ولى چه حاصل أزين دو متاع بى تسعير وقال سلطان على مشهدى فى (صراط السطور) المذكور فى ص ۴۵٨ فى حقه:

نسخ تعليق اگر خفى وجلى است * واضع اصلى خواجة مير على است بد معاصر بمجمع الأفضال * شيخ شيرين مقال شيخ كمال أى كمال الدين الخجندى المتوفى ٨٣٠، وأيضا:

خط پاكش چو شعرا وموزون * هست تعريف أو زحد بيرون وفى (ريحانة الأدب) و (پيدايش خط وخطاطان) عداه من كتاب المأة السابعة غلطا.

(ديوان على تربتى) يأتى بتخلصه فيضى.

(۵١١٨: ديوان ملا على ترشيزى أو شعره) ترجمه وأورد شعره فى المعما فى (لط ۴ ص ٩٨) وراجع على شهاب. وشهاب ترشيزى فى ص ۵۵٣.

(۵١١٩: ديوان الشيخ على الجاسم) وهو الشيخ على بن قاسم الحلى الأسدى (١٢۵٠ ١٣٣٢) ترجمه وأورد شعره الشيخ على الخاقانى فى (شعراء الحلة ج ۴ ص ١٢٧) وقد جمع ديوانه ابن أخته الشيخ احمد الحائرى فى قرب ألفى بيت. وله (تقريظ

(٧۵٢)

مفاتيح البحث: الشهادة (١)، الزيارة (١)، الوفاة (١)

صفحه ۶٧٠

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانى - ج ٩ق٣ - الصفحة ٧۵٣

فرهنگ خداپرستى) المطبوع ١٢٧٧. بعنوان الشيخ على الحلى.

(ديوان الشيخ على الجامعى) راجع على بن الحسين الجامعى.

(ديوان على جامى) مر بعنوان (حافظ جامى) فى ص ٢٢١. وترجمه فى (مطلع الشمس ٢: ۴۴۴). ولعله والد سروى المذكور فى ص ۴۴۴.

(ديوان على حبش) مر بعنوان جاويد مازندرانى.

(۵١٢٠: ديوان على جواهر رقم أو شعره) وهو المير السيد على خان الخطاط ابن الميرزا مقيم بن المير شاهمير التبريزى الذى هاجر مع أهله إلى عباس آباد أصفهان. كان هو ووالده الميرزا مقيم من الخطاطين وهاجر مع والده إلى بلاد الهند فتوفى بها والده وتقرب هو إلى اورنگ زيب عالمگير فجعله خازن كتبه ولقبه (جواهر رقم) ترجمه معاصره النصر آبادى فى (نر ٧ ص ٢٠٨) وأورد شعره وكذا فى (گلشن ص ٢١٣) و (سرخوش ص ۴٩) وراجع سيد كشميرى فى ص ۴٨٣. وقال فى (نمونهء خطوط خوش ص ١۵١) انه جن عليه ومات بدهلى ١٠٩۴. وله ترجمة مفصلة فى (امتحان الفضلاء ٢: ٣۴١ ٣۵٧) (ديوان الشيخ على الحزين) المذكور فى ص ٢٣۵ وطبع له (تذكرة العاشقين) بلكهنو فى ١٢٩٣.

(۵١٢١: ديوان على حسينى أو شعره) أورد شعره سنگلاخ فى تذكرته. وقال اعتماد السلطنة فى (المآثر ص ٢٢٢) انه مات فى ١٢٨۶ عن ثمانين سنة من العمر، وأطرى شعره.

(دیوان الشیخ علی الحلی) راجع علی الجاسم.

(دیوان علی خاموش) راجع دیوان خاموش. وله دیوان یشتمل علی مایة وعشرین رباعیة باللهجة اللریة الدارجة فی لرستان. وله دیوان غزل و (مختار نامه) نظما.

(۵۱۲۲: دیوان علی خان ترکمان أو شعره) هو من أقارب السلطان یعقوب خان الترکمان الذی توفی ۸۹۶. ترجمه الحکیم شاه محمد القزوینی فی (قزمج ۶ ص ۳۰۲) وأورد شعره.

(۵۱۲۳: دیوان علی خان گلپایگانی أو شعره) هو ابن المیرزا ذو الفقار وابن عمة

(۷۵۳)

مفاتیح البحث: مدینة إصفهان (۱)، علی بن الحسین (۱)، الهند (۱)، الموت (۱)

صفحه ۶۸۰

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحة ۷۵۴

آقا حسین الخوانساری وتلمیذه. صار شیخ الاسلام بجرفادقان بعد رجوعه من أصفهان إلی أن مات بها. أورد شعره النصر آبادی فی (نر ۶ ص ۱۸۵) قال ولکونه رجلا صالحا یرید الاستقالة من هذا المنصب. والظاهر أنه کان لخلاف له مع الداروغة الذی کانوا سموه (آدم خوار) لکثرة ظلمه للناس. وترجمه فی (تذکرهء حزین ص ۳۲) و (روشن ۴۷۳).

(۵۱۲۴: دیوان السید علی خان المدنی) وهو علی بن نظام الدین أحمد بن المیر محمد معصوم الحسینی الدشتکی الشیرازی الشهیر بالمدنی لولادته بالمدینة فی ۱۰۵۲ وجاور مکة وسکن الهند سنین ونال المراتب عند ملوکها وعاد أخیرا إلی أصفهان وشیراز وبها توفی حدود ۱۱۲۰ وله تصانیف کثیرة، منها (سلافة العصر) و (الدرجات الرفیعة) و (شرح الصحیفة) و (شرح الصمدیة) وغیر ذلک. وقد أورد الشیخ علی الحزین جملة من اشعار دیوان السید علی خان فی تذکرته. ویوجد دیوانه بخط السید عدنان ابن شبر فی مکتبة ولده شبر بن عدنان تاریخ کتابته ۲۲ ج ۲ ۱۳۳۷ ونسخة بمکتبة (السماوی) وأخری بمکتبة (کاشف الغطاء) فی ۱۸۱ ص. کل ص ۲۲ سطر وبعض دیوانه ضمن مجموعة کشکولیة دونها هو وکثیر منها بخطه فی مکتبة (الخلانی) ببغداد، فیها کثیر من دیوان السید علی خان. جملة منها بخطه النسخ الجید مکتوب علی بعضها هذا اللفظ: [لکاتبه علی صدر الدین] وعلی بعضها: [لکاتبه علی الصدر المدنی] وفیه اشعار لأخیه السید محمد یحیی بن السید نظام الدین احمد، منها قوله:

یا راحلین وقلبی راحل معهم * مهلا فلو لاکم والله ما رحلا ورأیت نسخة دیوانه التامة فی موقوفة آل السید عیسی ببغداد. فیها فوائد کثیرة منها مراجعاته مع أخیه السید محمد یحیی فی ۱۰۷۸ ومراجعاته مع السید حسین بن علی ابن شدقم فی ۱۰۸۱ وفی ۱۰۹۲ ومراجعاته مع السید عماد بن برکات الحسینی ومع شیخه محمد بن علی الشامی ومع صدیقه الحکیم أبی الحسین الشیرازی ومع الشیخ الأدیب جمال الدین محمد بن عبد الله النجفی، وفیه أیضا جوابه للسید علی بن محمد الکربلائی فی ۱۰۹۴ وجوابه للسید حسین بن شرف الدین النجفی فی ۱۰۹۶ ونسخة أخری من دیوان السید علی خان المدنی فی مکتبة المدرسة الاسلامیة فی الموصل کما فی فهرس مخطوطاتها فی ص ۴۱، ونسخة أخری فی مکتبة الشیخ علی کاشف الغطاء، ونسخة فی

(۷۵۴)

مفاتیح البحث: مدینة مکة المکرمة (۱)، العلامة الشیخ کاشف الغطاء (۲)، مدینة إصفهان (۲)، محمد بن عبد الله (۱)، جمال الدین (۱)، علی بن محمد (۱)، محمد بن علی (۱)، الهند (۱)، الموت (۱)، العصر (بعد الظهر) (۱)

صفحه ۶۹۰

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحة ۷۵۵

مکتبة الشیخ محمد علی الیعقوبی ذکر فی أولها اسم السید علی خان وبدء بالبدیعیة له ثم بغیرها من شعره، وأخری عند (الملک) وأخری بمکتبة الآثار ببغداد. عرفها گورگیس عواد فی فهرسه (۲: ۱۹) وذکرنا له البدیعیة فی ۳: ۷۶ وترجمه فی الروضات ومستدرک الوسائل والحزین فی تذکرته ص ۱۰ وریحانة الأدب (۱: ۳۵۸) و (نسمة السحر فیمن تشیع وشعر) وقال لاقاه بمکة فی ۱۱۱۴ وأرسل إلیه بالقصیدة الطائیة.

وفی (سرو ص ۲۸۶) سماه سید علی معصوم.

(۵۱۲۵: دیوان السید علی خان المشعشعی) وهو علی بن خلف المشعشعی الکبیر ابن مطلب بن حیدر، والی الحویزة المتوفی ۱۰۸۸. کان بینه وبین السید حسین خلیفه سلطان مکاتبات، ولما تقلد خلیفه سلطان الوزارة بأصفهان مدحه المشعشعی، کذا فی (سلافة العصر ص ۵۴۵) وله دیوانان عربی وفارسی، مر العربی باسمه الخاص (خیر جلیس) فی ۷: ۲۸۱ ونسخة أخری منه فی مکتبة (السماوی) وأخری فی المتحف العراقی کما فی فهرسها لگورگیس عواد (المخطوطات الأدبیة ص ۱۹) والفارسی عند صادق وحدت بطهران. قال السید شبر بن محمد بن ثنوان الحویزی فی رسالته المؤلفة فی نسب السید علی خان الوالی ما لفظه [ا؟ الما اجتمعنا فی زیارة رجب فی ۱۱۵۴ مع العالم اللبیب العارف الأدیب الحاوی من الکمالات کل نفیس، شیخنا المکرم الشیخ خمیس الخلف آبادی، ذکر أن الدیوان الفارسی للسید علی خان بن خلف غیر دیوانه العربی] وقال الشیخ الحرفی (أمل الآمل) بعد ترجمة السید علی خان وعد تصانیفه، ما لفظه [ودیوان شعر جید، وشعر بالفارسیة] وکانه أراد من الشعر الفارسی ما ذکره الشیخ خمیس. وقد مدح الشیخ عبد القاهر بن الحاج عبد العبادی دیوان السید علی خان ابن خلف کما ذکره الشیخ الحرفی (الامل) فی ترجمة العبادی المذکور.

(۵۱۲۶: دیوان ملا علی خراس هروی أو شعره) ترجمه وأورد شعره فی (تس ص ۶۹).

(دیوان علی خراسانی) راجع علی جزینی.

(۵۱۲۷: دیوان خواجة علی خراسانی أو شعره) هو ابن أخ الحاج محمد جان القدسی المقدس المفسر المحدث. ترجمه معاصره فی (نر ۶ ص ۱۶۶). وأورد شعره

(۷۵۵)

مفاتیح البحث: مدینة مکة المکرمة (۱)، کتاب مستدرک الوسائل (۱)، شهر رجب المرجب (۱)، مدینة إصفهان (۱)، مدینة طهران (۱)، عبد القاهر (۱)، علی بن خلف (۱)، دولة العراق (۱)، الزیارة (۱)، الحج (۲)، الوفاة (۱)، العصر (بعد الظهر) (۱)

صفحه ۵۷۰

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحة ۷۵۶

فی (گلستان مسرت ص ۴۵۸) و (مطلع الشمس ۲: ۴۳۰).

(۵۱۲۸: دیوان حاج ملا علی خراسانی أو شعره) هو من مشاهیر الکتاب والخطاطین بها. ترجمه وأورد شعره فی (مجتس ۵ ص ۱۴۹).

(دیوان علی خطاط) راجع علی هروی، وعلی تبریزی، وعلی خراسانی وسلطان علی مشهدی، وسلطان علی قاینی.

(۵۱۲۹: دیوان میرزا علی خلج أو شعره) کان ملازم فریدون جعفر. ترجمه أورد شعره فی (مجتس ۶ ص ۱۶۶).

(۵۱۳۰: دیوان محمد علی خیر الدین) وهو السید محمد علی بن الحسین خیر الدین ابن نوازش علی الهندی. ذکر فی ۸: ۲۹۱ باسمه (دیم النیسان). ویأتی مثنویه (نامهء دانش).

(۵۱۳۱: دیوان علی درجزینی أو شعره) وهو المیرزا معین الدین الخراسانی أصلا ترجمه المستوفی وأورد شعره معاصره فی (نر ۴ ص ۷۶) کان وزیر صفی قلی حاکم بغداد (۵۱۳۲: دیوان علی در دزد استرآبادی) أطری شعره ورثائه لزوجته فی (لت ۶) وقال إن دیوانه

معروف بآمل وساری مازندران. وكذا فی (لط ۱: ۲۰).

(دیوان علی دوست أو شعره) هو حفید میرزا علیکه وتخلصه (رفیقی) (۱) ترجمه وأورد شعره فی (مجن ۵ ص ۱۱۱ و ۳۸۳) وفی (حسینی ص ۱۲۳) عده من معاصری الجامی.

(۵۱۳۳: دیوان علی رامتینی أو شعره) هو من رامتین من مضافات بخارا ونزل خوارزم وبها توفی. ترجمه وأورد شعره فی (مع ۱ - ۳۳۸) وقال زرت قبره مع قبور سائر المشایخ بها.

(دیوان علی رشتی أو شعره) هو خطاط ذكره فی (المدایح المعتمدیة) وقال جاء فی شبابه إلی أصفهان ومهر فی النستعلیق ومدح منوچهر خان.

(۵۱۳۴: دیوان علی رضا آگاه) اسمه علی رضا ابن میر عبد الواحد ذوقی. ویتخلص

(۱) فاتنا ذكره بتخلصه فی ص ۳۸۱ وجملة (ولعله..) فی السطر ۱۴ من تلك الصفحة إلی آخر السطر ۱۵ زائدة.

(۷۵۶)

مفاتیح البحث: مدینة إصفهان (۱)، علی بن الحسین (۱)، مدینة بغداد (۱)، الزوج، الزواج (۱)، القبر (۱)

صفحه ۷۱ ۰

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحة ۷۵۷

(آگاه) ومات ۱۱۸۹ ترجمه وأورد شعره فی (سرو ص ۳۴۶) و (نتایج الأفكار ص ۸۴) و (گلستان مسرت. ص ۵۳۰).

(۵۱۳۵: دیوان علی رضا أصفهانی أو شعره) هو ابن رئیس حسین الرویدشتی من محال أصفهان. ترجمه معاصره النصر آبادی فی (نر ۹ ص ۴۲۷) وأورد شعره.

(۵۱۳۶: دیوان علی رضا بیک أصفهانی أو شعره) كان من تلامیذ المولی محمد باقر السبزواری، وكان حیا فی سنة تألیف النصر آبادی كما فی ترجمته فی (نر ۶ ص ۱۸۹) كان مستوفیا بایروان ثم شیروان وأخیرا اعتزل ونزل أصفهان وأورد بعض رباعیاته.

(دیوان علی رضا پرتو لنجانی) المذكور فی ص ۱۵۷ مرتین. اسمه آقاجان وتوفی ۱۳۰۴ وجمع دیوانه تلمیذه ثمر. وطبع دیوانه مع مقدمة لحسین فروغی علی الحجر بطهران فی ۱۳۰۵.

(دیوان علی رضا تبریزی) راجع علی رضا عباسی.

(دیوان علی رضا تجلی شیرازی) مر فی ص ۱۶۷.

(۵۱۳۷: دیوان میر علی رضا تویسركانی أو شعره) ترجمه وأورد شعره معاصر النصر آبادی فی (نر ۶ ص ۱۹۰) وقال سافر إلی الهند ورجع إلی أصفهان.

(۵۱۳۸: دیوان علی رضا شولستانی أو شعره) كان نزیل الهند. ترجمه وأورد شعره معاصره النصرآبادی فی (نر ۹ ص ۴۰۰).

(۵۱۳۹: دیوان علی رضا عباسی أو شعره) وهو الخطاط التبریزی الشاعر. ترجمه وأورد شعره فی (گلستان هنر) وعنه فی (دجا. ص ۲۸۰) بعنوان علی رضا تبریزی وقال تلمذ علی علی بیك التبریزی فی الخط وبعد خراب تبریز بید الروم هاجر إلی قزوین وكتب كتیبة المسجد الجامع بها ثم سافر مع فرهاد خان إلی مازندران وخراسان، ولما عرفه الشاه دعاه وبقی فی البلاط اثنی عشر سنة حتی الیوم. وقال معاصره النصرآبادی فی (نر ۷ ص ۲۰۷) ان كتیبة باب مسجد الشیخ لطف الله وكتیبة الصفة بالمسجد الجامع بأصفهان بخطه، وان اسمه یطابق جملة (خوش نویس عهد) ولكن عبد الباقی أفضل منه. أقول ومقصوده باقی تبریزی المذكور فی ص ۱۲۳ وكان علی رضا یعارض میر عماد القزوینی المذكور فی ص ۷۶۷ فی الخط. ومر ابنه بدیع الزمان (بدیعا) فی ص ۱۲۹

(۷۵۷)

مفاتیح البحث: کتاب نتائج الأفکار للسید الگلپایگانی (١)، مدینة إصفهان (۴)، مدینة طهران (١)، یوم عرفة (١)، خراسان (١)، الهند (٢)، السجود (٣)

صفحه ٠٧٢

الذریعة – آقا بزرگ الطهرانی – ج ٩ق٣ – الصفحة ٧٥٨

وترجم أیضا فی (امتحان الفضلاء ج ١ ص ٢٢٩ ٢۴٨) و (پیدایش خط وخطاطان.

ص ١۴٠) وهو غیر رضا عباسی المصور النقاش المتوفی فی شوال ١٠۴۴ وغیر رضا نقاش الکاشی ابن علی أصغر الذی ذکر صهره (مصور) فی (نر ٩ ص ۴١۴) کما فصل ذلک کله الدکتور بهرامی فی مجلة یادگار (العدد ١٠ السنة الثانیة ١٣٢۴ ش.

ص ٣٧ ۵۶).

(۵١۴٠: دیوان علی رضا کرمانی أو شعره) وهو المولی علی رضا المعروف بعلی کرمانی، ساکن قلعة عسکر من بلوک کرمان. ترجمه وأورد شعره معاصره فی (ض ص ۴۶٩) وقال إنه مرید رونق علیشاه.

(۵١۴١: دیوان علی رضوی زاده) رأیت له منظومة باسم (نصاب واژه های نو) طبعت بطهران ١٣١٨ ش. جمع فیها اللغات الموضوعة الجدیدة الفارسیة.

(۵١۴٢: دیوان الشیخ علی الزینی) وهو ابن الشیخ محمد حسین النجفی المتوفی ١٢١۵. ترجمه فی (تکملة الامل) وله (تقریظ تخمیس البردة) للشیخ محمد رضا النحوی المذکور فی ج ۴: ص ٨.

(۵١۴٣: دیوان سید علی سبزواری أو شعره) هو حفید المیر شمس الدین نقیب الاشراف بسبزوار. ترجمه وأورد شعره معاصره النصر آبادی فی (نر ۵ ص ٩٧).

(دیوان علی سمرقندی) راجع دیوان علی شطرنجی.

(دیوان علی سمند) مر فی ص ۴٧٠ بعنوان سمند گیلانی.

(۵١۴۴: دیوان علی سهرندی) وسماه فی (سرخوش ص ٧۴ ٧٧) (میان ناصر علی) وقال إنه مفخر الهند ویحق ان یلقب (ملک الشعراء) وله بسهرند (سرهند) وتلمذ علی الشیخ محمد معصوم وتخلص (علی) وتقرب عند سیف خان حاکم الله آباد، وبعد وفاته سافر إلی بیجاپور وتقرب عند ذو الفقار ثم جاء إلی شاه جهان آباد ومات بها فی ٢٠ رمضان ١١٠٨ عن ستین سنة تقریبا ودفن حوالی قبر نظام الدین الدهلوی. ترجمه وأورد شعره فی (سرو ص ١٢٩). و (تش ص ٣۴٩) و (خز ص ٣٢٨) و (نتایج ص ۴٧۵) قال دلاوری فی مقدمة تذکرة سرخوش المسمی (کلمات الشعراء ص ٩) ان سرخوش هو الذی جمع دیوان ناصر علی سرهندی. وقال سرخوش ان

(٧۵٨)

مفاتیح البحث: کتاب الأشراف للشیخ المفید (١)، شهر رمضان المبارک (١)، مدینة طهران (١)، شهر شوال المکرم (١)، الهند (١)، القبر (١)، الوفاة (١)

صفحه ٠٧٣

الذریعة – آقا بزرگ الطهرانی – ج ٩ق٣ – الصفحة ٧۵٩

اتهامه بسرقة اشعار ملا ندیم غیر صحیح. وطبع دیوانه فی بمبئی ١٣١٢ ولکهنو ١٨۴۶ م و ١٨٩٢ م. فی ١١٢ ص. وکانپور ١٨٧٢ م.

وجاء بعض مکتوبات ناصر علی فی (خیال ص ٢۴٢، ٢۴٧، ٢٩١) ویأتی دیوان ولده باسم علی عظیم.

(۵١۴۵: دیوان خواجة علی سیاهپوش) هو سلطان علی ابن الشیخ صدر الدین موسی سیاهپوش الصوفی. جلس بعد والده للارشاد مدة

۳۸ عاما ومات ببیت المقدس فی الثلاثاء ۱۸ رجب ۸۳۰ وقبره هناک یعرف بسید علی عجم. ودیوانه معروف.

ترجمه کذلک وأورد شعره بتخلص (علی) فی (دجا ص ۲۷۹) عن (سلسلة النسب صفویة) وعنه فی ریحانة الأدب فی حرف السین.

وآل سیاهپوش معروفون حتی الیوم بآذربایجان. وهو غیر السید علی الهمدانی الصوفی المذکور فی ۱: ۳۷۷ المتوفی ۷۷۶.

(دیوان علی شاملو) مر بعنوان رهی شاملو فی ص ۳۹۵.

(دیوان علیشاه دکنی) هو رضا علیشاه وذکر فی ص ۳۶۶.

(۵۱۴۶: دیوان السید علیشاه الشاه عبد العظیمی أو شعره) وهو أخ المیر هدایة الله المذکور بعنوان (عظیم). أورد شعره معاصره فی (تس ۴۲).

(دیوان علی الشطرنجی) السمرقندی. ویعرف بدهقان علی شطرنجی. کان معاصرا للامعی الجرجانی ومصاحبا لسوزنی. ترجمه وأورد شعره فی (مع ج ۱ ص ۳۴۴) و (روشن ص ۴۷۰) وهو متحد ظاهرا مع الشطرنجی السمرقندی المذکور فی ص ۵۲۶ (دیوان ملا علی شغال) راجع دیوان شغال.

(دیوان علی شماع) مر فی. ص ۳۲۳ بعنوان الدرویش علی.

(۵۱۴۷: دیوان ملا محمد علی شوشتری أو شعره) سکن مدرسة جدة بأصفهان وتلمذ علی الآقا حسین الخوانساری. ترجمه معاصره فی (نر ۶ ص ۱۸۵).

(دیوان علی شهاب) راجع دیوان شهاب ترشیزی فی. ص ۵۵۲.

(دیوان السید محمد علی الشهرستانی) راجع دیوان هبة الدین الشهرستانی.

(۵۱۴۸: دیوان علی شهریاری قمی أو شعره) کان معاصر الحکیم رکنا. ترجمه وأورد شعره معاصره النصر آبادی فی (نر ۹ ص ۳۶۷).

(۷۵۹)

مفاتیح البحث: شهر رجب المرجب (۱)، العلامة السید هبة الدین الشهرستانی (۱)، مدینة إصفهان (۱)

صفحه ۰۷۴

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحة ۷۶۰

(۵۱۴۹: دیوان الشیخ علی شیخ العراقین) هو الشیخ علی بن الشیخ عبد الحسین طبع مراثیه بعنوان (معراج المحبة) مع (گنجینهء اسرار) لعمان سامانی، علی الحجر فی ۱۴۲ ص. بطهران ۱۳۱۵ وأخری فی ۱۸۰ ص.

(دیوان علی شیرنوائی) راجع دیوان فانی بالفارسیة ودیوان نوائی بالترکیة.

(۵۱۵۰: دیوان الملا علی الشیرازی أو شعره) وهو علی بن قاسم بن نعمة الله بن ظهیر الدین الشیرازی المولود بمکة والمتوفی بالهند ۱۰۵۱. ترجمه وترجم ابنه شهاب الدین أحمد بن الملا علی وأورد کثیرا من شعرهما فی (السلافة ص ۱۷۲ و ۱۸۲ ۱۸۷).

(دیوان علی شیرازی) راجع (جامع شیرازی) فی. ص ۱۸۷ وهو ابن الحسین الشیرازی المذکور فی. ص ۲۵۲ ابن عزتی المذکور فی ص ۷۶۰.

(۵۱۵۱: دیوان محمد علی الشیرازی) الفقیه الأدیب. سافر إلی کرمان فی أواسط المائة الثالث عشرة. له (معیار اللغة) ألفه بکرمان بأمر الحاج کریم خان، وطبع بإیران، ومات بعد ۱۳۰۰ بکرمان. ودیوانه فی حدود الألف بیت بالعربیة موجود بخطه عند السید محمد الهاشمی بطهران.

(دیوان علی صوتی) راجع دیوان صوتی یزدی فی. ص ۶۲۰.

(۵۱۵۲: دیوان السید علی العاملی أو شعره) هو ابن السید مساعد الذی نزل عباس آباد أصفهان، وبها توفی. ترجمه النصر آبادی

وأورد ملمعاته فی (نر ۹ ص ۳۹۸).

(۵۱۵۳: دیوان المولی علی العلیاری) ابن المولی عبد الله بن محمد بن جعفر بن محب الله العلیاری التبریزی مؤلف (بهجهٔ الآمال) فی الرجال، وله (تتمیم منظومهٔ زبدهٔ المقال) فی الرجال وشرحه کما مر فی ج ۳ ص ۱۶۰ و ج ۱۰ ص ۱۳۶.

(۵۱۵۴: دیوان علی عظیم سهرندی أو شعره) وهو الشیخ علی ابن ناصر علی السهرندی (السرهندی) من شعراء محمد شاه الهندی، ومات فی أواسط القرن الثانی عشر. ترجمه وأورد شعره فی (نتایج ص ۴۹۵).

(دیوان علی فرنگی) راجع علی نقاش.

(دیوان علی فیضی) یأتی فی الفاء.

(۷۶۰)

مفاتیح البحث: دولهٔ ایران (۱)، مدینهٔ مکهٔ المکرمهٔ (۱)، مدینهٔ إصفهان (۱)، مدینهٔ طهران (۲)، عبد الله بن محمد بن جعفر (۱)، محمد الهاشمی (۱)، الهند (۱)، الکرم، الکرامهٔ (۱)، الحج (۱)

صفحه ۰۷۵

الذریعهٔ - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحهٔ ۷۶۱

(دیوان علی قاینی) راجع دیوان سلطان علی قاینی فی ص ۴۵۸.

(۵۱۵۵: دیوان السید علی القاینی أو شعره) هو ابن السید عابد کان واعظا خطیبا بخراسان وهرات، خطب باسم الأئمهٔ فی هرات بأمر السلطان حسین بایقرا فی ۹۰۳ فهجم علیه العوام ومات بنیشابور. ترجمه وأورد قصیدته فی (بهارستان فی تاریخ قهستان ص ۲۲۰ ۲۲۶) عن (مجالس المؤمنین) وتاریخ ابن حسام) وقال کان له ذهنا وقادا یحفظ القصائد بسماع واحد.

(۵۱۵۶: دیوان الشیخ علی القطیفی) وهو علی بن سلیمان بن أحمد آل عبد الجبار القطیفی فی أربعهٔ آلاف بیت من المدایح والمراثی. ذکره لنا ابن أخته الشیخ محمد صالح بن أحمد آل طعان الستری.

(۵۱۵۷: دیوان علی قلیخان أو شعره) أورد شعره فی (مسرت ص ۷۹) ولعله مؤلف (احیاء حکمت) ووالد (صفای قمی) المذکور فی ص ۶۰۹ أو (أعظم شاملو) المذکور فی ص ۸۲ أو أحد الآتین بعد هذا.

(۵۱۵۸: دیوان علی قلیخان أو شعره) وهو ابن شاه وردی خان والی لر کوچک ونزیل مشهد خراسان منفیا إلی أن توفی بها. ترجمه النصر آبادی فی (نر ۲ ص ۳۲) (روشن ۴۷۱) وأورد شعره.

(دیوان ملا علی قلی خلخالی واقف) ابن أخت المولی واقف الخلخالی. ترجمه النصر آبادی فی (نر ۶ ص ۱۷۳) وأورد شعره. یأتی فی الواو.

(دیوان علی قلی دامغا لی) المتخلص (ماهر) ترجمه النصر آبادی فی (نر ۵ ص ۱۴۱) وأورد شعره. یأتی فی المیم.

(دیوان علی قلی داغستانی) راجع (واله داغستانی).

(دیوان علی قمی) أورد شعره فی (سرخوش ص ۸۱). ولعله أراد ابن أخ المولی عبد الرزاق اللاهجی الآتی فی الفاء بتخلصه (فائز) أو تلمیذ عبد الرزاق المتخلص (واحد) الآتی فی الواو.

(۵۱۵۹: دیوان علی قمی أو شعره) واسمه محمد علی ابن أخ آقا رضی وزیر قم وابن عم محمد رضا قمی المذکور فی ص ۳۶۷ قال فی (نر ۵ ص ۱۱۳) انه ماهر فی

(۷۶۱)

مفاتیح البحث: سلیمان بن أحمد (۱)، خراسان (۲)، الشهادهٔ (۱)

صفحه ۰۷۶

الذریعهٔ - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحهٔ ۷۶۲

الفنون ومتبحر فی العلوم الرسمیهٔ وأورد شعره.

(دیوان علی کاتب) راجع سلطان علی مشهدی، وعلی هروی، وسلطان علی قاینی وعلی تبریزی.

(دیوان السید علی الکازرونی) راجع علی بن عباس.

(دیوان الشیخ علی کاشف الغطاء) مر بعنوان علی بن جعفر.

(۵۱۶۰: دیوان ملا میر علی کاشی أو شعره) المعاصر للشاه عباس الأول. قال النصر آبادی فی (نر ۱۳ ص ۴۸۴) لما قتل الشاه ابنه حقی میرزا ذمه الشاعر وانشد مؤرخا:

هر که فرزند جگر گوشهء خود را بکشد * (ثانی حارث = ۱۰۲۲) بی رحم بود تاریخش (دیوان ملا علی کاشی) مر بعنوان حالی کاشانی فی ص ۲۲۷.

(دیوان علی کرمانی) راجع علی رضا کرمانی.

(۵۱۶۱: دیوان السید علی کمونهٔ أو شعره) هو ابن أخ السید محمد الثانی. وصفه فی (تس ۲ ص ۴۵) انه شاب شجاع من خدام الشاه طهماسب وأورد شعره.

(دیوان محمد علی کمونهٔ) راجع دیوانه ابن کمونهٔ فی ص ۲۸ ویأتی فی الکاف دیوان کمونهٔ.

(۵۱۶۲: دیوان علی لغری أو شعره) واسمه علی محمد خان لغری المتوفی ۱۲۵۰ من شعراء بلوچستان ومکران. له (أنیس السالکین). کما فی حاشیهٔ (روضات الجنات فی تاریخ هرات ص ۵۳۸).

(دیوان محمد علی ماهر) یأتی فی المیم.

(۵۱۶۳: دیوان علیم باری أو شعره) أورد شعره فی (نر ۱۰ ص ۴۴۳). قال واسمه ملا بقا.

(۵۱۶۴: دیوان علی متکلم رازی) ذکره عبد الجلیل الرازی فی کتاب (نقض مثالب النواصب ص ۲۳۹ و ۲۵۲ و ۶۲۸).

(۵۱۶۵: دیوان علی محمد احتشام أولیائی) طبع له منظومهٔ (وحدت ملی) بالفارسیهٔ فی ۱۳۵۲ فی ۹۲ ص.

(۷۶۲)

مفاتیح البحث: العلامهٔ الشیخ کاشف الغطاء (۱)، علی بن عباس (۱)، علی بن جعفر (۱)، القتل (۱)، الوفاهٔ (۱)

صفحه ۰۷۷

الذریعهٔ - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحهٔ ۷۶۳

(۵۱۶۶: دیوان علی محمد اویسی) طبع له منظومهٔ فارسیهٔ باسم (سرگذشت پرویز) باستانبول ۱۳۳۰ ش. فی ۴۸ ص.

(دیوان علی محمد أدیب بیضائی) مر فی. ص ۱۵۴.

(دیوان السید علی المشعشعی) راجع دیوان السید علی خان المشعشعی.

(دیوان علی مشهدی) راجع سلطان علی مشهدی، وعلی خراسانی.

(دیوان سید علی معصوم مدنی) کما فی (سرو ص ۲۸۶) مر بعنوان السید علی خان المدنی.

(۵۱۶۷: دیوان حاج محمد علی مهابادی أو شعره) ومهاباد من محال أصفهان. کان جماعا لاشعار المولوی الرومی، فجمع من غزلیاته ثمانین الف بیت، وکان عنده النسخ الصحیحهٔ من (المثنوی) وسافر إلی الهند ورجع إلی أصفهان ومات بمشهد خراسان ترجمه وأورد

شعره فی (نر ۵ ص ۱۳۸).

(دیوان مشهدی علی نانوا) راجع دیوان دیوانهء أصفهانی فی ص ۳۳۵ وترجمه فی شعرای معاصر أصفهان. ص ۱۹۸.

(۵۱۶۸: دیوان آقا علی نجف آبادی أو شعره) ترجمه وأورد شعره معاصره النصر آبادی فی (نر ۵ ص ۱۳۵). ونجف آباد من قری أصفهان بناها الشاه عباس ووقفها المصارف تصرف فی النجف بالعراق.

(۵۱۶۹: دیوان علی نقاش أو شعره) وهو محمد علی بیگ ابن ابدال بیك ابن علی قلی فرنگ. کان جده نقاشا افرنجیا أسلم، ونشأ هو بأصفهان وصار نقاش باشی لطهماسب الثانی ونادر شاه. ومات بمازندران فی ۱۱۶۷ کذا ترجمه وأورد شعره معاصره فی (تش ص ۴۰۶).

(۵۱۷۰: دیوان الشیخ علینقی الأحسائی) وهو ابن الشیخ احمد ابن زین الدین الأحسائی، المجاز من والده فی ۱۲۳۶ کما ذکر فی ۱: ۱۴۱. طبع دیوانه هذا بطهران مع مقدمة فی أحواله للشیخ کاظم الطریحی فی ۱۰۳ ص. ونقل عن الدیوان فی لباب الألقاب رثائه لوالده الأحسائی. وفاتنا ذکر دیوان والده فان له مراث متعددة أیضا.

(دیوان علینقی انصاف) کما فی (نتایج ص ۸۵) وفی (گلشن) سماه نقی خان کما مر فی ص ۱۰۸.

(۷۶۳)

مفاتیح البحث: دولة العراق (۱)، مدینة النجف الأشرف (۱)، مدینة إصفهان (۵)، مدینة طهران (۱)، خراسان (۱)، الهند (۱)

صفحه ۰۷۸

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحة ۷۶۴

(۵۱۷۱: دیوان علینقی ایجاد أو شعره) هو ابن احمد علی خان. أصلهم من همدان وولد ایجاد ببرهان پور وتخلص فی شعره (ایجاد) ومات ۱۱۸۹. ترجمه وأورد شعره فی (نتایج ص ۸۴).

(دیوان علینقی قمی) یأتی بتخلصه (قسمت).

(دیوان علینقی کمره یی) یأتی بتخلصه (نقی کمره یی) فی النون.

(۵۱۷۲: دیوان علینقی گونابادی) له (صراط الجنة) فی الکلام. فرغ من نظمه ۱۲۱۶ وطبع فی ۱۳۰۰ وله شرحه باسم (سبل المعرفة).

(۵۱۷۳: دیوان السید علی نقی اللکهنوی) هو ابن السید أبی الحسن بن إبراهیم ابن السید محمد تقی بن حسین بن السید دلدار علی النقوی اللکهنوی المعاصر المولود ۲۶ رجب ۱۳۲۳ ومن شعره (دیوان البقیعیات).

(دیوان المولی علی نقی المازندرانی) ابن المولی محمد صالح وأخ الآقا محمد سعید، وتخلصه (سابق) کما مر فی ص ۴۱۴ سافر بعد أخیه إلی الهند ونظم بأمر سلطانها ((شاهنامه) وتوفی بها.

(دیوان السید علی الواعظ) راجع علی القائنی.

(۵۱۷۴: دیوان سید علی هاشمی أو شعره) ترجمه وأورد شعره فی (مجن ۱ ص ۱۴ و ۱۸۹).

(۵۱۷۵: دیوان میر علی هروی) من الخطاطین. له اشعار بالترکیة والفارسیة وهو تلمیذ سلطان علی مشهدی المذکور فی ص ۴۵۸ مات ۹۲۵ کما فی (شاهد صادق) أو ۹۲۴ کما فی (گلشن ص ۴۸۱). وله رسالة فارسیة فی الخط اسمه (مداد الخطوط) طبع فی آخر (امتحان الفضلا ۲: ۳۸۱۳۷۲). وفی (مجتس ۵ ص ۱۴۸) أورد معماه باسم مهدی. وفی (نر ۱۵ ص ۵۲۵) أورد المعما بعینه وقال: وبعضهم یرجح خطه علی خط أستاذه سلطان علی المشهدی، ونقل قصة أسارته بید الازبکیة ونقله إلی بخارا، وقوله فی قصیدة: طالب من همه شاهان جهانند ومرا * در بخارا جگر از بهر معیشت خون شد وذکر القصة والشعر بعینه فی (خص ۶ ص ۸۹). وقال فی (امتحان الفضلاء ۱:

۵۹) ان الذی اخذه إلی بخارا هو ناصر الدین عبید الله. وقال مات بها فی ۹۷۶ ودفن فی

(۷۶۴)

مفاتیح البحث: شهر رجب المرجب (۱)، الحسن بن إبراهیم (۱)، الهند (۱)، الموت (۲)، الشهادة (۱)

صفحه ۰۷۹

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحة ۷۶۵

مزار سیف الدین الباخرزی. ولیس التاریخ بصحیح.

(۵۱۷۶: دیوان میر علی هروی أو شعره) کان یسکن بمدرسة عبد الرحمان الجامی بهرات ویستفید من الجامی. ترجمه وأورد شعره فی (مجن ۳ ص ۸۸ و ۲۶۲). وهو غیر سلطان علی الهروی المذکور فی ص ۴۵۹.

(۵۱۷۷: دیوان سید علی همدانی أو شعره) هو ابن شهاب العارف الشهیر السیاح فی الربع المسکون ثلاث مرات وتوفی ۷۷۶ کما فی (شاهد صادق) وترجمه فی (مع ج ۱ ص ۳۴۰) وأورد شعره وفی (النفحات ص ۳۹۹) و (عشاق ص ۱۳۴) و (لس ۶ ص ۲۱۲) ومر رسالة فی اثبات تشیعه فی (ج ۱۱: ص ۹) للقاضی التستری، وجاء تاریخ وفاته فی (مسرت ص ۳۸۸):

شد رقم سال نقل آن والا * قطب عالی جنت أعلی وهو مقدم علی الخواجة علی سیاهپوش المذکور فی ص ۷۵۹. ومر له (الرسالة القدسیة فی أسرار النقطة) و (الاسرار القلبیة) و (أخلاق محرم) وغیرها.

(۵۱۷۸: دیوان علی یار بیک أو شعره) وهو ابن شادی خان الذی أوتی به بعد فتح قندهار فنزل گیلان وبها مات. وأبنائه أجلاء منهم علی یار بیک هذا، ترجمه وأورد شعره فی (نر ۳ ص ۶۶).

(۵۱۷۹: دیوان علی یزدی) اسمه حسن علی وتخلصه (علی) ترجمه آیتی فی (تش یز ص ۳۱۲) قال إنه ساح فی البلاد ورجع بعد التسعین من عمره إلی یزد وبها توفی عن حدود المائة سنة، وجمع من شعره قرب الف وخمسمایة وضاعت البقیة.

ومن الموجود مدیحه لأستاذه المتخلص (مؤمن) الآتی ذکره.

(دیوان علی یزدی) راجع دیوان شرف یزدی فی. ص ۵۱۷.

(دیوان عماد أصفهانی) مر بتخلصه (ارفع) فی. ص ۶۸.

(۵۱۸۰: دیوان عماد بخاری أو شعرهء) وهو عماد الدین إسماعیل معاصر أبی سعید خان بسلطانیة. قال فی (تاریخ گزیده ص ۸۲۴) وشعره أحسن من شعر (بدر).

(۵۱۸۱: دیوان عماد تربتی) وهو ابن محمد تقی معین دفتر من خدام الروضة الرضویة. ولد بمشهد ۱۲۹۹ ش. وسکن طهران. طبع له (چند غزل عماد)

(۷۶۵)

مفاتیح البحث: مدینة طهران (۱)، عبد الرحمان (۱)، الموت (۱)، الشهادة (۱)

صفحه ۰۸۰

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحة ۷۶۶

و (یکشب در بهشت) کما فی (تذکرهء علوی. ص ۱۶).

(دیوان عماد حسینی) راجع عماد قزوینی.

(دیوان عماد خجندی) راجع عماد زوزنی.

(دیوان عماد خراسانی) راجع عماد تربتی.

(دیوان میر عماد الخطاط) راجع عماد قزوینی.

(۵۱۸۲: دیوان عماد الـدین عزنوی) أورد شـعره فی (تش ص ۱۱۳) ونقل عن بعض کونه ابن مختاری غزنوی. وکذا فی (مسـرت ص ۵۳۱). والظاهر اتحاده مع عمادی غزنوی.

(دیوان عماد الدین الحروفی) راجع نسیمی شیرازی.

(دیوان عماد شیرازی) راجع نسیمی شیرازی.

(دیوان عماد شیرازی) المتوفی ۱۳۷۳ مر فی. ص ۲۲۶ بتخلصه حالی الأردبیلی.

وطبع دیوانه فی مجلـدین، الأـول فی ۱۴۴ ص. ومعه (افـاضهء روحیه) للسـید قطب الـدین والثانی فی ۲۲۲ ص. وطبع بعضه أیضـا فی ۱۳۷۱ فی ۶۴ ص. بطهران.

(۵۱۸۳: دیوان عماد شـیرازی أو شـعره) وهو السـید میر عماد الـدین. نزل خراسان ومـدح السـلطان حیدر ابن الشاه إسـماعیل. کذا فی (روشن ۴۷۵) عن (نگارستان دارا).

(۵۱۸۴: دیوان عماد زوزنی أو شـعره) وهو المشـهور بملک عماد الخوافی الزوزنی معاصـر حجهٔ الاسلام الغزالی ومریده وتلمیذ السید حسن الغزنوی. ترجمه وأورد شعره فی (لت ۱ ص ۴۲) و (تش ۷۷) عن نفحات الانس و (مع ۱ ص ۳۵۲) وتوجد فی مکتبهٔ (تاشکند) دیوان عماد الـدین الخجندی کتبت فی ۱۲۶۸، کما فی فهرسـها ج ۲ ص ۵۲. وترجم فی (سـفینهٔ الشـعرا) وعنه فی الریحانهٔ و (روشن ۴۷۴).

(۵۱۸۵: دیوان عمـاد فقیه) وهو الخواجـهٔ عماد الـدین علی الکرمانی العارف معاصـر الحافظ الشـیرازی. مات بکرمان فی ۷۷۲ أو ۷۷۳ کما فی (شاهد صادق) ودفن بخانقاه له هناک. له غیر الدیوان مثنویات (محبت نامهء بیدلان) نظمه فی ۷۷۲ و (محنت نامه) و (مونس الأبرار) نظمه فی ۷۶۶. وتوجد نسخهٔ من دیوانه کتبت فی ۷۶۳ فی حیاته فی (سپهسالار ۱۸۲) وأخری کتبت ۹۸۱ أیضا فی (سپهسالار ۷۶۶)

مفاتیح البحث: مدینهٔ طهران (۱)، خراسان (۱)، الموت (۱)، الشهادهٔ (۱)، الحج (۱)، الوفاهٔ (۱)، السفینهٔ (۱)

صفحه ۰۸۱

الذریعهٔ - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحهٔ ۷۶۷

۱۸۱). کما فی فهرسها ۲: ۶۴۳ وأخری فی (المجلس) کما فی فهرسـها ۳: ۳۶۰ ورأی سـنگلاخ نسخهٔ منه بخط عبد الرزاق ابن أخت المیر عماد الکاتب وذکره فی (امتحان الفضلاء ج ۱ ص ۳۱۹) ونسخ فتوغرافیهٔ فی مکتبهٔ (جامعهٔ طهران).

ترجمه فی (تش ص ۱۲۰) وحبیب السیر و (رجال حبیب السیر ص ۸۳) و (نتایج ص ۴۶۵) و (حسینی ص ۲۰۷) و (لت) وعباس اقبال فی (تاریخ مفصل إیران.

ص ۵۵۲) وللدکتور ناظر زاده الکرمانی (زندگی عماد فقیه) مستقلا.

(۵۱۸۶ دیوان میر عماد قزوینی أو شـعره) وهو عماد الملک الخطاط الفنان فی النسـتعلیق (۹۶۱ ۱۰۲۴) قال النصر آبادی فی (نر ۷ ص ۲۰۷): وقـد یرجحون خطه علی خـط المیر علی التبریزی، فـإنه وصل حـد الاعجاز. وقـد اتهمه الشاه عباس بالتسـنن وامر مقصود بیک فقتله حین ذهـابه إلی الحمـام لیلا. وقال سـنگلاخ فی (امتحان الفضـلاء ج ۱ ص ۲۷۹) انه قطعه فی الطریق إربـا إربـا، فحمـل جنازته تلمیـذه المیرزا أبو تراب الخطـاط الأصـفهانی ودفنه ببـاب طوقچی ونقل عن میرزا صالـح ابن المیرزا أبی تراب، انهم منعوه عن عمارهٔ قبره وطردوا أولاده وأصـحابه، وذلک فی سلخ رجب ۱۰۲۴ وقال فی (روشن ۴۷۴) انه لجـأوا إلی بلاد الروم وکان ابنه المیرزا إبراهیم

أیضا خطاطا ماهرا، وکذا گوهرشاد بنت المیر عماد، وکذا بنوا أخته المیر رشید والمیر عبد الرزاق والمیر یحیی، وصهره المیر محمد علی زوج گوهرشاد، وحفیده محمد امین کلهم خطاطون، ذکروا فی امتحان الفضلاء المذکور. وله (آداب المشق) المذکور فی ۱: ۲۹ طبع فی آخر (امتحان الفضلاء ج ۲ ص ۳۸۱ ۳۹۷) وترجمه الدکتور مهدی بیانی فی نشریة (دوستداران کتاب) فی ۱۳۳۱ ش. فی ۱۸ ص. وفی (حسینی ص ۲۱۳) ذکر قصة یشعر عن شجاعته وعدم اطاعته للشاه. وفی (عالم آرا ص ۸۹۵ = ۶۳۱) و (روضة الصفویة). وذکر سنگلاخ فی (امتحان الفضلاء ۱: ۴۳۲) ان أرکان الخط أربعة: ۱ بای سنقر فی الثلث ۲ عماد هذا فی النستعلیق ۳ احمد نیریزی فی النسخ ۴ درویش مجید المذکور فی ص ۶۹۸ فی الشکسته. ومر معارضه فی الخط علی رضا عباسی فی ص ۷۵۷.

(۵۱۸۷: دیوان عماد کاتب) من الخطاطین الأساتذة ودیوان شعره معروف. کذا ترجمه وأورد شعره فی (بهش ۲ ص ۳۹۴). وراجع عماد قزوینی.

(۷۶۷)

مفاتیح البحث: دولة ایران (۱)، شهر رجب المرجب (۱)، مدینة طهران (۱)، الزوج، الزواج (۱)، الإستحمام، الحمام (۱)

صفحه ۷۸۲

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحة ۷۶۸

(دیوان عماد کرمانی) راجع عماد فقیه.

(دیوان عماد لاری) له غزلیات، ومثنوی (لیلی ومجنون) کما فی (مجن ۶ ص ۱۲۱ و ۳۱۲).

(۵۱۸۸ دیوان عمادار) کما تخلص به فی شعره. واسمه عماد الله فضلوئی الماهر فی الشطرنج. کان ملازم الخواجة شمس الدین محمد صاحب الدیوان وابقاخان. ترجمه فی (بهش ۱ ص ۳۴۳) وأورد شعره، وکذا فی (تاریخ گزیده ص ۸۲۲) و (روشن ص ۴۷۴).

(۵۱۸۹: دیوان عماد لشکر) لسرمدی آشتیانی، أدیب خلوت، علی بن إسماعیل طبع له (تبریک نامه) و (چهارده بند) و (وطنیات) کلها منظومات.

(دیوان عماد مشهدی) المسلم عند شعراء المشهد ترجمه فی (مجن ۲ ص ۳۵ وص ۲۰۹) وذکر شعره. قال ومخلصه (موسوی) وله جواب الشیخ کمال الخجندی.

(دیوان سید عماد یزدی أو شعره) کان نزیل خراسان. ترجمه فی (مجن ۶ ص ۱۲۲ و ۳۱۲) وأورد شعره بعنوان السید عماد الدین العراقی الیزدی المولد نزیل هرات.

(۵۱۹۰: دیوان عمادی شهریاری) وهو عماد الدین الغزنوی أصلا، من شعراء القرن السادس وقیل إنه ابن عثمان المختاری الغزنوی الشاعر المتوفی ۵۳۴. قال فی (خلاصة الاشعار) أنه نشأ بشهریار من قری الری واشتهر به، وسکن مازندران ومدح حاکمها، وسافر إلی بلخ واتصل بالسنائی الغزنوی وثم رجع إلی وطنه ری ولازم طغرل وبعد قتل طغرل انزوی عن الناس. وذکر قصته مع عبادی الواعظ المتوفی ۵۴۷ فی (راحة الصدور ص ۲۰۹) وقال فی الخلاصة انه کان یلقب (ملک الشعراء) وکانوا یرجحون شعره علی شعر الظهیر الفاریابی وفیه خلاف. ومدح صابر وقوامی رازی وسراج الدین قمری وحسن غزنوی. ترجمه فی (اللباب ۱۰) والنفیسی فی تعلیقاته علی اللباب ص ۷۲۲ ۷۲۸) والقزوینی فی (بیست مقاله ج ۲ ص ۳۴۳ ۳۵۴) قال فی مع ۱ ص ۳۵۰): ان دیوانه فی خمسمأة بیت، ولکن قال النفیسی انه فی ۲۵۰۰ بیت وتوفی ۵۷۳ کما فی (شاهد صادق) و (تش ۲۱۴) أو ۵۹۳ کما فی (خلاصة الاشعار) أو ۵۸۷ کما فی القاموس الترکی وعنه فی الریحانة. ونقل فی (سخن وسخنوران) عن تقی الدین بیک انه غیر

(۷۶۸)

مفاتیح البحث: علی بن إسماعیل (۱)، شمس الدین محمد (۱)، خراسان (۱)، الشهادة (۲)، دولة العراق (۱)، الوفاة (۲)

صفحه ۰۸۳

الذریعهٔ - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحهٔ ۷۶۹

عماد الدین الغزنوی المذکور فی اللباب. وقال الدکتور صفا (فی تاریخ أدبیات إیران ۲: ۷۴۳): الظاهر أن العوفی فی اللباب اشتبه فی تسمیهٔ الشاعر عماد الدین ونسبته إلی غزنین، فإنه شهریاری وقد اخذ تخلصه من ممدوحه عماد الدولهٔ فرامرز الباوندی.

(۵۱۹۵: دیوان عمارهء مروزی) هو أبو منصور ابن احمد من قدماء الشعراء فی عهد السامانیهٔ، وتوفی ۳۶۰ کما أرخه فی (مع: ج ۱ ص ۳۵۰) وأورد بعض شعره، منها ما سمعه الشیخ أبو سعید أبو الخیر فقام مع مریدیه لزیارهٔ قبر عمارهٔ لعمارهٔ قلوبهم. ترجمه فی (بهش ۱ ص ۲۳۵) و (اللباب: ۸) و (روشن: ۴۷۶).

(۵۱۹۶: دیوان عمارهٔ الیمانی المصری أو شعره) هو نجم الدین أبو محمد عمارهٔ بن الحسن بن علی بن زیدان بن أحمد الحکمی الیمانی نزیل مصر والمقتول بها بأمر صلاح الأیوبی لأجل التشیع فی ۵۶۹ کما ذکر فی (نسمهٔ السحر فیمن تشیع وشعر) وذکر له القصیدهٔ اللامیهٔ فی رثاء أهل القصر.

(۵۱۹۷: دیوان عمان سامانی) هو (تاج الشعرا) المیرزا نور الله ابن المیرزا عبد الله المتخلص (جیحون) ابن المیرزا عبد الوهاب المتخلص (قطره) الچهار محلی الأصفهانی.

ترجم (قطره) وابنه (دریا) المذکور فی ص ۳۲۵ فی (مع ۲: ۴۲۱ و ۱۲۹) وفاتنا ذکر والده المیرزا عبد الله (جیحون) ویأتی ذکر ولده (محیط) وأخیه (قلزم). ولد عمان ۱۲۶۴ وتوفی لیلهٔ الثلاثاء ۱۲ شوال ۱۳۲۲ ودفن بوادی السلام بالنجف، کما نقل لی ذلک المعلم الحبیب آبادی عن ابنه (المحیط). وطبع دیوانه باسم (گنجینهء أسرار) فی الهند وإیران مع (معراج المحبهٔ) ومستقلا ذکر طبعاتها فی فهرس مشار مفصلا.

(۵۱۹۸: دیوان عمان سمرقندی أو شعره) کان یمدح عبد العزیز خان کما فی (روشن ص ۴۷۶).

(۵۱۹۹: دیوان عمدهء تبریزی أو شعره) من متقدمی الشعراء نقل فی (دجا ص ۲۸۱) عن (مونس الأحرار) لبدر الجاجر؟ ی غزلا له بقافیهٔ الألف ورديف (نمیکند دوست).

(دیوان عمر خیام) مر فی ص ۳۱۰ بعنوان خیام ومر من أولاده شاهپور نیشابوری

(۷۶۹)

مفاتیح البحث: زیارهٔ القبور (۱)، دولهٔ ایران (۲)، مدینهٔ النجف الأشرف (۱)، شهر شوال المکرم (۱)، الحسن بن علی (۱)، عبد العزیز (۱)، الهند (۱)

صفحه ۰۸۴

الذریعهٔ - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحهٔ ۷۷۰

فی ص ۴۹۶.

(۵۲۰۰: دیوان عمعق بخاری) هو شهاب الدین عمعق البخاری من شعراء بلاط الخانیهٔ والملقب (أمیر الشعراء) والمتوفی ۵۵۱ کما فی (شاهد صادق) ۱ و ۵۴۲ کما فی (مع ۱: ۳۴۵) ودیوانه سبعهٔ آلاف بیت، ولکن ما طبع فی تبریز ۱۳۰۷ ش. فی ۴۴ ص فکثیر منه منسوب إلیه. ترجمه أبو الفضل البیهقی فی التاریخ المسعودی بتصحیح النفیسی ص ۱۳۰۱ - ۱۳۲۳. وفی تعلیقات النفیسی علی (اللباب ص ۶۸۶) والدکتور ذبیح الله صفا فی مقالات مجلهٔ مهر الطهرانیهٔ وترجمه فی (لت ۱) و (اللباب ۱۰) و (تش ۳۲۲) و (روشن ۴۷۶). وله مثنوی (یوسف وزلیخا) ذوبحرین.

(۵۲۰۱: ديوان عموى أصفهانى) لمحمود بن عبد الصمد بن محمود فرهنگ. كان جده محمود من كتاب جريدة فرهنگ فى عصر ظل السلطان. وولد عمو فى ۱۲۸۵ ش.

وتعلم بأصفهان وطهران وسكن خوزستان ودون ديوانه هذا هناك ترجمه كذلك وأورد شعره فى (شعراى أصفهان ص ۳۳۵).

(ديوان عميد حسينى) هو تخلص آخر ل (نير تبريزى) محمد تقى حجة الاسلام صاحب (آتشكده) تخلص به مستعارا فى (درخوشاب).

(ديوان عميد ديلمى) راجع عميد لويكى.

(۵۲۰۲: ديوان عميد الدين أسعد الافزرى) الخنجى اللارى أبو نصر وزير اتابک سعد بن زنگى. مات هو وابنه تاج الدين محمد فى قلعة اشكنوان فى ۶۲۴ وفيها نظم القصيدة (الاشكنوانية) التى أولها:

من يبلغن حمامات ببطحاء * ممتعات بسلسال وخضراء ولها شروح معروفة. توجد نسختان منها فى (سپهسالار ۶۸۲۹ و ۳۲۹۴). ترجمه فى (فارسنامه) و (دستور الوزراء ص ۲۳۸) ولكن سمى القلعة (اسكيوان) وأورد شعره الفارسى.

(۵۲۰۳: ديوان عميد لويكى) هو فخر الملك عميد الدين الديلمى ذهب إلى الهند ومدح السلطان محمد اليمينى، ومات ۷۰۹ كما فى (تغ: ۹۳) وله (بنگ وباده) فى المناظرة بينهما نظما. أوله:

(۷۷۰)

مفاتيح البحث: مدينة إصفهان (۲)، مدينة طهران (۱)، الهند (۱)، الموت (۱)، الشهادة (۱)، الحج (۱)

صفحه ۰۸۵

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانى - ج ۹ق۳ - الصفحة ۷۷۱

دى در ميان بادهء صافى مزاج وبنگ * در مصعد دماغ من افتاد تيره حنگ وقد تبعه فى ذلك فضولى بغدادى بالتركية. ترجمه فى (مع ۱: ص ۳۵۳) و (تاريخ علماى گيلان ص ۷۸) وقال فى (روشن ۴۷۷) ان لويك (لومک) من بلاد إيران أقول: ولعله نسبة إلى لوية فى رودبار بكيلان.

(۵۲۰۴: ديوان عنايت أصفهانى) وهو المير عناية الله ابن المير محمد إبراهيم القاضى من كتاب دفتر السلطان ترجمه وأورد شعره معاصره فى (تش ۴۰۶).

(ديوان عنايت أصفهانى) راجع ديوان عنايت خوزانى.

(۵۲۰۵: ديوان عنايت تبريزى أو شعره) وهو أخ الميرزا صالح شيخ الاسلام بها.

ترجم وأورد شعره فى (نر ۵ ص ۱۰۴) و (دجا ص ۲۸۱).

(۵۲۰۶: ديوان عنايت خوزانى) هو ابن الميرزا مؤمن وخوزان ناحية عظيمة بأصفهان سافر والده إلى الهند وولد عنايت هناك ورجع واشتغل فى موقوفات (چهارده معصوم). ترجمه وأورد شعره معاصره فى (نر ۵ ص ۱۱۱).

(ديوان عنايت ديلمى) راجع عناية الله.

(۵۲۰۷: ديوان عنايت رازى أو شعره) ترجمه وأورد شعره معاصر فى (تس ۵ ص ۱۷۷).

(۵۲۰۸: ديوان عنايت شيرازى أو شعره) وهو المير عناية الله ابن الميرزا حسن، من سادات دست غيب بشيراز. ترجم وأورد شعره فى (عم ۵۶۳).

(ديوان عنايت قزوينى) راجع عناية الله ديلمى.

(۵۲۰۹: ديوان عنايت كتابدار) كان يشتغل فى المكتبة الشاهية بالكتابة، ثم صار كتابدار بها. ورد شعره فى (هفت ص ۳۰۲).

(۵۲۱۰: دیوان عنایت لاهجی أو شعره) کان شغله (بهله دوز) أورد شعره فی (خص ۸ ص ۲۳۹).

(دیوان عنایهٔ الله) راجع تخلصه (فکری).

(۵۲۱۱: دیوان شاه عنایـهٔ الله دیلمی أو شـعره) هو والـد الشاه صدر القزوینی المذکور فی ص ۴۹۹ ترجم وأورد شـعره فی (تس ۳ ص ۵۸) ووصفه فی (قزمج ۶ ص ۳۰۳)

(۷۷۱)

مفاتیح البحث: دولهٔ ایران (۱)، مدینهٔ إصفهان (۱)، الهند (۱)

صفحه ۰۸۶

الذریعهٔ - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحهٔ ۷۷۲

بالظلم فی وزارته (۵۲۱۲: دیوان شاه عنایـهٔ الله دیلمی أو شـعره) هو ابن الشاه صدر القزوینی المذکور آنفا وفی ص ۴۹۹ ترجم وأورد شعره فی (تس ۳ ص ۶۲).

(۵۲۱۳: دیوان عنایت لاهوری أو شـعره) وهو محمد حفیظ ابن اللهیار ابن عبد العزیز عزت کان خطاطا ماهرا أورد شـعره فی (حسینی ص ۲۲۶).

(دیوان عنایت هندی) لعلی دانشمند المتوفی ۱۱۲۰ له منظومهٔ (حسن وعشق) بالفارسیهٔ کذا فی (ذیل کشف الظنون ۱: ۴۰۶) وذکرناه فی ۷: ۱۷ ولا أظنه غیر عالی شیرازی الملقب (دانشمند خان) و (نعمتخان) الذی ذکرناه فی ص ۶۷۶.

(۵۲۱۴: دیوان عنایتی کرمانی أو شعره) وهو السـید محمـد الکرمانی. نظم تاریخا لجلوس الشاه سـلیم بن أکبر شاه فی ۱۰۱۴ کما فی (نر ۱۳ ص ۴۷۹).

(۵۲۱۵: دیوان عنبر شیرازی) لمیرزا عنبر. طبع له (منظومهٔ) فی قبال قصیدهٔ الخاقانی الشیروانی (هان أی دل عبرت بین.) فی ۲۰ ص.

(۵۲۱۶: دیوان عندلیب تبریزی أو شعره) کان شاعرا قصاصا. ترجمه وأورد شعره تربیت فی (دجا ص ۲۸۲) نقلا عن (مجمع الخواص) لکتابدار، ولکن النسخهٔ المطبوعهٔ خالیهٔ عن هذه الترجمهٔ.

(۵۲۱۷: دیوان عندلیب دارب جردی أو شعره) وهو الحاج المولی صادق ترجمه معاصره فی (عم ص ۱۰۳).

(دیوان عندلیب شیرازی) راجع عندلیب داراب جردی.

(۵۲۱۸: دیوان عندلیب کاشانی أو شعره) وهو الحافظ محمد تقی الماهر فی الموسیقا والشعر. ترجم وأورد شعره فی (نر ۹ ص ۴۰۶).

(۵۲۱۹: دیوان عنـدلیب کاشانی) للسـید المیر محمد تقی الحسـینی کان یتخلص أولا (بلبل) فأمره المیرزا بهار الشـیروانی المذکور فی ص ۱۴۶ ان یتخذ (عندلیب) تخلصا. طبع دیوانه بکلکته ۱۳۰۹ و ۱۹۰۸ م. واستانبول ۱۳۱۳. ولکهنو ۱۳۴۳ والله اباد ۱۹۲۶ م.

(۵۲۲۰: دیوان عندلیب کاشانی) لمحمد حسـین خان ابن فتح علی خان صبا الکاشانی تلقب (ملک الشعراء) بعد والده وقد ذکر والده المذکور فی ص ۵۹۲ اسم ولده هذا فی أول

(۷۷۲)

مفاتیح البحث: کتاب کشف الظنون لحاجی خلیفهٔ (۱)، عبد العزیز (۱)، الظلم (۱)، الحج (۱)، الوفاهٔ (۱)، القصاص (۱)

صفحه ۰۸۷

الذریعهٔ - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحهٔ ۷۷۳

(شهنشاهنامه) فقال:

حسین أی گرانمایه فرزند من * چو آویز در گوش کن پند من ترجمه فی (مع ۲: ۳۵۲) وأورد ما یقرب من تسعمأة بیت من شعره. وهو والد محمود خان ملک الشعراء ویأتی أخوه محمد قاسم (فروغ) وذکرهم جمیعا فی (المآثر ص ۱۹۵).

(۵۲۲۱: دیوان عندلیب کاشانی) لمحمود خان کما ذکره عبرت فی (نامهء فرهنگیان) الموجود نسخته فی (المجلس) کما فی فهرسها ۳: ۶۹۲.

(۵۲۲۲: دیوان عنصری) هو أبو القاسم حسن بن أحمد البلخی مات أبواه فی صغره واشتغل بالتجارة فأفلس بعدان وقع بید السراق وقطاع الطریق فاخذ یمارس الأدب واعانه قریحته علی ذلک فترقی امره ولقب (ملک الشعراء) وتأمر علی أربعمأة شاعر فی بلاط محمود الغزنوی ثم فی بلاط ابنه مسعود. ونظم ثلاثین الف بیت لم یبق منه الیوم سوی زهاء الخمسة آلاف فی دیوانه ومثنویات (وامق وعذرا) کما فی (بهش ۱ ص ۳۴۱) (۱) و (شاد بهروعین الحیاة) و (خنگ بت وسرخ بت) المذکور فی ۷: ۳۶۶ أو (سرخ بت وخنگ بت) و (خسرو وشیرین) کما استظهر الأخیر فی فهرسی (المجلس ۳: ۳۶۵ وسپهسالار ۲: ۶۴۵) وقال فی (لت ۱) ولد ببلخ ومات ۴۳۱ وکذا فی (شاهد صادق) و (تاریخ گزیده. ص ۸۲۱) و (تش ۳۰۴) و (نتایج ص ۴۵۹) و (لب ۹) وهفت إقلیم و (مع ۱: ۳۵۵) و (خز: ۳۱۷) توجد نسخ الدیوان فی (سپهسالار) و (المجلس) و (الملک) و (فخر الدین النصیری) وغیرها کثیرا وطبع دیوانه فی نولکشور علی الحجر فی ۱۴۰ ص فی ۱۹۲۲ م. وطبعه السید أبو القاسم الخوانساری بطهران ۱۲۹۸ وطبع بمبئی ۱۳۲۱ ومع مقدمة لیحیی قریب بطهران فی ۱۷۶ ص.

(۵۲۲۳: دیوان عنقای أصفهانی أو شعره) واسمه محمد جواد. ولد بأصفهان وتوطن طهران فی عصر محمد شاه قاجار (۱۲۵۰ - ۱۲۶۴). ترجمه وأورد شعره فی (مع ۲: ۳۵۰) وقال فی (المآثر ص ۲۰۶) انه کان ماهرا فی النستعلیق وکان معجبا بخطه.

(۵۲۲۴: دیوان عنقای شیرازی) وهو المیرزا محمد حسین (ملک الشعراء) أرشد

(۱) قال سنگلاخ انه رأی نسخة (وامق وعذرا) للعنصری بخط علاء الدین گلستانه (امتحان الفضلاء ۲: ۲۹۶).

(۷۷۳)

مفاتیح البحث: مدینة إصفهان (۱)، مدینة طهران (۳)، الجود (۱)، الموت (۱)، الشهادة (۱)

صفحه ۰۸۸

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحة ۷۷۴

أولاد (هما) الشیرازی الأصفهانی (۱۲۶۰ - ۱۳۰۸) مات بأصفهان ودفن بتکیة میر فی تخت فولاد ودیوانه فی حدود الثلاثة آلاف بیت عند جلال الدین همائی (سنا) المذکور فی ص ۴۷۲ ومراخوه (طرب) فی ص ۶۴۶.

(۵۲۲۵: دیوان عنقای طالقانی) لجلال الدین أبی الفضل علی الطالقانی (۱۲۶۶ - ۱۳۳۳) من مشایخ السلسلة العلویة الرضویة المعروفیة. مات بطهران ودفن عند قبر ابن بابویه بالری له (عقاید حقه) و (اثبات نبوت وولایت) ومثنوی (أنوار قلوب السالکین) و (دیوان حقایق المناقب) ومثنوی (إشارات حسینیة) ورسالة (آئینهء جهانبانی) و (دیوان غزلیات ذوقیة) ذکر الجمیع ابنه محمد فی کتابه (التجلیات) وترجمه فی (طرایق الحقایق ج ۳ ص ۲۷۵) وطبع منتخب دیوانه علی الحجر بطهران فی ۱۳۳۲ ش وطبع له تقریظ علی (شمس المناقب) لسروش الأصفهانی فی ۱۳۰۰ مع مقدمه حسنقلی کرمانشاهی سلطانی.

(۵۲۲۶: دیوان عفقای طالقانی أو شعره) وهو محمد بن جلال الدین عنقا المذکور آنفا ولد ۱۳۰۶ بطهران ترجمه عبرت نائنی المذکور فی ص ۷۰۵ فی کتابه (نامهء فرهنگیان) فی ۲۵ صفحة. وترجم نفسه فی کتابه (التجلیات) وله (حیاة بعد از مرگ) (۵۲۲۷: دیوان عنقای طهرانی) لصادق عنقا ابن محمد ابن جلال الدین أبی الفضل علی العنقا الطالقانی المذکور آنفا. ولد ۱۳۳۵ بطهران وتلمذ علی والده وله (تذکرهء سیر خرقهء چهل پیر) ومثنوی (جنته) و (دیوان غزل) و (پدیده های فکر) و (دانشمندان ذره بینی)

وطبع له (کوکب أدب) فی ۳۵ ص بطهران فی ۱۳۵۴.

(۵۲۲۸: دیوان عنقای قاجار أو شعره) وهو المیرزا محمد رحیم خان ابن محمد خان قاجار حاکم سبزوار. ترجمه وأورد شعره فی (مع ۲: ۳۴۹).

(۵۲۲۹: دیوان عنوان تبریزی) وهو المیرزا محمد رضا چلبی ابن الحاج صالح چلبی.

ولد بالقسطنطنیة ومات فی العقد الثلاثین من عمره فی قندهار ونقل إلی المشهد ودفن فی دار السعادة ودیوانه فی خمسة آلاف بیت. ترجمه کذلک فی (دجا ص ۱۰۷) عن (قصص الخاقان) وتذکرء بیاض صائب وکذا فی ریحانة الأدب و (تش ص ۳۲) و (مسرت ص ۲۱۶) و (حسینی ص ۲۱۰) وفی (تغ ۹۴) و (دجا ص ۱۰۸) نقلا ترجمته عن

(۷۷۴)

مفاتیح البحث: مدینة إصفهان (۱)، مدینة طهران (۵)، جلال الدین (۴)، القبر (۱)، الموت (۲)، الحج (۱)، الشهادة (۱)

صفحه ۰۸۹

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحة ۷۷۵

النصر آبادی، ولکن لا یوجد ذلک فی المطبوع من تذکرته.

(۵۲۳۰: دیوان العواد البغدادی) لمحمد جواد بن عبد الرضا العواد البغدادی فیه جملة تواریخ إلی ۱۱۴۲ وفیه جواباته للسید نصر الله المدرس الحائری رأیت نسخة منه فی مکتبة آل السید عیسی (العطار ببغداد) أوله: [الحمد لذی الجلال] (۵۲۳۱: دیوان عوام کردستانی أو شعره) واسمه المیرزا عبد الله بن المیرزا احمد السنندجی الوزیر الوالی المقتول فی فتنة سنندج ۱۲۳۵ ترجمه فی (مع ج ۲ ص ۳۵۱) وریحانة الأدب.

(۵۲۳۲: دیوان عوض خان لاری أو شعره) کان حاکما بلار ترجمه وأطری شعره الحزین فی تذکرته ص ۸۶ وعنه فی لارستان کهن. ص ۱۹۸ و (روشن ۴۸۶).

(۵۲۳۳: دیوان عوض غازی أو شعره) هو تخلص عبد الله خان اوزبک أعظم ملوک الاوزبکة. ترجمه الصادقی فی (خص ص ۱۶) وأورد شعره الترکی والفارسی راجعه.

(۵۲۳۴: دیوان عوف بن محلم) ثلاثون ورقة کما ذکره ابن الندیم ص ۲۳۳ وفی ص ۲۲۷ ذکران المراد الورقة السلیمانیة التی فی کل صفحة منها عشرون سطرا.

(۵۲۳۵: دیوان العوفی) وهو نور الدین محمد بن محمد بن یحیی البخاری فی القرن السابع صاحب (لباب الألباب) و (جوامع الحکایات) ومنظومة (مدایح السلطان) علی زنة (حدیقة الحقیقة) للسنائی أورد بعضها فی القسم الأول من جوامع الحکایات کما فی فهرس مکتبة جامعة طهران ۲: ۲۵.

(۵۲۳۶: دیوان العونی) هو أبو محمد طلحة بن عبد الله بن أبی عون الغسانی المعروف بالعونی ترجمه ابن شهرآشوب فی آخر معالم العلماء ص ۱۳۵ فی طبقة الشعراء المجاهرین فی مدیح أهل البیت، وجعله عدیل السید الحمیری وقال إن العونی قد نظم أکثر المناقب ویتهمونه بالغلو واکثاره لنظم المناقب صار منشأ هذه التهمة مع نزاهة ساحته عنه وقد أورد ابن شهرآشوب فی کتابه (المناقب) کثیرا من شعره واستخرجه السماوی منه مع بعض متفرقات أخر من شعره جمعها ورتبها فی دیوان یربو علی ثلاثمایة وخمسین بیتا ومنها قصیدته المخمسة الموسومة بالمذهبة وعنه اخذ فی (الغدیر ۴: ۱۲۰) ظاهرا والتوصیف بالغسانی وقع فی مناقب ابن شهرآشوب عند ذکره لما نظمه العونی فی شان

(۷۷۵)

مفاتیح البحث: کتاب معالم العلماء (۱)، مدینة طهران (۱)، محمد بن محمد بن یحیی (۱)، طلحة بن عبد الله (۱)، ابن شهرآشوب (۳)، ابن الندیم (۱)، الجود (۱)

صفحه ۰۹۰

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحة ۷۷۶

مسجد براثا، ولکن فی (معالم العلماء ص ۱۳۵) کذا نسخته المخطوطة القدیمة بدل الغسانی، العتاب وکما یحتمل تصحیف أحدهما یحتمل صحة کلا الوصفین وعلی أی فالغسانی هذا غیر الغسانی الذی ذکره ابن الندیم فی ص ۲۳۳ بقوله [الغسانی أبو محمد مقل..] لان العوفی هذا مکثر کما عرفت، فلا یعد من المقلین.

(۵۲۳۷: دیوان العویس) لشرف الدین عیسی بن الحجاج المتوفی ۷۸۰ له (البدیعیة) کما فی کشف الظنون.

(۵۲۳۸: دیوان عهدی باکوئی أو شعره) کان الخطاط هاجز إلی گیلان وتقرب إلی احمد خان ومات ۹۶۵ ترجمه وأورد شعره فی (دجا ص ۲۸۲) نقلا عن تذکرة (نتایج الأفکار) وفی (نتایج ص ۴۶۶) وجاء فی (دجا گلشن ص ۲۹۵) ناکویی.

(۵۲۳۹: دیوان عهدی بغدادی) وهو ابن شمسی المذکور فی ص ۵۴۵ وهو ابن عبد الملک البغدادی مصاحب الصادقی سنین ترجمه فی (خص ص ۲۵۱) وذکر انه تمم دیوانه وأورد بعض شعره. له تذکرة للشعراء بالترکیة اسمه (گلشن شعرا) ومنظومة فارسیة اسمه (منظر الأبرار) کما فی (هدیة العارفین ۱: ۴۸) وله ولد شاعر اسمه (مرادی) کما فی (العراق بین الاحتلالین: ج ۴ ص ۱۱۱). وتوجد بخط عهدی نسخة من (قانون أدب) لحبیش التفلیسی فی (سپهسالار ۱۱) کما فی فهرسها ۲: ۲۴۹.

(۵۲۴۰: دیوان عهدی تبریزی) حکی فی (دجا ص ۲۸۲) ترجمة الشاعر وشعره عن معاصره مؤلف (مذکر الأحباب) وذکران له قصیدة فی مدح السلطان سعید مصراع أول کل بیت تاریخ تولده والمصراع الثانی تاریخ جلوسه (دیوان عهدی ترشیزی) راجع دیوان عرشی تبریزی.

(دیوان عهدی تبریزی) الگنابادی ترجمه وأورد شعره فی (تش ص ۷۱) و (روشن ۴۸۶) وقال له مثنوی فی قبال (مخزن الاسرار) اسمه (گوهر شهسوار) مر بعنوان عبدی فی ص ۷۰۴.

(۵۲۴۱: دیوان عهدی خراسانی) قال فی (تغ ص ۹۴) کان مصاحبا للقاضی نور الله التستری وله دیوان. وفی (روشن ۴۸۷) ان اسمه القاضی عبد الرزاق وتخلصه (عبدی) بالباء عن (نگارستان سخن) و (نشتر عشق).

(۷۷۶)

مفاتیح البحث: دولة العراق (۱)، کتاب نتائج الأفکار للسید الگلپایگانی (۱)، کتاب معالم العلماء (۱)، کتاب کشف الظنون لحاجی خلیفة (۱)، یوم عرفة (۱)، ابن الندیم (۱)، السجود (۱)، الوفاة (۱)

صفحه ۰۹۱

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحة ۷۷۷

(۵۲۴۲: دیوان عهدی ساوجی أو شعره) ترجمه معاصره الصادقی فی (خص ص ۲۶۵) وأورد شعره، وهو من شعراء شاه طهماسب وترجم فی (تش ص ۲۲۱) و (حسینی ص ۲۱۱) ونقل فی (گلشن ص ۲۹۵) عن بعض، اتحاده مع عرشی، ولیس بصحیح راجع عرشی تبریزی.

(۵۲۴۳: دیوان عهدی قزوینی) اسمه المیر مراد ترجمه معاصره سام میرزا فی (تس ص ۱۵۴) وأورد شعره وقال فی (گلشن ص ۲۹۵) انه حکیم معاصر للشاه عباس ودیوانه معروف. وعنه اخذ فی ذیل کشف الظنون ظاهرا.

(دیوان عهدی گنابادی) راجع عهدی ترشیزی.

(۵۲۴۴: دیوان عهدی کوکب آبادی أو شعره) کان معاصر جاهی صفوی المیرزا إبراهیم وله قصاید ترجمه وأورد شعره فی (گلشن ص ۲۹۵).

(۵۲۴۵: دیوان عیاضی سرخی) الحکیم الشاعر معاصر المعزی والنظامی العروضی واسمه عبد الرحیم. ترجمه فی (مع: ج ۱ ص ۳۵۴) وذکر رثائه للباخرزی ورثائه لأستاذه الشیخ أبی علی سینا، وکذا فی (اللباب ۶).

(دیوان عیانی استرابادی أو شعره) ترجمه وأطری شعره فی (مجن ۳ ص ۸۷ و ۲۶۱) وعنه فی (روشن ۴۸۸) (دیوان عیانی تکلو) راجع عیانی هروی.

(۵۲۴۶: دیوان عیانی جهرمی أو شعره) واسمه احمد خان، ترجمه الهدایهٔ فی (ض ص ۴۶۸) وأورد شعره وکذا فی (عم: ۱۰۷).

(۵۲۴۷: دیوان عیانی خفری) وهو محمد بن محمود الشیرازی المتخلص عیانی، الملقب دهدار، صاحب (خلاصهٔ الترجمان) الذی الفه ۱۰۱۳ و (جامع الفوائد) الفه بعد الرجوع من الهند، و (جواهر الاسرار) الذی اخذه عن (ذخائر الأسماء) للسید حسین الأخلاطی ومنظومهٔ اسمه (سجنجل) والمدفون فی الحافظیهٔ بشیراز ترجمه فی (خص ۲۳۱) و (تش ۱۵۲) و (عم ص ۴۶۴) وتوجد شعره بخط فی (گنجینهء گرانمایهٔ ص ۲۷۳ - ۲۷۶) الموجود بجامعهٔ طهران. وهو من الحروفیهٔ ظاهرا وله (الراد علی النقطویهٔ) کما فی (عرفات العاشقین) وله قصیدهٔ فی مایهٔ بیت.

(۷۷۷)

مفاتیح البحث: کتاب کشف الظنون لحاجی خلیفهٔ (۱)، مدینهٔ طهران (۱)، الهند (۱)

صفحه ۰۹۲

الذریعهٔ - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحهٔ ۷۷۸

(۵۲۴۸: دیوان عیانی شیرازی أو شعره) کان نزیل بلاد الروم. ترجمه معاصره فی (بهش ۲ ص ۳۹۲) وأورد شعره وقال کان فرء أو یسکن الروم.

(دیوان عیانی شیرازی) راجع عیانی خفری.

(۵۲۴۹: دیوان عیانی هروی) ترجمه معاصره الصادقی کتابدار فی (خص ص ۲۳۱) ونقل عنه ما سمعه من شعره فی الجواب عن الخمسهٔ النظامیهٔ. قال کنت أظنه رازیا حتی قال لی انه هروی، وهو من جماعهٔ حیدر چرخی ومن ایل تکلو.

(۵۲۵۰: دیوان عیدی بیک خلیفه أو شعره) وهو مؤلف کتاب (تکملهٔ الاخبار) الذی وصف نفسه فی مقدمته بقوله: [العبد الفقیر الحقیر.. علی الملقب زین العابدین عفی الله عنه وعن أبیه عبد المؤمن بن صدر الدین)..] کان فی دیوان الشاه طهماسب واعتزل فی ۹۷۳ وسکن أردبیل وهناک الف کتابه المذکور باسم پریخان خانم بنت الشاه طهماسب فی تاریخ ملوک الطوائف بإیران، ونسخته عند (الملکٔ) کما فی مقدمه (شهریاران گمنام).

(۵۲۵۱: دیوان عیسی أصفهانی) وهو السید عیسی ابن محمد علی العاملی الأصفهانی نزیل همدان. کان ابن أخ السید صدر الدین العاملی المتوفی ۱۲۶۳ ذکرنا مثنویه الموسوم (الزهرهٔ السنیهٔ) فی الزای.

(۵۲۵۲: دیوان السبد عیسی الأعرجی) ابن السید جعفر بن محمد بن حسن بن المقدس الأعرجی السید محسن صاحب المحصول البغدادی الکاظمی. له رثاء السید عبد الکریم ابن الحسن الأعرجی المتوفی (۱۳۰۸) أوردها السید جعفر الأعرجی فی کتابه (نفحهٔ بغداد فی نسب الأعرجیین الأمجاد) وله أیضا تقریظ (مناهل الضرب) کما هو مکتوب علی النسخهٔ.

(۵۲۵۳: دیوان عیسی بیک تبرزی أو شعره) هو ابن طالب خان حاکم تبریز. ترجمه فی (دجا ص ۲۸۲) نقلا عن (لطائف الخیال)

وأورد شعره.

(۵۲۵۴: ديوان عيسى ساوجى) وهو القاضى عيسى ابن الخواجة شكر الله. كان والده مستوفيا لحسن بيك، ومعلما للسلطان يعقوب. ولما جلس هذا على سرير الملك، قلد القاضى الصدارة وكان ينظم كل يوم عشر غزلات. وبعد وفات السلطان يعقوب عزله الصوفى خليل وصلبه فى شهور ۸۹۶. ففر الشعراء من تبريز. قال المير على شير فى (مجن ۶ ص ۱۱۸ - ۲۹۳) انه كان متكبرا ورد عليه القزوينى فى ترجمته وذكر مظالم المير على شير

(۷۷۸)

مفاتيح البحث: دولة ايران (۱)، مدينة بغداد (۱)، عبد الكريم (۱)، عبد المؤمن (۱)، جعفر بن محمد (۱)، الوفاة (۲)

صفحه ۰۹۳

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانى - ج ۹ق۳ - الصفحة ۷۷۹

للناس. وسماه سام ميرزا فى (تس ۴ ص ۷۲) بقاضى ميرك، وقال كان يسكن قزوين وذكر تاريخ قتله كما مر، وذكر ابن عمه الشيخ نجم أيضا. وقال سنگلاخ فى (امتحان الفضلاء ۲: ۱۴۱) انه رأى قصايد القاضى مسيح الدين عيسى بخط عبد الجبار صدر الصدور. وتوجد شعره بخطه فى (گنجينهء گرانمايه) وسماه فى (تغ ص ۹۴) بالقاضى مسيح الدين الساوجى وقال إن تخلصه (عيشى) (۵۲۵۵: ديوان عيسى شيرازى أو شعره) واسمه ميرزا مسيح من الكسبة ترجمه النصر آبادى فى (نر ص ۳۸۶) وأورد شعره.

(۵۲۵۶: ديوان عيسى يزدى أو شعره) ذكره معاصره النصر آبادى فى (نر ص ۲۸۵) وأورد شعره وقال توفى بالهند وعنه اخذ فى (گلشن ص ۲۹۶) و (مسرت ص ۲۲۹) و (تغ ص ۹۴).

(۵۲۵۷: ديوان السيد عيسى اليمانى) بن لطف الله ابن المطهر بن الإمام شرف الدين الحسنى اليمانى المنجم الأديب. ترجمه ضياء الدين فى (نسمة السحر) وأورد شعره.

(ديوان عيشى) ذكرناه فى ديوان حلمى شوشترى ولعله الهروى أو غيره من آلاتين.

(۵۲۵۸: ديوان عيشى أردبيلى أو شعره) ترجمه فى (دجا ص ۲۸۳) وأورد شعره نقلا عن جنگ كتابته ۱۱۳۵.

(۵۲۵۹: ديوان عيشى أصفهانى أو شعره) وهو الميرزا محمد رضا ذكر فى (نجوم السماء ص ۳۰۰) انه نظم تاريخ وفات السيد مهدى حفيد السيد نعمة الله الجزائرى.

فى ۱۲۰۶.

(۵۲۶۰: ديوان عيشى حصارى) كان يتخلص أولا (محنتى) سافر إلى دهلى وتقرب عند محمد أكبر كما فى (گلشن ۲۹۶).

(۵۲۶۱: ديوان عيشى شيرازى) اسمه الميرزا على محمد تلميذ الميرزا نصرت. ترجمه فى الشعراء و (عم ص ۵۶۴) وأورد شعره.

ديوان عيشى ساوجى كما فى (تغ ص ۹۴) والصحيح عيسى كما مر.

(۵۲۶۲: ديوان عيشى شيرازى) المعروف بكل عيشى لأنه كان أقرع كما ذكره فى (بهش ۲ ص ۴۰۳) وأورد بعض هزلياته وكذا فى (روشن ۴۸۸).

(۷۷۹)

مفاتيح البحث: الهند (۱)، القتل (۱)

صفحه ۰۹۴

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانى - ج ۹ق۳ - الصفحة ۷۸۰

(۵۲۶۳: دیوان عیشی لکهنوی أو شعره) هو طالب علی خان بن علی بخش، تلمیذ محمد حسن قتیل. مات هو وزوجته فی ۱۲۴۰. أورد شعره فی (گلشن ص ۲۹۶) و (مسرت ص ۳۵۹).

(۵۲۶۴: دیوان عیشی هروی) وهو الحافظ علی بن نور الغوری الهروی المتخلص عیشی له قصیدة مصنوعة فی مدیح السلطان حسین میرزا بایقرا، وقد کتب لها مقدمة منثورة قال فیها ان المخترع للقصاید المصنوعة هو السید ذو الفقار الشیروانی کما ذکرناه فی ص ۳۳۹ ۳۴۰. أوله: [ترصیع جواهر محامدی که مطلع..

حریم حرمت کوی تو جنت أبرار * شمیم نکهت موی تو راحت أحرار..] وقال فی تاریخ فی ۹۰۸:

تاریخ سال ومدت نظمش چو عقل جست * گفتم جواب أو که (بیک سال شد تمام) وله قصیدة مصنوعة أخری فی مدیح الشاه إسماعیل حین ورد خراسان. أوله: [نظم لآلی قصاید حمد وسپاس وعقد جواهر..

شراب شربت ذوقت شفاست إلی دلدار * عذاب محنت شوقت بلاست بی مقدار وله أخری سماه (ممتاز البدایع). توجد نسختها مع قصاید اخر له فی (المجلس) کما فی فهرسها ۳: ۵۳۱ ونقل ترجمته عن (تس ۴ ص ۶۹) وقد ذکرناه فی (ص ۲۲۴).

(۵۲۶۵: دیوان العیناثی) السید صدر الدین بن محمد امین فضل الله العاملی المتوفی ۱۳۶۰ توجد عند بعض ولده فی النجف.

(۵۲۶۲: دیوان العیناثی) السید محمد حیدر الحسینی العاملی المتوفی ۱۳۶۹. طبع له (المنتخبات المختارات).

(۵۲۶۷: دیوان عین الزمان) هو مهذب الدین أبو الحسین أحمد بن منیر بن أحمد ابن مفلح الرفاء الطرابلسی الشامی المتوفی بحلب ۵۴۳ والمدفون بجبل جوشن. ترجمه القاضی فی (لس ۴۵۶) وله الرائیة المشهورة به (التتریة) المذکور تخمیسها فی:

۱۰۹ وهو غیر السری الرفاء.

(۵۲۶۸: دیوان عین علی جرفادقانی أو شعره) وهو المیر عین علی الحسینی،

(۷۸۰)

مفاتیح البحث: مدینة النجف الأشرف (۱)، أحمد بن منیر (۱)، خراسان (۱)، الموت (۱)، الوفاة (۲)

صفحه ۰۹۵

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحة ۷۸۱

کان مکثرا من الرباعیات التی أورد جملة منها فی (نر ۹ ص ۲۵۴).

(۵۲۶۹: دیوان عین القضاة الرازی) وهو الأمیر عین القضاة ابن أخ القاضی مسعود ابن المیر عبد الصمد القاضی بری بعد جده القاضی سیف الدین. ترجمه سام میرزا فی (تس ۲ ص ۴۰) وأورد شعره.

(۵۲۷۰: دیوان عین القضاة همدانی) هو أبو الفضل عبد الله بن محمد بن علی بن الحسن المیانجی الهمدانی السهروردی الصوفی من أصحاب محمد بن حمویه. توفی مصلوبا بهمدان فی الأربعاء ۷ ج ۲ ۵۲۵ له (التمهیدات) المشحون برباعیاته و (زبدة الحقایق) و (شکوی الغریب عن الأوطان) و (مدار العیوب) فی التصوف ویوجد من (مکاتیب عین القضاة) فی مکتبة جامعة طهران ثلاث نسخ مصورة ترجمه فی (النفحات ص ۳۷۱) و (عشاق ص ۶۸) و (حسینی ص ۲۰۶) و (هدیة العارفین ۱: ۴۵۵) و (تغ ص ۹۴) و (نتایج ص ۴۵۳) و (دجا ص ۲۸۳) و (مع ۱: ۳۴۰) وریحانة الأدب. وقد خلط شعره مع شعر أبی سعید أبی الخیر کما فی مقدمة النفیسی علی سخنان أبو سعید ص ۵۹) ولا یتخلط علیک الرجل مع عین القضاة صاحب (السبعیات) فی القرن العاشر.

(۵۲۷۱: دیوان عینی) للسید صدر الدین ابن السید مراد رئیس المجمع العلمی التاجیکی بتاجیکستان (۱۲۵۶ - ۱۳۳۳ ش) الف (نمونه أدبیات تاجیک) طبع أولا بالحروف العربیة فی سمرقند ۱۹۲۵ م. ثم أعید طبعه علی الحروف اللاتینیة فی بلدة دوشنبه فی ۱۹۴۰ م. وله (شیخ الرئیس) و (رودکی) و (بوستان سعدی). وله منظومات (یادگار) و (وخونده) و (آدینه) و (غلامان) و (یتیم) و (مرگ رباخوار)

و (بخارا).

(۵۲۷۲: دیوان عینی فراهانی أو شعره) هو عبد القیوم الفراهانی. نزل الهند وتقرب عند جهانگیر ثم قاسم خان حاکم بنگاله. أورد شعره فی (گلشن ص ۲۹۸).

(۵۲۷۳: دیوان عیوقی) أورد شعره الأسدی فی (فرهنگ أسدی طوسی) وبقی من آثاره (ورقه وگلشاه) المنظوم ببحر التقارب باسم السلطان محمود الغزنوی. توجد نسخته فی موزهء سرای طویقاپو کما ذکره احمد آتش فی مجلهٔ دانشکدهء أدبیات

(۷۸۱)

مفاتیح البحث: مدینهٔ طهران (۱)، عبد الله بن محمد بن علی (۱)، الهند (۱)

صفحه ۰۹۶

الذریعهٔ - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحهٔ ۷۸۲

تهران العدد ۴ للسنهٔ الأولی وهو مثنوی غرامی فارسی مأخوذ عن القصص العربیهٔ. قال احمد آتش فی مقالته ان القصهٔ مأخوذهٔ عن (قصهٔ عروهٔ بن الحزام العذری) من شعراء الصدر الأول للاسلام. ویوجد فی قسم الاسمار من فهرس ابن الندیم (کتاب عروهٔ وعفراء) وقد طبع فی تاشکند فی ۱۳۲۴ کتاب بالترکیهٔ باسم (حکایهٔ عجیبهٔ از گلشاه وورقهٔ) وقد ترجم القصهٔ باللغات الأوربیهٔ أیضا. أوله:

بنام خداوند بالا وپست * که از هستی اش هست شد هر چه هست آخره:

چنین بود أین قصهء پر عجب * ز اخبار تازی وکتب عرب ز عیوقی وأمتان خاص وعام * ثنا بر محمد علیه السلام

(۷۸۲)

مفاتیح البحث: ابن الندیم (۱)

صفحه ۰۹۷

الذریعهٔ - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحهٔ ۷۸۳

(غ) (۵۲۷۴: دیوان غارت زند) للشاعر الأدیب امامقلیخان زند. ترجمه معاصره فی (المآثر ص ۲۲۲) وقال إنه قد جمع شعره ودونه المیرزا السید حسین التفریشی الذی کان من طرف أمه من أقرباء هذا الشاعر الماهر.

(دیوان میرزا غازی تبتی) من امراء تبت ووالی قندهار. ترجمه معاصره النصر آبادی فی (فر ۳ ص ۶۰) وأورد شعره ورباعیهٔ وذکران تخلصه (قاری).

(۵۲۷۵: دیوان غازی قلندر سمنانی أو شعره) ترجمه فی (خص ص ۱۹۴) وأورد شعره وعدهٔ من رباعیاته وتخلصه فیها غازی.

(۵۲۷۶: دیوان غازی کرای خان أو شعره) ترجمه فی عداد الملوک فی (خص ص ۱۹) وأورد شعره، وترجمه مفصلا فی (مع ج ۱ ص ۴۱) وذکر انه ابن دولت کرای خان بن اسلام کرایخان التاتاری من أحفاد منکلی کرای المنتهی إلی چنگیز. هو وآبائه ملوک قرم (کریمه) ودار ملکهم باغچه (سرای) اخذ أسیرا فی حربه مع جنود الصفویهٔ فحبس فی قلعهٔ قهقههٔ سبع سنین.

(۵۲۷۷: دیوان غازی مازندرانی) محمد قاسم خان بن میرزا حسن وابن أخت المیرزا مهدی خان (شحنه) المازندرانی وتوفی ۱۲۷۱ ترجمه فی (مع: ج ۲ ص ۳۶۷) وأورد نیفا وثلاثین مع اشعاره أکثرها قصاید فی مدیح السلطان محمد شاه القاجار وعنه اخذ فی الریحانهٔ.

(۵۲۷۸: دیوان غافل) المیرزا غلام رضا. له (عتاب الغافلین) نظما توجد عند (الملک)

(۷۸۳)

صفحه ۰۹۸

الذريعة - آقا بزرگ الطهراني - ج ۹ق۳ - الصفحة ۷۸۴

(۵۲۷۹: ديوان غافل سيستاني) اسمه ملك حمزة بن ملك جلال الدين المنتهى إلى جمشيد. كان آبائه ملوك سيستان. ترجمه النصر آبادي في (نر ص ۳۶ و ۴۸۳) أطراه وأورد عدة من رباعياته وذكر أنه توفى سنة تخاقوئيل السابقة على تأليف التذكرة يعنى قبل ۱۰۸۳ وطبع ديوان غافل بنولكشور ولعله لهذا الرجل. ومر ابن عمه شجاع في ص ۵۰۷ وسماه في (گلشن ص ۲۹۸) بملك خسرو.

(۵۲۸۰: ديوان غافل طالقاني أو شعره) واسمه محمد تقى من شعراء الشاه عباس الثاني أورد شعره في (گلشن ص ۲۹۸).

(۵۲۸۱: ديوان غافل مازندراني) واسمه محمد إسماعيل الخطاط بالنسخ والنستعليق والثلث والرقاع والريحان وغيره. كان يكتب مثل خطوط الخطاطين القدماء فيظهر كأنه عتيق، وقد أكمل قرآنا ناقصا كان بخط ياقوت فلم يظهر ذلك للملك أكبر شاه فلقبه (روشن رقم). أورد شعره في (سرخوش ص ۷۲).

(۵۲۸۲: ديوان غافل مازندراني) الميرزا آقا جان أصله من مازندران، سكن طهران وطبع له هناك (كسائيه) في ۱۳۰۲ على الحجر في ۹۵ ص.

(۵۲۸۳: ديوان غافل مازندراني) لصادق طبرستاني. طبع ۱۳۳۷ ش. في ۲۰۶ ص.

بطهران.

(۵۲۸۴: ديوان غالب آذربايجاني) اسمه أسد الله خان ترجمه في (دجا ص ۲۸۵) نقلا عن معاصر الشاعر الميرزا رضا قليخان هدايت في كتابه (رياض العارفين ۴۶۹) وأورد بعض مثنويه وغزله.

(۵۲۸۵: ديوان غالب خوزستاني أو شعره) هو عبد الله بن أبي حفص منجي بن عبد الله يقظان الايدجي الخوزي معاصر محيي الدين العربي ومعاشره ترجمه الهداية في (مع ۱: ۳۷۲) وذكر من تصانيفه العالية طراز الذهب. وأورد بعض رباعياته الفارسية. أقول توفى ابن العربي في ۶۳۸.

(۵۲۸۶: ديوان غالب دهلوي) واسمه أسد الله بن ميرزا عبد الله بيگ من أولاد التركمان ولد بآكره (أكبر آباد) في ۱۱۱۲ وتوفى بشاهجهان آباد في ۹ ذي القعدة ۱۱۶۳ وله (عود هندي) و (اردوي معلى) وهما مكاتيبه لأصدقائه، و (تيغ تيز) و (قاطع برهان)

(۷۸۴)

مفاتيح البحث: شهر ذي القعدة (۱)، مدينة طهران (۲)، جلال الدين (۱)

صفحه ۰۹۹

الذريعة - آقا بزرگ الطهراني - ج ۹ق۳ - الصفحة ۷۸۵

و (نامهء غالب) وهي مناظرات و (پنج آهنگ) وهي منشأته الفارسية، و (كليات نظم فارسي) و (كليات نثر فارسي) و (ديوان اردو) و (مهر نيمروز) و (دستنبو) والأخيران في التواريخ و (سبد چين) منتخب من اشعاره الفارسية ترجمه في (سرو ص ۲۲۰) و (مقالات الشعراء ص ۴۵۸) وأخاه المير منعم في (ص ۷۸۱ منه). طبع دواوينه في الهند مكررا.

(۵۲۸۷: ديوان غالب طهراني أو شعره) رأيت النقل عنه في بعض المجاميع. أقول:

هو المسمى بأسد الله خان الآذربايجاني الذي كان نزيل طهران.

(۵۲۸۸: ديوان غالب الناهي) الأديب البصري الشاب المعاصر اسمه (زفرات وآهات ونفثات) كما يأتي في حرف الزاي (ص ۴۰).

(۵۲۸۹: غالب يزدي) قال آيتي في (تش يز: ص ۳۱۲) ان اسمه ذكر في أغلب التذاكر، لكن شعره غير مشهور. ثم ذكر رباعية له.

(۵۲۹۰: دیوان غبار أصفهانی أو شعره) واسمه المیرزا أبو تراب ابن التفات خان. کان وقایع نگار لگجرات فی عهد عالمگیر. ترجمه وأورد شعره فی (سرو ص ۱۴۵) و (گلشن ص ۲۹۸).

(۵۲۹۱: دیوان غبار همدانی) للأدیب الشاعر آقا حسین بن رضا بن السید صادق الگلپایگانی، امام الجمعهٔ بهمدان بن آقا هاشم بن آقا مهدی بن إبراهیم الرضوی الذی سافر من قم إلی همدان وبقی أولاده هناک فولد حسین غبار بهمدان فی ۱۲۷۰ ومات بها ۱۳۲۲ طبع دیوانه فی (۶۲ ص) ضمن (دانشنامه) لمحمد باقر ألفت بأصفهان فی ۱۳۴۲ ومستقلا ۱۳۲۵ فی ۱۱۰ ص.

(۵۲۹۲: دیوان غبار رازی) للمیرزا نبی البصیر العطار المتوفی بمشهد خراسان ۱۲۷۲ ترجمه فی (مع: ج ۲ ص ۳۶۸) وأورد قرب مایهٔ وخمسین بیتا من غزلیاته وقصایده. وترجمه أیضا فی (المآثر ص ۲۰۶).

(۵۲۹۳: دیوان غباری اردستانی أو شعره) واسمه قاسم بیک. ترجمه وأورد شعره فی (حسینی ص ۲۲۸) و (گلشن ص ۲۹۹).

(۵۲۹۴: دیوان غباری الأسفراینی أو شعره) کان نزیل استرآباد ترجمه فی (مجن ۳ ص ۲۵۳ و ۷۷) وأورد شعره.

(۷۸۵)

مفاتیح البحث: مدینهٔ إصفهان (۱)، مدینهٔ طهران (۱)، خراسان (۱)، الهند (۱)، الوفاهٔ (۱)

صفحه ۱۰۰

الذریعهٔ - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحهٔ ۷۸۶

(۵۲۹۵: دیوان غباری گیلانی أو شعره) ترجمه الصادقی فی (خص ۸ ص ۳۱۰) وأورد شعره.

(۵۲۹۶: دیوان غباری هروی أو شعره) واسمه محمد امین. ترجمه الصادقی فی (خص ۸ ص ۲۶۳) وأورد شعره.

(۵۲۹۷: دیوان غباری یزدی أو شعره) أیضا ترجمه الصادقی فی (خص ۸ ص ۲۹۷) وأورد شعره.

(۵۲۹۸: دیوان الغراوی) وهو محمد رضا. له (زهرهٔ العوالم فی نظم المعالم).

(۵۲۹۹: دیوان غرای شیرازی) للسید أسد الله. کان هجاء هزالا منقدا فکاهیا، مات ۱۲۹۰. طبع دیوانه بمبئی فی ۹۶ ص. علی الحجر بقطع صغیر، ولکن ناصر الدین شاه منع انتشاره فی إیران، وانتشر تدریجا. قال فی (عم ص ۵۶۲) انه دفن فی وادی السلام بشیراز وکان قد أخبر بوفاته قبل موته. کذا فی الریحانهٔ.

(۵۳۰۰: دیوان غروری شیرازی) نزیل أصفهان والمتوفی بها فی حدود ۱۰۵۱ یعنی قریب وفاهٔ الشاه صفی، کما أرخه بها وترجمه المستفید من حضرته محمد طاهر النصرآبادی فی (نر ۹ ص ۲۹۰) وأورد بعض مثنویه علی بحر (تحفهٔ العراقین) وبعض غزله ورباعیاته وترجمه فی (خز ص ۳۶۵) نقلا عن النصرآبادی، لکن المنقول عنه لیس موجودا فیما طبع من تذکرهٔ النصر آبادی ولعله کان فی المخطوط منه.

(۵۳۰۱: دیوان غروری کاشانی) ولد بکاشان وسافر فی شبابه إلی شیراز ولارستان ومدح حاکم لار قبل تسلط الشاه عباس علیه، وذلک بقصیدهٔ من قصاید أنوری الحکیم الشاعر، ادعی انه نظمه، فشاع قصته فهاجر إلی الهند، کذا فی (میخانه ص ۴۵۰) وله مثنوی (ساقینامه) وترجمه فی (تش ص ۲۳۵) و (نر ۹ و ۱۳ ص ۲۹۱ و ۴۷۷) و (حسینی ص ۲۲۸). وقال محشی میخانه، ان صاحب (مخزن الغرائب) اتی برجلین شاعرین باسم غروری کاشانی ولعل أحدهما غروری شیرازی المذکور فی (خز ص ۳۶۵) (۵۳۰۲: دیوان الغری) فی مدایح المعصومین والمناجاهٔ والدعاء بظهور الحجهٔ واستنهاضه فیه تمام المأتین من القصاید العربیهٔ العامیهٔ من نظم المیرزا محمد مهدی ابن المیرزا أسد الله الصائغ الأصفهانی نزیل النجف وعمر فیها قرب تسعین سنهٔ واختل عقله

(۷۸۶)

مفاتیح البحث: دولهٔ ایران (۱)، ناصر الدین شاه القاجاری (۱)، مدینهٔ النجف الأشرف (۱)، مدینهٔ إصفهان (۱)، الهند (۱)، الطهارهٔ

(۱)، الموت (۱)، الدفن (۱)، الوفاهٔ (۱)

صفحه ۱۰۱

الذریعهٔ – آقا بزرگ الطهرانی – ج ۹ق۳ – الصفحهٔ ۷۸۷

أخیرا فأحرق نفسه بالنفط فی وادی السلام فی (۲۸ ع ۱ ۱۳۶۵) ورأیت النسخهٔ عنده بخطه، وانتقلت بالإرث إلی بنته زوجهٔ الشیخ حسین القاری السامرائی. واما دیوانه الفارسی فیقرب من سبعهٔ آلاف بیت أیضا وهما بخط الناظم کانا عند صهره علی ابنته الشیخ حسین القاری المذکور ابن الأستاذ حسن الیزدی السامرائی المتوفی بها أوائل ذی القعدهٔ ۱۳۷۱ وکان تخلصه فی شعره الفارسی (منظور).

(۵۳۰۳: دیوان غریب دنبلی) من شعراء القرن الثالث عشر اسمه علی بن محمد بن عبد الرزاق الدنبلی نقل غزلا عن دیوانه فی (د جا ص ۲۸۵) قال إنه کان من تلامیذ دار الفنون بطهران وبعث مع أمیر نظام إلی باریس لتکمیل علومه وبعد التکمیل عاد إلی طهران واشتغل بالعملیات والف (ترجمهء جنک روس وفرانسه) عن الافرنسیهٔ بالفارسیهٔ قال وعندی نسخهٔ منه. أقول: وقد فاتنا أن نذکره بعنوان الترجمهٔ أو بعنوان (جنک روس وفرانسه) فی محلها.

(دیوان غریب عظیم آبادی) مر بعنوان (دیوان الفت عظیم آبادی).

(۵۳۰۴ دیوان غریبی استرآبادی) معاصر سام میرزا ترجمه فی (تس ص ۱۶۹) وأورد مطلع غزله.

(۵۳۰۵: دیوان غریبی خراسانی) الشاعر الإسماعیلی. نشأ بخراسان وسافر إلی الهند وتقرب عند همایون پادشاه. ترجمه وأورد شعره فی (گلشن ص ۲۹۹) توجد دیوانه بطهران عند السید محمد تقی المدرس الرضوی، وفیها اشعار نظمها فی ۹۶۰ وفیها قصاید خاطب بها بلاد قهستان وتلهف لها وبعضها نظمها فی غوریان.

(۵۳۰۶: دیوان غریبی کابلی أو شعره) واسمه المیر محمد علی الماهر فی الموسیقا الخطاط وهو أخ المیر سعید الکابلی المذکور فی ص ۴۵۲ الذی هو خال الأمیر علی شیر کما فی ترجمته، ترجمه فی مجالس النفایس بعد ترجمهٔ أخیه وأورد شعره الفارسی والترکی فی (مجن ۲ ص ۵۳ وص ۲۲۷).

(۵۳۰۷: دیوان غریب کاشی أو شعره) ترجمه الصادقی فی (خص ص ۲۲۷) وقال إنه کان (ملک الشعراء) للسلطان خان احمد پادشاه وأورد شعره الذی تتبع فیه شعر المولی لسانی.

(۵۳۰۸: دیوان غریبی هروی أو شعره) واسمه السید محمد الهروی. وکان الغریبی

(۷۸۷)

مفاتیح البحث: شهر ذی القعدهٔ (۱)، مدینهٔ طهران (۳)، علی بن محمد (۱)، خراسان (۱)، الهند (۱)، الزوج، الزواج (۱)، الوفاهٔ (۱)

صفحه ۱۰۲

الذریعهٔ – آقا بزرگ الطهرانی – ج ۹ق۳ – الصفحهٔ ۷۸۸

تخلصه فی الأوائل وبعد اتصاله بالسلطان حسین میرزا بایقرا جعل تخلصه (مجلسی) رعایهٔ لتخلص شاعره شاه غریب میرزا الآتی بعد هذا.

(۵۳۰۹: دیوان غریبی هروی) واسمه شاه غریب میرزا من أولاد السلطان حسین میرزا بایقرا المتوفی ۹۱۱، وتوفی غریبی شابا. ترجمه سام میرزا فی (تس ص ۱۴) وفخری الهروی فی (لط ص ۲۸ ومجتس ۶ ص ۱۵۱) ونقل عن دیوانه المدون وکذا فی (گلشن ص ۲۹۹) و (حسینی ۱۶۷) وقد أجبر السلطان حسین بایقرا السید محمد الهروی الشاعر المتخلص أولا (غریبی) بان یغیر تخلصه إلی

(مجلسی) رعایة لتخلص شاه غریب میر زاهد (۵۳۱۰: دیوان غریق زنجانی) فارسی وترکی فی المصائب. لحسن غریق طبعه بطهران مؤسسة زعفری فی ۱۳۳۳ ش. فی ۱۶۶ ص.

(۵۳۱۱: دیوان غزالی ابریشمی أو شعره) وهو الشاعر الفارسی بیاع الإبریسم والملقب عند الشعراء بمیمون (القرد) لقبح منظره. ترجمه سام میرزا فی (تس ص ۱۳۹) وأورد شعره وترجمه فی (دجا ص ۲۸۶) بعنوان التبریزی ناقلاـ له عن (تحفهء سامی) مع أنه لیس فی المطبوع من التحفة قید التبریزی، نعم غزالی التبریزی النحاس ترجمه الصادقی وأورد له شعرا یوافق مصراعه الثانی لشعر الابریشمی کما یأتی.

(۵۳۱۲: دیوان غزالی ابهری أو شعره) کان طباخا. ترجمه سام میرزا أیضا فی (تس ص ۱۴۳) وأورد مطلع غزله.

(۵۳۱۳: دیوان غزالی تبریزی أو شعره) ترجمه معاصره الصادقی فی (خص ص ۲۵۸) قال ویصرف أوقاته فی النحاس ومطلع غزله:

سیل اشکم همچه طفلان میکند میل کنار * برکنارم تانمی آید نمیگیرد قرار طبق المصراع الثانی للابریشمی والمصراع الأول له هکذا [طفل أشک از بی قراری میکند میل کنار].

(دیوان غزالی چنبک) أصله من المشهد ولاشتراک تخلصه مع المولی غزالی المشهدی قیدوه بچنبک کما ترجمه فی (خص ۲۸۲) وأورد غزله الذی استحسنه الشعراء المعاصرون له. ویأتی بعنوان غزالی الهروی کما فی (تحفهء سامی).

(۵۳۱۴: دیوان غزالی طوسی أو شعره) وهو مجد الدین أحمد بن محمد بن محمد

(۷۸۸)

مفاتیح البحث: مدینة طهران (۱)، أحمد بن محمد بن محمد (۱)، الشهادة (۱)، الوفاة (۱)

صفحه ۱۰۳

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحة ۷۸۹

أخ حجة الاسلام الغزالی. وتوفی ۵۱۷ بقزوین نسب إلیه رباعیات فارسیة واختلط بعض شعره فی أشعار أبی سعید أبی الخیر کما ذکر فی مقدمة (سخنان أبو سعید ص ۵۸).

وفی (حسینی ۳۰۵) نسب الشعر إلی أخیه حجة الاسلام محمد الغزالی المتوفی ۵۰۵، (۵۳۱۵: دیوان غزالی مشهدی) من شعراء الشاه طهماسب الصفوی وبعد هجائه لنوری الدندانی هاجر إلی دکن وأوصل إلیه علی قلیخان الملقب بخان زمان من امراء أکبر شاه الف روپیة لمصرف سفره ولما اتصل به أکرمه کثیرا ونظم هو فی مدحه (نقش بدیع) فی الف بیت صلة کل بیت دینار ذهب وبعد وفاة خان زمان صار (ملک الشعراء) لأکبر شاه وتوفی بکجرات ۹۸۰ فرثاه مؤرخا بالفارسیة الشیخ فیضی. ذکر جمیع ذلک فی (خز ص ۳۶۳) وترجمه فی (مع ج ۲ ص ۲۵) وذکر له (رشحات الحیاة) و (نقش بدیع) وترجمه الصادقی فی (خص ۱۳۸) ونقل ان له ستة عشر کتابا حمل منها إلی العراق (نقش بدیع) وأورد أیضا بعض رباعیاته واشعاره. وترجمه فی (مطلع الشمس ۲: ۴۳۹) و (نتایج ص ۵۱۰) والریحانة و (حسینی ص ۲۲۷) و (تش ص ۸۶) و (طبق ۲: ۴۸۴) وأورد النصر آبادی فی (نر ۱۳ ص ۴۸۲) نظم فیضی لتاریخ وفاته:

عقل تاریخ وفاتش بدو طور * سنهء نهصد وهشتاد نوشت وعنه فی (مسرت ص ۴۰۳). توجد نسخة من دیوانه فی (بنگاله).

(۵۳۱۶: دیوان غزالی هروی أو شعره) وهو المشهور بچنبک. ترجمه سام میرزا کذلک فی (تس ص ۱۷۳) وأورد مطلع غزله ومر ذکره عن (خص ۱۸۲) و (حسینی ص ۳۲۷) و (نتایج ص ۵۱۲)، وقال فی (تش ص ۱۵۰) انه تلمیذ حیدر کلوچه المذکور فی ص ۲۷۰.

(دیوان غزنوی) راجع حسن غزنوی.

(۵۳۱۷: دیوان غزنوی أو شعره) واسمه عبد الرحمان بن سیف الدین. له رسالة فارسیة فی الموسیقا وفیه اشعار کثیرة طبعت فی ضمن

مجموعة (شمس المناقب) الذی هو دیوان سروش أصفهانی ۱۳۰۰ بطهران.

(دیوان الغسانی) (۱) لأبی محمد طلحة بن عبد الله بن أبی عوبن الغسانی الشهیر بالعونی

(۱) غسان ماء بالیمن وماء قرب جحفة کما یظهر من معجم البلدان.

(۷۸۹)

مفاتیح البحث: دولة العراق (۱)، مدینة طهران (۱)، طلحة بن عبد الله (۱)، عبد الرحمان (۱)، الحج (۲)، الوفاة (۲)، کتاب معجم البلدان (۱)

صفحه ۱۰۴

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحة ۷۹۰

ذکرناه بأشهر ألقابه فی العین المهملة.

(۵۳۱۸: دیوان الغسانی) لأبی الحسین أحمد بن علی بن إبراهیم بن الزبیر الغسانی الأسوانی المولد المصری الملقب بالرشید المتوفی ۵۶۲ هو وآبائه قضاة مصر فی الدولة الفاطمیة.

ترجمه فی (نسمة السحر) عن ابن خلکان. وله ترجمة مفصلة فی (معجم الأدباء ج ۴ ص ۵۱) وذکر هناک ان دیوان شعره نحو مأة ورقة ومر کتابه (جنان الجنان) مع تفصیل أحواله فی ج ۵ ص ۱۵۳ (۵۳۱۹: دیوان الغسانی) لأبی الفرج محمد بن أحمد الغسانی الدمشقی المعروف بالوأوأ المتوفی حدود ۳۸۵ کما أرخه الزرکلی فی ص ۸۴۷ وقال القمی فی الکنی والألقاب ج ۳ ص ۲۳۳ أنه من شعراء سیف الدولة الحمدانی ودیوانه معروف وتوفی ۳۹۰ وکذا أرخه فی معجم المطبوعات العربیة ص ۱۹۰۹ وذکر انه طبع مع الترجمة الروسیة فی لیدن ۱۹۱۳ م.

(۵۳۲۰: دیوان غضائری الرازی) وهو أبو یزید محمد من مداحی بهاء الدولة الدیلمی وتوفی ۴۲۶ کما فی (شاهد صادق) أو ۴۳۶ کما فی (مع ج ۱ ص ۳۶۸) وترجمه فی (خزانه عامره) بعنوان غضائری ونقل القول بأنه بالعین المهملة وکان معاصرا ومناظرا مع الأمیر عنصری الذی کان خصیصا بالسلطان محمود ولذا أقدم علی اتلاف دیوان الغضائری علی الرؤس فغسل نسخته بالماء ولم یتعرض علیه أحد خوفا من السلطان. وقد جمع دیوانه أخیرا محمد بیرسیاقی وطبعه بطهران مع مقدمة فی أحواله ضمن مجموعة (گنج بازیافته) واما سنگلاخ فقال فی (امتحان الفضلاء ۱: ۱۳۳) انه رأی دیوانه بخط شفیعا. وترجمه فی (لت ۱۴) و (تش ص ۲۱۵) وریحانة الأدب.

(۵۳۲۱: دیوان غضنفر کله جاری) ترجمه فی (خص ص ۲۰۶) بعنوان غضنفری.

وذکران (کله جار) من قصبات کاشان وأطری الشاعر وأورد شعره. وترجمه آیتی فی (تش یز ص ۳۱۳) وعده من شعرائها بعنوان غضنفر کلجاری وأورد هجائه لمعاصره ومعارضه الشاعر المتخلص بوحشی وکلاهما من شعراء میر میران. وفی (گلشن ص ۲۹۹) سماه غضنفر گلخاری وقال کان مدرسا مع ذهاب بصره. وترجمه فی (حسینی. ص ۲۲۸) أیضا، والظاهر اتحاده ومع غضنفر قمی ناظم (پیرو جوان) المذکور فی ۳: ۲۰۰.

(۷۹۰)

مفاتیح البحث: مدینة طهران (۱)، أحمد بن علی بن إبراهیم (۱)، محمد بن أحمد (۱)، الفرج (۱)، الشهادة (۱)، الوفاة (۱)

صفحه ۱۰۵

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحة ۷۹۱

(دیوان غضنفر قمی) راجع غضنفر گلجاری.

(دیوان غضنفری) راجع غضنفر گلجاری.

(دیوان غفاری) القاضی محمد یأتی بتخلصه (وصالی).

(۵۳۲۲: دیوان غفوری رازی أو شعره) ترجمهء معاصره سام میرزا فی (تس ص ۱۶۲) وأورد شعره.

(۵۳۲۳: دیوان غلام حسین) ابن غلام رضا. طبع له (فائدة الحیاة ومائدة المماة) نظما بالفارسیة فی ۲۳۲ ص فی طهران ۱۳۴۰.

(۵۳۲۴: دیوان غلام رضا ذاکر) ابن محمد حسین ذاکر القمی. طبع له ((ریاض حسینی) نظما بالفارسیة فی ۱۳۴۹ فی ۱۰۰ ص. بطهران، وبعدها مکررا.

(دیوان غلام رضا روحانی) مر فی ص ۳۸۵ وطبع له (فکاهیات معاصر) فی ۱۳۱۳ ش. فی ۹۲ ص.

(دیوان غلام علی بلگرامی) راجع آزاد فی ص ۵.

(دیوان الشیخ غلام علی) المتخلص حکیم. مر فی ص ۲۶۲.

(۵۳۲۵: دیوان غلام غوث صمدانی) طبع له (مثنوی) بالفارسیة فی الهند ۱۹۵۳ م فی ۲۶۵ ص. مع مقدمة انگلیزیة.

(۵۳۲۶: دیوان غلام محبوب سبحانی) الشاعر الهندی المتخلص سبحانی. فاتنا ذکره وطبع دیوانه بالفارسیة فی ۱۳۷ ص. بلاهور فی ۱۳۲۰.

(۵۳۲۷: دیوان غلام مصطفی بلگرامی) ترجمه وأورد شعره فی (سرو ص ۷۴ و ۳۲۸) (۵۳۲۸: دیوان غلام نبی أو شعره) من شعراء الهند بالفارسیة. ترجمه وأورد شعره الفارسی والأردو فی (سرو ص ۳۱۴ ۳۷۱) و (حسینی ص ۲۳۲).

(۵۳۲۹: دیوان غلامی أو شعره) ترجمه وأورد شعره فی (گلشن ص ۳۰۰) وقال إن اسمه سعید. ولاـ أظنه المذکور فی فهرس مخطوطات الموصل. ص ۲۶۸.

(۵۳۳۰: دیوان ملا غماز أو شعره) کان من شعراء عبد العزیز خان بسمرقند ترجمه النصر آبادی فی (نر ۱۰ ص ۴۴۱) وأورد شعره، وکذا فی (حسینی ص ۲۲۸).

(۷۹۱)

مفاتیح البحث: مدینة طهران (۲)، عبد العزیز (۱)، الهند (۲)

صفحه ۱۰۶

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحة ۷۹۲

(۵۳۳۱: دیوان غمام همدانی) واسمه المیرزا محمد الشهیر (یوسف زاده) ابن یوسف الحسینی ولد فی النجف فی رجب ۱۲۹۲ ترجمه مفصلا فی تاریخ جراید ومجلات إیران فی (ج ۱ ص ۲۶۶) ودیوان غزلیات طبع بأصفهان فی ۴۲ ۱۳۴۶ فی مجلدین مع مقدمة لنثری وترجمه ایزد گشسب فی (سخنوران ص ۱۲۵)).

(۵۳۳۲: دیوان غمدل دیلمقانی أو شعره) کان من شعراء القرن الثالث عشر کما فی (دجا ص ۲۸۶) نقلا عن (حدیقة الشعراء).

(۵۳۳۳: دیوان غمگین) وهو الحاج محمد کاظم ترجمه وأورد غزله الفت فی (دانشنامه) والمهدوی فی (شعرای معاصر أصفهان ص ۳۳۸) وایزد گشسب فی (سخنوران ص ۱۶۰).

(۵۳۳۴: دیوان غمناک) للحاج محمد تقی فرش فروش الفرهادی التبریزی المتخلصی فی شعره بغمناک له (لئالی غم) وگنجینهء (مصائب) المطبوع ۱۳۵۰.

(۵۳۳۵: دیوان غنائی أو شعره) وهو عبد الوهاب بن محمد الحسینی الحسنی المعموری الهندی. له شرح دیوان الخاقانی الفه فی ۱۰۱۸ وله فیه اشعار. توجد نسخته فی جامعة طهران. کما فی فهرسها ۲: ۱۲۹ ۱۳۵.

(۵۳۳۶: دیوان غنی أصفهانی) وهو السيد عبد الغنی. كان من أعضاء انجمن دانشكده بأصفهان. ترجمه الفت فی (دانشنامه) وأورد غزله وكذا فی (شعرای أصفهان ص ۳۳۹) (۵۳۳۷: دیوان غنی تبریزی أو شعره) ترجمه فی (دجا ص ۲۸۷) وأورد شعره نقلا عن جنگ مخطوط.

(۵۳۳۸: دیوان غنی تفرشی أو شعره) وهو السيد عبد الغنی أخ السيد محمد صادق.

أورد شعره فی (تش ۴۰۷) و (نر ۹ ص ۲۶۴) كان تلميذ مير أبی القاسم ومعاصر ملا محمد صوفی. ومر بعنوان عبد الغفور التفرشی.

(۵۳۳۹: دیوان غنی زاده سلماسی) لمحمود غنی زاده المولود بسلماس فی ۱۲۹۶ وهاجر إلی استانبول فی ۱۳۳۰ ثم إلی برلين وكتب فی مجلة (كاوه) ورجع إلی إيران ونشر جريدة (سهند) ومات ۱۳۵۳ له (تاريخ آذربايجان) وايرانيان مستعرب، ترجمه فی (سخنوران نامی معاصر: ۲ ص ۱۹۵) طبع له (آثار منظوم محمود غنی زاده) فی ۷۵ ص.

(۷۹۲)

مفاتيح البحث: دولة ايران (۲)، مدينة النجف الأشرف (۱)، شهر رجب المرجب (۱)، مدينة إصفهان (۴)، مدينة طهران (۱)، آذربيجان (۱)، عبد الوهاب بن محمد (۱)، الغنی (۶)، الحج (۱)

صفحه ۱۰۷

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحة ۷۹۳

(۵۳۴۰: دیوان غنی كشميری) واسمه محمد طاهر. جمعه تلميذه المولی مسلم وهو فارسی مختصر ترجمه النصر آبادی فی (نر ۱۱ ص ۴۴۵) وأورد جملة من اشعاره وكذا فی (سرخوش ص ۸۳) و (سرو ص ۱۰۳) و (حسينی ص ۲۲۸) و (تش ص ۳۵۰) ورأيت فی بعض المجاميع رباعية فی تاريخ وفاته بما لفظه [وفات غنی كشميری = ۱۰۷۹].

از فوت غنی گشتند كه ومه غمگين * هر كس شده درماتم أو خاك نشين تاريخ وفاتش أر بپرسند بگوی * (پنهان شده گنج هنری زيرزمين) رأيت نسخة منه عند السيد جعفر الشيرازی الرانگونی نزيل سامراء أخيرا، وفی آخره رباعية التاريخ لوفاته لكنها مغلوطة. وطبع ديوان غنی فی لكهنو ۱۸۴۵ م. و ۱۸۶۹ م ونولكشور و ۱۲۶۱.

(۵۳۴۱: دیوان غنی لاهجی أو شعره) كان صفارا ترجمه الصادقی فی (خص ۸ ص ۲۳۸) وأورد شعره وذكر انه ملازم السلطان خان احمد بادشاه.

(۵۳۳۳: دیوان غنيمت پنجابی) وهو محمد أكرم الملتانی الهندی المتوفی ۱۱۰۰ عم محمد صداقت. ترجمه وأورد شعره فی (سرخوش ص ۸۲) و (حسينی ص ۲۳۰) طبع له (نيرنگ عشق) أو (مثنوی غنيمت) بالهند مكررا فی ۹۲ ص.

(۵۳۴۳: دیوان غنی يزدی أو شعره) وهو السيد ميرزا محمد غنی من السادة العريضية فی يزد. ترجمه آيتی فی (تش يز ص ۳۱۳) وذكر انه مستوفی منشی شاعر ماهر ثم أورد شعره.

(۵۳۴۴: دیوان غواصی يزدی) ترجمه سام ميرزا فی (تس ۵ ص ۱۷۴) وقال إنه خراسانی ذكر أنه فی كل يوم ينظم خمسمأة بيت ولو قدر علی شراء القرطاس للكتابة نظم أزيد من ذلك ولم يعجز عن نظم الزائد عليها، وقد جاوز عمره التسعين وله نظم (روضة الشعراء) و (قصص الأنبياء) و (تاريخ طبری) و (كليلة ودمنة) و (ساقی نامه) و (ذخيرهء خوارزمشاهی) وأورد بعض أبيات الأخير نموذجا وقال إنه لكونه مداحا لأهل البيت لا يؤاخذ بشئ من شعره وعده آيتی فی (تش يز ص ۳۱۳) من شعراء يزد وحكی القول بأنه نظم تسعمأة الف بيت، ومنها نظم (روضة الشهداء) وترجمه فی (تش ص ۱۶۱) و (نتايج ص ۵۰۹).

(۷۹۳)

مفاتيح البحث: مدينة سامراء المقدسة (۱)، الهند (۱)، الكرم، الكرامة (۱)، الطهارة (۱)، الشهادة (۱)، الغنی (۷)، الوفاة (۱)

صفحه ۱۰۸

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحة ۷۹۴

(۵۳۴۵: دیوان غوث أعظم) لعبد القادر الجیلانی. یأتی بتخلصه یحیی.

(۵۳۴۶: دیوان غوغای خلعتبری) لعادل نژاد خلعت بری. طبع بطهران ۱۳۷۴ باسم (غروب) فی ۹۶ ص.

(۵۳۴۷: دیوان غوغا مازندرانی) ترجمه وأورد شعره فی (المدایح المعتمدیة).

(۵۳۴۸: دیوان غیاث ابرقوهی أو شعره) ترجمه آیتی فی (تش یز ص ۳۱۵) وعده من شعراء یزد معترفا بأنه لم یجد ترجمته وانما أورد شعره. أقول ترجمه النصر آبادی فی (نر ۹ ص ۳۰۲) بعنوان میر غیاثا ابن المیرزا هادی الذی هو أخ المیر برهان الأبرقوهی هو ووالده وعمه البرهان کلهم من الشعراء ومن سادات ابرقوه المترجمین فی تذکرة النصر آبادی مع أشعارهم وأورد من شعر غیاثا ما ذکره له آیتی.

(۵۳۴۹: دیوان غیاث الاسترآبادی أو شعره) کان رحالة لکن أکثر بقائه باسترآباد.

ترجمه مصاحبه فیها ومعاصره الصادقی فی (خص ص ۲۵۰) وأورد بعض اشعاره منها ما مضمونه للمولی شریف التبریزی وفی (نتایج ص ۱۰۲) خلطه مع غیاث الدین محمد بزمی المذکور فی ص ۱۳۴.

(دیوان غیاث أصفهانی) راجع دیوان منصف و (دیوان خیال).

(۵۳۵۰: دیوان المیر غیاث الدین أو شعره) هو من سادات بلکه ونقباء مشهد خراسان ویقال له سید شرقه ترجمه فی (مجن ۴ ص ۹۶ و ۲۷۲) وأورد شعره.

(۵۳۵۱: دیوان غیاث الدین صباغ) ترجمه فی (بهش ۲ ۳۸۳) وأورد رباعیه.

(۵۳۵۲: دیوان غیاث الدین طبیب) ترجمه فی (قزمج ۴ ص ۲۷۷) وأطری حذاقته فی الطب وقوة طبعه فی النظم وذکر أنه تتبع (الخمسة) للنظامی وفی (لط ۴ ص ۱۹۲) ترجمه بعنوان غیاث الدین علی وذکر انه تتبع (مخزن الاسرار) للشیخ النظامی وان له رسائل فی الطب وفی بعض النسخ منه، اسمه غیاث الدین محمد.

(۵۳۵۳: دیوان غیاث الدین علی أو شعره) قال فی (مجتس ۶ ص ۱۵۲) انه من قدماء الشعراء وانه نظم (جواب بوستان) وأورد مطلعه.

(۵۳۵۴: دیوان غیاث الدین علی أو شعره) أیضا ترجمه فی (مجتس ۶ ص ۱۵۲) قبل غیاث الدین المذکور وأورد رباعیه.

(۷۹۴)

مفاتیح البحث: مدینة طهران (۱)، خراسان (۱)، الطب، الطبابة (۲)

صفحه ۱۰۹

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحة ۷۹۵

(۵۳۵۵: دیوان غیاث الدین محمد أو شعره) کان یتخلص بصنعی الهروی المولد ترجمه فی (مجتس ۳ ص ۱۴۵) وأورد معماه باسم علی.

(۵۳۵۶: دیوان غیاث الدین کجج) وهو الخواجة الشیخ محمد المتخلص بکجج المتوفی ۷۷۸ کان من شعراء سلطان أویس وسلطان حسین. أورد ترجمته فی (دجا ص ۲۸۹) عن تذکرة دولتشاه و (زبدة الأفکار) و (صحف إبراهیم) وقال آیتی رأیت دیوانه قرب عشرة آلاف بیت فی مکتبة راشد أفندی باستانبول تاریخ کتابته ۷۸۷ وذکران کججان قریة علی فرسخین من تبریز.

(۵۳۵۷: دیوان غیاث الدین محمد) الکججی أخ جلال الدین أمیر بیک مهرداد ومن أحفاد غیاث الدین المذکور ترجمه معاصر سام

میرزا فی (تس ۳ ص ۵۷) وأورد شعره وترجمه فی (دجا ص ۲۸۷) نقلا عن سام میرزا وعن (صبح گلشن).

(دیوان غیاث الدین محمد نیشابوری) القاضی بمشهد خراسان. ترجمه سام میرزا فی (تس ۴ ص ۷۶) وأطری تقواه ویده الطولی فی الشعر حتی أنه کان یجاوب کل شعر یطلع علیه، وکان یتخلص بسامی کما مر فی ص ۴۲۴.

(دیوان غیاث الدین محمد نیشابوری) المتخلص (حریمی) ترجمه وأورد شعره فی (مجتس ۶ ص ۱۵۰) ولعله المذکور قبله والمتخلص سامی، کما مر فی ص ۴۲۴.

(دیوان غیاث زرباف) راجع غیاث نقشبند.

(۵۳۵۸: دیوان غیاث شیرازی أو شعره) ترجمه وأورد شعره بتخلص (غیاث) فی (لت ۶) وصرح بتشیعه.

(دیوان غیاث شیرازی) راجع حلوائی شیرازی فی ص ۲۶۵ وترجم فی (فارسنامه ۲: ۱۴۹).

(۵۳۵۹: دیوان غیاث شیرازی أو شعره) وهو المیر غیاث الدین منصور ابن المیر صدر الدین الدشتکی الفیلسوف الشیرازی. ترجمه وأورد شعره فی (تش ص ۲۹۰).

(۵۳۶۰: دیوان غیاث شیرازی أو شعره) هو حفید المیر غیاث الدین الدشتکی المذکور آنفا وابن أخت محمد زمان المشهدی. ترجمه فی (نر ۵ ص ۹۹) وقال: وقع فی غرام مرئة تسمی (ماندگار) وسافر إلی الهند، ثم أورد شعره فی حق رقیبه المیر هادی.

(۷۹۵)

مفاتیح البحث: جلال الدین (۱)، خراسان (۱)، الهند (۱)

صفحه ۱۱۰

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحة ۷۹۶

(دیوان غیاث کاشانی) کما فی (تس ۵ ص ۱۵۷) راجع (دیوان فصیحی) ودیوان (غیاث نجومی).

(دیوان غیاث قافیه) راجع غیاث هروی (۵۳۶۱: دیوان غیاث قاینی) واسمه غیاث الدین رآی سنگلاخ رباعیاته بخط محمد خندان، فذکره فی (امتحان الفضلاء ۱: ۱۱۵).

((۵۳۶۲: دیوان خواجة غیاث نقش بند) الیزدی النساج نزیل أصفهان الکامل فی هذه الصناعة فی عصر الشاه عباس الماضی. ترجمه النصر آبادی فی (نر ۲ ص ۴۹) و (تش ص ۲۶۱) وأوردا بعض شعره وترجمه آیتی أیضا فی (تش یز ص ۳۱۴) وأورد رباعیته التی أنشأها قبل نزوله بأصفهان. وترجمه الصادقی فی (خص ۸ ص ۱۸۷) وأطراه وذکر أنه کان جاره وجلیسه فی یزد وانه کان ینظم مأة بیت مسلسلا بالبدیهة ولا یفهم السامع انه بدیهة وذکر عبادته وتهجده باللیل وبعض اشعاره. وفی (نتایج ص ۵۱۱) سماه غیاث زرباف.

(۵۳۶۳: دیوان غیاث نجومی أو شعره) هو من آران من قری کاشان. ترجمه فی (نر ۹ ص ۳۰۸) وأورد شعره فی هجاء قاضی آران.

(۵۳۶۴: دیوان غیاث هروی أو شعره) ترجمه فی (تس ۵ ص ۱۶۱) بعنوان غیاث قافیه وأورد مدیحه فی حق الخواجة حبیب الله الساوجی.

(دیوان غیاث یزدی) راجع دیوان غیاث نقشبند.

(۵۳۶۵: دیوان غیاثی) طبع بلاهور فی ۱۹۲۴ م. و ۱۹۳۳ م. فی ۱۶۰ ص.

(۵۳۶۶: دیوان غیاثی تونی أو شعره) کان معلم الأطفال. ترجمه سام میرزا فی (تس ۵ ص ۱۱۱) وأورد شعره.

(۵۳۶۷: دیوان غیاثی یزدی أو شعره) ترجمه آیتی فی (تش یز ص ۳۱۵) وذکر ان اسمه شاه عبد العلی وأورد له الرباعیة المنقورة فی المرمر المنصوب علی قبر مراده الشاه ولی مع تاریخه [معتقد شاه ولی ۹۶۵] فیظهر وفاة الشاعر المذکور بعد التاریخ وذکر آیتی انه المکتشف لهذا القبر ولهذا الأثر من هذا الشاعر.

(۵۳۶۸: دیوان غیبی) ذکرناه فی حلمی التستری.

(۵۳۶۹: دیوان غیبی شیرازی أو شعره) ترجمه معاصره سام میرزا فی (تس ۵ ص ۱۷۰)

(۷۹۶)

مفاتیح البحث: مدینة إصفهان (۲)، القبر (۲)، الوفاة (۱)

صفحه ۱۱۱

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحة ۷۹۷

وذکر أنه قلیل النظیر فی سرعة الکتابة وأورد شعره.

(۵۳۷۰: دیوان غیرت أصفهانی أو شعره) واسمه المیرزا جعفر کان من السادة الموسویة بها وتوفی ۱۲۱۵. ترجمه فی (مع ج ۲ ص ۳۶۸) و (تش ص ۴۰۷) و (ریحانة الأدب) و (انجمن ۴).

(۵۳۷۱: دیوان غیرت کرمانشاهی) وهو السید عبد الکریم بن عباس المتوفی ۱۳۷۵ طبع له (دلنامه) منظومة فارسیة.

(۵۳۷۲: دیوان غیرت کشمیری أو شعره وهو الخواجة عبد الطیف بن أبی الفتح خان (جنون) وتلمیذ (ثابت) ترجمه وأورد شعره فی (گلشن ص ۳۰۱).

(۵۳۷۳: دیوان غیرت همدانی) ترجمه معاصره النصرآبادی فی (نر ۹ ص ۳۲۲) وأورد جملة من اشعاره.

(۵۳۷۴: دیوان غیرتی سمنانی أو شعره) کان بیاع الکرباس. ترجمه معاصره سام میرزا فی (تس ۵ ص ۱۴۷) وأورد شعره.

(۵۳۷۵: دیوان مولانا غیرتی شیرازی أو شعره) کان من أکابرها المعروفین. ترجمه الصادقی فی (خص ۸ ۲۱۹) وأورد بعض اشعاره قال وله طبع حسن فی اقسام الشعر وکذا فی (فارسنامهء ناصری ۲: ۱۴۹) و (طبق ۲: ۵۰۵) و (تش ۲۹۱) و (هفت ۳۰۳).

(۵۳۷۶: دیوان غیرتی کشمیری أو شعره) واسمه محمد عاقل خان کان شاعر محمد شاه فی دهلی. أورد شعره فی (گلشن ص ۳۰۱).

(۵۳۷۷: دیوان غیوری أو شعره) واسمه شاهویردی. أطراه معاصره الصادقی فی (خص ۳ ص ۳۲) وأورد شعره.

(۵۳۷۸: دیوان غیور کرمانی) وهو المیرزا حسن، من أعیان کرمان. نصب مدة بوزارة گرجستان ثم رجع إلی أصفهان. له (مثنوی علم سیاق) کذا ترجمه الحزین فی تذکرته (ص ۲۸) وأورد شعره وفی (نمونهء خطوط خوش ص ۲۸۶) انه خطاط معاصر شفیعا وتلمیذه وترجمه واله فی (ریاض الشعراء).

(۷۹۷)

مفاتیح البحث: مدینة إصفهان (۱)، عبد الکریم (۱)، الوفاة (۱)

صفحه ۱۱۲

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحة ۷۹۸

(ف) (دیوان فائبی دهلوی) المیر شمس الدین من أولاد الشاه محمد (خیالی) المدفون فی مقبرة قطب الدین محمد بختیار الکاکی. له غیر الدیوان مثنوی (حسن وعشق) ترجمه وأورد من مثنویه فی (حسینی ص ۲۵۴ ۲۵۶) والظاهر أنه تصحیف (فقیر).

(۵۳۷۹: دیوان فائح قزوینی أو شعره) وهو السید عبد الله ابن قوام الدین سیفی قزوینی المذکور فی ص ۴۸۷ له (التحیة العبهریة) منظومة فی الصلوات والتحیات وهو ثامن السبعة تحیات الطیبات المذکور فی ۳: ۴۸۷ ۴۸۸.

(دیوان فائز) راجع دیوان فایز کما یتلفظون به.

(دیوان فائض) راجع دیوان فایض.

(دیوان فائق) راجع دیوان فایق.

(دیوان فائقی) راجع دیوان فایقی.

(۵۳۸۰: دیوان فاتح جرفادقانی) واسمه برخوردار بیک بن آقا ولایت وزیر جرفادقان. ترجمه النصرآبادی وقال رأیت دیوانه الذی یقرب من ثلاثة آلاف بیت.

وتوفی قبل تألیف النصرآبادی الذی کان ۱۰۸۳.

(۵۳۸۱: دیوان فاتح گیلانی أو شعره) وهو المیر رضی جاء إلی أصفهان ثم ذهب إلی گجرات وقتله السراق هناک. ترجمه وأورد شعره الحزین فی تذکرته (ص ۱۱۱) ولعله الذی نظم مادة تاریخ وفاة الآقا جمال الخوانساری کما فی (نجوم السماء ص ۱۹۳) (۵۳۸۲: دیوان فاتحی أصفهانی) وهو المیر علی رضا الملقب بمحمد شفیعی والمتخلص (فاتحی) ابن الشیخ محمد حسین المعروف بگل وبلبل ولد ۱۲۸۹ ش. له (حقیقت گوئی) فی مجلدین طبع الأول فی ۱۳۳۳ ش فی ۱۲۰۰ بیت و (تعلیمات دینی) و (ضیاء الابصار در حالات أئمهٔ أطهار) و (تذکرة المراثی) کلها منظومات. ترجمه وأورد شعره فی (شعرای أصفهان ص ۳۴۲).

(۷۹۸)

مفاتیح البحث: مدینة إصفهان (۲)، القتل (۱)، الصّلاة (۱)، الوفاة (۱)

صفحه ۱۱۳

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحة ۷۹۹

(۵۳۸۳: دیوان فاخر بهبهانی) نزیل أصفهان وبها توفی وکان ملکا فی لباس البشر.

ترجمه معاصره النصر آبادی فی (نر ۹ ص ۳۶۱) وأورد شعره وکذا فی (تش ص ۲۶۲).

(۵۳۸۴: دیوان فاخر تبریزی) واسمه احمد آقا من شعراء القرن الثالث عشر. ترجمه فی (دجا ص ۲۹۰) نقلا عن (حدیقة الشعراء).

(دیوان فاخر رازی) مر باسمه أبو المفاخر فی (ص ۵۰) ترجمه فی (مع ج ۱ ص ۲۷۶) وأورد ما وصله من شعره.

(۵۳۸۵: دیوان فاذشاه أو شعره) وهو أبو الحسین فإذ شاه الناصر العلوی. عده ابن شهرآشوب فی شعراء أهل البیت المجاهرین فی (المعالم ص ۱۳۷).

(۵۳۸۶: دیوان فارسانی أصفهانی) للسید کمال الدین مرتضویان فارسانی. طبع رباعیاته بأصفهان. وترجمه فی (شعرای أصفهان ص ۳۴۴). قال ولد ۱۲۹۱ ش. وعد له ۳۱ مؤلفا نظما ونثرا.

(۵۳۸۷: دیوان فارس بروجردی) للحاج ملا إسماعیل الفارسی. ترجمه فی (المآثر ص ۲۱۹) وله اشعار انتقادیة هزلیة. توجد نسخته عند (فخر الدین) وتوجد نسخة منه غیر مرتبة عند ورثته ببروجرد.

(۵۳۸۸: دیوان فارس بن عدنان أو شعره) وکنیته أبو الشول، عده ابن شهرآشوب فی (المعالم ص ۱۳۷) من شعراء أهل البیت المجاهرین.

(دیوان فارسی) راجع مجد الدین فارسی و (ضیاء الدین فارسی) فی ص ۶۲۹ و (صبری أصفهانی) فی ص ۵۹۳.

(۵۳۸۹: دیوان فارغ تبریزی أو شعره) من شعراء القرن الثالث عشر. ترجمه فی (دجا ۲۹۰) نقلا عن (حدیقة الشعراء).

(دیوان فارغ تبریزی) راجع دیوان شیدای تبریزی فی ص ۵۶۷ و (دجا ص ۱۰۵) و (خص ۸ ص ۲۳۵) و (حسینی ص ۲۴۲).

(۵۳۹۰: دیوان فارغ سبزواری أو شعره) ترجمه وأورد شعره فی (گلشن ص ۳۰۲).

(۵۳۹۱: دیوان فارغ گیلانی) الشاعر الفارسی. فی مدایح أمیر المؤمنین ومعجزاته

(۷۹۹)

مفاتيح البحث: مدينة إصفهان (٣)، ابن شهرآشوب (١)، اللبس (١)

صفحه ۱۱۴

الذريعة – آقا بزرگ الطهراني – ج ٩ق٣ – الصفحة ٨٠٠

ومنها قصة مرة بن قيس الشامي الذي قده نصفين بالإصبعين وفي آخر القصة قوله:

يا علي يا مفتح الأبواب * فارغ بخت بسته را درياب وفيه قوله:

در دلم آرزوي گيلانست * زانكه حب وطن زايمانست تمني فيه الرجوع إلى وطنه گيلان بعد عشر سنين من اغترابه عنها في بلاد إيران. وذكر في بعض شعره اسم ابن أخيه عبد الرزاق بن إبراهيم. رأيت نسخته المكتوبة قبل ١٢٤٨ لأنه كتب عليها في هذا التاريخ بعض التذكارات. ونسخة عند (فخر الدين النصيري) بطهران وطبع ديوانه في ١٣٣١ ش في ١٥٤ ص بخراسان بعنوان (فارغ نامه).

(٥٣٩٢: ديوان فارغ مراد آبادي أو شعره) واسمه فدا حسين الهندي. أورد شعره في (گلشن ص ٣٠٣).

(٥٣٩٣: ديوان فارغ ورنو سفادراني أو شعره) واسمه محمد إبراهيم بن الحاج عين علي الفروشاني من محلات ورنو سفادران من قرى أصفهان. ترجمه معاصره النصر آبادي وذكر أنه سافر إلى الهند كأخيه المولى عشرتي، لكنه لم يرجع بل توفي بلاهور وجهزته ستي خانم أخت طالبا الآملي معززا مكرما، ثم وأورد بعض شعره.

(٥٣٩٤: ديوان فارغ قمي) قال في (گلشن ص ١٥٩) ان فرخ سير ملك الهند امر فخر الدين دانا الكشميري المذكور في ٣١٥ وفارغاي قمي، فنظما (شاهنامهء فرخ سير).

(٥٣٩٥: ديوان فارغي استرآبادي أو شعره) ترجمه النصر آبادي في (نر ٩ ص ٢٩٣) وأطرى طبعه وأورد بعض شعره. وكذا في (تش ص ١٥٣).

(٥٣٩٦: ديوان فارغي تبريزي) ترجمه محمد علي تربيت في (دجا ص ٢٩٠) وقال إنه صغير وعندي نسخته وأورد مطلع غزله وذكر أنه من شعراء القرن الثالث عشر.

(٥٣٩٧: ديوان فارغي هندي أو شعره) واسمه محمد صالح كان والده كتابدار لأكبر شاه. أورد شعره في (طبق ٣ ٥٠٩).

(٥٣٩٨: ديوان مولانا فارغي هروي أو شعره) كان ساكن خانقاه جديد، كما ترجمه في (لط ٣ ص ٦٩) وأورد شعره.

(٨٠٠)

مفاتيح البحث: دولة ايران (١)، مدينة إصفهان (١)، مدينة طهران (١)، عبد الرزاق بن إبراهيم (١)، خراسان (١)، الهند (٢)

صفحه ۱۱۵

الذريعة – آقا بزرگ الطهراني – ج ٩ق٣ – الصفحة ٨٠١

(٥٣٩٩: ديوان فارغي شيرازي أو شعره) هو ابن أخ الشيخ فتح الله الشيرازي ووالد المير مرتضى المنجم. سافر إلى الهند ورجع إلى وطنه، ثم هاجر ثانيا إليها وتقرب عند أكبر پادشاه. وكان قد يتخلص (فايقي) أيضا. ترجمه وأورد شعره في (گلشن ص ٣٠٦) و (فارسنامهء ناصري ٢: ١٤٩).

(٥٤٠٠: ديوان فارغي هروي أو شعره) هو الشيخ أبو الوجد ابن الشيخ وجيه الدين، وعم الشيخ زين الدين الخوافي سافرا إلى الهند وتقربا عند همايون پادشاه ومات فارغي بآكره في ٩٤٠. ترجه وأورد شعره في (گلشن ص ٣٠٥).

(٥٤٠١: ديوان فاروقي أو شعره) واسمه إبراهيم قوام مؤلف (شرفنامهء منيري) في لغة الفرس وقد أورد فيه اشعار كثيرة لنفسه استشهادا. ألفه باسم شرف الدين احمد المنيري من مشايخ الهند ومتصوفتها المتوفى ٧٨٢ عن عمر ناهز المأة والعشرين سنة.

(دیوان فاروقی) راجع دیوان وطواط رشید الدین.

(دیوان فارابی) مر بعنوان ظهیر فاریابی فی ص ۶۵۹.

(۵۴۰۲: دیوان فاضل خوزانی) واسمه المولی زین العابدین أخ الملا عباس من أعاظم قراء أصفهان ترجمه النصر آبادی فی (نر ۹ ص ۴۱۸) وأورد شعره.

(۵۴۰۳: دیوان فاضل طبسی) کان حافظا للقرآن. ترجمه معاصره سام میرزا فی (تس ۵ ص ۱۵۹) وأورد شعره.

(۵۴۰۴: دیوان فاضل عراقی) واسمه محمد حسین بن علی مراد الأنصاری. طبع دیوانه فی المراثی بعنوان (مشکاهٔ الرزیهٔ) بطهران فی ۱۳۲۴ فی ۴۴۴ ص علی الحجر ثم فی ۱۳۲۸.

(۵۴۰۵: دیوان فاضل کاشانی) واسمه المولی فاضل حفید المولی شانی. ترجمه فی (نر ۹ ۳۷۴) وقال له أکثر من مأهٔ الف بیت من الشعر. وکذا فی (گلشن ص ۳۰۶).

(دیوان فاضل گروسی) مر بتخلصه (راوی).

(۵۴۰۶: دیوان فاضل مازندرانی أو شعره) واسمه المیرزا محمد بن محمد باقر

(۸۰۱)

مفاتیح البحث: مدینهٔ إصفهان (۱)، مدینهٔ طهران (۱)، محمد بن محمد (۱)، الهند (۳)، الوفاهٔ (۱)

صفحه ۱۱۶

الذریعهٔ - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحهٔ ۸۰۲

(فایض) سافر مع علی قلیخان واله إلی الهند ومات بدهلی أورد شعره فی (گلشن ص ۳۰۷).

(۵۴۰۷: دیوان فاضل نوری) للحاج میرزا بهاء الدین بن الحاج میرزا جواد بن الحاج المولی محمد علی النوری نزیل أصفهان والمتوفی بها ۱۲۵۲ وتوفی ولده الحاج میرزا جواد تلمیذ الشهشهانی وصهر الحاج الکلباسی فی ۱۳۲۳ وتوفی ولده صاحب الدیوان فی ۱۳۴۳ وقد جمع دیوانه ابنه نصیر الدین النوری المعروف بخواجوئی وهیأه للطبع ذکر جمیع ذلک فی (ریحانهٔ الأدب ج ۴ ص ۲۴۸).

(۵۴۰۸: دیوان فاضلی) لعطاء الله فاضلی. طبع له (محرق الأکباد) فی المصایب والمراثی بعنوان (کلیات هفت جلدی محرق الأکباد) فی ۲۲۲ ص. بطهران.

(۵۴۰۹: دیوان فاطمهٔ سلطان امامی) بنت شکر الله میرزا دارا شاعرهٔ أبهریهٔ. طبع لها منظومهٔ (هدیهء فاطمیه) بقم فی ۱۱۱ ص.

(۵۴۱۰: دیوان فاطمهء خراسانیهٔ أو شعرها) ترجمها وأورد شعرها فی (حسینی ص ۲۵۲).

(۵۴۱۱: دیوان فاطمهٔ سلطان أو شعرها) هی بنتن الحاج میرزا حسین وحفیدهٔ قائمقام الفراهانی. ولدت فی ۶ رجب ۱۲۸۲. ذکرها فی (از رابعه تا پروین ص ۱۷۵) وأورد قصیدتها فی تقریظ (خیرات حسان).

(۵۴۱۲: دیوان فانی أصفهانی) السید رضا بن المیر فاضل السید الموسوی الهندی نزیل أصفهان والمتوفی بها ۱۲۲۲ وابنه السید رضا کان معاصر مؤلف مجمع الفصحاء وترجمه فی (ج ۲ ص ۳۸۴ منه) وقال لم یتفق لی ملاقاته ولکنی رتبت دیوانه وکتبت له دیباجهٔ ثم أورد بعض شعره من غزله ومثنویه.

(۵۴۱۳: دیوان فانی اهری) أکثره فی مراثی الحسین (ع). واسم الناظم المیرزا محمود وکان فی ۱۳۰۴ ابن سبعین سنهٔ ترجمه فی (دجا ص ۲۹۰) وأورد شعره فی تاریخ تعمیر مسجد الشیخ عماد فی ۱۲۷۷.

(۵۴۱۴: دیوان فانی پروانه چی أو شعره) هو ابن درویش احمد ترجمه وأورد شعره فی (مجن ۶ ص ۱۱۶ و ۲۸۸).

(۵۴۱۵: دیوان فانی تبریزی) وهو المیرزا باقی المتوفی ۱۳۵۰ طبع له (گنج پهلوی) فی ۳۲ ص و (گل وبلبل)) فی ۳۲ ص بتبریز فی ۱۳۰۹ ش.

(۸۰۲)

مفاتیح البحث: الإمام الحسین بن علی سید الشهداء (علیهما السلام) (۱)، شهر رجب المرجب (۱)، مدینهٔ إصفهان (۲)، مدینهٔ طهران (۱)، الهند (۱)، الجود (۱)، الحج (۴)، الوفاهٔ (۱)

صفحه ۱۱۷

الذریعهٔ - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحهٔ ۸۰۳

(۵۴۱۶: دیوان فانی تبریزی) من ذوی الحشمهٔ فی تبریز فی عصر سام میرزا ترجمه فی (تس ص ۱۳۷) وأورد شعره، ولعله المذکور فی (بهش ۶ ص ۳۰۶).

(۵۴۱۷: دیوان فانی تبریزی) واسمه میرزا صادق ولد ۱۲۵۵ کما ذکره فی (دجا ص ۲۹۱) وقال إن دیوانه مرکب من الفارسیهٔ والترکیهٔ وله کتاب (الخمسهٔ الأدبیهٔ) المطبوع وقد فاتنا ذکره فی حرف الخاء.

(۵۴۱۸: دیوان فانی جرجانی أو شعره) وهو الخواجهٔ محمد خضر شاه کان من متمولی جرجان کما ترجمه معاصره سام میرزا فی (تس ص ۱۷۸) وأورد شعره والظاهر أنه غیر خضر شاه ناظم (زید وزینب) المذکور فی ص ۲۹۶ (دیوان فانی خوافی) راجع زین الدین خوافی فی ص ۴۰۹.

(۵۴۱۹: دیوان فانی رازی) راجع فانی کشمیری.

(۵۴۲۰: دیوان فانی زنوزی) السید المیرزا حسن بن المیرزا عبد الرسول الحسنی الحسینی المولود ۱۱۷۲ فرغ من کتابه (بحر العلوم) المرتب علی سبعهٔ أبحر فی ۱۲۰۹ کما مر فی (ج ۳ ص ۴۲) وفرغ من (ریاض الجنهٔ) المرتب علی ثمانیهٔ روضات فی ۱۲۱۶ ترجمه فی (دجا ص ۲۹۲) وأورد بعض شعره العربی وقطعهٔ فارسیهٔ وذکران کتابیه کل منهما دائرهٔ معارف لذلک العصر ویأتی ولده المیرزا عبد الرسول المتخلص بفنا.

(۵۴۲۱: دیوان فانی شیرانی أو شعره) وهو الخواجهٔ احمد الدهدار الصوفی تلمیذ شاه فتح الله الشیرازی ومات ۱۰۱۶ عن ۶۹ سنهٔ. ترجمه وأورد شعره فی (گلشن ص ۳۰۷) (۵۴۲۲: دیوان فانی کشمیری) مشتمل علی الغزل والرباعی وغیرها توجد نسخته المحفوظهٔ بمکتبهٔ جامعهٔ پنجاب. واسمه محمد محسن بن حسن بن محمد. تلمذ علی عمه الشیخ یعقوب صرفی المتوفی ۱۰۰۳ فی طفولیته بکشمیر. وسافر فی شبابه إلی بلخ ومدح نذر محمد خان، ولما سمع بحریهٔ العقاید عند دارا شکوه فی الهند، ذهب إلیه ومدح شاه جهان ودارا شکوه فنصبه صدرا لکشمیر، وفی ۱۰۵۶ عزله بعد فتح بلخ وفرار نذر محمد منها. وفی ۱۰۶۷ نظم مثنوی (مصدر الآثار) فی قبال (مخزن الاسرار) ترجمه حسن مؤلف (تاریخ حسن) وأعظم فی (واقعات کشمیر) ولودی فی

(۸۰۳)

مفاتیح البحث: الهند (۱)، الوفاهٔ (۱)، العصر (بعد الظهر) (۱)

صفحه ۱۱۸

الذریعهٔ - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحهٔ ۸۰۴

(خیال ص ۱۶۶) و (نر ۱۳ ص ۴۷۷) و (نتایج ص ۵۴۱) و (گلشن ص ۳۰۸) ومات فانی فی [۱۰۸۲ = رفت فانی بعالم باقی] وقد نسب إلیه السیر ویلیام جون المستشرق، تألیف (دبستان مذاهب) المذکور فی (۸: ۴۷) وفی (گلشن ص ۳۷۳) أو رد ذکره بعنوان محسن

فانى الرازى قال وله (شيرين وخسرو).

(۵۴۲۳: ديوان فانى كور أو شعره) وهو البخارائى المعمائى. ترجمه فى (مجتس ۶ ص ۱۶۰) وأورد شعره.

(۵۴۲۴: ديوان فانى هروى) وهو الوزير نظام الدين مير على شير الجغتائى الهروى (۸۴۴ ۹۰۶) له أربعة دواوين تركية يتخلص فيها (نوائى) وهى ۱ (غرائب الصغر) ۲ (نوادر الشباب) ۳ (بدايع الوسط) ۴ (فوائد الكبر) وديوان فارسى فى ستة آلاف بيت يتخلص فيها (فانى) وله (خمسهء نوائى) كما ذكرناه فى (ج ۷ ص ۲۶۴) وترجمة (منطق الطير) بالتركية يتخلص فيها (فانى) أيضا. ترجمه فى (مجالس العشاق) (وتس ۶ ص ۱۷۹) (خيال ص ۷۲) وفى مقدمه الطبع لترجمة كتابه التركى (مجالس النفائس) المذكور فى (ص ۲۶۲) وذكره النصرآبادى فى (نر ۱۵ ص ۵۰۰) وتوجد ديوانه الفارسى بمكتبة (المجلس) كما فى فهرسها (۳: ۳۶۸۳۶۷) وقد نظم مولانا صاحب الذى كان مصاحب الوزير وموانسه فى رثائه قصيدة كل بيت منها يستخرج تاريخ ولادته من المصراع الأول وتاريخ وفاته من المصراع الثانى وهى مذكورة فى ترجمة القزوينى فى (قزمج ۳ ص ۲۴۴) وقال فى مديحه قوله:

آنكه أو را جسم وجان بهر نبى بود وعلى * مايهء دين زبدهء ايمان على شير ولى وكان والده الأمير كيچكنه أو كنجينه كما فى (تس ۶ ص ۱۷۹) ملازما للسلطان أبى سعيد ميرزا التيمورى سلطان ما وراء النهرين (۸۵۵ ۸۷۲) واشتغل على شير بتحصيل العلوم فى مشهد خراسان كما صرح به سام ميرزا. وترجمه فى مجمع الفصحاء ج ۱ ص ۴۱ وقال ديوان غزلياته مشهور.

(۵۴۲۵: ديوان فانى يزدى) السيد حسن بن إسماعيل بن مرتضى الحسينى اليزدى نزيل أصفهان الواعظ الشاعر المولود ۱۲۸۱ والمتوفى (۱۷ ع ۱ ۱۳۳۸) طبع له (أكسير الاخبار) المذكور فى ج ۲ ص ۲۷۷ ترجمه عمادزاده فى رجال أصفهان ص ۴۷.

(۸۰۴)

مفاتيح البحث: مدينة إصفهان (۲)، تركيا (۱)، خراسان (۱)، الشهادة (۱)

صفحه ۱۱۹

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانى - ج ۹ق۳ - الصفحة ۸۰۵

(۵۴۲۶: ديوان فائز تبريزى أو شعره) كان نزيل قم. ذكره فى (دجا ص ۲۹۳) نقلا عن (لطائف الخيال) لنصرت. قال اسمه المولى على من شعراء تبريز.

(۵۴۲۷: ديوان فايز دشتى) المذكور فى (۸: ۲۷۱) فارسى مطبوع بعنوان (دوبيتيها).

(۵۴۲۸: ديوان فايز شوشترى) اسمه حاج حاجى فى مدائح المعصومين والمراثى لأبى عبد الله. فى نيف وخمسة آلاف بيت. ترجمه شباب الشوشترى فى ديوانه، وذكر أنه توفى ۱۲۷۷ ورثاه بقصيدة ومادة تاريخه [وللفايز فوز عظيم] يوجد فى تستر وله ولد اسمه المولى محمد طاهر المتخلص (عارف) مر ديوانه.

(۵۴۲۹: ديوان فايز شهرستانى أو شعره) وهو الميرزا علاء الدين ابن الميرزا رفيع صدر الممالك. كان اسمه محمد صادق فلقبه جده لامه الشاه عباس بعلاء الدين، واخذ تخلصه (فايز) من صايب الشاعر الأصفهانى التبريزى ومهر فى العلوم والنجوم وقد أعما بصره الشاه صفى. ترجمه كذلك وأورد شعره فى (نر ۱ ص ۱۲) و (روشن ص ۴۶۵) و (گلشن ص ۳۰۹).

(۵۴۳۰: ديوان فايز قمى) واسمه الشيخ على ابن أخ الملا عبد الرزاق القمى. ترجمه وأورد شعره فى (نر ۶ ص ۱۸۴).

(۵۴۳۱: ديوان فايز يزدى) واسمه شاه محمد، معاصر الشاه سليمان الصفوى، وكان يكتب بأنواع سبعة من الخطوط. ترجمه آيتى فى (تش يز ص ۳۱۵) وأورد شعره (۵۴۳۲: ديوان فايض أو شعره) كان من شعراء القرن الثالث عشر فى آذربايجان كما فى (دجا ص ۲۹۳) نقلا عن (حديقة الشعراء).

(۵۴۳۳: ديوان فايض ابهرى أو شعره) اسمه المولى محمد نصير من تلاميذ الميرزا صائب والمصاحبين للشيخ على الحزين وتوفى

بأصفهان فی فتنهٔ الأفغان ۱۱۳۴ کذا ترجمه فی (خز ص ۳۶۸) و (تذکرهء حزین ص ۱۰۴) و (نتایج ص ۵۴۵) وذکروا قصیدته فی مدیح الشاه سلطان حسین ومثنویه فی تعریف البسملهٔ وبعض اشعاره. وترجمه النصر آبادی فی (نر ۹ ص ۳۳۷) بعنوان فایضا ولم یذکر اسمه قال واسم أبیه أستاذ قاسم الأبهری وکذا فی (حسینی ص ۲۵۴).

(۵۴۳۴: دیوان فایض أردبیلی أو شعره) واسمه المولی حیدر علی بن مسیح الله

(۸۰۵)

مفاتیح البحث: مدینهٔ إصفهان (۱)، آذربیجان (۱)، الطهارهٔ (۱)

صفحه ۱۲۰

الذریعهٔ - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحهٔ ۸۰۶

الأردبیلی. ترجمه فی (دجا ص ۲۹۳) وذکر أنه توفی ۱۰۸۱ فقال ابنه فیه:

تاریخ وفات فایضای مرحوم * کردند رقم که (شد برحمت واصل) وأورد بعض اشعاره نقلا عن (سفینهء خوشگو) وترجمه النصر آبادی فی (نر ۶ ص ۱۹۰ و ۱۳ ص ۴۸۳) وأورد أیضا بعض اشعاره الاخر، وقال إن تخلصه فایض.

(۵۴۳۵: دیوان فایض أصفهانی أو شعره) واسمه المیرزا عباس. عده باقر الفت من أعضاء انجمن دانشکده بأصفهان وأورد غزله فی (دانشنامه) المطبوع ۱۳۴۲ وفی (شعرای معاصر أصفهانی ص ۳۴۰).

(۵۴۳۶: دیوان فایض خوانساری أو شعره) أورد شعره فی (گلشن ص ۳۱۰).

(۵۴۳۷: دیوان فایض مازندرانی أو شعره) واسمه الملا محمد باقر. ترجمه وأورد شعره فی (گلشن ص ۳۰۹) وقال ولد ببار فروش وکان معاصر الحزین ولم یخرج من وطنه ومات ۱۱۱۸ وتتبع دیوان صائب.

(۵۴۳۸: دیوان فایض نائینی) للمیرزا محمد بن محمد هادی النائینی، تلمیذ السید حجهٔ الاسلام الأصفهانی المجاز منه وله کتاب فی الرجال ذکر فی ج ۱۰ ص ۱۴۸ وقد کتب أستاذه إجازهٔ له بخطه علی ظهر کتابه الرجال الموجود عند (السید شهاب الدین) کما کتبه إلینا، وذکر انه فرغ من تألیفه ۱۲۶۵ وان النسخهٔ بخطه المتوسط وانه شاعر تخلصه (فائض) أقول: وظنی انه الآقا محمد النائینی والد الاغا علی رضا النائینی الذی ینقل عنه شیخنا بعض الحکایات فی (دار السلام) وغیره مع الاطراء والتجلیل.

(۵۴۳۹: دیوان فایض نهاوندی أو شعره) ترجمه وأورد شعره فی (گلشن ص ۳۱۰) (دیوان فایض هندی أو شعره) وهو المیر شرف الدین الحسینی. ترجمه وأورد شعره فی (حسینی ص ۲۵۴).

(۵۴۴۰: دیوان فایق أردبیلی) ترجمه فی (دجا ص ۲۹۳) وحکی عن (حدیقهٔ الشعراء) انه من شعراء القرن الثالث عشر.

(۵۴۴۱: دیوان فایق أصفهانی) سمه آقا أمینا ابن آقا شاه ولی الأصفهانی. ترجمه معاصره النصرآبادی فی (نر ۹ ص ۳۴۹) وأطراه بترک شغل والده من خدمهٔ الدولهٔ وقنوعه بخیاطهٔ الفراء وأورد ۱۴ بیتا من شعره وکذا فی (گلشن ص ۳۱۰) و (سرخوش ص ۸۸)

(۸۰۶)

مفاتیح البحث: مدینهٔ إصفهان (۱)، شرف الدین الحسینی (۱)، محمد النائینی (۱)، محمد بن محمد (۱)

صفحه ۱۲۱

الذریعهٔ - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحهٔ ۸۰۷

۵۴۴۲: دیوان فایق لکهنوی) وهو المولوی غلام محمد بن المولوی غلام حسین من أحفاد الشیخ کبیر الدین الترمذی. له (مخزن الفوائد) و (انشاء فائق) و (بهار معنی) و (شکار معنی) و (روضهٔ الشهداء) و (دیوان) ومات فی ۲۹ رجب ۱۲۴۱ وهو أول من روج

تـدریس الکتب الفارسـیهٔ فی لکهنو. ترجمه وأورد شـعره فی (گلشن ص ۳۱۰) (۵۴۴۳: دیوان فایقی تبریزی أو شـعره) ترجمه وأورد شعره فی (دجا ص ۲۹۴) نقلا عن (تحفهء سامی) لکنه لم یوجد فی المطبوع من التحفهٔ.

(دیوان فایقی شیرازی) مر بعنوان (فارغی شیرازی).

(دیوان فتاح مراغی) مر بعنوان (اشراق مراغی) وتوفی ۱۲۷۵.

(۵۴۴۴: دیوان فتـاحی نیشابوری) وهو المولی یحیی سـیبک (۱) الخراسـانی العالم الشاعر له (شبسـتان خیال) نظما فارسـیا یتخلص فیه (فتاحی) و (تفاحی) وقد یتخلص ((اسرار) وله (شبسـتان نکات وگلسـتان لغات)) نثرا فی ثمانیهٔ أبواب. توجد فی (سـپهسالار ۶۸۳۲). ومر له أیضا (دستور عشاق) المطبوع ترجمه فی (لت..) و (مجن ۱ ص ۱۳ و ۱۸۸) والریحانهٔ.

(۵۴۴۵: دیوان فتح أصفهانی أو شعره) هو ابن کاظم بیک الأصفهانی. ترجمه النصر آبادی فی (نر ۵ ص ۱۴۸) وأورد شعره، وکذا فی (گلشن ۳۱۲).

(۵۴۴۶: دیوان الآقـا فتـح علی) الزنجانی الفقیه المتوفی بالنجف ۱۳۳۸ وهو ابن أخت المولی قربان علی المـدفون بالکاظمیـهٔ. ودیوانه فارسی وله تصانیف آخر.

(دیوان فتح علی شاه) مر بعنوان دیوان الخاقان) وقد جمع دیوانه غلام حسین جواهری وطبع فی ۱۳۳۷ ش فی ۱۳۶ ص بطهران.

(۵۴۴۷: دیوان الشـیخ فتـح الله) بن مظفر الـدین علی وسـبط المحقق الـدوانی توفی بالطاعون فی ۹۲۰ ترجمـه فی (بهش ۲ ص ۳۸۹) وذکر شعره.

(۵۴۴۸: دیوان المولی فتح الله) الخطاط الکاتب للشاه إسماعیل الصفوی. ترجمه فی (بهش ۲ ص ۳۹۳) وأورد شعره.

(۱) بمعنی التفاح کما یظهر من تخلصه فی بعض اشعاره (تفاحی). وفی بعض نسخ مجالس النفائس جاء شیبک بالمعجمهٔ.

(۸۰۷)

مفاتیح البحث: مدینهٔ الکاظمین (۱)، مدینهٔ النجف الأشرف (۱)، شهر رجب المرجب (۱)، مدینهٔ طهران (۱)، الشهادهٔ (۱)، الوفاهٔ (۱)

صفحه ۱۲۲

الذریعهٔ - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحهٔ ۸۰۸

(۵۴۴۹: دیوان فتـح قزوینی أو شـعره) واسـمه فخر الـدین فتـح الله أخ المسـتوفی القزوینی صاحب (تاریخ گزیده) ترجمه فیه ص ۸۲۸ وقال له غزلیات.

(۵۴۵۰: دیوان فتحی اردستانی) ترجمه النصر آبادی فی (نر ۹ ص ۲۷۶) وأورد شعره وکذا فی (سرو ص ۴۹).

(۵۴۵۱: دیوان فتحی اندجانی) ترجمه فی (مجتس ۶ ص ۱۵۸ وهو من ملازمی بابرشاه.

(۵۴۵۲: دیوان فتحی تبریزی) بیاع المسک بها ترجمه سام میرزا فی (تس ۵ ص ۱۴۸) وأورد شعره.

(۵۴۵۳: دیوان فتحی ترمذی أو شـعره) اسمه الحکیم علی بن محمد کان معاصر سنائی ومختاری ومعاشرهما. ترجمه فی (مع ج ۱ ص ۳۷۲) وأورد شعره.

(۵۴۵۴: دیوان فتحی) من شعراء السلطان یعقوب الذی توفی ۸۹۶ ترجمه فی (بهش ۶ ۳۱۲) وأورد شعره.

(۵۴۵۵: دیوان فتحی شیروانی) ترجمه فی (دجا ص ۲۹۳) وأورد شعره.

(۵۴۵۶: دیوان فتحی قزوینی) ترجمه معاصره سام میرزا فی (تس ۷ ص ۱۹۴) وأورد مطلع غزله.

(۵۴۵۷: دیوان فتحی کور أو شـعره) کان من أهل قزوین أیضا ترجمه سام میرزا فی (تس ۵ ص ۱۵۴) وذکر انه کان مؤذیا ومات شابا وأورد مطلع غزله.

(۵۴۵۸: دیوان فتوت أو شعره) وهو أبو تراب. أورد شعره فی (گلشن ص ۳۱۲).

(۵۴۵۹: دیوان فتوحی أو شعره) وهو روح الله المنشی المتخلص (فتوحی، من نواحی فارسی ولار. توجد غزلیاته ومعمیاته ومثنویاته ضمن مجموعة منشأته المحتویة علی مراسلات ومنشورات وفرامین وپروانه جات، فیها تواریخ ۹۶۱ و ۹۶۰ وغیرها عند السید حسین الشهشهانی بطهران، ونسخة أخری بمکتبة جامعة طهران کما فی فهرسها (ج ۱۰ رقم ۴۲۱۳).

(۵۴۶۰: دیوان فتوحی زواره یی) هو السید علی أکبر بن السید محمد علی من أحفاد المیرزا رفیعا النائینی المتوفی ۱۰۸۲ والمدفون بتخت فولاد بأصفهان. ولد بزواره ۱۳۲۳ وتعلم بأصفهان وهاجر إلی طهران فی ۱۳۴۰ وسکن عبد العظیم بالری

(۸۰۸)

مفاتیح البحث: مدینة إصفهان (۲)، مدینة طهران (۳)، علی بن محمد (۱)، الوفاة (۱)

صفحه ۱۲۳

الذریعة – آقا بزرگ الطهرانی – ج ۹ق۳ – الصفحة ۸۰۹

ودیوانه بخطه فی خمسة آلاف بیت وترجم فی (شعرای أصفهان ص ۴۴۷) وکتب لنا أحواله بخطه أیضا.

(۵۴۶۱: دیوان فتوحی مروزی أو شعره) واسمه أثیر الدین. ولد بمرو، وهو معاصر صابری ومصاحبه ومناقض أنوری ومعارضه کما ذکره فی (مع ج ۱ ص ۳۷۲) وأورد جملة من اشعاره المدخولة فی دیوان الأنوری وترجم فی مجلة یادگار السنة الثانیة العدد ۹ ص ۷۱ لسنه ۱۳۲۵ ش. (وریحانة الأدب) (۵۴۶۲: دیوان فتوی عاملی أو شعره) وهو المیرزا نوری ابن أخ الشیخ بهاء الدین محمد العاملی. کان شیخ الاسلام بهرات وبها توفی. أطری شعره النصر آبادی فی (نر ۶ ص ۱۹۴).

(۵۴۶۳: دیوان فتی الجبل) وهو السید عبد الرؤف بن محمود الأمین العاملی الشقراوی المولود ۱۳۱۸ طبع منه (العواطف الثائرة) فی الحماسة والسیاسة فی ۱۳۴۷ بمجلة العرفان بصیدا.

(۵۴۶۴: دیوان الفحام) السید محمد صادق بن علی بن الحسن بن هاشم الحسینی الأعرجی النجفی المتوفی بها ۱۲۰۴ نسخة منه بخط السید أحمد بن حبیب بن زوین النجفی تاریخ کتابتها ۱۲۳۲ مع (الرحلة الخراسانیة) للسید احمد الکاتب عند الشیخ محمد علی الیعقوبی الخطیب المعاصر فی النجف، وأول الدیوان [الحمد لله الذی ودع أسرار الفصاحة السنة العرب إلی قوله هذا ما سمحت به القریحة الجامدة..] ورتبه علی ثلاثة أبواب، المدایح والمراثی والتواریخ وغیرها. الباب الأول فی القریض. الثانی فی الرکبانی الدارجة باریاف الفرات. الثالث فی الموالیات.

(۵۴۶۵: دیوان السید فخار أو شعره) وهو معد بن فخار الموسوی. نقله الشیخ شمس الدین محمد الجبعی عن خط الشهید محمد بن مکی، کما فی مجلد (إجازات البحار ص ۱۵).

(۵۴۶۶: دیوان مولانا فخر أو شعره) ترجمه بهذا العنوان فی (بهش ۸ ص ۴۰۱) وذکر انه شاب لطیف طریف وأورد شعره.

(۵۴۶۷: دیوان فخر بناکتی أو شعره) وهو فخر الدین داود بن أبی الفضل محمد

(۸۰۹)

مفاتیح البحث: مدینة النجف الأشرف (۲)، مدینة إصفهان (۱)، نهر الفرات (۱)، الحسن بن هاشم (۱)، أحمد بن حبیب (۱)، محمد العاملی (۱)، محمد بن مکی (۱)، الشهادة (۱)، الوفاة (۱)

صفحه ۱۲۴

الذریعة – آقا بزرگ الطهرانی – ج ۹ق۳ – الصفحة ۸۱۰

البنا کتی (الفنا کتی) من بلاد ما وراء النهر. کان (ملک الشعراء) لغازان خان. قال فی (شاهد صادق) انه توفی ۷۳۵ وله (روضة أولی الألباب فی تواریخ الأکابر والأنساب) الفه ۷۱۷ وتوجد فی المتحف البریطانی کما فی فهرس ریو ص ۷۹ وترجمه المستر براون فی تاریخه ج ۳ ص ۱۲۲ و (دولت ۴).

(۵۴۶۸: دیوان فخر خلخالی أو شعره) کان من أبناء المشایخ بها. ترجمه فی (بهش ۸ ص ۳۹۱) وأورد شعره.

(۵۴۶۹: دیوان فخر الدولة جیلانی) وهو المیر عمید الدین. قال سنگلاخ فی (امتحان ۱: ۱۷۳) انه رآی دیوانه بخط ملا- معروف وترجمه فی (تش ص ۱۶۲).

(۵۴۷۰: دیوان فخر الدین) ترجمه کذلک معاصره فی (قرمج ۳ ص ۲۵۴) وأورد شعره.

(۵۴۷۱: دیوان فخر الدین بروجردی) من المتأخرین. توجد عند وراثه ببروجرد.

(دیوان فخر الدین) ابن المتوج البحرانی فی المدایح والمراثی. مر بعنوان ابن المتوج.

(۵۴۷۲: دیوان فخر الدین خوارزمی) هو الوزیر مبارکشاه بن الحسین. کان وزیر السلطان غیاث الدین بن سام الغوری الذی مات ۵۱۹ وکان ملجأ أرباب الحاجات وسلسلة آبائه من مشاهیر الشیعة بخوارزم وله شعر کثیر وأورد بعضه فی مجمع الفصحاء ج ۱ ص ۳۷۴.

(۵۴۷۳: دیوان فخر الدین دهراجی) وهو القاضی الفاضل الذی یضرب به المثل فی خراسان ترجمه فی (مع ج ۱ ص ۳۷۴) وأورد شعره.

(۵۴۷۴: دیوان فخر الدین دهلوی) مرشد شاه نظام أولیا. ترجمه فی (مع ج ۱ ص ۳۷۴) وأورد شعره.

(۵۴۷۵: دیوان فخر الدین الرازی) محمد بن الحسن ولد فی ۵۴۴ ومات ۶۰۶ کذا ترجمه فی (تش ص ۲۱۶) وفی (مع ج ۱ ص ۳۷۴) وأورد شعره وبعض رباعیاته ومنها:

هفتادو دو سال فکر کردم شب وروز * معلومم شد که هیچ معلوم نشد أقول وهذا یخالف التاریخین فلاحظهما. ولعله [پنجاه ودو سال] باسقاط أیام صباه وهو منسوب إلی الجد فإنه محمد بن ضیاء الدین عمر بن الحسین بن حسن بن علی التیمی الرازی المولد (۸۱۰)

مفاتیح البحث: عمر بن الحسین (۱)، محمد بن الحسن (۱)، الخوارزمی (۱)، خراسان (۱)، الضرب (۱)، الموت (۱)

صفحه ۱۲۵

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحة ۸۱۱

والمتوفی بهراة کان واعظا باللسانین وشاعرا بهما ولکثرة شبهاته وتشکیکاته فی الأمور قیل له (امام المشککین) وترجمه فی (بهش ۱ ص ۳۲۲) وذکر اخراجه للمولی الرومی عن بلخ وذم المولوی له فی شعره لذلک. هذا وقط اختلط بعض رباعیاته مع رباعیات أبی سعید أبی الخیر کما فی مقدمة طبع رباعیات أبی سعید فی ص ۵۸ وقد رأی سنگلاخ عدة أوراق من شعره بخط جعفر الهروی الخطاط فذکره فی (امتحان ۱: ۱۵۸).

(۵۴۷۶: دیوان فخر الدین قلانسی أو شعره) کان من الحکماء الفضلاء وصاحب التصانیف. أورد فی (مع ج ۱ ص ۳۷۷) بعض شعره نقلا عن تذکرة (عرفات العاشقین).

(۵۴۷۷: دیوان فخر الدین مروزی أو شعره) واسمه خالد بن ربیع المکی معاصر الحکیم انوری وصدیقه ومراسله. ترجمه فی (مع ج ۱ ص ۳۷۶) وذکران تخلصه (خالد) وأورد بعض شعره.

(۵۴۷۸: دیوان فخر الدین مسعود) ابن بهمن. رآه سنگلاخ بخط محمد رضا صدر الکتاب فذکره فی (امتحان الفضلاء ج ۲ ص ۳۳۳). وترجمه فی (تش ص ۱۸).

(۵۴۷۹: دیوان فخر الدين هروى) قال فى (تش ص ۱۵۰) انه من شعراء السلطان سنجر وقال سنگلاخ فى (امتحان ۲: ۷) انه رأى ديوانه بخط أبى تراب الأصفهانى.

(۵۴۸۰: ديوان فخر الذاكرين) توجد له (فخر البكاء) نظما فى (الرضوية).

(ديوان فخر رازى) راجع ديوان فخر الدين رازى.

(ديوان فخر الزمانى قزوينى) مر بعنوان (ديوان عزتى) وتوجد. له (طراز الاخبار) فى مكتبة (جامعة طهران ۳۲۹۵) فى تطور الشعر الفارسى. ولد (نوادر الحكايات).

(۵۴۸۱: ديوان فخر الزمان قزوينى أو شعره) كان قاضى قزوين فى عهد الشاه طهماسب الصفوى وكان ينهى نسبه إلى الخواجة عبد الله الأنصارى وهو الجد الأمى لعزتى صاحب تذكرة (ميخانه) ترجمه وأورد شعره بعد الاطراء فى (ميخانه ۲ ص ۴۹۹).

(۵۴۸۲: ديوان فخر شيرازى أو شعره) واسمه الحاج ميرزا على بن الحاج رحيم ولد بشيراز ۱۲۳۰ وهاجر إلى مشهد خراسان. ترجمه وأورد شعره فى (فارسنامهء ناصرى ۲: ۱۱۵ ۱۱۴ و ۱۴۹) وقال فى (عم ۵۲۷) انه توفى ۱۳۰۶ وهو والد محمد حسين

(٨١١)

مفاتيح البحث: مدينة طهران (۱)، خراسان (۱)، البكاء (۱)، الشهادة (۱)، الحج (۲)

صفحه ۱۲۶

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانى - ج ۹ق۳ - الصفحة ۸۱۲

(همدم) والحاج ميرزا حسن المتخلص (حسن) وهذا هو والد (ضياء شيرازى) المذكور فى ص ۶۳۰.

(ديوان فخر عراقى) مر بعنوان ديوان عراقى فى ص ۷۰۹ وترجمه اقبال فى تاريخ مفصل إيران ص ۵۳۸ و (دولت ۴) و (مجالس العشاق ص ۱۱۹).

(۵۴۸۳: ديوان فخر قزوينى أو شعره) ترجمه معاصره سام ميرزا فى (تس ۵ ص ۱۶۹) وأورد شعره.

(۵۴۸۴: ديوان فخر الواعظين كاشانى) وهو السيد احمد الواعظ المتخلص (خاورى) والمعروف بفخر الواعظين الكاشانى كان من أعضاء لجنة سرية أسست لمعارضة استقراض اتابك من الروس التزارية فى ۱۳۱۷ ومعه زميله السيد حسن حبل المتين والشيخ يحيى الكاشانى والشيخ عبد العلى البيدگلى. فنفى إلى كاشان وبعد الدستور طبع كتابه (محمود) فى ۱۳۲۹ ونشر جريدة (ميزان) الفكاهية الانتقادية فى ۱۳۲۹ أيضا فى طهران وفى ۱۳۳۷ نشر جريدة (ثريا) بكاشان ونظم مثنوى (زشت وزيبا) فى ۱۵۰۰ بيت الموجود نسخته المكتوبة ۱۳۳۱ عند حسن نراقى الكاشانى بطهران كما ذكره فى مقالته فى (مجلة يغما لسنة ۱۳ فى ذى حجة ۱۳۷۹ ص ۱۴۷) وذكره براون فى (تاريخ انقلاب إيران) وصدر الهاشمى فى (تاريخ جرايد).

(ديوان فخرى أصفهانى) أورد شعره فى (گلشن ص ۳۱۳) ولعله فخرى كركانى.

(۵۴۸۵: ديوان فخرى ايروانى أو شعره) واسمه عباس الملقب بالحاج ميرزا آقاسى بن مسلم الإيروانى، معلم محمد شاه القاجار ووزيره فى مدة سلطنته وجاور العراق أخيرا وبها توفى ۱۲۶۵ ترجمه فى (دجا ص ۲۹۴) وأورد شعره فى (مع ج ۱ ص ۳۸۸) وأورد شعره فى (پژمان ۸۹ و ۴۴۳).

(۵۴۸۶: ديوان فخرى بنارسى أو شعره) وهو الشاعر الهندى. أورد شعره فى (گلشن ص ۳۱۲).

(۵۴۸۷: ديوان فخرى سبزوارى) واسمه فخر الدين على المعروف بالصفى ابن المولى كمال الدين حسين بن على الشهير بالكاشفى الذى توفى ۹۱۰ ترجمه سام ميرزا المولود ۹۲۳ فى كتاب التحفة الذى الفه ۹۵۷ فى تراجم شعراء عصره وذكر أنه توفى

(۸۱۲)

مفاتیح البحث: دولة ایران (۲)، دولة العراق (۱)، مدینة طهران (۲)، الحج (۱)

صفحه ۱۲۷

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحة ۸۱۳

فخر الدین هذا سنة تسع وتسعمأة، ولا محالة سقطت مرتبة العشرات بینهما وإلا لزم کون وفاته قبل زمان ولادة سام میرزا ولهذا لیس الساقط لفظ العشرة أیضا، بل الساقط اما العشرون أو الثلاثون أو الأربعون، ولا یکون الساقط الخمسین للزوم کون الوفاة بعد التألیف فظهر انه توفی اما فی ۹۲۹ أو ۹۳۹ أو ۹۴۹ وذکر أیضا ان له منظومة (محمود وایاز) وقال فی (گلشن ص ۳۱۳) انه کان یعظ بمسجد هرات.

(۵۴۸۸: دیوان فخری قاجار) واسمه علی قلی میرزا اعتضاد السلطنة ابن فتح علی شاه المولود حدود ۱۲۳۷ کما ترجمه فی (مع ج ۱ ص ۴۱) وأورد قرب مأتی بیت من قصایده ومثنویاته وترجمه فی (الماثر ص ۱۹۳) وذکر ان له تصانیف وانه توفی لیلة عاشورا ۱۲۹۸ وکان له مکتبة انتقلت إلی (سپهسالار).

(۵۴۷۹: دیوان فخری گرگانی) واسمه فخر الدین أسعد الجرجانی. ولد بگرگان وسافر إلی أصفهان مع طغرل بیگ. وهناک شرع فی ۴۴۶ بنظم مثنوی (ویس ورامین) المترجمة من البهلویة بالفارسیة (۱) بأمر من أبی الفتح مظفر ابن محمد حاکم أصفهان من طرف طغرل، وذلک لان رجال الحکم کانوا یتکلمون بالفارسیة الدریة ولا یعلمون البهلویة التی کانت لغة عامة الناس فی جنوب إیران. وهی قصة غرامیة بین ویس بنت ملک مرو وزوجة ویرو وبین رامین ابن أخیه وفی المنظومة مصطلحات أدبیة ونجومیة وفلسفیة وغیرها یظهر وقوف الناظم علی علوم زمانه وقد استظهر صادق هدایت تشیعه، ویمدح فیها السلطان طغرل بیک والخواجة عماد الدین عمید الملک منصور الکندری، ومظفر بن محمد النیشابوری، ولم یذکر تخلصه فی المنظومة وانما لقبه بالفخری شمس الدین قیس الرازی فی (المعجم فی معاییر اشعار العجم) وعنه اخذ أصحاب التراجم والتذاکر مثل (تش ص ۱۵۵) و (مع ۱: ۳۷۵) وقد رأی سنگلاخ نسختین من دیوانه وذکرها فی (امتحان الفضلاء ج ۱ ص ۱۲۲ و ج ۲ ص ۸۹) وقد عده فی شاهد صادق من المتوفین

(۱) وبعد ۱۵۰ سنة تقریبا من هذه الترجمة، ترجم المنظومة هذه باللغة الگرجیة ترجمه (سرگیس تموگولی) ثم ترجمها من الگرجیة بالإنجلیزیة السراولیور واردراپ وطبعها فی ۱۹۱۴ م. هذا وقد ترجمه محرفا بالترکیة الشاعر الترکی (لامعی) المتوفی ۹۳۸ بأمر السلطان سلیمان.

(۸۱۳)

مفاتیح البحث: دولة ایران (۱)، زیارة عاشوراء (۱)، مدینة إصفهان (۲)، مظفر بن محمد (۱)، السجود (۱)، الشهادة (۱)، الزوج، الزواج (۱)، الوفاة (۱)

صفحه ۱۲۸

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحة ۸۱۴

سنة ۴۴۲ وهو غلط. وقد طبع (ویس ورامین) فی کلکتة بتصحیح الکاپیتان صاحب وطبع ثانیا بطهران بتصحیح مجتبی مینوی فی ۱۳۵۴ وثالثا بها مع مقدمة وتعلیقات مفصلة لمحمد جعفر محجوب، ومعها ترجمة مصطفی مقربی لمقالة مینورسکی، وترجمة مقالة استاگلبرگ حول المنظومة هذه کلها فی ۱۰۵ + ۵۰۲ ص.

(۵۴۹۰: دیوان فخری هروی) مؤلف (لطائف نامه) اسمه سلطان محمد بن أمیری وله دیوان غزلیات سماه (بوستان خیال) وآخر سماه (تحفة الحبیب) لأنه جمعه باسم الخواجة حبیب الله وزیر خراسان ترجمه فی مقدمة طبع (مجالس النفایس) (ص کح إلی ص ل) قال

سنگلاخ انه رأی نسخة من (منتخب دیوان فخری هروی) بخط محمد ابریشمی، ونسخة من (دیوان فخر الدین هروی) بخط أبی تراب الأصفهانی وذکرهما فی (امتحان الفضلاء ج ۱ ص ۱۱۴ و ج ۲ ص ۷) وراجع ص ۲۶۲ الحاشیة.

(۵۴۹۱: دیوان فدای أردستانی أو شعره) وهو المیرزا سعید الأصفهانی المسکن من أجلة السادة الحسینیة بأصفهان ومن أحفاد حکیم الملک البانی لمدرسة نیماورد فی أصفهان. کان مقربا عند السلطان محمد شاه القاجار ترجمه فی (مع ۲ ص ۳۸۲) وأورد نیفا وعشرین بیتا من شعره وکذا فی (المدایح المعتمدیة).

(۵۴۹۲: دیوان فدای أصفهانی أو شعره) ترجمه وأورد شعره فی (المدایح المعتمدیة) (دیوان فدای أصفهانی) راجع فدائی أصفهانی.

(۵۴۹۳: دیوان فدایی اردکانی أو شعره) واسمه محمد. ترجمه آیتی فی (تش یز ۳۱۶) وقال سافر إلی الهند فی ۱۰۸۵ ورجع ملیا وأورد شعره.

(۵۴۹۴: دیوان فدایی استرآبادی أو شعره) وهو المیر عماد الدین محمد من سادات استرآباد. ترجمه وأورد شعره فی (تش ص ۱۵۲) وفی (قزمج ۳ ص ۲۶۱) قال سافر إلی الحجاز مع والده ورجعا. وفی (لط ۳ ص ۸۷) نسبه إلی تبریز.

(دیوان فدایی أصفهانی) هو التخلص السابق لمنیر الأصفهانی فلیراجع إلیه.

(۵۴۹۵: دیوان فدایی ایروانی أو شعره) أورد مدیحه لناصر الدین شاه فی مجموعة الشیخ هلال الخویی ابن إسماعیل المعاصر الموجود عند الشیخ محمد علی الیعقوبی فی النجف.

(۸۱۴)

مفاتیح البحث: ناصر الدین شاه القاجاری (۱)، مدینة النجف الأشرف (۱)، مدینة إصفهان (۲)، مدینة طهران (۱)، ابن إسماعیل (۱)، خراسان (۱)، الهند (۱)، الهلال (۱)

صفحه ۱۲۹

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحة ۸۱۵

(۵۴۹۶: دیوان فدایی بیرجندی) وهو المیرزا محمد حسین ساکن بیرجند ومنشی دار الحکومة بها ودیوانه فی ألفی بیت ومات بالغور فی ۱۳۴۰. ترجمه وأورد شعره الآیتی فی (تاریخ قاین ص ۲۳۲).

(۵۴۹۷: دیوان فدایی تبریزی) من أولاد الأکابر وله اشعار حسنة. ترجمه معاصره سام میرزا فی (تس ۵ ص ۱۶۹) وأورد بعض شعره.

(دیوان فدایی تبریزی) من السادة الصحیحی النسب بها. ترجمه فی (مجن ۳ ص ۸۷ و ۲۶۱) راجع دیوان فدایی استراباد.

(۵۴۹۸: دیوان فدایی طهرانی أو شعره) واسمه محمود بیگ من ایل تکلو. لبس لباس الفقر وهاجر وسکن أصفهان عند اغور لوخان. أورد شعره النصرآبادی فی (نر ۹ ص ۴۰۵) وقال مات فی هذه السنة وعنه اخذ فی (گلشن ص ۳۱۲) و (تغ ص ۱۰۰) (دیوان فدایی شیرازی) کما فی (تغ ص ۱۰۰) راجع فدایی لاهجی.

(۵۴۹۹: دیوان فدایی کرمانی أو شعره) کان ماهرا فی النظم والنثر وکان یسکن یزد. ترجمه آذر فی (تش ص ۴۰۷) فی معاصریه وآیتی فی (تش یز ص ۳۷۶).

(۵۵۰۰: دیوان فدایی لاهجی أو شعره) وهو الشیخ أحمد بن شمس الدین محمد اللاهیجی النوربخشی. ولد بشیراز ونشأ بها. وأرسله الشاه إسماعیل سفیرا إلی السلطان محمد الشیبانی، وله مباحثات ومناظرات مع رجاله وبعد الرجوع أکرمه الشاه وتاب فی آخر عمره عن المناهی وسکن شیراز. ترجمه فی (تس ۴ ۶۷) و (تش ص ۱۶۳) و (تغ ص ۱۰۰) بعنوان فدایی انه مات ۶۷۷ وفی (بهش ۲ ص ۳۸۳) بعنوان شیخ زاده ولعله المذکور فی (مجتس ۶ ص ۱۶۴) کما ذکرناه فی ص ۵۶۳.

(۵۵۰۱: دیوان فدایی مشهدی أو شعره) واسمه المیرزا علی. ترجمه وأورد شعره فی (مطلع الشمس ج ۲ ص ۴۳۹).

(۵۵۰۲: دیوان فدایی نیشابوری أو شعره) قال فی (نتایج ص ۷۱۸) انه کان یسکن یزد، ثم أورد شعره.

(۵۵۰۳: دیوان فدایی هندی) لنصر الله خان. فی مجلدین، الأول غزلیاته والثانی قصایده طبع بمبئی فی ۱۸۹۲ م = ۱۳۱۰ فی ۳۳۶ + ۴۰۰ ص.

(۸۱۵)

مفاتیح البحث: مدینة إصفهان (۱)، شمس الدین محمد (۱)، الموت (۲)

صفحه ۱۳۰

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحة ۸۱۶

(۵۵۰۴: دیوان فدایی یزدی) واسمه السید یحیی بن المیرزا محمد علی وامق بن السید محمد باقر الطباطبائی من طرف الام الیزدی المتوفی ۱۳۵۵ کتب بخطه (تذکرهء میکده) من تألیف والده وقد أرسله أبوه إلیه قبل موته بشهرین، فتم استنساخه بخط السید یحیی فی ۱۲۶۲ والنسخة موجودة نقل عنها السید ریحان الله (فی آینهء دانشوران ص ۴۷) قال وترجم وامق نفسه فی میکده وتوفی السید یحیی الفدایی بالوباء ۱۲۸۲.

(دیوان فدوی تبریزی) راجع فدوی زنوزی.

(۵۵۰۵: دیوان فدوی خراسانی أو شعره) وهو محمد حسین. ترجمه وأورد شعره فی (گلشن ص ۳۱۴).

(۵۵۰۶: دیوان فدوی زنوزی) الخویی قال فی (دجا ص ۲۹۵) ان اسمه المولی مهر علی العالم الفاضل الشاعر بالفارسیة والعربیة والترکیة والمتوفی أواخر عصر السلطان محمد شاه القاجار. وله قصیدة فی مدح الأمیر نظمها قبل ۱۲۵۸ فإنه یوجد نسخة منها بخط المیرزا شفیع الخطاط التبریزی فی هذا التاریخ فی مکتبة سپهسالار وطبعت القصیدة ضمن بعض کتب الأدب وأورد مطلع القصیدة:

ها علی بشر کیف بشر * ربه فیه تجلی وظهر وکان معلم نادر میرزا بن بدیع الزمان بن محمد علی دولتشاه مؤلف تاریخ تبریز ومات عن ثمانین سنة وترجمه فی (ریحانة الأدب) و (مجلة یادگار العدد ۵ ص ۷) (۵۵۰۷: دیوان فرات یزدی) اسمه عباس بن محمد کاظم یسکن بطهران وهو ابن أخت المضطر الیزدی. ترجمه آیتی فی (تش یز ص ۳۳۱) وأورد شعره. ولد ۱۲۷۳ ش ونشاء بأصفهان. وطبع دیوانه بطهران فی ۱۳۲۳ ش: فی ۲۱۶ ص. ترجمه فی (کنگرهء نویسندگان ص ۸۱). وکان من أعضاء انجمن دانشکده کما فی دانشنامه لالفت.

(۵۵۰۸: دیوان فراتی تبریزی) اسمه حافظ چرگر (المغنی) ترجمه فی (دجا ص ۱۰۳) وأورد شعره وفی (تس ۴ ص ۸۴) سماه چرکین تبریزی.

(۵۵۰۹: دیوان ملا فراقی جوینی أو شعره) ترجمه فی (مجتس ۶ ص ۱۶۸) وأورد شعره.

(۵۵۱۰: دیوان فراقی سمرقندی أو شعره) وهو الخواجة القاضی أبو البرکة قاضی

(۸۱۶)

مفاتیح البحث: مدینة إصفهان (۱)، مدینة طهران (۲)، الجوینی (۱)، الموت (۱)، الوفاة (۱)

صفحه ۱۳۱

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحة ۸۱۷

سمرقند. أورد شعره فی (بهش ۲ ص ۳۸۰) بعد ترجمة ولده الخواجة أیوب بن أبی البرکة وکذا فی (نتایج ص ۵۴۰) و (گلشن ص ۳۱۴).

(۵۵۱۱: دیوان فراقی طالقـانی أو شـعره) ترجمه الصادقی فی (خص ۸ ص ۳۱۱) وقـال إنه حافظ للقرآن وله صوت حسن وذکر بعض شعره الأخلاقی.

(دیوان فراهـانی) راجع أبا الحسن الفراهانی فی ص ۴۰ وجاء شعره فی (مسرت ص ۴۹۸) (دیوان فراهانی) مر بعنوان أدیب الممالک فراهانی.

(دیوان فراهی) للمولی برخوردار بن محمود الترکمـانی الشـاعر المتخلص (ممتاز) الفراهی من شـعراء أواخر القرن الحادی عشـر یأتی بتخلصه وأکثر من ایراد شعره فی کتابه (محبوب القلوب).

(۵۵۱۲: دیـوان فراهی) هـو أبو نصـر بـدر الـدین مسـعود (أو محمود أو محمـد) ابن أبی بکر بن الحسـین بن جعفر السـنجری الفراهی الأدیبی السیستانی المتوفی ۶۴۰ کما فی کشف الظنون وقبره بقریهٔ (رج) من نواحی (فره)). له (نظم الجامع الصغیر) لمحمد بن الحسن الشیبانی (۱۳۵ ۱۸۹) نظمهـا فی ۶۱۷ وسـماه (لمعـهٔ البـدر) وقـد شـرح المنظومهٔ هذه محمد بن عبد الرحمان الخجندی وسـماه (ضوء اللمعـهٔ) وله أیضا (نصاب الصبیان) منظومهٔ فی اللغهٔ العربیهٔ بالفارسـیهٔ فی مأتی بیت فسـر فیها ۱۲۲۲ کلمـهٔ عربیهٔ وهو أقدم منظومهٔ فی هـذا الموضوع. وله شـروح تزیـد علی العشـرین وقـد تبعه فی نظم مثله أکثر من خمسـین شـاعرا کمـا فصل فی (فرهنگنامه های عربی بفارسی ص ۸۴ ۱۲۱).

(۵۵۱۳: دیوان الشـیخ فرج آل عمران القطیفی) هو الشیخ فرج بن الحسن ابن أحمد بن الحسین بن الشیخ محمد علی بن الشیخ محمد بن الشـیخ عبـد الله بن فرج بن عبـد الله بن عمران المولـود (۲ شوال ۱۳۲۱) فیه الأـراجیز الکثیرهٔ منهـا (الجوهرهٔ) فی أصول الـدین. و (منهـج السـلامهٔ) فی بعض الواجبات والمسـتحبات والکبائر و (تحفـهٔ الأبرار) و ((مفتاح الفرج) و (الـدرهٔ الیتیمـهٔ) وله قصائد طبع منها تأبینیهٔ السید ما جد وطبعت أخیرا أرجوزته فی أصول الفقه الموسومهٔ (مرشد العقول) فی النجف

(۸۱۷)

مفاتیـح البحث: کتاب کشف الظنون لحاجی خلیفهٔ (۱)، مدینهٔ النجف الأشرف (۱)، أصول الفقه (۱)، شهر شوال المکرم (۱)، محمد بن عبد الرحمان (۱)، أحمد بن الحسین (۱)، الحسین بن جعفر (۱)، الفرج (۱)، الوفاهٔ (۱)

صفحه ۱۳۲

الذریعهٔ - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحهٔ ۸۱۸

فی ۱۳۶۹ فی ۴۹ ص.

(۵۵۱۴: دیوان فرج البحرانی) لأـبی الفتـح ابن المبارک البحرانی رأیت نسـخته عنـد السـید مجیـد بن محمود الحکیم فی النجف، فیها مدایـح الأمیر (ع) وتخلصه فیها (فرج) (۵۵۱۵: دیوان الشـیخ فرج الله) ابن محمد بن درویش الحویزی الدارا بجردی المعاصـر للشـیخ الحر ترجمه فی الامل وذکران دیوانه کبیر وقال فی (السـلافهٔ ص ۱۹۲) رأیته وکان فوق السـبعین وترجمه فی (سرو ص ۴۹) و (نجوم السماء ص ۱۴۷) و (الریحانهٔ) و (گلشن ص ۳۱۴) و (نتایج ص ۵۴۲) وقال فی (تش ص ۲۶۳) انه ذهب إلی حیدر آباد دکن ثم أورد شعره. ونقل عن دیوانه فی (نر ۹ ص ۳۳۴) ونسبه إلی تستر وفی (تغ ص ۱۰۰) انه مات ۱۱۰۰.

(دیوان فرج الله طرفه) مر بعنوان طرفه فی ص ۶۴۸ وقد طبع دیوانه بطهران فی المطبعهٔ الاسلامیهٔ.

(۵۵۱۶: دیوان فرح لاهوری أو شعره) أورد شعره فی (گلشن ص ۳۱۴).

(۵۵۱۷: دیوان فرخ تبریزی) اسـمه میرزا علی بابـا معاصـر المیرزا حسن الزنوزی مؤلف (ریـاض الجنـهٔ) ترجمه فیه وأورد بعض شـعره ونقله (دجا ص ۲۹۵) ولعله صاحب (جمشید وخورشید) المذکور فی ج ۵ ص ۱۳۳.

(۵۵۱۸: دیوان فرخاری أو شعره) من شعراء فرغانه أورد شعره فی (لت ۱) و (تش ص ۳۴۴).

(۵۵۱۹: دیوان فرخ حسین لاهوری) أطری دیوانه ومدایحه لفرخ سیر فی (حسینی ص ۲۵۴).

(۵۵۲۰: دیوان فرخ زاد) واسمها فروغ فرخ زاد من الشاعرات المعاصرات. طبع لها منظومات مستقلة بعناوین (عصیان) فی ۱۳۴ ص فی ۱۳۷۷ و (زیباترین اشعار) جمعها السید هادی الحائری وطبعها فی ۹۶ ص فی ۱۳۷۳ و (أسیر) طبع ثانیا فی ۱۳۷۴ فی ۱۶۸ ص. وطبع أحوالها فی مجلة امید إیران العدد ۵۳.

(۵۵۲۱: دیوان فرخ زند أو شعره) ترجمه فی (مع ج ۲ ص ۳۸۲) وذکر ان اسمه محمد حسن خان بن علی مراد خان زند. وذکر بعض أقاربه وجملة من اشعاره قرب

(۸۱۸)

مفاتیح البحث: دولة ایران (۱)، مدینة النجف الأشرف (۱)، مدینة طهران (۱)، ابن المبارک (۱)، الموت (۱)

صفحه ۱۳۳

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحة ۸۱۹

عشرین بیتا، وقال إنه استشهد فی ۱۳۳۷ وذکر أیضا فی (الریحانة).

(۵۵۲۲: دیوان فرخ قاجار) وهو فریدون میرزا ابن الشاهزاده نایب السلطنة عباس میرزا ابن السلطان فتح علی شاه القاجار ترجمه فی (مع ج ۱ ص ۴۴) وذکر خدماته ومناصبه وأورد قرب مائة بیت من قصایده، وقال إنه کان ینظم المثنویات، وعنه اخذ فی (تذکرهء علوی ص ۱۸) و (انجمن ۳) (۵۵۲۳: دیوان فرخندهء ساوجی) للسیدة فرخنده الساوجیة بنت محمد کاظم خان وزوجة سیف الشکر الخلج الساوجی، ولدت فی قریة عبد الله آباد بساوه وعمیت بصرها أخیرا. طبع دیوانها فی ۱۳۴۷ فی ۹۶ ص مع مقدمة لأفخم السادات سلطانی خریجة دار المعلمات بطهران فی أحوال الشاعرة. وقد ذکرناها فی ص ۴۲۵ مع زیادة کلمة (هندی) غلطا فلیصحح. وجاء ترجمتها فی (از رابعه تا پروین ص ۱۷۹ ۱۸۳) وذکر لها (ساقینامه) و (گل وبلبل) و (غدیریة).

(۵۵۲۴: دیوان مولانا فرخی) الاسطنبولی النزول مدح السلطان سلیمان خان بن السلطان سلیم بن بایزید الذی جلس بعد موت أبیه فی ۹۲۶ إلی أن توفی ۹۷۴ بقصیدة فی جمیع مصاریعها تاریخ، فالمصراع الأول من کل بیت تاریخ لجلوسه والمصراع الثانی تاریخ لفتح بلغراد. أورد ترجمته وشعره فی (بهش ۲ ص ۴۰۴).

(دیوان فرخی أصفهانی) راجع فروغ أصفهانی.

(۵۵۲۵: دیوان فرخی سیستانی) وهو الحکیم أبو الحسن علی بن جولوغ (قلوع) السنجری المتوفی ۴۲۹ کما فی (شاهد صادق)) و (مع ۱ ص ۴۳۹) وقال عبد الرسولی انه مات ۴۷۰ وهو غلط. کان فلاحا ترک الزراعة لفقره ومدح أبا المظفر الچغانی ثم تقرب عند السلطان محمود الغزنوی. وقال الوطواط فی مقدمة (حدائق السحر) ان فرخی هو مؤلف (ترجمان البلاغة) المذکور فی (۴: ۷۲) وهو غلط (۱). طبع له (زبدهء نخبهء دیوان) بطهران فی ۱۳۰۱ ودیوانه فی ۱۳۰۲ وبتصحیح ومقدمة عبد الرسولی بطهران فی ۱۳۱۱ ش. فی ۹۵۶۴ بیت فی ۴۴۸ ص. وبلاهور بلا تاریخ وفی بمبئی ۱۹۴۲ م. و (اشعار

(۱) فان (ترجمان البلاغة) تألیف محمد بن عمر الرادویانی. طبع باستانبول ۱۹۴۹ م.

بتصحیح وتقدمة احمد آتش.

(۸۱۹)

مفاتیح البحث: مدینة طهران (۳)، الشکر (۱)، الموت (۱)، الشهادة (۲)، الوفاة (۱)، محمد بن عمر (۱)

صفحه ۱۳۴

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ٩ق٣ - الصفحة ٨٢٠

گزیدهء فرخی) بطهران ١٣١٩ ش. وبتصحیح محمد دبیر سیاقی بطهران ١٣٣٨ ش.

وترجم أحواله فی (تش ص ٨١) و (لت ١) وقالوا ان دیوانه یزید علی اثنی عشر الف بیت وأوردوا منها فی ذیل ترجمته ما یقرب من الف بیت منها فی مدح حاکم بلخ وفیه قوله:

أفسر زرین فرستد آفتاب از بهر تو * آنچنان کز آسمان ایزد علی را ذو الفقار وترجمه فی (خز ص ٣٦٧) وذکران صلته من هذه القصیدة اثنان وأربعون رأسا من جیاد الخیل، وأورد من القصیدة بیتین أحدهما ما ذکرناه.

(٥٥٢٦: دیوان مولانا فرخی شروانی) کان مداح السلطان منوچهر بن قابوس بن وشمگیر بن زیار الذی توفی ٤٢٠ وله اشعار حسنة کما ذکره فی تاریخ گزیده ونقل عنه فی (دجا ص ٢٩٦) وترجمه فی (بهش ١ ص ٣٤٥) بعد ترجمة الفردوسی.

(٥٥٢٧: دیوان فرخی یزدی) واسمه المیرزا أبو الحسن ولقبه (تاج الشعراء) ویقال له المیرزا فرخ طبع دیوانه بطهران.

(٥٥٢٨: دیوان فرخی یزدی) وهو محمد بن إبراهیم الیزدی من شعراء الحریة والدستور بإیران وکان من أعضاء الحزب الدیمقراطی ولد فی ١٣٠٠ کما فی (تش یز ص ٣١٦) أو فی ١٣٠٦ کما فی مقدمة دیوانه طبعة ١٣٦٠. وامر ضیغم الدولة القشقائی حاکم یزد فخیط فمه ولکنه نجی من الموت وقتل فی سجن قصر قاجار فی ١٣٥٨ بطهران.

طبع دیوانه فی ٥٩ ص فی ١٣٦٠ مع مقدمة کتبها ر. ج. ن اخذه من احسان الله طبری وطبعه حسین مکی فی ١٣٨ ص. فی ١٣٣٣ ش.

(٥٥٢٩: دیوان فرد بلگرامی أو شعره) وهو السید أسد الله ابن أخ السید غلام مصطفی وسبط السید لطف الله. ولد فی ١١١٤ وتوفی ١١٤٩ ترجمه فی (سرو ص ٣٣٦) و (نتایج ص ٥٤٦) و (مسرت ص ٢٢١) و (حسینی ص ٢٥٤).

(٥٥٣٠: دیوان فردوسی شیرازی) هو السید أبو الحسن متولی بعض البقاع بشیراز صاحبه بها برهة مؤلف مجمع الفصحاء وترجمه فی (مع ٢ ٣٨٢) وقال إنه توفی شابا وأورد بعض شعره وکذا فی (فارسنامه ٢: ١٤٩) و (طرائق الحقائق ٣: ١٤٨) و (انجمن ٤).

(٨٢٠)

مفاتیح البحث: دولة ایران (١)، مدینة طهران (٤)، محمد بن إبراهیم (١)، الموت (١)، القتل (١)

صفحه ١٣٥

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ٩ق٣ - الصفحة ٨٢١

(٥٥٣١: دیوان فردوسی طوسی) هو أبو القاسم حسن بن إسحاق بن شرفشاه بن منصور.

ترجمه فی (مع ١ ٣٨٢) وذکر نظمه للشاهنامه وموته قبل وصول صلته فی ٤٦١ وأورد ما یقرب من ألفی بیت من شعره الغیر المدرج فی الشاهنامه أولها قوله:

شهی که چون بدو انگشت در زخیبر کند * برآمد از پی اسلام صد هزار انگشت علی عالی اعلی که دست قدرت أو * هزارره زده در چشم روزگار انگشت وترجمه القزوینی فی (بهش ١ ص ٣٤٣) وقال هو (سلطان الشعراء) وشاهنامه شاهد سلطنته وذکر قصة خلف السلطان محمود وعده وهجاء الفردوسی له علی التفصیل المذکور فی التواریخ وترجمه فی (خزانهء عامره) وذکر انه توفی علی روایة سنة إحدی عشر وأربعمأة وعلی روایة أخری سنة ست عشر وأربعمأة وأظن أن هذا کان مذکورا فی مجمع الفصحاء لکن قدمت العشرة علی الستة فی الطبع فصارت ٤٦١ وترجم فی (لت ١) و (لس ص ٣٨٧) و (خیال ص ٢٥) و (تش ص ٨٦) و (حسینی ص ٢٤٤) وقد ذکرنا فی (٧: ٢٦١) انتساب الخمسة و (یوسف زلیخا) إلیه وذکرنا بطلانه والناظم له هو شمسی عراقی کما سنذکره فی (دیوان قاضی أنوی) واستظهر العروضی فی الحکایة ٩ المقالة ٢ من (چهار مقالة) تشیع الفردوسی وتبعه نلد که فی (حماسهء ملی إیران) ص ٦٦ من ترجمة بزرگ علوی طبعة طهران وللشاهنامة أربع مقدمات قدیمة ومتوسطتان وجدیدة فالقدیمة هی ما یعرف بمقدمة

(شاهنامهء أبو منصورى) لأنها كانت مقدمة لشاهنامة ألفت سنة ٣۴۶ باسم أبى منصور عبد الرزاق حاكم طوس المقتول ٣۵١ وذكرها أبو ريحان البيرونى فى الآثار الباقية ص ٣٧ و ١١۶ كما حققها محمد القزوينى فى (بيست مقاله ج ٢ ص ۵ ٩٠) أولها [سپاس وآفرين خدايرا كه أين جهان وآن جهان را آفريد وما بندگان را پاداش..] والثانية كتبت فى القرن السابع والثالثة كتبت فى القرن الثامن وهى مأخوذة من الأولى مصحفا. والرابعة الجديدة التى امر بتحريرها بايسنقر بن شاهرخ بن تيمور فى ٨٢٩ بعد تصحيح نسخة من الشاهنامه. أولها [افتتاح سخن آن به كه كنند أهل كمال..

مالك الملكى كه در تدبير ملك وملكوت. اما بعد در أين أيام كه تاريخ هجرت به ٨٢٩ رسيده..] وترجم الشاهنامه بالعربية نثرا البندارى قوام الدين فتح بن على بن محمد الأصفهانى فى (۶٢٠ ۶٢۴) ثم عباس اقدام الخليلى صاحب جريدة (اقدام) الطهرانية

(٨٢١)

مفاتيح البحث: دولة ايران (١)، مدينة طهران (١)، الشهادة (١)

صفحه ١٣۶

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانى - ج ٩ق٣ - الصفحة ٨٢٢

بالعربية نظما وترجم باللغات الأوربية كثيرا، جمع فهرسها فى ذيل ترجمة مؤهل بالافرنسية وفى ذيل مقالة تولد كه الألمانى وذكر بعضها سعيد النفيسى فى مجلة (مهر السنة الثانية ص ۴٧١) وقال إنه ترجم الشاهنامةها كمان باللاتينية فى ١٨٠١ م. والنبورگ بالافرنسية، وجيمس آتكين سن بالانگليزية فى ١٨١۴ م. واستفان وستن الانگليزى فى ١٨١۵ م وگورس بالألمانية فى ١٨٢٠ م. وتوله رابرستن بالانگليزية فى ١٨٣١ م وولرس الألمانى باللاتينية فى ١٨٣٣ م. وفردريش أو كرت بالألمانية فى ١٨٣٧ م. وژول مؤهل بالافرنسية فى ١٨٣٨ م. وهاليستن باللاتينية فى ١٨٣٩ م. وويس فن أستار كنفلس بالألمانية فى ١٨۴٠ م. وفن شاك بالألمانية فى ١٨۵١ م. وهلن زيمرن بالانگليزية فى ١٨٨٢ م.

وپترى بالإيطالية فى ١٨٨٨ م. وساكالف بالروسية فى ١٩٠۵ م. وآرتور ژرژوارنر مع ادمون وارنر بالانگليزية فى ١٩٠۵ م. وويلموت بكستون بالانگليزية فى ١٩٠٧ م.

والكساندر راجرز بالانگليزية فى ١٩٠٧ م. وويليام استيگاند بالانگليزية فى ١٩٠٧ م.

ووالاس گاندى بالانگليزية فى ١٩١٢ م. واسيگمان بالألمانية فى ١٩١٩ م. وژرژ لچنيسكى بالألمانية فى ١٩٢٠ م. وورنر يانسن بالألمانية فى ١٩٢٢ م. ورادوانتال بالمجرية وآرتور كريستن سن بالدنمركية فى ١٩٣١ م. واكل أريك هرملين بالسويدية فى ١٩٣١ م. وژوزف اربلى بالروسية فى ١٩٣۴ م. هذا وقد لخص الشاهنامه مسعود سعد سلمان الشاعر فى القرن الخامس ثم لخصه فى عصرنا محمد على فروغي وطبعه فى ١٣١٣ ش.

ولحسن معرفت (خلاصهء شاهنامه) طبع فى ٢۵٧ ص. وقد طبع الشاهنامة بتصحيح عباس اقبال فى ٣٢۵٠ ص. فى ١٣١٣ ش وبتصحيح مكتبة خاور فى ٢۵۶٠ ص. وقدم أديب الممالك الفراهانى المذكور فى ص ۶۶ للشاهنامة مقدمة طبعت فى ١٣٣٣ وعلق عليه اگوستوس ولرس فى استراسبرگ فى ١٨٧٧ م وكذا المستر ما كان من كلكته ١٨٢٩ م.

وعباس اقبال بطهران ١٣۵٣ ودبير سياقى بها ١٣٧۶. ويطبع الان الشاهنامة بنظر الدكتور مهدى بيانى. ولهار مست (سپهبد فردوسى) وللدكتور مهدى حميدى الشيرازى (شاهكارهاى فردوسى). طبع فى ٧٠٠ ص وذكرنا فى ج ١٢ ص ١۴١ (سپاسنامهء فردوسى).

وخصص مجلة مهر عددان من سنتها الثانية بالمهرجان الألفى للفردوسى وسماه (فردوسى نامه) هذا وقد أقام الحكومة الإيرانية مهرجانا بمناسبة مرور الف عام من مولد الشاعر الحماسى فردوسى

(٨٢٢)

مفاتيح البحث: مدينة طهران (۱)

صفحه ۱۳۷

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحة ۸۲۳

فی ۱۳۱۳ ش. اشترک فی المهرجان العلماء والکتاب من أکثر الشعوب الشرقیة والغربیة.

وبهـذه المناسبة طبع وزارة المعارف الإیرانیة کتابا باسم (هزاره‌ء فردوسی) فیها مقالات مفیدة (دیوان فردوسی) مر بعنوان علی أکبر فردوسی فی ص ۷۵۰.

(۵۵۳۲: دیوان فردی أردبیلی أو شعره) هاجر إلی شیراز لتحصیل العلوم فی ۹۸۹ عابرا من کاشان. ترجمه فی (دجا ص ۲۹۶) وأورد بعض شعره نقلا عن کتاب (خلاصة الاشعار).

(۵۵۳۳: دیوان فردی تبریزی أو شعره) ترجمه معاصره سام میرزا وأورد شعره فی (تس ۵ ص ۱۴۲) وذکر انه العلاقبندی وأخیرا صار مجذوبا تارکا للعلائق حتی اللباس.

(۵۵۳۴: دیوان فردی تربتی) کان معاصر الشاه عباس الأول وتتبع دیوان حافظ و (مخزن الاسرار) للنظامی. کذا فی (گلشن ص ۳۱۵).

(۵۵۳۵: دیوان فردی زند أو شعره) اسمه صفر بیک السیاح القلندر الشیرازی. ترجمه معاصره فی (مع ج ۲ ص ۳۸۲) وأورد بعض شعره وکذا فی (انجمن ۴).

(۵۵۳۶: دیوان فردی شیرازی) ترجمه معاصره سام میرزا فی (تس ۵ ص ۱۵۳) وأورد شعره وهو غیر الأردبیلی المهاجر إلی شیراز فی ۹۸۹ لان سام میرزا الف التحفة فی ۹۵۷ وتوفی ۹۸۳ وهاجر الأردبیلی بعد هذا التاریخ بسنة سنین.

(۵۵۳۷: دیوان فرزاد) لمسعود بن حبیب الله. طبع باسم (کوه تنهائی) بطهران.

(۵۵۳۸: دیوان فرزدق یمنی أو شعره) کان معاصرا للحکیم الخاقانی. ترجمه فی (مع ۱: ۳۸۰) نقلا عن تذکرة تقی الدین الأوحدی وأورد قصیدته النونیة وتخلصه فی قوله:

غباری هست اگر باقی أدب کن بنده‌ء خود را * زتو تیغ از فرزدق سر، زتو حکم از فرزدق جان (۵۵۳۹: دیوان الفرزدق) هو أبو فراس همام بن غالب بن صعصعة الدارمی التمیمی المولود سنة ۳۸ والمتوفی بالبصرة سنة عشر ومأة ومات بعده بأربعین یوما مصاحبه ومهاجیه جریر بن عطیة بن حذیفة الخطفی املاه أبو عبد الله محمد بن زیاد المعروف بابن الأعرابی والمتوفی ۲۳۱ علی محمد بن حبیب البغدادی الذی توفی ۲۴۵ وطبع علی الحروف بی باریس فی مجلدین سنة ۱۸۷۰ م ۱۸۷۵ م. وطبع بالوهبیة فی القاهرة ۱۲۹۳ (۸۲۳)

مفاتيح البحث: مدينة طهران (۱)، الشاعر الفرزدق (۴)، أبو عبد الله (۱)، محمد بن زياد (۱)، محمد بن حبيب (۱)، اللبس (۱)

صفحه ۱۳۸

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحة ۸۲۴

وذکر بعض خصوصیاته فی معجم المطبوعات. ص ۱۴۴۴ ونسخة مخطوطة منه مشتملة علی ما یقرب من أربعمأة بیت عند السید جلال المحدث الأرومی نزیل طهران. وعده ابن شهرآشوب فی (المعالم ص ۱۳۹) من أصحاب الأیمة.

(۵۵۴۰: دیوان فرساد یزدی أو شعره) کان رئیس انجمن أدبی بها واسمه محمود ابن الشیخ علی أصغر مجد العلماء أطراه آیتی فی (تش یز ص ۳۱۷) وأورد بعض شعره.

(۵۵۴۱: دیوان فرشته استرآبادی أو شعره) وهو محمد قاسم هندوشاه ترجمه فی (تغ ص ۱۰۰) وعده من شعراء عهد إبراهیم عادل شاه

فی دکن.

(۵۵۴۲: دیوان فرصت أو شعره) واسمه محمد بیک من امراء الدولة الصفویة. قال النصرآبادی فی (نر ۲ ص ۴۸) انه مات قبل تألیفه بأربع سنوات ثم أطری شعره وشجاعته فی الحرب وکذا فی (تش ص ۱۸).

(۵۵۴۳: دیوان فرصت سبزواری أو شعره) واسمه المیرزا رجب علی بن المیرزا رخصت الشاعر السبزواری. کتب بخطه دیوان الحکیم السبزواری المتخلص (أسرار) وفرغ من الکتابة ۱۲۸۷ والنسخة عند السید محمد حسن بن السید مهدی بن إبراهیم السبزواری.

(۵۵۴۴: دیوان فرصت شیرازی) للمیرزا محمد نصیر بن جعفر بهجت الحسینی مؤلف (آثار عجم) المذکور فی (ج ۱ ص ۸) وقد توفی فی عاشر صفر ۱۳۳۹ وترجمته المفصلة فی (مجلة ارمغان) ج ۲ العدد ۸ و ۹ ص ۴۲ ودیوانه فارسی طبع فی بمبئی فی ۵۵۴ ص فی ۱۳۳۴ وسماه (بستان) وذکر إبراهیم ساکت فی مقدمته سائر تصانیفه وذکر فی (آثار عجم) فهرس بعض ما فیه من اشعاره. وطبع له مثنوی (غدیریة) بطهران ۱۳۲۵ فی ۱۵ ص علی الحجر مع مقدمة ذکاء الملک فروغی محمد حسین ومر له (اشکال المیزان) فی ج ۲ ص ۱۱۲ ومر والده بهجت فی ص ۱۴۷ وترجمه ایزد گشسب فی (نامهء سخنوران ص ۱۲۶) و ((ریحانة الأدب) و (سخنوران نامی معاصر ۲: ۲۰۴).

(دیوان فرقتی انجدانی) راجع فرقتی کاشانی.

(دیوان فرقتی جوشقانی) راجع فرقتی کاشانی.

(۵۵۴۵: دیوان فرقتی کاشانی) وهو المیرزا أبو تراب بیگ بن الخواجة میرزا علی

(۸۲۴)

مفاتیح البحث: شهر رجب المرجب (۱)، مدینة طهران (۲)، الموت (۱)، الحرب (۱)

صفحه ۱۳۹

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحة ۸۲۵

الانجدانی أو الجوشقانی الکاشانی. قال فی (میخانه ص ۳۲۲) ولد والده بالجدان انگدان بین قم وکاشان، وصار وزیر ولیجان بن محمد ترکمان موصلو حاکم کاشان من قبل السلطان محمد الصفوی (۹۸۵ ۹۹۵)، وولد فرقتی بقزوین، وقال غیره من أصحاب التذاکر ان مولده جوشقان أو انجدان ومات والده بکاشان وهو شاب، فسافر إلی خراسان وصاحب بها (فصیحی) ثم رجع قال فی (میخانه) سمعت بلاهور انه مات ۱۰۲۶ بأصفهان وفی (تغ ص ۱۰۱) ۱۰۲۷ ترجمه فی (سرو ص ۳۷) وفهرس ریوو (خص ۸ ص ۲۲۵) و (نتایج ص ۵۳۷) و (تش ۲۳۴) و (گلشن ص ۱۰) وریحانة الأدب وحواشی میخانه عن مخزن الغرایب ومنتخب الاشعار وغیره. وأورد له ترجیع بند (ساقینامه) وفی (سرو ص ۳۷) انه اخذ تخلصه من صادقی کتابدار وفی (تغ ص ۱۰۱) انه کان یتخلص أولا کامی ودیوانه فی الف بیت.

(۵۵۴۶: دیوان فرقدی خراسانی أو شعره) من شعراء آل سلجوق واسمه الحکیم محمد بن عمر کما ذکر فی (ج ۱ ص ۳۸۰) وأورد قرب خمسین بیتا من شعره وذکره فی (نقض مثالب الروافض ص ۲۵۲).

(۵۵۴۷: دیوان فرقی هروی أو شعره) قال الصادقی فی (خص ۸ ص ۲۹۴) ان له محسنات کثیرة وأورد بعض شعره وعنه فی (سرخوش ص ۸۸) و (گلشن ص ۳۱۵) (۵۵۴۸: دیوان فروتن کرمانی) واسمه عباس ولد بکرمان ۱۳۴۳ وهاجر إلی طهران. وله (فلاسفهء بزرگ یونان) و (تجزیهء أفغانستان) و (گیتار) فی ۱۰۰ ص.

(۵۵۴۹: دیوان فروغ أصفهانی أو شعره) واسمه المیرزا محمد لی کانت بینه وبین فروغ التبریزی مطارحات شعریة ذکره فی (دجا ص ۲۹۶) ولم یذکر ماخذ کلامه وجاء شعره فی (مسرت ص ۳۱۵) وفی (تغ ص ۱۰۱) انه ولد ۱۱۰۰.

(۵۵۵۰: دیوان فروغ أصفهانی) واسمه المیرزا مهدی فروغ الدین الأصفهانی ابن المیرزا محمد باقر المتخلص (بهجت) المذکور فی ص ۱۴۶ ۱۴۷ ولد بتبریز ۱۲۲۳ وکان ملازم فریدون میرزا ابن نائب السلطنهٔ المتخلص (فرخ) ولذلک کان یعرف (فروغ فرخی) کما فی (مع ۲ ۳۹۶) و (المآثر ص ۲۰۶) و (المدایح المعتمدیهٔ) ومر له (تذکرهٔ الشباب) وله (تقصارهٔ النحور) وتقصارهٔ الصدور) ومنظومهٔ (فرخ کلام)

(۸۲۵)

مفاتیح البحث: مدینهٔ إصفهان (۱)، مدینهٔ طهران (۱)، أفغانستان (۱)، محمد بن عمر (۱)، خراسان (۱)، الموت (۱)

صفحه ۱۴۰

الذریعهٔ - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحهٔ ۸۲۶

فی ۱۱۰۰ بیت، نظمه باسم فریدون میرزا. توجد نسخته عند (الملک ۱۲۷) وله (فروغستان) الفه ۱۲۵۸ فی ثلاث دفاتر. وله (صحائف العالم) أو (ریاض الصفا فی مشاهیر الرجال والنسا) الذی قد یسمیه (مرآت الحق) توجد نسخهٔ منه فی (جامعهٔ طهران ۱۲۸) کما فی فهرسها ۲: ۵۸۴ وفی نسخهٔ محمد وجدانی بطهران سماه (صحائف العلوم) وتوجد دیوان فروغ هذا عند وجدانی المذکور فی ثلاثهٔ آلاف بیت.

(۵۵۵۱: دیوان فروغ أصفهانی أو شعره) وهو المیرزا محمد المنجم من أقرباء المیر محمد حسین المنجم باشی لفتح علیشاه. مهر فی الخط النستعلیق وذهب إلی أصفهان ومدح منوچهر خان فذکره فی (المدایح المعتمدیهٔ).

(۵۵۵۲: دیوان فروغ أصفهانی أو شعره) واسمه جلال برجیس ابن أبی طالب برجیس المعلم بثانویات أصفهان. ترجمه وأورد شعره فی (شعرای معاصر أصفهان ص ۳۵۵).

(۵۵۵۳: دیوان فروغ بیرجندی أو شعره) واسمه الحاج محمد حسین الواعظ الخطاط هاجر إلی أصفهان ورجع إلی وطنه بیرجند. أورد شعره وترجمه آیتی فی (بهارستان ص ۳۱۴).

(۵۵۵۴: دیوان فروغ تبریزی) واسمه الحاج عبد الله سافر إلی الهند وتوفی ببنارس ۱۲۱۰ وکانت بینه وبین فروغ الأصفهانی مطارحات شعریهٔ کما ذکره تربیت فی (دجا ص ۲۹۶).

(۵۵۵۵: دیوان فروغ کاشانی) هو محمد قاسمخان کما فی (المآثر ص ۱۹۵) ویقال له أبو القاسم خان بن ملک الشعراء فتح علی خان صبا کما ترجمه فی (مع ج ۲ ص ۳۷۰) وأورد ما یقرب من تسعمأهٔ بیت من اشعاره ومرا خوه محمد حسینخان عندلیب. وتوفی حدود ۱۲۹۱ یعنی بعد جلوس ناصر الدین بسبع وعشرین سنهٔ کما أرخه فی المآثر.

(دیوان فروغ فرخ زاد) راجع دیوان فرخ زاد.

(۵۵۵۶: دیوان فروغ نائنی أو شعره) وهو المیرزا محمد المنشی المولود ۱۱۷۴ والمتوفی فی العشر السابع من القرن الثالث عشر توجد اشعاره فی مجموعهٔ منشأته الموجودهٔ فی (سپهسالار ۲۷۶۹) کما ذکرناه فی (ج ۱۲ ص ۱۹۳).

(۸۲۶)

مفاتیح البحث: مدینهٔ إصفهان (۴)، مدینهٔ طهران (۲)، الهند (۱)، الحج (۲)

صفحه ۱۴۱

الذریعهٔ - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحهٔ ۸۲۷

(۵۵۵۷: دیوان فروغی استرآبادی أو شعره) نشاء بخراسان وتقرب عند الشاه طهماسب الصفوی. ترجمه وأورد شعره فی (تش ص

.(۱۵۲

(۵۵۵۸: دیوان فروغی أصفهانی) وهو المیرزا محمد حسین (۱۲۵۵ ۱۳۲۵) والملقب فی ۱۳۱۱ بذکاء الملک ابن محمد مهدی أرباب. طبع دیوان بطهران ۱۳۰۶ و ۱۳۲۵ فی ۵۵۲ ص. وله (تاریخ إیران) المطبوع ۱۳۱۹ و (ریحانة الأفکار) و (کلبهء هندی) وأصدر جریدة (تربیت) فی ۱۳۱۴ إلی ۱۳۲۵ الذی توفی بها. وجاء تاریخ وفاته فی (بدیع التواریخ):

بسال فوت أو نعمت چنین گفت * ذکاء الملک را مسکن جنان باد وطبع له ترجمة (عشق وعفت) فی ۱۳۲۴ وترجم أحواله فی (المآثر ص ۱۸۹) و (تاریخ جراید إیران ۲: ۱۱۶ ۱۲۴) عن جریدة صور إسرافیل. ویأتی ابنه فروغی طهرانی.

(۵۵۵۹: دیوان فروغی أصفهانی) اسمه المیرزا محمد کان ماهرا فی المجسطی وسافر إلی أفغانستان واتصل بسلطانها تیمورشاه الذی ولی الملک ۱۱۸۷ إلی موته ۱۲۰۷ ولقب منه بملک الشعراء. ترجمه فی (مع: ج ۲ ص ۳۸۳) وأورد بعض شعره.

(۵۵۶۰: دیوان فروغی بسطامی) هو المیرزا عباس بن آقا موسی المولود فی العراق ۱۲۱۳ کما ذکره فی (مع: ج ۲ ص ۳۹۴) وأورد نیفا ومأة بیت من شعره. وقال فی (المآثر والآثار ص ۲۰۶) ان کثیرا من غزلیاته مطبوع. وتوفی بطهران ۱۲۶۸ أو ۱۲۷۴ والأول مطابق لما ارخ وفاته المیرزا محرم فی قوله [بی فروغی هست خورشید سخن اندر حجاب] والتعمیة اخراج عدد فروغی وهو ۱۲۹۶ عن عدد هست إلی آخر المصراع وهو ۲۵۶۴ ولکن مهاجاته مع مشتری طوسی قبل موته بأیام کان بعد ۱۲۷۰ کما فی فهرس (المجلس) ۳: ۴۱۷. وقد طبع مع دیوان قائنی فی ۱۳۰۲ ص ۲۴۴ ص. بخط کلهر وثانیا فی ۱۳۷۷ (۵۵۶۱: دیوان فروغی خراسانی) توجد نسخته فی ۳۹۰ ص. کتبت فی ۱۲۴۹ عند (فخر الدین) فی ۴۰۰۰ بیت. مدح فیها فتحعلی شاه وشجاع السلطنة ونجفقلی خان.

(۵۵۶۲: دیوان فروغی شیرازی أو شعره) ترجمه معاصره سام میرزا فی (تس

(۸۲۷)

مفاتیح البحث: دولة ایران (۲)، دولة العراق (۱)، مدینة طهران (۲)، أفغانستان (۱)، خراسان (۱)، الموت (۱)

صفحه ۱۴۲

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحة ۸۲۸

ص ۱۶۵) وأورد شعره.

(۵۵۶۳: دیوان فروغی طهرانی) واسمه أبو الحسن بن محمد حسین ذکاء الملک فروغی الأصفهانی. ولد بطهران ۱۳۰۱ ونشر مجلة (فروغ تربیت) فی ۱۳۴۳ وطبع له مثنوی (شیدوش وناهید) فی ۱۳۴۱ فی ۱۲۵ ص. و (سرمایهء سعادت یا قلم وآزادی) فی ۱۲۵ ص. فی ۱۳۲۷ و (أوراق مشوش) ومثنوی (چار مینو) فی ۱۹۰ ص. وقد اخذ تخلصه من والده محمد حسین. وشارک أخاه محمد علی فروغی فی تألیف (تاریخ شعرا) المطبوع ۱۳۳۵ فی ۳۵۳ ص. ترجمه فی (سخنوران نامی معاصر ج ۲ ص ۲۱۷) و (شعرای معاصر أصفهان ۳۵۷) و (تاریخ جراید إیران ۴: ۶۹) (۵۵۶۴: دیوان فروغی قزوینی أو شعره) ترجمه معاصره الصادقی فی (خص ۸ ۲۸۴) وأورد جملة من شعره وکذا فی (همیشه بهار) و (تش ص ۲۲۷) و (گلشن ص ۳۱۵) والمستر براون فی (۴: ۸۸).

(۵۵۶۵: دیوان فروغی کشمیری) واسمه ملا حسن. ترجمه فی (خز ص ۳۶۷) وذکر اتصاله بشاهجهان الثانی فی ۱۰۶۱ وانه قدم إلیه بعض مثنویاته فوصله بألف روپیه وکانت الجوائز تصله إلی أن توفی ۱۰۷۷ وأورد عدة اشعار من کل واحد من مثنویین له وکذا فی (حسینی ص ۲۵۳) و (گلشن ص ۳۱۵) و (تغ ص ۱۰۱).

(۵۵۶۶: دیوان فروغی لنجانی) واسمه محمد حسن ولد بمبار که من قرالنجان بأصفهان فی ۱۳۴۰ ترجمه وأورد شعره فی (شعرای معاصر أصفهان ص ۴۲۲).

(۵۵۶۷: دیوان فروغی نیشابوری أو شعره) أورد شعره فی (مجتس ۶ ص ۱۶۵) (۵۵۶۸: دیوان فروغی همدانی أو شعره) کان عطارا.

ترجمه وأورد شعره في (حسيني ص ٢٤١) و (هميشه بهار).

(٥٥٦٩: ديوان فرهاد اشترى) واسمه على بن أحمد المعاصر بطهران. طبع له بها منظومة (ستاره‌ء سحرى) في ١٣٦٣ في ٤٠ ص.

(٥٥٧٠: ديوان فرهاد ميرزا) معتمد الدولة بن نائب السلطنة عباس ميرزا ابن السلطان فتح على شاه القاجار. ترجمه في (مع ج ١ ص ٤٦) وأورد نيفا وثلاثمأة بيت منه قصيدة وغزلا ورباعية وقطعة. ولد حدود ١٢٣٠ وتوفى ١٣٠٥ وحمل إلى الكاظمية

(٨٢٨)

مفاتيح البحث: دولة ايران (١)، مدينة الكاظمين (١)، مدينة إصفهان (٣)، مدينة طهران (٢)، على بن أحمد (١)، الحسن بن محمد (١)

صفحه ١٤٣

الذريعة - آقا بزرگ الطهراني - ج ٩ق٣ - الصفحة ٨٢٩

ودفن بمقبرته التي هيئها لنفسه عند تعميره للصحن، ويعرف بالفرهادية. أورد شعره في (تذكره‌ء علوى ص ١٨).

(٥٥٧١: ديوان فرهادى ما وراء النهرى) من شعراء عبيدخان وملازميه. ترجمه في (مجتس ٦ ص ١٥٨) وأورد شعره.

(ديوان فرهنك أصفهاني) واسمه محمد على المذهب للمصاحف وصاحب (طرب الأحباب) ترجمه معاصره في (مع ج ٢ ص ٣٩٩) وأورد قرب عشرين بيتا من شعره ومر بعنوان بهار أصفهاني في ص ١٤٤.

(٥٥٧٢: ديوان فرهنگ شيرازى) وهو الميرزا أبو القاسم بن الميرزا كوچك المتخلص بوصال ترجمه وأورد تصويره في (گلشن وصال ص ٤٠٠) وذكر أنه ولد ١٢٤٢ وتوفى ١٣٠٩ واقتدى بأبيه في مشقه للخطوط السبعة وتحسينها وأورد نموذج خطوطه وكثيرا من شعره وترجمه في (المآثر ص ٢٠٦) و (عم ٣٥٤) و (فارسنامه ٢: ١٥٠) و (نمونه‌ء خطوط خوش) وجاء تاريخه في بديع التواريخ كلك نعمت بهر تاريخ وفاتش زدرقم * شافع فرهنگ راد أي دل أبو القاسم بود:

(٥٥٧٣: ديوان فرهى) ترجمه النصرآبادى في (نر ٩ ص ٣٧٨) بعنوان ملا-فرهى الرشتى وأورد قطعة له يظهر منها ان تخلصه فريبى وهى:

همين بسست گلم راميان لاله رخان * كه بلبلى چو فريبى خوش نوا دارد فالمظنون ان فرهى من غلط النسخة.

(٥٥٧٤: ديوان فرياد عظيم آبادى) وهو السيد شاه الفت حسين الموسوى. له (دبستان أخلاق) الفه لواجد على شاه خاتم السلاطين بالهند. أورد شعره في (گلشن ص ٣١٦).

(٥٥٧٥: ديوان فريب أصفهاني) الميرزا عبد الغفار الطبيب بن الميرزا فتحعلى خوش نويس. ترجمه معاصره في (مع ج ٢ ص ٣٩٠) وأطرى طبعه ورسالته في الوباء ومنظومته (تشريح منظوم) مع حسن خطه حتى أنه كان تخلصه أولا (خطاط) ثم تخلص (فريب) وأورد قرب ثلاثمأة بيت من شعره.

(٥٥٧٦: ديوان فريب كرماني أو شعره) كان من شعراء الشاه عباس. ترجمه وأورد شعره

(٨٢٩)

مفاتيح البحث: الهند (١)، الطب، الطبابة (١)

صفحه ١٤٤

الذريعة - آقا بزرگ الطهراني - ج ٩ق٣ - الصفحة ٨٣٠

في (گلشن ص ٣١٦).

(٥٥٧٧: ديوان فريبى أصفهاني) وهو الميرزا حبيب الله بن الميرزا رجب الطهراني ولد بأصفهان ونشاء ومات بها وأرخ وفاته معاصره

بیگدلی بقوله [شد بجنة الماوا میرزا حبیب الله] ترجمه وأورد شعره فی (تش ص ۴۰۷).

(دیوان فریبی أصفهانی) واسمه اقازمان زرکش. ترجمه فی (نر ۹ ص ۳۳۲) راجع دیوان زرکش فی ص ۴۰۱.

(دیوان فریبی رازی) مر بعنوان شاپور رازی فی ص ۴۹۰.

(دیوان فریبی رشتی) کما یظهر من شعره المذکور فی تذکرة النصر آبادی ص ۳۷۸ تحت عنوان ملا- فرهی الرشتی کما مر فی ص ۸۲۹.

(۵۵۷۸: دیوان فریبی سمنانی) أو شعره من أقرباء قاضی سمنان. ترجمه معاصره الصادقی فی (خص ۶ ص ۹۳) وأورد شعره.

(دیوان فریبی طهرانی) من المنسوبین إلی أمیدی الطهرانی ذکره الصادقی فی (خص ۸ ص ۲۰۱) وأورد نیفا وعشرین بیتا من اشعاره وکذا فی (همیشه بهار) والظاهر أنه شاپور رازی المذکور فی ص ۴۹۰.

(۵۵۷۹: دیوان فریبی کشمیری أو شعره) واسمه المیر عبد الله الملقب (مژه) لأنه کان یغمز بطرفه عند المکالمة کثیرا لاعن قصد، ترجمه فی (میخانه ص ۵۷۱) وأورد شعره وقال شعره کثیر ولم یجمعه إلی الآن. ولد بکشمیر ولم یتحمل مشقة الاسفار.

(دیوان فرید أحوال) راجع فرید أصفهانی ودیوان أحول فی ص ۶۰.

(۵۵۸۰: دیوان فرید أصفهانی) واسمه المعروف به هو فرید الدین الأحول معاصر شیخ سعدی ومداح سعد بن زنگی. ترجمه فی (مع ج ۱ ص ۳۷۷) و (لت ۳) و (تش ص ۱۸۳) و (تغ ص ۱۰۱) وقال إن دیوانه فی ألفی بیت وأورد منه قرب مائتی بیت وفی مجلة دانش العدد ۴ انه مطبوع من نشریات مکتبة مهر وتوجد دیوان الأحول فی (الرضویة) کما مر، فی ص ۶۰ وتوجد نسخة أخری منه عند (الملک ۵۳۰۷) کتبت فی القرن الحادی عشر.

(۵۵۸۱: دیوان فرید چالشتری) واسمه محمد دهبان الأصفهانی ابن غلام علی ولد ۱۲۸۸ ش. ومات ۱۳۱۷ ش. طبع قسم من دیوانه فی ۱۳۵۲ فی ۶۲ ص. ترجمه فی (شعرای

(۸۳۰)

مفاتیح البحث: شهر رجب المرجب (۱)، مدینة إصفهان (۱)، اللعن (۱)

صفحه ۱۴۵

الذریعة – آقا بزرگ الطهرانی – ج ۹ق۳ – الصفحة ۸۳۱

معاصر أصفهان ص ۳۵۴) و (أدبیات معاصر ص ۹۹).

(۵۵۸۲: دیوان فرید خراسانی) واسمه فرید الدین کان من کتاب السلطان سنجر ترجمه فی (مع ج ۱ ص ۳۷۷) وذکر ان من مصنوعاته الشعریة نظم (ترکیب بند) التزم فی مصاریع کل بند بشیء، فالتزم فی البند الأول بذکر الید والرجل فی کل مصراع، وفی البند الثانی التزم بذکر اللیل والنهار فی مصاریعه، وفی الثالث الروح والقلب، وفی الرابع الشمس والفیء وغیر ذلک، کذا فی (حسینی ۳۵۱) و (لت ۲) و (تغ ص ۱۰۱).

(دیوان فرید الدین) النیشابوری مر بعنوان العطار.

(۵۵۸۳: دیوان فرید دهلوی) وهو فرید الدین مسعود الملقب (گنج شکر) ابن جمال الدین سلیمان من مشایخ الصوفیة بالهند جاء والده إلی کابل فولد له هناک عز الدین محمد وفرید الدین مسعود ونجیب الدین متوکل، ثم هاجروا إلی دهلی. وتلمذ علی قطب الدین محمد الکاکی ومات ۶۶۴. ترجمه وأورد شعره فی (حسینی ص ۲۳۳ ۲۴۱) و (مع ۱: ۳۷۴).

(۵۵۸۴: دیوان فرید فارسی أو شعره) ترجمه وأطری شعره فی (هفت ۲۴۷).

(دیوان فریدون ترک) مر فی السین بتخلصه سابق ترک فی ص ۴۱۵.

(۵۵۸۵: دیوان فریدون شیرازی أو شعره) کان اشتغاله بشیراز سنین ثم هاجر منها إلی أصفهان ونزل بشمس آباد وتلمذ علی المولی رجب علی الحکیم وتوفی ودفن فی جوار الحکیم بمقبرهٔ بابا رکن الدین. ترجمه النصر آبادی فی (نر ۶ ص ۱۹۸) وأورد بعض اشعاره.

(۵۵۸۶: دیوان فریدون حسین میرزا أو شعره) هو ابن السلطان حسین بایقرا (حسینی گورکانی) المذکور فی ص ۲۵۵ ورث الفضائل عن أبیه کسائر اخوته بل فاق فی ذلک علیهم کما فی (لط ص ۱۲۸) وترجمه أیضا سام میرزا وذکر مجملا من تواریخه وانه قتل ۹۲۵ وذکر بعض شعره وکذا فی (همیشه بهار) و (حسینی ص ۲۴۳) وقالوا کان معشوق (أهلی خراسانی) المذکور فی ص ۱۱۲.

(۵۵۸۷: دیوان الفزار أو شعره) عده ابن شهرآشوب فی (المعالم ص ۱۳۷) من المجاهرین فی مدیح أهل البیت وفزار من بیوت العرب.

(۸۳۱)

مفاتیح البحث: شهر رجب المرجب (۱)، مدینهٔ إصفهان (۲)، ابن شهرآشوب (۱)، جمال الدین (۱)، نجیب الدین (۱)، الهند (۱)، القتل (۱)

صفحه ۱۴۶

الذریعهٔ - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحهٔ ۸۳۲

(۵۵۸۸: دیوان فزونی استرآبادی) وهو هاشم بیگ بن جلال النقاش کما سماه فی (میخانه ۲ ص ۴۴۴) و (گلشن ۳۱۷) ولیس محمود کما سمیناه فی (مستدرکات ج ۷ ص ۲۹۶) وهو صاحب کتاب (بحیرهٔ) الذی ذکرناه فی (ج ۳ ص ۵۰ و ۲۴۱) (۱) قال فی میخانه ولد فزونی باسترآباد وتربی بها وسافر فی شبابه إلی الهند للتجارهٔ وسکن کشمیر وتقرب عند حاکمها ملک صفدر خان الذی حکم کشمیر من ۱۰۲۲ إلی أواخر ۱۰۲۴ وأوائل ۱۰۲۵ فانعزل وجاء إلی الهند وجاء معه فزونی فسافر فزونی إلی دکن وقد نظم (ساقینامه) باسم الشاه عباس الصفوی من دون ان یراه کذا فی میخانه.

أقول: وذکر له صاحب الریاض (اللجین الطبریهٔ) فی التاریخ ویوجد فی المتحف البریطانی (فتوحات عادلشاهی) لمؤلف اسمه فزونی استرآبادی کان حیا فی ۱۰۵۴ کذا فی حاشیهٔ میخانه. وقال فی (گلشن ص ۳۱۷) ان اسمه محمد وکان خطاطا ماهرا فی الشطرنج. سافر إلی الهند فی ۱۰۱۷ ورجع إلی أصفهان وتجنن ومات بها.

وفی (روشن ص ۵۲۸) سماه محمود وقال هو معاصر لفزونی السبزواری الأصفهانی المسکن أیضا. واستظهر فی الریحانهٔ اتحادهم جمیعا مع فزونی سمنانی الآتی.

(دیوان فزونی سبزواری) راجع فزونی استرآبادی.

(۵۵۸۹: دیوان فزونی سمنانی) کان من سادات سمنان. ترجمه وأورد شعره النصر آبادی فی (نر ۹ ۲۶۳) و (گلشن ص ۳۱۸). وراجع فزونی استرآبادی.

(۵۵۹۰: دیوان فسونی أو شعره) أورد شعره وأطراه فی (خص ۸ ص ۲۹۰) (۵۵۹۱: دیوان فسونی تبریزی) واسمه محمود بیک بن عبد الله ترجمه فی (خص ۸ ص ۲۰۳) و (تش ص ۳۲) وأورد من شعره أبیاتا منها قوله:

خواب راحت شد از آن دیده که دیدن دانست * رفت آسایش از آن دل که طپیدن دانست وترجمه فی (دجا ص ۲۹۷) بعنوان بیک بن عبد الله فسونی من صلحاء تبریز

(۱) وقد الف الکتاب هذا فی حدود (۱۰۲۶ ۱۰۲۱) وطبع بإیران مع مقدمهٔ لعبد الکریم بن عباس علی فی ۱۳۲۸ فی ۶۵۶ ص. فما ذکر فی ج ۳ ص ۲۴۲ من أن عبد الکریم التفرشی هو مؤلف الکتاب غلط کما أشرنا إلیه فی ۷: ۲۹۶ فلیصحح.

(۸۳۲)

مفاتیح البحث: مدینهٔ إصفهان (۱)، الهند (۳)، دولهٔ ایران (۱)، عبد الکریم (۱)

صفحه ۱۴۷

الذریعهٔ - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحهٔ ۸۳۳

وشعرائها وأطراه نقلا عن (خلاصهٔ الاشعار) ثم نقلا أیضا عن (سفینهء خوش گو) وأورد له اشعار منها ما مر، ولم یذکر اسمه بل قال هو زوج أخت چلبی بیک العلامهٔ وهاجر إلی بلاد الهند فی عهد أکبر شاه واتصل بخان خانان إلی أن توفی بالله آباد ۱۰۲۷ وذکر ان بدء اشتهاره من ۹۹۸ وان له رسالهٔ فی الحساب وکتاب لغهٔ فارسیهٔ اسمه ((مفتاح المعانی) ودیوان شعر وذکره النفیسی أیضا فی فهرست فرهنگهای فارسی رقم ۱۸۲ فی مقدمهٔ (برهان قاطع). وترجمه فی (حسینی ص ۲۵۴) أیضا.

(۵۵۹۲: دیوان فسونی یزدی) واسمه امامقلی بیک من ایل استاجلو. ترجمه الصادقی فی (خص ۷ ص ۱۱۴) وأورد بعض اشعاره، منها قوله:

کم التفانی یوسف غرور محبوبی است * وگرنه در پی محرومی زلیخا نیست وقوله:

بهجرت زنده أم می‌بایدم کشت * که در عشق أین گنه بخشیدنی نیست وترجمه آیتی فی (تش یز ص ۳۱۸) بعنوان فسونی الیزدی ولم یذکر اسمه بل ذکر انه هاجر إلی تبریز برههٔ، وکان مشغولا بالدفتر داریهٔ فسافر إلی الهند واتصل بأکابرها إلی أن قضی بها أکثر عمره وتوفی بها. وکان له دیوان بقی هناك وقد ظفرنا ببعض اشعاره. ثم ذکر اشعارا ومنها البیتان المذکوران.

(۵۵۹۳: دیوان فصاحت هندی) للسید عباس حسن المعاصر الهندی المتخلص بفصاحت مطبوع بالهند.

(۵۵۹۴: دیوان فصیح أصفهانی) هو أکبر من أخیه المیرزا طاهر واقعه نویس ترجمه معاصره النصر آبادی فی (نر ۴ ص ۸۱) وذکر انه نظم بأمر السلطان (غزوات أمیر المؤمنین) فی کمال البلاغهٔ ونقل بعض مثنویه ورباعیاته.

(۵۵۹۵: دیوان فصیح أصفهانی) واسمه محمد حسین میرزا خاقانی نژاد ابن محمد ولی میرزا کوچک بن ولی میرزا بن فتحعلی شاه، ولد بأصفهان فی ذی الحجهٔ ۱۳۳۳ وتوفی ۳۰ ع ۲ ۱۳۶۳ کان یکتب فی جراید أصفهان وشیراز ثم طهران. ترجمه وأورد شعره فی (شعرای أصفهان ص ۳۶۲) وکتبه لنا المعلم الحبیب آبادی أیضا.

(دیوان فصیح دشت بیاضی) محمد بن محمد بن علی راجع فصیح هروی.

(۸۳۳)

مفاتیح البحث: شهر ذی الحجهٔ (۱)، مدینهٔ إصفهان (۳)، مدینهٔ طهران (۱)، محمد بن محمد بن علی (۱)، الهند (۳)، الطهارهٔ (۱)، الزوج، الزواج (۱)

صفحه ۱۴۸

الذریعهٔ - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحهٔ ۸۳۴

(دیوان فصیح الزمان فسوی) مر بعنوان (رضوانی فسوی) فی ص ۳۷۰.

(۵۵۹۶: دیوان فصیح لکهنوی) لمیرزا جعفر علی الکهنوی المجاور لمکهٔ المتوفی قبل ۱۲۹۵، طبع له (نان ونمک) و (نخل ماتم) بالأردویهٔ نظما.

(دیوان فصیح الملك شیرازی) مر بعنوان شوریده شیرازی فی ص ۵۴۷.

(۵۵۹۷: دیوان فصیح هروی) ترجمه وأورد شعره فی (مجن ۳ ص ۳۲ و ۲۰۵) وقال تتبع قصاید سلمان الساوجی المصنوعهٔ، ونظم (جواب مخزن الاسرار) ولکن جاء اسمه فی (ص ۳۲ منه) فصیحی بدل فصیح وهو صاحب (بدایع الصنایع) فی البدیع الموجود فی

مکتبة مجلس الشیوخ بطهران رقم ۷۵۶۲. والظاهر أنه غیر فصیح الخوافی الذی ذکر وفاته (شاهد صادق) فی ۹۲۵.

(۵۵۹۸: دیوان فصیح هروی أو شعره) ترجمه وأورد شعره فی (مجن ۴ ص ۱۰۶) و ۲۸۱). واسمه فصیح الدین ولعله والد محمد کریم دشت بیاضی شارح النصاب المطبوع کما فی (فرهنگنامه های عربی بفارسی ص ۲۰۳) وقال فی (شاهد صادق) مات فصیح هروی فی ۹۲۵.

(۵۵۹۹: دیوان الفصیحی الاسترآبادی أو شعره) وهو علی بن محمد بن علی المعروف بابن أبی زید وأبی الحسن من مدرسی النظامیة ببغداد والمتوفی ۵۱۶ ترجمه فی (لس ص ۱۱۶) وابن خلکان ومعجم الأدباء وغیرهم وله (الرد علی ابن سکرة) فی تحریم المتعة نظما.

(۵۶۰۰: دیوان فصیحی تبریزی) ترجمه وأورد شعره فی (خص ۸ ص ۱۷۲) و (نتایج ص ۵۳۹) و (تش ص ۳۲) و (تس ص ۱۴۲) وفی (دجا ص ۲۹۸) نقلا عن (صحف إبراهیم) انه من شعراء الشاه طهماسب وان دیوانه فی ألفی بیت وانه توفی ۹۵۶.

(۵۶۰۱: دیوان فصیحی جرجانی) ترجمه فی (لت ۱) و (مع ۱ ص ۳۸۱) نقلا عن تذکرة (هفت إقلیم) وانه کان من شعراء عنصر المعالی کیکاوس بن إسکندر بن قابوس، وان له مثنوی (وامق وعذراء) وقال دولتشاه فی (لت ۱) انه رأی نسخة منه ناقصة.

(۵۶۰۲: دیوان فصیحی خراسانی) لقبه فی (میخانه ص ۳۸۹ ۳۹۶) ملک الشعراء خراسان وفصیحی أنصاری، وقال: ولده جده المولی میرجان فی اسفرغابد (ولعله اسفرآئین)

(۸۳۴)

مفاتیح البحث: کتاب بدائع الصنائع لأبو بکر الکاشانی (۱)، مدینة مکة المکرمة (۱)، مدینة طهران (۱)، علی بن محمد (۱)، خراسان (۱)، الموت (۱)، الشهادة (۲)، الکرم، الکرامة (۱)

صفحه ۱۴۹

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحة ۸۳۵

من نواحی جام، وصارا حد علمائها. ولما غلب عبید الله خان ازبک (حاکم ما وراء النهر فی ۹۴۰ ۹۴۶) علی خراسان اخذ معه میرجان إلی بخارا وهناک الف (روضة الأصحاب) فی سیرة النبی (ص) وبهار ولد له أبو المکارم والد فصیحی وترقی ثم ولد ابنه فصیحی هذا.

ثم إن خان ازبک ارسل أبا المکارم واعظا لهرات فجاء معه ابنه فصیحی إلی هرات وهو ابن عشر سنین، وترقی امره، ولما فتح الشاه عباس هرات اخذ معه فصیحی إلی قزوین لکنه لم یبق کثیرا ورجع إلی هرات. وفی سنة ۱۰۲۲ فر من هرات مع عدة إلی الهند، ولکن جیش حسین خان شاملو الحاکم الصفوی اخذه وحبسه فی هرات وحلق لحیته، ولکن الشاه عباس فی ۱۰۲۷ اخذه إلی أصفهان وأکرمه وفی (عالم آرا ص ۶۹۶) ان ذلک کان فی ۱۰۳۱ وعن فهرس بانکی پورانه مات فی ۱۰۴۹ وقال تلمیذه درویش واله فی تاریخه:

[بگو فصیحی آزاده سوی جنت شد]. ودیوانه فی ستة آلاف بیت کما فی (نر ۹ ص ۲۴۸) أو أربعة الألف وخمسمأة کما فی میخانه، وهی موجودة فی مکتبة (بانکی پور) وقال النصرآبادی انه کان مقربا عند حسن شاملو، وقال فی (میخانه ص ۱۸۱) فی أحوال عرفی: ان فی سنة ۱۰۲۷ ارسل فصیحی هذا شخصا من هرات إلی الهند لیأتی بعظام عرفی الرمیمة وترجمه فی (نتایج ص ۵۳۹) و (حسینی ص ۲۵۱) و (سرو ص ۵۰) وجاء شعره فی (مسرت ص ۲۱۸) و (تش ص ۱۵۰) و (سرخوش ص ۸۵).

(دیوان فصیحی هروی) راجع فصیح هروی وتوجد نسخة منه فی (بنگاله) وأخری عند (فخر الدین) (۵۶۰۳: دیوان فصیحی یزدی أو شعره) ترجمه وأورد شعره فی (خص ۸ ص ۲۶۳).

(۵۶۰۴: دیوان فضائی همدانی أو شعره) کان أستاذ صادقی کتابدار ترجمه فی (خص ۸ ص ۲۴۷) وأورد بعض شعره.

(۵۶۰۵: دیوان فضل بن عباس أو شعره) وهو المعروف بالشیخ أبی العباس الزنجی البخاری معاصر رودکی فی عصر آل سامان، کما ترجمه فی (مع ج ۱ ص ۳۸۱) وأورد شعره.

(۵۶۰۶: دیوان فضل بن عباس أو شعره) عده أبی شهرآشوب فی (المعالم ص ۱۳۸)

(۸۳۵)

مفاتیح البحث: الرسول الأکرم محمد بن عبد الله صلی الله علیه وآله (۱)، مدینهٔ إصفهان (۱)، أبو المکارم (۱)، خراسان (۱)، الهند (۲)، الموت (۱)، الغلّ (۱)

صفحه ۱۵۰

الذریعهٔ - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحهٔ ۸۳۶

ممن مدح أهل البیت.

(۵۶۰۷: دیوان فضل بن عتبه أو شعره) عده أیضا ابن شهرآشوب فی (المعالم ۱۳۸) ممن مدح أهل البیت.

(۵۶۰۸: دیوان فضل خلخالی أو شعره) من أحفاد بایزید الخلخالی. توفی ۹۵۴ ودفن فی قزوین بمقبرهٔ جده ترجمه فی (دجا ص ۲۹۸) نقلا عن صحف إبراهیم وأورد شعره.

(۵۶۰۹: دیوان میرزا فضلعلی تبریزی) هو ابن المیرزا عبد الکریم بن المیرزا أبی القاسم ابن المیرزا محمد الإیروانی، التبریزی المولد (۱۲۷۸ ۱۳۳۷) مؤلف (حدائق العارفین) المذکور فی ج ۶ ص ۲۸۶ و (ریاض الأزهار) شبه الکشکول و (سفرنامهء أوربا) وشرح (العینیهٔ الخمریهٔ) ودیوانه عربی وفارسی ذکره فی (دجا ص ۲۹۸).

(دیوان فضلعلی گرجی) حفید أصلان بیک الگرجی من خاصهٔ غلمان الشاه عباس والمتخلص (ممتاز) ترجمه النصر آبادی فی (نر ۲ ص ۴۵) وأورد جملهٔ من اشعاره.

(۵۶۱۰: دیوان فضلعلی) الإیرانی نزیل لاهور بالهند فی عصر محمد فرخ سیرشاه.

ترجمه فی (خز ص ۳۷۳) وأورد شعره فی تاریخ قدوم النواب آصفجاه.

(دیوان فضل الله ابن داود) راجع دیوان فضل الله سودخری.

(دیوان فضل الله ابن أبی الخیر) مر بعنوان أبی سعید أبی الخیر فی ص ۴۱.

(دیوان فضل الله أبو اللیثی) راجع دیوان خواجهٔ (خواند سمرقندی) فی ص ۳۰۷ وترجمه فی (نتایج ص ۲۰) وذکر طبعاتها فی فهرس مشار ج ۱ ص ۷۹۷. وقال فی (امتحان ۱: ۶) انه رأی نسخهٔ منه بخط میر علی الهروی.

(۵۶۱۱: دیوان فضل الله جمالی أو شعره) من عرفاء دهلی وتلمیذ سماء الدین الچشتی وعبد الرحمان الجامی. وسافر إلی خراسان ومکهٔ وأدرک الدوانی والجامی ورجع ومات فی ۹۴۲ ودفن بمزار قطب الدین. ترجمه وأورد شعره فی (نتایج ص ۱۵۳).

(۵۶۱۲: دیوان فضل الله حروفی) راجع دیوان نعیمی استرآبادی.

(دیوان فضل الله الراوندی) راجع الراوندی فی ص ۳۵۲ و ج ۷ ص ۸۹.

(۵۶۱۳: دیوان فضل الله شیرازی أو شعره) جاء من وطنه إلی استرآباد وسکن بها

(۸۳۶)

مفاتیح البحث: مدینهٔ مکهٔ المکرمهٔ (۱)، ابن شهرآشوب (۱)، عبد الرحمان (۱)، عبد الکریم (۱)، خراسان (۱)، الهند (۱)

صفحه ۱۵۱

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحة ۸۳۷

تاجرا، وکان ماهرا فی النرد والشطرنج الکبیر والصغیر حضورا وغیابا. کذا وصفه وأورد شعره فی (مجن ۶ ص ۱۲۱ و ۲۹۹).

(۵۶۱۴: دیوان فضل الله سودخری) لبدایع نگار فضل الله ابن الملا- داود ملا- باشی السودخری الخراسانی المتوفی ۱۳۴۳ طبع له منظومات (تاریخ نامه) بمشهد ۱۲۳۱.

و (ترجمهء حدیث کسا) بها فی ۱۳۲۲ و (همایون نامه) بطهران ۱۳۲۶.

(دیوان فضل الله کرمانی) کما فی (لط ۶ ص ۲۱۹) راجع دیوان أفضل الدین کرمانی. واسمه أفضل الدین محمود ابن ضیاء الدین احمد الوزیر کما فی (لت الخاتمة) و (قزمج ۶ ص ۲۹۶).

(۵۶۱۵: دیوان فضل الله گرگانی) طبع له (أمواج یک روح متلاطم) نظما بطهران ۱۳۶۳. فی ۱۳۱ ص.

(دیوان فضل الله همدانی) راجع رشیدی همدانی فی ص ۳۶۲.

(۵۶۱۶: دیوان فضلی بغدادی) هو ابن محمد بن سلیمان الفضولی البغدادی المذکور فی الصفحة الآتیة. ترجمه فی (دجا ص ۳۹۹) وأورد شعره الترکی الذی انشائه فی ۹۸۸ وجاء ذکره فی (العراق بین الاحتلالین ۴: ۱۳۷ و ۱۰۳) نقلا عن (گلشن شعراء) لعهدی بغدادی.

(۵۶۱۷: دیوان فضلی جرفادقانی أو شعره) تلمیذ الحکیم شفائی ترجمه معاصره النصر آبادی فی (نر ۹ ص ۲۶۳) وأورد من شعره قرب عشرین بیتا وکذا فی (حسینی ص ۲۵۲) و (گلشن ص ۳۱۸).

(۵۶۱۸: دیوان فضلی شبستری) له منظومة (صحف الثقات) نظمه باسم شیخشاه شروانشاه فی ۹۲۷ ذکره فی (دجا ص ۲۹۹).

(۵۶۱۹: دیوان فضلی قزوینی) من الأدباء وأولاد العلماء بها. جمع بین حسن الخط وحسن الخلق کما ترجمه معاصره سام میرزا فی (تس ۴ ص ۷۸) وأورد شعره.

(۵۶۲۰: دیوان فضلی هروی أو شعره) النقاش الماهر. کان معاصرا ومعارضا لمولانا گلچین بمدینة هرات فی عصر المیرزا حسین بای قرا. ترجمه وأورد شعره فی (حسینی ص ۲۵۰) و (مجن ۳ ص ۸۲ و ۲۵۶) ولکن جاء اسمه فی هذا الأخیر فیضی بدل فضلی.

(۸۳۷)

مفاتیح البحث: دولة العراق (۱)، کتاب الثقات لابن حبان (۱)، مدینة طهران (۲)، محمد بن سلیمان (۱)، الوفاة (۱)

صفحه ۱۵۲

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحة ۸۳۸

(۵۶۲۱: دیوان فضولی بغدادی) واسمه محمد بن سلیمان من قبیلة بیات. ولد بکربلا حدود ۱۴۹۸ م (۱) نشأ ببغداد ونسب إلیها. ویلقبه الأتراک (رئیس الشعراء) وهو عندهم عدیل سنان پاشا. وعند الفرس له مکانة عظیمة وله شعر عربی أیضا. وله بلاغة فی اللغات الثلاث. قال فی (تس ۵ ص ۱۳۶) لم یخرج من بغداد شاعر أحسن منه. وقال فی (خص ۷ ص ۱۰۳) انه ذهب مع إبراهیم خان إلی بغداد ولما فی هذا من السلطان سلیمان خواندگار سکن فضولی الحلة واکتسب العلم هناک، وله ثلاثون الف بیت من الشعر رایته بخطه.

وقال فی (نر ۱۵ ص ۵۱۹) انه اثنی عشری المذهب وأورد معمیاته وکذا فی (هفت ص ۱۲۲) قال المستر براون فی (ج ۴ ص ۱۸۵) انه مات ۹۷۰ = ۱۵۶۱ م نقلا عن المستر گیب.

وقال العزاوی فی (العراق بین الاحتلالین ج ۴ ص ۹۸) انه یتبع الحروفیة والغلاة ولغته الآذریة ونقل عن (گلشن شعراء) وفاته فی ۹۶۳ بالطاعون. ولکن جاء تاریخ وفاته علی ظهر دیوانه المطبوع ۹۷۵ عن خمس وستین سنة من عمره. وترجم أیضا فی (دجا ص ۳۰۰) و

(الکاکائیة فی التاریخ) والف کل من سلیمان نظیف وهاشم ناهید وکوپرلی فؤاد والدکتور عبد القادر فراخان فی أحوال فضولی رسائل ترکیة مستقلة طبعت الأخیرة باستانبول مع تصاویر فی ۱۹۴۹ م. واما آثاره بالترکیة: فدیوانه الترکی طبع ببولاق وعلی هامشه (بحر طویل لنباتی القراچه داغی وطبع بتبریز مع مقدمة فی ۱۲۶۶. و (بنگ وباده) مثنوی توجد فی (سپهسالار) کما فی فهرسها (ج ۳ ص ۲۵۹) و (ترجمهء چهل حدیث جامی). واما بالفارسیة: فدیوانه الموجود عند (دهخدا) و (المکتبة المرادیة) کتبت فی ۹۵۹ ومکتبة خالص أفندی ومکتبة عباس العزاوی ببغداد، ومثنوی (رند وزاهد) المطبوع بطهران ۱۲۷۰ بعنوان (بحث رند وزاهد) واستانبول ۱۹۴۰ م. وأنقرة فی ۱۹۵۶ م مع مقدمة لکمال أدیب کورکچی اوغلو فی ۸۰ ص و (عشق وروح) المطبوع بإیران ۱۳۰۳ و (صحت ومرض) نثرا توجد عند عبد العلی طاعتی الرشتی بطهران، وطبع ترجمتها بالترکیة کما فی تاریخ العراق للعزاوی ۴: ۱۰۱ و (أنیس القلب) قصیدة شینیة فی ۱۳۳ بیتا فی قبال شینیة الخاقانی وخسرو الدهلوی والجامی وعرفی. کذا فی کشف الظنون. و (روح وبدن) قصة فارسیة عرفانیة یشبه (حی بن یقظان) توجد فی

(۱) کما فی مقدمة طبع (مطلع الاعتقاد) بباکو بقلم حمید ارسلی.

(۸۳۸)

مفاتیح البحث: دولة ایران (۱)، دولة العراق (۲)، مدینة کربلاء المقدسة (۱)، کتاب کشف الظنون لحاجی خلیفة (۱)، مدینة طهران (۲)، ترکیا (۱)، محمد بن سلیمان (۱)، مدینة بغداد (۲)، الموت (۱)

صفحه ۱۵۳

الذریعة – آقا بزرگ الطهرانی – ج ۹ق۳ – الصفحة ۸۳۹

(سپهسالار ۵۳۴). واما بالعربیة، فدیوانه المشتمل علی الغزل والقصاید توجد بمکتبة لننغراد تحتوی علی ۴۶۵ بیتا وهو متأثر فیها أیضا بنسیمی الحروفی. ونقل العزاوی عن (نمونهء أدبیات) ان فضولی کردی وله (شکایتنامه) کتب بها إلی نشانچی محمد پاشا أبدع فیها وتلاعب بالبیان و (مطلع الاعتقاد) فی علم الکلام بالعربیة ذکر فی کشف الظنون وطبعه أکادمیة العلوم الآذربایجانیة بباکو فی ۱۹۵۸ م. مع مقدمة لحمید الأرسلی فی ۱۱۴ ص. والباب الخامس من الرکن الرابع منه فی الإمامة. وفی ذیلها ۹۰ ص من قصایده العربیة.

(۵۶۲۲: دیوان فطرت بروجردی أو شعره) واسمه محمد امین بیگ اخذ العلم بأصفهان وسافر إلی الهند ورجع ترجمه وأورد شعره فی (مع ۲: ۳۸۲) وقال یکثر من القصاید.

(۵۶۲۳: دیوان فطرت مشهدی) للمیرزا معز الدین محمد ابن المیرزا فخرا، وسبط المیر محمد زمان المشهدی. کان آبائه من السادة الموسویة بقم هاجر هو من مشهد خراسان إلی أصفهان وتعلم سنتین بمدرسة (جده) وقال الحزین فی تذکرته (ص ۵۹) انه جاء إلی الهند فی عهد اورنگ زیب فلقبه بموسویخان وبدل تخلصه إلی (موسوی) وکان شایقا للرجوع إلی وطنه فلم یتمکن ومات هناک وأورد شعره. وقال فی (تش ص ۹۲) ان اشعاره لم تشتهر فی إیران. وجاء شعره فی (مسرت ص ۵۳۸) و (حسینی ص ۲۵۳) (ومطلع ۲: ۴۳۹) و (مفتاح التواریخ ۲: ۴۲۹). وتوجد دیوان معین الدین فطرت فی مکتبة (بنگاله).

(۵۶۲۴: دیوان فطرت نوایی أو شعره) واسمه چراغعلی من قریة نوا بمازندران ترجمه فی (مع ۲: ۳۹۴) وقال رآه فی صغره وأورد شعره، وکذا فی (انجمن ۴).

(۵۶۲۵: دیوان فطری کشمیری) ترجمه وأورد شعره فی (خز ص ۳۶۷) وذکر مدیحه لأکبر شاه وصلته له.

(۵۶۲۶: دیوان فغانی شاه جهان آبادی أو شعره) واسمه ظریف الملک أشرف علی خان ابن محمد شاه. سافر إلی عظیم آباد فی ۱۱۷۰. أورد شعره فی (گلشن ص ۳۱۸).

(۸۳۹)

مفاتيح البحث: دولة ايران (۱)، كتاب كشف الظنون لحاجى خليفة (۱)، مدينة إصفهان (۲)، خراسان (۱)، الهند (۲)

صفحه ۱۵۴

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانى - ج ۹ق۳ - الصفحة ۸۴۰

(۵۶۲۷: ديوان فغانى شيرازى) كان بشيراز يعمل السكاكين فتخلص (سكاكى) ثم هاجر إلى تبريز وترقى امره فى بلاط السلطان يعقوب (۸۸۴ ۸۹۶) فتخلص (فغانى) ونصبه الملك بمقام (باباى شاعران) ولقبه (بابا فغانى) وكان دائم الخمر وبعد موت السلطان هاجر إلى هرات، ومدح حاكم أبيورد ثم السلطان بايقرا، وفى الأخير تاب ومدح الرضا (ع) ومات فى ۹۲۵ كما فى (شاهد صادق) وترجم فى (لس ص ۲۵۶ أو ۵۳۹) و (تس ۵ ص ۱۰۲) و (هفت ص ۲۶۴) و (تش ص ۲۹۱) و (حسينى ص ۲۴۲) و (خيال ص ۷۴) و (روضة الصفا) و (مجن ص ۱۶۱ و ۳۰۷) وريحانة الأدب عن (سفينة الشعراء) و (فارسنامه ۲:

۱۵۰) وقد رأى سنگلاخ ديوانه بخط قاسم شاديشاه وذكره فى (امتحان ۱: ۱۱۵).

وتوجد ديوانه عند (الملك) و (فخر الدين ۱۰۴) و (دهخدا) وجامعة طهران كما فى فهرسها (۲: ۶۱) و (سپهسالار) وطبع ديوانه بلاهور فى ۲۸۱ ص. وباريس فى ۱۹۰۳ م.

فى ۱۴۴ + ۲۱ ص. وبطهران بتصحيح احمد سهيلى خوانسارى فى ۱۳۱۶ ش فى ۲۴۴ ص وقد أجاب ديوانه آرزو المذكور فى (ص ۵).

(۵۶۲۸: ديوان فغانى كابلى أو شعره) هو ابن مير سعيد گوينده وكان المير سعيد الكابلى خال الأمير على شير كما فى (لط ۲ ص ۵۳) وترجم الفغانى وأورد شعره فى (مجن ۳ ص ۸۰ و ۲۵۵).

(ديوان فغانى كرمانى) قال سنگلاخ فى (امتحان ۱ ۱۱۵) انه رأى ديوانه بخط قاسم شادى شاد. وأظنه اشتبه بالشيرازى.

(۵۶۲۹: ديوان فغانى كشميرى أو شعره) ترجمه معاصره النصرآبادى فى (نر ۱۱ ص ۴۴۸) وقال إنه سافر إلى الهند ولعله رجع ثم ذكر شعره.

(ديوان فغانى ميرم) ترجمه وأورد شعره فى (مجن ۳ ص ۸۶ و ۲۶۱) وزاد فى (لط ۳ ص ۸۷) انه كان يتخلص أولا فغانى ثم بدله إلى ضياء كما ذكرناه فى ص ۶۳۰ بعنوان ضياء الدين ميرم.

(۵۶۳۰: ديوان فغفور گيلانى) واسمه السيد محمد حسين بن أحمد اللاهجى كان والده مقربا عند خان احمد پادشاه گيلان وولد فغفور بلاهجان وتخلص فى شعره أولا (رسمى) ثم بدله إلى (فغفور) سافر إلى آذربايجان وگرجستان ومهر فى العربية

(۸۴۰)

مفاتيح البحث: الإمام على بن موسى الرضا عليهما السلام (۱)، مدينة طهران (۱)، آذربيجان (۱)، الهند (۱)، الشهادة (۱)، السفينة (۱)

صفحه ۱۵۵

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانى - ج ۹ق۳ - الصفحة ۸۴۱

والشطرنج والرياضيات والموسيقا والخط النستعليق وسافر إلى آذربايجان وگرجستان ثم رجع وناظر الحكيم شفائى الأصفهانى وتقرب عند الشاه عباس، فقصد الهند فى ۱۰۱۲ عن طريق قندهار وبقى بها مدة عند أميرها غازى ترخان المتخلص (وقارى) وصاحب (مرشد بروجردى) و (أسد قصه خوان) ولاختلاف حصل بينه وبينهما فر إلى لاهور، فاعتذر إليه غازى وطلب منه الرجوع إلى قندهار فلم يقبل وذهب إلى آگره وبقى مدة عند الحكيم على الگيلانى المتوفى ۱۰۱۸ ثم ذهب إلى برهان پور وتقرب عند الشاهزاده پرويز ابن سليم فى ۱۰۲۵ وجاء معه إلى الله آباد ومات بها بعد سنتين فى ۱۰۲۹ وقال صالح التبريزى فى تاريخه:

چون بهشتى بود شد تاريخ أو * (همنوا با عندليبان بهشت)) وفى (سرو ص ٣٨) و (نشتر عشق) أنه مات ١٠٢٨ وفى (نر ٩ ص ٢٤٣) و (خوشگو) مات ١٠٣٠. وفى (تش ص ١٦٣) انه لما سافر إلى الهنـد بدل تخلصه إلى فغفور حذرا عن الالتباس برسـمى اليزدى. ولهذا عد فى مرآت الخيال (ص ٧٧) وخلاصة الأفكار المؤلف ١٢٠۶ يزديا وهو اشتباه منهما. وقال أسير نگر: ان فغفور كان تلميذ عمه تاج الدين الحسـينى فى الطب وكان عمه هذا تلميذ صدر الشـريعة الگيلانى الذى ترجم فى هفت إقليم. وقال فى حواشى ميخانه (ص ۶۶) نقلاـ عن (مخزن الغرايب) ان سـبب تخلصه (فغفور) ان الشاهزاده پرويز لما رأى مهارته فى (چينى نوازى) وهو نوع من الموسـيقا لقبه به. وقـد عـد من تصانيفه رسالة (نافع در حساب أصابع) وديوانه يشـتمل على أربعة آلاف بيت كما فى (نر ٩ ص ٢۴۴) ونسخة مكتبة (موتى محل) بالهند فى (١۵٠ ص) كل صفحة فى (٢٣ ص) كما فى فهرس اسپرنگر ص ٣٩٢. وترجمه أيضا فى (سرخوش ص ٨٨) و (حسينى ص ٢۵٢).

(ديوان فغفور لاهجى) راجع فغفور گيلانى.

(ديوان فغفور يزدى) كمـا فى (خيال ص ٧٧) و (خلاصة الأفكار) المؤلف ١٢٠۶ و (تش يز ص ٣١٨) عن تذكرة هندية. والظاهر أنه هو فغفور گيلانى المذكور.

(۵۶٣١: ديوان فقير) محمد حسن له (حملهء حيدرى) و (سراج الصدور) و (گيتى نما) كما ذكرناه فى ج ١٢ ص ١۵٧ ١۵٨.

(٨۴١)

مفاتيح البحث: آذربيجان (١)، الهند (٣)، الموت (٢)، الوفاة (١)، الطب، الطبابة (١)

صفحه ١۵۶

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانى - ج ٩ق٣ - الصفحة ٨۴٢

(۵۶٣٢: ديوان فقير اصـطهباناتى) لمعين الشـريعة الميرزا على بن الحاج محمد باقر الواعظ الاصـطهباناتى الشيرازى المتوفى ١٣١٠ طبع له غزليات (گنج فقير) فى ١٣۴٠ فى بمبئى فى ٢٩٧ ص و (خانقاه فقير) فى شيراز ١٣۴٧ فى ٢۵۶ ص. وهو على زنة بوستان لسعدى و (خرابات فقير) فى ١٣۴٢ ثم ١٣۴٧ فى أربعة أبواب وخاتمة.

(ديوان فقير الله آبادى) كما فى (نتايج ص ۵٩) مر بتخلصه (آفرين الله آبادى) فى ص ١٠.

(۵۶٣٣: ديوان فقير بسـطامى) وهو المولى صـفر على بن على أكبر الميقانى من قرى بسـطام المعاصر المتوفى مناهز التسعين فى ١٣۵۴ كما حدثنى به ابن أخته السيـد جعفر البسـطامى الميقانى نزيل طهران. له كتاب (ضـياء العيون) الفارسى فى المقتل وفيه كثير من شعره والنسخة بخطه فرغ من تأليفه فى الثلثا رابع ذى القعدة ١٣٠٨ رأيته عند ابن أخته المذكور.

(۵۶٣۴: ديـوان فقير بلگرامى) واسـمه المير نـوازش على بن المير عظمت الله (بيخبر) ابن لطف الله البلگرامى. ترجمه وأورد شـعره فى (سرو ص ٣٢۵) وقال مات ١٨ شعبان ١١۶٧ وقال فى تاريخه:

دل واطپيد وناله‌ء تاريخ وا كشيد * پير يگانه مير نوازش على نماند وكذا فى (خز ص ٣٧٣) و (نتايج ص ۵۴۶).

(۵۶٣۵: ديوان فقير جزائرى) وهو السـيد عبد الله بن نور الدين بن السـيد نعمة الله الجزائرى المحدث، ولد بتستر ٧ شعبان ١١١۴ ومات ١١٧٣. له مؤلفات كثيرة منها (الذخر الرابع) المذكور فى ج ١٠ ص ٨ و (تذكرهء شوشتر) المطبوع بكلكتة ١٩٢۴ م.

فى ١٩٣ ص بتصـحيح ملا بخش وهدايت حسـين وله (ذيل سلافة العصر) كما ذكرنا فى ١٢: ٢١٢ قال فى نجوم السـماء ص ٢۵١) ان ديوانه فى أكثر من ۵٠٠ بيت وكذا فى (تعا ص ۶٩) وقال (قواس) فى تاريخ وفاته:

دربـاغ نعيم جـاى اوشـد قواس * تاريـخ وفاتش طلب از باغ نعيم (۵۶٣۶: ديوان فقير دهلوى) وهو شـمس الـدين الشـاه جهان آبادى العباسى. ولد بها فى ١١١۵ وآبائه من أولاد العباس عم النبى وفى ١١۴١ لبس كسوة الفقر وجاء إلى

(۸۴۲)

مفاتیح البحث: شهر ذی القعدة (۱)، شهر شعبان المعظم (۲)، مدینة طهران (۱)، القتل (۱)، الموت (۱)، الحج (۱)، الوفاة (۲)، العصر (بعد الظهر) (۱)

صفحه ۱۵۷

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحة ۸۴۳

دکن وتقرب عند (واله داغستانی) وسافر لزیارة الأماکن المقدسة وفی الرجوع رکب السفینة من البصرة فی طریق الهند، فغرق السفینة ومعها فقیر فی ۱۱۸۳ ترجمه فی (نتایج ص ۵۴۷) وعنه فی (نجوم ۲۹۳) و (تش ص ۳۸۸) و (خز ص ۳۷۵) ومر له (داستان واله) فی ۸: ۴۰ ودیوانه فی سبعة آلاف بیت وله رسائل فی فنون الأدب. وتوجد دیوانه فی (بنگاله).

(دیوان فقیر شیرازی) راجع دیوان فقیر اصطهباناتی.

(۵۶۳۷: دیوان فقیر لاهوری أو شعره) أورد شعره فی (گلشن ص ۴۸۲).

(۵۶۳۸: دیوان فقیری) قال فی (مجتس ۶ ص ۱۶۶) أن دیوانه کامل وأورد شعره. ولعله التبریزی.

(دیوان فقیری تبریزی) أورد شعره فی (گلشتن ص ۳۱۹) و (دجا ص ۳۰۰) والظاهر أنه تصحیف حقیری. أو أنه هو الذی ذکر قبل.

(۵۶۳۹: دیوان فقیری همدانی أو شعره) ترجمه فی (تس ۵ ص ۱۴۸) وأورد شعره الذی یعرف منه کیفیة صنعة الساعات فی القرن العاشر وهو:

خاک پایت، گه در أین چشم است ما را، گه در آن * بر مثال شیشه های ساعت وریگ روان (۵۶۴۰: دیوان فقیه أو شعره) ترجمه فی (تس ۴ ص ۹۹) وقال کان یکتب مؤلفات الجامی ویذب عنه. وأورد شعره الذی رد فیه علی عصام الدین إبراهیم الأسفرائینی المعروف (دولت خواجة) المتوفی ۹۴۳ فی شرحه الذی رد فیه علی (الفوائد الضیائیة)) للجامی کما فی (کشف الظنون) (۱).

(۵۶۴۱: دیوان فقیه أصفهانی) وهو المیر محمد باقر المعروف بفقیه ایمانی ابن حسین علی الطهرانی المعروف بملا- علی ساکن طهران. له منظومة عربیة سماها (الخصائص

(۱) قال عصام (دولت خواجة) فی مقدمة کتابه ما لفظه: [.. أوردت بعض مهملاته.] مشیرا إلی الجامی. فقال هذا الشاعر فی جوابه: شرحی که رقم زدست دولت خواجة * ذمش نتوان به مهمل دیباجه شرحی است که احتیاج تامست بدو * ملایان را عند قضاء الحاجة

(۸۴۳)

مفاتیح البحث: کتاب کشف الظنون لحاجی خلیفة (۱)، مدینة طهران (۱)، مدینة البصرة (۱)، الهند (۱)، الوفاة (۱)، السفینة (۱)، الحاجة، الإحتیاج (۱)

صفحه ۱۵۸

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحة ۸۴۴

المهدیة) ودیوان اشعاره الفارسیة ورسائل فی تفسیر آیات من القرآن وغیر ذلک. وتوفی لیلة الجمعة ۲۰ ذی القعدة ۱۳۷۰ عن ثمانین سنة ودفن بتخت فولاد بأصفهان. أورد شعره بتخلص فقیه وترجمه فی (شعرای أصفهان ص ۳۶۷) وکتب لنا المعلم الحبیب آبادی فهرس خمسین کتابا من تألیفاته نقلا عن ابنه محمد مهدی امام الجماعة بمسجد امام زاده إسماعیل هناک. وطبع بعض شعره فی حواشی (وظیفة الأنام) لمحمد تقی الیزدآبادی.

(۵۶۴۲: دیوان فقیهی مروزی أو شعره) کان من أفاضل خراسان ترجمه فی (مع ج ۱ ص ۳۸۱) وأورد شعره.

(۵۶۴۳: دیوان فگار شیرازی أو شعره) وهو لطف علی الشیرازی. ترجمه فی (طرائق الحقایق ج ۳ ص ۱۵۷) و (فارسنامه ۲: ۱۵۰).

(۵۶۴۴: دیوان فگاری سبزواری) وهو القاضی احمد ترجمه معاصره الصادقی فی (خص ۸ ۱۷۴) وأطری فضله وعقله وأورد نیفا وعشرین بیتا من شعره والظاهر أنه الذی رأی سنگلاخ دیوانه بخط عبد الرزاق ابن أخت المیر عماد وذکره فی (امتحان ۱: ۳۱۹) وذکر فی (تش ص ۷۹) انه سبزواری سکن قزوین.

(۵۶۴۵: دیوان فگاری أو شعره) واسمه مرادخان بن تمرخان ترجمه معاصره الصادقی فی (خص ۳ ص ۳۰) وذکر انه زیدت بصیرته بذهاب بصره، وأورد بعض شعره الفارسی والترکی (۵۶۴۶: دیوان فگاری سمرقندی أو شعره) ترجمه وأورد شعره فی (گلشن ص ۳۱۹) وقال کان معاصر عبد الله ازبک.

(۵۶۴۷: دیوان فکرت) لمحمد شفیع بن بهاء الدین محمد. فیها قصاید تاریخ بعضها ۱۱۶۶ وغزلیات تتبع فیها غزلیات حافظ الشیرازی. جمع الدیوان بنفسه وجعل لها مقدمة ذکر فیها سفره إلی شیراز فی ربیع الثانی ۱۱۸۷. توجد نسخته فی ۷۲ ورقة عند (فخر الدین).

(۵۶۴۸: دیوان فکرت هندی) واسمه غیاث الدین منصور من اشراف معاصری سرخوش ترجمه وأورد شعره فی (سرخوش ص ۸۷) و (مسرت ۱۱۶).

(۵۶۴۹: دیوان فکرت لاریجانی) للسید نعمة الله. الذی صار شیخ الاسلام بها من قبل السلطان فتح علی شاه القاجار. ترجمه فی (مع: ج ۲ ص ۳۸۲) وأورد بعض غزلیاته، وکذا

(۸۴۴)

مفاتیح البحث: شهر ذی القعدة (۱)، مدینة إصفهان (۲)، شهر ربیع الثانی (۱)، القرآن الکریم (۱)، خراسان (۱)، السجود (۱)، الجماعة (۱)

صفحه ۱۵۹

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحة ۸۴۵

فی (انجمن ۳).

(۵۶۵۰: دیوان فکری اردوبادی أو شعره) ترجمه معاصره الصادقی فی (خص ۸ ص ۱۷۵) وأورد بعض شعره. وترجمه فی (جاد ص ۳۰۱) نقلا عن (هفت إقلیم) وأورد شعرا واحدا مما ذکره الصادقی.

(۵۶۵۱: دیوان فکری استرآبادی أو شعره) کان صحافا کما وصفه سام میرزا فی (تس ۵ ص ۱۶۹) وأورد شعره.

(۵۶۵۲: دیوان فکری أصفهانی أو شعره) واسمه محمد رضا هجاه الحکیم شفائی کما ذکره النصرآبادی فی (نر ۹ ص ۲۶۹) وأورد نیفا وعشرة من شعره وکذا فی (تش ص ۱۸۵) وقال فی (همیشه بهار) کان عالما بالسیاق.

(دیوان فکری دماوندی) الرازی. ترجمه وأورد شعره فی (تش ص ۲۱۵). ولعله فکری الرازی النوربخشی.

(دیوان فکری رازی) راجع دیوان فکری نوربخشی وفکری دماوندی.

(۵۶۵۳: دیوان فکری طالقانی أو شعره) واسمه ملا یحیی. ترجمه وأورد شعره فی (نر ۶ ص ۱۹۵) وقال یسکن بمدرسة النواب وکذا فی (گلشن ۳۱۹).

(۵۶۵۴: دیوان فکری کربلائی أو شعره) وهو المیر علی أخو قدسی الکربلائی. أورد شعره فی (گلشن ص ۳۱۹).

(۵۶۵۵: دیوان فکری مشهدی) وهو السید محمد المعروف (جامه باف) من سادات مشهد خراسان وکان أکثر اشعاره الرباعیات فاشتهر بالمیر رباعی، وهو غیر رباعی المشهدی المذکور فی ص ۳۵۴. سافر إلی الهند ومات ۹۷۳. کما فی (تش ص ۹۴) وعنه فی

القاموس الترکی ثم الریحانهٔ. وقال فی (طبق ۲ ص ۴۹۴) انه تقرب عند أکبر شاه بالهند. وأورد شعره فی (مسرت ص ۳۱۶) وتوجد شعره فی جنگک عند (فخر الدین).

(دیوان فکری نوربخشی) الرازی. سافر إلی دکن حیدر آباد، واستفاد من الشاه طاهر الدکنی ورجع إلی ری وکان یتخلص أولا (سیری)) فبدله إلی (فکری) کما مر فی (ص ۴۸۴) ولعله فکری رازی الدماوندی المذکور فی (تش ص ۲۱۵).

(۸۴۵)

مفاتیح البحث: خراسان (۱)، الهند (۲)

صفحه ۱۶۰

الذریعهٔ - آقا بزرگک الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحهٔ ۸۴۶

(۵۶۵۶: دیوان فلسفی) واسمه نصر الله أستاذ جامعهٔ طهران. طبع له (بیچارگان) نظما فی ۱۳۰۵ ش. وهو ترجمهٔ لإحدی قطعات ویکتور هوگو الافرنسی. وترجم الفلسفی فی (نامهء سخنوران ص ۱۲۹) لا یزد گشسب.

(زر ۵۶۵۷: دیوان فلک کاکوروی أو شعره) وهو الشیخ فرید علی اللکهنوی تلمیذ ممتاز العلماء ومحیی الدین المتخلص (ذوق) أورد شعره فی (گلشن ص ۳۲۰).

(۵۶۵۸: دیوان فلکی شیروانی) واسمه نجم الدین محمد أو جلال الدین محمد مؤمن. نشأ بقصبهٔ شماخی من نواحی شیروان واستفاد هو والخاقانی من أبی العلاء الگنجوی. وصار (ملک الشعراء) لملوک شیروان کفخر الدین منوچهر الثانی ابن فریدون الأول (۵۱۴-۵۴۴) وکان ماهرا فی النجوم والفلک ولذا تخلص به ومهر أیضا فی الصنایع الشعریهٔ ودیوانه فی سبعهٔ آلاف بیت وفیها قوله:

بآب چشم اسیران أهل بیت پیمبر * بخون پاک شهیدان عشر ماه محرم ومات ۵۷۷ کما فی (شاهد صادق) وترجم فی (تاریخ گزیده ص ۸۲۴) و (دولت ۲) و (تش ص ۵۰) و (مع ۱ ص ۳۸۱) و (دجا ص ۳۰۱) عن خلاصهٔ الاشعار والریحانهٔ عن القاموس الترکی و (سفینهء اشعار) الموجود فی المجلس کما فی فهرسها (۳: ۱۵) و (عم ص ۵۲۸) وقد جمع هادی حسن اشعاره فی مجلدین وطبعها المؤسسهٔ الاسیائیهٔ فی لندن ۱۹۲۹ م. فی ۸۳ ص.

(۵۶۵۹: دیوان فلک یزدی أو شعره) واسمه محمد رضا بن محمد جواد. ذکر نسبه وأورد شعره وشعر أبیه فی (تش یز ص ۳۱۷).

(۵۶۶۰: دیوان فنای أصفهانی) وهو الملا علی الشاعر الخطاط بالنسخ الجید ولد ۱۲۷۵ ومات فی شعبان ۱۳۵۰. کان یسکن مسجد سرخی (سفره چی) جمع دیوانه بنفسه وترجمه وأورد شعره فی (شعرای أصفهان ص ۳۶۸) وقال ألفت فی (دانشنامه) انه کان من أعضاء انجمن دانشکده. وهو غیر فنای لنجانی.

(۵۶۶۱: دیوان فنای زرگر أو شعره) واسمه ملا خورد. ترجمه وأورد شعره ضمن شعراء أکبر شاه بالهند فی (طبق ۲: ۵۱۶).

(۵۶۶۲: دیوان فنای زنوزی) واسمه المیرزا عبد الرسول بن محسن بن زین العابدین

(۸۴۶)

مفاتیح البحث: شهر شعبان المعظم (۱)، مدینهٔ إصفهان (۱)، مدینهٔ طهران (۱)، جلال الدین (۱)، الهند (۱)، الجود (۱)، الشهادهٔ (۱)، السجود (۱)

صفحه ۱۶۱

الذریعهٔ - آقا بزرگک الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحهٔ ۸۴۷

الزنوزی، وهو والد حسن الزنوزی (فانی) المذکور فی ص ۸۰۳ وفی ۱۱: ۳۲۲ و ۳: ۴۲ ترجمه فی الریحانهٔ بعنوان زنوزی وتوجد

نسخة من دیوانه فی المراثی فی مکتبة جامعة طهران کما فی فهرسها ۲: ۶۳ وعند (فخر الدین ۹۳) و (الملک ۴۹۱۴) وعند الخیابانی کما ذکره فی وقایع الأیام له. وتوجد بعض شعره فی صفحات ۵۰ ۵۷ من مجموعة فی (سپهسالار ۷۵۳۲) وله دیوان غزل بالترکیة.

(۵۶۶۳: دیوان فنای کشمیری أو شعره) واسمه حیدر علی بن الحاج علی المدرس فی کشمیر فی عصر النصرآبادی ذکره فی (نر ۱۱ ۴۴۶) وأورد شعره وتخلصه.

(۵۶۶۴: دیوان فنای لنجانی أو شعره) واسمه ملا علی. ترجمه وأورد شعره فی (المدایح المعتمدیة).

(۵۶۶۵: دیوان فنای هندی أو شعرها) کانت زوجة جهانگیر پادشاه أورد شعرها فی (تذکرة الخواتین ص ۱۵۵) و (از رابعه تا پروین ص ۱۸۳).

(۵۶۶۶: دیوان فنای هندی أو شعره) واسمه المیرزا عبد الله معاصر عالمگیر وتلمیذ محمد زمان راسخ. أورد شعره فی (گلشن ص ۳۲۰).

(دیوان فنایی) من شعراء السلطان یعقوب کما فی (قزمج ۶ ص ۳۰۸) راجع فنایی شیرازی.

(۵۶۶۷: دیوان فنایی استرآبادی أو شعره) واسمه ملا رمضان الصحاف. ترجمه وأورد شعره فی (تس ۵ ص ۱۷۸).

(۵۶۶۸: دیوان فنایی اسود أو شعره) واسمه المیرزا أسود بن المیر غیاث الدین عزیز الرضوی. ترجمه وأورد شعره فی (تس ۲ ص ۲۸).

(۵۶۶۹: دیوان فنایی أصفهانی أو شعره) وهو المیرزا احمد المهدوی. ولد بچهار محال أصفهان فی ۱۳۱۶ وتعلم بأصفهان ورجع إلی قریته. ترجمه وأورد شعره فی (شعرای معاصر أصفهان ص ۳۶۹).

(۵۶۷۰: دیوان فنایی أصفهانی) وهو السید محمد الرضوی ابن زین العابدین الخوانساری. ولد بالنجف ۱۲۹۳ وتلمذ فی النجف علی السید الزیدی والآخوند الخراسانی ثم ذهب إلی أصفهان وسکن بها حتی الیوم أورد شعره فی (شعرای معاصر أصفهان ص ۳۷۰) وذکر له تسعة عشر تألیفا.

(۸۴۷)

مفاتیح البحث: مدینة النجف الأشرف (۲)، شهر رمضان المبارک (۱)، مدینة إصفهان (۵)، مدینة طهران (۱)، الزوج، الزواج (۱)، الحج (۱)

صفحه ۱۶۲

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحة ۸۴۸

(۵۶۷۱: دیوان فنایی أصفهانی أو شعره) ترجمه معاصره فی (تس ۵ ص ۱۵۲) وقال کان عالما بالسیاق. وکذا فی (همیشه بهار).

(۵۶۷۲: دیوان فنایی جغتایی) المیر علی شیر النوائی (۸۴۴ ۹۰۶) المتخلص فی شعره الترکی (نوائی) قال فی (تس ۶ ص ۱۸۰) ان له دیوان فارسی فی ستة آلاف بیت یتخلص فیها (فنایی) وکذا فی (نر ۱۳ ۴۷۰) ومر فی ص ۸۰۴ بعنوان (فانی هروی) والف صدر الدین عینی رسالة فی أحواله.

(۵۶۷۳: دیوان فنایی خلخالی أو شعره) واسمه الشیخ احمد کان من أحفاد بایزید وتلمذ علی غیاث الدین منصور الدشتکی بشیراز وحج البیت وسکن قزوین مدرسا بها وتوفی ۹۸۵ ترجمه وأورد شعره فی (تش ص ۳۵) و (دجا ص ۳۰۲).

(دیوان فنایی رضوی) راجع فنایی أصفهانی. وفنایی اسود.

(۵۶۷۴: دیوان فنایی سبزواری أو شعره) کان من أکابرها وسکن قزوین. ترجمه وأورد شعره فی (تش ص ۷۹).

(۵۶۷۵: دیوان فنایی شاه بیگی أو شعره) کان من عمال دیوان الشاه طهماسب الصفوی الأول ترجمه وأورد شعره فی (گلشن ص ۳۲۱).

(ديوان فنايى شيرازى) أو بابا فنايى كما جاء فى الريحانة عن (سفينة الشعرا) وكذا فى (قزمج ۶ ص ۳۰۸) وهو فغانى المذكور فى ص ۸۴۰ وراجع فنايى خلخالى أيضا.

(۵۶۷۶: ديوان فنايى كاشانى) وهو السيد محمد الاعتمادى. طبع له نظما (آثار الحقايق) و (رباعيات فنايى) المذكور فى ۱۰: ۶۹ منضما إلى ديوان المير الداماد.

(۵۶۷۷: ديوان فنايى كشميرى أو شعره) ترجمه وأورد شعره فى (گلشن ص ۳۲۱).

(۵۶۷۸: ديوان فنايى گازرگاهى أو شعره) وهو كمال الدين حسين ابن شهاب الدين الگازرگاهى الهروى المولود ۸۷۴ وهو مؤلف (مجالس العشاق) فى ۹۰۸ المطبوع فى نولكشور فى خمس وسبعين مجلسا الفه باسم السلطان حسين بايقرا المذكور فى ص ۲۵۵. وتوجد نسخة مخطوطة منه فى مكتبة (جامعة طهران ۳۳۲۰) تشتمل على ۷۷ مجلسا كما فى فهرسها والمجلسان الأخيران فى أحوال كمال الدين حسين الفنايى الگازرگاهى. (المؤلف واقعا لهذا الكتاب) والسلطان حسين ميرزا حسينى (المدعى

(۸۴۸)

مفاتيح البحث: مدينة طهران (۱)، الحج (۱)، السفينة (۱)

صفحه ۱۶۳

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانى - ج ۹ق۳ - الصفحة ۸۴۹

لتأليف الكتاب هذا) وفى الكتاب اشعار كثيرة للمؤلف.

(۵۶۷۹: ديوان فنايى مشهدى) وهو الملا على أصغر العلاف. من نقباء مشهد. سافر إلى الهند فى عهد أكبر شاه ورجع ومات بوطنه. قال فى (تش ص ۹۳) قيل إنه كان يتخلص سابقا (مشهدى) ثم بدله إلى (فنايى) ترجمه وأورد شعره فى (مطلع ۲: ۴۳۹) و (گلشن ص ۳۲۱).

(ديوان فنايى نوايى) راجع ديوان فنايى جغتايى. كما فى (نر ۴۷۰).

(ديوان فنايى نيشابورى) محمد ابن يحيى، سيبك النيشابورى المتخلص (اسرارى) و (خمارى) و (تفاحى) و (فتاحى) كما مر فى ص ۸۰۷ وقال فى (لت ۶) انه نظم (ده نامه) والف رسالتى (اسرارى) و (خمارى) وتخلصه (فتاحى) ومات ۸۵۱ وفى (گلشن ص ۳۲۱) وذكرنا له (شبستان نكات) فى ۱۳: ۲۴.

(ديوان فنايى هروى) المير على شير الجغتايى. راجع فنايى جغتايى.

(۵۶۸۰: ديوان فنايى يزدى أو شعره) وهو كمال الدين حسين معاصر الشاه سلطان حسين ترجمه وأورد شعره فى (گلشن ص ۳۲۲).

(۵۶۸۱: ديوان فنجگردى) وهو على بن أحمد بن محمد النيشابورى. ينسب إلى فنجكرد من قرا نيشابور ويكنى بابى الحسن ويلقب بشيخ الأفاضل. كان معاصرا للزمخشرى وباسمه الف الميدانى كتابه (السامى فى الأسامى) وهو الذى جمع الاشعار المنسوبة إلى على (ع) فى كتاب سماه (تاج الاشعار) أو (سلوة الشيعة) كما ذكر فى (ديوان أمير المؤمنين) فى ص ۱۰۱ و ج ۳: ۲۰۵ و ۱۲: ۲۲۳ والموجودة فى (سپهسالار) ومات ۵۰۳ أو ۵۱۳ كما ذكره فى (معجم الأدباء) وأورد شعره.

(۵۶۸۲: ديوان فندرسكى) وهو أبو القاسم المعروف بمير الفندرسكى ابن الميرزا بزرك (بيگ) ابن المير صدر الدين الموسوى المتوفى ۱۰۵۰ (۱) عن ثمانين سنة والمدفون

(۱) وجاء تاريخه فى رباعية على ظهر نسخة مخطوطة من (الصناعية) له فى (الرضوية) كما ذكر فى فهرسها ۴: ۲۰۴ والرباعية: تاشد ز جهان خسرو فوج دانش * شد بحر جهان تهى زموج دانش تاريخ وفاتش ز خرد جستم گفت * (صد حيف زآفتاب اوج دانش)

(۸۴۹)

مفاتیح البحث: الإمام أمیر المؤمنین علی بن ابی طالب علیهما السلام (۱)، الزمخشری (۱)، علی بن أحمد بن محمد (۱)، الهند (۱)، الشهادة (۱)، الوفاة (۱)

صفحه ۱۶۴

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحة ۸۵۰

بتکیة میر بتخت فولاد بأصفهان. وکان تصویره فی صفحة مع الشیخ البهائی هناک کان حکیما دافع عن العرفان حتی بعد أن أد بر البلاط الصفوی علی الصوفیة وطردهم ونکبهم فسافر إلی الهند مدة ورجع إلی أصفهان وله معارضات مع الشاه عباس فی ذلک ولاشتهار علمه وقدرة بیته ما کان یتعرض له الشاه. له من التألیفات (تاریخ صفویه) و (تحقیق المزلة) و (الصناعیة) فی موضوعات العلوم و (شرح مهابهارات (جوک)) الهندیة و (مقولة الحرکة) و (کشف اللغات) للغات جوک، توجد بمکتبة جامعة طهران کما فی فهرسها ۳: ۲۴۸ و ۴۷۸ و ۴۲۹ و ۲۹۵ وله (القصیدة الیائیة) المعروفة ذات الشروح الکثیرة منها شرح عباس شریف الدارابی، طبع مع أحواله فی ۱۳۷۷ فی ۱۸۳ ص. وشرح السید صالح بن محمد الخلخالی المتوفی ۱۳۴۶ طبع فی ۱۳۶۲ فی ۴۷ ص.

(دیوان فندرسکی) حفید المیر الفندرسکی المذکور. مر بعنوان دیوان أبی طالب الفندرسکی فی ص ۴۲.

(۵۶۸۳: دیوان فؤاد کرمانی) واسمه فتح الله القدسی. ولد بکرمان حدود ۱۲۷۰ وتوفی حدود ۱۳۴۰ ودفن بجبل سید حسینی علی ثلاثة کیلو مترات من کرمان له (شمع جمع) موجود فی الخزانة (الرضویة) وطبع مجموعة آثاره لثالث مرة بطهران فی ۱۳۷۳ فی ۳۱۶ ص. مع مقدمة فی أحواله وتصویره لحسین عماد زاده.

(۵۶۸۴: دیوان الفواز) واسمها زینب فواز بنت علی آل فواز العاملیة الولادة والمتوفاة بمصر ۱۳۲۷ کما ذکرناه فی ۷: ۷۵. وترجمها فی (نابغات القرن العشرین) و (ریحانة الأدب) (۵۶۸۵: دیوان فوجی نیشابوری) واسمه ملا مقیما وهو الابن الأوسط لملا قیدی ابن أخ نظیری النشابوری. قال النصر آبادی فی (نر ۹ ص ۳۱۶) انه سافر إلی الهند ورجع إلی أصفهان وبعد قلیل ذهب إلی نیشابور ومات بها. وقال فی (خیال ص ۱۶۹) ان أصله من شیراز جاء إلی الهند وتقرب عند خان زمان وکان علی رأس أفواجه فتخلص فوجی، ثم رجع إلی وطنه لزیارة الحرمین ومات بوطنه. وعده فی (سرخوش ص ۸۹) من شعراء بنگاله. وفی (تش ص ۱۴۰) عده من شعراء نیشابور وکذا (حسینی ص ۲۵۲) و (گلشن ص ۳۲۲) و (مسرت ص ۴۹۴) وتوجد له (ساقینامه) فی المتحف البریطانی

(۸۵۰)

مفاتیح البحث: مدینة إصفهان (۳)، مدینة طهران (۲)، الشیخ البهائی (۱)، صالح بن محمد (۱)، الهند (۳)، الوفاة (۱)

صفحه ۱۶۵

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحة ۸۵۱

(۵۶۸۶: دیوان فوزی) رأیت له (بلبلستان) نظما ونثرا. جمعه علی وتیرة (گلستان) و (بوستان) للسعدی و (بهارستان) للجامی و (نگارستان) لکمال پاشا و (سنبلستان) للشیخ شجاع. ورتبه علی ستة خلدات، کل واحد فی ثمانیة آئینات والنسخة بخط مصطفی بن صالح الناتلی فی مکاتب یوگسلاویا وتصویره بالمکتبة المرکزیة بجامعة طهران.

(۵۶۸۷: دیوان فوقی یزیدی) واسمه الملا فوق الدین احمد العالم فی المعقول والمنقول والأدیب الماهر فی فنون الشعر، النقاد الهزلی فی القرن الحادی عشر وثالث الهذلیین الحکیم سوزنی وعبید الزاکانی المذکورین فی ص ۴۷۶ و ۷۰۶ وادعی انه قد فاق علیهما. ویذکر فی دیوانه (سراجای نقاش) وطرزی افشار المذکوران فی محلهما وکذا ظفرخان المتوفی ۱۰۷۳ ذکر الآیتی انه سافر إلی الهند

ومات ببنـدر سورات کذا فی (تش یز ص ۳۱۹) نقلاـ عن التـذاکر ولکنا لم نر أحواله غیر ما ذکر فی فهرس المجلس ۳: ۳۷۵ وتوجد هناک کلیاته المشـتمل علی (فرهاد وشـیرین) و (ساقینامه) والقصاید والترجیعات و (مناجاة نامه) وغزلیات کلها فی ۳۹۰۰ بیت وتوجد له (اتوز گنـج) أی ثلاثون دفینة نظما بالفارسـیة ضـمن کلیاته فی مکتبة کلیة الحقوق کما فی فهرسـها ص ۸۱ وعند (الملک ۴۹۹۹ و ۵۱۰۴) وجامعة طهران وعند خنجی بطهران. ومر له الخمسة فی ۷: ۲۶۲.

(۵۶۸۸: دیوان فتونی أصفهانی أو شعره) وهو الصحاف ترجمه معاصره سام میرزا فی (تس ۵ ص ۱۴۰) وأورد شعره.

(۵۶۸۹: دیـوان فهمی رازی) وهو ملاـ محمـد الطهرانی. ترجمه بعنوان فهیمی طهرانی فی (طبق ۲ ص ۵۰۷) وأورد شعره توجد نسخة من (قسـمتنامه) له فی ص ۱۵۵ ۱۵۶ من مجموعة رقم ۳۲۸۰ فی المکتبة المرکزیة بجامعة طهران کما فی فهرسـها. وأورد فی (همیشـه بهار) شاعرا باسم فهمی طرشتی. وطرشت من محال طهران.

(۵۶۹۰: دیوان فهمی صـفوی أو شعره) وهو الشاه خدابنده الثانی (۹۸۵ ۹۹۵) السلطان محمد المکفوف ابن الشاه طهماسب جلس بعد أخیه الشـاه إسـماعیل الثانی وکان یقیم بأموره ولـده حمزه میرزا، وبعـد موت حمزه میرزا غزله ابنه الاخر الشاه عباس الماضـی إلی أن توفی معزولا فی ۱۰۰۳ ترجمه الصادقی فی (خص ۱ ص ۹) وأورد من شعره قطعة

(۸۵۱)

مفاتیح البحث: مدینة طهران (۵)، الهند (۱)، الوفاة (۱)

صفحه ۱۶۶

الذریعة – آقا بزرگ الطهرانی – ج ۹ق۳ – الصفحة ۸۵۲

ورباعیة، وکذا، فی (روضة الصفویة).

(دیوان فهمی طرشتی) راجع فهمی رازی.

(دیوان فهمی طهرانی) راجع فهمی رازی.

(۵۶۹۱: دیـوان فهمی قزوینی أو شـعره) ترجمـه معاصـره سـام میرزا فی (تس ۵ ص ۱۷۳) بعـد ترجمـة أخیه عـارفی القزوینی وأورد شعرهما. وفی (گلشن ص ۳۲۲) قال اسمه شاه قاسم بن عزیز الدین سامی من طائفة جبلیة ومات ۹۹۹.

(۵۶۹۲: دیوان فهمی کاشـانی) کان أدیبا عارفا بأنواع الشـعر. ترجمه وأورد شـعره الصادقی فی (خص ۸ ص ۲۰۰) و (همیشه بهار) و (تش ص ۲۴۵) نقلا عن دیوانه وقال فی (خلاصة الاشعار) کان ینحرف إلی المذهب النقطوی. وفی حقه قال حسرتی الکاشانی:

فهمی آن دیکـدان آتش کفر * که در أو آتش وبـال افتـد گرم هم صـحبتی است بـا حاتم * همچو آتش که در ذغال افتـد (۵۶۹۳: دیوان فهمی کرمانی أو شـعره) واسمه شمس الدین محمد کان من قریة خبیص بکرمان وکان صدرا للسلطان محمد الصفوی. ترجمه وأورد شعره فی (تش ص ۱۲۱).

(۵۶۹۴: دیوان فهمی هرمزی أو شعره) هو من شعراء جزیرة هرمز فی الخلیج الفارسی.

ترجمه وأورد شـعره الفارسی فی (هفت ص ۵۵) (۵۶۹۵: دیوان فهمی یزدی أو شـعره) واسـمه بدر الدین کما ذکره آیتی فی (تش یز ص ۳۱۹) وأورد شعره.

(دیوان فیاض دکنی) هو التخلص الثانی لفیضی الدکنی. راجع دیوان فیضی.

(۵۶۹۶: دیوان فیـاض لاـهجی) وهو الملاـ عبـد الرزاق بن علی بن الحسـین الجیلاـنی القمی المتوفی ۱۰۵۱ کان هو والمولی محسـن الفیض الکاشانی صـهرین علی بنتی المولی صدرا الشیرازی المتوفی ۱۰۵۰ وتلمذا علیه واخذا تخلصـهما منه وکان فیاض مدرسا بقم. له (شوارق الالهام) وشرح هیاکل النور و (گوهر مراد) ترجمه فی (سرخوش ص ۸۷) و (مع ۲ ص ۲۷) و (سرو ص ۱۱۴) و (نتایج ص

۵۳۸) و (تش ص ۱۶۳) قالوا ودیوانه فی خمسة آلاف بیت یحتوی علی القصاید والمقطعات و (ساقینامه) وغزلیات ومدایح (۸۵۲)

مفاتیح البحث: علی بن الحسین (۱)، شمس الدین محمد (۱)، الوفاة (۱)

صفحه ۱۶۷

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحة ۸۵۳

استادیه المولی صدرا والمیر الداماد والشاه صفی. وفی (نر ۶ ص ۱۵۶) ان دیوانه فی ألفی بیت. ومر ابنه حسن صاحب (شمع الیقین)) فی ص ۲۴۵.

(۵۶۹۷: دیوان فیروز شاه بهمنی أو شعره) هو من ملوک سند وتوفی ۸۲۵ ترجمه فی (مع ج ۱ ص ۴۱) وأورد شعره وکذا فی (حسینی ص ۲۴۳).

(۵۶۹۸: دیوان فیروز مشرقی أو شعره) من قدماء الحکماء الشعراء، ومعاصر عمرو بن لیث من آل صفار وتوفی ۲۸۳ کما ترجمه فی (مع ج ۱ ص ۳۸۱) وأورد شعره.

(۵۶۹۹: دیوان فیروز کوهی) السید کریم بن مصطفی منتظم الدولة. طبع له منظومة (عفاف نامه) بطهران فی ۱۳۶۳ فی ۲۷ ص. فی الحجاب.

(۵۷۰۰: دیوان فیضی) واسمه علی أکبر. توجد نسخة منه عند (الملک ۵۵۳۴).

(۵۷۰۱: دیوان فیض شاهجهان آبادی) واسمه إبراهیم کان ماهرا فی الموسیقا والخط النستعلیق ومات ۱۱۲۴. ترجمه وأورد شعره فی (نتایج ص ۵۴۴) و (حسینی ص ۲۵۳) و (مسرت ص ۴۹۴) (وسرخوش ص ۸۶) (۵۷۰۲: دیوان فیض علی مشهدی) من ساداتها الموسویین کان یتخلص فیصعلی و (حکیم) قال فی (خیال ص ۲۵۸) کان ینظم بالفارسیة والعربیة. ونقل عن دیوانه غزلین أحدهما خان عن الحروف المعجمة.

(۵۷۰۳: دیوان فیض علیشاه طبسی) لعبد الحسین فیض علیشاه من العرفاء. مات فی ۱۱۹۹ بأصفهان.

(۵۷۰۴: دیوان فیض کاشانی) وهو المولی محمد المحسن بن شاه مرتضی بن محمود (۱۰۰۷ ۱۰۹۱) مؤلف (الصافی) و (الوافی) وأکثر من مأة کتاب آخر. وقد الف فهرسا لتصانیفه أولا فی ۱۰۶۹ ثم ثانیا وثالثا جمع فهرسها فی ۱۰۹۰ وکان لوالده مکتبة عظیمة. وأولاده فی کاشان وطهران بیت علم إلی الیوم، وکان صهر المولی صدرا واخذ تخلصه منه کما ذکرناه فی الصفحة السابقة ونظم الشعر وله (لب لباب مثنوی) موجود عند (الملک) وأورد شعره أصحاب التذاکر مثل (نتایج ص ۵۴۱) و (تش ص ۲۴۵) و (حسینی ۳۲۲) و (همیشه بهار) وطبع الشهشهانی دیوانه بطهران فی ۱۹۸ ص. ثم فی ۱۳۷۷ فی ۲۱۶ ص. نسخة منه عند السید حسین الشهشهانی بطهران. وله مقدمة مبسوطة أولها

(۸۵۳)

مفاتیح البحث: مدینة إصفهان (۱)، مدینة طهران (۴)، الموت (۱)، الکرم، الکرامة (۱)

صفحه ۱۶۸

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحة ۸۵۴

[یا محسن قد اتاک المسیئ. فیض احسان بی پایان. چنین گوید مؤلف أین کلمات.. محسن ابن مرتضی الملقب بفیض..] مرتب علی حروف ألقوا فی الغزل فی ۴۳۶ صفحة، کتبت النسخة فی شوال ۱۲۱۵ بخط محمد بن إبراهیم البروجردی. وأخری عند (الملک

۷۳۹۶).

(۵۷۰۵: دیوان فیض الله بغدادی) للقاضی فیض الله البغدادی المتخلص فی شعره بحاجبی کما ترجمه فی (تس ۲ ص ۴۹) وفصل أحواله فذکر انه اشتغل أولا فی العراق وبعد سنین سافر إلی إیران فنزل کاشان وأقام بها سنین عند المولی شمس الدین محمد الخفری ثم نزل بشیراز وحضر بها عند المولی عبد الصمد، ثم ذهب إلی تبریز وفوض إلیه تدریس مدرسة المظفریة وأخیرا صار قاضی العسکر من قبل الشاه طهماسب، وأورد قطعة من شعره، أقول ومن الآثار الموجودة لهذا العالم الأدیب الشاعر الرسالة (الصیدیة) التی کتبها باسم الشاه طهماسب ومدحه بقطعة من شعره فی دیباجته. رأیت نسخة الرسالة فی موقوفة مدرسة (البروجردی فی النجف) کما ذکر فی ۱۱. ۲۰۷.

(۵۷۰۶: دیوان فیض الله شوشتری أو شعره) کان ماهرا فی النجوم والریاضیات کما ترجمه وأورد شعره ومعماه معاصره فی (نر ۱۵ ص ۵۳۵).

(۵۷۰۷: دیوان فیض لرستانی أو شعره) واسمه المیرزا احمد ترجمه وأورد مدیحه لمنوچهر خان فی (المدایح المعتمدیة).

(۵۷۰۸: دیوان فیضی أصفهانی) المیر معز الدین محمد من السادات النقباء والعلماء الفقهاء بأصفهان حج البیت وزار المشاهد، ثم نال صدارة الشاه سبع سنین ثم جاور مشهد خراسان وتوفی بالبصرة فی ۹۵۲ ترجمه سام میرزا فی (تس ۲ ص ۲۲) وأورد غزله والرباعیة التی کتبها إلیه بخطه.

(۵۷۰۹: دیوان فیضی تبریزی) الآقا بابا المذکور فی ۵: ۲۱۲ مر له (چهار ده بند) (۵۷۱۰: دیوان فیضی تربتی) من تربت حیدریة بخراسان. واسمه علی فیضی قال فی (تس ۵ ص ۱۱۸) ان دیوانه فی خمسة آلاف بیت. وفی (مجتس ۶ ص ۱۴۵) عده من العلماء الشعراء. وکذا فی (حسینی ص ۲۵۰) وفی (گلشن ص ۳۲۴) قال جاء إلی الهند ومدح أکبر شاه.

(۸۵۴)

مفاتیح البحث: دولة ایران (۱)، دولة العراق (۱)، مدینة النجف الأشرف (۱)، مدینة إصفهان (۱)، شهر شوال المکرم (۱)، محمد بن إبراهیم (۱)، شمس الدین محمد (۱)، خراسان (۲)، الهند (۱)، الشهادة (۱)، الحج (۱)

صفحه ۱۶۹

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحة ۸۵۵

(دیوان فیضی دکنی) للشیخ أبی الفیض بن مبارک. راجع فیضی هندی.

(۵۷۱۱: دیوان فیضی شیروانی) واسمه السید حسن الواعظ. ترجمه فی (دجا ص ۳۰۲) وأورد شعره نقلا عن تذکرة (روز روشن). وترجمه معاصره سام میرزا فی (تس ۲ ص ۴۲) بعنوان السید حسین الواعظ الشروانی وأطری خطه وانشائه وأورد شعرا آخر له غیر ما فی روز روشن ولعلهما اثنان.

(دیوان فیضی عصار) راجع فیضی یزدی.

(۵۷۱۲: دیوان ملا فیضی کاردگر أو شعره) هو ابن الأستاذ محمد (لعبت باز). ترجمه فی (مجتس ۶ ص ۱۵۴).

(۵۷۱۳: دیوان فیضی هروی) النقاش. ترجمه شاه محمد القزوینی فی (قزمج ۳ ص ۲۵۶) وأورد شعره.

(۵۷۱۴: دیوان فیضی هندی) واسمه الشیخ أبو الفیض بن مبارک بن خضر الیمانی الأصل (ملک الشعراء) لجلال الدین أکبر شاه. ولد باگره فی ۹۵۴ ومات عن خمس وأربعین وخمسین سنة من عمره مسموما فی لاهور ۱۰۰۴ کان یتخلص أولا فیضی ثم بدله (فیاضی) کما قال فی ذلک:

زین پیش که سکه أم سخن بود * فیضی رقم نگین من بود اکنون که شدم بعشق مرتاض * فیاضیم از محیط فیاض ودیوانه فارسی

رتبه بنفسه وجعل له دیباجة فی أحوال نفسه، بعثه إلی إیران لیشتهر بها.

ترجمه فی (طبق ۲ ۴۸۶) و (نر ۱۳ ص ۴۸۲) و (خص ۴ ص ۵۲) و (سرو ص ۱۵) مفصلا و (میخانه ص ۱۹۴ ۲۰۰) و (سبک شناسی ۳: ۲۵۸، ۲۹۰) و (حسینی ص ۲۴۹) والمستر براون فی ۴: ۱۶۱ و (تش ص ۳۴۵) و (همیشه بهار) و (خیال ۷۹) وقال فی (مع ۲ ۲۶۲) ان أخاه أبا الفضل علامی جمع اشعاره ورتب دیوانه فی ۱۰۰۶ له غیر الدیوان، خمسة مثنویات (مرکز أدوار) و (سلیمان وبلقیس) و (نل ودمن) و (هفت کشور) و (أکبر نامه) ولکنها غیر تام کما ذکرناها فی ج ۷ ص ۲۶۲ وله (سواطع الالهام) أو تفسیر بی نقطه و (موارد الکلم)). وهو الذی روج التشیع وحریة العقاید فی الهند بوسیلة أکبر شاه، وهو الذی أجاب عن اعتراضات عبد الله خان الاوزبکی التی اعترض فیها علی أکبر شاه وعقایده

(۸۵۵)

مفاتیح البحث: دولة ایران (۱)، جلال الدین (۱)، الهند (۱)، البعث، الإنبعاث (۱)

صفحه ۱۷۰

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحة ۸۵۶

وتوجد الجواب فی منشأته. وکان له مکتبة عظیمة وهو أخ أبی الفضل المتخلص (علامی) المؤرخ صاحب (آئین اکبری) وتفسیر آیة الکرسی وغیرها و (کلیات فیضی) موجودة فی (الاصفیة) کتبت فی ۱۰۳۴ کما فی فهرسها. وقد رأی نسخة منه سنگلاخ بخط خلیل قلندر الهروی فذکره فی (امتحان ۱ ۲۵۶) ونسخة أخری فی (بنگاله) وأخری عند (الملک) (۵۷۱۵: دیوان فیضی یزدی أو شعره) کان عصارا ترجمه معاصره سام میرزا فی (تس ۵ ص ۱۲۰) وأورد مطلعین له.

(۵۷۱۶: دیوان فیضی یزدی) ترجمه الآیتی فی (تش یز ص ۳۲۰) وقال فی وصفه درویش شعار فیضی قصار. ثم نسب إلیه الأبیات فی مادة تاریخ وفاة غزالی إلی المشهدی (سنة نهصد وهشتاد) مطابق (۹۸۰) ولفظه:

عقل تاریخ وفاتش بدو طور * (سنه نهصد وهشتاد) نوشت وهذه الأبیات والتاریخ نسبها النصرآبادی فی (نر ۱۳ ص ۴۸۱) إلی الشیخ فیضی ابن الشیخ مبارک الذی مر بعنوان فیضی هندی الدکنی، ومعها أبیات أخر فی تاریخ الخانقاه الذی بناه أکبر شاه بقوله:

آن خانقهی که سوده بر چرخ سرش * فرمود بنا پادشه بحر وبرش تاریخ بنا است (خانقاه أکبر) * (دروازه خانقاه) تاریخ درش

والظاهر أن التاریخین کلاهما للشیخ فیضی الدکنی الهندی کما ذکره النصر آبادی لقرب عصره إلیه. ولعل الیزدی الذی ترجمه آیتی هو بعینه العصار الذی ترجمه سام میرزا والعصار والقصار قد صحف أحدهما بالآخر.

(دیوان فیلسوف الشعراء) هو لقب أبی العلاء المعری المذکور فی ص ۴۵ کما طبع علی منتخبات اللزومیات فی إسکندریة ۱۳۱۹.

(۸۵۶)

مفاتیح البحث: أبو علاء المعری (۱)، الوفاة (۱)

صفحه ۱۷۱

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحة ۸۵۷

(ق) (۵۷۱۷: دیوان قاآنی شیرازی) وهو حبیب الله بن محمد علی (گلشن) من ایل زنگنه بکرمانشاه. ولد بشیراز فی ۱۲۲۲ ومات والده وهو ابن سبع سنین وسافر إلی مشهد خراسان وتعلم هناک وجاء إلی طهران فلقبه فتح علیشاه بلقب (مجتهد الشعراء) ولقبه محمد شا (حسان عجم) وفی (هدیة العارفین ۱: ۲۶۲) وسحبان العجم. وکان ماهرا فی الأدب والریاضیات والکلام والفلسفة والمنطق وتعلم اللغة الافرنسیة. ومر له (پریشان) ومات ۱۲۷۲ کما فی (المآثر ص ۲۰۶) و (عم ص ۴۳) أو ۱۲۷۳ کما فی (طرائق الحقائق ۳: ۱۴۹) أو ۱۲۷۰

كما فی (مع ۲: ۴۰۲) وقال پرتو أصفهانی فی رثائه:

چون اجل آمدش بساقی دهر * پی تاریخ گفت (ساغر ده) وقبره بقریهٔ عبد العظیم بالری عند قبر المفسر أبی الفتوح الرازی. وترجمه فی (فارسنامه ۲: ۱۵۰) أیضا. طبع دیوانه فی طهران مع (پریشان) فی ۱۲۷۰ ومع دیوان فروغی واشعار جلال الدین میرزا ابن فتح علیشاه فی ۱۳۰۲ و ۱۲۷۴ و ۱۲۷۷. ثم فی ۱۲۹۸ ببمبی ۱۳۲۲ وبعدها مكررا وبتبریز ۱۲۷۳ بخط جرعه المذكور فی ص ۱۹۳ وبعدها مكررا. جمعها هو بنفسه فیما یقرب من سبعهٔ عشر الف بیت. ومر أحواله لحسن بلگرامی فی ۷: ۶۱ المطبوع فی مجلهٔ ارمغان أیضا للسنهٔ التاسعهٔ ص ۴۳ وترجم أحواله الاقبال الآشتیانی فی مجلهٔ یغما ۲: ۴۵۲ واشراق خاوری فی مجلهٔ ارمغان السنهٔ الثامنهٔ ص ۵۷۶ وعلی نقی بهروزی فی رسالهٔ مستقلهٔ نشرها (كانون دانش بارس) ومجلهٔ یادگار ج ۳ العدد ۳ ومجلهٔ یغما ۲: ۵۴۱ وعلی دشتر فی مجلهٔ آینده ۱: ۵۱۳ ویحیی دولت آبادی فی مجلهٔ آینده ۱: ۴۰۹ وروحانی فی مجلهٔ ارمغان ۱۷: ۷۱۳ واحمد سهیلی خوانساری فی مجلهٔ یغما ۲: ۲۴۹ وحیدر علی كمالی فی مجلهٔ آینده ۱: ۵۲۵ ومحیط الطباطبائی

(۸۵۷)

مفاتیح البحث: كتاب الفتوح لأحمد بن أعثم الكوفی (۱)، مدینهٔ طهران (۲)، كرمانشاه (۱)، جلال الدین (۱)، خراسان (۱)، القبر (۱)

صفحه ۱۷۲

الذریعهٔ - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحهٔ ۸۵۸

فی ارمغان ۱۸: ۵۷ ووحید الدستگردی فی ارمغان ۸: ۲۸۵ واقبال یغمائی فی ارمغان ۲۵: ۲۶۶ وحبیب یغمائی فی مجلهٔ یغما ۷: ۱۶۱ كما ذكر فی فهرست مقالات فارسی.

((۵۷۱۸: دیوان قائلی سبزواری أو شعره) كان نزیل قزوین فی زمن تألیف سام میرزا لتذكرته ۹۵۷ كما ترجمه فی (تس ۵ ص ۱۳۵) وأورد مطلع غزله.

(دیوان قائم مقام) مر بعنوان (دیوان ثنائی فراهانی) لسید الوزراء المیرزا أبی القاسم ابن المیرزا عیسی المدعو بمیرزا بزرگ الحسینی الفراهانی (۱۱۹۳ ۱۲۵۱) وقد طبع بمباشرهٔ الوحید الدستگردی وجعله ضمیمهٔ السنهٔ العاشرهٔ من مجلهٔ ارمغان فی ۱۳۴۴ والحق باخره (جلائر نامه) وفی مقدمته ترجمهٔ الناظم مفصلا بقلم حفیده المیرزا عبد الوهاب الحسینی وأورد فی (مع: ۲ ص ۸۷) قرب مائتین وخمسین بیتا من شعره.

وطبع منشأته بطهران بتصحیح جهانگیر قائم قامی فی ۴۱۲ ص فی ۱۳۳۷ ش. ومر فی ص ۴۹ و ۱۸۵.

(۵۷۱۹: دیوان قائم مقام فراهانی) وهو سید الوزرا المیرزا عیسی المدعو بمیرزا بزرگ ابن المیرزا محمد حسن بن عیسی الحسینی الفرهانی المتوفی ۱۲۳۷ أو ۱۲۳۸ هو والد ثنائی المذكور آنفا. ترجمه فی (مع: ۲ ص ۴۲۵) وأورد أربعهٔ عشر بیتا من شعره. ومر له فی (ج ۱ ص ۲۹۶) (احكام الجهاد) وفی (ج ۵ ص ۲۹۷) (الجهادیهٔ) وذكر شرح أحواله مفصلا فی مقدمه دیوان ولده (ثنائی) وجاء ذكره فی ریحانهٔ الأدب.

(دیوان قائم مقامی) مر بعنوان أدیب الممالك فی ص ۶۶. وطبع له خان ملك ساسانی (حسین ملك الكتاب گلبن) منتخب اشعاره باسم (آگهی نامه) فی برلین فی ۱۳۰۱ ش فی ۳۲ ص.

(۵۷۲۰: دیوان قائمی) موجود فی مكتبهٔ لعله لی باستانبول، وكذا فی مكتبهٔ السلطان عثمان الثالث كما فی فهرسیهما ولعله الآتی.

(۵۷۲۱: دیوان قائمی قمی أو شعره) عد فی كتاب النقض ص ۲۳۹ و ۶۲۸ من شعراء الشیعهٔ.

(۵۷۲۲: دیوان قابل ایروانی أو شعره) ترجمه معاصره فی (مع: ج ۲: ص ۴۲۴) وذكر ان اسمه حسنعلیخان بن محمد خان القاجار الإیروانی من ملازمی الشاهزاده

(۸۵۸)

مفاتيح البحث: مدينة طهران (۱)، الوفاة (۱)

صفحه ۱۷۳

الذريعة – آقا بزرگ الطهرانی – ج ۹ق۳ – الصفحة ۸۵۹

محمود ميرزا بن فتح على شاه ونقل بعض شعره عن سفينة المحمود.

(۵۷۲۳: ديوان قابل بلگرامی) السيد عبد الله. أورد شعره فی (سرو ص ۳۴۰) مفصلا و (نتايج ص ۵۷۱) وقال مات ۱۱۳۲ وكان خطاطا.

(۵۷۲۴: ديوان قابل شيرازی أو شعره) ترجمه وأورد شعره فی (عم ص ۵۰۶).

(۵۷۲۵: ديوان قابل كشميری أو شعره) واسمه محمد پناه تلمذ على بيدل ومات ۱۱۷۰ أورد شعره فی (نتايج ص ۵۷۲) و (حسينی ص ۲۷۲).

(۵۷۲۶: ديوان قابل هندی أو شعره) كان تلميذ عبد القادر بيدل وكان يتخلص أولا (صنعت) ثم بدله إلى قابل ومات ۱۱۴۰ أورد شعره فی (گلشن ص ۲۲۵) ولعله متحد مع ما قبله.

(۵۷۲۷: ديوان قابلی أو شعره) وهو ترشيزی كما فی (لط ۳ ص ۶۶) وأورد الشاه محمد القزينی فی (قزمج ۳ ص ۲۴۰) الشيرازی بدل الترشيزی وذكر فی الموضعين شعره الغير الموزون.

(۵۷۲۸: ديوان قابوس) هو شمس المعالی السلطان قابوس بن وشمگير الديلمی من آل زيار. ترجمه فی (تش ص ۱۹) و (مع: ج ۱ ص ۵۲ وص ۴۷۹) قال وله شعر كثير بالعربية والفارسية. وأورد فی الموضعين بعض الفارسی منها وذكر ان مدة ملكه كانت عشرون سنة وقتل ۴۰۳ كما فی (شاهد صادق) وجلس مقامه ولده فلك المعالی منوچهر، ممدوح أبی النجم احمد المنوچهری الدامغانی الذی تخلص باسم ممدوحه.

طبع ديوانه العربی مختصرا بمصر وباسمه الف حفيده كاوس بن إسكندر بن منوچهر الآتی كتابه (قابوسنامه) فی الأخلاق وتدبير سياسة المدن، المطبوع مكررا منها بطهران مع (توزوك جهانگيری) فی ۱۲۸۵ فی ۲۲۸ ص. وكتب عباس بن محمد علی اقبال الآشتيانی رسالة فی أحواله سماها (قابوس وشمگير زياری) طبعت ببرلن فی ۱۳۴۲ فی ۲۸ + ۱۶۰ ص. وترجم أحواله علی قويم فی مجلة ارمغان السنة ۲۶: فی الصفحة ۴۶.

(۵۷۲۹: ديوان قادرتونی) واسمه الميرزا عبد القادر. كان ماهرا فی المثنوی. ونظم مثنويا فی (حرب قندهار وإيران) أورد بعضه فی (گلشن ص ۳۲۵).

(۸۵۹)

مفاتيح البحث: دولة ايران (۱)، مدينة طهران (۱)، الموت (۱)، الشهادة (۱)، الحرب (۱)، القتل (۱)، السفينة (۱)

صفحه ۱۷۴

الذريعة – آقا بزرگ الطهرانی – ج ۹ق۳ – الصفحة ۸۶۰

(۵۷۳۰: ديوان قادر مشهدی) واسمه وزير خان بن محمد طاهرخان من أولاد صاحب ديوان چنگيز كان مقربا عند عالم گير ثم فرخ سير ثم انزوی فی أكبر آباد ومات ۱۱۳۵ أورد شعره فی (گلشن ص ۳۲۵) و (مطلع ۲: ۴۴۰) ولعله المذكور فی (سرخوش ص ۹۰).

(۵۷۳۱: ديوان قادری) لدا راشكوه محمد بن شاه جهان بن جهانگير بن أكبر بن همايو بن ظهير الدين محمد بابر (رأس السلسلة الگوركانية فی الهند) ابن عمر شيخ بن أبی سعيد بن محمد بن ميرانشاه ابن الأمير تيمور الگوركانی. ولد باجمير ۱۰۲۴ وقتل بيد أخيه

اورنگ زیب بعد أن غلب علیه فی ۱۰۶۹ بتهمة الزندقة. وتلمذ علی معین الدین الچشتی وملا شاه من السلسلة القادریة ودخل فی الفرقة القادریة فی ۱۰۴۹ وتخلص (قادری) وکان حر الفکر کجده أکبر شاه وله مذاکرات مع بابالال وغیره من حکماء الهنود وله غیر الدیوان مؤلفات فی التصوف الاسلامی والتصوف الهندی فألف (سفینة الأولیاء) طبع بکانپور و (سکینة الأولیاء) مطبوع و (رسالهء حق نما) و (حسنات العارفین)) طبع بلاهور کلها فی التصوف الاسلامی، و (مجمع البحرین) مطبوع و (سر الاسرار) أو (سر أکبر) فی التصوف الهندی. وینسب إلیه کتب أخر ذکرها السید محمد رضا جلالی نائنی فی مقدمه رسالتی حق نما ومجمع البحرین المطبوعان بطهران فی ۱۳۷۵ ودیوانه یسمی (أکسیر أعظم) کما فی (خزینة الأصفیاء) وتوجد فی الهند عند بهادر سینک، وأخری عند خان بهادر ظفر حسن، ونسخة فی (بنگاله) یشتمل علی ۱۳۳ غزلا و ۲۸ رباعیة وکلها عرفانیة. وطبع له مثنوی (غریب نامه) فی مجموعة (ارمغان عثمان شاهی) فی ص ۳۹۱ ۴۰۰ فی الهند فی ۱۳۲۸. وترجم داراشکوه فی (سرخوش ص ۸۹) و (نتایج ص ۵۶۶) و (حسینی ص ۲۶۶) و (تش ص ۳۵۰) و (مقالات الشعراء ص ۵۰۰) و (مع ۱: ۴۶۵) و (ریحانة الأدب) ومجلة اریانتال.

(۵۷۳۲: دیوان قادری خراسانی) وهو السید أبو القاسم المشهدی ساکن شیراز. کان من قراء عهد الشاه عباس (۱۰۵۲ ۱۰۷۸) له (نظم اللئالی) فی التجوید نظمه فی ۱۰۶۱ فی ۸۹ بیتا طبع مکررا. وکان حیا إلی ۱۰۸۳ کما ذکرناه فی ۳: ۳۶۴ وذکر فی الریحانة. وهو غیر ما ذکره فی (گلشن ۳۲۷) بعنوان قاسم بیضاوی.

(۸۶۰)

مفاتیح البحث: مدینة طهران (۱)، محمد بن شاه (۱)، سعید بن محمد (۱)، الهند (۳)، الغلّ (۱)، السفینة (۱)

صفحه ۱۷۵

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحة ۸۶۱

(۵۷۳۳: دیوان قاری تبتی) واسمه غازی وتخلصه (قاری) کما مر فی ص ۷۸۳ عن (نر ۳ ص ۶۰) (۵۷۳۴: دیوان قاری هندی) طبع بلاهور فی ۴۶۸ ص. فی ۱۹۲۳ م. مع مقدمة فی أحوال الشاعر لعبد الحکیم خان.

(دیوان قاری یزدی) واسمه محمود صاحب (دیوان ألبسه) المذکور فی ص ۸۹ وقال براون فی ۴: ۱۶۰ انه مات ۹۹۳ وهو غلط لما ذکرناه هناک.

(دیوان قاسم) فارسی یوجد فی مکتبة راجه فیض آباد کما فی فهرسها المخطوط. وطبع دیوان قاسم بلکهنو فی ۸۱ ص. فی ۱۲۹۴ = ۱۸۷۷ م. ولعله أحد الآتین بعد هذا.

(۵۷۳۵: دیوان قاسم أردبیلی) هو ابن فایض أردبیلی المذکور فی ص ۸۰۵ توجد اشعاره فی جنگ کتابته ۱۰۸۱ فی کتبة دهخدا بطهران.

(دیوان قاسم اردستانی) کما فی (تش ۱۸۵) و (مسرت ص ۱۱۴) راجع دیوان قاسمی اردستانی، وقاسم قمی.

(۵۷۳۶: دیوان قاسم أنوار) هو معین الدین علی بن نصیر بن هارون أبی القاسم الحسینی التبریزی المعروف بقاسمی کما ذکر فی المقدمة المنثورة لمثنویه (أنیس العارفین) کان یتخلص (أنوار) و (قاسم). ولد بسراب تبریز، فی ۷۵۷ وتلمذ علی الشیخ صدر الدین الأردبیلی ابن الشیخ صفی جد الصفویة فلقبه بقاسم الأنوار. وساح بلاد قزوین وگیلان ومازندران وگرگان وسمرقند وکرمان. وصاحب الشاه نعمة الله بماهان. وکان عارفا بالتصوف ویمیل إلی الحروفیة. وسکن هرات مدرسا واعظا إلی أن اغتیل شاهرخ فی ۸۳۰ بید احمد لر الحروفی، فامر شاهرخ بانسداد المدارس وتخریب الخانقاهات ونفی العلماء ومنهم قاسم الأنوار هذا، فنفاه إلی سمرقند، وبعد رجوعه سکن خرجرد جام وتوفی هناک ۸۳۷ له (أنیس العاشقین) کما مر أو (أنیس العارفین) کما فی (دجا ص ۳۰۴) و (مقامات العارفین) الموسوم (تذکرة الأولیاء) وترجم فی (سلسلة النسب صفویة) و (نفحات الانس) و (مجن ۱ ص ۶ و ۱۸۳) و (خیال

۶۳) و (حسینی: ۲۶۵) و (تش ص ۲۸) و (عشاق ص ۱۵۸) و (لس ص ۲۶۴) و (نتایج: ۵۵۷) و (مع ۲: ۲۷) و (هدیهٔ العارفین ۱، ۷۳۱) وریحانهٔ الأدب، ودیوانه عرفانی توجد فی (سپهسالار ۲۰۲) وثلاث نسخ

(۸۶۱)

مفاتیح البحث: مدینهٔ طهران (۱)، الموت (۱)، اللبس (۱)

صفحه ۱۷۶

الذریعهٔ - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحهٔ ۸۶۲

عند (الملک) فی ستهٔ آلاف بیت وعند (فخر الدین) وطبع بطهران مع مقدمهٔ لسعید النفیسی فی ۱۳۷۷ فی ۱۱۲ + ۴۱۹ ص.

(دیوان قاسم بدلا) راجع دیوان واقفی.

(۵۷۳۷: دیوان قاسم بروجردی أو شعره) وهو السید قاسم البروجردی الشاعر أطری فضله وأورد شعره، الحزین فی تذکرته (ص ۴۲).

(۵۷۳۸: دیوان قاسم بیضاوی) هو أبو القاسم بن السید علی الموسوی الشیرازی جاء إلی أصفهان وتلمذ علی المولی طاهر الشیرازی. أورد شعره فی (نر ۶ ص ۱۶۲) و (گلشن: ۳۲۷).

(۵۷۳۹: دیوان قاسم بیگ أو شعره) ترجمه وأورد شعره معاصره فی (نر ۲: ۳۵).

وهو غیر دیوان حالتی المذکور فی ص ۲۲۶ والمترجم فی (نتایج ص ۱۸۳).

(دیوان قاسم تبریزی) راجع دیوان قاسم أنوار، وقاسم خازن، وزاهد أصفهانی.

(۵۷۴۰: دیوان قاسم جنابذی أو شعره) هو ابن الأمیر سید الجنابذی. له (مثنوی بهاریه) کما ذکره فی (مجتس ۲ ص ۱۳۹).

(۵۷۴۱: دیوان قاسم جوینی) أو قاسم خان داماد الهندی ابن مراد. قال فی (نر ۳ ص ۶۳) انه صهر جهانگیر پادشاه وقال رأیت عدهٔ أوراق من دیوانه. وأورد فی (خیال:

۸۷) ترجمهٔ أحواله وشعره وکذا فی (حسینی: ۲۷۰) وقال فی (سرخوش: ۹۳) انه کان عدیل جهانگیر پادشاه وقال فی (سرو ص ۴۸) انه مات فی ۱۰۴۲ وان زوجته (منیجه) کانت أخت نورجهان بیگم زوجهٔ جهانگیر وکذا فی (نتایج ص ۵۶۰).

(۵۷۴۲: دیوان الشیخ قاسم الحلی) هو ابن الشیخ محمد الملا ابن حمزهٔ التستری المولود بالحلهٔ ۱۲۹۰ له عدهٔ دواوین موجود بمکتبته بالحلهٔ. ومر دیوان والده ابن الملا فی ص ۳۰.

(۵۷۴۳: دیوان قاسم چلبی أو شعره) واسمه محمد قاسم أخ الحسین چلبی التبریزی نزیل عباس آباد أصفهان. ترجمه وأورد شعره فی (نر ۵ ص ۱۱۹) وقال سافر إلی الهند للتجارهٔ ومات بها.

(۵۷۴۴: دیوان قاسم خازن أو شعره) أورد شعره فی (سرخوش ص ۳۸) وهو

(۸۶۲)

مفاتیح البحث: مدینهٔ إصفهان (۲)، مدینهٔ طهران (۱)، الجوینی (۱)، الهند (۱)، الزوجهٔ (۱)، الطهارهٔ (۱)، الموت (۱)، الزوج، الزواج (۱)

صفحه ۱۷۷

الذریعهٔ - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحهٔ ۸۶۳

قاسم خان ابن شریف خان التبریزی، الذی کان جده خازنا للشاه طهماسب. ترجمه معاصره النصر آبادی فی (نر ۵ ص ۱۲۱) قال وسافر إلی الهند.

(ديوان قاسم داماد) راجع قاسم جويني.

(ديوان قاسم ديوانه) المشهدي المذكور في ص ۳۳۵. ترجمه وأورد شعره في (نر ۹ ص ۳۳۳) و (سرو ص ۱۲۲) و (مطلع الشمس ۲: ۴۴۰) و (نتايج ص ۵۶۴) وتوجد اشعاره في (مسرت ص ۶۲) وفي جنگ بمكتبة دهخدا بطهران، بتخلص قاسم، ونسخة منه في مكتبة (بنگاله).

(۵۷۴۵: ديوان قاسم رازي أو شعره) سافر من الري إلى الهند في عهد أكبر شاه ورجع إلى وطنه. أورد شعره في (گلشن ص ۳۲۷) ولعله قاسم طهراني ابن خطيب طهران المذكور في (تس ۵ ص ۱۷۸).

(۵۷۴۶: ديوان قاسم طوسي) أو أرسلان مشهدي. كان من أحفاد أرسلان جاري من امراء السلطان محمود سبكتكين. نشاء بما وراء النهر وسافر إلى الهند وأكرمه أكبر شاه وكان خطاطا في النستعليق فلقب (مير على ثاني) وكان ماهرا في استخراج التواريخ المنظومة وله (جواب شهرانگيز لساني) توجد ديوانه في الف بيت في (المجلس) كما في فهرسها ۳: ۲۱۶. وترجمه (خوشگو) و (مطلع ۲: ۴۴۳) و (طبق ۲: ۴۹۲).

(ديوان قاسم طهراني) كان والده خطيب طهران ترجمه معاصره سام ميرزا في (تس ۵ ص ۱۷۸) والظاهر أنه هو قاسم رازي.

(۵۷۴۷: ديوان قاسم عاصم أو شعره) ترجمه في (مجتس ۶ ص ۱۶۵) وأورد شعره (۵۷۴۸: ديوان قاسم عبد العظيمي أو شعره) هو ابن الأمير عناية الله المتوفى لحضرة الامامزاده عبد العظيم ترجمه معاصره سام ميرزا في (تس ۲ ص ۴۲) وأورد شعره وذكر قبله أخاه الأمير شاه مير، وأورد شعره أيضا. وذكر قبلهما والدهما الأمير عناية الله المتوفى مع شعره.

وكذا ذكر جد هما يعني والد الأمير عناية الله وهو الأمير نور الله، وأخوه الأمير سيد، وذكر شعرهما أيضا، فهؤلاء كلهم شعراء أدباء في عصر سام ميرزا ومن سادات الري بعبد العظيم في عصره، الأمير هداية الله وأخوه السيد عليشاه، ذكرهما أيضا في الصفحة المذكورة.

(ديوان قاسمعلى خراساني) راجع قاسم قصه خوان.

(۸۶۳)

مفاتيح البحث: مدينة طهران (۳)، الجويني (۱)، الهند (۳)، الوفاة (۲)

صفحه ۱۷۸

الذريعة - آقا بزرگ الطهراني - ج ۹ق۳ - الصفحة ۸۶۴

(۵۷۴۹: ديوان قاسم غمزه أو شعره) كان من الظرفاء في بخارا ترجمه وأورد شعره في (مجتس ۶ ص ۱۶۹).

(۵۷۵۰: ديوان قاسم قصه خوان أو شعره) هو قاسمعلى المشهدي ترجمه وأورد شعره في (تس ۴ ص ۸۴) و (تش ص ۹۳) بعنوان قاسمعلى.

(۵۷۵۱: ديوان قاسم قمي أو شعره) ترجمه وأورد شعره في (نر ۹ ص ۲۸۲) وقال يحتمل انه القاسم الأردستاني. وترجمه أيضا في (هميشه بهار) وهو غير قاسمي اردستاني الآتي.

(۵۷۵۲: ديوان قاسم كاشاني أو شعره) أورد شعره في (گلشن ص ۳۲۷) وقال إنه حفيد أهلي الشيرازي وكذا في (مسرت: ۱۴۷) و (هميشه بهار).

(ديوان قاسم كاهي أو شعره) ترجمه النصر آبادي في (نر ۱۵ ص ۵۲۰) وأورد معماه باسم امام وذكر له في ص ۴۶۹ أيضا تاريخ موت همايون پادشاه في ۹۶۲ عند وقوعه عن سطح داره في مصراع (هماين پادشاه از بام افتاد) راجع ديوان كاهي.

(۵۷۵۳: ديوان قاسم گواليارى أو شعره) واسمه قاسمعلى من أولاد السيد محمد غوث وأمه بنت محمد عطا (مرصع رقم) كان يسكن فرخ آباد أورد شعره في (گلشن ۳۲۷) (ديوان قاسم لاهجي) المتخلص بصابر. مر في ص ۵۷۳.

(ديوان قاسم گنابادی) راجع ديوان قاسم جنابذی وقاسمی گنابادی.

(۵۷۵۴: ديوان الشيخ قاسم محيی الدين) صاحب ((الشعر المقبول) المطبوع ۱۳۴۲ و (العلويات العشر) مما طبع وغيرهما مما لم يطبع مثل (معارف همدان) وغيره من منظوماته ولد ۱۳۱۴ وتوفی ۱۳۷۹ وهو ابن الشيخ حسن بن الشيخ موسی بن الشيخ شريف بن الشيخ محمد بن الشيخ يوسف بن الشيخ جعفر المتوفی حدود ۱۱۵۰ ابن الشيخ علی بن الشيخ حسين بن الشيخ محيی الدين الثانی الذی هو أخ الشيخ علی مؤلف (التفسير الوجيز) المطبوع مع مقدمة أخيرا.

(۵۷۵۵: ديوان قاسم مرموز أو شعره) ترجمه معاصره سام ميرزا فی (تس ۷ ص ۱۸۸) وأورد له غزلا، استحسن منه بيتا واحدا، وهو قوله:

فردا نكنم آرزوی سايهء طوبی * گر سايهء قد توفتد بر سرم امروز

(۸۶۴)

مفاتيح البحث: الوفاة (۱)

صفحه ۱۷۹

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحة ۸۶۵

(ديوان قاسم مشهدی) راجع قاسم طوسی وقاسم ديوانه وقاسم قصه خوان.

(۵۷۵۶: ديوان قاسم نجفی أو شعره) هو ابن المير قاسم النجفی باستر آباد. ترجمه معاصر فی (تس ۲ ص ۴۴) وأورد شعره. وقال كان من (سياه پوشان) وقتل شهاب زرگر.

(۵۷۵۷: ديوان قاسم ولدی أو شعره) كان من امراء السلطان حسين ميرزا بايقرا. ترجمه فی (مجتس ۸ ص ۱۷۱) وأورد شعره وكذا فی (هميشه بهار).

(۵۷۵۸: ديوان قاسم هروی أو شعره) هو ابن الخواجة ميركی. ترجمه وأورد شعره فی (مجتس ۷ ص ۱۷۰).

(۵۷۵۹: ديوان قاسمی اردستانی) ترجمه وأورد شعره فی (تش ص ۱۸۵) و (مسرت ص ۱۱۴) وقال فی (حسينی ص ۲۶۹) انه مات ۹۸۴ بأصفهان وفی (نر ۹ ص ۲۸۲) سماه قاسم اردستانی وفی (روشن ص ۵۴۶) ان له مثنوی (أنيس العارفين) وراجع قاسم قمی.

(۵۷۶۰: ديوان قاسمی أصفهانی أو شعره) ويعرف بدرويش قاسمی. ترجمه وأورد شعره فی (مجتس ۶ ص ۱۵۳).

(۵۷۶۱: ديوان قاسمی تونی) الشاعر الصوفی. ترجمه فی (لت ۷) وقال اسمه درويش قاسم وأورد غزله بتخلص قاسمی، وعنه اخذ فی (روشن ص ۵۴۷).

(۵۷۶۲: ديوان قاسمی خوافی أو شعره) واسمه مجد الدين له (روضة الخلد) الفه فی قبال (گلستان). ترجمه وأورد شعره فی (تش ص ۷۸) وقال فی (گلشن ص ۳۲۸) انه كان بهرات ثم ذهب إلی سيستان ومات بفراه. وأورد له (هجای ولی دشت بياضی).

(ديوان قاسمی جنابذی) راجع ديوان قاسمی گنابادی.

(۵۷۶۳: ديوان قاسمی صيرفی أو شعره) كان والده صرافا بقم فتخلص هذا بالصيرفی وكان صاحب الحكيم الشفائی. أورد شعره فی (نر ۹ ص ۲۸۲).

(۵۷۶۴: ديوان قاسمی كازرونی) واسمه أبو القاسم الشيرازی. من أولاد أبی حامد من تلاميذ الميرزا جان الباغنوی. ترجمه فی (تش ص ۲۹۸) وفی (حسينی ص ۲۶۸) نقل عن ديوان شعره. وكذا فی (پژمان ص ۴۸۳ و ۷۷۵).

(۵۷۶۵: ديوان قاسمی كاشی أو شعره) ترجمه وأورد شعره فی (روشن ص ۵۴۸) و (هميشه بهار).

(۸۶۵)

مفاتیح البحث: مدینة إصفهان (۱)، الموت (۱)، القتل (۱)

صفحه ۱۸۰

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحة ۸۶۶

(دیوان قاسمی کرمانی) للحکیم الأدیب قاسم القاسمی بن زین العابدین السیستانی المتوفی ۱۳۴۸ طبع له (آتش زنه) منظومة فی ۴۹ ص. ومر فی ص ۶۵ بعنوان أدیب (۵۷۶۶: دیوان قاسمی گنابادی) وهو المیر محمد قاسم المتخلص قاسمی من أولاد المیر سید الجنابذی وأخ المیر أبی الفتح، کان فی عصر الشاه طهماسب الصفوی (۹۳۰ ۹۸۴) له (شاهنامه) فی دفترین و (شاهرخ نامه) فی خمسة آلاف بیت و (لیلی ومجنون) فی ۲۵۴۰ بیت و (خسرو وشیرین) فی ثلاثة آلاف بیت و (زبدة الاشعار) علی زنة (مخزن الاسرار) فی أربعة آلاف بیت و (کارنامه) أو (گوی وچوکان) ومر له الخمسة فی ۷: ۲۶۲. ترجمه فی (مجتس ۲ ص ۱۳۹). و (تس ۲ ص ۲۶) و (خص ۸ ص ۱۴۰) و (حسینی ص ۲۷۰) و (تش ص ۷۱) و (مسرت ص ۲۰۶) و (گلشن ص ۳۲۶) و (روشن ص ۵۴۴) اما (شاهنامه) فی فتوحات الشاه إسماعیل فهو فی دفتر؟ الأول فی أربعة آلاف بیت، نظمها فی ۹۴۰ وطبع ۱۲۸۷ وقال فیه:

بود عقد أین گوهر آبدار * زروی عدد چار باره هزار بلطف از سر (نظم) اگر بگذری * روان پی بتاریخ آن آوری (۹۹۰ ۵۰ = ۹۴۰) والدفتر الثانی فی خمسة آلاف بیت نظمه فی ۹۵۰ وتوجد فی المتحف البریطانی کما فی فهرس (ریو ص ۶۶۰) ومکتبة (الملک) و (المجلس) کما فی فهرسها ۳: ۴۷۹ وقال فیه:

گهرها که آورده أم در شمار * شمارش بود پنج باره هزار بود در سوادم زنیک اختری * طلب سال تاریخش از (مشتری) واما (کارنامه) أو (نگارنامه) أو (گوی وچوکان) فهو علی زنة (لیلی ومجنون) فی ألف وخمسمأة بیت، نظمه فی ۹۴۷ قال فیه:

أین نامه که از زبان خامه * کردم لقبش نگارنامه [أو بکارنامه] چون ماه دو هفته اش در أیام * در عرض سه هفته دادم اتمام أین عقد گهر که شد سرآمد * بأشد عددش هزار وپانصد تاریخ تمام أین معانی * ظل ابدیست تا بدانی وله (خسرو وشیرین) الذی نظمه بأمر سام میرزا فی ثلاثة آلاف بیت فی ۹۵۰ قال فیه:

(۸۶۶)

صفحه ۱۸۱

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحة ۸۶۷

گهرهایم که زاد از بحر توفیق * سه بار آمد هزار از روی تحقیق زغیب آمد حدیثی بر زبانها * که شد تاریخ سالش فیض جانها وله ساقینامتان أحدهما باسم الشاه طهماسب والثانی باسم الخواجة حبیب الله الوزیر.

(۵۷۶۷: دیوان قاسمی مهنه یی أو شعره) وهو الخواجة أبو القاسم أخ الخواجة أبی الفضل المهنه یی. ترجمه وأورد شعره فی (مجتس ۳ ص ۱۴۵).

(۵۷۶۸: دیوان قاصد بخاری أو شعره) کان من ملازمی خان بخارا. ترجمه وأورد شعره فی (نر ۱۰ ص ۴۳۷) وسماه فی (روشن ۴۳) أسد الدین.

(۵۷۶۹: دیوان قاصر قاینی) وهو المیرزا محمد علی الواعظ الکرمانی. ترجمه الآیتی القاینی فی (بهارستان ص ۳۳۳) وقال رأیت منظوماته بخط أخیه ملک الواعظین احمد.

(دیوان قاصری رازی) کما ذکره فی (تش ص ۲۱۵) وهو أبو المفاخر الرازی المذکور فی ص ۵۰.

(دیوان قاضی آرانی) راجع دیوان قاضی داوری.

(۵۷۷۰: دیوان قاضی احمد أو شعره) وهو ابن القاضی محمد کان والده قاضیا بالری سنین وتوفی ۹۳۲ کما ذکره سام میرزا فی (تس ۴ ص ۷۴) وذکران القاضی احمد من مصاحبیه وهو مشهور بحدة الذهن وحسن السلیقة بین أقرانه ثم أورد شعره.

(دیوان القاضی اختیار) مر فی ص ۶۲ واسمه حسن التربتی الهروی. وراجع لغتنامهء دهخدا فی حرف الحاء.

(۵۷۷۱: دیوان قاضی انوی) وهو برهان الدین أبو نصر ابن مسعود (أو مسعود بن مظفر) الانوی من بلاد گرجستان له (انبیا نامه) باسم (أنیس القلوب) نظما فارسیا. قال فی أوله ولدت بآنی حدود ۵۳۸ وفی ۵۵۶ أسرت مع أهلی واخذنی الکفار إلی بلاد الروم وبعد الرجوع لقیت فی تبریز الحکیم محمود وأمرنی بنظم (انبیا نامه) فی قبال (شاهنامه) وسمیته (أنیس القلوب) وکان عمری إذا ذاک أربع وعشرین سنة وهی سنة ۵۶۲ فشرع من أحوال آدم (۱) ومدح عز الدین کیکاوس فی أوله وتممه فی سبعة دفاتر، وقد نظمه

(۱) وفی قصة یوسف ذکران الشعراء نظموا فیها کثیرا، ومنهم شمسی شاعر شمس الدولة طغانشاه ناظم (یوسف وزلیخا) قال:

ودیگر شنیدم که اندر عراق * یکی مرد بودست با اتفاق یکی شاعر خوب شمسی لقب * بسی رنج برده بعلم وادب مرین قصهء یوسف نیکنام * بنظم أو بگفته است یکسر تمام ولعله المذکور فی ص ۵۴۵ ومنظومته هی (یوسف وزلیخا) المنسوبة إلی الفردوسی.

(۸۶۷)

مفاتيح البحث: الإختيار، الخيار (۱)، دولة العراق (۱)

صفحه ۱۸۲

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحة ۸۶۸

فی ۶۰۸ کما حققه مجتبی مینوی فی مقالته فی (مجلة دانشکدهء أدبیات تهران)) المجلد الثامن العدد الثالث ص ۱۵ ۱۹ قال وجاء اسمه فی سند موقوفة مؤرخة ۶۱۵ القاضی الامام شرف الاسلام.. أبو نصر مسعود بن مظفر الانوی الحاکم بکورة ملطیة.

(دیوان قاضی أویس أو شعره) وهو ابن محمد اللطیفی الأردبیلی المعروف بقاضی شیخ کبیر. کان قاضی أردبیل ماضی الحکم بها مدة خمسین سنة. ترجمه فی (بهش ۲ ص ۳۹۲) وذکر أنه قرین أویس القرنی فی الزهد والتقوی وأورد صدر بعض قصایده کما مر فی ص ۱۱۲، ویأتی ولده القاضی زاده ظهیر الدین کبیر الأردبیلی الشهید للتشیع فی ۹۳۰ (دیوان قاضی بروجردی) راجع قاضی رضوی.

{(دیوان القاضی التنوخی الکبیر) (دیوان القاضی التنوخی الصغیر) (دیوان القاضی التنوخی الحفید)} مر جمیعها بعنوان دیوان التنوخی فی ص ۱۷۸.

(دیوان قاضی بخارائی أو شعره) کان مدرسا بمدرسة عبد العزیز ببخارا. ترجمه وأورد شعره فی (نر ۱۰ ص ۴۳۹).

(۵۷۷۲: دیوان قاضی حسن همدانی أو شعره) کان من قریة توی. ترجمه الصادقی فی (خص ۸ ص ۲۷۲) وأورد له رباعیة.

(دیوان قاضی خوانساری) راجع دیوان امین خوانساری وحسین خوانساری.

(دیوان قاضی داوری أو شعره) وهو من آران من قری کاشان. کان قاضیها مدة ذکره النصر آبادی فی (نر ۹ ص ۳۰۸) وأورد بعض شعره، منها قوله ونعم ما قال:

زابنای زمانه داوری مهر مجوی * پروردهء روز وشب نباشد یک رنگ وذکر النصر آبادی أیضا فی ترجمة السید المیر حیدر الهاشمی فی (نر ۱۳ ص ۴۷۵)

(۸۶۸)

مفاتيح البحث: أويس القرنی (۱)، عبد العزيز (۱)، الزهد (۱)، الشهادة (۱)

صفحه ۱۸۳

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحة ۸۶۹

هجاء القاضی الارانی للمیر حیدر وامر الشاه عباس الماضی له بقرائة الهجاء بمحضرة وموت المیر بعد ذلک بقلیل. ومر فی ص ۳۱۹.

(۵۷۷۳: دیوان قاضی رازی أو شعره) واسمه عبد الله بن القاضی محمد معاصر الشاه طهماسب ترجمه فی (خص ۴ ص ۵۱) و (گلشن ص ۳۲۸).

(دیوان قاضی رازی) راجع دیوان قاضی احمد.

(دیوان قاضی بافقی) الیزدی المتخلص (رشدی) هو ابن ملا یعقوب وأخ ملا أفضل الهمتی کان مستوفیا لموقوفات یزد، وبعد موته قام مقامه اخوه الهمتی ذکرهما معاصرهما النصرآبادی فی (نر ۹ ص ۳۰۷) وأورد شعرهما وذکرناه مختصرا فی ص ۳۵۹.

(۵۷۷۴: دیوان قاضی رضوی أو شعره) وهو المیر محمد رضا بن المیر عبد الحی القاضی ببروجرد. ترجمه وأورد شعره بتخلص قاضی فی (نر ۵ ص ۱۱۶).

(۵۷۷۵: دیوان قاضی روح الله) أخ القاضی جهان، من السادة السیفیة بقزوین، نسبة إلی جدهم السید سیف الدین. کانوا قضاة قزوین أبا عن جد وتوفی هو فی ۹۴۸ کما ترجمه سام میرزا فی (تس ۲ ص ۲۹) قال وشعره کثیر نقتصر منه بذکر مطلع واحد وراجع روح الله

(۵۷۷۶: دیوان قاضی زاده) ترجمه فی (مجن ۳ ص ۸۴ و ۲۵۸) وقال إنه شاب حسن الطبع وماهر فی نظم المثنوی وأورد بعضه. وذکر الحکیم شاه محمد فی (قزمج ۳ ص ۲۵۸) ان له مثنوی (جواب أمیر خسرو) وفی (لط ۳: ۸۴) سماه قاضی زاوه.

(۵۷۷۷: دیوان قاضی زاد أردبیلی ء) هو الشیخ ظهیر الدین کبیر بن أویس بن محمد کما ذکر نسبه فی (دجا ص ۲۳۹) وترجمه شاه محمد القزوینی فی (بهش ۲ ص ۳۹۶) بعنوان قاضی شیخ کبیر وذکران شعره کثیر وذکر قلیله الدال علی الکثیر وذکر فی (الشذرات ج ۸ ص ۱۷۳) ان السلطان سلیم اخذه معه إلی بلاد الروم عند رجوعه عن تبریز، ونال عنده مقاما ورتب له کل یوم ثمانین درهما فألف (تاریخ سلطان سلیم) و (ترجمة وفیات الأعیان) لابن خلکان بالفارسیة. ثم حکی عن الشقایق النعمانیة ص ۵۰۷) اطرائه بمعرفة العلو م ولا سیما الانشاء والشعر وبحسن الخط وغیره ثم حکی عن العلانی ان استمال إلی الرفض وعقائد الامامیة أو ان کونه بمصر مع احمد پادشاه فقبض علیه فقتل وعلق رأسه علی باب زویله بالقاهرة فی الخمیس عشرین ربیع الثانی ۹۳۰ وترجمه فی (دجا ص ۲۴۹) (۸۶۹)

مفاتیح البحث: عقائد الشیعة الإمامیة (۱)، شهر ربیع الثانی (۱)، القتل (۱)، الموت (۱)

صفحه ۱۸۴

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحة ۸۷۰

ومر والده المعروف بقاضی شیخ کبیر بعنوان القاضی أویس بن محمد اللطیفی. ولعل (کبیر) تخلصهما ویأتی ولده شمس الدین محمد بن القاضی شیخ کبیر المعروف بقاضی.

(۵۷۷۸: دیوان قاضی زاده أصفهانی أو شعره) وهو المیرزا باقر العباس آبادی الأصفهانی المولود والمتوفی بها. هو من تلامیذ المولی محمد باقر الخراسانی والمیر قوام. ترجمه وأورد شعره الحزین فی تذکرته (ص ۳۸).

(۵۷۸۹: دیوان قاضی زادهء رومی أو شعره) له کتاب (السراج المنیر) فی الإمامة الفه باسم الشاه عباس الصفوی وتاریخ کتابة النسخة فی ۱۰۹۲ والنسخة عند السید شهاب الدین التبریزی نزیل قم کما کتبه إلینا أوله شعر له:

کس نامهء اسرار جلی ننویسد * تا ناد علی سینجلی ننویسد (۵۷۸۰: دیوان قاضی زادهء کرهرودی (۱)) ویقال له القاضی الکرهرودی

أو القاضـی علائی الکرهرودی. کما فی (تس ۵ ص ۱۰۷) لأنه علاء الـدین عبـد الخالق المعروف بقاضـی زاده الکرهرودی وترجمه صاحب الریاض بعنوان عبـد الخالق وقال فاضل عالم محقق متکلم شاعر منشـی صوفی من علماء عصـر السـلطان الشاه عباس الماضـی ومن جملهٔ تلامذهٔ الشـیخ البهائی. وله رسالهٔ فی الإمامهٔ فارسـیهٔ ذکر فیها مناظرته مع القاضـی زاده الما وراء النهری قال وهو متأخر عن القاضی زاده الکرهرودی الذی نقل الباغنوی کلامه فی (حاشیهٔ شرح حکمهٔ العین) أقول رسالته فی الإمامهٔ هی (التحفهٔ الشاهیهٔ)) کما مر فی ج ۳ ص ۴۴۳ وترجمه سام میرزا فی (تس ۵ ص ۱۰۷) بعنوان قاضی علائی وقال إنه توفی، وذکر بعض شعره فی المناقب وکذا فی (همیشه بهار).

(۵۷۸۱: دیوان قاضـی زادهء مشـهدی أو شـعره) وهو المولی داود (ملا باشـی) ابن الحاج قاضـی المشهدی. ترجم فی (مطلع الشمس) ومر له (البدیعیهٔ) فی ۳: ۷۵.

(دیوان قاضی زاوه) کما فی (لط ۳ ص ۷۴) مر بعنوان قاضی زاده.

(دیوان قاضـی سـلام الله کاشـی) ترجمه سام میرزا (فی (تس ۴ ص ۷۶) وأطری حسن طبعه وتقـواه وأرخ وفـاته فی ۹۱۱ وأورد مطلع غزله ومر فی ص ۴۵۵.

(۱) هی إحـدی القری الثلاثهٔ المعروفهٔ بسده ثانیها فیجان والثالثهٔ سـنحان وهی من سـلطان آباد العراق (أراک) وغیر سده التی هی من نواحی أصفهان.

(۸۷۰)

مفاتیح البحث: الشیخ البهائی (۱)، شمس الدین محمد (۱)، دولهٔ العراق (۱)، مدینهٔ إصفهان (۱)

صفحه ۱۸۵

الذریعهٔ - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحهٔ ۸۷۱

(دیوان قاضی سنجانی) المتوفی ۹۴۱ ترجمه سام میرزا ومر فی ص ۴۷۲.

(دیوان قاضی شرف جهان) القزوینی. یوجد فی مکتبهٔ (المجلس) کما نقل عن فهرسها ومر فی ص ۵۱۵.

(قاضی شمس الدین معلم) الگیلانی مر فی ص ۵۴۲.

(۵۷۸۲: دیوان قاضـی شوشتری أو شـعره) واسمه محمد معصوم وهو کآبائه کان من قضاهٔ تستر کما ترجمه وأورد شعره فی (نر ۶ ص ۱۹۶) و (گلشن ص ۳۲۸).

(دیوان قاضی شهاب الدین) الجمندی مر بعنوان شهاب مرندی فی ص ۵۵۶.

(۵۷۸۳: دیوان قاضـی صـفی الدین أو شـعره) کان سـبط القاضـی عیسی الماضی وابن ابن أخیه. أطراه سام میرزا فی (تس ۴ ص ۷۳) وأورد شعره.

(۵۷۸۴: دیوان قاضـی عبد الخالق کرهرودی أو شعره) ترجمه معاصره سام میرزا فی (تس ۲ ص ۵۳) وأورد شعره وذکر أنه قاضی قم وهو غیر القاضـی علائی المتردد بین أصـفهان وتبریز والمتوفی بأصـفهان ۹۳۶ وذکره سـام میرزا أیضـا فی (تس ۵ ص ۱۰۷) بعنوان قاضی علائی وذکرناه بعنوان قضای زاده الکرهرودی.

(۵۷۸۵: دیوان قاضی عثمان قزینی) له (رضی نامه) وخمسهٔ آلاف بیت کما فی (تاریخ گزیده ص ۸۲۲).

(دیوان قاضـی عبـد الله گیلانی) اللاهیجانی. ترجمه الشاه محمد القزوینی فی (بهش ۲ ص ۳۹۰) وأورد شعره، وکذا فی (حسینی ص ۲۶۹). ومر فی ص ۶۹۸.

(دیوان قاضی عبد الوهاب) المشهدی قاضی المشهد سنین. مر فی ص ۷۰۳.

(۵۷۸۶: دیوان قاضـی عطاء الله رازی) أخ القاضـی محمد الرازی معاصـرشاه طهماسب. مر فی ص ۷۲۷ بعنوان عطاء (طهرانی) ترجمه سام میرزا فی (تس ۲ ص ۳۲) وذکر انه وأخاه من سادات ورامین وری وأورد شعرا آخر له. وکذا فی (همیشه بهار).

(دیوان قاضی قزوینی) کما فی (گلشن ص ۳۲۸) راجع (قاضی میرک) و (قاضی روح).

(دیوان قاضی قهپائی) کما فی (نتایج ص ۶۸) مر بعنوان (أسد کاشی) فی ص ۷۱.

(دیوان قاضی قندهاری) مر بعنوان (أبی البرکة) فی ص ۳۶.

(دیوان قاضی لاغرسیتانی) راجع دیوان لاغر.

(۸۷۱)

مفاتیح البحث: مدینة إصفهان (۲)، الشهادة (۱)، الوفاة (۱)

صفحه ۱۸۶

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحة ۸۷۲

(۵۷۸۷: دیوان القاضی محمد) ابن القاضی نعمان المصری المتوفی ۳۸۹ ابن مؤلف (دعائم الاسلام) المذکور فی ج ۸ ص ۱۹۷ توجد قطعـة من هـذا الـدیوان وقـد أجاب بها عن عبـد الله ابن الحسن الجعفری الشاعر السـمرقندی، کما ذکر فی مقدمـة طبع کتاب (الهمة) للقاضی نعمان فی ص ۱۵.

(۵۷۸۸: دیوان قاضـی محمد ورامین أو شـعره) هو من سادات البلد وابن القاضـی شـکر الله الرازی الذی کان قاضی ورامین فی سنین، وابنه القاضـی محمـد صـار کلانتر ری. ترجمه سام میرزا فی (تس ۲ ص ۳۲) وأورد شـعره وذکر بعـد أخاه القاضـی عطاء الله کما مر

(دیوان قاضی محمد) ابن خالة القاضی عیسی یأتی بتخلصه (وصالی).

(۵۷۸۹: دیوان قاضـی محمود أو شـعره) هو ابن القاضـی روح الله المذکور آنفا. کان من المجدین فی تحصیل العلوم. ترجمه معاصره سام میرزا فی (تس ۲ ص ۳۰) وأورد مطلع غزله (دیوان قاضی محیی) راجع دیوان قطب محیی.

(۵۷۹۰: دیوان قاضـی مسافر أو شـعره) ترجمه النصرآبادی فی (نر ۱۳ ص ۴۷۲) وذکر اسـتخراجه لتأریخ جلوس الشاه إسماعیل الثانی السـنی، قوله (مذهب ناحق) فلما علم به السـلطان غضب علیه شدیدا، فلما حضر عنده قال انما استخرجت التاریخ علی لسانک [مذهبنا حق] فعفی عنه. وأورد فی (روشن ص ۴۷۰) القصة المیر یحیی والد (کامی قزوینی) الآتی.

(۵۷۹۱: دیوان قاضی مسعود أو شعره) هو ابن القاضی میر عبد الصمد، الرازی من أحفاد القاضی سیف الدین، من الفقهاء والقضاة فی ری. ترجمه معاصره وأورد شعره فی (تس ۲ ص ۴۰).

(دیوان قاضی میبدی) یأتی بتخلصه (منطقی).

(۵۷۹۲: دیوان قاضـی میرک أو شـعره) کان قاضـیا فی قزوین فی عصـر سام میرزا. ترجمه فی (تس ۴ ص ۷۹) وأورد شعره وکذا فی (گلشن ص ۳۲۸) بعنوان قاضی قزوینی، (۵۷۹۳: دیوان قاضی میرک أو شعره) هو ابن الخواجة شکر الله المستوفی لحسن بیک، وکان میرک معلم السـلطان یعقوب قبل جلوسه ولما جلس للملک صار صـدر المملکـة فی غایـة الاحترام. وبعـد وفات السـلطان یعقوب فی ۸۹۶ وتسلط صوفی خلیل، قتل القاضی میرک فی تلک السنة کما ذکره سام میرزا فی (تس ۴ ص ۷۲) وأورد شعره.

(۸۷۲)

مفاتیح البحث: القتل (۱)، الوفاة (۱)

صفحه ۱۸۷

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ٩ق٣ - الصفحة ٨٧٣

(۵٧٩۴: ديوان قاضی نعمت جنابذی أو شعره) ترجمه سام ميرزا فی (تس ۵ ص ١۶٩) وأطری علمه ومهارته فی السياق وأورد شعره.

(۵٧٩۵: ديوان قاضی نور الله أو شعره) وهو عم القاضی صفی الدين المذكور آنفا.

ترجمه معاصره سام ميرزا فی (تس ۴ ص ٧٣) وأورد شعره.

(۵٧٩۶: ديوان قاضی نوری أصفهانی) ترجمه الصادقی فی (خص ٨ ص ١۵٣) وأورد شعره وكذا فی (سرخوش ص ١١٩) و (مسرت ص ٣١٧) و (هميشه بهار). وفی كشف الظنون سماه ديوان قاضی نور، القاضی فی عهد الشاه إسماعيل.

(۵٧٩٧: ديوان قاضی نهاوندی أو شعره) ترجمه معاصره النصر آبادی فی (نر ٩:

ص ٣٢۴) وأورد شعره.

(۵٧٩٨: ديوان قاضی هجيم طبرستانی) ترجمه ابن اسفنديار فی (تاريخ طبرستان ص ١٣١) وقال إنه الزاهد العالم المدفون فی تربة شمس آل الرسول، وأورد قصيدته الطويلة قرب ثمانين بيتا بالفارسية والعربية والطبرية.

(۵٧٩٩: ديوان قاضی يحيی لاهيجانی أو شعره) ترجمه سام ميرزا فی (تس ۴ ص ٧٧) وأورد شعره. وفی (نر ٩ ص ٢۴٢) انه سافر إلی الهند ورجع وسكن كاشان.

(۵٨٠٠: ديوان قاطعی أو شعره) مر له (تذكرهء شعراء) فی ۴: ٣٧ وله (سفارت صدر جهان وحكيم همام) فی سفارتهما من الهند إلی إيران وأزبكستان كما فی (سرو ص ٩٣) و (گلشن ص ١۵٠) وأورد أشعره.

(ديوان قافلان بدخشی) راجع قپلان.

(۵٨٠١: ديوان قامتی گيلانی) ترجمه الصادقی فی (خص ٨ ص ٢٣٧) وذكر انه لم ير فی البلاد أحد أطول منه، ثم أورد شعره. وكذا فی (تش ص ١۶٣) و (روشن ص ۵۴٩).

(۵٨٠٢: ديوان قانع أصفهانی) وهو الميرزا محمد حسين بن حيدر علی الأسفهی الأصفهانی المولود ١٣١٩ وسمی ديوانه (سوانح قانع) كما ذكرناه فی ١٢: ٢۵۵ وله (شجرهء طوبی) و (ره آورد) المطبوع فی ۴٠ ص. بأصفهان ١٣۶٠ ترجمه فی (شعرای معاصر أصفهان ص ٣٧٢).

(۵٨٠٣: ديوان قانع جرفادقانی أو شعره) واسمه محمد، وكان نساجا جالس الأدباء

(٨٧٣)

مفاتيح البحث: دولة ايران (١)، مدينة إصفهان (٢)، الهند (٢)، البدخشی (١)

صفحه ١٨٨

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ٩ق٣ - الصفحة ٨٧۴

وله غزليات وقصايد ذكره فی (مع ٢: ۴٢۵) وأورد شعره.

(۵٨٠۴: ديوان قانع شوشتری) مر له (آش وقلية) نظما فی ١١: ۵.

(۵٨٠۵: ديوان قانع الشيرازی) وهو الشيخ محمد علی البحرانی وابن أخت الميرزا محمد علی الشاعر الشهير المتخلص بگلشن. ترجمه صديقه رضاقلی المتخلص بهدايت فی (مع ج ٢ ص ۴٢۵) وكذا فی (رياض العارفين) وأورد شعره فيهما.

(۵٨٠۶: ديوان قانع كاشانی أو شعره) واسمه مسيب بن محبت (أو محمد) جاء إلی أصفهان ولاقی النصر آبادی. فترجمه وأورد شعره فی (نر ٩ ص ٣۶٩) و (هميشه بهار) و (گلشن ص ٣٢٩).

(۵٨٠٧: ديوان قانع لكهنوی) المير فدا حسين معلم الشاهزاده محمد بابر ابن واجد عليشاه آخر ملوك الهند (١٢٣٣ - ١٢٩٣) بكلكتة،

أورد شعره من دیوانه فی (گلشن ص ۳۲۹) ومات الشاعر فی ۱۲۴۹ کما فی ذیل کشف الظنون.

(۵۸۰۸: دیوان قانعی بخارایی) ترجمه النصر آبادی المعاصر له فی (نر ۱۰ ص ۴۴۱) وأورد شعره.

(۵۸۰۹: دیوان قانعی طوسی) بهاء الدین احمد له (نظم کلیله ودمنه) نظمه بأمر عز الدین کیکاوس من سلاجقة آسیا الصغری. ذکر فی (مغول ص ۵۳۶) و (سبک شناسی ۲: ۲۵۲) وتوجد نسخته عند (الملک).

(۵۸۱۰: دیوان قانعی قزوینی أو شعره) ترجمه سام میرزا فی (تس ۵ ص ۱۴۹) وذکر انه حکاک قد ینظم الشعر وذکر شعره وکذا فی (روشن ص ۵۵۰).

(۵۸۱۱: دیوان قانعی کاشانی أو شعره) کان نزیل أصفهان واسمه المیر السید علی ترجمه النصر آبادی فی (نر ۹ ص ۴۰۴) وأورد عدة من اشعاره، وکذا فی (همیشه بهار) و (گلشن ص ۳۲۹).

(۵۸۱۲: دیوان قانعی مشهدی أو شعره) کان نزیل استرآباد وتوفی بها. ترجمه سام میرزا فی (تس ۵ ص ۱۷۲) وأورد شعره، ولعله المذکور فی (سرخوش ص ۹۴) و (حسینی ص ۲۶۷).

(دیوان قانونی) کما فی (حسینی ص ۲۶۷) مر بعنوان دیوان إبراهیم القانونی فی ص ۱۶.

(۸۷۴)

مفاتیح البحث: کتاب کشف الظنون لحاجی خلیفة (۱)، مدینة إصفهان (۲)، حکم السلاجقة (۱)، الهند (۱)

صفحه ۱۸۹

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحة ۸۷۵

(دیوان قاینی) راجع دیوان کوشککی قاینی.

(۵۸۱۳: دیوان قبائیان) أحد الاخوان الخمس أبناء السلطان بیغری بن طغان ملک قبای من ترکستان ترجمه فی (مع ج ۱ ص ۵۳) وأورد اشعاره.

(۵۸۱۴: دیوان حکیم قبلی) وهو المیرزا محمد بن عبد الصبور الخویی التبریزی طبیب الحضور للسلطان محمد شاه والسلطان ناصر الدین شاه، وجد ناصر الحکماء الذی توفی ۱۳۰۵ ومؤلف التشریح المذکور فی ج ۴ ص ۱۸۴ و (خلاصهء عباسی) المذکور فی ج ۷ ص ۲۲۹ ودیوانه رباعیات فارسیة کل رباعیة ترجمة لبیت من أبیات القصیدة المشهورة لکعب بن زهیر التی أولها [بانت سعاد]. أورد أولها فی (دجا ص ۱۲۲).

(۵۸۱۵: دیوان قبولی أو شعره) أورد شعره القزوینی فی (قزمج ۶ ص ۳۰۷) وعده من شعراء السلطان یعقوب.

(۵۸۱۶: دیوان قبولی ترشیزی أو شعره) ترجمه وأطری شعره فی (لط ۳ ص ۶۴) وفی ((قزمج ۳ ص ۲۳۷) جاء اسمه مقیمی.

(۵۸۱۷: دیوان قبولی رستمداری) قال فی (بهش ۲ ص ۴۰۰) انه من ملوک رستمدار وله شعر کثیر.

(۵۸۱۸: دیوان قبولی کشمیری) وهو عبد الغنی من أقرباء ملا شاه البدخشی وتلمیذ المیرزا داراب (جویا)) أورد شعره فی (حسینی ص ۲۷۲) وفی (سرو ص ۱۹۷) أنه مات ۱۱۳۹.

(۵۸۱۹: دیوان قبولی قندری) ترجمه وأورد شعره فی (مجن ۳ ص؟ ۷ و ۲۴۲) وفی ص ۲۴۲ منه جاء (قندوزی) وقد رأی سنگلاخ دیوانه بخط جعفر هروی فذکره فی (امتحان ۱: ۱۶۰) وترجم فی (حسینی ص ۲۶۷) وقال إسماعیل پاشا انه مات قبل المیر علی شیر.

(۵۸۲۰: دیوان قبولی هروی) أوصی دیوانه للمیر علی شیر کما ترجمه فی (مجن ۲ ص ۲۱۶ و ۴۳) وأورد شعرا فیه تخلصه:

اگر قبول تو یابم قبولیم ورنهٔ * بهر دو کون چه من نا قبول نتوان یافت (۵۸۲۱: دیوان قبولی یزدی أو شعره) ترجمه معاصره سام میرزا فی (تس ۵ ص ۱۵۱) وأورد شعره، وکذا فی (روشن ص ۵۵۲).

(٨٧٥)

مفاتيح البحث: الشيخ سلمان البلخى القندوزى (١)، ناصر الدين شاه القاجارى (١)، محمد بن عبد (١)، البدخشى (١)، الموت (٢)، الخمس (١)، الوصية (١)

صفحه ۱۹۰

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانى - ج ٩ق٣ - الصفحة ٨٧٦

(٥٨٢٢: ديوان قپلان سپاهى) واسمه الأمير قپلان بيگ أو قافلان بيگ البدخشى.

جاء سفيرا من إيران إلى الهند وصاحب صائب. ترجمه (خوشگو) و (تش ص ١٩) وفى (سرخوش ص ۴۶) وتوجد ديوانه فى (بنگاله) ناقصة كما ذكر فى فهرسها. وقال فى (روشن ص ۵۵۱) انه كان قورچى شاه إيران فبعثه إلى الهند. وفى (نر ٢ ص ۴٩) سماه قيلان بيگ وقال إنه من ايل چاوشلو، وكان خال الميرزا عبد الله والد الميرزا سعيد وزير كاشان. سافر إلى الهند ومات بها.

(ديوان قتالى) ترجمه وأورد شعره فى (تش ص ٣١١) و (هدية العارفين ٢: ۴٠٧) ومر بعنوان پورياى ولى فى ص ١۵٩.

(٥٨٢٣: ديوان قتالى مشهدى أو شعره) ترجمه وأورد شعره فى (تش ص ٩٣) و (مطلع الشمس ٢: ۴۴٠).

(٥٨٢۴: ديوان قتلى بخارائى أو شعره) كان من مشاهير شعراء بخارا وكان متقربا عند عبد العزيز خان اوزبك. أورد شعره فى (گلشن ص ٣٣٠).

(٥٨٢۵: ديوان قتيل لاهورى) وهو الميرزا محمد حسين بن درگاهى مل من هنود كايته. نزل مع أبيه فيض آباد، واسلم هو وعمره ثمانية عشر سنة على يد الميرزا محمد باقر الشهيد، واعتنق التشيع وتخلص قتيل، ثم نزل لكهنو وتوفى ١٢۴٠ وهو أستاذ (أسير لكهنوى) المذكور فى ص ٧۵ وديوانه مطبوع وطبع له (چهار شربت) بلكهنو فى ١١٢ ص. باسم (اشربهء محمديه) و (شجرة الأمانى) و (نهر الفصاحة) فى قواعد اللغة الفارسية وسماه فى (نتايج ص ۵٧٣) محمد حسن وترجمه فى (مسرت ص ١٧۶) والريحانة نقلا عن القاموس التركى.

(٥٨٢۶: ديوان قتيل جرفادقانى أو شعره) واسمه السيد مرتضى ترجمه معاصره فى (مع ج ٢ ص ۴٢۵) وأورد بعض شعره.

(ديوان قدرت أصفهانى) راجع قدرتى أصفهانى.

(٥٨٢٧: ديوان قدرت دهلوى) كان من شعراء دهلى ومات ١٢٠۵ قال فى الريحانة نقلا عن القاموس التركى ان ديوانه فى عشرين الف بيت. وله منظومة (نتايج الأفكار) (كذا).

(٥٨٢٨: ديوان قدرت قمى) قصايد وغزليات ورباعيات. للسيد على بن عزيز الله بن

(٨٧۶)

مفاتيح البحث: دولة ايران (٢)، كتاب نتائج الأفكار للسيد الگلپايگانى (١)، عبد العزيز (١)، الهند (٣)، البدخشى (١)، القتل (١)

صفحه ۱۹۱

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانى - ج ٩ق٣ - الصفحة ٨٧٧

حسن بن المير أبى الفتح الرضوى القمى (١٢٧١ ١٣١۶) يوجد عند أخيه السيد مهدى الرضوى نزيل طهران. وهاجر اخوه الحاج آقا حسن بن السيد عزيز الله من قم إلى طهران قرب ١٣١٣ ونزل مدرسة قنبر على خان وهو قريب السن معى، وحصلت بينى وبينه صداقة واشتغل هو هناك على علمائها سنين، ثم هاجر إلى النجف وكان هناك يحضر بحث شيخنا الخراسانى وغيره، وكتب شرح مزج على (الكفاية) وطبع النصف الأول منه فى ١٣۴٣ وتوفى ١٣۵٢.

(۵۸۲۹: دیوان قدرت کوپاموی) وهو محمد قدرت الله المولود بکوپامو من نواحی لکهنو فی ۱۱۹۹ وکان ینهی نسبه إلی القاسم بن محمد بن أبی بکر. وتلمذ علی (خوشدل) و (خشنود) والف (نتایج الأفکار) (۱) فی ۱۲۵۶ وترجم نفسه فی المقدمة وفی ص ۵۷۹ منه. کان فی خدمة حاکم بهوپال وباسمه الف کتابه. وترجمه فی الریحانة نقلا عن القاموس الترکی وذکر له غیر الدیوان هذا منظومات (أزهار قدرت) و ((اکوان قدرت)) و (تماشای قدرت) و (کیمیای قدرت) و (گلزار قدرت) و (مجرای قدرت) ورسائل (حکایات قدرت) (دفعات قدرت) و (عجایب قدرت) قال ومات ۱۲۸۰.

(۵۸۳۰: دیوان ملا قدرتی أصفهانی) سافر إلی الهند ورجع وتوفی بأصفهان حدود تألیف تذکرة النصرآبادی کما ذکره فی (نر ۹ ص ۴۲۱) وأورد مثنویه فی شدة البرد وانکسار النقد المسکوک بأصفهان فی ۱۰۶۲ مطابق قوله فی تاریخه (درم چون دو گردید زررو نمود) وفی (روشن ۵۵۲) سماه یزدیا وسماه فی (همیشه بهار) قدرت.

(۵۸۳۱: دیوان قدری شیرازی أو شعره) جاء من وطنه إلی الهند. أورد شعره فی (هفت ص ۳۰۶) و (طبق ۲ ص ۵۰۴) و (گلشن ص ۳۳۰) و (روشن ص ۵۵۲).

(۱) الف (نتایج الأفکار) تذکرة لشعراء الفرس مرتبا علی الحروف، وذکر فی أوله انه الفه فی ۱۲۵۶ واخذه عن تذاکر الشعراء مثل (آتشکده) و (ریاض الشعراء) و (مجمع النفائس) لآرزو و (بهارستان سخن) لعبد الرزاق و (مرآت الخیال) لشیر علی و (کلمات الشعراء) لسرخوش و (سفینة الشعرا) لبیخبر و (سرو آزاد) و (خزانهء عامره) لازاد البلگرامی و (گل رعنا) و (شام غریبان) لشفیق. وقد أخذنا عن هذا الکتاب ونقلنا عنه فی قسم الشعر والشعراء بعنوان (نتایج).

(۸۷۷)

مفاتیح البحث: کتاب نتائج الأفکار للسید الگلپایگانی (۲)، مدینة النجف الأشرف (۱)، مدینة إصفهان (۲)، مدینة طهران (۲)، القاسم بن محمد بن أبی بکر (۱)، الهند (۲)، الحج (۱)، السفینة (۱)

صفحه ۱۹۲

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحة ۸۷۸

(دیوان القدسیات) اسم لاحد دواوین داعی الشیرازی المذکور فی ص ۳۱۴ طبعها جمیعا محمد دبیر سیاقی.

(۵۸۳۹: دیوان قدسی أصفهانی) وهو المیرزا عبد الحسین بن محمد علی بن محمد کریم الأصفهانی الخطاط الشاعر. ولد فی رمضان ۱۲۸۷ ونشأ بها. طبع له (تحفة الفاطمیة) فی ۱۳۲۸ وأسس المدرسة الجدیدة (القدسیة) بأصفهان فی ۱۳۲۶ ومات فی صفر ۱۳۶۶ ودفن بتخت فولاد. ترجمه وأورد شعره وشعر ولده جمال الدین قدسی وحفیده منوچهر قدسی فی (شعرای معاصر أصفهان ص ۲۷۲ ۲۷۷) وعده الفت فی (دانشنامه) من أعضاء انجمن دانشکده.

(۵۸۳۳: دیوان قدسی الباکویی) اسمه عباسقلی آقا بن المیرزا محمد خان الثانی ولد فی باکو ۱۲۰۸ وخرج من إیران فی ۱۲۵۲، وتوفی بوادی فاطمة ودفن هناک. کما ترجمه فی (دجا ص ۳۰۶) وأورد تصانیفه العشرة نقلا عن کتابه (گلستان ارم) فی تاریخ داغستان المؤلفة ۱۲۵۷ الموجودة بالمکتبة (الملیة) بطهران برقم ۵۱۸ ونقل بعض شعره المذکور فی دیوانه المشتمل علی الفارسی والعربی والترکی. ومر له (ریاض القدس) فی ۱۱: ۳۳۵.

(۵۸۳۴: دیوان قدسی تفریشی) من سادات تفریش ترجمه معاصره الصادقی فی (خص ۶ ص ۱۰۰) وأورد بعض شعره وکذا فی (روشن ص ۵۵۳) و (همیشه بهار).

(۵۸۳۵: دیوان قدسی خراشادی أو شعره) وهو الشیخ محمد إبراهیم رجع من مشهد خراسان وسکن وطنه قریة خراشاد باقین إلی أن توفی ۱۳۵۴ ترجمه وأورد شعره الآیتی القاینی فی ((بهارستان ص ۳۴۲).

(۵۸۳۶: دیوان قدسی دشتی أو شعره) واسمه میرزا زمان ترجمه فی (المآثر ص ۲۱۶).

(۵۸۳۷: دیوان قدسی قهفرخی أو شعره) واسمه حسین علی من شعراء چهار محال وهو معلم بها. ترجمه وأورد شعره فی (شعرای معاصر أصفهان ص ۳۸۴).

(۵۸۳۸: دیوان قدسی کربلائی أو شعره) واسمه المیر حسین. سکن والده بسبزوار فولد بها وسافر إلی هرات وتقرب عند محمد خان الحاکم بها. أورد شعره فی (گلشن ص ۳۳۰) وتوجد شعره فی (گنجینهء گرانمایه) الموجود بمکتبة جامعة طهران برقم ۲۱۴۴.

(۸۷۸)

مفاتیح البحث: دولة ایران (۱)، شهر رمضان المبارک (۱)، مدینة إصفهان (۳)، مدینة طهران (۲)، الحسین بن محمد (۱)، جمال الدین (۱)، علی بن محمد (۱)، خراسان (۱)

صفحه ۱۹۳

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحة ۸۷۹

(۵۸۳۹: دیوان قدسی گنجوی) واسمه الشیخ إبراهیم ولد ۱۲۳۱ وتوفی ۱۲۸۲ ودیوانه فارسی وترکی کما ذکره فی (دجا ص ۳۰۶).

(۵۸۴۰: دیوان قدسی مشهدی) واسمه الحاج محمد جان هاجر إلی بلاد الهند وبها توفی ۱۰۵۶ وحملت جثته إلی مشهد خراسان کما فی ترجمته. ویوجد دیوانه عند البیات بطران و (فخر الدین النصیری) ونسختان منه فی مکتبة (المجلس) فصل خصوصیاتهما ابن یوسف فی فهرسها (۳: ۳۷۹) أقول وترجمه آزاد البلگرامی فی (خز ص ۳۷۷) وذکر بعض ما حصل له من الجوائز والصلاة فی شاه جهان آباد، وذکر وفاته فی لاهور بمرض الاسهال ۱۰۵۶ وأورد کثیرا من شعره. وقال فی (خیال ص ۸۵) أنه فی شبابه حج البیت ومنها سافر إلی الهند. وفی (میخانه) انه سافر من مشهد إلی الهند ومنها إلی الحجاز ثم رجع إلی وطنه مشهد وصار بقالا وقال تقی الأوحدی صار نقیب البقالین وکان یجالس الحکام وقیل صار خزانه دار الآستانة الرضویة. ثم سافر فی (۲ ۱۰۴۱) إلی الهند وتقرب عند شاه جهان بواسطة عبد الله خان فیروز جنگ. ونقل فی حواشی میخانه ص ۵۴۰ عن (مخزن الغرائب) انه نظم (ظفرنامهء شاهجهانی)) ومات قبل اتمامه، فأتمه بعد وفاته تلمیذه أبو طالب کلیم. وترجم قدسی أیضا فی (سرو ص ۶۱) و (فهرس بانکی پور ۳: ۷۷) و (هفت آسمان ص ۱۴۴) و (فهرس بادلیان ۶۸۶) و (فهرس ریو ۶۸۵) و (نشتر عشق) و (مرآت آفتاب نما) و (سرخوش ص ۹۰) و (مبتلا) و (تش ص ۹۳) وفی (نر ۹ ص ۲۲۵) مفصلا وذکر له مثنوی (وصف کشمیر) وآخر فی غزوات الملک وأطری قدرته فی نظم القصاید. وترجم أیضا فی الریحانة عن القاموس الترکی و (نتایج ص ۵۶۲) و (براون ۴: ۱۶۷) و (مطلع ۲: ۴۴۰) و (مجلة دانش) الطهرانیة العدد ۶ السنة الثالثة ومجلة فرهنگ خراسان السنة الثانیة، العدد الثانی والثالث.

(۵۸۴۱: دیوان قدسی مشهدی) المعاصر واسمه غلام رضا بن مهدی بن المیرزا حسین من أحفاد الحاج محمد جان المذکور وهو مجموع من مدایحه عنده. ویوجد عنده فی النجف دیوان جده الاعلی القدسی المذکور.

(۵۸۴۳: دیوان قدسی هروی) ترجمه فی (لط ۱ ص ۱۵) وذکر ابتلائه بمرض اللغوة وأورد شعره المناسب معه وکذا ذکره القزوینی فی (قزمج ۱ ص ۱۹۰) وهو غیر ما ذکر

(۸۷۹)

مفاتیح البحث: مدینة النجف الأشرف (۱)، خراسان (۲)، الهند (۴)، المرض (۲)، الشهادة (۳)، الصّلاة (۱)، الحج (۳)

صفحه ۱۹۴

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحة ۸۸۰

بعنوان القديمى فى نسخة منه. وترجمه أيضا فى (گلشن ص ٣٣٠) و (حسينى ص ٢٦٧).

(٥٨٤٣: ديوان قدسى يزدى) واسمه السيد محمد ترجمه الآيتى اليزدى عند ذكر شعراء يزد فى (تش يز ص ٣٢٠) وقال إنه توفى ١٣٥٦ وفى ديوانه المديح والهجاء وأورد قطعة له فى النيروز.

(٥٨٤٤: ديوان قديمى نقاش) الگيلانى. ترجمه معاصر سام ميرزا فى (تس ٥ ص ١٣٩) وأورد شعره وكذا فى (گلشن ص ٣٣١) و (حسينى ص ٢٦٨) (٥٨٤٥: ديوان قديمى طبال) ترجمه فى (مجن ١ ص ٢١ و ١٨٥) وأورد شعره وذكر فى الهامش ان فى نسخة الأصل التركى (القدسى) بدل (قديمى) كما أشرنا إليه. وترجم فى (حسينى ص ٢٦٨).

(٥٨٤٦: ديوان قرارى گيلانى) وهو نور الدين محمد بن عبد الرزاق. كان وزير خان احمد ملك گيلان، وكان بيده تدبير أموره وفر إلى قزوين كما ذكره الصادقى فى (خص ۴ ص ۴۶) وأورد شعره وفى (طبق ٢ ص ٥٠٥) انه أخ الحكيم أبى الفتح الگيلانى المذكور فى ص ۴۶ وله ديوان مدون. وترجم فى (تش ١٦٣) (٥٨٤٧: ديوان قرابولاغى) وهو محمد باقر الخلخالى. طبع له فى ١٣٢٩ (ثعلبية) نظما.

(٥٨٤٨: ديوان قراضهء شيرازى) واسمه السيد محمد هاجر إلى هرات ثم إلى سمرقند.

ترجمه الأمير على شير فى (مجن ٣ ص ٦٣ و ٢٣٦) وأورد شعره.

(٥٨٤٩: ديوان قراضى قزوينى) له اشعار فى المناقب. ترجمه معاصره سام ميرزا فى (تس ٥ ص ١٦٨).

(٥٨٥٠: ديوان قرانى مشهدى أو شعره) أورد شعره فى (مطلع ٢: ۴۴١) و (روشن ص ٥٥٣).

(٥٨٥١: ديوان قربى) ترجمه صادقى فى عداد السادات فى (خص ٦ ص ٨۴) وذكر انه لم يعلم مسكنه وعشق فى ابر قوه شابا اسمه مقصود، وأورد معماه باسم معشوقه.

(٥٨٥٢: ديوان قربى دماوندى أو شعره) أورد شعره فى (تش ص ۴١٦) فى (روشن ص ٥٥٥) انه تعلم فى بغداد وسافر إلى الهند.

(ديوان قربى شيرازى أو شعره) كان يعرف بملا فتاح المكى المدنى. سافر إلى الهند

(٨٨٠)

مفاتيح البحث: مدينة بغداد (١)، محمد بن عبد (١)، الهند (٢)

صفحه ١٩٥

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانى - ج ٩ق٣ - الصفحة ٨٨١

فى شبابه وتقرب عند أكبر شاه وحج البيت ورجع ومات ١٠۴٥ عن سبعين سنة من عمره كما أورد شعره فى (گلشن ص ٣٣١).

(٥٨٥٣: ديوان قربى لاهيجانى أو شعره) كان خطاطا بأقسام الخطوط. ترجمه معاصره الصادقى فى (خص ٦ ص ٩٢) وأورد عدة من أبياته وعنه فى (علماى گيلان ص ٧٣).

(٥٨٥۴: ديوان قرداش تبريزى) ترجمه فى (دجا ص ٣٠٧) ووصف صباحته وطلاقته وأورد شعره نقلا عن تحفهء سامى، لكنه لم يوجد فى المطبوع.

(ديوان قرشى) راجع سعيد قرشى فى ص ۴٥١.

(ديوان قرشى صحاف) السمرقندى ترجمه فى (مجن ٢: ص ٢٢٠ و ۴٧) وفى الهامش ميرويس بدل قرشى، ومر بتخلصه خطائى فى ص ٢٩٨.

(٥٨٥٥: ديوان قرشى ديار جندى أو شعره) ترجمه معاصره سام ميرزا فى (تس ۴ ص ٧٧) وأورد شعره.

(٥٨٥٦: ديوان قريب گرگانى) للميرزا محمد حسين شمس العلماء المعروف بجناب مؤلف (أبدع البدايع) المطبوع فى سنة تأليفه

والمذکور فی ج ۱ ص ۶۴ وله (منظومـة فی أصول الفقه) ذکرها مع سائر تصانیفه فی آخر کتابه (مقصد الطالب) الذی طبع فی ۱۳۱۱ وهو أخ شیخنا المدرس المیرزا محمد تقی الگرکانی.

(۵۸۵۷: دیوان قریب گرکـانی) المیرزا عبـد العظیم بن المیرزا علی أکبر الگرکـانی أسـتاذ جامعـة طهران. کبیر عربی وفارسـی ویوجد کثیر من شعره فی تصانیفه (بدایة الأدب) و (فرائد الأدب) و (دستور زبان) وغیر ذلک.

(دیوان قزداری) راجع دیوان رابعة بنت کعب فی ص ۳۴۴.

(دیوان قزلباشخان) مر بعنوان امید همدانی فی ص ۹۷.

(دیوان قزوینی) مر بعنوان صالح القزوینی فی ص ۵۸۸ وادهم القزوینی فی ص ۶۴.

(۵۸۵۸: دیوان قسمت قمی) واسمه المولی علی نقی ترجمه النصرآبادی فی (نر ۹ ص ۳۶۸) وأورد جملة من اشعاره وکذا فی (همیشه بهار) و (علمای گیلان ص ۱۴۱) و (حسینی ص ۲۶۹).

(۵۸۵۹: دیوان قسمت مشهدی) واسمه محمد قاسم توفی قرب تألیف النصرآبادی لکتابه

(۸۸۱)

مفاتیح البحث: أصول الفقه (۱)، مدینة طهران (۱)، الحج (۱)

صفحه ۱۹۶

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحة ۸۸۲

کما ترجمه فی (نر ۹ ص ۳۱۳) وترجم فی (مطلع ۲: ۴۴۱).

(۵۸۶۰: دیوان قسـمتی استرآبادی) ترجمه معاصره الصادقی فی (خص ۸ ص ۲۲۹) وذکر انه کان ملازم المیرزا بیک الفندرسکی ابن المیر ضیاء الدین وأورد شعره أقول الظاهر أن المیرزا بیک المذکور هو والد المیر أبی القاسم الفندرسکی المشهور.

(۵۸۶۱: دیوان قسـمی افشار أو شـعره) واسـمه قاسم بیک الکرمانی من أحفاد عباس سـلطان الافشار ترجمه الصادقی فی (خص ۶ ص ۷۴) وأورد قرب عشـرین بیتا من شـعره وکذا فی (نتایج ص ۵۶۴) وکان معاشـرا مع وحشـی البافقی وعده آیتی القاینی فی (بهارستان ص ۲۶۷) بیر جندیا وعده الآیتی آواره الیزدی فی (تش یز ص ۳۲۰) یزدیا وقال قتله معشوقه فی ۹۸۹.

(۵۸۶۲: دیوان قصاب أصـفهانی) واسـمه أمیر بیک. ترجمه محمد مظفر حسـین فی تذکرة (روشن ص ۵۵۷) وأورد شعره وذکره ابن یوسف فی فهرس المجلس (۳: ۳۸۲) و (مسرت ص ۹) (۵۸۶۳: دیوان قصاب کاشانی) الموجود منه فی ضمن مجموعة الدواوین رقم ۱۱۸۵ فی مکتبة المجلس فی حدود ۸۰۰ بیتا من غزلیاته ردیف الألف إلی بعض الدال. أوله:

الهی بهر حمـدت قـوتی بخشـا زبـانمرا * زآب أین گهر لـبریز کن درج دهـانمرا کتبه درویش مولی محبت فی أواخر القرن الحـادی عشـر، کما فصله ابن یوسف فی فهرس المکتبة (۳: ۶۶۳) ویوجد دیوانه فی ۱۵۰۰ بیت فی مکتبـة احمد شاه بدهلی، دخل المکتبة فی ۱۱۷۶ کما فی (گلشن ص ۳۳۱) قال: وکتب علی ظهر الدیوان ان القصاب بمعنی حایک القصب. لکن یظهر من شعره أنه کان جزارا. وترجمه فی مجلة ارمغان ۱۸: ۲۲۰ نقلا عن تذکرة (کاشانهء دانش).

(۵۸۶۴: دیوان قصـاب مازنـدرانی) یوجـد فی مکتبـة المجلس فی حـدود ۳۵۵۰ بیتـا فیه القصایـد والغزلیـات والترجیعات والمقطعات والرباعیات. فصل خصوصیاتها ابن یوسف فی فهرس المکتبة (۳: ۳۸۲) وتاریخ بعض اشعاره ۱۲۵۱.

(۵۸۶۵: دیوان قصاب یزدی) ترجمه آیتی الیزدی فی (تش یز ص ۳۲۱) نقلا عن بعض التذاکر الهندیة وأورد شعره وذکر فی الهامش ان جبل القصابین فی یزد معروف.

(۸۸۲)

صفحه ۱۹۷

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحة ۸۸۳

(۵۸۶۶: دیوان قضائی یزدی) للمیرزا عبد الرحیم الیزدی المتخلص به. ذکر الآیتی الیزدی فی (تش یز ص ۳۲۲) ان عنده نسخة عصر الناظم وعلیها تصحیحاته بخطه، وکتبت وقرئت بمحضره. قال وکان هو مداح عبد الرضا خان من سلسلة الخوانین فی یزد وخطا مؤلف مجمع الفصحاء فی تسمیته بمحمد صادق فی (مع ۲ ص ۴۲۵) وفی (همیشه بهار) سماه قضائی همدانی.

(دیوان قطب الدین اوشی) راجع قطب الدین کاکی.

(۵۸۶۷: دیوان قطب الدین احمد) من أحفاد زنده پیل احمد جام. ترجمه شاه محمد القزوینی فی (قزمج ۴ ص ۲۸۰) وأورد مطلع غزله وترجمه فی (لط ۴ ص ۱۰۵) بعنوان خواجة قطب الدین محمد وطبع دیوان جمال الدین قطب احمد فی مجلدین فی ۲۳۲ ص فی ۱۸۸۹ م.

(دیوان مولانا قطب الدین أقصائی) الاندجانی. ترجمه فی (مجتس ۶ ص ۱۵۵) وأورد مطلع غزله.

(دیوان قطب الدین تونی) راجع قطب الدین حیدر.

(۵۸۶۸: دیوان قطب الدین حیدر) التونی الموسوی، کان من العرفاء والیه ینسب الفرقة الحیدریة من الصوفیة. وکان معاصر عطار النیشابوری، وباسمه الف (حیدری نامه) ولدبتون من خراسان ومات ۶۱۸ ترجمه فی (الروضات) و (آثار عجم ص ۷۳) ویوجد دیوانه فی (سپهسالار ۲۴۸).

(۵۸۶۹: دیوان قطب الدین عتیقی) والد جلال الدین العتیقی. له اشعار حسنة حکاه فی (دجا ص ۳۰۷) و (تاریخ گزیده ص ۸۲۴) و (روشن ص ۵۵۹).

(۵۸۷۰: دیوان قطب الدین کاکی) وهو محمد بختیار بن کمال الدین الاوشی الهندی من العرفاء، وتلمیذ معین الدین الچشتی. توفی بنواحی دهلی فی ربیع الأول ۶۳۳ وقیل فی تاریخه:

عقل تاریخ نقل آن محمود * آب جنت بقطب دین فرمود کما فی (مسرت ص ۳۸۶) وترجمه مفصلا فی (حسینی ص ۲۵۶ ۲۶۵) و (نتایج ص ۵۵۳) وطبع دیوانه الفارسی فی کانپور ۱۹۰۴ م. فی ۲۲۶ ص. ثم فی ۱۹۱۵ م. وفی نولکشور أیضا.

(۸۸۳)

مفاتیح البحث: شهر ربیع الأول (۱)، جلال الدین (۱)، جمال الدین (۱)، خراسان (۱)

صفحه ۱۹۸

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحة ۸۸۴

(۵۸۷۱: دیوان السلطان قطب الدین محمد أو شعره) خوارزمشاه ابن السلطان تکش خان المتوفی ۵۹۲ وکانت مدة ملکه إحدی وعشرین سنة. ترجمه فی مجمع الفصحاء ج ۱ ص ۵۲ وأورد شعره.

(۵۸۷۲: دیوان قطب ذهبی) هو قطب الدین محمد الحسینی النیریزی الشیرازی المتوفی ۱۱۷۳ ترجمه فی (ض ص ۴۸۲) وأورد قصیدته العشقیة وله (حکمة العارفین) أو (فصل الخطاب) و (أرجوزة الصرف)) و (أرجوزة النحو) و (أرجوزة الفقه).

(۵۸۷۳: دیوان قطب شیرازی أو شعره) ترجمه النصر آبادی فی (نر ۱۴ ص ۴۹۶) و (روشن ص ۵۵۹) بعنوان ملا۔ قطب العلامة الشیرازی وأورد رباعیة لغزه أقول: هو قطب الدین محمود بن مسعود بن المصلح الشیرازی (۶۳۴ ۷۱۰) وله اشعار آخر أورد بعضها السید محمد المشکاة فی ترجمة القطب المفصلة فی مقدمة طبع کتابه (درة التاج) فی نیف وأربعین صفحة، واقبال فی مجلة ارمغان

۱۳: ۶۵۹. وقال فی (هفت ص ۲۴۹) انه أول من شرح مفتاح العلوم. وتوجد فی (سپهسالار ۲۹۹۱) وله مصاحبات مع سعدی الشیرازی.
(دیوان قطب مائل) الدهلوی اسمه (ساقی نامه) ترجمه النصر آبادی فی (نر ۱۱ ص ۴۴۷) وأورد بعضه وبعض غزلیاته أیضا وذکران تخلصه (مائل) کما یأتی فی المیم.
(۵۸۷۴: دیوان قطب محیی) واسمه قطب الدین عبد الله ابن محیی الدین بن محمود الأنصاری الخزرجی السعدی الشیرازی الکوشکناری الصوفی، أستاذ الدوانی. له مکاتیب فارسیهٔ الفه فی ۸۹۹ باسم (أبواب الخیر) و (تخمین الأعمار) کما مر فی ۴: ۱۴ ونقل فی (هفت ص ۲۵۰) عن دیوانه الفارسی. وطبع رسالهٔ قاضی قطب الدین محیی مع (پندنامهء عطار) و (پندنامهء سعدی) مکررا فی بمبئی ولکهنو. وترجمه فی (روشن ص ۵۶۰).
(۵۸۷۵: دیوان قطبی أصفهانی) واسمه محمد بن عبد الغفار القارنه یی الأصفهانی المعاصر.
ترجمه وأورد شعره عن دواوینه الأربعهٔ فی (شعرای معاصر أصفهان ص ۳۷۹) وله (غنچهء شباب) و (بوستان سبزورق).
(۵۸۷۶: دیوان قطبی تونی أو شعره) وهو ابن غیاثی التونی المذکور. ترجمه سام میرزا فی (تس ۵ ص ۱۶۱) وأورد مطلع جوابه عن غزل والده، ومرقطب الدین تونی.
(۵۸۷۷: دیوان قطبی جنابذی أو شعره) ترجمه سام میرزا أیضا فی (تس ۵ ص ۱۶۱)
(۸۸۴)
مفاتیح البحث: کتاب فصل الخطاب لسلیمان أخ محمد بن عبد الوهاب (۱)، مدینهٔ إصفهان (۱)، محمد الحسینی (۱)، محمد بن عبد (۱)، الوفاهٔ (۱)

صفحه ۱۹۹

الذریعهٔ - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحهٔ ۸۸۵
وأورد مطلع غزله، وکذا فی (تش ص ۷۱) و (روشن ۵۶۰).
(۵۸۷۸: دیوان قطبی أو شعره) کان ملازم السلطان مسعود میرزا. ذکره فی (مجن ۱ ص ۲۲ ۱۹۶) وأورد مطلع غزله الترکی.
(۵۸۷۹: دیوان قطران تبریزی) وهو الحکیم أبو منصور الأمیر شرف الزمان قطران ابن منصور الجیلی الدیلمی (۱) التبریزی ولد فی شادی آباد من قری مهران رود من توابع تبریز، وسافر إلی گنجه مرتین ورجع وتوفی ۴۶۵ مطابق (هست) فی قول المؤرخ له [هست تاریخ فوت قطران (هست)] ورآه الحکیم ناصر خسرو العلوی فی ۴۳۸ بتبریز وذکره فی (سفرنامه) وقال ینظم الشعر ولکنه لا یعلم الفارسیهٔ (۲) جیدا وقد رأی سنگلاخ دیوانه بخط مالک الدیلمی فذکره فی (امتحان ۱: ۲۰۲). ویوجد دیوانه فی (سپهسالار ۲۵۰) ونسختان عند (سلطان القرائی) أحدهما کتبت فی ۵۲۹ لعلها بخط الأنوری الأبیوردی. وأخری فی (المجلس) کما فی فهرسها (۳ ۳۸۴) وترجم قطران سعید النفیسی فی (أحوال واشعار رودکی ۲: ۶۵۸ ۷۸۸) والدکتور مهدی بیانی فی مجلهٔ (یغما) السنهٔ الثالثهٔ العدد الحادی عشر واحمد الکسروی فی (چهل مقاله) ومقدمهٔ طبع دیوان قطران للنخجوانی. وترجم فی (لت ۱) و (لب ۱۰) و (مع ۱: ۴۶۶) و (تش ص ۳۲) و (دجا ص ۳۰۷) وکان لقطران رسالهٔ فی لغهٔ الفرس ذکرها الأسدی فی مقدمهٔ کتابه وکذا ذکر فی مقدمهٔ فرهنگ جهانگیری وذکره فی (کشف الظنون) بعنوان (تفاسیر فی لغهٔ الفرس). طبع الدیوان بتبریز مع مقدمهٔ محمد النخجوانی، طبعها علی ثمانیهٔ نسخ کانت للأمیر خیزی ومکتبهٔ تربیت و (التقوی) و (حسین النخجوانی) والنفیسی و (محمد النخجوانی) واثنان لسلطان القرائی.
(۱) نسبه (مجمع الفصحاء) إلی عضد وقال إنه منسوب إلی ممدوحه عضد الدولهٔ. وقال المتأخرون عنه انه منسوب إلی أزد فصحفوه إلی عضد. واما فی النسخهٔ القدیمهٔ المنسوبهٔ إلی الأنوری فسماه [أبو منصور قطران الجیلی الأذربیجانی] فما جاء فی (لت ۱) من أنه

ترمذی الأصل فلیس بصحیح. وبعضهم ادعی وجود شاعرین باسم قطران ترمذی، وتبریزی، ولیس بصحیح أیضا.

(۲) والظاهر أن مقصود الناصر الفارسیة البهلویة لا الدریة، فان قطران لم ینظم بغیر الفارسیة الدریة وقد اعترف الناصر بنظمه الجید.

(۸۸۵)

مفاتیح البحث: کتاب کشف الظنون لحاجی خلیفة (۱)

صفحه ۲۰۰

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحة ۸۸۶

(دیوان قطران ترمذی أو شعره) کما فی (گلشن ۳۳۴) والظاهر أنه اخذه عن (لت ۱) والصحیح قطران تبریزی کما مر.

(۵۸۸۰: دیوان قطرة أصفهانی) وهو المیرزا عبد الوهاب الچهار محالی الأصفهانی من شعراء عصر السلطان فتح علی شاه وکان حیا فی زمن تألیف مجمع الفصحاء کما یظهر من ترجمته فی (مع ۲: ص ۴۲۲) وحکی ان دیوانه قرب عشرین الف بیت. وله فتحنامه) فی فتوحات المختار. وصرح بأنه لم یلاقیه حتی الیوم ولم یر دیوانه وانما نقل شعره عن (انجمن خاقان) وسفینهء محمود) قرب مائة وخمسین بیتا ومر ولده (دریای چهار محالی) فی ص ۳۲۵ وفاتنا ابنه الاخر (جیحون) ومر ابنه (عمان سامانی) فی ص ۷۶۹ ومر أیضا منهم (سیار)) فی ص ۴۸۰.

(۵۸۸۱: دیوان قطرهء طهرانی) وهو المیرزا أبو القاسم علی مدد بن أکبر الکنی الطهرانی المعاصر الخباز بطهران. طبع دیوانه فی المراثی فی ۱۸۸ ص بمکتبة المصطفوی فی ۱۳۳۴ ش.

(۵۸۸۲: دیوان القطیفی) للشیخ أحمد بن صالح بن طعان بن ناصر الستری البحرانی (۱۲۵۱ ۱۳۱۵) صاحب (التحفة الأحمدیة). طبع دیوانه الکبیر.

(دیوان القفطان) راجع دیوان عبد الحمزة.

(۵۸۸۳: دیوان القفطان) وهو الشیخ حسن بن علی النجفی المتوفی ۱۲۷۵ ترجمه فی (المجموع الرائق) وجمع السماوی دیوانه فی ۲۶ ص. یقرب من ۶۰۰ بیت، ضمه مع عدة دواوین فی مجلد، اشتراه بعده محمد علی الیعقوبی فی النجف. وترجمه الخاقانی فی (شعراء الغری).

(۵۸۸۴: دیوان قلاشی أو شعره) ترجمه وأورد شعره فی (مجن ۳ ص ۸۳ و ۲۵۸) وأورد مطلع غزله.

(۵۸۸۵: دیوان قلزم أصفهانی) وهو الشیخ محمد حسن بن محمد (۱۲۶۰ ۱۳۲۶ ش) ولد وتوفی بقریة وردیجان بأصفهان، ودیوانه فی ثلاثة آلاف بیت. ذکر فی (شعرای معاصر أصفهان ص ۳۸۰ ۳۸۱) وذکر ابنه شفاء الله المتخلص بقلزم أیضا.

(۵۸۸۶: دیوان قلزم سامانی أو شعره) هو أخ عمان سامانی المذکور فی ص ۷۶۹

(۸۸۶)

مفاتیح البحث: مدینة النجف الأشرف (۲)، مدینة إصفهان (۲)، مدینة طهران (۱)، الوفاة (۱)

صفحه ۲۰۱

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحة ۸۸۷

ذکر شعره لنا المعلم الحبیب آبادی.

(۵۸۸۷: دیوان قلزم یزدی) واسمه السید مهدی بن الحاج السید یحیی المقدس ولد ۱۲۷۰ ش. وسافر إلی أوربا مدة ورجع فی ۱۳۱۰ ش. طبع له منظومة حماسیة باسم (هفتاد موج) ببرلن فی ۱۳۰۹ ش فی ۵۰ ص ترجمه ایزد گشسب فی (نامهء سخنوران) والبرقعی فی

(سخنوران نامی معاصر) و (تش یز ص ۳۲۳) و (تذکرهء شعرای معاصر) و (أدبیات معاصر ص ۹۹).

(۵۸۸۸: دیوان قل محمد شرغانی أو شعره) کان أستاذا فی أنواع آلات اللهو.

ترجمه المیر علی شیر فی (مجن ۴ ص ۱۰۳ و ۲۷۹) وأورد معماه الحاکی عن حاله مستظهرا لحسن عمله بادخال السرور فی قلب المؤمن وهو باسم نور:

خوش آنمطرب که ساز خوش نوازد * یکی را از نوا خوشحال سازد قال وکان ماهرا فی النجوم والخط والتصویر.

(۵۸۸۹: دیوان قلندر أو شعره) ترجمه فی (لط ۳ ص ۷۸) وذکر أنه سیاح فاضل وأورد شعره.

(دیوان قلندر أصفهانی) وهو الغازی قلندر المذکور فی ص ۷۸۳ ترجمه فی (تش ص ۱۸۳) وفی (روشن ص ۵۶۰) سماه آقا لطیف. وقال فی (امتحان ۲: ۱۵۱) انه رأی دیوان (قاضی قلندر) بخط جمشید بیک الخطاط.

(۵۸۹۰: دیوان قلندر خراسانی أو شعره) واسمه محمد أورد شعره فی (گلشن ص ۳۸۱).

(۵۸۹۱: دیوان قلندر سمرقندی أو شعره) ترجمه فی (مجن ۲ ص ۴۱ و ۲۱۴) وأورد شعره الترکی، لکن تخلصه فی الأول جاء (حریمی) وفی الثانی جریمی بالمعجمة.

(دیوان قلندر شیرازی) مر فی ص ۵۱۰ بعنوان شرر شیرازی.

(دیوان قلندر عراقی) المذکور فی ص ۵۱۶ بعنوان شرف قلندر. ترجمه فی (نتایج ص ۳۵۸) طبع له (مثنوی شاه بوعلی قلندر) بلکهنو فی ۱۳۱۵ مع (گنجینهء عرفان) فی ۴۹ ص. وطبع دیوانه بلاهور فی ۱۹۱۵ م. فی ۹۶ ص. مع الترجمة باللغة الینجابیة.

(۸۸۷)

مفاتیح البحث: الحج (۱)

صفحه ۲۰۲

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحة ۸۸۸

(۵۸۹۲: دیوان قلندر کرمانی أو شعره) واسمه أبو الوفاء الشاه نعمة اللهی. ترجمه وأورد شعره فی (خص ۸ ص ۳۰۱).

(۵۸۹۳: دیوان قلی بخاری أو شعره) کان ندیم عبد العزیز خان ترجمه معاصره النصر آبادی فی (نر ۱۰ ص ۴۳۷) وأورد شعره ورباعیة.

(۵۸۹۴: دیوان قلیج ارسلان أو شعره) ترجمه النصر آبادی فی (نر ۱۴ ص ۴۹۲) وأورد شعره المعما والمرموز.

(۵۸۹۵: دیوان قلیج بیک بغدادی أو شعره) سکن بغداد. ترجمه الصادقی فی (خص ۷ ص ۱۲۷) وأورد شعره الترکی الاستانبولی.

(۵۸۹۶: دیوان قمر الدین أو شعره) وهو ابن السید حبیب الله الاورنک آبادی ابن عنایة الله ابن محمد حفید السید ظهیر الدین الخجندی. ترجمه البلگرامی فی (خز ص ۳۸۰) وذکر أنه ولد ۱۱۲۳ وذکر تواریخه وتواریخ والده وجده وتنقلاته منها حجه فی ۱۱۷۴ ورجوعه فی ۱۱۷۵ وأورد بعض شعره وجاء شعره فی (مسرت ص ۷۹) (۵۸۹۷: دیوان قمر السلطنة أو شعرها) وهی بنت فتح علیشاه وزوجة میرزا حسین خان سپهسالار مؤسس المدرسة والمکتبة المعروفة باسمه بطهران. قال فی (خیرات حسان) أنها کانت صغیرة حین مات والدها فتح علیشاه، ولها اشعار حسنة وموقوفات عظیمة، وکذا فی (از رابعه تا پروین ص ۱۸۶).

(۵۸۹۸: دیوان قمر کاکوروی أو شعره) وهو المنشی حسن یاور ابن اکرام الله الهندی. کان ماهرا فی العروض والقافیة، وتلمذ علی الشیخ فرید فلک. أورد شعره فی (گلشن ص ۳۳۴).

(۵۸۹۹: دیوان قمری) فارسی مطبوع بإیران.

(۵۹۰۰: دیوان قمری آملی) واسمه سراج الدین، وقیل إنه خوارزمی وکان معاصر کمال إسماعیل المتوفی ۶۳۵. ترجمه فی (مع ج ۱

ص ۴۷۷) وأورد قرب خمسین بیتا من اشعاره المنقولة فی التذکرات وهو غیر من ذکرناه بعنوان (سراج قمری) فی ص ۴۳۷ الذی ذکره عز الدین الفریومدی فی (کارنامهء أوقاف) وقال:

برسر شاخ یاسمین قمری * خواند شعر سراج دین قمری

(۸۸۸)

مفاتیح البحث: دولة ایران (۱)، مدینة طهران (۱)، مدینة بغداد (۱)، عبد العزیز (۱)، الخوارزمی (۱)، الحج (۱)، الموت (۱)، الزوج، الزواج (۱)، الوفاة (۱)

صفحه ۲۰۳

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحة ۸۸۹

(دیوان قمری جرجانی) راجع قمری مازندرانی.

(۵۹۰۱: دیوان قمری خراسانی أو شعره) واسمه پهلوان بیک. کان من شجعان خراسان. ترجمه الصادقی فی (خص ۳ ص ۳۶) وأورد بعض شعره.

(۵۹۰۲: دیوان قمری دربندی) واسمه المیرزا محمد تقی له نظم (کنز المصائب) المطبوع بالترکیة مکررا. ترجمه فی (دجا ص ۳۰۹) و (ریحانة الأدب).

(۵۹۰۳: دیوان قمری مازندرانی أو شعره) ذکر بیتین من شعره فی قابوسنامه وعدة أبیات فی (ترجمان البلاغة) وترجمه العوفی فی (لب ۸) وهدایت فی (مع ۱: ۴۷۷) بعد ذکره لقمری الآملی المذکور وهو أبو القاسم زیار بن محمد الجرجانی. کان یمدح الأمیر قابوس بن وشمگیر (۳۶۶ ۴۰۳) ترجمه وأورد ۳۲ بیتا من أشعاره طاهری شهاب فی مقالة طبعت فی مجلة ارمغان العدد الثانی المجلد الثلاثین لسنة ۱۳۴۰ ش.

واقبال فی حواشی (حدائق السحر ص ۱۰۹) والنفیسی فی حاشیة (قابوسنامه) وفی (روشن ص ۵۶۲).

(دیوان قمی) وهو المیرزا أبو القاسم مر باسمه فی ص ۴۸ وله منظومة (المعانی والبیان).

(۵۹۰۴: دیوان قمی أفشار أو شعره) واسمه قاسم بیگ، من أمراء ایل الافشار ترجمه فی (تش ص ۱۹) و (روشن ص ۵۶۲) وقالا قتله معشوقه المسمی سنجانی. وأورد أشعره المتخلص فیه (قمی)).

(۵۹۰۵: دیوان قنبری رازی أو شعره) ترجمه معاصره سام میرزا فی (تس ۵ ص ۱۷۸) وأورد شعره.

(۵۹۰۶: دیوان قنبری نیشابوری أو شعره) ترجمه وأورد مطلع غزله فی مدح بابر میرزا فی (مجن ۲ ص ۳۹ و ۲۱۳) وفی نسخة جاء اسمه (قبری). وقال فی (لت ۷) انه کان عامیا ومع ذلک کان ذو قریحة حادة وسکن أخیرا بمشهد خراسان وتوفی بنیشابور ودفن بها. وکذا فی (مطلع ۲: ۴۴۱) و (روشن ص ۵۶۳).

(دیوان قواس تبریزی) راجع شمس الدین قواس.

(۵۹۰۷: دیوان قواس شوشتری أو شعره) واسمه الملا هادی ترجمه وأورد شعره فی (تذکرهء شوشتر) مکررا.

(۸۸۹)

مفاتیح البحث: خراسان (۲)، القتل (۱)

صفحه ۲۰۴

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحة ۸۹۰

(۵۹۰۸: دیوان قوام أصفهانی أو شعره) وهو السید المیر شاه قوام الدین. کان صدرا فی عصر الشاه إسماعیل ومات فی العشر الخامس بعد التسعمأة کما فی (تش ص ۱۸۵) و (نتایج ص ۵۵۹) و (رجال حبیب السیر ص ۲۴۸). ولعله قوامی شیرازی.

(۵۹۰۹: دیوان قوام طبسی) واسمه قوام الدین رأی سنگلاخ دیوان قصایده بخط جمشید خوشنویس فذکره فی (امتحان ۲: ۱۵۲).

(دیوان قوام قزوینی) السید قوام الدین محمد یوسف، کما فی (تذکرهء حزین ص ۲۷) و (روشن ۵۶۳). مر بعنوان سیفی فی ص ۴۸۷.

(۵۹۱۰: دیوان قوام لاریجانی أو شعره) وهو الآقا قوام الدین (یوزباشی تفنگچیان) مصاحب قرچغای خان. قتل فی حرب گرجستان فی عصر الشاه عباس الأول. ترجمه فی (نر ۲ ص ۵۲) وأورد شعره.

(۵۹۱۱: دیوان قوام هروی أو شعره) وهو الخواجهٔ قوام الدین من شعراء السلطان حسین بایقرا. ونظم تاریخ وفاته فی ۹۱۱ ترجمه وأورد شعره فی (نر ۱۳ ص ۴۶۹).

(دیوان قوامی أصفهانی) وهو السید قوام الدین ومات فی العشر الخامس بعد المأة والألف کما فی (گلشن ص ۳۳۴) وأظنه السیفی القزوینی المذکور فی ص ۴۸۷ أو محمد یوسف قوام القزوینی الأصفهانی المذکور آنفا.

(دیوان قوامی خباز) راجع قوامی رازی.

(۵۹۱۲: دیوان قوامی خوافی أو شعره) کان معاصرا للعوفی فذکره فی (لب ۱۱) وأورد شعره، وکذا فی (روشن ص ۵۶۳). فی مقدمهٔ طبع دیوان قوامی رازی.

(۵۹۱۳: دیوان قوامی رازی) وهو بدر الدین الملقب (أشرف الشعراء) کان یمدح شرف الدین أبا الفضل محمد بن علی بن مرتضی رئیس الری ونقیبها وقوام الدین الطغرائی الدر گزینی أبا القاسم (۱) ناصر الدین علی وزیر سنجر فی (۵۲۶ ۵۲۷). وکان شغله (مناقب خوان) (۲) فی النصف الأول من القرن السادس. بعد أن کان فی أوائل أمره

(۱) وللسنائی الغزنوی الشاعر المذکور فی ص ۴۷۱ مکتوبان کتبهما إلی هذا الوزیر، طبعا فی مجلهٔ ارمغان ۱۸: ۶۴۷.

(۲) أی من کان یقرء مناقب أهل البیت فی الطرق والشوارع، وذلک فی قبال (فضائل خوان) وهو الذی کان یقرء مناقب الصحابهٔ فیها. (۸۹۰)

مفاتیح البحث: محمد بن علی (۱)، القتل (۱)، الحرب (۱)

صفحه ۲۰۵

الذریعهٔ - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحهٔ ۸۹۱

خبازا کما یصرح فی بعض اشعاره. وطبع دیوانه السید جلال الدین المحدث الأرومی بطهران عن نسخهٔ بریتیش موزیوم فی ۱۳۷۴ وهی ناقصهٔ تشتمل علی ۳۳۴۸ بیتا فی ۱۷۶ ص. مع خاتمهٔ فی ۸۰ ص. مع ترجمهٔ الشاعر فی مقدمته فی ۲۶ ص. وترجم الشاعر هذا فی (لب ۱۰) و (لس ص ۴۰۰) و (هفت إقلیم) و (همیشه بهار) و (مع ۱: ۴۷۶) و (روشن ص ۵۶۳) والاقبال فی مجلهٔ یادگار السنهٔ الثانیهٔ العدد الأول وتوجد اشعاره فی کتاب النقض وفی مجموعهٔ بالمکتبهٔ (الملیهٔ) بطهران کما فی مقال للدکتور بیانی فی (نشریهء کتابخانهء مرکزی العدد ۱ ص ۱۶) وقد رأی سنگلاخ دیوانه بخط المیر محمد فذکره فی (امتحان ۱: ۱۲۲).

(۵۹۱۴: دیوان قوامی فریومذی أو شعره) کان یمدح قوام الدین أبا القاسم ناصر بن علی الدرگزینی وزیر سنجر السلجوقی وأخذ تخلصه منه. ترجمه فی (لب ۱۱).

(۵۹۱۵: دیوان قوامی شیرازی أو شعره) وهو المیر قوام الدین الشیرازی. ترجمه وأورد شعره فی (گلشن ص ۳۳۵) نقلا عن معاصره الأوحدی تقی الدین. وقال فی ریاض العلماء انه کان تلمیذ المیر غیاث الدین منصور الدشتگی، وله رسالهٔ فارسیهٔ فی (صنعت صکوک وقباله جات وتاریخ قضاهٔ فارس) نقل قسما منها فی الریاض فی نسخهٔ جامعهٔ طهران المرقم ۹۹۳ بصفحهٔ ۴۹۳. ولعله (قوام

أصفهانی).

(دیوان قوامی شیروانی) کما فی ریاض العلماء أیضا. مر بعنوان (دیوان ذو الفقار).

(دیوان قوامی غزنوی) راجع قوامی گنجوی.

(۵۹۱۶: دیوان قوامی گنجوی) واسمه قوام الدین احمد المطرزی، کما ذکر فی (دجا ص ۳۰۹) وقال إن دیوانه یقرب من سبعهٔ آلاف بیت وهو الذی نظم القصیدهٔ الرائیهٔ المصنوعهٔ الموسومهٔ (صنایع الأسحار فی بدایع الاشعار) فی مأهٔ بیت طبع ضمن (خرابات) وطبع ذیل دیوان سروش أصفهانی (شمس المناقب) بطهران ۱۳۰۰ باسم قوامی غزنوی. وقد شرحها بدایع نگار، وسمی شرحه (بدایع الاشعار فی شرح صنایع الأسحار) کما ذکرناه فی ج ۳ ص ۶۲. وقال فی (کشف الظنون) انه شرحها محمود ابن عمر الزنجانی النیشابوری باسم الوزیر غیاث الدین. وله شرح آخر لعماد الباغنوی، توجد فی مکتبهٔ

(۸۹۱)

مفاتیح البحث: کتاب کشف الظنون لحاجی خلیفهٔ (۱)، مدینهٔ طهران (۴)، جلال الدین (۱)

صفحه ۲۰۶

الذریعهٔ - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحهٔ ۸۹۲

المجمع العلمی لازبکستان کتابتها ۱۰۲۹ کما فی فهرسها ج ۲ ص ۵۵.

(دیوان قوامی مطرزی) مر بعنوان قوامی گنجوی.

(۵۹۱۷: دیوان قوامی یزدی) واسمه السید علی بن الحسین المدرسی الیزدی. کان یلقب (قوام الشعراء) فی عصر ناصر الدین شاه ومظفر الدین ومحمد علی واحمد شاه قاجار، وتوفی ۱۳۵۸ ودیوانه مرتب علی الحروف فی سبعهٔ أجزاء. طبع فی مجلد واحد فی ۹۹۶ ص فی ۱۳۶۷ باهتمام أخیه السید علی أکبر القوامی ومقدمهٔ عبد الحسین الآیتی الیزدی والسید محمد القدسی. وترجم أحواله فی (تش یز ص ۳۲۴).

(۵۹۱۸: دیوان قوسی اسفراینی أو شعره) ترجمه وأورد شعره فی (مجن ۳ ص ۷۳ و ۲۴۸).

(۵۹۱۹: دیوان قوسی تبریزی) نزیل أصفهان وتلمیذ المحقق الآقا حسین الخوانساری الذی توفی ۱۹۰۸ ترجمه معاصره النصرآبادی فی (نر ۹ ص ۲۸۰) وأورد شعره ویظهر منه ان تخلصه بقوسی لتقوس ظهره وترجمه فی (دجا ص ۳۱۰) وقال دیوانه فی ستهٔ آلاف بیت نصفه فارسی ونصفه ترکی وترجمه فی (حسینی ص ۲۶۹) و (روشن ص ۵۶۴).

(۵۹۲۰: دیوان قوسی تبریزی أو شعره) ترجمه معاصره فی التحفهٔ السامیهٔ المؤلف ۹۵۷ وذکر انه کان عامیا وتخلصه کاشف عن کسبه وشغله وأورد شعره فظهر ان بین هذا العامی وبین تلمیذ المحقق الخوانساری أزید من مأهٔ سنهٔ، لکن فی (دجا ص ۳۱۰) خلط بین ترجمتیهما وجعلهما واحدا. وفی (تش ص ۹۴) انه خراسانی.

(۵۹۲۱: دیوان قوسی تبریزی) واسمه إسماعیل بن علی خان القوسی. ترجمه ووالده فی (دجا ص ۳۱۱) عن (روضات الجنان) فی مزارات تبریز تألیف درویش حسین الحافظ الکربلائی القزوینی الذی اجتمع مع الشیخ البهائی فی دمشق فی ۹۶۵ والمذکور فی (خاتمهٔ المستدرک ص ۴۱۹) وصححه وهیئه للطبع أخیرا المیرزا جعفر سلطان القرائی.

ویوجد مجلده الثانی فی (الرضویهٔ) کما ذکرناه فی ۱۱: ۲۷۹، ۲۸۰.

(۵۹۲۲: دیوان قوسی شوشتری) له دیباجهٔ دیوان الخاقانی. ترجمه النصر آبادی فی (نر ۹ ص ۲۸۰) وأورد بعض غزله أقول: ولعله الذی طبع مدیحه للقاضی نور الله فی مقدمهٔ (الصوارم المهرقهٔ) وترجم فی (محفل فردوس) لعلاء الملک ابن القاضی نور الله الشوشتری.

(۸۹۲)

مفاتيح البحث: كتاب الصوارم المهرقة للشهيد نور الله التسترى (۱)، ناصر الدين شاه القاجارى (۱)، مدينة إصفهان (۱)، الشيخ البهائى (۱)، نور الله الشوشترى (۱)، إسماعيل بن على (۱)، على بن الحسين (۱)، دمشق (۱)

صفحه ۲۰۷

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانى - ج ۹ق۳ - الصفحة ۸۹۳

(۵۹۲۳: ديوان قوسى هروى أشعره) ترجمه وأورد شعره فى (مجتس ۶ ص ۱۶۷) وفى (روشن ص ۴۶۴) سماه قوسى طوسى.

(۵۹۲۴: ديوان قهرمان) للميرزا قهرمان الكرمانشاهى المتوفى حدود ۱۳۳۷ توجد نسخة خط الناظم ظاهرا فى مكتبة الميرزا عبد الرزاق المحدث الحائرى فى همدان كما كتبه إلينا.

(۵۹۲۵: ديوان قهرمان) ليزدان بخش قهرمان الفيض آبادى ابن محمد تقى بن محمد بن قهرمان ميرزا ابن حسن على ميرزا شجاع السلطنة المتخلص (شكسته) ابن فتح عليشاه. ولد ۱۲۹۵ ش. فى فيض آباد محولات بخراسان، وسكن طهران له منظومات كثيرة فى المجلات والجرائد بمشهد وطهران أكثرها اجتماعية سياسية ممنوعة النشر.

(۵۹۲۶: ديوان قيدى شيرازى أو شعره) ترجمه معاصره الصادقى فى (خص ۸ ص ۲۸۲) وأورد شعره. وقال النصر آبادى فى (نر ۹ ص ۲۶۲) انه كان تلميذ ملا غيرتى وأورد أيضا بعض ما ذكره الصادقى مع زيادات، وكان قد سافر فى عهد الشاه طهماسب بن إسماعيل إلى الهند فأكرمه أكبر شاه ثم طرده ومات بفتحپور فى ۹۹۰ كما فى (نتايج ص ۵۶۰) وهفت ص ۳۰۰) و (طبق ۲: ۴۹۱) و (تش ص ۲۹۱) و (حسينى ص ۲۶۹).

(۵۹۲۷: ديوان قيدى كرمانى أو شعره) ترجمه النصرآبادى فى (نر ۹ ص ۲۶۲) وذكر انه كان مشتغلا فى مدرسة المولى عبد الله بأصفهان وأورد بعض مطالع غزلياته ورباعياته.

وكذا فى (روشن ص ۵۶۴).

(۵۹۲۸: ديوان قيدى نيشابورى) هو ابن نظيرى نيشابورى. حكى فى (خز ص ۴۳۶) عن (مرآت الصفا) انه جاء مع أبيه إلى الهند ورجع إلى نيشابور بعده ثم عاد ثانيا ومات فى البحر، فاخرج ابنه عظيما تاريخه بقوله [قيدى گهرى محيط رحمت = ۱۰۷۴] أورد ذكره النصر آبادى فى (نر ۹ ص ۳۱۶) عند ذكر ابنه عظيما المذكور فى ص ۷۳۱.

(۵۹۲۹: ديوان قيس أو شعره) وهو المولوى السيد عابد حسين من تلاميذ المفتى مير عباس التسترى اللكهنوى كما ذكر فى التجليات وذكر مكاتبتهما فى اصلاح بعض أشعاره.

(۵۹۳۰: ديوان قيصر شاملو أو شعره) هو من ايل شاملو ويعرف بالهروى

(۸۹۳)

مفاتيح البحث: مدينة إصفهان (۱)، مدينة طهران (۲)، خراسان (۱)، الهند (۲)، الوفاة (۱)

صفحه ۲۰۸

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانى - ج ۹ق۳ - الصفحة ۸۹۴

لملازمته لحسين خان فى هراة وكان معارضا مع ملا شكوهى كما ذكره النصر آبادى فى (نر ۹ ص ۳۰۲) وأورد شعره ورباعية هناك، وكذا فى (مسرت ص ۴۶۵) و (روشن ص ۵۶۵).

(۵۹۳۱: ديوان قيصرى شيرازى أو شعره) واسمه قيصرى بيگ الشيرازى أو الهمدانى. ترجمه وأورد شعره فى (گلشن ص ۳۳۵) وقال

سافر إلی الهند فی عهد شاه جهان ومات ۱۰۲۲ بها. وفی (مسرت ص ۶۰) سماه قیصری قمی.

(۵۹۳۲: دیوان القیم الحلی) وهو الشیخ الحاج حسن بن الملا محمد القیم الحلی البغدادی فیه رثاء السید المیرزا جعفر القزوینی الحلی المتوفی فی حیاة أبیه فی ۱۲۹۸ والقیم ولد ۱۲۷۶ وتوفی ۱۳۱۷ أو ۱۳۱۸ وجمع دیوانه ولده عبد الکریم لکنه احترق فی وقعة الترک بالحلة فی ۱۳۳۵ کما صرح به فی ترجمته فی (أعیان الشیعة) وغیره. وجمع أخیرا بعض متفرقاته علی الخاقانی کما ذکره لنا وتوجد قصایده عند السید محمد حسن آل الطالقانی بالنجف. وترجم والده محمد القیم الشیخ محمد علی الیعقوبی فی (البابلیات ۲: ۱۰۵) وقال هو محمد بن یوسف ابن إبراهیم بن إسماعیل بن سلمان سادن مقام المهدی بالحلة وتوفی ۱۲۹۳ وکان الولد أشعر من أبیه. وتوجد أیضا مراثیه مع مراثی قاسم بن محمد القیم الحلی ضمن مجموعة دونها الشیخ حسن بن علی الحلی فی ۱۳۳۰ وقد أخذ الشعر عن الشیخ حمادی بن سلمان نوح المتوفی ۱۳۲۹.

(۸۹۴)

مفاتیح البحث: کتاب أعیان الشیعة للأمین (۱)، مدینة النجف الأشرف (۱)، إبراهیم بن إسماعیل (۱)، محمد بن یوسف (۱)، عبد الکریم (۱)، الهند (۱)، الحج (۱)، الوفاة (۲)

صفحه ۲۰۹

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحة ۸۹۵

(ک) (دیوان کابلی) راجع شکسته کابلی، وبلالی.

(دیوان کاتب) راجع دیوان طغرائی، ووصال.

(۵۹۳۳: دیوان کاتب) وهو الشیخ أبو طاهر الکاتب. قال سنگلاخ فی (امتحان ۱: ۲۱۴) انه رأی دیوانه بخط محمد حسین رزه الأسفراینی.

(۵۹۳۴: دیوان کاتب خراسانی أو شعره) اسمه محمد بن عثمان، معاصر العنصری البلخی وتلمیذ أبی الفرج السکزی. ترجمه فی (مع: ج ۱ ص ۴۸۵) وأورد مطلع قصیدته وبعض غزلیاته.

(۵۹۳۵: دیوان الشیخ کاتب الطریحی) وهو الشیخ کاتب بن الشیخ راضی بن الشیخ علی ابن الشیخ محمد المنتهی نسبه إلی الشیخ فخر الدین الطریحی مؤلف (مجمع البحرین) النجفی التاجر فی شریعة الکوفة. ذکره الشیخ علی کاشف الغطا فی ((الحصون المنیعة) وقد جمع دیوانه البالغ إلی ستمأة بیت فی المدایح والمراثی لأهل البیت وغیرهما. وهیاه للطبع ولده الفاضل محمد کاظم الطریحی (۱) ولد الناظم حدود ۱۳۰۳ وتلمذ علی الشیخ احمد کاشف الغطاء وشیخنا الخراسانی.

(۵۹۳۶: دیوان کاتب هروی) وهو مولانا یوسف شاه المتوفی بهراة أخذ تخلصه من صنعته کما ترجمه المیر علی شیر فی (مجن ۲ ص ۳۷ و ۲۱۰) وأورد مطلع غزله.

وفی (تش ص ۱۵۰) سماه کاتبی.

(۵۹۳۷: دیوان کاتب هروی) راجع میر علی الهروی فی ص ۷۶۴.

(۱) مؤلف کتاب ابن سینا المطبوع ۱۳۶۹ ومباشر طبع ((نزهة الناظر) فی تفسیر غریب القرآن لجده الطریحی مع تعلیقات، وباشر أیضا طبع دیوان ابن کمونة کما مر فی ص ۲۸.

(۸۹۵)

مفاتیح البحث: العلامة الشیخ کاشف الغطاء (۱)، مدینة الکوفة (۱)، محمد بن عثمان (۱)، الفرج (۱)، الطهارة (۱)، الوفاة (۱)، مفردات غریب القرآن للراغب الإصفهانی (۱)

صفحه ۲۱۰

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ٩ق٣ - الصفحة ٨٩٦

(٥٩٣٨: دیوان کاتب یزدی أو شعره) نقل فی (گلشن ص ٣٣٥) عن (نگارستان سخن) أنه ولد ٩٣٠ ومات ١٠٠٠ وقال أنه قد يتخلص (كاتبی) أيضا. وأورد شعره فی (تش ص ٢٦١) أيضا.

(دیوان کاتب یزدی) راجع پهلوان كاتب فی ص ١٦٠ وقال فی (شاهد صادق) مات پهلوان كاتبی فی ٨٣٩. والظاهر أنه أراد الترشيزی.

(دیوان کاتبی أصفهانی) هو غير محمد الكاتبی التبريزی الآتی كما فی نگارستان سخن.

(دیوان کاتبی بدخشی) كما فی (روشن ص ٥٦٦) راجع كاهی بدخشی كما فی (حسينی ص ٢٨١).

(٥٩٣٩: دیوان کاتبی تبریزی) ترجمه فی (دجا ص ٣١١) بعنوان محمد الكاتبی التبريزی حاكيا عن نگارستان سخن مصرحا بأنه غير كاتبی الأصفهانی وأورد شعره.

(٥٩٤٠: دیوان کاتبی ترشیزی) وهو محمد بن عبد الله ولد فی طرق من نواحی ترشيز ونشأ بنيشابور ورحل إلی هرات ونزل استرآباد ومات بها فی ٨٣٩. ترجمه فی (خز ص ٣٨٥) بعنوان كاتبی النيشابوری، وقال حصل عندی ديوانه غير مرتب، وكذا فی (مجن ١: ص ١٠ و ١٨٦) و (ازسعدی تا جامی) و (خيال ص ٦٥) و (مع ٢: ٢٨) و (حسينی ٢٨١) و (نتايج ص ٥٩٦) و (لس ٤١٦) و (تش ص ٧٠) وقال فی (لت ۶) انه تعلم الخط من سيمی نيشابوری (١) المذكور فی ص ٤٨٨ ومهر فيها ولذا تخلص بالكاتبی، ثم نزل هرات ثم شيروان ثم تبريز ثم أصفهان، وتلمذ علی صائن الدين تركه ثم استرآباد، ومات بالوباء هناك ودفن بمقبرة (نه گوران) وله غير الديوان مثنويات (گلشن أبرار) و (ناظر ومنظور) أو (ناصر ومنصور) و (ده باب) و (سی نامه) أو (محب ومحبوب) و (دلربا) موجودات بالمكتبة (الملية) بطهران كما فی (نشريهء كتابخانهء مركزی دانشگاه العدد الأول ص ١٣) لسنة ١٣٨٠ ومر له (خمسة) فی ٧: ٢٦٢ الموجودة عند (سلطان القرائی) و (الملك) وتوجد ديوانه عند (دهخدا) مع ديوان فغانی ونسخة عند

(١) وفی (آتشكده آذر) خلط بين سليمی نيشابوری الكاتب هذا وبين نسيمی شيرازی الحروفی الآتی فی النون وعنه اخذ فی الريحانة وفهرس سپهسالار ٢: ٦٥٩. وفی (خيال ص ٦٥) سماه سمين.

(٨٩٦)

مفاتيح البحث: مدينة إصفهان (١)، مدينة طهران (١)، محمد بن عبد الله (١)، البدخشی (٢)، الشهادة (١)

صفحه ۲۱۱

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ٩ق٣ - الصفحة ٨٩٧

(فخر الدين) كتابتها ٨٥٠ ونسخة رآها سنگلاخ بخط محمد سبزواری فذكرها فی (امتحان ١: ١٥٧) ونسخة فی (سپهسالار ٢٧٩). وله قصيدة (شتر حجره) وترجم محمد علی تربيت، الكاتبی هذا فی مجلة آينده ٢: ٥٨٣.

(٥٩٤١: دیوان کاتبی مشهدی أو شعره) ترجمه وأورد شعره فی (حسينی ص ٢٨١) (ديوان كاتبی نيشابوری) واسمه محمد باقر. أورد شعره فی (گلشن ص ٣٣٦) وقال كان يمدح الأئمة الاثنی عشر. وأظنه أراد كاتبی ترشيزی.

(دیوان کاتبی هروی) واسمه يوسف شاه كما فی (تش ص ١٥٠) مر بعنوان كاتب هروی.

(دیوان کاتبی یزدی) مر بعنوان كاتب يزدی.

(٥٩٤٢: دیوان کاتبی یزدی أو شعره) ترجمه وأورد شعره فی (حسينی ص ٢٨٣) و (تش يز ص ٣٢٥).

(۵۹۴۳: دیوان کاسبی) للمولی محب علی التستری معاصر واخشنوخان حاکم تستر إلی ۱۰۷۸ فیه قصاید فی مدیحه ومدیح علی پاشا وحسین پاشا. ذکره السید عبد الله التستری فی تذکرته ص ۵۱ و ۱۱۱ وغیرهما.

(۵۹۴۴: دیوان کاشانی) وهو المیرزا حبیب الله الساوجی الکاشانی المتوفی بکاشان طبع له منظومهٔ (نصیحت نامه) بطهران فی ۴۳ ص فی ۱۳۵۰.

(۵۹۴۵: دیوان کاشف أصفهانی) واسمه آقا إسماعیل بن حیدر علی بن محمد علی. کان والده وجده معماری الشاه عباس الماضی. ترجمه النصر آبادی فی (نر ۹ ص ۳۶۰) وأورد بعض مثنویه ومطلع غزله. وکذا فی (حسینی ص ۲۸۱) و (گلشن ص ۳۳۶) (دیوان کاشف درشتی) راجع کاشف شیرازی.

(۵۹۴۶: دیوان کاشف دزفولی) للسید صدر الدین محمد باقر بن مهدی بن شفیع ابن مرتضی بن حبیب الله. وکان ینهی نسبه إلی الإمام موسی بن جعفر. ولد فی ۱۸ صفر ۱۱۷۴ بدزفول. وکان مریدا للمیر ملا محمد البید آبادی بأصفهان ومجازا منه وسافر إلی العراق وطهران ورجع، وکان معززا عند فتح علیشاه ومات فی ۱۵ شعبان ۱۲۵۸ (= آشیان خلد برین) وحمل إلی کربلا ودفن عند السید کاظم الرشتی. له عدهٔ

(۸۹۷)

مفاتیح البحث: دولهٔ العراق (۱)، النصف من شعبان (۱)، مدینهٔ کربلاء المقدسهٔ (۱)، مدینهٔ إصفهان (۱)، مدینهٔ طهران (۲)، إسماعیل بن حیدر (۱)، موسی بن جعفر (۱)، علی بن محمد (۱)، الوفاهٔ (۱)

صفحه ۲۱۲

الذریعهٔ - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحهٔ ۸۹۸

دواوین تشتمل علی مأهٔ الف بیت. طبع له (مصباح العارفین) الفارسی العرفانی فی أهواز فی ۱۳۳۲ ش. وفی مقدمته ترجمته عن مجلهٔ ارمغان العدد ۸ لسنهٔ ۱۳۰۵ ش. بقلم ظهیر زاده الدزفولی وتوجد نسخته عند (فخر الدین) وعند الحاج السید محمد بدزفول.

وترجم أحواله أخوه السید محمد المتخلص (عارف دزفولی) وعد تصانیفه البالغ إلی الخمس والخمسین. وله دیوان سماه (واردات غیبیهٔ) ورسالهٔ (ریاض المتعبدین) و (روضهٔ الأبرار) و (روضهٔ السالکین) و (رشحات قدسیهٔ) و (زبدهٔ المعارف) کلها عند السید عیسی الصافی بدزفول. و (زاد العارفین) و (سرور العارفین) و (معراج المؤمنین) (۵۹۴۷: دیوان کاشف شیرازی) هو تخلص المولی القاضی شریف الدین محمد ویقال له شریفا کما عبر به النصرآبادی فی (نر ۹ ص ۲۵۱) وهو ابن شمس الدین محمد الشیرازی أصلا ویقال له شمسا کما فیه أیضا وأخوه الأکبر منه محمد إسماعیل المتخلص بمنصف الطهرانی. لأنه کان أکثر اقامته بطهران وثالث الأخوین المولی مقیما وهو لم یخرج من طهران إلی أن توفی بها، وکلهم شعراء فضلاء اما الکاشف الأصغر من المنصف فقد ذکر ترجمهٔ حاله فی الخاتمهٔ من کتابه (خزان وبهار) وقال ولدت بکربلا وهاجر والدی منها إلی أصفهان فی ۱۰۰۶ وکان لی یومئذ خمس سنین، سافرت معه إلی مشهد خراسان ۱۰۱۰ وبعد ثمانیهٔ أشهر رجعنا إلی أصفهان إلی ۱۰۲۹ وکنت قرئت علی الوالد الأدب والمنطق والکلام حتی توفی الوالد بالری فی ۱۰۳۵ وولیت خمس عشر سنهٔ القضاء من قبل السلطان وعد من نظمه ۱ لیلی ومجنون ۲ عباس نامه ۳ هفت پیکر ۴ القصاید والغزلیات وغیرها وعد من منثوراته وتصانیفه ۱ السراج المنیر ۲ الدرهٔ المکنونهٔ ۳ حواس الباطن ۴ منشآت متفرقهٔ ۵ خزان وبهار) انتهی ملخص ما فی خاتمته.

والنصر آبادی صرح فی (نر ۹ ص ۲۵۱) بأنه کان قاضی طرشت (درشت) من القری العظیمهٔ بالری. ویأتی اخوه منصف والآخر مقیما فی محلهما والموجود من تصانیفه (خزان وبهار) المذکور فی ج ۷ ص ۱۵۱ و (السراج المنیر) المطبوع. وترجم فی (گلشن ص ۳۳۱) (دیوان کاشف الغطاء) مر بعنوان الشیخ علی بن جعفر.

(۵۹۴۸: دیوان کاشف قراباغی أو شعره) کان من شعراء القرن الثالث عشر کما فی (دجا ص ۳۱۱) نقلا عن (حدیقة الشعراء).

(۸۹۸)

مفاتیح البحث: مدینة کربلاء المقدسة (۱)، العلامة الشیخ کاشف الغطاء (۱)، مدینة إصفهان (۲)، مدینة طهران (۲)، شمس الدین محمد (۱)، علی بن جعفر (۱)، خراسان (۱)، الحج (۱)

صفحه ۲۱۳

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحة ۸۹۹

(۵۹۴۹: دیوان کاشف قمی) وهو المیرزا علی أکبر بن السید رضی بن محمد تقی الرضوی البرقعی القمی المولود ۱۳۱۷ رأیته عنده بقم فی ۱۳۶۵ وهو الآن یسکن یزد منفیا من قبل الحکومة وله (کأخ دلاویز) و (راهنمای دانشوران) وغیرها.

(۵۹۵۰: دیوان کاشف یزدی أو شعره) وهو کاشف الدین محمد ابن سالک الدین محمد ابن نظام الدین محمد بن إسحاق الحموی المنتهی نسبه إلی سعد الدین الحموی المذکور فی ص ۴۴۷ وهو إلی أبی أیوب الأنصاری له اشعار کثیرة فی مشیخته (کنز السالکین) التی ذکرناها فی ۸: ۱۸۷ والموجودة الآن فی مکتبة جامعة طهران کما ذکر فی فهرسها ۹: ۷۸۰ برقم ۲۱۴۳.

(دیوان کاشفی) رأیته عند (السبزواری بالکاظمیة) ولم احفظ خصوصیاته.

ولعله لاحد الآتین.

(۵۹۵۱: دیوان کاشفی بدخشانی أو شعره) ترجمه وأورد شعره فی (گلشن ص ۳۳۶) وقال جاء إلی الهند فی ۱۰۳۳ ولعله المذکور فی (حسینی ص ۲۷۹).

(۵۹۵۲: دیوان کاشفی سبزواری) وهو المولی کمال الدین حسین بن علی الواعظ السبزواری مؤلف (أنوار سهیلی) و (أخلاق محسنی) الذی الفه فی ۹۰۰ کما فی (نر ۱۳ ص ۴۷۱) و (جواهر التفسیر) المذکور فی ج ۵ والمتوفی ۹۱۰ کما جاء تاریخه فی شعر فی (گلستان مسرت ص ۳۹۰) وترجم فی (روشن ص ۵۶۶) و (مجن ۴ ص ۹۳ و ۲۶۸) و (سبک شناسی ۳: ۱۹۶) وله (لب لباب مثنوی) توجد فی (الرضویة) و (الملک) و (فخر الدین ۱۰۸) یشتمل علی ثلاثة أعین وتوجد شعره بخطه فی مشیخة (کنز السالکین) المذکور فی ۸: ۱۸۷ والموجودة الآن فی مکتبة جامعة طهران برقم ۲۱۴۳ ومر ابنه صفی سبزواری فی ص ۶۱۶.

(دیوان کاشی) راجع دیوان کاشانی.

(۵۹۵۳: دیوان کاشی) هو المولی حسن الکاشی الآملی صاحب القصیدة فی مدح الأمیر والنائل بصلة شعره عنه، بتفصیل أورده فی (خز ص ۳۸۹) وتوجد له (هفت بند) فی المکتبة (الشاهیة) کما فی (نمونهء خطوط خوش ص ۱۴۸) وطبع مع (هفت نشد) له الذی تتبع فیه قصیدة الخاقانی، وطبعا فی لکهنو فی ۱۲۹۲ فی ۱۶ ص. ومع (ذخیرة المناقب) أیضا.

(۸۹۹)

مفاتیح البحث: مدینة الکاظمین (۱)، أبو أیوب الأنصاری (۱)، مدینة طهران (۲)، محمد بن إسحاق (۱)، الهند (۱)

صفحه ۲۱۴

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحة ۹۰۰

وقبره فی الکاظمیة کما مر فی ۲: ۳۹۱ وترجم فی (لت ۵) وقال ولد بآمل ومات بسلطانیة فی العراق وفی (تغ ص ۴۳) و (روشن ۱۷۳) و (طبق ۲ ۴۹۵) و (لس ص ۲۴۴) و (الروضات ص ۱۷۱) والریحانة نقلا عن (سفینة الشعراء).

(۵۹۵۴: دیوان محمد کاظم أردبیلی) المتخلص بطاهر المذکور فی ص ۶۴۰ ترجمه النصر آبادی فی (نر ۹ ص ۳۲۶) وأورد شعره.

(دیوان الشیخ کاظم الآزری) مر بعنوان الآزری فی ص ۶۹.

(۵۹۵۵: دیوان کاظم أصفهانی أو شعره) کان والده الحاج میرزا علی من تجار أصفهان وهو جاور مشهد خراسان ویتعیش بأجرة الکتابة أطراه النصر آبادی فی (نر ۵ ص ۱۲۸) وأورد بعض شعره.

(۵۹۵۶: دیوان کاظم بید آبادی) وهو ابن نصر الله البید آبادی من محلات أصفهان ودیوانه فی ثلاثة آلاف بیت. وله (الأربعین) و (ذخیرة المحشر فی شرح الباب الحادی عشر) غیر ما ذکر فی ۱۰: ۱۸. ترجمه وأورد شعره فی (شعرای معاصر أصفهان ص ۳۸۴).

(۵۹۵۷: دیوان کاظم تبریزی) کان طبیبا عالما شاعرا. له (طب منظوم) نظمه فی أواخر عصر نادرشاه. وترجمه فی (دجا ص ۳۱۱) نقلا عن (ریاض الجنة) للزنوزی.

(۵۹۵۸: دیوان کاظم تبریزی أو شعره) کان نزیل کاشان ومعلم الأطفال بها وقاری (روضة الشهداء) فی أیام عاشورا ترجمه النصرآبادی فی (نر ۹ ص ۳۷۱) وعنه فی (همیشه بهار) و (تش ص ۳۳).

(۵۹۵۹: دیوان کاظم تونی) وهو الحکیم کاظما أطری قریحته فی (نر ۹ ص ۴۰۲) وقال هاجر إلی الهند ونظم (غزوات سلطان جلال الدین منکبرنی) ثم أورد منها اشعار.

(۵۹۶۰: دیوان کاظم تویسرکانی أو شعره) توجد له تذکرة للشعراء ألفها ۱۲۸۷ فی مکتبة (المجلس) کما فی فهرسها (۳: ۱۶۰) وأورد ترجمته عن (بیان محمود).

(۵۹۶۱: دیوان محمد کاظم رشتی) هو ابن الحاج الشیخ حسین اللاکانی الرشتی النجفی المعاصر موجود عند الناظم فی النجف.

(۵۹۶۲: دیوان کاظم رجوی) مر فی ص ۳۵۶. وطبع له مثنوی (پیروزی نامه) فی ۱۳۷۳ فی ۸۶ ص. بمناسبة مرور الألف عام علی ابن سینا.

(۹۰۰)

مفاتیح البحث: دولة العراق (۱)، مدینة الکاظمین (۱)، زیارة عاشوراء (۱)، مدینة النجف الأشرف (۲)، مدینة إصفهان (۳)، جلال الدین (۱)، خراسان (۱)، الهند (۱)، الشهادة (۲)، الحج (۲)، السفینة (۱)

صفحه ۲۱۵

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحة ۹۰۱

(۵۹۶۳: دیوان کاظم ساوجی أو شعره) کان من تجار البلدة فسافر إلی الهند ورجع وتوفی بها. ترجمه وأورد شعره النصر آبادی فی (نر ۹ ۳۹۹) و (همیشه بهار).

(دیوان الشیخ کاظم السبتی) وهو الخطیب أبو محمد، کاظم ابن أبی علی الحسن ابن أبی الحسن علی سبتی السهلانی الحمیری. ولد فی النجف ۱۲۵۸ وتوفی والده وهو صغیر فربته أمه حتی ترعرع واتصل باهل العلم ودرس علی الفقهاء مثل الشیخ محمد حسین الکاظمی والمولی لطف الله اللاریجانی وغیرهما، فصار أکبر خطیب فی النجف، وطلبه أهل بغداد فأجابهم فی ۱۳۰۸ وأقام بها مدة فطلب علماء النجف عوده إلیها فعاد إلی مسقط رأسه فی ۱۳۱۵ مقیما بها إلی أن توفی لیلة الجمعة آخر ربیع الأول ۱۳۴۲ ودیوانه مرتب علی الحروف فی ستة آلاف بیت فی مدیح المعصومین ورثائهم ورثاء العلماء المعاصرین له مثل السید مهدی القزوینی والمیرزا الرشتی، والمیرزا الشیرازی. یوجد بخط ولده الأکبر الشیخ محمد عند ولده الشاعر الخطیب الشیخ حسن سبتی المتوفی أواسط ربیع الثانی ۱۳۷۳ فی النجف ومر فی ص ۴۲۷ ۴۲۸.

(۵۹۶۴: دیوان الشیخ کاظم السودانی) وهو ابن الشیخ طاهر السودانی وهم فی النجف فخذ من کنده ولد ۱۳۰۵ ویشتمل علی المراثی والغزلیات والتواریخ وغیرها من أنواع الشعر یقرب من خمسة عشر ألف بیت وله (القصیدة الحیدریة) المطبوعة منفردة، وهی فی مدح

الأمير.

ولولده الأديب الشيخ محمد الجواد (النفثات).

(۵۹۶۵: ديوان كاظما فارسى أو شعره) كان من أهل مشهد النبى بفارس ترجمه فى (نر ۵ ۱۲۳) وأورد شعره.

(۵۹۶۶: ديوان محمد كاظم قمى أو شعره) وهو محمد صادق من تلاميذ القاضى محمد سعيد القمى ترجمه النصرآبادى فى (نر ۹ ص ۳۶۳) و (تش ص ۲۳۴) وأورد شعره، و عنه فى (علماء گيلان وقم ص ۱۳۷).

(۵۹۶۷: ديوان كاظم كاشى) واسمه محمد كاظم بن محمد صادق (۱۲۰۵ ۱۳۷۳) مر أرجوزاته فى المجلد الأول وله (السوانح العمرى) المذكور فى ۱۲: ۲۵۴.

(۵۹۶۸: ديوان ميرزا كاظم كاشى أو شعره) هو ابن الميرزا مينا هاجر إلى الهند وصار واقعه نويس) للسلطان اورنك زيب ترجمه النصرآبادى فى (نر ۵ ص ۱۳۲) وأورد شعره،

(۹۰۱)

مفاتيح البحث: مدينة النجف الأشرف (۵)، شهر ربيع الثانى (۱)، الميرزا الشيرازى (۱)، شهر ربيع الأول (۱)، مدينة بغداد (۱)، الهند (۲)، الشهادة (۱)، الطهارة (۱)، الجود (۱)، الوفاة (۱)

صفحه ۲۱۶

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانى - ج ۹ق۳ - الصفحة ۹۰۲

وكذا فى (هميشه بهار) وقال فى (گلشن ص ۳۳۶) انه كتب (تاريخ عهد اورنگ) ولكن لم يقبله عالم گير شاه لطول كلامه.

(ديوان كاظم الكفائى) يأتى بعنوان ديوان الكفائى.

(۵۹۶۹: ديوان الشيخ كاظم الكواز) ابن الشيخ سلمان بن الشيخ صالح بن حمزة الكواز الشمرى الحلى الكاظمى. مرتب على حروف القافية يبلغ أحد عشر الف بيت.

(۵۹۷۰: ديوان كاظم نصرآبادى أو شعره) أطراه معاصره النصر آبادى فى (نر ۹ ص ۲۹۹) وأورد غزله ورباعية.

(۵۹۷۱: ديوان الكاظمى) شاعر العرب وهو الشيخ عبد المحسن بن الحاج محمد بن على الكاظمى نزيل مصر ولد منتصف شعبان ۱۲۸۹ بالكاظمية وتوفى ۱۳۵۴ بالقاهرة أرخه البازى فى رثائه [فقدى محسن الكاظمى] طبع نصفه فى مجلدين بمباشرة صهره حكمة الجادرچى البغدادى، طبع الأول ۱۹۳۹ م. وطبع الثانى ۱۹۴۷ م. والباقى مخطوط وكتب الفاضل عبد الرحيم بن محمد على التبريزى النجفى المدرس بمنتدى النشر فى النجف كتابه الموسوم (شاعر العرب) فى ترجمة أحوال الناظم وتواريخه وتصويره ونسبه وبعض ما اختاره من شعره فى ۱۳۷۴ وطبع بتلك السنة فى ۱۱۲ ص. وترجمه فى (الأدب الجديد العصرى ص ۵۶) وغيرها. وطبع له (المعلقات) ببغداد فى ۱۹۲۴ م.

فى ۵۶ ص. وطبع الدكتور حسين على محفوظ (العراقيات) للكاظمى ببغداد ۱۹۶۰ م.

فى ۸۰ ص.

(۵۹۷۲: ديوان كاظمى هروى) الذى كان تخلصه لحسن خلقه وكظم غيظه كما ترجمه فى (مجن ۲ ص ۳۷ وص ۲۱۱) وذكر انه بعث سفيرا إلى الهند، ولما رجع توقف فى شيراز وبها توفى وكانت قصايده نظير قصايد بابا سودائى.

(۵۹۷۳: ديوان كافر) سماه ناظمه (هادى المضل) كما يأتى فى حرف الهاء رأيته فى كتب الحاج الشيخ محمد الكجورى (سلطان المتكلمين) بطهران.

(۵۹۷۴: ديوان كافرك غزنوى أو شعره) وهو جمال الدين ناصر من قدماء الشعراء كثير الهجاء ترجمه فى (مع: ج ۱ ص ۴۸۵) وأورد

شعره وفی (تش ص ۱۳) وقال سنگلاخ فی (امتحان ۱: ۳۱۹) رأیت اشعار الحکیم کافرک بخط عبد الرزاق ابن أخت المیر عماد.

(۹۰۲)

مفاتیح البحث: مدینهٔ الکاظمین (۱)، مدینهٔ النجف الأشرف (۲)، شهر شعبان المعظم (۱)، مدینهٔ طهران (۱)، صالح بن حمزهٔ (۱)، جمال الدین (۱)، محمد بن علی (۱)، الهند (۱)، الحج (۲)

صفحه ۲۱۷

الذریعهٔ - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحهٔ ۹۰۳

(۵۹۷۵: دیوان میرزا کافی أردبیلی) وهو المیرزا محمد علی الخلخالی الأصل الأردبیلی المسکن. ترجمه النصر آبادی فی (نر ۵ ص ۱۴۳) قال وله شعر کثیر وأورد بعضه وفی (دجا ص ۳۱۲) ترجم المیرزا کافی الآذربایجانی القاضی هو وآبائه بها، وهو من أحفاد الخواجهٔ نصیر الدین، وفوض إلیه منصب الانشاء وتوفی بقزوین ۹۶۹ وحمل إلی مشهد خراسان وذلک نقلا عن (گلستان هنر) ثم أورد بعض اشعاره الذی أورده النصر آبادی. وترجمه سام میرزا فی (تس ۴ ص ۷۰) بعنوان المیرزا کافی الأردوبادی منشی صاحبقران، وأورد شعره المذکور، وکذا فی (گلشن ۳۳۷).

(دیوان کافی أردوبادی) راجع کافی أردبیلی.

(دیوان کافی أصفهانی) راجع کافی جوشقانی.

(۵۹۷۶: دیوان کافی بخاری أو شعره) وهو الحکیم سعد الدین معاصر السلطان طغرل والمشاعر مع لطیف الدین زکی المراغی ترجمه فی (مع ج ۱ ص ۴۸۱) وأورد نیفا وثلاثین بیتا من شعره.

(۵۹۷۷: دیوان کافی جوشقانی أو شعره) وهو من أعمال کاشان واسمه المیرزا رحیم ابن الخواجهٔ شعیب ناظم و (امق وعذرا) ترجمه النصر آبادی فی (نر ۴ و ۱۵ ص ۹۴ و ۵۳۹) وذکر أنه توفی شابا وأورد شعره. وسماه فی (گلشن ۱۷۴) رحیم أصفهانی.

(۵۹۷۸: دیوان کافی قاینی) وهو أبو جعفر کافی بن محتشم بن عمید بن محمد بن شاهنشاه القاینی صاحب الموسوعهٔ الفلسفیهٔ الذی الفه فی ۱۰۲۹ توجد فی مکتبهٔ جامعهٔ طهران کما فی فهرسها ۸: ۳۲۸ وله منظومهٔ (خردنامه) یتخلص فیها باسمه (کافی) جاء بعضها فی (گنجینهء گرانمایه) أو (الدستور) الموجود بجامعهٔ طهران أیضا برقم ۲۱۴۴. أوله.

یکی پرسید از یثرب زصادق * که أی ذات تو چون قرآن ناطق (۵۹۷۹: دیوان کافی همدانی أو شعره) الملقب مظفر الدین والمعاصر للسلطان ملکشاه السلجوقی. ترجمه فی (مع: ج ۱ ص ۴۸۰) وأورد نیفا وأربعین بیتا من شعره.

وقال فی کتاب النقض ص ۲۵۲ ان فی دیوانه مناقب کثیرهٔ للأئمهٔ وسماه کافی ظفر.

(۵۹۸۰: دیوان کافی هروی أو شعره) وهو الشهید المدفون بهرات ۹۳۲ ترجمه سام میرزا فی (تس ۴ ص ۷۱) وذکر جملهٔ من اشعاره، منها الرباعیهٔ البدیهیهٔ التی أنشأها

(۹۰۳)

مفاتیح البحث: مدینهٔ طهران (۲)، المدینهٔ المنورهٔ (۱)، خراسان (۱)، الشهادهٔ (۲)

صفحه ۲۱۸

الذریعهٔ - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحهٔ ۹۰۴

عند سام میرزا فی البستان النزههٔ الموسوم بباغ مراد فی هرات. وذکره فی (مطلع ۲: ۴۴۷) أیضا.

(۵۹۸۱: دیوان کاکای قزوینی أو شعره) ترجمه الصادقی فی (خص ۸ ص ۱۹۸) وأورد المشهور من شعره، وکذا فی (حسینی ص

۲۸۲) و (همیشه بهار) والمستر براون فی (۴: ۸۸) وقال فی (تش ص ۲۲۷) انه کان فی الظاهر من الأوباش ولم یعلم هل ان لفظة کاکا اسمه أو تخلصه. أقول: وکاکا بمعنی الأخ. لقب لعدة من الصوفیة کما فی النفحات.

(دیوان کاکی) راجع قطب الدین بختیار کاکی.

(۵۹۸۲: دیوان کامران بیک أو شعره) کان قورچیا ترجمه النصرآبادی فی (نر ۲ ص ۵۲) وقال إنه کان ملازم مرتضی قلیخان (شاملو) وتوفی أوائل جلوس الشاه سلیمان، وأورد بعض شعره، وکذا فی (مسرت ۵۳۰) و (روشن ص ۵۶۸).

(۵۹۸۳: دیوان کامل جهرمی) واسمه قوام الدین عبد الله بن نظام الدین الطباخ. کان متصوفا. ولد بجهرم فارس ولما بلغ أشده هاجر إلی شیراز وتلمذ علی ملا-سعید الشیرازی المتخلص (کامل) فأعطاه أستاذه تخلص نفسه فتخلص به فی شعره. وسافر إلی دکن ثم آکره وبعد سنتین سافر إلی کشمیر ثم سافر إلی بنگاله. والف مجموعة منتخب أشعار القدماء وسماه (مرشد کامل) ودیوانه یشتمل علی خمسة آلاف بیت.

وله ترجیع بند (ساقینامه) کذا ترجمه فی (میخانه ص ۴۶۸) وحواشیه نقلا-عن (مخزن الغرایب) و (صحف إبراهیم) وتقی الدین الأوحدی و (هفت إقلیم) وکذا فی (گلشن ص ۳۳۷) و (روشن ص ۵۶۹).

(۵۹۸۴: دیوان کامل شیرازی أو شعره) وهو المولی ملک سعید الشیرازی أستاذ قوام الدین عبد الله (کامل جهرمی) المذکور آنفا. کان یتخلص (کامل) فأعطی تخلصه لتلمیذه قوام الدین المذکور کما ذکر مفصلا فی (یمخانه ص ۴۶۸) وفی (گلشن ص ۳۳۸) سماه مصلح الدین.

(۵۹۸۵: دیوان کامل سلیمان العاملی) طبع فی ۱۳۷۱ بعنوان (من قلبی فی مدیح آل البیت).

(۵۹۸۶: دیوان کامل شعیب العاملی) ابن وهبی الصیداوی. طبع الجزء الأول

(۹۰۴)

صفحه ۲۱۹

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحة ۹۰۵

من (الحماسیات) له فی النهضة العربیة فی ۷۸ ص. بمطبعة العرفان فی ۱۹۲۲ م.

(۵۹۸۷: دیوان کاملای کاشی) ترجمه النصر آبادی فی (نر ۹ ص ۳۰۹) وقال إنه ابن أخت المیر تقی الکاشی وأورد شعره، وکذا فی (همیشه بهار) و (گلشن ص ۳۳۷).

(۵۹۸۸: دیوان کامی أصفهانی أو شعره) واسمه إسماعیل وشغله التجارة. ترجمه فی (مع ۲ ص ۴۲۶) وأورد شعره وذکر انه ارخ وفاته ناطق الأصفهانی بقوله [عندلیبی همچه کامی از جهان ناکام رفت].

(۵۹۸۹: دیوان کامی اوبهی أو شعره) واسمه الشاه حسین کان من الفضلاء العلماء رباه أستاذه المولی محمد البدخشی، ولما فرغ من عنده هاجر إلی العراق وقرأ علی علمائها حتی برع، وجمع العلم مع الحلم. ترجمه فی (مجن ۳ ص ۶۰ و ۲۳۴) و (تس ۵ ص ۱۱۸) وأوردا أشعره. وراجع کامی یزدی.

(۵۹۹۰: دیوان کامی سبزواری أو شعره) قال معاصره النصر آبادی فی (نر ۹ و ۱۵ ص ۲۸۱ و ۵۲۵) انه اشتغل فی تحصیل العلوم فی المشهد ثم سافر إلی الهند ورجع فتوفی بالمشهد وأورد عدة من اشعاره.

(۵۹۹۱: دیوان کامی سبزواری أو شعره) قال فی (تش ص ۷۹) انه تلمذ علی الجامی وکان مغرما بابنه ضیاء الدین یوسف، ثم أورد شعره. وعنه اخذ فی القاموس الترکی وعنه فی الریحانة، وکذا فی (مسرت ص ۲۱۸) ولعله الذی نقل المستر براون فی ۳: ۵۲۰ عن (بابرنامه) ان اسمه الشیخ حسن.

(۵۹۹۲: ديوان كامى قزوينى) وهو المير علاء الدولة ابن المير يحيى القزوينى. ولما جلس الشاه إسماعيل استخرج الميرزا يحيى تاريخه بقوله بالفارسية [مذهب ناحق] فلما أحضره الشاه قال انى استخرجتها بالعربية [مذهبنا حق] فعفى عنه وقال فى (نر ۱۳ ص ۴۷۲) ان المستخرج للتاريخ اسمه قاضى مسافر المذكور فى ص ۸۷۲، وبعد جلوس الشاه طهماسب طرده بتهمة التسنن ففر المير علاء الدولة هذا وأخوه الأكبر منه عبد اللطيف إلى الهند وتقرب عند أكبر شاه، والف (نفائس المآثر) تذكرة لأحوال ۳۵۰ شاعرا من معاصريه، وتوفى فى ۹۸۲. ترجمه فى (روشن ص ۵۷۰) وعنه فى القاموس التركى ثم الريحانة.

(۵۹۹۳: ديوان كامى لاهجى) وهو الشيخ محمد بن الحسن بن مهدى اللاهجى الگيلانى

(۹۰۵)

مفاتيح البحث: دولة العراق (۱)، محمد بن الحسن (۱)، الهند (۲)، البدخشى (۱)، الشهادة (۱)

صفحه ۲۲۰

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانى - ج ۹ق۳ - الصفحة ۹۰۶

النجفى المولود حدود ۱۳۱۰ مؤلف (تراجم أعيان گيلان) المذكور فى ج ۴ ص ۵۸ وفى ديوانه المدايح للعترة النبوية والغزليات والرباعيات.

(۵۹۹۴: ديوان كامى لاهجى أو شعره) كان منشى السلطان خان احمد خان بگيلان ترجمه معاصره الصادقى فى (خص ۴ ص ۵۷) وأورد شعره فى (گلشن ص ۳۳۷).

(۵۹۹۵: ديوان كامى هروى أو شعره) واسمه دوست محمد أصله من كوشوان قرية فى حوالى هراة. ترجمه معاصره سام ميرزا فى (تس ۴ ص ۸۳) وأطرى مهارته فى الشعر والعروض والمعما. قال وقد يشتغل بالصحافة وأورد شعره.

(ديوان كامى يزدى أو شعره) واسمه شاه حسين وتوفى ۹۵۴. ترجمه الايتى اليزدى فى (تش يز ص ۳۲۵) وأورد شعره ولعله الأوبهى.

(۵۹۹۶: ديوان كاوس أو شعره) وهو الأمير عنصر المعالى كيكاوس بن إسكندر بن منوچهر ابن قابوس المذكور فى ص ۸۵۹ ابن وشمگير من آل زيار حكام طبرستان وهو مؤلف (قابوسنامه) أو (نصيحتنامه) فى الأخلاق وتدبير سياسة المدن، الفه باسم جده فى ۴۷۵ وطبع مكررا منها بطهران مع (توزوك جهانگيرى) فى ۱۲۸۵ فى ۲۲۸ ص. وترجم إلى اللغات الأوربية وطبع ترجمته العربية أخيرا بمصر. يوجد أربعون بيتا من رباعياته فى كتابه (قابوسنامه) وأورد له العوفى فى (لب ج ۱ ص ۳۱) بيتين.

ترجمه مفصلا النفيسى فى مقدمة طبع قابوسنامه بطهران ۱۳۱۲ ش. فى (ص يح = ۱۸) وبهار فى (سبك شناسى ۳: ۱۹۰) و (روشن ص ۵۸۳).

(ديوان كاهن) مر بعنوان ديوان درويش كاهن.

(۵۹۹۷: ديوان كاهى أكبر آبادى) الماوراء النهرى الكابلى وهو أبو القاسم نجم الدين محمد المعروف بملا قاسم. ترجمه فى (خز ص ۳۹۰) قال إنه أدرك الجامى وعمره يومئذ خمسة عشر عاما، وتوفى ۹۸۸ فى أكبر آباد عن مأة وعشر سنين، وذكر مطلع قصيدته الفيلية وحكى بعض أحواله عن كتاب (ثمرات القدس) وسمى ديوانه (رفيع الدرجات)) نسخة منه فى استانبول بمكتبة عاشر أفندى قرب البستان الصغير، قال فى أوائله:

كاهيا چاشنى شعر تو را * نتوان گفت كم از قند ونبات سيصد وشصت غزل ديوان شد * كه دهد خاصيت آب حيات

(۹۰۶)

مفاتيح البحث: مدينة طهران (۲)

صفحه ۲۲۱

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحة ۹۰۷

با فلك در درجه يكسانست * زان شـدش نام (رفيع الـدرجات) وقال فی (طبق ۲: ۴۸۵) انه كان ماهرا فی الموسـيقا وله فيها مصنفات وله (گل نشان) فی جواب (بوستان) وقال فی (نتايج ص ۵۹۹) انه هاجر من بدخشان إلی الهند وبها مات وكذا فی (حسينی ص ۲۸۲) و (مسرت ص ۳۰۷) وعن (تذكرة علماء الهند) انه كان عالما حكيما زنديقا وله شطحيات، وطبع رسالته فی المعما فی مجلة (اريانتال). وترجمه أيضا فی (مقالات الشعراء ص ۶۷۶) و (ض ص ۲۱۲) والريحانة.

(۵۹۹۸: ديوان كاهی بدخشـی أو شعره) تلميذ ملا محمد البدخشی المذكور فی ص ۱۲۷ ومعاصر السلطان حسين ميرزا بايقرا. ترجمه وأورد شعره فی (حسينی ص ۲۸۱) وفی (روشن ص ۵۶۶) سماه كاتبی.

(۵۹۹۹: ديوان كاهی نيشابوری أو شعره) واسمه عبد الكريم. أورد شعره فی (مجتس ۶ ۱۶۶) (۶۰۰۰: ديوان كبودجامه أو شعره) كان معاصر تكش فأراد قتله ونجی منه. أورد قصته فی (حسينی ص ۱۶۷) و (هميشه بهار) و (تش ص ۱۹) فی الامراء، وفی (سفينهء اشعار) كما فی فهرس المجلس ۳: ۱۵۸ وقدر آی سـنگلاخ ديوان قصايده بخط محمد رضا صدر الكتاب فذكره فی (امتحان ۲: ۳۳۳) وسماه نصير الدين.

(ديوان كبودر آهنگی) راجع ديوان مجذوب همدانی.

(۶۰۰۱: ديوان كبودر آهنگی) واسمه رحيم الإسماعيلی المتخلص (بحری) الكبودر آهنگی. طبع فی ۵۰۰ ص.

(ديوان كبير أردبيلی) مر بعنوان (قاضی زاده) فی ص ۸۶۹ ووالده قاضی أويس فی ص ۱۱۲ وص ۸۶۸ و ج ۱۰ ص ۱۲۳.

(ديوان حاج كبير) السيد العارف المير سلام الله الموسوی الملقب بمجذوب والمتخلص بمجرم يأتی.

(۶۰۰۲: ديوان الحاج ميرزا كبير آقا) المراغی ابن الميرزا باقر بن المير فتاح المعروف بمير مرحوم الموسوی. كبير مطبوع وتوفی ۱۳۲۵ وولداه الحاج ميرزا إسحاق المعروف بمجتهد والحاج ميرزا رضا صدر العلماء من العلماء واجلاء السادات بمراغة.

(۹۰۷)

مفاتيح البحث: عبد الكريم (۱)، الهند (۲)، البدخشی (۲)، القتل (۱)، الحج (۲)، النوم (۱)

صفحه ۲۲۲

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحة ۹۰۸

(۶۰۰۳: ديـوان كتابـدار أو شـعره) وهو الميرزا مقيم ابن الميرزا قوام. كـان والـده مستوفيا للشـاه عبـاس، واشـتغل هو بالكتابداريـة فی المكتبة الشاهية، وسافر لأمر الحجابة (السفارة) إلی دكن. ترجمه كذلك وأورد شعره فی (نر ۴ ص ۷۵).

(ديوان كتابدار) راجع صادقی كتابدار.

(۶۰۰۴: ديوان كثير عزة) هو أبو صـخر كثير بن عبد الرحمان الخزاعی صاحب (عزة) شاعر غزل مجيد من شـعراء العصـر الأموی، وهو أجود أهل الحجاز شـعرا، وله فی صاحبته (عزة) اشعار كثيرة، وكان يتشيع ويری ان هناك إماما سيظهر، وله مناظرات مع قطام صاحبة ابن ملجم المرادی. ذكرت فی أعلام النساء نقلا عن الأغانی، ونسبه الجاحظ فی البيان والتبيين ج ۲ إلی الحمق ومات ۱۰۵ وترجمه فی (لس ص ۳۷۰) وعده فی (المعالم ص ۱۴۰) من شعراء الشيعة.

(ديوان كجج) كما فی (لت) راجع غياث الدين كجج.

(۶۰۰۵: ديوان كحلی تبريزی أو شعره) ذكره فی (دجا ص ۳۱۴) وأورد شعره نقلا عن (بياض كل احمد) المؤلف ۱۰۷۵.

(۶۰۰۶: دیوان كحلی شیرازی أو شعره) ترجمه سام میرزا فی (تس ۵ ص ۱۵۱) واطری حذافته فی الكحالة وأورد شعره. ولعله متحد مع ما قبله.

(دیوان كدود) للخواجه أوحد المستوفی السبزواری المتوفی والمدفون بها. راجع دیوان أوحد سبزواری فی ص ۱۱۱.

(۶۰۰۷: دیوان كرام بخاری أو شعره) وهو عبد اللطیف البخاری من شعراء عبد العزیز خان. أورد شعره فی (نر ۱۰ ص ۴۳۶) وكذا فی (روشن ۵۷۳).

(۶۰۰۸: دیوان كربلائی) للحافظ درویش حسین الكربلائی المتخلص (خادم) صاحب كتاب (روضات الجنان وجنات الجنان) المذكور فی (ج ۱۱). نسخه من الدیوان بخط الناظم عند (سلطان القرائی بتبریز).

(دیوان الكركی) راجع دیوان حسین بن شهاب الدین فی ص ۲۴۸.

(۶۰۰۹: دیوان شاه كرم خوانساری أو شعره) ترجمه وأورد شعره فی (خوشگو) و (روشن ص ۵۷۳).

(۹۰۸)

مفاتیح البحث: ابن ملجم المرادی لعنه الله (۱)، عبد الرحمان (۱)، الكرم، الكرامة (۱)، الوفاة (۱)، العصر (بعد الظهر) (۱)

صفحه ۲۲۳

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحة ۹۰۹

(دیوان كرمانی) راجع دیوان خواجوی كرمانی، وبیانی فی ص ۱۵۰ وحامد ویوجد فی (الرضویة) مثنوی للكرمانی (؟).

(۶۰۱۰: دیوان الكرمی النجفی) للأدیب المعاصر الشیخ محمد بن الشیخ الورع نصر الله ابن الحسن الحویزی النجفی المولود بها ۱۳۱۷ ادرج بعض الدیوان ولد ناظمه الشیخ محمد الكرمی نزیل قم، فی المجلد الرابع من كتابه (الحیاة الروحیة) تحت عنوان (حیاة العلامة الشیخ محمد طه الكرمی) وطبع ۱۳۶۹.

(۶۰۱۱: دیوان كرمی بروجری) ترجمه الصادقی فی (خص ۸ ص ۲۹۶) وأورد شعره وفی (همیشه بهار): كرمی كاشی. وله (جواب خمسهء نظامی) فی خمسین الف بیت كما فی (روشن ص ۵۷۴).

(دیوان كرود) راجع كدود بالدالین كما فی بعض النسخ. ومر بعنوان أوحد سبزواری.

(۶۰۱۲: دیوان كریم خان كرمانی) واسمه الحاج محمد كریم خان ابن إبراهیم خان القاجار الكرمانی رئیس الشیخیة بها. طبع له (مثنوی) فی الأخلاق بالفارسیة فی ۹۶ ص.

فی ۱۳۵۲. وله دیوان فی المراثی بالعربیة موجودة فی (الرضویة).

(۶۰۱۳: دیوان كریم دشت بیاضی أو شعره) وهو محمد بن فصیح بن محمد وله (شرح النصاب) المطبوع مكررا بطهران، منها فی ۱۲۶۶. قال فیه ان والدی زاد عدة قطعات علی النصاب للفراهی، وقد شرحت الجمیع لمزید الفایدة. ولعل والده هو الذی ذكرناه فی ص ۸۳۴.

(دیوان كریم صابونی) یأتی بتخلصه (ناظم).

(دیوان كریم صافی) مر بعنوان صافی تبریزی فی ص ۵۸۴. وطبع له (گنجینهء حسینی) فی ۲۳۹ ص بتبریز.

(دیوان كریم كرمانی) راجع دیوان كریم خان كرمانی.

(۶۰۱۴: دیوان كریم نیشابوری أو شعره) وهو ابن الملاقیدی المذكور فی ص ۸۹۳ ترجمه معاصره النصر آبادی فی (نر ۹ ص ۳۱۷) وذكر انه فی زمن تألیف تذكرته جاء إلی أصفهان وورد مسجده فی محلة لنبان مكررا، وأورد شعره ومثنویه.

(۹۰۹)

مفاتيح البحث: مدينة إصفهان (۱)، مدينة طهران (۱)، السجود (۱)، الكرم، الكرامة (۸)، الحج (۱)

صفحه ۲۲۴

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحة ۹۱۰

(۶۰۱۵: ديوان كريمى سمرقندى) هو بهاء الدين عبد الكريم ترجمه فى (مع ۱ ص ۴۸۱) وأورد نيفا وثلاثين بيتا من شعره، ومنها بعض أبيات قصيدته التى التزم فيها [يك ودو وسه] ومنها:

سپيد روى وسيه زلف وچشمت أى دلبر * يكى گلست ودوم سنبل وسوم عبهر (۶۰۱۶: ديوان كسائى مروزى) هو الحكيم مجد الدين أبو إسحاق مادح الأمير نوح بن منصور، وراثيه بعد موته فى ۳۸۷ ترجمه فى (مع ۱: ۴۸۲) وأورد قرب مأة وخمسين بيتا له فى المديح والوعظ والرثاء وغيرها، منها قوله فى مدح الأمير:

أين دين هدارا بمثل دائره يى دان * پيغمبر ما مركز وحيدر خط پركار علم همه عالم بعلى داد پيمبر * چون ابر بهارى كه دهد سيل بگلزار وقد بعث بعضها إلى الناصر خسرو العلوى الشيعى فاجابه بمثلها. وذكر مناقبه لعلى فى كتاب (النقض ص ۲۵۲ و ۶۲۸). وترجم أيضا. فى الكنى والألقاب للقمى وكذا فى (تش ص ۱۳۱) وريحانة الأدب عن القاموس التركى ولد ۳۴۱. كما قال هو فى شعره:

بسيصد وچهل ويك رسيد نوبت سال * چهار شنبه وسه روز باقى از شوال بيامدم بجهان تا چه گويم وچه كنم * سرود گويم وشادى كنم بنعمت ومال وكان حيا فى ۳۹۱ ووصل عمره إلى الخمسين حيث قال:

ايا كسائى پنجاه بر تو پنجه گذاشت * بكند بال ترا بپنجه وچنگال ومدح عبيد الله ابن أحمد بن الحسن العتبى الوزير (۳۶۵ ۳۷۲) وله اشعار كثيرة فى كتب اللغة، ومنها (مثنوى) بالبحر الخفيف.

(۶۰۱۷: ديوان كسرائى) واسمه سياوش. طبع له (آرش كمان گير) و (آوا) فى ۸۴ ص بطهران.

(ديوان كسرى انجدانى) راجع طيفور وملك طيفور.

(۶۰۱۸: ديوان كسوتى يزدى أو شعره) واسمه فتح الله أو فتح على. كان معاصر وحشى

(۹۱۰)

مفاتيح البحث: مدينة طهران (۱)، شهر شوال المكرم (۱)، أحمد بن الحسن (۱)، عبد الكريم (۱)، الموت (۱)، البول (۱)

صفحه ۲۲۵

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحة ۹۱۱

البافقى ومدح مير ميران. ترجمه وأورد شعره فى (تش ص ۲۶۱) فى ذم الشاه نعمة الله واقتباسه من شعر الشاه طاهر الدكنى. وأورد شعره فى (تش يز ص ۳۲۵) و (روشن ص ۵۷۴) أيضا.

(۶۰۱۹: ديوان كشاجم) هو اسم لكل شاعر يكون منجما كاتبا = (ك شا جم) ومنهم أبو الفتح محمود الرملى صاحب (أدب النديم) و (البيزرة) و (المصائد والمطارد) ومر ديوانه فى ۵: ۷ بعنوان (الثغر الباسم) وذكرناه أيضا فى ص ۴۶ بعنوان ديوان أبى الفتح وانه طبع ۱۳۱۳ فى ۱۸۸ ص. أقول انه ناقص والنسخة الكاملة كانت فى مكتبة (السماوى) جمعها أبو بكر محمد بن عبد الله الحمدونى مرتبا على الحروف وبعد الجمع ألحق بها زوائد.

(۶۰۲۰: ديوان كشفى أكبر آبادى) لمير صالح بن السيد عبد الله (مشكين رقم) و (صفى) الهندى الخطاط المنشى من السلسلة القادرية هناك يتخلص فى ديوانه الفارسى (كشفى) وفى الهندى (سبحانى) ومات بشاه جهان آباد فى ۱۰۶۰ = [قطب هادى مير صالح متقى]. ذكر فى (خزينة الاصفيا ۲: ۳۵۰) كما فى الرايحانة.

(۶۰۲۱: دیوان کشفی دارابی) السید جعفر بن أبی إسحاق الموسوی الدارابی البروجردی معاصر صاحب الجواهر وحجهٔ الاسلام الشفتی ولد ۱۱۸۹ وتوفی ۱۲۶۷ له أراجیز فی (الکلام) و (المنطق) و (النحو) ومنظومهٔ (البلد الأمین) الموجود نسخته عند السید محمد علی الروضاتی بأصفهان وعند السید حسین الشهشهانی المتوفی فی ۱۳۸۱ بطهران و (کفایهٔ الأیتام) الموجود فی (المجلس) کما فی فهرسها ۳: ۷۵ وأخوه السید یحیی بن أبی إسحاق صار من زعماء البابیهٔ وقتل فی حیاهٔ أبیه.

(۶۰۲۲: دیوان کشفی هندی) لسلامهٔ الله الکشفی الهندی. طبع بنولکشور.

(۶۰۲۳: دیوان الکشمیری) السید محمد بن جمال السالکین وعلم الهدی شیخنا السید المرتضی الرضوی الکشمیری المولود فی النجف ۱۳۰۸ سمی دیوانه العربی (حصی النجف) کما مر فی ج ۷ ص ۲۳ والفارسی اسمه (ریگستان نجف) مطبوع.

(۶۰۲۴: دیوان کشوری رودباری) من رود باربمحال قزوین کما ذکره معاصر سام میرزا فی (تس ص ۱۵۱) وأطری خطه النسخ التعلیق. قال وشعره کثیر.

(۹۱۱)

مفاتیح البحث: مدینهٔ النجف الأشرف (۲)، مدینهٔ إصفهان (۱)، مدینهٔ طهران (۱)، محمد بن عبد الله (۱)، الحج (۱)، الطهارهٔ (۱)، القتل (۱)، الوفاهٔ (۱)

صفحه ۲۲۶

الذریعهٔ - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحهٔ ۹۱۲

(۶۰۲۵: دیوان کشوری دیلمقانی) واسمه نعمت الله الدیلمقانی. ذکره فی (دجا ص ۳۱۵) وقال إن دیوانه مرکب مخلوط من الفارسی والترکی.

(۶۰۲۶: دیوان کعب بن زهیر) ابن أبی سلمی المازنی المتوفی عام ۲۶ صاحب القصیدهٔ فی مدیح النبی (بانت سعاد) اللامیهٔ الشهیرهٔ التی کثر مخمسوها ومشطروها ومعارضوها وشراحها ومترجموها إلی اللغات الأخری. طبعت مع الترجمهٔ الافرنسیهٔ وقصیدهٔ مدح الوصی صهر النبی وخیر الناس کلهم، ومدیح الحسین الشهید [مسح النبی جبینه فله بیاض فی الخدود] ترجمه السید علی خان المدنی فی (الدرجات الرفیعهٔ فی طبقات الشیعهٔ) وسیدنا الحسن صدر الدین فی (تأسیس الشیعهٔ ص ۱۸۵) والقاضی نور الله فی (لس ص ۴۴۰) وعده ابن شهرآشوب فی (المعالم ص ۱۳۸) من شعراء الشیعهٔ.

(۶۰۲۷: دیوان الکعبی) للحاج هاشم بن حردان الکعبی المتوفی ۱۳۳۱ فیه المدایح والمراثی لأهل البیت. طبع فی النجف ۱۳۵۴.

(۶۰۲۸: دیوان کفائی گنجوی أو شعره) کان من مادحی ملوک طبرستان کذا ذکر فی (دجا ص ۳۱۵).

(۶۰۲۹: دیوان الکفائی النجفی) السید محمد کاظم بن محسن ابن الخطیب المعمر السید حسین الکفائی الموسوی النجفی مؤلف (عصور الأدب العربی) المطبوع ۱۳۶۸ و (الزهراء) المطبوع ۱۳۶۹ باللغهٔ الدارجهٔ بالعراق.

(۶۰۳۰: دیوان کفایت هروی أو شعره) واسمه یوسف شاه الخطاط. أورد شعره فی (گلشن ص ۳۴۰).

(۶۰۳۱: دیوان کفاش أصفهانی) فی مراثی الحسین الشهید. رأیت قرب خمسمأهٔ بیت منه ضمن مجموعهٔ بیاضیهٔ عند السید محمد الموسوی الجزائری فی النجف.

(دیوان کفراد) راجع دیوان نور الله کفراد.

(۶۰۳۲: دیوان کفری تربتی أو شعره) واسمه المیر حسین الخطاط بالشکسته.

سافر إلی الهند وتقرب عند خان خانان ومات ۱۰۷۷. أورد شعره فی (گلشن ص ۳۴۰).

(۶۰۳۳: دیوان کفری یزدی أو شعره) ترجمه معاصره النصر آبادی فی (نر ۹ ص ۴۱۹) وأطری سخائه وأورد بعض شعره.

(۹۱۲)

مفاتيح البحث: كتاب الدرجات الرفيعة فى طبقات الشيعة للسيد على خان المدنى (۱)، دولة العراق (۱)، مدينة النجف الأشرف (۳)، الهند (۱)، الشهادة (۲)، الوفاة (۲)، الوصية (۱)

صفحه ۲۲۷

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانى - ج ۹ق۳ - الصفحة ۹۱۳

(۶۰۳۴: ديوان الكفعمى) الشيخ تقى الدين إبراهيم بن على له أرجوزة (منهج السلامة) فيما يتأكد صيامه ومر له (البديعية) فى ۳: ۷۳.

(۶۰۳۵: ديوان الكلاعى أو شعره) هو محمد بن الحسن. عده ابن شهرآشوب فى (المعالم ص ۱۴۰) من شعراء الشيعة.

(۶۰۳۶: ديوان كلامى أصفهانى أو شعره) ترجمه الصادقى فى (خص ۸ ص ۲۷۱ وص ۲۴۵) وذكر انه صاحبه من أصفهان إلى أبرقوه، وذكر بعض شعره. وأورد النصر آبادى فى (نر ۹ و ۱۴ ص ۲۸۹ وص ۴۹۳) بعض شعر كلامى. وذكر أيضا فى (هميشه بهار) و (روشن ص ۵۷۵) وترجمه فى (تش ص ۱۸۶) وذكرنا اخوه أو صاحبه سلامى أردبيلى فى ص ۴۵۵.

(۶۰۳۷: ديوان كلامى خافى) ترجمه معاصره سام ميرزا فى (تس ۶ ص ۱۵۸) وذكر انه سافر إلى هند وانقطع خبره، ثم أورد شعره.

(۶۰۳۸: ديوان كلامى شيرازى أو شعره) وهو عبد الله بن على أشرف (آگه) المذكور فى ص ۱۲ وقال فى (عم ۴۷۷) انه يلقب بفخر العلماء وتوفى ۱۲۹۹ وعنه أخذ فى الريحانة.

(۶۰۳۹: ديوان كلامى كربلايي أو شعره) وهو الشاعر الصوفى البكتاشى المعروف (جهان دده) ذكره عهدى البغدادى فى (گلشن شعرا) كما فى (العراق بين الاحتلالين ۴: ۱۳۷).

(۶۰۴۰: ديوان كلامى لارى أو شعره) هو من شعراء لارو اسمه صدر الدين محمد ترجمه وأورد شعره فى (تش ص ۲۹۸) و (فارسنامهء ناصرى) و (لارستان كهن ص ۱۴۱).

(۶۰۴۱: ديوان كلامى مروزى أو شعره) كان يمدح بغداد خاتون. ترجمه وأورد مديحه فى (تش ص ۱۳۱).

(۶۰۴۲: ديوان كلان اندجانى أو شعره) كان حاكم كابل وقندهار من قبل بابرشاه ونظم الشعر بالفارسية والتركية. ترجمه فى (گلشن ص ۳۴۰).

(۶۰۴۳: ديوان كلان بزاز هروى) ترجمه فى (مجن ۳ ص ۸۵ و ۲۵۹) وأورد شعره ولعله كلان.

(ديوان كلانترى) راجع ديوان أبى الفضل كلانترى فى ص ۴۷.

(۹۱۳)

مفاتيح البحث: دولة العراق (۱)، مدينة إصفهان (۱)، إبراهيم بن على (۱)، عبد الله بن على (۱)، ابن شهرآشوب (۱)، مدينة بغداد (۱)، محمد بن الحسن (۱)

صفحه ۲۲۸

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانى - ج ۹ق۳ - الصفحة ۹۱۴

(۶۰۴۴: ديوان كلان كرمانى أو شعره) كان نزيل أصفهان وتوفى بها قرب زمان تأليف النصر آبادى كما ذكره فى (نر ۹ ص ۳۹۹) وأورد شعره، وكذا فى (سرخوش ص ۹۶) و (حسينى ص ۲۸۳) و (گلشن ص ۲۴۰).

(۶۰۴۵: ديوان كلان معمايى أو شعره) أصله من ما وراء النهر واشتغل بتحصيل العلوم فى هراة. ترجمه فى (مجتس ۶ ص ۱۵۰) وأورد شعره.

(۶۰۴۶: دیوان السید کلب باقر) ابن السید کلب حسین الجائسی المولد الحائری المسکن والمدفن، صاحب (دلائل الخیرات) المذکور فی ج ۸ ص ۲۵۰ وله (طریقة النجاة) أرجوزة فی النبوات، و (الموائد) فی الأطعمة والأشربة وتشطیر الدرة، وأرجوزة فی (الوجود والمهیة) کلها عربیة واما دیوانه ففیه الفارسیة والأردویة أیضا.

(۶۰۴۷: دیوان کلبعلی تبریزی أو شعره) کان من الفضلاء فی تبریز وماهرا فی نظم الفارسی والترکی وبعد القتل العالم بتبریز هاجر إلی گیلان فی عصر سلطانها خان احمد خان المتوفی ۱۰۰۹ ولم یلتفت إلیه فرجع إلی تبریز. ترجمه الصادقی وذکر شعره فی (خص ۸ ص ۲۳۵) وکذا فی (دجا ص ۳۱۵).

(۶۰۴۸: دیوان کلبعلی تبریزی أو شعره) کان من أهل العلم والفضل هناك، وسافر إلی الهند فی عصر أکبر پادشاه الذی مات ۱۰۱۴ ترجمه فی (دجا ص ۳۱۵) بعد ذکره لما قبله الذی کان مقدما علیه.

(۶۰۴۹: دیوان کلبعلی قزوینی) المتخلص فرخی تاجی. طبع دیوانه بطهران باسم (تاج فرخی) فی ۱۳۲۳.

(۶۰۵۰: دیوان حاج کلبعلی مهابادی) ترجمه النصرآبادی المعاصر له فی (نر ۵ ص ۱۴۵) وذکر ان له شعر کثیر أورد بعضه.

(۶۰۵۱: دیوان السید کلب مهدی) هو ابن السید کلب باقر الجائسی نزیل الحائر والمتوفی بها حدود ۱۳۵۴ والنسخة بخطه عنده بکربلاء.

(۶۰۵۲: دیوان کلبی ذو القدر) ترجمه الصادقی فی (خص ۷ ص ۱۲۱) وذکر أنه من الشباب الشعراء الجدد ثم أورد بعض شعره.

(۶۰۵۳: دیوان کل عیشی شیرازی أو شعره) وتخلصه فی شعره (عیشی) واشتهر بکل

(۹۱۴)

مفاتیح البحث: مدینة کربلاء المقدسة (۱)، مدینة إصفهان (۱)، مدینة طهران (۱)، الهند (۱)، الموت (۱)، القتل (۱)، الطعام (۱)، الوفاة (۱)

صفحه ۲۲۹

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحة ۹۱۵

عیشی لکونه أقرع. ترجمه فی (بهش ۲ ص ۴۰۳) وأورد اشعاره فی هجاء أهل لار وغیرها وهو غیر عیشی المذکور فی ص ۷۸۰.

(۶۰۵۴: دیوان کلکده) فی الغزلیات والمدایح والمراثی. للمیرزا محمد هادی اللکهنوی مؤلف (التجلیات) وتخلصه (عزیز) طبع بالأردو ومر فی العین دیوان عزیز أیضا وهو فی المدایح فقط.

(دیوان کلوچه) أو حیدر کلوچ کما فی (مسرت ص ۲۴۸) مر بعنوان حیدر کلیجه پز فی ص ۲۷۰.

(۶۰۵۵: دیوان کلیم کاشانی) وهو أبو طالب الهمدانی الأصل والمولد، الکاشانی المنشأ. سافر إلی الهند وتقرب عند شاهنواز بن المیرزا رستم الصفوی، ثم رجع إلی وطنه فی ۱۰۲۸ ورجع ثانیا مهاجرا إلی الهند فی ۱۰۳۰ وتقرب عند المیر جمله (روح الأمین) المذکور فی ص ۳۸۶ ثم عند شاه جهان فلقبه (ملك الشعراء) بعد موت (قدسی مشهدی) ثم سکن کشمیر ومات بها فی ۱۵ ذی الحجة ۱۰۶۱ ودفن جنب قبر محمد قلی سلیم المذکور فی ص ۴۶۴ وقال غنی فی تاریخه:

گفت تاریخ وفات أو غنی * طور معنی بود روشن از کلیم نظم (پادشاهنامه) فی فتوحات شاهجهان ودیوانه فی أربع وعشرین الف بیت من الشعر کذا ترجمه النصرآبادی فی (نر ۹ ۲۲۰) وقال لقبته انا (خلاق المعانی ثانی) وعنه اخذ ظاهرا فی (سرو ص ۷۷) وترجمه مفصلا وذکر الجوائز التی نالها من شاهجهان فی (خز ص ۳۹۱). وذکر فی (خیال ص ۹۰) ان سبب ترکه البلاط وسکونته فی کشمیر ما کان بینه وبین نورجهان بیگم زوجة جهانگیر پادشاه. وترجمه أیضا فی (نتایج ص ۶۰۱) و (تش ص ۲۴۶) و (همیشه بهار) و (مع ۲: ۲۸) والمستر براون فی ۴: ۱۶۷ و (حسینی ص ۲۸۳) وفی (سرخوش ص ۹۴) سمی کتابه (ظفرنامهء شاهجهانی).

ونسخ دیوانه کثیرة فی (الرضویـة) و (سپهسالار) علیها خط الناظم کما فی فهرسـها ۲: ۶۶۰ و (المجلس) کمـا فی فهرسـها ۳: ۳۸۶ و (فخر الـدین) ومکـاتب اسـتانبول وطبع کلیـات دیوانه علی الحجر بطهران ۱۳۵۶ فی ۱۷۵ ص. ومع مقدمـة کشاورز صـدر فی أحوال الناظم فی ۱۷۲ ص بطهران فی ۱۳۷۲.

(۹۱۵)

مفاتیح البحث: شهر ذی الحجة (۱)، مدینة طهران (۲)، الهند (۲)، القبر (۱)، الزوج، الزواج (۱)، الغنی (۲)، الجنابة (۱)

صفحه ۲۳۰

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحة ۹۱۶

(دیوان کلیم همدانی) راجع کلیم کاشانی.

(۶۰۵۶: دیوان کلیم هندی أو شـعره) واسـمه نظیر حسن، الأخ الأکبر للسـید نور الحسن بهادر. ولد فی ۲۱ رجب ۱۲۷۸. کان یتخلص أولا (نور) ثم بدله إلی (کلیم) وتلمذ علی ظهوری ونظیر ترجمه فی (شمع النجمن) و (نگارستان) و (گلشن ص ۳۴۱).

(دیوان کمال بن غیاث) قال فی (هفت ص ۲۷۶) أنه مؤرخ صادق راجع کمال شیرازی.

(دیوان کمال ابن النبیه) مر بعنوان ابن النبیه فی ص ۳۱ وترجم فی (حسن المحاضرة فی تاریخ مصر والقاهرة) و (فوات الوفیات).

(دیوان کمال إسماعیل) راجع کمال أصفهانی.

(۶۰۵۷: دیوان کمال أصـفهانی) وهو کمال الدین إسماعیل بن جمال الدین عبد الرزاق الأصفهانی. مدح بنی خوارزمشاه وبنی صاعد والخجندیة والشیـخ السـهروردی شـهاب الدین وعمید الدین الفارسی. وقتل بید المغل فی ۶۳۵ کمـا فی (لت) أو ۶۲۶ کما فی شاهد صادق أو ۶۳۹ کمـا فی (مع ۱ ص ۴۸۹) عن عمر زاد علی الستین وکـان مثریـا ولقب (خلاـق المعانی) وکان والـده صائغا. ولم یر له تخلص فی شـعره، وانما ذکر اسمه (کمال الدین) فی شعره کما فی فهرس مکتبة سپهسالار ۲: ۶۶۲ وقد ذم مواطنیه أهل أصفهان کما فی (خیـال ص ۳۷) وترجمه فی (تاریـخ گزیـده ص ۸۲۴) و (حسـینی ص ۲۸۰) و (نتایـج ص ۵۹۰) و (همیشه بهـار) و (بهش ۱ ص ۳۴۸) و (سـفینة الشعراء) و (ض ص ۳۹۵) و (مغول ص ۵۳۲) وکتب فی أحواله مقالاـت فی ارمغان ۷: ۱۹ و ۷: ۵۴۶ و ۱۴: ۸ و ۱۶: ۱۶۸ ودیوانه فی عشرة آلاف بیت کما فی (تش ص ۱۸۶) أو خمسة عشر الف بیت کما فی (مع ۱: ۴۸۹) ونسخة (سپهسالار) فی ثلاثة عشر الف بیت کما فی فهرسها ۲: ۶۶۱ وتوجد نسخه کثیرا فی أوروبا واستانبول وإیران عند (الملک) و (المجلس) کما فی فهرسها ۳: ۳۸۸ و (فخر الـدین) ومکتبـة جامعـة طهران. وطبع فی بمبئی علی الحجر فی ۱۳۰۷ فی ۲۷۰ + ۴۰ + ۳۴ ص. فی ثلاثـة اقسام، وبعدها مکررا وطبع مـأة غزل لکمال الأصـفهانی مع الترجمـة بالانگلیزیـة Grayj. H. I ونظمه بالانگلیزیـة Mumford. W. E فی لندن ۱۹۰۳ م. ویأتی له (القوسیة) الموجودة

(۹۱۶)

مفاتیح البحث: دولة ایران (۱)، شهر رجب المرجب (۱)، مدینة إصفهان (۱)، مدینة طهران (۱)، جمال الدین (۱)، القتل (۱)، السفینة (۱)

صفحه ۲۳۱

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحة ۹۱۷

بالمکتبة (الملیة).

(۶۰۵۸: دیوان کمـال بلخی) واسـمه السـید کمـال گچکولی کما فی (لط ۲ ص ۳۴) أو السـید کمال کجکعل کما فی (قزمـج ۲ ص

۲۰۷) ونقل المیر علی شیر أن له خمسمأة ألف بیت وله قصاید مصنوعة عجیبة خارجة عن قدرة البشر، منها فی رثاء الخواجة أبی نصر پارسا، وعمر زهاء تسعة وتسعین عاما وفی (گلشن ص ۳۴۲) سماه کمال کجکول.

(۶۰۵۹: دیوان کمال بلخی أو شعره) وهو من سکان (کوه صاف) ببلخ وشعره معروف کما فی (مجن ۲ ص ۵۰ و ۲۲۴) وشعره ترکی وقبره بکوه صاف. وفی الصفحة الأخیرة سماه کمالی بلخی.

(دیوان کمال بخارائی) ترجمه وأورد شعره فی (مع ۱: ۴۸۶) وقال إنه شاعر سنجر بن ملکشاه والظاهر أنه کمالی سبزواری.

(دیوان کمال بدخشی) واسمه کمال الدین محمد کما فی فهرس المجلس ۳: ۱۲۹ وفهرس جامعة طهران ۲: ۳۹۴ مر فی ص ۱۲۷ .۱۲۸

(دیوان کمال بنائی) کما فی (نتایج ص ۹۹) مر بعنوان دیوان بنائی هروی فی ص ۱۴۱.

(دیوان کمال تاشکندی) من الصوفیة وله مثنوی (شمع وپروانه) ترجمه وأورد شعره فی (روشن ص ۵۷۹) ولعله الخوارزمی أو الخجندی.

(۶۰۶۰: دیوان کمال تربتی) ترجمه وأورد شعره وأطراه المیر علی شیر فی (مجن ۲ ص ۳۲ و ۲۰۵) وذکر له (تخمیس غزلیات حافظ) قال رأیته بمشهد خراسان وسافر إلی الحج ورجع ومات بتربت.

(۶۰۶۱: دیوان کمال خجندی) وهو کمال الدین مسعود الخجندی من بلاد ترکستان کان معاصر الخواجة حافظ الشیرازی وکان بینهما مکاتبات. نشأ بخجند وسافر إلی الحج ولازم العرفاء والصوفیة وسکن تبریز وتقرب عند السلطان حسین بن أویس جلایر، فبنی له خانقاها فی (ولیان کوه) ومات ودفن بها فی ۷۹۲ کما فی (لت ۵) و (شاهد صادق) أو ۸۰۳ کما فی (نفحات ص ۵۴۹). و (نتایج ص ۵۹۳) أو ۸۰۰ کما فی (مسرت ص ۳۸۹) وقال فی (بهش ۱ ص ۳۵۵) ان شعره ثقیل ویتتبع حسن الدهلوی

(۹۱۷)

مفاتیح البحث: مدینة طهران (۱)، الخوارزمی (۱)، خراسان (۱)، البدخشی (۱)، الحج (۲)، الشهادة (۱)

صفحه ۲۳۲

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحة ۹۱۸

وقال هو فی ذلک.

کس بر سر هیچ رخنه نگرفت مرا * معلوم همی شود که (دزد حسنم) ثم قال إن شعر حافظ الشیرازی أحسن من کلامه وان کلام، کمال أحسن من شعره وترجم أیضا فی (عشاق ص ۱۵۱) و (خیال ص ۵۸) و (حسینی ص ۲۷۹) وقد جمع دیوانه المشتمل علی الغزل والمقطعات، أحد معاصریه مرتبا علی الحروف، وسماه فی مقدمته المنثورة (ترجمان الحال لأصحاب الکمال) وهو فی نسخة المجلس یشتمل علی ۳۴۰۰ بیت کما فی فهرسها (۳: ۳۹۱) ویوجد نسخة منه عند (فخر الدین) جمعت فی ۸۳۶ والمکتبة (الملیة ۸۰۸۲) ونسخة فی (بنگاله) مع دیوان شهرت المذکور فی ص ۴۵۸ ونسخة فی (سپهسالار) کما فی فهرسها ۲: ۶۶۳ ورآی سنگلاخ نسخة بخط محمد ابریشمی فذکره فی (امتحان ۱: ۱۱۴) ودخل بعض رباعیاته فی رباعیات أبی سعید أبی الخیر کما ذکره النفیسی فی مقدمة (سخنان أبو سعید ص ۶۰) وقد عارض دیوانه آرزو المذکور فی ۹: ۵ وضمیری أصفهانی المذکور فی ۷: ۲۶۱ وسماه (احیای کمال) وطبع دیوانه بتصحیح عزیز دولت آبادی بتبریز فی ۳۹۸ + ۱۸ ص فی ۱۳۷۷ وذکره الدکتور قاسم غنی فی مقدمة کتابه (تاریخ عصر حافظ ص لح) وحکمت فی (از سعدی تا جامی ص ۳۴۸).

(دیوان کمال خوارزمی) وهو کمال الدین حسین راجع دیوان حسین الخوارزمی فی ص ۲۵۱. وطبع دیوان کمال الدین حسین بن شهاب الدین حسن المتوفی ۸۴۰ فی ۱۳۱۶ فی ۱۷۵ ص وفی ۱۳۲۵ فی ۹۶ ص.

(6062: ديوان كمال خوافى) واسمه كمال الدين بن حسام الخوافى الهروى. هو والد نظام بن كمال الذى شرح (نصاب الصبيان) باسم (رياض الفتيان) ونسب فيه (منظومهء عوامل) بالفارسية إلى والده أقول نظمه باسم معز الدين حسين بن غياث الدين بن فخر الدين كرت الذى ولى هرات فى (722 771) وذكر اسمه فى آخر منظومته هذه المطبوعة ضمن (جامع المقدمات)؟ ن مكررا كما فصل فى (فرهنگنامه هاى عربى بفارسى ص 157).

(6063: ديوان كمال خوانسارى) واسمه كمال الدين ابن حسين الخوانسارى كان

(918)

مفاتيح البحث: الخوارزمى (2)، الوفاة (1)

صفحه 233

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانى - ج 9ق3 - الصفحة 919

من أئمة الجماعة بأصفهان، ومات فى 17 صفر 1361 عن ثمانين سنة له غير الديوان ((رد باب) و (محاسن الذكر) ترجمه وأورد شعره فى (شعراى معاصر أصفهان ص 387).

(6064: ديوان كمال ديلمى أو شعره) واسمه الشيخ كمال بن الشاه ميرزا ابن الملك محمود الديلمى. ترجمه وأورد شعره فى (تس 3 ص 62).

(ديوان كمال الدين أصفهانى) راجع كمال أصفهانى.

(ديوان كمال الدين حسين) وهو ابن أخت المير زين العابدين (رفيع الدين حسين) ترجمه فى (مجن 4 ص 94 وص 270) وذكر اشتغاله فى عراق واتصاله بسلطان يعقوب، ثم تركه للدنيا ورجوعه إلى خراسان وتلمذه على المولى عبد الرحمان الجامى وشرحه لمنازل السائرين، ثم اعتزاله عن الخلق واتخاذه طريقة الملامتية وبعض شعره القليل وذكر أيضا فى (مطلع 2: 427) وقال فى (هفت ص 192 193) انه مؤلف (مجالس العشاق) فلعله هو فنايي گازر گاهى المذكور فى ص 848 وطبع ديوان كمال الدين حسين بن شهاب الدين حسن الخوارزمى المتوفى 840 فى 1325 فى 96 ص.

(ديوان كمال الدين حسين بايقرا أو شعره) المذكور بتخلصه حسينى فى ص 255 طبع باسم ديوان بايقرا فى استانبول 1946 م فى 243 ص.

(6065: ديوان كمال الدين حسين أو شعره) هو ابن الخواجة نظام الملك الأخير ومعاصر الأمير على شير ترجمه فى (مجن 4 ص 106 و 280) وأطرى علو منصبه وحسن خطه وذكر بعض شعره.

(6066: ديوان كمال الدين زنجانى) مداح الخواجة شمس الدين محمد الجوينى وأخيه عطاء ملك والخواجة نصير الدين الطوسى. ترجمه فى (مع 1 ص: 487) وأورد بعض قصايد مدايحه. وترجمه فى (دجا ص 315) نقلا عن (صحف إبراهيم) وذكر انه توفى 687 وانه فقد ديوان غزلياته. وكذا فى (روشن ص 579).

(6067: ديوان كمال الدين كوتاه پاى أو شعره) واسمه ملك كمال الترمذى، والى بعض جبال بدخشان من قبل الخواجة أبى بكر الترمذى. ترجمه فى (مع 1: ص 45) وأورد بعض قصيدته الشكوائية القريبة من ثلاثين بيتا. وجاء شعره فى مجموعة مخطوطة بمكتبة البلدية بأصفهان برقم 3 / 224 وفى (سفينهء اشعار) الموجودة فى (المجلس) كما

(919)

مفاتيح البحث: دولة العراق (1)، مدينة إصفهان (3)، شمس الدين محمد (1)، عبد الرحمان (1)، الخوارزمى (1)، الجوينى (1)، خراسان (1)، الوفاة (1)، الجماعة (1)

صفحه ۲۳۴

الذریعهٔ - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحهٔ ۹۲۰

فی فهرسها ۳: ۱۵۸.

(۶۰۶۸: دیوان کمال الدین مراغی أو شعره) وهو العالم الفصیح. ترجمه فی (مع ۱ ص ۴۸۷) وأورد بعض قصیدته فی مخاطبته الشمع.

(۶۰۶۹: دیوان کمال الدین مسعود شیروانی أو شعره) کان نزیل هراهٔ ومدرسا فی مدرسهٔ مهد علیا گوهر شاد بیگم إلی أن توفی ۹۰۵ ترجمه فی (مجن ۴ وص ۹۱ و ۲۶۶) وأورد شعره وقوله [ملا شدن آسانست آدم شدن دشوار] (۶۰۷۰: دیوان کمال سیستاز أو شعره) واسمه کمال الدین ترجمه وأورد شعره فی (گلشن ص ۳۴۲).

(۶۰۷۱: دیوان کمال شیرازی أو شعره) وهو کمال الدین محمد (أو حسین) ابن غیاث الدین الحکیم المؤرخ الشیعی الصادق فی قوله. کذا أطراه فی (هفت إقلیم) وفی (خیال ص ۶۶) أورد قصهٔ امتحانه فی مذهبه وفی (روشن ص ۵۸۰) نقلا (شمع انجمن) انه کمال الدین حسین قصه خوان، وکان یتخلص ابن غیاث أیضا وجاء شعره فی جنگ کتابته ۸۳۵ عند (فخر الدین) وذکروا له قطعهٔ لامیهٔ أولها:

تهتک در سخن گفتن زبانست * تأمل کن تأمل کن تأمل (دیوان کمال شیرازی) راجع کمال فسائی.

(۶۰۷۲: دیوان کمال فسائی شیرازی) هو کمال الدین محمد بن الملا محمد حسین الفسائی الشیرازی. ترجمه کذلک النصرآبادی فی (نر ۸ ص ۲۰۲) وأطری والده بالزهد والتقوی وقال إن (کمالا) حصل الکمال فی الجملهٔ وقد ینظم العشر وذکر بعضه. وظاهره ان کمالا-فی زمن تألیف النصر آبادی ۱۰۸۳ کان شابا وفی أوائل تحصیله، وانه کان متأخرا عن المیرزا کمالا الذی هو صهر المولی محمد تقی المجلسی المتوفی ۱۰۷۰ علی بنته، وهو کمال الدین محمد بن معین الدین محمد الفسائی شارح قصیدهٔ دعبل الذی فرغ منه ۱۱۰۳ وغیرها من التصانیف مثل (البیاض الکمالی) المذکور فی ج ۳ ص ۱۷۰ ویحتمل اتحادهما وکون محمد حسین فی نسخهٔ النصر آبادی تصحیف محمد معین المعبر عنه بمعین الدین محمد فی شرح القصیدهٔ والإجازات قال الحزین فی تذکرته (ص ۳۰) ان کمال الدین الحسینی تلمیذ مسیح الأنام الفسائی مات ۱۱۳۴ وله (شواهد مطول)

(۹۲۰)

مفاتیح البحث: العلامهٔ المجلسی (۱)، الصدق (۱)، الموت (۱)، الوفاهٔ (۱)

صفحه ۲۳۵

الذریعهٔ - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحهٔ ۹۲۱

موجودهٔ فی (سپهسالار) کما فی فهرسها ۲: ۴۲۶ و (حاشیهٔ المعالم) و (حل شبهات الکاتبی) وکان أستاذ الحزین وأورد شعره الذی تتبع فیه قصیدهٔ الخاقانی الشینیهٔ وقال فی (گلشن ص ۳۴۳) ولد بکاشان وسکن أصفهان ومات حین حصار أصفهان.

(دیوان کمال قصه خوان) راجع کمال شیرازی.

(۶۰۷۳: دیوان کمال کاشی أو شعره) واسمه المیرزا کمال الدین ولد بکاشان وسکن أصفهان ومات حین الحصار کما فی (گلشن ص ۳۴۳) ولعله أراد کمال فسائی.

(دیوان کمال کجکول) راجع کمال بلخی.

(دیوان کمال کرمانی) راجع خواجوی کرمانی.

(۶۰۷۴: دیوان کمال گیلانی أو شعره) ترجمه وأورد شعره فی (تش ص ۱۶۴) و (روشن ص ۵۸۰) وادعی فی (نگارستان سخن)

اتحاده مع كمال شيرازى.

(ديوان كمال مشهدى) راجع كمال الدين حسين بايقرا.

(٦٠٧٥: ديوان كمالى أصفهانى) واسمه حيدر على بن محمد مهدى ولد فى ابرقو فى شوال ١٢٨٨ وهاجر مع والده إلى أصفهان واشتغل بالحدادة واخذ فى التعلم بعد ٢٣ سنة من عمره وسافر إلى طهران وأسس (الحزب الاشتراكى المعتدل) ولسان حاله جريدة ((پيكار) فى ١٣٢٩ فعطله ناصر الملك. ثم انتخب نائبا فى المجلس النيابى ومرض فى ١٣٥٥ ومات وله غير الديوان (لازيكا) المطبوع ١٣٤٧ و (مظالم تركان خاتون) المطبوع ١٣٤٩ و (أى طبيعت) طبع فى مجلة الشرق وطبع بعض ديوانه فى استانبول ١٣٣٩ فى ١٣٦ ص بقطع صغير مع مقدمة فى أحواله وتاريخ بعض اشعاره، وفى ١٣٧٠ فى ٢٨٨ ص.

بطهران مع مقدمة على دشتي. وترجمه فى (شعراى معاصر أصفهان ص ٣٨٨) و (سخنوران نامى معاصر ج ٢: ص ٢١٩).

(ديوان كمالى بلخى) راجع كمال بلخى.

(٦٠٧٦: ديوان كمالى سبزوارى) من شعراء الشاه عباس الصفوى الأول، وباسمه نظم (عباسنامه) فى فتوحاته ومات ١٠٢٠ ترجمه وأورد شعره فى (تش ص ٧٩) و (گلشن ص ٣٤٣) و (خص ٨ ص ١٩٢) وعنه فى القاموس التركى ثم الريحانة. وفى (حسينى ص ٢٨١) سمى كتابه (ياس نامه)

(٩٢١)

مفاتيح البحث: مدينة إصفهان (٥)، مدينة طهران (٢)، شهر شوال المكرم (١)، على بن محمد (١)

صفحه ٢٣٦

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانى - ج ٩ق٣ - الصفحة ٩٢٢

(٦٠٧٧: ديوان كمالى سبزوارى) وهو الأمير العميد كمال الدين جمال الكتاب الكمالى البخارى الخطاط الموسيقار. عده النظامى فى (چهار مقاله) من شعراء آل سلجوق ومعاصر سنجر (٤٧٩ ٥٥٢) وذكره العوفى فى (لب ١) ومدحه الأنورى الأبيوردى كما فى حواشى (حدائق السحر) وسماه هدايت فى (مع ١: ٤٨٦) كمال بخارائى. وجاء شعره فى (گنجينهء گرانمايه) الموجودة بجامعة طهران رقم ٢١٤٤ وفى (روشن ص ٥٨٠) عن (نگارستان سخن).

(ديوان كمان أبرو) وهو الحافظ پناهى الخراسانى. مر فى ص ٢٢١.

(ديوان كمپانى) راجع ديوان مفتقر.

(٦٠٧٨: ديوان كمترى شيرازى أو شعره) كانا اسكافا ترجمه الصادقى فى (خص ٨ ص ٢٧٥) وأورد شعره.

(ديوان كمره يى) راجع ديوان نقى كمره يى.

(٦٠٧٩: ديوان كم گوى كشميرى) واسمه عبد الرحيم تلمذ على محمد أفضل سرخوش كما ذكره فى (سرخوش ص ٩٧) وفصل فى مقدمته ص ۶ وفى (نتايج ص ۶٠٥) قال إنه ذهب أخيرا إلى جنوب الهند ومات حدود ١١٠٠ وترجمه أيضا فى (تش ص ٣٥٠) وأورد شعره فى (مسرت ص ٤٢١) و (روشن ص ٥٨١) عن (شمع انجمن) (ديوان الشيخ محمد على كمونة) ابن محمد بن عيسى آل كمونة الحائرى كانت نسخته الأصلية من جمع بعض أحفاده سماه (اللئالى المكنونة) فى مكتبة السيد عبد الحسين خازن الحضرة الحسينية فاحترقت فيما احترق من كتبه، ثم عمد إلى جمعه ثانيا من المواضع العديدة، محمد كاظم الطريحى، وكتب له مقدمة فى انساب بنى أسد المنتهى إليهم آل كمونة كما ذكرناه فى ص ٢٨.

(٦٠٨٠: ديوان كميت) وهو كميت بن زيد بن خنيس الأسدى الكوفى شاعر أهل البيت والمتوفى ١٢٦. قيل أن شعره أكثر من خمسة آلاف بيت ترجمه القاضى فى (لس ص ٤٤٢) قال أبو عكرمة الضبى لولا شعر كميت لم يكن للغة ترجمان. كان خطيبا فقيها فارسا

شجاعا شيخا أديبا. وذكر ابن النديم فی ص ٢٢٥ جمعا ممن جمعوا أشعار كميت وذكر الأسانيد إلى رواية شعره. وذكره ابن شهرآشوب فی (المعالم ص ١٣٩).

(٩٢٢)

مفاتيح البحث: مدينة طهران (١)، ابن شهرآشوب (١)، بنو أسد (١)، محمد بن عيسى (١)، ابن النديم (١)، الهند (١)

صفحه ٢٣٧

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ٩ق٣ - الصفحة ٩٢٣

(ديوان كوته پای) راجع ديوان كمال الدين كوته پای.

(٦٠٨١: ديوان كوثر أصفهانی أو شعره) وهو الميرزا سليمان امين پور ابن فضل الله وأخ روشن الأصفهانی المذكور فی ص ٣٩١ ولد ١٢٩٠ ش. بأصفهان ترجمه فی (شعرای معاصر أصفهان ص ٣٩١).

(٦٠٨٢: ديوان كوثر همدانی) الحاج مولی محمد رضا بن محمد امين الهمدانی صاحب (الدر النظيم) المذكور فی ج ٨ ص ٨٣ و (مفتاح النبوة) وغيرهما وتوفی ١٢٤٧ ترجمه فی (ض ص ٤٨٨) وذكر ان مثنويه يقرب من ثمانية آلاف بيت وأورد بعض غزلياته وترجمه فی (طرائق الحقائق ج ٣ ص ١١٧) نقلا عن (بستان السياحة) وأورد بعض غزلياته ولقبه ب (كوثر عليشاه). وترجم فی (نور الابصار ص ٤٧) و (ريحانة الأدب) ومجلة (ارمغان ١٧: ٥٥٤).

(٦٠٨٣: ديوان كوثر همدانی أو شعره) الحاج ميرزا علی بن الحاج ميرزا محمد رضا المذكور والمقلب ب (جنت علی شاه) كما ذكر فی (الطرائق ج ٣ ص ١١٨) وقال إنه توفی ١٢٩٦ وهو والد الحاج ميرزا محمد رضا الواعظ الشهير فی طهران ومن شعره الموجود عند سميه وحفيده المدعو بآقا زاده ميرزا علی نقی بن مؤيد الممالک الحاج آقا حسن بن الحاج ميرزا حسين بن الحاج ميرزا علی نقی كوثر المتخلص بتخلص والده (كوثر عليشاه) هو قوله:

عشق چيزی نبود تازه كه نشناسد كس * أين متاعيست كه درهر سر بازاری هست وترجم فی (نور الابصار ص ٤٧) وقال الفت فی (دانشنامه) انه كان من أعضاء انجمن دانش بهمدان.

(٦٠٨٤: ديوان كوثر هندی) السياح من مريدی السيد قطب الدين محمد الذهبی الشيرازی ترجمه فی (ض ص ٤٩٨) وأورد شعره، وكذا فی (وريحانة الأدب).

(٦٠٨٥: ديوان كوثری أردبيلی أو شعره) وهو الصوفی النقطوی. ترجمه الصادقی فی (خص ٨ ص ٢٨٠) بعنوان مولانا كوثری وأورد شعره وترجمه فی (دجا ص ٣١٦) نقلا عن الصادقی.

(٦٠٨٦: ديوان كوثری بخاری أو شعره) أطری شعره فی (مجن ٢ ص ٤٥ و ٢١٩) وقال مات بهرات ودفن بخيابان.

(٩٢٣)

مفاتيح البحث: كتاب نور الأبصار للشبلنجی (٢)، مدينة إصفهان (٢)، مدينة طهران (١)، الموت (١)، الحج (٦)

صفحه ٢٣٨

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ٩ق٣ - الصفحة ٩٢٤

(٦٠٨٧: ديوان كوثری خوانساری أو شعره) ترجمه معاصره النصر آبادی وأطری سعة مشربه وأورد بعض شعره فی (نر ٩ ص ٣١٩) وعنه فی (روشن ص ٥٨٣).

(٦٠٨٨: ديوان كوثری همدانی أو شعره) ترجمه وأورد شعره فی (مجن ٣ ص ٦٨ و ٢٤٢) وقال كان مصاحب الخواجة آصفی.

(۶۰۸۹: دیوان کوثری همدانی) وهو المیر عقیل من سادات همدان أورد النصر آبادی انکاره علی الشاه عباس الصفوی لشرب الخمر، وذکر مثنویه (فرهاد وشیرین) فی (نر ۹ ص ۲۷۸) وفی (تش ص ۲۵۷) سمی مثنویه (خسرو وشیرین) وسماه فی (گلشن ص ۳۴۴) (شیرین وفرهاد).

(۶۰۹۰: دیوان کوچک بیگ أو شعره) کان من الامراء الملاکین وله شعر أطراه فی (قزمج ۶ ص ۳۰۲).

(۶۰۹۱: دیوان کوچک علی اردستانی أو شعره) وهو العارف الملا۔ رمضان علی النیستانی ابن حسین بن علی بن حسین ابن أبی طالب، من أحفاد پیر جمال الأردستانی وتوفی ۲۰ صفر ۱۳۳۷ ودفن بنیستان عند قبر آبائه العرفاء (۱). وکان له أولاد منهم الملا محمد الفائق دخل فی البابیة والآخر الحاج محمد حسین الفائق عالم شاعر حسن الخط کوالده. کتب ذلک لنا المعلم الحبیب آبادی من أصفهان وذکر أشعارهم.

(۶۰۹۲: دیوان کوراغلی) ترکی طبع بطهران فی ۱۶۸ ص.

(۶۰۹۳: دیوان کور لطیف أو شعره) کان من شعراء ما وراء النهر ترجمه وأورد شعره فی (مجتس ۶ ص ۱۶۴).

(دیوان کوسج کاشی) کما فی (نتایج ص ۵۲) مر بعنوان امین فی ص ۱۰۵.

(۶۰۹۴: دیوان کوشککی قاینی أو شعره) وهو الحکیم (شرف الشعراء) الکوشککی القاینی الهزال کما وصفه فی (لب ۱۰) وکان معاصر سنجر. ترجمه وأورد شعره النفیسی فی (تعلیقات تاریخ بیهقی ص ۱۵۹۱) وکذا فی (مع ۱: ۴۸۸).

(دیوان کوکب استرابادی) قال فی (گلشن ص ۳۴۴) ان کوکب هو تخلص لمیرزا

(۱) ولیاسین نیازی مقالة أردویة عن السلسلة الپیر جمالیة، نشرت فی مجلة (اریانتال) ج ۱۱ العدد ۲: ۲۶. ومر فی ص ۱۶۱.

(۹۲۴)

مفاتیح البحث: شرب الخمر (۱)، شهر رمضان المبارک (۱)، مدینة إصفهان (۱)، مدینة طهران (۱)، القبر (۱)، الحج (۱)

صفحه ۲۳۹

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحة ۹۲۵

مهدی خان منشی نادرشاه وصاحب (دره‌ء نادری)) وعنه اخذ سائر التذاکر الهندیة وعنهم فی القاموس الترکی ثم الریحانة والظاهر أنهم خلطوا بین مهدیخان المنشی لنادر شاه الذی لم یوجد له تخلص شعری وبین مهدیخان المتخلص کوکب الذی کان (باغباناشی) للشاه سلطان حسین الصفوی. فراجع مهدیخان استرآبادی منشی نادر (۶۰۹۵: دیوان کوکب باغبان باشی أو شعره) وهو المیرزا مهدی خان الذی نصب بمنصب (باغبان باشی) للشاه سلطان حسین الصفوی، وکتب المنشور لذلک المیرزا مهدی خان الذی صار بعدئذ منشیا لنادر شاه، ویوجد المنشور هذا وضمن مجموعة منشآت المیرزا مهدی خان فی نسخة مکتبة کلیة الآداب بطهران کما فی فهرسها (ص ۴۷۰) وغیرها من النسخ، ثم وقع خلط بین هذین المهدیین.

(دیوان کوکب خراسانی) راجع کوکب یزدی.

(۶۰۹۶: دیوان کوکب خراسانی) واسمه المیرزا محمد باقر الخبوشانی نزیل طهران ومصاحب الحاج محمد حسین القاجار المروزی البانی للمدرسة بطهران المعروفة بمدرسة المروی وغیره من فضلاء ذلک العصر، کما ترجمه فی (مع ۲ ص ۴۲۶) وأورد قرب مایة وخمسین بیتا من شعره وذکر انه توفی ۱۲۷۲ وکذا فی (انجمن ۳).

(۶۰۹۷: دیوان کوکب شیرازی) وهو محمد صادق بن الحاج آقاسی الذی سافر إلی الهند وبها توفی وقد دون أبنائه المعاصرون مع مؤلف مجمع الفصحاء بعض مسودات شعر أبیهم، منها ما هو علی زنة (هفت پیکر) ذکر جمیع ذلک فی (مع ۲ ص ۴۲۶).

(۶۰۹۸: دیوان کوکب کاکوروی أو شعره) وهو محمد یحیی علی ابن الشیخ أبی طالب علی من أحفاد أبی البرکات خان تلمذ علی

عبد العزیز خان (عزیز) أورد شعره فی (گلشن ص ۳۴۴).

(۶۰۹۹: دیوان کوکب مازندرانی أو شعره) واسمه السید احمد وأصله من بارفروش ترجمه فی (مع ۲ ص ۴۲۹) وأورد رباعیه.

(دیوان کوکب مازندرانی) راجع کوکب استرآبادی.

(۶۱۰۰: دیوان کوکب یزدی أو شعره) کان خراسانی الأصل واسمه المیرزا عبد العلی ابن العالم الجلیل المیرزا محسن الخراسانی الذی طلبه خان بزرک المیرزا تقی خان بن

(۹۲۵)

مفاتیح البحث: مدینهٔ طهران (۳)، عبد العزیز (۱)، الهند (۱)، الحج (۲)، العصر (بعد الظهر) (۱)

صفحه ۲۴۰

الذریعهٔ - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحهٔ ۹۲۶

المیرزا محمد باقر الباقفی الیزدی (۱۱۲۹ ۱۲۱۳) من خراسان إلی یزد وفوض إلیه تدریس مدرسهٔ الخان المعروفهٔ باسمه. فولد له فی یزد المیرزا عبد العلی المتخلص (کوکب) وقد صار صدرا للسلطان فتح علی شاه، کما ترجمه فی (مع ۲ ۴۲۶) وأورد شعره، ثم رجع إلی یزد ومنها إلی شیراز ومات بها فی ۱۲۳۹ کما ترجمه فی (نمونهء خطوط خوش ص ۲۱) و (انجمن ۴) و (المدایح المعتمدیهٔ) و (ریحانهٔ الأدب).

(۶۱۰۱: دیوان کوکبی بخاری أو شعره) کان ماهرا فی الموسیقا ومن طلبهٔ العلم ببخارا. ترجمه فی (مجتس ۶ ص ۱۵۵) وأورد شعره وکذا فی (گلشن ص ۳۴۵) وفی (حسینی ص ۲۸۲) نسبه إلی ما وراء النهر وفی (روشن ۵۸۲) سماه کوکبی مروزی.

(۶۱۰۲: دیوان کوکبی ترک أو شعره) کان نزیل حیدر آباد الهند ترجمه النصر آبادی فی (نر ۹ ۳۱۳) وذکر ان اسمه قبادبیک وأورد شعره ورباعیهٔ.

(۶۱۰۳: دیوان کوکبی مروزی أو شعره) ترجمه العوفی فی (لب ۹) وفی (مع ۱ ص ۴۸۷) عن محمد العوفی وعداه من شعراء آل سبکتین وأورد ارباعیه.

(۶۱۰۴: دیوان کوکبی مشهدی أو شعره) کان مجاورا لمقبرهٔ آبائه بها. وهو حفید الشیخ بایزید یله. ترجمه فی (مجن ۵ ص ۱۱۱ و ۲۸۴) وأورد شعره.

(۶۱۰۵: دیوان کوکبی منجم أو شعره) ترجمه وأورد شعره فی (مجن ۳ ص ۸۴ و ۲۵۸) وقال إن تخلصه مأخوذ من شغله أرصاد الکواکب.

(۶۱۰۶: دیوان کوهساری طبری أو شعره) وهو من الحکماء والفضلاء بگرگان فی عصر آل سلجوق. ترجمه فی (مع ۱ ۴۸۷) وأورد شعره وکذا فی (روشن ۵۸۳) (دیوان کوهی شیرازی) ترجمه فی (فارسنامه ۲: ۱۵) و (مع ۱: ۴۸۷) وذکر انه المعروف ببابا کوهی المدفون بشیراز فی تکیته المشهورهٔ وفی (دجا ص ۳۱۷) نقل عن حمد الله المستوفی انه أخ پیر حسین الشیروانی مؤلف (اخبار العارفین) وطبع أخیرا بشیراز ۱۳۴۷ بتصحیح شعاع شیرازی کما ذکرناه فی حاشیهٔ ص ۵۱۱ ومر فی ص ۱۱۷.

(۶۱۰۷: دیوان کوهی کرمانی) واسمه حسین الکوهی الکرمانی المعاصر توفی ۱۳۷۸. طبع له (ترانه های ملی) فهلویات فی ۱۳۱۰ ش. فی ۲۴ ص. جمع فیها الرباعیات المتداولهٔ فی لسان العوام فی جبال کرمان وهی ۱۱۰ رباعیهٔ وطبع له (خلنامهء کوهی)

(۹۲۶)

مفاتیح البحث: خراسان (۱)، الهند (۱)

صفحه ۲۴۱

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحة ۹۲۷

فی ۱۳۰۴ ش فی ۳۴ ص. کما ذکر فی (أدبیات معاصر ص ۹۹) لیاسمی ومما صححه وطبعه کوهی (کلمات علیه غراء) لمکتبی الشیرازی، وهی کلمات علی (ع) طبعه فی ۱۳۱۳ ش.

(۶۱۰۸: دیوان کهتر) نسخة منه کتبت فی ۱۱۰۹ موجودة فی مکتبة (بنگاله) کما فی فهرسها.

(۶۱۰۹: دیوان کیجیک میرزا أو شعره) ترجمه فی (مجن ۷ ص ۳۱۵ و ۱۲۷) وأطری طبعه وذهنه وحفظه وأورد رباعیه. وذکر فی (مجن ۴ ص ۹۷ وص ۲۷۳) مسافرة السید حسین الباوردی إلی الحج برفاقة میرزا کیجیک.

(۶۱۱۰: دیوان کیخسرو خان أو شعره) هو ابن أخت رستم خان سپهسالار ترجمه النصرآبادی فی (نر ۲ ص ۱۷) وذکر تنقلاته وترقیاته حتی صار (تفنگچی آقاسی) وذکر بعض شعره الذی کتبه بخطه فی مجموعة النصرآبادی.

(۶۱۱۱: دیوان کیرنگی أو شعره) واسمه حسین (حسن) ابن الخواجة قنبر الکیرنگی.

کان خال أبی نصر مهنه، وصار صدر الهراة، وأورد شعره فی (مجن ۴ ص ۱۰۵ و ۲۷۹).

(۶۱۱۲: دیوان کیفی سیستانی) السبزواری المولد کان آبائه من الیهود وولد بسبزوار یهودیا ولما بلغ أسلم ولبس لباس الفقر وساح البلاد عشرین سنة وتقرب فی الهند عند الشاهزاده شاهجهان. ولکن عن ((مخزن الغرایب) أنه جاء من سیستان إلی سبزوار وجاء إلی الهند فی عهد جهانگیر وتقرب إلیه، وکذا عن (مبتلا) و ((نشتر عشق) کل ذلک فی (میخانه ۳ ص ۵۶۰) وحواشیه وقال فخر الزمانی فیه انه رآه فی لاهور ۱۰۲۵ وقد نظم مثنویا فی قبال المثنوی للمولوی الرومی وعلی زنته وسماه (آگاه نامه) وترجم أیضا فی (گلشن ص ۳۴۵) وفی (روشن ص ۵۸۳) سماه (کیفی شیرازی) (دیوان کیکاوس) راجع دیوان کاوس.

(۶۱۱۳: دیوان کیوان) الناظم لمنظومة (موش وگربه)) (۱) فی ۹۴۱ بیتا، المطبوعة

(۱) ولقصة (موش وگربه) أی (الفار والسنور) منظومات متعددة بالفارسیة، منها ما ینسب إلی عبید الزاکانی المذکور فی ص ۷۰۶ ومنها تضمینه لمحسن الأصفهانی شایق الآتی فی المیم وأخری مجهولة الناظم، نظمت فی الهند فی ۶۶۹ بیتا کتبت فی ۱۲۴۴ توجد عند عبد الله کشاورزی بمشهد خراسان عرفها فی مجلة (فرهنگ خراسان، السنة ۲: العدد ۱۲).

(۹۲۷)

مفاتیح البحث: الإمام أمیر المؤمنین علی بن ابی طالب علیهما السلام (۱)، الهند (۳)، الحج (۱)، اللبس (۱)، خراسان (۲)

صفحه ۲۴۲

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحة ۹۲۸

بتبریز فی ۱۲۶۲ مع مقدمة لشمس العلماء الگرکانی، قال فیه ان کیوان معاصر لعبید الزکانی أو مقدم علیه وقال مجتبی مینوی: انه غیر صحیح، فان کیوان متأخر عن الزاکانی بما لا یقل عن ثلاثمأة سنة کما یظهر من سیاق شعره هکذا جاء فی مجلة (یغما: السنة ۱۰: العدد ۹ و ۱۱).

(۶۱۱۴: دیوان کیوان قزوینی أو شعره) للمولی عباس علی ابن إسماعیل کیوان القزوینی کان من المتصوفة وکان یلقب (منصور علیشاه) ثم رجع وکتب فی قدحهم کتبا منها (رازگشا) المذکور فی ۱۰: ۵۸ والف هو رسالة فی أحوال نفسه وبعض شعره وطبع مع (عرفان نامه) له فی ۱۳۴۸ فی ۱۴۸ ص.

(۹۲۸)

مفاتيح البحث: ابن إسماعيل (١)

صفحه ۲۴۳

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانى - ج ٩ق٣ - الصفحة ٩٢٩

(گ) (٦١١٥: ديوان گدا أو شعره) لگدا حسين المتخلص (گدا)) طبع نيف وثلاثون بيتا من تقريظه للجامع الشفائية المطبوعة ١٣٠٣.

(٦١١٦: ديوان گدائى أو شعره) كان من شعراء بابر ميرزا ترجمه فى (مجن ٣ ص ٨٣ و ٢٥٨) وأورد شعره التركى (٦١١٧: ديوان گرامى أصفهانى أو شعره) واسمه أبو القاسم خان سافر إلى دهلى ومات بها. وقد يعرف بآقا بابا. أورد شعره فى (گلشن ص ٣٤٧).

(٦١١٨: ديوان گرامى بغدادى أو شعره) ترجمه معاصره سام ميرزا فى (تس ٥ ص ١٦٦) وقال قطعت اذنه بجرم ارتكبه تكلو خان، فذهب إلى شروان وقطع خبره.

(٦١١٩: ديوان گرامى تبريزى أو شعره) هو ابن سهوى المذكور فى ص ۴۷۹ وأخ رفعتى. ترجمه وأورد شعره فى (گلشن ٣٤٧) و (دجا ص ٣١٨) عن (صحف إبراهيم).

(٦١٢٠: ديوان گرامى ترك أو شعره) واسمه حسن بيگ. كان من الأتراك كما فى (نر ٩ ص ٢٨٩) و (گلشن ص ٣٤٧) وفى (تش ص ٢٠) سماه محمد حسين بيگ وأورد له الشعر الذى أورده النصر آبادى له. وهو غير حسن شاملو (صاحب السيف والقلم) المذكور فى ص ٢٤٣ وغير (سگ لوند) المذكور فى ص ۴۵۴ الذين خلط بينهما فى (تش ص ١٢).

(٦١٢١: ديوان گرامى خوافى أو شعره) واسمه المير عبد الرحمان خان من امراء عالم گير پادشاه مات ١١٢۴ ترجمه وأورد شعره فى (نتايج ص ٦٠٦) و (روشن ص ۵۸٣) عن (شمع انجمن) وتوجد نسخة من ديوانه فى (بنگاله) وطبع ديوان گرامى بلاهور فى ١٩٣٢ م. فى ٢١٦ ص. كما فى فهرس انديا افيس. ص ١٠٩.

(٩٢٩)

مفاتيح البحث: عبد الرحمان (١)، الموت (١)

صفحه ۲۴۴

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانى - ج ٩ق٣ - الصفحة ٩٣٠

(ديوان گرامى دوره) راجع ديوان گرامى هروى.

(٦١٢٢: ديوان گرامى كاشانى) واسمه مهدى قلى. عده فى (تش ص ٢٠) من امراء الأتراك وفى (نر ٩ ص ٢٩۵) سماه ملا گرامى وقال إن له غزليات ونظم (خمسة) أيضا وشعره خمسين الف بيت، فهو غير گرامى ترك.

(٦١٢٣: ديوان گرامى كشميرى أو شعره) هو ابن قبول كشميرى المذكور فى ص ٨٧۵ وتلميذه مات فى ١١۵٦ أورد شعره فى (سرو ص ١٩٨) و (نتايج ص ٦٠٧) (٦١٢۴: ديوان گرامى هروى أو شعره) واسمه دوره بيگ. ترجمه الصادقى فى (خص ٧ ص ١٢٢) وقال كان يتولى المائدة (سفره چى) لعلى قلى خان فى هراة وأورد شعره.

(٦١٢۵: ديوان گربهء أصفهانى أو شعره) واسمه محمد مؤمن كان شاعرا هزالا معاصرا للشاه سليمان الصفوى. ترجمه وأورد شعره فى (گلشن ص ٣٤٧).

(٦١٢٦: ديوان گربهء شوشترى أو شعره) كان من الظرفاء عند خوانين تستر ترجمه معاصره النصرآبادى فى (نر ٩ ص ۴٠٧) وأورد بعض شعره.

(٦١٢٧: ديوان گرگانى) وهو أوحد الدين الگرگانى من قدماء الشعراء ترجمه فى (مع ١ ص ۴٨٢) وأورد قرب ثلاثين بيتا من شعره

وأشار إلی دیوانه فی قوله [که جز ثنای تو بأشد طراز دیوانش] وکذا فی (گلشن ص ۳۴۸).

(دیوان گرگین بیک) سیاوش سلطان وتخلصه رزمی کما مر.

(۶۱۲۸: دیوان گرمی بروجردی أو شعره) ترجمه وأورد شعره الصادقی فی (خص ۸ ص ۲۹۶) وقال إنه من قصبهٔ بروجرد التابعهٔ لهمدان.

(۶۱۲۹: دیوان گرمی شیرازی أو شعره) واسمه محمد قاسم کان من أحفاد أهلی الشیرازی المذکور فی ص ۱۱۳ ترجمه وأورد شعره فی (گلشن ص ۳۴۸) قال ویعرف بملا گربه.

(۶۱۳۰: دیوان گریان شهر أبی) واسمه الملا_ محمد حسین بن الملا_ عبد الله الشهرابی من قری اردستان بأصفهان. مر له (أنوار المجالس) و (تذکرهٔ الحال) و (دوازده بند) وله (حیلهٔ النساء) و (شرح حال) و (طریق البکاء) و (صومیهٔ) فرغ من تألیفه ۱۲۸۸ (۹۳۰)

مفاتیح البحث: مدینهٔ إصفهان (۱)، البکاء (۱)، الموت (۱)

صفحه ۲۴۵

الذریعهٔ - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحهٔ ۹۳۱

کما ذکره لنا المعلم الجیب آبادی.

(۶۱۳۱: دیوان گل بابا بلخی أو شعره) جاء شعره فی (گلشن ص ۳۴۸) وقال کان ماهرا فی المعما واللغز والعروض والقافیهٔ.

(۶۱۳۲: دیوان گلبدن أو شعرها) هی بنت نیک اختر بابرشاه الهندی أورد شعرها فی (گلشن ص ۳۴۸) و (از رابعه تا پروین ص ۱۹۰) عن (تذکرهٔ الخواتین) وهی أخت گلچهره وگل رخ الآتیتین.

(۶۱۳۳: دیوان گلچهره أو شعرها) هی أخت گلبدن وبنت بابرشاه المذکور.

ترجمها وأورد شعرهما فی (گلشن ص ۳۴۸) و (تذکرهٔ الخواتین) کما ذکر.

(۶۱۳۴: دیوان گلچین) لمحمد صادق المعروف بمیرزای گلچین طبع له (گلچین المدایح) فی ۱۳۱۲ بطهران فی ۱۵۰ ص.

(۶۱۳۵: دیوان گلچین گیلانی) للدکتور مجلد الدین میر فخرائی طبع له بلندن فی ۱۹۴۸ م منظومات (نهضت) و (مهروکین)) (۶۱۳۶: دیوان گلچین معانی) لأحمد بن علی أکبر ولد بطهران فی ۱۲۹۵ ش. طبع له (گلزار معانی) انتخب فیه اشعار لمعاصریه. وله تعلیقات علی میخانه طبعها بطهران فی ۱۳۸۰ و (فهرست تذکرهای فارسی) ترجمه وأورد شعره فی (سخنوران نامی معاصر ج ۲ ص ۲۲۵) و (نخستین کنگرهء نویسندگان ص ۸۵) و (تذکرهء علوی ص ۱۹).

(۶۱۳۷: دیوان گلخنی قمی أو شعره) هو ابن أخت شهیدی القمی المذکور فی ص ۵۶۲ ترجمه شاه محمد القزوینی فی (مجتس ۶ ص ۲۹۷) وذکر شعره وقال إنه کان شرورا فأراد المیر علی شیر اخراجه. وصرح الهروی فی (لط ۶ ص ۱۶۱) بأنه صدر منه جرم قتل به فی عصر السلطان حسین میرزا. وترجمه سام میرزا فی (تس ۵ ص ۱۱۲) وقال إنه حدث هناک حرب قتل هو فیها واما خاله شهیدی القمی فقد أدرک المولی عبد الرحمان الجامی المتوفی ۸۹۸ وکان لا یعتنی بالدرهم والدینار وبقی سنهٔ فی قزوین عند سلطان گیلان وبعده ذهب إلی السلطان یعقوب الذی توفی ۸۹۶ وبعد موته ذهب إلی گجرات الهند، وکان حیا فی ۹۲۷ کما فصل ذلک القزوینی فی (مجتس ۶ ص ۲۹۷) وکذا فی (همیشه بهار) و (علمای گیلان وقم ص ۱۴۹) و (تش ص ۲۳۴) وتوجد اشعاره فی مجموعهٔ برقم (۹۳۱)

مفاتیح البحث: مدینهٔ طهران (۳)، أحمد بن علی (۱)، عبد الرحمان (۱)، الهند (۱)، القتل (۲)، الموت (۱)

صفحه ۲۴۶

الذريعة - آقا بزرگ الطهراني - ج ۹ق۳ - الصفحة ۹۳۲

۳۰۵ عند (فخر الدين) وسماه في (روشن ص ۵۸۵) گلخني تفرشي وقال هجى السلطان حسين بايقرا لقتله محمد مؤمن، ففر من هرات وقتل بيد الازبكية. ومن ذمه لبايقرا قوله:

آرد زمانه واقعهء كربلا بياد * كان كافرى كه مؤمن دين را شهيد كرد آنجا يزيد آمد وكار حسين ساخت * اينجا حسين آمد وكار يزيد كرد (۶۱۳۸: ديوان گلرخ أو شعرها) هي بنت بابرشاه وأخت گلبدن وگلچهره المذكورتان في الصفحة السابقة أورد شعر هن في (گلشن ص ۳۴۸) (۶۱۳۹: ديوان گلزار أصفهانى) واسمه رجب على بن حسين ولد بأصفهان في ۱۳ رجب ۱۳۰۲ وتوفى ۱۹ رجب ۱۳۶۶ وتعلم الأدب على والده وصار عضوا في مجامع الأدب مثل (انجمن شيدا) و (انجمن دانشكده) وأورد الفت غزله في (دانشنامه) المطبوع ۱۳۴۲ وترجمه في (شعراى معاصر أصفهان ص ۳۹۹) و (نامهء سخنوران ص ۱۶۱) لا يزد گشسب وفى (انجمن ۴).

(۶۱۴۰: ديوان گلزار فريز هندى أو شعره) واسمه فضل الله ولد بأصفهان في ۱۳۴۹ وله اشعار فكاهية طبعت في مجلات وجرائد أصفهان. ترجمه وأورد شعره في (شعراى معاصر أصفهان ص ۴۰۱).

(ديوان گلزار قدس) اسم لديوان فيض الكاشاني المذكور في ص ۸۵۳ كما نقل عن قطب الدين النيريزى.

(۶۱۴۱: ديوان گلشن) له القصيدة النونية العددية من الواحد إلى الأربعة رأيتها ضمن مجموعة عند السيد محمد الموسوى الجزائرى اخذه معه إلى أهواز. وفيها قوله:

يكى از عكس رخسارش، دوم لعل گهربارش * سوم در وقت گفتارش، چهارم نرگس فتان (۶۱۴۲: ديوان گلشن آذربايجانى أو شعره) كان من شعراء القرن الحادى عشر ترجمه في (دجا. ص ۳۱۸) نقلا عن (حديقة الشعراء).

(ديوان گلشن آزادى) راجع گلشن مشهدى.

(۶۱۳۴: ديوان گلشن احمد آبادى) وهو الشيخ سعد الله الگجراتى. كان ينسب نفسه إلى الزبير بن العوام الصحابى. جاء إلى شاهجهان ومات ۱۱۴۱ ترجمه في (نتايج

(۹۳۲)

مفاتيح البحث: مدينة كربلاء المقدسة (۱)، شهر رجب المرجب (۳)، مدينة إصفهان (۵)، الزبير بن العوام (۱)، الشهادة (۱)، القتل (۲)

صفحه ۲۴۷

الذريعة - آقا بزرگ الطهراني - ج ۹ق۳ - الصفحة ۹۳۳

ص ۶۰۶) وكذا أستاده في (سرخوش ص ۹۶ و ۶) وجاء شعره في (مسرت ص ۵۴۴) و (حسينى ص ۲۸۴) و (سرو ص ۱۹۸) و (روشن ۵۸۶) عن (شمع انجمن).

(۶۱۴۴: ديوان گلشن اردكانى) واسمه عبد الوهاب گلشن ايرانپور ابن الحاج محمد حسين بن محمد على الأردكانى ولد باردكان من نواحي يزد في رجب ۱۲۹۶ ومات بأصفهان في ۲۷ رجب ۱۳۵۶ ودفن بتخت فولاد. له غير الديوان منظومتا (دلكش و يريوش) و (عقل وجنون) طبعا بطهران في ۱۳۲۵ ورسالات (سفر پنج روزه) و (آلمان نامه)) و (نخجير نامه) و (بهرام نامه) و (مناظرهء مرگ وزندگى) و (داستان مشروطيت) و (مناظرهء الكل وترياك) ونظم كليلة ودمنة أى (أنوار سهيلى) وسماه (گلشن آرا) توجد نسخته في (المجلس) كما في فهرسها ۳: ۶۳۰ كلها في ۱۷۷۰۰ بيت ونشر جريدة (اختر مسعود) بأصفهان من ۱۲ جمادى الأولى ۱۳۳۸ إلى

خمسة عشر سنة وطبع بعض شعره فی بمبئی كذا ترجمه فی (تاریخ جراید إیران ج ١ ص ٧٠) و (نامهء سخنوران ص ١٣١) و (شعرای أصفهان ص ۴٠٢) و (تش یز ص ٣٢۶).

(۶١۴۵: دیوان گلشن جونپوری) واسمه گلشن علی بن عطاء الله الأنصاری. ولد بجونپور فی ١١١٧ ومات ١٢٠٠ وتلمذ علی والده وثابت وشمس الدین فقیر ومحمد علی الحزین، وصاحب علی قلی خان واله الداغستانی. ترجمه وأورد شعره فی (نتایج ص ۶٠٨) وفی (روشن ص ۵٨۶) ان دیوانه خمسة آلاف بیت.

(دیوان گلشن راز) راجع (گلشن راز) ودیوان شبستری فی ص ۵٠۶.

(۶١۴۶: دیوان گلشن شیرازی أو شعره) وهو المیرزا محمد علی الشیرازی والد قاآنی المذكور فی ص ٨۵٧ وجد شیخنا المیرزا محمد تقی بن المیرزا محبعلی بن المیرزا محمد علی المتخلص بگلشن قال فی (مع ٢: ۴٢۶) أدركته فی شبابی وهو كان من الشیبة محترما عند عظماء العصر. أصله من ایل زنگنة فی كرمانشاه ثم نزل أصفهان ثم شیراز وأورد بعض شعره، وكذا فی (فارسنامه ٢: ١۵٠).

(۶١۴٧: دیوان گلشن گلپایگانی أو شعره) وهو المیرزا محمد الخطاط بالنستعلیق.

ترجمه وأورد شعره معاصره فی (المآثر ص ٢١۴) و (انجمن ۴) وفی (مع ٢: ۴٢٩) قال إن بینه وبین الشیخ البهائی جده، سبعة آباء علماء عرفاء.

(٩٣٣)

مفاتیح البحث: شهر جمادی الأولی (١)، دولة ایران (١)، شهر رجب المرجب (٢)، مدینة إصفهان (۴)، مدینة طهران (١)، الشیخ البهائی (١)، كرمانشاه (١)، الحج (١)، العصر (بعد الظهر) (١)

صفحه ٢۴٨

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ٩ق٣ - الصفحة ٩٣۴

(۶١۴٨: دیوان گلشن لكهنوی) وهو راجه جیالال كایته أورد فی (گلشن ص ٣۴٩) شعره نقلا عن دیوانه.

(۶١۴٩: ۴ دیوان گلشن لكهنوی سندیلوی) واسمه رأی گلاب. تلمذ علی قتیل.

أورد شعره فی (گلشن ص ٣۴٩) نقلا عن دیوانه الكبیر.

(۶١۵٠: دیوان گلشن مشهدی) واسمه علی أكبر بن محمد بن بمانعلی الیزدی الأصل جاء جده إلی مشهد ونشأ هو هناك وطبع دیوانه بمشهد خراسان فی ١٣٧٢ بعنوان (دیوان گلشن آزادی) فی ٣٠٢ ص. مع فهرس ومقدمة فی أحوال نفسه. وهو صاحب جریدة (آزادی) التی انتشرت من ١٣۴۴ إلی ١٣۵٧ ونفاه والی خراسان (دادور) إلی كلات ثم رجع. وله اشعار حماسیة غیر مطبوعة فی دیوانه منها ما جاء فی (تاریخ جراید إیران ج ١ ص ١۴٧ ١۴٨) فی رثاء كلنل محمد تقی خان الذی قام فی خراسان لحمایة الدستور الإیرانی فقتلته حكومة طهران. وترجم أیضا فی (سخنوران نامی معاصر ٢: ٢٢٢).

(۶١۵١: دیوان گلشنی بردعی) إبراهیم بن محمد بن الحاج إبراهیم بن شهاب الدین البردعی. ولد بها ٨٣٠ وتلمذ علی عمه السید علی ونزل تبریز وتلمذ علی دده عمر روشنی وبامره بدل تخلصه (هیبتی) إلی (گلشنی) وخلفه بعد موته وبعد ظهور الشاه إسماعیل فی ٩٠۵ فر إلی مصر ونزل قبة المصطفی بالقاهرة، وبعد فتح مصر بید السلطان سلیم فی ٩٢٢ أكرمه. ثم نزل استانبول وبها مات فی ٨۴٠ وله قصائد عربیة منها ما نظمه فی قبال تائیة ابن الفارض ودیوانه یشتمل علی الفارسی والتركی والعربی وله مثنوی (المعنویة الخفیة) نظمه فی ٩١٢ فی أربعین الف بیت موجودة فی (سپهسالار ١٨٧) وله (أزهار گلشن) موجودة فی (المجلس) كما فی فهرسها ٣: ۵٩٣ فارسیة. وترجمه فی (دجا ص ٣١٨ ٣٢٠) وذكر دیوانه فی (كشف الظنون).

(دیوان گلشن یزدی) راجع گلشن اردكانی وگلشن مشهدی.

(٦١٥٢: ديوان گلشنى شبسترى) التبريزى الفراء ترجمه سام ميرزا فى (تس ۵ ص ١٤٢) وقال إنه خياط الفراء فى تبريز، وأورد شعره.

(ديوان گلشنى شبسترى) نائب القاضى فى تبريز. ترجمه فى (دجا ص ٣٢٠) نقلا

(٩٣٤)

مفاتيح البحث: دولة ايران (١)، كتاب كشف الظنون لحاجى خليفة (١)، مدينة طهران (١)، إبراهيم بن محمد (١)، خراسان (٣)، الشهادة (١)، الموت (٢)، الحج (١)

صفحه ٢٤٩

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانى - ج ٩ق٣ - الصفحة ٩٣٥

عن (تحفهء سامى) وأورد له شعرا غير ما ذكره سام ميرزا لخياط الفراء، فلعله ترجمة أخرى ليست فى نسخة التحفة المطبوعة. وان كان الظاهر اتحادهما.

(٦١٥٣: ديوان گلشنى شيرازى أو شعره) كان خطاطا، ترجمه سام ميرزا فى (تس ۵ ص ١۵٧) كما فى فهرسه المطبوع، ولكن فى متن الكتاب (الكاشى) بدل (الشيرازى) والظاهر أنه من غلط النسخة، والكاشى غيره كما يأتى وقال إن الأطفال يتعلمون منه الخط وأورد شعره ولعله متحد مع ما بعده.

(٦١٥٤: ديوان گلشنى شيرازى أو شعره) ترجمه وأورد شعره فى (گلشن ص ٣٤٩) وقال سافر إلى الهند فى عهد جهانگير.

(٦١۵۵: ديوان گلشنى كاشانى أو شعره) كان بياع المشك أولا ثم غلب عليه شوق الشعر فسافر لزيارة العراق، ولما رجع مر إلى تستر فأهوى شابا هناك فبقى بها حتى اليوم كذا ذكره سام ميرزا فى (تس ۵ - ١٣٣) و (هميشه بهار) وراجع ديوان گلشنى شيرازى.

(٦١۵٦: ديوان گل محمد نقشبندى) ترجمه وأورد شعره فى (مقالات الشعراء ص ٦٩٢) وطبع منظومة (الهى نامه) لگل محمد صاحب عالى فى الهند فى ١٨٩١ م.

(٦١۵٧: ديوان گمنام تفرشى) وهو الميرزا حسين خان الملقب (مرصع پوش) رئيس الفرقة الذهبية بارديبل وحاكمها ومات هناك فى أول رمضان ١٣٣٤. وكتب محسن حالى أردبيلى المذكور فى ص ٢٢٦ رسالة فى أحواله. طبعت فى ١٣۵١ بشيراز وطبع ديوانه فى ١۵٨ ص.

(٦١۵٨: ديوان گمنام هندى) وهو محمد جمال الدين بن وحيد الدين بن محيى الدين من امراء بهو پال. أورد شعره نقلا عن ديوانه فى (روشن ص ۵٨٨ ۵٩٣) مع الاطراء وقال إن عمره ثمانين سنة.

(٦١۵٩: ديوان گنابيگم هندى) أو شعرها. هى بنت على قلى خان واله الداغستانى وزوجة اعتماد الدولة غازى. قال فى (گلشن ص ٣۵٠) انها لصغر جسمها لقبت به ب (نه سيرى) وأورد شعرها فى (از رابعه تا پروين ص ١٨٩) نقلا عن (تذكرة شعراء دكن) وفى (تذكرة الخواتين ص ١۵٨) ان لها اشعار فارسية وأردوية.

(٩٣۵)

مفاتيح البحث: دولة العراق (١)، شهر رمضان المبارك (١)، جمال الدين (١)، الهند (٢)، الغلّ (١)

صفحه ٢۵٠

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانى - ج ٩ق٣ - الصفحة ٩٣٦

(ديوان گنجوى) راجع الگنجى وأبى العلاء الگنجى ونظامى الگنجوى.

(٦١٦٠: ديوان گنجى آذربايجانى أو شعره) هو من شعراء القرن الثالث عشر ترجمه فى (دجا ٣٢٠) نقلا عن (حديقة الشعراء).

(۶۱۶۱: دیوان گنجی جرفادقانی أو شعره) کان معاصر النصر آبادی، وتوفی قبل تألیف تذکرته بسنهٔ کما ذکره فی (نر ۹ ص ۳۹۴) وأورد نیفا وعشرهٔ من شعره وکذا فی (گلشن ص ۳۵۰).

(۶۱۶۲: دیوان گوهر آذربایجانی) أو شعرها. واسمها گوهر بیگم أورد شعرها فی (دجا ص ۳۲۰) عن (خیرات احسان ج ۳ ص ۴۷) و (از رابعه تا پروین ص ۱۹۰).

وفی (أعلام النساء ص ۱۳۴۰) لعمر رضا الکحالهٔ انها اشعر شواعر الفرس، ولیس بصحیح.

(۶۱۶۳: دیوان گوهر أصفهانی أو شعره) وهو إبراهیم ابن إسماعیل الکوهپایه یی ابن حسن بن إسماعیل الاصفهان ولد بها فی جمادی الأولی ۱۳۴۲ ونشأ بها وألف (علوم وعقاید) و (تاریخ تجدید حیات إیران) أورد شعره فی (شعرای أصفهان ص ۴۰۶) (دیوان گوهر خاوری) مر بعنوان دانش تبریزی طبع فی ۲۰۹ ص فی ۱۳۲۲.

(۶۱۶۴: دیوان گوهر کرمانی) الخطیب الطبیب بها ترجمه فی (مع: ج ۲ ص ۴۲۹) وذکر عیادته له أوان مرضه بکرمان وانه توفی قبل سنین من تألیف (مجمع الفصحا) وأورد ما حضره من قصیدته المصنوعهٔ التی نظمها فی معارضهٔ عبد الواسع الجبلی والأمیر خسرو الدهلوی.

(۶۱۶۵: دیوان گوهر قاجار) هی (شمس الشعرا) الحاجیهٔ گوهر بنت موسی خان قاجار وأمها طیفون بنت الفتح علیشاه. طبع دیوانها بطهران فی ۱۳۱۹ ۱۳۲۰ بأمر احمد خان فاتح الملک وبخط إسماعیل بن أحمد الخوانساری، ویقرب من ستهٔ آلاف بیت، یشتمل علی الغزل والقصاید فی المدایح والمقطعات والمثنویات والترجیعات والرباعیات وغیرها، بعنوان (گوهریه) ترجمها فی (خیرات حسان) وقال کانت عالمهٔ بالنجوم والأدب وغیرهما، وعنه اخذ فی (از رابعه تا پروین ص ۱۹۱) وقال إنها تلمذت علی القاآنی وانها اشعر شواعر الفرس، ولکنه لیس بصحیح أیضا.

(۶۱۶۶: دیوان گوهر مدراسی) وهو محمد باقر خان من قوم نایطه. ترجمه وأورد

(۹۳۶)

مفاتیح البحث: شهر جمادی الأولی (۱)، دولهٔ ایران (۱)، مدینهٔ إصفهان (۲)، مدینهٔ طهران (۱)، ابن إسماعیل (۱)، الوسعهٔ (۱)، المرض (۱)، الطب، الطبابهٔ (۱)

صفحه ۲۵۱

الذریعهٔ - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحهٔ ۹۳۷

شعره فی (نتایج ص ۶۰۹) قال ومات فی أواخر القرن الثانی عشر. یوجد دیوانه فی (المجلس) کما فی فهرسها ۳: ۳۹۳ مصححهٔ بقلم الشاعر نفسه، کلها فی الف بیت.

(۶۱۶۷: دیوان گوهری) اسمه (الذریعهٔ الرضویهٔ) کما ذکر فی ج ۱۰ ص ۳۰ ویوجد عند (الملک).

(۶۱۶۸: دیوان گویای أصفهانی) واسمه المیرزا صادق ابن أخ المیر أبی المعالی وزوج ابنته. هاجر إلی کاشان وبها توفی کما ترجمه النصرآبادی فی (نر ۵ ص ۱۱۲) وأورد بعض شعره.

(۶۱۶۹: دیوان گویای بواناتی) کان من بوانات فی نواحی شیراز واسمه المیرزا محمد قال النصر آبادی فی (نر ۹ ص ۴۰۱) انه وأخویه کانوا من خواص المیرزا ملک المشرقی وتعلموا منه صنایع جیدهٔ وسافر هذا إلی الهند ورجع وسافر ثانیا إلیها ومات بها. ودیوانه یقرب من أربعهٔ آلاف بیت.

(۶۱۷۰: دیوان گویای تبریزی) واسمه کامران میرزا واسم أخیه داراب (جویا) المذکور فی ص ۲۱۲ قال فی (دجا ص ۳۲۰) ان له دیوان ومثنوی. وطبع دیوان گویا بلاهور باسم (بندگی نامه) فی ۳۲ فی ۱۹۱۲ م إلی ۱۹۲۰ م. أربع مرات کما فی فهرس اندیا أفیس

ص ۱۰۹.

(۶۱۷۱: دیوان گویای لکهنوی) واسمه فقیر محمد خان حسام الدولهٔ الأفغانی.

مات ۱۲۶۵ له دیوان بالأردویهٔ. وله (ترجمهٔ کلیله ودمنه).

(۶۱۷۲: دیوان گیسو دراز) السید محمد بن یوسف الحسنی الدهلوی من الصوفیهٔ الچشتیهٔ بدهلی وخلیفهٔ محمود چراغ دهلی. ترجمه فی (روشن ص ۳۱۰) و (طرایق الحقایق ۳: ۳۱۰) وقال فی (شاهد صادق) انه مات ۸۲۵ وجاء تاریخ وفاته فی (مسرت ص ۳۸۹) هکذا:

عالمی را کشید ازچه آز * بر سنهای گیسوان دراز سال نقلش که همچو لولوسفت * عقل مخدوم دین ودنیا گفت جمع دیوانه تلمیذه السید محمد کما ذکر فی (روشن ص ۳۱۰).

(۹۳۷)

مفاتیح البحث: محمد بن یوسف (۱)، الهند (۱)، الموت (۱)، الشهادهٔ (۱)

صفحه ۲۵۲

الذریعهٔ - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحهٔ ۹۳۸

(ل) (دیوان لائق) راجع دیوان لایق کما یتلفظون به.

(دیوان لاری) مر بعنوان إبراهیم لاری.

(۶۱۷۳: دیوان لاطف تبریزی) واسمه مشهدی عسکر من شعراء القرن الثالث عشر وغزلیاته بالترکیهٔ کما فی (دجا ص ۳۲۱) عن (حدیقهٔ الشعراء).

(۶۱۷۴: دیوان لاغر سیستانی) وهو القاضی احمد لاغر وأخ القاضی تنبل. مات فی ۹۵۸ کما فی (گلشن ص ۳۵۱) وقال إن وجه تسمیته وتسمیهٔ أخیه صغر جثته وکبر جثهٔ أخیه. وقال فی (تس ۴ ص ۷۰) انه کان قاضیا بسیستان وکان هناک قاض آخر عظیم الجثهٔ یعرف (قاضی فربه) وأورد شعره وقصصا عن قضائه بسیستان.

وترجمه فی (تش ص ۸۱) وعنه فی القاموس الترکی ثم الریحانهٔ. وقد رأی سنگلاخ نسخهٔ من دیوانه بخط مختار بیگ القزوینی (مختار الخطاطین) فذکره فی (امتحان ۲: ۲۶۷) وأخری بخط أبی تراب الأصفهانی الخطاط فذکره فیه (۲: ۷) (دیوان لالای غزنوی) کما ترجمه فی (نفحات ص ۳۸۹) مر بعنوان (رضی لالا) فی ص ۳۷۴.

(۶۱۷۵: دیوان لاله خاتون کرمانی) هی صفوهٔ الدین بنت قطب الدین محمد الکرمانی القره ختائی. حکمت علی کرمان بعد والدها مدهٔ کما فی (تش ص ۳۵۰) و (نتایج ص ۶۱۲) وجاء شعرها أیضا فی (تذکرهء کاظم) الموجودهٔ فی (المجلس) کما فی فهرسها (۳: ۱۶۱) وفی جنگ برقم ۲۴۴۶ فی مکتبهٔ جامعهٔ طهران کما فی فهرسها ۹: ۱۱۴۵ وفی (گلشن ص ۳۵۲) وترجمتها فروغ حکمت فی مقالهٔ فی مجلهٔ (إیران وآمریکا) ج ۳ العدد ۱: ۱۴.

(۶۱۷۶: دیوان لالی سبزواری أو شعره) قال فی (تش ص ۸۰) انه أخ کلان

(۹۳۸)

مفاتیح البحث: دولهٔ ایران (۱)، مدینهٔ طهران (۱)

صفحه ۲۵۳

الذریعهٔ - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحهٔ ۹۳۹

سبزواری وأطری فضله واسمه میر خورد.

(۶۱۷۷: دیوان کلان همدانی أو شعره) واسمه حسن بیگ قال فی (گلشن ص ۳۵۲) انه مات ۱۰۰۲ وأورد شعره.

(۶۱۷۸: دیوان لامع نسفی أو شعره) کان من طلاب العلوم وخطاطا بالنسخ التعلیق. أورد شعره النصرآبادی فی (نر ۱۰ ص ۴۴۰)

(۶۱۷۹: دیوان لامع همدانی) وهو المیرزا نورا ابن القاضی نصیرا کان والده قاضی بغداد من قبل الصفویة فلما فتحها السلطان مراد أحرقه حیا. أورد شعره فی (نر ۹ ص ۳۲۱) وقال کان لامع مدة فی کرمانشاه بخدمة الشیخ علی خان ثم عزل فجاء إلی أصفهان وفی (همیشه بهار) و (تغ ۱۱۶) و (حسینی ص ۳۷۰) و (سرخوش ص ۹۷) أوردوا شعره ولم یعرفونه وجاء شعره فی (کنوز الشعراء) الموجود بجامعة طهران کما فی فهرسها ۹: ۱۰۹۰ وطبع دیوان لامع فی بمبئی.

(۶۱۸۰: دیوان لامعی أکبر آبادی) کان من شعراء بهادر شاه بدهلی ودیوانه فی ۳۰۰۰ بیت کما فی (گلشن ص ۳۵۲) وسماه فی القاموس الترکی بالشیخ جمال الدین کما فی (ریحانة الأدب).

(دیوان لامعی جرجانی) راجع لامعی گرگانی کما یتلفظون به.

(۶۱۸۱: دیوان لامعی دهلوی أو شعره) من شعراء عهد جهانگیر پادشاه بالهند (۱۰۱۵ ۱۰۳۷) أورد شعره فی (گلشن ص ۳۵۳) ولقبه (قلندر) وعنه فی القاموس الترکی ثم الریحانة.

(دیوان لامعی کرمانی) راجع لامعی گرگانی.

(۶۱۸۲: دیوان لامعی گرگانی) وهو أبو الحسن بن محمد بن إسماعیل (۱) الدهستانی الجرجانی من شعراء نظام الملک وزیر ملکشاه السلجوقی وکان ملازم حجة الاسلام الغزالی. ولقبه بعض (بحر المعانی) وناظر سوزنی وعمعق وجمالی ومات فی عهد سنجر بسمرقند. ترجمه فی (تش ص ۱۵۵) و (تغ ۱۱۶) و (مع ۱: ۴۹۴) وحواشی چهار مقاله للقزوینی. وجاء شعره فی (المعجم فی معاییر اشعار العجم) و (همیشه بهار)

(۱) کما قال هو: جد من هست سماعیل ومحمد پدرم.

(۹۳۹)

مفاتیح البحث: مدینة إصفهان (۱)، مدینة طهران (۱)، الحسن بن محمد بن إسماعیل (۱)، کرمانشاه (۱)، مدینة بغداد (۱)، جمال الدین (۱)، الهند (۱)، الموت (۱)، الحج (۱)

صفحه ۲۵۴

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحة ۹۴۰

وطبع دیوانه سعید النفیسی بطهران فی ۱۳۶۹ فی ۲۲۴ ص. مع مقدمه له فی أحواله طبعها سابقا فی مجلة (آینده ۱: ۳۶۷). وفی بعض الموارد نسب إلی کرمان.

(۶۱۸۳: دیوان لاهجی) ولعله هو فیاض لاهجی المذکور فی ص ۸۵۲ وله (سام وبهرام) منظومة غرامیة نظمها للشاه صفی. توجد ضمن مجموعة ۷۵۵۱ فی (مجلس الشیوخ) بطهران وجاء شعر المیر لاهیجی فی (مسرت ص ۵۱۷).

(۶۱۸۴: دیوان لاهوتی تفرشی) للمیرزا مهدی بن وکیل لشکر مصطفی الحسینی التفرشی نزیل طهران والملقب (بدایع نگار) والمتخلص لاهوتی. ولد ۱۲۷۹ وتوفی بطهران. له (افتضاح الکافرین) و (بدایع الأنوار) و (بدیعیة) و (بدایع مهدویه) و (بدایع الاحکام) و (بدایع الاسرار) و (ریاض المنجمین) و ((لاهوتیة) ودیوانه فی عشرة آلاف بیت. طبع منتخباته لعلی ملهمی بطهران فی ۱۳۴۶ فی ۳۲۰ ص.

(۶۱۸۵: دیوان لاهوتی کرمانشاهی) واسمه أبو القاسم ولد بکرمانشاه فی أوائل القرن الرابع عشر وبعد قتل الشیخ محمد الخیابانی

بتبريز فی ١٣٣٨ حكم عليه بالاعدام ففر إلى تاجيكستان ونصب وزيرا للمعارف هناك وتزوج هناك ومات فی ٢٥ اسفند ١٣٣٥ ش. طبع له هناك (أدبيات سرخ) فی ١٣٤۶ وأعيد طبعه فی ١٣۶١ بطهران فی ٢٠ ص. و (درفشان) و (هزار مصرع) فی ١٩٣٥ م. و (لآلی لاهوتی) و (إيران نامه) وطبع منتخب ديوانه فی تبريز وطهران مكررا وترجم فی مجلة سخن ج ٣: ٣١١ وپيام نو ج ٢.

(ديوان لاهوری) راجع أبا البركات اللاهوری ومنعم اللاهوری.

(۶١٨۶: ديوان لايق بلخی أو شعره) أورد شعره معاصره النصر آبادی فی (نر ١٠ ص ۴۴١) وكذا (حسينی ص ٣٧١) وقال كان فی خدمة سبحان قلی خان حاكم توران (ديوان لايق هندی) لمحمود علی صاحب مر بعنوان بياض أهل ماتم.

(۶١٨٧: ديوان لبيبی خراسانی) من قدماء الشعراء يستشهد باشعاره فی كتب الفرهنك كما ذكر فی ترجمته فی (مع ١ ص ۴٩۴) وبعضها أورده أبو الفضل البيهقی فی تاريخه. ثم جمعها محمد دبير سياقی وطبعها فی ١٣٣۴ ش. مستقلا مع مقدمة فی أحواله ضمن مجموعة (گنج بازيافته) وتوجد بعض شعره فی جنگ برقم ٢۴۴۶

(٩۴٠)

مفاتيح البحث: دولة ايران (١)، مدينة طهران (٧)، كرمانشاه (١)، الشهادة (١)، القتل (١)

صفحه ٢۵۵

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ٩ق٣ - الصفحة ٩۴١

فی مكتبة جامعة طهران كما فی فهرسها ٩: ١١۴۵.

۶١٨٨: ديوان لبيد) أبی عقيل ابن ربيعة بن مالك بن كلاب العامری الشاعر المجيد المشهور أحد الشعراء الناظمين للمعلقات السبع مطلع معلقته:

عفت الديار محلها فمقامها * بمنى تابد غولها فرجامها كان أحد الفرسان فی الجاهلية وأدرك الاسلام عمر طويلا وتوفی عام ۴١ وطبع ديوانه الصغير المترجم إلى الألمانية ترجمه فی (رياض العلماء) فی حرف اللام من القسم الأول وحكی قول رسول الله (ص) فی حقه. أفضل كلمة قالها قائلكم لبيد قوله:

الا كل شئ ما خلا الله باطل * وكل نعيم لا محالة زائل ويضرب بشعره المثل فيقال:

ولولا الشعر بالعلماء يزری * لكنت اليوم اشعر من لبيد قال ابن النديم فی ص ٢٢۴ لبيد بن ربيعة العامری عمل شعره أبو عمرو الشيبانی والاصمی والطوسی وابن السكيت والمطبوع منه هو جمع الطوسی طبع علی الحروف بمدينة وينا ١٨٨٠ م.

(۶١٨٩: ديوان لذتی كشميری أو شعره) واسمه الملا مهدی علی. أورد شعره فی (حسينی ص ٢٨۵) وفی (تغ ١١۶) انه تلميذ فيضی، وفی (روشن ۵٩۵) انه مات ١٠٠۵.

(۶١٩٠: ديوان لذتی همدانی أو شعره) واسمه حسن بيگ. سافر إلى الهند فی عهد أكبر شاه أورد شعره فی (گلشن ص ٣۵٣) وتوجد شعره فی جنگ رقم ٢۴۴۶ فی جامعة طهران كما فی فهرسها ج ٩: ١١۴۵.

(ديوان لر) راجع علی قلی خان.

(۶١٩١: ديوان لسان دنبلی) وهو الميرزا حبيب الله الخويی الدنبلی المتوفی بمشهد خراسان فی ١٣١٢ كان من مريدی جلال الدين محمد مجد الاشراف الذهبی بشيراز سكن مدة بشيراز وبوشهر. له اشعار كثير يتخلص فی بعضها (حبيب) وفی بعضها (تنبل مولا) ولما لقبه مجد الاشراف (لسان الولاية)) تخلص (لسان) وقد جمع تخلصاته فی شعر فقال:

(٩۴١)

مفاتيح البحث: الرسول الأكرم محمد بن عبد الله صلى الله عليه وآله (١)، كتاب الأشراف للشيخ المفيد (٢)، مدينة طهران (٢)، ابن

الندیم (۱)، جلال الدین (۱)، خراسان (۱)، الهند (۱)، الجهل (۱)، الوفاة (۱)

صفحه ۲۵۶

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحة ۹۴۲

خواهد حبیب تنبل مولا زفیض رب * جان را أسیر حب تو در سلسل ذهب وله منظومة (ابکار خیال) قصة تاریخیة فی أربعة آلاف بیت موجودة فی (المجلس) کما فی فهرسها (۳: ۱۴۰). ولعله متحد مع حبیب المذکور فی ص ۲۲۹.

(دیوان لسان الغیب) مر بعنوان حافظ شیرازی.

(۶۱۹۲: دیوان لسان الواعظین تربتی) وهو الحاج ملا عبد الکریم بن محمد علی طبع له منظومة (نان وسرکه) فی ۱۳۰۷.

(دیوان لسان یزدی) راجع محرم یزدی.

(دیوان لسانی) اسمه (سهو اللسان) یذکر فی حرف السین باسمه وانه دونه تلمیذ لسانی وهو شریف التبریزی من اشعار فیها رکاکة بعضها من نظمه وبعضها من نظم غیره، وبعضها من نظم أستاذه لسانی وسماه (سهو اللسان) ونسبه إلی لسانی علی سبیل الظرافة واعتذر بعد ذلک عن أستاذه. وأکثر اشعاره لیس للسانی کما ذکره سام میرزا فی (تس ۵ ص ۱۰۴) ومر دیوان شریف التبریزی.

(۶۱۹۳: دیوان لسانی شیرازی) واسمه عبد العزیز کما فی (تغ ص ۱۱۷) العارف المستجاب الدعوة کما وصفه الصادقی فی (خص ۸ ص ۱۳۲) وأورد نیفا وسبعین بیتا من شعره وذکر انه توفی بتبریز ودفن فی جوار باباحسن. وترجمه القاضی فی الورقة الأخیرة من (مجالس المؤمنین) وأورد تمام قصیدته المبسوطة فی مدح أمیر المؤمنین وذکر انه یوم تسخیر السلطان سلیمان العثمانی لتبریز کان مشغولا بتعقیب الصلاة فی جامعها فلما علم بوروده سجد ودعی فی سجوده لتعجیل موته فتوفی حالا فی السجدة وحکی القول بان أشعار لسانی تزید علی مأة الف بیت غیر ما نسبه إلیه تلمیذه شریف التبریزی وسماه (سهو اللسان) وأورد النصر آبادی فی (نر ۱۳ ص ۴۶۹) من شعر المولی لسانی تاریخ فوت السلطان حسین میرزا بایقرا فی ۹۱۱.

چه سال فوت وی از پیر عقل جستم گفت: * (هزار حیف زسلطان حسین بایقرا) وترجمه فی (خز ص ۳۹۸) وذکر انه دفن بسرخان فی ۹۴۱ وأورد قرب عشرة أبیات من شعره وکذا فی (حسینی ص ۲۸۴) وذکر قصة غرامه فی التذاکر مثل (تش ۲۹۲) و (فارسنامه ۲: ۱۵۰) و (هفت ۲۶۲) و (مجتس ۶ ص ۱۶۰) و (تس ۵

(۹۴۲)

مفاتیح البحث: عبد العزیز (۱)، عبد الکریم (۱)، السجود (۱)، الموت (۱)، الحج (۱)، الدفن (۱)، السهو (۳)

صفحه ۲۵۷

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحة ۹۴۳

ص ۱۰۴) و (روشن ۵۹۵). و (نتایج ص ۶۱۱) وجاء شعره فی مجموعتین موجودتین فی مکتبة جامعة طهران کما فی فهرسها (۹: ۱۰۹۰ و ۱۱۴۵) ونسخة ناقصة من دیوانه فی (بنگاله) ونسخة فی (سپهسالار) کما فی فهرسها ۲: ۶۶۶ وفی (تغ ۱۱۷) أورد رجلا باسم لسانی کاشانی.

(۶۱۹۴: دیوان لسانی لاهوری) واسمه علی نقی بن قاسم بن فضیلت تلمیذ المولوی محمد عوض والشیخ علی الحزین سکن عظیم آباد ودیوانه فی عشرة آلاف بیت. أورد شعره فی (گلشن ۵۳۷).

(دیوان لطفعلی آذر) مر بعنوان آذر ومر ابنه شرر وابنه اخگر فی ص ۵۰۹ وترجم فی (نتایج ص ۸۶) أیضا.

(۶۱۹۵: دیوان لطفعلی افشار) حفید قاسمخان الافشار ترجمه النصرآبادی فی (نر ۲ ص ۳۳) وذکر انه تلمذ فی المعقول علی المولی

رجب علی التبریزی الحکیم من تلامیذ المولی صدرا. وأورد بعض شعره وکذا فی (گلشن ص ۳۵۴).

(دیوان لطفعلی بروجردی) المشهدی المولد العارف السیاح. ترجمه فی (الطرائق ج ۳ ص ۱۱۳) وذکر ان له مثنویات أورد بعضها مع إحدی رباعیاته. قال وتخلصه (خاکی) کما مر فی ص ۲۸۱.

(دیوان لطف علی شیرازی) ابن الآقا علی المدرس بها، ترجمه فی (الطرائق ج ۳ ص ۱۵۷) نقلا عن (تذکرهٔ دلگشا) تألیف الحاج علی أکبر النواب أخ لطف علی المذکور، وذکر بعد اطرائه انه توفی ۱۲۶۶ وأورد بعض اشعاره. قال وتخلصه (فکار) کما مر فی ص ۸۴۴.

(دیوان لطف علی شیرازی) راجع صورتگر فی ص ۶۲۰.

(۶۱۹۶: دیوان لطفعلی بیک چرکس) ابن إسماعیل بیگ ترجمه النصر آبادی فی (نر ۲ ص ۴۴) وأورد قطعته التی طلب فیها تخلصا بعد ترکه التخلص الأول له وهو (نجیب) وترجمه الحزین فی تذکرته (ص ۸۳) وقال إن دیوانه فی أربعهٔ آلاف بیت ومات ۱۱۲۰ بأصفهان. ویوجد شعره فی جنگ فی جامعهٔ طهران کما فی فهرسها ۹: ۱۰۹۰.

(۶۱۹۷: دیوان لطفعلی نواب) الهندی. طبع له منظومهٔ (داستان سلیمان).

(۹۴۳)

مفاتیح البحث: شهر رجب المرجب (۱)، مدینهٔ إصفهان (۱)، مدینهٔ طهران (۲)، ابن إسماعیل (۱)، الحج (۱)

صفحه ۲۵۸

الذریعهٔ - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحهٔ ۹۴۴

(۶۱۹۸: دیوان الشیخ لطف الله) البحرانی ابن محمد بن عبد المهدی بن لطف الله بن علی البحرانی الذی صحح بعض اجزاء شرح النهج لابن أبی الحدید الموجود هو فی مکتبهٔ (سپهسالار) کما فی فهرسها ج ۲ ص ۴۸ وفرغ من التصحیح ۱۵ شعبان ۱۱۶۴ وهو من الشعراء الراثین للحسین، الذین جمعهم حفید هذا الشاعر وسمیه وهو لطف الله بن علی بن لطف الله بن محمد بن عبد المهدی، وهم أربعهٔ وعشرون شاعرا جمع مراثیهم هذا الحفید فی مجموعهٔ فی ۱۲۰۱ وهذه المجموعهٔ بخط الحفید موجودهٔ عند الشیخ محمد علی یعقوب الخطیب النجفی المعاصر.

(۶۱۹۹: دیوان قاضی لطف الله بخاری) المدرس فی مدرسهٔ عبد العزیز خان ترجمه النصرآبادی فی (نر ۱۰ ص ۴۳۹) وأورد شعره

(دیوان میرزا لطف الله تبریزی) ابن الحاج شکر الله المتخلص (مخمور) ترجمه فی (دجا ص ۳۳۹) یأتی.

(۶۲۰۰: دیوان الشیخ لطف الله الجد حفصی) فی رثاء الحسین. وهو ابن الشیخ علی بن لطف الله البحرانی المذکور آنفا وهو المؤلف للمجموعهٔ فی ۱۲۰۱ وقد ادرج فی المجموعهٔ مراثی نفسه أیضا.

(۶۲۰۱: دیوان السید لطف الله) ابن عطاء الله بن أحمد الحسینی الشجری النیشابوری أستاذ الشیخ منتجب الدین وتلمیذ الشیخ أبی علی الحسن بن محمد الطوسی. یشتمل علی عشرهٔ آلاف بیت کما ذکره تلمیذه المنتجب فی فهرسه.

(۶۲۰۲: دیوان لطف الله نیشابوری) ترجمه فی (خز ص ۳۹۷) وذکر انه کان مداح أمیر تیمور گورکان. وله اشعار کثیرهٔ فی مدح ولده میرانشاه وأورد بعض شعره وفی (مجالس العشاق ص ۱۴۱) انه توفی ۷۸۶ وفی (لب ۵) و ((شاهد صادق) ۸۱۰ قالوا ووجد فی یده بعد موته کاغذ مکتوب فیه رباعیهٔ وانتقل من نیشابور إلی قریهٔ اسفریس التی فیها (قدمگاه) المنسوب إلی الإمام الرضا، وعمر هناک بستانا یسکنها إلی أن دفن قرب جبل هناک. وترجمه فی (مع ج ۲ ص ۲۹) وذکر ارادته لشاه نعمهٔ الله الکرمانی وموته فی ۷۸۶ وأورد بعض قصیدته فی مدح أمیر المؤمنین وترجمه أیضا فی (تش ۱۴۰) و (لس ص ۴۱۷) و (تغ ۱۱۷) و (روشن ۵۹۶) وجاء شعره فی (گلستان مسرت)

(۹۴۴)

مفاتیح البحث: کتاب شرح نهج البلاغة لابن أبی الحدید المعتزلی (۱)، النصف من شعبان (۱)، الحسن بن محمد (۱)، عبد العزیز (۱)، محمد بن عبد (۲)، الشهادة (۱)، الموت (۱)، الحج (۱)

صفحه ۲۵۹

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحة ۹۴۵

و (خیال ص ۵۷) وتوجد نسخة من دیوانه بخط سیمی النیشابوری الشاعر المعاصر له فی المکتبة (الملیة) بطهران کما فی (از سعدی تا جامی ص ۵۵۹) ونقل عنه الشیخ آذری فی (جواهر الآثار).

(۶۲۰۳: دیوان لطفی أصفهانی أو شعره) ترجمه وأورد شعره فی (گلشن ص ۳۵۴) و (همیشه بهار).

(۶۲۰۴: دیوان لطفی تاشکندی أو شعره) ترجمه فی (مجتس ۶ ص ۱۶۴) وذکر تعشقه لشاب وأورد شعره فیه (۶۲۰۵: دیوان لطفی تبریزی أو شعره) وهو ابن عرفی (کمانگر) القواس (موزون الملک) ترجمه فی (دجا ص ۳۲۱) وأورد شعره فی (گلشن ۶ ص ۳۵۵).

(۶۲۰۶: دیوان لطفی شیرازی أو شعره) ترجمه وأورد شعره فی (حسینی ص ۲۸۵) و (ض ص ۳۹۸) و (فارسنامه: ۲ ص ۱۵۰) وتوجد شعره فی جنگ بجامعة طهران کما فی فهرسها ۹: ۱۱۴۵.

(۶۲۰۷: دیوان لطفی طهرانی أو شعره): ترجمه وأورد شعره فی (تش ص ۲۱۶) وقال کان صرافا وکذا فی (گلشن ص ۳۵۵).

(۶۲۰۸: دیوان لطفی مشهدی أو شعره) ترجمه فی (لط ۲ ص ۷۱) وذکر انه کان من ظرفائها وأورد شعره وکذا فی (گلشن ص ۳۵۵) و (مطلع ۲: ۴۴۱) و (تغ: ۱۱۷).

(۶۲۰۹: دیوان لطفی منجم أو شعره) کان ماهرا فی الشعر والنجوم. ترجمه وأورد شعره فی (طبق ۲ ص ۵۰۱) و (تغ: ۱۱۷).

(۶۲۱۰: دیوان لطفی نیشابوری أو شعره) کان صهر المولی قیدی. ترجمه معاصره النصر آبادی فی (نر ۹ ص ۳۱۵) وأورد عدة من اشعاره ورباعیاته وکذا فی (تش ص ۱۴۱) و (مسرت ۲۳۴).

(۶۲۱۱: دیوان لطفی هروی) هو ملک الکلام فی عصره بالفارسیة والترکیة عمر تسعا وتسعین سنة وفی أواخر عمره نظم قصیدة بردیف (آفتاب) لم یقدر علی تتبعه أحد کما وصفه میر علی شیر فی (مجن ۲ ص ۴۹ وص ۲۲۳) وقال إنه جمع الظاهر والباطن، وقد قرا علی فاتحة حلت لی بها فتوحات قال وأنشأ مطلعا وأوصی إلی الجامی ان یتمه

(۹۴۵)

مفاتیح البحث: مدینة طهران (۲)، الوصیة (۱)

صفحه ۲۶۰

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحة ۹۴۶

غزلا فی دیوانه ففعل. وله مثنوی فی عشرة آلاف بیت. ویوجد دیوان لطفی هذا فی مکتبة (سپهسالار) کما فصل ذلک فی فهرسها (ج ۲ ص ۶۶۷) مدح فی أوله شاهرخ میرزا ابن تیمور گورکان الذی مات ۸۵۰.

(۶۲۱۲: دیوان لطیف أصفهانی أو شعره) ترجمه معاصره فی (مع ۲: ص ۴۳۰) وذکر ان اسمه المیرزا عبد اللطیف وأورد بعض هزلیاته وقال فی (گلشن ص ۳۵۵) انه جاء إلی دهلی فی عهد محمد شاه.

(۶۲۱۳: دیوان لطیف أصفهانی) البصری المتوفی بهراة ترجمه معاصر النصر آبادی فی (نر ۹ ص ۳۹۵) وذکر انه کان أولا فی لباس القلندریة فیقال له لطیفا قلندر، وهاجر من أصفهان إلی البصرة عند علی پاشا وأورد بعض اشعاره.

(۶۲۱۴: دیوان لطیف خراسانی هروی أو شعره) ترجمه معاصره فی (مجتس ۲:

۳۹۴) وأورد رباعيه الظريف.

(۶۲۱۵: ديوان لطيف قزويني أو شعره) ترجمه وأورد شعره في (گلشن ص ۳۵۶).

(ديوان لطيف مراغي) وتخلصه زكي كاشغري كما مر في ص ۴۰۳ ترجمه في (دجا ص ۳۲۱) وأورد رباعيه عن (گلشن ص ۳۵۶).

(۶۲۱۶: ديوان لطيفي أو شعره) كان مزاحا وتوفي شابا. ترجمه في (مجن ۲ ص ۵۱ و ۲۲۵) وأورد شعره.

(۶۲۱۷: ديوان لطيفي أردبيلي أو شعره) وهو شمس الدين محمد بن القاضي زاده الأردبيلي ابن القاضي الكبير المذكور في ص ۸۶۸ و ۸۶۹ و ج ۱۰ وص ۱۲۳.

(۶۲۱۸: ديوان لطيفي جونپوري) له ديوان ومثنوي في قبال الحديقة للسنائي سماه (منازل). أورد شعره في (گلشن ص ۳۵۶).

(۶۲۱۹: ديوان لعلي بدخشاني أو شعره) كان يعرف بلعلي ميرزا ابن شاه قلي سلطان من امراء أكبر شاه ومصاحب الشيخ عبد القادر البديواني صاحب (منتخب التواريخ) ترجمه وأورد شعره في (روشن ص ۵۹۸).

(۶۲۲۰: ديوان لعلي تبريزي) للميرزا علي خان شمس الحكماء ابن الحاج آقا

(۹۴۶)

مفاتيح البحث: مدينة إصفهان (۱)، مدينة البصرة (۱)، شمس الدين محمد (۱)، اللبس (۱)، الموت (۱)، الحج (۱)، الوفاة (۱)

صفحه ۲۶۱

الذريعة - آقا بزرگ الطهراني - ج ۹ق۳ - الصفحة ۹۴۷

ميرزا الإيرواني نزيل تبريز المولود بها ۱۲۶۱ والمتوفى بتفليس ۱۳۲۵. ترجمه في (دجا ص ۳۲۱). طبع ديوانه في تبريز مرتين في ۳۲۸ ص. بما فيه القصايد والرباعيات الفارسية والتركية والمراثي. وله اشعار اخر ذكر بعضها في تقويم تربيت وترجم أحواله في مجلة نشريهء دانشكدهء أدبيات تبريز في ۱۳۳۵ ش.

(۶۲۲۱: ديوان لقاى يزدى أو شعرها) وهي الأديبة الشاعرة اليزدية من أهل تفت اسمها فرخ لقا، كانت في تفت أواخر عصر الصفوية. ترجمها آيتي في (تش يز ص ۳۲۷) وأورد بعض شعرها.

(۶۲۲۲: ديوان لقائي خراساني أو شعره) أطرى شعره في (مجتس ۶ ص ۱۵۵).

(ديوان لقائي خوارزمي) مر في ص ۱۳۹ بعنوان بقائي.

(۶۲۲۳: ديوان لقائي سمرقندي أو شعره) ترجمه معاصره في (مجتس ۴ ص ۱۴۶) وأورد شعره وهو غير محمد عارف لقائي الذي الف تذكرة لشعراء ما وراء النهر تتميما ل (مذكر الأحباب) تأليف نثاري، وسماه (مجمع الفضلاء) الفه في بلدة أندكان في ۹۹۶.

(۶۲۲۴: ديوان لقائي لاهيجي أو شعره) كان من أبناء أعاظمها وتوفي شابا قبل اشتهاره ترجمة النصر آبادي في (نر ۹ ص ۳۳۷) وأورد شعره.

(ديوان لكنتي لاهوري أو شعره) واسمه ملا حيدر، وهو أخ (ناطق) و (أبكم) الشاعران قال في (گلشن ص ۳۵۶) انه كان يتخلص أولا رواني أكبر آبادي كما مر في ص ۳۸۵.

(۶۲۲۵: ديوان لوائي سبزواري أو شعره) كان من الصوفية سافر إلى الهند في عهد أكبر شاه وتقرب عنده ومات ۹۷۹ أورد شعره في (گلشن ص ۳۵۷).

(۶۲۲۶: ديوان لوائي قمي) واسمه بابا سلطان قلندر العارف بمصطلحات العرفاء. نصبه الشاه عباس (بابا) لتكية حيدر في شارع چهار باغ بأصفهان فمات قبل تأليف تذكرة النصرآبادي بعدة سنين. أورد شعره في (نر ۹ ص ۲۸۴) والريحانة و (تش ص ۲۳۵) وله (مثنوي) أورد بعضه في (گلشن ص ۳۵۷).

(۹۴۷)

مفاتيح البحث: مدينة إصفهان (۱)، الخوارزمى (۱)، الهند (۱)

صفحه ۲۶۲

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانى - ج ۹ق۳ - الصفحة ۹۴۸

(۶۲۲۷: ديوان ملا- لوحى أصفهانى) كان من المداحين والدراويش بأصفهان فى أواسط عصر الصفوية وله اشعار فى مدايح المعصومين وأكثر المداحين اليوم يقرؤن مدائحه. كذا وصفه النصرآبادى فى (نر ۹ ص ۴۳۰) وأورد من قوله:

ايدل فضائل أسد الله طاعت است * مدح على وآل شنيدن عبادت است إلى قوله:

لوحى كسيكه مادح داماد مصطفى است * لوح دلش منيرچه صبح سعادتست وأورد شعره فى (گلشن ص ۳۵۷).

(۶۲۲۸: ديوان ميرلوحى) ترجمه النصر آبادى فى (نر ۹ ص ۴۸۳) وقال قد ذكرنا أحواله فى سلك الفضلاء، ثم أورد ثلاثة أبيات له فى تاريخ وفات الشيخ البهائى آخره مصرع التاريخ [بهاء الدين محمد شدمه شوال از عالم] أقول: ليس فى تذكرة النصر آبادى فى قسم الفضلاء والسادات ذكر من هذا الرجل. ولعله كان فى نسخة الأصل وسقط عن المطبوع منه الموجود عندنا، أو لعله هو ابن بنت الملا لوحى المذكور آنفا فيأتى بتخلصه (نقيبى) فى النون.

(۶۲۲۹: ديوان لودى أو شعره) وهو شير على خان بن على أمجد خان (۱۰۶۰ ۱۱۰۲) مؤلف (مرآت الخيال) المذكور فى ۴: ۴۷. وكتابه هذا هو من مصادرنا فى قسم الشعر والشعراء من الذريعة وقد رمزنا له بكلمة (خيال).

(۶۲۳۰: ديوان لوكرى أو شعره) وهو أبو الحسن على بن محمد الغزالى اللوكرى شاعر الوزير أبى الحسن عبيد الله العتبى وزير السامانية بخراسان. وكان الشاعر من اكراد خراسان كما صرح به فى شعره. ترجمه وأورد شعره العوفى فى (لب ۲: ۱۵).

(۶۲۳۱: ديوان لوكرى) وهو أبو العباس فضل بن محمد المروزى اللوكرى الأديب الفيلسوف المتوفى ۴۶۴ كما فى (شاهد صادق) ترجمه فى (تتمة صوان الحكمة ص ۱۲۰) وقال إن له (بيان الحق بضمان الصدق) (۱) وقصيدة فارسية مع شرحها وتعليقات ورسائل و (ديوان شعر) وقال فى الحاشية ان شعره جاء فى (اتمام التتمة).

(۱) يوجد بجامعة طهران كما فى فهرسها ۳: ۱۶۲.

(۹۴۸)

مفاتيح البحث: مدينة إصفهان (۱)، الشيخ البهائى (۱)، شهر شوال المكرم (۱)، على بن محمد (۱)، خراسان (۲)، الصدق (۱)، الشهادة (۱)، الوفاة (۱)، مدينة طهران (۱)

صفحه ۲۶۳

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانى - ج ۹ق۳ - الصفحة ۹۴۹

وترجم أيضا فى (المجالس ۷) و (اللؤلؤة) و (الروضات) و (گاهنامه) والشهرزورى.

وقالوا انه اشترك مع الخيام والخازنى فى (زيج ملكشاهى).

(۶۲۳۲: ديوان لوندى قصه خوان أو شعره) ترجمه معاصره سام ميرزا فى (تس ۷ ص ۱۸۹) وذكر انه بلغ عمره إلى تسعين سنة وأورد شعره.

(۹۴۹)

صفحه ۲۶۴

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحة ۹۵۰

(م) (دیوان مائل) یأتی بعنوان (مایل) کما یتلفظون به.

(۶۲۳۳: دیوان مولانا ماتمی) اسمه یار علی التبریزی. ذکر فی (بهش ۲ ص ۳۸۹) فی ترجمة الشیخ فتح الله الذی توفی ۹۲۰ انه رأی ماتمی الشیخ فتح الله بعد موته فی المنام سأله عن أحوال الآخرة، فقرا علیه الشیخ فتح الله البیت من (گلشن راز).

چه ممکن کرد امکان برفشاند * بجز واجب دگر چیزی نماند ولو لم یذکر فی المجالس شعر ماتمی لکن یکشف تخلصه عن شاعریته بل کونه ناظم المراثی بالخصوص.

(۶۲۳۴: دیوان السید ماجد البحرانی) ابن السید محمد البحرانی. ترجمه النصرآبادی فی (نر ۶ ص ۱۶۱) وذکر ان والده السید محمد المتمتع من أکثر العلوم توفی ۱۰۸۳ وولده سرابیه وفی هذا التاریخ مشغول بالقضاء فی أصفهان. وتتبع کثیرا من الاشعار الفارسیة والعربیة ثم ذکر رباعیتین منها. والظاهر أنه المعاصر للشیخ الحر وشارح نهج البلاغة کما ترجمه فی الامل مصرحا بقضائه بأصفهان.

(۶۲۳۵: دیوان السید ماجد) الفقیه ابن علی ماجد بن هاشم بن علی بن المرتضی بن علی بن ماجد الحسینی الجد حفصی البحرانی. ترجمه فی (السلافة ص ۵۰۰) وسرد نسبه کذلک وأطری نسبه وعلمه وفضله وأدبه وأورد قرب سبعین بیتا من شعره وذکر وفاته فی ۱۰۲۸ وما وقع فی (اللؤلؤة ص ۱۳۸) من وفاته فی ۱۰۲۲ من غلط المطبعة.

ودفن بمشهد شاه چراغ بشیراز وترجمه الشیخ سلیمان بن عبد الله الماحوزی المتوفی ۱۱۲۱ فی رسالته فی (أحوال علماء البحرین) وبعد ذکر نسبه والثناء البلیغ له، قال هو أول من نشر الحدیث بشیراز وتلمذ علیه أعیان العلماء کالمحقق الفیض والشیخ محمد بن الحسن بن رجب البحرانی، والشیخ محمد بن علی البحرانی، والشیخ زین الدین

(۹۵۰)

مفاتیح البحث: کتاب نهج البلاغة (۱)، شهر رجب المرجب (۱)، مدینة إصفهان (۲)، سلیمان بن عبد الله (۱)، ماجد بن هاشم (۱)، محمد بن الحسن (۱)، محمد بن علی (۱)، الثناء (۱)

صفحه ۲۶۵

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحة ۹۵۱

علی بن سلیمان البحرانی والشیخ أحمد بن عبد السلام، والسید عبد الرضا، والشیخ أحمد بن جعفر. وذکر اجتماع مع الشیخ البهائی وخروج الماء من السبحة التی کانت بید الشیخ، وسؤاله من السید عن الوضوء بهذا الماء ومنع السید عنه بأنه ماء خیالی، إلی أن قال: ودیوانه عندی بخط ابن خالی السید حسین الکتکانی وفیه القصیدة الرائیة فی رثاء الحسین ورثاء السید عبد الله القارونی ورثاء ابن (۱) خاله السید جعفر بن السید عبد الرؤف وذکر غیر دیوانه بعض تصانیفه الاخر منها (سلاسل الحدید) والرسالة الیوسفیة والوجیزة البدیعة ورسالة مقدمه الواجب وذکر الشیخ سلیمان البحرانی هذه الرسالة فی تصانیف السید ماجدین هاشم یشهد باتحاده مع السید ماجد بن علی بن المرتضی صاحب رسالة الأصول الذی اجتمع الشیخ البهائی معه، ویثنی علیه، وان ذلک نسبة إلی الجد کما استظهره أخیرا الشیخ الحر بعد ما عقد لهما ترجمتین فی (الامل).

(۶۲۳۶: دیوان السید ماجد القطیفی أو شعره) وهو ابن السید هاشم الموسوی العوامی القطیفی (۱۲۷۹ ۱۳۶۷) أورد بعض قطعات شعره فی ترجمته بقلم الأستاذ محمد سعید المسلم وطبع ۱۳۶۹ بعنوان (ذکری السید ماجد).

(۶۲۳۷: دیوان ماجد هندی أو شعره) وهو علی حسین خان بهادر الملقب (تاج الامراء) وکان قد یتخلص (حسین) أیضا وتوفی شابا

فی ۱۲۱۶ وأورد شعره فی (نتایج ص ۶۸۹).

(۶۲۳۸: دیوان مالک الجهنی أو شعره) هو مالک بن أیمن، من أصحاب الباقر ذکر ابن شهرآشوب فی (المعالم ص ۱۴۱).

(۶۲۳۹: دیوان مالک دیلمی) الموسیقار الخطاط. ترجمه الصادقی فی (خص ۸

(۱) قد وقع فی السلافهٔ المطبوع ۱۳۲۴ فی ص ۵۰۳ هکذا [یرثی خاله السید جعفر بن عبد الرؤف..] لکن الصحیح ابن خاله لأنه صرح الشیخ یوسف فی کشکوله ان أم السید ماجد ابن هاشم کانت أخت السید عبد الرؤف بن الحسین الموسوی الحسینی المتوفی ۱۰۰۶ کما مر عند ذکر دیوانه ودیوان حفیده المسمی باسمه. وزوجهٔ السید ماجد کانت بنت السید عبد الرؤف واسمها ملوک، فالذی رثاه السید ماجد فی دیوانه هو ابن خاله السید جعفر بن عبد الرؤف.

(۹۵۱)

مفاتیح البحث: الشیخ البهائی (۲)، علی بن سلیمان البحرانی (۱)، مالک الجهنی (۱)، ابن شهرآشوب (۱)، ماجد بن علی (۱)، أحمد بن جعفر (۱)، الشهادهٔ (۱)، الوضوء (۱)، عبد الرؤف بن الحسین (۱)، الزوج، الزواج (۱)، الوفاهٔ (۱)

صفحه ۲۶۶

الذریعهٔ - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحهٔ ۹۵۲

ص ۲۰۸) وذکر ان دیلم بیت کبیر من اشراف قزوین، وانه کان خلیقا خطاطا فاضلا شاعرا وأورد شعره. وترجمه فی (دجا ص ۳۲۲) وذکر أن أصله من تبریز نقلا عن تحفهء سامی لکنی ما وجدت ترجمته فی النسخهٔ المطبوعهٔ منه. هذا وقد رأی سنگلاخ نسختین من دیوانه فذکرهما فی (امتحان ج ۱ ص ۱۹۹ و ۲۰۶) وفی (تش ص ۲۷۷) أنه کان یکتب أولا فی مکتبهٔ إبراهیم جاهی الصفوی وذهب معه إلی خراسان، ثم أحضره شاه طهماسب لکتیبهٔ القصر فی قزوین فمات بها فی ۹۶۹.

(۶۲۴۰: دیوان مالک بن نویرهٔ) ابن حمزهٔ بن شداد بن عبید بن ثعلبهٔ بن یربوع التمیمی المکنی بأبی حنظلهٔ ترجمه أبو عبد الله محمد بن عمران المرزبانی المتوفی ۳۷۸ فی (معجم الشعراء ص ۳۶۰) وأورد شعره.

(دیوان مالمیری) راجع دیوان حسین مالمیری فی ص ۲۵۳.

(۶۲۴۱: دیوان مأنوس دزفولی) فارسی واسمه محمد بن نقی المساکی الدزفولی المتوفی ۱۳۰۰ فارسی فی الف وسبعمأهٔ وخمسین بیتا یوجد عنه السید محمد علی امام بن السید هبهٔ الله الموسوی الدزفولی المعلم فی مدرسهٔ دبیرستان شرافت فی بغداد.

(۶۲۴۲: دیوان مانی أصفهانی أو شعره) هو من شعراء القرن الرابع عشر وکان معاصر میرزا إبراهیم الأصفهانی الشاعر المتخلص بساغر الذی توفی ۱۳۰۲ فاخرج مانی هذا مادهٔ تاریخ وفاته [یکساغربده] ذکره فی (المآثر ص ۲۱۶).

(۶۲۴۳: دیوان ملامانی تربتی) الکاتب الخطاط. ترجمه فی (مجتس ۶ ص ۱۶۷) وأورد شعره.

(۶۲۴۴: دیوان مانی شیرازی أو شعره) کان زارعا فترقی امره عند الشاه إسماعیل وصار من الامراء، فقتله أخیرا الأمیر نجم ثانی. کذا ترجمه فی (تش ص ۲۹۲) و (هفت ۲۷۶).

(۶۲۴۵: دیوان مانی شیرازی أو شعره) واسمه الشیخ أبو حیان الطبیب. ترجمه النصرآبادی فی (نر ۹ ص ۳۸۳) وأورد شعره وقال إنه توفی قبل حال التحریر ۱۰۸۳ وجاء ذکره فی (فارسنامه ۲: ۱۵۰) و (تغ ص ۷).

(دیوان مانی کرمانی) راجع راجی کرمانی.

(۹۵۲)

مفاتیح البحث: محمد بن عمران المرزبانی (۱)، أبو عبد الله (۱)، مدینهٔ بغداد (۱)، خراسان (۱)، الوفاهٔ (۱)، الطب، الطبابهٔ (۱)

صفحه ۲۶۷

الذريعة - آقا بزرگ الطهراني - ج ۹ق۳ - الصفحة ۹۵۳

(۶۲۴۶: ديوان مـاني مشـهدي أو شـعره) كـان كاملاـ في الحسن والجمال، وحسن الخط وحسن الكلام. ترجمه في (مجن ۳ ص ۶۷ و ۲۴۰) وأورد مطلعين من غزلياته وكذا في (مطلع ۲: ۴۴۲) و (تش ص ۹۴) كان هو وأبواه كوازين مصورين.

(ديوان الماهابادي) راجع ديوان حسن بن علي في ص ۲۳۹.

(ديوان ماهاني) هو الشاه نعمة الله ولي يأتي.

(۶۲۴۷: ديوان ماهر أكبر آبادي) اسمه في الاسلام محمد علي ترجمه في (خز ص ۴۱۴) وقال ملخصا: كان والده من الهنود، فولد، هو في أكبر آبـاد، وبواسـطة والـده عرفه الميرزا محمـد زمـان (چهـل يـك) الإيراني، ولما تفرس فيه الاسـتعداد تبناه محمـد زمان إلى أن عرض عليه السـلام وعرفه شـرايعه فوصل استعداده حـد الكمال واتصل بـدارا شـكوه بن شاهجهان وأمرائه مثل دانشـمند خان اليزدي المتوفى ۱۰۸۱ وأنشأ مثنويا في مـدح جهان آرا بيكم بنت شاه جهان وعرضه عليها بواسـطة والـدة عنايت خان المتخلص (آشـنا) فنال منها بصـلة خمسـمأة روپيـة، ودخل أخيرا في طريقة الفقر إلى أن توفي ۱۰۸۹ وديوانه حاو للقصايـد والغزليات والرباعيات والمقطعات والمثنويات وغيرها. وأورد قرب مأتي بيت من شـعره ومنها مصرع تاريخ موت السيد الـمير عبد الرشيد الحسيني المدني التتوي المتوفى ۱۰۷۷ بقوله [سـيد عبد الرشـيد باد بفردوس پاك] وهو مؤلف (منتخب اللغات) المعروف بفرهنك رشيدي نسبة إلى مؤلفه السيد عبد الرشـيد و (منتخب اللغـات شاهجهـاني) نسبة إلى من ألف لأـجله. ترجم في (خز ص ۴۱۴) و (سـرو ص ۱۱۲) و (خيـال ص ۲۰۵) و (نتايج ص ۶۴۶) و (سرخوش ص ۱۰۲).

(۶۲۴۸: ديوان ماهر دامغاني) اسمه علي قلي الأردبيلي التبريزي المتخلص بماهر والماهر في كثير من الصنايع. كان قطاعا نقاشا خطاطا. وله الشـعر اللطيف هكذا وصفه معاصره النصر آبادي في (نر ۵ ص ۱۴۱) وأورد قطعة ورباعيتين من شعره وترجمه في (دجا ص ۳۲۳) بعنوان محمد قلي ماهر أصـله من صـحراء مغان نزل إلى أردبيل واشـتغل فيها بالعطارة وأورد بعض شـعره نقلا عن (سـفينهء خوشـگو) قائلا ان ديوانه مختصـر مملو من الاشـعار الجيدة أقول: مر (سفينهء خوشگو) بعنوان (تذكرهء خوشگو) في ج ۴ ص ۳۲ وظهر انه الف حدود ۱۱۶۱ وتذكرة النصر آبادي الف ۱۰۸۳ وهو كان

(۹۵۳)

مفاتيح البحث: يوم عرفة (۲)، الوفاة (۲)

صفحه ۲۶۸

الذريعة - آقا بزرگ الطهراني - ج ۹ق۳ - الصفحة ۹۵۴

أقرب إلى عصـر النـاظم واعرف بـأحواله وتنقلاـته وصـنايعه البديعـة وفي (گلشن ص ۳۵۸) قـال جـاء إلى أردبيل وتلمـذ على الحاج إبراهيم وسكن مدة بتبريز.

(۶۲۴۹: ديوان ماهر گيلاني) وهو محمد سـعيد رآه الحزين في رشت وقال كان عمره قد جاوز الثمانين وبعد هو نشط ينظم الشعر. وله ديوان كبير كذا في (تذكرهء حزين ص ۱۱۰).

(۶۲۵۰: ديوان ماهر هنـدي) للسـيد مهـدي حسـين بن علي حسـين بن حسـين بن دلـدار علي النقوي اللكهنوي المتوفى بها ۱۳۱۶ وهو بالأردوية مطبوع في الهند. قال السيد علي نقي النقوي المعاصر ان الناظم كان من تلاميذ الشاعر المتخلص (أسير)) السابق ذكره.

(۶۲۵۱: ديوان ما هي جلاير أو شعرها) قال في (گلشن ص ۳۵۹) انها كانت أخت ملا نثاري التبريزي معاصـر الشاه عباس. أورد شعره

فی (مسرت ص ۲۲۹) و (خص ۸ ۱۵۵) (۶۲۵۲: دیوان مایـل آشتیانی) المیرزا محمـد علی بن المیرزا کاظم الآشتیانی القمی الطهرانی مستوفی الممالک ومن فحول الأدباء والشعراء ذو الید الطوطی فی النظم والنثر کان منصوبا من قبل نائب السلطنة عباس میرزا لخدمة ولـده السلطان محمد شاه الغازی الذی جلس للملک ۱۲۵۰ وهـو توفی قبـل جلوسه ترجمه فی (مع ج ۲ ص ۴۸۴) وأورد مأة ونیف وخمسین بیتا من قصایده فی مدیح السلطان ونائب السلطنة والمعصومین.

(۶۲۵۳: دیوان مایل استرآبادی أو شعره) واسمه إسماعیل بیک الطهرانی الاسترآبادی.

ترجمه معاصره فی (تش ص ۴۰۸) و (گلشن ص ۳۵۹).

(۶۲۵۴: دیوان مایل أصفهانی أو شعره) واسمه الشیخ رحیم وکان تلمیذ درویش مجید الطالقانی کما ذکره معاصره فی (مع ۲: ۴۴۷).

(۶۲۵۵: دیوان مایل افشار) واسـمه المیرزا حسن. کان فی الوزارة الخارجیـة فی عهـد ناصـر الـدین شاه وسـکن مـدة ببندر لنگة وکان هجـاء کما ترجمه فی (المآثر ص ۲۰۷) و (انجمن ۳) ویوجـد دیوانه عند یحیی دهخدا بطهران یشـتمل علی خمسة آلاف بیت. أوله: [مایل افشار کورا کردگار.] (۶۲۵۶: دیوان مایل تاشـکندی أو شـعره) کان معاصر السلطان حسین میرزا کما فی (حسینی ص ۳۲۰) و (گلشن ص ۳۶۰) وفی (حسینی) سماه ما یلی.

(۹۵۴)

مفاتیح البحث: ناصر الدین شاه القاجاری (۱)، مدینة طهران (۱)، الهند (۱)، الحج (۱)، الوفاة (۱)

صفحه ۲۶۹

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحة ۹۵۵

(۶۲۵۷: دیوان مایل تویسـرکانی) واسمه ید الله بن أبی القاسم بن حسین (مجنون) من شعراء القرن الحاضر ومدیر جریدة (شفق سرخ) کما فی تاریـخ جراید ۳: ۷۸ یوجـد خمس صـفحات من شـعره فی (نـامهء فرهنگیـان) الموجود فی مکتبـة المجلس بخط مؤلفه وهم خمسـة وثلاثون شاعرا أکثرهم فی طهران ذکرهم ابن یوسف فی فهرس المکتبة ۳: ص ۶۹۳. ومات فی ۱۹ اردیبهشت ۱۳۲۹ ش. عن ۶۳ سنة.

(۶۲۵۸: دیوان مایل دهلوی) المـدعو بمیرزا قطب الدین ترجمه معاصـره النصـر آبادی فی (نر ۱۳ ص ۴۴۸) وذکر ان له (سـاقی نامه) وأورد بعضه وبعض غزلیاته فی نیف وعشرین بیتا وترجمه فی (مفتاح التواریخ ص ۴۳۵) وذکر أنه ابتلی بالجنون فترک المنصب وجاء إلی شاه جهان آباد وبها توفی فی شهر رمضان ۱۱۰۸ بعد موت ملا ناصر علی وأرخ وفات محمد عاکف.

(۶۲۵۹: دیوان مایل شاملو أو شعره) ذکره فی (تش ص ۲۰) واسمه قلیچ، وکان فی القرن الحادی عشر.

(۶۲۶۰: دیوان مایل شیرازی) واسمه ملا مهدی معلم الأطفال وقاری التعزیة بها.

ترجمه فی (عم ص ۵۶۶) ونقل عن دیوانه. وکذا فی مجلة (ارمغان ۱۴ ۳۱۹).

(۶۲۶۱: دیوان مایـل طهرانی) واسـمه المیرزا حبیب الله وهو أیضـا من الشـعراء المـذکورین فی (نـامهء فرهنگیان) لعبرت الموجود فی (المجلس) وأورد فیها خمس صفحات من شعره.

(۶۲۶۲: دیوان مایل لکهنوی أو شـعره) واسـمه مدد علی بن محمد علی کروری من اعمال لکهنو. ترجمه وأورد شعره فی (گلشن ص ۳۶۰).

(۶۲۶۳: دیوان مایل مشهدی أو شعره) ترجمه وأورد شعره فی (مطلع ۲: ۴۴۲) و (گلشن ص ۳۵۹).

(۶۲۶۴: دیوان مایل همدانی أو شعره) ترجمه وأورد شعره فی (گلشن ص ۳۶۰).

(۶۲۶۵: دیوان مایل هندی أو شـعره) وهو المیر شیر علی بن دایم علی الیوهاری الهندی کان ینتسب إلی السید حسام الحق أورد شعره

فی (گلشن ص ۳۵۹). وطبع دیوان مایل فی الله آباد فی ۱۸۸۹ م. فی ۲۱۳ ص.

(۹۵۵)

مفاتیح البحث: شهر رمضان المبارک (۱)، مدینة طهران (۱)، علی بن محمد (۱)

صفحه ۲۷۰

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحة ۹۵۶

(۶۲۶۶: دیوان مایل هندی أو شعره) واسمه غلالام محیی الدین أورد شعره فی تاریخ تألیف (نتایج الأفکار) تألیف (قدرت)) فی ۱۲۵۸ فی (نتایج ص ۷۹۶).

(۶۲۶۷: دیوان ما یلی أردبیلی) ترجمه معاصره الصادقی فی (خص ۸ ۲۴۳) المؤلف ۱۰۱۰ وذکر مهارته فی الطنبور وأورد شعره، ونقل عنه فی (دجا ص ۳۲۳).

(۶۲۶۸: دیوان ما یلی اسفراینی) ترجمه فی (مجن ۳ ص ۷۳ و ۲۴۸) وأورد شعره (دیوان ما یلی شیرازی) راجع ما یلی نیریزی.

(۶۲۶۹: دیوان ما یلی کاشانی أو شعره) کان من ساداتها ترجمه وأورد شعره فی (تش ص ۲۴۷).

(۶۲۷۰: دیوان ما یلی نیریزی) کان فاضلا عالما بالسیاق والاستیفاء ولما تصدی المیرزا احمد الکفرانی الأصفهانی خالصة شیراز وظلم الناس فشکوه إلی الشاه طهماسب ونظم ما یلی قصیدة شکوائیة لامیة، قرأها فی مجلس الملك فامر باحقاق حقهم. ترجمه وأورد قصیدته فی (هفت ص ۱۹۹) و (خز ص ۴۰۷) و (تش ص ۲۹۸) ومنها:

أی کار جهانی شده از جور تو مشکل * مشکل که رود نقش ستمهای تو از دل هستند زبیداد تو ملکی همه در داد * تا چند به بیداد بود طبع تو مایل (۶۲۷۱: دیوان مایوس بخاری أو شعره) ترجمه وأورد شعره فی (نر ۱۰ ص ۴۳۷) وفی (گلشن ص ۳۶۰).

(۶۲۷۲: دیوان مئی کلال) الگوالیاری الهندی، من خدام جهانگیر پادشاه. ترجم فی (سرخوش ص ۱۰۹) و (گلشن ص ۴۸۷) ونقلا عن دیوانه.

(دیوان مبارك) من أحفاد السید مبارك خان المشعشعی الحویزی وإلی عربستان ترجمه النصرآبادی فی (نر ۲ ص ۲۹) وفی (مسرت ۲۳۹) وتخلصه (مدهوش) کما یأتی.

(دیوان مبارکشاه غوری أو شعره) مدح السلطان غیاث الدین الغوری، وله (مدخل منظوم) ترجمه وأورد شعره فی (تاریخ گزیده ص ۸۲۵) و (تش ص ۱۳۰) وسماه فی (لب ۶) الصدر الاجل مبارکشاه بن الحسین المروردی مر بعنوان فخر الدین خوارزمی فی ص ۸۱۰ وله (آداب الحرب والشجاعة) طبع قسم منه فی مجلة (اریانتال) وقسم آخر فی مجلة (دانش ۳).

(۹۵۶)

مفاتیح البحث: کتاب نتائج الأفکار للسید الگلپایگانی (۱)، الخوارزمی (۱)، الحرب (۱)

صفحه ۲۷۱

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحة ۹۵۷

(۶۲۷۳: دیوان مبتلا) وهو المیرزا کاظم والملقب (مردان علی خان) الکهنوی ابن محمد علی خان بن کرم علی خان المشهدی. نزل آبائه الهند فی عهد عالمگیر وولد مبتلا بالهند فی ۱۱۴۴ ونشأ بالکهنو وتعلم الخط والشعر ومات فی أواخر المأة الثانیة عشر ودیوانه فی أربعة آلاف بیت وله (نظم معانی) فی تذکرة الشعراء. ترجمه وأورد شعره فی (روشن ص ۶۰۲).

(۶۲۷۴: دیوان مبدع تبریزی أو شعره) ترجمه النصرآبادی فی (نر ۹ ص ۳۹۲) وذکر انه کان نزیل أصفهان مشغولا بالصنایع وأخیرا

ذهب إلى بلاد الهند وانقطع خبره وأورد بعض اشعاره وترجمه فی (دجا ص ۳۲۴) نقلا عن تذكرة النصر آبادی و (گلشن ص ۳۶۱).

(۶۲۷۵: ديوان مبشری) وهو الدكتور أسد الله روئين مبشری. ابن أبی القاسم (مبشر حضور) المولود ۱۲۸۸ ش. طبع له منظومات منها (پرتگاه) بطهران ۱۳۱۰ ش. فی ۵۳ ص.

و (منظومهء شب) بزنجان ۱۳۱۶ ش. وله (ترجمهء عبقرية محمد) فی مجلدين و (روش نويسندگی).

(۶۲۷۶: ديوان مبكی) طبع له (مجمع البكا) نظما فی المراثی بطهران ۱۳۳۱ فی ۱۹۹ ص.

(۶۲۷۷: ديوان مبهوت تبريزی) من شعراء عصر السلطان فتح علی شاه القاجار.

واشعاره بالتركية ترجمه كذلك فی (دجا ص ۳۲۴) نقلا عن (حديقة الشعراء).

(۶۲۷۸: ديوان متقی أصفهانی) من شعراء عهد الشاه عباس الثانی نقل عن ديوانه فی (گلشن ص ۳۶۱).

(۶۲۷۹: ديوان متقی رازی) وهو السيد المير محمد عوامل، من سادات ری. ترجمه سام ميرزا فی (تس ص ۴۱) و (تش ص ۳۶۱) وأورد شعره فی ذم مازندران. وقال اشتهر بعوامل لأنه كان يقرأ فی صباه (عوامل النحو) ويوجد ديوان متقی فی (بنگاله).

(۶۲۸۰: ديوان متكلم مروزی أو شعره) ترجمه وأورد شعره فی (هميشه بهار) و (مقالات ص ۴۹۷).

(ديوان متكلم نيشابوری) مر بعنوان حسن نيشابوری فی ص ۲۴۶.

(۹۵۷)

مفاتيح البحث: مدينة إصفهان (۱)، مدينة طهران (۲)، الهند (۳)

صفحه ۲۷۲

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحة ۹۵۸

(ديوان المتنبی) مر ذكره فی ص ۴۴ بكنيته وهو أبو الطيب أحمد بن الحسين. ولد بالكوفة فی محلة كندة فی ۳۰۳ وقتل بقرب النعمانية ۳۵۴ ودفن هناك. ترجمه فی الجزء الثامن والمجلد التاسع من أعيان الشيعة من ص ۶۰ إلی ص ۲۷۸ وبسط القول فی حسبه ونسبه وعقد عنوانا لتشيعه ومذهبه وذكر كلمات القائلين بتشيعه وأورد اشعاره الدالة علی تشيعه مثل قوله:

وتركت مدحی للوصی تعمدا * إذ كان نورا مستطيلا شاملا- وطبع ديوانه باسقاط تلك الاشعار كما ذكر فی ص ۷۵ من (أعيان الشيعة) ولأبی محمد طاهر بن الحسين المخزومی (فتق الكمائم) فی تفسير شعر المتنبی، كما فی (تتمة اليتيمة) للثعالبی. وترجم المتنبی فی (هفت ۱۳۰) وتوجد نسخة من الديوان فی مكتبة (لعله لی) وتصويره بجامعة طهران ونسخة بخط الجواليقی عند (فخر الدين النصيری) وترجمه الخطيب فی تاريخ بغداد ۴: ۱۰۲ والروضات ص ۶۱ وابن خلكان ۱: ۳۸ وكتب الدكتور حسين علی محفوظ (از متنبی تا سعدی).

(ديوان المتوج) راجع ابن المتوج فی ص ۲۸.

(۶۲۸۱: ديوان متين أصفهانی) ترجمه فی (خز ص ۴۲۶) و (سرو ص ۲۲۶) و (نتايج ص ۶۶۵) و (روشن ۶۰۴) نقلا عما كتبه بنفسه فی ترجمته مختصرا ان اسمه عبد الرضا ابن الشيخ عبد الله بن عبد العالی بن حسين المالكی الأشتری النجفی هاجر والده إلی أصفهان وتأهل بها فولد له عبد الرضا المتخلص (متين) فی عيد الفطر ۱۱۰۳ ولما بلغ العشرين سافر إلی الهند وبعد أربعين سنة أدرك من كان فی طلبه وهو السيد محمد العارف النعمة اللهی وكان معاشه من الوزير بهادر جنك وبعده من أخيه شجاع الدولة وفی ۱۱۷۵ نزل بنكاله عند ناظمها قاسم علی خان وبها توفی أوائل شوال تلك السنة ثم أورد بعض ما اختاره من ديوانه المرتب من أوله إلی مقدار من رديف الدال وأورد شعره فی (مسرت ص ۲۵۵).

(۶۲۸۲: ديوان متين شيرازی أو شعره) واسمه آقا سعيدا ابن الخواجة عبد الكريم الشيرازی. ترجمه معاصره النصر آبادی فی (نر ۹ ص

۳۸۴) وأطری أخلاقه واشتغاله بالعلم فی المدرسهٔ وأورد بعض اشعاره.

(۹۵۸)

مفاتیح البحث: کتاب تاریخ بغداد للخطیب البغدادی (۱)، عید الفطر (۱)، کتاب أعیان الشیعهٔ للأمین (۲)، مدینهٔ الکوفهٔ (۱)، مدینهٔ إصفهان (۱)، مدینهٔ طهران (۱)، شهر شوال المکرم (۱)، طاهر بن الحسین (۱)، أحمد بن الحسین (۱)، عبد الکریم (۱)، الهند (۱)، القتل (۱)

صفحه ۲۷۳

الذریعهٔ - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحهٔ ۹۵۹

(۶۲۸۳: دیوان متین کشمیری أو شعره) واسمه محمد علی خان الکشمیری مؤلف تذکرهٔ الشعراء الموسوم (حیاهٔ الشعراء) وهو من مآخذ (خزانهء عامره) فیه الشعراء من ۱۱۲۵ إلی ۱۱۶۱ وأورد شعره فی (گلشن ص ۳۶۱).

(دیوان متین نجفی) راجع متین أصفهانی.

(۶۲۸۴: دیوان متین هندی أو شعره) وهو الملاجیون اللاهوری الخطاط بالنستعلیق کان معلما، أورد شعره فی (گلشن ص ۳۶۲).

(۶۲۸۵: دیوان متین هندی) للنواب أسد علی خان الهندی المتخلص بمتین مر بعنوان (بیاض متین) فی المراثی الأردویهٔ فی ج ۳ ص ۱۷۰.

(۶۲۸۶: دیوان متینی تبریزی) ترجمه فی (دجا ص ۳۲۴) نقلا عن تحفهء سامی وأورد مطلع غزله. ولکنی لم أجد فی فهرس النسخهٔ المطبوعهٔ ولعله سقط من الأصل أو من الفهرس.

(۶۲۸۷: دیوان مثال تبریزی أو شعره) ترجمه فی (دجا ص ۳۲۴) وأورد شعره نقلا عن (صبح گلشن) وجاء فی المطبوع من (گلشن ص ۳۶۱).

(۶۲۸۸: دیوان مثال قهپایه یی أو شعره) واسمه تقیا. کان ملازم المیرزا مؤمن متولی مشهد الرضا بخراسان وبعد موته لازم مرتضی قلی خان متولی مشهد صفی الدین باردبیل، ثم لازم المیرزا علی رضا شیخ الاسلام بأصفهان ولعله تجلی المذکور فی ص ۱۶۷ حتی مات مثال فی ۱۰۷۶. أورد شعره النصر آبادی فی (نر ۹ ۳۹۷).

(۶۲۸۹: دیوان مثالی شیرازی أو شعره) وهو إبراهیم خان ابن کریم خان زند أورد شعره فی (گلشن ص ۳۶۲).

(۶۲۹۰: دیوان مثالی کاشانی) ترجمه سام میرزا فی (تس ص ۱۶۴) وأطراه وذکر انه نظم ((جواب خمسهء نظامی) لکنه لم یوفق لاتمامه ثم ذکر مطلع غزله:

مده أی خضر فریبم بحیات جاودانی * من وخاک آستانش تو آب زندگانی وترجمه فی (بهش ۲ ص ۳۹۵) وأورد هذا المطلع له لکنه لم یصرح بأنه کاشی ولا بنظمه لجواب الخمسهٔ وفی (گلشن ص ۳۶۲) انه کان قصاصا فی عصر السلطان حسین الصفوی. وتوجد له منظومهٔ (لیلی ومجنون) فی (المجلس) یشتمل علی ۳۲۲۰ بیت

(۹۵۹)

مفاتیح البحث: مدینهٔ مشهد المقدسهٔ (۱)، مدینهٔ إصفهان (۱)، خراسان (۱)، الشهادهٔ (۱)، الموت (۲)، الکرم، الکرامهٔ (۱)، القصاص (۱)

صفحه ۲۷۴

الذریعهٔ - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحهٔ ۹۶۰

کما فی فهرسها ۳: ۶۳۶.

(دیوان مجتهد الشعراء) السید حسین الطباطبائی الأصفهانی المتخلص (مجمر) یأتی ومر سحاب مجتهد الشعراء وقاآنی مجتهد الشعراء.

(دیوان مجد الأدباء) راجع دیوان ثریا طهرانی فی ص ۱۸۴ وطبع دیوانه فی ۱۳۱۲.

(۶۲۹۱: دیوان مجد الاسلام کرمانی) واسمه فتح الله. طبع له منظومهٔ (شهر خاموشان) أو (أوضاع عدلیه) فی ۱۳۰۸ ش فی ۹۰ ص.

(۶۲۹۲: دیوان مجد الاشراف) وهو السید جلال الدین مجد الاشراف محمد بن المیرزا أبو القاسم الذهبی الشیرازی متولی مشهد شاه چراغ والمتوفی ۱۳۳۰ ومؤلف (تحفهٔ الوجود) المذکور. طبع له مجموعهٔ شعریهٔ باسم (جلالیهٔ) بتبریز فی ۱۳۲۰ فی ۲۱۰ ص.

(۶۲۹۳: دیوان مجد دزفولی أو شعره) وهو القاضی مجد الدین نشأ بدزفول وتلمذ علی علمائها مثل السید نعمهٔ الله الجزائری. أطری شعره وانشائه صدیقه الحزین فی تذکرته ص ۴۳ وأورد شعره. وعنه اخذ ظاهرا فی (گلشن ص ۳۶۲).

(۶۲۹۴: دیوان شیخ مجد الدین بغدادی) نسبهٔ إلی قریهٔ یسمی (بغدادک) من نواحی خوارزم. من مشایخ العرفاء. ترجمه فی (بهش ۱ ص ۳۱۹) وأورد شعره، وترجمه فی (مع ج ۱ ص ۵۴۲) وذکر ان اسمه أبو سعید شرف بن مؤید بن أبی الفتح. غرقه فی جیحون السلطان محمد خوارزمشاه فی ۶۰۶. وقد خلط رباعیاته مع رباعیات أبی سعید أبی الخیر کما ذکره النفیسی فی مقدمهٔ (سخنان أبو سعید ص ۵۹ و ۱۴۲) وترجم فی (حسینی ص ۳۰۲) و (النفحات ص ۳۷۹) وقال فی (تاریخ گزیده ص ۴۹۲) انه أخ بهاء الدین البغدادی منشی السلطان تکش. وترجمه عباس زریاب خویی فی مجلهٔ یغما ۷: ۵۴۴ وقال صاحب الروضات فی ص ۴۴۵ انه رأی نسخهٔ من الرسالهٔ القشیریهٔ بخط مجد الدین البغدادی وعلیها إجازهٔ نجم الدین الکبری بخطه.

(دیوان مجد الدین بیهقی) مر بعنوان أبی البرکات فی ص ۳۷ وترجمه فی (لب ۱۱).

(دیوان مجد الدین دایه رازی) کما جاء فی (تش ص ۲۱۶) والصحیح نجم الدین فیأتی فی النون.

(۶۲۹۵: دیوان مجد الدین ساوجی) هو أبو الفضل محمد بن المیرزا فضل الله الساوجی

(۹۶۰)

مفاتیح البحث: کتاب الأشراف للشیخ المفید (۲)، جلال الدین (۱)، الشهادهٔ (۱)

صفحه ۲۷۵

الذریعهٔ - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحهٔ ۹۶۱

من ایل شاملو. ترجمه فی (مع ج ۲ ص ۴۳۰) وذکر ان له فی هذه السنهٔ (۱۲۷۳) ثلاث وعشرون سنهٔ، فیظهر انه ولده ۱۲۵۰ وأطراه مع قلهٔ عمره، وقال إنه عدیم العدیل وذکر ان والده حی فی التاریخ وانه کان معلم ظل السلطان فی عصر الفتح علی شاه وأورد قرب مأتی بیت من شعره. أقول ان الحاج میرزا أبا الفضل الساوجی أحد الأربعهٔ المشترکون فی تألیف (نامهء دانشوران) المطبوع مجلده الأول ۱۲۹۶ والمذکور أسمائهم فی أوله والمظنون انه صاحب الدیوان.

(دیوان مجد الدین سجاوندی) راجع السجاوندی فی ص ۴۳۱.

(۶۲۹۶: دیوان مجد الدین سرخکتی أو شعره) واسمه محمد بن عدنان الطبیب.

أورد شعره معاصره فی (لب ۷) وفی (گلشن ص ۳۶۲) نسبه إلی سرخس.

(دیوان مجد الدین سنائی) راجع دیوان سنائی غزنوی فی ص ۴۷۱.

(دیوان مجد الدین صندلی) راجع صندلی فی ص ۶۱۸.

(۶۲۹۷: دیوان مجد الدین عزیزی أو شعره) وهو مجد الدین شرف الکتاب ابن الرشید العزیزی کاتب علاء الملک. أورد شعره فی (لب ۶).

(۶۲۹۸: دیوان مجد الدین عیوقی أو شعره) ترجمه وأورد شعره فی (لب ۱۱) وعنه فی (مع ۱: ۵۴۱).

(دیوان مجد الدین فارسی) أورد شعره فی (خیال ص ۳۶) وقال کان ماهرا فی النرد وندیما لاتابک سعد بن زنگی ومعاصر السعدی. وعنه اخذ فی الریحانة، ولکن الصحیح انه مجد الدین همگر الآتی.

(۶۲۹۹: دیوان مجد الدین کاشی أو شعره) ترجمه وأورد شعره فی (بهش ۲: ۳۹۵).

(۶۳۰۰: دیوان مجد الدین ندیم) وهو أبو المظفر بهزاد بن إسماعیل البسوی من أهل بسو من اعمال مراغه من طرف اشنویه. شاعر فاضل وشعره بالفارسیة ملیح، وکان فی خدمة شهاب الدین سلیمان شاه الایوائی ونظم (شاهنامه) وذیله. وبعد سقوط بغداد فی ۶۵۶ سکن مراغه عند الخواجة نصیر وبها مات فی ۶۶۶ کما نقل عن ابن الفوطی فی مجمع الآداب.

(۶۳۰۱: دیوان مجد الدین نسوی) واسمه محمد الپاییزی. قال العوفی فی (لب ۱۱)

(۹۶۱)

مفاتیح البحث: مدینة بغداد (۱)، الموت (۱)، الحج (۱)، الطب، الطبابة (۱)

صفحه ۲۷۶

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحة ۹۶۲

رأیته فی عام ۶۰۰ بنسا وقد نظم (شاهنامه) باسم السلطان سکندر وفیها وقایع حروب خوارزمشاه وله رباعیات ذو وجهین.

(۶۳۰۲: دیوان مجد الدین همگر) أصله من یزد وسکن شیراز وصار (ملک الشعراء) لاتابک سعد بن زنگی (۶۲۳ ۶۵۸) وکان ندیمه ویلعب معه النرد حیث کان ماهرا فیه، ثم صار صدرا، ثم ذهب إلی أصفهان ومدح صاحب الدیوان الجوینی ورثاه فی ۶۸۳ ومات ۶۹۵ کما فی (شاهد صادق) أو ۶۸۶ کما فی شعر فخری (۱) وکان ینتسب إلی بنی ساسان حیث قال:

هستم زنسل ساسان نز تخمهء تکین * هستم زصلب کسری نز دودهء نیال وکان معاصرا لسعدی وکان خطاطا سریع القلم. قال آزاد فی (خز ص ۴۰۲) انه کتب تمام (سلجوقنامه) فی عدة ساعات وکتب علی ظهره قطعة تاریخه سلخ رمضان ۶۶۹ وترجم مجد همگر فی (لت ۳) و (مع ۱: ۵۹۴) و (نر ۱۴ ۴۹۶) وفی (خیال ص ۳۶) سماه مجد الدین فارسی فتوهم صاحب (ریحانة الأدب) انه غیر همگر فکررهما.

و (فارسنامه ۲: ۱۵۰) و (تاریخ گزیده ص ۸۲۵) و (حسنی ص ۳۱۰) وشعاع الملک فی مجلة (ارمغان ۱۴) والنفیسی فی مجلة (مهر ۲) وفی رسالة مستقلة. توجد نسختان من دیوانه فی (المجلس) کما فی فهرسها ۳: ۳۹۴ ونسختان عند (الملک) (دیوان مجد الشعراء) راجع شوریدهء شیرازی فی ص ۵۴۷ فإنه کان یلقب (فصیح الملک) (مجد الشعراء)).

(۶۳۰۳: دیوان مجد العلی خراسانی) طبع له (پند نامه) أو (نصایح صدیقه بدختر خود پوران دخت) فی ۸ ص. صغیرة مصورا فی ۱۳۴۵ بطهران وفیها تصاویر برقم (محسن تاج بخش).

(۱) شیخ أصحاب امامی هروی * مجد همگر که بود صدر کفات بدر جاجرمی ان نکوسیرت * در سپاهان چو در رسید ممات در ثمانین وست وستمایه * بدو مه هر سه یافتند وفات وهمگر بمعنی النساج أو الرفاء. وترقی فی العلم حتی کان یستفتی عنه فی الأدب کما مر فی ص ۵۴۱.

(۹۶۲)

مفاتیح البحث: شهر رمضان المبارک (۱)، مدینة إصفهان (۱)، مدینة طهران (۱)، الجوینی (۱)، الشهادة (۱)

صفحه ۲۷۷

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ٩ق٣ - الصفحة ٩۶٣

(۶٣٠۴: ديوان مجد مروزی) قال سنگلاخ فی (امتحان ١: ١٩۴) انه رأی ديوانه بخط باباشاه حالی. ولعله مباركشاه غوری.

(۶٣٠۵: ديوان مجد نسائی أو شعره) وهو القاضی مجد الدين النسوی. ترجمه وأورد شعره فی (لب ٧) و (گلشن ص ٣۶٣) و (تش ص ١٣۴).

(ديوان مجد همگر) راجع مجد الدين همگر.

(ديوان مجدود بن آدم) راجع ديوان سنائی غزنوی.

(۶٣٠۶: ديوان مجدی كردستانی) وهو مجد الدين عبد المجيد ملك الكلام بن محمد كريم. طبع له (منظومه مجديه) بطهران ١٣٣٣ فی ١۵ ص. ويوجد عند (الملك) (۶٣٠٧: ديوان مجدی همدانی أو شعره) كان نزيل خراسان ترجمه معاصره الصادقی فی (خص ٨ ص ٣٠٢) وأورد بعض اشعاره.

(۶٣٠٨: ديوان مجذوب تبريزی) شرف الدين ميرزا محمد بن محمد رضا التبريزی المتخلص بمجذوب من علماء القرن الحادی عشر ترجمه النصرآبادی فی (نر ۶ ص ١٩٢) بعنوان ميرزا محمد مجذوب وذكر انه مدرس الطلاب فی تبريز. وله مثنوی (شاهراه نجات). وذكر بيت التاريخ له مطابق ١٠۶٨ [= شاهراه نجات دلها] وأورد عدة أبيات من المثنويات الثلاث له فی بحر الخفيف والرمل والمتقارب. وترجمه فی (دجا ص ٣٢۶) و (گلشن ص ٣۶٣) وذكر لقبه ونسبه كما مر وزاد بعض منظوماته الاخر منها ديوانه الذی فرغ من جمعه ١٠۶٣ ومنها (التأييدات) فی ثلثمأة وأربعة عشر بندا مملوا من المعارف والحقايق، وقد فرغ منه ١٠٨٨ ويوجد عند (فخر الدين) ويوجد مجلد من مثنوی مجذوب فی (المجلس) يحوی ثمانية آلاف بيت فی التوحيد والإمامة ومدائح الأئمة الاثنی عشر. ويوجد عند جلال الدين المحدث الأرومی بطهران ديوان مجذوب الحاوی لمدامح المعصومين واحدا بعد واحد. ويوجد ديوان غزليات مجذوب مثل غزليات الحافظ فی مكتبة راجه فيض آباد علی ما فی فهرسها المخطوط فی (الماری ۶) وفی بعض الفهارس للمطبوعات انه طبع ديوان مجذوب التبريزی فی حيدر آباد الهند.

ولمجذوب هذا ولد عالم جليل سماه باسم والده وهو الميرزا محمد رضا بن الميرزا محمد المجذوب، كان هو معاصر شاه سلطان حسين الصفوی وباسمه الف كتابه الذی سماه

(٩۶٣)

مفاتيح البحث: مدينة طهران (٢)، جلال الدين (١)، محمد بن محمد (١)، خراسان (١)، الهند (١)، الكرم، الكرامة (١)

صفحه ٢٧٨

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ٩ق٣ - الصفحة ٩۶۴

(اتمام الحجة) بالفارسية (١) ونسخة من ديوانه فی ٣٠٠٠ بيت عند السيد أبی الحسن الكتابی بأصفهان، وأخری عند (فخر الدين النصيری) وأخری بجامعة طهران كما فی فهرسها ٢: ۶٨ ونسخة عند (الملك) وله الحاشية علی المجلد الأول من تفسير الفخر الرازی.

(ديوان مجذوب عليشاه) راجع ديوان مجرم مراغه يی.

(۶٣٠٩: ديوان مجذوب عليشاه) وهو الحاج محمد جعفر بن صفر خان قره گوزلو الكبودر آهنگی الهمدانی. ترجمه فی (نور الابصار ص ۴۵) وذكر بعض اشعاره فی (ض ص ۵٣۵) وترجمه فی (مع ج ٢: ص ۴۵٠) وأطری علمه وفضله وورعه وتقواه وأورد شعره. طبع له (مرآة الحق) المطبوع أخيرا و (مراحل السالكين) بطهران ١٣٣١ ش.

فی ١۶۴ ص. مع مقدمة فی أحواله مأخوذة من (بستان السياحة). توفی بتبريز فی ذی القعدة ١٣٣٩ وخلفه نظام عليشاه احمد الكرمانی المتوفی ١٣۴٢. ويوجد من ديوانه نسختان عند (الملك).

(۶۳۱۰: دیوان مجذوب هروی أو شعره) واسمه المیر حیدر. ترجمه وأورد شعره فی (مجن ۲ ص ۲۸ و ۲۰۲) وقال کان یسکن مقبرهٔ المیر فخر ودفن هناک وفی نسخهٔ جاء اسمه صدر الدین.

(۶۳۱۱: دیوان مجرم أصفهانی) واسمه هادی بن محسن ابراهیمی الورنو سفادرانی من شعراء أصفهان. المعاصرین. ولد فی أوائل القرن الحاضر، وطبع من اشعاره (مصیبتنامه) فی ۱۵۰۰ بیت علی الحجر بطهران ترجمه وأورد شعره فی (شعرای معاصر أصفهان ص ۴۱۲).

(۶۳۱۲: دیوان مجرم خوسفی أو شعره) واسمه الملا علی أکبر. ترجمه وأورد شعره الآیتی فی (قهستان ص ۲۹۶) وقال دفن بمقبرهٔ (پل قیامت) بخوسف.

(۶۳۱۳: دیوان مجرم شاملو) وهو مرتضی قلی خان بن سلطان حسن الشاعر الموسیقار الخطاط سافر إلی الهند ومات بها فی ۱۰۲۰ وجمع دیوانه طبق وصیته التقی الأوحدی.

کذا فی (گلشن ص ۳۶۴) وعنه فی القاموس الترکی فالریحانهٔ. وهو غیر مرتضی

(۱) وبما انه فاتنا اسمه فی محله من ج ۱ ذکرناه فی المجلد الثانی ص ۳۲۶ بعنوان کتاب الإمامهٔ وهو موجود عند الأردوبادی بالنجف. (۹۶۴)

مفاتیح البحث: کتاب نور الأبصار للشبلنجی (۱)، شهر ذی القعدهٔ (۱)، مدینهٔ إصفهان (۳)، مدینهٔ طهران (۳)، الهند (۱)، الحج (۱)، الدفن (۱)، الوفاهٔ (۱)، مدینهٔ النجف الأشرف (۱)

صفحه ۲۷۹

الذریعهٔ - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحهٔ ۹۶۵

شاملو المذکور فی ص ۴۹۴ ظاهرا.

(۶۳۱۴: دیوان مجرم عظیم آبادی أو شعره) واسمه الشیخ غلام حسین والد الشیخ وجیه الدین (عشقی) وتلمیذ شاه محمد (وفا) أورد شعره فی (گلشن ص ۳۶۴).

(۶۳۱۵: دیوان مجرم کشمیری أو شعره) وهو الشیخ عبد الله حفید الشیخ مسلم (صنعی) أورد شعره فی (گلشن ص ۳۶۴).

(۶۳۱۶: دیوان مجرم مراغه یی) وهو السید الحاج میر سلام الله الموسوی المعروف بالحاج کبیر آقا والملقب فی الطریقهٔ ب (مجذوب علیشاه) المراغی والمتخلص فی شعره (مجرم) ترجمه فی (دجا ص ۳۲۷) و (انجمن ۴) وطبع دیوانه فی الغزل والقصاید بتبریز فی ۱۳۲۴ باسم (بحر الاسرار) فی ۱۴۷ ص.

(دیوان مجرم ورنو سفادرانی) راجع مجرم أصفهانی.

(۶۳۱۷: دیوان مجرم هروی) للمولی محمد الهروی الأصل المشهدی المسکن رأیت قصیدته فی تولد أمیر المؤمنین فی الکعبهٔ ونظمه لروایهٔ قعنب المشهورهٔ فی الکتب بالفارسیهٔ یوجد منها قرب نیف وثلاثین بیتا ضمن مجموعهٔ عند السید محمد الموسوی الجزائری فی النجف جمعها المولی حسن علی المداح ۱۲۸۵ ثم الحق بها اشعار أخر فی ۱۳۰۰.

(۶۳۱۸: دیوان مجرم یزدی أو شعره) واسمه المیرزا محمد. کان معاصر صاحب تذکرهٔ (آفتاب عالمتاب). أورد شعره فی (گلشن ص ۳۶۴).

(۶۳۱۹: دیوان مجرمی أردبیلی) بالجیم. ترجمه کذلک فی (دجا ص ۳۲۷) وأورد شعره نقلا عن مجمع الخواص لصادقی، ثم ذکر بعده عدهٔ أسماء کلها بالجیم مثل [مجروح، مجمر، مجنون] ولکن الموجود فی المطبوع من کتاب الصادقی (خص ۸ ص ۲۳۴) محرمی بالحاء المهملهٔ. وفی (گلشن ص ۳۶۵) أیضا بالجیم.

(۶۳۲۰: دیوان مجرمی هروی أو شعره) ترجمه فی (مجتس ۶ ص ۱۶۹) وذکر ان أکثر وقته یقضیها فیما وراء النهر وأورد شعره.

(۶۳۲۱: دیوان مجروح بنارسی أو شعره) واسمه عصمة الله بن عبد القادر اخترم فی شبابه. أورد شعره فی (گلشن ص ۳۶۵).

(۹۶۵)

مفاتیح البحث: مدینة النجف الأشرف (۱)، الحج (۱)

صفحه ۲۸۰

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحة ۹۶۶

(۶۳۲۲: دیوان مجروح جاجمونی أو شعره) کان تلمیذ محمد مهدی شاه جهان آبادی.

أورد شعره فی (گلشن ص ۳۶۵).

(۶۳۲۳: دیوان مجروح مغانی) ترجمه فی (دجا ص ۳۲۷) نقلا عن (حدیقة الشعراء) قائلا انه کان مناظرا مع السید عظیم الشیروانی ومشاجرا له فی الشعر.

(۶۳۲۴: دیوان مجلد خراسانی أو شعره) ترجمه معاصره سام میرزا فی (تس ۵ ص ۱۶۵) وذکر انه مشغول بالتجلید وأورد شعره وکذا فی (گلشن ص ۳۶۵).

(۶۳۲۵: دیوان مجلسی أصفهانی أو شعره) وهو الملا- مقصود علی والد الملا- محمد تقی المجلسی الأول وصاحب (شرح من لا یحضره الفقیه) کان له اشعار عرفانیة یتخلص فیها (مجلسی) فاشتهرا ولادة باللقب. ولعله الآتی وتلمیذ المحتشم.

(دیوان مجلسی أصفهانی أو شعره) کان من تلامیذ محتشم الکاشانی. سافر إلی الهند ومات بدکن فی أوایل القرن الحادی عشر. أورد شعره وقصة غرامه فی (نتایج ص ۳۶۰) و (گلشن ص ۳۶۵) ولعله هو مقصود علی والد المجلسی المذکور.

(دیوان مجلسی خراسانی أو شعره) ترجمه وأورد شعره فی (گلشن ص ۳۶۵) وعنه فی القاموس الترکی ثم الریحانة. ولعله متحد مع الهروی.

(دیوان مجلسی هروی) واسمه السید محمد الهروی کان تخلصه أولا (غریبی) وبعد اتصاله بمجلس السلطان حسین میرزا بایقرا، غیر السلطان تخلصه إلی (مجلسی) بملاحظة تخلص شاه غریب، کما مر فی ص ۷۸۷، وکذا فی (گلشن ص ۳۶۵) والقاموس الترکی والریحانة.

(۶۳۲۶: دیوان مجمر أصفهانی) هو السید حسین الطباطبائی الأردکانی الأصفهانی الملقب (مجتهد الشعراء) (۱۱۹۰ ۱۲۲۵) طبع دیوانه ۱۳۱۲ بطهران فی ۳۰۲ ص.

مع مقدمة طبعه للحکیم المیرزا أبی الحسن الجلوة الطباطبائی الأصفهانی الذی توفی ۱۳۱۴ وتوجد منه ثلاث نسخ فی مکتبة (المجلس) ذکر خصوصیاتها فی فهرسها ۳: ۳۹۶ وأورد قرب خمسمأة بیت منه فی (مع ۲: ۴۶۵) وکذا فی (انجمن ۳) ونسختان منه عند (فخر الدین النصیری) وعدة نسخ عند (الملک) (۶۳۲۷: دیوان مجمر شتربانی) التبریزی من الشعراء الذین ترجمهم وذکر أشعارهم

(۹۶۶)

مفاتیح البحث: کتاب فقیه من لا یحضره الفقیه (۱)، العلامة المجلسی (۲)، مدینة طهران (۱)، الهند (۱)

صفحه ۲۸۱

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحة ۹۶۷

فی (حدیقة الشعراء) کما ذکر فی (دجا ص ۳۲۷).

(۶۳۲۸: دیوان مجمع) وهو الشیخ مجمع بن محمد بن أحمد المسکنی النحوی الشاعر اللغوی المعاصر للشیخ أبی علی بن شیخ الطائفة أبی جعفر محمد بن الحسن الطوسی ذکر له الشیخ منتجب الدین فی فهرسه (دیوان النظم) و (دیوان النثر) وتصانیف أخر ورواها عن شیخه الشیخ طاهر بن أحمد القزوینی الراوی لهذا الدیوان وغیرها عن ناظمه ویروی القزوینی عن الشیخ أبی علی الطوسی أیضا فهما متعاصران.

(۶۳۲۹: دیوان مجنون أصفهانی) واسمه عباس سیچانی. ولد بها فی ۱۲۷۱ ش.

ونشأ فی الزراعة والفلاحة. طبع له (نامهء مجنون) فی ۱۴۲ ص فی ۱۳۶۱ ترجمه فی (شعرای معاصر أصفهان ص ۴۱۳).

(۶۳۳۰: دیوان مجنون تبریزی أو شعره) قال فی (دجا ص ۳۲۷) انه من الشعراء الذین ذکرت أحوالهم وبعض شعرهم بالترکیة فی (حدیقة الشعراء).

(۶۳۳۱: دیوان مجنون تویسرکانی) وهو محمد حسین بن غلام حسین التویسرکانی.

ولد ۱۲۱۴ وسافر إلی طهران ورجع إلی وطنه وأسس مع المیرزا چغندر جمعیة عرفانیة ومات بتویسرکان فی ۱۲۸۸ وحمل إلی النجف ودیوانه فی ۲۵۰۰ بیت عند حفیده پارسا التویسرکانی بطهران یشتمل علی الغزل و (ساقینامه) وقطعات تاریخیة وهو جد مایل التویسرکانی المذکور فی ص ۹۵۵ وترجم فی مجلة ارمغان لسنة ۱۳۱۳ ش.

(۶۳۳۲: دیوان مجنون تهرانی أو شعره) ترجم وأورد شعره فی (المدایح المعتمدیة)).

(دیوان مجنون جندقی) لقب آخر لیغما. راجع دیوان یغمای جندقی.

(۶۳۳۳: دیوان مجنون چپ نویس) المشهدی. ترجم فی (گلشن ص ۳۶۶) و (حسینی ص ۳۲۰) و (مطلع ۲: ۴۴۲) و (مجن ۳: ۷۴ و ۲۴۹) وذکر سام میرزا فی (تس ۴ ص ۸۴) انه لم یکن له بدیل فی العالم فی کتابة الخط من الیسار وانه اخترع خطا یقرؤ فی صورتین سماه خط (توامان = باژگونه) وله منظومة (قواعد خط) فیه أوصاف الخط والقلم والحبر وألوان القرطاس، وانه نظمه باسمی أی سمانی فی أوله ومنه قوله:

(۹۶۷)

مفاتیح البحث: مدینة النجف الأشرف (۱)، مدینة إصفهان (۱)، مدینة طهران (۲)، طاهر بن أحمد (۱)، محمد بن الحسن (۱)، محمد بن أحمد (۱)

صفحه ۲۸۲

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحة ۹۶۸

رنگیکه صفای خط در آنست * از آب حنا وزعفرانست (۶۳۳۴: دیوان مجنون سمرقندی أو شعره) ترجمه وأورد شعره فی (گلشن ص ۳۶۶).

(دیوان مجنون شاه) للسید أبی القاسم بن محرم الاشتبینی (نباتی) القراچه داغی طبع بتبریز فی ۱۲۷۴ کما مر فی ج ۳ ص ۱۵۶ باسم (بوستان خیال).

(۶۳۳۵: دیوان مجنون عامری) شرحه المیرزا إسحاق بن المیرزا کاظم صدر العلماء الأردبیلی المولود ۱۲۳۲ والمتوفی ۱۳۰۶ ذکر هو فی خاتمة (حدائق ناصری) انه ألفه قبل ۱۲۶۹ مع کتابه (گل وریحان) وقد مر تاریخ قصة لیلی ومجنون فی ج ۸ ص ۳۲ فراجعها.

(دیوان مجنون علیشاه) راجع مجنون مراغه یی.

(۶۳۳۶: دیوان مجنون فارسی أو شعره) فی المراثی موجود عند السید محمد علی (السبزواری بالکاظمیة) ضمن مجموعة کتابتها

.۱۲۸۹

(۶۳۳۷: دیوان مجنون کشمیری أو شعره) ترجمه وأورد شعره فی (گلشن ص ۳۶۶).

(دیوان مجنون لیلی) راجع مجنون عامری وراجع ج ۸ ص ۳۲.

(۶۳۳۸: دیوان مجنون مراغه یی) ترجمه فی (دجا ص ۳۲۷) وذکر انه من شعراء القرن الرابع عشر وطبع بعض اشعاره فی تبریز واسمه رضا قلی میرزا مجنون علیشاه.

طبع له (سلسله نامه) نظما بطهران ۱۳۶۹ فی ۴۸ ص و (مرآت العاشقین) فی ۱۳۶۲ فی ۱۷۲ ص. ویوجد دیوان مجنون بالفارسیة والترکیة عند (الملک ۵۴۵۷).

(دیوان مجنون مشهدی) راجع مجنون چپ نویس.

(۶۳۳۹: دیوان مجنون یزدی) اسمه سعیدا وکان تخلصه أیضا أولا، ثم جعل تخلصه (مجنون) وصار مجنونا بالآخرة ترجمه آیتی فی (تش یز ص ۳۳۰) وأورد شعره واحتمل تجننه.

(۶۳۴۰: دیوان مجنونی بلخی أو شعره) هو من شعراء الترک وکان یعیش بالکتابة ویسکن مزار عکاشة فی بلخ. ترجمه وأورد شعره فی (مجن ۳: ۷۹ و ۲۵۴) وفی بعض

(۹۶۸)

مفاتیح البحث: مدینة الکاظمین (۱)، مدینة طهران (۱)

صفحه ۲۸۳

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحة ۹۶۹

النسخ (مجنون).

(۶۳۴۱: دیوان مجیبی بهبهانی أو شعره) ترجمه وأورد شعره فی (گلشن ص ۳۶۶) عن (عرفات العاشقین) للأوحدی.

(۶۳۴۲: دیوان مجیبی شیرازی أو شعره) ترجمه وأورد شعره فی (گلشن ص ۳۶۶).

(۶۳۴۳: دیوان مجید أصفهانی أو شعره) واسمه مجید بن آقا علی الخباز طلب العلم وسافر إلی العراق وبها توفی. ترجمه وأورد شعره فی (نر ۹ ص ۴۳۲).

(۶۳۴۴: دیوان مجید شوشتری أو شعره) قال فی (گلشن ص ۳۶۷) انه ولد بدزفول ۱۰۷۸ وکان یناظر جعفر زرکوب وسافر إلی الهند وتقرب عند صفدر جنگ ثم أورد شعره، وکذا فی (حسینی ۳۲۸).

(۶۳۴۵: دیوان مجید شیرازی أو شعره) أورد شعره فی (گلشن ص ۳۶۷).

(دیوان مجید طالقانی) مر فی ص ۳۰۴ بتخلصه (خموش) وفی ص ۳۲۴ بشهرته درویش مجید وترجم فی (نتایج ص ۶۶۹) و (گلشن ص ۳۶۷) و (مع ۲: ۴۴۵) و (تعا ص ۱۵۸) وقال هذا انه توفی بشیراز ومدحه (حاجت شیرازی) وکان دیوانه عند الحاج السید أسد الله بن حجة الاسلام الرشتی بأصفهان کما حدثنی به ووعدنی بارسال فهرس مکتبته لکنه حال دونه الاجل.

(۶۳۴۶: دیوان مجیر بیلقانی) وهو أبو المعالی مجیر الدین البیلقانی من أقران ظهیر الفاریابی. لقبه اتابک ایلدکز (ملک الشعراء) وسافر من قبله إلی أصفهان لجمع المال فهجاه الأصفهانیون وهجاهم کما فی (لت ۲) وقال فی (شاهد صادق) انه قتل فی ۵۸۶ أو ۵۸۹ وقال غیره ۵۹۲ وترجم أیضا فی (تاریخ گزیده ص ۸۲۵) و (حسینی ص ۳۰۶) و (تش ص ۲۶) و (مسرت ص ۱۸۲) و (مع ۱: ۵۱۱) وفی (دجا ص ۳۲۵) ان دیوانه فی خمسة آلاف بیت ویوجد دیوانه عند دهخدا فی ۳۶۰۰ بیت ونسخة عند (الملک) وأخری بجامعة طهران برقم ۱۸۸۳ فیها تأریخ ۸۶۱ ومعه دیوانی ظهیر فاریابی وأثیر الدین الاومانی المذکور فی ص ۵۴. وأخری عند (فخر الدین ۳۷۲) وله

(حبسية) طبع فی مجلة يادگار ج ٢: ع ۶: ۵۵.

(۶٣۴٧: ديوان محب بلگرامی أو شعره) وهو السيد غلام نبی ابن غلام مصطفی من امراء

(٩۶٩)

مفاتيح البحث: دولة العراق (١)، مدينة إصفهان (٢)، مدينة طهران (١)، الهند (١)، الشهادة (١)، الحج (٢)

صفحه ٢٨۴

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ٩ق٣ - الصفحة ٩٧٠

الهند وقتل فی حرب بنگاله فی ١١۶۵ ترجمه وأورد شعره فی (سرو ص ٣٣٨) و (نتايج ص ۶۶٢).

(۶٣۴٨: ديوان محبتی أو شعره) وهو شاب لاحد لمحبته الشعر كما وصفه المير علی شير فی (قزمج ٣ ص ٢۵٨) وأورد مطلع غزله وفی (لط ٣ ص ٨۴) سماه محنتی.

وفی (گلشن ص ٣۶٩) قال إنه يعرف بديوانه.

(ديوان محبتی لاری أو شعره) ترجمه وأورد شعره فی (گلشن ص ٣۶٩) والظاهر اتحاده مع محبی لاری.

(۶٣۴٩: ديوان محب شيرازی أو شعره) أورد شعره فی (گلشن ص ٣٧٠).

(۶٣۵٠: ديوان محبعلی سندی) ترجمه وأورد شعره فی (مقالات الشعراء ص ۶٩٩) و (گلشن ص ٣٧٠) وقال إنه من شعراء صوبه نتر، وفی (ميخانه ٢ ص ۴٩٧) انه كان ملازم خان خانان، وأورد من (ساقينامه) له.

(۶٣۵١: ديوان محبعلی مشهدی أو شعره) كان نقاشا. أورد شعره فی (مطلع ٢: ۴۴٢).

(۶٣۵٣: ديوان محب علی هروی أو شعره) ترجمه معاصره فی (تس ۴ ص ٨۴) وأورد شعره وفی (گلشن ص ٣۶٩) سماه محب هروی وقال كان ماهرا فی العروض.

(ديوان محب هروی) كما فی (گلشن ص ٣۶٩) راجع محب علی هروی.

(۶٣۵٣: ديوان محبی آذربايجانی) ترجمه فی (دجا ص ٣٢٧) نقلا عن (حديقة الشعراء) وقال إنه من شعراء القرن الثالث عشر.

(ديوان محبی بايسنقری) كان ملازم بايسنقر ميرزا ترجمه فی بعض نسخ مجالس النفايس وأورد شعره ص ٢٠ والظاهر أنه النيشابوری.

(۶٣۵۴: ديوان محبی بروجردی أو شعره) ترجمه معاصره سام ميرزا (تس ۵ ص ١۶٨) واستحسن طبعه وأورد مطلع غزله.

(۶٣۵۵: ديوان محبی خواندكار أو شعره) وهو السلطان سليمان بن سليم المولود ٩٠٠ والجالس ٩٢۶ والمتوفی ٩٧۴ بنی التوپخانات ٩٣٣ واجری عين عرفات ٩۶٩ ترجمه الصادقی فی (خص ١ ص ١۴) وأورد شعره بالتركية ومطلع غزله الفارسی.

(٩٧٠)

مفاتيح البحث: الهند (١)، الحرب (١)، القتل (١)

صفحه ٢٨۵

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ٩ق٣ - الصفحة ٩٧١

(۶٣۵۶: ديوان محبی دهلوی أو شعره) ترجمه وأورد شعره فی (گلشن ص ٣٧٠).

(۶٣۵٧: ديوان محبی لاری أو شعره) ترجمه وأورد شعره فی (تش ص ٢٩٨).

و (گلشن ص ٣٧٠). وقالوا جاء إلی شيراز ورجع ومات بلار وراجع محبتی لاری.

(۶٣۵٨: ديوان محبی نيشابوری أو شعره) ترجمه مؤلف (مجتس ۶ ص ١۶١) وأورد بعض شعره وأحواله. والظاهر أنه متحد مع محبی

بایسنقری المذکور.

(۶۳۵۹: دیوان محتاج چادگانی) وهو المیرزا عزیز الله خانی بن محمد حسن.

ولـد بقریة چادگان بأصـفهان فی ۱۲۹۲. کـان یشـتغل فی دفـاتر الجیش ثم انتقـل إلی وزارة المعارف بأصـفهان وله دیوانان أحـدهما بالفارسیة والآخر باللهجة اللریة. کذا ترجمه فی (شعرای معاصر أصفهان ص ۴۱۴).

(۶۳۶۰: دیوان محترم سـمرقندی أو شـعره) وسامه محمد هاشم. کان من شعراء جلال الدین أکبر شاه ویعرف بقصه خان وکان ملازم خان خانان کما فی (طبق ۲: ۵۱۰) و (گلشن ص ۳۷۱).

(دیوان محترم قصه خوان) راجع محترم سمرقندی.

(۶۳۶۱: دیوان محترم مشـهدی أو شـعرها) واسـمها پنجه بنت الملا علی المشهدی وزوجة المیر مرتضی الاریتمانی کذا وصفها وأورد شعرها فی (حسینی ص ۳۲۳).

(دیوان محتشم بدخشی أو شعره) کما فی (نتایج ص ۱۹۵) راجع حشمت فی ص ۲۵۶.

(۶۳۶۲: دیوان محتشم قائنی أو شـعره) ترجمه النصر آبادی المولود ۱۰۲۷ فی (نر ۱۰ ص ۵۲۶) ویظهر منه انه لم یدرکه وانما أدرک ولـده المیرزا هـادی المتوفی قبـل تـألیف التـذکرة وهو والـد المیرزا محتشم الآـتی وقـال إن المیر محتشم کان من أکابر قائن فی نهایة الفضل والکمال وکان له ربط تام بالشعر واللغة والمعما وأورد بعض معمیاته باسم واسع وسلام ومحمد حسن.

(۶۳۶۳: دیوان محتشم قائنی أو شعره) وهو ابن المیرزا هادی بن المیر محتشم القائنی.

ترجمه معاصره النصرآبادی فی (نر ۵ و ۱۵ ص ۱۹۱ وص ۵۲۶) فی فرقة العلماء والفضلاء

(۹۷۱)

مفاتیح البحث: مدینة إصفهان (۳)، جلال الدین (۱)، البدخشی (۱)، الوسعة (۱)، الوفاة (۱)

صفحه ۲۸۶

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحة ۹۷۲

وقـال إن آبـائه کلهـم علمـاء فضـلاء وعمه المیرزا کـافی ابن المیر محتشم المـذکور فی ص ۹۰۳ کان فی عصـره نظیر الشـیخ البهائی مشهورا بالفضائل. وکان المیرزا کافی مع فضله وعلمه واجدا لحیثیات أخر مثل الشعر والانشاء والمعما، وقد رأیت بخطه مجموعة دون فیهـا اشـعار المعاصـرین للشـیخ السـعدی وغیره وکتب فی حواشـی الاشـعار تحقیقـات رشـیقة فی حـل معاینهـا لاـ یبلغ إلی فهمهـا الا الأوحـدی. وامـا المیرزا محتشـم فله حـظ وافر من العلوم ولاـ سـیما الهندسـة والنجـوم ثم أورد بعض شـعره. أقـول ولعلهم من أحفـاد إسماعیلیة قهستان.

(۶۳۶۴: دیوان محتشم کاشانی) ترجمه معاصره سام میرزا فی (تس ۷ ص ۱۹۰) وذکر أنه بزاز وأورد شعره وترجم فی (نر ۱۳: ۴۷۲) و (نتایج ص ۶۲۱) و (حسینی ص ۳۱۲) و (تش ص ۲۴۷) و (خص ۸ ص ۱۴۷) وذکر انه لم یخرج من کاشان وتوفی بها.

وترجم فی (خز ص ۴۰۴) وذکر انه نظم قصیدة فی مدح الشاه طهماسب أرسلها من کاشان بواسطة بنته پری خانم فقال السلطان انا لا ارضـی الاـ بمـدح أهـل البیت فنظم ترکیب بنـد فی المراثی وأرسـلها إلی السـلطان فنـال منه جـائزة لائقـة وحکی عن (تـذکره ناظم) التـبریزی المؤلف ۱۰۳۶ انـه تـوفی محتشم ۱۰۰۰ ونقـل عن (ریـاض الشـعراء) لـواله الداغسـتانی مـادة تـاریخه (محتشم رود) و (رود محتشم) ۹۹۶ وأورد منتخبا من دیوانه وترجمه فی (مع ج ۲ ص ۳۶) وأورد مختارا من دیوانه وتمام دوازده بند من مراثیه الذی مر فی ج ۸ ص ۲۷۰ وترجمه النصرآبادی فی (نر ۱۳ ص ۴۷۳) وأورد الرباعیات الستة التی یستخرج منها الف ومأة وثمانیة وعشرین تاریخا وقد شـرحها وقار شیرازی وطبع فی مجلة (ارمغان ج ۱۴ و ۱۵ و ۱۸) ومر دیوانه (جامع اللطائف) وقـد طبع فی بمبئی. ومر له (جدلیة)

فی ۵: ۱۲۶ وقد طبع باسم علی بن أحمد المحتشم مع دیوانه وانتقد شعره فی (تاریخ حزین ص ۱۴) ومر له (دوازده بند) و (الصبائیة) فی ج ۱۵ ص ۶ وله (نقل عشاق) الفه فی ۹۴۴ وعمره ۳۱ سنة فولادته فی ۹۱۳ یوجد عند الدکتور شایگان بطهران، وأخری فی المکتبة (الملیة) وأخری بمکتبة جامعة طهران. ویوجد دیوانه عند (فخر الدین).

(۶۳۶۵: دیوان محجوب بروجردی) العالم الواعظ الحاج مولی حسین المعاصر

(۹۷۲)

مفاتیح البحث: مدینة طهران (۲)، الشیخ البهائی (۱)، علی بن أحمد (۱)، الحج (۱)

صفحه ۲۸۷

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحة ۹۷۳

للحاج میرزا محمود شارح الدرة الذی توفی ۱۳۰۰ وتوفی المحجوب قبله بسنتین ودفن بوادی السلام قرب مزار هود وصالح. له (مجالس المواعظ) ودیوانه فی المدایح والمراثی وغیرهما انتقل إلی ابنه الواعظ المولی أبی الحسن المتوفی ۱۳۴۹ فانتقل إلی ابنه المحدث الشیخ محمد حسین المعاصر.

(۶۳۶۶: دیوان محجوب تبریزی أو شعره) ترجمه فی (دجا ص ۳۲۷) وأورد شعره نقلا عن (سفینهء نظم ونثر) المؤلف ۱۲۴۹.

(۶۳۶۷: دیوان محجوب ترشیزی) المیرزا مرتضی بن عبد الله خان المتخلص بشهاب المذکور فی ۵۵۳ ترجمه فی (مع ج ۲ ص ۴۸۷) وذکر معاشرته معه سنتین سفرا وحضرا ولم یر منه ما یکرهه. وقال له قصاید کثیرة وغزلیات حسنة وأورد بعض شعره قال وحج فی آخر عمره ولما رجع من طریق البحر مرض فی السفینة وبها توفی. وترجمه فی (ض ص ۵۳۶) وذکر انه نزل إلی الهند أخیرا وله شعر کثیر لم یجمعه بنفسه وترجمه فی (طرائق ج ۳ ص ۱۱۰) وأورد رباعیاته.

(۶۳۶۸: دیوان محرم أصفهانی) واسمه محمد علی بن محمد هاشم زرگر (الصائغ) ابن محمد صالح اللؤلؤی. کان ساکن شیراز ومصاحب داوری شیرازی ابن وصال. هاجر من أصفهان إلی یزد وولد له هناک عبد الوهاب الآتی، ومات بها توجد دیوانه عند مجتبی مرتضوی شیرازی کما نقل عنها ووصفها فی مجلة یغما العدد ۱۳۶ ص ۳۷۴ لسنة ۱۳۳۸ ش. قال کتبت النسخة فی ۱۲۵۲ فی شیراز. وترجم أحواله فی (مع ۲: ۴۴۵) و (فارسنامه ۲: ۱۵۱) و (عم: ص ۵۳۷) و (مجمع محمودی) و (میکده) و (حدیقة الشعراء)) وفی (گنج شایگان) سماه علی محمد.

(۶۳۶۹: دیوان محرم جغتایی أو شعره) ترجمه وأورد شعره فی (گلشن ص ۲۷۱).

(۶۳۷۰: دیوان محرم جهرمی) واسمه حسین علی بن محمد قاسم بیگ الافشار من ملازمی خدمة فتح علی شاه. ترجمه فی (مع: ج ۲ ص ۴۸۷) وأورد شعره کان شاعرا بالفارسیة والترکیة وموسیقارا فی بلاط الشاه بعد مجیئه من شیراز إلی طهران. ترجمه فی (نگارستان دارا) و (مرآت الفصاحة) ومجلة (یغما) لسنة ۱۳۳۸ ش. ص ۴۵۷.

(۶۳۷۱: دیوان محرم شیرازی) الآقا ضیاء الدین علی محمد بن العالم نور الدین محمد

(۹۷۳)

مفاتیح البحث: مدینة إصفهان (۱)، مدینة طهران (۱)، علی بن محمد (۲)، الهند (۱)، الحج (۱)، المرض (۱)، الوفاة (۱)

صفحه ۲۸۸

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحة ۹۷۴

من أحفاد شاهرخ وأسباط الصفویة. ترجمه فی (ض ص ۴۹۲) وقال إن له شعر کثیر لم یدونه. وفی ۱۲۶۵ ذهب من شیراز إلی العراق

ودیوانه فی عشرة آلاف بیت کما فصل خصوصیاته فی مجلة (یغما)) لسنة ۱۳۳۸ ص ۴۵۷.

(۶۳۷۲: دیوان محرم یزدی) المیرزا عبد الوهاب بن المیرزا محمد علی النسخ نویس ابن آقا محمد هاشم الصائغ الأصفهانی المذکور. اشتغل بالعلوم حتی اکملها وکان طبع شعره موروثا من والده الذی کان یتخلص بمحرم فأراد احیاء تخلص والده فجعل تخلصه محرم وزار العراق وتوقف برهة بکرمانشاه، ثم نزل إلی طهران واتصل بالأدباء ومدح السلطان فتح علی شاه وتقرب عنده فلقب (ملک الشعراء) وفی الأخیر جعل مدایحه لأهل البیت وأکثر من المراثی للحسین. اختصرنا ترجمته من (مع: ج ۲ ص ۴۵۷) فإنه أورد قرب ثلاثمأة بیت من مدیحه ورثائه. وله تاریخ الفراغ من (مجمع الفصحاء) بقصیدة موشحة طبعت فی آخرها ج ۲ ص ۶۷۸ وفرغ من نظم (فرهنک خداپرستی) فی المراثی وشرح أحوال الطف ۱۲۷۷ وقد طبع ۱۲۸۱ مع تقریظات کثیرة من العلماء والشعراء. وترجم فی (المآثر ۲۱۴) و (نمونهء خطوط خوش) و (المدایح المعتمدیة).

وفی (گنج شایگان) المطبوع ۱۲۷۲ سما والده علی محمد غلطا.

(۶۳۷۳: دیوان محرمی أردبیلی أو شعره) کان من أهل الفضل ویجالس الظرفاء ترجمه الصادقی فی (خص ۸ ص ۲۳۴) وأورد شعره.

(۶۳۷۴: دیوان محرمی استرآبادی أو شعره) من المتعینین من أهل الفضل فی استرآباد وعم الخواجة منصور. ترجمه فی (مجن ۳: ص ۸۷ وص ۲۶۱) وأورد شعره.

(۶۳۷۵: دیوان محرمی میرشکار أو شعره) ترجمه معاصره فی (مجتس ۶ ص ۱۶۹) وذکر انه من الترک وأورد رباعیته بالفارسیة وفی (گلشن ص ۳۷۱) عده من شعراء السلطان حسین میرزا.

(۶۳۷۶: دیوان محروم رازی أو شعره) وهو أبو تراب أخ القاضی أسیری من الطلاب ترجمه وأورد شعره فی (خص ۶ ص ۸۷).

(۶۳۷۷: دیوان محزون) فارسی مطبوع بإیران. للمولی رضا بن المولی محمد الرشتی المتوفی بعد الثلاثمأة والألف.

(۹۷۴)

مفاتیح البحث: یوم عاشوراء (۱)، دولة ایران (۱)، دولة العراق (۲)، مدینة طهران (۱)، کرمانشاه (۱)، الوفاة (۱)

صفحه ۲۸۹

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحة ۹۷۵

(۶۳۷۸: دیوان محزون أو شعره) واسمه محمد هاشم. أورد شعره فی (گلشن ص ۳۷۳).

(۶۳۷۹: دیوان محزون أسد آبادی) وهو المیرزا لطف الله بن الحسین المستوفی ابن حبیب الله بن مهدی بن حسین المستوفی. وأم الشاعر کانت أخت السید جمال الدین الأسد آبادی المعروف بالأفغانی واسمها طیبه بیگم. ولد محزون فی الجمعة ۲۲ ع ۱ ۱۲۷۳ فی أسد آباد همدان وتوفی فی ۱۲ رمضان وحمل جثمانه إلی النجف. طبع له رسالة فی (العروض) ومثنوی (صفائیة) فی مجلد بطهران فی ۱۳۷۵ فی ۲۷۴ ص.

و (شرح حال وآثار فیلسوف اسلام وشرق) فی أحوال خاله السید جمال المذکور. طبع بتبریز فی ۱۳۶۶ ودیوانه یشتمل علی الغزل ومخمسات وقطعات بمناسبة اعدام المیرزا رضا الکرمانی قاتل ناصر الدین شاه وغیرها.

(۶۳۸۰: دیوان محزون أصفهانی) وهو الحاج عبد المحمود بن حیدر علی. ولد بأصفهان فی ۲۶ ذی الحجة ۱۳۰۱ طبع دیوانه باسم (جنگل) و (عروج النبی) فی المعراج و (گنج عیش) و (فضایح الافعال) طبع فی ۱۳۴۴ ومنظومة (نصایح الزمان) ورسائل (کنز المثال) و (بدایع البیان) ترجمه فی (شعرای معاصر أصفهان ص ۴۱۶).

(۶۳۸۱: دیوان محزون بلگرامی أو شعره) هو من أولاد السید محمود أصغر الهندی.

أورد شعره فی (سرو ص ۳۵۱).

(۶۳۸۲: دیوان محزون سدهی) وهو السید محمد باقر من أهل فروشان وسده بأصفهان وامام الجماعة بها وتوفی هناک ۱۳۶۷. ودیوانه یسمی (کتاب محزون).

ترجمه وأورد شعره فی (شعرای معاصر أصفهان ص ۴۱۵).

(۶۳۸۳: دیوان محزون صدیقی أو شعره) وهو المولوی عبد الرحمان الهندی الواعظ المتوفی ۱۲۷۴ ترجمه وأورد شعره فی (گلشن ص ۳۷۱).

(دیوان محزون همدانی) راجع محزون أسد آبادی.

(۶۳۸۴: دیوان محزون همدانی أو شعره) ترجمه معاصره فی (تس ۵ ص ۱۴۴) وقال إنه عارف بالسیاق.

(دیوان محسن بن سمیع) راجع دیوان معلم قاری.

(۹۷۵)

مفاتیح البحث: ناصر الدین شاه القاجاری (۱)، شهر ذی الحجة (۱)، مدینة النجف الأشرف (۱)، شهر رمضان المبارک (۱)، مدینة إصفهان (۴)، مدینة طهران (۱)، جمال الدین (۱)، عبد الرحمان (۱)، القتل (۱)، الحج (۱)، الوفاة (۱)، الجماعة (۱)

صفحه ۲۹۰

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحة ۹۷۶

(۶۳۸۵: دیوان الشیخ محسن أبی الحب الصغیر) الحائری بن الشیخ حسن بن محسن الخطیب المعاصر الذی توفی أواخر سنة ۱۳۷۱ قد مر دیوان جده الشیخ محسن الکبیر فی ج ۹ ص ۳۹ بعنوان دیوان أبی الحب. وترجمه الشیخ علی الخاقانی فی شعراء الحسین. ومن شعره رباعیة فی تقریض دیوان الشیخ عبد الغنی الخضری المطبوع فی شعبان ۱۳۷۱.

(۶۳۸۶: دیوان محسن أصفهانی أو شعره) أورد شعره فی (همیشه بهار).

(۶۳۸۷: دیوان محسن الأعرجی) وهو السید محسن بن الحسن الشهیر بالمقدس الأعرجی الکاظمی صاحب ((المحصول) والعدد فی الرجال وغیرهما من التصانیف، والمتوفی ۱۲۲۷ ترجمه سیدنا الحسن صدر الدین فی (ذکری المحسنین) وقال إن فی دیوانه اشعار رائقة فی المراثی وغیرها.

(۶۳۸۸: دیوان السید محسن الأمین) مؤلف أعیان الشیعة المتوفی یوم الأحد ثالث رجب ۱۳۷۱ وله أرجوزة فی الصرف وأخری فی (علاقات المجاز) وقصیدة (جواب البغدادیة) و (الدر النضید فی مراثی الحسین الشهید) وجناح الناهض فی الفرائض ویأتی جده محمد الأمین.

(۶۳۸۹: دیوان محسن بلگرامی أو شعره) وهو افتخار أحمد بن محمد حسن الهندی أورد شعره فی (گلشن ص ۳۷۳).

(دیوان میرزا محسن التبریزی) ذکر النصر آبادی فی (نر ۵ ص ۱۱۹) ان تخلصه تأثیر کما مر وکذا فی (نتایج ص ۱۲۸). و (گلشن ص ۳۷۴).

(دیوان محسن التنوخی) مر بعنوان القاضی محسن التنوخی وکذا دیوان والده أبی القاسم علی التنوخی.

(۶۳۹۰: دیوان الشیخ محسن الجواهری) هو الشیخ محسن بن الشیخ شریف بن الشیخ عبد الحسین بن الشیخ صاحب الجواهر ولد فی النجف ۱۲۹۵ وتوفی بها فی ۱۵ ذیقعده‌ء ۱۳۵۵ جمع دیوانه ولده الفاضل الشیخ محمد حسن فی الف ونیف بیت. وله أراجیز منها (الإرائة) فی التجوید والقرائة فانتا ذکرها فی الألف و (الدرر الحسان) فی رحلته إلی البحرین کما مر فی ج ۸ ص ۱۲۲.

(۹۷۶)

مفاتیح البحث: کتاب أعیان الشیعة للأمین (۱)، مدینة النجف الأشرف (۱)، شهر رجب المرجب (۱)، شهر شعبان المعظم (۱)، أحمد

بن محمد (۱)، الشهادة (۱)، الوفاة (۱)

صفحه ۲۹۱

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحة ۹۷۷

(۶۳۹۱: دیوان الشیخ محسن الحائری) یوجد بعض اشعاره فی مجموعة دونها السید یوسف ابن محمد العلوی الحسینی الأرومی فی حدود ۱۳۰۰ والمجموعة فی مکتبة الحاج حسین آقا (الملک) فی طهران ولعله جزء دیوان الشیخ محسن أبی الحب الکبیر.

(۶۳۹۲: دیوان الشیخ محسن الخضری) هو الشیخ محمد آل الشیخ خضر الجناجی النجفی المتوفی ۱۳۰۱ جمعه حفید أخیه الشیخ عبد الغنی بن الشیخ إسماعیل بن الشیخ محمد آل الشیخ خضر وباشر طبعه ۱۳۶۳ ومن أواخر مراثیه رثائه للسید میرزا جعفر ابن السید مهدی القزوینی المتوفی فی حیاة أبیه ۱۲۹۸.

(۶۳۹۳: دیوان محسن دست غیب) کان نزیل بندر عباس وجاء إلی العراق زائرا وتوفی بها فی ۱۳۱۹ مطبوع فی المدایح والمراثی. وله (نظم حدیث کساء).

(۶۳۹۴: دیوان محسن دها) طبع له (خوشهء تلخ) منظومة فی ۱۴۷ ص.

و (یادیاد) فی ۱۳۵ ص.

(۶۳۹۵: دیوان محسن شایق) وهو محسن بن محمد حسین الأصفهانی المتخلص (شایق) له منظومة (گربه وموش) فی ۵۰۰ بیت أدرج فیها ۱۱۰ بیت من (گربه وموش) لعبید الزاکانی. توجد نسخته فی (دیوان الهند) برقم ۴۵۸۱ کتبت فی رمضان ۱۲۴۴ کما فصل فی مجلة (یغما) السنة العاشرة کما مر فی ص ۹۲۷.

(۶۳۹۶: دیوان محسن شیرازی أو شعره) ترجمه وأورد شعره فی (نر ۹ ص ۳۸۳) بعنوان محسنای شیرازی. وکذا فی (مسرت ص ۱۸۶).

(۶۳۹۷: دیوان محسن شفائی) طبع له منظومة (صبح وعصر) المذکور فی ج ۱۵ ص ۸.

(۶۳۹۸: دیوان محسن شمس) ملک آرا. أورد غزله فی مجلة ارمغان ج ۱۳ ص ۱۷۲ وتخلصه اسمه محسن وشعره لطیف فی التحرز عن الاغترار بأیام الدهر.

(۶۳۹۹: دیوان الشیخ محسن العذاری) فیه قصیدته فی رثاء السید مهدی القزوینی المتوفی ۱۳۰۰ أوردها الخطیب الیعقوبی فی (البابلیات ج ۲ ص ۱۹) ومر تمام نسبه عند ذکر أخیه الشیخ عبد الله العذاری کما مر أخوهما الشیخ عباس العذاری فی ص ۶۸۰ وأورد أیضا مطلع رثائه للسید المجدد الشیرازی الذی توفی ۱۳۱۲ فیظهر انه توفی بعد ذلک.

(۹۷۷)

مفاتیح البحث: دولة العراق (۱)، شهر رمضان المبارک (۱)، مدینة طهران (۱)، الهند (۱)، الوفاة (۳)

صفحه ۲۹۲

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحة ۹۷۸

(دیوان محسن فانی) مر فی ص ۸۰۳ بعنوان فانی.

(۶۴۰۰: دیوان محسن فراهی) من أکابر الفضلاء الحکماء القدماء کما وصفه فی (مع: ج ۱ ص ۵۱۱) وأورد شعره.

(۶۴۰۱: دیوان محسن فرج) صاحب المراثی الحسینیة. ترجمه علی الخاقانی فی شعراء الحسین کما ذکره فی فهرسه ورأیت مراثیه فی بعض المجامیع.

(دیوان محسن الفیض الکاشانی) المتخلص بفیض. ترجمه فی الامل وقال فی أوصافه کان محققا شاعرا أدیبا. مر فی ص ۸۵۳ بعنوان فیض کاشانی.

(۶۴۰۲: دیوان محسن قندهاری) فارسی کبیر للحاج محمد محسن بن محمد زمان الطبیب الشاعر القندهاری نزیل بغداد. کان عند ولده النواب محمد حسن خان المعاون فی کربلا.

(دیوان محسن کرمانشاهی) ابن المولی سمیع بن المولی حسین بن علم الهدی بن الفیض یأتی بعنوان دیوان معلم. وله الدرر البهیة فی الفقه.

(۶۴۰۳: دیوان محسن لاری أو شعره) سافر إلی الهند وسکن دکن. أورد شعره فی (گلشن ص ۳۷۴).

(دیوان محسن مدراسی) کما فی (نتایج ص ۸۵) مر بتخلصه امتیاز.

(۶۴۰۴: دیوان محسن نجفی أو شعره) وهو محمد حسین بن قاسم الاسترآبادی أورد شعره فی (گلشن ص ۳۷۴).

(۶۴۰۵: دیوان محسن همدانی أو شعره) سافر إلی الهند فی عهد أکبر شاه ومات بأحمد آباد گجرات. أورد شعره فی (گلشن ص ۳۷۴).

(۶۴۰۶: دیوان محسن هندی) وتخلصه اسمه، وهو فارسی جمعه بنفسه وفرغ من جمعه ۱۱۵۴ والنسخة فی الخزانة (الرضویة) بخط إسماعیل فرغ من الکتابة ۱۲۹۹.

(۶۴۰۷: دیوان محشر أردبیلی) فی مجموعة کتابتها ۱۲۸۵ عند (فخر الدین) (۶۴۰۸: دیوان محشری خوانساری) المعمر إلی تسعین سنة وکان حیا فی وقت تألیف النصرآبادی ۱۰۸۳ ترجمه فی (نر ۹ ص ۳۱۹) وأورد رباعیته وعدة من مطالع غزلیاته وکذا فی (گلشن ص ۳۷۴).

(۹۷۸)

مفاتیح البحث: مدینة کربلاء المقدسة (۱)، مدینة بغداد (۱)، الهند (۲)، الطب، الطبابة (۱)

صفحه ۲۹۳

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحة ۹۷۹

(۶۴۰۹: دیوان محشری نیشابوری أو شعره) توفی فی عصر النصر آبادی وقبل تألیفه وقد عمر حتی حجب حاجباه بصره فلا یری شیئا الا بعد رفعهما بیدیه عن عینیه کما ذکره فی (نر ۹ ص ۳۲۶) وأورد شعره وفی (گلشن ص ۳۷۴) انه أستاذ نظیری نیشابوری.

(۶۴۱۰: دیوان محضری همدانی) المشهور بملا دروازه ترجمه معاصره النصرآبادی فی (نر ۹ ص ۳۲۵) وأورد شعره وکذا فی (گلشن ص ۳۷۵) و (همیشه بهار).

(۶۴۱۱: دیوان محفوظ أو شعره) وهو العوامی القطیفی له مراثی الحسین (ع) وعده الخاقانی من شعراء الحسین (ع) (۶۴۱۲: دیوان شمس الدین محفوظ أو شعره) وهو شمس الدین ابن وشاح بن محمد قال فی الامل: کان أدیبا شاعرا جلیلا من أعیان العلماء وأورد شعره وبعض مکاتباته مع المحقق الحلی.

(۶۴۱۳: دیوان محقر الله آبادی أو شعره) وهو الشیخ محمد أفضل بن عبد الرحمان (۱۰۸۸ ۱۱۲۴) المنتسب إلی العباس بن علی. له تصانیف عربیة وفارسیة منها شرح المثنوی للمولوی. مات شابا کما ذکر فی (گلشن ص ۳۷۵).

(۶۴۱۴: دیوان محقق حلی أو شعره) الشیخ أبو القاسم نجم الدین جعفر بن الحسن بن سعید الحلی المتوفی ۶۷۶ أورد بعضه فی الامل فی ترجمة الشیخ محفوظ بن وشاح المذکور وعنه فی الروضات والریحانة.

(۶۴۱۵: دیوان محققی شوشتری أو شعره) وهو محمد شریف الهندی من شعراء إبراهیم خان فتح جنگ حاکم بنگاله. أورد شعره فی

(گلشن ص ۳۷۶).

(۶۴۱۶: دیوان محکم بنارسی أو شعره) واسمه لاله محکم سنگه من قوم کایته.

تلمذ علی (حریق). أورد شعره فی (گلشن ص ۳۷۶).

(۶۴۱۷: دیوان محمد آملی أو شعره) هو من تلامیذ شرف الدین علی الیزدی المعمائی. وکان ماهرا فی المعما. أورد معماه فی (مجن ۲ ص ۴۵ و ۲۱۸) وفی بعض النسخ (محمد ایلی) وفی بعضها (محمد نازکی) ولعله محمد بن الحسن الآملی.

(دیوان محمد إبراهیم خراسانی) کما فی (نتایج ص ۵۳) و (همیشه بهار) مر بعنوان (انصاف) فی ص ۱۰۸.

(۹۷۹)

مفاتیح البحث: الإمام الحسین بن علی سید الشهداء (علیهما السلام) (۲)، محفوظ بن وشاح (۱)، جعفر بن الحسن (۱)، سعید الحلی (۱)، محمد بن الحسن (۱)، عبد الرحمان (۱)، المحقق الحلی (۱)، الموت (۱)، الوفاة (۱)

صفحه ۲۹۴

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحة ۹۸۰

(دیوان محمد إبراهیم طهرانی) مر بعنوان بدایع نگار طهرانی فی ص ۱۲۷.

(دیوان محمد بن أبی القاسم) مر بعنوان دیوان رضوانی فسوی فی ص ۳۷۰.

(۶۴۱۸: محمد بن أحمد أو شعره) وهو بهاء الدین بن أحمد المدعو بمحسن بن علی المدعو بزین العابدین بن محمد قاسم بن یوسف بن موسی بن محیی الدین بن جبران بن علی ابن حسین الحلی الأسدی من ولد حبیب بن مظاهر وتلمیذ السید بحر العلوم کتب بخطه شرح الوافیة لأستاذه بعد خمسة أشهر من تألیفه ۱۱۹۶ وکتب فی آخره ستة أبیات وسأل عن السید بعض الفروع نظما. رأیت النسخة فی کتب السید خلیفة وعند السید آقا التستری فی النجف ضمن مجموعة فیها حاشیة إسحاق علی الحاشیة الیزدیة علی التهذیب وحاشیة سلطان علی المعالم کتابتها ۱۱۹۴.

(۶۴۱۹: دیوان الشیخ محمد بن أحمد) ابن عصفور الشاخوری فی مراثی الحسین. وهو أخ صاحب الحدائق وتلمیذ الشیخ حسین المأحوزی. أورد بعض مراثیه الشیخ لطف الله الجد حفصی فی مجموعته التی کتبها بخطه الجید لنفسه فی ۱۲۰۱ عند الشیخ محمد علی یعقوب. ونسخة منه کلها قصاید فی أکثر من الف بیت فی المناقب والمراثی ویتخلص فی آخر کل قصیدة باسمه، وفی بعضها یذکر أبیه ویذکر انه من آل عصفور ویذکر أخته المسماة بأمیرة ویدعو لأبیه واخوته ولمن بکی فی مجلسه، وکتابة النسخة حدود ۱۲۷۰ فی مکتبة موقوفة مدرسة البخارائی فی النجف منضما مع القصیدة الکراریة للشیخ محمد شریف بن فلاح الکاظمی التی نظمها فی مدح الأمیر فی أربعمأة وخمسین بیتا فی ۱۱۶۶ مطابق (ختامه مسک) وعلیها ثمانیة عشر تقریظا من علماء عصره وأدبائها ومنهم السید نصر الله المدرس الحائری.

(۶۴۲۰: دیوان محمد بن أحمد أو شعره) وهو الشیخ أبو بکر محمد بن أحمد بن حمدان المعروف بالخباز البلدی من شعراء (یتیمة الدهر) تألیف الثعالبی. ترجمه فی (نسمة السحر فیمن تشیع وشعر) نقلا عن الیتیمة فأورد جملة من اشعاره وترجم فی أمل الآمل نقلا عن خط صاحب المعالم.

(۶۴۲۱: دیوان الشیخ محمد بن أحمد) ابن الشیخ حسین العصفوری المتوفی بابوشهر بعد ۱۲۶۱ هو فی المراثی ویظهر منه ان لأخیه الشیخ حسین بن أحمد أیضا مراثی

(۹۸۰)

مفاتیح البحث: کتاب یتیمة الدهر للثعالبی (۱)، مدینة النجف الأشرف (۲)، حبیب بن مظاهر الأسدی رضوان الله علیه (۱)، زین

العابدین بن محمد (۱)، محمد بن أبی القاسم (۱)، محمد بن أحمد (۵)، الوفاة (۱)

صفحه ۲۹۵

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحة ۹۸۱

الحسین وکذلک لأختهما أمیرة. والنسخة منضمة إلی الکراریة فی مدرسة البخارائی کتابتها حدود ۱۲۶۰.

(۶۴۲۲: دیوان محمد بن أحمد) ابن الحسن بن إبراهیم طباطبا المکنی بابی الحسن المتوفی ۳۲۲ ذکره فی (الدرجات الرفیعة).

(۶۴۲۳: دیوان الشیخ محمد بن أحمد) ابن محمد بن الحسن بن علی بن إبراهیم الحنانی قال فی الامل انه فاضل عالم جلیل أدیب شاعر منشی کان قاضی بعلبک إلی قوله رأیت بخطه کتابا تاریخه ۱۰۳۰ ثم ذکر بعض اشعاره.

(۶۴۲۴: دیوان محمد بن أحمد) ابن محمد بن أحمد الأموی الآبی وردی المتوفی ۵۰۷ ترجمه ابن خلکان ج ۲ ص ۱۲ وذکر انه قسم دیوانه إلی اقسام النجدیات العراقیات والوجدیات.

(۶۴۲۵: دیوان محمد بن إسحاق) وهو القاضی نظام الدین محمد بن قاضی القضاة إسحاق بن المطهر الأصفهانی. ترجمه فی (لس ص ۲۲۶) وقال هو أقضی القضاة فی العراق وفی فنون الفضائل وحید الآفاق. وکان مداح شمس الدین محمد صاحب الدیوان وأخیه عطاء ملک وابنه بهاء الدین محمد وله قصاید فی مدیحهم وأدرک الخواجة نصیر الدین الطوسی ومدحه فی بعض قصایده وأورد قصیدته فی نیف وأربعین بیتا مع بعض رباعیاته مطلع القصیدة.

لله درکم یا آل یا سینا * یا أنجم الحق اعلام الهدی فینا ویظهر من بعض الفهارس ان دیوانه موجود فی المتحف البریطانی.

(۶۴۲۶: دیوان محمد بن إسماعیل أو شعره) وهو محمد بن إسماعیل بن صالح الصیمری مادح الإمام الحسن الثالث کما ذکره فی (المعالم ص ۱۴۱).

(۶۴۲۷: دیوان محمد بن أمیرکا) ابن أبی الفضل الجعفری القوسینی. ترجمه الشیخ منتجب الدین وقال له (مقتل الحسین) وله نظم رائق.

(۶۴۲۸: دیوان محمد بن ایلطغان) وهو شمس الدین محمد بن ایل طغان (الطغان) البردسیری الکرمانی العارف. کان شیخا بخانقاه سلطان فی هراة. أورد شعره العوفی فی (لب ۷) وقال إن له (مثنوی) فی العرفان. وینسب إلیه منظومة (مصباح الأرواح)

(۹۸۱)

مفاتیح البحث: کتاب مقتل الحسین علیه السلام للخوارزمی (۱)، دولة العراق (۱)، الحسن بن علی بن إبراهیم (۱)، الحسن بن إبراهیم (۱)، محمد بن إسماعیل (۲)، محمد بن أمیرکا (۱)، شمس الدین محمد (۲)، محمد بن إسحاق (۱)، محمد بن أحمد (۴)

صفحه ۲۹۶

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحة ۹۸۲

کما فی نسخة بجامعة طهران علی خلاف الشهرة فی نسبته إلی أوحد الدین حامد الکرمانی المذکور فی ص ۲۲۸.

(دیوان محمد بن بختیار) الأبله البغدادی بن عبد الله المولد. مر فی ص ۱۷ ورأیت نسخته فی ۱۳۱ ورقة کتبت فی القرن الثالث عشر عن نسخة الأصل المکتوبة فی ۵۹۹ عند (فخر الدین) أوله: [قال محمد بن بختیار المولد المعروف بالأبله الشاعر یمدح الامام المقتفی لأمر الله أبا عبد الله محمد بن الإمام المستظهر بالله أمیر المؤمنین:

راحت لسرحة نعمان وواديها * عن السحائب تغدوها غواديها وآخرها: کم دعوة یقلع فی یومه * یا رب ما تقلعه دعوة (۶۴۲۹: دیوان محمد بن بدر الجاجرمی) وهو مؤلف (مونس الأحرار) المطبوع فی ۱۳۳۷ ش. بتصحیح وتقدمة من میر صالح طبیبی. وطبع قصایده

مع قصاید عرفی فی کانپور ۱۲۸۰ ومر والده بدر فی ص ۱۲۸ (۱).

(۶۴۳۰: دیوان محمد بن الحارث الجزائری أو شعره) قال فی الامل: کان فاضلا عالما شاعرا صدوقا من تلامذة الشیخ علی بن عبد العالی الکرکی.

(دیوان محمد بن حسام) الخوسفی المذکور فی ص ۲۰ ترجمه وأورد شعره فی (لت ۷) وذکر وفاته فی ۸۷۵ وکذا فی (شاهد صادق) وذکر دیوانه فی (کشف الظنون).

(۶۴۳۱: دیوان محمد بن الحسن الآملی المازندرانی أو شعره) ویعرف بالمولی أولیاء الله مؤلف (تاریخ ملوک مازندران) فی عصره أوائل المأة الثامنة. وقد کتب السید ظهیر الدین المرعشی ذیلا له أنهاه إلی عصره کما ذکر فی (مع: ج ۱ ص ۵۰۴) وأورد له رباعیتین. أقول: ان کان مراده المولی أولیاء الله مؤلف (تاریخ رویان) المطبوع ۱۳۱۳ ش فهو ینتهی إلی ۸۰۵ فمؤلفه من هل المأة التاسعة ولعله المذکور بعنوان محمد آملی فی ص ۹۷۹.

(دیوان محمد بن الحسن الحر العاملی) مر بعنوان دیوان الحر وانه قرب عشرین الف بیت أکثرها فی مدح المعصومین. وله أراجیز أخر ذکرها فی الامل وأورد من شعره

(۱) ونسبنا (مونس الأحرار) إلیه غلطا فلیصحح.

(۹۸۲)

مفاتیح البحث: کتاب کشف الظنون لحاجی خلیفة (۱)، الشیخ الحر العاملی (۱)، مدینة طهران (۱)، محمد بن الحارث الجزائری (۱)، علی بن عبد العالی (۱)، محمد بن الحسن (۲)، الشهادة (۱)

صفحه ۲۹۷

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحة ۹۸۳

قرب مأة بیت. وکذا ذکر شعره فی (السلافة) ونسخة خط یده فی مکتبة الشیخ محمد (السماوی).

(۶۴۳۲: دیوان السید صفی الدین محمد بن الحسن أبی الرضا) العلوی البغدادی.

ترجمه فی الامل وذکر انه من مشایخ الشهید وابن معیة وذکر بعض قصیدته فی رثاء الشیخ محفوظ بن وشاح.

(۶۴۳۳: دیوان محمد بن الحسن بن درید) الأزدی النحوی اللغوی. حکی ترجمته فی الامل عن ابن شهرآشوب وعن (طبقات الأدباء) له (الجمهرة) و (المقصورة) المشهورة (۶۴۳۴: دیوان محمد بن الحسن) ابن زین الدین الشهید المتوفی ۱۰۳۰ ذکره فی الامل بقوله کان عالما فاضلا محققا متبحرا جامعا کاملا صالحا ورعا فقیها محدثا متکلما حافظا شاعرا أدیبا منشیا جلیل القدر إلی قوله فی تعداد تصانیفه ودیوان شعره ثم نقل من بعض قصایده.

(۶۴۳۵: دیوان محمد بن الحسن الخراسانی) المشهدی العالم العارف المتوفی ۱۲۵۷ نقل تلمیذه المولی نوروز علی البسطامی قطعة منه فی بعض مجامیعه.

(۶۴۳۶: دیوان محمد بن الحسن) الشیروالی نزیل أصفهان فی محلة احمد آباد والمتوفی بها ۱۰۹۹ کما أرخه النصرآبادی وأطراه فی (نر ۶ ص ۱۵۷) وأورد رباعیة له وترجمه فی (دجا ص ۳۳۲) وذکر بعض تصانیفه. وترجمه شیخنا النوری فی (الفیض القدسی) بملاحظة انه أحدا صهار مولانا محمد تقی المجلسی. وترجمه مفصلا سیدنا بحر العلوم فی (الفوائد الرجالیة) ونقل عنه فی (نجوم السماء) وفی الروضات وأرخ وفاته فی الفیض القدسی فی أواخر الفصل الرابع بقوله یوم الجمعة قرب الزوال التاسع والعشرین من شهر رمضان ۱۰۹۸.

(دیوان محمد بن الحسین) مر بعنوان دیوان الرضی. قال ابن شهرآشوب انه فی أربع مجلدات.

(دیوان محمـد بن الحسین) ابن عبـد الصـمد الحـارثی العـاملی. مر بتخلصه بهائی. وترجمه فی الامل باسـمه وقال: له شـعر حسن کثیر بالعربیة والفارسیة متفرقة وقد جمعه ولدی محمد رضا الحر فصار دیوانا لطیفا ثم أورد بعضه.

(۹۸۳)

مفاتیح البحث: کتاب الفوائد الرجالیة للشیخ مهدی الکجوری الشیرازی (۱)، شهر رمضان المبارک (۱)، مدینة إصفهان (۱)، العلامة المجلسی (۱)، محمد بن الحسن بن درید (۱)، محفوظ بن وشاح (۱)، ابن شهرآشوب (۲)، محمد بن الحسین (۲)، محمد بن الحسن (۴)، الشهادة (۲)، الوفاة (۲)

صفحه ۲۹۸

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحة ۹۸۴

(۶۴۳۷: دیوان محمد بن الحسین) الطوسـی من شـعراء الخریدة کما ذکره فی (نسـمة السـحر فیمن تشـیع وشـعر) قال وله الرباعیة التی یکتبها الشیعة علی الفص الأسود والأخری التی یکتبها علی الفص الأحمر. والطوس معرب توز.

(دیوان محمد بن الحسین بن العمید) مر بعنوان دیوان ابن العمید.

(۶۴۳۸: دیوان محمـد بن الحسین) ابن محمـد الحسـنی الکیسـکی. ترجمه الشـیخ منتجب الدین، قال هو وجه السادة فی ری وله نظم حسن وخطب لطیفة.

(۶۴۳۹: دیوان محمـد بن حماد أو شـعره) هو أبو نزار ابن حماد ابن المبارک بن محمد بن حنان المخزومی الأرجی الشـیبانی نقل فی مجلـد إجازات البحار ص ۱۵ عن مجموعـة الجبعی نقلا۔ منه عن خـط الشـهید محمـد بن مکی انه أدیب فاضـل کان مشـغولا بالجمع والتصنیف. له اشعار فی مدح الأئمة الاثنی عشر مع النبی.

(دیـوان الشـیخ محمـد بن حمزة) ابن الحسـین بن نور علی التسـتری أصـلا الحلی مولـدا (۱۲۴۳ ۱۳۲۲) ویعرف بالشـیخ محمـد الملا. ترجمه فی (الحصون المنیعـة) مکررا، ونقل عنه الخاقانی فی الجزء الخامس من شـعراء الحلة وأورد ترجمته فی ص ۲۰۹ إلی ص ۲۳۷ ناقلا الکثیر من اشـعاره وحاکیا ما سمعه شفاها صاحب الحصون عن ولده الفاضل الأدیب الشیخ قاسم الملا من أن شعر والده یبلغ إلی خمسـین الف بیت فی خمس مجلدات بعضـها بخطه وبعضـها بخط أولاده، لأنه بعد ذهاب بصـره کان یملی شـعره علیهم وهم یکتبوه ومر فی ص ۳۰ کما مر له ((البدیعیة) فی ج ۳ ص ۷۷.

(۶۴۴۰: دیوان محمـد بن حیـدر أو شـعره) هو ابن نجم الـدین العاملی. قال فی (الامل) فاضل صالـح أدیب شاعر معاصـر سـکن مکة. أقول: هو مؤلف (تنبیه وسن العین) المذکور فی ج ۴ ص ۴۴۹.

(۶۴۴۱: دیوان محمد بن رضا) ابن السـید محمد الموسوی الهندی النجفی. طبع له (القصـیدة التابینیة) لوفاة السـید ماجد فی ۱۳۶۷ فی ص ۷۲ من (ذکری السید ماجد) المطبوع فی تلک السنة.

(۶۴۴۲: دیوان محمد بن زین الدین الحسینی) المعروف بالسید محمد زینی.

نسخة منه کانت فی مکتبة (السماوی).

(۹۸۴)

مفاتیـح البحث: مدینـة مکة المکرمة (۱)، محمـد بن الحسـین بن العمید (۱)، محمـد بن زین الـدین (۱)، محمد بن الحسـین (۲)، ابن المبارک (۱)، ابن العمید (۱)، محمد بن حماد (۱)، محمد بن حنان (۱)، محمد بن حمزة (۱)، محمد بن مکی (۱)، الشهادة (۱)

صفحه ۲۹۹

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحة ۹۸۵

(۶۴۴۳: دیوان محمد بن زین العابدین أو شعره) هو ابن محمد بن أحمد بن سلیمان العاملی النباطی. قال فی الامل کان فاضلا أدیبا شاعرا، قرأ علی أبیه وعلی والدی وعمی الشیخ محمد الحر.

(۶۴۴۴: دیوان المیرزا محمد بن سلیمان) التنکابنی (۱۲۳۰ ۱۳۰۲) اثنان کبیر وصغیر ذکرهما فی قصصه.

(دیوان محمد بن محمد صادق) أشرف الکتاب المتخلص (بقا) کما ذکر فی ص ۱۳۸ الخطاط الأصفهانی نزیل طهران طبع له (هاشمیة) فی المدیح بطهران ۱۳۰۰.

(۶۴۴۵: دیوان محمد بن صالح النوایحی المروی أو شعره) وهو من قدماء الشعراء معاصر السلطان محمود الغزنوی. ترجم فی (مع ۱ ص ۵۰۱) وأورد شعره (۶۴۴۶: دیوان محمد بن صادق) ابن محمد بن راضی بن حسین بن أحمد الشهیر بالعطار الحسنی الحسینی البغدادی النجفی المؤید فی ۱۲۹۹ اشتغل بالعلم من أوائل عمره وله تصانیف وأراجیز، منها أرجوزات (النحو) و (المنطق) و (الاعتکاف) وأرجوزة فی (سلسلة النسب) أولها:

محمد بن الصادق المنتسب * إلی محمد هو خیر أب والده الراضی الشهیر الأوحد * نجل الحسین من أبوه احمد (دیوان محمد بن طاهر) مر بعنوان دیوان السماوی.

(۶۴۴۷: دیوان محمد بن العباس أو شعره) وهو أبو بکر محمد بن العباس الخوارزمی الطبری. عده ابن شهرآشوب فی (التعالم ۱۴۱) فی عداد الشعراء المتقین.

(۶۴۴۸: دیوان محمد بن عبد الحمید) ابن عبد القادر المعروف ب (حکیم زاده) نظم (اللمعة المحمدیة) فی ۱۰۵۹ کما مر فی ج ۳ ص ۷۸.

(۶۴۴۹: دیوان محمد بن عبد الرزاق بیک) ذکر فی آثار الشیعة ص ۲۱۲ نقلا عن (ریاض الجنة) الفارسی انه کان مقربا عند عباس میرزا نائب السلطنة وفی أواخر عمره صار حاکما فی تبریز. وله دیوان حسن عند أولاده.

(۶۴۵۰: دیوان محمد بن عبد العزیز) ابن الحاج علی آل زین الدین البحرانی نزیل البصرة المولود ۱۳۳۳ یقرب من ألفی بیت وقد باشر هو وأخوه الشیخ علی طبع

(۹۸۵)

مفاتیح البحث: مدینة طهران (۲)، محمد بن أحمد بن سلیمان (۱)، محمد بن زین العابدین (۱)، محمد بن عبد الحمید (۱)، محمد بن عبد العزیز (۱)، مدینة البصرة (۱)، محمد بن محمد صادق (۱)، محمد بن العباس (۲)، ابن شهرآشوب (۱)، محمد بن سلیمان (۱)، محمد بن طاهر (۱)، محمد بن صالح (۱)، محمد بن عبد (۱)، الخوارزمی (۱)، الصدق (۱)، الحج (۱)، الإعتکاف (۱)

صفحه ۳۰۰

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحة ۹۸۶

(دلیل المتعبد) تألیف السید علوی البحرانی، فی النجف فی ۱۳۷۰.

(۶۴۵۱: دیوان محمد بن عبد الله الخطی) فی المراثی أورد بعض مراثیه الشیخ لطف الله بن علی الجد حفصی فی مجموعته بخطه فی ۱۲۰۱ الموجودة عند الشیخ محمد علی یعقوب فی النجف.

(دیوان محمد بن عبد النبی) وهو الدیوان الکبیر الفارسی للمیرزا محمد بن عبد النبی بن عبد الصانع النیشابوری المعروف بالأخباری المقتول بالکاظمیة ۱۲۳۲ ترجمه فی (روضات الجنات ص ۶۵۵) وذکر تصانیفه ومنها الدیوان الکبیر الفارسی والدیوان العربی. ومر فی ص ۶۰.

(۶۴۵۲: دیوان الشیخ محمـد بن علی) ابن کاظم بن جعفر بن الحسن بن الشـیخ محمد الملقب بالطاهر بن الشـیخ احمد مؤلف (آیات الاحکام) الجزائری المتوفی بالنجف ۲۱ رجب ۱۳۰۳ کان والده من التجار الفضـلاء وکان الشیخ محمد أکبر ولده من زوجته الأولی. تلمـذ علی سـیدنا الشـیرازی سـنین فی النجف، ولم یهـاجر معه إلی سامراء وبقیـۀ اخوته من أبیه، هم الشیخ عبـد الکریم والشـیخ عبد اللطیـف والشـیخ محمـد الجـواد وقـد ذکر أخیرهم ان فی دیوانه مراسـلاته مع السـید محمـد سـعید الحبوبی. ورأیت له (الحاشـیۀ علی السبیکۀ الذهبیۀ) للسید محمد الهندی الذی توفی ۲۹ شعبان ۱۳۲۳.

(۶۴۵۳: دیوان الشیخ محمد بن علی) ابن عبد الله بن حمد الله بن محمود حرز الدین النجفی الشهیر بالشیخ محمد حرز (۱۲۷۳ ۱۳۶۵) سماه (وشـی البرود) یأتی فی الواو من وشی الثوب نقشه بألوان والبرود جمع بردۀ رتب دیوانه علی ثمانیۀ وعشرین فصلا بعدد حروف القوافی وکلها مسودۀ لابد من تهذیبه. رأیته فی کتبه ووصفه کذلک أیضا فیما کتبه من فهرس تصانیفه فی ۱۳۴۸ مع نسبه المذکور.

(۶۴۵۴: دیوان محمد بن علی بن الحسن) العودی العاملی الجزینی تلمیذ الشـهید الثانی قال فی (الامل) کان فاضلا صالحا أدیبا شاعرا، له رسالۀ فی أحوال شیخه المذکور (أحوال الشهید) ثم أورد من شعره ما رثا به شیخه الشهید.

(۶۴۵۵: دیوان محمد بن علی الحسـنی أو شـعره) العاملی ساکن کشمیر ترجمه معاصره الشیخ الحر وقال کان فاضلا عالما فقیها نحویا شاعرا صالحا معاصرا.

(۹۸۶)

مفاتیـح البحث: مدینۀ الکاظمین (۱)، مدینـۀ سامراء المقدسۀ (۱)، مدینۀ النجف الأشـرف (۴)، شـهر رجب المرجب (۱)، شهر شعبان المعظم (۱)، محمد بن علی بن الحسن العودی (۱)، محمد بن علی الحسنی (۱)، محمد بن عبد الله (۱)، جعفر بن الحسن (۱)، محمد بن علی (۲)، عبد الکریم (۱)، محمد بن عبد (۱)، الزوجۀ (۱)، الشهادۀ (۲)

صفحه ۳۰۱

الذریعۀ - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحۀ ۹۸۷

(۶۴۵۶: دیوان علاء الدین محمد بن علی الحسنی أو شعره) وهو الخجندی قال الشیخ منتجب الدین فاضل عالم له نظم ونثر.

(۶۴۵۷: دیوان شـمس الدین محمد) ابن زین الدین علی بن شـمال العاملی المشغری فی (الامل) کان فاضلا فقیها صالحا شاعرا أدیبا، قرأ علیه الکفعمی کما رأیته بخطه فی ۸۴۸ وهو جد الشیخ علی بن محمود العاملی المشغری الذی هو خال والد الشیخ الحر ویأتی عم الحر وعم والده أیضا.

(۶۴۵۸: دیوان رشـید الدین محمد بن علی بن شهرآشوب) المازندرانی صاحب (معالم العلماء) المتوفی ۵۸۸ ترجمه فی (الامل) وقال التفریشی فی (نقد الرجال) انه کان شاعرا بلیغا منشیا.

(۶۴۵۹: دیوان محمـد بن علی ین عیسـی الأربلی أو شـعره) قال فی (الامل) انه فاضل شاعر أدیب یروی عن أبیه المـذکور فی ص ۶۷ کتاب (کشف الغمۀ) وله منه إجازۀ.

(دیوان محمـد بن علی) الحرفوشـی. مر بعنوان (دیوان الحرفوشـی) فی ص ۲۳۴ وأورد جملۀ من شـعره فی (الامل) وفی (السـلافۀ ص ۳۱۵).

(۶۴۶۰: دیوان محمد بن علی) ابن محمد بن الحسین الحر العاملی المشغری عم الشیخ الحر. ترجمه فی (الامل) وقال کان فاضلا عالما مـاهرا محققا مـدققا حافظا جامعا عابـدا شاعرا منشـیا أدیبا ثقـۀ. قرئت علیه جملـۀ من کتب العربیـۀ والفقه وغیرهما. توفی ۱۰۸۱ وذکر تصانیفه إلی قوله: وله دیوان شعر جید ما رأیت فیه شعرا ردیا. وترجمه فی (السلافۀ) أیضا وأورد بعض شعره فی ۳۶۸.

(۶۴۶۱: دیـوان محمـد بـن علی بن محمـود) ابن یوسـف بن محمـد بن إبراهیم العـاملی الشـامی. ترجمه تلمیـذه السـید علی خـان فی

(السلافة ص ۳۲۳) وأثنى عليه ثناء بليغا وأورد ما يقرب من ستمأة من شعره ووصفه فى (الامل) بكونه أديبا شاعرا فائقا على أكثر معاصريه.

(۶۴۶۲: ديوان محمد بن على) موسى بن الضحاك الشامى الامام العالم الفقيه الأديب كان من تلاميذ الشهيد محمد بن على. قال تلميذه الشيخ شمس الدين محمد الجبعى فى مجموعته التى نقل عنها فى مجلد إجازات البحار ص ۴۴ انه كان من العلماء

(۹۸۷)

مفاتيح البحث: كتاب كشف الغمة للإربلى (۱)، كتاب معالم العلماء (۱)، الشيخ الحر العاملى (۱)، يوسف بن محمد بن إبراهيم (۱)، محمد بن على بن شهرآشوب (۱)، على بن محمود العاملى (۱)، محمد بن على الحسنى (۱)، شمس الدين محمد (۲)، محمد بن الحسين (۱)، محمد بن على (۶)، الشهادة (۱)، الوفاة (۱)

صفحه ۳۰۲

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانى - ج ۹ق۳ - الصفحة ۹۸۸

العقلاء وأولاد المشايخ الاجلاء ورفيق شيخه ابن مكى أول اشتغاله بالحلة. وكان للشيخ الامام فخر الدين المطهر به خصوصية وكان اشتغاله على شيخه ابن مكى إلى حين مقتله وكان يعظمه جدا ويسير إليه وله مباحثات حسنة وأبيات واشعار رائقة رقيقة مشهورة وتوفى فى ثامن عشر شهر رمضان سنة إحدى وتسعين وسبعمأة وعبر عنه الجبعى بقوله توفى أبى رحمه الله. ومراده الأستاذ، لأنه الأب الروحى الاجل من الأب الجسمى.

(۶۴۶۳: ديوان محمد بن على بن محيى الدين) الموسوى العاملى. قال الشيخ الحر فى (الامل) كان عالما فاضلا أديبا ماهرا شاعرا محققا عارفا بفنون العربية والفقه. إلى قوله: تولى قضاء المشهد الشريف بطوس.

(۶۴۶۴: ديوان الشيخ محمد بن عيسى) ابن الشيخ محمد على بن الشيخ حيدر ابن الشيخ خليفة الشروقى المجيراوى النجفى المتوفى بالسماوة فى ۱۳۳۳ وهى سنة دخول الانگليز إلى البصرة وحمل إلى النجف ودفن فى المجاز الذى يخرج منه عن الباب الطوسى. جمع ولده الفاضل الشيخ أسد شعره بعده من أماكن متفرقة، وقد بلغ المجموع قرب أربعمأة بيت.

(ديوان محمد بن غلام على رياحى) مر بعنوان ديوان فريد چالشترى فى ص ۸۳۰.

(۶۴۶۵: ديوان محمد بن القاسم بن معية الحسنى الديباجى أو شعره) قال فى (الامل) فاضل عالم جليل القدر شاعر أديب يروى عنه الشهيد محمد بن مكى، إلى أن ذكر جملة من اشعاره.

(۶۴۶۶: ديوان محمد بن ماجد البحرانى أو شعره) كان معاصرا للشيخ الحر قال فى (الامل) فى طى أوصافه جامع للفنون شاعر أديب منشى معاصر.

(۶۴۶۷: ديوان السيد محمد ابن مال الله) ابن معصوم الموسوى القطيفى الخطى الحائرى المتوفى ۱۲۷۱ هو من تلاميذ السيد عبد الله شبر وكتب رسالة فى ترجمة أستاذه ذكر فى ج ۴. رأيت ديوانه فى مكتبة (السماوى) كلما فيه قصائد فى المراثى مرتبة على الحروف وكتب له بعض أصحابه مقدمة، أوله:

كربلا فقت السماوات العلى * وسمى فخرك ما فوق الثرى

(۹۸۸)

مفاتيح البحث: مدينة كربلاء المقدسة (۱)، مدينة النجف الأشرف (۲)، شهر رمضان المبارك (۱)، محمد بن القاسم بن معية (۱)، مدينة البصرة (۱)، محمد بن عيسى (۱)، محمد بن ماجد (۱)، محمد بن على (۱)، محمد بن مكى (۱)، القتل (۱)، الشهادة (۲)، الوفاة (۲)

صفحه ۳۰۳

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحة ۹۸۹

وفيه (تلميع الرائية) للشريف الرضى و (تخميس النونية) لابن زيدون و (تشطير المقصورة) لابن دريد، وجعل جميعها فى رثاء الحسين.

وفيه قصيدة طويلة فى رثائه تضمن أسماء جميع سور القرآن أولها:

أشجان فاتحة الاحداث أشجانى * وقوعها فجرت للعين عينان أذكت حشى البهم من وحش ومن بقر * فكيف آل النهى من آل عمران وفيه مراثى أخر منها رثاء الشيخ احمد الأحسائى ورثاء السيد كاظم الرشتى ورثاء الشيخ موسى بن جعفر كاشف الغطاء وآخر مراثيه رثاء الشيخ محسن خنفر الذى توفى ۱۲۷۰.

(ديوان محمد بن المبارك القزوينى) مترجم (مجالس النفائس) التركى تأليف المير على شير المتوفى ۹۰۶ بالفارسية فى ۹۲۷ وفرغ منه ۹۲۹ كان من تلاميذ المولى جلال الدوانى كما فى قاموس الاعلام وتوفى ۹۶۶ كما فى (كشف الظنون) فى لفظ ايساعوجى ومن شعر ما ذكره فى تاريخ فراغ الكتاب. مر بعنوان حكيم شاه فى ص ۲۶۲. وفى ج ۱۵: ۴۴.

(ديوان محمد بن محمد بن الحسن الطوسى) المتوفى ۶۷۲ عن خمس وسبعين سنة. ترجمه فى (الامل) وأورد بعض شعره العربى ومن شعره الفارسى منظومة (الاختيارات) أوردها بعينها نجيب الدين الأصفهانى فى (أصول الملحمة) المطبوع ۱۳۰۶ مر بعنوان الخواجة نصير فى ص ۳۰۶.

(۶۴۶۸: ديوان محمد بن محمد بن حسن) ابن قاسم الحسينى العيناثى الجزينى ترجمه فى (الامل) بقوله كان فاضلا عالما صالحا أديبا شاعرا زاهدا وأورد من تصانيفه كتاب (المنظوم الفصيح والمنثور الصحيح) ثم أورد نيفا وعشرين بيتا من شعره.

(۶۴۶۹: الشيخ محمد بن محمد بن الحسين الحر) العاملى المشغرى عم والد الشيخ الحر. ترجمه فى (الامل) وذكر من أوصافه انه كان شاعرا منشيا أديبا وله (نظم تلخيص المفتاح) قال وتوفى ۱۰۸۰ ثم أورد جملة من شعره وكان تلميذ البهائى.

(۶۴۷۰: ديوان محمد بن محمد بن داود المؤذن الجزينى أو شعره) ترجمه فى (الامل) وذكر انه ابن عم الشهيد، وكان من تلاميذ الشيخ ضياء الدين على بن الشهيد الأول وهو كان فاضلا جليلا نبيلا شاعرا.

(۹۸۹)

مفاتيح البحث: كتاب كشف الظنون لحاجى خليفة (۱)، الشيخ الحر العاملى (۱)، العلامة الشيخ كاشف الغطاء (۱)، محمد بن محمد بن الحسن الطوسى (۱)، محمد بن محمد بن الحسين (۱)، محمد بن محمد بن داود (۱)، موسى بن جعفر (۱)، الشريف الرضى، أبو الحسن محمد بن الحسين (۱)، نجيب الدين (۱)، محمد بن محمد (۱)، القرآن الكريم (۱)، الشهادة (۱)، الوفاة (۲)، الأذان (۱)

صفحه ۳۰۴

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحة ۹۹۰

(ديوان محمد بن محمود البلخى) المعروف ب (بدايعى بلخى) كما مر فى ص ۱۲۷ طبع له (پند نامهء انوشروان) فى ۲۰۰ بيت، مع مقدمة سعيد النفيسى بطهران ۱۳۱۲ ش.

وأصله بالپهلوية، وترجمته بالفارسية منسوبة إلى ابن سينا وقد نظمه بدايعى هذا.

(ديوان محمد بن مكى الشهيد أو شعره) ترجمه فى (الامل) ونقل عن (نقد الرجال) ترجمته إلى قوله: وله شعر جيد، ثم أورد بعضه وذكر كيفية شهادته فى ۷۸۶ ومن شعره ما حكاه فى مجلد إجازات البحار ص ۱۵ عن خط الشيخ محمد الجبعى نقلا عن خط الشهيد وهو (تتميم شعر ابن الجوزى) ومر فى ص ۵۶۰.

(دیوان محمد بن مؤید البغدادی) من بغدادک بخوارزم. ومنشی السلطان تکش.

ترجمه فی (لب ۶) وهو صاحب (التوسل إلی الترسل) الذی طبعه احمد بهمنیار فی ۱۳۱۵ ش.

ومر بعنوان لقبه بهاء الدین البغدادی فی ص ۱۴۳ ومر فی ص ۹۶۰ اخوه مجد الدین البغدادی.

(۶۴۷۱: دیوان محمد بن نصار) ویقال له النصاریات وهو بلغة الحسکة العربیة المکسرة الدراجة فی العراق الجنوبی والوسطی وهو متداول یقرأ علی منابر القراء. وقد طبع فی النجف والحق به بعض اشعار اخر لسائر الشعراء.

(۶۴۷۲: دیوان محمد بن نصیر) جمال الدین افتخار الملک، من ملازمی ملوک الجبال کما وصفه فی (لب ۶) وقال إن له (مجلس آرای شهابی) صغیر الحجم عظیم الفائدة.

(دیوان محمد بن هانی الأندلسی) هو الشیخ أبو القاسم الأندلسی. ترجمه فی الامل وقال له دیوان شعر حسن وشعر کثیر فی مدح الأمیر وعده ابن شهرآشوب فی (المعالم) من شعراء أهل البیت مر فی ص ۳۳.

(دیوان محمد بن یوسف) ابن علی بن کنبار البلادی البحرانی تلمیذ الشیخ سلیمان بن عبد الله المأحوزی مر فی ص ۲۸ بعنوان ابن کمبار. وأورد الشیخ لطف الله الجد حفصی بعض مراثیه فی مجموعته التی کتبها لنفسه بخطه الجید فی ۱۲۰۱ والموجودة عند الیعقوبی فی النجف. وقد ذکره فی (کشف الحجب) أیضا.

(۶۴۷۳: دیوان محمد بن یوسف) الخطی المولد البحرانی المسکن. ترجمه معاصره

(۹۹۰)

مفاتیح البحث: دولة العراق (۱)، مدینة النجف الأشرف (۲)، مدینة طهران (۱)، سلیمان بن عبد الله (۱)، محمد بن هانی (۱)، ابن شهرآشوب (۱)، جمال الدین (۱)، محمد بن یوسف (۲)، محمد بن نصار (۱)، محمد بن نصیر (۱)، محمد بن مکی (۱)، الشهادة (۲)

صفحه ۳۰۵

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحة ۹۹۱

الشیخ الحر فی (الامل) وقال ماهر فی أکثر العلوم من الفقه والکلام والریاضی أدیب شاعر.

(دیوان محمد اخباری) راجع دیوان محمد بن عبد النبی النیشابوری.

(دیوان محمد أدائی) مر فی ص ۶۳.

(۶۴۷۴: دیوان میرزا محمد أردبیلی أو شعره) کان من الأطباء الشعراء فی القرن الحادی عشر. أدرکه المیرزا صائب فی أردبیل وکتب عنه فی بیاضه أربعة عشر بیتا.

ذکرها فی (دجا ص ۳۲۸).

(۶۴۷۵: دیوان محمد ارتضا علی خشنود) ابن مصطفی علی خان الهندی. ولد ۱۱۹۸ وجلس للقضاء مکان والده فی ۱۲۴۴ وله تصانیف واشعار. ترجمه فی (نتایج ص ۲۴۰).

(دیوان محمد استرآبادی) ترجمه سام میرزا فی (تس ۴ ص ۷۸) ویأتی بتخلصه (مشربی).

(۶۴۷۶: دیوان محمد استرآبادی أو شعره) هو أخ الحاج میرزا یحیی المستوفی فی عصر السلطان فتح علی شاه. ترجمه معاصره ومصاحبه رضا قلی هدایت فی (مع ۲:

ص ۴۵۱) وأورد شعره:

نمیدانم ز منع گریه مقصد چیست ناصح را * دل از من، دیده از من، أشک از من، آستین از من (۶۴۷۷: دیوان محمد إسماعیل ابجدی) ملک الشعراء. توفی فی ۱۱۹۲ طبع له (مودتنامه) نظما باهتمام محرم حسین محوی اللکهنوی فی مدراس ۱۹۴۴ م. فی ۴۰۸

ص. مع مقدمة انگليزية، و (زبدة الأفكار) في ١٩٥١ م.

(ديوان محمد اصطهباناتي) المولد والشيرازي المقر والمدفن المتخلص (عارف) مر في ص ٦٦٥ وهو غير المولى شاه محمد الدارابجردي المذكور في ص ٤٩٧ فإنه استشهد في الهند وتخلصه (شاه) كما.

(ديوان محمد أصفهاني) المتخلص (سخن) كما في ص ٤٣٤ قال في (نتايج ص ٣٥٣) انه توفي ١٢١۶.

(٩٩١)

مفاتيح البحث: محمد بن عبد (١)، الهند (١)، المنع (١)، الحج (١)، الطب، الطبابة (١)

صفحه ٣٠۶

الذريعة - آقا بزرگ الطهراني - ج ٩ق٣ - الصفحة ٩٩٢

(ديوان محمد اقبال) راجع ديوان اقبال لاهوري في ص ٨۶.

(۶۴٧٨: ديوان محمد امامي أو شعره) ترجمه في (مجن ١ ص ١۴ و ١٨٩) وذكر حسن طبعه وبلوغه رتبة قاضي القضاة بخراسان وأورد شعره المشهور في هراة وقال توفي بالطاعون في شوال ٨٣٨ ودفن بمقابر الامامي في گازرگاه. وفي نسخة لقبه (فردي).

(ديوان محمد امين إسرائيلي) كما في (نتايج ص ٨٢) مر بعنوان امين ص ١٠۵.

(ديوان محمد امين تبريزي) راجع دلسوز تبريزي في ص ٣٢٨.

(ديوان محمد امين تركمان) المذكور في ص ٣۴٢ بتخلصه ذوقي كاشاني. قال في (نتايج ص ٢۵٨) انه توفي ٩۴٩.

(۶۴٧٩: ديوان محمد امين جرپادقاني أو شعره) ترجمه وأورد شعره في (هميشه بهار).

(۶۴٨٠: ديوان السيد محمد الأمين العاملي) ابن السيد أبي الحسن موسى الحسيني العاملي أبي طائفة الأمين بالشام والجد الاعلى للسيد محسن بن عبد الكريم بن علي بن محمد الأمين. ترجمه سيدنا الحسن في (تكملة الامل) وذكر ان ديوانه كبير. ومر السيد محسن في ص ١٠۴.

(۶۴٨١: ديوان محمد ايزدي) وهو الشيخ محمد بن عبد الله البوشهري المتوفى ١٣٢٢ طبع له (حسن نامه) في ١٣٠٨ في بمبئي.

(۶۴٨٢: ديوان محمد امين مشهدي أو شعره) كان طبيبا شاعرا ترجمه وأورد شعره في (خص ٨ ص ٢۶٨).

(۶۴٨٣: ديوان محمد امين همداني أو شعره) هو ابن كلانتر قصبة (تومي) بهمدان. ترجمه وأورد شعره في (خص ٨ ص ٣٠٠).

(۶۴٨۴: ديوان الميرزا محمد ايواوغلي) من جند سلطان حمزة ميرزا ابن الشاه طهماسب. كان ينظم بالتركية والفارسية ويكتب شعره وينقش بماه الذهب واللاجورد ترجمه الصادقي في (خص ٧ ص ١٢۶) بعنوان مير محمد ايواغلي، وعنه في (دجا ص ٣٢٩) كما مر.

(٩٩٢)

مفاتيح البحث: شهر شوال المكرم (١)، محمد بن عبد الله (١)، عبد الكريم (١)، خراسان (١)، الشام (١)

صفحه ٣٠٧

الذريعة - آقا بزرگ الطهراني - ج ٩ق٣ - الصفحة ٩٩٣

(۶۴٩۵: ديوان محمد باقر آگاه أو شعره) من شعراء مدراس وأصله من بيجاپور ولد ١١۵٨ وتوفي ١٢٢٠ أورد شعره وترجمته في (نتايج ص ٩٣).

(۶۴٨۶: ديوان محمد باقر جعفري أو شعره) هو ابن زين العابدين منشى مظفر الدين شاه ولد ١٢٧٩ ش. وقتل رميا بالرصاص في ١٣١١ ش. نشر ثلاثة جرائد (مكافات) و (انقلاب سرخ) و (صيحة) وفيها اشعار كثيرة له. كان لقبه (جعفري) ثم بدله إلى (إيران بان). ترجمه

فی (تاریخ جرائد ومجلات إیران).

(دیوان محمد بدخشی) هاجر إلی هراة لتکمیل المعارف وصار محبوب القلوب وصار ماهرا فی المعما وکتب رسالة فیه. قال فی (مجن ۳ ص ۶۰ و ۲۳۴) انه المربی لمولانا کامی الأوبهی من صغره. وترجم فی (بابرنامه) کما نقل عنه براون فی ۳: ۵۲ ومر فی ص ۱۲۷.

(۶۴۸۷: دیوان محمد پاشا) ابن إسکندر پاشا ترجمه الصادقی فی (خص ۳ ص ۳۳) وقال ما رأیت فی جمیع البلاد مثله فی الحب للإیرانیین ولا نظیره، وذکر قدرته التامة فی العربی والفارسی والترکی وأورد مطلع قصیدته فی أربعین بیتا بقافیة کربلا التی أنشأها فی بعض لیالی عاشورا حین مشیه مع الصادقی إلی زیارة سید الشهداء، وکان یملیها إلی بعض ملازمیه ویرتبها فی الصباح. والمطلع:

آمد بجوش خون شهیدان کربلا* گلها شکفت باز ببستان کربلا (دیوان محمد پهلوان أو شعره) وهو أبو سعید ملازم المیر علی ومصاحبه. مر فی ص ۱۶۰ وترجمه فی (مجن ۴ ص ۸۹ و ۲۶۴) وذکر انه استخرج اسم علی من قول الخواجة حافظ الشیرازی: [الا یا أیها الساقی..].

(۶۴۸۸: دیوان محمد تبادکانی) المدفون فی خیابان هراة، خلیفة الشیخ زین الدین الخوافی له (تخمیس البردة) و (شرح منازل السائرین) للخواجه عبد الله الأنصاری. ترجمه فی (مجن ۲ ص ۲۷ و ۲۰۲) وذکر شعره الفارسی وقال فی کشف الظنون انه توفی ۹۰۰ وانه ابن صافی.

(۶۴۸۹: دیوان محمد تبریزی) من المعاصرین. طبع له (پروانه وشمع) منظومة فارسیة فی ۱۳۱۰ ش. فی ۳۲ ص.

(۹۹۳)

مفاتیح البحث: دولة ایران (۲)، مدینة کربلاء المقدسة (۳)، زیارة عاشوراء (۱)، البدخشی (۱)، القتل (۱)، الزیارة (۱)، الشهادة (۱)

صفحه ۳۰۸

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحة ۹۹۴

(۶۴۹۰: دیوان محمد تبریزی أو شعره) ترجمه فی (دجا ص ۳۲۹) نقلا عن (صبح گلشن) وأورد شعره.

(۶۴۹۱: دیوان میرزا محمد تبریزی) الموصوف بالعالم الأدیب الفاضل، فی أول تقریظه ل (فرهنك خداپرستی) المطبوع ۱۲۸۱ لمحرم یزدی، فی اثنی عشر بیتا من الشعر العربی الذی یشبه الهائیة الأزریة.

(دیوان شیخ محمد تبریزی) کان شیخ الاسلام بشیراز وشیخ الطریقة أیضا، ومریدیه یکتبون دیوانه بخط جید وتذهیب لطیف یرغب فی مطالعته النفوس.

وکان مصاحبا مع مولانا الجامی فی سفر الحج وتوفی بعد المراجعة ودفن فی جوار إبراهیم الأدهم. کذا ترجمه فی (بهش ۲ ص ۴۰۱) بتخلصه (جمالی).

(۶۴۹۲: دیوان محمد تحصیلی) له (نصاب أصول متری) منظومة فارسیة فی تطبیق المقائیس القدیمة مع الأوزان المتریة الجدیدة. طبع بطهران ۱۳۱۵ ش.

فی ۴۲ ص.

(۶۴۹۳: دیوان محمد تغلقشاه أو شعره) وهو السلطان الخلجی الهندی. ترجمه فی (مع ۱ ص ۵۵) وأورد شعره.

(دیوان محمد تقی اندجانی) راجع دیوان پردل.

(۶۴۹۴: دیوان السید محمد ثقة الاسلام) اسمه (مشکاة الأنوار) (۶۴۹۵: دیوان محمد جابر) ابن الحاج طالب آل صفا العاملی المتوفی ۱۳۶۴ ذکره فی مقاله فی مجلة العرفان.

(۶۴۹۶: دیوان محمد جامی أو شعره) وهو أخ عبد الرحمان الجامی وکان شاعرا موسیقارا أورد شعره فی (مجن ۱ ص ۲۳ و ۱۹۷) وقد رثاه الجامی بقصیدهٔ.

(دیوان محمد جان مشهدی) المتخلص (قدسی) مر بتخلصه.

(۶۴۹۷: دیوان محمد جرجانی أو شعره) ترجمه سام میرزا فی (تس ۲ ص ۴۹) وذکر انه بعد اکمال تحصیلاته فی العراق، هاجر إلی إیران ونزل فی کاشان مشتغلا بالتدریس والإفادهٔ للناس إلی أن توفی بها ۹۴۵ وکان ینظم الشعر ولا سیما المناقب وذکر شعره.

(۹۹۴)

مفاتیح البحث: دولهٔ ایران (۱)، دولهٔ العراق (۱)، کتاب الأزریهٔ للشیخ الأزری (۱)، مدینهٔ طهران (۱)، عبد الرحمان (۱)، الحج (۲)، الوفاهٔ (۱)

صفحه ۳۰۹

الذریعهٔ - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحهٔ ۹۹۵

(دیوان محمد جعفر) مر بعنوان شعله.

(۶۴۹۸: دیوان محمد جعفر مشهدی أو شعره) هو ابن محمد علی کوکلتاش الذی کان حاکم مشهد خراسان أورد شعره فی (مجن ۵ ص ۱۱۲ و ۲۸۴).

(۶۴۹۹: دیوان محمد جمال) هو السید محمد الهاشمی ابن السید جمال الدین الگلپایگانی المولود بالنجف ۱۳۳۲ مؤلف کتاب (الأدب الجدید) المطبوع ۱۳۵۷ الذی جمع فیها ست وعشرون ترجمهٔ للشعراء المعاصرین وشعرهم، وفی آخرهم ترجمهٔ نفسه. وترجم هو فی (عصور الأدب ص ۱۶۵).

(دیوان محمد حافظ) مر بعنوان حافظ شیرازی.

(دیوان محمد حسام) کما فی (نتایج ص ۱۷۸) مر محمد بن حسام.

(دیوان محمد حسن) مر بعنوان زلالی وحسن..

(دیوان محمد حسین) مر بعنوان حسین قزوینی.

(۶۵۰۰: دیوان محمد حسین بن محسن) آل شمس الدین المتوفی ۱۰۴۳ جمعه الشیخ محمد رضا شمس الدین وفیه (الغدیریهٔ)).

(۶۵۰۱: دیوان محمد حسین شهرستانی) وهو الحاج محمد حسین بن محمد علی المتوفی بالحائر ۱۳۱۵ له (نون ودوغ) فی قبال (نان وحلوا) طبع ببغداد فی ۵۶ ص و (خوان نعمت) أیضا مطبوع.

(دیوان محمد حسین شهریار) التبریزی له (روح وپروانه) و (قهرمان استالینگراد) مطبوعان. ومر بتخلصه شهریار.

(دیوان محمد حسین قاجاردولو) البیگلربیگی. له (مختار نامه) نظمه فی ۱۳۰۵ فی قصص المختار بن أبی عبیدهٔ الثقفی وتوجد نسخته فی المکتبهٔ (الملیهٔ) کتبت ۱۳۰۹ برقم ۱۸۲ ف.

(۶۵۰۲: دیوان محمد خاتونی) وهو الشیخ شمس الدین أبو المعالی محمد بن سدید الدین علی بن شهاب الدین أحمد بن نعمهٔ الله بن خاتون العاملی العیناثی تلمیذ الشیخ البهائی ومترجم أربعینه الذی فصلناه فی ج ۴ ص ۷۶ وذکرنا حیاته إلی ۱۰۵۵ لکن رأیت بعد ذلک نسخهٔ من ترجمهٔ الأربعین أهداها المؤلف إلی الأمیر روح الله

(۹۹۵)

مفاتیح البحث: المختار بن أبی عبیدهٔ الثقفی (۱)، مدینهٔ النجف الأشرف (۱)، الشیخ البهائی (۱)، أحمد بن نعمهٔ الله (۱)، محمد الهاشمی (۱)، جمال الدین (۱)، خراسان (۱)، الشهادهٔ (۱)، الحج (۱)، الوفاهٔ (۱)

صفحه ۳۱۰

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحة ۹۹۶

فی ۱۰۵۶ فیظهر وفاته بعد التاریخ. وقد ترجمه النصر آبادی فی (نر ۶ ص ۱۵۹) وذکر وفاته فی دکن ووصیته إلی الرجل الصالح الموسوم بمیرزا أسد والمتخلص (عریان) فحمل هو أثاثه إلی إیران وسلمها إلی ورثته بشهادة جمع انا واحد منهم، وأورد شعره الفارسی فی (تش ص ۱۸۶).

(دیوان محمد خاله) البغدادی کما فی (تش ص ۱۶۸) مر بعنوان خاله فی ص ۲۸۵.

(دیوان محمد خجندی) جاء شعره فی (پژمان ص ۹۸ و ۵۵۳) بعنوان محمد ترکستانی ومرخجندی.

(۶۵۰۳: دیوان محمد خرسانی) ترجمه فی (مجن ۴ ص ۲۸۰ وص ۱۰۶) وذکر انه اخذ الطریقة من المولی محمد التبادگانی المذکور فی ص ۹۹۳ کان صائم الدهر وحج ماشیا وذکر شعره ومر درویش محمد خراسانی.

(دیوان محمد خلقی) وهو المیرزا محمد بن المیر یوسف المذکور فی ص ۳۰۰.

(دیوان محمد خلوص) ذکر فی (نتایج ص ۲۲۳) ومر فی ص ۳۰۱.

(دیوان محمد خلیفه) مر بعنوان عاجز سرابی.

(دیوان محمد خندان) الخطاط فی خراسان. ترجمه فی (مجتس ۶ ص ۱۴۸) وأورد شعره.

(دیوان شاه محمد دارابجردی) المذکور بعنوان شاه دارابجردی ص ۴۹۷ ترجم فی (صبح گلشن) وذکر انه من العلماء ونزل إلی بلاد الهند واستشهد فیها وکان یتخلص فی شعره (شاه) وذکره النصرآبادی فی (نر ۶ ص ۱۸۶) بعنوان ملا شاه محمد الدارابی وذکر انه کان سنین فی طلب العلم وهاجر إلی بلاد الهند قبل سنین وکان یرسل منها إلی جیرانه وغیرهم من سائر الناس والفقراء أموالا کثیرة حتی رجع من الهند هذه السنة (وتألیف التذکرة حدود ۱۰۸۳) وهو یصل بره واحسانه إلیهم کما کان فی الهند وهو مشغول بتألیف (تذکرة الشعراء) وله اطلاع بالعلوم وذکر بعض شعره، ولم یذکر بقیة أحواله وکانه رجع أیضا إلی الهند واستشهد فیها بعد التاریخ کما فی (صبح گلشن) فهو مقدم قلیلا علی المولی شاه محمد الاصطهباناتی

(۹۹۶)

مفاتیح البحث: دولة ایران (۱)، خراسان (۱)، الهند (۵)، الحج (۱)

صفحه ۳۱۱

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحة ۹۹۷

المولد والشیرازی المقر والمدفن، الذی کان من العلماء الاجلاء بشهادة تلامیذه وتصانیفه وتوفی بشیراز حدود نیف و ۱۱۳۰ وتخلصه عارف کما مر فی العین.

(۶۵۰۴: دیوان محمد خان داغستانی أو شعره) ترجمه معاصره النصرآبادی فی (نر ۲ و ۱۵ ص ۴۲ و ۵۳۴) وأطراه وذکر انه فی خدمة الشاه عباس الثانی وأورد بعض اشعاره.

(۶۵۰۵: دیوان محمد رحیم میرزا) القاجار. له منظومة (ضیاء العین فی مراثی الحسین) نسخة منه فی ۱۰۱ ص. کتبت فی ۱۲۶۶ عند (فخر الدین النصیری).

(۶۵۰۶: دیوان محمد رضا چرخ تاب أو شعره) کان من مشهد خراسان. ترجمه وأورد شعره فی (مطلع ۲: ۴۴۳) ومر رضا ورضائی المشهدیان.

(۶۵۰۷: دیوان محمد رفیق) له منظومهٔ (غزوه‌ء خیبر) ینقل عنه فی مقدمهٔ (وقایع الصفین) الذی هو الجزء الثالث من کتاب (نظم المجالس) لمحمد محسن عاصی رشتی المذکور فی ص ۶۷۳ ویأتی بعنوان (دیوان محمد محسن عاصی).

(دیوان قاضی محمد رهی) مر فی ص ۳۹۵.

(۶۵۰۸: دیوان محمد زهری) طبع دیوانه باسم (جزیره) فی ۱۳۳۴ ش. فی طهران فی ۲۳۰ ص.

(۶۵۰۹: دیوان محمد الزیات) وهو الوزیر محمد بن عبد الملک الزیات. نسخهٔ منه علیها تملک بتاریخ ۴۵۴ موجودهٔ عند (فخر الدین النصیری ۲۵۳).

(۶۵۱۰: دیوان محمد ساروی أو شعره) اشتغل بتحصیل العلوم ولما ترقی امره تقرب عند محمد شاه المعروف بخواجه المقتول ۱۲۱۱ ودفن فی النجف وألف باسمه تاریخا بنحو جدید سماه (تاریخ محمدی) وقد ینظم الشعر ترجمه فی (مع ۲ ص ۴۵۱) وأورد شعره.

(۶۵۱۱: دیوان محمد سبزواری أو شعره) وهو من کسکن من محال سبزوار.

ترجمه وأورد غزله فی (تش ص ۸۰).

(۶۵۱۲: دیوان حاجی محمد سمرقندی أو شعره) ترجمه وأورد شعره فی (تش ص ۳۳۳).

(۹۹۷)

مفاتیح البحث: مدینهٔ النجف الأشرف (۱)، مدینهٔ طهران (۱)، خیبر (۱)، محمد بن عبد (۱)، خراسان (۱)، الشهادهٔ (۱)

صفحه ۳۱۲

الذریعهٔ - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحهٔ ۹۹۸

(دیوان محمد شرفی) المذکور فی ص ۵۱۷ قال (تس ۷۴) أنه کان بیده أمور عمدهٔ الملک الشاه نعمهٔ الله ووصفه بقوله حقایق پناه الظاهر فی کونه حیا فی زمن تألیفه ومن قرابته لشرف الدین یظهر ان الشرفی بالفاء نسبهٔ إلیه والقاف الواقع فی الطبع غلط وکذا وقع الغلط فی (خص ۳ ص ۵۹) للصادقی المؤلف ۱۰۱۶ ذکره بعنوان مولانا محمد شرقی وذکر تخلصه (نیازی) وانه کان راتقا فاتقا لأمور الشاه نعمهٔ الله (باقی) جنت مکان فیظهر ان تخلص الشاه نعمهٔ الله هذا (باقی) وانه توفی قبل تألیف الصادقی وکان حیا زمن تألیف سام میرزا وفاتنا ان نذکر (باقی) هذا فی محله وانما ذکرنا فی ص ۱۲۴ المیر عبد الباقی الشهید ۹۲۰ وما فی بعض نسخ (مجمع الخواص) محمود شرفی بدل محمد فمن غلط النسخهٔ لان سام میرزا سابق علیه وقد ترجمه بعنوان محمد.

(۶۵۱۳: دیوان محمد شغانی أو شعره) کان کثیر الاشتغال بالشعر وکان من أولاد الوزراء کما ترجمه معاصره فی (لط ۱ ص ۱۷) وفی بعض نسخه محمد علی بدل محمد أقول لا یوجد من الأسماء المرکبهٔ قبل القرن التاسع الا قلیلا لکن فیه وما بعده کثیر فلعل هذا منه. ثم انه ذکر شعرا واحدا له.

(۶۵۱۴: دیوان محمد شارختی أو شعره) قال معاصره فی (مجن ۴ ص ۹۹ و ۲۷۶) انه نشأ بهرات وأورد شعره.

(۶۵۱۵: دیوان محمد شهرستانی أو شعره) وهو شمس الدین محمد ابن المیرزا محمد رضا الشهرستانی. ترجمه النصرآبادی فی (نر ۵ ص ۹۹) وذکر انه من أحفاد المیرزا عنایهٔ الله وسبط المیرزا رفیع الدین الصدر وأورد بعض اشعاره.

(۶۵۱۶: دیوان محمد شیرازی أو شعره) کان من ساداتها وسکن أصفهان ولازم الحزین فترجمه فی تذکرته ص ۱۲۵ وقال کان ماهرا فی السیاق خطاطا ومات قبل ثلاثین سنهٔ.

(دیوان محمد صاحب) راجع دیوان محمد طالب.

(دیوان محمد صادق اردستانی) له (بستان السعادهٔ) طبع بطهران فی ۱۳۱۷ ومر بعنوان روشن فی ص ۳۹۰ و ج ۳ ص ۱۰۶.

(۶۵۱۷: دیوان محمد صادق أصفهانی أو شعره) وهو ابن الحاج حسین علی ولد

(۹۹۸)

مفاتيح البحث: مدينة إصفهان (۱)، مدينة طهران (۱)، شمس الدين محمد (۱)، الشهادة (۱)، الحج (۱)

صفحه ۳۱۳

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحة ۹۹۹

بها فی ۱۲۸۲ ش. أورد شعره فی (شعرای معاصر أصفهان ص ۴۲۳).

(ديوان محمد صادق هندی) قال فی (سرخوش ص ۶۸) ان له (ساقينامه) ومر بعنوان صادق هندی فی ص ۵۸۱ وكذا فی (هميشه بهار).

(۶۵۱۸: ديوان محمد صالح كرمانشاهی) واسمه السيد محمد صالح الحسنی النعمة اللهی الملقب (حيرانعلی شاه) و (صارم السلطنة) طبع ديوان غزله باسم (كنز العرفان) فی ۱۰۷ ص. فی ۱۳۲۴ ش بطهران.

(۶۵۱۹: ديوان محمد صدر أو شعره) وهو تقی الدين محمد بن جمال الدين الصدر المتوفی فی سفر الحج فی قدس الخليل فی ۹۴۴ ترجمه سام ميرزا فی (تس ۲ ص ۲۳) (ديوان محمد صديق يزدی) مر بتخلصه آزاد كما ترجمه آيتی فی (تش يز ص ۲۶۹).

(۶۵۲۰: ديوان محمد صوفی مازندرانی) وهو المولی محمد بن عبد الله الملقب بالصوفی والمتخلص (محمد) كما يظهر من ديوانه الموجود فی بانكی پور فی (۵۳ ورقة) فی ألفی بيت وكذا فی (مع ج ۲ ص ۳۸) ولد بآمل مازندران، وسافر إلی شيراز ثم سافر إلی الحج وبقی فی مكة خمس عشر سنة كل سنة يزور مدينة ثم ساح البلاد الكثيرة فی الغرب وجاء إلی هند مع أبی حيان الطبيب والمولی حسن علی اليزدی فی عهد أكبر شاه حتی سكن گجرات وقال فيه:

مرا گجرات از آن گشته است مسكن * كه از مازندرانم يادگار است وزار الخواجة معين الدين القطب وعبد النبی فخر الزمانی فی اجمير ثم رجع إلی گجرات فی ۱۰۲۴. كان زاهدا تاركا للدنيا. وكان يتهم بالالحاد كما يظهر من تقی الدين الكاشانی. ترجمه فی (ميخانه ص ۳۴۵) و (هدية العارفين ۲: ۲۷۵) و (تش ص ۱۸۰) و (حسينی ص ۱۸۷) وكشف الظنون وله (بتخانه) وهو منتخب من اشعار القدماء فی ستين الف بيت و (ساقينامه) فی ۲۱۸ بيت وديوانه يشتمل علی الف بيت شعر ولكن شعره يزيد علی أربعة آلاف بيت ومات ۱۰۳۵ [= مجردانه يكی شد بحق محمد صوفی] وقال فی صحف إبراهيم ومجمع الفصحاء مات ۱۰۳۸ وفی (خوشگو) ۱۰۳۲.

(۹۹۹)

مفاتيح البحث: مدينة مكة المكرمة (۱)، مدينة إصفهان (۱)، مدينة طهران (۱)، محمد بن عبد الله (۱)، جمال الدين (۱)، الحج (۲)، الموت (۱)، الظنّ (۱)، الزيارة (۱)، الطب، الطبابة (۱)

صفحه ۳۱۴

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحة ۱۰۰۰

(۶۵۲۱: ديوان محمد طالب أو شعره) كان من طلبة العلم وماهرا فی الشطرنج والمعما كما فی (مجن ۳ ص ۷۵ و ۲۵۰) وفی بعض النسخ جاء اسمه محمد صاحب.

(ديوان محمد طاهر شاهجانی) كما فی (نتايج ص ۵۰) مر بعنوان آشنا.

(ديوان محمد طاهر) كما فی (سرخوش ص ۷۲) ولعله طاهر طالقانی المذكور فی ص ۶۴۲.

(۶۵۲۲: ديوان محمد طهرانی أو شعره) كان يتخلص (اديبی) أورد شعره فی (نامهء فرهنگيان) لعبرت.

(۶۵۲۳: دیوان محمد عالم أو شعره) کان من علماء سمرقند ومصاحب الغ بیک وأخیرا نفاه إلی هراة وبها توفی. ترجمه وأورد شعره فی (مجن ۱ ص ۱۵ و ۱۹۰).

(دیوان محمد عباس التستری) مر بعنوان عباس فی ص ۶۷۹. وطبع له (گوهرشاد) مع (آب زلال) و (صحن چمن).

(۶۵۲۴: دیوان محمد عرب) کان مخبطا وله داعیة السلطنة فأخرجه السلطان إلی سیستان وبها توفی. ترجمه فی (مجن ۲ ص ۲۸ و ۲۰۳) نظم لنفسه (شاهنامه) وأورد هناک بیتا منه.

(دیوان السید محمد العصار التبریزی) مر فی ص ۲۷۴ أطراه فی (بهش ۱ ص ۳۵۴) وقبره عند قبر أستاذه المولی عبد الصمد المنجم التبریزی الچرندابی. وله قصاید فی مدح أستاذه.

(دیوان السید محمد العصار الطهرانی) مر فی ص ۷۲۴ وله (خیر الوسائل) أو (شرح گلشن راز) طبع فی مشهد خراسان باهتمام محمود جم المنتسب إلی محمود شبستری.

(۶۵۲۵: دیوان محمد علی اسلامی) وهو الدکتور محمد علی اسلامی. طبع له منظومات (چشمه) و (گناه) فی ۱۳۳۵ ش. وغیرها بطهران.

(۶۵۲۶: دیوان محمد علی أنصاری) وهو ابن محمد حسین القمی. طبع له (نهج البلاغهء منظوم) فی ست مجلدات و (خزائن المراثی) أو (شورهای فروزان) فی ۱۳۵۸ و (دریای نور) فی ۱۳۶۷.

(۱۰۰۰)

مفاتیح البحث: مدینة طهران (۱)، خراسان (۱)، الشهادة (۱)، القبر (۱)، الطهارة (۳)

صفحه ۳۱۵

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحة ۱۰۰۱

(دیوان محمد علی حزین) المذکور فی ص ۲۳۵. ترجمه فی (نتایج ص ۱۹۸) وطبع کلیاته فی ۱۲۹۳ و ۱۸۹۳ م.

(دیوان محمد علی دولتشاه) مر بعنوان (دولت) فی ص ۳۳۱.

(۶۵۵۷: دیوان محمد علی روحی أصفهانی أو شعره) ولد بأصفهان فی ۱۳۲۸ ونشأ بها وصار نقاشا. ثم تعلم العربیة وانتقل إلی طهران وکان یدرس (المطول) بمدرسة المروی ومات ۱۳۷۲ ودفن بقم. أورد شعره العربی فی (شعرای معاصر أصفهان ص ۴۲۴).

(دیوان محمد علی سروش) المذکور فی ص ۴۴۳. طبع له (شمس المناقب) فی ۱۳۰۰ مع مقدمة حسین قلی وتقریظ (عنقا) الطالقانی المذکور فی ص ۷۷۴.

(۶۵۲۸: دیوان محمد علی عز الدین) العاملی ابن یوسف الحنوی المتوفی ۱۳۰۱ حکاه احمد رضا فی مجلة العرفان العدد ۸ من المجلد ۲.

(دیوان محمد علی مولوی) راجع (محمد هندی).

(دیوان سید محمد عوامل) راجع متقی رازی فی ص ۹۵۷.

(۶۵۲۹: دیوان محمد علی فردوسی ثانی) الخراسانی ینسب نفسه إلی الفردوسی الطوسی. سافر مع نادرشاه إلی الهند ورجع. ذکره گلستانه فی (مجمل التواریخ) وذکر له (نادرشاه نامه) أو (شاهنامهء نادری) ومهدی خان فی (جهانگشا) ومحمد کاظم فی (عالم آرای نادری) وطبع الشاهنامه احمد سهیلی الخوانساری عن نسختی (ملک ۹۱۶) و (حسین النخجوانی) وجعل له مقدمة فی أحواله، طبعه فی طهران ۱۳۳۹ ش. فی ۲۴۱ ص.

(دیوان محمد عوفی) مر فی ص ۷۷۵ وترجمه فی (مع ۱ ص ۵۰۲) استفاد آرزو من تذکرته (لباب الألباب) کما ذکره فی مقدمة

(خزانهء عامره) ولكنه لم يترجمه فيه، مع أنه اخذ الصلة جزاء شعره فى مديح شاه كبود جامه الاسترآبادى.

(۶۵۳۰: ديوان محمد غزنوى أو شعره) واسمه السيد محمد بن ناصر، أخ السيد حسن الغزنوى. ترجمه فى (مع ١ ص ۵۱۰) وأورد قرب ثلاثين بيتا من شعره.

(ديوان ملاـ محمـد فارسـى) البوانـاتى من محال فارس وتخلصه گويا. مر فى ص ۹۳۷ (۶۵۳۱: ديوان محمد فارسـى أو شـعره) هو من دهمل من محال فارس وابن الحاج

(۱۰۰۱)

مفاتيح البحث: مدينة إصفهان (٢)، مدينة طهران (٢)، محمد بن ناصر (١)، الهند (١)، الحج (١)، الوفاة (١)

صفحه ۳۱۶

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانى - ج ۹ق۳ - الصفحة ۱۰۰۲

ملک حسين كان هو وأبوه من أهل العلم والصلاح. ترجمه النصر آبادى فى (نر ۶ ص ۲۰۲) وأورد شعره.

(۶۵۳۲: ديوان محمد فوطه سمرقندى أو شعره) كان بياع الفوطه، وله طبع حسن ترجمه فى (مجتس ۶ ص ۱۵۱) وأورد مطلع غزله.

(۶۵۳۳: ديوان الحكيم محمد القائنى أو شـعره) اسـمه أبو نصـر جعفر بن إسـحاق من أهل (واش). حكى ترجمته فى (مع ١ ص ۵۴۱) عن كتاب تذكرة محمد العوفى وأورد له قرب عشرين بيتا.

(ديوان محمد قاضى خراسانى) مر بعنوان محمد امامى.

(۶۵۳۴: ديوان محمد خان قبيچانى أو شـعره) هو ابن حسـين بيگ. ترجمه معاصـره النصـرآبادى فى (نر ٢ ص ٢٢) وذكر انه كان من المقربين عند السـلطان وعلا قدره حتى صار صدرا له بعد وفات النواب خليفه سـلطان، والحال هو فى ايالة استرآباد وسـمنان وغيرهما. ثم ذكر عدة من أبياته.

(ديوان محمد قزوينى) المذكور فى ص ۲۶۲ وهو الحكيم الشاه محمد بن مبارك القزوينى المتوفى ۹۶۶ كما أرخه كشف الظنون ج ١ ص ١٧۵ وقـد ترجمه فى (الشـقائق النعمانيـة) فى هـامش ص ۳۷۱ وأورد جملـة من تصـانيفه، ولم يـذكر ترجمته لكتـاب (مجالس النفايس) لكن فى كشف الظنون ج ٢ ص ۳۷۸ عند ذكر (مجالس النفايس) تأليف الأمير على شير، قال: ترجمه شاه محمد بن مبارك القزوينى الحكيم بالتركية وهو اشـتباه منه فان أصل المجالس تركى، وهو ترجمه بالفارسـية وفرغ من الترجمة ۹۲۹ وادرج فيه بعض ما نظمه من الشـعر، منها ما ذكره فى (قزمج ٣ ص ٢۵١) من تتبعه لمطلع ملا زيرك بأمر السـلطان سليم فى ۹۲۴ ومنها ما نظمه فى تاريخ فراغه بتاريخ ۹۲۹:

بسـالى كه بأشـد حسـابش * بگوش ملايک نهم عقـد گوهر (۶۵۳۵: ديوان السـيد محمد القطيفى) فى المراثى لسـيد الشـهداء رأيت بعضه المنقول فى بعض المجاميع.

(ديوان محمد قلى) الطهرانى المتخلص بسليم كما مر، والهندى المتخلص آصف مر

(۱۰۰۲)

مفاتيح البحث: كتاب كشف الظنون لحاجى خليفة (٢)، الشهادة (١)، الوفاة (١)

صفحه ۳۱۷

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانى - ج ۹ق۳ - الصفحة ۱۰۰۳

أيضا. وترجم فى (نتايج ص ۴۹).

(۶۵۳۶: دیوان محمد قلیخان الکازرونی أو شعره) ترجمه معاصره فی (مع ۲ ص ۴۵۲) وقال إنه نسب إلی نفسه غزل (یک ودو) [خال بکنج لب یکی، طرهء مشک فأم دو] أقول: ذکرنا فی ص ۹۶ ان ناظم هذا الغزل أم هانی الیزدیة کما ذکر آیتی فی (تش یز: ص ۲۷۵).

(۶۵۳۷: دیوان شاه محمد قورچی أو شعره) وهو الشاعر بالفارسیة والترکیة ترجمه فی (مجتس ۶ ص ۱۶۷) وأورد شعره الفارسی.

(۶۵۳۸: دیوان ملا محمد کاشی أو شعره) وهو مؤلف (أخلاق شاهی) المذکور فی ج ۱۱ ص ۴۴.

(دیوان محمد کاکی) طبع له مثنوی (می ورنگ) بکانپور. ومر فی ص ۸۸۳ بعنوان قطب الدین.

(۶۵۳۹: دیوان شاه محمد کتابدار أو شعره) کان کتابدار للسلطان بابرشاه ترجمه فی (مجتس ۶ ص ۱۶۷) وأورد مطلع غزله.

(۶۵۴۰: دیوان محمد کتف اندجانی أو شعره) ترجمه فی (بهش ۲ ص ۳۸۱) وقال إنه من التجار وأورد شعره.

(دیوان محمد کرمانی) راجع کریم خان فی ص ۹۰۹. وعنایتی کرمانی فی ص ۷۷۲.

(۶۵۴۱: دیوان محمد کسکنی سبزواری أو شعره) کان من الشجعان بها. ترجمه الصادقی فی (خص ۶ ص ۸۱) وأورد مطلعین من شعره. وقطعة فی قتل الخواجة احمد الجامی والمیر حسین التبادکانی، بسؤال عن القاضی فی جام.

(۶۵۴۲: دیوان محمد کشمیری أو شعره) کان نزیل أصفهان وتوفی بها ۱۰۸۳ ترجمه النصر آبادی فی (نر ۶ ص ۱۷۰) وقال إنه من فحول الفضلاء وأورد رباعیة له.

(دیوان محمد کوزه کنانی) مر بعنوان (رحمت) الأصفهانی فی ص ۳۵۶.

(دیوان محمد گیلانی کرجی) المذکور بتخلصه حاجی فی ص ۲۱۹. ترجمه الحزین فی تذکرته ص ۶۰.

(دیوان محمد لاهجی) هو ابن یحیی بن علی الگیلانی. راجع محمد نوربخشی.

(۱۰۰۳)

مفاتیح البحث: مدینة إصفهان (۱)، یحیی بن علی (۱)، القتل (۱)، الکرم، الکرامة (۱)

صفحه ۳۱۸

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحة ۱۰۰۴

(دیوان محمد مجلد) ترجمه کذلک فی (مجن ۲ ص ۴۶ و ۲۱۹) وفی بعض نسخها احمد بدل محمد. وقال إن یمیل کثیرا إلی المعما، وأورد إحدی معمیاته. ومر فی ص ۹۶۶. هذا وقد یذکر (مجلدی) ویراد (مخلدی) الآتی.

(دیوان محمد محسن رشتی أصفهانی) المتخلص (عاصی) وهو ابن محمد رفیع الرشتی. ذکرناه فی ص ۶۷۳ (۱) ورأیت له عند (فخر الدین) (غزوهء خیبر) نظما.

أوله:

الهی بگویم مرا باک نیست * تو دانی مرا فهم وادراک نیست وکتاب (وقایع الصفین) الذی هو الجزء الثالث من کتابه (نظم المجالس) وفی أوله ذکر فهرسا مختصرا لمؤلفاته وأحال التفصیل إلی مقدمة کتابه الآخر (روضهء حسینیه).

وهذا ما ذکره من الأسماء: (درج الدرایج) و (رضوان الآمال) و (بروق اللوامع) و (وسیلة المراد) و (ایقاظات) و (کشایف الاسرار) و (ینابیع الدر) و (کشف الحجب) و (بحر الحکم) و (مرجع الضمایر) فی مجلدین، و (مجمع المعانی) و (أنیس الصالحین) و (مجمع الأذکار) و (أربعین) و (ریاض الأرواض) و (روض الریاض) و (خلاصة الخلاصة) و (جنات عدن) و (کشف المقال) و (درر الأقوال) و (تحفة الأخیار) و (بستان الجعفریة) و (تبیان الأصول) و (بحر المصائب) و (قواعد وفوائد) و (مفاتیح النجاة) و (رسائل الرسائل) و (دره‌ء مضیئه) و (قوانین المصائب)) و (نظم المجالس) فی عدة مجلدات و (بدیهیات) و (بحر المآرب) و (ذریعة الوداد) و (قبلة

الآفاق) و (نسج النسوج) و (وريقات الأنيقات) و (تحفة الأيادى) و (بحر الآمال) و (كنز الأحباب) و (جنة الأمان) و (بحر الامكان) و (مراجع الضمائر) و (سفينة النجاة) و (إجابة المحب) و (ملتمس المحبوب) و (سبيل السبل) و (روضهء حسينيه) ذكر فى مقدمته فهرسا مفصلا عن كتبه و (جامع المسائل) و (هدية الاخوان) و (متروك الأنظار) و (عوالم العوالم)) و (ضياء الذاكرين) و (جامع المصائب فى مجلدين و (لوايح الطرايح) و (منهاج الدين فى أصول الدين) و (كنز الأحزان) و (مرآت الشريعة فى أحكام الشريعة) و (أنيس العباد) و (مرآت المسائل).

(۱) لكن وقع هناك غلطا فسقط كلمة (محمد محسن بن..) فى الطبع فاليصحح.

(۱۰۰۴)

مفاتيح البحث: كتاب سفينة النجاة للسرابى التنكابنى (۱)، خيبر (۱)

صفحه ۳۱۹

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانى - ج ۹ق۳ - الصفحة ۱۰۰۵

(۶۵۴۳: ديوان محمد مذهب كرمانى أو شعره) الشهير بحسن الصورة وحسن الخط والتذهيب وحسن الشعر. ترجمه فى (بهش ۲ ص ۴۰۰) وأورد شعره. قال إنه توفى هو فى شبابه وأبوه وأخوه الذى هو مثله فى اسلامبول بمرض الطاعون فيما بين عشرة أيام.

(ديوان محمد مذهب) له المعما باسم (جليل) فى رباعية ذكرها النصر آبادى فى (نر ۱۵ ص ۵۴۴) ولعله الشاب المتوفى بالطاعون المذكور قبل هذا.

(۶۵۴۴: ديوان مير محمد مشهدى أو شعره) كان نزيل أصفهان. ترجمه النصر آبادى فى (نر ۸ ص ۲۱۰) وذكر ان والده الشيخ محمد على كان صوفيا وجعل ولده نائبا له وتوفى، وأورد شعر ولده المير محمد المشهدى.

(۶۵۴۵: ديوان الشيخ محمد مطر) فى مراثى الحسين رأيت المنقول منه فى بعض المجاميع.

(۶۵۴۶: ديوان محمد معمايى أو شعره) هروى دفن بها. ترجمه فى (مجن ۲ ص ۳۴ و ۲۰۷) وذكر انه لم يجمع تصانيف الأمير خسرو واشعاره ورسائله أحد مثله وكان مشهورا فى المعما، ويقال له (پير معمائى) وأورد له معما باسم (يوسف).

(۶۵۴۷: ديوان محمد معمايى أو شعره) ترجمه وأورد شعره فى (مجن ۲ ص ۳۷ و ۲۱۱) وقال كان صدرا فى زمان بابر ميرزا وسافر مع كيجيك ميرزا إلى الحج ووصفه بأنه رجل لطيف ظريف سنى المذهب مؤدب، خدم السلاطين واتخذه السلطان ميرزا بابر صدرا وبعده أيضا كان محترما عند السلاطين. وحين كان فى شيراز بنى قبة على مرقد الخواجة حافظ الشيرازى، وأضاف الميرزا بابر هناك فكتب بعض الظرفاء شعرا على حائط القبة رآه الميرزا بابر. ثم أورد معماه باسم (درويش).

(۶۵۴۸: ديوان محمد نائنى أو شعره) وهو الطبيب الماهر الشاعر وله ذوق فى المعما وقد بدل تعريف المعما. ترجمه فى (مجن ۴ ص ۹۹ و ۲۷۶) وأورد شعره. وفى نسخة سماه (أمينى).

(۶۵۴۹: ديوان محمد نجفى أو شعره) هو من سادات النجف. سافر إلى الهند وسجن بقلعة (گوالير) ثم أفرج عنه وجاء إلى إيران. أورد شعره فى (طبق ۲: ۴۹۶) و (تش ص ۱۶۸).

(۱۰۰۵)

مفاتيح البحث: دولة ايران (۱)، مدينة النجف الأشرف (۱)، مدينة إصفهان (۱)، الهند (۱)، المرض (۱)، الوفاة (۱)، الدفن (۱)، الطب، الطبابة (۱)

صفحه ۳۲۰

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحة ۱۰۰۶

(۶۵۵۰: دیوان محمد نصرآبادی أو شعره) وهو ابن المیرزا أسد وجده کان ابن خال النصرآبادی کما ذکره فی (نر ۱۲ ص ۴۵۵) وأورد نیفا وعشرة من شعره.

(دیوان محمد نصیر أصفهانی) مر فی ص ۶۴۶ بتخلصه (طرب) بن هما. وطبع له مثنوی (پیرو جوان) مکررا.

(۶۵۵۱: دیوان مولانا محمد نعمت آبادی) معاصر پهلوان محمد. ترجمه فی (مجن ۲ ص ۲۲۰ وص ۴۶) وذکر انه استکمل فی نظم المعمیات وتوفی ودفن بگازرگاه. وجمعت له (معمیات) بعد وفاته.

(۶۵۵۲: دیوان محمد نقاش هروی أو شعره) کان من المتعینین فی هراة، ذو الید فی فنون الشعر کما ترجمه فی (مجتس ۶ ص ۱۵۴).

(محمد نقیب سبزواری) ترجمه معاصره النصر آبادی وذکر انه من أعاظم سادات سبزوار و (لنقیب) تخلصه فی شعره. ثم أورد عدة من اشعار.

(دیوان سید محمد نوربخش) یأتی بتخلصه (نور بخش).

(دیوان الشیخ محمد النوربخشی) ابن یحیی بن علی اللاهیجی المتخلص باسیری المذکور فی ص ۷۶ کان مجازا من النوربخش وله (شرح گلشن راز) المسمی (مفاتیح الاعجاز) وقبره مشهور فی شیراز. وصرح بدیوانه فی (مع ۲ ص ۳۰) فی ترجمة الشبستری.

توجد کلیات دیوانه ومعه عشرة رسائل کتابتها ۸۸۳ عند (فخر الدین النصیری) ولیس هو اللاهجی المذکور فی ص ۹۴۰.

(۶۵۵۳: دیوان محمد نهاوندی أو شعره) وهو ظهیر الدین من أجلة ساداتها ونزل أصفهان فی ملازمة وقایع نویس. کذا ترجمه معاصره النصر آبادی فی (نر ۴ ص ۹۲) وأورد شعره.

(۶۵۵۴: دیوان محمد نهاوندی) ابن عبد الرحیم النهاوندی المذکور فی محله.

ولد فی النجف عام توجه والده إلی إیران ۱۲۹۱ وبعد ثلاث سنین جاءت به والدته إلی طهران وقت نزول والده بها، فتربی عنده إلی أن توفی والده، فاشتغل علی المدرسین بها فی مدرسة الخان المروی التی کان والده مدرسا بها. وهاجر إلی العراق فی نیف وعشرین وثلاثمأة وحضر أبحاث شیخنا الخراسانی وغیره، وعاد إلی إیران بعد وفات

(۱۰۰۶)

مفاتیح البحث: دولة ایران (۲)، دولة العراق (۱)، مدینة النجف الأشرف (۱)، مدینة إصفهان (۱)، مدینة طهران (۱)، یحیی بن علی (۱)

صفحه ۳۲۱

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحة ۱۰۰۷

أخیه العالم الشیخ محمد حسن نزیل المشهد الرضوی حدود ۱۳۲۹ فنزل هو إلی المشهد فی مقام أخیه إلی أن حج حدود ۱۳۶۰ وزار العراق ورجع إلی المشهد إلی أن توفی بها خامس جمادی الأولی ۱۳۷۱ وطبع من تصانیفه تفسیره الملمع الموسوم (نفحات الرحمان) فی ثلاث مجلدات وله (ضیاء الابصار) فی مباحث الخیار و (سراج النهج) فی مسائل العمرة والحج، ودیوان شعره. وقد استکتبت منه قصیدته المستزاد فی رثاء الحسین الشهید.

(۶۵۵۵: دیوان قاضی محمد ورامینی) معاصر الصفویة. ترجمه فی (مع ۲ ص ۳۹) وأورد رباعیه فی الهجاء.

(۶۵۵۶: دیوان محمد خان وزیر وظائف) فی عصر ناصر الدین شاه. طبع من شعره العربی ما قرظ به (فرهنگ خداپرستی) فی ۱۲۸۱ فی ثمانیة عشر بیتا وهی قصیدة میمیة نظیر قصیدة البردة، تدل علی طول باع ناظمها فی الأدب العربی. ومن أبیات القصیدة قوله فی بیتین مفصولتین:

فتی تفرد فی جمع العلی وغدا * بالرفع مثل المنادی المفرد العلم یا خیر من فی الوری شاعت فضائله * حتی غدا بالعلی نارا علی علم

(۶۵۵۷: دیوان محمد هروی أو شعره) ترجم فی (مجن ۱ ص ۲۳ و ۱۹۷) وذکر انه کان أنیس مولانا عبد الرحمان الجامی وأورد رباعیته وذکر ان قبره فی صفة مولانا سعد الدین الکاشغری وکان موسیقارا ماهرا.

(۶۵۵۸: دیوان محمد هندی) واسمه محمد علی ویتخلص (محمد) نظم (خیابان گلشن) وجمع فیه اللغات الفارسیة علی ترتیب الحروف الهجائیة. وترجمها بالفارسیة وفرغ منه فی ۱۹ رمضان ۱۲۸۲ وطبعه فی ۱۸۷۸ م. بنولکشور فی ۷۱ ص.

(۶۵۵۹: دیوان محمدی خان أو شعره) من الأکراد ترجمه معاصره فی (خص ۱ ۲۰) وأطری شجاعته وأورد شعره.

(۶۵۶۰: دیوان محمد یزدی أو شعره) ترجمه عبرت فی (نامهء فرهنگیان) وأورد شعره بتخلص (طغرا).

(۶۵۶۱: دیوان محمد یوسف هروی أو شعره) هو ابن المیر احمد میرآخور.

(۱۰۰۷)

مفاتیح البحث: مدینة مشهد المقدسة (۱)، شهر جمادی الأولی (۱)، دولة العراق (۱)، ناصر الدین شاه القاجاری (۱)، شهر رمضان المبارک (۱)، عبد الرحمان (۱)، الحج (۲)، القبر (۱)، الشهادة (۲)

صفحه ۳۲۲

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحة ۱۰۰۸

کان ملازم محمد زمان. أورد شعره فی (مجتس ۸ ص ۱۷۲) وفی (مجتس ۲ ص ۱۳۷) قال إن تخلصه (خلقی) ولعله خلطه مع خلقی هروی المذکور فی ص ۳۰۰.

(۶۵۶۲: دیوان محمد یوسف هندی) طبع له منظومة (پیراهن یوسفی) بلکهنو.

(۶۵۶۳: دیوان محمود آملی أو شعره) وهو محمود بن الحسن بن یعقوب بن نصرة بن الحسن الحسینی الآملی محتدا والشیرازی مولدا والشافعی مذهبا. کتب بخطه إجازة فی ص ۱۷ ۱۹ من مشیخة (کنز السالکین) المذکورة فی ۸: ۱۸۷ لصاحب المشیخة ان یروی عن رسائله واشعاره وتاریخ الإجازة ۸ شوال ۸۶۸. والمشیخة الآن موجودة بجامعة طهران کما فی فهرسها ۹: ۷۸۰.

(دیوان محمود أصفهانی) راجع محمود شهر کردی، و (نقاش أصفهانی) و (حفظی) و (فدائی طهرانی) و (محمود ستوده).

(۶۵۶۴: دیوان محمود أصفهانی أو شعره) وهو ابن عباس شیدا المذکور فی ص ۵۶۵. ولد ۱۳۲۳ وطبع بعض شعره فی مجلة (دانشکده) لوالده. وأورد بعضها فی (شعرای معاصر أصفهان ص ۴۲۶). و (دانشنامه) لالفت.

(۶۵۶۵: دیوان محمود أصفهانی) وهو ابن عبد الوهاب تبریزچی. ولد محمود بأصفهان فی ۱۳۱۰. طبع له (گنج سعادت) بطهران ۱۳۳۱ ش. فی ۳۹ ص. وترجم فی (شعرای معاصر أصفهان ص ۴۲۷).

(۶۵۶۶: دیوان محمود بتکچی أو شعره) هو ابن الخواجة شمس الدین محمد البتکچی ومن أقرباء الخواجة منصور البتکچی الجرجانی. کان ماهرا فی النجوم.

أورد شعره فی (مجن ۳ ص ۸۵ و ۲۵۹).

(۶۵۶۷: دیوان محمود برسه) قال فی (لت ۷) انه من شعراء علاء الدولة بنیشابور وباسمه نظم (دهنامه) وذهب إلی خراسان وتقرب عند السلطان محمد البدخشی، ثم عند السلطان أبو سعید وجمع مالا کثیرا ووصف مجلس عیشه المنعقد فی ۸۶۱ وتوفی فی ۸۷۳ وأورد فی (دهنامه) شعرا هی عرش پروردگار میدانش * همچو کوثر هزار میدانش فهو غیر محمود برلاس المذکور فی ص ۱۳۳.

(۱۰۰۸)

مفاتیح البحث: عبد الله بن عباس (۱)، مدینة إصفهان (۳)، مدینة طهران (۲)، شهر شوال المکرم (۱)، الحسن بن یعقوب (۱)، شمس الدین محمد (۱)، خراسان (۱)، البدخشی (۱)

صفحه ۳۲۳

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحة ۱۰۰۹

(دیوان محمود بغدادی) راجع دیوان کشاجم.

(دیوان محمود بهبهانی) مر فی ص ۱۴۶.

(دیوان محمود پهلوان پوریا) راجع دیوان پوریای ولی فی ص ۱۵۹. وترجمه فی (نتایج ص ۵۵۹) و (عشاق ص ۱۳۸).

(دیوان محمود پیرلاس) مر بعنوان برلاس فی ص ۱۳۳.

(دیوان محمود تبریزچی) راجع محمود أصفهانی بن عبد الوهاب.

(۶۵۶۸: دیوان محمود ترکمان) من أبناء امراء ترکمان إیران وکان فی خدمة حسین خان قاجار من امراء الشاه عباس. ثم جاء مع أخیه إلی قندهار وفی حرب مع الصفویة قتل أخیه، ففر إلی کابل وبقی عند خان دوران حاکم أکبر شاه الهندی علی کابل، ثم ترقی امره وجاء إلی أجمیر فلازمه هناك فخر الزمانی الشاعر القزوینی مؤلف میخانه فی ۱۰۲۵ فأورد ذکره فی (میخانه ص ۵۶۳) وقال إن کثیرا من شعره احترق حین حریق بیتی فی بلدة پتنه وکان تخلصه (محمود).

(۶۵۶۹: دیوان محمود جان أو شعره) واسمه الشاه محمود من وزراء السلطان یعقوب وعم الشاه عنایت الله. وتوفی فی عهد الشاه إسماعیل الصفوی، کما ذکره وأورد شعره فی (قزمج ۶ ص ۳۰۴).

(۶۵۷۰: دیوان محمود الجزائری أو شعره) وهو الشیخ محمود من علماء العرب فی أصفهان وتلمیذ الشیخ عبد الله التستری المتوفی ۱۰۲۱ والمستخرج لتاریخ وفاته.

ذکره فی (نر ۳ ص ۴۸۴).

(۶۵۷۱: دیوان محمود الحمصی أو شعره) وهو الشیخ سدید الدین محمود بن علی بن الحسن الحمصی الرازی. أورد شعره فی (الامل) ص ۵۰۹ من الطبعة الأولی نقلا عن صاحب المعالم عن أبیه الشهید.

(دیوان محمود خوارزمی) راجع پوریای ولی.

(دیوان محمود دنبلی) راجع محمود ملك الشعراء.

(۶۵۷۲: دیوان محمود دیلمی أو شعره) کان من أکابر قزوین وینسب نفسه إلی مالك الأشتر. أورد شعره فی (تس ص ۵۶).

(۱۰۰۹)

مفاتیح البحث: دولة ایران (۱)، مدینة إصفهان (۱)، مالك الأشتر (۱)، محمود بن علی (۱)، الخوارزمی (۱)، القتل (۱)، الشهادة (۱)، الحرب (۱)، الوفاة (۱)

صفحه ۳۲۴

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحة ۱۰۱۰

(۶۵۷۳: دیوان محمود ستوده أو شعره) واسمه أیضا محمود ستوده ابن خدارحم چالشتری بن خان بابا. وهم ینسبون بیتهم إلی الحر الریاحی. ولد محمود بأصفهان فی ۱۳۱۰ وأورد شعره فی (شعرای معاصر أصفهان ص ۴۲۵).

(۶۵۷۴: دیوان محمود زهگیر هروی أو شعره) ترجمه سام میرزا فی (تس ۷ ص ۱۹۰) وأورد شعره.

(۶۵۷۵: دیوان محمود سبزواری) الخطاط کان والده الخواجة عماد الدین حسن وجده الشیخ بابا علی خوشمردان صاحب الخانقاه. ترجمه فی (مجن ۴ ص ۲۷۷ ص ۱۰۳) وذکر ان له منظومة فی قواعد ستة من الخطوط سماه (أصول شش قلم) ونظم تاریخه ۸۶۶

بقوله:

چون ((أصل شش قلم) کردم رقم * گشت تاریخش (أصول شش قلم) (دیوان محمود سنجانی) کما فی (نتایج ص ۳۵۷) مر فی ص ۴۹۸ بعنوان شاه سنجان.

(دیوان محمود شبستری) المذکور فی ص ۵۰۶ للشیخ سعد الدین محمود بن امین الدین عبد الکریم بن یحیی الشبستری المتوفی ۷۲۰ أو قبلها أو بعدها بقلیل والمدفون فی بستان گلشن الواقع فی شبستر فی جنب مراده بهاء الدین یعقوب ذکرناه فی ج ۷ ص ۴۲ وله (مرآة المحققین) وغیره مثل (سعادتنامه) أورد بعض اشعاره المشتمل علی بیان أحواله فی (دجا ص ۳۳۵) وله (جواهر الاسرار) الذی فاتنا ذکره. وترجم فی (مع ۲: ص ۳۰) و (نتایج ص ۶۱۵) أیضا. ومر حفیده عبد الله شبستری فی ص ۶۹۶.

(۶۵۷۶: دیوان محمود شهر کردی) ابن محمد هادی. ولد فی ۱۲۸۶ وعمی بصره بالجدری فی طفولته ومات فی ۱۳۵۳ وطبع بعض اشعاره فی مجلتی (ارمغان) و (دانشکده) ترجمه فی (شعرای معاصر أصفهان ص ۴۲۹) و (تذکرهء شعرای چهار محال)).

(۶۵۷۷: دیوان محمود شیرازی أو شعره) وهو الحاج محمود التاجر بن الحاج علی (چکمه دوز) المتوفی ۱۳۱۱ ترجمه فرصت فی (آثار عجم ص ۵۶۷) وأورد شعره.

(۱۰۱۰)

مفاتیح البحث: الحر بن یزید الریاحی (۱)، مدینة إصفهان (۳)، عبد الکریم (۱)، الحج (۲)، الوفاة (۲)، الجنابة (۱)

صفحه ۳۲۵

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحة ۱۰۱۱

و (فارسنامه ۲، ۱۵۱) وهو غیر ساغر المذکور فی ص ۴۱۵.

(۶۵۷۸: دیوان محمود شیرازی أو شعره) وهو أخ محمد باقر وزیر قورچی. سافر بعد موت أخیه إلی الهند وعند الرجوع قتل فی السند. ترجمه وأورد شعره الحزین فی تذکرته ص ۱۲۵.

(دیوان محمود شیرازی) راجع عارفی هروی فی ص ۶۷۱ ومحمود کاشی ومحمود کبکانی.

(دیوان محمود شیوا أو شعره) وهو صمصام السلطان ابن عماد الدولة احمد تندری.

توفی ۱۳۶۱ وطبع له (خردنامه) کما مر فی ص ۱۷۸.

(۶۵۷۹: دیوان محمود صبوری أو شعره) وهو الکاتب فی طهران. ترجمه معاصره سام میرزا فی (تس ۵ ص ۱۵۸) وأورد شعره.

(۶۵۸۰: دیوان سلطان محمود غزنوی أو شعره) وهو ابن سبکتکین. استقل بالملک ۳۸۸ إلی أن توفی ۴۲۱ عن إحدی وستین سنة وطال ملکه ثلاث وثلاثون سنة. ترجمه فی (مع ۱ ص ۵۴) وأورد شعره وقال کان فی عصره أربعمأة شاعر وکلهم مادحیة وقال النفیسی فی مقدمة (سخنان أبو سعید): أن (السلاطین السبعة) یطق علی الغزنوی هذا وأبو سعید وبایزید وسنجر وجنید وادهم والإمام الرضا (ع). ومر سلطان محمود (دیوان محمود فریومذی) راجع ابن یمین فی ص ۳۴.

(دیوان شاه محمود فیروزآبادی فارسی) مر بتخلصه (رفعت).

(۶۵۸۱: دیوان محمود قاجار) لمحمود میرزا قاجار ابن فتح علیشاه (۱۲۱۴ ۱۲۷۱) والمترجم فی (انجمن ۲) ومؤلف (مجمع محمودی) و (سفینهء محمودی) المذکور فی ۱۲: ۱۹۷ وله (صاحب نامه) توجد مع دیوانه فی (المجلس) و (الملک ۲۶۶).

وله (تحفة شاهنشاهی) یوجد فی المکتبة (الملیة ۷۱۸).

(۶۵۸۲: دیوان محمود کاتب أو شعره) ترجمه فی (مجتس ۵ ص ۱۴۸) وذکر أنه ولد بهراة وکان طالب العلم وأورد شعره.

(۶۵۸۳: دیوان محمود کاشی) نزیل شیراز أخیرا والمتوفی بها. ترجمه معاصره سام میرزا فی (تس ۵ ص ۱۵۵) وذکر انه تتبع مثنوی

(دریای أبرار) للأمیر خسرو الدهلوی

(١٠١١)

مفاتیح البحث: الإمام علی بن موسی الرضا علیهما السلام (١)، مدینة طهران (١)، الهند (١)، القتل (١)

صفحه ٣٢۶

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ٩ق٣ - الصفحة ١٠١٢

وأورد مطلعه. وقد رأی سنگلاخ دیوانه بخط شاه محمود النیشابوری فذکره فی (امتحان ١: ١١۶). وترجم أیضا فی (همیشه بهار).

(۶۵٨۴: دیوان محمود کبکانی) المشتمل علی الغزلیات والمدایح والمراثی وغیرها. واسم الناظم المولی حسن وتخلصه (محمود)) أصله من کبکان من محال تنگستان وانتقل أخیرا إلی جم وزیر وبها توفی حدود ١٣١٣ وله اشعار فی مدح (جم) منها قوله بعد نزوله إلیها:

از هر کنار ناله برآمد که از چه رو * محمود از کنارهء ما بر کنار شد ومن قصایده ما سماه (السیف الماضی فی تنبیه القاضی) أرسلها إلی صدیقه المولی إسماعیل الذی کان قاضی العامة فی قریة (گله دار) من قری فال أسیر وفیها قوله:

یا سمی الذبیح قلت مرارا * لک ان لا تتخذ فلانا خلیلا وقد ترجمه مختصرا معاصره المیرزا فرصت فی زمن حیاته فی کتابه (عم ص ٣٧٢) وأورد بعض شعره.

(دیوان الآقا محمود الکرمانشاهی) ابن الآقا محمد علی بن الوحید البهبهانی الحائری نزیل طهران والمتوفی بدژ آشوب شیمران ١٢٧١ وحمل إلی الحائر فی جنب جده البهبهانی. فیه غزلیات و (ساقی نامه) أورد قرب مأة بیت منها فی (مع ٢ ص ۴۵٣) وله (مهیجات الأشواق) فیها شعر کثیر ومر فی ص ١۴۶.

(۶۵٨۵: دیوان محمود کلابی أو شعره) وهو سلطان محمود خان بن أمیر خان الکلابی الترکمان. أورد شعره فی (خص ۵ ص ۶۵).

(۶۵٨۶: دیوان محمود گیلانی أو شعره) کان من امراء خان احمد خان والی گیلان.

ترجمه معاصره سام میرزا فی (تس ۴ ص ٧۵) وأورد رباعیه.

(۶۵٨٧: دیوان محمود لاهجی أو شعره) کان نزیل أصفهان أخیرا مع والده الحاج محمد التاجر اللاهجی. ترجمه معاصره النصرآبادی فی (نر ۵ ص ١٣۴) وأورد بعض شعره وقال إنه یتخلص فی شعره بمحمود.

(۶۵٨٨: دیوان محمود مشکی) من نجباء تبریز. ترجم معاصره سام میرزا فی (تس ۵ ص ١٧١) وقال إنه مسلم عند الشعراء بحسن الطبع ولا سیما فی الغزلیات والقصاید وأورد

(١٠١٢)

مفاتیح البحث: مدینة إصفهان (١)، مدینة طهران (١)

صفحه ٣٢٧

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ٩ق٣ - الصفحة ١٠١٣

مطلعین من غزله:

(۶۵٨٩: دیوان محمود مشهدی) ترجمه فی (الامل) بعنوان مولانا الحاج محمود ابن المیر علی المیمدی المشهدی فاضل عالم صالح عابد ثقة صدوق شاعر معاصر له تصانیف وبعد ذکر تصانیفه قال وله شعر بالعربیة والفارسیة.

(دیوان سلطان محمود میرزا) الشهیر بمحمود غازی فی ما وراء النهر بن السلطان أبی سعید میرزا. مر فی السین.

(۶۵۹۰: ديوان محمود ملك الشعراء) الكاشاني الدنبلي الأصل هو ابن محمد حسين عندليب المذكور في ص ۷۷۲ وهو ابن ملك الشعراء فتح على خان (صبا) المذكور في ص ۵۹۲. ترجم في (المآثر ص ۱۹۶) و (نامهء فرهنگيان) لعبرت وفي (مع ۲ ۶۳۲) قال إن شعره قليل وأورد ۴۰۰ بيت من قصايده ولم يذكر له غزلا ولا تخلصا. ومر له (چهارده بند)) ويأتي له (منشآت) ولقب (ملك الشعرا) كان لجده ولأبيه.

(۶۵۹۱: ديوان محمود نجم آبادي) واسمه الشيخ محمود نظم (متاع الوارثين) المطبوع بطهران ۱۳۲۳ وله مقدمة منظومة لابنه الشيخ محمد حسين النجم آبادي.

(۶۵۹۲: ديوان محمود وراق هروي أو شعره) هو من شعراء العهد الطاهري والصفاري. ترجم في (مع ۱: ۵۱۱) وأورد شعره.

(۶۵۹۳: ديوان محنتي أردبيلي أو شعره) ترجمه معاصره سام ميرزا في (تس ۵ ص ۱۴۵) وأورد شعره وعنه في (دجا ص ۳۳۴).

(۶۵۹۴: ديوان محنتي عظيم آبادي أو شعره) واسمه هري هرناثه من قوم كايته.

أورد شعره في (گلشن ص ۳۸۸) و (مسرت ص ۸۴).

(ديوان محنتي هروي) كما في (لط ۳ ص ۸۴) مر بعنوان محبتي في ص ۹۷۰.

(۶۵۹۵: ديوان محولاتي) وهو الشيخ جواد ابن الشيخ محسن الخراساني المحولاتي نزيل طهران كلها مراثي. طبع باسم (ديوان بينهء رحمت) بطهران في ۱۳۷۵ في ۱۱۸ ص.

(۶۵۹۶: ديوان محوي أردبيلي) المولى عبد العلي. ولد باردبيل ونشأ بشيراز وجاء أصفهان ثم سافر إلى الهند عن طريق هرمز فجاء إلى تته ولازم رستم ميرزا الصفوي (حاكم تته من ۱۰۲۱ إلى ۱۰۲۳) ثم جاء معه في ۱۰۲۴ إلى اجمير فلاقاه هناك

(۱۰۱۳)

مفاتيح البحث: مدينة إصفهان (۱)، مدينة طهران (۳)، الهند (۱)، الجود (۱)، الحج (۱)

صفحه ۳۲۸

الذريعة - آقا بزرگ الطهراني - ج ۹ق۳ - الصفحة ۱۰۱۴

عبد النبي فخر الزماني فترجمه في (ميخانه ص ۵۵۶) وقال كان عمره حينئذ سبع وعشرين سنة، فسافر إلى برهان پور ومات بعد عدة أيام. وقال مرشد البروجردي في تاريخه في قصيدة:

زمن پرسيد دل تاريخ فوتش * بدو گفتم (عجب ياري زما رفت = ۱۰۲۴) ترجمه في (رياض الشعراء) لواله الداغستاني و (مخزن الغرايب) و (تش ص ۲۵) وفهرس ريو ص ۷۳۹ و (فهرس بادلي ۳۷۴) و (دجا ص ۳۳۸) وفي (دجا ص ۳۳۸) وجاء شعره في (مسرت ص ۳۲۹) وتوجد نسخة من ديوانه عند (فخر الدين).

(۶۵۹۷: ديوان محوي استرآبادي أو شعره) واسمه الحاج مولى محمد باقر من الفضلاء العرفاء. ترجمه في (مع ۲ ص ۴۵۱) وذكر انه أذكره في آخر عمره في شيراز وأورد شعره. ثم قال وفيها توفي.

(۶۶۰۰ ديوان محوي أصفهاني أو شعره) ترجمه وأورد شعره في (گلشن ص ۳۸۹).

(۶۵۹۸: ديوان محوي بسطامي أو شعره) كان مصاحبا للخواجه عبد الله مرواريد ترجمه معاصره سام ميرزا في (تس ۵ ص ۱۳۰) وأورد بعض اشعاره.

(۶۵۹۹: ديوان محوي پهلتي أو شعره) وهو ارشاد أحمد بن عبد القادر. كان يتخلص في شعره الفارسي (المحوي) وفي شعره الاردوري (ميكش) تلمذ على أسد (غالب) وامام بخش (صهبائي) أورد شعره في (گلشن ص ۳۸۸). (۶۶۰۰: ديوان محوي خراساني أو شعره) هو من رجال خراسان وهرات.

له طبع حسن وقد یشتغل بالعلم. کذا وصفه فی (مجن ۳ ص ۶۵ و ۲۳۸) وأورد من شعره مطلعین. وقال سنگلاخ انه رأی دیوان محوی فراهی بخط عبدی النیشابوری وذکره فی (امتحان ۱: ۹۷).

(۶۶۰۱: دیوان محوی همدانی) واسمه المیر مغیث من سادات همدان وطالب العلم بها. ترجمه معاصره الصادقی کتابدار فی (خص ۶ ص ۹۱) و (تش ص ۲۵۸) وأورد عدۀ من رباعیاته. وترجمه النصرآبادی فی (نر ۹ ص ۲۵۹) وذکر انه جال بلاد الهند وجاور مکۀ مدۀ ورجع إلی الهند وبها توفی، ورأیت دیوان رباعیاته الذی جمعه

(۱۰۱۴)

مفاتیح البحث: مدینۀ مکۀ المکرمۀ (۱)، خراسان (۱)، الهند (۲)، الحج (۱)

صفحه ۳۲۹

الذریعۀ - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحۀ ۱۰۱۵

آقا باقی أخ آقا خضر وزیر کاشان. ویقال ان شعره مقصور علی الرباعیات. وکلما یوجد غزل باسمه فی السفائن فإنما هو لمحوی الأردبیلی.

(۶۶۰۳: دیوان محوی هندی) وهو مسعود علی خان. طبع بحیدرآباد فی ۱۳۵۴ فی ۱۸۴ + ۹۴ ص. وذکر فی (طبق ۲: ۴۹۹) شعرا لمیر محوی وراجع محوی پهلتی.

(۶۶۰۴: دیوان محیط أصفهانی أو شعره) وهو المیر محمد سعید قتل فی حصار أصفهان أورد شعره وترجمته فی (گلشن ص ۳۹۰).

(۶۶۰۵: دیوان محیط سامانی) وهو المیرزا عبد الله السامانی بن نور الله (عمان) المذکور فی ص ۷۶۹ ابن عبد الله (جیحون) بن عبد الوهاب (قطره) المذکور فی ص ۸۸۶ وذکرنا عمه (دریا) فی ص ۳۲۵ وتوفی محیط فی ج ۱ ۱۳۵۵ فی سامان بأصفهان. وله ولدان عبد الوهاب وسحاب. ذکره لنا المعلم الحبیب آبادی. وترجم أیضا فی (شعرای معاصر أصفهان ص ۴۳۰).

(۶۶۰۶: دیوان محیط فراهانی) للمیرزا معصوم بن المیرزا عیسی قائم مقام المشهور بمیرزا بزرک الفراهانی الطهرانی المتوفی شابا فی ۱۲۳۵) ترجمه فی (مع ۲ ص ۴۷۳) وأورد نیفا وعشرین بیتا من شعره وکذا فی (انجمن ۳).

(۶۶۰۷: دیوان محیط قمی) للمیرزا محمد القمی الوزوائی المتوفی ۱۳۱۷ جمعه المیرزا حیدر علی المتخلص (ثریا) وطبعه فی ۱۳۱۸.

(۶۶۰۸: دیوان محیط مشهدی أو شعره) واسمه محیط الدین خان ساکن لکهنو.

ترجمه وأورد شعره فی (گلشن ص ۳۹۱).

(۶۶۰۹: دیوان محیط نائینی) وهو محمد علی بن محمد باقر. سافر إلی النجف ورجع إلی وطنه وکتب (هلال یکشبه) و (صراط مستقیم) فی رد الشیخیۀ وله دیوان شعر.

ترجمه فی تاریخ نائین ص ۱۹۰.

(۶۶۱۰: دیوان محیطی) الشاعر الحروفی. یوجد عند عباس العزاوی کما ذکره فی (العراق بین الاحتلالین ج ۲ ص ۲۵۱) وأظنه الذی ترجم فی (گلشن شعرا) لعهدی البغدادی کما ذکره أیضا فی ذلک الکتاب ج ۴ ص ۱۳۷ وهو الذی نصب ابنه دفتریا لبغداد فی ۹۹۶.

(۱۰۱۵)

مفاتیح البحث: دولۀ العراق (۱)، مدینۀ النجف الأشرف (۱)، مدینۀ إصفهان (۳)، علی بن محمد (۱)، القتل (۱)، الوفاۀ (۲)، الهلال (۱)

صفحه ۳۳۰

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحة ۱۰۱۶

(۶۶۱۱: ديوان محيى الدين أو شعره) الجامع للفضائل والكمالات والظرافة والمزاحات. ترجمه فی (بهش ۲ ص ۳۹۸) وأورد شعره قال وهو مداح الخواجة نظام الدين احمد الساعدی.

(۶۶۱۲: ديوان الشيخ محيى الدين طريح) النجفی. قال الشيخ الحر فی (الامل) الطبع الأول. ص ۵۰۹ عالم فاضل محقق عابد صالح أديب شاعر له رسائل ومراثی الحسين وديوان شعر، وهو من المعاصرين أقول ديوانه موجود فی النجف. وقد كتب هو بخطه تمام نسبه علی ظهر (الفخرية) تأليف الشيخ الطريحی هكذا محيى الدين ابن الشيخ محمود بن الشيخ أحمد بن الشيخ محمد بن طريح النجفی العزيزی المسيلی.

وتاريخ خطه هذا ۱۱۰۶. وترجم فی (نجوم السماء ص ۱۲۷).

(۶۶۱۳: ديوان محيى الدين بن العربی) محمد بن علی بن محمد الحاتمی (۵۶۰ ۶۳۸) والذی يقال فی حقه (مميت الدين) و (امام المتكلمين) وديوانه كبير طبع فی بولاق ۱۲۷۱ وقد ترجم فی (لس ۱۸۱).

(۶۶۱۴: ديوان محيى شيرازی أو شعره) وهو الواعظ الشهير. ترجمه فی (تس ۵ ص ۱۶۴) وأورد شعره.

(۶۶۱۵: ديوان محيى گيلانی) وهو محيى الدين عبد القادر بن موسی بن عبد الله بن يحيی الگيلانی الحسنی ولد بگيلان فی ۴۷۰ ونشأ ببغداد ويعرف بالغوث الأعظم و (غوث الثقلين) و (جنگی دوست) و (بازالله) و (بازاشهب) واليه ينسب السلسلة القادرية من الصوفية. له (بشائر الخيرات) و (الغنية) و (الفتح الربانی) و (فتوح الغيب) و (الفيوضات الربانية) و (ملفوظات قادرية) و (ملفوظات گيلانی) و (يتخلص فی ديوان شعره الفارسی المطبوع ب (محيی) ومات ودفن ببغداد فی ۵۶۲ والف غلام سرور الهندی (گلدسته كرامات) فی أحوال محيى الدين عبد القادر. وترجم فی الروضات ص ۴۴۱ و (حسينی ص ۳۸۵). و (گلشن ص ۳۸۹) وتوجد نسخة من ديوانه فی (بنگاله).

(۶۶۱۶: ديوان ملا محيی لاری) من تلاميذ المحقق الدوانی ترجمه معاصره سام ميرزا فی (تس ۵ ص ۱۳۰) وأورد عدة من اشعار وترجمه فی (خز ص ۴۰۴) وقال إنه كان من شعراء السلطان يعقوب الذی توفی ۸۹۶ وعمر إلی عصر الشاه طهماسب

(۱۰۱۶)

مفاتيح البحث: مدينة النجف الأشرف (۲)، موسی بن عبد الله (۱)، علی بن محمد (۱)

صفحه ۳۳۱

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحة ۱۰۱۷

وحج البيت الحرام ولما رجع انشاء مثنوی (فتوح حرمين) باسم السلطان مظفر الثانی ابن محمود شاه الأول الملقب بايقرا الذی جلس علی سرير الملك فی احمد آباد گجرات من سنة موت أبيه بايقرا ۹۱۷ إلی أن توفی ۹۳۲ ولما تم المثنوی وعرضه علی السلطان مظفر نال منه بصلة مأة ألف سكندريا. أقول فيظهر ان نظمه للمثنوی كان بين التاريخين المذكورين فی ترجمة (طبقات سلاطين اسلام) لعباس اقبال الآشتيانی. وترجم فی (لارستان كهن ص ۱۹۷) و (ريحانة الأدب) و (گلشن ص ۳۹۰).

(۶۶۱۷: ديوان مخبری همدانی أو شعره) واسمه خانباباخان كان من أعضاء انجمن أدبی بهمدان. أورد غزله باقر ألفت فی (دانشنامه) المطبوع ۱۳۴۲.

(۶۶۱۸: ديوان مختار أصفهانی) مر له (درج مضامين) فی ج ۸ ص ۵۹ منظومة فی التجويد فرغ منه فی ۹۴۹. وشرحه (درر نثار) فی ج ۸ ص ۱۳۹.

(۶۶۱۹: ديوان مختار رشتی أو شعره) جاء شعره فی (گلشن ص ۳۹۲).

(۶۶۲۰: ديوان مختار سبزوارى أو شعره) أورد شعره فى (گلشن ص ۳۹۲).

(۶۶۲۱: ديوان مختار لكهنوى أو شعره) وهو رأى ستيل داس من قوم كايته الهنود. وقد تشيع كما ذكره وأورد شعره فى (گلشن ص ۳۹۱).

(۶۶۲۲: ديوان مختار نهاوندى أو شعره) ترجم الحزين فى تذكرته ص ۱۱۲ رجلين بعنوان ملا مختار النهاوندى وأورد شعرهما.

(۶۶۲۳: ديوان مختار هندى) واسمه سيف الملك مختار توفى ۱۲۱۸ نقل فى (نتايج ص ۶۹۴) عن ديوانه المختصر. ويوجد ديوان مختار فى (بنگاله).

(۶۶۲۴: ديوان مختارى غزنوى) واسمه عثمان بن محمد الحكمى المولود حدود ۴۷۴ والمتوفى قبل ۵۵۵ على الخلاف ما بين ۵۴۴ و ۵۵۴ أو فى ۵۳۵ كما فى (شاهد صادق). كان من مادحى سلاجقة كرمان ومن معاصرى الحكيم سنائى ومسعود سعد ومعزى وغيرهم. كان يتخلص أولا باسمه ثم عدل إلى مختارى. يوجد عدة من نسخ ديوانه عند جلال الدين الهمائى أستاد جامعة طهران و (فخر الدين النصيرى) ومكتبات (المجلس) و (سپهسالار) وغيرها. وقد فصل ابن يوسف خصوصياتها نقلا عن أكثر من

(۱۰۱۷)

مفاتيح البحث: مدينة طهران (۱)، حكم السلاجقة (۱)، جلال الدين (۱)، الحج (۱)

صفحه ۳۳۲

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانى - ج ۹ق۳ - الصفحة ۱۰۱۸

عشرة مصادر فى (فهرس المجلس ۳: ۴۰۳) وأورد فى (مع ۱ ص ۵۹۹ ص ۶۰۶) قرب خمسمأة بيت منه وكذا فى (لت ۲) و (تش ص ۱۱۳) و (حسينى ص ۳۰۶) ومجلة ارمغان ۱۹: ۵۸۴.

(۶۶۲۵: ديوان مير مختوم نيشابورى) المدنى الأصل النيشابورى المولد. تلمذ على شاه قاسم أنوار. نظم (محبت نامه) للمير غياث الدين على ترخان. كفره معاصروه فسجن بأمر شاهرخ وعذب طويلا ثم أفرج عنه ومات فى ۸۳۰. ترجمه وأورد شعره فى (لس ص ۱۸۰) و (مع ۲: ۳۴) و (ض ص ۲۳۶) و (ريحانة الأدب ۳: ۵۰۰).

وفى (مجن ۱ ص ۸ و ۱۸۴) قال إن اسمه السيد محمد ولما خدم قاسم الأنوار سماه بالمير مخدوم وكذا فى (ريحانة الأدب ۴: ۱۳۳) عن (سفينة الشعراء ص ۲۷۲). فلعل مختوم تصحيف. ويوجد ديوان شعر مير مختوم بالتاء عند (فخر الدين النصيرى).

(ديوان مير مخدوم) راجع مختوم بالتاء.

(۶۶۲۶: ديوان مخدوم خبوشانى أو شعره) وهو الحاج محمد من العرفاء فى عهد الشاه إسماعيل وتوفى ۹۳۸ ترجمه وأورده شعره فى (ض ص ۲۰۰) وفى الريحانة عن (مجالس المؤمنين).

(ديوان مير مخدوم شريفى أو شعره) واسمه محمد على بن شمس الدين محمد بن المير سيد شريف الجرجانى المتخلص (أشرف) كما ذكر فى ص ۷۷ ترجمه فى (هفت ص ۲۷۹). قال فى (نر ۱۳ ص ۴۷۲) ان محتشم قال فى تاريخ وفاته فى ۹۹۲:

مخدوم ومطاع أهل عالم گفتم تاريخ شود * (مخدوم ومطاع أهل علم) آمد راست وين انسب بود فلعله غير من قال فى (خص ۴ ص ۴۲) انه اتهم بالتسنن ففر إلى الروم وتقرب عند خداوند گار بها فإنه مؤلف (نواقض الروافض) الذى رده القاضى نور الله فى (مصائب النواصب) وكتب أحواله القزوينى فى (فرهنگ إيران زمين ۱: ۵۷).

(۶۶۲۷: ديوان مخدومه يزدى أو شعرها) ترجمها آيتى فى (تش يز ص ۳۲۹) و (گلشن ص ۳۹۴) وذكر انها كانت فاضلة أديبة شاعرة وأورد بعض شعرها المشتمل على تخلصها وذكر ان اسمها محجوبة.

(۱۰۱۸)

مفاتيح البحث: دولة ايران (١)، شمس الدين محمد (١)، الحج (١)، السفينة (١)

صفحه ٣٣٣

الذريعة – آقا بزرگ الطهراني – ج ٩ق٣ – الصفحة ١٠١٩

(۶۶٢٨: ديوان مخزن كرمانشاهي أو شعره) واسمه عبد المحمد الخطاط المعلم للخط توفى عن ثلاثين بالوباء ١٢۴۶ ترجمه فى (مع ٢ ص ۴۵۶) وأورد قرب عشرين بيتا من شعره.

(۶۶٢٩: ديوان مخصوص طهراني أو شعره) اسمه الميرزا حسين خان المستوفى والملقب (كاتب السلطان) والمتوفى ١٣٣۶ وهو والد الميرزا على الملقب (كاتب الخاقان)) مؤلف (دريچهء أخلاق) المذكور فى ج ٨ ص ١۴٨ وله أيضا (ديباچهء أخلاق) فاتنا ذكره فى محله وله (سراچهء أخلاق) ذكر فى ١٢: ١۶۴ وقد أنشد لى كاتب الخاقان) بعض اشعار والده منها:

بظاهر أر چه بكعبه بسى بيابانست * دريچه يى زحرم در سراچهء جانست طواف كعبهء دل گر ميسرت گردد * بجان دوست كه أين حج قبول يزدانست (۶۶٣٠: ديوان ملا- مخفى رشتى) ترجمه معاصره سام ميرزا فى (تس ۵ ص ١۵٢) وأورد رباعيه فى لطيفة لبنات رشت الناسجات لقطعات من الإبريسم والبايعات لها فى الأسواق. وترجمه النصر آبادى فى (نر ٩ ٢٧٩ ٢٨٠) وأورد له تلك الرباعية أيضا، لكنه قال رأيت نسبتها إلى شاعر آخر أيضا. وفى (گلشن ص ٢٩٣) سماه مخفى لاهجى. و (تش ١۶۴) و (نتايج ص ۶۴٩) و (حسينى ص ٣٠٩) وطبع ديوان مخفى رشتى فى نولكشور كما فى الفهارس.

(۶۶٣١: ديوان مخفى هندى أو شعرها) واسمها نور جهان بيگم بنت اعتماد الدولة هى أخت منيجه زوجة قاسم جوينى المذكور فى ص ٨۶٢. كانت أولا زوجة (شير افكن) وبعد قتله تزوجها عالمگير پادشاه وماتت فى ١٠۵۵ ترجمها وأورد شعرها فى (خيال ص ٨٧ و ٣٣۵) وعنه فى القاموس التركى ثم الريحانة، وكذا فى (حسينى ص ٣٢۴) ومجلة (هلال) الباكستانية ج ۴ العدد ٣: ١٢ ومجلة ٣: ٩۶٩).

(۶۶٣٢: ديوان مخفى هندى أو شعرها) واسمها سليمه بنت گلرخ بيگم بنت همايون پادشاه. وأبوها نور الدين مخفى من النقشبندية. أورد شعرها فى (گلشن ص ٣٩۴).

(۶۶٣٣: ديوان مخفى هندى) واسمها زيب النساء بنت اورنگ زيب پادشاه الهندى

(١٠١٩)

مفاتيح البحث: الجوينى (١)، القتل (١)، الحج (١)، الزوج، الزواج (٢)، الهلال (١)

صفحه ٣٣۴

الذريعة – آقا بزرگ الطهراني – ج ٩ق٣ – الصفحة ١٠٢٠

وأمها كانت دلرس بنت شاهنوازخان الصفوى. ولدت فى ١٠۴٨ وماتت ١١١٣ كانت عالمة أديبة ولم تتزوج حتى ماتت وكانت تشاعر الشعراء. ترجمها فى (تذكرة الخواتين) و (نقل مجلس) و (حسينى ص ٣٢۴) و (هدية العارفين ١: ٣٧۵) و (خيرات حسان ٢: ١٩) و (نتايج ص ٣٠۵) و (از رابعه تا پروين ص ٢٠۴).

وطبع ديوان مخفى بكانپور فى ١۵۶ ص. وبلكهنو ١٢٩٠ و ١٢٩٣ وبلاهور ١٣۴٣ وطبع ۵١ غزلا منها مع الترجمة الانگليزية لمگس لآل بلندن فى ١٩١٣ م. وطبع أيضا (اشكهاى زيب النساء) ويوجد نسخة من ديوانها فى (بنگاله) كما فى فهرسها.

(۶۶٣۴: ديوان مخلدى كرگانى أو شعره) واسمه أبو شريف أحمد بن على ذكره العوفى فى (لب ١) وترجمه سعيد النفيسى فى مجلة (دانشكدهء أدبيات تهران ج ۴ العدد ١ ص ١٨).

(۶۶٣۵: ديوان مخلص) رأيته فى كتب (سيدنا الشيرازى بسامرا) بخط جيد ونسخة نفيسه وخطه شكسته نستعليق أوله:

خوش دل کسیکه دل بغم دلستان دهد * دل برنگیزد از غم أو تا که جان دهد (۶۶۳۶: دیوان مخلص انندرام هندی أو شعره) هو من شاه جهان آباد ترجمه البلگرامی فی (خز ص ۴۲۵) وقال انما ترجمته لأجل انه کان مربی خان آرزو مؤلف (مجمع النفایس) وقد ترجم فیه أستاذ هذا وأورد شعره وقال إنه توفی مخلص فی ۱۱۶۴ ثم أورد البلگرامی جملة من شعره المذکورة فی (مجمع النفایس) وکذا فی (مسرت ۳۵۷).

(دیوان مخلص تفرشی) واسمه مهدی بن مصطفی وکیل لشکر اللاهوتی التفرشی المذکور فی ص ۹۴۰ بلقبه المشهور به فان تخلصه غیر معروف (۶۶۳۷: دیوان مخلص تبریزی) النجفیة المولد ظاهرا والمسماة بزهرا بیگم بنت الفاضل المیرزا احمد آقا المعروف بالمولوی لأنه کان نزیل هند أخیرا. وهی حلیلة المیرزا أبی القاسم بن المیرزا محمود التبریزی النجفی. فارسی فی المدایح والمراثی ولذا سمی (شکوفهء غم) وقد طبع فی النجف ۱۳۵۴.

(۶۶۳۸: دیوان مخلص سهرندی أو شعره) وهو السید احمد حسین بن محمد حسین من خدام محمد پادشاه. أورد شعره فی (گلشن ص ۳۹۴) وعنه فی القاموس

(۱۰۲۰)

مفاتیح البحث: مدینة النجف الأشرف (۲)، أحمد بن علی (۱)، الزوج، الزواج (۱)

صفحه ۳۳۵

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحة ۱۰۲۱

الترکی.

(۶۶۳۹: دیوان مخلص شیرازی أو شعره) واسمه میرزا محمد نبی الدنبلی کان من أهل العلم. ترجمه معاصره فی (مع ۲ ص ۴۴۶) وقال رأیته أو ان شبابه بشیراز وهو من أواسط الشعراء. ثم أورد قرب عشرین بیتا من شعره وکذا فی (انجمن ۴).

(دیوان مخلص قمی) کما فی (تش ص ۲۳۵) وهو الکاشانی الآتی.

(۶۶۴۰: دیوان مخلص کاشانی) المیرزا محمد النراقی الکاشانی القمی اطرای الحزین فی تذکرته ص ۷۷ قریحته وقال إنه یستعمل صنعة الایهام کثیرا. وقد جاء به محمد مؤمن خان شاملو من کاشان إلی أصفهان وصحب هناک الحزین مدة ومات عن ستین سنة ودفن فی الجامع العتیق وأورد شعره نقلا عن دیوانه. ورآی آزاد دیوانه وذکره فی (سرو ص ۱۲۵) وکذا فی (نتایج ص ۶۵۱) و (مسرت ۵۴۵) و (حسینی ص ۳۲۱) و (تش ص ۳۲۵) و (شمع انجمن ص ۴۳۸) وتذکرهء شوشتر ص ۳۹) ویوجد نسخة منه عند الشیخ مهدی شرف الدین بتستر کتابتها قبل ۱۱۵۰ أولها:

الهی پرتو از شمع یقین ده شمع جانم را * بشوی از حرف باطل یک قلم لوح بیانم را ونسخة أخری فی (المجلس) کما فی فهرسها ۳: ۶۶۸ ۶۶۹.

(۶۶۴۱: مخلص کشمیری أو شعره) واسمه قاسم خان الإیرانی الأصل. ولد بکشمیر أورد شعره فی (گلشن ص ۳۹۴).

(۶۶۴۲: دیوان مخلص میربخشی أو شعره) کان من شعراء عهد اورنگ زیب. أورد شعره فی (گلشن ص ۳۹۵).

(دیوان مخلص نراقی) کما فی (تش ۲۳۵) راجع مخلص کاشانی.

(۶۶۴۳: دیوان مخلص نیشابوری) واسمه شاه محمود بن إسحاق الماهر فی النستعلیق وتلمیذ عبدی. ترجمه وأورد شعره فی (گلشن ص ۳۹۴) و (تس ۴ ۸۱).

(دیوان مخلص هندی أو شعره) راجع مخلص آنندرام.

(۶۶۴۴: دیوان مخلصی آذربایجانی أو شعره) اسمه حسن من قریة پنیس من محال آذربایجان ترجمه معاصره الصادقی فی (خصص ۸

ص ۲۸۸) بعنوان حسن مخلصی وأورد بعض اشعاره ونقله عنه فی (دجا ص ۳۳۹).

(۱۰۲۱)

مفاتیح البحث: مدینهٔ إصفهان (۱)، آذربیجان (۱)

صفحه ۳۳۶

الذریعهٔ - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحهٔ ۱۰۲۲

(۶۶۴۵: دیوان مخلصی سبزواری أو شعره) کان معاصر الصادقی ترجمه فی (خص ۸ ص ۲۳۰) وأورد شعره قطعهٔ فیها تخلصه.

(۶۶۴۶: دیوان مخمور تبریزی) المیرزا لطف الله بن الحاج شکر الله التبریزی والملقب (مرشد قلیخان) المولود فی بندر سورت ۱۰۹۵ والمتوفی فی حیدر آباد ۱۱۶۴ اکتسب العلوم عن المیرزا حبیب الله الأصفهانی من تلامیذ الآقا حسین الخوانساری. ترجمه کذلک فی (دجا ص ۳۳۹) وأورد بعض شعره نقلا عن (نتایج الأفکار) وفی (نتایج ص ۶۵۹) و (سرو ص ۲۲۱).

(۶۶۴۷: دیوان مخمور ملایری) من شعراء القرن الثالث عشر ومادح اعتضاد السلطنهٔ توجد فی (سپهسالار ۱۵۱) کما فی فهرسها ۲: ۶۷۵ ولعله متحد مع ما بعده.

(۶۶۴۸: دیوان مخمور مشهدی) وهو السید جعفر بن داود الحسنی الازغدی المشهدی. یوجد بخطه فی ۲۰۰۰ بیت فی جنگ کتبت فی ۱۲۸۳ عند (فخر الدین).

(۶۶۴۹: دیوان مداح حبیب آبادی) وهو محمد علی بن درویش عباس بن محمد علی ولد بحبیب آباد من قرا أصفهان فی رمضان ۱۳۱۰ ومات أبوه فی ۱۳۲۲ ودیوانه الآن فی مأهٔ ورقهٔ کما ذکره لنا المعلم الحبیب آبادی. وترجمه المهدوی فی (شعرای معاصر أصفهان ص ۴۳۳).

(۶۶۵۰: دیوان مداح کشمیری) وهو المیر علی شاه، معاصر محمود الدولهٔ منشی صفدر بکشمیر. کان من شعراء واجد علیشاه بکلکتهٔ. ودیوانه یسمی (هفت عنوان) أورد شعره فی (گلشن ص ۳۹۶).

(۶۶۵۱: دیوان مداح مشهدی) اسمه المولی حسن علی نزیل مشهد خراسان فی ۲۸۵ رأیت منه القصیدهٔ البالغهٔ إلی عشرین بیتا فی تتمیم قصیدهٔ القاآنی فی مدح أمیر المؤمنین قد أملاها علی السید محمد باقر وکتبها هو بخطه فی تلک السنهٔ ضمن مجموعهٔ دونها موجودهٔ عند السید محمد الجزائری فی النجف وانتقل إلی الأهواز.

(۶۶۵۲: دیوان مدامی أصفهانی أو شعره) هاجر أوائل شبابه من أصفهان ونزل أخیرا إلی شیروان وبها توفی. ترجمه معاصره فی (تس ۵ ص ۱۴۹) وأورد الشعر المنسوب إلیه. وکذا فی (تش ص ۱۹۶).

(۱۰۲۲)

مفاتیح البحث: کتاب نتائج الأفکار للسید الگلپایگانی (۱)، مدینهٔ النجف الأشرف (۱)، شهر رمضان المبارک (۱)، مدینهٔ إصفهان (۳)، جعفر بن داود (۱)، خراسان (۱)، الشهادهٔ (۱)، الحج (۱)

صفحه ۳۳۷

الذریعهٔ - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحهٔ ۱۰۲۳

(۶۶۵۳: دیوان مدامی همدانی أو شعره) واسمه حیدری وصل إلی الهند فی عهد أکبر شاه أورد شعره فی (گلشن ص ۳۹۷) (۶۶۵۴: دیوان مدامی هندی أو شعره) وهو المیر محمد صادق قال فی فی (گلشن ص ۳۹۶) ان آبائه کلهم شعراء وسرد نسبهم هکذا: محمد صادق بن محمد رضا الرازی ابن جعفر (قاصر) ابن إسماعیل (حیران) ابن محمد مؤمن (مؤمن) ابن محمد حسین (سائل) ابن محمد

(رضائی) ابن سعید الدین (فروغ) ابن ستاره بانو (کوکب) بنت الشیخ سعدی الشیرازی. قال وکان مقربا عند النواب حاکم خیر پور.

(۶۶۵۵: مدامی یزدی) اسمه الشیخ نور الدین من أحفاد الشیخ احمد القطب أخ الشیخ محمد الیزدیین کما فی (تش یز ص ۳۳۰) قال کان ساکن محلهٔ کوی مالمیر، وتوفی ۱۰۶۱ وذکر رباعیه وشعره.

(۶۶۵۶: دیوان مدرس أصفهانی) وهو السید محمد حسین بن السید محمد (سید محمد صادقی) ولد بأصفهان فی ۱۳۰۴. له دیوان شعر فی خمسهٔ آلاف بیت کما فی (شعرای معاصر أصفهان ص ۴۳۶).

(دیوان مدرس حائری) راجع السید نصر الله المدرس الحائری.

(۶۶۵۷: دیوان مدرس زنجانی) وهو المیرزا احمد صدری الأبهری الزنجانی سکن کرمان أربعین سنهٔ ثم هاجر إلی أصفهان وسکن حسن آباد وصلی الجماعهٔ بمسجد الشاه وکان یدرس بالمدرسهٔ الناصریهٔ وتوفی ۹ ع ۲ ۱۳۶۹ له (وجیزهٔ) فی الفرق بین المعجزهٔ والسحر والمنظومهٔ ((هدایهٔ الأنام) فی الکلام وکان یتخلص (خادم) أورد شعره فی (شعرای معاصر أصفهان ص ۴۳۵).

(۶۶۵۸: دیوان مدرس شیرازی) وهو الحاج السید إبراهیم الأردکانی الشیرازی المعروف بحاج مدرس. طبع له (هیئت منظوم) مع شرحه فی برلین ۱۳۴۲ فی ۷۲ ص.

ومعه تصویر المؤلف والبانی للطبع محمد حسین النمازی الشیرازی.

(۶۶۵۹: دیوان مدرک شیرازی) المیرزا عبد الله بن الحاج محمد حسین التاجر نزیل أبو شهر والمتوفی ۱۳۱۱ ورثاه المیرزا فرصت کما ذکره فی (عم ص ۳۷۲).

(۶۶۶۰: دیوان مدرکی أو شعره) أورد شعره فی (گلشن ص ۳۹۷).

(۱۰۲۳)

مفاتیح البحث: مدینهٔ إصفهان (۴)، ابن إسماعیل (۱)، الهند (۱)، الحج (۲)، الصّلاهٔ (۱)، الجماعهٔ (۱)

صفحه ۳۳۸

الذریعهٔ - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحهٔ ۱۰۲۴

(دیوان مدهوش أصفهانی) راجع مدهوش عربستانی.

(۶۶۶۱: دیوان مدهوش جرفادقانی أو شعره) واسمه ملا محمد صادق. کان ملا باشی لحیدر قلی میرزا ابن الفتح علی شاه ترجمه فی (مع ۲ ص ۴۸۳) وأورد شعره المنسوب إلیه فی بعض السفاین.

(۶۶۶۲: دیوان مدهوش طهرانی) المیرزا إسماعیل المتخلص بمدهوش. فارسی طبع فی طهران ۱۲۹۰. بعنوان (ارشاد السالکین وأنیس العاشقین).

(۶۶۶۳: دیوان مدهوش عربستانی) نزیل أصفهان واسمه السید مبارک خان من أحفاد السید مبارک الوالی فی عربستان ترجمه النصر آبادی فی (نر ۲ ص ۲۹) وأورد بعض ما اختاره من شعره الذی کتبه المدهوش بخطه فی مجموعهٔ النصرآبادی قال سنگلاخ فی (امتحان ۱: ۳۱۹) انه رأی دیوان مبارکشاه مدهوش بخط عبد الرزاق ابن أخت المیر عماد. وأخری بخط مختار بیگ القزوینی (مختار الخطاطین) فذکره فی (امتحان ۲ ۲۶۷) وجاء شعره فی (مسرت ص ۲۳۹) و (تش ۲۰) و (همیشه بهار) وفی (حسینی ص ۳۲۲) سماه مدهوش أصفهانی وزاد فی (گلشن ص ۳۹۷) انه هاجر إلی کشمیر وسکن هناک وکان ذا صوت حسن.

(۶۶۶۴: دیوان مدهوش لاهوری أو شعره) وهو أخ میر جلال الدین سیادت من شعراء عهد عالمگیر پادشاه. أورد شعره فی (گلشن ص ۳۹۷).

(۶۶۶۵: دیوان مدیحی أو شعره) کان من شعراء السلطان یعقوب ترکمان المتوفی ۸۹۶ ترجمه وأورد شعره القزوینی فی (قزمج ص

(۳۱۱) (۶۶۶۶: دیوان مـذاق هنـدی) للنواب احمد حسـین خان حاکم بلدة (پیر بانوان) بالهند وصاحب (صـبح صادق) ذکر دیوانه فی کتابه (تاریخ أحمدی) المذکور فی ۳: ۲۲۸.

(۶۶۶۷: دیوان مذاقی تکلو أو شعره) کان من أولاد قراچه سلطان تکلو. ترجمه معاصره الصادقی فی (خص ۲ ص ۳۴) وذکر انه نسب شعر الصادقی إلی نفسه بمحضر منه.

(۶۶۶۸: دیوان مذاقی نائنی أو شـعره) هو من سادات نائین وله المام بالموسـیقی فی عصـر الشاه عباس الماضـی. ذکره النصرآبادی فی (نر ص ۲۸۱) وأورد شعره.

(۱۰۲۴)

مفاتیح البحث: مدینة إصفهان (۱)، مدینة طهران (۱)، جلال الدین (۱)، الهند (۱)

صفحه ۳۳۹

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحة ۱۰۲۵

(۶۶۶۹: دیوان مذاقی نیشابوری أو شـعره) واسـمه نظام الدین کان ماهرا فی التذهیب والصـحافة فی بلاط السـلطان حسین بایقرا. أورد شعره فی (گلشن ص ۳۹۸).

(۶۶۷۰: دیوان مذنب) الموجود نسـخته فی مکتبة (المجلس) کما فی فهرسها ج ۳ ص ۴۰۶ لیس فیها اسم الناظم ولا التصریح بتاریخه وکـان الناظم کتب أولا ما دونه من غزلیاته ورباعیاته بغیر ترتیب فی ۹۴ ص. ثم کتبهـا ثانیا مع زیادات علیها أیضا بغیر ترتیب فی ۲۴۸ ص ثم کتبها ثالثا مع الترتیب فی قوافیها فی ۴۰۶ ص. ومجموع أبیات هذا المرتب ۲۲۰۰.

(۶۶۷۱: دیوان مـذنب بدایونی) المولود ۱۲۷۱ وهو المولوی حافظ علی احمـد المترجم فی (روشن ص ۶۲۱) وذکر انه فی سنة تألیفه ۱۲۹۶ مشغول بتکمیل علوم الباطن وأورد شعره.

(۶۶۷۲: دیوان مـذنب بمرودی) له (تتمیم مقامات حسـینی) الـذی نظمه محمـد أکبر منشـی فی تأریـخ وقایع الطف. نظمه لأحمد شاه الدرانی (۱۱۶۰ ۱۱۸۷) ولم یتمه فأتمه مذنب بمرودی هذا والنسخة فی (المجلس) کما فی فهرسها ۳: ۶۷۶.

(۶۶۷۳: مـذنب تبریزی) قـال تربیت فی (دجا ص ۳۴۰) ان اسـمه فتحعلی بن الحاج حسن التبریزی المشـهور بالایروانی ورأیت دیوانه المشتمل علی آلاف بیت وعندی مجموعة بخطه دونها فی ۱۲۴۹ وأورد فیها کثیرا من النظم والنثر للشعراء والمنشین المعاریف انتهی. وأقول الظـاهر أن ناظم الـدیوان المـذکور فی (فهرس المجلس ۳: ۴۰۶)) متأخر عن صاحب هـذا الدیوان الکبیر المشـتمل علی آلاف بیت، ورآه تربیت.

(۶۶۷۴: دیوان مذنب خراسانی) الشیخ غلام رضا الواعظ ابن محمد علی. طبع له (مخزن الاشعار) فی ۱۴۸ ص بطهران ۱۳۵۱.

(۶۶۷۵: دیوان مذهب أو شعره) واسمه محمد أورد معماه النصرآبادی فی (نر ۱۵ ص ۵۴۴) ولعله المذکور فی (همیشه بهار) أو الآتی بعد هذا.

(۶۶۷۶: دیوان مذهب أصـفهانی أو شـعره) واسمه الملا محمد جعفر بن المیرزا محمود أصله من قهپایة وولد بأصفهان وکان ماهرا فی التذهیب. ترجمه وأورد شعره فی (نر ۹ ص ۴۱۸) و (گلشن ۳۹۹).

(۱۰۲۵)

مفاتیح البحث: یوم عاشوراء (۱)، مدینة إصفهان (۱)، مدینة طهران (۱)، الترتیب (۱)

صفحه ۳۴۰

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحة ۱۰۲۶

(۶۶۷۷: ديوان مراد پهلوان شيرازى) كـان سـاكن يزد. أورد شـعره وقصـة غرامه مع ولـد اسـمه (اليـاس) فى (گلشن ص ۳۹۹) وراجع (پهلوان يزدى) و (مرادى يزدى).

(۶۶۷۸: ديوان ملا مراد تسوجى) من اعمال تبريز، ولـد بها ووالـده ميرزاجان، وينهى نسبه إلى بعض الأنصار كما ترجمه فى (قصـص الخاقان) المؤلف باسم الشاه عباس الثانى فى ۱۰۷۳ وعنه نقل فى (دجا ص ۳۴۰) قال فى القصص له عدة آلاف بيت وعمره فى الحال تجـاوز الخمسـين فمن مثنويـاته (حصول المراد) ثلاثـة آلاـف بيت و (حسن وعشق) أربعـة آلاـف بيت، فاتنـا ذكرها فى حرف الحاء، وذكرناها فى الميم بعنوان المثنوى. وله ثالث فى بحر (ليلى ومجنون).

(۶۶۷۹: ديوان شاه مراد خوانسارى) الماهر فى الموسـيقا والمقرب لذلك عند الشاه عباس الماضـى. ترجمه النصرآبادى فى (نر ۹ ص ۳۱۸) وذكر ان أكثر تصانيفه منظوم شعرا وفى (خوشگو) ذكر شاعرين بهذا التخلص.

(۶۶۸۰: ديوان مراد ميرزا صـفوى أو شـعره) هو ابن ميرزا رستم كان من أحفاد الشاه إسماعيل. تقرب عند جهانگير پادشاه. أورد شعره فى (گلشن ص ۳۹۹) و (هميشه بهار) و (مسرت ص ۹).

(۶۶۸۱: ديوان مراد قزوينى) ترجمه معاصره سام ميرزا فى (تس ۵ ص ۱۳۷) ووصفه بأنه كثير الهجاء وأورد شعره.

(۶۶۸۲: ديوان مراد كرمانى أو شـعره) واسـمه مراد بيك بن شاهقلى. كان أبو حاكم كرمان وصار هو سكاكا. ترجمه وأورد شعره فى (خص ۵ ص ۶۷).

(۶۶۸۳: ديوان مرادى يزدى أو شـعره) هو أخ وحشى البافقى. ذكره الأوحدى فى (العرفات) ونقل عنه فى (تش يز ص ۳۴۴) وكلاهما من تلاميذ شرف الدين على اليزدى وقال فى (گلشن ص ۳۹۹) و (تش ص ۱۵۴) انه سافر إلى الحجج ورجع ومات بتبريز.

(ديوان مراغى) المير فتاح المذكور فى ص ۷۷ بعنوان تخلصه (اشراق) له (قيامتنامه) بالتركية موجودة فى (الرضوية).

(۱۰۲۶)

صفحه ۳۴۱

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحة ۱۰۲۷

(۶۶۸۴: ديوان مرتاض نائينى) واسمه محمد حسن. ترجمه وأورد شعره فى (تاريخ نائين ص ۱۸۵ و ۲۹).

(۶۶۸۵: ديوان مرتـاض هروى أو شـعره) كـان ماهرا فى الرياضـيات وحرر (تحرير أقليـدس) وكان يلعب الشـطرنج مع نفرين فى وقت واحد ترجمه وأورد شعره فى (مجن ۴ ص ۹۲ و ۲۶۷).

(۶۶۸۶: ديوان مرتضوى تبريزى) واسمه الدكتور منوچهر طبع له منظومة (چراغ نيم مرده) بتبريز ۱۳۳۳ ش. فى ۱۰۶ ص.

(۶۶۸۷: ديوان الشيخ مرتضى آل ياسين) ترجمه وأورد شعره فى (شعراء الوزراء).

(۶۶۸۸: ديوان مرتضى ارتيمانى أو شعره) هو من ارتيمان من نواحى همدان أورد شعره فى (خص ۶ ص ۹۴) ومر رضى ارتيمانى.

(۶۶۸۹: ديوان سـيد مرتضـى أصفهانى أو شعره) هو أخ المير السيد محمد المستوفى وهو من المتولين لمقبرة الامام زاده زين العابدين المدفون بدرب الامام فى أصفهان.

ترجمه معاصره النصرآبادى فى (نر ۵ ص ۱۰۲) وأورد شعره.

(ديوان الشريف المرتضى البغدادى) أبو القاسم على الهدى على بن الحسين. مر بعنوان علم الهدى.

(۶۶۹۰: ديوان مرتضى تويسركانى أو شعره) ترجمه وأورد شعره فى (گلشن ص ۴۰۰).

(۶۶۹۱: ديوان مير مرتضـى زرگر أو شـعره) كـان من سادات كاشان وتجنن أخيرا كما ترجمه معاصـره سام ميرزا فى (تس ۲ ص ۳۹)

وأورد شعره.

(۶۶۹۲: دیوان مرتضی سمنانی أو شعره) أورد شعره فی (گلشن ص ۴۰۰) وقال سافر إلی الهند فی عهد أکبر شاه.

(۶۶۹۳: دیوان مرتضـی شـاملو) لمرتضـی قلیخان شاملو المتخلص (مرتضـی) کان ایشکک آقاسـی فی أوائل عهـد الشاه صـفی ثم عزل ونصب وزیرا لاردبیل فی زمن تألیف النصرآبادی لتذکرته، فذکره فی (نر ۲ ص ۲۳) وفی (تش ص ۳۰) یوجد دیوانه ضمن مجموعهٔ عند (الملک ۴۵۸۶).

(۱۰۲۷)

مفاتیح البحث: مدینهٔ إصفهان (۱)، علی بن الحسین (۱)، الشریف المرتضی (۱)، الهند (۱)

صفحه ۳۴۲

الذریعهٔ - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحهٔ ۱۰۲۸

(۶۶۹۴: دیوان مرتضی قزوینی أو شعره) أصله من أصفهان وسکن قزوین وصار قهوه چیا. ذکر شعر فی (گلشن ص ۴۰۰).

(۶۶۹۵: دیوان مرتضـی قلی بیک) کان من غلمان محمـد علی بیک ترجمه النصـرآبادی فی (نر ۲ ص ۴۶) قـال وهو الان من الغلمان الخاصهٔ وأورد شعره وکذا فی (تس ۱ ص ۲۰) (۶۶۹۶: دیوان مرتضی قلی بیک) ابن فرهاد بیک. ترجمه معاصره النصر آبادی فی (نر ۲ ص ۴۷) قال وهو من عملهٔ (ایاق خانه) وأورد اشعاره غزلا ورباعیهٔ وقطعهٔ وعنه اخذ فی (گلشن ص ۴۰۱) و (همیشه بهار).

(۶۶۹۷: دیوان مرتضـی قلیخان) ترجمه معاصـر النصرآبادی فی (نر ۲ ص ۳۰) وأطری أخلاقه ومکارمه واحسانه قال ومن جههٔ حسـن خدماته نصب والیا لبندر عباس فی ۱۰۷۸ إلی زمن التألیف وعنه فی (همیشه بهار).

(دیوان مرتضی قلیخان شاملو) مر بتخلصه (مرتضی شاملو).

(۶۶۹۸: دیوان مرتضـی قلیخان سـلطان شاملو) أرشـد ولـد حسن خان شاملو ترجمه النصـرآبادی فی (نر ۲ ص ۲۷) أطراه وقـال إنه لا عـدیل له فی الکمالاـت الانسانیـهٔ وله الیـد العلیا فی خط الشکسـته، وأورد عـدهٔ من اشـعاره، وترجمه (مع ۱ ص ۵۶) وأورد له الشـعر المذکور فی النصر آبادی و (تش ص ۲۰).

(۶۶۹۹: دیوان مرتضـی قلیخان نظام الدولهٔ أو شـعره) وهو مؤلف (جمرات) و (اشـعهء قدسـیهٔ) وفیها بعض شـعره کما ذکر فی (المآثر ص ۲۲۶) وله (جواب مکتوب آخونـدزاده) رد فیها علی اعتراضات آخونـدزاده علی مطالب جریـدهٔ (ملت) الذی نشـر أول عدد منها بأمر ناصر الدین شاه فی ۱۴ ع ۱ ۱۲۸۳. والمکتوبان موجودان فی (سپهسالار) کما فی فهرسها ۲: ۹۸.

(۶۷۰۰: دیوان مرجع أصـفهانی) واسـمه المیرزا بـاقر، أو غلاـم رضا. أصـله من کوه گیلویه، سـکن أصـفهان إلی أن توفی. وکان ملما بالکیمیا ولم ینجح فیه. أورد شعره معاصره الحزین فی تذکرته ص ۱۱۳ وعنه فی (گلشن ص ۴۰۱).

(دیوان مردان علی خان) کما فی (نتایج ص ۶۷۹) و (مسرت ۲۲۰) مر بتخلصه مبتلا فی ص ۹۵۷.

(۱۰۲۸)

مفاتیح البحث: ناصر الدین شاه القاجاری (۱)، مدینهٔ إصفهان (۲)

صفحه ۳۴۳

الذریعهٔ - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحهٔ ۱۰۲۹

(۶۷۰۱: دیوان مردمی خراسـانی) واسـمه المیر محمـد هاشم. قال فی (خص ۶ ص ۵۶) انه کان منشـیا للآسـتانهٔ الرضویهٔ سنین، وأورد شعره فی ذم حافظ پتبه المتضـمن لمثل [آواز دهل شـنیدن از دور خوشـست]. وقال فی (تش ص ۹۴) انه صـاحب علی قلیخان شاملو

مدهٔ فی هرات وقتل معه وکذا فی (مطلع ۲: ۴۴۴) ولعله مردمی الصحاف المذکور فی (همیشه بهار).

(۶۷۰۲: دیوان مردمی کاشانی أو شعره) ترجمه وأورد شعره فی (خص ۸ ص ۳۰۱).

(دیوان مرزبان دیلمی) من أجداد آل زیاد وقابوس وشمگیر ترجمه فی (مع ۱ ص ۵۰۲) فی ذیل ترجمهٔ مرزبان الفارسی الآتی وجزم بان (مرزبان نامه) له لا للفارسی.

وقد ذکرناه بعنوان الطبری فی ص ۶۴۴.

(۶۷۰۳: دیوان مرزبان فارسی) اسمه رفیع الدین الشیرازی. ترجمه فی (ج ۱ ص ۵۰۲) وقال إن الفارسی معاصر السلجوقیهٔ ومداح ملک أرسلان السلجوقی و (مرزبان نامه) لیس له جزما. وترجمه فی (فارسنامه ۲: ۱۵۱) أیضا.

(۶۷۰۴: دیوان المرزبانی) لأبی عبد الله محمد بن عمران الکاتب المرزبانی الخراسانی البغدادی ۲۹۷ ۳۷۸ ترجم فی (معالم العلماء) و (أمل الآمل) ویکثر النقل عنه الشریف المرتضی فی (الغرر) ودیوانه فی المراثی کما ذکره ابن الندیم.

(۶۷۰۵: دیوان میر مرسل بزاز ساوجی أو شعره) ترجمه معاصر سام میرزا (تس ۲ ص ۳۸) وأورد شعره وکذا فی (گلشن ص ۴۰۱).

(۶۷۰۶: دیوان مرشد أصفهانی أو شعره) ولقبه (مستشار دفتر) عده باقر الفت من أعضاء انجمن دانشکده بأصفهان وأورد غزله فی (دانشنامه).

(۶۷۰۷: دیوان مرشد بروجردی) واسمه هو تخلصه (مرشد) ولد ببروجرد من اعمال همدان کما فی (میخانه ص ۴۰۸) وله فی وصف بلده (بروجرد) قصیدهٔ نونیهٔ مع ردیف بروجرد. نشاء بها وبهمدان ولما بلغ سافر إلی أکثر بلاد إیران حتی وصل شیراز فسکن بها وتقرب عند حاکمها محمد قلی خان پرناک فنظم باسمه (ساقینامه) فلما بلغ صیت شعره إلی السند وسمع بها میرزا غازی ترخان امر ندیمه أسد قصه خوان

(۱۰۲۹)

مفاتیح البحث: دولهٔ ایران (۱)، کتاب معالم العلماء (۱)، مدینهٔ إصفهان (۱)، ابن الندیم (۱)، محمد بن عمران (۱)، القتل (۱)

صفحه ۳۴۴

الذریعهٔ - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحهٔ ۱۰۳۰

فکتب إلی مرشد یدعوه فجاء إلیه وذهب معه إلی قندهار فی ۱۰۱۶ وبعد موت غازی فی ۱۰۲۱ هاجر إلی اجمیر وفی سنوات (۱۰۲۳ ۱۰۲۶) کان عند مهابت خان. ثم سافر إلی دکن ثم شاه جهان آباد ومات ۱۰۳۰ کما فی (سرو ص ۳۹) وترجمه فی (خوشگو) و (نر ۹ ص ۲۵۳) و (مخزن الغرایب) و (تش ص ۱۵۸) م (مآثر الامراء ج ۳ ص ۳۴۷) و (نشر عشق) و (همیشه بهار) و (مسرت ص ۳۰۱) و (مقالات الشعرا ص ۲۵۲) و (حسینی ص ۳۲۲) ولقبه بعضهم (یزدجردی) بدل بروجردی وهو تصحیف ودیوانه موجود فی مکتبهٔ بهادر راجه بلاهور فی (۸۶ ورقهٔ) وفیها ألفی بیت وکانت النسخهٔ سابقا فی مکتبهٔ محمد علی خان متین صاحب (حیات الشعراء) بن عصام الدین خان وعلیه تملکه بتاریخ ۱۱۶۲ کما فی حواشی (میخانه ص ۴۰۹) ونسخهٔ أخری منتخب منه رآه مؤلف (سرو آزاد) ونقل عنه.

(۶۷۰۸: دیوان مرشد الدین عمری أو شعره) هو شاب مرشد لأهل الفضل کما ذکر فی (بهش ۲ ص ۳۷۷) وأورد مطلع غزله.

(۶۷۰۹: دیوان مرشد شیرازی أو شعره) هو ابن الخواجهٔ میرک الشیرازی. ترجمه معاصره سام میرزا فی (تس ۳ ص ۶۱) وأورد شعره و (تش ص ۲۹۴) و (فارسنامه ۲: ۱۵۱).

(۶۷۱۰: دیوان مرشد قلی بیک أو شعره) وهو ابن عباسقلیخان حاکم هراهٔ ترجمه معاصره النصرآبادی فی (نر ۲ ص ۳۱) وأورد عدهٔ من اشعاره وکذا فی (همیشه بهار) و (مسرت ص ۷۳).

(۶۷۱۱: دیوان مرشدی زواری أو شعره) قال فی (گلشن ص ۴۰۱) انه کان ماهرا فی المعانی والعروض والقوافی وأورد شعره.

(۶۷۱۲: دیوان مرصع پیشاوری أو شعره) کان من أحفاد درویش محمد عرب أورد شعره فی (گلشن ص ۴۰۲).

(۶۷۱۳: دیوان مرعشی) للسید علاء الملک بن القاضی نور الله الشهید فی ۱۰۱۹ أورد فی کتابه (الفردوس) کثیرا من شعره. ومر أحواله مفصلا فی ج ۱۰ ص ۱۳۲ (۶۷۱۴: دیوان مرغوب نقوی) واسمه السید علی اطهرا النقوی اللکهنوی

(۱۰۳۰)

مفاتیح البحث: الشهادة (۱)

صفحه ۳۴۵

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحة ۱۰۳۱

المعاصر، من أحفاد السید دلدار علی. طبع له قطعة (أصحاب کهف ورقیم وکلب آنها) المسمی (قطمیر) فی لکهنو بالأردویة ۱۳۷۴.

(۶۷۱۵: دیوان مرغینانی أو شعره) واسمه بهاء الدین من شعراء قطب الدین انوشتکین خوارزمشاه وتوفی ۵۳۷ کما ذکره وأورد شعره فی (مع ۱: ۱۷۲) ومرغینان من نواحی فرغانه.

(۶۷۱۶: دیوان مروارید أو شعره) وهو الذی نظم تاریخ قتل دوست محمد الشیبانی بید الشاه إسماعیل فی ۹۱۶ کما فی (نر ۱۳ ص ۴۷۰).

(۶۷۱۷: دیوان مروارید کاشی أو شعره) واسمه تقی الخطاط بالنستعلیق. ذهب إلی دکن ومات هناک. أورد شعره فی (گلشن ص ۸۹).

(دیوان مروارید کرمانی) الخواجة عبد الله المتخلص ببیانی والمذکور فی ص ۱۵۰ رآی سنگلاخ نسختین من دیوانه بخط جعفر هروی وقاسم شادیشاد فذکرهما فی (امتحان ۱: ص ۱۱۵ و ۱۶۰) وذکر أیضا فی (همیشه بهار).

(۶۷۱۸: دیوان مروت کشمیری أو شعره) واسمه الخواجة أمان الله أورد شعره فی (گلشن ص ۴۰۲).

(۶۷۱۹: دیوان المروة) للشیخ محمد نجیب مروة. اسمه (التحفة الصیداویة) طبع بصیدا بمطبعة العرفان فی ۳۲ ص. فی ۱۳۴۲.

(۶۷۲۰: دیوان مروی) واسمه الخواجة حسین المروزی من تلامیذ المولی عصام والشیخ ابن حجر مفتی الحرمین. جاء إلی الهند وهنأ أکبر شاه یوم ولادة ابنه المیرزا سلیم بقصیدة واخذ الصلة منه ورجع إلی وطنه ومات بها فی ۹۹۹ (۱) ترجم وأورد شعره فی (خز ص ۴۱۰) و (نتایج ص ۶۱۸) ویوجد دیوانه فی (بنگانه) کما فی فهرسها (۶۷۲۱: دیوان مروی هروی أو شعره) کان کاتبا خلیقا. أورد شعره. فی (بهش ۲: ۴۰۴).

(۶۷۲۲: دیوان مرهون الصفار) ترجمه علی الخاقانی فی (شعراء الوزراء).

(۶۷۲۳: دیوان مریم ساوجی فاطمی) وهی معلمة بثانویات طهران. طبع لها

(۱) أو ۹۷۹ کما فی (نتایج الأفکار).

(۱۰۳۱)

مفاتیح البحث: مدینة طهران (۱)، محمد الشیبانی (۱)، الهند (۱)، القتل (۱)، کتاب نتائج الأفکار للسید الگلپایگانی (۱)

صفحه ۳۴۶

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحة ۱۰۳۲

(دیوان مریم) فی ۱۷۶ ص بطهران فی ۱۳۸۱ و (دختران رآه) طبع مرتان. و (زن دراقوام وادیان) و (اختلاف حقوق زن ومرد در

اسلام وإيران).

(٦٧٢٤: ديوان مريم قائممقام أو شعرها) هى بنت أبى القاسم قائممقام الوزير الفراهانى ومات فى ١٢٧٧ وأمها كانت بنت الميرزا حسن مستوفى الممالك الآشتيانى.

ولما غضب محمد بشاه على بيت قائممقام وقتل والدها أنشأت قصيدة نجت بها أهلها من الأذى. ترجمها فى (خيرات حسان ٣: ١٩٧) و (از رابعه تا پروين ص ٢١١).

(٦٧٢٥: ديوان مژه أو شعره) واسمه المير عبد الله. أورد ذكره فخر الزمانى فى (ميخانه ٣) بين الناظمين ل (ساقينامه) (٦٧٢٥: ديوان مسافر) يوجد عند (الملك) كتبت فى ١٢٠٨ بخط رجب على فى ٢٧٥ ورقة وجاء فى آخره:

مسافر بيستون را عشق كنده است * تو فرهادى كه نظمت دل پسند است ومر مثله بعنوان قاضى مسافر فى ص ٨٧٢.

(٦٧٢٦: ديوان مست أصفهانى أو شعره) واسمه مست على، تلميذ (درويش هله لب) الأصفهانى. معاصر الشاه صفى الصفوى. كان أميا ومع ذلك كان يستقبل شعر الحكيم، سافر إلى الهند ورجع إلى أصفهان فرآه النصرآبادى وأورد ذكره فى (نر ٩ ٤١٨) و (گلشن ص ٤٠٢).

(٦٧٢٧: ديوان مست تبريزى أو شعره) ترجمه وأورد شعره فى (گلشن ص ٤٠٢).

و (دجا ص ٣٤٠) (ديوان مستشار أعظم) لضيا لشكر المتخلص دانش التفرشى الميرزا تقى المذكور فى ص ٣١٥ طبع له (قصيدهء عالم افروز) و (نوشين روان) فى ١٧٦ ص.

(٦٧٢٨: ديوان مستعان كرمانى) واسمه أبو تراب المتخلص (خستة) ابن الحاج موسى ابن إبراهيم خان ظهير الدولة والى كرمان فى عهد فتح عليشاه. ولد حدود ١٢٧٠ بكرمان وتوفى حدود ١٣٣٣ بها وديوانه على قدر ديوان حافظ كما نقله لنا السيد محمد الهاشمى بطهران.

(ديوان مستعلى شاه) كما فى (نور الابصار ص ٤٦) مر فى ١٧٦ بعنوان تمكين

(١٠٣٢)

مفاتيح البحث: كتاب نور الأبصار للشبلنجى (١)، دولة ايران (١)، شهر رجب المرجب (١)، مدينة إصفهان (١)، مدينة طهران (٢)، محمد الهاشمى (١)، الهند (١)، القتل (١)، الحج (١)

صفحه ٣٤٧

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانى - ج ٩ق٣ - الصفحة ١٠٣٣

شيروانى) وراجع مست أصفهانى.

(٦٧٢٩: ديوان مستفيد جلدكى) كان فى بلخ فى خدمة عبد العزيز خان الشيبانى ثم عند سبحان قلى سلطان. كان بينه وبين صايب والنصر آبادى مكاتبات كما ذكره فى (نر ١٠ ص ٤٣٨) و (گلشن ص ٤٠٣).

(ديوان ملا مستقيم بلخى) مر فى ص ٤٨٨ بعنوان سيلى بلخى.

(ديوان مست هروى) كما سماه فى (لط ٣: ٨٦) مر بتخلصه فغانى ميرم فى ص ٨٤٠ (٦٧٣٠: ديوان مست هندى أو شعره) وهو المير أبو الفضل من تلاميذ بيدل عبد القادر، وبعد وفاته تلمذ على محمد حسين شهرت أورد شعره فى (گلشن ص ٤٠٢).

(٦٧٣١: ديوان مسته مرد طبرى أو شعره) هو من شعراء طبرستان جاء إلى بغداد ومدح عضد الدولة الديلمى، فلقبه (ديواره وز) وبعد موته جاء إلى گرگان ومدح قابوس وشمس المعالى، فلقبه (مسته مرد) لاعتياده بالخمر وشعره باللهجة الطبرية. أورد ابن اسفنديار بعضها فى (تاريخ طبرستان ١: ١٣٨) (٦٧٣٢: ديوان مستور شيرازى أو شعره) واسمه آقا عبد الرحيم دواتگر أورد شعره معاصره فى

(عم ص ۵۶۷) (۶۷۳۳: دیوان مستوره‌ء کردستانی) وهی ماه شرف خانم بنت أبی الحسن بیک بن محمد قادری ولدت بکردستان فی ۱۲۲۰ وتزوجت بخسروخان اردلان ابن أمان الله خان حاکم کردستان بعد أبیه. ترجمها المیرزا علی أکبر صادق الملک فی کتابه (حدیقه‌ء ناصری) فی تاریخ کردستان وقال إن دیوانها فی عشرین الف بیت لکن ما جمعها یحیی معرفت الکردستانی وطبعها فی طهران فی ۱۳۰۵ ش. یحتوی علی ألفی بیت فی ۱۰۶ ص وکتب له مقدمهٔ. ولها قطعهٔ فی تاریخ بناء مسجد سنندج الذی بناه آصف خان فی ۱۲۵۴. وذکرها باسمی فی أدبیات معاصر ص ۹۹. وفی (از رابعه تا پروین ص ۲۱۲ ۲۴۱).

(۶۷۳۴: دیوان مستوفی أردبیلی أشعره) ترجمه وأورد شعره فی (دجا ص ۳۴۲) عن (لطائف الخیال) لنصرت (۶۷۳۵: دیوان مستوفی قزوینی) وهو حمد الله بن أبی بکر القزوینی المتوفی ۷۵۰ له

(۱۰۳۳)

مفاتیح البحث: مدینهٔ طهران (۱)، مدینهٔ بغداد (۱)، عبد العزیز (۱)، الستر (۱)، الموت (۱)، السجود (۱)، الوفاهٔ (۱)

صفحه ۳۴۸

الذریعهٔ - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحهٔ ۱۰۳۴

(تاریخ گزیده) و (نزههٔ القلوب) ومنظومهٔ (ظفرنامه) فی تاریخ الاسلام فی خمسهٔ وسبعین الف بیت. موجودهٔ فی (بریتیش موزیوم) کما فی فهرس ریو ص ۱۷۳ ۱۷۴ شرع فیه وهو ابن أربعین سنهٔ وأتمه بعد عشرین سنهٔ فی ۷۳۵ ترجم فی فهرس مکتبهٔ جامعهٔ طهران ۲: ۶۷۲.

(۶۷۳۶: دیوان مستوفی نیشابوری أو شعره) ترجمه معاصره فی (تس ۵ ص ۱۵۳).

(۶۷۳۷: دیوان مستی رازی أو شعره) أورد شعره معاصره فی (تس ۵ ص ۱۶۸).

(۶۷۳۸: دیوان مسرور بروجنی) واسمه علی مراد رئوفی ابن محمد حسین. ولد ببروجن أصفهان حدود ۱۳۱۵. ودیوانه فی ألفی بیت نقل تضمینه لغزل الشیخ أسد الله ایزد گشسب فی (شعرای معاصر أصفهان ص ۴۴۷).

(۶۷۳۹: دیوان مسرور بیگدلی أو شعره) واسمه محمد ولی خان شاملو عم لطف علی آذر المذکور فی ص ۳ أرسله طهماسب الصفوی إلی الروم سفیرا ورجع وحکم علی کرمان مدهٔ وعلی لار أخری. وقتل هناک بید الناس فی ۱۱۴۵ ترجمه فی (تش ۴۰۹) و (مکارم الآثار ص ۴۰) و (گلشن ص ۴۰۳).

(۶۷۴۰: دیوان مسرور چهار محالی) واسمه السید علی بن أبی طالب. ولد بقریهٔ بلداجی من نواحی چهار محال أصفهان یوم الغدیر ۱۳۱۳ وأنشأ الشعر من صغره واشتغل بتعلیم الأطفال. أورد شعره فی (شعرای معاصر أصفهان ص ۴۴۶).

(دیوان مسرور خراسانی) راجع مسرور طالقانی.

(دیوان مسرورشاملو) راجع مسرور بیگدلی.

(۶۷۴۱: دیوان مسرور طالقانی) واسمه أبو الفضل مسرور بن محمد بن طالقان بخراسان ومن شعراء محمود الغزنوی. ترجم وأورد شعره فی (لب ۹) و (مع ۱: ۵۰۳) وأورد شعره فی مدح أحمد بن الحسن المیمندی.

(۶۷۴۲: دیوان مسرور قزوینی أو شعره) واسمه الآقا رضی الدین محمد بن الحسن المتوفی ۱۱۱۲ ترجمه وأورد شعره فی (تش ص ۲۲۸) و (مجلهٔ ارمغان ۱۳: ۳۷۲).

(۶۷۴۳: دیوان مسرور کوهپایی) واسمه حسین سخنیار ابن محمد جواد التاجر الأصفهانی ولد بکوهپایه فی ۲۰ صفر ۱۳۰۸ وهاجر إلی طهران فی ۱۳۴۲ وهو الیوم

(۱۰۳۴)

مفاتيح البحث: مدينة إصفهان (۴)، مدينة طهران (۲)، على بن أبى طالب (۱)، التاريخ الإسلامى (۱)، أحمد بن الحسن (۱)، محمد بن الحسن (۱)، خراسان (۱)، الجود (۱)، القتل (۱)، الكرم، الكرامة (۱)

صفحه ۳۴۹

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحة ۱۰۳۵

معلم بمدارس طهران. له (أمثال سائره) و (محمود افغان) و (ده نفر قزلباش) و (لطف على خان زند) و (نى زن بيابان) ومنظومة (هنرنامه) كلها مطبوعات وطبع الأخير فى ۱۳۵۲ فى ۲۸ ص وديوانه فى ستة آلاف بيت ترجمه وأورد شعره فى (شعراى معاصر أصفهان ص ۴۴۳ (ديوان مسعود أصفهانى) راجع مسعود زركش.

(۶۷۴۴: ديوان مسعود أصفهانى أو شعره) كان من أقرباء ملا نيكى ومات ۱۰۰۸ أورد شعره فى (گلشن ص ۴۰۴) ولعله المذكور فى (نتايج ص ۶۳۱) أيضا.

(۶۷۴۵: ديوان مسعود بخارى أو شعره) له (مرآت العارفين) نظم ونثر عرفانى بالفارسية. ذكر فى ذيل كشف الظنون ويوجد عند (فخر الدين النصيرى).

(ديوان مسعود ترک) راجع مسعود قمى.

(ديوان مسعود خجندى) كمال الدين المذكور فى ص ۹۱۷ وقد رأى سنگلاخ نسخة منها بخط شفيعا فذكره فى (امتحان ۱: ۱۳۳) وترجم فى (تش ص ۳۳۱) أيضا.

(۶۷۴۶: ديوان مسعود دهلوى) واسمه مقبول الله شيرخان. كان من أعيان دهلى الا أنه تصوف وتلمذ على ركن الدين بن شهاب الدين امام. له (التمهيدات) و (مرآت العارفين) وديوانه يشتمل على أنواع الشعر وقبره عند قبر قطب الدين بختيار الكاكى المذكور فى ص ۸۸۳ ترجمه فى (گلشن ص ۴۰۵) وعنه فى القاموس التركى وكرر هذا ذكره بعنوان مسعود هندى معاصر سيفى عروضى بخارايى المذكور فى ص ۴۸۶. وله منظومة (يوسف وزليخا) وتوفى ۸۳۶. ويوجد ديوانه فى (بنگاله) كما فى فهرسها.

(۶۷۴۷: ديوان مسعود رازى أو شعره) من شعراء السلطان مسعود الغزنوى.

غضب عليه مسعود فى ۴۳۰ وطرده ولا يعلم حاله بعد. أورد شعره فى (تاريخ بيهق ص ۶۰۱) و (اللباب ۲: ۳۶) و (مع ۱: ۵۰۳) قال عباس الاقبال الآشتيانى فى حاشية (حدائق السحر ص ۱۱۰) انه غير مسعود غزنوى وقال فى (گلشن ص ۴۰۶) انه كان قاضيا برى. وقد يقال له (مسعودى).

(۶۷۴۸: ديوان مسعود زركش) ابن آقا زمانا زركش الأصفهانى. ذهب إلى الهند

(۱۰۳۵)

مفاتيح البحث: كتاب كشف الظنون لحاجى خليفة (۱)، مدينة إصفهان (۱)، الهند (۱)، القبر (۱)

صفحه ۳۵۰

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحة ۱۰۳۶

ورجع. أورد شعره فى تاريخ جلوس الشاه سليمان فى ۱۰۷۷ فى (نر ۹: ۴۲۴ و ۱۳ ص ۴۷۸) و (گلشن ص ۴۰۶).

(۶۷۴۹: ديوان مسعود سبزوارى أو شعره) هو الأمير سلطان مسعود. ترجمه وأورد شعره فى (گلشن ص ۴۰۵). ولعله مسعود الغزنوى.

(۶۷۵۰: ديوان مسعود سعد سلمان) واسمه أيضا مسعود ابن سعد بن سلمان اللاهورى الجرجانى الأصل كما فى (لت ۱) أو الهمدانى كما فى (تش ص ۱۵۷) سافر والده إلى غزنين وولد مسعود هناك فى عهد السلطان مسعود الغزنوى حدود ۴۳۵ ونشأ مسعود يتكلم

بالفارسيهٔ والهنديهٔ والعربيهٔ. وتقرب عند السلطان، ثم غضب عليه وقيل إن غضبه كان لسعايهٔ أبى الفرج الرونى فحبسه فى ۴۷۲ فى حصار يسمى (ناى) بالقرب من كابل، وبعد موت السلطان أفرج عنه فى ۴۹۰ ولكن ما طال حتى حبس ثانيا فقضى أكثر عمره فى السجون وقصايده (الحبسيات) مشهورهٔ وبعد الافراج عنه تزهد وانزوى عن الناس ومات ۵۱۵ أو ۵۲۵ وله ثلاثهٔ دواوين فارسيهٔ وعربيهٔ وهنديهٔ (۱) جمع ديوانه الفارسى سنائى المذكور فى ص ۴۷۱ فى حياهٔ الناظم ولما ادخل فيه اشعار غيره اشتباها منه، اعترض عليه ثقهٔ الملك طاهر بن على فاعتذر عنه سنائى فى قصيدهٔ كما مر. وديوانه مرتب على القصايد والمقطعات وغزليات (دوازده ماه) والرباعيات. طبع ديوانه فى ۱۲۹۶ عن نسخهٔ لاعتضاد السلطنهٔ، ثم طبعها جامكين الروسى، ثم رشيد الياسمى فى ۱۳۱۸ ش فى ۱۶۰۰۰ بيت، مع مقدمهٔ مفصلهٔ فى أحواله فى ۶۶ ص. وطبع منتخبه فى ۱۳۱۹ ش. ولأحمد سهيلى الخوانسارى مقالات فى أحوال مسعود طبعها فى مجلهٔ ارمغان ج ۱۹ و؟ ۲ ثم طبعها مستقلا بعنوان (حصار ناى) كما مر فى ج ۷ ص ۲۳ ومثلها لعلى قويم طبعت فى (ارمغان ج ۲۴ و ۲۵) ومستقلا فى ۳۱۲ ص فى ۱۳۳۰ ش. ولمحمد إبراهيم عالمشاهى مقالهٔ فى مجلهٔ (آريانا ج ۹) وبين الحريرى ومسعود مقالهٔ لمجتبى مينوى طبعت فى مجلهٔ (دانشكدهء أدبيات تهران ج ۵) ولمحمد معين بن كمال إسماعيل ومسعود طبعت فى (جلوه ج ۲) كما فى (فهرست مقالات فارسى) والنفيسى فى تعليقاته على (اللباب ص ۷۱۶) قال فى (لب ۱۰)

(۱) كما يظهر من مقدمهٔ (غرهٔ الكمال) للأمير خسرو الدهلوى.

(۱۰۳۶)

مفاتيح البحث: طاهر بن على (۱)، الفرج (۱)

صفحه ۳۵۱

الذريعهٔ - آقا بزرگ الطهرانى - ج ۹ق۳ - الصفحهٔ ۱۰۳۷

ان له (منتخب شاهنامه) وترجم فى (تش ص ۱۵۷). وقال فى (مع ۱ ص ۵۱۴) ان ديوانه الفارسى يقرب من ثمانيهٔ عشر الف بيت وأورد منها قرب الف وستمأهٔ بيت، ولكن فى (خز ص ۱۴) بمناسبهٔ ترجمهٔ ولده أبى سعد بن مسعود، قال إن ديوانه الفارسى يقرب من خمسهٔ عشر الف بيت وأورد منها قرب مأهٔ بيت. وبعض نسخ ديوانه الموجود فى مكتبتى (المجلس) و (سپهسالار) مشتمل على خمسهٔ عشر الف كما بيت فى فهرسيهما ومن شعره:

حسام وتير تو شد ذو الفقار هند عرب * حصار آكره خيبر، تو حيدر كرار وفى (خز ص ۱۶) ذكر ديوانه العربى وأورد بعضه عن (حدائق السحر) للوطواط وكذا فى (سبحهٔ المرجان) ومقدمهٔ (غرهٔ الكمال) للأمير خسرو. واما ديوانه الهندى فأنكره واله الداغستانى فى (رياض الشعراء) بدعوى انه وليد همدان ولا يمكن انشاء الشعر الهندى الا من المولود بها، ولكن دفع فى (خزانهء عامرهٔ) هذا الانكار باثبات ولادته بلاهور وصرح الأمير خسرو الدهلوى بثبوت الدواوين الثلاثهٔ له فى مقدمهٔ (غرهٔ الكمال). ويوجد ديوان مسعود عند (الملك) و (فخر الدين) (۶۷۵۱: ديوان مسعود سيستانى أو شعره) واسمه عبد الوهاب من ملازمى محمد خان افغان السيستانى. ترجمه وأورد شعره فى (گلشن ص ۴۰۴).

(۶۷۵۲: ديوان مسعود شيرازى أو شعره) وهو أخ الخواجهٔ مرشد بن الخواجهٔ ميرك. ترجمه وأورد شعره فى (تس ۳ ص ۶۱).

(ديوان مسعود شيروانى) ترجمه فى (دجا ص ۳۴۲) بعنوان كمال الدين مسعود الشروانى وذكر انه تلميذ مولانا شاه فتح الله الشروانى وانه من أعاظم العلماء الحكماء فى عصره وكان فى سنين مدرسا فى هراهٔ بمدرسهٔ مهد عليا گوهر شاد بيگم وله تصانيف كثيرهٔ ذكرها وذكر شعره. وترجمه معاصره ومجالسه المير على شير فى (مجالس النفايس) وذكر تلمذه على المولى عبد الرحمان الجامى كما نقلناه عنه فى ص ۹۲۰ (۶۷۵۳: ديوان مسعود عارفى) واسمه السلطان مسعود ميرزا ابن السلطان محمود ميرزا ابن أبى سعيد ميرزا المذكور والده محمود غازى فى ص ۴۶۰. وأمه من سادات ترمذ وله ديوانان تركى يتخلص فيه (شاهى) وفارسى يتخلص فيه

(عارفی) کما مر

(۱۰۳۷)

مفاتیح البحث: ابن أبی سعید (۱)، خیبر (۱)، عبد الرحمان (۱)، سعد بن مسعود (۱)

صفحه ۳۵۲

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحة ۱۰۳۸

فی ص ۶۷۰ ترجمه فی (مجتس ۹ ص ۱۷۳) وأورد شعره بعدان سمل عینیه الأمیر خسرو شاه.

(۶۷۵۴: دیوان مسعود فاضلی أو شعره) واسمه ملا رکن الدین ترجمه وأورد شعره فی (گلشن ص ۴۰۶).

(دیوان مسعود فرزاد) المذکور فی ص ۸۲۳ طبع له منظومة (وقتیکه شاعربودم).

(۶۷۵۵: دیوان مسعود قزوینی أو شعره) ترجمه وأورد شعره فی (گلشن ص ۴۰۶).

(۶۷۵۶: دیوان مسعود قمی) جاء من عراق (قم) إلی هرات وتقرب عند المیر علی شیر والسلطان حسین بایقرا وباسمه نظم (تاریخ حسین بایقرا) کما مر فی ج ۳ ص ۲۴۹ فی اثنی عشر الف بیت کما فی (حبیب السیر) وله مناظرات منظومة باسم (شمس وقمر) و (تیغ وقلم) ومنظومة (یوسف وزلیخا) ودیوانه معروف فی هرات کما فی (مجن ۲ ص ۳۸ و ۲۱۲) ومات بهرات ودفن عند (پیر سیصد سأله) وترجمه فی (همیشه بهار) و (دجا ص ۱۷۵) و (روضة الصفا ج ۷) و (تس ۵ ص ۱۰۶) وفی (قزمج ص ۳۱۱) أورد له عدة اشعار ینطبق مع اشعار (دیوان مسعود قمی) الموجود فی جامعة طهران کما فی فهرسها ۲: ۲۴۷ وقال کان مسعود من شعراء السلطان یعقوب خان بتبریز.

أقول: ولهذه عده فی (تش ص ۲۰) من امراء الترک بقم وأورد له عین ذلک الاشعار.

(۶۷۵۷: دیوان مسعود کابلی أو شعره) ترجمه وأورد شعره فی (گلشن ص ۴۰۶).

(دیوان مسعود کاشانی) راجع تخلصه مسیح کاشانی.

(دیوان مسعود هندی) مر بعنوان مسعود دهلوی.

(۶۷۵۸: دیوان مسعود یزدی أو شعره) یوجد اشعاره بعنوان مسعود واعظ یزدی فی جنگ عند (فخر الدین النصیری).

(دیوان مسعود رازی) راجع مسعود رازی.

(۶۷۵۹: دیوان مسکین أصفهانی) واسمه المیرزا محمد علی. ترجمه وأورد قصیدته فی مدح منوچهر خان فی (المدایح المعتمدیة) و (انجمن ۴) ویوجد دیوانه بخطه عند (فخر الدین النصیری) یشتمل علی الغزل والقصاید.

(۶۷۶۰: دیوان مسکین أکبر آبادی) الشیخ عبد الواحد المصاحب لمحمد خانصاحب.

(۱۰۳۸)

مفاتیح البحث: دولة العراق (۱)، مدینة طهران (۱)

صفحه ۳۵۳

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحة ۱۰۳۹

مات ۱۲۷۱. أورد شعره فی (گلشن ص ۴۰۷) ویوجد دیوان مسکین فی (بنگاله) کما فی فهرسها.

(۶۷۶۱: دیوان مسکین بخاری أو شعره) أورد شعره فی (گلشن ص ۴۰۷) (۶۷۶۲: دیوان مسکین تتوی) هو ابن الملا عبد الحکیم العطائی من شعراء الثانی عشر.

ترجمه وأورد شعره فی (مقالات الشعراء ص ۷۵۷) ویوجد دیوان مسکین فی (بنگاله) کما فی فهرسها.

(۶۷۶۳: دیوان مسکین زنوزی أو شعره) واسمه السید علی من شعراء القرن الثالث عشر. ترجمه وأورد شعره فی (دجا ص ۳۴۲) فی تاریخ وفات ملا باشی فی ۱۲۹۴ (دیوان مسکین فراهی) راجع معینی فراهی.

(۶۷۶۴: دیوان مسکین محلاتی) للشیخ عبد الحسین الکبیر ابن علی محمد المحلاتی ولد ۱۳۰۷ وتوفی ۱۳۵۸ واشتغل بالتحصیل سنین وغلب علیه الزهد والریاضیات والعزلة کما یشهد بأحواله لسان حاله فی اشعاره التی دونها إسماعیل الصدر المحلاتی ۱۳۷۴ وطبع بمطبعة قم، فارسی فی المواعظ والأخلاق بلسان عادی متعارف عند العوام، یقرب من الف وخمسمأة بیت.

(۶۷۶۵: دیوان مسکین ناظم الکتاب) طبع له مثنوی (سماور) أو (گفتگوی قند وچای) و (سرگذشت بیکارها) طبع بمطبعة اتحادیهء کارگران بطهران فی ۱۳۴۷ فی ۱۶ ص. صغیرة علی الحجر مصورا وفی آخره رباعیتین لأمیری فی مدیح ناظم الکتاب المتخلص (مسکین).

(۶۷۶۶: دیوان مسکین هندی) للسید حسین الأدیب القاری ابن السید رضا علی الطبیب الهندی نزیل الکاظمیة والمتوفی عن عمر طویل فی سامراء (۲۴ ج ۲ ۱۳۳۴) ومر له الأدعیة والزیارات فی ج ۱ ص ۳۹۴ وقد وقع غلط هناک فی تاریخه والصحیح ما أرخه به السماوی فی (وشائح السراء ص ۴۴) بقطعة عند ذکر المدفونین فی سامراء من الأعاظم فقال:

وکالحسین بن الرضا علی * المقری المطبب الهندی فقد اتاها قاصد الزیارة * فوفق الله بها اقباره

(۱۰۳۹)

مفاتیح البحث: مدینة الکاظمین (۱)، مدینة سامراء المقدسة (۲)، مدینة طهران (۱)، الموت (۱)، الزهد (۱)، الشهادة (۱)

صفحه ۳۵۴

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحة ۱۰۴۰

وادخر الحماة قبل المحتضر * فأرخوا (حیا اتی للمدخر) ودیوانه فارسی جمعه بعده ابن أخته السید علی صدر الدین الأخ الأصغر للسید محمد صدر الدین.

(۶۷۶۷: دیوان مسلمی اسفراینی أو شعره) ترجمه المیر علی شیر بعنوان السید مسلمی فی (مجن ۲ ص ۴۵ و ۲۱۹) وأورد شعره وکذا فی (حسینی ص ۳۲۰) وفی (گلشن ص ۴۰۷) خلط بینه وبین مسلمی شیرازی.

(۶۷۶۸: دیوان مسلمی شیرازی أو شعره) ترجمه وأورد شعره فی (هفت ص ۳۰۷) وراجع مسلمی اسفراینی.

(۶۷۶۹: دیوان المسودی) الحسین بن محمد بن علی المسودی. له قصاید فی مدیح النبی والوصی، منها القصیدة الموسومة ب (المواهب القدریة) لفراغه من نظمها لیالی القدر ۹۶۷ ثم سافر لزیارة المدینة فی المحرم ۹۶۸ فأنشأها مقابل ضریح النبی وتلک القصاید ملحقة بآخر نسخة (قواعد عقاید آل محمد) من تألیف علماء الیمن الذی استنسخه المنصور بالله القاسم بن محمد المتوفی ۱۰۲۹ أولا ثم المستنسخ عن خطه موجود فی الخزانة (الرضویة).

(۶۷۷۰: دیوان مسیب باخرزی) ترجمه فی (مجن ۲ ص ۲۱۶ و ۵۲) و (حسینی ص ۳۱۸) وأورد شعره وذکر سوء سریرته وفی بعض النسخ اسمه خواجة مست.

(۶۷۷۱: دیوان مسیب بیک أو شعره) کان معاصر النصرآبادی. ترجمه وأطراه فی (نر ۲ ص ۴۶) وأورد بعض اشعاره.

(۶۷۷۱: دیوان مسیب تکلو) ابن شرف الدین اوغلی بیگلربیکی فی هراة. ترجمه الصادقی فی (خص ۳ ص ۲۹) وأورد بعض اشعاره وأطراه بأنه لا نظیر له فی امراء دولة قزلباش (الشاه طهماسب) وقال فی (مع: ج ۱ ص ۵۶) انه من اجل امراء الشاه طهماسب، وأورد رباعیه وکذا فی (تش ص ۲۱).

(ديوان مسيب كاشانى) هو ابن الحاج محمد الكاشانى المتخلص (قانع) كما مر فى ص ۸۷۴.

(أورد شعره مسيحا) راجع ديوان مسيح. لان الألف للتفخيم أو الندا بالفارسية.

(۱۰۴۰)

مفاتيح البحث: الحسين بن محمد بن على (۱)، القاسم بن محمد (۱)، الحج (۱)، الوفاة (۱)

صفحه ۳۵۵

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانى - ج ۹ق۳ - الصفحة ۱۰۴۱

(۶۷۷۳: ديوان مسيح پانى پتى) واسمه الملا سعد الله الهندى. نظم قصة (رام وسيتا) بالفارسية عن الهندية. أورد منها (سرخوش ص ۱۰۶) وعنه ظاهرا (حسينى ص ۳۲۵).

(۶۷۷۴: ديوان مسيح تبريزى أو شعره) وسامه محمد كاظم ابن امين الطبيب التبريزى المتخلص (مسيح) كان معاصر الشاه طهماسب الثانى فى تبريز فى ۱۱۴۰ كما ترجمه وأورد شعره تربيت فى (دجا ص ۳۴۳) وكان حيا فى ۱۱۴۰.

(ديوان مسيح الزمانى) راجع ضياء الدين كاشانى فى ص ۶۲۹.

(ديوان مسيح ساوجى) كما فصله فى (تش ص ۲۲۱) مر فى ص ۷۷۸ بعنوان عيسى ساوجى.

(ديوان مسيح شيرازى) راجع (ديوان عيسى شيرازى) و (معنى فسائى) و (ناطق شيرازى).

(ديوان مسيح فسائى) راجع معنى فسائى.

(۶۷۷۵: ديوان مسيح قمى أو شعره) ولد بقم ونشأ بيزد. أورد شعره فى (گلشن ص ۴۰۷).

(ديوان مسيح قزوينى) كما فى هدية العارفين ۱: ۸۱۰ مر بعنوان عيسى ساوجى.

(۶۷۷۶: ديوان مسيح كاشانى) وهو الحكيم ركن الدين مسعود بن الحكيم نظام الدين على الشيرازى الأصل الطبيب المشهور (حكيم ركنا) والمتخلص (مسيح) و (مسيحا) و (مسيحى) كما فى (سرو آزاد ص ۸۹) وأخوه حكيم قطبا ولد مسيح بكاشان وتربى بها، ثم تقرب عند الشاه عباس وكان الشاه ينزل عنده كما فى (خز ص ۴۱۲) وبامر الشاه نظم (جواب ديوان فغانى) كل غزل بغزل، وكان يكثر من شرب الخمر فى شبابه. ثم سخط عليه الشاه وأخرجه من إيران فسافر إلى الهند وقال فى خروجه وذم الشاه:

گر فلك يا صبحدم بامن گران بأشد سرش * شام بيرون ميروم چون آفتاب ازكشورش وقال بعض فى خروج مسيحا عن إيران:

(۱۰۴۱)

مفاتيح البحث: شرب الخمر (۱)، دولة ايران (۲)، الهند (۱)، الطب، الطبابة (۲)

صفحه ۳۵۶

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانى - ج ۹ق۳ - الصفحة ۱۰۴۲

گوهرى بفروخت إيران آخر از بى جوهرى * كز شرف شد پنجهء خورشيد دست مشترى فجاء إلى الهند وتقرب عند آصف جاه وجلال الدين أكبر شاه ولعزة نفسه وعلو همته لم يداوم. ولازم السلطان سليم فى الله آباد، ولم يبق أيضا وفر إلى دكن وتقرب عند ملكها ولكنه لم يداوم أيضا، فلبس لباس الفقر وساح البلاد. كذا فى ميخانه، وقال فيه: انى رأيته فى ۱۰۲۳ فى اجمير واستكتبت ديوانه لمكتبة مهابت خان وقابلته وبقى باجمير مدة سنتين. ثم لازم الملك جهانگير پادشاه فى ۱۰۲۸ وقال فى (خز ص ۴۱۳) انه فى ۱۰۴۱ سافر من الهند إلى الحج ورجع إلى مشهد خراسان ثم كاشان ثم أصفهان ولما لم يكرمه الشاه صفى سافر إلى شيراز ثم رجع إلى كاشان ومات بها فى ۱۰۶۶ وقال مسيحا معانى (معانى فسائى) فى تاريخه [رفت بسوى فلك باز مسيح دوم] وترجم أيضا فى (هميشه

بهار) و (گلشن ص ۴۰۸) و (حسینی ص ۳۲۴) و (سرخوش ص ۱۰۶) و (تش ص ۲۵۲) و (نتایج ص ۶۴۰ ۶۴۳) وفی (خص ۴ ص ۵۳) بعنوان (مسیحی) وترجم أحواله مفصلا حسین پژمان فی مجلة (ارمغان: ج ۱۳ و ج ۱۷). له مثنوی (مجموعهء خیال) نظمه فی قبال (خسرو وشیرین) للنظامی فی ألفی بیت، وجمع اشعاره فی خمسة وعشرین الف بیت فی إیران، ودیوانه الثانی فی الهند، ویشتمل علی خمسة آلاف کما فی (میخانه ص ۳۶۵) وقال النصر آبادی فی (نر ۹ ص ۲۱۴) ان اشعاره فی مأة الف بیت فی عشرة دواوین، ونقل ریو فی الفهرس (ص ۶۸۸) عن میرزا أمینا ان مسیح کان ینظم فی ۱۰۴۷ دیوانه الثامن. أقول یوجد دیوانه الرابع ومثنویه فی مکتبة بانکی پور کما فی فهرسها (ج ۳ ص ۱۰۷) ودیوانه السادس فی المتحف البریطانی کما فی حواشی میخانه (ص ۳۶۸) وکان نسخة الکلیات المشتملة علی خمسة دواوین وعلیها خطوط الناظم واصلاحاته ویزید علی ستین الف بیت، عند وحید الدستگردی مدیر مجلة ارمغان، وطبع فی المجلة ج ۸ ص ۱۲۰ ۱۲۲ منظومة (قضا وقدر) لهذا الحکیم. وکتب لنا السید شهاب الدین من قم ان دیوان الحکیم وکتابه (طب حکیم رکنا) موجود عنده ونسخة کاملة عند علی یارصفراف ببا کویهیئها للطبع هناک وأورد النصرآبادی نظمه لوقعة (یوسف ترکش دوز وشاه عباس) أقول: ولآخوند زاده فتح علی القفقازی (۱۸۱۲

(۱۰۴۲)

مفاتیح البحث: دولة ایران (۲)، مدینة إصفهان (۱)، جلال الدین (۱)، خراسان (۱)، الهند (۳)، الحج (۱)، الشهادة (۱)، اللبس (۱)

صفحه ۳۵۷

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحة ۱۰۴۳

۱۸۷۷ م) أیضا روایة تمثیلیة باسم (تاریخ یوسف شاه) عن هذه القضیة.

(دیوان مسیح کاشانی) مر بعنوان صاحب کاشانی فی ص ۵۷۶.

(۶۷۷۷: دیوان مسیح هندی أو شعره) واسمه زنبیل بیگ. کان معاصرشاه جهان أورد شعره فی (گلشن ص ۴۰۷).

(۶۷۷۸: دیوان مسیحی رازی) هو الأخ الأصغر لمنصف الکاشف ومن شعراء القرن الحادی عشر. ترجمه وأورد شعره فی (خوشگو) وقال سنگلاخ فی (امتحان ۱: ۱۱۴) أنه رأی دیوانه بخط محمد ابریشمی.

(۶۷۷۹: دیوان مسیحی فوشنجی أو شعره) ذهب إلی الحج. ترجمه وأورد شعره فی (مجن ص ۲۲ و ۱۹۶) وفی بعض النسخ (شیخی).

(دیوان مسیحی کاشانی) وهو الحکیم رکنا المذکور بعنوان مسیح کاشانی. ذکره الصادقی فی (خص ۴ ص ۵۳) وأورد ستین بیتا من مثنویه (خسرو وشیرین).

(۶۷۸۰: دیوان مشتاق احمد آبادی أو شعره) واسمه المیرزا محمد رضا. کان من سادات احمد آباد أصفهان ومعاصر الشاه السلطان حسین الصفوی وبعده ترجمه وأورد شعره فی (گلشن ص ۴۱۳) و (مسرت ص ۴۷۹) راجع مشتاق کشمیری.

(۶۷۸۱: دیوان مشتاق أصفهانی) راجع دیوان مشتاق احمد آبادی وقال فی (گلشن ص ۴۱۳) ان مشتاق تخلص لمجلسی الأصفهانی محمد باقر بن محمد تقی المذکور جده مقصود علی فی ص ۹۶۶ وکذا تربیت فی مقال له فی مجلة ارمغان ۱۳: ۳۷۲.

(۶۷۸۲: دیوان مشتاق أصفهانی) وهو المیر علی الحسینی من سادات عباس آباد أصفهان وتوفی ۱۱۷۱ کما قال رقیق الأصفهانی فی تاریخه:

بهر تاریخ أو نوشت رفیق * (جای مشتاق در جنان بادا) کان أستاذ آذر بیگدلی وعاشق أصفهانی وهاتف وصهبا. قال آذر فی (تش ص ۴۰۹) انه جمع دیوان أستاذه مع زمیلیه هاتف وصهبا، وقال الفاضل الگروسی فی (انجمن ۴) ان دیوانه فی ستة آلاف بیت. وفی (تعا ص ۱۳۸) انه فی أربعة آلاف بیت. یوجد منه نسختان فی (سپهسالار) کما فی فهرسها ۲: ۶۷۹ وفی (المجلس) کما فی فهرسها ۳: ۴۱۴ و (فخر الدین النصیری) و (الملک) وطبعها حسین مکی مع مقدمه مفصلة فی أحواله

(۱۰۴۳)

مفاتیح البحث: مدینة إصفهان (۲)، محمد باقر بن محمد تقی (۱)، الحج (۱)

صفحه ۳۵۸

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحة ۱۰۴۴

فی ۲۴ + ۲۰۵ ص. بطهران وترجم أیضا فی (مع ۲: ۴۴۴) و (نتایج ص ۶۶۴).

(۶۷۸۳: دیوان مشتاق تویسرکانی أو شعره) اسمه المیرزا نصیر. ولد بتویسرکان بأصفهان. وکان یتلمذ علی المحقق الخوانساری فی مدرسة (جده) ترجمه وأورد شعره النصر آبادی فی (نر ۶ ص ۱۹۶) و (گلشن ص ۴۱۳).

(۶۷۸۴: دیوان مشتاق دهلوی أو شعره) واسمه السید خیرات علی سکن فیض آباد وتلمذ علی الشیخ علی الحزین ومات عن ستین سنة من عمره فی ۱۲۶۰ کما فی (گلشن ص ۴۱۱). وهذا غلط، فان الحزین مات ۱۱۸۱.

(۶۷۸۵: دیوان مشتاق شوشتری أو شعره) کان من معاصری الخواجة عبد المحمد (زایر شوشتری) ومات فی عهد حکومة عبد الله خان حاکم شوشتر کما ذکر فی (تذکرهء شوشتر ص ۱۴۲).

(دیوان مشتاق شیرازی) راجع مشتاقی شیرازی.

(۶۷۸۶: دیوان مشتاقعلی شاه أو شعره) هذا التخلص لمیرزا محمد التربتی الأصل الأصفهانی المولد العارف الصوفی المقتول بکرمان بأمر المولی عبد الله الواعظ فی ۱۲۰۶ وکان أمیا وقد نظم مریده المیرزا محمد تقی بن کاظم الکرمانی الملقب بمظفر علیشاه باسمه دیوانا سماه (دیوان مشتاقیه) کما یأتی.

(۶۷۸۷: دیوان مشتاق کشمیری أو شعره) واسمه محمد رضا. کان خطاطا شاعرا بدهلی فی عهد محمد شاه الهندی ونادر شاه ترجمه وأورد شعره (حسینی ص ۳۲۷) و (گلشن ص ۴۱۱). وراجع مشتاق احمد آبادی.

(۶۷۸۸: دیوان مشتاق لاهوری أو شعره) کان صوفیا تلمذ علی آفرین لاهوری.

أورد شعره فی (گلشن ص ۴۱۲) وعنه فی القاموس الترکی.

(۶۷۸۹: دیوان مشتاق هندی أو شعره) واسمه آخوند محمد باقر ترجمه (سرخوش ص ۱۱۱) وعنه (حسینی ص ۳۲۴) وقالا کان یتخلص سابقا (مناسب) وأوردا شعره.

(۶۷۹۰: دیوان مشتاق یزدی) هو التخلص الأخیر للسید المیر علی المدرس الکبیر ابن السید علی رضا بن زین العابدین بن محمد المذکور فی ۲: ۳۰۱. ترجمه فی (آیینهء دانشوران ص ۲۹ ۳۱) وأورد تمام نسبه، وذکر انه کان یتخلص أوائل امره (شائق)

(۱۰۴۴)

مفاتیح البحث: مدینة إصفهان (۱)، مدینة طهران (۱)، زین العابدین بن محمد (۱)، الموت (۱)

صفحه ۳۵۹

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحة ۱۰۴۵

وفی أواخره (مشتاق) قال واشعاره مذکورة فی تذکرات المتأخرین وتوفی بعد رجوعه عن زیارة المشهد فی طبس ۱۳۲۹ وقبره مزار هناک (۶۷۹۱: دیوان مشتاقی دهلوی أو شعره) واسمه الشیخ رزق الله الدهلوی. کان عالما بالسنسکریتیة وعلومها. له (تاریخ سکندر لوری) و (جوت نونحن) و (واقعات مشتاقی) فی أحوال نفسه ومات ۸۸۹ عن ۱۰۲ سنة من عمره ترجمه فی (گلشن ص ۴۱۳) وعنه فی القاموس الترکی ثم الریحانة.

(۶۷۹۲: دیوان مشتاقی شیرازی أو شعره) واسمه ملا حسین قصه خوان ولد بشیراز وکان بعیش بالقصاصة ومات بشیراز ۹۰۵ أورد شعره فی (تس ۷ ص ۱۸۹) وفی (تش ص ۲۹۴) سماه مشتاق شیرازی وعنه فی (فارسنامه ۲: ۱۵۱) والقاموس الترکی.

(۶۷۹۳: دیوان مشتاقیة) للمیرزا محمد تقی بن المیرزا محمد کاظم الکرمانی (طریقتی) العارف الطبیب الماهر والملقب بمظفر علیشاه وصدر العرفاء والمتوفی بکرمانشاه ۱۲۱۵.

نظمه باسم شیخ طریقته ومراده المیرزا محمد التربتی الأصل المولود بأصفهان والمقتول بکرمان بأمر بالمولی عبد الله الواعظ الکرمانی فی ۱۲۰۶ والملقب (مشتاق علیشاه) وکان أمیا فنظمه باسمه، کما أن المولی الرومی نظم دیوانا باسم مراده (شمس تبریز) وللمظفر الکرمانی دیوان آخر کبیر یأتی. و (دیوان مشتاقیه) فارسی طبع علی الحجر فی بمبئی ۱۳۰۳ وطهران ۱۳۷۴ فی ۳۰۳ ص فی مجلده الأول عدة قصاید وترجیعات بغیر ترتیب وفی مجلده الثانی قطعات وغزلیات مرتبة علی الحروف من الألف إلی الیاء وفی آخرها قرب مأة رباعیة. ورأیت نسخته بخط محمد تقی بن محمد رسول التاجر التبریزی. فرغ منه خامس ذی الحجة ۱۲۷۱ عند الشیخ محمد هادی الأمینی، ونسختان عند (الملک) ونسختان عند (فخر الدین النصیری).

(۶۷۹۴: دیوان مشتاقی نائینی) للمیرزا علی خان بن محمد (صفاء السلطنة) ونائب وزیر الأمور الخارجیة بطهران. فارسی مطبوع بطهران ۱۳۱۴ ش. فی ۴۶۶ ص. بعنوان (کنز المعجزات) وترجم فی (تاریخ نائین ۱۲۲ ۱۲۹).

(۶۷۹۵: دیوان مشتری استرآبادی أو شعره) ترجمه فی بعض نسخ مجالس النفایس (لط ۱ ص ۲۰) وأورد مطلع غزله. وذکر فی ((شمع انجمن ص ۴۲۹) انه معاصر للجامی.

(۱۰۴۵)

مفاتیح البحث: شهر ذی الحجة (۱)، مدینة إصفهان (۱)، مدینة طهران (۳)، کرمانشاه (۱)، الزیارة (۱)، الشهادة (۱)، الطب، الطبابة (۱)

صفحه ۳۶۰

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحة ۱۰۴۶

وکذا (حسینی ص ۳۲۰).

(۶۷۹۶: دیوان مشتری خراسانی) وهو أبو سعید حسام الشعراء محمد إبراهیم، من أحفاد طاهر وحید وقایع نگار للشاه طهماسب الصفوی. کان أبوه شیرازیا وولد مشتری فی ۱۲۶۴ وجئ به إلی طهران فی ۱۲۷۰ وصار شاعر البلاط وکان هجاء ومر قصة مهاجاته مع عباس فروغی وسرور شیرازی فی ص ۴۴۲ و ۸۲۷ وفی (المآثر ص ۲۰۷) ذکر مهاجاته مع مایل افشار المذکور فی ص ۹۵۴ وذکر وفاته فی ذی الحجة ۱۳۰۵. وترجم فی (گلشن ص ۴۱۴) ومفصلا فی (گنج شایگان ص ۵۲۴) وفهرس (المجلس) ۳: ۴۱۷ حیث یوجد هناک نسختان من دیوانه ویوجد نسخة الأصل بخطه ۱۲۹۹ عند (فخر الدین النصیری) ونسختان عند (الملک) وله (فضایل العشق) فی تاریخ المشتاقین یشبه (مجالس العشاق) وله (هجو معلمخانه) و (هجو بغداد). ویوجد له مثنویان باسم (مرآت العشق) و (مصباح حسینی) عند (الملک) أیضا. وطبع له (سفرنامهء مکة) نظما ذکر فیه أوصاف مزارات النجف وکربلا والکاظمیة وسامراء طبع فی ۳۲ ص فی ذیل (شمس المناقب) الذی هو دیوان سروش الأصفهانی فی ۱۳۰۰ (۶۷۹۷: دیوان مشتری فراهانی أو شعره) ترجم وأورد شعره فی (گلشن ص ۴۱۴).

(دیوان مشتری مشهدی) راجع مشتری خراسانی.

(۶۷۹۸: دیوان مشرب أصفهانی أو شعره) وهو الحکیم عبد الرزاق من سادات أصفهان.

سافر إلی الهند فی عهد عالمگیر ووصل لکهنو. وکان له مع عبد الجلیل البلگرامی مراسلات. مات ۱۱۲۷ أورد شعره فی (گلشن ص ۴۱۵) و (مقالات الشعراء ص ۷۶۰) وعنهما فی القاموس الترکی ثم الریحانة.

(۶۷۹۹: دیوان مشرب أکبر آبادی أو شعره) واسمه بهوری سنگ الهندی. أورد شعره فی (گلشن ص ۴۱۵) و (نتایج ص ۶۸۱).

(۶۸۰۰: دیوان مشرب دهلوی أو شعره) واسمه المیر عنایة الله. أورد شعره فی (گلشن ص ۴۱۶).

(۶۸۰۱: دیوان مشرب شیرازی أو شعر) کان معاصر النصر آبادی، فترجمه فی (نر ۹ ص ۳۸۴) وذکر انه اسمه شاه معصوم الشیرازی المولد وأورد شعره.

(۱۰۴۶)

مفاتیح البحث: مدینة کربلاء المقدسة (۱)، مدینة الکاظمین (۱)، شهر ذی الحجة (۱)، مدینة مکة المکرمة (۱)، مدینة سامراء المقدسة (۱)، مدینة النجف الأشرف (۱)، مدینة إصفهان (۱)، مدینة طهران (۱)، مدینة بغداد (۱)، الهند (۱)، الطهارة (۱)، الموت (۱)

صفحه ۳۶۱

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحة ۱۰۴۷

(۶۸۰۲: دیوان مشرب شیشه گره أو شعره) وهو ابن المیر حسین الخطاط بالنستعلیق.

هو من سادات قم لکن یعرف بکاشانی لکثرة سکونته بها. کان من أدباء عصر الشاه عباس الماضی ترجمه النصرآبادی فی (نر ۹ ص ۳۱۰) وأورد شعره وذکر انه توفی بتبریز ومن شعره المتخلص فیه:

هر چه میخواهی طلب کن مشرب از شاه نجف * گر کسی منت کشد از مردمی باید کشید وکان أبوه ملازم الشاه عباس الأول الصفوی ومات بتبریز کما فی (گلشن ص ۴۱۵) و (همیشه بهار) والظاهر أنه غیر مشربی قمی.

(۶۸۰۳: دیوان مشرب عامری أو شعره) واسمه میرزا أشرف من عرب بنی عامر من حکام نادرشاه وابتلی بقهره وقلع إحدی عینیه. ترجم فی (مع ۲ ص ۴۴۵) وذکر انه توفی ۱۱۸۰ وأورد شعره وفی (تش ص ۴۱۲) انه توفی ۱۱۷۵.

(دیوان مشرب قمی) راجع مشرب شیشه گر، ومشرب کاشانی. ولکن فی (همیشه بهار) انه غیر الکاشانی.

(دیوان مشرب کاشانی) هو مشرب قمی شیشه گر.

(۶۸۰۴: دیوان مشرب نائنی أو شعره) ترجم وأورد شعره فی (المدایح المعتمدیة) و (انجمن ۴) (۶۸۰۵: دیوان مشربی استرآبادی أو شعره) هو المولی محمد بن سلطان محمد الاسترآبادی الخطاط والطالب للعلم. ترجمه سام میرزا فی (تس ۴ ص ۷۵) وأورد شعره وکذا (گلشن ص ۴۱۷).

(۶۸۰۶: دیوان مشربی تگلو أو شعره) کان من أکابر ایل تکلو ترجمه معاصره الصادقی فی (خص ۸ ص ۱۲۵) وأورد شعره المتخلص فیه. وقال فی (گلشن ص ۴۱۶) انه من شعراء خدابنده ابن الشاه طهماسب الصفوی. سافر إلی الهند فی عهد أکبر شاه.

(۶۸۰۷: دیوان مشربی خوانساری أو شعره) ترجمه معاصره النصر آبادی فی (نر ۹ ص ۳۱۹) وأورد شعره. وعنه فی (گلشن ص ۴۱۷).

(۶۸۰۸: دیوان مشربی سهوانی أو شعره) واسمه احمد حسین تلمیذ تاج الدین السهوانی. ترجم فی (گلشن ص ۴۱۶).

(۱۰۴۷)

مفاتیح البحث: الهند (۱)

صفحه ۳۶۲

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحة ۱۰۴۸

(۶۸۰۹: دیوان مشربی قمی أو شعره) ترجم فی (خص ۸ ص ۲۴۱) وأورد شعره مع تخلصه، وعنه فی (تش ص ۲۳۵) و (همیشه بهار). والظاهر أنه غیر مشرب شیشه گر.

(۶۸۱۰: ديوان مشربى مشهدى أو شعره) ترجمه فى (لط ۳ ص ۷۰) وأورد شعره (ديوان مشرف أصفهانى) راجع مشرف شهر كردى.

(۶۸۱۱: ديوان مشرف أصفهانى أو شعره) واسمه احمد بيك من أولاد سيف الملوك مشرف الاصطبل فى العهد الصفوى. ترجمه معاصره فى (خص ۴ ص ۶۰).

(۶۸۱۲: ديوان مشرف أصفهانى) واسمه الميرزا حسين مباشر الاصطبل فى العهد الصفوى. ترجمه فى (مع ۲: ۳۹) وقال نظم خمسة مثنويات فى قبال الخمسة النظامية ولكن طبقا لصنعة (التزريق) البديعية وهو ان لا- يكون لجملاتها معنا مفيدا وأورد بعضها. وفى (حسينى ص ۳۷۰) أورد تلك الاشعار لهدايت الله رازى، وكذا فى (روشن ص ۷۷۶) بعنوان (هدايت) نقلا عن (نگارستان سخن) وعنهم أخذنا نحن فى ج ۷ ص ۲۶۵. لكن فى (تس ۵ ۱۷۷) ذكر هدايت الله ولم يذكر له هذه الاشعار، بل ذكر الاشعار لمقصود بيك الشيرازى فى (تس ۳ ص ۶۰) (۶۸۱۳: ديوان مشرف شهر كردى) وهو اسفنديار بن مشرف الملك. ولد بأصفهان فى ۱۳۵۲ وطبع باسم (گلهاى نوشگفته) فى ۱۳۷۰ بأصفهان فى ۹۰ ص. ترجمه فى (شعراى معاصر أصفهان ص ۴۴۹).

(۶۸۱۴: ديوان مشرفى هروى أو شعره) كان مشرفا على قوشخانه فى هرات.

ترجمه على شير فى (مجن ۳: ص ۶۸ و ۲۴۱) و (گلشن ص ۴۱۷).

(۶۸۱۵: ديوان مشرق مازندرانى) وهو الحكيم ميرزا رضا قلى ابن الميرزا بزرگ النورى. له ديوان فى خمسة عشر الف بيت. وطبع له منظومة (حديث كساء) نظمه فى ۱۳۰۴ وطبع بطهران فى ۱۳۱۵ فى ۹۳ ص ومات ۱۳۱۱ كما فى مقدمة طبعه.

(۶۸۱۶: ديوان مشرقى شيرازى) واسمه حسن كما يظهر من شعره ان لم يكن وصفا حيث قال:

سمع اقران سزد أين در نظيم موزون * كه زقول حسن مشرقى از بردارم وكان معاصرا لملك مشرقى المشهدى وكليات اشعاره تشتمل على: ۱ (شمس

(۱۰۴۸)

مفاتيح البحث: مدينة إصفهان (۳)، مدينة طهران (۱)

صفحه ۳۶۳

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانى - ج ۹ق۳ - الصفحة ۱۰۴۹

المشرقين) مثنوى فى قبال (تحفة العراقين) للخاقانى، نظمها فى ۱۰۱۰ وسما نفسه فى أوله مشرقى شيرازى، وهو فى ۱۲۰۰ بيت. أوله: [الحمد لله الذى، از أزل تا بابد هر جا حمدى..

أى نور حديقهء بين * مه را زتو زينت است وائين] ۲ (شبستان أنس) نظمه فى قبال (بوستان) لسعدى فى عشرة أبواب ومقدمه فى سبع مقالات كلها فى ۲۲۵۰ بيت. أوله: [حمدنا محدود وثناى نا معدود..

بنام خداوند ارض وسما * كه بأشد مرا ورا پرستش سزا ۳ القصايد ويشتمل على ۷۵۵۰ بيت. ۴ المراثى والترجيعات و (هفت بند) فى ۶۵۰ بيت ۵ المقطعات فى تواريخ الوفيات وفتوح الشاه فى ۴۵۰ بيت. ۶ الغزليات مرتبا على الحروف فى ۹۵۰۰ بيت ۷ الرباعيات فى ۴۰۰ بيت واحتمل ابن يوسف ان يكون بعض اشعاره منتحلا- بعد أن فصل خصوصياته فى فهرس (المجلس) ۳: ۶۰۰ حيث يوجد النسخة هناك. ثم نقل عن (طرائق الحقايق ۳: ۲۲۹) ان فى شيراز تكية واقعة على (تنگ الله أكبر)) تسمى (مشرقين) وفى (عم ۴۸۱) سماه (تكيهء مشرقى فلعلها له.

(۶۸۱۷: ديوان مشرقى كاشانى) واسمه الميرزا محمد حسين خان الغفارى بن الميرزا آقا خان ابن الميرزا احمد كان ينهى نسبه إلى أبى ذر الغفارى كما ذكره مباشر طبع الديوان فى ۱۳۱۴ فى مقدمة الطبع وهو الميرزا عبد الحسين بن لسان الملك مؤلف (ناسخ التواريخ) ولقبه ملك المؤرخين وقد توفى ۱۳۲۴ قال فى المقدمة: ان الشاعر خدم ناصر الدين شاه أيام ولايته للعهد، ثم اعتزل ودخل

الطریقة عند رحمت علی شاه بشیراز إلی أن توفی ۱۲۹۹ ودیوانه فی ۳۰۰۰ بیت. وترجم فی (الطرایق ۳: ۱۸۷) وفهرست المجلس ۳: ۶۰۱.

(۶۸۱۸: دیوان مشرقی مشهدی) واسمه المولی ملک ولد بقزوین کما فی (میخانه ص ۴۰۲) أو بأصفهان کما فی (تش ص ۹۴) وأصله من مشهد خراسان. مدح حاتم بیک اعتماد الدولة المتوفی ۱۰۱۹ ثم لازم حسن شاملو الذی حکم خراسان بعد موت والده حسین شاملو فی ۱۰۲۷ وبعد طرد (مسیح کاشانی) من أصفهان فی ۱۰۱۶ صار مشرقی

(۱۰۴۹)

مفاتیح البحث: أبوذر الغفاری (۱)، ناصر الدین شاه القاجاری (۱)، مدینة إصفهان (۲)، خراسان (۲)، الشهادة (۱)، الوفاة (۱)

صفحه ۳۶۴

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحة ۱۰۵۰

منشیا للشاه عباس وکان ماهرا فی الانشاء والموسیقا ومات فی عهد الشاه صفی المتوفی ۱۰۵۲ وتاریخ بعض شعره ۱۰۵۰ قال فی میخانه: وله أربعة آلاف بیت. وفی (نر ۹ ص ۲۴۶) ان دیوانه فی عشرة آلاف بیت. ونسخة ناقصة من دیوانه فی (رامپور) فی (۲۱۰ ص).

ونسخة أخری فی بریتش موزیوم کما فی فهرس ریو (ص ۶۸۳) وله مثنوی (خسرو شیرین) باسم الشاه صفی لم یتمه وله مثنوی (ساقینامه) وترجمه أیضا مبتلا و (سرخوش ص ۱۱۲) و (سرو ص ۵۹) و (مطلع ۲: ۴۴۴) وفی (نشتر عشق) عد دیوانه أحد عشر الف. بیت وأورد ذکره أیضا فی (عالم آرا ص ۶۸۸).

(۶۸۱۹: دیوان مشرقی مشهدی أو شعره) کان ملازم المیر مخدوم ویشتغل بصنعة کاسه گری ترجمه المیر علی شیر فی (مجن ۲: ۴۲ و ۲۱۵) ومات بهرات.

(۶۸۲۰: دیوان مشعوف قاجار) واسمه الحاج امامقلی أخ موسی خان الوصاف الآتی ذکره. ترجمه فی (مع: ج ۲ ص ۴۵۲) وذکر انه اعرض عن المناسب واقبل علی تصفیة الباطن إلی أن هدم علیه سقف الدار وتوفی ثم أورد نیفا وعشرة أبیات من شعره.

(۶۸۲۱: دیوان مشفق استرابادی أو شعره) ترجمه فی (مع ۱: ص ۴۵۲) وقال اسمه آقا کوچک، ولم أوفق للقائه وأورد ما وصل إلیه من شعره، وکذا فی (انجمن ۴).

(۶۸۲۲: دیوان مشفق أصفهانی) واسمه آقا عبد الحسین الأصفهانی. توفی ۱۳۶۲ وقد طبع بعض قصایده فی آخر (مصیبت نامه) لصدیقه الصغیر المذکور فی ص ۶۰۷.

(۶۸۲۳: دیوان مشفق شیرازی أو شعره) واسمه المیرزا محمد. ذکره صدیقه ومصاحبه فی (مع ۲: ص ۴۵۴) وذکر انه توفی. ثم أورد بعض اشعاره. وکذا فی (فارسنامه ۲: ۱۵۱).

(۶۸۲۴: دیوان مشفق کاشانی) واسمه عباس کیمنش. طبع له (تضمین دوازده بند محتشم) فی ۱۳۱۰ ش. و (خاطرات جوانی) فی ۱۳۲۷ ش.

(۶۸۲۵: دیوان مشفق کرمانشاهی) واسمه پیر مراد بیک من ایل زنگنه. کان فی أواخر عمره فی شیراز معلما لا بناء الامراء. وقد شرح بعض اشعار الحافظ نثرا، لکن لم یصر مقبولا کما ذکره معاصره فی (مع: ج ۲ ص ۴۴۶) وقال إن ولده المیرزا حیدر علی

(۱۰۵۰)

مفاتیح البحث: الحج (۱)

صفحه ۳۶۵

الذریعهٔ - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحهٔ ۱۰۵۱

من المعاریف، ثم أورد قلیلا من شعره.

(۶۸۲۶: دیوان مشفقی بخاری) کان من شعراء عبد الله خان ازبک. وجاء إلی الهند فی عهد أکبر ورجع إلی بخارا ومات ۹۹۵ کذا ترجمه وأورد شعره فی (نتایج ص ۶۲۰) و (طبق ۲: ۴۹۷) و (تش ص ۳۲۷). ویوجد نسخهٔ من دیوان مشفقی بخاری فی (بنگاله) کتبت فی ۹۸۳.

(۶۸۲۷: دیوان مولانا مشفقی بغدادی أو شعره) ترجمه سام میرزا فی (تس ۵ ص ۱۳۸) وذکر انه من تلامیذ مولانا لسانی بل یعد ولده. وأورد تمام غزله الذی انشائه فی التتبع عن مطلع غزل کمال الخجندی.

(۶۸۲۸: دیوان مشفقی قمی) واسمه محمد رضا ووالده کان رئیس صنف البزازین بقم واختار هو مجالسهٔ الفضلاء والأدباء وتتبع کثیرا من المتأخرین. ذکره النصرآبادی فی (نر ۹ ص ۳۶۶) وقال إنه ورد أصفهان قبل ذلک فأدرکت صحبته. ثم أورد جملهٔ من شعره وکذا فی (گلشن ص ۴۱۸).

(۶۸۲۹: دیوان مشفقی کاشانی أو شعره) کان یشتغل ببیع الکرباس فی کاشان.

أورد شعره فی (تش ص ۲۵۳) و (همیشه بهار).

(۶۸۳۰: دیوان مشفقی کشمیری أو شعره) کان یسکن أکبر آباد الهند. أورد شعره فی (گلشن ص ۴۱۷).

(۶۸۳۱: دیوان مشفقی هروی) یوجد نسخهٔ منه عند صادق وحدت بطهران، یشتمل علی ۳۰۰۰ بیت تقریبا.

(۶۸۳۲: دیوان مشکاهٔ بیرجندی) وهو السید محمد المشکاهٔ أستاذ جامعهٔ طهران وصاحب المکتبهٔ التی أهداها إلی جامعهٔ طهران. ولد ۱۳۱۲ وطبع بعض غزلیاته فی طهران فی ۲۰ ص فی ۱۳۳۷ ش.

(۶۸۳۳: دیوان مشکاهٔ المحبهٔ) واسمه الشیخ علی الکاشمری المتخلص (مشکاهٔ المحبهٔ) طبع له منظومهٔ (مشکاهٔ الجنان وشعلهء زان) فی ۱۳۶۵ فی ۳۱۱ ص.

(۶۸۳۴: دیوان مشکی أصفهانی) بکسر المیم لمیل لونه إلی السواد. کان بیاع الثلج علی باب الجامع بأصفهان وکان یجالس هناک مع الأدباء. ترجمه معاصره الصادقی فی (خص ۸

(۱۰۵۱)

مفاتیح البحث: مدینهٔ إصفهان (۲)، مدینهٔ طهران (۴)، الهند (۲)

صفحه ۳۶۶

الذریعهٔ - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحهٔ ۱۰۵۲

ص ۲۳۸) وأورد شعره.

(۶۸۳۵: دیوان مشکی تبریزی أو شعره) واسمه علابیک. شغله بیع المسک وبالفارسیهٔ (مشک) بضم المیم ترجمه سام میرزا فی (تس ۵ ص ۱۷۵) وأورد شعره مع تصرف فی مصرعه الأول وترجمه فی (دجا ص ۳۴۳) نقلا عن سام میرزا وکذا فی (گلشن ص ۴۱۸).

(۶۸۳۶: دیوان مشکی تبریزی أو شعره) واسمه محمود ترجمه معاصره سام میرزا فی (تس ۵ ص ۱۷۱) وقال إنه مسلم عند الشعراء هناک ولا سیما فی القصیدهٔ والغزل ثم أورد مطلعین من غزلیاته. وقال فی (تش ص ۳۴) و (گلشن ص ۴۱۸) انه کان بیاع المسک.

(۶۸۳۷: دیوان مشکی غزنوی أو شعره) واسمه درویش مشکی سکن أصفهان.

أورد شعره فی (گلشن ص ۴۱۸).

(۶۸۳۸: دیوان مشکین طهرانی) وهو الحاج حسین بابا بن ملا آقا خان المداح کان (شاه نامه خوان) فی المقاهی ومات بقزوین عن ستین سنة من عمره. کان فی ۱۳۲۰ حیا بطهران. طبع الشهشهانی دیوانه فی ۵۵ ص صغیرة ویوجد مخطوطه فی (الرضویة) (دیوان مشهدی) مر بعنوان فنائی مشهدی فی ۸۴۹.

(دیوان مشهدی) محمد رضا قال فی (کشف الظنون) ان له (ساقینامه) أقول ولعله چرخ تاب المذکور فی ص ۹۹۷.

(۶۸۳۹: دیوان مشهدی سیتاپوری أو شعره) وهو المیر محمد آصف السیتاپوری من اعمال خیرآباد الهند. أصله من مشهد خراسان ولذا تخلص به أورد شعره فی (گلشن ص ۴۱۹).

(۶۸۴۰: دیوان مشهور تبریزی أو شعره) اسمه محمد زمان نجار السروج فی تبریز ترجمه فی (دجا ص ۱۶۶) نقلا عن تذکرة (لطائف الخیال) (۱) أورد بعض شعره نقلا

(۱) نسب تربیت کتاب (لطائف الخیال) إلی میر أبی البقاء التفرشی فذکرناه بتخلصه بقائی تفرشی فی ص ۱۳۹ ثم نبهنا احمد گلچین معانی إلی وجود نسخة من (لطائف الخیال) فی مکتبة (الملک) وانه تذکرة للشعراء، الفه عارف شیرازی المذکور فی ص ۴۶۹ الفه فی ۱۰۷۸ حین کان فی الهند. وهذه التذکرة غیر التذکرتین اللتین الفهما بقائی بخاری محمد عارف باسم (عارف الآثار) و (مجمع الفضلاء).

(۱۰۵۲)

مفاتیح البحث: کتاب کشف الظنون لحاجی خلیفة (۱)، مدینة إصفهان (۱)، مدینة طهران (۱)، خراسان (۱)، الهند (۲)، الشهادة (۱)، الحج (۱)، البیع (۱)

صفحه ۳۶۷

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحة ۱۰۵۳

عن بیاض میرزا صائب. وترجمه معاصره فی (نر ۹ ص ۴۰۰) وذکر انه سافر إلی الهند وبعد رجوعه توفی فی هراة فی دار شیخ الاسلام بها. وترجم أیضا فی (سرخوش ص ۱۱۰) و (حسینی ص ۳۰۴) و (مسرت ص ۵۴۰) و (گلشن ص ۴۱۹).

(۶۸۴۱: دیوان مشیر هندی أو شعره) ترجمه وأورد شعره فی (گلشن ص ۴۱۹).

(دیوان مشیر فراهانی) وهو لقب آخر لثنائی فراهانی المذکور فی ص ۱۸۵ کما فی (انجمن ۳).

(۶۸۴۲: دیوان مشیری تهرانی) واسمه فریدون بن إبراهیم ولد بطهران فی ۱۳۴۴ وطبع له منظومات (تشنهء طوفان) فی ۱۷۵ ص. و (گناه دریا) فی ۱۰۰ ص فی ۱۳۳۵ ش. و (میگون) و (پرستو) ترجمه البرقعی فی (سخنوران نامی معاصر ۲: ۲۶۰) ومجلة (پیام نوین ۲: ۸: ص ۱۳ ۳۲).

(۶۸۴۳: دیوان مصاحب تبریزی أو شعره) کان ماهرا فی خط الغبار. ترجمه فی (دجا ص ۳۴۷) نقلا عن (گلشن ص ۴۲۰) وأورد شعره وقال کان ماهرا فی خط الغبار.

(۶۸۴۴: دیوان مصاحب کشمیری أو شعره) واسمه پندیت مصاحب رام من شعراء فرخ آباد. أورد شعره فی (گلشن ص ۴۱۹).

(۶۸۴۵: دیوان مصاحب گنجی أو شعره) واسمه کربلائی علی خان زیاد اغلو. کان من ندماء الشاه عباس الثانی. ترجمه فی (دجا ص ۳۴۷) وأورد شعره نقلا عن (گلستان ارم).

(۶۸۴۶: دیوان مصاحب نایینی) المعمر المتجاوز عمره عن السبعین والماهر فی علم الرمل. قال النصرآبادی فی (نر ۹ ص ۳۳۵) مع أنه لا-اعتقاد لی بعلم الرمل الا أنی رأیت منه استخراجا غریبا، ثم أورد رباعیه. وترجمه فی (تش ص ۱۹۶) و (مع ۲ ص ۳۵) وذکر انه

كان نزيل أصفهان مكثرا من الهزليات، ثم أورد له رائية هزلية قرب أربعين بيتا فى تتبع قصيدة سوزنى، آخرها:

حكيم سوزنى از كفته منفعل گردد * اگر كند بسمرقند أين قصيدهٔ گذر وترجمه آيتى فى (تش يز ص ۳۳۰) فى عداد شعراء يزد مع أنه نائنى نزيل أصفهان

(۱۰۵۳)

مفاتيح البحث: مدينة إصفهان (۲)، مدينة طهران (۱)، الهند (۱)

صفحه ۳۶۸

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانى - ج ۹ق۳ - الصفحة ۱۰۵۴

وكانه حسب نائن من محال يزد. وكذا فى (گلشن ص ۴۲۰) و (تاريخ نايين ص ۱۹۷ و ۲۰۴).

(۶۸۴۷: ديوان مصباح) هو تخلص الحاج ميرزا إسماعيل ابن آقا زين العابدين نجم الممالك وحفيد الحاج ميرزا محمد على نجم الدولة. وهو المنجم الذى طبع ونشر دفتر تقويمه من ۱۳۴۱ كما ذكرناه فى ج ۴ ص ۴۰۲. ذكر لى أنه ولد فى ۱۳۰۰ وان ديوانه فارسى يقرب من سبعة آلاف بيت كما ذكره. وله تصانيف ذكرت فى محالها.

(۶۸۴۸: ديوان مصباح قهفرخى أو شعره) واسمه عليجان بن عبد الله ولد بقهفرخ أصفهان فى ۱۲۸۳ ومات بها فى ۱۳۵۸ أورد شعره فى (شعراى معاصر أصفهان ص ۴۵۳).

(۶۸۴۹: ديوان مصحفى همدانى) واسمه الشيخ غلام بن محمد. أصله من امروهه وسكن لكهنو وبها مات فى ۱۲۴۰ وله تذكرتى (عقد ثريا) المطبوع ۱۹۳۴ م.

و (تذكرهء هندى) المؤلف ۱۲۰۹ والمطبوع ۱۹۳۳ م. وقال فى (نتايج ص ۷۰۰) ان له تذكرتين وستة دواوين فى لسان (ريخته) أى الأردوية وديوان فارسى.

وترجم فى (روشن ص ۴۱۶) وجاء شعره فى (مسرت ص ۲۲۱) أيضا. وكتب أبو الليث صديقى أحواله فى مقالة نشرت فى (اوريانتال ج ۲۵ و ۲۶).

(۶۸۵۰: ديوان مصدق نائينى أو شعره) هو من شعراء نائين المعاصرين. ترجمه الآيتى فى (تش يز ص ۳۳۱) وأورد شعره (۶۸۵۱: ديوان مصطفى بغدادى أو شعره) وهو السيد الواعظ البغدادى. ترجمه على الخاقانى فى (شعراء الزوراء).

(۶۸۵۲: ديوان مصطفى تكلو أو شعره) واسمه مصطفى بن مسيب خان من شعراء الشاه عباس الصفوى. ترجمه وأورد شعره فى (گلشن ص ۴۲۱).

(۶۸۵۳: ديوان مصطفى جواد أو شعره) وهو المؤرخ البغدادى المعاصر الدكتور مصطفى جواد. ترجمه أيضا على الخاقان فى (شعراء الزوراء).

(۶۸۵۴: ديوان مصطفى خوشدل) واسمه احمد مجتبى المتخلص (خوشدل) والملقب مصطفى على خان الكوپاموى الهندى ولد ۱۱۷۳ ومات ۱۲۳۴ وهو من صوفية الصفوية

(۱۰۵۴)

مفاتيح البحث: الدكتور مصطفى جواد (۲)، مدينة إصفهان (۲)، الموت (۱)، الحج (۲)

صفحه ۳۶۹

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانى - ج ۹ق۳ - الصفحة ۱۰۵۵

بالهنـد وكـان ينسب نفسه إلى عمر بن الخطاب. ترجمه ونقل عن ديوانه الفارسـى فى (نتايـج ص ۲۲۴) وأورد شـعره فى (مسرت ص ۱۳۵).

(۶۸۵۵: ديوان مصطفى دهلوى أو شعره) واسمه المير مصطفى. ترجمه وأورد شعره فى (گلشن ص ۴۲۲).

(۶۸۵۶: ديوان مصـطفى الزناقى أو شـعره) وهو من جبل عامل فى الشام. قال فى (أمل الآمل) كان فاضلا أديبا فى العربية وشاعرا منشيا من المعاصرين.

(ديوان مصـطفى سـرابى) وهو السـيد مصطفى المشهدى بن مرتضى. المذكور فى ص ۴۳۵ طبع له منظومة (شتر وموتور) فى المشـهد ۱۳۱۴ ش.

(۶۸۵۷: ديوان مصطفى سرخوش) واسمه المهندس سرخوش. طبع له منظومة (آتش دل).

(۶۸۵۸: ديوان مصـطفى صـفوى أو شـعره) هو ابن السـلطانعلى ميرزا ابن الشاه طهماسب الصـفوى الأديب الشاب المقتول. كان له يوم وفات والده عشرون سنة، وقتل بأمر أخيه بعد ثمانية أشهر فى ۹۸۴ ترجمه الصادقى فى (خص ۲ ص ۲۷) و (نر ۱ ص ۱۰) وأورد بعض شعره و (مع ۱: ۳۱) و (گلشن ص ۴۲۲) و (هميشه بهار) وفى (دجا ص ۳۴۸) وأوردوا بعض اشعاره.

(ديوان مصـطفى على خان) راجع ديوان مصـطفى خوشـدل (۶۸۵۹: ديوان مصـطفى الكاشانى) هو ابن الحاج السـيد حسـين الحسينى الكاشـانى نزيل طهران فى محلـة پاى منار كوچهء صـدر أعظم فى دار اشتراها من ورثـة منجم باشـى وهاجر إلى العراق حـدود ۱۳۱۴ وحـج البيت وجاور النجف إلى أن توفى بعـد العود عن الجهاد فى الكاظميـة فى ۲۹ رمضان ۱۳۳۶ فيه قصايـد طويلة بليغة جزيلة. وله الشـعر الفارسـى أيضا لكنه لم يدون وديوانه عند ولده الشهير بالسيد الكاشانى الحاج الميرزا أبى القاسم الذى توفى بطهران فى ۱۳۸۱ كما ذكره لنا هو. وذكره السماوى فى (مجارى اللطف ص ۱۶).

(۶۸۶۰: ديوان مصطفى كشميرى أو شعره) واسمه محمد مصطفى تلميذ محمد

(۱۰۵۵)

مفاتيـح البحـث: دولـة العراق (۱)، مدينـة الكـاظمين (۱)، الخليفـة عمر بـن الخطـاب (۱)، مدينـة النجف الأشـرف (۱)، شـهر رمضان المبارك (۱)، مدينة طهران (۲)، الشام (۱)، الهند (۱)، الحج (۳)، القتل (۱)، الشهادة (۱)

صفحه ۳۷۰

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانى - ج ۹ق۳ - الصفحة ۱۰۵۶

مجرم. ترجمه وأورد شعره فى (گلشن ص ۴۲۱) وعنه فى القاموس التركى.

(۶۸۶۱: ديوان مصـطفى كلكته أو شعره) واسمه السيد غلام مصطفى، من شعراء القرن الثالث عشر ترجمه وأورد شعره فى (گلشن ص ۴۲۲) وعنه فى القاموس التركى.

(ديوان مصفا) راجع مظاهر مصفا.

(۶۸۶۲: ديوان مصـعبى) محمد بن حاتم صاحب ديوان الرسالة لنصـر بن أحمد السامانى (۳۳۱ ۳۰۱) كما ذكره البيهقى. وقال الثعالبى فى (اليتيمة ۴: ۱۵) كان وزيره وكان يتكلم باللغتين الفارسـية والعربية وقتل أخيرا ومدحه الرودكى. وذكره القفطى فى (المحمدون من الشـعراء) وكذا الگرديزى فى (زين الاخبار) والعوفى فى (لب ۳: ۷) وقال الياقوت فى (جمـد) فى كلمة (بست) ان أبا حاتم محمد بن حيان بن معـد البستى المتوفى ۳۵۴ الف بأمر المصـعبى هذا كتابا فى تاريخ القرامطة فأعطاه قضاء سـمرقند أو سيسـتان صلة. وقد جمع اشعاره وطبعها محمد دبير سياقى فى مجموعة (گنج بازيافته) مع مقدمة فى أحواله فى ۱۳۷۴.

(۶۸۶۳: ديوان مصور أصفهانى أو شعره) هو تخلص المير سيد على ابن المير مصور.

ترجمه الصادقی فی (خص ۶ ص ۹۷) وقال کان من عمال مکتبة الشاه طهماسب، ثم طرده وهاجر إلی الهند وتقرب عند أکبر شاه. وکان نقاشا مصورا وذکر مهاجاته مع غزالی مشهدی وتصویره الهجائی له.

(۶۸۶۴: دیوان مصور أصفهانی أو شعره) واسمه المیرزا حسین ولد ۱۳۰۸ وعده باقر ألفت فی عداد أعضاء انجمن دانشکده بأصفهان وأورد غزله فی (دانشنامه) المطبوع ۱۳۴۲. و (شعرای معاصر أصفهان ص ۴۵۴).

(۶۸۶۵: دیوان مصور کاشانی أو شعره) ترجمه معاصره النصرآبادی فی (نر ۹ ص ۴۱۴) وذکر أنه صهر آقا رضا النقاش (المصور) المشهور. کان فقیرا موظفا من الوزیر سار وتقی إلی أن قتل وتوفی هو بعده وأورد شعره.

(۶۸۶۶: دیوان مصور مشهدی أو شعره) وهو الحاج علی قلی بن رضا قلی. ترجمه فی (مع ۲ ص ۴۵۶) وذکر أنه ولد بطهران فی ۱۲۲۷ ولکن تعلیماته لفن التصویر ونظم الشعر کان فی المشهد وکان ینظم جمیع أنواع الشعر. ثم أورد نیفا وعشرة من شعره

(۱۰۵۶)

مفاتیح البحث: مدینة إصفهان (۲)، مدینة طهران (۱)، محمد بن حاتم (۱)، الهند (۱)، القتل (۲)، الحج (۱)، الشهادة (۱)، الوفاة (۱)

صفحه ۳۷۱

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحة ۱۰۵۷

وکذا فی (المآثر - ص ۲۱۴).

(۶۸۶۷: دیوان مصیب هندی أو شعره) وهو الشیخ غلام قطب الدین ابن محمد فاخر زایر المذکور فی ص ۴۰۰. ترجمه وأورد شعره فی (نتایج ص ۶۷۰) قال وسافر للحج ورجع ومات ۱۱۸۷ وکذا فی (شمع انجمن ص ۴۱۳)).

(۶۸۶۸: دیوان مضطر زنوزی) واسمه المیر یحیی بن مصطفی الزنوزی التبریزی وقد طبع دیوانه فی تبریز. وترجمه فی (دجا ص ۳۴۸) وله منظومة (مشوق الصبیان) فی اللغة الفارسیة والترکیة نظیر (نصاب الصبیان) فی العربی بالفارسیة فی تسع قطعات فی بحور مختلفة. طبع بتبریز فی ۱۳۰۸. کما فی (فرهنگنامه های عربی بفارسی ص ۱۱۶).

(۶۸۶۹: دیوان مضطر طبسی أو شعره) واسمه میرزا أحمد بن الحسین. ترجمه وأورد شعره فی (الطرائق ۳: ۳۴۱).

(۶۸۷۰: دیوان مضطر لکهنوی أو شعره) وهو الشیخ امام الدین. ترجمه وأورد شعره فی (گلشن ص ۴۲۳).

(۶۸۷۱: دیوان مضطر لکهنوی أو شعره) واسمه لاله متولال. ترجمه وأورد شعره فی (گلشن ص ۴۲۳).

(۶۸۷۲: دیوان مضطر لکهنوی أو شعره) وهو المنشی کتورسین من قوم کایته بلکهنو وتلمیذ مصحفی همدانی المذکور. ترجمه وأورد شعره فی (روشن ص ۶۳۲).

(۶۸۷۳: دیوان مضطر یزدی أو شعره) واسمه محمد ترجمه آیتی فی (تش یز ص ۳۳۱) وذکر ان الغالب فی شعره المزاح، منها مزاحه مع دهقان فی نظم علی ردیف (سوخته).

(۶۸۷۴: دیوان مضطرب شیرازی أو شعره) واسمه آقا حسن علی القصاب المتوفی ۱۳۱۰ معاصر میرزا فرصت. ذکره فی (عم ص ۵۶۷) وأورد غزله وقال إنه قد غربت عیناه عن حلیة البصر وصار جلیس الدار. وترجم فی مجلة ارمغان ۱۴: ۵۱.

(۶۸۷۵: دیوان مضمون عظیم آبادی أو شعره) واسمه المیر هاشم. ترجم فی (روشن ص ۶۳۲).

(۶۸۷۶: دیوان مطاع شیرازی أو شعره) واسمه عبد الباقی بن الحاج موسی بن سکنة

(۱۰۵۷)

مفاتیح البحث: أحمد بن الحسین (۱)، الحج (۱)، المزاح (۱)

صفحه ۳۷۲

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحة ۱۰۵۸

مینا بشیراز فی القرن الثالث عشر. أورد شعره فی (گلشن ص ۴۲۳) وعنه فی القاموس الترکی.

(۶۸۷۷: دیوان مطبوع شیرازی أو شعره) واسمه السید محمد جعفر. ترجمه فی (مع ۲ ص ۴۵۲) وذکره انه لاقاه فی شیراز أوان شبابه وکان ینشد الغزل فی مجلس محمد مهدیخان شحنهٔ شیراز، وذکر شمائله وقطعهٔ من شعره. وترجمه فی (الطرایق ۳ ۱۱۴) ومات ۱۲۳۷.

(۶۸۷۸: دیوان مطرب همدانی أو شعره) واسمه علی أکبر. کان حیا فی ۱۲۸۰ وکان من ندماء ناصر الدین شاه ترجمه فی (مع ۲ ص ۴۴۵) وأورد غزله.

(۶۸۷۹: دیوان مطربه کاشغری أو شعرها) کانت من زوجات طغانشاه بن المؤید السلجوقی أو ندیماته الغانیات. ترجمها فی (تش ص ۳۵۱) و (گلشن ص ۴۲۴) و (ازرابعه تا پروین ص ۲۴۱) وتذکرهٔ کاظم وذکروا رثائها لزوجها المذکور.

(۶۸۸۰: دیوان مطربی قزوینی أو شعره) کان تلمیذ ملا فروغی العطار وکان ماهرا فی الموسیقا ومقربا عند الشاه عباس الصفوی الأول. أورد شعره فی (گلشن ص ۴۲۴) وعنه فی القاموس الترکی.

(۶۸۸۱: دیوان المطرق العبدی) ترجمه وأورد شعره فی (لس ۳۶۸) طبعهٔ طهران ۱۳۶۸ وعده من شعراء الشیعهٔ ونقل عنه شعرا فی التختم بالیمین کالشیعهٔ وهی:

قالوا تختم فی الیمین وانما * مارست ذاک تشبها بالصادق وتقربا منی لآل محمد * وتباعدا منی لکل منافق (۶۸۸۲: دیوان مطلبی تونی أو شعره) ترجمه معاصره سام میرزا فی (تس ۲ ص ۴۱) وذکر انه من التجار وأطراه وأورد شعره.

(۶۸۸۳: دیوان مطلع أکبر آبادی أو شعره) واسمه محمد امین کما فی (گلشن ص ۴۲۴) عن (آفتاب عالمتاب) أو محمد علی کما فی (روشن ص ۶۳۳). ویوجد دیوان مطلع فی (بنگاله) ناقصهٔ.

(۶۸۸۴: دیوان مطلع براغوشی) ولد فی براغوش من آذربایجان ۱۲۴۸ وتوفی بایروان بالوبا ۱۳۱۲ [= شاعر شیرین مقال] ترجمه فی (دجا ص ۳۴۸) وله

(۱۰۵۸)

مفاتیح البحث: ناصر الدین شاه القاجاری (۱)، مدینهٔ طهران (۱)، آذربیجان (۱)، الزوج، الزواج (۲)، التختم (۱)

صفحه ۳۷۳

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحة ۱۰۵۹

تصانیف أخر غیر الدیوان.

(۶۸۸۵: دیوان مطلع شیرازی أو شعره) واسمه محمد بن محمد صادق. ترجمه معاصره فی (عم ص ۵۴۶).

(۶۸۸۶: دیوان مطلعی قزوینی أو شعره) واسمه بابا حسینی. کان بابا فی حیدری خانه. ترجمه النصرآبادی وأورد شعره فی (نر ۵ ص ۱۴۰) وذکر حسن خلقه وشفاعته لمرأهٔ محکومهٔ علیها بالاعدام. وترجم فی (حسینی ص ۳۱۲) و (گلشن ص ۴۲۴) باسم بابا حسن. ویوجد له غزل فی مجموعهٔ بمکتبهٔ البلدیهٔ بأصفهان رقم ۲۲۴.

(۶۸۸۷: دیوان مطمئن أصفهانی) وهو الحاج میرزا مهدی الورشی من قری أصفهان القاری ولد ۱۲۹۴ ومات ۱۳۷۰ ودیوانه فی الف بیت. ذکره المهدوی فی (شعرای معاصر أصفهان ص ۴۵۴).

(۶۸۸۸: دیوان مطیع تبریزی) من التبارزهٔ الساکنین بعباس آباد أصفهان کان تاجرا سافر إلی الهند مع ابنه ومات ابنه هناک فرجع خائبا

ومات بأصفهان ترجمه وأورد شعره فی (نر ۹ ص ۳۹۱) و (سرو ص ۵۷) و (گلشن ص ۴۲۴) بعنوان مطیعای تبریزی تفخیما له.

(۶۸۸۹: دیوان مطیع کاشغری أو شعره) کان من حکام البلدة أورد شعره فی (گلشن ص ۴۲۵).

(۶۸۹۰: دیوان مطیع لکهنوی أو شعره) واسمه لاله رام بخش. أورد شعره فی (گلشن ص ۴۲۵) وعنه فی القاموس الترکی.

(۶۸۹۱: دیوان مطیع مازندرانی أو شعره) وهو المیرزا محمد زکی المتوفی ۱۲۶۷ ترجم فی (مع ۲: ۴۵۲) و (مدایح معتمدیه).

(۶۸۹۲: دیوان مطیع همدانی أو شعره) ورد شعره فی (همیشه بهار) (دیوان مطیعی بلخی) مر بعنوان (الف الابدال) فی ص ۹۰.

(۶۸۹۳: دیوان مطیعی تونی أو شعره) ورد شعره فی (گلشن ص ۴۲۵).

(۶۸۹۴: دیوان مظاهر تیرانی) واسمه علی بن عباسقلی المظاهری ولد بتیران من

(۱۰۵۹)

مفاتیح البحث: مدینة إصفهان (۵)، محمد بن محمد صادق (۱)، الهند (۱)، الحج (۱)

صفحه ۳۷۴

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحة ۱۰۶۰

نواحی کرون بأصفهان ونشأ بأصفهان، وهو الآن معلم فی المدارس بنجف آباد. أورد شعره وأطراه فی (شعرای معاصر أصفهان ص ۴۵۴).

(۶۸۹۵: دیوان مظاهر مصفی) الاراکی السلطان آبادی المولود ۱۳۴۷ طبع له منظومات، منها (نسیم) و (شبهای شیراز)) فی ۷۲ ص. وغیرها وطبع له (پاسداران سخن).

(۶۸۹۶: دیوان مظفر تبریزی أو شعره) هو ابن علی رضا بیک التبریزی نزیل عباس آباد أصفهان. ترجمه معاصره النصرآبادی فی (نر ۹ ص ۴۲۹) وذکر ان آبائه کانوا قزارین فترک هو الشغل وتعلم الشعر وسافر إلی الهند وحج البیت مرتین، والحال فی أصفهان وانا استفید منه. وذکر بعض شعره. ونقل عنه فی (دجا ص ۳۴۸) و (گلشن ص ۴۲۶) وعنه فی القاموس الترکی.

(۶۸۹۷: دیوان مظفر تربتی أو شعره) واسمه مظفر علی الملقب (نقاش شاهی) ابن حیدر علی وابن أخت الأستاذ بهزاد المصور والأستاذ صادقی کتابدار فی التصویر کما ذکره فی (خص ۸ ص ۲۵۵) وقال کان الشاه یرجحه علی بهزاد وکان یقلد خط المیر علی والسلطان علی وکان ماهرا فی الشطرنج کبیره وصغیره حضورا وغیابا. وقد لقبه الشاه (نقاش شاهی).

(۶۸۹۸: دیوان مظفر حسین هندی أو شعره) وهو محمد مظفر حسین ابن یوسف علی الکوپاموی الهندی المتخلص (صباء الف (روز روشن) تذکرة للشعراء فی ۱۲۹۶ وطبعه فی ۱۲۹۷ فی کلکته فی ۸۶۸ ص وننقل عنه فی قسم الشعراء من الذریعة بعنوان (روشن). ترجم نفسه فیه أی فی (روشن ص ۳۸۰).

(دیوان مظفر حسین) راجع مظفر صفوی.

(دیوان مظفرخانی) راجع مظفر هروی.

(دیوان مظفر خضردانی) راجع مظفر هروی.

(دیوان مظفر شبانکاره) راجع مظفر فارسی.

(۶۸۹۹: دیوان مظفر شیرازی أو شعره) کان محصلا للعلوم. ترجمه فرصت فی (عم ص ۵۶۸) وأورد تمام غزله. واسمه غلام حسین بن علی المتوفی ۱۳۵۲.

طبع دیوانه مع مقدمة فی أحواله لعلی نقی بهروزی بشیراز فی ۱۳۷۷ فی ۱۸۶ + ۱۰ ص

(۱۰۶۰)

مفاتيح البحث: مدينة إصفهان (۵)، الهند (۱)، الحج (۱)، الوفاة (۱)

صفحه ۳۷۵

الذريعة - آقا بزرگ الطهراني - ج ۹ق۳ - الصفحة ۱۰۶۱

(۶۹۰۰: ديوان مظفر صفوى أو شعره) واسمه حسين ميرزا ابن سنجر ميرزا وسبط الشاه طهماسب ترجمه النصرآبادى وأمه من أحفاد الشاه نعمة الله ولى أعماه الشاه صفى مع والده. أورد شعره فى (نر ۱ ص ۱۱) و (مع ۱: ۵۶) و (گلشن ص ۴۲۷) و ((هميشه بهار) وفى (گلشن ص ۴۲۷) انه قندهارى.

(۶۹۰۱: ديوان مظفر صفوى أو شعره) واسمه مظفر حسين بن السلطان حسين ميرزا بن بهرام بن الشاه إسماعيل توفى ۱۰۰۸ ترجمه القانع وأورد شعره فى (مقالات الشعرا ص ۴۹۱) وفى القاموس التركى سماه مظفر گوركانى ابن السلطان حسين بايقرا (۶۹۰۲: ديوان مظفر على أمير) اللكهنوى. طبع له منظومتا (كربلا نامه) و (گلشن تعشق).

(ديوان مظفر عليشاه) هو محمد تقى بن محمد كاظم المتخلص (طريقتى) الكرمانى المذكور فى ص ۶۴۸ نظم (ديوان مشتاقية) باسم مشتاق عليشاه، ومر له (بحر الاسرار) ويأتى له منظومة (نور الأنوار) فى الكيميا فى أربعة آلاف بيت، موجود عند الشيخ رستم نطقى فى طهران. ويوجد ديوانه عند (فخر الدين) و (الملك) وترجم فى (نور الابصار ص ۴۳).

وفى (الطرائق ۳: ۹۳) ذكر له (مجمع البحار) و (كبريت احمر) و (افيونية) وقال إنه مات مسموما بيد آقا محمد على البهبهانى فى ۱۲۱۵.

(۶۹۰۳: ديوان مظفر فارسى أو شعره) واسمه الملك مظفر الدين من ملوك شبانكاره المقتول ۶۵۸. أورد شعره فى (مع ۱: ۵۶) وقال: له مراسلات مع كمال إسماعيل الأصفهانى.

(ديوان مظفر قندهارى) راجع ديوان مظفر صفوى ابن سنجر.

(۶۹۰۴: ديوان مظفر كاشانى أو شعره) واسمه مظفر حسين من عرفاء عهد الشاه عباس الأول الصفوى. ترجمه وأورد رباعياته فى (نر ۶ ص ۱۶۴) و (تش ص ۲۵۳) و (هميشه بهار).

(۶۹۰۵: ديوان مظفر كاشانى أو شعره) واسمه أيضا المير مظفر الطبيب. ترجمه وأورد شعره فى (تس ۲ ص ۳۹) وفى (گلشن ص ۴۲۶) خلط بينه وبين من قبله وزاد انه طبيب خطاط وله (أخلاق شاهى).

(۱۰۶۱)

مفاتيح البحث: كتاب نور الأبصار للشبلنجى (۱)، مدينة كربلاء المقدسة (۱)، مدينة طهران (۱)، الموت (۱)، الطب، الطبابة (۱)

صفحه ۳۷۶

الذريعة - آقا بزرگ الطهراني - ج ۹ق۳ - الصفحة ۱۰۶۲

(۶۹۰۶: ديوان مظفر كرمانى أو شعره) واسمه مظفر بيك رنگ رز (الصباغ).

ترجمه وأورد شعره معاصره فى (خص ص ۳۰۰) و (تش ص ۱۲۱) و (گلشن ص ۴۲۷) (ديوان مظفر كرمانى) مر بعنوان مظفر عليشاه.

(۶۹۰۷: ديوان مظفر كشميرى أو شعره) ترجمه وأورد شعره فى (گلشن ص ۴۲۷) ولعله مظفرى أو مظهرى كشميرى كما يأتى.

(۶۹۰۸: ديوان مظفر گنابادى أو شعره) أورد أحواله وشعره تقى الدين الأوحدى فى معاصريه من الشعراء وكذا فى (گلشن ص ۴۲۵).

(۶۹۰۹: ديوان مظفر معمار أو شعره) كان من كتاب السلطان يعقوب المتوفى ۸۹۶ وهو ممن زادهم القزوينى فى ترجمة (مجالس النفائس) فى (قزمج ۶ ص ۳۰۰) (۶۹۱۰: ديوان مظفر هروى) الخافى الأصل من قرية خضردان بها، وقد ينسب إليها أيضا وبعرف

(خاقانی ثانی) وقد مدح الأمیر معز الدین کرت المتوفی ۷۷۲ وکان مغرورا معجبا بنفسه وشعره ویعترض علی سلمان الساوجی وخاجو الکرمانی وقال فی (لث ۵) انه غسل دیوانه بالماء. وقال فی (شاهـد صادق) انه مات ۷۶۷ وترجم فی (تش ص ۱۵۰) وقال سنگلاخ انه رأی دیوان المیر مظفر الـدین الهروی بخط ملا معروف فذکره فی (امتحان ۱ ص ۱۷۳) وترجم أیضا فی (مع ۲: ۳۵) و (هفت إقلیم) و (گلشن ص ۴۲۶) و (خوشگو) وعنهما فی القاموس الترکی.

(۶۹۱۱: دیوان مظفر هندی أو شعره) واسمه مظفر خان. ترجمه وأورد شعره بتخلصه مظفر فی (خیال ص ۲۵۵).

(۶۹۱۲: دیوان مظفری پنجدهی أو شعره) کان من شعراء مرو فی العهد السامانی والغزنوی. ترجمه العوفی فی (لب ۱) وعنه فی (مع ۱: ۵۰۵) (دیوان مظفری کشمیری) الشاعر المتوفی ۱۰۱۷ کما ذکرناه فی ج ۱۵: ص ۶ نقلا عن (خز ص ۳۶۷) ولعله مظهری کشمیری أو مظفر.

(۶۹۱۳: دیوان مظفری أو شـعره) واسـمه السـلطان أبو یزیـد، أخ الشاه شـجاع فی القرن الثامن. أورد شـعره فی (تش ص ۱۲) و (شمع انجمن) (۶۹۱۴: دیوان مظلوم أصفهانی أو شعره) واسمه الحاج محمد هاشم خان. ترجمه

(۱۰۶۲)

مفاتیح البحث: الموت (۱)، الشهادة (۱)، الغسل (۱)، الحج (۱)، الوفاة (۳)

صفحه ۳۷۷

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحة ۱۰۶۳

وأورد شعره فی مدح منوچهر خان معتمد الدولة فی ((المدایح المعتمدیة)).

(۶۹۱۵: دیوان مظلوم خنجی) من شـعراء خنـج فی القرن الثانی عشـر ومن أولاد الشـیخ محمـد الخنجی والشـیخ عبد السـلام الخنجی. ترجم ونقل عن دیوانه فی (لارستان کهن ص ۲۰۰).

(۶۹۱۶: دیـوان مظهر أو شـعره) واسـمه مهر علی خـان مـن امراء العهـد الصـفوی ترجمـه وأورد شـعره فی (گلشن ص ۴۲۸) وعنه فی القاموس الترکی، لکن سماه محمد علی.

(۶۹۱۷: دیوان مظهر اردسـتانی أو شـعره) وهو السـید محمـد الطباطبائی الأصـفهانی الزواری الأردسـتانی الطبیب. سافر إلی حیدر آباد وولد له بگجرات الهند ابنه السـید میرزا أبو الحسن (جلوه) المذکور فی ص ۲۰۲ ورجع إلی إیران ومات بزواره فی ۱۲۴۵ کما مر فی ۲: ۳۶۵ نقلا عن ابنه. ترجمه راوی الگروسی فی (انجمن ۴) وکذا فی (ریحانة الأدب).

(۶۹۱۸: دیوان مظهر استرآبادی أو شـعره) واسـمه محمـد صادق. ترجمه وأورد شـعره معاصـره فی (مع ۲: ۴۵۲) و (گلشـن ص ۴۲۹) والقاموس الترکی.

(۶۹۱۹: دیوان مظهر أصـفهانی أو شـعره) واسـمه محمد سـمیع. ترجمه وأورد شـعره فی (گلشن ص ۴۲۹) وعنه فی القـاموس الترکی وقالوا کان محتسب بلدة اجمیر (دیوان مظهر تبریزی) راجع مظهر خویی.

(دیوان مظهر تونی) راجع مظهر علیشاه.

(دیوان مظهر جانجانان) راجع مظهر دهلوی.

(۶۹۲۰: دیوان مظهر حسـین) نـاظم مثنوی (نان خشک) فی ۱۲۸۶ وطبع بمطبعـة الأنوار بالهند فی ۱۲۹۰ وعلیه تقریظ میرزا سلامتعلی دبیر وابنه میرزا محمد جعفر صاحب اوج وتواریخ للمفتی میر محمد عباس.

(۶۹۲۱: دیوان مظهر خوئی) اسـمه المیرزا عباسـقلی خان بن زین العابدین چاپارچی باشـی من فضـلاء الشـعراء فی القرن الثالث عشـر وتوفی بطهران. طبع دیوانه مع دیوان خرم فی ۱۳۰۷ فی تبریز. وقد ترجمه فی (دجا ص ۳۴۹) رأیت نسخة منه بخط المیرزا محمد بن

المیرزا أبی الحسن الأدیب الکاشانی کتبها فی تبریز فی أول

(۱۰۶۳)

مفاتیح البحث: دولة ایران (۱)، مدینة طهران (۱)، الهند (۲)، الطب، الطبابة (۱)

صفحه ۳۷۸

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحة ۱۰۶۴

ذی الحجة ۱۲۹۴ وفیه قصیدة مدح ناصر الدین شاه أوان ولایة عهده فی تبریز، ومدح العارف الحاج محمد إبراهیم خان، والنسخة عند المیرزا عبد العلی الطهرانی نزیل مشهد خراسان أخیرا وأخری عند (فخر الدین).

(۶۹۲۲: دیوان مظهر دهلوی) ویعرف بمیرزا جانجانان بن میرزا جان الحنفی من نقشبندیة الهند کان یوصل نسبه بثمانیة وعشرین نفسا إلی محمد بن الحنفیة. ولد بأکبر آباد فی نیف ومأة والف، وقتل فی ۱۱۹۵ ترجمه وأورد شعره فی (سرو ص ۲۳۱) و (نتایج ص ۶۷۲) و (حسینی ص ۳۲۷) یوجد نسخة من دیوانه فی (بنگاله) کتبت فی ۱۲۲۴ وطبع دیوانه فی کلکتة ۱۲۶۷ فی ۸۳ ص. و ۱۲۷۱ فی ۱۱۷ ص.

وبلاهور فی ۱۹۲۲ فی ۱۴۲ ص.

(۶۹۲۳: دیوان مظهر دهلوی أو شعره) واسمه غلام علی من شعراء للقرن الثانی عشر. ترجمه وأورد شعره فی (روشن ص ۶۳۳).

(۶۹۲۴: دیوان مظهر علیشاه) التونی واسمه السید إبراهیم ولد بتون وتعلم بأصفهان وصاحب فی العراق نور علیشاه قبل قتله. نقل فی (الطرائق ۳: ۹۴) عن بعض انه غاب عن الأنظار ولم یعرف حاله. وکذا فی (ض ص ۵۴۷) و (نور الابصار ص ۴۴) و (فهرست مکتبة جامعة طهران ۲: ۹۰) وطبع (مجموعهء نکات فقر) لمظهر علی العلائی. أقول وقد سمی المستشرف الانکلیزی المستر براون نفسه فی بعض مکتوباته (مظهر علی) أیضا. وهو صاحب (تاریخ أدبیات إیران) طبع فی أربع مجلدات وترجم ثلاث منها بالفارسیة والعربیة.

(۶۹۲۵: دیوان مظهر فوشنجی أو شعره) واسم مظهر الدین صاحب. ترجمه وأورد شعره فی (هفت إقلیم) و (گلشن ص ۴۲۸) و (خوشگو) (۶۹۲۶: دیوان مظهر قاجار أو شعره) واسمه مرتضی قلی خان بن حیدر قلی میرزا ترجمه وأورد شعره فی (المدایح المعتمدیة).

(دیوان مظهر کره یی) کما فی (گلشن ص ۴۲۸) راجع مظهر گجراتی.

(۶۹۲۷: دیوان مظهر گجراتی) ترجمه فی (مع ۱: ص ۵۰۴) فی عداد الشعراء القدماء وقال إن أصله من إیران ودیوانه شامل لثمانیة آلاف بیت. ثم أورد منه قرب

(۱۰۶۴)

مفاتیح البحث: کتاب نور الأبصار للشبلنجی (۱)، دولة ایران (۲)، دولة العراق (۱)، ناصر الدین شاه القاجاری (۱)، شهر ذی الحجة (۱)، محمد بن الحنفیة إبن الإمام أمیر المؤمنین علیه السلام (۱)، مدینة إصفهان (۱)، مدینة طهران (۱)، خراسان (۱)، الهند (۱)، القتل (۲)، الحج (۱)

صفحه ۳۷۹

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحة ۱۰۶۵

خمسین بیتا. وقال فی (گلشن ص ۴۲۹) انه القاضی مظهر تلمیذ الشیخ نصیر الدین محمود من سکان کره. کان مقربا عند السلطان فیروز شاه وجمع دیوانه محمد صوفی مازندرانی المذکور فی ص ۹۹۹.

(۶۹۲۸: دیوان مظهر هندی) مداح فیروز شاه من ملوک بنگاله الذی توفی ۸۹۵ کما ارخ فی (طبقات سلاطین اسلام ص ۲۷۷) ترجمه فی (مع ۱: ۵۰۵) وأورد قصیدته فی مدح فیروز شاه المذکور. وأظنه متحدا مع من قبله.

(۶۹۲۹: دیوان مظهری کشمیری) ترجمه معاصره الصادقی فی (خص ۸ ص ۱۹۶) وذکر انه اشتغل بتحصیل العلوم فی المشهد الرضوی ثم جاء إلی معسکر الشاه عباس الماضی وکذا فی (هفت إقلیم) و (تش ص ۳۵۰) و (طبق ۲: ۵۰۸) و (روضهٔ الصفا) وفی (روشن ۶۳۴) انه صار أمیر البحر لأکبر شاه ومات فی ۱۰۱۷.

(۶۹۳۰: دیوان مظهری) من شعراء السلطان یعقوب الذی توفی ۸۹۶. أدرجه القزوینی فی ترجمهٔ مجالس النفایس ص ۳۰۴ وأورد شعره.

(۶۹۳۱: دیوان معاذی تبریزی) اسمه اردشیر بن حسن معاصر کمال خجندی وقد ذکر اسمه فی اشعاره فی موضعین. قال فی (دجا ص ۳۴۹) ان دیوانه یقرب من خمسهٔ آلاف بیت وأورد غزلا واحدا من شعره. وترجمه محمد النخجوانی فی مجلهٔ (ارمغان ج ۱۴ ص ۹۷ و ۲۱۵) وکذا حسین النخجوانی فی (نشریهء دانشکدهء أدبیات تبریز ج ۱۰ ص ۹۴).

(دیوان معانی فسائی) کما سماه النصر آبادی فی (نر ۹ ۲۱۵) وذکر شعره فی تأریخ موت حکیم رکنا، لکنه فی (نر ۶ ص ۱۷۴) صرح بان تخلص مسیحا (معنی) کما یأتی فی ص ۱۰۷۴ لامعانی وأورد شعره الذی تخلص فیه بمعنی. وفی (خز ص ۴۱۳) قال إنه أنشأ هذا التاریخ سبحانی معمائی. والظاهر أنه من غلط النسخهٔ.

(۶۹۳۲: دیوان معانی یزدی أو شعره) ترجمه معاصر سام میرزا فی (تس ۵ ص ۱۴۱) وقال إنه لا یحسب نفسه أقل من مشاهیر الشعراء ولیس کذلک، وأورد شعره.

(۶۹۳۳: دیوان معتقد ریشهری) وهو المیرزا حسین خان ساکن بوشهر. مر له منظومهٔ (جواهر الزواهر) فی ۵: ۲۷۰ والمطبوع فی ۸۰ ص.

(۱۰۶۵)

مفاتیح البحث: مدینهٔ مشهد المقدسهٔ (۱)

صفحه ۳۸۰

الذریعهٔ - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحهٔ ۱۰۶۶

(دیوان معتمد الدولهٔ) راجع دیوان فرهاد میرزا فی ص ۸۲۹.

(۶۹۳۴: دیوان معجری أو شعره) کان أستاذ بدر جاجرمی المذکور فی ۱۲۸ و ۹۸۲ کما ذکر فی (لت) عند ذکر قبائی الشاعر المذکور فی ص ۳۸۲.

(۶۹۳۵: دیوان معجز کابلی أو شعره) واسمه محمد نظام أصله من الأفاغنهٔ وسکن الهند وتلمذ علی (تنها) ومات ۱۱۶۰ ترجمه فی (روشن ص ۶۳۴) عن (نگارستان سخن) و (مسرت ص ۴۸۵).

(۶۹۳۶: دیوان معجز مدراسی أو شعره) واسمه غلام محیی الدین (۱۱۷۳ ۱۲۲۹) ولد بمحمد پور، وتلمذ علی باقر آگاه، وترقی امره فصار معلم اللغهٔ الفارسیهٔ لأبناء شهامت جنگ الهندی. ترجمه وأورد شعره فی (نتایج ص ۶۹۷) و (شمع انجمن).

(۶۹۳۷: دیوان معجزی تبریزی أو شعره) ترجمه وأورد شعره فی (دجا ص ۳۵۰) نقلا عن جنگ کتابته ۱۱۲۵. ولعله (معجری) بالراء المهملهٔ.

(دیوان معرف أصفهانی) راجع (ملک معرف) و (تقی أصفهانی) ابن آقا ملک فی ص ۱۷۳.

(۶۹۳۸: دیوان معرفت کشمیری أو شعره) واسمه محمد عالم. ترجمه وأورد شعره فی (گلشن ص ۴۲۹) وعنه فی القاموس الترکی.

(۶۹۳۹: دیوان معروف أصفهانی أو شعره) ترجمه وأورد شعره فی (گلشن ص ۴۲۹) وعنه فی القاموس الترکی.

(دیوان معروف بغدادی) راجع معروف خطاط.

(۶۹۴۰: دیوان معروف تبریزی أو شعره) کان رمالا کما ذکره فی (تس ۵ ص ۱۴۹ و ۱۷۰) وذکر له فی الصفحتین شعرا واحدا وعنه فی (تش ص ۳۴) و (گلشن ص ۴۲۹) وعنهما فی (دجا ص ۳۵۰) والقاموس الترکی بعین ذلک الشعر ولعله متحد مع معروف خطاط الآتی.

(۶۹۴۱: دیوان معروف خطاط) کان معروفا بحسن الخلق والخط والکلام وکان من ملازمی السلطان احمد جلایر، ولعلو طبعه فارقه ونزل شیراز عند إسکندر بن عمر شیخ، فجعله علی مکتبته فکان یکتب فی یوم واحد خمسمأة إلی الف وخمسمأة

(۱۰۶۶)

مفاتیح البحث: الهند (۱)

صفحه ۳۸۱

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحة ۱۰۶۷

بیت. ثم بعد فتح شیراز بید شاهرخ اتی به إلی هرات وجعله علی مکتبته، وتلمذ علیه هناک کثیرون فی الخط، ولما حدث اغتیال شاهرخ بید احمد لر الحروفی وطرد شاهرخ العلماء مثل قاسم الأنوار، امر بقتل معروف الخطاط، لکنه نجی وسجن فی بئر فی قلعة اختیار الدین، کذا ترجمه فی حبیب السیر الجزء الثالث من المجلد الثالث وأورد شعره [ز ترک چشم تو هر تیر غمزه کامد راست]. وفی القاموس الترکی أورد عین هذا الشعر ونسبه إلی معروف البغدادی. أقول ویوجد منظومة فی اللغة العربیة بالفارسیة علی ترتیب حروف الهجاء لکل حرف باب، واسمه (نصاب معروف) والنسخة عند صادق کیا بطهران کما فی (فرهنگنامه های عربی بفارسی ص ۲۹۴) فلعله لهذا الرجل أو لمعروف البرزنجی المذکور فی (هدیة العارفین ۲: ۳۶۹) أو لمعروف التبریزی. وترجم معروف خطاط أیضا فی (امتحان ۱ ۱۵۱) وعنه فی (خط وخطاطان ص ۲۳۵). بعنوان معروف شیرازی.

(دیوان معروف رمال) راجع معروف تبریزی.

(۶۹۴۲: دیوان معروف الرصافی) من شعراء بغداد. ترجمه علی الخاقانی فی (شعراء الزوراء).

(دیوان معروف شیرازی) راجع معروف خطاط.

(۶۹۴۳: دیوان معروف کشمیری أو شعره) واسمه المیر محمد ترجمه وأورد شعره فی (گلشن ص ۴۲۹) وعنه ظاهرا فی القاموس الترکی بعنوان محمد طاهر.

(۶۹۴۴: دیوان معروفی بلخی) أبو عبد الله محمد بن الحسن. ترجمه فی (مع ج ۱ ص ۵۰۵) قال بعد اطرائه: هو من شعراء آل سامان وأورد بعض شعره فی مدیح عبد الملک بن نوح السامانی. وقال الشیخ عباس القمی فی (الکنی والألقاب ج ۲ ص ۲۵۴) فی ترجمة رودکی قال المعروفی البلخی:

از رودکی شنیدم سلطان شاعران * کاندر جهان بکس مگر وجز بفاطمی وترجم فی (لب) و (سخن وسخنوران ۱ ۱۲) والمستر براون و (لغتنامه) وغیرها.

(دیوان المعری) مر بعنوان أبی العلاء فی ص ۴۵.

(۶۹۴۵: دیوان معز أو شعره) واسمه میر معز الدین. أورد شعره وأطری علمه

(۱۰۶۷)

مفاتیح البحث: مدینة طهران (۱)، أبو عبد الله (۱)، مدینة بغداد (۱)، محمد بن الحسن (۱)، القتل (۱)، الطهارة (۱)، الإختیار، الخیار

(۱)

صفحه ۳۸۲

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحة ۱۰۶۸

وفضله فی (تس ۲ ۴۵).

(۶۹۴۶: دیوان معز أصفهانی أو شعره) ترجمه معاصره النصرآبادی فی (نر ۸ ص ۲۱۰) وذکر انه من العرفاء ومتولی أوقاف مزار بابا رکن الدین وبابا بیات بأصفهان، یصرفها فی مریدیه من الفقراء. وأورد غزله ومقطعه:

زآه وناله معز میتوان بدوست رسید * دریغ کاهل جهان اینقدر نمیدانند والظاهر أنه متحد مع معز الدین محمد الذی نظم تاریخ وفات المیرزا حسن الشروانی فی ۱۰۹۹ فذکره فی (نر ۹ ص ۲۶۸).

(دیوان معز أصفهانی) من تبارزة عباس آباد. راجع معز تبریزی.

(دیوان معز أصفهانی أو شعره) کان تخلصه فیضی کما مر فی ص ۸۵۴.

(۶۹۴۷: دیوان معز تبریزی) نزیل عباس آباد أصفهان ترجمه فی (دجا ص ۳۵۰) وذکر انه فر من سطوة إبراهیم شاه ابن أخ نادرشاه إلی حیدر آباد الهند وبها توفی ۱۱۸۲ وأورد مطلعین له، ولم ینقل ترجمته عن إحدی المصادر ولا ادری مم اخذ کلامه والصحیح ما ترجمه معاصره آزاد البلکرامی فی (خز ص ۴۲۹) وذکر انه المیرزا معز الدین بن المیرزا حسن بن محمد صادق خان، کان جده من أهل بهار وهاجر هو بأمر الشاه عباس الماضی من تبریز إلی أصفهان وسکن بعباس آباد وأولاده بها ومنهم العالم الفاضل المیرزا حسن والد المیرزا معز الدین فإنه فاق فی العلم أقرانه والف رسائل فی المعقول. وله (شرح أبیات مثنوی) للمولی الرومی فتوفی المیرزا حسن ولابنه معز الدین ست سنین فرباه علی حسب وصیة أبیه، المیرزا أبو سعید من السلسلة المشکیة بأصفهان وکل استفاداته العلمیة کانت من أستاذه الآخوند شفیعا الطالقانی.

وحصلت بینه وبین إبراهیم شاه ابن أخ نادرشاه صداقة تامة، ولما قام إبراهیم شاه للسلطنة فی تبریز بعث فرمانا إلی المیرزا معز الدین إلی أصفهان وفوض إلیه أمور العراق وفارس من العزل والنصب للحکام وغیر ذلک وکان کذلک فی مدة سلطنته سنتین.

وبعد انقراض السلطان إبراهیم قام أعداء المیرزا معز الدین وحساده بایذائه فذهب إلی شیراز معززا مکرما عند والیها مدة فاشتاق إلی سیاحة البلاد فذهب إلی بندر الطاهری ورکب الجهاز، وبعد ابتلاء کثیر ورد إلی بندرته فی ۱۱۶۷ وبعد تنقلاته فی بعض بلاد الهند

(۱۰۶۸)

مفاتیح البحث: دولة العراق (۱)، مدینة إصفهان (۵)، الهند (۲)، الوصیة (۱)

صفحه ۳۸۳

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحة ۱۰۶۹

قام باورنک آباد وصحبه هناک البلگرامی کثیرا، ثم بعد اتمام الخزانة الحق به وفات المیرزا معز الدین فی الخمیس سابع شعبان ۱۱۸۳ فی اورنک آباد ودفن بمقبرة مستخلص خان فی دهلیز طرف جنوبها وعنه اخذ فی (نتایج ص ۶۶۷).

(دیوان معز جوشقانی) راجع معز کاشانی.

(۶۹۴۸: دیوان معز کاشانی أو شعره) وهو المیر معز الدین محمد الکاشی من شعراء الشاه عباس الأول. کان ماهرا فی الموسیقا والخط النستعلیق کما وصفه النصرآبادی فی (نر ۷ ص ۲۰۸) والصادقی فی (خص ۶ ص ۹۵) وفی (گلشن ص ۴۳۰) و (روشن ص ۶۳۵) انه جاء إلی الهند فی عهد أکبر شاه وکذا المستر براون فی ۴: ۸۸. وفی (همیشه بهار) سماه (معز جوشقانی).

(۶۹۴۹: دیوان معز لکهنوی أو شعره) واسمه الشیخ معز الدین ترجمه وأورد شعره فی (گلشن ص ۴۲۹) وعنه فی القاموس الترکی.

(دیوان معز مشهدی) راجع فطرت فی ص ۸۳۹ و (موسوی مشهدی).

(۶۹۵۰: دیوان معز یزدی أو شعره) واسمه معز الدین أو معین الدین من سادات یزد الأتقیاء فی عهد حکومة خال النصر آبادی بها. نقل شعره عنه فی (نر ۶ ص ۱۶۱).

(۶۹۵۱: دیوان معزی خراسانی أو شعره) واسمه ملا معزی لنگ. قال معاصره فی (مجتس ۶ ص ۱۵۷) انه من أحفاد الخواجة عبد الله الأنصاری وأورد شعره. وکذا فی (تس ۵ ص ۱۶۰) و (گلشن ص ۴۳۰) وعنهما فی القاموس الترکی.

(دیوان معزی سمرقندی) راجع معزی نیشابوری.

(۶۹۵۲: دیوان معزی غزنوی) وهو سدید الدین علی بن عمر المعزی الغزنوی.

قال فی (لب ۱۱) ان دیوانه یشبه (ارتنگ) لمانی. وکان یمدح سراج الدولة خسرو ملک المتوفی ۵۸۲ وعنه فی (مع ۱: ۵۱۰).

(دیوان معزی لنگ) راجع معزی خراسانی.

(دیوان معزی نسوی) راجع معزی نیشابوری.

(۶۹۵۳: دیوان معزی نیشابوری) وهو الشاعر الأمیر معزی أبو عبد الله محمد بن عبد الملک، أصله من نیشابور وقیل نسا وقیل سمرقند. کان والده عبد الملک

(۱۰۶۹)

مفاتیح البحث: شهر شعبان المعظم (۱)، أبو عبد الله (۱)، الهند (۱)

صفحه ۳۸۴

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحة ۱۰۷۰

المتخلص (برهانی)) أمیر الشعراء لملکشاه السلجوقی (۴۶۵ ۴۸۵) وأوصی بولده إلی الملک فرباه، وبعد ملکشاه مدح المعزی ابنه السلطان سنجر (۵۱۱ ۵۵۲) ومات بین ۵۱۸ و ۵۲۰ بسهم اصابه من سنجر خطأ لافی ۵۴۵ کما فی (شاهد صادق) وقال فی (هفت إقلیم) ان دیوانه فی خمسة عشر الف بیت وطبع بطهران بتصحیح ومقدمة عباس اقبال فی ۱۳۵۸ فی ۸۶۸ ص. ترجمه فی (لب) و (بهش ۱ ص ۳۴۶) و (خز: ۳۹۹) وفی (تاریخ گزیده ص ۸۲۵) و (لت) و (روشن ص ۶۳۵) ومجلة ارمغان ج ۴ ص ۵۲۹ و ج ۵: ص ۱۵ و (تش ص ۳۳۵) و (نتایج ص ۶۱۳) و (مع ۱: ۵۹۳) و (طرائق ۲: ۲۶۴) و (سخن وسخنوران ۱: ۲۳۶) ویوجد نسخة کتابتها ۶۶۴ وأخری علیها تملک ۵۰۳ عند (فخر الدین) وأخری عند (الملک) ونسختان فی المکتبة (الملیة) ونسختان فی (المجلس) کما فی فهرسها ۳: ۴۱۸ ونسختان فی (سپهسالار) کما فی فهرسها ۲: ۶۸۱.

(دیوان معصوم استرابادی) المتخلص بتسلی مر فی ص ۱۷۰.

(۶۹۵۴: دیوان معصوم أصفهانی) هو ابن میرزا خواجکی ومن أقارب المیرزا عبد الله وزیر لاهیجان نظم بأمر الشاه صفی (تاریخ شاه صفی) فی وقایع أیام دولته. وصار فی الأخیر وزیر قراباغ وهناک توفی کما ذکره النصرآبادی فی (نر ۴ ص ۷۷) وأورد بعض شعره.

(۶۹۵۵: دیوان معصوم تبریزی) هو ابن الحاج مؤمن بن الحاج باقر دراز من تجار تبارزة عباس آباد بأصفهان. ترجمه معاصره النصرآبادی فی (نر ۵ ص ۱۳۵) وترجمه نقلا عنه فی (دجا ص ۳۵۱) وفی (گلشن ص ۴۳۰) أنه سافر إلی الهند مرارا وکذا فی (خوشگو) ویوجد منظومة (مهر خاوری) لمعصوم التبریزی فی (الروضویة).

(دیوان معصوم بهکری ترمذی) راجع نامی بهکری.

(دیوان معصوم شوشتری) مر بعنوان قاضی شوشتری فی ص ۸۷۱ وذکر فی (طبق ۲:

۵۱۵) معصوم بن القاضی ابن المعالی اللاهوری وأورد شعره.

(دیوان معصوم دشتکی) کما فی (سرو ص ۲۸۶) راجع علی خان المدنی فی ص ۷۵۴. وطبع له (الدرجات الرفیعة فی طبقات الشیعة) فی النجف ۱۹۶۲ فی ۵۹۶ ص.

(۱۰۷۰)

مفاتیح البحث: کتاب الدرجات الرفیعة فی طبقات الشیعة للسید علی خان المدنی (۱)، مدینة النجف الأشرف (۱)، مدینة إصفهان (۱)، مدینة طهران (۱)، الهند (۱)، الشهادة (۱)، الحج (۲)

صفحه ۳۸۵

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحة ۱۰۷۱

مع مقدمة السید محمد صادق بحر العلوم.

(دیوان معصوم شیرازی) المتخلص بمشرب کما مر فی ص ۱۰۴۶ وراجع السید علی خان فی ص ۷۵۴.

(دیوان معصومعلی) راجع دیوان تاجی اندجانی فی ص ۱۶۵.

(۶۹۵۶: دیوان معصوم علیشاه أو شعره) واسمه معصوم بن زین العابدین بن نائب الصدر (رحمت علیشاه) القزوینی الشیرازی النعمة اللهی ولد ۱۲۷۰ وتوفی ۱۳۴۴ له (جنگل مولی) و (طرائق الحقایق) فی تذکرة الشعراء والعرفاء طبع فی مجلدین بطهران فی ۱۳۱۸ ثم أعید فی ۱۳۸۲. وتنقل نحن عن الطبع الأول فی قمس الشعر والشعراء من الذریعة بعنوان (طرائق).

(۶۹۵۷: دیوان معصوم کاشانی أو شعره) هو ابن المیر حیدر المعمائی الهمدانی الکاشانی. کان لوالده عقل المعاش علی خلاف ابنه وسافر برهة إلی هراة ثم إلی الهند وبها توفی کما ذکره معاصره النصرآبادی فی (نر ۹ ص ۲۵۰) وفی (سرو ص ۸۲) قال مات فی ۱۰۵۲ وقال محمد علی ماهر فی تاریخه [معصوم نزد حیدر وسنجر قدم نهاد] وفی (نتایج ص ۶۳۶) و (تش ص ۲۵۳) سمی والده رفیع الدین حیدر وترجم أیضا فی (سرخوش ص ۱۱۰) و (همیشه بهار). ویوجد شعره فی جنگ عند (فخر الدین).

(۶۹۵۸: دیوان معصوم لاری أو شعره) واسمه الحکیم الشاه معصوم الطبیب. أورد شعره فی تذکرة الحزین ص ۸۸ وذکر ابنه شاه باقر الطبیب الماهر. وکذا فی (گلشن ص ۴۳۰).

(۶۹۵۹: دیوان معصوم لاهوری أو شعره) هو ابن القاضی ابن المعالی. أورد شعره فی (طبق ۲: ۵۱۵) و (گلشن ص ۴۳۰) و (خوشگو) ولعله المذکور فی ص ۸۷۱ بعنوان قاضی شوشتری.

(دیوان معصوم همدانی) راجع معصوم کاشانی.

(۶۹۶۰: دیوان معصومی گنابادی) وهو الحاج الشیخ علی الگنابادی المتخلص (معصومی) ولد ۱۳۰۱ وتوفی ۷ صفر ۱۳۷۹. له منظومة (الارشادیة) و (توشهء قبر)

(۱۰۷۱)

مفاتیح البحث: مدینة طهران (۱)، الهند (۱)، القبر (۱)، الموت (۱)، الحج (۱)، الطب، الطبابة (۲)

صفحه ۳۸۶

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحة ۱۰۷۲

و (مناجاتنامه).

(۶۹۶۱: دیوان معطر کرمانی) اسمه المولی محمد مهدی بن محمد شفیع من أحفاد الشیخ محمود الشبستری، والمتوفی بطهران ۱۲۱۷

ودفن فی مزار السید نصر الدین.

ترجمه فی (ض ص ۵۳۸) وأورد رباعیه ویلقب (معطر علیشاه) کما فی ((نور الابصار ص ۴۴) و (طرائق ۳: ۹۴).

(۶۹۶۲: دیوان معظم أکبر آبادی أو شعره) واسمه محمد معظم. أورد شعره فی (گلشن ص ۴۳۱) وعنه فی القاموس الترکی.

(۶۹۶۳: دیوان معظم بهاری أو شعره) واسمه معظم علی خان. أورد شعره فی (گلشن ص ۴۳۱) وعنه فی القاموس الترکی.

(۶۹۶۴: دیوان معظم السلطنهٔ) واسمه موسی معظم السلطنهٔ دولت ابن إسماعیل اعتصام لشکر. طبع له (فرمانروایان إیران) نظما فی استانبول فی ۱۳۴۰.

(۶۹۶۵: دیوان معلم حبیب آبادی) وهو المیرزا محمد علی بن زین العابدین الحبیب آبادی الأصفهانی ولد ۱۳۰۸ ویسکن الیوم مدرسهٔ کاسه گران ویدرس بها. وکان یدیر مکتبهٔ بلدیهٔ أصفهان واعتزل عنها أخیرا. ترجم أحواله مفصلا السید محمد علی الروضاتی فی کتابه (زندگانی حضرت آیهٔ الله چهارسوقی ص ۱۴۴ ۱۴۸) وذکر له أربع وستین تألیفا طبع منها (مکارم الآثار) المجلد الأول لسنوات ۱۱۹۳ إلی ۱۲۰۵ فیها أحوال رجال تلک السنوات. فی ۲۴۸ ص. وکذا ترجم فی (شعرای أصفهان ص ۴۵۸) ورأیت عنده بأصفهان ثلاث مجلدات من دیوانه یشتمل علی عشرهٔ آلاف بیت فیها مراثی العلماء وتواریخ وفیاتهم نظما، وکتب لنا انه شرع فی نظمها من ۱۳۲۴ وکان یتخلص سابقا (مستعصم) ثم (آذر) ثم (معلم).

(۶۹۶۶: دیوان معلم قاری) للمولی محسن بن سمیع بن حسین المدرس بشیراز ابن علم الهدی ابن الفیض الکاشانی. مر له أرجوزات (خلاصهٔ الأصول) و (أرجوزهٔ الأصول) فی ۱: ۴۵۹ و (درر البهیهٔ) فی ۸: ۱۲۱.

(۶۹۶۷: دیوان معلم کاشانی أو شعره) واسمه میر جعفر. کان معلما أورد النصر آبادی شعره فی (نر ۹ ص ۲۹۷).

(۱۰۷۲)

مفاتیح البحث: کتاب نور الأبصار للشبلنجی (۱)، دولهٔ ایران (۱)، مدینهٔ إصفهان (۳)، مدینهٔ طهران (۱)، ابن إسماعیل (۱)، الکرم، الکرامهٔ (۱)

صفحه ۳۸۷

الذریعهٔ - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحهٔ ۱۰۷۳

(۶۹۶۸: دیوان معلم لاهجی أو شعره) ترجمه وأورد شعره معاصره فی (تس ۲ ص ۵۱) وقال اسمه القاضی شمس الدین.

(۶۹۶۹: دیوان معلوم تبریزی) واسمه محمد حسین بیک. ترجمه النصرآبادی فی (نر ۹ ص ۲۸۷) وقال إن مولانا محمد سعید بن العلامی المولی محمد صالح المازندرانی کتب بخطه مجموعهٔ أوان کونه فی الهند وادرج فیها کثیرا من اشعار هذا الشاعر. ثم أورد النصرآبادی نیفا وعشرهٔ أبیات منها، وکذا فی (تش ص ۳۴) و (شمع انجمن) و (دجا ص ۳۵۱) و (روشن ص ۶۳۶).

(دیوان معمار) راجع مظفر معمار فی ص ۱۰۶۲.

(دیوان معمایی استرآبادی) راجع نظام استرآبادی.

(دیوان معمایی خراسانی) راجع محمد معمایی فی ص ۱۰۰۵.

(دیوان معمایی کاشانی) راجع دیوان رفیعی کاشانی فی ص ۳۸۰ وسنجر ابنه فی ص ۴۷۲ و (نتایج ص ۲۶۳) و (سرو ص ۲۶).

(دیوان معمایی ما وراء النهری) راجع کلان معمایی فی ص ۹۱۴.

(دیوان معمایی نیشابوری) راجع حسین معمایی فی ص ۲۵۳.

(دیوان معمایی هروی) راجع حقیری هروی فی ص ۲۵۹ وشهاب هروی فی ص ۵۵۶.

(دیوان معمایی یزدی) راجع شرف یزدی فی ص ۵۱۷.

(۶۹۷۰: دیوان معمیات) لکل واحد من المعمائیین المذکورین وغیرهم وأکثرهم من شعراء هرات فی القرنین التاسع والعاشر مجموعهٔ من المعمیات، یسمی بدیوان معمیات..

ویضاف إلی اسمه، ولمحتشم کاشانی أیضا دیوان معمیات.

(۶۹۷۱: دیوان معمری گرگانی أو شعره) وهو أبو زرعهٔ الجرجانی من شعراء القرن الرابع. ترجمه وأورد شعره العوفی فی (لب) و (مع ۱: ۸۲) و (روشن ص ۱۸).

(۶۹۷۲: دیوان معنوی بخارایی أو شعره) کان من شعراء آل سامان. ترجمه وأورد شعره العوفی فی (لب) و (هفت إقلیم) و (مع ۱: ۵۱۰) و (سخن وسخنوران ۱: ۲۸).

(۶۹۷۳: دیوان معنوی بخارایی أو شعره) وهو الخواجهٔ عبد اللطیف من أولاد

(۱۰۷۳)

مفاتیح البحث: الهند (۱)

صفحه ۳۸۸

الذریعهٔ - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحهٔ ۱۰۷۴

الخواجهٔ عبید الله أحرار. ترجمه وأورد شعره فی (گلشن ص ۴۳۱) وعنه فی القاموس الترکی.

(۶۹۷۴: دیوان معنوی جونپوری أو شعره) واسمه المیر عطا ابن المیر علی عادل الجونپوری. أورد شعره فی (روشن ص ۴۶۲) بعنوان عطائی وفی (خوشگو) بعنوان عطاء وفی (میخانه) ان تخلصه معنوی.

(دیوان معنوی رومی) راجع دیوان مولوی رومی وشمس تبریزی.

(۶۹۷۵: دیوان معنوی هروی أو شعره) أورد شعره فی (گلشن ص ۴۳۱) وعنه فی القاموس الترکی.

(۶۹۷۶: دیوان معنی استرآبادی أو شعره) ترجمه وأورد شعره فی (خوشگو) وقال هو من شعراء السلطان یعقوب.

(۶۹۷۷: دیوان معنی أکبر آبادی أو شعره) واسمه میان منگلی ابن محمد مکارم الهندی من شعراء شاه عالم أورد شعره فی (گلشن ص ۴۳۲).

(۶۹۷۸: دیوان معنی پنجابی أو شعره) وهو الشیخ محمد مسعود بن محمد معصوم الخطاط بالنستعلیق الپنجابی. أورد شعره فی (گلشن ص ۴۳۱) وهو فی القرن الثانی عشر.

(۶۹۷۹: دیوان معنی حیدر آبادی أو شعره) واسمه وجه الدین خان فی القرن الثالث عشر. أورد شعره فی (روشن ص ۶۴۱).

(۶۹۸۰: دیوان معنی دهلوی أو شعره) وهو السید أبو الفیض. من تلامیذ عبد القادر بیدل. أورد شعره فی (گلشن ص ۴۳۱) و (روشن ص ۶۳۷).

(۶۹۸۱: دیوان معنی شیرازی أو شعره) کان من شعراء السلطان حسین بایقرا.

أورد شعره فی (هفت ص ۲۷۶) و (خوشگو).

(۶۹۸۲: دیوان معنی فسایی) وهو المولی محمد مسیح بن إسماعیل الفسوی من تلامیذ الآقا حسین الخوانساری والمجاز من المجلسی. ترجمه فی (نجوم ص ۱۹۵) وأورد قصیدته (الغدیریهٔ) قرب المأهٔ بیت نقلا عن (تذکرهء حزین ص ۱۳) وقال الحزین ان تخلصه فی اشعاره العربیهٔ (مسیح) وفی الفارسیهٔ (معنی) وانه نصب لمنصب

(۱۰۷۴)

مفاتیح البحث: العلامهٔ المجلسی (۱)، مسعود بن محمد (۱)

صفحه ۳۸۹

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحة ۱۰۷۵

شيخ الاسلام بشيراز، وقد تلمذت عليه المنطق والهيأة والحساب والطبيعيات بها، وقد ظهر عليه آثار الهرم لكنه قوى الحواس. وله خطب ومنشآت واشعار بليغة و (ديباچهء ترجمهء مصائب النواصب) و (رسالهء قصر واتمام) ومكاتيبه إلى على رضا تجلى وآقا حسين ووالدى وميرزا أشرف حكيم وغيرهم. وديوانه فى أكثر من الف بيت.

ومات فى عشر التسعين. وقال فى (فارسنامه ۲: ۲۳۵) انه مات ۱۱۲۷ وهذا يلائم قرائة الحزين المولود ۱۱۰۳ عليه. وقال النصرآبادى فى (نر ۶ و ۱۵ ص ۱۷۴ و ۵۳۱) انه ولد بفسا من قرى شبانكاره وسافر إلى شيراز وتلمذ على الشاه أبى الولى النسابة ثم فى أصفهان عند الخوانسارى ومات ۱۱۱۵. أقول وهذا التاريخ لا يلائم تلمذ الحزين عليه وبما ان النصر آبادى الف تذكرته فى ۱۰۸۳ فيظن ان التاريخ غلط مدسوس فى التذكرة.

(ديوان معنى فسوى) راجع معنى فسائى.

(۶۹۸۳: ديوان معنى كشميرى أو شعره) ترجمه وأورد شعره فى (نتايج ص ۶۴۹).

(۶۹۸۴: ديوان معنى گيلانى) قال فى (گلشن ص ۴۳۲) انه عم الشيخ محمد على الحزين وعنه اخذ فى القاموس التركى و (علماى گيلان ص ۹۲) وأظنه أراد معنى فسائى أستاذ الحزين.

(۶۹۸۵: ديوان معنى هندى أو شعره) واسمه مير جواد. أورد شعره (حسينى ص ۳۲۷).

(۶۹۸۶: ديوان معيرى) راجع رهى معيرى.

(۶۹۸۷: ديوان معين استرآبادى أو شعره) واسمه معين الدين كان ساكن مشهد خراسان. ترجمه وأورد اشعاره الهزلية معاصره فى (خص ۸ ص ۲۲۸) و (هفت إقليم) و (مطلع ۲: ۴۴۴) و (ريحانة الأدب) وقال فى (گلشن ص ۴۳۴) ان له رسالة سماها (لذت) ولذا اشتهر بمعين لذت سافر فى ۹۷۶ مع معصوم بيك ومعهما ثلاثمأة فارس إلى الروم للصلح بأمر من الشاه طهماسب، وبعد المصالحة مع السلطان سليم العثمانى عزموا الحج، وبينما هم بين الحرمين إذ اشتعل الحرب بين الحجاج الفرس والروم، فقتل معصوم بيك وكثير من رجاله ومنهم المير جعفر أخ المير حيدر المعمائى وفر الباقون من البادية إلى

(۱۰۷۵)

مفاتيح البحث: مدينة إصفهان (۱)، صلح (يوم) الحديبية (۱)، خراسان (۱)، القتل (۱)، الجود (۱)، الموت (۱)، الحرب (۱)

صفحه ۳۹۰

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحة ۱۰۷۶

جدة فحبشه، ومنها ركبوا السفينة قاصدين الهند فغرق السفينة غرق معين الاسترآبادى.

وعنه اخذ فى القاموس التركى ثم الريحانة.

(ديوان معين اسفراينى) راجع معينى جوينى فى ص ۱۰۷۹.

(۶۹۸۸: ديوان معين اسفراينى أو شعره) واسمه معين الدين محمد الخطاط صاحب (تاريخ هرات) و (ترسل) ترجمه معاصره فى (حبيب السير ج ۴ ص ۳۴۸).

(ديوان معين اشرفى) السمرقندى المذكور فى ۷۸ قال فى (نتايج ص ۲۶) انه توفى ۵۷۵.

(۶۹۸۹: ديوان معين أصم أو شعره) وهو معين الدين (معين الملك) حسين بن على صاحب ديوان الانشاء لسنجر بن ملكشاه. ترجمه

وأورد شعره العوفى فى (لب ۶) وذكر له رسالة (جواب نفير نامهء أسيران در روم) المطبوع فى ارمغان ج ٢٨ وفى (مع ١: ۵١٠) ولعله الذى ذكره عبد الجليل فى كتابه (النقض ص ٢۵٢ و ۶٢٨) ويوجد شعره فى مشيخة (كنز السالكين) المذكور فى ٨: ١٨٧.

(۶٩٩٠: ديوان معين بديوانى أو شعره) واسمه المولوى معين الدين تلميذ (قتيل) الشاعر الهندى. أورد شعره فى (گلشن ص ۴٣۵) وعنه فى القاموس التركى.

(۶٩٩١: ديوان معين بليانى أو شعره) وهو معين الدين الدقاقى الحسينى، والد تقى الدين الأوحدى مؤلف (عرفات العاشقين). كان مقربا عند الشاه طهماسب ثم سافر من قزوين إلى شيراز فالهند ومات بدكن فى ٩٧٩. أورد شعره فى (گلشن ص ۴٣٣) وعنه فى القاموس التركى فالريحانة.

(ديوان معين چشتى) مر مختصرا بعنوان چشتى اجميرى فى ص ٢١۵ وهو الخواجة معين الدين حسن السگزى وقد يحرف ويقال (سنجرى) ابن الخواجة غياث الدين البلخى المتوفى ۶٣٣ المطابق لقول الشاعر كما فى (مسرت ص ٣٨۵):

سال نقلش بعزت وتمكين * گو: سراج جنان معين الدين ترجم فى (مع ١: ۵۴٢) و (ض ص ١٣٢) و (حسينى ص ١٩۴) و (روشن ص ۶٣٧) و (خوشگو) و (شمع انجمن) طبع ديوانه مكررا بلكهنو ١٢٨۵ وكانپور ١٢٨٨ ولاهور ١٨٧۶ م. و ١٩٠۴ م. ولكهنو ١٩٣۴ م كلها فى أقل من ١٠٠ ص. وقدر آى سنگلاخ

(١٠٧۶)

مفاتيح البحث: الجوينى (١)، الهند (٢)، الوفاة (١)، السفينة (٢)

صفحه ٣٩١

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانى - ج ٩ق٣ - الصفحة ١٠٧٧

ديوانه بخط خليل قلندر الهروى فذكره فى (امتحان ١: ٢۵۶). وقال النفيسى فى ص ۶١ من مقدمة (سخنان أبو سعيد أبو الخير) ان رباعيات أبى الخير ومعين چشتى قد اختلط أحدهما بالآخر. ويوجد له (معارج النبوة) فى مكتبة (تاشكند) كما فى فهرسها ٢: ۶٣.

(۶٩٩٢: ديوان معين خراسانى أو شعره) واسمه الميرزا معين الدين على أو محمد أصله من خراسان وكان يسكن درجزين. وكان وزيرا لصفى قلى خان حاكم بغداد للصفوية وبعد موته فى ١٠۴٠ استوزره بكتاشخان، ثم نصب وزيرا لقم وبهامات. ورد شعره فى (نر ۴ و ١٣ ص ٧۶ و ۴٨۴) فى تاريخ وفات صفى قلى المذكور وغيره، وكذا فى (مطلع ٢: ۴۴۴).

(۶٩٩٣: ديوان معين خرم آبادى أو شعره) واسمه ملك معين منشى حاكم خرم آباد رآه الحزين فى البلدة ونقل غزله بتخلص (معين) فى تذكرته ص ١١۵ وعنه فى (گلشن ص ۴٣۴).

(ديوان معين دقاقى) راجع معين بليانى.

(۶٩٩۴: ديوان معين الدين غازى أو شعره) ويعرف بشاه غازى. كان من امراء السلطان محمد فى ما وراء النهر. ورد غزله بتخلص (غازى) فى (خيال ص ٢۵٠). و (شمع انجمن ص ٣۴٢).

(۶٩٩۵: ديوان معين سبزوارى أو شعره) ترجم وأورد شعره فى (گلشن ص ۴٣٣) ولعله تصحيف الشيرازى.

(ديوان معين سنجرى) راجع معين چشتى.

(۶٩٩۶: ديوان معين شاه جهان آبادى) واسمه معين الدين ابن فريد الدين خان. مات ١٢٢۶ وديوانه فى ثلاثة آلاف بيت كما فى (گلشن ص ۴٣۵).

(۶٩٩٧: ديوان معين شيرازى أو شعره) واسمه الخواجة معين الدين محمد بن على بن عبد الله الشيرازى. ورد إلى المراغه فى ۶٧٠ ومدح الخواجة نصير الدين الطوسى، وله ديوان فارسى لطيف كما ذكره ابن الفوطى فى (مجمع الآداب) وعنه نقل المدرس الرضوى

فی (أحوالات خواجة نصیر ص ۱۷۵) وفی (تش ص ۲۹۴) و (فارسنامه ۲: ۱۵۱) و (گلشن ص ۴۳۲) بعنوان معین الدین ابن عبد الله وعنه فی القاموس

(۱۰۷۷)

مفاتیح البحث: مدینة بغداد (۱)، محمد بن علی (۱)، خراسان (۱)، الموت (۱)

صفحه ۳۹۲

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحة ۱۰۷۸

الترکی.

(۶۹۹۸: دیوان معین شیرازی أو شعره) ترجمه معاصره المیر علی شیر فی (مجن ۶ ص ۱۲۱ و ۲۹۹) وقال إنه من طائفة معماریان جاء إلی خراسان وصار هزالا، ولعله المذکور فی (تش ص ۲۹۴) ولعله معینی.

(دیوان معین غازی) راجع معین الدین غازی.

(۶۹۹۹: دیوان معین فراهی) وهو المولی معین الدین محمد بن شرف الدین محمد مسکین الفراهی السهروی، أخ القاضی نظام الدین محمد جلس للقضاء بعد أخیه مدة ثم اعتزل واشتغل بالوعظ کأبیه بجامع هرات. قال خوندمیر انه کان یشتم الاشراف فوق المنابر، وقال الحکیم شاه القزوینی فی (قزمج ص ۲۶۹) کان مجنونا ووصف الهروی حفیده (وصفی) أیضا بالجنون. وقال الخوندمیر انه کان خطاطا بأکثر الخطوط ومات فی ۹۰۷ کما فی (روضة الصفا) أو ۹۰۹ کما فی حبیب السیر ولیس ۹۵۴ کما فی (کشف الظنون) ودفن عند الخواجة عبد الله الأنصاری. له (بحر الدرر) و (حدائق الحقائق) و (الواضحة) و (معارج النبوة) و (روضة الواعظین) و (تفسیر سورة یوسف) و (قصص موسی) ألفها علی هذا الترتیب تاریخا، کما ذکره هو فی مقدمة (المعارج) المذکور. قال فی کشف الظنون انه قد ترجم المعارج بالترکیة مرتین وفی (گلشن ص ۴۳۴) سماه معین هروی وفی بعض المواضع معینی فراهی.

(دیوان معین فطرت) راجع فطرت مشهدی فی ص ۸۳۹.

(دیوان معین لذت) راجع معین استرآبادی.

(دیوان معین ما وراء النهری) راجع دیوان معین الدین غازی.

(دیوان معین مشهدی) راجع معین استرآبادی ومعین خراسانی.

(دیوان معین میبدی) راجع معین یزدی فی ص ۱۰۶۹.

(دیوان معین هروی) کما فی (گلشن ص ۴۳۴) راجع معین فراهی.

(۷۰۰۰: دیوان معین یزدی أو شعره) وهو المیر معین الدین صاحب (تاریخ معینی) ووالد القاضی میر حسین المیبدی المتخلص (منطقی) الآتی. کان من وزراء آل مظفر ذکره وأورد شعره فی (تش یز ص ۳۳۲) و (گلشن ص ۴۳۳).

(۱۰۷۸)

مفاتیح البحث: کتاب روضة الواعظین (۱)، کتاب کشف الظنون لحاجی خلیفة (۱)، کتاب الأشراف للشیخ المفید (۱)، سورة یوسف (۱)، محمد بن شرف (۱)، خراسان (۱)، الترتیب (۱)

صفحه ۳۹۳

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحة ۱۰۷۹

(دیوان معین یزدی) راجع معز یزدی فی ص ۱۰۶۹.

(۷۰۰۱: دیوان معینی جوینی) واسمه معین الدین. ولد بقریة انداده من اعمال جوین، وتلمذ علی فخر الدین الخالدی الأسفراینی البهشتی شارح الفرائض، والف (نگارستان) فی قبال گلستان لسعدی کما فی (لت ۶) وفی (کشف الظنون) سماه معین الأسفراینی وقال إنه الف (نگارستان)) لأبی سعید گورکان فی ۷۳۵. ترجمه فی (هفت إقلیم) و (خوشگو) و (گلشن ص ۴۳۵).

(دیوان معینی شیرازی أو شعره) کان من شعراء عهد بایقرا. ترجمه وأورد شعره فی (هفت إقلیم) ولعله معین الشیرازی.

(دیوان معینی فراهی) راجع معین فراهی.

(۷۰۰۲: دیوان الشیخ مغامس) ابن داغر الحلی من أهل أواسط القرن التاسع ترجمه الأمینی فی (الغدیر ج ۷ ص ۲۴ ۳۲) وأورد غدیریته وفهرس قصایده ومصادر ترجمته. وقد عنی بجمع دیوانه الشیخ محمد بن الشیخ طاهر السماوی المتوفی ۱۳۷۰ فی ۶۶ ص. کل صفحة ۲۲ سطرا بخطه الدقیق، رأیته فی مکتبته.

(۷۰۰۳: دیوان مغانی دامغانی أو شعره) واسمه ملا علی المغانی (المعانی). أورد شعره فی (گلشن ص ۴۳۶).

(۷۰۰۴: دیوان مغتنم أو شعره) وعده فی (خوشگو) من شعراء عهد جهانگیر وأورد شعره.

(۷۰۰۵: دیوان مغربی) وهو شمس الدین محمد شیرین المتخلص فی بعض غزلیاته (مغربی). کان معاصر کمال الخجندی المذکور فی ص ۹۱۷ وتلمیذ الشیخ إسماعیل السیسی الذی هو من أصحاب نور الدین عبد الرحمان الأسفرائینی (۱) قال فی (النفحات ص ۵۵۰) سافر إلی المغرب ولم یشخص له حدا واخذ الخرقة عن أحد تلامیذ محیی الدین العربی المذکور فی ص ۱۰۱۶، ثم قال توفی فی ۸۰۹ عن ستین سنة من عمره فولادته فی ۷۴۹ ثم أورد غزله بتخلص (مغربی) وزاد فی (نتایج ص ۶۱۶) ان أصله

(۱) قال فی حبیب السیر انه من مشایخ بغداد أرسله السلطان احمد سغیرا إلی الأمیر تیمور گورکان قعزه ورجع إلی بغداد.

(۱۰۷۹)

مفاتیح البحث: کتاب کشف الظنون لحاجی خلیفة (۱)، شمس الدین محمد (۱)، عبد الرحمان (۱)، الجوینی (۱)، الطهارة (۱)، مدینة بغداد (۲)

صفحه ۳۹۴

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحة ۱۰۸۰

من نائین ووجه تخلصه (مغربی) سفره إلی المغرب وکذا فی (خیال ص ۵۹) و (هفت إقلیم). ونسب إلیه واله الغزل المعروف الذی أوله:

چشم اگر أین است وابرو أین وناز وعشوه أین * الوداع أی زهد وتقوی! الفراق أی عقل ودین!

وفی (تش ص ۳۴) ان وفاته فی تبریز ودفن بسرخاب فی عهد شاهرخ. وکذا فی الجزء الثالث من المجلد الثالث من (حبیب السیر). وفی (حسینی ص ۳۰۴) انه مات ۷۰۷ وهو غلط. وفی (مع ۲ ص ۳۰) و (ض ص ۱۳۴) انه ولد بنائین ومات باصطهبانات من شیراز ولیس بصحیح واما البقعة المعروفة هناک باسم المغربی فلیس لهذا الرجل ظاهرا. ودیوانه یشتمل علی الغزلیات والترجیعات والرباعیات وکلها عرفانیة. وله أسلوب خاص ومشربه وحدة الوجود ولعله اخذه عن ابن العربی. طبع دیوانه الفارسی فی ۱۲۸۰ و ۱۲۸۷ وبامر السید مصطفی مع رباعیات بابا طاهر فی ۱۳۰۲ بطهران وفی ۱۳۰۵ و ۱۳۰۷ ببمبئی، ثم طبعه محمد میر کمالی الخوانساری بطهران فی ۱۲۸ ص ثم بها فی ۱۳۳۲ کما فی فهرس مشار، ثم طبع بطهران فی ۱۳۷۷ فی ۱۷۷ + ۳ ص. وفی معجم المطبوعات العربیة فی ۱۱۴۰ انه طبع دیوان شمس المغربی فی بمبئی فی ۱۳۱۱ فی ۹۲ ص. وقال فی (امتحان ۱: ۱۵۷) نه رأی دیوانه بخط محمد سبزواری ونسخة منه فی (بنگاله) کتبت فی ۱۰۸۱ و (سپهسالار ۲۸۵) کما فی فهرسها ۲: ۶۸۳ ونسختان عند (الملک) ونسختان عند (فخر الدین) ونسخ فی المکتبة (الملیة ۵۶۷ و ۱۰۰۱) وعند السید محمد علی الروضاتی بأصفهان ونصفها اشعار عربیة وفیها:

چون عـدل وحيا وعلم وصدقم نبود * بوبكر منم يزيد زنديق منم وله (جام جهان نما) المطبوع ١٣١٣ والموجود فی (سپهسالار ٥٥٣٥ و ٦٤٠٩) المأخوذ عنه (دوائر الأسـماء) الموجود أيضا فی (سپهسالار ص ٢٩٣٤) كما فی فهرسها ۴: ص ٢ وله (أسرار فاتحة)) و (نزهة الساسانيـة) و (در الفريـد فی معرفة التوحيد) وقال فی (دجا ص ٣٥١ ٣٥٣) انه خلف بعده الشـيخ عبد الله الشطاری مؤسس (الشطارية) ومؤلف (اشـتغال الشطارية) وأرسله إلى الهند فمات هناك فی ٨٣٢ ثم أورد أسـماء ثمانية أشخاص ملقبين بالمغربی وهم أبو عبد الله المغربی المتوفی ٢٧٩، أبو الحسن الأقطع المغربی

(١٠٨٠)

مفاتيح البحث: مدينة إصفهان (١)، مدينة طهران (٣)، أبو عبد الله (١)، الهند (١)، الزهد (١)، الطهارة (١)، الموت (١)، الوفاة (١)

صفحه ٣٩٥

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ٩ق٣ - الصفحة ١٠٨١

المتوفی، ٣۴٣، أبو عثمـان المغربی فی ٣٧٣، أبو مـدين المغربی فی ٥٩٠، عبد الرحيم المغربی فی ٥٩٢، أبو الحسن المغربی فی ٦٥۴، أبو محمد المرجانی المغربی فی ٦٩٩ والشيخ إسحاق المغربی فی ٧٧٦ وكلهم من الصوفية وزاد فی (سلافة العصر) ثلاثة فی ص ٥٩٩ و ٥٧٣ و ٥٨١. أقول وطبع (فهلويـات مغربی) فی مجلـة دانشـكدهء أدبيـات تبريز ج ٨. وقـد كتب عبد اللطيف ابن إدريس السـعدانی المراكشی من شباب الطلاب بطهران رسالة مستقلة فی أحوال شمس مغربی.

(ديوان مغلم قـاينی) المعروف (مهتر طويله) أی مشـرف الاصـطبل لمظفر حسـين كما فی (گلشن ص ٦٣٦) حيث قال إن جل اشـعاره هزليات وهجويات من الأدب المكشوف وقد تبعه فی ذلك صاحب قران البلگرامی السـيد اما علی المذكور فی ص ٥٧٦. والظاهر أنه تصحيف (معلم قاينی). وراجع (مشرف أصفهانی) حسين فی ص ١٠۴٨ ومر (مظفر حسين) و (مظفر صفوی).

(٧٠٠٦: ديوان مغموم بروجنی) واسـمه عبـد الله برجيان ولد ١٣١٢ فی بروجن من نواحی أصـفهان. له منظومـة (توحيـد) نقل عنها فی (شعرای معاصر أصفهان ص ۴٦٠).

(٧٠٠٧: ديوان مغول سمرقندی أو شعره) واسمه عبد الوهاب كان ينظم بالتركية والفارسية لشيبك خان ازبك كما ترجمه فی (مجتس ٨ ص ١٧١) و (گلشن ص ۴٣٦).

(ديوان مغيث الدين أسد آبادی) المتخلص محوی همدانی كما مر فی ص ١٠١۴ قال فی (نتايج ص ٦٣١) انه سكن مدة بنيشابور ولذا قد ينسب إليه أيضا.

(٧٠٠٨: ديوان مغيثی شيرازی) واسمه عبد الكريم. طبع له (عروس چمن) علی الحجر بطهران.

(٧٠٠٩: ديوان مغيثی گنجوی أو شعره) ترجمه هدايت فی (مع ١: ٥٠٦) وأورد له غزل (يك ودو) نقلا عن الأوحدی.

(ديوان مفاخر حسـين) المـذكور ب؟ صه (ثاقب) سـرهندی فی ص ١٨٣. قال فی (نتايـج. ص ١٣٣) انه مـات فی أواخر المأة الحادية عشر.

(٧٠١٠: ديوان مفتقر أصفهانی) للشيخ محمد حسين الأصفهانی النجفی الشهير

(١٠٨١)

مفاتيح البحث: مدينة إصفهان (٢)، مدينة طهران (٢)، عبد الكريم (١)، الموت (١)، الوفاة (١)، العصر (بعد الظهر) (١)

صفحه ٣٩٦

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ٩ق٣ - الصفحة ١٠٨٢

بالکمپانی (۱۲۹۶ ۱۳۶۱) فارسی وتخلصه فی شعره الفارسی (مفتقر) رأیت منه نسخة فی مکتبة مدرسة السید محمد کاظم الیزدی تاریخ کتابتها ۱۳۴۷. واما دیوانه العربی فهو مطبوع فی النجف بعد وفاته واسمه (الأنوار القدسیة) المشتمل علی أربع وعشرین قصیدة فی مدائح الأربعة عشر ومراثیهم. وطبع دیوانه الفارسی بقم ۱۳۷۶ فی ۱۰۰ ص. وفیها ترجیع بند فی مدح النبی وبیت الترجیع:

فرموده بشانت ایزد پاک * لولاک لما خلقت الأفلاک فی خمسة عشر بندا، ثم قصیدة فی وفاته، ثم قصیدة فی ولادة الأمیر (ع) فیها قوله:

کعبه پر از نور شد * جلو گه طور شد سرانا الله زنور * کشت عیان نی زنار ثم مخمسه الغدیریة. ثم ترجیع بند فی شهادة الأمیر (ع) وبیت الترجیع قوله:

زخون محراب ومنبر لاله گون است * أمیر المؤمنین غرقاب خون است وفی آخره تخلصه شها در آستانت مفتقر چون * سک أصحاب کهف است ورقیم است ثم قصیدة فی مدح الصدیقة. أولها:

دختر فکر بکر من غنچهء لب چه واکند * از نمکین کلام خود حق نمکک ادا کند ومقطعها:

مفتقرا متاب رو از در أو بهیچ سو * زانکه مس وجود رافضهء أو طلا کند ثم فی مدح المجتبی ثم رثائه، ثم فی مدح الشهید بکربلا ثم رثائه فی اثنی عشر بندا نظیر بنود المحتشم. والبند الثانی عشر أوله:

خاموش مفتقر که دل دهر آب شد * واز سیل أشک عالم امکان خراب شد إلی تمام تسعة أبیات، أول کل واحد منها [خاموش مفتقر..] وأنشأ فی استنهاض الحجة قصیدة مستزادة، تتبع فیها قصیدة الحاج میرزا إسماعیل ابن عم سیدنا الشیرازی أولها:

(۱۰۸۲)

مفاتیح البحث: کتاب الأنوار القدسیة للشیخ محمد حسین الأصفهانی (۱)، مدینة کربلاء المقدسة (۱)، مدینة النجف الأشرف (۱)، الشهادة (۲)، الحج (۱)

صفحه ۳۹۷

الذریعة – آقا بزرگ الطهرانی – ج ۹ق۳ – الصفحة ۱۰۸۳

یا امام العصر یا بن الطاهرین الطیبین، یا ولی المؤمنین * شور محشر را میان بادیده حق بین ببین، یا ولی المؤمنین إلی قوله:

حرمة الرحمان أضحت فی انهتاک وانهتاک، أحسن الله عزاک * بسکه خون حق بناحق ریخت در آن سرزمین، یا ولی المؤمنین إلی تمام اثنی عشر بیتا مستزادا کذلک. وذلک لما کان لقصیدة الشیرازی من الشأن فی سامراء من عصره إلی ستین سنة. ثم القصاید فی المدیح والرثاء لکل واحد من الأئمة (ع) إلی الحجة وقد ترجم الناظم الحاج سراج الأنصاری فی مجلة (المسلمین) فی السنة الأولی منها فی العدد الثالث فی ص ۱۲ إلی ص ۱۵ وأورد بمناسبة وفات الزهراء تمام القصیدة التی فی مدحها من مطلعها إلی مقطعها.

(۷۰۱۱: دیوان مفتون أصفهانی) وهو بهاء الدین محمد تقی بن الشیخ محمد باقر (ألفت) المذکور فی ص ۹۰. ولد بأصفهان فی ۱۸ ذی الحجة ۱۳۲۲ کما ذکره لنا المعلم الحبیب آبادی وترجم فی (شعرای معاصر أصفهان ص ۴۶۱) وجاء شعره فی (دانشنامه) لوالده.

(۷۰۱۲: دیوان مفتون دنبلی) اسمه عبد الرزاق بیک بن نجفقلی خان بیکلر بیکی فی تبریز. ترجم مفصلا فی (دجا ص ۳۵۳) عن (تذکرهء دلگشا) وغیره، وترجم فی (مع ۲ ص ۴۸۳) وترجم مختصرا فی (آثار الشیعة ص ۲۱۱) وفصل تصانیفه إلی ستة عشر تألیفا منها مثنوی (نازو نیاز) ومثنوی (همایون نامه) ومثنوی علی بحر الرمل ودیوان القصاید والغزلیات وحج ۱۲۴۱ وتوفی بتبریز ۱۲۴۳ وکانت ولادته فی خوی ۱۱۷۶ ومن تصانیفه (نگارستان دارا) فرغ منه ۱۲۴۱ هو فی تذکرة الشعراء ومن أواخر تألیفاته. وله (حدائق الأدباء) الموجود إحدی حدائقه فی مکتبة (المجلس) ذکرت خصوصیاتها فی فهرسها ج ۳ ص ۱۷۴ وترجم فی (انجمن ۳) و (سبک شناسی ۳: ۳۲۰) وترجمه کل من سلطان القرائی وحسین لنخجوانی فی نشریتی المکتبة الملیة وکلیة الأدب بتبریز. وطبع له منظومة

(مختارنامه). ومر له (رياض الجنة) ومر ديوان ابنه محمد بن عبد الرزاق فى ص ٩٨٥.

(١٠٨٣)

مفاتيح البحث: شهر ذى الحجة (١)، مدينة سامراء المقدسة (١)، مدينة إصفهان (٢)، محمد بن عبد (١)، الحج (٢)، الطهارة (١)، العصر (بعد الظهر) (١)

صفحه ۳۹۸

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ٩ق٣ - الصفحة ١٠٨٤

(ديوان مفتون دهلوى) هو تخلص آخر لشمس الدين فقير المذكور فى ص ٨٤٢ وفى بعض المواضع (فائبى).

(٧٠١٣: ديوان مفتون ساروى) ترجمه وأورد شعره طاهرى شهاب فى مجلة (ارمغان ١٦: ٦٨٤).

(٧٠١٤: ديوان مفتون شاه آبادى أو شعره) واسمه احسان الله بن أمان الله الأودى.

أورد شعره فى (گلشن ص ٤٣٦) وعنه فى القاموس التركى.

(٧٠١٥: ديوان مفتون فارسى أو شعره) واسمه محمد حسن البواناتى. ترجمه فى (مع ٢ ص ٤٨٧) وذكر ملاقاته له وأورد شعره. وكذا فى (انجمن ٣).

(٧٠١٦: ديوان مفتون كاكوروى أو شعره) واسمه الشيخ مؤمن على بن ذى الفقار على ترجم وأورد شعره فى (روشن ص ٦٤٢).

(٧٠١٧: ديوان مفتون لاهورى أو شعره) واسمه الميرزا عبد الرحيم تلميذ على محمد تجر. مات فى أواسط المأة الثالثة عشر. أورد شعره فى (گلشن ص ٤٣٧) وعنه فى القاموس التركى.

(٧٠١٨: ديوان مفتون لكهنوى أو شعره) واسمه سليمان ميرزا. طبع له (تقريظ جامع شفائى) نظما فى ١٣٠٣.

(٧٠١٩: ديوان مفتون محلاتى) للشيخ محمد بن الحاج المولى على أكبر الواعظ الخراسانى نزيل محلات الذى توفى بها فى قرب التسعين من عمره. ولد المترجم فى محلات ١٢٧٤ وهاجر إلى العراق فى نيف وثلاثمأة والف وأدرك أيام المولى حسينقلى الهمدانى الذى توفى ١٣١١ وكان يستفيد الفقه من الحاج الميرزا حسين الخليلى وكان ورعا وجاور النجف إلى أن توفى بها ١٥ شهر رمضان ١٣٣٦ وهو أيام حصار النجف وبقى ديوانه فى المناقب والمراثى عند ولده الفاضل الشيخ على أكبر المولود ١٣١٩ والمسمى باسم جده، والموجود عنده من تصانيف جده كتاب (هادى المضلين) فى أصول الدين بالفارسية فى خمسة آلاف بيت كتابة تقريبا. وتزوج ببنت الواعظ الخراسانى السيد حسين فخر الذاكرين المحلاتى ورزق منها ولده الحاج السيد محسن بن الحسين الملقب بصدر الاشراف المحلاتى رئيس مجلس الشيوخ بطهران

(١٠٨٤)

مفاتيح البحث: دولة العراق (١)، كتاب الأشراف للشيخ المفيد (١)، مدينة النجف الأشرف (٢)، شهر رمضان المبارك (١)، مدينة طهران (١)، أصول الدين (١)، الموت (١)، الحج (٣)

صفحه ۳۹۹

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ٩ق٣ - الصفحة ١٠٨٥

والمتوفى ١٣٨٢ بها.

(٧٠٢٠: ديوان مفتون همدانى) واسمه ميرزا آقا مفتون كبريائى وتوفى ١٣٧٤ طبع فى تلك السنة مع مقدمتين لسعيد النفيسى ورضاى ايزدى فى ٨٠٤ ص.

(٧٠٢١: ديوان مفتون يزدى) واسمه الحاج فتح الله بن عبد الرحيم المتخلص بالمفتون اليزدى نزيل حيدر آباد دكن ومدرس اللغة الفارسية بها من ١٣٣٠ حتى اليوم وقد طبع له فى ١٣٦۴ المثنوى الفارسى الموسوم (آصفنامه) فى تواريخ الملوك الآصفية فى حيدر آباد دكن من بلاد الهند من بدو أمرهم إلى السنة المذكورة وله (رآه نماى ترقى) أورد فيه جملة من اشعاره وطبع ١٣٥۶ كما أن له أيضا (آيينهء دكن) فى تواريخها بالنثر الفارسى وفيه أيضا بعض شعره لكنه لم يطبع. وطبع له (داستان شگفت) نظما فى ١٣۶۶ فى حيدر آباد.

(٧٠٢٢: ديوان مفتى تبريزى أو شعره) أورد شعره فى (گلشن ص ۴٣٧) وعنه فى القاموس التركى.

(٧٠٢٣: ديوان مفتى لاهورى) طبع بلاهور فى ١٢٩١ فى ٣٠٠ ص.

(٧٠٢۴: ديوان مفتى لكهنوى أو شعره) واسمه غلام حضرت. وكان ينسب نفسه إلى أولاد شاه شجاع ويلقب مفتى الملك. أورد شعره فى (گلشن ص ۴٣٧) (٧٠٢۵: ديوان المفجع البصرى) وهو الشيخ أبو عبد الله محمد بن أحمد بن عبد الله الكاتب المتوفى ٣٢٧ الشاعر الشيعى المفجع على مصائب أهل البيت وتلميذ ثعلب وصاحب (الترجمان) المذكور فى ۴: ٧١. قال ابن النديم ان ديوانه فى مأة ورقه. وذكره ابن شهرآشوب فى (المعالم ص ١٣٩).

(ديوان مفرد أصفهانى) راجع مفرد تبريزى.

(٧٠٢۶: ديوان مفرد تبريزى) ترجمه فى (دجا ص ٣۵٧) و (گلشن ص ۴٣٧) وقال معاصره النصر آبادى فى (نر ٩ ص ٣٨٩ اسمه ملا محمد على بن محمد قلى بيك التبريزى ساكن عباس آباد أصفهان، و؟ محبوب خطاط يعيش من اجرة كتابة الحديث ويشر فنى أحيانا فى مسجد لنبان. ثم أورد من شعره قرب عشرة مطالع من غزلياته.

(١٠٨۵)

مفاتيح البحث: مدينة إصفهان (١)، محمد بن أحمد بن عبد الله (١)، الشيخ أبو عبد الله (١)، ابن شهرآشوب (١)، ابن النديم (١)، على بن محمد (١)، الهند (١)، السجود (١)، الحج (١)، الوفاة (١)

صفحه ۴٠٠

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانى - ج ٩ق٣ - الصفحة ١٠٨۶

(٧٠٢٧: ديوان مفرد قمى أو شعره) كان خياطا ترجمه النصرآبادى فى (نر ٩ ص ٣۶۶) وذكر انه كتب بخطه شعره فى مجموعة لأخ سراجا النقاش وكتب فى صدر الصحفة جملة [هو الفرد] وبما فيها إشارة إلى تخلصه كتب اخر بجنب الجملة [دعوى الوهيت موقوف] ثم أورد رباعيه وعنه اخذ فى (هميشه بهار) و (گلشن ص ۴٣٧) وعنه فى القاموس التركى ثم الريحانة.

(٧٠٢٨: ديوان مفرد همدانى أو شعره) ترجمه النصرآبادى فى (نر ٩ ص ٣٢٢) وذكر سبب هجرته من همدان إلى أصفهان وادراك صحبته وأورد بعض اشعاره وكذا فى (تش ص ٢۵٨) و (هميشه بهار) و (شمع انجمن) و (خوشگو).

(ديوان مفرده نويس) لعبدى بيك المتخلص (نويدى) كما يأتى فى النون.

(٧٠٢٩: ديوان الشيخ مفلح) ابن حسن بن رشيد (راشد) بن صلاح الصيمرى (بلدة بين الأهواز وبلاد الجبل ولعلها ما يعرف اليوم (كمره) تلميذ ابن فهد المتوفى ٨۴١ والمجيز لبعض تلاميذه ٨٧٣ وابنه حسين بن مفلح توفى ٩٣٣ له تصانيف منها (التبيينات) المذكور فى ج ٣ ص ٣٣۵ وجواهر الكلمات وغاية المرام وكشف الالتباس وغيرها وله شعر كثير فى المناقب والمثالب المراثى مذكورات فى الكتب والدفاتر دون أخيرا بعض الشيخ محمد بن الشيخ طاهر السماوى النجفى المتوفى ١٣٧٠ فى ١٢ ص كل صفحة ٢٢ بيتا يقرب من مأتين وخمسين بيتا. اشترى نسخته بعد وفاته الخطيب الشيخ محمد على اليعقوبى فى النجف. وفى (تش ص ١٩۶) أورد شعره الفارسى وعده من شعراء أصفهان.

(دیوان مفلح أصفهانی) راجع قبله.

(۷۰۳۱: دیوان مفلس دهلوی أو شعره) واسمه أمان الله مکتبدار. أورد شعره فی (گلشن ص ۴۳۷).

(۷۰۳۲: دیوان مفلس قمی) للشیخ حسین المعروف بارده شیره القمی (۱۳۰۵ ۱۳۶۷) ابن الشیخ حسن العارفی. ودیوانه فی عشرة آلاف بیت، طبع بعضها بعنوان (دیوان أرده شیره) فی ۱۳۴۷ بتبریز فی ۵۴ ص. علی الحجر وفی قم ۱۳۵۹ مع مقدمة عباس میر أبو الفتحی فی ۴۰ ص. ومر له (تاریخ قم) فی ۳: ۲۷۸

(۱۰۸۶)

مفاتیح البحث: مدینة النجف الأشرف (۲)، مدینة إصفهان (۲)، الطهارة (۱)، الوفاة (۱)

صفحه ۴۰۱

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحة ۱۰۸۷

(۷۰۳۳: دیوان مفلس گنابادی أو شعره) أورد شعره فی (گلشن ص ۴۳۸) وعنه فی القاموس الترکی.

(۷۰۳۴: دیوان مفلسی خراسانی أو شعره) هو من شعراء القرن التاسع. أورد شعره المیر علی شیر فی (مجن ۲ ص ۲۹ و ۲۰۳) وقبره بمشهد. وأورد له الهراتی (غزل یک ودو) وعنه فی (شمع انجمن) و (حسینی ص ۳۲۰) والقاموس الترکی.

(۷۰۳۵: دیوان مفلق طهرانی) المیرزا محمد علی الدنبلی الملقب من فتح علی شاه (صدر الشعراء) وبعده من الوزیر الحاج میرزا آقاسی (فخر الشعراء) ترجمه فی (مع ۲ ص ۴۷۴) وأورد قرب ستمأة بیت من شعره وقصایده.

(۷۰۳۶: دیوان مفید اسکافی أو شعره) واسمه مفید الدین الإسکافی یوجد شعره فی تذکرة (سفینهء اشعار) الموجود فی (المجلس) کما فی فهرسها ۳: ۱۵۸.

(۷۰۳۷: دیوان مفید بلخی) ترجمه النصرآبادی فی (نر ۰ ص ۴۴۱) وذکر انه من شعراء امام قلیخان حاکم بلخ المتوفی ۱۰۶۰ وذکر شعره وقال فی (روشن ص ۶۴۳) نقلا عن (شمع انجمن) انه وصل دهلی فی عهد عالمگیر. ومات بملتان فی ۱۰۹۰ وقال سرخوش فیه: بر کشید آه وسال تاریخش * گفت: ملا مفید بخلی مرد وترجم أیضا فی (نتایج ص ۶۴۴) و (سرخوش ص ۱۰۸) و (مسرت ص ۸۱ و ۴۶۵) ویوجد نسخته فی (بنگاله).

(دیوان مفید شیرازی) یتخلص فی شعره العربی باسمه (مفید) وفی شعره الفارسی بداور کما مر فی الدال. ترجمه تلمیذه المیرزا فرصت فی (عم ص ۲۶) وذکر نسبه هکذا. مفید بن محمد کاظم بن الشیخ عبد النبی الشریف امام الجمعة بشیراز ابن الشیخ محمد بن مفید بن الشیخ حسین الشیرازیون، وذکر تصانیفه قال وله عدة آلاف بیت من الشعر العربی والفارسی، یتخلص فی الفارسی بداور وفی العربی باسمه. قد جمعها ولده الفاضل السعید المیرزا عبد الحی فی دیوانین عربی وفارسی إلی قوله وله فی هذا الوقت ۱۳۰۷ ستة وخمسون سنة. فیظهر انه ولد فی ۱۲۵۱ وکان حیا فی ۱۳۲۰ کما یظهر من کتابه (گنج گوهر) المطبوع فی حیاته فی هذا التاریخ ومر فی ج ۲ ص ۷ (أساس الکمال)

(۱۰۸۷)

مفاتیح البحث: الحج (۱)، الوفاة (۱)

صفحه ۴۰۲

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحة ۱۰۸۸

تألیف ولده المذکور. ومر له (ضیاء القلوب) فی ۱۵: ۱۲۷.

(۷۰۳۸: دیوان مفید شیرازی) للشیخ محمد مفید ابن الشیخ نبی بن مفید بن الحسن البحرانی الشیرازی، امام الجمعهٔ بها فی عهد فتح علی شاه جمع دیوانه ولده الشیخ محمد هاشم وسماه (کعبهٔ الباکین) ثم ذیله فی ۱۲۵۵ وسماه (حجر إسماعیل) کما مر فی ۶: ۲۶۶. ومر له (دوازده بند) فی ۸: ۲۷۱.

(۷۰۳۹: دیوان مفیدی أصفهانی) کان مدرسا بجامعها. نقل عن دیوانه فی (گلشن ص ۴۳۸) وعنه فی القاموس الترکی.

(۷۰۴۰: دیوان مقبل أصفهانی) لآقا محمد شیخا معاصر الشاه سلطان حسین الصفوی وفر عند هجوم الأفاغنهٔ ونزل الهند فی عصر نادرشاه، فنزل گجرات عند حاکمها مؤمن خان إلی أن توفی هناک فی ۱۱۵۷ کذا فی (خز ص ۱۷۳) و (مقالات الشعراء ص ۷۶۶) وله نظم (وقایع الطف) نظیر ما مر فی ص ۱۸۱ لثابت بدخشانی.

(۷۰۴۱: دیوان مقبل کرمانی أو شعره) لشرف الدین من علماء کرمان. أورد شعره فی (گلشن ص ۴۴۸).

(دیوان مقبلی ترشیزی أو شعره) لمولانا مقبلی الطبیب. کما فی بعض نسخ (مجالس النفائس) الترکیهٔ. وجاء فی (لط ۳ ص ۶۴) (قبولی ترشیزی) کما مر فی ص ۸۷۵ وفی (قزمج ۳ ص ۲۳۷) جاء اسمه (مقیمی ترشیزی).

(دیوان مقبول قمی أو شعره) واسمه میر مقبول. قال سام میرزا فی (تس ۶ ص ۱۸۵) ان أصله من الترک کان فی خدمهٔ السلطان یعقوب وبعد موته فی ۹۸۶ سکن قم ومات فی ۹۲۴ وله غزلیات کثیرهٔ، وکذا فی (روشن ص ۶۴۴) و (تش ص ۲۳۶) (ونتایج ص ۶۷۰) و ((همیشه بهار) وفی (گلشن ص ۴۳۸) سماه مقبول هروی.

(۷۰۴۲: دیوان مقبول لکهنوی أو شعره) ورد شعره فی (گلشن ص ۴۳۸).

(دیوان مقبول هروی) راجع مقبول قمی.

(۷۰۴۳: دیوان مقبولی أصفهانی أو شعره) واسمه المیر عبد الباقی من شعراء الشاه إسماعیل. قال سام میرزا فی (تس ۲ ص ۳۴) انه نظم (جواب سبحهٔ الأبرار) ومثنوی فی (التصوف) ولکنه لم یشتهر وطرد من البلاط.

(۱۰۸۸)

مفاتیح البحث: یوم عاشوراء (۱)، حجر إسماعیل (۱)، الهند (۱)، الموت (۱)، الطب، الطبابهٔ (۱)

صفحه ۴۰۳

الذریعهٔ – آقا بزرگ الطهرانی – ج ۹ق۳ – الصفحهٔ ۱۰۸۹

(۷۰۴۴: دیوان مقدس أصفهانی أو شعره) واسمه ید الله فانی ابن الحسین. ولد فی ۱۲۹۷ ش. بقریهٔ مبارکه بأصفهان وهو الیوم معلم بمدارس لنجان أورد شعره بالتخلص فی (شعرای معاصر أصفهان ص ۴۶۳) وطبع دیوانه بأصفهان فی ۱۳۷۷ کما فی (کتابهای إیران ج ۵ ص ۶۴).

(۷۰۴۵: دیوان مقصدی ساوجی أو شعره) ترجمه معاصره سام میرزا وأورد شعره فی (تس ۵ ص ۱۶۸) و (هفت إقلیم) و (همیشه بهار) و (تش ص ۲۲۲) و (گلشن ص ۴۳۸) و (خوشگو) وقالوا کان طبیبا.

(۷۰۴۶: دیوان مقصود أصفهانی أو شعره) واسمه مقصود الملقب (کلاغ باز) أورد شعره فی (گلشن ص ۴۳۹).

(۷۰۴۷: دیوان مقصود أصفهانی) واسمه المولی مقیما بن مقصود علی، فیقال له مقیمای مقصود. ترجمه النصرآبادی فی (نر ۹ ص ۳۵۵) وذکر انه کان ینظم القصاید فی الأعیاد ویقرئها بمجلس السلطان ویستحسن من قبل الجمیع. وله الوظیفهٔ المستمرهٔ اثنی عشر تومانا.

(دیوان مقصود بنا) راجع مقصود تبریزی.

(دیوان مقصود بخاری أو شعره) راجع مقصود هروی.

(۷۰۴۸: دیوان مقصود تبریزی) ابن عبد السلام البنا المعمار التبریزی. ترجمه فی (دجا ص ۳۵۷) نقلا۔ عن تحفهء سامی، لکنی ما وجدته فی المطبوع منه فلعله الآتی بعد.

وذکر ان له قطعة فی کتیبة للعصر الشاه طهماسبی. وقد وقع فی مقطعها التخلص مرتین.

مقصود رخ نتافت از أین در بهیچ باب * معلوم شد که قبلهء مقصود أین در است (۷۰۴۹: دیوان مقصود جهان آبادی أو شعره) وهو السید مقصود علی. أورد شعره فی (گلشن ص ۴۳۹).

(دیوان مقصود خراسانی) راجع مقصود عبدل.

(دیوان مقصود خرده) أخ باقر خرده راجع مقصود کاشانی.

(۷۰۵۰: دیوان مقصود خلخالی) واسمه مقصود علی. یوجد دیوانه الفارسی باسم (گنجینهء جواهر) فی مدرسة الحجیات بالموصل کما فی (مخطوطات الموصل ص ۱۰۰)

(۱۰۸۹)

مفاتیح البحث: دولة ایران (۱)، مدینة إصفهان (۳)

صفحه ۴۰۴

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحة ۱۰۹۰

وعنه فی (دجا ص ۳۵۸).

(۷۰۵۱: دیوان مقصود سبزواری أو شعره) هو من شعراء مزینان من توابع سبزوار، سکن سرخس. أورد شعره فی (گلشن ص ۴۳۹).

(دیوان مقصود سرخسی) راجع مقصود سبزواری.

(۷۰۵۲: دیوان مقصود شیرازی) من الخاکیة بشیراز وکانت ولادته فی تبریز ومن أول صباه کان منشیا لدفتر الاستیفاء کما ذکره معاصره سام میرزا فی (تس ۳ ص ۶۰) وأورد رباعیه وبعض مثنویه (لیلی ومجنون) وبعض مثنویه الآخر فی الهزلیات.

(۷۰۵۳: دیوان مقصود عبدل أو شعره) هو من مشاهیر شعراء مشهد خراسان ومعاصر سام میرزا. ترجمه فی (تس ۵ ص ۱۳۱) وأورد شعره (دیوان مقصود علی) راجع مقصود خلخالی و (مجلسی أصفهانی) فی ص ۹۶۶. ویأتی مقیم مقصود.

(۷۰۵۴: دیوان مقصود قزوینی أو شعره) وهو ابن الملا فضل الله وتوفی ۹۹۷ ورد شعره فی (روشن ص ۶۴۵).

(۷۰۵۵: دیوان مقصود کازرونی أو شعره) واسمه أیضا خواجة مقصود کان ماهرا فی الجفر ومعاصرا لجلال الدوانی. أورد شعره فی (قزمج ۶ ص ۳۰۹).

(۷۰۵۶: دیوان مقصود کاشانی أو شعره) ترجمه معاصره الصادقی فی (خص ۸ ص ۲۱۳) وقال إنه طالب العلم وأصله من کاشان وشغله خرده فروش. وله طبع حسن وفی (روشن ص ۶۴۴) انه تلمیذ غیاث الدین منصور الدشتکی وانه وأخاه (باقر کاشی) خرده یی) المذکور فی ص ۱۲۱ کانا من قریة خرده بکاشان وله مهاجاة مع المحتشم الکاشانی وقتل غیلة بیزد فی ۹۸۷ وکذا فی (همیشه بهار) و (خوشگو) و (هفت إقلیم).

(۷۰۵۷: دیوان مقصود کاشانی أو شعره) کان معاصرا لسام میرزا فذکره فی (تس ۵ ص ۱۴۶) وقال إنه ماهر فی السیاق.

(۷۰۵۸: دیوان مقصود کرمانی) واسمه المیرزا عبد الله المتوفی ۱۳۴۸ بکرمان عن ثمانین سنة طبع فی ۱۳۳۲ فی مجلدین الأول (مخزن اللآلی) فی ۹۴ ص والثانی (مجمع المراثی) فی ۵۴۵ ص فی المراثی وغیره.

(۱۰۹۰)

مفاتیح البحث: خراسان (۱)، الشهادة (۱)، القتل (۱)، الوفاة (۱)

صفحه ۴۰۵

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحة ۱۰۹۱

(۷۰۵۹: دیوان مقصود لکهنوی) واسمه مقصود عالم بن صدر عالم (مسرور) الپهانی اللکهنوی. تلمذ علی أبیه وعلی أسد الله (غالب) وتلقب منه (شمس الشعرا) له عدة مثنویات بأسماء (شکرستان) و (سکندرنامه) و (مقصود الصنایع) وله أکثر من خمسین تألیفا ومات عن خمسین سنة من عمره. کذا ذکره معاصره فی (گلشن ص ۴۴۰) وعنه فی القاموس الترکی.

(دیوان مقصود مشهدی) راجع مقصود عبدل.

(دیوان مقصود مقیما) راجع مقصود أصفهانی.

(دیوان مقصود هروی تیرگر) واسمه درویش مقصود أصله من هرات وسکن مدة بمشهد الرضا. ترجمه فی (مجتس ۶ ص ۱۵۶) و (تش ص ۱۵۰) و (نتایج ص ۶۵۰) و (هفت إقلیم) و (گلشن ص ۴۳۹) و (روشن ص ۶۴۵) وعنهم فی القاموس الترکی وقالوا ان أکثر شعره الرباعیات. وذکرناه بعنوان درویش مقصود فی ص ۳۲۴.

(۷۰۶۰: دیوان مقصود هروی أو شعره) کان أنیس فخر الدین البتکچی وماهرا فی الغزل. ترجمه وأورد شعره فی (قزمج ۳ ص ۲۵۵).

(دیوان مقیم) واسمه المیرزا مقیم، أو میرزا منعم کما فی بعض النسخ من (سرخوش ص ۱۱۰) وهو غیر انصاف المذکور فی ص ۱۰۸ فلعله منعم لاهوری أو البخاری الآتی.

(۷۰۶۱: دیوان مقیم استرآبادی أو شعره) واسمه محمد مقیم ابن میر محمد دانیال. ترجمه وأورد شعره فی (هفت إقلیم) و (روشن ص ۴۴۳).

(دیوان مقیم أصفهانی) واسمه المیرزا مقیم کتابدار ترجمه فی (حسینی ص ۳۲۲) و (خوشگو) ومحمد علی تربیت فی مجلة ارمغان ۱۳: ۳۲۲ و (همیشه بهار) مر ذکره فی ص ۹۰۸ أیضا.

(۷۰۶۲: دیوان مقیم أکبر ابادی أو شعره) واسمه میر محمد مقیم. أورد شعره فی (گلشن ص ۴۴۳).

(۷۰۶۳: دیوان مقیم بخاری أو شعره) واسمه میرزا مقیم من شعراء عبد العزیز الازبک ومات ۱۱۳۱. أورد شعره فی (خز ص ۴۲۴) و (شمع انجمن) وقال النصرآبادی فی (نر ۱۰ ص ۴۳۴) جاء مع سفیر بخارا إلی أصفهان ومدح الشاه وکان یحضر عندی

(۱۰۹۱)

مفاتیح البحث: مدینة مشهد المقدسة (۱)، مدینة إصفهان (۱)، عبد العزیز (۱)

صفحه ۴۰۶

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحة ۱۰۹۲

بمسجد لنبان.

(۷۰۶۴: دیوان مقیم تبریزی أو شعره) وهو المیرزا مقیم بن الملا- بایتدر. هاجر من تبریز إلی عباس آباد أصفهان واتصل بمنوچهر حاکم لر کوچک وذهب إلی لر کوچک، ومات فیها. أورد النصر آبادی فی (نر ۹ و ۱۳ ص ۴۰۱ و ۴۸۰) بعض مطالع غزلیاته وبیتا من مثنویه وجوابه لمحتشم کاشانی وکذا فی (گلشن ص ۴۴۳). وعنه فی القاموس الترکی. وفی (تش ص ۳۴) سماه مقیمی بن ملا بهادر.

(دیوان مقیم تبریزی) مر بعنوان تخلصه (جوهری).

(دیوان مقیم جعفری) المذکور فی ص ۱۹۷ ترجم فی (نر ۶ و ۹ ص ۱۸۶ و ۲۶۵) وذکر شعره فی رثاء ملهمی تبریزی.

(دیوان مقیم خراسانی) واسمه محمد مقیم مر بتخلصه (انصاف خراسانی) فی ص ۱۰۸ ویأتی مقیم مشهدی.

(دیوان مقیم رشتی أو شعره) واسمه مقیما. کان أبوه (شاهنامه خوان) واشتغل هو بالزرکشه فعرف بزرکش کما مر فی ص ۴۰۱ وفی (همیشه بهار) سماه مقیمای زرگر.

(۷۰۶۵: دیوان مقیم سبزواری أو شعره) سافر إلی الهند ورجع إلی وطنه. أورد شعره فی (گلشن ص ۴۴۱).

(۷۰۶۶: دیوان مقیم سهارنپوری) واسمه محمد مقیم المصاحب مع احمد علی (رسا) اللکهنوی. له (نشتر غم) المنسوب إلی (رسا) أیضا. کذا ذکر فی (گلشن ص ۴۴۲) وعنه فی القاموس الترکی بعنوان مقیم هندی.

(دیوان مقیم شیرازی) ابن شمسا طهرانی راجع مقیم طهرانی.

(دیوان مقیم شیرازی) واسمه قوچی ابن ملا قیدی کما فی (گلشن ص ۴۴۱) والصحیح ما مر بعنوان فوجی نیشابوری.

(۷۰۶۷: دیوان مقیم طهرانی أو شعره) واسمه مقیم ابن شمس الدین محمد (شمسا) وهو أخ کاشف المذکور فی ص ۸۹۸. ترجمه فی (فارسنامه ۲: ۱۵۱) و (همیشه بهار) وأورد له فی (تش ص ۲۹۴) شعرا من مثنوی (یوسف وزلیخا) وقال لم أر له غیره، وهی:

برایش خانه یی از نی بنا کرد * درآن خانه بسان ناله جا کرد

(۱۰۹۲)

مفاتیح البحث: مدینة إصفهان (۱)، شمس الدین محمد (۱)، الهند (۱)، السجود (۱)

صفحه ۴۰۷

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحة ۱۰۹۳

ولکنه فی ص ۲۲۸ نسب هذا الشعر إلی مقیم قمی. ولکنی لم أعرفه. وفی (نر ۹ ص ۲۵۲) أورد له أشعار غیر هذا وقال إنه لم یخرج من طهران حتی مات بها. وترجمه أیضا فی (الطرائق ۳: ۱۴۴) و (روشن ص ۶۴۵).

(دیوان مقیم قزوینی) نسب إلیه فی (گلشن ص ۴۴۳) منظومة (یوسف وزلیخا) وکذا فی (دجا ص ۱۷۵) و (همیشه بهار) وأظنه متحدا مع الطهرانی.

(دیوان مقیم قمی) أورد فی (تش ص ۲۲۸) شعرا من مثنویه (یوسف وزلیخا) ثم أورده بعینه فی (ص ۲۹۴) لمقیم طهرانی کما مر. فمقیم ناظم (یوسف وزلیخا) رجل واحد نسب إلی شیراز وطهران وقزوین وقم.

(۷۰۶۸: دیوان مقیم کازرونی أو شعره) ترجم وأورد شعره فی (بهش ۲ ص ۳۸۹) (دیوان مقیم کاشانی) راجع حلمی فی ص ۲۶۴.

(دیوان مقیم کتابدار) مر بعنوان مقیم أصفهانی فی ص ۱۰۹۱ وکتابدار فی ص ۹۰۸.

(دیوان مقیم مشهدی) مر فی ص ۵۴ بتخلصه (احسان) وترجم فی (نتایج ص ۵۳) وفی (مطلع ۲: ۴۴۸) ان دیوانه فی أربعین الف بیت.

(۷۰۶۹: دیوان مقیم مقصود أو شعره) وهو ابن الملا- مقصود علی. وصف النصرآبادی فی (نر ۹ ص ۳۵۵) والده بالزهد والتقوی وانه أدرک البهائی. ولعله ابن المجلسی المذکور فی ص ۹۶۶. وجاء شعره فی (مسرت ص ۱۴۳).

(دیوان مقیم نیشابوری) مر فی ص ۸۵۰ بعنوان فوجی وفی (گلشن ص ۴۴۱) سماه قوچی.

(۷۰۷۰: دیوان مقیم هندی أو شعره) واسمه محمد مقیم ومات ۱۱۶۶ أورد شعره فی (گلشن ص ۴۴۳). وراجع مقیم سهارنپوری.

(۷۰۷۱: دیوان مقیمی بخاری أو شعره) ترجمه وأطری شعره فی (مجتس ۶ ص ۱۵۹).

(۷۰۷۲: دیوان مقیمی تبریزی أو شعره) واسمه حسن بیگ شکراغلوتر کمان حفید علی شکر الخطاط الموسیقار من ایل بهارلو بتبریز وأمه من بیت جهانشاه پادشاه.

سافر إلی الهند فی عهد أکبر شاه وتقرب عند خانخانان ومات بدکن فی أوائل القرن الحادی عشر. کذا فی (تش ص ۲۱) و (خص ۷

ص ۱۱۲) و (نتايج ص ۶۳۰) وقال

(۱۰۹۳)

مفاتيح البحث: العلامة المجلسى (۱)، مدينة طهران (۲)، الهند (۱)، الموت (۱)

صفحه ۴۰۸

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانى - ج ۹ق۳ - الصفحة ۱۰۹۴

قد يتخلص (حسن) أيضا وكذا فى (دجا ص ۱۱۴) عن (هفت إقليم).

(ديوان مقيمى تبريزى) راجع مقيم تبريزى.

(ديوان مقيمى تركمان) راجع مقيمى تبريزى.

(۷۰۷۳: ديوان مقيمى هروى أو شعره) قال فى (مجن ۲ ص ۵۰ و ۲۲۴) كان واقفا على المصطلحات الصوفية وأورد شعره التركى.

(۷۰۷۴: ديوان مكارم أكبر آبادى) واسمه محمد عده فى (گلشن ص ۴۳۲) فى شعراء القرن الحادى عشر وأورد شعره.

(۷۰۷۵: ديوان مكارم قزوينى أو شعره) عده سام ميرزا من مكثرى الشعراء وأورد شعره فى (تس ۵ ص ۱۶۹) وكذا فى (هفت إقليم) و (خوشگو).

(۷۰۷۶: ديوان مكتبى شيرازى) كان معلما للأطفال بمسجد (بردى) بشيراز واخذ تخلصه من حرفته هذه كما فى (فارسنامه ۲: ۱۵۱) وقال القزوينى فى (نهش ۲:

ص ۳۸۷) انه كان ماهرا فى الموسيقا واخترع ما يشبه القانون. وشرع فى نظم خمسة فى قبال (پنج گنج) للنظامى فنظم (ليلى ومجنون) فى [۸۹۵ = كتاب مكتبى] فى شيراز فى ۲۱۶۰ بيت باسم ميرزاده قاسم بن أمير منصور (۱) پرناك ومات فى ۹۱۶ كما فى شاهد صادق وقال بهار فى مقدمة (كلمات علية) انه كان حيا إلى ۹۴۱ وهو بعيد. وينسب إليه نظم الكلمات القصار للامام على باسم (كلمات عليهء غراء) فى ۱۵۰۰ بيت طبعه حسين كوهى كرمانى بطهران ۱۳۵۳ مع مقدمة لبهار خراسانى وطبع (ليلى ومجنون)

(۱) وقال فى تاريخه وعدد أبياته:

چون مكتبى أين كتاب بگشود * تاريخ (كتاب مكتبى) بود أبيات كه در حساب پيوست * آمد دو هزار ويكصد وشصت ويوجد فى النسخة المطبوعة فى ۱۲۵۹ فى ص ۱۲ اسم شاه قاسم هكذا:

كان پيرهن از أزل فتاده * بر قامت مير ميرزاده سرخيل سپه كشان مشهور * شه قاسم بن أمير منصور وقاسم هو الذى حث البايندرية على اغتيال المير صدر الدين الدشتكى فى ۹۰۳ وفى ۹۰۷ غلب عليه سلطان مراد ميرزا وقتله فى اصطهبانات.

(۱۰۹۴)

مفاتيح البحث: مدينة طهران (۱)، السجود (۱)، الكرم، الكرامة (۲)، القتل (۱)، الغلّ (۱)

صفحه ۴۰۹

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانى - ج ۹ق۳ - الصفحة ۱۰۹۵

فى ۱۳۴۶ مع مقدمة الدكتور شفق فى ۱۶۸ ص ويوجد ثلاث نسخ منه عند (الملك) وثلاث عند (فخر الدين) ونسخة منضمة إلى ديوان فغانى عند (دهخدا). وترجم مكتبى فى (تس ۵ ص ۱۲۹) و (خوشگو) وفى (هفت ص ۳۰۷) و (مع ۲: ۴۰) ومجلة ايرانشهر ۳: ۴۰۵ وترجمه أيضا رشيد الياسمى فى مجلة (آينده ۱: ۴۷ و ۱۱۰) وعبد الحسين نوائى فى مجلة (يادگار ۲: ۵: ۵۲) وسعيد النفيسى فى مجلة (وفا ۱:

۳۶۳) ومر له (خمسة) فی ۷: ۲۶۳.

(دیوان مکرم أصفهانی) راجع مکرم حبیب آبادی.

(۷۰۷۷: دیوان مکرم حبیب آبـادی) واسـمه محمـد علی بن علی خـان بن صـادق بن عبـد المطلب بن علی خان، من قریـة حبیب آباد بأصـفهان. ولد فیها ۱۳۰۴ وهاجر إلی أصـفهان ۱۳۱۶ ومهر فی الأدب الفارسـی والعربی. ونشـر جریدة (صدای أصـفهان) من جمادی الثانیة لسنة ۱۳۳۹ وفیها کثیر من اشـعاره الاجتماعیة والانتقادیة. وطبع بأصفهان دیوانه فی ۲۸۸ ص. فی ۱۳۷۳ بعنوان مکرم أصفهانی. وکتب لنا أحواله المعلم الحبیب آبادی المذکور فی ص ۱۰۷۲ وترجم أیضا أحواله فی (شعرای معاصر أصفهان ص ۴۶۴) و (تذکرهء علوی ص ۲۰).

(۷۰۷۸: دیوان مکری کردستانی) واسمه الدکتور محمد بن عبد الله المولود ۱۲۹۸ ش. ترجمه البرقعی فی (سخنوران نامی معاصر ج ۱ ص ۲۱۷) وطبع له (نغمه های جوانی) بطهران ۱۳۶۶ فی ۶۰ ص. وله (تاریخ أدبیات کرد).

(۷۰۷۹: دیوان مکنون گرجی أو شعره) وهو من کازرون. ترجمه وأورد شعره هدایت فی (مع ۲: ۴۷۳).

(۷۰۸۰: دیوان مکی أصفهانی) واسمه الحاج محمد سافر إلی الهند وحج مرتین وجاور فی الثانیة بیت الله مدة اثنتین وعشرین سنة یبیع العقیق علی باب السـلام ولحدوث فتنة هناک بعد موت الشـریف رجع إلی أصفهان وله (مثنوی) تتبع فیه مثنوی المولوی الرومی أورد بعضا منه النصر آبادی مع ترجمته فی (نر ۹ ص ۴۲۸) و (گلشن ص ۴۴۴) وهو غیر محمد أسعد الملکی المتوفی بالهند فی ۱۷ محرم ۱۱۶۴ المذکور فی (سرو ص ۱۸۸).

(۱۰۹۵)

مفاتیح البحث: شهر جمادی الثانیة (۱)، مدینة إصفهان (۶)، مدینة طهران (۱)، محمد بن عبد الله (۱)، الهند (۲)، البیع (۱)، الحج (۲)، الوفاة (۱)

صفحه ۴۱۰

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحة ۱۰۹۶

(۷۰۸۱: دیوان مکین) دهلوی للعارف الأدیب الماهر محمـد فاخر الهنـدی المستبصـر (۱۱۴۲ ۱۲۳۰) وهو مراد المولوی المیر ببر علی الهنـدی المتخلص بانیس وصاحب الـدیوان المـذکور فی ص ۱۱۰ والکلیـات الآـتی فی حرف الکاف وقـد الف أنیس هـذا کتابا فی ترجمة مکین سـماه (أنیس الأحباء) فاتنا ذکره فی محله. وتوجد نسـخة منه فی مکتبة (المجلس) کما فی ج ۳ ص ۱۴۶ من فهرسها قد شرح فیه أحوال مکین وتراجم أساتیذه وتلامیذه والمعاصـرین معه البالغ عدتهم إلی خمسین شاعرا هندیا ویوجد فی مکتبة (المجلس) دیوان مکین أیضا کما فصلـه فی ج ۳ ص ۴۲۰ وهو بخط السـید علی قرغ من الکتابة ۱۲۰۳ ویظهر من أوائله انه أنشأه فی ۱۱۸۲ وله یومئذ أربعون سنة وهو شامل لستة آلاف ومأتی بیت تقریبا. وترجم أیضا فی (نتایج ص ۶۹۵) وأورد شعره فی (مسرت ص ۲۴۷).

(۷۰۸۲: دیوان مکینی أو شعره) ترجم وأورد شعره فی (گلشن ص ۴۴۴).

(۷۰۸۳: دیوان الملائکـة) وهو أبو تزار صادق الملائکـة البغـدادی ابن جواد بن عبـد الرزاق الکاظمی، ووالدته بنت الحاج محمد امین کبـة. ولد ۱۳۱۱ ودیـوانه هـذا فی خمسـة أجزاء طبع بعضـها وله (ذوو الفکاهـة فی التاریـخ) ومر دیـوان أم نزار ویـأتی دیوان نـازک الملائکة.

(۷۰۸۴: دیوان ملاـ باشـی تسوجی) وهو المیرزا محمود معلم مظفر الـدین شاه حین کان ولیا للعهـد وتوفی ۱۲۹۵ وجلس مکانه اخوه محمـد مع لقب (ملا باشـی) قال فی (دجا ص ۳۵۹) انه نظم نصف (الفیهء عینکی) أی خمسـمأة بیت منهـا ونصـفها الآخر نظمها حجة الاسلام (نیر تبریزی).

(۷۰۸۵: دیوان ملا-جان کاشانی) الخطاط. المخترع لخط سماه (شکسته بسته) یکتب علی ورقتین، الفوقانیة منها شفافة، وله قدرة عجیبة فی الشعر ینظم الف بیت فی لیلة واحدة. وله رسائل فی العروض والقافیة والمعما، کذا فی (تس ۵ ص ۱۵۶).

(۷۰۸۶: دیوان ملا زاده تاشکندی أو شعره) واسمه الملا عبد الغفار أورد شعره فی (مجتس ۴ ص ۱۴۶).

(دیوان ملا شاه بدخشانی) مر بعنوان شاه بدخشانی فی ص ۴۹۵.

(۱۰۹۶)

مفاتیح البحث: الجود (۱)، الحج (۲)

صفحه ۴۱۱

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحة ۱۰۹۷

(۷۰۸۷: دیوان ملا شهنامه چی) واسمه فتح الله. له (صنم خیال) کما مر فی ج ۱۵ ص ۹۲.

(دیوان ملالی) الموجود فی مکتبة (المجلس) المکتوب هذا الاسم علی ظهره والمشتمل علی ۲۴۰۰ بیتا بقلم محمد حسین من دون تاریخ. وقد فصل خصوصیاته فی فهرس المکتبة ج ۳ ص ۴۲۲ وهو المیرزا محمد تقی بن زکی العلی آبادی المذکور فی ص ۵۷۵ وقد أحضر إلی طهران ۱۲۳۴ وصار منشی الممالک أولا- ثم صاحب الدیوان ثانیا کما ترجمه فی (انجمن خاقان) ویظهر انه کان یتخلص بملالی أولا کما یوجد فی مواضع من هذا الدیوان الصغیر. ثم بعد نیل المنصب بدل تخلصه إلی (صاحب) وأحیانا (صاحب دیوان) وزاد فی دیوانه حتی قال فی (مع: ج ۲ ص ۲۹۸) ان فیه حدود ستة آلاف بیت. وقد أورد قرب ألفی بیت منه فی ذیل ترجمته بعنوان (صاحب مازندرانی) وذکر ان له غیر دیوانه (مثنوی) فیه تحقیقات ممتازة والدیوان الکبیر البالغ إلی الحدود المذکورة یوجد منه نسخ منها فی مکتبة (المجلس) کما فی فهرسها ج ۳ ص ۳۲۸ وقد ذکرنا الدیوان الکبیر بعنوان تخلصه الثانی (دیوان صاحب) ویوجد له (ملوک الکلام) فی تاریخ القاجاریة فی المکتبة (الملیة ۱۷۰).

(۷۰۸۸: دیوان ملالی سبزواری أو شعره) اسمه میر خرد وکان أخ میر کلان سبزواری واصلهما من سادات بخارا. أورد شعره فی (گلشن ص ۴۴۵) وعنه فی القاموس الترکی.

(۷۰۸۹: دیوان ملالی کاشانی أو شعره) ورد شعره فی (گلشن ص ۴۴۵) وعنه فی القاموس الترکی.

(۷۰۹۰: دیوان ملا مراد قمی أو شعره) جاء شعره فی (تش ص ۲۲۷) قال وکان مستجاب الدعوة، فهو غیر مراد قزوینی المذکور فی ص ۱۰۲۶.

(دیوان ملای رومی) راجع مولوی رومی. ومر شمس تبریزی.

(۷۰۹۱: دیوان ملای فروشانی) واسمه محمد علی. له منظومة (جام گیتی نما) مر فی ۵: ۲۵ ویوجد فی (سپهسالار) کما فهرسها ۴: ۲۲.

(۷۰۹۲: دیوان ملتمس جهان آبادی أو شعره) واسمه المولوی محمد مهدی

(۱۰۹۷)

مفاتیح البحث: مدینة طهران (۱)

صفحه ۴۱۲

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحة ۱۰۹۸

الهندی. جاء شعره فی (گلشن ص ۴۴۵). و (مسرت ۲۸۹) وعنه فی القاموس الترکی.

(دیوان ملک آرا) هو محسن شمس. وقد مر فی ص ۹۷۷ وآخر اسمه محمد قلی خسروی مر فی ص ۲۹۵.

(دیوان ملک أبو الفتح سیستانی أو شعره) أخ ملک حمزة المتخلص بغافل کما مر فی ص ۷۸۴ وعدله فی الشعر. ترجمه معاصره النصرآبادی فی (نر ۲ ص ۳۷) وأورد شعره ومر فی ص ۴۶.

(دیوان ملک الأدب) مر بتخلصه صبوری أصفهانی فی ص ۵۹۷.

(دیوان ملک أصفهانی) من سلسلة المعرفین بها راجع ملک معرف کما عبر به النصرآبادی فی (نر ۵ ص ۱۳۰).

(۷۰۹۳: دیوان ملک انجدانی) واسمه طیفور ویتخلص (ملک) أخ ملا داعی انجدانی الکاشانی المذکور فی ص ۳۱۳ وکان تلمیذ الشیخ عبد العال الکرکی کما فی (تش ص ۲۳۶) ترجم فی (حسینی ص ۳۰۸) و (شمع انجمن) وقال فی (خز ص ۴۱۲) انه لما نظم شعرا بتخلص (ملک) اعترض الناس علیه بأنه لملک قمی فذهب إلی الهند واخذ الاعتراف فی حقه من ملک قمی.

(دیوان ملک اوجی) راجع ملک بیک.

(۷۰۹۴: دیوان ملک بیک) من أیل اوجی وله خدمات عظیمة فی الدیوان الصفوی وینظم الترکی والفارسی کما ذکره معاصره النصرآبادی فی (نر ۲ ص ۴۳) وأورد شعره و (گلشن ص ۴۴۷) وعنهما فی القاموس الترکی.

(۷۰۹۵: دیوان ملک باخرزی) من أحفاد ملک زوزن ولذا یتخلص بملک بدء بنظم الشعر بالغا إلی الثلاثین. ترجمه وأورد شعره فی (تش ص ۷۸) و (گلشن ص ۴۴۶) و (مجن ۳ ص ۷۴ و ۲۴۹).

(دیوان ملک حمزهء سیستانی) المتخلص بغافل. مر بتخلصه فی ص ۷۸۴ وأخوه الملک أبو الفتح آنفا وفی ص ۴۶.

(۷۰۹۶: دیوان ملک الحکما) وهو المیرزا حسین خان الطبیب ابن ملک الشعراء للبلاط القاحاری. طبع له (مظفرنامهء همایونی) کالشاهنامه، نظمه باسم مظفر الدین شاه

(۱۰۹۸)

مفاتیح البحث: الهند (۱)، الطب، الطبابة (۱)

صفحه ۴۱۳

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحة ۱۰۹۹

وطبع بمشهد خراسان فی ۱۳۱۴ علی الحجر. طبعه موسی بن زمان الغفاری.

(۷۰۹۷: دیوان ملک خانی خلخالی) الشجاع السفاک والمقتول بجرم بغیه أخیرا بأمر الشاه طهماسب ذکره سام میرزا فی (تس ۴ ص ۷۹) وأورد شعره.

(دیوان ملک خوافی) کما فی (تش ص ۸۷) راجع ملک باخرزی.

(دیوان ملک ساقی بیک) ابن بخشی بیک کما ترجمه شاه محمد القزوینی فی (قزمج ۲۸۵) کان مقربا عند السلطان حسین میرزا بایقرا وأورد شعره ومر فی ص ۴۱۶.

(دیوان ملک الرافضة) مر بعنوان دیوان أبی نزار فی ص ۵۰.

(دیوان ملک سیستانی) راجع ملک حمزة وغافل.

(دیوان ملک الشعرا) هو لقب کان یلقب به عظیم شعراء البلاط ومر ممن تلقب به:

أبو العلاء الگنجوی، أبو فراس، بدیع الزمان النصرآبادی، بهار الخراسانی، تجلی الشیرازی، جیشی، حبیبی، ذوقی، رامی تبریزی زکی مراد آبادی، سیری المشهدی، شاپور تهرانی، شرف تبریزی، شرف شفروه، شریفی بلخی، شعیب الجوشقانی، شفائی، صائب، صبا الکاشانی، صبوری الخراسانی، طالب آملی ومحمود خان کاشانی وسیجئ آخرون.

(دیوان ملک صحاف) راجع رابط أصفهانی.

(ديوان ملك طيفور) مر بعنوان ملك انجدانی.

(٧٠٩٨: ديوان ملك القمی) واسمه ملك محمد. ترجمه معاصره الصادقی فی (خص ٨ ص ١٨٩) وقال اشتهر كثير من بدايع اشعاره ثم. أورد بعضها وترجمه فی (حر ص ٤١١) و (سرو ٣٠) وذكر انه هاجر فی شبابه إلی بلاد الهند واتصل بإبراهيم عادلشاه وحكی عن ناظم التبريزی انه توفی ١٠٢٤ وتوفی ظهوری الترشيزی بعده بسنهٔ. وحكی عن تاريخ عالم آرا ان مولانا ملك القمی والمولی ظهوری الترشيزی اشتركا فی نظم كتاب (نورس) باسم عادلشاه فی تسعهٔ آلاف بيت فنالا منه بصلهٔ تسعهٔ آلاف هون اقتسماها علی السويهٔ وحكی عن خان آرزو انهما نظما كتابا نظير (مخزن الاسرار) باسم عادلشاه فوصل إليهما حمل بعير ذهبا وأشار إلی ذلك ذهبی الكاشی فی مدحه لعادلشاه بما ذكرناه فی ديوان الذهبی وترجم فی (روضهٔ الصفا) و (تش ص ٢٣٦) و (سرخوش ص ١١١)

(١٠٩٩)

مفاتيح البحث: أبو العلاء (١)، خراسان (١)، الهند (١)

صفحه ٤١٤

الذريعهٔ - آقا بزرگ الطهرانی - ج ٩ق٣ - الصفحهٔ ١١٠٠

و (حسينی ص ٣٠٩) و (نتايج ص ٦٣٢) وقال فی (ميخانه ص ٢٥٩) ان شعره فی شبابه أحلی منه فی شيخوخته. ولد بقم ونشأ بها وهاجر فی شبابه فی ٩٨٥ إلی دكن ودخل فی ملازمی نظام شاه البحری ثم عادلشاه وعمر تسعين سنهٔ وأوصی بدفنه عند قبر سنجر. قال فی (سرو ص ٣١) انه خرج من قم إلی كاشان ثم قزوين وبعد بقاء أربع سنين خرج منها فی رمضان ٩٨٧ إلی دكن. ونقل فی ميخانه عن أحد أقرباء ملك قمی ان ديوانه فی مأهٔ الف بيت، قال والمعروف منه خمسهٔ وعشرين الف بيت ولكن نسخهٔ مكتبهٔ (موتی محل) بالهند ونسخهٔ مكتبهٔ (ديوان الهند) بلندن. ونسخهٔ اسياتيك فی (بنگاله) تشتمل علی اثنی عشر الف بيت، ونسختا (الملك) ونسخهٔ (سپهسالار) تحتوی علی سبعهٔ آلاف بيت كما فی فهرسها. ونسخهٔ (رامپور) فی ١١٦٢ ورقهٔ.

(ديوان ملك كوته پای) راجع كمال الدين فی ص ٩١٩.

(٧٠٩٩: ديوان ملك گرگانی) واسمها سيده بيگم بنت ناصر الدين من سادات جرجان وبنت بنت حسن كاركيا. ترجمها وأورد شعرها نقلا عن ديوانها فی (روشن ص ٣١٢) و (از رابعه تا پروين ص ٢٤٢).

(ديوان ملك مشهدی) كما فی (حسينی ص ٣٠٨) و (مطلع ٢: ٤٤٤) والظاهر أنه المشرقی المشهدی المذكور فی ص ١٠٤٩.

(٧١٠٠: ديوان ملك معرف أصفهانی) من سلسلهٔ المعرفين بها وأخ آقا صفی معرف.

كان وزير فرهاد بيك وفر من أصفهان إلی مشهد وبعد شفاعهٔ حاتم بيك عند الشاه، عفی عنه ومات ١٠٣٢ أورد شعره فی (نر ٥ ص ١٣٠) و (گلشن ص ٤٤٦).

(٧١٠١: ديوان ملكی سركانی أو شعره) وسركان من اعمال همدان ترجمه وأطری علمه فی (خص ٨ ص ١٧٧) وسماه ملكی بيك وقال إنه لم يسافر قط. وعنه اخذ فی (تش ص ٢٥٨) وقال فی (نتايج ص ٦٣٤) انه جاء إلی الهند فی عهد أكبر ونصب حاكما لبنگاله ثم كشمير ومات ١٠٤٠ ونقل فی (گلشن) عن واله الداغستانی أن وفاته كان بكربلا ١٠٠٢ وان فيضی هو الذی قربه إلی أكبر شاه. وترجم أيضا فی (هفت إقليم) و (خوشگو). أقول الظاهر أنه خلط بين اثنين. ويوجد شعره فی جنگ عند (فخر الدين).

(١١٠٠)

مفاتيح البحث: مدينهٔ كربلاء المقدسهٔ (١)، شهر رمضان المبارك (١)، مدينهٔ إصفهان (١)، الهند (٣)، الشهادهٔ (١)، القبر (١)، الشفاعهٔ (١)، الوصيهٔ (١)

صفحه ۴۱۵

الذريعة - آقا بزرگ الطهراني - ج ۹ق۳ - الصفحة ۱۱۰۱

(۷۱۰۲: ديوان ملكى قزويني) وهو ابن علمى قزويني المذكور في ص ۷۳۶ وقد سافر معه من وطنه إلى العراق ورجع ثم إلى مشهد وهرات، ومن ثم انفصل عن أبيه فسافر ملكى إلى الهند ودخل آگره وتقرب عند جلال الدين أكبر شاه وبعد موته رثاه وسار إلى دكن ورجع عدة مرات ثم سافر إلى بنگاله كما فصله في (ميخانه ص ۴۶۰) وأورد له مثنوى (ساقى نامه) ويظهر أنه كان حيا لى ۱۰۲۹.

(۷۱۰۳: ديوان ملول توسركاني) هو التخلص السابق لالهامى. وهو الميرزا احمد ابن آقا رستم التوسركاني ابن ميرزا أبو تراب الأصفهاني ابن ملا عبد الله البهبهاني مؤسس مدرسة ملا عبد الله بأصفهان. ولد ملول بكرمانشاه ومات أبوه في صغره فاشتغل لتحصيل المعاش إلى ثلاثين سنة، ثم تلمذ على حسين على كلهر (سلطاني) ونظم كتابه (باغ فردوس) في ۳۰۰۰۰ بيت في وقايع الطف في (۱۲۹۵ ۱۳۰۲) وأهداه إلى حسام السلطنة عم ناصر الدين شاه حاكم كرمانشاه، وكتب أستاذه حسين على (سلطاني) مقدمة على الكتاب في ۱۳۰۴ أطرى فيه الناظم وترجم أحواله. ثم بدل تخلصه واخذ (الهامى).

رأيت النسخة ضمن مجموعة مع قصايد الهامى ومثنوى (حسن منظر) له أيضا.

(۷۱۰۴: ديوان ملول شيرازى) او ملولى. وكلاهما تخلص للشاعر الفارسى الذى كان في شيراز أوان حكومة حسين على ميرزا فرمان فرما الذى توفى ۱۲۵۱ فيه مديح فرمانفرما وفتح على شاه الذى توفى ۱۲۵۰ نسخة منه ناقصة في مكتبة (المجلس) كما في فهرسها ج ۳ ص ۴۲۴ مع تفصيل خصوصياتها.

(۷۱۰۵: ديوان ملول لكهنوى أو شعره) واسمه شرف الدين ويعرف بشاه ملول في القرن الثانى عشر بالهند. ترجم وأورد شعره في (گلشن ص ۴۴۸) وعنه في القاموس.

(ديوان ملولى آذربايجانى) من شعرائها في القرن الحادى عشر. ترجمه في (دجا ص ۳۶۰) ولعله الأصفهانى.

(۷۱۰۶: ديوان ملولى أصفهانى أو شعره) واسمه خليفة أسد الله. كان متولى الحرم الرضوى في عهد طهماسب الصفوى ومات ۹۶۹ وهو جد خليفة سلطان المذكور في ص ۳۰۲ ترجم في (تش ص ۱۹۶) و (گلشن ص ۴۴۸) والظاهر أنه متحد مع الآذربايجانى.

(۷۱۰۷: ديوان ملولى خطاط أو شعره) واسمه ملا محمد الخطاط أورد شعره

(۱۱۰۱)

مفاتيح البحث: يوم عاشوراء (۱)، دولة العراق (۱)، ناصر الدين شاه القاجارى (۱)، مدينة إصفهان (۱)، كرمانشاه (۲)، جلال الدين (۱)، الهند (۲)، الشهادة (۱)، الموت (۱)

صفحه ۴۱۶

الذريعة - آقا بزرگ الطهراني - ج ۹ق۳ - الصفحة ۱۱۰۲

في (گلشن ص ۴۴۸).

(ديوان ملولى شيرازى) مر بعنوان ملول شيرازى.

(۷۱۰۸: ديوان ملهم شوشترى) وهو المولى حسن بن الحسين أخ صدر شوشترى المذكور في ص ۶۰۶ هاجر إلى رشت وتوفى بخمام في ۱۳۰۰ ونسخة الديوان عند الشيخ مهدى شرف الدين بتستر.

(۷۱۰۹: ديوان ملهمى تبريزى) كان نزيل أصفهان وتوفى بها. ترجمه النصر آبادى في (نر ۹ ص ۲۶۵) وذكر تفاصيل أحواله في تبريز

ومهـاجرته إلی شـیراز وموته فیها ۱۰۴۹ وأنشـأ المـولی مقیم الجعفری الشـیرازی تـاریخه [شـد از أین ویرانه گنـج أهـل معنی ملهمی] وتـاسف علی تصـانیفه الکثیرة التی ضاعت علی یـد ابن أخته الوارث له وأورد عشـرة أبیات ورباعیـة له. وعنه نقل فی (دجا ص ۳۶۰) مصراع مادة تاریخه وسقط فی الطبع الیاء من جعفری. وترجم فی (تش ص ۳۳) و (روشن ص ۶۴۹) و (خوشگو).

وفی (گلشن ص ۴۴۸) نسبه إلی أردبیل.

(۷۱۱۰: دیوان ملهمی شیرازی أو شعره) واسمه جمال الدین بن کمال الدین ترجم فی (مآثر رحیمی) و (هفت ص ۳۰۸) وأوردا شعره وکان حیا فی ۱۰۲۴.

(۷۱۱۱: دیوان ملهمی کوکنی أو شعره) ترجم وأورد شعره فی (گلشن ص ۴۴۹) وعنه فی القاموس الترکی.

(۷۱۱۲: دیوان ملیح سـمرقندی أو شـعره) واسـمه بدیع بن محمد شـریف. کان والده مدرسا بمدرسة الأمیر تیمور بسـمرقند ومفتیا بها. والولد أدیب شاعر جاء إلی أصـفهان سـفیرا من قبل عبد العزیز الازبک ولاقاه النصـرآبادی وأورد شعره فی (نر ۱۰ ص ۴۴۰ و ۴۴۳). یوجد له تذکرة (مذکر الأحباب) فی شعراء القرن الحادی عشر، الفه ۱۰۹۳ بسمرقند.

(۷۱۱۳: دیوان ملیحی بافقی أو شعره) ترجم فی (گلشن ص ۴۴۹) نقلا عن التقی الأوحدی.

(۷۱۱۴: دیوان ممتاز ترکمان فراهی) اسـمه المیرزا برخوردار بن محمود الترکمانی الفراهی المتخلص (ممتاز) مؤلف (شمس وقهقهة) الملقب (محبوب القلوب). ویظهر من

(۱۱۰۲)

مفاتیح البحث: مدینة إصفهان (۲)، جمال الدین (۱)، عبد العزیز (۱)

صفحه ۴۱۷

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحة ۱۱۰۳

(شـمس قهقهـه) ان المیرزا برخـوردار کـان أدیبـا فاضـلا منشیا لمنـوچهر خـان بن قرچقـای خـان أوان حکـومته فی خراسـان ودرون وحبوشان وهو فی مقدمة وخمسة أبواب وخاتمة طبع ببمبئی ۱۳۰۴ وطهران ۱۳۲۲ فی ۵۴۴ ص. وطهران أخیرا علی الحروف.

(۷۱۱۵: دیوان ممتـاز خراسانی أو شـعره) قال النصـر آبادی فی (نر ۹ ص ۴۲۸) لعله من خراسـان ثم أورد شـعره (۷۱۱۶: دیوان ممتاز سمرقندی أو شعره) واسمه محمد عابد بن محمد زاهد الکاتب بسبعة أقلام. أورد شعره فی (نر ۱۰ ص ۴۳۹).

(۷۱۱۷: دیـوان ممتـاز شولسـتانی أو شـعره) هو من شـیراز. ترجمه النصـرآبادی فی (نر ۹ ص ۴۳۲) وأورد شـعره وذکر ربطه بالشـاعر المتخلص بمؤبد وحکام سیستان.

(دیوان ممتاز غزنوی) کما کرر فی (گلشن ص ۳۹۲ و ۳۹۳ و ۴۵۱) وهو مصحف مختاری غزنوی المذکور فی ص ۱۰۱۷.

(۷۱۱۸: دیوان ممتاز گرجی أو شعره) وهو أفضل علی بیک من أحفاد أصلان بیک.

کان والده من غلمان الشاه عباس وهو من خدام الشاه سلیمان. أورد شعره فی (نر ۲ ص ۴۵) و (گلشن ص ۴۵۲).

(۷۱۱۹: دیوان ممکن شاه جهان آبادی أو شـعره) واسمه کاظم علی خان تلمیذ محمد فاخر. کان حیا فی ۱۱۷۴ ترجم وأورد شعره فی (گلشن ص ۴۵۳).

(۷۱۲۰: دیوان ممنون افغانی أو شعره) ترجم وأورد شعره فی (روشن ص ۶۵۲).

(۷۱۲۱: دیوان ممنون دهلوی أو شـعره) وهو نظام الـدین بن قمر الدین کان عمره حین تألیف تذکرة (آفتاب عالمتاب) خمس وستین سنة. أورد شعره فی (گلشن ص ۴۵۴).

(۷۱۲۲: دیوان ممنون لکهنوی أو شعره) ورد شعره فی (گلشن ص ۴۵۴) وعنه فی القاموس الترکی.

(۷۱۲۳: ديوان المنازى) هو أبو نصر أحمد بن يوسف السليكى الكاتب الشاعر المنتسب إلى منازجرد فى حلب وصاحب المكتبة التى وقفها لجامعى آمد وميافارقين.

وقد صاحب أبا العلاء المعرى. قال ابن خلكان ان ديوانه قليل الوجود وانه مات فى ۴۳۷

(۱۱۰۳)

مفاتيح البحث: أبو علاء المعرى (۱)، مدينة طهران (۲)، أحمد بن يوسف (۱)، خراسان (۲)، الموت (۱)

صفحه ۴۱۸

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانى - ج ۹ق۳ - الصفحة ۱۱۰۴

وفى (شاهد صادق) انه مات ۴۴۹.

(۷۱۲۴: ديوان مناسب كشميرى أو شعره) واسمه مير شاه حسينى. ورد شعره فى (گلشن ص ۴۵۴).

(ديوان مناسب هندى) راجع ديوان مشتاق هندى فى ص ۱۰۴۴.

(۷۱۲۵: ديوان منت أصفهانى أو شعره) واسمه محمد كريم خان افشار. كان بيگلر بيگى لبلدة رى فى عهد نادرشاه فأسمل الشاه عينه. ورد شعره فى (تش ص ۴۱۲) و (گلشن ص ۴۵۴).

(۷۱۲۶: ديوان منت دهلوى أو شعره) واسمه المير قمر الدين من أحفاد السيد عبد الله المشهدى. ولد بشاهجهان آباد ومدح حكام الانگليز. ومات ۱۲۰۸ ترجمه قدرت فى (نتايج ص ۶۸۷) وعنه فى (مطلع ۲: ۴۴۵) و (مسرت ص ۴۱۳) و (روشن ۶۵۲).

(ديوان منت مشهدى) راجع منت دهلوى.

(ديوان منتجب جوينى) واسمه منتجب الدين بديع اتابك الجوينى كاتب السلطان سنجر السلجوقى. ترجمه العوفى وأورد شعره فى (لب) و (روشن ص ۹۱) مر بعنوان بديع انجدانى فى ص ۱۳۰.

(۷۱۲۷: ديوان منتخب ساوجى أو شعره) أورد شعره الرازى فى (هفت إقليم).

(۷۱۲۸: ديوان منتخب كشميرى أو شعره) وهو الميرزا روح الله. ترجمه فى (گلشن ص ۴۵۴) وعنه فى القاموس التركى.

(۷۱۲۹: ديوان منتصر أصفهانى) واسمه حسين بن إسماعيل. ولد بأصفهان ۹ محرم ۱۳۲۱ أورد شعره فى (شعراى معاصر أصفهان ص ۴۶۷).

(ديوان منتهى طهرانى) واسمه مير عطاء الرياضى وكان ينظم على طريقة محمد قلى سليم المذكور فى ص ۴۶۴ وسماه فى (نر ۹ ص ۲۴۱) (منهى طهرانى) وفى (نتايج ص ۶۳۷) و (گلشن ص ۴۵۴) سمياه (منتهى) وقالا جاء إلى الهند فى عهد أكبر شاه وحكم مدة بندر لاهرى ببنگاله ثم قتل حين كان يرجع إلى وطنه فى أواسط المأة الحاديعشرة.

(۷۱۳۰: ديوان منجم باشى) واسمه ميرزا على بن ميرزا جعفر وأخ الميرزا رضا نجم الملك

(۱۱۰۴)

مفاتيح البحث: مدينة إصفهان (۲)، الجوينى (۲)، الهند (۱)، القتل (۱)، الموت (۱)، الشهادة (۱)، الكرم، الكرامة (۱)

صفحه ۴۱۹

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانى - ج ۹ق۳ - الصفحة ۱۱۰۵

التبريزى الشاعر المنجم الذى مات ۱۲۹۰ ترجم فى (المآثر ص ۲۱۹) و (دجا ص ۳۶۱). ويوجد نسخة الأصل من ديوان منجم باشى فارسية وعربية فيها تواريخ ۱۲۵۵ - ۱۲۸۳ عند (فخر الدين ۳۱۷ و ۳۱۱).

(٧١٣١: ديوان منجيك ترمذى أو شعره) لأبى الحسن على بن محمد الترمذى.

ترجمه العوفى وأورد شعره فى (لب) والرازى فى (هفت إقليم) و (خوشگو) و (مع ١ ص ٥٠٦) و (سخن وسخنوران ١: ٢٠). مدح امراء جغتاى وممدوحى فرخى سيستانى وغيرهم.

(٧١٣٢: ديوان منزوى بيرجندى) للآخوند ملا إسماعيل البيرجندى. ترجمه آيتى فى (قهستان ص ٢٩٢) وأورد مثنويه (بلبل در قفس).

(٧١٣٣: ديوان منشأ لكهنوى أو شعره) واسمه ميرزا احمد ربيب محمد حسين قتيل المذكور فى ص ٨٧٦ وصهر انشاء الله خان المذكور فى ص ١٠٨ أورد شعره فى (گلشن ص ٤٥٥).

(٧١٣٤: ديوان منشور الأصفهانى) ترجمه فى (هميشه بهار) والنصر آبادى فى (نر ٩ ص ٤١٤) وذكر ان اسمه حاج شريف. وكان أبوه قنادا فاعرض ولده عن شغله، وصاحب أهل الأدب. وله طبع لطيف يتخلص منشور وتوفى قبل حال التحرير. ثم أورد تسعة أبيات من شعره.

(٧١٣٥: ديوان منشورى سمرقندى) ترجمه هدايت فى (مع ١: ٥٠٦) وحكى عن عروضى السمرقندى ان اسمه أبو سعيد أحمد بن محمد السمرقندى. وكان مداح آل ناصر ولا سيما محمود الغزنوى. ثم أورد نيفا وثلاثين بيتا من شعره. وقال العوفى فى (لب) ان له شعر على ثلاثين وزنا.

(٧١٣٦: ديوان منشى اردوبادى) واسمه زين العابدين بن عبد الحسين النصيرى منشى الممالك، فى عصر الشاه عباس، من بيت ينسبون إلى الخواجة نصير الطوسى ومن خدام حاتم بيك صافى المذكور فى ص ٥٨٤ ولعله والد إبراهيم المذكور فى ج ٤ ص ٢٣٧ وهذا البيت قد ينسبون إلى شيخ الطائفة الطوسى وقد ينسبون إلى السيادة أيضا. ترجمه النصرآبادى فى (نر ٤ ص ٧٢) و (گلشن ص ٤٥٦) وفى (دجا ص ٣٦١) أنه نظم

(١١٠٥)

مفاتيح البحث: والد إبراهيم (١)، أحمد بن محمد (١)، على بن محمد (١)، الموت (١)

صفحه ۴۲۰

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانى - ج ٩ق٣ - الصفحة ١١٠٦

فى ١٠١٤ تاريخ (هجوم چغال اوغلى) على تبريز.

(٧١٣٥: ديوان منشى اردوبادى أو شعره) واسمه ميرزا محمد. من مقربى بلاط الشاه إسماعيل الثانى وقتل فى عهد الشاه عباس الأول. ترجم فى (خص ٤ ص ٤٦) و (دجا ص ٣٦١).

(٧١٣٦: ديوان منشى أصفهانى أو شعره) واسمه محمد حسن بن ميرزا نصير.

ورد شعره فى (المدايح المعتمدية).

(٧١٣٧: ديوان منشى بمرودى) واسمه محمد أكبر بن غلام رضا معاصر ميرزا مهديخان منشى نادرشاه. كان يوصل نسبه إلى غياث الدين ابن احمد جام، وكان والده يسكن هرات ثم نزل أصفهان وبها ولد محمد أكبر وتلمذ على الحر فاجازه. وصار منشى نادر، ثم استقال وانزوى فى بمرود. له منظومة (مقامات حسينى) فى وقايع الطف على زنة شاهنامه.

(٧١٣٨: ديوان منشى تبريزى) اسمه الميرزا محمد. ولد فى أصفهان ١٠٩٤ كان بارعا فى أنواع العلوم قاريا وكاتبا لثلاثة عشر نوعا من أنواع الخطوط. وكان يتكلم بخمسة السنة التركى والفارسى والافغانى والعربى والهندى. ولمهارته فى الانشاء كان يتخلص (منشى) ترجمه كذلك فى (دجا ص ٣٦٢) وأورد شعره وكذا فى (گلشن ص ٤٥٦).

(٧١٣٩: ديوان منشى خويى) اسمه الميرزا مهدى بن الميرزا محمد نصير الخويى كان والده منشى ديوان محمد على ميرزا المتخلص

بـدولتشاه ابن السـلطان فتـح علی شاه والمیرزا مهدی کان منشـی دیوان السـلطان محمد شاه الغازی. ترجمه معاصـره فی (مع ۲: ۴۳۹) وأورد نیفا ومائتی بیت من قصایده فی مدح محمد شاه ووزیره المیرزا آقاسـی ومدیح أمیر المؤمنین والسلطان ناصر الدین شاه. ویظهر حیاته فی زمن تألیف المجمع. وترجمه تربیت فی (دجا ص ۳۶۴) نقلا عن (گنج شایگان).

(۷۱۴۰: دیوان منشی ساوجی أو شعره) واسمه محمد. له ((تذکرهء شعرا) ألفها فی ۱۲۹۵؟ نقل عنه عبرت فی (مدینة الأدب) الموجود فی (المجلس).

(۷۱۴۱: دیوان منشی طبری) المیرزا عبد الله بن المیرزا محمد قلی الذی کان ابن

(۱۱۰۶)

مفاتیح البحث: یوم عاشوراء (۱)، ناصر الدین شاه القاجاری (۱)، مدینة إصفهان (۲)، القتل (۱)

صفحه ۴۲۱

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحة ۱۱۰۷

أخ المیرزا محمـد بن المیرزا کـاظم الإیروانی الأصل، نـدیم فتـح علی شاه. ترجمه معاصـره فی (مع ج ۲ ص ۴۶۱) وأورد قرب مائتی بیت من قصایده ومثنویاته. یتخلص فی بعضـها (منشـی اسـرار) وفی بعضـها (منشـی طبری) فیقول فی تهنیة النواب معتمد الدولة فرهاد میرزا:

نه منشـی طبری عاجز است در وصفت * که عاجزند زوصفت هزار چون وصاف (دیوان منشی قزوینی) کما فی (روشن ص ۶۵۵) مر بعنوان أدهم بیگ فی ص ۶۴.

(۷۱۴۲: دیوان منشـی قمی أو شـعره) واسـمه میرزا احمـد القاضـی القمی المنشـی مؤلف تذکرة الفنانین باسم (گلسـتان هنر) فی آخر القرن العاشـر وأول الحادی عشـر ترجم أحواله حسین النخجوانی فی (نشریهء دانشکده أدبیات تبریز ۹: ۱ ۱۶) وزهرا حسنی فی مجلة (نقش ونگار ۵: ۲۳) ویوجد نسخة من (گلستان هنر) عند الدکتور مهدی بیانی بطهران.

(۷۱۴۳: دیوان منشی کانپوری أو شعره) واسمه غلام علی. أورد شعره معاصره فی (گلشن ص ۴۵۶).

(۷۱۴۴: دیوان منصف أصـفهانی) وهو غیـاث الـدین علی المشـهور فی الهنـد (غیاثا) والمتخلص منصف، ولـد بأصـفهان ونشأ بشـیراز وسـافر إلی الهنـد وعمره ثلاث وعشـرین سـنة ولازم میرزا جعفر آصف ثم سافر إلی دکن ولازم المیرزا رسـتم القنـدهاری، ومات فی دکن فی ۱۰۱۹ ودیوانه حینئـذ یشـتمل علی خمسة آلاف ومأتی بیت، وأوصـی نظر بیگ بان یوصل دیوانه إلی أهله بأصـفهان. ترجم فی (میخانه ص ۲۱۶) وأورد له (وصیتنامه) و (ساقینامه) وترجم أیضا فی (هدیة العارفین ۱: ۷۵۳) و (خوشگو) و (روشن ص ۶۵۵).

(دیوان منصف تجرشی) راجع منصف طهرانی.

(۷۱۴۵: دیوان منصف دهلوی أو شعره) واسمه باباخواجه ویلقب (فاضل خان) المتوفی ۱۱۲۸ ورد شعره فی (گلشن ص ۴۵۷).

(۷۱۴۶: دیوان منصف شاه جهان آبادی أو شعره) واسمه شاه منصف علی خان. ورد شعره فی (گلشن ص ۴۵۷).

(۱۱۰۷)

مفاتیح البحث: مدینة إصفهان (۲)، مدینة طهران (۱)، الهند (۲)

صفحه ۴۲۲

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحة ۱۱۰۸

(۷۱۴۷: دیوان منصف طهرانی) واسـمه محمـد إسـماعیل بن شـمسا، وأخ مقیم طهرانی المذکور فی ص ۱۰۹۲ وشرف الدین کاشف

شیرازی المذکور فی ٨٩٨ ولکن فی (گلشن ص ۴۵٨) قال إن له ثلاث اخوة هم (مقیما) و (مجیدا) و (شریفا) سافروا إلی الهند ورجعوا إلی وطنهم وفیه خلط. وترجم أیضا فی (همیشه بهار) و (حسینی ص ٣١٢) و (فارسنامه ٢: ١۵١). و (نر ٩ ص ٢۵١) وفی (تش ص ٢٩٧) انه ینسب إلی بلدة تجرشه.

(٧١۴٨: دیوان منصف قاجار) محمد زمان خان بن فضلعلیخان قوانلو الطهرانی المولد. ولد فی یوم الغدیر ١٢٢٧ وتوفی ١٢۶۴ ترجمه صدیقه ومصاحبه فی (مع ٢ ص ۴٨٩) وأورد من قصایده وغزلیاته ما یقرب من خمسمأة بیت وکذا فی (الطرائق ٣: ١۴٣).

(٧١۴٩: دیوان منصف مازندرانی أو شعره) وهو السید عبد الرحیم مؤلف (تذکرة الشعراء) المذکور فی ۴: ٣٨ نقل عنه فی (مع ٢ ک ٣١۶).

(٧١۵٠: دیوان منصور الآبی) هو الوزیر السعید ذو المعالی زین الکفاة أبو سعد منصور بن الحسن الآبی. وصفه الشیخ منتجب الدین فی الفهرست بقوله: فاضل عالم فقیه وله نظم حسن قرا علی شیخنا الموفق أبی جعفر الطوسی وروی عنه الشیخ المفید عبد الرحمان النیشابوری.

(٧١۵١: دیوان منصور أصفهانی) المیرزا محمد رضا الطبیب من خواص تلامیذ المیرزا نصیر الطبیب نزیل کرمان والمعروف بمیرزا رضا الشرابی. ترجمه معاصره فی (مع ج ٢ ص ۴٨٧) وذکر أنه توفی ١٢٣٨ وأورد بعض قصایده وکذا فی (انجمن ٣) و (طرائق ٣: ١١۴) و (مجلة ارمغان ۴: ٧٧٣).

(٧١۵٢: دیوان منصور أکبر آبادی أو شعره) واسمه الحافظ مصلح الدین تلمیذ غالب دهلوی المذکور.

(دیوان منصور بخاری) المتحمس بمنظور یأتی بتخلصه.

(٧١۵٣: دیوان منصور ترمذی) وهو شمس الدین منصور بن محمود القاضی الترمذی رأی سنگلاخ منتخب دیوانه بخط محمد طاهر اعتماد الدولة فذکره فی (امتحان

(١١٠٨)

مفاتیح البحث: الشیخ المفید (قدس سره) (١)، عبد الرحمان (١)، الهند (١)، الطهارة (١)، الطب، الطبابة (٢)

صفحه ۴٢٣

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ٩ق٣ - الصفحة ١١٠٩

٢: ٨٩ و ٩٠).

(٧١۵۴: دیوان منصور جرجانی) ترجمه القزوینی فی (مجن ٣ ص ٨۵ وص ٢۵٩) وأورد شعره وذکر أنه من بتکچیان. وقد رأی سنگلاخ دیوانه بخط شاه محمود النیشابوری فذکره فی (امتحان ١: ١١۶).

(٧١۵۵: دیوان منصور دامغانی) شیخ الاسلام بها. ورد شعره فی (گلشن ص ۴۵٩).

(دیوان منصور رازی) راجع منطقی رازی.

(٧١۵۶: دیوان درویش منصور سبزواری) أستاذ المیر علی شیر فی العروض وتلمیذ حافظ علی الجامی. وله رسالة فی (العروض) ترجمه فی (مجن ٢ ص ٣٣ وص ٢٠۶) و (طرائق ٣: ۴۵) ومن شعره القصیدة التی تتبع فیها القصیدة المصنوعة لسلمان الساوجی.

(دیوان منصور دشتکی) الشیرازی الحسینی المتوفی ٩۴٣ من أجداد السید علی خان.

له منظومة فارسیة فی (آداب البحث) ادرج بتمامها فی (دجاص ٣٣١) وذکر أنه رأی له شرحا لظهوری إسحاق زاده باسم (جلای خواطر). مر فی ص ٧٩۵ کما مر فیه حفیده الموسوم باسمه أیضا. ومر غیاث الدین منصور بتخلصه (فکرت).

(دیوان منصور شیرازی) راجع منصور دشتکی.

(۷۱۵۷: دیوان منصور طوسی أو شعره) کان من امراء شاهرخ ویعرف بخواجه منصور قرابوقه وتوفی ۸۵۴. ترجم فی (لت) و (گلشن ص ۴۵۹).

(دیوان منصور قرابوقه) راجع منصور طوسی.

(۷۱۵۸: دیوان منصور منطقی) الرازی. واسمه أبو محمد منصور بن علی الماهر فی اللسانین الفارسی والعربی. وهو من شعراء الصاحب الوزیر کافی الکفاهٔ إسماعیل بن عباد وکان من لدن صباه تلمیذ بدیع الزمان الهمدانی. أورد له فی (مع ج ۱ ص ۵۰۹) قرب ستین بیتا فارسیا، یتخلص فی بعضها (منصور) وفی بعضها (منطقی) کما یأتی.

وکذا فی (لب ۲) ومات قبل ۳۸۰ السنهٔ التی امر فیها الصاحب بن عباد بترجمهٔ بدیع الزمان لبیت فارسی للمنطقی بالعربیهٔ کما (یتیمهٔ الدهر ج ۴ ص ۱۶۸) ویوجد دیوانه عند (الملک).

(۱۱۰۹)

مفاتیح البحث: کتاب یتیمهٔ الدهر للثعالبی (۱)، الوفاهٔ (۱)

صفحه ۴۲۴

الذریعهٔ - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحهٔ ۱۱۱۰

(۷۱۵۹: دیوان منصور نائینی أو شعره) واسمه برخوردار بیک ترجمه النصرآبادی فی (نر ۹ ص ۴۰۶) وذکر انه کان فی خدمهٔ مرتضی قلیخان حاکم أردبیل وبعده فی خدمهٔ نجفقلیخان حاکم شیروان والیوم ساکن فی نائن. ثم ذکر بعض شعره ورباعیاته.

وکان اخوه محمد بیک فی خدمهٔ منوچهر خان والی لر کوچک والمتوفی ۱۰۷۹ کما ذکره النصرآبادی فی (نر ۲ ص ۲۴) وکذا فی (گلشن ص ۴۵۸) و (تاریخ نائین ص ۹۱) و (خوشگو).

(دیوان منصور النمری) راجع النمری.

(۷۱۶۰: دیوان منصور هروی أو شعره) کان کلانتر هرات فعزل. ورد شعره فی (نر ۵ ص ۱۰۶).

(۷۱۶۱: دیوان منصور هندی أو شعره) ورد شعره فی (گلشن ص ۴۵۸).

(دیوان منطقی رازی) مر باسمه منصور المنطقی.

(۷۱۶۲: دیوان منطقی میبدی) هو القاضی المیر کمال الدین حسین بن المیر معین الدین المیبدی الیزدی المسکن المتوفی ۹۱۱ مطابق (قاضی) وقد فرغ من (شرح حدیث صعدنا) فی ۹۰۸ أورد جملهٔ من اشعاره الآیتی فی (تش یز ص ۳۳۲) وطبع من تصانیفه شرح دیوان الأمیر. وله (شرح المعمی) باسم حسام و (شرح الهدایهٔ الأثیریهٔ) وغیر ذلک ومر والده المیر معین الدین ترجمه سام میرزا فی (تس ۲ ص ۴۸) والنصر آبادی فی (نر ۱۵ ص ۵۱۲) وأورد إسماعیل پاشا دیوانه فی ذیل کشف الظنون و (هدیهٔ العارفین) وترجم فی (روشن ص ۱۷۷) و (طرائق ۳: ۵۳).

(۷۱۶۳: دیوان منظر أصفهانی) المیرزا محمد بن المیرزا عبد الله بن المیرزا عبد الباقی من نجباء السادات بأصفهان ترجم فی (مع ج ۲ ص ۴۵۵) وأورد نیفا وعشرهٔ أبیات من غزلیاته.

(۷۱۶۴: دیوان منظر شیرازی) وهو الشیخ عبد المجید (سراج الشعرا) ابن الحاج الشیخ مهدی. ترجمه معاصره میرزا فرصت فی (عم ص ۵۶۸) وأورد غزله.

(۷۱۶۵: دیوان منظر مازندرانی أو شعره) ورد قصیدته فی (المدایح المعتمدیهٔ).

(۷۱۶۶: دیوان منظری سمرقندی) ترجمه معاصره سام میرزا فی (تس ۵ ص ۱۶۵)

(۱۱۱۰)

مفاتيح البحث: كتاب كشف الظنون لحاجى خليفة (۱)، مدينة إصفهان (۱)، الوفاة (۱)

صفحه ۴۲۵

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانى - ج ۹ق۳ - الصفحة ۱۱۱۱

و (خوشگو) وأورد شعره وكان من ملازمى بيرم خان.

(۷۱۶۷: ديوان منظم بختيارى أو شعره) واسمه ناصر قلى بن اسفنديار سردار أسعد وتوفى ۱۳۷۳ أورد شعره فى (شعراى معاصر أصفهان ص ۴۶۸).

(۷۱۶۸: ديوان منظور آملى) اسمه محمد حسين، كان مستوفيا عند نجفقليخان والحال هو فى خدمة منوچهر خان حاكم شيروان، وله طبع حسن يتخلص بمنظور. كذا وصفه معاصره النصرآبادى فى (نر ۹ ص ۳۷۵) وأورد ستة أبيات من شعره وجاء شعره فى (خوشگو).

(۷۱۶۹: ديوان منظور شيرازى) اسمه محمد إبراهيم الدنبلى كان من ندماء السلطان فتح على شاه وتوفى ۱۲۵۴ ترجمه مصاحبه ومعاصره هدايت وأورد شعره فى (ض ص ۵۴۶) وفى (مع ج ۲ ص ۴۸۳) وكذا (فارسنامه ۲: ۱۵۱) و (انجمن ۳) و (طرائق ۳: ۱۲۰).

(۷۱۷۰: ديوان منظور أصفهانى) الصائغ المجاور للنجف والمعمر والمشتغل بالصياغة بها. اسمه الميرزا محمد مهدى بن الميرزا أسد الله الأصفهانى المتوفى بالنجف فى ۱۳۶۵. وهذا ديوانه الفارسى الذى يتخلص فى اشعاره (منظور) ومر ديوانه العربى الذى سماه (ديوان الغرى) وقد يعبر عن هذا الديوان الفارسى بديوان الغرى الصغير وهذا الفارسى فى جزئين أولها فى المراثى والنوائح فى خمسة آلاف بيت فرغ منه ۱۳۵۱ والثانى فى المناقب والفضائل فى سبعة آلاف بيت. شرع فى نظمه ۱۳۵۷ والجز آن بخطه كانا عند صهره الشيخ حسين بن الأستاذ حسن اليزدى القارى السامرائى المتوفى والمدفون بها ۱۳۷۱.

(۷۱۷۱: ديوان منظور بخارايى أو شعره) واسمه منصور. كان من ملازمى عبد العزيز الازبك. ترجمه النصر آبادى فى (نر ۱۰ ص ۴۳۸) و (گلشن ص ۴۵۹).

(۷۱۷۲: ديوان منظور خوانسارى) وهو الميرزا احمد الأصفهانى المتوفى ۱۳۲۳ ترجمه فى (تذكرة القبور ص ۷۷) من الطبعة الثانية وذكر تصانيفه.

(۷۱۷۳: ديوان منعم أصفهانى) وهو الميرزا شكر الله بن محمد على مسكين المذكور فى ص ۱۰۳۸ ولد وتوفى بأصفهان فى (۱۲۸۶ ۱۳۶۰). وطبع ديوانه بها

(۱۱۱۱)

مفاتيح البحث: مدينة النجف الأشرف (۱)، مدينة إصفهان (۲)، القبر (۱)، الوفاة (۲)

صفحه ۴۲۶

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانى - ج ۹ق۳ - الصفحة ۱۱۱۲

بعنوان (سفرهء منعم) كما مر فى ۱۲: ۱۹۱ غلطا فى اسمه مع مقدمه لصغير الأصفهانى المذكور فى ص ۶۰۷ وعده الفت من شعراء انجمن دانشكده فى كتابه (دانشنامه) وترجم فى (شعراى معاصر أصفهان ص ۴۷۱) ومجلة (ارمغان ۱۴: ۴۳)).

(۷۱۷۴: ديوان منعم أكبر آبادى أو شعره) وهو ميرزا منعم بن سلطان. ورد شعره فى (گلشن ص ۴۶۱) وعنه فى القاموس التركى.

(۷۱۷۵: ديوان منعم بخارى أو شعره) واسمه عبد الرحمان بن قاضى بقا البخارى ترجم فى (نر ۱۰ ص ۴۳۷) وفى (گلشن ص ۴۶۰) قال إنه كان محتسب بخارا.

(۷۱۷۶: ديوان منعم التبريزى) ترجمه تربيت فى (دجا ص ۳۶۲) وأورد شعره نقلا عن (أوصاف الأمين) تأليف يزدان بخش قاجار

(پروین).

(۷۱۷۷: دیوان منعم رامپوری أو شعره) وهو القاضی نور الحق كان ینظم فی الساعة مأة بیت كما فی (آفتاب عالمتاب) و (گلشن ص ۴۶۰).

(۷۱۷۸: دیوان منعم شیرازی) اسمه المیرزا محمد إبراهیم العارف الصافی المجرد عن العلائق ابن محمد علی بیك. یقال انه قد هیأ قبره وأخبر المیرزا فرصت بموته قبل أیام فی ۱۲۹۷ كما ذكره فی (عم ص ۵۶۸) ثم أورد خمسة أبیات من شعره، آخرها:

طعنه بر مستی منعم زدن انصافن نبود * زانكه من اینهمه مستی زسبوی تو كنم وترجمه فی (الطرائق ۳: ۱۱۲) و (مع ۲: ۴۵۷) وأورد قرب ثلاثی بیتا من شعره آخرها: [منعما هر چه بگوئی زتو باورداریم.] وذكرا أن والده محمد علی بیك كان من خواص خدام فرمانفرما.

(۷۱۷۹: دیوان منعم شیرازی) الذی یتخلص باسمه. أدركه فی شیبته هدایت المولود ۱۲۱۵ فی أوان شبابه كما ترجمه فی (مع ج ۲ ص ۴۴۶) وأورد شعره، وما ارتضی صورته وسیرته. وكذا ترجم فی (انجمن ۴) و (فارسنامه ۱۲: ۱۵۱).

(دیوان منعم شیرازی) مر بعنوان حكاك فی ص ۲۶۰ وترجم فی (روشن ص ۶۵۶) و (خوشگو) و (حسینی ص ۳۲۶) أیضا.

(۷۱۸۰: دیوان منعم لاهوری أو شعره) واسمه الشیخ منعم. أورد شعره شیر علی فی (خیال ص ۱۶۳).

(۱۱۱۲)

مفاتیح البحث: مدینة إصفهان (۱)، عبد الرحمان (۱)، القبر (۱)

صفحه ۴۲۷

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحة ۱۱۱۳

(۷۱۸۱: دیوان منعم مراد آبادی) من بیت حكام البلدة. وبعد غلبة الأفغان علیها صالحوهم وسكن منعم لكهنو فی ۱۲۰۱ والف تفسیرا باسم فیض الله بن علی. ودیوانه یشتمل علی ثلاثین الف بیت كما فی (گلشن ص ۴۶۰).

(۷۱۸۲: دیوان منعم هندی) راجع منعم مراد آبادی ولاهوری ورامپوری ومنعم أكبر آبادی.

(۷۱۸۳: دیوان منوچهر خان لر أو شعره) من أعاظم لو كوچك الذی یقال فیهم النسبة إلی بنی العباس. ترجمه النصر آبادی فی (نر ۲۴) وأورد شعره وذكر أن ابن أخیه علی قلی خان بن شاهوردیخان لر، كان والی لر كوچك بعد أبیه، فكشی علیه الالوار فعزل وابعد إلی خراسان وأقیم منوچهر هذا مقامه سنین بكمال الاستقلال إلی أن توفی ۱۰۷۹ وأقیم مقامه ولده الأرشد شاهوردی بن منوچهر. وترجم أیضا فی (همیشه بهار).

(دیوان منوچهر شصت كله) راجع منوچهری دامغانی.

(۷۱۸۴: دیوان منوچهر پراوی) طبع له منظومة (چكش) فی ۱۳۶۳ بطهران.

(۷۱۸۵: دیوان منوچهری دامغانی) للحكیم أبو النجم أحمد بن قوص بن أحمد الدامغانی مداح منوچهر بن قابوس وشمگیر. ترجم فی (مع ج ۱ ص ۵۴۲ ص ۵۷۰) وأورد قرب الف وخمسمأة بیت من شعره. قال ویقال ان شعره یبلغ ثلاثین الف بیت ولكنی كلما تتبعت فی طهران وشیراز وغیرهما ما ظفرت منها الا علی ما یقرب من ثلاثة آلاف بیت وجعلت له دیباجة ومقدمة فی أحوال الشاعر وأوردت المنتخب منها فی هذا الكتاب. أقول یوجد ثلاث نسخ من الدیوان الذی جمعه فی ۱۲۴۷ مع المقدمة فی مكتبة المجلس) ذكرت خصوصیاتها فی فهرسها (ج ۳ ص ۴۲۷ ۴۲۹) ونسختان فی (سپهسالار) وثلاث نسخ عند (الملك) وطبع علی الحجر بطهران فی ۱۲۸۵ ثم بتصحیح كازیمرسكی فی باریس ۱۸۸۶ م. ثم طهران ۱۳۵۹ بتصحیح محمد حسین النهاوندی ثم بتصحیح محمد دبیر سیاقی فی ۱۳۶۶ ثم أعید طبعه فی ۱۳۸۰. وقال دولتشاه انه كان مثریا ولذا سمی (شصت گله). قیل وتوفی حدود ۴۳۲ وقیل ۴۸۲ والأول أصح.

وترجم فی (لت 1) و (تش ص 306) و (لب) و (هفت إقليم) و (سخن وسخنوران) وغيرها.

(1113)

مفاتيح البحث: مدينة طهران (4)، بنو عباس (1)، خراسان (1)

صفحه 428

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج 9ق3 - الصفحة 1114

(7186: ديوان منور دهلوى أو شعره) واسمه منور علي. ورد شعره فی (گلشن ص 462).

(7187: ديوان منور رازى أو شعره) واسمه الله ويردى، مريد الحاج محمد جعفر الكبودر آهنگى. ترجم فی (ض ص 535) وأورد رباعيه وكذا فی (الطرائق 3: 120).

(7188: ديوان منور عليشاه شهر كردى) وهو الحاج السيد رحيم الحقانى ابن الحسن. تلمذ على خاله احمد نوربخش (رحمت عليشاه) وخلفه فی ارشاد الخاكسارية ومات ببيروت 1368.

(7189: ديوان منور عليشاه أو شعره) واسمه محمد النعمة اللهى المتوفى 1301 وقال نعمت فی تاريخه:

بتاريخ أو نعمت زار گفت * منور عليشاه بد بيمثال (7190: ديوان منهى طهرانى أو شعره) واسمه عطاء. أطرى شعره النصرآبادى فی (نر 9 ص 241) و (گلشن ص 454) و (خوشگو) و (نتايج ص 637) وفی بعض المواضع منتهى.. كما مر.

(7191: ديوان مير منهى زواره يى) من توابع اردستان وتلميذ حاتم الكاشانى. ترجمه معاصره الصادقى فی (خص 6 ص 85) وأورد سبعة أبيات من مطالع غزلياته. وفی (گلشن ص 462) انه سافر إلى الهند عهد أكبر شاه ولازم جهانگير. وكذا فی (هفت إقليم).

(ديوان منيجك ترمذى) كما فی بعض المواضع.. مر بعنوان (منجيك).

(7192: ديوان منير أصفهانى أو شعره) واسمه ميرزا باقر تلميذ شمس الدين فقير.

ترجم وأورد شعره فی (گلشن ص 463) قال وكان يتخلص سابقا (فدايى).

(7193: ديوان ملا منير بخارى) ذكر النصرآبادى فی (نر 13 ص 469) شعره فی تاريخ تولد السلطان بابرشاه فی 6 محرم 888.

چون در شش محرم آمد شه مكرم * تاريخ سال اوهم آمد شش محرم (7194: ديوان منير دزفولى) للسيد محمد رضا بن محمد على الموسوى الدزفولى المولود 1327 مشتمل على الغزليات والقصايد وغيرهما، منها الملمع الذى مطلعه:

(1114)

مفاتيح البحث: مدينة بيروت (1)، الهند (1)، الحج (2)، الزيارة (1)، الوفاة (1)

صفحه 429

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج 9ق3 - الصفحة 1115

طلع الفجر وعينى لم تنم * بس بفكر روى آن سيمين تنم رأيته بخطه عنده.

(7195: ديوان منير دهلوى أو شعره) ترجم وأورد شعره فی (گلشن ص 462).

(7196: ديوان منير طاها) وهى شاعرة معاصرة بنت حسين التبريزى ولدت 1309 ش.

وطبع لها منظومة (سرگذشت) فی 122 ص بطهران 1372 ترجمها البرقعى فی (سخنوران نامى ج 3 ص 264).

(7197: ديوان منير كرمانى أو شعره) واسمه نور الدين محمد قال الحزين فی تذكرته ص 123: اتى أصفهان وطلب منى التخلص فأعطيته (منير). وأورد شعره على حسن سليم فی (گلشن ص 463).

(۷۱۹۸: دیوان منیر لاهوری) لأبی البرکات بن ملا عبد المجید الملتانی المتوفی فی رجب ۱۰۵۴ نقل فی (سرو ص ۶۰) عنه ان دیوانه فی مأهٔ الف بیت وله (شرح دیوان عرفی شیرازی)) وکذا فی (نتایج ص ۶۳۷) و (مسرت ص ۸۱) و (روشن ص ۶۵۷) و (خیال ص ۱۱۹) و (حسینی ص ۳۲۶) وخلط فی (کشف الظنون) ونسب إلیه (شرفنامهء منیری) المذکور فی ص ۸۰۱ أنه للفاروقی.

(دیوان منیر ملتانی) راجع منیر لاهوری.

(۷۱۹۹: دیوان منیر طالقانی أو شعره) واسمه محمد طاهر سافر إلی الهند ومات هناك. أورد شعره سلیم بهوپالی فی (گلشن ص ۴۶۳).

(۷۲۰۰: دیوان منیری هندی) واسمه شرف الدین یحیی کما فی (تغ ص ۷۱) أو احمد البلخی کما فی (ض ص ۱۵۹) العارف الصوفی الذی باسمه ألف الفاروقی المذکور فی ص ۸۰۱ کتابه (شرفنامه) فی اللغهٔ الفارسیهٔ. قال فی (تغ ۷۱) انه توفی ببهار من نواحی بنگاله فی ۷۸۲ وله (مکتوبات) أرسلها إلی مریدیه.

(۷۲۰۱: دیوان مواج أو شعره) هو من شعراء القرن الثالث عشر فی آذربایجان. ترجمه تربیت فی (دجا ص ۳۶۲) نقلا عن (حدیقهٔ الشعراء).

(۷۲۰۲: دیوان موافق أصفهانی) وهو الحاج میرزا علی أکبر بن إسماعیل الخاتون آبادی النعمهٔ اللهی. ولد ۱۵ شوال ۱۲۸۸ وتوفی ۲۸ شوال ۱۳۵۲ تلمذ علی عمه

(۱۱۱۵)

مفاتیح البحث: کتاب کشف الظنون لحاجی خلیفهٔ (۱)، شهر رجب المرجب (۱)، مدینهٔ إصفهان (۱)، مدینهٔ طهران (۱)، شهر شوال المکرم (۲)، آذربیجان (۱)، الهند (۱)، الطهارهٔ (۱)، الحج (۱)

صفحه ۴۳۰

الذریعهٔ - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحهٔ ۱۱۱۶

هادیعلیشاه. قال المهدوی فی (شعرای معاصر أصفهان ص ۴۷۴) ان بعض شعره مطبوع.

(۷۲۰۳: دیوان موالی أصفهانی أو شعره) واسمه أبو الحسن سافر إلی گجرات وهو فی الثانی والعشرین من العمر وتقرب عند نظام الملك آصفجاه، ولکنه عزله وامر بقتله ثم عفی عنه فذهب إلی دهلی ومات بلکهنو عن سبعین سنهٔ من عمره. کان قد تلمذ علی عبد الرضا (متین أصفهانی) المذکور فی ۹۵۸ ترجم فی (گلشن ص ۴۶۴).

(۷۲۰۴: دیوان موالی ترکمان أو شعره) ترجمه معاصره الصادقی فی (خص ۷ ص ۱۲۹) وذکر انه معتمد عند السلطان حمزهٔ میرزا وأورد شعره فی هجاء میرزا سلیمان الأصفهانی وهو:

شاه چه شد گر زتودختر گرفت * دختربوبکر پیمبر گرفت وکذا فی (گلشن ص ۴۶۳) وعنه فی القاموس الترکی.

(۷۲۰۵: دیوان موالی تونی) ترجمه سام میرزا فی (تس ۵ ص ۱۲۳) وبعد الاطراء بان صفاته وأخلاقه لا یوصف، قال وتوفی ۹۴۹ وأورد شعره ورباعیتین له، وعنه فی (تش ص ۶۸) و (نتایج ۶۱۸).

(۷۲۰۶: دیوان موالی کشمیری أو شعره) واسمه مرتضی قلیخان التیموری. تلمذ بکشمیر علی محمد طاهر العلوی. ورد شعره فی (گلشن ص ۴۶۳).

(۷۲۰۷: دیوان موالی لاری أو شعره) واسمه خراسان خان وکان سیاحا کما فی (تش ص ۲۹۸) و (خوشگو) و (روشن ص ۶۵۹).

(۷۲۰۸: دیوان مؤید آذربایجانی أو شعره) ترجمه تربیت فی (دجا ص ۳۶۲) نقلا عن (حدیقهٔ الشعراء) وعده من شعراء القرن الثالث عشر.

(۷۲۰۹: دیوان مؤبد فارسی أو شعره) ورد شعره فی (گلشن ص ۴۶۴) وعنه فی القاموس الترکی. ولعله متحد مع ما قبله.

(۷۲۱۰: دیوان مؤبد کاشانی) الشیخ عبد العلی بن محمد باقر صبحی البیدگلی الکاشانی. طبع له (هنایش خرد) أو دیوان مؤبد بطهران فی ۱۳۶۲.

(۷۲۱۱: دیوان مؤتمن الملک أنصاری أو شعره) وهو محمد سعید خان أطری شعره العربی والفارسی فی (المآثر ص ۱۹۰).

(۱۱۱۶)

مفاتیح البحث: مدینة إصفهان (۱)، مدینة طهران (۱)، علی بن محمد (۱)، خراسان (۱)، الطهارة (۱)

صفحه ۴۳۱

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحة ۱۱۱۷

(۷۲۱۲: دیوان موجد أصفهانی أو شعره) واسمه شفیعا تلمیذ ملا حسین وأصله من طالقان ومات فی أواسط عهد نادرشاه. ورد شعره فی (گلشن ص ۴۶۵) وفی (تش ص ۴۱۲) سماه موحد.

(۷۲۱۳: دیوان موجد بلگرامی أو شعره) جاء شعره فی (گلشن ص ۴۶۴) وعنه فی القاموس الترکی.

(۷۲۱۴: دیوان موجد شیرازی أو شعره) واسمه مجید الندیم لسلطان إبراهیم میرزا.

ورد شعره فی (گلشن ص ۴۶۷).

(۷۲۱۵: دیوان موجد کلکته یی أو شعره) واسمه المولوی سراج الدین علی خان الموهانی قاضی القضاة بکلکته ومات ۱۲۳۸. جاء شعره فی (گلشن ص ۴۶۷).

(دیوان موجد موهانی) راجع موجد کلکته یی.

(۷۲۱۶: دیوان موجد همدانی أو شعره) أورد سلیم شعره فی (گلشن ص ۴۶۷) وقال مات ۱۰۲۴.

(۷۲۱۷: دیوان موجود أو شعره) واسمه شاه عبد الجلیل. ورد شعره فی (گلشن ص ۴۶۷).

(۷۲۱۸: دیوان موجی اهری أو شعره) کان شیخ الاسلام بها. أورد تربیت شعره الترکی فی (دجا ص ۳۶۳).

(۷۲۱۹: دیوان موجی بدخشانی) واسمه قاسمخان وتوفی باکره فی ۹۷۹. له (یوسف وزلیخا) فی ستة آلاف بیت. ترجمه البدیوانی فی (منتخب التواریخ) و (خوشگو) وعنهما فی القاموس الترکی ثم الریحانة و (دجا ص ۱۷۵) وفی فهرس مکتبة الجامعة بطهران ج ۲: ص ۴۳ ان له (لیلی ومجنون) أیضا.

(۷۲۲۰: دیوان موجی گرجی أو شعره) واسمه علیجان بیک ابن أغلی بیک. ترجمه النصرآبادی فی (نر ۲ ص ۵۱) و (گلشن ص ۴۶۸).

(دیوان موجد طالقانی) واسمه ملا شفیع الأصفهانی ورد شعره فی (تش ص ۴۱۲) وفی (گلشن ص ۴۶۷) سماه موحد کما مر.

(۷۲۲۱: دیوان مودود چشتی أو شعره) وهو من أحفاد قطب الدین مودود بن یوسف

(۱۱۱۷)

مفاتیح البحث: مدینة طهران (۱)، الموت (۱)

صفحه ۴۳۲

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحة ۱۱۱۸

الصوفی المعروف الذی مات ۵۲۷ وجلس مکانه ابنه أحمد بن مودود المذکور فی (النفحات ص ۲۹۹ ۳۰۲) والشاعر هذا ورد شعره

فی (گلشن ص ۴۶۸) وعنه فی القاموس الترکی.

(۷۲۲۲: دیوان مؤذن خراسانی) محمد علی بن مفری فرخ المشهدی کان والده من خدام الحضرة الرضویة وتلمذ ولده علی المیر محمد زمان فی العلوم الشرعیة واخذ الطریقة عن درویش حاتم وصار خلیفته بعده، یقیم الجماعة فی الأوقات الخمسة بمسجد الجامع، ویعظ الناس وکان حیا فی ۱۰۷۷ حین تألیف (قصص الخاقان) وله تصانیف أخر کشرح (أسرار الصلاة) للشهید و (تحفهء عباسی) المذکور فی ج ۳ ص ۴۵۲ و (واجبات العبادات) وممن اخذ الطریقة والدستور عن الشیخ محمد علی المؤذن هذا، هو نجیب الدین رضا المتخلص فی شعره بنجیب المتوفی ۱۰۷۵ ویوجد دیوان المؤذن فی مکتبة (الملک) وفی (المجلس) وفصل خصوصیاته فی فهرسها (ج ۳ ص ۴۳۱) وذکر ان النسخة بقلم عبد العلی بن محمد صالح المراغی فی ۱۲۵۰ وأحصی عدد أبیات الدیوان فی ثلاثة آلاف وسبعمأة بیت فی المعارف والمراثی لسید الشهداء والغزلیات والترکیب والترجیع والرباعیات ومکتوب منثور عرفانی. والحق بالنسخة بعض فوائد أخر، وذکر مختصر ترجمة المؤذن نقلا عن کتاب (تاریخ قصص الخاقان) المؤلف ۱۰۷۷ باسم الشاه عباس الثانی الذی الفه ولی قلی شاملو ابن داود قلی مرتبا علی مقدمة وثلاثة أبواب وفی خاتمته ترجمة جمع من العلماء والشعراء فی عصره ومنهم المؤذن صاحب هذا الدیوان. وترجم أیضا فی (ض ص ۱۳۷) و (طرائق ۳: ۷۳) وریحانة الأدب.

(۷۲۲۳: دیوان موزون أصفهانی) واسمه عباس علی بن براتعلی، المولود ۱۳۱۴ کان من أعضاء انجمن شیدا. طبع بعض دیانه فی المراثی بعنوا (اندوهنامه) بأصفهان فی ۹۴ ص ترجم فی (شعرای معاصر أصفهان ص ۴۷۵).

(۷۲۲۴: دیوان موزون الملک تبریزی أو شعره) واسمه ملا-لطفی ولد بتبریز ونشأ بها وسافر إلی الهند فلاقاه فخر الزمانی فی ۱۰۱۷ بلاهور فنصب حاکما لبندر لهری ولقبه جهانگیر شاه (موزون الملک) ثم نصب داروغة علی دار الضرب گجرات ومات ۱۰۲۰ أو ۱۰۲۱ أورد شعره فی (میخانه ص ۵۳۷). و (مسرت ص ۱۰۶).

(۱۱۱۸)

مفاتیح البحث: مدینة إصفهان (۲)، علی بن محمد (۱)، الهند (۱)، الموت (۱)، الشهادة (۱)، الصّلاة (۱)، الوفاة (۱)، الأذان (۴)، الجماعة (۱)

صفحه ۴۳۳

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحة ۱۱۱۹

(۷۲۲۵: دیوان موزون سمرقندی) هو تخلص المیر شریف المشهور ببابا خواجة السمرقندی المتخصص بعلم الزیج والفلک ترجمه معاصره النصر آبادی فی (نر ۱۰ ص ۴۴۰) وأورد شعره وعنه فی (گلشن ص ۴۶۸) ثم القاموس الترکی.

(۷۲۲۶: دیوان موزون ناگوری أو شعره) هو من أولاد حمید الدین ناگوری. ترجم فی ((هفت إقلیم) وقال فی (گلشن ص ۴۷۱) کان معمارا خطاطا بالنستعلیق.

(۷۲۲۷: دیوان موسوی خواب بین أو شعره) میر محمد أفضل بن سلطان علی المذکور فی ص ۸۵. وجاء ترجمته فی (حسینی ص ۳۰۵) أیضا.

(۷۲۲۸: دیوان موسوی خوانساری) وهو السید محمد هاشم بن زین العابدین أخ صاحب (الروضات) له (منظومة فی الأصول) مطبوعة مع (مجمع الفوائد ومخزن الفرائد) و (مبانی الأصول) فی ۱۳۱۷ بإیران والمنظومة فی ۵۰۰ بیت. ورأیت اشعاره فی جنگ وتاریخ بعضها ۱۲۵۴ وله فی الجنگ (تعبیر الرؤیا) و (الفلاحة) ملخصة من (نفائس الفنون) و (أزهار الجنان) ویوجد دیوان المراثی للموسوی فی ثمانمأة بیت فی (مدرسة البروجردی فی النجف).

(دیوان موسوی مشهدی) وهو معز الدین محمد المتخلص (موسوی) و (فطرت)) کما ذکر فی ص ۸۳۹ وهو من السادة الرضویة

القمیین. نقل فی (مفتاح التواریخ) عنه انه ولد ۱۰۵۰ وانه تلمذ بمدرسة جده بأصفهان علی الآقا حسین الخوانساری وجاء إلی الهند فی ۱۰۸۲ وتزوج بنت شاه نوازخان وتولی دیوان عظیم آباد ولقبه عالمگیر ب (موسویخان) لاظهار نسبه. ثم قال ومات ۱۱۰۱ وکذا فی (نتایج ص ۶۵۲) و (مطلع ۲: ۴۴۵) و (سرو ص ۱۲۶) و (تش ص ۹۵) و (سرخوش ۹۸) وقال هذا: انه الذی جمع دیوان میر معز. ویوجد اشعاره فی جنگ عند (فخر الدین النصیری برقم ۲۰۵).

وله تذکرة للشعراء اسمه (گلشن فطرت) أو (بیاض میرمعر) ینقل عنه (سرخوش) کما فی مقدمة طبعة (کلمات الشعراء ص ۱۴).

(۷۲۲۹: دیوان موسوی مشهدی أو شعره) واسمه میر عماد. کان یقتدی به شعراء مشهد خراسان. أورد المیر علی شیر شعره فی جواب کمال خجندی فی (مجن ۲ ص ۳۵ و ۲۰۹) وکذا فی (تش ص ۹۶).

(۱۱۱۹)

مفاتیح البحث: دولة ایران (۱)، مدینة النجف الأشرف (۱)، مدینة إصفهان (۱)، خراسان (۱)، الهند (۱)

صفحه ۴۳۴

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحة ۱۱۲۰

(۷۲۳۰: دیوان الشیخ موسی الأحسائی) ابن الشیخ حسن بن أحمد بن محمد بن المحسن الأحسائی الهجری المولود ۱۲۳۹ والمتوفی ۱۲۸۹ له تصانیف نظما ونثرا منها أرجوزة المنطق الموسوم ب (الباکورة) والمطبوع ۱۳۲۹ وعلی ظهرها ذکر أن فی دیوانه المراثی والحماسة والغزلیات.

(۷۲۳۱: دیوان موسی الحرفوشی) ابن علی بن الحرفوش العاملی. قال فی (الامل) کان فاضلا شاعرا. ثم أورد بعض شعره الحماسی المصرح فیه باسمه واسم أبیه ووصف شجاعته.

(۷۲۳۲: دیوان موسی سیفی أو شعره) من سادات القاضی سیف الدینیة. ترجمه معاصره سام میرزا فی (تس ص ۴۴) وأورد شعره أقول ولعل السید المیر قوام الدین السیفی القزوینی صاحب (التحفة القوامیة) المذکور فی ۹: ۴۸۷ و ۳ ص ۴۶۲ أیضا من هذا البیت.

(۷۲۳۳: دیوان السید موسی الطالقانی) وهو ابن السید جعفر بن السید علی بن السید حسین بن السید حسن الشهیر بمیر حکیم بن السید عبد الحسین بن السید جلال الدین الحسینی الطالقانی النجفی المولود بها حدود ۱۲۵۰ والمتوفی عند ملکه ببدرة فی ۱۲۹۸ وحمل إلی وادی السلام بالنجف. عن أربعة ذکور، أحدهم السید محمد تقی الذی توفی ۱۳۵۴ وکانت عنده نسخة دیوان السید موسی بخطه وانتقلت بعده إلی ولده السید عبد الصاحب الساکن فی بدرة وتممه السید محمد تقی بالحاق بعض ما وجده من متفرقات نظمه ونثره یقرب الجمیع من أربعة آلاف بیت. توجد نسخة منه فی مکتبة (کاشف الغطا) ونسخة فی (بیت الطریحی) ونسخة تقرب من ثلاثة آلاف ومأتی بیت عند الفاضل محمد کاظم بن صادق الملکی القزوینی النجفی المولود ۱۳۱۸ والمؤلف لفرهنگ فارسی فی عدة مجلدات ونسخة کانت للشیخ مهدی بن عبد الحسین الطهرانی فوهبها لحسن علی فی ۱۳۰۴ وتلک النسخ بعضها ناقصة. وکتب السید محمد حسن بن السید عبد الرسول بن السید مشکور الطالقانی نسخة تامة جامعة لجمیع ما وجدها من النظم والنثر فی المواضع المتباعدة وبالغ فی تصحیحها والتعلیق علیها وکتب لها مقدمة مبسوطة فیها تراجم کثیر من العلماء والأدباء من السادة الطالقانیین القاطنین فی النجف، من یوم قدوم جدهم السید عبد الحسین المولود بطالقان ۹۷۲

(۱۱۲۰)

مفاتیح البحث: مدینة النجف الأشرف (۳)، جلال الدین (۱)، أحمد بن محمد (۱)

صفحه ۴۳۵

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحة ۱۱۲۱

ومهاجرته منها إلى النجف حتى اليوم، وطبعها بالنجف فی ۱۹۵۷ م. فی ۴۷۶ ص. مع تقريظ من مؤلف هذا الكتاب (الذريعة) عليه.

(۷۲۳۴: ديوان الشيخ موسى العاملی) ابن شريف بن محمد بن يوسف بن جعفر ابن علی بن الشيخ محيی الدين الثانی. دونه بنفسه وتاريخ آخر اشعاره شعبان ۱۲۵۴ وتوفی ۱۲۸۱ وقد استنسخه الشيخ محمد السماوی واشتراه بعد موته الشيخ محمد علی يعقوب الخطيب. وله تخميس الدريدية وقصيدة فی تهنية عرس الشيخ محمد جواد العاملی فی ۱۲۴۵ وقصيدة سينية فی مدح صاحب الجواهر.

(۷۲۳۵: ديوان السيد موسى العاملی) ابن عبد السلام بن زين العابدين بن السيد عباس، مؤلف (نزهة الجليس) الموسوی العاملی المتوفی بالنجف يوم عاشورا ۱۲۵۳ يبلغ أربعة آلاف بيت، أكثرها مدائح الأئمة، هكذا ذكره السيد عبد الحسين آل شرف الدين فی كتابه (بغية الراغبين) فی أحوال آل شرف الدين.

(۷۲۳۶: ديوان السيد موسى العاملی) المعاصر للشيخ إبراهيم صادق والسيد صالح القزوينی والسيد راضی وعبد الباقی العمری. كذا ترجمه السيد محمد علی بن أبی الحسن الموسوی العاملی فی (يتيمة الدهر) ونقل عنه سيدنا الحسن الصدر فی (التكملة).

(۷۲۳۷: ديوان موسى النقدی) ابن الشيخ جعفر النقدی القاضی للجعفرية بالعمارة ثم بغداد والمتوفی ۱۳۷۰ فاضل أديب شاعر فی شبابه ترجمه الخاقانی فی (شعراء الزوراء).

(۷۲۳۸: ديوان موسى همدانی أو شعره) وهو الميرزا موسى النقاش كما ترجم فی (گلشن ص ۴۷۲).

(۷۲۳۹: ديوان موفق اندجانی أو شعره) ورد شعره فی (گلشن ص ۴۷۲).

(۷۲۴۰: ديوان مولا داده) طبع بلاهور مع مقدمة بلغة أردو. للنواب أسد الله خان فی ۱۹۲۶ م. فی ۱۷۵ ص.

(ديوان مولانا بلخی) راجع ديوان مولوی.

(ديوان مولانا زاده) راجع ديوان حمدی بردعی زاده.

(۷۲۴۱: ديوان مولای أصفهانی أو شعره) واسمه آقا عبد المولی الخطاط المعاصر للشاه سلطان حسن الصفوی. لاقاه آذر فی الستين من عمره وكان ينزل سنجان من

(۱۱۲۱)

مفاتيح البحث: كتاب يتيمة الدهر للثعالبی (۱)، زيارة عاشوراء (۱)، مدينة النجف الأشرف (۳)، شهر شعبان المعظم (۱)، علی بن أبی الحسن (۱)، مدينة بغداد (۱)، محمد بن يوسف (۱)، الموت (۱)، الوفاة (۱)

صفحه ۴۳۶

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحة ۱۱۲۲

قرا أصفهان فذكره فی (تش ص ۴۱۲) وزاد فی (گلشن ص ۴۷۳) انه مات فی ۱۱۶۰ وعنه فی القاموس التركی ثم الريحانة.

(۷۲۴۲: ديوان مولای أصفهانی أو شعره) واسمه خليفة أسد الله وهو جد خليفة سلطان. كذا ترجمه الزنوزی.

(ديوان مولای سنجانی) راجع ديوان مولای أصفهانی عبد المولی.

(۷۲۴۳: ديوان مؤلف الدولة) وهو الميرزا عبد الحسين خان زند له (فرهنگ منظوم فرانسه بفارسی) طبع بطهران ۱۳۲۰.

(۷۲۴۴: ديوان مولوی بخاری أو شعره) أورد النصر آبادی شعره فی (نر ۱۰ ص ۴۳۶). وقال هو من ملازمی عبد العزيز الازبک.

(۷۲۴۵: ديوان مولوی رومی) جلال الدين محمد بن بهاء الدين الملقب بسلطان العلماء بن جلال الدين بن أحمد الخطيبی البلخی المولود ۶۰۴ المتوفی ۶۷۲ وديوانه غزليات يتخلص فيها باسم مراده شمس الحق التبريزی طبع فی الهند مع زيادات بعنوان كليات شمس كما مر فی ص ۵۳۹ ونسخة منه فی مكتبة (المجلس) فيها ثلاثة آلاف ومأة وخمسين بيتا كما فی فهرسها ج ۳ ص ۳۱۶

وللمولوی تصانیف أخر غیر المثنوی المشهور أوردها مع بیان أحوال المولوی وتواریخه بدیع الزمان فروزانفر الخراسانی فی رسالة مرتبة علی عشرة فصول طبعت فی ۱۹۱ ص فی ۱۳۱۵ ش. وكان یتخلص (خاموش) أیضا كما مر. ولحسن خوارزمی المتوفی ۸۴۰ شرحان علی المثنوی (كنوز الحقایق) و (جواهر الاسرار) ولنظام الدین داعی النیشابوری المتوفی ۸۷۷ شرح علی المثنوی ولعلاء الدین مصنفك أیضا شرح علی بعض أبیاته ولملا-حسین الكاشفی منتخب منه باسم (لب لباب مثنوی) ومثله لیوسف سینه چاك سماه (جزیرهء مثنوی) ومثله لإبراهیم ده اسمه (مفردات مثنوی) وشرح المثنوی سروری مصطفی المتوفی ۹۶۹ بالفارسیة وملا-سودی بالتركیة وملا شمعی أیضا بالتركیة وعبد المجید السیواس المتوفی ۱۰۴۹ مزجا بالتركیة وشرح ظریفی چلبی بعض أبیات المثنوی وسماه (كاشف الاسرار). وجمع علائی الشیرازی الواعظ كلمات المثنوی وسماه (أزهار مثنوی) وكذا فعل عبد اللطیف العباسی وسماه (لطائف اللغات) وقد طبع مكررا وشرح المثنوی

(۱۱۲۲)

مفاتیح البحث: مدینة إصفهان (۱)، مدینة طهران (۱)، جلال الدین (۲)، عبد العزیز (۱)، الخوارزمی (۱)، الهند (۱)، الموت (۱)، الوفاة (۳)

صفحه ۴۳۷

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحة ۱۱۲۳

أیضا ضعیفی القرة طوی وجلوتی الاستانبولی ودده یعقوبی واحراری الهندی وبحر العلوم الأنصاری الهندی. وأكمل نجیب الدین رضا الذهبی الدفتر السادس وسماه (سبع المثانی) وطبع بشیراز ۱۳۴۲ ولالهی بخش الهندی تكمیل الدفتر السادس ولحسینی قزوینی المذكور فی ص ۲۵۴ شرح علی الدیباجات الستة المنثورة للمثنوی. اثنان من هذه الستة فارسیان وأربعة منها عربیات. وقد ترجمها بالفارسیة أیضا عبد اللطیف العباسی وأنشأ للكل دیباجة سابعة. ثم جاء إسماعیل دده المتوفی ۱۰۴۱ بالدفتر السابع للمثنوی وادعی انه وجده فی نسخة كتبت فی ۸۱۴ ولكن أنكره اتباع المولویة.

وللجامی المتوفی ۸۹۸ (نینامه) فی شرح بیتین من أول (مثنوی) للمولوی، طبع فی حاشیة (أشعة اللمعات) وطبع شرح مثنوی للانقره وی بالتركیة فی استانبول فی مجلدات ولأسرار السبزواری المذكور فی ص ۷۲ شرح علی المثنوی مطبوع وشرحه أیضا بالانكلیزیة رینولد نیكلسون فی مجلدین طبعهما مع ثلاث مجلدات للمتن فی ۱۹۲۵ إلی ۱۹۴۰ م. ولمحمد علی جمال زاده (بانگ نای) جمع فیه قصص المثنوی. طبع بطهران ۱۳۳۷ ش. فی ۳۹۴ + ۲۴ ص. وطبع رباعیات منسوبة إلی المولوی باستانبول فی ۱۳۱۴ وأصفهان ۱۳۶۰ وطبع (دیوان كبیر) بتصحیح فروزانفر فی ست مجلدات و (غزلیات شورانگیز شمس) بانتخاب فریدون كار فی ۴۳۵ ص. فی ۱۳۷۷ بطهران وترجم المولوی فی (لت) و (بهش ۱: ص ۳۲۱) و (خیال ص (۴۲) و (نفحات ص ۴۰۹) و (حسینی ص ۸۱) و (تش ص ۳۲۲) و (ض ص ۹۱) و (نتایج ص ۱۳۹) و (گلشن ص ۱۰۲) و (ریحانة الأدب) ومجلة (مهر ۲: ۱۳۰) و (ارمغان ۱۶: ۱۰۴) إلی أربعة اعداد و (هلال ۶: ۳: ۱۰) و (روزگار نو ۳: ۳: ۲). وكتب فی أحواله رسالات مستقلة منها (شخصیت مولوی) لحسین شجرة ذكر فی ۱۳ : ۴۲ و (ولدنامه) لبهاء الدین ولد، و (سوانح مولوی رومی) لشبلی نعمانی. وترجمه بالفارسیة فخر داعی و (رسالهء فریدون سپهسالار در أحوال مولانا) و (زندگانی مولانا) لفروزانفر و (حضرات خمسة) لآلهی بخش الهندی.

(۷۲۴۶: دیوان مولوی سندی) واسمه محمد علی الصوفی الهندی المتوفی ۱۲۵۳ نقل عن دیوانه فی (روشن ص ۶۶۰) وله (گوهر منظوم) فی اللغة الفارسیة كما فی (البلغة

(۱۱۲۳)

مفاتیح البحث: مدینة إصفهان (۱)، مدینة طهران (۲)، علی الصوفی (۱)، نجیب الدین (۱)، الوفاة (۳)، الهلال (۱)

صفحه ۴۳۸

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ٩ق٣ - الصفحة ١١٢٤

ص ١۶٢)) لصديق حسن. وهو غير (محمد هندی) المذكور فی ص ١٠٠٧.

(٧٢۴٧: ديوان مولوی سيستانی أو شعره) واسمه الحاج محمد معاصر الدشت بياضی. ورد شعره فی (گلشن ص ۴٧٢).

(٧٢۴٨: ديوان مولوی شيرازی) السيد علی أكبر من السادات المولوية بشيراز ترجم فی (عم ص ۴٣٩) قال كان فاضلا عالما عابدا زاهدا فقيها شاعرا لغويا قاريا توفی ١٣٠٧ ودفن فی الحافظية ورثاه ولده السيد نور الدين المتخلص بشعشعی بقطعة ومصراع التاريخ [لهفا لموت علی أكبر الشأن] وعنه نقل فی الريحانة.

(٧٢۴٩: ديوان مولوی گيلانی) لميرزا هادی المعروف ب (وفا علی شاه). له منظومة (عالم وآدم) فی تاريخ العالم يزيد علی خمسة آلاف بيت طبع بطهران فی ١٣١٢ ش.

وترجمه البرقعی فی (سخنوران نامی معاصر ج ٣ ص ٢۶٨).

(٧٢۵٠: ديوان مؤمن ابرقوهی أو شعره) ورد شعره فی (گلشن ص ۴٧٣).

(٧٢۵١: ديوان مؤمن استر آبادی أو شعره) وهو محمد مؤمن ابن أخت السيد فخر الدين السماكی. كان عالما ومعلما للسلطان حيدر الصفوی وكان حيا فی ١٠٢۵.

أورد كتابدار شعره فی (خص ۶ ص ٧٨). وفی (تش ص ١۵۴) انه ذهب إلی الهند وكذا فی (هفت إقليم) و (روشن ص ۶۶١).

(٧٢۵٢: ديوان مؤمن أصفهانی أو شعره) هو ابن الحاج آقا. ورد شعره فی (گلشن ص ۴٧۴) وقال سافر مع التقی الأوحدی إلی الهند وجاء منه إلی العراق ثم رجع ثانيا إلی الهند ومات هناك.

(٧٢۵٣: ديوان مؤمن أصفهانی أو شعره) هو والد صامت المذكور فی ص ۵٩٠ ترجم فی (نر ٨ ص ٢١٠) نقلا عن تذكرة صالح دست غيب.

(ديوان مؤمن بفروئی) راجع أدائی فی ص ۶٣.

(ديوان مؤمن تبريزی) مر بتخلصه (ايمان).

(٧٢۵۴: ديوان مؤمن تركمان أو شعره) هو أخ محمد امين تركمان المشهدی.

ورد شعره فی (خص ۵ ص ۶٨) و (هميشه بهار) و (مطلع ٢: ۴۴۵).

(٧٢۵۵: ديوان مؤمن تونی أو شعره) واسمه مؤمنا، أخ الشيخ محمد القاری. قال

(١١٢۴)

مفاتيح البحث: دولة العراق (١)، مدينة طهران (١)، الهند (٣)، الحج (٢)

صفحه ۴۳۹

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ٩ق٣ - الصفحة ١١٢۵

النصر آبادی فی (نر ٩ ص ٣١١) انه سافر إلی الهند وحج البيت ثلاثا. وعنه اخذ فی (گلشن ص ۴٧۴).

(٧٢۵۶: ديوان مؤمن جزائری) وهو محمد مؤمن بن محمد قاسم الجزائری الشيرازی (١٠٧۴ ١١٣٠) سمی ديوانه (ثمر الفواد وسمر البعاد) كما مر فی الثاء عن (نجوم السماء).

(٧٢۵٧: ديوان مؤمن خجندی أو شعره) واسمه محمد مؤمن لنگ وهو من خجند بترشيز. ترجمه فی (مآثر رحيمی) و (طبق ٢: ۵١٩).

(۷۲۵۸: دیوان مؤمن دامغانی أو شعره) وهو محمد مؤمن والد محمد تقی بسمل المذکور فی ص ۱۳۷. ومات مؤمن بشیراز بعد حجه الثالث. ترجمه النصر آبادی فی (نر ۹ ص ۳۵۴) وأورد شعره فی هجو الوزیر الذی سبب غلاء الثلج فی شیراز وکذا فی (گلشن ص ۴۷۳) ثم القاموس الترکی فالریحانهٔ.

(۷۲۵۹: دیوان مؤمن سبزواری أو شعره) ذکره التقی الأوحدی ضمن معاصریه وورد شعره فی (گلشن ص ۴۷۴) فالقاموس الترکی ثم الریحانهٔ.

(۷۲۶۰: دیوان مؤمن سمرقندی أو شعره) واسمه عبد المؤمن ویتخلص (مؤمن) ولد فی سمرقند واشتغل بالعلم فی خانقاه (الاخلاصیهٔ) ترجمه القزوینی فی (قزمج ۶ ص ۲۸۸) وأورد شعره وذکر فی (لط ۶ ص ۱۱۶) بعنوان مؤمنی.

(۷۲۶۱: دیوان مؤمن شاملو أو شعره) واسمه محمد مؤمن بیک وهو من أحفاد زینل خان أطراه النصرآبادی فی (نر ۲ ص ۳۵).

(دیوان مؤمن فارسی) الفیروز آبادی المتخلص بعزتی. مر بتخلصه.

(۷۲۶۲: دیوان مؤمن قومشهی) نزیل أصفهان ترجمه النصرآبادی فی (نر ۹ ص ۴۰۷) وأورد عدهٔ من ظرائف اشعاره.

(۷۲۶۳: دیوان مؤمن کاشانی أو شعره) کان یعرف (یکه سوار) وکان یقرء شاهنامه فی المقاهی ویتتبعه.

(۷۲۶۴: دیوان مؤمن گورکانی أو شعره) واسمه محمد مؤمن میرزا ابن بدیع الزمان میرزا ابن حسین بایقرا الگورکانی. ترجمه سام میرزا فی (تس ۴ ص ۶۶) وذکر

(۱۱۲۵)

مفاتیح البحث: مدینهٔ إصفهان (۱)، عبد المؤمن (۱)، الهند (۱)، الحج (۲)

صفحه ۴۴۰

الذریعهٔ - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحهٔ ۱۱۲۶

سبب قتله فی عام ۹۰۲ وکذا فی (تش ص ۲۱) و (گلشن ص ۴۷۴) و (مع ۱: ۵۵) فالقاموس الترکی فالریحانهٔ.

(دیوان مؤمن گاو) یأتی بتخلصه (نسبت).

(دیوان مؤمن گنابادی) مر بعنوان دیوان مؤمن تونی.

(دیوان مؤمن لنگ) مر بعنوان مؤمن خجندی.

(۷۲۶۵: دیوان مؤمن مروارید أو شعره) وهو ابن عبد الله صدر مروارید المذکور فی ص ۱۵۰. ترجمه سام میرزا فی (تس ۴ ص ۶۶) وأرخ وفاته بالهند فی ۹۴۸.

(دیوان مؤمن مشهدی) مر بعنوان مؤمن ترکمان.

(۷۲۶۶: دیوان مؤمن نصرآبادی أو شعره) قال النصر آبادی فی (نر ۱۲ ص ۴۵۳) ان والده ابن خال والدی وأطراه وأورد شعره.

(۷۲۶۷: دیوان مؤمن یزدی) واسمه مؤمن حسین. ترجمه آیتی فی (تش یز ص ۳۳۳) وقال نذکر فی أغلب التذاکر وأورد من شعره رباعیتین وترجمه الصادقی فی (خص ۴ ص ۵۸) وذکر ان تخلصه (مؤمن) وأبوه کان کتابدار شاه نعمهٔ الله باقی وعند ملاقاته أنشأ رباعیهٔ له غیر ما ذکره آیتی. وترجم أیضا فی (هفت إقلیم) و (تش ص ۲۷۶) ویوجد دیوانه عند (الملک).

(دیوان مؤمن یکه سوار) مر بعنوان مؤمن کاشانی.

(۷۲۶۸: دیوان مؤمنی استرابادی) من طلبهٔ العلم. ترجمه معاصره سام میرزا فی (تس ۵ ص ۱۵۴) وأورد شعره.

(دیوان مولانا مؤمنی سمرقند) مر بعنوان مؤمن.

(دیوان مؤمن سمرقندی) کما فی (لط ۶ ص ۱۱۶) مر بعنوان (مؤمن استرآبادی).

(۷۲۶۹: دیوان مونس أصفهانی أو شعره) واسمه میرزا محمد أو محمد علی سافر إلی الهند ورجع. أورد شعره هدایت فی (مع ۲: ۴۴۶) و (انجمن ۴).

(۷۲۷۰: دیوان مونس أصفهانی أو شعره) واسمه علی أکبر. سافر إلی الهند وبقی بلکهنو. ورد شعره فی (گلشن ص ۴۷۶).

(۱۱۲۶)

مفاتیح البحث: الهند (۳)، القتل (۱)

صفحه ۴۴۱

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحة ۱۱۲۷

(۷۲۷۱: دیوان مونس بار فروشی أو شعره) واسمه میرزا محمد رضا المازندرانی.

ترجمه وأورد شعره الراوی الگروسی فی (انجمن ۳) وهدایت فی (مع ۲: ۴۷۳).

(۷۲۷۲: دیوان مونس بخاری أو شعره) أورد شعره النصرآبادی فی (نر ۱۰ ۴۳۴) وقال هو فی خدمة سلطان بخارا.

(۷۲۷۳: دیوان مونس بهوپالی أو شعره) وهو السید محمد أعظم حسین بن الحکیم محمد زکی بن خادم حسین بن بقاء الله السندیلوی اللکهنوی. کان حیا فی ۱۲۹۳ کما ورد شعره فی (گلشن ص ۴۷۵).

(۷۲۷۴: دیوان مونس شیرازی) وهو مونس علیشاه ذو الریاستین الحاج میرزا عبد الحسین بن علی وفا علی شاه المتوفی ۱۳۳۶ بن محمد منور علیشاه حفید نائب الصدر رحمت علی شاه من طرف أمه. ولد ۱۲۹۰ له (دلیل السالکین) الفه ۱۳۳۴ و (برهان السالکین) فی ۱۳۵۲ و (جبر وتفویض) فی ۱۳۴۱ و (کشفیه) فی ۱۳۴۹ و (نجات از شبهات) فی ۱۳۴۰ و (حب الوطن) نظما فی ثلاث مجلدات و (روحیه) و (طول عمر) فی ۱۳۵۴ و (أنیس المهاجرین) طبع دیوانه فی ۱۳۶۹ مع مقدمه فی فهرس تصانیفه کما ذکرناه، للدکتور جواد الکرمانی نور بخش فی ۱۰۶ ص وترجم فی (عم ص ۵۶۹) ومجلة (ارمغان ۱۳: ۱۶۸).

(دیوان مونس مازندرانی) راجع مونس بارفروشی. (۷۲۷۵: دیوان مونس هندی) وهو النواب صاحب، أخ أنیس المذکور فی ص ۱۱۰ وعم (نفیس) طبع فی ثلاث مجلدات فی المراثی بالأردویة.

(۷۲۷۶: دیوان مؤنسی شوشتری أو شعره) ترجم فی (گلشن ص ۴۷۶) وورد شعره هناک.

(۷۲۷۷: دیوان مؤید) للمولی عبد العلی. فارسی مطبوع.

(۷۲۷۸: دیوان المؤید بالله) وهو عضد الدولة أبو الحسین الحسینی الهارونی المتوفی فی یوم العرفة ۴۲۱. له دیوان ضخم نقل عنه ابن اسفندیار فی (تاریخ طبرستان ص ۲۸) جوابه لقصیدة ابن سکرة فی ذم آل أبی طالب. أوله:

قل لابن سکرة یا نغل عباس * أضحت خلافتکم منکوسة الرأس

(۱۱۲۷)

مفاتیح البحث: مسألة الجبر والإختیار (الجبر والتفویض) (۱)، یوم عرفة (۱)، ذو الریاستین (۱)، الحسین الحسینی (۱)، الحسین بن علی (۱)، الجود (۱)، الحج (۱)، الوفاة (۱)

صفحه ۴۴۲

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحة ۱۱۲۸

(۷۲۷۹: دیوان مؤید التولیة) السید علی بن الحسن مؤید ثابتی ترجمه البرقعی فی (سخنوران نامی معاصر ۱: ۲۱۱) وجاء شعره فی (پژمان ص ۸۰۰ و ۸۸۶) وطبع بعضها فی المجلات.

(۷۲۸۰: ديوان مؤيد ديوانه) ترجمه وأورد شعره المير على شير فى (مجن ۲ ص ۳۵ و ۲۰۹) وقال هو من أحفاد أبى سعيد أبى الخير.

(۷۲۸۱: ديوان مؤيد شولستانى أو شعره) كان ملازما لخدمة ممتاز الشولستانى المذكور فى ص ۱۱۰۳ أورد شعره النصرآبادى فى (نر ۹ ص ۴۳۲).

(۷۲۸۲: ديوان المؤيد فى الدين) وهو أبو النصر هبة الله بن موسى بن عمران بن داود داعى الدعاة للخلفاء الفاطميين بمصر. لقبه السلطان أبو كالنجار البويهى المتوفى ۴۴۰ بالمؤيد فى الدين، فى كتاب أرسله من شيراز إلى المؤيد بعد وصوله إلى مصر فى ۴۳۸ كما ذكره المؤيد نفسه فى (السيرة المؤيدية). كان يتخلص فى شعره أحيانا باسمه هبة الله أو بابن موسى أو بابن أبى عمران وذكر نسبه كذلك الحسن بن نوح فى كتاب الأزهار المذكور فى ج ۲ ص ۳۳۹ ۳۴۱ بعنوان كتاب الإمامة نقله عن كتابه مجالس الحكمة المعروف ب (المجالس المؤيدية). ولد حدود ۳۹۰ كما يظهر من بعض اشعاره وكتب هو فى سيرته المعروفة بالسيرة المؤيدية انه فى ۴۲۹ كان داعيا للفاطميين بشيراز وانه احتفل فى عيد الفطر من تلك السنة وصلى العيد بالدعوة للخليفة المستنصر الفاطمى، ثم حصلت بينه وبين السلطان أبى كالنجار مودة تامة بعد أن أسلم نفسه ودينه إليه فكان المؤيد يحضر عشية كل خميس ويقرء عليه القرآن وبابا من (دعائم الاسلام) ويجيب عن سؤالات السلطان، فحسده عليه ندماء السلطان فنظم فى ذلك أرجوزته التى سماها (المسمطة) فى حدود ۴۳۳ وتوجه بعد ذلك إلى الأهواز وعمر مسجدا هناك وقام بالدعوة لى ان كتب قاصى الأهواز إلى الخليفة بافساده له، فلم يتمكن من البقاء بالأهواز وذهب إلى الحلة المزيدية وواليها منصور بن الحسين الأسدى وبقى بها سبعة أشهر من عام ۴۳۶ وورد إلى مصر قبل سنة ورود ناصر خسرو إليها ۴۳۹ ووصل إلى مرتبة داعى الدعاة بمصر فى ۴۵۰ وفى ۴۳۹ بعد قتل الوزير أبى سعيد التسترى تمكن المؤيدة والوصول إلى خدمة الامام ولم يقطع عند مدة حياته بعد ۴۵۰ وان ذهب الحسن

(۱۱۲۸)

مفاتيح البحث: عيد الفطر (۱)، ابن أبى عمران (۱)، منصور بن الحسين (۱)، موسى بن عمران (۱)، على بن الحسن (۱)، القرآن الكريم (۱)، القتل (۱)، الصّلاة (۱)، الوفاة (۱)

صفحه ۴۴۳

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانى - ج ۹ق۳ - الصفحة ۱۱۲۹

ابن نوح إلى أنه توفى فى العشرة الأولى من شوال ۴۹۰ لكنه ذكر انه صلى عليه المستنصر وهو توفى ۴۸۷ فيكون وفاة الداعى قبل هذا التاريخ. وطبع ديوانه عن أربع نسخ فى القاهرة فى ۱۹۴۹ م. مع مقدمة مبسوطة. فى ۱۸۹ ص. أورد فيها جملة من كتب الفاطميين (۱) الإسماعيلية التى يتوصل بها إلى معرفة عقايد الفاطميين ومذهبهم ثم حياة المؤيد من ولادته بشيراز واتصاله بسلطانها أبى كالنجار إلى أن حسده أمرائه واضطر

(۱) منها (الرسالة الجامعة) و (جامعة الجامعة) أو (اخوان الصفا) ونسبهما إلى الإمام أحمد بن عبد الله بن محمد بن إسماعيل، ثانى أئمة الإسماعيلية فى أوائل القرن الثالث. ومنها (الرشد والهداية فى الدين) للحسين بن فرح بن حوشب المعروف بمنصور اليمن ومنها تصانيف جعفر بن منصور اليمن هذا الذى كان من دعاة المنصور بالله فى أواخر القرن الرابع وهى:

۱ (أسرار النطقاء) فى قصص آدم، إدريس، نوح، هود وإبراهيم ۲ أسرار النطقاء فى إبراهيم، لوط، إسحاق، يعقوب، يوسف، شعيب، موسى، يوشع، داود، سليمان، عيسى، زكريا، يحيى ومحمد صلى الله عليه وآله ۳ الكشف فى تأويل بعض الآيات ۴ الفترات والقرانات الموسوم بالجفر الأسود. ومنها تصانيف القاضى نعمان: ۱ دعائم الاسلام ۲ تأويل دعائم الاسلام ۳ المجالس والمسايرات ۴ كتاب الهمة. ومنها ديوان الأمير تميم.

ومنها سيرة الأستاذ جوذر لمنصور الجوذرى. ومنها تصانيف حميد الدين أحمد بن عبد الله الكرمانى داعى الدعاة للحاكم والمتوفى

بعد ۴۰۸ وهی: ۱ راحة العقل سبعة أبواب فی مجلدین ۲ مباسم البشارات فی الإمامة، الرسالة اللازمة فی الصوم ۳ رسائل الکرمانی.

ومنها تصانیف المؤید فی الدین: ۱ دیوان المؤید ۲ المجالس المؤیدیة ۳ السیرة المؤیدیة. ومنها المجالس المستنصریة تألیف ثقة الامام من دعاة المستنصر بالله الفاطمی.

ومنها (کنز الولد) تألیف إبراهیم بن الحسین الحامدی المتوفی ۵۵۷ ومنها (الأنوار اللطیفة) فی خمسة سرادقات لکل سرادق خمسة أبواب وکل باب خمسة فصول. ومنها (الذخیرة) لعلی بن محمد بن الولید الداعی الخامس المتوفی ۶۱۳ ومنها (الفلک الدوار فی أسماء الأئمة الأطهار) للشیخ عبد الله بن المرتضی. طبع حلب ۱۹۳۳ م. وکل هذه مأخوذة من فهرس مجدوع لکتب الإسماعیلیة، الذی ألفه فی القرن الثانی عشر، وقد صححنا منه نسخة وهو الآن تحت الطبع فی طهران.

(۱۱۲۹)

مفاتیح البحث: شهر شوال المکرم (۱)، الوفاة (۳)، الرسول الأکرم محمد بن عبد الله صلی الله علیه وآله (۱)، مدینة طهران (۱)، إبراهیم بن الحسین (۱)، أحمد بن عبد الله (۱)، عبد الله بن محمد (۱)، محمد بن الولید (۱)، الصیام، الصوم (۱)

صفحه ۴۴۴

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحة ۱۱۳۰

إلی الفرار من شیراز ونزوله الأهواز ووصوله إلی مصر وتولیته لدار انشاء ومؤامرته مع البساسیری وبلوغه رتبة داعی الدعاة، وتصانیفه وما یستخرج من شعره من عقائد الفاطمیین فی الولایة والتوحید والابداع والتأویل، وردود سائر الفرق، وقصص الأنبیاء وغیر ذلک.

وهی للأستاذ محمل کامل حسین بکلیة الآداب بجامعة فواد الأول أهداها إلی الدکتور طاها حسین بک. وجمیع ما ذکره من قصاید ثلاث وستون قصیدة. فی ثلاث قصاید منها ذکر الغدیر، بعضها فی مأة ونیف وخمسین بیتا وبعضها أقل إلی أن یبلغ أربعة أبیات. وبعد ذکر القصائد أورد تعلیقات علیها فی تسع صفحات، والحق به فهارس الاعلام والکتب والبلدان والآیات القرآنیة والأحادیث النبویة. کلها فی ص ۳۶۹ وأقول ان المؤید هذا مؤخر عن المؤید لدین الله والمنتصر لآل رسول الله صلی الله علیه وآله واسمه لیلی بن نعمان الدیلمی وکان داعیا وو الیا من قبل الملوک العلویین فی الدیلم وطبرستان، وکان والیا بجرجان فی ۳۰۸ من قبل الداعی الصغیر الحسن بن قاسم وترقی امره حتی تسلط علی نیشابور أیام نصر بن حمد السامانی وقتل فی بعض قری الری فی ۳۰۹.

(دیوان مؤید مشهدی) راجع دیوان مؤید التولیة.

(۷۲۸۳: دیوان مؤید مهنه أو شعره) هو من أحفاد أبی سعید أبی الخیر أیضا. وکان مقربا عند الحکام کما ذکره علی شیر فی (مجن ۲ ص ۳۵ و ۲۰۹) و (هفت إقلیم) و (طرائق ۳: ۴۵) وقد خلط شعره مع شعر جده أبی سعید کما ذکره النفیسی فی مقدمة (سخنان أبو سعید) ص ۲۸ و ۲۹.

(۷۲۸۴: دیوان مؤید نسفی) واسمه مؤید الدین من قدماء الشعراء المشهورین کما ترجمه فی (مع ۱ ص ۵۰۹) حاکیا ترجمته عن العوفی فی (لباب الألباب ۱۱) ودیوانه قلیل الوجود وله (پهلوان نامه) علی سیاق المثنوی للمولی الرومی. وترجمه الرازی فی (هفت إقلیم) ولعله والد شهاب سمرقندی المذکور فی ص ۵۵۶.

(۷۲۸۵: دیوان مؤیدی) ینقل عنه شمس قیس فی (المعجم فی معاییر اشعار العجم ص ۳۳۳) ولعله (مؤید) المذکور قبله.

(۷۲۸۶: دیوان مهتاب) فارسی طبع بلکهنو فی ۱۷۰ ص فی ۱۲۸۷ کما فی الفهارس.

(۷۲۸۷: دیوان مهجور أصفهانی أو شعره) وهو المیرزا محمد علی معلم الأطفال هناک.

(۱۱۳۰)

مفاتیح البحث: أهل بیت النبی صلی الله علیه وآله (۱)، القتل (۱)

صفحه ۴۴۵

الذریعهٔ - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحهٔ ۱۱۳۱

ترجمه معاصره فی (مع ج ۲ ص ۴۴۶) وأورد شعره وکذا فی (انجمن ۴).

(۷۲۸۸: دیوان مهجور تبریزی أو شعره) هو من شعراء آذربایجان فی القرن الثالث عشر. ترجمه فی (دجا ص ۳۶۳) نقلا عن (حدیقهٔ الشعراء).

(۷۲۸۹: دیوان مهجور شیرازی أو شعره) واسمه جعفر کما ذکر فی (گلشن ص ۲۷۶).

(دیوان مهجور شیرازی) التخلص السابق لوصال کما یأتی.

(۷۲۹۰: دیوان مهجور قمی) اسمه السید حسین من السادهٔ الرضویهٔ سافر والده إلی حیدر آباد وتأهل بها فولد السید حسین هناک لکنه رجع إلی إیران وتوفی بأسد آباد الهمدان. ترجمه معاصره فی (مع ۲ ص ۴۴۶) وأورد شعره وکذا فی (انجمن ۴).

(۷۲۹۱: دیوان مهجور کرمانشاهی أو شعره) واسمه حسینقلی من طائفهٔ کلهر مدح منوچهر خان فذکر قصیدته فی (المدایح المعتمدیهٔ).

(دیوان مهجور مالمیری) راجع مهجور یزدی.

(۷۲۹۲: دیوان مهجور یزدی) وهو الشیخ محمد بن الملا محمد حسن المالمیری کان والده من مشاهیر العلماء والولد المعاصر لآیتی من معتبری الوعاظ. ذکره فی (تش یز ص ۳۳۴) وأورد غزله المتخلص فیه بمهجور.

(۷۲۹۳: دیوان مهجور یزدی أو شعره) هو والد پریشان یزدی المذکور فی ص ۱۵۸ وهما شاعران کما ذکر.

(۷۲۹۴: دیوان مهدوی حسین آبادی أو شعره) واسمه النواب مهدی علی خان. ورد شعره فی (گلشن ص ۴۷۷).

(۷۲۹۵: دیوان مهدوی گزی) وهو الملا عبد الکریم الجزینی مؤلف (تذکرهٔ القبور) المطبوعهٔ مرتین. جاء فی الطبعهٔ الأولی ۳۴ صفحهٔ من مثنویاته الأخلاقیهٔ الفارسیهٔ.

وترجم أحواله المعلم الحبیب آبادی فی الطبعهٔ الثانیهٔ الذی أسقط منه أکثر اشعاره.

(۷۲۹۶: دیوان مهدی استرآبادی) ترجمه معاصره سام میرزا فی (تس ۵ ص ۱۲۴) وقال هو أخ مولانا نظام المعمائی فی غایهٔ الکمال والفضیلهٔ وحسن الطبع توفی ۹۲۲ وأورد له غزلا تاما ومطلع غزلین آخرین. وترجم فی (لط ۲ ص ۷۸) وأورد مطلع

(۱۱۳۱)

مفاتیح البحث: دولهٔ ایران (۱)، آذربیجان (۱)، عبد الکریم (۱)، القبر (۱)

صفحه ۴۴۶

الذریعهٔ - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحهٔ ۱۱۳۲

غزله التام وکذا فی (گلشن ص ۴۷۷).

(۷۲۹۷: دیوان مهدی استرآبادی) واسمه مهدیخان وکان منشیا لنادر شاه والف (درهء نادرهٔ وجهانگشای نادری) وقد مر بعنوان (کوکب استرآبادی) انهم خلطوا بینه وبین مهدیخان کوکب باغبان باشی للشاه سلطان حسین الصفوی. وعلی أی فقد طبع منشأته ضمن (مجموعهٔ نصاب مثلث) بتبریز فی ۱۲۸۱.

(دیوان مهدی أصفهانی) راجع مهدی تبریزی.

(۷۲۹۸: دیوان مهدی أصفهانی أو شعره) ویتخلص (بیانی) کان ابن أخت أبی طالب کلیم. جاء إلی کشمیر ومات فی أواخر المأهٔ

الحادیة عشرة، ورد شعره فی (نتایج ۱۰۸).

(۷۲۹۹: دیوان السید مهدی الأعرجی) الخطیب الموفی ۱۳۵۸ غریقا فی شط الحلة. موجود بخط أخیه الخطیب السید حبیب المعاصر، رأیتها عند الشیخ عبد المولی الطریحی وکتب لها مقدمة. وترجم فی (خطباء المنبر ج ۱). وفی (شعراء الحسین) مع تصویره ومر له فی ج ۱ ص ۴۷۸ أرجوزة سلسلة النسب.

(۷۳۰۰: دیوان السید محمد مهدی) الأدیب اللکهنوی اسمه (الکواکب الدریة) مطبوع.

(۷۳۰۱: دیوان السید مهدی بحر العلوم) مر بعنوان (الاثنی عشریات) فی ج ۱ ص ۱۱۳ وله (رثاء مسلم بن عقیل وهانی بن عروة. ومنها:

یا عین جودی لمسلم بن عقیل * لرسول الحسین سبط الرسول و: لهف نفسی لشیخ مذحج هانی * سید الممر کله والقبیل (۷۳۰۲: دیوان السید مهدی) البحرانی ابن السید علی بن محمد بن علی بن محمد الملقب بغیاث بن علی المعروف بمشعل بن أحمد بن هاشم بن علوی عتیق الحسین بن السید حسین الغریفی المنتهی نسبه إلی إبراهیم المجاب بن محمد العابد ابن الإمام الکاظم (ع) ولد فی النجف ۱۲۹۹ وتوفی بالبصرة وحمل طریا إلی النجف فی سابع ذی الحجة ۱۳۴۳ وتوفی والده من العمر سنتان فکفله اخوه السید رضا الصائغ النسابة حتی برع وتخرج علی العلماء والف تصانیف کثیرة. ودیوانه هذا موجود فی مجلدین أحدهما بخط الشیخ حسن بن الشیخ علی الحلی الشاعر فی ۲۰۴ ص. کل صفحة

(۱۱۳۲)

مفاتیح البحث: الإمام موسی بن جعفر الکاظم علیهما السلام (۱)، مسلم بن عقیل علیه السلام (۲)، شهر ذی الحجة (۱)، مدینة النجف الأشرف (۲)، علی بن محمد بن علی بن محمد (۱)، هانی بن عروة (۱)

صفحه ۴۴۷

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحة ۱۱۳۳

۱۶ بیتا وفرغ من نسخه فی ۱۳۲۲ وثانیها بخط الناظم یقرب من ۲۵۰ ص. فیه المدیح والتهانی والغزل، بخط ردی، کلها عند ولده السید عبد المطلب. وقد نظم أکثرها فی ۱۳۲۲ إلی ۱۳۲۳ وهو ابن إحدی وعشرین سنة.

(۷۳۰۳: دیوان مهدی پهلوان أو شعره) واسمه محمد مهدی الماهر فی الموسیقا.

أطری علیه علی شیر النوائی، کذا فی (گلشن ص ۴۷۸) ولعله أراد پهلوان محمد المذکور فی ص ۱۶۰.

(۷۳۰۴: دیوان مهدی تبریزی) هو ابن علی الحسین الکاظمی. طبع له (قبس الأحزان فی مصیبة الغریب العطشان).

(۷۳۰۵: دیوان مهدی تبریزی) الشقاقی. کان نزیل أصفهان وتوفی بها ۱۲۱۴ ترجمه فی (دجا ص ۳۶۳) وقال له مثنوی (لیلی ومجنون) بطریق الهزل وکان کثیر الهجاء. وکذا فی (انجمن ۴) و (مع ۲: ۴۸۸) و (گلشن ص ۴۷۷) یوجد اشعاره فی جنگ برقم ۳۰۵ عند (فخر الدین).

(دیوان مهدی حمیدی) ابن حیدر علی آسوده. طبع له (طلسم شکسته) و (عرفان الحکم) و (عصیان) وغیرها ومر بتخلصه (حمیدی شیرازی).

(دیوان الشیخ مهدی الحجار) مر بعنوان تخلصه الحجار.

(۷۳۰۶: دیوان السید مهدی الحلی) الشاعر الماهر بن داود بن سلیمان بن داود الحسینی الحلی. ولد بها ۱۲۲۲ وقرا الأدب وغیره علی أخیه السید سلیمان الذی توفی ۱۲۴۷ وغیره وبرع، ونظم کثیرا إلی أن توفی بمسقط رأسه رابع المحرم ۱۲۸۷ ورثاه تلمیذه وابن أخیه السید حیدر بن سلیمان بن داود الذی توفی ۱۳۰۴ ودیوانه کبیر فی جزئین أولها فیما قاله فی أهل البیت (ع) وفی العلماء الأکابر ولا

سیما أهل بغداد. وثانیهما فی مراثی شهداء الطف. جمعه الخطیب الشیخ مهدی بن الشیخ یعقوب النجفی فی ۱۳۲۹ ورتب کلا جزئیه علی الحروف. ونسخهٔ بمکتبهٔ (السماوی) وأخری بخط السید علی الهاشمی فرغ منها ۱۷ رجب ۱۳۵۰ بمکتبهٔ الشیخ محمد علی الیعقوبی. وبعض مراثیه ضمن مجموعهٔ عند السید محمد الطالقانی ومعها مراثی حفید أخته السید عبد المطلب ابن داود بن سلیمان أخ السید مهدی وأستاذه. ونسخهٔ أخری عند حفیده السید هادی بن

(۱۱۳۳)

مفاتیح البحث: أهل بیت النبی صلی الله علیه وآله (۱)، یوم عاشوراء (۱)، شهر رجب المرجب (۱)، مدینهٔ إصفهان (۱)، داود بن سلیمان (۲)، سلیمان بن داود (۱)، مدینهٔ بغداد (۱)، الشهادهٔ (۱)

صفحه ۴۴۸

الذریعهٔ – آقا بزرگ الطهرانی – ج ۹ق۳ – الصفحهٔ ۱۱۳۴

السید حمزهٔ بن الناظم. وله کتاب (مصباح الأدب) المطبوع کما یأتی.

(۷۳۰۷: دیوان السید مهدی الحکیم) ابن السید رضا بن أحمد بن الحسین بن الحسن میر حکیم الحسینی الطالقانی النجفی والمولود بها ۱۲۶۵ والمتوفی ۱۳۴۳ جمعه من متفرقات شعره السید محمد حسن بن السید عبد الرسول بن مشکور الطالقانی والمجموع منه حتی الیوم ۱۰۶۰ بیتا. ولأخیه السید باقر بن السید رضا أیضا اشعار کثیرهٔ جمع منها شئ قلیل مع دیوان أخیه. وله ولد أدیب شاعر اسمه السید علی بن مهدی وله دیوان جمعه بنفسه واخذه معه فی سفره إلی البصرهٔ ومنها إلی لنجه، وبها توفی ۱۳۳۷ وأخوه السید باقر ولد ۱۲۱۴ وتوفی ۱۲۹۴ حدث بتاریخه ولده السید صادق الذی ولد قبل موت أبیه بثلاث سنین.

(۷۳۰۸: دیوان مهدی خویی) لمیرزا مهدی بن محمد نصیر. کان ندیم محمد علی میرزا دولتشاه بن فتح علیشاه. ترجم هدایت فی (مع ۲: ۴۳۹) و (دجا ص ۳۶۴) و (المدایح المعتمدیهٔ).

(۷۳۰۹: دیوان مهدی رازی أو شعره) وهو ابن المیرزا غیاث العرب النسابهٔ الطباطبائی.

أورد النصر آبادی شعره فی (نر ۶ ص ۱۶۳) وقال اشتغل بالعلم بشیراز وهاجر إلی أصفهان وزار العراق ورجع. وکان یتتبع المثنوی للمولوی الرومی. وعنه اخذ فی (گلشن ص ۴۷۸) و (خوشگو).

(دیوان مهدی شقاقی) راجع دیوان مهدی تبریزی (دیوان مهدی شهرستانی) راجع دیوان مهدی صدر.

(۷۳۱۰: دیوان میرزا مهدی صدر) هو ابن المیرزا حبیب الله الصدر بن السید حسین الموسوی العاملی وحفید السید حسین المجتهد الکرکی من الأب والشیخ لطف الله المیسی من الام ترجمه النصرآبادی فی (نر ۲ ص ۱۶) وأورد بعض شعره. تصدر الوزارهٔ بعد أبیه ومات ۱۰۴۳ کما فی (گلشن ۴۷۹) وقال محمد ورنو سفاد رآنی فی تاریخه:

آفتاب از سر کلاه افکند ودر تاریخ گفت: * آصف دوران شد از بزم سلیمان جهان ولیس فی ۱۰۸۱ کما فی تذکرهٔ النصرآبادی.

(دیوان مهدی طباطبائی) ابن المیرزا غیاث راجع دیوان مهدی رازی.

(۱۱۳۴)

مفاتیح البحث: دولهٔ العراق (۱)، مدینهٔ إصفهان (۱)، أحمد بن الحسین بن الحسن (۱)، مدینهٔ البصرهٔ (۱)، علی بن مهدی (۱)

صفحه ۴۴۹

الذریعهٔ – آقا بزرگ الطهرانی – ج ۹ق۳ – الصفحهٔ ۱۱۳۵

(دیوان مهدی طهرانی) طبع له (جنگ المناقب) فی ۱۳۰۲ ومر بتخلصه (جرس).

(۷۳۱۱: دیوان مهدی فتح آبادی أو شعره) أورد شعره فرصت فی (عم ص ۵۶۹) وقال هو من الخوانین.

(۷۳۱۲: دیوان السید مهدی القزوینی) وهو السید مهدی بن الحسن. ذکرنا له منظومة فی الأصول باسم (السبائک) فی ج ۱۰ ص ۱۵۲.

(۷۳۱۳: دیوان مهدی قزوینی أو شعره) کان معاصرا لفتح علیشاه. ورد شعره فی (گلشن ص ۴۷۷).

(۷۳۱۴: دیوان مهدی قلی قادورقائی أو شعره) ترجمه وأورد شعره معاصره الصادقی فی (خص ۳ ص ۳۵).

(۷۳۱۵: دیوان السید مهدی القطیفی) رأیت جملة من مراثیه فی بعض المجامیع أوله:

قیل لی أنت أوحد الدهر فی الشعر * فهلا رثیت نجل عقیل (دیوان مهدی قمشهی) للشیخ مهدی بن أبی الحسن القمشهی المتخلص (الهی) کما مر طبع له (نغمهء عشاق) وقصیدهء قرآنیة) وغیرها.

(۷۳۱۶: دیوان مهدی قمی) ابن حیدر خان القمی. ترجمه معاصره النصرآبادی فی (نر ۵ ص ۱۱۹) وذکر ان والده کان من التجار وبعد موته حج ولده وتفرق ما جمعه بید ابنه وصار من مخلصی درویش مخلص وأورد بعض شعره وکذا فی (گلشن ص ۴۷۹) و (همیشه بهار) و (خوشگو).

(۷۳۱۷: دیوان مهدی گیلانی أو شعره) وهو ابن مولانا محمد سعید. أصله من گیلان ونشأ بأصفهان. غضب علیه نادرشاه فاختفی ومات عن ستین من عمره. أورد شعره آذر فی (تش ص ۴۱۲) و (گلشن ص ۴۷۷).

(۷۳۱۸: دیوان مهدی مستوفی أو شعره) کان مستوفیا لأوقاف محمد شفیع الحسینی. ترجمه وأورد شعره معاصره الحزین فی تذکرته (ص ۵۲).

(۷۳۱۹: دیوان المیرزا مهدی مشهدی) ابن السید المیر غیاث الدین المشهدی والمتخلص بحجت کما ذکره النصر آبادی فی (نر ۵ ص ۱۰۲) فی أربعة آلاف بیت.

(دیوان المیرزا مهدی المنشی) مر بعنوان المنشی.

(۱۱۳۵)

مفاتیح البحث: مدینة إصفهان (۱)، الموت (۱)، الحج (۱)

صفحه ۴۵۰

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحة ۱۱۳۶

(۷۳۲۰: دیوان مهدی مهرانی) من نجباء السادات بهمدان ترجمه معاصره النصرآبادی فی (نر ۵ ص ۱۲۴) وأورد شعره وکذا فی (تش ص ۲۵۸).

(دیوان مهدی موافق) راجع تخلصه رامین.

(دیوان مهدی نجفی) المتخلص بواثق یأتی بتخلصه.

(دیوان مهدی نراقی) قال فی (ریاض الجنة) ان للمولی مهدی بن أبی ذر النراقی ثلاثة آلاف بیت من الشعر. وقال فی (نجوم السماء) ان له مثنوی (طائر قدسی) ومر ولده صفائی فی ص ۶۱۲.

(دیوان مهدی همدانی) راجع مهدی مهرانی.

(۷۳۲۱: دیوان مهراکبر آبادی أو شعره) واسمه میرزا حاتم علی بیک. ورد شعره فی (روشن ص ۶۶۲).

(دیوان مهرانی) راجع مهدی مهرانی.

(۷۳۲۲: دیوان مهربان اورنگ آبادی أو شعره) وهو المیر شاه عبد القادر الفخری ابن شریف الدین خان النقوی النیشابوری الأصل المتوفی بلکهنو ۱۲۰۴. ورد شعره فی (مطلع ۲: ۱۸۳) و (روشن ۶۶۵) و (نتایج ص ۶۸۲).

(دیوان مهر پنجابی) الساکن بفرخ آباد. ورد شعره فی (گلشن ص ۱۶۶) مر فی ص ۳۳۹ بعنوان ذره‌ء پنجابی.

(۷۳۲۳: دیوان مهر علی گرگانی) واسمه محمد إسماعیل. فارسی طبع فی خمسة اجزاء صغار کلها فی ۱۵۲ ص. بطهران فی ۱۳۲۱ ش.

(۷۳۲۴: دیوان مهر خوئی) اسمه الملا مهر علی من الفضلاء الظرفاء والشعراء علی ثلاثة ألسنة الترکیة والفارسیة والعربیة ترجم فی (مع ج ۲ ص ۴۵۵) وأورد هناک من شعره العربی قوله:

ها علی بشر کیف بشر * ربه فیه تجلی وظهر ورباعیة بالفارسیة فی تمنیه الزواج ورباعیته التی أرسلها إلی الحاج میرزا احمد المجتهد الذی توفی ۱۲۶۵.

(۷۳۲۵: دیوان مهری عرب أو شعره) هو السید علی العاملی نزیل أصفهان فی أواخر

(۱۱۳۶)

مفاتیح البحث: مدینة إصفهان (۱)، مدینة طهران (۱)، الزوج، الزواج (۱)، الحج (۱)، الوفاة (۱)

صفحه ۴۵۱

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحة ۱۱۳۷

عصر الصفویة وتعلم الفارسیة مکسرة بمزجها مع العربیة، فکان ینظم بهذه الوتیرة ویستحسنها الظرفاء. ترجم فی (مع ج ۲ ص ۳۸) وأورد بعض شعره هناک، وکذا فی (مسرت ص ۱۸۹).

(۷۳۲۶: دیوان مهری مشهد أو شعره) ترجم وأورد شعره فی (مطلع ۲: ۴۴۵) و (گلشن ص ۴۸۰).

(۷۳۲۷: دیوان مهری هروی) کانت زوجة عبد العزیز طبیب شاهرخ بن تیمور گورکان. نقل شعرها بتخلص (مهری) القزوینی فی (قزمج ۱ ص ۱۹۵) وقال إن لها دیوان تتبعت فیها اشعار حافظ. أوله:

ادریا ساقی العشاق أقداحا وعجلها * که شوری میکند شیرین، شراب تلخ دردلها وکذا الهروی فی (لط ص ۲۱) وشیر علی فی (خیال ص ۳۳۴) و (نتایج ص ۷۰۳) و (تش ص ۳۵۱) و (حسینی ص ۳۲۳) و (روشن ص ۶۶۵) و (از رابعه تا پروین ص ۲۵۱) و (مسرت ص ۲۳۹).

(۷۳۲۸: دیوان مهستی گنجوی) کانت زوجة ابن خطیب گنجه الشاعر المذکور فی ص ۲۱ وکانا فی گنجه من آذربیجان ومن شعراء حاکمها محمود السلجوقی ابن أخ السلطان سنجر، ثم جاءت إلی بلاط سنجر. وهذا سبب اشتباه المستوفی فی (تاریخ گزیده ص ۸۲۹) وحکیم شاه القزوینی فی (بهش ۱ ص ۳۲۷ و ۳۵۰) فعداها من شعراء السلطان محمود الغزنوی بدل السلجوقی. ولها مشاعرات مع زوجها المذکور قبل الازدواج. ترجمت فی أکثر التذاکر مثل (هفت إقلیم) و (حسینی ص ۳۲۳) و (تش ص ۳۵۱) و (مع ۱: ۵۹۳) و (دجا ص ۳۶۵) و (از رابعه تا پروین ص ۲۴۴) و (روشن ص ۶۶۷) و (نتایج ص ۷۰۳) ومجلات آینده ۲: ۱۴۰ وارمغان ۱۰: ۱۲۱ و (هلال) الباکستانیة ۵: ۱: ۴۶ وقد رأی سنگلاخ دیوانها بخط أبی القاسم رستم الخطاطین فذکره فی (امتحان ۲: ۱۸۳). وأکثر اشعارها رباعیات فی أوصاف الناس وأصناف حرفهم. وقد استقبل دیوانها لسانی الشیرازی المذکور فی ص ۹۴۲ فی مجموعة تشتمل علی ۶۸ رباعیة وسماها (مجمع الأوصاف) کما یأتی فی المیم. طبع دیوانها بطهران فی ۱۳۷۶ مع أحوالها بقلم طاهری شهاب فی ۵۰ ص.

(۱۱۳۷)

مفاتیح البحث: مدینة طهران (۱)، آذربیجان (۱)، عبد العزیز (۱)، الشهادة (۱)، الزوج، الزواج (۳)، الهلال (۱)

صفحه ۴۵۲

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحة ۱۱۳۸

(۷۳۲۹: دیوان المهلبی أو شعره) وهو أبو عیینة المهلبی. عده ابن شهرآشوب فی (المعالم ص ۱۴۰) من شعراء أهل البیت.

(۷۳۳۰: دیوان مهمی تبریزی أو شعره) کان معاصر امام قلی خان حاکم شیراز. ورد شعره فی (حسینی ص ۳۲۲) و (تش ص ۲۱۵).

(۷۳۳۱: دیوان مهندس دستگردی) وهو میرزا محسن بن إسحاق الدستگردی الأصفهانی. طبع له منظومة، (فجایع بشر) فی ۱۳۷۰ ومر له فی ص ۱ (دیوان آئینهء مشروطه) الموجود نسخته عند النخجوانی کتبت فی ۱۳۴۳.

(۷۳۳۲: دیوان مهیار) هو أبو الحسین مهیار بن مرذویه الدیلمی الکسروی مولی الشریف الرضی وتخرج علیه فی نظم الشعر ترجمه مفصلا ابن خلکان فی ج ۲ ص ۱۴۹ عن الخطیب والباخرزی ونقل عنه الحر فی الامل وأورد جملة من شعره. وقال فی (نسمة السحر) هو کأستاذه الرضی من کبار الامامیة. توفی (۵ ج ۲ ۴۲۸) ودیوانه کبیر فی أربع مجلدات، طبع جزئه الأول بمصر ۱۹۲۶ م. وطبع أخیرا فی بغداد ومن مشاهیر قصایده اللامیة الذی مر شرحها الموسوم (الأزهار فی شرح لامیة مهیار). وعده فی (المعالم ص ۱۳۶) من شعراء أهل البیت.

(۷۳۳۳: دیوان مهین أصفهانی) واسمه حسن بن محمد علی؟ هنیا. ولد بأصفهان ۱۲۹۰ ش ترجمه وأورد شعره المهدوی فی (شعرای معاصر أصفهان ص ۴۸۲).

(۷۳۳۴: دیوان مهین خطاط) التبریزی، واسمه ملا محمد حسین الأستاذ. ترجمه فی (دجا ۳۶۵) نقلا عن تاریخ (عالم آراء) أنه حج البیت من تبریز ورجع وتوفی بها وأورد غزله الذی أرسله حین وفاته إلی تلمیذه علی رضا الخطاط التبریزی.

(۷۳۳۵: دیوان مهین دارائی) واسمها مهین دخت بنت أمیر خسرو دارائی الزنجانی (برهان السلطنة) ولدت فی ۱۳۴۰ وطبع لها (روباهنامه) فی ۱۳۷۴ فی ۷۲ ص مقتبسة من (ثعلبیه) الترکیة المذکورة فی ج ۵ ص ۷.

(دیوان میان ناصر علی) راجع دیوان علی سهرندی فی ص ۷۵۸.

(دیوان میبدی) القاضی میر حسین. مر بتخلصه منطقی.

(۷۳۳۶: دیوان میثمی عراقی) وهو الشیخ محمد تقی بن محمود العراقی المیثمی

(۱۱۳۸)

مفاتیح البحث: مدینة إصفهان (۲)، ابن شهرآشوب (۱)، مدینة بغداد (۱)، الشریف الرضی، أبو الحسن محمد بن الحسین (۱)، دولة العراق (۱)، الحج (۱)

صفحه ۴۵۳

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحة ۱۱۳۹

کان یقیم الجماعة فی مسجد آقا بهرام فی محلة پامنار من طهران بعد فوت والده الذی هو مؤلف (دار السلام) الفارسی و (قوامع الأصول) وغیر ذلک. وتوفی یوم الجعة آخر جمادی الأولی ۱۳۰۸ وحمل طریا إلی النجف ودفن فی داره الصغیرة المتصلة بدار شیخنا الخراسانی ولها کتیبة من الکاشی. طبع من شعر ولده الشیخ محمد تقی المذکور تخمیسه للقصیدة النونیة التی مطلعها [النفس باللهو فی الدنیا تشاغلنی] ومن أواخرها.

لا أضحکک الله سن الدهر أن له * قواعد عدلت عن کل میزان فی اثنین وأربعین بیتا. وطبع من شعره أیضا تتمیمه صدرا وذیلا لرثاء الصدیقة علی أبیها التی آخرها [إلهی عجل وفاتی سریعا]. وباشر طبعه ولده الشیخ جمال الدین.

طبعه حدود ۱۳۱۳ علی هامش شرح قصیدة دعبل لآقا کمالا الفسوی. وتوفی الشیخ محمد تقی الناظم فی نیف وعشرین وثلاثمأة والف. وکان هو معلمی وقد قرأت علیه شیئا من (نجات العباد) و (شرح الباب الحادی عشر) فی داره المقابل لدار خالی الحاج السید

محمد خليل في كوچهء صدر أعظم. بمحلة پامنار بطهران.

(ديوان ميخچه) راجع أماني ميخچه في ص ٩٥.

(٧٣٣٧: ديوان مير ابجدى) وهو (ملك الشعراء) مير محمد إسماعيل الأبجدى المتوفى ١١٩٢. طبع له (انورنامه) بمدارس في ١٩۴۴ م. في ۴٠٨ ص. بتصحيح محرم حسين محوى اللكهنوى ومع (كليات ابجدى) في ١٩۵١ م.

(٧٣٣٨: ديوان مير أكبر آبادى) وهو محمد تقى ابن أخت سراج الدين على خان آرزو المذكور في ص ٣. قال قدرت في (نتايج ص ۶٨۶) ان له ستة دواوين باللغة الأردوية الهندية. وطبع ديوان مير تقى في لكهنو.

(٧٣٣٩: ديوان مير تربتى أو شعره) جاء شعره في (گلشن ص ۴٨٠).

(ديوان مير جلال) مر بعنوان جلال صدر الصدور في ص ١٩٩.

(ديوان مير جمله) كما في (حسينى ص ٣٢۵) مر بعنوان روح الأمين في ص ٣٨۶.

(ديوان مير حاج) مر بعنوان أمير الحاج في ص ٩٩. ترجمه في (خز ص ۴٠٣) وذكر مكاتبة جامى له.

(ديوان مير حسينى) مر بعنوان ديوان أمير حسينى غورى في ص ١٠٠ وطبع له

(١١٣٩)

مفاتيح البحث: شهر جمادى الأولى (١)، مدينة النجف الأشرف (١)، مدينة طهران (٢)، جمال الدين (١)، السجود (١)، الحج (٢)، الجماعة (١)

صفحه ۴۵۴

الذريعة - آقا بزرگ الطهراني - ج ٩ق٣ - الصفحة ١١۴٠

(كنز الرموز) في ضمن مجموعة (عوارف المعارف) بشيراز في ١٣۵٧ على الحروف.

(ديوان مير حيدر تونى) كما في (لس ١٧٩) مر بعنوان حيدر تونيا في ص ٢۶٩ ومر مير حيدر في ص ١٠٠.

(ديوان مير خواند) مر في ص ٣٠٧. وترجم وورد شعره في (تش ص ٣١٠) و (ريحانة الأدب) وقال في (شاهد صادق) انه مات في ٩٠٣.

(٧٣۴٠: ديوان مير دهلوى أو شعره) واسمه ميرزاده على خان بن محترم بيگ من امراء بابرشاه وتوفى ٩٩۶ ورد شعره في (گلشن ص ۴٨١).

(ديوان مير رباعى مشهدى) مر في ص ٣۵۴.

(ديوان ميرزا بايسنقر) كما في (مطلع ٢: ۴۴۵) مر في ص ١٢۵.

(٧٣۴١: ديوان ميرزا بزرگ تبريزى) وهو عبد الحسين بن رضا. قال مشار انه طبع له منظومة (امتحان القلوب) بالفارسية بتبريز في ١٣٠٩ في ٢۶٩ ص.

(٧٣۴٢: ديوان ميرزاجان باغنوى أو شعره) وهو الملا ميرزاجان الشيرازى صاحب الحواشى على الكتب الأدبية والفلسفية ورد شعره في (گلشن ص ۴٨٢).

(ديوان ميرزا رضى مشهدى) كما في (مطلع ٢: ۴۴۶) مر في ص ٣١٧ بتخلصه دانش.

(٧٣۴٣: ديوان ميرزاى شيروانى) وهو محمد بن الحسن المعروف بالمدقق وملا-ميرزا من أساتذة أصفهان وتوفى ١٠٩٨ وصاحب الحواشى الكثيرة على الكتب الفلسفية والدينية.

أورد النصرآبادى اشعاره في (نر ۶ ص ١۵٧ و ٢٩٨).

(۷۳۴۴: دیوان میرزای فیض آبادی أو شعره) واسمه أمیر الدولة زین العابدین بن جعفر ویعرف بمیرزا برزگ. ورد شعره فی (گلشن ص ۴۸۱).

(۷۳۴۵: دیوان میرزای همدانی أو شعره) واسمه میرزا بیگ الهمدانی. أورد علی شیر شعره فی (مجن ۲: ۵۴ و ۲۲۷) و (گلشن ص ۴۸۲).

(۷۳۴۶: دیوان میرزایی ساوجی أو شعره) كان هو بناء. أورد شعره معاصره سام میرزا فی (تس ۵ ص ۱۴۸) و (گلشن ص ۴۸۲) و (همیشه بهار).

(۷۳۴۷: دیوان میر سبزواری أو شعره) كان شیخ الاسلام بها كما ترجم فی (مجتس ۳ ص ۱۴۵).

(۱۱۴۰)

مفاتیح البحث: مدینة إصفهان (۱)، محمد بن الحسن (۱)، الموت (۱)، الشهادة (۱)

صفحه ۴۵۵

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحة ۱۱۴۱

(دیوان میر سر برهنه) مر فی ص ۴۳۸ و ۵۳۸.

(۷۳۴۸: دیوان میر سیستانی أو شعره) كان معاصرا للجامی. ورد شعره فی (حسینی ص ۳۲۰) و (گلشن ص ۴۸۰).

(دیوان میرشاهی) مر فی الشین وكذا شاهكی.

(دیوان المیر علی أبو طبیخ) مر بعنوان (دیوان الأنواء).

(دیوان میر علی هروی) راجع علی هروی. وقد فصل أحواله الدكتور مهدی بیانی فی مجلة (پیام نوین ج ۵ العدد ۲ ص ۳۳ ۴۱.

(۷۳۴۹: دیوان میرك أصفهانی أو شعره) كان نقاشا مصورا فی عهد شاه طهماسب أورد شعره سام میرزا فی (تس ۲ ص ۴۷) و (گلشن ص ۴۸۵).

(۷۳۵۰: دیوان میرك بخارایی أو شعره) واسمه ملا میرك خان المستبصر. اشتغل أربعین سنة بتحصیل العلم فی أصفهان فی عصر الشاه عباس الأول. قال النصرآبادی فی (نر ۶ ص ۱۶۵) انه أدركه وأطری تقواه وشعره وقال توفی ۱۰۶۱ وجاء فی (تش ص ۳۱۰) و (همیشه بهار) و (گلشن ص ۴۸۴) بعنوان میرك بلخی.

(دیوان میرك بخارایی) راجع میر ما وراء النهری.

(دیوان میرك بلخی) راجع میرك بخارایی.

(۷۳۵۱: دیوان میرك خراسانی أو شعره) كان وزیرزنیل خان وصار وزیرا لخراسان. أورد غزله فی (مجتس ۷ ص ۱۷۰).

(۷۳۵۲: دیوان میر كرمانی) من شعراء القرن الثامن مداح الأمیر مبارز الدین محمد ابن مظفر المخلوع ۷۵۹ وكان أول ملكه ۷۱۳ وكان الخواجة حافظ مداح شاه شجاع بن مبارز الدین محمد الذی مات ۷۸۶ والمیر الكرمانی یتخلص فی شعره بمیر وهو غیر الخواجو الكرمانی المتوفی ۷۴۲ وإن كانا معاصرین ومشاركین فی النسبة إلی البلد فان اسمه محمود بن علی بن محمود مرید علاء الدولة السمنانی ومداح السلطان أبی سعید الچنگیزی الذی توفی ۷۳۶. بالجملة دیوان المیر الكرمانی موجود فی مكتبة آقا مرتضی النجم آبادی بطهران وقد رآه الدكتور قاسم غنی السبزواری ونقل عنه نیفا وعشرین بیتا من شعره ونقل خصوصیاته وان فی أوله مثنوی (مجمع

(۱۱۴۱)

مفاتیح البحث: مدینة إصفهان (۱)، مدینة طهران (۱)، محمود بن علی (۱)، خراسان (۱)، الموت (۱)، الغنی (۱)، الوفاة (۱)

صفحه ۴۵۶

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحة ۱۱۴۲

اللطائف)) و (درج اللئالی) ثم القصايـد فی مدح مبارز الدين محمد ذكر جميع ذلك فی (تاريخ عصـر حافظ ج ۱ ص ۱۹۰) المطبوع ۱۳۶۱ وترجم أيضا فی (خوشگو) و (لت ۴) (۷۳۵۳: ديوان ميرك خورد أو شعره) اشتهر بالزهد والصلاح فی هرات وأطرى شعره فی (تس ۲ ص ۳۳) وقال قتل ۹۳۲ وفی (گلشن - ۴۸۳) أن أباه كان وزير بديع الزمان ميرزا.

(۷۳۵۴: ديوان ميرك ساوجی أو شعره) وهو القاضی ميرك ابن خواجة شكر الله المستوفی. أورد شعره سام ميرزا فی (تس ۴ ص ۷۲) وقال التقی الكاشی انه ميركی ساوجی والد صرفی المذكور فی ۶۰۶ وتوفی ۹۹۱.

(۷۳۵۵: ديوان ميرك سبزواری أو شـعره) وهو ابن أخت المحقق السبزواری صاحب (الكفاية) (والذخيرة) ترجمه النصـرآبادی فی (نر ۵ ۱۲۱) قال وسافر إلى مكة مع أهل بيته ورجع إلى الهند وأورد شعره وفی (گلشن ص ۴۸۳) قال إن اسمه ميرزا ميرك بيك.

(۷۳۵۶: ديوان ميرك شـيرازی) ترجمه فی (لط ۶ ص ۱۲۱) وذكر انه فی أوائل سـنه سافر إلى بلاد خراسان للسـياحة وعاد إلى شيراز وأورد مطلع غزله. وكذا فی (گلشن ص ۴۸۳) وفی (قزمج ۶ ص ۲۹۹) سماه ميركی شيرازی.

(۷۳۵۷: ديوان ميرك قزوينی أو شعره) هو من أكابر قضاة قزوين فی القرن العاشر.

أورد شعره سام ميرزا فی (تس ۴ ص ۷۰).

(ديوان ميرك هروی) راجع ديوان ميرك خرد.

(۷۳۵۸: ديوان هروی أو شعره) واسمه حسين بن الخواجة محمد سلطان أطراه فی (قزمج ۴ ص ۲۷۶) وأورد شعره.

(۷۳۵۹: ديوان ميرك هندی أو شعره) أورد شعره سليم فی (گلشن ص ۴۸۳).

(۷۳۶۰: ديوان مير ما وراء النهری أو شعره) واسمه ميرجان أو ميرخان. قال فی (گلشن ص ۴۸۰) انه كان مذهبا.

(ديوان ميرم تويسركانی) مر فی ص ۵۹۳.

(۷۳۶۱: ديوان ميرم غوری أو شعره) ترجم وأورد شعره فی (گلشن ص ۴۸۶).

(۷۳۶۲: ديوان ميرم هروی) واسمه ميرم سياه. ترجمه معاصره فخری فی (لط

(۱۱۴۲)

مفاتيح البحث: مدينة مكة المكرمة (۱)، خراسان (۱)، الهند (۱)، القتل (۱)

صفحه ۴۵۷

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحة ۱۱۴۳

ص ۶۹) وذكر اشـتهاره فی هرات بـالهزل وتـوفی بمـا وراء النهر. وترجمـه سـام ميرزا فی (تس ۵ ص ۱۳۱) و (حسـينی ص ۳۱۸) و (خوشگو) و (هفت إقليم) وفی (گلشن ص ۴۸۴) أنه قزوينی وله ديوانين وكان تلمذه علی بابا ابدال.

(۷۳۶۳: ديوان مير ميران قزوينی أو شعره) ورد شعره فی (هميشه بهار).

(۷۳۶۴: ديـوان مير هـادی) واسـمه وتخلصه (أمين) ابن السـيد محمـد علی من بيت مير هـادی المعلم بثانويـات طهران ولـد ۱۲۸۷ وله مؤلفـات كثيرة مطبوعـة غير ديوانه المطبوع بـاسم (منتخبی از بهترين اشـعار امين مير هادی) فی ۱۲۸ ص بطهران فی ۱۳۷۴ ترجم فی (سخنوران نامی معاصر ج ۲ ص ۲۴۴).

(۷۳۶۵: ديوان ميكده) واسمه علی بن يوسف المستوفی الآشتيانی. طبع له منظومة (چهار فصل) فی ۱۳۰۷ ق ۲۲۳ ص.

(۷۳۶۶: دیوان میکش دهلوی أو شعره) واسمه المیر احمد حسین ابن کرامت حسین. ترجمه وأورد شعره فی (روشن ص ۶۶۸).

(۷۳۶۷: دیوان میلانی) واسمه میر نقی ابن الحاج سید آقا. ولد بتبریز فی ۱۳۳۳ وهو معلم بثانویات طهران. وله الشعر بالفارسیة والترکیة. طبع قسم منه فی تبریز ۱۳۶۳ مع مقدمة لحسین قلی الکاتبی. ترجم فی (سخنوران نامی معاصر ج ۲ ص ۲۴۱) و (کنگره نویسندگان ص ۲۰۲).

(۷۳۶۸: دیوان میلی تبریزی أو شعره) ترجمه سام میرزا فی (تس ۵ ۱۴۴) و (گلشن ص ۴۸۶) و (دجا ص ۳۶۷).

(۷۳۶۹: دیوان میلی حصاری أو شعره) کان من حصار شادمان أورد شعره معاصره الفخری فی (مجتس ۶ ص ۱۵۹) و (تش ص ۳۳۰).

(۷۳۷۰: دیوان میلی قزوینی أو شعره) ورد شعره فی (گلشن ص ۴۸۶).

(۷۳۷۱: دیوان میلی هروی) واسمه میر قلی من أتراک هرات ونشأ بمشهد خراسان وسافر إلی الهند وتقرب عند نوربک خان ومات بمالوه بالهند فی ۹۸۳ وحمل عظامه إلی مشهد. له دیوان شعر. کذا ترجم فی (نتایج ص ۶۱۹) و (مع ۲: ۳۹) و (حسینی ص ۳۱۹) و (خوشگو) و (طبق ۲: ۴۹۶) وفی (خص ۷ ص ۱۰۵) انه لازم خدابنده وبعد

(۱۱۴۳)

مفاتیح البحث: مدینة طهران (۳)، علی بن یوسف (۱)، خراسان (۱)، الهند (۲)، الشهادة (۱)، الحج (۱)

صفحه ۴۵۸

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۳ - الصفحة ۱۱۴۴

خلعه فی ۹۹۶ لازم إبراهیم میرزا الصفوی. وعده فی (تش ص ۲۱) من الامراء. جاء شعره فی (مسرت ص ۳۰۸) وفی جنگ برقم ۳۰۵ عند (فخر الدین) وعند أبی الحسن الکتابی بأصفهان. ویوجد دیوانه عند (الملک).

(۷۳۷۲: دیوان میمنت کشمیری أو شعره) کان ابن أخ اعتقاد خان من امراء فرخ سیر ومات ۱۱۴۰. کذا فی (گلشن ص ۴۸۶).

(۷۳۷۳: دیوان مینای افشار) اسمه فریدون بیک من افشاریة الأرومیة ترجمه معاصره فی (مع ۱ ص ۵۲) وأورد شعره. وترجمه مفصلا فی (دجا ص ۳۶۷) نقلا عن (نگارستان دارا) تألیف المیرزا عبد الرزاق الدنبلی فقال الدنبلی انه کان (مینا) عندی فی أصفهان سنین ثم ذهب إلی أرومیة وبها توفی ۱۲۳۵ ویوجد اشعاره فی جنگ برقم ۳۰۵ عند (فخر الدین) وعند السید محمد الجزائری اخذها إلی أهواز کتابتها ۱۲۷۴ وفیها:

هلاـ بجانب مینای مدح خوان کمین * زچشم لطف ورضایت یکی گشای نظر (۷۳۷۴: دیوان مینای زند) اسمه سلطان علی خان بن رضا علی خان من الزندیة. توفی بطهران ۱۳۰۲ ترجمه فرصت الدولة فی (عم ص ۵۶۹) وقال إن دیوانه مرتب مذهب مرغوب موجود عند أولاده وأورد بعض شعره.

(دیوان مینای نصرآبادی هندی) مر بعنوان صادقی مینا فی ص ۵۸۲.

(۷۳۷۵: دیوان مینوی شیرازی أو شعره) اسمه المیرزا احمد قرأ علی المیرزا فرصت علوم العربیة فی شیراز، وترجمه فی (عم ص ۵۶۹) وأورد غزله بتخلصه.

بریز باده زمینا بساغر مینو * که نوبهار چمن راز نو نضارت کرد (۷۳۷۶: دیوان مینوی همدانی أو شعره) واسمه أمیر خان اللاجوردی کان من أعضاء انجمن أدبی همدان. أورد غزله الفت فی (دانشنامه) المطبوع ۱۳۴۲.

(۱۱۴۴)

مفاتیح البحث: مدینة إصفهان (۲)، مدینة طهران (۱)

المجلد-۹

صفحه ۰۰۱

الذريعة - آقا بزرگ الطهراني - ج ۹ق۴ - الصفحة ۱۱۴۳

الذريعة إلى تصانيف الشيعة العلامة الشيخ آقا بزرگ الطهراني القسم الرابع من الجزء التاسع ديوان نائب - ديوان يونس الطبعة الثالثة دار الأضواء بيروت ص. ب ۴۰ / ۲۵

(۱۱۴۳)

مفاتيح البحث: مدينة بيروت (۱)

صفحه ۰۰۲

الذريعة - آقا بزرگ الطهراني - ج ۹ق۴ - الصفحة ۱۱۴۴

بسم الله الرحمن الرحيم الحمد لله رب العالمين. والصلاة والسلام على خير خلقه محمد وآله الطاهرين الطيبين. وبعد فهذا هو القسم الرابع من الجزء التاسع من الذريعة الخاص بالشعر والشعراء، نقدمه إلى القراء الكرام، راجين منهم اصلاح الخطاء الذى لا يخلو منه انسان.

الناشر

(۱۱۴۴)

مفاتيح البحث: الكرم، الكرامة (۱)، الصّلاة (۱)، الطهارة (۱)

صفحه ۰۰۳

الذريعة - آقا بزرگ الطهراني - ج ۹ق۴ - الصفحة ۱۱۴۵

"ن (" ديوان نائب) راجع نايب كما يتلفظ به.

(۷۳۷۷: ديوان النائلى) يوجد فى مكتبة السلطان عثمان الثالث باستانبول كما فى فهرسها.

(۷۳۷۸: ديوان النابغة الجعدى) عده ابن شهرآشوب من شعراء أهل البيت فى (المعالم - ص ۱۳۸). وهو أبو ليلى حبان بن قيس المضرى الجعدى العامرى المعمر، مع الخلاف فى مدة عمره من المأتين وأقل وأكثر، والمحقق انه أدرك سنين من عصر الجاهلية وبقى حتى أدرك الصفين مع أمير المؤمنين عم. ترجمه السيد على خان المدنى فى " الدرجات الرفيعة فى طبقات الشيعة " وأورد بعض شعره مما أنشده على النبى فقال له لا يفضض الله فاك مرتين، وما أنشده يوم صفين. وقال ابن النديم فى الفهرست ص ۲۲۴ انه عمل شعر النابغة الجعدى الأصمعى وابن السكيت. أقول الأصمعى هو عبد الملك ابن قريب بن عبد الملك بن على بن أصمع المنتهى إلى عبد الله الباهلى والمتوفى ۲۱۳ كما ترجمه ابن النديم ص ۸۲. وابن السكيت هو يعقوب بن إسحاق السكيت صاحب اصلاح المنطق. ونسخة ديوان النابغة قرب سبعمأة بيت موجود عند السيد جلال الدين المحدث الأرومى وفى مكتبة كوپرلى زاده كما فى فهرسها.

(۷۳۷۹: ديوان النابغة الذبيانى) زياد بن عمرو بن معاوية. رأيت نسخة منه فى موقوفة (العطار ببغداد) فى ثمان وثمانين ورقة.

(۷۳۸۰: ديوان ناجى اندجانى) واسمه محمد حسين بن محمد زمان. أصله من اندجان، ولد بشاه جهان آباد ونشأ بها ومهر فى الخط النستعليق والشعر وتوفى فى ۱۱۲۶ كان من حكام فرخ سير وأخوه إسماعيل " غافل " مازندرانى مر فى ص ۷۸۴ ترجمه فى (نتايج -

ص ۷۲۴) و (حسینی – ص ۳۵۶) و (مقالات الشعراء – ص ۷۹۴) و (سرخوش –

(۱۱۴۵)

مفاتيح البحث: كتاب الدرجات الرفيعة فى طبقات الشيعة للسيد على خان المدنى (۱)، يعقوب بن إسحاق السكيت (۱)، زياد بن عمرو (۱)، ابن شهرآشوب (۱)، ابن النديم (۲)، جلال الدين (۱)

صفحه ۴۰۰

الذريعة – آقا بزرگ الطهرانى – ج ۹ق۴ – الصفحة ۱۱۴۶

ص ۱۱۵) و (روشن – ص ۶۶۹).

(۷۳۸۱: ديوان نـاجى اردوبـادى) ترجمه فى (دجا – ص ۳۶۹) نقلاـ عن مجمع الخواص لصادقى المؤلف ۱۰۱۶ وذكر انه من مشاهير الشـعراء فى تبريز وسافر إلى الهند وبها توفى وأورد من شـعره مطلع جوابه لقصيدة " شتر حجره " المعروفة من انشاء الكاتبى وأضاف ناجى إليها لفظ پشه. قال وقـد أجاب عن تلك القصـيدة مولانا الجامى والواصـفى وزاد الواصـفى فى كل بيت العناصـر الأربعـة. أقول ليس فى المطبوع من مجمع الخواص ص ۲۱۴ الا " نامى " بالميم وذكر مطلع قصيدة " شتر حجره پشه " بزيادة پشه:

بس اسـت پشهء فكرم شـتر بحجرهء تن * كه پشه كـار شـتر ميكنـد بحجرهء من (۷۳۸۲: ديوان ناجى تبريزى) ترجمه معاصـره النصـر آبادى فى (نر ۹ – ص ۳۶۳) وذكر انه يعيش بزى الفقر والفناء وأورد رباعيتين له وبعض شعره. وترجمه فى (دجا – ص ۳۶۷) نقلا عن النصرآبادى ولم ينقل له الا شعرا واحدا.

(۷۳۸۳: ديوان ناجى تبريزى) واسـمه عبـد المجيد بن راجى التبريزى المذكور فى ص ۳۴۵. ذكر فى (نر ۹ – ص ۳۶۳) و (دجا – ص ۳۶۷).

(۷۳۸۴: ديوان نـاجى خوانسـارى) واسـمه ملاـ حسن الواعـظ الكاشانى. ترجم فى " هفت قليم " فى باب خوانسار وفى (گلشن – ص ۴۸۸).

(۷۳۸۵: ديوان نـاجى شوشترى) للحاج على رضا بن الحاج محمـد طاهر التاجر نزيل بمبى المتوفى نائما فجئـة فى ۱۰ رجب ۱۲۸۲ عن خمسـة وستين سـنة. ورثاه تلميـذه عبـد الوهاب " تائب " وحمل جنازته إلى النجف ودفن فى باب الطوسـى. ترجمه ولـد محمـد على الحزين فى " تحفـة الأحبـاب " وعنه حفيـده عباس بن الحزين فى مقدمـة " نالهء حزين " ومر ديوان ابنته " شاكرة " الهنديـة فى ص ۴۹۳.

(ديوان ناجى شيرازى) ورد شعره فى (خوشگو) ولعله ناخداى شيرازى.

(۷۳۸۶: ديوان ناجى قزوينى) واسـمه باقر التاجر. طبع تحت عنوان مجموعهء اشعار بطهران فى ۱۳۲۲ على الحجر. ويوجد نسخة كتبها احمد بهنيا فى ۱۳۵۸ عند (فخر الدين – ۵۸).

(ديوان ناجى كاشى) راجع ناجى خوانسارى.

(۱۱۴۶)

مفاتيح البحث: مدينة النجف الأشرف (۱)، شهر رجب المرجب (۱)، مدينة طهران (۱)، الهند (۱)، الطهارة (۱)، الحج (۱)، الوفاة (۱)

صفحه ۴۰۵

الذريعة – آقا بزرگ الطهرانى – ج ۹ق۴ – الصفحة ۱۱۴۷

(۷۳۸۷: ديوان ناجى لاهيجى) ترجمه معاصره فى (نر ۹ – ص ۳۸۰) وذكر انه مع فقره لم يتكسب بشعره فقد مدح الميرزا هاشم حاكم

لاهیجان بقصیدهٔ فأرسل هو إلیه اثنی عشر الف دینارا فامتنع من قبول الصلهٔ، وقد کتب طومارا من شعره وأرسله إلی، لکن الرسول أعطاه لغیری ولم یصلنی الا غزلا واحدا ذکره بتمامه.

(۷۳۸۸: دیوان ناجی مشهدی أو شعره) واسمه شاه قاسم سافر إلی دکن وشاه جهان آباد ومات بأکبر آباد. ورد شعره فی (گلشن - ص ۴۸۸) وعنه فی القاموس الترکی.

(۷۳۸۹: دیوان ناخدای شیرازی) واسمه محمد حسین الشیرازی کان فی أواخر القرن الثالث عشر وأوایل الرابع عشر ودیوانه فی خمسین الف بیت کما فی (گلشن - ص ۴۸۸) ولعله هو المذکور فی (خوشگو) بعنوان ناجی شیرازی. وقد طبع لنا خدا هذا منظومهٔ "أنیس العارفین " بلکهنو فی ۱۲۹۵ علی الحجر.

(۷۳۹۰: دیوان ناخدای یزدی) واسمه احمد کان تاجرا فانکسر وذهب إلی بندر سورت فی الهند وبعد مدهٔ ذهب إلی حج البیت وتوفی ۶ ذی الحجهٔ ۱۰۸۳ ترجمه آیتی فی (تش یز - ص ۳۳۴) وأورد رباعیه وکذا فی " ریحانهٔ الأدب."

(۷۳۹۱: دیوان نادب) فارسی فی المراثی للشیخ غلام رضا بن مانده علی النجف آبادی الأصفهانی الحائری القاری الکاتب المتخلص بنادب المولود ۱۲۹۵ فیه مراثی جمیع المعصومین.

(دیوان نادر أصفهانی) راجع نادر تبریزی.

(۷۳۹۲: دیوان نادر پور) واسمه نادر أیضا. ولد بطهران فی ۱۳۴۸ وطبع له عدهٔ منظومات منها " چشمها ودستها " فی ۱۲۳ ص. و" دختر جام " و " شعر انگور " و " اشعار برگزیده " فی ۲۲۵ ص. ترجم فی (سخنوران نامی - ۳: ۲۸۳) ومجلهٔ پیام نوین ۲: ۸: ۲۵

(۷۳۹۳: دیوان نادر تبریزی) من تبارزهٔ عباس آباد بأصفهان قال النصرآبادی فی (نر ۹ - ص ۳۹۳) ان اسمه کلب علی ولعل أصله من أصفهان وهو صانع ونقاش وأورد شعره وثلاث رباعیات له. وترجمه فی (دجا - ص ۳۶۸) نقلا عن النصرآبادی مع رباعیهٔ واحدهٔ وفی (گلشن - ص ۴۸۹) سماه نادر أصفهانی وکذا فی " همیشه بهار."

(۷۳۹۴: دیوان نادر دامغانی أو شعره) ترجم وورد شعره فی (گلشن - ص ۴۸۹).

(۱۱۴۷)

مفاتیح البحث: شهر ذی الحجهٔ (۱)، مدینهٔ النجف الأشرف (۱)، مدینهٔ إصفهان (۲)، مدینهٔ طهران (۱)، الهند (۱)، الحج (۱)

صفحه ۰۰۶

الذریعهٔ - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۴ - الصفحهٔ ۱۱۴۸

(۷۳۹۵: دیوان نادر شیرازی أو شعره) ترجمه النصرآبادی فی (نر ۹ - ص ۳۵۰) وقال کان أولا یتصوف، ثم تغییر وخدم الوزراء ثم أورد شعره. وکذا فی (گلشن - ص ۴۸۹) و (خوشگو).

(۷۳۹۶: دیوان نادر علیشاه) یوجد بهذا العنوان عند (الملک) بطهران. وطبع دیوان نادر علی المتخلص " رعد " کما ذکر فی ص ۳۷۵.

(۷۳۹۷: دیوان نادر قاجار) ترجمه فی (دجا - ص ۳۶۷) وذکر انه أبو محمد نادر میرزا ابن بدیع الزمان بن محمد قلی بن السلطان فتح علی شاه القاجار. وذکر فضله وکماله وأورد عین عبارات " المآثر والآثار " المؤلف فی ۱۳۰۶ المذکورهٔ فی ص ۱۹۷ فی مدح کتاب "طباخی " له والدعاء باطعام الله له فی الجنهٔ الصریح فی موته فی التاریخ وذکر سائر تصانیفه ۱ - نوادر نادری ۲ - لغات تشریح أعضاء انسان ۳ - تاریخ تبریز بالفارسیهٔ الخالصهٔ. أقول طبع الأخیر بعنوان " جغرافیای مظفری " کما مر فی ج ۵ ص ۱۱۶ وبدا فی أوله بخمسهٔ أبیات أشار فی أولها بأنه فارسی خالص وفی ثانیها صرح بان عمره عند التألیف ۱۳۰۲ اثنان وستون عاما فتکون ولادته حدود ۱۲۴۰ وأشار فی الدیباچهٔ إلی نکبته فی ۱۲۹۹ کما صرح بتفصیل النکبهٔ فی ص ۷۶ ثم أورد قصیدته فی مدح السلطان ناصر

الـدین شاه وولی عهـده مظفر الدین فی نیف وخمسـین بیتا ووفاته کانت قبل موت فرهاد میرزا ۱۳۰۵ کمـا یظهر من آخر ترجمته ص ۷۶.

(۷۳۹۸: دیوان نادر مازنـدرانی) اسـمه المیرزا أسـد الله بن عبـد الغفار من أجلاء العلماء المعاصـرین لهـدایت. ترجمه فی (مع – ۲ ص ۴۹۹) وذکر ان أصـله من بعض القری من نواحی أشـرف البلاـد فی مازنـدران وانه أدرک صـحبته کرارا وأورد نیفـا وثلاـثین بیتـا من مثنویه وأورد منه أیضا فی (ص ۵۴۸). ذکرنا له " عبرة الناظرین " فی ۱۵: ۲۱۳.

(۷۳۹۹: دیوان نـادری) واسـمه محمـد تقی. قصایـد وقطعـات وغزلیـات ومواد تاریخیـة تاریخها ۱۲۴۹ إلی ۱۲۸۱ والنسـخة رأیته فی طهران.

(۷۴۰۰: دیوان نادری) یوجد بعنوان کلیات نادری فی مکتبة السلطان عثمان الثالث کما فی فهرسها وورد شعره فی (مسرت: ۴۹۰).

(۷۴۰۱: دیوان نادری افشار) ترجمه ایزد گشسب وأورد شعره فی " نامهء سخنوران –

(۱۱۴۸)

مفاتیح البحث: ناصر الدین شاه القاجاری (۱)، مدینة طهران (۲)، الموت (۱)

صفحه ۰۰۷

الذریعة – آقا بزرگ الطهرانی – ج ۹ق ۴ – الصفحة ۱۱۴۹

ص ۱۳۷).

(۷۴۰۲: دیوان نادری بخارایی أو شعره) ترجم وورد شعره فی (مجتس ۶ – ص ۱۶۳).

(۷۴۰۳: دیوان نادری بغدادی أو شـعره) أصـله من بغداد وسـکن موصل. ترجمه عهدی بغدادی فی " گلشن شعرا " کما فی " العراق بین الاـحتلالین ۴: ۱۳۷."

(۷۴۰۴: دیوان نادری ترشیزی أو شعره) ورد شعره فی " هفت إقلیم."

(۷۴۰۵: دیوان نادری سمرقندی) ترجمه معاصره فی (تس ۵ – ص ۱۵۵) وأطری فضله علی حسن سلیم فی (گلشن – ص ۴۹۰) وقال جاء إلی الهند فی عهد همایون ومات فی ۹۶۶ وقال فکری فی رثائه وتاریخه:

جستم برسم تعمیه تاریخ فوت أو * گفتا خرد که رفت " یکی " از " سخنوران " أی نقص واحد عن [سخنوران = ۹۶۷].

(۷۴۰۶: دیوان نـادری سـیالکوتی أو شـعره) وهو من شـعراء لاـهور. ورد شـعره فی (گلشن – ص ۴۹۰) وعنه فی القـاموس الترکی ثم الریحانة.

(۷۴۰۷: دیوان نادری شوشتری أو شعره) ورد شعره فی (گلشن – ص ۴۹۱) وعنه فی القاموس الترکی ثم الریحانة.

(۷۴۰۸: دیوان نادری کازرونی) السـید محمد إبراهیم من سادات کازرون سکن بشیراز. وهو الحکیم العارف المعاصر لصاحب مجمع الفصـحاء، فترجمه فی (مع – ج ۲ ص ۴۹۸) وذکر انه کـان خلیقا شـفیقا له وتوفی قبل سـنین. وله مثنویات کثیرة ذکر منها " گلسـتان خلیـل " و " مشـرق الاشـراق " و " منهـج عشـاق " و " أنفس وافـاق " و " شائق ومشـتاق " و " چهل صـباح " وغیرها مما نقل عن جمیعها فی کتابه فی (ض – ص ۵۶۷) و (عم – ص ۳۲۸).

(دیوان نادری لاهوری) مر بعنوان نادری سیالکوتی.

(۷۴۰۹: دیوان نادری مروزی) المصاحب مع المیر علی شیر سنین. ترجمه فی (مجن ۳ – ص ۷۶ و ۲۵۱) وأورد شعره.

(۷۴۱۰: دیـوان نـادری مشـهدی أو شـعره) ترجـم فی (گلشـن – ص ۴۹۱) وقـال جـاء إلی الهنـد، وعنه اخـذ فی القـاموس الترکی ثم الریحانة.

(۱۱۴۹)

مفاتيح البحث: دولة العراق (۱)، مدينة بغداد (۱)، الهند (۲)

صفحه ۸۰۰

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۴ - الصفحة ۱۱۵۰

(۷۴۱۱: ديوان نادری هروی أو شعره) كان معمارا كما ذكره سليم فی (گلشن - ص ۴۹۱) وعنه فی القاموس التركی ثم الريحانة.

(۷۴۱۲: ديوان نادعلی أصفهانی) أو نادعلی خرم فروشانی ابن قربانعلی. طبع له منظومة " مصيبت نامه " فی ۱۳۵۱.

(۷۴۱۳: ديوان نادم جاجرمی) اسمه ملا محمد المتوفی ۱۲۲۱ ترجمه فی (مع - ج ۲ ص ۵۰۲) وذكر ان ديوانه قرب ثمانية آلاف بيت أكثرها الهجاء والهزليات، وتاب عن الاهاجی أخيرا وظفر بديوانه بعض المتشاعرة وغير تخلصه وانتحله لنفسه.

(۷۴۱۴: ديوان نادم شفيعی) لمحمد علی خادم شفيعی. طبع له " گلشن حسينی " فی ۲۷۲ ص برشت فی ۱۳۷۶ فيه المدايح والمراثی للأئمة.

(ديوان نادم كايته) راجع نادم لكهنوی.

(ديوان نادم گيلانی) راجع نادم لاهجی.

(۷۴۱۵: ديوان نادم لاهجی) وهو شهسواربيگ. ولد بأشرف لاهجان (مازندران) وسافر إلی الهند فرآه فخر الزمانی فی ۱۰۲۶ بكشمير وعمره ثلاثين سنة، فذكره فی (ميخانه - ص ۵۴۶) واتصل فی الهند بملا نظيری سنين. ولما توفی رثاه بقصيدة ورجع إلی أصفهان فی عصر الشاه صفی وبها توفی ۱۰۵۰ ودفن بتخگاه هارون ولايت. قال فی (نر ۹ - ۲۴۰) لم أر من غزله شيئا وانما وصل إلی الف بيت من شعره كلها لطاف ثم أورد قرب عشرين بيتا منها، وكان ماهرا بالنرد. وقال فی ميخانه ان له أربعة آلاف بيت. وترجم فی " مخزن الغرايب " و " مرآت آفتاب نما " كما فی حواشی ميخانه. وقال (سرخوش - ص ۱۱۲) ان حاجی محمد جان قدسی كان يشتری منه كل شعر باشرفی واحد. وترجمه أيضا فی (تش - ص ۱۵۴) و (سرو - ص ۵۶) و (مقالات ۷۹۷) و (نتايج - ص ۷۱۹) و (حسينی - ص ۳۵۵) و (روشن - ص ۶۷۰) و (خوشگو).

(۷۴۱۶: ديوان نادم لكهنوی أو شعره) كان من قوم كايته وتوفی ۱۲۹۱ وله دواوين بالأردوية والفارسية أورد منه سليم فی (گلشن - ص ۴۹۱).

(۷۴۱۷: ديوان نادم هروی أو شعره) ورد شعره فی (حسينی - ص ۳۵۶).

(۷۴۱۸: ديوان نادمی أصفهانی أو شعره) ورد شعره فی (گلشن - ص ۴۹۲) ولعله من

(۱۱۵۰)

مفاتيح البحث: مدينة إصفهان (۱)، الهند (۲)، الوفاة (۱)

صفحه ۰۰۹

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۴ - الصفحة ۱۱۵۱

دليجان أصفهان كما فی " هميشه بهار."

(۷۴۱۹: ديوان نارنجی أو شعره) واسمه نارنجی سلطان بن ياری سلطان الشهرزوری من قواد جند الشاه طهماسب كما فی (تس ۶ - ص ۱۸۴).

(ديوان نازک خراسانی) كما فی بعض النسخ من مجالس النفائس. راجع نازكی خراسانی.

(٧٤٢٠: ديوان نازك الملائكة) هي بنت صادق الملائكة المذكور في ص ١٠٩٦ وأمها " أم نزار " المذكورة في ص ٩٦. وقد طبع من ديوان نازك جزآن الأول في ١٩٤٧ م. بعنوان " عاشقة الليل " في ١٤٠ ص. وعليها تقريظ لأخت الناظمة احسان الملائكة. والثاني بعنوان " شظايا ورماد " طبع في ١٩٤٩ م. في ١٧٥ ص.

(٧٤٢١: ديوان نازكي استرآبادي أو شعره) ترجمه معاصره سام ميرزا في (تس ٥ - ص ١٥٣) قال إنه من العشاق وأهل السلوك وأورد شعره. وكذا (گلشن - ص ٤٩٢).

(٧٤٢٢: ديوان نازكي تبريزي أو شعره) كان يعمل التيجان. ترجمه معاصره سام ميرزا في (تس ٥ - ص ١٤٣) وأورد شعره ونقل عنه في (دجا - ص ٣٦٨) وكذا في (گلشن - ص ٤٩٢).

(٧٤٢٣: ديوان درويش نازكي خراساني أو شعره) ترجمه كذلك الأمير علي شير في (مجن ٢ - ص ٤٥ و ٢١٨) وكان أبوه حاكم مشهد أو هراة على اختلاف بين النسخ وأورد شعره التركي والفارسي كليهما. وفي " لط ٢ - ص ٤٥ " صرح بأنه درويش منزو في المشهد.

(٧٤٢٤: ديوان نازكي مراغي أو شعره) ترجمه في (دجا - ص ٣٦٨) نقلا عن " منتخب التواريخ " وأورد بعض قصيدته في مدح معز الدين محمد بن سام الغوري الذي استقل بعد أخيه ثلاث سنين وقتل ٦٠٢.

(٧٤٢٥: ديوان نازكي نهاوندي) ترجمه معاصره الصادقي في (خص ٨ - ص ٣٠٢) وتعجب من قوة بداهته. واعجب منه انه نظم أحد وستين كتابا ولم يشتهر ولا بيت منها. ثم أورد رباعية فيها تخلصه.

(٧٤٢٦: ديوان نازكي همداني) ترجمه معاصره سام ميرزا في (تس ٥ - ص ١٥٨) قال

(١١٥١)

مفاتيح البحث: مدينة إصفهان (١)، الشهادة (٢)، القتل (١)

صفحه ٠١٠

الذريعة - آقا بزرگ الطهراني - ج ٩ق٤ - الصفحة ١١٥٢

انه يصرف جميع أوقاته في نظم الشعر حتى أنه ينظم في كل يوم قرب ألف بيت والتزم على نفسه ان يجيب جميع الكتب المنظومة، حتى أن الفردوسي نظم الشاهنامه ثلاثين سنة ونظمه نازكي في ثلاثين يوما! وأورد منه عشرة أبيات نموذجا وأظنه المذكور في (سرخوش - ص ١١٥).

(٧٤٢٧: ديوان نازنيني سبزواري) أطرى شعره مع كونه عاميا في (مجن ٢ - ص ٤٠ و ٢١٣) وذكر أنه مصاحب أمير شاهي وانه مات ودفن باسترآباد وأورد شعره.

(ديوان ناسخ ترك) واسمه عباس. قال النصرآبادي في (نر ۶ و ١٥ ص ١٩١ و ٥٤١) انه من طلاب العلوم وأورد شعره ولعله متحد مع ما بعده.

(٧٤٢٨: ديوان ناسخ قاجار أو شعره) واسمه عباس (أبو محمد) ابن محمد بيك القاجار ترجم " تقويم المحسنين " للفيض بالفارسية بأمر الحاج محمد سعيد بن لطف علي. وباسمه سماها " تقويم سعيد " ويوجد في كتب السيد علي الطبسي بكربلا وراجع الذي قبله.

(٧٤٢٩: ديوان ناسخ لكهنوي) المعاصر والمعارض مع آتش اللكهنوي المذكور في ص ١ وهو أيضا تلميذ المصحفي واسمه امام بخش المتوفى ١٢٥٤ وأكثر ديوانه بالأردوية. طبع بنولكشور وورد شعره في (گلشن - ص ٤٩٢).

(ديوان الناشئ) مر باسمه علي بن عبد الله في ص ٧٤٥ وذكر في (المعالم - ص ١٣٦) و (لس - ٣٧٥).

(٧٤٣٠: ديوان ناشي) يوجد له مثنوي في أحوال فتح علي شاه القاجار في المكتبة (الملية) بخط عصره برقم ٢٨١ ف.

(دیوان ناصح أصفهانی) واسمه میرزا عرب کما مر فی ص ۷۱۰ أو عزت أو غیرت کما فی (مسرت - ص ۲۵۷) ورد شعره فی (نره - ۱۲۵) و (سرو - ۱۰۸) و (خوشگو) و (دجا - ص ۳۶۹) و (روشن - ص ۶۷۱).

(دیوان ناصح أصفهانی) راجع ناصح تهرانی.

(۷۴۳۱: دیوان ناصح بروجردی أو شعره) ترجم وورد شعره فی " نامهء سخنوران - ص ۱۶۱."

(۷۴۳۲: دیوان ناصح تهرانی أو شعره) وهو المیرزا محمد علی بن محمد صادق المولود

(۱۱۵۲)

مفاتیح البحث: مدینة کربلاء المقدسة (۱)، علی بن عبد الله (۱)، علی بن محمد (۱)، الموت (۱)، الحج (۱)، الوفاة (۱)

صفحه ۱۱۰

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۴ - الصفحة ۱۱۵۳

۱۳۱۶ بأصفهان. له " أحوال خاقانی " و " أحوال صاحب بن عباد " وغیرها. کما ترجمه فی (شعرای معاصر أصفهان - ص ۴۹۴) وترجم أیضا فی مجلة ارمغان ۱۲: ۱۳۲ و " سخنوران نامی معاصر - ج ۱ ص ۲۲۰."

(۷۴۳۳: دیوان ناصح دهخوارقانی) وهو المولی علی قلی الواعظ مؤلف " آیات الظهور " المطبوع سنة تألیفه ۱۳۵۱. وفی آخره فهرست تألیفاته العشرة ومنها دیوانه ویعبر عن نفسه به " پیرمرد."

(۷۴۳۴: دیوان ناصح قمشهی أو شعره) وهو الشیخ عبد الرحیم المعاصر. ترجمه وأورد شعره المهدوی فی " شعرای معاصر أصفهان - ص ۴۹۴."

(۷۴۳۵: دیوان ناصحی أو شعره) وسماه فی کتاب " نقض المثالب - ص ۲۵۲ و ۶۲۸ " بخواجه ناصحی.

(۷۴۳۶: دیوان ناصحی بدیوانی أو شعره) کان من شعراء عهد أکبر پادشاه الهندی.

ورد شعره فی (گلشن - ص ۴۹۳) وعنه فی القاموس الترکی.

(دیوان ناصر) فارسی وهو من شعراء ما قبل ۸۵۸. یوجد فی هامش نسخة من دیوان حافظ المکتوبة فی هذا التاریخ فی مکتبة (المجلس) کما فی فهرسها ج ۳ ص ۲۵۵.

ویوجد عشرون صفحة منه فی نسخة تذکرة الشعراء الموجودة فی مکتبة (المجلس) أیضا کما فی فهرسها ج ۳ ص ۱۵۵ ولعله أحد الآتین بعد.

(۷۴۳۷: دیوان ناصر أصفهانی أو شعره) ولقبه درویش ناصر علی واسمه میرزا محمد گلکار فی القرن الثانی عشر. ترجم فی (الطرائق - ۳: ۸۸) و (ض - ص ۳۳۷).

(۷۴۳۸: دیوان ناصر بجه یی أو شعره) هو من شعراء القرن السابع بشیراز. ورد شعره فی " هفت - ص ۲۴۸ " و " تاریخ گزیده - ص ۸۲۶ " و (خوشگو) و (گلشن - ص ۴۹۳).

(۷۴۳۹: دیوان ناصر بخارایی) واسمه درویش ناصر معاصر شاه شجاع. وتوفی ۷۷۳ کما فی " شاهد صادق. " وترجم فی (دولت) و (خیال - ص ۵۶) و (ض - ص ۱۵۵).

یوجد دیوانه عند (الملک) فی ۷۰۰۰ بیت والمکتبة (الملیة) وتصویره. فی جامعة طهران رقم ۱۵۶ و ۵۰۹.

(۷۴۴۰: دیوان ناصر بخارایی أو شعره) وهو القاضی فی عهد عبد العزیز خان ببخارا.

(۱۱۵۳)

مفاتیح البحث: مدینة إصفهان (۳)، مدینة طهران (۱)، عبد العزیز (۱)، الشهادة (۱)

صفحه ۰۱۲

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۴ - الصفحة ۱۱۵۴

ورد شعره فی (نر ۱۰ - ص ۴۳۲) و (گلشن - ص ۴۹۳) و (روشن - ص ۶۷۲).

(۷۴۴۱: ديوان ناصر بنارسی) وهو السيد محمد ناصر بن محمد سعيد خان الطباطبائی تلميذ محمد حسن قتيل. ورد شعره فی (گلشن - ص ۴۹۴).

(۷۴۴۲: ديوان ناصر بنگالی) واسمه محمد ناصر خان بن محمد قاسم وصهر النواب قاسم علی خان ناظم بنگاله. له منظومة " ليلى ومجنون " كما فی (گلشن - ص ۴۹۵).

(۷۴۴۳: ديوان ناصر ترمذی أو شعره) واسمه خواجة شاه ناصر من شعراء القرن العاشر.

ورد شعره فی " هفت إقليم " و (خوشگو) و (روشن - ص ۶۷۲).

(۷۴۴۴: ديوان ناصر حيدر آبادی أو شعره) واسمه النواب ناصر جنگ ابن نظام الملك آصف جاه، حاكم حيدر آباد دكن والمتوفى ۱۱۶۴. ورد شعره فی (روشن - ص ۶۷۳).

(۷۴۴۵: ديوان ناصر حسين) وهو ابن حامد حسين صاحب " العبقات " المذكورة فی (۱۵: ۲۱۴) ولد فی ۱۲۸۴ كما فی " التجليات ." وتوفی فی رجب ۱۳۶۱. قال ولده السيد سعيد: ان له ديوان خطب وديوان شعر.

(۷۴۴۶: ديوان ناصر خسرو العلوی) الإسماعيلی المتخلص بحجت. ناصر بن خسرو بن حارث بن عيسى بن حسن بن محمد بن موسى بن الإمام الجواد. ولد ۳۹۴. قال فی شعره:

بگذشت زهجرت پس سيصد نود وچار * بنهاد مرا مادر بر مر كزاغبر.

ترجمه القزوينی فی (بهش ۱ - ۳۴۸) وذكر انه كان غاليا فی التشيع وكما كان ماهرا فی الشعر كان ماهرا فی الحكمة ولذا رموه بالالحاد. وأورد بعض شعره وذكر انه عمر قرب مأة سنة. وفی " تقويم التواريخ " ان عمره سبع وثمانون سنة. ترجم هو نفسه فی رسالة مختصرة أوردها بلفظه آذر فی (تش - ص ۱۹۷) وترجم أيضا فی (خيال - ص ۲۷). وتوفی ۴۸۱ كما فی " تقويم التواريخ "و" شاهد صادق " و " تاريخ گزيده. " وترجمه فی (مع - ج ۱ ص ۶۰۷) وذكر ان له من العمر مآة وأربعون سنة وان له ديوانان عربی وفارسی. قال وقد جمعت شعره الفارسی فی ديوان يقرب من اثنی عشر الف بيت ثم أورد قرب الف وخمسمأة بيت من شعره وفيها مدح النبی والوصی والأئمة من ولده. وقوله فی الغدير:

آنكه معروف بدوشد بجهان روز غدير * وز خداوند ظفر خواست پيمبر بدعاش

(۱۱۵۴)

مفاتيح البحث: شهر رجب المرجب (۱)، محمد بن موسى (۱)، الشهادة (۱)، الجود (۱)

صفحه ۰۱۳

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۴ - الصفحة ۱۱۵۵

إلى قوله:

مايهء خوف ورجا را بعلی داد خدای * تيغ وتأويل علی بود همه خوف ورجاش گرشما ناصبيانرا بجز أو هست امام * نيستم من زپس آنكس ودادم بشماش.

بالجملة لا شبهة فی أنه شيعی وكان فی تحت السلطة الإسماعيلية واتصل بعدهم بالخلفاء الفاطمية ويظهر من تصانيفه وكلماته انه من

الإسماعيلية وصرح فى آخر وصيته إلى أخيه أبى سعد بن خسرو بما لفظه: [ودو كتاب اشعار مرا بجهان شاه بن كيويمكانى ده] فيظهر انه رتب كلا ديوانيه ولعلهما عربى وفارسى وكتبهما بخطه.

ونسخ ديوانه الفارسى كثيرة، منها عند (فخر الدين) و (الملك) وطبع ديوانه بتبريز بتصحيح رضاقلى هدايت فى ۱۲۸۰ و ۱۳۱۴ ثم بطهران فى ۱۳۲۴ فى ۳۲۱ ص ثم بالهند ثم بطهران على الحروف بتصحيح التقوى ومقدمات تقى زاده ودهخدا ومينوى ومعه " روشنائى نامه " و " سعادتنامه " فى ۱۳۴۴ و ۱۳۷۵ وطبع " سفر نامه " بطهران فى ۱۳۵۲. وترجمت أحواله فى فهرس مكتبة جامعة طهران ج ۲ ص ۷۳ - ۸۷ والدكتور صفا فى (تاريخ أدبيات إيران) وتقى زاده فى مقدمة طبعه وبديع الزمان فروزانفر فى " سخن وسخنوران " وآذر فى (تش - ص ۲۰۲) و (خيال - ص ۲۷) و (لت) و (هفت) و (گلشن) وطبع له " جامع الحكمتين " الذى الفه فى ۴۲۲ بالفارسية فى الفلسفة طبعه الموسيو كربين والدكتور محمد معين بطهران ۱۳۷۲ فى ۳۴۸ ص + ۱۴۴ ص. مع مقدمة بالافرنسية.

(۷۴۴۷: ديوان ناصر الخطى) وهو الشيخ ناصر البحرانى آل أبى سعود المتوفى ۱۳۰۵.

قال الشيخ محمد صالح آل طعان: انه كبير موجود بمكتبتا فى القطيف.

(۷۷۴۸: ديوان ناصر دولت آبادى) وهو ابن نصر الله. ولد ۱۳۳۹ بأصفهان. ورد شعره فى (شعراى أصفهان - ص ۴۹۶). وقال طبع جزء منه. وترجمه البرقعى فى " سخنوران نامى معاصر " وطبع له منظومة " آرمان " فى ۱۳۷۲.

(۷۴۴۹: ديوان ناصر دهلوى أو شعره) وهو السيد عطاء الله. ورد شعره فى (گلشن - ص ۴۹۴).

(۷۴۵۰: ديوان ناصر الدين شاه قاجار) طبع ۴۷ ص. من اشعاره ضمن " تذكرهء ناصرى "

(۱۱۵۵)

مفاتيح البحث: دولة ايران (۱)، ناصر الدين شاه القاجارى (۱)، مدينة إصفهان (۲)، مدينة طهران (۵)، الهند (۱)، الخوف (۲)، الوفاة (۱)

صفحه ۰۱۴

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانى - ج ۹ق۴ - الصفحة ۱۱۵۶

المطبوع بطهران على الحجر بخط " صفا " محلاتى المذكور فى ص ۶۱۰ وقال فى آخره:

بيمن دولت واقبال شه بخط صفا * هزار وسيصد ويك شد كتاب شاه تمام وطبع ديوان ناصر الدين شاه مستقلا فى ۱۳۷۴ بطهران.

وهو أحمد بن محمد شاه حفيد فتح على شاه ملك إيران. ولد ۱۲۴۶ وجلس ۱۲۶۴ وقتل ۱۳۱۳ وذكر فى (گلشن - ۴۹۵) وعنه فى القاموس التركى والريحانة وجعله الهداية أول الشعراء المذكورين فى كتابه (مع ۱: ۱). والف اعتماد السلطنة فى أحواله وتاريخ عصره، كتابه " المآثر والآثار. " وترجمه الأمين فى " أعيان الشيعة - ۹: ۴۶۳ " بعنوان اسمه " احمد " وقال فى (مع ۲: ۳۳۹) ان طرفهء محلاتى المذكور فى ص ۶۴۸ هو الذى جمع الديوان هذا.

(۷۴۵۱: ديوان ناصر الدين عين الملك أو شعره) هو من شعراء القرن الثامن. يوجد شعره فى تذكرة الشعراء الموجودة نسخته فى (المجلس) كما فى فهرسها ۳: ۱۵۹.

(۷۴۵۲: ديوان ناصر رامپورى أو شعره) واسمه محمد ناصر من أفاغنة رامپور. تلمذ على غلام جيلانى ومات ۱۲۵۹ ورد شعره فى (گلشن - ص ۴۹۵).

(۷۴۵۳: ديوان ناصر سجزى أو شعره) وهو الأمير ناصر الدين عثمان بن حرب. ترجمه العوفى وأورد شعره فى (لب).

(۷۴۵۴: ديوان ناصر سمرقندى أو شعره) وهو ناصر الدين الملازم لأحمد حاجى بيگ، ومن شعراء القرن التاسع ترجمه على شير فى (مجن ۶ - ۱۱۷ و ۲۸۸).

(دیوان ناصر سهرندی) مر فی ص ۷۵۸ بعنوان علی سهرندی.

(۷۴۵۵: دیوان ناصر شیرازی أو شعره) کان کاتبا یمدح الأئمة الاثنی عشر کما فی (گلشن - ص ۴۹۵) ولعله الذی سماه فی (فارسنامه - ۲: ۱۵۱) ناصری کما یأتی.

(۷۴۵۶: دیوان ناصر شهید) لناصر جنگ شهید. طبع مع مقدمة فی أحوال الشاعر لمیرزا نصر الله فدائی هندی المذکور فی ص ۸۱۵ فی ثلاثة اجزاء ۶۲۱ + ۵۳۹ + ۴۷۹ ص بحیدرآباد فی ۱۳۰۱.

(دیوان ناصر علوی قبادیانی) مر بعنوان ناصر خسرو.

(دیوان ناصر علی سهرندی) مر بعنوان علی سهرندی.

(۷۹۵۷: دیوان ناصر علی کشمیری) الملقب " صائب ثانی " و " حنبله " کما ترجمه

(۱۱۵۶)

مفاتیح البحث: دولة ایران (۱)، ناصر الدین شاه القاجاری (۱)، کتاب أعیان الشیعة للأمین (۱)، مدینة طهران (۲)، أحمد بن محمد (۱)، الشهادة (۲)، الحرب (۱)، القتل (۱)

صفحه ۱۵۰

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۴ - الصفحة ۱۱۵۷

معاصره النصرآبادی فی (نر ۱۱ - ص ۴۴۷) (دیوان ناصر فارسی) راجع ناصری شیرازی وناصر شیرازی.

(دیوان ناصر قاجار) راجع ناصر الدین شاه.

(۷۴۵۸: دیوان ناصر قاضی أو شعره) جاء شعره فی (گلشن - ص ۴۹۴).

(۷۴۵۹: دیوان ناصر کاشی) من متقدمی الشعراء کما فی (مع - ۱: ۶۳۶). وفی " هفت:"

ان اسمه ناصر الدین رئیس الأئمة.

(۷۴۶۰: دیوان ناصر گیلانی أو شعره) واسمه میرزا ناصر، الطبیب الشاعر کما ترجمه معاصره فی (المآثر - ص ۲۱۵) ولعله الذی نظم مادة تاریخ وفات حسین سپهسالار فی ۱۲۹۸. وقال:

پی تاریخ سالش گفت ناصر * سپهسالار صد حیف از جهان رفت.

کما ذکره نظام العلماء التبریزی فی " سفرنامهء رضوی " الموجودة عند (فخر الدین).

(دیوان ناصر مهنه) کما فی (گلشن - ص ۴۹۴) راجع ناصری مهنه.

(۷۴۶۱: دیوان ناصر مظفری) وهو ناصر بن محمد علی المظفری. طبع له منظومة " مانی ومینو " فی ۱۳۵۱ بطهران فی ۵۵ ص.

(۷۴۶۲: دیوان ناصر نجفی) واسمه الشیخ محمد ناصر معاصر نادرشاه. جاء بعد وفات والده من النجف إلی أصفهان ثم حج البیت کما فی (روشن - ص ۶۷۳) و (تش - ص ۴۱۳).

یوجد له بعض مثنوی " خسرو وشیرین:"

چو شیرین شهره شد در دلربائی * غرورش کرد دعوای خدائی.

(۷۴۶۳: دیوان ناصر نجف آبادی أو شعره) للسید ناصر الدین حجت بن محمد هاشم الحسینی، صاحب " الحجة البالغة " المذکورة فی ۶: ۲۶۰. ولد وتوفی بها فی (۱۲۹۶ - ۱۳۶۰). ورد شعره فی (شعرای أصفهان - ص ۴۹۷) وتخلصه " ناصر " و " حجت."

(۷۴۶۴: دیوان ناصر نسفی أو شعره) واسمه ناصر الدین من شعراء القرن الخامس، ترجم فی (لب) و (مع ۱: ۶۳۶) وقالا مدح محمد بن محمود السلجوقی.

(۷۴۶۵: دیوان ناصر نظمی). طبع له منظومة " نگاه " بطهران ۱۳۷۰ فی ۸۲ ص.

(۱۱۵۷)

مفاتیح البحث: ناصـر الدین شاه القاجاری (۱)، مدینة النجف الأشرف (۱)، مدینة إصفهان (۲)، مدینة طهران (۲)، الحج (۱)، الطب، الطبابة (۱)

صفحه ۰۱۶

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۴ - الصفحة ۱۱۵۸

(۷۴۶۶: دیوان ناصر هندی أو شعره) وهو محمد ناصر بن محمد قاسم. ترجم وأورد شعره فی (گلشن - ص ۴۹۵).

(۷۴۶۷: دیوان ناصـر یزدی) وهو محمد حسـین بن عباس الجوانشـیری المعاصر. ترجمه البرقعی فی (سخنوران نامی معاصر - ۳: ۲۸۸) والآیتی فی (تش یز - ص ۳۳۴).

(۷۴۶۸: دیوان ناصـری شیرازی أو شعره) وهو المیرزا علی صدر العلماء بن علی أکبر " بسمل " المذکور فی ص ۱۳۷. ورد شعره فی (فارسنامه ۲: ۳۸).

(۷۴۶۹: دیوان ناصری شیرازی أو شعره) وهو المیرزا ناصر بن المیرزا صادق. ترجمه وأورد شعره معاصره فرصت فی (عم - ص ۵۷۰) وراجع ناصر شیرازی.

(۷۴۷۰: دیوان ناصـری گورکانی أو شعره) وهو ناصر الدین میرزا ابن عمر شیخ بن تیمور المتوفی ۹۰۶. له اشعار وردت فی (گلشن - ص ۴۹۶).

(۷۴۷۱: دیوان ناصـری کرمانی) له منظومة " إسـکندر نامه " الموجودة نسـخته المکتوبة ۱۳۰۵ عنـد (فخر الدین - ۲۲۵) فی ۱۷ ورقة کل منها تشتمل علی ۲۸ بیتا. أوله:

دهمین از کیان سکندر بود * کز هنر از همه فزونتر بود.

نظمه باسم ظل السـلطان بن ناصـر الدین شاه حاکم أصـفهان وعلیه تقاریظ منظومة لسـها وأنصاری وطغرای تفرشی وفرخ غیرهم. وقد وصف فی أحـد التقاریـظ بکون آبـائه من کبـار کرمـان وکونه هو من أولاـد علی الیاس. وفی أول النسـخة تصویر رجل بلباس السادة وعلیه خاتم " ناصری."

(۷۴۷۲: دیوان ناصـری مهنه) واسمه ناصر الدین أبو نصر من عرفاء القرن العاشر، وکان ینتسب إلی أبی سعید أبی الخیر. ورد شعره فی (تش - ص ۱۳۹) و (طرائق - ۳: ۴۵) و (روشن - ص ۶۷۵) و (گلشن - ص ۴۹۴) وقد یدعی ناصری نیشابوری وناصر مهنه.

(دیوان ناصری نیشابوری) راجع ناصری مهنه.

(۷۴۷۳: دیوان نـاطق أصـفهانی) اسـمه المیرزا صـادق. کان له مهارة تامـة فی التاریـخ بالحروف وقـد الف کتابا فی هـذا الفن (۱) وله قصاید کثیرة فی وصف الأبنیة الفاخرة أکثر

۱ - سـماه " بحر الألفاظ " وهو کـدلیل للشـعراء فی نظم التواریخ الحروفیة وجعل الکتاب فی جداول وأهداه إلی فتح علی شاه. وقال فی أوله: ان لطف الله بن عبد الکریم الکاشانی سـبقه فی تألیف مثله وهذا أکمل منه. یوجد نسـخة منه فی کلیة الأدب بطهران کما فی فهرسها ج ۱ ص ۴۰ وأخری فی المکتبة (الملیة ۲۳۸). ألفها من ۱۲۲۲ إلی ۱۲۲۷.

(۱۱۵۸)

مفاتیح البحث: ناصر الدین شاه القاجاری (۱)، مدینة إصفهان (۱)، مدینة طهران (۱)، لطف الله بن عبد الکریم (۱)

صفحه ۰۱۷

الذریعهٔ - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۴ - الصفحهٔ ۱۱۵۹

مصاریعها تاریخ للبناء. أورد هدایت منها القصیدهٔ المکتوبهٔ علی کتیبهٔ ایوان الصحن العتیق بقم المبنیهٔ فی عصر السلطان فتح علی شاه فی ۱۲۱۸ وهی مشتملهٔ علی اثنین وستین بیتا مأهٔ وأربعهٔ وعشرون مصراعا. عدد حروف کل مصراع یوافق تاریخ البناء والعجب أن عدد (شصت ودو بیت) وعدد (یکصد وبیست وچهار مصراع) کل واحد منهما أیضا مطابق لعدد البناء. قال وتوفی ۱۲۳۵ وکان ناطق مداح محمد علی میرزا المتخلص بدولت والمعروف بدولتشاه بن السلطان فتح علی شاه، وقد أنشأ مقدمهٔ مبسوطهٔ لدیوان دولتشاه فی ۱۲۲۸ ونسخته فی مکتبهٔ (المجلس) کما فی فهرسها ج ۳ ص ۶۷۳.

وترجمه فی (الطرائق ۳: ۱۱۳) و (مع ۲: ۵۲۶) و " ریحانهٔ الأدب " و " همیشه بهار " و " المدایح المعتمدیهٔ."

(۷۴۷۴: دیوان ناطق أصفهانی أو شعره) وهو السید محمد شفیع من مصاحبی حزین.

ورد شعره فی " تذکرهء شوشتر - ص ۱۷۷. " وذکره فی (تش - ص ۲۰۴) ولم یعرفه.

(۷۴۷۵: دیوان ناطق بنارسی أو شعره) وهو القاضی لطف علی خان. ورد شعره فی (گلشن - ص ۴۹۷).

(۷۴۷۶: دیوان ناطق دنبلی أو شعره) واسمه محمد حسن خان بن محمد علی بن آقا محمد ابن فاضل بن شریف بن غیاث. وکان یوصل نسبه إلی یحیی البرمکی وبیته من بیوت امراء کردستان، وهو ابن أخ صبای کاشانی المذکور فی ص ۵۹۲. وکان هو وزیر لطف علی خان زند وبعد انقراضهم اسره محمد خان قاجار وقتله کما ذکر فی " ناسخ التواریخ " مجلد القاجاریهٔ ص ۲۷.

(۷۴۷۷: دیوان ناطق دهلوی أو شعره) کان من شعراء أکبر شاه. ورد شعره فی (سرخوش - ص ۱۱۸) و (گلشن - ص ۴۹۶).

(۷۴۷۸: دیوان ناطق شیرازی أو شعره) واسمه مسیحا بن ملا نویدی الشیرازی.

(۱۱۵۹)

مفاتیح البحث: القتل (۱)

صفحه ۰۱۸

الذریعهٔ - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۴ - الصفحهٔ ۱۱۶۰

ترجمه معاصره النصرآبادی فی (نر ۹ - ص ۴۱۲). وأطری حسن خطه ولطافهٔ شعره.

(۷۴۷۹: دیوان ناطق شیرازی) ترجمه معاصره المیرزا نصرت فی (آثار عجم - ص ۵۷۰) وذکر ان اسمه الشیخ محمد بن المیرزا محمد علی پیش نماز مسجد مشیر الملک وأورد غزله، وعند ذکره لمسجد مشیر فی ص ۴۳۶ مفصلا ذکر ان امام المسجد هو المجتهد المستجمع للمعارف الیقینیهٔ المیرزا محمد علی بن المیرزا محبعلی الشیرازی، عمه المیرزا حبیب المتخلص بقاآنی وابنه الشیخ محمد المتخلص بناطق اخذ علم الظاهر عن أبیه وورث الشاعریهٔ عن عم أبیه ومهر فی نظم المسمطات. أقول المیرزا محمد علی هذا هو أخ شیخنا المیرزا محمد تقی الشیرازی.

(۷۴۸۰: دیوان ناطق قهپائی) نزیل أصفهان. ترجمه معاصره فی (نر ۹ - ص ۴۰۴) وذکر انه کان معلما یحضر مکتبه مأتا نفس. وتتبع شعر القدماء خصوصا الخاقانی.

(۷۴۸۱: دیوان ناطق کاشانی) اسمه محمد حسن. یوجد منه ست صفحات ضمن " مدایح معتمدیهٔ " فی مدح معتمد الدولهٔ منوچهرخان فی مکتبهٔ (المجلس) کما فی فهرسها ج ۳ ص ۶۸۵ وکان صهر فتح علی خان صبای کاشانی المذکور فی ص ۵۹۲.

(۷۴۸۲: دیوان ناطق کرمانی) لمولانا کل محمد منشی ناطق الکرمانی. طبع بنولکشور باسم " جوهر معظم " و " جوهر " تخلص

لجواهر سنگه اللکهنوی تلمیذ هذا الشاعر کما ذکر فی (روشن – ص ۱۵۸). وجاء شعره فی (مسرت – ص ۲۳۱) وفی " شمع انجمن "انه مکرانی ومات ۱۲۶۴.

(۷۴۸۳: دیوان مولانا ناطق کشمیری أو شعره) قال النصرآبادی فی (نر ۱۱ – ص ۴۵۱) له اخوان شاعران تخلص أحدهما أبکم والآخر لکنتی. وقد تتبع الناطق کثیرا من القدماء ویدرس دیوان الأنوری. ثم أورد رباعیته وکذا فی (خوشگو).

(۷۴۸۴: دیوان ناطق لاهوری أو شعره) وهو الخواجهٔ رحمت الله. ولد بدهلی وسافر إلی توران. وتلمذ علی الشیخ نور العین ومیرزا خانخانان. ومات بلکهنو. ورد شعره فی (گلشن – ص ۴۹۶).

(دیوان ناطق مکرانی) راجع ناطق کرمانی.

(دیوان ناطق نیشابوری أو شعره) جاء ذکره فی (مسرت – ص ۴۴) ولعله ناطقی

(۱۱۶۰)

مفاتیح البحث: مدینهٔ إصفهان (۱)، السجود (۳)

صفحه ۱۹۰

الذریعهٔ – آقا بزرگ الطهرانی – ج ۹ق۴ – الصفحهٔ ۱۱۶۱

السبزواری.

(۷۴۸۵: دیوان ناطقی استرآبادی أو شعره) سافر إلی الهند ومات ببنارس. ورد شعره فی (گلشن – ص ۴۹۷).

(۷۴۸۶: دیوان ناطقی سبزواری أو شعره) جاء شعره فی " هفت " ولعله ما ذکر بعنوان ناطق نیشابوری.

(۷۴۸۷: دیوان ناطق قزوینی أو شعره) أو میر ناطقی. ورد شعره فی (تس ۲ – ص ۴۳) و (گلشن – ص ۴۹۸).

(۷۴۸۸: دیوان ناظر بستی) وهو الشیخ زین العابدین من فضلاء قریهٔ بست بکردستان ودیوانه یقرب من ثلاثهٔ آلاف بیت. کذا ترجمه فی (مع ۲: ۵۲۴).

(۷۴۸۹: دیوان ناظر دهلوی أو شعره) وهو السید ناظر بن حاجی الگجراتی ابن جعفر الشیرازی، الذی هاجر من شیراز إلی الهند فی عهد شاه جهان. ورد شعره فی (گلشن – ص ۴۹۸).

(۷۴۹۰: دیوان ناظر زاده کرمانی) وهو الدکتور أحمد بن محمد ناظر الاسلام. ولد بکرمان ۱۳۳۵ وطبع من اشعاره " اختر " و " آوازخوانی " و " رقص " وغیرها.

(۷۴۹۱: دیوان ناظر کازرونی أو شعره) وهو المیرزا عبد الحسین ساکن شیراز فی عهد الشاه عباس. ترجم فی (ض – ص ۱۵۶) و (عم ۳۲۹) و (الطرائق – ۳: ۷۲).

(دیوان ناظر الکوفهٔ) مر فی ص ۵۴۲ بعنوان شمس الدین.

(۷۴۹۲: دیوان ناظر گیلانی أو شعره) ورد شعره فی (گلشن – ص ۴۹۸).

(۷۴۹۳: دیوان ناظر مازرندرانی أو شعره) وهو المیرزا طاهر. کان من أقرباء صاحب علی آبادی المیرزا محمد تقی. ترجمه معاصره هدایت فی (مع ۲: ۵۰۰).

(دیوان ناظر مشهدی) راجع ناظری مشهدی.

(دیوان ناظری) یوجد غزلیاته عند (دهخدا). ولعله متحد مع الآتی.

(۷۴۹۴: دیوان ناظری مشهدی أو شعره) کما ترجمه معاصره علی شیر فی (مجن ۳ – ص ۸۸ و ۲۶۲) وفی (مطلع ۲: ۴۴۸) و (گلشن – ص ۴۹۸) سمی ناظر مشهدی.

(۷۴۹۵: دیوان ناظم ایروانی) وهو المیرزا علی أکبر. أورد عبرت شعره فی " نامهء

(۱۱۶۱)

مفاتیح البحث: مدینة الکوفة (۱)، أحمد بن محمد (۱)، الهند (۲)، الطهارة (۱)

صفحه ۰۲۰

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۴ - الصفحة ۱۱۶۲

فرهنگیان " الموجود فی (المجلس) وذکر خصوصیاتها فی فهرسها ۳: ۶۹۲.

(۷۴۹۶: دیوان ناظم بختیاری) واسمه ید الله بابادی البختیاری. ولد بها ۱۲۹۴ وله دیوان شعر فی ألفی بیت. ترجمه ایزد گشسب فی " نامهء سخنوران - ص ۱۳۹ " و " شعرای معاصر أصفهان - ص ۴۹۹ " وجاء شعره فی (پژمان - ص ۷۶۶ و ۸۸۶).

(۷۴۹۷: دیوان ناظم بنارسی أو شعره) وهو ابن علی بن روش البنارسی. ورد شعره فی (گلشن - ص ۴۹۹).

(۷۴۹۸: دیوان ناظم تبریزی) وهو الخواجة محمد صادق المعروف بصادقا. سکن عباس آباد بأصفهان. وله " نظم گزیده " الفه فی ۱۰۳۶، نقل عنه سعید النفیسی فی " سخنان أبو سعید - ص ۱۸۳. " ولعله الذی ذکرناه بعنوان " تذکرة الشعراء " فی ۴: ۳۷. وقد نقل عنها فی " خزانهء عامره " و " ید بیضا. " ترجمه النصرآبادی فی (نر ۹ - ص ۴۱۱) وقال توفی قبل التألیف (۱۰۸۳ - ۱۰۹۹). وعنه اخذ فی (دجا - ص ۳۶۹) وقال إن دیوانه یشتمل علی ستة آلاف بیت، وله مثنوی " فیروز وشهباز، " وجاء شعره فی (روشن - ص ۶۷۶) و (مسرت - ص ۱۲۲).

(۷۴۹۹: دیوان ناظم دکنی) وهو نصیر الدولة ناظم الملک جین قلیچ بن عماد الملک غازی الدین بن آصف جاه الدکنی. تلمذ علی محمد حسین قتیل. ورد شعره فی (گلشن - ص ۵۰۰).

(دیوان ناظم سبزواری) واسمه ملا نظامی کما فی (خوشگو)، والظاهر أنه الشیرازی الآتی. وراجع ناظم هروی.

(۷۵۰۰: دیوان ناظم شیرازی أو شعره) واسمه نظاما البناء کما ذکره النصرآبادی فی (نر ۹ - ص ۳۸۴) وقال کان یتخلص " سالم " فلما غیره اعترض ناظم الیزدی علیه وبعد المحاکمة عند، مجمع الأدباء تعین " ناظم " له. وعنه اخذ فی (روشن - ص ۶۷۶).

(۷۵۰۱: دیوان ناظم شیرازی أو شعره) وهو المیرزا مهدی بن نقیب الشیرازی. ترجمه معاصره یه فی (الطرائق - ۳: ۲۱۵) و (فارسنامه - ۲: ۴۵ و ۱۵۱).

(۷۵۰۲: دیوان ناظم صابونی) هو الحاج کمال الدین محمد کریم الصابونی الطهرانی التاجر العارف الساکن فی کوچهء غریبان والمتوفی ۱۳۳۹، ودفن فی حجرة من حجرات

(۱۱۶۲)

مفاتیح البحث: مدینة إصفهان (۲)، الکرم، الکرامة (۱)، الحج (۱)

صفحه ۰۲۱

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۴ - الصفحة ۱۱۶۳

مزار الصدوق ابن بابویه بالری. أول منظوماته مثنوی " لسان الغیب " نظمها فی طریق الرجوع من العراق إلی طهران بعد تحمله مشاق الریاضات وبعده نظم " بیان الغیب، " غزلیات علی ترتیب حروف القافیة، تخلص فی جمیعها " ناظم، " وبعدهما " نیاح الغیب " فی المصائب والف بعد ذلک " أخلاق کمالی " ثم " توحید کمالی " وکلها مطبوعات.

باسم العصار. ونقل المشار فی فهرسه عن جریدة " کانون شعراء " ان النسبة غلط، وکذا حدثنی الخصیص به المیرزا أحمد بن ممد

رضا الطبيب الكاشاني نزيل طهران المعروف بالدكتور احسان وأعطاني ورقة من مثنويه التي كتبها بخطه إليه في النصيحة. أوله:

عاشق شمعي برو پروانه باش * طالب گنجي برو ديوانه باش وآخره: پند ناظم بشنو وتسليم شو * فارغ از هر انقلاب وبيم شو وقد ذكرنا بيان الغيب في ج ٣ ص ١٨٣ وكذا أخلاق كمالي وتوحيد كمالي وديوان العصار في ص ٧٢٤.

(ديوان ناظم طهراني) راجع ناظم صابوني.

(٧٥٠٣: ديوان ناظم كرماني أو شعره) وهو الميرزا محمد شفيع المعروف بميرزا كوچك ابن محمد علي. ولد بكرمان وسافر إلى العراق والهند وسكن لكهنو، وكان حيا في ١٢٣٤. ورد شعره في (گلشن - ص ٤٩٩).

(٧٥٠٤: ديوان ناظم كرماني أو شعره) من مصاحبي محمد صادق اختر. ورد شعره في (گلشن - ص ٤٩٩).

(ديوان ناظم گلپايگاني) نسب إليه في (دجا - ص ١٧٥) منظومة " يوسف وزليخا."

ولعله أراد الهروي.

(ديوان ناظم الملك) مر في ص ٦٣٣ بعنوان ضيائي مرندي.

(٧٥٠٥: ديوان ناظم هروي) كان في خدمة عباس قليخان ابن حسن خان شاملو. له مثنوي " يوسف وزليخا " الذي نظمه في ١٠٧٢ الموجود في المكتبة الآصفية بحيدرآباد كما في حاشية (سرو - ص ١٠٥) عند ترجمته، ونسخة أخرى عند (الملك) وعند فرخ بخراسان. وترجمه كذلك النصرآبادي في (نر ٩ و ١٥ - ص ٣٣٠ و ٥٤٠) و (سرخوش - ص ١١٣) و (تش - ص ١٥١) و (خوشگو) و (روشن - ص ٦٧٧)

(١١٦٣)

مفاتيح البحث: دولة العراق (٢)، مدينة طهران (٢)، الشيخ الصدوق (١)، خراسان (١)، الهند (١)، الطب، الطبابة (١)

صفحه ۰۲۲

الذريعة - آقا بزرگ الطهراني - ج ٩ق٤ - الصفحة ١١٦٤

و (حسيني ٣٥٦) و (مسرت ٤٨٧) وقد رآى سنگلاخ ديوانه بخط شفيعا فذكره في (امتحان ١: ١٣٣) وطبع " يوسف وزليخا " لملا فرخ حسين ناظم هروي المتوفى ١٠٦٨ ببلدة تاشكند في ١٣٢٢. وقال في (نتايج - ص ٧٢٢) انه مات في أواخر المأة الحادية عشرة ويوجد ديوان ناظم وغزلياته في ٤٠٠٠ بيت، استنسخه عن نسخة بخارا في ١٢٩١ محمد إبراهيم بن آقا بابا أخ مجنون تهراني المذكور في ص ٩٦٧.

والنسخة عند بزرگ نيا بطهران انتقلت إلى جامعة طهران.

(٧٥٠٦: ديوان ناظم يزدي أو شعره) ترجمه معاصره النصرآبادي في (نر ٩ - ص ٣٨٤ وص ٤٠٤) وذكر انه كان سنين في الهند ورجع ويدعي جامعية الفنون لا سيما الشطرنج ثم قال اني مع عدم مهارتي فيه غلبت عليه مكررا وراجع ناظم شيرازي.

(٧٥٠٧: ديوان ناظمي أو شعره) ورد شعره في (گلشن - ص ٥٠١) و " رياض الشعراء."

(٧٥٠٨: ديوان نافذ بروجردي) غزليات طبع بإيران على الحروف وأكثرها تضمينات لغزليات حافظ الشيرازي.

(٧٥٠٩: ديوان نافع قمي) كان طباخا، تتبع الشعراء حتى صار شاعرا ينظم المعاني العالية. وقد شرح عبد الرزاق اللاهجي " منظومة" له، ترجمه كذلك النصرآبادي في (نر ٩ - ص ٣٦٦) و (تش - ص ٢٣٦) وعنهما في القاموس التركي و " علماى گيلان " و" هميشه بهار."

(٧٥١٠: ديوان ناقد هروي أو شعره) ورد شعره في (گلشن - ص ٥٠١).

(٧٥١١: ديوان ناكام بخارايي أو شعره) كان من ملازمي امام قليخان. ترجم في (نر ١٠ - ص ٤٣٦) و (روشن - ص ٦٧٨) و

(خوشگو).

(ديوان ناكرك) وهو لقب لعطاء الرازى أبى العلاء بن يعقوب الكاتب المذكور فى ص ۷۲۷.

(۷۵۱۹: ديون نالان لكهنوى أو شعره) وهو الميرزا محمد رضا ابن محمد عباس، من تلاميذ محمد حسين قتيل. مات شابا فى القرن الثالث عشر. ورد شعره فى (گلشن - ص ۵۰۱).

(۷۵۱۳: ديوان نالهء بغدادى أو شعره) وهو ملا محمد الحسنى الحسينى. أصله من

(۱۱۶۴)

مفاتيح البحث: دولة ايران (۱)، مدينة طهران (۲)، يعقوب الكاتب (۱)، الهند (۱)، الموت (۲)

صفحه ۰۲۳

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانى - ج ۹ق۴ - الصفحة ۱۱۶۵

بغداد وسكن استانبول وسافر إلى الهند ومات بلكهنو فى ۱۲۳۷. ورد شعره فى (گلشن - ص ۵۰۱).

(۷۵۱۴: ديوان نالهء شيرازى) وهو السيد محمد على بن الحسين الجزائرى التسترى من ملازمى جعفر خان بن صادقخان زند. ورد شعره فى (تعا - ص ۱۲۸) وقال إن ديوانه يزيد على ألفى بيت.

(۷۵۱۵: ديوان نامى ابهرى أو شعره) وهو المولى صدر الدين محمد، معاصر الشاه عباس.

ورد شعره فى (گلشن - ص ۵۰۲) و " هميشه بهار."

(ديوان نامى اردوبادى) مر بعنوان ناجى.

(ديوان نامى اسفزارى) قال النفيسى فى مقدمة " سخنان أبو سعيد ص ۳ " انه لقب معين الدين محمد بن عبد الله الزمچى صاحب" روضات الجنات فى تاريخ هرات " الذى ذكرناه بعنوان معين اسفراينى فى ص ۱۰۷۶.

(۷۵۱۶: ديوان نامى أصفهانى) واسمه مرتضى قليخان قورچى باشى من كتاب الشاه عباس الأول الصفوى. نزل الهند فى عهد أكبر شاه. ورد شعره فى (گلشن - ص ۵۰۲).

ويوجد شعره فى جنگ، كتابته ۱۰۸۱، عند (دهخدا).

(۷۵۱۷: ديوان نامى أصفهانى أو شعره) واسمه " نوراى خباز " ورد شعره فى (گلشن - ص ۵۰۳).

(۷۵۱۸: ديوان نامى أصفهانى) الميرزا محمد صادق الموسوى الأصفهانى ابن أخ ميرزا رحيم حكيم باشى المتوفى ۱۲۰۴، مولف" تاريخ گيتى گشاى " المطبوع فى طهران ۱۳۵۷ مع مقدمة مبسوطة بقلم سعيد النفيسى، قد بسط فيها القول فى أحوال مؤلفه نقلا عن معاصره آذر فى آتشكده وعن الدنبلى فى " نگارستان دارا " وعن مجمع الفصحا ج ۲ ص ۵۲۴، وذكر أنه لم يطلع على قصايده وغزلياته، وانما الموجود من شعره المثنويات الخمس التى سماها " نامهء نامى " وهى ": درج گهر " و " خسرو وشيرين " و " ليلى ومجنون " و " وامق وعذرا " و " يوسف زليخا، " قال وعندى منها " خسرو وشيرين " فى أربعة آلاف بيت و " وامق وعذرا " فى ألفى بيت تقريبا. أقول ويوجد له " ليلى ومجنون " و " خسرو وشيرين " و " وامق وعزا " فى المكتبة (الملية - ۳۱۷) و " خسرو وشيرين"

(۱۱۶۵)

مفاتيح البحث: مدينة طهران (۱)، محمد بن عبد الله (۱)، على بن الحسين (۱)، مدينة بغداد (۱)، الهند (۲)، الوفاة (۱)، الخمس (۱)

صفحه ۰۲۴

الذريعة - آقا بزرگ الطهراني - ج ۹ق۴ - الصفحة ۱۱۶۶

و " گنج گهر " عند (الملك) و (الرضوية). وترجم في (تش - ص ۴۱۳) وفي (گلشن - ص ۵۰۲) ان بيته كانوا من أطباء فارس ونزلوا أصفهان. وترجمه تربيت في مجلة " آينده ۲: ۵۳۳."

(۷۵۱۹: ديوان نامي بديواني أو شعره) واسمه عبد الغني. أورد شعره معاصره في (گلشن - ص ۵۰۱).

(۷۵۲۰: ديوان نامي بهكري ترمذي) وهو السيد نظام الدين محمد معصوم بن السيد صفائي بن مرتضى الحسيني. ولد وتوفى في بهكر من الهند (۹۴۴ - ۱۰۱۹) وديوانه موجود عند السيد نورعليشاه المعصومي كما ذكر في مقدمة طبع كتابه في تاريخ السند المعروف بتاريخ معصومي المطبوع ۱۳۵۷. ومر - له " حسن وناز " في ۷: ۲۰. وترجم في (النتايج - ص ۷۱۰) و (طبق ۲: ۵۰۰) و " مقالات الشعراء - ص ۷۹۸ " و (خوشگو) و (روشن - ص ۶۷۹).

(۷۵۲۱: ديوان نامي تبريزي) ترجمه معاصره سام ميرزا في (تس ۵ - ص ۱۳۹) وذكر ان له قصايد كثيرة وانه لا يقبل أحدا من الشعراء، أي يفضل نفسه عليهم، وهو أخ " قوسي " الذي مر ان ديوانه موجود.

(ديوان نامي ترمذي) راجع نامي بهكري.

(۷۵۲۲: ديوان نامي خلجستاني أو شعره) اسمه الميرزا عبد الله. ترجمه هدايت في (مع ج ۲ ص ۵۲۴) وذكر فضله وانشائه وانه جاء إلى طهران في عصر السلطان محمد شاه وتقرب إلى وزيره الحاج ميرزا آقاسي، وهو اليوم منشي " روزنامه " للسلطان ناصر الدين شاه، وله خط حسن وطبع جيد، ثم أورد نيفا وعشرة أبيات من شعره.

(۷۵۲۳: ديوان نامي خيرآبادي) واسمه المولوي تراب علي. كان ينتسب إلى عبد الله بن عباس. ولد بخيرآباد لكهنو وهاجر إلى كلكتة فأخذه الانگليز معهم إلى إيران والعراق ورجع ونصب مدرسا بمدارس ومات ۱۲۴۱. ترجم في (النتايج - ص ۷۲۹).

(ديوان نامي رازي) راجع نامي طهراني.

(۷۵۲۴: ديوان نامي سبزواري أو شعره) وهو الشاعر المنشي الخطاط معاصر جامي

(۱۱۶۶)

مفاتيح البحث: عبد الله بن عباس (۱)، دولة ايران (۱)، دولة العراق (۱)، ناصر الدين شاه القاجاري (۱)، مدينة إصفهان (۱)، مدينة طهران (۱)، الهند (۱)، الحج (۱)

صفحه ۰۲۵

الذريعة - آقا بزرگ الطهراني - ج ۹ق۴ - الصفحة ۱۱۶۷

ترجم في (مجن ۴ - ص ۹۸ و ۲۷۵) و (حسيني - ص ۳۵۲).

(ديوان نامي سندي) راجع نامي بهكري.

(۷۵۲۵: ديوان نامي شمسي أو شعره) واسمه ملا شمسي. ورد شعره في (گلشن - ص ۵۰۲).

(ديوان نامي طهراني) واسمه أفضل تركه، وهو الذي نظم تاريخ وفات أستاذه أميدي طهراني المذكور في ص ۹۷ كما جاء في (نر ۱۳ - ص ۴۷۱) و " هميشه بهار " و (تش - ص ۲۱۰) و (روشن - ص ۶۷۹) و (ميخانه - ص ۱۲۸). وقد ذكرناه مرتين في ص ۸۵.

(۷۵۲۶: ديوان نامي كرمانشاهي أو شعره) واسمه ميرزا محمد الاسترآبادي الأصل من أحفاد ميرزا مهدي المنشي لنادر شاه. وقد توفى ۱۲۳۸ أورد شعره هدايت في (مع ۲:

۵۲۴).

(۷۵۲۷: ديوان نامي كشميري أو شعره) ورد شعره في (گلشن - ص ۵۰۲) و (مسرت - ص ۲۸۸).

(۷۵۲۸: ديوان نامى لكهنوى أو شعره) كان صرافا بها فى ۱۲۹۵. ورد شعره فى (روشن - ص ۶۸۱).

(ديوان نامى هروى) واسمه المير محمد هاشم المعروف بشاه طبيب الهراتى المتوفى ۱۱۵۰. له " خمسهء نامى " ومنها " مظهر الآثار . "قال فى " كشف الظنون " انه نظمه فى قبال " مخزن الاسرار " لجهانگير الكرمانى الهاشمى. أوله:

بسم الله الرحمان الرحيم * فاتحه آراى كلام قديم ومر فى ص ۲۶۴ نقلا عن سنگلاخ انه لحكيم هاشمى فراجعه.

(ديوان ناهيد تبريزى) هو تخلص آخر لشهاب تبريزى المذكور فى ص ۵۵۲.

(۷۵۲۹: ديوان ناهيد مير هادى) للسيدة مريم مير هادى. طبع الديوان فى ۱۸۳ ص.

فى ۱۳۷۷ بطهران.

(۷۵۳۰: ديوان ناهيد همدانى أو شعره) وهو الميرزا يعقوب خان بن عبد الرحمان.

ولد حدود ۱۳۲۸ وصار من أعضاء انجمن دانش بهمدان. أورد الفت غزله فى " دانشنامه " المطبوع ۱۳۴۲ وكذا فى " سخنوران نامى معاصر - ۱: ۲۲۵."

(۱۱۶۷)

مفاتيح البحث: كتاب كشف الظنون لحاجى خليفة (۱)، مدينة طهران (۱)، عبد الرحمان (۱)

صفحه ۰۲۶

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانى - ج ۹ق۴ - الصفحة ۱۱۶۸

(۷۵۳۱: ديوان نايب أصفهانى أو شعره) واسمه محمد رضا وكان معاصرا للحزين المتوفى ۱۱۸۱. ورد شعره فى (گلشن - ص ۵۰۳) وعنه فى القاموس التركى ثم الريحانة.

(ديوان نايب افشار) كما فى (دجا - ص ۱۲) مر بعنوان عارفى افشار فى ص ۶۷۱.

(ديوان نايب الصدر افشار) راجع عارفى افشار فى ص ۶۷۱، وبعد وفاته تلقب ولد الميرزا على بهذا اللقب.

(ديوان نايب الصدر تبريزى) مر بعنوان صدر الدين فى ص ۶۰۲.

(ديوان نايب الصدر شيرازى) القزوينى مر بعنوان رحمت على شاه فى ص ۳۵۶، ومر حفيده معصوم عليشاه فى ص ۱۰۷۱. وقد ترجم فى (الطرايق ۳).

(ديوان نايب الصدر قزوينى) راجع نايب الصدر الشيرازى.

(۷۵۳۲: ديوان نايب الصدر قزوينى) وهو صدر الاسلام المير محمد بن عبد الحسين.

طبع بطهران ۱۳۳۸ فى ۸۴ ص، بعنوان خاك قزوينى.

(ديوان نايب نايينى) مر فى ص ۱۰۴۵ بعنوان مشتاقى.

(۷۵۳۳: ديوان نايب همدانى أو شعره) من سادات همدان. ورد شعره فى (گلشن - ص ۵۰۳).

(ديوان نايى هروى أو شعره) واسمه ملا محبعلى " نى نواز " المتوفى ۹۷۳. ترجمه معاصره فى (تس ۴ - ص ۸۴) ومر بعنوان محبعلى فى ص ۹۷۰.

(ديوان نباتى اشتبلينى) راجع نباتى قراچه داغى.

(۷۵۳۴: ديوان نباتى تبريزى أو شعره)، ترجمه معاصره سام ميرزا فى (تس ۵ - ص ۱۴۵) وذكر انه نقاش، وأورد شعره واستحسن هذا المقطع له:

ازهواى آن لب شيرين نباتى روز وشب * چون مگس خود را درون شهد ناب انداخته وعنه اخذ فى (دجا - ص ۳۷۰) و (گلشن -

ص ۵۰۳).

(۷۵۳۵: دیوان نباتی قراچه داغی) واسمه السید أبو القاسم بن السید محترم (مجرم) الاشبینی من محال قراچه داغ. ترجمه تربیت فی (دجا - ص ۳۷۰) وذکر انه هاجر من مسقط رأسه إلی اهر واشتغل هناک فی بقعة الشیخ شهاب الدین بالریاضات والمجاهدات وفی الأواخر عاد إلی مسقط رأسه وبها توفی ۱۲۶۲. ومر فی ص ۹۶۸ بعنوان تخلصه

(۱۱۶۸)

مفاتیح البحث: مدینة طهران (۱)، محمد بن عبد الحسین (۱)، الشهادة (۱)، الوفاة (۱)

صفحه ۰۲۷

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۴ - الصفحة ۱۱۶۹

الآخر " مجنون شاه " ودیوانه موجود فی (المجلس) کما فی فهرسها ۳: ۴۳۴، وعند (فخر الدین). طبع له " بحر طویل " علی هامش دیوان فضولی. وطبع دیوانه بالفارسیة والترکیة بتبریز ۱۳۲۴ فی ۱۳۵ ص.

(۷۵۳۶: دیوان نبوی) فارسی فی مناقب النبی نثرا لمیرزا إبراهیم الصحاف الطهرانی المعاصر، طبع بإیران.

(۷۵۳۷: دیوان نبوی أصفهانی أو شعره) وهو عبد الفتاح بن ضیاء الدین المذکور والده فی ص ۴۸۱ بتخلصه " سید أصفهانی " ومؤلف التذکرة المذکورة فی ج ۴: ۳۷ وللولد تذییل علی تذکرة والده کما مر فی ج ۴: ۵۴ وله " التبر المذاب " أیضا.

(۷۵۳۸: دیوان النبهانی) اسمه " أزهار الریف " لصاحبه الأدیب محمد بن الشیخ بندر النبهانی الطائی الحمیری ساکن عفک من لواء الدیوانیة. طبع بنفقة عبد الأمیر بن الشیخ شعلان رئیس آل بدیر فی ۱۳۷۱.

(دیوان نبی قزوینی) مر فی ص ۷۱۵ بتخلصه عزتی.

(دیوان نثار تبریزی) راجع نثار گرمرودی.

(۷۵۳۹: دیوان نثار دهلوی أو شعره) وهو السید نثار علی بن عبد الله. ورد شعره فی (روشن - ص ۶۸۱).

(۷۵۴۰: دیوان نثار دهلوی أو شعره) واسمه المیرزا لطف الله وتوفی ۱۱۵۹. ورد شعره فی (روشن - ص ۶۸۱).

(۷۵۴۱: دیوان نثار رضوی أو شعره) وهو العارف المیرزا محمد علی. أورد شعره معصوم علیشاه فی (الطرائق - ج ۳: ۲۵۴).

(۷۵۴۲: دیوان نثار شیرازی) وهو المیرزا محمد بن المولی علی بابا الذی کان حیا فی ۱۳۱۰. أورد شعره فرصت فی (عم - ص ۲۶۸) وعنه فی الریحانة. ویوجد شعره فی " نامهء فرهنگیان " الموجود فی (المجلس) کما فی فهرسها ۳: ۶۹۲. وطبع ببمبی حدود ۱۳۰۰.

(۷۵۴۳: دیوان نثار گرمرودی) وهو المیرزا مهدی بن المیرزا أبو محمد الأنصاری الشقاقی الگرمرودی التبریزی. ترجمه هدایت وذکر تنقلاته فی البلاد إلی سنة

(۱۱۶۹)

مفاتیح البحث: دولة ایران (۱)، أبو محمد الأنصاری (۱)، علی بن عبد الله (۱)

صفحه ۰۲۸

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۴ - الصفحة ۱۱۷۰

التألیف ۱۲۸۳ فی (مع ۲: ۵۲۵) وترجم فی (دجا - ص ۳۷۱) والریحانة، وترجمه کوهی کرمانی فی مجلة (یادگار ۲: ۸: ۷۲) وطبع دیوانه فی تبریز.

(۷۵۴۴: دیوان نثاری أصفهانی أو شعره) واسمه تقی العصار. ورد شعره فی (گلشن - ص ۵۰۳).

(۷۵۴۵: دیوان نثاری بخارایی) وهو الشیخ بهاء الدین حسن الخواجة نقیب الاشراف البخاری الشاعر. له " مذکر الأحباب " فی أحوال الشعراء فی القرنین التاسع والعاشر بما وراء النهر. الفه ۹۷۴، الموجود فی اکادمی ناوک کما فی فهرسها ۲: ۱۶.

(۷۵۴۶: دیوان نثاری تبریزی) ترجمه معاصره الصادقی فی (خص ۸ - ص ۱۵۵) وذکر انه مصاحب ومعاشر مع الأکابر من اجزاء الدولة، وله دواوین تتبع فیها دیوان بابافغانی ودیوان میرشاهی. ثم أورد قرب مأة وخمسین بیتا من تلک الدواوین، وترجمه تربیت نقلا عن " خلاصة الاشعار " وذکر انه سافر أولا لزیارة مشهد خراسان ثم نزل قزوین عشرین سنة، ثم ذهب مع الأمیر تقی الدین محمد إلی کاشان واتفق فی مجلس بینه وبین محتشم حدوث کدورة فهجاه نثاری وصار لذلک ملوما عند الأدباء. وله طرز خاص فی نظم الشعر وله " تتبع دیوان امیرشاهی. " وترجم فی " هفت " و (تش - ص ۳۴) و (دجا - ص ۳۷۱).

(۷۵۴۷: دیوان نثاری تونی) ترجمه معاصره فی (تس ۵ - ص ۱۲۳) وأطری فضله ومحاسن شعره وان شعره معری من کل عیب. وله مثنوی " سرو وتذرو " فی بحر " شاه ودرویش " وقصاید وغزلیات. ثم أورد بعضها. وذکر النصرآبادی فی (نر ۱۵ - ص ۵۲۲) معها لملا نثاری التونی فی رباعیة باسم " نسیم " کان بگناباد ومات ۹۶۸.

وترجم فی " هفت " و (روشن - ص ۶۸۲).

(۷۵۴۸: دیوان نثاری جلایری) هو محمد علی بن علی الجلایر الخراسانی. ترجمه معاصره فی (مجن ۵ - ص ۱۱۱ و ۲۸۴) قال وله أطوار غریبة وأورد مطلع غزله.

(دیوان نثاری خراسانی) راجع نثاری جلایر.

(۷۵۴۹: دیوان النثر) للشیخ أفضل الدین حسن بن علی الماهانی من مشایخ منتجب الدین.

(۱۱۷۰)

مفاتیح البحث: کتاب الأشراف للشیخ المفید (۱)، خراسان (۱)، الشهادة (۱)

صفحه ۲۹۰

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۴ - الصفحة ۱۱۷۱

(۷۵۵۰: دیوان النثر) لمجمع بن محمد بن أحمد المسکنی النحوی الشاعر الأدیب اللغوی معاصر الشیخ ابن علی بن شیخ الطائفة الطوسی حیث إنه یروی عنهما الشیخ طاهر بن أحمد القزوینی الذی هو من مشایخ الشیخ منتجب الدین کما فی فهرسه.

(۷۵۵۱: دیوان نثری گیلانی) ترجمه معاصره الصادقی فی (خص ۸ - ص ۲۹۴) وصفه بحسن قرائته للقصة مع ما یظهر من کلامه الالحاد، وقتل بید شرف الدین ابن مختار وأورد بعض شعره.

(۷۵۵۲: دیوان نجابت بهونگامی أو شعره) واسمه المیر نجیب علی. ورد شعره فی (گلشن - ص ۵۰۴) عن " آفتاب عالمتاب."

(۷۵۵۳: دیوان نجابت لاهوری أو شعره) وهو الأخ الأصغر لمیر سیادت لاهوری.

ترجمه. فی (حسینی - ص ۳۵۶) و (سرخوش - ص ۱۱۵).

(۷۵۵۴: دیوان نجات أصفهانی) وهو عبد العالی بن میر محمد مؤمن الحسینی المتوفی حدود ۱۱۴۰. ترجمه وأورد شعره النصرآبادی فی (نر ۹ و ۱۱ - ص ۳۴۰ - ۳۴۲ و ۴۵۰) وکان أبوه مستوفیا لحبیب الله صدر وعالما محاسبا ریاضیا. وترجمه الحزین فی تذکرته ص ۶۲ ومجلة " ارمغان: ۱۵ " و (روشن - ص ۶۸۲) و (سرخوش - ص ۱۱۳) و " همیشه بهار " و (مسرت - ص ۵۴۶) و (تش - ص ۲۰۴) و " تذکرهء شوشتر - ص ۱۳۹."

(۷۵۵۵: دیوان نجات تبریزی) المیرزا محمد حسین بن معین الاسلام التبریزی له، نظم حکایة " بوذاسف وبلوهر " بالفارسیة. ۱۳۱ سماه " کلید بهشت " قال فی تاریخه:

بتاريخ ختمش نجات أين نوشت * عطا آمدت زو كليد بهشت ترجمه كذلك فی (دجا - ص ۳۷۲) وقال نسخة هذا المنظوم عندی.

(۷۵۵۶: ديوان نجات قمی) يوجد نسختان من مثنويه " گلگشتی " عند (الملك) و (سپهسالار - ص ۲۹۱۳). ولعله المذكور فی " هميشه بهار " بعنوان نجات كاشی.

(ديوان نجات كاشی) راجع نجات قمی.

(۷۵۵۷: ديوان نجاتی استرآبادی أو شعره) واسمه ملا إسماعيل بن إبراهيم. أورد شعره معاصره فی (تس ۴ - ص ۸۲) ومر أبوه فی ص ۱۴.

(۷۵۵۸: ديوان نجاتی بافقی) ترجمه النصرآبادی فی (نر ۹ - ص ۳۰۷) ونقل شعره

(۱۱۷۱)

مفاتيح البحث: إسماعيل بن إبراهيم (۱)، طاهر بن أحمد (۱)، محمد بن أحمد (۱)، القتل (۱)

صفحه ۰۳۰

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۴ - الصفحة ۱۱۷۲

عن الوقاری الذی أدرك الباقفی فی كبر سنه وكذا فی (خوشگو).

(۷۵۵۹: ديوان نجاتی بخاری أو شعره) واسمه سلطان محمود بن إبراهيم الخطاط الشاعر كما فی " نمونهء خطوط خوش - ص ۱۳۰" نقلا عن " گلستان هنر."

(۷۵۶۰: ديوان نجاتی تبريزی خيابانی) واسمه المولی حيدر. ترجمه فی (دجا - ص ۳۷۲) نقلا عن تحفهء سامی وأورد شعره ولكنی لم أظفر بهذه الترجمة فی المطبوع من التحفة.

(۷۵۶۱: ديوان نجاتی طهرانی) وهو محمد علی بن غلام حسين، ولد ۱۳۲۴ وله " ترجمهء عجائب المقدور " نظما ونثرا، ومقدمة مفصلة علی ديوان صبای كاشی المطبوع ۱۳۸۱. ترجمه فی " سخنوران نامی معاصر ۲: ۲۴۶."

(۷۵۶۲: ديوان نجاتی رومی أو شعره) ترجمه معاصره الصادقی فی (خص ۸ - ص ۱۱۵) وأورد غزله بالتركية الاستانبولية واستحسنه فی تلك اللغة. ولعله عيسی نجاتی ناظم " ليلی ومجنون " بالتركية والمتوفی ۹۱۴.

(۷۵۶۳: ديوان نجاتی شيرازی أو شعره) ورد شعره فی (هفت - ص ۳۱۰) و (گلشن - ص ۵۰۴) و (خوشگو).

(ديوان نجاتی طوسی) راجع نجاتی نيشابوری.

(ديوان نجاتی مشهدی) راجع نجاتی نيشابوری.

(۷۵۶۴: ديوان نجاتی نيشابوری) واسمه ملك علی أو عبد علی الطوسی كما فی (گلشن - ص ۵۰۴) المشهدی كما فی (مطلع ۲: ۴۴۸) وأظنه مؤلف " الكافية فی العروض والصنعة والقافية " المنتخب من " حدائق السحر " الموجود فی مجموعة برقم ۳۱۳ من كتب الصدر فی (سپهسالار).

(۷۵۶۵: ديوان نجار اراكی) واسمه إبراهيم النجار ساكن بصری من قرا سلطان آباد أراك. وهو عامی ينظم الشعر الجيد.

(۷۵۶۶: ديوان نجار ساغرچی أو شعره) من شعراء خضر بن إبراهيم. ذكر فی " چهار مقاله - ص ۷۳ " ويوجد شعر نجار فی " فرهنگ اسدی " وهو غير العارف المذكور فی النفحات.

(۷۵۶۷: ديوان نجاری سمرقندی أو شعره) وهو سعد الدين أسعد. ترجمه وأورد شعره العوفی فی (لب - ۱۰).

(۱۱۷۲)

مفاتيح البحث: كتاب الكافئة للشيخ المفيد (۱)

صفحه ۰۳۱

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ٩ق۴ - الصفحة ١١٧٣

(٧٥۶٨: ديوان النجاشی أو شعره) عده ابن شهرآشوب فی (المعالم - ص ١٣٩) من شعراء أهل البيت فی التابعين.

(٧٥۶٩: ديوان نجاشی) عماد الدين ملك ملوك الوزراء وسلطان العلماء. هكذا وصفه صاحب " سفينهء اشعار " المؤلف فی القرن السابع الموجود فی (المجلس) كما فی فهرسها ٣: ١٥٨. توجد نسخة من هذا الديوان فی استانبول، وتصويره فی المكتبة (الملية) فی ذيل ديوان قوامی الرازی المذكور، تشتمل علی ٣۶ ورقة من غزله و ۶ أوراق من رباعياته وتخلصه فی الغزل " نجاشی. " وأظنه من شعراء بلاط سلاجقة الروم.

(٧٥٧٠: ديوان نجدی يزدی أو شعره) ترجمه الصادقی فی (خص ۶ - ص ٩٨) وقال:

هو من السادة فی يزد. سافر إلی الهند كرارا وفی الغالب يشرف داری وله اطلاع تام باصطلاحات الشعراء وينظم الشعر الجيد. ثم أورد عدة من غزلياته وكذا فی (هفت - ص ١٨٧) و (روشن - ص ۶٨٥) وقال الآيتی فی (تش يز - ص ٣٣٥): ان اسمه السيد عبد الوهاب من السادة الأنجاب والتجار المتمولين كان عالما بالعروض والقوافی سافر إلی كرمان برهة وفی أواخر الصفوية سافر إلی الهند ورجع فی أوائل الافشارية إلی يزد وبها توفی بعد قليل ثم أورد إحدی الغزليات التی ذكرها صادقی لمير نجدی هذا مع أن الخصوصيات المذكورة فی ترجمته يقتضی تأخر المعاصر للافشارية عما قبله بكثير كما لا يخفی.

(٧٥٧١: ديوان نجف أصفهانی أو شعره) واسمه نجف گازر. ورد شعره فی (گلشن - ص ٥٠۴).

(٧٥٧٢: ديوان نجف شاه جهان آبادی) واسمه المولوی نجف علی خان. له " شرح دساتير " و " نظم تورات " ومثنوی " هفت پيكار . "أورد شعره معاصره فی (گلشن - ص ٥٠٥) وعنه فی القاموس التركی ثم (هدية العارفين ١: ٧٧۶).

(ديوان نجف بختياری) راجع والی بختياری.

(ديوان نجف زنگنه) راجع نجفقلی زنگنه.

(٧٥٧٣: ديوان نجفقلی خان زنگنه) وهو أرشد أولاد علی بيك زنگنه وبعده الشيخ علی خان وشاهرخ خان. كان نجفقليخان مير آخورباشی للشاه عباس الثانی وفی الأواخر

(١١٧٣)

مفاتيح البحث: حكم السلاجقة (١)، ابن شهرآشوب (١)، سلطان العلماء (١)، الهند (٢)

صفحه ۰۳۲

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ٩ق۴ - الصفحة ١١٧۴

صار والی مرو من قبل الشاه سليمان. ترجمه النصرآبادی وأورد بعض اشعاره فی (نر ٢ - ص ٢۶) و (حسينی - ص ٣٥٣) و (خوشگو) و (مع ١: ۶١) و " هميشه بهار " و (مسرت - ص ١٨٨).

(٧٥٧۴: ديوان نجف لكهنوی أو شعره) وهو الشيخ عبد الكريم تلميذ غلام الهمدانی " مصحفی " المذكور فی ص ١٠٥۴. ورد شعره فی (گلشن - ص ٥٠۴).

(٧٥٧٥: ديوان نجفی الله آبادی أو شعره) واسمه شاه غلام خوب الله ابن شاه محمد ناصر الأفضلی المتوفی ١١٧٠. ورد شعره فی (گلشن - ص ٥٠۶) وعنه فی القاموس التركی ثم الريحانة. و (مسرت - ص ٢٧٧).

(٧٥٧۶: ديوان نجم آبادی) واسمه الشيخ محمود النجم آبادی الطهرانی. طبع له منظومة " متاع الوارثين " فی الإرث بطهران ١٣٢٢

بقطع صغير مع مقدمة منظومة لولده عبد الحسين.

(ديوان نجم پروانه چى) راجع نجم ساوجى.

(ديوان نجم ثاقب) مر بتخلصه ثاقب هندى.

(۷۵۷۷: ديوان نجم أصفهانى أو شعره) واسمه نجم الشريعة الفاضل النورى ابن بهاء الدين الفاضل النورى المازندرانى الأصل ولد بأصفهان ۱۳۱۰ من فضلاء أصفهان المعاصرين. أورد الفت شعره فى " دانشنامه " وترجمه المهدوى فى " شعراى معاصر أصفهان - ص ۵۰۰."

(ديوان نجم دايه) راجع نجم رازى.

(ديوان نجم الدين) راجع نجم رازى ونجم زركوب ونجم كبرى.

(۷۵۷۸: ديوان نجم رازى) وهو نجم الدين الكبرى أبو بكر عبد الله بن محمد الرازى من مشايخ العرفاء وتلميذ نجم الكبرى والمولى الرومى والقونوى ويلقب دايه. له " مرصاد العباد " و " بحر الحقايق. " وتوفى ببغداد ۶۵۴. ترجم فى " هفت إقليم " و (النفحات - ص ۳۸۹) و (عشاق - ص ۱۱۰) و (خوشگو) و (حسينى - ص ۳۴۷) و (ض - ص ۱۴۸) و (بهش ۱ - ص ۳۲۰) و (گلشن - ص ۵۰۷).

(ديوان نجم زركوب) كما فى (گلشن - ص ۵۰۹) وهو نجم الدين أبو بكر المذكور

(۱۱۷۴)

مفاتيح البحث: مدينة إصفهان (۳)، مدينة طهران (۱)، عبد الله بن محمد الرازى (۱)، عبد الكريم (۱)، الوفاة (۱)

صفحه ۰۳۳

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانى - ج ۹ق۴ - الصفحة ۱۱۷۵

فى ص ۴۰۱.

(۷۵۷۹: ديوان نجم ساوجى أو شعره) وهو نجم الدين يعقوب پروانه چى ابن عمة القاضى مسيح الدين عيسى الساوجى. ترجمه معاصره المير على شير فى (مجن ۶ - ص ۱۱۹ و ۲۹۵) وقال كان مصاحبا للسلطان يعقوب ومنشى ديوانه ثم صار پروانه چى له. وترجم أيضا فى (تش - ص ۲۲۷) و (ض - ص ۱۶۰) و (گلشن - ص ۶۱۵) بعنوان " يعقوبى " وعنه فى القاموس التركى.

(۷۵۸۰: ديوان نجم سمنانى أو شعره) واسمه ملا نجم الدين. ترجم فى " هفت إقليم " و (گلشن - ص ۵۰۹) وورد شعره بها.

(ديوان نجم سنجرى) راجع حسن دهلوى فى ص ۲۴۲.

(۷۵۸۱: ديوان نجم شوشترى أو شعره) ورد شعره فى (گلشن - ص ۵۰۶).

(۷۵۸۲: ديوان نجم كبرى) هو نجم الدين أحمد بن محمد بن عمر الخوافى الخيوقى الخوارزمى تلميذ بابا فرخ التبريزى والشيخ إسماعيل القصرى واستاد نجم الدين الرازى ومجد الدين البغدادى وسيف الدين الباخرزى والمتوفى ۶۱۹ كما جاء تاريخه فى شعر فى (گلستان مسرت - ص ۳۸۵):

سال تاريخ نقل آن محمود * خردم " مقتداى دين " فرمود ودفن بگرگانج ترجم فى (النفحات - ص ۳۷۵) و (عشاق - ص ۸۴) و (خوشگو) و (تش - ص ۳۱۱) و (حسينى - ص ۳۳۷ - ۳۴۱) و " هفت إقليم " و (بهش ۱ - ص ۳۲۰) و (مع ۱ - ص ۶۳۳) و (ض - ص ۱۴۳) رأى ديوانه سنگلاخ بخط إبراهيم بن مير عماد فذكره فى (امتحان ۱ - ص ۲۹۲). ولبرتلس المستشرق الروسى مقالة عن رباعيات نجم الدين هذا طبعت ترجمته فى " مجلة يادگار ۴: ۱ و ۲ " وقد خلطت مع رباعيات أبى سعيد أبى الخير كما فى مقدمة " سخنان أبو سعيد - ص ۵۸."

(۷۵۸۳: ديوان نجم كرمانى أو شعره) وهو نجم الدين حسن المعروف " شهرويه " ترجم فى (مع ۱: ۶۳۳) وفى (گلشن - ص ۵۰۶) سماه نجم الحسن. وقال له تصانيف كثيرة.

(۷۵۸۴: ديوان نجمى أو شعره) ورد شعره فى (بهش ۲ - ص ۳۸۴).

(۱۱۷۵)

مفاتيح البحث: أحمد بن محمد (۱)، الخوارزمى (۱)

صفحه ۰۳۴

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانى - ج ۹ق۴ - الصفحة ۱۱۷۶

(۷۵۸۵: ديوان نجمى أصفهانى أو شعره) كان منجما أورد شعره سليم البهوپالى فى (گلشن - ص ۵۰۹).

(۷۵۸۶: ديوان نجمى أصفهانى) واسمه الآخوند ملا- إبراهيم بن محمد حسين أخ سكوت عليشاه ابن ملا إبراهيم. ولد بشهر كرد أصفهان، ثم تلمذ فى النجف على الكاظمين، اليزدى والخراسانى ورجع إلى وطنه مرجعا لأهلها فحقد عليه الاقطاعيون وقتلوا أخاه جلال الدين " بت شكن " فى ۱۳۴۶ وسجن هو فى أصفهان مدة ثم أفرج عنه وسكن شهر كرد إلى أن مات بها فى ۱۳۶۲. وديوانه فى الف بيت ذكره المهدوى فى (شعراى معاصر أصفهان - ص ۵۰۲).

(۷۵۸۷: ديوان نجمى شروانى أو شعره) واسمه ملا نجمى. ذكره معاصره فى (مجتس ۶ - ص ۱۶۶) وكذا (دجا - ص ۳۷۳). عن " عرفات العاشقين (" ديوان نجمى شهر كردى) راجع نجمى أصفهانى ملا إبراهيم.

(۷۵۸۸: ديوان نجمى كشميرى أو شعره) تلميذ قاسم كاهى أكبر آبادى المذكور فى ص ۹۰۶. ترجم فى (خز - ص ۴۳۵). ذهب من كشمير إلى ما وراء النهر فى ۹۸۸ ومدح السلطان اسفنديار بن خسرو بن يار محمد واخذ صلة ومأة تنكه حانية.

(۷۵۸۹: ديوان نجمى مشهدى أو شعره) وكان نساجا (جامه باف) ورد شعره فى (مجن ۳ - ص ۷۹ و ۲۵۴) ومر فكرى مشهدى جامه باف فى ص ۸۴۵.

(۷۵۹۰: ديوان نجومى كاشانى أو شعره) واسمه ملا غياث. ترجمه معاصره فى (نر ۹ - ص ۳۰۸).

(۷۵۹۱: ديوان نجومى هروى أو شعره) ترجمه معاصره على شير فى (مجن ۲ - ص ۳۸ و ۲۱۲) ووصف شعره بالهزل والتهتك.

(۷۵۹۲: ديوان نجيب) موجود بهذا العنوان فى مكتبة السلطان عثمان الثالث كما فى فهرسها. ويوجد عند (فخر الدين - ص ۳۲۳) مثنوى على زنة شاهنامة، اسمه " گلدسته " نظمه " نجيب " بأمر الشاه سلطان حسين الصفوى فى تاريخ وقايع عصره وأورد لكل واقعة مادة تاريخية منظومة وفيها أيضا وصف أصفهان ونهرها " زاينده رود " و " ساقينامه " ومقدمة منثورة فى عدة أسطر والنسخة فى ۷۴ ورقة فى كل صفحة ۱۵ سطرا

(۱۱۷۶)

مفاتيح البحث: مدينة الكاظمين (۱)، مدينة النجف الأشرف (۱)، مدينة إصفهان (۴)، إبراهيم بن محمد (۱)، جلال الدين (۱)، الموت (۱)

صفحه ۰۳۵

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانى - ج ۹ق۴ - الصفحة ۱۱۷۷

بخط الناظم بالنستعليق أوله:

بنام خداوند هر هست وبود * كه از نيستى باب هستى گشود وقد رجحها الناظم على الشاهنامه للفردوسى.

(۷۵۹۳: دیوان نجیب استرآبادی أو شعره) سکن أصفهان فی عهد الشاه سلیمان الصفوی. ورد شعره فی (نر ۹ - ص ۳۲۷) و (گلشن - ص ۵۰۹) وقد نقل فی فهرس مکتبة سپهسالار ۲: ۴۸۲ عن تذکرة " لطائف الخیال " ان " خالص استرآبادی " الشاعر اسمه نجیبا. أقول ولعلهما واحد.

(دیوان نجیب أصفهانی) واسمه نجیب الدین رضا زرگر التبریزی الأصل. مر بتخلصه " زرگرتبریزی " فی ص ۴۰۲ وله غیر ما ذکر هناک " نور الهدایة " المطبوع بشیراز و " دستور سلیمان " و " دیوان القصاید " ومات ۱۰۷۷ کما فی (دجا - ص ۳۷۴) ویوجد دیوانه عند (فخر الدین - ص ۶۵).

(دیوان نجیب أصفهانی) راجع نجیب چرکس، ونجیب گلستانه، ونجیب استرآبادی ونجیب لنجانی.

(دیوان نجیب تبریزی) راجع نجیب أصفهانی، نجیب الدین رضا.

(۷۵۹۵: دیوان نجیب ترمذی أو شعره) واسمه نجیب الدین أبو بکر الخطاط الترمذی من شعراء العهد السلجوقی. وأکثر شعره الرباعیات. ترجم فی (لب) و (لت) و (گلشن - ص ۵۱۰).

(دیوان نجیب چرکس) مر فی ص ۴۲۳ بتخلصه سامی چرکس ثم فی ص ۹۴۳ کرر بعنوان اسمه لطف علی بیگ.

(۷۵۹۶: دیوان نجیب الدین العاملی) وهو نجیب الدین علی بن محمد الجبلی العاملی.

الف " ملتقی الجمان " فی ع ۲ - ۱۰۰۴ وله قصیدة فی " مدیح صاحب المعالم " یوجد بخطه علی نسخة " ملتقی الجمان " المذکور عند (فخر الدین).

(۷۵۹۷: دیوان نجیب شیرازی أو شعره) اسمه المیرزا نجیبا. ترجمه معاصره النصرآبادی فی (نر ۶ - ص ۲۰۵) وأطری حسن خلقه وقال لما ورد أصفهان اتصل بالمولی عبد الحسن إلی أن توفی بها.

(۱۱۷۷)

مفاتیح البحث: مدینة إصفهان (۲)، نجیب الدین (۵)، علی بن محمد (۱)

صفحه ۰۳۶

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۴ - الصفحة ۱۱۷۸

(۷۵۹۸: دیوان نجیب کاشانی أو شعره) واسمه ملا نور ابن الخواجة محمد حسین الکاشانی. قال معاصره النصرآبادی فی (نر ۲ و ۹ - ص ۴۴ و ۳۷۱) انه ورد أصفهان قبل سنة، ونزل فی خان کاشیان وأورد شعره، وکذا فی (حسینی - ص ۳۵۲).

(۷۵۹۹: دیوان نجیب گلپایگانی أو شعره) واسمه نجیب الدین الجرفادقانی، مدح البیت العلوی بهمدان وبعض الخجندیة فی أیام سلاجقة العراق. وقال فی " شاهد صادق " انه مات ۶۵۳ له مثنوی " بشر وهند " ورد منها أبیاتا فی مجلة " مهر " ۵: ۱۰۶۸ عن" هفت إقلیم. " وقد خلط فی " هدیة العارفین ۲: ۴۸۷ " بین ناظم " بشر وهند " وبین مترجم تاریخ یمینی وهو ناصح الجرفادقانی. وقد را سنگلاخ نسختان من دیوان نجیب جرفادقانی بخط شفیعا وأبی تراب الأصفهانی فذکرهما فی (امتحان ۱: ۱۳۴ و ۲: ۷).

وذکر فی " تاریخ گزیده - ص ۸۲۶ " و (تش - ص ۲۰۷) و (مع ۱: ۶۳۴) و (روشن - ص ۶۸۵).

(۷۶۰۰: دیوان نجیب لنجانی أو شعره) واسمه نجیب بن الحاج امین الکلیشادی من قرا لنجان بأصفهان. کان والده من عمال طالب خان الوزیر الأعظم. أورد شعره النصرآبادی فی (نر ۹ - ص ۴۲۴) وفی (گلشن - ص ۵۱۰) سماه گلستانه.

(دیوان نحاس أصفهانی) ذکرناه مکررا فی ص ۴۹ و ۵۰ بعنوان أبی المعالی الرازی وأبی المعالی النحاس. وذکر وفاته فی " شاهد صادق " فی ۵۱۲.

(۷۶۰۱: دیوان النحوی) هو الشیخ أحمد بن الحسن الخیاط النجفی الحلی المتوفی ۱۱۸۳.

رأيت مراثيه في بعض المجاميع وتقريظه للكرارية وأرجوزة " تلخيص المفتاح " وأرجوزة " مدح السيد نصر الله " المدرس الحائرى.

(۷۶۰۲: ديوان نحوى كشميرى أو شعره) واسمه احمد خان. ولد بفرخ آباد وتلمذ على الله بخش. ورد شعره في (گلشن – ص ۵۱۰).

(۷۶۰۳: ديوان نحيف بهوپالى أو شعره) وهو المنشى عبد الحميد خان ابن غلام مجتبى خان.

كان حيا في ۱۲۹۵ حين أورد شعره في (روشن – ص ۶۸۶).

(۷۶۰۴: ديوان نحيف شاملو أو شعره) واسمه نوروز على بيگ. ورد شعره في (گلشن – ص ۵۱۰).

(۱۱۷۸)

مفاتيح البحث: دولة العراق (۱)، مدينة إصفهان (۲)، حكم السلاجقة (۱)، أحمد بن الحسن (۱)، نجيب الدين (۱)، عبد الحميد (۱)، الموت (۱)، الشهادة (۱)، الحج (۱)، الوفاة (۱)

صفحه ۰۳۷

الذريعة – آقا بزرگ الطهراني – ج ۹ق۴ – الصفحة ۱۱۷۹

(۷۶۰۵: ديوان نخشبى بديوانى) وهو ضياء الدين تلميذ نظام الدين، والمتوفى بدهلى في ۷۵۰. نظم " طوطى نامه " و " سلك السلوك " و " عشرهء مبشره " ترجم في (حسينى – ص ۳۴۲) و (خوشگو) (وهدية العارفين ۱: ۴۲۹) و (گلشن – ص ۵۱۱) وعنها في القاموس التركى ثم الريحانة.

(۷۶۰۶: ديوان نخلى بخارايى أو شعره) كان يمدح امام قلى خان حاكم بخارا وبعد وفاته انتقل إلى بلخ وبها توفى. أورد شعره معاصره في (نر ۱۰ – ص ۴۳۵) و (گلشن – ص ۵۱۱) و (روشن – ص ۶۸۷).

(۷۶۰۷: ديوان ندائى سمرقندى) وهو الشيخ محمد صالح. له مثنوى " عبد الله خان نامه " ترجم في " هفت إقليم " و (خوشگو) و (گلشن – ص ۵۱۲).

(۷۶۰۸: ديوان ندائى كاشغرى) واسمه عبد الله بن محمد الكاشغرى نزيل قسطنطنية كان يدرس بها الطريقة النقشبندية ومات ۱۱۷۴. له ديوان شعر فارسى و " مولد النبى " ترجمه كذلك إسماعيل پاشا في " هدية العارفين – ۱: ۴۸۴."

(۷۶۰۹: ديوان ندائى گيلانى أو شعره) كان معاصر خيالى. ورد شعره في (گلشن – ص ۵۱۱).

(ديوان ندائى نيشابورى) راجع ندائى يزدى.

(۷۶۱۰: ديوان ندائى هروى أو شعره) واسمه السلطان محمد الحافظ من شعراء بايقرا ورد شعره (گلشن – ص ۵۱۲).

(۷۶۱۱: ديوان ندائى يزدى) أصله من نيشابور وسكن يزد. ترجمه معاصره سام ميرزا في (تس ۵ – ص ۱۵۰) وقال إنه نظم " روضة الشهداء " للكاشفى بالشعر الفارسى وديوانه يشتمل على الغزل والمديح للأئمة والحكام. أورد بعضها في (تش يز – ۳۳۵) وكذا في (تش – ص ۱۴۱) و (مطلع ۳: ۱۸۳) و (روشن – ص ۶۸۷). و (نتايج – ۷۱۸).

(۷۶۱۲: ديوان ندرت تهانيسرى) واسمه لاله حكيم بن لاله هردى رام من قوم بليسى. تلمذ على آرزو وبيدل ومات حدود ۱۱۵۰. ورد شعره في (سرخوش – ص ۱۱۴) و (نتايج – ص ۷۲۸) و (گلشن – ص ۵۱۲) و (مسرت – ص ۲۴۲).

(۷۶۱۳: ديوان نديم أصفهانى أو شعره) وهو الملا محمد روضه خوان. ورد شعره

(۱۱۷۹)

مفاتيح البحث: عبد الله بن محمد (۱)، الشهادة (۱)

صفحه ۰۳۸

الذریعة – آقا بزرگ الطهرانی – ج ۹ق۴ – الصفحة ۱۱۸۰

فی (گلشن – ص ۵۱۳).

(دیوان نـدیم باشـی کاشـانی) المـذکور بتخلصه خجسته فی ص ۲۹۰. ذکر فی (المــآثر – ص ۲۰۲) وطبع له منظومـة " مظفرنـامهء همایونی " علی الحجر بمشهد فی ۱۳۱۴.

(۷۶۱۴: دیوان ندیم دهلوی أو شعره) واسمه میرزا علی بیگ. ورد شعره فی (گلشن – ص ۵۱۴).

(۷۶۱۵: دیوان ندیم شیرازی) واسـمه المیرزا علی أکبر الأخ الأصغر لقاآنی الشیرازی المذکور فی ص ۸۵۷ وتوفی ۱۲۶۳. ذکر فی " المدایح المعتمدیة " وفی (فارسنامه ۲: ۱۲۹).

(۷۶۱۶: دیوان ندیم کشمیری أو شعره) ترجمه معاصره النصرآبادی فی (نر ۱۱ – ص ۴۴۷) وقال إنه شاعر مع غنی کشمیری المذکور فی ص ۷۹۳. وکذا فی (خوشگو). و (حسینی – ص ۳۵۵).

(۷۶۱۷: دیوان ندیم لکهنوی أو شعره) واسمه شیو غلام. ورد شعره فی (گلشن – ص ۵۱۳).

(۷۶۱۸: دیوان نـدیم مازنـدرانی) واسـمه المیرزا محمد بن میرزا کاظم الإیروانی نزیل بارفروش. ولد ندیم بها وصار ندیم فتح علیشاه. ترجم فی (مع ۲: ۵۱۴) و (انجمن ۳).

(۷۶۱۹: دیوان ندیم مشـهدی) واسـمه زکی أصـله من مشـهد خراسان ونشاء بأصـفهان وتقرب عند الشاه سـلطان حسـین ونادر شاه ثم سکن النجف ومات بها ۱۱۶۳. ورد شـعره فی (تش – ص ۱۱۴) و (مسرت – ص ۲۰۳) و (گلشن – ص ۵۱۳). له " درنجف " علی زنهٔ " مخزن الاسرار " فی ۱۵۰۰ بیت فی تاریخ هجوم الأفاغنة. ومنظومة " تسبیح کربلا " فی ۴۵۷۰ بیت، قال فی تاریخه: ۱۱۵۸. شد سـحر چون تمام أین محضر * گشت تاریخ سال " فیض سحر " یوجد کلیاته فی ۹۰۰۰ بیت فارسیة وترکیة فی مکتبة (المجلس) کما فی فهرسها ۳:

۴۳۵ – ۴۴۰.

(۷۶۲۰: دیوان ندیم هروی أو شعره) کان هزالا. ترجمه علی شیر فی (مجن ۳: ۶۲ و ۲۳۵) وقد خلطه فی الترجمة مع حسنشاه المذکور فی تلک الصفحة أیضا.

(۱۱۸۰)

مفاتیح البحث: مدینة کربلاء المقدسة (۱)، مدینة النجف الأشرف (۱)، مدینة إصفهان (۱)، خراسان (۱)، الشهادة (۱)، الغنی (۱)

صفحه ۹۰۳

الذریعة – آقا بزرگ الطهرانی – ج ۹ق۴ – الصفحة ۱۱۸۱

(۷۶۲۱: دیوان ندیم هندی أو شعره) واسمه محمد عسکری خان بن محمد ماه. أورد شعره معاصره فی (روشن – ص ۶۸۸).

(۷۶۲۲: دیوان ندیمی أصفهانی أو شعره) واسمه ندیمی سوزنگر. ورد شعره فی (گلشن – ص ۵۱۴).

(۷۶۲۳: دیوان ندیمی بلخی أو شعره) ترجم فی " هفت إقلیم " فی بدخشان و (خوشگو) و (گلشن – ص ۵۱۴).

(۷۶۲۴: دیوان ندیمی نقاره چی أو شعره) أطرا طبعه علی شیر فی (مجن ۱: ۲۱ و ۱۹۵) و (حسینی – ص ۲۶۸).

(۷۶۲۵: دیوان نذری شاملو أو شعره) ورد شعره فی (تش – ص ۲۷) ضمن الامراء.

(۷۶۲۶: دیوان نذری کاشی أو شعره) ورد شعره فی (خص ۸ – ص ۲۱۲) و (گلشن – ص ۵۱۴) وذکر فی شعره تخلصه وبلده.

(۷۶۲۷: دیوان نذیر خیرآبادی أو شعره) اسمه محمد الطبیب. ورد شعره فی (گلشن – ص ۵۱۴).

(۷۶۲۸: دیوان نذیر لکهنوی أو شعره) واسمه محمد نذیر. ورد شعره فی (گلشن – ص ۵۱۵).

(دیوان نراقی) الحاج ملا أحمد بن مهدی بن أبی ذر. مر بعنوان صفائی نراقی فی ص ۶۱۲ وطبع له مثنوی " لسان الغیب."

(۷۶۲۹: دیوان نرگس ابهری) قال فی (تش – ص ۲۲۸) ان اسمه أبو المکارم ومن أبناء شیوخ ابهر عراق لا ابهر آذربایجان فعده من شعراء قزوین وقال سکن هرات ومات بها، وله دیوان. وفی (تس ۵ – ص ۱۱۵) وفی (نتایج – ص ۷۱۰) قالا سکن هرات ومات بقندهار فی ۹۳۸ عن ستین سنة من عمره وکذا فی " همیشه بهار."

(۷۶۳۰: دیوان نرگس بخاری دهلوی أو شعره) وهو الخواجة نظام الدین محمد بن أحمد بن علی الحسینی البخاری ویعرف بشاه نظام أولیاء جاء جده من بخارا إلی الهند وتوطن بلاهور وبدیوان. وولد نظام الدین بها فی ۶۳۳ وتلمذ علی فرید الدین گنجشکر ومات ۷۲۵ ودفن عند مزار أمیر خسرو الدهلوی. ترجم وورد شعره فی " هفت إقلیم"

(۱۱۸۱)

مفاتیح البحث: دولة العراق (۱)، آذربیجان (۱)، أبو المکارم (۱)، محمد بن أحمد (۱)، الهند (۱)، الحج (۱)، الطب، الطبابة (۱)

صفحه ۰۴۰

الذریعة – آقا بزرگ الطهرانی – ج ۹ق۴ – الصفحة ۱۱۸۲

و (النفحات – ص ۴۵۲) و (حسینی – ص ۳۳۰) و (ض – ص – ۱۴۹) و (گلشن – ۵۲۶) و " ریحانة الأدب " و (مسرت – ص ۲۳۱).

(۷۶۳۱: دیوان نرگس کاشغری أو شعره) الکاشغری المولد والمنشاء المراغی کما ترجم فی (دجا – ص ۳۷۵) عن " نگارستان سخن "وقال کان یمدح السلطان سنجر المتوفی ۵۵۲ وفی " همیشه بهار " انه کاشی.

(دیوان نرگس هروی) کما فی (حسینی – ص ۳۵۱) مر بتخلصه الثانی " آهی هروی " فی ص ۱۳ وقد خلط فی ریحانة الأدب بینه وبین نرگس أبهری المذکور فوقا.

(۷۶۳۲: دیوان نزاری أردبیلی أو شعره) ورد شعره فی " هفت إقلیم."

(۷۶۳۳: دیوان نزاری قهستانی) وهو الحکیم سعد الدین البیرجندی المعاصر لسعدی الشیرازی والمتوفی ۷۲۱ کما فی " شاهد صادق "وهو إسماعیلی اخذ تخلصه من اسم أحد أئمتهم الذی ینسب إلیه الطائفة النزاریة منهم وان أنکره دولتشاه فی (لت ۴) وقال الجامی: ان الحافظ الشیرازی یتبع النزاری فی شعره. مر له " دستورنامه " الذی نظمه ۷۱۰ (۱) وقد طبعه برتلس فی لنین گراد ۱۹۲۳ م. مع مقدمة له بالروسیة. وله منظومة " سفرنامه " فی أسفاره شرقا وغربا. أوله: [قل نزاری، قل نزاری، قل هو الله أحد] ... هذا ما نقله آیتی فی (قهستان – ص ۱۹۸ – ۲۰۷) عن " تاریخ حسامی " لابن حسام القهستانی المذکور فی ص ۲۰ ونقل قصصا عن مجئ سعدی من شیراز إلی قهستان لزیارة نزاری وقصة قتل ولد نزاری بید غلام لسعدی. واستظهر آیتی ان للحکیم نزاری مثنوی " تاریخ ملوک عجم "وأورد منه بیتین نقلا عن کتب اللغة ولکن البیتان علی زنة " خسرو وشیرین " للنظامی و " ویس ورامین " للگرگانی ولیس علی زنة " شاهنامه " زنة الحماسیات الفارسیة. ترجم أحوال النزاری فی (تش – ص ۱۰۱) و (مغول – ص ۵۴۵) وهفت إقلیم. (خوشگو) و (روشن – ص ۶۶۱) و (مع ۱: ۶۰۷) و " فرهنگ إیران زمین – ۶: ۱۷۸ " و " ارمغان ۱۸: ۵۶۱ " وکتب مرتضی مجتهد زاده رسالة فی أحواله طبعت بعنوان " نسیم بهاری در أحوال نزاری " فی ۱۴۰ ص

۱ – قال فیه ص ۷۴ س ۳ من طبعة لنین گراد زهجرت گذشته ده وهفتصد * سرسال نو بسته أم أین رصد

(۱۱۸۲)

مفاتیح البحث: دولة ایران (۱)، القتل (۱)، الشهادة (۱)

صفحه ۰۴۱

الذریعهٔ - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۴ - الصفحهٔ ۱۱۸۳

فی ۱۳۴۴ و " عرفان " وتذکرهٔ " خیر البیان " الموجودان عند (فخر الدین) وقد را سنگلاخ دیوانه بخط محمد ابریشمی فذکره فی (امتحان ۱: ۱۱۴) وأحسن نسخه وأقدمها هی نسخهٔ رأیتها عند (فخر الدین النصیری - ۳۶۳) کتبها محمد بن ضیاء الدین دیرفی فی ۴ ذی القعدهٔ ۷۱۴ فی ۳۴۷ صفحهٔ کل واحدهٔ تشتمل ۳۳ سطرا ذا بیتین وکلها فی حدود اثنین وعشرین الف بیت وهی علی ثلاثهٔ اقسام: ۱ - القصاید فی مدیح امراء قهستان ولعلهم من آل حرب، ومنهم شمس الدین علی وشیرافزون، تاج الدین محمد، علاء الدین هند، جلال الدین الوزیر، مجد الدین نیازآبادی، بلغای خاتون آتسز.

وأوصاف کشمان وبیرجند وأصفهان وقد کان بها فی ۶۷۸.

۲ - مثنوی " روز وشب " فی المناظرهٔ بینهما فی ۵۵۰ بیتا نظمها فی ۶۹۹ کما قال فیها:

جشن نوروز بر مبارک فال * تسع وتسعین وستمأهٔ أزسال بیتها جمله پانصد وپنجاه * چون بروج فلک برانجم وماه ۳ - الغزلیات مرتبا علی الحروف وبعضها مؤرخ ۶۹۳ کتبها لجمال الدین الکاتب فی نهارجان. والنسخهٔ هذه نفیسهٔ جدا، مذهبهٔ، لها ۴۰ لوحا مذهبا، وعلیها خط الغ بیک ابن شاهرخ ثم انتقلت بعده إلی أصفهان وصار عند آذر بیگدلی " مؤلف آتشکده " وبقی فی بیته حتی اشتراه فخر الدین من أحفاده.

(۷۶۳۴: دیوان نزهت اردستانی) وهو أبو القاسم بن محمد حسین بن محمد (ملا میرزا) ابن حسین بن محمد بن علی بن ملا رفیع بن ملا ظهیر المهرآبادی الأردستانی الأصفهانی المولود ۱۳۲۳. طبع الف بیت من شعره فی کتابه " آتشکدهء اردستان " المطبوع مجلده الثانی فی ۱۳۸۳ فی تاریخ تلک البلدهٔ. وله " شرح کفایه " و " ره آورد طوس."

(۷۶۳۵: دیوان نزهت أصفهانی أو شعره) وهو المیرزا طاهر المولود والمتوفی بأصفهان (۱۳۰۰ - ۱۳۵۱)، عده الفت فی دانشنامه من أعضاء انجمن دانشکده، والمهدی عده من أعضاء انجمن شیدا. وترجم فی " شعرای معاصر أصفهان - ص ۵۰۴."

(۷۶۳۶: دیوان نزهت دامغانی أو شعره) هو محمد عظیم. ترجمه معاصره النصرآبادی فی (نر ۹ - ص ۴۲۸) و (مسرت - ص ۵۴).

(۷۶۳۷: دیوان نزهت کشمیری أو شعره) وهو الخواجهٔ نور الله تلمیذ عبد الغنی " قبول"

(۱۱۸۳)

مفاتیح البحث: شهر ذی القعدهٔ (۱)، مدینهٔ إصفهان (۴)، القاسم بن محمد (۱)، جلال الدین (۱)، جمال الدین (۱)، محمد بن علی (۱)، الطهارهٔ (۱)، الحرب (۱)

صفحه ۰۴۲

الذریعهٔ - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۴ - الصفحهٔ ۱۱۸۴

وقتل فی شبابه فی ۱۱۴۰ کما فی (گلشن - ص ۵۱۵).

(۷۶۳۸: دیوان نزهت لکهنوی أو شعره) وهو برهان الدین سر فراز علی أخ ذو الفقار علی.

ورد شعره فی (گلشن - ص ۵۱۵).

(۷۶۳۹ دیوان نزهتی أو شعره) واسمه ملا ضیائی. ورد شعره فی (گلشن - ص ۵۱۶) وفی (خوشگو) انه مصاحب ملا أظهری. وفی" همیشه بهار " نسبه إلی قم.

(۷۶۴۰: دیوان نژاد گرجی أو شعره) واسمه محمد علی خان بن أصلان خان. سافر من إیران سفیرا إلی دهلی ورجع فی عهد محمد شاه. ورد شعره فی (گلشن - ص ۵۱۵) وذکر فی " تذکرهء شوشتر - ص ۱۴۳."

(۷۶۴۱: دیوان نساء نسایی أو شعرها) واسمها سیدهٔ بیگم فخر النساء، من شاعرات بلدهٔ نسا بخراسان. ورد شعرها فی (خیال - ص

٣٣٨) و (گلشن – ص ٥١٦) و " ازرابعه تاپروين – ص ٢٥٥."

(٧٦٤٢: ديوان نسائى) واسمه تاج الدين. طبع له منظومة " كارنامهء أوقاف " بالفارسية فى ٣٥٠ بيتا فى مجلة " فرهنگ إيران زمين " عدد الربيع من سنة ١٣٨٠ وقد ذم فيها متولى أوقاف خواف.

(٧٦٤٣: ديوان النسب) للشريف الفاضل النسابة أبى القاسم على بن الحسن الرضى ابن محمد بن على بن أبى جعفر محمد الذى صلى على جنازة أبيه الشريف المرتضى علم الهدى قال فى " عمدة الطالب " ص ١٩٣ من طبع لكهنو انه عقب الشريف المرتضى من ولده أبى جعفر محمد ومن عقب أبى جعفر محمد هو أبو القاسم على مؤلف " ديوان النسب " هذا وكان له ولد اسمه احمد درج وبانقراضه انقرض الشريف المرتضى وقال السيد على بن طاوس فى " كشف المحجة " عند وصيته لولده بكتب الأنساب ما لفظه. ومنها كتاب " ديوان النسب " ثلاث مجلدات ليس عند أحد له نسخة وقد تضمن شيئا عظيما من العجائب والمناقب والمثالب فلا تبذله لاحد غير إخوانك. وحكى سيدنا الحسن فى " التكملة " عن السيد تاج الدين زهرة فى كتابه المختصر عن على بن أحمد العبيدلى انه رأى " ديوان النسب " بالبطايح عند السيد رضى الدين على بن السيد الاجل رضى الدين على بن طاوس وهو فى ثلاث مجلدات ١ – لبنى الحسن عم ٢ – لبنى الحسين عم ٣ – لباقى

(١١٨۴)

مفاتيح البحث: دولة ايران (٢)، الشريف المرتضى (٣)، على بن الحسن (١)، على بن أحمد (١)، محمد بن على (١)، خراسان (١)، القتل (١)

صفحه ۰۴۳

الذريعة – آقا بزرگ الطهرانى – ج ٩ق۴ – الصفحة ١١٨۵

بنى أبى طالب وبنى العباس، وكان مصنفه أوصى بان يلقى فى الدجلة لعدم وثوقه بما أودعه فيه من الاخبار، ولكن اشتراه السيد على بن طاوس بمأة دينار وانتقل منه إلى ولده محمد ومنه إلى أخيه رضى الدين على. وقال فى " العمدة " ان مؤلفه أطلق قلمه ووضع لسانه حيث شاء وتفرد بما لم يذكره أحد سواه وحكى عن شيخه السيد تاج الدين ابن معية ما نقله عن النسابة السيد على بن عبد الحميد بن بخار الموسوى ان مصنفه تفرد بالطعن على نيف وسبعين بيتا من بيوت العلويين لم يوافقه على ذلك أحد.

(٧٦۴۴: ديوان نسبت شوشترى أو شعره) ورد شعره فى (نر ٩ – ص ٣۵۶) و (خوشگو).

(ديوان نسبت كلو) راجع نسبت نيريزى.

(٧٦۴۵: ديوان نسبت نيريزى) واسمه مؤمن كلو من نيريز بفارس، كان برهة فى أصفهان وسافر إلى الهند ورجع بعد الحج ثم سافر ثانيا إلى الهند وبها مات فجاؤوا من تركته الف تومان إلى أصفهان، كذا فى (نر ٩ – ص ٣٨۶) قال وله شعر كثير، وكذا فى (خوشگو) و (حسينى – ص ٣۵٣).

(٧۶۴۶: ديوان نسبتى تانى سرى أو شعره) من اعمال لاهو وقبره بها معتكف لمريديه.

واسمه شاه محمد صالح. ترجمه معاصره فى (نر ١١ – ص ۴۴٨) و (سرخوش – ص ١١٨) و (حسينى – ص ٣۵١) و (نتايج – ص ٧٢٠) و (خوشگو) و (روشن – ص ۶٩٢) و (مسرت – ص ١٨٣).

(٧۶۴٧: ديوان نسبتى مشهدى) ترجمه معاصره فى (خص ٨ – ص ٢٠٠) وذكر انه شاب وترجم فى (مطلع ٢: ۴۴٨) و (تش – ص ٩۵).

(ديوان النسفى) راجع عزيز الدين فى ص ٧١٨.

(٧۶۴٨: ديوان نسودى تبريزى) السيد مهدى المعاصر. طبع له منظومة " نوروز نامه " فى ١٣٠٨ ش. فى ٢٧ ص فى مطبعة الأدب بخوى.

(۷۶۴۹: دیوان نسیم اردکانی) واسمه علی صدارت ابن الحاج الشیخ محمد المجتهد.
ولد باردکان ۱۳۲۹ وطبع اشعاره بشیراز بعنوان " ترانه های نسیم " فی ۱۳۶۰. ترجم فی " سخنوران نامی معامر - ج ۱ ص ۲۲۷ " و (تش یز - ۳۳۵) و " کنگرهء نویسندگان - ص ۱۹۰."

(۱۱۸۵)

مفاتیح البحث: مدینهٔ إصفهان (۲)، بنو عباس (۱)، عبد الحمید (۱)، الهند (۲)، الحج (۲)، الموت (۱)، الوصیهٔ (۱)

صفحه ۴۴۰

الذریعهٔ - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۴ - الصفحهٔ ۱۱۸۶

(۷۶۵۰: دیوان نسیم امروهی) واسمه میر غلام نبی الدهلوی، وکان ینسب إلی عبد القادر الجیلانی. توطن بخداآباد، ومات مخبلا فی عهد محمد شاه الهندی. ترجم فی (گلشن - ص ۵۱۶) و " مقالات الشعراء - ص ۸۱۳. " وطبع مراثیه للحسین فی مجموعهٔ " واقعات کربلا " بعنوان " واقعات ملا نسیم " بنولکشور ۱۳۰۷. وجاء شعر نسیم فی (مسرت - ص ۱۰۰).

(۷۶۵۱: دیوان نسیم دستگردی) واسمه محمود وحید زاده ابن حسن وحید الآتی بن قاسم. ولد بدستگرد أصفهان فی ۱۳۲۴ وبعد وفات والده قام بنشر مجلته " ارمغان " حتی الیوم. ترجم فی " شعرای معاصر أصفهان - ص ۵۰۷."

(دیوان نسیم دهلوی) راجع نسیم امروهی.

(دیوان نسیم رشتی) راجع نسیم شمال.

(۷۶۵۲: دیوان نسیم شاملو أو شعره) واسمه بداق بیگ. ورد شعره فی (خوشگو) و (نر ۲ - ص ۴۳) و (روشن - ص ۶۹۴).

(۷۶۵۳: دیوان نسیم شاه جهان آبادی أو شعره) واسمه أصغر علی خان. ورد شعره فی (گلشن - ص ۵۱۶).

(۷۶۵۴: دیوان نسیم شمال) وهو السید أشرف الدین الحسینی ابن السید احمد القزوینی.
ولد برشت ۱۲۸۸ وسافر إلی العراق فی ۱۳۰۰ ورجع فی ۱۳۰۵ إلی آذربایجان وفی ۱۳۲۵ فی عهد الدستور الأول نشر جریدهٔ " نسیم شمال " فی رشت، ثم جاء مع سپهدار إلی طهران فاتحا، ونشر الجریدهٔ بطهران إلی العهد الپهلوی فلم یتمکن من الإدامهٔ فانزوی فی مدرسهٔ الصدر ومات فی ۱۳۵۳ فنشر الجریدهٔ بعده ح - حریرچیان.
طبع له منظومات " عزیز وغزال " و " ظهور امام " و " تاریخ إیران " و " باغ بهشت " و " نسیم شمال " و " نهضت بانوان " و" ارفع نامه " وطبع المجلد الأول من دیوانه فی بمبی للمرهٔ الثالثهٔ فی ۱۳۴۸ فی ۳۰۴ ص. والمجلد الثانی طبع ۱۳۴۶ بها فی ۳۲۰ ص، ترجم أحواله فی " تاریخ جراید - ۴: ۲۹۵ " و " سخنوران نامی معاصر ۲: ۲۵۰."

(۷۶۵۵: دیوان نسیم غازی پوری أو شعره) واسمه محمد شاه من قصبهٔ سرونی. ولما

(۱۱۸۶)

مفاتیح البحث: دولهٔ ایران (۱)، دولهٔ العراق (۱)، مدینهٔ کربلاء المقدسهٔ (۱)، مدینهٔ إصفهان (۲)، مدینهٔ طهران (۲)، آذربیجان (۱)

صفحه ۴۴۵

الذریعهٔ - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۴ - الصفحهٔ ۱۱۸۷

تلمذ علی محمد فاخر زایر بدل تخلصه إلی " زوار " کما ذکر فی (روشن - ص ۲۷۲).

(دیوان نسیم یزدی) راجع نسیم اردکانی.

(دیوان نسیمی بغدادی) راجع نسیمی شیرازی.

(ديوان نسيمى ترك) راجع نسيمى شيرازى.

(٧٦٥٦: ديوان نسيمى شيرازى) وهو السيد عماد الدين البغدادى الترك الحروفى من مريدى فضل الله " نعيمى " الاسترآبادى ومن رؤسائهم المقتول بشيراز صليبا فى ٨٣٧ وقبره فى زرقان شيراز كما فى حاشية " آثار عجم " وقد رأى ديوان مثنوياته سنگلاخ بخط قاسم شاديشاه فذكره فى (امتحان - ١: ١١٥) ويوجد عند (فخر الدين - ص ٣٣٠) وطبع باستانبول ١٢٩٨ وترجم فى (ض - ص ٤٠٢) و " الكاكائية فى التاريخ - ص ٥٣ " و (فارسنامه ٢: ١٥١) والمستر براون ٣: ٥۴ و (عشاق - ص ١۶٣) و " العراق بين الاحتلالين ٢: ٢٥١. " وقيل إنه بعد قتل فضل الله الاسترآبادى فى ٧٩۶ فر إلى حلب وقتل بها.

(٧٦٥٧: ديوان نسيمى فرخارى أو شعره) ترجمه معاصره فى (مجتس ٣ - ص ١۴٥) وأورد شعره.

(ديوان نسيمى نيشابورى) كان معلما مذهبا خطاطا، قال دولتشاه فى (لت ٥) فى أحوال جلال طبيب ان نسيمى هذا كان يكتب فى الشهر الواحد عشرين نسخة من منظومة " گل ونوروز " للأطفال. وجاء شعره فى (مسرت - ص ٥١٧) وعنهما اخذ فى القاموس التركى وفهرس سپهسالار ٢: ۶٥٩ لكن الظاهر أنه تصحيف " سيمى نيشابورى " المذكور فى ص ۴٨٨ وفصلناه فى حاشية ص ٨٩۶.

(٧٦٥٨: ديوان نسيمى هروى) كان رمالا نقل فى (گلشن - ص ٥١٧) عن ديوانه ولعله أراد الشيرازى. وفى " هميشه بهار " شاعر اسمه نسيمى قزوينى.

(٧٦٥٩: ديوان نسيمى همدانى أو شعره) واسمه أبو القاسم أورد غزله ألفت فى " دانشنامه " المطبوع ١٣۴٢ وعده من أعضاء انجمن دانش بها.

(٧٦۶٠: ديوان نشاء تبريزى) واسمه ميرزا عبد الرزاق. ترجمه الحزين المتوفى ١١٨٠ فى تذكرته ص ١٢۴ وقال رايته وانا صبى ثم أورد، شعره، وترجمه أيضا آذر فى (تش - ص ۴١۴)

(١١٨٧)

مفاتيح البحث: دولة العراق (١)، القتل (٢)، الوفاة (١)

صفحه ٠۴۶

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانى - ج ٩ق۴ - الصفحة ١١٨٨

وقال إنه من أحفاد جهان شاه تركمان ونشأ بتبريز وتعلم العلوم والرياضيات فى أصفهان ومات ١١٠٨ بتبريز ويتتبع شعر صايب التبريزى وقد صاحبته، وديوانه فى ألفى بيت.

وأورد شعرا يعين تخلصه وهو:

نشأ محنت ديده داند قدر محنت ديده را * هيچ نعمت بهتر از معشوق عاشق پيشه نيست وفى (دجا - ص ٣٧٥) ترجمه نقلا عن آذر والحزين ولكنه سماه عبد الباقى وزاد عليهما - ولم اعلم من أين زاد - انه مستوفى خالصة مازندران، توفى ١١٥٨ وانه نظم مثنويا على زنة " خسرو وشيرين " سماه " يكدست " وان آخره:

بخاموشى بكن اظهار أين راز * كه از " يكدست " كس نشنيده آواز ثم إن لسليم بهوپالى فى (گلشن - ص ٥١٧) خبط شعواء فإنه خلط بين ترجمتين مذكورتين فى (تش - ص ۴١۴) وهما " نشاط مشهدى " الميرزا زين العابدين " ونشأ تبريزى " الميرزا عبد الرزاق فجعل منها ترجمة واحدة وقال إنه مستوفى خالصة مازندران وانه والد الميرزا على أكبر ومات ١١٠٨ وبما ان الأتراك كشمس الدين سامى وإسماعيل پاشا اخذوا مقالاتهم عن سليم بهوپالى فإنهم وقعوا فيه أيضا، فان إسماعيل پاشا فى " هدية العارفين ١: ٥۶٨" قال: [نشاط التركمان زين العابدين عبد الرزاق بن عبد الله من أحفاد جهانشاه المشهدى المتوفى بتبريز ١١٨٠]. ونقل الدكتور مهدى بيانى فى " نمونهء خطوط خوش - ص ٢٢٨ " عن رياض الشعراء ان زين العابدين بن محمد رحيم خطاط شاعر يتخلص نشأه وكان

حيا فی ۱۱۶۱ وكان مستوفيا لمازندران.

(نشاء دهلوی) كما فی (سرخوش - ص ۱۱۴) يأتی بعنوان نشاط.

(۷۶۶۱: ديوان نشاء سمرقندی أو شعره) ورد شعره فی (نر ۱۰ - ص ۴۳۹) وقال اسمه محمد صالح نشأة بن محمد مؤمن وفی (گلشن ص ۵۱۸) نشأ بدون هاء.

(نشاء مشهدی) كما فی (گلشن - ص ۵۱۷) و " هدية العارفين ۱: ۵۶۸ " و (مطلع ۲: ۴۴۸) والصحيح ان المشهدی اسمه نشاط كما سيجئ ونشا تبريزی كما مر.

(ديوان نشاط أصفهانی) واسمه عبد الوهاب ومات فی عهد نادر. كذا فی (گلشن - ص ۵۱۸) وعنه فی القاموس التركی وأظنه اشتبه بمعتمد الدولة الآتی ذيلا.

(۱۱۸۸)

مفاتيح البحث: مدينة إصفهان (۱)، زين العابدين بن محمد (۱)، الوفاة (۱)

صفحه ۰۴۷

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۴ - الصفحة ۱۱۸۹

(۷۶۶۲: ديوان نشاط أصفهانی أو شعرها) واسمها شمس الضحى بنت الحاج ميرزا حسن صفی عليشاه المذكور فی ص ۶۱۶. ولدت فی ۱۳۱۷ عدة أشهر بعد وفات والدها ونشأت وتعلمت بأصفهان وسكنت طهران وطبع بعض شعرها فی مجموعة " اسرار خلقت" وترجمت فی " شعرای معاصر أصفهان ص ۵۰۹."

(۷۶۶۳: ديوان نشاط أصفهانی) وهو معتمد الدولة ميرزا عبد الوهاب من أعاظم شعراء عهد فتح عليشاه أسس جمعية لنهضة التجدد الأدبی واحياء السبک الخراسانی فی الشعر الفارسی فی أصفهان وانتمی إليه أكثر شعراء العصر وتوفی ۱۲۴۴ وقال منصف قاجار فی تاريخه [از قلب جهان نشاط رفته]. له " ساقينامه " و " گنجينهء نشاط " المطبوع ۱۲۸۱ و ۱۲۸۳ فی خمسة درج وديوان شعره كثير النسخ، أربع نسخ منه فی المكتبة (الملية) وأربع نسخ عند (فخر الدين) ونسخة عند (السبزواری بالكاظمية) و (الملك) وطبع بمبئی ۱۳۳۴ وجدد طبعه حسين النخعی بأصفهان. ترجمه هدايت فی (ض - ص ۵۵۳) و (مع ۲: ۵۰۹) و " فهرس مكتبة جامعة طهران ۲: ۲۱۱ و ۲۳۹ " و (عم - ۴۷۸) و " مجلة يادگار ۵: ۱ و ۲ " و " هدية العارفين ۱ - ۶۴۳ " و (انجمن ۳).

(۷۶۶۴: ديوان نشاط دهلوی أو شعره) واسمه محمد تقی بيک من الشعراء، بالفارسية فی عهد عالم گير بالهند. ورد شعره فی (گلشن - ص ۵۱۸) وفی (سرخوش - ص ۱۱۴) قال إن تخلصه " نشأ."

(۷۶۶۵: ديوان نشاط شيروانی أو شعره) عده تربيت من شعراء القرن الثانی عشر.

فی (دجا - ص ۳۷۵).

(۷۶۶۶: ديوان نشاط قمی أو شعره) واسمه آقا محمد أخ محمد تقی صهبا المذكور فی ص ۶۲۳ ومات فی أواخر القرن الثانی عشر كما فی (نتايج - ص ۷۲۹) و (تش - ص ۴۱۴).

(۷۶۶۷: ديوان نشاط مشهدی أو شعره) عده آذر فی (تش - ص ۴۱۴) من معاصريه. وقال توفی ۱۱۲۰ بشيراز. فعلی هذا فهو غير زين العابدين محمد رحيم الشاعر الخطاط مستوفی مازندران والمتخلص " نشأه " الذی كان حيا فی ۱۱۶۱ علی ما نقل فی " نمونهء خطوط خوش - ص ۲۸۸ " عن " رياض الشعراء:"

(۷۶۶۸: ديوان نشاط هندی) المنشی من قوم كايته ومات حدود ۱۲۶۰ كما ترجمه

(۱۱۸۹)

مفاتيح البحث: مدينة الكاظمين (١)، مدينة إصفهان (۴)، مدينة طهران (٢)، الهند (١)، الحج (١)، العصر (بعد الظهر) (١)

صفحه ۰۴۸

الذريعة - آقا بزرگ الطهراني - ج ۹ق۴ - الصفحة ۱۱۹۰

وأورد شعره صبا في (روشن - ص ۶۹۵). وطبع ديوان نشاط بعنوان " گلدستهء نشاط " لمنولال الهندى بالهند في ۱۲۵۳ كما في فهرس مكتبة (بنگاله).

(ديوان نشاطى بلخى) كما في بعض النسخ من " مجالس النفائس " مر بعنوان باطنى بلخى.

(٧۶۶٩: ديوان نشاطى دماوندى) واسمه الحاج محمد. ترجمه معاصره النصرآبادى في (نر ۹ - ص ۴۲۹) وقال كان " كدخدا" بدماوند ويتخلص " نشاطى " جاء إلى أصفهان وكان يختلف إلى المعسكر ولم يساعده الحظ ومات. وله منظومة " شهرآشوب (" ١) يتخلص فيه " پيزرى " بمعنى الخسيس الضعيف ومنها:

زاعتماد الدولة ويارانش گر خواهى خبر * سر چو در تن پيزرى شد جمله اعضا پيزريست وترجم وورد شعره أيضا في (گلشن - ص ۵۱۸) و " هميشه بهار."

(٧۶٧٠: ديوان نشاطى دهلوى أو شعره) هو من شعراء أكبر شاه. ورد شعره في (گلشن - ص ۵۱۹).

(ديوان نشاطى سمنانى) راجع نشاطى هزار جريبى.

(٧۶٧١: ديوان نشاطى شوشترى أو شعره) من ملازمى امراء قزلباش. ورد شعره في " هفت إقليم " و (تس ۵ - ص ۱۵۲) و (گلشن - ص ۵۱۹).

(٧۶٧٢: ديوان نشاطى گرجى) الأصفهانى اسمه محمد باقر أصغر من أخيه احمد بيك المتخلص باختر الذى مات قبل اتمام تذكرته فأراد النشاطى ان يتم تذكرة أخاه فلم يمهله الاجل. قال معاصرهما في (مع ج ۲ - ص ۵۰۲) انه كان ديوان نشاطى عندى وهو يقرب من ألفى بيت من القصيدة والغزل وبحر التقارب استعاره منى بعض وفقد عنده ثم أورد نيفا وعشرين بيتا من شعره وكذا في (انجمن ۴) ومر في ۴: ۲۹.

(٧۶٧٣: ديوان نشاطى هزارجريبى) اسمه الميرزا عباس وأصله من سرخ رود من نواحى

١ - شهرآشوب اسم لنوع من الشعر المنقد. نرى منه كثيرا في العهد الصفوى وبعدها يندد الشاعر فيه المجتمع وقوانينه ويشكو منه. وقد مر مثله لآفتاب الشاعر في ج ۹: ص ۱۰ وآگهى الخراسانى في ص ۱۲. وللفيض الكاشانى خمسة قصايد ميمية ودالية ورائية ونونيتين، سماها في أولها " شهرآشوب " وفي آخرها " دهر آشوب " يوجد نسختها عند (فخر الدين).

(۱۱۹۰)

مفاتيح البحث: مدينة إصفهان (١)، الهند (١)، الموت (١)، الحج (١)

صفحه ۰۴۹

الذريعة - آقا بزرگ الطهراني - ج ۹ق۴ - الصفحة ۱۱۹۱

دامغان ترجمه معاصره في (ج ۲ - ص ۵۱۵) وذكر انه مكثر في مديح أهل البيت ومراثيهم، وله مدايح السلطان فتح على شاه ومحمد شاه وديوانه موجود عندى الآن.

وانتخب منه قرب خمسمأة بيت وذكر انه توفى ۱۲۶۲ وله رباعية في وصف عيد الغدير ذكرت في المجمع في ص ۵۱۸ وكذا في (انجمن ۳) ومجلة يادگاره ۵: ۱ و ۲.

(٧٦٧٤: ديوان نشانى دهلوى أو شعره) واسمه مولانا على احمد مهر كن الحكاك ابن حسين نقشى الصوفى المتوفى ١٠١٨ و ١٠٢٠ ترجم وورد شعره فى (حسينى - ص ٣٤٧) و (تش - ص ٣٤٩) و (طبق ٢: ٥١٠) و (مسرت - ص ٢٩٦) و (مع ٢: ٥٠) و (نتايج - ص ٧١١).

(٧٦٧٥: ديوان نشانى شيروانى أو شعره) ورد شعره فى (دجا - ص ٣٧٥) وبعنوان شيرازى فى (مسرت - ص ٢٣٨).

(ديوان نصرآبادى) راجع حسن على ... وإسماعيل ... وأمين ... وصالح...

وبديع الزمان ... ومحمد ... وطاهر ... وقد قام من نصرآباد عدة من الشعراء والعرفاء زكر وافى النفحات.

(٧٦٧٦: ديوان نصرآبادى) واسمه فضل على. له منظومة " مجلس افروز " الموجودة فى (الرضوية).

(ديوان نصر بن أحمد بن نصر) مر بعنوان ديوان الخبز ارزى، وقد عد ابن شهرآشوب فى (المعالم - ص ١٣٩) نصر بن المنتصر من شعراء الشيعة.

(٧٦٧٧: ديوان نصر اودى أو شعره) واسمه الشيخ نصر الدين چراغ دهلى. ترجمه الرازى فى " هفت إقليم."

(٧٦٧٨: ديوان نصرت أردبيلى) لميرزا نصر الله صدر الممالك المتخلص نصرت.

كان معلم محمد شاه فاستوزره ولم يقبل وفى آخر عمره هاجر إلى العراق وبها توفى ١٢٧١ وتوفى ابنه الميرزا هادى بقم ١٣٠٦ ترجمه تربيت فى (دجا - ص ٣٧٥) ونقل عن تذكرهء بهمن ميرزا ان له " مثنوى " وكذا فى (مع ٢: ٥٠٢) و (الطرائق ٣: ١٠٨) ويوجد نسختان من ديوانه عند (الملك).

(ديوان نصرت ارموى) راجع نصرتعلى شاه.

(١١٩١)

مفاتيح البحث: دولة العراق (١)، ابن شهرآشوب (١)، الوفاة (١)

صفحه ٥٠٠

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانى - ج ٩ق٤ - الصفحة ١١٩٢

(ديوان نصرت أصفهانى) راجع نصرت خراسانى.

(٧٦٧٩: ديوان نصرت ترشيزى أو شعره) واسمه الميرزا نصير ترجمه معاصره الحزين فى تذكرته ص ٩٦ وقال رايته بأصفهان ورجع إلى ترشيز وبها مات واشعاره حكمية.

وكذا فى (گلشن - ص ٥١٩).

(٧٦٨٠: ديوان نصرت خراسانى) واسمه عبد الحسين منشى باشى ابن محمد حسن مستوفى بن أبى القاسم الشمس آبادى الأصفهانى. ولد بأصفهان ١٢٨٩ ونشأ بخراسان ومات بها ١٣٧٤. طبع له مثنوى " فروزنده " فى ١٠٠ ص. مع مقدمة فى أحواله بقلم فرخ وذلك بمشهد ١٣٧١ وله " فرازنده " نثرا فى رد البابية و " جامع المتفرقات " شبه كشكول و " أحوال شعراى سبعهء عرب " وديوانه قصايد وغزليات وقطعات ورباعيات.

(ديوان نصرت خراسانى) راجع نصرت ترشيزى.

(٧٦٨١: ديوان نصرت دكنى أو شعره) واسمه عباسقلى. ترجمه هدايت فى (مع ٢:

٥٢٧) وقال جاء من دكن إلى زيارة مشهد الرضا فى عهد فتح على شاه، وترجم أيضا فى (انجمن ٤).

(٧٦٨٢: ديوان نصرت دهلوى أو شعره) واسمه نصرة الله خان كان من ملازمى بهادرشاه ابن عالمگير. ورد شعره فى (گلشن - ص ٥١٩) قال وتلمذ على عبد اللطيف تنها.

(۷۶۸۳: دیوان نصرت رحمانی) طبع مجموعتان من شعره " کوچ " فی ۱۲۲ ص.

و " کویر " فی ۱۱۱ ص فی ۱۳۷۴.

(۷۶۸۴: دیوان نصرت سیالکوتی) واسمه المیر محمد نعیم دلاورخان ابن عبد العزیز هاجر من لاهور إلی دکن متقربا عند أمرائها ومات ۱۱۳۹. ترجمه قدرت فی (نتایج - ص ۷۲۵) و (مسرت - ص ۱۹۶) ویوجد دیوانه فی (بنگاله).

(۷۶۸۵: دیوان نصرت طالشی) الگیلانی اسمه سلطان حسین بن پناه بیک. ترجمه فی (مع ج ۲ - ص ۵۲۲) وذکر مصاحبته معه وطلبه من شعره وبعثه إلیه وتلفه واعتذر بعدم وجود دیوانه عنده فنقل قرب ستین بیتا مما أورده له فی انجمن خاقان فی ذیل ترجمته وذکر انه توفی قبل سنتین من تألیف المجمع وترجمه فی (دجا - ص ۳۷۶)

(۱۱۹۲)

مفاتيح البحث: مدينة مشهد المقدسة (۱)، مدينة إصفهان (۲)، عبد العزيز (۱)، خراسان (۱)، الموت (۱)، الزيارة (۱)

صفحه ۰۵۱

الذريعة - آقا بزرگ الطهراني - ج ۹ق۴ - الصفحة ۱۱۹۳

عن نگارستان دارا ونقل بعض شعره عن دیوانه وکذا فی (انجمن ۳) و (گلشن - ص ۵۱۹).

(۷۶۸۶: دیوان نصرتعلیشاه) واسمه میرزا مسلم ولقبه فی طریقة التصوف " نصرتعلی شاه " وتوفی ۱۲۴۲ کما ترجمه معصوم علیشاه فی (الطرائق - ۳: ۱۱۹) ویوجد دیوانه عند (فخر الدین). ورأیت فی النجف نسخة فرهنگ سروری کتب نصرت بخطه اشعارا مع تاریخ شرائه نظما أوله:

چه أین فرهنگ را از لطف ذو المن * خریدم با هزاران حیله وفن پس از چندی که گشتم درمحلات * نمودم فحص درهر بوم وبرزن زخوشوقتی برقصیدن شدم در * زخوشحالی مرا آمد خنیدن زسال ابتیاعش چون خرد گفت * که تاریخی بنه بر وجه أحسن رقم زد کلک نصرت باسر وصف * که فرهنگ سروری بأشد از من وبزیادة عدد الواو التی فی أول وصف ینطبق علی ۱۲۳۲ ثم انتقل إلی المیرزا فرخ ولد نصرت واشتراه نظام الدین عن میرزا فرخ ۱۲۵۲ کما کتب بخطه.

(دیوان نصرت کبود جامه استرآبادی) واسمه نصرة الدین أو نظام الدین من امراء کبود جامه گان ترجمه العوفی فی (لب ۵) و (روشن - ص ۳۳۴) راجع کبود جامه.

فی ص ۹۰۷ و ۱۲۰۱.

(دیوان نصرت گیلانی) راجع نصرت طالشی ونصرتی گیلانی.

(۷۶۸۷: دیوان نصرت مشهدی أو شعره) واسمه محمد نصیر بن محمد جعفر البصری.

کذا وصف نفسه فی مقدمة (۱) کتبها علی تذکرة " لطائف الخیال " للمیر محمد صالح الرضوی ویوجد فی هذه التذکرة کثیر من شعر نصرت هذا، کما ذکر فی فهرس (المجلس) ۳: ۶۳۴ وفهرس (سپهسالار) ۲: ۴۷۹.

(دیوان نصرت الوزارة بهبهانی) مر بتخلصه " بدیع " فی ص ۱۲۹ وطبع علی الحجر فی بمبئی ۱۳۳۲.

۱ - ولتذکرة لطائف الخیال وخلاصته مقدمة منظومة أیضا، نظمها خالص مشهدی المذکور فی ص ۲۸۴ س ۱۱ ویظهر منه ان اسمه محمد رضا وکان ناظر النذور فی حرم الإمام الرضا. و " لطائف الخیال " هذا غیر المذکور فی ص ۱۰۵۲.

(۱۱۹۳)

مفاتيح البحث: مدينة النجف الأشرف (۱)

صفحه ۰۵۲

الذریعهٔ – آقا بزرگ الطهرانی – ج ۹ق۴ – الصفحهٔ ۱۱۹۴

(۷۶۸۸: دیوان نصرتی أصفهانی أو شعره) جاء شعره فی (خوشگو) وقال إن اسمه میر أبو محمد.

(دیوان نصرتی گیلانی) کما فی (گلشن – ص ۵۱۹) والظاهر أنه هو نصرت طالشی.

(۷۶۸۹: دیوان نصرتی هندی) واسمه میان نصرتی. له منظومهٔ " مهرو ماه " وکان حیا فی ۱۰۶۸ کما ذکره اته فی فهرسه ۹۳. وقد مر "مهرو ماه " لعارف لاهوری فی ص ۶۷۰.

(۷۶۹۰: دیوان نصر شکاربوری أو شعره) واسمه المولوی نصر الله. ترجمه معاصره سلیم فی (گلشن – ص ۵۱۹).

(۷۶۹۱: دیوان نصر شیرازی) هو أبو المعالی نصر الله بن عبد الحمید. کان من وزراء خسرو ملک شاه وقتل فی سجنه. له " کلیله ودمنه " ترجمهٔ بالفارسیهٔ لکلیلهٔ ابن المقفع.

ترجمه العوفی فی (لب) والرازی فی " هفت إقلیم " وآذر فی (تش – ص ۲۹۷) وهدایت فی (مع ۱ – ص ۶۵۵) وسلیم فی (گلشن – ص ۵۲۲).

(دیوان نصر قراگوزلو) راجع نصر الله خان قراگوزلو.

(۷۶۹۲: دیوان سید نصر الله تقوی) هو الحاج السید نصر الله بن السید رضا بن السید حسین ابن السید حسن التقوی الشهیر بالاخوی. ولد ۱۲۸۸ وتوفی ۲۱ محرم ۱۳۶۷ ومر بتخلصه التقوی یوجد نیف وعشرون صفحهٔ من شعره فی " نامهء فرهنگیان " الموجود بمکتبهٔ (المجلس) کما فی فهرسها ج ۳ ص ۶۹۴ وترجمه وأورد بعض شعره النیروزیهٔ فی أدبیات معاصر ص ۳۷.

(۷۶۹۳: دیوان نصر الله خان قراگوزلو) ترجمه معاصره فی (مع ۲: ص ۵۱۵) وقال إنه کان طول عمره من الامراء والوزراء، وأورد بعض شعره.

(۷۶۹۴: دیوان محمد نصر الله شیرازی) المعمائی. أورد النصر آبادی فی (نر ۱۵ – ص ۵۰۵) معمیاته باسم بابا صادق ومجد الدین وأوحد وسید بابا وإبراهیم.

(۷۶۹۵: دیوان السید نصر الله المدرس) الشهید. وهو السید صفی الدین أو عز الدین أبو الفتح نصر الله بن الحسین بن علی بن إسماعیل الحسینی الموسوی الفائزی الحائری المدرس بها والشهید بین سنتی ۱۱۶۶ و ۱۱۶۸ قال السید عبد الله الجزائری فی

(۱۱۹۴)

مفاتیح البحث: علی بن إسماعیل (۱)، عبد الحمید (۱)، الشهادهٔ (۱)، القتل (۱)، الحج (۱)

صفحه ۰۵۳

الذریعهٔ – آقا بزرگ الطهرانی – ج ۹ق۴ – الصفحهٔ ۱۱۹۵

اجازته الکبیرهٔ: انه کان آیهٔ فی الفهم والذکاء وحسن التقریر وفصاحهٔ التعبیر شاعرا أدیبا، له دیوان حسن، وله الید الطولی فی نظم التاریخ والمقطعات، وکان مرضیا مقبولا عند المخالف والمؤالف. أقول: نعم ترجمه من المخالفین الشیخ عصام الدین العمری الموصلی فی کتابه " الروض النضر فی علماء العصر " وقال: العلامهٔ السید نصر الله الحائری. شعر:

وحید أدیب فی الفضائل واحد * غدا مثل بسم الله فهو مقدم إذا کان نور الشمس لازم جرمها * فطلعته الزهراء نور مجسم ثم أکثر فی الثناء والمدح له نثرا، وأورد بعض اشعاره. وقد رأیت نسخهٔ نفیسهٔ من دیوانه أولا فی مکتبهٔ السید (العطار ببغداد) ثم رأیت عند الحاج عباس الکرمانی نسخهٔ علیها تملک عبد الرزاق بن علی بن محمد بن عبد الهادی الکاظمی ۱۲۴۸ وبعد موته فی رجب ۱۲۹۴ ورثها

ابنه محمد جواد. وقد جمعه تلمیذه السید حسین بن المیر عبد الرشید ورتبه علی ثلاثهٔ اجزاء؛ الأول فیما اعتنی به السید الناظم ودونه وهیاه لکل من یقرئه. والثانی فیما لم یکن الناظم بعد تدوینه یطلع علیه الا من یثق به من النذر القلیل، وذلک لاشتماله علی مالا یقوی لسماعه الجمهور. والثالث ما لم یعتن الناظم بتدوینه لحقارته لدیه، فدونه التلمیذ بنفسه. أوله [الحمد لله الذی جعلنا من أهل الأدب...] وأول ما دونه السید بنفسه:

یقول نصر الله ذو الکبائر * نجل الحسین بن علی الحائری باسم الذی علمنا بالقلم * من علم الانسان ما لم یعلم ثم بعد نیف وعشرین بیتا بدا ب " النفحهٔ القدسیهٔ فی مدح خیر البریهٔ " فی أربعین بیتا.

(دیوان نصر همدانی) راجع نصر الله قراگوزلو.

(۷۶۹۶: دیوان نصیب أصفهانی أو شعره) واسمه آقا محمد ترجمه معاصره آذر فی (تش – ص ۴۱۴) وقال مات ۱۱۸۲ وکذا فی (انجمن ۴) و (نتایج – ص ۷۲۹).

(۷۶۹۷: دیوان نصیب أصفهانی أو شعره) واسمه الحاج طالب بن مقصود چیت ساز.

صار تاجرا بعد وفات والده وسافر إلی الهند. کذا ذکره معاصره فی (نر ۹ – ص ۳۶۰) و (سرخوش – ص ۱۱۵) و (خوشگو).

(۱۱۹۵)

مفاتیح البحث: شهر رجب المرجب (۱)، الحسین بن علی (۱)، علی بن محمد (۱)، الهند (۱)، الجود (۱)، الموت (۲)، الحج (۲)، العصر (بعد الظهر) (۱)

صفحه ۰۵۴

الذریعهٔ – آقا بزرگ الطهرانی – ج ۹ق۴ – الصفحهٔ ۱۱۹۶

(۷۶۹۸: دیوان نصیب رازی أو شعره) ترجمه وأورد شعره معاصره النصرآبادی فی (نر ۹ – ص ۴۰۰) قال وسافر إلی الهند.

(۷۶۹۹: دیوان نصیب سبزواری أو شعره) من السادات الرضویهٔ بخراسان. ورد شعره فی (گلشن – ص ۵۲۰).

(۷۷۰۰: دیوان نصیب شاه أو شعره) ورد شعره فی (گلشن – ص ۵۲۰).

(۷۷۰۱: دیوان نصیب قزوینی أو شعره) کان ینتسب إلی دولتشاه السمرقندی مؤلف التذکرهٔ. تقرب عند أکبر شاه. ورد شعره فی (گلشن – ص ۵۲۰).

(دیوان نصیبی رازی) راجع نصیبی یزدی.

(۷۷۰۲: دیوان نصیبی شیرازی أو شعره) کان کاتبا. أورد شعره سلیم فی (گلشن – ص ۵۲۰).

(۷۷۰۳: دیوان نصیبی کرمانشاهی أو شعره) واسمه محمدخان ابن موسی بیک. لقبه فتح علیشاه " فخر الشعراء " ثم سکن لکهنو وتقرب عند غازی الدین حیدر ومات ۱۲۶۱ فی زمان تألیف " آفتاب عالمتاب " فترجمه فیه و (گلشن – ص ۵۲۰) وعنه فی القاموس الترکی ثم الریحانهٔ.

(۷۷۰۴: دیوان نصیبی گیلانی) واسمه بابا نصیبی. یوجد شعره فی جنگ " گنجینهء گرانمایه (۱) وقال فی شاهد صادق مات بابا نصیبی الشاعر فی ۸۸۶ وترجم سام میرزا بابا نصیبی گیلانی فی (تس ۵ – ص ۱۱۰) وقال ولد بگیلان وجاء إلی تبریز واشتغل ببیع الحلویات (حلوا فروش) ثم صحب السلطان یعقوب المتوفی ۸۹۸ ومات بتبریز فی ۹۴۴ وزاد فی (تش – ص ۱۶۴) ان بابافغانی المتوفی ۹۲۵ عرف بابا نصیبی إلی

۱ – گنجینه گرانمایهٔ اسم لإحدی المجموعتین النفیستین اللتین کانتا عند (فخر الدین) فباعهما لمکتبهٔ جامعهٔ طهران وقد ذکرنا المجموعهٔ الأخری " المشیخهٔ " أو " کنز السالکین " فی حاشیهٔ ص ۱۸۷ من ج ۸. ثم إن دانش پژوه فی فهرس المکتبهٔ فصل ذکر

المجموعتين فى ج ۹ ص ۷۸۰ وص ۸۰۴ إلى ۸۳۲ وسمى الأولى " المشيخة " والثانية " الدستور " تحت رقمى ۲۱۴۳ و ۲۱۴۴ ولكنه لم يذكر شعر نصيبى هذا فى الفهرس، ولكنى رايته فيه قبل انتقالها إلى مكتبة الجامعة.

(۱۱۹۶)

مفاتيح البحث: خراسان (۱)، الهند (۱)، الموت (۱)، الشهادة (۱)، الوفاة (۲)، مدينة طهران (۱)

صفحه ۰۵۵

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانى - ج ۹ق۴ - الصفحة ۱۱۹۷

السلطان يعقوب آق قوينلو وفى (روشن - ص ۶۹۷) انه مات بابا نصيبى فى ۱۰۴۰ أو ۱۰۴۴ وترجم القزوينى شاعرين بهذا الاسم فى (قزمج ۶ - ص ۳۱۱) و (بهش ۲ - ص ۳۹۸) ونسب الأخير إلى گيلان وعد الأول من شعراء السلطان يعقوب. وفى " شمع انجمن " أيضا ذكر شاعرين بهذا الاسم فى ص ۴۵۱ و ۴۶۶. وفى (خوشگو) أيضا ذكر شاعرين بهذا التخلص اسم أحدهما القاضى عبد الله.

(ديوان نصيبى نوربخشى) راجع نصيبى يزدى.

(۷۷۰۵: ديوان نصيبى يزدى) واسمه حسين من السادات النوربخشية. جاء من رى إلى شيراز وتلمذ على جلال الدوانى ووقع فى غرام ولد اسمه محمود وبعد وفات الدوانى فى ۹۰۷ رجع إلى رى وجمع ديوانه فى ثمانية آلاف بيت ومات ۹۱۴ كذا ترجمه فى (تش - ص ۲۱۶) وعنه آيتى فى (قهستان - ص ۲۱۵) وأورد شعره فى (گلشن - ص ۵۲۱) وعنه فى القاموس التركى ثم الريحانة.

(۷۷۰۶: ديوان نصير أصفهانى أو شعره) واسمه ميرزا نصير ابن ميرزا نظام. ترجمه معاصره فى (نر ۵ - ص ۱۲۳) و " هميشه بهار " وقالا سكن شيراز.

(۷۷۰۷: ديوان نصير أصفهانى) نصير الدين بن محمد طبيب كريم خان زند ابن الميرزا عبد الله الطبيب المتوفى ۱۱۹۱ بشيراز وقال صباحى فى رثائه تاريخا: [آه از مرگ نصير ثانى] وهو جد فرصت الدولة صاحب " آثار عجم " فترجمه فيه (ص ۱۰۵) وترجمه أيضا الميرزا إبراهيم التبريزى فى مقدمة طبع ديوان فرصت فى ۱۳۳۳ نقلا عن الدنبلى فى تذكرته وعن " سفينهء محمودى " و (تش - ۴۱۴) و (مع ۲: ۵۰۰) وهذا أورد ۳۰ بيتا من مثنويه " بهاريه " وترجم أيضا فى (تعا - ص ۸۵) وذكر معالجته للسيد محمد شفيع بن طالب الجزائرى وذكر مثنويه الكبير. كذا فى (انجمن ۴) و (الطرائق - ۳: ۷۴) و (گلشن - ص ۵۲۴) يوجد مثنويه " پير وجوان " عند (الملك) و (فخر الدين) وطبع ۱۳۵۰ بطهران.

(۷۷۰۸: ديوان نصير بدخشانى أو شعره) واسمه أبو نصير. ورد شعره فى (گلشن - ص ۵۲۱).

(۷۷۰۹: ديوان نصير بروجردى أو شعره) واسمه ملا محمد نصير. ترجمه معاصره

(۱۱۹۷)

مفاتيح البحث: مدينة طهران (۱)، الموت (۱)، الكرم، الكرامة (۱)، الوفاة (۱)، الطب، الطبابة (۱)

صفحه ۰۵۶

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانى - ج ۹ق۴ - الصفحة ۱۱۹۸

فى (نر ۱۵ - ص ۵۳۷) قال كان نزيل گنجه ومدرسا بها بأمر الشاه سليمان وأورد له معما.

(۷۷۱۰: ديوان نصير تبريزى أو شعره) واسمه نصيرخان. أورد تربيت شعره فى (دجا - ص ۳۸۷) نقلا عن " بياض صائب."

(۷۷۱۱: ديوان نصير تنكابنى أو شعره) وهو الحكيم ملا محمد نصير بن الحكيم صدر الدين الطبيب التنكابنى نزيل أصفهان. وهو صهر الشيخ حسين التنكابنى. ترجمه معاصره النصر آبادى فى (نر ۶ - ص ۲۰۱) وقال يشرفنى فى مسجد لنبان وأورد غزله وكذا فى

(خوشگو).

(دیوان نصیر تویسرکانی) کان نزیل أصفهان مر بتخلصه " مشتاق " فی ص ۱۰۴۴.

(۷۷۱۲: دیوان نصیر دهلوی أو شعره) هو ابن غریب شاه درویش أکثر شعره بالأردویة، وقلیل منه بالفارسیة. سکن أخیرا بحیدر آباد ومات بها عن تسعین سنة. ورد شعره فی (گلشن - ص ۵۲۳).

(دیوان نصیر سرخسی) واسمه نصیر الدین بن قطب الدین محمد. ترجمه فی (گلشن - ص ۵۲۲) نقلا عن العوفی وعنه فی القاموس الترکی. ولکن الموجود فی (لب ۷) ناصر بن قطب وأورد شعر قطب فی حق ابنه ناصر هذا.

(۷۷۱۳: دیوان نصیر سیستانی أو شعره) ورد شعره فی " هفت إقلیم."

(۷۷۱۴: دیوان نصیر شیرازی أو شعره) واسمه ملا إبراهیم بن کمال قاری. له قصاید فی مدیح أهل البیت. ترجم وورد شعره فی (نر ۹ - ۳۸۸).

(دیوان نصیر شیرازی أو شعره " واسمه السید محمد نصیر الحسینی الشیرازی. مر بتخلصه " فرصت " فی ص ۸۲۴.

(دیوان نصیر شیرازی) واسمه نصیر الدین أو حمید الدین کما فی (گلشن - ص ۵۲۲) مر بعنوان " نصر شیرازی."

(دیوان نصیر طبیب) راجع نصیر أصفهانی.

(دیوان نصیر الدین الطوسی) مر فی ص ۳۰۶ وهو أبو جعفر محمد بن محمد بن الحسن الطوسی شیخ الحکماء والمحققین نصیر الملة والدولة والدین المولود (۱۱ - ج ۱ - ۵۹۷) والمتوفی (۱۸ ذی الحجة - ۶۷۲) هو اجل من أن یذکر فی عداد الشعراء الا لبیان (۱۱۹۸)

مفاتیح البحث: شهر ذی الحجة (۱)، مدینة إصفهان (۲)، محمد بن محمد بن الحسن (۱)، السجود (۱)، الطب، الطبابة (۱)

صفحه ۰۵۷

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۴ - الصفحة ۱۱۹۹

جامعیته لکافة الفضائل والکمالات ترجم فی (بهش ۱ - ص ۳۲۳) وأورد رباعیة من شعره وغیرها ومر فی ج ۱ ص ۳۶۸ " اختیارات المهمات " بالنظم الفارسی له وهو غیر اختیاراته المنثورة، وقد یعبر عنه بقصیدة فی " اختیارات البروج " ومن شعره العربی السبعة أبیات فی تقریظ " طهارة الأعراق " لابن مسکویه أولها: [بنفسی کتابا حاز کل فضیلة] وقد أشرنا إلیها فی ج ۱ ص ۳۸۱ عند ذکر " أخلاق ناصری " وترجم وورد شعره فی " هفت إقلیم " و (نتایج - ص ۷۰۸) و (الطرائق - ص ۲: ۲۹۲) و (روشن - ص ۶۹۹) ومجلة "ارمغان ۱۹: ۱۳۰ " ومجلة " یادگار ۳: ۶: ۸۹ " وکتب کل من المدرس الرضوی والمدرسی الزنجانی کتابا فی أحوال وآثار الخواجة. وقد خلط بعض رباعیاته مع رباعیات أبی سعید أبی الخیر کما ذکر فی مقدمة طبعه ص ۶۱ ونسب إلی الخواجة فی " کشف الظنون " منظومة " ساقینامه " ولیس بصحیح ولعله جمع من اشعاره ما سمیت بساقینامه کما فعل صاحب " میخانه " للنظامی وغیره.

(۷۷۱۵: دیوان نصیر طهرانی أو شعره) وهو المیرزا نصیر بن هاشم بیک المستوفی ترجمه وأورد شعره معاصره فی (نر ۴ - ص ۹۰) وذکر ترقیاته إلی أن صار وزیره قره باغ وتوفی بها وکذا فی " همیشه بهار."

(دیوان نصیر قزوینی) مر بعنوان درویش نصیر فی ص ۳۲۴).

(۷۷۱۶: دیوان نصیر کشمیری أو شعره) واسمه أسد الدین. ترجم وورد شعره فی (گلشن - ص ۵۲۳) و (روشن - ص ۷۰۲) وعنهما فی القاموس الترکی.

(دیوان نصیرلنگ) راجع نصیر نیشابوری.

(۷۷۱۷: دیوان نصیر لکهنوی أو شعره) وهو محمد نصیر المعروف بنصیر الاسلام ابن النواب روشن اسلام خان. ترجمه معاصره فی

(روشن - ص ۷۰۰).

(۷۷۱۸: دیوان نصیر نائنی أو شعره) هو من أحفاد ملا سلمان (کمال) الواعظ النائنی نزل شیراز وتبریز وسکن أصفهان. ترجمه معاصره فی (نر ۹ - ص ۴۰۵). ثم (گلشن - ص ۵۲۱).

(۷۷۱۹: دیوان نصیر نیشابوری أو شعره) واسمه ملا نصیر لنگ. ترجمه معاصره فی (بهش ۲ - ص ۳۹۰).

(۱۱۹۹)

مفاتیح البحث: کتاب کشف الظنون لحاجی خلیفة (۱)، مدینة إصفهان (۱)، الطهارة (۱)

صفحه ۰۵۸

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۴ - الصفحة ۱۲۰۰

(۷۷۲۰: دیوان نصیر همدانی) وهو الخواجة نصیر الدین بن الخواجة محمود (مسعود) ابن الخواجة حسن بیك الیزدجردی. ترجمه الصادقی فی أوائل امره فی (خص ۸ - ص ۲۸۹) وقال فاضل کوالده وقد ترک وطنه لحوادث الأیام وهاجر إلی الهند. وقال أصحاب التذاکر الهنود مثل (گلشن - ص ۵۲۲) انه جاء إلی الهند وتقرب عند أکبر شاه ثم قطب شاه بدکن. وقال النصر آبادی فی (نر ۶ - ص ۱۶۶) انی ما رایته ولکن خالی نقل لی انه دعی الشیخ البهائی إلی منزله فقال البهائی أخبر نصیرا لیکون المجلس ملیحا.

ویظهر انه رجع من الهند وسکن " مقبرة سهل علی " بهمدان وکان مشهورا فی هذا الوقت بالریاضیات والعلوم. وقال النصرآبادی ان دیوانه بعدد أسماء الله الف بیت وبیت وقال توفی فی ۱۰۳۰. وترجم وجاء شعره أیضا فی (تش - ص ۲۵۸) و (مسرت - ص ۲۶۷) و " همیشه بهار. " هذا ویوجد له " لعل قطبی " فی العروض الفه باسم قطب شاه فی (سپهسالار - ۲۸۷) ومکتوب فی تلك المکتبة تحت رقم ۲۹۱۳ یطلب الأسطرلاب ویوجد مثنویه فی (المجلس) کما فی فهرسها ۱: ۴۴۲. کما ذکر فی فهرس سپهسالار ۲: ۴۴۳.

(دیوان نصیر هندی) راجع ناصر علی.

(۷۷۲۱: دیوان نصیری اردوبادی أو شعره) ترجمه امین احمد الرازی وأورد شعره فی " هفت إقلیم " وکذا فی (دجا - ص ۳۷۹) و (خوشگو).

(دیوان نصیری أصفهانی) کما فی (گلشن - ص ۵۲۴) مر بعنوان نصیر أصفهانی.

(دیوان نصیری بخاری) هو التخلص السابق لعصمت بخاری المذکور فی ص ۷۲۶.

(دیوان نصیری تبریزی) لطفعلی صدر الأفاضل دانش. مر فی ص ۶۰۱ و ۳۱۶.

(۷۷۲۲: دیوان نصیری شیرازی) ترجمه وأورد شعره سلیم فی (گلشن - ص ۵۲۳) ونقل عن القاضی محمد صادق خان فی تذکرته انه رأی دیوانه.

(۷۷۲۳: دیوان نصیری کرمانی أو شعره) واسمه محمد بیك. ترجمه آذر فی معاصریه فی (تش - ص ۴۰۹).

(۷۷۲۴: دیوان نصیری هندی أو شعره) من مداحی عبد الرحیم خان خانان کما ترجم فی " مآثر رحیمی."

(۱۲۰۰)

مفاتیح البحث: الشیخ البهائی (۱)، الهند (۳)

صفحه ۰۵۹

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۴ - الصفحة ۱۲۰۱

(۷۷۲۵: دیوان نطقی استرآبادی أو شعره) أورد شعره الرازی فی " هفت إقلیم."

(۷۷۲۶: دیوان نطقی بافقی أو شعره) أورد شعره الایتی فی (تش یز – ص ۳۳۶).

(۷۷۲۷: دیوان نطقی تبریزی أو شعره) واسمه خواجهٔ غازی أو ان هذا اسم والده.

أورد شعره سلیم فی (گلشن – ص ۵۲۴) و (دجا – ص ۳۹۷).

(۷۷۲۷: دیوان نطقی شیرازی أو شعره) أورد سامی شعره فی (تس ۵ – ص ۱۴۶).

(۷۷۲۸: دیوان نطقی نیشابوری أو شعره) ورد شعره فی (مطلع ۳ – ص ۱۸۴) وهو صهر ملاقیدی.

(دیوان نظـام استرآبـادی کبودجـامه) کمـا فی (روشـن – ص ۷۰۴) أو نصـرت الـدین کمـا مر فی ۱۱۹۳ و ۹۰۷ وراجع " تـاریخ کبودجامگان " لطاهری شهاب.

(۷۷۳۰: دیوان نظام استرآبادی) المعروف ب " نظام معمائی " لاشتغاله أولا بالمعما، فی عهد علی شیر، ثم انتقل إلی القصاید ومدیح الأیمهٔ فی العهد الصفوی ومات ۹۲۱ کما فی " شاهد صادق " ومر له " بلقیس نامه " واسـمه " بلقیس وسـلیمان " کما فی (تس ۵ – ص ۱۰۰) و (خز – ص ۴۳۳) و (حسینی – ص ۳۵۳) و (نتایج – ص ۷۰۹) و (مجن ۳ – ص ۸۵ و ۲۶۰) و (خوشگو) و (روشن – ص ۷۰۵) و (مجالس – ص ۴۹۹ و ۵۱۱) واما فی (تش – ص ۱۵۴) و (مع ۲: ۵۰) فقد سـمیا مثنویه " سلیمان وبلقیس " وقال فی " هفت إقلیـم " ان بنتـه کـانت شـاعرهٔ ولهـا قطعـهٔ " طلب سـنگ قـبر " لقـبر والـده أرسـلتها إلی السـلطان. یوجـد دیـوانه فی ۱۷۰۰ بیـت فی (سپهسالار) کما فی فهرسها (۲: ۶۸۸) وأخری عنـد (دهخـدا) فی أربعهٔ آلاف بیت کتبه عبد الباقی فی ۱۰۰۳ فیها مدایح کپک میرزا محمـد محسن وسـیف الـدین مظفر الب تکچی گورکان وعلی شـیر ویوسف علی کأکل تاش والخواجهٔ غیاث الدین وشـمس الدین محمـد الب تکچی والأـمیر صـدارت پنـاه جمـال الـدین احمـد شـیرنگی وشـاه حسـین الأصـفهانی ومظفر حسـین میرزا، ومراثی علی والحسین والإمام الرضا. ویوجد منظومهٔ " چرخیات ملا نظام " ضمن مجموعهٔ فی المکتبهٔ (الملیهٔ).

(۷۷۳۱: دیوان نظام اسکوئی أو شـعره) کان هو وأخواه الأمیر صـدر الدین والأمیر فخر الدین محمد من مقربی بلاط الشاه طهماسـب الصفوی وکلهم أدباء خطاطون، شعراء. وکان هذا " کلیددار " للمکتبهٔ الشاهانیهٔ وأخوه فخر کان رقاصا، فأراد الصدارهٔ (۱۲۰۱)

مفاتیح البحث: شمس الدین محمد (۱)، جمال الدین (۱)، القبر (۱)، الشهادهٔ (۱)

صفحه ۶۰۰

الذریعهٔ – آقا بزرگ الطهرانی – ج ۹ق۴ – الصفحهٔ ۱۲۰۲

لأخیه الأکبر والمهرداریهٔ للأصـغر والوکالهٔ لنفسه، فنفاهم الشاه إلی بلدهم اسکو، قریهٔ بتبریز، ترجمهم سام میرزا فی (تس ۲ – ص ۳۶ – ۳۷) وأورد شعرهم.

(۷۷۳۲: دیوان نظام أصفهانی أو شعره) وهو المیرزا نظام الملک ابن المیرزا سلمان.

أورد شعره معاصره الصادقی فی (خص ۵ – ص ۶۹) ومر والده فی ص ۴۶۲.

(۷۷۳۲: دیوان نظام أصـفهانی أو شـعره) واسـمه نظام الـدین قمری مـداح البیت الصاعدی بأصـفهان واتابکهٔ فارس. ودیوانه فی ۲۰۰۰ بیت. أورد منه هـدایت (فی مع ۱: ۶۳۵) عـن " عرفـات العاشـقین " وفی (گلشن – ص ۵۲۹) انه کـان من أقرباء أثیر الـدین الأومانی ودیوانه فی عشرهٔ آلاف بیت. وذکر أیضا فی تلک الصفحهٔ شاعرا آخر بهذا الاسم والعصر.

(۷۷۳۳: دیوان نظام أعرج أو شعره) وهو نظام الدین الأعرج أورد شعره سلیم فی (گلشن – ص ۵۲۹).

(۷۷۳۴: دیوان نظام افشار) المیرزا حبیب الله صـدر الأفاضل الأرومی القره آغاجی الشاعر الخطاط المنشـی المذکور فی (المآثر – ص ۲۱۳) والمشارک فی تألیفه و (دجا – ص ۳۷۹).

وله " مقویم " فی قبال " تقویم " و " مصاب " فی قبال " نصاب " وهما هزلیان انتقادیان، ذکرناهما فی ص ۶۰۰ - ۶۰۱ وقد خلطنا بینه وبین سمیه صدر الأفاضل دانش فی ص ۳۱۶.

(دیوان نظام اولیا) راجع نظام دهلوی شاه نظام.

(۷۷۳۵: دیوان نظام بخاری أو شعره) واسمه نظام الدین محمد بن عمر بن مسعود.

ورد شعره فی (مع ۱: ۶۳۵) عن العوفی فی (لب ۲) والرازی فی " هفت إقلیم."

(دیوان نظام بخاری) راجع نرگس بخاری فی ص ۱۱۸۱.

(دیوان نظام بدر) راجع نظام نیشابوری.

(۷۷۳۶: دیوان نظام تبریزی أو شعره) وهو مؤلف " ریاض الملوك فی ریاضیات السلوك " الفه باسم السلطان أویس فی ۷۶۸. ترجمه تربیت فی (دجا - ص ۳۷۹).

(۷۷۳۷: دیوان نظام تبریزی) واسمه نظام العلماء الحاج میرزا محمد رفیع بن علی أصغر الطباطبائی المتوفی ۱۳۲۷ بتبریز. ترجمه وأورد شعره تربیت فی (دجا - ص ۳۸۰).

(۱۲۰۲)

مفاتیح البحث: مدینة إصفهان (۱)، محمد بن عمر (۱)، الحج (۱)، الوفاة (۱)

صفحه ۶۱۰

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۴ - الصفحة ۱۲۰۳

دونه بمشهد خراسان وسماه " دیوان رضوی. " ذکره فی آخر کتابه " المقالات النظامیة."

ویوجد دیوان رضوی فی مکتبة کلیة الآداب بطهران کما فی فهرسها لدانش پژوه ص ۲۵۵ وطبع له " المصابیح " فی المبدء والمعاد. وله " سر الشهادة " و " حقیقة الامر " فی الجبر والتفویض، و " سفرنامهء رضوی " نظما ونثرا وذکر فیه من معاصریه امین السفراء محمد کاظم وابنه صدر الأفاضل، المذکور بتخلصه " دانش " فی ص ۳۱۶ و ۶۰۱ ونسخة من " سفرنامه " هذه مکتوبة فی ۳۰۱ موجودة عند (فخر الدین).

(۷۷۳۸: دیوان نظام تفرشی أو شعره) ورد شعره فی " همیشه بهار."

(۷۷۳۹: دیوان نظام تویسرکانی أو شعره) واسمه نظام الدین ورد شعره فی " همیشه بهار."

(۷۷۴۰: دیوان نظام جامی أو شعره) واسمه نظام الدین احمد الکاتب فی دفتر السلطان خوارزمشاه. ترجم فی " هفت إقلیم " و (لب) وعنهما فی (مع ۱: ۶۳۵).

(۷۷۴۱: دیوان نظام خوانساری أو شعره) واسمه القاضی نظام الدین. ترجمه معاصره الحزین فی تذکرته ص ۴۴ وعنه فی " شمع انجمن."

(دیوان نظام دست غیب) راجع نظام شیرازی.

(۷۷۴۲: دیوان نظام دشتکی أو شعره) وهو السید نظام الدین أحمد بن محمد معصوم والد السید علی خان المدنی المذکور فی ص ۷۵۴. جاء شعره فی (سرو - ص ۲۸۶) وریحانة الأدب.

(۷۷۴۳: دیوان نظام دهلوی) محمد بن أحمد بن علی المعروف بشاه نظام أولیاء أستاذ الأمیر خسرو الدهلوی والمتوفیان معا فی ۷۲۵ ترجمه الجامی فی (النفحات - ص ۴۵۲) والرازی فی " هفت إقلیم " وهدایت فی (ض - ص ۱۴۹) و (گلشن - ص ۷۲۶) و (حسینی - ص ۳۲۷).

(۷۷۴۴: دیوان نظام دهلوی أو شعره) واسمه نظام الدین احمد مؤلف " طبقات أکبری " المطبوع فی ثلاث مجلدات. والمتوفی ۱۰۰۳. ورد شعره فی کتابه المذکور وفی (گلشن - ص ۵۲۸).

(۷۷۴۵: دیوان نظام الدولة) المیرزا علی محمد بن عبد الله خان امین الدولة المتوفی ۱۲۷۶. یوجد مجموعة بخطه فیها بعض قصایده تاریخ بعضها ۱۲۶۴ عند السید

(۱۲۰۳)

مفاتیح البحث: مدینة طهران (۱)، محمد بن أحمد بن علی (۱)، محمد بن عبد الله (۱)، أحمد بن محمد (۱)، خراسان (۱)، الشهادة (۱)

صفحه ۰۶۲

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۴ - الصفحة ۱۲۰۴

محمد الجزائری بالأهواز.

(دیوان نظام الدین) راجع أبی العلاء الگنجوی کما فی (حسینی - ص ۳۴۸) ونظام خوانساری، ونظام تفرشی. وسهیلی جغتائی. وابن الهباریة، وفانی هروی.

ونوائی.

(دیوان نظام الدین البغدادی) وهو الحکیم أبو یعلی محمد الهاشمی العباسی المتوفی ۵۰۴ کما فی " شاهد صادق " المذکور فی ص ۳۳ - ۳۴ وترجمه السمعانی فی الأنساب والمجدوع فی فهرسه ص ۱۱. وله منظومة " حی بن یقظان " بالعربیة فی ۱۵۴ بیتا طبعه دانش پژوه مع مقدمة له فی مجلة " دانش " السنة ۳ العدد ۷ ص ۴۰۳ - ۴۱۵. أوله [سئل الشریف ... نظام الشرف أبو یعلی محمد بن محمد بن صالح ابن الهباریة ...

نظم کلام أبی علی ابن سینا ... فقال لست من أهل ذلک ... فالزم ... فقال:

حی بن یقظان ما حی بن یقظانا * سبحان موجد ذاک الشیخ سبحانا].

(۷۷۴۷: دیوان نظام رازی أو شعره) الکاتب الحافظ لمشهد عبد العظیم بالری.

ورد شعره فی (تش ۵ - ص ۱۷۸).

(۷۷۴۸: دیوان نظام شیرازی) هو من سادات شیراز المعروفین بدست غیب. ترجمه معاصره فی (نر ۹ - ص ۲۷۱) وقال مات عن ثلاثین سنة من عمره فی ۱۰۲۹ ودفن بالحافظیة. ومر ابن عمه صادق دست غیب ومحسن دست غیب. وترجم أیضا فی (سرو - ص ۳۸) و (تش - ص ۲۹۷) و (حسینی - ص ۳۵۴) و (فارسنامه ۲: ۱۵۲) و (خوشگو) و (نتایج - ص ۷۲۳) و (روشن - ص ۷۰۳).

(دیوان نظام شیرازی) راجع ناظم شیرازی.

(دیوان نظام طباطبائی) راجع نظام گجراتی.

(۷۷۴۹: دیوان نظام علی خان) واسمه محمد. طبع له مثنوی عرفانی باسم " گلزار معرفت " بلکهنو فی ۷۶ ص. فی ۱۸۷۷ م.

(دیوان نظام علیشاه) راجع نظام کرمانی.

(۷۷۵۰: دیوان نظام فارسی أو شعره) وهو نظام الدین قوام الملک أبو نصر هبة الله الوزیر. أورد شعره فی (لب) و " هفت إقلیم."

(۱۲۰۴)

مفاتیح البحث: محمد الهاشمی (۱)، محمد بن صالح (۱)، الموت (۱)، الشهادة (۱)، الوفاة (۱)

صفحه ۰۶۳

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانى - ج ٩ق۴ - الصفحة ١٢٠٥

(ديوان نظام فرغانى أو شعره) واسمه نظام الدين كلان خواجة. أورد الرازى شعره فى " هفت إقليم."

(ديوان نظام قارى) مر بعنوان ديوان ألبسه.

(٧٧٥١: ديوان نظام قزوينى أو شعره) وهو نظام الدين عثمان قاضى قزوينى فى عهد اليجايتو. جاء شعره فى " هفت إقليم " و (گلشن - ص ٥٢٨) و " هميشه بهار."

(٧٧٥٢: ديوان نظام قزوينى أو شعره) ويلقب كلاغ. جاء شعره فى " هفت إقليم " و (خوشگو).

(ديوان نظام قمرى) راجع نظام أصفهانى.

(٧٧٥٣: ديوان نظام كابلى أو شعره) واسمه مير كلان خان. جاء شعره فى (گلشن - ص ٢٧١).

(٧٧٥۴: ديوان نظام كاشانى أو شعره) واسمه الحكيم نظام الدين على والد الحكيم ركنا مسيح الكاشانى المذكور فى ص ١٠۴١ جاء شعره فى (گلشن - ص ٥٢٥) قال ومات ١٠٠٠.

(٧٧٥٥: ديوان نظام كاشانى أو شعره) وهو القاضى نظام الدين. ورد شعره فى (گلشن - ص ٥٢٨) ولعله القزوينى.

(ديوان نظام كاشانى) راجع نظام وفا.

(ديوان نظام كبودجامه) راجع نظام استرآبادى وديوان كبودجامه.

(٧٧٥٧: ديوان نظام كرمانى) وهو المولى أحمد بن عبد الواحد العارف المتوفى ١٢۴٢ خليفة مجذوب عليشاه. ترجمه معاصره فى (ض - ص ٥٩۶) وله الجنة السادسة والسابعة من " جنات وصال " المذكور فى ج ٥ ص ١٥٢ وهى ترجمة منظومة ل " مصباح الشريعة."

(٧٧٥٨: ديوان نظام گجراتى أو شعره) وهو نظام الدين الطباطبائى. سكن گجرات وجاء شعره فى (گلشن - ص ٥٢٧).

(٧٧٥٩: ديوان نظام مشهدى أو شعره) وهو درويش نظام. ورد شعره فى " هفت إقليم " و (خوشگو) و (مطلع ٢: ۴۴٩).

(ديوان نظام معمائى) راجع نظام استرآبادى.

(١٢٠٥)

مفاتيح البحث: أحمد بن عبد الواحد (١)، اللبس (١)، الوفاة (١)

صفحه ۰۶۴

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانى - ج ٩ق۴ - الصفحة ١٢٠۶

(ديوان نظام الملك) راجع نظام أصفهانى.

(٧٧۶٠: ديوان نظام الملك هندى) لنظام الملك آصف جاه المتخلص " آصف " و " شاكر " من امراء الهند وتوفى ١١۶١ ترجم مفصلا فى (نتايج - ص ۶٩) وطبع ديوانه مع تحقيقات فدائى هندى المذكور فى ص ٨١٥ بحيدر آباد ١٣٠١ فى مجلدين ٥٩ + ٣٧ + ٥٣٥ ص و ٢۴ + ١٠٢٨ ص.

(٧٧۶١: ديوان نظام نيشابورى أو شعره) سماه فى (مجتس ٥ - ص ١۴٨) بنظام بدر وأورد شعره.

(٧٧۶٢: ديوان نظام وفا) هو ابن الميرزا محمود امام الجمعة بكاشان. ولد ١٣٠٥ وترجمه البرقعى فى " سخنوران نامى معاصر - ج ١: ٢٣١ " والياسمى فى تاريخ أدبيات معاصر ص ٨٨. و " نامهء سخنوران - ص ١۴٠. " طبع له مثنوى " حبيب ورباب " فى ١٣۴۶ ونشر

مجلة " وفا."

(٧٧٦٣: دیوان نظام هروی أو شعره) وهو القاضی نظام الدین، نصبه السلطان حسین بایقرا قاضیا لهرات وتوفی ٩٠٠ جاء شعره فی (مجتس – ص ١٤١) و (حسینی – ص ٣٥۴) و (گلشن – ص ۵٣٠) وعنها فی القاموس الترکی ثم الریحانة.

(٧٧۶۴: دیوان نظام هروی أو شعره) ترجمه معاصره علی شیر فی (مجن ٢ – ص ۴۶ و ٢١٩).

(دیوان نظام همایون) راجع نظمی أصفهانی.

(٧٧۶۵: دیوان نظامی بلندشهری) واسمه الشیخ محمد نظام الدین ابن الشیخ محمد کریم الله المتوفی ١٢٨٨. ورد شعره فی (روشن – ص ٧٠۶). وطبع دیوانه الفارسی فی آکره ١٢٨٣ فی ۶٩ ص.

(٧٧۶۶: دیوان نظامی تبریزی) یوجد له " ترجیع بند " فی مجموعة قدیمة عند (النخجوانی) وقال وحید فی مقدمة دیوان نظامی الگنجوی ص ١٧٢ ان للنظامی التبریزی دیوان یتتبع فیه الگنجوی. وقال فی (دجا – ٣٨۶) ان نظام الدین علی النظامی التبریزی هاجر إلی الهند فی عهد أکبر شاه ورتب هناک دیوانه.

(٧٧۶٧: دیوان النظامی الخطاط أو شعره) وهو أیضا تبریزی. ذکر رباعیته فی (دجا – ص ٣٨۵) نقلا عن " دمیة القصر."

(١٢٠۶)

مفاتیح البحث: الهند (٢)، الکرم، الکرامة (١)، الوفاة (١)

صفحه ۶۵٠

الذریعة – آقا بزرگ الطهرانی – ج ٩ق۴ – الصفحة ١٢٠٧

(دیوان نظامی سمرقندی) راجع نظامی عروضی.

(٧٧۶٨: دیوان نظامی عروضی أو شعره) وهو نجم الدین أبو الحسن أحمد بن عمر بن علی. وهو مؤلف " چهار مقاله " نظما ونثرا. ترجمه وأورد شعره مع خلط فی (لت ١) ألفها حدود ۵۵٠ باسم حسام الدین علی الغوری کما مر فی ج ۵ ص ٣١۴. وقد طبعه ثالثا أخیرا الدکتور محمد معین مع حواش کثیرة علیه وقال فی ص ٨۴ – ٨۵ من هذه الطبعة: انا ثلاث شعراء باسم النظامی، انا والنظامی الأثیری والنیشابوری. وقال فی " شاهد صادق " ان وفات العروضی هذا کان فی ۵٧٠ وترجم أیضا فی (خز – ص ۴٣٢) و (تش – ص ٣۴٣) و " کشف الظنون " نسب إلیه " مجمع النوادر " وفی " تاریخ گزیده – ص ٨٢۶ " انه والد حسن نظامی البسطامی مؤلف " تاج المآثر."

وترجم أیضا فی (مع ١: ۶٣۵).

(دیوان نظامی قهستانی) وهو المولی فصیح الدین محمد النظامی وصفه فی " هفت إقلیم " بالحکیم الریاضی وذکر له شرحا علی الچغمینی. وفی " حبیب السیر " انه کان مدرس مدارس " اخلاصیة " و " غیاثیة " و " بدیعیة " وفی ٩١٧ ذهب إلی بلخ عند صهره الأمیر صدر الدین یونس ومات بها فی ٩١٩ وله " حاشیة الهدایة " و " حاشیة التذکرة " و " شرح الأربعین " للنووی و " شرح العوامل " و " حاشیة المختصر " وکذا ذکره فی (قهستان – ص ٢١٧) ولعله متحد مع فصیح دشت بیاضی الهروی المذکور فی ص ٨٣۴ والمذکور أیضا فی (قهستان – ص ٢١٩).

(٧٧۶٩: دیوان نظامی گنجوی) وهو أبو محمد ویس بن یوسف بن زکی المطرزی وقیل إن أصله من " تا " بتفریش ولد ونشأ بگنجه وتوفی بین ۶٠٧ و ۶١۵ (١) حیث یذکر فی " اقبالنامه " قتل نور الدین ارسلان، فنظمه باسم ولده مسعود المتوفی ۶١۵ وقد نظمه وهو ابن ستین سنة. وهو الشاعر القصصی صاحب " الخمسة " أو " پنج گنج " المذکورة

١ – وقال فی " شاهد صادق " انه مات ۵٩٧ وفی " آثار البلاد " حدود ۵٩٠ وفی (لت) مات ۵٧۶ وفی " هفت آسمان " ۶٠٢ أو

۶۰۶ وفی کشف الظنون ۵۷۶ أو ۵۹۶ أو ۵۹۹ وفی " گلستان مسرت - ص ۳۸۴ " جاء ۵۹۲ وقال فیه:

سال نقلش برفعت ومکنت * شد رقم " گنجوی گل جنت "

(۱۲۰۷)

مفاتیح البحث: کتاب کشف الظنون لحاجی خلیفهٔ (۲)، أحمد بن عمر (۱)، القتل (۱)، الشهادهٔ (۲)، الوفاهٔ (۱)، الموت (۱)

صفحه ۰۶۶

الذریعهٔ - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۴ - الصفحهٔ ۱۲۰۸

فی ج ۷ ص ۲۶۸. قال فرهاد میرزا فی " هدایهٔ السبیل - ص ۲۰ " انه رأی قبر النظامی فی خارج بلدهٔ گنجه، وذکر عبد الرحیم الخلخالی فی مجلهٔ " ارمغان " سنهٔ ۱۳۴۴ قصهٔ عمارهٔ القبر، وذکر فی مجلهٔ " پیام نو " شرحا عن المهرجانات التی أقیمت بمناسبهٔ مرور ثمانمأهٔ سنهٔ علی النظامی وطبع ترجمهٔ " الخمسهٔ " باللغات الترکیهٔ والروسیهٔ. وجاء ترجمته فی " تاریخ أدبیات إیران " للدکتور صفا ج ۲ ص ۷۹۸ - ۸۲۴ وللدکتور شفق ص ۸۹ وفهرس مکتبهٔ جامعهٔ طهران ۲: ۳۷ - ۵۲ وفهرس سپهسالار ۲: ۵۲۴ - ۵۳۸ وفهرس (المجلس) ۳: ۱۹۸ وریحانهٔ الأدب و (دجا - ص ۳۸۱) و " طرائق الحقائق ۲: ۲۷۹ " و " هدیهٔ العارفین ۱: ۲۲۵ " و (مع ۱: ۶۳۷ - ۶۵۴) و (ض - ص ۱۴۹) و " شعر العجم " و (تش - ص ۲۳۷) و (بهش ۱ - ص ۳۵۲) و (النفحات - ص ۵۴۷) و (حسینی - ص ۳۴۳) و (نتایج - ص ۷۰۴ - ۷۰۵) و " همیشه بهار " و " شمع انجمن - ص ۴۵۰ " و (لت ۳) و (لب ۱۱) و " تاریخ گزیده - ص ۸۲۶. " ومجلهٔ ارمغان سنوات ۵ و ۶ و ۱۶ و ۱۸ و ۱۹ و ۲۰ ومجلهٔ " یادگار " السنهٔ ۴ العدد ۹ و ۱۰ وکتب الدکتور علی أکبر شهابی رسالهٔ اسمها " نظامی شاعر داستانسرا " وطبعها بطهران ۱۳۳۷ ش. فی ۳۶۶ ص. وللنظامی غیر الخمسهٔ دیوان کان موجودا فی المکتبهٔ الشاهانیهٔ للشاه عباس رآها صائب التبریزی ونقل عنها فی سفینته الموجودهٔ عند وحید الدستگردی بطهران کما ذکره فی مقدمته لطبع الدیوان فی ۱۳۱۸ ش، ثم ضاعت النسخهٔ، وقد عثر الوحید علی عدهٔ نسخ جدیدهٔ وطبعها بعنوان الدفتر السابع لمنظومات النظامی، وطبع معه أحوالاته وقاموسا لکلماته المشکلهٔ وتصویرا لمقبرته العظیمهٔ الجدیدهٔ. وطبع خلاصهٔ دیوان نظامی فی ۳۸۸ ص. بتصحیح حسین زمانه. و " افسانهء هفت گنبد " نظامی لبامداد فی ۲۴۶ + ۱۹۱ ص. فی ۱۳۷۷ بطهران. اما الخمسهٔ أو " پنج گنج " فهی هذه:

۱ - مخزن الاسرار: نظمها لبهرامشاه فی ۲۲۶۰ بیتا علی البحر السریع.

أوله: بسم الله الرحمان الرحیم * هست کلید در گنج حکیم وقد شرحها محمد بن قوام بن رستم البلخی فی ۱۰۶۱ ویوجد نسخته فی (المجلس) وشرحها شمعی بالترکیهٔ. ولها شرحان لإبراهیم الستتوی وأمان الله الهندی بالفارسیهٔ

(۱۲۰۸)

مفاتیح البحث: دولهٔ ایران (۱)، مدینهٔ طهران (۴)، القبر (۲)

صفحه ۰۶۷

الذریعهٔ - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۴ - الصفحهٔ ۱۲۰۹

موجودان فی الهند علی ما ذکر فی " هفت آسمان " وشرحها محمد رضا أیضا، وطبع علی حاشیهٔ النسخهٔ فی ۱۹۰۸ م بالهند. وطبع شرح مخزن الاسرار أیضا بالهند ۱۸۸۱ م.

۲ - خسرو وشیرین: نظمها لطغرل السلجوقی فی ۵۷۳ - ۵۷۶ فی بحر الهزج المسدس فی ۴۹۱۴ بیتا. وتبعه کثیر من الشعراء فی نظم القصهٔ هذه، ذکرنا بعضها فی ۷: ۱۵۹ - ۱۶۱ و ۸: ۲۵ بعنوان خسرو وشیرین وفی ۱۴: ۲۶۹ - ۲۷۰ بعنوان شیرین وخسرو ویأتی فی الفاء " فرهاد وشیرین " وطبع نثر " خسرو وشیرین " لغلام حسین منشی فی الهند ۱۸۱۵ م. ولرضیه حدائق أخت ابن یوسف الشیرازی

نثر آخر للمنظومة سمتها " افسانهء شيرين."

أوله: خداونـدا در توفيق بگشـاى * نظـامى را ره تحقيق بنماى ٣ - ليلى ومجنون: نظمها باسم شـروانشاه فى أربعـة أشـهر من ٥٨۴ فى ۴۵٠٠ بيتا فى بحر الهزج المسـدس وقـد ذكرنا أصل القصة فى ج ٨ ص ٣٢ وقد الف على أصـغر حكمت رسالة فى مقايسة القصة مع قصـة " رومئو ژوليت " الإيطالية سـماها " رومئو ژوليت ويليام شـكسپير مقايسه باليلى ومجنون نظامى " طبعت بطهران ١٣١٨ ش. فى ٢۴٨ ص.

أورد فيهـا فهرسـا عن أربعين منظومـة فارسـية بـاسم " ليلى ومجنون " وثلاثـة عشـر تركيـة ومنظومـة واحـدة كرديـة. أشـهرها لمكتبى المذكور فى ص ١٠٩۴ ولعلنا نأتى فى اللام بغيرها أيضا.

أوله: أى نـام تو بهترين سـرآغاز * بى نـام تو نامه كى كنم باز ۴ - هفت پيكر: نظمه باسم گرپ ارسـلان عام ٥٩٣ فى ۴٥٧٧ بيتا فى بحر الخفيف السالم على زنة " حديقة الحقيقة " للسـنائى. وقد اخذها من قصة بهرام گور فى الشاهنامه للفردوسـى، وله فيها تعمد فى استعمال عدد السبعة.

أوله: أى جهان ديـده بود خويش از تو * هيچ بودى نبود پيش از تو وقد ألف الدكتور معين " تحليل هفت پيكر " وطبعه بطهران فى ١٣٧٨.

٥ - اسـكندرنامه: فى قصة حملة إسـكندر المقدونى على الشـرق. جمع القصة أولا رجل مصـرى فى القرن الثالث للميلاد ونسـبها إلى كاليستنس المؤرخ المعاصر للاسكندر، ثم ترجمت القصة بالپهلوية فى العهد الساسانى ثم نقلت منها إلى العربية وسميت باسم (١٢٠٩)

مفاتيح البحث: مدينة طهران (٢)، تركيا (١)، الهند (۴)، النوم (٢)

صفحه ۰۶۸

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانى - ج ٩ق۴ - الصفحة ١٢١٠

"اخبار إسـكندر " ومنها إلى الفارسـية الدرية باسم " اسـكندرنامه " مكررا كما مر فى ج ٢ ص ۶١ و ج ٧ ص ٢٥۶ و ج ٨ ص ٢٧ ومنها اخذ النظامى قصته هذه وجعله على قسمين الف ": شرفنامه. " ب ": اقبالنامه " أو " خردنامه " وهما حماسيان نظمهما على بحر المتقارب، وزن الحماسيات الفارسية. نظم أولهما فى ۶٨٠٠ بيت فى ٥٩٧ باسم الأتابك نصرة الدين أبى بكر بن محمد جهان پهلوان.

أوله: خـدايا جهان پادشاهى تراست * زما خدمت آيد خدائى تراست والثانى نظمه فى ٣۴٨٠ بيت باسم عز الدين مسعود بن أرسلان حـاكم الموصل فى ۶٠٧ - ۶١٥ وأكثرها أخلاقيـة. وقـد شـرح " شـرفنامه " محمـد غفران وطبعه فى لهاوور فى ١٨٨٩ م. ولحامـد بن جمـال البخـارى أيضـا شـرح عليها سـماه " كشف الوقايع " ولمحمـد سـعد الله پتنائى شـرح آخر الفه فى ١١۴۶ ولسـراج الدين آرزو المتوفى ١١۶٩ شـرح آخر وطبع شـرح آخر لبدر على بن حسـين على بكلكتة فى ١٨١٢ م و ١٨٢٥ م. كلها على " شـرفنامه " وطبع " كليـد إسـكندر " فى تفسـير اللغـات المشـكلة ل " اسـكندرنامه. " توجـد نسـخ " الخمسـة " فى مكتبات (المجلس) و (سـپهسالار) و (الملك) و (فخر الدين) (والرضوية) (والنخجوانى) وأكثرها نسخ ثمينة مذهبة مجدولة.

وقد طبع الخمسة معا باسم " پنج گنج " وكل قسم منها مسـتقلا مكررا. ذكر فهرس طبعاتها المشار فى " فهرس كتابهاى چاپى فارسى "وغيرها. ويوجـد له منظومـة باسم " ساقينامه " وهى اشـعار متفرقة جمعها صاحب " ميخانه " من " اسـكندرنامه " للنظامى وأوردها فى " ميخانه " كما فعل بغيره.

(٧٧٧٠: ديوان نظر عليشاه أو شـعره) وهو العارف الحاج ميرزا محمد الرحيم ابن الحاج سـعيد شـيخ الاسـلام بنائين المدفون هو وأبنائه فى المصـلى العتيق بنائين. ونظر عليشاه هو والـد ميرزا سـعيد وهو والد ميرزا عبد الرحيم الذى هو والد الحاج ميرزا حسـين النائينى من

مراجع الشیعة فی النجف وتلمیذ شیخنا الخراسانی ومن مظاهری نهضة الدستور الإیرانی. ترجم نظر علیشاه فی (ض - ص ۵۸۳) و " بستان السیاحة " و (لطرایق ج ۳ ص ۹۴ - ۹۵) وتاریخ نائین لعبد الحجة البلاغی ص ۱۱۶ - ۱۱۸ و (نور الابصار - ص ۴۴). قالوا جاء من نائین إلی أصفهان وتلمذ علی نورعلیشاه الصوفی المقتول

(۱۲۱۰)

مفاتیح البحث: کتاب نور الأبصار للشبلنجی (۱)، مدینة النجف الأشرف (۱)، مدینة إصفهان (۱)، بکر بن محمد (۱)، الحج (۲)

صفحه ۶۹۰

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۴ - الصفحة ۱۲۱۱

۱۲۱۲ کان یتخلص " صحبت " و " نظر " ومات ۱۲۴۰.

(۷۷۷۱: دیوان نظر قمشهی) المتولی لمزار الامامزاده شاهرضا بقومشه. ترجمه النصرآبادی فی (نر ۹ - ص ۲۷۷) وقال فی " میخانه - ص ۵۴۳ " ولد بقمشه ولما بلغ عمره العشرین سافر إلی شیراز وجاء إلی الهند عن طریق هرمز وتقرب عند خان خانان وکان شجاعا وحارب معه الملک عنبر وجرح، ولما برئ جراحه رجع إلی إیران زائرا لمشهد خراسان ثم إلی أصفهان، وقال فیه:

گر هند بود کعبه روم سوی کنشت * دوزخ طلبم اگرچه هند است بهشت خواهم زغلط کردهء خود برگردم * مانند نگاه غافل از صورت زشت وقال فی (تش - ص ۱۶۸) ولما رجع إلی أصفهان تزوج " خوش نقش " التی کانت سابقا بغیة فمرض ومات. وأورد النصر آبادی سبعة رباعیات له ومنها فی رثاء الشاه عباس المتوفی ۱۰۳۸ وترجم أیضا فی (خوشگو).

(۷۷۷۲: دیوان نظر لکهنوی أو شعره) واسمه میرزا علی. کان ملازم جلال الدولة سعادت علی خان. ورد شعره فی (گلشن - ص ۵۳۰).

(دیوان نظر نایینی) راجع دیوان نظرعلیشاه.

(دیوان نظم حیدر آبادی) راجع دیوان انصاف هندی.

(۷۷۷۳: دیوان نظمی أصفهانی أو شعره) واسمه حسین خان نظام همایون ابن میرزا حسن خان المتوفی ۱۳۶۲. ترجمه المهدوی فی " شعرای معاصر أصفهان - ص ۵۱۰ " وورد شعره فی " دانشنامه " لالفت.

(۷۷۷۴: دیوان نظمی الله آبادی أو شعره) واسمه المنشی مولچند. ورد شعره فی (گلشن - ص ۵۳۱).

(۷۷۷۵: دیوان نظمی بلخی أو شعره) کان ملازم محمد خان حاکم بلخ. سافر إلی الهند فی عهد جهانگیر ثم رجع إلی وطنه. ورد شعره فی (گلشن - ص ۵۳۰) عن (نر ۱۰ ص ۴۴۰). وعنهما فی القاموس الترکی.

(۷۷۷۶: دیوان نظمی بهبهانی أو شعره) قال فی (نر ۹ - ص ۲۸۷) جاء إلی أصفهان ثم هاجر إلی شیراز وسکن بعض مدارسها متلمذا، ثم أورد شعره. وکذا فی (خوشگو).

(۱۲۱۱)

مفاتیح البحث: دولة ایران (۱)، مدینة إصفهان (۴)، خراسان (۱)، الهند (۲)، الزوج، الزواج (۱)، الوفاة (۲)

صفحه ۰۷۰

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۴ - الصفحة ۱۲۱۲

(۷۷۷۷: دیوان نظمی تبریزی) وهو نظام الدین علی جوهرشناس. هاجر إلی الهند فی عهد أکبر ورتب هناک دیوان شعره. ترجم فی (دجا - ص ۳۸۶) و (روشن - ص ۷۰۸) و (خوشگو) ویوجد دیوانه فی ۱۰۸ أوراق و ۲۶۰۰ بیت عند (سلطان القرائی) وفیها رثاء

أشرف صحبتی الفیلسوف المتوفی ۱۰۸۱.

(دیوان نظمی تهرانی) المذکور فی ص ۱۱۵۷ ولد فی ۱۳۴۰ وتوفی ۱۳۸۴ ترجمه البرقعی فی " سخنوران نامی معاصر ۲: ۲۵۶ " وقال نظم الشعر وهو ابن اثنی عشر سنة، وطبع له " اتاق کبود " بطهران وهو ابن ستة عشر سنة. ثم طبع له " جنگل میسوزد " و " شب مهتابی " و " معشوقهء بیگناه " و " یادبودهای جوانی " و " تأتیانا " و " اسرار بغداد " و " گربهء سیاه " و " طلا درکوه " و " چه عشقی بود " و " روح گمشده " و " أین تو بودی " و " توفان زندگی " و " جمیله " و " شبهای هند " و " فراموش نمیشوی " و " پدری که پسر خود را میکشد " و " فریده " وفی ۱۳۶۵ طبع مجلة " عقیدة " ثم طبع مجموعة قصصه باسم " رنج " ثم مجموعة شعریة باسم " نگاه."

(۷۷۷۸: دیوان نظمی خراسانی أو شعره) کان من شعراء حسین میرزابای قرا. ورد شعره فی (گلشن - ص ۵۳۰).

(۷۷۷۹: دیوان نظمی هروی أو شعره) وهو ملا أخی زهگیر تراش. ورد شعره فی (حسینی - ص ۳۵۳) و (گلشن - ص ۵۳۱).

(۷۷۸۰: دیوان نظیر أکبر آبادی) طبع بنولکشور.

(۷۷۸۱: دیوان نظیر الدین أو شعره) أورد شعره القزوینی فی (قزمج - ص ۲۵۲).

(۷۷۸۲: دیوان نظیر زنگنه أو شعره) واسمه أمان الله بیک الشیرازی المتوفی ۱۲۶۶، أورد شعره هدایت فی (مع ۲: ۵۲۷) و (انجمن ۴ و (گلشن - ص ۵۳۱). وجاء " شعر نظیر شیرازی " زوجة أمان الله بیک فی " زنان سخنور - ۳: ۳۵۹. " ویوجد دیوان نظیر فی المکتبة (الملیة) تحت رقم ۱۰۱ ف ۱۳.

(دیوان نظیر شیرازی) راجع نظیر زنگنه.

(۷۷۸۳: دیوان نظیر مشهدی أو شعره) قال آزاد فی (سرو - ص ۵۵) انه جاء إلی الهند فی ۱۰۳۰ راجعا عن الحج بعد غرق سفینة کان یرکبها وتقرب عند عادلشاه،

(۱۲۱۲)

مفاتیح البحث: مدینة طهران (۱)، مدینة بغداد (۱)، الهند (۲)، الحج (۱)، الزوج، الزواج (۱)، الوفاة (۲)، السفینة (۱)

صفحه ۷۱۰

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۴ - الصفحة ۱۲۱۳

وکان یتخلص سابقا " نظیری " فبدله إلی " نظیر " باسقاط الیاء بطلب من " نظیری نیشابوری " الآتی وأعطاه فی قبال ذلک عشرة آلاف روپیة وذلک بالمکاتبة ظاهرا، لأنه ورد الهند بعد وفات نظیری النیشابوری. وترجم أیضا فی (مطلع ۲: ۴۴۹) و (روشن - ص ۷۰۸) و (تش - ص ۹۴).

(دیوان نظیری جوینی) راجع نظیری نیشابوری.

(۷۷۸۴: دیوان نظیری قمی أو شعره) ترجمه سام میرزا فی (تش - ص ۱۶۶) وقال کان شاعرا قصاصا عند الشاه طهماسب.

(دیوان نظیری مشهدی) راجع نظیر مشهدی.

(۷۷۸۵: دیوان نظیری نیشابوری) واسمه ملا محمد حسین ولد ونشأ بنیشابور وکان صیرفیا بها، وبعد وفات والده سافر إلی خراسان والعراق وفارس ثم إلی الهند تاجرا وتقرب عند خان خانان ثم حج البیت فی ۱۰۱۲ ورجع وسکن گجرات - احمد آباد وکان هناک اثنتی عشرة سنة ومات بها فی ۱۰۲۳ = [زدنیا رفت حسان عجم] أو [علم بکوی ابد زد پیمبر شعرا = ۱۰۲۱] وفی (سرو - ص ۲۴) نقل عن " گلزار أبرار " انه تصوف فی آخر عمره وتلمذ علی ملا- حسین جوهری. وفی (خز - ص ۴۳۶) بعد اطراء دیوانه حکی عن " مرآة الصفا " ان قیدی بن نظیری جاء مع أبیه إلی الهند وبعد وفاته رجع إلی نیشابور کما مر فی ص ۸۹۳ وترجم فی (خوشگو) و

(میخانه - ص ۵٢٩) و (خص ٨ - ص ٢١٩) و (مع ٢: ۴٨) و " هفت إقلیم " و (تش - ص ١۴١) و (ض - ص ٣٣۶) و (حسینی - ص ٣۵٠) و (مطلع ٣: ١٧٧) و (سرخوش - ص ١١٢) و (نتایج - ص ٧١٣) و (طبق ٢: ۵١۴) و (روشن - ٧٠٨) ولدیوانه نسخ کثیرة منها عند (الملک) و (فخر الدین - ١٠۴ و ٢۴٢) والمکتبة (الملیة ٧٧٢، ٧۶٧، ٧٧٧) ونسخة بخط شاه محمود رآها سنگلاخ فذکرها فی (امتحان ١: ١١۶).

ونسخة (المجلس) فی ٨۵٠٠ بیت کما فی فهرسها ٣: ۴۴١ و (سپهسالار) کما فی فهرسها ٢: ۶٨٩ وطبع دیوانه بلاهور ١٩٢٠ م و ١٩٢٨ م و ١٩٣٢ م و ١٩٣۵ م ولکهنو ١٩٢۴ م ومنتخبه بها فی ١٩٢۵ م لمحمد حسن، وأخری للسید عبد الواسع الجعفری بالله آباد ١٩٢۶ م. وطبع شرح غزلیات نظیری للحافظ عبد المجید بلاهور فی ١٣۴٣.

(١٢١٣)

مفاتیح البحث: دولة العراق (١)، الجوینی (١)، خراسان (١)، الهند (٣)، الوسعة (١)، الحج (١)، القصاص (١)

صفحه ٠٧٢

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ٩ق۴ - الصفحة ١٢١۴

(٧٧٨۶: دیوان نظیم بخارایی) لرحمت الله بن عبد الله النقشبندی البخاری المتوفی ١١۶۵ کما فی " هدیة العارفین ١: ٣۶۶ " ویوجد دیوانه الفارسی فی مکتبة حالت أفندی باستانبول کما فی فهرسها المطبوع.

(٧٧٨٧: دیوان النعمان الحلی) رأیته بمکتبة (السماوی) وطبع دیوان نعمان بشیر؟

بتصحیح بعض مستشرقی الألمان؟

(٧٧٨٨: دیوان النعمان المغربی) لأبی حنیفة القاضی النعمان المغربی الوزیر المتوفی ٣۶٣ له " الأرجوزة المنتخبة " نظم فیه کتابه" الاقتصار " المذکور فی ٢: ٢٧٠ و ٣۶١ کما فی فهرس المجدوع ص ٣۴ و ٨٢ وقصیدة " ذات المحنة " وغیرهما.

(دیوان نعمانی) للپرفیسور شبلی النعمانی (١٨۵٧ - ١٩١۴ م) مؤلف " شعر العجم " المترجم بالفارسیة والمطبوع فی خمس مجلدات. طبع له منظومة فارسیة باسم " شمع جمع " فی ١٩۴ ص و " کلیات شبلی " فی ١٩٠٩ م بالهند فی ١٢٣ ص بتصحیح المولوی مسعود علی ندوی. وترجمه مفصلا محمد تقی فخر داعی فی مقدمة " أدبیات منظوم " وهو ترجمة المجلد الرابع من " شعر العجم " وقد توفی فخر داعی فی ١٣٨۴.

(دیوان نعمت تبریزی) ترجمه فی (ض - ص ٢٣۶) و (دجا - ص ۵٧) ومر بتخلصه ایمان فی ص ١١۵.

(٧٧٨٩: دیوان نعمت خراسانی) لمیرزا عبد الوهاب الخطاط الشیرازی الماهر فی الخط النسخ. ترجمه معاصره هدایت فی (مع ٢: ۴٩٨) وأورد شعره هناک وفی (ض - ص ۵٨٠) وقال إنه یکتب القرآن بخط النسخ الجید، وترجم أیضا فی (مطلع ٢: ۴۴٩).

(دیوان نعمت شیرازی) مر فی ص ۶٧۶ بتخلصه " عالی " وطبع له " من وسلوی " وطبع دیوانه فی کانپور ١٨٩۴ م فی ٢۵٢ ص. وذکر شمس الدین سامی فی القاموس الترکی رجلین باسم " نعمت هندوستانی " أحدهما مؤلف " خوان نعمت " والآخر ناظم" شاهنامه " ولیسا غیر هذا الرجل.

(دیوان نعمت شیرازی) راجع نعمت فسائی.

(٧٧٩٠: دیوان نعمت صفوی أو شعره) واسمه نعمة الله بن روح الله من أحفاد

(١٢١۴)

مفاتیح البحث: القرآن الکریم (١)، الهند (١)

صفحه ۰۷۳

الذريعة - آقا بزرگ الطهراني - ج ٩ق۴ - الصفحة ١٢١٥

ميرميران من السادة الصفوية، سكن الهند وبها مات. ورد شعره في (گلشن - ص ٥٣١).

(٧٧٩١: ديوان نعمت طهراني أو شعره) ورد شعره في (تس ٥ - ص ١٧٨) قال وأصله من بغداد.

(٧٧٩٢: ديوان نعمت على كرماني) لميرزا أبي الحسن بن الحسن النعمة اللهي الكرماني كان آبائه كلانتر بكرمان من العهد الصفوي، وله خط جيد بالنستعليق. والف " تذكرة " في أحوال عرفاء كرمان بأمر اعتضاد السلطنة على قلي ميرزا، يوجد نسخة التذكرة عند السيد محمد الهاشمي بطهران وديوانه في أربعة آلاف بيت كما ذكر. وتوفي ١٢٩٣ كما في (الطرائق - ٣: ١٨٥) ودفن بالمقبرة المشتاقية بكرمان.

(٧٧٩٣: ديوان نعمت فسائي) للسيد محمود بن زين العابدين الفسوي الحسيني من أحفاد السيد على خان المدني المذكور في ص ٧٥۴ (١٢٧١ - ١٣۴٥) نزل سنگلج بطهران وبها مات. طبع له منظومات " چارمينو " في ١٣٣١ و " گنج زر " في موضوع " آنتوني كاليوپتر " في ١٨٠ ص بطهران في ١٣٣٠ ويوجد نسختان من " بديع التواريخ " المذكور في ٣: ٧٢ عند (سلطان القرائي) و (فخر الدين) وله " سفرنامه " موجودة عند الدكتور وصالي، وطبع قسم من ديوانه مع مقدمة لأبي الحسن فروغي. ونسخته الكاملة موجودة عند صديقه هادي اشترى بطهران. وترجم في (عم - ٨٧) ويوجد شعره في " نامهء فرهنگيان " الموجود في (المجلس) وكذا في " نفايس اللباب."

(ديوان نعمت كرماني) راجع نعمت على كرماني ونعمة الله ولي.

(٧٧٩۴: ديوان نعمت گنابادي أو شعره) أورد شعره معاصره في (تس ٥ - ص ١٦٩) وسماه قاضيا.

(٧٧٩٥: ديوان شاه نعمة الله ولي) هو نور الدين نعمة الله بن مير عبد الله من ولد الإمام الباقر عم ولد بحلب في ٧٣٠ وسكن العراق وسافر إلى مكة في الرابعة والعشرين من عمره، وتلمذ هناك سبع سنين على الشيخ عبد الله اليافعي المتوفى ٧٦٨ ثم رجع إلى يزد فهرات وسمرقند وسكن ماهان كرمان ومات هناك في (٢٢ - رجب - ٨٣۴) وينسب إليه حدود خمسمأة رسالة في التصوف. واليه ينسب الطائفة الصوفية الشاه نعمة اللهية. وطبع ديوانه بطهران في ١٢٧٦ ثم أعيد في ١٣٥٦ و ١٣٧٣ في ٦٧٢ ص.

(١٢١٥)

مفاتيح البحث: دولة العراق (١)، مدينة مكة المكرمة (١)، شهر رجب المرجب (١)، مدينة طهران (٥)، محمد الهاشمي (١)، الحسن بن الحسن (١)، مدينة بغداد (١)، الهند (١)، الموت (٢)، الوفاة (١)

صفحه ۰۷۴

الذريعة - آقا بزرگ الطهراني - ج ٩ق۴ - الصفحة ١٢١٦

وبكرمان ١٣٧٧ في ٧٣۴ ص. وفيها حدود ١۴٠٠٠ بيتا. وطبع مسيوژان أو بن بطهران ١٣٣٥ ش. مجموعة فيها ثلاث رسايل في أحوال ولي كرماني ١ - رسالة عبد الرزاق الكرماني ٢ - فصل من " جامع مفيدي " ٣ - رسالة عبد العزيز الواعظي كلها في (٣٦٠ ص) وقال في (مع ٢: ۴٢): انه من ولد إسماعيل بن الإمام الصادق وله ثلاثمأة تصنيف عندي منها اثنان وثمانون رسالة عربية وفارسية وديوانه يقرب من اثنى عشر الف بيت وكتب ديباچته تلميذه الشاه داعي، وقد بنى بقعة مرقده السلطان شهاب الدين احمد البهمني الدكني. وترجمه أيضا في (ض - ص ٢۴١) و (نتايج - ص ٧٠٥) و (گلشن - ص ٥٣٢) و (خيال - ص ٦٠) و (حسيني - ص ٣۴١) و (تش - ص ١٢٠) و " نامهء دانشوران ج ٧ ص ١١٧ - ١٥٧ " نقلا عن " جامع مفيدي " نقلا عن رسالة المولى صنع الله النعمة اللهي في

أحواله و (لت ۶) والمستر براون ج ۳ ص ۵۲۶، ومجلة " روزگارنو " ج ۵ ع ۳ ص ۵۶ و " حبیب السیر " ج ۴ ص ۷ ودیوانه موجود عنـد (الملـک) وتخلصه فیهـا " نعمـۀ " وفی بعض اشـعاره یتخلص " سـید. " ویوجـد له " محبت نـامه " عنـد (فخر الـدین). وطبع له منظومـتی " أرواح " و " پیرنـامه " معـا بطهران ۱۳۵۲ فی ۲۰۴ ص. والف الـدکتور جواد نوربخش الکرمانی رسالـۀ باسم " زنـدگی وآثار شاه نعمـۀ الله " طبعت فی ۱۳۶ ص. بطهران فی ۱۳۷۷. ثم طبع ۴۸ رسالۀ من رسائله فی أربع مجلدات وجاء فی (مسـرت - ص ۳۹۰) تاریخ وفاته ۸۳۴ هکذا:

آنکه مفتاح باب فردوس است * نقل أو " آفتاب فردوس " است (۷۷۹۶: دیوان نعمت نار نولی أو شعره) واسمه أیضا السید نعمۀ الله المتوفی ۱۰۷۷ ترجمه شیرعلی فی (خیال - ص ۱۴۲) و (گلشن - ص ۵۳۱).

(دیوان نعمت هندوستانی) مر بعنوان نعمت شیرازی و " عالی."

(۷۷۹۷: دیوان نعمتی کاشانی) أطری تقواه معاصره فی (تس ۵ - ص ۱۵۷) وقال له قصاید فی المناقب و " مثنوی " علی زنۀ " سبحۀ الأبرار " وتمم دیوانا للغزل - وکذا فی " همیشه بهار."

(۷۷۹۸: دیوان نعیم سمرقندی) واسمه ملا نعمت، قال النصرآبادی فی (نر ۱۰ - ص ۴۴۳) ان أول اشتغاله کان ببخارا وأورد شعره.

(۱۲۱۶)

مفاتیح البحث: مدینۀ طهران (۳)، عبد العزیز (۱)، الصدق (۱)، الجود (۱)، الوفاة (۱)

صفحه ۰۷۵

الذریعۀ - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۴ - الصفحۀ ۱۲۱۷

(۷۷۹۹: دیوان نعیم شـیرازی أو شـعره) کان خیاطا لامامقلی خان حاکم شیراز ذکره النصرآبادی فی (نر ۹ - ص ۲۹۴) و (تش - ص ۳۱۲) و (فارسنامه ۲: ۱۵۲) و (روشن - ص ۷۱۱) و " همیشه بهار."

(۷۸۰۰: دیوان نعیم قمی أو شـعره) هو ابن درویش بهشـتی قلنـدر. ترجمه معاصـره فی (نر ۹ - ص ۴۲۱) و (روشـن - ص ۷۱۱) و " همیشه بهار."

(۷۸۰۱: دیوان نعیمی استرآبادی) وهو فضل الله بن أبی محمـد عبـد الرحمان جلال الدین الاسترآبادی المتخلص " نعیمی " والملقب "حلال خور " مؤسـس الفرقـۀ الحروفیۀ المتأثرۀ من التصوف والإسـماعیلیۀ. وکان شـعارهم لبس طاقیۀ بیضاء. ولد ۷۴۱ وقتل واحرق بیـد میرانشـاه بن تیمور وفتوی علماء السـنۀ بتبریز فی ۷۹۶، له غیر الـدیوان " أنفس وآفـاق " نظمـا فارسـیا و " جـاودان نامه " الکبیر بالفارسیۀ الاسترآبادیۀ و " عرفنامه " أیضا.

سکن النجف عشـرین سـنۀ کما نقل العزاوی عن " نواقض الروافض " وسـکن مدۀ بباکو وشـیروان. ترجمه ابن حجر فی الانباء ونسبه إلی تبریز. والسـخاوی فی " الضوء اللامع " ذکره مرتین نسبه فی أحدهما إلی تبریز وفی الآخر إلی استرآباد. وترجم فی أکثر التذاکر مثل (ض - ص ۱۵۶) و (دجا - ص ۳۸۶) و (گلشن - ص ۵۳۴) وریحانۀ الأدب ولغتنامه ذیل مادۀ " حروفیان " مفصلا. یوجد دیوانه فی مکتبـۀ أمیر علی باسـتانبول تحـت رقم ۹۸۹ فی أربعیـن صـفحۀ کتبت فی ۱۲۰۹ کـل صـفحۀ تحتوی علی ۱۵ بیتـا، وتصویره عند الدکتور صادق کیا بطهران کما ذکر فی مجلۀ " دانشکدهء أدبیات " العدد ۲ السنۀ ۲ ص ۵۰. وله بنت شاعرۀ ولها أیضا دیوان (۱).

۱ - قال فی " روضۀ الأطهار - ص ۷۲ " لحشری التبریزی ان پیرترابی المدفون ب " نوبر " جنب الشارع کان قصابا وکان صهر فضل الله الاسترآبـادی علی بنته الشـاعرۀ الملقبـۀ " کلمـۀ الله هی العلیـا " وکانت ولیـۀ، لها اشـعار عرفانیه وقـد تتبع " ترجیع بنـد " لوالـدها والترجیع.

أین همه طمطراق کن فیکـون * شـمه یی بیش نیست پیش أهـل فنون وقـد قتلت البنت هـذه فی مقتله خمسـمأۀ شـخص من الحروفیۀ

واحراقهم فی أوائل القرن التاسع بحکم جهانشاه قره قوینلو وبفتوی من العلماء ومنهم نجم الدین الاسکوئی المتوفی بتبریز ۸۷۹ کما فی " مزارات تبریز " فدفنت عند زوجها. ولهذه البنت ابن، اسمه الخواجهٔ عضد الدین قتل فی وقعهٔ اغتیال شاهرخ بهرات بید احمد لر فی ۸۳۰.

(۱۲۱۷)

مفاتیح البحث: مدینهٔ النجف الأشرف (۱)، مدینهٔ طهران (۱)، جلال الدین (۱)، عبد الرحمان (۱)، القتل (۲)، الزوج، الزواج (۱)، الوفاهٔ (۱)

صفحه ۰۷۶

الذریعهٔ - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۴ - الصفحهٔ ۱۲۱۸

(دیوان نعیمی تبریزی) راجع نعیمی استرآبادی.

(۷۸۰۲: دیوان نعیمی هروی أو شعره) کان وزیرا للسلطان حسین بای قرا المتوفی ۹۱۱. ترجمه القزوینی فی (قزمج - ص ۱۹۷) وقال إنه عدیل ملا قطبی المذکور فی (ص ۸۸۵) وکذا فی (گلشن - ص ۵۳۴).

(۷۸۰۳: دیوان نغز مازندرانی أو شعره) وهو من سادتها، سکن الهند وأورد سلیم شعره فی (گلشن - ص ۵۳۲).

(۷۸۰۴: دیوان نغمهء خراسانی أو شعره) واسمه میرزا عبد الوهاب. ترجمه معاصره فی (مع ۲: ۴۹۸) و (ض - ص ۳۲۷).

(۷۸۰۵: دیوان نغمهء مازندرانی أو شعره) واسمه میرزا رضاقلی. مدح منوچهرخان معتمد الدولهٔ فذکر فی " المدایح المعتمدیهٔ " کما فی فهرس (المجلس) ۳: ۶۸۵.

(۷۸۰۶: دیوان نفیس قزوینی أو شعره) ابن میر عبد الباقی. ترجمه وأورد شعره سامی فی (تس ۳ - ص ۶۳).

(۷۸۰۷: دیوان نفیس لکهنوی) فی المراثی بالأردویهٔ مطبوع بالهند لناظمه میر خورشید علی " نفیس " ابن میرزا ببرعلی " أنیس " المذکور فی ص ۱۱۰.

(۷۸۰۸: دیوان نفیسی تهرانی) واسمه سعید بن علی أکبر ناظم الأطباء والمنتهی نسب بیتهم إلی الحکیم برهان الدین نفیس الکرمانی صاحب " شرح الأسباب والعلامات " ولد سعید فی طهران ۱۲۷۴ ش. وتعلم فی أوربا ورجع فی ۱۲۹۷ ش. ومن ۱۳۰۸ ش.

إلی الیوم هو من أساتذهٔ جامعهٔ طهران. وله من التصانیف والمقالات فوق المأهٔ، وطبع دیوان سعید نفیسی مع مقدمهٔ فی أحواله بطهران بقطع صغیر فی ۸۰ ص. طبعه طهوری.

(۷۸۰۹: دیوان نفیسی کاشانی أو شعره) ورد شعره فی (گلشن - ص ۵۳۵) و " همیشه بهار."

(دیوان نقابی بدخشانی) کما فی بعض نسخ (لط ۳: ۶۸) وفی (گلشن - ص ۵۳۵) نقل شعره فی وقعهٔ " زلزلهٔ تبریز. " وقد مر بعنوان بقائی فی ص ۱۳۹.

(۷۸۱۰: دیوان نقار کشمیری أو شعره) واسمه پندیت جی کوپال. ولد بلکهنو وتلمیذ محمد حسن " قتیل " أورد شعره معاصره فی (گلشن - ص ۵۳۵).

(۱۲۱۸)

مفاتیح البحث: مدینهٔ طهران (۳)، الهند (۲)، الطب، الطبابهٔ (۱)

صفحه ۰۷۷

الذریعهٔ - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۴ - الصفحهٔ ۱۲۱۹

(۷۸۱۱: دیوان نقاش) واسمه احمد. ودیوانه فارسی فی المراثی یوجد عند المیرزا عبد الرزاق المحدث نزیل همدان.

(۷۸۱۲: دیوان نقاش أصفهانی) واسمه محمود فرشچیان بن غلام رضا ولد بأصفهان فی ۱۳۴۸ وتعلم التصویر علی میرزا آقا النقاش. أورد المهدوی شعره فی " شعرای معاصر أصفهان - ص ۴۲۷."

(دیوان نقاش أصفهانی) راجع سرجا نقاش فی ص ۴۳۶.

(۷۸۱۳: دیوان نقاش شیرازی أو شعره) ورد شعره فی (عم - ص ۵۴۸).

(دیوان نقاش قزوینی) واسمه محسن بن محمد بن علی الحسینی القزوینی التبریزی المعروف بالنقاش المتخلص " اختر " طبع له" مرآت البکاء " فی المراثی نظما هکذا طبع فی ۱۳۱۲ علی الحجر ولکن فی (دجا - ص ۱۲) سماه " سید تبریزی " کما ذکرناه فی ص ۴۸۲.

(۷۸۱۴: دیوان نقاش کاشانی أو شعره) واسمه محمد طاهر یتخلص بصنعته أورد النصرآبادی شعره فی (نر ۹ - ۳۷۰) و " همیشه بهار ".

(دیوان نقاش گلپایگانی أو شعره) واسمه سراجا. أورد شعره بهذا العنوان فی (گلشن - ص ۵۳۵) وقد مر بعنوان سراجا نقاش فی ص ۴۳۶ وفی " هفت إقلیم " سماه نقاش قاسم.

(۷۸۱۵: دیوان نقد علی شوشتری أو شعره) هو ابن الأستاذ رجب قلاس. ذکر فی " تذکرهء شوشتر - ۱۴۲. " وجاء شعره نقدی أصفهانی فی " همیشه بهار."

(دیوان النقدی) راجع موسی النقدی وجعفر النقدی ونقد علی.

(۷۸۱۶: دیوان نقشبندی) واسمه الخواجهٔ باقی الله. طبع له " مثنوی " ضمن " مجموعهء گرانمایه " بحیدر آباد ۱۹۱۰ م. فی ۴۳۲ ص.

(۷۸۱۷: دیوان نقش لکهنوی) وهو المیر نقش علی بن میر حسن علی بن شرف الدین علی الدهلوی الماهر فی گنجفه والشطرنج. مات فی أواسط المأهٔ الثالثهٔ عشرهٔ. له تاریخ " باغ معانی " و " شاهنامه " أورد بعضها فی (گلشن - ص ۵۳۶).

(۷۸۱۸: دیوان نقشی دهلوی أو شعره) وهو المولی حسین والد ملا علی احمد مهرکن.

مات فی ۱۴ ج ۲ - ۹۸۸ ورد شعره فی (گلشن - ص ۵۳۶).

(۱۲۱۹)

مفاتیح البحث: شهر رجب المرجب (۱)، مدینهٔ إصفهان (۲)، محمد بن علی الحسینی (۱)، البکاء (۱)، الطهارهٔ (۱)، الموت (۱)

صفحه ۰۷۸

الذریعهٔ - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۴ - الصفحهٔ ۱۲۲۰

(دیوان نقطوی) راجع کوثری أردبیلی فی ص ۹۲۳ وباقر کاشی خرده.

(۷۸۱۹: دیوان النقوی الجایسی) السید کلب باقر بن حسین. له منظومهٔ فی النبوهٔ ذکرت باسمها " طریقهٔ النجاهٔ."

(۷۸۲۰: دیوان نقی أوحدی) واسمه علی نقی. یوجد منتخب دیوانه ضمن مجموعهٔ فی المکتبهٔ (الملیهٔ).

(۷۸۲۱: دیوان نقیب أصفهانی أو شعره) واسمه میرزا سلیم. ترجم فی (گلشن - ص ۵۳۶).

(۷۸۲۲: دیوان نقیب سبزواری أو شعره) واسمه میرزا محمد. ترجمه معاصره فی (نر ۵ - ص ۱۰۱).

(۷۸۲۳: دیوان نقیب شیرازی) الحاج میرزا احمد نقیب الممالک بن الحاج درویش حسن " قصه خوان " المتوفی ۱۳۰۲ المذکور فی ۸: ۳۴. ترجم فی (الطرائق - ۳: ۲۱۵) و (فارسنامه ۳: ۱۵۲) و (عم - ص ۲۶۲) کان والده نقیب الاشراف وصار هو ندیم ناصر الدین شاه. رتب دیوانه وتوفی بمشهد خراسان فی نیف وثلاثمأهٔ والف.

يوجد نسخته في (المجلس) كما في فهرسها ٣: ۴۴٣. ونسختين عند (الملك).

(٧٨٢۴: ديوان نقيب شيرازي أو شعره) وهو الميرزا مهدي نقيب الممالك بن ميرزا احمد المذكور آنفا. ترجمه معاصره في (عم - ٢۶٣).

(٧٨٢۵: ديوان نقيب قزويني أو شعره) واسمه نقيب خان. ترجمه وأورد شعره في (گلشن - ۵٣۶) وكان من امراء أكبر شاه.

(ديوان نقيب الممالك) راجع ديوان نقيب شيرازي.

(٧٨٢۶: ديوان نقيبي أصفهاني أو شعره) الملقب بالمطهر والمتخلص بالنقيبي. هو السيد محمد بن محمد بن أبي محمد بن محمد الملقب بالمصحفي الحسيني الموسوي السبزواري الشهير بميرلوحي. ولد بأصفهان قبل ١٠٠٠ وتوفي بها بعد ١٠٨٣ التي فرغ فيها من أربعينه الموسوم " كفاية المهتدي " الموجود في مكتبة (المجلس) وكانت عند شيخنا النوري. ترجمه معاصره السيد المير محمد زمان بن محمد جعفر بن محمد سعيد بن مسعود الرضوي المشهدي - الذي توفي ١٠۴١ كما ارخ في " السلافة - " في أول كتابه " صحيفة الرشاد " الذي الفه في قدح أبي مسلم الخراساني وتضليله وهو

(١٢٢٠)

مفاتيح البحث: ناصر الدين شاه القاجاري (١)، كتاب الأشراف للشيخ المفيد (١)، مدينة إصفهان (١)، محمد بن أبي محمد (١)، خراسان (١)، الحج (٢)، الوفاة (١)

صفحه ٠٧٩

الذريعة - آقا بزرگ الطهراني - ج ۹ق۴ - الصفحة ١٢٢١

صاحب الدعوة المقتول ١٣٧ انتصارا للمير لوحي هذا، فذكر ان جده الاعلى السيد محمد المصحفي كان من أعاظم علماء سبزوار وقد قرء عليه جدي السيد محمد سعيد بن مسعود الرضوي، وان أجداده كلهم أجلاء سادات ينتمون إلى الشريف إبراهيم الأصغر بن الإمام موسى بن جعفر وذكر ان والده السيد محمد بن أبي محمد كان منبع أسرار معارف التوحيد ومطلع أنوار معالم التحقيق عالما زاهدا تقيا جامعا للكمالات الصورية والمعنوية، وقد هاجر من سبزوار إلى كربلا مدة ثم هاجر إلى إيران ونزل بأصفهان وتزوج هناك بابنة بعض مادحي أهل البيت الملقب في شعره بلوحي المذكور في ص ٩۴٨. ولما ولدت بنت المولى لوحي صاحب الترجمة سالت أباه ان يلقبه بلقب أبيها ابقاء لذكره، فعرف بميرلوحي. قال المير محمد زمان: حدثني بجميع ذلك والدي المير محمد جعفر الرضوي الذي توفي ١٠٢۵ أو ان مجئ السيد محمد هذا مع ولده المير لوحي إلى زيارة مشهد الرضا ونزوله عند والدي المير محمد جعفر، فأمرني والدي - وأنا في ذلك الوقت في أول الشباب بالقيام بجميع خدماته فقمت بخدمته ما دام كان بالمشهد. وكان ولده المير لوحي يقرا على والدي " تهذيب الأحكام " إلى أن رجعا إلى أصفهان وانقطع عني خبر المير لوحي إلى سنين كثيرة حتى سافرت إلى زيارة العراق، فصادفني في الطريق بعض الموثقين من أهل أصفهان، فرأيته كثير الهم والحزن لابتلاء سيد عالم جليل في أصفهان بيد جهالها وايذاء هؤلاء العوام إياه بأنواع الأذى، فلما حققت تبين انه المير لوحي المذكور، وان سبب ايذائهم له تبريه عن أبي مسلم. ولما رجعت عن زيارة العراق ألفت هذا الكتاب لأرسله إلى أهل أصفهان ارشادا لهم إلى الحق ودفعا لايذاء الجهال عن المير لوحي. انتهى ملخص ما ذكره بالفارسية في أول " صحيفة الرشاد " ويوجد من أوائل هذا الكتاب مقدار تسع صفحات ضمن مجموعة في أصفهان في مكتبة أبي المجد الرضا المعروف بآقا رضا الأصفهاني. فظهر من كلام المير محمد زمان المتوفى ١٠۴١ في كتابه " صحيفة الرشاد "انه لاقى المير لوحي في أوائل شبابه بمشهد الرضا، فتكون ولادته قبل الألف تقريبا. وذكرنا في ج ۴ ص ١۵٠ ممن الف في نصرة المير لوحي أيضا السيد أحمد بن زين العابدين العلوي صهر المير الداماد وتلميذه، فإنه الف " اظهار الحق

(١٢٢١)

مفاتیح البحث: مدینة مشهد المقدسة (۲)، دولة ایران (۱)، دولة العراق (۲)، مدینة کربلاء المقدسة (۱)، کتاب الهم والحزن لابن أبی الدنیا (۱)، کتاب تهذیب الأحکام للشیخ الطوسی (۱)، مدینة إصفهان (۶)، أحمد بن زین العابدین (۱)، محمد بن أبی محمد (۱)، موسی بن جعفر (۱)، الزیارة (۳)، الوفاة (۱)

صفحه ۰۸۰

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۴ - الصفحة ۱۲۲۲

ومعیار الصدق " باستدعاء بعض الاخوان فی ۱۰۴۳ بالفارسیة فی مقدمة ومعیار ذات فصول ثلاثة، ونسخته ضمن المجموعة المذکورة أیضا وعلی ظهره خط السید عبد الحسیب بن السید احمد المؤلف، فی ۱۰۶۳ بهذه الصورة: [سیادت وافادت پناه فصاحت وبلاغت دستگاه أسوة المؤرخین وزبدة المتکلمین نظاما للإفادة والحق لوحیا محمدا متعرض قبایح أبی مسلم شد ومتمنی شد از مرحوم والد من که تألیف کند رسالة یی که مشتمل بر تصدیق أو بوده بأشد، پس مرحوم والد أین کتاب " اظهار الحق " را نوشت] وللمیر لوحی رثاء الشیخ البهائی مادة التاریخ فیه قوله: [بهاء الدین محمد شد مه شوال از عالم] ذکر فی " نجوم السماء " ص ۳۱ وأحال المیر لوحی فی کتابه " کفایة المهتدی " إلی کتبه الاخر منها " زاد العقبی فی مناقب أئمة الهدی " و " تنبیه الغافلین " فی رد الصوفیة و " اعلام المحبین " أیضا فی ردهم وله ولد عالم اسمه المیر محمد هادی توفی بأصفهان ودفن فی مقبرة امامزاده إسماعیل فی (۴ - ج ۲ - ۱۱۱۳) کما فی لوح قبره. وذکره الشیخ محمد علی الحبیب آبادی فی کتاب " کشف الخبیة " المطبوع ۱۳۵۲ وأحفاد میرلوحی هذا موجودون فی قریة درچه بأصفهان.

(۷۸۲۷: دیوان نقیبی هروی أو شعره) ذکر علی شیر رجلین بهذا الاسم فی (مجن ۲:

۵۰ و ۲۲۴) وقال فی حقه انه ینظم بالفارسیة والترکیة. والآخر فی (مجن ۳: ۷۲ و ۲۱۸) وقال کان ندیم عبد القادر النقیب.

(دیوان نقی أصفهانی) راجع نیازی أصفهانی.

(۷۸۲۸: دیوان نقی بروجردی أو شعره) له " عین البکاء " کذا نقل فی " فرهنگ سخنوران " عن الزنوزی فی الروضة الخامسة من " ریاض الجنة، " وقد ذکرنا " عین البکاء " فی ج ۱۵ ص ۳۶۷ للمولی محمد تقی البروجردی الفه ۱۰۹۹.

(۷۸۲۹: دیوان نقی سهرندی أو شعره) واسمه محمد نقی ابن شاه گل الهندی. ترجم وأورد شعره فی (گلشن ص ۵۳۷).

(۷۸۳۰: دیوان نقی کمره یی) گلپایگانی الشیرازی الأصفهانی. وهو الشیخ زین الدین علی نقی بن الشیخ أبی العلا محمد هاشم الطغائی الفراهانی. وفی ریاض العلما ترجمه

(۱۲۲۲)

مفاتیح البحث: مدینة إصفهان (۲)، الشیخ البهائی (۱)، شهر شوال المکرم (۱)، البکاء (۲)، الصدق (۱)، القبر (۱)

صفحه ۰۸۱

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۴ - الصفحة ۱۲۲۳

مفصلا وذکر کونه قاضی شیراز فی عصر الشاه صفی وصار شیخ الاسلام بأصفهان فی عصر الشاه عباس الثانی وبها توفی سنة ستین والف. وترجمه الصادقی فی (خص ۸ - ص ۱۶۶) وأورد نیفا وعشرین من شعره فیها التصریح بتخلصه " نقی " وذکران المحتشم المتوفی حدود ۱۰۰۰ قال فی حقه:

فردا که علی نقی بیاید * من رتبه شعر وانمایم وقال فی (نر ۹ و ۱۵ - ۲۳۴ - ۲۳۵ و ۵۲۳) ان آبائه کانوا من مشایخ کمره وفی فصل القصاید من دیوانه الموجود فی (سپهسالار - ۱۸۴) نقل تاریخ ولادته عن قول والده فی ۱۰۵۸ هکذا:

فرزند علی نقی گزین در ثمین * آمد بوجود وحظ وافر بیقین از دانش ودین ودولتش هست که هست * تاریخ " امام دانش ودولت ودین " اما وفاته ففی " ریاض العلماء " و " نجوم السماء " و " الامل " و " المستدرک " جاء ۱۰۶۰ وفی جمیع تذاکر الشعراء مثل (سرو – ص ۴۳) و (خز – ص ۴۴۰) و (تش – ص ۲۰۸) و (مع ۲: ۴۹) و (خوشگو) و " هفت إقلیم " و (نتایج – ص ۷۱۸) فجاء وفاته ۱۰۳۱ ولیس بصحیح لأنه الف کتابه " همم الثواقب " فی ۱۰۴۴ للشاه صفی ویوجد فی (سپهسالار – ۱۸۴۵) کما فی فهرسها ۱: ۳۴۷ – ۳۵۰ وفی الکتاب اعتراضات شدیدة علی الشاه المذکور، وله " مسار الشیعة " أیضا فی (سپهسالار – ۱۸۴۶) ودیوانه موجود عند (الملک) و (سپهسالار – ۱۸۴) وهذه النسخة فی ۵۳۰۰ بیت کما فی فهرس المکتبة ۲: ۶۴۲ وله قصیدة فی مدیح حاتم بیگ اعتماد الدولة الأردوبادی المتوفی ۱۰۱۹ المذکور بتخلصه صافی اردوبادی فی ص ۵۸۴. وله رسالة " تحریم کشیدن غلیان " و " المقاصد العالیة فی الحکمة الیمانیة " و " الرد علی نوح أفندی الحنفی " و " حدوث العالم " و " حرمت نماز جمعه " وله رثاء فی وفات ابنه العالم الشیخ أبی الحسن الکمره یی. وقد هذب " خلاصة الاشعار " لتقی الکاشی ونسخته موجود عند (النفیسی) کما ذکره فی تعلیقاته علی " لباب الألباب – ص ۶۴۴."

(دیوان نقی لاهوری) راجع لسانی لاهوری فی ص ۹۴۳.

(۷۸۳۱: دیوان نقی مشهدی أو شعره) ورد شعره فی (خوشگو).

(۱۲۲۳)

مفاتیح البحث: کتاب مسار الشیعة للشیخ المفید (۱)، مدینة إصفهان (۱)، الوفاة (۱)

صفحه ۰۸۲

الذریعة – آقا بزرگ الطهرانی – ج ۹ق۴ – الصفحة ۱۲۲۴

(۷۸۳۲: دیوان نقی ملتانی أو شعره) ورد شعره أیضا فی (خوشگو).

(۷۸۳۳: دیوان نقی همدانی أو شعره) ورد شعره فی " همیشه بهار."

(۷۸۳۴: دیوان نکتی لاهوری أو شعره) وهو أبو عبد الله روزبه بن عبد الله. ترجمه العوفی فی (لب) والرازی فی " هفت إقلیم. " و (گلشن – ص ۵۳۸).

(۷۸۳۵: دیوان نکوئی هروی أو شعره) کان صانع الحلویات فعرف بحلوائی. ورد شعره فی (گلشن – ص ۵۳۸).

(۷۸۳۶: دیوان نکهت أردبیلی أو شعره) ترجمه وأورد شعره (حسینی – ص ۳۵۶) و (دجا – ص ۳۸۸) عن بیاض صائب.

(۷۸۳۷: دیوان نکهت برهان پوری أو شعره) واسمه محمد یوسف المعروف بسخنورخان.

ترجم فی (حسینی – ص ۳۵۷) و (خز – ص ۴۴۲) و (مسرت – ص ۴۸۳) وفی (خز – ص ۴۴۲) ذکر اتصاله بمحمد شاه وقال توفی ۱۱۵۰.

(دیوان نکهت بیگدلی) هو التخلص السابق لآذر المذکور فی ص ۳.

(۷۸۳۸: دیوان نکهت سمرقندی أو شعره) توفی ۱۰۸۲ وقال ملیحا المذکور فی ص ۱۱۰۲ فیه [از دار فنا نمود رحلت] ورد شعره فی (نر ۱۰ – ص ۴۴۰) و (گلشن ص ۵۳۹).

(۷۸۳۹: دیوان نکهت شیرازی أو شعره) سافر إلی الهند ورجع. ورد شعره فی (گلشن – ص ۵۳۸) ولعله الذی سمی فی " مقالات الشعراء – ص ۸۱۹ " بآقا رضا وقال مات ۱۱۶۶.

(۷۸۴۰: دیوان نکهت کرمانی أو شعره) واسمه محمد بیگ. قتله نادر شاه فی جملة من الفضلاء. ورد شعره فی (گلشن – ۵۳۸).

(۷۸۴۱: دیوان نکهت لکهنوی أو شعره) واسمه قاضی ظهور الحسن خان ابن تجمل حسین خان. ولد ۱۲۷۶ وورد شعره فی (روشن –

ص ٧١١).

(٧٨٤٢: ديوان نكهتى شيرازى) ترجمه النصرآبادى فى (نر ٩ - ٣٨٨) وقال جاء إلى أصفهان قبل سنين ويزعم أنه أشعر من أنورى، وسافر إلى الهند وانقطع خبره.

وعنه أخذ فى (گلشن - ص ٥٣٨).

(١٢٢٤)

مفاتيح البحث: مدينة إصفهان (١)، أبو عبد الله (١)، الهند (٢)، القتل (١)

صفحه ٠٨٣

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانى - ج ٩ق٤ - الصفحة ١٢٢٥

(٧٨٤٣: ديوان نگارى هندى) لبابوج گوپال. طبع فى ١٨٦٢ م. كما فى فهرس بنگاله.

(٧٨٤٤: ديوان نگار شروانى) واسمه حمزة بن عبد الله الشيروانى المتوفى ١٣٠٤."

ترجم فى " هدية العارفين ١: ٣٣٩."

(٧٨٤٥: ديوان نگاهى ابرقوهى أو شعره) الكاتب الهروى، تشرف إلى الحج. ترجمه سام ميرزا فى (تس ٥ - ص ١٦١) و (گلشن - ص ٥٣٩).

(٧٨٤٦: ديوان نگاهى أرانى أو شعره) من شعراء كاشان. جاء شعره فى " هميشه بهار " و " خلاصة الاشعار."

(٧٨٤٧: ديوان نگاهى بهبهانى أو شعره) واسمه مير محمد يوسف أطرى شعره النصرآبادى فى (نر ٥ - ص ١٢٤) و (خوشگو) و (روشن - ص ٧١٢).

(٧٨٤٨: ديوان نگاهى نيشابورى أو شعره) ترجم سام ميرزا فى (تس ٥ - ص ١٤٤) وقال كان عياشا، وكذا فى (گلشن - ص ٥٣٩) و (مطلع ٢: ١٧٨).

(ديوان نگاهى هروى) راجع نگاهى ابرقوهى.

(٧٨٤٩: ديوان نمكانى) واسمه فضلى نمگانى. له تذكرة لشعراء ما وراء النهر فى القرنين الثانى عشر والثالث عشر، سماها " مجموعهء شعرا " ألفه ١٢٣٦ وطبع بتاشكند فى ١٣٢٠.

(٧٨٥٠: ديوان نواب بنارسى أو شعره) واسمه مير نواب ابن السيد على خان المرشدآبادى تلميذ صادق " شرر " ومهدى على نيرنگ. "ورد شعره فى (گلشن - ص ٥٥٦).

(٧٨٥١: ديوان نواب رضوى أو شعره) واسمه ميرزا محمد صادق اليزدى صهر عبد الرضا خان " أمير مؤيد. " ترجمه آيتى فى (تش يز - ص ٣٣٧) وقال هو ممدوح جيحون ويلقب بنواب رضوى الكبير للتميز بينه وبين سميه وعديله نواب مصلى.

(٧٨٥٢: ديوان نواب صفا) واسمه إسماعيل نواب صفوى ونواب صفا ولد بكرمانشاه ١٣٠٣ ش. وطبع كثير من اشعاره فى المجلات. ترجم فى " كنگرهء نويسندگان - ص ١٠٥ " و " سخنوران نامى معاصر ج ٣ ص ٣٠٢."

(٧٨٥٣: ديوان نواب قنوجى أو شعره) وهو السيد محمد صديق حسن خان بن حسن بن على مؤلف " اتحاف النبلاء " و " شمع انجمن " ولد ١٢٤٨. أورد شعره ولده فى (گلشن -

(١٢٢٥)

مفاتيح البحث: حمزة بن عبد الله (١)، كرمانشاه (١)، الحج (١)، الوفاة (١)

صفحه ۰۸۴

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۴ - الصفحة ۱۲۲۶

ص ۵۴۰ - ۵۵۶) و (روشن - ص ۷۱۳).

(دیوان نواب یزدی) راجع نواب رضوی.

(۷۸۵۴: دیوان نواب یزدی أو شعره) واسمه میرزا عبد العلی قال آیتی فی (تش یز - ص ۳۳۷) انه والد میرزا محسن وأحفاده کلهم شعراء مثله.

(۷۸۵۵: دیوان نوازش لکهنوی أو شعره) واسمه میرزا نوازش حسین خان بن حسین علی بن محمد ناصر، ورد شعره فی (گلشن - ص ۵۵۶).

(۷۸۵۶: دیوان نوای أصفهانی) واسمه جعفر بن فضل الله نوابخش المتخلص " نوا " المولود ۱۲۹۳. طبع له " نواهای جانگداز " بأصفهان فی ۱۳۶۹ فی ۹۶ ص. کما فی " شعرای معاصر أصفهان - ص ۵۱۱. " و " سخنوران نامی معاصر - ج ۳ ص ۲۹۸."

(۷۸۵۷: دیوان نوای بدیوانی) واسمه السید احمد ظهور الله خان ابن المولوی دلیل الله الدهلوی. تلمذ علی علماء بخارا ولکهنو، وصاحب محمد صادق اختر. سافر إلی إیران فی ۱۲۲۹ فلقبه فتح علیشاه ب " سعدی هند " ورجع ومات بفرح آباد. ترجمه معاصره الدنبلی فی " نگارستان دارا " وراوی گروسی فی (انجمن ۴) و (گلشن - ص ۵۳۹) و (مع ۲: ۵۲۷) و (مسرت - ص ۵۵۲).

(دیوان نوای دهلوی) راجع نوای بدیوانی.

(۷۸۵۸: دیوان نوای شیرازی) وهو " تاج الشعرا " میرزا حیدر علی بن محمد مهدی آسوده المذکور فی ص ۶. ترجم فی (عم - ص ۵۷۰).

(۷۸۵۹: دیوان نوای کاشانی أو شعره) واسمه درویش. أورد هدایت شعره فی (مع ۲: ۵۲۷) وقال کان سیاحا نزل تبریز والف " تذکرهء شعرا " ولم یتم.

(۷۸۶۰: دیوان نوایی بافقی أو شعره) أورد آیتی شعره فی (تش یز - ص ۳۳۶).

(دیوان نوایی جغتایی) وهو المیر علی شیر النوائی المتخلص فی دواوینه الترکیة " نوائی " وفی الفارسیة " فنائی " و " فانی " کما مر فی ۸۰۴ و ۸۴۸. یوجد نسخ منه فی مکتبة السلطان عثمان الثالث باستانبول وأخری عند (السبزواری بالکاظمیة) و (فخر الدین) و (ملک) وقد رأی سنگلاخ غزلیاته بخط محمد سبزواری فذکره فی (امتحان ۱: ۱۵۷).

(۷۸۶۱: دیوان نوایی خراسانی أو شعره) ورد شعره فی (مجتس ۶ - ص ۱۶۸).

(۱۲۲۶)

مفاتیح البحث: دولة ایران (۱)، مدینة الکاظمین (۱)، مدینة إصفهان (۲)، علی بن محمد (۱)

صفحه ۰۸۵

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۴ - الصفحة ۱۲۲۷

(۷۸۶۲: دیوان نوایی زرقانی أو شعره) جاء شعره فی (عم - ص ۲۶۰).

(۷۸۶۳: دیوان نوایی شیرازی أو شعره) واسمه میرزا مهدی المنشی بن ملا- آقا بابا التاجر الشیرازی. ترجم فی (عم - ص ۵۷۱) و (فارسنامه ۲: ۱۵۲).

(۷۸۶۴: دیوان نوایی طهرانی) واسمه عزیز الله. طبع له " گلچین نوایی."

(۷۸۶۵: دیوان نوایی کربلائی أو شعره) ترجم فی " هفت إقلیم " فی فصل سبزوار. واسمه میرزا محمد علی شریف ابن أخ حسین قدسی کربلائی المذکور فی ص ۸۷۸. وجاء شعره فی (خوشگو) و (گلشن - ص ۵۴۰) قالوا ومات باکبرآباد.

(دیوان نوایی مازندرانی) راجع نوائی نوائی.

(۷۸۶۶: دیوان نوایی نوائی) ونوا من قرا مازندران. اسمه محمد تقی بن رضاقلی منشی الممالک لفتح علیشاه المتخلص " سلطانی " المذکور فی ص ۴۹۱. ترجمه هدایت فی (مع ۲: ۵۰۹) و " نگارستان دارا."

(دیوان نوایی یزدی) راجع نوائی بافقی.

(۷۸۶۷: دیوان نوایی قمی أو شعره) واسمه بابا سلطان الصوفی وکان ملازم شاه عباس الأول. ورد شعره فی (گلشن - ص ۵۴۰) و (خوشگو).

(۷۸۶۸: دیوان نوایی کاشانی أو شعره) واسمه ملا شمس الدین محمد. ترجم فی (تس ۴ - ص ۷۶) و (گلشن - ص ۵۴۰) قالا کان ماهرا فی الصنایع والخط والشعر وهاجر إلی الهند.

(۷۸۶۹: دیوان نوبخت) لحبیب الله نوبخت. طبع له " پندنامهء نوبخت " بطهران ۱۳۴۶ فی ۱۰ ص وترجمه ایزد گشسب فی " نامهء سخنوران - ص ۱۴۲."

(۷۸۷۰: دیوان النوبختی) لأبی عبد الله أحمد بن عبد الله النوبختی. قال ابن الندیم ان له شعر قدر مأة ورقة.

(۷۸۷۱: دیوان نوح أصفهانی أو شعره) واسمه هدایة الله دانشور العلوی بن میرزا مسیح. ورد شعره فی " شعرای معاصر أصفهان - ص ۵۱۸. " قال وتوفی ۱۳۶۷.

(۷۸۷۲: دیوان نوح فریدنی أو شعره) واسمه عبد الغنی النوحی ابن فتح الله النوحی ولد ۱۲۷۲ ش. ترجمه وأورد شعره المهدوی فی " شعرای معاصر أصفهان - ص ۵۱۷."

(۱۲۲۷)

مفاتیح البحث: مدینة إصفهان (۲)، مدینة طهران (۱)، أحمد بن عبد الله (۱)، شمس الدین محمد (۱)، ابن الندیم (۱)، الهند (۱)

صفحه ۰۸۶

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۴ - الصفحة ۱۲۲۸

(دیوان نور أصفهانی) راجع نور علیشاه ونور الله رویدشتی.

(۷۸۷۳: دیوان نور أکبر آبادی أو شعره) واسمه محمد نوربخش. ورد شعره فی (گلشن - ص ۵۵۷).

(۷۸۷۴: دیوان نوربخش خراسانی) وهو محمد بن محمد بن عبد الله المنتهی نسبه إلی الإمام الکاظم بسبعة عشر أبا. ولد أبوه فی قطیف وجده فی لحسا ونزل والده بعد زیارة مشهد خراسان إلی قائن وبها توطن وتزوج، فولد له السید محمد فی قائن ۷۹۵ وحفظ القرآن وله سبع سنین، ولقبه " نوربخش " مراده الخواجة إسحاق الختلانی الذی هو مرید السید علی شهاب الدین الهمدانی ویتخلص فی بعض غزلیاته " لحسوی " وفی بعضها " نوربخش " ذکر جمیع ذلک القاضی فی " مجالس المؤمنین " وأورد مختصر ترجمة أحوال النوربخش عن تذکرة محمد بن الحاج محمد السمرقندی، وذکر ابتداء دعوته ۸۲۶ فی بعض قلاع ختلان مع مراده الخواجة الختلانی المنتهیة إلی قتل الختلانی وحبس نوربخش کرارا فی سنین، ثم ذکر القاضی ان نوربخش نزل أخیرا إلی شهریار من محال ری فی قریة مولقانی - الظاهر أنه سولقان المعروف من نواحی طهران - وبها توفی ۸۶۹ وذکر ان الخواجة إسحاق لسیادته وتعصبه علی المتغلبین الظالمین سمی نوربخش بالمهدی لمصلحة الوقت، لکن التقدیر لم یوافقه ولذا کان ولده شاه قاسم فیض بخش بن نوربخش ینکر دعوی المهدویة من والده بتاتا.

أقول اما ولده الاخر السيد جعفر بن محمد نوربخش فترجمه في (مجن ۴ – ص ۹۶ و ۲۷۲) وذكر انه بعد مضى أربعين سنة من موت والده باق على عقيدة مهدوية أبيه وعد آيتى السيد محمد نوربخش من أهل يزد فترجمه في (تش يز – ص ۳۳۸) مع أنه مر تصريح القاضي في المجالس المنقول عن تذكرة السمرقندى بان مولده قائن ولعله توهم كونه يزديا من كلام " حبيب السير " ان السيد جعفر بن نوربخش ذهب من يزد إلى هراة وقدم قصيدته في مدح الشاه سلطان حسين ميرزا بايقرى ونال بجائزة وافرة وبالآخرة خرج مغضبا عن هراة إلى يزد وذهب منها إلى العراق وبها توفى مع أنه لا يدل كلام " حبيب السير " الاعلى ان ذهاب السيد جعفر إلى هراة كان من طريق يزد وكذا إيابه إليها ثم رواحه إلى عربستان (العراق) ولو كان نوربخش يزديا كان على

(۱۲۲۸)

مفاتيح البحث: دولة العراق (۲)، مدينة طهران (۱)، محمد بن محمد بن عبد الله (۱)، جعفر بن محمد (۱)، القرآن الكريم (۱)، خراسان (۱)، الشهادة (۱)، الظلم (۱)، القتل (۱)، الحج (۱)

صفحه ۰۸۷

الذريعة – آقا بزرگ الطهرانی – ج ۹ق۴ – الصفحة ۱۲۲۹

آيتي ان يذكر في كتابه جملة من شعراء آل السيد محمد نوربخش، مثل ولده شاه قاسم وابنه شاه رضا وشاه صفى وفيض بخش وأمير نصيبى. وقد ترجم الجميع الشيخ محمد حسين البيرجندى في كتابه بهارستان في تاريخ (قهستان ص ۲۰۸ ص ۲۱۴) وترجم أيضا في (ض – ص ۱۵۴) و (الطرائق – ۳: ۳۰) و " شاهد صادق " وله مثنوى " كشف الحقيقة " في الكثرة والوحدة طبع في ۱۳۴۳ في ستة اجزاء كل جزء حدود ۱۰۰ ص. وله منظومة في " تفسير سورة الحشر " فارسية مطبوع بإيران ومع " شرح خطبهء همام " كلها في ۷۳ ص في ۱۳۷۰ وطبع له " تفسير منظوم " في ۱۳۷۱ مع مقدمة لذى الرياستين النعمة اللهى ومدخل لكمالى السبزوارى. وطبع ديوانه الدكتور جواد نوربخش، وطبع ثانيا في ۱۳۸۰ باسم " حقايق المحبة في دقايق الوحدة. " وقد ذكرنا لحفيده " العون " في ج ۱۵ ص ۳۶۱.

(۷۸۷۵: ديوان نوربخش خراسانى) واسمه شاه قاسم بن السيد محمد نوربخش المذكور.

وتوفى ۹۸۱. ترجم في (قهستان – ص ۲۱۲).

(۷۸۷۶: ديوان نوربخش خراسانى أو شعره) واسمه شاه رضا بن بهاء الدولة بن شاه قاسم المذكور آنفا. ترجم في (قهستان – ص ۲۱۳).

(ديوان نوربخش دهكردى) وهو السيد احمد رحمت على شاه الصوفى المذكور في ص ۳۵۶ وهو أستاذ منور عليشاه. طبع في حياته مع مقدمة في أحواله لنفسه في ۱۳۶۶ في ۲۸۰ ص وطبع له " برهان حقيقت " في ۱۳۴۷ بأصفهان.

(۷۸۷۷: ديوان نوربخشى أو شعره) أورد شعره سام ميرزا في (تس ۲ – ص ۳۸).

(۷۸۷۸: ديوان نوربنگاله يى أو شعره) واسمه قطب عالم بن علاء الحق المتوفى ۸۴۸. ورد شعره في (گلشن – ص ۵۵۷) قال ودفن في خانقاه والده.

(ديوان نور جهان) وهى نورجهان بيگم، مرت بتخلصها " مخفى " في ۱۰۱۹ وترجمت في " ازرابعه تاپروين – ص ۲۵۵ " و " تذكرهء كاظم " كما في فهرس المجلس ۳: ۱۶۱ و (تش – ص ۳۵۲) و (مسرت – ص ۳۵۹).

(۷۸۷۹: ديوان نور خراسانى أو شعره) واسمه مولانا نور الله كما ورد شعره في (مجتس ۶ – ص ۱۶۸) وعنه في (گلشن – ص ۵۵۹).

(۱۲۲۹)

مفاتيح البحث: دولة ايران (۱)، مدينة إصفهان (۱)، سورة الحشر (۱)، الجود (۱)، الشهادة (۱)

صفحه ۰۸۸

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۴ - الصفحة ۱۲۳۰

(۷۸۸۰: دیوان نور دهلوی أو شعره) واسمه نور محمد ورد شعره فی (گلشن - ص ۵۵۹).

(دیوان نور الدین) راجع دیوان جامی.

(۷۸۸۱: دیوان نور الدین مشعشعی) هو ابن السید علی أکبر المذکور فی ص ۱۱۲۴ بتخلصه مولوی. ترجمه فی (عم - ۴۳۹) وأورد رثائه لوالده.

(۷۸۸۲: دیوان نور الدین العاملی) هو السید نور الدین علی بن أبی الحسن علی بن الحسین الموسوی المتوفی ۱۰۶۱ أو ۱۰۶۸. ذکره ضامن بن شدقم فی " تحفة الأزهار " و (السلافة - ص ۳۰۲) وعنه اخذ فی " الامل " وقال تلمذ علی أخیه من أبیه صاحب " المدارک " وأخیه من أمه صاحب " المعالم."

(۷۸۸۳: دیوان نور الدین محمد الزیدری) منشی جلال الدین منکبرنی الخوارزمشاهی المتوفی ۶۲۸ وبعد غلبة المغول علی جلال الدین ابتلی نور الدین بشدائد فکتب بعد أربع سنین إلی أحبائه " نفثة المصدور " ۶۳۲. ترجمه هدایت فی (مع: ج ۱ ص ۶۵۵) وأورد بعض اشعاره. وقد طبع نفثة المصدور مع مقدمة الطبع ۱۳۴۱.

(۷۸۸۴: دیوان نور رازی أو شعره) واسمه نور الله معاصر الشاه طهماسب وهو والد عنایة الله الرازی المتولی لمقبرة الشاه عبد العظیم المذکور فی ص ۷۷۱. ترجمه سام میرزا فی (تس ۲ - ص ۴۱) والرازی فی " هفت إقلیم " و (گلشن - ص ۵۵۸) و (خوشگو).

(دیوان نور رویدشتی) راجع نور الله رویدشتی.

(دیوان نور ساوجی أو شعره) وهو القاضی نور الله کما فی (گلشن - ص ۵۵۷) مر بعنوان " أنسی ساوجی " وفی " هفت إقلیم " سماه نور قزوینی.

(۷۸۸۵: دیوان نورس دماوندی أو شعره) واسمه محمد حسین نزیل أصفهان. ترجمه معاصره النصرآبادی فی (نر ۹ - ص ۴۰۷) وقال جاء إلی أصفهان من أوائل شبابه وأورد شعره، وقال الحزین فی تذکرته ص ۹۷ انه مغرور بنفسه، فالشعراء یعدونه کاتبا والکتاب یعدونه شاعرا. ویوجد مخطوطین بخطه کما فی خطوط خوش ص ۱۴۳ و ۱۵۲.

(۷۸۸۶: دیوان نورس قزوینی أو شعره) واسمه محمد رشید. ورد شعره فی (خوشگو)

(۱۲۳۰)

مفاتیح البحث: مدینة إصفهان (۲)، علی بن أبی الحسن (۱)، علی بن الحسین (۱)، جلال الدین (۲)، الوفاة (۱)

صفحه ۰۸۹

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۴ - الصفحة ۱۲۳۱

و (روشن - ص ۷۲۰) و (مسرت - ص ۱۸۳).

(۷۸۸۷: دیوان نورعلیشاه) واسمه محمد علی بن فیضعلی شاه المیرزا عبد الحسین المتخلص فی دیوانه الأول " نور " وفی الدیوان الثانی " نورعلیشاه " التونی الطبسی الأصفهانی المتوفی مسموما بالموصل ۱۲۱۲ وطبع الدیوانان معا علی الحجر فی ۱۳۲۳ ویوجد مخطوطه عند (الملک) ومعه رسالتان له وعند (فخر الدین) ونسختان فی المکتبة (الملیة: ۷۱۶ و ۷۴۱) وقد جمع الدیوان حسن صفیعلیشاه. ومن منظومات نور علیشاه جنات وصال الذی فصلناه فی ج ۵ ص ۱۵۲ وذکر فی (ض - ص ۵۸۴) بعض ما رآه فی دیوان غزلیاته وذکر له " جامع الأمثال " وتفسیر خطبة البیان ولعل مراده جامع الاسرار المذکور فی ج ۵ ص ۳۹ وفی شمس التواریخ انه

سمى جده المولى محمد على امام الجمعة الطبسى وانه كأبيه كانا مريدى السيد معصومعليشاه الهندى المقتول ١٢١١ وانه قام بالارشاد بعد موت أبيه ١١٩٩ وكان ينتقل فى البلدان حتى سم فى الموصل ودفن بها فى التاريخ المذكور أيضا (انجمن ۴) و (مع ٢: ۴٩۶) و (الطرائق - ٣: ٨٩) و (گلشن - ص ۵۵٨).

(٧٨٨٨: ديوان نور قزوينى أو شعره) ورد شعره فى " هفت إقليم " وفى " هميشه بهار " سماه نور الله قزوينى.

(٧٨٨٩: ديوان نور قنوجى أو شعره) واسمه السيد نور الحسن بن محمد صديق حسن خان مؤلف تذكرة " نگارستان سخن " المولود ١٢٧٨ أورد شعره فى (گلشن - ص ٣۴١) و (روشن - ص ۵٧٧).

(ديوان نور كاشانى) هو التخلص السابق لكليم كما مر فى ٩١۵.

(٧٨٩٠: ديوان نور گيلانى أو شعره) واسمه نور الدين محمد أخ الحكيم أبى الفتح الگيلانى المذكور فى ص ۴۶. جاء شعره فى (گلشن - ص ۵۵٧) وعنه فى (علماى گيلان - ص ٩٣).

(٧٨٩١: ديوان ميرزا نور الله رويدشتى) من قرية كفران ومن اعمال أصفهان ترجمه النصرآبادى فى (نر ۴ - ص ٨٩) وذكر انه لم ير ديوانه ولكن نقل عنه قرب ثلاثين بيتا بواسطة مجموعة الميرزا شفيع الخوزانى الذى كان مصاحب الرويدشتى، منها

(١٢٣١)

مفاتيح البحث: مدينة إصفهان (١)، الحسن بن محمد (١)، الوفاة (١)

صفحه ٠٩٠

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانى - ج ٩ق۴ - الصفحة ١٢٣٢

ما مدح به النواب خليفة سلطان عند وزارته للشاه عباس الماضى ونقل النصرآبادى عنه فى (نر ١٣ - ص ۴٧٧) أيضا أربعة أبيات فى تاريخ فتح قندهار للشاه عباس الماضى ١٠٣٢ وترجم أيضا فى (گلشن - ص ۵۵٨) بعنوان نور بديهى لبداهته فى الشعر. وترجمه براون فى ۴: ٨٨.

(ديوان نور الله شوشترى) يأتى بتخلصه " نورى " ويظهر ان له ديوان الغزليات وديوان القصايد.

(٧٨٩٢: ديوان نور الله قهستانى) كان من اسفيدن من اعمال قهستان سافر إلى هرات فى عهد السلطان حسين باى قرا. نقل آيتى فى (قهستان - ص ٢٢۶) عن تاريخ ابن حسام انه شاعر عديم المثيل. ويأتى نورى اسفيدنى.

(٧٨٩٣: ديوان نور الله هروى أو شعره) ذكره مصاحبه سام ميرزا فى (تس ۴ - ص ٧٧) وأورد شعره، وعنه فى (گلشن - ص ۵۵٩).

(٧٨٩۴: ديوان نور مرادآبادى أو شعره) واسمه محمد نور الله بن المولوى محمد مقيم الدين المتوفى حدود ١٣۵٠ أورد شعره سليم فى (گلشن - ص ۵۵٨).

(٧٨٩۵: ديوان نوروز على شاملو أو شعره) واسمه نوروز على زركوب. كان صياغا لعباس قلى خان حاكم هرات. أورد النصرآبادى شعره فى (نر ٩ - ص ٣٩١).

(ديوان نور هروى) راجع نور الله هروى.

(٧٨٩۶: ديوان نور هروى أو شعره) أورد على شير شعره فى (مجن ۴ ص ١٠٠ و ٢٧۶).

(٧٨٩٧: ديوان نور يزدى أو شعره) ورد شعره فى (روشن - ص ٩٠) واسمه بدر الدين.

(٧٨٩٨: ديوان نورى) واسمه سيف الدين. يوجد له منظومة أخلاقية كالرسالة الحاتمية المطبوعة بالجوائب فيها كلمات أرسطو فى أبيات المتنبى. ترجم كل بيت من المتنبى. ببيتين فارسيتين، نظمها لعيسى بن محمد بن آيدين. والنسخة بخط عبدى بن عبد الله فى ٨۶٢ رأيته عند احمد افشار الشيرازى ابن الشيخ إبراهيم الشماع السامرائى.

(٧٨٩٩: ديوان نورى أردبيلى أو شعره) قال فى (دجا - ص ٣٨٩) انه من شعراء الشاه عباس الأول وأورد شعره.

(ديوان نورى اسفيدنى أو شعره) كان شيخ الاسلام بهرات كما فى (گلشن - ص ٥٦٠).

(١٢٣٢)

مفاتيح البحث: عيسى بن محمد (١)، الوفاة (١)

صفحه ٠٩١

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانى - ج ٩ق٤ - الصفحة ١٢٣٣

والظاهر أنه نور الله قهستانى.

(٧٩٠٠: ديوان نورى أصفهانى أو شعره) وهو القاضى نور الدين محمد الاندآنى ورد شعره فى (روشن - ص ٧٢١) و (خص ٨ - ص ١٥٣).

(٧٩٠١: ديوان نورى أصفهانى أو شعره) ورد شعره فى (تش - ص ٢٠٤) و (نتايج - ص ٧٢١) ويوجد ديوان نورى أصفهانى عند (الملك).

(٧٩٠٢: ديوان نورى تبريزى أو شعره) كان فى الصيف يبيع الماء ويسقى، وفى الشتاء يبيع العسل. كذا وصفه سام ميرزا فى (تس ٥ - ص ١٣٩) وعنه فى (دجا - ص ٣٨٩) و (گلشن - ص ٥٥٩).

(٧٩٠٣: ديوان نورى تبريزى) واسمه امين الدين الحاج دده من شعراء بلاط الأمير شيخ حسن المتوفى ٧٥٧ وولده الشيخ أويس المتوفى ٧٧٦ وتوفى الشاعر هذا فى ٧٥٨ وديوانه يشتمل على ٢٥٠٠ بيت وتخلصه " امين " كما مر و " نورى. " ترجمه فى (دجا - ص ٥٣) عن " صحف إبراهيم."

(ديوان نورى دندانى) راجع نورى هروى.

(٧٩٠٤: ديوان نورى دهلوى أو شعره) واسمه نور الدين محمد ترخان السفيدونى.

ذكر شعره البداونى فى " منتخب التواريخ " المؤلف ١٠٠٤.

(٧٩٠٥: ديوان نورى شوشترى) هو القاضى نور الله بن شريف الدين بن جمال الدين نور الله المرعشى التسترى الشهيد فى أكره فى ١٠١٩. ترجمه الصادقى فى (خص ٥ - ص ٧١) وذكر انه ابن الأخ الأصغر لمير أسد الله الصدر وأطرى طبعه وأورد غرله وذلك فى حياة القاضى فإنه فرغ الصادقى من تأليفه ١٠١٦ وله أيضا ديوان قصايده كما ذكر فى ترجمته وأورد ولده قصيدة من ديوان القصايد فى ذيل ترجمة والده القاضى فى كتابه الموسوم " محفل فردوس " الموجود عند المحدث الأرومى نزيل طهران وقد طبعه هناك وترجم أيضا فى (حسينى - ص ٣٥٣) و (گلشن - ص ٥٥٩) وفى (مسرت - ص ٣٩٢) تاريخ وفاته هكذا:

سال نقلش مظهر الحق زد رقم * عدن جاى مير نور الله شده (٧٩٠٦: ديوان نورى لاهورى أو شعره) واسمه نورى بيك خان معاصر الأوحد. ترجمه

(١٢٣٣)

مفاتيح البحث: مدينة طهران (١)، جمال الدين (١)، البيع (١)، الشهادة (١)، الحج (١)، الوفاة (٢)

صفحه ٠٩٢

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانى - ج ٩ق٤ - الصفحة ١٢٣٤

فى (گلشن - ص ٥٦٠) عن " عرفات العاشقين."

(٧٩٠٧: دیوان نوری مازنـدرانی) من رسـتمدار کمـا ترجمه فی (مع ٢: ٤٩٨) وذکر انه أدرکه فی شـبابه وهو الحکیم الإلـهی الآخوند المولی علی بن جمشـید النوری الأصـفهانی المتوفی لیلهٔ الجمعهٔ ٢٢ رجب ١٢٤۶ وحمل إلی قرب الباب الطوسـی من صـحن النجف ترجمه فی " الروضات " ص ٤١٧ وفی " قصـص العلماء " وفی " نجوم السـماء " وله تصانیف وتلامیذ مذکورون فی ترجمته وأورد فی " المجمع " من شعره ثمانیهٔ أبیات وفی " ریاض العارفین " ص ٥٨١ ذکر بعض غزلیاته ورباعیاته.

(٧٩٠٨: دیوان نوری مازندرانی) لشـیخنا النوری خاتمهٔ المحدثین ثالث المجلسیین المیرزا حسین بن المیرزا محمد تقی. ذکر نفسه فی آخر خاتمـهٔ المسـتدرک انه ولد بقریهٔ یالو من قری نور إحدی کور طبرسـتان فی ثامن عشـر شوال سـنهٔ أربع وخمسـین ومأتین والف وذکر بعض تنقلاته وتصانیفه إلی وقت فراغه من الخاتمـهٔ ١٣١٩ وتوفی لیلـهٔ الأربعاء لثلاث بقین من جمیدی الآخرهٔ ١٣٢٠ وطبع أکثر تصانیفه فی حیاته ودیوانه سـمی " المولودیـهٔ " لأنه مجموع قصاید أنشأها فی التهانی بأعیاد موالید المعصومین وعید الغدیر والمباهلهٔ. وفیه قصـیدهٔ تبلغ نیفـا وسـبعین بیتـا علی ردیف " سـامرهٔ " أنشأهـا بعـد نزوله من النجف إلی سـامراء فی ١٢٩١ وکان فراغه من هـذه القصیدهٔ ١٢٩٣ وفیه قصـیدهٔ فی تهنیـهٔ ولادهٔ الحجـهٔ صاحب الزمان أنشأها ١٢٩٥ وفیه بعض مراثی شـهداء الطـف طبع فی إیران بقطع صغیر ربعی. رأیت نسخهٔ مخطوطهٔ منه عند السید مجید الحکیم فی النجف وأخری فی کتب السید عبد الله خلیفهٔ أوان بیعها فی الهرج وبقی ناقصـهٔ الأول والآخر ولا ادری من المشتری لها وتخلصه فی جمیع قصایده " نوری " ونسـخهٔ بخطه مع " میزان السـماء فی مولد خاتم الأنبیاء " موجود فی مکتبنا العامـهٔ فی النجف وقد فرغ من ترجیع بند منه فی سامراء فی المحرم ١٢٩٤ وکتب بعد التاریخ هکذا: [وأین أول شـعریست که در عـالم بی طبعی گفتم از عیب آن چشم بایـد پوشـید] وعنـدی أیضا بخط المؤلف " فصل الخطاب " و " لؤلؤ ومرجان " و " فیض قدسی " و " صحیفهء علویهٔ " و " خاتمهٔ المستدرک " و " دار السلام " کلها نسخ الأصل.

(١٢٣٤)

مفاتیح البحث: یوم عاشوراء (١)، دولهٔ ایران (١)، کتاب فصل الخطاب لسلیمان أخ محمد بن عبد الوهاب (١)، مدینهٔ سامراء المقدسهٔ (٢)، مدینهٔ النجف الأشرف (٤)، شهر رجب المرجب (١)، شهر شوال المکرم (١)، الشهادهٔ (١)

صفحه ٠٩٣

الذریعهٔ - آقا بزرگ الطهرانی - ج ٩ق٤ - الصفحهٔ ١٢٣٥

(٧٩٠٩: دیوان نوری مشهدی أو شعره) أورد علی شیر شعره فی (مجن ٣ - ص ٧٣ و ٢٤٩).

(٧٩١٠: دیوان نوری نیشـابوری أو شـعره) کان معاصـر سام میرزا فـذکره فی (تس ٥ - ص ١۶٤) وقال کان کحالا ولم یمـدح أحـدا بشعر، وکذا فی (گلشن - ص ٥۶٠) و (مطلع ٣: ١٧٨).

(٧٩١١: دیوان نوری هرمزی أو شـعره) واسمه رئیس نور الدین من جزیرهٔ هرمز فی الخلیج الفارسی جنوب بندر عباس. ورد شعره فی "هفت - ص ٥٤ " و (خوشگو).

(٧٩١٢: دیوان نوری هروی أو شـعره) من أحفـاد حسن شاه الشاعر. ورد شـعره فی (مجتس ۶ - ص ١۶٤) و (روشـن - ص ٧٢١) و " هفت " و " خوشگو."

(٧٩١٣: دیوان نوش زند أو شعره) وهی زوجهٔ فتح علیشاه. ورد شعرها فی (از رابعه تا پروین - ص ٢٥٧).

(٧٩١٤: دیوان نوشی سبزواری أو شعره) ورد شعره فی (تس ٥ - ص ١٧۶) واسمه سلطان محمد.

(٧٩١٥: دیوان نوعی خبوشـانی) ترجمه فی (خز - ص ٤٣٥) وذکر اتصاله فی الهنـد بـدانیال بن أکبر پادشاه وبعده بخان خانان وذکر صلاـته الکـثیرهٔ وخلعه الفـاخرهٔ له لنظم " سـاقی نـامه " فی مـدحه وذکر ان دیوانه المختصـر عنـدی، ثم انتخب بعضه وقـال إنه توفی ببرهان پور ١٠١٩ وقـال فی " میخـانه - ص ٢٠٠ " اسـمه محمـد رضا ولـد بخبوشان من نواحی نسا بخراسان، وجاء مع والده الشـیخ

محمود إلی گجرات الهند وهو صغیر لیزور أحد أقربائه وهو الخواجة أبو القاسم، ثم رجعا إلی مشهد خراسان فمات هناک والده. ولما کبر نوعی سافر إلی الهند ثانیا فسکن کشمیر ودیوانه أربعة آلاف بیت. وله " سوز وگداز " فی قبال خسرو وشیرین فی خمسمأة بیت، موجودة فی (المکتبة الملیة - ۵۶۴) مات ۱۰۱۸ عن تسع وأربعین سنة من عمره. وله ساقینامه فی ۷۰۰ بیت. وترجمه فی " مخزن الغرایب " و " هفت إقلیم " و (تش - ص ۷۷) وتوجد دیوانه فی بانکی پور کما فی فهرسها (۳: ۱۱) کما فی حواشی میخانه. وترجم أیضا فی (سرو - ص ۲۲) و (سرخوش - ص ۳۵ و ۱۱۴) و (نتایج - ص ۷۱۲) و (مسرت - ص ۵۴۳)

(۱۲۳۵)

مفاتیح البحث: خراسان (۲)، الهند (۳)، الموت (۱)، الزوج، الزواج (۱)

صفحه ۰۹۴

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۴ - الصفحة ۱۲۳۶

(۷۹۱۶: دیوان نوعی زاده) المذکور له " خمسه " فی ج ۷ ص ۲۶۵ والظاهر أنه من الأتراک العثمانیین.

(۷۹۱۷: دیوان نوعی ساوجی) واسمه محمد. ولد فی ۱۳۶۰ بساوه وطبع له بطهران " لاله " وهو رباعیات و " خزر " مجموعة ثانیة من شعره. وطبع له أخری باسم " آفتاب سیاه " ۱۳۸۱.

(۷۹۱۸: دیوان نوکی گنابادی أو شعره) اسمه سعد الدین مسعود من شعراء بهرامشاه الغزنوی. أورد شعره العوفی فی (لب) والرازی فی " هفت إقلیم."

(۷۹۱۹: دیوان نوید أصفهانی) واسمه محمد حسین ابن أخت میر مشتاق، قال فی (تش - ص ۴۱۹) انه ذهب إلی الهند قبل عشرین سنة ومات بکشمیر فی ۱۱۸۷ وکذا ذکره صبا فی (روشن - ص ۷۲۴) و (گلشن - ص ۵۶۶).

(۷۹۲۰: دیوان نوید أصفهانی) السید معز الدین محمد باقر المهدوی بن شهاب الدین نحوی المولود بأصفهان ۱۳۲۳ من تلامیذ الشیخ أسد الله ایزد گشسب، عده له المهدوی فی " شعرای معاصر أصفهان - ص ۵۲۰ " عشرین تألیفات فی العلوم الریاضیة والأدبیة ومنها دیوانه فی خمسمأة بیت.

(۷۹۲۱: دیوان نوید الله آبادی أو شعره) ورد شعره فی (گلشن - ص ۵۶۱).

(۷۹۲۲: دیوان نوید خراسانی) السید أبو القاسم حبیب الله بمشهد فی ۱۳۶۵ طبع له " ارمغان نوید."

(۷۹۲۳: دیوان نوید دهلوی أو شعره) واسمه نور الدین شاهجهان آبادی کان فی القرن الثانی عشر. ورد شعره فی (نتایج - ص ۷۲۷) و (گلشن - ص ۵۶۷) وطبع دیوان نویدی بلکهنو ۱۸۴۴ م وآگره فی ۱۸۷۵ م فی ۱۶ ص.

(۷۹۲۴: دیوان نویدی تربتی أو شعره) ورد شعره فی (خوشگو) و " هفت إقلیم."

(۷۹۲۵: دیوان نویدی سمرقندی أو شعره) أورد شعره فی (حسینی - ص ۳۵۴).

(۷۹۲۶: دیوان نویدی شیرازی) للمولی عبدی بیک زین العابدین علی بن عبد المؤمن بن صدر الدین الملقب " مجاهد (" ۱) و " مفرده نویس " المتوفی ۹۸۸ قال سام میرزا

۱ - ذکر لقبه " مجاهد " فی مکتوب لفتوحی إلیه. ذکر فی فهرس مکتبة دانشگاه تهران ج ۸ ص ۶۶۴.

(۱۲۳۶)

مفاتیح البحث: مدینة إصفهان (۲)، مدینة طهران (۱)، عبد المؤمن (۱)، الهند (۱)، الوفاة (۱)

صفحه ۰۹۵

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۴ - الصفحة ۱۲۳۷

فی (تس ۵۹۳) انه یشتغل الآن فی الدیوان الشریف وقد نظم " جام جمشید " فی الصغر، ثم نظم " الخمسة " ومنها " هفت اختر " وعنه اخذ فی (تش - ۲۹۷) و " هفت إقلیم " و (خوشگو) و (فارسنامه ۲: ۱۵۲) و (روشن - ص ۲۷۷) و " همیشه بهار " وذکر له " هفت اخگر " فی " کشف الظنون " وذکره تقی کاشی بقوله [عبدی بیک علی ملقب بزین العابدین متوفی ۹۸۸] ومر له " تکملة الاخبار (" ۱) وخمستان فی ج ۸ ص ۲۶۳ مع غلطات فی أسمائها، یوجد له فی مکتبة جامعة طهران خمستان وسبع خزائن ذکرت مفصلا فی فهرسها ج ۹ ص ۱۰۷۷ وکلها فی ۲۷۶۰۰ بیت وهذه أسمائها: الخمسة الأولی: ۱ " - مظهر الاسرار " فی ۲۵۳۰ بیت ۲" - جام جمشیدی " فی ۳۶۰۰ بیت ۳ " - هفت اختر " أو " بهرام نامه " فی ۳۵۵۰ بیتا ۴ " - مجنون ولیلی " فی ۳۰۰۰ بیت ۵ " - آینهء اسکندری " فی ۲۸۵۰ بیتا. ثم الخزائن السبعة وهی: ۱ " - صحیفة الاریب " ۲ " - لوح مسطور " ۳ " - بحر مسجور " ۴ " - منشور شاهی " ۵ " - مروج الأسواق " ۶ " - مهیج الأشواق " ۷ " - نهایة الاعجاز " والخمسة الثانیة هی: ۱ " - روضة الصفات " علی زنة "مخزن الاسرار " ۲ " - دوحة الأزهار " علی زنة " خسرو وشیرین " ۳ " - جنة الاثمار " علی زنة " لیلی ومجنون " ۴ " - زینة الأوراق " علی زنة " هفت پیکر " ۵ " - صحیفة الاخلاص " علی زنة " اسکندرنامه. " ولنویدی ولد اسمه محمد مسیح یوجد بخطه "تحفة العراقین " فی مکتبة (سپهسالار) کما فی فهرسها ۳: ۳۷۲.

(۷۹۲۷: دیوان نویدی شیرازی أو شعره) قال معاصره النصرآبادی فی (نر ۹ - ۲۸۶) انه من شیوخ شعراء شیراز ولم یخرج منه. ثم أورد شعره وکذا فی (خوشگو) و (حسینی - ص ۳۵۴).

(۷۹۲۸: دیوان نویدی طهرانی أو شعره) هو من شعراء عهد الشاه طهماسب الأول.

۱ - مر فی ۴: ۴۱۰، أوله: [الله الذی رفع السماوات بغیر ... وچون أین کمینهء ... نـدای شوق افزای " قد استحییت من عبدی... " الشاه طهماسب ... پریخان خانم ... وانا العبد...

علی الملقب زین العابدین عفی الله عنه وعن أبیه عبد المؤمن بن صدر الدین ... موسوم است به " تکملة الاخبار " ومشتمل است بر مقدمه وچهار باب وخاتمة] ... موجودة عند (الملک ۳۸۹۰) وآخر تواریخها ۹۷۸.

(۱۲۳۷)

مفاتیح البحث: کتاب کشف الظنون لحاجی خلیفة (۱)، مدینة طهران (۱)، عبد المؤمن (۱)

صفحه ۰۹۶

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۴ - الصفحة ۱۲۳۸

ورد شعره فی (نر ۹ - ص ۲۸۷) و (گلشن - ص ۵۶۸) و " همیشه بهار."

(دیوان نویدی گیلانی) قال فی (گلشن - ص ۵۶۹) انه سافر إلی الهند فی عهد أکبر شاه.

وعنه فی (علمای گیلان - ص ۹۳) ولعله النیشابوری الآتی.

(۷۹۲۹: دیوان نویدی نیشابوری) عده نظام الدین فی (طبق ۲: ۵۰۰) من ملازمی اکبرپادشاه وعنه فی (مطلع ۳: ۱۸۴) وفی (گلشن - ص ۵۶۹) نسبه إلی گیلان.

(۷۹۳۰: دیوان نهالی) یوجد نسخة من مثنوی " مهروماه " له عند (فخر الدین ۳۳۳) کتبت فی ۱۲۴۵ فی ۱۸۲ ورقة کل ورقة فی ۲۴ بیتا. نظمها باسم حسین قلی میرزا فرمانفرما قاجار ظاهرا. أولها [ثنا وستایش که بمیزان ... حسین قلی میرزا فرمانفرما...

بنام پاک شاه حی ودانا * جهان بخش وروان بخش وتوانا ومر " مهرماه " لعارف لاهوری وعصار تبریزی.

(۷۹۳۱: دیوان نهالی سمرقندی أو شعرها) کانت من شاعرات سمرقند فی القرن العاشر. ورد شعرها فی " از رابعه تاپروین - ص ۲۵۸

"نقلا عن " خیرات حسان."

(دیوان نهانی أصفهانی) راجع نهانی کرمانی.

(۷۹۳۲: دیوان نهانی أصفهانی أو شعرها) کانت ندیمة خرم بیگم والدة الشاه سلیمان الصفوی. ورد شعرها فی (گلشن – ص ۵۶۹) و (خیال – ص ۳۳۵) و (نتایج – ص ۷۳۲).

(۷۹۳۳: دیوان نهانی أکبر آبادی أو شعرها) وهی أم محمد جعفر الأکبر آبادی حاکم کشمیر فی ۱۰۰۴ عن أکبر شاه. ورد شعرها فی (گلشن – ص ۵۶۹).

(۷۹۳۴: دیوان نهانی شیرازی أو شعرها) الشاعرة الشیرازیة التی أجابت غزلیات جامی المتوفی ۸۹۸. ورد شعرها فی (گلشن – ص ۵۶۹) و (حسینی – ۳۵۴) و " از رابعه تاپروین – ص ۲۵۸ " ویوجد " تذکرهء شعراء " ل " نهانی شروانی."

(۷۹۳۵: دیوان نهانی قاینی أو شعرها) واسمها منیجه خانم ذکرت شعرها فی (گلشن – ص ۵۶۹) عن " شمع انجمن " و (حسینی – ص ۳۵۴).

(۷۹۳۶: دیوان نهانی کرمانی أو شعرها) نقل فی " از رابعه تا پروین – ص ۲۶۰ " عن " تذکرة الخواتین – ص ۱۶۷ " انها کانت ندیمة والدة الشاه سلیمان الصفوی، وعن " جواهر العجایب " انها کانت أخت الخواجة أفضل الکرمانی المتوفی ۹۱۰ وزیر

(۱۲۳۸)

مفاتیح البحث: الهند (۱)، الوفاة (۲)

صفحه ۰۹۷

الذریعة – آقا بزرگ الطهرانی – ج ۹ق۴ – الصفحة ۱۲۳۹

السلطان حسین بای قرا. وفی (گلشن – ص ۵۶۹) ذکر نهانی أصفهانی زوجة السلطان حسین بای قرا وعدها سوی الکرمانیة وغیر الأصفهانیة الندیمة المذکورتان.

(دیوان نیاز أصفهانی) راجع نیاز جوشقانی.

(۷۹۳۷: دیوان نیاز بریلوی) لمولانا شاه احمد قادر المتصوف، یوجد فی مکتبة (بنگاله) وترجم فی " نگارستان سخن – ص ۱۳۶ " و "تذکرهء قاری. " وطبع دیوان نیاز بالهند مکررا بالفارسیة والأردویة.

(۷۹۳۸: دیوان نیاز تبریزی أو شعره) وهو میرزا إسماعیل بن ملا محمد الممقانی المعروف بحجة الاسلام أخ نیر تبریزی الآتی. ترجم فی " لغتنامهء دهخدا " حرف الحاء ص ۳۲۰ نقلا عن سلطان القرائی.

(۷۹۳۹: دیوان نیاز جوشقانی) وهو السید حسین الطباطبائی الأصفهانی من أحفاد المیرشاه تقی الجوشقانی المقرب عند الشاه سلیمان الصفوی. کان معاصر فتح علیشاه، وترجم فی (انجمن ۴) و (مع ۲: ۴۹۹) و (طرائق ۳: ۱۴۴) وطبع ۶۰ صفحه من غزله فی " دانشنامه" لالفت فی ۱۳۴۲ ویوجد نسخة من دیوانه تحتوی علی القصاید والمقطعات والغزل فی (المجلس) کما فی فهرسها ۳: ۴۴۴ وقد یتخلص نیازی.

(۷۹۴۰: دیوان نیاز دهلوی أو شعره) واسمه جمال الدین. ورد شعره فی (گلشن – ص ۵۷۰).

(دیوان نیاز السلاطین) کما فی نسخة خطه ۱۲۷۴ فی المکتبة (الملیة – ۷۰۵) لفرج الله المنشی الملقب خازن الاشعار. مر بعنوان تخلصه طرفهء محلاتی.

(۷۹۴۱: دیوان نیاز شیرازی) لآقا محمد رضا بن محمد هاشم بن إسماعیل الذهبی الشیرازی المتوفی ۱۲۲۴. ترجم فی (مع ۲: ۵۰۰) و (ض – ص ۳۳۶) و (طرائق – ۳: ۹۹).

(۷۹۴۲: دیوان نیاز شیرازی) الخطاط اسمه میرزا علی بن حسن علی من أحفاد غیاث الدین، ولد ۱۱۹۷ وسافر إلی الهند فی ۱۲۳۰ ورجع وتوفی ۱۲۶۳ ورد شعره فی (فارسنامه ۲: ۱۱۸) و (عم - ص ۵۴۵) و (طرائق ۳: ۱۴۴) وفی " خطوط خوش ص ۲۹۳ " انه تلمذ فی الخط علی أبی الحسن تلمیذ درویش عبد المجید الطالقانی

(۱۲۳۹)

مفاتیح البحث: جمال الدین (۱)، الهند (۲)، الحج (۱)، الزوج، الزواج (۱)، الوفاة (۱)

صفحه ۰۹۸

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۴ - الصفحة ۱۲۴۰

یوجد نسخة من دیوانه عند (فخر الدین - ص ۳۲) بخطه وفیها " ساقینامه."

(۷۹۴۳: دیوان نیاز هندی أو شعره) واسمه الشیخ محمد. ورد شعره فی (خیال - ص ۳۰۳) وطبع دیوان نیاز فی قسمین ۱ - الفارسیة ۲ - بالأردویة فی الهند مکررا.

۱۸۴۹ و ۱۸۶۹.

(۷۹۴۴: دیوان نیاز استرآبادی أو شعره) واسمه ملا شمس الدین، ورد شعره فی (گلشن - ص ۵۷۱).

(دیوان نیازی أصفهانی) راجع نیازی صفوی ونیاز جوشقانی.

(۷۹۴۵: دیوان نیازی أصفهانی أو شعره) واسمه تقی العطار ورد شعره فی (گلشن - ص ۵۳۸) وقال جاء إلی الهند ورجع إلی وطنه.

(۷۹۴۶: دیوان نیازی بخاری أو شعره) واسمه السید حسن السمرقندی من شعراء عهد أکبر شاه فی الهند. ورد شعره فی (نر ۱۵ - ص ۵۰۷) (وخوشگو) و " هفت إقلیم " و " مقالات الشعراء - ص ۸۲۱ " و (طبق ۲: ۵۰۷).

(۷۹۴۷: دیوان نیازی بدخشی أو شعره) ورد شعره فی " هفت إقلیم " و (گلشن - ص ۵۷۱).

(۷۹۴۸: دیوان نیازی حجازی) یوجد له منظومة " جامع اللغات " فی اللغة الفارسیة فی مکتبة (سپهسالار) کما فی فهرسها ۴: ۱۷ و ۱۸ وذکر فی " فرهنگنامه های عربی بفارسی - ص ۱۱۷."

(۷۹۴۹: دیوان نیازی دهلوی أو شعره) واسمه محمد سمیع. ورد شعره فی (گلشن - ص ۵۷۱) قال جاء مع أبیه من بخارا وتلمذ علی الحزین واخذ تخلصه منه.

(دیوان نیازی سمرقندی) راجع نیازی بخاری.

(دیوان نیازی شرفی) راجع نیازی یزدی.

(۷۹۵۰: دیوان نیازی شوشتری أو شعره) ورد شعره فی " هفت إقلیم."

(۷۹۵۱: دیوان نیازی صفوی) واسمه أحمد بن مرتضی الصدر سبط الشاه سلطان حسین وصهر الشاه طهماسب الثانی وابن أخته ومن أحفاد خلیفه سلطان. ترجم فی (تش - ص ۴۱۹) وفی (تعا - ص ۱۵۷) ان دیوانه لا یزید علی الف بیت. أورد بعضها

(۱۲۴۰)

مفاتیح البحث: الهند (۳)، البدخشی (۱)

صفحه ۰۹۹

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۴ - الصفحة ۱۲۴۱

فی (مع ۲: ۴۹۹) و (انجمن ۴) و (طرائق ۳: ۷۳) و (روشن - ص ۷۲۶).

(۷۹۵۱: ديوان نيازى قزوينى أو شعره) ويلقب " ميخچه گر " لاشتغاله به. ورد شعره فى (تس ۵ - ص ۱۷۴).

(۷۹۵۲: ديوان نيازى هروى أو شعره) واسمه محمد يوسف. ورد شعره فى (گلشن - ص ۵۷۱).

(ديوان نيازى يزدى) مر ذكره فى ص ۹۹۸ بعنوان محمد شرفى وفى ص ۵۱۷ بعنوان شرفى.

(۷۹۵۳: ديوان نير أصفهانى) وهو الميرزا حبيب الله بن محمد باقر " واثق " الآتى.

جاء والده من همدان إلى أصـفهان فولد نير بها فى ۱۳۰۸ وتلمذ هناك على والده وخاله عبد الحسـين قدسى والف " المعادن " شبه الكشكول وطبعه فى ۱۳۶۶ وله " رسوا " فى رد البابية و " اغلاط چاپى قرآن باغچه سرا. " ترجم فى " شعراى معاصر أصفهان - ص ۵۲۳ ".

(۷۹۵۴: ديوان نير أصفهانى) وهو الحاج ميرزا أبو القاسم علاقبند، أورد المهدوى شعره فى " شعراى معاصر أصفهان " وقال إن عمره الان خمس وسبعون سنة.

(۷۹۵۵: ديوان نير بروجردى) للمولى على أصـغر بن على أكـبر البروجردى المولود ۱۲۳۱. له مثنوى " ضـياء النور " المذكور فى ۱۵: ۱۳۱ نظمه فى ۱۲۷۶ ومر له " عقايد الشيعة " ويأتى " نور الأنوار " و " لولو منثور. "

(۷۹۵۶: ديوان نير تبريزى) واسـمه حجة الاسـلام محمد تقى بن ملا محمد بن الحسين بن زين العابدين بن إبراهيم الممقانى التبريزى. ولد ۱۲۴۸ وتوفى والده المشـهور حجة الاسلام فى ۱۲۶۹ وكان من تلاميـذ الشيـخ احمد الأحسائى فجلس مكانه اخوه إسـماعيل نياز المذكور فى ص ۱۲۳۹ فسافر نير إلى النجف وبعد وفات أخيه جلس نير مكانه وتلقب " حجة الاسلام " إلى أن مات ۱۳۱۲. طبع له " آتشـكده " المذكور و " لاآلى منظوم " و " غزليات نير " بتبريز فى ۱۳۴۶ على الحجر فى ۳۶۸ ص. وله " در خوشاب وقار دوشاب "منظوم فارسـى فى ذم امام جمعة خوى، طبع فى ۱۳۰۷ فى حدود تسـعمأة بيت، وقال فى آخره: انه من نظم عميد الدين المتخلص عميد. " وله

(۱۲۴۱)

مفاتيح البحث: عقائد الشيعة الإمامية (۱)، مدينة النجف الأشرف (۱)، مدينة إصفهان (۳)، محمد بن الحسين (۱)، الموت (۱)، الحج (۳)

صفحه ۱۰۰

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانى - ج ۹ق۴ - الصفحة ۱۲۴۲

"الفيهء عينكى " نظمها مع ملا باشى محمود الطسوجى كما فى (دجا - ص ۳۵۹) وطبع له رسالة الجبر والاختيار المسمى " شقشقة" فى ۱۲۸۶. وقـد ترجم أحوال والـده فى " صـحيفة الأبرار " وترجم هو فى (دجا - ص ۳۱۳) وفى " لغتنامه " نقلا عن سـلطان القرائى التبريزى.

(۷۹۵۷: ديوان نير حيدر آبادى أو شعره) واسمه مهدى على خان معاصر ازاد البلگرامى.

ورد شعره فى (گلشن - ص ۵۷۱).

(۷۹۵۸: ديوان نير دهلوى أو شـعره) واسـمه محمد ضياء الدين خان بهادر بن فخر الدولة دلاور احمد بخش خان. شاعر فارسى بالهند فى القرن الثالث عشر. ورد شعره فى (گلشن - ص ۵۷۲).

(۷۹۵۹: ديوان نير دهلوى أو شـعره) واسمه زين العابدين ابن أخ سادات خان. قال فى (گلشن - ص ۵۷۲) ان أصله من مازندران جاء إلى الهند فى عهد محمد شاه ولقب بدهلى " شجاع خان، " ثم أورد شعره.

(۷۹۶۰: ديوان نيرشيرازى) واسمه على أصغر رستگار زمانى الشيرازى. طبع بطهران فى ۲۱۸ ص مع مقدمة للسيد أبى القاسم المرعشى

فی ١٣٧٧.

(٧٩٦١: ديوان نيرنگ دهلوى أو شعره) وهو الشيخ محمد حسن، ابن عم المير شمس الدين فقير. ورد شعره فی (حسينی - ص ٣٥٧) و (گلشن - ص ٥٧٦).

(٧٩٦٢ ديوان نير نورى) واسمه غلام حسين بن حيدر قلی. طبع له بتفليس منظومة " مرآت وطن " فی ١٣٢٧.

(٧٩٦٣: ديوان نيريزى) واسمه محمد جعفر. له منظومة " خسرو وشيرين " مع مقدمة فی أحوال الشاعر، لنورانی وصال الشيرازى. طبعت بشيراز فی ١٣٨٤ فی ١٨٢ ص.

(٧٩٦٤: ديوان نيرى شيرازى) وهو الميرزا طاهر بن قديم خان الشيرازى العارف. أورد شعره هدايت فی (مع ٢: ٥٠٩) و (فارسنامه ٢: ١٠٨) و (طرائق ٣: ١٦٧). سافر إلی الهند مرتين ومات بها فی ١٢٥٦ (٧٩٦٥: ديوان نيسان شهشهانی) وهو السيد عبد الحسين بن أبی القاسم بن محمد الملقب " ميرميران " من أعقاب السيد قطب الدين والسيد علاء الدين الملقب " شاه شاهان "

(١٢٤٢)

مفاتيح البحث: مسألة الجبر والإختيار (الجبر والتفويض) (١)، مدينة طهران (١)، القاسم بن محمد (١)، الهند (٣)، الطهارة (١)

صفحه ١٠١

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ٩ق٤ - الصفحة ١٢٤٣

صاحب البقعة. المعروفة بأصفهان. ولد بها فی رجب ١٢٦٩ وسافر إلی النجف فی ١٢٨٩ وتلمذ علی سيدنا الشيرازى بسامراء والآخوند الملاـ حسينقلی وغيرهما ورجع إلی خراسان وفی ١٣١٤ سافر إلی الحج عن طريق قفقاز ورجع عن طريق استانبول وفی ١٣١٨ الف بمشهد رسالة " جمع كلمه " ونشرها فی جريدة " أدب " بها وفی ١٣١٩ سافر إلی الهند وفی كلكتة الف رسالة " نشر تمدن " ونشرها فی جريدة " حبل المتين " وبعد الدستور انتخب عن مشهد فی الدورة الأولی فجاء إلی طهران نائبا، ولم يأخذ راتبه الشهرى من صندوق الحكومة بل كان يأخذه من موكليه فی خراسان، وبعد قصف المجلس النيابی بيد محمد علی شاه انهزم إلی خراسان وسافر للتجارة إلی روسيا وأوربا ثم رجع إلی سوريا وحج ثانيا، وسافر فی ١٣٣٢ للتجارة إلی الهند، وبعد الرجوع سكن همدان وترأس "انجمن دانش همدان " ونشر محمد باقر الفت بعض شعره فی " دانشنامه " فی ١٣٤٢ ومات بهمدان فی ١٣٥٥ ودفن بالمقبرة العامة بها.

وديوانه موجود عند أولاد غمام همدانی المذكور فی ص ٧٩٢.

(ديوان نيستانكی) مر فی ص ١٠٢٧ بعنوان مرتاض نائنی. وطبع له " عظيم البركات " نظما.

(٧٩٦٦: ديوان نيستانكی) وهو منوچهر نيستانكی. طبع له " جوانه " فی ٨٠ ص نظما بكرمان فی ١٣٧٣ و " خراب " فی ٧٩ ص بطهران ١٣٧٧ وصحح ديوان قاسمی كرمانی المذكور فی ص ٦٥.

(٧٩٦٧: ديوان نيستی تبريزى أو شعره) أورد سام ميرزا شعره فی (تس ٥ - ص ١٤٤).

(٧٩٦٨: ديوان نيستی رازى أو شعره) ترجمه معاصره فی (تس - ص ١٦٣) وهو أخ روحی المذكور فی ص ٣٨٨.

(٧٩٦٩: ديوان النيسی) للشيخ عبد الحسين بن عمران بن الحسين بن يوسف بن أحمد بن درويش بن نصار الحويزى من قبيلة نيس من عشيرة آل بوقمر. ولد بالنجف ١٢٨٦ ونزل كربلا سنة احتلال الانگليز ١٩١٤ م.

(ديوان نيشابورى) راجع لطف الله نيشابورى وشاهپور نيشابورى وغيرهما.

(٧٩٧٠: ديوان نيكی أصفهانی) ترجمه الصادقی فی (خص ٨ - ص ١٨٢) و " هميشه بهار "

(١٢٤٣)

مفاتیح البحث: مدینة كربلاء المقدسة (۱)، مدینة سامراء المقدسة (۱)، مدینة النجف الأشرف (۲)، شهر رجب المرجب (۱)، مدینة إصفهان (۱)، مدینة طهران (۲)، الحسین بن یوسف (۱)، الحسین بن عمران (۱)، خراسان (۳)، الهند (۲)، الحج (۲)، الشهادة (۱)

صفحه ۱۰۲

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۴ - الصفحة ۱۲۴۴

وقال إنه شاعر قدیمی ومن التجار، كتب دیوانه علی القرطاس الغلیظ بخط جلی لیری الناس كبر دیوانه وكثرة شعره وأورد بعض شعره وغزله المشتمل علی تخلصه وترجمه سام میرزا فی (تس ۵ - ۱۲۲) وذكر انه ابن علی الحلاج وهو قلیل الكلام فیظهر انه رآه وعاصره وبقی إلی عصر الصادقی الذی أدركه معمرا وترجمه آذر فی (تش - ص ۲۰۵) و " هفت إقلیم " وفی فهرس مكتبة جامعة طهران ج ۲ ص ۴۶ نسبت إلیه مثنوی " زبدة الأفكار."

(۷۹۷۱: دیوان نیمابوشیج) واسمه علی اسفندیاری ابن إبراهیم النوری المازندرانی.

ولد بقریة " یوش " بها فی بیت فلاح یملك مزرعة وفی الثانیة عشرة من عمره هاجر مع أهله إلی طهران واتخذ لقب " نیما - یوشیج "نسبة إلی مولده یوش. وتعلم الأدب الفارسی والافرنسی فی مدرسة سنت لوی وعند نظام وفا، ثم صار معلما فی رشت وبعد رجوعه إلی طهران كتب فی مجلة " موسیقی " وأورد الشعر الجدید فی اللغة الفارسیة.

ومات ۱۳۷۸ طبع له " افسانه " بطهران ۱۳۵۰ و ۱۳۶۹ وقد نظمه فی ۱۳۴۱ و " قصهء رنگ پریده " منظومة طبعها فی ۱۳۶۹ و " خانوادهء سرباز " طبعه فی ۱۳۴۵ و " ارزش احساسات " طبعه أبو القاسم جنتی عطائی فی ۱۳۷۵ وهو مجموعة مقالاته و " مانلی " نظمه فی ۱۳۶۴ وطبع فی ۱۳۷۶. و " نامه به شین پرتو " وهو مكتوبه وجواب الكتاب كتبه فی ۱۳۶۵ وطبع ۱۳۶۹. وللدكتور أبی القاسم جنتی عطائی كتاب سماه " نیما - زندگانی وآثار أو " طبعه فی ۱۳۷۴ فی ۱۹۳ ص. جمع فیها آثاره ولجلال آل احمد ابن السید احمد الطالقانی رسالة سماها " مشكل نیمایوشیج " طبع مرتین. ولمهدی اخوان ثالث (م. امید) مقالة عنوانه " یك سخن دربارهء آثاری كه نیمایوشیج به شیوهء قدما سروده است."

(۷۹۷۲: دیوان نیمتاج سلماسی) واسمها نیمتاج خاكپور بنت یوسف (مسعود) سلماسی. ورد شعرها فی " از رابعه تاپروین - ص ۲۶۱ "نقلا عن رسالة " زنان شاعر " وكذا فی " زنان سخنور - ۲: ۳۷۸ " ولها اشعار حماسیة نسائیة ووطنیة.

(۷۹۷۳: دیوان نیهی) وتخلصه " محتاج " كان من وعاظ قریة " نیه بندان " قال آیتی فی (قهستان - ص ۲۹۴) انه رأی دیوان قصایده بخطه النستعلیق الجید.

(۱۲۴۴)

مفاتیح البحث: مدینة طهران (۴)

صفحه ۱۰۳

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۴ - الصفحة ۱۲۴۵

(۷۹۷۴: دیوان الوائلی) وهو الخطیب المعاصر الشیخ أحمد بن حسون الوائلی. ولد فی النجف ۱۳۴۱. أطری شعره فی " خطباء المنبر - ۱: ۱۳۹. " وله مقدمة علی كتاب الألفین للعلامة الحلی، طبع فی ۱۳۷۲. (۷۹۷۵: دیوان واثق أصفهانی أو شعره) ورد شعره فی (گلشن - ص ۵۷۶) ولعله التبریزی المذكور فی " مقالات الشعراء ص ۸۲۳ " واسمه آقا صالح التتوی وجاء شعر واثق فی (مسرت - ص ۱۱۶).

(دیوان واثق دهلوی) راجع واثق نیشابوری.

(۷۹۷۶: دیوان واثق رشتی أو شعره) قال النصر آبادی فی (نر ۹ - ص ۳۷۹) انه خیاط معاصر وأورد شعره.

(۷۹۷۷: دیوان واثق شیرازی أو شعره) وهو صدر الشریعة عبد الحی ابن الشیخ مفید داور المذکور فی ص ۱۰۸۷ ورد شعره فی (عم ۵۷۱).

(۷۹۷۸: دیوان واثق نجفی أو شعره) واسمه ملا مهدی بن محمد قاسم النجفی. ترجمه النصرآبادی فی (نر ۹ - ص ۲۰۳) و (گلشن - ص ۵۷۶) و (خوشگو) وکان خطاطا بأنواع الخطوط.

(۷۹۷۹: دیوان ملا واثق نیشابوری) ترجمه معاصره النصرآبادی فی (نر ۹ - ص ۲۱۵) وذکر انه تتبع کلمات الخواجة عبد الله الأنصاری وذهب إلی الهند سیاحة ولما رجع توفی فی قمشه بین شیراز وأصفهان، ثم أورد عدة أبیات من شعره وبعض مثنویه ورباعیاته وعنه اخذ فی (مطلع ۳: ۱۸۴) و (ض - ص ۱۵۷) وقال (سرخوش - ص ۱۲۲) ان اسمه میرزا حسن بیک جاء إلی الهند ورجع وفی (گلشن - ص ۵۷۷) سماه واثق دهلوی وجاء شعره فی (مسرت - ص ۴۵) أیضا.

(۱۲۴۵)

مفاتیح البحث: مدینة النجف الأشرف (۱)، مدینة إصفهان (۱)، العلامة الحلی (۱)، الهند (۲)

صفحه ۱۰۴

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۴ - الصفحة ۱۲۴۶

(۷۹۸۰: دیوان واثق همدانی) الشیخ محمد باقر بن حسن علی بن محمد بن میرزا الهمدانی ولد بها ۱۲۷۴ وتوفی ۱۳۳۶ ع ۲ نزل أصفهان وکان مدرسا فی مدرسة الصدر بها قرب ثلاثین سنة کما ترجمه ولده المیرزا حبیب الله المتخلص نیر المذکور فی ص ۱۲۴۱ فی کتابه " معادن العلوم " المطبوع الذی نظم باسمه " نصایح الحبیب " المدرج بعضه فی " المعادن " وقال فی ج ۲ ص ۲۳ انه دیوانه المشتمل علی ثلاثة آلاف بیت من النصایح والمراثی ولیلی مجنون وسفرنامه والغزلیات وغیرها ثم أورد غزلا واحدا مع تخلصه "واثق."

(۷۹۸۱: دیوان واثق لکهنوی أو شعره) واسمه الشیخ حیدر علی کمبو، ورد شعره فی (گلشن - ص ۵۷۸).

(۷۹۸۲: دیوان واثقی مشهدی أو شعره) واسمه شاه محمد الکاتب تلمیذ سلیم الکاتب.

ورد شعره فی (مطلع ۲: ۴۳۵).

(۷۹۸۳: دیوان واثقی نیشابوری) سکن النجف أربعین سنة ثم توطن تبریز ومات بها ۹۴۰. ورد شعره فی (گلشن - ص ۵۷۸) و (مطلع ۳: ۱۷۹).

(دیوان واجد علیشاه) مر بعنوان تخلصه اختر.

(۷۹۸۴: دیوان واجد کابلی) واسمه محمد قاسم. طبع مجموعة اشعاره فی جزئین ببدخشان فی ۱۳۷۰ کل فی ۱۱۰ ص.

(۷۹۸۵: دیوان واجد کلکته یی أو شعره) واسمه المنشی واجد علی خان. ترجمه معاصره فی (روشن - ص ۷۲۸).

(۷۹۸۶: دیوان واحد أصفهانی أو شعره) وهو السید شاه تقی الفقیه الحکیم نقیب السادات بأصفهان وشیخ الاسلام برشت مدة وأخری بمشهد. قال النصرآبادی فی (نر ۶ - ص ۱۷۷) ان اخوه نقیب النقباء ومات واحد فی هذه السنة (أواخر المأة الحادیة عشرة) وأورد عشرة أبیات من شعره. وکذا فی (حسینی - ص ۳۶۰) و (تش - ص ۲۰۶) و (نتایج - ص ۷۴۳).

(۷۹۸۷: دیوان واحد بلگرامی أو شعره) واسمه میر عبد الواحد التقوی المتوفی ۱۱۳۴ أورد شعره معاصره فی (سرو - ص ۳۴۱) و (مقالات الشعراء - ص ۸۲۵).

(۱۲۴۶)

مفاتيح البحث: مدينة النجف الأشرف (۱)، مدينة إصفهان (۲)، محمد الكاتب (۱)، على بن محمد (۱)

صفحه ۱۰۵

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۴ - الصفحة ۱۲۴۷

(۷۹۸۸: ديوان واحد تبريزى أو شعره) وهو الملا رجب على الحكيم من تلاميذ صدرا الشيرازى. كان مدرسا بمدرسة المولى لطف الله سنين، وعين له الشاه عباس الثانى دارا فى شمس آباد خارج حصار أصفهان. ترجمه فى " رياض العلماء " وذكر من تلاميذه الملا محمد سراب والحكيم محمد حسين وأخوه القاضى محمد سعيد والمير قوام الدين محمد والمولى محمد شفيع. وترجمه النصرآبادى فى (نر ۶ - ص ۱۵۴) وترجم أيضا فى (ض - ص ۲۳۷) و (خوشگو) و (دجا - ص ۳۹۰) و (روشن - ص ۷۳۰).

(ديوان واحد تتوى) راجع واحد بلگرامى.

(۷۹۸۹: ديوان واحد شيرازى أو شعره) ترجمه وأورد شعره فى (عم - ص ۵۴۱).

(۷۹۹۰: ديوان واحد قمى أو شعره) واسمه محمد على. سكن أصفهان. قال معاصره فى (نر ۹ - ص ۳۶۶) انه خطاط وسيع المشرب لطيف الشعر وكذا فى (گلشن - ص ۵۷۸).

(۷۹۹۱: ديوان واحد كرمانى أو شعره) كان يلقب " اقتلوا. " ورد شعره فى (گلشن - ص ۵۷۸) و (مسرت - ص ۷۳).

(۷۹۹۲: ديوان واحد مشهدى أو شعره) هو ابن المولى حاجى معروف أورد على شير شعره فى (مجن ۳: ۸۳ و ۲۵۸).

(۷۹۹۳: ديوان واحد هندى أو شعره) ورد شعره فى (گلشن - ص ۵۷۸).

(۷۹۹۴: ديوان وارث الله آبادى أو شعره) واسمه الشيخ محمد خليفة قطب الدين " مصيب. " ورد شعره فى (گلشن - ص ۵۷۸) وقال سافر إلى الحج فى ۱۱۰۶ ومات بعد الرجوع.

(۷۹۹۵: ديوان وارث لاهورى أو شعره) ورد شعره فى (گلشن - ص ۵۷۹).

(۷۹۹۶: ديوان وارثى أردبيلى أو شعره) نقل فى (دجا - ص ۳۹۰) عن خلاصة الاشعار لتقى الكاشى انه خرج من أردبيل وهو اليوم فى استرآباد مرجعا للشعراء وورد شعره فى " هفت إقليم " و (گلشن - ص ۵۷۹).

(۷۹۹۷: ديوان وارثى سبزوارى أو شعره) نزل دهلى فى عهد أكبر شاه. ورد شعره فى (گلشن - ص ۵۷۹).

(۷۹۹۸: ديوان وارد شاهجهان آبادى أو شعره) واسمه الشيخ محمد شفيع بن محمد

(۱۲۴۷)

مفاتيح البحث: شهر رجب المرجب (۱)، مدينة إصفهان (۲)، الحج (۱)، الوراثة، التراث، الإرث (۲)

صفحه ۱۰۶

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۴ - الصفحة ۱۲۴۸

شريف الطهرانى من شعراء عهد عالمگير. ورد شعره فى (روشن - ص ۷۳۰).

(۷۹۹۹: ديوان وارد هندى أو شعره) وهو الشيخ محمدى اليتيالى ورد شعره فى (گلشن - ص ۵۷۹).

(۸۰۰۰: ديوان وارستهء چكنى) اسمه امام قلى بيک ترجمه النصرآبادى فى (نر ۹ - ص ۳۳۵) وذكر انه سافر كثيرا فى الهند وغيرها ونظم شعرا كثيرا وفى أوائل جلوس الشاه عباس الثانى (۱۰۵۲) جاء إلى أصفهان ثم إلى يزد وهجا الأمير مظفر الترک بمثنوى ثم أورد جملة من اشعاره منها ما هجا فيه محمد قلى المتخلص بسليم والمتوفى ۱۰۵۷ وترجمه (مع ۲ - ص ۵۱) وأورد شعره الآخر وكذا فى (تش - ص ۲۳) و (خوشگو).

(۸۰۰۱: دیوان وارسته‌ء دهلوی أو شعره) واسمه حفیظ الله خان. ورد شعره فی (گلشن – ص ۵۸۰).

(۸۰۰۲: دیوان وارسته‌ء سیالکوتی) من شعراء لاهور. مر له " اصطلاحات الشعراء " فی ۲: ۱۲۱ وفی (گلشن – ص ۵۸۰) ان اسمه مل. تلمذ علی الحزین المتوفی ۱۱۸۱ وسافر إلی إیران لتعلم الفارسیة وهو جد محمد حسن قتیل کما مر فی ص ۸۷۶ وله غیر " مصطلحات الشعراء " کتاب اسمه " رجم الشیاطین " فی جواب " تنبیه الغافلین " لخان آرزو، ونسب بعضهم " اصطلاحات الشعراء " المطبوع فی بمبئی إلی امام قلی وأرسته المذکور قبل هذا.

(۸۰۰۳: دیوان وارسته‌ء فرخ آبادی أو شعره) اسمه الشیخ قاسم ورد شعره فی (گلشن – ص ۵۷۹).

(۸۰۰۴: دیوان واسطی بلگرامی أو شعره) واسمه میر عبد الجلیل الحسینی ابن احمد.

ورد شعره فی (سرو – ص ۲۵۳ – ۲۸۶) وتوفی ۱۱۳۸. و (خز – ص ۳۵۲) وطبع له " مثنوی واسطی " فی نولکشور. علی الحجر.

(۸۰۰۵: دیوان واشی لاهوری أو شعره) هو أبو جعفر عمر بن إسحاق. جاء شعره فی (لب) وعنه فی (مع ۱: ۸۰).

(۸۰۰۶: دیوان واصب قندهاری) المغنی الموسیقار المعاصر لمحمد قلی سلیم وصبوحی وکانوا جمیعا عند عبد الله وزیر لاهجان. جاء إلی أصفهان ورجع ومات بلاهیجان

(۱۲۴۸)

مفاتیح البحث: دولة ایران (۱)، مدینة إصفهان (۲)، الهند (۱)، الوفاة (۱)

صفحه ۱۰۷

الذریعة – آقا بزرگ الطهرانی – ج ۹ق۴ – الصفحة ۱۲۴۹

أطری النصرآبادی شعره وصوته فی (نر ۴ و ۹ – ص ۷۸ و ۳۳۷) وفی (روشن – ص ۷۳۱) نقل عن " آفتاب عالم تاب " انه " واهب قندهاری " بالهاء وکذا فی (گلشن – ص ۵۸۶) ولیس بشئ.

(۸۰۰۷: دیوان واصف کشمیری أو شعره) واسمه سید حسین شاه. أصله من بخارا وتوفی ۱۲۸۵ طبع له " خلعة الهنود " فی جواب " تحفة الاسلام " کما فی (روشن – ص ۷۳۱).

(۸۰۰۸: دیوان واصف مشهدی) وهو الملا إبراهیم. کان فی خدمة الآستانة الرضویة وأعرض عنه وطلب العلم ثم سافر إلی الهند وتوفی ببندر عباس کذا ذکر فی (نر ۹ – ص ۳۹۹) وعنه فی (مطلع ۲: ۴۴۹) ویوجد نسخة من منتخب دیوان واصف کتبت فی ۱۰۸۱ عند (دهخدا) وطبع منتخب دیوان واصف فی مدارس ۱۸۶۴ م. فی ۵۶ ص.

(۸۰۰۹: دیوان واصفی هروی) لزین الدین محمود المتخلص " واصفی " کان فی خراسان فانهزم فی ۹۱۸ حین وصل الشاه إسماعیل إلیها. کان عارفا بالموسیقا والألحان وقد تتبع " قسمیة " سلمان ساوجی و " طنطرانیة " کمال الأصفهانی وله اشعار کثیرة أوردها فی کتابه " بدایع الوقایع " المطبوع فی موسکو فی ۱۹۶۱ م فی مجلدین. والظاهر أنه المذکور فی (گلشن – ص ۵۸۰) وقد تتبع قصیدة " شتر حجرة " للکاتبی، کما ذکر فی (دجا – ص ۳۷۰).

(۸۰۱۰: دیوان واصل کرمانی أو شعره) وهو السید أبو القاسم بن عباس پور حسینی. ولد بکرمان ۱۳۳۹ ونشأ بها وأصدر جریدة " روح القدس " الکرمانیة. ترجمه البرقعی فی " سخنوران ۲: ۲۷۱ " ثم جاء طهران وهو الیوم معلم بکلیة الأدب.

(۸۰۱۱: دیوان واصل کشمیری أو شعره) واسمه محمد واصل تلمیذ میرزا گرامی.

مات ۱۲۰۷ عن ۸۲ سنة فی لکهنو. ورد شعره فی (گلشن – ص ۵۸۱).

(۸۰۱۲: دیوان واصل کشمیری أو شعره) سکن مدة بدهلی. ورد شعره فی (گلشن – ص ۵۸۰).

(۸۰۱۳: دیوان واصل لاهیجی) واسمه ملا محمد امین بن درویش محمد. نزل تبریز ثم أصفهان فی مدرسة مهابادی. ترجمه معاصره

فی (نر ۹: ۳۵۲ و ۳۸۰) وقال (حزین -

(۱۲۴۹)

مفاتیح البحث: مدینة إصفهان (۱)، مدینة طهران (۱)، خراسان (۱)، الهند (۱)

صفحه ۱۰۸

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۴ - الصفحة ۱۲۵۰

ص ۱۰۹) انه مات قبل خمسین عاما. وجاء شعره أیضا فی (خوشگو) و " همیشه بهار " و (مسرت - ص ۵۳۵) وله مثنوی " خلوت راز "علی زنة " تحفة العراقین."

(۸۰۱۴: دیوان واصل هندی أو شعره) واسمه مبارک الله تلمیذ محمد زمان راسخ.

ورد شعره فی (حسینی - ص ۳۶۱).

(۸۰۱۵: دیوان واصل یزدی) لمحمد القیصری المعاصر. طبع بمطبعة شیرکوه فی ۲۴۲ ص. وفی أوله تصویره.

(۸۰۱۶: دیوان واصلی بخاری أو شعره) ترجمه معاصره سام میرزا فی (تس ۵ - ص ۱۶۶) و " هفت إقلیم."

(۸۰۱۷: دیوان واصلی تبریزی أو شعره) کان بیاع الابریشم تاجرا. ورد شعره فی (دجا - ص ۳۹۰).

(۸۰۱۸: دیوان واصلی شاه جهان آبادی) واسمه میرزا امام ویردی. ولد فی شاه جهان آباد ومهر فی الخط والموسیقا وتخلصه نسبة إلی شاه واصل. ومات فی أواخر المأة الثانیة عشرة. کذا ترجمه وأورد شعره فی (نتایج - ص ۷۶۸) وتوجد نسخة من دیوان واصلی الله وردی فی (بنگاله).

(۸۰۱۹: دیوان واصلی شیرازی أو شعره) واسمه آقاخان فیلی. المتوفی ۱۳۰۳ کما ترجمه وأورد شعره فی (عم - ص ۵۷۱) وقال فرصت فی تاریخه:

کلک فرصت بهر تاریخش نوشت * واصلی درقرب یزدان واصل است وجاء البیت فی " دیوان فرصت - ص ۴۹۳."

(دیوان واصلی کابلی) راجع واصلی مروزی.

(۸۰۲۰: دیوان واصلی لکهنوی أو شعره) واسمه میرزا علی تلمیذ محمد فاخر " مکین " ومعاصر محمد جعفر " راغب. " ورد شعره فی (گلشن - ص ۵۸۱).

(۸۰۲۱: دیوان واصلی مروزی أو شعره) وهو المتوفی ۹۶۸ ورد شعره فی " هفت إقلیم " و (روشن - ص ۷۳۳).

(۸۰۲۲: دیوان واضح أصفهانی أو شعره) واسمه زمان بن کمال پهلوان بن قاسم پهلوان. أورد شعره معاصره فی (نر ۹ - ص ۳۴۳) و (خوشگو) وعنهما

(۱۲۵۰)

مفاتیح البحث: الموت (۱)، الوفاة (۲)

صفحه ۱۰۹

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۴ - الصفحة ۱۲۵۱

فی (روشن - ص ۷۳۳) قالوا کان جده عسسا جابیا لأموال الدولة فی عهد الشاه عباس.

وفی نسخة تذکرة النصرآبادی غلطات فجاء اسمه " واضع " ونسبه إلی جده قاسم، وکذا فی (مسرت ۴۸۳).

(۸۰۲۳: دیوان واضح ساوجی) واسمه میرزا مبارک الله الملقب " أرادت خان " ابن إسحاق بن محمد باقر. کان جده محمد باقر من

نجباء ساوه وترقی فی عهد جهانگیر واستوزره شاه جهان وحکم کشمیر وبنگاله ثم جونپور ومات بها فی ۱۰۵۸ ونصب واضح هذا للحکم علی جاکنه فی ۱۱۰۰ ومات فی عهد فرخ سیر فی ۱۱۲۸. نقل فی (سرو - ص ۱۴۶) عن دیوانه عدة غزلات. وعنه فی (خوشگو) و (نتایج - ص ۷۴۵) و (خیال - ص ۳۰۷) و (مسرت - ص ۱۸۰) و " همیشه بهار " ودیوانه موجود فی (بنگاله) کما فی فهرس المکتبة الآسویة فیها المطبوع هناک ۱۸۹۵ م.

(دیوان واضع أصفهانی) راجع واضح أصفهانی.

(۸۰۲۴: دیوان واعظ خراسانی) واسمه مهدی بن یوسف. له مثنوی فارسی فی المقتل اسمه " عقد مروارید " موجودة بخطه فی ۱۳۱۹ عند (فخر الدین - ۱۴۸) فی خمسة آلاف بیت.

(دیوان واعظ شیروانی) مر بعنوان " فیضی شیروانی " فی ص ۸۵۵. وله تاریخ وفات رکنا ذکره النصرآبادی فی (نر ۹ - ص ۲۱۵).

(دیوان واعظ صفی آبادی) هو دیوان واعظ قزوینی رفیع الدین الآتی.

(۸۰۲۵: دیوان واعظ قاینی) وهو السید علی بن عابد من وعاظ هرات، ولما أراد السلطان حسین میرزا بای قرا المتوفی ۹۰۶ ذکر أسماء أئمة الشیعة فی الخطب امر الواعظ بذلک ففعل ذلک فی ۹۰۳ فنزله العامة من المنبر وآذوه. ترجمه الآیتی فی (قهستان - ص ۲۲۰) نقلا عن " تاریخ حسامی " لابن حسام. قال ومات بنیشابور ودفن بها. أقول وأکثر المذکورین فی " تاریخ حسامی " هم من الإسماعیلیة، ولهم اثر عظیم فی اظهار التشیع فی شرقی إیران، قبیل ظهور الصفویة فی غربها.

(۸۰۲۶: دیوان واعظ قزوینی أو شعره) واسمه محمد شفیع بن محمد رفیع ورد شعره فی (خوشگو) وله تتمیم کتاب والده " أبواب الجنان " کما مر فی ۱: ۶۷.

(۱۲۵۱)

مفاتیح البحث: دولة ایران (۱)، إسحاق بن محمد (۱)، الوفاة (۱)

صفحه ۱۱۰

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۴ - الصفحة ۱۲۵۲

(۸۰۲۷: دیوان واعظ قزوینی) واسمه محمد رفیع الدین حفید فتح الله القزوینی الواعظ المتوفی ۱۰۸۹. دون دیوانه فی عصر الشاه عباس. ومر أحواله مفصلا عند ذکر کتابه " أبواب الجنان " فی ۱: ۷۶. ذکر فی دیوانه انه من قریة صفی آباد ویمدحها بقوله: صفی آباد راجانم غلامست * تمام ارنیست درخوبی تمام است وأول الدیوان:

أی نام دلگشای تو عنوان کارها * خاک در تو آب رخ اعتبارها ترجمه فی (نر ۶ - ص ۱۷۱) ولم یذکر له دیوانا ولکن (سرخوش - ص ۱۲۱) قال إن المیر معز أتی بدیوانه إلی الهند. وله مثنوی " جنگ شاه عباس باسلم ازبک " وکذا نقل عن دیوانه فی (سرو - ص ۱۰۵) و (حسینی - ص ۳۶۰) و (تش - ص ۲۲۸) و (نتایج - ص ۷۳۸) و (مسرت - ص ۵۳۶) و (ض - ص ۳۳۷) و (خوشگو) یوجد دیوانه عند (السبزواری بالکاظمیة) کتب فی ۱۱۰۹ و (بنگاله) کتبت فی ۱۰۸۸ وعند (الملک) و (دهخدا) فی عشرة آلاف بیت وعند (فخر الدین النصیری).

(دیوان واعظ کاشفی) راجع دیوان کاشفی سبزواری فی ص ۸۹۹ وقد رأی سنگلاخ دیوانه بخط شاه محمود النیشابوری تلمیذ خندان فذکره فی (امتحان - ۱: ۱۱۶).

(۸۰۲۸: دیوان واعظ میثمی أو شعره) واسمه محمد سمیع العراقی (اراکی) هو والد صاحب " رجوم الشیاطین " المذکور فی ۱۰: ۱۶۴.

(۸۰۲۹: دیوان واعظ هروی أو شعره) وهو الشیخ نور الله الاسفیدنی من نواحی قهستان، وقام بالوعظ فی هرات ومات فی عهد السلطان

حسين بايقرا. ورد شعره في (قهستان - ص ۲۲۶).

(ديوان واعظ هروى) وهو المذكور بعنوان معين فراهي في ص ۱۰۷۸ ورد شعره في (مجن ۴ - ص ۹۴ و ۲۶۹) وزاد القزويني في ترجمته: ادعى ان ايمان على (ع) كان تقليديا. فعزره السلطان بقوله، واشتهر بالجنون.

(۸۰۳۰: ديوان واعظى بلخى أو شعره) واسمه الحكيم أبو بكر محمد، من شعراء سلاجقة خراسان. ورد شعره في (لب) و (مع ۱: ۶۵۵).

(۸۰۳۱: ديوان وافى الله آبادى أو شعره) واسمه محمد عبد الغفور الحافظ بن المنشى

(۱۲۵۲)

مفاتيح البحث: الإمام أمير المؤمنين على بن ابى طالب عليهما السلام (۱)، مدينة الكاظمين (۱)، حكم السلاجقة (۱)، خراسان (۱)، الهند (۱)، دولة العراق (۱)، النوم (۱)

صفحه ۱۱۱

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانى - ج ۹ق۴ - الصفحة ۱۲۵۳

ظهور احمد. ورد شعره في (گلشن - ص ۵۸۱).

(۸۰۳۲: ديوان وافى تبريزى أو شعره) وهو القاضى وافى كما في (خص ۹ - ص ۳۰۵) و (دجا - ص ۳۹۱) نقلا عن " خلاصة الاشعار "قال ونظم من أوائل شبابه وقتل في ۹۹۲. وأورد شعره الفارسى. ورأيت شعره في مجموعة بخط هلال الدين إسماعيل الخويى عند الشيخ محمد على اليعقوبى في النجف.

(۸۰۳۳: ديوان وافى دهلوى أو شعره) وهو ميرزا حاتم بيك حفيد شمس الدين فقير.

وتخلصه في المراثى " ماتمى " وفي الغزل " وافي. " ورد شعره في (گلشن - ص ۵۸۳).

(۸۰۳۴: ديوان وافى كشميرى أو شعره) واسمه محمد طبيب. ورد شعره في (گلشن - ص ۵۸۱).

(۸۰۳۵: ديوان وافى هروى أو شعره) كان عطارا. ورد شعره في (مجن ۳ - ص ۸۸ و ۲۶۲) وفي بعض النسخ وإلهى وبعضها والى.

(۸۰۳۶: ديوان واقعى هروى أو شعره) هو ابن على الطوسى والى دكن وملازم أكبر شاه. ورد شعره في " هفت إقليم " و (گلشن - ص ۵۸۳). وفي (مطلع ۲: ۴۵۰) جاء واقفى.

(۸۰۳۷: ديوان واقعى مشهدى أو شعره) وهو جمال الدين محمد المشهدى الشاعر الخطاط من ملازمى إبراهيم ميرزا ابن بهرام ميرزا ابن شاه إسماعيل المقتول ۹۸۴. كذا ترجمه تقى الأوحدى، وتوجد خطه في المكتبة الشاهية بطهران كما في " نمونهء خطوط خوش شاهنشاهى ص ۱۳۸."

(۸۰۳۸: ديوان واقف خلخالى) نشاء بخلخال واشتهر بالتستن وهاجر إلى بلاد الروم وبها مات ورد شعره في (نر ۹ - ص ۲۵۷) وعنه في (روشن - ص ۷۳۴) و (دجا - ص ۳۹۲) و (خوشگو) وقد تتبع " خمسه " للنظامى. وهو متأخر عن نصر الله ابن عمر المتوفى بحلب في ۹۶۱ المترجم في الشذرات.

(۸۰۳۹: ديوان واقف خلخالى) وهو على قلى ابن أخت واقف المذكور فوقا. ورد شعره في (نر ۶ - ص ۱۷۳) و (دجا - ص ۳۹۱) و (خوشگو) وله " شينية " أجاب بها الخاقانى. ورأيت ديوان غزل واقف في مكتبة (شيخنا الشيرازى بسامراء).

(۱۲۵۳)

مفاتيح البحث: مدينة سامراء المقدسة (۱)، مدينة النجف الأشرف (۱)، مدينة طهران (۱)، جمال الدين (۱)، الموت (۱)، القتل (۱)، الوفاة (۱)، الهلال (۱)

صفحه ۱۱۲

الذریعهٔ – آقا بزرگ الطهرانی – ج ۹ق۴ – الصفحهٔ ۱۲۵۴

(۸۰۴۰: دیوان واقف دهلوی أو شعره) واسمه محمد تقی بن محمد دهدار. ورد شعره فی (روشن – ص ۷۳۴).

(۸۰۴۱: دیوان واقف لاهوری) وهو الشیخ نور العین ابن القاضـی أمانـهٔ الله. کان آبائه قضاهٔ لاهور ومات هو فی ۱۱۹۵. وفی (نتایج – ص ۷۵۷) سماه نور الدین. وترجم فی (مع ۲: ۵۵۸) و (روشن – ص ۷۳۵) و (خز – ص ۴۵۰) و (مسرت – ص ۵۴۰).

توجد نسخهٔ دیوانه فی (بنگاله) وطبع بنولکشور وبلاهور.

(۸۰۴۲: دیوان واقف لکهنوی أو شعره) وهو المولوی میران محیی الدین أخ شایق الشاعر. أورد شعره معاصره فی (نتایج – ص ۷۷۶) قال ولد باودگیر فی ۱۲۰۵.

(۸۰۴۳: دیوان واقفی عراقی أو شعره) واسـمه شـاه قـاسم بـدلاء. ترجمه سام میرزا فی (تس ۲ – ص ۳۴) و (گلشـن – ص ۵۸۴) ولد بطیب آباد وحج البیت مرتین.

(۸۰۴۴: دیوان واقفی مشـهدی) واسـمه الخواجهٔ علی کان امام الجماعهٔ، وهو ابن أخ الحاج محمـد خان المشـهدی " قدسـی " کـذا ترجمه فی (تش – ص ۹۶) و (مطلع ۲: ۴۴۹) و (نر ۶ – ص ۱۶۶).

(دیوان واقفی مشهدی) کما فی (مطلع ۲: ۴۵۰) راجع واقعی مشهدی.

(۸۰۴۵: دیوان واقفی نیشابوری أو شعره) من سادات البلد. سکن تبریز والنجف مدهٔ. ورد شعره فی (تس ۲ – ص ۳۵).

(۸۰۴۶: دیوان والای بدخشـی أو شـعره) واسـمه ضـیاء الدین حسین الملقب " اسلام خان " المتوفی ۱۰۷۴ ورد شـعره فی (خز – ص ۱۷۶) و (روشن – ص ۷۴۷).

(۸۰۴۷: دیوان والـی قاجـار) واسـمه علی نقی ابن فتـح علی شـاه القاجـار. تخلص " والا- " کمـا تخلص أبوه " خاقان " کبرا ونخوهٔ. وذکرا فی أکثر تذاکر الشعراء لذلک العهد، وفی (گلشن – ص ۵۸۴) جاء اسمه محمد علی وعنه اخذ فی القاموس الترکی.

(۸۰۴۸: دیوان والای مدراسی أو شعره) واسمه السید أبو الطیب خان ولد ۱۱۹۰.

أورد شعره وترجمه قدرت فی (نتایج – ص ۷۷۰).

(۸۰۴۹: دیوان والای هنـدی أو شعره) واسـمه مرتضـی قلی بیک وصل الهنـد ولازم سـربلندخان. کـذا ترجمه وأورد شـعره سـلیم فی (گلشن – ص ۵۸۴).

(۱۲۵۴)

مفاتیح البحث: مدینهٔ النجف الأشرف (۱)، الهند (۱)، البدخشی (۱)، الحج (۱)، الجماعهٔ (۱)

صفحه ۱۱۳

الذریعهٔ – آقا بزرگ الطهرانی – ج ۹ق۴ – الصفحهٔ ۱۲۵۵

(۸۰۵۰: دیوان والای هندی) نواب عزیز جنگ خان بهادر. طبع له " تصویر بلاغت " نظما فی حیدر آباد ۱۳۴۰ فی ۳۶۸ ص.

(۸۰۵۱: دیوان واله أصـفهانی) واسـمه محمد کاظم. سافر لتحصـیل العلم إلی العراق ورجع إلی أصـفهان ونزل مدرسهٔ جده وأسس " تکیهء وإلهی " بمساعـدهٔ حاکم أصـفهان محمـد حسـین الذی نصب بعدئذ صدرا للوزراء. وتوفی واله ودفن فی تکیته فی ۱۲۲۹ کذا فی (مع ۲: ۵۵۹) وتوجد نسـخهٔ من دیوانه مذهبهٔ نفیسهٔ کتبت فی عصر الناظم فی (سپهسالار) کما فی فهرسها ۲: ۶۹۶ فیها ۵۲۰۰ بیت ونسخهٔ عند (الملک) وترجم واله فی (انجمن ۴) ومجلهٔ یادگار السنهٔ ۳ العدد ۹.

(٨٠٥٢: ديوان واله أصفهاني أو شعره) واسمه ميرزا يوسف أخ الميرزا طاهر وقايع نويس. ورد شعره في (نر ۴ ص ٨٢) و (روشن - ص ٧۴٨) و (خوشگو).

(٨٠٥٣: ديوان واله افشار) لميرزا على صدر الذاكرين الأرموى. مر له منظومة " توان روان " في ۴: ۴٧٥.

(٨٠٥۴: ديوان واله بروجردى أو شعره) واسمه محمد حسين بيك. ترجمه هدايت في (ض - ص ٢٣٧) وأورد شعره.

(٨٠٥٥: ديوان واله داغستاني) وهو على قلى خان بن محمد على خان اللكزى. ولد بأصفهان ١١٢۴ لقبه الشاه الصفوى " صفى قلى خان، " وبعد خروج معشوقته من يده فر إلى الهند كما ذكرناه مفصلا في ج ٨ ص ۴٠ فرآه آزاد في لاهور في ١١۴٧ ونقل في (خز - ص ۴۴٩) اتصالاته برجال الهند ونقل عن كتابه " رياض الشعراء " المذكور في ١١: ٣٢٧ وقال إن ديوانه في أربعة آلاف بيت وأرخ وفاته ١١٧٠. وترجم أيضا في (مع ٢: ٥٥١) و (ض - ص ١٥٧) و " هدية العارفين - ١: ٧۶٨ " و " مجلة دانشكدهء أدبيات تبريز السنة ٩ ص ٢٣٣ - ٢۴١ " و (حسينى - ص ٣۶٢) و (تش - ۴٢٠) و (نتايج - ص ٧٥٠) و (مسرت - ص ٥١٥) ويوجد ديوانه عند (الملك).

(٨٠٥۶: ديوان واله شيرازى أو شعره) واسمه جمالا (جمال الدين) أخ شمسا الملقب " بينى. " تلمذ في الخط على المير عماد ومهر فيه وفي الشعر وسافر إلى الهند وبها مات.

وكان له سعة مشرب كالهنود، هكذا وصفه معاصره في (نر ٩ - ص ٢٨٨) وعنه في

(١٢٥٥)

مفاتيح البحث: دولة العراق (١)، مدينة إصفهان (٣)، جمال الدين (١)، الهند (٣)، الوسعة (١)، الطهارة (١)، الموت (١)

صفحه ١١۴

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانى - ج ٩ق۴ - الصفحة ١٢٥۶

(گلشن - ص ٥٨٥) و (امتحان ٢: ٥٧).

(٨٠٥٧: ديوان واله عجمى) للسيد محمد واله العجمى. مر له منظومة " دستور نظم " في ٨: ١۶٩ ويوجد ديوانه في (بنگاله).

(٨٠٥٨: ديوان واله كشميرى أو شعره) واسمه خواجة نور الله. أورد شعره معاصره في (گلشن - ص ٥٨۴).

(٨٠٥٩: ديوان واله مشهدى أو شعره) من شعراء بابرميرزا ورد شعره في (مجن ٢ - ص ۴٠ و ٢١۴) وفي الثاني بعنوان " وإلهى " قال وكان يبغضه كلمة " برده " ثم أورد قصيدته في مدح الإمام الرضا وبابر ميرزا.

(٨٠۶٠: ديوان واله هروى) هو درويش حسين من تلاميذ عبد القادر بيدل. ذكر مثنويه في (سرخوش - ص ١٢۴) و (خوشگو) و (روشن - ص ٧۴٧) و " هفت آسمان ص ١٥٣."

(٨٠۶١: ديوان واله همدانى أو شعره) واسمه ميرزا صادق غمامي، من أعضاء انجمن دانش بها. أورد باقر الفت غزله في " دانشنامه" المطبوع ١٣۴٢.

(٨٠۶٢: ديوان وإلهى أردبيلي أو شعره) أورد تربيت شعره في (دجا - ص ٣٩٣) نقلا عن بياض صائب.

(٨٠۶٣: ديوان وإلهى استرآبادى أو شعره) ورد شعره في (مسرت - ص ٢٣٨).

(ديوان وإلهى بخارى أو شعره) راجع وإلهى سمرقندى. وفي (گلشن - ص ٥٨٥) ان اسمه خواجة عطاء الله.

(٨٠۶۴: ديوان وإلهى بغدادى أو شعره) ورد شعره في تذكرة عهدى " گلشن شعرا " كما في " العراق بين الاحتلالين ۴: ١٣٧."

(٨٠۶٥: ديوان وإلهى دانه يى خراسانى أو شعره) خرج من دانه بخراسان وكان ينظم الشعر في بلاط أكبر شاه باللهجة العامية الخراسانية. كذا وصفه في (طبق ٢ - ص ٥٢٠).

(٨٠۶۶: ديوان وإلهى سمرقندى) واسمه خواجة عطاء الله. خرج من سمرقند كما في (مجتس ۶ - ص ١٥٥). ورد شعره في (حسينى -

ص ٣٦٠) و (گلشن - ص ٥٨٥).

(١٢٥٦)

مفاتيح البحث: دولة العراق (١)، خراسان (١)

صفحه ١١٥

الذريعة - آقا بزرگ الطهراني - ج ٩ق ۴ - الصفحة ١٢٥٧

(٨٠٦٧: ديوان وإلهي قصاب أو شعره) ورد شعره في (گلشن - ص ٥٨٥).

(٨٠٦٨: ديوان وإلهي قمي أو شعره) واسمه ميرزا يوسف عد في (خص ٨ - ص ٨٢).

من الشعراء المعمرين. وترجم في " هفت إقليم " و (حسيني - ص ٣٥٩) و (گلشن - ص ٥٨٥). و (روشن - ص ٧۴٨) و " هميشه بهار. " و " روضة الصفوية " و (تش - ٢٣٩).

(ديوان وإلهي مشهدي) راجع واله مشهدي.

(ديوان وإلهي هروي) ورد شعره في (روشن - ص ٧٥٠). وعده من شعراء السلطان حسين بايقرا. ولعله أراد وافي هروي المذكور في ص ١٢٥٣.

(٨٠٦٩: ديوان والي بخارايي أو شعره) واسمه أفضل. كان منشيا لامامقلي خان ورد شعره في (نر ١٠ - ص ۴٣۶) و (خوشگو).

(٨٠٧٠: ديوان والي بختياري أو شعره) واسمه نجف قلي بيك. ترجمه معاصره النصر آبادي في (نر ٩ - ص ٣۶٢) و (حسيني - ص ٣۶١) و (گلشن - ص ٥٨٥) و (روشن - ص ٧٥٠).

(٨٠٧١: ديوان والي قاجار أو شعره) وهو نجفقلي ميرزا بن حسين علي ميرزا فرمانفرما بشيراز ابن السلطان فتح علي شاه ترجم في (مع ١ - ص ۶٢) وذكر انه جاور أخيرا العراق وبها توفي ١٢٧٢ وأورد شعره.

(٨٠٧٢: ديوان والي كردستاني) لأمان الله خان بن خسروخان بن أمان الله خان الوالي لكردستان في سبع وعشرين سنة إلى أن توفي ١٢۴١ فأقيم مقامه خسروخان بالوراثة وكان هو صهر فتح علي شاه فصارت الولاية لأمان الله خان من ١٢۶٥ إلى ١٢٧۴ التي فيها ألف "مجمع الفصحا " وترجمه فيه (ج ٢ ص ٥۴٧) وأورد قرب ثلاثين بيتا من شعره.

(ديوان والي هروي) راجع وافي هروي).

(٨٠٧٣: ديوان والي يزدي أو شعره) ورد شعره في (خوشگو) وقال إن اسمه مير محمد مؤمن.

(٨٠٧۴: ديوان واليه قاجار) واسمها حسن جهان خانم بنت فتح علي شاه قاجار، وأمها فاطمة " سنبل باجي. يوجد لها منظومة " بساط نشاط " في المكتبة (الملية ٨٧۴ ف) وقال في " از رابعه تا پروين - ص ٢۶٧ " ان ديوانها موجود عند (حسين النخجواني) ويشتمل

(١٢٥٧)

مفاتيح البحث: دولة العراق (١)

صفحه ١١۶

الذريعة - آقا بزرگ الطهراني - ج ٩ق ۴ - الصفحة ١٢٥٨

على ٨٠ غزلا.

(٨٠٧٥: ديوان الوامق أو شعره) عده ابن شهرآشوب من أصحاب الأئمة الشعراء في (المعالم - ص ١۴٠).

(٨٠٧۶: ديوان وامق أصفهاني) واسمه محمد صالح من شعراء عهد فتح علي شاه. ترجم في (انجمن ۴) و (مع ٢: ٥٥٨).

(۸۰۷۷: دیوان وامق بلگرامی أو شعره) واسمه نواز محیی الدین بن غلام محیی الدین الفاروقی. تلمذ علی نوازش علی. ترجمه آزاد فی (سرو – ص ۳۵۰) و (نتایج – ص ۷۶۸).

(۸۰۷۸: دیوان وامق هندی أو شعره) کان برهمیا فاسلم وسمی محمد اخلاص وتقرب عند اورنگ زیب ومات ۱۱۴۳. ورد شعره فی (حسینی – ص ۳۶۱) و (گلشن – ص ۵۸۵) و (سرخوش – ص ۱۲۳).

(۸۰۷۹: دیوان وامق یزدی) محمد علی المؤلف لتذکرهٔ میکده ویقال له " آشیانهء میکده " المذکور فی ۴: ۵۰ والموجود بخط ولد المؤلف وقد ترجم هو نفسه فیه بما لفظه [بندهء واثق محمد علی بن محمد باقر الحسینی الحسنی المتخلص بوامق]. وذکر ان ابائه من السادهٔ الحسینیهٔ فی یزد وان جده الاعلی المیرزا سعید بن المیرزا محمد امین کان شاعرا وکان سبط المیر صدر الدین المدرسی الطباطبائی الذی هو الجد الاعلی للمیر محمد علی المتخلص بحیران والمعاصر لوامق هذا ولذا صرح بأنه ابن عمهٔ حیران لان حیران من أحفاد ابن المیر صدر الدین، ووامق هذا من أحفاد بنت المیر صدر الدین الأدیبهٔ الشاعرهٔ المتخلصهٔ باسیری وهی أم المیرزا سعید، إلی أن قال إن الشعر شعاری لکنی لست أخاذا، وقد نظمت حتی الان قرب خمسهٔ عشر الف بیت. وتوفی وامق ۱۲۵۵ کما أرخه ولده المیرزا یحیی الشاعر المتخلص بفدائی، فإنه کتب بخطه " میکده " لوالده وکتب فی آخره انه بعث إلی والدی نسخهٔ الأصل فی ۱۲۵۵ وکان ذلک قبل وفاته بشهرین، وبعد وفاته استنسخته. وفرغ من نسخه ۱۲۶۲ وکان یتخلص " ساقی " أیضا کما فی مدایحه لعبد الرضا حاکم یزد. وتوفی المیرزا یحیی الفدائی ۱۲۸۲ بالوباء العام الذی توفی به قرب ثلاثین الف نفسا، فورث النسخهٔ عنه ولده الحاج میرزا سید حسین المتخلص بوامق والمتوفی بیزد ۱۳۰۷ ودفن بمقبرهٔ جوی هرهر. وقد

(۱۲۵۸)

مفاتیح البحث: ابن شهرآشوب (۱)، علی بن محمد (۱)، الحج (۱)

صفحه ۱۱۷

الذریعهٔ – آقا بزرگ الطهرانی – ج ۹ق۴ – الصفحهٔ ۱۲۵۹

ظفر بتلک النسخهٔ السید ریحان الله فی طهران ۱۳۵۳ عند السید احمد المدرسی عضو وزارهٔ المعارف ونقل عنه فی " آیینهء دانشوران ص ۴۶."

(۸۰۸۰: دیوان وامق یزدی أو شعره) وهو المیر حسین المتخلص " وامق " ابن السید یحیی المتخلص " فدائی " بن المیرزا محمد علی المتخلص " وامق " مؤلف تذکرهء میکده السابق ذکره. ترجمه السید ریحان الله فی " آیینهء دانشوران " وذکر تحصیلاته فی أصفهان ثم تدریسه فی یزد وعده من العلماء العرفاء، وذکر وفاته بیزد ودفنه بمقبرهٔ جوی هرهر ۱۳۰۷ وترجمه آیتی فی (تش یز – ص ۳۴۲) وزعم أنه من أحفاد المیرزا محمد علی المدرسی المتخلص بحیران کما ذکرناه والمنسوب إلی المیر صدر الدین عن طرف الأب، لکن ظهر انه من أحفاد سمیه المتخلص بوامق وقد کان مشهورا بوامق زاده لذلک، واتخذ هو تخلص جده وامق. وذکر آیتی بعض شعره وقال إن له تذکرهٔ سماه میخانه، قلیل الوجود. وانا احتمل انه لم یره آیتی وانما سمع وجود تذکرهٔ میکده فصحفه بمیخانه ونسبه إلیه، مع أنه لجده کما ذکرناه.

(دیوان وامق یزدی) ذکر فی (مع ۲: ۵۵۸) ونقل عن " حدیقهٔ الشعراء " انه محمد شریف وکان معاصرا لوامق الیزدی محمد علی. والظاهر أنه تصحیف. هذا وقد خلط آیتی فی (تش یز – ص ۳۴۰ – ۳۴۲) بین وامق وبین حیران المذکور فی ص ۲۷۲ – ۲۷۳ فراجعه.

(۸۰۸۱: دیوان واهب أصفهانی) واسمه میرزا حسن أخو میرزا حسین مالمیری الأصفهانی المذکور فی ص ۲۵۳. قال فی (نر ۵ – ص ۱۰۷ – ۱۰۸) وأخوه أفضل منه، وکلاهما من أولاد خواجهٔ قوام ممدوح حافظ الشیرازی. وجده نعمهٔ الله وزیر الشاه طهماسب. وکان واهب وزیر الشاه صفی بیزد. وأورد شعره فی معشوقه " زاغی " وفی (نر – ۱۳ ص ۴۸۰ و ۴۸۵) أورد شعره المؤرخ ۱۰۳۸ و

۱۰۴۶ لباب مسجد شاه بأصفهان. وترجم فی (حسینی - ص ۳۶۱) و (تش - ص ۲۰۶) و (تش یز - ص ۳۳۸ و ۲۸۵) و (خوشگو) و (نتایج - ص ۷۴۴) و (روشن - ص ۷۵۰) و (مسرت - ۱۴۳) و " همیشه بهار."

(۸۰۸۲: دیوان واهب بخارایی أو شعره) کان معاصرا لعبد العزیز بک. ورد شعره فی (نر ۱۰ - ص ۴۳۷) و (گلشن - ص ۵۸۶).

(۱۲۵۹)

مفاتیح البحث: مدینة إصفهان (۲)، مدینة طهران (۱)، عبد العزیز (۱)، السجود (۱)

صفحه ۱۱۸

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۴ - الصفحة ۱۲۶۰

(دیوان واهب قندهاری) راجع واصب قندهاری.

(۸۰۸۳: دیوان واهب همدانی أو شعره) ورد شعره فی (مسرت - ص ۲۵۹).

(دیوان واهب یزدی) راجع واهب أصفهانی.

(۸۰۸۴: دیوان واهبی استرابادی أو شعره) ترجمه معاصره سام میرزا وأورد مطلعین من غزلیاته فی (تس ۵ - ص ۱۵۴).

(۸۰۸۵: دیوان واهبی خراسانی أو شعره) واسمه عبد الوهاب بن عبد الرزاق اتکه معاصر میر علی شیر کما ترجمه فی (مجن ۵ - ص ۱۱۰ و ۲۸۳) وأورد مطلعین له.

(دیوان الوأواء) مر بعنوان دیوان الغسانی فی ص ۷۹۰ رأیت نسخة مخطوطة منه فی مکتبة (السماوی).

(۸۰۸۶: دیوان وثوق طهرانی) واسمه حسن وثوق الدولة ابن إبراهیم معتمد السلطنة ولد فی ۱۲۹۲ فی بیت شریف من عمال البلاط القاجاری وترقی هو وأخوه قوام ونصبا رئیسا للوزارة مرات بعد الدستور، وهو عاقد معاهدة ۱۹۱۹ م المعروفة. طبع له " نمونه هایی از نظم ونثر وثوق الدولة " بطهران ۱۳۸۴ فی ۲۲۸ ص. ترجمه ایزد گشسب فی " سخنوران نامی - ص ۱۴۳ " ویوجد دیوانه عند (فخر الدین النصیری).

(۸۰۸۷: دیوان وجدان تبریزی) واسمه میرزا باقر قاضی زاده. کان من تلامیذ المحقق الخوانساری آقا حسین. ورد شعره فی (گلشن - ص ۵۸۷) وفصله فی (دجا - ص ۳۹۳).

(۸۰۸۸: دیوان وجدان سهرندی أو شعره) واسمه میر معصوم الملقب " عالی نسب خان " ابن محمد زمان راسخ. مات فی ۱۱۶۰. أورد شعره قدرت فی (نتایج - ص ۷۴۹) وآزاد فی (خز - ص ۴۴۳).

(۸۰۸۹: دیوان وجدی خراسانی أزغدی) من مضافات مشهد خراسان، صاحب الرسائل العرفانیة المذکورة فی ج ۱۰ ص ۲۵۰ ترجمه فی (مع ۲ - ۵۵۹) وذکر انه جمع بین الفضائل الصوریة والمعنویة من برکات المیر عالم شاه الهندی والسید محمد القطب النیریزی وخلیفته الآقا محمد هاشم وآقا محمد الکازرونی حتی صار مرجع السالکین والعارفین ینظم المثنوی والرباعیات وغیرهما، ثم أورد منها رباعیتین. وترجمه فی (ض - ص ۴۸۶) ومن مریدیه محمد زمان بن کلبعلیخان الجلایر الکلانی المتخلص

(۱۲۶۰)

مفاتیح البحث: الحکم القاجاری (القاجاریون) (۱)، مدینة طهران (۱)، خراسان (۱)، الشهادة (۱)، الموت (۱)

صفحه ۱۱۹

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۴ - الصفحة ۱۲۶۱

"ساقی " والمتوفی ۱۲۸۶ صاحب الدیوان المذکور فی ص ۴۱۶ کما أشیر إلیه فی ج ۳ ص ۲۹۵ من فهرس المجلس. وترجم أیضا

فی (طرائق ۳: ۱۰۹) و (مطلع).

(۸۰۹۰: دیوان وجدی شیرازی) اسمه المیرزا محمد علی المنشی بن المیر حسین خان الشیرازی الحاکم فی لارستان سنین. ترجمه المیرزا فرصت فی (عم - ص ۵۷۱) وأورد غزله، وذکر انه کان من المعززین بشیراز وبها توفی ۱۲۹۱ وترجم أیضا فی (فارسنامه ۲: ۵۳).

(۸۰۹۱: دیوان وجدی لکهنوی) ترجمه فی (مع - ج ۲ ص ۵۲۸) وذکر ان اسمه المیرزا زین العابدین، وهو من المعاصرین، وسکن فی إیران سنین وأورد، مطالع بعض غزلیاته.

(دیوان وجدی مشهدی) راجع وجدی خراسانی.

(۸۰۹۲: دیوان وجدی همدانی أو شعره) ورد شعره فی " همیشه بهار."

(۸۰۹۳: دیوان وجهی أصفهانی) ترجمه الصادقی فی (خص ۸ - ص ۳۰۳) وقال هو طالب العلم وعلی مشرب الصوفیة ینظم الرباعیات، وأورد له رباعیات ثلاث.

(۸۰۹۴: دیوان وجهی أصفهانی أو شعره) اسمه علی أکبر بن محمد صالح بیک. ترجمه النصرآبادی فی (نر ۲ - ص ۵۲) وأورد بعض اشعاره الذی انشائه أیام کونه عنده فی نصرآباد مع درویش یوسف وغیره وفی (گلشن - ص ۵۸۷) قال إنه کردی من ملازمی الشاه عباس.

(۸۰۹۵: دیوان وجهی تفرشی أو شعره) أصله من تفرش، ولد بهرات وتوطن الهند وتقرب عند أکبر شاه. ورد شعره فی (گلشن - ص ۵۸۷).

(۸۰۹۶: دیوان وجهی سنجاری أو شعره) أورد شعره معاصره فی (خص ۸ - ص ۲۴۱).

(دیوان وجهی کرد) راجع وجهی أصفهانی.

(دیوان وجهی هروی) راجع وجهی تفرشی.

(۸۰۹۷: دیوان وجیه احمد آبادی أو شعره) ورد شعره فی (گلشن - ص ۵۸۸).

(۸۰۹۸: دیوان وجیه بهاری أو شعره) ورد شعره فی (گلشن - ص ۵۸۷).

(۸۰۹۹: دیوان وجیه پنجابی أو شعره) ورد شعره فی (گلشن - ص ۵۸۷).

(۱۲۶۱)

مفاتیح البحث: دولة ایران (۱)، الهند (۱)

صفحه ۱۲۰

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۴ - الصفحة ۱۲۶۲

(۸۱۰۰: دیوان وحدت سهرندی) واسمه الشیخ عبد الأحد أو عبد الواحد المعروف بشاه گل ابن محمد سعید بن الشیخ احمد السهرندی. ترجمه قدرت فی (نتایج - ص ۷۴۴) وقال مات ۱۱۲۶ وأورد شعره وکذا فی (روشن - ص ۷۵۲). ویوجد دیوانه فی (بنگاله) کما فی فهرسها.

(۸۱۰۱: دیوان وحدت شیرازی) واسمه میرزا آقا بن غلام حسین المتخلص راغب المذکور فی ص ۳۴۸. ترجم فی (عم - ص ۵۷۲) ومات بابوشهر ۱۳۰۸.

(دیوان وحدت علیشاه) راجع وحدت کلهر.

(۸۱۰۲: دیوان وحدت قمی) وهو الحکیم الفیلسوف عبد الله بن الحکیم إسماعیل.

ترجمه معاصره فی (نر ۹ و ۱۳ ص ۳۶۴ و ۴۷۸) و (حسینی - ص ۳۶۱) و (روشن - ص ۷۵۲) و (مسرت - ص ۲۲۸). أصله من کاشان وسکن قم. کان یتخلص سابقا " راغب " فغیره إلی " وحدت " وله خط جید.

(دیوان وحدت کاشانی) راجع وحدت قمی.

(دیوان وحدت کرمانشاهی) راجع وحدت کلهر.

(۸۱۰۳: دیوان وحدت کلهر) وهو طهماسب قلی خان بن رستم خان، من رؤساء ایل کلهر بکرمانشاه. کان عارفا متصوفا وتوفی ۱۳۱۰. طبع دیوانه الشهشهانی مرة بطهران فی ۳۷ ص فی ۱۳۵۰. وأخری فی ۱۳۶۵ فی ۳۹ ص. ترجمه عبرت فی " نامهء فرهنگیان" وقد یعرف بوحدت علیشاه. ولعله ناظم مثنوی " أنوار قدسیة " الموجود عند (الملک).

(۸۱۰۴: دیوان وحدت کلکته یی) وهو الشیخ محمد. ترجمه معاصره فی (ض - ص ۳۵۰) و (طرائق ۳ - ص ۱۲۱). یوجد له منظومة ؟ "وترسا " المذکور فی ۱۵: ۹۰.

وقد زار العراق وسکن مدة ببغداد واتصل بعرفاء عصره المیرزا أبی القاسم الذهبی والحاج محمد جعفر کبودر آهنگی وغیرهما.

(۸۱۰۵: دیوان وحدتی خراسانی أو شعره) قال معاصره علی شیر فی (مجن ۳ - ص ۷۶ و ۲۵۱) انه کان مبتکرا فی الشعر وورد شعره فی (گلشن - ص ۵۸۸) (۸۱۰۶: دیوان وحشت اردستانی) جمال الدین محمد بن ضیاء الدین من سادات

(۱۲۶۲)

مفاتیح البحث: دولة العراق (۱)، مدینة طهران (۱)، کرمانشاه (۱)، جمال الدین (۱)، الموت (۱)، الزیارة (۱)

صفحه ۱۲۱

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۴ - الصفحة ۱۲۶۳

طباطبا بارستان. قال معاصره النصر آبادی فی (نر ۹ - ص ۳۴۲) انه سافر إلی الهند ورجع وتزوج ثم ماتت زوجته فرجع إلی الهند. جاء شعره فی (روشن - ص ۷۵۳) و (خوشگو) وقد وقع فی تذکرة النصر آبادی المطبوع خلط بین الرجل هذا وطغرای مشهدی المذکور فی ص ۶۴۹. وجاء شعره فی (مسرت - ص ۱۴۶) باسم جلال الدین وفی " نگارستان سخن " الشهرستانی بدل الأردستانی. ویوجد نسخة من دیوان وحشت کتبت فی ۱۰۲۶ فی (بنگاله).

(۸۱۰۷: دیوان وحشت أصفهانی أو شعره) أورد شعره معاصره فی " مقالات الشعراء - ص ۸۲۶ " بعنوان محمد باقر وحشت صفاهانی.

(۸۱۰۸: دیوان وحشت بختیاری أو شعره) واسمه امامقلی أخو خلیل خان بختیاری.

قال معاصره النصرآبادی فی (نر ۲ - ص ۳۹) انه ذو فکرة رغم انه بختیاری. وجاء ذکره فی (تغ - ص ۱۸) و (ض - ص ۱۵۷) و (روشن - ص ۷۵۴).

(۸۱۰۹: دیوان وحشت تهانی سری أو شعره) واسمه عبد الله. کان معاصرا للشیخ عبد القادر بیدل المذکور. ورد شعره فی (روشن - ص ۷۵۳) عن شمع انجمن و (حسینی - ص ۳۶۱).

(دیوان وحشت تهانی سری) واسمه عبد الواحد ترجم فی (سرخوش - ص ۱۲۴) و (نتایج - ص ۷۴۰) وقال هذا انه من أحفاد الامام الغزالی. والظاهر أنه خلط بین عبد الله الذی قبل هذا وبین وحشت هندی محمد امین.

(۸۱۱۰: دیوان وحشت کشمیری أو شعره) واسمه محمد شاه خان. ورد شعره فی (گلشن - ص ۵۸۸).

(۸۱۱۱: دیوان وحشت هندی) الشیخ محمد امین. کان من أحفاد الامام الغزالی کما ذکر فی (خیال - ص ۳۰۸) وعنه فی ریحانة الأدب.

(۸۱۱۲: دیوان وحشتی أکره یی أو شعره) ورد شعره فی " هفت إقلیم " و (خوشگو).

(۸۱۱۳: دیوان وحشتی جوشقانی أو شعره) من شعراء کاشان. ذکر الصادقی فی (خص ۸ – ص ۲۲۳) شعره وقوهٔ جسمه وکذا فی " همیشه بهار. " ولعله الذی ذکره قدرت فی (نتایج – ص ۷۳۶) بعنوان وحشی کاشانی وقال تلمذ علی محتشم وجاء إلی

(۱۲۶۳)

مفاتیح البحث: جلال الدین (۱)، الهند (۲)، الزوجهٔ (۱)

صفحه ۱۲۲

الذریعهٔ – آقا بزرگ الطهرانی – ج ۹ق۴ – الصفحهٔ ۱۲۶۴

الهند وتوفی ۱۰۱۳.

(۸۱۱۴: دیوان وحشتی عظیم آبادی) واسمه شاه بخشش حسین ورد شعره فی (گلشن – ص ۵۸۸) ونقل عن دیوانه.

(۸۱۱۵: دیوان وحشی کاکوروی أو شعره) ورد شعره فی (گلشن – ص ۵۸۹).

(۸۱۱۶: دیوان وحشـی) البافقی المولد الیزدی. من شـعراء عصر الشاه طهماسب ومن تلامیذ شرف الدین علی الیزدی البافقی یظهر من تقی الدین الأوحدی فی تذکرهء عرفات ان اسمه کمال الدین، وادعی انه جمع دیوان وحشی فی تسعهٔ آلاف بیت. ترجم فی (خص ۸ – ص ۱۴۱) وذکر ان له مثنوی فی جواب " خسـرو وشـیرین " لکنه لم یتمه ولو تم لکـان من الآیـات، ثم أورد بعضه وأورد غزلاـ له وجملهٔ من اشعاره. أقول سمی مثنویه " فرهاد وشیرین " ونسخهٔ منه فی مکتبهٔ (المجلس) ومعه مثنوی " ناظر ومنظور " ومثنوی " خلد برین " وقـد فصل فی فهرس المکتبـهٔ ج ۳ ص ۶۰۸ خصوصـیات ما فی المجلـد من شـعره وفی مکتبهٔ (المجلس) أیضا متمم مثنوی " فرهاد وشـیرین " فان وحشـی توفی ۹۹۱ قبـل اتمامه، فالحق به وصال الشـیرازی (۱۸۰۰) بیتـا طبع معه ۱۳۰۳ وبعـد لم یتم. فنظم صابر الشیرازی من مقطع وصال (۳۶۰) بیت وهو لم یطبع بعد.

ویوجد فی (المجلس) کما فی فهرسـها ۳: ۵۲۲ وترجمه آیتی فی تاریخ یزد مفصـلا ونقل عن تقی الدین الأوحدی ما نظمه فی تاریخ وفـاته [= ۹۹۱ وفات وحشـی مسـکین] وطبع دیوان وحشـی فی طهران ۱۳۴۷ وفی مقدمـهٔ طبعه ترجمـهٔ أحواله وتفصـیل منظوماته من الغزلیات والرباعیات والقصاید والمثنویات لإسماعیل حمید الملک فی ۵۱۴ ص ثم فی ۱۳۸۴ مع مقدمهٔ حسین نخعی فی ۱۱۷ + ۷۵۵ ص. وطبع " فرهاد وشیرین " مع مقدمهٔ رشید یاسمی وتصویر وحشی وتصویر قبره فی ۱۳۴۶، و " خلدبرین " فی ۱۳۴۹ فی ۱۷۸ ص. وأرخ وفاته النصر آبادی فی (نر ۱۳ – ۴۷۵). ونقل فی " میخانه – ص ۱۵۲ " عن أحد المعتمدین انه سئل وحشی عن اسمه وتخلصه فقال اسـمی شـمس الـدین محمـد. ترکت یزد وسـکنت کاشان معلما للأطفال، ولم انظم الشـعر وأخی کان قبلی شاعرا یمـدح محمد سلطان حاکم البلد ویتخلص وحشـی، فنظمت شـعرا فسـمعه الحاکم فطلبنی وخاطبنی " وحشـی " فتخلصت به وأوردت اشعار أخی " وحشی " فی

(۱۲۶۴)

مفاتیح البحث: مدینهٔ طهران (۱)، الهند (۱)، القبر (۱)

صفحه ۱۲۳

الذریعهٔ – آقا بزرگ الطهرانی – ج ۹ق۴ – الصفحهٔ ۱۲۶۵

دیوانی وحذفت منها شعر التخلص فکلما یری فی دیوانی شعر بدون تخلص فهو لأخی.

هـذا ما قاله صاحب میخانه. وقـد مر اخوه مرادی یزدی فی ص ۱۰۲۶ وترجـم فی " هفت إقلیم " و (حسـینی – ص ۳۸۵) و " الروضهٔ

الصفوية " و (تش - ص ۱۲۱) و (نتايج - ص ۷۳۳) و (خوشگو) ويوجد له " قسمت نامه " و " ناظر ومنظور " وباقى منظوماته عند (الملك) و (فخر الدين) و (سپهسالار - ۲۹۱۳) كما فى فهرسها ۴: ۶۶ وغيرها.

(۸۱۱۷: ديوان وحشى بيرجندى) واسمه آخوند ملا محمد حسين صاحب كار. كان نائب الحكومة ببلدة زيركوه. ترجمه معاصره آيتى فى (بهارستان - ص ۳۳۴) وقال جمع عبد الكريم خيام ديوانه فى خمسة آلاف بيت.

(۸۱۱۸: ديوان وحشى تبريزى) طبع فى بمبئى ونسخة منه فى مكتبة لعله لى باستانبول كما فى فهرسها. وحدثنى السيد محمد باقر المدعو بحاج آقا ابن السيد أسد الله بن السيد حجة الاسلام الأصفهانى بوجود نسخة منه بمكتبته فى أصفهان.

(ديوان وحشى جوشقانى) راجع وحشتى جوشقانى.

(۸۱۱۹: ديوان وحشى فرخ آبادى أو شعره) واسمه منشى بشارت على. ورد شعره فى (گلشن - ص ۵۸۹).

(ديوان وحشى كاشانى) راجع وحشتى جوشقانى.

(۸۱۲۰: ديوان وحيد تبريزى) وهو مؤلف " بدايع الصنايع " و " الجمع المختصر " المذكوران فى محلهما الفهما لابن أخيه. وقد خلط فى " خلاصة الاشعار " بينه وبين وحيدى قمى الآتى ومنه اخذ فى (دجا - ص ۳۹۳) وفهرس سپهسالار ج ۲ ص ۴۴۰ ومر له فى ۱۵: ۲۵۸ رسالة العروض الموجودة عند الدكتور كيا والفت و (سپهسالار - ۶۸۰۷) ويأتى له " مفتاح البدايع."

(۸۱۲۱: ديوان وحيد دستگردى) واسمه حسن بن قاسم. ترجمه ايزد گشسب فى " نامهء سخنوران ص ۱۴۴ " وفى " أدبيات معاصر - ص ۹۴۰ " فذكرا انه ولد ۱۲۹۸ فى دستگردجى من محال أصفهان وهاجر إليها وله خمسة عشر عاما واشتغل هناك بالمنقول والمعقول عند أساتيدهما. وهاجر إلى طهران فى أوائل المشروطية ونشر بها مجلة ارمغان. وقد خرج منها اثنان وعشرون مجلدا حين توفى ۱۳۶۱. وله غير ديوانه

(۱۲۶۵)

مفاتيح البحث: كتاب بدائع الصنائع لأبو بكر الكاشانى (۱)، مدينة إصفهان (۲)، مدينة طهران (۱)، عبد الكريم (۱)

صفحه ۱۲۴

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانى - ج ۹ق۴ - الصفحة ۱۲۶۶

منظومة " ره آورد " فى جزئين، و " سر گذشت اردشير " وهما مطبوعان. وطبع كثير من شعره فى مجلدات ارمغان. وأحسن اشعاره ما نظمه حين مهاجرته من طهران إلى استانبول فى الحرب العامة الأولى. وترجم فى مجلة يادگار ۲: ۵: ۶۵ و (شعراى أصفهان: ۵۲۶) وفى (سخنور نامى ۱: ۲۳۷).

(۸۱۲۲: ديوان وحيد فارسى) فى المراثى. رأيته عند (السبزوارى بالكاظمية) تاريخ كتابته ۱۲۸۹.

(۸۱۲۳: ديوان وحيد قزوينى) هو الميرزا محمد طاهر الوحيد الشريف " مجلس نويس " و " وقايع نگار " ابن محمد حسين خان القزوينى - مؤلف " مرآة الاعجاز " فى ۱۰۶۶ باسم الشاه عباس الثانى - ذكر النصرآبادى فى (نر ۲ - ص ۱۷ - ۱۸) خدماته لميرزا صالح صاحب التوجيه، ثم وزارته لميرزا تقى ساروخان المقتول ۱۰۵۵ ثم وزارته لخليفة سلطان المتوفى ۱۰۶۴ والملقب منه ب" مجلس نويس " ثم صار وزير الشاه عباس الثانى وابنه الشاه سليمان ثم عزل وجاء مكانه الشيخ على خان زنگنه خمسة عشر سنة إلى أن مات فى ۱۱۰۱ وعادت الوزارة إلى الوحيد وبقى إلى السنة الثانية بعد موت الشاه سليمان ومات فى ۱۱۱۲. قال وديوانه فى ثلاثين الف بيت. وقال هدايت فى " روضة الصفا الناصرى - ج ۸ " و (مع ۲: ۵۰) ان شعره فارسى وتركى وعربى ويبلغ التسعين الف بيت. وهو والد أبى محمد الميرزا محمد حسين بن محمد طاهر مؤلف " شرح شواهد مجمع البيان " الذى طبعه الميرزا باقر بن محمد حسين بن الشيخ زين العابدين المازندرانى. ومر " الانشاءات الفارسية " له فى ج ۲ ص ۳۹۴. ويوجد له مثنوى " سه رنگ " فى

(سپهسالار - ۱۴۳) وگلزار عباسی عند صدر هاشمی انتقلت إلی جامعة أصفهان، ونسخة من دیوانه کتبت فی ۱۱۸۱ موجودة فی (بنگاله) ونسخة أخری فی المکتبة المرکزیة لجامعة طهران برقم ۴۳۴۴ ذکرت فی فهرسها ج ۱۳ ص ۳۳۰۰ لکن مؤلف الفهرست نسبها إلی " رضوان " ونسخة أخری من کلیاته فی (المجلس) کما فی (فهرسها ۳: ۶۱۷ - ۶۲۰) تشتمل علی مثنویات " خلوت راز " فی ۲۲۰۰ بیت و " نازونیاز " فی ۲۲۰۰ بیت و " عاشق ومعشوق " فی ۱۳۰۰ بیت و " فتح نامهء قندهار " فی ۴۶۰ بیتا و " آلات جنگ " فی ۸۰۰ بیت و " نرد " فی ۶۰ بیتا و " طنبور " فی ۶۸ بیتا

(۱۲۶۶)

مفاتیح البحث: کتاب مجمع البیان للطبرسی (۱)، مدینة الکاظمین (۱)، مدینة إصفهان (۲)، مدینة طهران (۲)، الطهارة (۲)، الموت (۱)، الحرب (۱)، الوفاة (۱)

صفحه ۱۲۵

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۴ - الصفحة ۱۲۶۷

و " عمارت شاهی " فی ۶۰ بیتا و " همایون تپه " فی ۶۰ بیتا و " گلزار عباسی " فی ۶۸۰ بیتا.

ثم باقی دیوانه. وترجم الوحید القزوینی فی (نتایج - ص ۷۴۰) و (حسینی - ص ۳۵۹) وتذکرهء شوشتر ص ۱۳۹ والحزین ص ۴۶ و (مع ۲ ص ۵۰) و (نر - ص ۱۷ - ۱۸) و (سرو - ص ۱۳۲) و " همیشه بهار " و (سرخوش - ص ۱۱۹) و (مسرت - ص ۵۵۱) والمستر براون ۴: ۱۷۵.

(۸۱۲۴: دیوان وحید کلکته یی) وهو المولوی أبو المعالی محمد عبد الرؤف ابن المنشی احمد علی تلمیذ الفت حسین. له مثنوی " تاج سخن " فی ۴۰۰ بیت کما فی " هفت آسمان - ص ۱۶۷."

(۸۱۲۵: دیوان وحیدی قمی أو شعره) کان من أقارب مولانا گلخنی. جاء إلی هرات وذکرهما الفخری فی (مجتس ۶ - ص ۱۶۱) وقال فی (تس ۵ - ص ۱۲۶) ان بینه وبین حیرتی هروی المذکور فی ص ۲۷۶ مهاجاة رکیکة وسافر إلی گیلان ومات بها فی ۹۴۲ وله مثنوی " شهرانگیز " فی حق تبریز. وقد وقع خلط فی " خلاصة الاشعار " بین الرجل وبین وحید التبریزی وقال إنهما متحدان، کان أصله من تبریز ولسکناه بقم نسب إلیه کما نقل عنه فی (دجا - ص ۳۹۳) وترجم فی " هفت إقلیم " و (گلشن - ص ۵۸۹) و (مسرت - ص ۱۶۷).

(۸۱۲۶: دیوان وداد دهلوی أو شعره) لمیرزا محمد زمان المعروف بسلیمان علی خان.

سکن دهلی فی عهد احمد شاه پادشاه. ورد شعره فی (گلشن - ص ۵۸۹).

(۸۱۲۷: دیوان وداعی بلخی أو شعره) کان من الصعالیک (نمد پوشان) ترجمه علی شیر فی (مجن ۳ ص ۶۷ و ۲۴۱) و (گلشن - ص ۵۹۰) و (تس ۵ - ص ۱۴۱).

(۸۱۲۸: دیوان وزیر بلگرامی أو شعره) واسمه الشیخ وزیر علی ابن القاضی قطب الدین احمد الخطیب البلگرامی. ورد شعره فی (گلشن - ص ۵۹۰).

(۸۱۲۹: دیوان وزیر شاه جهان آبادی أو شعرها) کانت شاعرة واسمها وزیر نساء.

تلمذت علی محمد أکبر خان " خاور " السیستانی وکانت تعلم البنات. ورد شعرها فی (گلشن - ص ۵۹۰).

(۸۱۳۰: دیوان وزیر لکهنوی) السید محمد بن المفتی میر محمد عباس الموسوی

(۱۲۶۷)

صفحه ۱۲۶

الذريعة - آقا بزرگ الطهراني - ج ۹ق۴ - الصفحة ۱۲۶۸

الجزائری التستری المتوفی ۱۳۱۲. مر له " راحت رسا " فی ۱۰: ۵۵ وطبع له مثنوی " باغ مؤمنین " ومر والده عباس.

(۸۱۳۱: دیوان الوزیر المغربی) لأبی القاسم الحسین بن علی بن الحسین بن محمد بن یوسف من ولد بلاش بن بهرام گور. أوحد أهل زمانه فی الأدب. وجده من أمه أبو عبد الله النعمانی تلمیذ الکلینی. قال النجاشی توفی ۱۵ شعبان ۴۱۸ وله " اختیار شعر أبی تمام والمتنبی " وغیرهما وظاهر کلام مؤلف " کشف الحجب " انه رأی دیوانه.

(۸۱۳۲: دیوان وسعت سرهندی أو شعره) ورد شعره فی (گلشن - ص ۵۹۰).

(دیوان وصاف شیرازی) مؤلف " تجزئة الأمصار " المذکور فی ۳: ۳۵۸. ترجمه فی (مع ۱: ۶۵۵) و " هفت إقلیم " و (گلشن ص ۵۹۱) له ثلاث مثنویات فارسیة. وتخلصه شرف کما مر فی ص ۵۱۴.

(۸۱۳۳: دیوان وصاف قاجار أو شعره) واسمه موسی خان. ترجمه فی (مع ۲: ۵۲۸).

(۸۱۳۴: دیوان وصال شیرازی) المیرزا محمد شفیع المعروف بمیرزا کوچک - لکونه سمی جده الأدنی - ابن محمد إسماعیل بن محمد شفیع بن إسماعیل ولد ۱۱۹۷ وتخلص مهجور ثم بدله إلی " وصال " بأمر أستاذه سکوت ودیوانه فی ستة آلاف بیت فی المراثی طبع مکررا. وتوفی ۱۲۶۲ وقال نعمت فی تاریخه فی بدیع التواریخ:

رقم زد خامهء نعمت کنون ازبهر تاریخش * وصال بیمثال با کمال اینک شد از دنیا و: کنون نعمت از بهر تاریخ گفتا * باحسان محمد شفیع وصال است وقد الف حفیده المتخلص " روحانی " المذکور فی ص ۳۸۶ ابن عبد الوهاب المتخلص یزدانی بن وصال هذا، کتابا سماه " گلشن وصال " فی أحوال جده الشاعر وبیته وطبع فی ۱۳۵۹ وترجم أیضا فی (انجمن ۴) و (مع ۲: ۵۲۸) و (ض - ص ۳۳۷) و (گلشن - ص ۵۹۱) و (عم - ص ۳۵۸) و (فارسنامه - ۱: ۲۹۸ و ۲: ۶۶ و ۱۵۲) و (طرائق - ۳: ۱۶۵) ومجلة " یاد گار " ۳: ۳: ۶۷ نسخة من دیوانه عند أبی الحسن کتابی بأصفهان و (فخر الدین) وغیرهما. طبع له " دوازده بند " المذکور فی ۸: ۲۷۰ (۱۲۶۸)

مفاتيح البحث: النصف من شعبان (۱)، مدینة إصفهان (۱)، الحسین بن علی بن الحسین بن محمد (۱)، أبو عبد الله (۱)، إسماعیل بن محمد (۱)، الوفاة (۱)

صفحه ۱۲۷

الذريعة - آقا بزرگ الطهراني - ج ۹ق۴ - الصفحة ۱۲۶۹

و " فرهاد وشیرین " المتمم لوحشی بافقی. و " بزم وصال " و " مراثی وصال " فی ۱۲۵ ص.

ویأتی من بیته " وقار " ومر " حکیم " و " رحمت " و " داوری " و " فرهنگک " و " توحید."

(۸۱۳۵: دیوان وصالی تبریزی أو شعره) واسمه سلطان محمد. ترجم فی (دجا - ص ۳۹۴) نقلا عن " خلاصة الاشعار " لاقاه حین جاء إلی کاشان وذهب إلی الهند فهو متأخر عن وصالی کاشی الآتی.

(۸۱۳۶: دیوان وصالی تونی أو شعره) ورد شعره فی (تش - ص ۶۷) وعده من شعراء طبس.

(۸۱۳۷: دیوان وصالی رازی) وهو القاضی محمد الغفاری. نقل فی ریحانة الأدب عن سفینة الشعراء انه توفی ۹۳۲ وکذا فی (تس ۴ - ص ۷۳) وزاد انه والد القاضی احمد الغفاری، وکان قاضی ری. وله مثنوی " پنج فصل " أجاب عنه المیرزا شاه حسین. وکذا فی (گلشن - ص ۵۹۲).

(دیوان وصالی طبسی) راجع وصالی تونی.

(دیوان وصالی کاشانی) کما فی (بهش ۲ - ص ۳۹۰) وأورد له شعرا ذکره فی (ص ۳۹۵) ونسبه إلی مثالی کاشانی. والظاهر أن هنا تصحیف.

(۸۱۳۸: دیوان وصالی مازندرانی) واسمه میرزا رضا ولد بساری ونشأ بها واتصل باردشیر میرزا حاکمها وصار کتابدار له، ودخل دار الفنون. ترجم کذلک فی (مع ۲ - ۵۵۹) وأورد له أربع مایة بیت.

(۸۱۳۹: دیوان وصفی أصفهانی أو شعره) أورد شعره الفت فی دانشنامه وعده من أعضاء انجمن دانشکده واسمه میرزا احمد.

(۸۱۴۰: دیوان وصفی سمرقندی أو شعره) ترجم فی (مجتس ۶ - ص ۱۶۲).

(۸۱۴۱: دیوان وصفی کرمانی) وهو المیرزا عبد الله الخطاط بن میر مظفر من أحفاد برهان الدین خلیل الله بن نعمة الله ولی الکرمانی. هاجر آبائه إلی الهند فولد وصفی هناک فی ۱۰۰۰ وتلمذ علی فضل الله بهارنپوری وتوفی باجمیر فی ۱۰۶۳ وله " خمسة " مثنویات غیر الدیوان کذا فی (مع ۲: ۵۱) و (گلشن - ص ۵۹۲) و (ض - ص ۱۵۸) (۸۱۴۲: دیوان وصفی ورامینی أو شعره) ورد شعره فی (گلشن - ص ۵۹۲) واسمه

(۱۲۶۹)

مفاتیح البحث: محمد الغفاری (۱)، الهند (۲)

صفحه ۱۲۸

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۴ - الصفحة ۱۲۷۰

ظهیر الدین کما فی " هفت إقلیم " و (خوشگو).

(۸۱۴۳: دیوان وصفی هروی أو شعره) وهو حفید معین الواعظ. ترجمه معاصره فی (مجتس ۶ - ص ۱۶۵) و (تش - ص ۵۱) و (تس ۵ - ص ۱۵۳).

(۸۱۴۴: دیوان وصلی أصفهانی أو شعره) ورد شعره فی (گلشن - ص ۵۹۳).

(۸۱۴۵: دیوان وصلی تبریزی أو شعره) ورد شعره فی (تس ۵ - ص ۱۴۳) وقال کان مطربا.

(۸۱۴۶: دیوان وصلی سارانی أو شعره) ورد شعره فی (تس ۵ - ص ۱۶۲) وقال کان من ساران محلة فی طهران.

(۸۱۴۷: دیوان وصلی شیرازی) وهو المیر نعمة الله بن المیر ینبه زن الطباطبائی الشیرازی، ولما جاء مرشد البروجردی إلی شیراز، تلمذ عنده وصلی ومهر فی اللغات العربیة والفارسیة والپهلویة، ولما سافر أستاذه المذکور إلی قندهار عند المیرزا غازی ترخان طلبه فهاجر وصلی من شیراز إلی قندهار فأکرمه غازی ترخان وبعد وفات ترخان فی ۱۰۲۱ بقندهار، خرج وصلی منها إلی اجمیر، فلاقاه فخر الزمانی وسافرا معا إلی لاهور، فذکره فی " میخانه - ص ۴۳۹ " وقال إن شعره الان أربعة آلاف بیت. وله مثنوی " ساقینامه."

(۸۱۴۸: دیوان وصلی طهرانی أو شعره) واسمه میرزا محمد طاهر بن الخواجة محمد شریف أخی اعتماد الدولة الذی هو والد نور جهان زوجة جهانگیر پادشاه. ورد شعره فی (گلشن - ص ۵۹۳) و (خوشگو) ولعله متحد مع وصلی سارانی المذکور آنفا.

(۸۱۴۹: دیوان مولانا وصلی هروی) ابن القاضی خواجة کلان. ترجمه المیر علی شیر فی (مجن ۴ - ص ۱۰۲ وص ۲۶۴) أطراه بأنه وحید عصره فی أنواع العلوم حتی فی الشطرنج الحاضر والغائب الصغیر والکبیر وأورد شعره.

(۸۱۵۰: دیوان وصی احمد) هو المولوی وصی أحمد بن أبی القاسم جوش. ترجم فی (گلشن - ص ۵۹۳) ودیوانه فارسی موجود فی مکتبة راجه فیض آباد فی الماری ۶ کما فی فهرسها المخطوط.

(۸۱۵۱: دیوان وطواط) وهو رشید الدین محمد بن عبد الجلیل البلخی العمری

(۱۲۷۰)

مفاتیح البحث: مدینهٔ طهران (۱)، محمد بن عبد (۱)، الطهارهٔ (۱)، الزوج، الزواج (۱)، الصّلاهٔ (۱۰)

صفحه ۱۲۹

الذریعهٔ - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۴ - الصفحهٔ ۱۲۷۱

المولود ۴۸۰ - ۴۸۷ والمتوفی ۵۷۳ أو ۵۷۸ کما فی شاهد صادق، الشاعر المنشی بالفارسیهٔ والعربیهٔ. کان ملک الشعراء لاتسز خوارزمشاه. ترجمه عباس اقبال مفصلا فی مقدمهٔ طبع " حدائق السحر " المذکور فی محله، وعد من مؤلفاته ۲۱ کتابا ومنها ترجمهٔ مایهٔ کلمهٔ لعلی عم. ومنظومهٔ " العروض " وطبع دیوانه الفارسی مع مقدمهٔ سعید النفیسی و " حدائق السحر " فی ۴۷ + ۷۳۸ ص. بطهران طبقه علی ۱۸ نسخهٔ ناقصهٔ وتذاکر الشعراء ونسخ الدیوان کثیرهٔ، اثنان منها فی (المجلس) کما فی فهرسها ۳: ۱۲۵ و ۲۸۳ (فخر الدین) و (سپهسالار) کما فی فهرسها ۲: ۶۰۰ وغیرها.

وترجم فی تاریخ گزیده ص ۸۲۷ و (لت) و (لب) و (مع ۱: ۲۲۲) و (حسینی - ۱۳۰) و (تش - ص ۳۰۰) و (روشن - ص ۲۴۴) و (خیال - ص ۳۲) و (طرائق ۲ - ۳۶۵) و (بهش ۱ - ص ۳۴۹) و (نتایج - ص ۲۶۱).

(دیوان وفا علی شاه) مر بعنوان مولوی گیلانی فی ص ۱۱۲۴ وهو والد مونس علیشاه وقد توفی ۱۳۳۶ وقال نعمت فی تاریخه:

نعمت محزون کنون از پی تاریخ گفت * وفا علیشه ببین مکانش اندر جنان وطبع دیوانه بطهران ۱۳۷۲ فی ۱۹۲ ص.

(۸۱۵۲: دیوان وفای اشرفی أو شعره) واسمه مهدی قلی من الگرجیهٔ. کان فی خدمه منوچهر خان معتمد الدولهٔ کذا ترجمه فی (مع ۲: ۵۲۸).

(۸۱۵۳: دیوان وفای أصفهانی أو شعره) وهو محمد امین ابن الحکیم محمد تقی جاء والده من أصفهان وصاحب النواب أصف جاه وولد ابنه وفا فی ایلچپور فی ۱۱۱۰ ومات ۱۱۹۳ وقد تلمذ علی الشیخ محمود المازندرانی. کذا ترجم فی (نتایج - ص ۷۵۶) و (طبق ۲: ۵۱۶).

(۸۱۵۴: دیوان وفای أصفهانی أو شعره) واسمه محمد علی الخطاط بالشکسته کان حیا فی ۱۱۶۱ حین ترجمه واله فی " ریاض الشعراء " ویوجد خطه الجید بتاریخ ۱۱۲۶ کما فی " نمونهء خطوط خوش - ص ۲۸۸. " وراجع وفای زواری.

(۸۱۵۵: دیوان وفای تویسرکانی أو شعره) واسمه الملا محمد کاظم. ورد شعره فی (گلشن - ص ۵۹۴).

(۱۲۷۱)

مفاتیح البحث: مدینهٔ إصفهان (۱)، مدینهٔ طهران (۲)، الشهادهٔ (۱)

صفحه ۱۳۰

الذریعهٔ - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۴ - الصفحهٔ ۱۲۷۲

(دیوان وفای بدخشانی) راجع وفائی بدخشانی.

(۸۱۵۶: دیوان وفای رامپوری أو شعره) واسمه حاجی گل محمد ورد شعره فی (گلشن - ص ۵۹۴).

(۸۱۵۷: دیوان وفای زواری) واسمه میرزا محمد علی الطباطبائی الأصفهانی من شعراء فتح علی شاه القاجار. ترجمه فی (انجمن ۴) و "المدایح المعتمدیهٔ " وریحانهٔ الأدب.

(۸۱۵۸: دیوان وفای شیرازی) لمیرزا حسن علی بن السید علی نیاز المذکور فی ص ۱۲۳۹ الخطاط الملقب بمیرزا بزرگ المتوفی ۱۲۷۶ أو ۱۲۷۰ ترجم فی (فارسنامه ۲: ۱۵۲ و ۱۱۹) و (عم - ص ۵۱۰) و (گلشن - ص ۵۹۵).

(۸۱۵۹: دیوان وفای شیرازی) واسمه محمد باقر بن صفای شیرازی المذکور فی ص ۶۰۹ ترجم الوالد والولد فی (عم - ص ۵۱۰).

(۸۱۶۰: دیوان وفای فراهانی) واسمه محمد حسین وزیر صادقخان زند عم المیرزا عیسی قائم مقام. المتوفی ۱۲۰۹ ترجم فی (مع ۲: ۵۲۷) و (انجمن ۴) وعنه فی ریحانة الأدب. و (الطرائق ۳: ۱۱۲) و (گلشن - ص ۵۹۵) یوجد دیوانه عند (الملک).

(۸۱۶۱: دیوان وفای قمی أو شعره) واسمه شرف الدین علی خان سافر إلی الهند فی عهد نادر وسکن بها ثلاثین سنة ومات حدود ۱۲۰۰ ترجم وورد شعره فی (نتایج - ص ۷۶۹) و (مع ۲: ۵۲۷) وقال فی (روشن - ص ۷۶۰) انه لقب أخیرا بآقاسی بیگ وراجع وفای همدانی.

(دیوان وفای کاشانی) مر فی ص ۱۲۰۶ بعنوان نظام وفا وقد توفی ۱۳۸۴ وترجم فی راهنمای کتاب عدد شتاء ۱۳۸۳. وذکر ستة رسائل من تألیفاته.

(۸۱۶۲: دیوان وفای لکهنوی أو شعره) واسمه میرزا سید أخ النواب محمد تقی خان الفیض آبادی ورد شعره فی (گلشن - ص ۵۹۵).

(۸۱۶۳: دیوان وفای مازندرانی) وهو الحاج حسین علی النوری ابن علی أصغر من شعراء ناصر الدین شاه. ترجم فی (انجمن ۴) ومات ۱۳۲۲. طبع دیوانه علی الحجر بطهران فی ۱۳۲۳ وهی قصاید وغزلیات ورباعیات. وله " نصیحت آموزگار " الفه لولده محمد

(۱۲۷۲)

مفاتیح البحث: ناصر الدین شاه القاجاری (۱)، مدینة طهران (۱)، الهند (۱)، الحج (۱)، الوفاة (۲)

صفحه ۱۳۱

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۴ - الصفحة ۱۲۷۳

وفرغ منه فی ۱۲۹۶.

(دیوان وفای هروی) راجع وفایی هروی.

(دیوان وفای همدانی) واسمه محمد علی کما فی (گلشن - ص ۵۹۶) والظاهر أنه متحد مع وفای قمی.

(دیوان وفای یزدی) واسمه محمد کما فی (تش یز - ص ۳۴۲) نقلا عن مجمع الفصحا والصحیح وفایی یزدی.

(دیوان وفایی آملی) مر بعنوان زمانی آملی. فی ص ۴۰۶.

(۸۱۶۴: دیوان وفایی أردبیلی أو شعره) ورد شعره فی (تس ۵ - ص ۱۵۱) و (گلشن - ص ۵۹۶) و (دجا - ص ۳۹۴).

(۸۱۶۵: دیوان وفایی أصفهانی أو شعره) هو من ملازمی زین خان کوکلتاش. ورد شعره فی (گلشن ص ۵۹۶) و (طبق ۲: ۵۱۶).

(۸۱۶۶: دیوان وفایی أصفهانی) هو ابن ضمیری وابن أخت نیکی. ترجم فی " هفت أقلیم " و (خوشگو) وکان أعمی ولا- أظنه المذکور فی (خص ۸ - ص ۲۸۹) واحتمل فی (گلشن - ص ۷۶۲) اتحاده مع وفایی مشهدی.

(۸۱۶۷: دیوان وفایی أکبر آبادی) وهو الشیخ زین الدین الخوافی من شعراء بابرشاه وهمایون. مهر فی نظم المعما والتاریخ ومات ۹۴۴. ترجم فی (گلشن - ص ۵۹۶) و (خوشگو) وعنهما فی القاموس الترکی ثم الریحانة. ویوجد نسخة منه فی (بنگاله).

(۸۱۶۸: دیوان وفایی بدخشانی أو شعره) واسمه میرزا إبراهیم بن سلیمان میرزا وکان منشیا لحکام أفغانستان ومات ۹۶۷ ترجم فی (گلشن - ص ۵۹۴) و (روشن - ص ۷۶۲) ولعله المذکور فی (تس ۵ - ص ۱۶۰).

(۸۱۶۹: دیوان وفایی تاجیک أو شعره) قال سام میرزا فی (تس ۶ - ص ۱۸۶) انه من الترک ونشأ فی التاجیک وأورد شعره.

(۸۱۷۰: دیوان وفایی تبریزی أو شعره) عده فی (قزمج ۶ - ص ۳۰۱) من شعراء السلطان یعقوب.

(۸۱۷۱: دیوان وفایی تفرشی أو شعره) واسمه عبد الله بیگ ترجم فی (انجمن ۳)

(۱۲۷۳)

مفاتيح البحث: إبراهيم بن سليمان (١)، أفغانستان (١)

صفحه ۱۳۲

الذريعة – آقا بزرگ الطهراني – ج ٩ق۴ – الصفحة ١٢٧۴

و (مع ٢: ۵۶۶) وذكر انه ملازم ظل السلطان شيخعلي ميرزا.

(ديوان وفايي خراساني) راجع وفايي كاشغري.

(ديوان وفايي خوافي) راجع وفايي أكبر آبادي.

(٨١٧٢: ديوان وفايي دكني) وهو السلطان إسماعيل عادلشاه بن يوسف عادلشاه من ملوك عادلشاهية ببلدة بيجاپور. جلس بعد أبيه وكثر حروبه ومات ٩۴١ ويأتي أبوه يوسف عادلشاه. ترجم في (مع ١: ۶٢) و (روشن – ص ٧۶١).

(٨١٧٣: ديوان وفايي دهلوي أو شعره) واسمه على مردان ابن عمة واله الداغستاني صاحب " رياض الشعراء " ورد شعره في (گلشن – ص ۵٩٧).

(٨١٧۴: ديوان وفايي دهلوي أو شعره) وهو حفيد على مردان خان. ورد شعره في (گلشن – ص ۵٩۶).

(٨١٧۵: ديوان وفايي رازي أو شعره) وهو من العرفاء النوربخشية ورد شعره في (تس ۵ – ص ١۶٣).

(٨١٧۶: ديوان وفايي سبزواري أو شعره) قال سام ميرزا في (تس ۵ – ص ١۴١) ان شغله " والاباف " وهو عالم بالتاريخ.

(٨١٧٧: ديوان وفايي سمناني أو شعره) من أولاد وزراء سمنان. خطاط بالتعليق وماهر في السياق. أورد شعره في (تس ۵ – ١۴٨).

(٨١٧٨: ديوان وفائي شوشتري) هو الحاج المولى فتح الله بن المولى حسن بن العالم الحاج مولى رحيم المدفون بمقام السيد صالح في تستر. كان جده من برية قرب فلاحية خوزستان كما حكاه لي ابن أخ الوفائي وصهره على بنته عند مجيئه للزيارة في حدود ١٣۵٠ وهو المولى كريم بن المولى أحمد بن المولى حسن المذكور، والد الوفائي، كان هو من المعمرين وكان معاصرا أو مصاحبا مع الحاج الشيخ جعفر التستري المتوفى ١٣٠٣ وتوفي الوفائي بعده بسنة ١٣٠۴ وقد كتب بأمره " الشهاب الثاقب " في رد الصوفية. ونعرف من تلاميذ الوفائي، الشيخ على بن محمد صالح التستري الذي كتب بخطه المعالم في ١٢۴٩ ثم قرئه على الوفائي وعليه البلاغات منه. والنسخة عند السيد آقا التستري. وحضر الشيخ على بعد ذلك على صاحب الفصول والشيخ الأنصاري،

(١٢٧۴)

مفاتيح البحث: على بن محمد (١)، الكرم، الكرامة (١)، الحج (٢)

صفحه ۱۳۳

الذريعة – آقا بزرگ الطهراني – ج ٩ق۴ – الصفحة ١٢٧۵

وكتب بخطه مجموعة كشكولية ذكر فيها ان الشيخ قاسم الأديب الشاعر البصير الحائري الساكن في صحن العباس بكربلا. أنشأ قصيدة في مدح أستاذه الوفائي وقرئها عليه في داره في رجب ١٢۶۶ أولها:

حق على كل أهل الفضل والأدب * هواك يا نور بدر المجد والرتب إلي قوله:

أضحت به شـشتر من حيث حل بها * أعلى المدائن من شام ومن حلب والمجموعة عند الشيخ مهدي شرف الدين في تستر كما كتبه إلينا. أقول الشيخ قاسم المذكور هو قاسم بن محمد بن على بن أحمد الحائري الشهير بالشيخ قاسم الهر المولود ١٢١۶ والمتوفى بعد كف بصره ١٢٧۶ ودفن قرب باب السدرة قريبا من الشيخ خلف عسكر الحائري. والقصيدة مصنوعة يبدء مصاريعها الأولى بحروف [حاج ميرزا فتح الله] ومصاريعها الثانية بمقلوب هذه الحروف. وآخرها قوله:

هو الامام هو القرم الهمام وقد * حق الثناء له من کل ذی أدب وديوانه المراثی طبع مكررا. ويوجد نسخة منه فی (المجلس) خلطه ابن يوسف مع عبد الرسول مداح شوشتری فی فهرسه ۳: ۶۷۹. ونسخة عند (الملک) وطبع فی بمبی ۱۲۹۸ ومر له سراج المحتاج.

(۸۱۷۹: ديوان وفايی شيرازی أو شعره) واسمه ملا حسين ذكر فی (گلشن - ص ۵۹۷) واحتمل اتحاده مع الأصفهانی أو المشهدی.

(ديوان فايی قمی) راجع وفای قمی.

(۸۱۸۰: ديوان وفايی كرد أو شعره) هو من أكراد عمادية ورد شعره فی (تش - ص ۲۳).

(۸۱۸۱: ديوان وفايی كاشغری أو شعره) واسمه أمير احمد حاجی بيک ابن سلطان ملک الكاشغری والی هرات ثم سمرقند. ترجمه علی شير فی (مجن ۶ - ص ۱۱۴ و ۲۸۶) وهو الذی بدل تخلص زمانی كما ذكرناه فی ص ۴۰۶.

(ديوان وفايی مشهدی) واسمه ملا حسين كما فی (روشن - ص ۷۶۲) وهو متحد مع الشيرازی وقال فی (تس ۵ - ۱۴۶) ان وفايی مشهدی كان أعمی وراجع وفايی أصفهانی.

(۸۱۸۲: ديوان وفايی هروی أو شعره) ترجمه معاصره فی (نر ۹ - ص ۳۳۸) بعنوان

(۱۲۷۵)

مفاتيح البحث: مدينة كربلاء المقدسة (۱)، شهر رجب المرجب (۱)، علی بن أحمد (۱)

صفحه ۱۳۴

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۴ - الصفحة ۱۲۷۶

وفای هروی وقال سافر إلی الهند ورجع بمال كثير ورثه اخوه وأورد شعره. وقال فی (گلشن - ص ۵۹۷) وفائی الهروی كان تلميذ فصيحی جاء إلی الهند فی عهد أكبر شاه ورجع إلی أصفهان. وكذا فی (روشن - ص ۷۶۱).

(۸۱۸۳: ديوان وفايی يزدی أو شعره) واسمه محمد. قال فی (مع ۲: ۵۲۷) انه مدح الحكام. ونقل عنه آيتی فی (تش يز - ص ۳۴۲) بعنوان وفای يزدی. وأظنه متحدا مع محمد علی المعاصر مع وامق.

(۸۱۸۴: ديوان وفی) للشيخ محمد باقر بن الميرزا يوسف بن بيكلر سلطان بن آغاسی خان القمی الأصل التفريشی المولد الطهرانی المسكن اشتغل فی النجف سنين عند الشيخ هادی الطهرانی وعاد إلی طهران. وبعد سنين توفی بها فی الثلاثاء ۲۶ شوال ۱۳۲۲ وحمل إلی وادی السلام قرب مقبرة هود وصالح. وله تقريرات دروسه فی الأصول والفقه والمعقول. وديوانه يقرب من سبعمائة بيت مشتمل علی الرباعيات الفارسية والعربية وغيرها. رأيته فی طهران عند ولده الميرزا علی المعروف بصدر الذاكرين الذی حدثنی بترجمة والده وذكر ان جده الميرزا يوسف كان مستوفيا. ومن شعره قصيدة فی " شرح لاجبر ولا تفويض " وقصيدة فی " مدح الأمير " واثبات إمامته.

(ديوان وقار اورنگ آبادی) مر بعنوان تخلصه الثانی صارم فی ص ۵۸۲. وترجم فی (نتايج - ص ۴۲۸) أيضا. وطبع ديوان وقار فی كانپور فی ۱۸۵۲ م فی ۲۰۷ ص.

(۸۱۸۵: ديوان وقار شيرازی) واسمه ميرزا احمد، أكبر أولاد وصال الشيرازی المذكور فی ص ۱۲۶۸ ولد ۱۲۳۲ ومات ۱۲۹۸ وقال نعمت فی تاريخه:

نگاشت نعمت غمديده بهر تاريخش * روان بسوی جنان شد وقار پاک گهر ترجم فی (مع ۲: ۵۴۸) و (المآثر - ص ۲۱۵) و (فارسنامه ۲: ۶۶ و ۱۵۲) و (طرائق ۳: ۱۶۸) و (عم - ص ۳۵۶) و " هدية العارفين ۱: ۱۸۹ " وفصله ابن أخيه فی " گلشن وصال " ص ۱۲۷ - ۲۶۸ مع تصويره وتصوير خطه الجيد. يوجد نسخ ديوانه كثيرا منها عند (فخر الدين). وطبع له منظومة انتقادية باسم " نصاب الرجال " فی ۱۳۰۹ و ۱۳۳۷ ش. فی ۲۳ ص. وله " ريحانة الأدب " ورسالة " العروض " ومثنوی مولوی طبع ببمبی و " نوروزيه " فی

التجوید و " اسدیة " و " ترجمهء زبدة " للبهائی. ومر له

(۱۲۷۶)

مفاتیح البحث: مدینة النجف الأشرف (۱)، مدینة إصفهان (۱)، مدینة طهران (۲)، شهر شوال المکرم (۱)، الهند (۲)

صفحه ۱۳۵

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۴ - الصفحة ۱۲۷۷

"دوازده بنـد " فی ۸: ۲۷۰ وله مثنوی " موسی وخضر " عنـد (الملـک) و " مجالس السنة " و " سیاحتنامه و " ترجمـة المنظومة السبزواریة " و " عشرهء کامله " و " تاریخ چهارده معصوم " و " رموز الاماره " فی شرح عهد مالک الأشتر، و " بهرام وبهروز " فی قبال " خسرو وشیرین " و " انجمن دانش " فی قبال " گلستان (" دیوان وقار طبسی) راجع وقاری طبسی (۸۱۸۶: دیوان وقاری أصفهانی أو شعره) لمعز الدین الأصفهانی. سافر إلی الهند ومات بها. ورد شعره فی (گلشن - ص ۵۹۹).

(۸۱۸۷: دیوان وقاری تتوی) وهو المیرزا غازی ترخان حاکم قندهار المتوفی عن خمس وعشرین سنة من عمره فی ۱۰۲۰ کما فی " میخانه - ص ۲۲۹ " أو ۱۰۲۱ کما فی حاشیته نقلا عن " ریو " نقلا عن مقالات الشعراء و " تاریخ محمدی " و " سرو آزاد. " قال فی میخانه ان دیوانه فی خمسة آلاف بیت، وقد اشتری تخلص " وقاری " من رجل شاعر کان یتخلص به بإزاء ثمن قدره الف روبیة. (أقول) ولعل الدیوان أیضا کان للشاعر المذکور وقد اشتراه بثمن. وله " ساقی نامه " وکان عالما بالموسیقا. وترجم فی " هدیة العارفین - ۱: ۲۴۵ " و (روشن - ص ۴۸۸) و (مع ۱: ۶۲) ومقالات الشعراء فی ص ۸۲۸. والظاهر أنه المذکور فی ص ۷۸۳ و ۸۶۱ بعنوان غازی تبتی (قاری).

(۸۱۸۸: دیوان وقاری طبسی) اسمه المولی محمد امین بن مولانا عبد الفتاح (عبد الغفار) الأخ الأکبر لمولانا عبد الکریم. ومر جدهما الاعلی المولی شمس الدین محمد فی ص ۵۴۳ کما ذکره النصرآبادی فی (نر ۶ - ص ۱۷۹) وأورد قصیدته التی شرح فیها بعض أحواله ثم أورد جملة من اشعاره فی نیف وعشرین بیتا. رأیت من تصانیفه " گلدستهء اندیشه " صرح فیه بأنه تلمیذ عمه المولی عبد الکریم والمولی خلیل القزوینی والمولی محمد صادق والمولی محمد باقر الیزدیین وغیرهم، وأحال فیه إلی سائر تصانیفه وذکر ان له دیوان کبیر وأورد فیه دیباجة الدیوان، وفرغ من " گلدستهء اندیشه " فی أصفهان فی الاثنین الثانی والعشرین من شعبان ۱۰۸۳ وحکی فی " نجوم السماء " عن المولی محمد امین قطعة فی تاریخ وفاة المحقق الخوانساری ۱۰۹۸ فیظهر انه توفی بعد هذا التاریخ فما فی (تش یز - ص ۳۴۳) انه توفی ۱۰۷۰ غلط. وقد ذکر فی دیباجة

(۱۲۷۷)

مفاتیح البحث: شهر شعبان المعظم (۱)، مدینة إصفهان (۱)، مالک الأشتر (۱)، شمس الدین محمد (۱)، عبد الکریم (۲)، الهند (۱)، الوفاة (۲)

صفحه ۱۳۶

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۴ - الصفحة ۱۲۷۸

دیوانه، جده المذکور وان والده جاء من طبس إلی یزد فنشأ هو بها وجمع دیوانه فی محرم ۱۰۸۲ بأصفهان وأورد بها شعرا لوالده وکان حیا فی التاریخ. والدیباجة هذا فی أربع صفحات رأیتها فی " جنگ " ولعله " گلدستهء اندیشه " لوقاری هذا، عند عباس دیوشلی ابن احمد بطهران. أولها: [غزلسرائی عندلیبان گلشن فصاحت وشکرخائی طوطیان شکرستان بلاغست سزاوار نیست الا بحمد حکیمی]. ... وفی المجموعة دیباجة ألفها لشرح قصیدة آخوند ملا عباس، وفیها " صحیفهء شاهی " للکاشفی وبعض منشآت رفیع

الواعظ ومحمد طاهر النصرآبادي و " أنيس العشاق " وغيرها. وأورد النصرآبادی فی (نر ١٣ – ص ٤٨٧ و ٥٣٠) بعض تواريخه ومنها فی تزويج ولده محمد جعفر فی ١٠٨٣ ويوجد عند السيد أبی الحسن الكتابی بأصفهان شرح رسالة العروض للأندلسی بعنوان " قال. أقول " لمحمد امين وقاری بخطه ضمن مجموعة كتبت فی ١٠٩٥ وترجم أيضا فی (خوشگو) و (گلشن – ٥٩٩).

(ديوان وقاری يزدی) راجع وقاری طبسی.

(٨١٨٩: ديوان وقوعی تبريزی) ابن مولانا حدادی. ترجمه معاصره الصادقی فی (خص ٨ – ص ١٩٢) وأورد نيفا وعشرين بيتا من شعره. وترجم فی (دجا – ص ٣٩٤) نقلا عن تقی الدين الأوحدی فی " خلاصة الاشعار " وذكر ان اسمه محمد شريف ونقل بعض أحواله عمن أدرك صحبته، وذكر ان قصيدته فی وصف الذئب " گرگ نامه " مشهورة. ثم حكی عن " هفت إقليم " ان وقوعی ابن حدادی كان سياحا لا يستقر فی بلدة وجاور العراق أخيرا ثم. حكی عن " صحف إبراهيم " ان وقوعی توفی فی العراق ١٠١٨ وكان معاصر تقی الأوحدی وديوان شعره يقرب من عشرة آلاف بيت. وترجم فی (تش – ص ٣٤) وكان ماهرا فی " وقوع " أی بيان لسان الحال. والظاهر أن الأوحدی خلط بينه وبين النيشابوری الآتی.

(ديوان وقوعی سمنانی) راجع وقوعی نيشابوری.

(٨١٩٠: ديوان وقوعی نيشابوری) واسمه شريف من إسحاق آباد نيشابور. جاء إلی الهند ومدح أكبر شاه ومات بلاهور فی ١٠٠٢ هكذا ترجمه معاصره وصديقه فی (طبق ٢: ٥٠٥) وراجع وقوعی تبريزی. قال فی (روشن – ص ٧٦۴) انه كان يقول

(١٢٧٨)

مفاتيح البحث: دولة العراق (٢)، مدينة إصفهان (٢)، مدينة طهران (١)، الهند (١)، الطهارة (١)، الزوج، الزواج (١)

صفحه ١٣٧

الذريعة – آقا بزرگ الطهرانی – ج ٩ق۴ – الصفحة ١٢٧٩

بالتناسخ وكان خطاطا بالشكسته. وسماه هدايت فی (ض – ص ٢٣٧) بوقوعی سمنانی.

(٨١٩١: ديوان وقوعی هروی أو شعره) ويشتهر بمير واعظ مدح أكبر شاه. ورد شعره فی (روشن – ص ٧٦٥) قال وجاء إلی الهند من موطنه بدخشان.

(٨١٩٢: ديوان وكيل قمی أو شعره) ورد شعره فی (تش – ص ٢٣٩) و " هميشه بهار " و (گلشن – ص ٦٠٠).

(٨١٩٣: ديوان وكيلی قمی) الشيخ عبد الحسين. طبع له منظومة " فقه جعفری."

(٨١٩۴: ديوان ولاية الله آبادی) كان يمدح أهل البيت ورد شعره فی (گلشن – ص ٦٠٠). واسمه شاه ولايت الله.

(٨١٩٥: ديوان ولأی لكهنوی أو شعره) واسمه مظهر علی خان معاصر القاضی محمد صادق " اختر " كان يدرس بمدرسة كلكته مع مير شير علی " افسوس " ومات بها. ورد شعره فی (گلشن – ص ٦٠٠).

(٨١٩٦: ديوان ولايی اردستانی أو شعره) ورد شعره فی (گلشن – ص ٦٠١).

(٨١٩٧: ديوان ولايی استرآبادی أو شعره) ورد شعره فی (گلشن – ص ٦٠١).

(٨١٩٨: ديوان ولايی دهلوی أو شعره) وهو مرتضی قلی بيك الإيرانی لازم سربلندخان فی دهلی ومات ببنگاله. ورد شعره فی (گلشن – ص ٦٠١).

(٨١٩٩: ديوان ولايی سيستانی أو شعره) ورد شعره فی (گلشن – ص ٦٠١) قال واسمه حاجی محمد.

(٨٢٠٠: ديوان سلطان ولد) واسمه بهاء الدين محمد بن المولوی جلال الدين محمد الرومی البلخی (٦٢٣ – ٧١٢) كما فی " شاهد صادق " وتخلصه " ولد " فی ديوانه التركی المطبوع باستانبول ١٣۴١ مع تعليقات بهاء الدين محمد بن چلبی. وطبع ديوانه الفارسی

بها فی ١٩۴٣ م. فی ۶١۶ ص. مع مقدمة بالتركية فی ١٠٠ ص. بقلم فريدون نافذ. وطبع مثنويه الفارسی " ولد نامه " بطهران فی ١٣۵۵ مع مقدمة فی أحواله فی ١٢٨ ص. بقلم جلال همايی. ومر له " رباب نامه " وترجم أحواله فی رسالة فريدون سپهسالار طبعة طهران ص ٣١٩ - ٣٢١ و (نفحات - ص ۴١٨) و (حسينی - ص ١۴١) و (ض - ص ٨٣) و (مع ١: ٢۴۴) و " هدية العارفين ١: ١٠۴" والمستر براون ٣: ١۶٨ وفهرس (المجلس)

(١٢٧٩)

مفاتيح البحث: مدينة طهران (٢)، جلال الدين (١)، الهند (١)، الشهادة (١)

صفحه ١٣٨

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ٩ق۴ - الصفحة ١٢٨٠

٣: ٧٠٠.

(ديوان حسين ولد) كما فی (نر ۶ - ص ١۵٢) مر بعنوان حسين بن جمال فی ص ٢۴٧.

(٨٢٠١: ديوان ولدی أو شعره) واسمه ميرزا قاسم من امراء السلطان حسين ميرزا بايقرا كان حيا فی ٩٢٨ فترجم فی (مجتس ٨ - ص ١٧١).

(٨٢٠٢: ديوان ولی بلوچ) من امراء البلوچ اللغری واسمه ولی محمد خان. له ديوان جمعه فی ١٢٢٢ وله " نزهة الأبدان " و " ساقينامه "و " خسرو نامه " ومثنوی " هيرورانجها " فی ٢٠۶٠ بيتا كما فی " روضات الجنات - فی أوصاف هرات - حاشية ص ۵٣٨ " طبعة طهران.

(٨٢٠٣: ديوان ولی خرم آبادی) واسمه محمد ولی بن عبد الله. ولد ١٣٢٠ نزل نهاوند وتعلم بقم. وله غير الديوان " تنبيه الفاضل وارشاد الجاهل " و " مختصر البيان " كلها فارسية.

(٨٢٠۴: ديوان ولی دشت بياضی) من شعراء " دشت بياض " أو " سپيد روستا " من توابع قاين، وقبره فی كارشك عند قبر عبد الله الحسينی كتب علی القبر انه استشهد فی ١٠٠١ وتاريخه:

بگفتا چون نظامی زمان بود * طلب كن سال قتلش از (نظامی) وفی (خوشگو) قتله غنيم بيگ الازبك فی ١٠١۵ لتشيعه وفی (حسينی - ص ٣۵٧) انه توفی ٩٩٩ وقالوا ديوانه فی خمسة آلاف بيت وفی (تش - ص ١١٧) انه ألفی بيت وعنه فی (مع ٢: ۵٠) ولكن نسخة (سپهسالار - ٢٨۴) تشتمل علی ثلاثة آلاف بيت كما فی فهرسها ٢: ٧٠٢ ونسخة فی (الرضوية) ونسخة عند صادق الأنصاری بطهران مع مقدمة فی أحواله وفيها انه تلمذ علی نيازی تونی وجاء مع إبراهيم ميرزا الصفوی إلی قزوين ولآقاه تقی كاشی بكاشان، ونسخة فی (بنگاله) كتبت ١١٩۶ وترجم فی (خص ٨ - ص ١۵٢) و " روضة الرضوية " و (قهستان - ص ٢۴۶) و (روشن - ص ٧۶۶) و (تش يز - ص ٢۴۶) و " هفت إقليم " و (نتايج - ص ٧٣٧). وله مشاعرات بالمكاتبة مع محتشم كاشی المذكور فی ص ٩٧٢ بأصفهان، ومع ملای خرگاهی حصاری بما وراء النهر، جاءت فی " تذكرهء مطربی " الماوراء النهری ونقل عنها عبد الغنی ميرزايف فی مقاله فی مجموعة تذكارية لها نری ماسه طبعت بطهران ١٣٨٣.

(١٢٨٠)

مفاتيح البحث: مدينة إصفهان (١)، مدينة طهران (٣)، القبر (٢)، القتل (١)، الشهادة (١)، الجهل (١)

صفحه ١٣٩

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ٩ق۴ - الصفحة ١٢٨١

(۸۲۰۵: دیوان ولی دهلوی أو شعره) هو المنشی محمد داراشکوه. ترجم فی (حسینی – ص ۳۶۲) و (روشن – ص ۷۶۸).

(دیوان ولی شاملو) راجع ولی قلی شاملو.

(۸۲۰۶: دیوان ولی شیرازی أو شعره) واسمه محمد ولی میرزا الملقب بشاهزاده ابن میرزا علی صدر ابن الحاج أکبر النواب المتخلص بسمل المذکور فی ص ۱۳۷ الذی توفی ۱۲۶۳. ترجم فی (عم – ص ۲۴۵ و ۵۷۲).

(۸۲۰۷: دیوان ولی شیرازی أو شعره) أطری طبعه وشعره فی (تس ۲ – ص ۵۵).

(دیوان ولی فایبنی) راجع ولی دشت بیاضی.

(۸۲۰۸: ولی قلندر أو شعره) کان من شعراء بابر میرزا، ثم نقله پیربداغ مع عدهٔ من الشعراء من هرات إلی شیراز. أطری شجاعته علی شیر فی (مجن ۲ ص ۴۰ و ۲۱۳) و (لت) و (گلشن – ص ۶۰۱).

(۸۲۰۹: دیوان ولی قلی شاملو) سافر إلی الحج ومات فی الرجوع بالمدینهٔ ودفن بالبقیع. کان مستوفیا لسیستان وذهب إلی قندهار أوان امارهٔ ذو الفقارخان فأمره بنظم شاهنامه فنظم سوانح " حصار قلعهٔ " وبعض " وقایع شاه عباس " الأول قرب أربعین الف بیت. ترجم فی (نر ۴ – ص ۹۳) و (روشن – ص ۷۶۸) وعنهما فی مجلهٔ ارمغان ۱۳: ۳۷۲ والمستر براون ۴: ۸۸.

(۸۲۱۰: دیوان ولی قهستانی أو شعره) واسمه شاه إسحاق حفید الشاه إسحاق الأول من أولاد حکام قهستان. حبس فی هرات مدهٔ وبعد الافراج عنه رجع ومات فی ۸۹۹ ودفن بقریهٔ نوفرست. ترجمه آیتی فی (قهستان – ص ۲۲۷) عن " تاریخ حسامی."

(دیوان ولی کرمانی) کما أحلنا إلیه فی عدهٔ مواضع. ثم ذکرناه مفصلا فی ص ۱۲۱۵ بعنوان نعمهٔ الله ولی.

(۸۲۱۱: دیوان ولی گرجی أو شعره) کان من عبید الدولهٔ الصفویهٔ. ورد شعره فی (گلشن – ص ۶۰۱).

(۸۲۱۲: دیوان ولی لاریجانی) السید غلام علی فاروق الأولیاء برهان الحق. طبع منتخب دیوانه بطهران ۱۳۵۱ فی ۱۲۸ ص + ۱۰۴ ص.

(۱۲۸۱)

مفاتیح البحث: مقبرهٔ بقیع الغرقد (۱)، مدینهٔ طهران (۱)، الحج (۲)

صفحه ۱۴۰

الذریعهٔ – آقا بزرگ الطهرانی – ج ۹ق۴ – الصفحهٔ ۱۲۸۲

(دیوان ولی هروی) راجع ولی قلندر، وولی قلی.

(۸۲۱۳: دیوان ولی هروی أو شعره) واسمه میر سلطان ولی، حفید ولی بیک. ورد شعره فی (مجتس ۸ – ص ۱۷۲) و " همیشه بهار"

(۸۲۱۴: دیوان وهبی شاهجهان پوری أو شعره) ورد شعره فی (گلشن – ص ۶۰۱).

(۸۲۱۵: دیوان وهمی قمی أو شعره) جاء شعره فی " هفت إقلیم."

(۸۲۱۶: دیوان وهمی قندهاری أو شعره) واسمه طهماسب قلی خان کان من الأکراد نزل قندهار. أورد شعره النصرآبادی فی (نر ۳ – ص ۶۳) وکذا فی (مسرت – ص ۲۹۹).

(۸۲۱۷: دیوان ویرانی ابدال أو شعره) من شعراء الحروفیهٔ. ذکر دیوانه العزاوی فی " العراق بین الاحتلالین – ۲: ۲۵۱ – ۲۵۳ " و " الکاکائیهٔ فی التاریخ ص ۴۲ و ۴۳."

(۸۲۱۸: دیوان ویسی سمرقندی أو شعره) ورد شعره فی (مجتس ۶ – ص ۱۶۳).

(۸۲۱۹: دیوان ویسی هروی) کان خطاطا ماهرا معاصرا للجامی والسهیلی. ترجمه علی شیر فی (مجن ۲ – ص ۳۱ و ۲۰۵) وفی (گلشن ص ۶۰۲) انه نظم شیئا فی قبال " ویس ورامین"

(۱۲۸۲)

مفاتيح البحث: دولة العراق (١)

صفحه ۱۴۱

الذريعة - آقا بزرگ الطهراني - ج ۹ق۴ - الصفحة ١٢٨٣

"ه (" ديوان هابط) راجع ديوان همت أصفهاني.

(٨٢٢٠: ديوان هاتف أصفهاني) هو السيد احمد الحسيني الأصفهاني المنشي الشاعر الطبيب الماهر المتوفى ١١٩٨ ترجم في (مع ٢ - ص ٥٦٧) وذكر ان ديوانه مختصر وبما ان الغزليات لا يذكر في المجمع ذكر من قصايده فقط قرب مأتين وخمسين بيتا وترجم في (دجا - ص ٣٩٦) نقلا عن " نگارستان دارا " وذكر ان أصله من آذربايجان وانتقل جده إلى أصفهان أيام الصفوية، وكان بينه وبين الميرزا الطبيب الشيرازي مكاتبات ومشاهرات وديوانه في حدود ألفي بيت. وطبع في ١٣ - ١٣١٧ في ١٢٨ ص.

ثم في ١٣٤٧ مع مقدمة لياسمي في ٩٠ ص. ثم طبعه وحيد دستگردي في ١٣٥٢ في ١١٢ ص مع مقدمة لعباس اقبال في أحوال الشاعر في ١٢ ص. وجاء بعض شعره في (تعا - ص ٢٥٠) وطبع فيروز حريرچي " دراسة وجيزة حول اشعار هاتف العربية " بطهران في ١٣٨٤ في ٧٥ ص. وله " ترجيع بند " موجود في المكتبة (الملية - ١٠١) بطهران وطبعها انجمن دوستداران كتاب بخط جيد. وله " بهارستان "موجود عند (فخر الدين ١٤٤) كتبت ١١٦١ و " شيرين وفرهاد " عند (الملك) وترجم في (تش - ص ٤٢٠) و (انجمن ۴) و (طرائق ٣: ٩٩) و (گلشن - ص ٦٠٢) وفهرس مكتبة (سپهسالار) ٢: ٧٠٣ والمستر براون ۴: ١٨٧ نقلا عن " بابرنامه " ومجلة (ارمغان ١٨: ٥٥٠) و (نتايج - ص ٧٨٦) و (مسرت - ص ٢٠٧) و (روشن - ص ٧٦٩) ومرت بنته " شحهء أصفهاني " في ص ٣٥٩.

(٨٢٢١: ديوان هاتف أصفهاني أو شعره) واسمه أبو علي من أحفاد إسماعيل أيما المذكور في ص ١١۴. ترجم في (نتايج - ص ٧٨٦) و (روشن - ص ٧٧٠) وتوفي أواخر المائة الثانية عشرة وفي " هميشه بهار " " هاتف دليجاني."

(١٢٨٣)

مفاتيح البحث: مدينة إصفهان (١)، مدينة طهران (٢)، آذربيجان (١)، الوفاة (١)، الطب، الطبابة (١)

صفحه ۱۴۲

الذريعة - آقا بزرگ الطهراني - ج ۹ق۴ - الصفحة ١٢٨٤

(ديوان هاتف قزويني) واسمه عبد الله ورد شعره في (روشن - ص ٧٧٠) و " هميشه بهار " ولعله هاتفي.

(٨٢٢٢: ديوان هاتفي جامي) اسمه المولى عبد الله. وهو ابن أخت الجامي، استأذن خاله في جواب الخمسة النظامية، فامتحنه بنظم ثلاثة أبيات في جواب النظامي:

درختي كه تلخست ويرا سرشت * گرش برنشاني بباغ بهشت إلى آخر الثلاثة ولما عرض جوابه عليه استحسنه ورخصه فنظم أربعة منها فافتتح " ليلي ومجنون " بملء أنشأه الجامي وتممه. ثم نظم " خسرو وشيرين " ثم " هفت منظر " في جواب " هفت پيكر " ثم نظم " تيمور نامه " في حدود أربعين سنة وأورد سام ميرزا نموذجا من جميعها في (تس - ٩٤ - ٩٧) وذكر ان مولد هاتفي ومسكنه قرية خرجرد جام من خراسان وغرس هناك چهارباغ كان يسكنها. فمر الشاه إسماعيل في ٩١٧ بعد زيارة مزار قاسم الأنوار على چهار باغ. ولما ورد هاتفي تلطف به كثيرا وأمره بنظم فتوحاته فقبل هاتفي ونظم منه الف بيت ولم يمهله الاجل فتوفي ٩٢٧ ودفن في چهار باغ.

وترجمه المير على شير في مجالس النفايس وقال إنه في هذا التاريخ فرغ من نظم " ليلي ومجنون " و " خسرو وشيرين " و " هفت منظر " ومشغول " بظفر نامه " في جواب " إسكندر نامه " وقال في " ميخانه - ص ١٠٦ " ان هفت منظر في خمسة عشر الف بيت

وتمرنامه أربعـة آلاف ولیلی ومجنون أربعـة آلاف وخسرو وشیرین الفین، وقصایده ومقطعاته کلها خمسة آلاف بیت ومات فی ۹۱۴ عن مایة سنة وکان طویل القامة قویا. وترجم فی (مجن ۳ ص ۶۲ و ۲۳۵) و " هفت إقلیم " و (تش – ص ۷۵) و (تس ۵ – ص ۹۴) و (حسینی – ص ۳۶۶) و " شاهـد صـادق " و (مع ۲: ۵۴) و (طرائق ۳: ۴۸) والمستر براون ۴: ۳۰۵ وفهرس (المجلس) ۳: ۱۶۵ و (خوشگو) و (نتایج – ص ۷۷۹) و (روشن – ص ۷۷۲). یوجد " تمر نامه " عند الفت انتقلت إلی جامعة أصفهان.

(۸۲۲۳: دیوان هاتفی قزوینی أو شعره) ترجمه سام میرزا فی (تس ۵ – ص ۱۲۸) ومات ۹۲۱.

(۸۲۲۴: دیوان هاتفی قهفرخی أصـفهانی) وهو قـدرت الله بن علی ولـد فی ۱۳۴۰ بقریة قهفرخ ومات والده فجاء إلی أصـفهان ونشر جریدة " هاتف " فی ۱۳۷۱ وله بها

(۱۲۸۴)

مفاتیح البحث: مدینة إصفهان (۲)، خراسان (۱)، الشهادة (۱)

صفحه ۱۴۳

الذریعة – آقا بزرگ الطهرانی – ج ۹ق۴ – الصفحة ۱۲۸۵

اشعار. ترجم فی " شعرای معاصر أصفهان – ص ۵۳۰."

(۸۲۲۵: دیـوان هـادی ابرقوهی) أخ المیر برهـان المـذکور فی ص ۱۳۳ من سـادات ابرقوه وکـان أکثر أیـامه فی شـیراز جلیس الأدباء الظرفاء. ترجمه النصرآبادی فی (نر ۹ – ص ۳۰۱) وذکر انه توفی بأیامه وأورد شعره ورباعیة.

(۸۲۲۶: دیوان هادی استرآبادی أو شعره) ترجم فی (تس ۲ – ص ۳۸) و (روشن – ص ۷۷۲).

(۸۲۲۷: دیوان هادی أصفهانی أو شعره) وهو ابن شاه تقی شیخ الاسلام بمشهد خراسان. ورد شعره فی (تش – ص ۲۰۶) وفی (تس ۲ – ص ۲۵) سماه هادی موسوی.

وکـان محتسبا ثم تولی مشـهد الرضا. وفی (گلشن – ص ۶۰۴) و (روشـن – ص ۷۷۲) ان اسـمه محمـد هادی الیزجردی نشأ بکاشان وتولی امر مشهد الرضا ومات ۹۵۰.

(۸۲۲۸: دیوان هادی أصفهانی أو شعره) واسمه حسن ورد شعره فی (گلشن – ص ۶۰۳) قال ومات بیزد.

(۸۲۲۹: دیوان محمد هادی البصری) هو ابن علی دفتر المولود ۱۳۱۲ مطبوع بالبصرة.

(۸۲۳۰: دیوان الشـیخ هادی البیرجندی) نزیل قائن الشهیر بقائنی ابن المولی محمد محسن بن عبد الله بن محسن بن حسین البیرجندی المولود بهـا ۱۲۷۷ له مقدمـة مبسوطـة طبعت فی أوله: فیها ترجمـة نفسه مفصـلة فی ۱۲۰ ص. وذکر تواریخه وتنقلاـته فی سـامراء أو غیرهـا. وتم طبعه ۱۳۵۴ وهـو فارسـی أورد فی ص ۱۵۸ منه قطعة من قصـیدته فی مدح أسـتاذه السـید الشـیرازی، وفیها تفصـیل وقعة الدخانیـة واخراج رژی صاحب امتیازها من بلاد إیران. وفیه قطعـة من ترجمته لخطبـة الصدیقـة فی المسـجد فی حشد من المهاجرین والأنصار. وأحال تمام الترجمة إلی کتابه " مائدهء محمدیة. " وله " بسـتان الناظرین " مر فی ج ۳ ص ۱۰۸ وتوفی فی (ج ۲ – ۱۳۶۶) وترجم فی (قهستان – ص ۳۴۸).

(۸۲۳۱: دیوان هادی حایری) وهو الشـیخ هادی بن الشیخ عبد الله المازندرانی. ولد ۱۳۰۹. ترجمه البرقعی وأورد شعره فی (سخنوران – ۱: ۲۴۸) ومجلة " ارمغان"

(۱۲۸۵)

مفاتیح البحث: مدینة مشهد المقدسة (۲)، المهاجرون والأنصار (۱)، دولة ایران (۱)، مدینة سامراء المقدسة (۱)، مدینة إصفهان (۱)، خراسان (۱)، السجود (۱)

صفحه ۱۴۴

الذریعهٔ - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۴ - الصفحهٔ ۱۲۸۶

۱۱: ۶۰۹.

(۸۲۳۲: دیوان هادی دهلوی أو شعره) وهو میر محمد جواد. ورد شعره فی (گلشن - ص ۶۰۴).

(۸۲۳۳: دیوان هادی رنگرز أو شعره) ورد معمیاته فی (نر ۱۵ - ص ۵۴۲).

(دیوان هادی سبزواری) راجع دیوان اسرار.

(۸۲۳۴: دیوان هادی شهرستانی) هو هادی بن محمد رفیع الصدر. کان محتسبا وسافر إلی الهند وترقی هناک. کذا فی (تش - ص ۲۰۶) و (خوشگو) وفی (گلشن - ص ۶۰۴) انه جاء إلی الهند ورجع.

(۸۲۳۵: دیوان هادی شیرازی أو شعره) هو ابن معین الدین محمد وزیر فارس فی عصر الشاه سلیمان، ثم نصب وزیرا لکرمان، ثم حبس ومات بالسجن کما فی (نر ۴ - ص ۷۰).

(۸۲۳۶: دیوان هادی قزوینی أو شعره) جاء شعره فی (گلشن - ص ۶۰۳) ولعله عبد الهادی المذکور فی " مقالات الشعراء - ص ۸۴۱ "الذی کان حیا فی ۱۱۶۹.

(دیوان هادی قهستانی) راجع هادی بیرجندی.

(دیوان هادی کاشانی) الیزدجردی (البروجردی) راجع هادی أصفهانی.

(۸۲۳۷: دیوان هادی کاشانی أو شعره) واسمه عبد الهادی بن علی رضا تجلی المذکور فی ص ۱۶۷ أورد شعره فی (گلشن - ص ۶۰۳).

(۸۲۳۸: دیوان هادی کاشانی أو شعره) هو ابن عبد الرزاق الکاشانی. کان طبیبا بکاشان أورد شعره فی (نر ۵ - ص ۱۱۵).

(۸۲۳۹: دیوان هادی مشهدی أو شعره) واسمه محمد مقیم الأصفهانی من أعاظم أرباب العمائم کما ذکره الحزین فی تذکرته ص ۴۱ وقال مات ۱۱۳۴.

(دیوان هادی موسوی) راجع هادی أصفهانی.

(۸۲۴۰: دیوان هادی نائنی أو شعره) کان أکثر شعره فی رثاء أهل البیت، کما فی (گلشن - ص ۶۰۴).

(۸۲۴۱: دیوان الشیخ هادی النحوی) ابن الشیخ احمد النحوی الحلی النجفی. هو

(۱۲۸۶)

مفاتیح البحث: الهند (۲)، الجود (۱)، الموت (۱)

صفحه ۱۴۵

الذریعهٔ - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۴ - الصفحهٔ ۱۲۸۷

أخ الشیخ محمد رضا والشیخ محسن، وکلهم شعراء فضلاء ابنا الشیخ احمد الشاعر الشهیر بالنحوی ابن الشیخ حسن الخیاط قد جمع دیوانه السماوی من المتفرقات وجعله علی قسیمین أولهما تخمیس قصیدهٔ الشیخ رجب البرسی فی أهل البیت.
وثانیهما فی مساجلاته. ومجموعهما یقرب من خمسمأهٔ بیت. واشتری الشیخ محمد علی یعقوب الخطیب نسخهٔ الأصل بخط السماوی عن وارثه بعد موته، وهو عبر عنه بالشیخ هادی بن أحمد کما فی کلمات جمع آخر، لکنه قد عبر عن نفسه کما رأیت بخطه فی بعض تملکاته " محمد هادی " وقد یعبر عن نفسه بعبد الهادی بن الشیخ احمد النحوی المحدث، کما وقع کذلک فی آخر تقریظه لرسالهٔ

السید شبر الحویزی فی تحریم التمتع بالهاشمیات والظاهر أن النحوی وصف أبیه والمحدث توصیف نفسه وقد أشرنا إلیه فی حرف العین.

(۸۲۴۲: دیوان هارون جوینی) هو ابن الخواجهٔ شمس الدین محمد الجوینی المشهور بصاحب دیوان ترجم فی (مع ۱ - ص ۶۵۶) وأورد شعره وذکر فی أنه ممدوح الشیخ مصلح الدین سعدی الشیرازی، وکذا فی (ض - ص ۱۶۰) و (گلشن - ص ۶۰۴).

(۸۲۴۳: دیوان هاشم ابرقوهی أو شعره) من ساداتها الموسویین. ترجم فی (روشن - ص ۷۷۲).

(دیوان هاشم ارتیمانی) هو التخلص السابق لدل أصفهانی المذکور فی ص ۳۲۸.

ومر والده أدهم وجده رضی ارتیمانی.

(دیوان هاشم بخارائی) شیخ الاسلام بها کما ترجمه القزوینی فی (بهش ۲: ۳۷۹) وأورد مطلعین له وترجمه الهروی فی (مجتس ۳: ص ۱۴۴) بعنوان خواجهٔ هاشمی کما یأتی.

(دیوان الحاج هاشم البصری) ادرج بعض شعره بهذا العنوان فی مجموعهٔ السید یوسف ابن محمد العلوی الحسینی فی ۱۳۰۰ وهی بمکتبهٔ (ملک) بطهران ویحتمل ان المراد الکعبی المذکور فی ص ۱۲۸۸ و ۹۱۲.

(دیوان هاشم درویش) راجع هاشم شیرازی.

(دیوان هاشم الدروقی) هو هاشم بن حردان المذکور فی ص ۹۱۲ بعنوان الکعبی. ویأتی

(۱۲۸۷)

مفاتیح البحث: شهر رجب المرجب (۱)، مدینهٔ طهران (۱)، شمس الدین محمد (۱)، الجوینی (۲)، الموت (۱)، الحج (۱)

صفحه ۱۴۶

الذریعهٔ - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۴ - الصفحهٔ ۱۲۸۸

له " القصائد الکثیرهٔ."

(دیوان هاشم ذهبی) راجع هاشم شیرازی.

(۸۲۴۴: دیوان محمد هاشم شیرازی) المتوفی بطهران. ترجمه معاصره النصرآبادی فی (نر ۵ - ص ۱۴۴) وأورد رباعیه.

(۸۲۴۵: دیوان آقا محمد هاشم شیرازی) ابن المیرزا إسماعیل العارف الشهیر، خلیفهٔ السید محمد قطب الدین التبریزی الذهبی وصهره علی بنته. ترجم فی (مع ۲ - ص ۵۷۲) وذکر انه مقتدی طلاب العهد وله مثنویات وغزلیات. وترجمه فی (ض - ص ۶۲۵) وأورد مقدارا من مثنویه الموسوم " ولایت نامه " وذکر انه توفی بشیراز ودفن فی الحافظیهٔ ۱۱۹۹ وکذا فی (فارسنامه ۲: ۱۵۲) و (طرائق ۳: ۹۸) وطبع " ولایتنامه " ویوجد عند (الملک) و (فخر الدین). وهو والد نیاز المذکور فی ص ۱۲۳۹.

(۸۲۴۶: دیوان هاشم قندهاری) هو ابن أخی ملا شاه محمد انسی المذکور فی ص ۱۰۷ وتوفی ۹۷۰. ورد شعره فی (طبق ۲ - ص ۵۰۰) و (حسینی - ص ۳۶۴) و (خوشگو) و (خز - ص ۴۵۸) وقد یقال له " هاشمی."

(۸۲۴۷: دیوان هاشم کاشانی أو شعره) هو ابن میر حیدر رفیعی المعمایی المذکور فی ۲۷۰ و ۳۸۰. جاء شعره فی " هفت إقلیم."

(۸۲۴۸: دیوان هاشم کشمیری أو شعره) ورد شعره فی (گلشن - ص ۶۰۵).

(دیوان هاشم الکعبی) مر بعنوان الکعبی فی ص ۹۱۲.

(۸۲۴۹: دیوان هاشم هروی أو شعره) ورد شعره فی (مجتس ۲ - ص ۱۴۰) وقال إنه حمام دار (حمامی).

(۸۲۵۰: دیوان هاشم هندی أو شعره) هو أبو زوجهٔ " سرخوش " فذکره فی تذکرته (سرخوش - ص ۱۲۵).

(۸۲۵۱: دیوان هاشمی استرآبادی أو شعره) أورد النصرآبادی شعره فی تاریخ فتح قلعهٔ تبریز فی ۱۰۱۲ فی (نر ۱۳ - ۴۷۹).

(۸۲۵۲: دیوان هاشمی أصفهانی أو شعره) واسمه المیر شمس الدین محمد الملقب " صدر جهان. " ورد شعره فی " هفت إقلیم " و (خوشگو) و (گلشن - ص ۶۰۵).

(۱۲۸۸)

مفاتیح البحث: مدینة طهران (۱)، شمس الدین محمد (۱)، الزوج، الزواج (۱)، الوفاة (۱)

صفحه ۱۴۷

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۴ - الصفحة ۱۲۸۹

(۸۲۵۳: دیوان هاشمی بخارایی) کان شیخ الاسلام ببخارا ومن أحفاد خواجة عصمت الله البخاری وخواجه محمد پارسا ومات ۹۴۵ ترجم فی (تس ۲ - ص ۳۸) و (مجتس ۳: ۱۴۴) و (بهش ۲ - ۳۷۹) و " هفت إقلیم " و (حسینی - ۳۶۳) و (روشن - ۷۷۳) وفی (تش - ص ۳۲۷) ان له مثنوی " مظهر الأنوار " ومات فی سفر الحجاز.

(۸۲۵۴: دیوان هاشمی دهلوی) وهو أبو عبد الله أمیر محمد هاشم شاه بن میر محمد مؤمن العرشی (۱۰۷۳ - ۱۱۵۰) قتل بدهلی کما فی (مع ۲: ۵۶). قال وله " مظهر آثار " وفی " هفت آسمان - ص ۹۰ " انه لهاشمی الکرمانی الآتی وهو الصحیح.

(۸۲۵۵: دیوان هاشمی ساروی) السید محمد ثقة الاسلام له دیوانان فارسی اسم " أنوار الهدی " المطبوع مر فی ۲: ۴۴۸ وعربی اسمه "مشکاة الأنوار."

(۸۲۵۶: دیوان هاشمی فراهی أو شعره) ورد شعره فی (گلشن - ص ۶۰۵).

(۸۲۵۷: دیوان هاشمی قمی أو شعره) ورد شعره فی (تش - ص ۲۳۹) قال وهو من السادة.

(دیوان هاشمی قندهاری) راجع هاشم قندهاری.

(۸۲۵۸: دیوان هاشمی کاشانی أو شعره) واسمه میر نظام الدین من شعراء عهد طهماسب الصفوی. ورد شعره فی (روشن - ص ۷۷۴) و (گلشن - ص ۶۰۵).

(۸۲۵۹: دیوان هاشمی کرمانی) السید محمد هاشم المعروف بشاه جهانگیر وتوفی ۹۴۶ أو ۹۴۸ کما فی " هفت آسمان - ص ۱۳۰" ترجم فی " هفت إقلیم " و " مقالات الشعراء ص ۸۴۴ " و (تش - ص ۱۳۰). له مثنوی " مظهر آثار " الموجود عند (سلطان القرائی) فی ۲۰۵ ص. کل فی ۱۱ بیتا. وقد نسب فی (مع ۲: ۵۶) هذا المثنوی إلی هاشمی دهلوی وذکر أیضا فی (تش یز - ص ۳۴۹) و (خوشگو) و (روشن - ص ۷۷۳).

(۸۲۶۰: دیوان هاشمی کوفته گر أو شعره) کان طباخا ترجمه علی شیر فی (مجن ۳ ص ۷۳ و ۲۴۳) وفی (گلشن - ص ۶۰۵) أصفهانی.

(۸۲۶۱: دیوان هاشمی گیلانی أو شعره) ورد شعره فی (گلشن - ص ۶۰۵) وفی " علمای گیلان - ص ۷۳ " هاشم لاهجی.

(۸۲۶۲: دیوان هاشمی لکهنوی أو شعره) هو أخو بنده علی. ورد شعره فی (گلشن -

(۱۲۸۹)

مفاتیح البحث: أبو عبد الله (۱)، القتل (۱)

صفحه ۱۴۸

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۴ - الصفحة ۱۲۹۰

ص ۶۰۶).

(٨٢٦٣: هاشمی همدانی أو شعره) أورد شعره الحزین فی تذکرته ص ٣۶ قال ولد بهمدان وتعلم الطب بأصفهان ورجع إلی همدان حتی قتل فی مقتلهٔ البلدهٔ بید جیوش الترک فی ١١٣۶.

(٨٢۶۴: دیوان هالهء طهرانی) واسمه حیدر رقابی. طبع له " شهرزاد."

(٨٢۶۵: دیوان هبهٔ الدین الشهرستانی) له تصحیح منظومهٔ السبزواری الفلسفیهٔ باسم " فیض الباری " ومنظومهٔ " سلسلهٔ الذهب " و" در ومرجان " المذکور فی ٨: ٨٧.

(٨٢۶۶: دیوان هبهٔ الله کاشی أو شعره) جاء شعره فی (تش – ص ۴٠).

(٨٢۶٧: دیوان هجر هندی أو شعره) واسمه أبو محمد بن نور الهدی. ورد شعره فی (گلشن – ص ۶٠۶).

(دیوان هجری أصفهانی) راجع هجری تفرشی.

(٨٢۶٨: دیوان هجری افشار أو شعره) واسمه قاسم بیک بن اژدها افشار ذکر له الصادقی فی (خص ۵ – ص ٧٢ ") ترکیب بند مسدس."

(٨٢۶٩: دیوان هجری اندجانی أو شعره) من شعراء فرغانه. ورد شعره فی " هفت إقلیم " و (تس ۵ – ص ١۶۶) و (مجتس ۶ – ص ١۵۵) و (ورشن – ص ٧٧۴). وفی (تش – ص ٣۴۴) انه ماهر فی العروض.

(٨٢٧٠: دیوان هجری تفرشی) واسمه أبو القاسم بن محمد صادق المتخلص صادق المذکور فی ص ۵٧٨ بن فضل الله. ترجمه أبو القاسم سحاب فی مقال له فی مجلهٔ یادگار السنهٔ ۵ العدد ۶ و ٧ وعده فی (تش – ص ۴٣٠) فی معاصریه. وقال اشتغل بأصفهان وسافر إلی رشت إلی أن مات هناک وعنه اخذ فی (مع ٢: ۵٧٢) ویوجد له " مثنوی هجری " فی (الملیهٔ – ف ١٠١) مع " ساقینامه " لرضی ارتیمانی. وترجم أیضا فی (حسینی – ص ٣۶٩) ویوجد نسخهٔ من دیوانه فی (بنگاله) کتبت فی ١١٩٢ وعند (فخر الدین – ٣٠۵).

(٨٢٧١: دیوان هجری جامی أو شعره) ورد شعره فی (طبق ٢: ۵٠٠).

(٨٢٧٢: دیوان هجری دده) من غلاهٔ الأکراد کما فی " الکائیهٔ فی التاریخ – ص ۴۵."

(١٢٩٠)

مفاتیح البحث: کتاب سلسلهٔ الذهب لأحمد بن علی بن حجر (١)، العلامهٔ السید هبهٔ الدین الشهرستانی (١)، مدینهٔ إصفهان (٢)، القاسم بن محمد (١)، القتل (٢)، الموت (١)، الطب، الطبابهٔ (١)

صفحه ١۴٩

الذریعهٔ – آقا بزرگ الطهرانی – ج ٩ق۴ – الصفحهٔ ١٢٩١

(دیوان هجری رازی) راجع هجری طهرانی.

(٨٢٧٣: دیوان هجری طهرانی) وهو الخواجهٔ محمد شریف، أخو خواجگی الذی هو والد شاپور المذکور فی ص ۴٩٠. وابنه اعتماد الدولهٔ والد نور جهان بیگم.

استوزره محمد خان تکلو حاکم خراسان، وبعد موته جاء إلی بلاط طهماسب فنصبه حاکما لیزد ثم وزیرا لأصفهان. وهو الذی هجا سلامی بالشعر المذکور فی حقه فی ص ۴۵۵ ومات بها فی ٩٨٠ کما فی (تش یز – ص ٣۴٩) نقلا عن " اقبالنامه " و (تش – ص ٢١٧) و " همیشه بهار " وهو عم امین احمد الرازی مؤلف " هفت إقلیم " کما صرح به فیه.

(دیوان هجری فرغانه یی) راجع هجری اندجانی.

(دیوان هجری قزوینی) کما فی " همیشه بهار " ولعله الطهرانی أو المشهدی.

(٨٢٧۴: دیوان هجری قمی) الملقب " شمشیر گر " لاشتغاله بصنعهٔ السیف بکاشان ترجم فی " هفت إقلیم " و (تس ۵ – ص ١٧٢) و

(تش - ص ٢٣٩) و " هميشه بهار " واشعاره أزيد من سبعة آلاف بيت رأيت بعضا منه عند (فخر الدين).

(ديوان هجرى كاشانى) راجع هجرى قمى.

(٨٢٧٥: ديوان هجرى گنابادى أو شعره) سافر إلى بنارس والله آباد ومات فى عهد آصف الدولة. كذا ترجمه وأورد شعره فى (گلشن - ص ٦٠٦).

(٨٢٧٦: ديوان هجرى مشهدى أو شعره) هو أخو الملا مشرقى المذكور فى ص ١٠٤٩ واصلهما من قزوين. ورد شعره فى (گلشن - ص ٦٠٦) و (مطلع ٢: ٤٥٠).

(٨٢٧٧: ديوان هجرى هروى أو شعره) ورد شعره فى (مجتس ٦ - ص ١٦٥).

(٨٢٧٨: ديوان هدايت آشتيانى) هو الميرزا هداية وزير دفتر ابن الميرزا حسين خان الآشتيانى نزيل طهران. ترجمه معاصره فى (مع - ج ٢ ص ٥٦٧) وأورد قرب عشرين بيتا من مثنوياته.

(٨٢٧٩: ديوان هدايت أصفهانى) ابن الميرزا شاه تقى المتخلص بواحد كما مر فى الواو ترجمه معاصره النصرآبادى فى (نر ٦ - ص ١٧٧) وأورد بعض شعره وذكر انه كان قاضى مشهد خراسان وفى الحال هو شيخ الاسلام بها.

(١٢٩١)

مفاتيح البحث: مدينة إصفهان (١)، مدينة طهران (١)، خراسان (٢)، الشهادة (١)، الموت (١)

صفحه ١٥٠

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانى - ج ٩ق٤ - الصفحة ١٢٩٢

(٨٢٨٠: ديوان هدايت رازى) واسمه خواجة هداية الله. ورد شعره فى (تس ٥ - ص ١٧٧) و (حسينى - ص ٣٧٠) و (خوشگو) و (روشن - ص ٧٧٢) ومر له فى ٧: ٢٦٥ الخمسة نقلا عن " روز روشن."

(٨٢٨١: ديوان هدايت طبرستانى) مؤلف " مجمع الفصحا " ترجم نفسه فى ج ٢ ص ٥٨١ من كتابه وذكر انه رضاقلى بن محمد هادى وانه ولد فى المحرم ١٢١٥ وانه توفى والده ١٢١٨ وتوفت والدته فى مكة بعد سنين فكفله محمد مهديخان شحنه. وذكر تنقلاته وترقياته فى خدمات الشاهزادات. وذكر ان منظوماته أكثر من أن يذكره ويعرف " لله باشى " لكونه معلم عباس ميرزا ابن فتح على شاه. ويتخلص " چاكر " أيضا كما مر فى ص ٢١٤ ولقب " أمير الشعراء. " وذهب سفيرا إلى خوارزم. ونصب رئيسا لدار الفنون الذى كان جامعة طهران فى ذلك العهد. فألف " مجمع الفصحا " فى تاريخ شعراء الفرس. طبع فى مجلدين بطهران ١٢٩٥ وننقل عنه فى هذا المجلد من الذريعة بعنوان (مع ١ و ٢) و " رياض العارفين " فى تاريخ العرفاء. طبع فى مجلد فى ١٣٠٥ و ١٣٥٦ وننقل عنه بعنوان (ض) و " انجمن آراى ناصرى " فى اللغة الفارسية طبع ١٢٨٨ و " روضة الصفاى ناصرى " كما مر. ويأتى " مظاهر الأنوار " الموجود فى (المجلس) وله " ستهء ضرورية " وهى ستة مثنويات بأسماء ١ " - أنوار الولاية " فى قبال " مخزن الاسرار " ٢ " - گلستان ارم " أو " بكقاشنامه " طبع بطهران ١٢٧٠ و ٣ " - بحر الحقائق " على زنة " حديقة الحقيقة " للسنائى. ٤ " - أنيس العاشقين " ٥ " - خرم بهشت " الموجود فى (المجلس) ٦ " - هدايت نامه " وله مثنويات أخر منها " منهج الهداية. " وله " مفتاح الكنوز " و " لطائف المعارف " و " فهرس التواريخ " الموجود فى المكتبة (الملية) وديوانه فى ثلاثة عشر الف بيت موجود فى (المجلس) كما فى فهرسها ٣: ٤٤٦ ومات ١٢٨٨ وقبره فى تكية بناها بطهران يعرف إلى الآن باسمه " تكيهء رضاقلى خان هدايت."

وبيت هدايت معروفون اليوم بطهران.

ومنهم الأديب الكاتب صادق هدايت، ومنهم مخبر الدولة مهدى قلى هدايت حاكم تبريز حين استشهد الشيخ محمد الخيابانى. ترجم هدايت هذا فى (طرائق ٣: ١٣٢) و " هدية العارفين ١: ٣٦٨ " و (فارسنامه ٢: ١٢٥) و " منتظم ناصرى ٣: ٣٢٠"

(١٢٩٢)

مفاتيح البحث: مدينة مكة المكرمة (١)، مدينة طهران (٥)، الشهادة (١)

صفحه ١٥١

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ٩ق۴ - الصفحة ١٢٩٣

و (المآثر - ص ١٨٩) ومجلة یادگار ۴: ١۴.

(٨٢٨٢: دیوان هدایت کشمیری أو شعره) واسمه سعد الله بن عنایة الله عالمگیری.

ورد شعره فی (گلشن - ص ۶٠۶).

(٨٢٨٣: دیوان هدایت مشهدی أو شعره) هو ابن شیخ الاسلام بمشهد خراسان.

ورد شعره فی (روشن - ص ٧٧٧) و (مطلع ٢: ۴۴٨) و " همیشه بهار."

(٨٢٨۴: دیوان هدایت نایینی أو شعره) واسمه هدایت حسین. أورد شعره معاصره النصرآبادی فی (نر ۶ - ص ١٩٧) وکان ینسب نفسه إلی جابر بن عبد الله الأنصاری وعنه فی " همیشه بهار."

(٨٢٨۵: دیوان هدای کاشانی أو شعره) کان معاصرا للفیض الکاشانی. ورد شعره فی مجموعة لمحمد شفیع الحسینی ص ٢٠٣ و ٢٣٩ عند (فخر الدین).

(٨٢٨۶: دیوان هراتی أو شعره) وهو مما زاده الهروی وأورد شعره (لط ٣: ٨٠) وقال مولده هرات. وجاء فی (مسرت - ص ٢٠٣ و ۴٣۴) شعر لمحمد هراتی.

(دیوان هروی) راجع امامی هروی.

(٨٢٨٧: دیوان هزارهء أصفهانی أو شعره) ورد شعره فی (گلشن - ص ۶٠٧).

(٨٢٨٨: دیوان هشترودی) وهو الدکتور محسن الهشترودی التبریزی العالم الریاضی المعاصر بإیران والعمید بکلیة العلوم الریاضیة سابقا. وهو ینظم الشعر قلیلا. وطبع من شعره " سایه‌ها " فی ۶٩ ص.

(٨٢٨٩: دیوان هشیار شیرازی أو شعره) واسمه محمد حسین " واقعه خوان. " قال فی (عم - ص ۵٧٢) انه توفی ١٢٩٢ ودفن فی شرقی الحافظیة ثم أورد شعره.

(٨٢٩٠: دیوان هشیار شیرازی أو شعره) واسمه علی بن الحسن النوری المتوفی ١٢٨۶.

ورد شعره فی (فارسنامه ٢: ١۵٢).

(٨٢٩١: دیوان هشیار کرد) واسمه علینقی بن کاظم المولود ١٢۶۶ ش. ترجمه البرقعی فی (سخنوران - ٢: ٢٧٢) قال ویلقب " دبیر مخصوص."

(دیوان هشیار هزار جریبی) راجع سامی هزار جریبی.

(٨٢٩٢: دیوان هفت رنگی أو شعره) کان من شعراء خراسان. ترجم وأورد شعره فی

(١٢٩٣)

مفاتيح البحث: دولة ایران (١)، جابر بن عبد الله (١)، علی بن الحسن (١)، خراسان (٢)، الوفاة (١)

صفحه ١۵٢

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ٩ق۴ - الصفحة ١٢٩۴

(بهش ۲: ۳۹۲).

(۸۲۹۳: دیوان هلاکی أو شعره) ورد شعره فی (قزمج ۶ - ۳۰۶) وعده من شعراء السلطان یعقوب.

(۸۲۹۴: دیوان هلاکی هروی أو شعره) سافر مع الجامی إلی الحج. ورد شعره فی (مجن ۳ - ۷۶ و ۲۵۳) وفی الثانی سماه هلالی.

(۸۲۹۵: دیوان هلاکی همدانی) کان ملازم بهرام میرزا ابن الشاه إسماعیل. قال فی (خص ۸ - ص ۱۷۲) ان له مثنوی " شوق وذوق " وکذا فی (تس ۵ - ص ۱۲۷) وجاء فی (نر ۱۳ - ص ۴۷۱) تاریخ نظمه لقتل محمد یوسف الصدر للشاه إسماعیل فی ۹۲۷ وکذا فی "هفت إقلیم " و (تش - ص ۲۵۸) و " الروضة الصفویة " والمستر براون ۴: ۸۸ و (نتایج - ص ۷۸۵) و (روشن - ص ۷۷۸) و (خز - ص ۴۵۹).

(۸۲۹۶: دیوان هلال قهستانی أو شعره) وهو الشهیر بخواجه هلال. ترجم فی (مع ۱: ۶۵۵) و (قهستان - ص ۱۹۰).

(۸۲۹۷: دیوان هلال قزوینی أو شعره) ورد شعره فی " هفت إقلیم " و (خوشگو).

(۸۲۹۸: دیوان هلال کاشانی أو شعره) مدح منوچهر معتمد الدولة فجاء شعره فی " مدایح معتمدیة."

(دیوان هلال هروی) راجع هلالی هروی.

(دیوان هلالی استرآبادی) راجع هلالی جغتایی.

(۸۲۹۹: دیوان هلالی ترک أو شعره) ترجم فی (تش - ص ۲۳) قبل الجغتایی وقال سکن بشیراز.

(۸۳۰۰: دیوان هلالی جغتایی) الاسترآبادی المولد والمنشأ. وهاجر فی شبابه إلی هرات إلی شهادته بها بجرم التشیع. واسمه المولی نور الدین المتخلص بهلالی کما یظهر من ج ۳ من حبیب السیر. وفی بعض نسخ منظوماته بدر الدین. وترجمه المیر علی شیر فی مجالس النفائس وذکر مطلع غزله وأطری قوة حافظته وفهمه وحسن طبعه ودعا له وحثه علی تحصیل الکمال. قال فی لطائف نامه انه استجیب دعاء المیر فی حقه ومهر فی أصناف الشعر، فجمع دیوانه ونظم مثنویات أخر: ۱ - لیلی ومجنون ۲ - شاه

(۱۲۹۴)

مفاتیح البحث: الحج (۱)، القتل (۱)، الشهادة (۱)، الهلال (۵)

صفحه ۱۵۳

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۴ - الصفحة ۱۲۹۵

ودرویش ۳ - صفات العاشقین وأورد نموذجا من کل واحد منها. وأورد فی مجمع الفصحا قرب خمسین بیتا من غزلیاته ورباعیاته. ونسخة دیوان غزلیاته الفارسیة المرتبة علی حروف القافیة مذهبة منقحة ناقصة الآخر تشتمل علی تسعمأة وأربعة وثمانین بیتا فی مکتبة التاجر الفاضل الآقا جعفر (سلطان القرائی) التبریزی کما کتبه إلینا فی فهرسها من کتابة القرن العاشر وقرب عصر الناظم وبسط القول فی ترجمته ونقل اشعاره سام میرزا فی (تس ۵ - ص ۹۰ - ۹۴) وصرح بکثیر مما ذکرناه فلا نکرره.

وترجمه أیضا فی (خز - ص ۴۵۶) ومن بعض مقاطیعه قوله: محمد عربی کابروی هردو سراست * کسیکه خاک درش نیست، خاک برسراو شنیده أم که تکلم نمود همچو مسیح * بدین حدیث لب لعل روح پرور أو که من مدینهء علمم علی درست مرا * عجب خجسته حدیثی است، من سک دراو قتله عبد الله خان اوزبک فی " چهارسو " بهراة فی ۹۳۶ أو ۹۳۱ کما فی " شاهد صادق " أو ۹۳۵ کما ذکره براون فی ۴: ۶۵ و ۳: ۵۲۰ نقلا عن " بابرنامه " وترجم فی (تش - ص ۲۳) و " روضة صفویة " و (حسینی - ۳۶۴) و (خوشگو) و " هفت إقلیم " و (روشن - ص ۷۷۸) ومجلة یادگار. یوجد نسخ من دیوانه عند (فخر الدین) و (بنگاله) و (الملیة - ۲۹۰ ف) کتبت فی ۹۷۹ ویوجد " شاه ودرویش " فی (الملیة - ۵۶۷ ف) و (الملک) وطبع مع " سحر حلال " و " جم وگل " لأهلی فی تبریز ۱۳۳۱ ثم بتصحیح حسین کوهی کرمانی بطهران فی ۱۳۶۵ ویوجد " صفات العاشقین " عند (فخر الدین) و (الملک) وطبع

بطهران مع مقدمة لعباس اقبال الآشتياني وتصحيح حسين كوهي كرماني في ١٣٦۴ وطبع ديوانه مع المثنويان المذكوران في ٣٣۴ ص. بطهران في ١٣٧۴ وكان قد طبع بلكهنو في ١٨۴٧ م. وكانپور ١٨٧٣ م. وإيران في ١٣١٣ بتصحيح محمد حسين " طوبى كاشاني " وقال إسماعيل پاشا في ذيل كشف الظنون تحت عنوان " تحفة الأهالي في قصة الهلالي " انه فارسي لمحمود بن محمد الكلامي الهروي، الفه في أحواله بعد رجوعه إلى القدس للقاضي على أفندي وفيه تراجم رجال شعراء أيضا.

(٨٣٠١: ديوان هلالي سبزواري أو شعره) ورد شعره في (گلشن - ص ۶٠٧).

(١٢٩۵)

مفاتيح البحث: دولة ايران (١)، مدينة طهران (٣)، محمود بن محمد (١)، الشهادة (١)

صفحه ۱۵۴

الذريعة - آقا بزرگ الطهراني - ج ٩ق۴ - الصفحة ١٢٩۶

(ديوان هلالي شيرازي) راجع هلالي جغتايي وهلالي ترك.

(٨٣٠٢: ديوان هلالي قزويني أو شعره) ورد شعره في " هميشه بهار " و " رياض الجنة " للزنوزي.

(٨٣٠٣: ديوان هلالي قاجار أو شعرها) واسمها هلال بنت محمد تقي ميرزا وزوجة اللهيار قاجار آصف الدولة ورد شعرها في " أز رابعه تاپروين - ص ٢۶٣ " نقلا عن " نقل مجلس."

(٨٣٠۴: ديوان هلالي هروي أو شعره) ورد شعره في (مجن ٢ - ص ۵٣ و ٢٢۶) وفي بعض النسخ بلالي.

(ديوان هلالي هروي) كما في (قزمج ٣ - ص ٢۵٣) راجع هلاكي هروي.

(٨٣٠۵: ديوان همام تبريزي) وهو الخواجة همام الدين من علماء الدين ومن أعاظم تبريز وتلميذ الخواجة الطوسي ومصاحب السعدي الشيرازي وتوفي ٧١۴ كما في " شاهد صادق " ترجمه المستوفي في " تاريخ گزيده - ص ٨٢٧ " و (لت) و " هفت إقليم " و (خيال - ص ۴٣) و (خوشگو) و (مسرت - ص ١۵٣) و (مغول - ص ۵۴۴) و (مع ١: ۶۵۶) و (ض - ص ٢٣٧) و (روشن - ٧٧٨) والمستر براون ٣: ١۶۶ و (دجا - ص ٣٩۶) ومجلة دانشكده‌ء أدبيات تبريز ٣: ٣۶ وفي (بهش ١: ٣۴٩) أورد له:

همام راسخني دل پذير وشيرين است * ولي چه سود كه بيچاره نيست شيرازي طبع منتخب ديوانه بتبريز ١٣۴٩ في ٢٠ ص. ثم بتصحيح مؤيد ثابتي بطهران ١٣٧٣ في ۶۴ ص.

(٨٣٠۶: ديوان همام يزدي أو شعره) ترجم في (نر ۵ - ص ١۴۶) وذكر انه في لبس الدراويش وعنه اخذ في (تش يز - ص ٣۵٠).

(ديوان هماى أصفهاني) راجع هماى شيرازي.

(٨٣٠٧: ديوان هماى شيرازي) كان اسمه محمد رضا قلي (١) فبدله إلى محمد رضا وهو ابن بديع خان المدفون بامامزاده احمد قرب مسجد شاه بأصفهان. ولد ١٢١٢

١ - وجاء في مجمع الفصحاء " محمد على " وليس بصحيح كما ذكره حفيده جلال همايي في مقدمته لديوان جده " طرب " وفي مقال له في مجلة " ارمغان ١٠: ٢١٨."

(١٢٩۶)

مفاتيح البحث: مدينة إصفهان (١)، مدينة طهران (١)، السجود (١)، الهلال (١)

صفحه ۱۵۵

الذريعة - آقا بزرگ الطهراني - ج ٩ق۴ - الصفحة ١٢٩٧

وتوفى يوم الخميس ۱۲ ع ۱ - ۱۲۹۰ وهو والد الشعراء: سها وطرب وعنقاد المذكورين فى محلهم. طبع ديوانه بطهران فى ۱۳۲۰ فى ۴۳۸ ص. فيها ۱۸۰۰۰ بيت، واسمه " شكرستان " بقطع كبير مع مقدمة فى أحواله. وطبع له تقريظ على " فرهنگ خدا پرستی " فى ۱۲۸۱ ترجم فى (فارسنامه ۲: ۱۵۲) و " مدايح معتمديه."

(۸۳۰۸: ديوان هماى كشميرى أو شعره) وهو المولوى عطاء الله. ورد شعره فى (گلشن - ص ۶۰۷).

(۸۳۰۹: ديوان هماى مروزى) واسمه الميرزا محمد صادق من مرو شاه جهان. اشتغل بتحصيل العلوم فى مشهد خراسان فى صحبة الحاج محمد حسين خان فخر الدولة المروى الذى بنى المدرسة المشهورة فى طهران بمدرسة خان المروى. ثم زار العراق، ثم توطن بكاشان، ثم جاور بلدة قم مدة. ثم نزل طهران وتقرب إلى فتح على شاه وبامره الف تاريخ " جهان آرا " المذكور فى ج ۳ ص ۲۴۷ ولقبه السلطان ب " بدايع نگار " وبعد وفاته لقب ولده الميرزا محمد جعفر بهذا اللقب. ويأتى له " مدايح الخاقان " الموسوم أيضا" زينة المدايح " الموجود فى (الرضوية) وقد أورد فى (مع ج ۲ ص ۵۷۲ ۵۷۹) قرب أربعمأة وخمسين بيتا من شعره. وترجم فى (انجمن ۳) و " المدايح المعتمدية."

(۸۳۱۰: ديوان همايون استرآبادى أو شعره) ورد شعره فى (گلشن - ص ۶۰۷).

(۸۳۱۱: ديوان همايون اسفراينى) وهو الأمير همايون. ذهب من اسفراينى إلى تبريز وعشق ولى بيك من متعلقى السلطان يعقوب ولما كشف سره ابتلى بالجنون وعولج فى المستشفى وبرء فصار بعده من ندماء السلطان. وبعد موت السلطان وقتل القاضى عيسى المذكور فى ص ۷۷۸ هاجر ولى بيك من تبريز إلى قم وكان همايون معه فى قم إلى أن توفى بها فى ۹۰۲ ترجمه الهروى فى (مجتس ۲: ص ۱۳۹) والقزوينى فى (قزمج ۶: ص ۳۰۳) فى حاشية نسخة الهروى نقل عن " تحفهء سامى " قصة غرامه وجنونه وانه مدفون بقرية ارمك بين قم وكاشان ونقل شعره عن ديوانه. ولكنا لم نجد ذلك فى المطبوع من " تحفهء سامى " وترجم أيضا فى " هفت إقليم" و (تش - ص ۶۶) و (حسينى - ص ۳۶۹) و (مع ۲: ۵۵) و (روشن - ص ۷۸۳) و (نتايج - ص ۷۷۸)

(۱۲۹۷)

مفاتيح البحث: دولة العراق (۱)، مدينة طهران (۳)، خراسان (۱)، الشهادة (۱)، الحج (۱)، الزيارة (۱)، الدفن (۱)

صفحه ۱۵۶

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانى - ج ۹ق۴ - الصفحة ۱۲۹۸

يوجد الديوان فى (سپهسالار - ۲۷۹) ضمن مجموعة أربعة دواوين هى ل " كاتبى " و " شاهى " و " همايون " و " أهلى خراسانى "كما فى فهرسها ۲: ۵۷۱ و ۷۰۴ ونسخة أخرى فى (الملية - ۲۹۰) ويشتمل على ۹۰۰ بيت وأخرى فى (المجلس) والوطنية بتبريز كتبت فى ۹۸۰ وقد تتبعه ضميرى الأصفهانى كما مر فى ج ۷ ص ۲۶۱ وقد وقع فى (تش - ص ۶۶ وص ۱۶) خلط بين اشعار هذا الشاعر واشعار صالح جغتائى كما مر فى ص ۵۸۸.

(ديوان همايون بابر) راجع همايون پادشاه.

(۸۳۱۲: ديوان همايون بروجردى) نسخة منه فى المكتبة الوطنية بتبريز.

(۸۳۱۳: ديوان همايون پادشاه) ابن بابر پادشاه بن عمر شيخ بن أبى سعيد بن السلطان محمد بن ميرانشاه بن الأمير تيمور الگوركانى. جلس بعد والده بابرشاه على سرير الملك من ۹۳۷ إلى ۹۶۲ فعارضه شيرخان فى ۹۴۴ إلى أن كسر وفر من بلاده ولاذ إلى السلطان الشاه طهماسب فأمده ونصره حتى مكنه على الملك ثانيا إلى ۹۵۰ كذا ذكره سام ميرزا فى (تس ص ۱۶) وأطرى فضائله ومهارته فى العلوم ولا سيما الحكمة والرياضيات وأورد بعض شعره الفارسى. وترجمه الصادقى فى (خص ۱ - ص ۱۳) وأطرى فضله وحسن طبعه وشدة حرصه على اقتناء الكتب وتزيين مكتبته، وأورد رباعيته بالتركية.

وترجم فی (مع ج ١ ص ٦٢) وأورد بعض تواريخ أحواله وحروبه وبعض شعره الكاشف عن حسن سريرته. وترجمه الهروی فی (مجتس ٩ - ص ١٧٥) وأورد مطلع غزله فی محبوبه المسمی بمقيم. وترجم فی (طبق ٢: ٢٧) و (تش - ص ٢۴) و (مسرت - ص ٢٥٧) و (حسينی - ص ٣۶٣) و (خوشگو) و (روشن - ص ٧٨٠) و " هميشه بهار " و " مقالات الشعراء - ص ٨٥٠."

(ديوان همايون عراقی) راجع همايون همدانی.

(٨٣١۴: ديوان همايون فريدنی) نزيل أصفهان. اسمه عبد العال ومن أحفاد الشيخ نور الدين علی بن عبد العالی المحقق الكركی. ترجم فی (مع ج ٢ - ص ٥٧١) وذكر انه كان هجاء بذی اللسان وجرت بينه وبين محمد إبراهيم المتخلص " رهی " الأصفهانی مهاجات مشهورة إلی أن قتل ليلا فی مضجعه لذلك، ثم ذكر بعض هجائه. وترجم

(١٢٩٨)

مفاتيح البحث: مدينة إصفهان (١)، علی بن عبد العالی (١)، القتل (١)

صفحه ١٥٧

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ٩ق۴ - الصفحة ١٢٩٩

أيضا فی (انجمن ۴) بعنوان همايون كركی وكذا فی (طرائق ٣ - ١١٢).

(ديوان همايون قاجار) راجع حشمت فی ص ٢٥۶ وقد توفی ١٢٧٣ كما ذكر فی (مع ١: ٢٢) و (انجمن ٢).

(ديوان همايون كركی) راجع همايون فريدنی.

(٨٣١٥: ديوان همايون كرماتی) واسمه محمد همايون بن علی أكبر ولد بكرمان ١٣٣٠ طبع له " منتخب همايون " فی ١٣٥٧ بكرمان فی ١٥١ ص. و " گلزار همايون " فی ۶٣ ص. فی ١٣۶٣ أيضا بكرمان. ترجمه البرقعی فی (سخنوران ٢: ٢٧٧).

(٨٣١۶: ديوان همايون همدانی) واسمه محمد همايون بن ملا شكوهی الهمدانی.

أطری النصرآبادی فی (نر ٩ - ص ٣٢۴) اطلاعه علی أكثر العلوم وكتابته لأكثر الخطوط. قال وتوفی شابا. وكذا فی " هميشه بهار " وقال سنگلاخ فی (امتحان ١: ١١٥) انه رآی ديوان همايون عراقی بخط سلطان محمد نورا.

(ديوان همايون هندی) راجع همايون پادشاه.

(٨٣١٧: ديوان همايی آذربايجانی) واسمه درويش سهراب كما ذكره تربيت فی (دجا - ص ٣٩٨) قال وهو من الشعراء الذين ادركهم الميرزا صائب ولاقاه فی كشمير واخذ عنه مثنويه ونقله فی بياضه، ثم أورد له مثنوی " زهديه " الموجود فی بياض صائب إلی تمام اثنی عشر بيتا فی زوال الدنيا وذمها ولزوم الزهد عنها.

(ديوان همايی أصفهانی) راجع ديوان سنا.

(٨٣١٨: ديوان همايی ترك) والنازل بعراق العجم ترجمه سام ميرزا فی (تس ٥ - ص ١٨٥) وأورد بعض شعره. وترجمه علی شير فی (مجن ۶ - ص ١٢٠ و ٢٩٨) وقال إنه لا يعلم أصله لكنه فی أكثر أوقاته فی العراق وشعره مشهور فی السنة العراقيين ثم أورد بعضه الذی ذكره سام ميرزا أيضا.

(٨٣١٩: ديوان همايی سمرقندی) ترجمه الهروی فی (مجتس ۶ - ص ١۶٠) وأطری طبع شعره وحسن صوته وأورد مطلع غزله.

(ديوان همايی عراقی) راجع همايی ترك.

(٨٣٢٠: ديوان همايی نسوی أو شعره) سكن بما وراء النهر. ورد شعره فی (تش ٥ -

(١٢٩٩)

مفاتيح البحث: دولة العراق (٢)، الزهد (١)

صفحه ۱۵۸

الذريعة - آقا بزرگ الطهراني - ج ۹ق۴ - الصفحة ۱۳۰۰

ص ۱۳۴) و (گلشن - ص ۶۰۷).

(۸۳۲۱: ديوان همت أردبيلي أو شعره) واسمه محمد زمان بيك. ترجمه النصرآبادى فى (نر ۹ - ص ۲۹۰) وذكر تنقلاته عند الحكام حتى توفى فى خدمة حاكم كوه كيلويه وأورد اشعاره.

(۸۳۲۲: ديوان همت أصفهاني) واسمه حسين عبد اللهى ابن غلام على. ولد ۱۳۳۳ بها وهو الآن وراق كتبى. تخلص أولا " هابط " ثم بدله. ترجمه المهدوى فى " شعراى معاصر أصفهان - ص ۵۳۶ " وأورد له اثنى عشر تأليفا غير ديوانه هذا.

(۸۳۲۳: ديوان همت بدخشى أو شعره) وهو الميرزا عيسى ابن ضياء الدين حسين (اسلام خان) البدخشى الهندى. توفى ۱۱۱۲ ورد شعره فى (سرخوش - ص ۱۲۵) و (گلشن - ص ۶۰۸) و (روشن - ص ۷۸۷) و (خز - ص ۱۷۷).

(۸۳۲۴: ديوان همت سيستاني) من بنى أعمام ملك حمزة السيستاني المتخلص بغافل كما مر. ترجمه معاصره النصر آبادى فى (نر ۲ - ص ۳۸) وأورد قرب عشرين بيتا من أنواع شعره غزلا ورباعيا وكذا فى (خوشگو) و (روشن - ص ۷۸۶).

(۸۳۲۵: ديوان همت شيرازى) وهو علاء الدين حسين بن أحمد " وقار " الآتى. توفى ۱۳۳۶ ترجم فى (فارسنامه ۲: ۷۲ و ۱۵۲) و (عم ۳۶۲) وريحانة الأدب و (مسرت - ۸۸).

(۸۳۲۶: ديوان همت فرح آبادى أو شعره) واسمه خواجة محمد بن الحاج زين العابدين الفرح آبادى نزيل أصفهان أخيرا. ثم هاجر منها ولما وصل رودسر من محال لاهيجان مرض وتوفى بها، كذا ذكره النصر آبادى فى (نر ۵ - ص ۱۳۴) وأورد شعره و (گلشن - ص ۶۰۷) و " علماى گيلان - ص ۹۴."

(۸۳۲۷: ديوان همت گوركه پورى أو شعره) واسمه محمد عاشق من ملازمى زبيب النساء بيگم بنت عالمگير شاه الهندى. ورد شعره فى (سرخوش - ص ۱۲۵) و (روشن - ص ۷۸۵).

(۸۳۲۸: ديوان همتى أصفهاني أو شعره) من أعضاء دفتر خانه يوسف افشار. ترجمه معاصره الصادقى فى (خص ۸ - ص ۲۴۲) وذكر انه شاب متواضع وأورد شعره.

(۸۳۲۹: ديوان همتى بافقى أو شعره) واسمه ملا أفضل بن ملا يعقوب. ترجمه النصرآبادى

(۱۳۰۰)

مفاتيح البحث: مدينة إصفهان (۲)، علاء الدين حسين (۱)، البدخشى (۲)، الحج (۱)

صفحه ۱۵۹

الذريعة - آقا بزرگ الطهراني - ج ۹ق۴ - الصفحة ۱۳۰۱

فى (نر ۹ - ۳۰۷) و (خوشگو).

(۸۳۳۰: ديوان همتى بلخى أو شعره) واسمه غياث الدين. ورد شعره فى (ض - ص ۱۵۸).

و (حسينى - ص ۳۶۴).

(۸۳۳۱: ديوان همدم سمناني) ترجم فى (مع ج ۲ - ص ۵۷۱) فجاء ان اسمه الميرزا محمد على بن الميرزا محمد رضى المنشى وكان وقايع نگار لشاهزاده محمد ولى ميرزا والى سمنان وخراسان والف له كتاب " بدايع الوقايع " وأورد أبياتا من قصايده.

(۸۳۳۲: ديوان همدم شيرازى) اسمه نجفعلى أخ ميرزا إبراهيم المتخلص بمنظور كان قصاصا لشاهزاده حسين على ميرزا فرمانفرما

بفارس فی اللیالی وملازما مع شاهزادات اخر. وتوفی شابا وأورد بعض غزلیاته وترجمه فی (ض – ص ۱۲۶) وصرح بان دیوانه غزلیات. وكذا فی (فارسنامه ۲: ۱۵۲) وقد طبع دیوانه بحیدر آباد ۱۳۰۳. فی ۳۴۷ ص.

(۸۳۳۳: دیوان همدم شیرازی أو شعره) واسمه محمد حسین بن میرزا علی فخرین بیدل ترجم فی ریحانهٔ الأدب ج ۱ ص ۱۸۹ و (عم ص ۵۷۷).

(۸۳۳۴: دیوان همدم هندی أو شعره) واسمه میرزا مراد ابن أخی میرزا کامران بن بابرشاه. ورد شعره فی (خوشگو) و (گلشن – ص ۶۰۸).

(۸۳۳۵: دیوان همدمی جرجانی أو شعرها) واسمها شریفه بانو. ترجمت فی (خیال – ص ۳۳۹) و " ازرابعه تاپروین – ص ۲۶۴."

(۸۳۳۶: دیوان همدهی رازی أو شعره) العصار بطهران. ورد شعره فی (تس ۵ – ص ۱۶۴).

(۸۳۳۷: دیوان همدمی سمرقندی أو شعره) ورد شعره فی (تس ۵ – ص ۱۶۵).

(۸۳۳۸: دیوان همدمی شیرازی أو شعره) كان معلما للأطفال. ورد شعره فی (هفت – ص ۳۱۰) و (خوشگو) و (گلشن – ص ۶۰۸).

(۸۳۳۹: دیوان همدمی کاشانی أو شعره) واسمه میرزا علی وتوفی ۹۸۲ ترجمه تقی کاشی و " همیشه بهار."

(۸۳۴۰: دیوان همدمی مشهدی أو شعره) كان قصاعا بها (کلسه گو) ترجمه

(۱۳۰۱)

مفاتيح البحث: مدينة طهران (۱)، خراسان (۱)، القصاص (۱)

صفحه ۱۶۰

الذريعة – آقا بزرگ الطهرانی – ج ۹ق۴ – الصفحة ۱۳۰۲

علی شیر فی (مجن ۳ – ص ۷۹ و ۲۵۴).

(۸۳۴۱: دیوان همدمی مشهدی أو شعره) كان یشتغل ببیع الحلویات. ورد شعره فی (تش – ص ۹۶) و (مطلع ۲: ۴۵۰) و (گلشن – ص ۶۰۸).

(۸۳۴۲: دیوان همدمی هروی أو شعره) ورد شعره فی (گلشن – ص ۶۰۸).

(۸۳۴۳: دیوان همدمی همدانی أو شعره) ترجمه وأورد شعره معاصره فی (تس ۵ – ص ۱۴۵).

(دیوان همگر) راجع مجد همگر.

(۸۳۴۴: دیوان هندال هتدی) وهو ابن بابرشاه واخو همایون شاه. ورد شعره فی " هفت إقليم " و (گلشن – ص ۶۰۸).

(۸۳۴۵: دیوان الهنداوی) للشیخ طاها بن یاسین بن عباس بن یوسف آل بزون ولد بالهندیهٔ (طویریج) ۱۳۱۸ ومن سنهٔ ۱۳۷۰ سکن الأهواز. له دیوانان فی المراثی بلغهٔ الحسکهٔ وله شرح بعض خطب نهج البلاغهٔ.

(۸۳۴۶: دیوان هندی) وهو کلب حسین خان بن کلب علی خان المتوفی ۱۲۸۱ قال إسماعیل باشا فی " هدیهٔ العارفین ۱: ۳۲۹ " ان له دیوانا فارسیا وله " شوکت نادری " تذکرهٔ للشعراء.

(۸۳۴۷: دیوان هندو شاه) هو ابن سنجر بن عبد الله الصاحبی الکیرانی النخجوانی) مؤلف " تجارب السلف " فی ۷۲۴ کما ذکر فی محله. ورد له فی (دجا – ص ۳۹۹ ") نظم أسماء خلفاء بنی أمیهٔ وبنی العباس " جمع دیوانه عبد العلی طاعتی فی ۲۰۰ بیت حین کان یصحح " صحاح الغرس " لولده شمس منشی. وله اشعار فی کتابه " دستور الکاتب " الموجود فی (سپهسالار) والمطبوع أخیرا بمسکو.

(۸۳۴۸: دیوان هنر الله آبادی أو شعره) واسمه حاجی بیک ابن ناجی تلمیذ " آفرین الله آبادی " ورد شعره فی (گلشن – ص ۶۰۹).

(ديوان هنر تبريزى) مر بعنوان أمير خيزى إسماعيل فى ص ١٠٠ وقد طبع من شعره " قطعات منتخبه " فى ١٣٥٠ فى ثلاثة اجزاء ٩١ + ١٨٠ + ٢٣٥ ص.

(٨٣٤٩: ديوان هنر جندقى) هو إسماعيل بن أبى الحسن يغما الآتى سافر إلى النجف

(١٣٠٢)

مفاتيح البحث: مدينة النجف الأشرف (١)، كتاب نهج البلاغة (١)، بنو عباس (١)، إسماعيل بن أبى الحسن (١)، بنو أمية (١)، الوفاة (١)

صفحه ۱۶۱

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانى - ج ٩ق۴ - الصفحة ١٣٠٣

لتحصيل العلم ورجع واتخذ مشرب الشيخية ومدح الحاج محمد كريم خان ويظهر من ديوانه الموجود فى (المجلس) ان ولدا محمدا ومحمودا توفيا شابين فرثاهما فى ١٢٨٨ كما ذكر فى فهرسها ٣: ۴۵٠ قال وله " داستان عاشقانه " وهى رباعيات و " مقدمهء ديوان يغما " نثرا. وقد تمم قاموس والده. وقال حبيب يغمايى حفيد بنت هنر هذا ان مؤلفاته موجودة بجندق وقد عرفه فى مجلة ارمغان ١٣: ١٠٢ ويوجد شعره عند (فخر الدين ١٧٠).

(٨٣٥٠: ديوان هنر جهرمى أو شعره) وهو الحاج شيخ أبو الحسن توفى ١٢۶٧ ترجم وورد شعره فى (فارسنامه ٢: ١٨٨) ويوجد شعره عند (فخر الدين - ١٧٠).

(٨٣٥١: ديوان هنر شاه جهان آبادى أو شعره) واسمه كيان رأى من تلاميذ آزاد البلگرامى. ورد شعره فى (گلشن - ص ۶٠٩).

(٨٣٥٢: ديوان هند هنرى أو شعره) وهو الميرزا فضل الله. ورد شعره فى (خوشگو) ولعله ابن سرخوش المذكور فى مقدمة طبع " كلمات الشعراء " طبعة ١٩۴٢ ص ۶. وقال إن اسمه محمد أكمل فضل الله. (٨٣٥٣: ديوان هوايى تونى أو شعره) ورد شعره فى (گلشن - ص ۶١٠) عن " هفت إقليم."

(٨٣٥۴: ديوان هوايى مشهدى) الشاعر الخطاط النقاش المذهب، مصاحب مشرقى المشهدى المذكور فى ص ١٠۴٩ ترجمه على شير فى (مجن ٢ - ص ۴٢ و ٢١۵) و (حسينى - ٣۶۴) وقالوا يكتب ديوانه بخطه ويذهبه ويبيعه بثمن بخس.

(٨٣٥٥: ديوان هوايى هندى أو شعره) ورد شعره فى (گلشن - ص ۶١٠).

(٨٣٥۶: ديوان هور أصفهانى) واسمه مير سيد على بديع زاده ابن الحاج ميرزا عبد الحسين سبط الحاج ميرزا بديع درب امامى. ولد فى رمضان ١٣٣٠ بأصفهان واشتغل بمعامل النسيج وتعلم العربية والافرنسية والألمانية. طبع له " تحفة المسلمين " قال المهدوى فى " شعراى معاصر أصفهان - ص ۵۴٠ " ان له ٢٨ قصيدة تاريخية.

(٨٣٥٧: ديوان هوس جندقى أو شعره) واسمه الميرزا أبو القاسم. وباسمه الف صدر الأفاضل المذكور فى ص ۶٠١ رسالة " نامهء نامى " كما ذكر فى جنگ موجود فى (دانشگاه -

(١٣٠٣)

مفاتيح البحث: شهر رمضان المبارك (١)، مدينة إصفهان (٢)، يوم عرفة (١)، الكرم، الكرامة (١)، الحج (۴)

صفحه ۱۶۲

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانى - ج ٩ق۴ - الصفحة ١٣٠۴

.(۴٧٣۴

(8358: دیوان هوس هندی) واسمه محمد تقی. له منظومة " لیلی ومجنون " بالأردویة.

(8359: دیوان هوشنگ ابتهاج) المتخلص " سایه " ابن میرزا آقا خان الرشتی. طبع له منظومة " سراب " فی 1370 فی 135 ص. و" سیاه مشق " 1372 فی 6144.

(8360: دیوان هوشی خراسانی أو شعره) ترجمه معاصره القزوینی فی (بهش 2: 404).

(8361: دیوان هوشی سنغری أو شعره) من توابع دینور. كان یعلم الأطفال بهمدان وكان هجاء كما ذكر معاصره فی (خص 8 - ص 249).

(8362: دیوان هوشی شیرازی أو شعره) قال سام میرزا فی (تس 5 - ص 125) انه یسرق اشعار الناس.

(دیوان هوشی همدانی) ورد شعره فی (گلشن - ص 610) ولعله متحد مع من قبله.

(8363: دیوان هیبت أصفهانی أو شعره) واسمه هیبت بیک حفید طهماسب قلی سلطان حاكم بندر لار. ورد شعره فی (گلشن - ص 610) وقال كان خطاطا بالشكسته.

(دیوان هیبت كاشی) كما فی (گلشن - ص 610) ولعله أراد هدایت كاشی المذكور بتخلصه " حاتم كاشی " فی ص 16.

(8364: دیوان هیدجی) وهو محمد بن معصوم علی الهیدجی. ولد بهیدج من خمسة بزنجان فی 1270 وهاجر إلی قزوین 1297 ثم إلی طهران فالنجف وعمره 35 سنة ورجع بعد عشرین سنة إلی طهران، وسكن بمقبرة السید نصر الدین الواقعة الآن فی خیابان خیام، وبها مات فی ع 2 - 1339 ولم یتزوج. تلمذ علی المیرزا حسین السبزواری تلمیذ أسرار السبزواری، وعلی میرزا الجلوه المذكور فی ص 202 وشعره فارسی وتركی وكان یتخلص سابقا " مغنی " ثم بدله إلی " هیدجی " له حاشیة علی المنظومة ذكرناه فی 6: 136. وله منظومة " دانشنامه " فی قبال " شاهنامه " طبع فی 160 ص. مع دیوان غزله فی 104 ص. ثم أعید طبعهما بتبریز مع مقدمة جعفر الموسوی بتصحیح علی هشترودی 1377 فی 300 ص.

(1304)

مفاتیح البحث: مدینة النجف الأشرف (1)، مدینة طهران (2)، الموت (1)، الزوج، الزواج (1)

صفحه 163

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج 9ق4 - الصفحة 1305

"ی (" 8365: دیوان یادگار بیگ أو شعره) وهو ابن سلطان. ورد شعره فی (خص 5 - ص 69).

(دیوان یادگار خراسانی) قال علی شیر فی (مجن 2 - ص 30 و 204) انه من الملاكین فترك الامارة وتزهد ونظم الشعر وتخلص سیفی. وفی (لت 7) انه من امراء أمیر تیمور گوركان. وقد ذكرناه بتخلصه فی ص 487.

(8366: دیوان یاراحمد تبریزی أو شعره) واسمه یار أحمد بن الحسین الرشیدی التبریزی الذی جمع رباعیات خیام فی 867 مقسما علی عشرة مواضیع، فی عشرة أبواب. والباب الحاد یعشر فی أحوال الخیام وسماه " طربخانه " طبع باستانبول فی 1372 ثم أعید بتصحیح جلال همائی بطهران فی 1384 مع مقدمة فی أحواله.

(8367: دیوان یاراورنگ آبادی أو شعره) واسمه نواب منور الدولة احمدیار خان بهادر المتوفی 1183. ورد شعره فی (گلشن - ص 611).

(8368: دیوان یار علی شیرازی) وهو مؤلف " لمحات در شرح لمعات " لفخر الدین العراقی. الموجود فی (سپهسالار - 6549) كتب فی القرن العاشر. والیه نسب " نثر اللئالی " كما فی نسخة موجودة عند (الملك). وطبع دیوان یار علی مع تعلیقات فی 82 ص. بلكهنو 1200.

(۸۳۶۹: ديوان يار على طهرانى أو شعره) كان طبيبا أورد شعره السامى فى (تس ۵ - ص ۱۳۷).

(۸۳۷۰: ديوان يارك قزوينى أو شعره) واسمه الحكيم عماد نزيل هرات. ترجمه الصادقى فى (خص ۸ - ص ۲۵۲) و (تش - ص ۲۲۸).

(۸۳۷۱: ديوان يار محمد أو شعره) فاتنا ذكره بتخلصه " رخنه " ترجم فى (مجتس ۸ -

(۱۳۰۵)

مفاتيح البحث: مدينة طهران (۱)، أحمد بن الحسين (۱)، الوفاة (۱)

صفحه ۱۶۴

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانى - ج ۹ق۴ - الصفحة ۱۳۰۶

ص ۱۷۲) وكان ملازم السلطان حسين بايقرا.

(۸۳۷۲: ديوان يارى استرآبادى أو شعره) كان عابدا. أطرى طبعه على شير فى (مجن ۳ ص ۸۶ و ۲۶۰) (۱).

(۸۳۷۳: ديوان يارى أصفهانى أو شعره) واسمه ميرزا حسين. كان من ندماء بلاط الافشارية بخراسان وتوفى ۱۲۱۵. ترجم فى (مع ۲: ۵۷۹) و (انجمن ۴).

(۸۳۷۴: ديوان يارى بلخى أو شعره) كان من أبناء الوزراء فذهب بصره. ورد شعره فى (مجن ۲ - ص ۴۶ و ۲۱۹).

(۸۳۷۵: ديوان يارى تبريزى أو شعره) كان شغله " خرده فروش " ورد شعره فى (تس ۵ - ص ۱۴۴) وعنه فى (دجا - ص ۴۰۰) و (گلشن - ص ۶۱۱).

(ديوان يارى حافظ) راجع حافظ يارى.

(ديوان يارى خراسانى) راجع يارى أصفهانى.

(۸۳۷۶: ديوان يارى شيرازى أو شعره) كان خطاطا نقاشا ماهرا نزيل هرات. ورد شعره فى " هفت إقليم " وفى (مجن ۶ - ص ۱۲۰ و ۲۹۹) انه جاء من شيراز إلى هرات ودس فى خاتم الملك، فقبض عليه وعفى عنه. وكان مانيا ثانيا فى التصوير. وسماه فى (روشن - ص ۷۸۷) يار محمد آخته.

(۸۳۷۷: ديوان يارى هروى أو شعره) واسمه يار محمد الحافظ. قال فى " خطوط خوش - ص ۱۳۰ " انه خطاط يوجد خطه بتاريخ ۹۵۳، ولم يخرج فى عمره عن هرات. ويوجد شعره يارى فى (مسرت - ص ۷۸).

(۸۳۷۸: ديوان يارى يزدى أو شعره) ورد فى (خوشگو) و (گلشن - ص ۶۱۲).

(۸۳۷۹: ديوان ياس آره يى أو شعره) من علماء بلدة آره. ورد شعره فى (روشن - ص ۷۸۸).

(۸۳۸۰: ديوان ياسمن بو دامغانى) كانت زوجة ميرزا عسكر الدامغانى بدكن وبعد وفات زوجها تزوجت بأحد امراء المغل بدكن وبها ماتت. كانت خطاطة

۱ - ولكن فى طبع ترجمة " مجالس النفائس " بطهران ۱۳۲۳ ش. فى ص ۲۶۰ سقط اسم " يارى " وورد شعره باسم الشاعر الذى قبله، وهو نظام استرآبادى.

(۱۳۰۶)

مفاتيح البحث: خراسان (۱)، الزوج، الزواج (۲)، مدينة طهران (۱)

صفحه ۱۶۵

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۴ - الصفحة ۱۳۰۷

ماهرة بالتعليق والنسخ والثلث. ورد شعرها فی " ازرابعة تاپروین - ص ۲۶۴ " نقلا عن " تذكرة الخواتين."

(ديوان ياسمی) واسمه رشيد مر فی ص ۳۶۲. طبع ديوانه مع مقدمة جلال همائی فی ۱۷۶ ص. بطهران ۱۳۷۷ و ۱۳۵۲.

(۸۳۸۱: ديوان ياسين عليشاه) مر له " صنعت شمسية " و " قمرية " فی ۱۵: ۹۱.

(۸۳۸۲: ديوان اليافعی الشافعی أو شعره) وهو عفيف الدين أبو السعادات عبد الله بن أسعد اليمنی المتوفی بمكة فی (۲۰ ج ۲ - ۷۶۸ أو ۷۵۵) كما فی شعر جاء فی (مسرت - ص ۳۸۷):

سال ترحيل ان ستوده سرشت * خردم " قطب اوج خلد " نوشت ترجم فی الشذرات والدرر الكامنة ۲: ۲۴۷ ورد شعره فی مقدمة كتابه " مرآت الجنان " وجاء فی (مع ۱: ۶۵۶) فارسياته.

(۸۳۸۳: ديوان يا ليت استر آبادی أو شعره) سماه فی " هفت إقليم " بالحكيم يا ليت.

(۸۳۸۴: ديوان يتيم بروجردی أو شعره) واسمه محمود (يزدجردی) ورد شعره فی (نر ۹ - ص ۳۹۵) وفی (تش - ص ۲۵۹) نسبه إلی همدان. وكذا فی (نتايج - ص ۷۹۱).

(۸۳۸۵: ديوان يتيم لاهوری أو شعره) واسمه ميرزا نصر الله بيك ابن الميرزا منعم.

ورد شعره فی (گلشن - ص ۶۱۲) وجاء شعره فی (مسرت - ص ۵۱۴).

(ديوان يتيم همدانی) واسمه ملا محمود راجع يتيم بروجردی.

(۸۳۸۶: ديوان يتيمی هروی أو شعره) ورد شعره فی (خص ۸ - ص ۲۵۱).

(۸۳۸۷: ديوان يحيای احمد آبادی أو شعره) ورد شعره فی (روشن - ص ۷۹۲).

(۸۳۸۸: ديوان يحيای أصفهانی أو شعره) هو ابن أخت طاهر وقايع نويس " وحيد " المذكور فی ص ۱۲۶۶ ترجمه النصرآبادی فی (نر ۴ - ص ۸۴) و " هميشه بهار " و (امتحان ۲: ۵۱).

(۸۳۸۹: ديوان يحيای الله آبادی أو شعره) واسمه محمد يحيی ويعرف " شاه خوب الله " المتوفی ۱۱ ج ۱ - ۱۱۴۴. ترجم وورد شعره فی (سرو - ص ۲۱۱) وفی (روشن - ص ۷۸۹) وجلس للارشاد بعد محمد أفضل ودفن عند قبره أيضا.

(۱۳۰۷)

مفاتيح البحث: مدينة مكة المكرمة (۱)، مدينة طهران (۱)، الطهارة (۱)، القبر (۱)، الوفاة (۱)

صفحه ۱۶۶

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۴ - الصفحة ۱۳۰۸

(ديوان يحيای اوزبك) راجع يحيای سبزواری.

(۸۳۹۰: ديوان يحيای بمی) وهو شيخ الاسلام الحاج ميرزا يحيی. نسخة منه بخط محمد جعفر بن محمد علی كتبت بعد وفات الشاعر فی ۱۲۸۸ عند السيد محمد الكرمانی الهاشمی بطهران، فيها مدايح الحاج محمد كريم خان الشيخی وغيره. كلها ۱۶۹ ورقة كل صفحة ۱۱ سطرا.

(۸۳۹۱: ديوان الميرزا يحيی) ابن الميرزا إسماعيل المدرس البيدآبادی الأصفهانی مؤلف " مرآة المصنف " المتوفی فی الأربعاء (۱۱ ذی القعدة ۱۳۴۹) أرخه المعلم الحبيب آبادی فی رجال أصفهان ص ۶۲ وقال ديوانه مطبوع وتخلصه يحيی وترجم فی مجلة ارمغان ۹: ۴۵۷.

(۸۳۹۲: ديوان السيد يحيی الدشتكی) ابن السيد نظام الدين أحمد بن معصوم الحسينی الدشتكی. هو أخ السيد علی خان المدنی. نقل

عنه اخوه السيد على خان المذكور وكتبه بخطه النسخ الجيد ضمن مجموعة كشكولية ومنها قوله:

يا راحلين وقلبى راحل معهم * مهلا فلولاكم والله ما رحلا وهذه النسخة توجد فى مكتبة الشيخ الخلانى فى بغداد.

(٨٣٩٣: ديوان الشيخ يحيى أبى الفضل) ابن أبى طى حميدة الحلبى المتوفى ٦٣٠ كما فى بعض مواضع كشف الظنون، وفى بعض المواضع توفى ٦٥٨ وفى " لسان الميزان ج ٦ ص ٢٦٣ " يحيى أبو الفضل ابن أبى طى حميد بن ظافر بن على الخ. وفى " بغية الوعاة - ص ٤١٠ " يحيى بن أحمد بن عبد الرحمان بن ظافر بن إبراهيم. وكناه بابى بكر مع اختلاف كثير فى أسماء آبائه مع ما فى " لسان الميزان، " ولذا اقتصر سيدنا فى " تأسيس الشيعة ص ١٢٨ " بقوله يحيى بن أبى طى أحمد بن ظافر الطائى الكلبى الحلبى أبو الفضل المولود أوائل شوال ٥٧٥ وحكى فى " لسان الميزان " عن ياقوت ترجمة طويلة لابن أبى طى لا توجد فى معجم الأدباء. وصرح سيدنا فى " التأسيس " بان ترجمة ياقوت له فى معجم البلدان لكنه لم يعين المادة التى فيها. ومما نقل عن ياقوت ان ابن أبى طى تلمذ مدة عند الشيخ محمد بن على بن شهرآشوب المتوفى ٥٨٥ وعده الصفدى الذى مات ٧٦٤ فى " نكت الهميان " من تلاميذ السيد الأشرف بن الأغر المشهور بتاج العلى

(١٣٠٨)

مفاتيح البحث: كتاب لسان الميزان لإبن حجر (٣)، شهر ذى القعدة (١)، كتاب كشف الظنون لحاجى خليفة (١)، كتاب معجم البلدان (١)، مدينة إصفهان (١)، مدينة طهران (١)، شهر شوال المكرم (١)، محمد بن على بن شهرآشوب (١)، أحمد بن عبد الرحمان (١)، مدينة بغداد (١)، جعفر بن محمد (١)، الكرم، الكرامة (١)، الحج (٢)، الوفاة (٣)

صفحه ١٦٧

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانى - ج ٩ق٤ - الصفحة ١٣٠٩

العلوى الذى توفى بحلب ٦١٠ ونقل عن كتاب تاريخه الذى ذكره كشف الظنون أيضا. وله أيضا " الطبقات الامامية " فى رجال الشيعة نقل عنه كذلك العسقلانى الذى توفى ٨٥٢ فى مواضع من كتابه " الإصابة " وحكى سيدنا فى " التأسيس " عن " رياض العلماء " أنه عده من مشاهير الأصحاب والمصنفين فى اقسام العلوم. وحكى أيضا عن خط الشيخ شمس الدين الجبعى نقلا عن خط الشهيد، بعض نوادره وشعره. قال: له مدايح كثيرة فى أهل البيت.

(٨٣٩٤: ديوان يحياى دولت آبادى) وهو الحاج ميرزا يحيى ابن الحاج ميرزا هادى من أحفاد القاضى نور الله التسترى. ولد بدولت آباد أصفهان ١٢٧٩ وتلمذ على السيد الشيرازى بسامراء والجلوة بطهران، وسكن افرنسا مدة، والف رسالات كثيرة. ترجم فى مجلة ارمغان. السنة ٢٣ و " شعراى معاصر أصفهان - ص ٥٤٢. " وعد له ٢٥ تأليفا. ومن منظوماته ما طبع باسم " ارديبهشت " مجلدان. وطبع له " تسديس خاقانى " ومات فى ١٣٦٨ كما فى " سخنوران نامى - ج ٢ ص ٢٨١."

(٨٣٩٥: ديوان يحياى سبزوارى أو شعره) واسمه يحيى خان ازبك. نزل مكة وبها توفى ١٠٢٥. ترجمه النصرآبادى فى (نر ٩ - ص ٢٦٤) و (روشن - ٧٨٩).

(ديوان يحياى سرخوش) المذكور فى ص ٤٣٩ وطبع له " گوى وچو گان " فى ١٣١٤ بطهران فى ١٥ ص.

(٨٣٩٦: ديوان يحياى سمرقندى أو شعره) قال النصرآبادى فى (نر ٩ - ص ٤٢٩) انه من طلبة العلم وأورد شعره.

(٨٣٩٧: ديوان يحياى سيستانى أو شعره) كان قاضيا بسيستان معاصرا للسلطان أبى تراب وتجنن. ورد شعره فى (مجتس ٣ - ص ١٤٤).

(٨٣٩٨: ديوان يحياى شيبك) راجع ديوان فتاحى فى ص ٨٠٧.

(٨٣٩٩: ديوان يحياى عظيم آبادى أو شعره) واسمه السيد يحيى الرضوى المتوفى ١٢٩٣ ورد شعره فى (گلشن - ص ٦١٢).

(٨٤٠٠: ديوان يحياى غوث أعظم) طبع ديوانه بتخلص " يحيى " فى ٥٦ ص.

بلكهنو فی ۱۸۶۹ - ۱۲۸۶ وطبع له منظومة " فتوح الحرمين " على الحجر.

(۱۳۰۹)

مفاتیح البحث: مدينة مكة المكرمة (۱)، كتاب كشف الظنون لحاجی خليفة (۱)، مدينة سامراء المقدسة (۱)، مدينة إصفهان (۲)، مدينة طهران (۲)، الشهادة (۱)، الحج (۲)

صفحه ۱۶۸

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۴ - الصفحة ۱۳۱۰

(۸۴۰۱: ديوان يحياى قزوينی أو شعره) وهو مؤلف " لب التواريخ " ومات ۹۰۱ كما فی (گلشن - ص ۶۱۳) و " هفت إقليم."

(ديوان يحياى قمی) ترجمه النصرآبادی فی (نر ۹ و ۱۳ - ص ۲۴۳ و ۴۷۷) ونسب إليه شعرا فی تاريخ بناء شاه جهان آباد ولم يعرفه. والظاهر أنه هو الكاشانی الآتی.

(۸۴۰۲: ديوان يحياى كاشانی) وهو القاضی يحيی. قال النصر آبادی فی (نر ۹ - ص ۲۴۲) ان أصله من لاهجان بگيلان ولما سكن كاشان اشتهر به وبعد ثلاثين سنة سافر إلى الهند ونصب كتابدار لشاه جهان ثم رجع إلى كاشان وكان بعدئذ نشطا.

وفی (سرو - ص ۸۵) قال جاء من وطنه إلى الهند ونظم تاريخ بناء " ارك " لبلدة شاهجهان آباد فقال [شد شاه جهان آباد از شاه جهان آباد = ۱۰۵۸] فوصله الشاه الف روپية ومات ۱۱ محرم ۱۰۶۴ وكذا فی (خوشگو) و (تش - ص ۱۶۴) و (سرخوش - ص ۱۲۵) و (حسينی - ص ۳۷۳) و " هميشه بهار " و (مسرت - ص ۱۸۳) وفی (نتايج - ص ۷۸۸) قال إن أصله من شيراز ونزل أبوه بكاشان.

(ديوان يحياى گيلانی) راجع يحياى لاهجی.

(۸۴۰۳: ديوان يحياى گيلانی أو شعره) وهو ابن مولانا احمد الطبيب من أطباء الشاه إسماعيل الأول. ترجم فی " هفت إقليم " و (خوشگو).

(۸۴۰۴: ديوان يحياى لاری أو شعره) ورد شعره فی (گلشن - ص ۶۱۳).

(۸۴۰۵: ديوان يحياى لاهجی أو شعره) ترجمه سام ميرزا فی (تس ۴ - ص ۷۷) وقال كان قاضيا، ولعله المذكور فی (خص ۸ - ص ۱۸۴) وخلط فی (تش - ص ۱۶۴) وقال إنه ابن أخی القاضی عبد الله وسافر إلى الهند ونصب كتابدار وكذا فی (مع ۲: ۵۷) وفی (نتايج - ص ۷۸۷) انه مات ۹۵۲. ويوجد شعر القاضی يحيی اللاهجی فی " گنجينهء گرانمايه " عند (فخر الدين) وفی (مسرت - ص ۲۳۸ و ۵۳) وترجم فی (علماى كيلان - ص ۹۴ - ۹۷).

(۸۴۰۶: ديوان يحياى لكهنوی أو شعره) واسمه علی خان بن المنشی ثابت علی خان ورد شعره فی (گلشن - ص ۶۱۴).

(ديوان يحياى مرواريد) مر فی ص ۱۰۳۱ بعنوان مرواريد.

(۱۳۱۰)

مفاتیح البحث: الهند (۳)، الموت (۱)، الطب، الطبابة (۱)

صفحه ۱۶۹

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۴ - الصفحة ۱۳۱۱

(۸۴۰۷: ديوان يحياى ملايری) ترجم فی مقال فی مجلة ارمغان ۱۲: ۲۰۷.

(۸۴۰۸: ديوان يحياى نيشابوری أو شعره) وهو محيی الدين يحيی بن محمد بن يحيی.

ومات ۸۵۰ ورد شعره فی (مطلع ۳: ۱۸۹) و (ض - ص ۱۶۰) و (تش - ص ۱۴۳) و (گلشن - ص ۶۱۳) و (مع ۲: ۵۷).

(۸۴۰۹: دیوان یزدان قلی بیک بخارائی أو شعره) هو من الأتراک کما ذکر فی (نر ۱۰ - ص ۴۴۰) وأورد شعره الفارسی وکذا فی (گلشن - ص ۶۱۵).

(۸۴۱۰: دیوان یزدانی شیرازی أو شعره) واسمه عبد الوهاب أصغر أولاد وصال شیرازی المذکور فی ص ۱۲۶۸ الخطاط الفنان الشاعر بالفارسیهٔ والعربیهٔ. وخطوطه موجودهٔ بکتایب مقبرهٔ شاه چراغ بشیراز والحرم الرضوی بخراسان. ودیوانه فی الف وخمسمایهٔ بیت. ومات ۱۳۲۸ ودفن عند أخیه " فرهنگ " المذکور فی ص ۸۲۹ وهو والد روحانی وصال المذکور فی ص ۳۸۶ وترجم فی (گلشن وصال - ص ۳۶۱).

و (عم - ص ۳۶۱).

(دیوان یعقوب آق قوینلو) راجع السلطان یعقوب ترکمان.

(۸۴۱۱: دیوان یعقوب أردبیلی) کان جندیا مع فضائله الکثیرهٔ، منها انه کان ینظم الشعر بالسنهٔ کثیرهٔ. ترجمه فی (دجا - ص ۴۰۱) نقلا عن " هفت إقلیم " وأورد شعره بالکردیهٔ وبالترکیهٔ.

(۸۴۱۲: دیوان یعقوب استاجلو أو شعره) هو ابن بایزید سلطان المتوفی ۹۵۰ کان من أحفاد أمیر الامراء للشاه إسماعیل. ترجمه سام میرزا فی (تس ۵ - ص ۱۸۳) وأورد رباعیه.

(۸۴۱۳: دیوان یعقوب ترکمان) ابن أمیر حسن بیک بن علی بن قرا عثمان. ترجمه سام میرزا فی (تس ۱ - ص ۱۷) ونقل عنه فی (دجا - ص ۴۰۲) ما ملخصه انه هاجر جده الاعلی من أقصی الشرق إلی حدود دیار بکر، وأول من تسلطن منهم الأمیر حسن بیک وبعده أکبر ولده السلطان خلیل، وبعده ابنه الأصغر یعقوب؛ استقل علی الملک ۸۸۳ إلی أن مات ۸۹۶ مطابق (کیخسرو) وأورد رباعیهٔ له. وذکر هناک عدهٔ من شعراء عصره وجملهٔ من الکتب المؤلفهٔ باسمه. وترجمه مختصرا فی (مع - ج ۱ ص ۶۲)

(۱۳۱۱)

مفاتیح البحث: یحیی بن محمد بن یحیی (۱)، خراسان (۱)، الموت (۱)، الوفاهٔ (۱)

صفحه ۱۷۰

الذریعهٔ - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۴ - الصفحهٔ ۱۳۱۲

و (تش ۲۵) و (روشن - ص ۷۹۲) و " همیشه بهار."

(۸۴۱۴: دیوان یعقوب چرخی أو شعره) واسمه یعقوب الغزنوی. ورد شعره فی " هفت إقلیم " و " خوشگو."

(۸۴۱۵: دیوان الشیخ یعقوب الحلی) ابن الحسین النجفی بن جعفر الحلی المتوفی ۱۳۲۹ والمدفون بوادی السلام. جمعه ولده الخطیب الشهیر الشیخ محمد علی یعقوب من بقایا ما عثر علیه من مواضع متفرقهٔ بعد تلف کثیر من شعره فی حادثهٔ الحلهٔ فی ۱۳۳۵، یقرب من ألفی بیت فی المدیح والرثاء والتهانی وغیرها. وترجمه السماوی فی الجزء الثانی من " الطلیعهٔ " وأورد بعض مراثیه.

(دیوان یعقوب ساوجی) راجع نجم الدین فی ص ۱۱۷۵.

(۸۴۱۶: دیوان یعقوب غیاث بوری أو شعره) واسمه محمد یعقوب. ورد شعره فی (گلشن - ص ۶۱۵).

(دیوان یعقوب قمی) کما فی (گلشن - ص ۶۱۵) راجع یعقوبی قمی.

(۸۴۱۷: دیوان یعقوب کشمیری أو شعره) واسمه ملا یعقوب. عد فی (طبق ۲: ۴۶۴) من شعراء أکبر شاه. وکذا فی " هفت إقلیم."

(۸۴۱۸: دیوان یعقوب ما هی دشتی) طبع قطعهٔ من شعره الکردی بتصحیح محمد مکری بطهران.

(۸۴۱۹: دیوان یعقوب هندی) للسید ظل الحسین. طبع کلیاته فی المدایح والمراثی للمعصومین بالأردویهٔ.

(دیوان یعقوبی ساوجی) راجع نجم الدین ساوجی فی ص ۱۱۷۵.

(٨۴٢٠: ديوان يعقوبى قمى أو شعره) وهو السيد يعقوب الخياط. أصله من قم. ولـد بكاشان ومات بها فى ٩٨٨. ترجم فى (تس ٢ - ص ۴٠) و (خص ۶ - ص ٩۶) و (گلشن - ص ۶١۵) و " هميشه بهار."

(ديوان يعقوبى كاشى) راجع يعقوب قمى.

(٨۴٢١: ديوان اليعقوبى النجفى) وهو الشيخ محمد على يعقوب اليعقوبى المتوفى ١٣٨۴ الخطيب بالنجف. مر له " الذخائر " ويأتى " المقصورة العلوية " وغيرها.

(١٣١٢)

مفاتيح البحث: مدينة النجف الأشرف (١)، مدينة طهران (١)

صفحه ١٧١

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانى - ج ٩ق۴ - الصفحة ١٣١٣

(٨۴٢٢: ديوان يغماى جندقى) كان اسمه أولا رحيم ابن الحاج إبراهيم قلى. ولد بخور من قرا بيابانک من قصبة جندق، حدود ١١٩۶. ولما بلغ سبع سنين اخذه الأمير إسماعيل عرب عامرى صاحب اقطاع جندق معه إلى البلد ورباه هناك حتى صار منشيا عنده وكان ينظم ويتخلص " مجنون. " ولما حارب إسماعيل حكومة طهران وانكسر وانهزم فى ١٢١۶ إلى خراسان، أخذ يغما أسيرا إلى سمنان عند سردار ذو الفقار، وبقى عنده ست سنين منشيا، ثم هجاه بمنظومة " سردارية " فحبسه وضربه وعذب أقربائه بجندق وصادر أموالهم، وبعد عدة أشهر انهزم وبدل اسمه إلى " أبو الحسن " وتخلص " يغما " وسافر إلى العراق، وبعد موت ذو الفقار رجع من بغداد إلى جندق ثم سافر إلى طهران وتقرب عند ميرزا آقاسى ومحمد شاه وسافر مع محمد شاه إلى هرات وانتقل إلى كاشان وهجا حاكمها بمنظومة " خلاصة الافتضاحات " فكفره امام الجمعة بكاشان، ولكنه نجى منه بحماية من المولى احمد النراقى. وسكن آخر عمره بمولده بخور ومات بها فى ١۶ - ع ٢ - ١٢٧۶ ودفن بمقبرة السيد داود وقال ولده إسماعيل هنر المذكور فى ص ١٣٠٢ فى تاريخه:

مهروزه أين ابتلا، آمد زديوان قضا * طال البلا، زال البها، تم الرقم، جف القلم وكان أديبا منقدا وسيع المشرب تابع الصوفية تارة والشيخية أخرى. له خط جيد ولكنه لم يدون اشعاره بنفسه، فجمعها الحاج إسماعيل الطهرانى، فأنكر عليه يغما عمله فى مكتوب كتبه إلى ابنه احمد صفائى فى ١٢٧٢ وطبع ما جمعه إسماعيل بأمر اعتضاد السلطنة وزير المعارف بطهران ١٢٨٣ مشتملا على ١ - نثريات فى ١۴۵ ص.

٢ - غزليات ٣ - سرداريه ۴ - قصابيه ۵ - احمدا ۶ - خلاصة الافتضاحات ٧ - صكوك الدليل ٨ - مراثى ٩ - ترجيعات ١٠ - مقطعات ١١ - رباعيات. كلها فى ٣٩٠ ص.

ثم فى بمبى فى ١٣٠٢ ثم طهران بتصحيح محمد حسين طبرى فى ١٣٧٧ مع مقدمة لناظر زاده الكرمانى فى ١۴۴ ص. وبقى عقبه فى ثلاثة أولاد هم، إسماعيل " هنر " المذكور فى ص ١٣٠٢ واحمد " صفائى " وإبراهيم. ترجمه سبطه حبيب يغمائى فى ثلاثة اعداد من مجلة " ارمغان " السنة الخامسة ثم طبعه مستقلا. نقل فيه عن " فلك مريخ " وتذكرة بسمل و (انجمن ۴) و " مرآت البلدان ٢: ٢٧٠ " و " زنبيل " لفرهاد ميرزا ص ١۴٨

(١٣١٣)

مفاتيح البحث: دولة العراق (١)، مدينة طهران (۴)، مدينة بغداد (١)، خراسان (١)، الحج (٢)

صفحه ١٧٢

الذريعة - آقا بزرگ الطهراني - ج ۹ق۴ - الصفحة ۱۳۱۴

وبراون ۴: ۲۱۷ و (تش يز - ص ۳۵۰) يوجد نسخة من ديوانه بخط ولده هنر عند (فخر الدين - ۱۰۶).

(۸۴۲۳: ديوان يغماى خياط أو شعره) ورد شعره في (گلشن - ص ۶۱۵).

(۸۴۲۴: ديوان يغماى قمى أو شعره) ورد شعره في (گلشن - ص ۶۱۶).

(۸۴۲۵: ديوان يغمايى) واسمه حبيب يغمائى ابن الميرزا أسد الله ولد ۱۳۲۰ بقرية خور من نواحي جندق وأمه ابنة هنر جندقي. طبع له "شرح حال يغما " و " دخمهء ارغون."

ترجم في مجلة الهلال الباكستانية ۴: ۲: ۵۱ و " كنگرهء نويسند گان إيران ص ۲۰۵."

(۸۴۲۶: ديوان يقين كاشى أو شعره) واسمه جلال الدين، وقال النصرآبادى في (نر ۹ - ص ۳۳۶) انه جلالا وشغله " شعرباف " وأورد شعره، وكذا في (خوشگو) و (گلشن - ص ۶۱۶) و " هميشه بهار " و (مسرت - ص ۲۵۹).

(۸۴۲۷: ديوان يقينى خلخالى أو شعره) واسمه ملا شيخ محمد. ترجمه سام ميرزا في (تس ۴ - ص ۷۹) و (نتايج - ص ۷۹۲).

(۸۴۲۸: ديوان يقينى شيروانى) ترجمه معاصره في (تس ۵ - ۱۷۵) وقال سكن شيراز وله شعر كثير وعنه في (دجا - ص ۴۰۳).

(۸۴۲۹: ديوان يقينى لاهجى) وهو القاضى عبد الله عم القاضى يحيى. ترجم في (تش - ص ۱۶۵) و " هفت إقليم " و " علماى گيلان - ص ۱۰۶ " و (مسرت - ص ۸۴) و (ض - ص ۱۶۱) و (روشن - ص ۷۹۳).

(۸۴۳۰: ديوان يقينى هروى أو شعره) وله شعر بالتركية والفارسية. ورد شعره في (حسينى - ص ۳۷۳) وفي (گلشن - ص ۶۱۶) عده من شعراء السلطان حسين بايقرا فهو متحد مع النقيبى كما في بعض نسخ (مجن ۲: ۵۰ و ۲۲۴).

(۸۴۳۱: ديوان يكتاى أصفهانى) واسمه مجيد أوحدى، أو عبد المجيد كما في " شعراى معاصر أصفهان - ص ۵۴۶ " وهو ابن محمد كريم. ولد ۲۸ صفر ۱۳۳۰ بأصفهان، وتلمذ على عمه محمد كاظم " غمگين " ومهر في الخط والموسيقا. له غير الديوان " ترجمهء تاريخ سلجوقى " لبراون و " تذكرهء شعراء " و " موسيقى " وقد جمع ديوان عمه غمگين المذكور في ص ۷۹۲ وطبعه مع مقدمة له. وكان يتخلص

(۱۳۱۴)

مفاتيح البحث: دولة ايران (۱)، مدينة إصفهان (۲)، حكم السلاجقة (۱)، جلال الدين (۱)، الكرم، الكرامة (۱)، الهلال (۱)

صفحه ۱۷۳

الذريعة - آقا بزرگ الطهراني - ج ۹ق۴ - الصفحة ۱۳۱۵

"فردى " فبدله. وطبع ديوانه في ۱۳۵۹ في ۱۶۳ ص.

(۸۴۳۲: ديوان يكتاى بلخى أو شعره) كان من شعراء امامقلى خان حاكم بلخ.

ورد شعره في (نر ۱۰ - ص ۴۴۱).

(۸۴۳۳: ديوان يكتاى جوشقانى) واسمه أحمد بن مهدى الأشترى المتوفى بطهران ۱۳۷۳ ترجمه البرقعي في (سخنوران ۱: ۲۵۴) واليلسمى في تاريخ أدبيات معاصر.

(۸۴۳۴: ديوان يكتاى كشميرى أو شعره) واسمه محمد أشرف ومات في أواسط المأة الثانية عشر كما في (نتايج - ص ۷۹۲).

(۸۴۳۵: ديوان يكتاى لاهورى) وهو احمد يارخان بن اللهيارخان المكرانى اللغرى من شعراء البلوچ ومن قوم برلاش. سكن آبائه خوشاب من نواحي لاهور ومهر هو في الخط والتصوير والشعر. وكتب بخطه النسخ الجيد قرآنا أهداه إلى السيد عبد الجليل البلگرامى في ۱۱۱۹ ونازعه محمد عاقل يكتا اللاهورى في تخلصه فظفر عليه في محكمة أدبية. ومات في ۱۱۴۷ وقال آزاد في تاريخه:

چونکه یکتا رفت شد تاریخ أو * جای احمد یارخان بزم نعیم وله مثنوی " گلدسته‌ء حسن " و " شهرآشوب " کما فصل ذلک فی (سرو - ص ۱۹۹) وفی حواشی " روضات الجنات فی أوصاف مدینة هرات ج ۱ ص ۵۳۸ " طبعة طهران ۱۳۳۸ ش. ان له نظم قصة" هیرو رانجها. " وترجم أیضا فی (نتایج - ص ۷۸۹) و (حسینی - ص ۳۷۳) و " مقالات الشعراء - ص ۱۸۷۹."

(۸۴۳۶: دیوان یکتای لاهوری أو شعره) واسمه محمد عاقل اللاهوری. عارض احمد یارخان المذکور فی تخلصه وغلب علیه فی محکمة أدبیة أو لان احمد کان أمیرا. وقد جاء شعر محمد عاقل هذا فی " شمع انجمن."

(۸۴۳۷: دیوان یکدل مراد آبادی أو شعره) واسمه محمد أنور ابن الشیخ محمد خان، مات فی ۱۱۵۱ ترجمه قدرت فی (نتایج - ص ۷۹۳) و (گلشن - ص ۶۱۶) و (روشن - ص ۷۹۵).

(۸۴۳۸: دیوان یکسان دهلوی أو شعره) ورد شعره فی (گلشن - ص ۶۱۶).

(۱۳۱۵)

مفاتیح البحث: مدینة طهران (۲)، الوفاة (۱)

صفحه ۱۷۴

الذریعة - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۴ - الصفحة ۱۳۱۶

(دیوان یک ودو) راجع غزل یک ودو. مر منها لمغیثی فی ص ۱۰۸۱ ولمفلسی (۱) فی ۱۰۸۷ ومحمد قلی خان کازرونی فی ص ۱۰۰۳ وفی (فارسنامه ۲: ۲۰۱) نسبت إلی بهار دارابی المذکور فی ص ۱۴۶. ومر أیضا لام هانی المذکورة فی ص ۹۶ ولصحبت لاری فی ص ۵۹۹ وقد نسب إلی قرة العین البابیة مثله. ومر للجامی ولکریمی سمرقندی فی ص ۹۱۰ ولگلشن فی ص ۹۳۲ منظومات عددیة أیضا، وقد جمع کثیر من العددیات فی الباب السادس من " تحفة الأحرار."

(دیوان یکه سوار) مر باسمه مؤمن کاشی. ترجم فی (نر ۵ - ص ۱۴۵) وذکر غرائب أطواره.

(۸۴۳۹: دیوان یگانه‌ء بلخی أو شعره) کان من شعراء امامقلی خان حاکم بلخ من ۱۰۱۷ ومات ۱۰۶۰. أورد النصرآبادی شعره فی (نر ۱۰ - ص ۴۴۱).

(دیوان یلدای ماکویی) وشعره فارسی وترکی. واسمه آقا إسماعیل. ولد ۱۲۵۸ وتوفی ۱۳۱۳ ترجم فی (دجا - ص ۴۰۳).

(دیوان یمین سمنانی) راجع یمینی سمنانی.

(۸۴۴۰: دیوان یمین فریومدی) هو الأمیر یمین الدین الطهرانی وهو والد ابن یمین المذکور فی ص ۳۴ وفی ۷۲۴ ترجم فی (لت) و" هفت إقلیم " و (خوشگو) و (روشن - ص ۷۹۶) و (لس - ص ۴۲۰).

(۸۴۴۱: دیوان یمینی تهرانی) واسمه عباس یمینی شریف. ولد بطهران فی ۱۲۹۸ ش.

ونشر مجلة " دانش آموز " لوزارة المعارف بها. ترجمه البرقعی فی (سخنوران ۲: ۲۸۵) وطبع له " آواز فرشتگان " بطهران ۱۳۷۷ فی ۸۰ ص. وله " قصه های شیرین " و " دو کدخدا " و " گربه های شیپورزن."

(۸۴۴۲: دیوان یمینی سمنانی أو شعره) کان سیافا کما ترجم فی (تس ۵ - ص ۱۷۳) و (خص ۸ - ص ۱۸۵) وکان معاصرا لهما. ومات ۹۸۱ وفی (نتایج - ص ۷۹۱) ان أصله من شیراز. وکذا فی (خوشگو) و " هفت إقلیم " و (تش - ص ۸۰) و (روشن -

۱ - وهو من شعراء القرن التاسع وما قاله فی " ازرابعه تاپروین - ص ۱۷۱ " من أن أقدمها لعفت شیرازی فلیس بصحیح.

(۱۳۱۶)

مفاتیح البحث: مدینة طهران (۲)

صفحه ۱۷۵

الذریعهٔ - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۴ - الصفحهٔ ۱۳۱۷

ص ۷۹۷).

(۸۴۴۳: دیوان یمین شاه آبادی أو شعره) واسمه عبد الرزاق تلمیذ محمد فاخر " مکین " ترجمه معاصره فی (روشن - ص ۷۹۶).

(۸۴۴۴: دیوان یمین غزنوی أو شعره) واسمه محمد بن عثمان من شعراء القرن الخامس. ترجم فی (مع ۱: ۶۵۶) کان یمدح السلطان محمود الغزنوی وبقی إلی عصر بهرامشاه.

(۸۴۴۵: دیوان یمین گرجی أو شعره) کان من عبید الشاه طهماسب الصفوی. ورد شعره فی (گلشن - ص ۶۱۶).

(۸۴۴۶: دیوان یوسف ارومی أو شعره) هو ابن السید محمد. دونها بنفسه فی ۱۳۰۲ والنسخهٔ عند (الملک).

(۸۴۴۷: دیوان یوسف استاجلو أو شعره) واسمه یوسف بیک. أطری سام میرزا تقواه فی (تس ۵ - ۱۸۴) وشعره فارسی وترکی. ویوجد دیوان لیوسف یشتمل علی الغزل الفارسی والترکی " وساقینامه " والقصاید والترجیعات فی ۳۱۷ ص. یشتمل علی ۷۳۷۴ بیت، والنسخهٔ مجدولهٔ مذهبهٔ فی العهد الصفوی (سلطان القرائی).

(۸۴۴۸: دیوان یوسف استرآبادی أو شعره) ورد شعره فی (گلشن - ص ۶۱۶).

(دیوان یوسف أصفهانی) واسمه جلال الدین. ورد شعره فی (گلشن - ص ۶۱۷) ولعله البیرجندی.

(۸۴۴۹: دیوان یوسفی أمیری أو شعره) ورد شعره فی (لت ۷) وقال إنه من شعراء شاهرخ وبایسنغر.

(۸۴۵۰: دیوان یوسف بختیاری) ویعرف بأمیر مجاهد بن حسینقلی خان من رؤساء البختیاریهٔ فی چهار محال بأصفهان. ولد ۱۲۸۳ ومات فی سجن بهلوی فی صیف ۱۳۵۶.

أورد شعره وأطراه المهدوی فی " شعرای معاصر أصفهان - ص ۵۴۹."

(۸۴۵۱: دیوان یوسف بلخی أو شعره) أورد النصرآبادی شعره فی تاریخ وفات التفتازانی ۷۹۲ فی (نر ۱۳ - ص ۴۷۰).

(۸۴۵۲: دیوان یوسف بلگرامی أو شعره) واسمه محمد یوسف بن محمد أشرف الواسطی

(۱۳۱۷)

مفاتیح البحث: مدینهٔ إصفهان (۲)، جلال الدین (۱)، یوسف بن محمد (۱)، محمد بن عثمان (۱)

صفحه ۱۷۶

الذریعهٔ - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۴ - الصفحهٔ ۱۳۱۸

ترجمه آزاد فی (سرو - ص ۳۰۷) وقال ولد ۱۱۱۶ ونشأ وتعلم بشاه جهان آباد الأدب والریاضیات والف " الفرع النابت عن الأصل الثابت " فی التوحید فی ۱۱۶۲ ومات ۱۱۷۲ وترجم أیضا فی (نتایج - ص ۷۹۳).

(۸۴۵۳: دیوان یوسف بیرجندی) وهو الشیخ جلال الدین الکاتب. نقل آیتی فی (بهارستان - ص ۲۰۸) عن تاریخ حسامی انه کان یکتب تمام القرآن فی ثلاثهٔ أیام وأورد شعره. وقبره فی شرقی بیرجند. وفی " شاهد صادق " ان جلال الدین یوسف الاوبهی مات ۸۳۳.

(۸۴۵۴: دیوان یوسف تبریزی) وهو ابن میرزا زین العابدین بن محمد علی القره داغی المتوفی بالکاظمیهٔ ۱۳۳۷ یوجد دیوانه عند ولده المیرزا علی بها. وینقل عنه الخیابانی فی " وقایع الأیام."

(۸۴۵۵: دیوان یوسف تبریزی أو شعره) ورد شعره فی (مسرت - ص ۵۱۶) وعنه فی (دجا - ص ۴۰۳).

(ديوان يوسف جرجانى) كما فى (تش - ص ١۶٢) راجع درويش يوسف.

(٨۴۵۶: ديوان يوسف جغتائى أو شعره) ترجمه سام ميرزا فى (تس ۵ - ص ١٨۶) وقال كان " پروانه چى " للشاه إسماعيل واليوم هو "توشمال " للشاه طهماسب يكتب بأنواع الخطوط كالمقلى والأنصارى والكوفى وينظم بالتركية والفارسية.

(٨۴۵٧: ديوان يوسف جلاير أو شعره) واسمه يوسف على. ورد شعره فى (گلشن - ص ۶١٩).

(٨۴۵٨: ديوان يوسف جويبارى) واسمه خواجة يوسف حفيد خواجة محمد پارسا.

من سادات بخارا. ترجم فى (نر ٣ - ص ۶٧) ونقل عن ديوانه وكذا فى (روشن - ص ٧٩٨).

(٨۴۵٩: ديوان يوسف چاكرى أو شعره) قال فى (مجتس ۶ - ص ١۶٣) انه من شعراء هرات.

(٨۴۶٠: ديوان يوسف خراسانى أو شعره) هو يوسف بن الخواجة ركن الدين من أحفاد أبى سعيد أبى الخير. ورد شعره فى (گلشن - ص ۶١۶).

(٨۴۶١: ديوان يوسف الخطى) وهو أبو ذويب. يوجد مراثيه ضمن مجموعة دونها

(١٣١٨)

مفاتيح البحث: مدينة الكاظمين (١)، زين العابدين بن محمد (١)، جلال الدين (٢)، القرآن الكريم (١)، الشهادة (١)

صفحه ١٧٧

الذريعة - آقا بزرگ الطهرانى - ج ٩ق۴ - الصفحة ١٣١٩

الشيخ لطف الله بن على بن لطف الله بن محمد الجد حفصى بخطه الجيد فى ١٣١٠ الموجودة عند الشيخ محمد على اليعقوبى الخطيب المتوفى ١٣٨۵ وبعض مراثيه فى مجموعة أخرى كتبت ١٣٠٠ ونسخة من ديوان أبى ذويب كانت فى مكتبة (السماوى) وذكر بعنوان أبى ذئب.

(ديوان يوسف خوافى) راجع يوسفى طبيب.

(٨۴۶٢: ديوان يوسف خوانسارى أو شعره) واسمه يوسفا. ترجمه معاصره فى (نر ٩ - ص ٣٢١) و (روشن - ص ٧٩٨).

(٨۴۶٣: ديوان يوسف دربندى أو شعره) وهو جمال الفلاسفة يوسف بن محمد كما فى (لب ١) وعنه فى (مع ١: ۶۵۶).

(٨۴۶۴: ديوان يوسف دكنى أو شعره) وهو يوسف عادلشاه ابن السلطان مراد خان.

حكم عشرين سنة ومات ٩١۶ كما فى (مع ١: ۶٣) وأورد شعره هناك.

(٨۴۶۵: ديوان يوسف دهلوى أو شعره) واسمه يوسف خان من امراء أكبر شاه. ورد شعره فى (گلشن - ص ۶١٨).

(٨۴۶۶: ديوان يوسف سنندجى أو شعره) من الأكراد ومن ملازمى أمان الله خان أميرهم. ورد شعره فى (مع ٢: ۵٧٩).

(٨۴۶٧: ديوان يوسف شاملو أو شعره) هو من امراء طهماسب الصفوى. ورد شعره فى (نر ٢ - ص ۴٢) و (خوشگو) و (روشن - ص ٨١١). قالوا سافر إلى الهند وديوانه فى ثلاثة آلاف بيت.

(٨۴۶٨: ديوان يوسف شيرازى أو شعره) ورد شعره فى (گلشن - ص ۵١٨).

(٨۴۶٩: ديوان يوسف عامرى أو شعره) ورد شعره فى (گلشن - ص ۶١٧).

(٨۴٧٠: ديوان يوسف غزنوى) واسمه يوسف بن نصر الكاتب. ورد شعره فى (لب ١) وعنه فى (مع ١: ۶۵۶) وكان يمدح خسرو ملك المتوفى ۵٨٢ قال وله ديوانين عربى وفارسى.

(٨۴٧١: ديوان يوسف قراباغى أو شعره) وهو يوسف كوسج بن محمد جان. توفى ١٠۵۴.

جاء شعره فى (گلشن - ص ۶١٧) و (دجا - ص ۴٠۴) و (تش - ص ۵٢).

(۱۳۱۹)

مفاتیح البحث: یوسف بن محمد (۱)، الهند (۱)، الوفاة (۲)

صفحه ۱۷۸

الذریعۀ - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۴ - الصفحۀ ۱۳۲۰

(۸۴۷۲: دیوان یوسف قزوینی أو شعره) هو أخو المیرزا طاهر الوحید المذکور فی ص ۱۲۶۶ ورد شعره فی (تش - ص ۲۲۸) و" همیشه بهار."

(۸۴۷۳: دیوان یوسف کابلی أو شعره) واسمه محمد یوسف بن شاه بیک خان. ورد شعره فی (روشن - ص ۷۹۹) و (گلشن - ص ۶۱۰).

(۸۴۷۴: دیوان یوسف کازرونی أو شعره) کان یعرف بامیری. أورد شعره معاصره فی (نر ۵ - ص ۱۲۲) وهو غیر یوسف أمیری المذکور.

(دیوان یوسف کشمیری) وهو درویش یوسف المذکور فی ص ۳۲۵ ورد شعره فی (نر ۶ - ص ۲۰۴) و (خوشگو) و (گلشن - ص ۶۱۷).

(۸۴۷۵: دیوان یوسف الکوفی) هو یوسف بن لقوة الکاتب. ترجمه أبو عبد الله.

المرزبانی فی "معجم الشعراء - ۵۷۱."

وأورد قصیدته فی مدیح أهل البیت.

(۸۴۷۶: دیوان یوسف گرجی أو شعره) وهو الذی رباه محمود میرزا ابن فتح علی شاه صاحب "سفینهء محمود "ورد شعره فی (مع ۲: ۵۸۰) نقلا عن السفینۀ.

(۸۴۷۷: دیوان یوسف گردیزی أو شعره) ورد شعره فی (گلشن - ص ۶۱۷).

(دیوان یوسف لاری) مر بعنوان درویش یوسف فی ص ۳۲۵.

(۸۴۷۸: دیوان یوسف لاهجی أو شعره) ویعرف ضیاء نقار. ترجمه معاصره النصرآبادی فی (نر ۹ - ص ۳۸۰).

(۸۴۷۹: دیوان یوسف لکهنوی) وهو أبو حامد محمد یوسف علی بن محمد یعقوب علی. هو والد محمد مظفر حسین صبا، مؤلف" روز روشن "المذکور فی ص ۱۰۶۰ ترجم فی (گلشن - ص ۶۱۹) و (روشن - ص ۷۹۹).

(۸۴۸۰: دیوان یوسف لکهنوی أو شعره) واسمه خواجۀ یوسف بن خواجۀ موسی.

ورد شعره فی (گلشن - ص ۶۱۸).

(۸۴۸۱: دیوان یوسف لکهنوی أو شعره) وهو الحکیم میر محمد صادق المتوفی ۱۲۴۷ ورد شعره فی (گلشن - ص ۶۱۸).

(۸۴۸۲: دیوان یوسف مروی أو شعره) کان کاتبا ورد شعره فی (بهش ۲ - ص ۳۸۷).

(۸۴۸۳: دیوان یوسف هروی أو شعره) واسمه میر محمد یوسف بن میر احمد میرآخور.

(۱۳۲۰)

مفاتیح البحث: أبو عبد الله (۱)، علی بن محمد (۱)، الطهارة (۱)، الوفاة (۱)، السفینۀ (۱)

صفحه ۱۷۹

الذریعۀ - آقا بزرگ الطهرانی - ج ۹ق۴ - الصفحۀ ۱۳۲۱

كان ملازم زمان ميرزا. ورد شعره فى (مجتس ۸ - ص ۱۷۲).

(۸۴۸۴: ديوان يوسف هندى أو شعره) واسمه محمد يوسف ويتخلص " قديم " الدهلوى كما ذكر فى (سرخوش - ص ۹۴) و (خوشگو) وهو ابن عم " مائل."

(۸۴۸۵: ديوان يوسفى طبيب) وهو يوسف بن محمد يوسف اليوسفى الطبيب. له عدة منظومات طبية فارسية، مر منها " ادويهء مفرده" نظمها فى ۹۱۷ وطبع مع " علاج الأمراض " له. وله " فوائد الاخبار " أو " فوائد يوسفى " نظمها فى ۹۱۳ و " بهداشت منظوم" نظمها لبابرشاه غازى (۹۳۲ - ۹۳۷) ومنظومة " مأكول ومشروب " وفرهنگ هندى بپارسى " فى اللغات الطبية و " فرهنگ عربى بپارسى " أيضا كذلك. ومر له " رياض الأدوية " و " بحر الجواهر. " ذكر كلها فى " فرهنگنامه هاى عربى بفارسى - ص ۱۹۹." ويوجد له " جامع الفوائد " بعنوان " رباعيات طبى " فى ۱۳۲۳ بكانپور.

وله " ستهء ضرورية " و " دلائل النبض " الفه ۹۴۲ موجود فى مكتبة كلية الطب بطهران.

وفى (گلشن - ص ۶۱۹) سماه يوسفى دهلوى وعده من أطباء بلاط بابرشاه وأورد شعره وفى (مجتس ۶ - ص ۱۵۶) و (حسينى - ص ۳۷۴) سماه يوسفى خراسانى هروى ومات حدود ۹۵۰ وفى (تس ۵ - ۱۶۰) ان مولده خواف.

(۸۴۸۶: ديوان يوسفى گلپايگانى) من شعراء الشاه عباس الأول الصفوى. وكان ماهرا فى الغزل والقصيدة. ترجمه النصرآبادى فى (نر ۹۰ - ص ۲۷۴) و (خوشگو).

وفى " هميشه بهار " ان اسمه يوسف.

(۸۴۸۷: ديوان يونس ابهرى أو شعره) كان من شعراء عهد جهانگير. ورد شعره فى " هميشه بهار " و (روشن - ص ۸۱۱).

(۸۴۸۸: ديوان يونس الديلمى أو شعره) عده ابن شهرآشوب فى (المعالم - ص ۱۳۷) من شعراء الشيعة.

(۱۳۲۱)

مفاتيح البحث: مدينة طهران (۱)، ابن شهرآشوب (۱)، يوسف بن محمد (۱)، الدواء، التداوى (۱)، الطب، الطبابة (۲)

تعريف مركز القائمية باصفهان للتحريات الكمبيوترية

جاهِدُوا بِأَمْوالِكُمْ وَ أَنْفُسِكُمْ فى سَبيلِ اللَّهِ ذلِكُمْ خَيْرٌ لَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ (التوبة/۴۱).

قالَ الإمامُ علیّ بْنُ موسَی الرِّضا – علَيهِ السَّلامُ: رَحِمَ اللّهُ عَبْداً أحْيَا أمْرَنَا... يَتَعَلَّمُ عُلُومَنَا وَ يُعَلِّمُهَا النَّاسَ؛ فَإِنَّ النَّاسَ لَوْ عَلِمُوا مَحَاسِنَ كَلَامِنَا لَاتَّبَعُونَا... (بَنـادِرُ البِحـار – فى تلخيص بحـار الأنوار، للعلاّمـة فيض الاسلام، ص ۱۵۹؛ عُيونُ أخبارِ الرِّضا(ع)، الشَّيخ الصَّدوق، الباب۲۸، ج۱/ ص۳۰۷).

مؤسّس مُجتمَع " القائميّة " الثّقافيّ بأصبَهانَ – إيرانَ: الشهيد آية الله " الشمس آباذى " – رَحِمَهُ اللهُ – كان أحداً من جَهابذة هذه المدينة، الذى قدِ اشتهَرَ بشَغفِهِ بأهل بَيت النبیّ (صلواتُ اللهِ علَيهـم) و لاسيَّما بحضرة الإمام علیّ بن موسَی الرِّضا (عليه السّلام) و بساحة صاحِب الزّمان (عَجَّلَ اللهُ تعالی فرجَهُ الشَّريفَ)؛ و لهذا أسّس مع نظره و درايته، فى سَنَةِ ۱۳۴۰ الهجريّة الشمسيّة (=۱۳۸۰ الهجريّة القمريّة)، مؤسَّسةً و طريقةً لم يَنطَفِئ مِصباحُها، بل تُتَّبَع بأقوَى و أحسَنِ مَوقِفٍ كلَّ يوم.

مركز " القائميّة " للتحرِّی الحاسوبیّ – بأصبَهانَ، إيرانَ – قد ابتدَأَ أنشِطتَهُ من سَنَةِ ۱۳۸۵ الهجريّة الشمسيّة (=۱۴۲۷ الهجريّة القمريّة) تحتَ عناية سماحة آية الله الحاجّ السيّد حسن الإمامیّ – دامَ عِزّهُ – و مع مساعَدَةِ جمعٍ من خرّيجی الحوزات العلميّة و طلاب الجوامع، بالليل و النهار، فى مجالاتٍ شتّی: دينيّة، ثقافيّة و علميّة...

الأهداف: الدّفاع عن ساحة الشيعة و تبسيط ثَقافة الثَّقَلَين (كتاب الله و اهل البيت عليهـمُ السَّلامُ) و معارفهما، تعزيز دوافع الشَّباب و عموم الناس إلى التَّحَرِّی الأدَقّ للمسائل الدّينيّة، تخليف المطالب النّافعة – مكانَ البَلاتيثِ المبتذلة أو الرّديئة – فى المحاميل

(=الهواتف المنقولة) و الحواسيب (=الأجهزة الكمبيوتريّة)، تمهيد أرضيّةٍ واسعةٍ جامعةٍ ثَقافيّةٍ على أساس معارف القرآن و أهل البيت –عليهم السّلام – بباعث نشر المعارف، خدمات للمحققين و الطّلّاب، توسعة ثقافة القراءة و إغناء أوقات فراغة هُواةِ برامِج العلوم الإسلاميّة، إنالة المنابع اللازمة لتسهيل رفع الإبهام و الشّبُهات المنتشرة فی الجامعة، و...

- مِنها العَدالة الاجتماعيّة: التی يُمكِن نشرها و بثّها بالأجهزة الحديثة متصاعدةً، على أنّه يُمكِن تسريعُ إبراز المَرافِق و التسهيلاتِ– فی آكناف البلد - و نشرِ الثّقافةِ الاسلاميّة و الإيرانيّة – فی أنحاء العالَم - مِن جهةٍ اُخرَى.

- من الأنشطة الواسعة للمركز:

الف) طبع و نشر عشراتِ عنوانِ كتبٍ، كتيبة، نشرة شهريّة، مع إقامة مسابقات القِراءة

ب) إنتاجُ مئات أجهزةٍ تحقيقيّة و مكتبية، قابلة للتشغيل فی الحاسوب و المحمول

ج) إنتاج المَعارض ثّلاثيّةِ الأبعاد، المنظر الشامل (= بانوراما)، الرّسوم المتحرّكة و... الأماكن الدينيّة، السياحيّة و...

د) إبداع الموقع الانترنتی "القائميّة "www.Ghaemiyeh.com و عدّة مَواقِعَ اُخَرَ

ه) إنتاج المُنتَجات العرضيّة، الخَطابات و... للعرض فی القنوات القمريّة

و) الإطلاق و الدَّعم العلميّ لنظام إجابة الأسئلة الشرعيّة، الاخلاقيّة و الاعتقاديّة (الهاتف: ۰۰۹۸۳۱۱۲۳۵۰۵۲۴)

ز) ترسيم النظام التلقائیّ و اليدویّ للبلوتوث، ويب كشك، و الرّسائل القصيرة SMS

ح) التعاون الفخریّ مع عشراتِ مراكزَ طبيعيّة و اعتباريّة، منها بيوت الآيات العِظام، الحوزات العلميّة، الجوامع، الأماكن الدينيّة كمسجد جَمكرانَ و...

ط) إقامة المؤتمَرات، و تنفيذ مشروع "ما قبلَ المدرسة" الخاصّ بالأطفال و الأحداث المُشارِكين فی الجلسة

ی) إقامة دورات تعليميّة عموميّة و دورات تربية المربّی (حضوراً و افتراضاً) طيلة السَّنَة

المكتب الرّئيسیّ: إيران/أصبهان/ شارع"مسجد سيّد/ "ما بينَ شارع"پنج رَمَضان "ومُفترَق "وفائی/"بناية"القائميّة"

تاريخ التأسيس: ۱۳۸۵ الهجريّة الشمسيّة (=۱۴۲۷ الهجرية القمريّة)

رقم التسجيل: ۲۳۷۳

الهويّة الوطنيّة: ۱۰۸۶۰۱۵۲۰۲۶

الموقع: www.ghaemiyeh.com

البريد الالكترونی: Info@ghaemiyeh.com

المَتجَر الانترنتی: www.eslamshop.com

الهاتف: ۲۵-۲۳۵۷۰۲۳- (۰۰۹۸۳۱۱)

الفاكس: ۲۳۵۷۰۲۲ (۰۳۱۱)

مكتب طهرانَ ۸۸۳۱۸۷۲۲ (۰۲۱)

التّجاريّة و المَبيعات ۰۹۱۳۲۰۰۰۱۰۹

امور المستخدمين ۲۳۳۳۰۴۵(۰۳۱۱)

ملاحَظة هامّة:

الميزانيّة الحاليّة لهذا المركز، شَعبيّة، تبرّعيّة، غير حكوميّة، و غير ربحيّة، اقتُنِيَت باهتمام جمع من الخيّرين؛ لكنّها لا تُوافِی الحجمَ المتزايد و المتّسِعَ للامور الدّينيّة و العلميّة الحاليّة و مشاريع التوسعة الثّقافيّة؛ لهذا فقد ترجَّى هذا المركزُ صاحِبَ هذا البيتِ (المُسمَّى بالقائميّة) و مع ذلك، يرجو مِن جانب سماحة بقيّة الله الأعظم (عَجَّلَ اللهُ تعالى فرَجَهُ الشَّريفَ) أن يُوفِّقَ الكلَّ توفيقاً متزائداً لِإعانتهم

- فی حدّ التّمکّن لکلّ احدٍ منهم – إیّانا فی هذا الأمر العظیم؛ إن شاءَ اللّٰه تعالی؛ و اللّٰه ولیّ التوفیق.